BIBLIOTHECA
J U R I S
CANONICO-CIVILIS
P R A C T I C A,
S E U
R E P E R T O R I U M
QUÆSTIONUM MAGIS PRACTICARUM
IN UTROQUE JURE ETIAM ANIMÆ,
OMNIBUS IN UTROQUE FORO VERSANTIBUS
Atque animarum Curam exercentibus apprime utile, ac necessarium
STUDIO AC OPERA CONCINNATUM

FRANCISCI ANTONII BEGNUDELLI BASSI,
Tridentini SS. Theol. Doctoris, Cathedralis Ecclesiæ Frisingensis Canonici Capitularis ac S. Scholastici, nec non Celsiss. & Rev. DD. JOANNIS FRANCISCI Episcopi ac S. R. I. Principis Frisingæ Vicarii Generalis, Officialis ac Consiliarii Ecclesiastici.

Post plures Colonienses Editio prima Italica cæteris omnibus ornatior, in qua novissima præbentur Additamenta
Ex Operibus BENEDICTI XIV. Summi Pontificis feliciter Regnantis deprompta.

TOMUS TERTIUS.

M U T I N Æ,
Expensis MODESTI FENTII Veneti.

M. DCC. LVIII.

ELENCHUS

VERBORUM, ET QUÆSTIONUM,

ac Summarium materiarum, quæ in Tomo Tertio continentur.

In quo primi numeri donotant numerum marginalem cujuſvis paginæ.

§. IV.

Majestatis læsa crimen non committitur sine dolo.

§. V.

Majestatis læsa criminosus qualiter incurratur, & damnetur in vita, & post mortem?

§. VI.

Majestatis læsæ crimen potest inquiri in vita, & post mortem criminosi, & quando secus?

§. VII.

Majestatis læsæ criminis pœna multiplex, & quæ?

§. VIII.

Majestatis læsa crimen habet multa privilegia, & specialia, & quæ?

35 An

MAGIA.

MAGISTRATUS.

MAJORATUS.

MAJOR PARS.

MALA FIDES.

MALA VITA.

MALEDICTIO.

MANDATUM.

§. I.

Mandata & præcepta qualiter sint relaxanda?

§. II.

Diversa mandata, & qualiter Communitati intimanda?

§. III.

Mandata aliqua invalida.

§. IV.

De mandatis procura, & cum libera.

§. V.

Quando mandatum debeat esse speciale?

§. VI.

An & quando præsumatur, & quomodo probetur?

§. VII.

De revocatione mandati & miscellanea.

lem a se nulliter alienatam possit vendicare impugnando factum proprium? & n. 7. 8. & 9. p. 34

10 An transmittat lucrum dotis, quamvis in vita non acceptaverit, vel signaverit? & quare, an in vim statuti lucretur dotem mortua uxore, si fuit mortua ante consummationem matrimonii? ib.

11 An lucretur fructus dotis nulliter constitutæ ob non servatas solemnitates, si substinuit onera matrimonialia? & an teneatur restituere fructus paraphernalium? ib.

12 An habeat actionem dotis, an vero uxor? ib.

13 An occidens uxorem in adulterio deprehensam lucretur dotam? Conveniens uxorem de formali adulterio an lucretur dotem? An jus accusandi adulterium transmittat ad hæredes? quid si remisit? & quando censeatur remisisse? n. 14. ib.

15. Si accusavit uxorem de adolterio criminaliter an possit eo finito accusare civiliter? ib.

16 Quando teneatur uxori ministrare alimenta etiam extra domum? an si illam duxit indotatam? quid si sine culpa uxoris an possit exigere fructus dotis? ib. & n. 17. & 18. pag. 35

19 Quando perdat lucrum dotis? ib.

20 De quibus bonis præsumatur solvisse æs alienum uxoris? An habeat dominium in bonis parephernalibus uxoris, & quomodo illa administrare censeatur? & n. 21. ib.

22 An fundum dotalem uxoris reparare teneatur? & an expensas in illo factas repetere possit? ib.

23 Maritus si post emptionem alicuius rei declaret rem fuisse emptam pecuniis dotalibus uxoris, ac ad illam spectare, an talis declaratio operetur translationem dominii in uxorem? In dubio an pecuniæ præsumantur dotales, vel mariti? an talis declaratio præjudicet creditoribus mariti? cur non? & n. 24. ib.

25 Si emit nomine proprio rem aliquam de pecuniis dotalibus uxoris, an acquirat dominium, & cum qua obligatione? pag. 36.

26 Si emit a debitore dotis rem aliquam, illius pretium an censeatur cessisse in causam dotis? & quando? An præsumatur percepisse fructus bonorum, quæ simul cum uxore possedit? & n. 27. ib.

28 An possit rem vendere propriam uxoris ad ipsam spectantem vigore fideicommissi? & si ambo vendiderunt, ad cujus manus pecuniæ asserantur in instrumento? ib.

29 Maritus & uxor si actus aliquos in solidum fecerunt, ad quem præsumatur emolumentum pervenisse? ib.

30 An præsumatur recepisse dotem, si uxori alimenta per longum tempus præstitit concurrentibus aliis conjecturis? ib.

31 Maritus relinquendo alimenta uxori, an videatur compensare cum illis, quæ infra annum luctus debantur? & quare? ib.

32 An pro rata lucri dotalis teneatur ad funeris impensas, quare? ib.

33 Maritus, cui in dote fuerunt data mobilia æstimata, an teneatur ad illorum restitutionem licet fuerint consumpta? ratio. ib.

34 An acquirat dominium bonorum dotalium si ei fuerunt data æstimata? & n. 35. ib.

36 An possit debitorem dotis liberare, & quid si liberat jussu uxoris? ib.

37 Maritus si promisit promissori dotis uxorem renuntiaturam ad favorem promissoris dotis hæreditatibus paternis & fraternis, an & quando dicatur adimplevisse? & si promisit uxorem ratam habituram renuntiationem ad favorem alicujus, & uxor impugnat renuntiationem ex capite nulitatis, an teneatur de proprio? ib. & n. 38. p. 37

39 Acquirens censum nomine proprio cum pecunia dotali, cui acquiret? se obligans nomine uxoris, & promittens de rato an teneatur? quid si uxor fuit mortua aut transiit ad secundas nuptias expiretne obligatio? & n. 40. ib.

41 Si duxit meretricem divitem ea intentiona ut adulteraret & sic lucretur dotem, an illam lucretur? quid cessante hac intentione? ib.

42 An in casum divortii ob sævitiem, illam teneatur restituere præcise, aut possit deducere ne egeat? quid si possit vivere ex aliqua arte, & quid si uxor præter dotem nihil habet? ib.

43 Si fuit confessus se recepissa dotem a socero & uxore, an totam præsumatur habuisse a socero? An lucretur dotem ob uxoris hæresim, aut fiscus? an ex adulterio, si ex illa habet filios? & n. 44. ib.

45 Putativua an lucretur fructus dotis, vel quando? an in extrema necessitate teneatur succurrere potius uxori, quam patri? & de ratione. & n. 46. ib.

47 Baptizans extra necessitatem filium suum an possit petere debitum ab uxore? diversæ sententiæ? ib.

48 Mariti inopia an sit probanda si aliunde est notoria? ib.

49 Si mariti obligatio est correspectiva ad dotem receptam, an dos dicatur causa finalis obligationis? & quamdiu duret obligatio? illius paupertas quomodo sit probanda? & n. 50. ib.

MATER.

1 Mater an possit esse tutrix filii, & an præferetur tutori dativo, & legitimo? an testamentario? intra quod tempus debeat suscipere tutelam? ib.

2 An teneatur subire mortem, ut filius baptizetur? non petens curatorem ventri an amittat tutelam, & quando? An possit se obligare pro filio? & quando? an ex testamento possit privari legitima? an binuba habeat legitimam ex bonis primi viri sibi præmortui ad filium perventis, si ante filii mortem transivit ad secundas nuptias? & n. 3. ad 6. p. 38

7 Mater & pater binubi quæ habent ex successione filiorum primi matrimonii quibus teneatur servare? ib.

8 Mater binuba secundo viro stipulanti pro filiis suis an possit plus donare, quam filiis primi matrimonii? ib.

9 Transiens ad secundas nuptias non petito filio impuberi tutore, an illi possit succedere? an illi debeatur legitima in bonis filii, in quibus non? & n. 10. & 11. ib.

12 An mater cum patre succedat æqualiter filio ab intestato, in quibus bonis; an possit exhæredare filium? an teneatur alere filium, & quando? & n. 13. 14. & n. 15. pag. 39.

16 Mater tutrix an possit petere restitutionem dotium ante redditam rationem administrationis; an teneatur dotare filiam? an dotans filiam præsumatur donare? & quando? quomodo relictum sibi in testamento possit petere? & n. 17. 18. & 19. ib.

20 An possit sibi hæredem extraneum instituere? ib.

21 An si bona filiorum administravit nullo confecto inventario præsumatur satisfacta de suo credito dotali? & n. 22. ib.

23 Quod non fuerit tutrix filiorum quomodo probetur? an succedat filiæ ab intestato? exclusa avia an habeat patriam potestatem? transiens ad secunda vota mortuo secundo marito an recuperet tutelam? & n. 24. 25. & 26. ib.

27 Matri binubæ in quibus bonis censeatur remissa a filio injuria? quando non censeatur a legitima ex verbis testamenti? ib. & n. 28. pag. 40

29 Mater, quæ retinet apud se filiam parvulam quam pater dotavit, instituto hærede universali filio masculo, si illi dat alimenta an censeatur donare, aut repetat a filio hærede? ib.

30 An per transitum ad secundas nuptias privetur proprietate bonorum habitorum a primo marito, si filii secundis nuptiis tacite consenserunt? & per quos actus censeatur consensisse? ib.

31 Mater, & pater qui mansuerunt in viduitate, si specifice non disposuerunt de bonis quæ ad eos pervenerunt de priori conjugio, an censeantur reservasse filiis? ib.

32 Mater adultera an teneatur prodere filium natum ex adulterio si hoc probare non potest? an succedat filiæ mortuæ sine descendentibus & proximioribus? & an filio succedat ab intestato in bonis alienari prohibitis extra familiam? & n. 33. ib.

34 An repellatur a legitima si est in medio in substitutione compendiosa facta a pagano verbis communibus filio impuberi defuncto in pupillari ætate? & de ratione. ib.

35 Transiens ad secundas nuptias intra annum luctus an afficiat injuria filium, & possit ab illo præteriri in testamento? & an instituendo filium existentem sub patria potestate possit prohibere, ne pater usumfructum habeat etiam quoad legitimam? & n. 36. ib.

37 Mater binuba per pactum expressum factum cum secu-

MATRIMONIUM.

Sectio I.

De sponsalibus.

§. I.

Essentia & natura sponsalium.

§. II.

Requisita ad valorem sponsalium.

§. III.

Sponsalia ficta an obligent?

§. IV.

Sponsalia ex quibus præsumantur & probentur?

§. V.

De sponsalibus conditionatis.

§. VI.

De pactis sponsalibus intervenientibus.

§. VII.

An sponsalia incerta pariant obligationem, & quid de initis ante septennium?

§. VIII.

Sponsalia a quibus contrahi possint?

§. IX.

§. IX.

Sponsalia quomodo solvantur?

§. X.

An sponsi nolentes contrahere possint a Judice Ecclesiastico cogi?

§. XI.

Quoad sponsalia dubia.

§. XII.

Miscellanea de sponsalibus.

Sectio II.

De matrimonio.

§. I.

De denuntiationibus.

§. II.

Quando & quibus ex causis omitti possint?

§. III.

An denuntiationes debeant repeti & quando, & ad quid obligent?

§. IV.

Pœnæ contra contrahentes clandestine & contra Parochum assistentem sine denuntiationibus.

§. V.

Ad valorem matrimonii quæ requirantur? an consensus parentum?

mor-

§. VI.

Qualis debeat esse præsentia parochi, & testium?

§. VII.

Cujus Parochi & testium præsentia requiratur?

§. VIII.

An sacerdos de licentia Parochi aut Ordinarii possit assistere?

§. IX.

Alia nullitatis matrimonii capita.

§. X.

Matrimonium conditionatum.

§. XI.

Quoad dissolubilitatem, vel indissolubilitatem matrimonii.

§. XII.

Quoad probationem Matrimonii.

§. XIII.

Miscellanea de matrimonio.

§. XIV.

Qualis ritus sit servandus a Parocho assistente matrimonio Parochianorum?

§. XV.

De matrimonio vagorum, & exterorum?

§. XVI.

De benedictionibus in matrimonio.

Sectio III.

De secundis nuptiis.

§. I.

De benedictione secundarum nuptiarum.

§. II.

11 An

§. II.

Mendicantes exempti in multis.

§. III.

Mendicantes non possunt loca antiqua Religionis mutare.

§. IV.

Mendicantes quid possint habere?

§. V.

Mendicare ostiatim quando liceat, vel non?

§. VI.

Mendicantes ficti qua pœna puniantur?

MENS.

MENSURA.

MENTITA.

MERCATOR, & MERX.

11 An

MERETRIX.

MERITA.

METROPOLITANUS.

METUS.

MILITIA.

§. I.

Quinam possint esse milites, & quid possint, aut non possint?

§. II.

Quid possint milites quoad arma?

deles non tantum tempore belli, sed etiam tempore pacis? & quare? quid de mandantibus transfarri? p. 86.

§. III.

De domicilio militum & privilegiis.

18 Milites ubi contrahant domicilium, an ubi vel bellandi causa, aut fortalitii custodiendi morantur? Et an milites dum sunt in expeditione, vel domicilium nullibi habent, possint coram quovis Parocho matrimonium contrahere? & quare? An coram Capellanis castrensibus? quid declaraverit S. Congregatio? & n. 20. & 21. ib.

22 An miles dum est in expeditione aut in bello, aut in præsidiis gaudeat privilegio restitutionis in integrum? ib.

23 An milites pedites, qui castra metati, aut degentes in castris contra hostes, vel iter agentes sint exempti a jejunio? an fugientes possint a suo Judice in alieno territorio capi, & puniri? An possint expugnare, & comburere Ecclesiam, qua hostes utuntur pro arce? & n. 24. & 25. p. 87.

26 An milites præsidiarii alicujus loci subjecti interdicto sint eidem obnoxii? An in bello possint sancto. um reliquias subtrahere de loco, & alio transfarre devotionis causa? Duæ sententiæ. & n. 27. ib.

28 An milites qui obsident Civitatem aut sunt prope hostem pugnaturi possint absolvi ab omnibus casibus etiam reservatis tanquam constituti in articulo mortis? ib.

§. V.

Quid possint milites in bonis hostium?

29 An in bello justo possint capere bona innocentium, & quando? an bona Clericorum vel Regularium? cur non? ib.

30 An liberantias suas, seu pagas, aut hospiria medin pretio vendere possint? & an licite emantur? ib.

31 An milites possint impune occidi ad defensionem suorum bonorum, & quando? ib.

32 An miles post commissum crimen capitale possit sua bona donare meretrici qua usus est? An post sententiam? ib.

33 An militis uxor, si fame adacta commisit adulterium, possit per divortium a viro separari, & dotem amittat viro applicandam? ib.

34 An milites Christiani, qui apud infideles injuste detinentur, aut in eorum captivitate reperiuntur, possint jure belli ab illis bona surripere sine obligatione restitutionis, & quibus concurrentibus? ib.

35 An miles possit pro hærede instituere suam meretricem, & an illa possit hæreditatem bona conscientia retinere? & quare? p. 88.

36 An miles ex delicto ad sententiam, seu pœnam capitalem damnatus possit testari de bonis castrensibus? ib.

37 Si miles, qui fuit Regularis, & a Religione apostatavit, acquisiverit diversa bona & moriatur, quibus illius bona acquirantur? Diversæ sententiæ. ib.

38 Si miles, qui hinc inde varia bona illicite & injuste acquisivit, quorum tamen Dominus ignoratur, moriatur intestatus, quibus illa distribui debebunt, & quo jure? ib.

¶ §. V.

De Militibus S. Johannis Hierosolymitani.

Quinam ita appellentur? Quinam possint tales esse, vel non? De illorum privilegiis & ordinamentis. An libri stabilimentorum eorum Religionis probent? De origine Hospitalis Sancti Joannis, seu Prioratus Sancti Joannis Venetiarum? ib. ¶

§. VI.

Miscellanea militiæ, & militum.

39 An militia sit interdicta Clericis & Episcopis ita ut inconsulto Pontifice non possint præesse exercitui; & quare? Quid in bello, quod suscipitur pro fide? ib.

40 Militia empta ex pecunia aliena, an & quando sit hypothecata, & hypotheca quam habet mutuans pro militia an præferatur doti mulieris? quid si hypotheca mulieris est anterior? & n. 41. p. 89.

42 Alia militum privilegia circa bonorum possessionem; an possit decedere pro parte testatus, pro parte intestatus? In quo loco possit conveniri, & coram quo Judice. An possit renontiare suis privilegiis militaribus? cur non? & n. 43. 44. & 45. ib.

46 An milites possint quærere hospitia illicita cum alimentis? & an illis possit impune resisti? An acquirant dominium bonorum mobilium quæ capiunt, & sint inter illos distribuenda? sed quid dicendum de bonis quæ fuerunt amicorum, & ab hostibus capta recuperantur? & n. 47. ib.

48 An Milites ob vitæ periculum possint deserere arcem & stationem, & an deserentes teneantur ad restitutionem, damnorum, & qua pœna puniantur? quando non? ib.

49 An surripientes aliquid rusticis præter ea quæ ex Principis constitutione illis debent subministrari, teneantur ad restitutionem. ib.

50 An possint torqueri & condemnari ad solvenda debita a se contracta, & an ultra vires? p. 90.

51 Qualiter militum stipendia sint solvenda? p. 107.

52 An & qualiter puniatur militiæ desertor, quid si discessit non animo deserendi militiam, sed consulendi parentum saluti, & post aliquos menses revertatur? & n. 53. ib.

54 An militi captivo stipendium debeatur? ib.

55 Miles Hierosolymitanus ut possit consequi commendam alicujus prioratus, qualis esse debeat? ib.

56 Qua pœna puniendus militem se simulans, qui talis non est? ib.

MINÆ.

1 Minæ quomodo differant a terrore? in quo consistat terror, in quo minæ? an minæ inferantur verbis æquivocis? & quid si quis fuit minatus vindictam, de qua vindicta intelligatur? & cur. & n. 2. ib.

3 Quomodo minæ debeant probati, an faciant indicium contra minantem si ob lubricum linguæ fuerunt emissæ? quid si est persona potens, malæ vitæ, & solita minas exequi, a potentibus factæ quid dicantur? ib. & n. 4. & 5. p. 91.

MINERALIA.

1 Quænam metalla seu Mineralia sint de regalibus? Quando mineralia spectent ad fiscum? quæ inveniuntur in loco privato ad quem spectent de jure? & n. 2. & 3. ib.

4 Mineralia in fundo alieno, an etiam invito Domino possint effodi? an sine licentia Principis? Quid de consuetudine? & n. 2. & 3. ib.

MINISTRI.

1 Ministri & officiales Episcoporum, si propriis vivunt expensis an gaudeant privilegio fori? an possint ab Episcopo sine causa removeri? & an causa præsumatur, ant debeat probari? & n. 2. ib.

3 Ministri ant officiales applicantes sibi pecuniam fiscalem quam pœnam incurrant? ant pecuniam Principis? p. 92.

4 Minister aut officialis accusatus de commisso delicto extra officium, lite pendente an amittat administrationem? quid si fuit accusatus de delicto commisso in officio? an tunc amittat administrationem? an officium? ib.

5 Minister, ant officialis aliquid recipiens pro sua & familiæ sustentatione, si aliter ob tenuitatem salarii non potest vivere, an excusetur? an teneatur solvere debitom contractum ratione officii cessante officio? ib.

6 An durante officio possit se obligare? an recipere aliorom obligationes? cur non? ib.

7 Minister aut officialis diminutis fructibus officii an liberetur ab annua pensione quam propter officium solvit? & quare? ibid.

8 Ministro aut officiali cessanti a suo officio infra annum ad quem fuit conductus, an debeatur salarium? ib.

9 Minister aut officialis indefinita deputatus ob absentiam ob officio an amoveri possit non præcedenta interpellatione? *ib.*

M I N O R.

1 Quinam dicantur minores? An teneatur stare locationi factæ a Curatore, quando non? An ex facto Curatoris possit privari possessione, ita ut illi non competat manutentio? *ib.*

2 An minor pubes possit stare in judicio sine Curatore parte opponente? Quid in beneficialibus? Pubertati proximus an debeat intervenire in contractu inito celebrato a Curatore? *& n. 3. ib.*

§. I.

In criminalibus quoad accusandum, & civilibus.

4 An minor possit accusato de adulterio, & quando? An possit carcerari pro debito civili, aut quando? An habeat legitimam personam standi in judicio sine Curatore? *& n. 5. & 6. p. 93.*

7 Minor delinquens factus major an sit mitiori pœna puniendus? & quibus delictis exceptis? *ib.*

8 Adversus contumaciam restitutus an expensas adversario restituere teneatur? An possit torqueri sine præsentia Curatoris? *ib.*

9 An minor constituat aliquem in mora sine interpellatione? & quando non? *ib.*

§. II.

Quoad contrahendum.

10 An possit contrahere, & sibi utiliter stipulari sine solemnitatibus & præsentia Curatoris & quare? an possit adire hæreditatem sibi lucrosam? an damnosam? An lucrosam repudiare possit sine authoritate Tutoris? *ib.*

11 An sine authoritate Tutoris aut Curatoris possit contrahere, & donare inter vivos? An causa mortis, & quare? An pro extinctione æris alieni possit sua bona alienare, & quomodo? An possit sua bona stabilia promittere pro dote, & quare? An possit facere largitatem sponsalitiam An renunciare fideicommisso? *& n. 12. 13. & 14. ib.*

15 Emens cum pacto retrovendendi sine Curatore & Judicis decreto an obligetur? an possit venire contra factum proprium si juravit se majorem, an etiam non obtenta habilitatione ad agendum? An possit rem vendicare pretio non refuso, quando non? an præsumatur factus locupletior? *ib.*

16 Minor contrahens sine solemnitatibus statutariis, an valide contrahat? cur non? Cum minore contrahens pro solvendo ære alieno quid debeat durare? *p. 94.*

17 Contrahens matrimonium, & recipiens dotem sine solemnitatibus, an contrahat tacitam hypothecam? *ib.*

18 Alienas cum authoritate Curatoris, sed sine Judicis decreto, an valide alienet, si Judex fuit præsens, vel quando? causæ alienandi quæ soleant esse? *ib.*

19 Quando ex causa æris alieni alienare possit, quid si creditores non urgent, aut ex mobilibus solvi potest? *ib.*

20 Minor factus major, si per quinquennium non revocat alienationem nulliter factam, an censeatur illam ratificare? quando non? *ib.*

21 Si minor fuit factus locupletior an cesset nullitatis exceptio? *ib.*

22 An nulliter donet, non obstante juramento? accedente etiam Judicis decreto, ipsi Curatori, seu Tutori? & quare? *ib.*

23 Habens Curatorem an possit alienare mobilia, seu immobilia? & an compromittere super illis sine Judicis decreto? sententiæ contrariæ: an possit constituere censum super suis bonis sine solemnitatibus requisitis in alienationa bonorum stabilium? *& n. 24.* *p. 95.*

§. III.

De privilegiis minorum.

25 An gaudeant privilegiis miserabilium personarum? quid si sunt divites? Contrariæ sententiæ quoad divites. *ib.*

26 An gaudeant privilegio *L. unica*, & quando? *ib.*

27 An confessus delictum restituatur in integrum adversus confessionem? Contrariæ sententiæ. Quid de consuetudine? *ib.*

28 Minor an possit esse executor testamentarius, & quando? an gaudeat privilegio *L. unica C. quando Imperator?* An idem de pupillo? *& n. 29. ib.*

30 An læsus enormiter restituatur in integrum constito de læsione, & quibus concurrentibus? An in totum, vel pro parte in qua fuit læsus, & de ratione? an adversus omissam probationem. An adversus non implementum ob quod sui privatus donatione ex pacto resolutivo? Contrariæ sententiæ. *& n. 31. 32. & 33.* *ib.*

34 An restituatur in integrum adversus spretam monitionem novi operis, & ad quem effectum? an adversus omissum inventarium? & an in petenda restitutione ad illud conficiendum debeant citari Creditores certi & incerti? *& n. 35. ib.*

36 Minor contra Minorem an restituatur in integrum si uterque tractat de damno vitando? an & quando restituatur in integrum ad hæreditatem acceptandam? *& n. 37. p. 96.*

38 Minor sine Curatore & Tutore & solemnitatibus alienans sua bona pro redimenda persona conjuncta an restituatur in integrum? *ib.*

39 Volens restitui adversus suam confessionem, an debeat docere de errore, & veritatem esse in contrarium? *ib.*

40 An restituatur adversus sententiam, & quando? Renuntians cum juramento restitutioni in integrum an & quando possit restitui in integrum? *& n. 41.* *ib.*

42 An restituatur in integrum adversus lapsum temporis concessi ad reluendam rem paternam? *ib.*

43 An restituatur in integrum si inconsulto adivit hæreditatem, & quare? quid si hæreditas est opulenta & lucrosa? quid si adivit cum authoritate Curatoris? *ib.*

44 An contra confessionem Tutoris, & Curatoris? *ib.*

§. IV.

Quoad contractum juratum.

45 Minor si cum Tutore vel Curatore non juravit fidelitatem Domino, quando possit privari feudo? *ib.*

46 Minoris contractus alias invalidus an juramento firmetur, & quando, præsertim si non adsunt solemnitates statutariæ? *ib.*

47 Minoris obligatio juramento munita an valeat sine solemnitatibus juris civilis? quid si contractus est dolosus? *& n. 48. ib.*

49 An possit restitui in integrum adversus contractum juratum, & quando? *ib.*

§. V.

Quando minori non competat restitutio in integrum?

50 An minor, qui actum pium fecit, & pro anima sua, cur non restituatur, sicut nec contra ingressum Religionis? Quid si aliquid fecit pro tuitione honoris? *ib.*

52 An restituatur integrum si dixit se esse majorem, & juramentum intervenit, nisi hoc dixisset caruisset omni dolo? *ib.*

53 Quid si major factus renuntiat beneficio restitutionis in integrum? Quid si facit quod fecisset quilibet prudens, & de ratione. *& n. 54. ib.*

55 An restituatur adversus juramentum sibi delatum postquam juravit? cur non? *ib.*

§. VI.

Miscellanea de minoribus.

56 Minor si pecuniam minori dedit, & ille perdidit cujus sit melior causa? quid si probetur verso pecuniæ in utilitatem ejus qui accepit? *ib.*
57 Minor, qui minoris contractum impugnat ob non servatas solemnitates, uti ob absentiam propinquorum, quid debeat probare? *ib.*
58 An minor quatuordecim annis possit præsentari ad Beneficium Patronatus, vel quando? An anm authoritate Tutoris vel Curatoris possit facere pacem cum suis adversariis sine Judicis decreto? *& n.* 59. *ib.*
60 Si habet causam communem cum majore an communicet illi suum privilegium? Tutor cui detur, & cui Curator? *& n.* 61. *ib.*
62 Dispensatus a Principe super ætate ad contrahendum an possit contrahere sine solemnitatibus requisitis in contractibus minorum? *ib.*
63 Minor viginti quinque annis, sed major viginti, an in criminalibus sit testis idoneus defectu ætatis non obstante? An impubes sit testis omni exceptione major? & an faciat indicium ad torturam. Impubes pubertati proximus quomodo sit examinandus? *& n.* 64. *&* 65. *p.* 98.
66 Minor viginti annis an admittatur ad restificandum, & quando? In criminalibus an repellatur si inducitur ad defensam & ad probandam innocentiam? *& n.* 67. *ib.*
68 Impubes factus major an possit testari de iis quæ vidit in pupillari ætate? an minor pœna ordinaria puniri debeat, an extraordinaria Judicis arbitrio? diversæ sententiæ. *& n.* 69. *&* 70. *ib.*

MIRACULA.

1 Ad miraculum quænam requirantur, ubi diversa miranda quæ miracula non sunt an inedia & abstinantia ab omni cibo per plures dies sit miraculosa? An apparitio ignium seu luminum circa corpus sit miraculosa? *& n.* 2. *&* 3. *p.* 99.
4 An incorruptio corporis naturaliter contingere posfit? & quot modis? *ib.*
5 Quotuplex sit miraculum, quale sit positivum, quala negativum? *ib.*
6 An mortuorum suscitatio illico credi debeat miraculosa? & quando? quale sit miraculum secundum substantiam, quale secundum subjectum, quale quoad modum. *& n.* 7. *&* 8. *ib.*

§. II.

De miraculorum probatione.

9 Miracula an probentur scripturis, an indiciis indubitatis, an testibus, & quibus? & quænam in miraculis probari debeant? An probentur testibus singolaribus? *& n.* 10. *ib.*
11 Miraculorum frequentia an probetur testibus singularibus? *& n.* 12. 13. *&* 14. *p.* 100.
15 An miracula probentur per testes non citatos? quid si fuerunt inducti ab illis, qui petunt canonizationem? *ib.*
16 An probentur per testes hebræos, hæreticos, & infideles, cur non? an per criminosos, non confessos in paschate, concubinarios, adulteros, blasphemos, lusores, ebriosos, histriones, decoctores, fustigatos, proditores, prodigos, calumniatores, & litium redemptores? Quid si examinarentur in facto proprio? *ib.*
17 An ad probationem miraculorum pro canonizatione sanctorum jungantur testes singulares? duæ sententiæ, ratio primæ, & ratio secundæ, *& n.* 18. *ib.*

§. III.

Qui testes admittantur, aut repellantur?

19 An admittantur testes inhabiles ad probationem miraculorum, si possunt haberi habiles? Quales sint inhabiles? An affines, consanguinei, domesti-

ci, aut familiares? An minores, & impuberes? An mulieres? *& n.* 20. *ad* 22. *p.* 101.
23 An testes de Universitate ad probandom miraculum pro canonizatione illius qui fuit de universitate prædicta? an Canonicus pro canonizatione illius qui fuit de Capitulo? an Monachus pro canonizatione illios qui fuit de religione? *ib.*
24 An miracula probentur testibus de auditu, & quo? & quomodo tales testes debeant deponere? *ib.*
25 An Apostatæ, blasphemi, criminosi &c. An spurii? & quando? *& n.* 26. *&* 27. *ib.*

§. IV.

An miracula requirantur pro canonizatione martyris?

28 Diversæ sententiæ, ratio affirmantium: an pro canonizatione martyris sufficiant miracula negativa? *& n.* 29. *p.* 102.
30 An admittantur Medici ad probationem miraculi? *ib.*
31 An sit contra rationem miraculi dolor intercedens aut recidiva, debilitas, tumor, aut durities manens post sanationem? Duplex sententia. *ib.*
32 An cesset miraculum si intercedat ministerium naturæ? an sit de essentia miraculi, quod fiat in instanti? Quid in urdine ad canonizationem? *& n.* 33. *p.* 103.

§. V.

34 *An Miracula esse possint extra Ecclesiam Catholicam? cur non?* *ibid.*

§. IV.

Miracula a quo recognoscantur?

35 An solus Episcopus recognoscat miracula? Quid si Pontifex apposuit manus, & quando inducatur mannum appositio? *& n.* 36. *&* 37. *ib.*

MISERABILES PERSONÆ.

1 Quales dicantur miserabiles personæ? An minores non pauperes gaudeant privilegio miserabilium personarum? Quibus privilegiis gaudeant? *ib.*
2 Quomodo illarum causæ sint tractandæ. *p.* 104.
3 Miserabilem se appellans quid debeat probare? *ib.*
4 Pauperes an sint miserabiles personæ? & ad hunc effectum quomodo paupertas sit probanda? *& n.* 5. *ib.*

MISSA.

1 Missa quando possit celebrari, & auroræ nomine quid veniat? in quo loco debeat celebrari? an in mari, & quando? diversæ sententiæ. *& n.* 2. *&* 3. *ib.*
4 In Cathedrali quot debeant cantari? & an concordare debeant cum officio? an satisfiat præcepto, si cantetur una missa pro alia? cur non? *ibid.*
5 An possit celebrari in oratoriis privatis, aut cum cujus licentia, & ex quibus causis Pontifex soleat dare ejusmodi licentiam? An liceat illam celebrare extra Ecclesiam consecratam vel benedictam sine licentia Episcopi? *& n.* 6. *ib.*
7 An possit celebrari sub dio, cum licentia Episcopi, & an illam hodie Episcopus dare possit, uti etiam in oratorio privato? cur non? ao ex justa causa illam dare possit Episcopus? & quales causæ esse soleant? *ib.*
8 An possit Episcopus celebrare extra Ecclesiam, aut coram se celebrari facere cum portatili? *ib.*
9 An exempti & regulares cujuscumque ordinis? an generales illorum? An provinciales Patrum Jesuitarum? *& n.* 10. *p.* 105.
11 An Episcopus possit prohibere quominus sæculares audiant missas in Ecclesiis Regularium, & Regulares, vel alii celebrent ante missam patochialem, & Ecclesiæ præcepto satisfaciant? *ib.*
12 An possit prohibere, ne in sua Diœcesi ad celebrandum admittantur, qui non probant se esse

sacerdotes. Quam pœnam incurrat Clericus non sacerdos si celebret missam? *ib.*

13 An celebrari possit a non jejuno, cur non, & quale jejunium requiratur? an ad effectum communicandi infirmum pro viatico? quid si non adsunt particulæ consecratæ, & alius non adesset sacerdos? Quid si in priore missa accepit purificationem? *ib.*

14 Sacerdos celebrans non jejunus qualiter possit puniri? quid si sacerdos post sumptionem calicis advertit vinum esse acetum? *ib.*

15 An sacerdos non jejunus possit & teneatur perficere sacrificium alterius sacerdotis? *ib.*

16 An missa possit celebrari ante dictum matutinum, & celebrans an peccet mortaliter? Quoties in die missa celebrari possit? & sæpius celebrans quomodo puniatur? *& n.17. ib.*

18 An in celebratione missæ semper requiratur minister, & qualis? an fœmina si masculus haberi non potest, an monialis? & quibus paramentis uti teneatur? An Episcopo in Missa possit apponi septimum candelabrum? an in vesperis? tempore interdicti quis? *ib. & n. 19. & 20. p. 106.*

21 Missa cum testator non designavit, ubi debeat celebrari, cur? an possit celebrari in oratoriis publicis absque licentia Episcopi, & quare? *& n. 22. ib.*

23 An possit celebrari extra locum a testatore designatum, & an celebrans extra locum designatum teneatur iterum celebrare? *ib.*

24 An Capellanus teneatur celebrare missam si res legata pro illa totaliter perit, & si redditus sunt insufficientes, possit Episcopus compellere hæredes ad supplendum, aut onus Missarum reducere? Et in quibus Episcopus possit reducere, in quibus non? *ib.*

26 Missæ defunctorum vel exequiæ an possint celebrari pro vivis? Missarum stipendium a quo possit taxari? Missæ votivæ de Passione an possint celebrari? an regularibus concessæ possint dici ab exteris in eorum Ecclesiis? *& n. 27. 28. & 29. ib.*

30 An Missæ legatæ ad nutum amovibiles sint beneficia? quid si testator illas vocavit Capellanias? & de ratione: an sacerdos possit missas anticipare quas pro intentione fundatoris tenetur celebrare? an Gregorianæ debeant omnes celebrari sub ritu defunctorum & quotidie applicari sine interruptione? *& n. 31. ib.*

32 An Clericus qui debet celebrare missam secundum dispositionem fundatoris, qui jussit ut quotidie celebret missam de aliquo sancto, satisfaciat, si celebret juxta rubricas Ecclesiæ? *p. 107.*

33 An liceat celebrare Missam pro Beatis nondum ab Ecclesia canonizatis. *ib.*

M O B I L I A.

1 Mobilium loco quæ veniant? quid de frumento, & vino in contractibus an veniant nomine mobilium? An in legatis? quænam dicantur mobilia pretiosa ne possint a prælatis alienari · an grex ovium, aut boum, an præsepe equorum? An arbores fructiferæ? *& n. 2. ib.*

3 Mobilia & se moventia an comprehendantur in fideicommisso? mobilia consumpta cursu temporis? An hæres gravatus in suis detractionibus imputare teneatur? quid si culpa hæredis fuerunt consumpta, & quis hoc debeat probare? & quanto tempore præsumantur consumpta? *& n. 4. ib.*

5 Mobilia in dotem viro æstimata si data fuerunt, & vir promisit in eadem quantitate æstimata restituere, si illorum consumptio contingit, cujus damno cedat? *ib.*

6 Mobilia affixa domui, & ibi perpetuo destinata, an veniant in venditione domus? Possessione domus capta, an censeatur etiam capta possessio mobilium quæ sunt domui affixa? quid in thesauro abscondito? cur non? *& n. 7. ib.*

8 Mobilium consignario, & traditio quomodo probetur? An mobilia pretiosa præsumantur relicta in hæreditate fideicommittentis? & an fideicommissario detur aut deferatur juramentum in litem contra hæredem, qui inventarium non fecit? *& n. 9. ib.*

10 Mobilia, quæ servando servari non possunt quænam dicantur? & an mobilium existentia in hæreditate probanda sit? *ib. & n. 11. pag. 108.*

M O D E R A M E N.

1 Quando moderamen inculpatæ tutelæ dicatur servatum, quando non? *& n. 2. ib.*

3 An liceat excedere moderamen inculpatæ tutelæ in sui defensionem, vel rerum suarum? Et quando dicatur non fuisse servatum? *& n. 4. ib.*

5 Si insultatus occidit aggressorem fugientem an puniatur pœna ordinaria? cur non? Et quid si injuriatus verbaliter injuriantem percutit, aut occidit? *& n. 6. ib.*

M O D I C A.

1 An modica veniant in prohibitione generali? & quæ dicantur modica? modica an noceant, & quando? an cum agitur de modico præjudicio testes singulares probent? & in causis modicis quomodo præsumatur? & quando modica attendantur. *& n. 2. ib.*

3 Modica & nihil an æquiparentur ad vitandas pœnas caducitatis? *ib.*

4 Quis dicatur modicus mensuræ defectus; & quod dicatur modicum tempus cum agitur de locatione ad modicum tempus? *& n. 5. ib.*

6 Quando modica non curentur? An modicum dici possit, attenta qualitate personæ quod respectu alterius personæ esset magnum? *ib. & n. 7. pag. 109.*

8 Modicum petens ultra debitum an dicatur plus petere? an modicitas pretii arguat simulationem [& quando? & a quo sit probanda hæc modicitas? *& n. 9. & 10. ib.*

M O D U S.

1 Modus a jure improbatus an rejiciatur a dispositione. Et quisnam dicatur modus, & an dictio. *Dummodo* importet modum aut conditionem resolutivam, an suspensivam? quando resolvatur in vim conditionis? & in dubio an potius modus, quam conditio præsumatur? *& n. 2. ib.*

3 Modus discretivus loquendi in una, & altera scriptura quid demonstret? *& n. 4. ib.*

5 Modus & conditio quomodo inter se differant? Et an dicatur modus vel conditio, cum requirit implementum post consecutum emolumentum? *& n. 6. ib.*

M O L E N D I N U M.

1 Molendinum in suo fundo an quilibet facere possit? quando non? *ib.*

2 Molendinum si fuit penitus destructum & habitum pro derelicto a priore possessore per annum integrum, & aqua fuit in sua libertate, an alter possit occupare aquam & construere molendinum in præjudicium primi; & quando dicatur plene destructum? *ib.*

3 Molendinum quod non marinat & est imperfectum an dicatur molendinum? & quid si acqua illi deficit? *ib.*

4 Molendinum quod fuit illicite constructum facta injuste aquæ diversione an sit destruendum? & an etiam reficienda damna inde secuta? *ib.*

5 Quis dicatur molendinum juste habere; & molendini jus competens ex privilegio Principis an amittatur per non usum, & per quantum tempus an & quando veniat inter mobilia? *& n. 6. & 7. p. 110.*

8 An Molendinum novum quis facere possit sine licentia Principis vel superioris? *ib.*

9 Molendinum in flumine publico etiam non navigabili an possit vendi a Principe cum jure prohibendi constructionem novorum molendinorum? an in flumine privato quis possit construere molendinum? Et quando dicatur flumen esse publicum? & hoc quoad jurisdictionem cujus sit? quoad usum vero cujus? *ib.*

10 An Conductor molendini, qui per aliquod tempus fuit impeditus teneatur ad integram pensionem? *ib.*

11 Mo-

MOLESTIÆ.

¶ MONACHATUS &c.

§. I.

Monachatus quid sit, & appellatione Monachorum qui veniant?

§. II.

Monachus qua retineat, & qua perdat per professionem?

§. III.

Monachus quidquid acquirit, Monasterio acquirit.

§. IV.

Monachus non potest habere aliquid proprium.

§. V.

Monachus agere non potest, & quando secus, & quid possit, vel non?

§. VI.

Monachus alimenta, & alia necessaria consequi debet a Monasterio.

§. VII.

Monachorum translatio ad alium ordinem, est personarum alienatio, ideo prohibita.

§. VIII.

Monachus transiens ad alium ordinem an bona hæreditaria ad secundum monasterium transferat?

21 Si le-

§. XXV.

§. XXV.

Fratres tertii ordinis, an sint Ecclesiastici, & subsint Episcopo, vel non?

1 An subsint Episcopo, & sint Ecclesiasticæ personæ? & de mareria. *& n* a. 3. 4. *&* 5. *p.* 128
6 Si per fraudem obedientiam promisissent, an liberarenrur a Jurisdictione sæculari? *& n.* 7. *ib.*
8 An subsint Episcopo, in casu denegatæ justitiæ? *ib.*
9 An Religiosi sint stricte sumpto vocabulo? *ib.*
10 An Episcopus habear qnartam de relictis factis dictis fratribus? *ib.*
11 An quod dicitur de fratribus tertii ordinis, idem sit de mulietibus tettii ordinis, & quomodo istæ adpellentur? *ib.*
12 An conveniri possint coram sæcularibus judicibus? *& n.* 26. *ib.*
13 In casn injustitiæ, vel adpellationis, de quonam foro sinc, & ad quem appellent? *& n.* 25. *ib.*
14 An gaudeant privilegis fori, & non repntentur Ecclesiasticæ personæ, quoad collectas, & eorum bona? *ib.*
15 An participent de utroqne soro, & cur, & quibus respectibus? *& n.* 22. 23. 24. *&* 27. *ib.*
16 An eorum Religio sit approbata a Sede Apostolica? & de materia. *& n.* 17. *ad* 20. *ib.*
21 Quis eos instituerit? *ib.*
28 Si delinquant, vel contrahant coram sæculari, a quo possint convreniri? *ib.*
29 An teneantur solvere quartam Episcopo de legatis sibi factis? *ib.*

§. XXVI.

Fratres tertii ordinis, & eorum privilegia.

1 Quotuplices sint? *pag.* 129.
2 A quo sit eorum Religio? *ib.*
3 An visitari debeant a fratribus S. Francisci? *ib.*
4 De biretto eorom, & cætero habitu? *& n.* 5. *ib.*
6 Quodnam sit eorum privilegium? *ib.*
7 An testari possinc de bonis suis? *& n.* 8. *ib.*
9 An possint contrahere intar se? *ib.*
10 Quonam respectu sint Ecclesiasticæ personæ? *ib.*

§. XXVII.

Fratres Mendicantes, & Monachi non possunt habere aliquid proprium.

1 An omnes mendicantes prohibeantur aliquid proprium habere, & quo respectu? *& n.* 4. *ib.*
2 An Monachi, & cur? *& n.* 7. *&* 8. *ib.*
3 An valeat consuerudo in contrarium, & dispensatio superioris, vel Papæ? *& n.* 4. 5. *&* 6. *ib.*
9 An fratres Minores S. Francisci possint esse in judicio pro rebus temporalibus, & constituere Syndicum? *ib.*
10 An possinc habere pro sua necessirate libros, vestes, & pecuniam pro usu suæ necessitatis, & quomodo id intelligatur? *ib.*
11 An fratres Ordinis Minorum possint habere usum rerum, & illum donare causa mortis? *ib.*
12 An possit fratrr habere annuam provisionem a Conventu pro vestibus & necessitate sua? *ib.*
13 A quonam superiore prædicta habendi licentiam obtinere debeant? *ib.* ¶

MONASTERIUM.

§. I.

Quoad erectionem jure Tontificio.

1 Qoalis ad hunc effectom Bulla emanare soleat? forma erectionis sen illius instrumentum *usque ad n.* 6. *pag.* 131
7 Quomodo erigantur ab ordinario? *ib.*
8 Quænam Monasteria ab Episcopo vel a solo Pontifice erigi possint? Et quando ordinarius possit dare licentiam erigendi nova monasteria. *& n.* 9. 10. *&* 11. *ib. pag.* 132
12 An Vicarius Capitularis hane licentiam concedere possit sede Episcopali vacante? *ib.*
13 Intra quod spatium extrui non possint? *ib.*
14 Quando Rrgulares subijciantur ordinario. *ib.*
15 An pro fabrica Monastrrii vicini possinc cogi ad vendendum? *ib.*
16 Forma citationis edictalis in novi monasterii erectione, & forma licentiæ pro erectrone. *ib.* 19. *&* 20. *pag.* 131
21 An exstructo Monasterio clausura sit observanda, & quid alia importet? *& n.* 22. *& n.* 23. *&* 24. *&* 25. *pag.* 134

§. II.

Clausura Monialium.

26 Quibus prohibeatur ingressus in monasteria monialium? quibus non? *& n.* 27. *&* 28. *ib.*
29 Quæ debeant observari in educatione puellarum. *& n.* 30. *p.* 135. *ib.*
31 An moniales egredi possint e clausura, & quando? *& n.* 32. *ib.*
33 Ex quibus causis illis possit dari licentia exeundi e clausura? Et qualiter licentia ab ordinariis dari debeat? & quomodo detur a S. Pontifice? *& n.* 34. *ib.*
35 An adsint aliæ causæ proprer quas e clausura exire possunt? quid si monialis vult transire ad strictiorem, & a qoo tunc detur licentia, & cui detur commissio, & qualis? *ib.*
36 An & ex qua causa possit monialis ad aliud monasterium transferri? *ib.*
37 An ad fundandum, vel rrformandum aliud monasterium ejusdem Religionis? & de cujus licentia? *ib.*
38 An monialis incorrigibilis post professionem possit absolute ejici è monasterio? cur non? *ib.*
39 Quid si monialis e fœmina erumpit in virum, post editam professionem, an dimitti possit, ac debeat? & an talis teneatur ad vota emissa in religione. Duæ sententiæ, & rationes hinc inde. *& n.* 40. *p.* 136
41 Quam pœnam incurrant ingredientes clausuram monialium prætexiu privilegiorum? & quid dicendum de inducentibus exteros, aut admitrentibus prætexiu privilegiorum? *& n.* 42. *ib.*
43 Quibus a S. Pontifice dari solrat licentia intrandi clausuram Monialium; & sub qua forma, ac clausulis? *ib.*
44 An Conversæ professæ egredi possint e clausura, ad quem finem? *ib.*

MONETA.

1 An moneta una pro alia creditori solvi possit, si non est ejusdem boniratis? *pag.* 137.
2 Ad quam æstimationem moneta sit præstanda? quid si fuit mutata intrinsece, quid si extrinsece. Et quando dicatur monetæ mutatio extrinseca? *& n.* 3. *ib.*
4 Quando monetæ receptio licite recusetur? *ib.*
5 An monetæ species in obligationem deducta, & in rerum natura existens solvi debeat? *ib.*
6 Solutio an fieri possit de moneta nova currente, ad quam rationem? *ib.*
7 Quando certa species monetæ in obligatione, uti aurei in aoro, an sit solvenda in eodem numero, & secondum bonitatem antiquam intrinsecam? *ib.*
8 Monera imaginaria & pecunia an semper sit eadem? *& n.* 9. *ib.*
10 Monetarii qua pœna puniantur, & quomodo debeat constare de delicto; quid tondentes monetam? *& n.* 11. *&* 12. *p.* 138. *ib.*
13 Quam pœnam incurrant Clerici monasterii falsam monetam fabricantes? Et cujus fori hoc delictum sic, & an hoc delictum ac pœnam incurrant, qui corrumpunt falsam monetam? *& n.* 14 *&* 15. *ib.*
16 Retinentes apod se Monetam falsam scienter qua pœna puniantur, & quare? *ib.*
17 Quam pœnam incurrat expendens monetam falsa scienter de jure communi? & quam tondens? *& n.* 18. *&* 19. *ib.*
20 An codentes falsam monetam gaudeant Immu-

nitate

MONIALES.

MONITORIA.

MONOPOLIUM.

MORA.

12 An

MORS.

MULCTÆ.

MURUS.

MUTUS.

MUTUUM.

NARRATIVA.

NATIVITAS.

Praxis nativitatis, & quando nati dicantur legitimi ?

¶ NECESSITAS.

§. I.

Necessitas multiplex, & de singulis.

§. II.

Necessitas non habet legem, ubi plurima exempla, & qualiter intelligatur ?

§. III.

Necessitas non facit recedere a lege multis casibus.

NEGATIVA.

quando? an negans fuisse facta bona fide aut licite, quæ sunt de genere prohibitorum? an negans intentionem agentis? an negans convalescentiam testatoris. An negans consuetudinem. Quid si negativa a parte conventa negata non fuit. An negans quod appellatio ab appellante intra decem dies fuerit interposita. *ib.*

21 Quomodo negativa probari possit? an per contrariam affirmativam? & quare? quid si negativa habeat implicitam affirmativam? & *n.* 22. *ib.*

23 Negativa quod aliquis collectas non solverit quomodo probetur? Negativa an probetur probando actus ex quibus deducitur negativa, aut actus incompatibiles cum affirmativa? & *n.* 24. *p.* 161. *ib.*

25 An probetur per confessionem eorum de quibus negatur? *ib.*

26 An per peritos in arte? *ib.*

27 An per juramentum purgatorium a Judice delatum? Negativa eorum, quæ in animo consistunt, an probetur juramento? & *n.* 28. *ib.*

29 An negativa probetur ex inspectione scripturæ? *ib.*

30 An testis assumens negativam non coarctatam & improbabilem sit suspectus de falso, & quomodo testis negativam probare debeat? & *n.* 32. *ib.*

31 An negativa probetur ex inspectione scripturæ? *ib.*

33 Negativa quod quis non fuerit rogatus de aliquo instrumento an probetur per inspectionem scripturarum ejusdem, cur non? *ib.*

34 Negativa non factæ solutionis si opponitur a tertio, an ab illo probari debeat? quid si opponitur a creditore? *ib.*

35 Negativa quod Notarius non posuerit aliquam clausulam instrumenti quomodo dicatur sufficienter probata? *ib.*

36 Negativa non exstare, vel non exstitisse bona libera quomodo probetur. *ib.*

37 Negativa circumscripta loco an probetur per inspectionem loci vel scripturæ? *ib.*

38 An negativa dicatur probata, si non est coarctata loco & tempore? *ib.*

39 Negativa non existentiæ aliorum bonorum quomodo probetur? *ib.*

40 Negativa non paritionis executorialibus quomodo probetur? Non perceptionis fructuum quomodo coarctari debeat? Quod non adsit memoria in contrarium an probetur per scripturas? & *n.* 41. 42. & 43. *pag.* 162.

44 Negativa non jurisdictionis ut probetur, quid testes debeant deponere? An probetur per famam, & quando? & *n.* 45. *ib.*

NEGLIGENTIA.

1 An negligentia Episcopi suppleatur ab Archiepiscopo? Abbatis an noceat Monasterio? An Parochorum in exigendis Decimis noceat Ecclesiæ? An Procuratoris noceat mulieri juris & judiciorum ignaræ? & *n.* 2. *ib.*

An negligentia mariti in exigendo dotem promissam ab alio quam ab uxore illi præjudicet, quominus consequatur lucrum dotis; & an negligentia & factum mariti possit præjudicare uxori. & *num.* 4. *ib.*

5 An negligentia antecessoris in beneficio præjudicet successori? *ib.*

6 Negligentia adversus non confectum inventarium an possit ab illo allegari, qui præstitit impedimentum; an debeatur pro confecto in odium impedientis? An Canonicus cui a Capitulo fuit denegata possessio, habeatur pro admisso ad effectum gaudendi prærogativis, & emolumentis aliorum Canonicorum? *ib.*

7 Negligentia illius qui tenetur exigere ut probetur, quid probari debeat? *ib.*

8 An negligentia alicui imputari possit ante scientiam vacationis? *ib.*

9 An negligens petere solutionem habeat actionem contra tertium possessorem, aut fidejussorem, aut hypothecam? *ib.*

10 Negligentia Cessionarii in exigendo, & illius culpa in prorogando tempus ad solvendum an præjudicet cedenti? aut quando? *ib.*

NEGOTIATOR, &c.

1 Negotiatio an Clericis sit prohibita, & quando? an sponsio, & quare? *ib.*

2 Negotium an præsumatur esse commune, & unde? *ib.*

3 An negotium novum succedat loco alterius, & quando? *ib.*

4 Negotium administrans an alienando illud nomine proprio retineat? *pag.* 163

5 Negotiatores & artifices an arceantur ab officiis? *ib.*

6 Negotiatores qui miscent merces corruptas cum incorruptis, & illas tamquam bonas vendunt, an peccent pro foro externo? *ib.*

7 An negotiandi solitum inducatur ex unico actu negotiationis? Negotiari solitus, si est venditor, an pretium & interesse petere possit ab emptore pro re consignanda? & quando. & *n.* 8. *ib.*

9 Negotiari incipiens an sit proximior perditioni quam lucro? *ib.*

10 An negotia aliena etiam utiliter gerens contra illius voluntatem habeat ullam actionem repetendi expensas? quid si negotii gestor est rixosus? an negotia gerens aliena utiliter, aut utiliter incipiens repetat ab eo expensas pro rata? & *n.* 11. *ib.*

12 Negotia gerens aliena uti vicini, quæ vicinus erat facturus, aut facere publica utilitate poterat compelli, an repetat ab eo expensas? Et quando negotium dicatur utiliter gestum? Et an negotium utiliter gestum ratum habere teneatur is, ad cujus commodum gestum est? & *n.* 13. & 14. *ib.*

15 Negotium gerens ex causa propria, quamvis in effectu gesserit alienum quando contra illum habet actionem? *ib.*

NEOPHYTI.

1 An Neophyti sint irregulares, & quare, & quis cum illis dispenset? *ib.*

2 An possint promoveri ad prælaturas Religionis, & an Neophytus dicatur, qui ab infantia suscepit baptismum aut ab hinc decem annis? Et quanto tempore hæc irregularitas duret? *ib.*

NEPOTES.

1 Nepos gravatus restituere hæreditatem si habuerit filios an teneatur restituere, cur non? *ib.*

2 Nepos filius primogeniti an excludat patruum secundogenitum a primogenitura, & quare? *ib.*

3 An Nepotes in fideicommissio veniant nomine filiorum? quid si concurrant conjecturæ? & quæ istæ sint? & *n.* 5. *ad* 18. *pag.* 164. *ib.*

4 An veniant nomine filiorum in fideicommisso ascendentium? *ib.*

19 Nepos filii naturalis an legitimetur per subsequens matrimonium, si filius naturalis, antequam pater cum ejus matre matrimonium contraheret, fuit mortuus? diversæ sententiæ. *pag.* 165

20 An Nepotes ex fratribus habeant jus repræsentationis, vel quando? An nepotes descendentes ex spuriis veniant nomine filiorum? & *n.* 21. *ib.*

22 Nepotes diversorum fratrum si a patruo fuerunt instituti hæredes, & fuerunt nominati propriis nominibus, an censeantur instituti æqualiter, & in capita? *ib.*

23 An Nepotes censeantur gravati, gravato filio, cur non? & an Nepotum nomine veniant etiam pronepotes, ita ut vocatis Nepotibus etiam pronepotes vocati censeantur? diversæ sententiæ. & *n.* 24. *ib.*

25 An Nepotes faciant deficere conditionem *si sine filiis*? & cum qua distinctione? quid si testator dixit, *si sine filiis ex se vel suo corpore descendentibus*. Quid in Nepote ex fœmina. Quid si dixit, si decesserit sine filiis ex suo matrimonio natis? & de ratione. *ib.* & *n.* 26. *pag.* 166.

27 Nepotes ex filia an veniant nomine vocatorum nepotum ad feudum, emphyteusim, vel fideicommissum? Et de ratione. *ib.*

28 An Nepotes succedant æqualiter cum patruo in bonis aviæ ab intestato defunctæ sine distinctione? *ib.*

29 An Nepotes excludantur a Beneficio quod habuit Avus?

NOBILITAS.

NOMEN, &c.

24 Nomi-

"4 Nominatio Beneficii principalis an inferat etiam Nominationem beneficii subjecti. Facta de persona, quæ tempore nominationis non habet qualitates a jure vel statuto requisitas, quando non valeat? *ib.*

25 Nominatio simplex ad Beneficium an nominato tribuat aliquod jus, aut quid importet? An facta de persona absentis sine illius acceptatione tribuat aliquod jus numinato? *& n. 26. ib.*

27 Nominatio vel electio ad Beneficium Jurispatronatus ante præsentationem coram instituere debente, an det aliquot jus præservabile? an impediat variationem? *ib.*

28 Quomodo nominatio differat ab electione & postulatione? Facta a Rectore ad Capellam vacaturam an sit revocabilis? An hæres gravatus restituere post mortem uni ex familia Testatoris, per gravatum eligendo, possit electionem vel nominationem factam ante mortem revocare? *ib. & n. 29. p. 173*

30 Nominatio pauperum quibus est facienda distributio, non facta ab executore intra annum ad quem devolvatur? *ib.*

31 Si facultas nominandi ultimo emphyteutæ competit, & hic decessit ab intestato non facta nominatione, quos censeatur nominasse? quid si emphyteusis fuit tantum concessa ad tertiam generationem? *ib.*

32 Nominatio alicui reservata, si intra legitima tempora non fuit facta, ad quem devolvatur? Et quid si spectat ad Collegium, & omnes de Collegio perierunt excepto uno, an ille possit nominare? & quare? *ib.*

33 Nominatio facta per viam petitionis & ad preces admissa an constituat nominationem in quasi possessione nominandi? quomodo nominatio significet etiam præsentationem, & e contra *& n. 34. ib.*

NOTARIUS.

1 Notarius apostolicus aut Imperialis etiam non immatriculatus an possit ubique conficere instrumenta, etiam ubi adest statutum in contrarium, & quare? quid si tale statutum fuit approbatum a Pontifice, Imperatore, aut supremo Principe? An Notarius Imperialis possit rogari de rebus spiritualibus extra territorium? an apostolicus de rebus temporalibus in rigore juris? Quid de consuetudine? *ib.*

2 An Notarius possit supplire clausulas omissas in præjudicium partium? cur non? An possit stipulari pro absente, & illi acquirere jus? *& n. 3. ib.*

4 Qui non est Notarius si fungitur illius officio qua pœna puniatur? Diversæ sententiæ *pag. 174.*

5 Condemnatus de crimine læsæ Majestatis in contumaciam ad furcam an post in alia regione se gerere pro Notario? cur non? *ib.*

6 An Notarius possit retinere processum pro suo salario? an pro expensis in eo factis? & an scriptor possit retinere librum a se scriptum donec illi merces scripturæ solvatur? an etiam originalem, an copiam tantum? an Notarius possit retinere acta & processum donec ei solvantur mercedes? *ib.*

7 Notarius scribens sententiam fuisse latam tali die, cum fuerit lata de nocte, an committat falsum? cur non? An possit aliquid accipere a pauperibus pro actis? *& n. 8. ib.*

9 An semel electus possit mutari sine causa? an præsumatur aliquid non publicatum de suo addidisse instrumento? cur non? *& n. 10. ib.*

11 Adscribens sibi legatum seu fideicommissum in testamento in quam pœnam incidat? *ib.*

12 Inquisitus de falsitate an possit pendente inquisitione de instrumentis rogari? Scribens pecuniam fuisse actoaliter numeratam, cum revera non fuerit numerata, sed in sacco ostensa, an excusetur a pœna, & quare? *& n. 13. ib. pag. 175.*

14 Notarius Principis inferioris an possit ubique conficere instrumenta? cur non? Forensis in conficiendis instrumentis quas solemnitates teneatur servare? *& n. 15. ib.*

16 Qui negavit se fuisse rogatum de instrumento, & fuit convictus de mendacio, qua pœna puniatur, quando non? *ib.*

17 Ad quid parti teneatur; si commisit errorem in instrumento? & quando? an Notarii fides non exhibito instrumento probet? *& n. 18. ib.*

19 Quid si Notarius dicat se confecisse falsum instrumentum, an probet in præjudicium tertii, quando? *ibid.*

20 An Notarius possit committere instrumentum, ut per alium scribatur, si se subscribit? *ib.*

21 Acta ab aliis recepta an possit subscribere? cur non? An Notarius succedens Notario possit ex mandato Judicis parte citata authenticare scripturas Notarii defuncti? *& n. 22. ib.*

23 Notarius primam instrumenti scripturam manu propria & non aliena an scribere debeat, aut quando? Amovens scripturas e loco ubi stare debent, & consueverunt sine causa, an delinquat, & quare? & quod? *& n. 24. ib. pag. 176.*

25 An possit extendere clausulas cœteratas juxta formularium loci? an rogatus possit in instrumento aliqiud ponere, quod non est in nota, vel si quid contrarium ei quod est in matrice extendit, an possit delere? *& n. 26. ib.*

27 An Notarius Episcopi gaudeat privilegio fori, & ligetur statutis Laicorum, quid si non vivit ejus expensis. An in visione possit aliquid accipere saltem pro præsentatione bullarum, aut pro decretis, & actis visitationis? quid si habet salarium? an possit aliquid accipere pro licentia audiendi confessiones, concionandi, administrandi sacramenta, sepeliendi, celebrandi missas? colligendi eleemosynas. An pro dimissoriis? *ib.*

28 Clericus effectus instrumenta & rogita vetera an possit perficere, an nova conficere? cur non? *ib.*

29 Ut convincatur de falso quæ probationes requirantur? & de ratione. *ib.*

30 Notarius si publice exercet artem Notariatus, an illius instrumenta valeant licet non sit immatriculatus? Et quare? *ib.*

31 Notarius, qui non est in Matricula Notariorum urbis, an possit facere rogitus in urbe? cur non? *ib.*

32 An suppleat præsentiam & consensum absentis pro quo ipse stipulatur? Et an interveniens actui ultra illum qui de actu fuit rogatus, æquipolleat duobus testibus? *p. 177.*

33 An Notario stylum Curiæ testificanti sit credendum? attestanti de executione coram se & testibus facta an fides plena sit adhibenda? attestanti testes jurasse an credatur? Quid si testes non fuerunt recepti in præsentia Judicis? Attestanti de integra transportatione jurium realiter productorum an sit adhibenda fides? quid si attestationem facit in dorso extractus? Attestanti de iis quæ pertinent ad illius officium an credatur? *& n. 34. 35. & 36.* *ib.*

37 Notarii duo si fuerunt rogati, an censeantur rogati in solidum, ita ut instrumentum ab uno publicatum probet? *ib.*

38 Attestanti de re judicialiter coram se gesta an credatur? *ib.*

39 An recipiens fidejussorem qui tempore fidejussionis non erat solvendo, teneatur pro illo? Et an hoc procedat in omnibus casibus tam civilibus, quam criminalibus? Et an ejus bona sint propterea hypothecata? Quid si Judex mandavit talem pro fidejussore recipi? *& n. 40. & 41. ib.*

42 An attestanti quod fuerit deputatus ab habente potestatem ad extrahendom & relevandum instrumentum a Notario confectum defuncto, sit credendum? *ib.*

NOTORIUM.

1 Quid dicatur Notorium? quotuplex sit. Quid sit notorium facti? quid notorium juris? Notorium juris quomodo debeat probari & quomodo notorium facti transeuntis? *& n. 2. 3. & 4. p. 178.*

5 Notorium facti permanentis an relevet ab onere probandi? an ab onere allegandi. *& n. 6. ib.*

7 Notorium juris non permanentis, quod est notorium populo, sed non judici, an aperiat illi viam ad inquirendum, aut quomodo hæc aperiri debeat? & quomodo Notorietas debeat probari? *& n. 8. & 9.* *ib.*

10 Notorium juris resultans ex sententia an aperiat viam ad exequendum, si Reus est præsens? *ib.*

11 An ad probandum notorium facti permanentis sit necessa-

neceſſarium ſervare juris ordinem? quid in notorio facti tranſeuntis? *ib.*
12 An notorium dicatur, quod poteſt pati aliquam diſputationem? *pag.* 179

NOVATIO.

NOVITIUS.

§. I.

Quænam ſint obſervanda in receptione Novitiorum?

§. II.

Ex quibus cauſis Novitii profeſſio ſit nulla?

§. III.

De privilegio Novitiorum.

§. IV.

Quæ præmittenda profeſſioni?

§. V.

De illorum dimissione & illarum bonis.

§. VI.

An, & a quo puniatur ob delictum commissum in novitiatu?

§. VII.

Praxis Novitiarum.

§. VIII.

Miscellanea de Novitiis.

NULLITAS.

§. I.

De nullitate contractuum.

§. II.

Coram qua nullitas debeat proponi, & quis sit Judex competens in causa nullitatis?

§. III.

Quando & intra quantum tempus sit opponenda?

§. IV.

Nullitatem quis apponere possit?

§. V.

§. V.

Quot & quibus modis nullitas opponi poſſit.

§. VI.

Quando actus ſit ipſo jure nullus, aut per ſententiam annullandus?

§. VII.

Nullitas a qua & qualiter probanda.

§. VIII.

Nullitas ex defectu proceſſus.

§. IX.

De nullitate ex defectu juriſdictionis, jam in Juriſdictione Ordinario, quam Delegato.

§. X.

Nullitas ex defecta mandati.

§. XI.

Nullitas ex defecta citationis.

§. XII.

Quomodo nullitas ſententiæ, aut proceſſus ſanari poſſit.

§. XIII.

Quæ nullitates poſt Bullam Clem. VIII. proponi poſſint?

§. XIV.

Miscellanea nullitatis.

NUMERATIO.

NUNDINÆ.

NUNTIATIO.

NUPTIÆ.

OBEDIENTIA.

OBLA-

OBLATI, &c.

§. I.

De oblatis.

§. II.

De oblationibus quæ fiunt Deo,

§. III.

De oblationibus profanis, quæ fiunt in judicio & extra.

§. IV.

Quando sufficiat oblatio verbalis? & quid operetur?

§. V.

De effectu oblationis realis.

OBLIGATIO.

§. I.

Obligatio filii.

§. II.

Obligatio de non offendendo.

§. III.

Quinam teneantur præstare cautionem pro alio?

§. IV.

Fractio cautionis de non offendendo quomodo probanda?

§. V.

De obligatione camerali.

§. VI.

De obligatione individua.

§. VII.

Obligatio minorum.

§. VIII.

Obligationis Miscellanea.

O B L I V I O.

¶ O B S C U R U M &c.

§. I.

Obscurum quando aliquid dicatur, vel non?

3 Item

3 Item quod habet plures intellectus, & quod potest plutibus modis intelligi. *& n.* 8. *ib.*
4 Duobus modis aliquid obscurum dicitur. *& n.* 5. *ibid.*
6 Lex obscura dicitur insidias ponere. *ib.*
7 Lex difficilia & obscura cui assimiletur? *ib.*
9 Obscurum dicitur, quod sciri non potest propter incertitudinem. *ib.*
10 Brevitas, licet sit laudanda, intelligitur dummodo non reddat sermonem obscurum. *ib.*

§. II.

Obscuritas reprobatur in omni dispositione.

2 Obscuritas cum reprobetur in legibus, statutis, & consuetudine. *& n.* 2. *&* 3. *ib.*
4 An ignorantia juris excuset, quando jus est obscurum & intricatum? *ib.*
5 An exceptio obscura reprobetur. *p.* 222.
6 Quomodo in positionibus repellatur obscuritas. *ib.*
7 An admittatur testis obscure loquens. *ib.*
8 In quæstionibus proponendis, an factum debeat esse clarum? *ib.*
9 An in Doctota repellatur obscuritas? *ib.*
10 An reprobetur scriptor, qui litteram facit obscuram. *ib.*
11 An libellus obscurus rejiciatur. *ib.*
12 An notarius obscurus? *ib.*
13 An valeat citatio obscuta? *ib.*
14 An admittantut articuli generales & obscuri? *ib.*
15 Quid de Judica ponente verba obscura in sententiis? *ib.*
16 In omni dispositione, an verba obscura possint operari? *ib.*
17 An ptobatio dubia valeat, & relevet? *ib.*
18 An instrumentum obscurum probet, & valeat? *ib.*
19 An valeat voluntas testatoris & conventio obscura? *ib.*
20 An quod dicitur de obscuritate, procedat etiam de incertitudina. *ib.*

§. III.

Obscuritas nihil operatur, & quando verba obscura habeantur pro non appositis?

1 Obscurum dictum instrumenti, si non constet de mente, an habeatur pro non apposito? *ib.*
2 De testa obscuro. *& n.* 3. *&* 4. 6. *&* 7. *ib.*
5 An Judex teneatur examinare testes de tempore, & bona fide, & aliis, licet articuli super præscriptiooe sint obscuri, & ista non contineant? *ib.*
8 An probatio obscura relevet? *ib.*
9 In aditione hereditatis facta simpliciter, in qoa non constat an ex testamento vel ab intestato, an relevet, vel debeat declarari? *ib.*
10 In actione, vel libello obscuro, ao procedat? *ibid.*
11 An exceptio obscura relevet? *ib.*
12 An responsio obscura facta per interrogatum, relevet? *ib.*
13 Obscute loquens æquiparatur tacenti verum. *ibid.*
14 An positio obscura excuset respondentem obscure? *ibid.*
15 An obscure loquens habeatur pro confesso? *ib.*
16 Acceptilatio debiti obscure facta quid concludat, & de materia. *& n.* 17. *ib.*
18 An obscura responsio facta obscuræ positioni possit ex intervallo revocati? *ib.*
19 Quid operetur obscura responsio, & quomodo interpretanda sit? *& n.* 20. *ad* 23. *ib.*
24 Quid de obscuritate verborum judicis, & testium? & de materia. *& n.* 25 *ad* 28. *ib.*
29 Qois debeat obscuritatem legis declarare? *ib.*
30 A quo melius fieri possit declaratio, in epistola, vel alia scriptura dubia? *ib.*
31 Quaodonam Notarius possit declarare iostrumentum obscurum? *ib.*
32 Quis declaret libellum obscurum? *ib.*
33 Quibus casibus jus declaret obscurum? *ib.*
34 Quandonam Judex exequens declaret? *ib.*
35 Quomodo statutum obscurum declaretur? *p.* 223.

§. IV.

Obscuritas operatur multa.

1 In re obscura an validitas actus sit semper tenenda? *ib.*
2 Proclivior an debeat esse Judex ad solvendum, quam ad condemnandum, & quare? *ib.*
3 Quod minimum est sequimur in obligatiooe, vel dispositione obscura: *ib.*
4 Quid inspici soleat in obscuris? *ib.*
5 In orationibns ambiguis & obscuris spectanda est sententia illius qui protulit verba. *ib.*
6 Quid spectandum in contractibus ambiguis? & de materia. *& n.* 7. 8. *&* 9. *ib.*

§. V.

Obscuritas declaratur, & quomodo?

1 Duplici modo obscuritas, sen obscura verba declarantur: *ib.*
2 An generalitas & obscuritas libelli declaretur ex prosequutis & probatis? *ib.*
3 Qui adivit heteditatem per verba obscura, vel ambigua, quid teneatur declarare? *ib.*
4 In omni dispositione, an qui generaliter & confuse loquitur, sive agat, sive excipiar, teneatur declarare mentem suam, & obscuritatem? & de materia. *& n.* 5. *ib.*¶

OBSERVANTIA.

1 Observantia an declaret gratiam? & qoando observantia faciat præsumi confitmationem vel beneplacitum apostolicum? *ib.*
2 An observantia declaret contractum, quid si proprietati verbotum non est conformis? an testatoris voluntatem? an det robur scripturis etiam informibus? an declaret, quid in transactione fuerit comprehensum? *& n.* 3. 4. *&* 5. *ib.*
6 An observantia sit Legum interpres. Quæ observantia attandi debeat, si sunt plutes? & quænam dicatur proxima, aut remota? An ea resultet tam ex non facto, quam facto? *& n.* 7. 8. *&* 9. *ib.*
10 In materia Decimarum quorum locotum observantia sit attendenda? *pag.* 224.
11 Observantia longissimi temporis, ao habeat vim tituli, & præscriptionem inducat? an in re cultum divinum concernente? an sufficiat observantia longi temporis, & probet oòligationem favore Ecclesiæ? *ib.*
12 Observantia 30. vel 40. annorum an sufficiat ad præsumendum in Vicario confirmante dooationem Jurispatronatus mandatum Episcopi? an præsumatur confirmatio apostolica? *ib.*
13 Observantia subsecuta contractum an suppleat omnes defectus? *ib.*
14 An observantia faciat, quod talitet fuerint concessæ Immunitates, qualiter fuerunt obsetvatæ? *ib.*
15 An observantia indigeat præscriptione? cur non? *ibid.*
16 Observantia subsecuta an declaret, cum quibus honoribus fuerit erectum officium? *ib.*
17 Obsetvantia in solutione an declaret obligationem, aut quando? *ib.*
18 An observantia longa declaret voluntatem Principis privilegium concedentis, & an ejos effectus tollatur per reclamationem postea factam? an pro observantia interpretativa sit necessaria præscriptio? *& n.* 21. *ib.*
19 An observantia sit omnium dispositionum interpres? Et an attendi debeat ad dignoscendum, an beneficinm sit sacerdotale? & an ex continua præsentatione possit inferri, quod Beneficium sit sacerdotale? cur non? *& n.* 20. *ib.*
22 An observantia interpretetur etiam litteras apostolicas? An observantia attendatur, si sunt verba clara in contrarium? *& n.* 23. *pag.* 225

OBSTETRICES.

OBTINENS.

OCCISIO.

OCCULTATIO.

ŒCONOMUS.

OFFENDENS, &c.

OFFICIA.

OPERÆ.

Praxis Operariorum, & operum.

De operis rusticorum, vulgo SeharWercken, *quæ sine mercedem debentur.*

OPINIO.

OPTIO.

§. I.

De ortu juris optandi.

§. II.

In quibus procedat jus optandi.

§. III.

Quinam optare possint?

§. IV.

De tempore optandi.

§. V.

Quomodo sit optandum.

§. VI.

An Canonia distinguatur a præbenda?

§. VII.

Optioni an possit derogari a Papa, & quomodo generali illi derogetur?

ORATORIUM.

§. I.

Oratorium privatum.

§. II.

De Oratorio Publico.

ORDINES.

§. I.

Minister ordinis.

§. II.

Requisita pro ordinandis.

Dispensationes ad ordines frequentiores.

§. III.

Qui possint ordinari extra tempora?

§. IV.

De Dispensatione cum illegitimis & expositis ad ordines.

§. V.

Dispensatio cum bigamis.

§. VI.

Dispensatio cum corpore vitiatis?

§. VII.

Super Interstitiis.

§. VIII.

Dispensatio super irregularitate proveniente ex homicidio.

§. IX.

Dispensatio super defectu lenitatis perfectæ?

§. X.

Quænam observanda ab Ordinariis cum dispensatis, antequam admittantur?

§. XI.

De ordinandis subditis.

§. XII.

Dimissoria.

§. XIII.

De Titulo ordinandorum.

§. XIV.

Miscellanea de ordinibus.

¶ ORIGINALE.

§. I.

Originale, & protocollum, ſeu matrix, vel imbreviatura Notarii quid ſit, & quotuplex, & qualiter fiat?

§. II.

Originale, & protocollum Notarii, ſi diſcrepat ab exemplato, ſtetur originali, & quando non?

OSCULUM.

PACTA.

§. I.

Quædam pacta prohibita.

§. II.

De pactis in mutuo.

§. III.

Pactorum miscellanea.

¶ PALLIUM.

§. Unicus.

Pallium qaid sit, & qualiter concedendnm?

PAPA.

§. I.

De Imperio Papæ.

§. II.

De potestate illius quoad successionem.

§. III.

De potestate Papæ in Beneficiis.

§. IV.

§. IV.

De Potestate in cognitione causarum & Beneficiorum erectione?

11 An cognoscat causas maiores, judicet Episcopos? An condat generales canones, Concilia confirmet remittat simoniam in beneficiis & ordinationibus, legitimet quoad spiritualia, legata ad pias causas in alios usus convertat? an commutet pias testatorum voluntates, relaxet juramenta, an in præjudicium tertii. *& n. 12. ib.*

13 An erigat Ecclesias Cathedrales? Sanctos & Beatos declaret? *& n. 14. ib.*

§. V.

Quoad dispensandum.

15 An possit dispensare in jure naturali & divino? *p. 274.*

16 An derogatio generalis operetur, ut Papa dispensando, aut aliter disponendo voluerit præjudicare juri tertii? Cur non? an præsumatur habere notitiam juris ex speciali connessione alicui competentis? *ib.*

17 Quando soleat dispensare? an, quando non potest dispensare in jure divino vel naturali, possit in casu particulari declarare & interpretari deficere obligationem legis divinæ? *& n. 18. ib.*

§. VI.

De Potestate quoad Religiosos.

19 An novos Religiosorum ordines approbet & illorum professionem irritam faciat? *ib.*

20 An possit dare monasteriis & Ecclesiis Religiosorum exemptionem, & immunitatem ab obligatione solvendi procurationes legatis apostolicis, & jura Episcopalia? *ib.*

21 An possit regularibus licentiam dare transeundi ad aliam Religionem laxiorem? & alia, *& num. 22. & 23.* *ib.*

§. VII.

Quoad Coadjutorias, & reservationes casuum.

24 An possit dare Episcopo Coadjutorem? An possit Episcopatus unire & dividere, an possit sibi reservare casuum absolutionem & excommunicationis in articulo mortis? cur non? *& num. 25. & 26.* *p. 275.*

§. VIII.

Quid possit quoad exemptionem, & quoad impedimenta matrimonii.

27 An aliquem a se eximere possit? cur non? an contra potestatem Pontificiam valeat præscriptio? an possit Laicos eximere a potestate Principis sæcularis, & quare? *ib.*

28 An possit privilegio aut exemptioni Clericorum in totum derogare, & generaliter? an possit facere leges, quod Clerici judicentur a Judice sæculari? *& n. 47. ib. p. 277.*

29 An possit Concilio universali se submittere & quid in crimine hæresis, an habeat concurrentem jurisdictione cum Episcopis in eorum Ecclesiis? *& n. 30. p. 275.*

31 An possit constituere impedimenta dirimentia matrimonium? *ib.*

§. IX.

De Potestate in judicando.

32 Quos judicet, & quando judicetur? an possit errare & in hæresim labi. An in decretis morum? an possit errare in canonizatione sanctorum? cur non? an ut persona privata possit in fide errare? *& n. 33. ib. & n. 42.* *p. 277.*

§ X.

Papa Miscellanea.

43 An solus concedat Indulgentias plenarias? An derogans Juripatronatus censeatur derogare Juripatronatus Laicorum? An & quando faciat exemptionem ab ordinario? Quomodo soleat derogare Juripatronatus cum vacat in Curia? Derogando medietati Patronorum de quibus intelligatur? *& n. 44. ad 50.* *ib.*

51 An Papa disponens de Beneficio ad unius collationem spectante, præsumatur id facturus, si scivisset collationem esse alteri communem, & quid si collatio spectabat non tantum ad Capitulum, sed etiam Episcupum, & Papæ fuit narratum spectare ad Capitulum? *ib.*

52 An pro facilitanda executione voluntatis fideicommittentis possit supplere consensum ab aliquo adhibendum? *ib.*

53 An providens lite pendente attentet? An is, qui vigore talis provisionis capit possessionem, quid si provisus utitur provisione parte citata? *ib.*

54 Quando non concurrit cum ordinario collatore, sed provider tanquam de reservato, an intendat præjudicare habenti collationem ab ordinario, si beneficium non est reservatum? *ib.*

55 An facilius conferat Beneficia simplicia, quam curata? *& n. 56. ib.*

57 An restituendo aliquem ad publicandum Beneficium aliquid detrahat a collitigante? *ib.*

58 Aliquam præbendam reservans an impediatur possessor aliam pinguiorem optare, & an reservatio transeat in optatam? *ib.*

59 An jure Monarchico habeat plenam dispositionem & administrationem bonorum Ecclesiasticorum, aut eorum dominium? *ib.*

60 An possit revocare privilegium ab antecessoribus concessum sine causa? Quid si fuit concessum ob benemerita, & quare? An successores Constantini possint revocare donationem S. Sylvestro factam? cur non? *ib.*

61 An possit sanare nullitatem census, & quando sanatoria denegetur? *ibid.*

62 An possit se intromittere in causis Laicalibus? *ib.*

PAROCHUS.

§. I.

De Parochia.

1 Parochia quid sit, & quot illam constituant? Parochialitas quomodo probetur? an ad illam requiratur Consensus Episcopi, & iste præsumatur? Ad erigendam novam Parochiam quæ requirantur. *& n. 2. 3. & 4.* *p. 279.*

5 An Ecclesia non Parochialis contra Parochialem possit præscribere jus decimandi, & quomodo? *ib.*

6 An Parochia in Ecclesiis fundatis intra ejus fines habeat fundatam intentionem quoad subjectionem, vel in quibus? An una possit habere plures parochos? *ib.*

§. II.

Parochi requisita.

8 Quis sit Parochus? Ad quid teneatur. *& num. 9. ib. & n. 10.* *p. 380.*

§. III.

De vita Parochorum.

11 Quodnam genus vitæ servare debeant? *ib.*

12 An possit mulieres in habitationem suam recipere? *ib.*

13 A quibus debeant abstinere? *ib.*

14 An cauponas & tabernas possint ingredi? *ib.*

15 An

§. IV.

De obligatione Parochorum.

§. V.

De residentia Parochorum.

§. VI.

De Functionibus & juribus parochialibus, & Parochorum præcedentia.

§. VII.

De reparatione Ecclesiæ & ædium Parochialium.

§. VIII.

De Denuntiationibus matrimonialibus & aliis.

§. IX.

De Sacramentorum administratione.

§. X.

De Matrimonio.

§. XIV.

De sepultura.

§. XII.

De Primitiis & Decimis.

can-

candum en amittat administrationem, & possit cogi ad emencipandom. & n. 2. 3. ib.

4 Administrator bonorum filii si expendat pro consequenda filio digoitate an censeatur donare? Transiens ad secunda vota si dolose cœpit administrare, aut negat filio necessaria an edmitiat administrationem? & n. 5. ib.

6 In bonis in quibus de jure vel statuto non habet usumfructum, an sit legitimus administrator? ib.

§. II.

Quoad alimenta.

7 An pater teneatur alere filium, & dare litis expensas secum litiganti? & quando? An sine cautione? Et quomodo debeat filiatio probari? ib.

8 An teneatur elere filium spurium qui potest aliunde se sostentare? An legitimum extra domum? p. 292.

9 An filiabus innuptis teneatur relinquere dotem loco alimentorum, & an teneatur dare tantam dotem uni, quantam alteri? An sui juris si non est teneatur dotare filiam, vel quis? & n. 10. ib.

11 Pater qui dutavit filiam de bonis peternis, & maternis, si non expressit specifice quantum dederit de paternis, & maternis, an præsumatur dotasse de suo io totum? ib.

12 An teneatur dotare filiam majorem 25. annis, si sine suo consensu nupsit indigno de jore canonico? quid si est divea, & semel fuit dotata? ib.

13 An possit vendere filium ob famis necessitatem cum pacto redimendi? an etiam mater, cur non? an emanciparos, aur Clericos? ib.

§. III.

Quoad successionem.

14 An succedat filiia, & quando? en filio succedat sn Beneficio Ecclesiastico? an pater præferatur in filii, qui repudiavit, hæreditate, substituto? Quando non? Quid in bonis filii ingtessi Religionem? & n. 15. ib. & 16. p. 293.

§. IV.

Quoad exhæredationem.

17 Ob quas causas possit exhæredare filios? an occidens ingratum puniatur ut homicida? exponens filios quomodo puniatur? & n. 18. 19. & 20. ib.

§. V.

De obligatione patris erga filios.

21 An teneatur educare filium ob solam filiationis præsumptionem vel quasi possessionem? ib.

22 An possit cogi ad emancipandum filium si eum male tractat contre paternam pietatem, uti injuriando attociter, e domo expellendo aut maledicendo? ibid.

23 An filio qui vult fieri Clericus teneatur donare patrimonium, & si vult studere, subministrare necessarie? ib.

24 An possit alienare bona adventitia filii, aut censom super illis imponere sine concurso evidentis utilitatis, aut necessitatis? an possit de jure filio impuberi cligere sepulturam? An possit cogere filiam suscipere habitum monachalem aut ingredi Monasterium causa educationis? sub qua pœna? An cogere filios ed ingrediendam religionem. ib. & n. 25. 26. & 27. p. 294.

28 An teneatur pro filio solvere condemnationem osque ad legitimam? an habeat jus necis in filios? Et an percutiens filium Clericum incurrat excommunicationem? & n. 29. ib.

30 An possit remittere injuriam filio illetam eo invito? ib.

31 An possit alienare feudum novum, an antiquum? ib.

32 An tenetur solvere debita a filio contracta? ib.

33 An possit renuntiare beneficio *L. si unquam C. de donat.*? An possit irritare vota filii emissa ante pubertatem etiam Religionis? An pecuniam ex re filii vendita collectam possit convertere io usus proprios, eut quando? & n. 34. & 35. ib.

§. VI.

Quoad usumfructum.

36 In quibus bonis filii habeat usumfructum? p. 296.

37 Emancipans filium quem usumfructum retineat, & quid in emancipatione voluntaria, quid in necessaria? ib.

38 Transiens ad secundas nuptias an usumfructum perdat bonorum adventitiorum filii, quando non? ib.

39 In dote adventitia filiæ an habeat usumfructum? en in dote, quam filius recipit ab uxore sua? an in legitima, quam mater reliquit filio? & n. 40. & 41. ib.

42 pater in criminalibus, si pro ejus delicto fuit punitus filius, qui ad liberandum patrem fuit confessus, delictum patris a se fuisse commissum, an possit amplius puniri? ib.

43 An pater relinquens usumfructum oxori possit filiis præjudicare in usufructu legitimæ? ib.

§. VII.

Miscellanea de patre.

44 An pater teneatur liberare filium, si est captus ab hostibus, & si alius pro illo liberando solvit, a possit pecuniam repetere a patre etiam post ejus emancipationem? ib

45 In crimine læsæ majestatis, hæresis, & meleficii an teneatur in utroque foro denunciare filium ib.

46 Pater Episcopi, si deliquit, qua pena puniri debeat, & quare? p. 296.

47 An patet vel parentes possint retinere filios suos anniculos in lecto? cur non? Quid si inveniantur suffocati? ib.

48 An pater possit feudum uni ex filiis relinqoere aliis exclusis? In successione filii intestati en excludat ejus fratrem ex uno tantum latere conjunctum? Vocatus cum filiis ad fideicommissum dispositive & ordine successivo, an possit contraveniendo filiis præjudicare, eua non? & n. 49 & 50. ib.

51 Pater & filii ex eo nascituti, si e testatore fuerunt vocati filii, cui tempore mortis testatoris nascuntur, an succedant simul cum patre? ib.

52 Pater, si cum filio fuit hæres institutus, quando dicatur institutus ordine collectivo, quando ordine successivo? & n. 53. ib.

54 An pater dicatur dotasse filiam, si una cum fratre illa instituit hæredem, & quare? ib

55 An pater instituens filiam hæredem universalem censeatur recedere a statuto exclusivo feminarom, & velle quod succedat de jure communi? ib

56 An possit filio invito minuere legitimam, & an filius gravatus fideicommisso universali possit petere separationem legitimæ a fideicommisso? ib.

57 An etiam mater teneatur filium nominatim instituere, aut exhæredare? p. 297.

58 Pater si filiæ aliquid legavit in testamento cum prohibitione ne plus petere possit ex suis bonis, si dein eam vocavit ad fideicommissum particulare, an debeat admitti? ib.

59 Pater & filius, si simul vendunt, ad cujus manus pretium pervenisse præsumatur? ib.

60 Pater, Mater, & alii consanguinei an possint esse testes in causa matrimoniali, vel quando non? ib.

61 An pater & filius censeantur una, & eadem persona? Quid si pater est persona publica & filius privatus? ib.

62 An pater dotem filiæ in primo matrimonio constitutam possit minuere in secundo matrimonio? ib.

63 An pater vi patriæ potestatis possit præsentare loco filii valide? cur non? ib.

64 Admittens filios ad vendendum rem ad se spectantem, & permittens quod in instrumento se asse-

PATIENTIA.

PATRIMONIUM.

PATRINUS.

PATRONUS.

an fine

¶ P E C U L A T U S.

§. Unicus.

Peculatus crimen quale, & ejus natura.

P E C U L I U M & P E C U N I A.

¶ P E D A G I U M.

§. I.

Pedagium quid sit, et an prohibitum, vel permissum, et quæ pœna imponatur?

§. III.

Pedagia a quibus possint imponi et exigi?

10 Licet

10 Licet consuetudo sit præscripta colligendi pedagium per aquam, an poterit colligi per terram? & de materia. *& n.* 11. *ib.*
12 A quonam fiat concessio pedagiorum? *ib.*
13 Tacita concessio exactionis pedagii undenam resultet? *ib.*
14 Fœmina an capax sit juris exigendi pedagia? *ibid.*

PENSIO.

1 Pensio quid sit, & quotuplex? An Papa possit imponere pensionem? & quare? an Episcopus, & quando? *& n.* 2. *&* 3. *ib.*
4 Quænam parochiales pensione gravari non possint, & quis debeat probare, quod non remaneat centum pro Rectore. Quid in possessorio? & quid in petitorio? *pag.* 312.
5 An Episcopus possit Beneficio imponere pensionem transmissibilem ad successorem, aut ad vitam pensionarii? *ib.*
6 An Papa possit sine consensu Rectoris imponere pensionem Beneficio? *ib.*
7 Pensio ut acquiratur quænam qualitates requirantur? an dispensatus ad Beneficia cum Cura, & sine possit consequi pensionem, & quando. *& n.* 8. *ibid.*
9 Pensio translata an dicatur nova vel antiqua? *ib.*
10 Pensio privilegiata & exempta quibus clausulis soleat muniri? Pensio cum clausula *Dummodo mediatatem non excedat*, si constat de excessu an vitietur in totum? *& n.* 11. *pag.* 313. *ib.*
12 Reservata in Beneficii resignatione an semper sit Ecclesiastica? Imposita sub conditione, an ante illius verificationem ponat aliquid in esse. *& n.* 13. *ib.*
14 An a Papa soleat imponi super Beneficio si Titulari non remaneant duæ tertiæ fructuum? An debeatur ab eo, qui Beneficium, super quo fuit imposita, non habet? quid si Beneficium vocat, a quo erit solvenda? *& n.* 15. *&* 16. *ib.*
17 An pensiones debeantur hæredibus pensionatii? & quomodo? *ib.*
18 Si pensio fuit reservata super Canonicatu, cujus fructus percipit Capitulum propter Canonici absentiam, a quo sit solvenda pensio? *pag.* 314
19 In quo loco sit solvenda pensio? & quando pensionarius vel ejus procurator dicatur in mora? ex quibus sit solvenda pensio? & an pro ea solvenda possit alienari bona Ecclesiæ? cur non? A quo sit solvenda? *& n.* 20 *&* 21. *ib.*
22 An pensio veniat nomine beneficii, & pensionarius nomine beneficiati? *ib.*
23 An quæ reservatur pro alimentis, gaudeat privilegio alimentorum? *ib.*
24 An diminutis fructibus diminui etiam debeat pensio, vel quando? & de ratione. *ib.*
25 Pensio reservata super beneficio non facta mentione, quod idem Beneficium sit gravatum alia pensione, an valeat? cur non? an pensio cum pensione permutari possit? cur non? An pro filio reservari possit super Beneficio patris? *& n.* 26. *&* 27. *ib.*
28 Pensio reservata ab infirmo conjunctæ personæ, an videatur reservata in fraudem? *ib.*
29 An reservata super Beneficio invalide collato valeat? Quomodo extinguatur? An per professionem pensionarii? an morte illius? An per contractum matrimonii? Quid si fructus, super quibus imposita fuit totaliter perierunt. *& n.* 30 31. *&* 32. *pag.* 315
33 An pensionis solutio retardetur per *cap. Odoardus*, aut alias exceptiones, & quas? *ib.*
34 An pensionis fructus debeantur hæredibus pensionarii, & quibus? An pensio exigi possit litteris non expeditis, & Pensionis causa, in quo foro sit cognoscenda? *& n.* 35. *&* 36. *ib.*
37 Pensionarius Creditor Episcopi pro pensionibus an præferatur Cathedrali etiam in pontificalibus & ornamentis benedictis, & quare? *ib.*
38 Pensione gravatus qui ob tenuitatem fructuum pensionem solvere non potest, ad quid teneatur? An pensionarius sit manutenendus contra successorem in Beneficio? & quando? *& n.* 39. *&* 41. *pag.* 316.
40 Clausulam *Dummodo resignans habeat unde se alat*, quis debeat verificare coram Executore? *pag.* 315
42 An pensionarius possit extinguere pensionem in præjudicium Creditorum? an possit privata authoritate pensionem anticipatis solutionibus extinguere? *pag.* 316
43 Pensionarius non ferens habitum quando amittat pensionem? an teneatur contribuere pro rata collectas & onera beneficii? an possit vendere fructus pensionis sine simonia? *& n.* 44. *&* 45. *ibid.*
46 An pensionarius possit ordinari ab Episcopo in cujus Diœcesi pensionem habet? an possit propria authoritate transferre pensionem Ecclesiasticam pro pretio? cur non? *& n.* 47. *ib*
48 Pensionarius qui non habet intentionem suscipiendi ordines recipiens pensionem an peccet mortaliter? *ib.*
49 An clausula *Dummodo centum pro Rectore* verificetur, si ex certis non remanent centum, sed tantum ex certis & incertis? *ib.*

Praxis exequendi, & procedendi in causis pensionum, & quæ exceptiones coram Executore opponi possint?

50 Quænam exceptiones opponi possint in causis pensionum? *& n.* 51. 52. *ad* 56. *ib. pag.* 317
57 Quænam debeant a pensionario probari & de modo exequendi in causis pensionum. *& n.* 58. 59. *&* 60. *ib.*
61 A sententia Executoris an detur appellatio suspensiva? *& n.* 62. *&* 63. *ib.*
64 Pensionum abolendarum pacta damnantur? *p.* 318

PERCUSSIO.

1 Percussio a marito uxori moderata an sit licita? Percutiens Clericum consentientem an sit excommunicatus, & quando sit vitandus? an percutiens Clericum ignotos illum esse Clericum incurrat excommunicationem? an percutiens ad defensionem sui honoris, & quomodo. *& n.* 2 *ad* 5. *ib.*
6 An percutiens unum Clericum pro alio sit excommunicatus? an percutiens Clericum, qui se immiscet enormitatibus? an percutiens ad correctionem, & quando? an percutiens sollicitantem ad turpia, & quando non? Percutiens plures Clericos eadem actione quot excommunicationes incurrat? quid si quis percutit Clericum pluribus ictibus; quid in percutiente Equitem Melitensem? *& n.* 7. *ad* 12. *ib.*
13 Percutiens aliquem in Ecclesia sine sanguinis effusione an possit excommunicari? *ib.*
14 Percussor notorius Clerici notorietate juris an sit vitandus, si non fuit declaratus? *ib.*
15 Percussor quando pro homicida, & Ecclesiasticii asyli beneficio privatus censetur? *pag.* 319

PEREGRINI.

1 An peregrini obligentur Legibus loci per quem transeunt? cur non? aut quando? Forma commendatitiarum Ordinarii. *& n.* 2. *ib.*

PERITI.

1 Periti calculo quando sit standum? Et quomodo in judicium sint trahendi? aut qualiter examinandi? *& n.* 2. *ib.*
3 Perito a Judice electo qualis fides sit adhibenda? Et periti relatio facta parte non citata an noceat, & si in aliquibus invenitur erronea, an aliquam fidem faciat? An possit impugnari ab eo, a quo fuit alectus? *& n.* 4. *ad* 6. *ib.*
7 An periti discordantes in quantitate dicantur concordes in summa minore? valorem rei de quo tempore debeant æstimare? an & quando etiam post contractum? *& n.* 8. *ib.*
9 Periti super statu rei an referre possint, si illum non viderunt? An illius relationi sit standum, si de communi partium consensu fuit electus? *& n.* 10. *ib.*
11 Periti relatio quomodo sit interpretanda? & de ratione,

PERJURIUM.

PERMISSIO.

PERMUTATIO.

§. I.

Quinam possint permutationes authorizare.

§. II.

Quæ Beneficia permutari possint, & a quibus?

§. III.

Qualiter fieri debeat permutatio?

§. IV.

Miscellanea de permutatione Beneficii.

PERSONA.

PERTINENTIA.

PETITIO.

¶ PIA CAUSA.

§. I.

Pia causa quæ dicatur, vel non?

§. II.

Pia causa habet specialia, ut admittat plura prohibita.

§. III.

Pia causa habet multa privilegia.

§. IV.

Pia causa non habet privilegium multis casibus.

§. V.

Piarum causarum concursus optatur, ut magis pia prævaleat?

3 Quan-

PŒNITENTIA.

POLLICITATIO.

POLYGAMIA & POLLUTIO.

POSITIONES.

§. I.

De quidditate & origine positionum, & de obligatione ponentis?

§. II.

Quinam ponere possint.

§. III.

Requisita positionum.

§. IV.

Quando, & qualiter sit respondendum positionibus?

§. V.

De positione, productione, & coram quo illis sit respondendum, & quando fieri non possit?

§. VI.

De iis quæ fiunt a Judice in contumaciam non respondentium.

§. VII.

Quæ responsio ad positiones noceat, & qualiter sit acceptanda?

§. VIII.

Positionum miscellanea.

POSSESSIO.

§. I.

Quid & quotuplex sit possessio, & quomodo acquiratur?

§. II.

De possessione attentata.

§. III.

§. III.

De possessione manutenibili.

§. IV.

De possessione Beneficii.

§. V.

Quomodo possessio transeat ad alios.

§. VI.

Quomodo possessio probetur.

§. VII.

Miscellanea possessionis.

§. VIII.

De possidente & possessore.

§. IX.

De possessorio.

POSTHUMI.

POSTULATIO.

¶ PRA-

¶ PRACTICA.

§. Unicus.

Practica, & observantia sequenda etiam contra communiorem opinionem, & quando secus?

1 Consuetudo practicæ an sit servanda, si de ea constet? *ib.*
2 An servanda sit, ita ut in omni dispositione, theoreticæ videatur annexa? *ib.*
3 An hoc procedat etiam circa interpretationem statutorum? & de materia. *& n.* 4 5. *&* 6. *ib.*
7 An practica inducat veram interpretationem? *ib.*
8 An in observantia interpretativa legis, vel statuti requiratur quod longo tempore ita fuerit observatum. *ib.*
9 An ab antiqua practica sit recedendum, circa jurisdictionem & alia. *& n.* 10. *ad* 16. *p.* 353.
17 An contra communem opinionem possit induci? *& n.* 18. *ib.* ¶

PRÆBENDA.

1 Quomodo Episcopus possit erigere in Cathedrali præbendam pœnitentiariæ? Formula erectionis illius. *& n.* 2. *ad* 30. *ib. & p.* 354. 355. 356.
31 Quam authoritatem habeat Pœnitentiarius, an possit absolvere a reservatis Episcopo? *ib.*
32 An solus Episcopus sine Capitulo possit hanc præbendam erigere? & ad quem spectat illius collatio, & quibus conferri possit? *& n.* 23. *ad* 36. *p.* 357.
37 De erectiona præbende theologalis, & ad quem spectet illius collatio? & quibus conferri debeat Quid si conferatur Regulari, quis percipiat fructus? *et n.* 38. *ad* 42. *ib.*
43 Forma erectionis illius. *ib.*
44 An hæ præbendæ possint optari, an resignari an pænitentiarius vel theologus teneatur dimittere parochialem si quam habet? *et n.* 45. *et* 46. *p* 358.

PRÆCEDENTIA.

1 Præcedentiarum quæstiones qualiter expediendæ? quomodo præcedentia denotetur & quomodo reguletur, & cui debeatur, præsertim in processione funeris, & inter duas Confraternitates cui debeatur, an Regularibus possit competere contra Clericos? Inter Regulares quomodo reguletur? *& n.* 2. *ad* 9. *ib.* *& p.* 359.

PRÆCEPTORIÆ.

1 An præceptoriæ S. Joannis sint proprie beneficia? *ib.*
2 Præceptum Communionis paschalis an impleat qui communicat in Ecclesia Regularium? an sit Divinum, vel Ecclesiasticum? Præceptum de non solvendo Decimas quomodo sit concedendum? *& n.* 3. *&* 4. *ib.*

PRÆDILECTI & PRÆLEGATI.

1 Quis dicatur prædilectus, prælegatum factum an institutionem & substitutionem fideicommissariam an veniat in restitutione fideicommissi? an reputetur pro portione hæreditaria, vel quando? Factum in prima parte testamenti hæredi, an cadat sub fideicommisso? Factum unico hæredi an valeat. An veniat in substitutione vulgari si legatarius & hæres prædecessit testatori? *& n.* 2. *ad* 6. *ib.*

PRÆSCRIPTIO.

§. I.

Quid sit, & quis præscribere possit, & quæ res præscribi possint?

1 Quid sit, & quare inducta? Qui non possint præscribere, & contra quos possit præscribi? quæ res possint præscribi? *ib. & n.* 2. 3. *&* 4. *p.* 360.
5 An contra Episcopum possit præscribi visitatio & procuratio? cur non? an res prohibitæ alienari possint præscribi? *& n.* 6. *ib.*

§. II.

Quæ requirantur ad præscriptionem?

7 Præscriptio juris acquisitiva an procedat sine possessione? Laici quando juste possideant decimas, & quando præsumantur illas habuisse ante Concil. Lateran. An jus percipiendi decimas præscribere possint? Ad præscribendum quæ requirantur? qualis debeat esse titulus ad præscribendum? *ib. & n.* 8. *ad* 13. *p.* 361.
14 An dubitans utrum res ad se spectet aut sit alterius dicatur esse in bona fide ad præscribendum? an bona vel mala fides authoris, seu antecessoris prosit vel obsit successori? An bona vel mala fides Prælati obsit, vel prosit Ecclesiæ? *& n.* 15. *ib. ad* 17. *p.* 362.
18 An titulus in præscriptione aliquando præsumatur, & quando? *ib.*

§. III.

De tempore requisito ad præscribendum.

19 Ad præscribendum contra Ecclesiam Romanam quantum tempus requiratur? quantum contra alias Ecclesias? quantum ad præscribendum Beneficium? quantum contra Regulares, quantum contra Benedictinos? *& n.* 20. *ad* 23. *ib. & p.* 363.
24 Quænam dicatur præscriptio immemorabilis? Quomodo differat a centenaria? *& n.* 25. & 26. *ib.*
27 Ad præscribendum feudum quantum tempus requiratur? *& n.* 28. *ib.*
29 Beneficium Ecclesiasticum, contra illum ad quem spectat, quanto tempore præscribatur? Juspatronatus vel præsentandi ad Beneficium Ecclesiasticum an & quando possit præscribi? *et. n.* 30. *ib.*
31 Servitus mixta, uti habitatio, usus &c. quanto tempore præscribatur? Servitutis negativæ præscriptio quando incipiat? *ib. & n.* 32. *&* 33. *p.* 364.
34 An præscribatur contra Creditorem habentem anteriorem hypothecam? An legata possint præscribi contra legatarium? Obligationes quæ descendunt ex delicto quanto tempore præscribantur? *& num.* 35. 36. *&* 37. *ib.*
38 Res mobiles quanto tempore? *ib.*
39 An bona alienari prohibita præscribi possint? *ib.*

§. IV.

De præscriptione Decimarum, & quarta decimarum.

41 Quanto tempore parochus præscribat jus quartæ Decimarum contra Episcopum? *ib.*
42 An jus percipiendi Decimas ab Ecclesia possit præscribi intra fines alterius Ecclesiæ, quanto tempore? An contra Parochum in jure percipiendi Decimas etiam favore Episcopi? *ib. & n.* 43. *p.* 365.
44 Præscriptio non solvendi Decimas contra Parochos qualis suffragatur? & an præsumatur, aut sit probanda? *& n.* 45. *&* 46. *ib.*
47 An Laici possint præscribere exemptionem a solutione Decimarum in parte vel in totum? *ib.*
48 An præscriptio Decimarum extendatur ad novalia? *ib.*

§. V.

Quomodo interrumpatur præscriptio, aut quiescat?

49 An cesset præscriptio si probetur ejus interruptio & quomodo dicatur interrupta? *ib.*
50 Quando quiescat, & dormiat præscriptio? an interrumpatur ex mala fide quæ intercurrit? an per proclama &c. *& n.* 51. *&* 52. *p.* 360.

§. IV

§. VI.

Miscellanea præscriptionis.

PRÆSENTATIO.

PRÆSUMPTIO.

rem quod res in inventario ab eo descriptæ fuerint in bonis defuncti? ib.

9 An juris & de jure admittat probationem in contrarium? & quam? ubi alia exempla. In claris præsumptio an detur? & n. 10. ib.

11 Præsumptio usuræ quæ oritur ex pacto retrovendendi & modicitata pretii, quomodo elidatur? ib.

13 Præsumptio pro capacitate alicujus ad successionem an procedat? & quare? ib.

14 An pro executore præsumatur quod recte processarit ad executionem alienationis bonorum Ecclesiæ? & an illa capiatur præsumptio ut actus potius valeat, quam pareat? ib. & n. 15. p. 374.

16 Præsumptio legitimitatis filii an sit juris tantum? Præsumptiones duæ in eadem re an concurrere possint? & n. 17. ib.

18 Præsumptiones adulterii quales esse debeant ad probandum metum in professione Religionis, & quomodo probandæ? & n. 19. ib.

20 Ad rescindendum contractum an sufficiant conjecturæ hominis? An præsumptiones sufficiant ad pœnam ordinariam? & n. 21. ib.

22 Qualitates, quæ naturaliter insunt homini, an abesse præsumantur? Ubi exempla. ib.

23 An accidentia præsumantur. Uti mutatio &c. ib.

24 An semel malus præsumantur semper malus, ubi aliquot exempla. An media præsumantur probatis extremis. & n. 25. ib.

26 An præsumptio semper capi debeat in meliorem partem, cujus exempla. ib.

27 An Princeps in iis, quæ sunt juris positivi & quæ sunt illi arbitraria præsumatur fuisse motus justa de causa? quando non? & an Judex in iis, quæ incumbunt illius Officio, habeat pro se præsumptionem? p. 375.

28 An uxor quidquid acquirit constante matrimonio præsumatur acquisivisse ex bonis mariti? & quare? an fur præsumatur, in cujus domo invenitur res furtiva? & n. 29. ib.

30 Privilegiatus in dubio quo jure uti præsumatur? ib.

31 Filius natus ex uxore an præsumatur mariti si uxor interea cum aliis se commiscuit? ib.

32 An præsumptio cedat veritati, & quare? ib.

33 Præsumptio boni juris an resultet ex sententia favorabili in judicatum lapsa. ib.

34 Præsumptio debiti ex solutione resultans contra quem solventem procedat? an præsumptio juris militet pro exclusione doli? & n. 35. ib.

36 Præsumptio ex occultatione processus qualis inducatur? an una tollat aliam, & obfuscet? Beneplaciti apostolici ex lapsu temporis an valeat, & quando? & n. 37. 38 & 39. ib.

PRÆVENTIO.

1 Præventio an liget manus Judicis præventi in quibus habeat locum? An in criminalibus hæresis habeat locum præventio. In civilibus quomodo dicatur inducta, & quando in criminalibus? & n. 2. ad 6. p. 376.

7 Præventio an detur in rescriptis? an procedat si reus est contumax. Quid si a reo fuit procurata & affectata? & n. 8. 9. & 10. ib.

11 Quid si duo Judices simul citarunt reum vel inquisiverunt? quis præcedet? An præventio inducatur per citationem verbalem? An realis præferatur verbali? an inducatur per præceptum factum a Judice reo ne discedat a domo? an per inchoationem processus fiat præventio? quando præventio inter Judicem Ecclesiasticum, & sæcularem est dubia? & n. 12. ad 16. ib. p. 377.

PRECARIUM.

1 Precarium quid sit? Quomodo differat a commodato, & quomodo finiatur? quomodo differat a Constituto? an transmittatur ad hæredes? & n. 2. 3. & 4. ib.

PRECES PRIMARIÆ.

§. I.

Quomodo primæ preces competant Imperatori.

1 An competant jure regalium, vel ex indulto Pontificio? Preces Rudolphi, & Josephi I. An posteriores sint juri canonico conformes? an consuetudine modernæ preces se possint tueri? An sint contra concordata Germaniæ, & quare? & n. 2. ad 13. ib. & p. 378. 379.

14 Quare Leopoldus hoc indultum Pontificium non impetraverit? An easdem aliquibus dederit? An Indultum Pontificium præsumi possit? cur non? Breve Clem. XI. ad Canonicos Hildeshaimenses. Literæ Caroli Caraffæ ad Cardinalem Patronum pro Comite Lamberg. & n. 15. ib. ad 24. p. 380. 381. 382.

§. II.

De precibus quæ competunt ex Indulto.

25 An primæ preces sint licitæ, & quæ Beneficia in illis comprehendantur? An beneficia Jurispatronatus Laicorum? an beneficia spectantia ad collationem duorum, si ad unum tantum preces fuerunt directæ? An Imperator si unum nominavit, possit variare? quid si postquam unum nominavit, alium quoque nominet? quisnam ex nominatis erit præferendus? Et an tantum nominati a Cæsare gaudeant privilegio precum, an etiam nominati ab illis quibus Cæsar cessit? & n. 26. ib. ad 31. p. 383.

32 An, si Precista repudiat gratiam, possit Cæsar alium nominare? ib.

33 An Cæsar possit apponere nominationi conditiones, quæ de jure non insunt? ib.

34 An precista nominatus ad simplex Beneficium possit illud acceptare si fuit erectum in Curatum? an primæ preces vel earum indultum possit a Papa revocari contra Cæsarem? & n. 35. ib.

36 An primæ preces sint censendæ favorabiles vel odiosæ? ib.

37 An Cæsar possit simul aliquem nominare ad plura Beneficia etiam in diversis Ecclesiis, & an ad beneficia vacantia in utroque mense? & num. 38. p. 384.

39 An precista qui acceptavit Beneficium, quod dixit vacare per obitum Petri, cum tamen vacaret per obitum Pauli, valide acceptarit? p. 467.

40 An precista amittat nominationem si habeat alia Beneficia in eadem Ecclesia, & quando? quid si careat qualitatibus a statuto requisitis? & n. 41. ib.

42 An Decanus vel Capitulum possit impedire precistam denegando illi possessionem si constet de injustitia vel defectu tituli? ib.

43 An contra Cæsarem possit cadere præscriptio, si Indulto non utatur? ib.

44 Quid si preces alicui concessæ non habuerunt effectum ob mortem Precistæ, potestne Cæsar alium nominare? ib.

45 An Precista possit cumulare titulos? ib.

PRESBYTERI.

1 Presbyteri abutentes Sacrificio Missæ, aut sollicitantes ad turpia in confessione Sacramentali perpetuam inhabilitatem incurrunt ad Missæ celebrationem. p. 385.

PRETIUM.

1 An pretium consistat in puncto, aut quam latitudinem recipiat? Pretium rei immobilis quomodo probetur? Pretium rei venditæ & traditæ emptori si non fuit determinatum a contrahentibus, quomodo debeat determinari? & n. 2. & 3. ib.

4 Pretium rei dotalis venditæ per Conjuges ad cujus manus pervenisse præsumatur, si uxor fuit confessa se recepisse? & de ratione. ib.

5 Pre-

PRIMITIÆ.

PRIMOGENITURA.

PRINCEPS.

§. I.

De Principe supremo.

54 An

54 An prioceps Ecclefiafticus uti Epifcopus Germaniæ poffit Clericis imponere collectam? *ib.*

§. II.

Princeps non Supremus.

55 An Princeps reeognofcens fuperiorem poffit imponere angariam fine fpeciali licentia, an poffit facera edictum contra jus commuoe, cur non? Princeps diverforum tareitoriorum feparatorum an poffit fubditos delioquentes unius territorii duci facara ad aliud tarritorium & ibi proceffare? cur non? *& n. 56. & n. 57. ib.*

58 An Princeps Italiæ utantur plenitudina poreftatis? *pag. 394. ib.*

59 Pincipis affertio fundata fuper partis informatione an aliquid operetur? *ib.*

60 An poffit conftituere vel tollera hypothecam? & quibus in cafibus? *ib.*

P R I O R I T A S.

1 Prior creditor ex caufa lucrativa in perfonali actione an cadet pofteriori ax caufa onarofa? An prior regulariter præfaratur pofteriori? Quid in perfonalibus? quid in caufa depofiti? Quid fi ad favorem pofterioris dedit confenfum? *& n. 2. ad 9. ib.*

10 An prior io data fit præferendur in concurfu, & fit legitimus contradictor ad impediendam executionem? *ib.*

11 An prior nominatus in teftamento cenfeatur prædilectus? *ib.*

P R I V A T I O.

1 An privatio præfuppoñat habitum. Et privatio vocis in dubio de qua intelligatur? & an privatio vocis activæ ob non refidentiam inducatur ipfo facto. *& n. 2. ad. 5. ib.*

P R I V I L E G I U M.

§. I.

De privilegio in genere.

2 An privilegium præfumatur ex confuetudine immemorabili? Canonis an competar Clericis primæ tonfuę Privilegium immunitatis, cum eft contra legem qualiter interpretandum? an debeat concedi in præjudicium tertii? an poffit revocari & quando? quid fi fuit conceffum per viam contractus. *& n. 2. ad 6. pag. 395*

7 An conceffum Domino trahatur ad ejus familiam? conceffum contemplatione alicujus officii quamdiu fuffragetur? Clarum, & indubitatum ad impediendam manutentionem quomodo debear probari? *& n. 8. & 9. ib.*

10 Quinam poffit concedere privilegium? An poffit effe inutila? an poffit aareodi & quomodo interpretetur? An quod de fe non valet poffit confiemari? *& n. 11. ib. ad 14 pag. 396*

15 Per verba generalia conceptum quæ bona complectatur? quomodo amittatur? perfonale an tranfmittatur? quid fi fuit conceffum ob pecuniam? Conceffum fub conditione quando valeat? *& n. 16 ad 20. ib.*

§. II.

De privilegiis in fpecie.

21 Privilegium profitendi infra annum ob infirmitatam an fit revocatum? Quando privilegium dotis quod pro illa poffint alienari bona fideicommiffi, militet? An privilegium dotis quod haber mulier in bonis mariti, tranfmittator? quid da privilegio pupilli ur io perfonalibus præferatur ceteeis creditoribus? an atiam minoribus. *& n. 22. 23. 24. 25. & 27. ib.*

26 An privilegia Regularium quæ funt contraria Conil. Trid. fuerint abrogata a Pio V.? *ib.*

28 An privilegia conceffa Regibus poffint a Papa revocari, & quare? & ne poffint excommunicari ab Epifcopo, an fit perfonale. *& n. 29. ib.*

30 Mendicaotium quod poffit celebrare tempore interdicti extra Ecclefiam an fuerit revocatum? *ib.*

31 An privilegium habens quod poffit ordinari a quocumque Catholico antiftite, egear dimifforiis Epifcopi, aut fufficiant litteræ teftimoniales? *ib.*

32 Privilegium conceffum Monafterio quod illius Monachi non poffint excommunicari, de quo intelligatur? *ib.*

33 Privilegium non folvendi Decimas; quando debeat revocari? Et an habens privilegium non folvendi Decimas teneatur illas folvere ex novalibus? *ib.*

34 Exemptivum a decimis conceffum Cifterciansibus ex bonis per eos poffeffis an comprehendat facultatem exigendi Decimas ea fructibus prædiorum per alios poffefforum & quibus fuffragetur? & pro quibus bonis? Exemptivum a Decimis conceffum Hierofolymitanis an fe extendat ad eorum colonos: cur non? Exemptivum a decimis conceffum ordini S. Claræ ad quas reftringatur? *& n. 35. ad 39. ib.*

40 Privilegiom conceffum contemplatione alicujus officii quamdiu duret? Conceffum Ecclefiafticis Decimas percipiendi alienæ Ecclefiæ an comprehendat etiam Decimas novalium? *& n. 41. ib.*

42 Conceffum bibliopolia ut alii non vendant libros noviter impreffos ad certom tempos an valeat? *ib.*

43 Privilegium ne quis conveniatur nifi in quantum facere poteft, an juvet illum, qui ea delicto convenitor? *ib.*

44 privilegium fimpliciter loquens de Ecclefiis an comprehendat Ecclefias poftea ædificatas? *ib.*

45 Quænam fint privilegia Epifcoporum? conceffum fingularibus perfonis an ex identitare rationis ad alias extendatur? *& n. 46. ib. pag. 398*

47 Conceffum perfonis cum adjectione loci an fit mere reale, vel perfonale? Privilegia oblatarum perfonarum quomodo intelligatur? *& n. 48. ad 53. ibid.*

54 An regularis accedens monafteria monialiom Regularibus fubjectarum fine licentia ab Epifcopo tanquam Delegato puniri poffit? & ao Epifcopos poffit prohibere talem acceffum fub pœnis excommunicationis ipfo facto incurrendæ? *ib.*

55 An Epifcopus poffit concedere privilegium altaris portatilis in fua Diœcefi? *ib.*

56 An privilegiatus utatur privilegio contra pariter privilegiatum? An male utens privilegio illo privetur, an derogans alienis privilegiis? *& n. 57. & 58. pag. 399*

59 Quando, & quomodo per non ufum amittatur privilegium? Quomodo privilegia revocentur? fi concurrat generale cum fpeciali, quodnam prævaleat? an privilegium reale, vel locala, ra pereunte extingnatur, aut loco deftructu? *& n. 60. ad 62. ib. & n. 63. 64. pag. 400.*

65 Privilegia Regularium redacta fuerunt ad terminos juris commonis, & Sac. Conc. Tridentioi? *ibid.*

66 Privilegium an femper eximat a jurifdictione Epifcoporum? *ib.*

P R O B A T I O.

1 Probatio per unicum teftem an fit imperfecta, & an elidatur contraria etiam femiplena probatione? An probatio dubia relevet? Quando levior fufficiat? *& n. 2. 3. & 4. ib.*

5 Probatio quod vir vergat ad inopiam ex parte mulieris qualis debear effe? *ib.*

6 Facta in alia caufa & ioter diverfas perfonas an relevet? qualis refultet ea publico inftrumento? quæ fit optima? *& n. 7. & 8. ib.*

9 An probatio præfumptiva in repetitione indebita folutì admittatur? *ib.*

10 Ex pluribus præfumptionibus fimul junctis, in re gravi qualis oriatur probario? quænam dicatur fufficiens. *& n. 11. ib.*

12 Probatio aquæ frigidæ contra maleficos an admittatur? cur non? *ib.*

13 Probationis onus cui inaumbat? quid fi pro actore adeft

mam sui principalis sine speciali mandato? *ib.*

19 An procurator excedens fines mandati nulliter operetur? an teneatur appellare, ne sententia transeat in judicatum? An possit alium substituere, & quando? *& n. 20. & 21. ibid.*

§. V

Ad quid teneatur procurator.

22 Ad quid teneatur procurator usurarii? Ut agere possit contra mandantem actione mandati, quid debeat docere? *ib. & n. 23. p. 410.*

24 An teneatur certiorare suum principalem & certiorasse præsumatur? & quando? *ib.*

25 Procurator comparens coram Judice recusato, quid agere debeat, ne in Judicem consentire videatur? *ib.*

26 An ut procurator, qui tenetur ad certam quantitatem loco damnorum & interesse, possit condemnari, debeat mandans probare quantum post mandatum susceptum fuerit ab aliis perceptum? *ib.*

28 An, qui absque facultate alium in causa substituit, dicatur fraudulenter se gessisse? *ib.*

29 An teneatur Domino restituere etiam indebite percepta? Et an procurator solvens præsumatur solvere de mandato Domini? *& n. 30. ib.*

§. VI.

De iis, quæ non potest procurator.

31 An procurator possit renuntiare juri sui principalis, si est clarum & liquidum? *ib.*

32 Procurator cum libera an possit transigere? an post transactionem a conventis sine novo speciali mandato recedere in præjudicium sui principalis? An possit obligare principalem ultra contenta in mandato? *& n. 33. & 34. ib.*

§. VII.

Quando gesta vel omissa a procuratore noceant principali?

35 An gesta per procuratorem faciant incurrere Dominum in pœnam, aut quando? *p. 411*

36 Quando noceat Domino ejus confessio etiam judicialis, an noceat aut afficiat principalem? *& n. 37. & 38. ib.*

§. VIII.

Quæ actiones ex mandato oriantur.

39 Quotuplex actio oriatur ex mandato procuræ; quæ directa, & quæ contraria? *& n. 40. ib.*

41 Sententia condemnatoria in quem debeat dirigi? *p. 412*

42 Procurator missus a Domino ad sua negotia peragenda si infirmetur in via, vel a latronibus spolietur, an possit damna accepta repetere a Domino? *ib.*

§. IX.

De revocatione mandati procuratorii.

43 Quando mandatum ad lites revocari possit? An procurator cum facultate substituendi substitutionem a se factam & acceptatam possit revocare, aut quando? *& n. 44. & 45. ib.*

46 Procurator constitutus sub hac forma *quoties dominum abesse contingerit*, si Dominus præsens causam suam per seipsum tractaverit, an censeatur revocatus? *ib.*

§. X.

Miscellanea de procuratoribus.

47 Procurator Clerici si est Laicus coram quo sit conveniendus? Procurator ad resignandum qui porrexit supplicationem in vita resignantis, an possit præstare consensum post ejus mortem, cur non? *& n. 48. ib.*

49 Procurator ad lites per comparitionem principalis an dicatur revocatus? Quando non? *ib.*

50 Procurator ad locandum domos Ecclesiæ, an possit locare contiguas illi? *ib.*

51 Procurator ad lites si fuit constitutus a minore carente curatore sine juramento an possit agere, cur non? *ib.*

52 Procurator ante litem contestatam an possit sine alterius consensu revocari? *ib.*

53 Constitutus cum clausula, *& prout procuratori videbitur, & placuerit*, si in mandato est præscripta certa forma contrahendi, an possit ad libitum disponere? cur non? *ib.*

54 An procurator constitui possit mediante epistola? *ib.*

55 Procurator constitutus si ob aliquot impedimenta a patrocinando cessavit & illis remotis patrocinari continuavit, an continuus procurator reputetur, si durantibus impedimentis fuit alius constitutus? *ib.*

56 Procurator generalis an possit transigere si transactio est utilis principali? An possit in præjudicium principalis petitionem in judicio ab ipso factam alterare? *& n. 57. ib.*

§. Ultimus.

De procuratione.

58 Qua de causa debeatur procuratio, a quibus debeatur? an possit exigi in pecunia ab invitis? *& n. 59. 60. 61. ib.*

62 Quando debeatur visitanti Episcopo? An contra recusantes solvere procurationem possit ferri excommunicatio? quando non? *& n. 63. & 64 ib.*

65 Quinam procurationem solvere non teneantur? *ib. & n. 66.* *p. 414.*

67 An Visitatio possit in totum remitti, & procuratorio? cur non? *& n. 68. ib.*

PRODIGUS.

1 Prodigus quisnam dicatur, an & quando invalide contrahat? An obligetur ex delicto in faciendo? & ad quam pœnam? *& n. 2. & 3. ib.*

4 An possit petere restitutionem in integrum adversus ea quæ gessit ante interdictam bonorum administrationem? *ib.*

5 Prodigus an sit mentis inops? *ib.*

6 Si restituitur in integrum an teneatur restituere pecuniam male consumptam? *ib.*

PRODUCTIO.

1 Productio quando dicatur verbalis? quando realis? quando præsumatur verbalis. *& n. 2. ib.*

3 Productio jurium semel facta an possit revocari: facta sine præjudicio quorumcumque jurium quid operetur? *& n. 4. pag. 415*

5 Facta ad unum effectum an præjudicet in alio? an facta in uno judicio noceat in alio? Facta a procuratore si fuit a principali ratificata an habeatur facta a principali? *& n. 6. ib.*

7 Productio jurium in genere aut in sacculo an valeat? Productio novorum jurium relevantium an possit impediri ob tarditatem? *& n. 8. ib.*

9 Productus in judicio instrumentum vel scripturam an fateatur contenta in illo? *ib.*

10 Producens testem a parte examinatum an dicatur dicta, vel personam approbare? *ib.*

11 Quomodo convincatur, quod productio sit realis? *ib.*

12 Productio Brevis quomodo debeat fieri? *ib.*

13 Producens commissionem an censeatur illam approbare? an productio dicatur facta si tantum Judici ostendatur? *& n. 14. ib.*

15 An producenti scriptura præjudicet? vel quando? *ib.*

PROFESSIO.

1 An professio facta a novitio in die termini anni probationis valeat, si dies non fuit completus? & de ratione aliquorum, quæ vera sententia? *ib.*

2 An professio Regularium legitimet illegitimum? & quæ requirantur ut valeat professio religiosa? An valeat tacita, & ubi. *& n. 3. & 4. pag. 416*

5 An facta ex metu reverentiali valeat? quid si accesserunt minæ? *ib.*

6 An professio nulla ob metum censeatur ratificata per continuationem in religione, vel quando non? *ib.*

7 Si fuit declarata nulla, an professus possit contrahere matrimonium? An præsumatur facta servatis omnibus requisitis? *& n. 8. ib.*

9 Professio unius ex conjugibus an dirimat matrimonium ratum? Edita a Moniali quomodo possit probari? *& n. 10. ib.*

11 Professionis religiosi nullitas declarata a solo superiore regulari sine Episcopo an valeat? *ib.*

12 Professio fidei omissa in Parochialium aut Canonicatuum possessionibus bona fide, an excuset a peccato, & restitutione fructuum? *ib.*

13 An omittens professionem fidei gaudeat regula de triennali? Et an Episcopus vel Capitulum possit remittere fructus amissos ob non factam fidei professionem, & ad quos illi spectent? *& n. 14. ib.*

15 An possit edi per procuratorem, plures sententiæ. An ad illam obligentur etiam Canonici Collegiatæ. Aut qui teneantur. Professio viri uxorati in religione an per solam mortem uxoris non reclamantis validetur? An Religiosi possit annullari si pater egeat ejus subventione? *& n. 16. & 17. ib. p. 417*

18 An fidei professionem non edentes intra bimestre faciant fructus suos? an qui semel illam emisit in assecutione alterius Canonicatus, iterum illam edere teneatur? *& n. 19. ib.*

PROHIBITIO.

1 An prohibitio Episcopi ne quis loquatur monialibus extendatur etiam ad scriptionem litterarum: & quomodo odiosa hominis concurrens cum prohibitione legis amplietur? *ib.*

2 Alienationis in materia odiosa an comprehendat alienationem impropriam? *ib.*

3 Prohibitio alienationis de re propria hæredis an subsistet? Prohibitio alienationis facta hæredi an transeat ad hæredes hæredis? & quare? ac quando

non

non est facta pro conservandis bonis in familia an transeat quartam generationem? & n. 4. & 5. ib.

6 Quotuplex sit prohibitio alienationis? ib.

7 An prohibitio alienationis nuda a causa & persona valeat? quid si fuit apposita causa inutilis? Facta odio certæ personæ an dicatur nuda & n. 8. ib. p. 418

9 Tacita & legalis, uti quæ resultat ex fideicommisso nniversali an tollatur per prohibitionem hominis axpressam ad certum tempus? facta minori an dicatur favorabilis? & n. 10. ib.

11 Generalis alienationis an contineat etiam pignoris alienationis, & in qua materia? An inducar novum fideicommissum? & n. 12. ib.

13 An si is, ad cujus favorem fuit facta, nolit emere, cesset? ib.

14 Prohibitio alienationis in concessione emphyteusis concepta per duas negativas an resolvatur in promissionem alienandi cum consensu Domini? quid si fuit concepta sub una negativa? pag. 419

15 Prohibitio detractionis Trebellianicæ cui congruat? De non alienando nullo dato cohærede quando rasolvatur in simplex consilium & n. 16. ib.

17 Prohibitio alienationis de qua alienatione intelligatur? An Legis, vel hominis? ib.

18 In facultativis an sit necessaria prohibitio & qualiter? An ablata causa prohibitionis tollatur etiam prohibitio? & n. 19. ib.

20 Facta favore agnationis an aliqnid operetur si non adsunt agnati? ib.

21 Prohibitio illius, quod de jure est licitum an præsumatur ignorari a foransibus? ib.

22 Facta cum causa ut bona conserventur in ipsis institutis & eorum hæredibus masculis, an faciat rasultare fideicommissum, perpetuum aut tantum in casum alienationis? ib.

23 Facta ad favorem multorum per verba collectiva an faciat resultare fideicommissum reciprocum? ibid.

24 Alienationis in forenses an faciat devolvi bona ad fiscum, aut quando? facta post aliquas substitutiones expresse an amplict vel roducat novum fideicommissum? & n. 25. ib.

29 An prohibitum censeatur, quod non invenitur permissum, & prohibitum ad tempus, an post tempus videatur permissum? ib.

28 Prohibitus alienare in fraudem ereditorum an possit repudiare vel renuntiara jus quærendum? ib.

29 Prohibitus alienare an sit etiam prohibitus deteriorare substantiam, aut consentire alianationi. An prohibitus alienare sit propric & perfecte Dominus? & n. 30. & 31. pag. 420

32 An prohibitus alienare possit detrahere legitimam si est filius? Detractio si fuit prohibita an Prohibitus alienare possit compromittere, aut transigere? & n. 33. 34. ib

35 An prohibita alienatione sit prohibita successio ab intestato? cur non? ib.

36 Prohibitus vendere simpliciter, an prohibeatur alienare causa mortis? pag. 421

37 Prohibitus testari de bonis extra familiam aut agnationem an possit instituere extraneum qui ab intestato esset sucessurus? ib.

38 Prohibitus alienare simpliciter & absolute an possit instiruera hæredem, & quando? ib.

39 Prohibita alienari, si semel fuerunt facta alienabilia, an semper maneant talia? ib.

40 Prohibitus a testatore accipere in uxorem rusticam, an faciat contra prohibitionem, si accipit uxorem rusticam factam nobilem? p. 422

PROMISSIO.

1 Promissio alicujus summæ pro damnis an sit usuraria? cur non? An dicatur impleta si effectus rei promissæ manet sub dominio & possessione alterius. & n. 2. ib.

3 Promissio seu obligatio de liberando aliquam rem quando dicatur impleta? de liberandn censum assignatum quandn dicatur impleta? De liberando a molestiis cum obligatione eamerali an habeat executionem paratam? De liberando fuodo ab hypotheca, facta contemplatione alicujus qui pro dicta prumissione promissori cessit nonnulla bona an possit dici correspectiva ad cessionem, si ex alia causa emanavit? & n. 4. 5. & 6. ib.

7 Promissio de extinguendo censnm infra certum terminum si nomina debitorum promissor exegerit, elapso termino promissor an possit cogi ad extinguendum censum, & quando non? an pariat actionem contra promissorem. & n. 8. ib.

9 Promissio de solvendo intra certum tempus aliquam quantitatem ad effectum extinguendi censum, an efficiat, nt solutione non secuta promissor possit condemnari ad fructus tanquam damna? ib.

10 Promissio de non molestando de quibus molestiis intelligatur? ib.

11 Promissio de evictione cũ expressa obligatione debitores esse solvendo eosq; manutenendi, quid operetur? ib.

12 Mariti, nomine uxoris an censeatur facta pro tempore quo uxor ad secunda vota transivit? De rato an obliget promittentem maritum, & quamdiu? & n. 13. pag. 423.

14 Non contraveniendi quod tempus comprehendat? facta præsenti & tacenti in ejus commodum an sit pactum, vel pollicitatio? & n. 15. ib.

16 Metu gravi & injusto extorta an & quando obliget? quid si supervenit talis mutatio, quæ si fuisset prævisa, impedivisset promissionem? Promissio generalis an consumatur in primo actu, vel sit perpetua? ib.

17 Promissio alicui facta nullo jure cogente an dicatur donatio, & quando? quando promissio dicatur pœnalis? & n. 18. ib.

19 Promissio de non nubendo sub certa pœna an valeat? & an pœna promissa debeatur. ib.

20 Alimentorum an obliget si promissarius habeat aliunde alimenta? cur non? solvendi debitum alienum, & in easum non solutionis capiendi cambio an censeatur pura vel conditionalis? & n. 21. ib.

22 Promissio matrimonii ante alterius acceptationem, & repromissionem an obliget? ib.

23 Promissor de solvendo intra certum tempus quando possit condemnari ad damna si non solvit? solvendi in nativitate Domini, quomodo intelligatur? Facta ex urbanitate an obliget in conscientia? car non? & n. 24. & 25. pag. 424

26 Promissio externa acceptata an obliget in conscientia? an interna? ib.

27 Adulteri ducendi eam in matrimonium cum qua fuit adulteratus an faciat impedimentum dirimens? quid si promissio fuit ficta? ib.

28 Promissio jurata si est prodiga ad quam quantitatem obliget? Promissio sistendi aliquem in judicio an transeat ad hæredes, quando non? Facta Advocato de certa quantitate in casum victoriæ an sit licita, vel quando? Rei partim licitæ, partim illicitæ an obliget? & n. 29. & 30. ib.

31 Promissio sub fide nobili an æquiparetur juramento? quid sub fide Christiana? ib.

32 Promittens aliquid præstare sine præfixione termini aut conditionis quando obliget? & an etiam sine interpellatione? ib.

33 Promittens bonum litis eventum apud Judicem & ob id aliquid accipiens quomodo puniatur? ib.

34 Promittens se obligare, aut facere pactum de retrovendendo an statim obligetur? diversæ sententiæ. ib.

35 Promittens factum alienum sub pœna an excusetur si fecit totum quod potuit? ib.

36 Promittens aliquid ubi agitur de damno vitando, uti pœna ad quam se obligavit an incurrat pœnam? ib.

37 Promittens dara fidejussorem cum non esset obligatus, an liberetur dando cautionem juratoriam? Promittens vendere an obligetur rata pretii accepti? & n. 38. ib.

39 Promittens Consanguineæ matrimonium an teneatur stare promissioni & procurare dispensationem? diversæ sententiæ. ib.

40 Promittens vel dans aliquid in Romana Curia officialibus quaodo incurrat pœnas Gregor. XIII. & quinam ab his pœnis axeusentur? & 41. & 42. ib.

43 Promittens aliquid sub juramento, an obligetur antequam promissio fuerit acceptata, cur non? ib.

44 Promittens solvere certo die, aut dare pignora, adveniente die an possit cogi ad solvendum, quamvis sit paratus Tutori pro desponsanda pupilla obligetur, & an promittens mulieri centum si secum matrimonium contraxerit obligetur? cur non? qnid si fiat inter inæquales &c. ib.

46 Promittens dotem suæ filiæ intuitu matrimonii contrahendi cum hypotheca omnium bonorum an obligetur etiam matrimonio non secuto, vel cum alia persona quam vellet promittens? & de ratione. ib.

47 Promittens non offendere in bonis nec in persona, si prius offendat persooam occidendo, & dein in bonis derobando, quot pœnæ debeantur? & de ratione. ib.

48 Promittens aliquid solvere quomodo promisisse intelligatur? ib.

49 Promittens in obligationibus facti an debeat condemnari in factum & interesse? ib.

P U-

QUIETANTIA.

RAMI.

RAPTUS.

RATIFICATIO.

RATIO.

¶ RATIO LEGIS.

§. I.

Ratio Legis quid sit & quando unica, habetur pro expressa?

§. II.

Interpretatio Legis ubi militat, ibi lex loquitur, & disponit, & quando secus.

5 In-

§. III.

Ratio Legis regulat ipsam Legem, & quaado secus, & quid in aliis dispositionibus.

REBAPTIZANS.

REBELLIS.

RECEPTATORES.

RECOGNITIO.

RECONVENTIO.

RECURSUS.

emitteus professionem an liberetor a prima religione. Dominium pecuniarum cui acquirant? & n. a. & 3. ib. *pag.* 466

4 Regularis cui fuit data facultas retinendi bona ad unom usum, ad alium an applicare possit, cur non? An Regularis Societatis Jesu quando sit incapax successionis? an liberetur a Religione si habuit licentiam exeundi a P. Generali? & n. 5. & 6. ib.

7 An possint recedere a suis conventibus prætexm recurrendi ad suos superiotes primarios? ib.

§. II.

In quibus subsint Episcopo?

8 An possint imprimere libros de rebus fidei aut sacros, vel imprimi facere non approbatos & examinatos ab Episcopo? sub quibus pœnis? ib.

9 An vagabundi sine licentia suorum superiorum possint detineri ab Episcopo, & incarcerari? *pag.* 467.

10 In causa miserabilium personarum & mercedum an possint conveniri coram Episcopo, vel quando? *ibid.*

§. III.

Quoad delinquentes.

11 Extra Monasteria degentes & delinquentes quomodo & quando possint ab Episcopo puniri? & quando dicatur eatra Monasterium degere? an intra Monasteria degentes & extra delinquentes a quo sint puniendi? & n. 12. & 13. ib.

14 Regulares eatra Monasterirm degentes aut delinquentes si eapiuntur a Birruariis Episcopi, qualiter remittantur? Tertio deprehensi & ad suos superiores remissi in eodem delicto an amittant privilegium fori & quomodo debeant arceri. & n. 15. ib.

16 Temere habitum dimitrentes quam pœnam incurrant si fuerunt professi? *pag. ib.*

17 Transferenres se ad curias Principum sine sui superioris licentia quam pœnam incurrant? & quando occideutes suum generalem an priventur immunitate Ecclesiastica? Conferentes se ad studia sine superiotis licentia quam pœnam incurraut? & n. 18. ib.

§. IV.

Quoad Curam animarum.

19 Exerceutes Curam animarum in iis quæ concarnunt Curam an sint subjecti ordinario, qui non? Et in Cura deliuquentes quomodo ab Episcopo puniri possint? & n. 20. ib.

* 21 Regularis Parochus tam ab Episcopo, quam a Superiori Regulari ab animarum cura removeri potest. ib.

22 In quibus est exemptus a visitatione Episcopi. p. 468.

23 An sint exempti in Ecclesiis eorum Monasteriorum, in quibus Superiores Regulares jurisdictionem Episcopalem & tempotalem in Parochos, & Parochianos habent. ib.

24 An sint eaempti in Ecclesiis, in quibus Superiores Generales sedem ordinariam principalem habent. ib.

25 An eamdem habeat exemptionem aliæ Parochiales hujusmodi Monasteriis unitæ. * ib.

26 An possint Laicis ministrare extremam unctionem, aut matrimonio assistere sine Parochi licentia, sub qua pena non? ib.

27 An possint audire confessiones sæcularium si non fuerunt ab Episcopo approbati, an tertiariorum, qui non vivant collegialiter? ib.

28 Sine justa causa non approbati ab Episcopo ad audiendas Confessiones an possint tamen audire? Duæ sententiæ. ib.

29 Approbati in una Diœcesi an censeantur approbati in alia? aut qui? an possiot audire confessiones Equitum sancti Joannis, Calatravæ &c. & quare? & n. 30. ib.

31 An possint absolvere a casibus reservatis proxime ingressuros religionem? & quare? ib.

32 An possint audire confessiooes suorum famulorum sine prævia Episcopi approbatione? ib.

33 An possint assistere matrimonio vagorum, & quam tunc pœnam incurrant? ib.

§. V.

Quoad impugnationem professionis.

34 Quantum tempus habeant ad impugnandam suam professionem, & coram quibus impugnare debeant? ib.

35 Regularis cujus professio fuit declarata invalida an possit contrahere matrimonium? cur non? ib.

36 Causæ nollitatis professionis quæ sint? ib.

§. VI.

Quod ejectionem, & dimissionem.

37 Regulares ejecti e monasterio cui subsint? juste ejectus cui acquirat? ejectus e religione post professionem an reincidat in irregularitatem ex defectu natalium? Quid in Dimisso e Societate, ratin differentiæ. & n. 38. & 39. ib.

40 An dimittentes sine causa vel suffragium negantes peccent, & qualiter? Regulares Societatis si sunt in sacris a quibus debeant provideri? Injuste ejectis an a Monasterio debeantur? *et n.* 41 *et* 42. *pag.* 469.

§. VII.

Quoad privilegia.

43 An possint virtute cruciatæ eligere confessarios extra religionem? Expositi ad audiendas confessiones virorum an possint virtute Jubilæi vel cruciatæ audire confessiones fœminarum? & n. 44. ib.

45 Virtute suorum privilegiorum an possint ministrare Eucharistiam vagis, advenis, & peregrinis in paschate ad implendum præceptum? An possint absolvere a censuris, vel peccatis ab Episcopo reservatis? & n. 46. ib.

47 An contra bona Benedictinorum de monte Cassino possit compleri præscriptio minori tampore quam centum annis? ib.

48 An possint extra sacramentum penitentiæ absolvere a censuris? Et in quibus possint dispensare? ib.

49 An tam Mendicantes, quam non mendicantes possint esse patrini? An Canonici regulares? & quare isti? ib.

50 An possint facere processiones extra suum conventum, aut quando? An possint ministrare S. Eucharistiam in oratorio privato si Episcopus prohibuit? & n. 51. ib.

52 Accedentes Monasteria monialium sine licentia Episcopi an incurrant excommunicationem? cur non? ib.

53 In festis ab Episcopo præceptis an teneantur mutare ritus suarum Religionum? ib.

54 An Monachi ad publicas processiones vocati accedere teneantur, qui non? & an possint cogi per Censuras? ib.

55 An de consensu suorum soperiorum possint absolvi a sacerdotibus sæcularibus etiam non approbatis? an possint dispensare in omnibus votis in quibus possunt Episcopi? & n. 56. ib.

57 Extra Chorum quo breviariô uti possint? ib.

§. VIII.

Quoad Ordines.

58 An Regulares possint ab Episcopis ordinari extra tempora? An possint ordinari non bene scientes linguam Latinam? An possint ordinari sine dimissoriis proprii Episcopi si habent dimissorias a proprio superiore? quid de Religiosis societatis? & n. 59. *pag.* 470

§. IX.

Quoad Decimas.

60 An Regulares qui sunt eaempti a solutione decimarum communicent suam exemptionem aliis regularibus, & an hæc exemptio competat illis quoad bona quæ habent in emphyteusim? ib.

§. X.

Quoad alienationem.

61 An possint alienare mobilia pretiosa? an Regulares S. Augustini possint eum licentia sui generalis sua bona concedere in emphyteusim, vel usque ad quam generationem. An possint renuntiare suis privilegiis. *et n.* 62. *et* 63. ib.

§. XI.

Quoad electionem.

64 An Regularis illegitimus possit esse Vicarius generalis Episcopi sine consensu? ib.

§. XII.

Quoad paupertatem.

65 An possint ab Episcopis impediri ne mendicent pro suis Ecclesiis eum licentia suorum superiorum? An factus Episcopus sit absolutus a voto paupertatis? An possiot legari munera, aut qui? Quomodo non peccent contra paupertatem? *et n.* 66. 67. *et* 68. ib.

§. XIII.

Circa sepulturam & clausuram.

§. XIV.

Quoad ædificationem & numerum.

§. XV.

Quoad testamenta & judicialia.

§. Ultimus.

Miscellanea de Regularibus.

Sectio II.

De susceptione & ingressu in Religionem.

Sectio III.

De Prælatis & superioribus regularium.

RELATIO & RELEVIUM.

RELIGIO.

RE-

RELIQUIÆ.

1 Reliquiæ sanctorum an possint alienari? an possint capi & auferri ab Ecclesia in bello justo sine onere restituendi? *ib.*

2 Cum feruntur in processionibus a quibus portari debeant? an sine consensu Episcopi possint transferri de loco ad locum? *ib.*

3 An possint approbari ab Episcopo, & venerationi exponi, & quales? & n. 4. *ib.*

5 Quomodo recognitio Reliquarum fieri debeat? *ib.*

6 Formula litterarum recognitionis. *ib.*

7 Quando Reliquiæ debeant exponi, quomodo debeant deferri? an sint deferendæ ad ægrotos? an earum rasura illis danda? an peccet exponens reliquias ut crescant eleemosynæ? *ib.*

8 Quænam dicatur Reliquia insignis? An de Sancto cujus reliquia est insignis, possit fieri officium sub ritu duplici? & quando? *ib.*

9 Declaratio S. Congregationis. & n. 10. *ib.* p. 476

REMEDIUM.

1 Remedium reintegrandæ coram quo debeat intentari? Quid in bonis Ecclesiæ male alienatis? an detur contra successorum singularem justo titulo & bona fide possidentem? duæ sententiæ. *ib.*

2 Hoc remedium intentans quid debeat probare? *ib.*

3 An detur etiam pro eo qui proprio facto vel contractu suam possessionem amisit, an competat etiam pupillo & minori? An transmittatur in hæredes & successores tam universales quam singulares an in singularem successorem qui scivit vitium spolii? & n. 4. *ib.*

5 Ut remedium retinendæ transmittatur in hæredes & successores singulares quid requiratur? *ib.*

6 Remedium possessorii adipiscendæ an transmittatur ad hæredes? *ib.*

7 Remedium L. diffamari quot citationes requirat? *ib.*

8 Remedium *L. 2. de rescind. vend.* an habeat locum in pignore? *ib.*

9 Remedium extra ordinarium an datur ubi adest ordinarium, quando? *ib.*

10 Remedium *L. fin. de edict. D. Adriani* an competat hæredi hæredis? *ib.*

REMISSIO.

1 Remissio crediti, cujus dies nondum effluxerat an aliquando inducia censeatur? an expressa extendatur ad jus futurum? & n. 2. pag. 477

3 Remissio moræ incursæ per emphyteutam quando inducta censeatur? *ib.*

4 Remissio proprii juris quando inducta censeatur? An remissio usufructus ab Ecclesia facta sapiat alienationem, & quare? & n. 5. *ib.*

6 Remissio injuriæ an operetur remissionem damnorum & interesse? pœnarum cui competat? & n. 7. *ib.*

8 Remissio Rei, si fit ad ejus instantiam cujus expensis fieri debeat? quid si est pauper. Quid si fit instantia Judicis, cujus expensis fiat? *ib.*

9 Quid si fur invenitur in loco cum re furata in alio loco in quo non est subditus, an sit retinendus & puniendus ratione contrectationis rei alienæ? Diversæ sententiæ. *ib.*

10 An Judex, cui fit remissio rei teneatur stare processui facto per Judicem remittentem: diversæ sententiæ. *ib.*

11 An sit facienda Judici qui nullam in delinquentem habet jurisdictionem? An fiat in levibus delictis, vel tantum in gravibus? Et de ratione. & n. 12. *ib.*

13 Ut fiat remissio an sit necessaria criminis cognitio, an habeat locum quando pro delicto agitur civiliter? an debeat fieri ad Judicem loci delicti aut originis? An in causa pensionis fieri debeat & quare. & n. 14. 15. & 16. *ib.*

17 Remissoria an concedatur in causa profana in qualibet instantia etiam sine fumo? an ut legitime fiat debeat prius citari procurator? an concedatur super articulis super quibus fuerunt jam examinati testes? an contra ea super quibus sunt publicæ scripturæ in contrarium? an super his quæ per scripturam probari possunt? An super materia impertinenti? an in ultima instantia? & n. 18. *ibid.*

19 An detur si continet articulos relevantes & datur fumus boni juris? quid si non omnes sunt pertinentes. An detur ad probandum, quod probatum non relevat? An detur in criminalibus? & n. 20. & 21. *ib.*

22 An ad probandum per testes, quod potest probari per scripturas? An detur si adest suspicio calumniæ? & n. 23. & 24 *ib.* pag. 479

25 An super iisdem articulis si continent materiam magis specificata? Uni concessa an debeat etiam alteri concedi. et n. 26. *ib.*

27 An detur ad justificandam gratiam apostolicam? *ib.*

28 An detur post dicta testificata super articulis diversis? An detur ad faciendum novum examen si primum est nullum? Et quando non detur. et n. 31. 32. 33. et 34. *ib.*

35 An detur ad probandas exceptiones personales contra testes? *ib.*

36 An ad effectum restitutionis in integrum? an in Beneficialibus? An detur secunda remissoria? et n. 37. 38. et 39. *ib.*

RENUNTIATIO.

1 Renuntiatio an præsumatur? an trahatur ad incognita? an ad novum jus? an extendatur ultra specificata: cur non? et n. 2. et 3 pag. 480

4 Renuntiatio hæreditatis paternæ facta a filia familias an excludat a bonis quæ pater propter secundas nuptias tenetur servare filiis primi matrimonii? An eam excludat a successione ejusdem fratris in bonis paternis? an possit rescindi & quando? *ib.*

5 An renuntiatio matris noceat filiis quominus ea moriente possint ex persona propria succedere avo? quot sententiæ? *ib.*

6 An habeat implicitum pactum de non repetendo? & cur? sine causa an valeat; & quæ iste causæ esse possint? & n. 7. *ib.*

8 An evanescat, sublatis illis in quorum favorem fuit facta? *ib.*

9 Quotuplex sit. & n. 9 10. & 11. *ib.*

12 An matris præjudicet filiis volentibus succedere ab intestato? an renontiatio bonorum paternorum extendi possit ad bona fraterna? et n. 13. *ib.*

14 Renuntiatio fideicommissi expressa vel tacita resultans ex transactione vel divisione an valeat si non fuerunt visa vel cognita verba testamenti? *ib.*

15 An renuntiatio fideicommissi facta a primo substituto noceat secundo vocatis? Juris nondum quæsiti an valeat sine solemnitatibus? & quare? et n. 16. pag. 481

17 Fideicommissi an præsumatur ex calculatione rationum sæpius facta, si de fideicommissu nihil unquam fuit dictum? *ib.*

18 Facta a patre etiam jurata an revocetur per supervenientiam liberorum? *ib.*

19 Monialis quando dicatur nulla? *ib.*

20 Renuntiatio privilegio cessionis bonorum jurata an valeat? *ib.*

21 Facta a moniali ante duos menses professionis an valeat; facta favore fratrum ut bona conservantur in familia an resolvatur si personæ, ad quarum favorem fuit facta fuerunt mortuæ? & an noceat renuntianti? et n. 22. *ib.*

23 Facta contemplatione agnationis quam conditionem tacite includat? *ib.*

24 Renuntiatio hæreditatis ab hærede an fieri possit in præjudicium filii ex propria persona a fideicommissum vocati? *ib.*

25 Renuntiatio bonorum maternorum facta a filia cum consensu matris an & quando valeat? Quid si mater recedat a suo consensu dato? & quando recessisse dignoscatur? *ib.*

26 Renuntiatio facta ex causa ingressus in Religionem sub conditione, si in ea per egressum corruat? *ib.*

27 Facta a Novitio ante professionem si Novitius fit Episcopus an revocatur? Facta ante ingressum Religionis sed ejus intuitu an valeat si non fuerunt observatæ solemnitates Concil.? quot sententiæ? *ib.*

28 Renuntiatio facta a Regulari post professionem an possit ab eodem revocari, si fuit factus Episcopus? *ib.*

29 Renuntiatio patrimonii, aut Beneficii ad cujus titulum quis fuit ordinatus ante professionem factam a Novitio, vel ante ingressum Religionis an valeat? *ib.*

30 Renuntiatio & donatio in effectu an differant? pag. 482

31 Renun-

quot

quot sententiis constituatur? & quomodo sententiæ dicatur eonformes. An rei judicatæ renuntiare videatur, qui patitur causam discuti super meritis? An res judicata pro veritate habeatur, & quomodo falsum mutet iu verum. *& n.* 14. *ad* 19. *ib.*

20 An res transeat cum suo onere, & in quo onere? *ib.*

21 Res sua alicui servire possit? An res una & eadem diverso jure censeri debeat? res an præsumatur illius intta cujus fines existit? *& n.* 22. *p.* 489

23 An res omnis de facili revertatur ad suum principinm seu primævam naturam? *& n.* 24. *ib.*

25 Ao rei suæ quisque sit moderator & arbiter? *ib.*

26 Res judicata an extinguat litem, si non fuit exaentioni mandata? cur non? *ib.*

RESCRIPTUM.

§. I.

Generalia de Rescriptis.

1 Rescriptum provisiooale quando expiret?. *ib.*

2 Rascriptum siguaturæ eum elausula *consito de tribus, vel quod executioni locus sit*, de quibus sententiis iutelligatur? *ib.*

3 Quando rescriptum postarins deroget priori? *ib.*

4 Contra Prælatum impetratum non facta mentione Conventus an valeat? & quis conveniatur? *& n.* 5. *ib.*

§. II.

De interpretationa rescriptorum.

6 Rescriptum apostolicum in dubio quomodo debeat interpratari? *ib.*

7 Rescripta gratiæ super Benafieiis Ecclesiasticis an & quare stricte sint interpretanda? & quid in privilegiis, si agitur solummodo de præjudicio privilegiantis? quid si datur in præjudicium tertii, aut contra jus communa? *ib.*

8 Quid si rescriptum Principis sit contra jus communa, aut ex ejus axecutione scandalum sequatur, quid erit agendum? *& n.* 9. *pag.* 490

§. III.

Utrum rescriptum deroget privilegio generali.

10 An rescriptum speciala deroget privilegio generali si illius mentionem non facit? & quata? *& n.* 11. 12. *&* 13. *ib.*

§. IV.

Rescriptum ad lites vel justitiæ.

14 Au rescriptum ad lites valeat, si unica in eo causa vatificatur, & quamdiu duret, & quæ requisautur ut valeat? *ib.*

15 Si est sub- vel obraptitium an sit nullum ipso jure, vel tantum ope exceptionis? Quid si rescriptum sit avocatorium? Decisivum causæ, ex quo jus altarius lædi potest, an possit concedi sine partis citatione? *ib.*

16 Rescriptum postetius ad lites dalegans Judicem aliquem in quo non sit mentio quod per prius vel aliud rescriptum fuerit delegatus aliquis Judex an valeat parte opponente, quid si sit mentio prioris rescripti? *pag.* 491

17 Rescriptum ad lites obtentum contra aliquas personas minores vel minus dignas cum clausula, *Et quædam aliæ*, aut in causis minoribus vel laviotibus nominatis cum elausula, *Et quibusdam aliis*, an extendatur ad majores vel digniores, aut in causis majoribus vel dignioribus? *ib.*

18 Rescriptum ad lites contra Clericos vel laicos eum elausula generali re integra an possit trahi ad successores vel hæredes? *ib.*

19 An resctiptum justitiæ aliquando transeat judicatum? *ib.*

§. V.

De rescriptis gratiæ.

20 Rescriptum qualiter interpretandum? quid si est ad conferenda Beneficia, vel dispensandum in illis & da ratione. *ib.*

21 Rescriptum ad cooferenda Beneficia in forma pauperum, quare vocetur etiam justitiæ? Rescriptum gratiæ ob-vel subteptitium an sit nullum ipso jure? & an possit pro alio sine mandato impetrari? *& n.* 22. *ib.*

23 Rescriptum expectativæ ad Beneficia posterius in quo non fir mentio anteriotis an valeat? Perinde valere quando detur? *ib.*

§. VI.

De sub-vel obreptione rescripti?

24 Rescriptum subreptitium quod sit? & quod obteptitium? Subraptitium in una parte an sit tala iu omnibus? An error Latinitatis vitiet rescriptum, an arror iu uomina vel cognomine? *& n.* 25. *ib. & n.* 26. *pag.* 492

27 An rescriptum eommuni nomina impetratum prosit atiam sociis? *ib.*

§. VII.

Rescripta a quibus impetrari possint, vel non?

28 An Excommunicati rescripta imptrara possint tam gratiæ, quam justitiæ valide? An id procedat tantum in rescripto Pontificio, vel atiam Imperatoris? *& n.* 29. *&* 30. *ib.*

31 An valeat rescriptum, per quod quis ultra duas dietas extra suam diœcesim trahitur, & quomodo accipiatur dieta? *& n.* 32. *ib.*

33 Quomodo sit iutelligendum rescriptum, in quo adest clausula, *Quod si non omnes, vel si ambo interesse non possint, duo, alterve illorum nihilominus exequatur?* An sit referendum ad impotentiam Juris, vel facti? *ib.*

34 Intra quantum tempus rescripta sint præsentanda? & quodnam tempus in concursu plurium rescriptorum sit attendeodum, præsantationis, an Datæ? & quare? *& n.* 35. *ib.*

§. VIII.

Quomodo essent rescripta ad lites, & gratiæ?

36 An rescripta ad lites axspirent morta delegantis re integra? quid si mors delegato nou innotuit? quid si adest atror communis? quid si delegans non fuit mortuus, sed re integra renuntiavit officio, aut ad aliam dignitatem fuit promotus? quid si res non est amplius iutagra? & quando eesset res essa integra. *& n.* 37. *pag.* 493

38 Quando exspirent rescripta gratiæ? quid si contineut gratiam factam, quid si faciendam? An reuuntiatione? *& n.* 39. *ib.*

§. IX.

Miscellanea de rescriptis.

40 An rescriptum Principis auferat rem judicatam, cum clausula *audiat conoscat & justitiam faciat? p.* 494

41 Rascriptum Prineipis quando faciat causam summariam? quid si plura rescripta fuerunt obtenta ad diversos Judices, quinam sint præferendi? *ib.*

RESERVATIO.

1 Reservatio genaralis Beneficiorum an contineat beneficia ad nutum amovibilia, & in quibus easibus? an sit favorabilis, vel odiosa? an reservatio superveniens impediat unionem beueficii? & quamdiu? an oriatur ax oppositiona manus Pontificis in beneficio? & quando hæc oppositio inducatur? *& n.* 2. *ib.*

3 Reservatio Beneficii quæ indueitur per obitum possessoris, si Pontifex moriatur anta collationem, an exspiret? *ib.*

4 Reservatio Beneficii au censeatur comprehensa in quacumque dispositiona si de illa non sit specialis mentio? *ib.*

5 An reservatio tribuat novum jus? Clausa in corpore juris an sit vere reservatio? Quid de aliis *& n.* 6. *ib.*

7 Reservatio contra provisum ab ordinario & possessorem quomodo sit probanda? *ib.*

8 An contemplectatur etiam beueficia jurispatronatus Ecclesiastiei, & cum quo onere? *ib.*

9 Reservatio duplex si concurrit, de qua sit facieuda mentio. Reservatio quid operetur? *& n.* 10. *ib.*

11 Reservatin an inducatur in lite mota super beneficio? Reservatio primæ dignitatis in Cathedrali an reddi possit dubia ex contrariis probatiouibus Cathedtalitatem excludentibus? *& n.* 12. *ib.*

13 Reservatio quando est notoria provisus apostolicus an teneatur citara possessorem beneficii uniti? An probetur ex unica enuntiativa? *& n.* 14. *ib.*

15 Reservatio domini & hypothecæ incompatibilis an sit? An reservatio dominii habeat vim pacti manus injectiouis? Reservatio hypothecæ super aliqua re an denotet dominium illius non essa penes resarvantem? *& n.* 16. *&* 17. *ib. pag.* 495

18 Reservatio favore alicujus apposita, si partes sciunt ei nullum jus competere au jus tribuat? quid si ignorant? *ib.*

19 An reservatio deelaret, quid in dispositiona sit compreheusum? Reservatio directi dominii in vanditione an valeat, & reservans quod jus habeat? *et n.* 20. *et* 21. *ib.*

RESI-

R E S I D E N T I A,

R E S I G N A T I O.

alud

RESTITUTIO IN INTEGRUM.

§. I.

Quibus competat hoc remedium?

1 Quibus hoc remedium competat, & quid illa sit? *p.* 522.

2 An competat Ecclesiæ læsæ in contractu jure minoris. An hoc remedium competat etiam Reipublicæ? ubi solutio objectionis in contrarium. *& n.* 3. *&* 4. *ib.*

5 An alienationa cum læsione celebrata sufficiat a contrahente cum Ecclesia vel minore suppleri pretium? *ib.*

6 An restitutio Ecclesiæ concedatur contra sententiam latam a Principe aut Pontifice? An læsa ob defectum probationis, ob editionem instrumenti, vel ob negligentiam procuratoris possit petere restitutionem in integrum contra aliam Ecclesiam? & quare? *& n.* 7. *ib.*

8 An restitutio semel negata amplius peti possit; & an restitutio in integrum competat etiam bonis Clericorum? *ib.*

§. II.

Quibus ex causis minores restituantur?

10 An restitutio supponat læsionem, & quam? *ib.*

11 An restitutio in integrum ex causa ignorantiæ probabilis competat Ecclesiæ? an minoribus? & quando debeat peti seu intra quod tempus? an Ecclesiæ detur etiam post lapsum quadriennii? & an tunc sufficiat ignorantia præsumpta. *& n.* 12. *ad* 14. *ib. ad* 17. *p.* 525.

§. III.

Corollaria ad §. secundum.

18 An restitutio competat minori non tantum ob damnum passum, sed etiam ob lucrum cessans? An contra sententiam, ita ut suspendat illius executionem, etiam contra sententias in judicatum lapsas? *& n.* 19. *ib.*

20 An detur minori adversus privationem ob contraventionem voluntati testatoris? quid si delictum consistit in non faciendo? an detur minori ad adeundam hæreditatem? an adversus malam inventarii confectionem? & quando restitutio censeatur sublata; An detur minori contra transactionem validam? *& n.* 21. *ad* 24. *ib.*

§. IV.

An restitutio competat majoribus, & a quibus petenda?

25 Concessa minori an prosit etiam majori communem causam cum illo habenti, & quando? an detur majori adversus lapsum fatalium ea qua causa? Contra sententiam prætextu injustitiæ a quo sit petenda? Ex miserationis causa a quo? & quare? *& n.* 26. *ib. &* 27. 28. *ibid.*

29 Restitutio non per viam gratiæ, sed justitiæ, an faciat recuperari bona confiscata etiam aliis medio tempore concessa? *ib.*

30 Restitutio ex gratia principis quamvis non faciat recuperare bona alienata a fisco faciet saltem recuperare pretium illorum? *ib.*

31 Restitutio in integrum ex causa justitiæ, vel quæ debetur de jure, an possit ab ordinatio dari contra decretum superioris? cur non? *ib.*

32 Judex ordinarius a quo possit ante sententiam definitivam restituere læsum contra id quod male actum est coram se? *ib.*

§. V.

In quibus detur restitutio.

33 An detur furiosis, prodigis, & quare; an detur majoribus ex causa absentiæ? An carceratis? quando non? An ob errorem facti detur restitutio? quid in facto proprio? Quid si factum sit valde implicitum? *& n.* 34. *ad* 40. *ib. p.* 526.

41 Utrum ex errore juris? cur non? An & ex qua ignorantia facti? *& n.* 42. *ib.*

43 An rusticis detur restitutio in integrum contra juris naturalis & gentium ignorantiam? cur non? an contra juris civilis ignorantiam? an contra jus privatum? *ib.*

44 Ex quibus causis rustici escusentur ut non habeant opus restitutione? an succurratur rusticis sagacibus? An furor & ebrietas dent justam causam restitutionis ex causa ea generali, si qua mihi justa causa? An occupatio circa plura negotia, & quare? an justus dolor, an iracundia? an paupertas? & cur? *ib. & n.* 45. *p.* 527.

46 An impedimentum ex dolo adversarii proveniens, & quare? an casus fortuitus? an impedimentum feriarum repentinarum? an minor restituatur in integrum, si militia supplet ætatem? *et n.* 47. 48. *et* 49. *ib.*

§. VI.

De modo petendi, & impetrandi restitutionem in integrum in judicio.

50 An restitutio in integrum principaliter concedi possit a Judice ex officio? cur non? apud quem judicem restitutio sit petenda? *et n.* 51. *ib.*

52 In restitutione vel remedio rescissorio quomodo sit procedendum? Et an hoc judicium sit ordinarium vel summarium, & si est ordinarium an sit necessaria plena causæ cognitio, si petitur incidenter, & non principaliter? & quinam sint citandi? & an sit necessarius libellus? Quid si restitutio petitur ad appellandum? quid si petitur contra sententiam coram judice qui illam tulit, & contra quam? *et n.* 53. 54. 55. *pag.* 528

56 An peti debeat per viam actionis, aut officii Judicis? & an in hoc judicio sit necessaria litis contestatio? & quænam sit probanda? An ætas possit probari etiam præsumptionibus? an ex instrumento dotali? An per librum rationum domesticorum? *et n.* 57. *ad* 60. *ib.*

§. VII.

Diversi restitutionis effectus.

61 An pendente restitutione in integrum possit aliquid innovari? cur non? an aliquid alienari? an impediat executionem sententiæ? quando non? an contra tres conformes? *et n.* 62. 63. *et* 64. *p.* 529

65 An restitutio in integrum plus restituat quam læsio abstulerit? an extendatur ad fructus interim ab Adversario perceptos? & quando? *et n.* 66. *ib.*

§. VIII.

Quibus prosit restitutio in integrum?

67 An litis consortibus si sunt pariter minores? An majoribus, si res est dividua? & quomodo vel quando res dicatur dividua? *ib.*

68 An restitutio in integrum reponat in priorem statum non tantum restitutum, sed etiam illius adversarium? An facta minori prosit illius fidejussori? *et n.* 69. *ib.*

70 An restitutio minoris prosit illius patri in peculio adventitio ratione conoexionis, & individuitatis? & an transmittatur ad hæredes? an in successorem singularem? *ib.*

§. IX.

Adversus quæ detur restitutio.

71 An minor restituatur in integrum adversus quemcumque actum illi perniciosum? an major? *p.* 530

72 An minor restituatur in integrum adversus obligationem naturalem, vel ea, quæ sunt juris naturalis? *ib.*

73 Indebitum solvens si scienter solvit an possit repetere, vel quando; & cur non? an in casibus, in quibus donatio minoris non valeat? cur non? an in donatione possit considerari aliqua læsio? Quid si donatio est læsiva leviter, vel fuit justa? *et n.* 74. *et* 75. *ib.*

76 An major in conventione dotali læsus restituatur in integrum? quid in minore? Et an majores restituantur adversus ea, quæ curator bonorum gessit hæreditate jacente? *et n.* 77. *ib.*

78 Quid si minor factus major fecit actus hæreditarios? an concessa minori restitutioni adversus aditam hæreditatem, retractentur ea, quæ gessit implendo voluntatem testatoris, uti solvendo legata? & an vulgaris substitutio, quæ per aditionem minoris exspiraverat, reviviscat? & an cætera disposita in testamento corruant? *et n.* 82. 83. *et* 84. *ibid.*

85 An etiam majores aliquando restituantur in integrum adversus aditam hæreditatem? & quando? *ibid.*

86 An minor restituatur in integrum adversus repudiatam hæreditatem, vel bonorum possessionem si prius fuit restitutus adversus aditam hæreditatem *ibid.*

§. X.

De restitutione in integrum adversus delicta in committendo vel omittendo.

87 Quæ pœna hodie adulterio imponatur, quando minores excusentur a pœna? *pag.* 531

88 An

§. XI.

De tempore petendæ restitutionis.

§. XII.

Miscellanea restitutionis.

¶ REVISIO.

§. I.

Revisio quid sit, et importet, et quando, et ex quibus concessa dicatur per Principem contra rem judicatam?

§. II.

Revisio qualiter fiat per judicem revisionis, & non retardat executionem, & quando secus.

§. III.

Revisio intra quantum tempus fieri debeat, et an petens eam teneatur ad expensas.

 ¶

REVOCATIO.

¶ §. I.

Revocari, et mutari non possunt multa, et quæ?

§. II.

R E U S.

§. I.

In Criminalibus.

1 Reus qualitate delicti in qoerela proposita & non probata an sit absolvendus? quando non? Contra quem est tantum aliqua suspicio sine aliis indiciis an possit citari? quid in crimine hæresis & læsæ Majestatis? & n. 2. ib.

3 Delinquens contra personam, aut rem Judicis Ecclesiastici aut Episcopi an videatur prorogare jurisdictionem Judicis Ecclesiastici? ib.

4 Reus confessus qood is, cui dedit venenum, fuerit ex illo mortuus, an possit de occiso condemnari pœna ordinaria? si aliter non constet ex actis? cur non? ib.

5 Reus pendente processu criminali an possit promoveri ad officia & dignitates? Accusatus & inquisitus de simplici maleficio, probata in actis qualitate pœnam augente an possit condemnari? & n. 6. ib.

7 Reus constitutus & negative respondens puta se noo occidisse hominem, aut si occidisse apparuerit, occidisse ad defeosam, an possit torqueri? cur non? De crimine convictus, cui imponitur pœna mortis, an possit pœna ordinaria affici, si non fuit confessus proprio ore? & quis dicatur convictus. In flagranti deprehensus & sibi linguam abscindens an habeatur pro confesso. & n. 8. & 9. ib.

10 Confessus plura delicta, si ex defensionali appararet aliqua non esse vera ao possit pro ullo puniri? Qui incboavit delictum in uno territorio, & in alio consummavit, a quo Judice possit puniri? sed quid si vulnus inflixit in uno, ex quo in alio loco fuit mortuus? & n. 11. ib.

12 Reus in crimioe mixti fori ab uno Judice absolutus, an possit ab alio condemnari? quid si ab uno non fuit sufficienter punitus? ib.

13 Relaxatus e carceribus sub fidejussoribus, si supervenientibus novis indiciis ad torturam sufficientibus citatus non vult comparere, in qua pœna damnetur? quid si sæpius monitus manet in contumacia? ib.

14 An Reus de crimine specialiter de crimioe ioquiri possit, si non constat de diffamatione, & quid servetur de consuetudine? ib.

15 Convictus duobus vel tribus testibus idoneis si negat delictum an possit condemnari? ib.

16 Contra quem delictum non fuit probatum quomodo sit absolvendus? ib.

17 Statutum minuens reo spoote confitenti pœnam, & augens neganti an valeat? & quare? sed quid si primo negavit, deinde fuit confessus, gaudetne beneficio statuti pœnam minuentis? ib.

18 Qui de auxilio, aut beneficio præstito imputati fuerunt, si fuerunt purgata indicia circa principale, an censeantur etiam purgata circa accessorium? ib.

19 Post delictum factus furiosus ao possit puniri corporaliter? ib.

20 Reus quando non possit torqueri? an condemnatus possit illa die, qua commuoicavit, affici ultimo supplicio? ib.

21 Quid si non est convictus, nec confessus? Ante sententiam an sit irregularis, si cum fisco composuit? Et pendente processu an possit ad officia & dignitates promoveri? & n. 22. ib.

23 Convictus de crimine per viam inquisitionis an puniatur pœna ordinaria? & an non condemnatus censeatur absolutus? ib.

24 An Reus teneatur Judici interroganti respondere, si ei non constat de indiciis aut probationibus semiplenis? ib.

25 Reus citatus ab Inquisitore, & ab Episcopo jure proprio coram quo debeat comparere? ib.

26 Reus contra quem non adsuot indicia an possit interrogari in specie? ib.

27 Reus condemnatus si fuit admissus ad novas defensiones faciendas contra sententiam contumacialem adversus eum latam, an fiscus possit facere alias probationes? ib.

28 Interrogatus a Judice in suo coostituto an aliquem habeat pro homine probo, si respondet quod sic, an possit personam illius improbare? an dictum? ib.

29 Reus an possit docere de sua innocentia etiam post conclusionem in causa, & quando? & an post publicationem processus? ib.

30 Reus an possit renuntiare defensionibus? cur non? & in quibus delictis. & n. 31. pag. 539

32 Reus confessus delictum an possit interrogari super aliis delictis quorum nulla adsunt indicia? an super locis & complicibus contra qnos non adsunt indicia? & n. 33. ib.

34 Admissus ad novas defensiones an possit ob solam contumaciam & bannum torqueri? & n. 35. ib.

36 Inquisitus in partibus an possit habere recursum ad Papam? ib.

37 Reus an possit petere sibi edi nomina testium pro informatiooe Curiæ examinatorum? ib.

§. II.

In Civilibus.

38 Quando Reus sit absolvendus ab observatione judicii? ib.

39 An actore non probante sit absolvendus. & n. 39. ibid.

40 Reus nolens contestari litem quomodo possit cogi? ib.

41 In causa præventionis ab utroqne Judice an habeat electionem compareodi coram quo voluerit? ibid.

42 Reus Laicus emphyteotæ conventus nominando Ecclesiam Domioam an possit declinare forum Laicale? Rei partes an sint favorabiliores quam actoris? & n. 43. ib.

44 Reus ad impediendam sententiæ executionem si de novo exceptiones opponit, an possit actor ad illas elidendas nova jura producere? ib.

45 Reus conventus an possit exceptiones contrarias opponere? quod habuerit scientiam crediti hypotecarii unde resultet? Excipiens de solutione an illam probare teneatur, & an mortuo actore possit litem prosequi? an ex non jure actori debeat absolvi? an relevetur ab onere probandi exceptionem? Excipiendo an possit cumulare contrariam actionem intentatæ ab actore? An possit uno tempore exceptiones contrarias simul opponere? quando possit generalitatem deducere ad speciem? An teneatur plene probare exceptionem? & n. 46. ad 53. ib. pag. 541

54 Reus quando negat simpliciter narrata prova narrantur, sed ultro jus sibi debitum deducit, exceptio an sit loco libelli? ib.

55 In Judicio rei vendicationis si haber restituendi facultatem an possit præcise cogi ad restituendam rem ipsam captis pignoribus? ib.

56 Reus an possit mediante alienatione rei litigiosæ deteriorem facere actoris conditionem quoad ordinem judicii? ib.

§. III.

Miscellanea de Reis.

57 Reus legitime interrogatus an teneatur respondere in causa capitali? Duæ sententiæ. ib.

58 Reus petit ne testi legetur ejus depositio ad ratificandum, sed ut examinetur per extensum an debeat per extensum examinari? ib.

59 Reus an credendus fuit in quo loco fuerit corpus, an credi debeat lictoribus? dicenti se fuisse citatum an credatur? fides illa data a Judice sit servanda; an illi deferatur juramentum in criminalibus? quid de jure, quid de consuetudine? an in die supplicii illi possit ministrari S. Viaticum etiam non jejunio? ib

60 Reus si petit se relaxari, aut absolvi, quinam debeant citari? An possit relaxari sub fidejussoribus, si illi est infligenda pœna corporalis? ib.

61 Reus an teneatur edere actori, quid si actor aliunde potest habere probationes uti fiscus? An fisco non probante sit absolvendus, si nihil pro parte sua probavit. & n. 62. pag. 542.

63 An Reus postquam fuit captus a birruariis possit lici-

RIXA.

ROTA.

RUBRICA.

RUSTICI.

BIBLIO-

BIBLIOTHECA
JURIS
CANONICO-CIVILIS.

MACEDONIANUM.

Praxis Macedoniani.

MACEDONIANI exceptio habet locum, cum mutuum a filiofamilias fuit contractum, vi cujus mutuans filiofam. non potest pecuniam mutuatam repetere, nisi certis in casibus, de quibus in L. 1. ff. ad S. C. Macedon. & in L. 2. & 3. C. eod. Quamvis super tali mutuo fuisset celebratum publicum instrumentum, quia ex tali instrumento nulla nascitur actio, & obligatio. Oldo de restitut. in integr. quæst. 17. n. 103. Car. de Grassis de except. except. 27. n. 4.

1 Imo licet mutuum a filiofam. acceptum esset cum juramento restituendi; quia tale juramentum, utpote contra bonum publicum, est contra bonos mores, & ita non obligat, & tale mutuum dat ansam insidiandi vitæ parentum, & per ejusmodi mutua filiifam. corrumpuntur. Abb. in cap. cum contingat. n. 22. de jurejur. & non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum. cap. non est obligatorium. de Reg. Jur. in 6. Bart. in L. si quis pro eo. n. 10. ff. de fidejuss. Alciatus in cap. cum contingat. n. 126. de jurejur. ubi Abb. l. c. contrariam tamen sententiam sequitur Fachin. lib. 2. contr. jur. cap. 62. vers. mihi sane eorum. cum Covarruv. in cap. quamvis p. 2. §. 3. n. 4. de pact. in 6. ubi, quod quamvis in foro externo denegetur actio, tamen in foro interno filiusfam. sit obligatus, & ut infra. n. ult. & concordare poteris, quæ diximus in verb. contractus & in verb. juramentum. Gomez vero de contract. cap. 6. tom. 2. n. 2. vers. quod tamen limita post med. distinguit, quod in vita patris non obliget juramentum, postea vero sic, quasi mortuo patre cesset ratio, & periculum insidiandi vitæ parentum: & ita tenet etiam Jo. Fab. in §. qua diximus. inst. quod cum eo qui in alien. potest. est.

2 Sed quid si filiusfam. in contractu mutui juravit se esse sui juris, & patremfam. juvaturne exceptione Macedoniani. Distinguendum est: aut enim per errorem tale juramentum emanavit, & tunc non nocet filiofam. nec prodest creditori. arg. L. 1. & 2. C. si minor majorem se dixerit. qualis error cum præsumi non possit, juxta Menoch. de præsump. lib. 6. præs. 22. per tot. utique probari debet ab illo, qui in eo se fundat. L. si post divisionem 4. C. de jur. & facti ignor. Mascard. de probat. conclus. 637. num. 1. Vel juramentum processit ex deceptione creditoris inducentis filiumfam. ad ita asserendum, & tunc nocet creditori. L. 3. ubi gloss. in verb. per Sacramenti. C. si minor majorem se dixerit. Lamberteng. de contract. eorum qui sine certa solemnit. gloss. 8. num. 63. Aut filiusfamilias edidit juramentum, quia voluit decipere mutuantem, & tunc obligatur, quia nemo debet ex proprio dolo lucrum facere in damnum alterius. d. L. 2. C. si minor &c. L. qui cum sc. 10. A. de re jud. Giurba decis. 43. num. 1. Alciat. de præsum. reg. 2. præs. 2. a num. 3. Cyriac. contr. for. 387. a num. 21. Quod autem filiusfam. ad juramentum tale devenerit dolo, vel fraude alterius debet probari a debitore, scilicet a filiofam. quia creditor habet fundatam intentionem in instrumento, & transfert onus probandi in adversarium. Alex. cons. 58. nu. 1. vol. 4. Pacian. de probat. lib. 1. cap. 8. num. 5. & 12. & allegans se deceptum ab alio debet probare. Cacheran. decis. 169. num. 8. Socin. cons. 24. num. 38. vol. 1. Cyriac. l. c. num. 26. Plura videri possunt apud Anton. de Canar. de execut. instrum. quæst. 17. & 18. num. 39. quem citat Grass. de except. d. except. 27. num. 7. In dubio autem juramentum emanasse dolo jurantis præsumitur. d. L. 3. Cod. si minor &c. Cyriac. l. c. num. 30. seq. Et quamvis Paschal. de patr. potest. p. 1. cap. 6. nu. 3. doceat filiumfam. ut supra jurantem juvari Macedoniani exceptione vigore pragmaticæ particularis Neapoli, tamen addit, quod ratione perjurii possit conveniri, & carcerari, donec doceat patriam potestatem, & DD. apud Gratian. disc. for. cap. 667. tenent talem non juvari Macedoniano.

3 Porro Macedonianum non habet locum, quando mutuum fuit versum in rem Patris. L. sed Julianus §. proinde. ff. ad S. C. Maced. Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 3. p. 1. num. 6. Neque si pecunia fuit mutuata filiofam. studiorum causa. d. §. proinde. vers. quod dicitur. Paschal. de patr. pot. p. 2. cap 3. num. 17. Borgnin Cavalc. de usufr. mulier. relict. num. 192. Neque habet locum, cum Pater in acta executionis factæ contra filium mendacem, uti supra &c. vocat se depositarium, quia tunc resultat approbatio contractus per filium gesti. Gratian. l. c. num. 9. L. fin. C. ad Maced. Item si pater cœpit solvere debitum a filio factum, quia hoc casu videtur ratificare contractum filii. L. sed Julianus. §. si filiusfam. acceperit. ibi & hoc amplius ff. ad Maced. ubi gl. & hæc tacita ratihabitio æquiparatur mandato. L. fin. C. eodem tit. & retrotrahitur ad tempus actus gesti, maxime si non agitur de præjudicio tertii, sed tantum ratificantis. Surd. cons. 245. num. 1. & 8. juxta L. licet. C. de Jud. cap. ratihabitionem de R. I. in 6. Bar. & Bald. in L. aliena ff. de pegnorat act. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gl. 10. num. 61. & 66. Capuaq. dec. 180. num. 1. & 2. par. 2. Gratian. l. c. a num. 11. Idem dic si pater promisit solvere. Surd. dec. 317 num. 4. Dec. in L. postquam liti n. 8. C. de pact. Aym. cons. 103. n. 12. Neque procedit si filius accepit mutuum in causas necessarias, ad quas pater fuisset obligatus. L. in pupille. 57. in fin. ff. de solut. L. 2. C. ad Maced. uti si accepit pro alimentis, ad quæ pater tenebatur. Cyriac. controvers. for. 387. a num. 42. Minus procedit in aliis contractibus præterquam mutui. L. ex contract. ff. de Jud. Afflict. dec. 308. num. 3. Gomez tom. 2. var. res. cap. 1. & 15. num. 1.

4 Neque suffragatur filio, qui se pro Patre obligavit.

L. filiusf. C. de fidejusser. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 6. *n.* 123. Multo minus si habet peculium castrense vel quasi; neque si se obligavit ad solvenda debita patris. *d. L. filiusf. C. de fidejuss.* Vel si intercedit pro patre ab imminentibus executionibus Creditorum & periculo carcerationis propter rationem pietatis. Riminal. sen. *cons.* 77. *num.* 16. Gratian. *Discept. for. cap.* 108, *n.* 41. *&* 44.

6 Sed competitne hæc exceptio Macedoniani filiof. qui est Clericus? Respondet negative Riccius *in praxi var. res. par,* 2. *res. mihi* 121, ex eo quod liceat argumentari de milite terrestri ad cœlestem juxta Everard. *in loco de mil. cæl,* Jas. *in L. miles. ff, de jud.* & ideo sicut non potest miles terrestris donare concubinæ. *L.* 2. *C. de donat. inter vir. & uxor.* Thes. *dec.* 111: ita nec Clericus potest concubinæ donare. *gl. n. d. L.* 2. *C. de donat. inter vir. & uxor.* sed miles terrestris non potest juvari Macedoniano, juxta *L. fin. C. ad Macedon,* ergo nec Clericus. Alii tamen DD. apud eundem Riccium *l. c.* sunt in contraria opinione, quia Macedonianum est favorabile juxta DD. in *L. contra ff. ad Maced.* & in *L. qui exceptionem,* ubi Bald. *ff. de condict. indeb.* favores vero sunt ampliandi juxta *cap. odia, de R. J. L. cum quidam. ff. de lib. & posthum.* alias deterioris conditionis essent filiifam. Clerici, quam Laici contra *cap. solitæ de major. & obed. & cap. duæ sunt.* 6. *dist.* Abb. Butr. & alii *in cap. omnis anima. de Censib.* Tum quia Jus concedens benef. Macedoniani filiisf. non distinguit inter Clericos & Laicos, quod vero lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, quia beneficium Principis late est interpretandum. *L. beneficium ff. de constit, Princip. cap. cum olim. de V, S.* & DD, *in cap. quamvis de preb.*

7 Potestne autem filiusf. renunciare Macedoniano? Negativa est gl. & Bart. *in L. tametsi* 13, *ff. ad Maced.* Covar. *in cap. quamvis. de pact. in* 6. *par.* 2. §. 3. *n.* 4. Gomez *de contr. cap.* 6. *n.* 2, §. *quod tamen limita, ad medium.* Petri Mottii *de contract. tit, de mutuo n.* 9. quia Macedonianum respuit publicam utilitatem, ne filii corrumpantur, quibus per privatos renunciari non potest. *L. si unus.* §. *pacta & L. Jurisgent.* §. *si paciscar. ff. de pact.* Neque refert, quod Vellejano renunciari potest a muliere, ergo etiam Macedoniano a filiof, quia utrumque respicit utilitatem publicam, quia est magnum discrimen, nam per Vellejanum Jus voluit succurrere fragilitati mulierum. Macedon. vero prospicit bonis moribus & vitæ parentum, ergo Vellejanum magis fuit inductum propter privatam utilitatem mulierum, cui mulier renunciare potest. Et conclusionem negativam tenet etiam Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 62.

8 Hactenus dicta procedunt in foro externo, sed quid dicendum in foro interno? juvatur ne filius Macedoniano? Respondetur non juvari, sed teneri restituere quamvis non adsit juramentum. Fachin. *l. c.* Innoc. *in cap. quia plerique. De Immun. Eccles.* Jas. *in* §. *actiones autem. n.* 35. *Instit. de act. & in L. arrogasti.* §. *filiusfam. ff. si cert. pet.* Bart. in *L. cum quis. ff. de Jur. & fact. ignor.* & alii quos citat & sequitur Graff. *de except. except.* 27. *n.* 5. Abb, *in d. cap. quia plerique.* Alciat. *in cap. novit. n.* 16. *ff. de Jud.* Covar, *in cap. quamvis. de pact in* 6. *par.* 2. §. 3. *n.* 4. quia filiusfam. naturaliter obligatur, quod patet ex eo, quia si solvat, non potest repetere. *L. sed etsi pater.* §. *ult. ff ad Maced.* ergo tenetur restituere, ne locupletetur cum aliena jactura; maxime si mutuum versum fuit in utilitatem pupilli, DD. apud Dianam *par.* 8. *tract.* 7. *res.* 7. quamvis contrarium teneant aliqui Theologi, inter quos Escobar, *de utroque foro art.* 1. *n.* 150. ex eo motivo, quod sen. Cons. Maced. non sit mere præsumptivum, sed etiam dispositivum ad vitanda scandala & parentum necem; tum quia mutuans delinquit, & est in culpa *arg. L penult. C. si vendit. pign. cap. qui contra* 82. ubi Dyn. *n.* 4. *de R J. in* 6. Et quamvis nemo debeat locupletari cum aliena jactura; tamen fallit cum ex justa causa aliter lex statuit, præsertim in pœnam delinquentis; sibi enim imputet, qui filiofam. mutuum dedit contra expressam legis prohibitionem, uti dici solet de expensis mala fide factis in re aliena. *L. si servus.* 27. § *si olivam* 25. *ff. ad L. A.* & de eo, qui ædificat in alieno solo. *L. Paulus.* 14. *de doli except.* quam quidam sententiam sequitur etiam Diana *l. c.* ubi tamen utramque probabilem dicit,

¶ MAJESTAS.

§. I.

Majestas quid sit, & de multiplici Majestate;

Majestas † dicitur quasi major potestas, & quis non 1
dicitur lædere Majestatem, neque committere crimen
læsæ Majestatis, nisi sit subditus illius, contra quem
bellum, vel inobedientiam indixit, aut cum illius inimicis
se conjunxit. Oldrad. *cons.* 43. *ver. circa sextam
usque in fi.* ubi ampliat etiam procedere non obstante
quod offensa fuerit parata cum subditis, vel si haberet
offendens feudum ab offenso; ubi loquitur de Rege
feudatario Imperii, qui bellum fecit contra Imperatorem,
quod non inciderit in crimen læsæ Majestatis,
quia non erat subjectus Imperio. † Et quod Majestas 2
dicatur major potestas. Ægid. *cons.* 15. *n.* 7. ubi, quod
Reges dicuntur omnes habere Majestatem, & loquitur
de Rege Apuliæ, qui recognoscit Ecclesiam Romanam,
& tamen habet Majestatem. † Majestas multiplex. Pri- 3
ma est Dei *l. non distinguemus,* §. *Sacerdotio, ff. de
arbitr,* Bald, *cons.* 59. *in pr. licet eleganter, lib.* 1. † Item 4
Papæ, qui est Vicarius Dei in terris. *clem.* 1. *de judic.*
Bart. *in extravag. ad reprimendum, in pr. in ver.
totius orbis, n.* 9. *& seq. ver dic ergo, & in ver. per
edictum, n.* 10. *ver. dico ergo,* Aret. *cons.* 58. *in princ.
clement. pastoralis, de re judic.* Bart. *in extravag. qui sint
rebelles, in ver. rebellando, n.* 7. *ver. si quid aliquis homo.*
sequitur Boss. *tit. de crim. læs. Majest. n.* 107 *& seq.* nam
si Imperium est ab Ecclesia, & Papa, ut *in* Tusch. *litt,
I. v. Imperium qualiter sit a Deo, & populo, concl.* 31. ergo,
& ita Bart. ubi supra *in extravag. qui sint rebelles, n.* 6. *& seq. ver. sed si aliquis,* ubi plene apostill. *in
ver. rectores,* dat plurimos concord. quod disposita in
Imperatore circa crimen læsæ Majestatis, & ejus officiales
procedunt in Papa, & ejus officialibus, & rectoribus.
† Extende in officialibus, & rectoribus, tam Ro- 5
manæ Ecclesiæ, & Papæ, quam Imperatoris. Bart. *in
d. extravag. qui sint rebelles, in ver. rebellando,* sequitur
Alex. *cons.* 13. *n.* 4. *lib.* 6. & ibi in apostilla
in ver. pertinent, citat Alex. *cons.* 103. *in fi. lib.* 1. † 6
Secunda, Imperatoris, *l. quisquis, C. ad L. Jul. Majest.*
Bald, *d. cons.* 59. *in princ. lib.* 1. † Adde, quod Ma- 7
jestas Imperatoris ubique est; quia non dividitur, sicut
nec character, sed tamen ubique non habet Imperatoriam
administrationem, prout in terris Ecclesiæ
vel Regni Franciæ, quia quoad jurisdictionem reputatur
privata persona Imperator. Bald. *cons.* 37. *Imperator
habet, lib.* 4. † Tertia est Prætoris, *l. penult. ff. Just.* 8
& jure. Bald. *d. cons.* 59. *in pr. lib.* 1. † Quarta est 9
Majestas Civitatis Romanæ; *l. bona Civitatis, ff. de
verb. signif.* Bald. *d. cons.* 59. *in pr. lib.* 1. † Alia- 10
rum vero Civitatum excepta Romana non est aliqua
majestas, & ideo quæcunque municipia, quantumcunque
egregia sint, majestatem non habent, quia loco
particularis personæ habentur. Bald. *d. cons.* 59. *in pr.
lib.* 1. ubi, quod Civitas Florentina non habet majestatem,
nec committens in eam committit crimen læsæ
Majestatis, nisi respectu subversionis, ut subtrahere- 11
tur a Principatu, sub quo erat. † Idem in Civitate,
& Duce Januæ, quia non cadit læsa Majestas in primo
capite. Castillio. *cons.* 10. *num.* 71. *usque in fin.*
† Contrarium Alex. *cons.* 13. *Consideratis, num.* 3. 12
& 4. ver. accedit., lib. 6. ubi, quod contra Rempublicam
committitur crimen læsæ Majestatis, & omne
castrum dicitur habere Rempublicam, ergo, ubi apostilla
citat Soc. *cons.* 22. *lib.* 1. Bald. *in rubr. de testib. cogen.*
& iterum Alex. *num.* 11. *&* 12. ubi supr.
quia habens merum, & mixtum Imperium condemnat
in hoc crimine, & confiscat bona, vid. §. *proxim.
seq. Majestatis læsa crimen. contra quos committatur,
vel non.*

§. II.

§. II.

Majestatis læsæ crimen incurritur multis modis.

1 Pluribus † modis incurritur Crimen læsæ Majesta-
tis, ait Clar. *in §. læsæ Majestatis*, ubi ponit duode-
cim exempla infra scripta, vide Tusc. *Litt. R. vers.*
Rebellis, & proditor quis dicatur, *vel non. concl.* 44.
2 & 45. † In subdito, qui tractavit contra personam
Domini, vel contra statum Principis, vel Reipublicæ.
3 † Qui occupavit tyrannice dominium Civitatis, vel
4 patriam oppugnaverit. † Qui armatus in bello venit
contra suum Principem, vel pacem, vel amicitiam cum
5 hostibus domini habuerit. † Qui tentavit tanquam ho-
stis occupare Castra, vel Civitates Domini, vel ca-
6 stra ipsa invaserit, seu occupaverit. † Custos Castri,
7 qui illud tradidit hostibus Principis, vel vendidit. †
Qui pontem existentem in territorio Principis manu
8 armata dolo malo destruxit. † Qui secreta Domini
9 sui revelavit. † Qui de Principe suo oblocutus est.
Hos omnes casus habes apud Clarum. *in §. læsæ Ma-*
10 *jestatis*. † Vide omnino, *extravag. ad reprimendum*,
& extravag. qui sint rebelles, ubi dilatatur materia
hujus Criminis, ut omnes sint rebelles, & infideles
Imperii, qui quomodocunque publice, vel occulte con-
tra honorem, & fidelitatem Imperii rebellionis opera
faciunt, & contra Imperii prosperitatem aliquid ma-
chinantur contra Imperium, vel officiales in iis, quæ
ad commissum officium pertinent, rebellando, & ibi
plene Bart. maxime *in d. extravag. qui sint rebelles*,
11 *in ver. rebellando*. † Sed dictæ constitutiones factæ
contra Regem Robertum Siciliæ Regem fuerunt revo-
catæ per *Clemen. pastoralis*, *de re judic.* ut prima a-
post. ad Bart. super *d. Extravag. in ver. Henricus*,
12 & plenius *in ver. & rebellando*, *num. 7. & seq.* † E-
ximens captum, quando est confessus vel convictus de
delicto incidit in Crimen læsæ Majestatis. Bart. *in l.*
4. ff. ad L. Jul. Majest. Jas. *in §. pœnales*, *Instit. de*
13 *act. num.* 104. † Et quod eximens de manibus curiæ
confessum, vel condemnatum de crimine incurrat pœ-
nam læsæ Majestatis, Alex. *cons.* 13. *Consideratis*, *nu.*
14 *9. in fin. ver. commissum etiam diceretur*, *lib.* 6. †
Extende idem in eo, qui interfecit sine causa banni-
tum captum, vel detentum in manibus justitiæ, quia
punitur nedum de homicidio, sed de læsa Majestate,
Bart. *in l. 3. §. transfugas*, *in fin. ff. ad L. Cornel.*
de Sicar. in fin. ubi, quod consanguinei venenantes
consanguineum justitiandum, ut effugiat illud dedecus,
15 puniuntur pœna parricidii. † Attentans aliquid con-
tra Regem, & Principem. Ægid. *cons.* 15. *numer.* 8.
16 *in fin. ver. & primo videtur*. † Scribens literas ad
inimicos Domini sui revelantes secreta, vel se trans-
ferens ad illos, incurrit tale crimen læsæ Majestatis,
17 Cæpol. *cons.* 17. *Crimen*, *num.* 29. & 30. † Interci-
piens litteras Concilii, vel Papæ aut Legati, aut pri-
vati, ut hostibus aliquid machinando ostendat, incur-
rit crimen læsæ Majestatis. Rom. *cons.* 365. *Quæritur*
18 *primo*, *in princ. & fin.* † Et sola violatio securitatis
concessæ per Principem inducit crimen læsæ Majesta-
tis, ideo si Concilio generali, cui concessa est securi-
tas fit violentia, vel literæ intercipiantur, violator,
etiam Legatus incurrit crimen læsæ Majestatis. Rom.
19 *d. cons.* 365. *in princ.* † Amplia, quia nedum offen-
dens Principem, sed etiam offendens Consiliarios e-
jus, & ideo offendens Cardinalem incurrit crimen læ-
sæ Majestatis. Clar. *d. §. læsæ Majest. numer. 4. ver.*
quæro nunquid, ubi dicit communem. Bero. *cons.* 114.
num. 49. & seq. lib. 1. ubi, quod oppugnantes, & fa-
cientes contra honorem, & jurisdictionem Papæ de-
prædantes, devastantes, & oppugnantes civitates, castra,
& loca Ecclesiæ Romanæ, sunt in primo capite læsæ
20 Majestatis, maxime, *num.* 53. † Extende, ut proce-
dat etiam in offendente officialem Principis, ut con-
tigit in persona Domini Andreæ de Isernia; qui fuit
trucidatus in civitate Neapolis, dum esset Consiliarius
Reginæ Joannæ XI. Clar. *d. §. læsæ Majestatis*, *num.*
21 *5. vers. quæro etiam*. † Declara tamen, quia si inter-
ficitur Consiliarius ex alia causa (quam Principis)
puta propter particularem inimicitiam, tunc incurritur
crimen læsæ Majestatis, Clar. ubi supra *num.* 5. ubi ta-
men dicit, quod imo indistincte, sive ex una causa
propter Principem, sive propter se ipsum, semper lædi-
tur Majestas loquendo, ut ipse dicit in officiali consi-
liario assistente ad latus Principis Gig. *de crimin. læsæ*
Majest. lib. 1. quæst. 6. † Extende, quia offendens Vi- 22
carium Imperatoris, prout Dominum della Scala, in-
cidit in crimen læsæ Majestatis. Cuman. *cons.* 153.
Ad primum, *per tot.* vide Capyc. *dec.* 130. *num.* 45.
& seq. ubi, quod Dux Camerini in terris Ecclesiæ est
loco præfecti prætorio, & sic de aliis Principibus in-
ferioribus. † Amplia, quia crimen læsæ Majestatis in- 23
currunt, qui extrahunt, vel extrahere tentant confu-
gientes ad Ecclesiam, plene Gig. *tract. de Crim. læs.*
Majest. in 1. part. quæst. 10. *in pr.* ubi alios plurimos
citat. † Declara, quia quatuor sunt species incurren- 24
tium læsam Majestatem, videlicet quatuor modis in-
curritur; per modum antecedentis, prout mandatum,
consilium, persuasio, & similia; per modum inhæren-
tis, tempore quo delinquitur, præstando opem, vel au-
xilium; per modum consequentis, quando præstatur
consilium ad evadendum, receptatio per modum alte-
rius concessionis, si quis non vult venire ad testifi-
candum super crimine, vel aliquid procurat ad favo-
rem rei criminis, ne puniatur, vel ut evadat, aufu-
giat; Bart. plene super *extra. ad reprimendum*, *in ver.*
tangit, & ibi apost. dat concord. † Declara tamen ut 25
procedant dicti casus, quando scienter, secus si igno-
ranter quis dat consilium, vel receptat. Roman. *cons.*
473. *Circa propositum*. † Dupliciter committitur cri- 26
men læsæ Majestatis; videlicet in primo capite, si
machinatur contra personam Principis, & Consiliario-
rum assistentium Principi, & Crimen dicitur perduel-
lionis; in secundo capite committitur, quando non
contra personam Principis, neque Consiliariorum, &
isto casu improprie, & large est Crimen læsæ Majesta-
tis, & non perduellionis, late Ægid. Bellam. *cons.* 15.
num. 9. ver. sed contrarium, ubi quod Consiliarii de-
bent esse de assistentibus, & principalibus, non de in-
ferioribus, Castillion. *cons.* 10. *numer.* 70. & 71. *ver.*
circa secundum, *usque in fin.* plenius Bart. *in extravag.*
qui sint rebelles, *in ver. rebellando*, ubi, quod con-
tra Principem in primo capite non distinguitur, con-
tra officiales intelligitur solum in iis, quæ ad prospe-
ritatem Imperii & ratione officii spectant principaliter,
secus si ratione officii in causis particularium, quia lar-
go modo rebellis est, sed non in læsa Majestate. vide
§. proxim. præced. † Amplia, in Judice excedente suam 27
Jurisdictionem, & exercente in judices superiores, ut
per Guid. Pap. *dec.* 423. *in pr.* licet apostill. ibi da-
mnet, quia non animo usurpandi jurisdictionem Prin-
cipis id fecit. † Et quicunque sibi usurpat jurisdictio- 28
nem Principis, committit crimen læsæ Majestatis. Gi-
gas *d. tract. quæst.* 22. *in fin.* ubi loquitur in gerente
se pro Rectore loci, & vide omnino Menoch. *cas.*
320. *de arbitr.* ubi distinguit quinque casus, in qui-
bus usurpans jurisdictionem, vel dignitatem, aut no-
men dignitatis incurrit crimen læsæ Majestatis, per
quod pœnam incurrunt, quandoque capitis, quando-
que bonorum, arbitrio judicis, & ponit multa exem-
pla, vide latius Capyc. *decis.* 130. *num.* 21. *& seq. ver.*
tertium dubium. † In hoc articulo duæ sunt opiniones, 29
una, quod *lex 3. ff. ad L. Jul. Majest.* dum requirit
dolum malum, intelligi debeat, si animo usurpandi
jurisdictionem Principis; Bart. *in l. omnes populi*, *nu.*
14. ff. de Just. & jur. ubi Caccial. *num.* 22. Jas. *num.*
31. & alii allegati infra; vel quod hominem occide-
rit, seu occidi mandaverit. Jo. de Isern. quam allegat,
& sequitur Caccialup. *d. l. omnes populi*, *num.* 22. &
in l. imperium, *num. 14. ver. si vero non occidisset*, *ff.*
de jurisd. omn. judic. cum aliis allegatis *infr. num.* 32.
ubi volunt, quod intelligatur de usurpatione jurisdi-
ctionis criminalis, secus si de civili, vel bassa. † A- 30
lia est opinio, quod eo ipso, quod quis usurpat ju-
risdictionem Principis, assumendo sibi nomen magi-
stratus, & eo nomine aliquid faciat, dolo malo fa-
ciat, sive sit in criminali, sive in Civili, & sic sim-
pliciter loquitur tex. *in d. l. 3. in fin. ff. ad L. Jul.*
majest. ubi Angel. simpliciter loquitur, & Bart. cla-
re Cum. *in l. circa fin. ff. eod.* ubi expresse dicit
l. 3. habere locum in eo, qui sibi magistratum as-

fumit, clarius probat Rayner. de Forli. *in d. l. 1. & 3.* ubi adducit tex. *in l. 1. ff. ad l. Jul. majest.* ibi, cujusve opera, consilio, dolo malo, quisquis magistratus Populi Romani, qui Imperium, potestatemve habet, occidatur & dicit verbum, *magistratus*, de minimo intelligi, ut differat ab Imperio & potestate occidendi, & utrunque æqualiter terminatur, & ita intelligit Ægid. Bellam. *cons. 40. num. 14. & seq. ver. circa octavum.* Tholos. *decis.* 401. & pro hac parte
31 faciunt supra dicti in *vers. falso assumens.* † Declara; quia est verum, quod utroque casu est crimen læsæ Majestatis, sed tamen in majori delicto inesse debet pœna major, in minori minor, secundum arbitrium Judicis, ita Ægid. Bellam. *d. cons. 40. num. 14. & seq. ver. circa octavum*, maxime in fin. Menoch. *casu* 320. *num.* 11. ubi, quod assumens nomen Inquisi-
32 toris falso, est pœna arbitraria puniendus. † Declara, quia conclusio communis est, quod ad hoc, ut sit locus pœnæ capitis contra usurpantem jurisdictionem, necesse est, quod usurpatio sit contra Principem de jurisdictione Criminali, & majori, si vero est de jurisdictione minori, tunc pœna est arbitraria, ita Capyc, *decis.* 130. *num.* 21. *& seq. ver. tertium dubium*, quem sequitur Decia. *tract. crimin. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 5. ubi alios citat Bursat. *cons.* 157. *num.* 29. Menoch. *casu* 320. maxime *num.* 3. plene Caecialup. *in repet. l. omnes populi*, *num.* 32. *ff. de justit. & jur. &*
33 *in l. imperium num.* 19. *ff. de jurisd. omn. judic.* † Extende, quia eximens confessum, vel convictum de quocumque crimine, incidit in crimen læsæ Majestatis, idem in eximente notorium delinquentem, vel etiam captum in flagranti; Bart. & alii *in l. 4. ff. ad L. Jul. Majest.* vide Tusc. *litt. E. vers. Eximens ca-*
34 *ptum qua pœna &c. Concl.* 587. † Adde tamen, quod crimen læsæ Majestatis committitur in personam non habentium majestatem, quando sunt assistentes Consiliarii Supremi Principis, ita Ægid. Bellam. *d. cons.* 15. *num.* 8. & ibi dicit, quod habet locum in magistrum Populi Romani, non in aliis Magistrati-
35 bus. † Mutuans vel accommodans rebelli pecunias, vel aliud, dicitur præstare auxilium, & committit hoc
36 crimen. Gig. *d. tract. quæst.* 34. *per tot.* † Falso assumens sibi nomen magistratus Principis. *l.* 3. *in fin. ff. ad L. Jul. Majest.* & per illum tex. assumens falso sibi nomen ejus, quod dari solet a Principe, prout de Comite Palatino, qui legitimat bastardos, de Notario, qui rogat instrumenta, dat exemplum; Bald. *in l. data opera*, *numer.* 50. C. *de iis qui accus. non possunt*, quia dicit puniri, quia Principem offendunt, sequitur Menoch. plene, *casu* 320. *num.* 8. *& seq.* & de assumente sibi nomen nobilis, cum non sit. Tiraquell. *de nobil. cap.* 13. vide circa assumentes sibi nomen militis, vel medici, ut pœna mortis puniantur, *l. eos*, §. *fin. cum ibi not. ff. de fals.* plenius qui dat alia exempla, *cas.* 318. *num.* 19. *& seq. & cas.* 320. *num.* 8. *& seq. & cas.* 498. Felin. *in proœm. decret. num.* 37. *& seq.* & de eo, qui finxit se fiscalem, ut ingrediatur domum puellæ, ut incidat in læsam Majestatem. Franc. Mar. *decis.* 514. *num.* 3. *circa fin. part.* 1. ubi etiam,
37 quod incidit in falsum. † Et quod pœna rebellis puniatur, Bald. *cons.* 363. *Venerabilis*, *num.* 2. *in fin. &*
38 *num.* 3. *lib.* 3. † Carceres arcis Principis frangens, & aufugiens tenetur pœna læsæ Majestatis. Bertazol. *cons.* 35. *numer.* 25. allegat pro hac parte plures, sed ipse tenet contrarium, quia alio modo, prout ibi plena a-
39 postill. dat concord. † Prohibentes Barones, ne vasalli accurrant ad supremum Principem, incurrunt læsam Majestatem. Capyc. *dec.* 130. *num.* 10. *& seq.* ubi li-
40 mitat, nisi hoc de jure posset facere. † Amplia; quia licet maledicens Principi puniatur, vel non, juxta text. *in l. 1. C. si quis Principi, aut Imperatori maledixerit*; quia si ex levitate, non curandum, si ex fatuitate, miserendum, si ex injuria, condonandum, considerata qualitate personæ, tamen quando per viam libelli famosi, dicitur crimen læsæ Majestatis gl. *in l. famosi, in ver. parendum, ff. ad L. Jul. majest. in fi.* vide Tusc. *Litt. M. ver. Maleficium quid sit, &*
41 *comprehendat*, *concl.* 24. † Proditor, vel oppugnator loci, vel patriæ, aut Castri, cui subest, dicitur committere crimen læsæ Majestatis, & si locus non recognoscit superiorem simpliciter, si vero recognoscit superiorem, filii non possunt puniri, sed tamen patitur committens omnem pœnam etiam confiscationis bonorum. Alex. *cons.* 13. *in pr. lib.* 6. *& num.* 8. *& seq.*
† Rebelles, & Infideles Imperii, videlicet omnes, qui 42
contra honorem Papæ, & Imperii publice vel occulte opera infidelitatis faciunt, seu rebellant, vel qui contra Rectores Papæ, vel Imperii machinantur. Alex. *d.*
cons. 13. *num.* 4. *lib.* 6. † Et quod sola conspiratio con- 43
tra Principem inducat crimen læsæ Majestatis, Alex. *cons.* 23. *Consideratis*, *numer.* 7. *in fin. vers. præterea*,
lib. 6. † Limita, quia contra Tyrannum non commit- 44
titur crimen Læsæ Majestatis. Catald. *inter Consilia crimin. lib.* 1. *cons.* 55. *per tot.* ubi contra Tyrannum Vicarium in urbe Firmana. Alex. *cons.* 13. *numer.* 2. *lib.* 6.

§. III.

Majestatis læsæ crimen contra quos committatur; vel non?

Crimen † læsæ Majestatis committitur solum contra 1
Principem Supremum, vel ejus officiales ipsis rebellionem faciendo respectu status ipsius Principis, vel ejus Imperii. Cald. *cons.* 484. alias 6. *de accus.* Bald. *cons.* 58. *Punctus talis*, *in fin. ver. in contrarium*,
lib. 1. *& cons.* 59. *eod. lib. in pr.* † Et hodie per *ex-* 2
travag. ad reprimendum, est dilatatum in omnes, qui publice vel occulte opera faciunt contra honorem, & fidelitatem, vel contra Imperii prosperitatem, & machinantur contra Imperium, vel officiales rebellando.
† Et quod crimen læsæ Majestatis committatur solum 3
contra Principem, & Rempublicam Romanorum ad effectum, ut post mortem possit memoria damnari & possint bona post mortem confiscari, Bald. *cons.* 59. *Punctus, seu facti*, *lib.* 4. ubi, quod contra alias Respublicas extinguitur delictum morte. Angel. *cons.* 223. *Casus talis est*, *in pr.* Socin. *cons.* 265. ubi late Ant.
de Butr. *cons.* 61. *in pr.* † Contrarium, quod imo 4
crimen læsæ Majestatis vere committatur contra Principem non recognoscentem de facto superiorem, communem dicit Boss. *tit. de crim. læsæ Majest. num.* 51.
† Declara tamen, quia si causa ventilaretur in statu 5
Principis non recognoscentis superiorem, res est clara; quod haberet locum, si vero causa cognosceretur coram Imperatore vel supremo Principe, servaretur con-
traria, Boss. *d. tract. num.* 51. † Declara tamen, quod 6
contra Reges, etiamsi habeant ab Imperatore vel ab Ecclesia Regnum, prout Rex Siciliæ & Apuliæ, qui habent ab Ecclesia, habent Majestatem, & in eos committitur crimen læsæ Majestatis, ita Ægid. Bellam.
cons 15. *numer.* 7. *&* 8. ubi late. † Declara, quia 7
crimen læsæ Majestatis in primo capite non committitur, nisi contra Principem supremum non recognoscentem superiorem, & illos, qui assistunt lateri ejus, & propterea propter immanitatem, & gravitatem criminis punitur sola cogitatio deducta ad actum ab extra, prout si communicavit cum amicis, vel juravit, vel aliquid loquutus est, & puniuntur filii, sed contra inferiores, prout Dux Januæ, vel frater ejus, committitur solum crimen læsæ Majestatis in secundo capite, & habent in hoc secundo capite locum regulæ juris communis, prout in aliis delictis, quia sola scientia non punitur, & communem dicit Castill. *cons.*
10. *In facto proponitur*, *in fin.* † Et in isto secundo 8
capite si feudatarius deliquit, feudum revertitur ad agnatos vocatos, quando feudum est antiquum, & Princeps, inferior offensus non est, qui feudum concessit, qui casu si concessisset, ad Dominum reverteretur, Castill. *d. cons.* 10. *in fin.* vide Tusch. *litt. M. vers. Majestatis læsæ crimen habet multa specialia.*
Concl. 13. † Extende, quia imo habet locum etiam 9
in Principe recognoscente Imperium, quando habet jura Imperatoris in suo Ducatu, prout Dux Mediolani. Boss. *d. tract. de crimin. læsæ Majestat. numer.* 54. *& seq.* ubi, quod de consuetudine ita servatur, & quod esset revangare mundum, si contrarium di-
ceremus. † Regulam facias, quod contra Papam, 10
Imperatorem, & Regem, seu Summos Pontifices, Imperatores, & Reges maximos incurritur hoc crimen, quod intelligit Bart. de Regibus Romanorum

in

11 *in extravag. ad reprimendum*, *in ver. reges*. † Eandem regulam, quod crimen læsæ Majestatis committatur proprie contra Supremum Principem, prout in Papa, & Imperatore, & etiam contra Reges, & alios Superiores, & Civitates, quæ non recognoscunt superiorem, ponit etiam Clar. *in §. læsæ Majestatis num. 2. vers. committitur autem*, ubi dicit communem, &

12 quod nullus contradicit. † Imo Ant. de Butr. *cons. 61. in pr.* quod solum committitur in dominum supremum mundi, prout Papa, Imperator, & in Consiliarios assistentes lateri ejus, non in aliis, & licet propter contingentiam facti, Ant. de Butr. non loquatur de Papa, sed de Imperatore, tamen multo magis in Papa, & Consiliariis Papæ, prout sunt Cardinales, ita Bero. *cons. 114. numer. 49. & seq. ver. secundo præ-*

13 *suppono*, *lib. 1.* † In aliis vero Pontificibus recognoscentibus superiorem, communis opinio est, quod non habet locum crimen læsæ Majestatis de Jure, Ruin. *cons. 3. num. 12. lib. 5.* sed tamen de consuetudine servatur contrarium. Socin. Jun. *cons. 105. numer. 24. lib. 3.* io tantum, quod etiam de jure communi ista hodie sit communis opinio, late Clar. qui alios etiam citat, & ita servari debere dicit, ubi est consuetudo

14 *in d. §. læsæ Majestatis*, *num. 2. ver. dubium est*. † Et ideo Duces, Comites, & alii Barones Regni Franciæ non habent majestatem, & quod ad eos non committitur crimen læsæ Majestatis, ita Ægid. Bellam. *cons. 15. num. 7. in fin.* & vide plenius infr. *numer. 29. &*

15 *seq.* † Contrarium, quod crimen læsæ Majestatis committitur etiam contra Principem inferiorem Imperatore, communem dicit Alex. *cons. 13. Consideratis in pr.* ubi loquitur in Comitibus de Manfredis Regiensibus, qui licet respectu montis Richi, & Albineæ recognoscant Papam, tamen vassalli eorum rebellantes committunt crimen læsæ Majestatis, ex quo habent merum & mixtum Imperium in dictis castris *lib. 6.*

16 ubi *num. 2.* dicit communem. † Amplia in tantum, ut sententia lata post mortem ex crimine læsæ Majestatis sit ipso jure nulla, nisi esset crimen contra Cæsarem, vel Rempublicam Romanam, aut ex statuto

17 permisso Cæsaris. Ang. *d. cons. 223. numer. 2.* † Amplia, quia insequens hostiliter Cardinales dicitur committere crimen læsæ Majestatis, Cald. *d. cons. 434. in*

18 *fin.* alias *6. de accus.* † Declara tamen, quod debellans Castra Archiepiscopi Ravennatensis, licet Archiepiscopus sit Cardinalis, tamen non incurritur pœna, tanquam contra Cardinalem, quia non contemplatione Cardinalatus, sed alterius dignitatis fit rebellio.

19 Calder. *d. cons. 484.* alias *6. de accus.* † Amplia; quia crimen læsæ Majestatis committitur contra vicarium Imperialem. Cum. *cons. 153. Ad primum respondetur*, Bart. *in extravag. qui sint rebelles*, *in ver. rebellando*, *num. 4. & seq.* ubi, quod intelligitur de omnibus officialibus, qui principaliter pro Imperatore sunt,

20 prout Legati, & Vicarii. † Extende in Consiliariis Principi supremo assistentibus. Ægid. Bellam. *cons. 25.*

21 *num. 8.* † Extende in officialibus Papæ, prout Rectores per Romanam Ecclesiam positi in partibus Italiæ. Bart. *dict. extravag. qui sint rebelles*, *in ver. rebellando*, *num. 6. ver. sed quid si aliquis*, *in ver. Rectores*,

22 quæ dat plurimos concord. † Restringe; quia in aliis magistratibus non committitur læsa Majestas, excepto Magistratu Populi Romani, Ægid. *d. cons. 15. num. 8.*

23 † Amplia quia quando est contra supremum Principem, filii efficiuntur insuccessibiles, quando est in primo capite, secus si in aliis capitibus, *l. quisquis*, *C. ad L. Jul. Maj.* ubi Bart. & alii. Angel. & Salyc. *in l. fallaciter*, *C. de abolitio*. Alex. *cons. 103. in fin. lib. 1.* Soc. *cons. 275. lib. 2. & cons. 121. lib. 4.* Angel. *cons. 223. Pro decisione*, Dec. *cons. 410.* Jas. *cons. 86. In causa Rev. lib. 3.* quidquid in contrarium te-

24 nuerit Soc. *cons. 21. lib. 1.* † Limita; quia in Tyranno non habet locum crimen læsæ Majestatis. Alex.

25 *d. cons. 13. in pr. lib. 6.* † Limita; quia crimen læsæ Majestatis non committitur in quocunque Principe, sed solum in Imperatore, & Republica Romana, vel supremo Principe non recognoscente superiorem, *clemen. pastoralis*, *de re judic.* ubi Anchar. Alex. *cons. 13. lib. 6.* Ruin. *cons. 3. lib. 5.* plene Gig. *de crimine læsæ Majest. lib. 1. quæst. 28.* ubi, quod committitur, si contra Regem Franciæ, & Rempublicam Venetiarum, qui non recognoscunt superiorem. Gomez *de de-*
dict. cas. 2. num. 10. apostill. ad Alex. *cons. 13. num. 3. ver. verum*, *lib. 6.* ubi reprobat Alex. & dicit veriorem istam opinionem, & dat concord. † Declara, 26
quia licet crimen committatur læsæ Majestatis etiam contra Principem recognoscentem superiorem, tamen post mortem damnari non potest, neque filii puniri debent, in Gramm. *dec. 6. num. 17. & seq. usque in fi.* ubi late, & isto casu dicitur improprie committi crimen læsæ Majestatis, ideo pœnæ ad filios non extenduntur. Gig. *d. tract. lib. 1. quæst. 29.* ubi, quod de facto ita servatur. Alex. plenius *cons. 13. in pr. lib.*
6. † Imo non habet locum confiscatio bonorum, quan- 27
do crimen læsæ Majestatis non committitur in supremum superiorem. Ant. de Butr. *cons. 61. in princ.* quia *auth. bona damnatorum*, *C. de bonis proscript.* corrigit confiscationem, nisi in crimine hæresis, & læsæ Majestatis vere, & ita ibi apostilla *in verb. Damnatorum*, dicit, quod totus mundus servat, nisi ex dispositione statuti vel consuetudinis aliud caveatur. † 28
Vide plene Capyc. *decis. 130. in pr.* ubi, quando contra supremum Principem, & assistentes lateri ejus, & quando contra Rempublicam, & qualiter contra alios Principes, & officiales majores, vel minores, & pœna tam in primo, quam secundo capite, & concludit, quod est mortis, & confiscationis bonorum, eo excepto, quod in secundo capite memoria non damnatur neque filii privantur. † Bart. *in extravag. qui sint re-* 29
belles, *in ver. rebellando*, *numer. 3. & seq. ver. sed an hac constitutio*, dicit quod non habet locum in Regibus, neque in Civitatibus liberis, quia ipsi non exercent jurisdictionem nomine Imperii, sed proprio nomine, & propter se; quia in eis habet locum jus antiquum. *l. amissione*, *§. qui deficiunt*, *ff. de capit. diminut.* & ibi apostill. *in ver. contrarium*, & *in ver.*
propter se. † Limita, quia debellans Castrum Archie- 30
piscopi Ravennatensis, non dicitur committere crimen læsæ Majestatis, quod non cadit contra Inferiorem habentem jurisdictionem. Calder. *d. cons. 484.* alias *6.*
de accusat. † Contrarium, quando essent subditi Ca- 31
stri ipsius Domini, quia nedum incidunt in crimen læsæ Majestatis rebellando facto exequuto, sed etiam solo consilio habito de rebellando. Alex. *cons. 13. Consideratis*, *numer. 6. ver. tertio præsuppono*, *lib. 6.*
† Extende; quia crimen læsæ Majestatis non cadit in 32
aliquam Civitatem, quantumcunque magnam, excepta Civitate Romana, nisi quatenus crimen committeretur ad subtrahendam Civitatem a Principe, & illius obedientia, in quem cadit crimen læsæ Majestatis. Bald. *cons. 59. Licet eleganter*, *lib. 1.* & idem Bald. *cons. 58. col. fin. ver. in contrarium*, *eod.*
lib. 1. † Restringe, nisi castrum, vel locus in quo 33
non cadit crimen læsæ Majestatis, rebellaretur a Republica Romana, vel Principe, cui subesset; quia sicut cadit læsa Majestas in Principe, ita in loco, qui ab eo auferetur, Bald. *d. cons. 59. num. 2. ver. quia er-*
go, *lib. 1.* † Limita; quia crimen læsæ Majestatis 34
non cadit contra Civitatem Florentinam, licet aliqui fuerint conjurati velle per vim ingredi Civitatem, & opprimere partem Guelpham dominantem. Bald. *d. cons. 58. in fin. ver. in contrarium*, & *cons. 59. per*
tot. lib. 1. † Extende, ut idem sit in Civitate Luca- 35
na. Angel. *cons. 223. in pr.* qui hoc limitat, nisi ex concessione Cæsaris adesset statutum contrarium dispo-
nens. † Extende in Civitate Mutinæ. Anchar. *cons.* 36
287. Iste B. per tot. † Extende idem in Civitate Ca- 37
stelli quando dominatur pro se, quia non cadit crimen læsæ Majestatis. Castr. *cons. 171. Visa*, & *pon-*
derata, *col. fin. num. 6. lib. 1.* † Declara; quia si ju- 38
sto titulo quis dominatur, committitur crimen læsæ Majestatis, secus si injuste. Castr. *d. cons. 171. in fin.*
numer. 6. lib. 1. † Declara, quia oppugnans pa- 39
triam, licet non incurrat crimen læsæ Majestatis, verum & proprium, tamen quoad illam patriam comparatur crimini læsæ Majestatis, Castr. *d. cons. 171. in fin. lib. 1.* allegat *l. minime*, *ff. de relig. & sump. fun.* & tex. cum gloss. *in l. fin. circa finem*, *C. de abolit.* Idem in Civitate Januæ, & Duce ipsius.
Castill. *cons. 10. numer. 71. usque in fin.* † Idem in 40
Marchione Montis ferrati. Castill. *d. cons. 16. numer.*
71. usq. in fin. licet forte supponat contrarium. † I- 41
dem in Duce Mediolani, quod non incurratur crimen læsæ Majestatis, ut possit post mortem damna-

ſi, etiam ſtante decreto Mediolani, quod incurratur
pœna læſæ Majeſtatis, quia non repetitur qualitas, quod
poſt mortem poſſit condemnari. Ruin. *conſ.* 13. *num.*
42 12. *uſq. in fin. lib.* 5. † Extende, quia crimen læſæ
Majeſtatis non committitur in Rempublicam, niſi ſit
Reſpublica Romanorum ad effectum, ut poſt mortem
memoria damnari poſſit. Bald. *conſ.* 59. *Punctus, ſeu*
43 *facti narratio, lib.* 4. Angel. *conſ.* 223. *in pr.* † Li-
mita, quia contemnens juſſum Principis ſi condemna-
tur tanquam rebellis, & inobediens, non tamen dici-
tur condemnatus ex crimine læſæ Majeſtatis, quia in-
ſpicitur cauſa criminis. ut dicatur læſa Majeſtas in fa-
cto, non in contumacia, non inobediendi. Bald. *conſ.*
44 271. *Queritur utrum, lib.* 2. † Limita, quia ex ſola
pœna impoſita crimini læſæ Majeſtatis non dicitur
quis vere reus talis criminis, quia opera faciunt reum
talis criminis, non pœna; ita Boſſius *de crim. læſa
Majeſt. numer.* 62. *& ſeq.* ubi, quod dubium imo
45 eſt, an talis pœna valeat. † Limita, quia non com-
mittitur crimen læſæ Majeſtatis, ex eo quod ſubditus
recedit a ſuo Principe, ſed ſolum quando inſurgit con-
46 tra Principem, Gramm. *deciſ.* 6. *numer.* 16. *& ſeq.* †
Limita, quia non ſubditus non poteſt committere cri-
men læſæ Majeſtatis, *clemen. paſtoralis* §. *verum*, ubi
Vitalin. *num.* 39. *& ſeq. de re judic.* ubi, quod re-
quiritur, quod ſit ſubditus vel ratione originis, vel ra-
tione domicilii, vel ratione delicti, & *in* §. *nos ta-
men, num.* 65. dicit, quod ſufficit, quod ratione loci
delicti ſit ſubditus, & quod non ſubditus non poſſit
eſſe rebellis. Ægid. *conſ.* 15. *numer.* 9. *col.* 4. *ver. ſe-
cundo quæritur*, Ruin. *conſ.* 23. *num.* 6. *lib.* 1. Crav.
conſ. 452. *Non puto feudum, in pr. & conſ.* 595. *n.*
22. plene Rol. a Vall. *conſ.* 4. *in pr. lib.* 1. ubi de
communi, & Clar. *in* §. *læſa Majeſtatis, numer.* 16.
47 ubi de communi. † Extende, quod non ſufficiat, quod
ſit ſubditus ratione feudi, vel delicti, niſi etiam ſit
ſubditus ratione originis, vel domicilii. Clar. *in* §. *læ-
ſa Majeſtatis num.* 6. *ver. vide quandoque.* ubi dicit
48 communem. † Declara; quia Imperator non poteſt de-
clarare ſubditum Romanæ Eccleſiæ rebellem, neque
condemnare in crimine læſæ Majeſtatis, quia non eſt
ſubditus Imperatori, & licet contrarium contigerit in
Rege Roberto Siciliæ ſubdito Eccleſiæ, qui fuit con-
demnatus ab Imperatore Henrico, tamen fuit ſententia
nulla declarata per Papam *in clemen. paſtoralis, de re
judic.* unde Bartol. *in extravag. qui ſint rebelles, in
ver. rebellando, numer.* 7. *& ſeq. ver. quid ſi aliquis*,
dicit, quod ſententia Imperatoris fuit nulla, quia ſim-
pliciter condemnavit Regem Robertum, quaſi offen-
diſſet Majeſtatem Imperatoris, cui non ſuberat, ſed ſi
eum condemnaſſet, tanquam læſa eſſet Majeſtas Papæ,
cui Imperator eſt confœderatus, vel ſi citaſſet eum de
licentia Papæ, vel ſi condemnaſſet eum præſentem, u-
bi *numer.* 11. dicit, quod ſtante confœderatione non
poteſt fieri lex per confœderatum, quæ inducat grava-
men confœderatis, & ſic *extravag. ad reprimendum*,
facta per Imperatorem, quod contra abſentes poſſit pro-
cedi ad rebellionem, vel in læſa Majeſtate, non ha-
bet locum in ſubditis Eccleſiæ, neque in aliis confœ-
49 deratis, & dicit eſſe notandum. † Extende, quia fi-
lius naturalis rebellis originarii natus ex extranea, &
extra ſtatum Principis non efficitur reus criminis læſæ
Majeſtatis, quia non ſubditus, ita fuiſſe deciſum a Se-
natu Mediolani, dicit Clarus *d.* §. *læſa Majeſtatis,*
50 *num.* 6. *ver. reperio etiam.* † Reſtringe ſingulariter,
quia non ſubditus præſtans opem, vel auxilium, aut
conſilium ſubdito in crimine læſæ Majeſtatis, efficitur
reus læſæ Majeſtatis, quia videtur præbere cauſam de-
licti. Dec. *in cap.* 1. *de off. deleg. num.* 71. *& ſeq.*
ubi, quod præſtans opem punitur eadem pœna, qua
faciens, ſi ſcivit qualitatem perſonæ facientis; ſecus ſi
ignoravit, & limitat non procedere in qualitate extra
perſonam delinquentis. Vide Tuſch. *Litt. D. ver. De-
linquens conſentire dicitur in pœnam delinquentibus
impoſitam, & non excuſatur & quando ſecus*, *Concl.*
51 189. † Vide omnino Ægid. Bellam. *d. conſ.* 15. *num.*
9. *ver. ſecundo quæritur*, ubi dicit, quod licet delin-
quens efficiatur ſubditus ratione delicti, tamen non
committit crimen læſæ Majeſtatis, ſi tempore, quo
committit delictum, non eſt ſubditus offenſi ex alio,
52 quam ex commiſſo delicto. † Extende; quia Clericus
non committit crimen læſæ Majeſtatis in Principem lai-
cum, quia non ſubditus, Rol. a Valle *d. conſ.* 4. *in
pr.* ubi dicit communem, *lib.* 1. & plenius *conſ.* 2.
per tot. lib. 2. ubi citat alios, Clarus *in* §. *læſa Ma-
jeſtatis, num.* 7. *ver. hinc infertur*, ubi, quod licet
ſit ratione originis ſubditus ſecundum communem, ta-
men poſt Clericatum ſecus, & dicit communem, &
idem Clarus §. *fin. queſt.* 36. *numer.* 27. ubi, quod
de jure eſt verum, ſed de facto non ſervatur. † De- 53
clara pene per Dec. *tract. crim. part.* 2. *lib.* 7. *cap.*
8. *tit. quod committatur, num.* 6. *& ſeq.* ubi limitat
duobus modis, & dicit non ſervari de facto in aliqui-
bus locis, & quia non poteſt negari, quin ſint de di-
ſtricto, ipſe tamen tenet contrarium, & idem dicit
Clar. *d.* §. *læſa Majeſtatis, num.* 7. *in fin.* quod Prin-
cipes non ſervant de facto, ideo caveant Clerici ab
hoc crimine. *& d.* §. *fin. queſt.* 36. *num.* 27. † Vi- 54
de Ruin. *conſ.* 4. *num.* 3. *& numer.* 17. dicit non ha-
bere locum, ſi crimen eſt commiſſum in Papa *lib.* 5.
† Declara, quia licet non ſubditus non incurrat cri- 55
men læſæ Majeſtatis, & ſic contra Principem ſecula-
rem Clericus non incidat in illud crimen, tamen be-
ne Epiſcopi, & Clerici, ſi quid perverſe egerint con-
tra Principes, ſunt degradandi de Jure Canonico, *c.
ſi quis laicus*, 22. *queſt. ult.* Rom. *conſ.* 365. *Queri-
tur primo, in pr. ver. & ſi dicatur*, ubi *num.* 2. *ver.
quarto conſideratur*, videtur velle, quod ubi lex pro
gravi crimine pœnam mortis imponit, illa eſt regula-
riter in Clerico pœna Canonica, ut a ſuo ordine de-
gradatus tradatur Curiæ ſeculari *c. tua. de pœnis, &
novimus. de v. ſignif. c. cum non ab homine, de jud.*
† Credit Tuſchus, quod declaratio procedat, quando 56
Clericus eſſet incorrigibilis, quia ter monitus, alias
non, *d. c. cum non ab homine, de judic.* † Reſtrin- 57
ge in crimine læſæ Majeſtatis, propter offenſam Car-
dinalis, vel Epiſcopi. Bologn. *conſ.* 75. *circa finem.*
ubi dicit eſſe ſpeciale contra talia perpetrantes. An-
char. *conſ.* 277. *per tot. & conſ.* 439. Clar. *in* §. *læ-
ſa Majeſtatis, num.* 3. *verſ. quæro nunquid*, ubi di-
cit communem. † Revelare quando, & qualiter tenea- 58
tur ſciens crimen læſæ Majeſtatis. Marc. *deciſ. Del-
phin.* 780. *& tribus ſeqq.* ubi late examinat. † Fo- 59
renſis, & non ſubditus non tenetur revelare, & non
incurrit crimen non revelando. Rol. a Valle *conſ.* 4.
numer. 3. *lib.* 1. † Vide omnino Capyc. *dec.* 130. *per* 60
tot. ubi latiſſime enumerat caſus criminis læſæ Ma-
jeſtatis, quæ pœna ſit imponenda, & contra quos,
vide etiam Grammat. *deciſ.* 6. Vide Tuſch. *Litt. B.
v. Barones & Comites quid poſſint*, *Concl.* 28. vide
eund. *Litt. P. v. Princeps ſupremus, vel non quis di-
catur. Concl.* 665.

§. IV.

Majeſtatis læſæ crimen non committitur ſine dolo.

Eſt † regula, quod crimen læſæ Majeſtatis requirit 1
dolum, *l.* 1. *ff. ad L. Jul. Majeſt.* Gram. *conſ.* 31.
num. 36. *& ſeq.* Gig. *tract. qualiter, & a quibus*, *q.*
67. Ceph. *conſ.* 75. *numer.* 7. 14. *&* 22. in tantum,
quod ſola culpa non faceret reum criminis prædicti.
Folle. *in prax. crim. rub. item quod commiſit crimen
læſæ Majeſtatis, num.* 64. *conſ.* 2. *num.* 5. *& ſeq. lib.*
5. Ceph. *d. conſ.* 75. *num.* 14. *& conſ.* 76. *num.* 45. † 2
Et quod dolum requirat hoc crimen, quia ſine dolo
non committitur. Ceph. *d. conſ.* 75. *num.* 7. 14. *&* 22.
lib. 1. Menoch. *de arbitr. caſu* 320. *nu.* 4. Marſil. *ſing.*
287. *Tetigi.* Plot. *in l. ſi quando*, §. 2. *num.* 25. *C.
unde vi*, ubi plures citat. † In tantum, quod nec cul- 3
pa faceret reum hujus criminis, Foller. *in prax. crim.
rubr. item quod commiſit crimen læſæ Majeſtatis, num.*
64. Ruin. *conſ.* 2. *num.* 5. *& ſeq. lib.* 5. Cephal. *d. conſ.*
75. *num.* 14. *& conſ.* 76. *num.* 45. † Extende maxime
requiri dolum in illa ſpecie criminis læſæ Majeſtatis,
in qua quis incidit propter uſurpationem juriſdictionis
vel dignitatis, quæ ſpectat ſupremo Principi, *l.* 3. *in* §.
ff. ad L. Jul. Majeſt. Afflict. *deciſ. in uſib. feud. in tit.
quæ ſint regal. c.* 1. §. *bona committentium, ver.* 25. *quæro.*
Gig. *tract. de crim. læſæ Majeſt. lib.* 1. *tit.* 1. *q.* 25. *num.*
15. *&* 20. Claud. Bertazol. *in addit. ad conſ. crim.* 11.
patris ſui. Dec. *in tract. crim. part.* 2. *lib.* 7. *c.* 9. *n.* 5.
Iſtem.

Ifern. super conft. Regni, tit. de homicid. punien. ver.
5 occidiffe, Burfat. conf. 152. num. 16. † Extende; quia
requiritur verus dolus, quando Princeps læditur prin-
cipaliter, fecus fi fecundario. Brun. conf. 69. num. 5. &
num. 10. fequitur Burfat. conf. 216. num. 18. plenè Dec.
lib. 7. cap. 49. ubi ponit plura exempla. Crav. conf. 6.
num. 79. ubi late Dec. conf. 410. In caufa, circa fin.
6 † Et ideo qui non animo nocendi Principi, fed ex
particulari inimicitia habitantium in Caftro occupat Ca-
ftrum, non incidit in hoc crimen. Caldet. Conf. fin.
tit. de accufat. Cravett. conf. 859. num. 4. & feq. ubi
plurimos citat Ruin. conf. 2. num. 4. & feq. lib. 5. Ca-
pyc. latiffimè dec. 130. num. 14. & 15. ubi declarat,
ubi num. 43. quod Andreas de Ifernia Confiliarius fuit
occifus propter fententiam latam contra occiforem, &
7 fuit læfa Majeftas. † Ideo offendens Vicarium Princi-
pis alia intentione, quam odio Principis, non eft reus
læfæ Majeftatis; bene verum eft, quod delinquenti in-
cumbit onus probandi factum effe ex particulari inimi-
citia. Crav. d. conf. 859. per tot. Decian. in 2. part. tract.
crim. lib. 7. cap. 49. num. 34. plene Crav. conf. 6. num.
8 69. † Contrarium dicit Clarus in §. læfa Majeftatis,
num. 6. ver. & licet aliqui, ubi, quod offendens Con-
filiarium affiftentem lateri Principis, etiam ex particu-
lari inimicitia incurrit crimen læfæ Majeftatis indiftin-
9 ctè. † Idem, fi quis fe defendendo principaliter of-
fendat Principem, quia non dolo malo facit, neque
animo offendendi. Decian. ubi fupra num. 25. & feq.
10 ubi ponit alia fimilia exempla. † Et quod offendens
Confiliarium Principis ex particulari inimicitia non in-
currat crimen læfæ Majeftatis. Ægid. conf. 15. num.
11 10. ver. quia propofitum. † Dolus autem malus in hac
fpecie probatur, fi animo ufurpandi fiat. Decian. lib.
12 7. cap. 9. numer. 9. † Sed tamen ad imponendam pœ-
nam directam non fufficeret præfumpta probatio etiam
13 in hoc crimine. Burfat. conf. 152. num. 22. † Et debet
probari ab eo, qui allegat dolum. Marfill. fingul. 287.
Tetigi, licet Crav. d. conf. 859. in princ. dicat, quod
imo debet, qui dicit ex alia caufa, quam doli.

§. V.

Majeftatis læfæ criminofus qualiter inquiratur, & damnetur in vita, & poft mortem?

1 Reus † criminis læfæ Majeftatis poteft condemnari
poft mortem, ut quia deliquit, vel confpiravit in Prin-
cipem, vel Rempublicam Romanorum, vid. §. prox.
2 feq. † Inquifitio contra eum formatur hoc modo, vi-
delicet quia titulus Inquifitionis tendit inquirere con-
tra memoriam talis in eo; de eo, & fuper eo, quod
&c. & in fine fubditur, & reperto crimine intendit
memoriam ejus damnare, & bona ejus confifcata de-
clarare, & incorporare fifco omni meliori modo. Bald.
conf. 59. Punctus, feu facti narratio, lib. 4. Gig. de
crim. læfæ Majeft. lib. 1. rubr. qualiter in crimine læ-
fæ Majeftatis, quæft. 20. pleniffime apoft. ad Rom. fing.
436. de crimin. læf. Maj. ubi allegat Bald. d. conf. &
alios plurimos, plene Dec. lib. 7. crim. cap. 48. per tot.
ubi, qualiter fiat inquifitio, & condemnatio, & quod
citari debeant filii, feu hæredes. vid. §. prox. fequem.
3 † Et hæc memoria folum in primo capite poteft dam-
nari poft mortem, in aliis capitibus fi damnaretur,
fententia effet ipfo jure nulla. Decian. d. c. 48. lib. 7.
numer. 7. ubi, quod folum fit hæc damnatio in primo
capite. Alex. conf. 13. Confideratis iis, num. 7. lib. 6.
4 † Forma proceffus ponitur Inft. e. de hered. quæ ab in-
teft. §. per contrarium, ubi, quod debent citari, quo-
rum intereft. Bald. d. conf. 59. lib. 4. & Decian. d. lib.
5 7. capit. 48. in princ. ubi alios allegat. † Durat folum
quinque annis tempus damnandi memoriam defuncti
rebellis. Gig. d. tract. & tit. quæft. 23. Dec. d. c. 48. lib.
6 7. † Enorme crimen eft læfæ Majeftatis, & inter gra-
viora numeratur. Alex. conf. 13. Confideratis, n. 13.
7 v. feptimo etiam, lib. 6. † Sententiæ forma ponitur per
gl. Inft. de hered. quæ ab inteft. §. per contrarium, &
Bald. d. conf. 59. lib. 4. in fin. Decian. d. cap. 48. lib.
7. num. 4. ubi, quod judex debet declarare talem con-
tra Principem machinatum, & ejus bona fifco appli-
8 canda. † Crimen læfæ Majeftatis incurritur ex fola vo-
luntate declarata per aliquem actum, tam contra Prin-
cipem, quam illos, qui affiftunt lateri ejus. Anchar.
conf. 277. n. 5. & conf. 493. n. 6.

§. VI.

Majeftatis læfæ crimen poteft inquiri in vita, & poft mortem criminofi, & quando fecus.

Poft † mortem poteft condemnari ille, qui deliquit 1
in crimine læfæ Majeftatis in Cæfarem, vel Republi-
cam Romanam, in aliis non nifi extent ftatuta contra-
rium difponentia ex conceffione Cæfaris. Angel. conf.
223. in pr. plenius Capyc. decif. 130. vide plurimos,
quos citat apoft. ad Rom. fing. 436. ubi citat Angel.
d. conf. & alios, Gig. tract. de crim. læfæ Majeft. tit.
qualiter procedatur, lib. 1. q. 14. ubi plurimos citat, &
in fine dicit, quod eft communis opinio, quod non
haberet locum in aliis inferioribus etiam de facto non
recognofcentibus fuperiorem, & loquitur in Republica
Florentiæ, Duce Mediolani, & aliis, dicit tamen idem
Gig. ibi qu. 26. quod in Republica Venetorum habet
locum crimen læfæ Majeftatis, quia fucceffit loco Ro-
manæ Reipublicæ extinctæ. † Declara; quia in aliis 2
cafibus, præterquam contra Cæfarem, & Rempublicam
Romanam, fi fieret condemnatio contra mortuum, fen-
tentia effet ipfo jure nulla, nifi adeffet ftatutum ex con-
ceffione Cæfaris hoc difponens. Angel. conf. 223. num.
2. & plene Gigas, d. tract. tit. qualiter procedatur,
lib. 1. qu. 25. num. 2. † Reftringe declarationem, nifi 3
effet notoria rebbellio, & fic notorius delinquens, quia
abfque alia declaratione poffunt bona apprehendi, &
cenfentur confifcata. Soc. conf. 22. num. 12. lib. 1. ubi,
quod poteft fieri præceptum contra notorium delinquen-
tem, & mera executio facti, ac fi effet condemnatus.
Corn. conf. 96. lib. 4. per tot. † Vide Gig. d. tract. de 4
crim. læfæ Maj. tit. qualiter in crimine læfæ Majefta-
tis, lib. 1. qu. 20. ubi, quod fi moritur delinquens in
crimine læfæ Majeftatis aut ante incœptum judicium,
vel proceffum, aut poft cœptum, poteft procedi contra
ejus memoriam, non contra mortuum, & inquifitio de-
bet formari contra memoriam mortui, non contra mor-
tuum, ut dicit Ang. Aret. Inft. de hered. quæ ab inteft.
deferun. §. interdum, videlicet hæc eft quædam inqui-
fitio, quæ fit contra memoriam Titii, & debet peti a
judice memoriam ipfam damnari & pronunciari eum
contra Principem, vel Rempublicam feciffe & propterea
ejus bona in fifcum inferri, & fi fieret contra mor- 5
tuum, proceffus effet nullus. Gig. ibid. qu. 22. † Et
debent filii, & confanguinei, qui effent fucceffuri in
bonis, citari ad contradicendum quicquid volunt, &
intendunt, ne memoria Titii damnetur virtute cujuf-
dam inquifitionis formatæ contra memoriam dicti Ti-
tii, ex eo, quod dictus Titius vivens crimen læfæ Ma-
jeftatis contra Principem vel Rempublicam commiferit,
Gig. de tract. tit. qualiter in crimine, lib. 1. quæft. 21.
† Et debet intra quinquennium damnari memoria a die 6
mortis, alias non poteft damnari. Gig. ubi fupra q. 23.
prout etiam quinquennio præfcribitur accufatio in cri-
mine adulterii, apoftatatus, & peculatus, & ibi dici-
tur accufatio aliorum criminum datur 20. annis, fed
accufatio, & inquifitio in crimine læfæ Majeftatis eft
perpetua, donec vivit delinquens, ut idem Gig. ubi
fupra qu. 29. † Differentia tamen eft, an moriatur de- 7
linquens, antequam contra eum fit cœptum procedi,
an poftquam cœptum eft procedi; quia, primo cafu hæ-
res affumens judicium, citatus habet præfumptionem pro
fe, & non tenetur probare innocentiam, fed fifcus te-
netur probare delictum; fecundo cafu fecus; quia cum
fit citatus, & inter eos factus, tenetur hæres probare
innocentiam mortui, ficut fi viveret, tenetur purgare
indicia. Gig. d. tract. crim. læfæ Majeftat. lib. 1. tit.
qualiter procedatur, qu. 27. per tot.

§. VII.

Majeftatis læfæ criminis pœna multiplex, & quæ?

Pœna † criminis læfæ Majeftatis multiplex; quia eft 1
pœna mortis naturalis; imo folent vivi rei in frufta
fcindi, dicit Clar. in §. læfa Majeftatis, num. 8. ver.
fed quæro. † Extende etiam in læfa Majeftate in fecun- 2
do capite; quia adhuc pœna mortis, & confifcationis
bo-

bonorum imponitur, plene Capyc. *dec.* 130. *num.* 21. *&*
3 *seq.* ubi late comprobat. † Secunda pœna est confisca-
tio bonorum omnium, communem dicit Clar. *d.* §. *le-*
se Majest. num. 9. ubi, quod ipso jure privatur domi-
nio ,rerum, licet confiscatio non habeat locum, nisi
4 a die declarati criminis. † Et hæc pœna confiscationis
bonorum habet locum, etiamsi committatur contra Prin-
cipem, qui recognoscat superiorem, & ita servatur de
5 consuetudine Clar. *d.* §. *lesa Majest. num.* 9. *in fin.* †
Contrarium; quod confiscatio non habeat locum quan-
do non est contra Supremum Principem, Ant. de Butr.
6 *cons.* 61. *in pr.* ubi apost. *in ver. damnatorum.* † De-
clara, quia si non committitur crimen læsæ Majestatis,
nisi in supremo Principe non recognoscente superiorem,
ut dicit Boss. *tit. de crimin. lesa Majestatis*, *num.* 51.
ubi dicit communem, ergo tali casu non habet locum
in crimine læsæ Majestatis, vel hæresis, *auth. bona dam-*
natorum, *C. de bonis proscript.* ita Ant. de Butr. *d.*
cons. 61. *in pr.* ubi apost. *in ver. damnatorum*, dicit,
quod totus mundus ita servat, nisi inducatur confisca-
tio a statuto, vel consuetudine, & citat plurimos.
7 † Restringe, quia in crimine læsæ Majestatis non con-
fiscatur dos, neque bona uxoris, quia speciale est, quod
ex causa primipilari confiscatur dos uxoris. Ant. de
Butr. *d. cons.* 61. *num.* 3. ubi apost. ad hoc, quod dos
non confiscatur, allegat Boss. *tit. de Bonor. publica. n.*
75. *in fin.* Clar. *in prax. crimin.* §. *fin. qu.* 78. *ver. quæ-*
ro si bona. Vide Tusch. *litt. D. ver. Dos non confisca-*
8 *tur ex delicto mariti. Concl.* 746. † Restringe, quia
bona Emphyteutica non confiscantur in præjudicium Ec-
clesiæ. Ant. de Butr. *d. cons.* 61. *num.* 4. ubi apost. *in*
ver. emphyteutica, quæ citat Boer. *dec.* 378. Alex. *cons.*
23. *lib.* 1. Socin. *cons.* 121. *num.* 19. *lib.* 4. Ruin. *cons.*
9 161. *lib.* 7. *num.* 7. Clar. *in* §. *Emphyteus. qu.* 28. † Ter-
tia pœna est, quia etiam filii hujus delinquentis per-
dunt legitimam, efficiuntur infames, & privantur om-
10 ni dignitate. *l. quisquis*, *C. ad L. Jul. Majestat.* † Et
procedit hæc pœna in filios masculos, & nepotes usque
ad secundum gradum inclusive ex masculis, ex fœmi-
nis vero usque ad primum gradum tantum, secundum
communem. Clar. *d.* §. *lesa Majest. num.* 13. *ver. præ-*
11 *terea quæro.* † Extende, quia bene habet locum etiam
in filiis masculis naturalibus tantum, communem dicit
Clar. *in d.* §. *lesa Majest. numer.* 11. *ver. se nunquid*,
12 ubi etiam dicit magis communem. † Extende, quia
hæc pœna in filios habet locum, nedum si pater sit reus
criminis, sed etiam si mater, communem dicit Clar.
13 *d.* §. *lesa Majest. num.* 13. *ver. quæro etiam.* † Restrin-
ge, seu declara; quia hæc pœna in filios non habet lo-
cum, nisi quando crimen est commissum in Papam,
vel Imperatorem, seu Rempublicam Romanam, secus si
in alios Principes. Clar. ubi supra *num.* 14. *ver. unum*
tamen. ubi in fi. dicit idem in quocunque Principe non
14 recognoscente superiorem. † Restringitur hæc pœna,
quantum fieri potest, ne alius pro alio puniatur, ideo
filiæ fœminæ non comprehenduntur, secundum com-
munem. Clar. *d.* §. *lesa Majest. num.* 10. *ver. hæc au-*
15 *tem.* † Restringe; quia habet locum solum in filiis na-
tis post commissum crimen, non autem ante, commu-
nem & benigniorem dicit Clar. *d.* §. *lesa Majest. n.* 12.
16 *vers. fuit etiam*, *&* *in* §. *hæresis*, *num.* 17. † Contra-
rium, quod etiam in jam natis habeat locum, commu-
nem dicit Claud. *in l. si quid it quod*, *num.* 14. *ff. de*
17 *jurisdict. omn. judic.* Clar. *d.* §. *num.* 12. † Quarta pœ-
na est, quia est intestabilis, & post mortem potest in-
quiri. Vid. §. *prox. sequent.*

§. VIII.

Majestatis læsæ crimen habet multa privilegia, & specialia, & quæ?

1 Universitas † delinquens in crimine læsæ Majestatis,
potest condemnari, & etiam singulares delinquentes;
imo etiamsi esset universitas condemnata, adhuc etiam
singulares possunt condemnari. Alex. *cons.* 13. *Conside-*
ratis, *num.* 10. *& seq. ver. quinto præsuppono*, *lib.* 6.
2 ubi, quod ita fuit servatum Viterbii. † Absens potest
condemnari in crimine læsæ Majestatis. Bald. *cons.* 243.
Quidam nobilis, *in pr. lib.* 1. Cuman. *cons.* 171. *Pro-*
ponitur, quod duo, communem dicit Clar. §. *lesa Ma-*
3 *jest. in fin.* † Vide plene Capyc. *dec.* 120. *num.* 54. *&*
& seq. ver. octavum dubium, ubi ponit multa specialia
in hoc crimine. † Mortuus potest condemnari in cri- 4
mine læsæ Majestatis, communem dicit Clar. *d.* §. *lesa*
Majest. num. 16. *ver. item licet.* ubi, quod procedit in
crimine contra Principem non recognoscentem superio-
rem, & dummodo intra quinque annos post mortem;
quia tanto tempore præscribitur, & ideo rebellis potest
impune interfici, si probetur post mortem, quod esset
rebellis, ut ibi, ubi de communi. † Memoria condem- 5
nari in crimine læsæ Majestatis potest damnari. Bald. *d.*
cons. 243. *in pr. lib.* 1. & quomodo & qualiter proce-
datur? † Declara, ut procedat, quod potest quis post 6
mortem damnari in memoria, & etiam possunt bona
ejus confiscari, quando crimen est commissum contra
Principem, & Rempublicam Romanorum, quia contra
alias Respublicas morte extinguitur crimen. Bald. *cons.*
59. *Punctus*, *seu facti*, *lib.* 4. *per tot. & cons.* 59. *lib.* 1.
Angel. *cons.* 223. *in princ.* communem dicit Clar. *in d.*
§. *lesa Majest. num.* 16. *v. licet.* ubi, quod contra Prin-
cipem recognoscentem superiorem non potest damnari
post mortem, etiamsi extet decretum prout in Duce Me-
diolani consuluit Ruin. *cons.* 3. *num.* 12. *& seq. lib.* 5.
ubi dicit communem, & alios citat. † Testabilis non 7
est condemnatus in crimine læsæ Majestatis, ideo te-
stamentum ab eo factum non valet. Bald. *cons.* 243. *in*
pr. lib. 1. † Declara tamen; quia restituto damnato in 8
crimine læsæ Majestatis ad memoriam, & bona etiam
post mortem convalescit testamentum. Bald. *d. cons.* 243.
num. 2. *ver. secundo dubitatur*, *lib.* 1. † Vide multa spe- 9
cialia congesta per Dec. *tract. crimin. par.* 2. *lib.* 7. *cap.*
37. *num.* 14. *& seq.* inter cætera *num.* 40. dicit posse
incipi a tortura, etiamsi indicia non præcedant talia,
quæ sufficerent in aliis criminibus. † Confiscantur bo- 10
na in omni crimine læsæ Majestatis, sed cum distin-
ctione, quia in læsa Majestate contra non recognoscen-
tem superiorem publicantur omnia bona etiam liberorum
& libertorum, & propria delinquentis; in eo autem,
qui recognoscit superiorem, confiscantur bona delin-
quentis, & libertorum, sed si habeat filios, non publi-
cantur bona liberorum. Alex. plene *consil.* 13. *Conside-*
ratis, *num.* 4. *&* 5. *ver. secundo præsuppono*, *lib.* 6. † 11
Publicari & confiscari possunt bona delinquentis in cri-
mine læsæ Majestatis, etiam post mortem, quando cri-
men est commissum in Principem, & Rempublicam
Romanorum; alias post mortem non potest fieri pu-
blicatio. Bald. *cons.* 59. *lib.* 4. Angel. *cons.* 223. *in*
princ. secus in aliis casibus, nisi extent statuta conces-
sione Cæsaris, ut ibi per Angel. Clar. *d.* §. *lesa Ma-*
jest. num. 16. *ver. item licet*, Alex. *cons.* 13. *num.* 7.
ver. sed si per sententiam, *lib.* 6. † Sed tamen in vita 12
fit confiscatio, quando est commissum crimen læsæ Ma-
jestatis in Vicarium Imperialem. Cuman. *cons.* 153. *Ad*
primum respondetur. † Si vero crimen non est contra 13
Principem supremum, sed recognoscentem superiorem,
non potest inquiri post mortem delinquentis, ita Clar.
d. §. *lesa Majest. num.* 16. ubi dicit communem, alle-
gat Boer. *de seditio. num.* 20. & Gig. *eod. tract. qu.* 6.
per tot. num. 24. Rol. a Valle *cons.* 1. *numer.* 15. *& seq.*
lib. 3. † Declara; quia licet crimen læsæ Majestatis 14
incurrat, qui offendit Consiliarium Principis assisten-
tem lateri, prout sunt Senatores Mediolani, si tamen
Senator mittitur Potestas Cremonæ, licet sit Senator,
non incurritur læsæ Majestatis in primo capite crimen,
quandiu erit in officio absens, ita Rol. a Valle *d. cons.*
1. *lib.* 3. *num.* 23. *& seq.* † Contrarium, quod cadat 15
crimen læsæ Majestatis in offensa prætoris civitatis ha-
bentis merum, & mixtum imperium, est text. *in l.* 1.
ff. ad L. Jul. Majest. Angel. Aret. *inter crim. cons.* 51.
num. 29. *& seq.* plene Catald. *eod. lib. cons.* 55. *in pr.*
ubi late, plane Dec. *lib.* 7. *c.* 5. *num.* 24. *& seq super-*
est, ubi late plurimos allegat. † Extende, quia ante 16
declarationem criminis læsæ Majestatis, si moritur de-
linquens in læsa Majestate, non in primo capite, non
potest sequi confiscatio, neque damnatio memoriæ, di-
cit Gig. *de crim. lesa Maj. lib.* 2. *qu.* 25. *nu.* 3. Jas. *in*
l. filio quæ pater, *num.* 22. *ff. de lib. & posth.* Crav. *cons.*
239. *num.* 2. Socin. Jun. *cons.* 68. *num.* 59. *lib.* 5. † Re- 17
stringe, quia declaratoria non est necessaria ad transfe-
rendum dominium, sed solum ad avocandam posses-
sionem, Bero. *d. cons.* 176. *num.* 91. *lib.* 1. Roland. *cons.*
8. *nu.* 8. *lib.* 3. Bursat. *cons.* 43. *in primo dubio*, Gabriel.
de crimin. concl. 11. *num.* 8. † Restringe, quia etiam
po-

potest post mortem inquiri de læsa Majestate, licet non
in primo capite, quando vel delictum est notorium,
potest sequi confiscatio. Specul. *tit. de accusat.* §. 11.
vers. quid si latro. Angel. *in l. unica C. ex delicto de-*
funct. Curt. Sen. *cons.* 60. *abunde.* Menoch. *cons.* 99. *n.*
174. *& seq.* & isto casu non requiritur citatio. Gram-
mat. *dec.* 105. *num.* 13. *&* 58. Bero. *cons.* 176. *num.*
96. *lib.* 1. Peregr. *tract. de jure fisc. lib.* 4. *tit.* 5. *num.*
19 10. *& seq.* † Contrarium, quod imo requiratur senten-
tia condemnatoria, Incert. Author. *de crim. læsæ Maj.*
qu. 1. *num.* 22. *& seq.* ubi allegat Bald. & alios. †
20 Idem, si fuit in vita delinquentis facta declaratio,
quod esset delinquens in isto crimine, ita filii inno-
centes puniuntur, & patiuntur pœnam propter delictum
patris in crimine læsæ Majestatis divinæ, vel humanæ,
& sic punitur innocens pro delicto alterius. Ang. *cons.*
21 63. *Nobilis miles, num.* 6. *v. illicitum autem.* † De-
clara; quia filii masculi soli damnantur, non autem
fœminæ; quia non sunt promptæ ad vindictam. Angel.
22 *cons.* 67. *Municipali lege, n.* 1. † Restringe; quia pœ-
na in filios est iniqua, & non valet, & de consuetu-
dine Italiæ est sublata. Rol. a Valle *cons.* 72. *num.* 20.
lib. 3. allegat Angel. *in l. fallaciter. C. de abolit.* Sor-
cin. *cons.* 275. *col.* 2. *ver. confirmatur hoc, lib.* 2. Alciat.
23 *cons.* 467. *num.* 6. † Testes æquales sunt, sive fœmina,
sive masculus, in crimine læsæ Majestatis; Angel. *cons.*
367. *In quæstione vertente, num.* 11. *ver. concludo igi-*
tur, ubi, quod soli mulieri fuit data fides in conjura-
tione Catilinæ detecta. Boss. *de crimine læsæ Majest.*
num, 111. † Declara, ut plene Boss. *de crim. læsæ Ma-*
jest. num. 132. *& seq.* ut admittantur omnes testes ad
probandum delictum, & adminicula, sine quibus non
esset delictum, secus quoad adminicula remota, & qua-
24 litates remotas. † Perdit illico administrationem bono-
rum reus hujus criminis, ideo non potest se obligare,
neque confiteri, & obligatio non valet in præjudicium
fisci. Cuman. *cons.* 171. *in fin.* plene Boss. *de crimine*
læsæ Majest. num. 73. ubi, quod inadvertenter loquuti
sunt, qui dixerunt ipso jure confiscari, & citat pluri-
mos, & quod perdat illico administrationem, late; Gi-
gas *de crimin. læsæ Majest. lib.* 2. *de pœn. commiss. cri-*
25 *min. læs. Majest. qu.* 23. † Declara; quia licet perdat
administrationem a die delicti commissi, non tamen
perdit dominium, nisi a die sententiæ confiscationis,
seu declarationis. Zabar. *cons.* 128. *numer.* 2. *ver. item*
etiam, ita Gig. *d. tract. lib.* 2. *tit. de pœnis qu.* 25. ubi
26 multos pro utraque parte, & ita declarat. † Contra-
rium; quod imo bona ipso jure sint confiscata a die
commissi criminis læsæ Majestatis, gl. Joann. Andr. &
Canonistæ, quos citat, & sequitur Corn. *cons.* 69. *lib.*
4. Bero. late *cons.* 76. *num.* 94. *lib.* 1. ubi, quod pro-
pter crimen rebellionis ipso jure bona confiscantur, &
declaratoria non est necessaria ad effectum confiscatio-
nis, quæ ipso jure est facta, sed bene ad effectum ap-
prehensionis possessionis bonorum & *num.* 101. *& seq.*
& hanc partem tenet Menoch. *cons.* 99. *num.* 174. *&*
seq. & hanc partem tuetur Decian. *in tract. de crimin.*
tom. 2. *lib.* 7. *cap.* 40. *numer.* 6. ubi pro utraque parte
hanc tuetur, tollit omnia contraria, & in fine dicit
communem vere, si hinc inde authores numerentur.
27 † Declara, nisi extet statutum aliter disponens, quia
debet servari. Boss. *de crim. læsæ Maj. numer.* 74. *&*
28 *seq.* † Declara, quia sive sint ipso jure, sive non,
semper debet de delicto in vita constare, non post mor-
tem, ut sit locus confiscationi ipso jure. Boss. *de crim.*
29 *læsæ Majest. num.* 76. † Intellige declarationem in se-
cundo capite, secus in primo; quia in primo ipso ju-
re a die commissi criminis, *l. penult. & l. fin. C. ad*
l. Jul. Majest. secus si sumus in secundo capite, *l. fin.*
ff. eod. tit. & ita videtur tenere Dec. *tract. crim. tom.*
2. *lib.* 7. *cap.* 40. *num.* 17. *vers. sed ex quo,* ubi, quod
bene valet statutum, quod etiam in secundo capite. †
30 Bart. vero *in extravag. qui sint rebelles in ver. rebellando,*
num. 17. *& seq. ver. item quære, qui de dominio.* dicit,
quod dominium directum, & utile, cum sit de jure
gentium, retinetur, quia solum perdit ipso jure ea, quæ
sunt juris Civilis, tamen ex quo potest interfici rebel-
lis, & captivus fieri, etiam bona sua possunt occupari,
ideo si per sententiam condemnatio fiat, & omnia bo-
na confiscantur, & *num.* 18. dicit, quod circa feuda,
& jurisdictiones rebellis privatur ipso jure, quia licet
sint introducta de jure gentium, tamen adjuvata jure
civili, dicit tamen, quod quandiu toleratur, valeant
gesta per eum, ideo in sententia bonum est expresse
privare, prout fecit Imperator de Rege Roberto, licet
Papa cassaverit, quia non erat subditus Imperio, sed
Ecclesiæ & *num.* 19. quod privatur obedientia ipso ju-
re, quia videtur facta obligatio sub conditione, nisi
fiat rebellis, & *numer.* 20. quod retinet ea, quæ sunt
supra Jus Civile, prout ea, quæ sunt juris naturalis,
vel gentium, vel Juris Canonici, ea quæ sunt Juris
Civilis, vel infra, prout statutorum, perdit; secus est
in juribus æqualibus juri civili apud eos, qui de facto
non recognoscunt Imperium. † Servus pœnæ efficitur 31
condemnatus rebellis in crimine isto, ideo non potest
ea, quæ sunt juris, facere, neque obligare bona sua,
quia sunt publicata. Cuman. *d. cons.* 171. *per tot.* †
Affectus punitur in crimine læsæ Majestatis, licet non 32
sequatur effectus, communem dicit Clar. *in* §. *læsæ*
Majestatis, num. 15. *ver. scias autem,* ubi, quod imo
sola scientia punitur. † Et sola scientia, & cogitatio 33
punitur ob atrocitatem criminis, quando est in primo
capite, dummodo sit deducta ad actum ab extra, ut
quia juravit suum cogitatum, vel communicavit cum
amicis, vel aliis. Castillio. *cons.* 10. *num.* 70. *ver. cir-*
ca secundam, usque in fin. † Sola assertio sufficit, quod 34
sit commissum hoc crimen quoad processum, etiamsi
non sit vera, sed respectu decisionis causæ bene requi-
ritur veritas delicti. Bartol. *in extravag. ad reprimen-*
dum, in vers. asseritur, ubi apost. *in ver. asseratur,*
dat concord. *& in ver. inquisitionem numer.* 29. ubi,
quod fama non præcedente potest procedi per accusatio-
nem, & inquisitionem, quocunque modo dicatur, vel
asseratur. † Summarie potest procedi in hoc crimine de 35
plano, sine strepitu, & figura judicii, ut *d. extrava-*
gant. ad reprimendum. ubi Bart. *in d. verbis summarie,*
de plano &c. quid importent; sed tamen idem Bart. *ibi*
in ver. possit, num. 25. dicit, quod valet processus, &
si ordinarie proceditur, quia verbum *potest,* non im-
portat necessitatem. † Accusatio admittitur etiam per 36
personas infames, servos, viles, & mulieres, quia in
hoc crimine est speciale, Bart. *in d. extrav. ad repri-*
mendum, in ver. per accusatio. num. 24. † Procedi po- 37
test per inquisitionem; quod est speciale in isto crimi-
ne; per *extravag. ad reprimendum,* ubi Bart. *in ver.*
per inquisitionem, num. 29. *ver. sed speciale est hic.*
† Denunciatio potest fieri a quocunque in isto crimi- 38
ne. Bart. *d. Extravag. ad reprimendum, ver. per denun-*
ciationem, in pr. † Declaratio non est necessaria con- 39
tra rebellem, & criminosum in læsa Majestate, licet
contrarium sit regulariter. vide Ant. Gabriel. *lib.* 7. *tit.*
de crimin. concl. 11. *Crimen rebellionis, seu læsæ Ma-*
jestatis. † Judex in causa sua est Dominus a vassallo 40
offensus in hoc crimine, maxime quando delictum est
notorium, & contra subditos, vel quia insurgit dubita-
tio jurisdictionis, vel quia est læsa Majestas. Alex. *cons.*
13. *num.* 12. *ver. & ipsi etiam, lib.* 6. † Testes mino- 41
res, mulieres, infames, & alii inhabiles admittuntur ad
probandum hoc crimen. Mascard. *concl.* 462. *per totam,*
ubi declarat de minore pupillo cum authoritate Tutoris.
† Testes infames, qui alias repellerentur, admittuntur 42
in crimine læsæ Majestatis, ut de Judæo Gigas, *de crim.*
læsæ Majest. lib. 2. *qu.* 10. *num.* 4. *Rubr. quomodo, &*
per quos, Decian. *lib.* 2. *crimin. lib.* 7. *qu.* 45. *tit. de pro-*
bat. num. 4. *& seq.* De inimico, *qu.* 2. De infami, *qu.*
3. *& seq.* De singularibus testibus, *qu.* 8. † De perju- 43
ro, idem Gigas *qu.* 11. *lib.* 2. Dec. *lib.* 7. *part.* 2. *c.* 45.
num. 11. † De minore, quod admittatur, & torquea- 44
tur. Gig. *qu.* 12. *lib.* 2. Decian. ubi supra *num.* 12. De
meretrice, *qu.* 13. *lib.* 2. Decian. ubi supra *num.* 13. †
De Clerico, quod admittatur post mortem delinquentis, 45
idem *qu.* 14. Dec. ubi supra *num.* 14. † De Laico con- 46
tra Clericum, idem *qu.* 15. † Decian. ubi supr. *num.* 47
15. & de istis omnibus Mascard. *concl.* 362. *num.* 13.
& seq. ubi, quod omnes prædicti infames contra Cle-
ricum admittuntur, si Clericus malæ famæ, alias non,
quod necessario debet intelligi in crimine læsæ Majesta-
tis in Principem Ecclesiasticum, non autem Laicum,
cui non subest Clericus. † De servo & infami, quod 48
admittatur contra Clericum malæ opinionis, idem *qu.*
16. Decian. ubi supra *num.* 16. cum declaratione, &
de vassallo contra Dominum. Mascard. *d. conclus.* 462.
num. 12. † De infami, ut admittatur, idem Gigas *q.* 3. 49
ubi, quod non tamen est integra. † De accusato, etiam 50
pen-

pendente accusatione. Gig. *qu.* 4. Dec, *lib.* 7. *cap.* 45.
51 *num.* 5. † De muliere etiamsi sit infamis, quod admit-
52 tatur Gig. *qu.* 6. Dec. ubi supra *numer.* 6. † De Socio
criminis, id. Gig. *qu.* 7. Vide etiam de istis omnibus
per Mascard. *d. concl.* 462. *crimen læsæ Majestatis quo*
53 *pacto probetur.* † Declara; quia testes prædicti, qui alias
repellerentur, non sunt integri, Gig. *qu.* 3. & minus,
si plures defectus patiantur *qu.* 7. & non admittuntur
ad probandam qualitatem. Gig. *d. tract. quæst.* 5. Alex.
cons. 11. *num.* 2. *lib*, 1. Vide tamen Boss. *de hæret. n.* 5.
54 *in fin.* Mascard. *d. concl.* 462. *per tot.* † Et quod non
sint integri infames, licet admittantur in hoc crimine.
Dec. *lib.* 7. *crimin. part.* 2. *cap.* 45. *tit. de probat. n.* 4.
quod intelligas, quod admittuntur cum tortura, & si
patiuntur alios defectus, vel sunt varii, repelluntur.
55 Mascard. *d. concl.* 462. *num.* 28. *& seq.* † Et quod unus
testis non faciat indicium ad torturam. Bertazzol. *cons.*
157. *numer.* 13. ubi alios citat, sed bene unus testis,
qui de facto principali deponit. Mascard. *d. concl.* 462.
56 *num*, 18. *&* 19. † Et quod non convincatur de deli-
cto. Burs. *cons.* 24. *in fi.* Grammat. *cons.* 45. *num.* 25.
57 Grat. *cons.* 49. *num.* 12. *& seq. lib*, 2. † Repellitur ta-
men inimicus capitali inimicitia, & ei non creditur in
crimine læsæ Majestatis, etiam sumpto Sacramento Eu-
charistiæ. Gig. *de crim. læsæ Majest. libr.* 2. *Rubr. quo-*
modo & qualiter probetur, *qu.* 2. ubi extendit, etiamsi
cum tortura. Dec. *d. tract. crimin. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 45.
tit. de probat. num. 19. ubi extendit etiam post recon
ciliationem, plene Mascard. *dicta concl.* 462. *num.* 31
& seq. ubi extendit, etiamsi inimicus deponat hoc post
confessionem, & in articulo mortis, secus si inimici-
58 tia non esset capitalis, vide eum. † Et quod solus ini-
micus repellatur, & alii omnes admittantur, quia om-
nium est æqualis conditio. Boss. *de crim. læsæ Majest.*
59 *num.* 111. † Et quod omnis testis admittatur in crimi-
ne hæresis, & læsæ Majestatis, dummodo non sit ini-
micus, late Boss. *de crim. læsæ Majest. num.* 111. & la-
rius *tit. de hæret. num* 5. ubi, quod leviores probatio-
nes sufficiunt, plenius Mascard. *d. concl.* 462. ubi, quod
etiam is qui patitur plures defectus, non admittitur et-
60 iam cum tortura. † Declara tamen, quia prædicta pro-
cedunt, quando agitur de crimine læsæ Majestatis prin-
cipaliter, & directe, secus si ageretur de qualitate pro-
banda, vel adminiculis, ita Boss. *de crim. læsæ Majest.*
num. 112. Decian. *lib.* 7. *cap.* 45. *tit. de probat. num.*
61 2. † Restringe, quia imo si plures defectus patitur te-
stis, nec admittitur in hoc crimine. vide Tusch. *lit. T.*
ver. Testes habentes plures defectus repelluntur conclus.
62 218. † De Socio Criminis, Dec. *lib.* 7. *par.* 2 *cap.* 45.
num. 7. ubi declarat, & plenius Mascard. *d concl.* 462.
num. 23. *& seq.* ubi limitat, quando esset inimicus,
63 vel pateretur alios defectus, & quando est unicus. † So-
cii Criminis sunt idonei in hoc crimine læsæ Majesta-
tis, & admittuntur, quando per alios non potest crimen
probari, Alex. *cons.* 13. *num.* 14. *ver. octavo, cum seq.*
64 *lib.* 6. † Extende, etiamsi patiantur plures defectus,
prout si sunt participes, vel socii Criminis, & etiamsi
jurassent non revelare, etiamsi accepissent pretium. Alex.
d. concl 13. *num.* 14. *&* 15. *lib.* 6. Vide tamen contra-
rium *in* Tusch. *Litt. T. ver. Testes habentes plures de-*
65 *fectus repellantur*, *Concl.* 218. † De Testibus singulari-
66 bus Dec. *d. lib.* 7. *cap.* 45. *num.* 8. † Quod singulares
testes probantes apparatus & gesta ad rebellionem jun-
guntur, ut probent. Anchar. *cons.* 277. *num*, 10. *ver. non*
obstat secundum, *& cons.* 439. *num.* 12. Mascard. *d. concl.*
67 462. *num.* 10. *& seq.* † De fratre idem Decian. *num.* 9.
Mascard. *d. concl.* 462. *numer.* 8. de fratre contra soro-
rem, & e converso, ubi etiam de filio contra patrem,
68 quod admittatur *n.* 9. † De Judæo Decian. ubi supra
69 *num*. 10. † De pupillo Decian. ubi supra *numer.* 17.
70 † Examinati non citata parte probant, quando occul-
tum crimen non poterat sine periculo publicari. An-
char. *d. cons.* 277. *num.* 9. *ver. iis non obstantibus*, *&*
71 *cons.* 439. *num.* 11. † Probatur per conjecturas crimen
læsæ Majestatis. Masc. *d. concl.* 462. *num.* 20. *& seq.*
qui dicit, quod debent esse evidentes, & apertæ. †
72 Contrarium, quod requirantur liquidæ probationes. Bur-
73 sat. *cons.* 152. *num.* 22. *lib.* 2. † Amplia, quia exequu-
tio, & privilegium concessum in probatione hujus cri-
minis, censetur concessum etiam pro defensione rei hu-
74 jus criminis. Cephal. *cons.* 75. *num.* 49. *& seq.* † De-
clara omnia prædicta specialia in probatione læsæ Ma-
jestatis procedere, quæ ea facto commissa est, secus si
solis verbis, discursu, & jactationibus. Cravetta *cons.* 6.
n. 1. 9. *&* 52. quem sequitur Mascard. allegans alios *d.*
cons. 462. *n.* 35. *& seq.* ¶

MAGIA.

Praxis Magiæ.

Magia est ars seu facultas vi creata & non superna- 1
turali quædam mira, & insolita efficiens, quorum ratio
sensum, & communem hominum captum superat. Mar-
tin. Del Rio *disquis. Magic. lib.* 1. *cap.* 2. Alia est na-
turalis, alia artificialis, alia dæmoniaca, alia bona, alia
mala. Dæmoniaca est facultas seu ars, qua vi pacti
cum dæmonibus initi mira quædam, & communem ho-
minum captum superantia efficiuntur. Et de hac nobis
sermo est.

Magicis ergo artibus in hoc sensu acceptis nullo Jure 2
Divino, vel Canonico etiam in foro conscientiæ uti li-
cet. Probatur ex *Levit.* 19. *Non declinetis ad Magos,*
nec ab ariolis aliquid sciscitemini: Binsfeldius *de con-*
fess. malef. lib. 9. *L. eorum. C. de malef. & mathemat.*
quamvis de jure civili toleretur.

Neque Magorum opera uti licet ad tollendum male- 3
ficium, quamvis parati sint semper maleficia exercere,
si ad tollendum maleficium usuri sint aliquo maleficio.
Theol. apud Binsfeld. *l. c. fol. mihi* 545. contra An-
gelum *in verb. superstitio* §. 13. Neque refert, quod se-
cundum Augustinum ego possim licite petere mutuum
ab eo, quem scio non nisi cum usura daturum; quia
differentia est magna; nam ab hoc peto, quod sine u-
sura fieri potest, a Mago vero peto, quod sine malefi-
cio ab illo fieri non potest.

Ejusmodi Magi puniendi sunt pœna ignis. Ita Bins- 4
feld. *l. c. fol. mihi* 604. exceptis illis, qui sunt impu-
beres etiamsi sint doli capaces, nisi sint pubertati pro-
ximi. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 60. Dicitur autem impubes
fœmina usque ad duodecimum annum, mas vero usque
ad decimum quartum. Menoch. *de arbitr. cas.* 57. *n.* 20.
vide in praxi pubertatis & ætatis. Minor vero excusa-
tur a pœna ordinaria. *L. fere ff. de R. I.* Binsfeld. *fol.*
mihi 618. Regulariter verò viri non comburuntur vivi;
sed strangulantur de universali consuetudine, ne ad blas-
phemias & desperationem adigantur; nisi tamen per-
manerent pertinaces in malo, quia tunc in impœniten-
te non esset timenda desperatio. Covarr. *lib.* 2. *var. res.*
cap. 10. *num.* 9. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 99. Binsfeld. *de con-*
fess. malef. memb. 2. *fol. mihi* 362. Simanca *de hæret.*
cap. 35. *n.* 15.

Qui dant poculum amatorium, sive sequatur mors, 5
sive non, si dant ad malum finem, puniuntur pœna mor-
tis. *L. eorum. C. de malef.* Grilland. *de sortileg. quæst.*
12. Menoch. *de arbitr. cas.* 388. *num.* 4. Si vero non
dant arte magica, & mors non sequitur, puniuntur ex-
traordinarie. Binsfeld. *fol. mihi* 525. si vero Clerici sunt
sortilegi, deponuntur, beneficiis privantur, & ad tem-
pus Jud. arb. carcerantur. Cuchus *in instit. Can. lib.* 4.
titul. 9. *&* Grilland. *quæst.* 14. Menoch. *loc. cit. nu-*
mer. 10.

Si sunt pœnitentes damnatis ad mortem, non est de- 6
neganda S. Euch. *cap. quæsitum de hæret. cap. super eo*
de hæret. in 6. Clem. 1. *de pœnit.* & Theol. apud Bins-
feld. *l. c.* Clar. *loc. cit.* Navar. *in enchirid. Confessar.*
cap. 25.

Magus mortuus in carcere ante confessionem judi- 7
cialem est sepeliendus honeste, & non comburendus,
alias hæredes haberent actionem injuriarum contra Ju-
dicem. Binsfeld. *l. c.* juxta *L. eorum. C. de malef. &*
mathemat. lib. 9. *fol.* 624. Idem dic de confesso, si con-
fessio fuit nulla ob non servata servanda, vel fuit re-
vocata. Item si signa dedit contritionis, sepeliri debet
in loco sacro. *cap. placuit.* 25. *quæst.* 5. *cap. ex parte de*
sepult. quamvis de consuetudine multis in locis aliter
observetur. Item si sibimet mortem violentam intulit,
quia talis moritur in statu peccati mortalis; tunc enim
licet de jure communi tale cadaver non esset suspenden-
dum, vel comburendum, tamen de consuetudine com-
buritur. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 51. *a numer.* 51. Go-
mez *var. res. com.* 3. *capit.* 1. *numer.* 81. Menoch. *de*
arbitr. cas. 285. Ratio juris est, quia crimen, & pœ-
na per mortem extinguuntur. *L. defuncto ff. de publ. Jud.*

Ra-

Ratio vero consuetudinis est atrocitas delicti. Binsfeld. *l. c. fol.* 626.

8 Magæ, Lamiæ, seu striges aut sagæ in judicio socias nominantes, si testantur de delictis commissis tempore, quo erant in lusu, non faciunt indicium ad inquisitionem specialem, quia in tali lusu multa videntur ex dæmonum ludificatione, quæ tamen falsa sunt, & ficta. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 82. qui testatur ex hac causa quemdam Judicem Romæ fuisse castigatum. Si vero testantur de delictis commissis extra lusum, faciunt indicium ad inquirendum etiam specialiter. Simanca *de Cathol. instit. tit.* 37. *num.* 26. & est communis praxis Italiæ & urbis; quamvis contrarium sentiat Del Rin *disquis. magic. lib.* 5. *append.* 2. *quæstion.* 8. per totum. Est enim talis nominatio dubia probatio, præsertim si non præcessit diffamatio. Et an testes singulares probent ad condemnandum, vel quando vide Mart. Del Rio *l. c. quæst.* 20. ubi citat Rimin. jun. *cons.* 7. Boss. *in crim. læsæ Majest. num.* 217. Gig. *eod. tract. quæst.* 8. Bald. *cons.* 207. *vol.* 4. Alex. *cons.* 13. *col. ult. in* 7. Bertazzol. *cons.* 10. *n.* 6. & alios.

9 Sagæ, Lamiæ, Magæ vel Striges sunt hæreticæ, idololatræ & apostatæ, & ideo processari ac inquiri debent ac puniri ab inquisitoribus solis, vel cumulative cum ordinariis. Zer. *in prax. Episcop. par.* 1. *verb. strigei.* Caball. *resol. crim. cas.* 209. ubi alii; & non a Judice Laico neque directe, neque indirecte. *cap. ut inquisitionis de heret. in* 6. Pegna, Grilland. & alii apud Caball. *l. c.* Neque propter cædes infantium striges debent tradi Judici Laico. DD. apud Dianam *par.* 4. *trac.* 8. *res.* 118.

10 Magi quamvis aberraverunt a fide, admittuntur ad reconciliationem, neque eorum bona confiscantur, etiamsi bis, vel ter fuerint reconciliati. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 118. apud quem Castropal. & alii, si abjuraverint. Sed quid est abjuratio?

11 Respondetur quod abjuratio est hæresum detestatio cum assertione Catholicæ veritatis, obligatione jurata, & pœna permanendi in eadem. Pegna *par.* 3. *Direct. n.* 41. Farin. *de heres. quæst.* 194. Sousa *in aphoris. Inquis. lib.* 2. *cap.* 40. Simanca *de Cathol. instit. tit.* 1. *de abjur.* Capon. *disc. for.* 95. Est autem quadruplex. Prima de formali, qua formaliter hæretici abjurant. Secunda de violenta, qua abjurant violenter suspecti. Tertia de gravi & vehementi, qua abjurant graviter suspecti. Quarta de levi, qua abjurant leviter suspecti. DD. mox cit. & Carena *par.* 3. *tit.* 12. §. 13. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *res.* 2.

12 Abjuratio non potest præcipi, nisi indicium, vel delictum sit plene probatum. Menoch. *lib.* 1. *cons.* 82. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 39. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 59. *num.* 12. Decian. *trac. crim. lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 21. Mascard. *de prob. conclus.* 861. *num.* 3. Rol. *cons.* 8. *num.* 6. *lib.* 3. & alii. Contra Simancam, Homobon. Genuen. & alios. Pegna tamen *comment.* 32. solam infamiam junctis adminiculis suffultam sufficere. Capon. *l. c. num.* 10. Masculis non imponitur ante decimum quartum, & fœminis ante duodecimum ætatis annum. Diana *par.* 4. *tract.* 3. *res.* 331. Carena *par.* 3. *tract.* 12. §. 9. Capon. *discept. for.* 95.

13 Abjuratio de gravi vel vehementi solet imponi apostatis a fide ad quamlibet sectam transeuntibus, si sponte redeant & negent intentionem, nisi sint parvuli, qui tamen abjurant de levi. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *res.* 3. §. *ad pœnas*, quos non excusat metus, nisi sit mortis, tormentorum, famis, vel exilii. Item sortilegia, quando sortilegium sapit naturam hæresis manifestæ, puta si Sacramenta adhibentur in sortilegio, sacramentalia, res sacræ. Item cum invocantur dæmones ad sortilegium, quia ob commercium cum illis sunt graviter suspecti de hæresi.

14 Abjuratio de levi solet injungi Religiosis, vel illis qui sunt constituti in majoribus ordinibus, si contrahunt matrimonium, Uxoratis suscipientibus ordines Sacros. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *res.* 4. nisi qualitas personæ requireret abjurationem de gravi, præcedente tortura. Item Laicis, vel non sacerdotibus audientibus confessiones Sacramentales, aut celebrantibus, nisi qualitas personæ, vel circumstantiæ requirerent abjurationem de gravi, veluti si abjurans est in partibus hæreticorum. Item Astrologiam judiciariam frequentantibus. Item retinentibus, & legentibus libros hæreticorum, Item transferentibus arma & equos in terras infidelium. Percutientibus vel despurcantibus imagines Sacras. Diana & Capon. *ll. cc.*

15 Abjuratio vero potest fieri etiam secrete. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 81. Capon. *discept. for.* 95. *num.* 32. quod remittitur arbitrio prudenti Inquisitorum, uti cum delictum vel suspicio est publica vel occulta.

16 Ad abjurationem requiritur præsentia Episcopi, vel ejus Vicarii, & abjurans debet se subscribere, si scit scribere, si vero non scit scribere, subscribunt Inquisitores, & Notarius. Diana *l. c. res.* 77.

17 Abjurare recusans, si est confessus & convictus, traditur Curiæ sæculari tanquam impœnitens, si est hæreticus formalis. Farin. *de heresi. quæst.* 194. si vero est suspectus tantum de gravi, & non vult abjurare, vel est leviter suspectus & pariter recusat; prius est excommunicandus, & si per annum insordescit, erit inquirendus tanquam hæreticus, & condemnandus, & Judici sæculari tradendus. DD. cit. & Capon. *disc. for.* 95. *num.* 13.

18 Abjurans vero de levi, sive de gravi, non incurrit ullam irregularitatem. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 85. Genuen. *in prax. cap.* 53. Paris. *de resign. lib.* 4. *quæst.* 3. *n.* 17. Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 10. *nu.* 87. quod si vero abjurant judicialiter, sint inhabiles ad electionem passivam ad officia, declaravit S. Congr. apud Tamburinum *de Jure Abb. tom.* 1. *disp.* 5. *quæst.* 21. quia abjuratio etiam de levi est pœna. DD. cit. Navar. *lib.* 5. *de heret. cons.* 18. Paris. *l. c.*

19 Porro antequam aliquis abjuret, debet præcedere sententia de abjurando. Secundo absolutio ab excommunicatione, Tertio fit abjuratio. Scaccia *de sent. & re judic. gl.* 14. *quæst.* 7. *n.* 177. Siman. *de Cathol. instit. tit.* 1. *de abjurat. n.* 29. Pegna *ad Eymerin. direct. inquis. par.* 3. *num.* 161. *&* 165.

20 Ejusmodi ultimo supplicio afflictorum cadaver potest dari Medicis ad anatomiam pro bono publico. Pignatell. *tom.* 1. *cons.* 171. Gomez *tom.* 3. *var. res. cap. fin. n. ult.*

MAGISTRATUS.

Praxis Magistratus, & Magistrorum.

1 Magistratus tenetur, cum Tutor, aut fidejussor ab en datus, aut ejus hæredes non sunt solvendo; facta tamen prius illorum excussione. Cyriac. *contr.* 22. Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 35. Montanus *de tutel. cap.* 32. Zenxon. *ad statut. Urbis cap.* 20. *num.* 33. Vincent. de Franch. *dec.* 480. *n.* 3. Farin. *in prax. crim. quæst.* 33. *num.* 91. Et onus probandi quod Tutor vel fidejussor fuerint idonei, spectat ad magistratum, non ad pupillum. Loquentes de Notario recipiente fidejussorem non idoneum solvendo. Petrus Pacionus. *alleg. civ. & can. alleg.* 132. Imo pupillus contra magistratum tali casu habet etiam Hypothecariam actionem. Rota in una emphyt. *dec.* 355. *par.* 11. *recent.* apud Pacion. *l. c. n.* 14. Imo Magistratus tenetur probare, quod fidejussores per eundem acceptati fuerint idonei tempore datæ tutelæ; quia ipse succedit in omne periculum, & tenetur de negligentia, & levi culpa. *L. non similiter.* 4. *& L. quod heredem* 6. *ff. de Magistrat. conven.* & Galganet. ac Montan. *ll. cc.*

2 Magistratus habens jurisdictionem tenetur de culpa levissima *d. L. non similiter*, quæ procedunt quando agitur civiliter, non autem criminaliter. Menoch. *cons.* 246. *num.* 62. Cyriac. *controv.* 433. *num.* 10. *&* 11. quamvis alii velint, teneri tantum de levi, uti Curt. jun. *cons.* 19. *a n.* 5. quando vero agitur criminaliter, Magistratus non tenetur nisi de culpa lata, quæ dolo æquiparatur, & ita saltem de consuetudine. Farin. *quæst.* 111. *n.* 425. Menoch. *l. c.* Mastrill. *de Magistr. lib.* 6. *cap.* 8. *n.* 3. *& cap.* 10. *n.* 36.

3 Magistratus sæcularis nullum potest prætendere locum, multo minus digniorem intra presbyterium, quod non tantum procedit ratione Episcopi, sed etiam Canonicorum. Quia Capitulum unum corpus efficit cum Episcopo, *cap. novit, & cap. quanto de his quæ fiunt a prel. sine consen. Capit.* Felin. *in cap. pastoralis. nu.* 10. *de off. Deleg.* Rota coram Ludovis. *dec.* 284. *n.* 3. *&* 4. Rota *in Cæsaraugust. præcedentiarum,*

29. *Novembris.* 1627. *coram Locino post* Tambur. *de jure Abb. to.* 3. *dec.* 113. *n.* 3. Pignatell. *to.* 3. *cons.* 3. quamvis Episcopus esset absens, quia adhuc constituunt unum corpus cum illo, & sunt illius membra, & membra non debent disjungi a capite. Menoch. *cons.* 52. *n.* 140. Munach. *in cap. ad succedendos n.* 4. *de Schismat. in* 6. Abb. *in d. cap. novit.* Et Capitulum dicitur habere identitatem cum Episcopo. Jo. And. *in cap. Raynut. n.* 12. *de testam.* Tanto magis cum non tantum Dignitas, sed etiam ipse locus resistat intentioni Magistratus Laici juxta *cap.* 1. & ibi gl. *de vita & honest. Cler.* Lotther. *de re benef. quæst.* 13. Menoch. *cons.* 126. *n.* 5. Gratian. *discept. for. cap.* 845. *n.* 3. Rota coram Ludovis. *dec.* 310. *n.* 1. *& seq.* Pignatell. *l. c. n.* 6. Sicut nec Patronus, uti declaravit S. Congr. apud Pignatell. *l. c.* Ampl. Idem procedere non tantum cum Canonici cum Clero divina peragunt in altari, sed etiam in aliis actibus exercitium sacrarum functionum non impedientibus. DD. cit. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 27. qui citat Abb. Quidquid sit in Regibus & Principibus Superiorem non recognoscentibus, quibus jus non resistit, cum possint ministrare Episcopo in officio simplicis Subdiaconi, quamvis ordinati non sint, & ideo in hac materia non reputentur mere Laici, nec turbent ordinem hierarchicum. Lotther. *l. c. num.* 28. Et Rex admittitur in presbyterio, quia ratione unctionis ponitur inter personas Sacras. Castald. *de Imper. quæst.* 18. *num.* 6. & alii apud Pignatell. *l. c. n.* 9.

4 Neque Magistratui Laico potest suffragari præscriptio etiam quadragenaria, quamvis permittente Clero Laici locum obtinuerint in presbyterio, quia cum ejusmodi actus sit voluntarius, & pure facultativus ex eo nullum jus illis acquiri potest, nisi sit quadragenaria cum titulo vel immemorabilis. Rota apud Lotther. *l. c. d. quæst.* 13. *n.* 27. Fuscus *de visit. cap.* 27. *n.* 3. *lib.* 1. Pignatell. *l. c. n.* 10. *gl. in Clem.* 1. *v. humilitatis. de Relig. dom.* Abb. *cons.* 21. *n.* 4. Rota coram Ludovis. *dec.* 310. *n.* 4. & probatur *ex cap.* 1. *de consuet. in* 6. Ruin. *cons.* 155. *n.* 11. *lib.* 4. Quamvis contrarium quod imo talis consuetudo valeat, teneant Paris. *cons.* 149. *nu.* 2. *lib.* 4. Genuen. *in prax. cap.* 33. *num.* 24. Pellizar. *in man. prælat. to.* 2. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 265. Ciarlin. *controv. for. cap.* 119. *n.* 8. & Gratian. *discept. for. cap.* 210. *n.* 37. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 124. *n.* 2. *apud Pignat. n.* 12. non quidem absolute & in omnibus casibus & locis & sine causa, sed in aliquo casu particulari ex aliqua causa rationali, quia est contra rationem quod minus dignus præferatur digniori. Menoch. *cons.* 126. *num.* 31. *&* 32. Rota apud Ludovis. *dec.* 310.

5 Magistratus quicumque, Judices, Notarii, Scribæ, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illa processando, baniendo, capiendo, seu sententias contra illas proferendo, vel exequendo sine speciali, specifica, & expressa S. Sedis Apostolicæ licentia, excommunicantur, & anathematizantur. Benedic. XIV. Constit. *Pastoralis*, §. 19.

6 Magistratus sæcularis non dans brachium Episcopo circa clausuram monialium incurrit excommunicationem. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de ref.* Bonac. *de clausi. quæst.* 1. *p.* 7. vide *Universitas.* ubi tantum singuli de Magistratu possunt excommunicari nominatim, corpus vero totum tantum interdici, ne Innocentes puniantur. ibi vide Doctorum allegationes.

7 Magistratus sæcularis non potest Ecclesiasticis prohibere, quo minus possint vendere etiam minutim panem & vinum, & alia hujusmodi sine solutione Gabellæ, vel vectigalium, dum ea colligunt a suis bonis patrimonialibus, aut beneficialibus, juxta *Clem. fin. de censib.* Et *cap. quamquam.* 4. *de censib. in* 6. Quia Clerici & eorum bona sive patrimonialia, sive hæreditaria, sive empta, sive quovis alio titulo acquisita sunt immunia a gabellis & tributis ac oneribus. Rota coram Merlino & Buratto *dec.* 780. *nu.* 2. & coram Celso *dec.* 412. *num.* 3. *par.* 9. *recent. tom.* 2. apud Rubeum. Quia Ecclesiastici & eorum bona sunt pars & sors Dei. Num. *cap.* 3. *&* 18. Paralip. *cap.* 16. Bellarmin. *tom.* 2. *controv. lib.* 1. *de Cler. cap.* 28. Azor. *par.* 1. *Instit. mor. lib.* 5. *cap.* 12. & dicuntur patrimonium Christi. Abb. *in cap. cum super. de sepult. num.* 20. Delbene *de parlamentis dub.* 27. *sub sect.* 1. Sermo est de bonis, quæ non ad negotiationem, sed ad proprium usum, vel proprias necessitates possident. Pignatell. *tom.* 2. *consult.* 30. *num.* 2. Quia vendentes panem, vinum aut alia ex redditibus suis patrimonialibus aut beneficiis non negotiantur, cum dictæ res non sint fructus emptionis, sed possessionum illorum, & ideo ad gabellas solvendas vel vectigal omnino non tenentur. Molina *de Just. disp.* 342. §. *Idem dicerem.* Guttierrez *de gabell. quæst.* 49. *n.* 25. Cutellius *de Immun. Eccles. lib.* 2. *quæst.* 47. *n.* 11. Mexia *in pragmat. taxa panis. conclus.* 5. *num.* 29. Neque possunt illis prohibere, ne aperiant tabernas aut furnum ad effectum prædictum, in quibus non per se ipsos, sed per suos conductores aut famulos frumentum &c. vendere possint, juxta *cap. significante.* ubi Anchar. *num.* 1. Anan. *num.* 6. Franch. *num.* 24. *de appell.* & ibi etiam Innoc. Andr. & Host. Abbas & Gemin. in *cap.* 1. *n.* 9. *de vita & honest. Cler. lib.* 6. & Archid. *in cap. nulli n.* 2. *d.* 44. Imol. *in cap. fin. num.* 14. *de censib.* Sylvest. *verb. Clericus. nu.* 4. *quæst.* 6. & Redoan. *de spol. quæst.* 2. *num.* 47. Pignatell. *l. c. num.* 3.

8 Neque potest prohibere, neque a Judice Ecclesiastico petere ut Clericis prohibeatur usus furni, macelli, aut tabernæ, quo minus a Clericis illa locari possint, quia talis petitio esset injusta. Archid. *cap. Clericorum. num.* 3. *dist.* 44. Gemin. *in cap.* 1. *de vita & honest. Cler.* Graff. *de effect. Cleric. eff.* 6. *num.* 51. Bertach. *de gabell. par.* 3. *num.* 4. Redoan. *de spol. quæst.* 2. *num.* 47. Anchar. *in cap. significante. num.* 1. *de appell.* & nemo prohiberi possit ædificare in suo fundo furnum novum ad panem coquendum, licet alteri noceat. *L. cum eo. & L. Imperatores. ff. de servit. urb. præd. L. luminum* §. *fin. ff. eodem.* & DD. in *d. cap. significante de appell.* Jo. Fab. *in* §. *aque n.* 20. *Instit. de act.* Rot. *cons.* 22. *num.* 20. *lib.* 2. Surd. *cons.* 127. *a num.* 17. Pignatell. *l. c. num.* 7. multo minus potest prætendere ne Clerici vendant frumentum pistori, cui furnus ab iis fuit locatus: quia Clerici non emunt frumentum ab aliis vili pretio, ut illud carius vendant, in quo consistit formalitas negotiationis *cap. ejiciens* 88. *dist.* Abb. *in cap. fin. de vita & honest. Cler.* Redoan. *l. c. num.* 39. Abb. *cons.* 6. *in fin.* Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ num.* 78. *de constit.* Crav. *cons.* 6. *num.* 116. & est Clericis prohibita, & ad negotiationem requiritur, quod res fuerit empta animo revendendi, quæ quidem negotiatio alia est mere lucrativa, cum res emitur, ut integra & immutata maneat carius vendatur, quæ Clericis est prohibita. Lezana *tom.* 4. *v. negotiatio.* Abb. *part.* 1. *cons.* 6. Feder. de Sen. *cons.* 200. & S. Congreg. apud Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 127. Altera est non lucrativa, sed industriosa & œconomica, qua quis sibi, familiæ suæ & statui suo necessaria procurat, quæ negotiatio improprie talis, & Clericis permissa est. Eminentissimus de Lugo *de just. tom.* 2. *disp.* 26. *sect.* 3. *n.* 22. Guttierrez *de gabell. quæst.* 93. *num.* 16.

9 Neque contra emptorem Laicum ementem ab Ecclesiasticis a magistratu Laico gabella imponi potest; quia est contra libertatem Ecclesiasticam, quia per illam Ecclesiastici indirecte gravantur, quia sic vilius vendere res suas coguntur, tum quia Ecclesiastici de jure cum Laicis possunt contrahere sine onere & non tantum de Jure Divino, sed etiam Canonico & Civili, Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ num.* 69. *de constit.* Gratian. *discept. for. cap.* 390. *num.* 7. 8. *&* 9. Riccius *in proxi par.* 2. *res.* 187. *num.* 2. Menoch. *cons.* 136. *lib.* 2. Surd. *cons.* 301. *num.* 80. Pignatell. *tom.* 2. *cons.* 34. *num.* 37. tum quia vendentes & ementes cum sint correlativi, quod statuitur in uno correlativorum, in alio statutum censetur. Gemin. *in cap.* 1. *de tempor. ordin. in* 6. Dec. *cons.* 48. & in *L.* 1. *C. de in jus vocand.* Bald. *cons.* 31. *lib.* 1. Sicut vero non potest Magistratus Laicalis directe Ecclesiasticis præjudicare suis Statutis, ita nec indirecte. cap. *Statutum* 1. *de heret. in* 6. cap. *quanto de privil.* cap. *Clericis.* §. *nos igitur. de Immun. Eccles. in* 6. Durad. *in Bullam cœnæ lib.* 2. *Can.* 15. *quæst.* 19. *num.* 2. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 62. *num.* 9. Fagnan. *in tract. de valid. censur. Pauli V. par.* 3. Guevara *in propugn. libert. Eccles. assert.* 1. §. 5. *num.* 36. Pignatell. *l. c. num.* 43.

Qui

Qui plures declarationes S. Congreg. contra Laicos magistratus citat.

10 Sed quæres, poteſtne Magiſtratus Laicalis prohibere, ne ponantur in urna ſimplices Clerici pro electione magiſtratuum? & quatenus Clericus ad aliquod officium magiſtratus fuerit electus, an poſſit a ſuperiore Laico illi denegari poſſeſſio, & prohiberi, ne gerat magiſtratum? Reſpondetur. S. Congr. Immunitatis reſpondiſſe, poſſe Magiſtratum ſuis ſubditis præcipere, ne nomina Clericorum in urnam ponantur, & quatenus etiam Clerici eligantur, poſſe a ſuperiore Laico poſſeſſionem illi denegari. Non poſſe tamen ab iiſdem Clerico præcipi, ne magiſtratum exerceat ex defectu juriſdictionis, ſicut nec non acto judiciali declarare Clericum incapacem ad exercenda officia publica, licet ſint talia, quæ a SS. Can. illis prohibentur. Ita teſtatur Jac. Pignatell. *to.* 2. *conſ.* 69. Clericos vero Conjugatos habentes requiſita *cap. un. de Cler. conjug. in* 6. eſſe capaces interesſendi conſiliis publicis Communitatis nec poſſe ab ordinariis quoad hæc prohiberi. *die* 3. *Octobr.* 1634.

11 Quæres II. a quo Magiſtratui Laicali præbenda ſit tabella pacis, an ab Archid. ſeu Decano pluviali induto & Epiſcopo miniſtranti, aut a Magiſtro Cæremoniarum, aut alio manſionario? Reſpondetur a Manſionario vel Cæremoniario, etiam ſi eſſet Princeps Laicus, imo nec a Subdiacono miniſtrante Epiſcopo ſolemniter celebranti. S. Rituum Congreg. *die* 5. *Julii* 1614. de qua Pignatell. *to.* 3. *conſ.* 65.

12 Quæres III. An Magiſtratui Laico in Presbyterio ſit permittendum ſcamnum tappete ornatum cum pulvinari? Reſponſio eſt negativa, quia eſt contra SS. Can. SS. Patrum ſcripta, ac Conciliorum ſanctiones; ut declaravit S. Congreg. teſte Pignatell. *l. c.*

13 Sed poſſunt ne eodem tempore, quo thurificantur Canonici, duplici thuribulo thurificari a duobus Manſionariis & Diacono? Reſpondetur negative, quia duo thuribula ſunt contra uſum Eccleſiæ & tantum permittuntur in proceſſione Ven. Sacramenti, uti in Cœna Domini, in die Paraſceves, & feſto Corporis Chriſti, ita S. Rituum Congreg. 21. *Julii* 1618. apud Pignatell. *l. c.* & in translatione Reliquiarum. Et ſi viget alicubi conſuetudo, cujus memoria non extat, quod magiſtratus Laicus thurificetur triplici ductu, ſervari poteſt; quia in his ſtatur conſuetudini juxta Bald. *in cap. cum olim. n.* 1. *&* 2. *de conſuet.* Pignatell. *to.* 4. *conſ.* 4.

14 Magiſtratus Laicus, ſeu Gubernator illius, an poſſit cogi ab Epiſcopo ad interveniendum & aſſiſtendum in Eccleſia Cathedrali diebus ſolemnibus, in quibus Epiſcopus Pontificaliter celebrat, dubitatur. Negativæ favent aliqui, quia quæ pendent a libero arbitrio, & ea mera voluntate, non poſſunt præſcribi etiam per longiſſimum tempus, juxta gl. *in L.* 1. *v. Communi dividun. C. de an. except.* ubi Bart. & Bald. in *L. cum notiſſimi C. de preſcript. triginta annor.* Jo. Andr. *in c. non eſt. de conſuet. in* 6. Nec obſtat favor piæ cauſæ & Divini cultus, quia hoc procedit, quando adſunt conjecturæ, ex quibus inferri poſſit obligatio juxta Ripam *in cap. cum Eccleſia ſutrina n.* 55. *de cauſ. poſſeſſ.* Rota *dec.* 135. *n.* 9. coram Pegna. Affirmativam tamen tenet Pignatell. *l. c. n.* 14. quia in dubio capienda eſt interpretatio magis favorabilis Eccleſiæ. S. Congreg. *in una Januen. die* 1. *Septembris* 1607. & quidem pœnis Canonicis & Cenſur.

15 Magiſtratus, aut alius Princeps ſæcularis non poteſt aſſiſtere Inquiſitoribus in cauſa hæreſis, vel quovis modo ad S. Officium ſpectante, quia Laici cauſas fidei nullo modo poſſunt cognoſcere, neque in illa ſe ingerere, quia cauſæ ſpirituales ſunt extra ſphæram Laicorum, niſi privilegium Pontificium ipſis ſuffragetur. Zanard. *in Direct. SS. Theol. par.* 1. *prec.* 1. *cap.* 7. *qu.* 29. Diana *par.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 105. & cum habet Privil. uti ſolet habere Ser.ma Reſpublica Veneta, illud ſuffragatur non ad dandum ſuffragium deciſivum, ſed tantum ut certificetur, quod rite & juſte procedatur contra hæreticos. Neque obſtat Bart. dicens, Judicem Laicum non teneri exequi ſententiam contra hæreticum, niſi illi exhibito ab inquiſitore conſtet de juſtitia ſententiæ. Quia Abb. *in cap.* 1. *de off. ordin.* eundem refutat expreſſo textu in *cap. ut inquiſitionis. de heret. in* 6. §. *prohibemus*, ubi decernitur; quod in crimine hæreſis, cum ſit mere Eccleſiaſticum quoquo modo Judex ſæcularis non cognoſcat. & *in cap. ea que de ſtatu Monach. in fin.* & *in cap. ad abolendam de heret.* Anchar. *in cap. ut ſi Clerici. de Jud.* Pignatell. *to.* 4. *conſil.* 180.

Magiſtri ſcholarum debent approbari ab ordinariis. 16
Conc. Trid. *ſeſſ.* 5. *cap.* 1. *de ref.* Qui eundem approbare non debet, niſi prius de vita & moribus, & ſcientia examinaverit; quod etiam intelligi debet de ludimagiſtris, qui privatim in domibus particularibus juventutem prima grammaticæ principia docent. Barb. *ad Conc. Trid. l. c.* Pignatell. *to.* 3. *conſ.* 5. & Pius IV. *in conſtitutione* 88. *que incipit in ſacroſancta*, & S. Cong. apud eundem Pignat. *l. c.*

Debent autem magiſtri eſſe viri docti & probi. *L.* 7. 17
C. de profeſ. & Epiſcopus ſcire debet, cujus loci ſint magiſtri, an ſubjecti Principi Catholico, an hæretico, & curare, ne cum hæreticis conveniant, vel cum ſuſpectis de hæreſi; & agnoſcere Confeſſarios, quibus confitentur, ut illos hortentur ad bonam educationem juventutis, & ut in ſuis manibus fidei profeſſionem emittant. Pignatell. ut ſupra.

Magiſter non tenetur ſolvere Salarium famulo, qui 18
ſervit, ut doceatur. DD. apud Pratum ad Paſchalem *de patria pot. par.* 1. *cap.* 3. *fol.* 42. Molina *de Juſt. tract.* 1. *diſp.* 506. Azor. *inſtit. mor. part.* 3. *Lib.* 8. *cap.* 13. *quaſt.* 2. Rebell. *de oblig. juſt. par.* 2. *lib.* 14. *quaſt.* 13. *n.* 2. Percutiens correctionis cauſa ſuum diſcipulum, & eum vulnerans non punitur, & quid de exceſſu? vide Cabal. *reſ. crim. caſu* 263. *L. ſed & ſi quecumque* §. *fi. ff. ad L. A.* Menoch. *de arb. Jud. caſ.* 364. *n.* 10. Dicitur autem cauſa correctionis aut propter delictum a diſcipuli commiſſum juxta *L. unica C. de emendat. propinq.* aut ut ſcientia vel bonis moribus diſcipulus informetur, licet nullum delictum præceſſerit juxta *cap. cum voluntate.* §. *fin. de ſent. excommun.* Bart. *conſ.* 104. *num.* 1. *&* 2. *lib.* 1. Clar. *in* §. *fin. quaſt.* 36. *n.* 2. *verſ. quo vero ad Magiſtrum.* Paſqual. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 4. *n.* 31. Farin. *qu.* 105. *inſpect.* 3. *a n.* 138. Quem citat Adden. ad Clar. *l. c.*

Docens & retinens in ſuis ſcholis apoſtatas Mona- 19
chos incidit in excommunicationem. Riccius *in praxi Apoſtaſia. par.* 3. *reſ.* 17.

Magiſter Poſtarum dicitur habere dignitatem. Hornig. 20
de jure poſtarum. cap. 15. Chaſſan. *de gloria mundi. par.* 8. *conſid.* 19. Sermo eſt de majore Magiſtro. Creat & removet alios Magiſtros poſtarum, facit proclamata, facit curſores, & tabelliones, delinquentes in officio punit, & nemo ſine ejus licentia vel Principis currere poteſt. *L. evictiones & L. judicibus C. de curſu publ.* Hornig. *l. c. cap.* 6. *theorem.* 2. Tranched. *conſ.* 4. *n.* 29. & ſeq. ubi extenditur ad ſubſtitutos.

MAJORATUS.

Praxis Majoratus.

Majoratus uti introductus propter familiarum decus 1
& conſervationem, de ſui natura eſt perpetuus. Molina *de primogen. Hiſpan. lib.* 1. *cap.* 1. Peregrin. *de fideicom. art.* 22. *n.* 51. Menoch. *conſ.* 803. Gratian. *diſcept. for. cap.* 771. *n.* 3. Altograd. jun. *controv.* 72. Capyc. Lat. *conſ.* 10.

Majoratus pertinet ad majorem ætate non divitiis, 2
vel dignitate, quia major ætate dicitur vere major, & verba teſtatoris ſunt accipienda in proprio ſignificato. Fuſar. *de ſubſtit. quaſt.* 383. Menoch. *conſ.* 211. *num.* 26. Honded. *conſ.* 70. *n.* 12. *lib.* 2. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 10. *n.* 1. Decius *conſ.* 443. *n.* 25. & in *cap. cum omnes de conſtit.* Fel. *in rubr. de major. & obed. n.* 26. & in *cap. ſuper eo. ib.* 2. *n.* 15. *de teſt.* Socin. Sen. *conſ.* 252. *col.* 3. *verſ. ex quib. verb.* & probatur ex *L. ſi pater. in fin. ff. de adopt. & in cap. quoties. de teſt. & in cap. major.* 34. *quaſt.* 1. Niſi teſtator habuiſſet rationem conſervandi bona in agnatione, quia tunc eſſet præferendus ille, qui eſt ditior, quia melius conſervatur nobilitas agnationis a divite, quam a paupere. Fuſar. *l.* 1. *n.* 9.

De natura majoratus eſt, quod non plures ſimul, ſed 3
ſucceſſive unus poſt alium admittatur. Rota apud Bich. *dec.* 274 *n.* 20. Menoch. *conſ.* 211. *n.* 12. *& conſ.* 322. *n.* 64. Rojas *de ſucceſſ. cap.* 27. *n.* 8. Larr. *dec. Granat.* 67. *n.* 17. Et in majoratibus una ſubſtitutio ab alia declaratur. Caſtill. *contr. Jur. tom.* 3. *cap.* 15. *num.* 30. Burſat. *conſ.* 228. *n.* 47. Larrea *l. c.* Fuſar. *de ſubſtit.*

quæst. 478. *n.* 51. apud Bich. *l. c. n.* 21. & in majoratibus succeſſio non poteſt ſtare in ſuſpenſo, aut ab eo qui ſemel ſucceſſit, hæreditas avocari donec vixerit.
3 Molina *de primogen. lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 38. Larrea *dec.* 51. *n.* 32. niſi aliter voluerit teſtator, & hoc colligatur manifeſte ex diſpoſitione teſtatoris. Caſtill. & Bich. *ll. cc.* ad quem effectum non ſufficit, quod Teſtator filios maſculinos aut deſcendentes vocaverit juxta diſtinctionem traditam a Caſtillo inter fideicommiſſa & majoratus. *Controv. Jur. lib.* 5. *cap.* 93. §. 7. *nu.* 1. *&* 2. Fontanel. *dec.* 33. *n.* 2. Bich. *dec. cit. n.* 33.

4 Majoratus quoties ex facultate regia inſtituitur, is, qui illum irrevocabilem facere intendit, promittat, majoratum perpetuo firmum habere, illumque nunquam revocare. Cyriac. *contr.* 23. *nu.* 20. citatur a Bichio loco mox citando. Bellon. jun. *conſ.* 55. *n.* 22. Bich. *dec.* 571. *n.* 46. & tunc pater nihil poterit facere in præjudicium ſucceſſorum. Bolognin. *conſ.* 62. *nu.* 84. Maurus *alleg.* 75. *n.* 4. Seraph. *dec.* 427. *n.* 2. Rota *in Bonon. fideic.* 4. *Maii* 1648. §. *revocatio vero.* coram Celſo.

5 Majoratus ſucceſſor tenetur ſolvere debita Inſtitutoris contracta ante illius erectionem. Ant. de Padilla *in L. unum ex familia* §. *ſi de Falcidia. nu.* 7. *ff. de leg.* 2. Sanz. *contr. moral. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 31. *nu.* 3. Gomeſi. Leon. *dec.* 100. *n.* 6. apud Bich. *l. c. n.* 55. quod procedit in bonis, quæ proprie ſunt de ejus patrimonio, & potuerunt hypothecari, non autem in iis, quæ magis Principis cenſentur, & ſine ejus conſenſu hypothecari non poſſunt. Idem *l. c. n.* 56.

6 Majoratus, quando eſt realis, efficitur perpetuus, ita ut bona, in quemcumque tranſeant, eodem onere affecta remaneant, nec alienari poſſint. Bald. *in L. precibus num.* 49. *C. de Impub. & aliis ſubſtit. L. fin. ff. de contrah. empt. L. Lucius ff. de aqua quotidiana.* Caſtr. *conſ.* 401. *n.* 1. *lib.* 2. Covar. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 5. *nu.* 4. Molina *de primogen. lib.* 1. *cap.* 4. *n.* 22. Decian. *conſ.* 31. *n.* 137. *vol.* 1. & alii apud Altograd. jun. *contr.* 72. *num.* 4. Quæ procedunt non tantum quando Teſtator majoratum in propria familia ordinavit, ſed etiam quando in perſonis alienæ familiæ illum inſtituit, tunc enim omnes dictæ familiæ vocati dicuntur. Bart. *in L. cognatis.* 25. *ff. de reb. dub.* Molina *l. c. nu.* 23. Caſtillo *controv. Jur. lib.* 2. *ca.* 22. *num.* 39. Thomas. *tract.* 9. *de ſucceſſ. in major. tit.* 8. *nu.* 6. *decad.* 1. apud Altograd. *l. c. num.* 5. Hinc eſt, quod cum bona majoratus ex præſumpta Teſtatoris voluntate perpetuo conſervari debeant in aliqua familia, quod majoratus deficiente expreſſa vocatione non ceſſet, ſed quod extinctis illis, qui nominati ſunt, majoratus ſucceſſio ad alios proximiores perpetuo deferatur. *L. peto.* §. *fratre. ff. de leg.* 2. *& L. cum ita legatur* §. *in fideicommiſſo. ff. eodem.* DD. cit. Covar. *d. lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 3. *&* Caſtillus *l. c.* Gutierez. *pract. quæſt. lib.* 5. *quæſt.* 67. *a n.* 55. Peregr. *de fideic. art.* 22. *nu.* 51. Menoch. *conſ.* 220. *n.* 34. Gratian. *diſcept. for. cap.* 487. *nu.* 15. Rota apud Redenaſc. *conſ.* 17. *n.* 88. & alii apud Altograd. *l. c. n.* 6. Quia cum Teſtator majoratum inſtituerit, & ſucceſſionem in tota ſua familia perpetuam eſſe voluerit, videtur non tantum deſcendentes, ſed etiam tranſverſales, omneſque de familia ſua in infinitum ad majoratum vocaſſe, juxta gl. *L. tale pactum* §. *fin. ff. de pact.* Gabr. *de R. J. concluſ.* 10. Mant. *de conject. lib.* 3. *tit.* 2. *nu.* Peregr. *de fideic. art.* 11. *n.* 32. Molin. & Caſtill. *ll. cc.* Altograd. ut ſupra, quia ſi Teſtator fuiſſet interrogatus, ita veriſimiliter reſpondiſſet.

7 Majoratus Italici differunt a majoratibus aliarum nationum præſertim Hiſpaniæ, quod majoratus Hiſpaniæ non deferantur de majore natu in natu majorem, ſed ſemper continuent in linea primogeniti donec extinguatur, & ita Nepotes excludant patruos. Molina *l. c. cap.* 3. *n.* 12. *lib.* 1. Altogr. jun. *l. c. n.* 38. *& controv.* 75. *n.* 3. Majoratus vero Italici retrocedunt, & de una linea ad aliam quodam ſaltu tranſeunt, ut in illis ſemper natu major ſuccedat. Pereg. *conſ.* 34. *n.* 17. *lib.* 3.

8 Majoratus Italiæ alii ſunt vere tales & proprii, qui dicuntur majoratus facti; alii vero ſunt improprii, qui dicuntur majoratus Juris, proprii ſunt, in quibus attenditur ſola ætatis prærogativa, & vocatur major ex alicujus deſcendentia, familia vel ſtirpe in genere. Honded. *conſ.* 70. *lib.* 2. Cancer. *var. reſ. par.* 3. *cap.* 21. *n.* 300. *de tranſmiſſ.* Altograd. ſen. *conſ.* 40. *jun. l. c. n.* 12. Card. de Luca *lib.* 10. *de fideicom. diſcurſ.* 2. 4. *&* 5. Improprii vero ſunt, qui participant de primogenitura; uti cum Teſtator poſt majorem natu vocat illius deſcendentes, & filios natu majores, & ſic habuit reſpectum ad lineam natu majoris; vel cum conſtat teſtatorem majoratum pro primogenitura, & e contra accepiſſe. Menoch. *conſ.* 981. *n.* 18. Cancer. *var. reſ. par.* 3. *cap.* 21. *nu.* 304. Bellon. jun. *conſ.* 11. *nu.* 46. & alii apud Altograd. jun. *contr.* 75. *num.* 13. Et talis majoratus improprius idem eſt, ac æquivalet cum primogenitura. Bald. *in L. cum in antiquioribus. C. de Jure delib.* Caſtr. *conſ.* 164. Abb. *conſ.* 85. Menoch. *conſ.* 318. Altograd. jun. *l. c. n.* 4. Molina *de primogen. Hiſp. quæſt.* 1. *n.* 2. Et ſicut in primogenitura quilibet ex filiis diverſum gradum conſtituit; puta primogenitus cum tota ejus deſcendentia conſtituit primum gradum, ſecundo genitus cum tota ſua deſcendentia conſtituit ſecundum gradum, & tertio genitus cum ſuis deſcendentibus facit tertium gradum, adeo ut dependentes ex linea primogeniti præferantur ſecundo genito, & deſcendentes ex ſecundo genito præcedant tertio genito. Caſtr. *conſ.* 164. *n.* 4. Molina *l. c. lib.* 3. *cap.* 6. *a n.* 29. Bald. *in L. cum antiquioribus. n.* 11. *C. de jure delib.* Cancer. *var. reſol. par.* 3. *cap.* 21. *de tranſmiſſ. n.* 290. Menoch. *conſ.* 182. *a nu.* 9. Caſtill. *contr. Jur. lib.* 3. *cap.* 19. *n.* 185. Giurba *de ſucceſſ. feud.* §. 2. *gl.* 10. *& ſeq.* Altograd. jun. *controv.* 73. *n.* 9. quæ ſucceſſiones quatuor qualitatibus regulantur, nimirum linea, gradu, ſexu, & ætate. Et primo præferendus eſt, qui eſt in meliori linea, quæ cæteris paribus cæteris qualitatibus prævalet, ita, ut qui eſt in linea primogeniti, excludat ſecundo genitum, quamvis hic in gradu teſtatori ſit proximior. Quia vocato proximiore ad fideicommiſſum admittitur proximior reſpectu ſucceſſionis excluſo proximiore reſpectu ſanguinis. Fuſar. *de ſubſtis. quæſt.* 357. Adden. ad Molinam. *lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 12. Rota *dec.* 346. *n.* 2. *&* 3. *par.* 11. *recent.* Altograd. jun. *l. c. n.* 12. Niſi aliter a Teſtatore fuerit diſpoſitum.

Major in dubio ille reputatur, qui majorem habet ætatem. Ita Alex. *conſ.* 123. *dub.* 1. Felin. *in cap. ſuper eo.* 2. *de teſtib.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1267. *nu.* 1. *& ſeq.* Altograd. jun. *controv.* 75. *n.* 36. 9

MAJOR PARS.

Praxis Majoris partis.

Major pars quod facit, cæteri quoque feciſſe videntur. *L.* 3. *ff. quod cujuſque Univerſit.* Berouſ. *conſ.* 89. 1
n. 18. *&* 19. Barb. *lib.* 11. *cap.* 4. *ax.* 2. *Lim.* 1. in Collegialibus quæſtionibus, ubi de jure ſingulorum quæſtio eſt, aut de infringendis libertatibus, etiam præſcriptione quæſitis. Felin. *in cap. cum omnes. num.* 15. *de conſtit.* 1. quia in iis, quæ competunt pluribus ut ſingulis, non poteſt major pars præjudicare minori. *cap. quod omnes.* 29. *de R. J. in* 6. *cap. cum omnes* 6. §. *cum igitur. de conſtit.* Carpzovius *par.* 1. *conſtit.* 30. *defin.* 13. *n. ult.* quod enim omnes tangit, ab omnibus approbari debet. *L. ult. C. de author. præſt. L.* 3. *C. res inter alios acta.* Fab. *in C. lib.* 1. *tit.* 9. *defin.* 21. *n.* 8. Rota apud Coccinum. *dec.* 572. *n.* 5.

Regula procedit etiam in illis, quæ competunt ſingulis non jure ſingulari, ſed jure Eccleſiæ, uti cum 2
agitur de præeminentiis, diſtributionibus, & emolumentis, quæ jure Eccleſiæ proveniunt. DD. *in cap. cum omnes. de conſtit. verb. conſtitutum.* Imo etiam quando actus eſt voluntarius, tamen ſi eſt utilis Eccleſiæ, major pars præjudicat minori. Felin. *in d. cap. cum omnes num.* 16. *fallen.* 7. Pariſ. *conſ.* 90. *num.* 15. *vol.* 4. Fran. Marcus *dec.* 889. *nu.* 2. *par.* 2. Imol. *in cap. humilis num.* 5. *&* 6. *de major. & obed.* Capyc. *dec.* 4. *n.* 2. Rota apud Coccin. *l. c. num.* 3. ubi Rota Limitatur regula, quod major pars non præjudicet minori, quando adeſt læſio, quamvis agatur de jure ſpectante ad Eccleſiam. Rota apud Coccinum *dec.* 859. *n.* 2. ſed tantum quando actus eſt utilis Eccleſiæ. Idem *dec.* 747. *num.* 1.

Regula ampliatur, quod major pars præjudicat mino- 3
ri in tranſactione facta ſuper re dubia, quamvis agatur de jure ſingulorum. Felin. *l. c.* Butr. *in d. cap. cum omnes. num.* 13. *verſ. fallit favore dirimendarum litium. de conſtit.* Berouſ. *ibidem. num.* 68. *verſ. quinto limit.* Coccin. *dec.* 1284. *num.* 2. quia tranſactio præſumitur utilis, cum fuit facta a majore parte. Rota apud Coccin. *l. c. n.* 3.

Ma-

4 Major pars regulariter ex numero æstimatur personarum. *L. 3. ff. de posses. L. quod major. 19. ad municip. & L. aliud ff. de R. J.* Lim. 1. in conventione creditorum de remittenda debiti parte debitori obærato; eo enim casu major creditorum pars non ex numero personarum æstimatur, sed ex summa ejus quod cuique debetur. Lim. 2. in tribus tutelis; hæ enim non ex pupillorum numero, sed ex quantitate æstimantur, adeo ut una gravis, & laboriosa pro tribus æstimetur. *L. si is qui 31. ff. de excus. Tut.* Barb. *lib. 11. cap. 4. ax.* 3. Lim. 3. in feudis, ubi major pars non dicitur respectu numeri personarum, sed respectu naturæ ipsius feudi. *L. majorem. 8. ff. de part.*

5 Major pars creditorum non potest præjudicare minori, quia regula de his, quæ fiunt a majore parte, procedit, quando aliquid competit pluribus ut universis & collegialiter; non vero quando competit pluribus ut singulis. Merlin. *de pignor. lib. 4. tit. 5. qu.* 133. Statil. *de salv. interd. inspect. 3. cap. 2. n.* 417. Dec. Fel. & alii in cap. cum omnes, de constit. Afflict. *dec.* 288. *n.* 5. Rota *dec. 439. n. 6. & 7. par. 4. recent.* Cravetta *conf. 63. n. 1. lib.* 1. Nisi debitor esset mortuus, & hæres nollet adire, nisi pars debiti remittatur, aut si debitor fugit, & non vult redire, nisi fiat sibi remissio, aut esset paratus cedere bonis, nisi fiat remissio, tunc enim major pars vinceret min. Afflict. *l. c. n.* 28.

6 Ratio vero, cur major pars præjudicet minori, est, quia major pars Universitatis repræsentat Universitatem. *L. aliud. ff. de R. J.* major vero pars dicitur, quando duæ ex tribus concurrunt. *L. nominationum C. de De[illegible]rionibus*. Rol. *conf. 90. lib.* 1. Trentacinque *var. re[illegible] lib. 1. tit. 9. quod cujuscunque Univers. nom.* Tranched. [illegible], *nu. 3 & 4.* & ideo quod approbat major pars, U[illegible]ersitas approbare videtur. *L. major pars. ff. ad municip. cap. 1. de iis quæ fiunt a maj. parte.* Fagnan. *in cap. cum omnes. de constit. n. 8. 9. & 10.* & DD. apud eundem Tranchedin. *conf. 3. n. 6.* Menoch. *conf. 8. n.* 54. Franc. Marcus *dec.* 784. Dummodo omnes de communitate vocati fuerint. Burgnin. *dec. 1. n. 5. par.* 5. Coler. *de process. executivo, par. 2. cap. 3. n.* 227. Imo licet ex tribus partibus duæ congregatæ intervenissent, tamen si agitur de actu voluntario & non necessario, uti mandato, cum Universitas cogi non possit ad dandum mandatum velut ad transigendum, non sufficit major pars, sed requiritur consensus omnium. gl. *in cap. cum omnes. de constit.* ubi Innoc. Host. & Dec. Jo. Andr. *in cap. quod omnes de R. J. in 6.* Capyc. *l. c.* Natta *conf. 215. n.* 5. Crav. *conf. 592. n.* 20. Morla *empor. Jur par. 1. tit. 12. quæst. 9. n.* 10. Tranched. *l. c.*

7 Major pars minori non præjudicat, cum contractus non est utilis, sed damnosus, quia tunc sufficit, quod unus contradicat. DD. apud Tranchedin. *l. c. n.* 8. Ant. Monach. *in dec. Bonon. 18. n.* 34. Menoch. *conf. 426. n. 38. & 39.* Morla *l. c. n.* 13. præsertim si agatur de re, quæ spectat ad singulos; quia tunc quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. Diana *par. 1. moral. tract. 3. res.* 29. Trentacinque *l. c.* Barb. *in d. cap quod omnes. de const.* Lochius *de contrib. cap. 6. n.* 115. Tranchedin. *l. c. n. 9. & 10.* Mastrill. *de magistratu. tom. 2. lib. 5. cap. 15. n.* 27.

MALA FIDES.

Praxis malæ fidei.

1 Mala fides non præsumitur, sed bona; etiam sine titulo. Bursat. *conf* 87. Seraph. *dec.* 602. Tusc. *litt. B. conclus.* 100. Tiraquel. *de præscript. §. 2. gl.* 1. dummodo bona fides allegetur, alias non præsumitur. Afflict. *dec.* 178. Dec. *conf.* 267. Ciatlin. *controv. for. cap. 32. n. 29. 30. & 31.* præsertim post triginta annos. Tranchedin. *conf. 47. n.* 15. Antonell. *conf.* 30. Gonzal. *in cap. vigilanti num.* 10. *de præscript.* Mascard. *de prob. conclus.* 225. Bub. *in cap. possess. de R. J. in 6.* & alii contra Fachin. *lib. 8. controv. Jur. cap.* 32. qui tamen loquitur in casu, in quo constat de vitio, qui non est noster; nam in claris non militat præsumptio. Et bona fides potest allegari etiam post conclusionem in causa, nisi jus resistat, etiam sine titulo. Afflict. *dec. 178. nu.* 14. Dec. *conf. 267. n.* 5. Cyriac. *contr. 3. n.* 96.

2 Mala fides post longissimum tempus contra possessorem allegari non potest. Bart. *in L. ult. C. unde vi.* Covar. *in cap. possessor. de R. J. in 6. par. 2. §. 8.* Sylvat. *lib. 1. conf. 63. a n.* 12. Contrarium tenet Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap.* 67.

Mala fides excluditur ex qualibet causa, etiam colorata. Rota apud Bich. *dec. 30. num. 6. dec. 11. num. 10. par. 5. recent.* & ut excusetur quis a mala fide, sufficit quælibet dubietas, antequam a Judice declaretur. Alex. *conf. 503. num.* 33. Cyriac. *controv. 374. num. 24. & 25.* apud Bich. *dec. 199. n.* 30. Rota *dec. 189. nu. 20. par. 7. recent.* apud eundem. 3

Mala fides resultat ex scientia rei alienæ. Item si quis semper se debitorem agnovit. *L. si quis fundum.* ubi DD. *ff. de acquir. possess.* Aym. *conf. 146. num.* 1. Cephal. *conf. 161. num.* 31. Paris. *conf. 26. num. 24. lib.* 1. apud Bich. *dec. 50. num.* 2. Rota *dec. 62. n. 1. dec. 81. nu. 1. dec. 119. n. 2. par. 7. recent.* apud Bichium *dec. 603. n. 19.* Item ex monitorio executo, etiam sine reproductione. Rota apud Bich. *dec. 199. n.* 21. Item per litis contestationem. Gratian. *discept. for. cap. 206. n.* 14. Cancer. *var. res. tom. 3. cap. 16. n. 11.* & Rota *dec. 281. n. 1. & 2. par. 7. recent.* 4

Mala fides per litis contestationem inducta cessat per negligentiam actoris in prosequendo litem ad effectum, ut reus fructus exinde perceptos faciat suos, quia verisimiliter potuit credere, actorem neglexisse litem prosequi eo quod de Juribus suis diffideret, juxta Fachin. contra id quod docuit *lib. 1. controv. Jur. cap. 60. lib. 12. cap.* 73. sed contrarium decidit Rota *coram Merlino, quam citat* Bich. *dec. 263. num. 14. & seq.* Bart. *in L. 2. col. 2. num. 4. C. de fruct. & litt. expen.* Menoch. *de recup. rem. 15. sub numer. 613. vers. verum.* Tab. *in C. lib. 3. tit. 8. defin.* 2. quia cum citatio & litis contestatio sint facti, non possunt haberi pro infectis, & mala fides de jure Can. non purgatur temporis cursu. Ant. Capyc. *dec. 11. nu.* 4. Riccius *in collectan. dec.* 2049. Capyc. Latro *dec. 65. num.* 21. 5

Mala fides authoris afficit hæredem. Rota apud Bich. *dec. 33. nu.* 28. & impedit, ne hæres ex propria persona possit inchoare novam præscriptionem, quia personam defuncti repræsentat. Valascus *consult. 49. num.* 11. Balb. *de præscript. 4. par. 4. par. princ. quæst. 5. num.* 2. Castill. *de usufr. cap. 67. num.* 34. Dec. *conf. 272. num. 5. & 6.* Aym. *conf. 146. nu.* 7. Decian. *conf. 2. num. 97. lib.* 1. Menoch. *conf. 231. num.* 42. Rota *dec. 249. num.* ubi Beltram. *num.* 6. Gabr. *de præscript. conclus. 5. num.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 203. Covar. *in cap. possessor par. 2. relect. §. 8. num.* 3. Fachin. *lib. 8. controv. jur. cap.* 27. Rota post Statil. *de salv. interd. dec. 85. num. 9. & 10.* Surd. *conf. 296. num.* 10. Rota apud Bich. *dec. 574. num.* 12. Limit. in hærede, qui non se fundat in titulo & jure defuncti. Balb. *de præscript. par. 2. par. 3. princ. quæst. 12. num.* 15. Barb. *lib. 21. cap. 5. ax.* 6. 6

Mala fides antecessoris, quamvis transeat in successorem universalem, uti hæredem &c. ad effectum impediendæ præscriptionis. Covar. *in cap. possessor. par. 2. relect. §. 8. num.* 3. Fachin. *l. c.* Rota cit. & Surdus uti supra, tamen non transit in successorem singularem, si iste non utitur adjectione temporis antecessoris, & est in bona fide. *L. si mala fides. C. de usucap.* Covar. *in cap. possessor. cap. 2. § 6.* Menoch. *conf.* 726. Bonac. *de restit. disp. 1. quæst. ult. p. 2. §. 2.* Gomez. *tom. 1. var. res. cap.* 9. Berous *in cap. gravis. de restit. spol.* 7

Mala fides impedit præscriptionem etiam longissimi temporis de Jure Canonico. Rota apud Bich. *dec. 43. n.* 16. Burat. *dec. 436. n.* 5. Rota *dec. 164. n. 3. par. 2. recent.* Bich. *dec. 356. n.* 6. Barb. *l. c.* 8

Mala fides unius non impedit præscriptionem alterius, qui est in bona fide. Fachin. *lib. 8. contro. jur. cap.* 34. Covar. *in cap. possessor. par. 2. §. 8.* Abb. *in cap. illud de præscript.* contra Bart. Butr. Socin. & alios, apud Fachin. *l. c.* 9

Ficta, vel præsumpta a Jure non transit in successores, neque illis nocet, & ideo isti possunt uti præscriptione antecessoris in mala fide ficta inchoata. Sylvat. *lib. 1. conf. 63. num.* 19. Et quando præsumatur, vide fuse apud Menoch. *de arbitr. cas. 225. lib.* 2. Mascard. *de prob. conclus.* 1377. 10

Superveniens post completam præscriptionem non reddit minus tutum in conscientia præscribentem. Costa *de port. rata quæst.* 136. ubi Covar. & Theol. Cevall. *pract. quæst. comm. contra comm. quæst.* 657. 11

12 Obligat ad restitutionem a tempore, quo illa cœpit. *L. qui scit. ff. de usur.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 612. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 3. *num.* 6. *vers. in his tamen.* Facbin. *lib. controv. Jur. cap.* 59. Costa *de ratione rata quæst.* 136. & excludit a beneficio retentionis. Sebast. de Medic. *de compens. quæst.* 16. *par.* 2. nisi agatur de impensis necessariis in re factis. Peregr. *de fideicomm. art.* 50. *n.* 26.

13 Malæ fidei præsumptio purgatur cursu triginta annorum. Bart. *in L. fin. C. unde vi.* Dec. *cons.* 267. & 272. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 130. *n.* 17. & 18. Barb. *l. c. axiom.* 8. quod procedit in mala fide præsumpta, nam mala fides vera nullo tempore purgatur, Bart. *in L. fin. C. unde vi.*

14 Mala fide agit, qui cum pupillis contrahit sine Tutorum authoritate. *L. qui a quolibet.* 17. *ff. de contrahen. empt.* Bart. *in L.* 2. §. *si quis autem pupillo ff. eodem.* Decius *in L. pupillus nu.* 2. *ff. de R. J.* Barb. *l. c. axiom.* 9. Cachetan. *dec.* 160. *l.* 159. *n.* 10. Cyriac. *controv.* 333. *n.* 11.

15 Mala fides allegari non potest ab eo, qui pariter est in mala fide. Rota apud Coccinum *dec.* 1607. *n.* 4. quia in utroque dolum præsupponit. Coccin. *dec.* 1021. *nu.* 36. ubi Ægid. *cons.* 7. & 8.

16 Mala fides arguitur in pensionario exigente pensionem, non obstante, quod habeat penes se Bullam concessionis præbendæ correspective ad pensionem sibi ablatam, quæ etiam ejusdem pensionis cassationem contineat, ad effectum impediendi præscriptionem. Cavaller. *dec.* 77. *n.* 6. & *dec.* 91. *nu.* 10. & coram Merlin. *dec.* 663. *n.* 27. & coram Cerro *dec.* 816. *n.* 13. & coram Caputaquen. *dec.* 24. *n.* 2. & 3. *par.* 2.

17 Mala fides causata per judicium non cessat, licet Reus ab illius observatione tanquam nulla fuerit absolutus, dum in eodem judicio fuerit aliquid deductum, per quod in Reo mala fides deduci poterat. Felin. *in cap. illud. n.* 6. *de præscript.* & ibi Abb. *n.* 14. Dec. *in cap. ac si Clerici. n.* 110. *de jud.* Caball. *cons.* 89. *nu.* 18. *lib.* 3. Rota coram Merlino *dec.* 94. *n.* 38. *par.* 7. *recent.* & coram Cerro. *dec.* 167. *n.* 6.

18 Mala fides excludit non solum immemorabilem juxta Seraph. *dec.* 707. *n.* 6. & Rotam *dec.* 265. *n.* 17. *par.* 5. *recent.* & apud Cerro, *dec.* 587. *n.* 8. sed etiam aliam quamcunque præscriptionem, quæ de jure nunquam inchoari potest stante mala fide. *cap. fin. de præscript.* Rota *dec.* 220. *n.* 7. *par.* 1. & *dec.* 164. *n.* 3. *par.* 2. *recent.* & coram Buratto. *dec.* 436. *n.* 5. & *dec.* 505. *nu.* 6. & coram Bichio, quem citat Cerro. *l. c. n.* 9.

19 Mala fides hæredis gravati nocet omnibus ab eo causam habentibus. *L. Pomponius.* §. *cum quis.* ubi gl. & DD. *ff. de acquir. vel amitt. possess.* Adden. ad Buratt. *dec.* 505. *n.* 14. Ludovis. *dec.* 249. *num.* 1. Gabr. *de præscript. conclus.* 5. *n.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 203. *n.* 15. & Rota apud Cerro. *dec.* 500. *nu.* 11. Inducta in possessore per litem in possessorio motam excluditur ex taciturnitate longissimi temporis in petitorio, ex quo resultat tacita confessio partis adversæ ejus mali juris in non prosequendo litem. Rota apud Cerro *dec.* 690. *n.* 8. Item per sententiam in judicatum lapsam. *cap. cum inter. de re jud.* Surd. *cons.* 61. *n.* 2. Rota apud Coccinum *dec.* 1753. *nu.* 8. Item propter dubium juris cum mixtura facti, quia ignorantia juris valde dubii excusat a mala fide. Din. *cons.* 5. *in fin. num.* 14. *vers. propterea lege cavetur.* Capyc. *dec.* 10. *nu.* 19. & 20. Rota *dec.* 565. *num.* 4. *par.* 1. & *dec.* 132. *n.* 7. *par.* 2. *divers.* & in una Papien. *bon.* 17. *Maii* 1604. *coram Penia* apud Coccin. *dec.* 1802. *num.* 6. & 7. Capyc. *dec.* 10. *num.* 19.

20 Mala fides excluditur in eo, qui obtinuit decisionem favorabilem, quamvis postmodum ab ea fuerit recessum. Coccin. *dec.* 1607. *n.* 3. Neque inducitur ex protestatione facta a persona, cui quis non tenebatur credere, quod v. g. Domus, in qua pars fecit melioramenta, spectaret ad protestantem. Coccin. *dec.* 600. *n.* 3.

21 Mala fides in debitore, qui posterioribus creditoribus solvit, ut inducatur, sufficit illum potuisse suspicari adesse alios creditores, *gl. in L. fin.* §. & *si præfatam, C. de Jure delib.* Debet autem doceri, vel probari talis suspicio. gl. *in d.* §. & *si præfatam.* & quidem violenta, non enim sufficit temeraria. Coccin. *dec.* 1021. *n.* 42. & 44.

22 Malæ fidei possessor non tenetur ad restitutionem fructuum, qui percipi potuerunt ex propriis melioramentis, sed tantum ad illos, qui fuerunt percepti. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 4. gl. *in L. cæterum verb. potuerunt. ff. de rei vendic.* ubi Ang. & Fulgos. *num.* 1. *gl. in L. quod si artificem. verb. compensari. ff. eodem.* Negus. *de pignor.* 5. *par. memb.* 4. *num.* 20. Valascus *de jure emphyt. quæst.* 25. *num.* 26. *vers. sed quid in malæ fidei.* Bart. *in L. ratio alias datio* §. *si emptor num.* 3. *ff. de act. empt.* E converso, quod possessor malæ fidei faciat fructus melioramentorum a se factorum suos, tenent Afflict. *dec.* 87. *n.* 6. & 7. Capyc. *dec.* 93. *num.* 10. Bald. *in d. L. cæterum. ff. de rei vendic.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *quæst.* 50. *num.* 609. Redoan. *de reb. Eccles. non alien.* §. *de emptore. num.* 4. §. *si vero num.* 9. Garz. *de expens. & meliorationib. cap.* 23. *num.* 20. & alii apud Coccin. *dec.* 1208. *n.* 3. Menoch. *de recup. rem.* 15. *quæst.* 50. *n.* 609.

Mala fides probatur ex eo quod possessor retinuit a- 23
pud se instrumentum, in quo apparet de dominio alterius quoad rem possessam, quia censetur instrumentum ab eo lectum juxta *L. non est ferendus. ff. de transact.* Surd. *cons.* 150. *n.* 30. *vol.* 1. Coccin. *dec.* 1794. *n.* 6. & 7. ubi decis. Rotæ, a qua tamen decisione fuisse recessum, testatur idem Coccin. *l. c.*

Mala fides in tantum impedit præscriptionem, ut se- 24
mel constitutus in mala fide non possit amplius præscribere, Seraph. *dec.* 908. *num.* 7. Coccin. *dec.* 1753. *numer.* 5.

Mala fides, quando hinc inde invenitur, aut consi- 25
deratur, confunditur, & hinc inde compensatur. *L. si ambo.* 10. *ff. de compens. L. viro.* 39. & *L. cum mulier* 37. *ff. solut. matrim. L. in arenam* 11. *C. de inoff. testam. L. domum.* 57. *ff. de contrah. empt.* Cyriac. *controv.* 233. *n.* 7.

Mala fides alienantis, quod non noceat acquisitori 26
bonæ fidei procedit in præscriptione regulari & ordinaria, secus in anomala ex privil. *L. bene a Zenone,* qua acquirens a Principe illico est tutus, nam hæc securitas non procedit ex vi temporis, nec ratione personæ acquirentis simpliciter; sed cooperante principaliter persona Principis distrahentis, cujus scientia non debet nocere acquirenti, cum utatur persona authoris pro sua indemnitate & securitate inducenda, lapso tamen quadriennio. *L. Pomponius* 13. *ff. de acquir. possess.* Bovius *de statutor. Urbis præscriptione gl.* 19. *n.* 125. *vers. ego autem. fol.* 119. & Cyriac. *controv.* 531. *num.* 66. & *seq.* Vide etiam *controv.* 532. *n.* 1. & *n.* 16.

Mala fides donantis impedit præscriptionem decem 27
vel viginti annorum donatarii, & multo magis præscriptionem extraordinariam, quæ facilius tollitur. Socin. Jun. *cons.* 69. *n.* 54. *vol.* 1. & *cons.* 145. *n.* 53. *vol.* 1. Cyriacus *controv.* 533. *n.* 68. & 69.

Malam fidem fovet emens rem a persona prohibita, 28
quam scire deberet, quod non possit alienare. *L.* 1. *C. de bon. mater.* Cyriac. *l. c. a n.* 14.

Malæ fidei possessor repetit omnes expensas necessa- 29
rias in re factas. *L. domum. C. de rei vendic.* Bart. *in L. in fundo. n.* 6. & 11. *ff. eodem.* Castr. *cons.* 270. *n.* 4. *vers. quantum vero ad ædificia vol.* 2. Boss. *in tit. de Princip. nu.* 31. *vers. de impensa necessaria.* Franch. *de* 110. *nu.* 5. Cyriac. *controv.* 672. *n.* 12.

Malæ fidei præsumptio cessat in personis theologis, 30
& bonæ conscientiæ. Rol. *cons. n.* 1. *lib.* 4. Farin. *decis. noviss.* 316. & *cons.* 50. *nu.* 13. *l.* 1. Novar. *in sum. Bullar. comment.* 127. *de usur. super Bulla Pii V. n.* 6. *vers. qualitate persona.* Tranchedin. *cons.* 85. *n.* 8.

MALA VITA.

Mala Vita.

Mala vita facit indicium contra Reum, quia semel 1
malus semper præsumitur malus. Mascard. *de prob. conclus.* 831. Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 89. *nu.* 133. Farin. *in prax. quæst.* 23. Ciarl. *controv. for. cap.* 12. *num.* 36. Alciatus *de præs. reg.* 2. *præs.* 7. Simanca *de Cathol. instit. cap.* 50. *n.* 15. Gail. *lib.* 2. *obs.* 109. *n.* 5. Gabr. *de malef. concl.* 17. *num.* 12.

Mala nova nuntiantes. Vide *Nuntiantes.*

Mala tolerantur, ut vitentur majora scandala. Za- 2
mara *de off. jud. quæst.* 8. *n.* 3. Tranched. *cons.* 40. *n.* 23.

MALEDICTIO.

Praxis maledictionis.

1 Maledictio est maximum malorum, quæ pater aut genitores possunt inducere super filios, Ciarlin. *contr. for. cap.* 117. & habet quamdam vim maleficii. Rota apud Ludovis. *dec.* 414. *n.* 2.

2 Maledicens seu mala loquens de Principe regulariter a Judice non punitur, quia si ex levitate id facit, contemnendum est, si ex insania, miseratione dignus est, si ex injuria remittendus est ad Imperatorem. *L. un. C. si quis. Imper. maledix.* Natta *conf.* 592. *&* 597. Menoch. *de arbitr. cas.* 377. *a nu.* 10. Gig. *de crim. læsæ Majest. tit.* 1. *quæst.* 40. Caball. *r sol. crim. cas.* 235. *n.* 3. Crav. *conf.* 6. Dec. *conf.* 256. Secundum quos talis non committit crimen læsæ majestatis. Mascard. *de prob. conclus.* 462. Bajard. ad Clar. *in §. læsæ n.* 11. *vers. Item adde.* Quo tamen casu puniendus est a Principe pœna arbitraria ad attendam petulantiam subditorum. Afflict. *dec.* 265. *a num.* 61. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 50. Farin. *quæst.* 105. *inspect.* 10. Cyriac. *controv.* 26. *num.* 33. *& seqq.* Nisi injuria seu maledictio esset ita atrox, ut graviter læderet famam Principis. Decian. *l.* 1. *cap.* 29. Clar. *in §. læsæ majest. sub n.* 1. Bursat. *conf.* 147.

3 Lim. quoad eos, qui carmina, cantilenas, & literas vulgo pasquinatas in dedecus sui Principis componunt; quia tales committunt crimen læsæ, & uti tales puniuntur. Salycet. & Gl. *in L. un. & in L. famosi ff. ad L. Jul. majest.* Caball. *l. c. a n.* 25.

4 Porro etiam illi puniuntur, qui mala & contumeliosa loquuntur de suo Dominio feudatario, quia tales feudatarii gerunt vicem Principis in loco infeudato. Castr. *conf.* 34. *vers. Reges ergo. vol.* 2. Socin. Jun. *conf.* 76. *num.* 1. *& conf.* 126. *nu.* 1. *vol.* 3. Peregr. *conf.* 25. *num.* 5. *vol.* 5. Farin. *d. quæst.* 105. *n.* 389. *&* 392. ubi ait hoc procedere non tantum in maledicto, sed etiam in quolibet verbo contumelioso, & injuriam ac maledictum in Principem esse maximum delictum pœna arbitraria puniendum. Idem Farin. *quæst.* 106. *num.* 416. Menoch. *de arbitr. cas.* 377. *nu.* 13. & alii apud Cyriac. *controv.* 26. *num.* 37. *& seq.* Et ideo, qui irreverenter de Domino suo loquitur, meretur puniri. Ursill. ad Afflict. *dec.* 265. *nu.* 26. *&* 27. Put. de syndicat. *in verb. Notorium Judici cap.* 1. *sub n.* 13. & quidem pœna extraordinaria.

MANDATUM.

Praxis mandati.

§. I.

De mandatis, seu preceptis qualiter sint relaxanda?

1 Mandatum vel præceptum in Judicio secundum communem praxim solet concedi cum clausula justificatoria. Sperell. *dec.* 53. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 57. Quia judicia non sunt ab executione inchoanda, aliter mandatum vel præceptum est nullum. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 533. Sperell. *l. c. n.* 3. & nunquam transit in judicatum, & semper ab illo potest appellari. Scaccia *de appell. quæst.* 12. *n.* 160. Gail. *lib.* 1. *obs.* 13. *&* 19. Ludovis. *dec.* 105. Gratian. *discept. for. cap.* 239. *n.* 16. Ecclesia *obs. for.* 115. per totam, debet intimari sicuti citatio. Pajatell. *expedit. & annot.* 80.

2 Mandatum cum clausula justificatoria Reo non comparente manet firmum. Gail. *lib.* 1. *obs.* 19. Dummodo a parte Actrice ejus contumacia fuerit accusata. Gail. & Sperell. *ll. cc.* Scaccia *de Jud. l. c. num.* 17. & mandatur executioni parte non audita, licet appellaverit vel opponat in termino executionis, nisi expensis refusis. Ecclesia *d. obs.* 115. Scaccia *de sent. & re jud. gl.* 14. *quæst.* 5. *a n.* 5.

3 Mandatum cum clausula justificatoria per comparitionem in simplicem citationem resolvitur etiam in novi operis nuntiatione, nisi nuntians paratus sit de Jure suo docere. Scaccia *de jud. l. c.* Maranta *in spec. par.* 6. Qui tamen Scaccia in nuntiatione novi operis tenet contrarium, in quo potest fieri monitorium, vel præceptum etiam sine clausula justificatoria. Quem vide *l. c. nu.* 18. & Gail. *l.* 1. *obs.* 13. Et quando mandatum est justificatorium, semper est interlocutorium. Maranta *l. c.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 19. Ecclesia *obs. for.* 115.

4 Mandatum, seu præceptum alicui factum de non discedendo a domo ad vitanda scandala ob rixas non valet, nisi simile fiat alii parti. Cyriac. *controv.* 101. *n.* 13. Hercul. *de caut. de non offen. cap.* 31. Vulpe *de pace. quæst.* 79. Mar. Antonin. *lib. var. res.* 3. *n.* 1. *&* 4.

5 Mandatum Judicis, multo magis Principis, contemnens punitur pœna arbitraria, licet fuerit in illo comminata indignatio Principis, si contemptus tamen fuerit in re levi, leviter punitur, uti exilio brevi; quamvis secundum alios verbaliter tantum puniatur. Cabal. *res. crim. cas.* 30. Farin. *lib.* 1. *qq. crimin. quæst.* 19. Menoch. *de arbitr. cas.* 365. Porro contemptus plus dicit, quam simplex non comparitio, vel paritio. Cabal. *l. c. res. cas.* 85. Farin. *l.* 1. *qq. crim. quæst.* 18. *n.* 17. Idem dic de contemnente mandatum Jud. Ecclesiastici, Cabal. *l. c.* Toller. *in pract. crim. par.* 2. *cap.* 10. *n.* 24. Farin. *l. c.*

6 Mandatum pœnale potest fieri tribus in casibus. Primo ad evitandum aliquid futurum & imminens periculum & damnum. Secundo ad inveniendam veritatem alicujus criminis. Tertio cum fit contra aliquem delinquentem. In primo casu potest relaxari etiam sine causæ cognitione. Gail *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 5. etiam absque clausula justificatoria. & *obs.* 13. Quia in periculo receditur a regulis juris communis, & tunc Judex tenetur inchoare præceptis ad obviandum malis. Ad inveniendam vero veritatem potest fieri ante specialem inquisitionem, dummodo aliquo modo constet de corpore delicti. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 58. contra delinquentem non valet, si nulla præcessit suspicio; quia Judicia non possunt inchoari a præceptis. Scaccia *l. c. n.* 4. tunc vero sine aliis indiciis non potest examinari ut Reus. Scaccia *l. c. n.* 7.

7 Mandatum, vel præceptum, quod transiit in judicatum non potest revangari, sed facit de albo nigrum, & de nigro album. Tranchedin. *conf.* 12. *n.* 9. & Surd. *conf.* 260. apud eundem. Andreol. *controv. for.* 94. *n.* 1. & *controv.* 5. *n.* 2. Peregr. *conf.* 88. *n.* 4. *lib.* 1.

8 Mandatum Judicis de non offendendo frangit, qui provocat inimicum ad pugnam, eundo cum sociis armatis ad ejus domum, vel propter insultum. Caball. *res. crim. cas.* 231. *n.* 1. ubi Herculan. *de caut. de non offen. cap.* 30. *num.* 12.

9 Mandatum de non solvendo eodem modo conceditur, quo sequestrum. Ecclesia *obs. for.* 202.

§. II.

Diversa mandata, & qualiter Communitati intimanda?

10 Mandatum, vel præceptum Communitati factum est illi intimandum, ut incurrisse pœnas mandati maxime in pœnam excommunicationis declarari possit. Sufficit autem quod Præfectus illius fuerit monitus ad congregandam Communitatem, & si non fecit, licet Communitas non fuerit congregata & citata, & mandatum non fuerit illi intimatum collegialiter, adhuc habetur pro intimato collegialiter. Rota apud Rubeum *par.* 5. *dec.* 502. *tom.* 2. Ludovis. *dec.* 584. ubi Beltram. *num.* 6. *vers. si tamen Universitas.* juxta Casp. *si Capitulum de concess. preb. in* 6. Rota *dec.* 15. *de Jud.* Crescent. *dec.* 18. *de sent. & re jud.* Seraph. *dec.* 1094. Sicut omnis impediens, ne citari possit, habetur pro citato. *cap. quoniam frequenter. §. porro. ut lite non contest.* ubi gl. *in verb. impedit.* Vide etiam Universitas.

11 Mandatum excessivum executioni demandatum corruit in totum. Rota apud Bich. *dec.* 99. *nu.* 7. & parte instante debet in totum revocari, ita ut nec sit locus etiam ejus reformationi, ut spolium, quod causavit, purgetur. ibi. *num.* 8. *& dec.* 218. *num.* 16. Bert. *in L. si non fortem. §. si centum.* ubi Jas. *nu.* 2. *ff. de condict. indeb.* Bart. *in L. certi cond. §. quoniam. num.* 2. *ff. si cert. pet.* Afflict. *dec.* 218. *num.* 3. *&* 4. Rota *dec.* 359. *num.* 8. *par.* 1. *recent.* & coram Ludovis. *dec.* 485. *num.* 4. Rota *dec.* 205. *par.* 2. *divers.* Put. *dec.* 315. *lib.* 1. At vero

12 Mandatum excessivum, si non fuit executioni de-

mandatum, sustinetur pro summa debita. Bich. *dec.* 562. *num.* 22. *& dec.* 574. *n.* 22. Rota *dec.* 388. *num.* 4. penes Duran. Adden. ad Burat. *dec.* 96. *num.* 6. Sallust. *in prax. lib.* 1. *cap.* 37. *n.* 4.

13 Relaxatum contra hæredem intelligitur implicite relaxatum contra bona hæreditaria, idque declarari potest a Rota, cui a dicto mandato commissa reperitur causa appellationis cum clausula, *si quid exequendum.* Bich. *dec.* 574. *n.* 23.

14 Relaxatum contra defunctum exequi debet contra ejus bona hæreditaria, quatenus hæres de bonis hæreditariis rationem reddat, alias exequi potest contra bona propria. Bich. *dec.* 562. *n.* 9.

15. Mandatum executivum pro damnis & interesse adhuc non liquidatis decerni potest, dummodo ante illius executionem fiat liquidatio. Bich. *dec.* 266. *num.* 3. 8. *&* 9. ubi Bart. *in L.* 1. *num.* 8. *ff. de eden.* & *in L.* 2. *num.* 5. *C. de sent. qua sin. cert.* Benedict. de Barriis. *de guarentigia par.* 1. *quæst.* 2. *col.* 2. *vers. sed tamen.* Canar. *de execut. instrum. num.* 32. Ratio est, quia obligatio ad damna & interesse est omni respectu præsens, nec dicitur habere diem aut conditionem. Gallesi. *de oblig. Camer. quæst.* 35. *num.* 10. *vers.* 35. *nu.* 10. *vers. aut in promissione.* Scaccia *de appell. quæst.* 17. *limit.* 9. *a n.* 35. Gratian. *discept. for. cap.* 922. *nu.* 18. *&* 19. Rota *dec.* 224. *n.* 3. coram Ludovis.

16 Relaxatum pro certa summa defectu liquidationis corruit. Ita Bich. *dec.* 526. *n.* 37. Jas. *in L.* 2. *sub nu.* 31. *vers. ego etiam. ff. de eden.* Dec. *cons.* 322. *nu.* 3. Socin. *cons.* 89. *n.* 1. *lib.* 3. Roman. *cons.* 21. *n.* 5. Rota coram Ludovis. *dec.* 224 *n.* 2.

17 Mandatum executivum est exequendum, quamvis opponatur exceptio, si hæc requirit altiorem indaginem. Buratt. *dec.* 803. *n.* 9. Zachias *de oblig. Camer.* apud Bich. *dec.* 481. *n.* 29.

18 Mandatum de associando obtineri potest a Venditore, si sibi reservavit dominium in instrumento venditionis, cum dominium & possessio retenta dicantur. *L. si ejus. ff. de serv. expor.* Bald. *in L. creditores nu.* 8. *C. de pignor.* Gratian. *discept. for. cap.* 523. *n.* 15. Rota *in Rom Vinea.* 14. *Maii* 1636. *coram Priovano.* quam citat Bich. *dec.* 157. *n.* 12. De associando vero pro fructibus census extincti relaxatum est notorie injustum. Cenc. *de cen. fib. quæst.* 119. *a n.* 1. Rota *dec.* 651. *n.* 4. coram Cavaller. *dec.* 270. *n.* 4. & apud Cenc. *dec.* 540. *n.* 1. Bich. *dec.* 552. *n.* 3.

19 Mandatum de immittendo absque partis citatione est actus extrajudicialis. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 15. Gomez. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. *in annot. contra nullit. & attent. n.* 32. Bich. *dec.* 309. *num.* 11. *& dec.* 440. *n.* 3. Indefinite prolatum comprehendit omnem modum licitum, quo possessio apprehendi valet. *L. si pluribus. ff. de leg. L. si servitas. ff. de servit. urb. præd.* Alex. *cons.* 171. *num.* 5. *lib.* 2. Surd. *dec.* 210. *num.* 8. Beroys. *cons.* 141. *num.* 2. *lib.* 3. Bich. *dec.* 392. *n.* 7. De immittendo in possessionem bonorum hæreditariorum nemine citato relaxatum cum solis clausulis *sine præjudicio habentium meliora & potiora jura, & dummodo possessio sit vacans*, est actus extrajudicialis. Bich. *d. dec.* 440. *num.* 2. *&* 3. & ideo ex eo lis non inducitur.

§. III.

Mandata aliqua invalida.

20 Mandatum ultra summam debitam relaxatum a Judice est nullum in totum, nisi in actis constet de veritate. Item nisi essemus in dubio. Item nisi constaret, quod is, ad cujus favorem fuit relaxatum, ex dicto tempore erat creditor in æquali summa. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 6. ubi Rota Alex. *cons.* 49. *lib.* 2. Bart. & Castr. *in L. non sortem. ff. de condit. & demonstrat.* qua cum sit interpositum partim pro vera, partim pro falsa causa, ratione individuitatis est nullum in totum. Rota apud Put. *dec.* 323. *lib.* 1.

21 Mandatum ad exigendum an & quando habeat vim cessionis. vide Capon. *discept. for.* 339. qui citat Scacc. *de commerc.* §. 2. *gl.* 5. *n.* 256. *&* 257. Vide etiam Bertazol. *de clausf. instrum. clausf.* 29. *gl.* 2. Non habetur loco solutionis, donec creditor quantitatem cessam exegerit. Osasc. *dec.* 62. Surd. *cons.* 22. Mastrill. *dec.* 179. Gratian. *discept. for. cap.* 64. *nu.* 25. Pajarell. *expedit. & annot.* 42. Nisi cessio fuisset facta in solutum, aut præter cessionem intervenerit datio in solutum, quia tunc videtur res ipsa debita soluta, & cedens ipso jure liberatur, & periculum omne est creditoris, qui nomen cessum acceptavit. Pajar. *l. c.* Dec. *cons.* 99. *num.* 4. Socin. *cons.* 37. *num.* 13. *&* 20. *vol.* 4. Surd. *cons.* 145. *n.* 20. *vers. quia ubi debitor.*

22 Mandatum executivum relaxatum nullo præcedente decreto est nullum, nec sanatur per Judicis subscriptionem. Rota apud Merlin. *dec.* 202. quia talia subscriptio tanquam actus extrajudicialis, qui etiam nulla præcedente causæ cognitione ad libitum fieri poterat, non æquipollet decreto, multo magis si mandatum nullam præfigit quantitatem solvendam, præsertim si nulla præcessit debiti liquidatio. Rota *in Abbanen. spolii.* 8. *Feb.* 1610. *coram Penia* apud Merlin. *l. c. n.* 3. *L. hæc autem.* §. 1. *ff. ex quib. caus. in possess. eat.* Bald. *cons.* 165. *nu.* 1. *lib.* 4. Surd. *cons.* 186. *n.* 24. Rota *dec.* 409. *n.* 6. *par.* 1. *& dec.* 365. *n.* 7. *par.* 2. *recent.*

23 Mandatum procuræ ad omnes causas motas & movendas, coram quibuscumque Judicibus, se extendit etiam ad causas Ecclesiasticas, & substitutio facta vigore dicti mandati generalis pariter se extendit ad causam particularem, maxime quando substituens ad hanc signanter respexit, idque desumitur ex actibus antecedentibus & subsequentibus, junctis præsertim aliis actibus judicialibus successive factis, ex quibus substitutio declaratur. Buratt. *dec.* 927. *n.* 6. *&* 7. *L. si procuratorem. ff. mandati.* Surd. *cons.* 418. *n.* 11. Gratian. *discept. for. cap.* 824. *n.* 48. Osasc. *dec.* 167. *n.* 26. Bich. *dec.* 72. *a n.* 3. *usque ad n.* 6.

§. IV.

De Mandatis procura, & de Mandatis cum libera.

24 Mandatum procuræ continens clausulam *Prout Procuratori videbitur & placuerit.* amplam tribuit facultatem faciendi, quidquid procuratori placuerit, & si præscripsit Procuratori certum modum seu formam contrahendi, uti juxta formam & tenorem Brevis, talia clausula refertur ad alia non deposita in Brevi, ne mandans videatur in continenti se corrigere. Paris. *cons.* 57. *a n.* 74. *lib.* 2. Alex. *cons.* 21. *n.* 1. *lib.* 7. Castr. *cons.* 335. *n.* 3. *lib.* 1. Dec. *cons.* 493. *n.* 10. Socin. jun. *cons.* 129. *n.* 54. *lib.* 1. Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 7. *n.* 143. Rota *dec.* 79. *n.* 10. *par.* 6. *recent.* Alex. *cons.* 129. *n.* 53. *lib.* 2. Bich. *dec.* 98. *n.* 19. *&* 20.

25 Mandatum procuræ generale cum libera non complectitur ea, quæ requiritur speciale mandatum, & multo minus ea, per quæ principalis incidit in pœnam. *L. pater. ff. quæ in fraud. cred. L. si procurator.* ubi Jas. *num.* 4. & Fulgos. *ff. de cond. indeb.* Felin *in cap.* 1. *n.* 8. *ut lite non contest.* Rota *dec.* 95. *sub n.* 3. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 175. *nu.* 21. Neque in dubio porrigitur ad delictum, neque ratificatio. gl. *in cap. dilecto. verb. generalis. de præb.* Jas. *in L. si Procurator num.* 4. *ff. de condict. indeb.* Rota *dec.* 201. *n.* 4. *par.* 2. *recent. & dec.* 602. *n.* 4. *par.* 2. *recent. & in una Cæsar augustana. distribut.* 7. *Novemb.* 1636. *coram Coccino.* apud Bich. *dec.* 195. *n.* 12. Vant. *de nullit. ex def. mand. n.* 89. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. *n.* 38.

26 Mandatum vero cum libera resultat ex clausula generali. *Generaliter &c. promittens.* &c. Rota *dec.* 374. *n.* 23. *&* 36. *par.* 5. *recent. gl. in L. transactionis verb. Derogatur. C. de transact.* & *in cap. qui ad agendum. verb. concessa, de procur. in* 6. Decian. *cons.* 103. *n.* 10. *lib.* 3. Alex. *cons.* 4. *n.* 10. *lib.* 5. Rota *dec.* 414. *n.* 3. *par.* 2. *recent.* quod tamen intelligitur de actu utili, & in casu dubio, si sermo est de transactione; non vero quando est jus clarum. Cyriac. *contr.* 278. *n.* 59. *&* 60. Surd. *cons.* 431. *n.* 37. *&* 38. Rota *dec.* 696. *n.* 4. *par.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 500. *n.* 38. Afflict. *dec.* 305. Pratus ad Pasqual. *par.* 1. *cap.* 2. *ad n.* 21. ubi quod mandatum cum libera eandem habet naturam ac speciale. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 6. Magon. *dec. Lucen.* 52. *num.* 6. Cresc. *dec. n.* 3. Osasc. *dec.* 38. *num.* 37. Et resultat, quando procuratori datur facultas ad faciendum, quod faceret ipse Principalis. Afflict. *dec.* 305. *num.* 4. Rota post Cenc. *de*

cens.

cenſ. dec. 182. num. 2. Quale mandatum etiam cum libera poteſtate transigen. non reſultat ex mandato ad lites cum facultate fatendi debitum, juramentum præſtandi, & cum promiſſione non contraveniendi, juxta veriorem, & magis receptam ſententiam. Alex. conſ. 41. n. 4. verſ. nec habet obſtare. & num. 5. lib. 3. Dec. conſ. 500. n. 12. Surd. conſ. 160. n. 35. Giurba obſ. 69. num. 9. Bich. dec. 542. n. 26. contra Bart. in L. Procurator 58. n. 4. ff. de Procurat. Jaſ. in L. tranſact. num. 8. C. de tranſact. Covar. lib. 1. var. reſ. cap. 6. n. 4.

27 Mandatum procuræ ad lites non præbet facultatem tranſigendi, niſi inſimul demandata fuerit libera adminiſtratio omnium bonorum, & totius cauſæ. Bich. l.c. n. 28. Surd. conſ. 160. num. 36. Alciat. conſ. 67. nu. 10. lib. 8.

§. V.

Quando Mandatum debeat eſſe ſpeciale?

28 Mandatum ad exigen. penſionem debet eſſe ſpeciale, præſertim quando adeſt forma in decreto annullativo penſionis præſcripta. Bart. in L. vero procurat. n. 2. ff. de ſolut. Rota in una Lucana penſion. par. 4. recent. dec. dec. 585. n. 4. Bich. dec. 40. num. 16. Item pro exactione ſortis & retrovenditione cenſus. Seraph. dec. 831. a n. 2. Rota dec. 373. num. 6. par. 1. recent. Bich. dec. 50. n. 9. Item ad repudiandam hæreditatem. Alex. conſ. 78. n. 14. lib. 5. Natta conſ. 230. n. 8. Surd. conſ. 281. n. 31. Ludoviſ. dec. 268. n. 7. Bich. dec. 66. n. 4. quia quæ pendent ab animo, non poſſunt explicari per procuratorem carentem ſpeciali mandato.

29 Mandatum a Procuratore ſive ſpeciale, ſive generale eſt probandum ſaltem per duos conteſtes, quia Procuratori non creditur, ſi aſſerit, ſe habuiſſe mandatum ſpeciale. Imola conſ. 91. num. 1. & 2. Dec. conſ. 510. num. 2. Genua de ſcript. priv. tit. de apoch. manu tertia conſcript. num. 21. Gratian. diſcept. for. cap. 948. n. 15. Bich. l.c. n. 5.

30 Mandatum ſpeciale requiritur, ut maritus poſſit vendere rem propriam uxoris. Alber. in L. maritus. num. 4. in fin. C. de procur. Alex. conſ. 90. n. 5. lib. 2. Honded. conſ. 66. num. 87. lib. 1. Bich. dec. 157. num. 2 & dec. 179. num. 16. Sicut etiam ad hypothecandum. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 3. quaſt. 101. Item ad conſignandum claves animo dimittendi dominium & poſſeſſionem. gl. in L. Procurator cui. in fin. ubi Bart. ff de procurat. Abb. in cap. poſitionum 1. in fin. de procur. Feder. de Sen. conſ. 177. num. 1. & 4. Dec. conſ. 402. num. 9. Rota dec. 377. num. 5. par. 1. recent. Bich. dec. 500. num. 12. Item ad tranſigendum, neque ſufficit ad lites ſeu generale ac negotia. L. tranſactionis. C. de tranſact. L. mandatum generale ff. de procurat. Rota dec. 414. num. 2. par. 2. & dec. 529. nu. 1. par. 4. recent. & 54. num. 4. coram Burat. ubi Adden. litt. B. & quidem ab omnibus, quorum nomine fuit inita tranſact... L. 1. §. cum igitur. C. de tranſact. Bich. l. c. num. 27. dummodo concurrat utilitas tranſactionis, ut dictum fuit ſupra. Nam tranſactio tantum dat, quantum ſententia Judicis dare poſſet. Bich. l.c. n. 28. Item ad ratificandam tranſactionem ſine ſpeciali mandato factam requiritur ſpeciale mandatum. gl. in cap nonnulli. verb. ſine ſpeciali. de reſcript. Jaſ. in L. licet. n. 10. lim. 4. C. de procur. Gabr. conſ. 194. n. 6. lib. 1. Cephal. conſ. 442. n. 83. Honded. conſ. 28. n. 27. lib. 1. Bich. l.c. num. 41. Item ad reſpondendum poſitionibus. Covarr. pract. qq. cap. 20. Poſt. de manut. obſ. 83. nu. 18. Michalor. de poſit. cap. 23. num. 4. Cyriac. controv. 13. num. 3. ubi Rota.

§. VI.

An & quando præſumatur, & quomodo probandum?

31 Mandatum procuræ præſumitur in antiquis ex aſſertione Notarii aſſerentis, quod talis docuit in actis de mandato procuræ. Gabr. de procurat. concl. 1. num. 9. Menoch. de præſ. lib. 2. præſ. 33. num. 25. Gratian. diſcept. for. cap. 737. nu. 20. Put. dec. 342. lib. 3. Caſſad. dec. 3. num. 4. de procurat. Rota dec. 440. num. 5. par. 2. dec. 503. num. 3. par. 1. recent. & accedentibus aliis præſumptionibus dicitur plene probatum. Ang. conſ. 261. num. 4. Aym. conſ. 73. num. 19. Bich. 71. nu. 10. & 11.

32 Mandatum præſumitur in filio comparente pro patre in judicio ob ſanguinis conjunctionem, ac fiduciam paternam. Abb. conſ. 7. num. 4. Mant. de tacit. lib. 7. tit. 5. num. 11. Rota in una Bonon. fideic. 22. Jun. 1639. coram Rojas & Bich. dec. cit. 71. num. 12. quæ tamen præſumptio ceſſat, ſi producitur mandatum inſufficiens. Pariſ. conſ. 43. num. 75. lib. 2. Coccin. dec. 96. num. 3. Rota inter recent. dec. 211. num. 1. verſ. tum quia. & dec. 754. num. 3. par. 2. & dec. 312. num. 6. par. 4. quod procedit, quando mandatum inſufficiens producitur ab eo, qui allegat præſumptionem alterius mandati, quia producendo videtur ſe reſtrinxiſſe ad mandatum productum. Achil. dec. 7. de procur. alias cum detur multiplicatio mandatorum, ut dixit Rota coram Coccino, quam citat Bich. l.c. num. 21. compatibilia ſunt duo mandata, præſumptum ſcilicet & verum. Et tunc exiſtentia unius mandati non facit ceſſare præſumptionem alterius. Ruin. conſ. 35. num. 12. lib. 1. Rota in una Cremon. penſ. 26. Jan. 1609. coram Sacrato apud Bich. l. c. num. 22. quamvis concordaret dies, annus, & Notarius, quia non eſt impoſſibile, quod ſub eadem die & per eundem Notarium rogentur plura & diverſa mandata. Subſtitutio vero facta vigore mandati inſufficientis inſufficiens pariter eſt. Bich. nu. 18. & generaliter, quando mandatum præſumatur, vide Maſcard. de prob. concluſ. 106. Riccium in prax. par. 1. reſ. 85. Ciarlin. controv. for. cap. 49. num. 13. Rotam apud Merlin. dec. 68. & 302. ubi præſumitur ex productione jurium. Caſſad. dec. 3. num. 5. de procur. Capuap. dec. 183. num. 3. par. 2. Rota coram Ludoviſ. dec. 44. num. 4 quæ tamen in perſona domeſtica non eſſet urgens, quia hæc poteſt ſurripuiſſe jura. Ita Bertam. ad Ludov. loc. cit. n. 10.

33 Mandatum præſumptum reſultat ex ſcientia, & patientia ejus, cujus nomine lis agitur, præſertim ſi concurrant adminicula, alias non. Innoc. in cap. ex part. num. 2. de reſcript. Abb. in cap. cum olim. num. 8. de off. Deleg. Mant. de tacit. lib. 7. tit. 7. num. 4. Caſſador. dec. 3. num. 5. de procur. Rota dec. 165. num. 7. par. 4. recent. Bich. dec. 109. num. 3. Ludoviſ. dec. 44. num. 2. ſicut etiam ex ſcientia & patientia partis, & illius præſentia. Ludoviſ. l. c.

34 Mandatum præſumptum in procuratore emente elicitur ex ſolutione ſummæ non modicæ quantitatis pretii; quia veriſimile non eſt, quod Procurator voluerit ſolvere de proprio. Caſſad. dec. 3. num. 4. de procur. Rota dec. 2. de cauſ. poſſeſſ. & propriet. in antiq. & dec. 80. numer. 3. inter recent. & coram Ludoviſ. dec. 324. num. 6. Bich. dec. 113. num. 5. Item ex ſucceſſiva rei emptæ fructuum perceptione & locatione. L. Paulus. ff. rem rat. hab. L. ſed Julianus. §. fin. ff. ad S. C. Mac. Aym. conſ. 106. Surd. dec. 208. numer. 8. Rota dec. 136. num. 5. par. 4. recent. apud Bich. l. c. num. 7.

35 Mandatum præſumitur in filio, ſi exegit pecunias, quarum exactio ad patrem ſpectabat, ipſo ſciente & patiente; nam ſciendo, & patiendo cenſetur filium ad exigendum præpoſuiſſe. L. 1. §. magiſtrum. ubi Bart. num. 2. ff. de exercit. act. L. quicunque §. non tamen. ff. de Inſtit. act. L. ſi remunerandi §. ſi paſſus. L. ſi fidejuſſor. ff. mandati. Menoch. conſ. 145. num. 41. Gratian. diſcept. for. cap. 677. num 24. & 26. Afflict. dec. 308. num. 7. & 8. Larrea deciſ. Granat. c. 5. n. 20. Bich. dec. 135. num. 15. Et ſcientia patris deſumi poteſt ex cohabitatione cum filio. L. octavi. ff. un..o cognat. Ruin. conſ. 123. num. 18. lib. 5. Rota dec. 663. num. 5. par. 1. diverſ. Tum ex inveriſimilitudine, quod pater, cui incumbit onus, non inveſtiget, a quo redditus exigantur, & quod ignoret id, de quo debet eſſe ſolicitus ratione proprii officii & intereſſe. Abb. in cap. innotuit. n. 9. de elect. Dec. conſ. 160. n. 5. Burſatt. conſ. 292. n. 7. Menoch. de præſ. lib. 6. præſ. 23. n. 66. Surd. dec. 182. nu. 9. Rota de 166. par. 1. diverſ. Bich. l. c. nu. 18. Item ſi pecunias pro patre exegit, & illas deſcripſit ſub nomine patris in libro, in quo pater ſimiles exactiones ſcribere ſolebat. Burat. dec. 113. n. 25. Bich. l.c. n. 19. Præſertim ſi in eodem libro filius adnotavit alias partitas per patrem exactas. Bich. n. 20.

Man-

36 Mandatum præsumitur in solvente, si frater est debitoris, & agitur de summa non modica, & libri mercatorum probant etiam pro tertio contra tertium. Surd, dec. 199. n. 11. Rota dec. 302. n. 5. coram Greg. XV. dec. 98. n. 13. & 14. par. 6. recens. & Rota apud Bich. dec. 216. num. 14. & 15. Imo quandoque etiam ex impensa unius ducati, talis tamen præsumptio non militat, nisi impensa probetur aliunde, uti in homine privato. Put. dec. 329. n. 3. lib. 2. Rota dec. 40. n. 6. vers. & etiam unius ducati dec. 529. num. 5. par. 1. recent. Bich. dec. 221. num. 14.

37 Mandatum præsumitur etiam ex jurium productione, notabili impensa, aliisque conjecturis. Bich. dec. 430. num. 2. Seraph. dec. 933. num. 2. Adden. apud Ludovis. dec. 330. n. 5. apud Bich. dec. 430. num. 2. & 3. Etiam in tertio solvente pecuniam considerabilem, maxime quando præcedens obligatio concurrit. Mant. de tacit. lib. 7. tit. 6. n. 3. Burat. dec. 509. n. 2. post Post. in tract. de manut. Bich. dec. 589. n. 1.

38 Mandatum procuræ tam in solvente, quam in recipiente pensionem satis præsumitur ex pluralitate solutionum, ex notabili summa soluta ex præcedenti reservatione pensionis, juncto ulterius adminiculo, seu verius probatione resultante ex sententia Rotali, de qua apud Bich. dec. 657. & ex mandato præsumpto probatur quasi possessio exigendi manutenibilis.

39 Mandatum Episcopi ut præsumatur in Vicario confirmante donationem Jurispatronatus, requiritur ultra temporis lapsum observantia triginta, vel quadraginta annorum. Bich. dec. 277. num. 7. Rochus de Jure per. verb. ipse sub n. 87. Put. dec. 355. n. 2. lib. 1. Rota dec. 122. nu. 6. & dec. 406. n. 3. par. 1. recent.

40 Mandatum procuræ probatur etiam conjecturis. Dec. cons. 36. num. 8. Seraph. dec. 1326. n. 2. Bich. dec. 55. nu. 17. Cassador. dec. 3. nu. 4. procurat. Ludovis. dec. 44. nu. 1. Rota dec. 140. num. 13. par. 5. recent. & dec. 564. num. 2. coram Buratt. Alias debet probari per duos testes, adeo ut non credatur hæredi asserenti, se aliquid fecisse de mandato testatoris. Dec. cons. 510. num. 2. Rota dec. 60. n. 12. par. 7. recent. Imol. cons. 91. num. 1. Bich. dec. 130. n. 4. Neque probatur ex attestatione Notarii asserentis, talem comparuisse in actis cum mandato procuræ, si principaliter dubitatur de mandato comparentis. Mant. de tacit. lib. 7. tit. 4. n. 6. Cavaller. dec. 272. num. 5. Rota inter recent. dec. 783. n. 4. par. 3. & coram Ludovis. dec. 275. n. 5. Bich. dec. 195. n. 2.

41 Mandatum ad recurrendum ad Judices Laicos præsumitur datum ab eo, cujus interest. Greg. XV. dec. 96. n. 2. & 3. maxime quando agitur ad effectum censurarum. Adden. ad Greg. XV. num. 7. ubi quod hæc præsumptio non procedat, quando agitur de gravi præjudicio, uti de incursu censurarum, sed tantum ad effectum denegandi audientiam. Rota dec. 751. num. 3. par. 2. recent.

42 Mandatum potest dari etiam per litteras. L. 1. L. si procuratorem absentem. ff. de procur. Clem. 1. eodem tit. Burat. dec. 190. num. 1. Genua de Scriptura priv. lib. 3. quæst. 14. num. 1. & 7. fol. 129. maxime junctis adminiculis, uti per litteras de aviso. Bich. dec. 481. n. 7. & 8.

§. VII.

De revocatione mandati & miscellanea.

43 Mandatum procuræ Beneficiati ad locandum, & exigendum fructus Beneficii exspirat per illius resignationem, quia Clem. fin. de procur. quamvis loquatur de morte naturali, procedit tamen etiam in morte civili. Rota apud Bich. dec. 76. num. 6. & 7. Rom. cons. 374. Sarnen. super reg. de annali, quæst. 62. num. 2. Rota dec. 28. de Procur. in nov. Cassad. dec. 2. num. 2. de appell. Bich. dec. 76. num. 6. & 7.

44 Mandatum procuræ præscribens Procuratori certam formam contrahendi v. g. juxta formam Brevis apostolici, licet continet clausulam; Et prout Procuratori videbitur, & placebit, est omnino servandum juxta formam præscriptam, quia dicta clausula referenda est ad alia, non ad disposita in Brevi, ne mandans videatur in continenti se corrigere, Paris. cons. 47. num. 74. lib. 1. Alex. cons. 21. num. 5. lib. 7. Lancell. Gallia cons. 53. num. 22. Dec. cons. 493. num. 16. Socin. jun. cons. 129. num. 54. lib. 1. Moneta de commut. ult. vol. cap. 7. n. 143. Rota dec. 79. nu. 10. par. 6. recent. Bich. dec. 98. n. 18. & 19.

45 Mandatum procuræ, si continet facultatem renuntiandi, talis facultas non porrigitur ad jus futurum & ignotum de tempore mandati. L. si ita scriptum. §. si sub condit. ff. de leg. 2. Jas. in L. qui Romæ §. duo fratres. n. 21. & seq. ff. de verb. oblig. Surd, cons. 70. num. 7. & cons. 418. num. 10. Anchar. famil. quæst. lib. 2. quæst. 8. nu. 14. Bich. dec. 175. num. 22.

46 Mandatum exspirat morte Procuratoris. Item morte mandantis, ut dictum in praxi concessionis, re integra tamen. Menoch. de arb. quæst. 68. num. 45. Bich. dec. 247. num. 8. L. si quis alicui. §. morte. ff. mandati. §. item si adhuc. Instit. eodem. Mant. de tacit. lib. 7. tit. 23. num. 1.

47 Debet produci in actis, stante protestatione, neminem audiri, nisi docto de legitimo mandato procuræ. Rota tamen admittit mandatum præsumptum, non obstante tali protestatione. Rota dec. 54. num. 1. par. 4. divers. & coram Greg. XV. dec. 264. num. 2. & 2. Bich. dec. 430. n. 1. Seraphin. dec. 933. n. 2. & Adden. dec. 330. num. 5. coram Greg. XV.

48 Non resultat ex societate inita inter socios, nisi solum ad gerenda utilia. Jas. in L. stipul. non divid. n. 9. vers. secundo ff. de V. O. Surd. cons. 43. n. 9. Monach. decis. Bonon. 45. n. 7. Bich. dec. 500. n. 40.

49 Mandatum pupilli, minoris, filiifam. & Monachi sine consensu ejus, sub cujus potestate sunt, nullum est, nisi habeat saltem decretum Judicis. L. neque C. de procurat. Van. de nullit. ex def. mand. n. 14. Scaccia de Judic. lib. 1. cap. 101. n. 39. Factum a procuratore, qui non habebat facultatem substituendi ante litis contestationem, vel illud non acceptarat, est nullum. Gail. lib. 1. obs. 74. Scaccia l. c. & DD. apud illum.

50 Mandatum generale in causa matrimoniali sufficit, maxime si adest claus. cum libera. Rota dec. 25. de procur. Bellamera dec. 5. Lotther. de re benef. lib. 2. quæst. 20. Vant. de nullit. ex def. mandati. apud Sperell. dec. 25. per totam.

51 Mandatum potest revocari, licet adsit juramentum de non revocando. Felin. in cap. ex parte. de rescript. Vant. apud Scacciam de Jud. lib. 1. cap. 101. num. 42. Capon. discept. for. 159. nisi ex juramento de non revocando fuerit jus quæsitum parti, vel fuisset contestata lis. Bart. & Castr. in L. sequenti. ff. de procur. Gail. lib. 1. obs. 46. Scaccia l. c. & revocatum nihil operatur. Riccius in praxi Bullæ Clem. VIII. res. 36. & quomodo tacite revocetur, vide in Praxi Procuratoris.

52 Mandatum plene probat contra illum, qui illud produxit. L. cum verum. C. de bib. Ciarlin. controv. for. cap. 7.

53 Ad præsentandum debet esse speciale. Vide in praa. Procurat. De præsentanda certa persona, si vocaverit Beneficium, non valet ob votum captandæ mortis, secus de præsentanda persona incerta, sed habili tamen. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 33. apud quem Rota.

54 Mandatum concessum de providendo ad Beneficium certum tunc vacans, & coram Judice productum, tribuit jus ad rem, quidquid esset dicendum in terminis mandati de providendo ad beneficium incertum vacaturum. Rota apud Bich. dec. 187. nu. 22. Adden. ad Greg. XV. dec. 305. nu. 8. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 15. §. 2. 56. Garz. de Benef. par. 4. cap. 3. num. 60. & per obitum ejusmodi mandatum habentis ante collationem non vacat beneficium, sed ut prius. Bonif. in Clem. 1. ut lite pend. num. 49. Moneta de commut. ult. vol. cap. 11. Ciarlin. controv. for. cap. 1. n. 109. vocatur gratia facta, non facienda. Rota apud Ciarlin. l. c. n. 109.

55 Mandatum de providendo etiam de Beneficiis vacaturis, item de dispensando, an exspiret morte mandantis re integra, vide Gratia. non extenditur ad Beneficia Cathedralium. Riccius in prax. Benef. res. 341. Archid. in cap. quamvis. 1. de prab. in 6. ubi etiam Gemin.

56 Mandatum de eligendo Episcopo, vel Officiali, intelligitur de idoneo, aliter mandantes electum non tenentur acceptare. L. si Procurator. ff. de condict. indeb. In Laicum tale mandatum fieri non potest, quia in tali electione non versatur nudum ministerium, sed officium. Abb. in cap. gratum. de postul. Prel. Potest revocari re integra, imo etiam re non integra, juxta Abb. in cap. quia propter. de elect.

57 Mandatum ad donandum licet regulariter exspiret morte mandantis. L. 2. §. sed si quis. ubi Bart. ff. de donat. L. mandati. C. mandati. Sperell. dec. 81. n. 38.

tamen

tamen mandatum de dunando Ecclesiæ, vel piæ causæ, non exspirat. Bal. *in auth. si qua mulier. C. de SS. Eccles.* Tiraquell. *de privil. pia causa. privil.* 82. Covar. *lib. 1. var. res. cap.* 14. *n.* 16. Sperell. *l. c. n.* 39.

58 Mandatum Rotæ de immittendo in possessionem Beneficii, licet alius eodem die cœperit possessionem, non expresso certo tempore, præsumitur prius, quia certum est, acta Rotalia fieri de mane, & ille actus præsumitur prior, in quo constat de tempore. Rota apud Rubeum *par.* 5. *dec.* 557. *to.* 2. Bald. *in L. imperator. ff. de statu hom.* Cassad. *dec.* 20. *de prab.* Rota *dec.* 514. *par.* 2. *recen.* & semper præsumitur pro validitate actus Rotalis, nisi probetur contrarium.

59 Mandatum Procuratoris debet continere nomen Constituentis, Constituti, contra quem, in qua causa, coram quo, & ad quos actus, diem, & annum. Duran. Specul. *lib.* 1. *par.* 3. *de procurat.* §. 3.

60 Ad respondendum positionibus debet esse specialissimum, ad respondendum sic & sic. Eccles. *obs. for.* 61. *n.* 14. Michalor. *de posit. cap.* 23. *n.* 6. *& cap.* 24. Post. *de manuten. obs.* 83. ubi Rota *a num.* 11. Marau. *de ord. Judic. par.* 6. *de posit.* Gratian. *disc. for. cap.* 772. *n.* 26. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 60. *a n.* 14. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 282. *n.* 9. Buratt. *dec.* 466. *n.* 3. ad ponendum vero sufficit, quod juret de calumnia, scilicet quod credat esse vera, quæ ponit.

§. VIII.

Mandatum ad delinquendum, & de illius probatione.

61 Mandatum ad delinquendum non præsumitur, sed est probandum per fiscum, quia quæ sunt facti, non præsumuntur, præsertim in delicto, quod fuit secutum inopinato. Farin. *de cons. & mand. quæst.* 134. *num.* 68. Guazzin. *defens.* 32. *cap.* 30. *n.* 2. Andreol. *controv.* 149. *n.* 3. Giurba *cons.* 85. *nu.* 6. & *cons.* 91. *nu.* 17. Cyriac. *controv.* 106. *num.* 23. Rota *dec.* 29. *n.* 2. *post. vol.* 2. Farin. Conciol. *resol. crim. verb. mandatum res.* 1. Tusc. *litt. M. conclus.* 32. *n.* 11. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 14. per tot. & *lib.* 5. *præs.* 27. *n.* 12. Farin. *l. c.* Præsertim, si delinquens minatus antea fuit de occidendo occisum, Giurba *cons.* 91. *n.* 26. Bertazaol. *cons.* 178. *n.* 3. *lib.* 1. Farin. *l. c. quæst.* 129. *n.* 143. Conciol. *l. c. n.* 4. Aut si Delinquens est æqualis vel superioris conditionis ac ille, qui supponitur mandans. Castr. & Jas. *in L.* 1. *C. de serv. fugit.* Bursat. *cons.* 20. *num.* 43. *lib.* 1. Decian. *crimin. lib.* 9. *cap.* 34. *nu.* 14. Farin. *l. c. quæst.* 135. *nu.* 27. Conciol. *l. c. num.* 5. Lim. 1. si tria concurrunt. Secreta allocutio & ad aures, inimicitia capitalis, & homicidium in continenti secutum, quibus concurrentibus præsumitur mandatum, & filium, consanguineum, vel famulum delictum commisisse de mandato Patris, Consanguinei, aut Domini. Mascard. *de prob. conclus.* 80. *n.* 3. & *conclus.* 419. *n.* 4. Tusc. *litt. M. conclus.* 34. *n.* 13. Bajard. *ad Clar. in §. fin. quæst.* 89. *nu.* 23. Farin. *de consult. & mand. quæst.* 134. *num.* 57. Giurba *d. cons.* 91. *n.* 29. Cyriac. *controv.* 106. *nu.* 82. & Conciol. *alleg.* 94. *nu.* 24. & *l. c. n.* 9. Et tale mandatum inducitur ex quibuscunque verbis. Mascard. *de prob. conclus.* 866. *num.* 4. Farin. *l. c.* Decian. *d. lib.* 9. *cap.* 34. *n.* 2. Boss. *in pract. tit. de mand. ad homicid. n.* 48. & Conciol. *l. c. res.* 2. etiam in personalibus, impropriis, & conditionalibus etiam litteris. Genua *de script. priv. lib.* 3. *quæst.* 14. *nu.* 5. Tusc. *litt. M. conclus.* 34. *nu.* 45. Mascard. *de prob. conclus.* 1008. Cyriac. *controv.* 165. *n.* 4. Conciol. *l. c. n.* 4. & 5. Dummodo verba sint apta importare mandatum ad delinquendum, & sint clara ac aperta, & non dubia. Menoch. *cons.* 283. *n.* 5. *lib.* 3. Mascard. *de prob. conclus.* 866. *n.* 14. Farin. *de consult. & mand. quæst.* 134. *num.* 28. Hond. *cons.* 87. *n.* 29. *lib.* 2. Conciol. *l. c. n.* 7. Hinc si verba fuerunt restricta ad arbitrium, seu voluntatem mandatarii. v. g. *si vis illum occidere, occide*, non important mandatum, neque consilium, uti de eo, qui dixit, *si occideris, bene facies*, defenditur, non dedisse mandatum, neque consilium. Angel. *cons.* 22. Cœpola *cons. crim.* 27. Farin. *de consult. & mand. quæst.* 129. *nu.* 31. & *quæst.* 134. *n.* 34. Rim. jun. *cons.* 310. *n.* 26. *lib.* 3. Conciol. *l. c. nu.* 10. Cyriac. *controv.* 488. *n.* 79. & 80.

63 Mandatum datum alicui ad delinquendum in atrocibus consideratur de per se, & punitur pœna extraordinaria, etiam effectu non secuto; secus in levibus. Gomez. *var. res. to.* 3. *cap.* 3. *n.* 41. Menoch. *de arbitr. cas.* 352. *nu.* 9. Natta *cons.* 422. *n.* 8. *lib.* 3. Farin. *de inquis. quæst.* 3. *nu.* 8. & *de homic. quæst.* 124. *num.* 28. Cabal. *res. crim. cas.* 242. *n.* 22. & non tantum in mandante, uti tenent omnes citati, sed etiam in mandatario, quamvis effectus non fuerit secutus, juxta Grammat. *voto* 8. *sub n.* 11. Bajard. *ad Clar. in §. fin. quæst.* 89. *nu.* 13. Farin. *de homicid. quæst.* 124. *n.* 23. Conciol. *resol. crim. verb. mandatum. res.* 7.

Mandatum secuto & consummato delicto pari pœna 63
punitur in mandante & mandatario. Gomez. *var. res. to.* 3. *cap.* 3. *n.* 39. Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæst.* 49. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 353. *n.* 2. Giurba *cons. crim.* 7. *num.* 10. Cabal. *de omnigen. homic. n.* 264. & *resol. crim. cas.* 241. Farin. *de consult. & mand.* 135. *n.* 1. & *cons.* 66. *n.* 11. & P. Grassetus *de nece prodit.* §. 20. *n.* 6. qui enim per alium facit, per seipsum facere videtur. *L.* 1. §. *dejecisse. ff. de vi & vi arm. L. ita autem.* 5. §. *gessisse. ff. de admin. Tut. cap. qui facit.* 72. *de R. J. in* 6. Conciol. *l. c. res.* 8. *n.* 1. Quæ procedunt etiam quando unus mandavit alicui delictum, & iste mandavit alteri, quia omnes pariter & æquali pœna puniuntur. Clar. *in §. fin. quæst.* 89. ubi Bajard. Giurba *d. cons.* 7. *n.* 10. Cabal. *res. crim. cas.* 241. *nu.* 6. Decian. *crim. lib.* 9. *cap.* 36. *nu.* 37. Guazzin. *defens.* 28. *cap.* 18. *num.* 7. Farin. *de consul. & mand. quæst.* 135. *n.* 3. Conciol. *l. c. nu.* 3. & 4. Lim. quod mandans non tenetur de excessu mandatarii, si hic excessit fines mandati. Farin. *l. c. num.* 18. Sperell. *dec.* 20. *n.* 41. *part.* 1. Giurb. *cons.* 46. *n.* 32. Neque punitur eadem pœna, si mandans revocavit mandatum, & mandatarius primum post revocationem delictum perpetravit. Item mandans non tenetur, si mandatarius mandatum recusavit, & post recusationem delictum commisit, quia tunc mandatarius non dicitur deliquisse ex mandato, sed suo proprio motu, licet mandatum semel acceptasset, & postea repudiasset, ac post repudiationem deliquisset. Gabr. *de malef. conclus.* 1. *n.* 57. & 59. Decian. *crim. lib.* 9. *cap.* 36. *n.* 24. Cabal. *resol. crim. cas.* 242. *nu.* 26. Farin. *de consult. & mand. quæst.* 135. *a n.* 20. Conciol. *l. c. nu.* 7. juxta quos hæc doctrina procedit quoad pœnam ordinariam, non vero quoad extraordinariam.

Mandans delictum non excusatur, si antequam deli- 62
ctum committeretur, illum pœnituit, nisi hanc pœnitentiam notificaverit mandatario. Bart. *in L. qui in alien. ff. de acquir. hered.* imo non sufficit revocatio tacita, uti per pacem factam cum inimico, nisi mandatarius de illa fuerit certioratus, & secundum Innoc. debet etiam certiorari inimicus, ut sibi caveat, non nominato tamen mandatario. Cabal. *res. crim. cas.* 242. *an.* 12. nisi mandatum esset temporale. Vide *Conatus*.

Mandans non videtur, qui ex mandato nullum sen- 65
tit commodum, Ciarlin. *controv. for. cap.* 85. *nu.* 4. & si fuit mandatum alias facturo, non punitur eadem pœna. Caball. *de omnigen. homic. n.* 149. Ciarlin. *l. c.* Farin. *quæst.* 129. *par.* 3. *n.* 138. Decian. *crim. to.* 2. *lib.* 9. *cap.* 36. *n.* 14.

Mandans quamvis non puniatur de excessu Manda- 66
tarii, quando ille est distinctus ab actu mandato juxta *L. mand.* ubi Bal. *C. mand. cap. significavit. de pœn.* Farin. *de cons. & mand. quæst.* 135. *par.* 4. *nu.* 159. Ciarlin. *l. c.* punitur tamen extraordinaria pœna ratione excessus mandatarii. Clar. *in §. fin. quæst.* 89. Menoch. *de arb. cas.* 352. Farin. & Ciarlin. *ll. cc.* Sicut quando mandavit occidi Petrum & fuit occisus Paulus. Decian. *l. c.* Farin. ut supra, sicut, si fuit excessum in tempore.

Mandans committi homicidium, debet puniri in lo- 67
co, in quo mandatario homicidium fuit commissum, & ad illum est remittendus. Fachin. *lib.* 9. *controv. jur. cap.* 25. sed contrarium tenent Bald. *in L. non ideo minus. C. de accus.* Farin. *de inquis. quæst.* 7. Si tamen Judex procedit ex officio, secus si ad querelam, aut Judex loci delicti sit negligens, aut sententiam exequi non possit. Farin. *l. c. n.* 22. & *seqq.* vide in praxi remissionis.

Mandans Petrum occidi, si Paulus a mandatario oc- 68
cidatur, fit irregularis, quia dat operam rei illicitæ. Riccius *in prax. var. res. par.* 2. *res.* 412. Farin. *de consul. quæst.* 135. *nu.* 166. Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 4. *par.* 8. *num.* 13. ubi Covar. Ugolin. & alii,

con-

contra quos sentit Diana *par. 9. tract. 4. ref.* 31. circa fin. & citat declarationem S. Cong. Conc. Trid.

69 Mandans hominem percuti cum protestatione ne occidatur, si occiditur, non tenetur pœna homicidii. Fachin. *lib.* 1. *controv. jur. cap.* 36. Contra Covar. *in Clem. si furiosus de homic. par.* 2. §. 1. quia qui animum occidendi non habuit pœna Legis Cornel. non tenetur. *L. 1. ff. ad L. Corn. de sicar.* nec tenetur reficere damna illata ultra mandatum, qui tamen fatetur irregularem talem mandantem fieri. juxta *cap. ult. de homicid. in* 6. quia sola culpa sufficit ad incurrendam irregularitatem. *cap. tua nos, & cap. sicut. de homicid.* Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 33. Farin. *d. quæst.* 135. *par.* 4. *n.* 15. Clar. *in §. fin. quæst.* 89. *nu.* 5. Menoch. *de arb. cas.* 352. Decian. *lib.* 9. *cap.* 36. Caball. *de omnigen. homicid. n.* 240. & 269. & Glurba *cons.* 46. *n.* 32. Gratian. *discept. for. cap.* 619. *n.* 12. *par.* 4. Conciol. *l. c. ref.* 10. Contra Gomez. *var. ref. to.* 3. *cap.* 3. *nu.* 18. & alios nonnullos. Nisi mandatarius excessisset fines mandati præsente mandante, & vidente percussiones graves & periculosas ad mortem, & non contradicente Decian. *d. lib.* 9. *cap.* 36. *n.* 13. Bajard. ad Clar. §. *fin. quæst.* 89. *nu.* 17. Farin. *de consult. & mand. d. quæst.* 135. *n.* 165. & *cons.* 211. *n. lib.* 3. Conciol. *l. c. n.* 6. Vel nisi actus mandatus esset talis, ut ex eo sequi soleat mors, aut nisi mandasset necari. DD. cit. licet mandans expresse prohibuerit, ne mandatarius occidat, quia debebat cogitare, quod ex vulneribus de facili sequatur mors.

70 Mandans delictum, licet vere non dicatur facere, tamen interpretative concurrit, & ideo regulariter punitur eadem pœna, qua mandatarius. Bart. *in L. non solum ff. de injur.* Clar. *l. c.* Covar. ubi supra. Menoch. *de arbitr. cas.* 353. Cabal. *resol. crim. cas.* 241. Farin. *d. quæst.* 135. *par.* 1. Gomez. *de delict. to.* 3. *cap.* 3.

71 Mandans aliquem occidi in Ecclesia non privatur immunitate Ecclesiastica post Bullam Greg. XIV. Farin. *de Immun. cap.* 16. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 7. Diana *par.* 1. *tract.* 1. *ref.* 10. Tho. del Bene *de Immun. cap.* 16. *dub.* 19. *sect.* 8. Capon. *discept. for.* 42. contra Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 116. quia talis non dicitur vere & proprie occidere, contra Suar. & alios, qui scripsere ante Bullam.

72 Mandans confessario, ut solicitet pro se pœnitentem, non est denuntiandus ad normam Bullæ Greg. XV. quia verba Bullæ cum sint pœnalia, non sunt extendenda. Diana *par.* 1. *tract.* 4. *ref.* 22. contra Riccium *in prax. par.* 3. *ref.* 65.

73 Mandans vero percuti Clericum est excommunicatus. *cap. mulieres. de sent. excomm.* Grass. *de eff. Cleric. eff.* 9. *n.* 29. Diana *par.* 9. *tract.* 4. *ref.* 14. & Bellet. *disquis. Cleric. par.* 1. *tit. de fav. Cler. Can.* §. 2. *nu.* 44. Rol. *cons.* 4. *n.* 30. *lib.* 1. & Barb. *in cap. perpendimus de sent. excom. cap. mulieres.* §. *illi. de sent. excom.* quamvis mandatum fuerit tacitum, & non expressum, imo licet fuerit revocatum. Gomez. *l. cit. cap.* 3. Dummodo effectus fuerit secutus. DD. Theol. uti Lessius, Conink, Navar. & alii apud Dianam *l. c. ref.* 15. contra Sylvestrum, Avilam, & alios.

74 Sed quid si mandans delictum mandatum revocavit, & mandatarius delictum commisit post revocationem mandati? Respondetur, non esse puniendum juxta Gomez. *var. ref. to.* 3. *cap.* 3. *nu.* 40. Menoch. *de arb. cas.* 352. *n.* 7. Farin. *de consult. & mand. quæst.* 135. *n.* 174. Caball. *res. cum. cas.* 242. *a num.* 3. Rosental. *de feud. cap.* 10. *conclus.* 29. *n.* 5. Conciol. *res. crim. verb. mandatum. ref.* 9. *n.* 1. quia mandatum revocatione facta re integra extinguitur. §. *recte quoque. Instit. de mand.* Mant. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 21. *num.* 1. Cyriac. *controv.* 452. *num.* 14. Staphil. *de litter. gratia. in tit. Commissio an non detur super. valid. protur. n.* 7. Hodierna ad Surd. *dec.* 23. *n.* 5. Tusc. *litt. M. conclus.* 65. *num.* 25. quæ procedunt tam in revocatione tacita, quam expressa, uti si mandans fecit pacem cum inimico, vel parentelam. DD. & cit. & Conciol. *l. c. n.* 3. Farin. & Caball. *ll. cc.* Sicut etiam si mandatarius commisit delictum post tempus, intra quod juxta mandatum debebat fieri, quia tunc non tenetur mandans. Cabal. *d. cas.* 242. *num.* 17. Decian. *lib.* 9. *cap.* 36. *n.* 10. Mant. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 22. *n.* 29. Conciol. *n.* 4. Dummodo tamen revocatio mandati mandatario fuerit intimata. Hæc vera sunt quoad pœnam ordinariam; nam extraordinariam non evitat in atrocibus, quamvis secus in levibus. Menoch. *de arb. cas.* 352. *n.* 8. Cabal. *d. cas.* 242. *n.* 18. Conciol. *l. c. num.* 6. Decian. *l. c. n.* 32. quod tamen Farin. *in d. quæst.* 135. *n.* 188. non admittit, nisi in crimine assassinii.

Quæres primo, an mandatum præsumatur, si quis 75
vulneravit, vel occidit aliquem sine causa, & possit occidens interrogari de mandante? Respondetur affirmative. ita Farin. *de indic. & tort. quæst.* 37. *num.* 154. & *quæst.* 43. *n.* 51. & *cons.* 196. *n.* 1. *lib.* 3. Conciol. *l. c. ref.* 4. *nu.* 1. ratio est, quia nemo præsumitur sine causa delinquere. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap.* 132. *n.* 20. Farin. *l. c.* Conciol. *n.* 2. adeo ut occidens, vel vulnerans possit interrogari etiam cum tortura de mandante, etiam absque aliis indiciis. Clar. *in §. fin. quæst.* 21. *vers. dictum socii.* Rol. *cons.* 16. *num.* 2. Farin. & Conciol. *ll. cc.* Occidens potest etiam interrogari de mandante, aut consulente, si adsunt indicia, quod ad occidendum adfuerint auxiliatores, consulatores, aut mandantes, etiam cum tortura, quamvis constet de causa, ob quam delinquens occidit. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 43. *n.* 51. & 107. Peregr. *cons.* 103. *nu.* 22. *lib.* 2. Cyriac. *controv.* 488. *n.* 75. Conciol. *l. c. n.* 5.

Quæres secundo, an sola mandatarii depositio faciat 76
indicium ad torturam contra mandantem? Responsio est negativa, quia acceptando mandatum fuit factus criminosus & infamis, & iden inhabilis ad testificandum, nec potest facere indicium ad torturam contra mandantem. Clar. *in §. fi. d. quæst.* 21. Decian. *lib.* 9. *cap.* 34. *n.* 30. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 44. *n.* 24. & *cons.* 10. *n.* 31. Conciol. *l. c. ref.* 11. *nu.* 1. & 2. bene tamen ad capturam. Farin. *l. c. num.* 22. contra Decian. & Honded. Conciol. *n.* 2. quamvis mandatarii essent duo, quia nec isti duo facerent indicium ad tort. Mascard. *de prob. conclus.* 1318. *n.* 19. Farin. *cons.* 182. *n.* 18. *lib.* 2. Cyriac. *controv.* 485. *nu.* 19. nisi ambo essent confesses circa idem mandatum. Farin. *de indic. & tort. quæst* 44. *num.* 1. Conciol. *num.* 5. etsi mandatarius mandatum non acceptaverit, ne sit in potestate scelesti hominis bonum virum torturæ subjicere. Clar. *in §. fin. quæst.* 21. *vers. ex hac conclusione.* Rol. *cons.* 14. *n.* 7. *lib.* 4. Farin. *de ind. & tort. quæst.* 44. *num.* 16. & *cons.* 99. *n.* 45. *lib.* 1. Cyriac. *controv.* 485. *n.* 17 contra Bald. Boss. & alios apud Conciol. *l. c. nu.* 7. Nisi cum depositione mandatarii concurreret alia præsumptio, aut adminiculum. Boss. *in pract. tit. de Indic. & consid. ante tort. num.* 155. Clar. *l. c.* Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 83. *n.* 75. Farin. *de indic. & tort. l. c.* dummodo præsumptio sit proxima & tangens delictum, non autem remota. Nata *cons.* 298. *a num.* 3. *lib.* 2. Farin. *d. cons.* 10. *num.* 32. Conciol. *l. c. n.* 11. contra Put. *de syndic. vers. totius. cap.* 12. *nu.* 3. Rol. & alios.

In casibus vero, in quibus mandatarii depositio non 77
facit indicium ad torturam contra mandantem, sufficit ad inquirendum generaliter contra mandantem. Farin. *d. quæst.* 44. *num.* 20. Conciol. *n.* 14.

Sed potestne mandatarius puniri pro delicto, pro quo 78
non potest puniri ipse mandans? De hoc videndus est Farin. *de homicid. quæst.* 21. *n.* 14. *n.* 83. Cabal. *res. cum cas.* 300. *per tot. & n.* 58. Calvin. *de æquitate cap.* 58. *a n.* 52. Adden. ad Conciol. *ref.* 11.

Quæres tertio, si filius, consanguineus, aut famulus 79
offendit illum, qui injuriavit patrem, Dominum &c. præsumiturne offendisse de mandato patris &c.? Responsio est negativa. *cap. cum ad sedem*, ubi gl. in med. *de restit. spol. & cap. sicut tuus. de simon.* Gomez. *var. ref. to.* 3. *cap.* 3. *n.* 47. Honded. *cons.* 93. *n.* 12. *lib.* 2. Farin. *de consult. & mand. quæst.* 134. *n.* 67. Guazzin. *def.* 32. *cap.* 30. *nu.* 4. Cyriac. *controv.* 106. *nu.* 27. & 150. *nu.* 54. Andreol. *controv.* 149. *nu.* 3. apud Conciol. *alleg. for.* 94. *n.* 4. & *ref. cum verb. mandatum. ref.* 1. & Magon. *dec. Lucen.* 51. Menoch. *de arbitr. cas.* 315. *nu.* 25. quia mandatum in delictis non præsumitur DD. cit. contra Lancell. *de atten. cap.* 1. *n.* 61. Nanam. *cons.* 451. *num.* 6. *lib.* 3. Alex. *cons.* 69. *n.* 5. *lib.* 2. maxime si delinquens habuit causam propriam delinquendi. DD. cit. licet offensus vel occisus habuisset alios inimicos. Lim. si pro mandato concurrit aliqua præsumptio, vel delictum esset successivum, in quo potest præsumi scientia patris &c. vel pater fuisset author rixæ, vel offendens est vilis persona. DD. cit. & alii apud Conciol. *l. c.* per totam.

Quæres

80 Quæres quarto. An sententia absolutoria ad favorem mandatarii prosit mandanti, & e contra? Respondetur minime prodesse. Ita Gomez. to. 3. cap. 1. num. 88. var. res. Farin. de consult. & mand. quæst. 135. n. 33. Tusc. litt. S. conclus. 174. num. 111. Scaccia de sent. & re jud. gl. 14. quæst. 12. num. 57. quia sicut sententia lata contra unum non nocet alteri. L. sæpe 36. ff. de re jud. L. 1. ff. de except. rei jud. cap. quamvis. 25. de sent. & re jud. Surd. dec. 256. nu. 3. Scaccia de sent. & re jud. l. c. Rota dec. 19. nu. 20. par. 8. recent. ita non debet ei prodesse ob regulam correlativorum, quod intellige, quando sententia absolutoria fuit lata super facto, dicendo non fuisse commissum delictum, secus si fuit lata super persona, uti dicendo inquisitum esse absolvendum, quia non fuit culpabilis, vel quia non commisit delictum, conclusio vero procedit in delictis non connexis, secus in connexis. Gomez. l. c. Dicuntur autem crimina connexa incestus, stuprum, sodomia, adulterium, mandatum &c. Scaccia. de sent. & re jud. gl. 14. quæst. 12. num. 109. circa finem. Menoch. de arb. cas. 351. n. 14. & 352. nu. 12. & Bajard. ad Clar. in §. fin. quæst. 57. num. 2. Farin. d. quæst. 135. n. 33. Cyriac. controv. 354. nu. 24. Decian. lib. 9. crim. cap. 33. num. 7. Carena. de off. S. Inquis. par. 3. tit. 9. nu. 101. Conciol. res. crim. verb. mandatum. res. 5. nu. 4. Lim. in absolutione adulteri, quæ prodest etiam adulteræ favore mariti, Scaccia. l. c. n. 57. Farin. & Cyriac. apud Conciol. l. c. n. 6.

81 Quæres quarto. An possit procedi contra mandantem non constito prius de mandatario. Respondetur negative. L. si is, qui rem. 68. §. si tu Titium. ubi Bart. ff. de furt. Surd. cons. 40. lib. 1. n. 9. Decian. lib. 9. cap. 33. n. 2. Cartar. de execut. sent. capto bann. cap. 1. nu. 346. Farin. de inquis. quæst. 3. nu. 1. Giurba. cons. 91. num. 18. quia mandatum est accidens, quod non potest stare sine suo principali, scilicet mandatario; alias mandanti tolleretur defensio, quia non posset probare delictum non fuisse commissum a prætenso mandatario, neque mandatarium tempore commissi delicti fuisse in alio loco DD. cit. & Conciol. l. c. res. 6. Imo ut contra mandantem possit procedi, debet constare de mandatario plene, vere, & certe, per testes vel confessionem ipsius mandatarii, & non sufficiunt indicia, & conjecturæ. Menoch. de arbitr. cas. 349. num. 13. & cas. 352. Mascard. de prob. conclus. 169. num. 17. Cartar. l. cit. cap. 1. n. 348. Farin. cons. 24. num. 11. lib. 1. Giurba cons. 97. nu. 7. & alii apud Conciol. l. c. num. 4. Contra Clar. in §. fin. quæst. 90. vers. scias etiam & ibi Bajar. n. 9. quem sequitur Farin. de inquis. quæst. 3. num. 5. vers. ego autem. Nisi persona mandatarii esset incognita, ita ut illius nomen ignoretur, quia tunc valeret processus factus contra mandantem, licet ignoretur nomen mandatarii. Natta cons. 422. num. 7. par. 3. Surd. cons. 40. nu. 10. Menoc. de arbitr. cas. 352. num. 15. Farin. l. c. & alii apud Conciol. l. c. num. 7. vel nisi mandatum esset punibile de per se, etiamsi sit separabile a delicto, & non fuerit secutus effectus: uti in delictis atrocibus. Menoch. & Farin. ll. cc. Giurba. cons. 97. n. 9.

82 Mandatarius, quando mandans fuit vir potens & severus, mitius punitur, quia delictum fuit minus voluntarium. Binsfeld. de confess. malefic. memb. 2. fol. 294.

83 Mandatarius tenetur de levissima etiam culpa. L. a Procuratore C. mandati. Diana par. 8. tract. 7. res. 34. secus in foro interno Card. de Lugo de Just. tom. 1. disp. 8. sect. 8. & Diana l. c. argumento L. in contractibus. ff. de R. J. qui citat. Vasquez. & alios.

84 Mandatarius præsumitur alias commissurus delictum, si se præparavit ad illud. Farin. de Consult. & mand. quæst. 129. num. 147. Ciarlin. controv. for. cap. 85. Cyriac. controv. 132. n. 43. & 44. Bald. cons. 250. n. 2. vol. 1.

85 Mandatum ad homicidium non præsumitur, quia ad delinquendum mandatum præsumi non debet. Bald. cons. 98. num. 7. par. 1. Hond. cons. 109. nu. 25. lib. 1. Farin. de consult. & mand. quæst. 134. n. 68. Bajard. ad Clar. in §. fin. quæst. 89. num. 5. Guazzin. def. 32. cap. 30. num. 2. Giurba cons. cum 85. num. 6. & cons. 91. nu. 17. Cyriac. controv. 106. num. 23. Andreol. controv. 149. Conciol. alleg. 83. quia delicta non præsumuntur. L. merito 51. ff. pro soc. L. Prætor ait. 4. §. docere. ff. de vi bonor. rapt. cap. estote. 2. de R. J. Mascard. de prob. conclus. 306. num. 1. vol. 1. & 1425. vol. 3. Farin. de pœnis temper. quæst. 85. num. 1. Barb. axiom. 68. num. 14. Cyriac. controv. 255. n. 25. & controv. 318. num. 8. Et. ideo Fiscus in mandato se fundans tenetur illud probare. Cabal. res. crim. cas. 102. num. 7. & 137. num. 26. Guazzin. def. 29. 1. num. 6. Giurba cons. 54. num. 25. Farin. cons. 91. num. 7. lib. 1. aliter Reus venit absolvendus, licet nihil probaverit. L. qui accusare. C. de eden. Clar. in §. fin. quæst. 62. Barb. ax. 7. Guazzin. def. 29. cap. 1. n. 6. quia Reus nihil tenetur probare, sed illi sufficit simpliciter delictum denegare. Mascard. de prob. conclus. 36. num. 5. vol. 1. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 93. num. 3. vers. si sumus in secundo. Conciol. alleg. cit. n. 4. & 5.

86 Mandatarius agere potest contra mandantem contraria actione mandati, Bich. dec. 501. n. 6. & ei sufficit docere de implemento ordinis sive mandati sibi directi. Idem dec. 519. n. 8.

§. IX.

An & quando mandatum extendatur?

87 Mandatum quantumcunque generale sit, ad liberationem debiti, vel remissionem illius non extenditur, nisi hoc a lege specialiter exprimatur. L. contra Juris 28. ff. de pact. & gl. in L. omni. C. de administr. Tut. in verb. causam. Bald. in cap. nonnulli. & Fel. in cap. ex parte 10. de rescript. Arniseus ad majest. lib. 2. cap. 4. n. 15. DD. in L. pactum curatoris. & Bald. in L. Præses. C. de transact. ubi mandatum generale ad casum donationis non extenditur, nisi donatio vel transactio vergeret in utilitatem Domini mandantis. gl. in L. nulli. verb. transigere. ff. de transact. Gail. lib. 2. obs. 72. n. 8. & 13. Barb. lib. 11. cap. 10. ax. 9.

88 Mandatum respicit dumtaxat futura, & ad præterita non retrotrahitur. L. 12. §. si post. 14. ff. mandati, nisi ratum habeat ille, cujus negotium geritur. Cacher. dec. 138. n. 9. Bart. in d. L. 12. & Barb. l. c. ax. 10.

89 Mandati fines exacte sunt servandi. L. diligenter. 5. ff. mandati. cap. cum olim. 32. de off. Deleg. Bart. in L. ambitiosa ff. de decret. ab ordine facien. Felin. in cap. cum dilecta. de rescript. Petr. de Aachar. cons. 75. Menoch. cons. 134. num. 3. Jul. Ludov. Perus. dec. 37. n. 5. & dec. 127. n num. 12. Camill. Borell. in sum. omn. dec. tit. 66. num. 437. Tusc. litt. M. conclus. 59. per totam; & non tantum fines mandati sunt servandi a Procuratore, sed etiam omnes illius qualitates. cap. cum venissent. 3. ubi Bald. de eo qui mittitur in possess. cap. Pisanis. ubi idem Bald. de restit. spol. Dec. cons. 493. Parif. cons. 47. Tusc. l. c. conclus. 39. num. 4. & si fines excedat Procurator, non obligatur Principalis, nec illi præjudicatur. L. 3. mandati. Angel. cons. 388. quia paria sunt non habere mandatum, & non servare formam mandati. Bald. cons. 402. n. 3. vers. & considerandum. & talis Procurator, qui transgreditur mandatum, tenetur ad interesse. L. si mandavero. 22. §. sicut. ubi Bart. ff. mandati. L. Procuratorem 11. & L. ad comparandas. 16. C. mandati. Lim. si actus essent connexi, & dependentes, quia tunc, qui mandavit unum, videtur mandasse & aliud. Ang. in L. Procuratorem. ff. de procurat. vel nisi Procurator mandatum excederet præsente, & non contradicente Domino. Bald. in auth. qua in provincia C. ubi de crim. ag. Bald. in cap. 1. de lit. contest. Barb. l. cit. ax. 16.

90 Mandatum generale non extenditur ad turpia & illicita. Bald. cons. 379. num. 6. lib. 3. Gamma dec. Lusit. 239. n. 2. Tusc. litt. M. conclus. 37. n. 6. Borel. l. c. n. 418. neque ad prohibita, nec solita fieri per mandantem, Castren. cons. 336. num. 2. lib. 1. Tusc. l. c. conclus. 50. nu. 38. & in dubio debet trahi ad licita. Bald. cons. 98. nu. 5. vers. nam mandatum. lib. 1. nec extenditur ad ea, per quæ Dominus cadat in commissum aut delictum. L. creditor. 60. §. Lucius. 4. ff. mandati. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 26. n. 112. Barb. l. c. ax. 17.

MANUALITAS.

Praxis Manualitatis.

1 Manualitas non præsumitur in beneficiis sæcularibus juxta Gonzal. super Reg. 8. Canc. gl. 8. n. 25. Lotther. de re benef. lib. 1. quæst. 33. n. 10. & 11. maxime si beneficium in præsentatione dicitur vacasse per obitum

Præ-

Prædecessoris, quod est contra naturam manualitatis, & verificatur tantum in beneficiis perpetuis. gl. *in Clem. un. §. quidam etiam verb. ad mensam. de excess. Pralat.* Gemin. *cons.* 86. *n.* 4. *&* 5. Rota. *dec.* 646. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* & donec de manualitate Beneficii cognoscitur, danda est manutentio possessori. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 33. *nu.* 22. & seq. Bich. *dec.* 461. *num.* 19. *&* 22.

2 Manualitatis qualitas repugnat annexioni curæ in proprietate, quamvis secus annexioni curæ in exercitio, & ministerio coadjuvandi Parocho, nec tribuit curam in substantia, nec facit beneficium esse curatum. Rebuffus *in prax. lib.* 2. *tit. de non promot. intra ann. num.* 66. Petrus Enriquez. *cons.* 69. *n.* 3. Rota *in una Barchinon. Benef.* 27. *febr.* 1634. *coram Rmo. Urgellensi decis.* 433. *n.* 11. Bich. *dec.* 409. *num.* 9. *&* 10.

Manus abscissio. Vide in praxi *membri*.

MANUTENTIO.

Praxis Manutentionis.

§. I.

Quare detur manutentio, & quotuplex hac sit?

1 Manutentio datur pro defensione possessionis. Post. *de manut. obs.* 2. *nu.* 5. ubi Rota post tract. *dec.* 651. *n.* 1. Fontanella. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *num.* 31. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 256. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1. *quæst.* 17. *num.* 53. quia possessor lite pendente est manutenendus in sua possessione. Post. *l. c. num.* 9. ubi plurimæ S. Rotæ decis. & DD. & hoc tam in lite mota, quam movenda, quia omnia jura clamant, quod possessor lite pendente sit manutenendus. Coccin. *dec.* 354. & ita observat stylus Curiarum. Fontanella. *l. c.* Post. *l. c. num.* 13. Gratian. *discept. for. cap.* 113.

2 Manutentio est duplex, una quæ est pars judicii, alia quæ est judicii terminatio. Hæc est, quæ intentatur ex remedio retinendæ, vel uti possidetis ordinario & plenario, in quo possidens petit manuteneri in sua possessione, vel quasi, & adversario turbanti perpetuum silentium imponi. Maranta *de ordine Judic. par.* 4. *dist. num.* 14. Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *num.* 1. Menoch. *de retin. rem. ult.* & hoc judicium dicitur possessorium, plenarium, & ordinarium, in quo requiritur libellus, litis contestatio, plena probatio, & plena causæ cognitio. Post. *l. c. n.* 18.

3 Manutentio vero, quæ est judicii pars, nil aliud continet, quam nudam & meram manutentionem & defensionem in possessione rei in controversiam deductæ *Interim*, donec plenius cognoscatur in petitorio, vel possessorio ordinario & plenario. Quia in hac manutentione disputatur, quis debeat esse Actor, vel Reus, & quis possideat de præsenti, ad hoc, ut possidens Reus constituatur, & alter sit Actor, non disputatur vero quis debeat esse perpetuus possessor. Fachin. *lib.* 8. *controv. jur. cap.* 15. Post. *l. c.* & non consideratur justitia, vel injustitia, sed purum factum. Neque agitur de damnis & interesse, quæ relinquuntur ad viam ordinariam, & terminatur per decretum interlocutorium, a quo non datur appellatio. Et ad hanc manutentionem potest Judex procedere ex officio, & motu proprio. Gail. *pract. obs. lib.* 1. *obs.* 5. Rota apud Post. *l. c. nu.* 34. & in hac non requiritur libellus, neque litis contestatio, nec ullus Juris ordo, sed sufficit semiplena, vel levior probatio.

4 Manutentio hæc primo induci potest Judicis motu proprio, cum extrajudicialiter audit, quod duo, vel plures prætendunt, se rem, vel jus possidere, ac propria authoritate etiam armis se in possessione tueri conantur, & nullus vult actoris partes suscipere, postquam lis jam fuit introducta super negotio principali, id est super proprietate; tunc enim ne deveniatur ad arma, & ad avertenda scandala possessionem rei controversæ apud tertium sequestrat, vel ad se, aut ad officium avocat, & partibus inhibet, ac præcipit, ut ab armis & possessione abstineant; & dein summarie se informat de præsenti possessione, vel quis actu possideat, & informationibus habitis, mandat, manuteneri in possessione, quem reperit de præsenti possidere, inhibendo alteri, ne illum molestet, neque audeat ad locum, super quo est quæstio, accedere, reservando utrique parti jure agendi in petitorio, vel possessorio, ordinario, aut plenario. Menoch. *de retin. rem. ult.* Mascard. *de prob. conclus.* 1203. Gal. *l. c.* Facbin. *l. c.* Scaccia. *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *lim.* 6. *memb.* 1. *n.* 59. Cyriac. *controv.* 244. *n.* 8. apud Post. *de manut. obs.* 5. *n.* 1. ubi plures S. Rotæ decisiones.

5 Secundo potest induci ad partis instantiam, cum illa, quæ timet spoliari, vel turbari, aut utraque pars, si ambæ se possidere contendant, Judicem adit, & ejus protectionem implorat, ut se defendat per præcepta pœnalia. Menoch. *de adipisc. rem.* 6. *nu.* 32. Gail. *pract. obs. lib.* 1. *obs.* 5. Scaccia. *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *lim.* 6. *memb.* 1. *nu.* 59. & plurimi apud Post. *l. c. num.* 3. Sicut quando turbatur ab adversario per occupationem naturalem possessionis, aut per denegationem solutionis, vel fructuum, & non vult se habere pro spoliatn. Faber *in C. lib.* 8. *tit.* 4. *de fin.* 9. Rota post tract. Postii. *de.* 554. *n.* 31. quæ citat Afflict. *dec.* 395. *n.* 7. Put. *dec.* 409. *n.* 2. *lib.* 2. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 22.

§. II.

Quis sit Judex competens in causa manutentionis, & quomodo in illa procedatur.

6 Judex competens manutentionis est ille ipse, qui est Judex petitorii, & commissa causa in petitorio, dicitur etiam commissa in possessorio; quia petitorium habet in ventre possessorium, quamvis non fuerit expressum. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 354. & DD. apud Post. *de manut. obs.* 6.

7 Et in judicio, vel causa manutentionis, donec fuerit hoc terminatum, petitorium suspenditur, uti etiam possessorium ordinarium. Rota apud Cenc. *de censib. dec.* 232. *n.* 3. Post. *de manut. obs.* 7. *a n.* 1. qui citat Cavalet. *dec.* 510. *n.* 5. Mant. *dec.* 328. *sub n.* 4. Tusc. *in verb. manutentio. conclus.* 79. *num.* 9. ita, ut, si pars offerat articulos concernentes merita causæ, qui vult manuteneri, possit petere, ut illis rejectis ad petitorium, vel possessorium ordinarium, provideatur super manutentione. Statil. *de salv. interd. inspect.* 1. *cap.* 4. *nu.* 12. protestando in omnibus actis, quod non intendit ingredi petitorium, vel possessorium ordinarium, sed quatenus aliquid producat, id fieri colorandam suam possessionem, & si secus a Judice fuerit factum, poterit, qui vult manuteneri, appellare.

8 Imo parte opponente, nec potest fieri cumulatio petitorii cum possessorio, præsertim in summarissimo manutentionis. Menoch. *de retin. rem. ult. num.* 30. post quem Rota. *dec.* 698. *in recent. par.* 2. *nu.* 2. Quia nec rescripto Principis potest possessor in sua possessione turbari inauditus. Seraph. *de privil. juram. privil.* 132. *n.* 48. & quamvis S. Pontifex posset de potestate ordinaria tollere jus possessionis, & rescribere, ut de solo petitorio, vel de petitorio & possessorio simul cognoscatur, juxta Rotam post tract. Cenc. *dec.* 232. *num.* 11. *de censib.* Fachin. *lib.* 8. *controv. jur. cap.* 8. Cyriac. *lib.* 1. *controv.* 10. *nu.* 63. cum solemnitatibus juris positivi non sit alligatus, & æquet quadrata rotundis, tamen id nunquam facit in iis, qui retinent possessionem, sed tantum in expulsis a possessione & spoliatis. Ad hæc si Princeps rescriberet, ut procedatur in petitorio & possessorio simul, tamen si de possessorio prius clare constat, super illo prius est pronuntiandum, quamvis in rescripto sublata fuisset obstantia suspensionis, vel in illo adesset clausula *Arbitrio*. Ita plures S. Rotæ decisiones apud Post. *l. c. num.* 52. *& seq.* Imo licet adesset clausula *parito Brevi arbitrio*, secus, si clausula *parito Brevi* est sine arbitrio: nam tunc impediretur manutentio. Martha *de claus. par.* 1. *claus.* 87. *n. fin.* Quia clausula *Arbitrio* intelligitur, prout de jure, & regulatur secundum juris dispositionem. Martha. *de claus. par.* 1. *claus.* 13. *num.* 1. *&* 14. Ludovis. *dec.* 189. *n.* 3. ubi Beltram. *nu.* 8. Coccin. *dec.* 293. *n.* 3. & dec. 311. Rota post tract. Vivian. *de Jurepatr. dec.* 94 *num.* 1. Maxime, si rescriptum emanavit a signatura justitiæ, quæ non facit rescripta gratiæ. Cum hoc tamen stat, quod dicta clausula *arbitrio* aliquid plus tribuat, quam juris sit; id est facultatem relaxandi & mitigandi rigorem juris. Martha. *d. claus.* 13. Barb. *de clausulis. claus.* 8. *nu.* 2. Rota coram

iam Merlino post tract. Post. *de manuten. dec.* 231. *n.* 3. Lonher. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 11. *nu.* 118. *&* 122. sed non in totum tollendi juris rigorem, sed eligendi mediam viam relicto utroque extremo. Rota post tract. Post. *dec.* 540. *n.* 19. coram Verospio, prout æquitas suadet, & dummodo servetur æquitas juris gentium, maxime si hinc inde in manutentivo sunt difficultates, vel possessio sit turbida. Rota apud Post. *de manuten. l. c. num.* 80. Sic si constet de notorio non jure possessoria in petitorio per rem judicatam, vel ex ventre literarum, vel per confessionem partis, vel de nullitate possessionis, vel quasi, proceditur in petitorio & possessorio simul, & denegatur manutentio. Post. *l. c. n.* 83. *& seq.*

§. III.

Manutentio quando peti possit, & in quibus detur.

9 Manutentio potest peti, quando imminet lis super proprietate, vel possessorio plenario, &: sic ante litem judicialiter motam, cum adsunt extrajudiciales molestiæ, vel illæ timentur. Ita Menoch. *de retin. rem. ult. a n.* Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *num.* 1. Cancer. *var. res. cap.* 14. & alii apud Post. *obs.* 8. *num.* 1. *de manut.* quidquid dicat Cyriacus. *controv.* 244. *n.* 7. *lib.* 1. Item quando lis super proprietate, vel possessorio pleno jam pendet. Covar. & Cancer. *ll. cc.* Item pendente termino probatorio, & sive lis pendeat super quæstione præjudiciali, vel super his, quæ requirunt altiorem indaginem. Item super valore statuti, nullitate instrumenti, resignationis, & super discussione & separatione bonorum. Item in qualibet parte judicii tam in prima, quam secunda instantia, ne quis sua possessione lite pendente turbetur. Post. *l. c.*

10 Manutentio datur in omni re possessa in possessione vel quasi, rei corporalis, & incorporalis, uti latissime tradit Post. *l. c. obs.* 10. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 310. Put. *dec.* 426. *lib.* 2. Seraph. *dec.* 277. *a num.* 1. Rota post tract. Cenc. *de censib. dec.* 232. *nu.* 2. Coccin. *dec.* 354. *sub. num.* 1.

11 Manutentio imprimis competit habenti justam & legitimam possessionem, qualis in dubio præsumitur. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 2. *num.* 17. Faber. *in C. lib.* 8. *tit.* 4. *defin.* 1. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 16. *n.* 78. Fontanella. *de pact. nuptial. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. Uti possidens vigore contractus, aut Constituarius. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 437. *n.* 6. Item possidens Judicis decreto & authoritate, nisi probetur, quod Judex injuste & nulliter processerit; maxime, si pars fuit citata, aut in re fecit meliotamenta, pro quibus competit retentio. Gratian. *discept. for. cap.* 926. *num.* 17. quia immissus Judicis decreto statim incipit possidere. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 398. *num.* 3. ipse Post. *l. c. obs.* 12. & in dubio stat præsumptio pro sententia Judicis DD. apud. Post. *l. c. n.* 3. & ita manutentio datur possidenti in vim Salviani. Rota apud Statil. *de salv. interd. dec.* 27. *&* 299. quia Judex rite & juridice dans immissionem transfert in immissum possessionem, & aufert illam, tam civilem, quam naturalem, priori possessori, Communissima apud Post. *l. c. num.* 26. apud quem plures S. Rotæ decisiones. Lim. si Judex notorie nulliter, vel injuste ad immissionem, vel executionem processisset, & hoc clare, & plene probaretur, tunc enim prior possessor esset manutenendus ratione civilis possessionis, quam ille nunquam amisit, nisi habuerit se pro spoliato, vel sententiæ, aut decreto amissionis acquieverit. Rota post tract. Statil. *de salv. interd. dec.* 197. *n.* 17. & plures apud Post. *l. c. nu.* 37. vel immissus fecerit in re meliotamenta, quæ liquidavit. Post. *nu.* 50. Dicitur vero Judex nulliter processisse, si erat incompetens, vel si immisit parte non citata. Post. *a n.* 57. Menoch. *cons.* 1073. *num.* 13. Hond. *cons.* 20. *n.* 14. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 172. *n.* 6. Rota. *diverf. dec.* 802. *nu.* 8. *part.* 1. præsertim, si erat Executor apostolicus cum clausula, quæ illum faciebat de mero mixtum, quales sunt: *Vocatis vocandis: vel amoto quolibet illicito detentore: vel si constiterit: aut constito, aut verificato:* vel ut se Judex informet; nam executor etiam merus procedit citato primo possessore; quamvis in literis adsit clausula, *quod impugnari non possit ex eo, quod interesse habentes citati non fuerint:* quia ubi agitur de privando aliquem sua possessione absque citatione, nunquam id censetur a Principe cogitatum, nisi expresse dicatur, quamvis etiam delegatio executionis sonaret in merum executorem. Post. *l. c.* apud quem videbis plures species nullitatum.

12 Manutentio datur etiam possidenti authoritate propria, sive fuerit acquisita cum mandato Judicis, sive sine mandato. Post. *de manut. obs.* 13. Surd. *cons.* 481. *nu.* 5. *lib.* 4. Gratian. *discept. for. cap.* 542. *num.* 55. maxime, si habet justum titulum. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *lim.* 1. *n.* 90. Menoch. *de adipisc. rem. ult. n.* 4. Ludovis. *dec.* 107. *n.* 1.

13 Datur vero manutentio contra turbantem, vel turbare velle se jactantem, aut contra eum, a quo molestiæ timentur, sive judicialiter, sive extrajudicialiter. Item contra solvere negantem. Post. *d. obs.* 5. *n.* 2. *& obs.* 14. Gratian. *disc. for. cap.* 113. *num.* 68. *&* 69. Contra minorem, contra Fiscum, contra Cameram, & contra quemlibet proprietarium. Gabr. *de acquir. possess. conclus.* 6. *num.* 10. Peregr. *de jure fisci. lib.* 7. *tit.* 3. *n.* 10. Gutierrez. *pract. qq. lib.* 3. *quæst.* 14. *num.* 66. Post. *l. c. obs.* 14. *n.* 6.

14 Ut detur manutentio, requiritur, & sufficit sola possessio ex parte petentis manutentionem. Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *num.* 7. Post. *de manut. obs.* 15. & post tract. Rota. *dec.* 156. *num.* 6. *&* 106. *num.* 2. *& dec.* 7. *nu.* 1. Debet autem possessio esse realis & actualis. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 434. & debet esse possessio activa, nec sufficit passiva. Bald. *cons.* 242. *num.* 2. *lib.* 2. Fontanella. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *num.* 58. Rota. *dec.* 605. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* Post. *l. c. num.* 11. Possessio vero, cum non præsumatur tanquam quid facti. Post. *l. c. n.* 12. debet probari, & quidem in specie, ac in casu, in quo manutentio petitur. Sufficienter autem probatur, si probetur etiam nuda detentio, aut detentatio, aut sola facti insistentia. Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *n.* 4. Menoch. *de retin. rem. ult. n.* 36. Cencius *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 2. *sub nu.* 5. & plures S. Rotæ decis. apud Post. *de manut. obs.* 15. *num.* 18. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *num.* 51. Ludovis. *dec.* 9. *n.* 9. Coccin. *dec.* 99. *n.* 4.

§. IV.

Qualis possessio sit manutenibilis?

15 Porro possessio sufficit sive naturalis tantum, sive civilis tantum, sive naturalis & civilis simul. Post. *obs.* 16. Menoch. *de retin. rem. ult. nu.* 15. *&* 17. Barz. *dec.* 47. *n.* 10. Caputaq. *dec.* 199. *part.* 2. Hinc feudatario, Vasallo, Emphyteutæ, Inquilino, Conductori & Colono contra tertium, Usufructuario, & Usuario, & ratione civilis Domino directo contra Vasallum, Emphyteutam &c. Finita locatione cum volunt sine causa continuare in naturali possessione, datur manutentio. Post. *loc. cit.* & post illius tract. Rota coram Coccino *dec.* 293. *n.* 1. *&* 87. *n.* 3. quia tunc possessio naturalis Vasalli dicitur turbativa & clandestina. Rota post Statil. *de salv. interd. dec.* 197. *nu.* 12. Dummodo devolutio finis, lineæ &c. sint clara; alias si illa probabiliter controvertatur, datur manutentio Vasallo. Fachin. *lib.* 1. *contr. Jur. cap.* 95. Gratian. *discept. for. cap.* 736. *nu.* 8. & Rota sæpius apud Post. *l. c. n.* 47.

16 Ut vero manutentio detur, requiritur possessio de tempore ortæ controversiæ, vel turbationis, seu motæ, vel contestatæ litis Ludovis. *dec.* 582. *nu.* 1. Coccin. *dec.* 52. *n.* 4. Cavallet. *dec.* 181. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *num.* 51. Seraph. *dec.* 287. *num.* 1. Covar. *pract. qq. cap.* 17. *num.* 3. *&* 5. Cancer. *var. res. cap.* 14. *a n.* 34. Rodericus. *de an. reddit. lib.* 1. *quæst.* 17. *num.* 43. & Post. *de manut. obs.* 17. ubi Rota, qui vero olim, seu ab initio rem se possedisse probavit, præsumitur, continuasse usque ad tempus motæ molestiæ, si hoc idem possessor asserat. Cacheran. *dec.* 99. *nu.* 15. maxime si non probatur actus contrarius possessionis. *disc. for. cap.* 384. *n.* 19. & Post. *l. c. num.* 9. Gratian. qui plures Rotæ decisiones allegat. Gabr. *de præs. conclus.* 10. Mascard. *de prob. conclus.* 1178. *num.* 22. Cyriac. *contr.* 192. *n.* 23. *& lib.* 2. *controv.* 362. *n.* 5. Osasc. *dec.* 43. *n.* 2. & ita possessio de tempore motæ litis potest probari vere vel præsumptive.

17 Possessio vero recens, quæ dedit occasionem liti, non est manutenibilis. Lancell' *de attent. par.* 2. *c.* 4. *lim.* 1. *num.* 111. Fontanella *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 13. *par.* 10. *n.* 56. Rota apud Post. *l. c. n.* 44. quia talis dicitur actus turbativus. Rota post tract. Post. *dec.* 550. & 553. & non probat possessionem, Ludovis. *dec.* 4. *n.* 2. & talis possessio est controversa, & turbativa, quæ non sufficit ad possessionem manutenendam, sed requiritur pacifica & continuata. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 498. *num.* 4. Sicut neque præsentatio, quæ dedit causam liti, constituit in quasi possessione præsentandi. Ludovis. *dec.* 417. *num.* 4. Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 11. *c.* 6. *n.* 11. apud Post. *l. c. n.* 47. Neque collatio, vel deputatio. Cancer. *var. res. cap.* 4. *n.* 5. & *c.* 14. *n.* 72. *par.* 3.

18 Ad manutentionem dandam sufficit momentanea possessio. Peregr. *de fideic. art.* 48. *num.* 38. Mastrill. *dec.* 52. *n.* 1. *par.* 1. Statil. *de salv. interd. inspect.* 1. *cap.* 6. *n.* 47. & unicus actus possessorius. Gratian. *discept. for. cap.* 310. *num.* 71. Moneta *de Decimis. cap.* 9. *quæst.* 4. *num.* 163. Gonzal. *super reg.* 8. Cancell. *gl.* 45. §. 2. *n.* 29. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 4. *a n.* 21. & Rotæ plures apud Post. *de manut. obs.* 18. quia possessio unico actu acquiritur, tam in corporalibus, quam incorporalibus, uti unicus actus interessendi Capitulo, conferendi, providendi &c. qui habuerit effectum, uti unica præsentatione vel electione effectum sortita. Ita & possessio exigendi unica solutione acquiritur.

§. V.

Quomodo probetur?

19 Possessio vel quasi in ordine ad manutentionem, probatur scripturis, adversæ partis confessione, & testibus, quamvis actus possessorius non referant, nec scientiæ causam reddant. Item si deponant aut de visu, aut publica voce, & auditu a Majoribus. Rota post trac. Post. *de manuten. dec.* 40. *n.* 1. imo licet deponant de auditu & credulitate. Secus si non sunt bene informati de loco differentiæ. Cocin. *dec.* 14. *n.* 4. Cavaler. *dec.* 432. Post *l. c. n.* 6. Et testes de auditu & credulitate in hoc judicio probant plene, præsertim contra inducentem. Post. *de manut. obs.* 19. *num.* 5. Dummodo tamen confessio fuerit propria partis ipsius, & non procuratoris tantum, Administratoris, Tutoris, vel Curatoris. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 4. *n.* 14. Gratian. *discept. for. c.* 870. *n.* 20. quamvis faciat adminiculum, Post. *l. c. a n.* 65.

20 Acquiritur possessio, & probatur primo per traditionem a possidente factam per se vel per alium, sive tacite, sive ficte. Item ex instrumento venditionis, concessionis, seu cessionis, celebrato intra fundum venditum, vel cessum, sive extra, sed in facie ipsius rei. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 587. Post. *obs.* 20. *num.* 2. Cavaller. *dec.* 207. *n.* 2. Rota *dec.* 445. *n.* 3. & *recent.* Item per precarium, & constitutum, & per instrumentum habens hujusmodi clausulas. Mascard. *de prob. conclus.* 422. Ludov. *dec.* 362. ubi Beltram. *n.* 11. Dunozet. post tract. Post. *dec.* 141. *n.* 1. quia per illud transfertur possessio in constitutarium contentorum in instrumento. *L. quod meo. ff. de acquir. possess.* Rota apud Post. *l. c. n.* 5. licet constitutum fuerit appositum in testamento. Matthæ. *de claus. par.* 1. *claus.* 20. *n.* 8. & transfert possessionem tam civilem, quam naturalem, tam contra constituentem, quam hæredes illius, & habentes causam ab eo. Statil. *de salv. inspect.* 3. *cap.* 2. *n.* 1020. Ludov. *dec.* 362. *n.* 1. ubi Beltram. *n.* 11. Rota coram Dunoz. *l. c.* Thomas. *dec.* 96. *n.* 50. Burat. *dec.* 441. *n.* 3. non vero contra tertium. Post. *l. c. n.* 33. & *DD. cit.* Dummodo constituens habeat animum tradendi possessionem, & non aliter, quia hic principaliter requiritur in constituente. Post. *l. c. num.* 29. Mant. *dec.* 37. Gratian. *disc. for. cap.* 365. *num.* 17. & *cap.* 954. *n.* 2. Cyriac. *controv.* 258. *numer.* 28. Post. *l. c. num.* 8. ubi Rota tam in corporalibus, quam in incorporalibus. Beltram. ad Ludov. *dec.* 437. *n.* 5. Cacheran. *dec.* 133. *n.* 7. & plures modos probandi videre potes apud Post. *loc. cit.*

21 Secundo acquiritur & probatur per ingressum in rem, aut locum animo possidendi. Rebuff. *in prax. Benef. de missione in possess. a num.* 26. Mascard. *de prob. conclus.* 1189. *num.* 14. Gratian. *discept. for. cap.* 615. *n.* 36. Afflict. *dec.* 167. Merlin. Pignatell. *contr. for. cap.* 89. *n.* 5. qui ingressus probatur per testes. Item per instrumenta publica captæ possessionis aut ingressus. DD. apud Post. *obs.* 21. imo possessio potest capi solo amplexu, aut aspectu, sine introitu. Mascard. *de prob. conclus.* 1183. *n.* 15. Gratian. *l. c.* si tamen constet de impedimento, & de non tuto accessu. Sicut, ut per ingressum acquiratur possessio, requiritur, quod ante ingressum possessio esset vacans. Cyriac. *controv.* 10. *n.* 19. Ludovis. *dec.* 40. *n.* 1. & *dec.* 46. *n.* 2. & *dec.* 171. *n.* 1. Post. *l. c. n.* 24. & 25. Seraph. *dec.* 699. *n.* 1. Hond. *cons.* 86. *n.* 29. *lib.* 2.

Tertio probatur traditione & receptione instrumenti, clavium, & scripturarum. Gratian. *disc. for. c.* 910. *num.* 2. Mascard. *de prob. concl.* 1184. *num.* 24. Rota post tract. Statil. *de salv. interd. dec.* 181. *num.* 5. Post. *obs.* 22. *per totam.* 22

Quarto probatur usu, & fruitione rei, & per actus possessorios, qui non solent fieri, nisi a Domino, & possessore. Mascard. *de prob. conclus.* 418. *n.* 43. Rota *recent. dec.* 13. *n.* 20. *par.* 5. Duran. *dec.* 34. *num.* 19. Gratian. *l. c.* uti ex fructuum perceptione. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 564. Mascard. *de prob. conclus.* 1184. Cacheran. *dec.* 43. *numer.* 3. & plures Rotæ decisiones apud Post. *obs.* 23. Gratian. *l. c.* Ludovis. *dec.* 549. *n.* 3. Farin. *dec.* 247. *num.* 2. & *dec.* 291. *num.* 18. licet perceptio fructuum fuerit facta ab alio nomine ipsius, puta a colono, conductore &c. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 565. Mascard. *de prob. conclus.* 1183. *num.* 4. Nisi fructus fuerint percepti non jure dominii, sed jure familiaritatis. Mascard. *l. c.* Cyriac. *controv.* 10. *num.* 18. & alii apud Post. *l. c. num.* 22. Vel nisi constaret, revera partem alteram possidere. DD. cit. & quamvis testis dicat, fructus se percepisse de mandato talis, non probat, nisi doceat de mandato. Post. *n.* 30. Præterea possessio probatur ex perceptione pensionis, affictus, Canonis &c. Menoch. *l. c. numer.* 567. Mascardus *de prob. conclus.* 1180. Rota post tract. Post. *de manuten. dec.* 140. *num.* 9. non tantum in præjudicium solventis, sed etiam tertii. Mascard. *l. c.* Post. *l. c. n.* 33. Nisi constet, quod adversarius possideat. Men. *l. c.* Mascard. *l. c. num.* 20.

Quinto probatur possessio investitura, vel locatione, sive alius instrumento. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 571. Mascard. *de prob. conclus.* 1181. *num.* 17. Gabr. *de locat. conclus.* 4. *num.* 14. Honded. *cons.* 73. *n.* 7. Farin. *dec.* 291. Cyriac. *controv.* 300. *num.* 43. Rota post tract. Post. *dec.* 215. *num.* 1. ipse Post. *de manut. obs.* 24. *n.* 1. Ludovis. *dec.* 6. *num.* 4. & Beltram. *ad eund. l. c.* etiam non probata effectuatione locationis. Rota coram Priovan. apud Farin. *dec.* 191. etiam contra tertium, si concurrunt affictuum solutiones. Gabr. *l. c. n.* 3. Beltram. *l. c.* Men. *l. c. n.* 572. secus sine perceptione fructuum, vel aliis adminiculis, vel nisi locationis instrumentum sit antiquum. 24

Sexto probatur possessio rerum corporalium immobilium ex sola cultura agrorum per se vel alium facta, de suo ordine, & ex testibus agriculturam probantibus. Peregr. *de fideicom. art.* 44. *n.* 15. Mascard. *de prob. conclus.* 1182. & 1190. *n.* 5. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 563. Cyriac. *l. c. n.* 43. Post. *l. c. obs.* 25. Caval. *dec.* 18. *num.* 4. Thomas. *dec.* 15. *n.* 7. Ladeub. *cons.* 95. *n.* 6. Gratian. *disc. for. c.* 615. *n.* 34. 25

Septimo probatur ex insistentia, detentione possessionis, ex actu eundi & agendi in fundo, & nudo usu ipsius rei. Menochius. *l. c. n.* 561. Mascard. *l. c. conclus.* 1179. Cæs. de Grass. *dec.* 83. *alias* 14. *n.* 2. *de testib.* & *dec.* 38. *alias.* 10. *num.* 4. *dec. caus. poss.* & *propr.* Rota apud Statil. *de salv. dec.* 24. *num.* 2. si testes deponunt, se vidisse talem possidere bona talia cum designatione confinium. Rota apud Post. *obs.* 26. & post Statil. *dec.* 24. Farin. *dec.* 291. *n.* 19. vel si dicant se publice audivisse, nisi constaret de possessione alterius, vel quod præcedentes actus fuerint facti jure familiaritatis. Item ex descriptione in catastro communitatis, vel in libro æstimii. Post. *de manut. obs.* 27. 26

Parochialis Ecclesiæ possessio probatur per exercitium curæ animarum, & actuum ad curatum pertinentium, & per administrationem temporalium. Mascard. *de prob. conclus.* 1180. *num.* 10. Menoch. *de retinen. rem.* 3. *n.* 586. 27

nu. 586. Item ex perceptione fructuum, decimarum & oblationum. Post. *de manut. obs.* 30. Ferret. *cons.* 2. *n.* 7. Caval. *dec.* 609. *n.* 2. Buratt. *dec.* 442. *n.* 4.

28 Canonicatus possessio probatur, si ostenditur, quod fuerit capta capitulariter, alias non est manutenibilis. Lotther. *de re benef. to,* 1. *lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 34. licet habuisset in regressu decretum de capienda possessione propria authoritate, aut fuisset admissus ad faciendos actus Canonicales de consensu aut patientia Capituli. Rota sæpius apud Post. *l. c.* & post ejus tract. *dec.* 612. Et quamvis possessio fuerit data ab executore apostolico vigore litterarum apostolicarum, nam adhuc possessio capienda est capitulariter. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 364. Lotther. *l. c. lib.* 3. *quæst.* 5. *num.* 38. nisi subsecuta esset patientia Canonicorum, vel ita esset de consuetudine. Imo dicitur capitulariter capta, si Capitulum requisitum sine causa recusat dare possessionem. Capon. *discept. fodi* 227. *num.* 21. Rota apud Merlin. *dec.* 299. & apud Ludovis. *dec.* 364. *num,* 2. *& in una Leod. Canonicatus coram* Cavaller. 3. *Jul.* 1617. apud Merlin. *l. c.* Post. *l. c. nu.* 4. Burat. *dec.* 318. *num.* 12.

29 Quasi possessio incorporalium acquiritur & probatur ex facto, & per exercitium illius Juris. Abb. *in cap. cum Ecclesia Sutrina. n.* 2. *de caus. possess. & propriet.* Veluti possessio jurisdictionis probatur ex actibus jurisdictionalibus, v. g. ex instrumento juratæ fidelitatis. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 579. Mascard. *de prob. conclus.* 946. *n.* 19. Post. *obs.* 31. Item ex præstatione homagii, item ex liberatione a fidelitate, quia privatio supponit habitum, quod tamen procedit in antiquis tantum, in quibus non potest fieri probatio per testes, & alios casus, vide apud Post. *l. c.* Buratt. *dec.* 427. *num.* 3. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 423. *n.* 4.

30 Ita possessio vel quasi præsentandi probatur ex præsentationibus, eligendi ex electionibus, nominandi ex nominationibus effectum sortitis: etiam ex unico actu juxta Innoc. *in cap. in literis. n.* 6. *de restit. spol.* Abb. *in c. bonæ* 2. *num.* 20. *de possess.* Vetal. *dec.* 337. *num.* 3. Vivianus. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 28. Ludov. *dec.* 417. Rota apud Post. *obs.* 32. & præsentatio ultima, ac ultimus status debet attendi. Rota apud Post. *l. c. num.* 7. Lim. 1. si præsentatio fuit facta lite pendente, & post inhibitionem. Lim. 2. si actus fuit factus vel admissus sine præjudicio juris alterius. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 65. Vivianus. *l. c. cap.* 2. *num.* 12. *& lib.* 11. *cap.* 6. *n.* 13.

31 Quasi possessio Jurispatronatus acquiritur & probatur ex insigniis familiæ appositis de mandato, & in executionem sententiæ Judicis contra Patronos, non vero contra Ecclesiam. Post. *obs.* 32. *num.* 25. & Rota post Vivian. *de Jurepatr. dec.* 84. *n.* 5. *&* 6. & seq. Idem dicendum de possessione juris conferendi. Post. *obs.* 83. 33. in qua attenditur ultimus status, & ultima collatio. Lotther. *de re Benef. to.* 1. *lib.* 1. *quæst.* 34. *n.* 26.

32 Clericatus quasi possessio probatur ex diuturna vita Clericali, absque aliis literis. Filiationis vero & consanguinitatis quasi possessio per nominationem & tractatum, & asserenti contrarium incumbit onus probandi. Rota apud Post. *obs.* 44. Sepulturæ quasi possessio probatur per constructionem Capellæ, vel oratorii, in quo adsit sepultura, vel per probationem constructionis ipsius sepulturæ, vel probando, quod in illa fuerit sepultus aliquis ex suis consanguineis, aut de sua familia, Post. *l. c.* & exigendi possessio vel quasi quomodo probetur. Vide Post. *tot. obs.* 35.

33 Possessio transfertur in alium & respective acquiritur ex quolibet contractu & actu inutili & nullo. *L.* 1. *ff. de acquir. possess.* quando fuit deventum ad executionem, traditionem, & actum facti. Ludovis. *dec.* 194. *nu.* 23. ubi Beltram. *n.* 27. Cyriac. *controv.* 10. *n.* 43. Post. *de manut. obs.* 37. & post illius tract. Rota. *dec.* 63. *nu.* 15. Mar. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 108. *nu.* 46. Mastril. *dec.* 253 *num.* 13. *par.* 3. Gratian. *disc. for. cap* 704. *num.* 21. Thomas. *dec.* 88. *num.* 38. Buratt. *dec.* 574. *num.* 6. Rota *dec.* 244. *num.* 5. *par.* 4. *recent.* Gabr. *cons.* 36. *num.* 33. *lib.* 1. Honded. *cons.* 23. *n.* 26. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 135. *n.* 2.

§. VI.

Quæ sunt probanda ad obtinendam manutentionem?

In mandato de manutenendo non requiritur probatio exacta & rigorosa, neque plena, sed sufficit aliqualis summaria, etiam levissima, etiam per confessionem partis extrajudicialem, item semiplena, etiam sine juramento suppletorio. quia manutentio nullum, vel modicum continet præjudicium, & quidem reparabile in alio judicio. Et ideo unus testis sufficit in manutentione etiam deponens, quamvis testis sit minus idoneus, ut inquilinus. Imo etiam fides unius extrajudicialis parte citata jurata, præsertim si est adminiculata de facto proprio, & personæ majoris omni exceptione, quamvis etiam testes essent singulares, maxime si sunt contestes in generalitate, aut adminiculati a juris assistentia. Imo etiam testes de publica voce & fama: etiam præsumptiones. Nisi tamen adversarius melius probet, & adsint aliæ fortiores melioresque probationes, vel in contrarium adsit confessio principalis. Etiam testes examinati sine citatione. Post. *de manut. obs.* 38. *per totam.* Gabr. *dec. prob. conclus.* 1. *n.* 8. Ludovis. *dec.* 258. *nu.* 3. Scaccia *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *limit.* 6. *memb.* 1. *n.* 59. ubi quod in summarissimo proceditur, summarie & juris ordine non servato, sine libello, litis contestat, sine plenitudine probationum, & sine sententia definitiva. Gratian. *discept. for. cap.* 310. *num.* 63. Rota post tract. Cenc. *dec. censib. dec.* 242. *num.* 2. Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *n.* 4. Menoch. *de retin. rem. ult. n.* 34. Rota post Farin. *dec.* 160. & post tract. Vivian *de Jurepatr. dec.* 55. *n.* 5. 34

Probationes factæ in manutentivo summarissimo probant etiam in possessorio ordinario, si parte præsente vel citata reproducantur expresse vel tacite, etiam absque testium repetitione vel novo examine tam in probationibus Rei possessoris, quam actoris, nisi testes in manutentivo leviter tantum, vel sine citatione fuissent examinati; & tunc in summario examinati probant in plenario, si in summario plene quoad modum procedendi fuerunt examinati, vel fuerint examinati & jurati super tota causa. Covar. *l. c.* Menoch. *l. c.* Mascard. *de prob. conclus.* 1204. Post. *de manuten. obs.* 39. per totam, apud quem plures S. Rotæ decisiones. 35

Ad acquirendam possessionem vacantem rerum corporalium non est necessaria scientia, & patientia interesse habentis, neque ad acquirendam possessionem rerum corporalium mobilium non vacantium, secus ad acquirendam possessionem rerum corporalium immobilium per seipsum possessarum; tunc enim est necessaria scientia & patientia illius. Lim. si tantum possidet animo suo, & colonorum corpore, quia tunc sufficit eorum expulsio, vel effectiva traditio. Secus in incorporalibus, in quibus requiritur scientia & patientia principalis interesse habentis, & si plures possident pro indiviso, requiritur omnium scientia & patientia, quia quasi possessio in incorporalibus nil est aliud, quam quidem usus cum scientia & patientia adversarii, & suum esse recipit a scientia & patientia adversarii; quæ in incorporalibus habet vim traditionis; & requiritur etiam in summarissimo, cum agitur de quasi possessione unius ad excludendam possessionem alterius; quia non potest unus acquirere, nisi alter amittat, & in incorporalibus possessio inhæret ossibus taliter, ut eam ignorans non amittat. Et ita si agitur de quasi possessione unius ad excludendam quasi possessionem alterius realem, aut mediante juris assistentia, requiritur scientia & patientia illius ad effectum illum privandi. Si vero agitur de possessione jurium incorporalium vacantium, & in præjudicium ejus, qui non possidet, vel non habet pro se assistentiam juris, tunc non est necessaria scientia & patientia adversarii. Gonzal. *ad reg.* 9. Cancell. *gl.* 45. §. 2. *n.* 32. Garz. *de Benef. part.* 5 *cap.* 5. *n.* 121. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 249. *n.* 8. maxime illius, de cujus dominio non constat, vel anteriore possessione. Post. *de manut. obs.* 40. *nu.* 17. *&* 21. & post illius tract. Rota *dec.* 419. *num.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 450. *n.* 8. *&* 681. *n.* 12. Garz. *l. c. n.* 128. vide Post. diversimode limitantem. *l. c. a n.* 18. 36

Ad manutentionem obtinendam non est necessaria pro- 37

batio turbationis actualis, sed sufficit, si asserat, quod timeat turbationem, & probet possessionem. Menoch. *de retin. rem. ult. num.* 29. Fontanella *de pact. nupt. clauf.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *num.* 59. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 13. *num.* 46. Fab. *in C. lib.* 8. *tit.* 8. *defin.* 8. *nu.* 5. Post. *l. c. obs.* 41. *nu.* 18. apud quem Rota contra Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *n.* 3. Sermo est de manutentione in summarissimo, non in plenario; nam in isto deberet vel præcedere, vel adesse turbatio. Rota apud Coccin. post Post. *dec.* 471. Et quando est necessaria turbatio, illa dicitur ficti per quamconque molestiam & impedimentum. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 503. Post. *l. c.* 4. ubi alii. Et in materia solutionis dicitur quis turbari, en ipso, quod quis desinat solvere. Seraph. *dec.* 299. *n.* 14. & 13. Post. *n.* 10.

§. VII.

Quibus non detur manutentio.

38 Manutentio non competit illi, qui nunc & de præsenti, vel de recenti possessionem acquisivit, vel detentionem injustam, spoliativam, furtivam, vel vi, aut clam ab eo, cum quo litigatur. Caneer. *var. res. cap.* 14. *num.* 41. *par.* 2. Post. *de manut. ob.* 42. *n.* 162. ubi Rota, quia incivile est, ut quis vincat in eo, quod possidet ab adversario malo & illicito modo. Idem. *nu.* 163. Dummodo ab adversario probetur, quod quis possideat clam, vi, aut precario, nec fur est manutenendos, si is in delicto se fundaret, quare si spolietur ab adversario, & fur instet se manuteneri, & ita excipiendo gerat partes Rei, non tenetur allegare, quo loco & quando rem habuerit, & debet manuteneri, sed si velit agere, & gerere partes actoris, non datur illi manutentio, quia debet docere de interesse, quod non habet, quia tenetur illi, quem spoliavit, & si ageretur de furto rei mobilis, illa esset deponenda in manus actuarii, ut possit recognosci. Fab. *in C. lib.* 3. *tit.* 22. *defin.* 14. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 5. *n.* 28.

Quando vero possessio est furtiva, clandestina, violenta, vel precaria, vel alias injusta, datur illi manutentio contra tertium, qui non contendit de possessione, *L.* 2. *ff. uti possidetis.* Menoch. *de retin. rem.* 3. *nu.* 19. quia possessor etiam injustus habet plus juris, quam non possidens propter onus possessionis, licet notorie constaret de non jure suo, quia habens possessionem etiam asininam & injustam contra non possidentem defenditur. Louhet. *l. c.* Post. *l. c. n.* 172. Scaccia. *de appell. cap.* 2 *quæst.* 17. *lim.* 6. *memb.* 4. *n.* 63. Sicuti defenderetur etiam contra adversarium, licet de recenti ab illo haberet possessionem etiam injustam, si non possideret, vel desiisset possidere, ex quo ad possessionem reverti noluisset, timendo se posse repelli. *L. clam. possidere.* §. *qui ad retinenda. ff. de acquir. possess.* Post. *n.* 174.

39 Manutentio non datur, quando causa manutentionis pendent a negotio & articulo principali, & recipit fomentum a petitorio, & requirit necessariam cognitionem maritorum causæ, vel si agitur de re, quæ habet admixtam causam possessionis, & proprietatis, in qua unica detur actio. Lancell. *de atten. part.* 3. *cap.* 24. *quæst.* 19. *num.* 4. Seraphin. *dec.* 1278. *num.* 4. Post. *de manut. obs.* 43. & post illius tract. Rota *dec.* 9. *num.* 31. & *dec.* 215. *num.* 34. & *dec.* 390. *num.* 11. & *dec.* 383. *num.* 6. Ludovis. *dec.* 283. *num.* 8. ubi Beltram. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 430. Seraph. *dec.* 1471. *num.* 1. præsertim, si adest rescriptum pro cumulatione, cum clausula arbitrio, ita Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 187. *n.* 8. Nisi possessio esset clara, & nullum reciperet fomentum a petitorio, vel non haberet qualitatem illi adhærentem, quæ requirat necessario cognitionem meritorum. Rota post Vivianum. *de Jurepatron. dec.* 86. & post tract. Post. *de manuten. dec.* 4. *num.* 3. & *dec.* 224. *num.* 1. Hinc in quæstione sepulchri non potest pronunciari in possessorio, nisi cognoscatur saltem summarie in petitorio, an is, qui petit possessionem, foveat bonum jus in proprietate, ne contingat corporis humani divexatio. Post. *l. c. num.* 3. ubi Rota. Sic possessorium matrimoniale non solet terminari per manutentionem, vel restitutionem, sed per depositum mulieris, ex quo habet admixtam causam proprietatis, cum non possit in persona libera haberi quasi possessio servitutis conjugalis, nisi ex legitimo consensu. Ludovis. *dec.* 351. *num.* 39. Rota apud Post. *l. c. n.* 4. sed si mulier nubat duobus, & secundum matrimonium sit contractum in facie Ecclesiæ, antequam orta sit lis super validitate primi matrimonii, debet secundus vir manuteneri lite pendente. Post. *de manuten. obs.* 10. *n.* 95. & 97. & *obs.* 43. *n.* 5. Hinc etiam ille, qui fuit passus executionem a Judice, a quo, & coram Judice, ad quem appellavit, petit manuteneri, cum manutentio pendeat a negotio principali, hoc est justitia vel injustitia sententiæ, non potest terminari nisi cum ipso negotio principali, Rota post eundem tract. Post. *dec.* 9. *num.* 31. Ita manutentio pendens a validitate tituli non est danda, nisi postquam apparuerit de ipsius tituli validitate. Ludovis. *dec.* 283. *n.* 5. Et multo minus datur in iis, quibus resistit jus commune, ut in Decimis, quas prætendit Capitulum in aliena parochia, Rota *in una Elven. Decimarum.* 3. *Jun.* 1624. *coram Remboldo*, quæ est 187. *post tract.* de manut. & in quasi possessione non residendi, cum cadit dubium, an Beneficium sit curatum, vel non. Post. *l. c. n.* 8. & Rota post illius tract. de manut. *dec.* 597. *n.* 2.

40 Sic manutentio non datur ratione assistentiæ juris communis, eo quod locus controversus sit intra fines Diœcesis, vel Parochiæ, nisi cognitum fuerit, an locus sit intra fines, vel non. Seraph. *dec.* 1278. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 283. *num* 8. Post. *l. c. n.* 9. Lancell. *de attent. par.* 3. *cap.* 24. *quæst.* 19. *num.* 4. Seraph. *dec.* 1278. *nu.* 1. Et denegatur etiam manutentio, quando possessio percutit petitorium & possessorium, ut in Beneficiato, qui alias solvit pensionem, & postea negat illam solvere, quia non potuit habere possessionem Beneficii. Rota post tract. Cencius. *de censib. dec.* 232. *n.* 16. Et si opponatur, possessionem non esse manutenibilem, eo quod sit infecta propter decretum irritans, debet prius cognosci, an sit locus dispositioni, quæ habet decretum irritans. Beltram ad Ludovis. *l. cit.* Rota Post. *de manuten. dec.* 621. *n.* 1. & 645.

41 Possessio, quæ est solummodo contra quandam præsumptionem juris, suos parit effectus, & relevat, ac est manutenenda, licet sit contra jus in judicium principaliter deductum, sicut etiam, quæ non habet juris resistentiam, dummodo resistentia non sit vehemens. Post. *de manut. obs.* 44. *a n.* 5. Ludov. *dec.* 370. *num.* 7. & *DD. mox infra citandi.* Nisi ultra possessionem doceatur de titulo; quia sine titulo non datur manutentio, cum possessio est manifeste contra jus, qui tamen titulus inducitur ex possessione saltem decennali, ex qua inducitur titulus præsumptus. Cassad. *dec.* 2 *dec. caus. possess. & prop.* Marescot. mox citandus, vel hoc manifeste resistit. Juris vero resistentia non dicitur vehemens, si est dubia & turbida. Neque datur contra eum, sine legitimo titulo, qui habet juris communis assistentiam. & quando jus vehementissime resistit, titulus requiritur cum quadragenaria. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap* 11. *num.* 46. 54. & 55. Lotther. *de re Benefic. to.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 45. *num.* 19. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 370. *n.* 10. Menoch. *de retin. rem. ult. a n.* 21. Mascardus. *de prob. conclus.* 1207. Post. *de manut. obs.* 44. *per totam.* Gabr. *de acquiren. possess. conclus.* 6. *n.* 4. Gail. *lib.* 1. *obs.* 147. *n.* 2. Rota post Vivian. *de Jurepatr. dec.* 86. *n.* 5. Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *n.* 6.

§. VIII.

An detur manutentio habenti assistentiam juris, & quando.

42 E converso manutentio datur possessori, qui habet assistentiam juris pro se. Imo etiam non docto de possessione. Men. *de retin. rem.* 3. *n.* 135. & 136. Caputaq. *dec.* 306. *n.* 1. Caval. *dec.* 487. Rota post tract. Statil. *de salv. interd. dec.* 42. *n.* 5. Gratian. *discept. for. cap.* 870. *num.* 8. Post. *de manuten. obs.* 45. & post illius tract. Rota *dec.* 198. *a n.* 6. & *dec.* 662. Et in concursu possessionum est præferendus. Seraphin. *dec.* 1437. Rota post tract. Post. *dec.* 3. *n.* 3. & 157. Sed quid si nullam habet possessionem, sed tantum fundatam in jure intentionem? estne manutendus? Respondetur affirmative. *cap. cum persona de privil. in* 6. Rota post Statil. *decis.* 39. Marescot. *l. c. num.* 16. Gratian. *l. c.* Beltram. ad Ludovis. *dec.* 312. Et ita Episcopus manutenetur ob solam juris assistentiam in exercitio jurisdictionis in totam Diœcesim, etiam non docto de possessione. Ita DD. & plu-

& plures S. Rotæ decis. apud Post. *l. c. nu. 6. & 7.* Quamvis ex adverso allegetur, vel exhibeatur privilegium, vel exemptio, vel titulus, donec de illius relevantia disputatur dict. *cap. cum persona.* & DD. cit. & Post. *num.* 14. nisi allegans privilegium, vel exemptionem esse etiam in quasi possessione illius exemptionis. Marescot. & Post. *ll. cc.* Diceretur autem in quasi possessione exemptionis, si probaret, venisse casum, & Ordinarium voluisse exercere jurisdictionem, & fuisse repulsum, ac repulsæ acquievisse, vel habuisse se pro spoliato.

43 Porro manutentio datur habenti juris assistentiam etiam contra prætendentes immemorabilem consuetudinem, vel præscriptionem, donec ipsa immemorabilis consuetudo, vel præscriptio probetur per tres sententias conformes. Marescot. *l. c. d. cap.* 17. *a nu. 6.* Rota sæpius apud Post. *l. c. n.* 8. Tunc vero juris assistentia revelar ad effectum manutentionis, quando nihil adest in contrarium, vel assistentia non est offuscata, aut turbata actibus & probationibus contrariis. Marescot. *l. c. nu.* 11. Ludovis. *dec.* 312. *nu.* 1. Rota coram Dunozzeto post. tract. Post. *dec.* 184. *n.* 6. & *dec.* 197. *n.* 4. & Post. *l. c. n.* 19. Hinc.

44 Non datur manutentio ex sola Juris assistentia, quando alius est in possessione. DD. & Rotæ mox cit. & Post. *l. c. n.* 22. Hinc in exactione sola juris assistentia non sufficit in manutenendum, quando alius est in quasi possessione non solvendi, sed manutenendus est, qui possidet. Neque sufficit Juris assistentia ad manutenendum, quando ex adverso allegatur, & probatur exemptio, aut privilegium, vel titulus una cum præscriptione, vel possessione, quia tunc ille est manutenendus. Seraph. *dec.* 595. & 1282. *num.* 1. Marescot. *l. c. nu.* 5. & 18. Rota *de manut. dec.* 382. *num.* 4. & *decis.* 166. *nu.* 20. post tract. Post. Dummodo privilegium & possessio stricte percutiat casum, de quo agitur, & non aliter. Marescot. *l. c. nu.* 18. Et dummodo, qui habet juris assistentiam, non habeat etiam actus possessorios, quia tunc illius possessio præsumitur antiquior, & prævalet in illo, qui habet juris assistentiam, quam qui habet privilegium. Post. *l. c. n.* 38. ubi Rota.

45 Neque in Decimis datur manutentio ob Juris assistentiam, nisi probetur etiam quasi possessio. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 312. Post. *num.* 42. apud quem Rota. *dec.* 544. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* Adden. ad Buratt. *dec.* 219. *sub litt. A.* Ideo Parocho in Decimis ob solam juris assistentiam non datur manutentio, ut frequentius tenuit Rota apud Post. *l. c. n.* 47. Marescot. *l. c. n.* 12. Farin. *dec.* 291. *num.* 14. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 312. Sed juris assistentia in hoc favet Parocho, quod is non teneatur probare Decimas sibi competere, & ita tantum in petitorio, non vero in manutentivo, quamvis Rota, quandoque contrarium tenuerit teste Marescot. *l. c. n.* 13. & 14. cum qua ipse sentit ex hac ratione; quia si sola juris assistentia sufficit in petitorio, multo minus sufficere debet in possessorio, in quo leviores sufficiunt probationes, apud quem Rota coram *Manzanedo. in una Decimarum Tacuin.* 22. *Aprilis.* 1605. & *in una Sagunt. decimarum.* coram Seraph. 30. *Octobris.* 1600. Put. *dec.* 61. *lib.* 3. Seraphin. *dec.* 1497. & contrarium etiam tenuit Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 135. sed denegatur manutentio, quando assistentia juris est turbida. Marescot. *l. c.* Redditur vero turbida, quoties Domini prædiorum degunt in aliena Parochia, in qua recipiunt Sacramenta. Marescot. *l. c. n.* 16. nam tunc non attenditur fundamentum Juris, seu illius assistentia, sed consuetudo. Ita Parocho non datur manutentio ob juris assistentiam, quando constat de alterius possessione. Farin. *dec.* 291. *n.* 14. & post tract. Post. *dec.* 604. *n.* 4. ipse Post. *l. c. n.* 49. neque si ex adverso allegatur, & probatur privilegium. Seraphin. *dec.* 1477. *n.* 2. vel probatur præscriptio ad favorem aliorum in Decimarum perceptione, nisi validitas privilegii sit in controversiam deducta.

§. IX.

Quæ possessiones non sunt manutenibiles.

46 Possessio etiam infecta non est manutenibilis, quia est nullius momenti, & habetur pro possessione vacua, nec impedit manutentionem posterioris possessoris etiam instrumentalis, nisi producatur titulus, qui ipsam infectionem tollat. Dicitur autem possessio infecta, si capta fuisset de Beneficio reservato sine litteris Apostolicis ob clausulam decreti irritantis in Regulis Cancellariæ appositam, quia tale decretum irritat possessionem, eamque inficit & viciat. Lancellot. *de attentat. par.* 3. *cap.* 24. *quæst.* 1. *n.* 77. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *n.* 72. Vivianus *de Jurepatr. par.* 3. *lib.* 13. *cap.* 8. *n.* 172. Post. *de manut. obs.* 46. *n.* 5. Lotther. *de re benef. to.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 46. *n.* 63. Put. *dec.* 183. *n.* 2. & 3. *lib.* 2. Rota. *divers. dec.* 1438. *nu.* 1. *par.* 3. *lib.* 3. & inficit possessionem civilem, & naturalem. Sic possessio capta per resignationem non facta prius publicatione non valet. Post. *l. c. n.* 13.

47 Possessio capta per fideicommissarium vel Legatarium aliter, quam de manu hæredis dicitur vitiosa, & non est manutenibilis. Cyriac. *controv.* 12. *n.* 14. Ludovis. *dec.* 206. *n.* 5. Cavallet. *dec.* 106. *nu.* 6. Buratt. *dec.* 732. *n.* 4. Licet. fideicommissarius vellet in continenti docere de jure suo. Post. *l. c. obs.* 47. & post illum Rota. *dec.* 13. *n.* 8. & *dec.* 14. *num.* 8. & *dec.* 169. *nu.* 8. Lim. nisi fideicommissarius, vel Legatarius haberet a Testatore licentiam illam capiendi propria authoritate. Seraphin. *dec.* 271. *n.* 2. & 4. Coccin. *dec.* 48. *nu.* 26. Nisi fideicommissarius pro indiviso cum testatore possederit, quia tunc potest continuare possessionem totius. Marescot. *var. res. lib.* 2. *cap.* 138. *num.* 36. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 206. *n.* 10. Quamvis consensus aut licentia esset tantum tacita, puta, cum testator voluit legatarium administrare. Lim.. 2. si accessit consensus expressus, vel tacitus hæredis, vel nullus adest certus hæres. Ludovis. *l. c.* Post. *obs.* 47. *num.* 4. & 5. vel si adest, non est in bonorum possessione, sed possessio est vacans.

48 Possessio attentata non est manutenibilis, quamvis prius possederit, & velit se excusare prætextu continuationis, quia dicitur nulla, improba, & vitiosa, & debet revocari. Dicitur vero attentata, si fuit obtenta lite pendente, vel ex actis possessoriis factis post litem motam. Neque præjudicat civiliter possidenti: quando autem lis dicatur pendere. Vide verb. Litis pendentia. Lotthet. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 13. *nu.* 79. Coccin. *dec.* 492. *num.* 3. Caváller. *dec.* 359. *num.* 7. Rota sæpius apud Post. *l. c. obs.* 48. Seraph. *dec.* 288. *num.* 1. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *lim.* 1. *n.* 49. Dicitur etiam attenta, quæ fuit capta post inhibitionem maxime Rotalem, licet haberet assistentiam juris pro se. Post. *l. c. num.* 28. & Rota post illum. *dec.* 119. *n.* 10. 127. *num.* 2. 433. *n.* 3. & 583. *n.* 4. 585. *n.* 3.

49 Ita possessio turbida, vel incerta non est manutenibilis. sed debet videri de bono jure, & discuti petitorium. Gonzalez. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 45. §. 2. *n.* 39. Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 38. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 22. *n.* 21. Gratian. *discept. for. cap.* 450. *num.* 41. Seraph. *dec.* 1386. Rota *divers. dec.* 712. *par.* 4. & *dec.* 150. *nu.* 1. *par.* 3. *recent.* Cyriac. *controv.* 10. *num.* 61. Post. *obs.* 49. ubi plures S. Rotæ decisiones, maxime si est intricata a possessione alterius, vel fundatur in actibus possessoriis generalibus, æquivocis & obscuris. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *nu.* 67. Cyriac. *l. c.* & *controv.* 389. *num.* 29. *lib.* 2. Rota apud Post. *l. c. n.* 5.

50 Etiam possessio conditionalis, conditione non extante, vel non impleta non est manutenibilis. *L. qui absenti.* §. 1. *ff. de acquirenda possess.* Post. *de manut. obs.* 56. Et capta vigore mandati Judicis cum clausula sine præjudicio jurium alterius, vel alterius interesse habenti est conditionalis. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 332. & sæpius Rota apud Post *l. c.*

51 Præterea manutentio non datur illi, qui non sibi, sed alii possidet, sed datur illi, pro quo possidetur, cum possessio civilis animo nostro retineatur, ita Gratian. *discept. for. cap.* 450. *num.* 17. Post. *obs.* 52. per totam, apud quem DD. Menoch. *cons.* 701. *num.* 40. Cavaller. *dec.* 474. *num.* 5. Rota. *dec.* 677. *n.* 1. & 6. *par.* 2. *recent.* Hinc. non datur depositario, nec commodatario contra deponentem, aut commodantem. Neque in actibus mere facultativis. Gratian. *discept. for. cap.* 655. *n.* 49. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 162. *n.* 16. Rota *dec.* 555. *nu.* 1. *par.* 1. *divers.* Post. *de manutent. obs.* 53. ubi plures S. Rotæ decisiones, quia in ejusmodi actibus non acquiritur ulla possessio. Post. *obs.* 53. *per totam.* Surd.

cons. 127. num. 82. non obstante lapsu temporis, etiam immemorabilis, nisi præcesserit prohibitio, vel contradictio cum acquiescentia Beltram.

52 Neque datur illi, qui possidet jure familiaritatis, maxime in concursu possessionis alterius, quæ innititur titulo, Post. *obs.* 54. & post illum Rota *dec.* 319. *num.* 12. & *dec.* 325. *nu.* 8. quia talis possessio est nullius considerationis, Rota post tract. Post, *dec.* 206. *num.* 8. Adden. ad Buratt. *decis.* 169. *num.* 13. nec tribuit ullum jus. Ludovis. *dec.* 572. *nu.* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 450. & probatur ex *L. qui jure familiaritatis. ubi gl. ff. de acquir. possess.* Statil. *de Salv. interd. inspect.* 1. *cap.* 6. *num.* 39. Et præsumitur semper possessio esse jure familiaritatis in eo, qui nullum jus, seu titulum habet. Coccin. *dec.* 180. *num.* 5. & *dec.* 239. *num.* 6. maxime inter affines. Cessante vero alterius possessione est etiam manutenibilis possessio jure familiaritatis, vel si possidens habet pro se plures actus, quia tunc excluderetur præsumptio juris familiaritatis. Ludovis. *dec.* 572. *n.* 8. & Rotæ decisiones apud Post. *obs.* 54. *num.* 20. Gratian. *l. c.* Adden. *ad Buratt. l. c.*

53 Manutentio datur cessionario sola possessione cedentis probata in incorporalibus. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 239. Gratian. *discept. for. cap.* 310. Post. *l. c. obs.* 55. *num.* 5. & in incorporalibus idem operatur cessio, quod traditio. Bal. *in L. ex legato.* 18. *n.* 2. *vers. sed nostri. C. de leg.* Bart. & Imol. *in L. ad eum. ff. de donat.* Marches. *de commis. part.* 1. *de commis. appel. in poss. fol.* 933. *n.* 107. plures Rotæ decisiones apud. ipsum. Et in corporalibus vigore clausulæ Constituti DD. cit. aliter non datur, nisi Cessionarius agat nomine Cedentis.

54 Hæredi vero ex possessione defuncti non datur manutentio absque apprehensione hæreditatis. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 57. Gabr. *de acquir. poss. conclus. ult. num.* 1. Gail. *lib.* 2. *obs.* 129. Mar. Anton. *lib.* 1. *var. res. res.* 100. *num.* 56. Louhet. *de re benef. to.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 11. *num.* 115. quia licet in hæredem transeant omnia jura defuncti active & passive, possessio tamen illius morte remanet extincta, nec continuatur in hæredem etiam suum sine apprehensione. *L. cum heredes. L. qui universas. ff. de acquir. possess.* Gabr. *de acquir. possess. conclus. ult.* & Menoch. *l. c.* Gail. *lib.* 2. *obs.* 129. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 2. Post. *de Manut. obs.* 55. *n.* 36. ubi Rota, quia ad retinendam possessionem requiritur animus, animus vero defuncti non transit in hæredem, quod quidem limitandum est in iis rebus, quas defunctus possidebat animo suo & corpore alieno, puta colonorum &c. qui continuassent possessionem nomine hæredis cum illius scientia & voluntate, nam in ista datur manutentio. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 116. Post. *obs.* 55. *num.* 36. Put. *dec.* 462. *num.* 3. *lib.* 2. apud quem DD. Limitari debet ulterius, cum judicium manutentionis fuit motum in vita defuncti, quia cum in hæredem transeat lis juxta *L. hæres absens ff. de Judic.* & *cap. quia licet. de Judic.* Lancellotus *de attentat. par.* 2. *cap.* 4. *limit.* 1. *n.* 19. potest hæres prosequi ejusmodi judicium, & obtinere manutentionem debitam defuncto, si vixisset. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 62. Marescot. *l. c. nu.* 9. Rota post Statil. *de salv. interd. dec.* 141. *nu.* 3. & post Cenc. *de censib. dec.* 211. & apud Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 3. *n.* 44. Limitatur præterea, quando turbatio est cœpta hæreditate jacente, nam etiam tunc hæredi competit manutentio. Post. *l. c. n.* 50. vel si adesset statutum, quod hæredes continuent possessionem defuncti absque alia apprehensione. idem. *n.* 54.

55 An vero possessio contra unum suffragetur contra alium, vide Post. *obs.* 56. affirmantem, quod suffragetur contra hæredes, & successores, qui citat. Gratian. *discept. for. cap.* 921. *nu.* 4. Cancer. *var. res. par.* 3. *cap.* 7. *nu.* 83. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 3. *n.* 14. Ludovis. *dec.* 313. *num.* 3. Gig. *de pens. quæst.* 97. *n.* 10. quamvis sit hæres cum beneficio legis & inventarii.

56 Manutentio non datur illi, qui possessionem amisit proprio facto, vel contractu Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 230. Gratian. *discept. for. cap.* 303. *num* 1. Coccin. *dec.* 186. *nu.* 2. Post. *obs.* 57. & post illius tract. Rota. *dec.* 324. *num.* 4. Quod procedit etiam in minore, & muliere, quia isti in possessorio possunt sibi præjudicare. Gratian. *l. c.* & Post. *n.* 37. Et ita qui se habuit pro spoliato, non potest juvari manutentione. Gratian. *discept. for. cap.* 314. *num.* 57. Post. *l. c. n.* 44. & apud eundem plures Rotæ decisiones. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *num.* 52. Seraph. *dec.* 287. *n.* 2. Marches. *de commis. par.* 1. *de commis. appel. in possess.* §. 1. *fol.* 932. Giovagn. *cons.* 40. *n.* 4. *lib.* 2. An vero quis se habeat pro spoliato, vel intendat possessionem civilem retinere, pendet ab ejus animo. Ludov. *dec.* 268. *n.* 6. & *dec.* 307. *n.* 8. in quo possessio civilis consistit. Post. *l. c. num.* 48. & per testes probari non potest; qui tamen animus potest ex signis, & actibus exterioribus, ex dictis, vel gestis colligi, Post. *nu.* 62. & post illum Rota coram Coccino. *dec.* 354. *num.* 25. & ex circumstantiis factorum, vel verborum, quæ præcesserunt, puta si se declaravit pro spoliato, vel post auditam sententiam contra se cessisset possessioni, & juribus suis, vel si intentasset petitorium, quia tunc videtur renunciasse possessioni. Menoch. *de retin. rem.* 3. *nu.* 345. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *n.* 65. Fontanella. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 10. *n.* 63. quod tamen non procedit in incorporalibus, in quibus per petitorium non videtur renuntiari possessioni. Item si petiit mandatum de reintegrando. Et plures alias præsumptiones, quod quis se habuerit pro spoliato, vide apud Pob. *obs.* 57. *per totam.*

Civilis vero possessio animo retenta præsumitur durare decennio, & non ultra, & data scientia sufecit minus 57
tempus. *L. licet. ubi gl. C. de acquir. possess.* Bost. *obs.* 58. & post illius tract. Rota coram Coccino. *dec.* 298. *n.* 1. Ludovis. *dec.* 307. *num.* 13. Gratian. *discept. for. cap.* 363. *num.* 42. & *cap.* 450. *a n.* 30. Cuvar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 1. *nu.* 3. *de R. J. in* 6. quod procedit, si possessio naturalis ab alio fuit occupata, si vero possessio naturalis est vacans, tunc præsumitur continuata civilis possessio ad effectum manutentionis. Vide Post. *l. c. n.* 7 & 13. Gratian. *discept. for. cap.* 310. *n.* 32. & plures S. Rotæ decisiones apud eosdem.

Possessio per Colonum, vel Conductorem retenta amittitur, si ejiciantur cum tota familia. Mascard. *de prob.* 58
conclus. 1178. *n.* 19. quia civilis possessio, quæ est penes Dominum, requiescit sub illa naturali, quæ retinetur per Colonum, & si Colonus expellitur, amittit possessionem naturalem, quam habebat ministerio Coloni, & civilem, quæ sub illa naturali quiescebat, quia sublato fundamento corruit omne superædificatum. Post. *de manuten. obs.* 59. *num.* 12. Poni. *de spol. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 126. Surd. *cons.* 117. *n.* 2. *lib.* 1.

Manutentio non retardatur sub prætextu, quod pos- 59
sessio fuerit per Judicem apud tertium sequestrata, vel penes se avocata; nam sequestratio, vel avocatio per Judicem facta, utpote necessaria, non privat possessorem sua possessione, nec declarat, quis sit actor, vel Reus. Menoch. *de retin. rem.* 3. *nu.* 86. Gail. *lib.* 1. *obs.* 5. *nu.* 10. Gratian. *discept. for. cap.* 114. *n.* 12. Ludovis. *dec.* 9. *num.* 2. ubi Beltram. *n.* 11. Samen. *in reg. de annali. quæst.* 252. Coccin. *dec.* 158. *num.* 2. Fontanella *de pact. nuptial. claus.* 7. *gl.* 3 *par.* 10. *nu.* 12. Post. *de manut. obs.* 60. *nu.* 1. præsertim si sequestratio, vel avocatio fuit facta cum clausula *sine præjudicio jurium partium*: vel possessor a sequestro appellavit, nec habuit se pro spoliato, vel Judex in sequestro nulliter processerit. Imo licet ipsi sequestro non contradixerit, vel etiam consenserit; quia sequestrum non fit ad privandum aliquem possessione, sed ad custodiam rei. Ludovis. & Post. *ll. cc. num.* 6. nisi aliter constet de mente Judicis, quod voluerit nimirum possessionem auferre, vel sequestum a Judice fuerit factum ex eo, quod possessio esset vitiosa, vel attentata. Lim. 2. in sequestro voluntario, quod fit ab ipsis partibus. DD. cit. nisi ponentes sequestrum fuerint protestati cum clausula *sine præjudicio suorum jurium.*

§. X.

Quæ exceptiones in manutentivo admittantur.

Quæ exceptiones in hoc judicio admittantur, vel 60
rejiciantur, vide apud Post. *obs.* 61. *v. g.* exceptio possessionis tertii admittitur. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 602. Cyriac. *controv.* 10. *n.* 20. Ludovis. *dec.* 14. *nu.* 4. Beltram. *ad decis.* 268. ejusdem Ludovis. Mohed. *dec.* 20. *de rest. spol.* sed exceptio nullitatis instrumenti, simulationis contractus, extinctionis crediti, reconventionis, com-

pensationis, crediti illiquidi, cum spectent ad petitorium, rejiciuntur, uti etiam exceptiones contra personam. Post. *l.c.* Scaccia *de appel. quæst.* 19. *re.* 1. *conclus.* 5. *numer.* 20. *& seq.* Thomas. *dec.* 30. *num.* 31. Gratian. *disc. for. cap.* 113. *num.* 35. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 17. *lim.* 11. *numer.* 159. *& cap.* 18. *lim.* 13. *a num.* 145. Admittitur tamen exceptio rei judicatæ in causa principali, sicut etiam exceptio respiciens processum, v. g. defectus transportationis actorum, non tamen scripturarum impugnatio. Post. *usque ad observ.* 70. *inclusive*.

61 Sed quid agendum, quando plures sunt possessores, & possessionem suam probarunt? Respondetur in manutentivo illum esse præferendum, qui probavit anteriorem & antiquiorem possessionem, quia illa est honestior, & justior præsumitur. *cap. licet causam. de prob.* Maranta. *de ordine judiciario par.* 4. *dist.* 7. *num.* 19. Covar. *pract. qq. cap.* 17. *nu.* 6. vers. duodecimo. Menoch. *de adipiscen. rem.* 6. *n.* 12. *&* 19. *& de retinen. rem.* 3. *n.* 725. Gail. *de pignorat. obs.* 22. *nu.* 8. Scaccia. *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *limit.* 6. *memb.* 2. *num.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 431. *num.* 2. & Rota sæpius apud Post. *obs.* 71. quia possessio junior præsumitur clandestina. Hinc habens possessionem civilem anteriorem præfertur habenti naturalem posteriorem. Rota post Statil. *de salv. interd. dec.* 169. *n.* 6. Coccin. *dec.* 239. *n.* 3. Post. *l.c. n.* 8. contra Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *num.* 5. & sufficit anterioritas horarum, imo unius horæ. Post. *num.* 9. Vivius *dec.* 411. *n.* 31. *lib.* 3. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 49. *num.* 4. Intrigliol *dec.* 35. *n.* 35. Addend. ad Buratt. *dec.* 67. *nu.* 27. ubi plures Rotæ & DD. Et scriptæ a Notario in eadem Charta, anterior in ordine præsumitur anterior in tempore, & quamvis posterior esset titulata, non vero anterior in tempore DD. cit. & Post. *numer.* 29. Limit. 1. si anterior possessio fuit capta propria authoritate, non expulsis Colonis, vel contra formam statuti illam annullantis, vel lite pendente etiam inter alios.

§. XI.

De sequestranda possessione.

62 Possessori non semper est danda manutentio, sed quandoque sequestranda possessio. Primo quidem, quando subest timor, ne partes deveniant ad arma, & scandala oriantur, & dubium est judici, quis contendentium possideat; at vel penes tertium, vel penes officium per modum provisionis tantum, ac sine partium præjudicio sequestrare debet, aut Collectorem fructuum deputare, & inhibere partibus, ne locum accedant. Gail. *lib.* 1. *obs.* 5. *n.* 2. Scaccia *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *limit.* 6. *memb.* 2. *n.* 18. Fab. *in C. lib.* 1. *tit.* 10. *def.* 9. Cyriac. *controv.* 12. *n.* 54. *& controv.* 366. *nu.* 5. *lib.* 2. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *declar.* 4. *a num.* 45. Gratian. *dec.* 110. Mar. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 112. *cas.* 71. Papien. *in for. sequestri. in glossa sub num.* 2. *&* 3. Tusc. *in verb. sequestrum. conclus.* 202. *n.* 12. Post. *de manut. obs.* 75. ubi plures DD. & S. Rotæ decisiones. Dummodo Judici de suspicione armorum & scandali prius per summarias saltem informationes in actis de timore armorum constet. Menoch. *de adipisc. rem.* 6. *num.* 15. Scaccia *l.c. num.* 19. non enim creditur assertioni ipsius Judicis. DD. cit. Præterea debet constare Judici, quod inter partes sit contentio de ipsa possessione. Scaccia *l.c.* quæ si non observaret Judex, nulliter procederet, & cum liquide Judici constat, quod una ex partibus de præsenti possidet, non habet locum sequestrum, vel avocatio. DD. cit. & Post. *l.c. a n.* 9. *usque ad* 16. inclusive. Quia sequestrum dicitur remedium desperatum, non obstante timore armorum, ob quem non debet partem, de qua constat, quod possidet, possessione privare.

63 Neque etiam contra Prædonem sub armorum prætextu decerni potest sequestrum, nisi dubia sit possessionis probatio. Lancellot. *de attent. post inhibit. in præfat. n.* 45. & DD. apud Post. *l.c. n.* 23.

64 Secundo sequestro vel avocationi locus est, cum neutra ex partibus litigantibus, vel de possessione contendentibus est in possessione, vel de illa docet; sed possessio est vacua. Scacia *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *lim.* 6. *memb.* 2. *num.* 17. Coccin. *dec.* 492. Post. *l. cit. num.* 31.

Tertio quando possessio est turbida. Fab. *in C. lib.* 65
8. *tit.* 4. *defin.* 1. Post. *l.c. n.* 34. & post illum Rota *dec.* 13. *coram Litta. & dec.* 74. *n.* 2. Menoch. *de adipiscen. rem.* 6. *n.* 32. Scaccia. *l.c. nu.* 18. Gratian. *discept. for. cap.* 402. *n.* 15.

Quarto quando neutra possessio est bona. DD. apud 65
Post. *l.c. nu.* 36. ubi plures Rotæ decisiones. Lotther. *de re Benef. tom.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 13. *n.* 38.

Quinto in causa Beneficiali, quando super Benefi- 67
cio, vel in petitorio, vel possessorio plenario lata fuit una sententia definitiva contra Possessorem, qui appellavit, vel de nullitate dixit. Aem. 1. *de sequestr. possess.* Tusc. *in verb. sequestrum. conclus.* 214. si sententia tamen fuit lata in Curia Romana, ubi causæ cum multa deliberatione & maturitate terminantur. Post. *num.* 45.

Sexto si post sententiam latam contra possessorem, & 68
appellatione pendente in profanis & beneficialibus recuperatio fructuum esset difficilis, vel possessor illis abuteretur, & converteret in alios usus, quam fecerit ante appellationem, seu dilapidaret, vel de dilapidatione esset suspectus. *gl. in cap.* 2. *de sequestr. possess.* Gail. *lib.* 1. *pract. quæst. obs.* 147. *&* 148. Lancellot. *par.* 2. *cap.* 12. *limit.* 12. *nu.* 11. Faber *in C. lib.* 1. *tit.* 10. *defin.* 9. maxime si possessor esset non solvendo, ita Rota apud Post. *l.c. n.* 49.

Porro a decreto sequestri non licet appellare, quia 69
litigantes non gravat, quia non aufert possessionem ei, qui illam habet. Scaccia *de appell. cap.* 2. *quæst.* 17. *limit.* 6. *memb.* 2. *nu.* 14. Caroc. *in tract. de sequestr. par.* 4. *quæst.* 8. *vers. contrarium.* & tale decretum est mere interlocutorium, & potest quandocunque reparari, quia Judex potest illud pro libitu revocare. Lim. si per sequestrum subverteretur ordo petitorii, & possessorii, ut si constaret de possessione unius, quem debet in possessione tueri, & tamen vellet sequestrare. ita Menoch. *de adipisc. rem.* 6. *n.* 20. Scaccia *l.c. n.* 20. Gratian. *discept. for. cap.* 850. *n.* 17. Post. *de manut. l.c. n.* 57. Thom. *dec.* 12. *a num.* 16. & si non fuit servata forma sequestri. Menoch. *d. n.* 20.

Mandatum de manutenendo datur etiam in Benefi- 70
cialibus, etiam sine titulo colorato. Seraphin. *dec.* 299. *num.* 5. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *num.* 6. Eccles. *obs. for.* 192.

Non datur illi, qui fuit ejectus per sententiam Ju- 71
dicis, non intruso, vel qui cæpit possessionem propria authoritate. *cap. eum qui de præb. in* 6. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 16. *nu.* 7. Eccles. *obs. for.* 193. Neque Parocho contra Jesuitas in causa decimarum, ob amplissima Societat. privilegia cum clausula irritante. Rota apud Rubeum *dec.* 508. *par.* 5. Capon. *disc. for.* 162. datur etiam Ecclesiæ contra Ecclesiam. Conciol. *alleg.* 49.

Non datur possessori Beneficii contra provisum apo- 72
stolicum, nisi ostenderit titulum canonizabilem. Sperell. *dec.* 52. *nu.* 11. *per totum.* Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *num.* 581. Argell. *in tract. de legit. contrad. quæst.* 15. *act.* 5. *num.* 96. Seraphin. *dec.* 1484. quia literæ apostolicæ habent executionem paratam. Sperell. *l.c.* Rota apud Merlin. *dec.* 281. & datur illi, qui habet ultimum statum pro se. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 55. *nu.* 51. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *num.* 13. Covar. *pract. qq. cap.* 17. *num.* 5. Seraph. *dec.* 1437. *num.* 1. & probatur *ex cap. Ecclesia Sutrina.* ubi Abb. *num.* 23. *de caus. possess. & propriet.*

Mandatum de manutenendo non purgat vitium pos- 73
sessionis, quia datur etiam prædoni. Palleot. *dec.* 87. Rota apud Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 1. *n.* 8.

Miscellanea de Manutentione.

Possessio probari potest ex publico instrumento appre- 74
hensionis captæ in ordine ad manutentionem, alio tunc non possidente. *L. prædia. ubi gl. & DD. ff. de acquir. possess.* Put. *dec.* 650. *num.* 4. *lib.* 1. Cæs. de Grass. *dec.* 5. *num.* 2. *de caus. possess. & propriet.* & Rota apud Bich. *dec.* 59. *num.* 2. & quamvis possessio non fuerit capta de mandato Jud. Ludovis. *dec.* 107. *num.* 1. quia in summarissimo non attenditur nisi nudum factum possessionis, & sufficit possessio de facto. Rota *dec.* 461. *num.* 8. *par.* 2. *divers.* & *dec.* 284. *numer.* 11. *par.* 5. *recent.*

cent. adeo ut etiam Prædoni concedatur. Menoch. *de retin. rem. ult. num.* 18. Rota *dec.* 641. *num.* 8. *&* 661. *nu.* 2. *par.* 1. *recent.* Et quæ habet horam, præsumitur anterior illa, quæ horam non habet. Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *num.* 792. Surd. *cons.* 117. *n.* 13. *lib.* 1. Mohed. *dec.* 12. *num.* 2. *de restit. spol.* Rota *dec.* 514. *num.* 1. *par.* 2. *recent.* adeoque venit præferenda posteriori. Bart. *in L. si duo. num.* 4. *ff. uti possid.* Dec. *cons.* 302. *num.* 7. Surd. *cons.* 28. *num.* 63. Rota apud Bich. *dec. cit. num.* 8. quæ possessio anterior præsumitur continuata usque ad tempus motæ litis, nisi ex adverso probetur possessionis amissio. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 64. *num.* 6. Rota *dec.* 4. *par.* 2. *divers.* Bich. *l. c. num.* 9. Et datur in possessione civili adversus occupatorem naturalis, nisi post captam naturalem fuerit lapsum decennium, vel possessor anterior habuerit se pro spoliato. Ludovis. *dec.* 9. *num.* 6. *&* 307. *num.* 6. 7. *&* 12. & apud Bich. *l. c. nu.* 12. & DD. apud Post. *de manut. obs.* 57. *a num.* 57.

75 Manutentio non potest denegari possessori, donec pendet discussio validitatis, seu invaliditatis tituli. Lanar. *cons.* 14. *num.* 12. apud Galeott. *controv. Jur. lib.* 1. *controv.* 51. *num.* 54. sicut pendente quæstione extinctionis census existens in possessione vel quasi exigendi fructus est manutenendus. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 2. *num.* 30. & Rota post tract. Cencii *dec.* 235. *num.* 3. & *dec.* 247. *num.* 6. & *dec.* 249. *num.* 7. & *dec.* 430. *num.* 1. *divers.* Bich. *dec.* 210. *num.* 24. sicut neque denegatur possessori, donec cognoscitur de limit. aut revocatione privilegii: quia in summarissimo, ubi non quæritur, nisi, an quis possideat, bonum videri debet, quod tempore retroacto sic visum fuit, sicut conceditur pensionario, donec cognoscitur super extinctione pensionis. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *n.* 28. Bich. *l. c. n.* 25.

76 Manutentio danda est possessori anteriori, qui se pro spoliato non habuit, non obstante sententia contra ipsum executioni demandata, si executio fuit attentata. *L. improba. C. de acquir. possess.* Buratt. *dec.* 401. *num.* 3. & si non fuit executioni demandata, possessorem non privat. Cassad. *dec.* 7. *num.* 1. *de caus. possess. & propr.* Rota *dec.* 225. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* & Rota apud Bich. *dec.* 274. *num.* 3. Nisi facto proprio a possessione cecidisset. Bich. *dec.* 283.

77 Manutentio est danda etiam ex sola possessione instrumentali, si alius non possidet, etiam absque discussione vel exhibitione tituli, quæ in summarissimo manutentionis etiam in Beneficialibus non est necessaria. *L. prædia.* ubi DD. *ff. de acquir. poss.* Rota apud Ludovis. *dec.* 138. *num.* 1. & penes Coccinum *dec.* 14. *num.* 5. Abb. *in cap. in literis. num.* 27. *de restit. spol.* Rota *dec.* 212. *num.* 8. coram Ludovis. *dec.* 13. *num.* 3. Bich. *dec.* 339. *num.* 3. Vetal. *dec.* 334. *num.* 6. *lib.* 2. Cassad. *dec.* 20. *de præb.* & Put. *dec.* 360. *num.* 8. *lib.* 1. ne liceat cuicumque possessores molestare. Dummodo possessio capta fuerit de mandato Judicis rite & recte procedentis Bich. *dec.* 399. *num.* 6.

78 Manutentio danda est possessori in possessione Beneficii non attento, an collator illud conferre potuerit, quæ exceptio ad petitorium est rejicienda. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 723. Lotther. *de re Benef. lib.* 1. *quæst.* 33. *n.* 23. *lib.* 5. Seraph. *dec.* 287. *n.* 4. apud Bich. *dec.* 339. *num.* 13.

79 Manutentio dari debet illi, qui est in quasi possessione exigendi fructus census, non obstante sententia super nullitate census, si ab ea fuit appellatum. Gratian. *discept. for. cap. & num.* 35. Rota *dec.* 315. *num.* 1. *par.* 4. *divers.* & coram Ludovis. *dec.* 1258. Coram Penia *dec.* 209. *num.* 6. & apud Cenc. *dec.* 210. *nu.* 9. Bich. *dec.* 585. *nu.* 8. quia appellatio ponit rem in statu, in quo erat ante sententiam. *L. un. ff. nihil. nov. appell. Interp.* Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 12. *in in præfat. num.* 87. & donec lis pendet super nullitate census, manutenendus est possessor. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *num.* 28. Rota apud Post. *de manut. dec.* 163. *num.* 2. *& dec.* 275. *num.* 9. coram Ludovis. ubi Beltram. *litt. c.* quæ manutentio datur etiam, donec lis pendet super extinctione Census. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 2. *num.* 30. Bich. *dec.* 210. *n.* 26. & dictum fuit supra. Etiam in gradu appellationis & restitutionis in integr. DD. cit. etiam post factam executionem, quando executio est attentata non attenta distinctione, an executio fuerit facta ab homine vel a jure, de qua Post. *de manut. obs.* 8. *num.* 99. Bic. *dec.* 254. *nu.* 22. Rota coram Buratt. *dec.* 604. *n.* 15. *&* 16.

89 Manutentio datur Usufructuario adversus proprietarium occupantem, vel turbantem possessionem naturalem, quia licet non habeat civilem, habet tamen quasi civilem, quæ ad hunc effectum sufficit. *L. ait prætor. §. item ei. ff. quib. caus. maj. in integr. restit.* Bart. *in L. si plures. §. defectum. num.* 1. *ff. de vi, & vi armata.* quia ratione etiam quasi civilis possessionis datur manutentio. Bart. *in L.* 1. *num.* 3. *ff. uti possidetis,* Salyc. *in L. unica. nu.* 24. *C. eodem.* Abb. *in cap. licet causam n.* 37. *vers. nunc quæro de probat.* Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 70. *&* 77. Castillo *de Usufr. cap.* 6. *n.* 33. Boer. *dec.* 199. *n.* 8. Rota *dec.* 366. *nu.* 3. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 159. *n.* 4.

81 Manutentio competit existenti in quasi possessione præsentandi, rejecta cognitione tituli ad petitorium. Gabr. *cons.* 51. *n.* 13. *lib.* 1. Achilles de Grass. *dec.* 15. *n.* 2. *de restit. spol.* Rota *dec.* 151. *n.* 20. apud Post. *de manut.* & *dec.* 275. *num.* 11. coram Ludovis. Bich. *dec.* 188. *n.* 11. etiam contra provisum ab Ordinario. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *n.* 57. *&* 60. Addend. ad Burat. *dec.* 633. *n.* 14. Post. *de manut. obs.* 18. *n.* 17. Bich. *dec.* 368. *n.* 8.

82 Manutentio datur illi, qui ex superveniente novo titulo mutavit causam possessionis, etiam sine aliqua declaratione. Gratian. *discept. for. cap.* 954. *n.* 1. Cavaller. *decis.* 284. *nu.* 2. Rota *dec.* 546. *nu.* 1. coram Ludovis. ubi Beltram. *qui lit. A.* id limitat, si titulus superveniens esset nullus, invalidus, seu inutilis ex Surd. *dec.* 51. *n.* 19. Menoch. *cons.* 381. *n.* 40. Rota *dec.* 97. *nu.* 6. *par.* 1. *recent.* apud Post. *de manuten. obs.* 54. *n.* 23. Bich. *dec.* 260. *n.* 13. quod exemplificatur in uxore continuante possessionem bonorum mariti post illius mortem. Datur etiam contra decretum irritans, quando dubitari potest, an illi locus sit, & justificatum non est. Coccin. *dec.* 354. *a n.* 7. & alii apud Post. *l. c. obs.* 46. *n.* 14. Bich. *dec.* 296. *n.* 10.

83 Manutentio debet potius dari hæredi ex testamento, quam ab intestato in concursu utriusque possessionis, quidquid dicendum sit, si dubitetur de viribus testamenti. Bich. *dec.* 309. *n.* 5. *&* 6. Cæs. Barz. *dec.* 71. *n.* 32. *vers. tamen quia. L.* 2. *C. de edict. Div. Adrian. tollen.* Seraph. *dec.* 810. *n.* 4. Buratt. *dec.* 186. *num.* 6. Datur tamen hæredi ab intestato, non autem hæredi scripto, quando statutum continuativum possessionis defuncti non operatur in instanti, & non prodest nisi vero hæredi. Bich. *dec.* 533. *n.* 16. *&* 17. Rota *dec.* 513. *n.* 11. *par.* 1. *recent.* Bald. *cons.* 141. *n.* 3. *& cons.* 181. *n. fin. lib.* 1. Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *nu.* 459. Seraph. *dec.* 810. *n.* 4. Buratt *dec.* 186. *num.* 6. Alias si contra testamentum nulla affertur exceptio, datur manutentio hæredi scripto. Bich. *l. c. n.* 17. *&* 18.

84 Manutentio non datur subrogato; sed tantum immissio, nisi doceat de actuali appræhensione possessionis, alias subrogatio tantum operatur, quod, quando defuncto competeret manutentio, subrogato detur immissio. Rota apud Bich. *dec.* 181. *n.* 3. Neque datur subrogato ex possessione defuncti. Rota apud Bich. *dec.* 479. *n.* 19. datur tamen ex propria subrogati possessione, quando eam actualiter cœpit. Rota *dec.* 200. *num.* 19. *par.* 4. *tom.* 2. *recent.* quamvis possessio fuisset capta vigore literarum vitio subreptionis laborantium, quia ad hunc effectum sufficit possibilitas, quod alius titulus supervenerit. Rota apud Bich. *l. c. n.* 21.

85 Manutentio non datur adversus rem judicatam. Cæs. de Grass. *dec.* 7. *num.* 9. *de re judic.* Rota *dec.* 72. *n.* 5. *par.* 4. *divers.* & *dec.* 508. *n.* 9. *par.* 5. *recent.* Bich. *dec.* 544. *n.* 27.

86 Possessori immisso a Judice non potest retardari sub prætextu nullitatis, aut injustitiæ, nisi istæ sint adeo claræ, ut nullo velamine obfuscari queant. Rota *dec.* 377. *nu.* 1. *&* 5. coram Cavaller. *dec.* 414. *n.* 3. *par.* 4. *recent.* Bich. *dec.* 648. *n.* 28.

87 Manutentio censetur prohibita, quoties retentio est prohibita, quia manutentio nihil aliud est, quam retentio & conservatio possessionis in statu primævo. Surd. *cons.* 121. *n.* 25. Menoch. *de retinen. in prælud. nu.* 3. *&* 18. Bald. *cons.* 110. *lib.* 3. Vivian. *de Jurepatr. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 8. *num.* 197. & alii apud Post,

de

de manut. obs. 2. *n.* 19. Rota *decis.* 19. *n.* 9. apud Post. seu post illius tract. Bich. *dec.* 364. *n.* 5. *&* 6.

88 Manutentio quoad possessionem Domus suffragatur etiam quoad mobilia, sive perpetuo, sive ad tempus in domo permansura ex interdicto utrobique quod procedit ad instar interdicti retinendæ. *L.* 1. *ff. utrobi.* Buratt. *dec.* 609. *num.* 3. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 283. Bocac. *de interd. retinen. possid. cap.* 2. *n.* 15. in fine. Rota *dec.* 475. *num.* 10. post tract. Post. *de manut.* Bich. *dec.* 365. *num.* 11. præsertim quando non agitur de extendendo possessionem partis ad totum, aut de apprehensione possessionis per modum fictum, veluti per aspectum, quo casu inter factum Judicis & possessoris distinguit. Barz. *decis.* 47. *numer.* 18. & Fontanella *dec.* 185. *numer.* 15. Bich. *loc. cit. num.* 12.

89 Manutentio competit Ecclesiæ existenti in possessione recipiendi servitium a Canonicis v. g. canendi Evangelium &c. in quibusdam festivitatibus ejusdem Ecclesiæ. Rota apud Bich. *dec.* 522. *coram* Lancelloto *post tract.* Post. *de manut. dec.* 96. *num.* 2. *&* 3. & *dec.* 97. & quasi possessio recipiendi servitium dicitur quæsita Ecclesiæ, si constat aliquando fuisse ita servatum. Ripa *in cap. cum Ecclesia Sutrina num.* 91. *de caus. possessionis & proprietatis.* Roman. *cons.* 311. *num.* 7. Oldrad. *cons.* 312. *num.* 2. Dec. *cons.* 117. *num.* 2. *vers. quod autem.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 59. Rota *dec.* 337. *part.* 2. apud Caputaq. & quamvis Canonici assererent, se id sponte fecisse, ac proinde actus fuisse voluntarios, ex quibus uti facultativis Ecclesia nullam possessionem acquirere potuerit juxta *L. Proculus. ff. de damno infect.* Post. *de manut. obs.* 53. *a num.* 2. Decian. *cons.* 144. *num.* 139. *lib.* 4. tamen si dubium est, an actus voluntarii fuerint facultativi, debet Ecclesia manuteneri, nisi vehemens præsumptio adversaretur. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 162. *num.* 15. Post. *de manut. loc. cit. num.* 16. Seraphin. *dec.* 323. *num.* 3. Obligatio vero canendi videtur actui facultativo contraria, si Capitulare statutum aut decretum disponit, quod festa fiant a Canonicis per turnum, maxime si verba important præceptum: uti si dicat. *Fiat. Canat.* Felin. *in cap.* 2. *num.* 5. *fallent.* 2. *&* 5. *de treuga & pace.* Jas. *in L. si ab arbitrio sub num.* 13. *vers secundo & fortius. ff. qui satisdar. cog.* Rota *dec.* 677. *num.* 2. *par.* 1. *divers.* Bich. *l. c. a num.* 4.

90 Manutentionis in judicio non attenditur resistentia juris, ubi alterius possessio est temporis considerabilis, uti decennii. Cassad. *dec.* 2. *de caus. possess. & propriet.* & agitur de rebus præscriptibilibus. Franc. *in cap. ad Decimas num.* 8. *limit.* 4. *de restit. spol. in* 6. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 11. *num.* 55. Cancer. *var. res. to.* 3. *cap.* 14. *num.* 45. Rota *decis.* 534. *num.* 7. *vers. altra quod. par.* 1. *divers.* & *dec.* 685. *n.* 3. *par.* 1. *recent.* & post tract. Post. *de manut. dec.* 217. *n.* 8. Bich. *dec.* 441. *n.* 8.

91 Manutentio tanquam de unito Beneficio denegari non potest, probata possessione Unionis per tempus immemorabile. Franc. *in d. cap. ad Decimas*, *n.* 8. *de restit. spol. in* 6. *limit.* 4. Rota *dec.* 534. *n.* 7. *vers. ultra quod. par.* 1. *divers.* & *dec.* 685. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* & post tract. Post. *de manut. dec.* 217. *num.* 8. & sufficit possessio decennalis. Rota apud Bich. 620. *num.* 10. *& seq.*

92 Manutentio peti non potest nomine Ecclesiæ, cui non præjudicat negligentia Rectoris in exigendo, sicut nec illius confessio. *gl. in cap.* 2. *verb. conventum*, *de test. in* 6. Gratian. *discept. for. cap.* 796. *n.* 5. Seraph. *dec.* 1278. *n.* 3. Rota *dec.* 334. *num.* 2. *part.* 1. *recent.* & *dec.* 385. *n.* 6. coram Ludovis. & Bich. *dec.* 152. *num.* 25.

93 Manutentio quando pendet a resolutione contractus, est simul cum petitorio terminanda, si de validitate ejusdem resolutionis dubitatur. Rota *dec.* 215. *n.* 34. apud Post *de manut.* Bich. *dec.* 210. *n.* 31.

94 Manutentio optanti non retardatur, si exceptio nullitatis optionis non est omnino clara. Ferret. *cons.* 7. *num.* 3. *&* 4. Ludovis. *dec.* 9. *num.* 7. Bich. *dec.* 319. *num.* 11. Et generaliter manutentio non retardatur per exceptiones requirentes altiorem indaginem, ut dictum fuit supra. Rota *dec.* 617. *num.* 3. *vers. loquuntur enim.* *par.* 1. *recent.* Buratt. *dec.* 540. *num.* 17. & Rota apud Bich. *dec.* 236. *num.* 14. neque per exceptionem juris dubii, quæ exceptioni facti æquiparatur. Bich. *dec.* 435. *num.* 11. Capyc. *dec.* 10. *num.* 19. *&* 20. Staiil. *de salv. interd. inspect.* 2. *cap.* 2. *num.* 85. *& seq.* ubi Rota *dec.* 64. *num.* 6. neque per exceptiones respicientes invaliditatem tituli. Abb. *in cap. in litteris. num.* 27. *de restit. spol.* Rota *dec.* 212. *num.* 8. coram Ludovis. Bich. *dec.* 461. *num.* 14. ubi Rotæ plures, quia in possessorio summarissimo attenditur purum factum, sed omnes rejiciuntur ad petitorium, nisi probentur in continenti per rem judicatam, per confessionem partis, vel per publicum instrumentum. Rota apud Bich. *dec.* 318. *a num.* 16. & *dec.* 427. *n.* 19. Rota post tract. Post. *de manuten. dec.* 320. *num.* 9. & *dec.* 173. *num.* 5. *& seq.* coram Urgell. *dec.* 57. *num.* 8. Sicut etiam exceptiones respicientes dominium, vel non jus possessoris, rejiciuntur ad petitorium, vel possessorium plenarium, Bich. *dec.* 159. *num.* 5. nisi probentur in continenti per confessionem partis, vel per rem judicatam. Buratt. *dec.* 360. *num.* 7. & Beltram. ad Ludovis. *dec.* 107. *num.* 5 coram Ludovis. *dec.* 62. *num.* 7. & *dec.* 160. *n.* 2. *par.* 7. *recent.* Seraph. *dec.* 555. *num.* 8.

MARITUS.

Praxis Mariti.

Maritus, qui in longa Uxoris infirmitate fecit expensas ultra exiguam illius dotem, si est inops, potest illas 1
retinere tempore restitutionis dotis. Gaspar. Thes. *qu. for.* 52. *par.* 1. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 78. si non adhibet Medicum uxori infirmæ & medicinas, vel non peritum, & uxor moritur, præsumitur mortua ex defectu Medicorum, & ideo amittit lucrum dotis, quod cedit fisco, quia se reddidit indignum. Campegg. *de dote par.* 1. *quæst.* 3. Peregrin. *de Jure fisci lib.* 2. *tit.* 3. Surd. *de crim. tit.* 8. *privil.* 69. *num.* 1. *tit.* Mascard. *de prob. conclus.* 1035. Farin. *de homicid. quæst.* 120. Lim. si Medicus non adest in loco vicino, vel si infirmitas est longa, & maritus pauper, aut si infirmitas est incurabilis, aut duxit indotatam, aut alius adhibuit Medicum. Farin *loc. c.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 15. *gl.* 2. *num.* 12. & Paschal. *l. c. num.* 78. Surd. *tit.* 1. *quæst.* 33. *de alim. num.* 7. Tenetur enim alere uxorem, etiamsi ejus dos periisset casu fortuito; secus si culpa uxoris. *L. si cum dotem. ff. sol. matr.* Sanz. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 5. *num.* 10. Surd. *de alim. tit.* 7. *qu.* 20. *num.* 21. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *qu. un. p.* 7.

Maritus consentiens, ut uxor monasterium ingre- 2
diatur post matrimonium consummatum, si manet in sæculo, & est senex, debet vovere castitatem; si vero est juvenis, debet etiam ipse ingredi Religionem, *cap. cum sis. de convers. conjug.* & sufficit, si ingrediatur Religionem S. Joannis Melitensium. Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 12. quem sequitur Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 243. contra Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 32.

Maritus debet citari, quando uxor ab illo discedens 3
consignatur personæ honestæ, donec causa divortii terminetur, quia ejus interest, cui consignetur. Sperell. *dec.* 138. *n.* 20. *& seq.*

Maritus non exigens usuras, vel interesse dotale, 4
censetur illas remisisse, si quatuor concurrant. Primo quod dos fuerit promissa ab ipsa uxore cum interesse, secus si a socero. *L. cui usuras. ff. de donat. inter virum & uxorem.* Surd. *cons.* 290. Secundo quod promissio non fuerit jurata, quia juramentum actionem perpetuat. Sperel. *dec.* 84. Tholos. *dec.* 220. & ibi Aufrer. in addit. Seraph. *de privil. juram. privil.* 51. *num.* 1. Tertio quod procedit tantum in usuris & lucrativis, non vero in compensativis. Quartoquod cum morte mariti decennalis taciturnitas adsit. Surd. *de alim. tit.* 1. *qu.* 42. *a num.* 89. DD. apud Rol. *cons.* 65. *num.* 8. *vol.* 4.

Non tenetur uxori restituere fructus industrales ex 5
fundo extradotali perceptos sciente uxore; & consumptos. Craveta *cons.* 193. *num.* 15. Bart. *in L. penult. ff. ad L. Falc.* & Bald. *in L. si viva matre.* 3. *sub n.* 5. *C. de bonis matern. & cons.* 478. *n.* 1. *vol.* 5. Menoch. *lib.* 3. *præs.* 9. *num.* 15. Surd. *cons.* 290. *a num.* 21. Thes. *dec.* 187. *num.* 3. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 7. §. 1. *num.* 2. si fuerunt consumpti in

usus

nius mariti & uxoris communes, aut filiorum communium, Prout præsumitur. ita etiam Cyriacus *controv.* 31. *num.* 3. qui testatur de communiori. *num.* 13. *&* 15.

6 Non tenetur stare Locationi ab uxore factæ ante matrimonium, quia est Successor voluntarius, nisi eandem approbarit. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 15. Pasarell. *exped. & annot.* 56. ubi Caroc. & alii, vel nisi jam fuerit coeptus annus, & factæ expensæ. Olasc. *dec.* 82. Surd. *dec.* 52. *n.* 12.

7 Qui dixit uxorem indotatam, tenetur eam alere in domo, secus extra domum, præsertim si secum litiget, excepto quod disputetur de valore matrimonii: quia mulier indotata pro dote debet afferre modestiam, patientiam, humilitatem, & sedulitatem. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæst.* 6. *&* 20. nisi mulier fuerit ejecta, & illa ageret ad restitutionem thori.

8 Tenetur, tantum uxori præstare alimenta correspondentia quantitati dotis solutæ. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 118. Ludovis. *dec.* 534. Rota coram Cerro, quam citat Capon. *discept. for.* 278. qui tamen dicit, quod taxentur arbitrio Judicis. Matescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 83. *num.* 20. Menoch. *de arbitr. cas.* 169. *num.* 7. Fontanella *de pact. nuptial. claus.* 6. *gl.* 2. *par.* 3. *num.* 65. Beltram. ad Ludov. *l. c. num.* 4. ubi maritus non tenetur alere uxorem, quæ nullam dotem attulit stante lite super divortio. Rota *dec.* 470. *num.* 4. *&* 5. *par.* 2. *recent.*

9 Rem dotalem a se nulliter alienatam potest vendicare impugnando factum proprium. Campegg. *de dote par.* 4. *quæst.* 2. Bald. novell. *de dot. par.* 7. *privil.* 1. *nu.* 15. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *num* 39.

10 Transmittit lucrum dotis, quamvis in vita non acceptarit, vel agnoverit. Bald. *in L. si arrogator. ff. de adopt.* quia hoc lucrum defertur titulo singulari. Noal. *de transmis cas.* 20. Crav. *cons.* 185. *num.* 3. Pinell. *in L.* 1. *par.* 1. *num.* 36. *C. de bon. mat.* Gutierrez *pract. qq. lib.* 5. *quæst.* 78. *num.* 10. Surd. *cons.* 253. *num.* 33. *vel.* 2. Brun. *de statut. exclus. fœm. art.* 11. *num.* 85. Quamvis mortua uxore lucretur dotem in vim statuti, tamen illam non lucratur, si fuit mortua ante consummationem matrimonii, quia licet conjugium faciat consensus, non concubitus, tamen, quia statutum vult, dictam successionem fieri in compensationem onerum matrimonii, quæ non dicuntur subiri ante matrimonium consummatum, ideo standum est conclusioni. *L. pro oneribus. C. de Jure dot.* Et post consummationem matrimonii illam non lucratur in præjudicium portionis, quæ debetur filiis primi matrimonii. *Ex L. hac edictali*, nisi statutum filios expresse excludat. Altograd. jun. *controv.* 89. *totam.* Merlin. *dec.* 38. *num.* 16. Cyriacus *controv.* 527. *num.* 52. nec sufficit exclusio tacita. Thes. *dec.* 184. Bich. *dec.* 357. *nu.* 1. sed detracta prius a filiis primi matrimonii legitima, quæ remanent, æqualiter cum illis dividit. DD. cit. si vero statutum derogat expresse legi hac edictali, ut potest juxta Bich. *l. cap. num.* 5. Altograd. *l. c.* Bursat. *cons.* 211. *num.* 5. Surd. *cons.* 401. *num.* 25. *&* 31. Molfes. *ad consuet. Neapol. par.* 3. *de succes. ex testam. quæst.* 20. Gratian. *disc. for. cap.* 300. *num.* 23. Thes. *l. c.* tunc cessat lex edictalis.

11 Lucratur fructus dotis etiam nulliter constitutæ ob non servatas solemnitates, si sustinuit onera matrimonialia. Cyriac. *contr.* 32. & an teneatur restituere fructus paraphernalium, vide eundem. *controv.* 31. Paraphernalia non administrat, nisi ad beneplacitum uxoris. Ciarlin. *controv. for. cap.* 9. *n.* 50.

12 Habet actionem dotis tam constante, quam soluto matrimonio, non uxor. Merlin. *de pign. lib.* 3. *tit.* 2. *quæst.* 79. qui ponit tres casus. Primus si dos fuit soluta a patre vivo, seu marito, quia tunc marito mortuo actio recuperandæ dotis est apud uxorem. Vinc. de Franc. *dec.* 208. *nu.* 8. Merlin. 1. *c. n.* 2. Secundus si vivit pater, qui dotem solvit, & tunc dotis actio, vel repetitio spectat ad patrem, ad quem dos de jure revertitur. *L. dos a patre C. sol. matrim.* Rota *dec.* 124. *nu.* 3. *&* 5. *par.* 4. *recent.* tertius est, quando dos a marito non fuit exacta, vel in totum, vel in partem, & tunc, exactio transit ad hæredes mariti. Vinc. de Franch. *dec.* 33. Gabr. *cons.* 126. *num.* 6. Gratian. *disc. for. cap.* 49. *num.* 26. & alii apud Merlin. *l. c. num.* 5. habet dominium dotis. *gl. in L. in rebus. C. de Jure dot.* Pinell. *in L.* 2. *C. de rebus mater.* quia maritus est Dominus uxoris, ergo etiam rerum dotalium, nam magis dignum trahit ad se minus dignum, & sustinens onera matrimonii lucratur fructus dotis. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 8. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 6. *gl.* 2. Fab. *in C. lib.* 5. *tit.* 9. *defin.* 2. Ludovis. *dec.* 80. Capon. *discep. for.* 289. Tenetur ad onera rei dotalis, quia percipit fructus, tenetur alere filios & uxorem. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 201. *num.* 15.

Maritus occidens uxorem in adulterio deprehensam 13
non lucratur dotem. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 570. & peccat mortaliter. DD. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 223. contra Lessium, Azevedum, Mendracham & alios, qui moventur ea ratione, quod tunc maritus non occidat ut persona privata, sed tanquam minister justitiæ *ex L. merito ff. de adulter.* & si dicatur, has Leges esse contra justitiam, Lessius replicat, fore mirabile, quod tot Græcorum & Romanorum ingenia hanc injustitiam non viderint, tanto magis, cum dicta lex fuerit redacta in Codicem Justiniani Christiani. Ita Less. *lib.* 2. *cap.* 9. *dub.* 5. *nu.* 16. contra Lessium pugnant etiam Pont. & 48. DD. quos citat. Barb. *in Collect. to.* 4. *par.* 2. *caus.* 33. *quæst.* 2. *cap. inter hæc vide.* Pont. *de matr. lib.* 9. *cap.* 15. *num.* 20. an possit puniri, vide Farin. *quæst.* 121. *par.* 2. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 5. *nu.* 85. qui affirmant de pœna extraordinaria, amitti etiam lucrum dotis ex pacto sibi proveniens. Menoch. *de arbitr. cas.* 356. *num.* 106. *in addit.* Fachin. *de homicid. quæst.* 121. *par.* 2. *nu.* 47. Idem dic de uxore occidente maritum. Farin. *l. c. n.* 120. dummodo adulter cum uxore fuerit inventus in actibus venereis, & occisio fiat in continenti in domo, non extra, & non remiserit injuriam.

Maritus convincens uxorem de formali adulterio lu- 14
cratur dotem, sive agat civiliter, sive criminaliter. Farin. *quæst.* 142. *num.* 1. ubi communis DD. Sanz. *de matr. lib.* 10. *disp.* 8. *L. consensu. C. de repud.* Habet jus accusandi uxorem de adulterio, & hoc jus transmittit ad hæredes. Noal. *de transmiss. cas.* 47. *num.* 2. nisi remiserit, ubi quando censeatur remisisse; quia maritus & uxor ineundo matrimonium dicuntur ad pœnam juris pro adulterio impositam se quasi obligare, & se adstringere legibus matrimonii. Farin. *quæst.* 142. ubi DD. *num.* 2. *L. exigere dotem ff. de judic.* & pœna conventionalis transit ad hæredes & contra hæredes. *L. Lucius. ff. de act. empt.* Lim. 1. si maritus habuit notitiam adulterii, & vivus non fuit conquestus judicialiter; quia tunc videtur injuriam remisisse, & ita jus accusandi non transit, nec ad, nec contra hæredes, nisi statutum privaret uxorem adulteram ipso jure; tunc enim mariti hæredes se tuerentur ope exceptionis. Noal. *l. c. nu.* 14. si maritus juste fuit impeditus, quo minus uxorem accusaret. Imo hoc jus accusandi uxorem adulteram ad effectum lucrandi dotem potest cedi. Lim. 2. si etiam maritus fuit adulteratus ante sententiam, secus si post sententiam, quia paria delicta mutua compensatione tolluntur. cap. *quia plerumque. de donat. inter vir & uxor.* Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 570. quando agitur civiliter, si vero proceditur criminaliter, non habet locum compensatio. Farin. *d. quæst.* 142. & dummodo compensatio opponatur ante litem contestatam. Bonac. *de contr. disp.* 3. *quæst.* 15. *p.* 11. Panorm. *in cap. fin. de adult.* Covar. *in* 4. *Decretal. par.* 2. *cap.* 7. §. 6. Clar. *in* §. *Adulterium. num.* 13.

Si accusavit uxorem de adulterio criminaliter, non 15
potest eo finito eandem accusare civiliter, quia utraque accusatio tendit ad vindictam publicam. Sanz. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 8. *num.* 19. Pratus ad Paschalem *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 5. *fol. mihi* 76.

Maritus uxori tenetur subministrare alimenta etiam 16
extra domum, si de ejusdem consensu discessit. Albericus *in L. testamento.* 19. *ff. de alim.* & Barb. *in L. si cum dotem.* §. *transgrediamur. n.* 24. *&* 25. *ff. sol. matr.* Gratian. *discept. for. cap.* 552. *n.* 49. Rota coram Buratto *dec.* 237. *n.* 10. *&* 297. *n.* 4. quia consentiendo, quod uxor ab eo discedat, remisisse videtur obsequia conjugalia, quorum intuitu tantum in domo mariti alenda est. Matescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 83. *num.* 65. Sanz. *de matr. lib.* 9. *disp.* 4. *sub n.* 20. Pontan. *de alim. cap.* 14. *n.* 8. Bich. *dec.* 11. *n.* 1. *&* 2. cum enim

hæc

hæc obsequia conjugalia solo illius favore inducta sint, juxta L. penult. C. de pact. Ruin. cons. 45. n. 4. lib. 2. Barb. in L. 2. in princ. par. 1. num. 28. ff. sol. matrim. merito potest remittere. Imo ipse vir præbuisse videtur causam discessui, quia paria sunt actum gerere, & actui consentire. L. Titius ff. quib. mod. pignus, vel hypoth. solv. L. cum pater. §. libertis. ff. de leg. 2. Bald. in L. quoties. nu. 5. C. de fideic. Surd. cons. 15. num. 20. Bich. l. c. nu. 3. & talis consensus relevat uxorem ab onere probandi justam causam discedendi. auth. non licet. C. de lib. L. non putavit. §. si quis sua manu ff. de bon. poss. contra tab. Felin. in cap. olim. n. 10. de rescript. Rota dec. 519. num. 2. par. 2. recent. Bich. l. c. num. 4. quam alias probare teneretur. Jas. in L. divortio. num. 25. ff. sol. matrim. Menoch. de arb. cas. 170. num. 13. & 16. Gratian. disc. for. cap. 552. num. 47. Bich. num. 6.

17 Præterea maritus tenetur alere uxorem etiam extra domum, si ad se redeuntem non admittit, quia expellere & spoliare dicitur, qui venientem non admitt. gl. in cap. significasti, verb. materiam. circa finem. de divort. Socin. in L. 2. num. 9. ff. sol. matrim. Alex. in L. si cum dotem. §. sin autem. num. 7. ff. eodem. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 32. num. 26. Sanz. de matrim. lib. 9. disp. 4. num. 24. L. fin. ff. de precar. Aym. cons. 107. n. 11. Menoch. de recuper. rem. 9. num. 137. Surd. d. quæst. 32. num. 27. Bich. dec. 11. Imo si juxta decretum Jud. se obtulit uxor accedere ad maritum, dummodo vir cautionem præstiterit de non sæviendo, & media subministrarit pro itinere, si vir non subministrarit media, vel expensas itineris, & uxor non rediit ad virum, tamen illam tenetur alere extra domum. L. si quis ita legaverit. ff. de cond. & demonstr. Alex. cons. 158. num. 2. lib. 7. Natta cons. 387. n. 4. Surd. de alim. tit. 4. quæst. 15. num. 15. Bich. l. c. num. 9. quia tunc per uxorem non stat, quo minus obsequia præstet marito, & perinde est, ac si in ejus obsequio esset, quia conditio habetur pro impleta, quando defuit facto illius, cui impleri debet. L. jure civili. ff. de condit. & demonstr. L. in executione. §. fin. ff. de V. O. L. Labeo scribit. ff. de contrah. empt. Surd. l. c. quæst. 32. num. 17. & 18. Sanz. lib. 9. de matrim. disp. 4. sub n. 20.

18 Præterea Maritus tenetur alere uxorem, quam duxit indotatam. L. quod si nulla. ff. de relig. & sumpt. fun. Alex. in d. L. si cum dotem. §. fin. autem. ff. sol. matr. Bich. dec. 14. num. 6. Idem dic, si maritus absque culpa uxoris non potest exigere fructus dotis, vel illi ad alimenta non sufficiunt. gl. fin. in d. L. si cum dotem. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 32. nu. 16. & tit. 4. quæst. 20. num. 2. Ruin. cons. 139. num. 1. lib. 4. apud Bich. l. c. n. 7.

19 Maritus perdit lucrum dotis propterea, quod uxorem male tractaverit contra affectum maritalem. Imol. in L. si cum dotem. 23. §. sin autem in sævissimo. sub n. 24. vers. ultimo nota. ff. sol. matrim. item Boer. decis. 244. num. 12. Ruin. cons. 131. num. 4. vol. 4. Rolan. de lucro dotis quæst. 70. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 32. num. 31. & alii apud Cyriac. controv. 527. num. 13. Item si uxorem expellit, vel derelinquit sine causa. Bal. in L. 1. §. sed si scimus. num. 1. C. de latin. libert. tollen. Ruin. l. c. Rol. l. c. quæst. 68. num. 8. Barb. in L. si ab hostibus. 11. §. fin. n. 37. & 39. ff. sol. matr. Item si uxori ægrotanti non adhibuit Medicum, neque Medicinas subministravit, præsertim in ultima infirmitate. gl. in d. L. si ab hostibus. ubi etiam Bart. num. 3. & Bald. num. 4. & DD. Socin. cons. 105. n. 8. vol. 3. Campeg. de dote par. 5. quæst. 3. Rol. l. c. quæst. 64. Surd. de alim. tit. 4. quæst. 5. num. 10. & tit. 8. privil. 69. n. 3. quia paria sunt occidere, vel infirmum sine Medico relinquere. L. si servum 91. in princip. ff. de V. O. & mors præsumitur secuta ob neglectam curationem, & non ex eo, quod infirmus esset incurabilis. DD. cit. sed maritus occidens uxorem non lucratur dotem juxta DD. cit. apud Cyriac. l. c. num. 19. & L. si ab hostibus. Item si in ultima infirmitate illi non providit de alimentis opportunis, quia tunc pariter dicitur occidisse. L. necare 4. ff. de liber. agnosc. Rol. & Surd. ll. cc. Item si maritus durante matrimonio concubuit cum aliis mulieribus, ex quo uxor potest petere separationem. Clar. in §. adulterium. num. 13. ubi Bajard. num. 89. Socin. jun. cons. 32. vol. 2. Bursat. cons. 219. n. 11. Farin. de delict. carn. quæst. 143. num. 22. Cyriac. l. c. num. 26. Abb. in cap. plerumque 4. num. 5. ubi Alex. de Nevo. num. 7. de donat. inter vir. & uxor. Surd. de alim. tit. 7. quæst. 16. num. 30. Farin. quæst. 142. num. 35. & alii apud Cyriac. l. c. nu. 28. & seq. quia tunc maritus fit ingratus uxori, & facit illi injuriam. Salyc. in L. 1. in 4. oppos. ff. ad L. Jul. de adult. Sim. de Præt. cons. 113. n. 19. Barb. in 2. par. rubr. ff. sol. matr. num. 41. & 42. Cyriac. l. c. n. 34.

Maritus præsumitur æs alienum uxoris solvisse de bonis uxoris per ipsum administratis, & non de proprio, præsertim si postea debitorem uxoris se constituit in notabili summa. L. debitor. ff. de negot. gest. Surd. cons. 290. n. 32. Rota dec. 555. n. 4. par. 4. recent. Bich. dec. 265. n. 13. & 14. 20

Maritus in bonis paraphernalibus uxoris dominium non habet, uti in dotalibus juxta L. doce ancillam. C. de rei vendic. Bich. dec. 351. n. 7. & illarum administratio censetur marito concessa uti Procuratori, & ideo potest ad libitum revocari ab uxore. L. hac lege & L. fin. C. de pact. convent. L. si ego. §. planc. ff. de jure dot. Barb. L. 1. part. 1. num. 28. vers. sed si paraphernalia. ff. sol. matrim. Fontanella de pact. nupt. to. 2. claus. 6. gl. 2. par. 7. n. 12. Surd. dec. 192. num. 7. & 8. Bich. l. c. num. 8. De jure tamen communi habet administrationem paraphernalium. L. fin. C. de pact. convent. L. Maritus. C. de procur. Bich. dec. 634. num. 3. tenetur ex fructibus paraphernalium solvere æs alienum uxoris. Idem num. 33. l. c. ubi Rota. 21

Maritus fundum dotalem uxoris reparare tenetur. L. & in totam. ff. de impens. in reb. dotal. fact. Rota dec. 3. num. 23. apud Zachariam de societ. offic. dec. 34. n. 2. apud Pie. ad statutum Urbis. cap. 151. & dec. 167. num. 3. part. 3. recent. Bich. dec. 240. num. 9. & 10. & expensas necessarias, quas in illo fecit, potest petere ab uxore, quas illa reficere tenetur, & minuunt ipso jure dotem. Barb. in rubr. ff. sol. matr. par. 3. num. 20. non quidem quoad dominium, sed quoad valorem, & æstimationem, in quo donec expensæ fuerint solutæ, habet jus retentionis tanquam in pignore. Barb. l. c. vers. ego tamen. Gratian. discept. for. cap. 236. num. 16. & 19. Fontanella de pact. nuptial. claus. 7. gl. 3. par. 2. num. 36. Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 112. num. 24. Giurba ad consuet. Messan. cap. 15. gl. 10. par. 1. num. 12. Rosenthal. de feud. par. 2. cap. 10. conclus. 43. num. 94. & 97. Schrœder. de feud. par. 2. part. 9. princ. sect. 2. num. 86. Bich. dec. cit. num. 23. secus est quoad impensas culturæ agrorum dotalium, quas reficere non tenetur uxor. text. in L. vel si vites. ff. de impens. in reb. dotal. fact. Barb. & Bich. ll. cc. 22

Maritus si post emptionem alicujus rei declaret, rem fuisse emptam pecuniis dotalibus uxoris, ac ad illam spectare, talis declaratio operatur translationem Dominii in uxorem, ac si nomen ipsius uxoris in instrumento emptionis fuisset expressum. Cavaller. dec. 221. num. 4. Bich. dec. 64. num. 4. In dubio vero an pecuniæ fuerint dotales, præsumuntur fuisse propriæ mariti. L. cum proponas. C. pro socio. Cagnol. in L. 2. n. 154. C. de part. inter empt. & vendit. Gratian. discept. for. cap. 204. num. 3. Alex. cons. 82. nu. 13. & 14. lib. 2. Aym. cons. 131. n. 12. Rota dec. 120. n. 4. par. 1. recent. & res empta emptori acquisita censetur. Berous. cons. 63. n. 11. lib. 3. Cavaller. dec. 39. num. 1. & talis declaratio mariti non præjudicat illius creditoribus, nisi ex conjecturis posset desumi, maritum usque ab initio emere voluisse pro uxore. L. privilegia. ubi Ripa num. 18. ff. de privil. credit. L. si unus. §. ante omnia. ff. de part. L. debitorum. C. eodem. Fontanella de pact. nupt. tom. 2. claus. 14. gl. un. par. 1. num. 73. Buratt. dec. 62. num. 3. Cavaller. dec. 243. num. 4. Surd. dec. 286. num. 1. Bich. l. c. num. 9. & mariti confessio favore uxoris in dubio præsumitur, vel in fraudem creditorum, vel prohibitæ donationis inter virum & uxorem. Surd. cons. 489. num. 1. Buratt. dec. 108. num. 2. Ludovis. dec. 67. num. 2. & 3. Salyc. in L. si mater. n. 1. vers. & ultra videas. C. de contrahen. empt. Menoch. cons. 154. nu. 57. Rota dec. 53. n. 12. par. 6. recent. & alia coram Coccino apud Bich. l. c. n. 11. 23

Verum tamen est, quod mariti confessio, qua declarat, rem a se fuisse emptam ex pecuniis dotalibus uxoris, probet in præjudicium Creditorum, si est admi- 24

nieu-

niculata. Salyc. in d. L. si mater. Alex. cons. 18. num. 3. lib. 3. Menoch. cons. 154. num. 17. Cavaller. dec. 221. n. 4. Bich. dec. 115. num. 3.

25 Maritus si emit nomine proprio rem aliquam de pecunia dotalibus uxoris, acquirit dominium rei emptæ, sed uxori competit actio pro repetitione pecuniarum in casum restituendæ dotis, quamvis pecuniæ fuerint solutæ viro cum pacto expresso, quod investirentur ad favorem uxoris. L. si ex ea pecunia. L. si ut proponis. C. de rei vendic. Molina de primogen. lib. 4. cap. 4. nu. 35. Rota dec. 119. num. 1. par. 2. divers. & dec. 262. num. 7. par. 1. recent. Ofasc. dec. 140. num. 9. Negus. de pignor. memb. 2. par. 2. num. 13. & Bich. l. c. num. 14. & 15. & videtur cessisse, quatenus opus sit, ab omni conventione contraria emendi pro uxore. Barb. in rubr. ff. sol. matrim. part. 3. sub num. 79. vers. nam tum maritus. Bich. decis. cit. 115. num. 16. & 17. præsertim si pecuniæ dotales non sufficiebant ad pretium rei emptæ. Fachin. lib. 12. controv. Jur. cap. 74. vers. repugnantia enim. Bich. dec. cit. num. 18. Imo si declaravit rem a se emptam nomine proprio cum pecuniis dotalibus spectare ad uxorem, talis declaratio intelligi debet respectu hypothecæ super re empta, hoc est, rem emptam esse hypothecatam uxori pro sua dote. Neque sufficit, quod maritus dixerit rem a se emtam esse uxoris, quia factum prævalet verbis, nisi ultro uxorem emptam recognoverit uti suam. Socin. jun. cons. 150. num. 13. lib. 3. Barb. ff. sol. matr. par. 3. num. 78. Bald. Novell. de dote par. 2. num. 5. & par. 11, §. hactenus. num. 9. Cornel. cons. 170. nu. 2. lib. 4. Bich. dec. 115. num. 21. Verum tamen est, quod uxor rem emptam a marito possit in subsidium vendicare. Bich. l. c. num. 25.

26 Maritus, si emit a debitore dotis rem aliquam, illius pretium censetur cessisse in causam dotis, si non apparet a marito fuisse solutum in pecunia, sed tantum fuit confessatum. Ripa in L. si ventri. §. fin. n. 10. ff. de privil. credit. Menoch. de arbitr. cas. 432. n. 38. & de præs. lib. 3. præs. 55. num. 8. Surd. dec. 55. n. 9. Rota dec. 481. n. 6. par. 5. recent. Bich. dec. 131. num. 13.

27 Maritus præsumitur percepisse fructus bonorum, quæ simul cum uxore possedit. Seraph. dec. 1245. num. 6. Rota dec. 269. n. 2. par. 1. recent. & coram Ludov. dec. 40. n. 2. Bich. 151. n. 2.

28 Maritus non potest vendere rem propriam uxoris ad ipsam spectantem vigore alicujus fideicommissi. Alber. in L. maritus. n. 4. in fin. C. de procurat. Alex. cons. 90. num. 5. lib. 2. Honded. cons. 66. num. 87. lib. 1. Bich. dec. 157. num. 2. stante præsertim expressa prohibitione alienationis. gl. in L. cum pater. §. liberis verb. alienarent. ubi DD. ff. de leg. 2. Peregr. de fideicom. art. 40. num. 5. Seraph. dec. 785. num. 6. Cavaller. dec. 81. num. 6. & 108. num. 1. Surd. cons. 116. num. 18. Bich. dec. 157. n. 3. ita ut nec dominium, nec possessio possit in emptorem transferri. Fusar. de substit. quæst. 718. num. 25. Et si ambo vendiderunt, pecuniæ ad manus solius mariti pervenisse præsumuntur, licet ab utroque receptæ asserantur in instrumento. Natta cons. 355. num. 3. & 5. Tiraquel. de retract. lignag. §. 31. gl. 1. num. 4. & 5. Afflict. dec. 209. num. 2. Ofasc. dec. 44. num. 5. Bich. dec. 464. n. 22. Capyc. decis. 78. num. 9. Crav. cons. 91. num. 11. & tunc nomen uxoris censetur intervenisse ad cautelam emptoris, ne molestari possit ob hypothecas dotales uxoris in bonis viri competentes. Natta cons. 552. n. 6. Aym. cons. 91. sub n. 2. Cyriac. controv. 251. n. 30. & Rota, quam citat Bich. l. c. num. 23. Idem dic, si censum insimul creaverunt, & obligatio uxoris tunc resolvitur in simplicem fidejussionem, quæ pro viro non tenet; quia uxor non valet fidejubere pro pro marito. Thes. dec. 253. n. 2. Honded. cons. 45. n. 8. 11. & seq. lib. 1. Rol. cons. 64. n. 9. lib. 1. Rota post tract. Statil. de salv. interd. dec. 177. num. 4. apud Bich. dec. 649. n. 2.

29 Maritus & uxor si actus aliquos in solidum fecerunt, præsumitur omne emolumentum ex dictis actibus perceptum ad solum maritum pervenisse, sive agatur de re dotali, sive propria uxoris, uti de paraphernali. Bald in auth. si qua mulier. n. 6. C. ad Velleian. Aym. cons. 91. n. 11. Borgnin. dec. 33. n. 8. par. 1. Vincent. de Franch. decis. 474. n. 2. Surd. cons. 290. num. 17. & 38. Bich. dec. 220. num. 25. Mollecl. ad consuet. Neapol. par. 8. qu. 6. n. 13. Barb. in L. 1. par. 5. sub n. 56. ff. sol. matrim.

30 Maritus præsumitur recepisse dotem, si uxori alimenta per longum tempus præstitit, quod tamen per se solum non sufficit, nisi concurrant aliæ conjecturæ. Socin. cons. 82. num. 3. lib. 3. Dec. cons. 536. n. 30. Aretin. in §. fuerat. Instit. de act. Ludovis. dec. 62. n. 5. Rota dec. 24. n. 11. & dec. 160. n. 3. & 4. part. 7. recent. Bich. dec. 131. n. 11.

31 Maritus relinquendo alimenta uxori, videtur compensare cum iis: quæ intra annum luctus debentur. Bald. in L. si donatarius. §. 1. col. 1. ff. de cond. ob caus. Alex. in L. divortio n. 28. ff. sol. matr. Surd. de alim. tit. 9. quæst. 4. n. 26. ratio est, quia debitor legalis dicitur necessarius, & legatum semper compensatur cum debito necessario. L. si cum dotem. §. si pater. ubi DD. ff. sol. matr. auth. præterea, & ib. DD. C. unde vir. & uxor. Card. & Imol. in cap. officii, & ibi Covar. de testam. Afflict. dec. 44. num. 9. Surd. l. c. n. 27.

32 Maritus pro rata lucri dotalis, tenetur ad funeris impensas, cum sit æs alienum dotis. L. in eum. L. sic pro rata, & L. ideoque. ff. de relig. & sumpt. fun. Fontanella de pact. nupt. claus. 6. gl. 2. par. 5. n. 20. & 21. Cephal. cons. 625. n. 26. Costa de port. rata qu. 73. n. 7. & seq.

33 Maritus, cui in dote fuerunt data mobilia æstimata, tenetur ad illorum restitutionem, quamvis fuerint consumpta, quia talis consumptio illius damno cedit, in cujus dominium fuerunt translata. Bich. dec. 292. num. 1. L. æstimata. 52. ubi Bart. & alii. ff. sol. matrim. L. plerumque. vers. eveniet. ff. de Jure dot. Bald. in L. promittendo. 42. vers. secundo casu. ff. de Jure dot. Covar. pract. qu. cap. 28. n. 5. vers. quinto si mentem. Campeg. de dote par. 2. qu. 79. n. 1. & Rota apud Bich. d. 295. n. 1. quamvis adesset conventio, quod maritus in casu restitutionis dotis possit pro eodemmet pretio æstimato mobilia reddere, quia hoc tribuit viro electionem restituendi vel in pecunia, vel in rebus, sed non excludit, quin mobilium æstimatorum dominium in maritum transierit, & consequenter teneatur ad eorundem mobilium integram æstimationem, nisi mobilia extent. d. L. plerumque. Barb. in L. si æstimatis. num. 35. ff. sol. matr. Covar. l. c. Fontanella de pact. nupt. claus. 5. gl. 8. part. 13. num. 64.

34 Maritus acquirit dominium bonorum dotalium, si ei æstimata data fuerunt. L. quoties. C. de Jure dot. Cornel. cons. 92. num. 8. lib. 4. Rol. cons. 64. n. 6. lib. 4. Surd. cons. 392. n. 1. & 2. Rota dec. 52. n. 5. par. 6. recent. Bich. dec. 252. n. 5. vide Dos. secus extradotalium. L. si ego §. dotis. ubi Bald. n. 1. ff. de Jure dot. L. hoc lege & L. fin. C. de pact. convent. Ruin. cons. 222. lib. 1. Surd. dec. 192. num. 7. & 8. Bich. dec. 350. num. 28. & Maritus non tenetur restituere, quod sine culpa sua non exegit. L. si extran. ff. de Jure dot. Bart. in L. si socer. §. Lucius. n. 3. ff. sol. matr. Rota coram Verospio quem citat Bich. l. c. num. 30.

35 Maritus fit Dominus rei in dotem datæ æstimatæ præcedente promissione dotis in quantitate. L. quoties. & L. interdum. C. de Jure dot. nisi conjuges in limine contractus convenerint, quod pecuniæ dotales investirentur, ac investimenta essent dotalia. L. Julianus. ff. de fond. dotal. L. 1. C. eodem. L. un. §. & cum lex. C. de rei uxor. act. Menoch. cons. 1209. n. 24. Peregr. cons. 24. n. 3. lib. 3. & Rota apud Bich. dec. 464. n. 4. & 9.

36 Maritus potest ad libitum debitorem dotis liberare, & si id facit jussu uxoris, uterque tam debitor, quam maritus sunt liberati, si vero invita uxore, liberatur quidem debitor, sed maritus tenetur. L. debitor. L. vir ab eo. ff. de Jur. dot. L. penult. §. si vir socero. ff. sol. matrim. Bich. dec. 574. n. 6.

37 Maritus si promisit promissori dotis uxorem renunciaturam ad favorem promissoris dotis hæreditatibus paternis, fraternis &c. dicitur adimplevisse promissionem eo ipso, quod mulier ad formam dictæ promissionis matrimonium contraxit, & consummavit, maxime si promissionem a merito factam nunquam impugnavit, & cursu longissimi temporis nihil de illis hæreditatibus

præ-

prætendit, quod promissam a viro renuntiationem secutam fuisse præsumi facit. Socin. sen. *cons.* 46. *nu.* 3. *vers. praterea lib.* 3. Socin. Jun. *cons.* 48. *num.* 9. & 10. *lib.* 3. Mant. *dec.* 13. *num.* 9. Rota *dec.* 159. *num.* 6. *vers.* & *quatenus. par.* 1. *recent.* Bich. *dec. cit. num.* 13. & 14.

38 Maritus, si promisit uxorem ratam habituram renuntiationem ad favorem alicujus, & uxor etiam ex capite nullitatis renunciationem impugnat, tenetur de proprio. Surd. *cons.* 306. *n.* 12. Bich. *dec.* 266. *num.* 4.

39 Acquirens censum nomine proprio cum pecunia dotali, sibi, & non uxori acquirit, *L. si ex ea.* ubi DD. C. *de rei vendic. L. qui aliena pecunia. L. nihil prohibetur. C. si quis alteri vel sibi. L. quamvis* 2. *C. de pignor.* Rota *dec.* 26. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* Ossasc. *dec.* 140. *num.* 9. & Bich. *dec.* 634. *num.* 35. &. 36. secundus maritus quintum acquirat ex hæreditate sibi ab uxore relicta, vide *mater.*

40 Maritus se obligans nomine uxoris, & promittens de rato, tenetur, sed per mortem illius, & transitum uxoris ad secundas nuptias obligatio exspirat, quia non est verisimile, quod facta fuerit pro tempore, quo uxor ad secunda vota transit, sed tantum durante primo matrimonio, tanto magis enim memoria mariti per secundum matrimonium uxoris contristetur, quia promissiones restringuntur ad statum & qualitates existentes de tempore contractus. Cyriac. *controv.* 103. *n.* 35. & 74. Gabr. *cons.* 131. *num.* 16. *lib.* 2. Socin. *cons.* 215. *n.* 7. *lib.* 2. *L. tale pactum.* §. *fin. ff. de pact. L. in lege. L. Rutilia. ff. de contract. empt.* Bald. *cons.* 413. *num.* 5. *lib.* 1. Bich. *decis.* 5. *num.* 7. & *L. in empt.* §. *liberorum. ff. de contrah. empt.* Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 19. *num* 19. Cyriac. *controv.* 138. *num.* 10. Bich. *l. c. n.* 12. & 13.

41 Maritus, qui duxit meretricem divitem ea intentione, ut adulteraret, & sic lucretur dotem, illam non lucratur, secus cessante hac intentione. Farin. *de delict. carn. quest.* 142. ubi DD. Sanz. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 5. *num.* 10. Surd. *de alim. tit.* 7. *quest.* 16. *nu.* 40. Potest habere lucrum dotale ex statuto, quamvis uxor sit spuria. Rol. *de lucro dot. quest.* 94. & DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 7. *num.* 58. nisi aliter fuerit dispositum a patre dotante, apud quem Rol. *de lucro dot. quest.* 94. *num.* 11. *seq.* Surd. *de alim. tit.* 5. *quest.* 7. *num.* 45. & *seq.* Giurba *ad consuet. Messana par.* 1. *cap.* 1. *gl.* 3. *num* 49. contra Abbat. *cons.* 115. *num.* 1. *lib.* 2. Palleot. *de Not.* & *spur. cap.* 51. *num.* 5. & alios.

42 In casum restitutionis dotis soluto matrimonio ob sævitiem, tenetur illam restituere præcise, & non juvatur privilegio deducendi, ne egeat. Rota apud Merlin. *dec.* 673. *num.* 4. Surd. *de alim. tit.* 1. *quest.* 78. *nu.* 34. & *tit.* 8. *quest.* 84. *num.* 3. Gutierrez *de juram. par.* 2. *cap.* 15. *num.* 4. Castagna *de Benef. Deductio ne egeat. quest.* 1. *lim.* 4. præsertim si vivere possit ex aliqua arte. Compeggius *de dote. quest.* 238. *col.* 3. *vers.* 15. *fallit.* præsertim si concurrat alia causa ingratitudinis; quamvis alias in dotis restitutione non teneatur, nisi in quantum facere potest. *L. maritum. ff. sol. matrim.* Conclusio maxime procedit, si uxor est pauper, quæ præter dotem nulla alia bona habere præsumitur. Socin. sen. *cons.* 64. *num.* 3. *lib.* 4. Franc. *dec.* 489. *num.* 28. *par.* 3. Castagna *in tract. de Benef deductio ne egeat. quest.* 1. *fallent.* 4. *num.* 7. quia contra pauperem non potest uti paupertatis beneficio, & contra æque, imo magis privilegiatum non potest uti privilegio indulto, *a L. maritum. ff. sol. matrim.* præsertim cum uxor agat de damno vitando, Jacob. de Arena *in L. si maritus num.* 1. ubi Bart. *num.* 1. Imol. *num.* 3. *ff. sol. matrim.* Bart. *in d. L. maritum. num.* 4. Surd. *de alim. tit.* 1. *quest.* 78. *num.* 34. & *tit.* 8. *quest.* 84 *num.* 3. Gutierrez *de juram. par.* 2. *cap.* 15. *num.* 4. Castagna *l. c.* Rota apud Merlin. *l. cit. num.* 4. Fontanella *de pact. nupt. claus.* 4. *gl.* 3. *num.* 94.

43 Maritus, si fuit confessus, se recepisse dotem a socero & uxore, præsumitur totam habuisse a socero. Rol. *cons.* 64. *lib.* 1. Bald. Novell. *de dote par.* 7. *privil.* 1. Costa *de port. rata. quest.* 42.

44 Non lucratur dotem ob uxoris hæresim, sed fiscus. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 7. §. 5. *nu.* 5. Farin. *quest.* 143. §. *heresis.* Neque ex adulterio uxoris, si ex illa habet liberos, sed filiis remanet. Farin. *quest.* 142. Sanz. *de matrim. lib.* 10. *disp.* 8. *num.* 12. Rol. *cons.* 50. Barb. *in L.* 2. *par.* 1. *in princ. nu.* 62. *ff. sol. matr.* & non privatur uxor dote ipso jure, sed per sententiam. Farin. & Sanz. *ll. cc. num.* 13.

45 Putativus non lucratur fructus dotis, nisi in rem mulieris fuerint absumpti. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 30. *ex L. Insula. ff. sol. matr.* & an habeat privilegium, ut non teneatur, nisi in quantum potest, vide Fachin. *l. c.* negantem, & alios apud affirmantes, ut supra ex Merlino abunde diximus.

46 Maritus tenetur in extrema necessitate potius patri, quam uxori succurrere, quia licet sit una caro cum uxore, hoc tamen potius est per affectionem, quam per realitatem & effectum, quia a Patre realiter habuit esse, & est quædam ejus pars, ac vere caro patris. Et ita etiam filio potius, quam uxori in pari necessitate tenetur subvenire. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *quest. un. p.* 7. *num.* 10. Sanz. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 4. *num.* 26. S. Tho. 2. 2. *quest.* 26. *art.* 11.

47 Maritus baptizans extra necessitatem filium suum potest petere debitum ab uxore, quia licet tunc contrahat cognationem spiritualem, tamen nullus textus illum privat jure petendi debitum. Ita Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 3. gl. *in cap.* 2. *de cognatione spirituali.* Suar. Laym. & alii, sed contrariam opinionem tenent multi, quos citat, & sequitur Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 62. Laym. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *de Sacram. par.* 4. *cap.* 8. *num.* 8. quamvis Thom. Tambur. *de bapt. cap.* 4. §. 2. *num.* 16. cum Hurtado priorem sequatus. Probatur autem sententia Laym. 1. quia regula generalis est, quod baptizans contrahat cognationem spiritualem cum baptizato. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reform.* Sanz. *de matrim. l. c. in cap. ad limina.* 30. *quest.* 1. Sed tantum excipitur baptizans in necessitate, casus vero non exceptus manet sub dispositione juris communis, & exceptio in uno casu firmat regulam in contrario, ita discurrit Fagnan. *in* 4. *in cap. si vir. de cogn. spir. per tot.* Mariticidium quando dirimat matrimonium cum occidente, vide uxoricidium.

48 Mariti inopia non est probanda, quando aliunde est notoria. Ciarlin. *controv. for. cap.* 94. *num.* 18. ubi DD. Bald. *cons.* 40. *num.* 2. *lib.* 1. & *cons.* 160. *vers. preterea. lib.* 2. Tusc. *conclus.* 762. *num.* 41. *litt. D.*

49 Mariti obligatio, si est correspectiva ad dotem receptam, tunc dos præsumitur fuisse causa finalis obligationis, & tam diu durat obligatio, quamdiu durat dos penes maritum, vel ejus hæredes. *L. si ego. in princ. L. licet.* §. *quoties. ff. de Jure dot.* Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 12. *num.* 40. Bald. *in L. qui per salutem. ff. de Jurejur.* Boer. *dec.* 131. *num.* 3. *vers. tantum durat.* Camper. *de dote par.* 1. *quest.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 689. *num.* 12. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 15. *nu.* 20. Rota *dec.* 50. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 50. *num.* 20.

50 Mariti paupertas ad effectum evitandi onus alendi uxorem, concludenter est probanda, ita ut conjecturæ, & juris præsumptiones non sufficiant, Rota apud Adden. ad Burattum *dec.* 707. *num.* 10. quam citat Bich. *dec.* 21. *num.* 7.

MATER.

Praxis Matris.

1 Mater & avia idem de proavia, possunt esse Tutrices filii, & respective Nepotis, & præferuntur dativis, & legitimis Tutoribus, non autem testamentariis, licet a statuto excluderentur a successione filiorum. Et mater præfertur Aviæ maternæ. An Avo paterno, vide Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 10. *num.* 7. Afflict. & Ursill. *dec.* 183. Vinc. de Franch. *dec.* 10. *per totam.* qui affirmant, si mater sit mulier honesta, tenetur intra quadrimestre suscipere tutelam, Honded. *con.* 23. *lib.* 2. Debet renunciare Vellejano, & cautionem præstare. Paschal. *l. c.* Pajarel, *exped.* 31. *num.* 18. & *annot.* Idem dic de Avia, & Proavia. *eod. num.* 15. Transiens ad secunda vota amittit tutelam, nec potest educare, quia jus diffidit, ne vitæ insidietur, si est successura ab intestato. *L. fœmina. C. de secundis nupt.* Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 88. *num.* 4. Montan. *de tutel. cap.* 15. *num.* 75. non potest filiam educare, & nullum jus habet in illam,

Neque filia tenetur ad suum matrimonium ejus consensum requirere. Diana par. 10. tract. 13. res. 12. ubi Menoch. Ruinus, & alii. Paschal. de patr. pot. par. 3. cap. 10. Menoch. de arb. arb. cas. 168. Surd. de alim. tit. quest. 13. num. 15.

2 Tenetur, ut nonnullis videtur, subire mortem, ut filius baptizetur, si aliter fieri non potest, sicut sacerdos tenetur baptizare cum certo periculo vitæ. Diana par. 5. tract. 3. res. 13. & seq. ubi DD.

3 Non petens Curatorem ventri an amittat tutelam, vide Gratian. disc. for. cap. 72. num. 1. Paschal. l. c. num. 40. Dummodo sit major 25. an. & non fuerit juste impedita. Bald. in L. matres. num. 21. C. ad Tertull. Vivius com. opin. 553. num. 17. lib. 2.

4 An possit se obligare pro filio, vel quando, vide Merlin. dec. 749. affirmantem, si adsit causa necessaria filio. Rota coram Seraph. dec. 1187. num. 9.

5 Mater ex testamento legitima privari non potest. L. omni modo. C. de inofficioso testam. Merlin. de legit. lib. 1. tit. 2. quest. 12. & lib. 3. tit. 3. quest. 2. nu. 7. quamvis fuerit instituta Ecclesia. auth. si qua mulier. ubi DD. C. de SS. Eccles. Mangil. de imput. quest. 51. num. 64. Sperell. dec. 32. num. 6. & seq. Capyc. dec. 211. nu. 5. Grass. in §. legitima quest. 5. Peregr. de fideic. art. 36. num. 44. Rota apud Seraph. dec. 963. n. 5. Cyriac. controv. 305. nu. 2. nisi adsint filii, vel filiæ. Lim. si esset binuba, quia tunc non potest contratabulare sicut Vidua. Grass. in §. legitima quest. 5. Merlin. de legit. tit. 1. lib. 1. quest. 12. Sperell. dec. 32. n. 13. & habet legitimam etiam in bonis filii professi in Religione bonorum capace, quia die professionis babetur pro mortuo, Rota apud Rubeum par. 5. dec. 503. & quando possit præteriri, vide Cyriac. controv. 705. & si est binuba non habet legitimam pleo jure, sed tantum quoad ipsum fructum. DD. apud Sperell. l. c. Et ita decidit Rota apud Merlin. dec. 534. & Fachin. lib. 3. contr. Jur. cap. 3.

6 Mater binuba non babet legitimam ex bonis primi viri sibi præmortui ad filium pervenitis, si ante filii obitum transivit ad secundas nuptias. Menoch. cons. 273. Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. quest. 2. nu. 5. & 11. qui refutat Sperell. dec. 32. contrarium tenentem. Sed cum priori sententia sentit Fachin. lib. 3. controv. Jur. cap. 3. Rota apud Merlin. dec. 534. Sanz. de matrim. lib. 7. disp. 89. num. 19. Cyriac. controv. 139. num. 24. & 367. num. 43.

7 Mater & pater binubi, quæ habent ex successione filiorum primi matrimonii, tenentur servare filiis primi matrimonii. Gabr. de secundis nupt. concl. 3. Merlin. d. dec. 534. a n. 6. Jos. Ludovic. conclus. 34. ampl. 2. Merlin. de legit. lib. 4. tit. 2. quest. 2. num. 5. & 11. Cyriac. controv. 139. num. 24. Fachin. l. c. Gail. lib. 2. obs. 98. nisi filii prioris matrimonii expresse consentiant, & suum jus remittant, & quæ habuit a primo marito donatione inter vivos, vel testamento, tenetur reservare filiis primi matrimonii, si habuit titulo lucrativo, secus si oneroso. L. fœmina. C. de secundis nupt. Bonac. in Decal. disp. 6. quest. un. p. 7. n. 15. vide Legitima.

8 Mater binuba secundo viro stipulanti pro filiis suis non potest plus donare, quam filiis primi matrimonii. L. hac edictali. C. de secundis nupt. Bald. & alii apud Fachin. l. c. cap. 66. Gabr. de secundis nupt. conclus. 4. aliter revocari potest pro rata personarum. Costa de port. Rotæ quest. 85. & filii possunt donationem querelare, & querelam transmittunt ad suos hæredes, non autem extraneos. vide filii. Noal. de transmiss. cas. 13. Pajarell. annot. 12. num. 1. secus si pater se non interponit; tunc enim potest relinquere filiis secundi matrim. quantum vult, dummodo filiis primi matrim. relinquat legitimam. Pajarell. l. c. num. 12. vide etiam infra.

9 Mater transiens ad secundas nuptias non petito filio impuberi tutore, non potest ei succedere, neque etiam quoad usumfructum. L. omnem. C. ad S. Tertull. Gutierrez de tutel. par. 1. cap. 16. num. 32. Bald. cons. 140. num. 1. vers. ista igitur mater. lib. 3. Bart. in L. 2. num. 13. ff. qui per Tutor. Gabr. de tutel. conclus. 1. num. 15. apud Bichium decis. 414. num. 6. & 7. Lim. si filius in pupillari ætate non decedat; nec major factus hanc exceptionem opponat, vel si filius erat sub potestate avi paterni. L. matris. C. ad Tertull. DD. & gl. in L. sciant. C. de hered. leg. Gabriel. de tutel. conclus. 1. n. 47. & 53. Cyriac. controv. 367. num. 30. & 31. Nicol. de Ubald. de success. ab intest. par. 2. lim. 3. Castr. cons. 416. num. 1. lib. 1. Rota dec. 479. num. 9. vers. ultra quod. par. 1. recent. & alii apud Bich. dec. 414. n. 38. & 39. Nec etiam in legitima. Bald. in auth. ex testam. num. 1. vers. pone ergo. C. de secund. nupt. Peregr. cons. 78. n. 5. lib. 1. Menoch. cons. 237. nu. 7. Sanz. de matr. lib. 7. disp. 89. num. 19. & 23. Rota dec. 80. n. 6. & 9. par. 6. recent. apud Bich. l. c. num. 5.

Quamvis matri binubæ non debeatur legitima in bonis filii, quæ ad eum pervenerunt ex bonis paternis juxta L. fœmine. §. illud. C. de secund. nupt. tamen matri binubæ debetur successio in bonis filii, quæ aliunde illi, quam ex substantia patris obvenerunt, & quidem pleno jure, ac si secundo non nupsisset. juxta L. Mater. C. de Tertull. §. cum igitur. Alba cons. 349. num. 1. Castr. Bald. Grass. & alii, quos refert & sequitur Rota in una favent. bonor. 5. Jul. 1649. §. alia vero. coram Celso apud Bich. dec. 414. num. 8. Fachin. cons. 81. num. 2. lib. 1. Bellon. jun. cons. 59. nu. 54. Fontanella dec. 52. num. 19. sive filius decesserit, cum, sive sine testamento adeo, ut tunc matri binubæ competat supplementum legitimæ, si minus legitima fuerit relictum. Bald. in auth. ex testamento. num. 1. vers. pone ergo. & cons. 314. num. 3. lib. 4. Castr. cons. 416. num. 2. lib. 1. Socin. jun. cons. penult. num. 4. lib. 4. Menoch. cons. 17. nu. 12. Bich. l. c. num. 9. & 10. Fachin. lib. 3. controv. Jur. cap. 63. vers. quibus non obstant. Martha de success. legali par. 2. quest. 4. art. 1. num. 18. Mangil. de imput. quest. 7. num. 6. neque hæc prohiberi potest a filio, sicut non potest prohiberi matri, quæ secundo non nupsit. Gomez var. res. to. 1. cap. 11. nu. 24. quia ad hæc bona non se extendit pœna secundo nubentium. Peregr. cons 80. num. 36. lib. 1. Castr. cons. 416. vers. nec excluditur. lib. 1. Anchar. cons. 421. num. 2. Mangil. l. c. nu. 28. & alii apud Bich. l. c. num. 15. contra Ladech. cons. 33. num. 5. & Merlinum de legit. lib. 4. tit. 2. num. 6. ea ratione, quia infertur injuria patri, & merito respective, ac filio mortuo per secundas nuptias. §. prospeximus. auth. de non elig. secundo nuben. §. soluto. §. que vero. ubi gl. verb. & defunctus. Rota dec. 771. nu. 3. par. 3. recent. Bich. l. c. num. 21. 10

Mater binuba in bonis filii provenientibus ex substantia Patris non succedit filio ab intestato, nisi quoad usumfructum. Fachin. lib. 3. controv. Jur. cap. 63. vers. ad primum. Bich. l. c. num. 24. 11

Mater cum patre succedit æqualiter filio ab intestato, tam in bonis paternis, quam maternis. Bald. in auth. defuncto. C. ad Tertull. Covar. de success. ab intest. num. 2. Fachin. lib. 5. controv. Jur. cap. 4. sed contrarium tenent Bart. in auth. itaque. C. commun. de success. & alii apud Tiraquel. de retract. lignag. §. 14. n. 12. Excludit a successione filii intestati ejusdem fratrem ex uno tantum latere conjunctum, uti etiam Pater, vide Pater. 12

An possit exhæredare filium; vide filius. & Cyriac. controv. 262. num. 8. qui dicit hodie de jure novo debere instituere, vel exhæredare, aut præterire cum causæ expressione. Clar. in §. testamentum quest. 47. Grass. ead. quest. 36. sub num. 1. Gomez var. res. to. 1. cap. 11. nu. 35. Bursat. cons. 295. num. 9. Surd. cons. 393. num. 18. vol. 3. & alii apud Cyriac. l. c. 13

Mater non tenetur alere filium, nisi in subsidium patris, excepto lacte per biennium, nisi per nutricem illi subministretur. Navar. in man. cap. 14. num. Bonac. in Decal. disp. 6. quest. un. p. 5. §. 2. Alens vero filium contra expressam patris voluntatem, non repetit expensas. Cyriac. controv. 33. num. 4. Non tenetur dotare, nec alere filiam. L. neque Mater. C. de Jure dot. Lim. si aliunde habere potest. Conciol. alleg. 40. nu. 41. nisi esset ita pauper, ut non haberet pro se; tunc enim nec in subsidium tenetur. Surd. de alim. tit. 1. quest. 14. num. 7. Mant. de tacit. lib. 13. tit. 12. num. 3. Fontanella de pact. nupt. claus. 5. gl. 2. num. 10. Paschal. de patr. pot. par. 2. cap. 3. num. 52. Gratian. discept. for. cap. 259. num. 16. Michalor. de fratr. par. 3. cap. 32. num. 27. Rota dec. 329. nu. 78. par. 5. recent. Calvin. de equitate lib. 1. cap. 16. num. 11. Conclusio ampliatur etiam ad matrem binubam, secundum Costam de remed. subsid. Carpan. ad statut. Mediol. Surd. de alim. & alios apud Conciol. alleg. for. 40. nn. 5. qui contrarium tenet cum pluribus. num. 6. & cum Surdo. 14

Am

Andreol. & aliis contra Oddo *de restit. de integr. qu.* 39. *art.* 3. *n.* 21.

15 Mater superstes mortuæ filiæ conjugatæ sine filiis ex testamento lucratur mediam dotem ad normam quorundam statutorum. ita Costa *de port. rata. quæst.* 165.

16 Mater Tutrix potest petere restitutionem dotium etiam ante redditam rationem administrationis tutelæ. Merlin. *de pign. lib.* 4. *tit.* 5. *quæst.* 175. *num.* 13. *vers. hanc autem*. Rota & communior DD. apud Merlin. *dec.* 413. quia calculatio est illiquida. Dos vero est debitum liquidum, neque refert, quod mater præsumatur satisfacta de suo dotis credito, dum non reddit rationem, quia hoc fallit, quando hæreditas est tenuis, & ad ejus manus non potuerunt pervenire pecuniæ sufficientes ad solutionem suæ dotis. Merlin. *l. c. n.* 3. Rota coram Seraph. *dec.* 1455. *n.* 5. Vivius *dec.* 317. *n.* 1. Sarnen. *decis.* 66. *lib.* 1.

17 Mater tenetur in subsidium dotare filiam, stante inopia patris. Jas. *in L.* 1. *n.* 28. *ff. solut. matr.* Urgell. *dec.* 26. *n.* 8. Bich. *dec.* 292. *n.* 9. dummodo de inopia constet de tempore dotationis, quia sine ulla, & ea non probata, mater de proprio dotare non tenetur. *L. neque Mater pro filia. C. de Jur. dot.* Barb. *in L.* 1. *par.* 4. *n.* 82. *ff. sol. matr.* Fontanella *de pact. nupt. clauf.* 5. *gl.* 2. *n.* 1. Et si dotem promisit una cum filiis, qui erant patris hæredes, & cum quibus alios contractus super hæreditate patris celebravit, non præsumitur promisisse animo donandi de proprio. *L. fin. & gl. ibi verb. parentum. C. de dot. promiss.* Bald. *in L. Nesennius. n.* 5. *ff. de negot. gest.* Ripa *in L.* 1. *n.* 90. *ff. sol. matr.* Surd. *cons.* 119. *n.* 25. *& cons.* 324. *n.* 11. Ant. de Amat. *res.* 64. *n.* 10. *&* Bich. *dec.* 292. *n.* 13.

18 Mater dotans filiam, an præsumatur dotare animo donandi, aut animo repetendi ab eo, qui dotare tenetur, est decidendum ex conjecturis. Et quidem pro animo repetendi conjecturæ multæ sunt. Prima, si dos fuit promissa a patre in capitulis matrimonialibus, quamvis postmodum de proprio fuerit soluta a matre, si maritus tamen, vel alius, qui dotare tenetur, est solvendo. Bald. Novel. *in L.* 1. *n.* 338. *ff. sol. matr.* Menoch. *de arb. cas.* 88. *num.* 44. *vers. sed etiam intelligitur*. Mascard. *de prob. conclus.* 1244. *num.* 4. Surd. *dec.* 221. *num.* 13. *&* 14. *& dec.* 308. *n.* 19. quia solutio præsumitur facta in executionem præcedentis obligationis, & nomine debitoris, & actione negot. gestorum repeti potest. *L. Nesennius*. 34. *vel* 36. *ff. de negot. gest.* Secunda est, quod donatio regulariter non præsumatur. *L. cum de indebito*. 25. *ff. de prob.* præsertim in muliere, quarum genus est avarissimum. *L. sed si ego*. 4. *ubi gl. ff. ad Velleian.* Surd. *dec.* 194. *n.* 27. & quæcunque interpretatio capi debet potius, quam donationis. Afflict. *dec.* 44. *num.* 24. *& dec.* 8c. *n.* 4. Tertia est, quia quilibet actus debet interpretari, ut deponens id tantum voluerit, quod sibi de jure permissum erat. *L. Lucius*. 21. §. *Imperatores*. *ff. ad municip.* cap. *a nobis*. 21. *de sent. excom.* Rol. *cons.* 81. *n.* 6. *vol.* 4. & dispositio non porrigitur ad casum, in quo quis non habet potestatem. Decian. *cons.* 271. *n.* 1. Cephal. *cons.* 516. *num.* 27. Mulier vero non potest donare marito &c. Accedit etiam ratio; quia debitum dotandi filias est patris. *L. qui liberos*. 19. *ff. de Jure dotium*, non autem Matris. *L. neque mater*. 14. *ff. eodem*. quoties vero debitum spectat ad maritum, obligatio uxoris non valet. auth. *si qua mulier. C. ad Vellei.* Cyriac. *controv.* 495. apud quem plura. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 43. *n.* 13. & Bich. *l. c.* Mater, an se possit obligare pro filio. vide *obligatio*.

19 Mater relictum sibi in testamento filii potest petere ex ipso testamento, si quid vero legitimæ deest, potest petere condictione ex lege. Socin. *in L. si ex toto*. *n.* 3. *ff. de leg.* 1. Ripa *in L. in quarta*. *n.* 115. *ff. ad L. Falc.* Ruin. *cons.* 55. *n.* 7. *lib.* 2. Peregr. *cons.* 80. *n.* 25. Bich. *dec.* 414. *n.* 29.

20 Mater potest sibi hæredem extraneum instituere, dummodo filiis legitimam relinquat. *L. cum quæritur*. *L. parentibus*. ubi gl. & DD. C. *de inoff. testam.* Jas. *cons.* 127. *n.* 4. *lib.* 1. Fontanell. *de pact. nuptial. clauf.* 5. *gl.* 8. *par.* 4. *sub num.* 9. & alii apud Bich. *dec.* 357. *n.* 30. Neque virtute institutionum tenetur nominatim filium hæredem instituere, aut exhæredare, prout tenetur pater, sed ipsa præteritio vim habet exhæredationis. §. *fin. Instit. de exhered. lib.* §. 1. *Instit. de inoff. testam. cap.* 3. & Harprecht. *in* §. *fin. n.* 1. *&* 7. *Instit. de exhered. lib. aliique*. apid Bich. *dec.* 413. *n.* 1. De Jure vero novissimo tenetur eodem modo ac pater aut nominatim instituere, aut nominatim exhæredare. §. *aliud quoque Capitulum*. *auth. ut cum de appell. cognosc. & notat.* gl. *in* §. *exheredatos*. *vers. noluit. Auth. de hered. & falc.* Mynsing. *in d.* §. *fin. n.* 3. Clar. *in* §. *testamentum*. *quæst.* 47. Graff. *in* §. *testamentum*. *quæst.* 36. *n.* 1. Bertrand. *cons.* 1. *n.* 42. Bich. *dec.* 413. *num.* 2.

Mater si bona filiorum administravit nullo confecto 21
inventario, præsumitur de ejus credito dotali satisfacta. Escobar. *de ratiocin. cap.* 9. *n.* 69. maxime in jocalibus, quæ cum dentur ad ornatum mulieris juxta *L. quamvis ff. de auro & argen. legat.* præsumuntur penes eam fuisse constante matrimonio, ipsoque soluto retenta, quamvis contrarium doceat Fontanella *de pact. nupt. to.* 2. *clauf.* 6. *gl.* 2. *part.* 7. *n.* 16. Rota *dec.* 225. *n.* 15. *&* 16. *par.* 6. *recent.* & in una. *separat. dot. Romana* 28. *Jan.* 1641. coram Cerro apud Bich. *dec.* 131. *nu.* 20. quod vero ad præsumptionem resultantem ex administratione tutelæ Rota fuit secuta doctrinam Negus. *de pignor.* 5. *memb.* 5. *par. n.* 36. & illam præsumptionem non admisit, nisi probetur, quod ad manus mulieris pervenerint tot bona, ex quibus potuerit satisfieri. Seraphin. *dec.* 1455. *n.* 1. Rota *dec.* 275. *nu.* 4. *par.* 4. *recent.* & alii apud Bich. *dec. cit. nu.* 22. nulla habita ratione, an inventarium confecerit, vel non; quia speciale est in dote, quod ejus restitutio non retardetur exceptione administrationis bonorum viri. Bich. *l. c. num.* 23. *&* 24.

Mater si bona filiorum administravit, & inventarium 22
non confecit, contra eam resultat præsumptio usurpationis, & subtractionis bonorum, quæ tamen præsumptio non facit liquidam probationem quantitatis bonorum a muliere administratorum ad effectum retardandi exactionem crediti dotalis, quamvis ex ea præsumptione inferatur, posse jurari in litem contra mulierem, quæ inventarium non confecit. Montan. *de tutel. cap.* 32. *rep.* 5. *num.* 27. *&* 43. Gutierrez *eodem tract. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 15. *in fin.* Borgnin. *de tutor. num.* 182. Bich. *dec.* 173. *num.* 11. *& seq.* & juramentum in litem tantum potest deferri Tutrici, si cum illa fuit lis contestata, non vero illius hæredibus juxta *L. alio jure. & L. fin. C. de in lit. juran.* Bolognet. *in L. in actionibus. num.* 79. *ff. eodem*. Plot. *in L. si quando. lim.* 4. *num.* 772. *vers. inferunt ex iis. C. unde vi.* Peregr. *cons.* 51. *num.* 10. *vers. addo præterea. lib.* 1. Anna *singul.* 287. Bich. *l. c. n.* 15.

Mater quod non fuerit tutrix filiorum, eorumque bo- 23
na administraverit, probatur, si non apparet de solemnitatibus necessariis in obligatione mulierum, neque quod fuerit decreta illi tutela. Bich. *l. c. num.* 16.

Mater succedit filiæ ab intestato decedenti exclusa A- 24
via. §. *si igitur*. 1. *& ibi. gl. verb. proximi. auth. de hered. ab intest. venien.* §. *defunctæ*. & ibi *gl. verb. gradus. C. ad Tertull.* Penia *dec.* 162. *num.* 1. *&* 16. Bich. *dec.* 555. *num.* 9. & Matri ab intestato decedenti succedunt filii quoad proprietatem, pater vero quoad usumfructum. Bich. *l. c. n.* 10. qui citat *L.* 1. *C. de bon. mater.* Rota *dec.* 527. *nu.* 10. *par.* 4. *to.* 3. *recent.* & quidem fœminæ una cum masculis tam de Jure communi, quam ex dispositione quorundam statutorum. *L. maximum vitium. C. de liber. præterit.* Bich. *dec.* 588. *nu.* 11. & quidem æqualiter. Bich. *dec.* 137. *num.* 22.

Mater non habet patriam potestatem, quæ est funda- 25
mentum suitatis. §. *sequen. Instit. de hered. qualit. & differ.* §. *fœmina. Instit. de adopt.* Surd. *de alim. tit.* 2. *quæst.* 1. *num.* 51. Bich. *dec.* 51. *n.* 12. ubi plures alii.

Mater transiens ad secunda vota, mortuo secundo 26
marito, non recuperat tutelam. Surd. *dec.* 106. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 10. *num.* 31.

Mari binubæ censetur a filio remissa injuria in bo- 27
nis profectitiis tantum, in quibus lex punit injuriam filio illatam, nec potest capere, nisi quod filius ei reliquit, licet a successione ab intestato sit penitus exclusa, ut quilibet extraneus, secus vero in bonis aliunde quæsitis, nam quoad hæc non est opus remissione injuriæ, ex quo eorum etiam proprietatem matri binubæ deferre potest. Bald. *cons.* 49. *n.* 1. *lib.* 5. Barbat. *cons.* 50. *col.* 7. *vers. capio nunc. vol.* 3. Alex. *cons.* 3. *num.* 10. *lib.* 7. Bellon. jun. *cons.* 59. *num.* 21. *vers. ad secundum. num.* 22. Bich. *dec.* 414. *num.* 32. *&* 33.

28 Mater non censetur prohibita, vel exclusa a legitima ex verbis testamenti filii. quatenus de jure debeatur, quæ solum important imputationem legati in legitimam pro concurrente quantitate. Corn. cons. 200. nu. vers. & illam habet. Ripa in L. in quartam num. 154. ff. ad L. falc. Rota in una Romana hæredit. de Fabiis, 4. Aprilis 1642. apud Bich. l. c. num. 36. & quoties a filios non est illi prohibita legitima, censetur secundum tacitam ejus voluntatem permissa detractio, Bich. l. c. num. 37.

29 Mater, quæ retinet apud se filiam parvulam, quam pater dotavit, instituto hærede universali filio masculo, si illi dat alimenta, non censetur donare, sed repetit ab illis, qui tenebantur alere, uti a filio tanquam hærede patris. Cynus in L. alimenta. 11. num. 2. C. de negot. gest, ubi Bald. num. 3. Fulgos. num. 6. juxta L. si quis a liberis 5. §. item rescriptum. ff. de liber. agnosc. Castr. in d. L. alimenta. Surd. de alim, tit. 6. quæst, 8 ante n. 11. vers. placet. Cyriac. controv. 480. a n. 15.

30 Mater per transitum ad secundas nuptias non privatur proprietate bonorum habitorum a primo marito, quando filii illis etiam tantum tacite consenserunt. Gabr, de secundis nupt. conclus. 1. limit. 7. num 36. Bursat. cons. 12. num. 41. & cons. 211. num. 10. Surd. dec. 99. num. 12. Cyriac, controv. 527. num. 49. & per quos actus filii censeantur tacite saltem consensisse secundis nuptiis, videri potest apud Bursat. l. c. & Surd. l. c. Certa hic tacitus consensus in filiis impuberibus procedere non potest. Menoch. cons. 237. num. 28. n. 33. Boer. dec. 185. num. 23. Peregr. cons. 78. num. 11. vol. 1. Cyriac. l. c. n. 51.

31 Mater & pater, qui manserunt in viduitate, si specifice non disposuerunt de bonis, quæ ad eos pervenerunt de præterito conjugio, censentur ea reservasse filiis. ita Peregrin, de fideicom. art. 40. nu. 59. Surd. cons. 357. num. 6. Fusar, de substit. quæst. 550 num. 12. quos citat Cyriac. controv. 455. num. 12.

32 Mater adultera non tenetur prodere filium natum ex adulterio, quando hoc probare non potest. Vivius comm. opin. 1060. a n. 50. Cyriac. controv. 171. n. 32, Rol. cons. 88. num. 15. vol. 2. sicut quæ supposuit partum, hoc revelare non tenetur, nisi hoc possit probare. DD. cit.

33 Mater succedit mortuæ sine descendentibus & proximioribus juxta S. C. Tertull. §. 1. auth. defuncto. C. de S. C. Tertull. §. consequens., & §. si igitur. auth. de hered. ab intest. Angel. cons. 281. Guido Pap. cons. 120. num. 3. Cephal. cons. 662. num. 3. Menoch. cons. 206. num. 45. Seraph. dec. 959. in fin, & Cyriac. controv, 72. num. 2. Imo potest succedere filio ab intestato in bonis alienari prohibitis extra familiam, quamvis illa non sit de familia; quia prohibitus alienare, ut bona remaneant in familia, potest in eis habere successorem ab Intestato, quamvis hic non sit de familia juxta L. cum pater. 77. §. cum inter. ff. de leg. 2. ubi Bart. & alii, Surd. cons. 394. num. 14. & dec. 254. num. 9, Peregr. de fideic. art. 14. num. 26. & 28. & cons. 16. num. 14. vol. 3. Decius cons. 422. num. 3. & 7. Plat. cons. 14. nu. 13. Alex. cons. 59. nu. 13. vers. non obstantibus etiam dum dicebatur, vol. 3. Ruin. cons. 119. num. 5. vol. 2. Cephal. cons. 17. num. 23. Cyriac. controv. 142. num. 31. & 32.

34 Mater non repellitur a legitima, si sit in medio in substitutione compendiosa facta a pagano verbis communibus, filio impuberi defuncto in pupillari ætate; quia legitima matri debetur omni jure, in aliis vero bonis succedit substitutus. Dec. in L. precibus num. 19. vers. & tenendo. C. de impub. Socin. sen. cons. 150. num. 42. vol. 1. & hanc sententiam sequi debent judices, quando possunt judicare de æquitate, præsertim arbitri. Bursat. cons. 8. num. 39. Menoch. cons. 144. nu. 15. Oddo in tract. de compend. par. 5. de compendiosa facta a pagano art. 3. num. 15, vers. unde egregius Doctor. maxime in conscientia. Imeigliol. de substit. cent. 3. quæst. 21. num. 78. Thes. dec. 200. post num. 5. apud Cyriac. controv. 573. num. 5. quia mater pupilli in conscientia non potest excludi a legitima juxta Archid. quem citat, & sequitur Menoch. cons. 144. num. 15. Decian. cons. 53. num. 56. vol. 4. Thes. dec. 200. num. 5. quamvis mater transiverit ad secunda vota, quia hæc non est sufficiens conjectura ad exclusionem matris. Decian. cons. 82. num. 74. vol. 3. Beret. cons. 98. num. 5. Honded. cons. 75. num. 37. vol. 1. Oddo d. cons. 18. num. 19. Cyriac. controv. cit. nu. 8. Nec est conjectura matrem excludi a successione, si frater testatoris fuit substitutus, nisi mater excluderetur etiam ab intestato. Cyriac. l. c. Menoch. cons. 144. num. 23. Oldrad. cons. 99. & alii, qui tamen hanc conjecturam absolute negant; quamvis contrarium observetur Mantuæ teste Cyriac. controv. 707. num. 8.

Mater transiens ad secundas nuptias intra annum luctus adeo afficit injuria filium, ut ob illam possit filius matrem præterire in testamento absque timore nullitatis, & illa debeat esse contenta quolibet etiam modico legato sibi ab eodem relicto, non secus ac quilibet alius extraneus. §. sin autem, vers. nos autem. in auth. de nupt. §. hinc nos. vers. si igitur legitima. auth. de nupt. Laderch. cons. 33. num. 6. Castr. cons. 213. vol. 1. Alciat. cons. 22. num. 7. lib. 9. Berous cons. 38. num. 4. vers. nec refragatur. vol. 2. Socin. jun. cons. 97. n. 5. vol. 4. Tusc. in verb. præteritio. conclus. 642. num. 11. to. 6. Thes. quæst. for. 28, n. 9. Decian, cons. 53. n. 10. & 33. lib. 4. Cyriac. controv. 705. 35

Mater instituendo filium existentem sub patria potestate potest prohibere, ne pater usumfructum bonorum filio relictorum etiam quoad legitimam filio debitam acquirat. gl. in auth. ut liceat matri. vers. sed nunquid, contra Bart. in auth. excipitur. C. de bonis quæ liberis, & in tract. de duobus fratr. num. 14. quæst. 7. & contra Fachin. lib. 1. controv. Jur. cap. 21. quam sententiam contra Bart. tuentur etiam Bald. in L. filiæ cujus. in fin. num. 21. C. famil. hercisc. Angel. in d. auth. ut liceat. num. 2. & in L. cum ex filio. ff. de vulgar. & pupill. Jas. in L. cum filiof. num, 152. ff. de leg. 2. Paschal. de patr. pot. par. 2. num. 38. per tot. Gabr. de leg. conclus. 1. num. 20. Grass. in § legitima. quæst. 38. num. 12. Trentacinq. lib. 1. var. res. tit. de pecul. res. 4. Franch. dec. 161. Altograd. jun. controv. 74. nu. 3. Neque opponi potest a patre, quod in legitima nullum onus apponi possit, sed appositum ipso jure rejiciatur; quia tale onus non apponitur legitimæ filii, sed ipsi patri, cui non bonis uxoris aliqua legitima non debetur. Bald. in L. filiæ cujus. C. famil. hercisc. Tum quia dispositio L. quoniam in prioribus. C. de inoff. testam. ast inducta in favorem filii, & habet locum, si filio placuerit gl. in L. scimus 36. in verb. ipso jure. C. de inoff. testam. ubi Bart. & Castr. in L. quoniam in prioribus. C. eodem. Peregr. cons. 16. num. 22, 28. & 29. vers. nunc addo. lib. 6. Fachin. cons. 25. n. 22. lib. 1. quia filius potest favori pro se introducto renunciare, & onus in legitima adjectum acceptare. L. penult. C. de pact. Fachin. l. c. num. 23. Mangil. de impub. quæst. 48. num. 19. Rota dec. 28. num. 5. par. 2. divers. Surd. dec. 70. num. 22. & 23. Mantica d tacit. lib. 3. tit. 16. num. 12. Peregr. d. cons. 16. num. 28. lib. 6. Altograd. l. c. num. 32. & seq. Tum quia dispositio, quod super legitima onus apponi non possit, est privilegium personale filii, juxta Castr. in d. L. quoniam in prioribus. nu. 2. C. de inoffic. testam. Surd. con. 570. num. 6. Gratian, ad addit. ad decisiones Marchiæ 76. nu. 4. & ita non potest allegari a patre, qui ad consecutionem ususfructus venit jure proprio, & non ex persona filii, imo hoc privilegium removendi onus a legitima neque transit ad illius hæredes, licet ad illos transeat jus deducendi legitimam. Ita Socin. cons. 126. num. 19. vol. 1. Surd. cons. 570. a num. 7. Honded. cons. 66. nu. 11. lib. 2. Mangil. de impat. quæst, 48. a num. 16. & quæst. 115. num. 50. Gratian. l. c. Fusar. de substit. quæst. 296. num. 6. & nu. 111. & 112. Merlin. de legit. lib. 2. tit. 1. quæst. 9. num. 15. De quo tamen dubitat Altograd. l. c. nu. 39. & contrarium docuit. Merlin. de legi. lib. 3. tit. 2. quæst. 17. per tot. videri potest etiam Conciol. alleg. for. 42. num. 40. 34

Mulier seu Mater binuda per pactum etiam expressum factum cum secundo marito de tota dote lucranda non potest derogare L. hac edictali. & tale pactum nihil operatur in præjudicium filiorum primi matrimonii. Castr. cons. 263. lib. 2. Magon. decis. Floren. 107. num. 7. Thes. dec. 184. num. 6. Gratian. discept. for. cap. 300. num. 20. & 21. Hodierna in d. L. hac edictali quæst. 6. num. 44. & seq. nisi statutum aliud disponat, Merlin, dec. 353. a num. 40. & Rota dec. 110. num. 9. & 10. par. 8. recent. Altograd. controv. 89. num. 105. & seq. 37

Mater quamvis tantum de sua dote relinquat filiis primi matrimonii, quantum secundo viro, tamen secundus maritus non habet æqualem portionem cum filiis pri- 38

primi matrimonii, sed filii prius possunt detrahere suam legitimam, & residuum dividunt æqualiter cum secundo marito. Bald. *in L. hac edictali. num.* 11. Altograd. sen. *cons.* 34. *num.* 9. & 10. *lib.* 2. Mangil. *de imput. quæst.* 7. *num.* 52. & 53. Pignat. *ad statut. Ferrariæ, rubr.* 107. *de dote restit. sol. matrim. num.* 73. *vers. illud tamen puto.* Rota *in una Romana successionis* 15. *Martii* 1647. coram Bichio Merlin. *dec.* 38. *num.* 16. & *dec.* 828. *num.* 2. qui ait, Rotam semper cum hac opinione transivisse. & *decis.* 853. *num.* 1. & *seq.* & *dec.* 406. *num.* 1. & *seq. part.* 9. *recent.* Altograd. jun. *controv.* 89. *num.* 36. & 56. Socin. jun. *cons.* 70. *nu.* 2. *lib.* 2. Gabr. *cons.* 15. *num.* 6. *lib.* 2. Bursat. *cons.* 212. *num.* 13.

39 Mater filiam dotare tenetur, quando pater id faciendi de suo facultatem non habet: Quod si Pater Christianus sit, & proles Christiana; mater vero si in infidelitate, aut in Judaismo remanerit Filiam Christianam dotare debet, quamvis Pater Christianus pauper non sit. Benedic. XIV. Consti. *Probe te meminisse*, G. 23.

40 Mater & frater succedunt in hæreditate fratris ab intestato pro virili. *auth. defuncto. C. ad Tertull.* Nicol. de Ubaldis *de success. ab intest. par.* 2. *num.* 2. Boer. *dec.* 185. *par.* 1. Grass. *de success. ab intestato quæst.* 23. Conciol. *alleg. for.* 42. *num.* 1. nisi frater condidisset testamentum sed validum, quia causa testati faceret deficere causam intestati. *L. quamdiu.* 90. *ff. de R. J. L. quamdiu.* 39. *ff. de acquiren. hæred. L. antequam.* 8. *C. com. de success.* Cyriac. *controv.* 426. *nu.* 6. Conciol. *alleg. for.* 42. *num.* 2. Rota *dec.* 94. *nu.* 3. *par.* 3. *recent.*

41 Mater solvendo collectas non nocet filio; habenti privilegium Communitatis. Cephal. *cons.* 58. *in fin. lib.* 1. Cartar. *de pæn. innocent. art.* 1. *n.* 56. & 57. Conciol. *alleg. for.* 60. *num.* 14.

42 Mater potest revocare donationem filiæ, usque ad legitimam, aut illius supplementum, tanquam inofficiosam, sicut possunt facere omnes descendentes. *L. si filius.* 4. *C. de inoff. donat.* Peregr. *de fideic. art.* 36. *nu.* 35. *vers. adde quod e contra.* Costa *de port. rata. quæst.* 113. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 21. *num.* 2. quamvis mater sit hæres filiæ ab intestato, quia hoc non prohibet illi detractionem legitimæ, vel illius supplementi. Bart. *in L. Titia Sejo.* 89. §. *Imperator. num.* 4. *ff. de leg.* 2. & *in L.* 2. ubi Bald. Castr. & alii. *C. de inoffic. donatione.* Surd. *dec.* 196. *num.* 54. & *cons.* 237. *num.* 20. Merlin. *de legit. l. c. quæst.* 21. *num.* 3. & *seq.* Gratian. *discept. for. cap.* 729. *num.* 27. *par.* 4. Rota apud Greg. XV. *dec.* 539. *num.* 18. Conciol. *alleg. for.* 62. *num.* 12. & *seq.* quia hæres potest venire contra factum defuncti, ubi in sua legitima læsus repetitur. *L.* 1. §. 1. *ff. si quid in fraud. patro.* Socin. sen. *cons.* 1. *num.* 18. Merlin. *l. c. num.* 4. quia tali casu venit ex propria persona, & non tanquam hæres. DD. apud Merlin. *l. c. num.* 4. & 5. Conciol. *l. c. num.* 14. esto donatio fuerit facta piæ causæ. Merlin. *l. c. n.* 34. nam etiam hoc casu donationem posse revocari defendere videtur Conciol. *loc. cit a num.* 15. cum Merlin. *l. c.*

43 Mater pro filia, & soror pro sorore examinatæ faciunt adminiculum. Bald. *in L. parentes.* 5. *n.* 1. *C. de testib.* Gabr. *de test. conclus.* 14. *num.* 26. & 27. Parin. *de testib. quæst.* 54. *n.* 133. Rota apud Cæs. de Grass. *dec* 71. *nu.* 16. Conciol. *alleg. for.* 78. *num.* 11.

44 Mater ne cedat a successione, non tantum debet impuberi petere Tutorem infra annum mortis naturalis, juxta Gabr. *de tutel. conclus.* 1. *n.* 1. *lib.* 1. Marescot. *lib. var. res. cap.* 7. qui testatur de communi & vera sententia, ut dictum est supra, sed etiam propter mortem civilem, quia appellatione mortis venit etiam civilis, quando habet eundem effectum. Jas. & alii *in L. ex ea.* §. *in insulam. ff. de V. O.* Paris. *cons.* 5. *num.* 117. & 149. *lib.* 4. Socin. *cons.* 92. *n.* 1. *lib.* 1. Rota *dec.* 28. *de procurat. in novis.* Cassad. *dec.* 16. *nu.* 5. *super reg.* & probatur *ex L.* 3. *C. qui comp. tut.* Marescot. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 71. *num.* 3. & 4. quæ conclusio in utroque casu non procedit, ubi potest considerari aliqua justa & magna causa non petendi Tutorem, quia tunc annus datus matri ad petendum Tutorem, filio non currit juxta *L.* 2. §. *confestim. ff. ad Tertull.* Grat. *cons.* 83. *num.* 7. & 8. *lib.* 2. Hujusmodi causa esse potest, si dato tutore pupillus involveretur litibus, uti si multi sint creditores, qui velint ipsum convenire; hoc enim casu non est imputandum matri, si tutorem non petiit. *L.* 2. §. *tractari. vers. ergo etiam* & gl. 1. *in L. matres.* ubi Bald. *in num.* 1. *vers. secundus casus. C. ad Tertull.* Marescot. *l. c. nu.* 9. sicut non procedit, si mater ignoravit mortem. Marescot. *l. c. num.* 5. habet autem mater annum ad petendum tutorem, qui est utilis, nec currit, nisi a die scientiæ, nec sufficit scientia, nisi sciverit qualitates, ob quas patria potestas amittitur. gl. *in cap. concertationi. vera. sciverit. de appel. in* 6. ubi German. *num.* 15. & Franc. *in fin.* Marescot. *l. c. num.* 7. ubi quod annus est utilis a principio, continuus in progressu.

Mater non tenetur acceptare legitimam in fructibus, 45
neque in usufructu juxta gl. *in L. scimus. C. de inoff. testam.* & §. *prohibemus auth. de trien.* & *semiss.* neque in sola pecunia. Bart. *in L. suus quoque. ff. de hæred. instit.* nisi agatur de Imputatione; quia postquam mater acceptavit dispositionem filii, quando vult legitimam detrahere, tenetur in eam imputare usumfructum, & quidquid ex bonis filii, ex ejus dispositione est consecuta, etiamsi titulo legati relictum fuerit. *L. omnimodo. L. scimus. C. de inoff. testam.* DD. *in L. in quartam.* ubi Bolognet. *num.* 295. *ad L. Falc.* Grass. *in* §. *legitima. quæst.* 20. Ruin. *cons.* 194. *num.* 8. *lib.* 2. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 86. *num.* 19. & 21.

Mater ne possit dicere testamentum nullum, sufficit, quod in eo gradu, in quo testamentum valet, sit instituta, & non præterita. Marescot. *l.* 1. *var. res. cap.* 34. *num.* 7. ubi *L. si filius fam. ff. de hæred. instit. L. ex facto.* §. *hujus. ff. de vulgar.* & *pupill. L.* 3. §. *fin. ff. de lib.* & *posthum.* cum enim mater non sit instituenda necessario cum filiis nascituris, sufficit, quod fuerit instituta in gradu, in quo præterita rumperet testamentum, qui est, quando non nascuntur filii legitimi, uti apparet *in L. Gallus.* §. *idem credendum. ff. de lib.* & *posthum,* ubi sufficit instituere nepotem, si filius moriatur, qui succedit ex institutione, cum succedat, antequam alteri deferatur hæreditas. Marescot. *l. c. num.* 7.

Mater damnata per Judicem ad mortem, si ante exe- 47
cutionem sententiæ in talem morbum incidit, ut sit probabilissimum periculum ex sententia Medicorum, ne, si moriatur antea, proles, quam in ventre gerit, etiam moriatur sine baptismo, potest secundum aliquos apud Dianam *par.* 5. *tract.* 3. *res.* 13. secari, ut proles viva extrahi possit, & baptizari. ita signanter Ochogavia *de sacram. tract. un. de baptismo. quæst.* 4. *num.* 6. qui citat Suar. Coninck & alios, Laym. *lib.* 3. *tract.* 3. *par.* 3. *cap.* 4. *num.* 4. *vers. sin autem fœtus. circa fin.* contra Moscosum *in sum. tract.* 2. *cap.* 2. *nu.* 2. quod limit. si mater non fuisset damnata ad mortem, quia tunc etiam volens non esset secanda & aperienda, quamvis esset in articulo mortis; quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona.

Mater filiæ incrementum & honorem videtur dilige- 48
re. *cap. super eo* 22. *de test.* imo propter sexus similitudinem plus fœminas, quam masculos amare solent. Petrus de Ancharan. *cons.* 339. *nu.* 7. quia in habentibus symbolum facilior est transitus. *L. in rem.* 25. §. 4. *ff. de rei vendicat.* Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 16. *axiom.* 2. suæ familiæ caput & finis est. *L.* 195. §. *fin. ff. de V. S.* Botet. *in comment. ad Instit. de patr. potest.* Barb. *l. c. axiom.* 3. Socin. *cons.* 63. *col.* 8. *vol.* 3. quia una cum marito in domo dominium habet, & filium, si quem habet, non sui, sed patris potestatem & familiam profert. Wesenbecb. *Instit. de patr. pot.*

Immensus evaderet tractatus, si omnia, quæ de ma- 49
trimonio traduntur a Doctoribus, hic perstringere vellemus; nos ergo iis solummodo contenti erimus, quæ ad praxin, ad quam duntaxat collimamus, dirigendam erunt opportuna, reliqua plenissime videri poterunt adud Sanz. Pontium, & Gutierez, qui voluminosos de hac materia edidere tractatus. Et ut ipsos imitemur contrahentes, qui sacramento matrimonii sponsalia præmittunt, primo praxin sponsalium exhibebimus, dein ipsius matrimonii praxin auspicaturi. sit ergo

MATRIMONIUM.

Sectio I.

De sponsal.

§. I.

Essentia & natura sponsalium,

1 Sponsalia sunt mutua promissio futuri matrimonii. *L.* 1. *ff. de sponsal.* Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p.* 1. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 1. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 1. P. Tambur. *lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 1. *a num.* 1. P. Perez *de matrim. disp.* 1. *sect.* 1. *num.* 4. Et quamvis promissio ficta non obliget in foro poli per se, nisi ratione damni, ligat tamen in foro fori, præsertim, si esset jurata, quia tunc ligaret in utroque foro; dummodo tamen promissio fuerit externa, & acceptata; quia ex una parte promissio in mente retenta nihil operatur, ut probat Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 3. 6. & 7. & ibi DD. sed neque prædicta sufficiunt ad pariendam obligationem in praxi, quia quidquid sit, an possit aliquis promittendo aliquid alteri, quin alter sibi repromittat, obligari; quia tamen communiter hæc promissio sit cum conditione repromissionis, cum contrahentes velint se mutuo obligare, & inire contractum correspectivum, ultro citroque obligatorium, & facere contractum innominatum, *do ut des* juxta Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 5. Ideo in foro externo, in quo attenduntur communiter contingentia, sponsalia non subsistunt, sine repromissione illius, cui fuit facta promissio: Neque est certum, quod acceptatio promissionis sit repromissio, ut docent, Vasquez. *de matrim. disp.* 4. Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 4. *num.* 10. qui citat S. Antonin. Sylvestrum, & alios, quia Hurtadus de matrim. *disp.* 1. *diff.* 4. & P. Thomas Tamburin. *lib.* 8. *de matrim. tract.* 3. *de sponsal. cap.* 1. §. 1. *ante nu.* 6. contrarium docent, quos sequuntur alii.

2 Dixi supra: *si essent jurata.* sed advertendum est, quod tunc juramentum in sponsalibus fictis pariat obligationem, quando voluerunt vere jurare; tunc enim per necessariam consequentiam voluerunt promittere; alias non obligaret, quia juramentum tantum obligat juxta intentionem jurantis; cum ergo jurans non habeat intentionem se obligandi, non obligat. S. Thom. apud Sanz *de matrim. lib.* 1. *disp.* 9. Quæ modo diximus, procedunt in foro animæ; nam in foro externo semper standum erit pro valore juramenti & obligationis, ad excludendam delicti præsumptionem.

3 Sed quid, si promittens sponsalia habuit voluntatem, & intentionem se obligandi, sed non adimplendi; nunquid obligabitur? Respondetur, quod omnino obligabitur in utroque foro; quia talis jam contraxit verissima sponsalia; vere enim promisit, & se obligavit, quia promissionis subsistentia, & obligationis efficacia non dependet ab executione, sicut nec causa in essendo ab effectu. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 9. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *de sponsal. cap.* 1. §. 4.

4 Quod si promittens ex aliqua ignorantia, etiam vincibili, & bona fide præscidit ab obligatione, vel ab intentione se obligandi, & ignorabat ejusmodi promissionem afferre secum obligationem adimplendi promissa, nec voluit facere, quod volunt facere alii, revera non contraxit sponsalia. Sanz. *l. c.* Diana *moral. par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 205. & *par.* 5. *tract.* 14. *ref.* 33. In foro tamen externo judicabitur pro veritate sponsalium, cum Judex tantum judicet de externis, & non de internis. Quia animus operantis ab operibus operantis dignoscitur, & talis præsumitur, qualem facta demonstrant. *L.* 1. §. *fin. ff. de dolo.* Seraph. *de privil. juram. privil.* 1. *num.* 42. Mascard. *de prob. conclus.* 95. *num.* 6. Afflict. *dec.* 319. *num.* 5. Olasc. *dec.* 71. *num.* 33. Rota *dec.* 118. *num.* 2. apud Farin. *par.* 2. *recent.* & communiter DD. apud Barb. *axiom. lib.* 1. *cap* 62. *ax.* 4. & 5. Fagnan. *in* 4. *decret. cap. tuæ fraternitati. de sponsal. n.* 14. *col.* 8.

§. II.

Requisita ad valorem sponsalium;

Sponsalia de futuro ut valeant, & sint obligatoria, 5
plura requiruntur: & quidem primo, ut sint voluntaria plene & omnino, ita ut semiplena libertas non sufficiat. Tambur. *l. c. cap.* 2. §. 1. ita, ut sit necessaria plena libertas, & advertentia.

Hinc invalida sunt illa sponsalia, quæ fuerunt contra- 6
cta ab ebrio, furioso, in calore iracundiæ, si hæc privet usu rationis, & ab eo, qui caret usu rationis, licet sit major septennio, vel ab ita ardenter amante, ut non remaneat illi usus libertatis. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 8. Leander. *de matrim. disp.* 1. *quæst.* 18. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 2. §. 1.

Hinc est secundo, quod error circa substantiam, vel 7
qualitates afficientes ipsam substantiam, sicut reddit nullum ipso jure matrimonium, ita etiam sponsalia, & si versatur circa alias qualitates non afficientes substantiam, facit illa esse rescindenda a Judice, & ratio est, quia errantis nullus est consensus. Tambur. & Sanz. *ll. cc.* Hinc si sponsa credebatur Virgo, sed non est, merito debent rescindi. Tambur. *l. c. cap.* 5. §. 9. *num.* 6.

Hinc est tertio, quod sponsalia contracta per dolum 8
antecedentem, hoc est, dantem causam contractui, nullius sunt valoris; si vero dolus est tantum incidens, valent quidem sponsalia, sed sunt irritanda, ratio est, quia sponsalia sunt contractus bonæ fidei, contractui vero bonæ fidei nihil magis adversatur, quam dolus, juxta *L. eleganter. ff. de dolo.* ubi argumentatur Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 34. *num.* 2. Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p.* 9. & *de contract. disp.* 2. *quæst.* 1. *p.* 2. §. 2. Sperell. *dec.* 150. *num.* 6. & *seq.* qui id affirmat de matrimonio. Paris. *de resign. lib.* 13. *to.* 2. *quæst.* 3. *n.* 9. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 5. *n.* 8. quidquid in contrarium, in quo dolum dantem causam contractui non irritare ipso jure, sed tantum facere, quod sit irritandum, doceant Gutierez *de matrim. cap.* 89. Molina *de contract. tract.* 2. *disp.* 352. Bonac. *de matrim. quæst.* 3. *p.* 2. probatur autem dolus ex mendacio ad mentientis commodum tendente. Item ex callidis blanditiis. Sperell. *l. c. num.* 45. & *seq.* Paris. *de resign. to.* 2. *lib.* 13. *quæst.* 3. *num.* 9. & *num.* 20 & *seq.* & *num.* 26. Quod vero dolus incidens non irritet ipso jure, sed faciat irritanda sponsalia patet ex *L. si quis affirmaverit* & *L. eleganter. ff. de dolo.* Gomez. *to.* 2. *var. res. cap.* 2. *nu.* 21. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 64. Molina & Bonac. *ll. cc.* Ratio vero, quod dolus dans causam contractui irritet sponsalia ipso Jure, est defectus consensus, quia si dolus abfuisset, consensus non fuisset præstitus. Sanz. *l. c.* Molina *de contract. disp.* 352. Bonac. *l. c.* secus in dolo incidente, quia cum illo adhuc fuisset contractum, sed magis difficulter puta cum aliis conditionibus. Bonac. ut supra.

Hinc est quarto, quod metus gravis cadens in con- 9
stantem virum injuste incussus ad extorquendum consensum irritet sponsalia ipso jure, etiam jurata. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 278. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 15. Barb. *in collectan. to.* 2. *lib.* 4. *tit.* 2. *cap.* 11. & Tambur. *l. c.* §. 2. *num.* 2. ratio est, quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, nec validat contractum alias nullum. *cap. ex literis de sponsal. impub.* & privatorum juramentum non potest tollere ea, quæ sunt juris publici. Sponsalia vero meticulosa irritantur favore publico.

Diximus. *Metus gravis*, quia levis non irritat spon- 10
salia, saltem in foro externo, ut supponunt, & docent DD. quidquid aliqui senserint quoad forum internum in contrarium. ubi Lessius *lib.* 2. *cap.* 18. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 9.

Diximus præterea *injuste incussus*, quia si fuit incus- 11
sus juste, secundum multos Canonistas valent, veluti si Judex dicat, nisi promittas filiæ meæ, te condemnabo ad mortem, quam propter furtum a te commissum prometitus es. Bonac. vero in hoc casu videtur tenere contrarium; quia militat eadem ratio in metu juste ac injuste incusso, nimirum defectus libertatis, tum quia Judex in exemplo posito non potest facere gratiam, ergo non potest minari mortem sub conditione non

factæ

factæ promissionis: ergo promittens sub ea conditione, scilicet vitandæ mortis, promittit sub dolo dante causam contractui, & ita nulliter. Quod vero Judex non possit facere gratiam, patet per ea, quæ tradunt Doctores apud Clar. *in §. fin. quæst.* 59. *n.* 1. quia Judex tenetur servare leges, aliter fit perjurus: & gratiam facere pertinet ad Principem.

12 Diximus tandem: *ad extorquendum consensum*; nam si metus gravis etiam injuste incussus, fuit incussus ad alium finem, quam ad extorquendum consensum, non irritat sponsalia, nec dat causam illorum rescissioni, nisi alia concurrat causa legitima, sicut nec irritat matrimonium, ut tradit Sperell. *dec.* 6. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 12. *num.* 3. Reginald. *lib.* 31. *cap.* 13. Tambur. *d. lib.* 8. *de matrim. tract.* 3. *cap.* 2. §. 2. *num.* 6. Bene verum est, quod in foro externo præsumitur incussus ad extorquendum consensum, quando fuit incussus reperto cum puella. Sperell. *l.c. n.* 10. & *dec.* 5. *num.* 35. & 36. & *seq.* & *a num.* 50. *ad* 62. Jo. And. *in cap. veniens. de sponsal.* ubi Abb. *num.* 8. Rimin. jun. *cons.* 77. *num.* 18. *lib.* 1. Cæpolla *cons. civil.* 2. *sub n.* 5. *vers. tertia conjectura.* Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 228. Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 19.

§. III.

De Sponsalibus fictis, & an hæc obligent?

13 Sponsalia ficta, vel sine animo contrahendi implicant, quia licet possit sine animo se obligandi fieri promissio, non potest tamen sine animo promittendi fieri promissio; quia sicut implicat velle verba infamatoria coram multis proferre, sine animo detrahendi, velle ferire sine animo feriendi, velle occidere sine animo occidendi, ita implicat velle promittere sine animo promittendi; quamvis possim promittere sine animo adimplendi, imo cum proposito non faciendi, quia differt promissio a proposito; nam propositum est actus voluntatis, promissio actus intellectus, & sive fiat DEO, sive homini, nihil est aliud, quam affirmatio alicujus rei in futurum faciendæ illi insinuata, in cujus gratiam fit, & peccans contra talem promissionem peccat contra fidelitatem, & est infidelis: nec est affirmatio, vel insinuatio propositi aliquid faciendi in gratiam ejus, cui insinuatur; sed implicat, quod quis affirmet sine animo affirmandi, insinuet sine animo insinuandi. Sotus *in* 4. *dist.* 20. *quæst.* 2. *art.* 1. §. 10. Vasquez *de matrim. disp.* 6. *cap.* 2. *a n.* 13. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 2. contra Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 9. 10. & 11. ergo implicat promissio ficta sine animo promittendi. Et cum promissio necessario inducat obligationem fidelitatis servandæ promissario, implicat, quod aliquis velit promittere, sine animo se obligandi ad facienda vera promissa. Neque obstat quod dicitur a Sanz. quod obligatio promissionis provenit ex jure positivo, quod quis sibi imponit, sed nullum jus obligat, nisi velit legislator. Nam respondetur, obligationem promissionis non oriri ex voluntate promittentis, sed ex jure naturali, secundum quod verbis de futuro debet inesse veritas, & quemadmodum, licet sit in potestate legislatoris ferre, & abolere legem; non est tamen in ejus potestate, quod lex lata, & non abolita non obliget.

14 Ideo promittens obligatur simpliciter, quamvis nullum promissario damnum fuerit illatum, scandalum, vel injuria. Ita cum Vasquez & Pont. *ll.cc.* tenet Turrian. *in ada ada tom.* 2. *disp.* 64. *dub.* 15. & omnes illi, qui dicunt ficte contrahentem matrimonium teneri de novo contrahere, licet non intervenerit damnum illius, cum quo fuit contractum matrimonium. Petrus de Ledesma *quæst.* 45. *art.* 4. *dub.* 1. Petrus Soto *de matrimon. lib.* 3. §. *primum igitur.* S. Thom. *in* 4. *dist.* 48. *quæst. un. art.* 1. *ad* 4. Card. de Lugo *de Just. tom.* 1. *disp.* 12. *n.* 20. & Judex debet talem condemnare ad ducendum, quamvis probaverit fictionem.

15 Sponsalia ficta inita inter impares an obligent fingentem, si fingens defloravit Virginem; controvertitur. Negant Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 10. & alii apud ipsum, sive disparitas sit in nobilitate, sive in divitiis. Affirmativam tenet Pont. *sponsal. lib.* 12. *cap.* 2. nisi concurrat aliud signum exterius fictionem indicans, propter naturam promissionis; non enim excusat disparitas, quasi sit signum sufficiens, ut mulier intelligat fictionem, &, si credat, se ipsam decepisse videatur; quia si hoc verum esset, disparitate a muliere ignorata fingens teneretur promissionem adimplere, quod tamen negat Sanz. *d. disp.* 10. *nu.* 2. & nunquam valerent sponsalia inter impares etiam vera, quia cum mulier debeat credere adesse dolum, non videtur acceptare promissionem, & consentire matrimonio; quomodo enim illa consentiet promissioni, quam judicare, & credere debet esse falsam? Tum quia sæpe nobiles sponsalia, & matrimonium contraxerunt cum ignobilibus, & passim in omnibus Regionibus contrahunt, quorum plurima exempla promere possemus, nisi familiis notissimis parceremus, cur ergo mulier idem secum fieri credere non possit, & quidem prudenter, concurrente præsertim magna viri nobilis asseveratione. Tum quia mulier simplici, & sincero animo consentit, quod nobili notum est: ergo naturali jure contractus tenetur promissum implere. Lim. si vir nobilis alia dedit signa fictionis, vel fœmina agnoscens inæqualitatem, revera fictionem intellexit, in quibus terminis loquitur S. Thom. & DD. a Sanz. pro se citati, uti probat Angel. *in sum. verb. stuprum. num.* 1. Victoria *in summa. num.* 265. quam etiam sententiam contra Sanz. defundunt Less. apud P. Gobat. *par.* 1. *alphabet. matrim. cas.* 18. *num.* 344. & Layman. apud eundem. *l.c.* qui fatentur, valida fuisse sponsalia ficta, ut nullæ valeant præsumptiones, licet sint multæ, & magnæ, præsertim in matrimonio, & in foro externo. Layman. *lib.* 5. *moral. tract.* 10. *par.* 2. *cap.* 6. *num.* 3. & Judex allegant fictionem credere non debet ob ejusmodi etiam indicia, & præsumptiones. Gobat. *l.c. n.* 431. ut patet *ex cap. per tuas. de prob. L. generaliter. C. de non num. pec.*

Sponsalia requirunt mutuam promissionem. *cap. præterea. cap. de illis*, & *cap. gemma. de sponsal.* Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 3. *num.* 2. neque sufficit sponsalia ab alia parte fuisse acceptata, nisi illa repromiserit. Idem *l.c.* cui adhæret Gobat. *par.* 2. *alphab. matrim. cas.* 1. *num.* 20. & probatur *ex L.* 1. *ff. de sponsal.* sed utrum repromissio ex sola acceptatione illius, cui fuit facta promissio, resultet, disputatur. negat Gobat. *l.c. n.* 19. Perez. *de matrim. disp.* 1. *sect.* 10. cum Sanz. *lib.* 1. *disp.* 5. P. Pirhing *lib.* 4. *tit.* 1. *sect.* 1. §. 1. Affirmant Paludan. Vasquez, S. Antonin. 3. *par. tom.* 1. *cap.* 18. & alii apud Pont. *l.c. cap.* 4. quos ipse sequitur. Ratio est, quia contractus matrimonii est instar contractus commutationis, qui necessario continet in se mutuam obligationem utriusque, nec potest ullus velle se tradere, nisi sub conditione, quod alter quoque se tradat vicissim, & obliget, & ita acceptatio fieri non potest, quin se quoque tradat, & per consequens promissio matrimonii esse non potest, sine mutua repromissione. Neque obstat, quod ait Sanz. esse nimirum differentiam inter matrimonium, & sponsalia; nam contra est, quia sicut matrimonium postulat mutuam obligationem, ita etiam promissio matrimonii. Hinc promissio futuri matrimonii non obligat, antequam fuerit a promissario acceptata, nec ex justitia, nec ex fidelitate. Imo quamvis promissio matrimonii juxta Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 5. esset pure gratuita, adhuc ante acceptationem non obligaret; quia promissio esse non potest, nisi manifestetur promissario, in cujus gratiam fit: sed non potest dici in promissarii gratiam facta, donec ille acceptet, & judicet utilem. Præterea jus unius ad alterum oriri non potest sine mutuo consensu; quia nihil potest fieri meum sine meo consensu, & fidelitas non debetur illi, qui non æstimat promissionem. Dices: consensus parit obligationem: sed consensus promittentis est perfectus ante acceptationem: ergo: &c. Respondetur negando minorem. Neque opponantur aliquæ obligationes, quæ de jure civili ante acceptationem obligant, quia in illis semper adest acceptatio partis, vel Reipublicæ. Unde promissio facta infanti de matrimonio non valet, nisi fiat parentibus, vel Tutoribus; tunc enim non obligat, ut sponsalia, sed ut promissio simplex. Neque valet argumentum Sanz. ab emancipatione infantis, quam potest facere pater juxta *L. jubemus. C. de emancip. liber.* nam emancipare est solvere filium patria potestate, quæ de jure positivo inducta est, tam in filios adultos, quam infantes, & pater emancipans tantum cedit jure suo, 16

vel

vel privilegio in filium, sed nihil dat de suo: at promittens dat de jure suo. Neque priori opinioni adhæret Rota apud Coccin. *dec.* 1834. quia hunc casum non examinat, sed tantum, an constet de sponsalibus, si fuit probata promissio, & repromissio; quod quidem negari nequit: sequendo ergo secundam opinionem.

17 Sponsalitia promissio facta mulieri acceptanti inducit vera sponsalia etiam sine mulieris expressa repromissione, quæ imbibitur in ipsa jam acceptatione. S. Antonin. 3. *par. tit.* 1. *cap.* 18. Rosella *verb. sponsalia. num* 1. Sylvester *verb. sponsalia ab init.* Paludan. *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 1. *conclus.* 1. Tabiena *verb. sponsalia num.* 4. Angel. *verb. sponsalia. num.* 19. Navar. *in sum. cap.* 22. *num.* 25. & alii apud Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 4. *num.* 10. quia cum promissio matrimonii esse non possit, nisi sub conditione repromissionis, eo ipso, quod quis acceptat promissionem, repromittit, sicut acceptans promissionem venditionis eo ipso promittit emere, sed quid, si promissarius taceat? Respondetur, quod in sponsalibus videtur acceptate juxta *cap. un. de despons. impub. in* 6. Pont. *l.c. num.* 11. & quando sponsa fuit præsens, præsumitur acceptata promissio, & si copula fuit secuta, est signum evidens repromissionis. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 27. *num.* 6. *vers. idem crederem*. Brunell. *de sponsal. concl.* 5. *dub.* 2. *nu.* 4. Ciarlin. *controv. for. cap.* 179. *num.* 66. *vers. sed præd. obstat.* idem dic de osculis. Ciarl. *l. c.* neque Covar. & alii Sanz. suffragantur; quia loquuntur in casibus illis, in quibus in acceptatione per taciturnitatem introducta non includitur promissio, uti in donatione, cessione &c.

18 Sponsalia contracta ante ætatem septem annorum non valent. *cap. literas. cap. accessit. cap. ad dissolvendum de desponsi. impub.* etsi in septennio lumen rationis non adesset, adhuc sponsalia non valerent, & septennium debet esse completum, nisi malitia suppleat ætatem: neque militat hic regula. *Parum pro nihilo*, quia jus exigit septennium completum; si tamen malitia supplet ætatem, sponsalia valent etiam ante septennium. Canis. *in cap. Juvenis. de sponsal.* ubi Jo. Andr. & Præpositus. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 5. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 16. Ciarlin. *controv. for. cap.* 42. *nu.* 20. Covar. *in* 4 *par.* 1 *cap.* 2. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 274. vide *Ætas.*

Debent fieri in determinatam personam sicut etiam matrimonium; quare promissio matrimonii illi facta, quam ex pluribus pater elegerit, manet in suspenso, donec unam pater determinavit juxta regul. *in alternativis. de R. J. in* 6. neque sufficit quod pater eligat, nisi etiam filia electa consentiat. *cap. un. de desponsi. impub. in* 6. Pont. *l.c. n.* 5. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 16. *num.* 2.

Contracta a Patre, pro præsente, & tacente valent. *cap. un. de desponsi. impub. in* 6. secus contracta ab externis. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 23. Barb. *in collectan. tom.* 4. *lib.* 4. *tit.* 2. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 270. Laym. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 1. *num.* 12. & 13. Lim. si filius aut filia, ex metu reverentiali necat. Fel. *in cap. nonne de præs. n.* 8. & 22. Bruxel. *de sponsal. conclus.* 11.

§. IV.

Sponsalia ex quibus præsumantur, & quomodo probentur?

19 Ante omnia removendum est dubium, utrum sponsalia clandestine contracta valeant? & quidem pro eorundem valore stat Hurtadus & Rebellius, quo citat P. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 2. §. 4. Pontius *de matrim. lib.* 2. *cap.* 1. & *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 5. *nu.* 6. qui testantur ita fuisse declaratum a S. Congreg. & videtur probari ex eo, quod Concilium Tridentinum sit correctorium juris communis, quod permittebat nedum sponsalia clandestina, sed etiam matrimonium clandestinum. Concilium vero non loquitur de sponsalibus, sed de matrimonio, ut patet *ex sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* & ibi declaratio S. Congregat. apud Gallemart nostrum casum decidit, quia in correctoriis non est facienda extensio vulgat. Jur. Ideo standum est in terminis Juris communis *cap. ex literis. de spons.* Sanz. tamen *de matrim. lib.* 1. *disp.* 12. refert, contrariam opinionem etiam in casu, quod intercesserit defloratio, quia deflorata debebat scire, quod sponsalia essent invalida. Sed Texeda etiam in sententia ipsius Sanz. tenet sponsum fore obligatum stante sponsalibus ratione justitiæ, qui videri potest apud Dianam *par.* 9. *tract.* 7. *res.* 72. Sententia favens validitati sponsalium etiam clandestinorum est communior, probabilior, & usu recepta, a qua in praxi non erit recedendum. Navar. *in manual. cap.* 25. Guttierez *can. quæst. lib.* 1. *cap.* 18.

Matrimonia multa celebrari nequeunt absque probatione statu liberi. Benedict. XIV. Consti. *Satis vobis*.. §. 7. 20

Sponsalia de futuro debent concludenter probari, 21 quia agitur quasi de statu hominis. gl. *in cap. mulieri. verb. absolutio de jurejur.* Dec. *cons.* 133. *cap. licet, cap. in literis de testam. cap.* 7. *de consang. & affinit.* Felin. *in rubr. de sponsal. num.* 5. Rota apud Farin. *dec.* 207. & testes debent esse omni exceptione majores, & ideo sorores ad favorem sororis non admittuntur, quod intellige cum eo temperamento, cum soror petit in matrimonium virum, a quo natalibus, vel divitiis superatur juxta *cap. super eo* 2. *de test.* quod intellige etiam de Genitorib. & consang. Gabr. *de testib. concl.* 9. nisi excellentia sponsi esset modica, aut nisi persona, pro qua parentes tulerunt testimonium, fuerit cognita, quia tunc ageretur de injuria totius familiæ. Alciat. *de præs. reg.* 1. *præs.* 2. Rota Rom. in una Placent. illegitimatis. 22. *Jun.* 1635. apud Rub. *dec.* 58. aut saltem fuisset diffamata. Rota in una Mediol. *legit.* coram Rubeo apud Cottam *dec.* 283. nisi etiam stante disparitate pro depositione testium concurrerent conjecturæ, facientes verisimilem eorum depositionem. Host. Butr. & alii *in d. cap. super eo.* & parentes essent personæ valde honestæ, neque mulieres viles, & inhonestæ, neque inter se diversi probant, secus honestæ quamvis sint familiares & domesticæ, nam hæ probant sponsalia. Rota apud Coccin. *dec.* 1834. & quia solent fieri occulte, probantur etiam per conjecturas, præsumptiones, & verisimilitudines. *L. instrumenta. C. de probat.* DD. *in cap. fin. de success. ab intest.* Roman. *cons.* 7. Farin. *quæst.* 136. & Ciarl. *controv. for. cap.* 174. *n.* 62. Possunt etiam probari per literas amatorias concurrentibus aliis adminiculis, quæ literæ multum coadjuvant probationem sponsalium. Rota *dec.* 772. *n.* 8. *par.* 2. *rec.* Ciarlin. *l.c.* Et tam de futuro, quam de præsenti per epistolam celebrari possunt, & probari. Genua *de script. priv. lib.* 3. *quæst.* 30. & 31. *fol. mihi* 166. ubi de stupro.

Item per annuli traditionem, vel manuum, si prius 22 fuit tractatum de sponsalibus; si vero fuit tractatum de matrimonio per annuli traditionem probatur matrimonium, uti etiam per traditionem manuum. Sanz. *de sponsal. lib.* 1. *disp.* 22.

Præterea probantur ex confessione utriusque contra- 23 hentium, quia solo consensu contrahuntur. DD. *in L.* 1. *ff. de V.O.* Dec. *cons.* 133. Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 103. Mascard. *de prob. vol.* 3. *conclus.* 1331. vide Confessio.

Ulterius sponsalia probantur, si probantur verba, qui- 24 bus sponsalia contrahi solent; *cap. si inter virum. cap.* 2. *cap. is qui. de sponsal.* ubi Abb. Dec. *cons.* 368. Tiraquel. *de retract. convent. n.* 77. §. 2. *gl.* 1. *n.* 77. vel probatis signis sponsalia inferentibus, qualia mox tradEmus. Mascard. *de prob. conclus.* 100. *verb. annulus.* & *conclus.* 129. *arrhæ.* Lupus *alleg.* 56. Porro annuli, vel arrharum traditio probari potest tum confessione etiam extrajudiciali, uti dictum in praxi Confessionis recipientis, nisi per conjecturas contrarium probetur juxta Bart. *in L. Titia ff. de V.O.* Bald. *in L. DEO nobis. C. de Episc. & Cleric.* Mascard. *de prob. conclus.* 129. *vol.* 3. Item per testes. plura vide apud Mascard. *vol.* 2. *conclus.* 1020.

Verba inferentia, vel significantia sponsalia sunt in 25 duplici differentia. Alia sunt, quæ certe significant, vel constituunt sponsalia, qualia sunt. *Accipiam, vel ducam te in meam, vel in sponsam meam, uxorem meam. Promitto me ducturum te. Deinceps, posthac, vel nunc te ducam aut accipiam in uxorem. Non aliam, sed te ducam. Promitto, obligo me, do tibi fidem quod te ducam. Sub fide mea te ducam. Habeas me infidum, nisi*

te

te ducam & his similia. Alia sunt, quæ dubia sunt; qualia sunt. *Promitto me te desponsaturum*, *te desponsabo*, *tecum sponsalia contraham*, quia hæc verba duplicem possunt habere sensum, scilicet promitto nunc sponsalia. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 18. Item *Habebo & tenebo te uxorem*. *Volo contrahere tecum*, *ducere*, *accipere in uxorem*. Item *nullam aliam ducam nisi te*, quia talia verba, vel significant matrimonium, vel nudum propositum. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 18. Pont. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 10. & alii apud Thom. Tamb. *de matr. tract.* 3. *de sponsal.* §. 3. *num.* 29. P. Pirhing *lib.* 4. *tit.* 1. *sect.* 1. *n.* 8. Item verba *Volo te habere* dubia sunt; quia possunt importare matrimonium, sponsalia de futuro, & simplex propositum, vel desiderium contrahendi; & quod importent tantum sponsalia, tenet Sanz. *l. c. num.* 18. quod importent matrim. sentit Pont. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 8. quod nudum desiderium & propositum docet Card. de Lugo *lib.* 3. *respons. moral. dub.* 16. *num.* 47. Hurtad. *de matrim. disp.* 3. *diffic.* 13. Rebell. *lib.* 4. *de sponsal. quæst.* 3. Perez. *de matr. disp.* 2. *sect.* 2. *num.* 5. quo casu in foro externo Judex non debet stare intentioni contrahentium utpote ignotæ, quidquid sit in foro interno. Perez. *l. c.* Pirhing ut supra: & si sponsalia fuerunt contracta per verba obscura, sequi tenentur communem intelligentiam. Barb. *in cap. ex literis* 3. *de sponsal.* & ibi Gonzal. *n.* 2.

26 Signa vero, ex quibus certo resultant sponsalia, sunt tactus manuum in signum fidei futuri matrimonii, vel immissio annuli in digitum ad idem significandum, item missio, & acceptatio munerum juxta morem sponsorum præcedente matrimonii tractatu.

§. V.

De sponsalibus Conditionatis.

27 Sponsalia conditionata per copulam non fieri pura & absoluta tenent Pont. & Sanz. *ll. cc.* quia ideo olim jus præsumebat recessum a conditione per copulam, habitam affectu Conjugali, & ita præsumebat consensum in matrimonium per verba de præsenti, sed post Concilium Triden. quod sustulit matrimonia præsumpta copula non potest præsumi habita affectu Conjugali. At contraria sententia videtur communior, quam tenet Ciarlin. *controv. Jur. cap.* 174. qui citat declarationem S. Congreg. ejusdem Concilii. Trevisan. *de sponsal.* apud eundem Ciarlin. *l. c. privil.* 2. *num.* 23. P. Perez. *de matrim. disp.* 12. *sect.* 4. Rota apud Rubeum *par.* 4. *tom.* 2. *dec.* 258. *num.* 5. ubi Menoch *de præs. lib.* 3. *præs.* 1. *numer.* 80. qui tamen ibi loquitur de matrim.

28 Sponsalia sub conditione contracta illa non impleta non obligant, dignoscuntur autem sub conditione fuisse contracta per illa adverbia contractui adjecta. *Dummodo. si. Si vero*. Item ex ablativis absolute positis. v. g. *Solutis prius expensis*. juxta *L. ab exemptione ff. de pact.* Item per particulam *Ita tamen*. *L. Titia*. *L. Julianus ff. de condit. & demonstr.* debet autem conditio in specifica forma impleri. Pont. *de matrim. lib.* 3. *cap.* 1.

29 Contracta sub conditione necessaria, & naturaliter necessaria sunt absoluta. Uti promitto tibi matrimonium, si cras sol oriatur, vel si morieris. Pont. *l. c. cap.* 1. *num.* 12. sicut contracta sub conditione, si Antichristus nascetur, sunt pura secundum Sanz. *de matrim. lib.* 5. *disp.* 2. Rebell. *de matrim. lib.* 2. *quæst.* 10. *sect.* 14. & Theol. communiter; at quod sint conditionalia, tenet Covar. *par.* 2. *cap.* 3. §. 1. *num.* 11. *in* 4. Adrian. *de matrim. quæst.* 3. *dub.* 16. & 17. quia licet sit certum Antichristum nasciturum, est tamen incertum, quo die & tempore. DD. cit. & Pont. *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 13.

30 Contracta sub conditione intrinseca, quæ illi inest ex natura rei veluti, *nisi subsit impedimentum dirimens*; vel intrinseca ex legis dispositione, veluti, *si non est affinis*, sive tacite, sive expressa insit, non sunt conditionata, sed absoluta, & pura, quia conditiones, quæ tacite insunt, supervacue exprimuntur, & perinde est, ac si expressæ jam essent. *L. Cornel. ff. de hæred. instit.* Donell. *lib.* 8. *cap.* 32. Pont. *lib.* 3. *cap.* 2. *n.* 4.

Sponsalia conditionalia conditione potestativa, vel casuali vide in praxi Conditionis.

Contracta sub illa conditione, *si Deus voluerit*, si 31
intelligatur conditio de voluntate Dei generali, non sunt conditionalia, sed absoluta, si vero sermo sit de voluntate Dei expresse approbantis per manifestationem aliquam, veluti, si omnibus examinatis innotuerit mihi hoc matrimonium approbare, sunt conditionalia; si vero dicatur: si Deus suam voluntatem revelarit, est turpis conditio, & promissio est pura, quia conditio habetur pro non adjecta. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *disp.* 1. *n.* 11. Pont. *l.* 3. *c.* 2. *n.* 7. eodem modo & eadem cum distinctione discurrendum est de conditione, *Si Ecclesiæ placuerit*.

Contracta sub conditione impossibili, turpi, vel de- 32
risoria sunt pura, & conditio habetur pro non adjecta; non quidem jure naturali, sed positivo & Canonico. *cap. fin. de condit. appos.* Sanz. *de matrim. lib.* 5. *disp.* 17. Contrarium tenet Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 7. *num.* 3. qui pro se citat Petrum de Ledesma *de matrim. quæst.* 47. *art.* 5. & Salmanticenses & Rebell. *lib.* 2. *de matrim. quæst.* 10. *sect.* 5. quia de Jure naturali conditiones impossibiles & turpes habentur pro adjectis, & faciunt contractum conditionalem: & in matrimonio ac sponsalibus per verba de præsenti jure tantum positivo habentur pro non adjectis, favore matrimonii ob præsumptionem, quæ non habet locum in sponsalibus, & licet *in L. oratio. ff. de sponsal.* dicatur, dispositum in matrimonio haberi etiam pro disposito in sponsalibus, loquitur tantum textus de inhabilibus ad matrim. qui habentur etiam pro inhabilibus ad sponsalia.

Sponsalia sub conditione turpi, quæ refunditur in ma- 33
trimonium, valent, & conditio habetur pro non adjecta; veluti ducam te in uxorem, si post matrimonium furtis meis consenseris. Pont. *d. lib.* 12. *c.* 7. *n.* 3.

§. VI.

De quibusdam pactis, quæ sponsalibus intervenire solent & eorum valore.

Sponsalia contracta sub conditione, vel pacto pœna- 34
li valent, & conditio seu pactum habentur pro non adjectis, quamvis jurata, quia sunt iniqua & contra libertatem matrimonii. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 30. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 19. si fuerit adjecta contra illum, qui injuste resilit, quia tunc non officit libertati matrimonii, sicut non officit Judex juste compellens sponsos ad contrahendum matrimonium promissum *cap. gemma de sponsal.* ubi valent arrhæ sponsalitiæ etiam cum onere dupli & quadrupli contra injuste resilientem. Suar. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 2. *de juram. c.* 23. Coninch. *de matrim. disp.* 22. *dub.* 5. *conclus.* 2. Vasquez *opusc. de testam. cap.* 3. *dub.* 2. Molina *de Just. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 131. Vide Laym. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 1. *n.* 8.

Ita pœna posita in sponsalibus non valet. DD. apud 35
Sanz. *l. c.* & Gutierez *de matr. cap.* 27. & probatur *ex cap. gemma de sponsal.* & *L. Titia. ff. de V. O.* quia matrimonia debent esse libera. quibus adde Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p. ult.* qui idem tenet in utroque foro. Gomez. *var. res. tom.* 1. *cap.* 12. Lim. in pacto pœnali de non mutando domicilio, quia hoc pactum non præjudicat ullo modo libertati matrim.

Porro pœnale non est, nec dicitur illud pactum, 36
quod aliquando sponsalibus apponi consuevit; si quis recesserit a sponsalibus, solvet interesse damni emergentis, vel lucri cessantis, quia hæc est obligatio, quæ nascitur ex justitia, & debetur etiam sine ullo pacto, cum includatur, & tacite subaudiatur in omni contractu. Tambur. *de matr. lib.* 8. *tract.* 3. *c.* 4. *n.* 1.

Multo minus pœnæ nomine veniunt arrhæ, vel spon- 37
salitia largitas, quæ inter sponsos solent esse frequentes; sed est potius quoddam pignus futuri matrimonii, quod jura non prohibent; dummodo recipiens sit major viginti quinque annis juxta *L.* 6. *C. de sponsal.* quamvis ex arrha possit procedi ad pœnam reddendi triplum, vel quadruplum contra injuste resilientem, de quibus vide. Sanz. *de matr. lib.* 1. *disp.* 35. & quamvis a resiliente debeantur illico etiam ante Judicis sententiam in foro animæ, secus tamen dicendum est de duplo, & quadruplo, cum habeant rationem pœnæ, & debean-

tur

tur in pœnam fractæ fidei, non debentur ante Judicis sententiam condemnatoriam. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 37. contra Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 19. Aversam *quæst. matrim. quæst.* 8. *sect.* 10. de quo plura in praxi nuptiar. ubi de libertate matrim. an auferatur spe aut metu magni lucri facien. aut amitten. Plus docet P. Tamburin. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 1. §. 3. quod licet pactum pœnale esset validum in sponsalibus, adhuc pœnam non fore debitam ante Jud. sententiam condemnatoriam. ita §. 3. *num.* 7. & ita deducitur *ex L. prædia. ff. de actione empti. L. sed & si quis. ff. si quis caut.* Menoch. *de arbitr. cas.* 260. *num.* 38. Abb. *in cap. dilecti. de arbitr.* Sperell. *dec.* 131. *n.* 32. & Judex ad pœnam conventionalem condemnare non solet, nisi quatenus partis interest, ut decidit Rota apud Sperell. *l. c.* Cabal. *resol. crim. cas.* 226. *n.* 24. *& per totum.* qui citat. Cach. *dec.* 70. *num.* 13. Thes. *dec.* 79. & Afflict. *dec.* 135. *n.* 4.

38 Sed quid dicendum de pacto, quod non raro intervenit sponsalibus. Ducam te, eum pacto, ut parentes tui vel. &c. curent ut matrimonium mecum contrahas sub pœna solvendi centum, estne hoc pactum pœnale? Respondetur negative, quia vi pacti hujus pœnalis non læditur ulla ratione libertas, quia parentes vigore pacti non obligantur, nisi ad procurandum matrimonium, procurari vero potest matrimonium sine læsione ejusdem libertatis, uti precibus, consilio, & adhortatione. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 30. *num.* 4. Tamburin. *l. c. cap.* 4. *n.* 2. Dummodo non adsint verba illa *omnino & cum effectu*; vel quomodocumque, quæ important quamdam coactionem & violentiam.

39 Quæres, valetne illud pactum etiam pœnale. Tecum contraham, si promittas mecum in mea Civitate permanere aut habitare, nec alio migrare. Resp. valere, quia non est impeditivum libertatis, quia hoc pactum tantum procedit post matrimonium, & non afficit substantiam ipsam matrimonii, quia a matrimonio adhuc resilire potes sine incursu ullius pœnæ. Sanz. *l. c. disp.* 40. contrarium tenent Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 7. *n.* 5. Gomez. *to.* 2. *var. res. c.* 10. *n.* 24. quia esset aliqua species servitutis, sed vide mox infra. vers. sponsalia.

40 Quæres ulterius, an valeat pactum initum cum puella in sponsalibus donandi centum, si matrimonium contraxerit secum scilicet eum promittente? Resp. esse validum absolute, uti si fiat causa sponsalitiæ largitatis, vel dotis, aut ad compensandam virginitatem seu nobilitatem, ut patet ex *cap. de illis. de cond. appos.* Sanz. *de matrim. lib. disp.* 33. Castropal. *de sponsal. disp.* 1. *p.* 10. secus si illud pactum fuisset factum, vel appositum causa libidinis, & hoc constet sufficienter. *L. si stipulatus fuero. ff. de V. O.*

41 Sponsalia per subarrhationem non transeunt in matrimonium, secundum Pont. *de matrim. lib.* 2. *capit.* 12. quod autem transeant in matrimonium, docet Rota apud eundem *dec.* 374. & probarut ex *cap. fin. de desponsa. impub.*

42 Sponsalia cum pacto manendi perpetuo in certo loco non valent saltem quoad pactum, vel conditionem. Bart. & Alberic. *in L. Titio centum. ff. de donat. inter vir. & uxor.* §. 1. *num.* 3. Capyc. *dec.* 135. Gail. *lib.* 2. *de pace. cap.* 2. *num.* 20. alii pactum rejiciunt, ut non valeat quoad permanentiam, bene vero quoad interesse. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 7. *num.* 5. sed quod tale pactum absolute valeat, tenent Alex. *in addit. ad Bart. l. c.* & probatur ex *L. Julianus ff. ex quib. caus. maj.* ratio est, quia videri non potest, cur hæc potestas denegetur neque Jure naturali, neque positivo, ut patet ex *L. cum scimus. C. de agricol. & censitis*, ubi potest quis se facere Colonum adscriptitium, & ita se perpetuo obligare ad manendum perpetuo in certo loco & adhæren. glebæ. *L.* 2. *L. originarios & L. Tervos. C. eodem.* Præterea potest quis sponte sua facere se Curialem. *L. cum Decurionatus. C. de Decurion.* Curiales vero non possunt ullo modo a Curia discedere. *L. si quis Decurio. L. Curiales. L. quidem. C. eodem*, quæ vera sunt, licet Legato libertas mutandi locum auferri non possit. Et ita in sponsal. ac matrim. tenent Hostien. *in sum. de conjug. servor. num.* 5. Jo. And. Abb. & Anchar. *in cap.* 1. *de matrim. accus. & in cap.* 20. *eodem.* Sylvester in verb. *uxor. quæst.* 8. Navar. *in man. c.* 14. *n.* 20. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 40. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *c.* 20.

43 Sponsalia sub conditione, si Pontifex dispensaverit, valent, & obligant in conscientiæ obtenta dispensatione. Pont. *de matrim. lib.* 3. *cap.* 15. Genuen. *in prax. cap.* 13. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 228. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 290.

§. VII.

An sponsalia incerta pariant obligationem, & quid de initis ante septennium?

44 Duplex est in hac parte sententia, una affirmantium, alia negantium. Parere obligationem tenet Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p.* 3. (sermo est, quando sponsalia sunt incerta incertitudine personæ) quia tunc juxta doctrinam Bonac. tenetur unam ex personis, quibus disjunctive promisit, eligere, qui tamen Bonac. adjungit, quod si una ex illis noluerit consentire, non obligabitur. Negativam, quod nimirum non pariant obligationem, tenet Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *c.* 2. §. 3. *num.* 4. Hæc quoad primam partem paragraphi. Quoad secundam vero.

45 Dicendum est sponsalia contracta ante septennium, si aderat rationis usus, esse quidem valida juxta Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 16. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 42. quia, ut diximus, ad sponsalia requiritur, & sufficit regulariter septennium, & sufficit etiam diem ultimum fuisse cœptum, licet non fuerit terminatus, secus si non aderat usus rationis, quamvis fuerint jurata. Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 9. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 246. & 274. Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *par.* 4. contra Sanz. *l. c. disp.* 51. In foro vero externo, cum rationis usus non præsumatur, erit probandus. Tamen illa non obligabunt contrahentem, nisi post pubertatem ratificaverit, aut confirmarit tacite vel expresse. Sanz. *l. c.* Tambur. *l. c. cap.* 3. *n.* 6. quia impubes mox ac pubertatem attigit, potest illa dissolvere, quia talia sponsalia non debent esse adeo firma, ut dissolvi non possint per ejusdem dissensum, quod deducitur *ex cap. de illis. & cap. a nobis. de sponsal. impub.* Sanz. *l. c.* DD. apud Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p.* 6. Lim. si fuerunt jurata a doli capace, & habente usum rationis secundum aliquos. Item si fuit subsecutum matrimonium. *cap. ex literis. de sponsal.* Bonac. *l. c.* Sanz. *d. lib.* 1. *disp.* 48.

46 Porro conclusio multo magis & a fortiori procedit, quando impubes, qui ante septennium, vel post, sed ante pubertatem contraxit, carebat usu rationis, quia tunc nullius erat valoris. Tambur. *l. c. cap.* 5. §. 1. *n.* 11. & patet ex *d. cap. de illis*, & *cap. a nobis. de sponsal. impub.* Sanz. *l. c.*

§. VIII.

Sponsalia a quibus contrahi possint, & an Pater pro filio, Tutor pro pupillo?

47 Dicendum est 1. sponsalia valide contrahi a Majori septennio, licet sit impubes, in quo jura præsumunt usum rationis. S. Thom. *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 2. *art.* 2. contra Sylvestrum *verb. matrim. quæst.* 6. & *verb. sponsalia quæst.* 3. Neque refert, quod pro matrimonio requirantur duodecim anni in fœmina, & quatuordecim in masculo, quia non valet argumentum a matrimonio, quod est indissolubile ad sponsalia, quæ dissolvi possunt, tum quia sicut jura pro matrimonio requirunt duodecim annos, ita pro sponsalibus sunt contenta septennio. *cap. lit. cap. accessit. de sponsal. impub.* Tambur. *l. c. cap.* 3. §. 1.

48 Mater filiam dotare tenetur, quando pater id faciendi de suo facultatem non habet. Quod si Pater Christianus sit, & proles Christiana; mater vero si in infidelitate aut in judaismo remanserit filiam Christianam dotare debet, quamvis Pater Christianus pauper non sit. Benedic. XIV. Consti. *Probe te meminisse*. §. 23.

49 Dicendum secundo, qui est affectus impedimento aliquo dirimente matrimonium, invalide contrahit sponsalia secundum præsentem statum; quia valide se non potest obligare pro eo statu, pro quo non potest ponere id, quod promittit, tum quia promissio etiam jurata rei malæ non valet, cum juramentum non possit esse vinculum iniquitatis. Aversa *quæst. matrim. quæst.* 8. *sect.* 7.

sect. 7. Sanz. *de matr. lib.* 1. *disp.* 46. *num.* 3. *&* 25. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 3. §. 2. *num.* 3. Diximus quoad præsentem statum si promissio referatur ad quodcumque tempus etiam durantis impedimenti, secus si referatur ad tempus cessantis impedimenti, vel cum conditione dispensationis obtinendæ; quia tunc licet non sint vera sponsalia ante obtentam dispensationem, & propterea non pariant impedimentum publicæ honestatis, juxta *c.* 1. *de sponsal.* Sanz. *de matrim. lib.* 5. *disp.* 5. *n.* 12. sunt tamen talia post dispensationem, quia ad illam, & post illam refertur primum perfectus contrahentium consensus, & non ante. Sed

50 Quæres, an sponsalia contracta inter impeditos de jure sub conditione obtinendæ dispensationis, hac obtenta egeant novo consensu vel ratificatione ad sui valorem, aut sufficiat consensus prior? Pro cujus resolutione sciendum est, Doctores in duas esse divisos sententias, alios velle, sufficere consensum primum non revocatum, uti Sanz. *de matr. lib.* 5. *disp.* 5. *a num.* 16. *& num.* 12. Pont. *eodem tract. lib.* 3. *cap.* 15. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 290. Adrian. *in* 4. *sent. de sponsal.* Cyriac. *controv.* 107. *num.* 2. *&* 3. quia pacta legibus non repugnantia valent, & obligant; qui quidem loquuntur de foro conscientiæ. Quod vero sit necessarius novus consensus, tenent Barb. *in Collect. tom.* 2. *lib.* 4. *tit.* 5. *cap.* 5. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 4. Riccius *in praxi matrim. part.* 1. *res.* 228. qui testatur, ita fuisse decisum a S. Rota. Sot. *in* 4. *sent. dist.* 29. *quæst.* 2. *art.* 1. Gutierrez *de juram. confirm. par.* 1. *cap.* 51. *& canon. quæst. cap.* 22. Clar. *in* §. *incestus.* Ludovis. *dec.* 410. *num.* 5. ubi Rota, quia primus consensus fuit nullus, ita ut re integra partes possint pœnitere. Rota apud Mant. *dec.* 201. *num.* 3. Seraphin. *dec.* 838. *n.* 12. & Beltramin. apud Ludovis. *l. c. n.* 8. Rota apud Coccin. *dec.* 2223. *num.* 17. apud quem Sylvest. *in sum verb. matrim.* 3. *quæst.* 9. *num.* 9. & communior Canonistarum. Et Riccius *l. c.* dicit ita practicari. Ratio est, quia S. Pontifex non videtur habere ratum, quod nulliter gestum est, sed tantum tollere impedimentum, quod idem tenuit Rota apud Rubeum, *par.* 5. *dec.* 603. cum innumeris DD. Sed quæres, quis inter promittentes teneatur impetrare dispensationem, an sponsus, vel sponsa, vel mater? Respondetur quod in eorum sententia, quæ dicit, talia sponsalia non valere, neutrum obligari, quia neuter se obligavit ad obtinendam seu procurandam dispensationem, sed tantum ad contrahendum ea obtenta secundum aliquos. Sanz. tamen tenet obligari sponsum, quia obligando se ad principale videtur se etiam obligasse ad accessorium. Ita Sanz *lib.* 5. *disp.* 5. *n.* 36. præsertim si intercessit copula intuitu promissionis, qui citat alios uti Navat. *lib.* 4. *cons.* 2. *de consang. & cons.* 5. *in fin.* qui tamen in meo codice hoc non dicit, quamvis hæc ratio æqualiter militare videatur contra sponsam, nisi ratio congruitatis & convenientiæ aliter suadere possit. Hoc tamen concedi debet uti conceditur a Sanch. *l. c. n.* 37. quod impetratio fieri debeat communibus expensis, quia negotium commune est, quibus consentit Cyriac. *l. c.* contra Navar. *l. c. cons.* 5.

51 Quod attinet secundum membrum paragraphi, dicendum est sponsalia contracta a patre pro filio præsente & tacente, vel a tutore pro pupillo valida esse, & probatur *ex cap. un. de sponsal. in* 6. secus vero contracta ab extraneis, quia hoc est speciale in parentibus, vel illis, qui sunt loco parentum uti tutores. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 22. Molinus *de ritu nupt. lib.* 1. *compar.* 11. Barb. *in collect. to.* 4. *lib.* 4. *tit.* 2. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 270. *&* 271. contra Pont. Henriquez, Coninch. & alios, videri potest etiam Laym. *lib.* 5. *tract.* 19. *par.* 1. *cap.* 2. qui id extendit etiam ad extraneos, quod tamen refellit Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *c.* 2. §. 4. *vel* 2. *num.* 35. quia extranei carent authoritate exprimendi aliorum consensum; & tunc taciturnitas non præsumitur rationabiliter esse consensus, quia potest talis taciturnitas procedere ex eo, quod non curet ea, quæ præd. extran. pro se promittunt, cum non teneantur ipsis respondere. Ita Tamburin. *l. c.*

§. IV.

Sponsalia quomodo solvantur?

Solvuntur primo mutuo consensu valide quidem, sed non licite sine causa ob tex. *in cap. præterea. de sponsal.* qui id prohibet, quoad valorem constat per regulam *per easdem causas &c.* Rota apud Ludovis. *dec.* 376. *n.* 2. & multis in locis, præsertim in Germania practicatur, ut ejusmodi resilientes ad aliud matrimonium non admittantur, nisi dissolutio fuerit ab Ordinario approbata, qui cognoscet, an in tali dissolutione intervenerit simonia, vel alia pactio illicita, conclusio vero procedit etiam, quando sponsalia fuerunt jurata, si juramentum fuit additum in favorem contrahentium, secus si fuit emissum principaliter in honorem Dei, uti ducendo pauperem. S. Tho. 2. 2. *quæst.* 87. *art.* 9. *ad* 1. Sylvest. *in verb. sponsalia. quæst.* 10. Diana *par.* 9. *tract.* 7. *res.* 76. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 52. Gonzal. *in* 4. *Decret. tit.* 1. *cap.* 2. *præt. de sponsal.* Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 9. Canis. *in cap. ex litteris. de sponsal.* Dicitur autem pactum simoniacum, si sponsus vel sponsa recedat a contractu ob pecuniam pactam, eo quod cedat jure suo. Barb. *in cap. gemma de sponsal.* Gobat. *de sponsal. cas.* 16. *n.* 270. & probatur *ex cap. præterea. de transact.* 52

Secundo solvuntur ob parentum contradictionem. Menoch. *cons.* 786. *n.* 16. *&* 26. si hunc dissensum sequerentur gravia incommoda, uti verbera, diminutio hæreditatis, perpetua, vel diuturna parentum offensa. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 14. *n.* 3. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 2. *n.* 1. Gobat. *de sponsal. cas.* 8. *n.* 331. qui citat Lessium, & alios. 54

Tertio solvuntur sponsalia matrimonio partis valide contracto quoad eam partem, quæ non contraxit. *c.* 1. *de sponsa duor. cap. sicut. cap. si inter. cap. veniens. de sponsal.* Gonzalez. *in* 4. *tit.* 1. *cap.* 22. *sicut ex literis de sponsal.* quia vinculum matrimonii est fortius, quam sponsalium. An vero totaliter quoad utramque partem solvantur, disputatur a DD. Affirmat Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 48. *n.* 2. quia ex cit. Canone patet sponsalia esse omnino dissoluta, sed obligatio semel extincta amplius non reviviscit. *L. qui res. ff. de solut. cap. quævis de consecrat. dist.* 4. quod ampliat etiam ad sponsalia jurata, nisi cum sponsalibus adesset etiam copula, quia tunc pars resiliens teneretur ratione damni. Sed Pont. *lib.* 12. *cap.* 13. *num.* 4. defendit contrarium; ita ut in casum, quod solutus evadat, suspendatur obligatio, & matrimonio soluto teneatur resiliens ad implenda prima sponsalia. Adrian. *in* 4. *quæst.* 2. *de matrim. ad* 2. Petrus de Ledesma *quæstion.* 43. *artic.* 3. *dub.* 2. Ægid. *disput.* 23. *dub.* 4. *conclus.* 3. quia hæc obligatio non solvitur jure positivo, ut patet, nam jura citata tantum dicunt, quod qui post sponsalia contraxit matrim. cum alia, debet manere cum illa, non vero dicunt, quod extinguatur obligatio præcedens. Et hæc duo se compatiuntur; neque ex natura rei, quia cum priori vinculo supervenit posterius fortius diversæ rationis, non extinguitur, sed suspenditur prius vinculum; veluti cum quis vovit Religionem; & dein contraxit matrimonium, illudque consummavit, non extinguitur obligatio voti, sed suspenditur, & soluto matrimonio tenetur ingredi matrimonium. Et si tibi vendidi equum, postea vendo alii, & trado, si eundem quocumque modo recupero, teneor primam venditionem traditione perficere. Neque obstat, quod is, qui vovit Religionem strictiorem, si profiteatur in laxiori, liber remaneat voto, quia in hoc casu ita disponitur in jure *cap. post votum. de regular. in* 6. a disparatis vero non potest fieri illatio. 54

Quarto solvuntur sponsalia per ingressum Religionis alterius sponsi. *cap.* 2. *de convers. conjug.* Pont. *l. c. cap.* 10. contra Sanz. & alios; & quamvis manens in sæculo sit liber ob mutationem notabilem status alterius; tamen qui ingressus fuit Religionem, si exeat, manet obligatus, nisi fecerit professionem, quod si sponsalia fuerunt jurata, volunt aliqui non solvi sponsalia, sed jurantem teneri prius inire matrimonium, & dein ingredi Religionem apud Pont. *l. c. n.* 9. ob *cap. commissum de sponsal.* Scotus, Ledesma & Navar. apud Rebell. *lib.* 4. *de matrim. quæst.* 8 *sect.* 6. *conclus.* 2. vide Covar. *par.* 1. 55

de

de matr. cap. 5. *n.* 11. Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 207. qui notat *d. cap. commissum* non continere præceptum, sed consilium.

56 Quæ tamen non solvuntur propterea propter susceptionem Ordinutu minorum, quia isti non repugnant cum statu conjugali. *c.* 1. & 2. *de Cleric. conjug.* sive ordines fuerint suscepti ante, sive post sponsalia. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *c.* 11. *n.* 1. secus per susceptionem majorum, quia semper intelligitur reservata conditio melioris status. Pont. *l. c. n.* 3. contra Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 47.

57 Quinto solvuntur sponsalia per votum castitatis etiam simplex, etiam per votum Religionis, vel per votum suscipiendi Ordines majores, si votum præcessit; quia tunc sponsalia sunt nullius valoris, utpote promissio rei illicitæ. *cap. rursus. qui Cleric. vel voventes*; quando vero votum sequitur, sponsalia non solvnotut, nisi post ingressum Religionis, & professionem in illa, aliter professione non secuta, ingressus tenetur ad sponsalia, si velit, qui mansit in sæculo. Idem dic. de voto suscipiendi Ordines majores & castitatis. Pont. *l. c. cap.* 12. *num.* 2. Azor. *moral. to.* 1. *lib.* 11. *cap.* 21. *quæst.* 10. quia si licet post sponsalia suscipere ordinem sactum, cur non etiam vovere ejusdem susceptionem. Suar. *lib.* 2. *de voto. cap.* 4. *num.* 13. Vasquez. *de restit. cap.* 3. §. 2. *dub.* 6. *num.* 17. contra Sanz. *lib.* 1. *de matrim. disp.* 46. & confirmatur ex *cap. veniens. qui Cler. vel voven.* Covar. *par.* 1. *cap.* 5. *in* 4. P. Pirhing *lib.* 4. *tit.* 1. *sect.* 1. §. 2. *num.* 5. Limit. si sponsa remaneret diffamata ob copulam habitam; sponsalia enim contracta contra votum ab illo, qui sponsam sub illorum colore corrupit, valent, & obligant. Vasq. *opusc. de restit. c.* 3. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 45. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 203. & 280. ubi contrariam sententiam P. Suarez *lib.* 4. *de voto cap.* 3. probabilem vocat, eo quod peccatum contra votum sit gravius, quam contra justitiam, & sponsalia contra votum simplex præcedens non valeant.

58 Sponsalia priora tolluntur per posteriora, si cum posterioribus concurrit copula; quia tunc agitur de damno vitando. Riccius *in prax. compellen. par.* 4. *ref.* 407. & 408. Pont. Rebell. & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 210. contra Sanz. nisi etiam prioribus intervenisset copula, vel secunda sponsa non fuit ignara priorum sponsalium; quia tunc non diceretur seducta. Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 14. Rebell. *de matrim. libr.* 4. *quæst.* 8. *num.* 36. *sect.* 7. §. *verum.* Coninch. *de Sacram. disp.* 13. *dub.* 4. *conclus.* 4. contra Sanz. *lib.* 1. *disp.* 49. *n.* 4. ut patet in venditione; nam secunda cum traditione prævalet primæ sine traditione. Et cum duo contendunt, si unus de lucro captando, alter de damno agar vitando, huic favendum est, non primo. Neque urget ratio Sanz. quod injuria illata posteriori non auferat jus quæsitum anteriori, quia est falsum, ut patet ex dictis contra Covar. *de spons. par.* 2. *c.* 4.

59 Sexto solvuntur sponsalia, si superveniat impedimentum affinitatis. *cap. fraternitati. de eo qui cognovit*, vel legalis cognitionis, *cap. un. de legali cognat.* Pont. *de sponsal. lib.* 12. *cap.* 16. & si fuerint dispensati, requiritur novus consensus. Riccius *in praxi matrim. ref.* 229. Rota apud Rub. *part.* 5. *dec.* 603. Cyriac. *controv.* 107.

60 Septimo ex absentia unius ex sponsis. *cap. de illis.* 5. *de sponsal.* dummodo sit res integra, & copula non intercesserit. Ratio est, quia discedens videtur juri suo renuntiare. *cap.* 2. *de sponsal.* sermo autem est, quando sponsus, aut sponsa non simpliciter discessit, sed mutavit domicilium. Abb. *in cap.* 2. *de sponsal. num.* 2. Pont. *l. c. cap.* 15. *n.* & probatur ex illis verbis. *Dimittunt terram se ad alias regiones transferentes*, quæ verba debent accipi cum effectu, non enim qui alio se transfert ex recreatione, vel ob alia negotia, dicitur terram dimittere. *L. cum possidere* 6. §. *qui ad nundinas. ff. de acquir. vel amitten. rer. possess.* Quando vero sponsus discessit ex causa voluntaria, vel necessaria, non mutato domicilio, si discessit cum consensu sponsæ, tenetur illum expectare; si vero sine consensu & scientia illius, secundum aliquos est observandum jus civile, secundum quod, si absens est intra Provinciam, expectandus est per biennium. *L.* 2. *C. de repud.* si extra, per triennium. *L. eadem*, nisi causa necessaria, valetudo, vel mors parentum longiorem moram exigeret; nam tunc esset expectandus finis impedimenti. *L. penult. ff. de sponsal.* ita Canis. *in d. cap. de illis.* Rebell. *de matrim. lib.* 4. *quæst.* 8. *sect.* 3. Alii vero dicunt Jus Civile in hac parte fuisse correctum a Jure Canonico, & ita sponsalia per discessum statim solvi. *d. cap. de illis.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 45. Pontius existimat per hunc textum non corrigi Jus Civile, cum loquatur de illo, qui mutavit domicilium, & ideo relinquendum Jud. arbitrio. *lib.* 12. *de sponsal. cap.* 15. sed pro sententia Canisii stant Abb. Card. & Præpos. *in d. cap. de illis. de sponsal.* Covar. *par.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. *in* 4. Facbin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 33. Menoch. *de arbitr. cas.* 455. Gonzal. *in* 4. *decret. tit.* 1. *cap. de illis.* 5. *num.* 3.

§. X.

An sponsi nolentes matrimonium contrahere, possint a Judice Ecclesiastico cogi?

Quamvis sponsi nolentes adimplere promissa non possint a Judice Ecclesiastico finaliter cogi ad celebrandum matrimonium, præsertim si subsit aliqua causa non compellendi, aut non contrahendi, uti si ex circumstantiis arbitraretur Judex, gravia scandala exinde posse oriri, vel prævideretur eorum pertinacia juxta DD. *in cap. ex litteris. de sponsal.* Abb. *in cap. requisivit de sponsal.* Rota apud Riccium *in praxi matrim. part.* 1. *ref.* 218. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 201. Sed tantum possit Judex monere & requirere, potest tamen etiam eosdem compellere per carcerationem, & in subsidium etiam per excommunicationem. *cap.* 2. *de adult.* Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 7. §. 6. Riccius *in prax. compell. par.* 4. *ref.* 406. secundum quem excommunicationi, quantum fieri potest, præmittenda est carceratio, sive præcesserit defloratio, sive non: dummodo præcesserit promissio, quæ ita procedunt, ut hæc compulsio per carcerationem, seu censuras non habeat locum, quando adest justa causa non contrahendi, puta odium tale superveniens, ex quo potius sint timenda scandala, quam matrimonium, cum coacta matrimonia difficiles soleant habore exitus, vel si concurrerent aliæ causæ resiliendi a sponsalibus, quas infra narrabimus; tunc enim tantum debet fieri monitio, & requisitio juxta *cap. ex litteris. de sponsal.* & ibi DD. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 29. si vero non adest causa non contrahendi, tunc procedet compulsio prædicta. Riccius, & Pax Jord. *ll. cc.* Ludovis. *dec.* 374. & ibi Beltram. *n.* 9. qui citat Rotam in *una Tullen. sponsal. coram Cavaller.* & Rota apud Ludovis. *l. c.* Seraph. *dec.* 1258. *n.* 2. si tamen sponsus non obstante excommunicatione adhuc fuerit contumax, debebit absolvi. Riccius *l. c. par.* 4. *ref.* 422. Pont. *de matrim. lib.* 12. *c.* 6. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 206. 61

Debet ergo Judex ante sententiam vel decretum tria observare. Primo quod non possit finaliter & præcise cogere sponsos ad contrahendum, quia matrimonia debent esse libera *cap. cum locum.* & *cap. gemma de sponsal.* Abb. *in capit. requisivit. de sponsal.* Covar. *in* 4. *part.* 1. *cap.* 4. *num.* 5. & ita licet fuerit propterea excommunicatus, si Reus perseverat in pertinacia, est absolvendus. Jo. Andr. in *cap. ex litteris de sponsal.* ubi Anchar. & Ant. de Butrio, Riccius *l. c.* & quamvis, qui non est contritus, non possit absolvi a sententia excommunicationis, juxta Rotam *de sent. excom. dec.* 13. hoc tantum procedit quoad culpam, non autem quoad pœnam, quia quoad hanc etiam invitus potest absolvi. S. Thom. *in* 4. *dist.* 14. *quæst. ult. art.* 2. Jo. And. *in cap.* 1. *de sent. excom. in* 6. Abb. *in cap. excommunicato de rescript.* 62

Secundo debet observare Judex, ne talem incutiat sponso reluctanti metum, qui auferat libertatem consensus, quia ejusmodi coacta matrimonia perniciosos habent exitus juxta *cap.* 2. *de sponsal.* & *cap. requisivit. eodem titulo*, & in *cap. dotem eodem.* Tertio debet Judex abstinere a Censuris, quando prævidet ex illis scandala oriri posse. Hinc si Judex videt sponsum reluctari ex sua simplicitate, & illum esse titubantem, poterit causative, vel carceratione vel excommunicatione eum compellere ad matrimonium, secus eum quem cognoscit constanti animo reluctantem. Fortun. *in c.* 1. *de pact.* Gabr. *cons.* 186. Riccius *l. c.* Hinc si Judex 63

ex

ex censuris, vel carceratione prævidet homicidium, adulterium, vel aliud grave malum, debet abstinere juxta *cap. 2. & cap. requisivit de sponsal.* & DD. supra cit. Alex. *cons.* 212. *lib.* 2. dummodo hoc prævideat ex suspicione vehementi, qualis potest esse illa, quam mox supra dedimus, aut disparitas conditionis, lis diuturna, vel si ex articulis in actis productis constet de mala concepta a sponso opinione, de moribus sponsæ. Item ex obstinato proposito in contradicendo, licet sponsalia fuissent jurata. Gabr. *l.c. lib.* 2. & Riccius *l.c.* apud quem Collector. *in cap.* 2. *de sponsal.* Seraph. *dec.* 1182. *num.* 2. Ludovis. *dec.* 376. & ibi Beltraminus *num.* 9.

64 Quod autem diximus, sponsos non posse finaliter cogi ad contrahendum matrimonium, quamvis sponsalia essent jurata, limitari debet in casu, in quo intercessit copula, & propterea inter eos & consanguineos odia exorta sunt; tunc enim Judex a coactione & censuris abstinere non debet, ne stuprans commodum ex delicto reportet, tum quia verisimiliter sperari debet reconciliatio. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 17. *a num.* 15. Riccius *in prax. par.* 4. *ref.* 418. ubi Rota. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 7.

65 Neque potest Judex cogere sponsos ad contrahendum per censuras, si supervenit causa rationabilis. DD. in *cap. promissum cap. ex litteris. & cap. requisivit de sponsal.* quæ causa remittitur Judicis arbitrio. Abb. in *d. cap. requisivit. de sponsal. num.* 4. Alex. *lib.* 2. *cons.* 212. *num.* 8. Rota apud Coccin. *dec.* 889. & apud Ludovis. *l.c.* Seraph. *dec.* 1258. Coccin. *dec.* 437. *a num.* 2. causa vero inter alias esse potest, si sponsa sponsum odio prosequatur ex causa rationabili. Rota ibidem *num.* 5. vel si sponsus in judicio dedit articulos concernentes honorem sponsæ, vel matris illius, quia tunc habet causam justam resiliendi, licet illos revocarit. Coccin. *dec.* 437. *num.* 7. DD. in *cap. ex his.* 2. *de sponsal.* licet defectus esset verus, quia tunc sponsa rationabiliter dicitur offensa, & quidem graviter. Rom. *cons.* 99. *num.* 1. nam defectus nostros inhumanum est, & injuriosum detegi. *L.* 2. *vers. quid enim. C. quando, & quibus quarta pars. debetur. lib.* 10. & tunc merito oriuntur odia, quæ ne perpetuum pariant dissidium, justa causa videtur recedendi a sponsalibus. Abb. *in cap. requisivit. de sponsal. num.* 4. Alex. *l.c.* Gutierez *quæst. Can. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 23. ne matrimonium infelicem exitum sortiatur. Menoch. *cons.* 69. Rota apud Coccin. *dec.* 437. licet sponsalia fuissent jurata. Rota ibidem. Sicut si inimicitia & odium inter sponsos orta sunt, qualis inimicitia ex diuturna lite & magnis expensis præsumi potest. Rota apud Buratt. *dec.* 311. & coram Cerro *dec.* 785. *num.* 8. apud Farin. *dec.* 206. apud Ludovis. *dec.* 376. *a num.* 5. Surd. *cons.* 364. Justa tamen causa non reputatur simplex lis hac occasione inter sponsos orta, quia alias nunquam ad coactionem perveniri posset. Rota *in una Valent.* 6. *Febr.* 1579. coram Clem. VIII. Ludovis. *d. dec.* 376. *num.* 5. Neque tantum defectus consensus parentum, quia hic non est necessarius. Rota *in una Tullen. sponsal.* 30. *Jan.* 1617. coram Cavaller. Et quando subsunt ejusmodi causæ resiliendi, nec compelli possunt a Judice, nec moneri. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 17. *num.* 18. Argumento text. *in cap. ex litteris, & cap. requisivit. de sponsal.* Riccius *in prax. compellen. par.* 4. *ref.* 422. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 206. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 2.

66 Secunda causa, propter quam sponsi compelli non debent ad contrahendum matrimonium, est tale odium inter sponsos, ex quo lis, vel contentio possit timeri, vel homicidium, aut adulterium, ut diximus supra. Tertia est fornicatio unius ex sponsis post sponsalia. Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 2. Menoch. *de arb. cas.* 455. Abb. *in cap. quemadm. de Jurejur.* quod ampliative procedit etiam in sponsalibus juratis, quia juramentum intelligi debet stantibus rebus, prout stant juxta *cap. quemadm. cit.* & nisi superveniat fornicatio. Abb. *cons.* 48. Alex. *cons.* 22. Covar. *in cap. quamvis. de pact. in* 6. *par.* 1. §. 4. Riccius *l.c.* Imo licet sponsa fuisset cognita per vim. gl. *in cap. Raptor.* 17. *quæst.* 2. & in *cap. quemadmodum. de Jurejur.* ubi Abb. Butr. & Hostien. quia nemo invitus debet, & tenetur incurrere impedimentum bigamiæ, & sponsæ status fuit valde graviter mutatus, quæ procedunt tantum ad favorem injuriam passi, & non injuriantis, ne quis ex suo delicto commodum reportet, & alicui fraus sua patrocinetur contra vulgatas juris regulas. Lim. si uterque sponsus post sponsalia fornicatus secundum aliquos, quia tunc paria delicta mutua compensatione tolluntur. Bonac. *de matrim. quæst.* 1. *p.* 8. quamvis Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 284. teneat, tali casu tantummodo viro esse licitum resilire ea ratione, quod inter valde imparia non possit considerari compensatio; quia longe ignominiosior est sponso talis sponsa, quam e converso, & longe gravius damnum imminet sponso ex prolis incertitudine. Ita Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 55. Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 18. Laym. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 2. *num.* 12. Neque refert, quod mutua adulteria mutua compensatione tollantur, & non præbeant causam divortio, uti argumentatur Bonac. quia difficilior est separatio thori, quam sponsalium dissolutio, ut ipse fatetur Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p.* 8. Ob quam tamen causam non est licitum sponsis resilire propria authoritate, altero invito, sed expectari debet Judicis sententia. *cap. de illis. de dispons. impub.*

67 Tertia causa est timor exhæredationis, Seraph. *dec.* 1258. Rota apud Cavaller. *l. c.* Beltram. ad Ludovis. *dec.* 376. *num.* 9. Statutum tamen privans hæreditate illos, qui contrahunt nuptias sine parentum consensu, nullius est valoris, utpote contra libertatem matrimonii, uti tenent Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 3. §. 8. Navar. *in manuali cap.* 24. *num.* 15. Abb. *in cap.* 1. *de sponsal.* Felin. & Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ de constit.* Diana *par.* 1. *tract.* 2. *ref.* 56. Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. *lib.* 1. *num.* 1. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *quæst. un. p.* 5. §. 2. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 25. ubi ampliatur, quamvis nubat indigno. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 6. Riccius *in prax. compell. par.* 4. *ref.* 415. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 2. *numer.* 81. Bellet. *disquis. Cleric. tit.* 6. §. 4. sed vide, quæ diximus in praxi legitimæ.

68 Quarta causa est, si sponsus, vel sponsa non adimplent promissa, sub quibus fuerunt celebrata, vel ii, ad quos pertinet, quia talia sponsalia, cum fuerint conditionalia, non obligant, non adimpleta conditione. *L. si quis sub conditione. ff. si quis omissa causa.* & DD. *in cap. de illis. de condit. appos.* Navar. *de condit. appos. lib.* 4. *cons.* 1. Abb. *in cap. quemadmodum. de jurejur.* Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 5. Paris. *cons.* 60. quia frustra quis sibi præstari fidem postulat, cui fidem non servat. *cap. frustra. de R. J.* & frangenti fidem merito fides frangitur. *L. cum proponis. C. de pact.* Imo Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 455. cum Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 5. *num.* 5. plus dicit, quod possit resiliri a sponsalibus, quamvis dos promissa non fuerit, si sponsa est dives, & renuit dotem solvere, quia sponsus non potest cogi ducere sponsam sine dote, & citat Abb. *in d. cap. quemadmodum.* Covar. *l.c.* Riccius *in prax. compellendi par.* 4. *ref.* 412. P. Tambur. *lib.* 8. *de matrim. tract.* 3. *de sponsal. cap.* 5. §. 8. *num.* 9. qui citat etiam Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 59. Castropal. *de sponsal. disp.* 1. *p.* 28. quia quamvis explicite non fuerit promissa dos, implicite tamen & tacite videtur promissa, quia sine dote matrimonia contrahi non solent.

69 Quinta causa est timor probabilis paupertatis supervenientis, & multo magis ipsa paupertas superveniens, sive in uno ex sponsis, sive in ambobus; tunc enim uterque poterit recedere a sponsalibus ob difficultatem sustinendi onera matrimonii, nisi hæc difficultas fuisset prævisa, & illa non obstante sponsalia contracta; quia alias cuilibet pauperi esset illicitum a sponsalibus resilire sine alia causa. Et propterea quando paupertas supervenit utrique, non potest allegari vel dari compensatio. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *de sponsal. cap.* 5. §. 8. *num.* 11. ubi Bonac. *de sponsal.* contra Rebell. & Pont. qui credunt, tali casu subintrare compensationem, & neutri licitum esse resilire. vide etiam Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 286. Limitatur Conclusio, si sponsa non potest solvere dotem promissam ob inopiam supervenientem, vel antecedentem, sed ab alio sponso cognitam, nisi sponsalia a sponso fuissent promissa expresse sub conditione solvendæ dotis. Menoch. *cons.* 386. Riccius *in prax. compellendi par.* 4. *ref.* 421. Sed quid si unus ex sponsis fiat repente dives, aut acquirat occasionem ditioris matrimonii,

poteritne resilire? Respondetur duplicem esse sententiam, unam Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 59. Castropal. *de sponsal. disp.* 1. *p.* 28. Aversæ *de sponsal. quæst.* 8. *sect.* 14. Guttierrez & aliorum apud Tamburin. *l. c. num.* 13. negantium, quia alias plerumque sponsus vel sponsa possent resilire, quia plerumque dos major poterit se offerre, & sic fieri locupletior; tum quia iniquum est rescindi contractum, quando nulla in altero contrahentium supervenit mutatio; quis enim ferat dicentem, me posse rescindere contractum venditionis, vel promissionis de vendendo cum aliquo initum ex eo, quod aliquis post pretium cum promissario conventum majus offerat. Neque valet ratio Hurtadi *de matrim. disp.* 2. *diff.* 14. quod si contrahens hoc prævidisset, merito non contraxisset, quia hæc ratio daret occasionem cuicumque contractui rescindendo, & impleretur mundus litibus contra illam regulam, *quod semel placuit, amplius displicere non potest*, & sic posset etiam matrimonium ratum a contrahentibus retractari ex eadem ratione, quod est absurdum.

70 Sexta causa est, si sponsus sit absens, & vagetur per orbem. Hostien. Jo. And. & Butr. *in cap. de illis. de sponsal.* Sylvester. *in sum. verb. sponsalia quæst.* 10. Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 7. Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 455. qui licet dicat, si sponsus vagetur extra provinciam, esse expectandum per triennium, si intra, per biennium; tamen quoad triennium tantum procedit de jure civili, secus de jure Canonico, secundum quod etiam non expectato biennio potest cum alio contrahere juxta Pacem Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 201. apud quem DD. nisi sponsus abesset de licentia sponsæ, & ita inter illos fuisset conventum de expectando. Item nisi sponsus esset in eadem provincia, & deberet abesse ex causa legitima; tunc enim deberet expectari per biennium juxta ea, quæ tradunt Abb. Cardin. & Præpositus *in cap. de illis. de sponsal.* Covar. *de sponsal. par.* 1. & 2. *cap.* 5. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 33. Bonac. *de sponsal. quæst.* 1. *p.* 7. Judex tamen cautus præfiget terminum absenti, & illo elapso absolvet. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 5. §. 1. Pax Jord. *l. c. a num.* 209.

71 Septima causa est, si fuit elapsum tempus conventum ad matrimonium contrahendum juxta *cap. sicut. de sponsal.* ubi Cardin. & Præpos. Covar. *l. c.* Menoch, *de arbitr. cas.* 455. *num.* 8. Tamb. *l. c.*

72 Octava est magna disparitas inter sponsos. Rota apud Cæs. de Graff. *dec.* 2. puta, si sponsus esset ditissimus, sponsa vero pauperrima, vel e converso. Paris. *cons.* 58. Item, si sponsus esset nobilis; sponsa vero ignobilis. Sponsus natus esset ex legitimo matrimonio, sponsa vero ex damnato coitu, vel e contra, quamvis fuisset legitima, etiam per subsequens matrimonium, quia macula originis est valde considerabilis. *cap. tanta. qui filii sint legitimi.* Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 8. §. 2. Cæs. de Graff. *dec.* 6. *de sponsal.* Riccius *in prax. compell. par.* 4. *ref.* 410. Navar. *in man. cap.* 16. *n.* 18. Abb. *in cap. requisivit. de sponsal.* Gabr. *cons.* 186. nam semper procedit illud poetæ.

Si qua voles apte nubere, nube pari.

73 Nona est indignatio parentum, quia hæc trahit secum etiam indignationem Dei; quia filius celebrans matrimonium sine consensu parentum, & sine justa causa, peccat secundum multos Theologos ob gravem injuriam, quam illis irrogat, & irreverentiam. *cap. non omnis.* 23. *quæst.* 2. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 84. *art.* 7. Bellarm. *de controv. Christianæ fidei. tom.* 2. *de Sacram. lib.* 1. *cap.* 19. Abb. *in cap. requisivit. de spons.* Felin. *cons.* 26. Navar. *in man. cap.* 16. *nu.* 18. Riccius *in prax. compell. par.* 4. *ref.* 413. Præterea etiam parentum contradictio est justa causa non compellendi sponsos, si contradictionem hanc sequerentur magna incommoda, uti verbera, diminutio hæreditatis, perpetua vel diuturna parentum offensa. Gobat. *de sponsal. cas.* 8. *n.* 331. qui citat Menoch. *cons.* 786. *n.* 16. & 26. & Sanz. *de sponsal. lib.* 1. *disp.* 14.

74 Decima est, morbi gallici suspicio. Rota coram Seraph. quam refert Riccius *l. c. ref.* 414. Majol. *de irreg. lib.* 2. *cap.* 19. juxta *cap. quemadmodum. de jurejur.* quamvis morbus non fuerit plane probatus, sed tantum semiplene, maxime, si ex Medici, qui infirmum curavit, depositione resultet. Imo sufficit, quod sponsus, vel sponsa ob vehementem suspicionem talem abhorreat, uti decidit Rota mox relata, & docent Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 17. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *dis.* 57. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 285. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 3. *cap.* 5. §. 8. *num.* 9. contra Bonac. Gutierez & alios. Ad quam causam etiam reducuntur lepra, paralysis, morbus contagiosus. Item amissio oculi, aurium, vel narium. Item gravis oris olentia, si medicina auferri non potest. Item notabilis deformitas superveniens, quia in matrimonio vix non primum locum obtinet pulchritudo, quæ vel maxime considerari solet ad remedium libidinis, ut docet Innoc. *in cap. quemadmodum de jurejur.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 27. Pont. & Diana *ll. cc.* Castropal. *de sponsal. lib.* 1. *p.* 27. Gaspar. Hurt. *de matrim. disp.* 2. *diff.* 23. & alii apud Tambur. *l. c. n.* 6. Coccin. *dec.* 1462. *n.* 68.

Undecima est, si sponsa credebatur virgo, & revera est corrupta, quia est mutatio valde notabilis, vel 75
superveniens, vel ignorata, quæ si fuisset scita, sponsalia certo contracta non fuissent, aut matrimonium, quæ ignorantia infirmat sponsalia etiam jurata. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 14. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 287. Pont. Bonac. & alii apud Tambur. *l. c.* §. 9. *n.* 2. dummodo talis sit ignorantia, quæ det causam contractui, qualis in foro externo præsumitur. Ad hanc causam reducitur infamia unius ex sponsis, vel superveniens, vel ignorata. Item levitics, graves inimicitiæ ortæ inter sponsorum parentes, quia merito timeri potest difficilis exitus ejusmodi matrimonii, sicut etiam si parentes obstinate se opponunt matrimonio, quia ex tali oppositione facile oriuntur inimicitiæ, incommoda, & rixæ inter ipsos sponsos. Sanz. *l. c.* in quo tamen debet Judex esse cautus, quia, ut monet idem Sanz. minæ ejusmodi & timores sæpe jactantur, qui tamen vani sunt, & ad matrimonium impediendum inventi. Sed.

Quæres, an sponsus, aut sponsa laborantes ejusmodi 76
occulto defectu, aut alio, teneantur illum detegere? Respondetur: aut defectus est ex illis, qui reddunt nuptias tantum minus appetibiles, sed non perniciosas? & non tenentur manifestare, si vero sunt ex illis, qui reddunt nuptias perniciosas, tenentur manifestare. Sed hoc opus, hic labor dignoscere, quinam defectus reddant nuptias perniciosas, qui non. Defectus reddentes nuptias perniciosas sunt. Gravis infamia, morbus contagiosus, improbi mores, quorum nulla est, vel apparet correctio seu emendatio. Defectus, qui reddunt nuptias minus appetibiles, sunt Deformitas, Virginitas læsa, sive vi, sive sponte: dummodo sponsa sit emendata. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 287. apud quem Villalob. Henriquez. uterque Sotus.

Duodecima est votum Castitatis, vel Cœlibatus ab 77
uno ex sponsis post sponsalia etiam invito alio sponso emissum, quæ quidem procedunt in foro animæ; nam in foro fori Judex non credet, quod sponsus velit resilire ex causa voti. Nec procedit in foro Interno, si votum cedat in damnum alterius sponsi, uti infamiam ob copulam cum sponsa habitam, aut in damnum prolis, quæ remaneret illegitima, quia tunc votum non valeret, nec placeret Deo, utpote continens injustitiam; & ita non esset de meliori bono, sed de re mala. S. Thom. & Bonac. apud Tambur. *l. c.* §. 4. & Pont. *de matrim. lib.*

Decima tertia est, superveniens notabilis sponsi aspe- 78
ritas morum. *cap. litteras. de restit. spol.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 58. Pont. *l. c. cap.* 17. *nu.* 16. Item notabilis morum mutatio, uti si post sponsalia appareret sponsum esse vitiis valde deditum. Pont. *l. c. sponsal. l. c. disp.* 23.

Tandem quotiea post sponsalia contracta aliquid e- 79
venit, quod si præcessisset, non fuissent contracta, sed animi contrahentium essent rationabiliter invici, est causa sufficiens ad resiliendum. S. Thom. *in* 4. *dist.* 27. Navar. *in manual. cap.* 22. *nu.* 27. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 62. Canis. Tolet. & alii apud Pont. *l. c. n.* 9. quia in generali, & simplici obligatione non continentur ea, de quibus verisimiliter non fuit cogitatum. *L. obligatione generali. ff. de pignor.* P. Pirhing *de sponsal. a num.* 63. Gobat. *de sponsal. tract.* 10. *n.* 293. & 320. & asserenti se non contracturum in talibus

cit-

circumstanciis, si prævisæ fuisset, Judex potest credere, præsertim si accedat juramentum. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 62. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 10. *nu.* 1. *vers. tertio.* Neque officit, si causæ præcesserunt, sed fuerunt ignoratæ. Lim. quoad fornicationem sponsi ignoratam; quia propter illam sponsa nulla afficitur injuria vel molestia, nisi ducat vitam meretriciam. Sanz. *l.c. disp.* 63. *num.* 9. Pont. *l.c. cap.* 18.

80 Sed notandum est, quod si sponsus conscius causæ resiliendi a sponsalibus habet copulam cum sponsa, non potest amplius resilire, quia juri suo videtur renunciasse. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 66. Coninch. *eodem tract. disp.* 23. *dub.* 10. Hurt. *de matrim. disp.* 2. *difficul.* 16. Gabat. *de sponsal. cas.* 9. *cas.* 384.

81 Sponsalia quando ex præmissis causis sunt rescindenda, ut rescindantur, non egent relaxatione juramenti, quod illis fuit adjectum, neque Judicis authoritate circa relaxationem, si sunt clandestina, secus si fuere publica. Pont. *l.c. n.* 8. Navar. *in sum. cap.* 21. Canis. *in sum. Jur. Can. lib.* 2. *tit.* 9. Rebell. *de matrim. quæst.* 8. *sect.* 9. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 69.

82 Porro Judex etiam in casibus, in quibus ei permittitur coactio causativa, ad illam devenire non potest, nisi de sponsalibus constet, uti per traditionem artharum, aut aliter, dummodo etiam hæc traditio concludenter probetur modis supra narratis. Riccius *in praxi compellen. par.* 4. *res.* 417.

83 Et lite pendente super matrimonio contrahendo, cum timetur, ne vis inferatur puellæ, illa est sequestranda in loco honesto ad explorandam ejus voluntatem. *cap. cum locum. de sponsal. cap. penult. de prob.* talis vero est monasterium, vel domus materna, nisi mater agat ad dissolutionem. Riccius *in praxi matrim. par.* 1. *res.* 227. Lim. si unus maritus est in possessionem. Idem *l.c.*

§. XI.

Quoad sponsalia dubia.

84 Sponsalia cum sunt dubia, Judex debet judicare esse nulla favore libertatis; quia in dubio melior est conditio possidentis, quando jus oppositum non disponit; at de sponsalibus jus in contrarium nihil disponit, ideo pro libertate standum est. P. Perez *de matrim. disp.* 4. *sect.* 1. *num.* 5. Hurtad. *de matrim. disp. diff.* 13. Gonzalez *in lib.* 3. *decretal. tit.* 27. *de sent. & re jud. in cap. duobus. num.* 5. ubi Barb. & Hermosin. Pacian. *de prob. cap.* 9. *lib.* 2. *nu.* 35. quia causa libertatis est favorabilis. Gonzalez ibidem. *in dic. cap. duobus. & in annot. litt. B.* qui citat P. Fabrum. Revard. & Gotofredum *in L. libertas. ff. de R. J.* & in dubio non est facile inducenda obligatio. *L. Arianus.* 47. *ff. de oblig. & act.* Præsertim, si Reus sit minor. Et Judex debet esse promptior in absolvendo, quam condemnando. *cap. ex litteris. de prob.* Abb. *in cap. duobus. de sent. & re judic.* Pirhing *lib.* 2. *tit.* 27. *sect.* 3. *a num.* 63. maxime in causa libertatis. Pirhing *loc. cit.* Giurba *cons.* 34. & est textus clarus in *cap. ex litteris de prob.* Pirhing *lib.* 2. *tit.* 19. §. 3. *num.* 15. quia causa libertatis est favorabilis.

§. XII.

Miscellanea de sponsalibus.

85 Sponsalia ex conjunctione præsumuntur intervenisse inter personas eximiæ conditionis, quia non est credendum, quod ejusmodi personæ voluerint se conjungere, nisi præcessissent sponsalia. Coccin. *dec.* 1834.

Probantur ex depositione duorum testium deponentium de promissione sponsi ducendi sponsam in uxorem & nullam aliam, & acceptatione sponsæ cum mutua futuri matrimonii repromissione, juxta *cap.* 15. *qui fidem. de sponsal.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 19. *nu.* 2. quamvis testes essent fœminæ, & familiares, quia in hac materia sunt idonei testes. Abb. *in cap. super eo. num.* 2. ubi Put. *num.* 2. & alii de testib. Coccin. *l.c. n.* 2. maxime, si testes alii ob temporis circumstantias, uti noctis, haberi non potuerunt. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 8. §. 10. *num.* 8. *vers. Imo & parentes.* Rota *dec.* 772. *num.* 2. & 3. *par.* 2. *recent.* Et tunc nolens contrahere potest compelli per censuras ad contrahendum, si tamen fuit citatus, & sustinuit litem. Sanz. *loc. cit. disp.* 29. *num.* 4. & ita servat Rota, uti testatur Coccin. *l.c. num.* 6.

86 Sponsalia contrahens cum consanguinea sub conditione, quod Papa dispensaverit obtenta dispensatione, an possit cogi ad contrahendum, controversia magna est inter Doctores, quorum multi loquuntur de matrimonio ante Concilium Trid. quod solo contrahentium consensu sine Parochi præsentia & testium perficitur, alii vero dubitant, an requiratur novus consensus, in eo tamen concordant, quod matrimonium contractum per verba de præsenti, si non valet, ut matrimonium, v.g. ex defectu ætatis, tamen juris interpretatione resolvatur in sponsalia. Coccin. *dec.* 2222. *num.* 3. quia sub contractu matrimonii etiam sponsalium conventio comprehenditur. Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 3. *per totum.* & *par.* 2. *cap.* 3. *num.* 7. Innoc. *in cap. super eo.* 5. *de cond. appos.* Sanz. *de matrim. lib.* 5. *disp.* 5. *num.* 5. *vers. & ideo hanc sententiam.* Et quod in ejusmodi sponsalibus secuta dispensatione requiratur novus consensus, diximus supra ex communiori Canonistarum, quia primus consensus fuit nullus; nec sub conditione ejusmodi præstari valide potuit. *L. inter stipulationem.* 82. §. *Sacram. ff. de V. O. L. continuus.* 137. §. *cum quis. ff. eodem.* quia non secundum futuri temporis jus, sed secundum præsentis æstimari debet stipulatio. *L. si stipulor. ff. de V. O.* Sylvest. *in verb. matrim.* 3. *num.* 9. *in fine.* Innoc. *in d. cap. super eo. de cond. appos.* ubi etiam Card. *num.* 2. *vers. quæro,* quia eventus dispensationis non debet facere, quod liceat contrahere super illicito. Et ita tenent Jo. Andr. *in d. cap. super eo,* ubi etiam Hostien. *num.* 1. Alex. de Novo. *n.* 13. *& seq.* Boich. *in cap. fin. nu.* 2. *vers. aut est talis. de cond. appos.* Addit. ad Dec. *in L. ea qua n.* 64. *litt. A. ff. de R. J.* Rota apud Seraphin. *dec.* 1156. & plures alii apud Coccinum *l.c. a n.* 17. adeoque qui ita sponsalia celebrat, non potest cogi ad matrimonium contrahendum, ut tenuit Rota apud Coccin. *l.c. n.* 44.

Sponsalia habent tacitam eam conditionem, si res in eodem statu permanserit, id est, si causa recedendi ab illis non supervenerit. *cap. quemadmodum. de jurejur.* & ibi gl. *in verb. oculos.* Hostien. *n.* 8. Jo. Andr. *n.* 13. Anchar. *n.* 3. Butr. *n.* 13. Abb. *n.* 9. Imola *n.* 3. Coccin. *dec.* 437. *n.* 9. 87

Inter infantes licet sint invalida, tamen si effecti majores septennio non dissentiunt, convalescunt; quia censetur perseverare voluntas. Coccin. *dec.* 2223. *num.* 20. Caldetin. *cons.* 1. *de sponsal.* 88

Sponsalia de futuro quando agitur ad effectum contrahendi matrimonium, debent integre probari per testes bonæ conversationis & vitæ, & de quibus verisimile sit, quod velint verum dicere. *cap. licet. cap. in litteris de testam. cap.* 1. *de consang. & affinit.* Felin. *in rubr. de sponsal. n.* 5. Alex. de Nevo. *cons.* 11. *n.* 14. Farin. *dec.* 207. Ideo mulier vilis & inhonesta nihil probat, sicut nec malæ famæ. Innoc. Jo. Andr. & alii in *d. cap. in litteris.* Dec. *cons.* 133. *num.* 4. *vers. Lucia pedissequa.* Alex. *cons.* 105. *nu.* 4. *lib.* 5. Capell. Tholos. 4. *sub nu.* 1. Neque a sorore germana sponsalia probantur ob nimiam affectionem pro sorore, quæ in maritum petit virum, a quo natalibus & divitiis superatur. *tex. in cap. super eo de test.* ubi Host. Alex. *cons.* 150. *n.* 4. *lib.* 5. Dec. *l.c.* Imola *cons.* 135. *n.* 5. Bald. *in L. parentes. C. de testib.* Farin. *l.c. n.* 4. 89

Sectio II.

De matrimonio.

§. I.

De denuntiationibus.

Denuntiationes quamvis non sint de substantia matrimonii, sed tantum de solemnitate, & ideo earum omissio non vitiet contractum matrimonii juxta Gutierrez *lib.* 2. *pract. quæst. cap.* 4. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. Riccium *in prax. matrim. par.* 1. *res.* 224. Seraphin. *dec.* 1099. Farin. *dec.* 390. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 32. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 104. tamen sunt de præcepto graviter obligante juxta Conc. 90

Trident. *sess.* 24. *de ref. matrim. cap.* 1. Menoch. *cons.* 398. Cæval. *comm. opin. conclus.* 604. Gutierrez *pract. quest. lib.* 2. *cap.* 1. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. Tambur. *de matr. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 3. Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 236. & 241. ita ut omissio etiam unius duntaxat faciat reum peccati mortalis tam contrahentem, quam assistentem, eo quod in his non possit considerari parvitas materiæ juxta Pont. Coninch. Aversam & alios apud Tambur. *l. c.* contra Sanz. Dianam, Villalob. & Flam. Marchc. *in prax. Vicar. Capit. par.* 2. *tit.* 19. *num.* 16. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 7. stat cum priori, nisi rationabilis & gravis causa excuset, vel timore mortis cogeretur Parochus assistere omissis denuntiationibus; quia tunc lex positiva non obligat cum tanto rigore, nisi compulsio fieret in contemptum clavium, quia tunc esset potius subeunda mors, quam contraveniendum. Petr. de Ledesma *de matrim. quest.* 45. *art.* 5. *p.* 3. *dub.* 2. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 10. *num. ult.* Barb. *d. alleg.* 32. *n.* 6.

91 Denuntiationes juxta Concil. prædictum & S. Congreg. apud Gallemart. debent fieri ter, vel tribus festivis diebus & non ferialibus, etiam cum Episcopi dispensatione, quia ille in constitutionibus Concilii dispensare non potest juxta Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 6. Dian. *moral. par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 236. Barb. *de potest. Epi. par.* 2. *alleg.* 32. *num.* 14. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 37. Bonac. *de matrim. quest.* 2. *p.* 6. *n.* 15. & probatur etiam ex *cap. fin. de clandest. despons.* Tambur. *l. c.* §. 2. *num.* 4. quod tamen non est ita accipiendum, quin possit aliquot dierum intervallum intercedere testibus Sanz. & Tamb. *ll. cc.* multo minus verum est quod docet Coninch. non posse fieri tribus diebus festivis continuis, v. g. in paschate, quia hoc est contra mentem expressam Trid. ut patet ex ejusdem lectura, consilium tamen est, ut Ordinarius non permittat illico post denuntiationem, si in duobus fuit dispensatum, veniri ad matrimonii celebrationem, sed expectari faciat aliquos paucos dies, ut detur commoditas opponendi volentibus. Pax Jord. *l. c. num.* 44. Diu tamen, uti per unum aut plures menses non permittat differri, ne nova subnasci possint impedimenta. Barb. *in Trid. sess.* 24. *cap.* 7. *de reform. matrim.* Pont. & Bonac. apud Tambur. *l. c.* Præterea dictæ denuntiationes juxta Conc. Trid. *l. c.* debent fieri in Ecclesia inter Missarum solemnia; quamvis quod possint fieri etiam extra Ecclesiam in magno populi concursu uti ad concionem, tenent Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 6. *nu.* 9. Rrginal. *in prax. for. pœnitent. lib.* 31. Tambur. *l. c. num.* 7. apud quem Aversa & alii. Quia finis Concilii fuit, ut denuntiationes fieri possent in magna populi frequentia, quæ ut plurimum esse solet inter Missarum solemnia, & sic attendit ad communiter contingentia; si ergo menti Concilii alia via satisfieri potest, non est ita stricte inhærendum verbis; quia verba menti, non mens verbis inservire debent; & ratio, quæ est anima legis, non verba sunt attendenda juxta vulgatas juris regulas. Barb. *d. alleg.* 32. *n.* 16.

92 Denuntiationes vero debent fieri in Parochiis utriusque sponsi, si sunt diversarum Parochiarum. *cap.* 1. *in fin. de clandest. despons.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. *num.* 8. & *disp.* 6. *num.* 4. & 6. Fuscus *de visit. lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 21. Ugol. *de off. Episc. cap.* 15. §. 11. *num.* 2. & *in prax. Episc. par.* 1. *vers. Matrimonium.* §. 5. Barb. *d. alleg.* 32. *num.* 10. Pax Jord. *lib.* 3. *tit.* 7. *de re sac. n.* 34. Bonac. *de matr. quest.* 2. *p.* 6. *n.* 10. uti declaravit S. Congreg. apud eundem. Riccius *in prax. par.* 1. *ref.* 224. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 235. Tambur. *l. c. num.* 2. Navar. *in pract. Jur. Pont. conclus.* 47. *num.* 3. Dicitur autem proprius contrahentium Parochus ille, in cujus Parochia contrahentes habent animum permanendi saltem per majorem anni partem ad exclusionem Parochi ruralis, quando contrahentes habent domicilium in civitate principale, & secundarium ruri, ubi habitant ad tempus, vel recreationis, vel fructuum colligendorum gratia. Menoch. *cons.* 398. Navar. *de clandest. despons. cons.* 2. Rota apud Seraph. *dec.* 613. sicut nec ille, qui se transfert ad aliam Parochiam animo revertendi ad primam. Cavaler. *dec.* 12. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 88. Gratian. *disp. for. cap.* 75. *num.* 18. Gutierrez *de matrim. cap.* 63. Sanz. *eodem tit. lib.* 3. *disp.* 6. & 23. Pax Jord. *l. c. nu.* 35. & 36. Et habitans in aliqua Parochia cum intentione inibi permanendi majore anni parte, vel gerendi negotium, quod expostulet majorem anni partem, contrahit domicilium in ordine ad Sacramenta exceptis SS. Ordinibus: neque est necessaria tunc realis habitatio, sed sufficit cœpta habitatio cum tali animo, si vero contrahentes plura habent domicilia, vel quasi juxta mox dicta, debeat fieri denuntiationes in illa Parochia, in qua creditur verisimiliter melius sciri posse impedimenta. Sanz. & Tamb. *ll. cc.* vel ubi diutius habitant. Pax Jord. *l. c. num.* 35.

Porro non sufficit, quod denuntiationes fiant in una 93
Parochia nimirum unius ex contrahentibus, sed debent fieri in Parochia utriusque contrahentis, ubi versati sunt. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 235. Barb. *d. alleg.* 32. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 6. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 5. *a n.* 51. *usque ad* 55. Peregr. *cons.* 79. Zerola *in prax. Episc. par.* 1. *verb. mat.* §. 5. qui testatur ita fuisse declaratum a S. Congreg. & citat Abb. *in c. cum inhibitio. n.* 7. *de cland. despons.* Gutierrez *de matrim. cap.* 56. Pax Jord. *l. c.*

§. II.

Quando, & quibus ex causis denuntiationes possint omitti?

Pertractabimus hoc fuse in praxi Vicarii; nunc pro 94
tractatus exigentia dicimus, Concilium Tridentinum *l. c.* Episcoporum arbitrio remittere, an omnes denuntiationes sint præmittendæ, vel in totum, aut in partem remittendæ, aut post contractum matrimonium ante illius consummationem faciendæ, quod tamen arbitrium debet esse prudentiale & ratione regulatum, ita ut in prædictis casibus causa legitima requiratur ad dispensandum. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quest.* 8. & *cons.* 69. Segura *in Direct. Jud. Ecclesiastici. par.* 1. *cap.* 16. Gonzal. *in* 4. *de despons. clandest. tit.* 3. *per totum.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 8. Gitierrez *Canon. quest. lib.* 1. *cap.* 19. & *de matrim. cap.* 57. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 50. aliter dispensans, & dispensatus peccant mortaliter, & subsistente causa legitima disponendi, Episcopus tenetur sub mortali dispensare, veluti si dispensatione negata scandalum sequeretur, aut subesset malitiosi impedimenti suspicio, aut si subditis valde expediret ad bonum animæ & corporis dispensatio, veluti quia vir defloravit Virginem, & subest periculum mutationis voluntatis, vel si contrahentes existunt in cœno concubinatus, & hac via exire cupiunt, & periculum sit in mora, aut morti proximus concubinam desponsare intendit ad legitimandam prolem, aut ut in statu gratiæ decedat, si vero nullum publicum aut privatum notabile damnum sequeretur, quamvis possit dispensare: non tenetur tamen sub mortali, uti si senex vult contrahere cum juvencula, aut duo senes inter se aut dives cum paupere, aut duo Magnates & his similia, quia tunc non adest ratio urgens & cogens ad dispensandum. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 10. *num.* 6. Gutierrez *Can. quest. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 13. *vers. præterea.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 32. *nu.* 51. Pax Jord. *l. c. num.* 20. & 21. Quando vero sumus in casu, in quo Episcopus dispensare tenetur, si non dispensat, potest appellari a denegata dispensatione ad effectum devolutivum tantum & non ad suspensivum. DD. mox cit. Et si adessent causæ, ex quibus Episcopus teneretur ad dispensandum, sed illius copia haberi non posset, & tanta urgeret necessitas, quæ non pateretur dilationem, tali casu Parochus posset assistere, sine dispensatione Sanz. *d. disp.* 10. *num.* 27. Navar. *in sum. cap.* 22. *num.* 7. Segura 2. *part. direct. Jud. cap.* 16. *num.* 5. Pax Jord. *l. c. n.* 32. Et quamvis isti idem dicant, quando Episcopus indebite denegaret, tamen caveant Parochi, ne tali in casu assistant, & ab Episcopo puniantur, quia magnus est contemptus post denegatam ab Episcopo licentiam matrimonio assistere, & contra eundem Judicis partes assumere. Pax Jord. *l. c. vers. Idemque per omnia.* Hæc autem causæ cognitio sufficit, quod fiat extrajudicialiter, & testibus non receptis in forma judicii, nec jurantibus, etiam extra Diœcesin. DD. supra cit. Caval. *in commun. contra commun. quest.* 604. quamvis tutius, & in praxi magis servatum sit, quod testes jurati examinentur. Sperell. *dec.* 109.

Quando vero ordinarius prævia causæ cognitione 95
dispen-

dispensat in denuntiationibus, debet capere extrajudicialem informationem, an inter contrahentes subsit aliquod impedimentum, ut ita vitetur periculum illiciti contractus. Ita DD. quos citat Pax Jord. *l. c. num.* 5. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 8. Barb. *l. c, num.* 29. & 30. vel Parochis id committere.

96 Causæ vero, propter quas in denuntiationibus dispensari potest, sunt plures. Prima est malitiosi impedimenti suspicio, ne scilicet contrahere volentes a parentibus, vel aliis de facto & malitiose impediantur juxta Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* & tunc dispensatio dicitur debita. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 9. & 10. Menoch. *cons.* 69. Sperell. *dec.* 111. Gutierrez *Can. quæst. lib.* 1. *cap.* 19. & *de matrim. cap.* 57. Cævall. *d. quæst.* 104. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *num.* 7. *vers. rogabis* & alii apud Pacem Jord. *l. c. num.* 50. *vers. justa autem.* Dicitur autem malitiose impediri matrimonium, quando per dolum, & calumniam procuratur impedimentum. gl. *in cap. fin. de clandest. desponsf.* Sanz. *l. c.* & qui juste impedire nequit, malitiose facere dicitur. *L.* 1. §. *hujus ff. de off. ejus. L. qui testamentum.* §. *mulier ff. de testam.* Gutierez *Can. quæst. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 12. Barb. *d. alleg.* 32. *num.* 21. Pax Jord. *l. c. num.* 51. *vers. Dicitur autem.* Gonzal. *in* 4. *tit.* 3. *cap.* 3. *per tot.* quod si quis juste & rationabiliter impedire nitatur, puta ob notabilem morum, nobilitatis, divitiarum, & similium differentiam, non præstabit causam ad hunc effectum. Sicut neque quando impedimentum caret violentia, calomniis, falsis testibus, & illicitis artibus; sed fit precibus, suasionibus, blanditiis, & aliis modis honestis & civilibus. Menoch. *cons.* 69. *n.* 29. Sanz. *l. c.* Pax Jord. *l. c. vers. prout.* Imo si filius Virginem deflorasset data matrimonii fide, si inter illos sit tanta disparitas, ut merito timeri possint scandala, non erit legitima causa dispensandi, si pater dissuadendo contradicat, secus vero, si nulla esset disparitas.

97 Porro in duobus casibus malitiosum impedimentum suspicari potest, primo si puella excessit vigesimum quintum annum, secundo si filii novercam habent, quia præsumuntur parentes nolle eos filios in matrimonium dare, vel copulari permittere. Sanz. *l. c.* & alii apud Pacem Jord. *l. num.* 52. Et ideo inquirendum erit super impedimentum causa, & de causa contradictionis, & an sit probabilis timor attenta personarum qualitate; quia sæpe talis suspicio est conficta. Pax Jord. *num.* 53. Marchet. *in prax. Vic. Capit. par.* 2. *tit.* 19. *num.* 11. Gonzal. *l. c.*

Secunda causa est disparitas conditionis, ætatis, divitiarum. Navar. *in man. cap.* 22. *num.* 70. Zerolla *in prax. Episc. par.* 1. §. 9. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 9. *num.* 3. Gratian. *discept. for. cap.* 83. Barb. *d. alleg.* 32. *num.* 46. Pax Jord. *l. c. num.* 55. Marchet. *l. c.*

98 Tertia est, cùm quis vult contrahere cum concubina in articulo mortis. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 6. Sanz. & Gratian. *ll. cc.* Pax Jord. *l. c. num.* 57. Navar. *in sum. cap.* 16. *num.* 37. *in fin.* Barb. *l. c. num.* 47.

99 Quarta est infamia, ob quam non possunt differri nuptiæ. Sanz. *l. c.* & Pont. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 31. Pax Jord. *n.* 59. Sylvest. *vers. matrim.* 6. *quæst.* 7.

100 Quinta est vicinitas temporum, in quibus sunt prohibitæ nuptiæ, uti Adventus, & Quadragesimæ. Zerola *in prax. Episcop. par.* 1. *verb. matrim.* §. 9. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 9. *nu.* 8. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *num.* 7. *vers.* 3. Barb. *l. c. num.* 48. Pax Jord. *l. c. n.* 58. Marchet. *l. c.*

101 Sexta causa est, quando parentes, Tutores, vel alii Virgines viris indignis, & longe disparibus copulare nituntur. Novar. *in sum. cap.* 16. *num.* 37. Sanz. *l. c. num.* 19. Barb. *l. c. num.* 47. Pax Jord. *num.* 57. Bonac. *l. c. vers.* 2.

102 Septima causa est, quando matrimonium contrahitur inter Magnates, quia illorum matrimonia solent tractari magna cum deliberatione, & impedimenta, si quæ sunt, solent esse valde nota. Sanz. *d. disp.* 9. *nu.* 6. Bonac. *l. c. num.* 7. *vers.* 5. Barb. *alleg.* 32. *num.* 45. Pax Jord. *l. c. num.* 54.

103 Octava est, si matrimonium fuit semel in facie Ecclesiæ contractum, quod dein nullum esse detegitur ob aliquod impedimentum, quia tunc ad evitandum scandalum poterit Episcopus dispensare. Sanz. *l. c. num.* 9. Navar. *in sum. cap.* 22. *num.* 70. qui testatur ita fuisse declaratum a Pio V. & tali casu posse etiam contrahi sine Parocho, & testibus. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 37. *num.* 3. Bonac. *eodem. nu.* 7. *vers.* 2. Pax Jord. *l. c. num.* 60. Marchet. *l. c.*

104 Nona causa est, si repentinus casus affert matrimonii contrahendi occasionem, uti si duo comprehensi a Judice plectendi essent, ut veraciter se possent asserere conjuges existere. Pax Jord. *num.* 62.

105 Decima ad evitanda scandala ob aliquas factiones, quæ per matrimonium sopiri possent. Sanz. *d. disp.* 9. *num.* 18. Pax Jord. *l. c. num.* 63. Marchet. *l. c.*

106 Undecima si verisimiliter nullus subest timor impedimenti, uti si sponsi impetraverunt dispensationem Apostolicam super aliquo impedimento, vel si ageretur de personis remotissimarum regionum, vel ex similibus conjecturis haberi potest certitudo moralis, quod nullum subsit impedimentum. Pax Jord. *l. c.*

107 Duodecima est si ob denuntiationes Contrahentes paterentur damnum notabile famæ, corporum, bonorum, aut perderent notabilem commoditatem, vel non avitarent scandalum Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *num.* 7. *vers.* 2. & 3. Pax Jord. *l. c. num.* 65. Marchet. *l. c.*

108 Interim vero est observandum, quod facultas dispensandi super denuntiationibus competat Episcopis jure ordinario, ut patet ex Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* quam facultatem propterea potest aliis delegare etiam generaliter, & non tantum in casu particulari. Rebuff. *in prax. Bens. forma Vicariatus num.* 195. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 7. Gutierrez *eodem tract. cap.* 56. Cæval. *in tract. commun. contra commun. quæst.* 604. quam authoritatem habent etiam Episcoporum Vicarii jure ordinario.

109 Præterea hanc potestatem habent etiam Prælati inferiores, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, & nulli Diœcesi subjecti; hi enim possunt omnia, quæ sunt jurisdictionis, sicut Episcopi in suis Diœcesibus. Pax Jord. *de re Sacra. lib.* 3. *tit. num.* 8. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 7. Gratian. *disp. for. cap.* 83. Imo etiam Commendatarii, nam quod permittitur Titulari, etiam Commendatario concedi solet, quia Ordinariorum nomine venit. text. *in cap. ordinarii.* ubi gl. *de off. ordin. in* 6. Navar. *cons.* 4. *de cland. despons.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 32. *num.* 32. Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 8. *num.* 28. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 9. *num.* 55. ubi S. Congr. Pax Jord. *l. c. n.* 9.

110 Eandem facultatem habet Legatus a Latere in sua Provincia; quia Legatus in sua Provincia Ordinarius esse censetur juxta *cap.* 1. *de off. Legat. in* 6. Sanz. *l. c. disp.* 28. *lib.* 3. *num.* 8. Pax Jord. *l. c. num.* 12.

111 Item Vicarius Capitularis sede Episcopali vacante; quia succedit in ordinaria Jurisdictione Episcopi *cap. his quæ* & *cap. cum olim de major.* & *obed.* Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 7. *num.* 4. & *disp.* 28. *num.* 5. Pax Jord. *l. c. n.* 10. Flamin. Marchetus *de potest. Vicar. Capitul. par.* 2. *tit.* 19. *nu.* 6. & *seq.* Pavin. *de potest. Capit. sede vacant. par.* 2. *quæst.* 10. *num.* 3. & 9. Ibroz. *de Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 55. *num.* 14. *vers. qua consuetudine.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 7. *num.* 22.

112 Si vero contrahere volentes sint diversarum Diœcesium, sicut potest alteruter ex Episcopis eos conjungere in matrimonium, ita potest cum illis dispensare super denuntiationibus. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 7. *num.* 7. & *disp.* 19. *nu.* 4. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *nu.* 7. *vers. sed modo.* Gutierrez *de matrim. cap.* 46. *nu.* 10. Barb. *d. alleg.* 32. *n.* 35. Pax Jord. *l. c. n.* 19. quod tamen Bonac. limitat procedere in Episcopo, in cujus Diœcesi est celebrandum matrimonium, & idem dicit Barb. *l. c.* quæ tamen limitatio non placet Paci Jord. eo quod viderit in facti contingentia aliter observari.

§. III.

An denuntiationes possint, & debeant repeti, & quando, & quam pariant obligationem?

113 Factis denuntiationibus, si intra quatuor menses matrimonium non celebretur, debent iterum fieri ante matrim. S. Congr. apud Rebell. *in decl. lib.* 4. *sect.* 2. *num.* 8. Bonac. *de matrim. disp.* 4. *p.* 6. *n.* 1. *vers.* quæro.

quaro. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 3c. *num.* 55. Possevin. *de off. Curati cap.* 10. *num.* 13. Imo Mediolani ea decreta Concil. Provinc. debent reperi, quando matrimonium intra mensem non fuit celebratum, aut intra duos menses, uti servat nunc consuetudo, uti testatur Bonac. apud Pacem Jord. *lib.* 3. *tit.* 7. *n.* 46.

114 Denuntiationes vero obligant sub reatu peccati mortalis ad manifestanda Parocho, vel ordinario impedimenta dirimentia, aut impedientia tantum: puta votum castitatis simplex, aut sponsalia cum alio contracta, Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 13. Pont. Gutierrez, & alii apud Castropal. *de sponsal. disp.* 2. *p.* 13. §. 6. P. Tamburin. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. §. 2. *num.* 8. Pax Jord. *l. c.* quamvis sint occulta, nec possint probari. Menoch. *cons.* 69. *num.* 29. & quamvis impedimentum procederet ex culpa fornicaria, licet sciretur sub sigillo secreti naturalis, secus si ex sigillo confessionis. Propter sigillum tamen naturale occulte esset revelandum, licet ille, qui scit, jurasset non revelare, quia juramentum hoc utpote contra bonum publicum, & ita contra bonos mores non valet; quia hæc revelatio non fit ad effectum punitionis; sed ad hoc, ut removeatur, & impediatur peccatum. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 13. P. Tamburin. *l. c.*

§. IV.

Pœna contra contrahentes clandestine, & contra Parochum assistentem sine denuntiationibus.

115 Prima pœna contra Parochum, vel Sacerdotem assistentem matrimonio clandestino, vel non præmissis denuntiationibus assistentem, aut Sacerdotem illius loco est suspensio triennalis, & alia gravior, si culpæ gravitas postulaverit; quam quidem pœnam esse latæ sententiæ vult Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 6. *in princ. num.* 14. *&* 15. ut ait Tambur. *l. c. num.* 14. sed meo judicio immerito, & quod sit ferendæ sententiæ, docent Sayr. & Henriquez apud Filiuc. *tract.* 17. *cap.* 6. & Tamburin. *l. c. num.* 14. & habetur hæc pœna *in in cap. cum inhibit. de clandest. despons.* & quidem probabilius, quia verbum *suspendatur* est futuri temporis. ita Moneta *de distrib. quotid. par.* 3. *quæst.* 7. *nu.* 21. & Barb. *de potest. Episc. alleg.* 32. *n.* 160. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 48. *num.* 2. *&* 5. Ugolin. *de censur. tab.* 1. *cap.* 9. §. 6. *num.* 7. & mortaliter peccat Parochus, aut Sacerdos alius ejus loco assistens, quia facit contra Concil. Lateran. *in d. cap. fin. de clandest. despons.* & contra Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* in re gravissima, & ob periculum graviorum malorum, quæ ob denuntiationum defectum oriri possunt. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. *n.* 5. *&* 6. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *n.* 8. Gutierrez *de juram. confirm. par.* 1. *cap.* 51. *num.* 29. *& de matrim. cap.* 56. *num.* 4. Barb. *d. alleg.* 32. *num.* 3. *&* 4. Pax Jord. *lib.* 3. *tit.* 7. *de re sacra. num.* 23. & hoc matrimonium excepta validitate, cum quoad reliqua censeatur clandestinum, subjacet pœnis clandestinitatis, etiam quoad Parochum assistentem, juxta *cap. fin.* §. *de clandest. despons.* Navar. *in sum. cap.* 22. *n.* 70. *vers.* 3. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 1. *a num.* 6. Barb. *d. alleg.* 32. *num.* 7. *&* 8. Pax Jordan. *l. c. num.* 24. ubi DD. Imo Episcopus potest tali Parocho propter temeritatem aliam pœnam infligere arbitrio suo, quia Concil. Trid. *l. c.* non correxit in hoc jus commune antiquum. Pax Jord. *l. c. vers. verum etiam.* Et ab hac triennali suspensione tanquam a Jure statuta non potest Episcopus dispensare. Covar. *l. c.* Sylvest. *in verb. suspensio. quæst.* 8. *dist.* 3. *gl. in Clem.* 1. §. *verum verb. excommunicationis. de hæred.* Abb. *in cap. quam sit. in fin. de excess. prælat.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 52. Barb. *alleg.* 32. *n.* 166.

116 Secunda est contra contrahentes arbitraria Ordinario, condigna tamen delicto, quæ habetur *in cap. cum inhibitio. de clandest. despons.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 5. *n.* 6. *disp.* 11. *n.* 3. cum seq. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 6. *n.* 7. 8. *&* 9. Barb. *d. alleg.* 32. *n.* 3. *&* 182. Pax Jord. *l. c. n.* 27.

117 Tertia est contra prolem, ut non obstante ignorantia impedimenti apud parentes, si fuerunt omissæ denuntiationes, remaneat illegitima, uti alias præmissis per parentes denuntiationibus legitima a jure censebatur, juxta *cap. ex tenore. qui filii sint legitimi.*

Quarta est illa, quam imposuit Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. matrim. cap.* 5. ut nimirum contrahentes etiam ignoranter intra gradus prohibitos spe obtinendæ dispensationis careant, si cum culpa fuerunt omissæ denuntiationes. Sanz. *l. c.* 118

§. V.

Ad valorem matrimonii quæ requirantur, & primo, an consensus parentum?

Quidquid dicant Legistæ contra validitatem matrimonii a filiisfam. sine parentum consensu celebrati, ut videri potest apud Chassan. *in catal. gloria mundi par.* 10. *conclus.* 36. Rebell. *de matrim. lib.* 2. *quæst.* 7. *sect.* 1. Gutierrez *lib.* 1. *Can. quæst. cap.* 20. *& de matrim. cap.* 79. Ant. Fabrum *in C. lib.* 3. *tit. de nupt. defin.* 2. Fontanella *de pact. nupt. claus.* 4. *glos.* 2. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 3. *nu.* 32. tamen ex Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* matrimonium sine consensu parentum a filiofam. contractum validum est, non obstantibus quibuscumque statutis in contrarium, quæ nullius sunt valoris, ut videri potest apud Menoch. *de arbitr. cas.* 453. *num.* 8. *& de præs. lib.* 4. *præs.* 189. *num.* 55. *& cons.* 69. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 6. *num.* 6. Caval. *commun. contra commun. quæst.* 5. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 70. Costa *de facti & juris scientia & ignorantia. cent.* 2. *dist.* 40. Gutierrez *lib.* 1. *Can. quæst. cap.* 20. *& de matrim. cap.* 80. Azor. *instit. moral. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 2. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 25. *num.* 2. qui innumeros congerit. Rebell. *par.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 14. Reginald. *in prax. fori pœnit. lib.* 19. præsertim si statuta talia inferant pœnam exhæredationis, quia hæc pœna nullius est valoris, utpote contra libertatem matrimonii, & cum sit accessoria statuto, corruente statuto, & illam corruere necesse est. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 25. & DD. quos refert, & sequitur Diane *par.* 7. *tract.* 1. *res.* 26. Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. *lib.* 1. *num.* 28. & pater non potest exhæredare filium, qui contraxit matrimonium sine suo consensu. Idem *l. c. num.* 33. qui citat alios & Mastrill. *dec.* 163. *n.* 10. *usque ad* 12. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 3. §. 8. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 18. Abb. *in cap.* 1. *de sponsal.* Fel. & Dec. *in Ecclesia S. Mariæ. de constit.* Barb. *in collect. lib.* 4. *tit.* 1. *cap.* 1. & in dubio tale statutum censetur prohibere matrimonium clandestinum sine consensu parentum. Ciarlin. *l. c.* quia Laici non possunt arctare libertatem matrimonii, & illud legitime contrahentibus pœnam imponere. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *quæst. an. p.* 5. §. 2. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 25. Neque obstat, quod matrimonium possit considerari ut contractus, & ut Sacramentum, & quod Laici possint invalidare contractum celebratum sine solemnitatibus ab iisdem præscriptis; uti non pauci ex citatis authoribus contra validitatem matrimonii sine consensu parentum celebrati supra citatis argumentantur; quia cum contractus matrimonii a Christo Domino ita fuerit elevatus ad Sacramentum, ut nullo modo apud fideles celebrari possit ut contractus, quin etiam sit Sacramentum, inde provenit, quod nullus Princeps secularis, aut Ecclesiasticus, præter S. Pontificem, possit inducere Impedimenta dirimentia matrimonium. Pont. *eodem tract. lib.* 6. *cap.* 2. *n.* 3. qui citat. Sanz. *lib.* 7. *disp.* 3. *n.* 2. & tales leges, statuta, vel consuetudines improbantur a M. Ant. Lugen. *cons.* 181 *num.* 14. a Sanz. *lib.* 4. *de matrim. disp.* 25. *num.* 2. Fontanella *de pact. nuptial. tom.* 1. *claus.* 4. *glos.* 2. *n.* 10. Gonzal. *lib.* 4. *tit.* 1. *decretal. cap.* 1. *n.* 22. contra Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 15. *sub n.* 11. Molin. *de just. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 176. Videri potest pro prioribus Doctoribus etiam Dian. *par.* 7. *tract.* 1. *res.* 23. ubi defendit libertatem matrimonii. Vide in praxi Impedimenti, & Dispensationis. 119

His præmissis dicendum est, ad matrimonii valorem post Concil. Trid. *l. c.* plura requiri, & primo quidem ad ejus celebrationem est necessaria Parochi præsentia & duorum testium, in locis, in quibus fuit receptum Concil. Trid. Ita idem Concil. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* quod procedit etiam, quando contrahitur matrimonium in articulo mortis, vel quacunque alia necessita- 120

fitate, uti ad falvandum honorem alterius, ita, ut non fufficeret præfentia etiam mille teftium, fi Parochus abeffet, quia Triden. loquitur indiftincte, univerfaliter, & clare, & quod non limitatur a Lege, a nemine limitari debet. Navar. *conf.* 44. *de fponfal. & conf.* 2. *de cland. defponf.* Segura *in direct. Jud. Ecclef. par.* 2. *cap.* 15. Cæval. *commun. contra commun. quæft.* 604. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 17. Gutierez *de matrim. can.* 61. Pont. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 6. Tamburin. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 2. Bonac. *de matrim. quæft.* 2. *p.* 8. contra Caftropal. *de fponfal. difp.* 2. *p.* 13. §. 8. & Boffium *de matrim.* §. 1. *cap.* 24. & alios, quibus non videtur verifimile Concilium voluiffe comprehendere cafum tantæ neceffitatis. Et licet vera fint, quæ diximus pro prima fententia, tamen Bonac. *loc. c.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 17. Diana *par.* 5. *tract.* 3. *ref.* 98. & DD. apud eundem firmant matrimonium in cafu neceffitatis contractum coram Parocho, fed fine teftibus valere, & ideo prima conclufio, quod matrimonium fine Parochi præfentia non valeat, plures patitur limitationes.

121 Prima eft, ubi Concil. Trid. non fuit receptum, aut legitima confuetudine contraria fuit abrogatum; quia lex ubi non eft recepta, vel ubi eft abrogata, non obligat. Suar. *de LL.* Bonac. *eodem tract.*

122 Secunda, quod Tridentinum non procedat, nec obliget, quando Parochus nullus adeft, nec haberi poteft, quod idem dic de præfentia teftium. Gobat. *de imped. matrim. caf.* 17. Gafp. Hurtad. *de matrim. difp.* 5. *diffic.* 5 quia impoffibilium nulla eft lex, *L. impoffibilium. ff. de R. J.* & cafus faltem moraliter impoffibilis videtur exceptus a Legislatore, uti declaravit S. Cong. cujus verba defcribit Tamburin. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 2. *n.* 11. quo tamen cafu, fi teftes haberi poffint, erunt adhibendi.

123 Sed occafione prædictorum alia fe offert difficultas, an matrimonium clandeftine contractum in loco, in quo non fuit receptum Concilium Triden. ad quem contrahentes, cum in fua patria, in qua receptum Concilium fuit, contrahere non poffent, fe fponte & data opera contulerunt, fit validum? Duæ fuerunt fententiæ, communior tamen negativa, de qua teftatur Gobat *de imped. matrim. caf.* 18. *n.* 480. Cardin. de Lugo *refponf. moral. dub.* 36. contra Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 18. *n.* 20. Boffium *de matrimonio. cap.* 1. §. 29. & alios apud Tambur. *de matrim. l.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 2. *n.* 15. & videri poteft Dian. *par.* 3. *tract.* 6. *ref.* 28. Bonac. *de matrim. quæft.* 2. *p.* 7. P. Pirhing *lib.* 4. *tit.* 3. §. 2. Ratio eft; quia lex univerfalis lata ad bonum commune & univerfale afficit perfonas, non locum particularem, vel materialem, & fic parit obligationem in ipfa perfona, eamque fequitur ficut umbra corpus, & perfonæ offibus inhæret; alias lex ferviret de vento, & facile eluderetur, tum quia fraus & dolus nemini patrocinari debet, nec ex delicto quis lucrum reportare debet. Neque refert, quod utens jure fuo nemini faciat injuriam, & ita non dicatur delinquere in legem, quia quidquid fit, efto habeas jus alio te transferendi, non tamen habes jus ab obligatione tua authoritate te eximendi, quæ te ubique comitatur. Minus refert, quod quis poffit fecundum communem proficifci in locum, ubi non fervatur jejunium, vel feftum non celebratur particulare, quia tale jejunium, cum refpiciat bonum particulare, ficut feftum tantum cultum particularem, affigitur loco, & ideo non currit paritas. Hæc olim. Nam poft decretum Urbani VIII. quod refert Cardin. de Lugo *l. c.* & de quo teftatur P. Gobat. *l. c.* ab hac fententia in praxi non eft recedendum, nifi in alium locum proficifcens, ubi non eft receptum Concilium, inibi contraxiffet domicilium.

Eodem modo refolvitur alia difficultas non diffimilis, an Contrahentes, qui ex patria, ubi non erat receptum Concilium Tridentinum, fe contulerunt ad Parochiam, ubi fuit receptum dictum Concilium, & in illa contrahunt clandeftine matrimonium, valide contrahant? Et videtur quod fic: quia peregrini non obligantur legibus loci. Refponfio tamen vera eft, nulliter contrahere, quia peregrini non obligantur Legibus loci, in quo funt, pertinentibus ad bonum fpeciale, bene vero pertinentibus ad bonum commune. DD. apud Tambur. *l. c.* Præterea feftum particulare fuit indictum ab habente jurifdictionem tantum limitatam, nimirum in loco, in quo feftum indixit, & cum legislator non poffit obligare fubditos extra territorium, mirum non eft, fi fubditus alio fe transferens illa lege non obligatur, at in cafu noftro Legislator eft Pontifex, qui jurifdictionem habet in totum mundum, & poteft obligare fuos fubditos in toto mundo. Et ita de jejunio, quia cum difpenfatio a jejunio fit tantum localis, mirum non eft, quod is, qui tenetur jejunare in fua patria, fi fe transferat ad locum privilegiatum, poffit uti privilegio loci, cum ipfum privilegium ex una parte defcendat a Legislatore univerfali, qui hanc facultatem difpenfandi dedit Epifcopis, & ex alia parte jejunium refpiciat bonum particulare fingulorum, ut fingulorum.

§. VI.

Qualis debeat effe præfentia Parochi & teftium, & quid fi matrimonium fuit nulliter contractum ob impedimentum coram Parocho, poft difpenfationem, an de novo requiratur præfentia Parochi?

Incipiendo ab hoc ultimo conclufionem tradimus decerptam ex verbis S. Congreg. apud Gallemart in remiff. Triden. *feff.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* quæ declaravit, non obligari fponfos coram Parocho & teftibus contrahere, qui jam femel coram ipfis contraxere, invalide tamen ex defectu confenfus, vel ob occultum impedimentum dirimens, fed fufficiet, fi fecrete de novo vere confentiant, impetrata prius impedimenti difpenfatione in confcientia tantum. Quod fi in utroque foro difpenfationem obtinuerunt, debent de novo coram Parocho & teftibus publice contrahere juxta formam S. Conc. Trid. Indigent vero difpenfatione in utroque foro, fi impedimentum, quod erat occultum, innotuit, & fuit factum publicum. Ita S. Congreg. quam refert Rebell. *par.* 2. *lib.* 2. *quæft.* 9. Ludovif. *dec.* 395. *nu.* 1. ubi Beltram. *cit.* a Surd. *conf.* 364. *num.* 45. 124

Quod vero attinet ad Parochi præfentiam, non fufficit hanc effe corpoream & phyficam, fed debet effe moralis & humana cum intelligentia & advertentia actus. Cened. *pract. & Canon. quæft. lib.* 1. *quæft.* 30. Gutierez *de matrim. cap.* 69. Cæval. *commun. contra commun. quæft.* 604. Rota *dec.* 643. & 656. 657. *par.* 1. *diverf.* Peregr. *vol.* 2. *conf.* 91. & *vol.* 5. *conf.* 79. Sanz. *de matr. lib.* 3. *difp.* 39. Bonac. *de matrim. quæft.* 2. *p.* 8. Barb. *de poteft. Epifc. alleg.* 32. *num.* 78. Riccius *in prax. matrim. ref.* 224. *par.* 1. & fufficit, quod audiant, quamvis non videant. Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 68. Pont. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 3. *cap.* 21. *nu.* 8. Rota *dec.* 634. *num.* 4. apud Buratt. ubi Ferentil. *litt.* A. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 39. *num.* 3. contra Barb. *l. c.* quibus addo Boffium *de matrim. cap.* 3. §. 1. Pacem Jord. *de re Sacra lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 6. quia finis Concilii fuit, quod conftet Ecclefiæ de contracto matrimonio, ut de eo poffit teftificari, ne vivente primo conjuge contrahantur fecundæ nuptiæ, & ideo non fufficeret præfentia amentis, vel non advertentis cafualiter, vel non cognofcentis, aut ebrii, dormientis &c. Etiam quando Parochus vel teftes præfentes affectant non intelligere, aut advertere, & revera non advertunt, nec intelligunt. Pax Jord. *l. c.* 125

Quæres, quid fi Parochus vel teftes interfint vi vel dolo inducti, aut fortuito, veluti in tranfitu? Refpondetur, valere matrimonium, dummodo intelligant aut advertant confenfum contrahentium. Cæval. *l. c.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 39. Rebell. *de oblig. juft. par.* 2. *lib.* 2. *quæft.* 8. quamvis ita contrahentes graviter peccent. Seraph. *dec.* 1099. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 131. *num.* 29. qui vult effe neceffarium quod audiant. *num.* 30. Barb. *de off. Parochi, cap.* 21. Diana *par.* 10. *tract.* 13. *ref.* 16. Mafcard. *de prob. conclus.* 9. quamvis Parochus contradiceret, & reclamaret. Seraph. *l. c.* quia non eft neceffe, quod Parochus approbet matrimonium. Gobat. *de imped. matrim. caf.* 18. *num.* 491. Diana *par.* 10. *tract.* 13. *ref.* 20. nifi etiam affectare ita effet diftractus, ut non intelligeret, nec poffet teftificari. DD. cit. & Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 2. *num.* 10. Pax Jord. *l. c.* & quamvis teftes ad id non fuerint vocati, aut rogati. quod idem in- 126

telli-

telige de Parocho, quia sufficit, quod advertant, quid fiat, & quod possint testificari. Sanz. *d. lib.* 3. *disp.* 59. & 141. Tamburin. *l.c.* §. 3. *num.* 7. Gutierrez *de matrim. cap.* 55. Pereira *de empt. & vendit. cap.* 6. Pax Jord. tamen *l. c.* Pont. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 21. & Leander *de matrim. disp.* 7. *quæst.* 38. docent, debere esse rogatos, vel saltem vocatos ad talem actum, eo quod repentino testi regulariter non credatur. Barbat. *in cap. si pro debilitate. de off. Deleg.* & quia casualiter præsens non censetur adesse. *L. quæsitum ff. de usufr. L. si quis nec causam. ff. si certum pet.* & videtur ita declaratum a S. Congr. apud Gallemart. in Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim. fol. mihi* 495. ubi dicit, Parochum ad hunc actum debere esse adhibitum, & censeri esse adhibitum, quamvis ad alium actum fuerit vocatus, eandem declarans S. Congreg. refert etiam Gonzal. *ad cap.* 8. Cancell. *gl.* 48. Pont. & Diana *ll. cc.* dummodo testes formiti intellexerint, quid ageretur.

127 Porro matrimonium sine præsentia Parochi & testium ita est nullum, ut non valeat etiam in vim sponsalium. Riccius *in prax. matrim. par.* 1. *res.* 230. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 258. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 32. *n.* 143. apud quos communis DD.

§. VII.

Cujus Parochi assistentia sit necessaria, & quorum testium?

128 Non cujuslibet Parochi assistentia pro matrimonii valore sufficit, sed est necessarium, quod sit proprius Parochus contrahentium, vel alius etiam simplex Sacerdos de ejusdem, vel Ordinarii licentia, aliter matrimonium est nullum. Concil. Trid. *de matrim. sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* non obstante quacumque necessitate, juxta dicta in paragraphis superioribus. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 234. ubi Cenedus, Sarmientus, & alii contra Graffium, Amicum, & Marcantium, qui citant declarationem Clemen. VIII. apud Dianam *part.* 10. *tract.* 23. *res.* 15. sed Castropal. vult, illam non fuisse declarationem, sed quandam dispensationem, quia non fuit promulgata, & ideo a priori sententia, quæ est communis, non erit recedendum, quam etiam tenent Pax Jord. *l. c.* Menoch. *de arbitr. cas.* 453. Tambur. *l.c.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. *num.* 22. & clare deducitur ex verbis Tridentini, quod vult denunciationes fieri a proprio Parocho, & subinde continuatione sermonis debere Parochum assistere. Riccius *in prax. matrim. par.* 1. *res.* 225. citat declarationem S. Congr. quod Concilium sit intelligendum de proprio Parocho Contrahentium; quamvis matrimonium contrahatur per Procuratorem. Vide etiam Tambur. *l. c. tract.* 6. *c.* 2. §. 5. *n.* 23.

129 Dicitur autem proprius Parochus, in cujus Parochia habitant Contrahentes tempore matrimonii cum domicilio, vel in cujus Parochia habent domicilium; debet autem habitatio esse talis, ut contrahentes habeant insuper animum ibi permanendi perpetuo, vel majori parte anni, vel cum intentione gerendi aliquod negotium, quod requirat majorem partem anni, quia tunc contrahitur domicilium in Ordine ad Sacramenta, excepto Sacro Ordine. Pax Jord. *l. c. lib.* 3. *tit.* 7. *a n.* 67. Card. de Lugo *resol. moral. lib.* 1. *dub.* 37. Riccius *in prax. matrim. par.* 1. *res.* 225. & 425. Menochius *de præs. lib.* 6. *præs.* 88. Riccius *in prax. solemnizan. matrim. par.* 3. *res.* 424.

130 Hinc non valeret matrimonium cum assistentia Parochi ruralis contractum, in cujus Parochia contrahens non habet domicilium pro majore anni parte, vel pro tanto tempore animum ibi permanendi, sed ad minus tempus, uti pro recreatione, vel pro colligendis fructibus. Menoch. *cons.* 398. Navar. *de clandest. despons. cons.* 2. Rota apud Seraphin. *dec.* 615. Cavalc. *dec.* 12. quia non attenditur accidens, sed natura & propositum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 131. *num.* 50. sufficit tamen præsentia Parochi unius ex contrahentibus, etiam extra suam Parochiam, aut Diœcesim, quamvis casu transierit. Barb. *de off. Paroch. l. c. cap.* 21. & Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 19. quoad valorem tantum, quia hic actus est jurisdictionis voluntariæ, non contentiosæ. Sine causa tamen, & sine Ordinarii licentia id non debebit attentari, aliter Parochus poterit puniri pœna arbitraria. Pax Jord. *l. c.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 19. Castropal. *disp.* 2. *part.* 13. §. 9. Leand. *de matrim. disp.* 7. *quæst.* 16. Tambur. *de matrim. l.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 5. *num.* 23. Laym. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *n.* 3. *par.* 2. & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 232. contra Pont.

131 Hic notandum est, quod Parochus assistens matrimonio alterius Parochiani, vel illud benedicens juxta Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* est tamdiu suspensus a Benef. & officio, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi, qui matrimonio debebat esse præsens, & interesse, vel a quo benedictio erat danda, non fuerit absolutus, & hæc suspensio incurritur ipso jure & facto. Tambur. *l. c. n.* 22.

132 Et quia talis assistentia non est actus jurisdictionis contentiosæ, uti diximus, imo simpliciter nullus actus Jurisdictionis, sed actus voluntarius, sicut testium præsentia, ideo matrimonium validum est, cui astitit Parochus excommunicatus, etiam vitandus, quamvis contrahentes peccent mortaliter. Cæval. *commun. contra commun. quæst.* 604. Gutierrez *de matrim. capit.* 62. & 66. Sanz. *de matrim. libr.* 3. *disp.* 21. Rebell. *de matrim. quæst.* 9. Diana *par.* 11. *tract.* 3. *res.* 33. & *tract.* 5. *res.* 10. Hinc Parochus etiam non Sacerdos valide assistit. Navar. *de sponsal. cons.* 30. Cæval. *loc. cit.* sed contrarium tenet Zerola *in prax. Episc. part.* 2. *verb. Parochus vers.* 3. ubi testatur, ita fuisse declaratum a Sac. Congreg. quæ tamen declaratio intelligi potest de licita, & non de valida administratione hujus Sacramenti. Gutierrez *de juram. confirm. par.* 1. *cap.* 14. & *de matrim. cap.* 62. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disput.* 20. *num.* 3.

133 Sed poteritne Parochus excommunicatus, non toleratus, & vitandus dare valide licentiam alii Sacerdoti assistendi? Respondetur duas esse sententias. Affirmare Navar. *de pœnit. dist.* 6. Gutierrez *de matrim. cap.* 62. Negare Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 21. Cæval. *d. quæst.* 604. & Dianam *l. c.*

134 Præterea dubitatur, an Parochus, qui propter aliquod crimen fuit privatus Sacramentorum administratione, vel specialiter ab Ordinario fuit monitus, ne aliquos copularet, valide assistat? Et conclusio communis est affirmativa. Cæval. *l. c. quæst.* 604. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 32. Gutierrez *de matrim. cap.* 63. quamvis Ordinarius prohibuisset cum clausula irritante. Sanz. *loc. cit.* & plerique apud Dianam *part.* 10. *tract.* 13. *res.* 23. & S. Congr. apud Salcedo *in pract. cap.* 73. quia Episcopus non potest condere leges irritantes.

135 Porro proprius Parochus in ordine ad matrimonium, vel illius assistentiam est primo Pontifex per totum orbem. Archiepiscopus etiam pro Suffraganeorum subditis, dum est in visitatione, item cum ad illum fuit appellatum, & ejus sententia transiit in judicatum, vel fuit lapsum decennium ab appellatione. Item Episcopus pro tota sua Diœcesi. Item Abbates habentes jurisdictionem quasi Episcopalem, & qui nulli subsunt Episcopo, & Capitulum sede vacante, quia succedit in omnem Episcopi jurisdictionem, Legati a Latere in sua provincia, Cardinales in suo titulo, Vicarius generalis vi generalis commissionis, etiam sine speciali mandato. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 7.

136 Porro testes possunt esse etiam non rogati, juxta unam opinionem, ut diximus supra, licet intersint vi vel dolo tracti, etiam repugnantes, prout videri potest apud Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 39. Cenedo *pract. & Canon. quæst. lib.* 1. *quæst.* 30. Neque requiruntur omni exceptione majores, sed sufficiunt Infames, excommunicati, parentes, Consanguinei, servi, familiares, & fœminæ, minores doli capaces, & infideles, quia eorum inhabilitas suppletur habilitate Parochi. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 102. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 41. Zerola *in praxi Episcop. par.* 1. *verb. matrim.* §. 14. Cævallos *commun. contra commun. quæst.* 902. Tambur. *lib.* 8. *de matrim. tract.* 6. *cap.* 2. §. 6.

§. VIII.

§. VIII.

An sacerdos de licentia Parochi, vel Ordinarii possit assistere?

137 Supponendum pro certo, nec Parochum, neque Ordinarium posse dare licentiam assistendi matrimonio Clerico non Sacerdoti, sub pœna nullitatis, quia Concil. clare exprimit *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* licentiam hujusmodi dandam Sacerdoti, & ita tenent Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 20. *num.* 10. Cæval. *commun. contra commun. conclus.* 604. Gutierrez *de matrim. cap.* 62. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 7. *nu.* 76. Barb. *d. alleg.* 32. *num.* 112. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 8. *num.* 16. Diana *par.* 11. *tract.* 5. *ref.* 10.

138 Potest ergo Sacerdos de licentia Ordinarii, vel Parochi, quiscumque sit, assistere matrimonio, dummodo hanc licentiam habeat in scriptis, vel oretenus, & generaliter sacerdos habens ab Ordinario, vel Parocho licentiam administrandi omnia Sacramenta, habet etiam licentiam assistendi matrimonio, quia licet talis assistentia proprie & in rigore non sit administratio Sacramenti, cum illius ministri sint ipsi contrahentes; tamen improprie dici potest administratio Sacramenti, & ita docet Coninch. qui refert declarationem S. Congregationis, Pont. & Castrophal. apud Dianam *par.* 11. *tract.* 3. *ref.* 32. Menoch. *conf.* 198. & 199. Sed negativam tenet Hurtad. *de matrim. disp.* 5. *diffic.* 11. in quam inclinat etiam Aversa *de matrim. quæst.* 6. *sect.* 4. ob rationem tactam, quia hæc assistentia non est administratio Sacramenti, quæ solum reperitur inter contrahentes, nisi Sacerdos haberet licentiam ad exercendum officium Parochiale.

139 Porro dubitatur inter DD. an hæc licentia debeat esse expressa, vel sufficiat etiam tacita? Requiri expressam docet Menoch. *de arbitr. cas.* 453. & *conf.* 138. qui testatur, ita declarasse S. Congreg. Conc. Trid. & citat Lapum *alleg.* 86. *num.* 3. Cæval. *l. c. quæst.* 604. Cened. *pract. & Canon. quæst. lib.* 1. *quæst.* 30. Gonzal. *de reg.* 8. *Cancell. gl.* 47. apud quem declaratio S. Congr. juxta quam non sufficit tacit licentia, quæ resultat ex tolerantia, sed requiritur, vel commissio generalis ad Sacramentorum administrationem, vel expressa & specialis. Ita etiam Menoch. *conf.* 198. & 199.

140 Est tamen necessarium ad validam matrimonii assistentiam, quod licentia non fuerit revocata juxta Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 36. Coninch. *de matrim. disp.* 27. secundum quos non dicitur sufficienter revocata, nisi hæc revocatio per nuntium, vel per epistolam fuerit notificata Sacerdoti. Dicitur tamen revocata sufficienter, si Parochus, vel Ordinarius Delegans re integra fuerit mortuus, quia mandatum exspirat per mortem mandantis re integra. *L. si mandatum. C. mandati. disp.* 30. Item, si ab officio fuit amotus. Sanz. *de matrim. lib.* 3. Card. de Lugo *respons. moral. lib.* 1. *dub.* 35. Tambur. *tract.* 2. *de dispens. cap. ult.* & *lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 5. *num.* 9. si vero mors non fuit scita, valet assistentia ob errorem communem. *L. Barbarius. ff. de off. Prat.* Sufficit tamen licentia dolo, vel metu obtenta ad validitatem, dummodo dolus non versetur circa substantiam. Sanz. *d. lib.* 3. *disp.* 39. Coninch. *de matrim. disp.* 27. Gutierrez *de matrim. cap.* 69.

141 Bene verum est, quod Sacerdos non debeat credere asserentibus, se habere licentiam eligendi Sacerdotem, qui assistat contrahentibus, nisi certa signa afferant. Sanz. *l. c. disp.* 37. & Coninch. *l. c.* & DD. apud eosdem. Quamvis vero hæc licentia, utpote facti, non præsumatur ad hoc, ut Sacerdos valide possit assistere; tamen postquam astitit, præsumitur adfuisse, quia actus præsumitur legitime factus, & allegans illam non adfuisse, debet probare. Mascard. *de prob. conclus.* 982.

142 Sed pone Parochum dedisse licentiam contrahentibus, ut eligerent quemcumque Sacerdotem, qui matrimonio assistat, sed contrahentes id non notificasse sacerdoti electo, qui tamen, vel ex ignorantia, vel malitia astitit, validumne erit matrimonium? Conclusio est negativa, quia sacerdos licentiam non acquirit ante acceptationem; est enim quædam donatio, vel quasi donatio, quæ acceptari debet, acceptari autem non potest, quod ignoratur sibi oblatum, vel donatum. Lim. nisi licentia a sacerdote fuisset petita; tunc enim eo ipso dicitur acceptata. Tambur. *de pœnit. in tract. de cas. reserv. cap.* 9. §. 1. Castropal. *de sponsal. disp.* 2. *p.* 13. Sanz. & Coninch. *ll. cc.* contra Pont. & Hurt. quos citat & sequitur Diana *par.* 11. *tract.* 3. *ref.* 32. & prior sententia movetur potissimum ex *cap. si tibi absen. de preb. in* 6.

Ulterius sacerdos potest assistere matrimonio non 143
tantum virtute licentiæ habitæ a Parocho, vel Ordinario, sed etiam, si habuerit licentiam a Capellano vel Cooperatore Parochi. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 31. Hurtadus *de matrim. disp.* 1. *diffic.* 10. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 5. *num.* 8. quia est Delegatus ad universitatem causarum, & ita potest subdelegare, sive Parochus fuerit præsens, sive absens.

§. IX.

Alia nullitatis matrimonii capita.

Matrimonium sive vero contrahentium consensu, & 144
& non ficto valere minime potest. Innoc. *in cap. tua nos. de sponsal.* & *cap. un. de Procur. in* 6. & *cap. tua nos. de sponsal.* ex speciali hujus contractus natura, quod est vinculum mutui amoris, animorum & corporum conjunctio, juxta *Gen.* 2. & *cap. præsens.* 20. *quæst.* 3. sed repugnat mutuum amorem esse sine vero affectu & consensu. Ita Pont. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 5. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 26. *num.* 4. Hinc

Matrimonium contrahentes cum ficto consensu peccant 145
mortaliter contra fidelitatem, & justitiam, & tale matrimonium, licet non valeat in foro interno, valet tamen in externo, per tex. *in cap. is qui fidem. de sponsal.* ubi dicitur, quod, si post sponsalia sequatur copula, valeat matrimonium, quia præsumitur verus consensus, & copula habita ex affectu maritali ad excludendam præsumptionem peccati. ubi Abb. Pont. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 2. & ficte contrahens tenetur contrahere de novo cum vero consensu, sive aperte, sive occulte. Pont. *l. c. num.* 5. plures citans contra Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 11. quia alias latissima via pateret hominibus ad decipiendas mulieres, & ex naturali jure oritur obligatio, faciendi veram suam promissionem non tantum ex fidelitate, sed etiam ex justitia, quia si ex promissione acceptata in materia utili oritur jus justitiæ contra promittentem, multo magis ex traditione a præsenti acceptata, & pro qua acceptans tradidit se ipsum: verum prius, ergo & posterius; quod idem dicendum est, licet contrahentes sint disparis conditionis, ut dictum fuit sect. 1. Et quando renovatur consensus, debet conjux certiorari de nullitate prioris matrimonii, ut valeat renovatio consensus. Comitol. *lib.* 1. *respons. moral. quæst.* 120. citans decretum Clem. VIII. Pont. *l. c. cap.* 7. *lib.* 5. contra Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 3. *num.* 10. qui hanc certiorationem tantum requirit, quando matrimonium est nullum ob impedimentum dirimens, non vero quando est nullum ex defectu consensus, quia Sanz. militat utrobique eadem ratio. Porro talis renovatio post Concil. Trid. debet fieri coram Parocho & testibus, quia solemnitates Concilii requiruntur pro forma, & ita semper requiruntur, licet cesset ratio legis. Azor. *instit. moral. to.* 1. *lib.* 5. *cap.* 16. *quæst.* 15. & multi alii apud Pont. *l. c. cap.* 6. *lib.* 5. uti declaravit Clem. VIII. sive impedimentum sit occultum, sive publicum. Neque obstat decretum Pii V. quia Pius V. fuit locutus dispensative, non declarative, aut doctrinaliter. Rota apud Seraph. *dec.* 900. & apud Farin. *dec.* 165. contra Sanz. *d. lib.* 2. *disp.* 37.

Consensus vero debet renovari non tantum a patien- 146
te defectum consensus, sed ab utroque. ita multi apud Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 32. quem sequitur Lessius *lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 7. *num.* 16. & Comitol. *l. c.* quia forma contractus est mutuus consensus, ergo si fuit omissa, debet renovari, & quidem sensibiliter; tum quia consensus illius, qui consensit, patitur erroris defectum; quia ignorat inhabilitatem personæ, sed errantis nullus est consensus. ergo utrinque repetendus est consensus, uti declaravit Clem. VIII. teste Comitol. *l. c.* & Pontio uti supra *cap.* 24. *num.* 2.

Matrimonium contractum sine consensu externo, vel 147
cum consensu interno nullis signis expresso, non valet.

det. DD. apud Pontium *de matrim. lib.* 2. *cap.* 7. *nu.* 5. quia talis requitur consensus, qui possit acceptari, & ex quo possit oriri obligatio mutua, sed nisi consensus innotescat, non potest acceptari, neque oritur obligatio mutua. Neque potest dici consensus, quod ambo consentiant in matrimonium interne, quia consensus est simul sensus, tum quia, ut matrimonium sit Sacramentum, debet esse necessario signum sensibile, ergo debet fieri sensibile per verba vel signa, & in nullo casu verba sunt necessaria, sed sufficiunt signa, etiam in non mutis. Pont. *l. c.* Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 31. ubi plures. Covar. *in* 2. *par. de matrim. cap.* 4. *num.* 1. quæ etiam applicantur ad matrimonium in ratione Sacramenti: sufficit etiam, quod consensus intelligatur per interpretem. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 39. Diana *par.* 10. *tract.* 13. *res.* 17. Hurtad. *de matrim. disp.* 5. *diffic.* 15. *num.* 48. Perez *de matrim. disp.* 40. *sect.* 10. *num.* 2. & alii contra Pontium *l. c.*

148 Contractum sub his formis. *Te accipio in meam Habeo te in uxorem. Teneo te. Ex nunc providebo tibi ut Uxori. Ab hoc tempore servabo tibi fidem ut Uxori.* juxta *cap. penult. de sponsal. cap. ex parte.* 9. *de sponsal. cap. si quis.* 30. *quæst.* 5. est verissimum matrimonium. Sed contractum sub hac forma. *Habeo te in Uxorem*, si non additur particula *Nunc.* & similibus, est dubium; quia multi tenent, similia verba importare tantum sponsalia, quasi non importent consensum de præsenti. Covar. *in par.* 2. *cap.* 4. §. 1. *num.* 3. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 8. *num.* 18. *l.* 78. E contra Pont. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. Innoc. *in cap. ex parte de sponsal.* ubi Cardin. & Abb. tenent, importare matrimonium, quia certum est in materia obligationum, quod si non destinetur dies in contractu, statim obligent. *L. in omnibus. ff. de R. J.* ergo his verbis. *Habeo te in Uxorem.* statim contrahitur obligatio, quod etiam docet Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 18. *num.* 18. Ita etiam contractum sub illis verbis. *Volo te ducere, vel accipere in Uxorem. Volo te habere, te tenere, & tractare in Uxorem.*

149 Contractum sub forma dubia, vel in dubio validitatis, validum judicari debet; quia in dubio favorabilior est causa matrimonii. Rota apud Seraphin. *dec.* 519. Jo. Andr. *in cap. ex parte. & cap. ex litteris. de sponsal. cap. videtur. qui matrim. accusare poss. cap. licet. de testib. cap. fin. de sent. & re jud.* Pont. *l. c. cap.* 9. *num.* 15.

150 Contractum a patre tacente filia præsente, sive sit pubes, sive impubes, valet secundum Gabr. *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 2. *conclus.* 4. Anegl. *verb. matrimonium.* 2. *num.* 5. Pont. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 14. argumento textus *in cap. un. de despons. impub. in* 6. dummodo contrahatur coram Parocho & testib. An vero hæc Bonifacii constitutio extendatur tam ad extraneos, quam parentes? affirmant Imol. & Gemin. *in d. cap. un.* eo quod ille, qui tacet, consentire videatur, cum agitur de re naturaliter appetibili. Item *ex cap.* 1. *de matrim. contracto contra interd. Eccles.* ubi sermo est de fratre, qui pro sorore contraxit. & *cap. ex parte de restit. spol.* ubi sermo est de patruo. Negant tamen alii. uti Innoc. *in cap.* 1. *de matrim. contract. contra interd. Eccles.* Præpos. *in cap. un. de despons. impub. in* 6. ubi Francus. Covar. *par.* 2. *cap.* 4. *num.* 4. *in quantum.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 23. *num.* 7. eo quod constitutio Bonifacii fundetur in præsumptione amoris erga filios. Pontius *de matrim. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 7. adhæret priori.

151 Contractum per Procuratorem valet. *cap. fin. de procur. in* 6. dummodo habeat ad id mandatum speciale ad matrimonium cum tali specifica fœmina contrahendum. Covar. *par.* 2. *cap.* 4. *num.* 8. Neque procurator habet potestatem constituendi alium procuratorem, nisi habeat mandatum cum facultate substituendi, & dummodo mandatum non fuerit revocatum, quamvis revocatio non innotuerit procuratori. *cap. fin. de procur. in* 6. Pont. *l. c. cap.* 15. & sufficit quæcumque revocatio, sive per epistolam. Covar. *par.* 2. *cap.* 4. *num.* 11. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 11. *num.* 10. Dummodo revocatio probetur. Sanz. *l. c. num.* 7. S. Thom. *in* 4. *dist.* 19. quamvis mandans jurasset non revocare mandatum. gl. *in d. cap. fin.* Covar. *l. c.* Consensus vero principalis mandantis debet esse perseverans.

152 Hinc matrimonium contractum a Procuratore, quando principalis erat amens, non valet. Pont. *l. c. num.* 14. quia de essentia formali contractus est consensus, patet, quia si nunc moreretur mandans, nihil ageret procurator, quia morte cessat consensus, ergo etiam amentia, quæ æquiparatur morti, tollit consensum, & facit, quod matrimonium non valeat; nec valet argumentum a dormiente ad amentem, quia dormiens non est incapax consensus sicut amens. Minus facit, quod baptismus petitus ante amentiam possit administrari etiam in amentia, quia ad baptismum sufficit voluntas præcedens non revocata, sed in matrimonio requiritur voluntas perseverans, quia forma debet esse cum actu. Idem dic de contractu matrimonii per nuntium, aut epistolam. Sanz. *lib.* 1. *disp. nu.* 20. *de matrim.* Pont. *l. c. cap.* 15.

153 Clandestinum post Concil. Triden. est invalidum, & nullum tam in ratione contractus, quam Sacramenti, & filii ex eo nati sunt illegitimi, nisi esset matrimonium præsumptum validum. S. Congreg. apud Fagnan. *in cap. per tuas. qui filii sint legit. num.* 3. Barb. *in voto dec.* 71. Peregr. *de fideicomm. art.* 24. *num.* 74. Fusar. *de substit. quæst.* 409. *num.* 100. Seraphin. *dec.* 189. Capon. *dis. for.* 266. *cap.* 3.

154 Contractum ex errore antecedenti circa substantiam, qui dedit causam contractui, est jure naturæ nullum. *cap. un.* 29. *quæst.* 1. *cap. tua nos. de sponsal.* Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 20. *num.* 3. veluti ex errore circa personam. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 18. *num.* 6. & 7. Tambur. *lib.* 8. *de matrim. tract.* 1. *cap.* 2. §. 1. *n.* 6. Dicitur vero error dedisse causam contractui, quando ablato errore consensus non fuisset. Sylvest. *verb. emptio. num.* 20. quæ procedunt contra decipientem, qui, si vult deceptus, tenetur stare contractui. Pont. *d. cap.* 20. Molina *de Just. & Jur. disp.* 352. *n.* 2. Contractum vero ex errore comitante circa substantiam matrimonii, non valere docet Vasq. *de matrim. disp.* 30. *cap.* 4. *num.* 30. quia matrimonium ratione suæ excellentiæ requirit positivum & expressum voluntarium, & non est contentum voluntario interpretativo. Pont. *l. c. n.* 21. Contractum ex errore circa qualitatem accidentalem valet. DD. apud Pont. *l. c. cap.* 21. *num.* 1. nisi error qualitatis refundatur in substantiam, uti si consensus ferebatur in personam tamquam vestitam tali qualitate. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 18. *nu.* 22. Pont. *l. c. cap.* 22. *num.* 1. vel si qualitas fuit considerata ut conditio ad consensum. Sic contractum ex dolo dante causam contractui non valet, secus si dolus non est circa substantiam, sed tantum circa qualitates. DD. apud. Sperell. *dec.* 150. *a n.* 7. Bonac. *l. c.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 64. *P.* Pithing. *lib.* 2. *tit.* 14. *nu.* 6. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 6. *num.* 6. ubi dolus dans causam contractui bonæ fidei illum reddit ipso jure nullum, secus si dat causam contractui stricti juris, qui facit illum esse irritandum. Sic matrimonium contractum cum aliqua, quæ se dicebat esse magnæ nobilitatis, eo fine, ut sponsus posset fieri affinis talis familiæ, aliter non contrahendum, si sponsa non esset talis, non valet. Gobat. *de imped. matrim. cas.* 4. *num.* 104. ubi Caramuel.

155 Meticulosum, scilicet contractum ex metu gravi cadente in constantem virum, uti gravis cruciatus, carceris, amittendæ libertatis, insultationis cum armis, amissionis status, honoris, verecundiæ, infamiæ gravis, juris vel facti, amissionis bonorum. Item ex metu reverentiali, & importunis precibus est nullum jure naturali, & positivo, si metus fuit injuste illatus. *cap. cum locum. cap. cum veniens de sponsal. cap. significasti. de eo, qui duxit in matrim.* S. Tho. *in* 4. *dist.* 29. *quæst. un. art.* 3. Scotus *in* 4. *dist.* 29. *quæst.* 1. *art.* 2. Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 14. *nu.* 3. Sperell. *dec.* 5. quia matrimonium est vinculum mutui amoris, & animorum ac corporum conjunctio, quæ cum metu stare non possunt, qui tamen fuit causa metus, non potest resilire, sed debet expectare voluntatem metum passi, quia si vult, potest ratificare. DD. apud Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 15. *num.* 4. secus si metus fuit juste illatus, quia tunc metum patiens dicitur sibi ipsi metum incutere. *L. si mulier. ff. de eo, quod metus caus.* Idem dic, si metus fuit ab intrinseco; uti metus gehennæ, tempestatis &c. Sanz. *d. lib.* 4. *disp.* 12. *num.* 12. Idem dic, si metus fuit ab extrinseco incussus, sed non ad extorquendum consensum in matrimonium, sed ad alium

finem,

finem, & fufficis ad hoc, ut metus, v. g. a Judice fuerit incuffus jufte, quod fuerit incuffus fecundum allegata & probata, quamvis in re ipfa effet injuftus. Sanz. *l. c. difp.* 13. Hinc matrimonium contractum a reperto cum puella ad vitandam mortem comminatam in fceleris & injuriæ ultionem, non vero ad extorquendum confenfum valet, ficut etiam, fi fuit contractum ad vitandam accufationem. Sperell. *dec.* 6. ubi DD. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 228. & 229. vide in praxi metus. Sic matrimonium contractum a puella lethaliter decumbente cum filio Medici, minantis, fe nolle mederi, nifi filium fuum ducat, validum eft, quia non Medicus, fed morbus infert metum. Medicus vero exigit matrimonium tanquam mercedem fuæ operæ. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *difp.* 12. & 13. Sperell. *d. dec.* 6. qui afferit, idem effe verum, cum Medicus e longinquo effet petendus, & Medicus ob aliam rationem negat modelam, quam ad extorquendum confenfum.

156 Eft autem matrimonium ut fupra meticulofum nullum ipfo jure, quamvis fuerit confirmatum, fed durante eodem metu, quia tunc copula non præfumitur habita affectu maritali. Abb. *in cap. confultationi. d. fponfal.* Sanz. *de matrim. lib.* 4. *difp.* 18. *num.* 7. Covar. *de fponfal. p.* 2. *cap.* 3. §. 6. *num.* 2. neque firmatur juramento. Pafchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *a num.* 3. vide in praxi & DD. mox citati.

157 E converfo matrimonium contractum ab eo, qui debebat propter delictum ad mortem damnari, ut liberaretur a Judice, non valet juxta Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 19. *n.* 13. quia tunc Judex dicitur injufte metum inferre, & abutitur fua poteftate, quia nulla fit delicti compenfatio, nifi metus inferretur, ut ducat filiam, vel uxorem occifi, quia tunc fieret quædam delicti compenfatio. Contrarium tenet Sanz. *de matrim. lib.* 4. *difp.* 12. *n.* 10. & 14. fic dicitur Judex injufte metum inferre, fi ftuprantem condemnavit ad ducendum præcife, cum tamen fit in illius poteftate ducere, vel dotare. Pafchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *a num.* 36. Sperell. *dec.* 6. *n.* 2. 13. & 15. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 5. *gl.* 3. vide Metus. *vide.* §. *alt. hic. in Mifcellan.*

158 Matrimonium, quando ab initio fuit contractum per metum gravem, vel ex aliquo impedimento fuit nullum, ceffante metu, aut impedimento, non convalidatur, fed requiritur, quod ex integro de novo contrahatur cum folemnitatibus requifitis a Concil. Trid. Gutierrez *Can. quæft. cap.* 18. *n.* 4. præfertim in defectu confenfus. *cap. tua nos de fponfal.* ubi Butr. *n.* 10. Abb. *n. ult. L. nuptias. ff. de R. J.* & ubi matrimonium eft nullum ob defectum confenfus, vel metum, habetur pro non contracto, quia ubi deficiunt fubftantialia, nihil dicitur actum. Jo. And. *in cap.* 1. *n.* 3. ubi Ant. de Butr. *nu.* 7. *de Sacr. Unct.* & ratificatio actus invalidi nihil eft aliud, quam novus actus. *L. affe toto. ff. de hæred. inftit. L. obvenire folet. ff. de V. S.* Socin. *conf.* 92. *lib.* 3. *n.* 11. Menoch. *conf.* 80. *n.* 66. & ideo omnis forma, & folemnitas, quæ debet intervenire in actu, ut valeat, debet etiam in ratificatione, ut valida fit. Rota *in una Rom. donationis* 13. *Jun.* 1586. *coram Seraph.* Ludovif. *dec.* 395. *n.* 11. nec poteft juvare fictio, vel retrotractio, cum non fiat, quando actus eft omnino nullus. Bar. *L. obfervari. n.* 4. *ff. de off. Proconf.* Alex. *conf.* 76. *n.* 4. *lib.* 7. Dec. *in L. femper qui non probibet. nu.* 16. *ff. de R. J.* quia tunc retrotractio non invenit principium confervabile. Bald. *in L. fin. n.* 2. *C. ad Vellejan.* Surd. *dec.* 69. *nu.* 15. Honded. *conf.* 38. *nu.* 19. Parif. *de refign. lib.* 9. *quæft.* 17. *nu.* 71. Rota *dec.* 557. *n.* 3. *par.* 5. *recent.* Beltram. ad Ludovif. *dec.* 395.

159 Matrimonium contractum de licentia Ordinarii extra Parochiam, etiam in domo privata, coram Parocho & teftib. valet, & eft etiam licitum, quia non eft neceffe, quod celebretur in Ecclefia materiali. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 15. *num.* 20. Barb. *de poteft. Ep. alleg.* 32. *num.* 18. Bonac. *de matrim. quæft.* 2. *p.* 6. Leo *in thef. for. Ecclef. par.* 2. *cap.* 9. *num.* 48.

Contractum coram Parocho repugnante, fine licentia Epifcopi, & non factis denuntiationibus, valet quidem, fed fic contrahentes peccant mortaliter. Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 21. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *difp.* 5. *n.* 6. & *difp.* 39. *per totam.* Capon. *difcept. for.* 277. Et Neapoli extat conftitutio Synodalis Cardin. Ficomaoni, quæ excommunicantur ipfo facto ita contrahentes. Ita matrimonium, cui affiftit facerdos de licentia Parochi, dolo, & mendaciis obtenta, valet, fi falfitas eft tantum in caufa impulfiva, & non motiva, & regulariter caufa folet effe impulfiva. Sanz. *difp.* 39. *lib.* 3. *num.* 14. fecus fi falfitas eft circa fubftantiam, vel caufam motivam. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *ref.* 20.

Matrimonium in Servia, & finitimis regionibus, in 160
quibus debita jam Concilii Tridentini publicatio fuit fequuta, fi contrahatur coram folo Turcarum Judice *Cadi* dicto; vel etiam abfque ifto per folos fponfos, nullum, irritumque declaratur; & a Sacramentorum participatione funt talia committentes arcendi. Benedic. XIV. Conft. *Inter omnigenas.* §. 9.

§. X.

Matrimonium conditionatum.

Matrimonium contractum fub conditione, quod fpon- 161
fa fit legitima, fi legitima non eft, non valet ab initio, neque validatur ex copula, fi illa fuit habita non animo ducendi abfolute, fed ex errore, nifi copula fuerit habita poft cognitionem illegitimitatis. Gobat. *de imped. matrim. caf.* 5. *num.* 141.

Contractum ab eo, qui putat, maritum fuæ fponfæ 162
vivere, fi abfque conditione fuit initum, eft nullum, quia impoffibilium nulla voluntas; fi vero fuit contractum fub conditione, quod effet mortuus, tunc valet, quia cum maritus primus effet mortuus, poterat contrahi. DD. apud Gobat. *de imped. matrim. caf.* 4. *nu.* 127. & ibi Sanz. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 298. Gutierrez *de matrim. cap.* 47. Sanz. *lib.* 2. *difp.* 53. *num.* 5.

Contractum fub conditione impoffibili, fpectato jure 163
naturali, non valet, & ea non impleta non obligat. Molina *de Juft. to.* 1. *tract.* 2. *difp.* 206. *conclus.* 1. De Jure vero Canonico valet matrimonium, & conditio habetur pro non adjecta. *cap. fin. de cond. appof.* Pont. *de matr. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 3. & hoc favore matrimonii, cujus caufa favorabilis eft; five conditio fit de futuro, five de præfenti, five de præterito. Covar. *in quartum. par.* 2. *cap.* 3. §. 2. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *difp.* 4. *num.* 3. Lim. fi conditio fuit exiftimata poffibilis, & hoc conftat; tunc enim vitiaretur matrimonium, fecus, fi dubium eft, an fuerit exiftimata poffibilis; tunc enim habetur pro non adjecta. Pont. *l. c. n.* 11. Lim. 2. fi conditio eft impoffibilis de facto. Lim. 3. fi eft impoffibilis impoffibilitate perplexitatis. Ita contracta fub conditione impoffibili refolutiva contractus, fi conditio non impleatur, non valet; quia talis conditio eft contra fubftantiam contractus. *cap. fin. de defponf. impub.* Pont. *de matrim. lib.* 3. *cap.* 4. *nu* 6.

Contractum fub conditione turpi valet, & conditio 164
habetur pro non adjecta. Pont. *l. c. cap.* 5. *nu.* 1. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *difp.* 15. Conditio vero turpis de Jure Can. hæc non eft, *fi non nupferit*, quæ apponi poteft in contractu. Gomez *to.* 2. *var. ref. cap.* 12. *n.* 78. Sanz. *de matr. lib.* 1. *difp.* 34. & probatur ex *cap.* 2. *de condit. appof.* Tamburin. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 5. §. 2. *per totum.* Hinc valet matrimonium fub ea conditione celebratum, fi filia tua non nupferit, fed Religionem fuerit ingreffa, vel fi non nupferit in hoc loco, vel cum tali perfona, vel fi nupferit certæ perfonæ. *L. cum ita legatum* 13. *verf. fi Titio nupferit. ff. de condit. & demonftrat.* DD. apud Sanz. *l. c. difp.* 35. Pont. *l. c. cap.* 7. *nu.* 2. Dummodo conditio non fit, ut nubat indigno. In legatis tamen conditio, fi nubat, habetur pro non adjecta, fi legatarius ingrediatur Religionem, & legatum debetur favore Religionis. Juftinian. *in novell. de SS. Epifc. cap.* 37. nam vel Teftator cogitavit de ingreffu Religionis, vel non? fi cogitavit, præfumitur fe conformaffe legi. Menoch. *conf.* 555. fi non, legis difpofitio fupplet Teftatoris voluntatem in favorem Religionis. Rota apud Farin. *par.* 1. *dec.* 130. & 450. Ludovif. *dec.* 301. ubi Beltram. *litt. A.* Sanz. *de matrim. lib.* 1. *difp.* 33. fi vero legatum fit relictum in genere nubentibus, fecundum communiorem habetur hæc conditio pro adjecta, & legatum non poteft dari ingredientibus Religionem juxta Sanz. *l. c. nu.* 11. fed contrarium tenent Natta *conf.* 296. Boer. *dec.* 3. & Pont. *de matrim. lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 11. & Ludovif. *l. c.* fi vero eft conditio, ut nubat, & non ingrediatur Religionem, diverfæ funt fententiæ. Sanz. *l. c. difp.* 34. *n.* 11. putat non poffe dari ingredientibus Religionem, eo quod ftandum fit voluntati manifeftæ Teftatoris. Rota apud Farin. *par.* 2. *dec.* 480. *nu.* 2. Covar. *var. ref. lib.* 1. *cap.* 19. *nu.* 9.

& alii

& alii apud Gabr. *de legat. concluf.* 2. Peregr. *de fideic. art.* 28. *num.* 73. quam tamen fententiam Gabr. putat procedere de rigore Juris, non vero de confuetudine, præfertim, fi conftaret tale legatum fuiffe factum in odium Religionis. Pereg. *l. c.* Farin. ut mox fupra, fed quod debeatur ingredientibus Religionem, tenent Bald. & Dec. quos citat & fequitur Acofta in *L. cum tale. ff. de condit. & demonftr. ampl.* 11. *num.* 1. quia tales conditiones favore Religionis habentur pro non adjectis, & ita, fi legantur alicui centum, fi ingrediatur Religionem, & ducentum, fi nubat, debentur ducentum, licet ingrediatur Religionem. Pont. *de matrim. lib.* 3. *cap.* 7. *a. n.* 13. & multi apud Sanz. *l. c. nu.* 12. Innoc. *in cap. in præfentia. de prob.* ubi Abb. & Butr.

165 Contractum fub conditione, *fi mecum concubueris*, fi fermo fit de concubitu illicito, valet, fed conditio utpote turpis habetur pro non adjecta. Pont. *l. c. cap.* 8. *num.* 5. fi vero eft fermo de concubitu licito, manet fufpenfum ufque ad complementum conditionis juxta Sanz. *lib.* 5. *de matrim. difp.* 16. fecundum Pont. vero *l. c.* non manet fufpenfum, fed perfectum eft. Ratio eft, quia alias copula effet illicita, nifi confenfus de præfenti præceffiffet, cum conditio fit prior natura, vel ratione ipfo conditionato, & copula non poteft effe licita, nifi matrimonium fit perfectum.

166 Contractum fub conditione, *fi te Virginem invenero*, fi fermo fit de exploranda Virginitate per concubitum illicitum, valet matrimonium, & conditio utpote turpis habetur pro non adjecta, fi vero per concubitum licitum, valet, & eft perfectum matrimonium ante conditionis eventum, quia aliter concubitus licitus effe non poteft, fi vero de exploranda Virginitate per obftetrices, manet fufpenfum ufque ad conditionis eventum. Pont. *l. c.*

167 Contractum fub conditione, *fi centum mihi dederis*, manet fufpenfum ufque ad conditionis eventum; quia talis conditio non eft turpis, cum poffit apponi etiam in fponfalibus, etiam juratis; juramentum vero non poteft effe vinculum iniquitatis. *cap. de illis* 3. *de condit. appof.*

168 Contractum fub conditione contraria fubftantiæ matrimonii non valet. *cap. fin. de condit. appof.* funt autem conditiones contra fubftantiam matrimonii, quæ funt contra bona illius, fcilicet, prolem, fidem, & Sacramentum, uti fi nullos mihi liberos procreaveris, fi venena fumas fterilitatis, generationem evites, vel efto mihi uxor ad tempus: fi adulterium commiferis, fi filios ex matrimonio fufceptos occidas. Item, fi diffolvere liceat. Conditio vero de vitanda copula ex voto, vel ex pacto, non eft contra fubftantiam matrimonii. Pont. *l. c.* & DD. apud illum, ut patet in matrimonio B. V. & S. Jofephi; nam matrimonium confiftit in mutuo dominio, & traditione corporum in ordine ad ufum matrimonii; tale vero dominium poteft confiftere fine ufu, neque eft de fubftantia matrimonii obligatio ad copulam, quia huic poffunt cedere partes. Neque poteft dici, quod talis conditio fit contra primarium finem matrimonii, quia conditio honefta, quamvis fit contra finem primarium matrimonii, illud non invalidat, fed turpis. ita Bonac. *de matrim. quæft.* 2. *p.* 10. *num.* 15. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *difp.* 10. & alii apud eofdem.

169 Contractum fub conditione collata in voluntatem Pontificis, uti fi difpenfarit, fi legitimarit in cafu, in quo Pontifex vel non poteft, vel non folet difpenfare, cenfetur celebratum fub conditione impoffibili, & ideo cum hæc habeatur pro non adjecta, matrimonium evadit abfolutum, & cum fit inter inhabiles, nullum. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *difp.* 8. *n.* 5. Pont. *de matr. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 2. Imo tale matrimonium neque habet vim fponfalium, fi vero fimus in cafu, in quo Pontifex poteft, & folet difpenfare, &, adeft caufa, valet matrimonium, & conditio eft poffibilis, ac honefta, & fufpenditur ufque ad conditionis eventum, ita ut contrahentes teneantur illum expectare.

170 Contractum fub conditione purificatur duntaxat conditionis eventu, fine novo confenfu. Innoc. & Abb. *in cap. de illis de condit. appof.* Sylvefter *verb. matrimonium.* 3. *num.* 6. & 9. Navar. *in fum. cap.* 22. *num.* 63. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *difp.* 8. *num.* 5. probatur, quia omnes alii contractus conditionati purificantur folo conditionis eventu, nam quilibet poteft transferre dominium cum tali, vel tali conditione; ergo etiam dominium fui corporis; completa enim conditione in aliis contractibus jam adeft obligatio; obligatio vero fupponit perfectum confenfum, cum fit paffio illius. Sed quod non purificetur matrimonium conditionale, fine novo confenfu, tenet S. Tho. *in addit. quæft.* 47. *art.* 5. ubi dicit, in matrimonio conditionali idem effe ac de confenfu per verba de futuro. Idem tenet Covar. *par.* 2. *cap.* 3. *num.* 5. Pont. *de matrim. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 2. & probatur ex differentia, quæ intercedit inter matrimonium & alios contractus, quod alii contractus refcindi poffint, aut ad tempus celebrari; non ita matrimonium, quod ficut requirit perfectum confenfum voluntarium, ita etiam perfectum confenfum. Lim. nifi contrahentes ante conditionis eventum recederent a conditione, & contraherent abfolute. Pont. *l. c.* qui affirmat, ita declaraffe S. Congreg. vide Riccium *in prax. var. ref. par.* 2. *ref.* 129. qui pofteriori adhæret, & diximus in praxi Sponfalium. *fect.* 1.

171 Contractum inter confanguineos eft nullum, fi non fuit expreffa conditio difpenfationis, quamvis poftea egerint de difpenfatione, & probatur *ex Clem un. de Confang.* Saz. *l. c.* Pont. *l. c. cap.* 15. *num.* 7. & probant ex *L. conditiones extrinfecas. ff. de condit. & demonftrat.* & Rota apud Seraphin. *dec.* 1056. *num.* 1.

172 Contractum fub hac conditione, tecum contraho, fi perpetuo manferis domi, non valet, quia eft conditio contra matrimonii indiffolubilitatem, fic enim valeret pro tempore, quo conjux manet domi, & non valeret pro tempore, quo conjux exit domo, & fic diffolutio matrimonii dependeret a contrahentium voluntate contra illud: quos Deus conjunxit &c. Bonac. *de matrim. quæft.* 2. *p.* 10. *num.* 12. ficut non valet fub conditione, quod filios occidat, adendos abjiciat e domo, vel exponat. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *difp.* 9. *a num.* 12. & 13.

173 Contractum fub conditione neceffaria ftatim valet, etiàm non expectato conditionis eventu, quia habetur pro completa, & ita in utroque foro. Sanz. *de matrim. lib.* 5. *difp.* 2. Covar. *in quartum. par.* 2. *cap.* 3. §. 2. Gomex *to.* 1. *var. ref. cap.* 12. *num.* 63. Bonac. *l. c.* nifi intentio contrahentium fuiffet, fufpendere contractum ufque ad conditionis eventum. Card. & Abb. *in cap. per tuas. de cond. appof.* Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 39.

174 Matrimonium contrahens cum infideli, ultra nullitatem matrimonii, olim puniebatur pœna mortis, & fi mulier (intellige de Chriftiana) nubebat infideli, detrudebatur in monafterium. Covar. *de fponfal. par.* 2. *cap.* 6. §. 11. *num.* 3. Caball. *refol. crimin. caf.* 112. *L. quamvis.* 30. *in fin. C. de adult. L. tranfigere. C. de tranfact.* §. *Item Lex Julia de adulter. Inftit. de publ. jud.*

175 Contractum ab hæreticis coram fuo Prædicante in locis, ubi fuit promulgatum Concilium Tridentinum, eft nullum. Gobat. *de imped. matrim. caf.* 1. *nu.* 29. qui citat declarationem S. Congreg. Suar. & alios. Ob naturalem, vel accidentalem impotentiam, an & quando diffolvatur, vide Sperell. *dec.* 141. *a num.* 11. *per totum.* Sanz. *de matrim. lib.* 7. *difp.* 107. *per totam.* Pont. *de matrim. lib.* 7. *cap.* 66. *a num.* 2.

176 Matrimonium baptizati cum non baptizata eft invalidum Jure Ecclefiaftico, non fcripto, fed confuetudinario tantum, non naturali, vel Divino. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *difp.* 71. Gobat. *de impedim. matrim. caf.* 11. *num.* 214. Diana *par.* 8. *tract.* 1. *ref.* 74. apud quem Rebell. Præpof. Hurt. & alii; nam Efther nupfit Affuero infideli. S. Monica Pagano. S. Clotildis Clodovæo. quia hoc non opponitur fini matrimonii.

177 Matrimonium infidelium, quorum unus fufcipit baptifmum, non dirimitur. Diana mox citandus contra Sanz. *de matrim. lib.* 7. *difp.* 74. *num.* 9. qui contra eundem citat S. Tho. S. Bonav. & multos alios, quia per baptifmum non dirimuntur conjugia, fed crimina dimittuntur. *cap. gaudemus. de divort.* poteft tamen baptizatus dirimere, fi non baptizatus non confentit cohabitare fine calumnia Creatoris. 1. *Corint. cap.* 7. Gobat. *l. c. num.* 215. S. Thom. S. Bonavent. Toletus & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 252. vide in praxi Conjugum.

178 Catholici cum hæretica, vel e contra, fi hæreticus voluit matrimonii valorem pendere ex conditione diffolubilitatis, qualis viget inter hæreticos, non valet, fi

vero

vero vult absolute, & quatenus talis conditio sit valida & licita, tunc valet. Gobat. *l. c. num.* 239. non tamen propterea statim sunt invalida talia matrimonia, quia quamvis apud hæreticos sint dissolubilia, apud eos tamen non volunt omnes matrimonii valorem pendere a tali dissolubilitate; peccat tamen ita contrahens cum periculo perversionis, nisi magna causa excuset. Pont. *de matrim. in append. cap.* 6. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 269.

179 · Contractum ab Hæreticis inter se in locis Fæderatorum Ordinum Dominio subjectis, non servata forma per Tridentinum Concilium præscripta, dummodo aliud non obstet canonicum impedimentum, pro valido habendum est. Idemque sentiendum de matrimonio in locis contracto vulgo dictis *di Barriera*. Benedic. XIV. Consti. *Matrimonia*, §. 2. 4.

180 Initum inter infideles non fit Sacramentum per amborum baptismum. Pont. *de matrim. lib.* 1. *cap.* 9. & alii, quos sequitur Diana *l. c. ref.* 253. contra Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 9. Bellarm. *lib* 1. *de matrim. cap.* 5. tamen cum novo consensu effici Sacramentum probat, apud quem DD. quia est contractus inter baptizatos initus.

181 Matrimonium clandestinum non habet pro se assistentiam manutenibilem in jure in dubio, nec statur pro illo. Capon. *discept. for.* 23. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 45. imo contra illud est jodicandum. gl. *in cap. ex transmissa. verb. & ab eo cognita.* ubi Cardin. Anton. *in fin.* Imol. *num.* 2. Matrimonium monialis, quæ fecit tales actus, ex quibus resultat in jure, & foro externo professio tacita, licite promiserit vovere, & profiteri, si revera non vovit nec professa fuit, valet in foro interno, in quo attenditur veritas, secus in externo, quia in hoc præsumitur professa. Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 4. *&* 6. *num.* 147.

182 Ex errore contractum cum muliere descendente ex Hebræo, vel corrupta, qui tamen semper fuerat protestatus potius mori, quam cum tali contrahere, est nullum secundum Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 21. *num.* 23. Gobat. *l. c. num.* 121. qui citant communem Theologorum. Idem dic, si contraxit quis cum una, quam credebat divitem aut nobilem, ita ut ab his qualitatibus ducatur ad contrahendum expresse, & sine illis non contracturus. Pont. *l. c.* pro se citans Salmanticenses, Toletanos, Vallisoletanos, Complutenses & Matritenses.

183 Non irritatur amore cœco contrahentium, nisi fuerit talis ac tantus, qui ademerit libertatem. Riccius *in prax. var. ref. par.* 2. *ref.* 135. Gobat. *l. c. num.* 124. Contractum ante ætatem legitimam est nullum. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 26. vide in praxi ætatis.

Contractum sine Parochi præsentia in necessitate non valet. ita Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. & DD. apud Riccium *in prax. par.* 2. *ref.* 452. & quidem ipso jure, ut sola declaratoria sit necessaria. Rota apud Merlin. *dec.* 194. *num.* 1. *&* 2. secus si tantum sine denuntiationibus. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 17. *n.* 4.

184 Matrimonium rescissum ob impotentiam, si postmodum appareat, non adfuisse impotentiam, vel illam fuisse sublatam, est integrandum, & omnia alia matrimonia post separationem celebrata sunt nulla. *cap. litera de frigid. & malef.* Gobat. *de imped. matrim. cas.* 17. *num.* 430. & contractum cum impotentia temporali ab uno conjugum scienter & alio inscio non potest dirimi secundum Sanz. *lib.* 7. *de matrim. disp.* 92. *nu.* 3. *& seq.* secundum alios vero, uti Sotum &c. ob deceptionem potest dirimi. Gobat. *l. c. cas.* 17. *num.* 424. & si rescissum est ob impotentiam, quæ sciebatur a contrahente, non sunt restituenda jocalia, etiam donata. *L. penult. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Bart. *in L. rebus. ff. sol. matrim.* Francus *dec.* 52. Riccius *in prax. par.* 2, *ref.* 234. secus si ignoravit, quia tunc fuit in bona fide.

185 Matrimonium inter hominem Judæum, & mulierem hæreticam, & generaliter inter personam baptizatam, aliamque non baptizatam nullum est propter impedimentum *disparitatis cultus*, ideoque si infidelis baptizetur, renovandum est. Benedic. XIV. Consti. *singulari nobis*. §. 2. & seq.

§. XI.

Quoad insolubilitatem vel dissolubilitatem matrimonii.

Matrimonium Infidelium an dissolvatur per conversionem unius, diximus supra ex Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 4. cui addo Dianam *par.* 9. *tract.* 7. *ref.* 47. contra Sanx. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 76. 186

Ratum non consummatum quod non possit dissolvi a S. Pontifice, tenent multi apud Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 14. tum quia matrimonium est indissolubile; tum quia alias posset etiam solvi consummatum. Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 3. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 7. §. *num.* 14. sed quod dissolvi possit, tenent Sanz *l. c.* & alii apud Dianam *par.* 8. *tract.* 1. *ref.* 62. & probant; quia Paulus III. Pius IV. & Greg. XIII. cum pluribus despensarunt, credi autem non potest, errasse tot Pontifices in materia morum, etiam speculativa; quia error speculativus tenderet in perniciem Ecclesiæ; tum quia hæc potestas negari non potest Christo, nec potest dubitari, quin hanc delegare potuerit suo Vicario. Et si aliqui Pontifices putarunt se non posse dispensare, errarunt tanquam privati Doctores, & de hoc dubitari non potest Concil. Tridentinum, *quod sess.* 14. *cap.* 6. definivit, matrimonium ratum per professionem in Religione solvi. Bich. *dec.* 141. *num.* 9. & probatur *ex cap. de publico. de convers. conjug. cap. desponsatam.* 27. *quest.* 2. *cap. decreta legalia* 28. *quest.* 2. Conc. Trid. *sess.* 24. *Can.* 6. *de matrim.* dummodo vere & cum effectu fuerit emissa professio, ad rationem vero in contrarium primam respondetur, matrimonium ratum esse indissolubile authoritate privata, secus publica Pontificis. & si Christus dixit: quos DEUS conjunxit, homo non separet, non excludit Vicarium suum, qui non dispensat ut homo & humana potestate, sed Divina. Tamb. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 5. *cap.* 6. Ubi potest dissolvere etiam invito uno ex contrahentibus, etiam sine causa, valide. In consummato autem hæc potestas non fuit data a Christo, quod inde probatur, quia nunquam fuit dispensatum. Causæ vero dispensandi solent esse magna disparitas, lepra superveniens, timor scandali, vel rixarum. item defectus contrahendi in alterutro. Diana. *l. c. ref.* 65. Potest etiam dispensare in consummato Infidelium, dum ambo convertuntur. Antonin. *par.* 3. *tit.* 1. *cap.* 21. Navar. *cons.* 1. *&* 3. *de conversione infidel.* sed contrarium tenet Sanz. *de matrim. lib* 2. *disp.* 13. quia consummatum repræsentat indissolubilem unionem Christi cum Ecclesia, quidquid dicat Diana. *l. c. ref.* 66. quia cum Sanz. stant Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 2. Perez. *de matrim. disp.* 20. *sect.* 10. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 7. §. 4. *num.* 15. Abb. *in cap. ex publico. de matrim.* Bald. *in cap. Later. de re jud.* 187

Matrimonium, cui assistit Parochus contra expressam prohibitionem Episcopi, etiam cum clausula irritante, valet, ut diximus supra ex Diana. *par.* 10. *tract.* 13. *ref.* 23. & S. Congreg. apud eundem, eo quod Episcopus non possit condere leges irritantes. Sed contrarium tenet Sanx. *de matrimonio. lib.* 3. *disp.* 32. 188

§. XII.

Quoad probationem matrimonii.

Matrimonium multipliciter probari potest: Primo præsumptionibus; quia ex maris & fœminæ cohabitatione præsumitur matrimonium favore filiorum, ut legitimi judicentur; non vero favore conjugum, sed tunc præsumitur fornicatio. Spetell. *dec.* 175. *num.* 28. Abb. *in cap. Ecclesia de constit. & in cap. Later. qui filii sint legit.* & Dec. *cons.* 153. 2. Fel. *in cap. illud. num.* 15. *in fin. de præs.* Cephal. *cons.* 435. *num.* 64. *vol.* 3. Menoch. *cons.* 490. *num.* 9. *lib.* 5. Paleot. *de noth. & spur. cons.* 19. *num.* 11. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quest.* 48. *num.* 245. Rota *dec.* 201. *num.* 42. *par.* 5. *recent.* 189

Secundo ex sponsalibus & copula, nec admittitur probatio in contrarium per confessionem partium. Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 4. §. 1. *ex cap. is qui fidem. de sponsal.* tum quia detegens propriam turpitudinem non 190

F audi-

auditur, & in causa matrimonii sponsis non creditur, nisi sponsalia, vel copula fuerit secuta ob metum mortis, quia matrimonium debet esse liberum, cujus libertati obstat metus. *cap. cum locum. de sponsal.* Abb. & Præposit. *in cap. consultationi. de sponsal.* Fachin. *lib. 3. controv. Jur. cap. 27. & 28.* Menoch. *de præs. lib. 3. præs. 1. num. 6.* & matrimonium præsumptum admittitur etiam hodie, si mortui sunt testes, & perditus fuit liber Parochi, & denuntiationes remissæ, Cyriac. *controv. 272. num. 30.*

191 Tertio præsumitur ex copula, habita cum sponsa incerta. Hostien. & Abb. *in cap. ex litteris. desponsal.* Fachin. *l. c. cap. 29.* Covar. & Menoch. *ll. cc.* ubi DD. Imo etiam ex conatu ad copulam & sponsalibus, ut evitetur suspicio peccati. Contrarium tamen tenent communiter DD. Covar. Menoch. & Fachin. *l. c. cap. 30.* quia ex copula & sponsalibus præsumitur matrimonium, non tantum ut evitetur suspicio peccati, sed quia copula est propria matrimonii.

192 Quarto præsumitur ex sponsalibus & deductione sponsæ ad domum Jo. And. *in cap. ult. de sponsal.* Dec. *in cap. juravit. de prob.* Palcot. *de noth. & spur. cap. 19.* Fachin. *l. c. cap. 31.* Covar. Menoch. & alii. Item ex instrumento dotis, nominatione, & cohabitatione simul sumptis *cap. illud. de præsumpt.* Mascard. *de prob. conclus.* 1024. quia matrimonia sine dote regulariter non contrahuntur. Soc. *cons.* 8. *num.* 12. *lib.* 2. Surd. *cons.* 489. *num.* 12. Rota *dec.* 24. *num.* 4. *par.* 7. *recent.* Rich. *dec.* 131. *num.* 4. Aym. *cons.* 40. *num.* 1. *in fin.*

193 Quamvis matrimonium ea lege & condicione contrahi non possit, ut non intercedat copula, secundum multos. S. Thom. *in 4. dist. 28. quæst. ult.* Sylvest. *in verb. matrim. quæst. 6.* Abb. *in cap. commissum de sponsal.* Cova. *in epist. 2. par. cap. 3. §. 1.* Fachin. *l. c. cap. 37.* quia talis condicio est contra substantiam matrimonii; tamen si non ambo consentiunt in illam conditionem, & copula subsequatur, matrimonium præsumitur, quia censetur pars recessisse. Fachin. *l. c. cap. 38.*

194 Matrimonium probatur etiam ex libro Parochi. Riccius *in praxi matrim. res.* 229. quia talis liber magis probat quam liber rationum, sed liber rationum probat. Grat. *decis.* 146. Capella Tolosa. *dec.* 496. Surd. *dec.* 99. Farin. *dec.* 110. tum quia creditur libris publicis, qui dicuntur fons veritatis. Surd. *dec.* 326. Magur. *decis. floren.* 49. qualis est liber Parochi, per quem etiam probatur ætas, nimirum per librum baptismi, Verall. *dec.* 114. Cavaller. *dec.* 12. & ita videtur determinatum a Concill. Trid. *sess. 24. cap. 1. de reform. matrim.* qui ex hac ratione mandat Parochis, ut habeant librum matrimonii. Navar. *in man. cap. 22. num. 69.* Ceval. *commun. contra commun. quæst.* 604. Rebell. *de oblig. just. par. 2. lib. 2. quæst. 7.* Sanz. *de matrim. lib. 3. disp. 15.* & decidit Rota, quam refert Riccius. *l. c.*

195 Probatur etiam signis, quialia sunt. 1. annuli donatio, quæ dicitur subarrhatio. Cujacius *in cap. fin. de despons. impub.* si tamen præcesserat tractatus matrimonii, si vero præcessit tractatus sponsalium, est signum sponsalium. Sanz. *de matrim. lib. 1. disp. 22. num. 1. & 2.* Pont. *eodem tract. lib. 3. cap. 11. num. 3.* In quo attenditur potissimum consuetudo loci; nam in quibusdam locis solet esse signum matrimonii, ut in Italia teste Farin. ubi Rom. *lib. 2. dec.* 724. *num.* 2. apud Pont. *loc. cit. num. 4. cap. fin. de desponsal. impub. cap. fin. de sponsal.* Covar. *de matrim. par. 2. cap. 4. n.* 4. Secundo manuum porrectio, si præcessit tractatus de matrimonio, si vero de sponsalibus, est signum sponsalium, vel cum vir fœminæ manum apprehendit, dicens, tecum contraho, vel promitto, & mulier manum non retrahit. Pont. *l. c. num.* 8. argumento textus *in cap. 1. de sponsa duorum.* contra Sanz. *ut sa.* Tertio traductione sponsæ in domum sponsi juxta superius dicta. & Joan. And. *in cap. fin. de sponsal.* & alios apud Covar. *de sponsal. par. 1. cap. 4. §. 2. num. 3. & par. 2. cap. 4.* quamvis contrarium teneat Pont. *l. c. num.* 9. qui alios citat, juxta quem per traductionem sponsalia nunquam transeunt in matrimonium, quia nullibi hoc habetur expressum in Jure Canonico, quidquid sit de jure civili, secundum quod aliud esset dicendum. Quarto copula consummata, quæ licet non sit signum matrimonii, est tamen signum consensus, ubi si matrimonium ab initio fuit nullum, & supervenit dispensatio, per copulam præsumitur consensus. gl. *in cap. non debet. de consang.* ubi Abb. & DD. communiter. *cap. fin. cap. proposuit. de conjugio servor.* Covar. *de sponsal. par. 1. cap. 4. §. 1. num. 1.* Pont. *l. c. num.* 2. Est etiam copula signum consensus, cum præcesserunt sponsalia ante Conc. Trid. *cap. veniens. 2. cap. is qui fidem. cap. fin. de sponsal. cap. 1. de sponsa duorum.* Quinto probatur per testes omni exceptione majores, quales sunt illi, quibus nihil omnino opponi potest, & si matrimonium habeat præsumptiones pro se, non admittuntur contra illud, nisi testes omni exceptione majores juxta *cap. 1. de consang. & affin.* si autem non habet præsumptiones pro se, admittuntur contra illud etiam testes, qui non sunt omni exceptione majores, uti mulieres. &c. In probando tamen matrimonio non sunt necessarii testes omni exceptione majores juxta *cap. super eo. de testib.* & late videre potest Mascardus *de prob. conclus.* 1019. contra alios, ut ibi.

196 Præsumitur vero matrimonium ex tractatu & cohabitatione, si se tractant sponsi ut conjuges, & cohabitant per longum tempus, uti per decennium, nisi ageretur de tractando alio matrimonio, & in illius præjudicium, vel concurrerent contra illud aliæ conjecturæ. Præsumitur etiam, & probatur per instrumentum dotis, non quidem plene, sed semiplene tantum, & non in præjudicium tertii. Bald. *in auth. si quis C. de eden. & in L. 2. C. de re jud.* Mascard. *l. c. concl.* 1022.

197 Probatur etiam matrimonium per famam viciniæ concurrentibus cum illa aliis adminiculis juxta *cap. illud. de præsumpt.* & tunc plene probatur; si vero cum fama concurreret unicus testis, tantum semiplenam faceret probationem. Mascard. *l. c. conclus.* 1024. si ageretur de præjudicio tertii, sine quo plene probaret. An probetur per confessionem conjugum, vide Mascard. *l. c. conclus.* 1026. ubi an possit etiam deferri juramentum suppletorium.

198 Quæres, an mulieri, quæ præstito juramento asseruit, N. in ipsam per verba de præsenti consensisse matrimonialiter, seu contraxisse, probationes alias non habens & viro ideo absoluto, si velit cum alio contrahere, an Ordinarius debeat dare illi licentiam? Respondetur quod non, ne author perjurus videatur. Sed neque debet prohibere, ne, si falsum juravit, matrimonium legitimum impediatur, sed suæ conscientiæ estrelinquendæ. *cap. mulieri. 34. de jurejur.* Laym. *in lib. 2. decretal. tit. 24. cap. 34.*

§. XIII.

Quædam miscellanea de matrimonio.

199 Matrimonium in dubio præsumitur validum. Mascard. *de prob. conclus.* 1017. & Judex potest sequi sententiam etiam singularem relicta communi, si hæc est dubia, dummodo singularis sit probabilis. ut videri potest in praxi Judicis. & quia causa matrimonialis ita est favorabilis, ut pro matrimonio in dubio præsumatur. Mascard. *loc. cit. conclus.* 1023.

200 Matrimonium carnale licet regulariter non invalidetur a metu reverentiali, sed tantum spirituale; tamen si metus reverentialis fuit conjunctus cum minis, aut importunis precibus, invalidat. Sanz. *de matrim. lib. 4. disp. 6.* Fachin. *lib. 2. controv. Jur. cap. 96.* & DD. apud Sperell. *dec. 75. a num. 62. 78. & 30.* Barb. *in collect. to. 3. tit. 2. lib. 18. cap. 2.* Farin. *in fragmen. crimin. par. 2.* Diana *par. 3. tract. 5. res. 22.* contra Menoch. *cons.* 491. Pont. & alios.

201 Potest autem metus diversimode probari. 1. ex conjecturis, & præsumptionibus, & levioribus probationibus, cum sit difficilis probationis. Mascard. *de prob. conclus.* 1055. *lib.* 2. Menoch. *de arb. cas.* 136. Ciarlin. *controv. for. lib. cas.* 108. Sperell. *dec. 5. num.* 57. Secundo probatur per testes de auditu. Alex. *lib. 3. cons.* 99. Farin. *de testib. quæst.* 68. Ciarlin. *l. c.* Tertio probatur probata metus causa. Ciarlin. *l. c.* Sanz. *de matrim. lib. 4. disp. 1. num.* 17. Sperell. *l. c.* Quarto ex odio, & inimicitia capitali probata. Sperell. *dec.* 139. Quinto, quia in matrimonialibus non solet incuti coram extraneis, melius probatur per testes domesticos, quam extra-

extraneos; quia extranei videntur dicere inverisimilia. Sexto ex probationibus metum passi, & ejusdem aversione ad actum, ad quem prætenditur incussus metus DD. cit. & Ciarlin. uti supra. Item ex amissione majoris partis bonorum, aut aliis conjecturis. Ciarlin. *loc. c.* Sanz. *de matrim. lib. 4. disp.* 25. Sperell. *dec.* 75. Dummodo protestatio duraverit etiam tempore matrimonii. Sperell. *dec.* 78. & licet, quæ fiunt post matrimonium, metum non probent, probationem tamen adjuvant & adminiculant.

202 Quæres, an metus præsumi debeat, vel possit? affirmat Sperell. *dec. 5. num.* 70. quia, utpote consistens in animo, est difficilis probationis. Menoch. *d. cas.* 136. Osa. *dec.* 79. Gail. *lib. 2. obs. 93. nu.* 18. Seraph. *dec.* 771. *num.* 2. Honded. *cons.* 29. *num.* 21. *vol.* 1. Buer. *dec.* 100. *a num.* 2. Rota *dec.* 643. *num.* 23. *par.* 1. *recent.* & plures alii apud Sperell. *l. c.*

203 Quæ diximus de metu irritante matrimonium, limitari debent in metu levi, saltem in ordine ad forum externum, teste Tambur. *de matrim. lib. 8. tract. 4. cap. 6. §. 2. nu.* 6. Item in metu ab intrinseco incusso, scilicet a causa intrinseca, vel a causa extrinseca, sed necessaria. Sanz. & Sperell. *ll. cc.* Mastril. *dec.* 140. talis metus est etiam ille, qui a Lege fuit incussus. Sanz *de matrim. lib. 4. disp.* 13. contra Texedam apud Dianam. *par. 9. tract. 8. ref.* 27. Bonac. *de contract. disp. 3. quæst. 1. p. 2. §. 3. num.* 5.

204 Quæres, si cum Anna matrimonium contraxisti ea conditione, ut fieret Catholica, & facta fuit Catholica; sed deinde reincidit in hæresim, matrimonium estne validum? Respond. valere, quia conditio fuit impleta, ut supponitur, dummodo non venerit in pactum etiam perseverantia; sumus enim in contractu stricti juris, in quo stricta est facienda interpretatio. Ergo conditio una non debet trahi de uno casu in alium. Gobat. *de imped. matrim. cas. 5. num.* 144.

205 Contractum sub conditione omnino extitura valet ante conditionis eventum; quia habetur pro pure contracto. *L. pupillus. ff. de novat.* Host. Cardin. & Abb. *in cap. per tuas. de condit. appos.* Sylvester, *in verb. matrim. quæst.* 2. Covar. *de sponsal. par. 2. cap. 3. §. 2. num.* 10. Fachin. *lib. 3. controv. Jur. cap.* 39.

206 Matrimonium non admittit ullam conditionem suspensivam, & si apponantur contractus, resolvitur in sponsalia. Pont. *de matrim. lib. 3. cap. 13. num.* 2. quia ad matrimonium requiritur consensus verus de præsenti. Sed consensus conditionatus non est consensus verus de præsenti, sed de futuro. *cap. super eo. de condit. appos.*

207 Initum calore iracundiæ, nisi tantus sit, ut rationem absorbeat, valet; quia ad matrimonium sufficit tanta deliberatio, quanta requiritur ad peccandum, sed calor iracundiæ non aufert deliberationem necessariam ad peccandum. Sanz. *de matrim. lib. 1. disp.* 8. Pont. *eodem tract. lib. 4. cap. 1. num.* 2.

208 Matrimonium contrahens cum excommunicato peccat, si est vitandus, aliter non. Diana. *par. 3. tract. 4. ref.* 268. Sanz. *de matrim. lib. 7. disp.* 11.

209 Matrimonium, quamvis non possit contrahi tempore Adventus, aut Quadragesimæ, potest tamen antea contractum in illo consummari. Riccius *in praxi matrim. par. 4. ref.* 565. ubi DD. imo potest etiam in Adventu, & Quadragesima celebrari, sed sine solemnitatibus, scilicet solemni traductione ad domum sponsi, convivio, & benedictione. Potest etiam celebrari tempore interdicti. Item in die cinerum, in Sabbato ante Adventum, juxta Pont. *de matrim. lib. 6. cap.* 8. contra Sanz. *de matrim. lib. 7. disp.* 7. vide Dianam. *par. 3. tract. 4. ref.* 202.

210 Contractum cum consensu unius, & non alterius, si alter consentiat sine novo consensu illius, qui jam consensit, vel habeat copulam affectu maritali, valet, juxta Sanz. contra Pont. Diana. *par. 5. tract. 13. ref.* 87. sed sententia Pont. *de matrim. lib. 4. cap. 24. &* 25. videtur vera, si vere ita respondit Clem. VIII. ut refert idem Pont. ex Comitol. *lib. 1. respons. mor. quæst.* 120. *per tot.* Et pubis cum impube est nullum, quamvis impubes factus pubes consentiat. Covar. & alii apud Fachin. *lib. 3. controv. Jur. cap. 34. par. 1. cap. 5. §. 1. num.* 7. nisi etiam pubes de novo consentiat, impubes de nullitate matrimonii certiorato. Bald. *cons.* 194. *& seq.* lib. 3. Ruin. *cons.* 203. *lib.* 1. Justis. *de dispens. lib. 3. cap. 8. num.* 40. ubi quod coram Parocho & testibus est revalidandum, & quod matrimonia impuberum ante septennium non valent, sed transeunt in sponsalia. vide *Justis. de dispens. lib. 3. cap. 8. num.* 40. quænam ætas requiratur, vide quæ diximus in verb. ætas. Et matrimonium ante dictam ætatem contractum non valet, nisi malitia suppleat ætatem, quia si hæc adsit, licet deficiant etiam multi menses, valet. Sanch. *de matr. lib. 8. disp. 104. num. 5. & lib. 1. disp.* 16. Mantich. *de conjectur. lib. 5. tit. 12. num.* 3. Tusc. *litt. M. conclus.* 125. Menoch. *de arbitr. cap. 57. nu.* 31. nomine malitiæ intelligitur prudentia, & potentia coeundi: dixi prudentia: hoc est, cognitio contractus conjugalis. & licet matrimonium ante dictam ætatem contractum tunc valeat, quia tamen Canones ante dictam ætatem malitiam non præsumunt, ideo, ut Ecclesiæ constet in tali casu illam adesse, ut matrimonium licite contrahatur, requiritur, quod Episcopus auctoritate sua ordinaria, captis opportunis informationibus, dispenset, vel potius declaret. Barbos. *de offic. Episc. alleg. 35. num. 20. & de offic. Parochi. cap. 21. num.* 5. Just. *num.* 52. licet tutius recurratur ad Sum. Pontif. Conrad. *in prax. dispens. lib. 4. cap. 3. num.* 6 Sanchez, *lib. 7. disp. 105. num.* 4. Justis. *l. c. num.* 55. Quamvis de jure non solvat patriam potestatem, de consuetudine tamen generali solvit. Altograd. *jun. controv. 78. num.* 22. Maurus *de fidejussor. sect. 8. cap. 2. par.* 1. Cutell. *de denat. trac. 2. dis. 1. spec. 5. num. 12. tom.* 2. Trentacinq. *var. ref. tit. de patr. pot. ref. 1. sub num.* 1.

Matrimonium scissum per separationem thori ob adul- 211
terium, seu fornicationem unius conjugis, si alter quoque fornicetur, reintegratur, quia paria delicta pari compensatione tolluntur. Farin. *de delict. carnis. quæst.* 143. *§. comens. num.* 69. Covar. *in 4. par. 2. cap. 7. §. 6. num.* 5. Clar. *in §. adulterium. num.* 17. Surd. *de alim. tit. 7. quæst. 16. num.* 52.

Matrimonium contrahens cum meretrice lucratur in- 212
dulgentias propter opus charitatis. *cap. inter opera de sponsal.* ubi Abb. Covar. *in 4. par. 2. cap. 8. §. 11. num.* 4. P. Pirhing. *lib. 4. tit. 1. sect. 4. num.* 108. Tam carnale, quam spirituale, initum in articulo mortis valet. Sanz. *lib. 7. disp.* 105. Ciarlin. *controv. for. cap. 193. num.* 13.

Matrimonium contrahentes Regulares, vel Clerici in 213
majoribus Ordinibus constituti, sicut etiam consanguinei, sunt ipso jure excommunicati. *cap. eos. de consang. & affin. cap. non debet. eodem tit.* P. Pirhing. *lib. 4. tit. 14. sect. 2. §. 4.* & quamvis nullum tunc committant sacrilegium, quia matrimonium est nullius valoris, sacrilegium tamen committunt illi, qui contrahunt cum impedimento impediente. Gobat. *de impedim. matrim. cas. 1. num.* 60. quia tunc indigne suscipitur Sacramentum. Lim. quoad illos, qui contrahunt matrimonium cum impedimento dirimente ex timore mortis, quia non peccant mortaliter; nam Ecclesia non videtur in tali casu obligare cum tanto rigore & periculo. Suar. *de LL. lib. 3. cap.* 30. Sanz. & alii apud Dianam. *par. 3. tract. 6. ref.* 83.

Matrimonium illicite contrahitur tempore interdicti, 214
quia tunc interdicuntur omnia Sacramenta, exceptis Baptismo, Confirmatione, Pœnitentia, & S. Viatico. *cap. alma mater. de sent. excom. in 6. cap. non est nobis. de sponsal. & cap. quod in te. de pœnit. & remissione.* Pont. *de matrim. lib. 6. cap.* 9. Diana *par. 3. tract. 4. ref.* 267. Contrarium tamen docet Sanz. *de matrim. lib. 7. disp.* 8. quia matrimonium est contractus quidam naturalis, cui per accidens adjecit Christus Sacramenti rationem: sed tempore interdicti ea tantum Sacramenta censentur prohibita, quæ sunt pure talia. & Sanz. sequitur Conin. h. *de Sacram. disp. 17. dub. 2. & alii.* Et matrimonium inter fideles potest esse, quin sit Sacramentum juxta Pont. *de matrim lib. 2. cap.* 15. Vasquez. & alios quos sequitur Diana. *par. 3. tract. 4. ref.* 255. uti si contrahentes non habuerunt intentionem faciendi, quod facit Ecclesia, nam ratio Sacramenti, & matrimonii non sunt inseparabiliter connexæ, nisi ex institutione Christi.

Matrimonii nomine venit tam spirituale, quam car- 215
nale. Mastrill. *dec.* 153. Mant. *de conject. lib. 11. tit.* 18. Ciar-

18. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 218. *num.* 21. & matrimonium ac militia æquiparantur. gl. *in cap. qualiter de Clericis non resid.* Gigas. *de pens. quæst.* 55. Ciarlin, *controv. for. lib.* 1. *cap.* 36. *num.* 56. in ordine ad emittendum Beneficium.

216 Matrimonium subsequens legitimat prolem ante genitam, si copula intercesserit inter liberum, & liberam: secus vero si alter ex Parentibus matrimonio ligatus foret. Benedic. XIV. Const. *Reddita nobis*. §. 2.

§. XIV.

Quis ritus sit servandus a Parocho assistente matrimonio Parochianorum?

217 Parochus, vel Sacerdos, de ejus licentia assistens matrimonio debet servare omnia illa, quæ præscribuntur in rituali sub peccato gravi, nisi parvitas materiæ excuset, & sub pœna arbitraria ab Ordinario infligenda. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 112. & 153. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 32. *num*, 171. Gutierrez. *de matrim. cap.* 83. Bonac. *eod. quæst.* 4. *p.* 6. *num.* 1.

218 Et primo quidem debet servare illa, quæ fuerunt præscripta in Concilio Tridentino *sess.* 24. *de inform. matrim. cap.* 1. videlicet interrogare contrahentes, & eorum mutuum consensum intelligere, quorum omissio, quamvis non irritet matrimonium, juxta declarationem S. Congreg. apud Gallemart in Concil. & Gutierrez. *de matrim. cap.* 69. Cæval. *commun. contra commun. quæst.* 604. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 38. tamen peccaret saltem venialiter Parochus omittens juxta prædicta, & mortaliter secundum alios, quia est materia gravis.

219 Præterea debet Parochus illos conjungere prolatis his verbis, vel aliis juxta consuetudinem regionis. *Ego vos conjungo in nomine Patris* &c. ubi li. *Conjungo* non significat ipsum Parochum conjungere; sed significat, *Declaro*, vos esse conjunctos per mutuum vestrum consensum. Debet etiam contrahentes admonere, & hortari ad S. communionem, quatenus in hac parte jam non satisfecerint Conc. Trid. *l. c.*

220 Sed quia supra diximus, debere Parochum intelligere contrahentium consensum, ideo suadetur Parochis, ut eundem conentur habere per verba, non quod per signa non sufficiat, uti testatur communis, & supra diximus ex Rebell. *de matrim. lib.* 2. *quæst.* 10. Gutierrez. *de matrim. cap.* 46. Cævall. *commun. contra commun. quæst.* 604. Ludovis. *dec.* 395. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. *num.* 3. dummodo signa sint certa, & non dubia, sed quia verba sunt minus exposita fraudibus.

221 Insuper Parochus debet trahere librum matrimoniorum una cum nominibus, & cognominibus contrahentium, sui ipsius, & testium, patria contrahentium, anno, die, & loco contractus sub pœna peccati mortalis, quia Concilio Tridentino in re gravi contra facit. Pax Jord. *l. c.* neque sufficit, quod nomen sponsæ inscribatur cum cognomine sponsi, sed debet scribi nomen, & cognomen Patris ipsius sponsæ, ut dignosci possint familiæ, quæ simul contraxerunt. v. g. contraxerunt matrimonium per verba de præsenti Antonius Bertucius, & Anna filia Petri Simfronii &c.

222 Præterea debet examinare contrahentes, & explorare, an habeant notitiam fidei; quia tunc, quamvis non possent absolute recusare assistentiam, cum de hoc nihil per SS. Can. vel Concil. Trid. fuerit statutum, neque ab Episcopo id prohiberi possit, quia matrimonii prohibitio regulariter non est introducenda, nisi in casibus a Jure expressis, ut declaravit S. Congreg. & tenent DD. apud Riccium *in prax. var. res. par.* 1. *res.* 586. & sicut non potest prohiberi, ne possit contrahi domi coram Parocho, & testib. juxta Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 32. ubi S. Congreg. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 15. quia sufficienter tunc dicitur celebratum in facie Ecclesiæ, cum Concilio Tridentino non sit sermo de Ecclesia materiali, sed mystica; tamen poterit differri, donec addiscant. Tambur. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 6. *cap.* 2. §. 4. *nu.* 9.

223 Ad hæc non debet Parochus in matrimonio, cui assistit, admittere ullas conditiones, nec de præsenti, nec de futuro, nisi in casu magnæ necessitatis, propter incommoda magna, quæ ex illis possunt, & solent nasci, Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 5. *num.* 183. Tamburin. *de matrim. lib.* 8. *tract.* 4. *cap.* 5. §. 10. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 7.

§. XV.

Quæ servare debeat Parochus in matrimonio vagorum, & exterorum?

Concilium Triden. *sess.* 24. *cap.* 7. *de reform. matrimonii*, decrevit, statuit, & præcepit Parochis, ne vagorum matrimonio assistant, nisi prius diligentem fecerint inquisitionem, & re ad Ordinarium delata ab eodem licentiam obtinuerint, de quo videri possunt Zerola *in praxi Episc. par.* 1. *verb. matrimonium vers.* 6. & *par.* 2. *verb. Parochus.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 25. Cened. *pract.* & *Can. quæst. lib.* 1. *quæst.* 30. Reginald. *in praxi fori pœnit. lib.* 31. Gutierrez *de matrim. lib.* 5. *cap.* 65. Bobadilla *tom.* 1. *sua polit. lib.* 2. *cap.* 13. Farin. *dec.* 129. 224

Dicitur autem vagus, & revera talis est, qui non habet domicilium certum aut habitationem, & quotidie per varias civitates vagatur. gl. *in L. ejus qui manumisit. ff. ad municip.* Bart. *in L.* 4. *ff. de damn. infect.* Boss. *in tit. de foro comp.* Imola *in cap. fin. de eo qui in possess.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 39. *num.* 8. Menoch. *de recuper. rem.* 10. *num.* 50. Farin. *de inquis. quæst.* 7. Mascard. *de prob. conclus.* 1397. ubi dicitur vagus, qui nullibi habet mansionem. Riccius *in prax. matrim. vagor. par.* 4. *res.* 354. & S. Congreg. apud Farin. *sess.* 24. *de matrim. cap.* 7. *num.* 1. de qua testatur Pontius. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 14. *num.* 2. declarat. *non esse vagam illam mulierem, quæ per octo annos in una eademque terra habitabit.* ita ut is, de quo constat semel fuisse vagum, semper præsumatur talis. *L. in bello. ff. de capt. & postlim.* Riccius *l. c.* & asserenti se habere domicilium, nec amplius esse vagum, incumbit onus probandi. Mascard. *de prob. conclus.* 1397. Hinc Banniti vagi non dicuntur, nisi eo banno sint banniti, ut similes sint deportatis, vel statim post bannum indictum otiose per orbem vagentur, modo huc, modo illuc, pedes nullibi figendo, nec domicilium aliquod sibi eligendo, Clar. *in* §. *fin. quæst.* 39. Cæpola *cons. crim.* 39. Riccius *l. c. res.* 355. 225

Conclusio vero procedit etiam, quando vagus est notus Parocho, quia cum verba Concilii sint generalia, generaliter sunt intelligenda *L.* 1. *ff. de aleat.* & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, quamvis essemus in odiosis. Rota apud Farin. *dec.* 41. *to.* 1. *par.* 1. *num.* 19. sed quia verba generalia restringuntur ad suas causas, & habent vim specialis expressionis. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. Paris. *de resignat. lib.* 9. *quæst.* 17. *num.* 94. Tusc. *litt. V. conclus.* 121. Surd. *cons.* 431. verba generalia debent restringi ad rationem, & causam, propter quam fuerunt prolata juxta *L. hæres meus. ff. de leg.* 1. Menoch. *cons.* 496. Surd. & Tusc. *ll. cc.* 226

Et quod attinet ad exteros, non sufficiunt disposita per Concil. Trid. sed insuper debent observari disposita a S. Congr. sub Urban. VIII. quam refert Scarnarolus *de visitat. in append.* §. 2. *cap.* 13. & Boss. *de matrim. cap.* 4. §. 97. teste Flamin. Marchesio *in praxi Vicar. Capitul. par.* 2. *tit.* 19. *num.* 19. ut scilicet Ordinarii non dent Parochis licentiam matrimonio contrahendo ab exteris assistendi, nisi eisdem constiterit, exteros esse liberos per depositionem duorum testium examinatorum coram ipso Ordinario contrahendi matrimonii, vel loci alienigenarum super interrogatoriis transmissis cuilibet Ordinario a S. Congr. neque tunc fides denuntiationum, vel alia documenta erunt sufficientia, nisi fuerint munita fide, & legalitate Ordinariorum, & recognita per testes, qui notam habeant manum exarantis fidem, quæ tamen recognitio hodie in praxi non observatur multis in locis. 227

In primis ergo debebit alienigena exhibere fidem, seu attestationem denuntiationum factarum in sua Parochia ad normam Concilii legalizatam, ut supra, & postmodum 228

fidem

fidem de libero statu, in qua Ordinarius faciat fidem, se examinasse duos testes servata forma instructionis Almæ Urbis, & ex eorum depositione resultare, contrahere volentem esse liberum, a quocumque matrimonii, & sponsaliorum vinculo, attestatio vero ista erit edenda in forma publica, ut sequitur.

Forma attestationis de libero statu.

229 NOs &c. Universis & singulis præsentes nostras visuris, & quibus expedit, notum facimus, & attestamur N. loci N. Diœcesis nostræ N. duobus, vel &c. abhinc annis e nostra Diœcesi ad locum N. se transtulisse, ita liberum, & solutum quocumque conjugii, & sponsalium vinculo, ut libere, & licite in loco N. (vel si ignoratur locus) alibi cum quacunque alia muliere libera, & soluta servatis servandis matrimonium in facie Ecclesiæ solemnizare merito possit, & valeat, & hoc nobis constare ex fide dignorum testium, servata forma instructionis Albæ Urbis coram nobis examinatorum depositione &c. In quorum &c.

Interrogatoria vero, super quibus testes juxta instructionem Almæ Urbis debent examinari, sunt sequentia.

In primis testis moneatur de gravitate, & importantia juramenti, præsertim in hoc negotio, in quo Divina simul, & humana læditur majestas, & pœnæ triremium, ac fustigationis, falsum deponenti debentur. Ergo interrogari debent.

1. De nomine, cognomine, patria, ætate, exercitio, & habitatione.

2. An sit civis, vel exterus, & qualis sit exterus, a quanto tempore sit in hoc loco, in quo testis deponit.

3. An ad examen accesserit sponte, vel requisitus. si sponte, an sciat inter N. N. contrahere volentes adesse aliquod impedimentum, & si responderit negative, dimittatur, quia talis testis ultroneus præsumitur mendax, si vero dixerit, se accessisse requisitum.

4. Interrogetur, an pro hoc testimonio ferendo sibi aliquid datum, promissum, remissum, vel oblatum a contrahere volentibus, vel ab alio eorum nomine?

5. An cognoscant contrahere volentes, a quanto tempore, & qua occasione, & cujus conditionis existant? & si responderint negative, dimittantur, si affirmative,

6. Interrogentur, an contrahere volentes sint cives, vel exteri, si dicant esse exteros,

7. Interrogentur a quanto tempore accesserint hanc civitatem? unde venerint, & an simul, an separatim?

Si dixerint, quod venerint simul, & de recenti, supersedeatur in danda licentia, donec per litteras patentes Ordinarii loci, a quo recesserunt, doceatur, inter eos nullum adesse impedimentum, & mulierem non fuisse raptam. si vero dicunt venisse a multo tempore citra, vel esse cives,

8. Interrogentur, sub qua Parochia contrahere volentes hactenus habitarint, vel habitent de præsenti.

9. An testis sciat, quod aliquis ex contrahere volentibus habuerit uxorem, vel maritum? & in causa scientiæ, & si affirmarint, non proceditur ulterius, nec datur licentia, nisi producantur attestationes authenticæ & legales, vel testes fide digni, & verisimiliter informati de obitu conjugis defuncti. si vero testes dixerint, non fuisse uxoratos,

10. Interrogentur in causa scientiæ, ex qua Judex poterit colligere, quanta fides danda sit testi.

11. An sit possibile, quod contrahere volentes, vel unus ex illis habuerit uxorem, aut maritum, quod ipse testis nesciat, & si responderit affirmative, supersedeatur in danda licentia, nisi ex aliis testibus probetur concludenter, non habuisse uxorem, vel maritum, si vero responderint, non esse possibile,

12. Interrogentur in causa scientiæ, ex qua Judex poterit colligere, quanta fides danda sit testi. Si vero testes dixerint, habuisse uxorem, vel maritum, sed esse mortuos,

13. Interrogentur de loco, & tempore, quo sunt mortui, & quomodo testes sciant esse mortuos.

14. An post mortem dicti conjugis defuncti, aliquis contrahere volentium transierit ad secundas nuptias, absque eo, quod testis sciat, vel saltem possit esse, quod transierit, absque eo quod ipsi testes sciant. si responderint affirmative, debent assumi alii testes, per quos negativa probetur, & coarctetur concludenter; si vero responderint negative,

15. Interrogentur ut supra in causa scientiæ.

Hæc sunt interrogatoria instructionis Almæ Urbis ad Ordinarios transmissæ. Ubi notandum, testes esse examinandos separatim, unum post alium, ita ut unus alium audire non possit.

Præterea ex instructione prædicta Ordinarii Parochis 230
prohibere debent, ne exteros publicent ac denuntient, nisi certiorato prius Ordinario, & reportata ab eodem authentica attestatione, quod pro tali matrimonio fuerint examinati testes, & de libero statu contrahentium per eorum depositionem doctum; & contravenientes Parochi debent severe puniri.

Quid observandum sit cum iis, qui volunt transire 231
ad secundas nuptias, dicemus infra, cum tractabimus de secundis nuptiis in sect. 3. nunc redeundo ad nostrum propositum, unde divertimus, observandum est, illos, qui in loco fuerunt commorari per octo annos, ad hunc finem, de quo agimus, non dici forenses, & ita pro contrahendo matrimonio non indigere fide liberi status, ut declaravit S. Congreg. quam refert. Barb. *in Concil. Trid. sess. 24. cap. 7.* Ferro Manriquez. *resol. moral. & Vicarial. par. 1. res. 1.* Flamin. Marchet. *in praxi Vicar. Capit. par. 2. tit. 19. nu. 22.* sermo est ad conjungendos eos sine denuntiationibus in locis, in quibus fuerunt.

Quod si examen non possit fieri ab ipso Ordinario, sed debeant fieri extra civitatem in aliquo pago, illud solet committi Parocho, vel alii idoneo Sacerdoti, qui assumpto idoneo Notario, & legali, dictum examen perficiat, illudque nemini panditum, & suo sub sigillo una cum delegatione transmittat ad Ordinarium, qui deliberabit, prout juris fuerit, & tunc licentiam dabit; forma vero delegationis sequens esse poterit.

Forma delegationis.

232 NOs &c. Rev. seu Venerabili nobis in Christo dilecto D. N. Parocho loci N. salutem in Domino. Cum pro verificatione mortis N. vel saltem, pro ea adminiculanda opus sit jurata depositione duorum testium; Hinc est quod nos aliis negotiis intenti, & cupientes sumptibus superfluis, quantum possumus, parcere; tibi, de cujus sufficientia, & integritate multum confidimus, hujusmodi examen demandandum duximus, prout tenore præsentium demandamus, & committimus, præcipientes, quatenus assumpto idoneo, & legali Notario testes inducendos, & verisimiliter informatos, servatis servandis, super retroscripta instructione, ac aliis capitibus pro opportunitate diligenter examines: Quæ omnia in publicam formam redacta, & nemini pandita, nec non præsentes, vel harum copiam, & nos tuo sub sigillo, transmittas. In hoc &c. ad hoc &c. Datum &c.

Sequitur forma licentiæ contrahendi.

NOs &c. Universis, & singulis præsentes visuris, & quibus expedit, notum facimus, & attestamur, qualiter precibus N. N. de loco N. Diœcesis N. favorabiliter annuentes, ex quo de libero suo statu per litteras patentes Rev. ejusdem Ordinarii datas in loco N. die &c. mensis &c. & anni &c. nec non de denontiationibus ad normam S. Concil. Triden. factis per attestationem Ven. D. Curati seu Parochi loci prædicti in forma probante nobis exhibitas sufficienter edocuit; eidem N. N. facultatem, & licentiam concessimus, ac concedimus per præsentes, ut libere, ac licite matrimonium cum quacunque soluta muliere in hac Diœcesi N. conjungi possit, & valeat. Dummodo tamen ei aliquod Canonicum non obstet impedimentum, & servatis in reliquis forma a S. Concil. Trid. præstituta, & aliis de jure servandis. In quorum &c.

Sed quia non raro Diœcesani ad alias Diœceses se conferentes in illis cupiunt matrimonium contrahere, cum muliere sibi benevisa, & ideo, ut possint obtinere ejusmodi licentiam, ab iisdem merito requiritur fides liberi status, ideo pro exacta praxis complemento formulam ejusmodi fidei, seu attestationis exhibemus.

Præmisso ergo examine duorum testium juxta instructionem superius traditam, postquam ex testium depositione apparuit, contrahere volentem esse liberum, attestatio liberi status dabitur, tenoris, ut sequitur.

Forma attestationis liberi status.

234 NOs &c. Universis, & singulis præsentes visuris, lecturis, pariter, & audituris, & quorum interest, notum facimus, & attestamur N. N. loci, hujusce Diœcesis N. esse liberum, & solutum, a quocunque matrimonii, & sponsalium vinculo, ita ut cum quacunque muliere sibi benevisa matrimonium libere, & licite merito contrahere possit, & hoc nobis constare ex fide dignorum testium, servata forma instructionis Almæ Urbis jussu nostro examinatorum depositione &c. In quorum &c. Dat. in loco &c. die &c. mense &c. & anno &c.

N. N. Vicarius Generalis.

(L. S.) N. N. Cancellarius.

§. XVI.

De Benedictionibus in matrimonio.

235 Supponendum est, cum communiori sententia, in matrimonio saltem primo esse necessariam Benedictionem Parochi, ita ut illam omittens peccet mortaliter secundum aliquos; si matrimonium ante illam fuit consummatum, quamvis contrarium teneant Sanz. & Bonac. cum aliis apud Tambur. qui nullum mortale agnoscit in tali omissione, seclusa contemptu; cum Concilium Triden. nullum habeat præceptum; sed tantum consilium, utitur enim his verbis. *Sancta Synodus hortatur; ut ante Benedictionem &c.* Pax. Jord. *de re Sacra. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 116. & 112. Gutierrez. *de matrim. cap.* 106. Cæval. *commun. contra commun. quæst.* 604. Cavale. *dec.* 12. Menoch. *conf.* 416. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 12. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. §. 2. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *par.* 6. *num.* 1. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 52. *num.* 181. Pont. *de matrim. lib.* 10. *cap.* 4. *num.* 5.

236 Sunt autem nuptiæ benedicendæ a Parocho, vel Sacerdote de ejus licentia, & cum sint benedicendæ inter Missarum solemnia, alius ad hanc functionem delegari non potest, quam Sacerdos. Sed quis Parochus benedicet, viri, an mulieris? communior vult, quod Parochus mulieris. Fuscus *de visitat. lib.* 2. *cap.* 3. Cavale. *par.* 2. *dec.* 12. Cæval. *d. quæst.* 604. Cened. *ad decretal. collect.* 81. *num.* 8. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 82. *nu.* 4. ubi vult sufficere Parochum utriusque contrahentis. Gutierrez. *de matrim. cap.* 106.

237 Et si alius, quam Parochus, vel Sacerdos sine ejus licentia benedicat nuptias, incurrit suspensionem ab Officio, & Beneficio, tam diu duraturam, donec ab Ordinario illius Parochi, qui debebat benedicere, fuerit per absolutionem ablata. Juxta Concil. Trid. *l. c.* nisi licentiam habuisset saltem ab ordinario, quas etiam pœnas incurrit benedicens secundas nuptias. Sanz. *l. c. disp.* 82. *lib.* 7. Petrus. de Ledesma. *de matrim. quæst.* 67. *art.* 2. Gutierrez. *l. c.* Cæval. *ut supra.* a qua tamen pœna excusat ignorantia, etiam crassa, dummodo non sit conjuncta cum ingente temeritate. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 48. Gutierrez. *de matrim. cap.* 75.

238 Porro Parochus monere debet sponsos, ne cohabitent ante benedictionem in templo suscipiendam. Fagnan. *in cap. vir. de secund. nupt. in* 4. juxta Concil. Triden. *l. c.*

239 Quæres, si sponsa fuit traducta ad domum viri, debebitne benedicere Parochus mulieris, vel Parochus viri? Respondetur, quod Parochus viri, quia mulier ad domum viri traducta efficitur de ejus foro. *L. cum quædam puella. ff. de jurisdict. omn. Jud.* ubi DD. *L. mulieres. C. de incol. lib.* 10. *L. fin. §. idem rescripserunt. ff. de municip. & de incol.* & fit parochiana ejusdem Ecclesiæ, cujus est maritus. Hostien. *in sum. tit. de Paroch. §. quis intelligatur. vers. sed & uxor.* Joan. de Anan. *in cap. fin. num.* 13. *de Paroch.* & definit esse Parochiana illius Parochi, in cujus Parochia ante traductionem morabatur. Fagnan. *in d. cap. vir. de secundis nupt. a num.* 13. *usque ad fin.*

SECTIO III.

De secundis nuptiis.

§. I.

De Benedictione secundarum nuptiarum.

240 Secundæ nuptiæ non sunt benedicendæ. *cap. fin.* 25. *dist. cap. videtur. de secundis nupt.* Cened. *ad Decretal. collect.* 49. Barb. *in cap. capellanum de secundis nupt.* & *de officio Parochi cap.* 21. *num.* 102. Bellarm. *de matrim. lib.* 2. *cap.* 9. P. Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 21. §. 3. *num.* 12. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 82. *nu.* 15. & qui benedictionem mulieri secundo nubenti impertiverit, ab officio & Beneficio suspendi debet, & a tali suspensione a Pontifice absolvi. Ratio est, quia aliás videretur, quasi Sacramentum hoc prima vice non fuisset collatum, & benedictio semel accepta durat, & conjux antea benedictus benedictionem communicat novo conjugi. Host. Jo. Andr. & Butr. *in cap. videtur. de secund. nupt.* Menoch. *de arbitr. cas.* 417. *num.* 7. & quia in secundis nuptiis deficit plena significatio Sacramenti, cum in eis non sit unica sponsa unius sponsi, ut contigit in conjugio Christi cum Ecclesia, & ideo non merentur eadem solemnitatem, ac primæ nuptiæ.

241 Neque refert, quod tam secundæ, quam primæ nuptiæ contineant Sacramentum Legis gratiæ, & ab Ecclesia approbatæ reperiantur. juxta *cap. penult. & ult. hoc tit.* ergo, si primæ benedicuntur ex præcepto Ecclesiæ juxta *cap. nostrates* 30. *quæst.* 5. & Conc. Trid. *sess.* 24. *de reform. matrim. cap.* 1. etiam secundæ benedici debeant, ne detur ansa credendi, in secundis nuptiis non contineri verum Sacramentum, uti blasphemavit Kemnitius apud Bellarm. *l. c. cap.* 9. Nam respondetur, quod quamvis secundæ nuptiæ contineant verum Sacramentum, & ab Ecclesia fuerint approbatæ, tamen non merentur omnem laudem & solemnitatem

pri-

primatum nuptiarum & ita ultra citatos tenent S. Thom. in 4. dist. 42. quæst. 3. art. 3. Covar. in 4. par. 2. cap. 8. §. 11. num. 2. Barb. de potest. Episc. alleg. 32. n. 184. Navar. in man. c. 25. n. 137. Sylvest. in verb. nuptiæ quæst. 2. Turrecrem. in c. fin. 31. quæst. 1. Gonzal. in 4. in cap. Capellanum. num. 9. de secund. nupt. P. Pirhing. lib. 4. tit. 21. §. 3. n. 13.

242 Porro nuptiæ secundæ non sunt benedicendæ, si sunt secundæ, tam ex parte viri, quam ex parte mulieris, vel ex parte mulieris tantum; si enim viduus contraheret secundum matrimonium cum Virgine, secundæ nuptiæ iterum benedicuntur; quia tunc aliquo modo salvatur significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia, etiam in ordine ad primas nuptias. Covar. in 4. par. 2. cap. 8. §. 11. num. 2. quem citat Pirhing. l. c. num. 14. quamvis contrarium teneat propter cap. vir. autem. de secund. nupt. in quo prohibetur benedictio secundarum nuptiarum, quamvis unus tantum ipsorum conjugum fuerit benedictus. Abb. & Fagnan. ll. cc. & Hostien. Joan. Andr. & Butr. mox supra citati.

243 Sed licebitne benedicere secundas nuptias, ubi talis viget consuetudo? Respondetur glos. in cap. vir. autem. in fin. Jo. Andr. ibidem numer. 7. Hostien. vers. benedict. & Abb. not. ult. tenere, ejusmodi consuetudinem non valere, nisi sciente Pontifice, & ex certa scientia eam approbante sit inducta: & talem consuetudinem Fagnan. in 4. cap. vir autem. de secundis nuptiis vocat corruptelam. sed hanc consuetudinem, etiam ignorante Pontifice, inductam defendit P. Pirhing. loc. cit. n. 18. argumento cap. fin. de consuetudine, ubi generaliter deciditur, consuetudinem rationabilem & legitime præscriptam habere vim abrogandi quamcumque Legem etiam Principe ignorante, cujus scientia ibi non requiritur, & citat pro se Sanz. & hanc sententiam tenent etiam Angelus. verb. nuptiæ n. 2. Covar. par. 2. in 4. c. 6. §. 10. n. 19. & plures alii apud eundem Sanz. de matr. lib. 7. disp. 82. n. 20.

§. II.

An mulier nubens infra annum luctus incurrat infamiam?

244 Mulier infra annum luctus nubens nullam incurrit infamiam. cap. qui Episcopus. 21. dist. 23. cap. fin. 26. cap. de his. 28. dist. cap. Euphemium. 2. quæst. 3. cap. de viduis. 12. 27. quæst. 2. cap. quomodo. cap. aperiantur. 31. cap. si dormierit. 13. cap. Deus. 31. quæst. 1. cap. fin. 32. quæst. 2. Anton. Augustin. in epit. Juris lib. 29. tit. 30. Bellarm. tom. 2. controv. lib. 2. de matrim. c. 9. Solorzanus. de Jure Ind. to. 2. lib. 3. cap. 22. Fragos. de regim. lib. 3. cap. 6. §. 4. Scipio Gentilis de secundis nupt. cap. 18. apud Gonzal. mox citandum. quamvis Solorzanus apud me id non dicat, saltem. l. c. quia secundæ nuptiæ de Jure Canonico legitimæ sunt, & non tantum ab Apostolo permissæ, sed etiam ab Ecclesia approbatæ in Conciliis, quæ refert Gonzal. in Decretal. lib. 4. tit. 21. in cap. cum secundum. de secundis nupt. ergo non debet infamiam sustinere Vidua, quæ intra annum luctus convolat ad secundas nuptias, quidquid in contrarium statuerit jus civile, quod attendi minime debet contra sacros Canones, qui saluti animarum consulere curant, & peccata evitare intendunt, quæ fuit ratio Concil. Turon. quod fuit celebratum anno 1448. Can. 3. prohibendi clamores & scampanatas, quæ in Germania in contemptum secundo nubentium fiebant.

245 Dices; Jus civile prohibens, ne Vidua intra annum luctus transeat ad secundas nuptias, congruit rationi naturali, pudori, & publicæ honestati: ergo observari debet etiam de Jure Canonico. certe, si hoc Viduis liceat, turbato sanguine seu semine, si Vidua gravida a Marito fuit relicta, incertum redditur, an proles sit primi, vel secundi mariti. L. liberorum. §. 1. ff. de his, qui notant. infam. Ita Mercerus lib. 2. opin. cap. 20. Cujac. lib. 21. observ. cap. 12. Præterea quia credi posset, ne Vidua transiens ad secunda vota adulterium perpetrasset, vel saltem cum secundo marito super secundis nuptiis vivente adhuc primo marito convenisset; aut conspirasset in necem illius: tum quia reverentia erga primum maritum valde læditur; & amici mariti contristantur propter ejusmodi nuptias, & commune votum est conjugum decedentium, ne conjux superstes ad secundas nuptias transeat, ne filii relicti patiantur novercale odium. Et quamvis aliqui ex Legistis velint, jus civile non esse abrogatum a Jure Canonico, quando abest periculum fœtus, vel turbationis sanguinis; tamen verum est, leges civiles in totum abrogatas esse, & utentes facultate a Jure & ab Apostolo concessa infamiæ notam incurrere non posse; quamvis verum quoque sit, quod Vidua, quæ dubia est, an sit gravida relicta a priori marito, cum secundo marito minime commisceri debeat, donec certo cognoscat, an gravida sit, vel non.

Sed quid dicendum est de aliis pœnis secundo nubentium. L. fin. C. de secund. nupt. & alii, quos refert Sanz. de matrim. lib. 7. disp. 87. num. 2. & 22. tenent, Leges civiles fuisse a Jure Canonico in totum abrogatas quoad omnes pœnas. tum quia Urban. & Innoc. intentio fuit, ne mulier rem licitam faciens cum approbatione Apostoli & Ecclesiæ, & jure suo utens; sustineret aliquam pœnam; quia operans secundum jus pœnam non meretur. L. Decuriones. C. ex quib. caus. infam. L. illud §. frans. ff. de V. S. & quod fit jure permittente, impune factum dicitur. L. Sancimus. C. de administr. tut. L. Gracchus. C. ad L. Jul. de adult. tum quia matrimonia debent esse libera, quæ libertas aufertur per ejusmodi Leges pœnales. cap. gemma. de sponsal. Alii vero censent solam infamiæ pœnam fuisse sublatam, cum de ea expresse Pontifices egerint. Ita Cin. in L. 1. C. de secundis nupt. Mancin. lib. 2. genial. cap. 140. Scipio Gentil. de secund. nupt. cap. 18. & alii apud Gonzalez. in 4. Decretal. cap. cum secundum de secundis nupt. num. 9. Vera tamen & communis sententia est, ut quæ mere sunt pœnæ, fuerint sublatæ, quæ vero præstationem continent & in favorem filiorum prioris matrimonii constitutæ sunt, adhuc obligent. Covar. par. 2. de matrim. cap. 3. §. 9. numer. 5. Fragosus de regim. Christiana Reipublica par. 3. lib. 3. disp. 6. §. 4. Christinæus to. 1. dec. 336. Metienzo. lib. 13. tit. 1. lib. 5. recopt. Valenzuela. cons. 13. num. 25. Cortul. lib. 3. miscell. cap. 1. n. 6. Barb. in cap. cum secundum de secundis nupt. Rota apud Peniam. dec. 166. num. 7. Gonzal. l. c. & probatur in cap. cum contra de pignor. Innoc. in cap. fin. de secund. nupt. Felin. in cap. Ecclesia Mariæ 56. de constit. quia tales pœnæ non sunt appositæ in odium matrimonii, sed favorem filiorum. Abb. in cap. fin. de secund. nupt. num. 3. vers. sed pœnæ appositæ & cap. ex parte. 67. de appell. ubi Pontifex matrem transeuntem ad secundas nuptias amisisse tutelam filiorum prioris matrimonii supponit, quæ tamen pœna a Jure civili inflicta est. L. fin. C. de secund. nupt. Scipio Gentil. l. c. Velasc. de privil. pauper. par. 2. quæst. 68. Marin. lib. 1. var. res. cap. 166. Sanz. de matrim. lib. 7. disp. 88. num. 10. Gonzal. l. c. Ita si maritus reliquit Uxori centum, si manserit in Viduitate, legatum amittit, si conditionem non adimplet. Auth. cui relictum C. de indict. Viduis. plura videri possunt apud Sanz l. c. disp. 87. Michelor. de fratribus. par. 3. cap. 13. num 166. Trentacinq. lib. 3. res. de matrim. res. 5. Fontanell. de pact. nupt. clauf. 5. gl. 8. par. 11. n. 7. Cyriac. contror. 135. num. 16. Gutierrez. de matrim. quæst. 108. Thes. for. quæst. lib. 1. quæst. 28. Surd. de alim. tit. 7. quæst. 52. Peregr. de Jure fisci. lib. 3. tit. 15. Mastril. dec. 212. & alii apud Gonzal. l. c. n. 9. circa fin. 246

§. III.

An transire volens ad secundas nuptias debeat esse certus de morte prioris Conjugis, & quomodo illius mors sit probanda?

In cap. Dominus. 2. de secundis nuptiis. prohibetur, 247
ne quis contrahat secundas nuptias, nisi habita prius certitudine de obitu conjugis, & quod is, qui post secundas nuptias dubitat, an sit mortuus primus conjux, debitum petere non possit, sed tantum reddere postulanti, & si priorem conjugem postmodum constiterit vivere, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem reverti tenetur. quod idem habetur in cap. in præsentia. 19. de sponsal. quia matrimonium semel legitime contractum inter Christianos, cum sit Sacramentum

tum

tum, non nisi morte dissolvitur. cap. 1. & 2. 32. quæst. 7. Abb. in d. cap. 2. de secundis nupt. n. 5. ubi etiam Alex. de Nevo, num. 6. & si Conjux monitus non vult redire ad priorem Conjugem, excommunicari debet a Judice Ecclesiastico, donec redeat. Farin. in prax. crim. part. 5. quæst. 140. n. 32. Pirhing. lib. 4. tit. 21, §. 1. n. 1, 2. 3. & 4.

248 Quomodo vero constare debeat de morte prioris conjugis, ut possit transire ad secunda vota, explicandum remanet.

249 Et primo non sufficit moralis probabilitas, sed est necessaria moralis certitudo juxta cap. in præsentia de sponsal. & capit. 2. de secundis nuptiis. Covar. in 4. Decretal. par. 2. cap. 7. §. 3. n. 3. Sanz. de matrim. lib. 2. disp. 46. n. 6. Pirhing. lib. 4. tit. 1. sect. 5. §. 2. ratio est, quia in actionibus humanis & rebus moralis certitudo sufficit, quia major vix haberi potest, & cum in contrahendo secundo matrimonio subsit periculum nullitatis illius, & præjudicii tertii, in abstinendo vero nullum adsit periculum, hoc debet præeligi, quamdiu certitudo mortis prioris conjugis non adest, ut peccati & adulterii periculum vitetur. Neque sufficit absentia diuturna prioris conjugis, quia per illam mors illius non redditur certa. uti respondit Clemens III. in d. cap in præsentia Episcopo Augustano, quamvis ultra septennium absit, & licet ab hostibus fuerit captus. videri etiam possunt Barb. in d. cap. in præsentia. ubi etiam Canisius. Pont. de matrim. lib. 7. cap. 53. Rota apud Penniam. decis. 599. Pennia dec. 517. n. 7. Gonzal. lib. 4. Decretal. tit. 1. cap. 19. Navar. in cap. si quis autem de pœnit. d. 7. Grotius de jure belli lib. 2. cap. 9. in notas ad §. 9. nam licet de jure civili captivitate unius ex conjugibus matrimonium dissolvatur, sicut alia quacumque servitute uni ex conjugibus contingente juxta L. 1. ff. de divort. L. si quis, ita stipulatur. ff. sol. matrim. tamen de jure Canonico hæc minime procedunt, quia jure Divino matrimonium continet indissolubilitatem, nisi per mortem naturalem, quæ ex diuturna absentia non præsumitur. Mascard. de probat. conclus. 1073. n. 1.

250 Difficultas ergo tota reducitur ad hoc, quomodo de morte prioris conjugis constare debeat, dubitari non potest ex dictis, quin requiratur certitudo moralis, sed quando habebitur hæc certitudo moralis? Sanz. de matrim. lib. 2. disp. 46. n. 7. Judicis arbitrio relinquendam censet, & ita Covar. Gutierrez. Menoch. apud Barb. l. c. Pont. vero lib. 7. de matrim. cap. 53. exigit unum testem de visu, & duos testes de publica voce & fama. Duos testes de visu esse necessarios defendit Borel. tom. 2. decisionum. tit. 2. ex num. 160. In hac ergo Doctorum & sententiarum discrepantia cum certa regula dari non possit hujus certitudinis moralis, ob circumstantias, quæ debent considerari, remotæ regionis, diuturnæ absentiæ, temporis belli, aut pestis grassantis in regione, ætatis gravis, & aliarum præsumptionum, ideo quæ ex variis Doctoribus collegimus, & communius recipiuntur, tradennus.

251 Dicendum ergo primo, quod mors contingens in loco vicino debeat concludenter probari, secus contingens in remotis; tunc enim sufficit fama publica adminiculata uno teste de visu, vel aliis conjecturis. Sanz. de matrim. lib. 2. disp. 46. Sylvest. in verb. matrimonium. quæst. 13. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 675. Mascard. de prob. conclus. 1070. Tusc. litt. M. conclus. 400. quia est difficilis probationis, præsertim in mari contingens, & ideo etiam levioribus probationibus probatur. Ciarlin. controv. for. cap. 130. num. 44. & 47. & circa ejus probationem multum intrat arbitrium judicis. Covar. de sponsal. par. 2. cap. 7. §. 3. n. 4. & non sufficit diuturna absentia etiam cum publica fama, nisi adsint adminicula.

252 Dicendum 2. quod mors primi mariti, ut possint contrahi secundæ nuptiæ, debeat plene probari, quia agitur de gravi præjudicio tertii. Abb. in cap. quoniam frequenter. §. si autem, ut lite non contest. n. 12. Farin. de delict. carnis quæst. 140. num. 59. Ut vero secundo contrahens excusetur a peccato, sufficit verisimilis, & præsumptiva probatio. Anchar. in cap. in præsentia. de sponsal. Et ad effectum contrahendi secundas nuptias probatur primo per certum nuntium, secundo ex præsumptionibus & conjecturis violentis. Sanz. de matrim. lib. 2. disp. 46. Bonac. de matrim. quæst. 3. p. 10. Diana par. 3. tract. 4. res. 214. Item per literas Officialis belli, vel Ducis, sub quo ipse militabat, vel Commilitonum, & non sufficit fama. Abb. in d. cap. in præsentia. de sponsal. quia SS. Canones requirunt certum nuntium, qualis non est fama, nisi agatur de probanda morte in loco remoto. Farin. l. c. Neque testes de credulitate, nisi credulitatis bonam causam afferant; uti quia viderunt illum congredi cum hostibus, & amplius non redeuntem; nam tunc diceretur probata mors. Farin. l. c. ubi Canonistæ. Neque probatur plene per nuntium destinatum a conjuge ad percunctandam mortem conjugis, sed ex qualitate personæ, & circumstantiis arbitrandum est, quanta illi fides sit adhibenda. Probatur tamen, cum fuit visus in navi, & ejusdem navis submersio. Abb. in d. cap. in præsentia. de sponsal. & DD. apud Farin. l. c. Ad secundo nubendum probatur etiam per unum testem de visu plene. Hostien. & Abb. in d. cap. in præsentia. Boer. dec. 288. Farin. l. c. dummodo testis sit alias idoneus, & alia concurrant adminicula. Ciarlin. c. 130. videri etiam potest. Pirhing. lib. 4. tit. 1. sect. 5. §. 2. n. 134. & 135. Laym. lib. 5. tract. 10. par. 3. c. 3. n. 1. §. sed facilis. Tamburin. de matrim. tract. 1. cap. 10. lib. 8. Gobat. de impedim. matrim. cas. 14. n. 308.

Dicitur ergo haberi certus nuntius in ordine ad dandam licentiam convolandi ad secundas nuptias, si probetur mors per duos testes de visu, quamvis essent consanguinei, in qua materia dicuntur testes de viso etiam illi, qui interfuerunt exequiis, aut trigesimo, quamvis non viderint cadaver. Mascard. de prob. conclus. 175. Item ex fide Parochi testantis, conjugem illum a se fuisse sepultum. Tambur. l. c. Item, si cum fama & testibus de auditu junguntur aliæ conjecturæ, & præsumptiones non levis momenti. Item si cum teste de visu junguntur alia adminicula, præsertim, si propter distantiam haberi nequit major certitudo. Fama vero debet probari per duos testes omni exceptione majores, qui deponant, se audivisse a fide dignis, & quæ fulciatur causa rationabili, ex qua orta est, & testes dicant, se audivisse a majore parte populi, nominando illos, a quibus audierunt. & fama orta est, vel saltem a septem testibus nominandis; tunc enim non erit necesse probare, unde fama ortum habuerit. Sanz. de matrim. d. lib. 2. disp. 46. Mascard. de prob. conclus. 1074. Bonac. de matrim. quæst. 3. p. 10. Diana part. 3. tract. 4. res. 214. Ciarlin. controv. for. libr. 2. capit. 130. per totam. 253

Si vero duo contraxerunt matrimonium bona fide existimantes, priorem conjugem fuisse mortuum, ex conjecturis, indiciis, & testimoniis valde probabilibus, & quæ a Canonistis, Theologis, vel aliis prudentibus habebantur pro sufficientibus, sine tamen certitudine morali, non debent ab Ordinario separari. cap. cum per bellicam. 34. quæst. 1. secus si mala fide, ne ex suo delicto commodum sentiant. Gobat. de imped. matrim. cas. 14. & 307. Pirhing. l. c. 254

Superest videre, quomodo sint examinandi testes, qui deponunt super morte prioris Conjugis. Moniti ergo super importantia juramenti fient interrogatoria, quæ sequuntur. 255

Primo, an cognoscant N. & N. a quanto tempore, & qua occasione?

Secundo, an dictus N. sit vivus, vel mortuus, & si est mortuus, ubi fuerit mortuus, ex quo morbo, & a quanto tempore? Et in causa scientiæ.

Tertio ubi dictus N. fuerit sepultus, in qua Ecclesia, sive Parochia, & quibus præsentibus, an Parocho, vel Capellano comitantibus. Et in causa scientiæ.

Et tunc, si fieri potest, erit procuranda fides Parochi de morte &c. & legalizata ab Ordinario, ut supra. Sin minus, poterit stari depositioni testium.

Pro testibus vero in hac materia poterunt recipi potius consanguinei, quam extranei, quia præsumuntur magis informati, & sic cives potius, quam forenses.

§. IV.

§. IV.

De bimestri, quod habent sponsi post matrimonium ratum non consummatum ad ingrediendam Religionem.

256 Dicendum, sponsos habere tempus bimestre ad deliberandum de ingressu in Religionem. juxta *cap. ex publico. de conversione conjugatorum*. Ita Antonell. *de tempore legali lib. 3. de mensib. cap. 6.* Pax Jord. *elucubrat. var. lib. 10. tit. 12. numer. 67.* Fagnan. *in 2. par. tertii decretal. cap. ex publico de convers. conjugatorum.* Sanz. *de matrim. lib. 2. disp. 24. n. 15.* P. Tambur. *lib. 8. de matrim. tract. 5. c. 6. §. 3.*

257 Et quamvis olim magna fuerit controversia inter Doctores, an terminus duorum mensium assignetur conjugi ad profitendum, an ad ingrediendum, & in tres classes se diviserint. Prima, quæ fuit Innoc. *in d. cap. ex publico. in verb. Duorum.* Anchatan. *eodem tit. n. 4.* ubi etiam Abb. *n. 11.* Joan. Andr. *in cap. quæ contrar. n. 12. vers. sed dices. de R. J. in 6.* Gemin. *in cap. fin. n. 8.* & ibi Præpositus *num. 455. dist.* & aliorum, qui defendebant, hunc terminum dari sponsæ non ad deliberandum, sed ad ingrediendum & profitendum, eo quod transitus ad religionem debeat intelligi cum effectu, alias non esset sufficienter provisum sponso, qui non posset transire ad alias nuptias, nisi sponsa profitente. Secunda classis Hostien. *in d. cap. ex publico.* ubi Ant. de Butrio. *n. 12.* S. Antonin. *3. par. tit. 1. cap. 21. §. 1.* Sanz. *de matrim. lib. 2. disp. 24. n. 4.* qui volebant hunc terminum esse ad deliberandum; eo quod sponsa cogi non possit ad profitendum intra duos menses, eo quod terminus ad probandam Religionem sine urgenti causa arctari non posset a Judice. Tertia illorum, qui distinguebant, aut sponsa vult transire ad Religionem sine licentia sponsi, & non habet tempus probationis, nisi duorum mensium. aut transit de illius voluntate, & sponsus tenetur expectare integrum annum probationis, quia videtur consensisse, quod habeat tempus ordinarium. juxta *gl. in cap. desponsatam 27. quæst. 2.* Goffred. *in cap. consulti. de Regular.* Quas conciliare satagit Fagnan. *l. c. in 2. par. 3. Decretal. in cap. ex publico. de convers. conjugat.* distinguendo inter Ordines mendicantium, & non mendicantium, & si sponsa vult ingredi Ordinem mendicantium, habebit annum integrum ad profitendum, sive alter consenserit ingressui, sive non. & ita procedit sententia Hostiensis, & sequacium; quia annus probationis datus mendicantibus de Jure restringi non potest. juxta *cap. non solum de Regular. in 6.* si vero velit transire ad Ordinem non mendicantium, si manens in sæculo non consensit ingressui, procedit sententia Innoc. quia tam sponsa ingrediendo Ordinem non mendicantium tenebitur intra duos menses aut profiteri in Religione, aut ad conjugem redire, quia cum voluerit ingredi Religionem non mendicantium, & Religio illam recipere sponso contradicente, censetur uterque renunciasse anno probationis, tam suscipiens, quam suscepta; quod de jure utique fieri poterat in Ordine non mendicantium. juxta *cap. ad Apostolicam. & cap. statuimus. de Regular. & cap. non solum eodem titulo in 6.*

258 Sed has lites diremit Concil. Triden. *sess. 25. de Regular. cap. 15. & 22.* post quod in nulla Religione tam mendicantium, quam non mendicantium valet facta professio ante annum probationis perfectum, uti etiam declaravit S. Congreg. cui anno renuntiari amplius non potest propter decretum irritans, quod habet Concilii dispositio juxta *cap. dilecto. circa finem. vers. nisi forte de preben.* ubi gl. & Hostien. *n. 24.* & Abb. *in num. 24.* gl. *in cap. dispendia vers. processus. de rescript. in 6.* Gabriel. *commun. conclus. lib. 6. de claus. conclus. 3. num. 18.* Pont. *de matrim. de dissolut. vincul. & divort. cap. 9. n. 2.* qui refert declarat. S. Congreg. quamvis non improbabiliter dicant alii, quos citat. Sanz. *l. c.* per Trid. non fuisse abrogatum *cap. ex publico.* quare post Concil. sive maritus consentiat ingressui, sive contradicat, uxor habebit annum integrum ad probandam Religionem. Pont. *de matrim. tit. de dissolut. vincul. & divort. c. 9. n. 2. vers. idque hodie multo magis:* qui citat duas declarationes S. Congreg. Fagn. *l. c. num. 25.*

259 Sed quomodo erit computandum bimestre? Pontius. *l. c.* Pax Jord. *lib. 10. tit. 12.* P. Tambur. *lib. 8. de matrim. tract. 5. cap. 6. §. 3. num. 1.* Sanz. *de matrim. d. disp. 24. num. 21.* sentiunt, computandum a die contracti matrimonii, nisi Judex præscripserit terminum a tempore dati termini. Castropal. *de sponsal. disp. 3. par. 2. §. 5.* uti etiam limitat Pax Jord. & Sanz. *ll. cc.* sed Fagnan. *in 2. par. tertii Decret. in cap. ex pubblico de convers. conjug. n. 26.* tenet contra Pont. terminum esse computandum a die præfixionis a Judice factæ. juxta gl. *hic. in verb. infra duorum*, & Hostien. *num. 3.* Cardinal. *quæst. 7.* quia textus mandat Episcopo, ut recipiat ab uxore sufficientem cautionem, quod infra duos menses, vel, ad Religionem transibit, vel ad conjugem redibit, ergo cum Canon prærequirat ministerium hominis, non potest currere terminus ipso jure a die celebrati matrimonii, sed a die præfixi termini ab homine, argumento. *L. quamdiu. 2. ff. de acquir. hered.* uti argumentatur Fagnan. *l. c. n. 26. & in cap. cum sit ars. n. 45. & 46. de ætate & qualit.* & testatur de communi Canonistarum.

260 Quæres 1. An bimestre concessum sponsis in *d. cap. ex publico*, sit ita præcisum, ut Judex nec possit prorogare, nec coarctare, vel sit arbitrarium? Respondetur, esse arbitrarium, & posse a Judice ex causa cognita restringi vel prorogari, quia quamvis terminus, quando datur a Jure, sine hominis ministerio, non possit a Judice mutari, cum Judex subsit legi; secus tamen dicendum est, quando datur a Jure terminus hominis ministerio, ut fit in nostro casu, in quo mandatur Judici, ut designet. Dyn. *in regula Indultum. 17. n. 14. de R. J. in 6.* gl. *in d. cap. ex publico.* ubi Abb. *n. 11.* Card. *quæst. 5.* Brunell. *de sponsal. conclus. 30. n. 2.* & alii apud Sanz. *l. c. n. 12.*

261 Quæres 2. An sponsa per vim carnaliter cognita intra bimestre adhuc possit transire ad Religionem? Hostien. *in sum. hoc tit. §. & utrum possit exire. vers. quid si virgo:* tenet, quod sit restituenda marito, eo quod ille sponsam carnaliter cognoscendo usus fuerit jure suo; juxta *cap. cum Ecclesia Vulterana de elect.* quia matrimonium fuit consummatum & effecta una caro, & ex quo fuit cognita, præsumitur consensisse. *cap. ad Apostolicam & cap. si Paulus 22. quæst. 5. cap. insuper. qui matrim. accus. poss.* Et licet *cap. 1. 32. quæst. 5.* talem haberi perinde, ac si non fuisset cognita, dicatur, tamen hoc intelligitur quoad reatum peccati, & animæ salvationem, juxta eundem Host. Joan. de Anchoran. *in sum. hoc tit. §. quid si virgo*, & Henricus Boich dicens, hoc verius videri *in cap. uxoratus. n. 3. eodem.* Sylvest. *in verb. Luxuria quæst. 6. n. 6.* Bald. *in cap. penult. de prob. n. 8. de probat.* & ita multi alii, quos citat Fagnan. *l. c. n. 30.*

262 At Joan. Andr. *in reg. quæ contra jus. de R. J. in 6.* tenet, vi oppressam posse ingredi Religionam invito sponso, ne delinquens sit melioris conditionis, quam non delinquens. *cap. eum. qui de preb. in 6. L. non fraudantur. §. nemo. ff. de R. J.* & gl. *in cap. si Evangelica 55. dist.* ubi Archid. *n. 6.* Gemin. *n. 7. & 8.* Præpos. *n. 4.* & Ant. de Butrio *in cap. cit. n. 3.* ubi Abb. *n. 9.* & Joan. de Anan. *n. 4.* Felin. *in cap. causam quæ. n. 4. de probat.* Angel. *in verb. matrimonium 3. n. 7.* Sylvest. *in verb. divortium. quæst. 5.* & alii apud Fagnan. *l. c. num. 28. & 29.* eo quod tunc corrupta violenter amittat virginitatem, sed non ejus beneficium, quantum ad Deum.

263 Fagnanus tamen. *l. c. n. 33.* distinguendo procedit, quod aut sponsa non dicit, se velle ad Religionem transire, aut de ingressu deliberare, sed tantum simpliciter non vult matrimonium consummare, vel aliam causam allegat, quam transitus ad Religionem, quo casu, si adhibitis aliis diligentiis non potest disponere ad consummandum, sine peccato illam corrumpit, quia utitur jure suo. S. Tho. *2. 2. quæst. 154. art. 7. ad 4.* Sylvest. *in verb. luxuria. num. 6. vers. dicit. tamen.* quia alias non adhibens alias diligentias peccaret sponsus vim inferendo. Ratio est, quia conjux non allegans suum privilegium, perinde est, ac si non haberet, quia exceptio non prodest, nisi opponatur. Bart. *in L. cum qui ita. n. 4. vers. moveo. ff. de V. O.* Bald. *in L. unica. num. 24. C. de raptu Virgin.* Vel sponsa marito petenti debitum allegat suum privilegium deliberandi, sed lapsum est bimestre, vel aliud tempus arbitrarium, quod con-

conjugi volenti transire ad Religionem fuit assignatum; & etiam tunc potest maritus cogere sponsam & uxorem suam ad consummandum, & recusantem vi deflorare. vel sponsa excipit, se velle Religionem ingredi, & nondum est elapsum duorum mensium, vel aliud arbitratium, aut si est ingressa, nondum effluxit annus probationis, & tunc si sponsus corrumpit per vim sponsam, delinquit privando sponsam jure suo. *cap. conjuges.* 27. *q.* 1. & privando privilegio Virginitatis. Item petendo plus causa, vel tempore juxta *cap. un. de plus petit.* & fit sacrilegus ac excommunicatus opprimendo Religiosam, licet nondum professam. *cap. Religioso. de sententia excommunicationis in* 6. & est excommunicandus, quia impedit Religionis, & castitatis propositum. *cap. fin.* 32. *quæst.* 2. *cap. multos. dist.* 54. & quia in propria causa jus sibi dicit contra *cap. placuit.* 16. *quæst.* 6. & quia facit contra *Legem unic. C. de raptor. Virg.* quæ prohibet, ne quis rapiat sponsam propriam, & ideo ne sit melioris conditionis delinquens, quam non delinquens, & ex delicto suo fructum reportet, & indirecte consequatur, quod directe non potest, contra id, quod disponitur *in cap. una. de procurat. & cap. cum quid una. A. J. in* 6. & copula non nocet sponsæ, quo minus possit ingredi Religionem, utpote injuste extorta, & quod per vim fuit factum, habetur pro non facto. Dummodo sponsa fuerit corrupta per coactionem præcisam & absolute, & non tantum per coactionem conditionalem aut per metum; tum quia per copulam involuntariam non repræsentatur unio Christi cum Ecclesia, & ita non dicitur matrimonium consummatum, quia ad consummationem requiritur consensus animorum, & matrimonialis causa. Vide Judex.

M E D I C U S.

Praxis Medicorum.

1 Medicus non tenetur gratis, sed potest condigna mercede posita mederi Harprecht *ad institut. disp.* 12. *in supplem. litt. H.* quia nemo suis stipendiis militare cogitur, præsertim divitibus. gl. *in cap.* 1. *vers. inferas.* 83. *dist.* Specul. *in rubr. de salario.* §. *postremo loco* 4. *n.* 2. Sicut etiam Jurisconsultus consilium & patrocinium licite vendere potest. *Can. non licet.* 69. 11. *quæst.* 3. Ripa *in tract. de peste. cap. de remed. ad curan. pestem. num.* 4. Lim. in pauperibus, quibus gratis mederi tenetur. gl. & Præpositus. *in cap.* 1. *dist.* 83. *& cap. non satis* 14. *dist.* 86. Gail. *libr.* 1. *obs.* 43. *numer.* 13. etiamsi ægrotus medicinas prohibuerit, quia etiam invitus curari potest. Glos. *in cap.* 1. *dist.* 83. verb. inferas.

2 Medicus ante omnia debet ægrotum invitare ad pœnitentiam, & implorandum auxilium Christi. *cap. cum infirmitas.* 13. *de pœnit & remiss.* quia Medicus in sua promotione ultra professionem fidei tenetur jurare in manibus Episcopi vel Rectoris, quod velit observare constitutionem Pii V. qua cavetur, ne tertium diem ægrotum visitet, nisi per attestationem Confessarii ipsi constet de confessione infirmi, nisi Confessarius ea causa tempus prolongaverit. Et si Medicus hanc constitutionem non servat, ultra perjurium incidit in excommunicationem ipso facto. Et quamvis multi existiment, id procedere duntaxat in morbo periculoso; tamen alii tutius tenent habere locum in omni morbo lectum expetente, dempta podagra. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 91. Sufficit tamen, si moneat per alios. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 93.

3 Medicus Judæus non est adhibendus a Christianis, quia mortem appetere videtur, qui a Judæo sanitatem exquirit, cum sine ausilio Christi se sanum fieri posse credat, *cap. quia.* 26. *quæst.* 2. *cap. licet universis.* 23. *de testib.* & adhibens Christianus excommunicatur. *cap. nullus.* 28. *quæst.* 1. Barb. *lib.* 11. *cap.* 17. *axiom.* 3.

4 Medicus conductus ad annum sub certo salario, potest exigere salarium conventum, quamvis eo anno nullus fuerit infirmus, ut dictum est de Doctore, Advocato. &c. Vide Doctor.

5 Cum infirmo non potest dispensare in jejunio, sed tantum declarare, quod causa sit sufficiens. DD. apud Dianam *part.* 10. *tract.* 13. *res.* 27. quia dispensatio est actus jurisdictionis, cujus est omnino incapax Medicus.

In sua arte non potest uti opinione probabili relicta probabiliore circa medicamenta, Bonac. *de LL. disp.* 2. *quæst.* 4. *p.* 4. Diana *par.* 5. *tract.* 3. *res.* 132. apud quem alii. & contraria sententia fuit damnata a SS. Mem. Innoc. XI. 6

Qui ad regulas artis etiam cum incisione vel adustione medetur, non est irregularis, quamvis sequatur mors, nisi sequatur culpa ipsius Medici. Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 4. *p.* 5. 7

Medici sunt, & dicuntur Nobiles. Tiraquell. *de nobilitate cap.* 34. Tranchedin. *ut infra. Paschal. de patr. pot. par.* 2. *cap* 5. *numer,* 71. & Medicorum nomine veniunt etiam Chirurgi. *L. qua actione.* §. *fin. ff. ad L. A.* Gregor. Tolos. *Syntagm. Juris. par.* 2. *lib.* 18. *cap.* 25. Ripa *in L. ex facto.* §. *si quis rogatus ff. ad Trebell.* Franeus *dec.* 564. *num.* 1. Caranna *de partu. cap.* 19. *n.* 8. Zachias *quæst. Medicolegal. lib.* 6. *tit.* 1. *quæst.* 1. Tranchedin. *cons.* 76. *n.* 1. quia medicina dividitur in Dieticam, Pharmaceuticam, & chirurgiam. Polid. Virgil. *de invent. rer. lib.* 1. *cap.* 2. Franisc. Patritius. *de instit. Reipublica lib.* 2. *tit.* 3. Ludov. Septal. *in animadvers. & curat. medicinæ. lib.* 8. *in princ.* & primis hominibus pro medicina erat duntaxat chirurgia, Caranza. *l. c.* & alii apud Tranchedin. *l. c. n.* 3. & 4. Et medicus perfectus non est, qui non dedit operam chirurgiæ. Roder. a Castr. *de medic. polit. lib.* 2. *cap.* 3. Septal. *in d. lib.* 8. Tranchedin. *l. c. n.* 18. 8

Medicinæ studium est prohibitum Clericis, sicut & Legum. *cap. super specula. Ne Clerici vel Monachi.* Pacian. *alleg. civil. & Canon.* 25. *n.* 7. & 8. qui tamen, si medicinæ studuerunt ante Clericatum, non prohibentur medicinam alios docere. Fagnan. *in cap cum magnopere. Ne Clerici. vel Monachi. n.* 9. Pacian. *l. c. n.* 7. qui citat etiam Barb. 9

Medici, seu Chirurgi referentes vulnus non esse mortale, non faciunt solam conjecturam, sed veram probationem. Bald. *cons.* 328. & *cons.* 137. *n.* 2. *vol.* 2. Bart. *in L. si in rixa.* 17. *n.* 12. *ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Menoch. *de arbitr. cas.* 275. *n.* 11. Cyriac. *controv.* 394. *num.* 8. 11. & *seq.* Socin. sen. *cons.* 178. & quamvis de Jure de vulnere an sit mortale, attestari deberent saltem duo Medici, tamen de consuetudine sufficit relatio unius. Cason. *in suis tract. crimin. cap.* 2. *num.* 6. Neque est necesse, quod talis sit Doctor, sed sufficit, quod sit de arte, & solitus exercere professionem, & reputetur practicus per salubres curationes. Bald. *l. c.* Carer. *in pract crim.* §. *coria. n.* 328. Blanc. *in pract. crimin. in sectione. His sic præmissis sub num.* 83. Gail. *lib.* 2. *obs.* 111. *num.* 12. & Cyriac. *l. c. num.* 19. Conciol. *res. crim. fol.* 132. *num.* 6. *in verb. Corpus delicti. res* 5. Clar. *in* §. *homicidium. num.* 43. Gomez. *var. res. to.* 3. *cap.* 3. *n.* 28. Mascard. *de prob. conclus.* 653. Farin. *de homicid. quæst.* 127. *n.* 101. Pajatel. *exped.* 82. *n.* 116. 10

M E L I O R A M E N T A.

Praxis Melioramentorum.

Melioratio in genere dicitur, & est augmentum bonorum mutata eorundem qualitate. Berous. *cons.* 89. *n.* 35. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *quæst.* 39. *n.* 500. Natta *cons.* 601. Jo. Garz. *de expen. & meliorationibus. cap.* 1. *n.* 8. & quæ rem meliorem faciunt, deteriorem esse non sinunt. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 109. 1

Melioranss rem, habet jus in re retentionis, donec pro illis sibi fuerit satisfactum, quamvis Dominus rei offerret cautionem etiam fidejussoriam. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *toto n.* 50 Tiraquell. *de retrac. conventionali* §. 7. *gl.* 1. *num.* 13. contra Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. capit.* 91. & Negus. *d. pignor.* 4. *part. princip.* Dummodo melioramenta sint necessaria, vel utilia, & non tantum voluptuosa, quæ autem talia sint, vide Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 109. 110. *usque ad* 114. & Rotam apud Merlin. *dec.* 297. ubi qualiter taxentur. *dec.* 546. ubi necessariæ dicuntur, quæ fiunt propter impendendi necessitatem, ne res vel pereat, vel deterior fiat. *L. impensæ. ff. de V. S.* uti si vetus ædificium instauretur, aggeres fiant apud flumina, flumen avertatur, in arborum demortuarum locum aliæ arbores subrogentur, & similia uti *in L.* 1. & 2. & *in L. impensa necessaria. ff. de impens. in reb. dotal. fact.* & ibi Bart. 2

Bam Peregr. *de fideicom, art,* 50. *n.* 6. Et in melioramentis non attenditur, quid impensum sit, sed quid melioratum, & solum recuperatur, quod fuit vere impensum, non vero id, quod fuit inutiliter erogatum, & ex quo res non fuit facta melior, vel pretiosior. *L. in fundo. vers. & si plus, ff. de rei vendic.* Castr. *cons.* 270. *lib.* 2. Capic. *dec.* 93. *num.* 9. Thes. *dec.* 251. *n.* 1. Jos. Ludovis. *dec. Perus.* 58. *num.* 15. Laderch. *cons.* 144. *n.* 3. & Giurba *ad consuet. Messan. cap.* 15. *gl.* 12. *par.* 2, *num.* 5. Rota coram Seraph. *dec.* 898. & post Statil. *de salv. interd. dec.* 650. *num.* 2. *par.* 2. Merlin. *l. c. dec.* 546. *num.* 1. *& seq.* Lim. si melioramenta fuerunt liquidata, quia tunc admittitur cautio, & res debet restitui. Bich. *dec.* 131. *num.* 25. *& dec.* 161. *num.* 32. *& dec.* 179.

3 Melioramenta debent æstimari secundum aliquos, & restitui secundum æstimationem præsentis temporis, si æstimatio est major quam expensæ factæ a meliorante. Sed secundum Merlin. *l. c. n.* 1. *&* 2. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 65. *&* 93. *& lib.* 11. *c.* 23. Tranchedin. *cons.* 8. Bichium *dec.* 564. *n.* 22. *&* 24. ubi Rota, eatenus debentur, quatenus fuit expensum.

4 Melioramenta facta in re Ecclesiastica nulliter vendita, si sunt necessaria, vel utilia, pertinent ad emptorem, & compensantur cum fructibus mala fide perceptis. Capon. *discept. for.* 356. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 63. Garz. *de expen. cap.* 18. Et facta in re hypothecata a debitore, veniunt in hypotheca. Merlin. *de pign. lib.* 2. *tit.* 2. *quæst.* 69. secus si fuerunt facta a tertio.

5 Facta a Feudatario in re feudali, ab eodem retinentur, & repetuntur. Clarus. *in §. feudum. quæst.* 88. Jo. Garz. *de expen. & meliorat. cap.* 12. *n.* 85. compensantur cum fructibus a die litis. Rota apud Rubeum. *par.* 3. *dec.* 547. *n.* 22. Costa *de port. rata. quæst.* 134. Peregr. *de fideic. art.* 50. *n.* 29. *&* 30. & quod facta post inhibitionem, licet essent utilia, non debeantur, vide apud Bich. *dec.* 129. *a n.* 24. Fachin. *lib.* 7. *contrav. Jur. cap.* 65. Idem dic de emphyteuta & colono. Garz. *de expen. cap.* 15. *per totum*, vide supra in verb. *emphyteusis, a num.* 97.

6 Facta a filiofam. existente sub patria potestate præsumuntur facta de peculio profectitio, si non constat, acquisivisse de proprio, & ita ipso jure patri acquisita censentur; quamvis filius haberet aliquam artem, nisi constet, quod ex ea acquisiverit pecuniam, quas impendere posset in meliorationibus. Rota apud Bich. *dec.* 199. *n.* 6. *&* 7. Corduh. *in L. si quis a liber. §. sed si filiis. num.* 136. *C. de liber. agnosc.* Petrus de Ubald. *de duob. fratrib. par.* 3. *quæst.* 14. *n.* 17. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 50. *n.* 1. & si a Patre fuerunt fideicommisso subjecta, ac filius consensit, tunc videtur filius agnovisse dominium melioramentorum spectare ad patrem, vel juri suo renunciasse. Bich. *l. c. n.* 8. *L. sicuti. §. venditionis. ff. quib. mod. pign. & hypoth. solv.* Jas. *in L. cum proponas* 1. *n.* 11. *C. de pact.* Menoch. *cons.* 58. *n.* 24. Surd. *cons.* 124. *n.* 25. Honded. *cons.* 33. *lib.* 1. *n.* 20.

7 Facta in domo pro ampliatione & melioratione commoditatis habitantium tanquam non necessaria non debentur. Rota *l. c. num.* 9. Castr. *in L. ex duobus.* 28. *n.* 1. *&* 2. *ff. de negot. gest.* & si fuerunt facta in domo paterna ab uno ex fratribus possidentibus in communi, quamvis domus sit effecta melior, non debentur, si pro eorum habitatione sufficiebat domus in statu antiquo. Bich. ibidem, *numer.* 10. Curt. jun. *cons.* 165. *num.* 14. *vers. præterea.* Peregr. *cons.* 42. *num.* 16. *lib.* 1. *& de fideic. art.* 50. *num.* 54. Rota *dec.* 116. *num.* 40. *& seq. par.* 6. *recent.* & Menoch. *de arbitr. in addit. ad cas.* 238. *a n.* 74. vide etiam Garz. *de expen. cap.* 19. *a n.* 6.

8 Facta in re aliena statim cedunt Domino rei. Rota apud Bich. *dec.* 406. *n.* 35. *&* 40. quia est impossibile, quod in eadem re sint duo Domini, fabro murario vero manet simplex creditum. Idem. *n.* 43.

9 Facta bona fide in bonis fideicommisso subjectis, si sunt utilia, debentur melioranti a fideicommissario bona vindicante, vel immissionem petente. Bich. *dec.* 199. *num.* 32. Marescot. *var. res. lib.* 2. *res.* 114. *n.* 6. Rota *dec.* 64. *n.* 1. *par.* 4. *recent.* nisi sint valde excedentia, & fideicommissarius sit pauper, qui non possit illa restituere, nisi careat eadem re; quia tunc detracto valore rei, quod supercst, cedit melioranti, & fideicommissarius consequitur veram rei æstimationem. Bich. *d. dec.* 199. *n.* 32. *&* 39. *& dec.* 115. *n.* 28. Et si melioramenta facta in bonis fideicommissi consistunt in reparationibus, & reaptationibus, non debentur. Bich. *dec.* 564. *num.* 42.

10 Facta in Capella aliqua, non debentur, quia censentur ei donata, & facta pro salute animæ meliorantis. Rota apud Bich. *dec.* 374. *num.* 11. Costa *de port. rata quæst.* 53. *n.* 9. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst.* 17. *n.* 6. Surd. *cons.* 333. *n.* 39.

11 Facta a marito in bonis uxoris, vel dotalibus debentur. Garz. *de expensis & melioramen. cap.* 13. & non tantum debentur marito, sed etiam ejus hæredibus, quamvis jus retentionis in illis propterea maritus non habeat, sed tantum in restitutione dotis, minuendo dotem, & tanto minus solvendo, quanto magis expensum fuit, neque compensat fructus cum expensis. Garz. *l. c. num.* 57. *&* 58. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 8. *n.* 4. Tiraquell. *de retract. convent. §.* 7. *gl.* 1. *n.* 14. Afflict. *dec.* 87. *n.* 6. Abb. & Bald. *in cap. gravis. de restit. spol.*

12 Facta a Tutore, Curatore, & Administratore debentur. Garz. *de expens. cap.* 20. *n.* 7. & expensæ propterea factæ, quamvis res melioratæ perierint, dummodo a principio fuerint utiliter factæ. *L. plane ff. de petit. hered.* & Garz. *de expen. c.* 20. *n.* 20.

13 Melioramenta, ut dicantur utilia, requiritur probatio antiqui status, ut appareat, quid fuerit melioratum, vel non, quid impensum, & quod minus est, refici debeat, sive melioramenta facta sint a non Domino, sive ab habente Dominium revocabile. Bich. *dec.* 199. *num.* 12. *&* 13. Seraph. *dec.* 898. *num.* 6. ubi in reficiendo valore melioramentorum attendi semper debet, quod minus est, ut si plus impensum sit, & minus melioratum attenditur, quod melioratum est, & si plus fuit melioratum & minus impensum, restituitur, quod fuit impensum. Abb. *in capit.* 1. *de restit. in integr.* Curt. jun. *cons.* 144. *numer.* 7. *lib.* 2. Alciat. *cons.* 186. *num.* 7. & melioramenta sunt æstimanda habita ratione temporis, quo restituuntur bona. Bart. *in L. domus ff. de leg.* 1. Neguis. *de pign. in* 4. *memb.* 5. *par. princ. n.* 12. Seraph. *l. c. n.* 2. Buratt. *dec.* 834. *num.* 11. Peregr. *de fideic. art.* 50. *num.* 71. Molina *de contract. disp.* 463. *n.* 11. Rota post Statil. *de salv. interd. dec.* 399. *n.* 47. *par.* 5. *recent.*

14 Melioramenta utilia reficienda non sunt propter malam fidem meliorantis tempore meliorationis. Bich. *l. c.* juxta *L. domum. C. de rei vendic.* Barb. *in L. divortio. ff. sol. matrim. part.* 1. *§. fin. num.* 76. *vers. illud.* sane Seraph. *dec.* 898. *num.* 3. & mala fides præsumitur, & desumitur, quod meliorans sciens prohibitionem alienationis emerit. *L. fin. §. emptor. C. commun. de leg.* Peregrin. *de fideicomm. art.* 50. *num.* 29. Costa *de port. rata. quæst.* 81. *num.* 6. Surd. *cons.* 115. *num.* 16. Vinc. de Franch. *dec.* 110. *num.* 8. Præterea mala fides probatur, si melioranti fuit inhibitum, ne quid in re innovaret. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 20. *limit.* 29. *num.* 4. *& declar.* 2. *sub numer.* 40. Imo ad impediendum novum opus sufficit denuntiatio extrajudicialis. *L.* 1. *§. nuntiatio. ff. de nov. oper. nunt.* nisi ratione legitime excusetur a mala fide, sermo est de melioratione facta in re fideicommissaria. Fusar. *de substit. quæst.* 669.

15 Melioramenta censentur utilia, quoties appareat, quod fructus rei fuerint aucti. *L. vel si vites. L. impensæ ff. de impens. in reb. dotal. fact. L. impensa. ff. de V. S.* Rota *dec.* 650. *num.* 4. *par.* 2. *recent.* In re vero Ecclesiastica nec utilia nec necessaria esse præsumuntur, si Ordinarius, ne illa fierent, inhibuit, qui Ecclesiæ utilitati, & necessitati consulere tenetur. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 7. *de ref.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 64. *num.* 8. & ita, qui meliorat post inhibitionem, vel litis pendentiam, cum sit in mala fide, melioramenta quamvis utilia repetere non potest. *L. domum. in fin. C. de rei vendic.* Barb. *in L. divortio. §. fin. par.* 1. *n.* 76. *ff. sol. matrim.* Seraph. *decis.* 898. *n.* 3. Rota *dec.* 130. *n.* 18. *par.* 7. *recent. &* 153. *n.* 3. apud Cenc. *de censib.* Bich. *dec.* 374. *a n.* 6.

16 Ut debeantur, probandum est, quod illa sint necessaria. Bich. *dec.* 129. *n.* 23. Quod vero non fuerint necessaria, non probatur ex testibus, quorum depositionibus re-

repugnant publica instrumenta, nec non relationes peritorum. Bich. *dec.* 199. *num.* 1. *L. census. ff. de prob.* Innoc. *in cap. cum Joannes. n.* 6. *de fide instrum.* Rota *dec.* 91. *n.* 9. & *dec.* 582. *n.* 6. *par.* 1. *recent.* Alex. *cons.* 148. *lib.* 2. Berous *cons.* 102. *n.* 35.

17 Dicuntur necessaria, si constat sine illis rem perituram fuisse, vel deteriorandam. *L. impune. ff. de V. S. L.* 1. *ff. de impens. in rem dotal. factis.* Bich. *dec.* 374. *num.* 4.

18 Voluptuaria non debentur. Rota *dec.* 650. *num.* 4. *par.* 2. *recent.* & *decis.* 834. *num.* 12. coram Buratto. Bich. *dec.* 374. *num.* 3. & quoad ista statur relationi Peritorum. Bich. *dec.* 564 *num.* 15. ubi Rota. Dicuntur voluptuaria, quæ fructus non augent. Rota *dec.* 834. *num.* 13. coram Buratto *par.* 2. *recent.* & *in Romana domus.* 25. *Febr.* 1641. coram Cerro, quam citat Bich. *l. c. num.* 17.

19 Melioramenta consistentia in plantationibus, quæ cursu temporis consenescunt, & inutiles redduntur, prout ipsamet ædificia, quæ temporis dente mordentur, & roduntur, vilius æstimari solent. Bich. *dec.* 496. *n.* 18. Rol. *cons.* 28. *n.* 14. *lib.* 1. Garz. *de expen. & meliorat. cap. ult. n.* 5. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *n.* 810. Vicent. de Franch. *dec.* 109. *n.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 50. *n.* 73. Rota *dec.* 306. *num.* 8. *par.* 4. *recent. tom.* 2. Ruin. *cons.* 165. *n.* 6. *lib.* 4.

20 Quamvis exceptio melioramentorum impediat executionem rei judicatæ, tamen si melioramenta probata non sunt, non impedit. Rota apud Bich. *dec.* 153. *n.* 9. Peregr. *de fideic. art.* 50. *num.* 81. Fusar. *de substit. quæst.* 672. *num.* 17. & probata post executionem non suffragantur ad effectum retentionis, quia per executionem legitime factam possessor suam possessionem amisit, sed tunc a meliorante tantum potest agi condictione incerti, vel ex æquitate. *L. si me & Titium. ff. de pet. hered.* Bichius *l. c. num.* 20. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 113. *num.* 1.

21 Si non fuerunt liquidata in tempore præfixo, non retardatur immissio, sed succurritur possessori melioranti cautione de illis resarciendis. Rota apud Bich. *dec.* 304. *num.* 16. quia jura dant quidem retentionem pro melioramentis; sed non dicunt, quod data cautione fieri non debeat bonorum restitutio, si Reus in mora est liquidandi. Put. *dec.* 461. Rota *dec.* 127. *n.* 6. & *dec.* 217. *n.* 6. & *dec.* 306. *n.* 2. *par.* 4. *recent. tom.* 2. & *dec.* 441. *n.* 7. coram Buratto.

22 Dicuntur vero melioramenta probata, si constat de antecedente statu rei, ejusque subsecuta melioratione. Rota apud Bich. *dec.* 179. *num.* 2. Probata in specie impediunt fideicommissario immissionem, quia pro illis meliorans habet retentionem; neque tunc admittitur cautio de illis reficiendis. Si vero sunt probata in genere, tunc de stylo Rotæ præfigitur terminus ad liquidandum in specie, & interim, non est procedendum ad immissionem, quamvis detur cautio, nisi forte possessor terminum assignari non petat, vel assignatum non acceptet. Si vero nec in genere fuerunt probata, proceditur ad immissionem etiam sine cautione de illis reficiendis. Rota apud Bich. *dec.* 304. *a num.* 21. ubi plures aliæ decisiones. *L. in area. ff. de cond. indeb.* Menoch. *cons.* 454. *n.* 2. & 3. Cavaller. *dec.* 54. *n.* 1. Rota *dec.* 23. *num.* 7. apud Post. *de manut.* Eugen. *cons.* 85. *n.* 103. & *n.* 114. *lib.* 2. Rota coram Buratt. *dec.* 169. *n.* 11. Put. *dec.* 461. *in fin. lib.* 2. Rota penes Cavaller. *dec.* 86. *n.* 5. & *dec.* 543. *num.* 3. Post. *de manut. obs.* 12. *n.* 51. & *seq.*

23 Petens melioramenta debet probare, ea a se fuisse facta, neque sufficit, quod de illis constet. Rota apud Bich. *dec.* 373. *num.* 4. Castr. *cons.* 270. *num.* 4. *lib.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 193. *num.* 3. Berous *cons.* 37. *n.* 6. *lib.* 2. Rol. *cons.* 28. *n.* 31. & *seq. lib.* 1. Rota *dec.* 161. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* Non probantur vero per relationem periti ad aliud electi, vel instrumenta inter alios acta. Gratian. *discept. for. cap.* 193. Bursat. *cons.* 330. *n.* 96. Honded. *cons.* 85. *nu.* 41. Rota apud Bich. *dec.* 112. *n.* 30. & 31. & non censentur facta ab eo, qui ea possidet, cum potuerint fieri ab alio. Bursat. *cons.* 330. & DD. mox supra cit. *num.* 96. & non dicuntur probata, non constito de anteriori statu. Bich. *dec.* 129. *n.* 21. Bart. *in L. si negot. ff. de negot. gest.* Seraph. *dec.* 952. *n.* 2. & *dec.* 1453. *n.* 3. Buratt. *dec.* 834. *a n.* 11. Verell. *dec.* 330. *par.* 3. *in impress.* Neque dicuntur probata non constito; quid fuerit impensum, & melioratum. Bich. *dec.* 161. *nu.* 31. *L. in fundo. ff. de rei vendic.* Peregr. *de fideicom. art.* 50. *n.* 70. Rota *dec.* 650. *n.* 2. *par.* 2. *recent.*

Melioramenta necessaria, & utilia facta in bonis fideicommissariis ad hæredes transmittuntur, & si fuerunt facta ab hærede, transeunt etiam, dummodo tunc perpetuam recipiant utilitatem, ita DD. apud Noal. *de transm. cas.* 38. *n.* 35. ubi de melioramentis etiam factis a Vasallo in re feud. emphyteuta, Usufructuario, marito in fundo dotali, & conclusio probatur per *L. domos hereditarias. ff. de leg. L. mulier.* §. *sed enim. L. ubi pure.* §. *qui in distrahendis. ff. ad trebell.* Ruin. *cons.* 38. *num.* 25. *lib.* 1. Rol. *cons.* 28. *num.* 1. *per totum. lib.* 1. Vincent. de Franch. *dec.* 109. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 507. & 508. Peregr. *de fideic. art.* 50. *num.* 39. 24

Quando vero melioramenta compensentur cum fructibus perceptis, & cum quibus, vide Jo. Garz. *de expen. cap.* 13. *a n.* 58. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *quæst.* 40. *per totum*. Et vero possessor bonæ fidei fructus meliorationum suarum non compensat cum meliorationibus suis, quia ex meo solveretur mihi melioranti melioratio; nam fructus meliorationum mearum spectant ad me ratione dominii. Afflict. *dec.* 87. *num.* 6. Cyriac. *controv.* 42. *n.* 6. 25

Melioramenta probantur libro expensarum accepti & expensi, qui sigillatim, & clare, & distincte debet habere expressas omnes & singulas expensas, quid, quantum, cum quo, quo die, mense, & anno expensum sit, quod idem dicendum est de accepto, ita, ut minutissima quæcunque capita accepti & expensi contineat. *L. cum servus. ff. de condit. & demonstrat.* alias, si sit confusus, ita, ut rationes concludi non possint, non relevat, ac si confectus non esset. Ita in Administratoribus, Curatoribus, & Tutoribus. Garz. *l. c. cap.* 20. *n.* 22. *vers. hic autem.* 26

Melioramentorum exceptio impedit executionem sententiæ, quamvis melioramenta non fuerint liquidata. Cyriac. *controv.* 195. quamvis debitor offerat cautionem de illis solvendis facta liquidatione, quod procedit, si de melioramentis neque in genere constat, si autem constaret in genere, oblata cautione de illis restituendis facta, liquidationis datur executio sententiæ. vide quæ supra diximus ex Bichio. Crav. *cons.* 408. *col.* 1. & 2. Jos. Ludovic. *dec. Perus.* 24. *n.* 7. Petra *de fideic. quæst.* 15. *n.* 307. Barb. *in L. divortio* 8. §. *fin. n.* 29. *ff. sol. matrim.* Ruin. *cons.* 184. *nu.* 17. *vol.* 1. Capyc. *dec.* 17. *n.* 7. Barb. ut supra. Decian. *cons.* 29. *nu.* 19. *vol.* 2. Sermo autem est de melioramentis industrialibus, quæ fiunt cum industria, & sunt necessaria, vel utilia, & respiciunt perpetuam utilitatem. Jos. Ludovicus *l. c.* & *dec.* 34. *num.* 9. *dec.* 58. secus vero, si melioramenta sunt naturalia, vel respicientia præsentem utilitatem tantum. Castr. *cons.* 247. *col. fin. vers. nunc ad propositum dico. vol.* 1. Natta *cons.* 601. 27

Melioramenta sunt illorum, qui illa fecerunt, vel hæredum illorum. *L. dominus horreorum.* §. 1. *L. colonus. ff. locat.* quamvis colonus conduxerit cum onere, & obligatione meliorandi. Decian. *cons.* 29. & 19. *nu.* 5. *vol.* 2. Gabr. *cons.* 80. *num.* 8. *vol.* 2. Rosenthal. *de feud. cap.* 10. *conclus.* 43. *sub num.* 84. Cyriac. *controv.* 692. *n.* 39. & 40. & transeunt etiam ad hæredes extraneos, quamvis sint in re Ecclesiastica emphyteutica. Bart. *in L. quicunque.* 2. *nu.* 1. *C. de omni agro desert. lib.* 11. Berous *cons.* 83. *a n.* 12. Decian. *cons.* 43. *n.* 34. Cyriac. *l. c. n.* 37. 28

MEMBRUM.

Praxis Membri.

Membrorum suorum nemo est Dominus. *L. liber homo.* 13. *ff. ad L. A. cap. si non licet.* 23. *quæst.* 5. quia interest Reipublicæ, ut homines conserventur. Farin. *lib.* 1. *cons. crim. cons.* 23. *n.* 2. Beller. *disquis. Cleric. par.* 1. *tit. de favore Cleric. Can.* §. 1. *num.* 15. & ideo nemini licet se ipsum occidere. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 64. *art.* 5. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 31. *a cap.* 559. Simanca *de Cathol. instit. cap.* 18. *a num.* 21. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 68. *n.* 37. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 8. & 9. Gomez 1

tom. 3. *var.ref. cap.* 3. *num.* 13. Menoch. *de arbitr. caſ.* 284. Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 20. *ax.* 1.

2 Membra a capite recedere non debent. *cap. cum non liceat.* 12. *de præſcript. cap.* 1. *diſt.* 12. *cap. novit. de his quæ fiunt a præl.* Fel. *in cap. paſtoralis. ſub n.* 10. *de off. deleg.* Rota coram Ludov. *dec.* 284. *ſub nu.* 2. Vercell. *unit. capit.* §. 2. *ſtante itaque.* coram Card. Ottobono. Barb. *l.c. ax.* 2. Bich. *dec.* 665. *n.* 26.

3 Membrum, cum imponitur pœna membri, quod ſit vid. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 236. *per totum.* Dicitur membrum a metior, & eſt quaſi corporis pars in lato ſignificato, ſicut lapis dicitur domus membrum, proprie vero dicuntur partes rei, quæ dividuntur per diverſa officia, & ſicut in domo membra dicuntur aula, cameræ &c. ita in homine membra proprie dicuntur, quæ habent diverſa miniſteria, uti manus ad palpandum, pedes ad ambulandum, oculi ad videndum &c. *auth. ſed novo jure C. de ſervis fugit.* ubi Bald. & Angel. *n.* 2. Angel. *de malef. verb. membrum. n.* 1. *& n.* 2. Bald. *in L.* 3. *n.* 5. *verſ. quæro hic. C. de accuſat.* Bart. *in L.* 2. *ff. de publ. Jud.* 2. *quæſt. num.* 13. ubi Imola *n.* 6. Cabal. *l.c. n.* 8. E contra digiti, & dentes membra non dicuntur, quia non habent per ſe operationem propriam diſtinctam mediantibus aliis membris. Hinc Clericus ex indignatione propter dolorem dentium ſibi extrahens dentem non fit irregularis. Hinc ſtatutum loquens de membri abſciſſione non comprehendit digitum, vel dentem debilitantem aut incidentem; niſi aliter appareat de mente ſtatuti. DD. cit.

4 Membri amputatio non dicitur pœna capitalis; quia capitalis dicitur, quæ mortem infert corpori, vel illud de civitate eximit, uti per damnationem ad metalla, deportationem &c. Bart. *in d. L.* 2. *n.* 12. *&* 15. *ff. de publ. Jud.* Caſtr. *in d. auth. ſed novo jure. C. de ſervis fugit. n.* 2. *verſ. ſed an amputatio membri.* Caball. *l.c. n.* 19. Cum enim homo triplex habeat caput. Primum naturale, quo amputato amittitur vita naturalis. Secundum libertas, ſine qua aliquis mortuus cenſetur. Tertium civitas, qua amiſſa aliquis ſeparatur a corpore myſtico civitatis, ideo per pœnam capitalem intelligitur illa, quæ aufert vitam naturalem, libertatem, aut civitatem. Bald. *in L.* 3. *C. de accuſat. n.* 1.

5 Membri appellatione in diſpoſitione pœnalis ſtatuti intelligitur de manu. Bald. *in L. data opera. C. de his qui accuſ. n.* 50. *verſ. & ubi.* & in *auth. ſed novo Jure.* & *in L. fugitivi. ubi gl. C. de ſerv. fugit.* & alii apud Caball. *l.c. a n.* 29. Et quidem illa, qua quis deliquit. *L. ſi fugitivi. C. de ſerv. fugit.* ubi Cyn. *ſub n.* 2. *verſ. circa iſtam. auth.* Bart. *n.* 1. Bald. *n.* 15. Fulgoſ. *nu.* 4. Menoch. *de arb. Jud. lib.* 2. *cent.* 7. *caſ.* 589. apud Caball. *l.c. n.* 36. Et ſi is, cui membrum juxta ſtatutum amputari debet, manum non habet, puniendus eſt in alio membro. *L.* 2. *verſ. ſed ſi perſona vilior. C. ut infra certum tempus. & L. quicunque C. de ſerv. fugit.* & Bald. *in d. auth. n.* 15. *verſ. quid ſi manum.* Menoch. ſi Reus nullam habeat manum. *d. caſ.* 589. *n.* 1. vult imponendam eſſe pœnam arbitrariam, quod ante etiam voluerunt. Bald. *in cap.* 1. §. *injuria. n.* 13. *verſ. quæro. de pace juram. firman.* Bart. & Alex. *in L. vulgaris. ff. de furt.* Cabal. *reſ. crim. in caſ.* 56. *ſub n.* 116. *& caſ.* 236. *n.* 39.

6 Sed quæres, an unam duntaxat manum habens illa ſit privandus propter delictum, cujus pœna eſt amputatio manus. Reſpondetur, quod ſtatutum infligens abſciſſionem manus intelligi debet in habente duas manus; quia gravior eſt pœna amiſſio manus illi, qui unicam habet, quam qui habet duas. *L. interpretatione ff. de pœn. & L. illicitas.* §. *& ne tenuis vita & L. fin. ff. de off. Præſid.* nec pœna eſt aggravanda ex interpretatione, & ita Caſtr. *l.c.* Grammat. *deciſ. Neapol.* 94. *n.* 1. *& ſeq.* Bald. vero *l.c. n.* 17. tenet, etiam unicam manum eſſe amputandam, Jacob. Butrigar. *in d. auth. verſ. ſed quid ſi unam tantum.* argumento *L. ſtichum aut Pamphilum. ff. de ſolut.* quam ſequitur Salyc. Fulgoſ. & alii apud Caball. *l.c. n.* 49.

7 Quod ſi habet duas manus, unam bonam, aliam inutilem, ſecundum multos eſt abſcindenda inutilis in pœnam, juxta *L. interpretatione.* ſed Cynus & alii volunt, eſſe amputandam bonam, quia alias maleficium eſſet ſine pœna, vel quaſi, quod eſſe non debet, contra, *L. ita vulneratus. ff. ad L. A.* ſed diſtinguendum, cum aliis putant aliqui apud Caball. *l.c. n.* 68. quod ſi manus debilis ſit omnino inutilis, abſcindi debeat bona, ſi vero aliquo modo eſt utilis, amputari debet. Caball. tamen *nu.* 70. tenet indiſtincte, manum inutilem eſſe amputandam, quia negari non poteſt, quod talis amputatio vere ſit pœna, juxta DD. quos citat uſque ad *num.* 73.

M E N D A C I U M.

Praxis Mendacii.

1 Mendax in dolo eſſe præſumitur. *L. falſus.* 44. §. 3. *ff. de furt.* gl. *in L. ſi petitio.* §. *fin. ff. locat.* ſi mendacium in ſuum commodum redundat. Carpzov. *par.* 3. *conſtit.* 50. *defin.* 9. *num.* 5. Ruin. *conſ.* 73. Harprecht. *ad* §. 4. *Inſtit. de locat. num* 47. Farin. *lib.* 1. *conſ. crim.* 18. *num.* 6. Craveta *conſ.* 2. *num.* 7. ita, ut contra illum judicari debeat. Farin. *conſ. crim.* 50. *numer.* 37. nam facit ſe ſuſpectum. *cap. litteras* 14. *de præſ.* Cyriac. *controv.* 132. *num.* 13. Theſ. *dec.* 50. *num.* 6.

2 Mendax in uno, in omnibus præſumitur mendax. *L. cum de indeb.* 25. *ff. de prob.* Pariſ. *conſ.* 90. *num.* 29. *vol.* 1. adeo ut Judex, etiam ſine aliis indiciis, contra mendacem poſſit procedere ad torturam. Bart. *in L. fin. num.* 3. *&* 4. *ff. de quæſt.* Bald. *in L. Presbyteri. num.* 2. *C. de Epiſc. & Cler.* Franciſc. Burnus *de indic. & tort. col.* 2. *verſ. quæro an mendacium.* Barb. *lib.* 11. *axiom. cap.* 22. *ax.* 5.

3 Mendacium facit indicium contra Reum. Bart. *in L. fin. ff. de quæſt.* Alex. *conſ.* 77. Rol. *conſ.* 14. Farin. *de indic. quæſt.* 52. Caball. *reſol. crim. caſ.* 288. *num.* 55. Ciarlin. *controv. for. cap.* 12. *num.* 41. etiam ad torturam: ſed Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap* 89. tenet, eſſe arbitrarium Judici.

4 Mendacium non doloſum, nec reſultans in damnum, aut læſionem alterius, non parit delictum, nec eſt punibile, & quando mentiens non ſentit commodum ex eo. *L. & elegantèr.* 7. §. *fin.* ubi Bart. *ff. de dolo* Bald. *in L. fin. ff. quod falſo tut. auth.* Berous *conſ.* 189. *n.* 1. *vol.* 3. Natta *conſ.* 588. *n.* 8. *&* 9. Oſaſc. *dec.* 109. *n.* 1. Farin. *quæſt.* 52. *n.* 35. Rol. *conſ.* 11. *n.* 59. *vol.* 3. Maſcard. *de prob. concl.* 532. *n.* 21. Cyriac. *controv.* 132. *n.* 16. 17. *&* 18.

5 Mendacium non punitur, niſi in caſibus a jure expreſſis. Dec. *in L. nemo ex his.* 44. *n.* 7. *ff. de R. J.* Bertazzol. *conſ. crim.* 53. *n.* 6. Monoch. *de arbitr. caſ.* 276. *n.* 8. Cyriac. *l.c. n.* 21.

6 Mendacium, ubi non reſpicit ſubſtantialia, non facit aliquod indicium. Burſatus *conſ.* 20. *num.* 21. Farin. *quæſt.* 52. *numer.* 11. 13. *&* 14. Cyriac. *controv.* 150. *num.* 72. & non gravat, quando non eſt probatum per duos teſtes, vel quando quis ſibi nullum feciſſet præjudicium, ſi confeſſus fuiſſet. Farin. & Cyriac. *ll.cc. num.* 73.

7 Eſt autem mendacium falſa ſignificatio vocis, cum voluntate fallendi. S. Aug. quem refert Socin. jun. *conſ.* 123. *n.* 23. *vol.* 2. Cyriac. *controv.* 284. *n.* 98. *&* 99. & debet proferri a ſciente fallendi gratia, quæ tamen ſcientia non præſumitur, ſed potius ignorantia. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 23. *n.* 38. *&* 51. Cyriac. *l.c. n.* 99. & ſi ille, qui dixit mendacium, eſt minor, reſtituitur in integrum. Oldus *de reſt. in integr. par.* 1. *cap.* 23. *art.* 2. *n.* 9. Cyriac. *l.c.*

8 Mendacium, qui ſemel dixit, in omnibus mendax præſumitur. Maſcard. *de probat. verb. mendacium. concl.* 1034. *n.* 7. & mendacii pœna eſt, ut mendaci nec veritas credatur; quia regula eſt, quod mendaci non creditur. Specul. *in tit. de teſt.* §. 1. *n.* 87. Burſat. *conſ.* 267. *n.* 21. Cyriac. *controv.* 428. *nu.* 13. 14. *&* 15. Et mendax in pœnam mendacii gravatur onere probandi id, quod alteri parti probare incubuiſſet. Caſtr. *conſ.* 302. *vol.* 2. *circa finem.* Natta *conſ.* 59. *n.* 20. Parian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 17. *& n.* 49. *&* 51. Cyriac. *controv.* 519. *n.* 21.

Mendaciter negans ſe poſſidere, & convictus in Judicio, amittit poſſeſſionem. vide *poſſidere.*

¶ MENDICANTES.

§. I.

Mendicantes Regulares qui dicantur?

1 Quatuor † esse ordines mendicantes, videlicet S.
Dominici, S. Francisci, S. Augustini, & Carmelita-
rum, dicit apost. ad Ant. de Butr. cons. 33. in ver.
2 Praedicatores. † Regulares mendicantes dicuntur, qui
prohibentur ex regula habere possessiones, & redditus
ad congruam sustentationem, sed per quaestus publicos
mendicitas incerta victum eis praebet. c. 1. §. confirma-
tas, de relig. domib. lib. 2. secundum Speculat. & di-
cuntur mendicantes, qui non possunt habere proprium
in communi. Calderin. cons. 402. alias 17. de regular.
ubi, quod non attenditur mendicitas facti, sed quan-
do ex regula sunt necessario mendicantes. Anchat. cons.
3 109. in princip. † Mendicantes dicuntur a mendico,
mendicas, quod est proprium petentium eleemosynam
pro victu suo manu ostendentium suam mendicitatem.
Gem. cons. 404. num. 7. ver. hoc idem probat. ubi,
quod pro dote habent mendicitatem, & est consilium
subscriptum a Petro Anch. Jo. de Im. & Bernar. Zam-
4 bec. & Fulgos. cons. 103. † Imo tenet Lap. alleg. 4.
num. 2. ver. ad id quod, quia mendicantes sunt qui
ex fundatione regulae de jure sunt mendicantes, licet
de facto non mendicent ex privilegio, vel alias; si-
cut non sunt mendicantes, qui de facto actu sunt men-
dicantes, licet quoad regulae institutum de jure non
comprehendantur, & Feder. de Sen. cons. 145. num. 6.
v. si ordo servorum, quia mendicitas, quae non est
5 ex regula, sed per accidens, non attenditur. † Con-
trarium tenet Petr. Anch. d. cons. 109. contra fratres,
ubi, quod si habent de facto bona, non gaudent pri-
vilegio mendicantium, Feder. de Sen. cons. 12. in pr.
tenet, quod mendicantes sint Praedicatores, non ex re-
gula, quae est Augustini, sed ex constitutionibus con-
firmatis a Sede Apostolica, & cons. 20. circa fin. ver.
& ideo dicebatur, ubi idem, quod ex regula possunt
habere bona communia, sed secus ex constitutionibus,
& quod attendi debeat regula tanquam non mutabilis,
6 non autem constitutiones. † Amplia, quia Moniales
Sanctae Clarae sunt mendicantes, licet facto non men-
dicent, prout sunt omnes moniales ordinis Minorum,
& Praedicatorum, & in eis procedit praedicta disposi-
tio. c. non solum, de reg. per c. constitutionem, eod.
tit. lib. 6. Lap. d. alleg. 4. num. 2. ver. & dicen-
7 dum est. † Restringe; quia possunt istae moniales ha-
bere proprium, & sunt capaces legatorum, & succes-
sionum. Bal. cons. 283. Factum proponitur, lib. 5. &
latius cons. 439. S. Franciscus. lib. 5. ubi, quod tres
8 ordines instituit S. Franciscus. † Professus intra an-
num in religione mendicantium contra c. non solum,
extensum per c. constitutionem, de regul. lib. 6. non
obligatur religioni, etiamsi post annum ratificet Lap.
d. alleg. 4. An dispositio, sub num. 4. ver. secundum
9 dubium. † † Amplia, quod fratres de Carmelis, li-
cet a primaeva institutione non sint mendicantes, ta-
men ex communi opinione totius ordinis tales repu-
tantur, Lap. allegat. 45. per totam. ubi est casus, &
quod imo sint mendicantes, vere tenet Gem. cons. 40.
num. 1. ver. nec dubium, quod consilium est etiam
Petri de Anch. Joan. de Imol. & Bernar. Zambecar.
Angel. cons. 91. in pr. dicit, quod est religio funda-
ta sub regula mendicantium. Fulg. cons. 103. num. 2.
10 ver. nec est dubium. † Declara; quia licet sint men-
dicantes, tamen clem. exiit & exivi, de ver. sign.
non habent locum in istis, sed in solis Minoribus;
ideo possunt acquirere, ut vendant. Bald. cons. 371.
11 in fin. lib. 2. quod duplicatur lib. 4. cons. 455. † Sta-
tus Mendicantium praescribi potest per eos, qui non
sunt mendicantes a primaeva erectione. Lap. d. alleg.
45. circa fin. ver. an talis status, num. 4. & Feder.
12 de Sen. cons. 145. in fin. ver. posset tamen dici. †
Declara, ut non procedat in casu converso, quia non
valet consuetudo, quod mendicantes sint capaces pro-
prii in communi. Gem. d. cons. 40. in fin. num. 10.
13 ver. non obstat, quod dictum est. † Amplia; quia fra-
tres Praedicatores profitentur regulam S. Augustini, &
non sunt mendicantes ex regula, sed ex constitutioni-
bus suis a Sede Apostolica confirmatis. Feder. de Sen.
cons. 12. in pr. † Capaces sunt bonorum ex consuetu- 14
dine, & privilegiis Apostolicis, ideo licet sint men-
dicantes, tamen possunt acquirere, ut vendant, & in
eis non habet locum clem. exivi, de verb. sign. Bald.
cons. 371. in fin. lib. 2. quod duplicatur, lib. 4. cons.
455. † Amplia; quia fratres Servorum sunt redacti ad 15
instar mendicantium ponderata veritate, Lap. alleg. 62.
num. 6. † Amplia; quia fratres ordinis Heremitarum 16
dicuntur mendicantes, Feder. de Sen. cons. 141. num.
7. ver. primo an D. Pontius, juncto num. 18. ver. i-
tem alia ratione, Calder. cons. 343. alias 14. de Te-
stator. & quod ordo Heremitarum sit mendicantium.
Bald. cons. 261. Optima allegationes, lib. 4. & cons.
467. sicut apparet, per tot. maxime in fin. lib. 5. † Et 17
de fratribus Heremitanis S. Augustini, quod sunt men-
dicantes. Calder. cons. 386. alias 1. de regular. in pr.
ver. item tum Heremitae, Cuman. cons. 169. † Decla- 18
ra; quia licet sint mendicantes; tamen possunt acqui-
rere bona, ut vendant, & in eis non habet locum
clem. exiit, & exivi, de verb. sign. Bald. cons. 371.
in fin. lib. 2. quod duplicatur lib. 4. cons. 455. &
cons. 467. Quidam in suo testamento, alias, sicut ap-
paret, lib. 5. Cuman. cons. 269. per tot. † Amplia; 19
quia regula est, quod omnes fratres professi aliquam
religionem dicuntur mendicantes, & non possunt ha-
bere aliquid, & sunt incapaces, quia professio de sui
natura habet tria vota, paupertatis, obedientiae, & ca-
stitatis; & nisi reperiatur ex regula, vel concessione
apostolica indultum. Castr. cons. 70. Quia frustra, in
fin. numer. 11. lib. 1. ubi de Religiosis Cruciferorum,
qui possunt habere acquisita ab infidelibus, non
alia.

§. II.

Mendicantes exempti in multis.

Mendicantes † exempti sunt ab omnibus impositio- 1
nibus, subsidiis, & gravaminibus. † Amplia, ut pro- 2
cedat, etiamsi verba sunt apta comprehendere mendi-
cantes, quia, ex quo nihil habent, neque habere pos-
sunt, non tenentur solvere ex mente verisimili Papae,
quasi ad incogitata non se extendat consensus, vel ad
impossibilia, Ant. de Butr. cons. 33. in pr. † Exten- 3
de, ut non possint gravari etiam pro bonis, quae oc-
cupant contra regulam, quia non sunt sua, sed, vel
spectant illis, a quibus provenerunt, vel haeredibus eo-
rum, vel fisco uti vacantia, ideo non fuit de inten-
tione Papae illos gravare pro bonis alienis secundum
unam opinionem, quam recitat Ant. de Butr. d. cons.
33. num. 2. vers. & si dicatur: † Contrarium, quod 4
imo pro bonis per mendicantes possessis teneantur sol-
vere, quando verba hoc continent, quod mendican-
tes teneantur, tenet Ant. de Butr. a sufficienti partium
enumeratione, quia aut sunt habilitati, & res est cla-
ra, aut non; & talia bona spectant Romanae Eccle-
siae, vel Episcopo, ut distribuantur in causam simi-
lem, & piam. Ant. de Butr. d. cons. 33. ver. ad hoc
respondetur, plenius Anchar. cons. 109. numer. 3. &
seq. usque in fin. ubi, quod non possunt allegare pri-
vilegium mendicantium, cum possideant bona; quia
allegarent turpitudinem suam. Signorol. cons. 119.
numer. 8.

§. III.

*Mendicantes non possunt loca antiqua Reli-
gionis mutare.*

Mendicantes † religiosi non possunt loca antiqua 1
religiosa deserere, & nova ad incolendum acquirere,
c. cum ex eo, de excess. Prelat. numer. 6. Oldrad.
cons. 190. Thema tale, fratres. † Amplia in tan- 2
tum, ut fratres minores non possint recipere loca de
novo constructa sub poena, de qua in c. unico de ex-
cess. Prelat. in 6. Feder. de Senis cons. 175. per tot.
ubi, quod bene possunt de licentia Papae, sed quia est
difficilis, ideo habetur pro impossibili; ideo legatum
cense-

censetur purum, licet habeat hoc onus prohibitum,
quando maxime fuit dictum, quod si quid esset illi-
3 citum, habeatur pro non adjecto. † Amplia, quia in
Concilio Generali Gregorius X. statuit, quod omnes
ordines mendicantium etiam approbati non possent de-
inceps aliquem ad eorum professionem admittere, nec
de novo domum, vel aliquem locum acquirere, ne-
que loca, quæ habent, possint alienare, sine Sedis
Apostolicæ licentia speciali, ut *in cap. 1. de religios.*
dom. lib. 6. Castill. *conf. 19. In facto proponitur, in*
4 *princ.* † Excipiuntur in dicto decretali mendicantes
Prædicatores, & Minores ordinis S. Francisci, ad
quos non extenditur prohibitio propter evidentem uti-
litatem Ecclesiæ Universalis provenientem, *d. cap. 1.*
§. sane, de relig. domib. in 6. & ita a contrario sen-
su istis duobus ordinibus datur licentia, ideo de ju-
re illo poterunt acquirere novam domum, novam Ec-
clesiam. Castill. *d. conf. 19. in pr.* ubi *num.* 3. di-
cit, quod imo Papa inhibet omnibus molestantibus,
ne isti duo ordines possint in Civitatibus, & locis si-
bi sola acquire per *c. minus, il secondo, §. ad hæc,*
5 *de excess. Prælat.* † Contrarium de hodierno, & no-
vo jure statuitur; quod ad tollenda scandala nullus
ordo mendicantium, etiamsi sint Prædicatores, vel Mi-
nores, possit nova loca acquirere, neque loca antiqua
mutare, alienare vel donare, absque speciali Sedis A-
postolicæ licentia, *d. cap. 1. de excess. Prælat. lib. 6.*
late Castill. *d. conf. 19. num. 4. col. 3. ver. in con-*
trarium, ubi, quod etiam jure novissimo Clementina-
rum fuit adjecta excommunicatio contrafacientibus. *clem.*
6 *cupientes 1. de pœn. in pr.* † Declara tamen, quia pro-
hibitio, quæ fit jure novissimo etiam Prædicatoribus &
Minoribus, ne loca antiqua deserere, vel mutare, &
nova acquirere possint, fuit propter scandala, quia a-
derant alii mendicantes vicini; ideo cessante causa,
cessat prohibitio, prout in Heremitis extra Civitates,
ad habitandum; idem si in locum, ubi aliqui non
extant mendicantes. Castill. *d. conf. 19. num. 4. col.*
7 *4. ver. cæterum, & num. 5. cum seq.* † Declara, quia
prohibitio, quæ fit mendicantibus, ne acquirant loca
nova ad habitandum, procedit, quando principaliter
ad habitandum acquirerentur, secus si incidenter, ut
quia aliquis offert se, & bona sua, & Ecclesiam quam
habuit etiam curatam de consensu populi religioni Præ-
dicatorum, vel Minorum, certe valet, quia habitatio
est secundaria. Castill. *d. conf. 19. col. 4. ver. cæte-*
rum allegata, per tot. allegat gl. *in d. c. 1. de excess.*
8 *prælat. in ver. ad habitandum.* † Limita in fratribus
Carmelitis, & Heremitanis S. Augustini; quia sunt
ante prohibitionem factam instituti, *cap. 1. de relig.*
domib. Castill. *d. conf. 19. in pr. col. 2. ver. cæte-*
rum. ubi quod ad ipsos non extenditur, & plenius
9 *col. pen. ver. conclusio ergo, num. 6.* † Limita, quod
bene possunt novam habitationem adjicere veteri, e-
tiamsi intercedat rivus in medio, & fecerint pontem
10 super eo. Oldr. *d. conf. 190. per tot.* † Limita ex cau-
sa necessitatis; quia necessitas est ipsa lex. Oldr. *d.*
conf. 190. in fin. ubi, quod non habet locum, nisi
in duobus casibus expressis, & extra illos casus cessat
11 prohibitio. † Limita, quia ex causa, & de consensu
Episcopi potest Ecclesia, & monasterium de loco ad
locum transferri, ut per Lap. *alleg. 69.* alias 68. *Quæ-*
12 *ris, an liceat.* † Regula est, quod jure antiquo o-
mnes mendicantes prohibentur acquirere nova loca,
& antiqua deserere, exceptis solis Carmelitis, & He-
remitis S. Augustini, qui erant primo instituti, & con-
servantur in sua institutione. *cap. 1. de Relig. domib.*
13 Castill. *d. conf. 19. num. 6. v. conclusio.* Extende ad
mendicantes Prædicatores, & Minores de Jure novis-
simo, licet de jure antiquo essent permissi, & hoc pro-
cedit, quando nova loca principaliter ad habitandum
acquirunt, vel antiqua deserunt; quia non possunt si-
ne licentia Papæ speciali, si concurrat scandalum, ut
quia ibi sunt alii mendicantes. Castill. *d. conf. 19.*
14 *num. 6. ver. cæterum.* † Restringe; quia mendicantes
Prædicatores, & Minores possunt acquirere nova loca
ad habitandum principaliter, ubi non sunt alii mendi-
cantes, & si sunt alii, non erunt adeo vicini, ut o-
riatur scandalum, item quando non principaliter ad
habitandum acquirunt, sed vel pro vicinis celebrandis,
vel si quis offerat se, & sua bona, in quibus habitent
consequenter; item si sunt loca laicalia, sufficit populi
consensus, si Ecclesiastica etiam curata, sufficit populi
& diœcesani consensus. Castill. *d. conf. 19. num. 6.*
& seq. vers. conclusio.

§. IV.

Mendicantes quid possint habere?

Mendicantes † sunt capaces legati perpetui annui de- 1
putati ad cultum divinum, puta, pro sacrificio, lumi-
naribus, sacristia, seu paramentis, & similibus. Feder.
de Sen. *conf. 12. Fratres Prædicatores, num. 4. v.*
prima facie, & in fin. in cap. incip. *Domine mi cha-*
rissime, in princ. idem pro calicibus, libris, pro pi-
cturis, & eleemosyna, tenet Calder. *conf. 343. alias*
14. de Testam. ubi, in legato constructionis Altaris
cum dote in Ecclesia Mendicantium debetur dos pro
aliis usibus Ecclesiæ, ex quo dotem habere non pos-
sunt. Fulgos. *conf. 103. Titius condidit, col. fin. ver.*
non obstat lex. † Amplia; quia possunt habere annuum 2
legatum, non perpetuum, videlicet ad certum tempus,
quod non ascendat metam centum annorum, puta si
legatur fratri aliquid, donec vixerit, licet de jure di-
catur legatum perpetuum, quoad fratrem; tamen quoad
monasterium non est perpetuum; igitur Mendicantes
sunt capaces hujus legati facti ad vitam. Fed. de Sen.
d. conf. 12. num. 4. ver. item annuum legatum, &
cum seq. ubi idem, quando legatum esset factum cum
institutione hæredis. † Amplia, ut multo magis possint 3
habere legatum ad tempus, puta 20. annorum etiam
factum monasterio. Feder. *d. conf. 12. in princ.* ubi
est casus consilii, *num. 2. ver. item fratres Minores.*
† Amplia, quia licet non possint habere proprietates, 4
si tamen fiat legatum altaris cum dote in Ecclesia men-
dicantium, licet dotem habere non possint, tamen il-
lam consequenter distribuendam in iis, quæ sunt lici-
ta, etiam absque communicatione Episcopi, vel licen-
tia, quando sunt exempti. Calder. *conf.* 343. alias 14.
de Testam. † Amplia, quia possunt habere granaria, 5
& cellaria, in quibus possint congregare victum elee-
mosyna acquisitum pro toto anno. Gemin. *conf.* 40.
num. 3. ver. ad idem potest, quod declara, ut proce-
dat, quando talis congregatio fit ex eleemosyna incer-
ta, & in locis, in quibus non possunt quotidie discur-
rere, & sibi quærere victum, ut per eundem *d. conf.*
40. in fin. ver. nec obstat ultima ratio, quod est sub-
scriptum ab Anch. Jo. de Imol. & Bern. Zamb. Ful-
gos. *d. conf. 103. in fin. ver. nec obstat ultima ratio.*
† Amplia, quia aliqui sunt mendicantes, qui non sunt 6
in tanta mendicitate, prout sunt fratres Prædicatores,
& S. Augustini Heremitæ qui non possunt habere suc-
cessiones, ut retineant, sed bene ut vendant, & pre-
tium consequantur pro suis necessitatibus. Bald. *conf.*
467. Quidam in suo testamento, lib. 5. idem tenet Cu-
man. *conf. 169. in pr. & per tot.* gl. *in c. 1. in ver.*
demum, de Relig. dom. in 6. Joan. Monach. ibi *num.*
6. Archid. *in pr. ver. acquirant*, Joan. Andr. *num. 2.*
ver. in gl. in ver. veterem, ubi allegat etiam Speculat.
in tit. de statu monachorum, num. 7. ver. tertio quæ-
ritur, ubi Joan. Andr. *in vers. possessiones*, qui omnes
dicunt, si legatur, non ut retineant, sed vendant, men-
dicantes possunt vendere pro necessitatibus suis. Franch.
ibi *numer. 5. ver. in gl. in vera. domum.* late Marsil.
sing. 132. In alienatione, Corset. *sing. in vers. Men-*
dicantes. incip. *Licet fratres*, ut quod ex quo res non
est permansura, non sunt prohibiti hoc casu, plene
Rom. *sing. 294. Prohibetur*, ubi apost. plene, & ita
omnes tenere dicit Calder. *conf.* 375. alias 46. *de te-*
stam. var. præterea, quia non, vide Gabriel. *tit. de le-*
gat. concl. 1. ubi plene. † Contrarium tenet Bald. quan-
do essent hæredes instituti, ut vendant, quia tunc licet
sint duæ dispositiones, & si prima sit nulla, quod ha- 7
beant jure hæreditario successionem, bene valet secun-
da, quod vendant; tamen ipse *in auth. ingressi, nu.*
15. ver. juxta hoc quæro, dicit procedere in legato, non
successione, & hæreditate universali; quia licet venda-
tur, non potest desinere hæres esse. *C. de sacros. Eccles.*
† Extende, quia etiamsi non sit legatum, ut vendant, 8
sed simpliciter legatum, imo si essent prohibiti vende-
re, adhuc poterunt habere, ut vendant, & suis neces-
sitatibus provideant, ita Anch. *d. cap. 1. de relig. do-*

mib. num. 2. in fin. ver. tertio quæritur, Joan. Andr.
& dicit idem tenere, ibi Lap. qui dicit posse vendere,
non obstante prohibitione, & clarius omnes citans, ibi
tenet Gem. *num. 14. ver. dicit Lap.* & sequitur Franeb.
numer. 5. qui dicunt omnes, quod soli minores non
possunt habere bona ingressi, alii vero mendicantes pos-
sunt habere, non ut retineant, sed ut vendant pro
suis necessitatibus etiam quod fiat legatum cum prohi-
bitione alienandi, quia si sunt consequuti, possunt ven-
dere, si non sunt consequuti bona, prohibentur petere
propter turpitudinem, idem tenet Lap. *num.* 7. Bald.
9 *conf.* 232. *Super infra scriptis*, *lib.* 2. *in pr.* † Con-
trarium tenet Calder. *conf.* 343. alias 14. *de Testam.*
& in eodem casu Ang. *conf.* 224. *In themate prædi-
cto*, quod solum procedit ampliatio, quando testator
legavit, ut vendant, alias secus, & dicunt, quod ca-
veant mendicantes miseri a retentione, etiam ut ven-
dant, quia nisi relictum sit Ecclesiæ, vel Deo, debet
legatum dari Romanæ Ecclesiæ, ut pauperibus distri-
10 buat. † Et quod si simpliciter legantur immobilia mi-
noribus mendicantibus, qui sunt incapaces immobi-
lium; tamen valeat legatum, ut pretium consequantur
pro suis necessitatibus, quia non sunt probibiti habere
propter relictum, tenent omnes, *in l. apud Julianum*,
§. *constat*, ubi Jas. *num.* 41. ubi citat infinitos, & i-
bi apost. *in ver. relictum*, dat concord. *& num.* 37.
11 *ff. de leg.* 1. † Extende, quia, quando alicui collegio
legantur res, quas Collegium habere non potest, vel
prohibetur, tamen debet habere pretium. *Jas. d. l. a-*
12 *pud §. constat. num.* 37. *ff. de leg.* 1. † Declara ta-
men; quia licet fratres minores non sunt incapaces
relictorum, & bonorum stabilium, neque annuorum
redditum, tamen eis debetur æstimatio, gl. *in c.* 1.
de Relig. dom. in 6. quod dicit verum. Calder. *conf.*
349. alias 20. *de Testam.* nisi legatum sit ademptum
in casu, quod essent incapaces; quia tunc neque æsti-
13 matio debetur. † Declara; quia prædicta procedunt
in fratribus mendicantibus, secus in fratribus minori-
bus, quia ipsi non possunt habere bona, ut vendant.
14 Ducn. *regul.* 381. *in* 8. *ampliat.* † Extende, ut licet
fratres mendicantes, prout sunt prædicatores, non pos-
sint habere possessiones & hæreditates, tamen possunt
habere illarum dominium, ut illas vendant, & pre-
tium consequantur, quia pretium, quod consumitur,
non repugnat mendicitati. Calder. *conf.* 375. alias 46.
de Testam. ubi videtur dicere idem in fratribus mi-
noribus, & idem in fratribus S. Augustini, Cuman.
conf. 169. Fulg. *conf.* 103. *num.* 3. *ver. nec obstat*,
15 *quod si possint*. Bald. *conf.* 467. *Quidam*, *lib.* 5. † De-
clara hoc esse verum, dummodo habeant ex eleemosy-
na, quæ una datione finiatur, ita declarat Gem. *conf.*
40. *num.* 9. *v. nec obstat, quod ipsi possint*, quod con-
silium est subscriptum ab Arch. Jo. de Im. & Benar.
16 Zimb. Fulg. *d. conf.* 103. *num.* 3. *ver. nec obstat.* †
Amplia; quia sunt capaces legati alimentorum, quia
per illud non tollitur mendicitas, neque fit fraus, ex
quo speciale est in alimentis, ideo valet legatum fa-
ctum fratri mendicanti de unica tunica, donec vixe-
rit. Sign. *conf.* 40. *Quæritur, si aliquid*, *num.* 5. *us-*
17 *que in fin.* ubi tollit contraria. † Contrarium consul-
tum fuit in eodem Sign. *conf.* 46. *in pr.* & hanc com-
munem dicit apost. ad *d. conf.* 40. *in fin.* ubi, quod
non valet tale legatum annuum etiam modicum pro
alimentis, quia tollitur mendicitas, secus si fieret pro
alia necessitate, quæ non respiciat alimenta, & dicit
18 ita tenere omnes. † Declara; quia legatum annuum a-
limentorum, seu pro vestitu monachorum mendican-
tium, bene valet quando esset ad modicum tempus,
19 apost. *ad d. conf. Signor.* 40. *in fin.* † Limita; quia
mendicantes, licet sint exempti ab omnibus oneribus,
etiam Papæ, secus est, si de facto habent stabilia,
quia privilegio mendicantium non gaudent. Anch.
conf. 190. *Contra fratres*, ubi multa pulchra, Ant. de
Butr. *conf.* 33. ubi pro utraque parte, & hanc tuetur
20 Sign. *conf.* 116 *num.* 8. † Declara tamen, quia sta-
bilia de facto collata mendicantibus, quia sunt inca-
paces, aut spectant illis, qui contulerunt, vel eorum
hæredibus, aut fisco tanquam vacantia secundum u-
nam opinionem, vel secundum aliam spectant Rom.
Ecclesiæ, vel Episcopo, ut distribuant in causam æque
piam. Ant. de Butr. *conf.* 33. *num.* 2. *& seq. per tot.*
21 Limita, quia non possunt habere possessiones, neque
redditus ad congruam sustentationem, quia incerta men-
dicitas debet eis præbere victum per publicum quæstum,
c. 1. §. *confirmatos de relig. domib. in* 6. Fedet. de Sen.
conf. 12. *in pr. ver. nam mendicantes.* † Limita; quia 22
fratres minores mendicantes sunt incapaces successionis,
nec licet eis successionum valorem recipere in totum,
neque in tantam partem, quæ induceret fraudem. Fe-
der. *d. conf.* 12. *num.* 3. *ver. item in eadem*. † Contra- 23
rium de consuetudine, quod possunt vendere, ut pre-
tium habeant pro necessitatibus occurrentibus. Cuman.
conf. 169. *Viso testament. in pr.* † Limita; quia sicuti 24
non est licitum mendicantibus, habere domos, & bo-
na stabilia, ita nec annuos redditus perpetuos. Feder.
d. conf. 12. *num.* 5. *ver. item in communi*, idem tenet
Calder. *d. conf.* 349. alias 20. *de Testam.* ubi, quod non
sunt capaces bonorum, & relictorum in genere, ne-
que in specie, Anch. *conf.* 199. *in fin.* † Limita; quia 25
non possunt habere altaria in sua Ecclesia dotata; ideo
legatum factum, quod erigatur, & dotetur altare in
Ecclesia Heremitarum mendicantium, licet valeat, &
debeatur, expendendum in aliis, tamen non potest as-
signari certa dos dicto altari, quia Religiosi sine dote
celebrabunt. Calder. *conf.* 343. & plenius Anchar. *conf.*
113. *in pr.* Ant. de Butr. *conf.* 26. *per totum.* † Imo si 26
esset de facto assignata dos Capellæ in Ecclesia mendi-
cantium per laicum, non potest sibi deberi juspatrona-
tus. Anch. *d. conf.* 113. *Jura, quæ loquuntur, in pr.* † 27
Limita, quia mendicantes non sunt capaces annui red-
ditus etiam modici, puta 10. librarum; quia repugnat
mendicitati. Gem. *d. conf.* 40. *per tot.* ubi est casus, &
idem tenet Fulg. *conf.* 103. *per tot.* ubi latissime pro u-
traque parte, & ita concludit, & est idem consilium
ad litteram. Anchar. *d. conf.* 199. *in fin.* ubi, quod le-
gatum tale factum fratribus mendicantibus habetur pro
non scripto. vide Tusch. *Litt. F. ver. Fratres ordinis mi-
norum &c. concl.* 467.

§. V.

Mendicare ostiatim quando liceat, vel non?

Clerici † in sacris, vel sacerdotio constituti non 1
possunt mendicare ostiatim, quia istud tendit in vili-
pendium clericalis dignitatis. Calder. *conf.* 220. quod
est *unicum, de vit. & honest. cleric.* ubi ponit septem
argumenta, & tollit contraria. † Amplia, ut proce- 2
dat, etiamsi cessat scandalum; quia non potest mendi-
care ostiatim sine dispensatione superioris. Cald. *d.
conf.* 220. alias *unicum est, de vit. & honest. cler. ver.
non obstat, si dicatur, quod Ecclesia.* † Amplia, etiam- 3
si dives esset, & abjecisset divitias, ut mendicaret o-
stiatim, quia non admittitur, si fecit, ut liberius otio
vacaret, vel ut negligeret curam rei suæ, quia prohi-
betur, nisi ex una sola causa, ut si hoc fecit, quia
nutrimentum aliunde habens voluit posse liberius ora-
tionibus vacare. Calder. *d. conf.* 220. *num.* 2. *ver.
unde, & jure politico*, alias *unic. de vita & honest.
cleric.* † Limita, nisi quis abjiceret divitias verisimili- 4
ter recepturus alimenta, ea intentione, ut liberius ora-
tionibus, & cultui divino vacare posset. Calder. *d. conf.*
220. *in fin. ver. si autem est verisimile*, alias *unico*, *de
vit. & honest. Cleric.* † Limita in fratribus mendican-
tibus, quia non possunt habere aliquid certum. Fulg.
conf. 103. *Titius condidit Testamentum.*

§. VI.

Mendicantes ficti qua pœna puniantur?

Mendicantes † qui fucatis coloribus fingunt se in- 1
firmos, cum non sint, pœna falsi puniri debent. Lap.
alleg. 18. *qua pœna*. ubi late. † Amplia, ut imo etiam 2
teneantur pœna furti, & rapinæ de eleemosynis exa-
ctis sub palliata lepra, vel infirmitate. Lap. *d. alleg.* 18.
circa fin. † Amplia in omni simulante bonum, cum 3
tamen sit malus, quia gravius punitur ille, qui præ-
textu, & colore boni facit malum, quam qui aperte
deliquit. Flor. a S. Petro *conf.* 26. quod est Collegii
Bononiæ *nu.* 52. *ver. vel secundo*, *& num.* 56. allegat
l. qui subprætextu, *& l. jubemus*. *la secunda*, *circa pr. C.*
de

4 *de Sacrof. Eccl. & n.* 58. † Amplia, quia licet consensus generalis, & juratus trahatur ad ignorata, tanquam in genere cogitata, tamen secus est, quando quis compromittit in virum bonum; quia licet renunciet in genere, & in specie læsioni etiam enormissimæ, subvenitur rei, per reductionem ad arbitrium boni viri, quia non potuit cogitare, quod bonus vir deciperet eum, & sufficit, quod eum uti talem elegerit. Ant. de Butr.
5 *conf.* 24. *num.* 5. *ver. non obstat.* † Probibiti sunt mendicantes publici, nisi ex causa necessitatis, tam de Jure Civili quam de Jure Canonico. *l. unica, Cod. de mend. validis, c. Diaconi, §. nec ne juncta gl. cum cap. seq.* 93. *distinct.* Abb. *conf.* 55. *num.* 2. *ver. & circa hoc lib.* 1. vide Tusch. *Litt. C. ver. Color quæsitus quid sit. Concl.* 469. †. Ex religiosi mendicantis regulæ, qui habent propria bona, non excusantur a contributione onerum cum aliis personis Ecclesiasticis, quia allegant turpitudinem suam, & abutuntur privilegio mendicantibus concesso. Petr. Anch. *conf.* 109. *Contra fratres, per tot.* Vide Tusch. *Lit. A. ver. Affectatio operatur multa, ut affectans perdat privilegium. Concl.* 237. *per tot.* maxime *num.* 5. ¶

MENS.

Praxis Mentis.

1 Mens sana in quolibet præsumitur, & contrarium ab allegante est probandum. *cap. fin. de success. ab intest.* DD. *in L. codicillos, & in L. furiosum. C. qui testam. fac. poss.* Mant. *de conjectur. lib.* 2. *tit.* 5. præsertim testator, si prudenter testatus sit, quod apparere potest ex eo, quando pro anima sua legavit, quæ omnibus est anteferenda. *L. sancimus* 22. *C. de SS. Eccles.* Item quando instituit hæredes ab intest. successuros: ita Barb. *axiom. lib.* 11. *c.* 23. *ax.* 1.

2 Mens magis est attendenda, quam verba. *L. Labeo.* 7. *in fin. ff. de supellect. leg. L. nominis & rei.* 5. *§. verbum. ff. V. S.* Scaccia *de appell. quæst.* 4. *n.* 21. *& de commerc. & camb. §.* 1. *quæst.* 1. *n.* 28. *& n.* 358. Cyriac. *controv.* 53. *num.* 22. Gratian. *discept. for. cap.* 769. *n.* 21. *& cap.* 755. *num.* 23. & verba improprientur, ut deserviant menti. Tusch. *litt. M. conclus.* 199. etiam in contractibus. *L. ult. C. quæ res pign. oblig.* Cravetta *conf.* 33. Rota apud Farin. *dec.* 700. *num.* 7. *par.* 2. *recent.* Mant. *de tacit. lib.* 1. *tit.* 3. *numer.* 12. Etiam in ultimis voluntatibus. Rol. *conf.* 35. *lib.* 3. quia mens est regina. Rota. *dec.* 663. apud Farin. *part.* 2. *recent. num.* 1. Mant. *de conject. lib.* 3. *tit.* 3. Etiam in rescriptis. Gl. *in cap. si propter. de rescript. in* 6. Surd. *dec.* 268. dummodo honestati, pietati, verecundiæ, & utilitati publicæ non repugnet; nam si illicitum, si inhonestum, vel absurdum inde sequatur, illa non erit attendenda. Gl. *ad L. in re mandata. C. mandati.* quia hominis voluntas se debet legi conformare, aliter pro non voluntate, & pro non acto habetur. Bart. *in L.* 1. *C. de fals. caus. adject. L. non dubium.* ubi Bart. & Bald. *C. de LL. Silvat. lib.* 1. *conf.* 6. *L. Juris gent. §. pactorum. ff. de pact.* Bich. *dec.* 332. *num.* 23. & *L. si uno. in princ. ff. locati.* Bald. *in rubr. C. de Jure emphyt. num.* 15. Jas. *in L. si quis ante. num.* 18. *ff. de acquir. possess.* Surd. *conf.* 243. *num.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 20. *&* 22. Rota in una Rom. fideicom. seu Salviani. 28. April. 1651. coram Celso, quam citat Bich. *dec.* 494. *num.* 7.

3 Mens contrahentium ex proœmio declaratur juxta *cap. ex multa.* 9. *§.* 2. *de voto. L. fin. ff. de hered. instit.* Castr. *conf.* 148. *num.* 2. Dec. *conf.* 397. Mascard. *de prob. conclus.* 1284. *num.* 6. Rota *dec.* 619. *num.* 5. apud Farin. *par.* 1. *recent.*

3 Mens rescribentis, sive disponentis elicitur ex solito. Bich. *dec.* 331. *num.* 14. *& ex non facto. ibidem. nu.* 15. Afflict. *dec.* 116. *num.* 4. Put. *dec.* 45. *num.* 2. *& dec.* 347. *num.* 2. *lib.* 1. Rota *dec.* 647. *n.* 3. *par.* 4. *diversf. & dec.* 56. *num.* 7. *par.* 6. *recent.* & mens statuentium spectari debet. Bich. *dec.* 80. *num.* 10. Menoch. *conf.* 3. *num.* 11.

5 Mens Principis talis esse præsumitur, qualis de jure esse debet. Jas. *in L. causas. num.* 6. *C. de transact.* Dec. *conf.* 64. *num.* 7. *&* 580. *num.* 2. Grammat. *conf.* 34. *nu.* 3. Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 23. *ax.* 4.

6 Mens Testatoris in extremis laborantis, si alias sit sani judicii, servari debet. Bich. *dec.* 458. *num.* 3. Castill. *de conject. ult. volunt. cap.* 27. *num.* 5. Cyriac. *controv.* 407. *num.* 115. Rota in consil. Farin. *conf.* 97. *num.* 30. Probatur per testes deponentes, testatorem ita declarasse, septem de jure Civili, vel tres cum Parocho, aut quinque sine illo de jure Canonico in terris Ecclesiæ, vel tribunalibus Ecclesiasticis inter personas Ecclesiasticas, quamvis de dispositione aut declaratione nulla esstet scriptura. Ita Martha *de succes. leg. part.* 4. *quæst.* 1. *art.* 7. *num.* 46. Honded. *conf.* 77. *lib.* 1. Capon. *discep. for.* 328. *num.* 23. Item ex confessione hæredis quoad legata. Diana *par.* 7. *tract.* 6. *res.* 14. conclusionem probat etiam Ciarlin. *controv. for. cap.* 47. *num.* 36. 37. *&* 38.

Mens Testatoris lege reluctante nullius est valoris, 7
quia voluntas sine potestate inepta est. Ciarlin. *cap.* 33. *num.* 27. 28. *& seq. L. cum te. C. de donat. ante nupt. cap. super Abbatia. de off. deleg.* Covar. *in cap. cum esses de testam.* Farin. *dec.* 27. Craveta *conf.* 385.

Mens Testatoris est interpretanda secundum magis verisimile. *L. servus plurium. §. fin. ff. de leg.* 2. *cap. inspicimus.* 45. *de R. J. in* 6. Mant. *de conject. lib.* 3. *tit.* 19. Crass. *in §. testamentum. cap.* 76. Peregr. *de fideic. art.* 11. Ciarlin. *controv. for. cap.* 47. *num.* 37. *lib.* 1.

Mens præsumitur conformis verbis disponentis. *L.* 8
Labeo. 7. *vers. nam qua sum. ff. de supellect. legat.* Bald. *in L. sed & reprobari. num.* 1. *ff. de excus. Tutor.* quia ex loquela, & verbis mens judicatur. Tiraquell. *in L. si unquam in verb. libertis num.* 7. *C. de revoc. donat.* Alex. *conf.* 139. *num.* 5. *vol.* 6. Bald. *conf.* 482. *vol.* 2. *col.* 2. *vers. nam in ore.* Cravena *conf.* 294. Cyriac. *controv.* 72. *a nu.* 22. Et mens talis præsumitur, qualem denotat proprietas verborum. Socin. jun. *conf.* 13. *sub num.* 16. *vol.* 3. Cyriac. *controv.* 8. *num.* 112. & *controv.* 461. *num.* 10. Bald. *conf.* 472. *vol.* 2. *col.* 2. *ver. nam in ore.* Cravetta *conf.* 294. *col.* 10. Cyriac. *controv.* 461. *num.* 10.

Mens est radix verborum, & eorum substantia pri- 9
ma. Bald. *in cap. mandatum.* 38. *sub num.* 3. *de rescript.* & sicut anima est potior corpore, ita mens verbis. Rol. *conf.* 72. *num.* 43. *vol.* 1. Gratian. *discept. for. cap.* 75. *num.* 23. *par.* 4. *&* 657. *num.* 2. ubi verba debent servire menti, non mens verbis. Seraph. *dec.* 557. *num.* 8. In qua mente contrahentium probanda conjecturæ, verisimilitudines, & inverisimilitudines sunt admittendæ, inspecta subjecta materia qualibet rerum, & personarum. Mant. *de taci. lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 14. Rol. *conf.* 61. *num.* 34. *vol.* 2. Rota *dec.* 575. *num.* 3. *par.* 1. *diversf. & dec.* 37. *num.* 22. *par.* 2. *noviss. diversf.* & *dec.* 700. *num.* 7. *part.* 2. *ult.* Farin. Seraph. *dec.* 1384. *num.* 23. & mens contrahentium declaratur ex antecedentibus, & consequentibus. Cyriac. *controv.* 478. *&* tota.

Mens contrahentium interpretanda, ut nulla ex par- 10
tibus remaneat decepta, & enormiter læsa. *L.* 3. *§.* 1. *ff. de recept. arbitr. L. sed. si pupillus* 51. *§. item si plures. ff. de Instit. act.* Castren. *conf.* 205. *vol.* 1. sed de bono, & æquo. Mant. *de tacit. tib.* 17. *nu.* 3. Peregr. *conf.* 70. *num.* 5. Decian. *conf.* 15. *num.* 52. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 478. *num.* 49.

M E N S U R A.

Praxis Mensuræ.

Mensura expressa in stipulatione, si minor dein re- 1
periatur, debet suppleri. Bich. *dec.* 111. *num.* 1. quia pacta sunt servanda. *L. Celsus. verb. in emptis. L. cum ab eo. & L. Imperatores. ff. contrahen. empt.* & mens contrahentium etiam verisimilis attendenda. Alex. *conf.* 8. *col.* 8. *vers.* 6. in omni dispositione. *lib.* 4. Paris. *conf.* 64. *nu.* 37. *lib.* 1. Alba. *conf.* 189. *n.* 7. Et si mensuræ quantitas fuit promissa cum dictione *injuria*, hæc dictio excusat a modico defectu, qualia esse potest duarum corbium. Boer. *dec.* 50. *num.* 9. Bich. *l. c. num.* 19. Non dicitur tamen modicus defectus, qui excedit decimam partem. Ludovis. *dec.* 128. *num.* 6. ubi Beltram. litt. B. qui remittendum Judicis arbitrio censet. Menoch. *de arb. cas.* 46. *num.* 5. Surd. *conf.* 376. *n.* 15. Rota *coram Millino in una. Parmen.*

statut 17. Martii 1602. Lim. si contractus est ad corpus, & ad mensuram, quia tunc mensura censetur adjecta demonstrative, non taxative. Farin. lib. 2. controv. Jur. cap. 27. Affict. dec. 68. a n. 3. Surd. dec. 64. n. 5. Seraph. dec. 264. n. 6. & alii apud Bich. l.c. num. 19. ubi non dicitur venditio facta ad mensuram, quando incipit a certo corpore. Rota apud Bich. dec. 98. n. 10. & dec. 111. n. 18. Barb. dec. 154. n. 2. Cornel. cons. 59. n. 6. n. 4.

2 Mensuræ defectus probatur ex relatione periti Judicialiter electi, quamvis mensura fuerit facta ex intervallo a die contractus, quando non constat de diminutione bonorum medio tempore ex aliquo accidenti. Rota apud Bich. dec. 111. n. 6. & 7. nam quamvis post 60. dies mensuræ reintegratio peti non possit, juxta L. quod nolit. §. si quod ita. ff. de adil. edic. Imola in cap. per tuas. sub n. 9. de donat. Socin. cons. ult. in fin. lib. 3. Paris. cons. 64. n. 30. lib. 1. Dec. cons. 347. n. 3. Surd. cons. 366. n. 18. & dec. 64. n. 31. vers. præscriptioni. in fin. Cephal. cons. 36. nu. 7. Bertalazzol. de clausf. clausf. 20. gl. 20. n. 5. nihilo minus cum fuit promissum, mensuram expressam esse veram, nulla facta mentione mensuræ faciendæ, quia non reperitur a Lege præfinitum tempus 60. dierum ad mensurandum, prout fuit definitum ad redhibendum in dicta L. quod si nolit. & nihil imputari potest recipienti, si prius bona mensurari non curavit, cum perfectio contractus non pendeat a mensura, & ipse fiderit promissioni tradentis, ideo usque ad triginta annos peti potest supplementum mensuræ deficientis, quia tanto tempore durant actiones personales. Imol. in d. cap. per tuas. n. 9. ubi Abb. n. 7. vers. quintus casus. Dec. cons. 347. Natta cons. 569. n. 10. Thes. dec. 185. col. 1. vers. aut non est dictum. Anchar. quæst. famil. lib. 1. quæst. 18. n. 10. & alii apud Bich. l.c. n. 9.

3 Mensuratio nova debet fieri expensis petentis. Costa de portione rata. quæst. 35. non potest fieri post tempus conventum. L. qui fundum. ff. de contrahen. empt. Ciarlin. controv. for. cap. 176. lib. 2. Prima vero mensuratio debet fieri expensis Venditoris, quia ille tenetur tradere quantitatem conventam. Costa l.c.

4 Mensuratio fundi debet fieri parte citata super loco differentiæ pro certa die & hora, aliter facta non præjudicat. Alex. cons. 33. n. 6. lib. 6. Betrazzol. de clausf. clausf. 20. gl. 20. num. 6. Cyriac. controv. 320. num. 6. Ciarlin. controv. for. lib. 2. cap. 176. num. 8. Et qui renunciavit novæ mensurationi, non est amplius audiendus, quia renuntianti jus suum non datur amplius regressus ad illud. Gaspar. Thes. qq. for. lib. 1. quæst. 34. n. 40. Gratian. discept. for. cap. 960. nu. 4. Giovagnin. cons. 100. n. 61. Ciarlin. l.c. nu. 22. & quod possit renunciari mensuræ faciendæ, probat Fab. de Monte tract. de empt. & vendit. quæst. 6. princ. num. 19. Surd. cons. 349. num. 39. Seraph. dec. 706. num. 1. & 3. Et cum fuit conventum, quod mensuratio fieret intra certum tempus, elapso illo tempore fieri amplius non potest, juxta L qui fundum. ubi Alberic. col. 2. ff. de contrah. empt. Gabr. cons. 65. nu. 18. lib. 2. Ciarlin. l. c. n. 23. & 24.

5 Mensura conventa inter partes, quamvis non sit aliis conformis, non dicitur falsa, nec prohibita. Petr. Greg. in syntagm. Jur. univers. lib. 36. cap. 1. ante n. 13. vers. si enim conveniant. Sola ad constit. antiq. Sabaudia. tit. de censuum solut. sub nu. 10. fol. 92. in ult. impress. Farin. quæst. 130. nu. 78. Cyriac. controv. for. 131. n. 37.

6 Mensuræ injustitia non probatur legitime, nisi fiat comparatio cum mensuris æneis, vel lapideis a publico deputatis, juxta L. modios. 9. C. de susceptor. lib. 10. Petr. Gregor. l.c. Cyriac. l.c. n. 2. & quia solent variare de loco ad locum, etiam sæpe in eadem Regione, ideo probatio de mensura unius loci ad mensuram alterius loci non est legitima. cap. ex parte 18. de censib. Sola l.c. Cyriac. l.c. num. 7. & comparatio de una ad aliam non relevat, nisi certo constet de veritate, & justitia illius, ad quam fit comparatio, prout dicitur in comparatione scripturarum, juxta L. comparationes. 20. ubi DD. C. de fide instrum. Menoch. de arb. Jud. cas. 214. nu. 29. Mascard. de prob. conclus. 330. Gaspar. Thes. quæst. for. 24. num. 6. & 7. Cyriac. l.c. num. 5.

7 Mensuræ & ponderis iniquitas præsumitur provenire ex errore, vel casu, nisi probetur dolus, & ob id punibilis non est. Suar. in thes. commun. opin. in verb. falsitas. num. 18. Houded. cons. 109. num. 19. vol. 1. Farin. cons. 18. num. 6. & quæst. 130. num. 274. Adden. ad Farin. dec. 69. litt. A. par. 1. crimin. Natta cons. 72. num. 1. Cyriac. l.c. num. 18. & qui mensuram reperiit injustam in officio, aut negotio noviter assumpto, præsumitur illam retinuisse, eaque usum fuisse ignoranter. Natta l.c. Farin. de falsit. quæst. 159. n. 50. & 53. Cyriac. l.c. n. 23. & sufficit, quod nominet authorem, a quo mensuram, vel pondus falsum habuit, licet non nominetur author falsitatis, juxta L. majorem. 4. C. ad L. Cornel. de fals. Boss. de fals. n. 126. Cyriac. n. 25.

Mensura & pondere injustis utens, quæ sibi fuerunt assignata & tradita ab honestis personis, propter quod debuit credere, mensuram esse justam, quamvis postmodum reperiantur esse injusta, excusatur, præsertim si personas, a quibus habuit, nominavit. Natta cons. 72. per totum. Cyriac. controv. cit. n. 56. 8

M E N T I T A.

Praxis Mentita.

Mentitam alicui dans, infert illi injuriam, & tenetur actione injuriarum, quia mentita est verbum injuriosum. Clarus in §. injuria num. 14. Menoch. cons. 41. num. 8. & 9. lib. 1. Covar. var. res. lib. 1. cap. 11. Fario. de var. ac divers. crim. quæst. 105. num. 310. & cons. 6. num. 6. Tusc. litt. M. conclus. 204. Cabal. resol. crim. cas. 154. nu. 3. Gratian. discept. for. cap. 81. num. 1. par. 1. quia dicendo. Tu mentiris. irrogatur mendacium illi, qui falsum asseroit, quod est injuriosum. Bajard. ad Clar. in §. injuria. num. 20. Socin. jun. cons. 103. n. 10. lib. 3. Farin. d. quæst. 105. num. 329. Cyriac. controv. 226. num. 28. quæ injuria non evitatur, quamvis mentitam dans dicat. Salvo tuo honore, vel salva reverentia tua, quia est protestatio contraria facto. Clar. in §. injuria. vers. sed pone. ubi Bajard. nu. 64. Gail. lib. 2. pract. obs. 101. n. 1. Fario. l.c. n. 311. Caball. l.c. n. 4. Gratian. l. c. Conciol. var. res. crim. verb. injuria. res. 2. Ampliatur etiam ad illum, qui impersonaliter mentitam dat. Dicendo, qui hoc asserit, mentitur, quia satis apparet, in quem mentita dirigatur. 1

Lim. 1. si mentita detur ad propulsandam injuriam, quia tunc mentita non est punibilis Jal. & Dec. in L. ut vim. 3. num. 36. ff. de Just. & Jur. Boss. in pract. crim. tit. de injuriis. n. 7. & tit. de homicidio. num. 86. Gail. l. c. obs. 100. num. 3. & obs. 101. num. 3. par. 2. Bajard. ad Clar. in §. injuria. num. 63. non obstante banno graviter puniente injuriam. Fario. de var. & divers. crim. quæst. 105. num. 315. Cabal. l.c. cas. 154. a num. 6. Cyriac. controv. 126. num. 33. contra Facbin. lib. 9. controv. Jur. cap. 12. in princ. Dummodo mentita data ad propulsandam injuriam sit vera, & injuria illata falsa. Secus si injuria illata sit vera, & per consequens mentita sit falsa, quia tunc potest puniri, quamvis mentita fuerit data ad propulsandam injuriam. Farin. l. c. num. 321. Cabal. l.c. n. 11. Item dummodo mentita fuerit data in continenti post illatam injuriam, & non ex intervallo. Boss. l.c. Bajard. ad Clar. in d. §. injuria. n. 64. Gail. d. obs. 101. n. 5. lib. 2. Farin. l.c. n. 333. Conciol. l.c. n. 7. In dubio tamen injuria illata præsumitur falsa, & mentita vera, quia dans mentitam habet regulam pro se, quod in dubio quilibet præsumitur bonus, & non malus. Bolognet. in d. L. ut vim 3. n. 94. vers. sed tamen. ff. de Just. & Jur. Farin. l.c. n. 324. 2

Lim. 2. in eo, qui dicit Fur non dicis verum, vel tu dicis falsum, aut mendacium. quia per negativam non infertur injuria. Bolognet. l.c. Cæval. in spec. commun. opin. quæst. 128. nu. 6. Vivius commun. opin. 6. num. 5. & 6. præsertim cessante ira, & inurbano colloquio. Menoch. cons. 41. nu. 10. Gratian. discept. for. cap. 81. num. 2. differentia est, quia verbum mentiris. denotat perfidiam, posterius vero, uti non est verum: denotat imprudentiam. Sed quod hæc verba. Tu non dicis verum: injuriam de sui natura importent, tenent Boss. l.c. Bajard. ad Clar. in §. injuria. num. 20. saltem ad pœnam extraordinariam. Socin. jun. cons. 103. num. 3

num. 10. *lib.* 1. quia apud milites & personas honoratas. Verba *mentiris*, & *non dicis verum*: æquipollent. Farin. *d. quæst.* 105. *num.* 329. & de consuetudine inter nobiles habentur pro mentita, Cyriac. *controv.* 126. *num.* 28. præsertim apud Germanos & Gallos; quamvis sit mentita magis urbana. Conciol. *l.c. num.* 10. & tunc punitur mitius, & quidem pœna extraordinaria.

4 Dans mentitam dicitur author rixæ. Farin. *l.c. n.* 526. & *conf.* 35. *n.* 24. Caball. *resol. crim. cas.* 154. *n.* 6. Farin. *quæst.* 105. *n.* 310. & 315. Menoch. *conf.* 41. *n.* 8. Clar. *in §. fin. quæst.* 60. *vers. nunc quæro.*

MERCATOR & MERX.

Praxis Mercatorum & Mercium.

1 Mercator potest cogi ad exhibendos libros, si petens habeat interesse, & hoc probetur. Beltram. ad Ludov. ut hic infra. Seraph. *dec.* 1224. Veral. *dec.* 194. *par.* 1. quia ratione officii illos habere debet, & ideo etiam præsumitur eorum existentia apud illos. Rota apud Coccinum *dec.* 63. *num.* 3. *vers. hoc est verum.* & *dec.* 259. *num.* 6. *vers. nec valet. par* 1. *recent.* Adden. ad Buratum *dec.* 278. *num.* 13. quæ præsumptio non tollitur per juramentum, nisi aliunde plene probetur librorum amissio absque ejus culpa. gl. *il Clem.* 1. *§. cæterum. verb. compellendos. de usur.* ubi Imola *num.* 21. Bald. *in L. Prætor ait sub n.* 4. *vers. in gloss. ff. de eden.* Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 61. *n.* 10. Buratt. *dec.* 278. *n.* 11. & 12. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 129. *n.* 7. & 8. Adden. ad Buratt. *dec.* 266. *nu.* 13. Bich. *dec.* 224. *n.* 13. & 14.

2 Mercator, ut possit prætendere interesse lucri cessantis, non sufficit probatio generica, quod in loco semper adsunt occasiones investiendi pecunias, quia ex hac probatione tantum apparet potentia remota lucrandi, quæ non sufficit ad justificandum interesse lucri cessantis, ad quod requiritur potentia proxima lucri, hoc est, quod occurrerit occasio investiendi, & propter moram debitoris investire non potuerit. Castr. *in L.* 3. *§. fin. ff. de eo, quod certo loco.* Menoch. *conf.* 1180. *n.* 20. & *de arbitr. cas.* 119. *n.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 67. *n.* 13. Rebell. *de oblig. Just. par.* 2. *lib.* 8. *quæst.* 5. *in fin. vers. ad secundam.* Rota coram Mohed. *dec.* 3. *n.* 1. & 2. *de usur.* & apud Zachariam *de societ. officii. dec.* 40. *n.* 2. & 3. & apud Bich. *dec.* 16. *n.* 3. & 4. Nec est bona consequentia, solitus est lucrari, ergo si pecunias habuisset, lucratus fuisset, quia multa poterant accidere, propter quæ lucratus non fuisset, & sæpe mercatores jacturam faciunt. Afflict. *dec.* 20. *n.* 2. Coller. *de process. execut. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 134. *vers. contrariam.* Farin. *conf.* 50. Gratian. *discept. for. cap.* 67. *n.* 13. & 14. Farin. *lib.* 2. *dec.* 153. Mohed. *d. dec.* 3. *de usur.* Rota *dec.* 331. *num.* 1. *vers. quod procedit par.* 1. *recent.* Bich. *l.c. n.* 11.

3 Etiam inter mercatores licitum est post solidatas rationes petere illarum revisionem, ut appareat, an erratum fuerit. Angel. *in L. un. in fin. C. de errore calc.* Escobar. *de ratiocin. cap.* 41. *n.* 22. non tamen ad retardandam executionem solidationis factæ, nisi de errore doceatur, juxta Socin. *in L. pecuniam. num.* 10. *ff. si cert. pet.* & *conf. ult. sub num.* 1. *vers. alioquin. lib.* 3. Cyriac. *controv.* 180. *a numer.* 45. Buratt. *dec.* 8. *num.* 3. & *dec.* 546. *num.* 6. Bich. *dec.* 197. *num.* 14. 15. & 16.

4 Mercator, qui negotiatur mutuans pecunias, cum quibus intendebat negotiari, & ire ad nundinas, vel emere merces, quas habeat in promptu, in quibus lucratus fuisset alicui cum pacto lucri cessantis usque ad restitutionem non committit usuram secundum Hostien. *in cap. salubriter.* 16. *num.* 4. & *in cap. naviganti* 19. *de usur.* Et hanc sequitur S. Joan. a Capistrano, quando cessat omnis suspicio usuræ. *in tract. de usur.* 2. *par.* 3. *par. princ. n.* 89. *tom.* 3. S. Raymun. *in sum. in tit. de usur. §.* 7. *vers. posset tamen* Abb. *in d. cap. naviganti. num.* 13. & 14. Sylvest. *in sum. verb. usura. quæst.* 19. Molina *de contract. disp.* 315. *num.* 4. *vers. quod potissimum.* Azor. *instit. moral. par.* 5. *lib.* 5. *tit. de usur. cap.* 5. *quæst.* 1. *col.* 480. Covar. *lib.* 5. *var. res. cap.* 4. *sub n.* 5. *vers. Item & illud.* Lupus *in cap. naviganti. n.* 30. *de usur.* Scaccia *de commerc. & camb. §.* 1. *quæst.* 7. *par.* 2. *ampl.* 8. *num.* 4. 18. & 19. Gratian. *disc. for. cap.* 387. *numer.* 2. Rota *divers. dec.* 331. *num.* 15. *coram Lancell.* 6. *Jun.* 1611. & *coram Ubaldo.* 1. *Martii* 1613. Rota, quæ infinitos citat. *dec.* 331. *n.* 14. *par.* 2. *criminal. impres. Tacuirni.* Cacheran. *dec.* 143.

5 Contrariam sententiam, quod imo tale pactum sit usurarium, tenet Innoc. *in d. cap. naviganti* 19. *n.* 2. *de usur.* ubi Abb. antiquus & Jo. Andr. *nu.* 5. Calderin. *n.* 32. Anchar. *n.* 7. & Card. *col. fin. vers. pone habeo pecunias.* Butr. *n.* 8. Betous *sub num.* 51. & alii quos citat Scaccia *de commerc. & camb. §.* 1. *quæst.* 7. *ampl.* 8. *num.* 9. Lupus *in L. curabit.* 5. *n.* 113. *C. de act. empt.*

6 Prior tamen sententia est magis communis, & passim receptissima, dummodo sequentes concurrant circumstantiæ. Primo quod mutuans sit solitus negotiari. Secundo, quod certum sit, illum habuisse lucrum in promptu. Et tertio, quod concurrat mora mutuatarii. Ita Molina *de contract. l.c.* Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 39. *vers. altera vero.* Gait. *de credito. cap.* 2. *tit.* 7. *quæst.* 1. *num.* 1715. Seraph. *dec.* 1240. *nu.* 1. juxta doctrinam Castr. *in L.* 3. *§. fin. ff. de eo quod certo loco.* quam sequitur Rota apud Mohed. *dec.* 103. & 208. *coram Pennia* 2. *Jun.* 1589. Cyriac. *controv.* 526. *n.* 35.

7 Socius in mercatura pro contractu socii tenetur in solidum, quando merces emptæ pervenerunt ad apothecam communem; quod etiam procedit in patre & matre, qui tenentur pro filio negotiante in communi apotheca, & e converso. Bald. *in L. cum te in Gallia prope fin. vers. cave tamen. C. si cert. pet.* & *conf.* 263. *n.* 3. *vol.* 5. Angel. *conf.* 286. *vol.* 2. *vers. & si inter socios.* Surd. *dec.* 213. *nu.* 1. Cyriac. *controv.* 477. *n.* 4. Item in fratribus, dummodo probetur, quod filius fuerit socius cum patre, quod non præsumitur, quia societas est facti. Alex. *conf.* 134. *nu.* 4. *vol.* 5. Natta *conf.* 358. *num.* 4. *vol.* 2. Mascard. *de prob. conclus.* 1315. Surd. *conf.* 138. *num.* 9. *vol.* 1. Cyriac. *loc. cit. numer.* 7.

8 Mercatoris liber regulariter pro scribente non probat, nisi sit adminiculatus, uti si scriptor sit valde legalis, & pro tali reputatus, atque ex circumstantiis præsumatur, verum esse, quod fuit scriptum. gl. *in L. quædam.* *§. nummularios. ff. de eden.* ubi Bart. & Castren. Bursat. *conf.* 224. *num.* 1. Gait. *de credit. cap.* 2. *tit.* 3. *num.* 84. Guido Pap. *quæst.* 441. & ibi Adden. Cyriac. *controv. cap.* 140. Surd. *dec.* 199. *num.* 21. Tranchedin. *conf.* 28. *num.* 1. & 2. dummodo legalitas probetur.

9 Et quamvis ejusmodi adminicula concurrerent, libro mercatoris pro ipso scribente non crederetur, nisi in modicis tantum summis, non vero in magnis, quamvis generalis exstaret consuetudo, mercatorum libris standum esse. Tiraquell. *de jud. in exiguis. numer.* 4. Mascard. *de prob. concl.* 973. *num.* 15. Gait. *l.c. num.* 123. Farin. *in repert. sup. quæst.* 60. *n.* 26. Tranchedin. *l.c. conf.* 28. *n.* 5.

10 Multo minus probat in præjudicium tertii, qui fidei mercatoris illius se non commisit. Cyriac. *controv.* 546. *num.* 31. & 107. Menoch. *de arb. cas.* 91. *num.* 25. Genua. *de script. priv. lib.* 4. *sub tit. de libris argentar. n.* 39. Escobar. *de ratiocin. cap.* 11. *num.* 17. Bursat. *conf.* 321. *n.* 73. Mascard. *de prob. concl.* 978. *n.* 1. Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 34. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 302. *n.* 10. Farin. *d. quæst.* 60. *num.* 22. Pennia *dec.* 782. *par.* 1. Trachedin. *conf.* 28. *nu.* 6. An in præjudicium Clericorum, diximus in praxi librorum.

11 Mercatores, dum vendunt merces habita fide pretii, nullam habent super illis mercibus prælationem. Saminiat. apud Altogr. jun. *conf.* 5. *n.* 20. & 21. sed tantum habent actionem ad pretium plene. Altograd. sen. *conf.* 9. *n.* 5. *lib.* 1. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *quæst.* 41. *n.* 33. Gutierrez *pract. quæst. lib.* 3. *quæst.* 98. *a num.* 6. Amat. *var. res. lib.* 1. *res.* 3. *num.* 41. Gratian. *disc. for. cap.* 500. *numer.* 19. Salgad. *in labyr. credit. par.* 1. *cap.* 11. *nu.* 79. & *par.* 2. *cap.* 24. *n.* 15. Antonell. *de temp. legal. lib.* 4. *cap. ult. n.* 15. Saminiatus *l.c.* Rota *dec.* 107. *num.* 1. *par.* 3. *recent.* Bald. *in L. fin. n.* 5. *C. commod.*

12 Merces, quando fuerunt in dominium debitoris translatæ,

stutæ, possunt super illis creditores experiri. L. procuratoris. §. plane vers. sed si dedi. ff. de tribut. act. Gail. lib. 2. obs. 15. n. 2. Cyriac. controv. 55. n. 11. par. 1. Rubeus in adnotat. ad dec. 16. n. 98. & seq. par. 8. recent. Saminiat. l. c. cons. 5. num. 1. Dicitur autem mercium dominium translatum, si præcessit causa habilis ad transferendum, nimirum venditio & traditio, quibus concurrentibus de dominio non est dubitandum. L. nunquam. 31. ff. de acquir. rerum do. min. L. traditionibus. 20. ubi gl. & DD. C. de pact. præsertim, si tale negotium fuit conclusum per literas missivas, juxta Gratian. d. cap. 500. n. 2. cum quibus licet recte contrahi posse venditio. L. 1. in fin. ff. de contrah. empt. Genua. de script. priv. lib. 3. quæst. 6. num. 1. fol. 126. fortius tamen operatur inter mercatores, inter quos littera missiva habet vim publici instrumenti, ac rei judicatæ. Rota Genuen. dec. 2. num. 11. Gratian. l. c. Gait. de cred. cap. 2. tit. 7. num. 2372. Scaccia de commerc. & camb. §. 2. gl. 5. n. 448. & §. 7. gl. 5. num. 6. Sermo est de litteris dispositivis, secus de mandatoriis tantum, quæ revocari possunt. Curt. jun. cons. 132. num. 2. & 6. vers. non obstat. Traditionis signum esse potest, quando capsæ sunt signatæ cum signo debitoris emptoris, quamvis enim hoc non procedat in dolio, quod juxta Labeonem videtur signari, ne vinum subminatur, non vero in signum traditionis. L. 1. §. si dolium. ff. de peric. & commo. rei vendita; tamen in aliis mercibus præsumitur animus tradendi, & demonstrandi, quod res pertinet ad eum, cujus est inscriptio, ex tali signo inducitur traditio, & demonstratur signum rei signatæ spectare ad eum, cujus est signum. L. quod si neque. 14. in fin. ff. de peric. & com. rei vend. Stracca de mercat. par. 2. n. 90. Surd. cons. 61. num. 28. Gratian. l. c. Gait. de cred. cap. 2. tit. 6. n. 1157. Rota Genuen. dec. 201. num. 3. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 73. n. 9. Rota dec. 69. n. 8. par. 5. recent. Sancin. l. c. n. 7. & licet Rota in una Rom. prætensæ venditionis capsæ auri & argenti 23. Jan. 1589. coram Pennia apud Gratian. disc. foren. cap. 500. dicat, non posse fieri fundamentum super signo capsæ apposito, ut in nu. 36. & 37. tamen hoc ideo dixit, quia in casu Rotæ non concurrebat præcedens causa habilis ad transferendum dominium, ut declaravit ipse Pennia num. 29. & 37. dicens venditionem non fuisse perfectam, eo quod pretium fuerat collatum in arbitrium emptoris, quod resistit perfectioni contractus venditionis. Altograd. sen. cons. 11. num. 2. vol. 1.

13 Mercatores ex constitutione 74. Pii IV. habent privilegium, ne eorum executiones retardari possint exceptione usuræ. Scaccia de commerc. & camb. §. 7. gl. 5. n. 74. & 77. nisi usura esset manifesta & notoria, quæ non requireret altiorem indaginem. Idem loc. cit. num. 78.

14 Mercatura est prohibita Sacerdotibus, & Religiosis. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 1. nu. 557. exempl. 3. & quæst. 7. par. 3. limit. 17. n. 22. Fab. in tract. de camb. nu. 45. vers. nona. tom. 6. par. 1. fol. 415. S. Joan. Capistran. in tract. de usur. n. 147. tom. 7. fol. 111. quia mercatores male audiunt apud populum, & non placent Deo; quia sicut hi fortunæ periculis sunt assueti, ita etiam æternæ salutis sperata lucra periculosis naufragiis perdere solent. Sot. de Just. & Jur. lib. 6. quæst. 12. art. 5. col. 7. & alii apud Scacciam de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. par. 1. nu. 11. & Christus mensas numulariorum evertit. Matth. 21. num. 12. cap. ejiciens. prope fin. dist. 88. Sotus de Just. & Jur. lib. 6. quæst. 8. art. 1. circa initium. est etiam prohibita nobilibus. Stracca de mercat. par. 2. sub nu. 17. quia negotiatio, & mercatura habent magnam propinquitatem cum arte & artificio, a qua arte & artificio derivantur artifices, & plebei: ergo sicut nobiles volunt distare a plebeis in honore & dignitate, ita etiam distare debent ab exercitio illo, quod aliquem facit plebeum; aliter amittunt nobilitatem. Lim. in civitatibus Genuæ, Venetiarum, Lucæ, Anconæ, & Florentiæ, quia in istis etiam nobiles possunt exercere mercaturam, & negotiationem cambiandi, sine ullo detrimento nobilitatis. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 1. n. 76. & quæst. 7. par. 3. limit. 17. num. 22. est etiam prohibita jus dicentibus, & Officialibus temporalibus justitiæ in loco, ubi jus dicunt. L. 33. principal. ff. si cert. Stracca de mercat. par. 3. nu. 17. tom. 6. par. 1. fol. 295. si administrant justitiam in terra aliena, secus si in propria, quia in propria possunt contrahere. Stracca loc. cit.

15 Mercator dicitur a merce. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 1. n. 11. Stracca de mercatura par. 1. n. 5. 43. & 68. in fin. fol. 288. & est mercator, sive negotiator, qui rem causa lucrandi emit, postea vero non mutatam revendit. cap. ejiciens. 11. dist. 88. Feder. de Sen. cons. 207. num. 2. Abb. in cap. ult. in fin. sub n. 14. de vita & honest. Cler. Sotus de Just. & Jur. lib. 6. quæst. 2. art. 2. vers. pro quæst. Scaccia l. c. num. 12.

16 Merces alienæ possunt projici in mare, ut salventur propriæ, quia ordinata charitas incipere debet a se ipso. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 9. n. 334. vers. Ratio. S. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 2. ad 1. & quæst. 77. art. 1. & Azot. instit. moral. par. 3. lib. 5. tit. de usur. cap. 4. vers. communis. & Seneca lib. 2. de Benef. cap. 1. Dabo egenti, sed non ut ipse egeam, serviam pereunti, sed non ut ipse peream, & probatur ex L. 15. qui servandarum. ff. de præscript. verb. Scaccia loc. cit. & de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. par. 1. numer. 73.

17 Merx non potest dari pro pecunia numerata in contractu census, neque in contractu societatis Officii, neque in mutuo. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 1. num. 209. & 228. Azor. instit. mor. par. 3. lib. 10. tit. de censib. cap. 8. Molina de just. to. 2. & de contract. disp. 383. initio, alias census esset nullus. Rota divers. dec. 343.

18 Mercatores, & Agricolæ in bello reputari non debent tamquam partes Reipublicæ nocentis, idemque non lædendi. Benedict. IV. Const. Urbem Antibarum Metropolitanus. §. 5.

MERETRIX.

Praxis Meretricis.

1 Meretrix aliqua probatur, cum constat, quod publice, & causa quæstus aliorum libidini se venalem præbet. cap. meretrices. 32. quæst. 4. Covar. in 4. par. 2. cap. 8. §. 11. num. 4. Menoch. de arbitr. cas. 328. nu. 4. Mascard. de prob. conclus. 1063. Item cum constat, quod sui corporis copiam pluribus facit. Covar. l. c. Natta cons. 205. Rol. cons. 74. Menoch. l. c. cas. 291. Dummodo plures, quam duos admiserit. Farin. de delict. carn. quæst. 136. cap. 3. nu. 85. Item si constat, quod stet in lupanari. Item si noctu pulsantibus aperiat, item ex paupertate, & fama.

2 Meretrix de Jure potest expelli a Vicinia, in qua honestæ mulieres, vel personæ habitant. Castr. in L. nullus. C. de sum. Trinit. Cæpolla de servit. rustic. præd. cap. 9. Covar. in 4. Decretal. cap. 8. §. 11. nu. 5. Menoch. de arbitr. cas. 535. Caball. resol. crim. cas. 184. Lim. si meretrix viro esset nupta favore matrimonii. Capyc. dec. 44. & DD. mox cit.

3 Meretrix potest acquirere Jus patronatus ex fundatione, quia licet turpiter faciat, non tamen turpiter accipit, & quilibet est suæ rei moderator, & arbiter. Riccius in prax. Jurispatr. res. 160. neque refert, quod sit infamis, & Jus patronatus sit honorificum, quia hoc respicit potius favorem Ecclesiæ.

4 Non potest esse testis, nisi sit emendata, præsumitur vero emendata lapso triennio, in quo honeste vixit. Farin. de testib. quæst. 56. nu. 358. Ciarlin. controv. for. cap. 174. nu. 40. Mascard. de prob. conclus. 600. saltem ad faciendam talem, qualem probationem etiam in causa civili conjunctim cum aliis testibus. Lim. quoad illa quæ fuerunt facta in prostibulo. Cyriac. controv. 432. n. 5. in quibus probat. Farin. de testib. quæst. 56. n. 358. & seq.

5 Meretrix publica cessante dolo habet jus ad suam mercedem; utroque jure enim illi debetur justa merces; quia licet turpiter faciat, non tamen turpiter accipit. L. 4. ff. de condict. ob turp. caus. Caroc. de locato par. 1. lib. 4. disp. 11. Ciarlin. controv. for. cap. 33. num. 127. Surd. cons. 469. num. 1. Sanch. de matrim. lib. 4. disp. 11. num. 2. Pajarel. exped. & annot. 89. ubi late. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. par. 2. ampl. 39. num. 98.

6 Meretrices tolerantur ad evitanda majora peccatorum adulterii, sodomiæ & aliorum mala. Ideo Lorh, volentibus sodomiæ vitium committere proprias filias obtulit, ut ita majus malum evitaret. *Gen.* 19. *& in cap.* 1. *quod ait. dist.* 14. *par.* 1. & *in cap.* 12. *offerebat.* 32. *quæst* 7. Clar. *in* §. *fornicario.* initio. & *vers. imprimis.* ex qua tolerantia sequitur, quod locans domum meretrici non peccet, si eam locat in Civitate, & loco, in quo meretrices tolerantur. Navar. *in manual. cap.* 27. *n.* 195. *vers. primus quarto.* Lud. Lopez *de contract. lib.* 2. *cap.* 28. quia alias etiam Papa & Respublica meretrices tolerantes, & non expellentes a Civitate, peccarent, quia illis civitatem locare videntur. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 1. *quæst.* 7. *par.* 2. *ampl.* 10. *num.* 46.

7 Meretricem nuptam, si cognoscit hebræus, qualiter puniatur, vide Hebræus. Meretrices sæpe insidiantur adolescentibus, & illos capiunt, ut tradit Farin. *de delict. carn. quæst.* 145. *num.* 38. Angel. *in L. unica in fin. C. de raptu Virgin.* & tales sæpe afficiuntur pœna mortis ac comburuntur, uti testatur dictus Angel. & Cyriac. *controv.* 432. *n.* 48.

8 Meretricis filii sunt irregulares. Sayr. *de censur. lib.* 7. *cap.* 11. & alii.

M E R I T A.

Praxis Meritorum.

1 Merita in infantibus cadere non possunt. Tiraquell. *in L. si unquam* 8. *in verb. donatione largitus. num.* 72. *&* 73. Bart. *cons.* 118. *num.* 3. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 9. *num.* 15. Thes. *dec.* 170. *num.* 30. nisi festivitatis. iidem.

2 Merita, an sint æquivalentia donationi, remittitur arbitrio Judicis. Socin. *cons.* 305. *col.* 3. *vol.* 2. Jan. *cons.* 154. *n.* 5. *vol.* 1. Rimin. jun. *in* §. 1. *n.* 1284. *Instit. de donat.* Cyriac. *controv.* 270. *n.* 23.

3 Merita sunt justa causa concedendi immunitatem, quæ tunc dicitur concessa ex causa onerosa, non autem lucrativa. Cyriac. *controv.* 469. *nu.* 56. *&* 57. & transit in contractum. Ibidem. *num.* 53. nec potest revocari etiam ex magna causa. Idem *l. c. n.* 62. Bart. *in L. ambitiosa.* 44. *n.* 2. *&* 4. *ff. de decret. ab ordin. faciend.* Alex. *cons.* 170. *num.* 6. *vol.* 2. Decian. *cons.* 51. *num.* 25. *vol.* 3. Surd. *cons.* 140. *per totum sub num.* 33. *& cons.* 419. *num.* 18. *in fin.* Cyriac. *controv.* 622. *num.* 47. & merita non afficiuntur edictis prohibitoriis.

4 Donatio facta propter merita non comprehenditur sub donatione simpliciter prohibita in statuto, aut alio edicto. Cyriac. *l. c. n.* 48. Alex. *in verb. viginti. quæst.* 8. *num.* 93.

5 Meritum & pretium probatur per solam Principis assertionem. Paris. *cons.* 2. *n.* 128. *&* 129. *vol.* 4. Gabr. *de jure quæst. non tollen. conclus.* 5. *n.* 1. Cephal. *cons.* 342. *n.* 52. Bursat. *cons.* 78. *n.* 6. Rub. *cons.* 138. *n.* 4. & Cyriac. *controv.* 554. *n.* 99.

6 Merita spurii, ut paternorum bonorum sit capax, debent esse insignia, & ad quæ ex officio, & aliunde non tenebatur. Vide *Filius*.

7 Merita debent probari, ut donatio facta inter alias prohibitos valeat, & debent æquivalere donationi: vide *Donatio*. & debent esse circa ea, ad quæ aliquis alias non tenebatur erga patrem v. g. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. *n.* 50.

8 Merita non probantur assertione partium, uti si fiunt amore DEI, vel animæ, sed videntur adjecta ad colorandum legatum: Bald. *cons.* 8. Anchar. *cons.* 25. Ciarlin. *controv. for. cap.* 7. *num.* 12. Bart. *L. si in rem. ff. de rei vendic.* Rol. *cons.* 61. & qualiter probentur. Vide Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 132. Mascard. *de prob. conclus.* 186. *num.* 5.

METROPOLITANUS.

1 Metropolitanus non potest visitare Ecclesias Cathedrales, aut Diœceses Episcoporum suffraganeorum, nisi de mandato Concilii Provincialis. Benedict. XIV. Const. *Inter plures.* §. 18.

M E T U S.

Praxis Metus,

Metus non tantum oritur ex periculo præsenti, sed etiam futuro, & imminenti. DD. apud Sperell. *dec.* 5. *num.* 80. non excluditur ex læto & jucundo animo, si causa metus duret. Rota apud Compagnum *par.* 18. *dec.* 373. Gail. *lib.* 2. *obs.* 93. *num.* multi enim vultu risum simulant, & premunt nihilo minus alta mente dolorem. Alex. *cons.* 99. *num.* 6. Innoc. *in cap. super hoc. num.* 2. *de renunt.* Bald. *in L.* 2. *n.* 10. *C. quod metus causa.* 1

Potest dupliciter incuti, minis, & factis, cum mandans est solitus sævire, & damna inferre contra mandatarios, & iste metus sufficit ad liberandum a pœna ordinaria; imo sufficit, quod mandans sit solitus sævire contra alios, etiam in alio genere mali. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 1. *num.* 21. Sperell. *dec.* 108. *a num.* 56. *usque ad* 61. nec est necesse, quod sit præsentaneus, sed sufficit, quod sit mali futuri, quia metus est suspicio mali futuri. Mascard. *de prob. conclus.* 1055. & sufficit, causam metus probari. Sperell. *l. c.* neque obstat, quod metum passus potuisset obviare metui adeundo Judicem in crimin. quia vel non potest facile probari, vel incutiens potest se purgare. Sperell. *dec.* 75. 2

Et quod metus excuset a pœna ordinaria, docent Bart. Bald. & alii apud Sperell. *dec.* 108. *num.* 14. *&* 15. Farin. *de pœnis. quæst.* 46. *&* 97. Menoch. *de arbitr. cas.* 354. Mastrill. *dec.* 246. non vero excusat ab extraordinaria, quia metus non aufert, sed tantum minuit voluntarium & culpam. *cap. sacris. de iis, quæ vi. L. servis. C. ad* *L. Jul.* ubi Bald. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 3. §. 4. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 60. Farin. *de pœn. quæst.* 79. Diana *par.* 10. *tract.* 14. *res.* 40. 3

Metus ab intrinseco incussus, puta a causa intrinseca, aut a causa extrinseca necessaria, veluti tempestate, non invalidat votum, secus si fuit incussus a causa extrinseca, non necessaria, sed libera, & cadit in constantem virum, attenta qualitate personæ metum patientis. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 1. imo talis metus debet fuisse incussus ad extorquendum consensum, & non ad alium finem, aliter non irritat votum. Sanz. *de matrim. l. c.* Mastrill. *dec.* 140. Sperell. *dec.* 79. *num.* 41. P. Pirhing *lib.* 4. *tit.* 1. *sect.* 4. *num.* 107. Vivius *dec.* 507. *n.* 19. *lib.* 3. Afflict. *dec.* 246. *n.* 3. *&* 4. & ibi Vifill. Suarez *de Relig. par.* 3. *lib.* 6. *cap.* 4. *vers. respondere potest.* 4

Ut vero metus dicatur cadere in constantem virum, & sit gravis, sequentia requiruntur. Primo ut metus incutiatur ex gravi causa. *L. isti* 8. §. *ult. ff. de eo quod met. caus.* Secundo quod metuens non leviter, & ex vana causa credat sibi malum imminere, sed rationabiliter existimet illud eventurum. Tertio quod metum incutiens possit minas executioni mandare. Quarto quod illum incutiens sit solitus minas exequi. Quinto quod metum patiens non possit facile malis, quæ timentur, occurrere, si vero possit ea proclamando fugere, non est justus metus. *L. non est verisimile. ff. de eo quod met. caus.* Gonzal. *in lib.* 1. *decretal. tit.* 40. *de his quæ vi metusve causa num.* 13. *circa finem.* Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 18. *n.* 8. quæ procedunt tamen in civilibus tantum. 5

Metus gravis cadens in constantem virum injuste incussus ad extorquendum consensum invalidat sponsalia, etiam jurata. Diana. *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 278. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 41. *num.* 3. Barb. *in collect. lib.* 4. *tom.* 2. *cap.* 11. quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, nec validat contractum alias nullum. *cap. litteris. de sponsal. impub.* tum quia juramenta privatorum non possunt tolere, quæ sunt juris publici, sed matrimonium meticulosum reprobatur, & irritatur favore publico. Bonac. *de matrim. quæst* 4. *par.* 8. & quamvis non annullet reliquos contractus, sed tantum tribuat jus rescindendi; tamen matrimonium etiam juratum annullat, quia metus in matrimonio prohibetur favore publico, in aliis vero contractibus ob bonum privatum, tum quia cæteri contractus, si semel sunt validi, possunt a Judice ob metum illatum rescindi, matrimonium vero, si semel est validum, rescindi amplius 6

plius

pliut non potest. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 18. *a num.* 8. Sperell. *dec.* 25. *num.* 6. Bonac. *de contract. quæst.* 5. *p.* 2. §. 3.

7 Metus authoritate propria juste illatus ad extorquendum consensum matrimonii non invalidat. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 13. Lessus *de just. & Jur. lib.* 3. *cap.* 40. quia hic metus oritur ex propria metum patientis voluntate. Sperell. *dec.* 6.

8 Metus incussus reperto cum puella non ad extorquendum consensum, sed ad ultionem, non invalidat matrimonium. Sperell. *dec.* 6. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 12. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 39. In dubio tamen, & in praxi talis metus præsumitur incussus ad extorquendum consensum. Sperell. *l. c.* ubi DD. neque invalidat sponsalia. Diana. *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 228. Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 19. *num.* 10. sed vide matrimonium.

9 Imo ad irritandum matrimonium sufficit metus suspicio, vel periculum. Sperell. *dec.* 5. *L. novissimo ff quod falso Tutore.* Bart. *in L.* 2. *C. quod met. caus.* Mascard. *de prob. conclus.* 1055. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 1. Natta *cons.* 50. Surd. *cons.* 367. quia metus suspicio habetur pro metu ipso. Sanz. *l. c.* Ludovis. *dec.* 374. Sperell. *l. c.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 108. & quamvis metus non sit majoris mali, sed minoris, si est cadens in constantem virum, invalidat matrimonium Sperell. *dec.* 75. Sanz. *l. c.*

10 Levis invalidat matrimonium in conscientia, si fuit injuste incussus Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 4. *num.* 4. sed contrarium tenet Pont. *de matrim. lib.* 4. *cap.* 10. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *ref.* 117. ubi DD.

11 Gravis metus juste incussus a Lege, quia est ab intrinseco, non irritat matrimonium, quod Sanz *de matrim lib.* 4. *disp.* 13. ampliat ad metum incussum ab homine, contra alios apud Dianam. *par.* 9. *tract.* 8. *ref.* 27. Bonac. *de contract disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 2. §. 3. *num.* 5. Capon. *disc. for.* 98.

12 Illatus a patre filio invento cum puella ad contrahendum matrimonium, illud irritat. *cap. veniens. de sponsal.* vide matrimonium, sicut etiam illatus patri. Menoch. *cons.* 1 Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 8. *n.* 2.

13 Metus reverentialis, quamvis non sufficiat ad invalidandum matrimonium, tamen si fuit conjunctus cum minis, vel importunis precibus, invalidat. Sanz. *lib.* 4. *disp.* 6. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. c p.* 96. apud quem DD. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *num* 37. Sperell. *dec.* 5. *num.* 44. Ciarlin. *l. cit.* P. Engel. *lib.* 4. *tit.* 2. §. 5. *num.* 4. Bab. *in collect. tom.* 3. *lib.* 2. *cap.* 2. Farin. *in fragm. crim. par.* 2. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *ref.* 20. vide in praxi matrimonii. Qui metus reverentialis etiam solus sufficit ad nullitatem professionis. Diana *par.* 3. *tract.* 13. *ref.* 92. Pont. *de matrimonio. lib.* 4. *cap.* 11. & S. Congreg. apud eosdem. Rota apud Merlin. *dec.* 590. contra Sanz.

14 Metus causatur etiam a precibus importunis illorum, quibus debetur, etiam illorum, quibus non debetur, reverentia, & quidem cadens in constantem virum. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 7. Pont. *eodem tract. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 13. quia preces importunæ auferunt voluntarium, & habent vim coactionis, & annullant contractum. Sperell. *dec.* 150. *num.* 26. Menoch. *de arbitr. cas.* 461. *num.* 21. Caverta *cons.* 192. Gutierrez *lib.* 1. *Can. quæst. cap.* 37. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 12. *p.* 1. *num.* 14. Sylvest. *verb. restitutio.* 2. *dist.* 9. Farin. *dec. posthum.* 105 Ludovis. *dec.* 326. *num.* 13. Ciarlin. *controv. for. cap* 108. *num.* 36.

15 Metus torturæ illatus a Judice Reo sine indiciis sufficientibus seddit confessionem nullam, ita ut possit a Reo revocari. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 1. *a n.* 33. uti cum Judex rigorosus & terribilis minatur, qui est solitus minas exequi. Farin. *de Reo confesso & convicto, quæst.* 82. & Reus est debilis complexionis & timidæ. Item cum tortura fuit comminata per decretum Judicis scriptum. Item cum Reus fuit ductus ad locum torturæ, & ibi spoliatus. Gomez. *to.* 3. *var. ref. cap.* 13. *num.* 4. Boss. *de tortura num.* 22. quia talis metus dicitor injuste incussus, quamvis metus specifice non probetur, quia tunc si reus est carceratus, præsumptio stat pro ipso contra Judicem. Bald. *in L. falsus C. de furt.* Rol. *cons.* 17. *num.* 19. *vol.* 3. Bursat. *cons.* 201. *num.* 15. *vol.* 2. & Mascard. *de prob. conclus.* 273. *num.* 17.

Metus causa durante actus ex quocunque intervallo celebratus dicitur factus ex metu. *cap.* 2. *de restit. min.* Honded. *cons.* 23. *num.* 40. *lib.* 1. Sperell. *dec.* 80, *nu.* 7. & 8. apud quem Gomez. & alii. Dicitur autem metus causa durare, si durat persona, quæ metum incussit, & una cum illa subjectio ejus, qui metum fuit passus. Sperell. *l. c.* Sanz. *de matrimonio. lib.* 4. *disp.* 18. quod exemplificari potest in Judice metum inferente. Conclusio probatur ab Abb. *in cap. consultationi. de sponsal.* Dec. *cons.* 219. *num.* 4. 16

Metus non præsumitur. *L. cum to. L. metum. de his. qua vi, vel metus caus. fiunt.* Innoc. *in cap. causam matrimonialem. de off. Deleg.* Mascard. *de prob. conclus.* 1051. Sperell. *dec.* 79. *nu.* 37. apud quem Honded. *cons.* 29. & alii. sed est probandus, qui quidem probari potest conjecturis, modo illæ sint graves & immediatæ actui, qui geritur, & verisimiles. Crav. *cons.* 44. Rol. *cons.* 100 Mascard & Sperell. *ll. cc.* & debent plene probari ipsæmet conjecturæ. Sperell. *l. c.* Covar. *par.* 2. *de sponsal. cap* 3. §. 5. *num.* 10. Paschal. *l. c. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 38 Paris. *de resignat. lib.* 13. *quæst.* 1. *num.* 18. Bich. *dec.* 472. *num.* 23. Cum sit difficilis probationis, probatur etiam præsumptionibus, conjecturis, & levioribus probationibus. Mascard. *de prob. conclus.* 1055. Valenzuela. *cons.* 29. *num.* 40. Altograd. jun. *controv.* 96. *art.* 9. *num.* 193. Fontanella *de pact. nuptial. claus.* 7. *gl.* 2. *par.* 5. *nu.* 42. dicit esse arbitr. Judicis. Menoch. *de arbitr. cas.* 136. *a num.* 1. Ciarlin. *controv. for. cap.* 108. Sperell. *dec.* 5. & quomodo probetur, vide Ludovis. *dec.* 374. *& totam.* cum agitur de infirmando matrimonio propter metum, & primo quidem probatur ex protestationibus, & aversione metum passi. ita DD. cit. Item ex amissione majoris partis bonorum, vel aliis conjecturis. Ciarlin. *l. c.* Sanz. *de matrim. lib* 4. *disp.* 25. Sperell. *dec.* 75. Item per testes de auditu. Alex. *lib.* 3. *cons.* 99. Farin. *de testib. quæst.* 69. Ciarlin. *l. c.* Et probata metus causa dicitur probatus ipse metus. DD. cit. Sanz. *l. c. disp.* 1. Sperell. *dec.* 5. Item probatur ex confessione metum incutientis, etiam patris pro filio concurrentibus adminiculis, nisi confessio ad proprium commodum confitentis tenderet. Rota apud Compagnum. *par.* 18. *dec.* 373. Menoch. *de arbitr. cas* 136. Mascard. *de prob. conclus.* 1056. & probatur *ex cap. præsens.* 20. *quæst.* 3, *cap.* 3. Item ex odio & inimicitia capitali. Sperell. *dec.* 139. *num.* 48. & quia non solet coram extraneis in matrimonialibus incuti, ideo melius probatur per testes domesticos, quam extraneos, quia extranei videntur dicere inverisimilia. Vide *Testis.* Probatur etiam declaratione & juramento contrahentis. Altograd. *controv.* 96. *num.* 195. 17

In matrimonialibus non probatur ex protestationibus metum passæ ante contractum factis, nisi eadem protestatio etiam duraverit tempore matrimonii, nisi aliæ concurrant conjecturæ. Sperell. *dec.* 79. *num.* 56. & licet, quæ fiunt post matrimonium, metum non probent, tamen illius probationem coadjuvant. Capon. *discept. for.* 264. Mascard. *de prob. conclus.* 1242. 18

Neque dicitur probatus, si metum passus post actum meticulosum non fuerit protestatus. Abb. *in d. cap.* 1. *de his quæ fiunt.* Covar. *par.* 2. *cap.* 3. §. 5 *num.* 10. & 12. *de sponsal.* Seraph. *dec.* 771. Lim. si aliunde probatur, quia tunc protestationes non sunt necessariæ. Sperell. *dec.* 75. *num.* 57. 19

Metus superioris Regularis excusat subditum Regularem ab incursu censuræ. Pignatell. *tom.* 2. *cons.* 16. Bonac. *de Censur. disp.* 1. *quæst.* 2. 20

Metus facit irritam resignationem. *cap.* 2. *cap. ad audientiam, de his quæ vi, metusve caus. fiunt.* Rol. *cons.* 100. *num.* 112. *lib.* 4. Rota coram Celso. *dec.* 5. *de renunt. in novis* apud Bich. *dec.* 327. *n.* 2. *& dec.* 395. *per totam.* Dicitur autem justus metus, si fuit carceratus resignantis frater, dummodo non fuerit carceratus ex alia causa, & probetur, quod non fuisset liberatus e carceribus, nisi Resignans resignasset. Fel. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. num.* 99. *vers. ut loquuntur. de constit.* Ruin. *cons.* 121. *nu.* 3. *lib.* 4. Paris. *de resign. lib.* 13. *quæst.* 1. *num.* 158. Bich. *l. c. nu.* 3. & sufficit, quod metus fuerit incussus non ab ipso Resignatario, sed ab alio ejus nomine aut contemplatione. *L. metum. autem.* 9. §. *fin. ff. de eo quod metus caus.* Paris. *l. c. num.* 199. Dec. *cons.* 219. *num.* 4. *vers. quod illi.* Bich. *l. c. num.* 6. 21

Metus

22 Metus a Resignante potest allegari, & probati, quamvis in litteris resignationis dicatur, Resignantem libere & sponte resignasse, & quamvis fuerit additum juramentum, quando tamen ab, illo fuit data absolutio. Paris. Ruin. & Bich. *ll. cc.* & hic metus non purgatur etiam acquiescentia Resignantis, donec vivit, qui metum incussit. Dec. 219. *num.* 4. Seraphin. *dec.*, 873. *a num.* 4. Ludovis. *dec.* 392. *num.* 3. Buratt. *dec.* 86. *num.* 27. Paris. *l. c. num.* 206. Bich. *l. c. num.* 15. nam durante causa metus vel coactionis omnes actus coacti censentur, quamvis protestatio non fuerit repetita. Rota apud Cenc. *de censib. dec.* 226. *nu.* 8. Bich. *dec.* 423. *num.* 31.

23 Metus coactionis inducitur a decreto habente executionem paratam. Rota apud Bich. *d. dec.* 423. *num.* 18. & post Zachariam *de obligatione camerali. dec.* 15. *num.* 6.

24 Metus potest etiam probari ex attestatione Principis, cui fides præstanda est. *cap. nobilissimus.* 97. *dist.* Rom. *cons.* 59. *num.* 6. Lepus *alleg.* 32. *num.* 3. Mant. *dec.* 325. *num.* 1. Bich. *dec.* 395. *num.* 6.

25 Metus non dicitur purgatus, quamvis cesset causa metus, si hæc cessatio est ignota metum passo. Rota apud Fatin. *dec.* 179. *par.* 4. Purgatur vero per actum spontaneum. Olasc. *dec.* 172. *num.* 8. Neque per acquiescentiam metum passi etiam longi temporis, nisi scirent, actum a se factum posse impugnari ut nullum, Olasc. *l. c.* Rota apud Fatin. *l. c. num.* 6.

26 Metus excluditur, quando authoritas Superioris intervenit. Rota apud Bich. *dec.* 472. *num.* 24. Seraph. *dec.* 773. *num.* 17. Buratt. *dec.* 783. *num.* 12.

27 Metus ecluditur in ratificante ex subsecuta illius declaratione, quod sponte, & non metu ratificavit, præsertim si Judex decretum desuper interposuit. Bart. *in L.* 1. *sub. num.* 4. *C. de pred. Decur. lib.* 10. Ludovis. *dec.* 320. *num.* 25. Buratt. *dec.* 783. *num.* 12. Bich. *dec.* 261. *num.* 5. *&* 6. vel fuit præsens. DD. mox. cit.

28 Metus in donationibus probari potest ab authoritate donatarii contra donatorem, & reverentia donatoris erga Donatarium, etiamsi nulla adfuerit comminatio Donatarii. *L. cum vero.* 20. §. *apparet igitur. vers. plerumque. ff. de fideicom.* Atet. *cons.* 24. *num.* 11. ubi Adven. *litt. A.* Valenzuela *cons.* 173. *num.* 69. quia nimia reverentia accedit ad metum. Bart. *in L.* 1. §. *quæ oneranda. ff. quarum rerum act. non datur.* Valenzuela *l. c.* imo illi comparatur. DD. cit. & Altograd. jun. *controv.* 96. *art.* 9. *num.* 197. qui metus non solum est in filiis, fratribus, & nepotibus respectu patris, patrui & alterius fratris, sed etiam in quolibet alio habente superioritatem, juxta *L. un. in fin. C. si quacumque præditi potest & C. si Rector Provinciæ.* Valenzuela *l. c. num.* 67. *&* *cons.* 174. *num.* 44. & talem metum, cui quis non audet contradicere, vocat metum tacitum. Bald. *in §. Sacramenta. num.* 7. *de pace juram. firmand.* Altograd. sen. *cons.* 24. *num.* 14. *lib.* 2. Altograd. jun. *controv.* 96. *art.* 9. *numer.* 197. Item læsione enormissima Donatoris, puta, cum omnia donovit, quia ex hac læsione etiam alio non docto, metus præsumitur. Valenzuela. *d. cons.* 173. *num.* 96. Eugen. *cons.* 12. *num.* 58. *lib.* 1. Altograd. *l. cit. num.* 198. præsertim si contractus fuit initus coram eo, cui reverentia debetur. Adden. ad Bart. *in d. L.* 1. §. *quæ oneranda litt. C. vers. hoc tamen limita.* quo casu sola læsio cum metu reverentiali sufficit ad annullandum contractum, quamvis non fuerint probatæ minæ aut verbera, vel alius metus gravis DD. apud Altogr. sen. *d. cons.* 24. *numer.* 19. *lib.* 2. Valenzuela *cons.* 174. *num.* 47. etiam non obstante juramento. Idem. *cons.* 173. *num.* 85. Andreol. *controv.* 415. *num.* 5. Altograd. jun. *loc. cit.* Cyriac. *controv.* 493. *num.* 19. qui redditur verisimilis ex persona metum patientis. Rota apud Ludovis. *dec.* 326. *num.* 24. Cyriac. *l. c.* uti in muliere, quia metus in muliere minor requiritur, & sufficit, quam in viro. gl. & DD. quos citat Altograd. sen. *l. c.* & sufficit levis & fragilis pro qualitate mulieris. Rota apud Fatin. *dec.* 49. *num.* 12. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 2. *par.* 5. *num.* 39. Eugen. *cons.* 12. *num.* 60. Seraph. *de privileg. juram. privil.* 100. *num.* 14. Altogr. jun. *l. c. num.* 202. Cyriac. *l. c. num.* 20.

29 Metus contra tertium, qui illum non intulit, allegari non potest. Cravetta. *cons.* 120. *num.* 1. Ant. de Amat. *res.* 87. *num.* 11. Merlin. *controv. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 27. Larrea *alleg. fiscal.* 35. *num.* 31. & Tranchedin. *cons.* 48. *num.* 30. ubi plures alii, præsertim si nulla præcessit protestatio nec clam, nec palam. Larrea. *l. c.* Cravetta *cons.* 114. *n.* 6. & alii apud Tranchedin. *l. c.*

Metus per acquiescentiam decennii dicitur purgatus 30
Tranched. *l. c. nu.* 22. apud quem Everhard. jun. *cons.* 25. *num.* 40. *lib.* 2. per textum *in L. si vi vel metu. C. de his quæ vi, metusque caus. gesta sunt*, & alii. Item si confirmat actum, aut facit aliquid in ejus executione. Bursat. *cons.* 72. *num.* 29. *&* 55. Cyriac. *controv.* 410. *num.* 90. quod limita ut supra.

Metus arguitur, quando cum magna difficultate ser- 31
me extorquentur verba a testatore. Cyriac. *controv.* 410. *num.* 32. Rota *dec.* 643. *num.* 13. *par.* 1. *ultimarum collectar.* a Fatin.

In metus probatione attendi debet, an adsit princi- 32
pium meticulosum, & ab hoc cætera subsecuta regulari debent. Barbat. *con.* 54. *col.* 12. *in fin. lib.* 1. Ludovis. *dec.* 326. est enim metus difficilis probationis. Menoch. *de arbitr. cas.* 116. *num.* 17. Rota *in una Nicen. matrim.* 6. *Mart.* 1587. coram Seraph. quia in animo est reconditus. *L.* 1. *ff. quod met. caus.* Anchar. *cons.* 281. *n.* 2. quia dicitur metus, quasi a mentem terrendo. Ant. de Butrio *in cap. ad audientiam. num.* 14. *de his, quæ vi, metusve caus. fiunt.* Alciat. *de præs. reg.* 3 *præs.* 7. *num.* 3. Gail. *lib.* 2. *obs.* 93. *num.* 19. maxime si infertur a Patre filiæ secum habitanti. Corn. *cons.* 123. *n.* 4. *lib.* 3. Purpurat. *cons.* 579. *nu.* 11. Socin. jun. *cons.* 47. *num.* 33. *lib.* 3. Gail. *l. c.* quo etiam casu leviores sufficiunt probationes, & admittuntur etiam testes domestici. Purpurat. *l. c.* qui alias non admitterentur. Alex. *cons.* 156. *num.* 15. *lib.* 5. & indicia ac conjecturæ. Anchar. *cons.* 299. *num.* 1. Alex. *cons.* 98. *num.* 6. *lib.* 3. Dec. *in L. in omnibus. numer.* 7. *ff. de R. J.* Ruin. *cons.* 121. *n.* 12. *lib.* 4. Socin. jun. *cons.* 77. *num.* 43. *lib.* 1. Rota supra cit. in una Nicen. matrim. & alii apud Ludovis. *dec.* 326. *per totam.* & in eo probando admittitur etiam argumentum a verisimilibus. Bald. *cons.* 364. *num.* 5. *lib.* 3. Rol. *cons.* 100. *num.* 118. *lib.* 4. Nam præsumitur actus metu factus, qui sine metu verisimiliter non fuisset factus. Aym. *cons.* 49. *num.* 4. Paris. *cons.* 53. *nu.* 64. *lib.* 4. Rol. *l. c. num.* 112. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 4. *num.* 14. Talis vero verisimilitudo argui potest animia aversione & repugnantia, quæ erat in metum passo. Rimin. jun. *cons.* 72. *num.* 24. inter consilia matrimon. post Alex.

Animi vero repugnantia probari potest tum ex declaratione nolendi, v. g. nubere tali, vel ex declaratione volendi nubere, v. g. Titio, vel enim nubere Titio, est nolle nubere Cajo, juxta *cap. gaudemus de divort.* Item ex lamentationibus, & protestationibus continuis, quibus negabat se nupturum Cajo, maxime si protestationibus accessit juramentum. Maxime si metum incutiens est pater, cujus sola reverentia sufficit, & habetur pro metu, ut dictum fuit supra, & testantur DD. a Menoch. relati. *cons.* 1. *num.* 492. Rota *in Valent. professionis* 27. *April.* 1570. coram Lancell. quia propter ejusmodi reverentiam minor metus sufficit, præsertim, si ille, cui debetur reverentia, est persona severa. Fel. *cons.* 14. *num.* 8. Honded. *cons.* 29. *num.* 36. *lib.* 1. Præsertim si reverentiæ accedebant importunæ preces, vel continuæ persuasiones a parte, v. g. vel alio ejus nomine factæ, quæ sufficiunt etiam sine minis. Afflict. *dec.* 69. *nu.* 4. Honded. *l. c.* Aym. *cons.* 461. Innoc. *in cap. petitio. de jurejur.* Ludov. *dec.* 10.

Metus in matrimonio reddit illud nullum, quamvis 33
in illum sua culpa inciderit. *cap. veniens.* 2. ubi Franc. *n.* 6. Ant. de Butrio. *n.* 4. *de sponsal.* gl. *in cap. Clericum.* 50. *dist.* Abb. *in cap.* 2. *num.* 3. *de his quæ vi. metusque caus. fiunt.* Alex. *cons.* 99. *lib.* 3. Paris. *cons.* 61. *num.* 19. *lib.* 4. Rimin. jun. *cons.* 77. *nu.* 20. Præsertim si accesserunt minæ, etiamsi fuerint etiam tantum de privatione successionis in magno lucro. Cyn. *in L. interpositas. C. de transact.* Jas. *in L. Titia nu.* 10. *vers. secundo nobiliter. ff. de V. O.* Ruin. *cons.* 121. *num.* 10. *lib.* 4. Rol. *cons.* 100. *nu.* 126. *lib.* 4. Cephal. *cons.* 295. *num.* 17. & alii plures apud Ludovis. *dec.* 326. Etiamsi minæ non fuerint factæ in faciem metum passi, sed illi fuerint ab alio tantum notificatæ, quia hoc sufficit.

Metus in matrimonio interveniens probatur etiam, 34
quan-

quando illud fuit celebratum januis clausis, & astantibus famulis armatis, & nullis præsentibus consanguineis. Alex. *cons.* 99. *num.* 4. Rimin. *jun. d. cons.* 77. *num.* 18. & Menoch. *lib.* 3. *de præs. præs.* 4. *num.* 8. Alciat. *cons.* 5. *num.* 22. *lib.* 1. Item ex conquæstibus, & lamentationibus, quod contra propriam voluntatem fuerit inductus ad contrahendum, & assiduis lachrymis. Honded. *cons.* 29. *num.* 39. *lib.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 4. *num.* 11. & *præs.* 126. *num.* 17. Item ex suspiriis. Alex. *cons.* 99. *nu.* 11. *vers. secunda est præsumptio.* Item ex pallore vultus, mæstitia, &c. Paris. *cons.* 53. *num.* 33. *lib.* 4. Petrus Barb. *cons.* 24. *num.* 20. & alii apud Ludovis. *l. c. a num.* 40. Item ex protestationibus post contractum factis. Anchar. *cons.* 299. *nu.* 2. Alex. *cons.* 99. *num.* 4. Grammat. *dec.* 76. *num.* 9. Menoch. *l. c. præs.* 126. *num.* 23. De quibus plura videri possunt apud Sanz. *de matrim. lib.* 4. *per totum.* & apud Gutierez. *eodem tract. cap.* 76. & 77. & Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 4. & 126. & 127. Mascard. *de prob. conclus.* 1055. Seraph. *dec.* 859. *num.* 4. Surd. *dec.* 194. *num.* 26. Gabr. *cons.* 149. *num.* 94. *lib.* 2.

35 Meticulosus & violentus actus non inducunt possessionem, quia similibus actibus non acquiritur possessio, vel quasi. Bart. *in L. sequitur* 4. §. *si viam. sub. num.* 6. *ff. de usucap.* Socin. *cons.* 181. *col.* 8. *sub. nu.* 21. *vers. confirmatur ista opinio. vol.* 2. Cephal. *cons.* 441. *num.* 36. *vol.* 3. Bertazol. *cons. civil.* 1. *nu.* 88. Cyriac. *controv.* 155. *a num.* 7. neque interdictum Retinendæ. Guido Pap. *cons.* 67. *num.* 3. Bart. *cons. civil.* 1. *num.* 89. ideo, ut onerum præstationes, ad quæ subditi non tenentur, præsumantur factæ per metum, & tantum præjudicant in præterito, non autem obligant pro futuro. *L.* 2. *ubi gl. in verb. labefactatur.* ubi Bart. *ff. de privil. veteranor* Jas. *cons.* 25. *num.* 5. *vol.* 3. Alex. *cons.* 33. *num.* 2. *vol.* 5. Natta *cons.* 77. *num.* 15. *vol.* 1. Dec. *cons.* 72. *num.* 4. *vers. secundo dato quod essent.* & *in cap. cum accessissent* 8. *num.* 83. *de constit.* Cacheran. *dec.* 91. *num.* 22. Surd. *cons.* 419. *num.* 31. *vers. nec repugnat.* Rota *dec.* 72. *num.* 9. *par.* 1. *ultimar.* apud Farin. Cyriac. *l. c. num.* 17.

36 Metus carceris est justus metus. Bald. *in L. si falsus* 19. *num.* 36. *C. de furt.* & *in L. fin. ff. quod met. caus.* Cardin. *cons.* 137. *ante* & *sub. num.* 1. quia carcer æquiparatur pœnæ capitali. Bol. *cons.* 57. *num.* 4. *vol.* 3. & dicitur tortura. *L. Item apud Labeonem* 15. §. *quæstionis. verbo. ff. de injur.* Bald. *in L.* 2. *sub. num.* 6. *C. de Episc. aud.* & est species tormenti. Scaccia *de Jur. lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 7. *vers.* & *maxime.* Farin. *quæst.* 27. *de carcer. numer.* 2. est sepultura vivorum, consummatio bonorum, consolatio inimicorum, & experientia amicorum. Cyriac. *controv.* 172. *num.* 64. Et dicitur etiam metus justus timere crudelitatem, vel capitalem inimicitiam hominis potentis. Cyriac. *l. c. num.* 87. & quod fit metu Principis, non valet. Idem. *controv.* 155. *num.* 12.

37 Metus ex confessione puellæ, quæ prætenditur rapta, excluditur, si constet de ejusdem puellæ libertate. Avendan. *de metu. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 17. Rota *dec.* 198. *num.* 9. *post secundum consilium.* Farin. & *dec.* 775. *n.* 6. *in fin. par.* 2. *recent.* Pacian. *alleg. civil.* & *Can.* 76. *num.* 18. Gabr. *cons.* 173. *num.* 12. *lib.* 1. maxime ex præsentia Judicis.

38 Metus, cum sit de rebus, quæ secreto fieri solent, probatur etiam testibus singularibus. Ceot. *cons.* 106. *num.* 10. Surd. *cons.* 513. *num.* 37. Ludovis. *dec.* 326. *num.* 8. Buratt. *dec.* 205. *num.* 17. etiam domesticis. Sperell. *dec.* 439. *nu.* 87. Pacian. *alleg. civil.* & *Can.* 107. *num.* 4. 5. & 6. & solæ conjecturæ, & præsumptiones sufficiunt. Caren. *res.* 18. *num.* 14. Seraph. *dec.* 771. *num.* 2. Everhard. *jun. cons.* 13. *num.* 23. *lib.* 1. Pacian. *l. c. num.* 6. Præsertim, si accesserint minæ provenientes a persona, cui debetur reverentia. Capic. Galeota. *controv.* 14. *num.* 24. *lib.* 2. Novar. *de gravamin. Vasall. gravam.* 424. *num.* 15. *par.* 1. Rota coram Buratt. *dec.* 205. *num.* 7. *prope fin.* & coram Ludovis. *dec.* 316. *num.* 19. Pacian. *l. c. num* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 108. *num.* 43. & 45. *vers. hic autem.*

MILITIA.

Praxis Militiæ.

Quamvis Salvator noster venerit pacem mittere in terras, tamen paci, quam seminavit Christus, bellorum zizania superseminavit inimicus homo, & dominandi libido bellorum induxit necessitatem, & ideo geritur bellum, ut acquiritur pax, cui gerendo miles est omnino necessarius, & cum experientia doceat, esse verissimum illud poetæ, omnem fidem in orbe a bello fuisse eliminatam, juxta illud. *Nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur.* Ideo redigendæ omnihil in ordinem militiæ, omnnulla monita sequentibus in paragraphis delibare inutile non erit, nec injucundum.

§. I.

Quinam possint esse milites, & quid possint, aut non possint?

Dicendum 1. milites esse possunt tantum masculi, sæ- 1
culares, majores quatuordecim annis, qui nulla legitima causa impediuntur. Ardes, *lib.* 8. *polit. cap.* 4. Petrin. Bellus. *de re milit. par.* 1. *tit.* 7. Menoch. *cons.* 102. *nu.* 42. apud quem alii. Sermo est autem de militibus gregariis, non vero de supremis Ducibus.

Possunt autem filiifam. majores 14. annis militiæ 2
nomen dare, uti etiam uxorati, nisi habeant uxores juvenes, aut prægnantes, eorum auxilio indigentes, aut illæ consentiant, quia in iis, quæ sunt juris publici, non obstat patria potestas. §. 1. *Instit. de excus. tutor.*

Præditorum tamen coloni, aut conductores milites 3
fieri non possunt, nec servi invitis Dominis. *L. super servis. C. qui militar. non poss. lib.* 12. *L. cura pervigili. C. eod.* interest enim Reipublicæ agri culturam non negligi. Ita neque Clerici, sine licentia Pontificia, & extra casum necessitatis, etiam in bello justo. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 40. *art.* 2. S. Antonin. *in sum. par.* 3. *tit.* 28. *cap.* 2. §. 6. Abb. Fel. & Card. *in cap. penult. de homicid.* quia Clericorum arma sunt lachrymæ, & orationes; quod intellige, Clericos non posse pugnare in propria persona, non prohiberi tamen interesse bello, præsertim contra infideles, & pugnantes spiritualiter juvare, uti fecerunt S. Jo. Capistranus contra Mahometem Belgradum obsidentem, & Petrus Amianus, qui interfuit bello Hierosolymitano, & alii, quibus tamen non prohibetur habere arma ad suam propriam defensionem.

Quære 1. an miles possit militare in bello, de cujus justitia positive dubitat? Dicendum, quod exterus, qui non est subditus bellum gerenti, si dubitat de belli justitia, saltem dubio speculativo, secundum communiorem non possit militare, quia se exponit periculo plurimorum peccatorum, præsertim contra justitiam, & præjudicium innocentis, quo casu non licet sequi sententiam probabilem relicta tutiore; quod sine dubitatione procedit in dubio practico. Illi vero, qui sunt subditi, possunt militare, licet dubitent, an bellum sui Principis sit justum. S. Aug. *lib* 22. *contra Faustum. cap.* 75. Petr. Navarra *de restit. lib.* 2. *cap.* 3. *par.* 2. *dub.* 22. *num.* 160. Alb. *in cap. sicut.* 3. *num.* 3. *de jurejur.* & alii apud Ant. Schiaram *in theol. bellica lib.* 4. *diffic.* 6. *num.* 10. quia subditi non tenentur indagare justitiam belli, sed pro Principe suo præsumere debent. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *res.* 99. Castropal. *moral. tom.* 1. *disp.* 2. *p.* 8. *num.* 4. & Diana *par.* 9. *tract.* 8. *res.* 63. Si vero subditus certo moraliter sciret injustitiam belli, ex parte sui Principis, non posset pro illo militare. DD. cit. contra Tusc. *verb. bellum. conclus.* 35. & Bald. *cons.* 358.

Quæres 2. an miles, qui scit, bellum ex parte 4
Principis, cui servit, esse injustum, militem ex adverso pugnantem occidere possit? negativam partem docet Bald. *in L. si servus. C. de his, qui ad Ecclesiam confug.* ubi illicita dicitur defensio, quando licita est offensio, & in *L. si pignus.* §. *si furem. ff. de furt.* & ideo si bannitus insultatus aggressorem occiderit, puniri potest. Claud. *in L. ut vim. num.* 23. *ff. de just.* & *jur.* Bertaz. *cons.* 123. *n.* 8. *lib.* 1. affirmat est cum-

communis, dummodo concurrant conditiones inculpatæ tutelæ. Dec. *cons.* 669. Card. *in Clem.* 1. *n.* 32. *de homicid.* Sot. *de just. & jur. lib.* 5. *quæst.* 1. *art.* 7. Tambur. *in Decal. lib.* 6. *cap.* 1. *de homicid.* §. 1. *n.* 9. & probatur *ex L.* 1. §. *jus naturale. ff. de just. & jur.* & hanc tenet etiam P. Schiara, dummodo concurrant congruitas temporis, & inevitabilis necessitas.

5 Varia delicta militum, uti lenocinium, sodomia, luxuries, homicidia in ebrietate commissa, puniuntur eodem modo, ac in non milite juxta Schiaram. *l. c. diffic.* 14. *& seqq.* sed quid dicendum de milite, qui in excubiis nocturnis ultra tempus debitum permansit, si in excubiis dormiat, peccatne, & potestne corporaliter puniri? Respondetur, omnino peccare, & corporaliter puniri posse. Cabal. *res. crim. cas.* 294. *n.* 190. Cesped. *in dub. milit. dub.* 16. Fatin. *cons.* 4. *n.* 21.

6 Quæres 3. an licita sit in obsidione urbis carnium humanarum comestio in extrema necessitate? Dicendum est, esse illicitam, quia hæc comestio est intrinsece mala, utpote contra naturam, uti mendacium, sed quæ sunt intrinsece mala, in nulla necessitate fieri possunt licita, & quia talis comestio fieri sine homicidio non potest, quod pariter est intrinsece malum, & contra jus divinum. ita S. Tho. 2. 2. *quæst.* 142. *art.* 4. *ad* 3. Valent. *tom.* 3. *disp.* 9. *quæst.* 3. *p.* 1. Fagund. *præcept.* 4. *Eccles. lib.* 1. *n.* 6. Schiara. *l. c.*

7 Quæres 4. an miles Christianus, qui ad salvandam suam vitam juravit per Mahometem solvere certam pecuniæ summam, teneatur. Turcæ parenti summam promissam solvere? Videtur non teneri; quia quamvis jurando per Mahometem peccaverit, tamen juramentum, utpote invalidum, non est obligatorium. Contraria tamen sententia videtur tenenda, quod possit cogi ad solvendum, cum gl. *in cap. movet.* 22. *quæst.* 1. Innoc. *in cap. & si Christus. n.* 2. *de jurejur.* Turrecrem. *in d. cap. movet.* §. *ad primum.* Nav. *in sum. verb. juramentum n.* 6. quia fides, quocunque modo promissa est servanda. *L. non erit. ff. de jurejur.* §. *divus.*

8 Quæres 5. an miles proferens verba hæreticalia ex lubrico linguæ, aut ex ira sine intentione hæreticali, incurrat pœnas contra hæreticos latas? Responsio est negativa. Farin. *de heresi quæst.* 179. §. 4. *n.* 41. Carena *de heresi. par.* 2. *tit.* 1. §. 12. *n.* 70. Lazarus. *de blasphem. quæst.* 6. *n.* 13. Decian. *crim. lib.* 5. *c.* 37. *n.* 8. Simanca *de Cathol. instit. cap.* 65. *n.* 52. sed pœna extraordinaria, sicut etiam consuetudinarii juxta varia Regionum statuta, & quidem per Inquisitores privative. Eymeric. *in direct. inquis. par.* 2. *quæst.* 41. *num.* 1. Farin. *in praxi. quæst.* 20. *n.* 39. Carena *de off. S. Inquis. par.* 2. *de blasphem. tit.* 7. §. 7. *a n.* 13. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 51. *n.* 89.

9 Ita milites facto in direptione urbis Imagines Christi, B. Virginis, aut Sanctorum offendentes, aut deturpantes pœnam mortis merentur secundum aliquos, quos citat Schiara. *l. c. diffic.* 25. *n.* 11. aut saltem arbitrariam pro facti qualitate, gl. *in cap. si Canonici. de off. Ordin. in* 6. Grillan. *de sortil. quæst.* 11. *n.* 18. Dec. *in L. si quis id quod* 4. *ff. de Jurisdict. omn. Jud.* Ita occidentes Clericos inventos in campo hostili post partam victoriam incurrunt ipso facto excommunicationem. Diana. *par.* 9. *tract.* 9. *res.* 2. apud quem alii. non peccant tamen participantes in bello justo cum militibus hæreticis. S. Anton. 3. *p. tit.* 25. *cap.* 1. *vers.* 8. Sylvest. *in verb. excommunicatio.* 5. *num.* 4. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 3. quia ejusmodi hæretici non sunt nominatim excommunicati, & specialiter denonciati: at si sunt incendiarii habentes notitiam prohibitionis, sed ignorantes pœnam, & bellum injustum fuit, quoad forum externum secundum communiorem incurrunt excommunicationem. Scotus *in* 4. *dist.* 16. *quæst.* 98. & *in cap. ut animarum*, uti Joan. Andr. *de constit. in* 6. Bart. *in L. cunctos populos. C. de sum. Trin.* quia ignorantia etiam invincibilis pœnæ non excusat a pœna, si adest scientia prohibitionis, quia licet culpa dependeat a libera voluntate delinquentis, tamen pœna non dependet a voluntate delinquentis, sed a voluntate legislatoris. In foro tamen interno tales excommunicationem non incurrunt. Sylvest. *in verb. excommunicatio* 2. *quæst.* 14. *num.* 25. Sanz. *de matrim. lib.* 9. *disp.* 32. *quæst.* 2. *num* 13. Host. *in d. cap. a nobis.* Fel. *in cap. per tuas.* 3. *de simon.*

10 Quæres 6. a quo milites duellantes sint absolvendi? videtur debere absolvi a Pontifice, quia hæc absolutio in constitutione Clem. VIII. contra duellantes, quæ incipit. *Illius vices.* edita anno 1592. §. *ipsas vero.* reservatur S. Pontifici, excepto articulo mortis. Sed quod possint absolvi ab Episcopo Diœcesis, in qua morantur, tenent Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 40. *num.* 3. Duard. *in Bull. cœna lib.* 3. §. 1. *quæst.* 8. *nu.* 21. Bonac. *de censur. disp.* 1. *quæst.* 3. *p.* 2. *num.* 4. Fel. *in cap. quamvis. de sent. excom.* Panorm. *in cap. de cætero. nu.* 1. *vers. & circa. eod. in* 6. Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 60. Peregr. *de duello. quæst.* 37. *num.* 6. & alii apud Schiaram. *in theol. bellica. lib.* 4. *diffic.* 29. *num.* 9.

Quæres 7. an legatum factum a milite alicui Ecclesiæ pro sepultura illi debeatur, si in illa non fuit sepultus, sed in mare projectus? Affirmant Dec. *cons.* 182. *sub. num.* 6. Bart. *in L. miles.* §. *ream. ff. de adult.* Bald. *in L. si quis ad declinandum. C. de Episc. & Cler.* Sylvest. *in verb. legatum* 1. *quæst.* 9. *nu.* 10. Molfes. *in sum. par.* 2. *tract.* 13. *cap.* 5. *num.* 50. Schiara *l. c. diffic.* 44. 11

§. II.

Quid possint milites quoad arma?

Quamvis miles ex concessione Principis possit arma ferre etiam a jure prohibita juxta *L.* 1. *C. ut armor. usus. lib.* 10. non possunt tamen illa ferre in Curia Principis, aut in palatio Judicis, ubi & quando jus est reddendum. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 20. *n.* 73. Decian. *crimin. lib.* 8. *cap.* 3. *num.* 61. & alii, quos citat, & sequitur Schiara *in theol. bellica. lib.* 5. *diffic.* 2. *nu.* 7. *ex cap.* 1. §. *ad palatium de pace tenen. & in L. qui dolo.* §. 1. *ff. ad L. Jul. de vi publ.* & ob reverentiam debitam Judicibus, nisi sint Curiales, aut Aulici, qui in Curia Principis versantur, quamvis aliquibus in locis id toleretur. 12

Non ideo sequitur esse illicitum, & indecens, accedere ad Sacramenta pœnitentiæ, & Eucharistiæ cum ense aut pugione. Ratio est, quia leges id prohibuerunt in Curia Principum, & Judicum, ne inter jurgia, & altercationes deveniri possit ad arma, & similia inconvenientia, quod periculum cessat in Sacramentis pœnitentiæ, & Eucharistiæ, & ita tenent Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 30. P. Tambur. *de SS. commun. lib. un. cap.* 2. §. 4. *num.* 11. quos citat P. Schiara *l. c. diffic.* 3. *num.* 7. quia ensis est habitus militum, non est autem indecens, quod miles accedat ad Sacramenta in suo habitu consueto, & proprio. 13

Quæres 1. an milites possint vendere sua arma injuste belligerantibus. Butr. *in cap.* 1 *a quorundam. n.* 13. *de Sarac.* Sylvest. *v. de artib. quæst.* 3. *num.* 3. Diana *par.* 5. *tract.* 7. *res.* 37. quos citat Schiara *l. c. diffic.* 6. *num.* 7. tenent, esse illicitum arma vendere injuste bellantibus, qui tamen non loquuntur de militibus in specie, sed de artificibus in genere, & limitant quoad arma pure defensiva, quæ etiam in bello injusto non prohibentur. 14

Quæres 2. an sit licitum arma veneno inficere in bello? negat P. Schiara *l. c. diff.* 7. *num.* 8. quia Princeps in bello est loco Judicis; sed venena prohibentur in pœnis, nec potest Judex inferre pœnam veneni juxta *L. aut damnum.* §. *proinde. ff. de pœn.* & nunquam licitum est homicidium proditorium, quale est per venenum. Sed quid dicendum de milite, qui omnia arma sua alienavit, ut pecuniam in lusu amissam recuperaret, eritne puniendus, & qua pœna? Respondetur, talem pœna capitis esse puniendum. *L. desertorem.* §. *miles, ff. de re milit.* ubi gl. *& in L. qui commeat.* 14. §. *arma. ff. de re milit.* Modestin. *in d. L. desertorem.* Tacit. *lib.* 13. *annal.* Decian. *criminal. lib.* 7. *cap.* 15. *num.* 43. quia ejusmodi æquiparantur desertoribus. *d. L. qui commeat* 15

Quæres 3. an milites, qui extra conflictum arma non ferunt, puniri possint? Videtur, quod non, quia de talibus nulla exstat lex punitiva, & sicut Clericus incedens sine habitu, & tonsura, non punitur, ita nec miles incedens sine armis. ita Bart. *in L. creditores. C. de pignor. num.* 4. Jas. *in L. cætera in not.* 2. *ff. de leg.* 1. contrarium tamen tenet Petrin. Bell. *de re milit. par.* 8. *tit. un. de delict. milit. & eorum pœn. a n.* 81. 16

quem citat, & sequitur Schiara *in theol. bellica lib.* 5. *diff.* 10. *n.* 8. qui volunt arbitraria saltem puniendos, eo quod tales desertoribus æquiparentur.

17 Quæres 4. an deferentes arma ad Christiani nominis hostes incurrant excommunicationem, si illa deferunt ad redimendos captivos? Dicendum, si deferuntur extra tempus belli, sed pace vigente, non incurrere, si alio medio redimi non possunt. Innoc. *in cap significavit de Judæis*. Navar. *in cap. ita quorundam. not.* 8. *n.* 26. *eod.* Host. *in d. cap. significavit.* Sylvest. *in ver. excommunicatio.* 7. *n.* 61. & alii, quos citat, & sequitur Schiara *l. cit. diffic.* 23. *n.* 7. quia etiam res sacræ, & vasa sacra pro redimendis captivis vendi possunt. *cap. aurum.* 12. *quæst.* 2. & quia arma ad hostes non feruntur lucrandi auri causa, sed pro lucrandis captivis, qui casus non est comprehensus in *d. cap. significavit.* neque refert, quod infideles tali armorum delatione, & venditione validiores fiant, quia si fiunt armis validiores, infirmiores evadunt hominibus, qui sunt maximum belli robur.

18 Quæres 5. an sit prohibita delatio, & translatio armorum ad infideles non tantum tempore belli, sed etiam tempore pacis. Respondetur, utroque tempore esse prohibitam. Panorm. *in cap. quod olim de Judæis*, ubi Abb. Godefredus *in sum. tit. de Judæis. n.* 21. Alterius *lib.* 5. *disp.* 8. *cap.* 3. Sylvest. *in ver. excommunicatio* 7. *a n.* 52. quia infideles omni tempore, etiam pacis, sunt Christiani nominis hostes, cum quibus semper est bellum, saltem in habitu. Porro hæc prohibitio & censura non tantum afficit transferentes arma ad infideles, sed etiam mandantes. Panorm. *in cap. mulieres a n.* 5. *de sent. excom.* Sylvest. *l. c. n.* 24. Bonac. *de cens. in specie. disp.* 1. *quæst.* 8. *p.* 2. *n.* 22. Azor. *moral. instit. lib.* 8. *par.* 1. *quæst.* 13. *cap.* 23. Duard. *in Bull. cœnæ Can.* 7. *n.* 2. quia Bulla loquitur de transmittentibus, quod significat per alios mittere, quod faciunt mandantes, & qui per alium facit, per seipsum fecisse videtur, tum quia intentio Canonis est, ne per delationem armorum infideles fiant potentiores.

§. III.

De domicilio militum, & privilegiis.

19 Pasqualigus *in prax. jejun. dec.* 190. *n.* 2. tenet, militem non contrahere domicilium in loco, ubi vel bellandi causa, vel fortalitii custodiendi moratur; quia cum sit perpetua in peregrinatione, non potest habere animum aliquo in loco contrahendi domicilium. Sed Schiara *l. c. diffic.* 12. *num.* 9. vult, talem militem contrahere quasi domicilium, ubi bellandi causa, aut arcem custodiendi moratur, quia sicut ad acquirendum perpetuum, aut verum domicilium requiritur animus perpetuo ibi permanendi; ita ad acquirendum quasi domicilium sufficit permanentia plurium annorum, aut per majorem anni partem, sed ex his subnascitur quæstio, an milites, dum sunt in expeditione, seu domilium nullibi habent, possint coram quovis parocho matrimonium contrahere. Dicendum, valere contractum coram quovis parocho. Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 25. *num.* 11. Lessius. *libr.* 4. *de just. cap.* 2. *num.* 49. Laym. *mor. lib.* 4. *tract.* 10. *par.* 22. *cap.* 4. *numer.* 3. Bonac. *de matrim. quæst.* 2. *p.* 8. *num.* 6. Nald. *verb. matrim. num.* 3. Schiara *in theol. bellica. lib.* 6. *diff.* 13. *num.* 7. qui alios citat; quia tales milites habentur pro vagis; tum quia idem est Parochus ad contrahendum matrimonium, & ad audiendas confessiones. juxta *cap. omnes utriusque. De pœnit. & remiss.* sed omnis Parochus potest talium militum confessiones audire.

Sed quia milites habere solent Capellanos castrenses, 20
suborta fuit alia quæstio, imo plura dubia. Primo an Capellani ejusmodi, sive sæculares, sive Regulares Catholici possint administrare militibus in præsidiis degentibus Sacramenta pœnitentiæ Eucharistiæ, & extremæ unctionis sine speciali facultate Sedis Apostolicæ, vel licentia & approbatione Ordinarii, in cujus Diœcesi exstare contigerit. Secundo, an assistere matrimoniis militum cujuscunque nationis degentium in præsidiis cum militibus fœminis sine dicta facultate apostolica, & præcedente approbatione status liberi, ejusque recognitione coram Ordinario loci, & licentia Parochi, sub cujus Parochia manent. 3. an idem cum militibus degentibus in castris & stationibus hibernis, vel æstivis. 4. an idem cum militibus in actuali expeditione positis. 5. an idem cum militibus nubere volentibus cum fœminis non militaribus, sed Italis originariis loci, seu Diœcesis in qua reperiuntur. Quibus omnibus S. Cong. respondit negative, uti patet ex annexa declaratione.

Frisingen.

21 *CUm occasione transitus, aut stationis hybernæ in Diœcesi Frisingensi prætendant Capellani exercituum eorum militibus administrare Sacramenta in locis, ubi permanent absque licentia Parochi, ac illorum matrimoniis assistere, absque præviis denuntiationibus, & contra dispositionem S. Concil. Trid. jam recepti in d. Diœcesi, Episcopus ad occurrendum malis exinde provenientibus, & poligamiis jam detectis supplicat sibi subministrari remedium, ac declarari, an prædicti Capellani id peragere possint.*

Die 29. Jan. 1707. S. Congr. Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium Concil. Trid. Interpretum censuit, dandum esse decretum alias hac de re editum, & signanter sub die 6. Martii 1694. in dubiis Capellanorum exercitus tenoris sequentis, videlicet.

Primo, an Capellani cujusvis exercitus, sive Regulares, sive sæculares Catholici possint administrare militibus in præsidiis degentibus Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremæ Unctionis, sine speciali facultate Sedis Apostolicæ, vel licentia, & approbatione Ordinarii, in cujus Diœcesi exstare contigerit.

Secundo, an assistere matrimoniis militum cujuscunque nationis degentium in præsidiis cum militibus, sine dicta licentia apostolica, & præcedenti probatione status liberi, ejusque recognitione coram Ordinario loci, & licentia Parochi, sub cujus Parochia manent.

Tertio, an idem cum militibus degentibus in castris, & stationibus hybernis, vel æstivis.

Quarto, an idem cum militibus nubere volentibus cum mulieribus non militaribus, sed Italis, originariis loci, seu Diœcesis, in qua reperiuntur, ad primum, secundum, tertium, quartum, & quintum respondet negative.

(L. S.)

Bandinus Card. Panciaticus Præf.
V. Petra Secretarius.

Gratis etiam quoad Scripturam.

22 Quæres 1. an miles, dum est in expeditione, aut in bello, aut in præsidio, gaudeat privilegio restitutionis in integrum. Affirmativa opinio est communis. Molina *de just. lib.* 1. *tract.* 2. *disp.* 80. Castr. *in L. scriniarios. C. de testam. milit.* Menoch. *cons.* 408. *n.* 56. & *cons.* 909. *numer.* 21. Dec. *cons.* 578. Rom. *cons.* 506. Oddo *de restit. in integr. quæst.* 6. *p.* 1. *art.* 2. & *seqq.* Rota apud Bich. *dec.* 30. *num.* 24. Cyriac. *controv.* 57. *n.* 28. qui hoc concedit in militia necessaria pro sua Civitate, vel suo Principe; quia absens Reipublicæ causa restitutione omnino dignus est. *L.* 1. & *in L. milites. ff. quib. caus. major.* quod concedit etiam in militia voluntaria pro suo Principe, aut Civitate, etiamsi miles sit voluntarius, etiam usque ad finem: secus dicendum est de militibus, qui non militant suo Principi, aut patriæ suæ, sed aliis. Illi vero milites, qui in expeditione non sunt, non gaudent hoc privilegio restitutionis in integrum L. fin. C. de re milit. ubi Bar. Bald. & Castr. Oddo *l. c. art.* 5. *n.* 16. Quo etiam privilegio gaudent Uxores militum, quæ viros in bellum sequuntur. *L.* 1. *C. de uxor. mil.* ubi Cynus, Bald. & alii, quia una & eadem caro sunt. Oddo *l. c. art.* 8. *n.* 24. *vers. & ratio.* Ita Medici militum, Ductores, Lectores, qui castra, seu exercitum sequuntur. Item Mercatores.

Quæ-

23 Quæres 2. an milites pedites, qui castra metari, aut degentes in castris contra hostes, aut iter agentes, sint exempti a jejunio? Respondetur, esse exemptos. Leander *de precept. Eccles. tract. 5. disp. 8. quæst. 91.* Pasqualig. *in praxi jejun. dec. 311.* Sanz. *de matrim. lib. 9. disp. 3. sub n. 20.* qui tamen hoc non dicit in terminis. Molfes. *in sum. par. 1. tract. 10. cap. 4. n. 42.* Reginal. *lib. 4. n. 213.* propter magnos labores, quos exantlare tenentur milites, & ut vires habeant ad illos sustinendos, & ad pugnandum.

24 Quæres 3. an miles fugiens possit a suo Judice in alieno territorio capi, & puniri. Responsio est negativa Felin. *in cap. fin. col. 2. de foro comp.* Boss. *in tit. de captura. n. 34.* Batt. Jas. & Crispoltus *in casib. militar. cas. 33.* & probat Schiara *l. c. lib. 6. diffic. 16. n. 10.*

25 Quæres 4. an milites possint expugnare, & comburere Ecclesiam, qua hostes utuntur pro arce, seu suo propugnaculo. Concluditur affirmative, ut probare videtur. *cap. Sanctorum. 10. quæst. 1.* quod prohibet, ne Ecclesiæ a Laicis incastellentur, & private videtur Ecclesiam incastellatam privilegio immunitatis. & ita tenent Turrecrem. *in d. cap. sanctorum. n. 5.* Sylvest. *in sum. verb. bellum. 3. n. 8.* Suar. *de fide &c. disp. 13. sect. 7. n. 14.* Schiara *d. lib. 6. diffi. 18. n. 6. & seqq.*

26 Quæres 5. an milites præsidiarii alicujus civitatis subjectæ interdicto sint eidem obnoxii. negant communiter DD. nisi fuerint culpabiles, & causam dederint interdicto. Fel. *in cap. Rodulphus. col. 1. de rescript.* Covar. *in cap. alma mater. par. 2. §. 1. n. 8.* Sylvest. *in ver. Interdictum. 1.* S. Antonin. *3. par. tit. 27. de interd. cap. 3. in fi.* Sayr. *in suo thes. lib. 5. cap. 3. num. 11. cap. Romana. §. ult. de sent. excom. in 6.* sermo est de interdicto locali.

27 Quæres 6. an milites in bello possint Sanctorum Reliquias subtrahere de loco, in quo sunt, & alio transferre causa devotionis. Affirmant Jo. Ferrandus *in disquis. Reliquiar. lib. 1. cap. 1. art. 3.* quia capta in bello justo fiunt capientis jure gentium. *L. si quid in bello. ff. de capt. postlim. revers.* Alex. Jas. & alii *in L. 1. ff. de acquir. possess.* & Reliquiæ Sanctorum inter bona nostra numerantur. Negativam defendunt Turrecrem. *in cap. corpora. §. ad tertium. de consecr. dist. 1.* Diana *par. 10. tract. 16. res. 74.* quia in *d. cap. corpora:* prohibetur Reliquiarum translatio sine consensu Episcopi, & hæ vocantur bona exempta, de quibus jus gentium disponere non voluit, aut non potuit, & ideo illas occupantes teneri ad restitutionem, nec illa non facta absolvi posse, sed hujus occasione.

28 Quæres 7. an milites, qui obsident civitatem, aut sunt prope hostem pugnaturi, possint absolvi ab omnibus etiam reservatis tanquam constituti in articulo mortis. Responsio est affirmativa gl. *in cap. pastoralis. vers. præterquam. De off. Ordin.* Covar. *in cap. alma mater. par. 1. §. 11. n. 8. vers. quod si.* Laym. *lib. 5. moral. tract. 6. c. 12. n. 13.* Alter. *de censur. lib. 1. disp. 6. cap. 6.* & probatur ex *cap. eos. de sent. excom. in 6.*

§. IV.

Quid possint milites in bonis hostium?

29 Milites in justo bello non possunt capere bona innocentum hostium, nisi hostes recusent res injuste ablatas restituere, aut aliunde recuperari non possint, imo etiam in hoc casu bona Clericorum, & Regularium tanquam exempta occupari non possunt. juxta *cap. innovamus. de tregua & pace.* Covar. *in reg. peccatum. par. 2. §. 11. num. 4.* Castropal. *de charit. tract. 6. disp. 5. p. 4. num. 22.* Molina *de just. tom. 1. disp. 121. conclus. 4.* & alii, quos citat, & sequitur Schiara. *in theol. bellica. lib. 8. diffic. 2. num. 7.* qui probat ex *L. naturalem. §. fin. ff. de acquir. rer. dom.* Et quod in bello justo Ecclesiastici non possint spoliari bonis suis, quia bona Ecclesiæ sunt patrimonium Christi. *cap. cum ex eo. de elect. in 6.* Fel. & Dec. *in cap. constitutus. De rescript.* & probant conclusionem Diana *par. 7. tract. 7. de bello res. 27.* quem citat Schiara *l. c.* sed in meo codice non invenio. Molin. *l. c. conclus. 3.* Suarez. *de charit. disp. 13. sect. 7. n. 14.* Bonac. *de restit. disp. 2. quæst. ult. sect. 1. p. 12. §. 3. numer. 18.* quia bona Ecclesiasticorum sunt exempta, sive a jure divino, sive humano, & Ecclesiastici quoad tale bellum non censentur pars Reipublicæ, & illorum bona non faciunt unum quid cum bonis Reipublicæ, & propterea ob delicta aliorum etiam publica authoritate commissa gravari non debent, nec possunt. Schiara *l. c. diffic. 3. numer. 9.* ubi pluribus exemplis id comprobat, & quatenus Ecclesiastici constituerent partem Reipublicæ constituerent tamen partem omnino distinctam a republica civili.

30 Quæres 1. an milites liberantias suas, id est pagas suas, sive hospitia medio pretio vendere possint, & an licite emantur? negant Molfes. *in sum. part. 2. tract. 12. cap. 5. num. 116.* Malder. *in 2. 2. tract. 5.* sed Laym. *moral. lib. 3. tract. 4. cap. 17. §. 5. numer. 33.* Bonac. *de contr. disp. 3. quæst. 3. p. 10. num. 4.* Diana *part. 1. tract. 8. de contr. resol. 50.* & alii. tenent contrarium; tum quia minus est habere actionem ad rem, quam rem ipsam. *L. minus. ff. de R. J.* tum ob periculum solutionis, & difficultatem exactionis.

31 Quæres 2. an milites impune occidi possint ad defensionem suorum bonorum? Distinguendum est, utrum bona sint exigui valoris, & alio modo salvari possint, aut sint magni valoris, & aliter salvari non possint? priori casu concluditur, milites occidi non posse, quia lex charitatis, quæ vult magis diligi vitam proximi, quam bona temporalia propria, omnino obstat, uti probat Panorm. *in cap. 2. & cap. suscepimus. de homicid.* Covar. *in Clem. si furiosus, par. 3. §. un. a num. 6. de homicid.* & confirmat S. Aug. *lib. 1. de lib. arbitr. cap. 5.* In secundo casu licitum est illos occidere. Covar. Bald. & Dec. apud Molfes. *in sum. par. 1. tract. 11. cap. 19. num. 109.* Sylvest. *ver. homicidium. 1. quæst. 2. vers. quintum.* Sotus *de Just. lib. 5. quæst. 1. art. 8.* quia defensio est juris naturalis. *L. 4. ff. ad L. A. L. furem. ff. ad L. Cornel.* tum quia bona dicuntur secundus sanguis hominis. gl. *in L. Advocati. C. de Advoc. divers. Jud.* & lex charitatis obligat quidem ad præferendam vitam proximi nostris bonis temporalibus, quando est in necessitate constitutus, non vero quando nostra bona vult abripere, & invadere sine ulla necessitate, sed ex malitia.

32 Quæres 3. an miles post commissum crimen capitale possit sua bona donare meretrici qua usus est? Dicendum, valere donationem. Azor. *moral par. 3. lib. 11. cap. 3. litt. A.* Bonac. *de contract. disp. 3. quæst. 13. p. 2. num. 13.* apud Schiaram *d. lib. 8. diff. 16. n. 8.* qui citat etiam Dianam. *par. 6. tract. 7. de donat. res. 29. & res. 143.* qui tamen in meo codice id non dicit Gothofred. in *L. post contractum 15. ff. de donat.* qui citant alios, secus vero post sententiam, quia per crimen commissum ante sententiam condemnatoriam non amittit dominium & administrationem bonorum suorum, tum quia talis donatio detur potius esse quædam compensatio & solutio servitiorum a concubina seu meretrice sibi præstitorum, quamvis etiam contraria sententia suos habeat patronos. *ex L. donationes. §. ult. De donat. & L. si ancillam. C. de donat. inter. vir. & uxor.* in quibus dicitur, non posse donari, quæ fisco sunt addicta, & tenet Card. Alban. *in lucubr.* Bart. *ad L. Idem §. sed quod meretrici. ff. de cond. ob turp. caus.* Cabed. *par. 1. dec. 116. n. 2. & 3.*

33 Quæres 4. an militis Uxor, si fame adacta adulterium commisit, possit per divortium a viro separari, & dotem amittat viro applicandam? Conclusio est affirmativa, quam tuetur Sylvest. *in verb. adulterium. quæst. 6.* Menoch. *cons. 31. sub num. 17.* Molfes. *in sum. par. 1. tract. 4. cap. 14. n. 22.* ob *L. miles. §. socer. ff. ad L. Jul. de adult.* & *cap. plerumque de donat. inter vir. & uxor.*

34 Quæres 5. an milites Christiani, qui apud infideles injuste detinentur, aut in illorum captivitate reperiuntur, possint jure belli ab illis bona surripere sine obligatione restitutionis? Respondetur, si absit scandalum, & damnum aliorum Christianorum, mendacium, conscientia erronea, aut fractio fidelitatis, ad quam tenentur, qui sub fide regia ibi sunt, aut negotiantur, posse. Molina *de just. & jur. tract. 2. disp. 37.* Sylvest. *in sum. verb. furtum. quæst. 7. num. 12.* Diana *par. 5. tract. 13. res. 98.* & alii, quos citat, & sequitur Schiara *in theol. bellica lib. 8. diffic. 33. n. 6. L. non solum. C. de commerc. & mercat.* quia, quæ possidentur a Turcis, sunt bona Christianorum tyrannice usurpata; & ita etiam de-

declaravit S. Congreg. *Sancti Officii* 13. *Aug.* 1630, quam citat Laur. Peyrinis *in privil. minim. tom.* 3. *c.* 4. *n.* 29.

35 Quæres 6. an miles possit pro hærede instituere suam meretricem, & an illa possit hæreditatem, & illius bona in conscientia retinere? Negant Dec. *cons.* 561. *num.* 5. Afflict. *dec.* 125. Malvasia *cons.* 14. *num.* 63. quia militibus prohibetur instituere personam turpem. *L. miles.* §. *mulier. ff. de milit. test. L. mulierem. ff. de his, quib. ut indign.* Tiraquell. *de nobilit. cap.* 23. *num.* 21. Affirmant Bart. *in L. fin. C. edict. Divi Adriani. toll. num.* 20. Crispolt. *de casib. milit.* 45. *n.* 12. Schiara *l. c. diffic.* 36. *num.* 6. Ob. *L.* 4. §. *sed & quod meretrici ff. de condict. ob turp. caus.* tum quia miles de pecul. Castren. potest disponere ad libitum, & independenter ab aliorum voluntate. *L. ex militari.* §. *si filius. ff. de milit. testam.* non obstante contraria, quia jura allegata prohibent militibus duntaxat largas donationes meretricibus facere, dum vivunt, ut abstineant a libidine, ne vires ad bellandum necessariæ in eis enerventur.

36 Quæres 7. an miles ex delicto ad sententiam, seu pœnam capitalem damnatus possit testari de bonis castrensibus? Respondetur, quamvis de jure communi damnatus ad pœnam mortis non habeat testamenti factionem activam. juxta *L. ejus, qui* 8. §. 1. *& seqq. ff. qui testam. facer. poss.* ubi Bart. & Paris. *cons.* 56 *n.* 11. *lib.* 3. tamen in militibus, qui sunt privilegiati, aliud est dicendum, si ex delicto tantummodo militari fuerit damnatus, & Sacramenti fides rupta non fuerit. gl. *in L. ex militari* 11. *ff. de testam. milit.* Diana *par.* 6. *tract.* 8. *res.* 78. *n.* 2. qui tamen hoc in meo codice *l. c.* non dicit, quamvis citetur a P. Schiara. *d. diff.* 37. *n.* 7. Et in foro interno sufficit servari solemnitatem juris naturalis.

37 Quæres, si miles, qui fuit Regularis, & a Religione apostatavit, acquisiverit diversa bona, & moriatur, an ejus bona acquirantur Monasterio, aut quibus? quod spectent ad Monasterium, tenent ita Butrio *in cap. ne Religiosi num.* 5. *de Regul.* Abb. *in cap. quod a te. De Cler. conjug.* qui pro se allegat. *cap. Abbates* 18. *quæst.* 2. Secunda sententia defendit, spectare ad Cameram Apostolicam. Navar. *de spol.* §. 7. *num.* 3. *& seqq.* Duard *in Bullam cœnæ. lib.* 2. *in Can.* 1. *quæst.* 17. *vers. revertantur.* Card. de Luca *to.* 14. *in annot. ad Sac. Conc. Trid. discur.* 34. *n.* 26. qui una cum aliis, quos citat Schiara *d. lib.* 8. *diffic.* 38 *n.* 11. illam probant ex *constitut.* 19. *Pii IV. quæ incipit. Decens* §. 2. & *constit.* 43. *Greg. XIII. quæ incipit. Officii nostri* §. 2. *&* 3. *& constit. Sixti V.* 100. *quæ incipit. in conferendis.* §. 17. in quibus decernitur, Clericorum tam Regularium, quam sæcularium bona ex illicita negotiatione, aut alias contra Sacros Canones acquisita sine injustitia spectare ad Cameram Apostolicam post illorum mortem; tum quia quidquid lucratur apostata, non lucratur ut membrum monasterii. videri potest Diana *par.* 7. *tract.* 1. *de dub. regular. res.* 194. prout illum citat Schiara *diff.* 38. *n.* 24. quod ego in meo invenire non possum.

38 Sed quid si miles, qui hinc inde varia bona illicite & injuste acquisivit, quorum tamen Dominus ignoratur, moriatur intestatus, quibus illa distribui debebunt. Non est dubitandum, quin sint distribuenda pauperibus, Ecclesiis, aut locis piis, sed dubitatur quo jure, an naturali, vel positivo? & quod debeantur tantum jure positivo, tenent Sotus. *de Just. lib.* 4. *quæst.* 7. *art.* 1. *ad* 3. *fol. mihi* 373. Molses. *in sum. part.* 1. *tract.* 1. *cap.* 16. *num.* 32. Sayr. *in clavi regia lib.* 10. *tract.* 2. *cap.* 2. *num.* 11. & probant ex *cap. qui habetis;* 14. *quæst.* 5. quod vero debeantur jure naturali, tuentur Covar. *in reg. peccatum. par.* 3. §. 1. *num.* 3. Azor. *moral. par.* 3. *cap.* 36. §. *verum difficultas est.* Sylvest. *in sum. verb. restitutio* 8. *quæst.* 5. apud Schiaram, qui *l. c.* nullum de hoc casu sermonem facit. Schiara *l. c. diffic.* 39.

§. V.

De Militibus S. Joannis Hierosolymitani.

Milites S. Joannis Hierosolymitani appellantur milites, & fratres Sancti Sepulchri Domini, in quodam privilegio Benedicti Papæ XII. de quo per Fed. de sen. *cons.* 138. *in pr.* Privilegiati sunt, quia non sunt suppositi locorum ordinariis, sed exempti, tamen tenentur solvere procurationes & subsidia Legatorum Sedis Apostolicæ. Feder, de sen. *cons.* 138. ubi, quod illa deputatio exequutorum ad compellendum, est de jure, ut solvant. In vacatione prioratuum ultra montes provisio fit hoc modo, quia 12. fratres bajuli eligunt unum in administrationem, cui absque alia confirmatione patendum est, donec magnus magister citra montes habuerit notitiam, & aliud non ordinaverit. Gemin. *cons.* 15. *num.* 6. *ver. in quibus apparet.* Stabilimenta religionis disponunt, quod non natus de legitimo matrimonio non possit esse miles in mansione hospitalis, si non esset filius Comitis, aut majoris Domini; quæ verba includunt ex quo est natura exceptionis, nisi est talis, quod si sequitur orationem negativam, affirmat Gem. *d. cons.* 15. *num.* 18. *ver. super quinto.* Illegitimi etiam filii Comitum & majorum Dominorum, licet possint esse milites Hierosolymitani, tamen, non possunt habere bajulivas Confaloni, nec etiam de Capitulo generali citra mare, ita disponentibus eorum ordinamentis. Gem. *d. cons.* 15. *num.* 18. *ver. deinde facit aliam regulam.* Concilium Constantiense, quod fuit super sedando schismate inter Benedictum Papam & Gregorium, dum confirmavit gesta eorum usque ad certum tempus, excepit, dummodo talia gesta non sint in præjudicium Religionis Hierosolymitanæ. Gemin. *d. cons.* 15. *num.* 19. *in fi. ver. & pro hoc facit.* Libri stabilimentorum dictæ Religionis licet sint privati, quia tamen communiter habentur pro stabilimentis, plene probant. Gemin. *d. cons.* 15. *num.* 18. *ver. quoad secundum.* Tusch. *lit. S. ver.* vide, *Scriptura privata non probat, & quando secus concl.* 76. Hospitale Sancti Joannis, seu Prioratus Sancti Joannis Venetiarum est ordinis Hierosolymitani, & erat Nicolao de Ursinis commendatum, cui Gregor. VI. & Innoc. VII. concesserunt exemptionem, ne teneatur ad subsidia ordinarii, quod privilegium extenditur etiam ad particulares & capellas, quas habet in Pataviana diœcesi & alibi. Cuman. *cons.* 101. *viso tenore*, ubi, quod licet privilegium derogans ordinariis, stricte sit intelligendum, tamen quia dicit, quod taliter sit exemptus prioratus, necessario includit omnia supposita.

§. VI.

Miscellanea militiæ & militum.

Militia est interdicta Clericis & Episcopis, ita ut 39
isti inconsulto Pontifice non possint præesse exercitui, & secundum aliquos jure naturali, quia rationes, quæ probant de jure positivo, probant etiam de naturali. Ratio enim est, quia nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus; tum quia intervertitur ordo hierarchicus, cum Clericorum arma sint orationes & lachrymæ; secundum alios vero, licet hæc sit indecentia naturalis, tamen non est de præcepto, nisi positivo. Diana *par.* 10. *tract.* 2. *res.* 1. ubi S. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 40. *art.* 2. *cap. Clericorum. quæst.* 3. Sermo est de illis, qui sunt constituti in Sacris. Neque dici potest, quod nomine Clericorum in odiosis non veniant Episcopi; quia quidquid sit de Legibus, quæ fiunt Cardinalibus consentientibus a SS. Pontificibus, in quibus procedit axioma, tamen certo ligantur legibus clausis in corpore Juris. Rota apud Dianam. *l. c. res.* 3. apud quem Azor. Salas, & Bonac. Tum quia etsi prohibitiva non est odiosa, sed favorabilis ad conservationem status Clericalis, & eorum exemptionem a similibus oneribus; alias etiam prohibitio, ne Clerici se submittant Judici sæculari, non afficeret Episcopos, quod tamen est falsum, tum quia hæ leges sunt favorabiles animæ, ita ut contrarium sit animæ odiosum, quia militia impedit animam a contemplatione Divinorum, oratione &c. Limita in bellu, quod suscipitur pro fide;

tunc

tunc enim non est prohibitum ob defensionem Ecclesiæ, uti factum in Hispania a multis Episcopis sanctis contra Mauros, uti a Roderico Toletano sub Alphonso & alii.

40 Militia empta ex pecunia aliena an & quando sit hypothecata, vide apud Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quæst.* 30. 31. & 32. affirmativam, sicut si ex pecunia mutuo data non fuit comparata militia pro ipso emente, sed pro illius filiis, aut consanguineis usque ad sextum gradum, aut pro persona extranea, quia creditor, qui in dictam causam mutuavit, habet sibi obligatam militiam alieno nomine emptam, licet nunquam in dominio emptoris debitoris fuerit, aut nunquam possessa fuerit. *L. fin. incipit. super hypothecis.* 27. *C. de pignor.* Merlin, *l. c. n.* 47. cum hac tamen differentia, quod si emptio fuit facta pro filiis, vel conjunctis usque ad sextum gradum, non tenetur creditor probare, quod pecunia fuerit impensa in causam militiæ ad effectum tacitæ hypothecæ. juxta Salyc. *in d. L. fin.* quia præsumptio est, quod fuerit eademmet pecunia, sicut si fuit facta emptio pro extraneo, quia tunc debet probari versio pecuniæ in causam militiæ. Bart. & Bald. *in L. fin. num.* 2. *C. de pignor.* & dummodo emptio fuerit facta in continenti, secus si ex intervallo; alias etiam quando fuit facta pro filiis, debetet probari versio.

41 Hypotheca, quam habet mutuans causa militiæ, præfertur doti mulieris. Salic. *in auth. quo jure. nu.* 3. *C. qui potior. in pign.* Barb. *par.* 6. *nu.* 2. *vers. sed falsa est. ff. sol. matrim.* Neguf. *de pign. par.* 5. *memb.* 2. *nu.* 21. Bald. *novel. de dot. par.* 10. *num.* 33. Cephal. *conf.* 704. *nu.* 20 Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 26. *nu.* 38. & communis apud Merlin. *l. c. quæst.* 31. *nu.* 3. quod intellige, quando mulieris hypotheca est posterior, secus si sit anterior.

42 Militea comprehenduntur in generali dispositione, quod bonorum possessio agnosci nequeat ultra certum tempus, quia in hoc non sunt privilegiati. Cyriac. *contriac. controv.* 81. *num.* 2. olim militabant propriis stipendiis. Claud. Coth. *de jure milit. lib.* 1 *cap.* 34. Cyriac. *controv.* 201. *num.* 155. Petrin. Bell. *de re milit. par.* 7. *tit.* 5. *fol.* 87. apud quem alii, & tales præferuntur stipendiatis, & istis stipendia statuta sunt, ne, dum sumptus quærunt, prædones fiant. Jo. Franc. Pavin. *de visit. par.* 1. *quæst.* 9. *nu.* 36. *to.* 14. Arias. *de bello & ejus justitia num.* 63. *to.* 16. Et stipendiati dicuntur infames saltem de facto. Albericus *in rubr. ff. de testib. n.* 2. & 3. Purpur. *in rubr. ff. de officio Assessor. num.* 209. & *in L licet* 29. *num.* 52 *C. de part.* & *in L. precibus* 8. *num.* 19. *C. de impuber.* Jas. *in L. admonendi* 31. *num.* 300. *ff. de Jurejur.* Cyriac. *controv.* 201. *num.* 158.

43 Miles potest decedere pro parte testatus, pro parte intestatus. *L. si miles unum. ff. de milit. testam.* si apparet de ejus voluntate decedendi pro parte intestatus & pro parte testatus, alias in dubio præsumitur secundum jus commune disposuisse. *L.* 1. & *ibi g. in verb. probetur.* & *L. miles. in verb. quod si extraneum in fin. C. de testam. milit.* & *L. quamquam. ubi gl. verb. apparet.* & *L. in testamento. ubi gl. in verb. censuerit. C. eodem.* Clar. *in §. testamentum. quæst.* 16. *num.* 2. Cras. *in §. testamentum. quæst.* 8. *nu.* 5. Mant. *de conject. lib.* 6. *tit.* 1. *num.* 26. Altograd. jun. *controv.* 65. *num.* 24. Cyriac. *controv.* 550. *num.* 11. Imol. *in L. hæred. ex die.* 34. *num.* 1. *ff. de hæred. instit.* Et potest facere hæredem, qui desinat esse hæres. *L. miles.* 42. *vers. sed si ita scriptum. ff. de milit. testam.*

44 Miles sortitur forum, & potest conveniri in loco, ubi militat, coram suo tamen particulari Judice, tam in civilibus, quam in criminalibus. *L. penult. C. de Jurisdict. omn. Jud.* Petrin. Bell. *de re milit. par.* 7 *tit.* 3. *num.* 16. Caball. *res. crim. cas.* 294. *num.* 153. Cyriac. *controv.* 448. *nu.* 62. est enim civis in loco, ubi facit stipendia, dummodo nihil possideat in patria. *L. municeps.* 23. *§. miles.* ubi Bart. *ff. ad municip. gl. in L. cives.* 7. *verb. allectio. C. de incol. lib.* 10. Martin. Lauden. *in tract. de militia. quæst.* 30. Peregr. *conf.* 7?. *num.* 3. *vol.* 5. Et factus miles post patratum delictum, an sit judicandus a Judice ordinario, vel ab auditore militum, vide Cabal. *resol. crim. cas.* 147. *nu.* 14. *qui* dicit esse judicandum ab ordinario, & nullis privilegiis militaribus gaudeat. *L. hos accusare vers. dum non retractan. caus. ff. de accusat.* & *in L. si maritus.* 2. *§. legis. ff. adul.*

45 Miles non potest renunciare suis privilegiis militaribus, quia sunt concessa toti Ordini militari, cui præjudicare non potest. Cabal. *res. crim. cas.* 225. *nu.* 25. Ursill. ad Afflict. *dec.* 41. *nu.* 9. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 3. *num.* 26. Et an tempore pacis gaudeant privil. milit. vide Menoch. *conf.* 908. Mastrill. *dec.* 173. *par.* 2. Vinc. de Franch. *dec.* 88. March. de Ponte *in tract. de potest. Proregis tit. de assen. reg. §.* 7. *n.* 47. Paschal. *de patr. pot. p.* 3. *cap.* 3. *num.* 26.

46 Milites non possunt quærere hospitia illicita cum alimentis, alias impune potest illis resisti. *L. devotum C. de meta & epidometat. lib.* 12. & Bald. *in extravag. qui sint rebelles. in verb. rebellando.* & *in L. prohibitum. C. de Jure fisci. lib.* 10. & Natta *conf.* 83. *num.* 11. *lib.* 1. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 3. *n.* 29. quia de jure milites nihil aliud habere debent, nisi solam hospitationem, & nec a sponte dantibus aliquid licite recipere possunt. *L. un. C. de salgam. hospit. non præstat. lib.* 12. quamvis adesset consuetudo in contrarium. Luc. de Pen. *in d. L. un.* quia milites debent esse contenti suis stipendiis juxta *cap. militare* 23. *quæst.* 1. & nihil ab hospitibus ratione victus recipere possunt. *L.* 3. *C. de erog. milit. annon. lib.* 12. Rol. *conf.* 76. *num.* 4. *vol.* 1. Gaspar. Thes. *quæst. for.* 93. *num.* 6. *lib.* 1. Paschal. *l. c. num.* 30.

47 Quæres, an milites dominium acquirant bonorum mobilium, quæ capiunt, & sint inter illos distribuenda. De hac quæstione videri possunt Lanar. *conf.* 84. Jo. Franc. de Ponte *con.* 93. & *de potest.* Proreg. *sub. tit. de trirem. num.* 3. & *dec.* 21. *per totam.* Gasp. Thes. *quæst for.* 98. *lib.* 2. & alii apud Paschal. *de patr. pot. l. c. num.* 39. & Fratum ad eundem Cabal. *res. crim. res.* 140. qui affirmativam probat ex *L. naturalem. §. fin.* & *L. transfugam. ff de acquir. rer. dom. L. si quid in bello. ff. de captiv. est postlim. revers. §. Item ea. Instit. de rer. divis.* quæ tamen a Belli Duce inter milites debent distribui secundum eorum merita. Bart. *in L. si quid bello num.* 3. *ff. de captiv.* & *postlim. revers.* Alex *in L.* 1. *ff. de acquir. possess.* ubi Jas. Alciat. *conf.* 5. *lib.* 7. *num.* 19. & 20. Joan. de Lignano *de bell. cap.* 64. Petrin. bell. *in tract de milit. par.* 2. *tit.* 18. *num.* 2. & 3. Vincent. & Franch. *dec.* 268. *num.* 2. Caval. *l. c. nu.* 2. Et in hac distributione admitti debent non tantum qui prædam cæperunt, sed multo magis, qui pugnæ interfuerunt. DD. cit. & Salyc. *in L. ab hostibus.* 2. *num.* 6. *vers. contra prædicta C. de captiv. & postlim. revers.*

Sed quid dicendum de illis bonis, quæ fuerunt amicorum, & ab hostibus capta recuperantur? Respondetur, quod si in continenti fuerunt recuperata, antequam ab hostibus in præsidia fuerunt trasportata, vel in ipsis præsidiis fuerunt recuperata, non sunt occupantium, quia apparuit in facto locum vel præsidium non fuisse tutum, & ita præda nondum erat hostium, nec amissum dominium a primis Dominis. *L. postliminii jus.* 5. *vers. antequam. ff. de captiv. & postlim. revers.* ubi Bart. & Salyc. *ll. cc.* sed sunt restituenda suis Dominis, Si vero præda recuperatur ex intervallo, postquam ducta fuerunt in locum securum; tunc spectat ad recuperantes, quia iam erat affecta hostium, & translatum dominium, Bart. & Salyc. *ll. cc.* Vinc. de Franch. *dec.* 268. *num.* 4. Petrin. Bell. *l. c. par.* 3. *tit.* 1. *num.* 11, & 12. *vers. insuper sciendum.* Caball, *l. c. num.* 8. quæ procedunt tam in bello contra Infideles, quam contra Christianos, dummodo bellum sit justum. Alex. Jas. & Salyc. *in d. L.* 1. *ff de acquir. possess.* milites a quibus recipiant Sacramenta, dum sunt in hibernis, vide annexas declarationes S. Congreg. A. S.

48 Milites tenentur etiam cum vitæ periculo non deserere arcem & stationem, alias tenentur ad restitutionem omnium damnorum, & pœna capitis plectuntur. *L.* 3. *ff. ad L. Jul. majes.* Lim. si nulla superesset spes prævalendi; tunc enim non tenentur mortem expectare, quæ esset inutilis & frustranea. Boccanus. *in* 2. 2. *quæst.* 35. *cap.* 15. Palaus. *tom.* 1. *tract.* 6. *disp.* 5. *p.* 5. Coninch. *de bello disp.* 31. apud Dianam. *par.* 6. *tract.* 4. *res.* 25.

49 Milites surripientes aliquid rusticis, vel aliis, præter ea, quæ ex Principis constitutione illis tenentur subministrare, ut sunt, lumen, ignis, lectus, & palcæ; tenentur ad restitutionem, sicut etiam diripientes urbem, si direptio est injusta, tenentur ad restitutionem in solidum,

eo quod unus sine alio non auderet. DD. apud Dianam par. 3. tract. 5. resol. 86. & par. 6. tract. 4. resol. 31. Navar. in manual. c. 17. n. 21. contra Loteam, qui sentit tantum obligari quemlibet ad restituendam rem a se ablatam in 2. 2. 2. S. Tho. quæst. 3.

50 Milites non possunt torqueri, & condemnari ad solvendum debita a se contracta, non tenentur ultra vires. Neque pro debito capi possunt. Possunt testari sine solemnitatibus juris Civilis, ut dictum fuit in praxi Testamenti, sermo est de milite pugnante contra infideles aut hostes Imperii, dum sunt in militia aut expeditione. Clarus. in §. testamentum. quæst. 15. ubi DD. non possunt donare suæ concubinæ illicitæ. Mant. de tacit. lib. 21. tit. 31. num. 14. bene possunt donare concubinæ alienæ. Idem Mant. l. c. Ciarlin. controv. for. cap. 33. num. 51. & pro debito civili de consuetudine non carcerantur. Scaccia. de Jud. lib. 1. cap. 46. n. 17. imo nec de jure. DD. apud eundem, nisi sint suspecti de fuga.

51 Militum stipendia non sunt solvenda per substitutum. Paschal. de patr. pot. par. 3. cap. 3. num. 17. de erogat. milit. ann. libr. duodecim. ubi Jo. de Plat. & Lucas de Pen. Felin. in cap. quoniam de off. Deleg. Castr. cons. 228. vol. 2. num. 1. & de solutione stipendii debet fieri scriptura publica cum quibusdam solemnitatibus juxta formam, quam dat Luc. de Pen. in L. per hanc. col. 5. C. de numer. actuarior. lib. 12. quæ stipendia non sunt æri alieno obnoxia, nisi in subsidium. L. stipendia. C. de execut. rer. jud. & in L. commodis. ff. de re jud. Boer dec. 326. n. 3.

52 Militiæ desertor graviter punitur, & talis, qui per longum tempus vagatus fuit, capitur, & reducitur. L. desertor. §. desertor. & L. qui cum uno. § edictum. ff. de re milit. nam qui militiam in tempore pacis deserit, si fuit eques, gradu pellendus est, si pedes, militiam mutat; si vero tempore belli militiam deserit, pœna capitis punitur. L. non omnes. ff. de re milit. Decian. in tract. crim. lib. 7. cap. 15. num. 14. Caball. resol. crim. cas. 294. num. 104. & 105. Aiala de desertor. lib. 3. cap. 12. Et desertores sunt, qui in bello fugiunt, Dominos deserunt in prælio inter hostes; & sunt rei Læsæ Majestatis. Paris. de Put. tit. de excess. militar. n. 6. & non tantum puniuntur desertores, sed etiam qui ipsos occultant, nisi desertores seipsos sponte obtulerint; nam tunc mitius puniuntur, & in insulam deportantur. L. non omnes. §. qui in desertione ff. de re militari, quamvis post quinquennium duntaxat se obtulerit. L. milites ff. eodem. Aiala l. c. n. 2. Decian. de cap. 15. n. 23. Caball. l. c. num. 111. ubi plures enumerantur casus desertionis: vel nisi desertor a parte Curiæ fuerit oblatus, quia tunc loco pœnæ capitis mitius punitur arbitrio Judicis. L. milites. §. desertorem. ff. de re milit. Felin. in cap. accusatio col. fin. num. 13. de accusat. Salyc. in L. propter insidias. C. qui accus. non poss. Cæpolla in praxi cautel. cautela 1. Canei. in pract. crim. §. nono quæro. num. 6. Clar. in §. fin. quæst. 60. num. 29. Tiraquell. in tract. de pœn. temper. caus. 18. per totam. Menoch. de arbitr. cas. 347. n. 1. & 2. Cravetta cons. 309. Caball. l. c. num. 409. quod etiam procedit, si filius patrem reum mortis præsentavit. Marsil. in L. L. inauditum. n. 9. ff. ad L. Cornel. de sicar. & DD. supra cit.

53 Sed quid, si miles discessit non animo deferendi militiam, sed ad finem prospiciendi parentum valetudini, diceturne deliquisse, si post aliquos menses revertatur. Respondetur quod non. juxta L. qui cum eo. §. fin. ff. de re militari. quia datur venia valetudini, & affectioni parentum, & consanguineorum. Fel. in cap. cum quidam. de jurejur. Rom. in L. si vero §. de viro. ff. sol. matrim. & probatur a simili de Clericis, qui absunt a suis Ecclesiis animo redeundi, & Religiosi, qui e Religione animo subveniendi parentibus egredi permittitur. Rayner. de Forlin. in d. L. qui cum eo. fin. ff. de re militar. Surd. de alim. tit. 8. privil. 67. num. 2. Intrigl. singul. 25. Azor. instit. moral. par. 2. lib. 2. cap. 3. resol. quint. & Pratus ad Paschal. annot. ad num. 19. part. 3. cap. 3. Bart. in L. si eos. ff. de custod. reor. quia non intendit fugere, qui habet animum redeundi, & in L. si quis ita legaverit. ff. de condit. & demonstrat. Bart. in L. aut facta. §. tempus. ff. de pœn. Præterea Leges civiles, quæ sunt juris naturalis, auferre non possunt. §. naturalia. Instit. de Jure nat. gent. Azor. instit. moral. l. c. filius vero tenetur subvenire parentibus de jure naturali. L. fin. §. ipsum autem. C. de bon. quæ lib. cap. cæterum. 86. dist. DD. in §. 1. Instit. de Jure natur. gent. & civil. Contrariam tamen sententiam tuentur non pauci, quia de Jure communi militiam deserens punitur pœna mortis. L. 4. §. non omnes. L. omne crimen. §. qui in acis. ff. de re milit. & L. defunctorum. C. eodem titulo. lib. 12. cap. infames. 6. quæst. 1. gl. in cap. Jus naturale. dist. 1. Paris. de Put. de re milit. lib. 8. Capic. dec. 130. num. 8. Farin. de crim. læsæ Majest. quæst. 113. num. 7. & in fragmen. crimin. verb. miles. num. 205. par. 2. Ratio illorum est, quia Reipublicæ salus parentibus est præferenda juxta gl. in L. 1. §. generaliter. ff. de veneris in possess. miss. & in L. quamvis. ff. de ventr. inspic. Simanca de Cathol. instit. tit. 29. num. 45. & Cicero lib. 1. offic. ait. chari sunt amici, chari sunt parentes, sed omnium charitatem una Respublica complexa est, ut pro ea sit etiam contra proprios parentes pugnandum. L. minime. ff. de Religios. & sumpt. funer. Car. in pract. crim. tract. 3. §. 9. num. 27. Decian. tract. crim. lib. 9. cap. 15. num. 8. Menoch. de arbitr. cas. 356. num. 47. in addit. apud Farin. d. quæst. 103. num. 276. & hanc amplexus est etiam Tullius Christpolus in lib. cas. militar. cas. 9. num. 48. Prior videtur æquior, & benignior.

Quæres, an militi captivo stipendium debeatur. Responsio est affirmativa. Martin. Laudén. in tract. de milite. quæst. 4. Speculat. in tit. de locato. §. postquam. vers. quid si mercenarius. Gen. in cap. 1. de Cler. non resid. & probatur ex L. 1. ff. de milit. lib. 12. Fragol. de regim. Republica Christiana. par. 1. lib. 4. disp. 9. tit. de stipend. magistrat. deb. num. 62. præsertim si miles fuit captus ab hostibus absque culpa sua juxta gl. in L. 3. §. sed si ex proviso. ff. de re milit. Aufrer. ad Capellam Tholos. quæst. 359. vers. secus autem. Pratus ad Paschalem de patr. pot. par. 3. cap. 3. ad num. 17. 54

Miles Hierosolymitanus ut possit consequi Commendam alicujus Prioratus, debet esse magis antianus, ac etiam oriundus, & nationalis illius Prioratus, ubi talis viget consuetudo, aut privilegium. Garz. de Benef. par. 7. cap. 9. num. 3. Rota apud Rubeum par. 5. dec. 469. 55

Militem se simulans, qui talis non est, qua pœna sit puniendus, videri potest in praxi falsitatis. 56

M I N Æ.

Praxis Minarum.

Minæ consistunt in verbis, sicut terror in factis. cap. 1. de off. Deleg. ubi Ant. de Butr. nu. 5. Imol. & Dec. num. 10. Rimnald. in L. interpositas. num. 2. C. de transact. Tranched. cons. 45. num. 15. 1

Minæ non inferuntur verbis æquivocis, sed in meliorem partem sunt trahendæ, uti cum quis minatus fuit vindictam, intelligi debet de vindicta publica, & non de privata. Farin. quæst. 50. num. 18. Carpzov. in prax. crim. quæst. 37. num. 86. Vermigliol. cons. 15. num. 52. quia in dubio semper benignior interpretatio sumi debet. L. semper in dub. ff. de R. J. Dec. cons. 188. vel. 189. num. 16. Alex. cons. 188. num. 7. vol. 7. Menoch. de præs. lib. 1. quæst. 89. n. 66. Farin. quæst. 50. num. 18. Guazzin. ad defens. Reor. def. 29. c. 2. n. 10. vers. secunda est illatio. Natta cons. 42. num. 3. apud Cyriac. controv. 106. num. 77. 2

Minæ debent probari plene, & concludenter per duos testes. Jacob. Novell. in tract. ad defensam in tit. an indicia pro Reo danda sint. num. 78. fol. 63. Bertazol. cons. crimin. 116. num. 18. Farin. d. quæst. 50. num. 40. & Cyriac. l. c. num. 73. & quando ob lubricum linguæ fuerunt emissæ, non faciunt indicium contra minantem. juxta L. famosi 7. ff. ad L. Jul. majest. Menoch. de præs. lib. 1. quæst. 89. n. 65. Farin. l. c. n. 27. præsertim si minans non est persona potens, malæ vitæ, & solitus minas exequi. L. metum. 9. ubi gl. in verb. tractationibus C. quod met. caus. ubi DD. Marsil. in sua pract. §. diligenter sub n. 85. Farin. l. c. n. 9. Cyriac. l. c. num. 75. & 76. Sicut non relevant minæ conditionales nisi probata conditione. Bertran. cons. 137. part. 1. numer. 12. vol. 2. Faller. in pract. crimin. verb. ita quod sororem venenavit. numer. 26. Farin. & Cyriac. ll. cc. 3

Mi-

4 Minæ enim ut faciant indicium ad torturam, plura requiruntur; primo quod persona, quæ minatur, valeat minas ad effectum perducere. Secundo quod consueverit id facere. Tertio quod sint atroces. Menoch. *de arbitr. cauf.* 136. Hondcd. *conf.* 87. *num.* 111. *lib.* 2. Ciarlin. *controv. for. cap.* 178. *num.* 31. maxime si concurrant alia indicia. Cravetta. *conf.* 35. Et producta seu prolatæ a non solum exequi, non induunt justam timorem. *L. metus. ff. quod met. cauf.* Natta *conf.* 616. Rol. *conf.* 20. Ciarlin. *l. c.*

5 Minæ a potentibus factæ, dicuntur formidabiles. DD. & Bart. ac Bald. *in L. metum verf. jactationibus*, *C. de his quæ vi metufque cauf.* Canonistæ *in cap. ex litteris. de desponf. impub.* & *in Clem. Pastoralis. de re Jud.* & a Judice factæ, dant justam causam appellandi. Archid. *in cap. concertationi. de appell. in 6.* si facile potest exequi. *cap. fin.* ubi gl. & DD. *qui Clerici, vel voventes.* Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 30. *ax.* 1.

MINERALIA.

Praxis Mineralium.

1 Quæres primo, quænam metalla aut mineralia sint de regalibus, an aurifodinæ & argenti duntaxat, an etiam aliæ? Respondetur, omnium metallorum fodinas comprehendi inter mineralia, & quæ sunt de regalibus. Sixtinus *de regalibus lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 28. qui tamen loquitur de consuetudine Germanorum, citat pro se Afflict. *in terminis alam. dec.* 321. qui tamen contrarium sententiam tuetur cum Andr. de Isern. *in verb. argentariæ*, qui tantum admittunt esse de regalibus, si inveniuntur in prædiis regiæ Curiæ, secus in prædiis privatorum. ita *num.* 18. *cap. un. in verb. argentariæ. num.* 11. quia non minori impendio & sumptu reliqua metalla effodiuntur ac aurum & argentum. ita *in L.* 1. *in L. cuncti. C. de metallar.* & A B. *cap.* 9. Boss. *in tit. de metall. & aurifod. num.* 1. *ver. tamen postea.* Cæpolla *de fervit. rustic. prad. cap.* 22. *num.* 4. Castr. *in L. divortio.* §. *si vir. num.* 4. *ff. sol. matr.* Mynsing. *cen.* 39. *a num.* 7. *usque ad* 11. Zas. *conf.* 15. *nu.* 67. *lib.* 1. apud Sixtinum. *l. c.* Imo inter regalia comprehenduntur etiam pretiosi lapides, gemmæ, & marmora, ac alia ejusdem generis. Afflict. *in d. cap. un.* Pereg. *de Jure fisci. lib.* 4. & DD. cit. Hartman. *lib.* 2. *tit.* 24. *obs.* 1. *num.* 5. quia in omnibus vertitur utilitas publica.

2 Et ideo quod mineralia spectent ad regalia, & ita ad fiscum, verum est, quando inventa sunt in loco publico; nam si inveniantur in loco privato, tam aurifodinæ quam alia metalla, de jure communi sunt pars fundi, & ejus fructus. juxta *L. divortio. L. si fundus. ff. sol. matrim.* & *L. si cujus. ff. de usufr.* Jo. Garz. *de expen. cap.* 22. *nu.* 47. quoad inventa in loco publico vix habet difficultatem, & tenent Andr. de Isern. *in d. cap. un.* Jacob. de S. Georgio. *in verb. & cum argentifodinis num.* 2. & 3. Rebuff. *in L. inter publica* §. *fin ff. de V. S.* Afflict. *dec.* 321. *num.* 11. Peregrin. *de Jure fisci. lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 12. Sixtin. *l. c. num.* 32. quia effodere metalla concernit utilitatem publicam; sed ipse etiam locus publicus est Romani Imperii, & quæ inveniuntur in tali loco, perinde habentur, ac si in proprio Imperii loco inventa fuissent.

3 Aliter vero discurrendum venit de mineralibus, quæ inveniuntur in loco privato, quia etiam privati possunt possidere fodinas, & fructus ex illis percipere, cum sint in corum fundis, cum sint pars fundi, & ejusdem fructus. juxta *L. divortio, & L. si fundus. ff. sol. matrim. L. si cujus. ff. de usufr.* Jo. Garz. *de expen. cap.* 22. Sixtin. *l. c. a num.* 34. quamvis de jure particulari soleant ad fiscum pertinere detractis expensis, & aliqua parte danda inventori, & Domino fundi. Alfarus. *de off. Fiscal. gl.* 20. Diana *par.* 9. *tract.* 5. *ref.* 17. sed Farin. contradicit Legi particulari, & docet, semper spectare ad Dominum fundi, aut inventorem juxta dicta de thesauris, quando inveniuntur in fundis privatorum, ut dicitur infra in prax. thesauri. Salva Regi sua Decima, quæ est de regalib. juxta afflict. *loc. cit. numer.* 14.

4 Mineralia in fundo alieno etiam invito Domino possunt effodi de licentia Principis, non vero sine illa. Peregr. *de jure fisci. lib.* 4. *tit.* 2. *num. fin. rubr. de thesaur. num.* 14. *L.* 3. *ff. de acquir. rer. domin. L. cuncti & L. quosdam.* ubi gl. *C. de metallar. lib.* 11. Afflict. *dec.* 321. *num.* 14. Rosenthal. *de feud. cap.* 5. *conclus.* 88. *num.* 1. Sixtinus. *l. c. num.* 39. & quamvis fundum alienum invito Domino ingredi nemini liceat, atque alias teneatur actione injuriarum. *L.* 3. *ff. de acquir. rer. domin.* etiam venandi, vel aucupandi gratia. *L. quod enim.* §. *nec interest ff. de acquir. rer. dominio* §. *fere. verf. plane.* Instit. *de rer. divis.* tamen fodinarum, in quibus agitur de utilitate publica, diversa ratio est. Et si Dominus fundi vellet ipse metalla effodere, Princeps aliis licentiam dare non posset. Cæpol. *de fervit. rustic. prad. cap.* 22. Farin. *l. c.* Afflict. *dec.* 321. & quando effoditur in fundo alieno, una decima debetur Domino fundi, & alia Principi. *L. juncti. C. metallar.* Fario. & Afflict. *ll. cc.* Peregr. ut supra, & effodientes debent metallum potius Principi, quam aliis vendere. Lim. quod sub alienis ædibus non licet metalla fodere. *L. quosdam. C. de metallar. lib.* 11. quia fundamenta ædium ita labefactarentur, ut domui ruinam afferre possent; & generaliter in alieno fundo invito Domino effodi non potest cum magno illius damno. Afflict. *l. c. num.* 6. Rosenthal. *d. cap.* 5. *conclus.* 90. *num.* 2. Castr. *in L. si venditor.* §. *si constat. num.* 3. *ff. commun. prædior.* & in *L. divortio* §. *si vir. num.* 4. *ff. sol. matrim.* Sixtin. *l. c. num.* 49. & 50. In generali Germaniæ consuetudine observatur, ut in fundo etiam privato sive alieno, sive proprio, metalla fodere nemini liceat, sine investitura, vel concessione Principis. ita Coler. *dec.* 89. *num.* 3. Knichen. *differ.* 42. *num.* 8. *par.* 2. Reinhardt *Jur. civil. & Saxon.* quam tamen consuetudinem negat Sixtinus. *loc. cit. n.* 58. eo quod Doctores mox citati illius nullam mentionem faciant.

Sed valetne consuetudo, quod privatus, vel aliquis 5 a Principe deputatus in alieno fundo invito Domino ita metalla fodere valeat, ut Domino fundi decima, quæ alias, vel ratione interesse, vel damni præstati debet, non præstetur? negat Afflict. *in dec. cit.* 321. *nu.* 16. & Albericus de Rosatis *in L. venditor.* §. *si constat. num.* 2. *verf. item quærit. ff. commun. prædior.* & nec per rescriptum id fieri posse, quia talis consuetudo repugnat Juri Gentium, & naturali, & ideo rationabilis non est. Et Bald. talem consuetudinem vocat diabolicam, uti testatur Afflict. *l. c.*

Consuetudo vero effodiendi, quando est rationabilis, 6 ut valeat, debet triginta annis esse præscripta, Afflict. & Rosenthal. *ll. cc.* Boss. *tit. de metallar. num.* 7. quamvis in contrarium sentire videatur Sixtinus *l. c. n.* 78. eo quod de Jure civili ad præscribendum sufficiant decem anni. Nisi consuetudo inducta esset contra Imperatorem, vel Imperium, quia tunc requiritur immemorabilis. *cap. super quibusdam.* §. *præterea. de V. S.* Sixtin. *num.* 79. quia tempus immemorabile vim habet privilegii, & concessionis Imperatoriæ. Afflict. *in cap.* 1. §. *si quis per triginta. num.* 10. *si de feud. controv. sit inter Domin. & Agnat.* Alex. *conf.* 52. *num.* 3. *vol.* 5. Mynsing. *cent.* 1. *obs.* 40. Sixtin. *l. c. num.* 89. & 90.

MINISTRI.

Praxis Ministrorum seu officialium.

Ministri, & officiales Episcoporum, quamvis propriis 1 vivant expensis, gaudent fori privilegio. Sbroz. *de off. Vicar. lib.* 2. *quæst.* 146. Gratian. *discept. for. cap.* 340. *num.* 31. Leo *in thes. for. Eccles. cap.* 11. *num.* 17. *par.* 1. Barb. *de off. & potest. Episc. alleg.* 107. *num.* 9. Giurba *conf.* 28. Ciarlin. *controv. for. cap.* 20. *num.* 14. Cappyc. *dec.* 12. etiam in delictis extra officium commissis. DD. cit. Thes. *dec.* 22. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. & *nu.* 22. Diana *par.* 6. *tract.* 2. *ref.* 2. qui citat ultra 40. DD. quibus addo Vivium *dec.* 116. *num.* 1. Bellet. *disquis. Cleric. par.* 1. *tit. de favor. Cleric. reali.* §. 1. *num.* 15. & probatur *ex cap. fin. de officio Archidiaconi.* vid. *Familia.*

Non possunt ab Episcopo removeri sine causa auth. 2 de Referendar. Mastrill. *de Magistrat. lib.* 1. *cap.* 27. Bobadilla *in sua polit. lib.* 1. *cap.* 16. Trauchedin. *conf.* 4. Larca *dec.* 2. *par.* 1. per totam, apud quem alii, præsertim, si officium habuerint ex causa onerosa. DD.

sa. DD. cit. & Giutba *cons. 19. num. 97.* quæ causa tamen non præsumitur etiam asserente Principe superiorem non recognoscente, sed debet probari. Gabr. *lib. 3. de Jure quæst. non tollen. conclus.* 3. Menoch. *de præs. lib. 2. præs.* 10. Mynsing. *cent. 4. obs.* 8.Cancer. *lib. 3. var. res. cap.* 3. Mangil. *de evict. quæst.* 172. *num. 19. & 20.* & alii apud Tranchedin. *cons. cit.* etiam ob infirmitatem. *num. 18. & seq.*

3 Ministri, aut officiales applicantes sibi pecuniam fiscalem, quam pœnam incurrant? vide Capon. *discept. for.* 246. Cabal. *res. crim. cas. 99. num. 4.* secundum quem tenetur lege Julia peculatus. *L. 1. & L. 4. §. fin. ff. ad L. Jul. pecul. L. 1. C. de crim. pecul. L. ob pecuniam.* 83. *ff. de furt. §. Item lex Jul. pecul.* inst. *de publ. Jud.* Jas. *cons.* 111. *col. 2. sub nu. 1. vers.* Item. Ruin. *cons. 143. num. 7. & 25. lib. 5.* Menoch. *de arbitr. cas.* 586. Cæpolla *cons. crim.* 39. quæ est pœna capitis. Boss. *in pract. crim. tit. de furt. num. 39. & tit. de L. Jul. pecul.* Decian. *tract. crimin. lib. 8. cap.* 28. Vincent. de Franch. *dec. 315. num. 2. per.* 2. quæ procedunt non tantum in pecunia fisci, vel Civitatis Romanæ, sed etiam in pecunia Principis, vel Civitatis non recognoscentis superiorem, & habentis jura imperii in suo territorio. Gabr. *de acquir. rer. domin. conclus. 3. num.* 12. Decian. *d. cap. 28. num.* 11. Cabal. *l. c. num. 9.* Hodie in hoc crimine successit deportatio. *L. 3. ff. ad L. Jul. pecul.* Decian. *l. c. cap.* 30. Vincent. de Franch. *dec. 315. nu.* 3. & bonorum publicatio. Clar. *In §. fin. quæst. 78. num.* 1. Cacher. *dec.* 105. quæ etiam pœna deportationis hodie non est in usu, sed pœna duntaxat arbitraria. Clar. *in §. fin. quæst. 67. num. 8. vers. deportatio etiam.* Farin. *lib. 1. quæst. crimin. de delictis, & pœnis. quæst. 19. nu. 15. vers. pœna etiam deportationis.* Menoch. *de arbitr. cas.* 586. *num.* 17. apud Caball. *l. c. num.* 20. nisi sint Judices, & officiales, qui tempore administrationis publicam subtraherunt pecuniam, qui capitali pœna puniuntur cum iis, qui eis ministerium præstiterunt, vel subtractas pecunias scientes susceperunt. *L. un. C. de crim. pecul.* Clar. *l. c. quæst. 68. num. 20. vers. officiales.* Decian. *d. lib. 8. cap. 28. num. 29. & 30.* Menoch. *l. c. num. 4. & 5.* Caball. *l. c. num.* 21. secus dicendum est, quoad privatos juxta DD. cit.

4 Minister, aut officialis accusatus de delicto commisso extra officium, lite pendente non amittit, nec privatur administratione, secus si fuit accusatus de delicto commisso in officio. Put. *de syndic. verb. accusatus col.* 1. Caball. *res. crim. cas.* 76. Franch. *dec.* 8. & alii, quia tunc licet retineat officium, tamen illi interdicitur administratio. *L. quod si forte. §. sunt quidam. ff. de solut. & L. cum quem C. de suspect. Tutor.* ubi Bart. & DD. Paris de Put. *de syndicatu. verb. accusatus. col. 1. 2. & 3. num.* 50. Vincent. de Franch. *d. dec.* 315. Caball. *l. c. num.* 2.

5 Minister aut officialis aliquid recipiens pro sui, vel familiæ sustentatione, si aliter ob tenuitatem salarii non potest vivere, excusatur. Mascard. *de prob. concl.* 164. dummodo pinguius se non dilatet. Riccius ad Franch. *dec.* 493. Capon. *discept. for.* 295. sed hæc sententia videtur esse damnata ab Innoc. XI. S. M. *propos.* 37. & reprobatur etiam a Pajatell. *annot. 99. num. 39. ob L. in ea. C. de compens.* Peregr. *de Jure fisci lib. 6. tit. 7. num. 15. in fin.* non tenetur solvere debitum contractum ratione officii cessante officio, sed Camera, cujus est creditor. Tranchedin. *cons.* 72. Pajatel. *exped. 99. num. 9.*

6 Quamvis se possit obligare durante officio, non potest tamen recipere aliorum obligationes, ob suspicionem metus. Peregr. *de Jure fisci lib. 5. tit.* 6. Merlin. *de pignor. lib. 2. tit. 2. quæst.* 82. Lim. 1. in victualibus. Lim. 2. si bona fide, palam, & justo pretio contraxit. Bich. *dec.* 55. *num.* 4. Lim. 3. in officiali perpetuo, qui pro Domino possidere dicitur. Bich. *dec.* 541. *num.* 32. Bald. *cons. 330. nu. 6. lib.* 1. Put. *dec.* 453. *num. 6. lib.* 2. Seraph. *decis. 466. num.* 2.

7 Minister aut officialis diminutis fructibus officii liberatur ab annua pensione, quam propter officium solvit. *L. si quis servum. ff. de leg.* 1. Felin. *in cap. ad audientiam de rescript.* quia nemo stipendiis suis militare tenetur. *cap. cum secundum de prob.* gravamen, vel pensio fuisset injuncta taxative, & non demonstrative tantum; nam si fuit injuncta demonstrative, suppletur ex uberioribus fructibus annorum præteritorum. Costa *de port. Rota. quæst.* 194. Surd. *de alim. tit. 7. quæst.* 33. *num.* 20. Gig. *de pens. quæst. 62. a num.* 1. ubi *num. 3. & 4.* explicat, quando depositio dicatur facta taxative, aut demonstrative. Uti si aliqua dispositio denotat, quid solvi debeat, & subjicit locum, unde solutio fieri debeat, & sic duæ sint orationes, puta si testator dixit, volo decem dari Sempronio, quæ volo solvi ex fructibus talis fundi: tunc fructus videntur appositi causa demonstrationis, quo casu licet fructus non percipiantur, tamen hæres illa decem solvere tenetur. *L. quidam testamento. ff. de leg.* 1. si vero dispositio sit una tantum oratione significante, quid & unde solvi debeat, uti si testator dicit: volo ex fructibus tali fundi solvi decem Sempronio quolibet anno, tunc fructus dicuntur appositi taxative, & illis non existentibus hæres non tenetur solvere juxta *L. debitoris. §. uni ex heredibus. ff. de leg.* 3. Ita si reservatio pensionis fit una tantum oratione super fructibus, & redditibus talis beneficii, fructus dicuntur appositi taxative, si vero in reservatione fuit dictum debere solvi pensionem, in alia vero oratione, unde debeat solvi pensio, dicitur facta demonstrative. Gig. *l. c. num.* 4. ex Castr. *cons. 338. col. 2. vers.* pro intellectu hujus dubii.

Ministro aut officiali cessanti a suo officio infra annum, ad quem fuit conductus, non debetur salarium. 8
Riccius *in praxi par. 2. res.* 169. Abb. *in cap. cum sit. de Jud.* & ibi Archid. & probatur ex *L. venia ff. de leg.* Alex. *in L. diem functo ff. de off. assess.* si cessat culpa sua, secus Domini, aut superioris, aut ex alia justa causa.

Ministri, vel officiales S. Inquisitionis, non incurrunt irregularitatem, quomodocunque concurrant ad mortem Reorum. vide in praxi Inquisitorum.

Minister, aut officialis indefinite deputatus, ob absentiam ab officio amoveri non potest, nisi præcedat 9
requisitio, aut interpellatio ad redeundum. Capillan. *de Baron. pragmat. 5. num. 9.* Bobadil. *in sua polit. lib. 3. cap. 14. num.* 89. & alii apud Bich. *dec.* 210. *nu.* 23. Ad nutum amovibilis, si fuit amotus, non manu. Rota apud Bich. *dec. 210. num.* 7.

MINOR.

Praxis Minorum.

Minor dicitur, quia nondum habet viginti quinque 1
ætatis annos. Farin. *quæst.* 92. ubi DD. Tenetur stare locationi factæ a Curatore, nisi locatio dolose fuisset facta ad longius tempus. Pinell. *in L. 1. C. de bonis mater.* Paschal. *de patr. pot. par. 1. cap. 2. num.* 33. quamvis si factus major. Imo ex facto Curatoris potest privari possessione, ita ut illi non competat manutentio, Rota apud Merlin. *dec.* 336. præsertim si intervenit Judicia decretum, imo etiam ex alienatione nulliter facta. *L. 1. §. si vir. & uxor. ff. de acquir. possess.* Honded. *cons. 23. num. 10. lib. 2.* & Gabr. *cons.* 36. *num. 17. lib.* 1. Præterea minori potest dari Curator, sicut etiam pupillo Tutor in causis spiritualibus, aut Ecclesiasticis a solo Judice Ecclesiastico. P. Pirbing. *in 2. Decretal. de Jud. tit. 1. §. 2. num.* 16. Dicitur autem pupillus, qui cum esset impubes, desiit esse sub patria potestate. *L. pupillus. ff. de V. S.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 5. cap. 4. num.* 5.

Minor pubes non potest stare in judicio, sine Curatore parte opponente, secus si illa non opponit. Scaccia *de Jud. lib. 2. cap. 2. num.* 271. In beneficialibus potest per se, vel per procuratorem stare in judicio. *cap. si annum. de Jud. in 6.* Illi invito potest dari Curator ad litem, si est actor, quamvis agat sine Tutore, vel Curatore. Fachin. *lib. 8. controv. Jur. cap. 60.* ubi Bart. *in L. ult. ff. de tutel.* ubi DD. si finita tutela periit sibi dari Curatorem, tenetur sub ejus cura perseverare. Abb. *cons.* 91. Escobar. *de ratiocin. cap. 6. num.* 31. Paschal. *de patr. pot. par. 3. cap. 9. num.* 50. 2

Minor pubertati proximus intervenire debet in contractu inito, & celebrato a Curatore. Castr. *in L. cum Tuteres. num. 4. C. de procurat.* Gomez *var. res. to. 2. cap. 14. num.* 1. Rota apud Bich. *dec. 349. num.* 14. 3

§. I.

§. I.

In Criminalibus quoad accuſandum & Civil.

4 Minor non poteſt accuſare de adulterio, etiam ad vindicandam ſuorum injuriam, ſed tantum ſi cum propria uxore adulterium fuit commiſſum. *L. inter liberas 6. §. lex Julia. ff. ad L. Jul. de adult.* quamvis fuerit violata mater, aut ſoror. *L. nam quod liquide 4. in fin. ff. de pæn. L. quaſitum.* 12. §. *denique. ff. de fund. inſtruct.* quas citat Cyriac. *controv.* 104. *num.* 19. Surd. *conſ.* 230. *num.* 17. Decian. *tract. crim. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 24. & ſi accuſare vult adulterium propriæ uxoris, id debet facere cum authoritate Curatoris; in aliis vero caſibus neque cum authoritate Curatoris poteſt accuſare de adulterio. Ratio, quia talis injuria non dicitur principaliter accuſantis, ſed mariti uxoris adulteratæ, ergo caret actione, & ideo merito non auditur. Non excuſatur a dolo, ni perſeverando in contumacia, ignorantia, & negligentia, quæ cum tranſeant in dolum, ab illis non excuſatur. Oddo *de reſtitut. quaſt.* 83. *per tot.* Cyriac. *controv.* 78. *num* 23.

5 Non poteſt carcerari pro debito civili. Guil. *lib.* 1. *obſ.* 48. *num.* 16. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 46. *num.* 16. niſi ſit ſuſpectus de fuga: neque pro crimine levi, ſed tantum gravi. Idem *l. c. num.* 26.

6 Minor adultus non habet legitimam perſonam ſtandi in judicio per ſe ſine Curatore, ſive Curatorem habeat, ſive non. Rota apud Bich. *deciſ.* 272. *num.* 14. Fab. *in C. lib.* 2. *tit.* 12. *defin.* 11. *num.* 5. Gutierrez *in auth. Sacramenta puberum. num.* 128. *verſ. quib. Jurib. C. ſi adverſ. vendit.* Dec. *conſ.* 559. *num.* 1. Peregr. *conſ.* 70. *num.* 30. *lib.* 3. Burſat. *conſ.* 223. *num.* 1. Rol. *conſ.* 85. *num.* 28. *lib.* 2. Giurba *dec.* 109. *n.* 5. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 8. *num.* 1. etiam ubi conſenſus patris non requiritur. Et ſententia lata contra ejuſmodi carentem Curatore eſt nulla, quamvis proceſſus fuerit fabricatus contra Procuratorem a minore conſtitutum; imo conſtitutio procuratoris a minore ſine Curatore non tenet, niſi fuerit jurata. Et ſi minor habet Curatorem, eſt in poteſtate Actoris citare minorem, vel Curatorem, quam tamen poteſtatem non habet contra pupillum majorem ſeptennio, & eſt etiam in electione Tutoris, vel reſpondere Tutorio nomine, aut exhibere pupillum, & ideo cum minor non habeat legitimam perſonam ſtandi in judicio, deputari illi debet Curator. Bich. *l. c. per totam.* ubi Faber. *in C. lib.* 3. *tit.* 1. *defin.* 33. & *lib.* 2. *tit.* 17. *defin.* 1. *num.* 7. & *lib.* 3. *tit.* 1. *defin.* 39. *num.* 13. Imo ſi minor fuit abſens a judicio, nec fuit citatus, proceſſus contra illum factus eſt nullus, quia illi imputari non poteſt, ſi non deputavit procuratorem, & cum legitimo Curatore non comparuit. Rota apud Bich. *dec.* 468. *a nu.* 14. & non tantum eſt nullus, quoad ipſum minorem, ſed etiam quoad litis conſortes habentes eandem cauſam defenſionis, licet ſint majores. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 319. *num.* 1. & ibi Beltram. *num.* 7.

7 Minor delinquens etiam factus major mitiori pœna eſt puniendus, quam fuerit a lege delicto impoſita, excepto crimine adulterii, & homicidii. Fachin. *controv. Jur. lib.* 1. *cap.* 71. Oddo *de reſtit. in integr. par.* 2. *cap.* 81. *art.* 1. & 3. Theſ. *dec.* 161. Caball. *reſ. crim. caſ.* 134. Covar. *in Clem.* 1. *par.* 3. *num.* 5. *verſ. quis autem.* Clar. *in §. fin. quaſt.* 60. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſ.* 329. Farin. *quaſt.* 2. *de accuſat. quaſt.* 15. *num.* 52. mediante reſtitutione in integrum, imo etiam ſine illa, & ipſo jure, etiam in atrociſſimis. Farin. *l. c. nu.* 106. ſecus ſi agatur civiliter. Conciol. *alleg.* 86.

8 Minor adverſus contumaciam reſtitutus expenſas Adverſario reſtituere non tenetur. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 104. Natta *conſ.* 17. Theſaut. *dec.* 9. Oddo *par.* 2. *quaſt.* 67. *art.* 9. *num.* 33. Etiamſi ſit Clericus, non poteſt torqueri ſine præſentia Curatoris. Riccius *in praxi Clericorum. reſ.* 531. niſi tamen aliter ſervet conſuetudo, & tunc etiam in præſentia Curatoris poteſt tantum moderate torqueri. Farin. *quaſt.* 41. Guazzin. *de defenſ. Reor. defenſ.* 30. *cap.* 4. *num.* 21. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 181. *num.* 78.

9 Minor conſtituit aliquem in mora etiam ſine interpellatione. Natta *conſ.* 156. Peregrin. *de fideic. art.* 49. *num.* 87. Surd. *dec.* 179. *num.* 6. non ſufficit tamen pro liquidatione illiquidi, & pro certificando, quod eſt incertum; unam hæc impediunt moram. Paſtell. *exped.* 9. *num.* 22. & 24. Surd. *l. c. num.* 24. *verſ. non obeſt.*

§. II.

Quoad contrahendum.

Poteſt contrahere, & ſibi utiliter ſtipulari, etiam ſine 10
ſolemnitatibus, & præſentia Curatoris. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 56. *num.* 66. ubi DD. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 321. Galganet. *de tutel. lib.* 2. *tit.* 22. & *lib.* 3. *quaſt.* 44. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quaſt.* 1. *p.* 5. Sanz. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 38. *nu.* 4. quia haberetur pro habili in omnibus concernentibus ejus favorem. Cavaller. *dec.* 12. Sperell. *dec.* 16. *n.* 26. Idem dic de pupillo. DD. cit. & ideo poteſt adire hæreditatem ſibi lucroſam, ſecus damnoſam, dummodo tamen evidenter ſit lucroſa. Galganet. *l. c.* Repudiare tamen non poteſt ſine authoritate Curatoris, aut Tutoris. Galganet. *l. c.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 136. *num.* 86. & 87.

Ita quamvis ſine authoritate Tutoris, vel Curatoris 11
non poſſit contrahere, & donare inter vivos; poteſt tamen donare cauſa mortis, & teſtari ſine authoritate Curatoris. Fachin. *lib.* 5. *cap.* 60. *controv. Jur.* & 61. quia teſtamentum non poteſt pendere ab alieno arbitrio, ut dicetur infra in praxi Teſtamenti. Bald. *in L.* 1. *ff. de tutel.* & *in L. ſi Curatorem. C. de in integr. reſtit.* Craſſ. *in §. Donatio. quaſt.* 4. & alii, quos citat Diana *par.* 8. *tract.* 6. *reſ.* 71.

Ita pro extinctione æris alieni poteſt ſua bona alie- 12
nare. *L. ob as.* 12. *C. de prod. min.* dummodo concurrat decretum Judicis. *d. L. ob as.* Surd. *conſ.* 278. *num.* 18. & *deciſ.* 278. *num* 8. 18. & 19. Cyriac. *controv.* 29. *num.* 57. Hinc bona ſua ſtabilia promittere pro dote, quæ dotis promiſſio expreſſa quamvis non valeat; quia tamen bona dotis cauſa alienari poſſunt, ne maritus, qui ex parte ſua promiſſa implevit, deceptus remaneat, talis dotis conſtitutio, vel promiſſio minorem obligat ad perficiendum contractum cum ſolemnitatibus, vel ſi fuit factus major, ad ratificandum, vel quatenus opus eſſet, de novo faciendum. Gabr. *conſ.* 64. *num.* 2. *vol.* 1. Jaſ. *in L. ſi pecuniam.* 5. *num.* 2. *verſ. non obſtat argumentum. ff. de condict. caſ. dat.* Natta *conſ.* 133. *num.* 1. Malvaſ. *conſ* 58. *num.* 8. & in contractibus etiam innominatis, non eſt locus pœnitentiæ, quando ex una parte jam fuit adimpletus. *L.* 3. *C. de rer. permut.* Decian. *conſ.* 25. *num.* 59. & 81. *vol.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 1. *tit.* 8. *n.* 36. Riminal. jun. *conſ.* 538. *num.* 34. Cyriac. *l. cit. num.* 60. & *ſeq.* Neque pura ſubveniunt minori decipienti, ſed decepto tantum. *L.* 2. *C. ſi min. ſe majorem dixerit.* Bald. novel. *in L.* 1. *ſub num.* 324. *verſ. poſſet reſponderi.* Alias minor non poteſt alienare ſine ſolemnitatibus a Judicis decreto. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 1. Riminal. jun. *conſ.* 5. *nu.* 38. Caſtell. *dec.* 18. *n.* 22. & *ſeq. lib.* 1. Menoch. *de arbitr. caſ.* 171. Rol. *conſ.* 33 *num.* 2. *lib.* 1. Bich. *dec.* 662. *nu.* 4. apud quem Rota *in una Romana Salv.* 27. *Jan.* 1640. Lim. in illis locis, in quibus ſtatutum diſponit in contrarium, qualia ſunt Romæ, Peruſii, & alibi, ut teſtatur Bich. *dec.* 200. *n.* 6. & 7.

Et ſicut non poteſt alienare ſine authoritate Curato- 13
ris, ita nec poteſt facere largitatem ſponſalitiam; ſi tamen illam, ſed modicam fecit, major factus non poteſt ope reſtitutionis in integrum illam revocare; quia tunc non eſt læſus, fecit enim, quod major quilibet etiam prudens facere ſolet. *L. non videtur. C. de in integr. reſtit. L. cum plures. ff de adminiſtr. Tut.* Gomez, Barb. & alii apud Sanz. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 28. *a num.* 6. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quaſt.* 13. *p.* 4.

Hinc neque poteſt renunciare fideicommiſſo relicto 14
ipſi minori ſine Judicis decreto, alias ſi fuit læſus, eſt reſtituendus in integrum, niſi fideicommiſſum fuiſſet reciprocum, & renunciatio pariter reciproca; dummodo ex parte minoris non adeſſet conſiderabilis imparitas. Fuſar. *de ſubſtit. quaſt.* 590. *num.* 4.

Minor emens cum pacto retrovendendi ſine Curato- 15
re & Judicis decreto non obligatur pacto. Menoch. *de arbitr. caſ.* 171. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 3. apud quem Gozad. *conſ.* 15. & alii. Fab. a Monte *de empt. & vend. quaſt.* 7. *princ.* Imo poteſt venire contra

factum

factum proprium; quia nullum est. Sperell. *dec.* 154. *n.* 115. & *dec.* 155. *n.* 57. Tesch. *litt. A. conclus.* 143. Ciarlin. *controv. for. cap.* 35. *num.* 26. nisi juraverit, sese majorem. Ciarlin. *l. c.* aut si factus major non revocavit. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 196. *num.* 30. Imo potest etiam venire contra factuum suum proprium, quamvis juraverit se majorem etiam non obtenta habilitatione ad agendum. Bald. *in L. ne patroni. C. de oper. libert.* Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 63. Anchar. *in cap. Canonum statuta. de constit.* & *cons.* 330. Ciarlin. *d. cap.* 35. & rem potest vendicare etiam pretio non refuso, nisi fuerit factus locupletior. Fachin. *d. lib.* 2. *cap.* 46. Sperell. *l. c.* locupletior vero non præsumitur factus, sed debet probari, nisi probetur, pretium fuisse versum in ejus utilitatem. Mascard. *de prob. conclus.* 1164. Gabr. *de prob. conclus.* 7. *num.* 16. & 17. qui tamen adhæret contrario, quod præsumatur factus locupletior. Cyriac. *controv.* 713. *num.* 3. & 4. Ciarlin. *cap.* 196. & Sperell. *dec.* 154.

16 Minor contrahens sine solemnitatibus statutariis nulliter contrahit. *L.* 2. *C. quemadmodum test. m. aper. L.* 1. ubi Dec. *ff. de ventr. inspect.* Bart. *in L. fin. ff. de Jurisdict. omn. Jud.* Gabr. *de consuet. conclus.* 2. Surd. *dec.* 13. Alderan. Mascard. *de statut. conclus.* 6. ita ut nec in conscientia obligetur. *L. Sancimus. C. de donat.* quia ex actu, qui peccat in forma inducta favore publicæ utilitatis, non oritur nec civilis, nec naturalis obligatio. Covar. *in cap. quamvis. par.* 2. § 4. *num.* 6. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 7. *num.* 16. Gratian. *disc. for. cap.* 691. *num.* 24. Menoch. *de præs. lib.* 1. *præs.* 80. *sub num.* 13. Mant. *de tacit. lib.* 21. *tit.* 1. *num.* 4. Cancer. *var. res. par.* 2 *cap.* 1. *tit. de minor. num.* 209. *vers. nec allegata*, & alii apud Paulum Rubeum *par.* 8. *ad dec.* 81. *annot. sub. num.* 26. & 28. qui plures citat Rotæ decisiones, præsertim, si statutum habet decretum irritans, adeo ut minor non teneatur ad restitutionem, nisi fuerit factus locupletior. Et quamvis, quando minor agit ad rescissionem contractus, ex causa læsionis non audiatur, nisi restituto perceptia, juxta *L. si diversa. ff. de transact.* & *L. si a te. C. de pact. inter empt.* & *vendit.* & hoc in quocunque contractu, ut sæpius decidit Rota apud Rub. *l. c. num.* 52. tamen si agit de annullando contractu non ex cap. læsionis, sed invaliditans, auditur absque eo, quod accepta restituat, ut sæpius decidit Rota apud Rub. *l. c.* Simoncell. *de decretis in contract. min. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 20. Rota coram Ludovis. *dec.* 271. *num.* 16. Bene tamen verum est, quod, postquam apparuit de nullitate, non potest agi ad executionem, nisi facta prius restitutione. Menoch. *cons.* 644. *num.* 14. Rub. *l. c. num.* 92. dummodo factus sit locupletior, & de hoc constet, quod fuerit factus locupletior, alias si non constat, non tenetur ad restitutionem. DD. apud Rub. *l. c. num.* 98. Andreol. *lib.* 1. *controv.* 3. *num.* 25. Giurba *dec. Sicil.* 103. *num.* 11. Rota *dec.* 179. *num.* 5. *par.* 1. *recent.* & coram Cavaller. *dec.* 311. *n.* 1. coram Pennia *dec.* 620. Porro conclusio, quod minor ex contractu nullo, ob non servatas solemnitates statutarias non teneatur, nec obligetur naturaliter, & in conscientia, procedit, quando contractus fuit celebratus bona fide, & cum probabili credulitate, quod solemnitates statutariæ non requirerentur, aut cum utilitate, & locupletatione minoris, & ita cessat suspicio fraudis, quæ est causa statutariæ prohibitionis. Rubeus *a num.* 100. *l. c.*

Cum minore contrahens, pro solvendo ære alieno debet curare, ut pecunia convertatur in solutionem æris alieni, ob quod fuit celebratus contractus. Innoc. *in cap.* 1. *num.* 1. *De depos.* Abb. *in cap. quod quibusdam. De fidejuss.* Rota coram Penia *dec.* 620. & apud Cenc. *de censib. dec.* 25. *num.* 1. si vero contractus non fit ex causa necessaria, sed voluntaria ob evidentem ejus utilitatem, non debet esse solicitus contrahens circa versionem pecuniæ. Rota apud Rubeum *l. c. num.* 117. & 118. Conclusio principalis procedit. Potest minor stare contractui, priusquam tamen constet de ejus voluntate, non desinit contractus esse ipso jure nullus. Gratian. *cap.* 691. *num.* 11. Natta *cons.* 372. *num.* 8. Cephal. *cons.* 52. *num.* 6. Surd. *dec.* 108. *a num.* 19. Paris. *cons.* 11. *num.* 37. *lib.* 1. etiam quoad bona alibi existentia. Ciarlin. *controv. for. cap.* 196. *n.* 16. per totum. Sperell. *dec.* 154. *num.* 56.

17 Contrahens matrimonium, & recipiens dotem sine solemnitatibus contrahit tacitam hypothecam, sive sit mulier, sive vir. Statil. *de Salv. inspect.* 3. *par.* 4. *num.* 144. Negus. *de pignor. par.* 4. *memb.* 2. *num.* 73. Fontanella *de pact. nuptial. claus.* 7. *gl.* 2. *par.* 1. *n.* 49. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quæst.* 83. ubi Rota.

Alienans cum authoritate Curatoris, sed sine Judicis decreto, nulliter alienat, quamvis Judex fuerit præsens, nisi concurrat justa causa in utroque foro. Causa vero solet esse æs alienum, alimenta &c. *L. quæ. C. de administr. Tut.* & Sanz. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 38. Lim. in mobilibus, quæ servando servari non possunt. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 5. nec sufficit ejus præsentia. Merlin. *dec.* 535. Bich. *dec.* 662. *num.* 4. 18

Porro sicut supra diximus limitand. conclusiones, bona minorum alienari possunt, quando adest causa solvendi æs alienum & decretum Judicis. *L. ob æs. C. de præd. min. L. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eorum.* Rol. *cons.* 33. *a num.* 1. *lib.* 1. Gratian. *dec. March.* 131. *num.* 1. Gutierrez *de tutel. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 75. Merlin. *dec.* 444. *num.* 4. dummodo non tantum probetur, sed etiam constet de urgentia creditorum, & quod ex mobilibus solvi non possit. Jura mox cit. Rom. *cons.* 321. *num.* 1. Rol. *l. c. num.* 5. Afflict. *dec.* 249. Capyc. *dec.* 113. *num.* 6. Rota coram Seraph. *dec.* 1004. *num.* 3. & Merlin. *l. c. num.* 5. Neque sufficit, quod possit dubitari de urgentia creditorum, quia illorum instantia debet esse de præsenti, ita ut minor, aut pupillus compellatur solvere, neque in aliud tempus differri possit bonorum alienatio, juxta *L. magis puto. §. passim.* & *auth. hoc jus porrectum. C. de SS. Eccles.* & *L. Tutor. urgentibus. ff. de minor.* Dec. *cons.* 60. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *num.* 6. Bardellon. *cons.* 58. *num.* 31. Gutierrez *eodem tract. par.* 2. *cap.* 6. *num* 75. Simoncell. *de decret. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 38. & 39. Montan. *de tutel. cap.* 33. *a num.* 19. Merlin. *l. c. nu.* 7. Neque sufficit assertio Notarii in instrumento, quod Creditores institerint pro solutione. Dec. *cons.* 403. *num.* 12. Paris. *cons.* 98. *nu.* 9. *lib.* 1. & DD. mox supra cit. Neque Tutorum, aut Curatorum, quia quandoque hoc lucri sui causa solent asseverare. Dec. *l. c. num.* 22. Cornel. *cons.* 71. *num.* 4. *lib.* 3. & DD. cit. Merlin. *l. c. num.* 9. multo minus ipsius minoris, quia ob ætatis imbecillitatem seductus præsumitur. *L. minorum. C. de præd. min.* Menoch. *cons.* 565. *num.* 15. Neque sufficit decretum Judicis, nisi sit interpositum præviis legitimis informationibus a personis intimatis de statu pupillorum. Menoch. *de arbitr. l. c. num.* 9. Eugen. *cons.* 6. *num* 73. *nu.* 2. Alex. *cons.* 69. *num.* 3. *vers. primo. lib.* 3. Afflict. *dec.* 87. *num.* 1 & 4. Gutierrez *de tutel. d. cap.* 6. *num.* 8. & Rota apud Merlin. *l. c. num.* 12. & DD. supra cit. 19

Minor factus major, si per quinquennium non revocat alienationem nulliter factam in minorenni, aut pupillari ætate factam, censetur illam ratificare. *L. fin. C. si major factus*, nisi causa legitima deficiat in alienatione, aut dolus interveniat, sive manifestus, sive præsumptus. DD. in *d. L. fin.* Bald. *cons.* 45. *num.* 1. & 2. *lib.* 2. Surd. *cons.* 49. *num.* 29. Rota coram Ludovis. *dec.* 473. *num.* 19. ubi Beltram. *nu.* 24. & in recent. *dec.* 54. *num.* 3. *par.* 1. apud Merlin. *l. c. num.* 14. 20

Præterea si minor fuit factus locupletior, cessat nullitatis exceptio, dummodo probetur, pretium fuisse versum in rem & utilitatem minoris, & quod fuerit locupletatus, juxta gl. *in L. prædiorum. C. de præd. min.* Natta *cons.* 631. *num.* 4. Menoch. *de præs. lib.* 6. *in fin. præs.* 27. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 17. *num.* 3. Riminal. jun. *cons.* 5. *num.* 77. & 78. Merlin. *dec.* 444. *num.* 15. & quatenus etiam probetur locupletatio, procedit dumtaxat in ordine ad restituendum pretium, non vero, ut alienatio nulliter facta sustineatur. Rota apud Merlin. *l. c. num.* 16. Ciarlin. *cap.* 217. *num.* 3. 21

Minor nulliter donat, præsertim Curatori, aut Tutori etiam cum juramento, & cum Judicis decreto, & solemnitatibus; tum ob metum reverentialem, tum ob causæ defectum. *L. bonorum. ff. de V. S. L. si ita. ff. de fidejuss.* Montanus *de Tutor. cap.* 30. *num.* 77. Coccin. *dec.* 1641. *num.* 1. & 3. & *dec.* 1664. *num.* 1. & 5. & Tutor, aut Curator ad suum commodum non potest authorizare. *L.* 1. *ff. de author. & consen. Tut.* Rota *dec.* 492. *num.* 9. *par.* 1. *recent.* Merlin. *controv.* 39. *nu.* 28. *lib.* 1. & *L.* 1. § 1. *ff. de tutel.* Cyriac. *controv. for.* 257. *num.* 37. Menoch. *cons.* 465. *num.* 6. Andreol. *controv.* 22

239. *num.* 71. Simoncell. *de decret. lib.* 1. *tit.* 2. *nu.* 1. Diana *par.* 8. *tract.* 6. *ref.* 4. Oddo *de restit. in integ. quæst.* 58. *num.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 750. *num.* 15. & plurimi apud Tranchedin. *conf.* 100. *num.* 10. *&* 14. Peregr. *conf.* 153. *num.* 6. *lib.* 5. & ideo tunc non habet locum restitutio in integrum. Oddo *l. c. art.* 2.

23 Minor habens Curatorem sicut non potest alienare, tam mobilia, quam immobilia, sic non potest compromittere super illis sine Judicis decreto. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 310. Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* sed contrarium tenent DD. apud eundem.

24 Minor potest constituere censum super suis bonis sine solemnitatibus requisitis in alienatione stabilium. Rota *in ult.* Farin. *dec.* 978. *num.* 2. *to.* 1. Cenc. *de cens. par.* 1. *cap.* 3. *quæst.* 1. *art.* 2. *nu.* 2. Cyriac. *controv.* 74. *num.* 25. Bald. *in L. jubemus nulli. num.* 1. *C. de SS. Eccles.* Simoncell. *de decret. lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 33. Felic. *de censib. to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 3. Roder. *de an. reddit. lib.* 1. *quæst.* 14. *num.* 10.

§. III.

De Privilegiis minorum.

25 Gaudent privilegiis miserabilium personarum, nisi sint Divites quia tunc non sunt miserabiles personæ. Innoc. & Imol. *in cap. significantibus de off. Deleg.* Mascard. *de prob. conclus.* 1064. sed Ciarlin. *controvers. for. cap. lib.* 1. *cap.* 102. contrariam existimat veriorem; qui citat Menoch. *de arb. cas.* 66. *num.* 5. *&* 11. Giurb. *decis. civil.* 82. *num.* 8. Rol. *conf.* 76. *num.* 45. *lib.* 1. Mascard, *l. c. num.* 4. sed Menoch. cum Covar. *pract. quæst. cap.* 6. *num.* 2. sentit, quod minores divites veniant nomine miserabilium in electione fori, & ita etiam Gratian. *disc. for. cap.* 182. *num.* 2. cum quibus Sperell. *l. mox citan.* Possunt tamen minores sive agatur de possessorio, sive de violentia, implorare Officium Ecclesiæ. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 14.

26 Ut minores possint gaudere privilegio. *L. unica*, debent esse sine Patre. Covar. *pract. quæst. cap.* 6. Ciarlin. *l. c.* quia tunc dicitur miserabilis persona. Thes. *dec.* 177. Gratian. *discept. for. cap.* 182. Sperell. *dec.* 156. *a num.* 23.

27 Confessus delictum restituitur in integrum adversus confessionem. ita Angel. *in L. certum. ff. de confess.* sed contrarium cum Sarmiento tenet Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 72. Pacta illius confessio sine Curatore illi non nocet, nec probat contra confitentem, secus contra alium. Lim. de consuetudine, de qua probat etiam contra confitentem; quo tamen casu habet beneficium restitutionis in integrum, sicut etiam cum fuit facta cum Curat. Menoch. *de arbitr. cas.* 268. *& conf.* 98. Oddo *re restit. par.* 2. *quæst.* 65. *num.* 13. Clar. *in §. fin. quæst.* 50. Farin. *quæst.* 81. *cap.* 10.

28 Minor potest esse executor testamentarius, si complevit septendecim annos. Diana *par.* 8. *tract.* 5. *ref.* 6. Cardin. de Lugo *de just. tom.* 2. *disp.* 24. Sanz. & alii apud Dianam. Covar. *in cap. tua. de testam. num.* 4. in Judiciis tamen minor 25. annis executor, aut commissarius esse non potest. *cap. qui generaliter §. ult. de procur. in* 6.

29 Minor sicut pupillus gaudet privilegio. *L. un. C. quando Imper.* Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 2. Vinc. de Franch. *dec.* 100. *n.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 170. *num.* 48. Andreol. *controv. for.* 105. *&* alii apud Tranchedin. *conf.* 60. quia æquiparantur. Escobar. *de ratiocin. cap.* 7. *num.* 60. Carleval. *de Jud. lib.* 1. *num.* 532. Bich. *dec.* 272. *num.* 13.

30 Enormiter læsus restituitur in integrum constito de læsione, modo tria probentur. Primo quod sit minor. Secundo quod fuerit enormiter læsus, & non tantum leviter. Tertio quod dolo adversarii fuerit læsus. *L. verum.* ubi Bart. *ff. de min.* Ciarlin. *cap.* 175. *num.* 9. Pajatell. *expedit. & annot.* 5. *num.* 7. & sæpius læsus, sæpius restituitur in integrum. Cyriac. *controv.* 74. *L. fin.* cum sua gl. ult. *C. si sap. in integr. restitutio postuletur. L. si sine.* 8. *§. restitutus. ff. de min. cap. fin. de in integr. restit.*

31 Læsus in contractu restituitur in integrum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 118. pro parte tantum, in qua fuit læsus; quia tantum debet restitutio, quantum abstulit læsio. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 1. *p. ult.* Oddo *de restit. par.* 1. *quæst.* 4. *nu.* 6. Et læsus in pretio rei venditæ debet restitui in supplementum pretii juxta Nattam *conf.* 584. sed Arius Pinellus *ad L.* 2. *C. de rescind. vend. par.* 3. *cap.* 2. & Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 89. defendunt, debere restitui rescissa venditione. Potest restitui in integrum etiam propter modicam læsionem, & non enormem, dummodo non sit minima. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 4. Oddo *de restit. par.* 1. *quæst.* 4. *art.* 12. *num.* 106. vult esse remittendum arbitrio Judicis, quia multi tenuerunt affirmativam, & multi negativam.

32 Restituitur in integrum adversus omissam probationem semel tantum. Afflict. *dec.* 114. etiam a Judice ad quem, si in secunda instantia omisit probationem, & fuit læsus; dummodo præmittatur summaria læsionis probatio saltem semiplena, & dummodo agatur de damno vitando, & non de lucro captando, & dummodo doceat, quas probationes habeat etiam contra minorem. Pajatell. *exped. & annot.* 5. Covar. *pract. quæst. cap.* 25. *num.* 7. qui tamen *l. c.* aliud non dicit, quam lite pendente super restitution. in integrum executionem sententiæ impediri, juxta communiorem, non tamen contra tres conformes. Menoch. *de arbitr. cas.* 9. Oddo *de rest. quæst.* 65. *num.* 81. Gabr. *de min. concl.* 1. *nu.* 1.

33 Item adversus non implementum, ob quod fuit privatus donatione ex pacto resolutivo in continenti in ea apposito, ita apud Cyriac. *controv.* 240. aliqui contra, quos tamen ipse sentit, quia restitutio non datur adversus pactum resolutivum acceptatum a minore, juxta Cyriac. *controv. l. c. num.* 15. Tiraquell. *de retract. convent. ad fin. tit. num.* 12. Pinell. *in L.* 1. *par.* 3. *nu.* 53. *C. de bon. mater.* quia minor non dicitur læsus, quando facit, quod quilibet major etiam prudens fecisset acceptando donationem etiam cum pacto resolutivo, in qua lucrum notabiliter superare onus supponitur. Cavalcan. *decis.* 158. *num.* 4. Honded. *conf.* 18. *num.* 14. *vol.* 1. Oddo *de restit. quæst.* 23. *num.* 51. *&* 53. præsertim, quando fecit actum pium. *& par.* 2. *quæst.* 52. *num.* 29. quia ubi minor utitur jure communi, non dicitur circumventus, & ideo non restituitur in integrum. Cyriac. *l. c. num.* 17. *&* 18. *L. fin. C. de in integ. restit.* & quando non datur restitutio adversus aliquem actum, tunc non datur etiam adversus alium, per quem præjudicaretur illi, adversus quem restitutio denegatur. Bart. *in L. ab hostib.* 25. *§. sed quod simpliciter num.* 8. *vers. nono. ff. de quibus ex caus. majores.* Capyc. *dec.* 157. Oddo *de rest. in integr. quæst.* 15. *num.* 15. Rimin. jun. *conf.* 801. *num.* 52. Præterea ubi alteri est jus quæsitum, non datur restitutio in integrum. Castr. *in L. Gallus.* 29. *§. & quid si tantum n.* 4. *ff. de liber. & posthum.* Rota apud Caputaquen. *dec.* 136. *num.* 2. *par.* 2. Magon. *dec. Lucen.* 40. *nu.* 20. Gasp. Thes. *quæst.* 34. *num.* 39. *num.* 1. sicut etiam, quando res non est amplius integra. *L. quod si minor.* 24. *§. non semper. vers. Scævola noster. ff. de min.* Cravetta *conf.* 151. *num.* 29. Menoch. *conf.* 100. *nu.* 293. maxime si petens restitutionem agat de lucro. Oddo *de restit. quæst.* 4. *num.* 62. Rimin. jun. *conf.* 605. *num.* 28. Cyriac. *l. c. a n.* 23. & denique minor non restituitur in integrum, quia minor, sed quia læsus. *L. non omnia* 44. *ff. de min. L. sciendum.* 18. *ff. quibus ex caus. maj.* Guido Papa *dec.* 141. Decian. *conf.* 39. *num.* 149. *vol.* 2. Cyriac. *l. c. n.* 41. multo minus restitutio debetur minori, quando hic potest habere suum regressum contra suum Procuratorem ætate majorem; quidquid sit, si habet regressum contra Curatorem, vel Tutorem. *L. cum mandatum.* 33. *§. fin. ff. de min.*

34 Minor restituitur in integrum adversus spretam monitionem novi operis ad effectum, ut possit dare cautionem & demoliendo tantum, & non ad alium finem. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 49. Item contra probationem factam producendo novos testes noviter repertos etiam post juramentum præstitum. Thes. *dec.* 240. Oddo *de rest. quæst.* 56. per totam.

35 Restituitur etiam in integrum adversus omissum inventarium. Oddo *de restit. in integr. quæst.* 89. *art.* 7. Morot. *conf.* 77. *num.* 1. Pharnuc. *de Invent par.* 2. *num.* 24. Gratian. *discept. for. cap.* 656. *nu.* 3. Cyriac. *controv.* 294. *num.* 1. tamen in petenda restitutione in integrum ad illud conficiendum tenetur citare credito-

res

res certos vel incertos. Auth. *ſi omnes. C. ſi minor. ab hered. ſe abſtin.* Maurit. *in tract. de reſtit. in integr. cap.* 133. Oddo *eod. tract. quæſt.* 62. *art.* 5. *num.* 61. juxta *L. cauſa.* 14. §. *cauſa cognita ff. de min.* Cyriac. *l. c.* & dummodo prius doceat de læſione, probando tot adeſſe creditores, hæreditatem vero non eſſe niſi tanti valoris. Morot. *l. c. num.* 42. Gratian. *diſc. for. cap.* 767. *a num.* 43. Lanarius *d. conſ.* 16. *num.* 6. Cyriac. *l. c. num.* 5. & regulariter quando habet regreſſum contra Tutorem aut Curatorem, non eſt reſtituendus, niſi ſubſidium, illo, vel illius hæredibus prius excuſſis, & repertis non ſolvendo. gl. *in* §. *pupillis in verbo reſtitutiones. in auth. de hered. & falc.* Aleiat. *conſ.* 166. *num.* 19. Monticul. *in tract. de invent. nu.* 97. De quo tamen controvertitur apud Phanuc. *in tract. de invent. par.* 2. *num.* 30. Surd. *conſ.* 95. *num.* 22. Oddo *de reſtit. in integr. quæſt.* 89. *num.* 57. Cyriac. *l. c. num.* 7. *& ſeq.*

36 Minor contra minorem non reſtituitur in integrum, quando uterque tractat de damno vitando. *L. verum.* 12. §. *fin. & L. ſi min.* 35. *ff. de min.* & Oddo *de reſtit. in integr.* *quæſt.* 18. *num.* 35. qui teſtatur de communi apud Cyriac. *l. c. num.* 9. quamvis contrarium ſentire videatur Mareſcot. *lib.* 2. *cap.* 98. *nu.* 15. Aochar. *in cap. auditis. de reſt. in integr.* Rom. *conſ.* 166. *num.* 14. Caſtr. *conſ.* 37. *num.* 5. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 7. *num.* 12. & idem tenet etiam Oddo *l. c.* ſi petens agit de damno vitando, & alter de lucro captando, ſecus ſi petens agit de lucro captando, & alter de damno vitando.

37 Minor inſtitutus hæres cum conditione, quod intra certum tempus adeat hæreditatem, & ſi in illo tempore eandem non acceptet, dato alio hærede, poſtquam ſecundo hæredi fuit factus locus per non acceptationem, non reſtituitur in integrum ad hæreditatem acceptandam. Cephal. *conſ.* 356. *per totam.* & Cyriac. *controv.* 240. *num.* 42. *& ſeq.* quia reſtitutio non datur, ubi ceſſat æquitas. *L.* 1. *L. quod. ſi minor.* 25. §. *non ſemper. ff. de minor. L. utilem.* 20. *ff. quib. ex cauſ. major.* Burſat. *conſ.* 60. *nu.* 6. Riminal. ſen. *conſ.* 271. *num.* 15. De Pratis *conſ.* 74. *num.* 26. *vol.* 1. Decian. *conſ.* 54. *num.* 36. *vol.* 4. Hinc eſt, quod minor, qui fuit privatus hæreditate, quia non fecit celebrari officia Divina pro anima patris debito tempore juxta ejus præceptum, & fraudavit etiam Sacerdotes eleemoſyna debita pro Divinis officiis, non reſtituatur amplius in integrum ad hæreditatem recuperandam. DD. cit.

38 Minor ſine Curatore, & Tutore ac ſolemnitatibus alienans ſua bona pro redimenda perſona conjuncta, non reſtituitur in integrum. Paſchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 5. *num.* 20. ubi Maranta *de multiplici alienat. num.* 30. ſicut etiam ſi alienavit pro redimendo patre. Lopez *in cap. per veſtras. de donat. inter vir. & uxor.* §. 26. *num.* 6. *ampliat.* 4.

39 Volens reſtitui adverſus ſuam confeſſionem, debet docere de errore, & veritatem eſſe in contrarium. Alex. *conſ.* 55. *in fin. lib.* 5. Tuſc. *litt. R. concluſ.* 286. *n.* 23. Seraph. *dec.* 501. *num.* 2. Lodoviſ. *dec.* 522. *nu.* 14. Farin. *dec.* 158. *num.* 4. *par.* 2. *& dec. poſthum.* 94. *num.* 10. *par.* 2. *& deciſ.* 482. *num.* 5. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 175. *num.* 15.

40 Adverſus ſententiam non reſtituitur, niſi plene probaverit læſionem; ratio eſt, quia minor non reſtituitur ex eo, quod ſit minor, ſed quia eſt læſus. Pajarell. *exped. & annot.* 5. *n.* 30. niſi prius agere voluerit contra Curatorem aut Procuratorem; quia eſt in electione minoris, an velit petere reſtitutionem in integrum, vel agere prius contra Tutorem, vel Procuratorem, quorum culpa vel negligentia fuit læſus. *L. etiam. C. ſi Tut. & Curat. inter.* Ruinus *conſ.* 119. Surd. *conſ.* 87. *nu.* 6. Rol. *conſ.* 40. *num.* 13. *& ſeq.* Gratian. *dec.* 130. *num.* 14. Simoncell. *de decret. lib.* 3. *tit.* 1. *num.* 12. Borgnin. *de Tutor. & Curat. num.* 171. Rota apud Farin. *dec.* 125. *num.* 3. *par.* 2. Magon. *dec. Lucen.* 68. *num.* 27. & alii apud Pajarell. *exped. cit. num.* 31.

41 Minor renuntians cum juramento beneficio reſtitutionis, in integrum non poteſt reſtitui, niſi fuerit enormiter læſus. Oddo *de reſtit. in integr. quæſt.* 26. Graſſ. *de except. except.* 34. *num.* 5. *&* 6. Mancin. *de juram. par.* 4. *eff.* 3. apud Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 5. Sed quod non poſſit renuntiare privilegio reſtitutionis, tenent Abb. *in cap. diligenti. de foro compet.* Pighin. *lib.* 2. *tit.* 2. *ſect.* 6. *num.* 174. & renuntiatio non valet. Fel. *in d. cap. diligenti. num.* 13. Bart. *in L. ſi quis,* 29. *C. de pact. num.* 3. & Fachin. *l. c.* quia eadem facilitate poteſt induci ad jurandum ac ad contrahendum, & ſi eſſet læſus, deberet reſtitui in integrum contra talem renuntiationem. Lim. niſi renuntiaret poſtquam fuit factus major, quia tunc valeret renuntiatio. Oddo *l. c. art.* 3. quia ſi poteſt tacite, multo magis expreſſe, ſed verum prius, ut probat Oddo *l. c. quæſt.* 25. *art.* 5. *&* 6.

Minor reſtituitur in integrum adverſus lapſum temporis conceſſi ad reluendum rem paternam. Alciat. *de præſ. reg.* 1. *præſ.* 20. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 98. Specul. *de primo decreto* §. 5. *num.* 33. quamvis alienatio fuerit facta ab eo, etiam Curatore conſentiente. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 49. & poteſt etiam agere contra Curatorem perſonali actione pro ſua indemnitate. Mareſc. *l. c. nu.* 2. 42

Reſtituitur in integrum, ſi inconſulto hæreditatem adivit. Surd. *dec.* 30. quia intereſt Reſpublicæ minores litibus non moleſtari, licet confecerit inventarium, quia inventarium non tollit vexationes DD. apud Mareſcot. *l. c.* Paſchal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *nu.* 73. Capon. *diſcept. for.* 3. *num.* 47. quod ampliatur, quamvis hæreditas ſit opulenta & lucroſa. gl. *in L. minoribus. ff. de minor.* Berous *conſ.* 68. *num.* 83. Bald. *in L.* 1. *C. ſi min. ſe ab hered. abſtin.* Phanuc. *de invent. par.* 3. *n.* 26. Surd. *conſ.* 87. *nu.* 9. Oddo *de reſtit. quæſt.* 62. *art.* 2. *n.* 21. quod etiam procedit, quamvis hæreditatem adiverit cum authoritate Curatoris, contra quem poſſit habere regreſſum, quia eſt in electione ipſius, ſi velit agere contra ipſum, vel petere reſtitutionem in integrum. *d. L. etiam. L. fin. C. ſi tut. vel curat.* Oddo *l. c. quæſt.* 22. *art.* 3. *nu.* 16. Pariſ. *conſ.* 10. *n.* 65. *lib.* 1. Roman. *conſ.* 163. *num.* 5. 43

Minor reſtituitur in integrum adverſus confeſſionem Tutoris, vel Curatoris. Oddo & DD. apud Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 23. *num.* 271. 44

§. IV.

Quoad Contractum juratum.

Minor ſi cum Tutore vel Curatore non juravit fidelitatem Domino, poſt pubertatem debet dictum juramentum præſtare, alias poſt annum & diem poteſt feudo privari. Habet tamen reſtitutionem in integrum adverſus lapſum temporis ad petendam renovationem inveſtituræ. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 49. Ciarlin. *controv. for. cap.* 58. 45

Minoris contractus alias invalidus, juramento firmatur. *cap. quamvis de pact. in* 6. Bart. *in L. ſi quis pro* 46
eo. ff. de fidejuſſ. Covar. *in cap. quamvis par.* 2. §. 1. & valet minore volente, Put. *dec.* 12. Mareſcot. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 63. Seraph *de juram. privil. privil.* 61. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. c.* 11. Pajarell. *exped. & annot.* 78. ſi non velit, poteſt reſtitui in integrum. Fachin. *l. c.* & DD. cit. & valet contractus juratus, licet non adſint ſolemnitates ſtatutariæ, ſicut & minore volente. DD. cit. contra Spetell. & alios, niſi contractus eſſet doloſus, aut alias contra bonos mores.

Minoris obligatio juramento munita valet ſine ſolem- 47
nitatibus Juris Civilis; imo in obligatione minorum favore mulieris non ſunt neceſſariæ; quia tunc privilegia conquaſſantur. §. *ſed & hoc præſenti. auth. de SS. Epiſ.* Rota apud Bich. *dec.* 229. *num.* 4. Lamberteng. *de contract. in fin. num.* 124. Rota *dec.* 557. *&* 558. *par.* 1. *diverſ.*

Minor quando agitur de contractu doloſo, eodem 48
dolo induci poteſt ad præſtandum juramentum, & ideo juramentum tunc nihil relevat. Rota apud Bich. *dec.* 200. *num.* 29. quia juramenta etiam mille convalidare non poſſunt contractum doloſum, quia non debent eſſe vinculum iniquitatis. Curt. jun. *conſ.* 118. *nu.* 9. *verſ. ſed quid fortius. & conſ.* 119. *num.* 6. Rota *dec.* 22. *n.* 6. inter impreſſas apud Bich. ad ſtatutum Urbis.

Minor adverſus contractum juratum, quod poſſit re- 49
ſtitui in integrum, præſertim ſi a contrahente non fuit præmonitus de beneficio reſtitutionis ſibi competente, quia nemo præſumitur renuntiare juri ſibi ignoto. *L. mater decedens.* §. *cæterum. ff. de inoff. teſt. cap. veniens. de jurejur.* & ignorantia juris minorem excuſat. *L. regula. ff. de*

de Jur. & fact. ignor. tenent Dynus, Cynus, Salyc. & Bald. apud Gail. *lib.* 2. *obs.* 41. & Ant. de Butr. *in cap. penult. de empt. & vend.* Gail. tamen *l. c. num.* 5. defendit contrariam multorum DD. tanquam magiarceptam in Camera Imperiali, quia juramentum minorem præsumit esse majorem. *auth. Sacramenta puber.* & ibi Jas. *num.* 55. *& in L. ait prætor.* §. *si minor. ff. de jurejur.* quam sequitur etiam Oddo *de restit. in integ. par.* 1. *quæst.* 26. *num.* 31. Gail. *lib.* 2. *obs.* 41. Thes. *dec.* 240.

§. V.

Quando minori non competat restitutio in integrum?

50 Quamvis minor restituatur in integrum propter aditionem hæreditatis litibus implicatæ; aut contractum seu acquisitionem bonorum litibus implicitorum, item propter interesse affectionis per communiorem apud Oddo *de restit. par.* 1. *quæst.* 4. *num.* 84. *vers. in contrarium.* qui citat Dec. *cons.* 403. *num.* 22. Rol. *cons.* 1. *num.* 100. *lib.* 1. uti si vendidit rem, quæ erat Majorum suorum, aut illam emere omisit. Tiraquell. *de utroque retractu in præfat. num.* 34. Guiliel. de Bened. *in cap. Raynut. in* 1. *par. num.* 34. *de testam.* & multos alios, & in omnibus casibus supra notatis; sunt tamen aliqui, in quibus non restituitur, & quidem.

51 Primo si actum pium fecit, & pro anima sua, licet omnia amore DEI donasset, non restituitur, sicut nec etiam contra ingressum Religionis. Oddo *de restit. par.* 1. *quæst.* 23. *num.* 55. Item si aliquid fecit pro tuitione honoris, aut acquisitione, quia honor omnibus rebus præferri debet. *L. isti quidem.* §. *quod si dederit. ff. quod met. caus.* Ita non restituitur, si donat aliquid mulier causa dotis, quia ex causa pia agit. Oddo *l. c. num.* 56. & 57. Tiraquell. *in tract. Pia causa in præl.* nisi dos esset excessiva, & non necessaria. Neque adversus matrimonium a se contractum. gl. *in cap. ex parte. vers. sed nunquid minor. de restit. spol.* ubi Abb. *num.* 12. Specul. *de restit. in integr.* §. *qualiter. num.* 5. Maurit. *de restit. in integr. cap.* 245. Gomez *var. res. to.* 2. *cap.* 14. *num.* 2. Socin. jun. *cons.* 55. *num.* 5. Boet. *dec.* 350. *num.* 5. Dec. *cons.* 112. Oddo *de restit. par.* 2. *quæst.* 60. Ampl. quamvis matrimonium non fuisset consummatum, sed esset tantum ratum, nisi Papa in hoc dispensaret.

52 Secundo non restituitur minor, si dixit esse majorem; nisi tam ipse quam adversarius carerent omni dolo, nec juramentum intervenit, quia tunc restitutio non denegatur. *L.* 1. *& L. fin. C. si min. se majorem*, imo etsi adversarii dolus adfuerit minori, qui caruit dolo, non noceret. Oddo *l. c. par.* 1. *quæst.* 24. *per tot.* Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 20. quamvis minor jurasset se esse majorem. Maurit. *lo. cit.* Afflict. *dec.* 393. *nu.* 12. Cephal. *cons.* 142. *lib.* 1. Oddo *l. c. n.* 43. quia juramentum minoris non debet dolum adversarii purgare. Et si minor tantum, & non adversarius, fuit in dolo, restitutio denegatur. *L.* 2. *C. si min. se major. dixit.* Mynsing. *l. c.* quia jura deceptis, non decipientibus subveniunt. In dubio vero quis fuerit in dolo, restitutio datur. DD. communiter apud Oddo *l. c. n.* 56.

53 Tertio minor si major factus renunciat beneficio restitutionis, in integrum non restituitur, quia sicut per approbationem actus juxta dicta hoc facere potest, ita per expressam renuntiationem. Auth. *multo magis. C. de SS. Eccles.* Oddo *de rest. par.* 1. *cap.* 26. *art.* 3. *num.* 18. secus si huic beneficio renunciavit in minore ætate, quia tunc non denegatur illi restitutio. Natta *cons.* 458. *num.* 4. Fel. *in cap. si diligenti num.* 15. ubi Abb. *num.* 12. *de foro comp.* Capyc. *dec.* 110. Bart. *in L. jus publicum. num.* 3. *ff. de pact.* Bald. *in L. cum Decurionatus. num.* 1. *C. de Decurion. lib.* 10. Oddo *loc. cit. num.* 21. *vers. sed breviter.*

54 Quarto denegatur minori restitutio, quando facit id, quod faceret quilibet prudens paterfam. *L. fin. C. de restit. in integr.* ubi solvens, quod debet, & prudenter solvit; quia non læditur; quia qui solvit debitum, facit capitale. *L.* 2. *C. si advers. solut.* Oddo *l. c. par.* 2. *quæst.* 52. *num.* 29. & 30. Ita habens remedia ordinaria non restituitur in integrum, quia illa non eget. *L. in causæ.* 2. *ff. de min.* Hinc minor vivens non restituitur adversus testamentum a se factum. gl. *in L. Aurelius.* §. *Cajus. ff. de liber. leg.* Bart. *in L. verba contraxerunt. ff. de V. S.* Maurit. *de restit. in integr. cap.* 279. Oddo *l. c. quæst.* 58. *art.* 8. *num.* 39. *vers. alia igitur.* quia cum ad libitum illud revocare possit, superflua est restitutio; si vero minor est mortuus, hæres minoris ex illius persona pariter non restituitur, nisi minor blanditiis, aut dolo inductus fuit ad ita disponendum.

55 Quinto non restituitur in integrum adversus juramentum sibi delatum, postquam juravit. gl. *in L.* 2. *ff. de jurejur.* Bald. *in cap. item Sacramenta de pac. jur. firm. in usibus feud.* Maurit. *de rest. cap.* 280. Oddo *eod. tit. par.* 2. *quæst.* 66. quia minor factus Judex in propria causa non potest dici læsus; contra falsam autem confessionem juramento firmatam restitutio non denegatur. Oddo *quæst.* 65. *art.* 7. *vers. septimo, ampliatur.* Idem dic quoad juramentum delatum, nempe judiciale, & necessarium, ut in supplementum semiplenæ probationis, & quoad juramentum voluntarium, ut scilicet aut juret, aut referat, quia turpiter agit neutrum acceptando.

§. VI.

Miscellanea de minoribus.

56 Minor si pecuniam minori dedit, & ille perdidit; melior est causa ejus, qui accepit, & dilapidavit. *L. si min.* 35. *ff. de minor.* Lamberteng. *de contract. mulier. in fin. n.* 125. Rota apud Bich. *dec.* 229. *n.* 32. nisi probaretur versio pecuniarum in utilitatem minoris accipientis. *L. verum.* 12. §. *item quæritur. ff. de minor. L. si min.* 35. *eodem.* Lamberteng. *l. c. n.* 125. Peregr. *cons.* 77. *n.* 39. *lib.* 1. Marc. Ant. de Amat. *dec. March.* 77. *sub n.* 6. Rota *dec.* 19. apud Cenc. *num.* 2.

57 Minor, qui minoris contractum impugnat ob non servatas solemnitates, puta ob absentiam proximorum, debet probare, illos fuisse in loco tempore contractus, & quidem plene, & quod illa die potuerint commode interesse, & haberent ætatem sufficientem. Ciarlin. *controv. for. cap.* 123. ubi DD. Alex. & Bart. *in L. si tertius. num.* 6. *ff. de aqua pluv. arcen.* Achil. de Grass. *dec.* 4. *de præsumpt.* Borgnin. *de Tutor. & Curat. num.* 31. Castr. *cons.* 124. *nu.* 2. *lib.* 1. Ludovis. *dec.* 459. *num.* 10. ubi Beltram. *num.* 12. Coccin. *dec.* 403. *nu.* 4. *vers. neque relevat.* Rota apud Farin. *dec. recent.* 712. *num.* 2. *par.* 2.

58 Minor 14. annis non potest præsentari ad Beneficium Patrocinatus, nisi aliter fuerit cautum in fundatione. Paris. *de resing. lib.* 3. *quæst.* 7. *num.* 65. *& lib.* 4. *quæst.* 1. *num.* 7. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 7. *num.* 19. Vivianus *de jure patr. lib.* 6. *par.* 2. *cap.* 6. *num.* 16. Squillante *de privil. Cler. cap.* 4. *dist.* 3. Novar. *quæst. for. par.* 1. *quæst.* 71. apud quem Rota & Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 410. vide Dianam *par.* 3. *tract.* 6. *res.* 64. & S. Congr. Concil. Riccius *in prax. Jurispatr. res.* 180.

59 Minor cum authoritate Tutoris & Curatoris potest facere pacem cum suis adversariis, etiam sine Judicis decreto. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 33. Abb. *cons.* 108. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 58. Farin. *de accus. quæst.* 15. Caball. *res. crim. cas.* 58. *num.* 8.

60 Minor si habet causam communem cum majore, ratione connexitatis trahit ad se majorem, & communicat illi suum privilegium. Natta *cons.* 590. Ciarlin. *controv. for. cap.* 170. *n.* 46. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 9. ne causæ continentia dividatur. Vivius *dec.* 421. *n.* 20. Gratian. *disc. for. cap.* 641. Maranta *de Judic. par.* 4. *disp.* 11. *num.* 21. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 24. Menoch. *de arb. cas.* 371.

61 Ad alienandum Pupillo datur Tutor, & non Curator, & si fuit datus Curator, ille subit onera Tutoris. Rota apud Rubeum *dec.* 454. *par.* 5. *recent. to.* 2. Montan. *de Tutor. & Curat. cap.* 1. *num.* 14.

62 Minor dispensatus a Principe super ætate ad contrahendum, potest contrahere sine aliis solemnitatibus requisitis in contractibus minorum, neque tunc requiritur alia ulterior causæ cognitio. *L.* 2. *C. quando decret. opus non est.* ubi Bald. Ruinus *cons.* 35. *num.* 22. *vers. & melius probatur. & cons.* 161. *num.* 26. *vers. & ultra eum. vol.* 1. Cæpolla *cons.* 316. *num.* 58. Menoch. *cons.* 478. *a n.* 34. *vol.* 5. Surd. *dec.* 268. *n.* 1. Salyc.

in L. 2. C. quando decret. opus non est. Menoch. l. c. Cyriac. controv. 200. n. 20. & 22. Dummodo tunc minor fuerit habilitatus ad omnia negotia. Gutierrez de tutel. par. 2. cap. 5. sub num. 71. Seraph. dec. 751. num. 1. Menoch. & Surd. ll. cc.

63 Minor viginti quinque annis, sed major viginti in criminalibus est testis idoneus, defectu ætatis non obstante. L. in testimonium 20. ff. de testib. Farin. de testib. quæst. 58. num. 19. Conciol. res. crim. res. 2. verb. minor. Caren. de off. S. Inquisit. par. 3. tit. 6. num. 47. Pax Jord. lib. 2. 10. tit. 20. n. 82. Antonell. de temp. legali. lib. cap. 3. num. 3. Lim. in minore viginti annis, quamvis sit major quatuordecim annis. L. in testimonium. 20. ff. de testib. Gomez var. res. tom. 3. cap. 12. n. 13. Rol. cons. 24. n. 66. lib. 1. Farin. de testib. quæst. 58. n. 10. Antonell. l. c. Conciol. alleg. for. 95. n. 6.

64 Minor impubes non tantum non est testis omni exceptione major, sed nec facit iudicium ad torturam, sed tantum facit qualem qualem probationem ad instructionem Judicis. Rol. cons. 24. nu. 66. lib. 1. Gomez l. c. num. 20. Farin. l. c. Mascard. de prob. conclus. 1246. num. 10. Fab. in C. lib. 4. tit. 15. defin. 12. in annot. num. 2. Guazzin. ad defens. Reor. def. 30. cap. 11. num. 13. vers. quod ergo. Nisi cum dicto impuberis concurrerent adminicula, & conjecturæ Judicis arbitrio validæ, quia tunc illius dictum faceret indicium ad torturam. Blancus de Indic. num. 349. Gomez l. c. Farin. d. quæst. 58. num. 52. Conciol. l. c. n. 10. Vel nisi essemus in crimine læsæ Majestatis Divinæ, vel humanæ, in quo impuberes admittuntur ad testificandum. Farin. l. c. num. 22. & in tract. hæresis. quæst. 188. n. 75.

65 Porro impubes pubertati proximus debet examinari medio juramento, si est doli capax, Bajar. ad Clar. quæst. 24. numer. 18. Seraph. de privil. juram. privil. 83. num. 24. Guazzin. l. c. Simoncell. de decret. lib. 3. tit. 8. num. 139. Contrarium tamen tenent Farin. d. quæst. 58. num. 3. & Caren. de off. S. Inquis. par. 3. tit. 5. num. 49. & alii apud Conciol. l. c. num. 13. res. crim.

66 Minor viginti annis admittitur etiam ad testificandum, quando veritas aliter haberi non potest, & in defectum aliorum testium, uti in delicto commisso domi, quia tunc etiam majores quatuordecim annis admittuntur. DD. apud Farin. l. c. num. 29. Costa remed. subsid. 70. num. 7. Conciol. l. c. n. 6. & 15. sicut etiam admittitur, quando non producitur ab Accusatore in testem, sed Judex procedit ex officio per inquisitionem, quia tunc potest minorem examinare. Angel. de malef. in verb. comparuerunt. d. inquisit. num. 13. Brunus de indic. par. 5. quæst. 2. num. 17. Mascard. de prob. conclus. 1246. lib. 3. num. 7. Farin. de testib. quæst. 58. num. 37. Conciol. res. crim. verb. min. res. 2. num. 26. Et quamvis minoris testimonium in criminalibus non recipiatur, receptum tamen facit aliquam præsumptionem, & quale quale indicium. Farin. l. c. num. 44. Conciol. l. c. num. 17.

67 Minor in criminalibus non repellitur, quando inducitur ad defensam, & ad probandam innocentiam. Alex. cons. 119. numer. 8. lib. 7. Tusc. litt. J. conclus. 396. num. 18. Guazzin. ad defens. Reor. def. 29. cap. 5. num. 8. Conciol. var. res. verb. defens. res. 2. num. 11. & verb. minor. res. 2. num. 8. sed utrum

68 Impubes factus major possit testari de iis, quæ vidit in pupillari ætate, vide Clar. in §. fin. quæst. 24. vers. vidi quandoque. Farin. l. c. num. 54. Tusc. l. c. num. 24. Conciol. alleg. for. 64. num. 19. & alleg. 65. num. 27. negantes, ubi Conciol. loquitur de æstimatione fundi.

69 Diximus supra §. 2. minoribus delinquentibus pœnam esse minorandam, sed cum ibi difficultatem obiter tantum tetigerimus, hic plenius examinari debet. Dicendum ergo, minores pœna ordinaria puniri non debere, sed extraordinaria tantum, & mitiori Judicis arbitrio. Clar. in §. fin. quæst. 60. Tiraquell. de pœn. temper. caus. 7. per totum. Farin. de pœn. temper. quæst. 92. num. 41. & 172. & cons. 66. Cabal. res. crim. cas. 234. num. 1. Guazzin. ad defens. Reor. def. 33. cap. 17. Carena de off. S. Inquis. par. 3. tit. 9. num. 20. Calvin. de aquis. lib. 2. cap. 190. num. 22. Capyc. Latro dec. 75. num. 5. par. 1. Antonell. de temp. leg. lib. 2. cap. 16. num. 2. Conciol. alleg. for. 86. n numer. 1. & res. crim. verb. minor. res. 1. num. 1. quia minor non habet plenum rationis consilium, & judicium. Arist. lib. 1. polit. cap. ult. & Cicero lib. 1. offic. & hæc sententia est communis, quidquid in contrarium senserit Vulpe. cons. 101. per totum. & Thes. dec. 161. Porro conclusio procedit non tantum in delictis levibus, sed etiam in gravibus, & atrocibus; nam etiam in istis pœna minoribus est minoranda. Farin. de pœn. temper. quæst. 92. num. 103. Ang. de malef. in verb. sciemter & dolose post. num. 12. Rol. cons. 77. num. 8. lib. 3. Jos. Ludovic. dec. Lucen. 17. num. 42. Guaz. d. def. 33. cap. 17. num. 1. Cabal. res. crim. cas. 134. num. 1. & 2. Farin. de heres. quæst. 197. num. 6. Caren. de off. S. Inquis. par. 2. tit. 1. & par. 3. tit. 9. num. 25. nisi minor esset hæreticus pertinax, & impœnitens. Cyriac. in causa incestus. controv. 354. num. 27. Antonel. de tempor. legali. lib. 2. cap. 16. num. 3. Conciol. d. alleg. 86. Lim. tamen, quod dicta non procedunt in delictis atrocissimis, puta in parricidio, crim. læsæ majest. juxta Vincent. de Franch. dec. 230. num. 4. Cabal. res. crim. cas. 134. num. 9. Thes. dec. 161. num. 5. Farin. de pœn. temp. quæst. 92. num. 107. Dummodo minor sit major quatuordecim annis, & id fiat consulto Principe, & non aliter. Farin. l. c. Antonell. de temp. leg. cap. 16. a num. 11. Præterea non procedunt in statu Ecclesiastico, in quo secundum Bullam Julii II. quæ est undecima in ordine, & fuit confirmata a Pio IV. Bulla in ordine 68. in delictis minores habentur pro majoribus, & possunt puniri, ac si essent majores viginti quinque annis. Farin. l. c. Conciol. l. c. Idem dic secundum statuta quorundam locorum, secundum quæ, qui habent novemdecim annos, habentur pro majoribus, & puniuntur pœna ordinaria. Farin. l. c. num. 182. Vinc. de Franch. d. dec. 230. num. 4. Cabal. res. crim. l. c. num. 11. Antonell. l. c. num. 16. Bene verum est, quod, cum Bulla Pii IV. fuerit edita ad terrorem, non tamen ligavit manus Judicum, quin ætatis commiseratione pœnam ordinariam minorare possint, juxta Honded. cons. 99. nu. 48. lib. 1. Oddo de restit. in integr. quæst. 81. num. 33. Farin. de pœn. temp. quæst. 92. num. 190. Guazzin. ad defens. Reor. def. 33. cap. 17. num. 1. Antonell. d. cap. 16. num. 18. Conciol. alleg. for. 86. num. 16. quia dictæ Bullæ & statuta, uti pœnalia, stricte sunt interpretanda. Cartar. de execut. sent. capto bann. cap. fin. num. 290. Farin. cons. 66. num. 10. ut nimirum intelligantur de contumacibus.

Minor quamvis propter minorem ætatem, evitet pœnam ordinariam juxta dicta, tamen non evitat condemnationem ratione restitutionis damnorum partis. Cabal. res. crim. cas. 82. num. 15. vers. non intelligitur. Capycius Latro dec. 75. num. 5. par. 1. Scacc. de sent. & re jud. gl. 14. quæst. 19. nu. 70. Merlin. Pignatell. controv. for. cap. 19. n. 23. par. 1. 70

MIRACULA.

Praxis Miraculorum.

Ad miraculum plura requiruntur. Primo quod sit a DEO, non ex arte, vel a diabolo. Secundo quod sit supra naturam. Tertio quod effectus sit præter solitum, & consuetudinem causandi. Quarto quod fiat ad corroborandam fidem. Tandem quod fiat in instanti. Ita Mascard. de prob. conclus. 64. Riccius in praxi Episcopor. res. 495. & in praxi miraculorum. par. 4. res. 280. Gennen. in prax. cap. 62. Barb. de officio & pot. Episc. alleg. 97. Piasecius in prax. Episcop. par. 2. cap. 3. Zerolla in prax. Episc. part. 1. verb. miraculum. S. Thom. in 3. par. quæst. 44. art. 3. ad secundum. Diana par. 2. tract. 3. res. 48. Alias si fiat successive, dicitur gratia. Maria de Canonizat. Sanctor. par. 3. cap. 8. n. 12. Jac. Pignatell. tom. 4. consult. 54. Zacharias quæst. medico-legal. lib. 4. tit. 1. quæst. 3. num. 10. & quæst. 8. num. 9. Novar. de Canonizat. Sanct. n. 4. a. 10. Ratio est, quia opera DEI sunt perfecta, & ideo miraculum, utpote a DEO promanans, debet esse perfectum & absolutum. 1

Sed quia miranda sunt, quæ natura potest patrare, & nobis aut omnibus, aut multis ignota, non statim, quidquid præter solitum, & ordinarium cursum accidit, incaute dixeris miraculum. Quis enim primo aspectu miraculum non crederet inediam, & abstinentiam ab omni cibo, & potu per plures dies, menses, 2

& an-

& annos ; cum tamen illam fuisse naturalem fuerit compertum, primo ex confessione ipsorum abstinentium, juxta Fulgos. *lib.* 5. *cap.* 6. *de miraculis.* & Andream Eburens. *tom.* 2. *tit. de mirac.* Zacharias *l. c.* Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 43. *num.* 5. ad hæc etiam Ethnici hoc jejunium in aliquot annos produxerunt sine ullo miraculo, uti testatur Arist. apud Marsil. Ficinum *in argumento ad Platon. lib.* 29. Fulgos. & Eborens *l. c.* quos citat Pignatell. *l. c. num.* 9. qui longum Catalogum istorum, qui inediam plures in annos produxerunt, texit, & videri potest Marta, *l. c. par.* 3. *cap.* 17. quod minus mirandum videbitur consideranti, etiam bruta animalia per longum tempus sine cibo, & potu vixisse; nam Ranæ, muscæ, glires, mures montani, & ejusmodi, sicut etiam aves, hirundines, & turtures, & quadrupedes, uti ursi, & crocodili, qui tota hyeme inediam sustinent, cujus rationem affert Marta *l. c. a n.* 14. & Pignatell. *l. c.*

3 Ita ignes seu lumina circa corpus apparere possunt juxta Borell. *obs.* 70. *cent.* 3. & *obs.* 39. *cent.* 4. qui testatur fuisse visam figuram Lunæ super caput cujusdam mulieris descendentem, & Marcell. Donat. *de hist. medic. lib.* 2. *cap.* 8. radios solares thalamum cujusdam nobilis fœminæ illuminasse testatur. Sennert. *Instit. medicin. lib.* 2. *par.* 3. *sect.* 1. *cap.* 6. & Rejes Franco *in Elis. jucund. quæst. quæst.* 35. *num.* 4. affirmat ignem lambentem in corporibus humanis naturaliter accendi posse, ex Eusebio Nietenbergio, qui de Theodori patre ait, quod quoties membra fricaret, flammas ignis e corpore excutiebat, cujusmodi exempla plura refert Marta *l. c. cap.* 13. *a numer.* 5.

4 Ita incorruptio naturaliter contingere potest ex caussis naturalibus. Primo ex loci, & situs naturali temperie, aut stellarum vi communicata, puta nimia siccitate, & frigore putredini resistentibus, vel exhalationibus aliquibus emanantibus, quæ medicamentorum vim similem effectum producentium adæquent. Sic in Occidentalis Conactiæ insula quadam, cui nomen Arnan, hominum corpora, nec humantur, nec putrescunt. Cardan. *lib.* 7. *de rer. varietate.* Secundo ex ipsius cadaveris temperie, quæ talis esse potest, ut diu putredini resistere valeat, uti in corporibus consumptis, tabidis, & emaciatis, uti si ex tenuissimo victu, & nutrimento corpus sustentatum, & ob debitæ alimentationis defectum naturalis calor, qui pabulo indiget, omnem corporis humorem lambat, arefactum relinquatur, qua ratione Persarum corpora omnibus catarrhis exempta erant, quia pane, nasturtio, & aqua tantum victitabant. Tertio ex fulminis potentia, quod omnem corporis humorem absumere solet, & corpus corruptioni ineptum reddit. Rejus Franco *d. quæst.* 34. *num.* 21. Ita corpora veneno externo interfecta non putrescunt juxta Cardan. *lib.* 12. *de subst.* & Seneca *in natur. quæst.* neque a feris, aut avibus tanguntur. Plin. *lib.* 2. *cap.* 62. Ita mulier veneno sublata, post mortem ita riguit, ut in petram versa crederetur, & Alexandri Magni imputre post septimum diem corpus magnum veneni suspicionem dedit. Curt. *lib.* 10. Quarto ob astrorum influxum, & virturem juxta Astrologos corpus imputre fieri potest. vide Mattam. *l. c. num.* 8. Quinto unguento, & aromatibus corpora incorrupta servari possunt ad longum tempus, puta myrrha, aloe, Cedro, melle, sale, cera, croco, bitumine pissaphalto, & pretiosis aliis odoramentis. Ita Cleopatræ corpus post anno sexcentum incorruptum fuit repertum. Sed redeundo ad miracula.

5 Miraculum aliud est positivum, aliud negativum. Positivum est, quando aliquid de novo ponitur, alteratur, vel immutatur, & in quo per actus, & res cadentes sub sensibus corporis probari potest transitus *a quo* ad terminum *ad quem*, uti in suscitationibus mortuorum, restitutionibus membrorum, & sanationibus, in quibus probari potest terminus *a quo*, puta mors, ægritudo &c. & terminus *ad quem*, puta, *Vita & Sanitas.*

6 Sed & mortuorum suscitatio non illico pro miraculosa credenda est, nisi vere, & concludenter constet de morte antecedente, cum constet, aliquem posse per plures horas, aut dies absque respiratione manere in tali statu, ut communiter pro mortuo habeatur, & tamen postea compertum sit, fuisse vivum. Paul. Zacbias *quæst. medico-legal. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst. ult. a num.* 27. apud Martam *l. c. cap.* 10. *num.* 9. Et sane in apoplecticis apparet, quod non raro habeantur pro mortuis, qui mortui tamen non sunt, & narrat Plinius *lib.* 7. *cap.* 52. fœminam septem diebus mortuam fuisse creditam, & tamen in septimo die signum vitæ dedisse, quod ad uteri suffocationem refert; & observatum fuit, quod multi pro mortuis fuerint sepulti, quos tamen ad se rediisse postmodum apparuit. ita Rejes Franco *l. c. quæst.* 79. *num.* 10. & 11. apud Martam *l. c. n.* 3. uti præsertim in fœminis utero strangulatis, maxime in hystericis, ut videri potest apud Sennertum *cap. de hyster. affect. lib.* 4. Unde monet idem Rejes, ne temere mortui funerentur, præsertim apoplectici, & non nisi post secundum diem, diligenti prius examine facto, an aliquid vitalis auræ supersit, uti admotis ori, & naribus, pilis, lana, aut gossipio, aut molli penna, aut etiam candela accensa, an forte aliquid ex illis moveatur, aut speculo, si ad halitum maculetur, aut cyatho aqua pleno supra pectus posito, si agitatio aliqua percipiatur. Imo Levin. Lemn. *de occultis natura mirac. lib.* 2. *cap.* 3. vult, non nisi lapso triduo constare certo de morte, & ideo Christum Lazarum quatriduanum excitasse, ne miraculum carpi posset. Ita laqueo strangulati secundum *obs. medic. lib.* 2. *de suffocat. verb. laqueo. obs.* 1. aliquando reviviscere videntur, qui tamen mortui nunquam fuerunt, & narrat historiam de milite Germano, qui suspensus ultra horam pependit, qui tamen a transeuntibus, cum resti dissecta motus in illo deprehenderetur, currui impositus, & liberatus est, plura videri possunt apud Martam *l. c.* Ita etiam submersi in aqua non semper mortui sunt, quia Aleand. Oliva dum puer circumcursitar, cecidit in puteum, unde exanimis a vicina extractus, & matri redditus, paulo post ad se rediit. ita Garimbert. *lib.* 4. *de vita Pont.* Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 57. *n.* 2. & 15. & Marta *d. cap.* 8.

Miraculum negativum est illud, in quo nihil de no- 7
vo ponitur, alteratur, vel immutatur, sed conservatur tantum in primo statu, sine transitu a termino *a quo*, ad terminum *ad quem*, qualis fuit præservatio rubi ardentis, & trium puerorum in fornace, & ita quæcunque præservatio a morte, ruina, casu &c. Marta *de Canonizatione Sanctor. par.* 3. *cap.* 8. *num.* 13. Positiva miracula possunt vere, & realiter probari, secus negativa, quæ tantum præsumptive probari possunt. Marta *l. c. num.* 14.

Miraculum aliud est secundum substantiam, quando 8
nimirum totalem naturæ creatæ facultatem excidit. S. Thom. *par.* 1. *quæst.* 105. *art.* 8. veluti rubus ardens sine combustione, aqua manans e petra, asina loquens, sol in cœlo subsistens, farinæ, & olei multiplicatio &c. Aliud est secundum subjectum, quando nimirum aliquis effectus excedit facultatem naturæ creatæ, non quantum ad id, quod fit, sed quantum ad id, in quo fit, uti resurrectio mortuorum, illuminatio cæcorum; quia licet natura possit producere vitam, in mortuo, tamen non potest producere visum, in cæco. S. Thom. *l. c.* Marta *l. c. n.* 16. Quoad modum dicitur aliquid miraculum, quando effectus excedit facultatem naturæ creatæ, non respectu substantiæ, nec respectu subjecti, sed tantum quoad modum, & ordinem faciendi, uti cum aliquis in instanti per divinam virtutem sanatur a morbo, & subito unum corpus alteratur. S. Thom. *l. c.* uti veluti diluvium universale, fulgura, grandines, locustæ, mures. Marta *l. c. toto par.* 3. ubi diversa afferuntur miracula.

§. II.

De miraculorum probatione.

Miracula non probantur scripturis, nec indiciis, e- 9
tiam indubitatis, sed solum testibus de proprio visu deponentibus; quia in miraculis tria probari debent, nimirum mors, vel ægritudo, invocatio sancti, vel servi DEI, cujus intercessione dicitur a DEO patratum miraculum, tertio vita, vel sanitas, de quibus omnibus debet plenissime constare, quod ex historiis fieri non potest, quia earundem scriptores non sunt testes jurati. ita Marta *de Canonizatione Sanctorum. par.* 4. *cap.* 15. *num.* 25. quamvis contrarium teneat Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 66. *per totam.* & ex testibus singularibus etiam concordatis non oritur plena probatio, sed tantum semiplena, aut ad summum plusquam semiplena,

ex qua in aliis causis deferri potest juramentum suppletorium, secundum quod animus Judicis, plus, vel minus movetur ad præsumendum, aut indubitanter credendum. Farin. de testib. quæst. 64. n. 113. 115. & 116. Gab. de testib. lib. 1. conclus. 2. quæ probatio in miraculis non sufficit; cum in istis non possit deferri juramentum suppletorium. Jac. Castellan. de Canonizat. Sanctor. quæst. 7. princip. vers. ad hoc. Marta l.c. cap. 16. num. 20. & 21.

10 Sed quid dicendum de ista singularitate? v.g. unus testis dicit, servum DEI canonizandum cæcum illuminasse tali tempore; alius eodem, vel alio tempore surdo auditum restituisse; alius infirmum incurabilem sanasse; alius mortuum resuscitasse; probantne isti testes frequentiam miraculorum ad finem Canonizationis? Negat Butrius in cap. cum non oporteat de accusat. ob tex. in cap. bona de elect. cap. cum dilecti. de accus. gl. in d. cap. bona. & regula est, quod testes singulares non probent, juxta cap. licet causam. de prob. cap. bona de elect. cap. dilect. de accus. & regulæ standum est, donec ostendatur exceptio juxta L. omnis definitio. ff. de R.J. Felin. in cap. licet ex quadam de testib. & alii apud Martam l.c. n. 27. Marian. Socin. in cap. qualiter & quando. 2. de accus. Archid. in cap. nec mirum. 26. quæst. 1.

11 Miraculorum frequentia ergo optime probatur, si duo testes deponant de uno miraculo, v. g. suscitatione mortui; alii duo deponant de alio miraculo eodem, vel alio die patrato; neque est necesse, quod omnia miracula probentur per eosdem testes, quia hoc esset impossibile, nisi canonizandus eosdem testes semper secum duxisset, vel habuisset. Ita Contalor. de Canonizat. Sanctor. cap. 18. numer. 10. Marta l.c. cap. 20. numer. 2.

12 Si vero duo testes deponunt de infirmitate præcedenti, aut morte, duo alii testes de invocatione canonizandi, & alii duo de sanatione, vel suscitatione, miraculum diceretur concludenter probatum. Marta l.c. n. 3. Jacob. Casten. de Canoniz. Sanct. quæst. 7. vers. quæro. Abb. in cap. licet ex quadam. de testib.

13 Quid si vero fuit probata per duos, vel tres testes infirmitas, & sanatio, mors, & suscitatio, & invocatio servi DEI tantum per unum testem, eritne probatum sufficienter miraculum? Respondetur, quod si servus DEI jam fuerat beatificatus, ad cujus invocationem alias fuit concludenter probatum perpetrata fuisse miracula, miraculum dicetur sufficienter probatum, quia ex probatione aliorum miraculorum ad ejus intercessionem factorum jam constat sufficienter de illius meritis, & familiaritate cum DEO, & illius continuatio de jure præsumitur. L. sive possidet. C. de prob. DD. in cap. fin. de V.S. Rota coram Crescen. dec. 18. de prob. n. 2. Marta l.c. n. 5. si vero servus Dei nondum fuit beatificatus, & de quo non constat, quod ad ejus intercessionem fuerint facta miracula, tunc miraculum non dicetur sufficienter probatum, nisi testis deponat de facto proprio, quod nimirum a se ipso servus Dei fuerit invocatus. Marta ut supra n. 6.

14 Quid si vero ægrotus, v.g. una cum servo Dei invocavit Beatissimam Virginem, & miraculose fuerit sanatus, eritne miraculum attribuendum servo Dei? Respondetur, quod non, propter incertitudinem, juxta cap. in obscuris. & cap. inspicimus. de R.J. in 6. Thes. dec. 31. n. 2. Marta l.c. n. 4.

15 Quæres, an miracula probentur per testes non citatos, & examinatos absque citatione? Respondetur, quod si testes ab illis, qui postulant Canonizationem, fuerunt inducti, affirmative; quia tunc non requiritur citatio, nec dicuntur testes ultronei, & sponte deponere, quia eo ipso, quod inducantur, non sponte, sed ad instantiam postulantium venire præsumuntur, & sufficit testem a parte fuisse requisitum. Castrop. in L. quæ omnia. num. 4. ff. de procurat. Bart. in L. post legatum. §. his vero. num. 1. ff. de his, qui ut indigni. Farin. de Testib. quæst. 80. num. 11. Marta de Canonizat. Sanctor. part. 4. cap. 21. num. 8.

16 Miracula non probantur per testes Hebræos, hæreticos, & infideles, juxta cap. non potest. cap. pagani. cap. hæret. 2. quæst. 7. cap. ipsa pietas. 23. quæst. 4. quia cum tales testimonio Christi non credant Ecclesiæ; merito etiam ipsis Ecclesia non credit, quamvis pœnitentiam agant propter infamiam, si fuerunt nati fideles, & defecerunt; si vero fuerunt nati infideles, & convertuntur, admittuntur ad testificandum; minus vero eorundem historiis credendum est. Neque per criminosos; uti non confessos in Paschate, concubinarios, adulteros, & notorios peccatores. Farin. de testib. quæst. 56. art. 6. per totum. Idem dicendum de blasphemis, lusoribus, ebriosis, histrionibus, decoctoribus, fustigatis, proditoribus, prodigis, calumniatoribus, & litium redemptoribus. cap. in fidei favorem de hæret. in 6. Mascard. de prob. conclus. 855. n. 9. & conclus. 857. n. 38. Farin. l.c. quæst. 62. n. 90. Marta l.c. num. 13. Limita, si aliqua ex supra dictis personis examinaretur super facto proprio; tunc enim probaret in subsidium, invocationem a se factam. Castr. in L. quicunque. C. de serv. fugit. Farin. quæst. 63. n. 217. & 221. Seraph. dec. 321. par. 1. n. 6. Ceott. de testib. n. 209. Boer. dec. 221. n. 17. Marta l.c. num. 16.

Sed quæritur, an ad probationem miraculorum pro Canonizatione Sanctorum jungantur testes singulares? Respondetur, duas esse in hoc sententias; primam affirmantium, quales sunt Molfes. cons. 46. concl. 8. Bellarm. in cap. 1. de reliq. & vener. Sanct. Villaut. in praxi Canonizat. tit. de testib. lib. 8. cap. 4. conclus. 2. Riminal. jun. col. 7. n. 130. col. 1. Tusc. verb singularitas testium. conclus. 277. n. 7. quod probant exemplo Canonizationis S. Bonaventuræ, & S. Homoboni Cremonensis, in qua Innoc. III. fidem adhibuit Uberto Presbytero, qui per annos viginti S. Homoboni confessiones exceperat, & solus deposuit super illius obedientia, quam sibi præstabat. Ita Joann. XII. in vita Canonizationis S. Thomæ de Aquino fidem præstitit unico testi de auditu ab eodem S. Thoma, se potius Divinitus, quam studio & labore scientiam adeptum fuisse; tum quia est Judici arbitrarium, quantam fidem testibus adhibeat. L. 3. ff. de testib. Adeoque quando factum est tale, quod sciri non potest, nisi ab unico teste, illi fides adhibenda est, si est homo bonæ conditionis, & integræ fidei. Castr. cons. 342. vers. quarto dicitur. & DD. cit. 17

Sed contraria negantium sententia videtur vera, quam tenent Mascard. de prob. conclus. 262. vel 261. num. 39. & seq. Abb. cons. 42. num. 3. par. 1. Archid. in cap. nec mirum. 26. quæst. 5. Gabr. de testib. conclus. 2. n. 59. Farin. d. quæst. 64. n. 65. alios citans. Felin. in cap. licet ex quadam. n. 6. de testib. Castellan. de Canoniz. Sanctor. quæst. 7. princip. vers. quæro unus testis. Marta de Canonizat. Sanctor. par. 4. cap. 16. nu. 28. quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum, & nulla est necessitas admittendi testium concordiam, quia non est deveniendum ad sententiam condemnationis, vel absolutionis, neque in causa principali, neque in accessoria expensarum, uti in aliis causis. Tum quia DD. tenentes pro testium singularium junctione, & concordia ad effectum probandi, conveniunt in hoc, quod ex testibus singularibus junctis, & concordatis non oritur plena probatio, sed semiplena duntaxat, aut plus quam semiplena, quæ, ut supra diximus, in causis Canonizationum non sufficit, quia in istis non est locus juramento suppletorio. Castellan. l.c. qui citat pro se Bald. in cap. 1. de appell. gl. in cap. bene. de elect. in verb. singulare. & gl. 3. in cap. nihilo minus in princ. ubi etiam Archid. Butr. in cap. cum oporteat. de accus. nu. 9. & probatur ex text. in cap. Venerabili de test. qui loquitur de articulo Canonizationis. Hæc omnino vera sunt, ut latius probat Marta l.c. per totum, & respondet contrariis, quoad vota danda ab Eminentissimis Cardinalibus, & DD. Consultoribus secundum allegata, & probata, qui Legibus, non exemplis judicare tenentur. L. sed licet. ff. de officio Præsid. L. nemo. C. de sent. & interloc. cap. 1. de postul. prælat. cum quo tamen stat, quod Pontifici sit arbitrarium & liberum, an velit uni testi credere, vel non, cum in spiritualibus habeat liberam potestatem. cap. significasti in fin. de elect. cap. 1. de præben. in 6. gl. in Clem. dudum. verb. libere de sepult. Jo. Andr. in d. cap. 1. de preb. in 6. Castellan. de Canonizat. Sanctor. quæst. 8. princip. prope finem. vers. sed canonizatio. 18

§. III.

§. III.

Qui Testes admittantur, aut repellantur?

19 Testes inhabiles non admituntur in miraculorum probatione, si possunt haberi, & produci habiles, nam quando potuerunt produci habiles, inhabiles non probant etiam in facto de sui natura difficilis probationis. Alex. *cons.* 252. *num.* 15. *lib.* 5. Grammat. *cons.* 26. *num.* 37. Farin. *de test. quæst.* 62. *limit.* 1. *num.* 30. Carrer. *in pract. crimin. tract. de indic.* §. *in textu ergo num.* 36. Tales autem non sunt pauperes, villani ex infima plebe nati, qui *in L. humilem. C. de incest. nupt.* humiles vocantur. Item servi si sunt honestæ vitæ, qui in causis canonizationum a testimonio ferendo non repelluntur, nec pro inhabilibus habentur; quia viles non censentur, qui fide & opinione probati sunt, quamvis alias pauperes sint, aut patre inope procreati. *L. sed & si unius.* §. *interdum. ff. de jurejur. L.* 3. *vers. nam si caret. ff. de testib.* Farin. *quæst.* 57. *num.* 66. & hæc honestas, donec contrarium probetur, est præsumenda. *L. servos. ubi gl. ff. de manam. testam.*

20 Inhabiles vero in probatione miraculorum sunt Infames infamia Juris, vel facti, quos refert Farin. *quæst.* 56. non quidem in totum, sed non sunt integræ fidei. Mascard. *de prob. conclus.* 855. *num.* 9. Gig. *de crim. læsæ. lib.* 2. *rubr. quodammodo, & per quos crim. læsæ Majest. prob. quæst.* 3. *num.* 3. Farin. *l.c. num.* 71. propter dignitatem causæ, quæ videtur ab ejusmodi testibus abhorrere. Limit. nisi aliquod miraculum contingeret in quodam loco, ubi testes habiles pro illo tempore præsentes esse non potuerunt, veluti, si mortuus fuit ad vitam revocatus in prostibulo, ubi tantum infames personæ reperiuntur. Salyc. *in L. &. quidem. num.* 113. *ad fin. C. de accus.* Ita minor quatuordecim annorum masculus, & si est fœmina, minor duodecim annorum, non est idoneus testis etiam in causis civilibus. *L.* 3. §. *Lege Jul. ff. de testib. gl. in L. invitL. eodem tit. verb. sed nec pupillus.* Dec. *in L.* 2. §. *Item Impuberes. num.* 9. *ff. de R.J.* Farin. *d. quæst.* 58. *num.* 1. Marta *par.* 4. *cap.* 17. *num.* 10. etiamsi factus pubes deponat de his, quæ vidit in pupillari ætate, qua non habebat intellectum cognoscendi. Farin. & Marta *ll.cc.*

21 Sed objicies, testes qui patiuntur defectum affectionis, uti affines, Consanguinei, Domestici, familiares, non repelluntur a testificando in causa Canonizationis; ergo nec minores & impuberes. Antecedens patet ex Marta *l.c. a num.* 3. *usque ad num.* 5. inclusive. Farin. *de testib. quæst.* 54. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 24. *vers. quæro modo. vers. Item scias.* Respondetur, esse evidentem disparitatem, quia priores habent intellectum, & firmitatem consilii sui, & juramentum veritatis dicendæ, quod deponunt, aufert suspicionem affectionis ad causam. Bald. *in cap. cum nuntius. vers. sed istis. de prob.* Felin. *in cap. insuper num.* 1. *vers. & si dicatur. eodem.* Contelor. *de Canonizat. Sanctor. cap.* 18. *num.* 7. minores vero ob defectum ætatis non perfecte cognoscunt, de quo testificantur. *L.* 3. §. *lege Jul. ubi gl. in verb. lubricum. ff. de testib.*

22 Sed quid dicendum de muliere, quæ dici solet mendax, fallax, dolosa, perjura, & mutabilis juxta Tiraquell. *de legib. connubial. lib.* 9. *num.* 46. & Farin. *quæst.* 59. *num.* 4. admittiturne in testem in causa Canonizationis? Respondetur affirmative, sicut admittitur etiam in criminalibus juxta *L. ex eo ff. de testib. & L. qui testamento.* §. *mulier. ff. de testam.* Farin. *quæst.* 59. *num.* 17. maxime, si agitur de probando miraculo in monasterio patrato monialium. Mascard. *de prob. conclus.* 1359. *n.* 9. Farin. *quæst.* 62. *num.* 62. & 64. Marta *l.c. n.* 12.

23 Testes de Universitate admittuntur ad probandum miraculum pro Canonizatione servi DEI, qui fuit de illa Universitate, quamvis illa redundet in honorem Universitatis. Felin. *in cap. super num.* 1. *vers. est etiam regula. de testib.* ubi Bald. *numer.* 3. Specul. *in tit. de testib.* §. 1. *num.* 2. *vers. sed nunquid.* Farin. *d. quæst.* 60. *num.* 450. *cap. super prudentia.* 14. *quæst.* 2. ubi Canonicus potest esse testis pro Canonizatione servi DEI, qui fuit de Capitulo. *cap. cum R. Canonicus.* ubi gl. *de off. Deleg.* ita Mascard. *de prob. conclus.* 261. *numer.* 7. & Menochius pro Canonizatione Monachi suæ Religionis. Mascard. *de prob. conclus.* 3. *n.* 2. Marta *l.c. n.* 13. ubi plures.

Sed possuntne probari miracula testibus de auditu? 24
Respondetur, testibus de auditu proprio plene probari, cum deponunt de re percepta per proprium sensum. Bart. *in L.* 2. §. *idem Labeo. ff. de aqua pluv. arcen.* Host. *in cap. licet ex quadam. numer.* 1. *de test.* Abb. *in cap. præterea. vers. istud autem testimonium &c. de testib.* Specul. *in tit. de testib.* §. 1. *num.* 52. *vers. ubi ergo.* Marta *de Canonizat. Sanctor. cap.* 18. *num.* 5. dummodo testes, qui audiverint simul dicant, quod in loco, ubi audiverunt servum Dei clamantem, vel &c. non adfuisse alium, quam servum DEI, & quod non potuissent alii ibidem esse, quin ipse testis sciret. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 27. Marta *l. c. num.* 7. testis vero de auditu alieno non probat. DD. apud Farin. *quæst.* 69. *a num.* 2. quia testis debet deponere de eo, quod & præsens fuit, & sicut exemplum exempli non probat, ita nec testis de auditu auditus. Marta *l.c. num.* 8. Limit. tamen in Canonizatione, cum agitur de probatione cultus immemorabilis, quia in antiquis probant testes de auditu auditus. Farin. *l.c. num.* 125. Marutta *in pract. par.* 6. *vers. testium productio num.* 18. Mascard. *de prob. conclus.* 104. *num.* 1. *& seq.* & *conclus.* 395. *num.* 5. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 45. quia improbando cultu publico non probatur aliquid supernaturale. *cap. audivimus. de Reliq. & vener. Sanct.* Menoch. *de arb. cas.* 475. *n.* 11. *vers. ego.*

Quid de Apostatis, blasphemis, calumniatoribus, cri- 25
minosis, decoctoribus, ebriosis, fustigatis, hæreticis, histrionibus, Infidelibus, Lusoribus, Litium Redemptoribus, Prodigis, & proditoribus, spuriis, & testibus non citatis, probabuntne in Canonizatione Sanctorum? vide eumdem.

Incipiendo a spuriis, si sunt bonæ vitæ & famæ, pos- 26
sunt admitti, quia ob bonitatem, & legalitatem personæ receditur a regulis Juris communis. Farin. *de testib. quæst.* 56. *num.* 410. alii vero, qui non possunt esse, nisi malæ conditionis, merito repelluntur ob dignitatem ejusmodi causarum, quia neque in aliis causis criminalibus, etiam in casibus a jure expressis, non faciunt plenam fidem. cap. *in fidei favorem. de heret. in* 6. Mascard. *de prob. conclus.* 855. *num.* 9. & *conclus.* 857. *num.* 38. Farin. *d. quæst.* 62. *num.* 90. quamvis desierint esse malæ fidei, & conditionis. Farin. *quæst.* 56. *num.* 363. juxta *L. palam.* §. *non solum. ff. de ritu nupt.* quæ procedunt, quando non constat, similes ad meliorem frugem rediisse; si vero constat de vera conversione, quia tunc infamia facti per contractum fuit sublata, essent admittendi. Abb. *in cap. ex diligenti. num.* 7. *de Simonia.* Sylvester *in verb. infamia. num.* 7. Tiraquel. *in tract. cessante causa par.* 1. *num.* 115. Porro conclusio non procedit, quando ejusmodi inhabiles essent examinandi super facto proprio, uti si in illorum personis Deus per intercessionem sancti miracula operatus est; tunc enim essent examinandi. Castr. *in L. quicunque. C. de serv. fugit.* Crott. *de testib. num.* 209. Rota coram Seraph. *dec.* 521. *num.* 6. *par.* 1. DD. apud Farin. *quæst.* 63. *num.* 221. Boet. *dec.* 221. *n.* 17. qui tamen non probant, nisi in subsidium, uti supra dictum fuit. Farin. *l.c. n.* 217. Marta *l.c. n.* 16.

Tandem dubitari potest, an in causis Canonizatio- 27
num, cum singula non possunt, saltem simul juncta juvent in probatione miraculorum, vitæ sanctitatis, & virtutum; & responsio est negativa. Ratio est, quia quælibet virtus, & quodlibet miraculum probari debet saltem per duos testes de visu, nisi agatur de probatione miraculorum in genere. videri potest Marta *de Canonizat. Sanctor. par.* 4. *cap.* 3. *numer.* 13. *& seq.*

§. IV.

Miracula an requirantur pro Canonizatione Martyris?

28 Non requiri probant multi DD. apud Contilor. *de Canonizatione Sanctorum, cap.* 21. *a num.* 5. Lezana *consult.* 1. *n.* 16. Bordon. *contr.* 13. *n.* 34. sed tutior est assertio illorum, qui volunt requiri miracula. ita Contilor. *l.c. num.* 11. Castellan. *de Canoniz. Sanctor. quæst.* 5. *n.* 25. Pignatell. *consult.* 73. *to.* 4. *n.* 9. ita declaravit S. Rituum Congregatio 13. *Septembris* 1642. Ratio est: quia ad martyrium requiritur voluntas probata patiendi pro fide, aut justitia, & perseverantia in charitate usque ad finem, quæ cum resideant tantum in animo, cujus solus Deus scrutator est, non potest probari, nisi per signum a Deo, quod est miraculum. In illorum tamen sententia, quod miracula non sint necessaria pro martyris canonizatione, est necessarium, quod martyrium constet per evidentiam facti, vel per testes. Marta *de canonizat. Sanct. cap.* 21. uti in illis, quæ contingunt in locis remotis, quæ sunt difficilis probationis; dummodo testes deponant de visu. text. in *cap. testes.* 3. *quæst.* 9. Jo. Andr. *in cap. licet ex quadam n.* 2. *verb. communem formam.* ubi Imol. *n.* 2. Butr. *num.* 1. *&* 2. *de testib.* Farin. *de testib. quæst.* 69. *n.* 3. Bald. *in L. Sancimus. n.* 1. *C. de diversf. rescript.* quamvis testes deponerent, martyrium esse notorium, quia adhuc deponere debent de visu. Bald. *in pract. tit. de quæst. quæst.* 5. *circa fin. verf. modo superest videre qualiter crimen notorium probetur.* Neque obstant DD. quos citat Farin. *quæst.* 69. volentes, quod testes de auditu vel plene probent, aut semiplene, aut præsumptive, ita ut onus probandi contrarium in adversarium transferatur, quia loquuntur in civilibus, & modici, aut nullius præjudicii. Farin. *l.c. nu.* 9. Et ideo Castellan. *de Canonizat. Sanctor. quæst.* 7. *princip. vers. in contrarium bene* dicit, quod in causis Canonizationis fama cum uno teste plene non probet. gl. *singul. in cap. veniens.* 1. *de testib.* Bald. *in cap.* 1. *de appell.* ubi dicitur, quod in causis arduis, & famosis, in quibus non defertur juramentum suppletorium, fama cum uno teste non probet. Marta *de Canonizat. Sanct. par.* 4. *cap.* 21.

29 Quæres, an pro Canonizatione Sanctorum etiam martyrum sufficiant miracula negativa? Respondetur negative; quia secundum Juris dispositionem non admittuntur duo specialia in eodem subjecto; nam in miraculo negativo primo præsumi deberet, aliquid physica necessitate fieri debuisse, quod non esset factum, & secundo præsumi deberet, illud miraculose non fuisse factum, & ita concurrerent duo specialia in eodem subjecto, ac præsumptio præsumptionis, contra text. *in L.* 1. *ubi gl. ult. C. de dote promiss.* Bart. *in eadem. L.* 1. & *in L. ita stipulatus. ff. sol. matrim.* Bald. *in L. conventicula. C. de Episc. & Cler.* Rota *dec.* 104. *n.* 8. *par.* 2. *divers.* Marta *de Canonizat. Sanctor. par.* 4. *cap.* 13. *n.* 11. Neque refert exemplum Rubi, qui non comburebatur, & ignis in fornace Babylonica; quia hæc exempla non innituntur humanæ præsumptioni, sed testimonio S. Scripturæ. S. Tho. 1. *p. quæst.* 102. *art.* 1. cujus Scripturæ author est Deus.

30 De Medicis an sanationis miraculum probare possint, valde dubitatur, quia Bartholomæus Sibilla *decad.* 3. *cap.* 8. *quæst.* 5. *ante med. in speculo peregr. quæst.* ait, a mortalibus incomprehensibile esse, quænam sanationes sint miraculosæ, vel non, cum hæc cognitio ex circumstantiis loci, & temporis opportunitatibus, modo faciendi, qualitatibus factorum, & fallacia artis medicæ haberi nequeat. Tamen his non obstantibus Leges Civiles, & Canonicæ in multis medicorum judicio se remittunt, v. g. utrum septimo mense possit edi partus vitalis. *L. septimo mense. ff. de stat. hom.* an vulnus fuerit, vel sit lethale. *cap. significasti,* 2. *de homic.* utrum quis ex vulnere, vel ex febre, quæ supervenit, mortuus fuerit. Specul. *tit. de homicid.* §. 1. *vers. pone A. vulneravit. vers. an mortuus.* Card. post Matthes. *in Clem.* 1. ubi Imola *de homicid.* An ægrotus sit sanæ & integræ mentis ad testamentum faciendum. Bart. & Bald. *in L.* 2. *ff. eodem,* utrum morbus redierit ex priori causa, vel ex nova. Abb. *in cap. Presbyterum. de homicid.* quæ tamen procedunt in Medicis senioribus ac peritioribus, non in junioribus, quibus non est fidendum. Certe Medicus absens, qui miraculo non fuit præsens, sicut curare non potest bene, teste Galeno, ita nec de miraculo judicare potest. *L. neque natales.* ubi DD. *C. de probat.* Rota *dec.* 506. *par.* 1. *diversf.* Marta *de Canonizat. Sanctor. par.* 4. *cap.* 12. *n.* 32. nisi ageretur de morbis chronicis, & diuturnis, qui cum in terreo & frigido humore contumaces lente procedere solent, ut non nisi longo tempore mutationem accipiant, quia tunc absens medicus super tali morbo consuli posset, etiam super facto miraculoso. Reies Franco. *in Elisio jucund. quæst. campo quæst.* 10. *n.* 5. apud Martam *l. c. n.* 33.

Quæres an sit contra rationem miraculi dolor intercedens, aut recidiva, debilitas, tumor, vel durities manens post sanationem? Respond. quoad dolorem intervenientem non officere miraculo. ita Contilor. *de Canonizat. Sanctor. cap.* 17. *n.* 18. ut patet in miraculo patrato a Christo cum puero, qui vexabatur a spiritu muto & surdo, qui a præcepto Christi exclamans puerum multum discerpsit, & ab illo exivit, & factus est velut mortuus. Marci 9. Castellin. *de certit. gloriæ Sanctor. cap.* 8. *p.* 31. Paul. Zachias *quæst. medicol. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 3. *nu.* 9. Jac. Castellanus *de Canonizat. Sanctor. quæst.* 6. *n.* 102. Quamvis contrarium omnino teneat Troil. Malvet. *de Canonizat. Sanctor. dub.* 3. *n.* 32. quia opera DEI sunt perfectissima, si autem intercedat dolor, non est opus undequaque perfectum, tum quia de natura miraculi est, quod fiat sine dolore ejus, in quo fit, ut apparet ex aliis miraculis Christi, excepto puero mox narrato, in quo potius fuit mysterium, quam miraculum, cui adstipulantur Contelor. *de Canonizat. Sanctor. l. c.* & Marta *eodem tit. par.* 4. *cap.* 10. *n.* 2. Ita debilitas, tumor &c. remanentia tollunt rationem miraculi, quia dicunt imperfectionem, quæ stare non potest cum operibus DEI. Veniendo ad recidivam duplex est sententia. 1. Jacob. Castellani *de Canonizat. Sanctor. quæst.* 6. *princ. vers. quære an sit contra rationem miraculi*; cujus ratio est quia sufficit, quod sanitas fuerit verisimiliter duratura, quamvis casu fiat momentanea ob aliquod accidens inordinatum, & culpabile juxta *cap. cum infirmitas. de pœnit. & remiss.* quare dixit Christus languido, quem sanaverat. *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat.* Joan. 5. Ita sanatus a Medico, & ex nova causa recidivus tenetur ad Medici salarium. Gl. & Bart. *in L. maritus ff. locati.* Castellin. *de cert. glor. Sanctor. cap.* 8. *p.* 32. Contelor. *de Canonizat. Sanctor. cap.* 17. *n.* 22. Sed contrariam sententiam tenent Zachias *quæst. medicoleg. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 3. *n.* 10. quia opus miraculosum debet esse undequaque perfectum. Genuen. *in prax. Archiep. Neap. cap.* 60. *n.* 1. Riccius *in prax. Episcop. res.* 495. *n.* 3. quia mortuum suscitare, qui illico mortem subeat, opus est imperfectum, & cæco visum reddere, qui mox illum amittat, miraculum non est. Sed quia negari non possunt quædam excitationes mortuorum miraculosæ, quæ tamen momentaneæ quodam modo fuerunt, ut fuit illa, quam fecit S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis, qui venditorem agri a se empti eo fine excitavit, ut emptionis testimonium daret, & illa S. Antonii de Padua, qui occisum quemdam ad vitam revocavit, ut testaretur se a Patre ejusdem Sancti non fuisse interfectum, & illa S. Petri Apostolorum Principis, qui S. Petronillam filiam suam infirmam jussit sanam surgere, & discumbentibus ministrare, quo ministerio expleto eam jussit cum sua infirmitate ad lectum redire. Iden Marta *d. cap.* 10. *n.* 6. cum priori sententia ad rationem miraculi sufficere tenet, quod sanitas per miraculum recuperata fuerit verisimiliter duratura, licet casu fiat momentanea propter aliquod accidens culpabile, vel non culpabile. Adeoque si constet de vera suscitatione, aut perfecta sanatione, & constet etiam de nova causa mortis, aut infirmitatis, nihil officere rationi miraculi; si vero non constat de nova causa mortis, aut infirmitatis, non fuisse veram & perfectam suscitationem. Ad probandam vero hanc novam causam requiritur aliquod factum, quod plene probetur, & non tantum præsumptive. Farin. *quæst.* 107. *numer.* 434. Et quando constat, quod quando finis suscitationis fuit ad aliquem determinatum actum, uti etiam sanatio- 31

nis,

nis, si perfecto illo acto suscitatus moriatur, non tollit rationem miraculi, ut patet in exemplis supra allegatis.

32 Sed quæres, si intercedat ministerium naturæ, an cesset ratio miraculi? Respondetur affirmative, quia si intercedit auxilium naturæ, non potest necessario inferri, actum fuisse miraculosum, & cum miraculum sit opus solius DEI, debet esse perfectum. Deuter. 32, 4. si autem miraculo admisceatur ministerium naturæ, non erit opus usque quaque perfectum, quia opera naturæ laborant imperfectione. Neque refert in contrarium illuminatio cæci per Christum, cui intervenerunt naturalia, puta sputum ex luto confectum, & quia inprimis illa naturalia, quæ intervenerunt, videntur fuisse aptiora ad excæcandum, quam ad illuminandum, & ideo ultra factum mysterium continuisse, & ideo factum miraculosum debere accommodari rei per factum significatæ. Eodem modo respondetur ad sanationem Naaman, de qua 4. Reg. cap. 5. & ad sanationis ulceris Ezechiæ Regis, de qua 4. Reg. 20. neque constare, evidenter hæc fuisse miracula, sicut naturalis fuit illuminatio Tobiæ. Martin. del Rio *disquis. magic. lib.* 1. *cap.* 3. Zachias *quæst. medicoleg. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 8. *n.* 61. Marta *de Canonizat. Sanctor. par.* 4. *cap.* 9. *per totum*. Contelor. *eodem tract. cap.* 17. *n.* 20.

33 Quæres 2. an sit de essentia miraculi, quod fiat v. g. sanatio in instanti. Respondetur, in illis, quæ viribus naturæ fieri non possunt, de essentia miraculi non esse, quod fiat in instanti, & ideo quamvis Elisæus non unica vice puerum suscitaverit, suscitatio tamen non desinit esse miraculosa, nec est hominis determinare modum faciendi miraculi. Ita Troilus, Malvetius, Jac. Castellan. & alii apud Martam *l. c. cap.* 8. *n.* 6. Contelor. *de Canonizat. Sanctor. cap.* 17. *n.* 8. *ad n.* 16. Zachias *l. c. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 3. *n.* 8. In ordine tamen ad Canonizationem non admittuntur sanationes non instantaneæ, præsertim in illis, quæ naturaliter fieri possunt successive. DD. cit.

§. V.

An miracula esse possint extra Ecclesiam Catholicam?

34 Vera miracula nonnisi in Ecclesia Catholica dari possunt, quæ sunt Ecclesiæ dos, quia miracula totius naturæ creatæ vires excedentia a DEO tantum patrantur in fidei, aut alicujus sanctitatis testimonium, & consequenter implicat, quod Deus patret miraculum ad confirmationem erroris. Quamvis diabolus miracula Dei diversis modis deludere conetur. Primo persuadendo Gentilibus, quod miracula Christianorum essent mera præstigia, juxta Sueton. *in Nerone. num.* 16. & ut velut talia prædicarentur ab hæreticis, uti de Vigilantio & Eunomio notat Baron. *ad annum* 360. & 406. ubi Spondan. *n.* 7. Secundo per suos ministros & oracula, illusiones miraculis similes operando, aut figmenta simplicibus suadendo, & in libris describendo, ut testatur Polyb. *histor. lib.* 16. Ita Pythagoram in duabus simul urbibus fuisse, videlicet in Samiis & Metapontiis memorat ex Origine contra Celsum Martin. del Rio *disquis. magic. lib.* 2. *quæst.* 17. quæ tamen visio fuit præstigiosa. Isidorum a Tyrannis interfectum ad vitam quod revocaverit, dicitur a Diodoro Siculo. Item ab Asclepiade Prusiense hominem ad funus elatum vitæ restitutum ex Plinio *lib.* 7. *cap.* 37. tradit Sabell. *lib.* 10. *cap.* 8. & Apollonium Romæ verbis occulte prolatis puellam nuptiarum die resuscitasse dicit Philostrat. in vita Apollonii, sed has resuscitationes non fuisse veras, sed dæmonis illusiones, probat Martinus del Rio *disquis. magic. lib.* 2. *quæst.* 29. *sect.* 1. quia dæmon fingit mortuos, qui revera mortui non sunt, utens commoditate morborum naturalium, uti si sunt apoplectici, attoniti, qui crebro communi nervorum principio vehementer afflicto jacturam faciunt sensus, ac motus membrorum omnium, ita, ut sensu motuque destituti quasi mortui concidant, jaceantque. 2. Si patiuntur syncopem & animæ deliquium, nam his amisso arteriæ motu fiunt mortuis simillimi, donec frigidorum humorum intemperantia dissipetur, quali morbo laborans Scotus Scotistarum Princeps, vivus pro mortuo sepultus dicitur. Aliquando mortuorum cadavera ingreditur, & illa movet, sicut nauta navim. Diversa præstigiorum genera videri possunt apud Mart. del Rio *l. c.* & apud Martam *de Canonizat. Sanctor. par.* 3. *cap.* 20. *per totum*, ubi videbis præstigiose ambulantes, loquentia animalia, cæcos præstigiose illuminatos, hominum elevationes præstigiosas, ignes in corpore apparentes, corpora pluribus in locis existentia, lucernas inextinguibiles &c.

§. VI.

Miracula a quo recognoscantur?

Miracula Sanctorum solus Episcopus recognoscit, 35
nec possunt miracula publicari, antequam ab Episcopo fuerint recognita. Riccius *in praxi miraculorum par.* 4. *ref.* 201. & *in praxi Episcopor. ref.* 495. Barb. *de potest. & officio Episc. alleg.* 97. Conc. Trid. *sess.* 25. *de invocat. & venerat. Sanctor.* Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 21. Pignatell. ut infra.

Limitatur conclusio; postquam Sedes Apostolica ma- 36
nus apposuit, quia tunc non potest Episcopus amplius se ingerere etiam ad effectum conficiendi particularem processum super cultu non adhibito, quia talis processus debet formari per Delegatum a S. Congregatione. Est autem manus appositio nil aliud, quam se intromittere in dispositionem rei. Æneas de Falcon. *de reservat. præl.* 3. *num.* 4. *tract. tom.* 15. *par.* 1. Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 68. *num.* 1. & 2. Butr. *in cap. super litteris. num.* 22. *de rescript.* Buratt. *dec.* 138. *n.* 4. & *dec.* 524. *num.* 11. Innoc. *in cap. ut nostrum.* 55. *in fin. de appell.* Lancellor. *de attent. cap.* 10. *num.* 5. *cum seq. par.* 2. Gabr. *conf.* 166. *n.* 6. *vol.* 1. quia sola appositio manus Papæ continet in se inhibitionem, ipsaque habet vim decreti irritantis. Rota *dec.* 14. *num.* 1. *ut lite pend. in nov.* Gaspar. de Perus. *de reservat. in princ. quæst.* 10. *vers.* 1. *tom.* 15. *par.* 1. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de reservat. num.* 40. Menoch. *cons.* 83. *num.* 13. Pignatell. *l. c. nu.* 4. ampliatur, quod appositio manus Papæ ligat illico manus Ordinarii etiam ignorantis, sicut ipsum decretum irritans. Æneas de Falcon. *l. c. quæst.* 4. *princip. eff.* 1. *num.* 4. Decretum vero irritans operatur, quod ut acta a Judice inferiore mox sint irrita, quamvis Judex idem decretum irritans ignoraverit. *gl. in cap.* 1. *vers. referri. de concess. preb. in* 6. Covar. *pract. quæst. cap.* 9. *n.* 7.

Ad hanc vero manus appositionem nec præsentatio 37
processus authoritate ordinaria facti, nec illius discussio ac præcognitio in S. Rituum Congregatione ante commissionem signatam a S. Pontifice valet inducere appositionem. Neque deduci potest appositio manus ex simplici præsentatione commissionis signatæ a Pontifice in actis S. Rituum Congregationis, quia talia commissio potest fieri inutilis, si non fuit citatus subpromotor ad dicendum contra illam juxta stylum ejusdem S. Congreg. & tradita per Marches. *de commiss. avoc. caus.* §. 1. *n.* 108. Ubert. *de citat. tom.* 3. *cap.* 13. *nu.* 246. Cassad. *dec.* 7. *de restit. spol.* Coccin. *dec.* 169. *nu.* 4. Seraph. *dec.* 316. *nu.* 4. & non fuit facta de actis, & ita impetrans potest pœnitere, illaque non uti. Fel. *in rubr. de rescript. numer.* 3. Buratt. *dec.* 138. *numer.* 4. & 405. *num.* 2. ubi Adden. *num.* 23. Cavaller. *dec.* 509. *num.* 1. Beltram. & Ludovis. *dec.* 552. *num.* 8. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 10. *num.* 6. Pignatell. sibi contradicens. *num.* 15. qui tamen contrarium tradidit *num.* 5.

MISERABILES PERSONÆ.

Praxis miserabilium personarum.

Miserabiles personæ dicuntur Viduæ, Pupilli, Pau- 1
peres, Minores, Scholares, Agricolæ, Mercatores, Peregrini, Advenæ, Milites, Neophiti, Cæci, Senes, Decoctores, Prodigi, Avari, amore cupidineo capti. Ita Diana *par.* 1. *tract.* 2. *ref.* 117. & *par.* 4. *tract.* 1. *ref.* 90. Farin. *in repert. judiciali quæst.* 98. *num.* 1. Tusc. *litt. M. conclus.* 273. *num.* 2. Navar. *de elect. fori. sect.* 2. *quæst.* 36. Fagnan. *in cap. significantibus num.* 133. *de off. Deleg.* Dummodo pauperes sint, & alii apud Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 4. Bollet.

de

de favore Cleric. §. 5. & probatur ex *d. cap. significantibus*, sed quod minores etiam non pauperes gaudeant privilegio miserabilium, diximus in praxi minorum §. 3. ex Sperello, Gratiano, Covar. Menoch. & aliis, quinam vero dicantur pauperes, vide *Pauperes*. Miserabiles personæ, quænam sint, vide *Judex Ecclesiasticus*. Gaudent privilegio. *L. unic. C. quando Imper.* Tranched. *cons.* 60. *num.* 6. & seq. Sperell. *dec.* 156. vide Vidua, Minor, & Pupillus. Sunt immunes a solutione sportularum tam Judici, quam Notario. *L. nulli. C. de Episc. & Cler.* Gaudent privilegio. *L. unica*, nisi ex sua culpa inciderint in miserabilitatem. Sperell. *dec.* 158. Scaccia *de appell. quæst.* 7. *num.* 116.

2 Miserabilium personarum causæ sunt summarie, de plano, & sine scriptis cognoscendæ auth. *si tibi quoque. ff. de mand. Princip.* & Sperell. *dec.* 156.

3 Miserabilem se appellans debet se talem probare, quia non præsumitur. *L.* 2. *ff. de prob.* Ciarlin. *cap.* 55. Et quis dicatur miserabilis, relinquitur arbitrio Judicis. Ciarlin. *l. c.* Tranched. *consult.* 60. *num.* 12. & Jo. Andr. *in cap. significantibus. de off. Deleg.* Alex. *cons.* 18. *col.* 1. *vol.* 4.

4 Pauperes sunt miserabiles personæ, ut dicitur *in cap. pauper. caus.* 11. *quæst.* 3. Novar. *de elect. for. sect.* 2. *quæst.* 33. Marches. *de commiss. par.* 2. *tit. de commiss. avoc. caus.* §. 2. *num.* 11. & 13. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 4. Trentacinque *var. res. lib.* 2. *tit. de cit. res.* 2. *num.* 23. & Sperell. *dec.* 156. *num.* 38. Tranchedin. *l. c. num.* 30. & 31. Vivius *dec.* 222. *num.* 1.

5 Paupertas vero ad effectum prædictum sufficit, quod probetur summarie, cum agatur de modico præjudicio, & satis est unicus testis, etiam parte non citata. Novar. *de elect. for. sect.* 2. *quæst.* 34. *num.* 18. Tranchedin. *consult.* 60. *num.* 32. Miserabilis persona non habet electionem fori adversus aliam personam miserabilem, nisi alia tractet de damno vitando, hæc de lucro captando. Sperell. *dec.* 158. *num.* 11. secus si uterque de damno vitando. Sperell. *l. c.* Covar. *pract. quæst. cap.* 7. *a n.* 4. Novar. *de elect. for. sect.* 2. *quæst.* 21. *a num.* 11. *usque ad*. 20.

M I S S A.

Praxis Missarum.

1 Missa potest celebrabri in initio auroræ, cujus auroræ nomine venit crepusculum diei, vel prima solis irradiatio, quæ tamen non consistit in indivisibili. Diana *par.* 2. *tract.* 14. *res.* 33. apud quem Homobon. & alii. Potest finiri, & diei usque ad meridiem inclusive, imo potest inchoari non multum post meridiem, uti uno quadrante, vel media hora. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. ult. p.* 9. Diana. *l. c. res.* 34. Pax Jord. *de re Sacra lib.* 4. *tit.* 1. *a num.* 83.

2 Potest celebrari in Ecclesia polluta, si Episcopus, uti potest, ex causa dispenset. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 16. §. 2. *num.* 16. Passerin. *de pollut. Eccles. disp.* 9. *cap.* 26. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *p. ult.*

3 Pro dando Viatico infirmo potest celebrari in mari, scilicet in navi, si nullum sit periculum effusionis. Diana *par.* 5. *tract.* 3. *res.* 40. multos citans Theologos. Contrarium tenet S. Antoninus, Navar. Suar. Angel. & Sylvest. *in verb. Missa.* Assumptionis, Nativitatis &c. B. V. Mariæ, non potest uti votiva celebrari, quia est contra Rubricas Missalis. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *res.* 102. & *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 39.

4 In Cathedrali & Collegiatis, in die, quo occurrit festum, & feria, debent duæ cantari, una de festo, alia de feria. Gavant. *in Rubr. Missar. tom.* 5. *par.* 3. *tit.* 10. obi S. Congreg. Rit. Diana *par.* 2. *tract.* 14. *res.* 76. & in Missis conventualibus Cathedralium, & Collegiatarum, cum hæ sint solemnes, concordare debent cum officio. *cap. cum creatura de celebr. missar.* & ibi Jo. Andr. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 1. *p.* 7. Pax Jord. *lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 90. & quidem sub mortali, quia hæ missæ æquiparantur horis Canonicis, quæ recitantur in Choro, & illarum sunt, quasi finis. Fraxinel. *de temp. horar. Can. par.* 1. *cap.* 16. *num.* 18. Gavant. *in thes. par.* 2. *tit.* 11. *num.* 4. & ideo sicut non satisfit præcepto, si cantetur unum officium pro alio, ita nec si celebretur una missa pro alia. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. ult. p.* 7. §. 3. Pax Jord. *l. c. vers. Istæ. enim.* non ita apud Regulares.

Non potest celebrari in Oratoriis privatis, veluti in 5
cubiculis, sine licentia Pontificis, nec istam licentiam potest dare Episcopus post Concil. Triden. ubi fuit receptum. Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 100. & *par.* 1. *res.* 470. ubi videri possunt causæ, ex quibus S. Pontifex solet dare ejusmodi licentiam: & non obstante tali licentia non potest in illis celebrari coram familiaribus, si non est præsens Dominus. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 13. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 14. & ubi adest licentia celebrandi in Oratorio privato, una duntaxat Missa celebrari potest. Diana *par.* 9. *tract.* 1. *res.* 4. & si in licentia prohibetur celebratio in natali, intelligitur de primo die. Idem *res.* 13.

Extra Ecclesiam consecratam, aut saltem benedictam 6
Missam celebrare non licet sub pœna peccati mortalis. *cap.* 1. *cap. sicut. cap. nullus Presbyter. & cap. Missarum* 12. *de consecr. dist.* 1. Azor. *mor. par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 26. Bonac. de Sacram. *disp.* 4. *quæst. ult. p.* 9. *propos.* 2. *num.* 8. Navar. *in summ. cap.* 20. *num.* 82. Fusc. *de visit. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 8. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 23. *num.* 1. Lim. nisi accedat licentia Episcopalia, saltem tacita. Selva *de Benef. par.* 1. *quæst.* 6. *num. ult.* Pax Jord. *de re Sacra. lib.* 4. *tit.* 2. *nu.* 114. *vers. sufficit.*

Missa non potest celebrari sub dio, etiamsi cum li- 7
centia Episcopi, quia ille hodie talem licentiam seclusa necessitate, & justa causa concedere non potest, sicut nec in privatis domibus, & Oratoriis, ob prohibitionem Concil. Triden. apud Pacem Jord. *l. c. num.* 117. Navar. *in summ. cap.* 25. *num.* 82. Azor. *d. lib.* 10. *cap.* 26. *quæst.* 3. qui refert ita fuisse declaratum a S. Congreg. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 23. *num.* 7. Ex causa tamen justa, vel necessitate Episcopus talem licentiam concedere in casibus particularibus non prohibetur, sicut potest ex causa justa dare licentiam in casu particulari legendi Missam ante auroram, aut post meridiem. Pax Jord. *ut supra num.* 119. Non potest tamen generaliter dare talem licentiam celebrandi extra Ecclesiam ex justa causa. Azor. *moral. par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 29. *quæst.* 3. Miranda *in man. Prælat. quæst.* 40. *art.* 9. *conclus.* 3. Fusc. *de visit. lib.* 1. *cap.* 21. *n.* 8. Gutierrez *Can. quæst. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 25. Piasec. *in prax. Episc. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 8. Gavant. *in man. Episc. Verb. Missa. num.* 18. Barb. *d. alleg.* 23. Ejusmodi causæ esse possunt. Primo in bello, ut possit celebrari in tentoriis, vel sub dio ad hoc, ut milites Missam audire possint, & S. Communionem suscipere. Azor. *l. c. cap.* 26. *quæst.* 6. Ludov. Beja *par.* 4. *cas.* 33. Pax Jord. *l. c. num.* 123. præsertim si exercitus, aut classis dio stetisset sine Missa. Secundo, si celebrantur solemnes & publicæ supplicationes ad aliquod parvum eremitorium, quod multitudinem capere nequit. Navar. *in sum. cap.* 25. *num.* 82. Azor. *l. c.* & Sot. *in* 4. *dist.* 13. *quæst.* 2. *art.* 3. & Pax Jord. *l. c. nu.* 125. Tertio tempore pestis, uti fuit servatum a S. Carolo Borromæo Mediolani, cum ibi grassaretur pestis anno 1630. & quarto causa infirmitatis. Barb. *l. cit. num.* 8.

Sed potestne Episcopus celebrare extra Ecclesiam, 8
vel coram se celebrari facere cum portatili? Respondetur affirmative juxta *cap. fin. de privil. in* 6. quod a Conc. Trid. non fuit revocatum. S. Congr. declaravit, uti testatur Azor. *par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 26. *quæst.* 4. Baja *l. c.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 23. *n.* 5. Pax Jord. *num.* 130. & non tantum in propria Diœcesi, sed etiam in aliena, absque consensu Ordinarii loci, aut Parochi contra Navar. *cons.* 16. *de privil.* qui de hoc dubitare videtur, ubi Concil. Trid. fuit receptum, tamen conclusio sustinetur ab Ugol. *de off. Episc. lib.* 1. *cap.* 2. §. 2. *num.* 4. Azor. *l. cit. cap.* 16. *quæst.* 4. & 5. Hieron. Ven. *in exam. Episc. lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 14. Mandos. *de signat. gratiæ tit. de altari portatili fol.* 109. Barb. *l. c. num.* 5. Multo magis in palatio Episcopali, quia publicum censetur, & non privata domus. Novar. *in comment. Can. missar.* 13. *de cons. dist.* 1. Gavant. *in man. Verb. Episc. num.* 8. Ugol. *de off. Episc. cap.* 2. §. 2. *num.* 4. apud quem S. Congr. quod quidem privilegium competit Episcopia

etiam

etiam temtore interdicti localis. Mandos. *l. c.* Bertachin. *de Episc. lib. 4. par. 2. num.* 17. Hoc vero privilegium competit etiam Episcopis nondum consecratis. Suar. *de censur. disp.* 18. *sect.* 2. *num.* 7. Gavant. *in man. verb. Episcop. num.* 10.

9 Conclusio de non celebrando extra Ecclesiam procedit etiam respectu exemptorum, & Regularium cujuscunque Ordinis, quantumcunque a Jure, vel summis Pontificibus ante Conc. Tridentinum privilegiati fuerint, quia hæc privilegia fuerunt revocata a Concil. illis verbis: *a sæcularibus, vel Regularibus quibuscunque*, imo non obstante etiam oraculo vivæ vocis Pii V. quod revocatum fuit. Molfes. *in sum. Theol. moral. tract.* 3. *cap.* 10. *num.* 29. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 23. *num.* 4. & *in collectan. ad Trident. decretum. num.* 2. Beja *cas. consc. par.* 4. *cas.* 33. Pax Jord. *l. c. num.* 140. quidquid in contrarium dicant Villalob. *in sum. par.* 2. *tract.* 8. *diff.* 23. *num.* 6. §. *Tabiena*. Portellus, & alii, quia contra illos est clarus textus Concilii. Imo neque in infirmariis monialium permitti debet celebratio missarum, quia hoc prohibuit S. Congr. Episc. 22. *Aug.* 1605. juxta Gavant. *in man. verb. Missa. num.* 21. Pacem Jord. *l. c. num.* 141.

10 Excipe Generales, & Provinciales Patrum Jesuitarum, & illarum Religionum, quæ participant de privilegiis eorum, quibus a Greg. XIII. permissum est in propriis domibus, conventibus, & Collegiis Oratoria, & Sacella ad Divinum cultum deputare, & in ipsis celebrare. Pax Jord. *numer.* 142. In quibus Oratoriis, seu Sacellis poterunt etiam celebrare Sacerdotes non Regulares. Gavant. *in thes. Sac. rit. tit.* 20. *litt. l. vers. Addam*. Pax Jord. *num.* 143.

11 Porro Episcopus prohibere non potest, quominus etiam sæculares audiant missas in Ecclesiis Regularium, & regulares, vel alii celebrent etiam ante missam Parochialem, & præcepto Ecclesiæ satisfaciant, ut patet ex privilegio Leonis X. apud Navar. *in sum. cap.* 21. *num.* 5. Azor. *par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 6. *quæst.* 7. Sylvest. *verb. missa. quæst.* 5. Pax Jord. *loc. cit.*

12 Prohibere tamen potest, imo debet, ne in sua Diœcesi ad celebrandum admittantur, qui non probant se esse Sacerdotes; & si non Sacerdos celebraverit missam, non potest ad altiores Ordines, si est Clericus, promoveri, etiam Episcopo dispensante, a susceptis vero est suspensus per biennium, vel triennium Episcopi arbitrio; si vero est Laicus, nunquam poterit ordinari. *cap.* 1. & 2. *de Cler. non ordin.* & punitur pœna arbitraria. Bald. *in L. qui sub prætextu. C. de SS. Eccles.* Fel. *in cap. tertia loco. num.* 37. *de præsumpt.* & Clem. VIII. præcepit ejusmodi degradatos tradi Curiæ sæculari in sua constitutione. *Et si alias* 81. quam Urbanus VIII. in sua constitutione *Apostolatus* 79. 23. *Martii.* 1628. ad minores viginti quinque annis ampliavit, dummodo vigesimum ætatis compleverint, videri potest Farin. *de hæresi quæst.* 193. *num.* 39. Pax Jord. *l. c. num.* 6. Et esto, se probaverint Sacerdotes, tamen si sunt notorie criminosi, ab altari arceri debent. Pax Jord. *num.* 24.

13 Missa celebrari non potest ab illo, qui non est jejunus ob reverentiam tanti mysterii, etiam in die Cœnæ Domini, nec sufficit jejunium Ecclesiasticum, sed requiritur naturale. S. Tho. *par.* 3. *quæst.* 80. *art.* 8. *ad* 3. Scot. *in* 4. *dist.* 8. *quæst.* 2. Azor. *part.* 1. *lib.* 11. *cap.* 30. *quæst.* 3. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst.* 6. *p.* 2. *num.* 5. Pax Jord. *l. c. num.* 41. ampliatur, ut neque ad effectum communicandi infirmum pro viatico; quia licet infirmis causa viatici sit permissum communicare, quamvis non sint jejuni, hoc tamen non procedit in Sacerdote celebrante. Navar. *in sum. cap.* 21. *num.* 53. Possev. *de off. Curat. cap.* 8. *de commun. num.* 83. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst.* 6. *p.* 2. *nu.* 24. Azor. *moral. par.* 1. *lib.* 11. *cap.* 30. *quæst.* 2. Pax Jord. *l. c. num.* 49. Lim. si pro communicando infirmo non adessent particulæ consecratæ, tunc enim posset de novo consecrare de novo celebrando, si alius non adsit Sacerdos, qui celebrat; dummodo in priori Sacro non sumpserit purificationem. *cap. ex parte de celebr. missar.* Bonac. *l. c. quæst. ult. p.* 7. *num.* 10. Sylvest. *in verb. missa. quæst.* 1. *quæst.* 7. Navar. *in sum. cap.* 25. *num.* 87. Pax Jord. *num.* 50.

14 Sacerdos celebrans non jejunus non tantum peccat mortaliter, sed meretur puniri pœna arbitraria suspensionis, vel alia pro qualitate personæ excessus, & publicitate. Jo. de Anan. *in cap. si constiterit. de accusat.* Menoch. *de arbitr. cas.* 408. *n.* 1. & 2. Farin. *in fragm. crim. par.* 1. *vers. Clericus. num.* 315. Pax Jord. *num.* 52. *vers. imo meretur.* & Sacerdos post sumptum vinum nulliter consecratum, ut puta, quia erat acetum, aut aqua, quamvis non sit amplius jejunus; tamen quia præceptum perfectionis, & integritatis Sacrificii, utpote Divinum, prævalet præcepto jejunii, quod est Ecclesiasticum, debebit consecrare vinum aptum, & illud sumere; incipiendo ab illis verbis, *qui pridie quam pateretur*, si consecranda est hostia, vel ab illis: *simili modo postquam cœnatum est*, si est consecrandus sanguis, post præmissam oblationem illis verbis, *suscipe sancte Pater*, vel *offerimus*. &c. pro diversitate materiæ. S. Tho. 3. *par. quæst.* 83. *art.* 6. *ad* 4. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst.* 6. *p.* 2. *num.* 19. & *quæst. ult. p.* 10. *n.* 2. & seq. Azor. *l. c. cap.* 30. *quæst.* 3. Ita si post purificationem remansit particula in calice, ob integritatem Sacrificii, sumenda esset, non obstante fractione jejunii, vel si particula, quæ remansit ex communicatione Laicorum, non potest commode & reverenter asservari, Sacerdos quamvis non sit jejunus, sumat. Bonac. *l. c. p.* 2. *num.* 12. Possev. *l. c. cap.* 8. *de commun. nu.* 40. *vers. at quid de Reliquiis*.

15 Ita Sacerdos, quamvis non sit jejunus, tenetur perficere Sacrificium, quoties Sacerdos illud post factam consecrationem ob mortem, vel infirmitatem perficere non potest. *cap. illud.* & *cap. nihil* 7. *quæst.* 1. S. Tho. 3. *par. quæst.* 83. *art.* 6. *ad* 1. Navar. *in sum. cap.* 21. *num.* 86. *l. c. num.* 20. Pax Jord. *nu.* 61. & alii apud eundem.

16 Missa non est celebranda nisi post recitatum matutinum; juxta *rubr. missal. a Pio V. reform.* aliter secundum S. Antonin. 3. *par. tit.* 13. *cap.* 6. §. 4. *in fin.* Hostien. *in sum. de censur.* §. & *qualiter. in* 14. *Ang. verb. missa.* §. 42. Sylvester. *eodem. quæst.* 6. *dicto.* 4. Novat. *in sum. cap.* 25. *num.* 83. *vers.* 18. & de Hor. Can. *cap.* 3. *num.* 79. Azor. *par.* 1. *lib.* 11. *cap.* 28. & *quæst.* 17. Gavant. *in suo thes. Sacr. rit. par.* 2. *tit.* 1. Quamvis a peccato mortali excusent. Barb. *de off. Episc. alleg.* 34. *num.* 15. Riccius *in prax. rer. quotidian. res.* 362. Cuchus *instit. moral. tit.* 6. *nu.* 36. Sot. *de Just.* & *Jur. lib.* 10. *quæst.* 5. *num.* 4. *conc.* 1. Suar. Vasquez, & alii plures, quos citat Pax Jord. *l. c. num.* 66. & 67. qui videtur opiniones contrarias conciliare, quando causa justa excusat.

17 Missa non nisi semel in die est celebranda, aliter plures celebrans punitur pœna arbitraria, attenta potissimum facti notorietate, & populi scandalo. Menoch. *de arbitr. cas.* 407. Farin. *l. c. num* 311. Pax Jord. *l. c. n.* 77. & debebit etiam considerari causa, propter quam sæpius celebravit, si qualitas personæ celebrantis, ita, ut si mercede illectus pluries celebravit pacto interveniente super ipsa eleemosyna, etiam realem incurrat simoniam, pacto vero cessante, mentalem, & in utroque casu, quidquid receperit, restituere teneatur. Cuchus *instit. moral. lib.* 5. *tit.* 6. *num.* 34. Angel. *verb. missa.* §. 48. & *verb. simonia* §. 7. Lim. 1. in festo S. Natalis. Lim. 2. quando ob inopiam Sacerdotum, vel Ecclesiarum, aut ob aliam justam causam duas regit Ecclesias Parochiales, nec utrique potest una missa satisfacere. S. Congr. Concil. quam cit. Pax Jord. *num.* 79. Cuch. *l. c. num.* 33. Lim. 3. ob necessitatem conficiendi viaticum pro infirmo jamjam morituro, vel ne Princeps, aut Prælatus, vel magna populi multitudo remaneat sine missa, præsertim die festo; dummodo tamen Sacerdos celebraturus secundam missam sit jejunus, ut dictum fuit supra.

18 In celebranda missa semper requiritur minister. *rubr.* 2. *de ingressu ad Altare. cap. proposuit. in fin.* ubi gl. *fin. de fil. Presbyt. cap. hoc quoque de consecr. dist.* 1. *cap. quæsivit. de V. S.* Ang. *verb. miss.* §. 38. Azor. *par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 29. *quæst.* 1. Card. *in Clem.* 1. §. *ad hoc. de stat. Monac.* Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. ult. princ.* 9. *num.* 32. S. Tho. 3. *par. quæst.* 83. qui debet esse masculus, & nullatenus fœmina, quia mulier a ministerio altaris arcetur. *cap. inhibendum. in fin. de cohab. Cler. & mul.* neque monialis. *cap. & sacratas dist.* 23. Bonac. *l. c.* etiam prætextu necessitatis. Azor. *l. c. quæst.* 2. Pax Jord. *l. c. num.* 318. sed potius est celebrandum sine ministro; qua tamen necessitate vi-

gente

gente non prohibetur mulieri a longe respondere. Diana *par. 2. tract. 4. ref. 44.* aliter Sacerdos peccat mortaliter. Bonac. ut supra. Pax Jord. *l. c. num.* 320.

19 Ratione paramentorum, & ornatus Altaris videndæ sunt rubricæ missalis, ad quas me remitto. Hoc solum nota, quod Episcopo in vesperis non potest apponi septimum candelabrum, nec in missis defunctorum, neque Episcopo suffrag. S.Congr. Rit *in una Placentina.* 1607. Barb. *in sum. Bullar. verb. Candelab.* Pax Jord. *l. c. num.* 246.

20 Missa tempore Interdicti potest celebrari non tantum in Monasteriis, sed etiam Oratoriis Divino cultui dicatis, quæ nomine Ecclesiæ venire possint. Suar. *de censur. disp.* 34. *sect.* 1. Diana *par. 5. tract.* 10. *ref.* 60. ubi Layman. & alii. Ex privilegio potest celebrari tantum primo die Paschæ & Natalis. Suar. *l. c.* Diana vero existimat, quod omnibus diebus. *l. c. ref.* 61. Potest etiam dici coram persona interdicta, si expelli non potest. Diana *ref.* 65.

21 Missa, cum Testator non designavit locum, debet celebrari in loco sepulturæ ex conjectata mente testatoris. Riccius *in prax. par. 4. ref.* 97.

22 Potest celebrari in Oratoriis publicis absque licentia Episcopi, quia hæc jam supponitur in ipsa erectione Oratorii publici. Riccius *l. c. ref.* 99. vide etiam *Ecclesia.*

23 Non potest celebrari extra locum a Testatore designatum. Riccius *in prax. par. 4. ref.* 95. Barb. *de off. Episc. par. 2. alleg. 29. num. 8. & alleg. 24. num.* 33. Tranched. *cons.* 78. *num.* 5. Capon. *disc. for.* 190. Pax Jord. *de Re Sacra. lib. 4. tit. 1. num.* 559. & 530. Diana *par. 2. tract. 14. ref.* 29. quæ tantum procedunt quoad peccatum, quod incurrit celebrans extra locum designatum a Testatore, non autem quoad obligationem celebrandi iterum in loco destinato, quia non privavit fundatorem fructu Sacrificii. Possev. *de off. Curat. cap. 2. num. 25. vers. quæritur,* 2. Bonac. *de Sacram. disp. 4. quæst. ult. p. 7. §. 4. vers. mihi autem.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 24. num.* 36. Fraxinell. *de oblig. Sacerd. sect. 4. conclus. 5. §.* 3. quamvis Azor. *moral. lib. 1. quæst. 8. part. 1. & lib. 56. cap. 24. quæst. 9. par.* 2. cum Navar. Sylv. & Bald. velint, quod teneatur ad restitutionem. Lim. si raro celebraret extra locum designatum ex causa, quo casu parvitas materiæ videtur excusare. Vel nisi Episcopus ex justa, & rationabili causa licentiam alibi celebrandi concederet, uti potest juxta Bonac. & Gavant. *ll. cc.* veluti si abesset Beneficiatus studiorum causa, aut concionandi, & cuperet satisfacere alibi obligationi suæ celebrandi. Aut si altare, vel Ecclesia alibi fuerunt legitime translata, quia cum Ecclesia omnia illius jura censentur translata. *cap. & ad hoc diximus* 16. *quæst.* 7. Jo. And. *in cap. cum persona num. 6. de privil.* Lapus *alleg.* 68. & Rota *in una Bergom. legati. 9. Octobris* 1595. Gratian. *discept. for. cap. 73. num. 90. & seq.* Pax Jord. *l. c. num.* 562.

24 Missam non tenetur celebrare Capellanus, si res legata pro illa totaliter periit, quia tunc Capellanus est liberandus ab onere celebrandi talem missam, & non potest constringi ad continuandum. *L. quæ de tota. ff. de rei vendic.* Fraxinell. *l. c. conclus. 4. §. fin.* Petez. de Lara *de anniversf. & Capell. lib. 1. cap. 25. num.* 8. Pax Jord. *l. c. num.* 573. & si res legata non periit in totum, aut redditus pro missis assignati pro præsente tempore sunt insufficientes, de Jure Episcopus potest compellere hæredes ad subministrandam congruentem eleemosynam. Genuen. *in pract. Eccles. quæst.* 179. Barb. *de off. & pot. Episc. alleg. 29. num.* 7. Pax Jord. *num.* 574. Fraxinell. *d. sect. 4. conclus. 4. §.* 24. aut onus missarum reducere; quarum nomine in præsenti materia reductionis veniunt etiam Officia pro defunctis, & anniversaria. Quaranta *in sum. Bullar. verb. Missa. vers. posse Episcopum.* ubi S. Congr. ad Capitulum Neapolit. Gallet. *in Margarita verb. Missa.* 4. Barb. *l. c. num.* 4. quod idem non possunt Prælati inferiores, uti Præpositi, Priores, Guardiani, quia Concil. Trid. *sess. 25. cap. 4. de ref.* de illis non loquitur; uti declaravit S. Congreg. apud Leon. *in thes. for. Eccles. par. 2. num. 32. cap. 11. edit. Romanæ.* Rodriguez *quæst. Regul. to. 1. quæst. 43. art. 13. vers.* 3. Mitanda *in man. Prælat. quæst. 41. art.* 24. Et talia reductio, ubi fuit receptum Concil. Trid. fieri debet in synodo, ubi vero non fuit receptum, potest fieri etiam extra. Diana *par. 2. tract. 14. ref.* 3. Barb. *l. c. num. 3. alleg.* 29. ubi S. Congreg. Bonac. *de Sacram. disp. 4. quæst. ult. p.* 7. Garz. *de Benef. par. 7. cap. 1. n.* 134. Causæ autem justæ reductionis, & sine quibus illa non valet, imo reducens tenetur ad restitutionem juxta Pacem Jord. *l. c. num.* 576. & Navar. *cons. 9. num 9. de celebrat. missar.* & probatur per *cap. peccatum. de R. J. in* 6. Garz. *l. c. num.* 131. & 134. Fraxinell. *sect. 7. §.* 4. Leo *l. c.* sunt, si cursu temporis Clericorum, aut Religiosorum numerus sit diminutus, aut redditus legati extenuati, aut impensæ actæ, aut si fundus, vel alia res frugifera pro parte periit, aut minores fert hodie fructus. Azor. *moral. par. 3. lib. 12. cap. 6. quæst.* 5. Fraxinell. *l. c. §. 5. num.* 6. & Barb. *l. c.* Navar. *cons. 18, num. 2. de celebr. miss.* Pax Jord. *l. c. num.* 579.

Hæc autem reductio ab Episcopo fieri non potest in 25
obligationibus, quæ in fundatione fuerunt statutæ & præscriptæ; quia Concilium *l. c.* loquitur duntaxat de missis anniversariis defunctorum relictis, non autem de impositis in fundatione, ut declaravit S. Congreg. quam referunt Garz. *de Benef. par. 7. cap. 1. num.* 131. Diana *par. 2. tract. 14. ref.* 1. Gavant. *in Manual. Episc. verb. Missa.* Capon. *disc. for. 154. cap.* 2. P. Thom. Tamb. *de Missa Sacrif. lib. 3. cap. 1. §.* 2. Pax Jord. *l. c. nu.* 570. Homob. *de exam. Eccles. par. 1. tract. 4. cap. 14. quæst.* 129. Riccius *in prax. par. 1. ref.* 352. Leo *in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 11. num.* 32. & 33. contra Mirand. *l. c.* contra quem tenent etiam Bonac. *de Sacram. disp. 4. quæst. ult. p. 7. §. 2. nu.* 10. Ugol. *de Officio Episc. cap. 61. num.* 1. Ratio est: quia Papa inferiores non possunt mutare defunctorum voluntates, nisi in casibus expressis. *Clem. II.* ubi Abb. *n. 3. de Relig. Dom.* Fel. *in cap. cum accessissent. num. 17. in fin. de constit.* Piasec. *in prax. Episc. par. 2. cap. 3. n.* 31. Fraxinell. *l. c.* Tum quia non possunt dispensare contra constitutionem Beneficii, illam mutando, vel alterando, sine consensu Patroni. Fel. *l. c.* Leo *l. c. num.* 35. Innoc. Abb. Butr. & Imol. *in cap. fin. de Cler. non resid.* Fraxinell. & Piasec. *ll. cc.* Garz. *de Benef par. 7. cap. 1. num.* 103. Porro consensus debet esse Patroni Fundatoris, & non sufficit hæredum.

Missæ Defunctorum, aut exequiæ non possunt cele- 26
brari pro vivo, quia pro vivo orationes in Missa non possunt verificari, & est contra institutionem Ecclesiæ antiquam, & rubricas. Diana *par. 5. tract. 13. ref.* 2. Laym. *moral. lib. 5. tract. 5. cap.* 2. Fraxinell. *de Sacerd. oblig. sect.* 4. sed contrarium tenent Novar. Homobon. Zerolla, Barb. in Collect. DD. ad Conc. Trid. *sect. 22. cap.* 3. & alii apud Dianam *l. c.*

Missarum stipendium potest taxari ab Episcopo in sua 27
Diœcesi. Riccius *in praxi Missarum. par. 4. ref.* 103. ubi aliquot dubia circa missarum celebrationem declarata. *ref.* 105.

Missæ votivæ de passione secundum aliquos non pos- 28
sunt celebrari, quia de tempore, vel festis mobilibus non dantur missæ votivæ. Gavant. *in comment. ad rubric. missal. tom. 1. par. 4. tit.* 17. Diana *par. 3. tract. 6. ref.* 102. quamvis contrarium teneant Fagundez, & Rodriguez apud Dianam *l. c*

Missæ Regularibus concessæ non possunt dici ab ex- 29
teris in eorundem Ecclesiis celebrantibus. S. Congr. apud Dianam *par. 2. tract. 14. ref.* 74. Gavant. *in comment. Rubr. to. 1. par. 3. tit.* 10.

Missæ legatæ ad nutum amovibiles non sunt Beneficia, 30
sed a Laicis possunt provideri. Navar. *cons. 5. de præben.* quamvis a Testatore fuerint nominatæ Capellaniæ, quia non dantur in titulum, & ideo non veniunt nomine Beneficiorum. Gomez. *quæst. 20. de annal. possess.* Riccius *in praxi par. 2. ref.* 200. neque fundantur authoritate Episcopi, sed dependent ab hæredum voluntate, & possunt conferri absque voluntate Episcopi. *cap. nemo. de consecr. dist.* 1. Navar. *d. cons. 5. de præb.* & Riccius *l. c. ref.* 200.

Missas potest Sacerdos anticipare ex his, quas Sacer- 31
dos tenetur celebrare imposterum pro certa intentione fundatoris, nisi aliter disposuerit fundator, aut testator. DD. apud Riccium *in prax. Regul. Canc. par. 3. num.* 361. non potest tamen applicare missas pro iis; qui dabunt eleemosynam. ita declaravit S. Congreg. sub Clem. VIII. apud Riccium *l. c. n.* 3.

Missæ

32 Missæ Gregorianæ an debeant omnes celebrari sub ritu defunctorum, & an applicari quotidie debeant sine interruptione, vide in praxi Sacerdotum.

Clericus, qui debet celebrare Missam secundum dispositionem fundatoris, qui jussit, ut quotidie missam diceret de aliqua Sancta, sine adimplet onus sibi injunctum, si juxta Ecclesiæ rubricas celebret. Gonzal. *in cap. significatum, de preb. num.* 3. citans Lara. *de Capell. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 32. Sylvest. *verb. Missa.* q. 10. Mantiqu. *de differ. utriusque fur. q.* 191.

33 Missam celebrare non licet in honorem ejus, qui nondum ab Ecclesia inter Beatos, aut Sanctos adscriptus sit, etiamsi Missa esset de S.S. Trinitate, vel de omnibus Sanctis Benedict. XIV. Consti. *Quamvis. justo.* §. 12.

M O B I L I A.

Praxis Mobilium.

1 Mobilium loco veniunt, quæ moventur de loco ad locum. *L. rei appellatio. ff. de V. S.* Simon de Præt. *de interpret. ult. volunt. lib.* 4. *dub.* 7. *num.* 50. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 138. Capon. *discept. for.* 200. sed Conciol. *alleg.* 73. ubi de frumento venditioni destinato, contrariam judicat veram, nec frumentum, nec vinum, quod testator habebat in domo ultra usum familiæ, ad effectum vendendi, venire nomine mobilium. Gabr. *cons.* 98. *num.* 36. de Præt. *l. c. interpret.* 1. *dub.* 8. *num.* 14. & 15. Thes. jun. *quæst. for. num.* 7. & 8. *lib.* 1. Merlin. Pignatell. *controv. for. cap.* 65. *num.* 17. *cent.* 2. Adden. ad Rot. *dec.* 90. *num.* 230. *par.* 9. *recent. to.* 1. qui probant ex *L.* 1. *C. de V. S.* & *in L. generali* 32. §. *uxore. ff. de usufr. leg.* & quia frumentum, & vinum venditioni paratum testator non videtur inter res suas habuisse. *L. servos autem* 71. §. *fin. L. nuper.* 85. *ff. de legat.* 3. quæ procedunt in contractibus, in quibus fit stricta interpretatio; non vero in Legatis, in quibus fit lata interpretatio, juxta *L. testamentis.* 12. *ff. de R. J.* ubi DD. Castr. *in L. certo generi* 13. *ff. de servit. rustic. præd.* Bart. *cons.* 195. *num.* 2. *lib.* 1. Bald. *cons.* 58. *lib.* 3. Anchar. *cons.* 27. *num.* 6. Dec. *cons.* 389. *nu.* 2. Natta *cons.* 626. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 1. *num.* 28. Paul. Rubeus *res. pract. de testam. cap.* 5. *num.* 97. quia testator in se legata videtur magis diligere legatarium, quam hæredem. Gratian. *discept. for. cap.* 615. *num.* 36. *par.* 4. præsertim cum in re legata legatarius, quodammodo hæres videatur, & appelletur. Mant. *l. c. num.* 39. Rota *dec.* 261. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* Cyriac. *controv.* 490. *num.* 53. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap.* 545. Conciol. *l. c. num.* 4. & *seq.* & 7. & 8. præsertim, si legatum fuit factum conjunctæ personæ, aut alias familiari, veluti liberto. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 105. *num.* 29. Spetell. *dec.* 176. *num.* 73. de quibus plura apud Conciol. *l. c.*

2 Mobilia pretiosa, ne possint a Prælatis alienari, dicuntur, quæ excedunt valorem viginti quinque aureorum, ut declaravit S. Congreg. testibus Homob. & Peregr. apud Dianam *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 223. ita etiam vasa argentea, vestes pretiosæ, quæ diutius servari possunt. Grex ovium, boum, præsepe equorum. Riccius *in prax. par.* 1. *res.* 58. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 95. *num.* 39. Item arbores fructiferæ. Navar. *cons.* 7. *de reb. Eccles. non alienand.* Bonac. *de alien. bonor. Eccles. disp.* 2. *quæst. un. p.* 2. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 4. §. 2.

3 Mobilia, & se moventia, an veniant & comprehendantur in fideicom. adeoque sint restituenda, vide prax. fideicom.

4 Mobilia consumpta cursu temporis hæres gravatus in suis detractionibus imputare non tenetur. Buz. *dec.* 510. *num.* 22. Peregr. *de fideicom. art.* 10. *num.* 44. Fusar. *de substit. quæst.* 624. *num.* 20. & 11. & *num.* 6. & 4. ubi qui dicit culpa hæredis fuisse consumpta, id debet probare. Rota *dec.* 535. *num.* 2. *par.* 5. *recent.* & lapsu triginta annorum præsumuntur consumpta. Bart. *in L. quod ad præsens. n.* 3. *C. de Marileg. lib.* 11. Peregr. *l. c. num.* 39. & 40. Fusar. *l. c. num.* 6. Afflict. *dec.* 13. *num.* 27. Rota *dec.* 259. *num.* 36. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *l. c.* Cyriac. *controv.* 143. *num.* 12.

5 Mobilia in dotem viro æstimata, si data fuerunt, & ipse promisit in eadem quantitate æstimata in dotem restituere, si illorum consumptio contingit, cedit damno viri, in cujus dominio sunt, non mulieris. ita Bich. *dec.* 292. *L. æstimata.* 51. ubi Bart. & alii. *ff. sol. matrim.* & *in L. plerumque. vers. eveniente. ff. de jure dot.* Bald. *in L. promittendo.* 42. *vers. secundo casu. ff. de Jure dot.* Campeg. *de dote par.* 2. *quæst.* 79. *num.* 1. Covar. *pract. quæst. cap.* 28. *num.* 5. *vers. quinto.* Rota *in Romana. res. tit. dot.* 9. *Aprilis* 1612. apud Bich. *l. c.* quamvis adesset conventio, quod Maritus in casum restitutionis dotis possit pro eodem pretio æstimato mobilia restituere, quia hoc tribuit quidem viro electionem restituendi, vel in pecunia, vel in rebus, sed non excludit, quin mobilium æstimatorum dominium transierit in maritum, & consequenter teneatur ad illorum integram æstimationem, nisi extent, juxta *L. plerumque. in fin. ff. de Jure dot.* Barb. *in L. si æstimatis. n.* 35. *ff. sol. matrim.* Covar. *d. cap.* 28. *num.* 5. *vers. sed* & *in hoc.* Fontanell. *de pact. nuptial. claus.* 4. *gl.* 8. *par.* 13. *num.* 64. Bich. *l. c. num.* 2. & 3.

Mobilia affixa domui, & ibi perpetuo destinata, veniunt in venditione Domus; quæ vero perpetuo usui domus non sunt destinata, cum sint parata ad usum personæ, potius ipsam personam, quam domum concernere videntur. Alex. *cons.* 31. *nu.* 5. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 278. *num.* 105. Rebuff. *in tract. de donat. insin. art.* 1. *gl.* 1. *num.* 26. *vers.* & *quia Senatus Delanus.* apud Cribell. *dec.* 82. *num.* 29. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 55. *num.* 1. & *seq.* Bich. *dec.* 365. *num.* 7. & 21. 6

Possessione Domus capta censetur etiam capta possessio mobilium, quæ sunt domui infixa, & ejus pars dicuntur, vel quæ sunt ibi apposita, ut perpetuo ibi stent. Boccac. *de interd. uti possid. cap.* 2. *num.* 15. Boer. *dec.* 229. *num.* 2. Cæs. Manen. *dec.* 55. *num.* 8. *L. cætera.* §. *loc. sen. cons.* 2. *ff. de leg.* 1. Neguf. *in sylva respons. quæst.* 322. *num.* 1. Rota *dec.* 822. *col.* 2. *vers. non obstat. par.* 3. *divers.* Lim. in thesauro abscondito, quia a nemine possidebatur. Soc. *in L.* 3. §. *Neratius num.* 5. *ff. de acquir. possess.* Purpur. *cons.* 498. *nu.* 54. Lim. si possessio fuit capta facto executoris, & non de voluntate prioris possessoris. *L. qui universas.* 30. *ff. de acquir. possess. L. cum, qui.* 23. *ff. de usucap. L. nave.* 39. *ff. de evict.* quia factum Judicis, vel Executoris in tradenda possessione non est tanti momenti, quanti est voluntas, & factum possessoris anterioris. Bart. *in L.* 1. *num.* 23. *ff. de acquir. possess.* Purpurat. *l. c.* Giurba *dec.* 64. *num.* 10. Bich. *dec.* 365. *num.* 5. 7

Mobilium Consignatio, seu traditio probatur ex verbis instrumenti: *tradidit*, & *consignavit.* Item ex illis verbis: *confessus fuit se habuisse*, & *recepisse*, contra ipsum recipientem, præsertim si instrumentum fuit juratum; & quidem plene, quia ab illo instrumentum contra proprium juramentum impugnari non potest. Bald. *in L. pet. num.* 2. *C. sol. matrim.* Alex. *cons.* 90. *num.* 3. Mascard. *de prob. conclus.* 301. *nu.* 1. Gratian. *discept. for. cap.* 873. *nu.* 3. & 4. Cenc. *de cens. quæst.* 87. *num.* 11. præsertim post lapsum triginta dierum. *L. Contract.* ubi Barb. *num.* 30. *C. de non numer. pecun.* & confessio jurata non tantum probat contra confitentem, sed etiam contra illius hæredes. *L. cum. a matre. C. de rei vendic.* Cenc. *l. c. num.* 12. Rota *dec.* 261. *num.* 7. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 636. *num.* 5. & *seq.* 8

Mobilia pretiosa non præsumuntur relicta in hæreditate fideicommittentis, nec fideicommissario defertur juramentum in litem contra hæredem, in inventarium facere omisit. Alex. *in L. in ratione.* §. *quod vulgo. num.* 54. *ad L. Falc.* Peregr. *l. c. num.* 27. neque hæres tenebatur conficere inventarium, nisi ad requisitionem fideicommissarii, qui potest super hoc implorare Officium Judicis Capell. Tholos. *dec.* 315. Pereg. *l. c. art.* 35. *num.* 25. *vers. attamen id verum est* Peregr. *de fideicom. art.* 35. *num.* 28. Cyriac. *controv.* 204. *num.* 6. & quæ sunt pretiosa, præsumuntur consumpta per lapsum triginta annorum, ut dictum fuit supra; & docet Peregr. *de fideicom. art.* 10. *num.* 35. & 39. Gratian. *discept. for. cap.* 215. *num.* 18. & 19. quæ cedit damno fideicommissarii. Peregr. *l. c.* Mangil. *de imput. quæst.* 556. *num.* 73. & 74. & *seq.* Cyriac. *l. c. nu.* 8. 9

Mobilia, quæ servando servari non possunt, dicuntur, quæ triennio durare non possunt. gl. *in L.* 1. *C. si adversus usucapionem.* Jas. *in L.* 5. §. *fuit quæsitum. num.* 33. *ff. ad Trebell.* Riminal. jun. *cons.* 236. *num.* 10

52. Gail.

52. Gail. lib. 1. obs. 148. num. 4. Cyriac. controv. 689. num. 42.

11 Mobilium existentia in hæreditate probanda est. Peregr. de fideicom. art. 35. num. 24. Gratian. discept. for. cap. 215. num. 23. Petrus Pacionus alleg. civil. & Can. 124. num. 2. nec suffit fideicommissario ad petendum mandatum] pro exhibitione mobilium probare eorundem existentiam in genere, sed debet probare in specie de talibus, & talibus mobilibus, quod adsuerint. Cravet. post Alex. cons. 316. num. 5. & 9. Rota coram Ludovis. dec. 285. num. 2. Pacion. l. c. num. 3. alias poterit hæres dicere, non adfuisse alia mobilia, quam vestes, cum quibus defunctus fuit sepultus, & ita se liberare; quia sufficit illi dicere, non adfuisse alia bona, juxta Seraphin. dec. 967. num. 3. Cavaller. dec. 130. num. 5. & Pacion. l. c. n. 4.

MODERAMEN.

Praxis moderaminis inculpatæ tutelæ.

1 Moderamen inculpatæ tutelæ non dicitur servatum, si defensio non fuit facta in continenti, sed ex intervallo. gl. *in cap. si perfodiens. de homicid.* ubi Abb. n. 9. Boer. dec. 168. Clarus *in §. homicidium.* num. 34. Gail. *de pace publ. lib. 1. cap. 16. num.* 12. Farin. *quæst. de homicidio.* 125. *par. 6. num.* 338. & quando dicatur facta in continenti, vide verb. *spoliatus*, & sic talis, quamvis evadat pœnam ordinariam, non vitat tamen extraordinariam, ratione excessus Farin. *l. c. & quæst.* 401. In dubio vero præsumitur facta in continenti, & semper durasse rixa.

2 Ad moderamen hoc non est necesse, quod servetur æqualitas percussionum. Farin. *l. c. nu.* 352. cum verbera non dentur ad mensuram. Gail. *l. c. & obs.* 110. Butr. Abb. Felin. & alii *in cap. significasti de homicid.* dummodo servetur æqualitas armorum. Mascard. *de prob. conclus.* 1126. & DD. cit. Farin. *l. c. num.* 354. Lim. si aliter non poterat se defendere, quia tunc etiam contra inermem potest uti armis DD. cit. & Covar. *in Clem.* 1. *par.* 3. §. 1. & ad moderamen dijudicandum attendi etiam debet personarum æqualitas, & an fuerit servatum moderamen, relinquitur arbitrio Judicis. Farin. *l. c. num.* 395. Menoch. *de arbitr. cas.* 277. Mascard. *de prob. conclus.* 1126.

3 Moderamen inculpatæ tutelæ non licet excedere in defensione sui, vel rerum suarum. *cap. olim.* 1. *cap.* 12. *in fin. de restit. spoliat.* Suar. *de censur. disp.* 46. *sect.* 1. *num.* 4. Molina *de just. & jur. to. 4. disp.* 11. Farin. *de homicid. quæst.* 125. *num.* 258. & *num.* 330. Cyriac. controv. 420. *num.* 36. & *seq.* & hoc moderamen non dicitur servatum, quando præcessit aliqua culpa. Farin. *quæst.* 125. *num.* 336. Cyriac. *controv.* 126. *num.* 11. quia tunc licet propulsare vim, & offensionem, quando injuste infertur, non vero si juste. Hinc auctor rixæ non potest allegare defensionem sui. Aret. *cons.* 34. Boss. *de homicid. num.* 92. & alii apud Farin. *d. quæst.* 125. *num.* 218.

4 Et ideo qui insultantem, & postmodum fugientem occidit, non dicitur cum moderamine inculpatæ tutelæ occidisse, sed ad vindictam, & ideo punitur pœnà extraordinaria. Covar. *in Clem. si furiosus. cap.* 3. §. 1. *num.* 3. *in fin. de homicid.* Pasqual. *de patr. potest. par.* 3. *cap.* 6. *num.* 12. Caball. *res. crim. cas.* 13. *nu.* 5. & *de omni genere homicid. num.* 231. Mascard. *de prob. conclus.* 490. *num.* 13. & *conclus.* 1131. *num.* 40. *lib.* 3. Farin. *de homic. quæst.* 125. *num.* 80. & *num.* 385. Guazzin. *de defens. Reor. def.* 29. *cap.* 4. *num.* 20. *vers. si vero.* Giurba *cons.* 17. *num.* 6. Cyriac. *controv.* 126. *num.* 12. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap.* 192. *num.* 61. Conciol. *res. crim. in verb. defensio. res.* 12. Lim. 1. si insultans non dat terga, sed versa in insultatum facie se defendit, quia tunc iterum offendere velle censetur. Bart. *in L.* 1. *num.* 10. C. *unde vi.* Lim. 2. si aggressores fuerunt plures, de quibus potest timere, quamvis unus auffugiat. Farin. *l. c. num.* 389. Conciol. *l. c. num.* 3. Lim. 3. si vir nobilis fuit invasus a plebeo & vili, nam licet occidat fugientem, non punitur. Bolog. *cons.* 37. *col.* 2. *vers. & licet hoc.* Farin. *l. c. num.* 392. Guazzin. *def.* 29. *cap.* 4. *num.* 20.

5 Verum est tamen, quod si insultatus occidit aggressorem fugientem, cum ob justum dolorem ex præambula percussione, & insultu commotus occidisse præsumatur, non punitur pœna ordinaria. Covar. *l. c.* Clar. *in §. homicidium vers. scias tamen.* Gomez. *var. res. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 24. Mascard. *de prob. conclus.* 1131. *num.* 49. *lib.* 3. Farin. *de pœn. temper. quæst.* 91. *num.* 7. & *de homicid. l. c.* Guazzin. *d. defens.* 29. Gabal. *l. c.* Cyriac. *controv.* 126. Giurb. *cons.* 17. *num.* 12. & 30. Calvin. *l. c. num.* 61. Conciol. *l. c. num.* 5.

Ita moderamen inculpatæ tutelæ excedit, ille qui injuratus verbaliter, injuriantem percutit, aut occidit, & ideo punitur extraordinarie pro qualitate excessus. Gomez. *l. c.* Farin. *l. c. num.* 98. Guazzin. *d. def.* 29. *cap.* 5. *num.* 2. *vers. & circa modum.* Caball. *de omnigen. homic. num.* 95. nisi injuria fuisset illata a plebeo Nobili. DD. cit. De qua materia plura in praxi defensionis. 6

MODICA.

Praxis modicarum rerum.

Modica non veniunt in prohibitione generali. Abb. *in cap. super eo. de reb. Eccles. non alien.* Fel. *in cap. fin. de sponsal.* Bald. *in cap. si proponente, de rescript.* Riccius *in praxi par.* 1. *res.* 236. quæ autem dicantur modica, relinquitur arbitrio Judicis. Quaranta *verb. alienatio.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst.* 10. Riccius *l. c.* Gilchen. *ad L.* 15. *C. de pact. num.* 27. vide Barb. *axiom. cap.* 4. *axiom.* 3. *lib.* 11. 1

Modica non nocent. cap. *si proponente* 42. ubi gl. 1. *de rescript.* Thomaset. *in flor. LL. reg.* 422. nisi modica sint essentialia. Jo. Maria Novar. *quæst. for. lib. quæst.* 37. *num.* 10. & *quæst.* 57. *num.* 8. Gratian. *disc. for. tom.* 5. *cap.* 951. *num.* 7. Hinc modicam rem non efficere simoniam tenet Craveta. *cons.* 46. *num.* 12. Valer. Regin. *in praxi fori pœniten. lib.* 23. *num.* 166. Suar. *de relig. lib.* 4. *de simon. cap.* 3. *num.* 3. Tusc. *litt. M. conclus.* 239. *num.* 47. Hinc cum agitur de modico præjudicio, etiam testes singulares probant. Cravet. *cons.* 182. *num.* 15. sicut etiam consanguinei. Abb. *cons.* 113. Gabr. *de testib. conclus.* 2. *nu.* 74. Seraph. *de privil. juram. privil.* 27. *num.* 11. Farin. *in prax. crim. quæst.* 64. *num.* 298. & in causis modicis summarie proceditur, ne pars plus expendat, quam est controversiæ summa. Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 41. *ax.* 3. *vers. & quod testes.* Lim. quod modica attendantur. 1. quando dispositio loquitur per verbum *aliquid.* 2. si dispositio loquitur conditionaliter. 3. quando sumus in favorabilibus. 4. quando minimum requiritur ad integrandum numerum majorem, & quando agitur permissive, secus si proibitive. 5. si militat eadem ratio in modico, ac in magno. ita Dec. *in cap. de appell. num.* 11. *de appell.* Tranchedin. *consult.* 104. *num.* 20. Hinc in solutione gabellæ, qui deficit in uno nummo, non excusatur. Alex. *cons.* 105. & emphyteuta solvens pro Canone unum numum, si non solvit, expellitur. Bald. *in cap. cum adeo. de rescript.* Cravet. *d. cons.* 182. *num.* 16. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 61. *n.* 23. & *tit.* 7. *quæst.* 17. *num.* 13. Ex modici Beneficii taciturnitas vitiat dispensationem super Beneficiorum pluralitate. *cap. non potest.* 21. *cap. si motu.* 23. *de prob. in* 6. Barb. *l. c. verb. modica.* 2

Modica & nihil æquiparantur ad vitandas pœnas caducitatis. *cap. licet causam. de prob.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 2. *num.* 60. Ant. de Butr. *in cap.* 2. *de Regular.* Barb. *l. c. axiom.* 1. 3

Modicus mensuræ defectus non dicitur, qui decimam partem excedit. Cornel. *cons.* 59. *num.* 5. *lib.* 4. Barb. *dict.* 154. *num.* 2. & *seq.* Rota coram Ludovis. *dec.* 128. *num.* 6. ubi Beltram. *litt. A.* Bich. *dec.* 111. *num.* 18. 4

Modicum tempus dicitur, quod est infra decennium, si agitur de locatione ad modicum tempus. Natta *cons.* 517. *num.* 2. Peregr. *de fideic. art.* 40. *num.* 93. Ciarlin. *controv. for. cap.* 93. *num.* 7. qui dicit esse modicum usque ad novennium, & citat Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 1. Caroc. *de locat. par.* 2. *quæst.* 1. *n.* 12. Fusar. *de substit. quæst.* 525. *num.* 5. *vers. locatio.* Tranchedin. *consult.* 54. *num.* 20. 5

Modica non curantur, si agitur de iis, quæ sunt secundum jus, secus in illis, quæ sunt contra jus. Bart. *in L. scio. ff. de restit. in integr. & in L. proprietarius.* 6

ff. de

ff. de damno infecto. Tiraquell. *in tract. de Jud. in rebus exig. quæst.* 57. *verſ. ex quibus*. Hinc quia delatio armotum eſt contra jus, incidit in pœnam edicti, qui illa fert etiam per momentum. Ludov. Rudolph. *lib.* 2. *quæſt.* 34. *per totum.* Riceius *in prax. par.* 1. *reſ.* 595. Tranchedin. *conſult.* 104. *num.* 15. & 16.

7 Modicum dici poteſt attentu qualitate perſonæ, quod reſpectu alterius perſonæ eſſet magnum. Menoch. *de arbitr. caſ.* 218. *num.* 5. Gutierrez *lib.* 2. *pract. quæſt. quæſt.* 19. *num.* 4. & 9. Rota *dec.* 113. *num.* 3. *par.* 1. *collectarum a Farin.* & probatur *a gl. ex tex. in L. ſed & ſi ſuſcipit.* 52. §. 1. *in fin. in verb. modica. ff. de Jud.* Cyriac. *controv.* 120. *n.* 69. & 70.

8 Modicum petens ultra debitum, dicitur plus petere. Laurent. *dec. Avenion.* 35. *n.* 6. Royz. *dec. Lituan.* 3. *n.* 406. *L. hæc adjectio.* 192. *ff. de V. S.* Abb. *in cap. pernicioſus.* 13. *n.* 2. *de celebrat. miſſar.* Cyriac. *controv.* 572. *n.* 9.

9 Modicus pretii arguit ſimulationem. *gl. in cap. ad noſtram. verb. dimid. de empt. & vendit.* Bart. *in L. poſt contractum ſub n.* 17. *verſ. & quia. ff. de donat.* Pariſ. *conſ.* 55. *n.* 47. *lib.* 1. Decian. *conſ.* 2. *n.* 79. *lib.* 1. & *conſ.* 62. *n.* 84. *lib.* 3. Farin. *de ſimul. quæſt.* 162. *n.* 195. Bich. *dec.* 49. *num.* 26 Dummodo hæc modicitas ſit tempore contractus. *L. ſi voluntate. C. de reſcinden. vendit.* Cin. *in L. ſi minorem. C. de in integr. reſtit.* Pinell. *in L.* 2. *par.* 3. *cap. ult. num.* 15. *C. de reſcindend. vend.* Surd. *conſ.* 151. *n.* 71. Jaſ. *conſ.* 53. *n.* 6. *lib.* 1. Bich. *dec.* 69. *n.* 18. quæ modicitas pretii ad effectum præſumendæ ſimulationis remittitur Judicis arbitrio. Pariſ. *conſ.* 55. *n.* 47. *lib.* 1. Socin. jun. *conſ.* 104. *num.* 6. *lib.* 3. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 122. *n.* 8. Farin. *de ſimul. quæſt.* 162. *n.* 199. Afflict. *dec.* 40. *num.* 1. & Bich. *loc. cit. num.* 19.

10 Modicitas pretii, ex qua deducitur conjectura ſimulationis, probanda eſt ab allegante ſimulationem. *L. cum propria. ubi gl. verb. docenti C. ſi quis alteri, vel ſibi.* Bellapert. *in L. multum intereſt. in princ. verſ. ſed pone. C. eodem.* Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 125. *n.* 2. Buratt. *dec.* 141. *n.* 4. Bich. *dec.* 85. *n.* 15.

MODUS.

Praxis Modi.

1 Modus a Jure improbatus rejicitur a diſpoſitione. Peregr. *de fideic. art.* 33. *n.* 62. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 503. *n.* 27. Ciarlin. *controv. for. cap.* 91. *n.* 18. ſed diſpoſitio ſuſtinetur.

2 Modus dicitur, qui debet impleri poſt actum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 136. *n.* 51. & dictio *Dummodo* importat modum, aut conditionem reſolutivam, non ſuſpenſivam. Ciarl. *l. c.* quia debet impleri poſt actum, quibus verbis, & particularis denotetur, vide *legatum*, & *diſpoſitio*. Reſolvitur in vim conditionis. *L.* 1. *C. de his, quæ ſub modo. cap. Rainald.* 18. *de teſtam.* præſertim in ultimis volunt. Fab. *in C. lib.* 6. *tit.* 22. *deſin.* 2. *n.* 3. Craverta *conſ.* 59. *n.* 4. In dubio vero potius modus, quam conditio præſumitur. *L. Mevia. ff. de manumiſ. teſtam.* Alex. *conſ.* 102. *lib.* 1. *n.* 2. Maſcard. *de prob. concluſ.* 343. Menoch. *conſ.* 78. *nu.* 6. & 17. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 6. *num.* 56. & *quæſt.* 23. *n.* 7. Gratian. *diſcept. for. cap.* 400. *n.* 15. ubi non competit actio, niſi oblata prius realiter cautione de modo implendo, & citat Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 2. *num.* 34. *verſ. ideoque licet.*

3 Modus diſcretivus loquendi in una & altera ſcriptura demonſtrat diverſitatem diſpoſitionis, & in mandatis demonſtrat, quod non eodem nomine unumque emanavit. Surd. *conſ.* 554. *num.* 8. & *ſeq.* Menoch. *conſ.* 215. *num.* 69. & 70. & *conſ.* 326. *num.* 6. Beltram. ad Ludoviſ. *dec.* 301. *num.* 18. Rota *dec.* 274. *num.* 8. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 154. *num.* 3. & Rota *in Romana fideicom. ſeu Salvian.* 28. *Aprilis* 1651. coram Celſo apud Bich. *dec.* 492. *n.* 24.

4 Modus diſcretivus loquendi denotat diverſam Teſtatoris voluntatem. *L. unica.* §. *ſin. autem deficientis. C. de caduc. tollend.* Alex. *conſ.* 170. *num.* 7. *lib.* 2. Gozzad. *conſ.* 29. *nu.* 16. Menoch. *conſ.* 266. *n.* 21. & *ſeq.* Rota *dec.* 388. *num.* 12. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 516. *n.* 5.

5 Modus & conditio quamvis inter ſe differant quoad actus ſuſpenſionem, non differunt tamen quoad illius reſolutionem, maxime ſtante pacto reſolutivo, & clauſula *quia ſic.* appoſita in ipſo actu & contractu. gl. poſt. Bart. *in L.* 1. *C. de donat. quæ ſub modo.* Fab. *in C. lib.* 8. *tit.* 38. *deſin.* 12. Eugen. *conſ.* 29. *nu.* 33. & *ſeq.* & *num.* 83. *lib.* 1. Rota *dec.* 612. *n.* 2. *par.* 3. & *dec.* 338. *n.* 2. *part.* 4. *recent.* Pacian. *alleg.* 160. *n.* 24. & 25.

6 Modus dicitur, non conditio, cum requirit implementum poſt conſecutum emolumentum. *L. Mævia.* 44. *ff. de manumiſſ. teſtam. L. demonſtratio* 17. *in fin.* & *L. quibus diebus.* 40. §. *Thermus.* ubi Bart. *n.* 1. *ff. de condit. & demonſtr.* Rota *dec.* 39. *num.* 1. *par.* 1. *noviſſ. diverſ.* Galgan. *de condit. & demonſtr. par.* 1. *cap.* 94. *num.* 1. Surd. *dec.* 38. *num.* 6. & 7. Menoch. *conſ.* 131. *num.* 2. Berous. *conſ.* 150. *vol.* 3. Alciat. *conſ.* 210. *num.* 2. præſertim ſi adſint ſimilia verba. *Hac tamen lege.* Surd. *conſ.* 268. *num.* 6. qui modus, ſi non fuit impletus, non incurritur aliqua pœna, niſi prævia monitione & interpellatione, ut impleretur. Cyriac. *controv.* 153. *num.* 55. & 56. Socin. jun. *conſ.* 18. *num.* 22. *vol.* 3. Alciatus *l. c.* Imo nec ſtatim facta monitione inducitur privatio, niſi duret ex poſt negligentia, vel contumacia per annum. Alciat. *conſ.* 13. *lib.* 4. Cyriacus *controv. cit. n.* 57. ita etiam tenent Menoch. *conſ.* 133. 134. & 381. *n.* 44. Decian. *conſ.* 11. *vol.* 2. Honded. *conſ.* 6. *n.* 10. & 37. *vol.* 2. Rimin. jun. *conſ.* 353. *n.* 190. & 294. Surd. *conſ.* 437. *a n.* 2. *ad* 35. Innoc. *in cap. extirpanda* 30. §. *qui vero n.* 2. *verſ. Item hæc habent locum. de præb.* Oſaſc. *dec.* 49. *n.* 1. *verſ. & multo* & DD. cit. ſi vero non adimpletur modus, parit reſolutionem contractus. *L.* 1. *C. de his quæ ſub modo. L. libertas.* 17. §. *hæc ſcriptura ff. de manumiſſ. teſtam.* Menoch. *d. conſ.* 131. *n.* 4. & *conſ.* 134. *n.* 32. Cyriac. *l. c. n.* 63.

MOLENDINUM.

Praxis Molendini.

1 Molendinum in ſuo ſolo vel fundo quilibet facere poteſt. Caſanata *conſ.* 39. Capon. *diſcept.* 230. *n.* 3. Dummodo non impediatur aqua primi, quamvis minuatur illi concurſus. Cyriac. *controv.* 310. Surd. *conſ.* 130. per totum, dummodo talis ædificatio non fiat cum damno illius, cui debetur aqua, uti inferioris.

2 Molendinum ſi fuit penitus deſtructum, & habitum pro derelicto a priori poſſeſſore per annum integrum, & aqua fuit in ſua libertate, tunc alter poteſt occupare ipſam aquam, & conſtruere molendinum in præjudicium antiqui poſſeſſoris; dicitur autem plene deſtructum, ſi nullæ illius remanſerunt reliquiæ, aliter non dicitur penitus deſtructum. Bart. *in L. quo minus* 2. *n.* 26. *ff. de flumin.* & *in L. fin. ff. de uſucap.* Curt. ſen. *conſ.* 26. *num.* 2. Peregr. *conſ.* 13. *n.* 2. *vol.* 1. Surd. *conſ.* 127. *num.* 79. & 80. Menoch. *conſ.* 909. *num.* 16. & 37. Cyriac. *l. c. n.* 31. quod procedit in molendino, quod eſt totaliter fabricatum in aqua, quia donec extat aliqua ſpecies, ſeu pars, durat occupatio aquæ, & quaſi poſſeſſio. Si vero molendinum ſit terraneum, & ſolo cohærens, & ad illud deducatur aqua mediante clauſa ſuſtinente eam, vel alio ædificio, aut impedimento, quæ alias laberetur per aliam viam; tunc ſufficit eſſe totaliter deſtructam clauſam, vel illud ædificium, per quod occupatur aqua, & retinebatur quaſi poſſeſſio illius, quamvis remaneat facies molendini inutilis. Bart. *in d. L. quo minus.* 2. *in præd. quæſt.* 15. *ſub num.* 29. *verſ. nunc ad quæſtionem propoſitam. ff. de fluminib.* ubi Ripa *ſub num.* 108. & Bart. *in L. fin. ff. de uſucap.* ubi Angel. *n.* 2. Imola *n.* 11. Caſtr. *n.* 2. & 3. Cyriac. *controv.* 310. *n.* 31. & 129.

3 Molendinum quod non macinat, & eſt imperfectum, non dicitur molendinum. Celſ. Hugo. *conſ.* 122. *n.* 1. Fulgoſ. *conſ.* 193. *n.* 3. & molendinum, cui deficit aqua, dicitur quodammodo interiiſſe. Natta *conſ.* 459. *n.* 16. Cyriac. *l. c. n.* 133.

4 Molendinum quod fuit illicite conſtructum, facta injuſte aquæ diverſione, eſt deſtruendum. *L. fideicommiſſa.* 11. §. *ſi quis illicite. ff. de leg. L. ſi tertius.* 6. §. *officium. ubi gl. in verb. reſtituere. ff. de aqua pluv. arcen.*

Castren. cons. 247. vol. 2. Cephal. cons. 357. n. 19. Cyriac. l. c. n. 18. L. 2. C. de L. A. & ultra destructionem, & restitutionem aquæ veniunt restituenda & reficienda damna ob id secuta. L. 2. ubi Bald. Castr. & Salyc. C. de L. A. & d. L. si certius. & non tantum damnum emergens, sed etiam lucrum cessans. Cyriac. l. c. n. 21.

5 Molendinum quis juste dicitur habere, qui illud construendi, & aquam pro eo ducendi permissionem habuit a Principe. L. quod Princeps. 23. ff. de aqua pluv. & L. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. Bart. in d. L. quominus. ubi Jas. num. 38. Ripa n. 31. ff. flumin. Beroua. cons. 140. n. 35. & 144. n. 45. vol. 3. Menoch. cons. 909. n. 21. & 22. & alii apud Cyriac. l. c. n. 96. quamvis aqua ducatur per fundum alienum, quod Princeps propter utilitatem publicam concedere potest; dummodo a ducente solvatur pretium. Surd. cons. 130. n. 6. & 52. Menoch. de arbitr. cas. 462. n. 11. Motori cons. 8. n. 24. & spoliatus a Principe cum justa causa non agit remedio recuperandæ. Cyriac. l. c. n. 101.

6 Molendini jus competens ex privilegio Principis amittitur per non usum per decem annos inter præsentes, & viginti inter absentes, & licet alteri occupare, vel obtinere aquam pro novo molendino. Bart. in d. L. quoniam cit. ff. de flumin. Cyriac. l. c. n. 120.

7 Molendinum movibile consideratur inter mobilia. Costa de fact. scien. & ignor. reg. 7. n. 7. Tusc. litt. M. conclus. 303. n. 5. Borgeſ. obs. jurid. polit. commilit. cent. 4. obs. 23. Tranchedin. consult. 74. n. 49.

8 Molendinum novum facere nemo potest sine licentia Principis, aut Superioris. L. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. L. qui Principis. 23. §. 1. ff. de aqua pluv. arcen. Bald. in L. si plures. 6. n. 13. vers. & ab eo etiam. C. de condit. insert. Jas. in l. quominus. 2. n. 39. ff. de fluminib. Afflict. post tract. Vivis. cons. 510. n. 6. Natta cons. 227. n. 4. vers. nisi per Supremum. Peregr. de Jure fisci. lib. 8. n. 47. Cyriac. controv. 462. n. 28. & molendini novi fabricam potest impedire, qui habet jus prohibendi. ita Bald. cons. 463. n. 6. vol. 4. Afflict. dec. 388. nu. 1. Boer. dec. 225. col. 3. Thes. dec. 16. num. 11. & 12. Clar. in §. feudum. quæst. 30. vers. bene verum. Capyc. dec. 109. n. 30. Cyriac. l. c. n. 36. Et molendini habendi privilegium non extenditur, ut possit aliud de novo ædificari, sed tantum jam factum teneri. Surd. cons. 121. sub num. 25. Castr. cons. 247. vol. 2. Cyriac. l. c. n. 55.

9 Molendinum in flumine publico, etiam non navigabili, potest vendere Princeps cum jure prohibendi constructionem novorum molendinorum in dictis finibus. Thes. dec. 16. n. 5. Menoch. de retin. possess. rem. 6. nu. 55. Cyriac. l. c. num. 26. Imo potest prohibere, ne subditi accedant ad aliena molendina. Riminal. jun. cons. 81. nu. 8. & 11. Socin. cons. 372. vol. 2. Jo. Hering. in tract. de molend. quæst. 10. per totam. Cyriac. n. 27. In flumine vero privato quilibet extruere potest in parte sua, quamvis alius haberet molendinum antiquius in parte propria, & illi noceret, dummodo principaliter id non intendat, sed sibi prodesse. Bart. in d. L. quominus. ff. de flumin. Bald. in L. item lapilli 3. sub n. 4. vers. aut flumen est privatum. ff. de rer. divis. Alex. cons. 194. num. 2. Cyriac. l. c. num. 2. Dicitur autem flumen esse publicum, quando est perenne, quamvis non sit navigabile. Bart. in d. L. quominus. Alex. l. c. Vivius opin. 510. num. 2. quod quoad jurisdictionem est Principis, quoad usum vero est terrarum & Communitatum, in quarum territorio fluit. Surd. cons. 321. n. 34. vol. 3. Menoch. cons. 909. num. 46. Ang. in L. fluminum. 24. n. 1. ff. de damn. infect. Cyriac. ubi supra. n. 3. & 4.

10 An Conductor molendini, qui fuit per aliquod tempus molere impeditus, teneatur ad integram pensionem. vide Boer. dec. 213. per totam, quam allegat Pasqual. de patr. pot. par 4. cap. 6. n. 88.

11 Molendina Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum non possunt a magistratu sæculari visitari, etiam sub prætextu, quod in illis fraudes comminantur, nec eorundem edictis objici; quia bona Ecclesiastica jure Divino & humano sunt libera, immunia & exempta a foro sæculari, & Jurisdictione Laicorum. Gen. cap. 47. num. 31. Psalm. 114. Conc. Nicænum; & Later. sub Alex. III. in cap. non minus. de Immun. Eccles. Concil. Later. sub Innoc. III. in cap. nimis. & in cap. adversus. de Immun. Eccles. Later. sub Leone X. sess. 9. Concil. Trid. sess. 25. cap. 20. de reform. cap. præsertim. cap. placuit. & cap. relatum 11. quæst. 1. cap. 1. de Immun. Eccles. in 6. cap. dudum. de Decimis. cap. nullus. cap. si diligenti. & cap. conquestus. de foro compet. cap. quamquam. de censib. in 6. L. sancimus. C. de SS. Eccles. L. nemo. C. de Episcop. & Cler. Host. in cap. 2. de major. & obed. Abb. Anchar. & Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ de constit. Almain. in tract. de suprema potest. Eccles. cap. 8. par. 2. Angel. in sum. verb. Immunitas. num. 33. ubi Sylvest. num. 16. §. secundum ad munera. Azor. moral. par. 1. lib. 5. cap. 12. Bellarm. de Cler. to. 2. controv. lib. 1. cap. 29. & alii apud Jac. Pignatell. to. 1. consult. 49. quæ emptio, cum sit realis, suffragatur etiam colonis & conductoribus illorum bonorum in omnibus, quæ spectant ad dominium, possessionem, usum, culturam, & servitutem. Surd. cons. 301. a num. 69. Menoch. cons. 101. Rota in Corrigien. Gabella coram Justo 29. Novembris 1602. & S. Congreg. Conc. Trid. in causa Vercellen. & in una Firmana 2. Jul. 1630. & docent Jo. Andr. in cap. fin. sub num. 4. de Immun. Eccles. in 6. Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ num. 51. de constit. Anchar. cons. 55. Surd. cons. 301. num. 45. Gabr. cons. 47. num. 3. vol. 2. & plures S. Congr. Immun. declarationes apud Jac. Pignatell. l. c. a. num. 4. non obstante quacunque immemorabili in contrarium, nisi sit cum fama privilegii Apostolici; quia quolibet anno interrumpitur possessio omnis per publicationem Bullæ Cœnæ. Felin. in cap. cum non liceat. de præscript. num. 9. Gratian. discept. for. cap. 52. num. 6. Crescent. dec. 4. num. 5. de locat. & conduct. & quia Laici sunt incapaces jurisdictionis Ecclesiasticæ, ideo non possunt se tueri consuetudine etiam immemorabili, quæ nunquam potest esse legitima ad præscribendum propter incapacitatem præscribentium. Suarez contra Regem Angliæ lib. 4. cap. 32. Tanner. in 2. 2. disp. 5. quæst. 5. dub. 4. num. 132.

12 Verum est, quod solent objicere Laici, obviandum esse fraudibus, sed non per fraudes usurpando jurisdictionem alienam; quid enim dicerent sæculares, si Ecclesiastici prætextu diminuendorum peccatorum & fraudum sæcularium jurisdictionem invaderent? Requirant ergo illi Ordinarios, qui præmissa inquisitione id deliberabunt, quod Juris fuerit, & religiose exequentur.

M O L E S T I Æ.

Praxis molestiarum.

1 Molestiæ extrajudiciales cursum triennalis pacificæ possessionis non impediunt, nisi illatæ sint circa possessionem ipsam, vel fructuum perceptionem. Sarnen. in reg. de annal. quæst. 45. sub numer. 8. vers. breviter. Lother. de re benef. lib. 2. quæst. 43. sub numer. 30. Aebil. dec. 6. numer. 1. super reg. de triennal. Put. dec. 317. lib. 1. Burott. dec. 699. numer. 3. & Rota apud Bich. dec. 1. num. 17. sicut non impediunt, quominus possit inchoari nova præscriptio triennalis, quia durant durante facto, & cessant eo cessante. Cassad. dec. 6. numer. 8. super reg. Molestiæ vero judiciales durant, donec lis finiatur. Mohed. dec. 8. numer. 1. de caus. possess. & propriet. Buratt. dec. 622. numer. 3. & Rota apud Bich. dec. 171. numer. 28. & 28.

2 Promissio de non molestando intelligitur de molestia extrajudiciali, & de facto, non autem de judiciali. Peregr. de fideicom. art. 35. numer. 7. Mantica dec. 183. num. 2. Bich. dec. 466. numer. 33. & promittens aliquem liberare a molestiis tenetur in se suscipere litem, & reficere damna, occasione molestiarum, & expensas litis subministrare. Bart. in L. Pater. num. 1. ff. de dote præleg. Pacis cons. 16. num. 124. lib. 2. Mant. de tacit. lib. 16. tit. 12. num. 9. Bich. dec. 266. num. 6. Zachias de oblig. camer. dec. 247. num. 14. Rota apud Bich. l. c. num. 7.

3 Molestiæ illatæ Resignanti, afficiunt Resignatarium ad effectum, ne juvari possit triennali pacifica possessione.

Rota

Rota *dec.* 342. *num.* 6. *parte* 8. *recen.* apud Bich. *dec.* 1. *num.* 19.

4 Molestia prohibita intelligitur de molestia facti. Bald. *in L.* 1. *C. de usufr.* Surd. *de alim. tit.* 9. *quæst.* 26. Ciarlin. *controv. for. cap.* 109. *num.* 26.

5 Promissio de liberando a molestiis munita obligatione Camerali, habet executionem paratam, & dicitur purificata per molestias judicialiter illatas, ad quem effectum sufficit sola litis contestatio. Zacharias *de oblig. camer. quæst.* 2. *num.* 1. *&* *num.* 14. Bich. *dec.* 266. *num.* 1. Dec. *cons.* 694. *num.* 12. Paris. *cons.* 54. *nu.* 22. *lib.* 3. Caputaq. *dec.* 372. *num.* 2. *par.* 2. & Rota apud Bich. *dec.* 514. *num.* 19.

6 Liberatio a molestiis, quando fuit promissa, sufficit intimatio litis motæ, ut liberationi locus sit, non attento, an lis mota sit justa, vel injusta. Ceph. *cons.* 451. *num.* 221. Surd. *cons.* 143. *nu.* 28. *&* *dec.* 194. *num.* 12. Simon de Præt. *de interpret. ult. volunt. dub.* 10. *num.* 89. *&* 90. Fontanella *dec.* 262. *num.* 9. Rota *dec.* 815. *sub num.* 1. *vers. quia Cænobio. par.* 4. *divers.* apud Bich. *dec.* 266. *num.* 5. Et mandatum pro liberatione a molestiis decerni, & relaxari debet contra promissorem illico, ac molestiæ fuerunt illatæ pro adimplemento promissorum. Abb. *cons.* 43. *lib.* 1. *per tot.* Natta *cons.* 282. *num.* 2. Panzirol. *cons.* 45. *sub num.* 14. Morat. *cons.* 92. *num.* 6. Bich. *l. c. num.* 3. & si liberatio a molestiis fuit promissa cum obligatione Camerali, mandatum personale ad factum decernitur. Rota. *dec.* 44. *num.* 2. *&* 3. apud Zachariam *de oblig. Camer.* Fontanell. *l. c.* & promittens factum promissum adimplere compellitur, etiam captis pignoribus. *L.* 1. *§. ex hoc rescripto. ff. de ventre inspic. L.* 4. *§. si intra diem. ff. de damn. infec. §. sciendum. Instit. de satisdat. Tutor.* nec non reale pro expensis judicialiter factis, si sunt liquidæ & certæ, cum certificentur ex actis. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 303. *num.* 6. Bich. *loc. cit. num.* 17. *&* 18.

¶ MONACHATUS, &c.

§. I.

Monachatus quid sit, & appellatione Monachorum qui veniant?

1 Monachatus † est quædam obligatio, & quoddam
2 votum, *c. unico, de voto, lib.* 6. † Adde, quod monachatus non est dignitas, neque honor, neque officium necessarium, & ideo excommunicati, infames, irregulares, conjugati, & alii inhabiles ad beneficia sunt habiles ad monachatum. Feder. de Sen. *cons.* 5.
3 *numer.* 5. *ver. unde sciendum est.* † Item non est ordo, nec requirit quod monachi sint ordinati, sed bene, quod sint tonsurati; Cald. *d. cons.* 415. alias 30.
4 *de regular.* † Appellatione Monachorum indefinite veniunt omnes Religiosi, etiamsi sint Canonici regulares *c. quod Dei, de stat. regul.* Feder. *cons.* 25. *num.* 2. *in fin. v. nec obstare videtur, &* *num.* 3. in responsione, seu consilio D. Petri de Tuderto ibi inserto, quod etiam comprobat Feder. in responsione sua *num.*
5 4. *in fi. ver. respondeo.* † Extende, ut etiam veniant conversi professi appellatione Monachorum, quia monachatus ad sui essentiam non est ordo, neque ordinem requirit. Calder *cons.* 415. alias 30. *de regular.*
6 † Extende, quia ad paria judicantur monachi, & Canonici regulares; quia debent pariter sequi crucem nudi, & debent esse contenti cibis, & vestibus necessariis, non autem commodis. Signor. *cons.* 148. *in ex-*
7 *ceptione, in pr.* † Monachi fuerunt, & erant tempore Nicæni Concilii, imo erant etiam in veteri testamento, prout Eliseus. Collegium Bonon. *cons.* 1. post *cons.* Zabar. *num.* 35. *& seq.* & Collegium Paduanum *in cons.* 2. post *cons.* Zabar. *num.* 29. *& seq.* ubi *a num.*
8 26. *usque ad* 35. ponit de Abbatibus & Monachis. † Et quod essent in veteri testamento, probatur de Elia, Eliseo, Joanne Baptista, & post initio Ecclesiæ fuerunt, vide plene Collegium Ferrariæ, *cons.* 3. post *cons.* Zabar. *num.* 12. *& seq.* ubi late, & plenius Caccialup. *cons.* 4. post *cons.* Zabar. *num.* 5. *& seq.* ubi de Abbate Scarioth, qui fuit Abbas Monasterii, &
9 Monachorum in testamento veteri. † Monachus dicitur a *μόνος*, quod est unus & *ἄχος*, quod est tristis, quia unicus, & tristis debet in claustro manere, *gl. in auth. de monach. §. hinc autem a nobis, in ver. singulorum affectionem*, Abb. *cons.* 104. *Pro evidentia,*
lib. 1. † Vestire debet Monachus habitum monachalem, 10
sed semper deferre debet cucullam & scapularium. Abb.
d. cons. 104. *in princ. num.* 1. *lib.* 1. † Carnes non po- 11
test comedere in refectorio etiam in Nativitate Domini, *c. fin. de observ. jejun.* Abb. *d. cons.* 104. *num.* 1.
lib. 1. † Monachus debet continentiam habere, nec 12
posset a Papa dispensari. *c. ad monasterium, in fin. de*
statu monach. Abb. *d. cons.* 104. *in pr. lib.* 1. † Non 13
potest per civitatem, neque per vicos, & plateas vagari, sed debet in monasterio morari; quia sicut pisces sine aqua vivere non possunt, ita neque monachi sine monasterio, in quo vitam dgant solitariam. Abb. *d. cons.* 104. *in pr. lib.* 1.

§. II.

Monachus quæ retineat, & quæ perdat per professionem?

Monachus † dicitur mortuus mundo quoad actus 1
civiles liberos, *c. monachus*, 16. *q.* 1. *l. fin. C. de sacro sanct. Eccl.* Feder. de Sen. *cons.* 104. *in fin. ver. item monachus*, Gem. *cons.* 80. *in fi.* ubi, quod licet sit mortuus mundo, non tamen quoad victum & vestitum. Anch. *cons. fin. in pr.* Abb. *cons.* 104. *num.* 4. *lib.* 1. vide Tusch. *litt. P. ver. Professio religionis ope-*
ratur, concl. 883. † æquiparatur deportato, Batt. *cons.* 2
6. *Viso Testamento, num.* 4. *lib.* 1. † Et æquiparatur 3
condemnato in metallum. Feder. de Sen. *cons.* 26.
num. 5. *ver. iste autem.* † Item æquiparatur servo, ideo 4
quæ non potest servus, neque potest monachus quoad jura civilia. Bald. *cons.* 323. *Proponitur, quod in pr. lib.* 5. Anch. *cons. fin. in pr.* Abb. *cons.* 88. *in pr.*
lib. 1. † Contrarium, quod non æquiparetur servo ho- 5
minum, quia monachi bene sunt servi Dei, sed non servi hominum, ideo æquiparatio non valet quoad
multa. Zab. *cons.* 97. *col* 2. *in pr. vers. nec procedit.* † 6
Declarat Abb. *cons.* 88. *Videtur dictum dominum, in pr. lib.* 1. *juncto ver. nec obstat primum, col.* 3. *numer.* 6. quod licet servitus monachi sit spiritualis, tamen sicut servus non agit contra Dominum, ita neque monachus, qui est servus monasterii, non agit contra suum superiorem, nisi per modum implorationis officii, ut sibi ministrentur necessaria, ad quæ monasterium obligatur; sic etiam servus implorat officium judicis contra sævitiam domini, & circa necessaria, sic
filius agit contra patrem pro alimentis. † Et hodie ti- 7
tulus loquens de servis redditur inutilis, præterquam quod allegantur jura loquentia de servis ad propositum
monachorum, ita Abb. *cons.* 104. *num.* 3. *lib.* 1. † Et 8
sicuti servus habens administrationem peculii obligat dominum; ita monachus habens administrationem peculii, obligat monasterium, & Abbatem; ita Abb. *cons.* 44. *Ad decisionem, numer.* 5. *ver. præterea, & secun-*
do, lib. 2. † Et sicuti servus est capax legati alimento- 9
rum, ita etiam monachus. Abb. *d. cons.* 44. *col.* 2. *in*
pr. ver. sed si esset tale relictum, lib. 2. † Amplia, 10
quod non retinet jus agnationis quoad dignitates, *cap.*
præsens, 20. *q.* 3. † Amplia, quia non remittit inju- 11
riam sibi factam. Fed. de Sen. *cons.* 1. *in fin. ver.*
item si monachus. † Amplia; quia monachus professus 12
non potest esse Judex, neque arbiter, & sententia lata ab eo solo, vel simul cum aliis ipso jure non valet, neque confirmari potest. Bald. *cons.* 313. *Proponitur,*
quod, per tot. lib. 5. † Extende, quia neque arbiter, 13
vel arbitrator, nisi de licentia superioris. Anch. *cons.*
fin. in pr. † Amplia, quia non potest esse testis mo- 14
nachus, vel monialis, sine licentia sui Prælati de Jure Canonico; quia dicitur mortuus mundo. Angel. *cons.* 233. *Punctus est, in pr.* qui loquitur in testamento etiam ad piam causam. Vide Tusch. *Litt. T. ver. Testes non idonei, vel minus idonei sine eorum culpa sunt mul-*
ti, & qui; Concl. 206. † Contrarium videtur tenere 15
Fulgos. *cons.* 104. *in pr.* quod frater religiosus sit
idoneus testis. Zabar. *cons.* 97. *in pr.* † Amplia; quia 16
non potest esse consultor, neque exequutor, ideo si fiat compromissum cum pacto, quod declarent arbitri,

vel arbitratores, illud quod consulet, vel dixerit frater
talis ordinis minorum, erit nullum. Angel. *cons.* 272.
Primus punctus, *num.* 5. ubi, quod circa ea, quæ re-
17 spiciunt pietatem post aliquid circa temporalia † Exten-
de, quia neque consuetudo contraria est attendenda.
18 Angel. *d. cons.* 272. *in fin.* † Amplia, quia non
habet velle, neque nolle. Anch. *d. cons. fin. in pr.*
Abb. *cons.* 88. *Videtur*, *in pr. lib.* 1. Abb. *cons.* 104.
19 *Pro evidentia*, *num.* 2. *lib.* 1. † Amplia; quia Mo-
nachus non potest testari, *cap. quia ingredientibus*, *de
Testam.* & quando fecit. vide incertum authorem post
Regulas Soc. *Reg.* 2. *Monachus*, ubi ampliat & limi-
20 tat. † Limita quoad jus sanguinis, quod tolli, & per-
di non potest, *l. jus sanguinis*, *ff. de pactis*. Lap. *al-
leg.* 101. *In quæst. proposita*, *num.* 7. *ver. tamen non
perdit*; ubi, quod professio, quæ est actus civilis, non
potest tollere naturalem, & ideo retinet jus agnatio-
21 nis, & *alleg.* 102. *num.* 7. † Item jura cognationis
retinet, quæ sunt multa. Anch. *cons.* 420. *num.* 7.
ubi, quod retinet jura succedendi, si est monasterium
22 capax, ac si in sæculo permansisset. † Limita, quia
monachus non mendicans, & Monasterium pro eo
succedit fratri vocato etiam a statuto laicorum exclu-
dente filias fœminas defuncti. Lap. *d. alleg.* 101. *num.
6. ver. hic autem in proposito*, *& num. seq. per tot.*
& latius *alleg.* 102. ubi latissime, & est casus allega-
23 tionum † Limita, ut retineat etiam jura quoad quid,
quia si erat civis loci, per monachatum non desinit
esse civis, licet liberetur a muneribus. Lap. *d. alleg.*
101. *num.* 8. *v. præterea*. Lap. *d. alleg.* 102. *In civi-
24 tate Florentiæ*, *num.* 7. † Limita, quia per monacha-
tum, & religiosum retinetur dignitas familiæ; maxi-
me si est in prælatura constitutus. Lap. *d. alleg.* 102.
25 *num.* 17. *ver. removetur etiam*. † Limita, quia ex
persona sua acquirit monasterio, prout acquireret sibi,
si non esset professus, ideo habet jus accrescendi, co-
herede non adeunte; item habet fideicommissum in
sui personam purificatum. Bald. *cons.* 246. *Monialis
cam authoritate*, *ver. tertio quæritur*, *lib.* 1. Angel.
26 *cons.* 133. *super primo in pr.* † Limita; quia retinet
naturalia, quia vivit naturaliter, comedit, bibit, &
alia facit; ideo in conditione, si decesserit quis sine
filio, non dicitur purificata, si decessit cum filio pro-
fesso; quia dicitur decedere cum filio, plene Anch.
cons. 396. *In unum casum*, *per tot.* ubi dicit procede-
re etiamsi filius esset frater incapax, prout ordinis Mi-
27 norum. † Extende; quia Monachus sicut servus obli-
gatur naturaliter, sed non civiliter, licet aliqui teneant
contrarium, quod nec civiliter, nec naturaliter obli-
gatur; sed prima verior, argumento servi. Abb. *cons.*
104. quod est Hugolini de Mariscalchis de Bononia
28 *num.* 3. *lib.* 1. † Extende; quia pro implenda con-
ditione possunt fratres S. Francisci de facto nomina-
re syndicum ad distribuendum, prout posset deporta-
tus, quia licet de jure non possint sibi eligere pro-
curatorem, seu syndicum, bene possunt de facto pro
implenda conditione. Bart. *cons.* 6. *numer.* 2. *& seq.
ver. secundo videtur*; maxime *num.* 4. *lib.* 1. ubi a-
29 post. *in ver. Syndicum.* † Extende, in simili de ban-
nito, deportato, & damnato in metallum; quia li-
cet sit servus pœnæ, tamen retinet jura naturalia &
etiam civilia tendentia ad sustentationem vitæ, ita
Bart. *in qu.* 1. *Lucanæ Civitatis*, *num.* 3. *vers. ter-
30 tio probatur*. † Limita, quia potest esse exequutor,
& distributor ad pias causas. Abb. *cons.* 44. *Ad de-
cisionem*, *num.* 2. *& seq. ver. sed iis non obstanti-
bus*, *lib.* 2. ubi talis distributor non potest compro-
mittere. Bart. *cons.* 5. *Visa quadam*, *num.* 5. *ver. ad
hoc respondetur*, *lib.* 1.

§. III.

Monachus quidquid acquirit, Monasterio acquirit.

1 Regula; † quia monachus incapax respectu sui, sed
capax respectu ordinis sui, si hæres instituatur simpli-
citer, acquirit suo ordini, quando unicum ordinem
professus est. Bald. *cons.* 332. *Præmittendum est*, *in
2 pr. lib.* 1. † Declara, ut si Monachus hæres institu-
tus tempore institutionis esset in uno ordine, tempo-
re mortis testatoris in alio, & tempore aditionis in
alio, cui ordini acquirat, & fac plures casus. † I. ca- 3
sus est, quod acquirit illi ordini de quo Testator fecit
mentionem, puta instituendo hæredem monachum ta-
lis ordinis, quia ordo ille censetur institutus, quando
Monachus est incapax per se. Bald. *cons.* 329. *in pr.
ver. aut instituitur heres lib.* 1. II. † casus est quan- 4
do monachus est capax, etiam respectu personæ suæ,
& siquidem est consanguineus testatoris, præsumitur
ratione consanguinitatis institutus; ideo pro se retine-
bit in dubio usumfructum, si non est consanguineus,
acquirit monasterio nominato, seu ordini nominato.
Bald. *d. cons.* 332. *in pr. ver. aut instituitur*, *lib.* 1.
† III. casus est, quando non est nominatus ordo mo- 5
nachi instituti, nec est consanguineus, nec capax per
se; & tunc acquirit illi monasterio, in quo est profes-
sus tempore mortis testatoris, quia attenditur tempus
mortis testatoris, secundum Bald. *d. cons.* 332. *circa
pr. ver. aut instituitur*, *lib.* 1. † Contrarium, quod 6
imo attendatur, & acquirat illi monasterio, in quo e-
rit tempore aditionis hæreditatis, & non testamenti,
tenet Feder. de Sen. prout refert Bald. *d. cons.* 332.
circa pr. ver. si autem alicui religioni, *lib.* 1. ubi ad-
ducit rationem, quia superior primi ordinis non po-
test compellere, ut adeat, sed superior secundi, ergo se-
cundo acquirit; & est *cons.* Fed. de Sen. 10. *In civi-
tate Perusii*, *col.* 3. *vers. præterea jure cavetur*, ubi,
quod illi Domino acquiritur per servum, qui potest
jubere, ut adeat. † Declara, ut in aditione hæredita- 7
tis, in qua requiritur jussus superioris, acquiratur or-
dini, in quo est tempore editionis propter jussum su-
perioris, secus est in legato, in quo jussus non requi-
ritur; quia primo monasterio, in quo erat tempore
mortis testatoris acquiritur. Bald. *d. cons.* 332. *ver.
alii tamen aliter*, ubi dicit hanc veriorem *opin. lib.*
1. † Amplia, quia monachus subjectus ratione profes- 8
sionis Hospitali S. Ant. Vien. & suppositus abbati cer-
ti ordinis diversi, sub cujus territorio est Hospitale S.
Ant. acquirit Hospitali, non autem monasterio abba-
tis. Bald. *cons.* 309. *Proponitur quod*, *lib.* 1. *in pr. ver.
in contrarium videtur*, & latius *num.* 3. *ver. & ex
hoc fortificatur*. † Amplia; quando monachus etiam 9
vagaretur extra monasterium, quia adhuc acquirit suo
monasterio. Anch. *cons.* 424. *in fin. num.* 5. ubi red-
dit rationem, usque *in fin.* quod duplicatur *cons.* 352.
& est subscriptum ab Ant. de Butr. † Amplia, etiamsi 10
monasterium sit reformatum; ut quia propter dissolu-
tionem fuerint appositi monachi alterius religionis,
prout in monasterio S. Michaelis in Bosco Bononiæ,
quod erat fratrum S. Augustini, & fuit datum mo-
nachis Montis Oliveti, quia adhuc primi monachi
etiam viventes extra monasterium acquirunt monaste-
rio suo. Anch. *d. cons.* 424. *Pro clariori*, *in pr.*
quod duplicatur 352. & est scriptum ab Ant. de Butr.
† Restringe, nisi in alio monasterio se collocassent. 11
Anch. *d. cons.* 424. *num.* 3. & duplicatur 352. & sub-
scripsit etiam Ant. de Butr. † Amplia, quia monachus 12
quicquid acquirit, acquirit suo monasterio, vel con-
ventui, prout filius acquirit patri, servus domino, &
de singulis. *c. cum ad monasterium*, *in pr. de stat.
monac.* Feder. de Sen. *cons.* 4. *Testator*, *in ultima vo-
luntate*, *num.* 2. *ver. in contrarium videtur*, *& cons.*
11. *numer.* 5. *ver. quod autem relinquitur*, *& cons.*
20. *num.* 4. *v. sed quod acquiratur conventui*, *& cons.*
35. *quidam monachus*, *in pr.* sequitur Bald. *cons.* 63.
factum tale est, *D. Nicol. lib.* 1. *per tot. & cons.*
309. *Proponitur*, *quod Hospitale*, *num.* 3. *v. & ex
hoc fortificatur lib.* 3. vide Tusch. *Litt. F. v. Fratres
mendicantes &c. concl.* 472. † Extende in tantum, 13
monachum acquirere suo monasterio, ut istud sit de
jure naturali, & de consensu, qui non tollitur in
dubio per Papam, & si alteraret regulam, & mona-
sterium. Anch. *cons.* 424. *in pr.* † Declara tamen, 14
quia si legatur monasterio, acquiritur immediate mo-
nasterio, si legatur monacho, acquiritur monaste-
rio mediante monacho. Bart. *qu.* 12. *Quidam reli-
quit*, *in fi. pr. vers. respondetur*, & ista est opinio com-
munis Legistarum, quod si legatur monacho, non
acquiritur monasterio ipso jure, sed mediante perso-
na monachi. Socin. *cons.* 183. *circa pr. lib.* 2. plures
citat pro hac parte Clar. *in §. testam. qu.* 30. *ver. ex
alia parte*. † Contrarium, quod imo si monachus hæres 15
insti-

instituint; acquiratur hæreditas monasterio ipso jure
absque ullo ministerio monachi, tenent communiter
Canonistæ, ut plene per Clar. *d. §. Testam. quæst.* 30.
in pr. ubi citat plurimos de Communi, pro utra-
que parte, maxime Corn. *conf.* 272. *lib.* 3. Socin.
conf. 183. *in pr. lib.* 2. Corr. Jun. *conf.* 48. *numer.*
16 8. & dicit esse arduam quæstionem. † Declarat ipse
Clar. quod opinio Canonistarum debet servari in fo-
ro Ecclesiastico, & opinio Legistarum in foro secula-
ri, sed certe ista declaratio nullo modo est tenen-
da, & miror de ipso Claro, qui semper tenuit,
quod in dubio opinio, quæ est pro religione, est te-
nenda, & in æquiorem partem inclinandum, maxi-
me quia habemus etiam regulas privilegiantes de jure
Civili, quod dominium transfertur in Ecclesiam si-
ne apprehensione *l. ut inter divinum, circa fin. C. de
Sacros. Eccles.* ubi Bart. *num.* 17. *&* 18. & quia api-
ces juris Civilis, & solemnitates inductæ a jure Civili
non servantur, neque comprehendunt causam piam,
etiamsi in foro seculari agatur, ut ipsemet Clar. *in d.
§. Testam. quæst.* 6. *in pr. ver. est autem in se vera, cum
seq. per tot. quæst.* Extende, quia monachus in tantum
acquirit Monasterio, ut neque testari possit, imo om-
nia, quæ habet ante monachatum per ingressum, & pro-
fessionem, si ante non disposuit, acquiruntur monaste-
rio, prout etiam acquisita post monachatum, Angel. de
17 Perus. *conf.* 133. *super primo, in pr.* † Amplia, ut in
tantum acquiratur monasterio per monachum, ut hære-
ditas, vel acquisitum, nec momento remaneat penes mo-
nachum, *l. placet, ff. de acquir. hered.* Feder. *d. conf.*
18 4. *num.* 2. *in fi. v. secundum probatur.* † Amplia in tan-
tum, ut monasterium possit adire, vel acceptare legatum,
etiam monacho nolente adire, neque acceptare Arch. *in
c. unica*, 18. *q.* 1. quem refert, & sequitur Feder. *d.
conf.* 4. *num.* 2. *in fi. ver. secundum probatur.* Fed. *d.
conf.* 20. *num.* 4. *v. sed quod acquiritur conventui, &
in fi. consilii, vers. ad solutionem*, in quibus locis, quod
imo plus eximitur a propria voluntate monachus, quam
servus. Bart. *in l.* 1. *num.* 21. *ff. de vulg. & pup.* ubi a-
19 lios allegat. † Contrarium tenet Ang. *conf.* 91. *Sancta
Carmelitarum, in pr.* ubi respondet ad contraria, &
probat hanc veriorem, quia æquiparatur servo, & non
filio, & dato, quod filio æquiparetur. *l. fin. §. sin au-
tem, C. de bon. quæ liber.* correctoria loquens in filio
20 non extenditur ad monachum æquiparatum. † Extende
contrarium, quia quicquid sit circa dissensum, bene
verum est, quod Monacho absente, cui delata est hæ-
reditas, & non dissentiente, non potest monasterium
adire. Angel. *d. conf.* 91. *num.* 2. *ver. eo autem absen-*
21 *te*, ubi, quod omnes ita tenent. † Amplia, ut etiam
procedat, quacunque occasione acquiratur, quia mona-
sterio acquiritur. Feder. *conf.* 35. *in pr. & per tot.* ubi
loquitur de monacho interfecto habente filios ante mo-
nachatum, ut si certa pars bonorum homicidæ applice-
tur hæredibus interfecti, succedat monasterium, tan-
quam hæres monachi interfecti, & maxime *num.* 3. *v.
si volumus tenere, quod filius. col.* 3. ubi tollit jura in-
ducta pro filio vero, vel saltem fit divisio inter eos, ut
22 tenet in fin. † Contrarium tenet Idem Feder. quod imo
filii naturales succedant, & non monasterium. *conf.* 174.
Ego putarem, per tot. ubi est consilium super eodem
23 casu, & credo hanc veriorem. † Amplia, ut procedat,
quod monachus acquirit monasterio suo, etiamsi de fa-
cto alteri Ecclesiæ, vel monasterio sine licentia superio-
ris esset factus administrator, quia si transitus est illi-
citus, quicquid acquirit, acquirit primo monasterio,
cui tenetur, ita videtur velle in simili. Feder. *conf.* 20.
num. 4. *v. modo arguendum restat.* ubi quod Episcopus
obligatus suæ Ecclesiæ, licet de facto insistat alteri offi-
cio, acquirit Ecclesiæ etiam in legato facto contempla-
tione officii, & in terminis de monacho, qui transivit
de facto ad aliud monasterium. Lap. *alleg.* 62. *in fr.
v. quo autem*, sequitur Socin. *conf.* 270. *in pr. lib.* 2.
24 ubi dicit communem. † Extende, ut idem sit in mo-
niali professa in uno monasterio, quia si transit sine
licentia ad aliud monasterium, acquirit primo, quando
transitus ad secundum non est licitus. Soc. *conf.* 270. *con-*
25 *sideratis iis, in pr. lib.* 2. ubi dicit communem. † Re-
stringe, quia professus in primo monasterio, si transeat
ad strictiorem petita, & non obtenta licentia, dimittit
bona quæsita primo monasterio, non autem secundo.
26 Ang. *conf.* 235. *Punctus est, Albertus, in pr.* † Decla-
ra tamen, quia si acquireret ratione administrationis fa-
ctæ in secundo monasterio, si habebatur pro legitimo
Prælato secundi, præsumitur acquirere secundo, alias
secus, ut ibi Lap. *d. alleg.* 62. *in fi.* Bald. *conf.* 83. *nu.*
3. *v secunda est, lib.* 1. † Amplia in bonis jam delatis, 27
& acquisitis in primo monasterio, quia si transit ad se-
cundum de facto, non transfert bona, imo nec etiamsi
transit licite, quia non transfert nisi usumfructum acqui-
sitorum, ejus vita durante. Lap. *d. alleg.* 62. *per tot.*
licet contrarium teneat Abb. *in c. quod a te de cler. con-
jug.* sed cum Lap. *concor.* Cald. *conf.* 408. *in pr.* alias
23. *de regul.* † Amplia, quia acquirit monasterio secun- 28
do, is qui ante ingressum religionis fuit hæres institu-
tus, & ante aditam hæreditatem intravit ordinem Men-
dicantium incapacem, postea legitime translatus ad or-
dinem capacem si reperit hæreditatem adhuc vacan-
tem acquirit secundo monasterio. Fader. *conf.* 27. † De- 29
clara, quod si primus agnatus, cum per primum
ingressum erat delata hæreditas, non adivit intra tem-
pus legitimum, ita quod sit delata secundo agnato, ipse
professus primo exclusus, si interim ante delationem,
apertam secundo agnato, fuit factus capax, saltem habe-
bit locum secundi agnati. Feder. *d. conf.* 28. *circa fin.
ver. si contingat.* † Contrarium utroque casu tenet Lap. 30
ibi *in addit. add. conf.* Feder. 27. quia semel jus adeun-
di devolutum est agnatis per exclusionem incapacis, qui
debet præferri omnibus. † Amplia; quia si fiat legatum 31
monacho, ita ut non possit aliquid acquiri monasterio,
quomodo intelligatur legatum, plene Bart. *quæst.* 12.
quidam reliquit, ubi *in prin.* quod non valeat propter
contrarietatem; secundo quod valeat; quia potest salva-
ri octo modis, quod non acquiratur monasterio, in
quo est; item si promoveatur Monachus per Papam; i-
tem, quod monachus sit minister, vel monasterium, i-
tem quoad possessionem; item, quod monachus habeat de
licentia sui Superioris; item pro alimentis, & necessariis;
item non quæratur ex legato, sed beneficio legis; tertio
dat sex exempla, quibus rejicitur ille modus, vel conditio,
quod non acquiratur; ultimo solvit, quod verum est, quod
non acquiritur monasterio recusante monacho, sed eo
volente secus; allegat *tex. in l. si usufructus, §. si ita,
ff. quando dies legat. cedat.* † Extende, ut idem sit, si 32
ex contractu celebrato cum monacho deberetur, quod
non acquiratur monasterio, & si abbas, vel monaste-
rium petierit illud commodum, devolvatur ad alium,
quia præsumitur ex dolo monachi appositum. Bart. *d.
quæst.* 12. *ver. solutio, col.* 1. *v. sed quid si adjiciatur.*
† Extende, ut procedant præmissa, etiamsi in dispositio- 33
ne ultima, vel contractu inter alios sine monacho ali-
quid legatur, vel promittitur monacho, cum hoc, quod
non acquiratur monasterio, & si contrarium fiat; tunc
revertatur ad hæredes legantis, vel disponentis, vel tran-
seat ad tertium vocatum; quia sicuti valet prohibitio
alienationis sub pœna, ut res ad alium transeat; tamen
hoc casu non valet, secundum Bart. *d. quæst.* 12. *qui-
dam reliquit, in v. solutio, col.* 1. *ver. sed quid si ad-
jiciatur, usque in fin.* ubi allegat pro utraque parte,
& hanc tuetur, quia quatenus prohibitio fit, ne ad
monasterium deveniat, aut fit propter odium, & cessat
in monasterio; si favore monachi, & tertii vocati,
adhuc idem, quia alienatio, quæ fit ex causa necessa-
ria, permittitur, & non est locus pœnæ, prout in ca-
su isto, in quo ex necessitate legis monasterio acqui-
ritur. † Extende idem in simili in usufructu relicto, 34
qui est prohibitus in alium transferri & translatus re-
vertitur ad proprietarium, pone quod relinquitur ser-
vo, certe licet contemplatione servi acquiratur domino
vivente servo. Bart. *d. quæst.* 12. *in ver. solutio, col.* 2.
v. secundo probo sic. † Declarat tamen Bart. *q.* 12. *cir-* 35
ca fin. ver. tertio probatur, quia favore monachi talis
prohibitio facta videtur; igitur pœna non committitur
eo volente, quatenus igitur consentiat, quod potest de
licentia sui superioris, res est clara si dissentiat, vel
compelleretur coacte consentire, non acquireretur mo-
nasterio. † Amplia, ut idem sit in monacho præsen- 36
tato in Rectorem Hospitalis non curati, & confirma-
to, ac instituto per Episcopum; quia cum remaneat
Monachus, est suppositus suo abbati, & non Episcopo,
ideo ad claustrum potest revocari; quia non habet vel-
le, nec nolle, & quicquid acquirit, acquirit monaste-
rio. Feder. de Sen. *conf.* 134. *casus talis est, quidam
abbas.* † Extende idem, si est factus Prior, vel Ar- 37

chipresbiter manualis; quia ex quo non liberatur a
claustro; quia potest revocari, acquirit monasterio.
Bald. *cons.* 63. *Factum tale est*, *D. Nicolaus*, *num.* 1.
v. & licet monachus, *lib.* 1. *& num.* 2. *ver. prima est.*
38 Restringe, nisi acquireret ex re, vel administratione
Prioratus manualis, vel quia illi relinqueretur. Bald.
cons. 63. *num.* 1. *ver. & licet monachus lib.* 1. *& num.*
3. *ver. secunda est*, *& num.* 4. *ver. tertia est*, ubi *in
fin.* quod nisi constet, in dubio præsumitur acquirere
39 monasterio. † Amplia, ut nec valeat consuetudo, quod
monachus retineat sine licentia superioris sibi relicta
contemplatione personæ a consanguineo, vel alio, quia
est contra substantiam professionis, & nutritiva pecca-
ti. Calder. *cons.* 42. *an valeat consuetudo*, alias 4. *de
40 consuet.* † Amplia, in monacho qui fuit depositus, &
privatus Prælatura regulari propter demerita; quia ni-
hilominus remanet monachus, & acquirit monasterio
suo. Cald. *cons.* 328. alias 1. *circa med. de pecul. cleri-
41 co.* † Declara tamen omnes ampliationes, & alia su-
perius dicta, ut professus acquirat monasterio, quando
professionem fecit in manibus Prælati certi monasterii,
& professio est specialis in illo monasterio; si vero
professio esset in genere facta in manibus generalis, &
quoad ordinem, & religionem, tunc acquireret toti
ordini & religio succederet illi, ita, quod hæreditas
esset distribuenda per generalem, si vero professio esset
in genere generalissimo, ita quod non esset obligatus
ordini certæ religionis in specie, acquirit religioni in
genere ad distributionem Episcopi. Calder. *cons.* 408.
42 alias 23. *de reg. per tot.* † Amplia, ut nedum mona-
chus acquirat monasterio, sed etiam professio opera-
tur, ut bona professi transeant in monasterium. Cald.
d. cons. 408. alias 23. *de Reg.* & idem de usufructu
dicit Gem. *cons.* 80. *num.* 9. *ver. secundo præmitto.* vide
Tusch. *Litt. P. ver. Professio Religionis operatur multa*,
43 *& quæ*, *Concl.* 863. † Extende, quia si legatur usus-
fructus monacho indistincte; tunc etiam acquiritur mo-
nasterio. Gem. *cons.* 80. *num.* 9. *ver. quandoque usus-
44 fructus, simpliciter.* † Amplia ut procedat, etiamsi mo-
nachus professus nomine alieno emisset, quia detecta
simulatione contractus acquisita spectabunt ad monaste-
rium, vel Prioratum, etiam manualem, secundum di-
stinctionem præmissam, videlicet si apparet, de cujus
bonis vel administratione acquisivit, illi debeatur, in
dubio monasterio acquisivit, sub cujus potestate reperi-
tur tempore acquisitionis. Bald. plene *cons.* 63. *factum
45 tale est*, *Dominus Nicolaus*, *lib.* 1. *per tot.* † Amplia,
quia monachus unius religionis & monasterii acquirit
eidem monasterio, etiamsi monasterium reformetur, &
alteri regulæ monasterium concedatur; quia monachus
primæ religionis dicti monasterii etiam manens extra
monasterium, si moriatur, acquiruntur ejus bona mo-
nasterio. Petr. de Anch. *cons.* 352. *monasterium S. Mi-
chaelis*, *per tot.* quod etiam est subscriptum ab Ant. de
46 Butr. † Amplia, ut monachus de monasterio expulsus
vel licentiatus acquirat illi monasterio, donec aliud
monasterium ingrediatur. Petr. de Anch. *d. cons.* 352.
num. 3. *&* 4. ubi dicit hoc esse de mente omnium scri-
bentium, quod etiam est subscriptum ab Ant. de Butr.
& num. 3. *ver. consequenter*, dicit nullo modo illum
desinere esse monachum, sed acquirere monasterio, e-
tiam quod esset expulsus, & essent negata illi alimen-
ta; quia donec aliud monasterium ingrediatur, primo
47 acquirit. † Amplia, etiam in monacho ejecto, & li-
centiato de monasterio, ut sibi quærat aliud monaste-
rium; quia donec aliud monasterium ingrediatur, ac-
quirit monasterio, a quo fuit licentiatus, etiamsi non
præstitit alimenta. Anch. *d. cons.* 424. *nu.* 4. ubi, quod
omnes ita tenent, & duplicatur *cons.* 352. subscriptum
48 ab Ant. de Butr. † Extende idem, quando ab Abbate
fuit expulsus, & volens redire ad disciplinam non fuit
admissus, quia licet Abbas male faciat non admitten-
do revertentem, & possit puniri, tamen interim, do-
nec aliud monasterium ingrediatur, acquirit monaste-
rio. Anch. *d. cons.* 424. *num.* 4. duplicatur *cons.* 352.
49 & est subscriptum ab Ant. de Butr. † Extende multo
magis in monacho stante extra monasterium, cui præ-
stantur alimenta. Anch. *d. cons.* 424. *per tot.* ubi est
50 casus consilii, duplicatur *cons.* 352. † Extende, sine
difficultate, quando ex ordine Papæ monasterium fuit
reformatum, & introducti in monasterio diversi reli-
giosi cum decreto, quod alii stent exua, & habeant
alimenta; quia acquirunt monasterio. Ant. de Butr. in
subscriptione sua ad *cons. Anch.* 352. † Amplia, ut 51
quod dicitur de monacho, procedat in omnibus fratri-
bus, maxime S. Augustini Heremitani, & aliis, qui
proprium habere non possunt in particulari; quia om-
nia acquirunt monasterio, & omnis alienatio per eos
facta sine monasterio est ipso jure nulla. Abb. *cons.*
27. *pro clara*, *lib.* 2. Feli. & alii *in c. in præsentia*,
de probat. Jas. *in authent. ingressi*, *num.* 24. *C. de sa-
cros. Eccles. c. ad monasterium*, *de stat. monach.* Feli.
in d. dilecta, *v. monachus*, *de rescr.* Bald. in *rubr. C.
de pos.* Fel. *in c. parochiano*, *in v. nota*, *quod mona-
chus*, *de sent. excom.* Soc. *cons.* 10. *lib.* 1. adde Bart.
in l. si liber homo, *ff. de stipul. serv.* Abbas *in c. quan-
do*, *de offic. ordin.* † Limita; quia monachus non ac- 52
quirit monasterio hæreditatem sibi delatam, & non a-
gnitam, quando erat absens, & non adivit, quia mo-
nasterium non poterit adire, Angel. *cons.* 91. *sancta
Carmelitarum*, *num.* 2. *vers. eo autem*, ubi, quod om-
nes ita tenent. † Limita, quando hæreditas erat de- 53
lata laico, qui non adivit, & professus postea fuit,
quia si habebat cohæredes, illis accrevit tota hæredi-
tas, & monasterium non potest adire invito monacho.
Ang. *d. cons.* 91. *n.* 2. *ver. licet autem opinio.* † Exten- 54
tende, ut idem sit, si habebat substitutos. Ang. *d.
cons.* 91. *num.* 3. *vers. secundo habet.* † Limita in mo- 55
nacho translato ad aliud monasterium, quia acquirit
secundo monasterio, non primo, si in secundo rema-
net obligatus. Feder. de Sen. *cons.* 19. *num.* 4. *in fin.
ver. & ideo stylus*, ubi, quod secus, quando non trans-
fertur, ut sit monachus, sed ut sit Prælatus, quia li-
cet liberetur a primo, non tamen obligatur secundo post
Prælaturam, sed est suppositus Episcopo, ut ibi *col. pen.
ver. ad secundam*, *& v. ad tertiam quæstionem*, & in-
tellige, quod acquirit illi monasterio, in cujus potesta-
te est tempore contractus, ideo si est in primo, ac-
quirit primo, si in translato, acquirit secundo, Bald.
d. cons. 63. *ver. item oportet scire*, *lib.* 1. † Et idem;
si est translatus ad Episcopatum, quia acquirit Episco-
patui. Feder. de Sen. *d. cons.* 19. *in pr. v. in contra-* 56
rium videtur, *sub num.* 3. Allegat *cap. cum in cunctis*,
de elect. & latius *cons.* 20. *per tot.* ubi loquitur in mo-
nacho confessore fraternitatis laicorum, cui factum est
legatum, ut non acquirat fraternitati, quia non est o-
bligatus; item non officio confessionis, quia non est
perpetuum, item non monasterio, quia fuit ante adi-
tionem factus Episcopus de licentia Superioris; igitur
acquirit Ecclesiæ suæ Episcopali. † Et idem in mona- 57
cho vagabundo quia non acquirit monasterio. Innoc.
& Host. *in c. cum olim*, *il secundo*, *de privil.* quos
refert Feder. de Sen. *d. cons.* 20. *num.* 4. *ver. & optime
facit*; qui loquitur, quando est vagabundus; quia ex-
pulsus est, quia talis debet ordinari ab Episcopo, cui
subest, ut Feder. *cons.* 38. *per tot.* igitur necessario ac-
quiret Episcopo, ut *in d. cons.* 20. *col. fin. ver. & pro-
pterea*, & latius *num.* 4. *vers. sed quod acquiratur Epis-
copatui*, sequitur Bald. *cons.* 63. *num.* 4. *ver. exemplum
de secundo*, *lib.* 1. † Contrarium in monacho aposta- 58
tante, ut acquirat monasterio suo, etiamsi sit vagabun-
dus. Calder. *cons.* 496. *in fin.* alias 5. *de hæret.* & idem
tenet Feder. de Sen. *d. cons.* 20. *num.* 4. *ver. & optime
facit*. Anch. *cons.* 424. *num.* 4. *& seq.* † Et idem in 59
monacho promoto ad Episcopatum, vel aliam Eccle-
siam, vel dignitatem, quam postea dimisit, vel ea pri-
vatus est, quia ex quo remanet monachus Episcopo
suppositus, acquirit Ecclesiæ Cathedrali. Feder. de Sen.
d. cons. 20. *in fin. ver. item nec illa opinio*, *quæ habet*,
quod aiaeesan. † Et idem in monacho Priore Conven- 60
tuali creato ab Abbate in alio monesterio, quia quic-
quid acquirit, dum est Prior, etiamsi ad nutum, &
amovibilis existat, acquirit Prioratui, & non mona-
sterio. Feder. de Sen. *d. cons.* 35. *Quidam monachus*,
per tot. col. 1. *ver. sed contra videtur*, *& num.* 4. *usque
in fin.* ubi loquitur de monacho Priore facto amovi-
bili interfecto, ut pœna applicata hæredibus applicetur
Prioratui, excluso filio vero, & monasterio, licet in fi.
dicat posse inter omnes dividi. † Restringe, ut pro- 61
cedat, quando non constat de professione monachi trans-
lati in primo monasterio, nisi præsumptive, & taci-
te, & constat de expressa professione in secundo; quia
tunc acquirit secundo monasterio, in quo magis clare
constat eum professum. Soc. *d. cons.* 270. *consideratis
iis*,

iis, *per tot. lib.* 2. ubi dicit hoc procedere, etiamsi
non constet de licentia transeundi, quæ præsumitur ex
62 diuturnitate temporis. † Limita in mendicantibus &
aliis, qui non possunt ratione regulæ aliquid proprium
habere, quia monachus eo casu non acquirit monaste-
rio, cum non sit munasterium, nec monachus capax,
sed acquirit ordinatio, videlicet Episcopo, si non est
exemptus, & si est exemptus, acquirit Papæ. Feder. de
Sen. late *d. cons.* 20. *pen. ver. & propterea licet*, ubi
reprobat opiniones tenentium, quod tanquam mortuus
faciat locum succedentibus ab intestato, quia licet sit
mortuus quoad se, non tamen quoad eum, cui acqui-
rit, & quod monachus factus frater mendicans non
acquirat monasterio. Bald. *cons.* 63. *num.* 4. *col. fin. ver.*
63 *Idem in monacho facto fratre minore, lib.* 1. † Contra-
rium, quod acquiratur hæreditas delata monacho, or-
dinis Minorum in capaci venientibus ab intestato. Fe-
der. *cons.* 26. *in pr.* ubi dicit hanc veriorem opinio-
64 nem. † Extende hoc contrarium, quod hæreditas de-
lata monacho incapaci acquiratur venientibus ab inte-
stato, etiamsi antequam hæreditas sit adita, efficeretur
capax per transitum legitimum ad ordinem capacem;
quia nihilominus etiam acquiritur ipsis venientibus ab
intestato. Feder. *d. cons.* 26. *per totum* ubi est casus con-
65 silii. † Imo, quod succedant etiam mendicantes, ut
vendant, & sumant victum, & vestitum, & etiam ex-
pensas pro reparatione, & fabrica; Bald. *cons.* 232. *in*
66 *pr. lib.* 2. † Imo, quod bona, & hæreditas delata ac-
quiratur pauperibus, quibus est distribuenda per Epis-
copum, inter quos pauperes connumerantur mendican-
tes quoad alimenta, & necessaria. Ang. *cons.* 91. *san-
cta Carmelitarum, num.* 3. *ver. secundo dicendum*, ubi
dicit, ita tenuisse in publica disputatione, & consuluis-
se Florentiæ, & pro hoc allegat text. *in auth. de sanct.*
67 *Episcop. §. sed hoc præsenti.* † Limita in eo, qui pater
familias existens ingreditur monasterium mendicantium,
quia bona ingredientis applicantur venientibus ab in-
testato. Feder. de Sen. *cons.* 26. *casus talis est, in pr.*
68 *num.* 3. *ver. item pone, quod aliquis.* † Extende hanc
limitationem, ut procedat, etiamsi quis adhuc capax
esset, & ei esset delata hæreditas, qua non adita se fe-
cit monachum Ordinis Minorum incapacem, & dein-
de per ingressum alterius ordinis capacis repetit hære-
ditatem non aditam, quod sibi debeatur, tenet Feder.
cons. 27. *Titio existenti, per tot.* sed Lap. in fine te-
net contrarium, quia per primum ingressum fuit de-
volutum jus adeundi consanguineis; a quibus semel
69 est exclusus, & perpetuo. † Limita in monacho præ-
sentato, & instituto per Episcopum ad Ecclesiam cura-
tam, quia ratione curæ dicitur translatus, & liberatus
a claustro; non tenetur habere socium, nec subest Ab-
bati, sed Episcopo, cui Ecclesia, & cura est supposi-
ta. Feder. de Sen. *cons.* 134. *in pr. ver. sed si mona-*
70 *chus.* † Limita in monacho privato Abbatiali dignita-
te, quia si stat extra, & acquirat, acquirit Episcopo,
& ejus bona non sunt spolia, quia desiit Abbas esse.
Cardin. Zabar. *cons.* 75. in casu ibi post consil. incipit,
71 *Summus Pontifex.* † Limita in non professis, & iis,
qui possunt sibi acquirere, nec promittunt carentiam
proprii, quia isti possunt sibi acquirere, nec acquirunt
monasterio. Cald. *cons.* 411. alias 15. *de regular. in fi-*
72 *ne.* † Limita in legato facto alicui monacho de usu-
fructu, quando assignatur causa, cujus contemplatione
fit legatum, videlicet ut subveniat suis necessitatibus,
& indigentiis. Gem. *cons.* 80. *num.* 9. *v. quandoque jus*
73 *ususfructus.* † Declara tamen, ut procedat limitatio,
quando jus ususfructus est pro necessitate; & non i-
nabdicabiliter, sed abdicabiliter, sed toleratur a supe-
riore, ita videtur velle Gem. *d. cons.* 80. *num.* 4. *&
seq.* vide Tusch. *Litt. F. ver. Fratres non possunt habe-*
74 *re concl.* 472. † Limita, quando Monachus certi or-
dinis capacis deputatur exequutor, vel hæres ad distri-
buendum pauperibus, quia pauperibus acquirit, & non
monasterio. Bald. *cons.* 332. *Præmittendum est, in pr.
lib.* 1. vide Tusch. *Litt. S. ver. successio in bonis cleri-*
75 *ci, Concl.* 869. † Extende, quia officium exequutoris
ad distribuendum, cum sit personale, competit mona-
cho, non autem ordini, vel monasterio, licet debeat
habere licentiam a suo superiore, ut tale officium pos-
sit assumere, vel exercere. Bald. *cons.* 332. *num.* 2. *v.*
76 *sequitur aliud, lib.* 1. † Limita, quando monachus es-
set Capellanus Papæ, & ex privilegio esset capax bo-
norum in persona sua, quia ex quo est capax tempore
agnationis, acquirit sibi. Angel. *cons.* 91. *col.* 3. *in pr.
v. de tertio.*

§. IV.

Monachus non potest habere aliquid proprium.

Monachus † non potest habere aliquid proprium; 1
quia abdicatio proprii est unum de tribus requisitis ad
professionem *c. cum ad monasterium, de stat. regul.*
Abb. *cons.* 88. *Videtur, num.* 2. *ver. tertio, lib.* 1.
ubi, quod dicitur proprium possidere, quando invito
superiore, vel clam ab eo possidetur aliquid. † Exten- 2
de, quia neque potest convenire ex pacto, ut aliquid
habeat proprium, vel ad usumfructum, invito, vel in-
scio superiore. Abb. *d. cons.* 88. *num.* 3. *ver. quin imo,
lib.* 1. † Extende, quia neque potest monachus habe- 3
re cellas proprias, vel portiones aliquas præcipuas. Abb.
d. cons. 88. *num.* 4. *lib.* 1. † Amplia, quia non va- 4
leat relictum factum monacho, cum hoc, quod non
possit molestari ab Abbate, & si molestetur, bona re-
licta deveniant ad alium, quia conditio tanquam con-
tra statutum monachi, & bonos mores rejicitur. Bart.
in l. Lucius, §. tres heredes, ff. ad Trebell. Abb. *cons.*
44. *ad decisionem, in pr. lib.* 2. ubi, quod bona mo-
nasterio acquiruntur; quia plena administratio bono-
rum monasterii pertinet ad Abbatem, non ad singula-
res monachos. † Contrarium tenet idem Bart. *in au-* 5
th. excipitur; C. de bon. quæ liber. ubi si relinquun-
tur bona monacho cum conditione, quod nihil acqui-
ratur monasterio, licet conditio videatur turpis, & im-
possibilis; ideo rejicienda, tamen valet legatum, ut
monachus habeat conniventibus oculis Superioris sui,
quod fieri potest, & valet tacitus consensus. Abb. *d.
cons.* 44. *n.* 2. *& seq. ver. sed iis, lib.* 2. † Amplia 6
ut sit in tantum verum, quod si legetur monacho,
cum hoc, quod non acquiratur monasterio, licet talia
verba possent multis distingui modis, de quibus Bart.
in quæst. sua 12. *Quidam reliquit*, ubi in principio
quod videtur nullum *in ver. contra*, quod octo mo-
dis possunt verba declarari, tertio, ibi, *nu.* 9. *& seq.*
quod rejicitur ille modus, quod non possit acquiri,
tandem in *ver. solutio*, dicit, quod acquiritur mona-
sterio volente monacho, eo non volente non acquiri-
tur, & allegat text. *in l. ususfructus, §. si ita, ff. quan-
do dies leg. ced.* † Limita; quia bene valet statutum 7
Abbatis, & Conventus causa vitandæ murmurationis,
& scandali factum, ut pro indumentis, & aliis neces-
sitatiis liceat cuilibet monachorum habere proprium,
cum succedat loco necessariorum. Abb. *cons.* 88. *col.*
3. *ver. optime ad prædicta facit. lib.* 1. † Extende 8
quia Prælato superiore permittente potest monachus ha-
bere, & non dicitur proprium, sed in administratio-
nem, communem dicit. Abb. *d. cons.* 88. *col.* 3. *ver.
optime ad prædicta, lib.* 1. † Extende, quia mona- 9
chus potest habere legatum sibi factum cum conditio-
ne, quod non acquiratur monasterio interpretando,
non quod conditio sit impossibilis, vel turpis; ideo
rejicienda, sed interpretando, ita, quod conniventibus
oculis superioris sui permittentis habeat. Abb. *cons.* 44.
Ad decisionem, num. 3. *ver. & quod hoc fieri possit,
lib.* 2. † Contrarium tenet Bart. *in qu.* 12. *in ver.* 10
contra col. 2. *v. quinto sic.* ubi si alimenta legantur
monacho, nullus acquirit sibi, si alicujus Monasterii,
etiamsi monasterio relinquatur, acquiritur monacho,
quando a consanguineo, secus si ab extraneo, vide
eum. † Extende, quia monachus potest sicut servus 11
habere legatum alimentorum, quia circa ea, quæ sunt
naturalia, non prohibetur. Abb. *d. cons.* 44. *col.* 2.
ver. sed si esset tale relictum, lib. 2. † Declara, ut
plene per Bart. *d. qu.* 12. *Quidam reliquit, ver. con-
tra, col.* 2. *ver. septimo sic.* † Extende; quia Abbas
potest concedere expresse, & tacite per conniventiam
monacho administrationem certorum bonorum, *c. reli-
giosus, de testam. lib.* 6. Abb. *d. cons.* 44. *num.* 4.
ver. nam Abbas, lib. 2.

§. V.

§. V.

Monachus agere non potest, & quando secus, & quid possit, vel non.

1 Monachus † non potest agere aliquid sine licentia
sui superioris, 11. *quæst.* 1. *cap. non dicatis*, Feder. de
Sen. *cons.* 104. *Primo quæritur*, *num* 3. *ver. tertio quæ-
ritur*, ubi, quod non potest sine licentia sui Superio-
ris aliquid, & maxime infrascripta; quia non habet
monachus claustralis velle, neque nolle. Bald. *cons.* 1.
in fin. num. 7. *ver. super alio*, *lib.* 3. Card. Zabar.
2 *cons.* 28. *in fin. ver. ad alia quæsita.* † Electioni non
potest consentire monachus. Fed. *d. cons.* 104. *num.* 3.
3 † Eligere sepulturam non potest monachus. Fed. *d. cons.*
4 103. *num.* 3. † Fideicommissarius esse non potest. Fe-
5 der. *d. cons.* 104. *num.* 3. † Judex, assessor, advoca-
tus, vel arbiter esse non potest monachus, Fed. *d.
cons.* 104. *num.* 3. allegat *cap. si religiosus de elect.* &
6 *c.* 2. *de Testam.* † Et maxime in fratribus ordinis Mi-
norum hoc procedit; quia non potest esse arbiter,
Bald. *cons.* 395. *De principali*, *ver. secundo dico*, *lib.*
7 5. † Declara, quod sufficiat sola licentia Episcopi in
iis, quæ Episcopus monacho gerenda committit, quia
valent gesta etiam sine abbatis licentia, quia Episco-
pus est mediatus, & immediatus superior religiosorum
etiam exemptorum. Calder. *cons.* 75. alias 2. *de offic.
8 delegat.* † Amplia, quia monachus spoliatus cappa non
agit spolio; quia nihil proprium habet, & idem in
monacha; Card. Zabar. *cons.* 17. *num.* 5. *& seq. ver.
ex hac ratione* ubi *num.* 7. dicit, quod omnes Do-
9 ctores ita tenent. † Restringe, quod licet monacha
spoliata non agat, nec repetat tanquam monacha; ta-
men potest repetere, tanquam pars Corporis Collegii,
Lap. *alleg.* 51. *num.* 16, *ver. unde gloss.* allegat gloss.
10 *in cap. cum dilecta, de rescript.* † Restringe, quando
Abbas, vel Abbatissa sunt mortui; tunc agit nomine
11 suo. Ægid. *cons.* 5. *num.* 7. *concludo ergo.* † Declara,
quia bene agit tanquam monacha spolio contra mona-
sterium, si non recipiatur, etiamsi sponte negavit. Ge-
12 min. *cons.* 28. *per tot.* † Amplia, quia procurator esse
non potest monachus sine licentia sui Superioris. Fe-
der. de Sen. *d. cons.* 104. *num.* 3. *& in fin. ver. pro-
13 curatorium.* † Declara tamen, quod licet non possit
monachus esse procurator sine licentia sui Prælati, si
tamen agit, valet judicium, donec sibi opponatur; quia
ope exceptionis excluditur. Feder. *d. cons.* 104. *num.*
14 4. *in pr.* ubi ponit alios casus, † Amplia, quia mo-
nachus agere non potest sine licentia sui Superioris,
nec etiam potest conveniri, licet Papa mandaverit ven-
di certos fructus cuidam monacho professo; quia non
censetur secum dispensare, sed secundum jus concede-
re, videlicet, ut de licentia Superioris hoc faciat,
15 Calder. *cons.* 407. alias 22. *de regular. per tot.* † Ex-
tende, quia frater ordinis Minorum non potest ali-
quod officium seculare extraneum ab officiis sui mona-
sterii exercere sine licentia sui Superioris. Bald. *d. cons.*
16 395. *num.* 2. *lib.* 5. † Amplia, ut in tantum mona-
chus agere non possit, neque is, qui obtulit bona sua
monasterio & se ipsum, possit agere contra suos debi-
tores, & si agat nomine suo, judicium erit nullum,
& acta revocantur. Feder. de Sen. *cons.* 287. *per tot.*
qui loquitur, quando egit nomine proprio, ac si non
17 obtulisset. † Amplia, quia non potest jurare sine li-
18 centia Abbatis. Ægid. *cons.* 5. *nu.* 15. † Amplia, quia
testari, & donare non potest monachus neque monia-
lis, quia nihil proprium habere potest; Card. Zabar.
cons. 17. *num.* 5. *ver. ex hac secunda*, Petr. de Anch.
19 *cons.* 72. *Dicta facti*, *in pr. & num.* 6. † Extende,
quia neque valet testamentum, & alienatio facta de
bonis monasterii, etiamsi adsit licentia Superioris;
Petr. Anch. *d. cons.* 82. *num.* 5. *& 6. ver. sed aliis ra-
20 tionibus.* † Extende in Priore Cruciferorum; quia non
potest testari de bonis sui monasterii, etiam de licen-
tia sui Superioris. Petr. Anch. *d. cons.* 82. *num.* 5. &
21 6. † Restringe, quando lapsi essent centum anni, quia
temporis diuturnitas hoc operatur, ut solemnia omnia
præsumantur, maxime si tanto tempore fuit ita obser-
22 vatum. Anch. *d. cons.* 82. *num.* 1. *&* 2. † Declara re-
strictionem, ut non procedat, quando constat de ini-
tio vitioso, & de titulo invalido; quia tempus nihil
operatur. Anch. *d. cons.* 82. *num.* 7. *& seq.* † Decla- 23
ra, quia cum licentia superioris potest habere usum
certorum bonorum, & potest eundem usum alteri con-
cedere de licentia Superioris. Card. Zabar. *d. cons.* 17.
num. 9. *usque in fin.* † Amplia, quia non potest mona- 24
chus donare, neque adire hæreditatem, sine consensu
monasterii. Fulg. *cons.* 72. *in fin.* † Amplia, quia mo- 25
nachus non potest suscipere mandatum ad contrahen-
dum, etiam nomine proprii monasterii; quia stat re-
gula, quod qui non habet velle, nec nolle, non se
debet forensibus negotiis immiscere; & quia materia
vagandi datur. Petr. Anch. *cons.* 57. *Quædam ex prædi-
ctis, in princ.* † Extende, quia multo magis prohibe- 26
tur suscipere mandatum pro negociis alieni monasterii,
& in hoc licentia Provincialis non suffragatur. Petr.
Anch. *d. cons.* 57. *in pr.* † Et in tantum prohibetur, 27
& est incapax monachus, ut contractus sine mandato
legitimo reddatur nullus. Anch. *d. cons.* 75. *per tot.* † 28
Amplia, quia neque conveniri potest monachus, ne-
que contrahere, & si de facto conveniatur, debet co-
ram Abbate conveniri. Ægid. *d. cons.* 5. *num.* 8. *ver.
secunda conclusio*, quod est Joann. de Lignan. † Ex- 29
tende, etiamsi contrahendo juraverit. Ægid. *d. cons.* 5.
num. 15. quod est Martini de Salma, ubi quod mona-
chus non potest jurare. † Limita, nisi agatur de de- 30
visione bonorum monasterii, quia monachus quilibet
potest petere partem suam. Lap. *alleg.* 51. *nu.* 14. *ver.
unde etiam monachus.* † Limita, quia monachus agere 31
potest possessorio ad restitutionem monasterii probato
titulo monachalis, alias non, quod dic, ut per Cald.
cons. 396. alias 11. *de regular.* † Limita; quia licet 32
monachus non possit multa, de quibus supra; tamen
si jam aliqua ex præmissis fecit sine licentia Superio-
ris, tenent, & valent, maxime in iis, quæ respiciunt
sacramenta, & spiritualia, & non pertinent ad Colle-
gium, vel Conventum, ita Feder. de Sen. *cons.* 104.
num. 4. ubi usque in fine, ponit multa exempla infra-
scripta. † Limita; quia potest confraternitatem con- 33
trahere sine licentia sui Superioris. *c. pervenire*, 18. *q.*
1. † Limita; quia potest contrahere sponsalia; quia ex 34
sponsalibus monachi oritur publica honestas, quæ non
potest oriri, nisi adsit consensus, *c. unico*, *de sponsal.
in 6.* † Limita; quia potest contrahere matrimonium 35
nomine alieno tanquam procurator, hoc est, valet jam
contractum, licet procurator esse non possit. Feder. *d.
cons.* 104. *ver. item pone.* † Limita; quia monachus 36
potest agere, & conveniri ratione administrationis,
vel quando in studio de licentia Superioris, & in a-
liis casibus, de quibus Ægid. *d. cons.* 5. *numer.* 9. *ver.
tertia conclusio & num.* 15. ubi, quod etiam potest o-
bligare monasterium. Abb. *cons.* 88. *per tot. lib.* 1. † 37
Declara tamen; quia si esset in studio de licentia Ab-
batis, potest obligare monasterium pro honesto victu,
vel necessariis, nisi licentia esset cum onere, quod a-
lius alimentaret. Ægid. *d. cons.* 5. *num.* 15. quod est
Martini de Salma. Abb. *d. cons.* 88. *num.* 6. *ver. &
etiam communis opinio*, *lib.* 1. ubi dicit communem.

§. VI.

Monachus alimenta, & alia necessaria consequi debet a Monasterio.

Monachus † debet consequi a monasterio suo vi- 1
ctum, vestitum, & necessaria. *cap. cum ad monasterium*,
§. porro, *de stat. regular.* Calder. *cons.* 398. alias 13. *de
regul. ver. sed contrarium*, Gemin. *cons.* 28. *num.* 3.
vers. & patet. † Amplia, ut procedat; quod primum 2
monasterium teneatur ad alimenta, & alia necessaria
pro monacho suo, etiam promoto in abbatem alterius
Religionis, donec pacificam possessionem Abbatiæ suæ
obtinuerit; quia interim non desinit esse monachus pri-
mi monasterii. Calder. *d. cons.* 198. alias 13. *de regu-
lar.* † Amplia, quia si professio sit in genere facta in 3
manibus Generalis, & totius ordinis, sicut obligatur
religioni, & tali ordini in genere; ita etiam debentur
ipsi alimenta in genere a toto ordine. Calder. *cons.*
408. *circa fin. ver. de secunda specie*, alias 23. *de regu-
lar.* ubi; quod ista est ratio, quare monasterium est
loco filii. † Amplia, ut in tantum monasterium obli- 4
getur professo ad alimenta, ut monachus, vel monia-
lis, etiamsi sponte exivit, & vagatus est, si revertatur
ad

ad monasterium, possit, si non recipiatur, agere spo-
lio, & clamare, morior, morior, contra monaste-
rium, & ad clamorem judex illum restituet. Gemin.
cons. 28. *Attenta forma libelli*, *per tot.* ubi quod non
obstat spontaneus exitus; quia inducit peccatum.

§. VII.

Monachorum translatio ad alium ordinem, est personarum alienatio, ideo prohibita.

1 Translatio † monachi de ordine, & monasterio, in
quo professus est, ad alium ordinem, est quædam a-
lienatio personarum, ideo non est permissa licentia,
seu facultas concedendi monacho, ut possit transire ad
alium ordinem, nisi superiori immediato una cum con-
ventu. Lap. *alleg.* 62. *num.* 4. *ver. quia concessio talis
licentia, usque ad v. ad secundum caput*; ubi quod
administrator, neque generalis ordinis non potest dare
hanc licentiam, nisi caveatur ex constitutione ordinis,
2 quia non est Prælatus monasterii. † Vide plene, quan-
do solus Prælatus possit dare licentiam, & quando re-
quiratur etiam consensus conventus, & quando dispen-
satio Episcopi, vel Papæ, & quando sufficiat petere li-
centiam, licet non obtineatur, plene per Fanch. *in c.
cum singula*, §. *prohibemus*, *num.* 3. & 4. *ver. in gl.
3 in ver. canonica, de præben. in* 6. † Amplia; quia in
tantum dicitur alienatio personarum, quando fit trans-
latio de monasterio ad monasterium, ut cessante cau-
sa, pro qua facta est translatio; debeant translati re-
dire ad primum monasterium. Feder. de Sen. *cons.* 29.
num. 1. *ver. dico etiam*.

§. VIII.

Monachus transiens ad alium ordinem an bona hæreditaria ad secundum monasterium transferat.

1 Monachus † professus in ordine servorum, cui de-
lata est hæreditas patris, si exeat ea dicto ordine sine
legitima licentia, vel sine licentia, & alium ordinem
ingrediatur, non ipsum sequuntur bona hæreditaria,
sed remanent primo monasterio. Lap. *all.* 62. *num.* 8.
2 *circa fin. ver. & cum queratur*. † Aplia, ut procedat
etiamsi esset ingressus alium ordinem arctiorem, vel
de licentia legitima, quia secundum monasterium, ha-
bebit solum usumfructum, donec vixerit translatus, &
proprietas remanebit primo monasterio. Lap. *d. alleg.*
62. *num.* 8. *circa fin. ver. item nec ad strictiorem*, per
gloss. *in c. de hoc simon.* & idem videtur velle. Fe-
der. de Sen. *cons.* 29. *num.* 1. *v. non enim*, ubi, quod
non debent esse onerosi secundo monasterio, prout nec
detrusus ob delictum, & quod primum monasterium
debet providere de honesto victu; & idem, quod so-
lus usufructus transeat ad monisterium, in quo lici-
te, & de licentia fuit translatus. Cald. *cons.* 408. *in
pr.* alias 23. *de regularibus*, & quod transeat usufru-
ctus & non proprietas in secundum monasterium, quan-
do proprietas est acquisita primo. Gemin. *cons.* 80. *n.*
3 12. *v. pro hac parte*, ubi dicit communem. † Con-
trarium tenet gloss. *in c. quod a te*, *de cler. conjug.*
quia bona sequuntur personam, ubi Abb. late *a num.* 5.
usque in fin. distinguit plures casus, sed volt in casu
licito, & de licentia primi monasterii, quod bona se-
quantur personam translati, & idem tenet Cald. *cons.*
4 28. *num.* 5. † Declara, quia si in primo monasterio
transtulit bona expresse, non recuperat bona, sed habe-
bit solum usumfructum secundum monasterium, si ve-
ro tacite ex professione contulit bona transeundo ad
secundum licite ex voluntate recuperat bona; quia præ-
sumitur dedisse bona sub conditione, si in primo per-
severaverit, ita distinguit Card. Zabar. *d. cons.* 28. *n.*
5 5. † Amplia, multo magis, ut bona primo monasterio
remaneant, & usufructus secundo monasterio solum
debeatur, quando aliquis per modum pœnæ, vel alias
detruditur in alio monasterio ne sit illi onerosus; quia
tunc habet usumfructum secundum monasterium, pro-
prietas remanet primo, *d. gl. in c. de hoc*, *in v. re-
stituat*, *de simon.* quam ita restringit. Lap. *d. alleg.* 62.
num. 8. *v. tamen*, & videtur velle Feder. *cons.* 29.
Quidam volens, *num.* 1. *ver. & per jura prædicta*;
ubi quod non debent esse onerosi monasterio, in quod
detruduntur. Card. Zab. *d. cons.* 28. *col. fin. v. aut
expellitur*. † Amplia; quia bona professi in uno mo- 6
nasterio semel quæsita sunt ipsius monasterii, etiamsi
professus valide exiret illicite, non intrando aliud mo-
nasterium, quia primum monasterium nedum retinet
bona, sed recuperat professum. Card. *d. cons.* 28. *col.*
2. *circa fin. v. si professio tenuit*. † Extende etiam, 7
quando intravit secundum monasterium illicite receden-
do a primo; quia retinet primum bona, & recuperat
personam. Card. *d. cons.* 28. *num.* 4. *in fi. v. si vero re-
cedit*. † Extende, ut procedat, etiamsi licite exeat pri- 8
mum monasterium, & nullum aliud intret, veluti si
obtinet curatum beneficium, quia bona quæsita usque
tunc sunt primi monasterii, quærenda vero erunt Ec-
clesiæ, cui præficitur. Calder. *cons.* 28. *col* 2. *in fin.
num.* 4. *v. si licite*. † Extende, quando est professus 9
valide in primo, & transit valide in secundum ea
necessitate, ut si fuit expulsus, & tunc bona data ra-
tione ex professione primo, remanent primo, & usufru-
ctus secundo, ne inutilis reddatur & onerosus secun-
do. Card. *d. cons.* 28. *col. fin. v. aut expellitur*. † Ex- 10
tende, quando fuit professus valide in primo, & de-
dit bona expresse, quia transiens ad secundum licite,
quovis modo non recuperat bona, neque habere de-
bet de jure usumfructum, habebit tamen illud ea be-
nignitate, si monasterium secundum egeat, quod no-
tatu dignum asserit. Card. *d. cons.* 28. *col. fin. ver. si
vero expresse*. † Restringe, quando professus valide, 11
intravit etiam valide aliud monasterium ex voluntate,
quia recuperat bona obventa tacite primo monasterio,
& transfert in secundum, ex quo censetur ille dedisse
tacite sub conditione. Card. *d. cons.* 28. *col. fin. num.*
5. *ver. si ingressus secundi*. † Limita in acquisitis, vel 12
delatis post translationem factam legitime, quia quic-
quid acquirit, acquirit secundo monasterio, ad quod
fuit translatus. Feder. de Sen. *cons.* 26. in respons. D.
Jacobi de Pistorio *in pr. vers. certum est de jure*, *auth.
de monachis*, §. *si vero relinquens*, Bald. *cons.* 63. *num.*
5. *v. item oportet*, *lib.* 1. † Limita in acquisitis, ra- 13
tione administrationis in secundo monasterio, etiamsi
non legitime fuisset translatus; quia adhuc acquirit se-
cundo monasterio, ea quo præsumitur ex administra-
tione secundi monasterii acquisivisse, & idem si com-
muniter reputabatur legitime translatus. Lap. *d. alleg.*
62. *circ. fin.* † Limita in acquisitis, vel delatis post 14
translationem, etiamsi sit translatio non perpetua, ne-
que expressa, sed tacita, puta quia esset Monachus u-
nius monasterii creatus Prior Conventus alterius mo-
nasterii ad nutum suum; non interim acquirit Priora-
tui, ea quo est absolutus a monachatu per Prioratum.
Fed. de Sen. *cons.* 35. *Quidam monachus*, *per totum*,
maxime *in fine*. † Declara tamen, si esset manualis 15
Prior; quia non liberatur a Claustro, ut acquirat mo-
nasterio, nisi ratione rei Prioratus manualis acquire-
ret, vel illius contemplatione relictum esset factum,
quia Prioratui istis casibus, & non monasterio acqui-
reret. Bald. *cons.* 63. *ver. & licet Monachus*, *usque in
fin. lib.* 1. † Limita in monacho non professo, quia si 16
transit ad aliud monasterium, retinet bona sua, quæ
non contulit primo monasterio, in quo non est pro-
fessus. Card. Zabar. *d. cons.* 28. *Quidam frater*, *num.*
4. *v. præsupponendo*. † Extende, etiamsi esset professus 17
in primo monasterio, quando professio non tenuit;
quia licet bona tacite dedisset monasterio, transeundo
ad aliud, secum recuperat bona. Card. *d. cons.* 28. *col.*
2. *post med. ver. si fuit professus*, ubi, quod nunquam
fuerunt primi monasterii. † Declara extensionem, ut 18
non procedat, quando dedisset bona expresse; quia li-
cet professio non teneat, tamen non recuperat bona,
nisi ea conjecturis doceat se contemplatione professio-
nis, & non alias daturus esset. Card. *d. cons.* 28. *col.*
2. *post med. ver. si expresse*, ubi tamen, quod ea miso-
ricordia restituitur. † Restringe, ut non procedat, 19
quando contulisset bona primo monasterio; quia tunc
licet in eo non sit professus transiens ad aliud, non
sequuntur bona, nisi contulisset sub conditione, vel
sub spe profitendi in eo; quia tunc non profitendo in
eo recuperat bona. Cardin. *d. cons.* 28. *col.* 2. *post med.
ver. sed de Monacho dico*. † Limita quoad usumfru- 20
fructum; quia licet proprietas acquisita primo mona-
sterio non transeat ad secundum, ad quod professus
trans-

transfertur, tamen bene transit usufructus, hanc commu-
nem dicit. Gem. *conf.* 80. *numer.* 12. *ver. pro hac par-*
21 *te.* † Limita, quia si legatur usufructus monacho ali-
cujus ordinis contemplatione victus, & vestitust, ac
personæ monachi, ita quod ipse possit acquitere tunc
translato monacho in secuudum monasterium, transfertur
legatum usufructus. Gemin. *d. conf.* 80. *n.* 9. *usque in*
22 *fin. ver. in casu autem*, ubi est casus. † Restringe li-
mitationem, quando legatum esset factum monacho sim-
pliciter, quia ex quo acquiritur monasterio, in qao
est monachus, licet transferatur ad secundum monaste-
rium, non transfertur lega tum. Gemin. *d. conf.* 80. *per*
per tot. concord. Bald. *conf.* 332. *Præmittendum est*,
1. *in fin. ver. si autem alicui Religiani*, *libr.* 1. quod
acquiritur monasterio in quo est professus tempore mor-
23 tis testarotis quoad legatum. † Declara tamen, quia
monachus capax hæres institutus, si tempore mortis te-
statoris est in uno ordine, tempore aduionis est in
alio, acquitit illi ordini, in quo est tempore adi-
tionis, quia jubere non potest Prælatus primi ordi-
nis, ut adeat, sed bene Prælatus secundi ordinis. vide
Tusch. *Litt. T. ver. Translatio Episcoporum*, *Concl.*
264. *Translatio monachorum*, *Concl.* 363.

§. IX.

Monachus transiens ad aliam religionem a quo
debeat licentiari.

1 Monachus † professus in uno otdine, ad hoc, ut pos-
sit ad alium ordinem transite, debet habete licentiam
a suo Superiore immediato, ita qnod non sufficit li-
centia administratoris, neque generalis; qui non suot
supetiores immediati, nisi ex constitutione ordinis ita
caveatur. Lap. *alleg.* 62. *Quidam Franciscus*, *num.* 3.
v. & descendendo ad primum, *usque od ver. ad secun-*
dum, *num.* 5. ubi, quod translatio est species alienatio-
nis personarum, & Lap. *alleg.* 131. *num.* 1. *circa fin.*
v. item licentia, idem videtur velle Feder. de Sen.
conf. 29. *num.* 2. *ver. item quia visitator*, qui dicit te-
quiti authoritatem supetioris ordinarii in alienatione
bonorum monasterii; & non sufficit authoritas visita-
2 toris *vid.* §. *proxime sequentem*. † Declara, tamen,
quod licentia Papæ supremi supetioris, licet non im-
mediate sufficit. Lap. *d. alleg.* 131. *n.* 4. *in fin. v. ad*
3 *aliud*, *quod*. † Declara, ut ille dicatur Prælatus im-
mediatus, qui tempore licentiæ est immediatus propter
absentiam mediati, qui si esset præsens, diceretur me-
diatus, ita videtur innuere. Lap. *d. alleg.* 131. *in fine*
4 *num.* 5. *v. item etiam.* † Amplia, etiamsi transiret ad
ordinem arctiorem, quia debet habete licentiam a suo
Supetiore immediato. Lap. *d. alleg.* 62. *num.* 6. *ver si*
autem ponatur, ubi refert multos, & nibil firmat, pro
quo vide plenissime. Franch. *in c. cum singula*, §. *pro-*
hibemus, *num.* 3. & 4. *v. in gloss. in v. canonica*, *de*
5 *prabend. in* 6. † Declara; quia quando transit ad stri-
ctiorem, sufficit, quod fuerit petita, licet non obten-
ta licentia. Angel. *conf.* 233. *Punctus est Albertus*,
in pr.

§. X.

Monachus quando de una religione ad aliam
possit transiro?

1 Monachus † potest transire de religione lata ad stri-
ctiorem, regularitet petita licentia, licet non ,obtenta
a suo supetiore laxioris tegulæ;. Franch. *in c. cum sin-*
gula, §. *prohibemus*, *num.* 3. & 4. *in gl. v. canonica*, *de*
prabend. in 6. Angel. *conf.* 235. *Punctus est*, *Alber-*
tus, *in pr.* ubi dicit verum, quando humilitatis causa
fit transitus. Card. Zab. *conf.* 28. *Quidam frater*, *n.* 3.
ubi reddit rationem, quia præsumitur spiritu Dei du-
ctus, & in iis, quæ ducunnt Spiritu Dei, d tur li-
2 bertas omnibus. † Et quod posset de lata ad strictam
transite. Lap. *alleg.* 130. *in pr. Pro dubii*, qui nibil
de licentia supetioris, sed bene sub *num.* 2. *ver. simi-*
liter, Feder. de Sen. *conf.* 5. *num.* 2. *ver. casus autem*
3 *concessi*. † Declara tamen, quod laxior, & strictior te-
ligio consideratur nedum respectu regulæ, sed constitu-
tionum, & observantiæ. Lap. *d. alleg.* 130. *num.* 1. Vi-
de Tusch. *Litt. T. ver. Translatio monachi ad stri-*
ctiorem, *qualiter fiat*, & *licita sit*, *Concl.* 366. vide
eund. *Litt. R. ver. Religio ex quibus dicatur arctior*,
vel laxior, *Concl.* 141. † Amplia; quia professus po- 4
test nedum transire ad strictiorem religionem petita li-
centia, licet non obtenta, sed etiam potest transire ad
Religionem parem de licentia petita, & obtenta sui Su-
perioris. Lap. *d. allc.* 130. *n.* 2. *ver. si igitur.* † Am- 5
plia; quia professus potest etiam transire ad laxiorem
religionem, quando professio in strictiori esset solum
tacita, & talis, pet quam obligaretur teligioni in ge-
nere, quia sufficit, quod aliquam religionem profi-
teatur. Lap. *d. alleg.* 130. *Pro dubii*, *n.* 3. *ver. ad mi-*
norem vero. vide Tusch. *Litt. P. ver. Professio tacita*
qualiter emittatur, *vel inducatur*, *Concl.* 881. † Am- 6
plia de licentia Papæ posse professum solemniter in re-
ligione stricta transire ad laxiorem nulla causa subsi-
stente. Lap. *d. alleg.* 130. *numer.* 3. *ver. sed Papa*,
ubi, quod etiam potest facere de Monacho non mo-
nachum, & latius ibi *num.* 2. *v. sed prædictis*, ubi,
quod potest concedere ad laxiorem, nedum respectu re-
gulæ, sed observantiæ. † Extende in tantum, ut imo 7
curia soleat dare istas licentias ad laxiorem, ideo de
facili præsumitur ista solemnitas. Socin. *conf.* 270. *Con-*
sideratis iis, *circa fin. vers. quarto moveor. lib.* 2. † 8
Amplia, quia in monacho conventuali, & non clau-
strali, quia potest transferre ad libitum etiam de sola
licentia Supetioris immediati. Lap. *d. alleg.* 130. *in fin.*
num. 3. *ver. item etiam.* † Amplia; quia imo etiam 9
professus exprefse in arctiori potest transire ad laxio-
rem, petita, & obtenta licentia Supetioris. Angel. *conf.*
235. *Punctus est*, *in princ.* † Et quis possit dare licen- 10
tiam ad laxiorem, vide Tusch. *Litt. T. ver. Transla-*
tio Monachorum &c. *Concl.* 256. † Amplia, quia mo- 11
nachus translatus de una teligione ad aliam, legitime
potest ad primam suam teligionem teverti, *c. post trans-*
lationem, *ante med. de elect.* Feder. de Sen. *conf.* 263.
qui loquitur de licentia ordinarii, vel Superioris ad-
hibita in regressu. † Declara tamen, ut procedat am- 12
pliatio, si translatio fuit facta contemplatione perso-
næ translati, vel etiam contemplatione monasterii, ad
quod facta est translatio ex certa causa, si causa cessat,
secus si durat; Feder. de Sen. *conf.* 263. *circa fin. ver.*
verum tamen. † Amplia; quia revocari potest per suum 13
Superiorem Monachus professus, qui non petita licen-
tia a suo Superiore transivit, sive ad laxiotem, sive
ad parem, sive etiam ad strictiorem, de laxiori, &
strictiori. Rom. *conf.* 341. *Circa primum*, *in pr.* de
pari. Lap. *d. alleg.* 130. *num.* 2. *v. si igitur.* † Revo- 14
catio fieri potest tribus modis; I. quia Superior potest
agere rei vendicatione; II. quia potest agere ex condi-
ctione. *c. statuimus*, 19. *qu.* 3. III. quia potest implo-
rare officium nobile judicis, ita Rom. *d. conf.* 341. *n.*
2. & *seq.* † Licentia igitur peti debet per religiosum 15
volentem transire ad laxiorem, vel parem, nedum a
suo Superiore, sed etiam a Conventu, & debet obti-
neri; si vult transire ad strictiorem, sufficit si peta-
tur a Supetiore, non etiam a conventu. Rom. *d. conf.*
341. *num.* 4. licet isto casu sufficiat, quod sit peti-
ta, licet non obtenta, ut supra in pr. † Limita ta- 16
men, ut debeat peti licentia a Supetiore ab eo, qui
transit ad strictiorem, ut si non petierit, possit revo-
cari, tanquam quod causa levitatis transiverit. Lap. *d.*
alleg. 130. *num.* 2. *ver. si vero transeat.* Calder. *conf.*
410. alias 25. *de regul.* ubi, quod si causa levitatis non
est dubium, quod potest revocari, si vero zelo religio-
nis, potest etiam revocari, quando non petiict lientiam,
& idem expresse tenet Rom. *conf.* 341. *Circa primum*,
num. 3. *v. secundo idem est expressum*, & *num.* 4. † Ex- 17
tende, ut idem sit in Clerico, qui potest revocari a
suo Episcopo, si recedit sine licentia. Calder. *conf.* 310.
alias 5. *de regular.* † Limita e converso, quia religio- 18
sus de ordine stricto non potest transite ad aliam re-
ligionem magis latam, alias esset apostata. Lap. *d.*
alleg. 230. *in pr. ver. & ideo*, ubi allegat Jo. Andr.
in c. sane, *de regul.* † Declara; quia erit apostata lar- 19
go modo apostasia minori, sed celebrans non est ex-
communicatus, sed bene potest tevocari. Rom. *d.*
conf. 341. *in pr.* allegat Lap. *alleg.* 33. *An transiens*,
& Apost. ad Rom. *in ver.* 33. citat alios. † Limita in 20
professo in ordine Montis Oliveti, quia non potest
transire ad alia monasteria ejusdem Religionis Sancti
Benedicti, sed solum potest transire ad ordinem Car-
thu-

thusiensium ex particularibus privilegiis dicti Ordinis
Montis Oliveti. Lap. *d. alleg.* 130. *num.* 1. *v. secundo*
21 *idem*. † Limita, quando in fraudem fieret transitus,
ut si transiens statim staret extra religionem de licen-
tia Superioris strictionis regulæ. Card. Zabar. *cons.* 28.
22 *Quidam frater*, *num.* 3. † Limita in religionibus Præ-
dicatorum, vel Minorum, quia non possunt exire, ne-
que transire sine licentia Papæ, alias sunt apostatæ.
Lap. *d. alleg.* 130. *num.* 4. *v. ex prædictis*, *not. in c,*
sane, de regul.

§. XI.

Fratres Sancti Antonii de Vienna, & eorum privilegia, & statuta.

1 Quæstam † habent fratres, seu Monasterium Sancti
Antonii de Vienna, cum expressa prohibitione, quod
nullus possit exigere legata, & quæstas dicti ordinis,
& monasterii, sub pœna Excommunicationis, quod
privilegium inserit. Bald. *cons.* 309. *Proponitur*, *quod*
2 *Hospitale, in fine, lib.* 3. Papiæ erat Hospitale Sancti
Antonii de Vienna, constructum super bonis Abbatis
Sancti Petri, quod fuit diruptum, & ideo orta quæ-
stione inter Abbatem Sancti Petri & Ordinem Sancti
Antonii, ad quem spectent legata, & quæstæ factæ
huic Hospitali destructo, an Abbati Sancti Petri. Bald.
d. cons. 309. *lib.* 3. consuluit, quod spectant ad fratres
Sancti Antonii, & qualiter, & quando fuerit ædifica-
tum hoc Hospitale, vide Bald. *cons.* 377. 378. & 379.
lib. 3. ubi ponit & inserit instrumenta.

§. XII.

Fratres Sancti Antonii de Urbe habent curam animarum in Curiales.

1 Fratres † Sancti Antonii de Urbe de consuetudine
habent curam animarum Curialium, & forensium; i-
deo audiunt confessiones Curialium, eis ministrant sa-
cramenta, & debent interesse sepulturis eorum. Oldr.
cons. 211. *Ad propositum, in princ.* ubi, quod hæc con-
suetudo est ad instar Prætorum in Urbe Romana, quia
unus præerat civibus, alter forensibus, & peregrinis.
2 † Amplia, ut hæc consuetudo sit rationabilis; quia qui
vocantur ad onus, non debent repelli a mercede; &
quia Parochiani non laborant circa Curiales tantum,
quantum circa Cives, ideo non fraudantur, si merce-
dem non habent, nisi secundum laborem. Odr. *cons.*
3 211. *ver. Visa ergo*. † Amplia, ut etiam ex privilegio
apostolico per Clementem Papam V. sit confirmata.
4 Oldr. *d. cons.* 211. *versic. Visa namque*, *num.* 3. † Am-
plia, ut comprehendat tam Cardinales, quam eorum
familiares, qui appellatione Curialium continentur.
Oldr. *d. cons.* 211. *num.* 4. *ver. de personis*, *usque in*
fin. ubi *in ver. tertiam*, dicit ita pluries in contradi-
ctorio judicatum fuisse pro consuetudine. vide Tusc.
Litt. C. ver. Curiales Urbis non subsunt parochiano,
concl. 1115.

§. XIII.

Fratres Sancti Augustini, & eorum privilegia.

1 Generalis † Ordinis Sancti Augustini habet privile-
gium absolvendi ab excommunicatione quemcunque
suum subditum, contracta intra, vel extra ordinem,
& dispensandi super irregularitate contracta, nisi fue-
rit casus gravis, & enormis. Feder. da Sen. *cons.* 168.
Casus talis est, ubi, quod tale privilegium est favora-
2 bile, & extendendum. † Canonici Regulares Ordinis
Sancti Augustini ex privilegio extravag. Benedicti ha-
bent, quod eorum monasteria non possunt uniri, ne-
que submitti aliis locis Religiosorum quorumcunque,
Calder. *cons.* 399. *in fin.* alias 14. *de Reg. jur.* nec obstat,
quod duplicatur *cons.* 255. alias *unico*, *ne sede vacante*.
3 † Sub regula Beati Augustini sunt fratres S. Augustini,
item Canonici Regulares, fratres S. Dominici, fratres
S. Mariæ Servorum, qui licet habeant ritus, & ha-
bitus diversos; tamen regula est una, & per addita-
mentum factum a Sancto Dominico, & aliis, qui re-
facilius tolli potest, quam primæva regulæ institutio.

Anch. *cons.* 321. *Præmittenda sunt*. † Adde, quod sub 4
Regula Sancti Augustini sunt milites Templarii sub
Honorio secundo anno 1121. & secundum alios sub
Innocentio secundo annos 1131. † Hospitaliorum, & 5
credo, quod sint milites Hierosolymitani sub Innocen-
tio II. 1131. † Cruciferorum sub Alexandro Papa, 6
1160. † Prædicatorum confirmatorum sub Honorio III. 7
1216. † Heremitarum sub Gregorio X. 1271. † Fra- 8
trum Servitarum, ut supra. † Sanctæ Brigittæ, ut sup. 9
† Scopetinorum qui primo erant Heremitæ, & se vo- 10
cant Canonicos Regulares sub Gregorio XII. anno 11
1406. † Sancti Hieronymi confirmatorum sub Euge- 12
nio IV. † Alios etiam ordines sub Regula Beati Au- 13
gustini commemorat Caccialup. & omnes supradi-
ctos sub regula Beati Augustini *cons.* 4. post consilia
Zab. *in fine*.

§. XIV.

Fratres Sancti Augustini Heremitarum, & eorum privilegia.

Fratres † Heremitæ Ordinis Sancti Augustini habent 1
privilegium a Nicolao Papa, ut sint exempti ab ordi-
nariis locorum ipsi, & conversi, ac obligati, cujus te-
norem inserit Feder. de Sen. *cons.* 273. *Nicolaus*. † 2
Habent Congregationem, seu Collegium quarumdam
mulierum oblatarum dictæ Religioni, quæ dicuntur
professæ; licet habitent extra monasteria, quæ sunt cir-
ca Sacramenta, sepulturam, & alia supposita dictæ Re-
ligioni, de quibus Fed. *cons.* 273. consuluit super no-
vem quæsitis circa regulam dictarum mulierum. † Men- 3
dicantes sunt fratres Heremitani Sancti Augustini. *c.* 1.
de relig. domib. lib. 6. Cald. *cons.* 386. *in princ. ver. i-*
tem cum Heremitæ, alias 1. *de regular.* Bald. *cons.* 467.
in fi. lib. 5. † Regula tamen Sancti Augustini non est 4
mendicans; quia possunt profitentes habere in commu-
ni ex regula. Calder. *cons.* 400. alias 15. *de Regular.* &
cons. 402. alias 17. *eod. tit.* † Consuetudinem habebant 5
communiter, & ubique observatam, ut particulares fra-
tres possent retinere administrationem bonorum relicto-
rum particularibus personis, quæ tamen consuetudo tan-
quam irrationabilis, nutritiva peccati, & contra substan-
tiam voti emissi non valet. Calder. *d. cons.* 386. *per to-*
tum, alias 1. *de regularib.* concordat Cuman. *cons.* 169.
per totum, ubi attestatur de hac consuetudine. † Decla- 6
ta, quia licet mendicantes sint; tamen non adeo men-
dicantes, prout sunt fratres Ordinis Minorum, & ideo
Ordo Sancti Augustini potest sibi acquirere, & professus
in eo ordine acquirit suo ordini. Bald. *cons.* 332. *in pr.*
Præmittendum, *lib.* 1. & hoc est ex privilegio Papæ;
ideo professus in eo ordine acquirit monasterio, & non
dicitur sine filiis decedere professus. Bald. *cons.* 127. *Qui-*
dam fer. Petrus, *n.* 2. & 3. *v. super secundo*, *lib.* 5. † 7
Imo quod de generali consuetudine tolerata a Papa pos-
sint in communi habere bona stabilia. Rom. *cons.* 235.
Quoad primum, *n.* 6. *ver. prædicta locum sibi*, ubi apost.
in ver. consuetudine dat concord. † Amplia; quia sunt 8
capaces relictorum, & hæreditatum, saltem ut pretium
consequantur pro suis necessitatibus. Bald. *cons.* 467. *si-*
cut apparet, *lib* 5. *per totum*, ubi recitat quatuor opi-
niones, & hanc approbat Cuma. *d. cons.* 169. *Viso te-*
stamento, *per totum*, ubi, quod de consuetudine ca-
piunt, saltem, ut vendant, licet non ut possideant, Petr.
Anch. *cons.* 56. *in fin.* ubi dicit hoc procedere, maxi-
me stante consuetudine. † Contrarium tenet Ang. *cons.* 9
224. *Casus est, Jacobus*, *col. fin. in princ.* † Monaste- 10
rium Sancti Jacobi de Altopassu Lucanæ diœcesis est or-
dinis S. Augustini. Angel. *cons.* 235. *Punctus est*, *Al-*
bertus. † Incapaces sunt legatorum & proprietatis, ideo 11
si testator fundet altare in Ecclesia eorum, & dotet, li-
cet valeat erectio altaris, non tamen dotatio; quia
sunt incapaces. Cald. *cons.* 243. alias 14. *de Testam.*
Ang. *d. cons.* 224. *Casus est, Jacobus*, ubi, quod po-
terunt deputare seculares, qui officient, sed pro se
non possunt retinere, ideo altaris fundatio valet, sed
dotatio spectat Ecclesiæ Romanæ, si nolunt, quod Cle-
rici Seculares officient.

§. XV.

§. XV.

Fratres Ordinis Camaldulensis, & eorum privilegia.

1 Fratres † Ordinis Camaldulensium habent privilegium
exemptionis concessum omnibus locis suis habitis, & ha-
bendis. Cald. *cons.* 456. alias 14. *de Censibus*, ubi,
quod Ecclesia, quæ fuit dictorum fratrum, si transeat
2 ad non exemptos; tameo remanet exempta. † Genera-
lis Ordinis Camaldulensium potest deputare omnes mi-
nistros circa exactionem, & expensionem eorum, quæ
sunt necessaria, prout possunt Abbates, & ideo admini-
stratio facta ab eo, & deputatis ab ipso solo etiam sine
consensu Capituli, valet, dummodo non sit pro libito
3 suo vana, & damnosa, Gem. *cons.* 135. *in princ.* † Ex-
tende, quia potest Generalis corrigere, & punire non
obedientes sibi in iis, quæ sunt licita & honesta secun-
dum regulam, & pro correctione potest expendere red-
ditus monasterii. Gem. *d. cons.* 135. *num.* 3. *vers. ad id,*
4 *quod.* † Restringe; quia ardua & graviora debet expedi-
re cum Consilio Conventus. Gem. *d. cons.* 135. *in fin.*
5 † Extende, quia potest conferre monasteria vacantia,
instituere, destruere, corrigere libere ex privilegio A-
lexandri Papæ IV. cui non censetur derogatum per Con-
stitutiones contrarias, quod electiones fiant per majo-
rem & saniorem partem, ita Joan. de Anan. *cons.* 62.
per tot. ubi inserit verba privilegii, & constitutionum,
6 & ibi Bologn. in apostilla idem dicit. † Regulam San-
cti Benedicti observant Camaldulenses heremitæ. Joan.
de Anan. *cons.* 62. *in pr. & per totum.*

§. XVI.

Fratres Charthusienses, eorum regula, & privilegia.

1 Fratres † Carthusienses possunt habere in communi
possessiones, & alia bona; non tamen villas, & ca-
stra. Bald. *cons.* 438. *Factum sic proponitur*, *num.* 5.
ver. quidam habent, *lib.* 2. Abbas *cons.* 27. *Pro clara*,
2 *in pr. lib.* 2. † Exempti sunt ex privilegio Urbani Pa-
pæ a solutione procurationis Legatorum, quod pri-
vilegium non esse revocatum, dicit Castr. *cons.* 3.
Quoniam additione, *libr.* 1. *per totum.* ubi, quod be-
ne tenentur ad alia onera cleri, prout alii; quia non
3 sunt exempti. † Item exempti sunt ab Ordinariis, &
eorum jurisdictione per Bonifacium Papam; tamen ex-
emptio non se extendit ad ea, quæ ordinarii, tanquam
executores Papæ faciunt. Castrens. *d. cons.* 3. *numer.* 6.
4 *ver. quantum ad tertium*, *lib.* 1. † Sunt sub regula Bea-
ti Benedicti, licet sub diverso habitu. Ægidius *cons.*
32. *numer.* 23. *ver. nec valet consequentia*, *in fine dicti
numeri.*

§. XVII.

Fratres Cistercienses, & eorum regula, & privilegia.

1 Regulares † Cistercienses, eo ipso, quod sunt electi
ad aliquem Prioratum, administrant absque alia confir-
matione electionis; quia non habent dignitatem, sed
administrationem duntaxat. Gem. *cons.* 15. *num.* 6. & 7.
2 † Habitum in eodem conventu portant diversi coloris,
dummodo coloribus prohibitis non utantur. Gemin.
3 *cons.* 41. *in pr. vers. quidam vero.* † Exemptionem ple-
nam habent a jurisdictione ordinaria Episcoporum ex
privilegiis Alexandri & Bonifacii, sed tamen subsunt in
tribus casibus, de quibus in *cap.* 1. *de privil. lib.* 6.
quod etiam habeant aliud privilegium ab Innocentio IV.
authore illius text. qui declarat ex illo textu nullum
præjudicium generari suis exemptionibus, quia adhuc
in tribus casibus, videlicet ratione contractus, delicti,
& rei sitæ in loco non exempto, ii possunt conveniri.
Gemin. *cons.* 72. *in pr. quia punctus iste*, ubi est casus,
qui idem tenet *in d. cap.* 1. & post eum ibi Franc. *in*
4 *princ.* † Extende; quia in tantum sunt exempti, ut
soli sedi apostolicæ sint immediate subjecti. ideoneque
subsunt Archiepiscopo Legato nativo de Jure. Bald. *cons.*
337. *Archiepiscopus Pragensis*, *lib.* 4. † Extende, quia 5
licet Papa concedat jurisdictionem in exemptos, &
non exemptos alicui Archiepiscopo, vel Legato nativo,
tamen non includuntur Cistercienses, propter magnam
eorum exemptionem. Bald. *d. cons.* 337. *in pr. lib.* 4.
quia ea, quæ sunt digna speciali nota, non veniunt in
generali dispositione. † Possunt conveniri isti Religiosi 6
coram ordinario pro solutione decimarum, quas de-
bent Ecclesiæ suppositæ ordinario, quia asportando fru-
ctus, & non solvendo, dicuntur delinquere in loco
non exempto. Gem. *d. cons.* 72. *num.* 2. *ver restat de-
scendere, usque in finem.* ubi est casus † Jurisdictiones 7
& Castra habere non possunt monachi hujus Ordinis,
ut *in cap. recolentes*, *de statu monachor.* ubi Abbas, &
alii. † Ordo est de per se, quia est caput ordinis, pro-
ut ordo Cluniacen. & ordo Præmonstraten. sed tamen
regulam Sancti Benedicti profitentur, licet nunquam ad-
datur, Ordinis Sancti Benedicti in istis tribus ordini-
bus, ita notat praxis Cancellariæ in fine post notulam
Ecclesiarum orbis Cathedralium, ubi ponit omnes ordi-
nes Regularium. Vide Tusch. *Litt. M. ver. monachi ni-
gri Sancti Benedicti, & eorum privilegia, Concl.* 332.
Vide *eund. Litt. A. ver. Abbas Cluniacensis est Abbas to-
tius ordinis, & quid possit*, *Concl.* 21.

§. XVIII.

Fratres Ordinis Cruciferorum, & eorum privilegia.

Fratres † Ordinis Cruciferorum, & eorum Hospita- 1
le, & Generalis subsunt immediate Papæ; & non ha-
bent dominium rerum acquisitarum, sed dominium est
penes Papam, ideo sine licentia Papæ non possunt com-
promittere. Gem. *cons.* 96. *num.* 2. & 3. *ver. & idem
patet.* † Acquisiverunt multa territoria Samagitarum ex 2
concessionibus Papæ, & Imperatoris, qui illis conces-
serunt jus occupandi bona infidelium, ideo super ac-
quisitis inter eos, & Ducem Vulrodi fuit controversia,
& factum compromissum in Regem Romanorum, ut per
Gem. qui consuluit super nullitate laudi. *d. cons.* 96. *per
totum.* † Non possunt habere bona, nisi quatenus per 3
sedem apostolicam eis permittitur, quia sunt astricti par-
ticulari voto paupertatis, & obedientiæ: Gem. *d. cons.*
96. *num.* 3. *in fin. vers. tamen tenendo opinionem.* † Imo 4
in bonis allodialibus succedunt. Bald. *cons.* 170. *Ad evi-
dentiam*, *num.* 2. *ver. in allodialibus autem*, *lib.* 2. † Re- 5
gulares sunt, tamen militant Deo in armata militia,
contra infideles. Bald. *d. cons.* 170. *num.* 2. *vers. secundo
præmittendum*, ubi, quod succedunt in feudo, & sunt
capaces, nisi feudum requirat servitium, quod ab eis
præstari non posset, & late disputat in utramque partem.
lib. 2.

§. XIX.

Fratres Sancta Maria de Carmelo, & eorum Regula, & Privilegia.

Fratres † S. Mariæ de Carmelo ex eorum instituta Re- 1
ligione non sunt mendicantes, licet ex consuetudine,
& communi reputatione hunc statum consequuti fuerint.
Lap. *alleg.* 45. *per totam*; ubi est casus. † Contrarium 2
quod imo Carmelitarum sit mendicantium; est text. *in
cap.* 1. *§. cæterum*, *de relig. domibus*, *in* 6. gloss. *in clem.
quoslibet*, *de regular. in ver. quoslibet.* Gem. *cons.* 40. *n.*
5. *vers. nec dubium*, *& per totum*; ubi, quod non pos-
sunt habere annuum redditum, & contraria consuetudo
non valet, quod consilium est subscriptum etiam a Petro
de Anchar. Jo. de Imola, & Bernard. de Zambec. Bald.
cons. 232. *super infrascriptis*, *lib.* 2. Ang. *cons.* 91. *Sancta
Carmelitarum*, *in princ.* ubi, quod est religio fundata
sub regula mendicantium, licet non vivant omnia mo-
nasteria dicti ordinis sub mendicitate. † Possunt ex pri- 3
vilegio urbani audire confessiones, & injungere pœni-
tentiam pro commissis fratribus & familiaribus suis, &
etiam recurrentibus ad eorum Ecclesiam de licentia suo-
rum Prælatorum. Olde. *cons.* 230. *in princ.* † Ecclesiam 4
S. Martini in montibus in Urbe habuerunt a Bonifacio
VIII. Lap. *allegat.* 45. *in princ.* † Possunt in itinere ex- 5
tra domos suas sumere pulmenta cocta cum carnibus,

& super mare vesci. Lap. *dict. alleg.* 45. *num.* 2. *vers.*
6 *& quia.* † Vendere non possunt possessiones, & cen-
sus, absque consensu Prioris Generalis, vel Capituli
Generalis, seu Provincialis, sub gravi pœna, Lap. *d.*
7 *all g.* 45. *num.* 2. *ver. ad hoc, quia.* † Succedunt ta-
men in bonis sibi delatis, ut acquirant Ecclesiæ Ro-
manæ, quando eorum ordo non est capax, quo casu
debent habere alimenta ex bonis, vel etiam succe-
dunt, ut vendant bona, & victum sumant, & in re-
parationem Ecclesiarum expendant, & ita servari de
8 consuetudine dicit Bald. *cons.* 232. *in pr. lib.* 2. †
Imo sunt capaces hæreditatum, & bonorum secundum
observantiam monasteriorum, licet aliqui monasteria
servent regulam mendicantium. Ang. *cons.* 91. *per to-
tum*, ubi data capacitate, an possit monasterium adire
invito, vel absente monacho hærede instituto, & te-
net, quod non.

§. XX.

Fratres Sanctæ MARIÆ *de Scala Senarum quales.*

1 Fratres † Sanctæ MARIÆ de Scala Civitatis Sena-
rum non sunt judicandi ut monachi, ex quo non fa-
ciunt professionem monachalem, Cald. *cons.* 416. *in*
2 *fin.* alias 31. *de regularib.* † Castitatem non promit-
tunt, licet profiteantur obedientiam, & carentiam pro-
prii. Cald. *cons.* 415. *prope finem*, alias 30. *de regular.*

§. XXI.

Fratres Montis Oliveti, & eorum privilegia.

1 Habent † Fratres Montis Oliveti privilegium a Gre-
gorio Papa XI. quod non teneantur ad procurationes
Legatorum, & aliorum cum clausula derogatoria, nisi
specialis mentio fiat de eis, quod privilegium non
censetur sublatum ex facultate generali, quod omnes
solvant, etiamsi sint a Sede Apostolica privilegiati.
Zabar. *cons.* 52. *In præmisso dubio, per totum* ubi la-
2 tiùs. † Et quia sunt in possessione non solvendi,
debent manuteneri, donec constet de mente Papæ,
neque in dubio est tollendum, sed conservandum pri-
vilegium. Zabar. *d. cons.* 52. *num.* 6. *ver. item dato
quod non esset.*

§. XXII.

Fratres Ordinis Minorum, eorum regula, consue-tudines, statuta, & privilegia.

1 Fratres † Ordinis Minorum sunt mendicantes, &
victum quærunt per publicum quæstum, nec possunt
habere aliquid successionis, ut in *clemen. exivi*, §.
cupientes, de verb. signif. Feder. de Sen. *cons.* 20. *num.*
4. *ver. item, quod non acquiratur conventui*, ubi,
quod de eis text. *in cap. nimis, de excess. Prælat.*
altissima paupertatem commemorat, & licet propter
oblationes non mendicarent actu, tamen dicuntur men-
dicantes, Feder. de Sen. *cons.* 145. *num.* 6. *vers si
ordo servorum, & in col. pen. in fi. v. pone, quod
prædicatores*, & quod sint fundati in altissima pauper-
tate, magis quam alii, tenent Calderin. *cons.* 375.
alias 46. *de testam. ultra med. vers. præterea de hoc
Roman. cons.* 268. *In casu proposito, in pr.* Abb. *cons.*
27. *Pro clara, col.* 1. *in fine, v. quædam, & col.* 2.
lib. 2. plene idem Abb. *cons.* 63. *Ut veritas, in pr.
lib.* 2. plene Clarus *in §. Testamentum, quæst.* 29. ubi,
quod sunt mendicantes ex regula, non ex constitutio-
2 nibus. † Extende, quia non possunt etiam donare bo-
na sua monasterio fratres ingredientes ordinem istum,
quia non est ordo capax bonorum, neque hæredita-
tum; quia dicuntur mortui mundo; ideo successio
spectat ad alios proximiores, quia pater dicitur sine
filio decedere, quando filius est professus in isto ordi-
3 ne, Abb. *d. cons.* 27. *col.* 2. *lib.* 2. *in princ.* † Et
multo minus possunt professi in ordine minorum do-
nare monasterio, vel Ecclesiæ, bona Emphiteutica,
sed talia bona profitentium deferuntur proximioribus
profitentis, ita Alex. *cons.* 76. *In causa, & lite, num.*
4 4. *v. præterea, quando quis profitetur, lib.* 7. † Fra-
tres Ordinis Minorum, qui aliquando appellantur fra-
tres de pœnitentia, prout Perusii, ut per Feder. de Se-
nis *cons.* 105. *in pr.* sunt mendicantes & victum quæ-
runt per quæstum, *d. clem. exivi*, §. *cupientes, de verb.
signif.* & ideo non possunt habere aliquid proprium.
Duennas *reg.* 381. ubi ampliat octo modis. I. Quoad
hæreditatem, & fideicommissum universale. II. Quoad
nova loca pro constructione Ecclesiæ. III. In hæredi-
tate etiam parentum delata professis. IV. Quoad bene-
ficia. V. Quod neque naturaliter debeatur eis, neque
in foro conscientiæ. VI. Quod non possint esse exe-
quutores parte opponente. VII. Quoad annuos redditus,
etiam modicos. VIII. Non solum respectu proprietatis,
sed possessionis, & pretii, secus in hoc quoad alios men-
dicantes; limita quatuor modis, ut ibi. 1. pro alimen-
tis. 2. quando ex privilegio Papæ, 3. quando nomine
Romanæ Ecclesiæ retinent. 4. quando bona recipiunt
ab ingredientibus. † Amplia, quia non sunt capaces 5
hæreditatum, vel successionum in tanta summa, quæ
fraudem induceret. Feder. de Sen. *cons.* 12. *num.* 3. *ver.
item in eadem*, Bald. *cons.* 232. *super infra scriptis,
lib.* 2. ubi, quod bene succedunt, ut acquirant Roma-
næ Ecclesiæ, a qua ex successione quæsita alimenta
consequi debent. Abb. *cons.* 27. *col.* 2. *in pr. lib.* 2.
† Restringe, nisi Ecclesia eorum institueretur hæres; 6
quia omnes Ecclesiæ sunt capaces, nec Ecclesia fratrum
Minorum est prohibita, sed soli fratres. Abb. *cons* 63.
num. 3. *v. hoc etiam sensit Bart. lib.* 2. † Amplia; 7
quia non possunt habere immobilia, neque possessio-
nes, neque redditus, ex constitutione Gregorii, de qua
Feder. *d. cons.* 12. *num.* 4. *ver. e contra videtur.* † 8
Amplia; quia non possunt habere hæreditates jure di-
recto, quia imo testamentum esset nullum, nisi adsit
cohæres, vel substitutus. Bart. *tract. minoric. lib.* 1. *dist.*
1. *c.* 2. Feder. de Sen. *cons.* 26. *in pr.* & est commu-
nis opinio, secundum Rom. *cons.* 296. *Circa declara-
tionem, in pr.* † Extende, quia sunt incapaces, & non 9
possunt habere etiam hæreditates ex fideicommisso. Bart.
d. tract. minor. lib. 1. *dist.* 2. *cap.* 1. & ratio est,
quia ad omnia bona prohibita extenditur. Bald. vero
in auth. ingressi, num. 13. *C. de Sacros. Eccl.* dicit,
quod ratio est; quia semel hæres nunquam desinit;
ergo. † Extende; quia non possunt habere etiam hæ- 10
reditatem jure legati; quia sunt incapaces, Bart. *d. tract.
minor. lib.* 1. *dist.* 3. *c.* 1. *de heredit.* † Extende, ut 11
neque possint habere legata particularia jure institutio-
nis. Bart. *d. lib.* 1. *dist.* 3. *cap.* 2. † Extende, quia 12
neque valet institutio facta de fratribus Minoribus, cum
conditione, quod hæreditatem vendant, & pretium con-
vertant in suis necessitatibus; quia sunt ipsi incapaces,
Bart. *d. tract. minor. lib.* 1. *dist.* 5. *c.* 1. *quid si fra-
tres, n.* 28. † Declara extensionem, quia talis institu- 13
tio substinetur; quia licet non valeat institutio in eo-
rum persona, bene valet institutio sine hærede ad piam
causam. Unde valebit, ut relictum Romanæ Ecclesiæ,
vel piæ causæ, vel Reipublicæ, quia si non valet in-
stituto, valet causa institutionis, & Episcopus, & Ci-
vitas dispensare poterunt, sicuti quando alicui Sancto
relinquitur. *Bart. d. tract. lib.* 1. *dist.* 5. *cap.* 2. *nu.*
29. *& seq.* † Declara tamen, quod licet non sint ca- 14
paces hæreditatum, & bonorum stabilium, ut retineant;
tamen possunt habere dominium hæreditatum, ut ven-
dant, & ex pretio victum sibi quærant, quia pretium
consumitur, & non repugnat mendicitati. Cald. late
cons. 375. alias 46. *de Testament.* qui loquitur de fra-
tribus Prædicatoribus, sed etiam arguit de fratribus mi-
noribus a majoritate, & de fratribus Minoribus, &
Prædicatoribus, quod valeat institutio hæredis facta de
eorum monasterio, ut vendant, non ut retineant, Guid.
Pap. *decis.* 327. ubi, quod ita de facto servatur, alle-
gat Bart. *in l. civitatibus. ff. de Legat.* 1. *& in l.
servos, ff. de alim. leg.* licet dicat, quod eis præfigi-
tur terminus ad vendendum, & pretium deponendum
pro suis necessitatibus inserviendum. Bald. *cons.* 232.
Super infra scriptis, lib. 2. *in pr.* Anch. *cons.* 56. *Pe-
titur consilium, in fine*, Zab. *cons.* 102. *v. ad secun-
dum*, Cum. *cons.* 169. Ful. *cons.* 103. *n.* 3. *v. nec ob-
stat, quod si possint*, vide Tusch. *Litt. S. ver. Statu-
tum circa forenses, ne possint bona in eos alienari,
Concl.* 554. *n.* 50. vide Ant. Gabr. *lib.* 4. *tit. de he-
red. instit. Conc.* 1. *institutio facta de fratribus mino-
ribus.* † Declara; quia possunt habere legata, & hæ- 15
reditates, ut vendant, & in pios usus convertant. Jo.

de An. *cons.* 30. *num.* 7. *v. ulterius dico*, ubi loquitur
in legato usufructus facto infirmariæ Sancti Francisci,
quia habebunt duplici de causa, 1. quia non fratribus
legatur: 2. quia possunt vendere, ubi Bolog. in Add.
16 *num.* 10. late confirmat utrumque. † Declarat plenius
Bart. quod possunt habere, ut vendant, & pretium in
necessitatibus suis convertant, dummodo non sit pre-
tium excessivum, ut potius sit thesaurizatio, quam sub-
ventio pro necessitate, *in d. tract. minor. lib.* 1. *dist.*
2. *cap.* 2. *sed quæ*, Jas. *in l. apud Julianum*, §. *constat*,
numer. 41. *ff. de Leg.* 1. & iterum, *lib.* 2. *distinct.* 3.
numer. 16. *& seq.* vide Tusch. *Litt. I. ver. Inhabilitas
quando vitiet dispositionem, vel non, Concl.* 136. Vi-
de plene per Ant. Gabr. *lib.* 4. *tit. de Legatis*, *concl.*
17 1. *legatum factum fratribus mendicantibus.* † Et Bart.
in d. tract. minor. lib. 1. *dist.* 2. *cap.* 3. *ver. ex præ-
dictis*, dicit hoc esse verum, quod possunt habere, ut
vendant, quando adest clausula codicillaris, quia con-
stat de mente, quod omni meliori modo habeant, li-
cet Bald. *authent. Ingressi*, *C. de Sacros. eccl. numer.*
18 16. dicat contrarium. † Contrarium in fratribus Mino-
ribus; secus in aliis Mendicantibus, plene Duennas,
reg. 381. ubi ponit plures ampliationes, & limitatio-
nes, maxime in octava ampliatione, ubi ita declarat,
& citat plurimos, & plene etiam Clar. *in* §. *testamen-
tum*, *qu.* 29. ubi, quod isti sunt mendicantes ex re-
gula; ideo nullo modo possunt habere; quia omnino
sunt incapaces: Mendicantes vero non ex regula, sed
ex constitutionibus non possunt habere, ut retineant,
sed ut vendant, & pretium in suis necessitatibus ex-
19 pendant. † Declarat Abb. *cons.* 27. *Pro clara*, *per tot.
lib.* 2. ubi dicit, quod isti fratres S. Francisci, in qui-
bus regula prohibet, ut aliquid habeant in dominio,
nihil omnino possunt habere, vel ex successione,
vel legato, vel donatione, sed fratres Prædicatores,
qui secundum regulam S. Augustini sub qua profiten-
tur, possunt habere bona, & dominia, sed ex parti-
culari constit. B. Dominici, confirmata a sede apo-
stolica, non possunt habere bona, quia constitutio,
quæ repugnat regulæ, & stricte est intelligenda, non
habebit locum in legatis, & successionibus, & donatio-
ne, saltem ad effectum, ut vendant, & pretium con-
vertant in suas necessitates, quia plus obstat, quando
regula prohibet, quam si regula permittit, & particu-
20 laris constitutio prohibet. † Bart. vero *in d. tract. mi-
nor. lib.* 1. *in prima dist.* c. 3. *in pr.* maxime *numer.*
4. *ver. quarto probatur*, *& ver. quinto probatur*, *jun-
cto numer.* 8. *v. ad quartam*, *& quintam*, dicit,
quod procedit in legatis, & fideicommissis, quia is,
a quo legatur, non potest pro se retinere; quia na-
turaliter obligatur, secus in hæreditate, quia a se ipsis
non relinquitur, cum jure directo hæreditas debeatur.
Dicit tamen, quod venientes ab intestato tenentur di-
stribuere in conscientia, quia semper testator præsumi-
tur velle piam causam habere omni meliori modo, &
si de illa non potest sortiri, in aliam convertatur, se-
21 cus si dedisset cohæredem, vel substitutum. † Item
Bart. *d. tract. minoric. lib.* 2. *distinct.* 2. *c.* 1. *numer.*
9. dicit, quod immobilia relicta fratribus Minoribus
adjecto modo exigendi contra regulam, non deben-
tur, neque æstimatio, secus si modo illicito, non
22 contra regulam. † Amplia, quia fratres minores pro-
fessi non possunt habere hæreditates, neque successio-
nem, neque legitimam sibi debitam ab intestato, quia
omnino sunt incapaces. Barto. *in d. tract. minoric.*
23 *lib.* 4. *dist.* 1. c. 1. *de hæreditatibus.* † Extende, e-
tiamsi in hæreditate esset domus contigua Ecclesiæ fra-
24 trum minorum. Bart. *d. lib.* 4. *c.* 2. † Extende, ut
idem sit in iis, qui regulam minorum imitantur. Bar.
d. li. 4. *distinct.* 2. c. 1. *numer.* 4. ubi apostil. *in*
25 *verb. de bonis.* † Restringe in noviciis, qui nondum
professionem emiserunt; quia sunt liberi. *d. l.* 4. *c.* 3.
26 *num.* 3. † Amplia, quia non possunt fratres minores
habere legata annua, neque donata, neque aliquid
proprium; quia sunt incapaces, & legatum factum in-
capaci habetur pro non scripto. Abb. *cons.* 63. *Ut ve-
ritas*, *col.* 1. *in fine v. hoc aperte probatur*, *lib.* 2.
27 † Restringe; quia valet legatum annuum factum ad
modicum tempus pro libris, & necessariis ad studium.
Bart. in *d. tract. minoric. lib.* 2. *num.* 1. *&* 2. *num.*
28 28. *cum seqq.* † Imo, quod valeat legatum factum fra-
tri Minori, donec vixerit, annuum pro libris, & aliis
necessariis pro studio, maxime Theologo. Abb. *d. cons.*
63. *col.* 3. *in fin. v. sed ego diversam sententiam*, *& per
tot*, *lib.* 2. ubi multa allegat *num.* 2. *& seq.* allegat Fe-
der. de Sen. *cons.* 12. loquentem de fratribus Prædica-
toribus, & dicentem, quod victum ex mendicitate ha-
bere debent, ergo quæ sunt extra victum, non contra-
dicunt mendicitati, & rursus *col.* 4. *in pr. ver. Restat
ergo clare*, ubi dicit communem, & quod non est, qui
teneat contrarium. † Et pariter valet donatio annua fa- 29
cta fratri Minori pro libris & necessitatibus studii, quia
respicit cultum Divinum. Abb. *d. cons.* 63. *per tot. lib.*
2. ubi, *col.* 4. *in princ. v. Restat ergo clare*, dicit
communem, & quod nullus discrepat. † Declara; 30
quia quod valeat legatum, & donatio annua facta Mo-
nacho Minorum, pro libris, & necessitatibus studii,
Papa declaravit per litteras concessas fratri post obitum
donantis, vel legantis, quod non faceret Papa, si non
esset valida, Abb. *d. cons.* 64. *col.* 4. *in princ. v. &
multum*, *faciunt littera Apostolica*, *lib.* 2. ubi, quod
si cessat necessitas emendi libros, adhuc valet; quia
sufficit quod adsit alia necessitas studii, & una cessan-
te non cessat alia. † Amplia; quia non valet lega- 31
tum immobilium, & eorum, quæ usu consumuntur,
adjecto modo, secundum quod non licet fratribus e-
xigere; quia tunc neque debetur æstimatio, quoniam
modus est illicitus contra regulam, si vero est illici-
tus non contra regulam, habebit æstimationem. Bart.
d. tract. minoric. lib. 2. *dist.* 3. c. 1. *num.* 9. † Am- 32
plia, quia frater minor factus etiam Episcopus, vel
translatus ad alium ordinem capacem non recuperat
bona jam amissa per professionem in ordine Mino-
rum. Bart. *d. tract. Minoric. lib.* 4. *dist.* 3. *cap.* 2.
num. 9. ubi apost. *in verb. Episcopatum.* † Restringe 33
quoad successiones, & bona de futuro acquirenda;
quia si transfertur per Papam ad Episcopatum, vel Re-
ligionem capacem, vel per Episcopum ad parochialem,
vel alio licito modo absolvitur ab observantia ordi-
nis Minorum, restitutus dicitur ad futura, secus si non
licito modo, veluti si dejiciatur a Religione; quia
remanet incapax. Bart. *d. tract. minoric. lib.* 4. *dist.*
2. *c.* 4. *num.* 10. *& seq.* † Amplia; quia fratres Mi- 34
nores non excludunt substitutum, quia nihil proprii
possunt habere stabilium, secus in fratribus Prædicato-
ribus ex privilegio, licet sint mendicantes. Vivius
comm. opin. concl. 839. ubi plures allegat, & de com-
muni testatur. † Amplia, quia professi in ordine Mi- 35
norum bona transeunt ad proximiores, ac si esset mor-
tuus; quia neque ipse professus, neque ordo, in quo
est professus, sunt capaces bonorum stabilium, Roma.
cons. 268. *In casu proposito*, *per tot.* † Extende etiamsi 36
professus dimisso habitu revertatur ad sæculum, quia
non recuperat bona, ex quo per professionem effectus
est inhabilis. Roman. *d. cons.* 268. ubi apost. *in v. se-
cularis*, dat concord. & dicit communem, & ibi Ro-
ma. dicit, quod potest compelli ad reassumendum ha-
bitum, & revertendum ad Monasterium, alias potest
carcerari. † Amplia, quia prohibentur religiosi Mino- 37
res, & alii inducere homines ad eis relinquendum,
Clemen. exivi, §. *dubitaverunt*, *de verb. signific.* Abb.
cons. 63. *col. pen. num.* 8. *vers. & quanquam*, *lib.* 2.
† Declarat Abbas *d. cons.* 63. *Ut veritas*, *col. pen. in* 38
fin. & col. fin. v. ad primum, *lib.* 2. quod prohiben-
tur inducere ingredientes ad donandum, ne ob tem-
poralia videantur recepisse, sed non prohibentur pro
cultu divino, pro studio, & infirmis, & necessita-
tibus inducere, & petere, & in omnem casum, si es-
set prohibita persuasio, non tamen annullatur dona-
tio, vel legatum factum persuasione, ubi ponit e-
xempla. † Amplia, quia fratres Minores non pos- 39
sunt esse in judicio pro aliqua re, vel aliqua causa
temporali, & ideo non possunt constituere Syndi-
cum, vel procuratorem. Bart. *cons.* 5. *Visa quadam*,
num. 4. *vers. quarto dubitatur*, *lib.* 1. *& cons.* 6. *Viso
testamento*, *num.* 2. *eod. lib.* 1. † Extende, quia neque 40
assistere possunt in judicio cum Syndico Civitatis, vel
Episcopo pro eis petente. Bart. ubi supra *lib.* 2. *num.*
41. † Restringe, quia possunt constituere Syndicum, 41
seu nominare personam ad recipiendum ea, quæ si-
bi conceduntur, & illa distribuendum in necessarios
usus fratrum, licet ipsi habere non possint, & ideo
si talis Syndicus hæres instituatur, vel ei legetur,
erit hæres ad distribuendum, & poterit petere in

ju-

judicio, sed non nomine fratrum. Bart. plene *d. cons.*
5. Visa quedam, num. 4. usque in fin. vers. secundo
dubitatur, lib. 1. ubi apost. in *verb. quarto dubitatur,*
& plenius Bart. *tract. minoric. lib. 2. distinct. 8. nu.*
42. & seq. ubi inserit bullas Innocentii IV. concedentium,
quod acquiratur Romanæ Ecclesiæ, & quod
Syndicos, non Monachos constituere possint ad distribuendum,
exigendum, & quos etiam depositarios appellant,
& de eorum facultate, *num. 47. & seq. usque*
42 *in fin.* † Restringe, quia licet non possint eligere Syndicum,
vel nominare, quia mortui sunt mundo, prout
etiam deportatus, quia de jure non habent jura civilia,
bene possunt naturaliter nominare pro implemento
conditionis, sicut & deportatus. Bart. *cons. 6. Viso*
testamento, numer. 4. ver. nec potest dici, lib. 1. ubi,
quod electio, & nominatio erit de facto, si non po-
43 test esse de jure. † Restringe; quia non possunt esse
in judicio contentioso, sed bene ad declarandum animum
suum, si aliquid declarare habent. Bart. *d. tract.*
minoric. lib. 2. dist. 2. c. 3. in fin. num. 15. & dist.
44 *7. num. 40. & 41.* † Amplia; quia non possunt esse
exequutores ultimarum voluntatum, *Clem. exivi, de*
45 *verb. signif.* † Extende; quia si sunt exequutores, tanquam
hæredes, non possunt; idem, si res vendenda
sit, vel pecunia distribuenda, etiamsi distributio sit facienda
monialibus de suo ordine, sine licentia sui
Superioris. Bart. *d. tract. minoric. lib. 3. dist. 1. c.*
46 *1. 2. & 3.* † Declara; quia non possunt esse exequutores
ultimarum voluntatum, ideo quia sine litigiis,
& sine contrectatione temporalium & pecuniarum
ista fieri non possunt a communiter accidentibus, sed
si cessat ratio, bene possunt, ita Bart. *d. cons. 6. Viso*
testamento, numer. 2. & seq. lib. 1. & ibi apost.
47 *in verbo Syndicum.* † Restringe; quia non possunt
esse exequutores, ubi cessat lis, & contentio, quando
agitur solum de electione pauperum, & distributione
facta a testatore. Bart. *d. tract. minoric. lib. 3.*
c. 4. & 5. ubi declarat, quid si non velit eligere
48 exequutor, ad quem devolvatur electio. † Amplia;
quia fratribus pro legatis bonorum stabilium nulla acquiritur
obligatio, & nulla datur fratribus actio, sed
acquiritur civitati, cujus interest pauperes sustentari.
Bart. *d. tract. minor. lib. 2. dist. 7. cap. 2. num.*
39. & c. 3. num. 40. & seq. dicit, quod potest
Syndicus civitatis pro fratribus agere, item Episcopus,
item quilibet particularis de populo, ipsi vero
fratres non possunt agere, sed bene extra judicium pro
49 necessitatibus petere. † Amplia; quia fratres Minores
non possunt dare consilium circa prohibita, & maxime
ingredientibus suam Religionem etiam circa bona
aliena, secus circa promissa exequi, quia possunt
etiam consilium dare. Bart. *d. tract. minor. lib. 3.*
50 *dist. 2. c. 1. & numer. 10. & seq.* † Sequi autem
consilium eorum non tenetur, quando petere consilium
non tenetur circa prohibita, circa permissa, &
petere, & sequi tenetur, si frater Minor est assumptus
consultor, non sequi tenetur assumens consilium.
51 Bart. *d. tract. minor. lib. 3. in fi.* † Amplia; quia
etiam translati legitime ad ordinem Sancti Benedicti,
non possunt assumi ad curam animarum. Feder.
de Sen. *cons. 161.* tenet, quod imo possunt, sed Lap.
ibi in additione dicit communem in contrarium, &
quod quærendum est, ut plures, licet sciendum sit,
52 ut pauci. † Limita; quia licet Ecclesia fratrum Minorum
sit incapax hæreditatis universalis de jure, tamen
ex usurpatione est capax. Bald. *cons. 479. Præ-*
53 *supposito, sine prejudicio, lib. 2.* † Contrarium, quod
imo sit capax Ecclesia fratrum Minorum, quia est Romanæ
Ecclesiæ, fratres habent nudum usum Ecclesiæ,
ideo acquiritur, vel Romanæ Ecclesiæ, vel Reipublicæ,
Civitati, & aditio potest fieri per Syndicum Rom.
Ecclesiæ, vel per Episcopum, vel negligentibus ipsis
per Syndicum Civitatis. Bart. *in d. tract. minor. lib.*
1. dist. 4. c. 1. & 2. numer. 18. & seq. ubi *in c. 3.*
num. 25. quod etiam quilibet privatus potest petere no-
54 mine Ecclesiæ. † Extende, ut idem sit, quando legatur
altari Ecclesiæ fratrum Minorum, seu Guardiano
altaris laico. Bart. *d. tract. minor. lib. 1. dist. 6. c.*
1. num. 32. & idem, si Guardianus esset Monachus;
quia altari legatum censetur, & valet, ibi *c. 2. num.*
33. & appellatione Guardiani venit etiam successor,
55 ibi *cap. 3. num. 34.* † Declara tamen; quia vis est
in verbis, quia si instituatur Guardianus fratrum Minorum,
non valet, quia est contemplatione fratrum
incapacium, si vero instituitur Guardianus Ecclesiæ fratrum,
vel Guardianus altaris in Ecclesia Minorum, valet;
quia Ecclesiæ, & altaris contemplatio consideratur.
Bart. *d. tract. minor. lib. 1. distinct. 6. c. 2.*
num. 33. † Declara limitationem; quia si relinquatur 56
Ecclesiæ fratrum Minorum, etiam per hæredis institutionem,
valet institutio de Ecclesia facta, quia *d.*
Clem. exivi, non loquitur de Ecclesia. Bart. *in d.*
tract. minor. lib. 1. distinct. 4. c. 1. sub *num. 18.*
ubi, quod valet institutio; quia si Ecclesia non habetet
particularis haberet Ecclesia Romana, & ibi apost.
in v. si aliquis, quæ dat concord. sequitur Bart. Jo.
de Anan. *cons. 30. num. 3. & seq.* ubi reprobat Joan.
de Lignano tenentem contrarium, & dicit, quod correctio
non debet induci per subauditos intellectus.
Bald. *cons. 232. Super infra scriptis, lib. 1.* Abbas
cons. 32. Videtur primo, col. 2. v. ad primum, lib.
1. plenius Abbas *cons. 64. Ut veritas, num. 4. ver.*
hoc etiam sensit. Bart. lib. 2. † Contrarium Bald. 57
cons. 416. Visa substitutione, lib. 4. ubi excludit Ecclesiam
Romanam omnino, quia opulentissima est, &
non conveniunt verba neque intentio testatoris; item
Ecclesia minorum non est capax, quia fieri posset
fraus, & esset differentia verbalis; ubi, quod littera
occideret; unde concludit debere hæreditatem in pios
converti usus, inter quos Ecclesia Minorum connumeratur,
non ex institutione, quæ non valet, sed ex
distributione facienda, & in fine dicit quod Joan.
Papa renuntiavit similibus acquisitionibus Ecclesiæ Romanæ
per incapacitatem accrescentibus. Joan. de Lignano
in d. Clemen. exivi. † Declarat Bart. *d. tract.* 58
minor. lib. 2. distinct. 4. c. 2. per tot. maxime *num.*
20. & seq. numer. 24. & seq. quod quæ usu consumuntur,
& de quibus non sunt incapaces, prout
granum, vinum, vestimenta, eleemosynæ, & similia,
non acquiruntur Ecclesiæ Romanæ, sed si non sunt
necessaria, dum expectatur necessitas, dominium est
hæredis debitoris; secus est in rebus, quæ usu non
consumuntur; quia Ecclesiæ Romanæ acquiruntur, &
venduntur pro necessitate fratrum, & idem, quando
non relinquitur fratribus, sed Ecclesiæ eorum, vel altari,
ut ibi. *c. 3. num. 27. in fin.* † Declara; quia 59
fratres Minores, videlicet Collegium, penitus est incapax
omnium relictorum, quia non possunt habere, &
ideo licet dominium ipso jure transeat in Ecclesiam,
& pium locum, secus in Collegio fratrum Minorum;
si vero legatur Ecclesiæ eorum, bene valet legatum,
vel hæreditas, sed ipsi non possunt petere; quia neque
Ecclesiam habent suam, sed solum usum Ecclesiæ. Iden
Syndicus Romanæ Ecclesiæ petet, vel Syndicus
Episcopi, licet Ecclesia sit exempta, & ipsi fratres, licet
non possint petere, bene possunt Syndicum constituere,
& omnibus negligentibus potest civitas constituere
Syndicum, ut petat; Abbas late *cons. 32. Videtur*
primo, col. 2. v. ad primum, lib. 1. ubi, quod spectat
tam ad judicem Ecclesiasticum, quam Laicum exequutio,
& quod est locus præventioni, ut *in authent. de Ecclesiasticis titulis.* † Declarat melius Bart. 60
cons. 5. Visa quedam, num. 3. v. tertio dubitatur, li.
ubi, quod Syndicus fratrum Minorum non potest institui
hæres ad beneficium fratrum, quia sunt omnino
incapaces, sed bene ad beneficium eorum Ecclesiæ fabricandæ,
quia ipsi fratres nullum jus habent in eorum
Ecclesiis, sed sunt Ecclesiæ Romanæ; & quia
publice interest, quod Ecclesiæ perficiantur, & reparentur,
tale legatum, vel talis institutio videtur facta
ad utilitatem civitatis, & publicam, & ibi Apost. *in*
verb. tertio dubitatur, dat concord. & plenius *in d.*
tract. minor. lib. 1. in 4. distinct. cap. 2. sed quis
petit. ubi quod aditio est necessaria, & potest fieri per
Syndicum Romanæ Ecclesiæ, vel per Episcopum Civitatis,
quia super eadem *distinct. cap. 1.* dicit, quod acquiritur
Ecclesiæ Romanæ, & Civitati, & *c. 3.* dicit,
quod etiam quilibet particularis potest petere pro Ecclesia,
& ad utilitatem Ecclesiæ. † Declara; quia si fra- 61
tres hæredes instituantur, vel unus frater particularis,
quia sunt incapaces, omnino testamentum est nullum,
& hæreditas defertur venientibus ab intestato. *l. si in*
metallum, ff. de his quæ pro non scriptis habentur; si
vero habent cohæredem, vel substitutum; tunc adeunte
cohærede, vel substituto, valet, & totum accrescit
cohæredi, vel substituto, ita Bart. *d. tract. minor. lib. 1.*

cap. 2. & eandem opinionem sequitur Feder. de Sen.
conf. 26. Casus talis, in princ. ubi dicit veriorem.
Bald. in authent. ingressi, n. 14. C. de Sacros. Eccles.
& communem dicit Roman. cons. 296. Circa declarationem, in princ. ubi apostilla dat concord. † Vide tamen Bart. d. lib. minor. 1. c. 3. 1. distinct. ubi
disputat, an venientes ab intestato possint retinere cum
bona conscientia, & allegat pro utraque, tandem dicit, quod ex quo naturaliter obligantur, quod tutius
est, quod in aliam piam causam erogent, quia testatores semper omni meliori modo facere velle præsumuntur, ita ut si in causam piam expressam non valet, erogetur in altam; secus est, quando dedit cohæredem, vel substitutum, & quando adest clausula codicillaris, dicit Bart. d. tract. minor. lib. 1. distinct.
2. cap. 3. ex prædictis quod constat, quod omni modo meliori instituere voluit; ergo in conscientia ve-
63 nientes ab intestato restituere debent. † Extende limitationem, quia valet legatum ususfructus factum infirmariæ Sancti Francisci. Joan. de Anan. d. conf. 30.
64 n. 3. & seq. † Et quod fratres Minores possint retinere pro Romana Ecclesia. Bertran. cons. 166. num.
2. lib. 2. Pet. de Ubal. de Canonica Episcopali, qu.
14. num. 46. quos citat, & sequitur Duen. reg. 381.
in tertia limitat. & est textus in c. exiit, qui seminat, §. ad hac, de verb. signific. constitutio licet sit
correcta per extravagantem Joan. XXII. quæ incipit
Ad conditorem, eod. tit. tamen in casibus a jure permissis hoc permittit, plene Bald. cons. 232. Super infra scriptis, lib. 2. ubi tuetur opinionem Jacobi de
Aten. quod sicut pater, qui in potestate est, non sibi
acquirit mediante filio, sed acquiritur avo, ita mendicantes in potestate Papæ, & Ecclesiæ, acquirunt Ec-
65 clesiæ. † Vide Cynum in l. Deo nobis, in fine, C.
de Episcop. & Cleric. ubi quod si Religioni incapaci
relinquitur, acquiritur Romanæ Ecclesiæ, sed quod
66 parum proderit monasterio hoc modo. † Declara pro
veritate, ut per Barbat. in cap. nos quidem, in ult.
67 col. de Testam. † Limita, quia possunt ab ingrediente recipere, & ingrediens potest illis dare, sicuti cæteris pauperibus, Clem. exivi, §. certum quid. de verb.
signif. Fed. de Sen. cons. 12. in pr. n. 2. vers. item fratres.
68 † Et quod possunt ab ingrediente recipere aliquid in
eleemosynam, prout daret aliis pro eleemosyna. Feder.
de Sen. d. cons. 12. in pr. per tex. in dict. Clement.
exivi, §. certum quid de verb. signif. Abb. d. cons. 27.
col. 2. in pr. lib. 2. ubi, quod modicum capere pos-
69 sunt pro eleemosyna. † Limita; quia possunt habere
annos redditus, puta pro sacrificio altaris, vel pro
culto Divino, vel etiam ad tempus, prout alii mendicantes. Federic. d. cons. 12. per totum, quem sequitur Abbas cons. 63. Ut veritas, n. 4. col. 2. ver. secundo principaliter, lib. 2. ubi dicit communem, &
70 repetit communem, col. 4. in pr vers. restat ergo. †
Et idem valet legatum annuum de grano pro hostiis, &
de vino pro sacrificio missæ, & de pecuniis pro luminaribus, & similibus. Abbas d. cons. 63. n. 4. lib. 2.
71 † Item relictum factum pro studio Theologiæ, & libris, & aliis necessariis ad favorem particularia fratris,
dicitur factum favore cultus Divini, & ideo valet.
Abb. d. cons. 63. num. 4. in fi. vers. sed relictum an-
72 nuum, lib. 2. † Contrarium, quod imo legatum annui
redditus factum fratribus Minoribus, tanquam incapacibus habeatur pro non scripto, & debeatur hæredi,
73 seu lucro fiat hæredi, Anchar. cons. 199. in fin. †
Restringe; quia non valet legatum annuum, nisi ut
veniat pro necessitatibus; quia repugnat regulæ, quando est pro fratribus, & idem si esset diurnum, vel
menstruum, item, si legatum annuum non est perpetuum, sed temporale, quia non valet, nisi quatenus
necessitas imminet. Bart. d. tract. minoric. lib. 2. distinct. 6. n. 32. & seq. ubi num. 36. extendit etiamsi
esset sub conditione, ut hæredem instituo, si annuum
74 legatum solverit fratribus. † Limita; quia valet legatum factum fratri Minorum ad piam causam, puta pro
anima, & in remissionem peccatorum legatur; quia
dicitur pia causa, Abb. cons. 63. col. 3. num. 5. in
75 fin. ver. hoc etiam firmatur. † Limita, quia valet legatum indistincte factum generaliter sine modi expressione; quia intelligi debet modo licito, ut res prohibita vendatur, & pretium distribuatur in necessitatibus
fratrum, Bart. d. tract. minoric. lib. 2. dist. 4. cap.
1. n. 19. & c. 2. n. 20. & seq. ubi, quod interim
mortuo testatore dominium est penes hæredem. † Li- 76
mita; quia valet legatum factum in causam licitam,
puta pro alimentis, vel vestimentis Monachorum pro
necessitate, secus si non indigent Bart. d. tract. minor.
lib. 2. dist. 4. num. 16. & seq. ubi nu. 18. quod valet de paramentis, etiamsi alia paramenta habeant. † 77
Limita, quia valet legatum annuum factum fratri Minori, vel monasterio ad vitam Monachi, vel ad aliud
tempus non perpetuum. Feder. de Sen. cons. 32. Fratres Prædicatores, n. 5. sequitur Abb. d. cons. 63. Ut
veritas, num. 6. vers. quin imo, lib. 2. † Declara; 78
quia intelligi debet secundum Abbatem d. cons. 63. col.
3. circa finem, v. & profecto hæ sunt, sub n. 6. lib.
2. si legatum annuum sit modicum; secus, si maximum; item quando fit ad vitam Monachi annosi;
quia in eo non cadit præsumptio perpetuitatis, vel centum annorum, sed imo dicitur ad modicum tempus;
quia potest quotidie mori. † Limita; quia bene va- 79
let legatum in pecunia factum fratribus pro necessitatibus suis, dummodo non excedat necessitatem, quia
induceretur fraus. Bart. d. tract. minoric. lib. 2. dist.
1. & 3. dicit, quod excessus judicatur a ministris, &
custodibus, & nu. 4. & seq. quod superest necessitati
in alios usus erogatur, neque ipsis debetur, nisi superveniat necessitas; & idem, si legatum esset de fructibus, sive ab uno, sive a pluribus factum. † Limita, 80
quia licet non valeat legatum factum fratribus Minoribus; non tamen fit caducum, ex quo est ad pias causas, sed debet commutari in aliam piam causam. Abb.
d. cons. 63. col. 4. post med. n. 6. ver. præterea legatum factum, lib. 2. Bart. d. tract. minoric. lib. 2. dist.
cap. 2. num. 10. & hanc esse communem dicit Jaso
in l. apud Julianum, n. 18. ff. de Leg. 1. † Imo ap- 81
plicatur Romanæ Ecclesiæ quando non valet factum
incapacibus. Vide supra n. 64. † Declara, quia com- 82
mutatio legati pii, quando in eandem piam causam
expendi non potest, fit secundum Bart. d. Tract. minoric. lib. 2. distinct. c. 30. num. 13. & seq. vide
eum, quia plene declarat, per quem fieri possit. † Li- 83
mita, quia licet Minores non possint habere annuos
redditus legatos, bene potest eorum Syndicus habere
pro cultu divino, & Ecclesia, quæ non est prohibita.
Abb. d. cons. 63. col. 4. circa finem, ver nunc restat
respondere, lib. 2. † Limita; quia valet legatum ali- 84
mentorum factum fratri Minorum, quia sicuti servus
non potest habere aliquid proprium, quia est incapax,
bene potest habere alimenta, quia capax est. Abb. d.
cons. 63. col. 4. ver. ad tertium, cum col. seq. in princ.
& sub n. 7. lib. 2. Bart. in d. tract. minoric. in pr.
c. 5. † Extende, etiamsi in legans pro studio, pro ali- 85
mentis, vel in casibus permissis adessent verba, ad habendum, & possidendum, quia utile per inutile non
vitiatur, sed conditio contraria regulæ habetur pro non
scripta. Abb. d. cons. 63. col. pen. n. 7. ver. non obstat argumentum, lib. 2. † Extende, etiamsi donans, 86
vel legans simpliciter adderet conditionem, si non est
capax, alteri debeatur habili; quia hæc clausula nihil
operatur; quia tacite inerat. Abb. d. cons. 63. nu. 7.
lib. 2. † Limita; quia de consuetudine præscripta sciente Papa sunt capaces annuarum obventionum, & an- 87
nuorum redditum, qui solvuntur per Communitates.
Feder. d. cons. 12. num. 7. ver. Item ad id arguitur.
† Contrarium, quod ista consuetudo non suffragetur. 88
Fulgos. cons. 103. circa fin. & Gemin. cons. 40. circa
fi. quod est etiam subscriptum a multis aliis Doctoribus. † Limita, quia bene valet testamentum factum ab 89
ingressuro Religionem Minorum, etiamsi nihil relinquat Monasterio; quia licet sit loco filii, tamen non
rumpit testamentum, quia non potest succedere. Bart.
d. tract. minor. lib. 4. dist. 2. c. 1. n. 4. & 5. † Et 90
tale testamentum sortitur effectum statim, quod est
professus, non expectata morte naturali. Bart. d. tract.
minor. lib. 4. dist. 2. c. 2. n. 6. non potest professus
testamentum mutare, vel revocare, ibi c. 3. n. 7. † 91
Restringe, quia si non fecit testamentum, & est professus, non posset bona sua dividere, etiam inter filios.
Bart. d. lib. 4. distinct. 2. c. 3. sed bona sua spectabunt ad venientes ab intestato. Bart. ibi dist. 3. c. 1.
num. 8. ubi apostilla dat concordant. † Declara, quia 92
quando bona debent vendi pro necessitatibus Monachorum, quis possit vendere. Bart. d. lib. 2. dist. 4.
c. 3. quis ergo, nu. 25. & seq. ubi apostilla dat concordan. dicens, quod hæres, apud quem est dominium

nium, item exequutores, item Episcopus, item Judex
sæcularis, item Monachi per viam supplicationis
93 petere possunt. † Si vero bona legantur particula-
ri fratri, debet notificari Guardiano, qui debet pri-
mo dispensare in necessitatibus ejus, cujus contem-
platione fit relictum, postea Conventui. Bart. *d.
tract. minoric. lib.* 2. *dist.* 5. *c.* 1. *&* 2. *numero* 28.
& seq. Vide per Ant. Gabriel. *lib.* 4. *tit. de hered. in-
stit. concl.* 1. *Institutio facta de fratribus Minoribus.*
94 † Tres ordines instituit S. Franciscus. I. Ordo est fra-
trum Minorum, qui est arctissimus, & caret proprio
ex regula etiam in communi. II. Ordo est Monialium
S. Claræ, qui pariter est arctissimus ordo fœminarum;
tamen differt a primo, quia potest habere in commu-
ni. III. Ordo est continentium, & habet proprium in
singulari. Bald. *cons.* 183. *Factum proponitur tale, lib.*
5. *& cons.* 439. *Sanctus Franciscus, eod. lib.* 5. Za-
95 barell. *cons.* 17. *Casus post factum, in princ.* † Et isti
ultimi Continentes, qui sunt tertii ordinis, non in-
grediuntur tanquam professi Monasteria, & ideo non
dicuntur ingressi, & professi. Alex. *cons.* 78. *In cau-
sa, & lite num.* 3. *v. item d. instrumentum, lib.* 7.
96 † Religio S. Francisci fuit confirmata ab Honorio III.
Pontifice de anno 1216. quod se facturum Inno. Papa
Prædecessor promiserat. Jo. Andr. super gloss. *in cap.
quorundam, de election. lib.* 6. refert, & sequitur An-
97 char. *cons.* 214 *Franciscus antiquus, in princ.* † Con-
stitutiones habent, quod quis non possit puniri, nisi
trina monitio fiat, quod intelligit Feder. de Sen. *cons.*
98 105. in delictis ob contumaciam, & levibus. † Con-
suetudinem vero habent quod pro delictis gravibus,
tam fratrum, quam Monialium delinquentes possint ex-
pelli absque monitione, vel processu. Feder. *d. cons.*
105. qui loquitur de Monasteriis Perusii, quos de
99 pœnitentia appellat. † Exempti sunt ab ordinariis per
privilegium Clementis Papæ, ita ut non possint com-
pelli ad processiones, neque excommunicari. Calde.
100 *cons.* 393. alias 8. *de Regularib.* † Habent protectorem
Cardinalem, qui habet in eos liberam, seu plenam
facultatem corrigendi, &c. ut in privilegio, quod in-
101 serit Card. Zabar. *d. cons.* 17. *Casus post factum.* † Mo-
niales S. Claræ sunt sub gubernio fratrum Minorum,
& quam auctoritatem habeat Minister Generalis, seu
Provincialis circa visitationem, & correctionem mo-
nialium, vide plene Card. Zabar. *d. cons.* 17. ubi po-
nit privilegium, & super eo consuluit, & dicit quod
potest concedere usum eorum, quæ habet una monia-
lis, alteri moniali, post mortem primæ, de consuetu-
102 dine & privilegio. † Sepelire possunt in eorum Ec-
clesiis & cæmeteriis eligentes sepulturam in eorundem
Ecclesiis. Anch. *cons.* 214. *in princ.*

§. XXIII.

Fratres Predicatorum mendicantes, & de quibus sint capaces, vel non?

1 Fratres † Ordinis Prædicatorum sunt mendicantes. Lap.
alleg. 47. *per totum*, maxime in *verb. in contrarium,
sub num.* 1. *& multis seq.* quod intellige non ex re-
gula; quia ipsi profitentur regulam Beati Augustini,
sed ex Constitutionib. suis a Sede Apostolica confirma-
tis. Feder. de Sen. *cons.* 12. *Fratres Predicatores, in
pr.* & quod sint mendicantes Feder. de Sen. *cons.* 145.
num. 7. *circa finem. v. primo, an D. Pontius, & in fi.
col. pen. vers. pone, quod Predicatores*, & quod sint
mendicantes & in arctissima paupertate constituti de
Jure Communi. Bald. *cons.* 438. *Factum sic se habet,
lib.* 2. *in pr. & per tot.* ubi ponit verba Beati Domi-
nici in morte, quod nullus inducat possessiones in or-
dine. Alex. *cons.* 87. *Eximie, num.* 5. *ver. nam. Pre-
dicatores, lib.* 2. & ista est vera, & Communis opi-
nio. vide plenissime Clar. *in §. testamentum, q.* 29.
per tot. ubi distinguit inter mendicantes, ex regula,
vel ex constitutione, & quod isti semper ex constitu-
tionibus, non ex regula, etiam dicit communem, &
2 magis communem. † Et quod fratres Prædicatores pro-
fitentur regulam Sancti Augustini, & sunt mendican-
tes, non ex regula, sed ex constitutionibus suis per
Sedem Apostolicam confirmatis. Fed. de Sen. *d. cons.*
12. *Fratres Predicatores, in princ.* & verba B. Do-
minici in ultimo vitæ spiritu sunt hæc. *Fratres cha-
rissimi, quæ vobis tanquam filiis possidenda relinquo,
charitatem habere, humilitatem servare, paupertatem
voluntariam possidere. Quanta vero possum districtione
prohibeo, ne quis in hunc ordinem possessionem indu-
cat, maledictionem Dei imprecans contrarium facienti.*
Bald. *cons.* 438. *Factum sic proponitur, lib.* 2. ubi de-
clarat illa verba, *per totum, & cons.* 475. *eod. lib. col.*
2. *ver. in contrarium.* Abb. *cons.* 27. *Pro clara, col.* 2.
ver. est & tertia, lib. 2. vide Gabriel. *de legitima,
concl.* 1. *num.* 33. † Et quia mendicantes dicuntur Præ- 3
dicatores ex Constitutionibus Apostolicis, vel statutis,
non ex institutione regulæ, effici possunt non men-
dicantes, si Papa faciat contrarias Constitutiones, vel
statuta, quod possint habere bona, secus si essent men-
dicantes ex institutione primæva regulæ, quia difficul-
ter, & sine magna causa Papa non dispensat. Anton.
de Butrio *cons.* 33. *num.* 3. Abbas *cons.* 27. *Pro clara,
col.* 2. *ver. est tertia, lib.* 2. † Capaces tamen sunt bo- 4
norum mobilium, Bald. *cons.* 232. *Super infrascriptis,
in pr. lib.* 2. † Contrarium etiam circa mobilia tenet 5
idem Bald. *d. cons.* 438. *nu.* 5. *in fi. vers. nam B. Do-
minicus, lib.* 2. quod est Baldi, & Petri, fratrum, u-
bi, quod neque sunt capaces jurium, & actionum ex
constitutione B. Dominici, licet ex privilegio Aposto-
lico possint habere ex delatione hæreditatum professis
de jure competente. † Bona stabilia habere prohiben- 6
tur, & tenere ex Constitutionibus, sed Dominium se-
cus, quia bona, & hæreditates vendunt, & pretium
sibi retinent, seu distribuunt; Feder. de Sen. *cons.* 265.
per tot. Bald. *d. cons.* 232. *Super infrascriptis, lib.* 2. *&
cons.* 71. *Sciendum est, lib.* 4. ubi, quod vendunt sine
decreto. Abbas *cons.* 27. *col.* 2. *ver. & est tertia, lib.*
2. † Intellige secundum Bald. *d. cons.* 438. *lib.* 2. de 7
hæreditatibus obvenientibus professis post professionem,
secus est de hæreditate tempore professionis, ita dispo-
nente privilegio Apostolico. † Et professio in Ordine 8
Prædicatorum operatur, ut succedat monasterium, in
quo fit professio, non autem succedunt consanguinei
profitentis, sed tamen non potest monasterium retinere
hæreditatem, sed debet illam vendere, & pretium reti-
nere potest, quia non repugnat mendicitati. Calderin.
cons. 375. alias 46. *de Testam. per tot.* † Habent pri- 9
vilegium a Joanne Papa XXII. ut sint exempti ab Or-
dinariis, nec possunt ad processiones compelli ad Epis- 10
copis. Calder. *cons.* 363. alias 8. *de regularib.* † Mobi-
lia habere possunt, licet non possideant immobilia. Bald.
d. cons. 232. *in princ. lib.* 2. † Privilegium habent a 11
Nicolao V. Papa, ut possint habere hæreditates delatas
suis professis, ut illas vendant, & pretium consequan-
tur. Bald. *d. cons.* 438. *lib.* 2. *in princ.* ubi tenor privi-
legii inseritur, & declarat per totum consilium privile-
gium non extendi ad bona, quæ habent profitentes tem-
pore professionis, & etiam idem privilegium est inser-
tum *in cons. Bald.* 475. *col.* 1. *lib.* 2. & de eodem pri-
vilegio Niculai V. Zabarell. *cons.* 102. *in fi.* ubi, quod
est transumptum, & non in forma probanti. † Imo a- 12
liud habent privilegium, quod circa interpretationem
suorum privilegiorum nullam habeant Episcopi, vel alii
præter Papam, auctoritatem interpretandi. Bald. *d. cons.*
475. *Casus, super quo, col.* 2. *lib.* 2. † Et quod fratres 13
S. Dominici sint de regula S. Augustini, sed per mo-
dum additamenti facti a S. Dominico habent diversum
modum vivendi, sed regula est eadem S. Augustini;
ideo facilior est mutatio additamenti, quam originis
regulæ. Anchar. 321. *Præmittenda sunt, n.* 3. Abbas vero
d. cons. 27. *col.* 2. *ver. est & tertia, lib.* 2. dicit, quod
ex regula, quæ est S. Augustini, possunt habere bona
in Communi, sed ex Constitutione approbata per Se-
dem Apostolicam sunt mendicantes, & vivunt in ar-
ctissima paupertate, & ita debet intelligi. *c. nimis, &*
2. *de excessib. Prælat. in pr.* unde dicit, quod si habent
privilegium a Papa, quod possint habere dominia, illud
servandum est. Si vero cessat privilegium Papæ, est du-
bium, quia statutum, vel Constitutio loquens de Do-
minio, & bonis, non loquitur de successione, & le-
gatis. Unde possunt habere successiones, & legata, &
bona, ut vendant, & pretium in usus necessarios conver-
tant. Item consuetudo servanda est, quæ valet pro inter-
pretatione rei dubiæ, quia est optima legum interpres. † 14
Capaces sunt legati annui perpetui, & hæreditatum ex
privilegio, secundum Feder. de Sen. *in d. concl.* 12. maxi-
me *in fi. pr. n.* 6. ubi hoc non affirmat, nisi sub verbo, *si*

verum est, ubi, quod debent immobilia vendere in hæ-
reditate existentia, & quod sint capaces hæreditatis.
Lap. *d. allegat.* 47. ubi ponit casum, quod contentio
contra quendam juvenem professum, qui exivit reli-
gionem, erat facta per fratres; quia erat dives, & in-
stituerat monasterium hæredem, & latius Fed. *conf.* 20.
circa fin. v. & propterea licet non possit, ubi, quod ex
regula possunt habere in communi, sed non ex Con-
stitutione, & quod magis est attendenda regula, quæ
non potest mutari, quia Constitutio, quæ mutabilis
est, idem tenet *conf.* 265. *in pr.* & quod possint suc-
cedere in hæreditate sui professi, & habere ipsam hæ-
reditatem exclusis agnatis. Calder. *conf.* 375. alias 46.
de testament. ubi late, & quod licet sint mendicantes,
possunt tamen succedere, non ut retineant bona, sed
ut vendant, & pretium consequantur, quia non repu-
15 gnat mendicitati. † Item etiam cessante privilegio o-
mnes mendicantes sunt capaces legati deputati ad cul-
16 tum divinum. † Declara, quia sunt capaces hæredita-
tis obventæ jam professo, sicuti si esset in sæculo, ut
vendant stabilia, secus est quoad bona, quæ habent
tempore professionis, & hoc ex privilegio Clementis,
& Nicolai Papæ, inserto per Bald. *in d. conf.* 438. *lib.*
2. ubi *num. 4. vers. nec privilegium*, declarat privile-
17 gium ita debere intelligi. † De quodam juvene pro-
fesso ante annum probationis, qui exivit, & quem
voluerunt ipsi fratres, quia erat dives, & profiteri fe-
cerunt, & suaserunt, ut faceret testamentum pro Reli-
gione, an valeant ista, vide seriem facti per Lapum
18 *d. alleg.* 47. † Contrarium, quod non fiot capaces hæ-
reditatum, vel successionum, quæ ex sui natura se ha-
bent ad commodum pecuniarium, tenet Feder. expres-
se *d. conf.* 20. *num. 4. ver. item, quod non acquiratur
Conventui*, ubi, quod non differunt a fratribus Mino-
ribus per *d. cap. nimis de excessibus Prælat.* Bald. *d.
conf.* 438. *per tot. lib.* 2. quod est Bald. & Petri, fra-
19 trum de Ubaldis. Barbat. *conf.* 51. *num.* 13. *lib.* 3. †
Imo, quod sint capaces, ut vendant, nec eis obstet
Clement. exivi, de verb. signif. quia loquitur in fra-
tribus Minoribus, quæ constitutio non habet locum in
aliis, maxime in Prædicatoribus, quia in eis servatur
jus Commune, ut sint incapaces ad retinendum bona,
sed ad vendendum, & habendum pretium bene sint
capaces. Zabar. *conf.* 102. *ver. ad secundum, usque in
20 fin.* ubi late. † Et ita de facto servari dicit Guid. Pap.
dec. 327. quod sunt capaces hæreditatum, & valet in-
stitutio, prout etiam valet facta de fratribus Minori-
bus, non ut retineant, sed ut vendant, & pretium con-
sequantur pro necessitatibus suis; ideo illis præfigitur
terminus ad vendendum, & pretium deponendum pro
suis necessitatibus, & idem tenet Batt. *in d. tract. mi-
noric. in §. de hæredit.* & in aliis locis citatis per
21 Guid. Pap. ubi supra. † Declara, quod prohibentur re-
tinere possessionem bonorum stabilium, sed non prohi-
bentur habere dominium, quia possunt vendere hære-
ditates, secundum Constitutionem, per quam ita est in-
ductum. Feder. de Sen. *conf.* 265. ubi, quod ita de
facto servant. Calder. *conf.* 375. alias 46. *de Testam.*
Bald. *conf.* 232. *Super infrascriptis. lib.* 2. *in pr.* Petr.
Anch. *conf.* 56. *Petitur consilium, in fi.* ubi, quod pos-
sunt habere, ut vendant; & ita servatur de facto, &
ita Card. Zabarell. *d. conf.* 102. *v. ad secundum.* Bar-
bat. *d. conf.* 51. *num.* 12. & 13. *lib.* 3. Feder. de Sen.
conf. 265. *Quando remitteris, in fi.* communem dicit
22 Alex. *conf.* 88. *Eximie Domine, in pr. lib.* 2. † Et
quod possint habere bona stabilia, non ut retineant,
sed vendant, & pretium in suis necessitatibus expen-
dant, est communis opinio, ut per Clar. *d. §. testa-
mentum, qu.* 29. *num.* 3. *ver. hoc premisso*, ubi, quod
dicuntur recipere immobilia, ex quo recipiunt, ut sta-
23 tim vendant, & in suis necessitatibus convertant. † I-
mo idem Clar. *d. qu.* 29. *in fi. ver. cave tamen*, dicit,
quod ista Constitutio, quod non possint habere stabi-
lia, fuit revocata, & sic hodie possunt habere stabilia
ex contraria Constitutione, & ex privilegio Sixti IV.
24 & hodie ita servatur indifferenter. † Declara tamen
quod fratres Prædicatores etiam quod non essent capa-
ces acquirendi Monasterio, nec sibi per regulam, si
tamen quis esset promotus ad dignitatem sæcularem, &
deinde illam dimisit, propter quos ordinatio est suppo-
situs, capax est acquirendi ordinario, Feder. *d. conf.* 20.
25 *in fin. v. & ideo ancebatur.* † Privilegium habent a
Bonifacio VIII. quod non tenentur ad quartam func-
rum, juxta formam *Clemen. dudum, §. verum, de se-
pultur.* super quo consuluit Bald. *conf.* 232. *Fratres Præ-
dicatores, per tot. lib.* 1. ubi, quod licet privilegium
sit dubium, est servandum, tamen propter possessio-
nem eorum, & quia privilegium Papæ debet observa-
ri. † Et quod capaces sint fratres Prædicatores bono- 26
rum stabilium, & hæreditatis profitentium, ut ven-
dant, secundum communem opinionem, de qua Alex.
conf. 87. *Eximie Domine, in pr. lib.* 2. ubi plena a-
postilla *in verbo, ut vendant*, citat infinitos, & dicit,
quod de consuetudine ita servatur, quod est notabile
dictum Baldi, quem allegat. † Succedunt in hæredita- 27
tibus ab intestato, & ex testamento, ut vendant stabi-
lia, quæ retinere non possunt, ut inde victum acqui-
rant, & Ecclesias reparent. Bald. *d. conf.* 232. *lib.* 2.
in princ. & conf. 371. *Quidam habuit, in fi. lib.* 2.
& conf. 455. *lib.* 4. ubi, quod capaces sunt ex com-
muni consuetudine totius ordinis, & acquirunt, ut ven-
dant, & loquitur in hæreditate professi, & non ha-
bet locum in eis *d. Clemen. exivi de Verbor. signific.*
† Vendere possunt stabilia sine decreto, & in hoc dif- 28
ferunt ab aliis, quia retinere diu stabilia non possunt,
quia sunt mendicantes. Bald. *conf.* 71. *sciendum est lib.*
4. † Requiritur tamen, quod Conventus, seu Repræ- 29
sentantes Conventum, omnes consentiant in expressa
venditione, vel cessione, vel omnes sciant in tacita,
ut valeat. Alex. *d. conf.* 88. *in pr. ver. non obstat,
lib.* 2. † Extende, quia etiam possunt pacisci, & tran- 30
sigere sine decreto. Bald. *d. conf.* 71. *in fi. lib.* 4. † 31
Extende, quia possunt etiam tacite convenire, & ex-
presse, quod bona professi non devolvantur ad mona-
sterium, dummodo omnes de conventu hoc faciant,
Alex. *d. conf.* 88. *in pr. lib.* 2. ubi, quod ex eo,
quod passi sunt matrem professi possidere bona profes-
si, non censentur illa renunciasse. † Declara, quia si 32
lædantur enormiter, possunt petere restitutionem intra
quadriennium. Bald. *d. conf.* 71. *lib.* 4. † Contrarium, 33
quod sint prorsus incapaces stabilium, & successionum,
apostilla ad Alexan. *d. conf.* 87. *in ver. ut vendant*, u-
bi citat in fine Fulgos. *conf.* 104. *Titius condidit Te-
stamentum*, Corne. *conf.* 107. *lib.* 4. & Gemin. *conf.*
40. † Amplia, quia fratres Prædicatores, licet sint men- 34
dicantes, tamen possunt habere legatum particulare, ut
vendant, secundum communem, & magis communem,
de qua Gabriel. *tit. de legat. concl.* 1. *num.* 33. ubi *nu.*
35. limitat non procedere, quando paupertas, & men-
dicitas esset ex regula, secus si ex constitutionibus.
Vide Duen. *reg.* 381. *in* 8. *limitat.* ubi infinitos alle-
legat quoad Prædicatores, & alios mendicantes, qui
non sunt ex ordine Minorum. † Extende, ut proce- 35
dat etiam in hæreditate delata per professionem ingres-
si. Lap. Abb. *in c.* 1. *num.* 7. *& seq. de religios. do-
mib. lib.* 6. quem ibi sequuntur Ancharan. *num.* 2. *in
fin. ver. quærit.* Gemin. *num.* 14. Franc. *num.* 5. Card.
Zabarell. *conf.* 102. *ver. ad secundum*, & communem
dicit Panis. *in cap. in præsentia, num.* 180. ubi exten-
dit, sive adsit consuetudo, vel privilegium, vel institu-
tio capiendi pretium loco successionis, sive non, *de
probatio.* Bero. ibi *num.* 539. *& seq.* ubi, quod com-
petit officium judicis, non actio *num.* 541. Deci. ibi
num. 270. ubi dicit communem, Cyn. *in l. Deo no-
bis, Cod. de Episc. & Cleric. in fin.* & Felin. *d. cap.
in præsentia, num.* 50. *& seq. usque num.* 53. ubi apo-
stilla, & ipse plures allegat. Bald. *conf.* 467. *lib.* 5. Cal-
detin. *conf.* 375. alias 46. *de Testam.* communem di-
cit Abbas *d. cap. in præsentia, num.* 62. *& seq.* com-
munem etiam dicit Alex. *conf.* 88. *in pr. lib.* 2. ubi
apostilla dat concordan. pro utraque parte, & de com-
muni etiam attestatur. Dec. *conf.* 559. *In casu, per tot.*
ubi, quod ita etiam servatur de consuetudine, & est
communis opinio, quod credatur. † Extende etiam in 36
Minoribus, si instituerentur hæredes ex testamento, quan-
do adest clausula codicillaris, quia tenetur hæres pre-
tium restituere. Bart. *in tract. Minoric. lib.* 1. *dist.* 2.
cap. 3. ubi loquitur in Minoribus, sed in aliis mendi-
cantibus, quod possint hæredes institui; quia non sunt
prohibiti, prout Minores, & pretium consequi debent,
Zabar. *conf.* 102. *num.* 2. sequitur Felin. *in d. cap. in
præsentibus, num.* 52. *v. secundo vide*, ubi apostilla dat
alios concordan. Bald. *conf.* 467. *lib.* 5. *& conf.* 238. *n.*
1. *lib.* 2. Feder. de Sen. *conf.* 12. *per totum*, maxime
in

37 *in fine.* † Contrarium Bald. *in authent. ingressi*, *num.*
16. ubi, quod opinio Bartoli est ridicula, quia licet
hæc clausula codicillaris faciat valere in vim fideicom-
missi, intelligitur de fideicommisso Universali, non de
particulari, ut babeat symbolum cum institutione, &
dicit, quod si pretium debetur, esset particulare, ergo
ex clausula hoc non operatur, si Universale, sunt in-
38 capaces; quia habentur pro bæredibus. † Declara;
quia hæreditas delata professo Sancti Dominici, & men-
dicantium, qui non sunt ordinis Minorum, post pro-
fessionem acquiritur, non ante. Bald. 438. *num.* 4. *lib.*
39 2. vide eum. † Item contrarium videtur in institutio-
ne directa, sine clausula codicillari, ut per Bart. *d.*
tract. minor. lib. 1. *distinct.* 1. *c.* 2. ubi, quod si ba-
bent cohæredem, vel substitutum, non est nullum te-
stamentum, sed habent succedere cohæredes, si non ha-
bent cohæredem, vel substitutum, est nullum, & suc-
cedunt venientes ab intestato, & idem dicit Feder. de
Sen. *cons.* 20. *in pr.* & est communis opinio. Roman.
40 *cons.* 296. † Extende idem in hæreditate legata ab hæ-
rede, vel per fideicommissum stante clausula Codicil-
lari. Bart. de primo jure legati *dict. tract. lib.* 1. *di-*
stinct. 2. *c.* 4. de secundo ibidem *c.* 3. qui pariter lo-
41 quitur in Minoribus. † Contrarium, quod fratres Præ-
dicatores non possint habere hæreditates titulo univer-
sali, plene Bald. *in l. si qua mulier*, *num.* 6. *C. de*
Sacros. Eccles. ubi probat; quia ipsi fratribus Mino-
ribus æquiparantur de jure, & quia repugnat mendici-
tati; item dicit, quod si non possunt habere domi-
nium, non possunt habere pretium, item, quia in ac-
quisitionibus titulo universali non possunt desinere es-
42 se hæredes per venditionem. † Vide eundem Baldum
sibi contrarium, quod imo possint babere *cons.* 232.
Super infrascriptis, *lib.* 2. ubi, quod acquiritur do-
minium Romanæ Ecclesiæ, ut possint vendi hæreditates,
43 & bona, & pretium consequantur. † Extende, quia
nedum possunt Prædicatores, & mendicantes habere
successiones, ut vendant, & pretium consequantur, sed
multo magis, ut alteri cedant, vel restituant. Dec.
cons. 559. *Ita casu*, *per tot.* ubi, quod non curatur de
dominio, quod babere non possunt per modicum tem-
pus, & maxime, quando alteri cesserunt, & dicit com-
munem, & de hæreditate valide cessa per istos Prædi-
catores, Alex. *cons.* 88. *in pr. lib.* 2. qui dici com-
44 munem. Extende; quia Ecclesia proibita habere em-
phyteusim, bene succedit in ea, si hæres instituatur,
ut non retineat, sed ut vendat, Alex. *cons.* 120. *Super*
45 *eo*, *num.* 4. *lib.* 1. † Restringe in fratribus Minoribus.
102. *ver. ad secundum*, ubi, quod isti sunt incapaces
successionum universalium, sed non alii mendicantes,
in quibus habet solum locum, *cap.* 1. *de religios. do-*
mibus. Paris. *in c. in præsentia*, *n.* 179. *& seq. de pro-*
bation. Bero. ibi *n.* 539. Dec. ibi *n.* 270. ubi dicit com-
munem in aliis mendicantibus; secus in Minoribus,
46 qui non possunt habere titulo universali. † Declara,
& intellige, ut quod dicitur, quod possunt vendere
possessiones, habeat locum in possessionibus, & hære-
ditate delata jam professo, ita dictante privilegio Cle-
mentis Papæ, & Nicolai Papæ, secus est quoad bona
quæ habet profitens tempore professionis; quia sunt in-
capaces, & spectant venientibus ab intestato; quia pri-
vilegium, prout loquitur, debet intelligi. Bald. *cons.*
438. *per tot.* maxime *n.* 4. *circa finem*, *v. nec privile-*
47 *gium Apostolicum*, *lib.* 2. † Imo etiam de hæreditate,
quam habet tempore professionis, loquitur Bald. *d. cons.*
371. *lib.* 2. *&* 455. *lib.* 4. ubi, quod competit inter-
48 dictum ex dicto D. Adriani. † Declara; quia fratres
Prædicatores licet æquiparentur in multis mendicanti-
bus, *Clemen. dudum*, *de sepultur.* tamen incapacitas bo-
norum stabilium provenit ex Constitutionibus, non ex
Regula originali, & ideo possunt habere proprium ex
consuetudine, quia licet Constitutiones sint confirma-
tæ a Sede Apostolica, tamen de facili possunt mutari,
quia sunt ex accidenti; secus si ex Regula originali-
49 ter. Petr. Anchar. *cons.* 56. *in fine.* † Testes esse pos-
sunt in testamento fratres Prædicatores, & alii fratres.
50 Zabar. *cons.* 97. *in pr.* † Extende, etiamsi instituatur
Monasterium; vel Religio propria Prædicatorum; quia
testes idonei sunt fratres Prædicatores. Zab. *cons.* 102.
in fine.

§. XXIV.

Fratres Ordinis Servorum, & ejus instituta.

Fratres † Ordinis Servorum sunt sub Regula B. Au- 1
gustini. Lap. *alleg.* 62. *in pr.* Cald. *cons.* 400. alias 15.
de regul. & cons. 402. alias 17. *eod. tit.* & quod sint
Ordinis Sancti Augustini, habetur in privilegio eis con-
cesso a Papa Urbano, de quo Bald. *cons.* 270. *in pr.*
lib. 4. incipit, *Urbanus Episcopus*, & Anchar. *cons.* 321.
Præmittenda, ubi *num.* 5. quod vidit eorum privilegia
concessa a Papa Benedict. Anton. de Butriq. *cons.* 26.
in princ. † Declara; quia licet sint sub regula B. Au- 2
gustini, tamen *Clemen. dudum*, *de sepultur.* extensa ad
fratres S. Augustini non comprehendit fratres Servo-
rum, quia est exorbitans, Anton. de Butr. *d. cons.* 26.
in fi. † Et hodie redacti sunt ad instar Mendicantium 3
ponderata veritate, idem Lap. *d. alleg.* 62. *nu.* 6. *vers.*
in ista materia, ubi, quod propterea est arctior ordo,
quam sit ordo Sancti Benedicti, licet non audeat fir-
mare, & Feder. de Sen. *cons.* 145. *num.* 8. *ver. item*
alia ratione, ubi, quod fuerunt mendicantes per 40.
annos, & per tempus immemorabile. † Contrarium, 4
quod imo non sint mendicantes, quia licet per acci-
dens contingat mendicitas, tamen regula eorum men-
dicitatem non inducit, ideo non dicuntur mendican-
tes, sicuti in casu contrario, licet vere mendicantes
propter oblationes veniant ad statum, ut actu non men-
dicent, tamen non desinunt esse mendicantes. Feder.
de Sen. *cons.* 145. *num.* 6. *ver. Si ordo servorum*, &
latius *in fin. col. pen. ver. nam ordo Mendicans*, ubi,
quod Ordo Servorum non est fundatus in mendicita-
te, licet actu mendicent, sed tamen ordo non est men-
dicans, & quod ita communiter tenetur, & latius Cal-
der. *cons.* 400. alias 15. *de regul.* ubi, quod ante an-
num possunt profiteri expresse, & tacite, & possunt ha-
bere in communi; ideo non sunt mendicantes, & la-
tius *cons.* 402. alias 17. *de regularib.* ubi in fine, quod
ita fuit declaratum per Papam, Anchar plene *cons.* 321.
num. 4. *& seq.* ubi, quod sunt mendicantes, quia non
habent, sed possunt babere; & quia licet ex Consti-
tutionibus non possent habere, secus ex regula B. Au-
gustini, quæ debet attendi, quia alia sunt additamen-
ta, quæ cessant. † Exempti sunt Fratres Servorum Ci- 5
vitatis Faventiæ ab Ordinario, & illius correctione, &
visitatione, ideo non possunt etiam visitari ab Archie-
piscopo Ravennatensi, nec ab eis possunt exigi procu-
rationes, sed in omnibus subsunt suo Generali ex pri-
vilegio Alex. Papæ. Calder. *cons.* 453. alias 11. *de Cen-*
sibus, quod est Jo. Calder. Theobal. & Gasparis Cal-
derini, & idem tenet *cons.* 452. alias 10. *eod. tit.* † 6
Privilegium habent, quod gaudeant plena exemptione
suarum Ecclesiarum, quas habent, & in futurum ha-
bebunt, & ideo si adipiscantur noviter Ecclesiam, quæ
erat sæcularis, non tenentur ad Collectas, neque ad a-
lia onera dictæ Ecclesiæ, nisi sint onera realia, ut sunt
census pro rebus Ecclesiæ debiti. Calder. *cons.* 203. a-
lias 18. *de regular.* quod duplicatur *cons.* 451. alias 9. *de cen-*
sibus. † Privilegium exemptionis amplissimum babent a 7
jurisdictione ordinariorum pro se, & locis suis præsen-
tibus, & futuris ab Urbano Papa, quod ponit Bald.
cons. 270. *Urbanus Episcopus*, *lib.* 4. ubi examinat
plenam eorum exceptionem, & an teneantur ad quar-
tam funerum, & quando, in illo privilegio multum
commendantur isti Religiosi, tanquam præstantiores a-
liis circa frugem in beneficium Sedis Apostolicæ, ubi
concludit Bald. ipsos teneri ad quartam funeralem reli-
ctorum versus parochialem pro iis, qui eligunt sepulturam
in Ecclesia ordinis dicti, sed tamen non tenentur ad
quartam Episcopalem; quia exempti sunt. † Succe- 8
dunt professi, prout laici, & acquirunt Monasterio hu-
jus ordinis. Anch. *d. cons.* 321. *num.* 3. *in fi. & seq.*
† Non tamen possunt intitulari particulares fratres in 9
Capella dotata in eorum Ecclesia, quia proprium in
particulari habere non possunt sed dos acquiritur Ec-
clesiæ Monasterii. Anton. de Butr. *cons.* 26. *vers. item*
legatum, *circa princ.* † Et per totam Italiam, ubi pos- 10
sident Monasteria, habent bona stabilia, ideo recessum
est a mendicitate, quod facere potuerunt, quia non con-
tradicit regulæ, sed constitutionibus additis. Anchar. *d.*
cons. 321. *per totum*, maxime *in fin.*

§. XXV.

Fratres Tertii Ordinis an sint Ecclesiastici, & subsint Episcopo, vel non?

1 Fratres † Tertii ordinis non subsunt Episcopo, & licet
sint privilegiati a vexationibus sæcularibus, & sint Re-
ligiosi, tamen non sunt Ecclesiasticæ personæ. Feder.
de Sen. *cons.* 150. *in princ.* incip. *Cum aliqui boni vi-
ri*, sequitur Cardio. Zabar. *cons.* 13. *In civitate*, *in fi-
ne*, concord. Calderinus *cons.* 121. alias 7. *de judic.*
Abbas *cons.* 31. *Ad claram decisionem*, *per tot. lib.* 1.
2 † Contrarium, quod imo sint Ecclesiasticæ personæ,
& non subsint judici sæculari, licet non sint professi,
& possint contrahere, tenet Angel. *cons.* 218. *Visa nar-
ratione*, *in princ.* ubi dicit quod ita consuluerunt Gui-
do de Baysio, Dynus Musellus, & alii advocati Ro-
manæ Curiæ, ut refert Batt. *in l. semper*, §. *quibusdam*,
ff. de Jure Immunit. ubi tamen dicit hoc esse verum,
quod sunt Ecclesiasticæ personæ sumpto late vocabulo.
3 † Declara, quia non sunt propria Ecclesiasticæ perso-
næ de jure communi; quia non habent regulam, ideo
coram sæculari conveniri possunt; sed tamen quoad mul-
ta sortiuntur privilegium Ecclesiasticarum personarum,
etiam de jure Communi, quia sunt mixtæ personæ,
ita Corne. *cons.* 205. *per totum*, *lib.* 1. ubi dicit, quod
habent immunitatem ab oneribus, ideo sunt exempti,
ne possint gravari per Communitates, neque valet sta-
tutum Communis Trivii, per quod bona efficiuntur tri-
butaria in præjudicium istorum fratrum tertii ordinis.
4 † Declara, quia si sunt oblati, quia obtulerunt se,
& bona sua loco pio, licet sint Laici, subsunt Eccle-
siastico, si vero sunt heremitæ laici, & miserabiles per-
sonæ, sunt sub protectione Ecclesiastici, sed tamen ra-
tione contractus, vel delicti possunt conveniri sub ju-
dice sæculari. Castrensis *consil. Quæritur*, *ver. tertius*
5 *casus*, *per tot. lib.* 1. † Declara, quia sunt Deo devo-
ti, & Ecclesiasticæ personæ, sed sæculares; & quia non
habent continentiam, neque paupertatem, ideo non pos-
sunt dici neque Monachi, neque Regulares, neque
Clerici, maxime, quoniam est militia, & milites de-
ferunt arma, & exercent, & vagantur, neque deferunt
coronam, prout milites de la Scala, Templarii, & si-
6 miles; Abbas *cons.* 104. *per tot. lib.* 1. † Declara, quia
si per fraudem obedientiam promisissent, tunc non li-
berarentur a jurisdictione sæculari. Angel. *consil.* 218.
7 *in pr. ver. & si talem*. † Declara, prout dicitur de Be-
ghinia & Pixocaris, Vide Tusch. *Litt. E. in v. Eccle-
siastica persona quæ dicantur*, *concl.* 27. *cum concl. ibi*
8 *prox. seq.* † Declara; quia bene subsunt Episcopo in ca-
su denegatæ justitiæ, & in causa appellationis possunt
isti fratres ad Episcopum appellare. Bald. *cons.* 272. *Su-
per eo, quod quæritur*, *n.* 4. *ver. nunc videamus*, *l.* 1.
9 † Declara; quia Religiosi non sunt stricte, sumpto vo-
cabulo, sed potius dicuntur habere quendam modum
vivendi, quam quod habeant regulam. Gemin. *cons.* 41.
n. 2. *ver. est dare etiam speciem*, Card. Zabar. *cons.* 17.
10 *n.* 3. *v. tertius ordo*. † Amplia; quia Episcopus non ha-
bet quartam de relictis factis dictis fratribus. Feder. de
11 Sen. *cons.* 150. *in pr.* ubi est casus. † Amplia, ut quod
dicitur de fratribus tertii ordinis, idem sit de mulieri-
bus tertii ordinis, quæ appellantur Pixocaræ, seu A-
mantellatæ tertii ordinis, quia non sunt Ecclesiasticæ
personæ, vel religiosæ, sed sæculares, & possunt con-
veniri coram judice laico, & judicari, & ligantur sta-
tutis laicorum circa successionem, & alia. Socin. *cons.*
12 230. *col. penult. ver. circa secundum*, *lib.* 2. † Amplia;
quia de consuetudine conveniri possunt coram sæcula-
ribus judicibus. Federic. *d. cons.* 150. *in fi. ver. igitur
cum non sint*, Cald. *cons.* 121. *per tot.* alias 7. *de Judic.*
Bald. *cons.* 272. *n.* 2. *& seq. ver. sed an persona*, *& per*
13 *tot. lib.* 1. & clarius *n.* 4. *ver. nunc videamus*. † Re-
stringe, quia in casu injustitiæ, vel appellationis sunt
de foro Ecclesiastico, & appellant ad Episcopum, vel
Papam, tam in Civilibus, quam in Criminalibus.
Bald. *d. cons.* 272. *n.* 4. *ver. nunc videamus*, *lib.* 1. ubi
tenet, quod si est appellatum ad sæcularem, bene va-
14 let appellatio, & Ecclesiasticus est exclusus. † Amplia;
quia non gaudent privilegio fori, neque reputantur Ec-
clesiasticæ personæ quoad collectas, & eorum bona, ne-
que in eis habet locum, *c. si quis suadente diabolo*,
17. *qu.* 4. ut late per Calder. *cons.* 121. *An fratres de
pœnitentia*, alias 7. *de judic. & foro compet.* quod du-
plicatur, *cons.* 389. alias 4. *de regular.* † Declara, quia 15
faciunt tertiam speciem, quæ participat de utroque, vi-
delicet Laicali, & Ecclesiastico, secundum Bald qui
adducit jura pro utraque parte, & tandem ita conclu-
dit, *d. cons.* 272. *n.* 2. *& seq. ver. sed an personæ*, *l.* 1. 16
† Extende; quia eorum Religio non est approbata a Se-
de Apostolica, & sunt sicut locustæ, sine Rege, & si-
ne Rectore, contrahunt matrimonium, retinent pro-
pria, & non habent tria substantialia religionis. Cal-
der. *d. cons.* 121. *ver. item quod dictorum fratrum*,
circa medium, alias 7. *de judic.* † Contrarium, quod 17
regula istorum sit approbata per Nicolaum Papam IV.
attestatur Calderin. *cons.* 455. alias 13. *de censib.* ubi
ponit verba privilegii, & quod sit ordo specialiter ap-
probatus, & Collegium Ecclesiasticum, plene Bald. *d.
cons.* 272. *Super eo, quod quæritur*, *in princ. lib.* 1. *&
cons.* 60. *lib.* 5. *num.* 2. ubi attestatur se vidisse privile-
gium Nicolai Papæ approbantis hanc regulam, & de ea-
dem approbatione Nicolai III. testatur Card. Zabarell.
cons. 17. *num.* 3. & quod sit ordo Ecclesiasticus, & sint
Ecclesiasticæ personæ quoad bona congregationis. Ful-
gos. *cons.* 241. *in fin.* † Amplia; quia habent liberam 18
potestatem vivendi more laicali, præterquam quoad duo,
quia obediunt suo superiori, & secundum eorum mo-
dum vivendi regulantur, in aliis sunt omnino liberi;
quia matrimonio utuntur contracto, habent proprium
in particulari, exercent publice artificia tanquam laici,
& propterea magis participant cum laicis, ideo non sunt
religiosi. Gemin. late *cons.* 40. *num.* 2. *&* 3. *ver. &
isti proprie*. † Limita prædicta omnia, nisi haberent pri- 19
vilegium a Sede Apostolica, quod religiosi essent, quia
esset servandum. Calder. *d. cons.* 121. *in fi. ver. si ta-
men prædicti*, alias 7. *de judic.* ex præmissis facias re-
gulas sequentes. † Ordo & Religio fratrum tertii ordi- 20
nis Sancti Francisci est approbatus a Sede Apostolica,
propterea est ordinatio, & Collegium Ecclesiasticum.
Bald. *d. cons.* 272. *in pr. lib.* 1. & Fulgos. *cons.* 241. *in
fine*, ubi, quod emittunt professionem, & quod pro-
mittunt obedientiam secundum regulas tertii ordinis,
sed paupertatem & castitatem non vovent. † Et sunt in- 21
stituti a Sancto Francisco, & appellantur continentes,
qui sunt tertii ordinis; quia Sanctus Franciscus tres or-
dines instituit. I. Est fratrum Minorum in arctissimo
statu, quia etiam in communi non possunt aliquid ha-
bere. II. Est monialium Sanctæ Claræ, qui etiam est
arctissimus, tamen in communi possunt habere stabilia.
III. Est Continentium, qui etiam possunt habere pro-
prium. Bald. *cons.* 183. *Factum proponitur*, *& consil.* 439.
S. Franciscus, *lib.* 5. † Personæ quoad multa sunt lai- 22
cæ, quoad multa sunt Ecclesiasticæ, & sic participant
de utroque diversis respectibus; unde tertia species mix-
ta personarum efficitur, quia nec absolute sæculares,
nec absolute Ecclesiastici dici possunt. Bald. *d. cons.*
272. *num.* 2. *ver. sed an personæ*, *lib.* 1. *& cons.* 60.
Quadam soror, *num.* 2. *lib.* 5. † Et consequenter debet 23
esse locus præventioni, prout in iis, quæ sunt mixti fo-
ri, nisi dicamus, quod mixtura in personis operetur,
quod magis dignum trahat ad se minus dignum, ut
Tusch. *Litt. D. in ver. Dignum magis*, *Concl.* 435.
† Exemplo Heremitæ, qui licet sit laicus, tamen gau- 24
det privilegio fori, ut idem Tusch. *Litt. H. in ver.
Heremita gaudet privilegio fori*, *Concl.* 90. † Forum 25
sortiuntur sæculare, & in eventum injustitiæ, seu ap-
pellationis, Episcopum, vel Ecclesiasticum possunt adi-
re, si volunt, tam in Civilibus, quam in Criminali-
bus, Bald. *d. cons.* 272. *n.* 4. *v. videamus de foro*, *lib.*
1. † Et quod conveniri possint etiam coram judicibus 26
sæcularibus, Abbas *cons.* 31. *ad claram*, *col.* 2. *ver. nec
per istam fraternitatem*, *lib.* 1. † Declara tamen; quia 27
prædicta omnia pendent ex privilegiis, & arbitrio Vi-
sitatoris Apostolici, qui potest istos fratres pro volun-
tate sua regulare. Bal. *d. cons.* 272. *num.* 4. *ver. sed hoc
est arbitrio*, *lib.* 1. † Extende; quia si delinquunt, vel 28
contrahunt coram sæculari, possunt conveniri ex pri-
vilegio Nicolai Papæ, Bald. *d. cons.* 60. *n.* 2. *ver. non
tamen sunt*, *lib.* 5. † Non tenentur solvere quartam E- 29
piscopo de legatis sibi factis; quia sunt laici, & exem-
pti; & quia pia causa est illorum congregatio. Abbas
d. cons. 31. *per tot. lib.* 1. Vide Tusch. *Litt. B. ver. Be-
ghina an sint Ecclesiasticæ personæ vel non*; *Concl.* 32.

vide

vide eundem *Litt. E. verb. Ecclesiastica persona qua*
sint, & gaudeant privilegio fori, Conc. 27.

§. XXVI.

Fratres tertii Ordinis, & eorum privilegia.

1 Fratres † tertii Ordinis, alii sunt Ordinis S. Fran-
cisci, alii vero ordinis Humiliatorum appellantur, &
omnes possunt habere proprium. Calder. *cons.* 391. alias
2 *6. in pr. de regularib.* † Eorum Religio est approbata
a Nicolao Papa IV. ut attestatur Calder. *cons.* 455. alias
13. *de Censib.* ubi ponit verba privilegii, Bald. *cons.*
272. *num.* 2. *& seq. lib.* 2. *& cons.* 60. *num.* 2. *lib.*
5. ubi, quod vidit privilegia approbationis, & quod
sint approbati per Nicolaum III. Card. Zabarell. *cons.*
17. *num.* 3. & idem dicit Fulgos. *cons.* 241. *in fin.*
3 † Visitari debent a fratribus S. Francisci ex particulari
privilegio Innoc. III. prout idem Calder. *d. cons.* 455.
alias 53. *de Censib.* ubi ponit tenorem privilegii, &
tenet jus visitandi ex dicto privilegio competere ad fa-
vorem istorum tertii Ordinis, non contra eorum vo-
4 luntatem. † Birretum in capite possunt portare diver-
sum, prout sibi libet, dummodo non sit album, ne-
que nigrum, sed humile; quia in eorum libro hoc
non est prohibitum. Gemin. *cons.* 41. *Pro clariori n.*
4. v. sed si legatur, ubi dicit, quod Ferrariæ portant
birretum pelliceum; Mutinæ caputium revolutum, ha-
bens consutam pellem agninam; Bononiæ caputium
cum pelliceo birreto; Florentiæ caputium magnum
5 tegens scapulas, & totum caput. † Habitum te-
nentur deferre de panno vili, cum mantello longo
clauso, & quod habeant manicas rotundas sine botto-
nibus. Gemin. *d. cons.* 41. *num.* 3. *ver. sed si veste.*
6 † Alexaoder Papa IV. concessit privilegium, quod te-
neantur ad collectas pro bonis patrimonialibus, sed ta-
men non possunt compelli ad munera publica persona-
lia, Bald. *d. cons.* 272. *Super eo, quod quæritur, num.*
2. ver. sed an persona, ubi refert verba privilegii,
7 *lib.* 1. † Testari possunt de bonis suis ex privilegio
Nicolai Papæ. Bald. *cons.* 60. *num.* 2. *v. item eis est*
8 *permissum, lib.* 5. † Imo ex constitutionibus tenentur
facere testamentum intra tres menses, postquam sunt
effecti de isto ordine, ne contingat eos decedere ab
intestato. Card. Zabarell. *cons.* 17. *num.* 3. *ver. ter-*
9 *tius ordo.* † Extende, quia possunt etiam contrahere
inter se non obstante solemnitate statuti, quod eos non
ligat, quia sicut libere possunt testari, ita libere pos-
sunt contrahere; Bald. *d. cons.* 60. *circa fin. lib.* 5.
10 † Ecclesiasticæ personæ sunt quoad hoc; quia non li-
gantur statutis laicorum, quin possint libere contrahe-
re, & testari, & solemnitas requisita a statuto non li-
gat eos; item non tenentur ad super indicta laicalia.
Bald. *d. cons.* 60. *n.* 2. *ver. ego dico, usque in fin. lib.* 5.

§. XXVII.

Fratres Mendicantes, & Monachi non possunt ha-
bere aliquid proprium.

1 Fratres † omnes maxime mendicantes prohibentur
aliquid proprium habere ratione administrationis dum-
taxat, Gemin. *cons.* 40. *in fi. ver. nec obstat*, quod
2 est Anchar. Jo. de Imol. & aliorum. † Amplia in
Monachis, quia sunt incapaces proprietatis ratione ju-
ris proprii. Gemin. *cons.* 80. *num.* 4. *ver. in contra-*
3 *rium videtur.* † Amplia in tantum, ut nec valeat con-
suetudo communis, & tolerata in contrarium, quia
tanquam irrationabilis, nutritiva peccati, & contra
substantiam voti, non tenet. Cald. *cons.* 386. alias 1.
de regularib. & cons. 42. alias 4. *de consuet.* ubi du-
plicatur. † Extende etiam in mendicantibus, qui non 4
possunt habere proprium in generali, & communi, &
consuetudo contraria non valet. Gemin. *in d. cons.* 40.
in fi. ver. nec obstat, quod etiam Petri de Anch. Joa.
de Imola, & Bernardi Zambeccar. † Amplia, ut nec 5
valeat dispensatio superioris, neque ulla tolerantia e-
jusdem. Cald. *d. cons.* 386. *in pr.* alias 1. *de regula-*
rib. in fi. ver. & ex isto infertur, quod duplicatur
cons. 42. alias 4. *de consuetud.* † Amplia, ut neque 6
Papa velit ipse dipensare, *c. cum ad monasterium, de*
statu regular. quem textum ad hoc allegat Cald. *d.*
cons. 386. *in pr.* quasi quod Papa non velit posse di-
spensare, alias est 1. *de regular.* quod duplicatur *cons.*
42. alias 4. *de Consuet.* † Amplia, ut nedum mona- 7
chus non possit habere proprietatem ratione juris pro-
prii, quia est incapax propter votum paupertatis, sed
neque potest habere usumfructum rerum temporalium
quantum ad hoc, ut sibi quæratur istud jus inabdica-
biliter etiam voluntate Abbatis. Gem. *cons.* 80. *num.*
4. *& 5. ver. & pro declaratione.* † Restringe, ut am- 8
pliatio non procedat respectu usufructus pro victu suo,
non inabdicabiliter, sed tantum de tolerantia Abba-
tis; quia potest habere talem usumfructum. Gem. *d.*
cons. 80. *num.* 6. *ver. si quæritur.* † Amplia; quia 9
fratres minores Sancti Francisci non possunt in particu-
lari, neque in generali esse in judicio pro rebus tem-
poralibus, neque constituere Syndicum, nisi ad reci-
piendum ea, de quibus sunt capaces, & ad distribuen-
dum; qui tamen non poterit agere nomine fratrum.
Bart. *cons.* 5. *Visa quadam, num.* 4. *ver. quarto dubi-*
tatur, lib. 1. † Limita, quia bene possunt habere 10
pro sua necessitate de licentia superioris libros, vestes,
& pecuniam pro usu suæ necessitatis, non autem quod
dicantur habere dominium talium rerum, neque usum-
fructum, sed simplicem usum pro necessitate. Cald.
cons. 387. alias 2. *de regularib.* Gem. *d. cons.* 80. *nu.*
4. *& seq. ver. in contrarium, & num.* 8. † Extende; 11
quia etiam fratres ordinis Minorum possunt habere u-
sum cellæ, & cameræ propriæ; item utensilium, & a-
liorum bonorum, & de licentia Superioris possunt il-
lum usum donare causa mortis. Card. Zabarell. *cons.*
17. *Casus post factum, num.* 9. *usque in fin. ver. li-*
cet autem, ubi loquitur in monialibus S. Claræ, &
aliis Religiosis. † Limita; quia imo etiam cessante 12
fraude, & de licentia superioris potest habere frater
annuam provisionem a Conventu pro vestibus, & ne-
cessitate sua, ultra necessitatem vero ipsi omnino sunt
incapaces. Cald. d. *cons.* 387. *circa fi.* alias 4. *de re-*
gularib. Gem. *d. cons.* 80. *num.* 8. † Declara, ut quod 13
dicitur de licentia sui superioris posse eos habere li-
bros, & necessaria; intelligitur de superiore immedia-
to, nisi constitutio, vel consuetudo aliter disponeret.
Calder. *cons.* 388. alias 3. *de regularib.* ubi etiam ex-
cipit, nisi professio esset facta in manibus Generalis,
vel in manibus alteris recipientis nomine Generalis. ¶

MONASTERIUM.

Praxis Monasteriorum, quoad erectionem illo-
rum auth. Pontif.

§. I.

Ex Bulla, quæ pro ejusmodi erectione a Pontifice 1
concessa emanare solet, abunde apparebit, quæ in Mo-
nasterii erectione sint observanda, ideo illius tenorem
hic exarare cum omnibus suis clausulis expedit, &
formam expeditionis, prout a delegatis practicari so-
let, præ oculis præbere.

Bulla Pontificia pro erectione Monasterii Moaialium auth. Pontif.

2 INnoc. Episcopus servus servorum DEI. Dilecto filio Vicario Vener. Fratris nostri Episcopi, &c. in spiritua-
libus Generali salutem, & Apostolicam benedictionem. Debitum Pastoralis officii nobis ex alto commissi
requiritur, & nos ad id promptos excitat, ut ad ea, per quæ Monasteria, & alia Regularia loca propagari,
& in eis prudentes Virgines, & aliæ honestæ mulieres spretis hujus infelicis sæculi illecebris sub suavi Reli-
gionis jugo, & debita clausura Altissimo famulari, suique sexus fragilitatem effugere, ac flores honoris, fru-
ctusque honestatis consequi, & ad æternam beatitudinem promoveri valeant, libenter intendimus, & in his
ejusdem officii nostri partes favorabiliter interponi mandamus, prout rerum, locorum, temporum, & perso-
narum qualitatibus debite pensatis conspicimus in Domino salubriter expedire. Exbibita siquidem nuper no-
bis pro parte Dilectæ in Christo filiæ N. N. Mulieris Loci N. & Diœces. N. seu alterius Diœcesis petitio
contiuebat, quod cum in oppido, seu Civitate N. dictæ Diœcesis una ampla, & sumptuosa domus ad effe-
ctum

ctum infra scriptum a dicta N. N. empta pro Monasterio Monialium cum Ecclesia sub invocatione S. N. ac Cœli, dormitorio, & officinis aliisque ad usum, & commoditatem Monasterii Monialium necessariis, & opportunis constructa reperiatur; & dicta N. N. ob singularem, quam erga S. N. gerit devotionis affectum domum prædictam in Monasterium Monialium Ordinis ejusdem S. N. pro usu, & habitatione saltem duodecim monialium dicti Ordinis, comprehensis in eis duabus Conversis, atque etiam duarum Institutricum ex aliis Monasteriis ejusdem Ordinis, & Regulæ de speciali nostra licentia extrahendarum per Nos erigi summopere desideret, ipsique Monasterio pro ejus dote capitale decem millium florenorum monetæ illarum partium, scuta quinque millia octingenta monetæ Romanæ circiter constituentium, & in tot bonis stabilibus, fructiferis, & securis consistens, ex quo una cum alio capitali trium millium florenorum, scuta mille sexcenta, & quinquaginta monetæ Romanæ circiter conficientium, etiam in tot bonis stabilibus pariter consistente, quod prædicta Domina sibi legitime, non tamen ex bonis Ecclesiasticis acquisitum habere, & possidere dignoscitur, annuus redditus scutorum quadringentorum monetæ Romanæ circiter percipiatur de suis propriis, & mere laicalibus bonis donare, & assignare intendat, quare pro parte ejusdem N. N. nobis fuit humiliter supplicatum, quatenus pro ejus desiderio hac parte favorabiliter annuentes, ac puellarum nedum dicti oppidi, seu Civitatis, verum etiam totius prædictæ Diœcesis, in qua, licet satis ampla, non plura quam duo, aut tria monialium Monasteria extant, Altissimo sub suavi Religionis jugo famulari intendentium commoditati, & animarum saluti benigne consulere, aliasque in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur, qui piorum operum, & Divini cultus incrementum, Religionisque propagationem, nostris potissimum temporibus sinceris desideramus affectibus, prædictas N. N. a quibusvis excommunicationis, aliisque Ecclesiasticis pœnis, & Censuris, & sententiis a Jure, vel ab homine quavis occasione latis, si quibus quomodolibet innodata existit, ad effectum præsentium tantum consequendum harum serie absolventes, & absolutam fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, ex voto Congregationis Venerabilis Fratrum nostrorum sanctæ Ecclesiæ Cardinalium negotiis Episcoporum, & Religionum Præpositorum, discretioni tuæ per Apostolica scripta mandamus, quatenus si, & postquam redditus annuus quadringentorum scutorum monetæ Romanæ hujusmodi in tot bonis stabilibus tutis, & securis, ac ab omni, & quocunque onere, censu, & Canone, devolutione, & hypotheca prorsus liberis pro dote Monasterii, ut infra erigendi, vere, realiter, & cum effectu assignatus fuerit, uti præfertur, domum prædictam, si, & postquam omnibus suis numeris, & partibus absoluta, debita, ac sufficienti clausura munita, sacra & prophana supellectili sufficienter sumptibus ejusdem N. N. instructa, & provisa fuerit, in Monasterium Ordinis prædicti sub invocatione S. N. pro usu, & habitatione unius Abbatissæ, seu Priorissæ, & aliarum undecim Monialium, comprehensis in eis duabus Conversis, & pro aliis duobus Institutricibus, ut supra, quæ omnes habitum per moniales aliorum Monasteriorum dicti Ordinis gestari solitum suscipere, & professionem per easdem emitti consuetam tempore probationis elapso expresse emittere, perpetuamque clausuram, ritus, mores, ordinationes, & instituta dictæ Regulæ S. N. hujusmodi servare, divinisque laudibus, & officiis ad usum Breviarii Romani insistere, & & quomodolibet monialium Choralium, seu Choristarum intra primum numerum pro eleemosyna dotali mille quingentos florenos similes, octingenta, & viginti quinque scuta dictæ monetæ Romanæ constituentes solvere, ac omnes & singulæ sub visitatione, correctione, & obedientia, cura, & regimine Superiorum PP. Religionis N. N. Provinciæ N. pro tempore existentium, salva tamen semper Ordinariis a S. Conc. Trid. & SS. Canon. & constit. Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum, & in specie felicis recordationis Greg. Papæ XV. de privil. exemptorum, ad aliis decretis S. Congr. Episcopor. & Regular. eisdem reservatis seu concessis, vivere debeant, authoritate nostra perpetuo sine alicujus præjudicio erigas, & instituas, & illi sic erecto, & instituto pro ejus dote, ac Abbatissæ seu Priorissæ, & Monialium pro tempore existentium sustentatione, onerumque illi incumbentium supportatione annuum redditum scutorum quadringentorum monetæ Romanæ tam ex dicto capitali trium millium florenorum per dictam Dominam N. jam, ut præfertur, possesso, quam ex capitali decem millium florenorum per dictam N. in tot bonis stabilibus, ut supra, donando, ex nunc, prout ex tunc, postquam donatum, & assignatum fuerit, ac eleemosynas dotales, ut supra, post emissam professionem solvendum. Itaque liceat Abbatissæ, seu Superiorissæ, & Conventui Monasterii erigendi hujusmodi illorum omnium veram, realem, & actualem possessionem per se, vel alium, seu alios eorum dicti Monasterii erigendi nominibus propria authoritate libere apprehendere, & apprehensam perpetuo retinere, fructus quoque, redditus, & proventus, jura, obventiones, & emolumenta exinde provenientia percipere, exigere, ac levare, & in suos, & dicti Monasterii communes usus, & utilitatem convertere, eadem authoritate applices, & appropries, & insuper prædicto Monasterio, ut præfertur erigendo ex nunc prout ex tunc, postquam erectum fuerit, modo, & forma præmissis, illiusque Abbatissæ seu Priorissæ, ac Monialibus, & aliis personis Christi fidelibus Ecclesiam dicti Monasterii sic erigendi pro tempore visitantibus, & omnibus, & singulis privilegiis, & immunitatibus, libertatibus, exemptionibus, præeminentiis, prærogativis, antelocationibus, concessionibus, & indultis, indulgentiis, & peccatorum remissionibus, cæterisque favoribus, & gratiis universis, tam spiritualibus, quam temporalibus quibusvis aliis Monasteriis, & Ecclesiis Monialium dicti Ordinis S. N. eorumque Abbatissis, seu Priorissis Monialibus, aliisque personis, & Christi fidelibus easdem Ecclesias pro tempore visitantibus in genere, vel in specie, etiam per viam simplicis communicationis, aut alias quomodolibet concessis, quibus illa, & illæ de jure, privilegio, & consuetudine, ac alias quomodolibet utuntur, fruuntur, ac gaudent, ac uti, frui, potiri, & gaudere possunt, & poterunt quomodolibet in futurum, dummodo tamen illa sint in usu, nec revocata, nec sub ullis revocationibus in genere, vel in specie comprehensa, ac SS. Canon. & Constitutionibus Apostolicis, & Conc. Triden. hujusmodi decretis, & institutis dictæ Regulæ N. N. minime contraria, similiter, & pariformiter, ac sine ulla prorsus differentia, uti, frui, potiri, & gaudere libere, & licite valeant in omnibus, & per omnia, ac si illa Monasterio, ut præfertur, erigendo, ejusque Abbatissæ, seu Priorissæ, Monialibus, seu personis hujusmodi specialiter, & expresse concessa essent. Itidem perpetuo eadem authoritate concedas, & indulgeas, ac Abbatissæ seu Priorissæ ac Conventui Monasterii erigendi ejusmodi, quæcunque statuta, ordinationes, & constitutiones, capitula, & decreta ad hujusmodi Monasterii, ut præfertur, erigendi, illiusque personarum, rerum, bonorumque curam, prosperam gubernationem, directionem, & administrationem, ac monialium prædictarum receptionem, probationem, admissionem, ætatem, qualitates, conditionem, instructionem etiam ad divinum cultum, regularemque disciplinam quomodolibet pertinentia, ac alias utilia, licita tamen, honesta, & rationabilia, sacrisque Can. & Constitutionibus Apostolicis, ac dicti Concilii decretis, ac Regulæ, & professioni ejusdem Ordinis minime contraria, & a prædictis superioribus dicti Ordinis S. N. pro tempore existentibus examinanda, & per S. Congregationem Regularium, antequam executioni demandentur, specialiter, & expresse approbanda faciendi, edendi, ac quoties pro rerum, & temporum qualitate expediens videbitur, prævia approbatione a Sede Apostolica illa immutandi, & corrigendi, moderandi, ac etiam alias ex integro condendi, licentiam, & facultatem dicta authoritate nostra concedas, præsentes quoque litteras sub quibusvis similium, vel dissimilium gratiarum revocationibus, vel suspensionibus, limitationibus, & restitutionibus, aut aliis contrariis dispositionibus per Nos, vel alios Romanos Pontifices prædecessores nostros, sub quibusvis verborum expressionibus, & formis, etiam motu proprio, pro tempore factis minime comprehendi, sed tanquam pro fundatione dicti Monasterii erigendi, ac Religionis, Divini cultus, bonorumque operum augmento concessas semper ab illis excipi, & quoties illa emanabunt, toties in pristinum, & validissimum

statum

statum restitutas, repositas, & plenarie reintegratas, ac de novo etiam sub quacunque posteriore data per Abbatissam, & Conventum Monasterii prædicti, uti præfertur, erigendi pro tempore existen. quomodocunque eligenda concessas, validas, & efficaces fore, & esse, suosque plenarios effectus sortiri, & obtinere debere. Sicque, & non alias, per quoscunque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum palatii Apostolici auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, vel Vicelegatos, ac dictæ sedis Nuntios judicari, & definiri debere, ac quidquid secus super his a quocunque quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari; irritum, & inane decernas. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac Ordinis hujusmodi, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ &c.

3 Ordinarius ergo, antequam ad dictarum litterarum Apostolicarum executionem deveniat, debebit se informare, an narrativa litterarum Apostolicarum veritati nitatur. Uti an domus sit sufficienter fabricata pro numero Monialium in Bullis expresso, sufficienti supellectile provisa tam sacra, quam profana. An dos fuerit assignata, & talis, qualis exprimitur in litteris Apostolicis, & an bona assignata sint libera, & hoc ex publicis documentis, & quatenus dubitari posset, erit consultum, per edictum citare interesse prætendentes, ut ita contumacibus silentio imposito, caveatur erectioni, ne postea, quam fuerit erectum opus, debeat intermitti defectu dotis, quod diversis ex causis, & accidentibus contingere posset. Veluti si dotans assignaret bona nuper ex hæreditate acquisita, ad eum modum, quo diximus in praxi Ordinis.

4 Insuper debent observari cæteræ conditiones, & clausulæ Bullæ, inter quas est, quod in tali Monasterio sint duæ Institutrices, quæ possint moniales in dicto Monasterio suscipiendas juxta institutum regulæ Ordinis, ad quem transeunt, aut volunt profiteri, instituere, & edocere juxta modum, & ad normam aliorum Monasteriorum ejusdem Ordinis, & Regulæ. Quibus præmissis Executor injuncta sibi in litteris Apostolicis adimplebit, & erectionis literas patentes, seu instrumentum a Cancellario Curiæ Episcopalis confici curabit, illudque in actis archivii, aut officii ejusdem registrari ad perpetuam rei memoriam.

Ut vero facilior evadat præmissorum praxis, formam 5
litterarum patentium, seu instrumenti ejusmodi erectionis subnectere placet, ex cujus lectura clariora fient, quæ præmisimus, sicut etiam clausularum Pontificiarum, quæ quidem litteræ, cum sint registrandæ, debebunt in exemplo, seu transumpto authentico, & in forma probante exhiberi parti, hoc est, Monasterio, una cum Bullarum transumpto, dummodo originale maneat penes acta, quod tamen non observatur ubique. Forma ergo instrumenti erectionis erit sequens.

Forma erectionis monasterii Monialium, seu Instrumentum.

NOs &c. ad infra scripta Executor a S. Domino Nostro Innocentio Divina providentia Papa, specialiter deputati. Universis, & singulis præsentes nostras visuris, lecturis, pariter & audituris salutem in Domino. Noveritis, quod Nos pro debito muneris nostri non minus, quam pro reverenti executione Bullæ Pontificiæ, Nobis, pro parte N. N. alias præsentatæ die &c. Nos contulerimus in locum N. executuri Nobis in prælibata Bulla injuncta circa erectionem Monasterii Monialium sub invocatione S. N. sumptibus N. N. ædificati, cujus quidem Bullæ tenor est talis.

Hic inseritur tota Bulla.

6 NOs itaque N. N. Executor, ut supra, deputatus, sufficientibus instrumentis, & documentis instructi, quod per prænominatam D. N. constitutus, & fundatus fuerit annuus redditus quadringentorum scutorum monetæ Romanæ in tot bonis stabilibus tutis, & securis, ac ab omni, & quocunque onere, censu, Canone, devolutione, & hypotheca prorsus liberis pro dote dicti Monasterii. Quod domus sufficienter suis numeris, & partibus absoluta, & debita, ac sufficienti clausura, prævia illius visitatione, munita, & sacra, & prophana supellectili expensis ejusdem Dominæ satis instructa, & provisa existat. Quod sufficiens numerus mulierum ad normam dictæ Bullæ reperiatur, ipsæque duabus Institutricibus jam provisæ sint, eisque diligenter per Nos examinatis, illarumque libera voluntate percepta, præmissis debitis admonitionibus, habituque Monialium Ordinis S. N. indutis, & inclusis, Monasterium authoritate, qua supra, & clausuram perpetuam ereximus, dictumque Monasterium, & moniales visitationi, correctioni, obedientiæ, Curæ, & regimini Superiorum PP. NN. Ordinis S. N. Provinciæ N. pro tempore existentium supposuimus, salva tamen semper facultate Ordinariis a S. Concil. Triden. SS. Can. & Constitutionibus Rom. Pontificum, & in specie felic. record. Gregorii Papæ XV. de Privileg. exemptorum, ac aliis decretis S. Congreg. Episcoporum, & Regularium eisdem reservatis, seu concessis, ac citra cujuscunque præjudicium. Eisdem monialibus assignando fructus percipiendos ex capitalibus assignatis, & per dictam D. N. donatis confirmando, & ut latius in eadem Bulla continetur, cui inhæremus, quibus sine aliqua prorsus difficultate seu differentia uti, frui, potiri, & gaudere licite, & libere valeant. Iidem eadem authoritate Apostolica Nobis collata eisdem Vener. Monialibus, seu illarum Abbatissæ, vel Priorissæ, & Conventui concedimus, & indulgemus quæcunque statuta, ordinationes, constitutiones, capitula, & decreta ad ejusmodi decreti, ut supra erecti, illiusque personarum, rerum, bonorumque curam, prosperam directionem, gubernium, & administrationem, ac monialium receptionem, probationem, admissionem, ætatem, conditiones, qualitatem, instructionem, & ad Divinum cultum, regularemque disciplinam quomodolibet pertinentia, ac alias utilia, licita tamen, honesta, & rationabilia, sacrisque Canonibus & Constitutionibus Apostolicis ac dicti Concilii decretis, Regulæ ac professioni ejusdem Ordinis minime contraria, & ut susius ac plenius in eadem Bulla, cui &c. Decernentes insuper ad tollendas quascunque difficultates, quæ forsan temporis cursu exurgere possent, per mulieres, quas de cætero Monasterium ingredi contigerit, pro alimentis prioris anni Noviriatus eidem Monasterio solvendos esse Rhenen. centum. Datum &c. die &c. Mense &c. anno &c. Indictione &c. Pontificatus S. D. Nostri Innoc. anno &c.

Praxis erectionis monasteriorum authoritate Ordinaria.

7 Postquam egimus de erectione Monasteriorum authoritate delegata Pontificia, ordo poscit, ut pauca quædam de praxi erigendi Monasteria authoritate Ordinaria tradamus, cui præmittemus quædam dubia circa materiam Monasteriorum erectionis, & quidem, quæ Monasteria authoritate Ordinaria erigi possint, quænam authoritate duntaxat Pontificia, & quæ ad illorum erectionem sint necessaria, & quænam sint servanda ab Episcopis ante illorum erectionem. Ideo sit

§. I.

Quænam Monasteria ab Episcopo, vel a solo Pontifice erigi possint?

Gregorius X. in Conc. Lugdunensi prohibuit Men- 8
dicantibus, ne domum, vel locum de novo acquirere sine Sedis Apostolicæ licentia possent, exceptis Minoribus, Prædicatoribus, Eremitanis, & Carmelitis. Ita expresse in *cap. un. de relig. dom. in 6. §. Religiosi.* & Bonif. VIII. *in cap. un. de excess.* prælatorum prohibet, ne mendicantes possint acquirere nova loca ad habitan-

randum, aut antiqua alienare absque speciali licentia Papæ, quæ de hac prohibitione faciat mentionem. Hieronymus Rodriguez *in compend. quæst. Regul. ref.* 55. Tamburin. *de Jure Abb. tom. 3. disp. 5. quæst. 1. n. 3.*

9 Supervenit Concil. Trid. *sess. 25. de regul. cap. 3. in fin.* quod non contentum consensu Pontificio secundum jus commune requisito, ulterius desideravit licentiam Episcopi. uti declaravit S. Congr. teste Campan. *in divers. Jur. Can. rubr. 12. cap. 13. n. 80. in fin.* quidquid in contrarium sentiant Sorbus *ad compend. mendicantium. verb. ædificare vers. circa* § 20. & Emman. contra quos insurrexit etiam Barb. *de Jure Eccl. lib. 2. cap. 12. n. 11.* quamquam postmodum PP. Carmelitæ Discalceati a Paulo V. *constit. 11. quæ incipit : Ad Ecclesia. anno* 1605. privilegium obtinuerint, ut sola cum licentia Ordinarii nova ædificare Monasteria possent, & alii ab eodem Pontifice, quorum tamen multas revocavit S. Congr. Episc. & Regularium, Greg. XV. approbante 17. *Aug.* 1621. uti testatur Barb. *l. c. n.* 12. *& seq.*

10 Novissime Urbanus VIII. *constit. 25. quæ incipit. Romanus Pontifex.* 28. *Aug.* 1624. motu proprio revocavit, & abrogavit omnes, & quascunque licentias a nonnullis Rom. Pontificibus Prædecessoribus suis concessas, etiam motu proprio obtentas, & præcepit sub pœna privationis vocis activæ & passivæ, & quorumcunque officiorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in futurum obtinenda, & excommunicationis ipso facto incurrendæ, ne sub prætextu facultatum revocatarum, vel alio quovis prætextu, aut causa quomodocunque privilegiata, ne nova Monasteria &c. sine expressa Ordinariorum licentia, & servata in omnibus, & per omnia Sacr. Can. & Concil. Trid. & Clem. VIII. quæ incipit *quoniam ad institutam.* 23. Jul. 1603. nec non Greg. XV. editorum forma erigere &c. præsumant. videri possunt Barb. *l. c.* Riccius *in prax. par. 4. ref.* 339. Imo quamvis semel fuerint extructa, & penitus collapsa, non possunt iterum extrui sine eodem consensu. Riccius *l. c.* quia tunc diceretur novum Monasterium, & ita subintrarent Constitutiones supra citatæ ad eum modum, quo diruto penitus Castro non posset illud reædificari sine consensu Superioris juxta *L. 2. ff. de mort. infer.* ubi Bald. & Angel. *in §. ædificare.* Fel. *in cap. cum accessissent. de constit.* Bocr. *dec.* 44. & sine præmisso consensu non possunt etiam transferri de loco in locum; in qua tamen translatione quod sufficiat consensus Episcopi solus, tenent Rodriguez *quæst. regular. tom. 1. quæst. 23. art. 7.* & Portell. *in dub. regular. verb. Monasterium. n.* 5. apud Dianam *par. 3. tract. 2. ref.* 136. Exceptis Benedictinis, qui a Sixto V. habent privilegium transferendi sua Monasteria de loco in locum commodiorem absque alia Episcopi licentia, quod etiam privilegium antea habuerunt Minores. Sed quæres, an hæc privilegia fuerint abrogata a Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. c.* 3. Respondetur negative; quia Concilium tantum loquitur de novorum Monasteriorum erectione; sed translatio Monasterii de loco ad locum, non dicitur nova erectio, & cum simus in correctoriis, adeoque odiosis, verba debent accipi in proprio significatu. Diana *l. c.* Sed Riccius *l. c.* tenet affirmativam partem, & citat Navar. jun. *comment. in Bullam Clement. VIII.* Porro licentia ab Episcopis concedi non potest, nisi servatis iis, quæ pro forma fuerunt præscripta a Clem. VIII. in sua Constitutione, quæ incipit. *quoniam.* vocatis scilicet, & auditis aliorum Conventuum Procuratoribus, & aliis interesse prætendentibus, prævia causæ cognitione. Laurent. de Franch. *de controv. inter Episc. & Regulares, fol.* 79. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 26. *n.* 7. Diana *par. 8. tract. 4. ref.* 68. qui eandem constitutionem extendunt, etiam ad Monasteria monialium, ut etiam in istorum erectione, & ædificatione, eadem veniant observanda, & ita declaratum voluit a S. Congreg. quam affert Tambur. *de Jure Abbatissarum disp. 33. quæst. 1.* Barb. *de Jure Ecclef. lib. 2. c. 12. n. 6.* ubi ultra consensum Ordinarii requiritur etiam consensus summi Pontificis, quæ si ab Episcopo fuerint omissa, concessio nullum robur habebit ob formæ in dicta Constitutione præscriptæ defectum, quia forma dat esse rei. Laurent. de Franch. *l. c.* Imo non sufficit, fuisse vocatos Procuratores, qui sunt in Civitate, vel in vicinia; sed præterea, ut satisfiat Constitutioni Clem. VIII. debebunt etiam vocari omnes illi Procuratores, vel Superiores Regularium, qui fuerint intra quatuor milliaria; neque sufficit, omnes supra dictos fuisse vocatos, sed debent insuper suum consensum dedisse. Lim. si Ordinariis locorum aliunde sit notum, Religiosos Monasterii noviter erigendi posse absque detrimento Regularium jam ante in Civitate seu loco existentium ad numerum duodecim commode sustentari ad normam Constitutionis Greg. XV. quæ incipit. *Cum alias.* quam allegat Laurent. de Franch. Pignatell. *to. 1. consult. 179. num.* 20. Jo. Mar. Novar. *in novo Jure Pontif. conclus. 2. de ædif. nov. Monast.* Flamin. Marchetus *in prax. Vicar. Capitul. par. 2. tit. 16. num.* 59. qui citat Nicol. *in flosc. verb. Vicarius Capitularis. sub n. 54. vers.* 2. Dian. *par. 8. tract. 4. ref. 68. §. ult.*

11 Nova mendicantium Monasteria erigi non possunt, nisi in illis, & eorum quolibet duodecim saltem Religiosi ex redditibus, & ordinariis eleemosynis sustentari valeant, & accedat aliorum conventuum inibi existentium consensus, aut alias Episcopis fuerit notum, eosdem posse commode ali, sine aliorum Monasteriorum detrimento, & præjudicio, juxta Const. Greg. XV. Flam. Marchet. *l. c.* Antonell. *de regi. Eccl. n. 7. c. 3. lib.* 7.

12 Hanc vero licentiam erigendi nova Monasteria concedere non potest Vicarius Capitularis Sede Episcopali vacante, uti declaravit S. Congr. teste Flamin. Marcheto *in prax. Vicar. Capitular. par. 2. tit. 16. nu.* 58. Diana *l. c.* Sellius *in select. Can.* 18. Barb. *de Canon. cap. 42. n.* 60. S. Congr. apud Nicol. *in flosc. verb. Vicarius Capit. n.* 54.

13 Quamvis vero Monasteria mendicantium non possint ædificari prope jam constructa intra spatium trecentarum cannarum per aerem, si aliter non potest, mensurandum, & eodem privilegio gaudeant Carmelitani & Dominicani, tamen Patres Societatis, non obstantibus mox dictis, possunt ædificare Collegia intra spatium prædictum. Barb. *de Jure Eccles. lib. 2. cap. 12. n.* 77. ob privilegium illis concessum a Greg. XIII. juxta Tamburin. *de Jur. Abb. d. disp 5. quæst. 3. n.* 1. 6. & 8. Portel. *in verb. Monast. n.* 2. Miranda *in man. præl. to. 1. quæst. 33. art. 4. conclus.* 3.

14 Quod si in aliquo Monasterio non adsit familia duodecim Religiosorum, erunt subditi jurisdictioni Ordinariorum, juxta Constitutionem Urbani VIII. & S. Congreg. ab eo approbatæ die 21. Jun. an. 1625. & sic fit reditus ad Jus commune, secundum quod omnes Regulares erant subditi Ordinariis *cap. monasteria. cap. Abb. 18. quæst.* 2. Ugolin. *de off. Episc. par. 1. cap.* 20. Barb. *de Jure Eccles. univers. l. c. & alleg.* 26. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap. 50. num.* 19. Antonell. *de reg. Eccles. lib 7. cap. 1. num.* 7.

15 Quando vero nova ædificantur Monasteria servatis ut supra servandis, vicini possunt cogi ad vendendum non tantum pro necessitate fabricæ, sed etiam pro illius commoditate. Ciarlin. *controv. for. lib. 2. c. 182. num.* 16. Spetell. *dec. 68. n.* 3. qui citat Carp. ad statut. Mediol. *cap. 433. nu.* 73. Cancer. *lib. 1. ref. cap. 13. num.* 78. Franch. *dec.* 222. Cyriac. *controv.* 231. *à num.* 1. Giurba *dec. 86. n. 7. vers. imo cogi.*

16 Ad praxim ergo accedendo restat, ut formam citationis generalis, aut edictalis ad normam Constitutionis Clem. VIII. hic tradamus. Sit ergo.

Forma citationis edictalis in novi Monasterii erectione.

17 NOs &c. Universis, & singulis præsentes visuris, lecturis, pariter, & audituris, & quorum interest, salutem in Domino. Noveritis omnes, qualiter fuimus nuper pro parte Adm. Rev. Patris N. N. Ordinis N. Provinciæ N. Provincialis cum tota definitione debita cum instantia requisiti, quatenus eis licentiam erigendi Monasterium in loco N. ubi jam ab anno hospitium obtinent, concederemus. Nos autem antequam ad dictam licentiam procedamus, S. Clem. VIII. quæ incipit: quoniam ad Institutam sub Dato. Romæ 23. Jul. 1603. & Greg. XV. quæ incipit, cum alias sub Dato. Romæ 17. Aug. 1623. ac aliorum S. Pontificum super qualitate, modo, & forma recipiendorum Religiosorum, ac ædificandi Regularium Monasteria editis Con-

Constitutionibus ac decretis parere, easque, seu ea pro viribus Deo adjuvante exequi volentes, ac taliter providere, ne cuiquam præjudicium inferatur, omnes, & singulos Conventuum in loco N. ac infra quatuor milliaria existentium Priores, seu Procuratores, ac quoscunque alios sua interesse prætendentes monemus, & requirimus, quatenus infra terminum quindecim dierum a præsentium ad valvas Ecclesiæ affigendorum tenore, quorum, quinque pro primo, quinque pro secundo, reliquos quinque pro tertio, ultimo & peremptorio termino assignamus contra dictam Monasterii erectionem opponere, & contradicere volentes compareant legitime oppositur, contradicturi, & allegaturi, quidquid &c. aliter dicto termino elapso dictam licentiam supra dicto P. N. concedemus non obstantibus &c. & ita &c.

18 Hoc vero termino pendente, & non elapso, si contradictores comparuerint, sunt audiendi, & jura hinc inde examinanda, & si a sententia Ordinarii fuerit appellatum ad S. Pontificem executione supersedendum, quousque ab eadem Sede Apostolica in, & super meritis causæ fuerit pronuntiatum, aliter, quæcunque in erectione pendente appellatione fuerint facta, vel innovata, attentatorum vitio laborabunt, & nullius erunt valoris, ut patet ex supra citata Constitutione Clementis VIII. quæ incipit. *Quoniam ad institutam*, ex qua mox dicta descripsimus; si vero nullus comparuerit, tunc accusata contumacia citatorum, & non comparentium, imponitur illis perpetuum silentium, & ad licentiam concedendam proceditur. Bene verum est, quod ad abundantem cautelam expediens erit per Nuntium, seu æditunm fieri relationem ejusdem affixionis coram Notario, aut actuario officii ad probationem perpetuam, quod fuerint servata servanda. Forma vero licentiæ est, quæ sequitur.

Forma licentiæ pro erectione Monasterii.

19 NOs &c. Universis & singulis præsentes litteras inspecturis, & lecturis, tam præsentibus, quam futuris salutem in Domino. Notum facimus, & attestamur, qualiter nuper fuimus pro parte admodum Rev. Patris N. Ordinis N. Provinciæ N. Provincialis cum tota definitione debita cum instantia requisiti, quatenus eis licentiam erigendi Monasterium in loco N. ubi jam ab aliquot annis hospitium obtinent, concederemus; Nos autem antequam ad licentiam prædictam procederemus, Sac. Clem. VIII. Constitutioni, quæ incipit. Quoniam adinstitutum sub Dat. Romæ. 23. Jul. 1603. & Greg. XV. quæ incipit. Cum alias &c. sub dat. Romæ. 17. Aug. 1622. ac aliorum SS. Pontificum super qualitatibus, modo, & forma recipiendorum Religiosorum, & ædificandi Monasteria editis Constitutionibus, ac decretis parere, easque, seu ea pro viribus Deo adjuvante exequi volentes, ac taliter providere, ne cui præjudicium inferatur, omnes & singulos, qui de jure vocari debuerunt, requisivimus, & monuimus, quatenus infra terminum eis congrue præstitutum, si contra dictam Monasterii erectionem opponere, vel contradicere vellent, comparerent legitime oppositurì, & contradicturi, quidquid vellent; quia vero intra terminum eundem nullus comparuit, nec quidquam opposuit, aut contradixit, quare requisita per dictum admodum Reverend. Patrem N. licentia concedi non deberet, propterea prædict. admodum Reverend. Patri N. Provinciali Provinciæ N. licentiam erigendi Monasterium in loco N. hujus Diœcesis N. concedendam fore ac esse decrevimus, prout per præsentes concedimus, & concessam esse volumus. Juribus tamen Ecclesiæ Parochialis loci prædicti N. semper salvis, & expresse reservatis, & dummodo in Monasterio, sic, ut prædicitur, erigendo, duodecim saltem Religiosi inhabitent, ac ex consuetis eleemosynis competenter sustentari valeant ad præscriptum præcitati decreti Gregorii XV. hac de re editi. Alioquin Monasterium prædictum Episcopi N. Visitationi, correctioni, ac omnimodæ jurisdictioni subjaceat, & subjectum esse intelligatur ad normam decreti Congreg. S. Concil. Trid. die 21. Jun. 1625. Urbano VIII. approbante, editi. In quorum Dat,

20 Sed quia sæpe Regularium numerus adeo excrescit ultra illum, qui fuerat concessus, quando in Civitatem admissi sunt, ut non habentes quomodo commode se possint sustentare, cogantur ex missis quæstum facere, vel certe in aliorum mendicantium cedant grave præjudicium, qui prius in loco existebant; ideo Ordinarii cauti esse debent, ut tot tantummodo in quolibet Monasterio admittantur, qui ex redditibus proprii Monasterii, aut consuetis eleemosynis commode possint sustentari, juxta Greg. XV. præscriptum, & si numerus excrevit, erit reducendus ad normam ipsius Decreti Gregoriani, quod etiam est observandum in monasteriis Monialium, uti declaravit S. Congr. Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. cap. 3. & cap. 1. §. sane. de statu Regul. in 6.* Navar. *de reddit. Eccles. quæst. 1. mon. 62.* Zerola *in prax. Episc. par. 1. verb. Moniales. §. 6.* Quaranta *in sum. Bullar. verb. Monasteria Monial. fol. mihi* 359. & patet ex eodem Concil. *l. c.* quod loquitur tam de virorum, quam mulierum monasteriis, nec tantum loquitur de prima erectione; sed etiam post illam, ut patet ex verbo *Constituatur*, quod procedit in prima erectione, & verbo *Conservetur*, quod procedit inposterum. Et ita etiam decernit Greg. XIII. in quadam sua Constitutione apud Barb. *de pot. Episc. alleg. 98. n. 3. & de Jure Eccles. lib. 2. cap. 12. a n. 18.*

21 Monasterio extructo, sequitur, ut clausura in illo observetur, quæ duo importat. Primo, quod Regulares non possint quandocunque, & ad libitum suum exire; sed tantum cum sui Superioris licentia tacita, vel expressa; quia teste S. Bernardo sicut piscis in arido, ita Monachus in oppido. Bonac. *de clausf. quæst. 2. p. 1.* Bene verum est, quod in viris Religiosis hujusmodi clausulæ violatio per se considerata non est peccaminosa mortaliter, juxta *cap. placuit. 16. quæst. 1. cap. Monachi 26. quæst. 1.* Secundo clausura operatur cum effectum, quod mulieres non possint ingredi illorum Monasteria, quorum nomine venit totum illud spatium, quod intra Monasterii septa continetur. Rodriguez *to. 1. quæst. 46. art. 12.* apud Bonac. *l. c. quæst. 5. p. 1.* Lim. quoad illud spatium, quod venit sub nomine Ecclesiæ tanquam ejus pars, uti Sacristia, ad quam tamen pateat aditus per Ecclesiam, secus si tantum per Monasterium. Bonac. *l. c. n. 4.* ob consuetudinem. Excipe in PP. Capuccinis, qui obtinuerunt a S. Congreg. Regularium rescriptum, quod eorum Sacristiæ sint comprehensæ in clausura. Bonac. *l. c. n. 5.* Coriolan. *de casib. reserv. par. 2. cas. 3. quæst. 4. n. 31.* Sic etiam Chorus non venit sub nomine Monasterii, sed Ecclesiæ, tanquam illi accessorius, & regulatur ut Ecclesia, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, juxta *reg. accessorium. de R. J. in 6.* Bonac. *l. c. n. 3.* Lim. prætetea, quoad infirmarias, vel domos deputatas a Regularibus pro recipiendis infirmis, vel Religiosis hospitibus, nisi istæ sint intra Monasterium, & illius septa, Coriolan. *l. c.* qui testatur de declaratione S. Congreg. Regular.

Clausura hæc interdicit ingressum omnibus fœminis, 22
quæ ad usum rationis pervenerunt, ex constitutione Pii V. quæ incipit *Regularium. de Dat. Romæ 23. Octobris 1566.* & alia, quæ incipit. *Romanum Pontificem 16. Jul.* 1570. Excipi debent Reginæ, Imperatrices, ac earum filiæ. Ratio est, quia de Jure fœminis non prohibebatur ingressus in septa Monasteriorum virorum. Sanz. *de censur. tom. 5. disp. 22. sect. 6.* Bonac. *de clausf. quæst. 5. p. 2.* ergo etiam sine privilegio possunt ingredi Reginæ non obstantibus Constitutionibus Greg. XIII. & Pii V. quia in illis Constitutionibus illarum nulla fit mentio, & satis amplum est privilegium jus facultativum, cui nulla obstat prohibitio. Suar. *de Relig. to. 4. lib. 1. cap. 7. n. 5.* Bonac. *l. c.* nam in illis Constitutionibus nominantur duntaxat fœminæ cujuscunque gradus, usque ad gradum Ducissarum inclusive. Accedit quod Reginæ habent privilegium, quod non fuit revocatum a Greg. XIII. quia illas in sua Constitutione non expressit; & quamvis Pius V. in Constitutione supra citata loquatur generaliter de omnibus mulieribus, & locutio generalis generaliter videatur intelligenda, tamen

non procedit in Reginis, quæ cum speciali nota sint dignæ, non veniunt in generali sermone fœminarum in odiosis.

23 Porro pœna ingredientium virorum monasteria quoad mulieres, etiam quando Monachi non sunt in illo, est excommunicatio major, reservata Pontifici, quamvis non ingrediantur prætextu privilegiorum, sed ex alio motivo, ut idem Pontifex declaravit in alia sua Constitutione supra citata, quæ incipit: *Romanum Pontificem*. Et ipsi Regulares easdem introducentes prætextu privilegiorum, quorumcunque a SS. Pontificibus, vel aliis concessorum incurrunt eandem excommunicationem. Recipientes vero, vel admittentes, aut introducentes ex aliis causis suspenduntur ipso facto a Divinis, & privantur Officiis, & inhabilitantur ad illa, vel alia obtinenda. A quibus tamen censuris sunt immunes illæ mulieres, quæ ingrediuntur virorum monasteria ex privilegio a S. Pontifice obtento post dictas constitutiones, cum posteriora derogent prioribus, dummodo statuta Regularium non refragentur, nisi iisdem statutis in privilegio fuerit derogatum, quod tamen non præsumitur, ex quo talia statuta soleant esse ignota Pontifici, & voluntas non feratur ad incognita. *cap. 1. de constit. in 6.* quod tamen privilegium non operatur, quod illæ possint assumere alias in comitatu, nisi privilegiatæ essent magnæ Principissæ, quia tunc privilegians non præsumitur velle excludere honestum earundem comitatum. *cap. licet. de privileg. in 6.* Bonac. *l. c. n.* 3.

24 Præterea a supra dictis pœnis excusantur mulieres, quæ intrant virorum Religiosorum septa ex causa necessitatis, uti quia non possunt aliter ingredi eorum Ecclesias, aut exire ob magnum populi concursum, quia in necessitate receditur a Regulis juris. An autem idem dicendum sit, cum ingrediuntur monasteria causa processionum, controvertitur. Affirmant Bonac. & alii ob constitutiones citatas, seu vivæ vocis Oraculum Pii V. apud Quarantam *in summa Bullar. verb. Monast. & conventus. col.* 3. sed alii negant, quia vivæ vocis oracula sublata fuerunt ab Urb. VIII.

25 Hactenus diximus de clausura monasteriorum virorum, nunc ordo poscit, ut aliqua breviter subjungamus de clausura Monasteriorum monialium. Iden sit

§. II.

Clausura Monialium.

26 Sciendum est, ultra Constitutionem Bonifacii VIII. *in cap. un. de statu Regular. in 6.* & Concil. Trid. *sess.* 25. *cap. 5. de Regular.* ne tam viri, quam fœminæ ingredi possint Monasteria monialium, eundem ingressum fuisse quoque prohibitum a Pio V. in Constitutione, quæ incipit. *Cura Pastoralis.* quæ licet loquatur de egressu earundem; tamen quia innovat decretum Conc. Trid. de ingressu quoque aliorum in earum monasteria subintelligi debet, uti declaravit Constitutio Greg. XIII. quæ Incipit. *Deo Sacris.* apud Quarantam *in summa Bullar. verb. Monasteria Monialium, fol. mihi* 339.

27 Porro ingressus in monasteria monialium prohibetur quibuscunque personis, cujuscunque sint conditionis & sexus, cum ad usum rationis pervenerint. *cap. periculoso. de stat. regular. in 6.* Constit. Pii V. cit. & Conc. Trid. *sess.* 25. *capit. 5. de regul.* & Const. Greg. XIII. quæ incipit. *Ubi gratia. de an.* 1575. apud Quaran. *in sum. Bullar. verb. Monast. Monial. fol. mihi* 344. Bonac. *de claus. quæst. 4. p.* 1. Riccius *in praxi claus. par. 4. res.* 188. nisi ab Ordinario in subjectis eidem Monasteriis, vel ejusdem Vicario, habente speciale mandatum, habuerint facultatem; vel si fuerint exempta ab Ordinario, tanquam Delegato. Suar. apud Bonac. *l. c. p. 2. n.* 2. quam quidem facultatem poterit etiam concedere Vicarius Capitularis sede Episcopali vacante. Pelizzar. *de monial. c. 5. n.* 148. apud Dianam *par. 3. tract. 4. res.* 49. Bonac. *l. c.* Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capitul. par. 2. tit. 16. n.* 16. Giballin. *de clausura Sanctimonialium. disquis. 1. cap. 4. §. 5. consect. 5. n.* 26. Lim. quoad illa Monasteria, quæ sunt subjecta regimini Regularium, In quibus requiritur licentia Generalis, aut Provincialis, vel alterius Conventus immediate Superioris. Miran. *in tract. de Monial. quæst. 2. art. 1. conclus.* 1. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 102. *n.* 40. Navar. Azor. & Rodriguez apud Bonac. *l. c. n.* 3. Giballin. *de claus. Monialium. disquis. 5. c. 5. §. 3. n.* 6. Tambur. *de jure Abbatiss. disp. 23. quæst.* 1. & probatur ex Constitutione Pii V. quæ incipit. *Etsi mendicantium an.* 1567. quamvis etiam quoad ista Monasteria posse concedi facultatem ab Ordinariis teneat Zerolla *in prax. Episc. verb. Moniales ad 8. quæst. vers.* 4. Zechius *de Regul. c. 3. n.* 15. Imo Suar. *cap. 10. to. 4. de Relig. lib. 1. n.* 5. docet, hanc licentiam a Regularibus etiam in Monasteriis sibi subjectis non posse concedi, & probabiliter ob Constitutiones Pontificias relatas. Dummodo tamen Constitutiones Monasteriorum prædictorum aliud non determinarent, uti Constitutiones Monasteriorum S. Claræ, & S. Conceptionis, quæ determinant, nulli permittendum esse ingressum sine Pontificia licentia; quia Conc. Trident. non intendit derogare strictiori clausuræ, quæ a Regula Religionum præscribitur, ut apparet ex eadem *sess.* 25. *de Regular. c.* 22. sicut etiam in fratribus Minor. requiritur licentia S. Pontificis, ut possint ingredi Monasteria Monialium, ob speciales illorum Regulas, & Constitutiones Greg. IX. & Nicolai III. vide Mirandam & Bonac. *ll. cc.* nisi isti fuerint rogati a Prælatis Curam Monialium habentibus, ut sibi opem ferant ex privilegio Leonis X. apud Rodriguez *par. 2. quæst.* 47. quod in terminis ad nostrum casum facientibus describit Bonac. *l. c. n.* 7. & hoc privilegium non fuit revocatum a Greg. XIII. in Constitutione citata, quæ incipit. *Ubi gratia.* quam habes apud Quarantam *l. c.* quia in illa non revocantur privilegia realia, quale est hoc, utpote concessum personæ fictæ, nam omnia privilegia concessa personæ fictæ, vel mysticæ dicuntur, & sunt realia, personæ autem mysticæ, vel fictæ nomine veniunt Collegium, Religio, Universitas, Civitas &c. privilegia enim hujusmodi sunt perpetua, & ideo realia. *L. forma. ff. de censib.* quia persona ficta semper durat. Noal. *de transmiss. cas.* 23. *numer.* 24. & patet ex *L. proponebatur. ff. de Jud.* Socin. *in L. 2. ff. de reb. dub.* Bonac. *l. c.*

Prædicta limitantur diversimode, & primo quidem 28
in infantibus, secundo in fœminis, quæ sunt in discordia cum maritis, quorum sævitiem timent, dummodo ipsæ non sint in culpa, & Constitutiones Monasterii non repugnent, ac superiorum accedat consensus, aut ut melius loquamur, Superiorissarum, quo casu sine ancillis debent admitti, nec aliter, & ad clausuram obligantur. Barb. *de Jure Eccles. lib. 1. cap. 44. num.* 97. Zerolla *in prax. Episc. verb. Moniales. §.* 12. Riccius *in praxi for. Eccles. par. 4. res.* 207. Giball. *de claus. monial. disquis. 1. cap. 7. numer.* 11. quamvis Pyrrhus Corrad. *in prax. dispensationum. lib. 5. cap. ult. numer.* 27. hoc tantum concedat, quando mulieres vim a marito sibi inferri timent, & hoc metu cessante teneri redire ad maritum. Lim. quoad illas mulieres, quæ ob infirmitatem separari volunt a maritis, vel quoad Viduas, nisi moniales fieri velint. Imo nec Episcopus potest Viduis hanc licentiam concedere, si ibi velint manere in habitu sæculari. Ita Corrad. *loc. cit.* quia in istis non adest causa necessaria. Barb. *loc. cit.* & Pontius *de matrim. libr. 9. cap. 12. numer. 1. & 2.* Sana. *eodem tract. lib. 7. dist. 32. numer.* 3. quamvis credant, non esse necessarium Episcopi consensum, quando Uxor vult ingredi Monasterium, tamen loquuntur in casu valde diverso, quando nimirum ingrediuntur ad edendam professionem de conjugis licentia, ita etiam discurrunt Diana & DD. mox citandi, & concludunt, ad validam professionem non esse necessariam Episcopi licentiam, contrarium tenent Diana *p. 10. tract. 12. res.* 56. Castrop. *to. 5. disp. 3. p. 6. §. 11. n.* 11. Laym. *lib. 5. tract. 10. par. 3. c. 7. n.* 3.

Et quamvis puellæ possint educari in Monasteriis jux- 29
ta Riccium *in prax. Educationis. par. 4. res.* 205. Quaranta *in sum. Bullar. verb. Monasteria Monialium.* qui affert declarationem S. Congr. Concil. Trid. Pyrrhus *l. c.* tamen sequentia debent necessario observari. 1. quod illæ educentur sine ancillis. 2. quod, si semel egrediuntur, non possint amplius suscipi. 3. quod teneantur ad clausuram. 4. quod recipiantur cum licentia superiorum in scriptis, & de Superiorissæ consensu; & si exiverint cum licentia Superiorum, & Superiorissæ, non possint amplius redire sine nova eorundem licentia. 5. quod habeant duodecim annos completos, in qua ætate non potest Episcopus dispensare, & quod exeant intra viginti quinque annos suæ ætatis, juxta eundem Riccium *res.* 209. *l. c.*

Ut

30 Et in hac materia extat declaratio S. Congreg. quæ decernit, Episcopos non posse permittere ejusmodi puellis ingressum etiam causa educationis, sine S. Congreg. licentia, nec illam exequi, nisi adimpletis subsequentibus conditionibus. 1. quod Moniales capitulariter, & secretis suffragiis puellarum admissioni consentiant. 2. quod Monasterium eas recipere sit solitum, illasque actu retineat. 3. quod pro istis adsit peculiaris habitatio seorsim, & separata a dormitorio Monialium, etiam Novitiarum. 4. quod habeant ætatem supradictam. 5. quod non sint supernumerariæ. Ingrediantur solæ, utantur moderato vestitu, & quod egressæ non possint suscipi sine nova S. Congreg. licentia cum expressione egressus, nisi ad habitum suscipiendum vellent redire. Tandem debet dari idoneus fidejussor, qui pecunias pro alimentis puellarum anticipatis solutionibus singulis mensibus soluturum se obliget, nec permitti potest eisdem victum a parentibus, vel Consanguineis dietim transmitti. Barb. *l. c. d. cap.* 44. Pyrrhus, Corradus *in prax. dispens. lib.* 5. *cap. ult.* qui quidem cum eodem Barb. absolute negat, ejusmodi facultatem posse concedi ab Episcopis, sed esse recurrendum ad S. Pontificem, vel S. Congreg. uti ipsa declaravit S. Congreg. quæ videri potest apud Quarant. *l. c.* Barb. & Pyrrhum Corradum *ll. cc.*

31 Ulterius est observandum, quod in eodem Monasterio non possint suscipi plures, quam duæ sorores sine licentia S. Congreg. quæ illam non solet concedere sine clausula, ut tertia tamdiu careat voce activa, & passiva, quamdiu una ex duabus obierit, & si fuerit intra numerum, debeat solvere dotem duplicatam, si supra numerum, triplicatam. S. Congreg. apud Corrad. *l. c.* ubi an Moniales supernumerariæ recipi possint, qui id affirmat de licentia S. Congreg. & non aliter, quæ tamen non solet concedi, nisi cum illa clausula, dummodo locus sit capax pro supernumeraria, absque incommodo monialium. Et talea supernumerariæ semper manent tales, nec possunt subrogari in locum monialium defunctarum intra numerum, ne aliis locum impediant, in reliquis vero sunt pares. eadem S. Congreg. apud Corradum *l. c.*

32 Nunc ad propositum redeundo, clausura sicut arcet externos ab ingressu, ita arcet ipsas moniales ab egressu; & quidem ut ab hoc ultimo exordiamur, indubitatum est, moniales professas non posse exire e Monasterio, nisi gravem ob causam, juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de Regular.* & Bonif. VIII. *in cap. un. de statu Regular. in* 6. & constitutionem Pii V. quæ incipit. *Decori editam an.* 1570. 27. *Febr.* apud Gutierrez & Quaran. *in sum. Bullar. verb. Monasteria Monialium. fol. mihi* 246. aliter incurrunt excommunicationem ipso facto, reservatam S. Pontifici, absque alia declaratione, quam pœnam incurrunt etiam licentiam concedentes extra casus permissos ab ipso Concilio, vel Pio V. item comitantes, & easdem recipientes, sive sint sæculares, sive Ecclesiastici, sive Consanguinei, sive non; ultra privationem Officiorum, & administrationis, & inhabilitatem ad alia officia, quoad dantes licentiam, nisi parvitas materiæ excuset. Graff. *de casib. reserv. cap.* 5. Nallus *verb. clausura num.* 4. sed contrarium tenet Bonac. *de clauf. quæst.* 1. *p.* 4. qui cum Miranda *de Monial. quæst.* 3. *art.* 7. quos sequitur Barb. *de pot. Episc. alleg.* 102. *num.* 30. ab hac pœna excipit eos, qui illas recipiunt ex urbanitate, aut consanguinitate. Sed contrariatur expresse verbis Constitutionis Pianæ, quæ etiam consanguineos innodat hac excommunicatione. Quaran. *l. c.* ubi S. Congreg. Illæ vero Moniales, quæ sunt subditæ Episcopo, ut possint sine violatione clausuræ exire, debent habere licentiam ab Episcopo in scriptis, vel ejus Vicario Generali, sicut etiam illæ, quæ sunt subjectæ S. Pontifici. Conc. Trid. *l. c.* quæ vero sunt subjectæ Regularibus, debent habere licentiam a suis Superioribus Regularibus suorum Ordinum. Suar. *tom* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 9. Bonac. *de clauf. quæst.* 1. *p.* 8. Giballin. *de clausura l. monialium disquis.* 1. *cap.* 5. §. 2. & patet ex motu proprio Pii V. vel ejusdem Constitutione supra cit. neque sufficit licentia oretenus tantum data, nisi necessitas urgeret, & periculum esset in mora, quia talis casus videtur exceptus per epichiam. Sorb. *verb. clausura Monialium. cap.* 1. Zechius *de Republica Christiana, de Regul. cap.* 3. *num.* 15.

33 Causæ vero, propter quas licentia monialibus dari potest, juxta sæpe laudatam Constitutionem Pii V. sunt. Magnum incendium, infirmitas lepræ, epidemiæ, morbi contagiosi, uti Gallicus &c. dummodo hæ infirmitates curari non possint sine aliarum infectione, aut aliter se salvare non possint, quam exeundo e Monasterio. Item aliæ similes, vel majores; uti invasionis hostilis. Suar. & Sorb. *ll. cc.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 102. *a num.* 20. *& seqq.* Zerolla *in prax. Episc. par.* 1. *verb. moniales, quæst.* 16. *dub.* 2. Miranda *de Monial. quæst.* 3. *art.* 4. *con lus.* 1. Item cum illud Monasterium totum in alium locum transfertur. Item ad fundandum, vel reformandum aliquod Monasterium ejusdem Ordinis. Miranda *l. c. quæst.* 3. *art.* 2. Zerolla *in praxi Episc. par.* 1. *verb. Moniales. ut supra.* Barb. & Bonac. *ll. cc.* Item si volunt transire ad strictiorem. *cap. licet de Regular.* Bonac. *l. c.*

34 Debent autem Ordinarii in aliis morbis ejusmodi licentiam non aliter dare, quam a Sede Apostolica concedi solet, a Sede vero Apostolica non aliter conceditur, quam committendo Episcopo, quod vocatis Superioribus Monasterii de infirmitate diligenter se informet, & si per informationem ejusmodi, ac probationem, nec non peritorum virorum attestationem cum juramento eorum factam repererit, infirmitatem in Monasterio non posse curari. Imo a Sede Apostolica talis licentia non tam facile conceditur, sed tantum datur facultas transeundi ad aliud Monasterium causa curandæ infirmitatis, dummodo non sit contagiosa, & cum onere, postquam fuerit sanata, redeundi ad primum. ita Pyrrhus Corrad. *de dispens. lib.* 5. *cap. ult. num.* 7. *per totum.* quo casu transitus fieri debet in societate alicujus provectæ mulieris, vel monialis similis ætatis.

35 Ultra citatas causas, propter quas monialis potest exire Monasterio, sunt etiam aliæ. Prima, si Monialis vult transire ad strictiorem, quo casu est necessarius consensus S. Pontificis, vel S. Congreg. quæ committere solet Ordinario, ut explorato animo Oratricis, & causis, quibus movetur, si invenerit eam non leviter, & temere in jacturam sui Monasterii, sed Spiritu Divino, & desiderio Sanctioris vitæ moveri, super quo gravatur Ordinarii conscientia, ut det licentiam, quamvis superior post petitam humiliter licentiam contradixerit. Est tamen notandum, quod non raro additur a S. Congreg. illa clausula. *Dummodo Superior, & major pars Monasterii consentiat, & alia Religio, ad quam prætenditur transitus, sit strictior, & in illa fuerit jam suscepta*, ut de Monasterio in Monasterium statim sine alia diversione possit transire.

36 Præterea potest etiam Monialis incorrigibilis, aut seditiosa correctionis causa ad aliud Monasterium transferri. S. Congreg. apud Corrad. *l. c.* & deducitur *ex cap. quoniam de simon.* quia expedit bono communi, ne talia crimina remaneant impunita. Miranda *de Monial. quæst.* 3. *art.* 2. & DD. apud Bonac. *de clauf. quæst.* 1. *p.* 8.

37 Ulterius potest Monialis de eadem licentia exire e Monasterio ad fundandum, vel reformandum ejusdem Ordinis aliud Monasterium, sed non nisi cum licentia S. Pontificis, ut declaravit S. Congreg. apud Dianum *par* 3. *tract* 2. *r. f.* 127. Eman. Rodriguez *in sum. tom* 3 *cap.* 3. *numer.* 2. Zerolla *in prax. Episc. par.* 2. *verb. Moniales. quæst.* 12.

38 Sed quæres: potestne Monialis incorrigibilis post professionem absolute ejici ex Monasterio? Respondetur, nullatenus ejici posse, tum propter contrarium usum, qui est in viridi observantia, tum ob magnum clausuræ detrimentum, quod inde sequeretur; plures enim strictioris vitæ pertæsæ se redderent incorrigibiles, & ita ex delicto suo commodum reportarent; trudantur ergo ejusmodi moniales in carcerem, ne aliis sint offendiculo, & sic verificabitur illud proverb. stultus, si vapulabit, sapiens erit. Barb. *in cap. si Religiosi de irregul.* Rota apud Coccin. quam cum Bonac. *de clauf. quæst* 1. *p.* 9. Neque obstant duo textus *in cap. cum ad Monasterium. & cap. fin. de statu Monach.* quia illi textus non loquuntur de fœminis, sed de viris.

39 Quæres 2. quid si Monialis e fœmina erupit in virum post editam professionem, cum tunc revera esset fœmina? Respondetur, utique talem fore dimittendam e Monasterio, de quo nemo dubitat: tota quæstio, &

difficultas est in eo, an talis teneatur ad vota, quæ emisit in Religione? Negat Diana *part. 5. tract. 14. resol.* 49. qui pro se citat Texedam, & alios ea ratione, quia professio non fuit emissa, nisi a fœmina, & ut talis fuit recepta a superiore, & cum hac intentione fuit emissa, & recepta; sed in casu nostro non est fœmina, sed vir, & vir nullam emisit professionem, ac nullum edidit votum, ergo obligari non debet, nec potest, ad quod ipse se obligavit; est enim alia persona, nec quis ex voto alterius obligari potest; quia cum fuerit personale, personam voventis egredi non potest. Navar. *in man. cap.* 12. Bonac. *lib. 2. par. 5. quæst. 2. §. 2. & in Decal. disp. 4.* Suar. *de voto. lib. 4. cap.* 10. quis autem dicat personam masculinam & fœmininam esse eandem personam. Contrariam sententiam sequitur Portell. *in dub. Regular. verb. professio*, & alii apud eundem non minus probabiliter; quia quamvis fuerint variata accidentia, eadem tamen remansit substantia, & cum votum, & professio fuerint emissa ab anima, quæ utique eadem perseverat, non est, cur non etiam perseveret obligatio, quæ non redditur durior in Monasterio virorum, ac fuisset inter moniales, imo facilior & suavior, ut patet, neque videtur verisimile, quod professio prædicta fuerit edita sub illa conditione; quod esset fœmina, quia hoc videtur gratis excogitatum; quis enim dicat, quod fœmina vovens castitatem, dum putat se esse fœminam, si erumpat in virum, non teneri voto castitatis? quis dicat promittentem matrimonium ei, quem putat esse nobilem, non obligari, si nobilis non sit? quæ posterior videtur probabilior; & vero quis deobligabit fœminam, quæ, cum esset talis, se alicui obligavit, si postmodum in virum evadat, multo minus ergo poterit deobligari, si contraxit cum Deo per professionem. Nec est credibile, fœminam prædictam fuisse professam, & emisisse vota substantialia, quæ possunt etiam impleri a viro sub illa conditione, quod remaneat fœmina, quia cum casus iste sit de insolitis, non videtur venire in considerationem humanam, & cum incognitorum nulla sit voluntas, ideo nec talis conditio fuisse in actu videtur, cum non sit talis, quæ tacite actui insit, sicut esset obligatio faciendi ea, quæ faciunt reliquæ mulieres, quia cum SS. Canones prohibeant viris accessum ad moniales, ut supra ostendimus, multo magis prohibent cum illis habitationem.

40 Quia vero diximus supra, quod Moniales quoad totum conventum possint transferri de uno loco ad alium, uti de una Civitate ad aliam; nutandum venit, quod ad talem translationem sit necessarius S. Pontificis consensus, uti declaravit S. Congr. teste Barb. apud Corrad. *l. c.* & uti moderna servat praxis, nec facile facultas desuper dispensandi, aut hujusmodi licentiam dandi conceditur Episcopis, aut Regularibus. Et ante talem translationem debet constare, secundum Monasterium fuisse constructum authoritate Apostolica, sicuti primum, & prævia visitatione illud fuisse inventum esse capax Monialium, eisque accommodatum, & ita absolutum, ut cæmentariis, aliisque fabris lignariis, aut ferrariis nulla ædificationis causa vel necessitas ingrediendi relinquatur, ita S. Congreg. apud eundem Pyrrhum Corrad. *l. c. num.* 14. Barb. *in Collect. Bullar. verb. Monialium translatio cap.* 8.

41 Sicut autem Clausura prohibet Monialibus exitum e Monasterio juxta dicta, ita e converso prohibet ingressum in Monasterium omnibus & singulis personis, cujuscunque sexus, postquam ad rationis usum pervenerunt, nisi habuerint privilegium, aut licentiam ab Episcopo in scriptis, aliter incurrunt *ipso facto* excommunicationem; & quamvis olim privilegia hujusmodi haberent plures Comitissæ, Marchionissæ, & Ducissæ, tamen a Greg. XIII. fuerunt omnia revocata in ejusdem Constitutione, quæ incipit. *Ubi gratiæ. edita* 24. *Jun.* 1575. ita ut privilegiorum ejusmodi intuitu ingredientes, seu dictarum licentiarum prætextu, incurrant excommunicationem *ipso facto*, Pontifici reservatam, quam pœnam Quaranta in sum. Bullar. verb. *monasteria Monialium fol. mihi* 345. ex Navar. *in cap. statuimus de Regular. & in man. cap.* 27. *num.* 150. ampliat, & extendit etiam ad illos, vel illas, qui dicta Monasteria ingrediuntur sine aliquo licentiarum prædictarum, aut privilegiorum prætextu, sed alio capite, contra Suar. *de censur. disp.* 22. *sect.* 8. & Rodriguez *quæst. Regular. to.* 1. *quæst.* 48. *art.* 2. & testatur, ita servari in tribunali S. Pœnitentiariæ.

Sed an idem dicendum de inducentibus exteros, 42
aut admittentibus prætexta privilegiorum &c. Respondetur negative. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 102. Diana *par. 2. tract. 16. res.* 33. Imo nec excommun. a Conc. Trid. inflicta, quia illa tantum fuit lata contra ingredientes. *sess. 25. de Regular. cap.* 5. & cum simus in pœnalibus, non est facienda extensio. Diana *l. c. res.* 34. ob quam rationem Diana cum Barb. *l. c.* Miranda *in manual. tract. quæst. 2. art. 12. conclus.* 3. Campanil. *in rubr.* 12. *cap.* 16. accedit sententiæ P. Suarez, contra Quarantam & Riccium *in prax. par. 1. res.* 354. qui etiam in pœnalibus locum esse extensioni prætendunt, cum alias dispositio careret effectu, & esset frustranea. Abb. *in cap. gravem. de postul. prael.* Item cum militat eadem ratio. Lambertin. *de Jurepatr. lib. 2. par. 1. quæst. 10. art.* 4. Gomez *var. res. to. 1. cap. 5. num.* 44. *in fin. verb. primo.* Molin. *de primogen. Hisp. lib. 1. cap.* 5. Gutierrez *can. quæst. lib. 1. cap. 19. & cons.* 50. Rol. *cons. 17. vol.* 1. & hæc est communior, & probabilior.

Hodie talis licentia ingrediendi Monialium mona- 43
steria concedi solet personis jurisdictionem temporalem habentibus in forma gratiosa per viam Brevium sub annulo piscatoris sub sequentibus conditionibus. Primo ut quatuor honestæ mulieres decenter ac honeste indutæ, quæ a privilegiata, vel licentiam habente variari non possint, nisi in casum mortis unius ex illis, eam comitentur. Secundo Moniales capitulariter, & per vota secreta consensum præstent. Tertio ne Dominicis aut aliis festivis diebus, aut Vigiliarum quadragesimæ, seu adventus ingrediantur. Quarto ut refectionem quidem cum illis sumere possint in refectorio tantum; nec possint particularium Monialium cellas visitare propter illas, propter quas ingrediuntur, nec inibi pernoctare. Corrad. *l. c.* Et talis licentia solet tantum valere pro quatuor vicibus in universum, unde si eodem die, vel anno persona privilegiata quatuor monasteria ingrederetur, non posset amplius dicta licentia uti, sed exspirasset. Idem *l. c.*

Restat, ut quædam de Conversis professis tangamus, 44
de quibus non dubitatur quin, possint exire ad petendas eleemosynas, conventui necessarias, si per alios peti non possunt; servatis tamen iis, quæ a Pio V. & Gregor. XIII. apud Quaran. *in summa Bullar. verb. monasteria monialium. fol. mihi* 342. præscribuntur, nimirum, ut non mittantur plures, quam octo, quæ binæ incedant, & non disjungantur, sintque probatæ vitæ, & triginta annos excedant, nec pernoctent extra monasteria, vel oppida, ubi habent monasteria, sine licentia Episcopi, & tunc simul dormiant. Bonac. *de claus. quæst. 1. part.* 8. Et ante omnia debent habere licentiam in scriptis a suo Ordinario, qui eadem illis in dicta licentia præscribet, juxta formam, quæ sequitur.

NOs &c. Universis, & singulis præsentes nostras visuris, lecturis, & audituris notum facimus, & attestamur, quod bene certiorati de paupertate Monasterii Venerab. Monialium S. N. Ordinis N. de loco N. Diœcesis N. paternaque charitate admoniti, & qua omnes complectimur, eis, quantum possumus, succurrere volentes; piis nobis in Christo dilectis Sororibus NN. Conversis ejusdem Monasterii professis facultatem concessimus, & concedimus per præsentes, ut ad locum, seu Civitatem N. pro exquirendis & colligendis Eleemosynis consuetis in ejusdem Monasteris usum, & non in alium, convertendis recto tramite ire, & hinc per totum mensem &c. anni præsentis emanere possint, & valeant; his tamen per eas servatis conditionibus, ut simul & binæ incedant, nec ab invicem separentur, aut disjungantur, quin mutuo se videre, & audire queant, nec pernoctent extra Monasteria & oppida, ubi habent Monasteria, sine licentia Episcopi illius loci, dormiant in eodem cubili, non ingrediantur domum famosam, vel suspectæ personæ, sed illico teneantur se coram NN. locorum Parochis seu Curatis, & si fuerint in Civitate, in qua ressidet Episcopus, coram eodem Reverendissimo Ordinario, vel ejus Vicario Generali sistere, bene-

benedictionem humiliter quæstuandi petere, præsentesque literas nostras ostendere, & hospitii locum indicare, ut animadvertere possit, an illud honestum sit, & præmissa omnia, ad quæ illas obligavimus, recte servent, & an modeste, ac ut famulas Altissimi decet, religiose, ac pie se gerant; quare omnibus & singulis, ad quos eas pervenire, vel divertere contigerit, quantum cum Domino possumus, commendamus, in quorum &c. Datum &c.

MONETA,

Praxis Monetæ & Monetariorum.

1 Moneta una pro alia creditori solvi non potest invito, si non est ejusdem bonitatis, secus si est ejusdem bonitatis. Idem dic; si non est ejusdem valoris intrinseci, quamvis sit idem valor extrinsecus. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 57. *&* 58. ubi DD. & plures casus in hac materia. Marescot. *lib.* 1. *var. ref. cap.* 94. ubi Rota. Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 19. ubi Besoldus, Hunnius, & alii.

2 Moneta est præstanda ad æstimationem præsentem, & currentem tempore solutionis, licet fuerit mutata extrinsece, ita ut creditor illa debeat esse contentus, v. g. si dedit aureos, aureos debet recipere, quamvis eorum valor fuerit imminutus extrinsece, vel auctus, nisi debitor fuerit in mora. Fachin. *d. lib.* 2. *cap.* 9. Boer. *dec.* 327. Visil. ad Afflict. *decis.* 194. Bart. *in L. cum quid.* ubi Castr. Sucin. Alex. & Alciat. *ff. de reb. cred.* Gail. *lib.* 2. *pract. obs. cap.* 73. Contrarium tenet Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 181. qui citat Covar. *in veter. numism. collat.* §. *un. cap.* 7. *fol.* 403. *num.* 3. qui tamen cum priore sententia, seclusa debitoris mora, tenet, aut nisi valor intrinsecus sit mutatus, cum quo sentiunt etiam Tranchedin. *in cons.* 59. *num.* 5. *&* 6. & Alogr. jun. *controv.* 80. *num.* 2. *&* 81. Gabr. *de solut. conclus.* 3. Vivius *opin.* 520. Besold. *de mut. cap.* 9. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 1. Dec. *in L. semper. ff. de R. J.* Bollognet. Bonell. videri potest Cyriac. *controv.* 388. *per totam.* qui pro secunda concludere videtur.

3 Est autem monetæ mutatio extrinseca, cum tantum fuit mutata æstimatio, non autem materia. Intrinseca, cum fuit mutata materia. Fachin. *l. c.* quæ Principi est illicita, si non concurrat etiam populi consensus. Jo. And. & Abb. *in cap. quanto. de jurejur.* P. Layman. *moral. lib.* 2. *tract.* 3. *par.* 1. *cap.* 5. *quæst.* 2. *n.* 7.

4 Monetæ receptio licite recusatur, quando est dubium probabile, ne ejusdem valor minuatur in vicinis locis. Scaccia *de commerc.* §. 2. *gl.* 3. *num.* 119. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 60. Neviz. *cons.* 49. *sub n.* 15. *&* 16.

5 Monetæ species in obligationem deducta, & in rerum natura existens solvi debet, hinc dos, quæ fuit soluta in scutis aureis cum pacto, ut in scutis aureis restitueretur, si tempore restitutionis existunt scuta aurea juxta valorem currentem tempore restitutionis, si illorum valor seu bonitas intrinseca alterata non fuit, restitui debet. Castill. *controvers. Jur. lib.* 4. *cap.* 20. *n.* 45. Caroc. *dec.* 53. *n.* 7. Larrea *dec. Granat.* 22. *num.* 6. Bich. *dec.* 250. *num.* 3. si vero in obligatione fuit adjecta æstimatio monetæ aureæ, uti ad rationem tot librarum pro scuto, demonstrationis gratia, non taxationis, potest quidem debitor præstare æstimationem, sed juxta valorem aurei currentem tempore solutionis, juxta Bart. *in L. Paulus* 99. *num.* 7. *ff. de solut.* Gaspar. Ant. Thes. *in tract. augmen. monetæ par.* 2. *n.* 28. quia contrahentes non respexerunt ad illam speciem minutam, sed ad aureum, cujus valoris expressio & demonstratio fuit facta favore creditoris, & debitor ex illa æstimatione adjecta solum lucratur, quod non teneatur perquirere aureos in eadem specie, sed possit solvere in moneta argentea, attento tamen valore aurei de tempore solutionis, & ad dignoscendum, an æstimatio fuerit facta causa demonstrationis, vel taxationis, præsumitur causa demonstrationis, si tempore contractus aureus valebat eam summam solidorum, quæ fuit scuto adjecta. Rota apud Bich. *dec.* 250. *n.* 6. *&* 7.

6 Solutio potest fieri de moneta nova currenti, sed tamen ad rationem bonitatis intrinsecæ antiquæ, si de moneta antiqua amplius non reperiatur; & ideo si nova aucta sit, augmentum non cedit commodo solventis, quia augmentum non provenit inde, quod auri bonitas intrinseca, & pretium in tanto valore crescat, sed quia monetæ minutæ cuduntur deterioris ligæ. Cornel. *cons.* 279. *vol.* 1. Grat. *cons.* 12. *num.* 51. *vol.* 1. Cravetta *cons.* 47. *num.* 6. & alii apud Menoch. *cons.* 49. *n.* 3. Surd. *cons.* 368. *n.* 8. Cyriac. *controv.* 388. *n.* 10. *& seq.* vide Fachin. *l. c.*

Et quando certa species monetæ est in obligatione, 7
uti aurei in auro, est solvenda in eodem numero, & secundum bonitatem antiquam intrinsecam. Brun. *in tract. de augmen. moneta in* 2. *præmisso. n.* 8. Grat. *l. c. n.* 44. Thes. *dec.* 174. *n.* 5. Surd. *cons.* 242. Menoch. *cons.* 138. *&* 258. Socin. *cons.* 298. *vol.* 2. Cyriac. *l. c. n.* 13. *&* 14. Boer. *dec.* 326. *n.* 11. Gratian. *disc. for. cap.* 417. *a n.* 7. Menoch. *cons.* 952. Rota post tract. Cenc. *de censib. dec.* 218.

Et in materia solutionis monetæ, ut currat præscriptio, 8
debet constare, quod creditor receperit id, quod solutum est pro integra satisfactione, alias simpliciter recipiendo, in dubio non videtur, accepisse pro totali satisfactione sui crediti. Surd. 454. *n.* 37. *& seq.* Pacian. *cons.* 101. *a n.* 1. Purpurat. *cons.* 383. *col. fin.* Cyriac. *l. c. n.* 24. & debet insuper probari, quod recipiens solutionem habuerit notitiam qualitatis, & quantitatis sui crediti, præsertim si solutio fuit facta successori, quia succedens in jus alterius justam habet causam, & præsumptionem ignorantiæ. *L. qui in alterius.* 43. *ff. de R. J.* Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 35. *gl.* 4. *n.* 36. Alex. *cons.* 3. *n.* 12. *vol.* 5. Cyriac. *n.* 27.

Moneta imaginaria, & pecunia æstimata semper est 9
eadem, & non crescit, neque decrescit. Surd. *cons.* 355. *n.* 12. Menoch. *cons.* 49. *n.* 13. Ladercb. *cons. un.* pro Serenissimo Duce Mutinæ contra Serenissimam Ducissam Ferrariæ *n.* 92. Ciarlin. *controv. for. c.* 9. *n.* 78. Hinc cum fuisset reservata pensio ad favorem Francisci Mariæ Ducatonorum quadraginta, monetæ Parmensis, super quodam beneficio, & in civitate Parmensi adessent duæ species Ducatonorum, videlicet una realium, qui constant frustulo argenti cuso, & Principis imagine obsignato, & vocatur Ducatonus argenteus, & valet ordinarie decem libris Imperialibus, & solidis quatuor, sed tamen valor illius incertus est, quia aliquando crescit, aliquando decrescit. Alius est Ducatonus non realis, sed imaginarius, qui constat libris sex Imperialibus, & solidis sex, & vocatur Ducatonus monetæ, qui valor certus est, semper permanens in eadem summa, nec crescit, aut decrescit, a S. Rota, causa ad eam delata, fuit decisum, non deberi dicto pensionario, nisi ducatonos imaginarios, quia reservatio fuit facta de ducatonis monetæ, juxta doctrinam Bart. *L. si quis stipulatus.* 57. *n.* 3. *vers. sed pone. ff. de solut.* Cephal. *cons.* 31. *n.* 5. Guido Pap. *dec.* 493. Rota coram Gypsio *in Cæsaraugustana pensionis* 11. *Maji* 1595. & alia apud Merlin. *dec.* 97. *num.* 10. Et ubi in loco, in quo debet fieri solutio, plures currunt species monetæ ejusdem nominis, censetur conventum, ut solutio fiat in ea specie, quæ minus valet, juxta tex. *in L. nummis legatis. ff. de legat.* 3. Socin. sen. *cons.* 247. *num.* 4. *lib.* 2. Cornel. *cons.* 244. *num.* 12. *lib.* 2. Laudem. *in tract. de monet. n.* 31. *in princ.* Brun. *in eodem tract. præsupposit.* 2. *n.* 15. Surd. *dec.* 298. *n.* 1. Tiraquell. *de retract. Consang.* §. 1. *gl.* 18. *n.* 73. Merlin. *l. c. n.* 10.

Monetarii puniuntur pœna mortis, & criminis læsæ 10
Majestatis, dummodo constet de corpore delicti evidenter, & per oculorum inspectionem, nec sufficiunt præsumptiones & conjecturæ, imo neque confessio inquisiti, quia agitur de delicto, cujus remanent vestigia, nec concurrit difficultas probationis. Farin. *de inquisit. quæst.* 2. *numer.* 22. Honded. *cons.* 92. *numer.* 11. *lib.* 2. Mar. Antonin. *var. ref. lib.* 3. *ref.* 44. *cas.* 7. Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 4. *cap.* 9. *num.* 4. Capyc. Latro *dec.* 179. *num.* 29. *lib.* 2. Conciol. *ref. crim. verb. moneta. ref.* 1. quod idem in tonsione monetæ: nam non potest inquiri, nisi constet de tonsione per depositionem ponderatorum, juxta *L.* 1. *C. de ponder. lib.* 11. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 36. *num.* 7. quæ procedunt quoad probationem corporis delicti, secus quoad probationem ipsius delicti, quod cum soleat committi in occulto, ut habetur *in L.* 1. *C. de fals. monet.* & ideo sit difficilis probationis, ideo probatur conje-

ctutis, & præsumptionibus. Dec. l.c. cap. 24. num. 10. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 50. Capyc. Latro l.c. num. 32. Conciol. l.c. num. 5. & hoc tantum quoad torturam inferendam, nam quoad condemnationem non præsumptiva, sed concludens debet esse probatio. Ceph. cons. 330. num. 26. lib. 2. Farin. d. quæst. 115. num. 31. & cons. 175. num. 6. lib. 2. Grat. cons. 151. num. 29. lib. 2. Conciol. l.c. num. 8. quod autem Monetarii, hoc est, cudentes monetam falsam puniantur pœna mortis, tradunt Menoch. de arbitr. cas. 316. num. 8. Vincen. de Franch. dec. 401. Honded. l. c. Farin. d. quæst. 115. a num. 8. Conciol. l.c. ref. 2. num. 1. Caball. ref. crim. cas. 27. Barb. de pot. Episc. alleg. 51. num. 68. & est sermo de morte naturali, & non tantum civili, contra Capyc. Latro l. c. & Decian. DD. cit. Et non tantum punitur pœna mortis naturalis, sed etiam confiscationis bonorum, quæ pœna non tantum habet locum contra fabricantes falsam monetam, sed etiam contra mandantes, & auxilium præstantes. Farin. l.c. num. 31. Peguer. dec. 46. n. 12. Conciol. l.c. num. 4. licet moneta fabricata esset bonæ ligæ, & justi ponderis. Menoch. l.c. Mascard. de prob. conclus. 1066. num. 2. lib. 2. Decian. l.c. cap. 23. num. 16. Bajard. ad Clar. in §. falsum. num. 309. Farin. d. quæst. 115. numer. 18. ampliatur, ut pœna procedat, quamvis monetam falsam non perfecerit, ut quia a Justitia fuit præventus, secus si ex pœnitentia monetarii non fuit perfecta. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 92. Conciol. l.c. num. 6. Caball. ref. crim. cas. 27. per totam. Capyc. Latro dec. 6. num. 113. Grammat. dec. 179. num. 24. par. 2. Mastrill. de Indult. cap. 27. num. 13.

11 Lim. 1. quod pœna mortis non procedat in eo, qui fecit monetam falsam sub nomine alterius Principis, & non proprii, quia tunc subintrat alia minor. Paris. cons. 160. num. 25. lib. 4. Rol. cons. 29. num. 34. lib. 3. Alex. cons. 104. n. 1. & seq. lib. 1. Bajard. ad Clar. in §. falsum. num. 317. Farin. d. quæst. 115. a n. 75. Barb. de pot. Episc. alleg. 51. n. 57. & 58. Conciol. l.c. ref. 2. n. 7. nisi moneta fabricata sub nomine alterius Principis esset expendibilis etiam in loco, in quo fuit fabricata, quia tunc non evitatur pœna mortis. Menoch. & Farin. ll. cc. apud Conciol. uti supra n. 8.

12 Lim. 2. quod pœna mortis non habet locum, quando moneta fabricata est minimi valoris, uti cruciferi &c. trajeri, & similes exigui valoris. Dicitur autem moneta falsa vel in materia, pondere, vel forma, vel & cusa a carente potestate.

13 Quam vero pœnam incurrant Clerici monetam falsam fabricantes, vide Farin. de crim. læsæ maj. quæst. 116. inspect. 133. Ansald. de Jurisdict. par. 2. tit. 21. c. 4. Antonell. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 39. Degradantur & Curiæ sæculari puniendi traduntur, si vero pecunias adulteratas, aut monetam falsam scienter detinent, aut de loco ad locum transferunt, aut materiam, instrumenta, seu auxilium ad præmissa præstant, ad triremes mittuntur, ut patet ex Constitutione Urbani VIII. quæ incipit, *suprema pastorali specula*; quæ tamen militat duntaxat pro locis in Italia existentibus.

14 Hoc delictum monetæ falsæ, cum sit mixti fori, punitur tam a Judice Ecclesiastico, quam Laico, juxta cap. 2. de empt. Vulpe in praxi judiciaria cap. 42. n. 29. quod intellige, quando delinquentes sunt Laici. Antonell. l.c. n. 1. & 2. nam quando delinquentes sunt Clerici, solus Ecclesiasticus est Judex juxta cap. si Clericos. de foro compet. & cap. super quibusdam. de V.S. ubi DD. Bellet. disquis. Clerical. tit. de favore Cleric. reali. §. 5. a num. 2.

15 Sed quæres, incurritne hoc delictum & illius pœnam, qui falsificat, vel corrumpit falsam monetam? Respondetur negative. Antonell. l. c. num. 6. Barb. de potest. Episc. par. 3. alleg. 51. n. 62. Menoch. de arbitr. cas. 316. num. 19. Surd. dec. 282. n. 18. Decian. crimin. lib. 7. cap. 27. num. 14. Barb. de potest. Episc. alleg. 51. n. 61. quia pœna contra vitiantes monetam debet intelligi de moneta usuali, qualis non est moneta falsa. Alex. cons. 103. vol. 1. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 20. numer. 12. Decian. loc. cit. cap. 25. num. 21.

16 Retinentes vero apud se monetam falsam scienter, puniuntur pœna extraordinaria, quia talis retentio facit indicium participationis in fabricatione illius, præsertim si habent apud se instrumenta ad fabricationem illius. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 118. qui explicat Menoch. qui contrarium dicere videtur, esse intelligendum de retinentibus ignoranter. d. cas. 316. num. 64. Honded. cons. 92. num. 6. lib. 2. Conciol. l.c. ref. 3. n. 1. Vinc. de Franch. dec. 401. num. 4. Giurb. cons. 85. num. 10. Lim. si retinentes sunt alias bonæ famæ, contra quos inventio prædictorum instrumentorum non facit indicium. Mascard. de prob. conclus. 1066. num. 9. lib. 2. Decian. l.c. cap. 26. Farin. l. c. n. 124. Guazzin. ad defens. Reor. def. 4. cap. 9. n. 6. Conciol. l. c. num. 4. apud quem plures alii. Et multo magis si instrumenta reperta sunt etiam apta ad aliud opus licitum. Farin. l.c. num. 126. Bertazzol. cons. 552. num. 5. & seq. lib. 2. Conciol. num. 6. Et in dubio, ille, apud quem fuit reperta falsa moneta, præsumitur illam ignorasse, esse falsam, quia ignorantia potius præsumitur, quam scientia, & dolus. Bajard. ad Clar. in §. falsum. numer. 329. Farin. loc. cit. num. 156. Dec. capit. 25. num. 13. Grat. cons. 151. num. 8. num. 2. Conciol. n. 8. præsertim si retinens juravit se ignorasse, nisi adessent conjecturæ scientiam inferentes. Seraph. de privil. juram. privil. 4. num. 136. Menoch. de arbitr. cas. 316. n. 57. Farin. l.c. n. 159. Dummodo ignorantia non sit crassa, vel affectata; quia tunc non excusat. DD. cit. & Conciol. l.c. n. 10.

Expendens vero monetam falsam scienter de jure communi punitur pœna falsi. Caball. ref. crim. cas. 199. quæ est deportationis, & publicationis bonorum, in cujus locum successit hodie bannum perpetuum. Farin. l. c. num. 154. & cons. 106. num. 14. lib. 2. Menoch. l. c. num. 51. Guazzin. de confisc. bonor. conclus. 23. ampl. 11. num. 8. quamvis Barb. l. c. velit, puniendum eadem pœna, qua fabricantes, aut illam cudentes, sed prioribus consentiunt Mat. Anton. lib. 3. var. ref. 44. cas. 7. in fin. & Conciol. l. c. num. 2. ref. 4. sive moneta falsa sit aurea, argentea, plumbea, vel stannea, ita Salyc. Marsil. Covar. Anno. Afflict. Novell. & Vivius apud Farin. d. quæst. 115. num. 133. quod idem tenet Menoch. dicto. cas. 316. num. 52. & Conciol. num. 3. contra Clar. in §. falsum. num. 48. Caball. ref. crim. cas. 199. n. 2. & alios. Lim. in viro bonæ famæ, si monetam expendit falsam in parva quantitate, quia talis nulla pœna puniri debet, quia nihil mali contra talem præsumitur, Farin. l. c. num. 138. Decian. cap. 25. num. 13. & seq. Conciol. ref. 4. numer. 5. Lim. præterea, ut hæc pœna non habeat locum, quando illam expendens docet, a quo illam habuerit, quia tunc nullatenus puniri potest ulla pœna. Vinc. de Franch. dec. 401. num. 3. Bajard. ad Clar. in §. falsum. num. 328. Farin. l.c. n. 145. & DD. cit. mox supra. Conciol. n. 11. 17

Tondens monetam punitur pœna mortis naturalis. L. quicunque 8. ff. ad L. Cornel. de fals. quæ licet loquatur de damnatione ad bestias, tamen in homine libero intelligitur de pœna mortis naturalis a DD. Ita Decian. crim. lib. 7. cap. 23. num. 25. & cap. 8. num. 6. Tusc. litt. M. conclus. 354. num. 16. Menoch. l. c. num. 34. & 35. Barb. de pot. Episc. alleg. 51. n. 59. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 99. quamvis, quod puniatur pœna arbitraria, teneant Caball. ref. crim. cas. 191. num. 5. & Farin. sibi contrarius. cons. 175. num. 22. lib. 2. quæ pœna mortis maxime procedit in statu Ecclesiastico ob Constitutionem Pii V. 115. & procedit etiam contra tondentes monetam etiam excedentem in pondere, quia nemo privatus potest monetam Principis ad æquum pondus reducere. Menoch. & Farin. ll. cc. Conciol. l.c. ref. 5. num. 4. Barb. d. alleg. 51. num. 60. & quod teneatur ad restitutionem, tenent Mastrill. de indult. cap. 27. num. 15. P. Laym. moral. sect. 5. tract. 3. cap. 5. num. 5. cas. 3. & alii apud Conciol. l.c. num. 4. & procedit etiam in tingente monetam, ut de argentea appareat aurea &c. Mascard. de probat. conclus. 1066. num. 6. lib. 2. Bart. in d. L. quicunque. & Menoch. l. c. n. 42. Decian. l. c. cap. 23. n. 31. Farin. d. quæst. 115. Conciol. l. c. n. 6. 18

Limit. hæc conclusio, quod quoad pœnam mortis tantum procedat in tondente monetam auream, in tondente vero monetam argenteam habere locum duntaxat pœnam extraordinariam, juxta Farin. d. quæst. 115. num. 107. Tusc. litt. M. conclus. 354. n. 29. Decian. l. c. cap. 33. num. 11. Covar. de veter. numism. collat. c. 8. sub num. 5. Marsil. cons. 71. a num. 13. Vivium Commun. opin. 520. num. 1. quamvis Caball. d. casu 191. num. 2. 19

n. 2. Menoch. *d. caſ.* 316. *num.* 34. Peguer. *dec.crim.* 86. *n.* 3. pœnam mortis in utroque caſu inferendam contendant, & ita obſervatur in ſtatu Eccleſiaſtico ob Conſtitutionem Pii V. & Urbani VIII. *Conſtit.* 75. uti teſtatur Farin. *l.c.* 9. 108. Præterea pœna mortis non procedit contra tondentem monetam in parva quantitate. DD. cit. quidquid ſit in ſtatu Eccleſiaſtico, ob illius bannimenta in contrarium.

20 Quæres an cudentes falſam monetam gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica? Reſponderur affirmative, quia neque *in cap. inter alia de Immun.* neque in Bulla Greg. XIV. excipiuntur. Petegr. *de Immun. Eccleſ. cap.* 10. Mar. Ital. Novar. & Bonac. quos ſequitur Diana *par. 6. tract.* 1. *reſ.* 19. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 39. Farin. *in append. de Immun. Eccleſ. cap.* 6. *num.* 92. Gambacurt. *de Immun. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 44. *n.* 11. Giurb. *conſ.* 20. *num.* 1. *&* *conſ.* 30. *n.* 6. quia nullus pro crimine etiam enormiſſimo amittit immunitatem Eccleſiaſticam, niſi in caſibus a Jure, hoc eſt, a Bulla Gregoriana expreſſis Farin. *de Immun. Eccleſ. num.* 82. *&* *conſ.* 86. *num.* 16. *lib.* 1. Guazzin. *ad defenſ. Reorum def.* 1. *cap.* 37. *num.* 52. Decian. *crim. lib.* 6. *cap.* 25. *n.* 5. *&* *cap.* 28. *num.* 1. & Giurb. *d. conſ.* 30. *n.* 2. neque Bulla ad caſus ſimiles eſt extendenda. Sperell. *dec.* 60. *n.* 42. Conciol. *l. c. reſ.* 6. *num.* 2.

21 Sed quamvis talis monetarius gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica, non prohibetur tamen, quin in Eccleſia moneta falſa poſſit ſpoliari, juxta ea, quæ dixit Peguer. *dec.* 260. Maſſin. *de confiſcat. bonor. quæſt.* 6. *in fin.* dummodo expoliatio fiat per Judicem Eccleſiaſticum, DD. cit. & Sperell. *dec.* 127. *num.* 37. *&* 38. Conciol. l. c. *num.* 4. Neque refert, quod monetarii dicantur publici latrones, proditores, & læſæ majeſt. Rei, quia hoc fit per impropietatem. In odioſis vero in quibus nos ſumus, verba non ſunt impropianda.

MONIALES.

Praxis Monialium Monaſteriorum & Virorum.

1 Quamvis Monaſteria Monialium nemo ingredi poſſit ſine licentia Epiſcopi in ſcriptis obtenta, juxta dicta ſupra in praxi Monaſteriorum, & *in §. de clauſura*. tamen in caſibus ordinariis, veluti quoad Medicos, Chirurgos, Carpentarios aliter eſt ſentiendum, & ſufficit licentia generalis ab Epiſcopo, etiam oretenus data pro foro interno, in quo veritas ſola attenditur, & Conc. Trid. loquitur de foro externo. Homobon. *de caſ. reſervat. par.* 2. *cap.* 5. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 129. apud quem plures, ſed contrarium, quod imo ſcripta ſit neceſſaria, defendunt Suar. *de relig. to.* 4. *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 15. Sanz. *in ſum. to.* 2. *lib.* 6. *cap.* 16. *n.* 50.

2 Monaſterium Monialium poteſt ingredi uxor, ſi de licentia mariti vult in illo profiteri, etiam ſine Epiſcopi licentia, juxta Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 12. Sanz. *eodem tract. lib.* 7. *diſp.* 32. Perez *de matrim. diſp.* 58. *ſect.* 5. quia non apparet ullum jus tale præceptum imponens, neque obſtat *cap. ſi vir. & uxor.* 27. *quæſt.* 2. quia poſſunt intelligi, quando volunt erigere novum Monaſterium animo tranſeundi ad illud ſine licentia Epiſcopi, quod non poſſunt, juxta *cap. nemo. de conſecr. diſt.* 1. ſed contrarium tenet Diana, ſecundum quem, quamvis licentia Epiſcopi non ſit neceſſaria ad valorem profeſſionis, tamen eſt neceſſaria pro licito ingreſſu. Ita *par.* 10. *tract.* 12. *reſ.* 56. Layman. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 3. *cap.* 7. Hoſtien. *in cap. cum ſis. n.* 3. *de converſ. conjug.* ubi Jo. Andr. *n.* 1.

3 Monaſteria Monialium frequenter accedentes, ſi ab Epiſcopo moniti non deſiſtunt, ſunt excommunicati. *cap. monaſteria. de vita, & honeſt. Cleric.* quæ tamen excommunicatio eſt ferendæ ſententiæ. Panormit. Ancharan. & alii *in cit. cap. monaſteria*; & ſi ſunt Clerici, ſunt ſuſpendendi, qui ſi ſint incorrigibiles, debent excommunicari, & deponi; ſi vero ſunt Regulares, ſunt privati voce activa, & paſſiva ipſo facto. E. Congreg. ſub Sixto V. apud Bonac. *de clauſura quæſt.* 3. *p.* 4. & iſti quidem per unum acceſſum pœnam incurrunt, niſi parvitas materiæ, vel conſuetudo in contrarium excuſent.

Monaſterium Monialium non poteſt ultra victum & 4 veſtitum a Novitia aliquid accipere. Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 16. *de Regular.* Suar. *de Religione to.* 3. *tract.* 7. *lib.* 1. & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 102. contra Mirandam *in man. prælat. to.* 2. *quæſt.* 8. *art.* 9. Et ſi eſt dives, exigens dotem a ſuſcepta, committit ſimoniam. Item ſi Monaſterium eſt inops, & petit plus, quam eſt neceſſarium pro ſuſtentatione ſuſceptæ. Renatus a Valle *de Relig. negot.* §. 9. *n.* 140. Suarez *in* 3. *par. diſp.* 22. *ſect.* 6. *& de ſimonia. cap.* 17. Navar. & Reginald. apud Dianam *par.* 8. *tract.* 7. *reſ.* 29. qui contrarium tenet cum Villalobos & Layman. *lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult.* §. 4. *n.* 39. ob conſuetudinem.

Monialium Monaſteria ut erigi poſſint, non ſufficit 5 licentia Epiſcopi, ſed requiritur etiam indultum Pontificis, nec poſſunt erigi, niſi in locis muro cinctis, & ubi adeſt copia confeſſariorum, & niſi annuus redditus ſaltem pro duodecim ſuſtentandis, ſcilicet ducentorum aſſignetur, nec erigi debent in iis locis, in quibus Monaſteria exiſtentia inopia laborant. Antonell. *de Regim. Eccleſ. lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 12. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 26. *nu.* 7. S. Congr. apud Lezan. *in ſum qq. regul. to.* 1. *cap.* 25. *n.* 43.

Moniales expulſæ, lite pendente ſuper expulſione, petunt a Monaſterio alimenta, quæ illis debentur uſque ad exitum litis. Vide *Lis*.

Moniales non tantum poſſunt ad ſtrictiorem Religio- 6 nem tranſire, juxta *cap. licet. de Regular.* Bonac. *de clauſura quæſt.* 1. *p.* 8. *n.* 11. ſed etiam ad laxiorem alterius regulæ, ſi cum illis de propria Regula non poſſunt vivere ob inimicitias, aut vitæ periculum. S. Tho. 2. 2. *quæſt.* 189. *art.* 8. Suar. *de Relig. to.* 4. *lib.* 3. *cap.* 11. Pignatell. *to.* 1. *conſ.* 120. ita tamen ut dotem primo monaſterio relinquant, & novam ſolvant ſecundo, ut declaravit S. Congr. Epiſc. & Regular. in una Meſſan. 29. Aprilis 1603. apud Pignat.

Moniales poſſunt uti privilegiis conceſſis viris ſuæ 7 Religionis, quatenus privilegia illis aptari valent, quia maſculinum in favorabilibus complectitur fœmininum, Diana *par.* 10. *tract.* 17. *reſ.* 24. quamvis ſubſint Epiſcopo. Caſtropal. *to.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 4. *p.* 2. §. 9. *n.* 1. & Pellizar. *in man. Regular. to.* 2. *tract.* 8. *cap.* 1. *ſect.* 4. *n.* 1. ſecus ſi ſunt alterius Religionis Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 41. *num.* 217. & non comprehenduntur *in Clem.* 1. *de regul.* Bordon. *conſil. regular. to.* 2. *reſ.* 52. & alii apud Dianam, quibus addi debet Sylveſt. *in verb. Relig.* 3. *quæſt.* 3. *diſt.* 3.

Monialis ſe ipſam percutiens, ut faciat abortum, non 8 incidit in cenſuram Canonis, *ſi quis ſuadente*, quia hæc percuſſio non eſt violenta, utpote conſentienti facta, nec injurioſa ſtatui Eccleſiaſtico, quia ad eum non pertinet, utpote carens prima tonſura. Molina, Rodriguez, Garz. Bordon. & alii apud Dianam *par.* 9. *tract.* 4. *reſ.* 10. ſecus ſi alius percuteret monialem, aut daret potum ad abortiendum, quia fœtus eſt pars corporis, & fit injuria moniali. Diana *l. c.*

Illegitima non poteſt eligi in Abbatiſſam ſine diſpen- 9 ſatione ſaltem ſui Prælati, vel Epiſcopi. Barb. *de poteſ. Epiſc. par.* 3. *fol.* 923. Caſtellinus *de elect. cap.* 17. Sanctarel. *var. reſ. cap.* 40. Suarez *in* 3. *par.* 5. *diſp.* 50. *ſect.* 5. Homobon. Naldus, & Sanz. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 101. Pariſ. *de reſign. lib.* 3. *quæſt.* 12. *num.* 11. Bellet. *diſquiſ. Cleric. par.* 1. *tit. de diſcipl. Cleric.* §. 3. *n.* 5. & alii adud Barb. *l. c.* contra Portellum, Mirandam, & alios; eo quod *cap.* 1. *de presbyt.* nulla fiat mentio fœminarum. Vidua non poteſt eligi in Abbatiſſam. Barb. *l. c.* ſicut nec quæcunque alia, quæ non ſit Virgo. Miranda *in manuali prælat. to.* 1. *quæſt.* 7. Homob. *de ſtat. rel. par.* 5. *c.* 24. Lavor. *var. lucubr. tit.* 4. *cap.* 24. Caſtellin. *l. c.* qui teſtatur, ita fuiſſe declaratum a S. Congreg. apud Dianam *l. c. reſ.* 99.

Monialis ingreſſa poteſt paciſci cum Abbatiſſa de ſol- 10 vendis interuſuriis, donec dos fuerit ſoluta ſine uſura. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 97. apud quem Miranda, Rodriguez, & alii. Extra Chorum tenetur recitare horas Canonicas. Miranda *de Monial. qu.* 9. *art.* 6. Rodriguez *in compend. quæſt. Regular. reſ.* 98. Diana *l. c. reſ.* 96. & hoc ratione ſtatus Eccleſiaſtici irrevocabilis, quem profitentur; qui tamen *par.* 9. *tract.* 6. *reſ.* 7. contrarium tenet, quia nullum deſuper extat præceptum, ſed tantum conſuetudo.

Mo-

11 Monialis, quæ se ponit in rota, & facit illam volvi versus partem externam, ad quam regulares accedunt, quamvis non egrediatur e rota, frangit clausuram, quia accessit ad locum, ad quem accedunt sæculares, quod prohibetur in Bulla Greg. XIII. Comitol. in respons. moral. lib. 6. quæst. 3. Portell. in dub. Regular. vers. clausura. Contrarium tenet Bonac. quæst. 1. p. 8. ob parvitatem materiæ, sicut si staret in ostio. Sanz. in sum. to. 2. lib. 6. cap. 16. Diana par. 3. tract. 2. res. 52. Moniales non possunt habere canes in Monasterio, quia hoc prohibuit Clem. VIII. Quaranta in summa Bullar. verb. Monialium clausura. n. 10. & vers. Monasteria monialium. n. 31. Capon. disc. for. 380. Propter incorrigibilitatem non sunt ejiciendæ e Monasterio simpliciter, sed possunt ad aliud transferri, juxta Constitutionem Pii V. Rota apud Rubeum par. 5. decis. 461. n. 17. non debent permitti cibum parare externis, etiam Consanguineis. Barb. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 44. n. 58. Is vero Monialium numerus in quolibet Monasterio constitui debet, qui ex propriis redditibus, vel consuetis eleemosynis sustentari potest, juxta Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. & cap. periculosa. §. sanè de statu Regul. in 6. ubi Anchar. n. 3. vers. quinto nota. S. Congreg. declar. a 16. & Pius V. in sua Constit. 9. fol. 13. qui numerus etiam in Monasteriis exemptis potest ab Episcopis cum Superiore Monasterii determinari. cap. nulla. 18. quæst. 29. num. 7. vers. 2. & Greg. XIII. in sua Constitutione. Navar. in cap. statuimus. 44. vers. 3. 19. quæst. 3. Riccius in prax. par. 2. res. 202.

12 Monasterium succedit in fideicommisso filio relicto, si bonorum sit capax. L. Deo nobis. §. hoc etiam cognitum. C. de Episc. & Cler. & pro hac opinione citatur a Fusar. mox infra allegando. Covar. lib. 1. var. res. cap. 19. n. 6. & seq. sed immerito, quia iste Doctor contrariam tenet, & probat Monasterium non haberi loco filii. Mant. de conject. lib. 8. tit. 7. Paris. cons. 22. n. 1. lib. 3. Fusar. de substit. quæst. 313. nisi testator fecisset fideicommissum, ut bona conservarentur in familia, aut agnatione, aut prohibuit alienationem bonorum, ut bona conserventur in familia. Vel nisi fideicommissum fuisset relictum filio, & ejus descendentibus, quibus finitis alius sit substitutus. ita Peregr. de fideicom. art. 28. num. 69. Fusar. l. c. num. 3. contra Afflict. dec. 83. a num. 13.

13 Monasterium capax bonorum venit etiam ad fideicommissum, ad quod familia, seu Agnati fuerunt vocati, si vocatus de familia Monasterium fuerit ingressus, nisi fideicommissum fuerit relictum pro agnationis conservatione. Bald. in d. L. Deo nobis. §. 1. n. 2. Archid. in cap. statutum 18. quæst. 1. Anchar. cons. 420. num. 3. Signoroll. cons. 156. n. 12. Mant. de conject. lib. 8. tit. 12. n. 25. Cravetta cons. 152. n. 2. Lapus alleg. 100. n. 7. & alleg. 101. num. 7. Fusar. de fideicom. quæst. 355. nisi fuisset relictum pro conservatione agnationis, quia tunc non succederet. Dec. cons. 259. num. 2. Covar. lib. 1. var. res. cap. 19. num. 11. Mant. l. c. Menoch de præs. libr. 4. præs. 83. n. 45. & præs. 88. n. 5. Franch. dec. 29. n. 7. Put. dec. 55. n. 4. par. 1.

14 Monasterium capax bonorum ingressi filii facit deficere conditionem fideicommissi, si sine filiis gravatus decesserit, etiam tacitam conditionem a Lege subintellectam. d. L. Deo nobis. Peregr. cons. 47. n. 4. & 20. lib. 1. Surd. cons. 557. n. 9. lib. 4. Gallus de except. success. tit. 4. except. 27. num. 264. par. 2. Decian. cons. 82. lib. 4. Fusar. de fideicom. quæst. 428. n. 11. & in tacita conditione tenent Gabr. de fideicom. conclus. 2. a n. 77. Menoch. lib. 4. præs. 89. n. 109. Bald. in L. cum acutissimi col. ult. C. de fideicom. Socin. sen. in L. cum. avus. col. 72. ff. de condit. & demonstrat. Fusar. l. c. num. 12. Intrigl. de substitut. quæst. 51. cent. 3. n. 21. Et excludit substitutum gravato, si sine filiis, quando gravatus fuit ingressus Monasterium. §. sed & hoc præsenti. auth. de SS. Episc. C. ad Trebell. cap. in præsentia. de prob. Bart. in auth. ingressi. n. 52. C. de SS. Eccles. DD. in L. si ita quis §. is cui. ff. de leg. 2. Castr. in L. si qua mulier. n. 3. C. de SS. Eccles. gl. in cap. in præsentia. ubi Innoc. & Abb. n. 36. Fel. n. 29. Bursat. cons. 199. n. 3. lib. 2. Honded. cons. 62. n. 15. lib. 1. Peregr. cons. 59. n. 1. l. 3. Fusar. de fideicom. quæst. 429. num. 8. Gabr. l. c. conclus. 2. n. 79. Gail. lib. 2. obs. 136. n. 7. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. quæ procedunt in utroque foro. Menoch. præs. 80. num. 5. lib. 4. Peregr. de fideicom. art. 28. n. 91. Fusar. l. c. num. 9. etiamsi gravatus fuerit bigamus, & ex dispensatione Pontificia fuerit ingressus Monasterium. Mant. & Menoch. ll. cc. apud Fusar. l. c. n. 11. Imo licet gravatus post professionem apostatasset. Bald. in cap. in præsentia. num. 15. de prob. ubi Felin. num. 32. & Dec. n. 200. Intrigl. de substit. cent. 3. quæst. 63. num. 17. & quamvis fuisset degradatus; quia post professionem illius bona, ac jura omnia statim in Monasterium transierunt. Porro premissa non procedunt, si Testator expresse exclusit Monasterium, uti potest; justa Castr. in auth. nisi rogati. num. 3. C. ad Trebell. Bald. in d. L. Deo nobis. & cons. 196. num. 1. lib. 1. Alex. cons. 121. num. 13. lib. 2. Dec. cons. 259. n. 3. Cravetta. cons. 52. num. 1. Covar. lib. 1. var. res. cap. 19. n. 8. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. n. 18. Crass. in §. fideic. quæst. 40. num. 2. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 83. n. 3. Peregr. de fideicom. quæst. 28. num. 70. Trentacinq. de substit. par. 4. cap. 7. num. 25. Fusar. de substit. quæst. 429. numer. 18. Franch. dec. 29. a num. 3. & Olasc. dec. 126. n. 11. & seq. & probatur ex cap. de Judæis. 5. dist. ubi dicitur, quod infideles non possunt cogi ad suscipiendum baptismum; ergo pariter erit in arbitrio testatoris disponere, ne bona sua transeant in Monasterium. & in cap. verum. de cond. appos. testator potest rebus suis adjicere conditionem, ut apud Ecclesiam non maneant, nisi servato certo modo. & in cap. cum dilectus. de consuet. Patronus fundator Ecclesiæ potest velle, quod confirmatio ad alium pertineat, quam ad Episcopum. Minus si testator gravato decedenti sine liberis ex suo corpore, & de legitimo matrimonio procreatis substituit, quia licet Monasterium pro filio habeatur, hæc tamen filiatio est ficta, & civilis, non vero naturalis; verba vero testatoris vere & naturaliter in casu proposito sunt intelligenda. Sed hoc non obstante plurimi stant pro Monasterio, & volunt, quod illud excludat substitutum, licet testator dixerit, si gravatus decesserit sine filiis de suo corpore &c. procreatis. Bart. cons. 2. Alex. cons. 2. num. 3. & 18. libr. 1. Dec. cons. 259. Curt. jun. cons. 163. Cravetta. cons. 152. num. 1. Rol. cons. 35. num. 12. lib. 3. Bursat. cons. 97. lib. 1. Covar. libr. 1. var. res. cap. 19. num. 11. Vivius com. opin. lib. 2. conclus. 840. qui tamen loquitur cum substitutus fuit ingressus Monasterium Minorum, hæreditatis, & successionis incapax. Gutierrez. Can. qq. quæst. 34. Bald. in cap. in præsentia num. 6. de prob. ubi Gonzal. & Fagnan. ubi Butr. Imol. Abb. num. 48. Fel. num. 36. Dec. num. 64. Abb. in cap. Ecclesia S. Mariæ. n. 35. de constit. Barbat. in cap. Rainaldus. de testam. Sed Fusar. l. c. num. 19. & seq. priorem tenet, pro qua citat pro se infinitos, & signanter Peregr. de fideic. art. 28. n. 78. Trentacinq. de subst. par. 4. cap. 7. n. 25. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. num. 20. Menoch de præs. lib. 4. præs. 83. num. 27. Crass. in §. fideic. quæst. 40. n. 3. Viv. lib. 1. commun. opin. verb. substitutus sub cond. conclus. 841. numer. 20. Ita si testator dixerit; si gravatus decesserit sine veris filiis, substituo Cajum, Monasterium remanet exclusum. Item si dixit, sine filiis legitimis, & naturalibus; vel sine filiis masculis. Vel dixit, si gravatus decesserit sine filiis, succedat Titius, & non alius. Item si testator gravato ingredienti religionem aliquid certi reliquit; quia in reliquo una cum Monasterio censetur exclusus; aut aliquid ipsi Monasterio legavit, aut reliquit. Item in eo, qui pure fuit gravatus, aut in diem restituere. Aut si testator filio gravato substituit alium suum filium. Aut substituit unum de familia, quia vult bona conservari in familia. Aut aliquis substitutus fuit cum onere nomen & insignia familiæ suscipiendi. Aut si fuit substituta pia causa.

Præterea Monasterium non succedit, si filius ingressus fuit mortuus intra annum probationis; quia tunc Monasterium excluditur a successione bonorum, ita etiam substitutio non deficit, sed perinde est, ac si gravatus non fuisset ingressus Religionem; sicut etiam non excludit substitutum, si gravatus fuit ingressus, ut fraudaret substitutum, qui animus fraudandi conjici potest ex minis a gravato factis. Item si in mortis articulo fuit ingressus. Doctores vide apud Fusar. l. c. n. 73. qui contrarium tenet in ingrediente in articulo mortis, cum pluribus Mant. Crasso, Menoch. Intrigl. ll. cc. vide etiam Matescot. lib. 3. var. res. cap. 22. ubi Rota, de success. Monasterii. 15

Monasterium non acquirit hæreditatem Monacho relictam, nisi Monachus cum consensu Superioris illam 16

ad.

adiverit, vel agnoverit. vide *Hereditas*. si vero Monachus fuit mortuus ante aditam hæreditatem, potest illam adire, non quidem jure transmissionis, vel ex persona Monachi. *L. quoniam sororem. C. de jure deliber.* sed proprio, quia omnia jura Monachi quæruntur Monasterio. Fachin. *lib. 6. controv. Jur. cap.* 18. Bonac. *de contract. disp. 3. quæst. 17. p.* 1.

17 Tenetur alere Monachum secum litigantem, sicut maritus uxorem. vide *Maritus*. Succedit in jurepatron. reali cum universitate bonorum, puta castro &c. Riccius *in praxi Jurispatr. res.* 208. quando possit visitari ab Episcopo. vide *Visitatio*.

18 Monasteria monialium, quæ sunt sub immediata Regum protectione, quamvis sint exempta ab Ordinario, non sunt tamen exempta quoad visitationem, saltem Jure Delegati a Sede Apostolica. Capon. *disc. for.* 184. & DD. apud illum.

19 Monasterium non potest prohibere vicino, ne ædificet, si intercedit via publica, quamvis ex fabrica pateat introspectus, dummodo ædificet ad utilitatem propriam, quæ sit major damno illato. Covar. *lib. 3. var. res. cap. 14. num. 18. ultima prioris sententiæ*. Exceptis tamen Monasteriis Monialium. Capon. *discept. for.* 372.

20 Monasterium monialium, ac loca illi subjecta jus visitandi potest de jure communi competere Abbatissæ privative quoad Episcopum, exceptis iis, quæ curam animarum concernunt. Clem. *attendentes in princ. de statu Monach.* Fuscus *de visitat. lib. 1. cap. 2. n.* 14. Azor. *instit. moral par. 2. lib. 3. cap. 40. quæst. 9. vers. si quæris.* Barb. *de pot. Episc. alleg* 73. *num.* 23. Cuchus *instit. Canon. lib. 8. n.* 41. Pavin. *de visit. par. 1. quæst. 2. num.* 43. Rodriquez *quæst. Regul. tom. 4. de visit. cap. 8. n.* 21. Bich. *dec. 194. n.* 13. adeo ut Episcopus, quamvis habeat assistentiam juris communis super jure visitandi omnes Ecclesias suæ Diœcesis. *cap. cum Venerabilis. & cap. de Xenodochiis. de relig. dom. & cap. conquerente de off. ordin. cap. cum Episcopus. de off Ordin. in 6. & de Clem. attendentes.* & illi propterea competat manutentio. *cap. cum persona de privil.* Capuaq. *dec. 306. n.* 1. Rota *dec.* 125. *n. 1. & dec. 184 num.* 2. post tract. Post. *de manuten.* tamen, si Abbatissa est in possessione, vel quasi visitandi, manuteneri debet contra Episcopum. Abb. *in cap. 1. n. 8. ut lite pend.* Lancellot. *de attent. par. 2. cap. 4. declar. 4. num.* 6. Rota *dec. 685. n. 2. par. 1. recent.* apud Bich. *l. c. num.* 11.

21 Monasterium monialium esse exemptum, & subjectum jurisdictioni Abbatis probatur ex privilegiis Apostolicis, suscipientibus sub protectione S. Petri, & Sedis Apostolicæ, non tantum Monasteria, sed etiam personas, & bona, præsertim, si hæc Episcopo prohibent omne exercitium jurisdictionis in illa. *L. 2. ff. de jurisd. omn. jud.* Macerat. *var. res. lib. 3. res. 4. n. 2. cap. cum capellæ.* 16. *cap. quanto* 26. *de privil.* Joan. Andr. *in tract. de interd. n.* 23. Cockiet. *de jurisdict. in exempt. par. 1. quæst. 8. & 9.* Gig. *de pens. quæst.* 60. Belenein. *de charit. subsidio. quæst. 24. n.* 2. & Rota apud Bich. *dec. 459. n. 7. & per totam.*

22 Monasterium potest agere pro consecutione legati Religioso, vel Religiosæ professis relicto. *cap. cum ad Monasterium. de statu Monach. cap. cum olim. 2. de privil. L. Deo nobis. in fi. C. de Episc. & Cler.* Bald. *cons.* 352. *num. 1. lib.* 1. Feder. de Sen. *cons. 4. n.* 4. Honded. *cons. 94. n. 14. & 15.* Buratt. *dec. 394. n.* 2. nisi ex adverso probetur solutio. Bich. *dec. 591. n.* 5.

23 Monasterium, quamvis sit capax successionis, nihilominus si a Testatore fuit exclusum, per professionem emissam a gravato, statim purificatur fideicommissum. Molina. *de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 12. sub num.* 54. Peregr. *de fideicom. art. 28. n.* 82. Gratian. *disc. for. cap.* 481. *n. 38. & 41. & 815. n.* 14. Rota *dec. 135. n. 15. par. 7. recent.* Bich. *dec. 343. n.* 17.

24 Monasterio acquiritur, quidquid a Monacho acquiritur, & ideo possessio capta a Monacho, acquiritur Monasterio. *cap. de Monachis.* 16. *quæst. 1. cap. de lapsis.* 16. *quæst. 6. cap. in præsentia. de probat. cap. cum ad Monasterium. de statu Monach.* Abb. *in cap cum olim. 2. num. 6. de privil.* Archid. *in cap. un. num. 7.* 18. *quæst.* 1. quia Monachus in particulari est incapax dominii, vel possessionis. Conc. Trid. *sess. 25. cap. 2. de Regular.* Menoch. *cons. 722. num. 37. & 59.* & sicut servus non possidet sibi, sed Domino. *§. in potestate. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni Jur. §. item vobis. Instit. per quas personas nobis acquir. L. 1. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Jur.* Ita Monachus acquirit Monasterio, quia servo æquiparatur. *gl. in L. cum heredes. §. fin. verb. non puto. ff. de acquir. possess.* Innoc. *in cap. olim. 1. numer. 3. de privileg.* Molina. *de Just. & Jur. to. 1. tract. 2. disp.* 140. & acquisita per Monachum possessio semper Monasterio manet, nec morte, vel amotione Monachi amplius amittitur; quia Monachus est quidem utilis Monasterio in acquirendo, sed nullius momenti ad amittendum. Abb. *in cap. cum venissent. numer. 5. & 6. de restit. spol.* Garz. *de Benef. par. 5. cap. 5. n.* 38. Cyriac. *controv. 300. n.* 38. Seraphin. *dec. 1127. n.* 2. Cavaller. *dec. 209. n.* 1. Rota *Diversar. dec. 390. n. 2. par.* 1. apud Bich. *dec. 81. n.* 9.

25 Monasteria Monachorum existentia in Diœcesi possunt ab Episcopo de jure visitari. Bich. *dec. 194. num.* 8. sicut etiam monialium, quia habet assistentiam juris, propter quam debet manuteneri. *cap. cum persona. de privil.* Capuaq. *dec. 306. num. 1. & seq. par. 1. & dec. 125. num. 1. & dec. 184. num.* 2. post tract. Post. *de manuten.* nisi alter sit in possessione, vel quasi. Monialium Prælatis Regularibus subjectarum confessarii approbatione Episcopi non indigent. Conc. Trid. *sess. 25. de Regul. cap. 11. vers. atque aliis Monasteriis.* Azor. *instit. moral. par. 1. lib. 13. cap. 9. quæst. 2. vers. quæres.* Navar. *lib. 2. tit. 18. lib. 7. de Relig. n.* 98. Barb. *de pot. Episc. alleg. 25. num.* 47. & in collectan. ad Conc. Trid. *d. sess. 25. de Regular. cap. 10. num.* 4. & alii apud Bich. *dec. 459. n.* 2. Earundem clausura soli Episcopo demandata est, etiam in Monasteriis Regularium. Conc. Trid. *sess. 25. de Regul. cap.* 5. Suarez. *de Relig. to. 4. tract. 9. de variet. Relig. lib. 1. cap.* 11. Barb. *de potest. Episc. alleg. 102. num. 3. & alleg. 105. num.* 31. Cockier. *de jurisdict. in exempt. par. 2. quæst. 45. num.* 15. Piasec. *in prax. Episc. par. 2. cap. 3. art. 7. n.* 2. Sperell. *dec. 97. n.* 19. Bich. *l. c. n.* 24.

26 Monialis, quod emiserit professionem in aliquo Monasterio, probatur ex mandato procuræ ad litem capitulariter facto a monialibus professis, in quo, uti talis intervenit, quia alias ad dictum actum non fuisset admissa. Rota *dec. 448. numer.* 9. apud Bich. *dec. 204. num.* 2.

27 Monialis non comprehenditur sub statuto Laicorum exclusivo fœminarum verba dirigente in tempus delatæ successionis ex defectu potestatis, si tempore delatæ successionis talis est. Salic. *in auth. cassa.* 14. *C. de SS. Eccles.* Ruinus *cons. 200. n. 6. & 9. lib.* 2. Rol. *cons. 57. n.* 29. Bich. *dec. 625. n.* 32. Nondum professæ bona, super quibus Monasterium habet usumfructum etiam pendente conditione professionis, reputantur bona Ecclesiastica ad effectum beneplaciti Apostolici in alienatione. Bich. *dec. 662. n.* 8.

28 Monialibus pro spirituali consolatione, & profectu non adeo difficulter concedendus est approbatus straordinarius Confessor. Benedic. XIV. Consti. *Pastoralis*.

M O N I T O R I A.

Praxis Monitoriorum & Monitionum.

1 Monitio generalis ad examinandos testes pro singulis diebus & horis non sufficit, quia reddit citationem, vel monitionem incertam, sed debet specificare diem. Post. *de manut. obs. 84. num.* 53. Maranta *in spec. par. 6. de citat. num.* 118. Put. *dec.* 252. Ecclef. *obs. f.* 62. *de appell.* nisi aliter servaret praxis. Rota apud Farin. *dec.* 313. Gratian. *disc. for. cap.* 738. quia tunc sustinetur pro integro termino probatorio, si fuit datus a Judice terminus probatorius.

2 Monitio urbana, seu interpellatio debet præcedere petitionem judicialem, ut teneatur Reus ad expensas citationis. Felin. *in cap. novit. sub numer. 15. de Jud.* Mascard. *de prob. conclus. 935. n.* 2. Cæpol. *caut.* 84. Scaccia, ut mox infra, & quod monitio urbana præcesserit citationem, probatur per assertionem alterius. Scaccia. *de Jud. lib. 1. cap.* 9. Mascard. *de prob. conclus.* 395. quæ tamen assertio secundum Bald. debet esse jurata; quia verisimile est præcessisse, & valet præsumptio a communiter contingentibus. Mascard. *de prob. conclus.* 1163. Cravetta *cons.* 6. Lim. 1. cum agitur de interesse, quod debetur ratione moræ; tunc enim requi-

quiritur plena, & præcisa probatio interpellationis. Lim. 2. quia dicta probatio admittit probationem in contrarium, utpote fundata in præsumptione.

3 Monitio trina requiritur, ut Clericus ob non delationem habitus, vel illius dimissionem privilegium Clericale amittat. Riccius *in praxi Clericorum. ref.* 540. vide *Clericus*. Trina non est necessaria contra concubinarios, cum Episcopus contra illos procedit ad pœnam pecuniariam; secus, si vult procedere ad Censuras. Barb. *ad Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 8. *de reform.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 56. qui testatur, ita fuisse declaratum a S. Congreg. 3. Novembris. 1597.

4 Non est necessaria in declaratione excommunicationis incursæ, sed sufficit simplex citatio, quamvis non sit personalis, sed ad domum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 164. *num.* 20. uti si citandos latitat. Sperell. *dec.* 48. *a. num.* 14. sicut nec in excommunicatione a Judice lata, se tantum in ferenda ab homine pro culpis præteritis, aut futuris. Sperell. *dec.* 48. *num.* 54. sicuti nec cum periculum est in mora, neque cum fertur extrajudicialiter, aut vim vi repellendo; uti cum Episcopus turbatur in sua jurisdictione a Principe sæculari. Pignatell. *to.* 1. *consult.* 170. *num.* 9. qui citat Tex. *in cap. dilecto. de sent. excom. in* 6. & ibi Gemin. *numer.* 7. Franc. *num.* 7. Innoc. *in cap. venerabilem.* 4. *de censib.* ubi Butr. *num.* 10. Felin. *in cap. sacro. num.* 6. *de sent. excom.* & ibi Socin. *num.* 366. neque contra Clericos usurarios, cum contra illos proceditur per viam accusationis. Abb. *in cap.* 2. *de accus.* Sperell. *dec.* 116. *nu.* 14. neque cum contra illos infligitur pœna statuta a Jure contra delictum, sed tantum cum infligitur propter contumaciam. Innoc. *in cap.* 1. *de excess. prał.* Abb. *in cap.* 2. *de Cler. excom. ministr.* Idem dic, si proceditur contra illos per viam inquisitionis. Dicitur autem infligi in contumaciam, cum a Lege fuit negative concepta. *nisi hoc, vel illud fecerit.* Innoc. *in cap. extirpandis. de preb.* Abb. & alii apud Sperell. *l. c.* Non est necessaria ad depositionem Clerici. Sperell. *l. c. num.* 19.

5 Est necessaria, cum excommunicatio fertur ab homine, vel Judice propter peccatum præteritum, vel præsens, in quo reus pertinaciter persistit. *cap. sacro. de sent. excom.* ubi Abb. Covar. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 9. *a num.* 5. aliter excommunicans incurrit interdictum unius mensis. Requiritur etiam, licet fuerit decreta excommunicatio ferendæ sententiæ pro aliquo delicto commisso. Covar. *l. c.* & Suarez. *de censur. disp.* 3 *sect.* 10. *num.* 20. quamvis contrarium teneant Abb. *in d. cap. sacro.* & Sanz. apud P. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 38. *sect.* 2. *num.* 37.

6 Monitoria alia sunt, quæ relaxantur contra detinentes res deperditas, vel contra illos, qui auferunt, aut occupant. Alia, quæ relaxantur contra non volentes revelare eosdem, vel recusantes, vel contra recusantes dicere veritatem coram Judice competente. Et hæc alia sunt generalia, alia particularia, de quibus singillatim erit discutiendum.

7 Monitoria ergo pro rebus deperditis contra illas auferentes, vel detinentes, vel non revelantes generalia non conceduntur, nisi concurrant plures conditiones. Primo, quod res, pro quibus petuntur, non sint exigui valoris, sed valeant ad minimum quinquaginta aureos. ita Barb. *de pot. Episc. alleg.* 96. *num.* 3. Sbrozz. *de Vicar. Episc. par.* 2. *quæst.* 161. *num.* 1. Ugolin. *de pot. Episc. cap.* 45. *num.* 1. Quaran. *in sum. Bullar. verb. excomm. ad fin. revel.* Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 1. *num.* 3. & ita observat stylus Romanæ Curiæ passim, uti vidimus in pluribus monitoriis papalibus, & testatur Riccius *in praxi monitorial. par.* 1. *ref.* 250. Secundo, quod concedantur tantum in subsidium, hoc est, alia probatione deficiente, quia remedium hoc est subsidiarium. Riccius *l. cit. ref.* 244. *par.* 1. Item quod Adversarius non sit certus, quia tunc posset contra illum via ordinaria procedi. Costa *de remed. subsidiario. remed.* 14. Tertio ejusmodi monitoria debent habere clausula justificatoriam; alias sunt nullius valoris. Riccius. *l. c.* qui citat Navar. *cons.* 3. *de Cler. excom. ministran. lib.* 5. *& cons.* 3. *de censib.* quia tamen plura monitoria papalia fuerunt expedita, imo ab ipsis etiam Ordinariis sine tali clausula; ideo probabile est, hanc clausulam esse potius consilii ad abundantem cautelam, quam necessitatis ad illorum valorem, uti testatur etiam Gail. *de pace publ.* apud quem monitoria, quæ habent pro objecto rem præceptam a Jure Divino, vel prohibent rem ex se inhonestam, non requirunt ejusmodi clausulam, quia detinentibus &c. nulla potest suffragari exceptio, aut excusatio. *vide lib.* 1. *cap.* 5. *obs.* 13. Quarto non debent nominatim concedi, nisi præmissa ab Episcopo diligentia in exequendo realiter, aut personaliter. Hinc non possunt concedi ejusmodi monitoria contra scientes bona descripta in inventario, ut illa revelent, eo quod ex inventario sciri possint. Riccius. *l. c ref.* 251. Guido Papa. *dec.* 173.

8 Quæ diximus, debent limitari in causis criminalibus, in quibus non possunt relaxari ejusmodi monitoria, si criminaliter intentantur, secus si civiliter tantum; quamvis tantum pœna pecuniaria veniret irroganda. Lazarus. *de monitor. sect.* 1. *quæst.* 10. Barb. *l. c.* Riccius *l. c.* Quare in Monitoriis Papalibus, ac ipsorum etiam Ordinariorum, saltem plerumque, addi solet illa clausula. *Volumus autem, quod de revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat, non possit, nisi pro civili interesse, & civiliter tantum agi, alias revelatio illa neque in judicio, neque extra illud fidem faciat.* Communiter tamen ab Ordinariis hæc clausula omittitur, eo quod ipsos potissimum tanquam Judices concernere videatur.

9 Sic etiam in iis, in quibus continetur aliquid infamatorium, concedi nullatenus solent. Prob. *in cap.* 1. *de jurejur.* Lazzarus, Riccius, & Barb. *ll. cc.* neque super facto proprio, eo quod oblivio non præsumatur. Guido Papa. *dec.* 127. Riccius *l. c.*

10 Hæc monitoria non tantum conceduntur a Papa, sed etiam ab Episcopis, & Vicariis eorum generalibus, Legatis &c. Suarez. *de censur. disp.* 20. *sectione* 1. Gutierrez. *Can.* 99. *lib.* 1. *cap.* 11. Costa *de Juris & facti ignorantia. cent.* 2. *dist.* 55. Riccius *l. c. ref* 246. Barb. ut supra. Sbrozz. *de Vic. Episc. lib.* 2. *quæst.* 171. & patet ex Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de ref.* Neque obstat, quod illud tantum loquatur de Episcopis, quia facultas data Episcopis, intelligitur etiam data eorundem Vicariis, si est concessa a Jure, nisi fuerit data cum clausula restrictiva, aut exclusiva Vicarii, ut patet ex aliis locis Tridentini, in quibus quando voluit, Episcopum aliquid agere per seipsum, excludendo Vicarium, id expressit. uti *in cap.* 6. *de reform. sess.* 24. ubi conceditur Episcopis absolvere ab hæresi occulta in foro animæ tantum, exclusis tamen eorum Vicariis, uti patet ex illis verbis. *Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, & non eorum Vicariis sit permissum.* Ita Sbrozz. *l. c.* Zerolla *in prax. Episc. verb. Vicarius. par.* 1. *vers. primum dubium, & par.* 2. *verb. heretici. vers. quarto.* Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 40. *num.* 13. Gratian. *discept. for. cap.* 83. *num.* 12. secundum quos, si hic textus non excluderet Vicarios, illis videretur data potestas absolvendi; videri etiam potest Gutierrez. *de matrim. cap.* 49. *num.* 59. *num.* 11. etiam sine speciali mandato. S. Congr. apud Riccium. *l. c.* imo etiam præsente Episcopo. Sbrozz. *de Vicar. Episc. lib.* 1. *quæst. fin.* Rebuff. *in prax. Benef. lib.* 1. *cap.* 22. nisi expresse ab eodem illi fuerit interdictum. Lazarus. *l. cit. quæst.* 6. quæ etiam ampliative procedunt in Vicario Capitulari, uti docet Pavinus. *de potest. Capit. sede vacan. par.* 1. *quæst.* 1. quia Capitulum succedit Episcopo in iis, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ. Tusc. *litt. C. conclus.* 56. Riccius. *l. c*

11 Quæres, an hæc monitoria sint deneganda ob partis animositatem, quæ eorum publicationi se opponit, vel potius concedenda, ob suspicionem non modicam contra illam urgentem, juxta Lazarum *de monitor. tit.* 3. *quæst.* 12. Cravettam. *cons.* 181. Riccium. *l. c. ref.* 245. quia veritas non est occultanda. Clem. *sæpe de V. S.* Cravetta *cons.* 6. Mant. *& de conject. lib.* 8. *tit.* 18.

12 Illis tamen merito denegatur, qui nullum habent interesse, juxta Constitutionem Pii V. quæ incipit. *Sanctissimus in Christo Pater.* apud Quarant. *in sum. Bullar. verb. Excommunicatio.* aliter erunt revocanda juxta Lazzarum. *de monitor. sect.* 1. *cap.* 9. *& quæst.* 18. Riccius *in praxi Monitorial. par.* 1. *ref.* 243.

13 Sed quæres, quosnam obligant ejusmodi monitoria? Respondetur, obligare omnes, iis, qui sequuntur, exceptis. Primo ergo non obligant Confessarium ad revelandum, quod habuit in Confessione, quia sigillum Confessionis est de præcepto Divino; monitorium vero est duntaxat præceptum humanum, neque illos, qui ha-

habent sub præceptn naturali, quamvis monitorium emanasset a Papa ob rationem tactam. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 96. *num.* 63. & 64. Secundo non obligant parentes contra filios, nec e contra. Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 2. *res.* 310. Farin. *de testib. quæst.* 54. Mascard. *de prob. conclus.* 1363. Gabr. *de malef. conclus.* 37. sicut neque uxores, aut consanguineos, juxta Pereiram. *de manu regia. cap.* 10. *num.* 36. contra quem tamen sentire videtur Diana. *par.* 3. *tract.* 5. *res.* 63. qui citat Navar. *in manuali. cap.* 25. *num.* 49. Felin. *in cap.* 1. *de testib. cogen.* Capell. Tholos. *dec.* 4. Lazar. *de monit. sect.* 2. *quæst.* 11. *numer.* 18. Lim. quoad bona mariti ab uxore occultata secundum Barb. *l. c.* sed Diana tenet contrarium, *l. c.* & *par.* 8. *tract.* 7. *res.* 10. quia monitoria non obligant ipsos detinentes, cum nemo teneatur seipsum prodere, & infamare. *cap. quamvis. & cap. quis de pœnit. dist.* 1. cum quia accusatus de crimine, non teneiur illud fateri, nisi fuerit semiplene probatum, & de hoc Reo a Judice fides fiat. Barb. *l. c.* si vero præter privilegiatos nullus adesset, qui posset denuntiare, tunc tenerentur. Capell. Tholos. *in dec. quæst.* 3. Navar. & alii, quos citat Diana *l. c.* Tertio non obligat eos, qui non possunt commode restituere, uti si deberent subire damnum altioris ordinis, ob quam rationem non obligat etiam habentes scripturas ad earum exhibitionem. Quarto non obligat scientes ad revelandum, quando isti, quod sciunt, non possunt saltem uno teste probare; bene vero ad testificandum. Lim. in materia fidei & Religionis, quia tunc revelans habetur pro teste. Lim. 2. in matrimonialibus, quia tenetur quis revelare impedimenta, licet non possit uno teste probare. Quinto non obligat eos, qui de jure non tenentur ferre testimonium, uti filios contra parentes, & e contra, exceptis tamen criminibus hæresis, & blasphemiæ, ac læsæ Majestatis. Barb. *l. c.* & Bonac. *de oblig. denuntian. disp.* 6. Præterea monitoria hujusmodi non obligant Medicos, Procuratores, & Advocatos ad revelandum secreta infirmorum, & suorum Clientum. Barb. *l. c.* quia hujusmodi sciunt sub obligatione & sigillo secreti naturalis. Neque illos, qui non vere, & realiter sciunt, sed tantum audierunt a fide non dignis, sicut nec eos, qui audierunt ab illis, qui jam denuntiarunt, quia certiorandus amplius non est, qui jam est factus certus. *cap. cum. qui. de. R. J. in* 6. vel cum denuntiandus est jam emendatus. Barb. *ut supra.* Diana. *par.* 9. *tract.* 9 *res.* 48. Bonac. *de oblig. Denunt. disp.* 6. Tandem monitoria non obligant, antequam fuerit præmissa correctio fraterna. Lim. nisi essemus in casibus, in quibus correctio fraterna non est necessaria, qui videri possunt apud Dianam, inter quos est crimen hæresis, proditionis, vel quando non speratur emendatio. Sicut non obligant ad denuntiandum eos, qui sunt extra territorium monitorii. Plura de hac materia videri possunt apud Barb. *l. c.* & apud Dianam, *par.* 9. *tract.* 9. *res.* 48. & & Bonac. *l. c.*

14 Quandoque monitorium fit ab Episcopo Superioribus Regularium, ut nimirum ipsi Regulares suos subditos extra Monasteria delinquentes puniant; qui quidem si negligentes in hac parte se exhibuerint, Episcopus punire potest; vel si Superiores eosdem, ni pœnis ab Episcopo imponendis illos subtrahant, ad aliam Diœcesim miserunt, tenentur instante Episcopo intra terminum ab illo præfigendum, & sub pœnis privationis officiorum, & vocis activæ, & passivæ eos revocare a loco, ad quem miserunt, aliter Ordinarius loci, ad cujus Diœcesim delinquens fuit dimissus ab Ordinario loci, in quo deliquit requisitus, vel alias de ejus delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus delinquentem puniet. juxta Clem. VIII. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 19. *lib.* 1. Quaranta *verb. exceptio. vers. quibus sci.* Len *in thes. for. Eccles. par.* 1. *c.* 8. Barb. *de officio Episc. par.* 3. *alleg.* 105. *num.* 14. Sperell. *dec.* 38. *n.* 16. Iden ne a Superioribus dictorum Regularium possit opponi, quod non fuerint requisiti, vel moniti, debet tale monitorium fieri ad minimum coram duobus testibus. Sperell. *d. dec.* 38. Fusc. *de visit. lib.* 2. *quæst.* 17.

Monitorium legitime executum, & reproductum interrumpit præscriptionem triennariam. *L. cum notissimi. §. imo. C. de præscript. vel.* 40. *annor.* Bart. *in L. ex hoc edict. numer.* 4. *ff. de eo per quem factum erit.* ubi Bald. *num.* 5. Jas. *num.* 7. Put. *dec.* 385. *lib.* 3. Burat. *dec.* 8. *n.* 1. Bich. *dec.* 72. *num.* 15. & executum contra possessorem interrumpit cursum triennalis pacificæ possessionis, sive vim habeat molestiæ extrajudicialis, sive judicialis. Cardin. *in Clem. gratia num.* 8. *de rescript.* Fel. *in cap. cum Joannes. num.* 32. *vers. & adde &c. de fide instrum.* Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 52. *n.* 34. & *quæst.* 53. *num.* 20. Coccin. *dec.* 172. *num.* 6. qui citat Sarnen. *super reg. de triennali. quæst.* 83. *in fin.* Cassad. *dec.* 6. *num.* 7. *super regul.* Burat. *decis.* 699. *n.* 1. & 2. Bich. *dec.* 171. *num.* 6. quamvis monitorium producatur post triennium, quia ad effectum regulæ non attenditur tempus reproductionis, sed executionis, ex qua contrahitur mala fides possessionis. *cap. fin. de præscript.* Abb. *cons.* 19. *numer.* 2. *par.* 2. Rota apud Bich. *l. c. num.* 7. Lim. si monitorium fuit nullum ex defectu jurisdictionis; quidquid sit, si nullitas illius proveniat ex alio capite. Sarnen. *super reg. de annali quæst.* 45. *num.* 8. *vers. breviter in hac materia.* & *super reg. de triennali. quæst.* 34. Lotther. *de re benef. quæst.* 52. *num.* 32. & *quæst.* 53. *num.* 28. Sanz. *cons. moral. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 27. *num.* 3. Achill. *dec.* 2. *num.* 1. *super reg. de triennal.* Caputaq. *dec* 47. *par.* 3. Rota apud Bich. *dec. cit. num.* 8. Et quamvis monitorium coram Judice incompetente interrumpat cursum triennalis, ut tenuit Rota, quam citat Bich. *l. c. num.* 24. & tenuit Coccin. *dec.* 172. *num.* 6. hoc tamen non procedit in vim molestiæ judicialis, sed extrajudicialis, & de facto. Sarnen. *l. c. quæst.* 45. *numer.* 4. & Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 53. *n.* 30. & ut extrajudicialis molestia interrumpat triennalem pacificam, oportet, quod sint illatæ circa ipsam possessionem, vel fructuum perceptionem. Sarnen. *l. c. n.* 8. Achil. *dec.* 6. *num.* 1. *super reg. de trien.* Put. *dec.* 317. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 1254. *n.* 2. & Rota apud Bich. *l. c. n.* 26. 15

His præmissis ad praxim descendendo, formulam monitoriorum quorundam hic addere placet, & quia non raro ejusmodi monitoria a Sede Apostolica committi solent Ordinariis, ideo prius litteras Apostolicas proponemus, deinde monitorialium executoriales; & tandem etiam monitoria, quæ ab Ordinariis emanare solent. 16

Forma Monitorii Pontificii.

17 INnocentius Episcopus servus servorum Dei. Vener. fratri Episcopo N. sive dilecto filio ejus Officiali, seu Vicario in spiritualibus generali salutem, & Apostolicam benedictionem. Significavit Nobis dilectus filius NN. Laicus Diœcesis N. seu alterius Civitatis aut Diœcesis, quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorat, bona mobilia & immobilia, scripturas publicas, & privatas, fidem tamen facientes, libros rationum, & computorum, & præsertim testamentum quondam N. dicti supplicantis Consanguinei per Notarium ipsi supplicanti penitus ignotum rogatum, ac jura, nec non pecuniarum summam auri &c. jocalia, gemmas, annulos, torques aureos, pannos laneos, lineos, sericeos, domusque supellectilia magni momenti ad dictum supplicantem ratione successionis hæreditariæ, Consanguineorum suorum defunctorum, ac alias legitime spectantia subtraxerunt, ac temere occuparunt, eaque malitiose occultare, & occulte, ac temere detinere præsumpserunt, & præsumunt, ex quo dicto supplicanti gravia damna valorem quinquaginta ducatorum excedentia nequiter intulerunt in animarum suarum periculum, dictique supplicantis non modicum detrimentum, super quo ipse significans Apostolicæ Sedis remedium imploravit, quo circa Fraternitati tuæ, Frater Episcope, seu discretioni tuæ fili Officialis per Apostolica scripta mandamus, quatenus Vos, seu quilibet vestrum in vestra Diœcesi, si causa diligenter, & magna maturitate per Vos examinata, pro rei, loci, temporis, & personarum qualitatibus Vobis pro vestra conscientia videbitur expedire, omnes hujusmodi bonorum detentores, & eorum celatores, aut alias scientiam habentes, aut damnorum illatores occultos ex parte vestra publice in Ecclesiis coram populo per Vos, vel alium seu alios moneatis, ut infra competentem terminum, quem eis præfixeritis, dicto significanti a se de-

bita

bita detentores quidem & occupatores restituant, occultatores vero, & illa scientes revelent, & si id non adimpleverint, infra alium competentem terminum, quem eis duxeritis peremptorie præfigendum, ex nunc in eos generalem excommunicationis sententiam proferatis, eamque faciatis, ubi, quando, & quoties videritis expedire, usque ad satisfactionem condignam, revelationem, & debitam solutionem publicari. Volumus autem, quod de revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat, non possit, nisi pro civili interesse, & civiliter tantum, alias revelatio ipsa neque in judicio, neque extra illud fidem faciat. Datum &c.

Forma Executionis Monitorialium Papalium.

18 NOs &c. Vicarius in spiritualibus generalis, nec non a Sanctissimo Domino Nostro Domino Innocentio Divina providentia Papa XI. Executor ad infrascripta specialiter deputatus. Universis & singulis admodum Reverendis Dominis Abbatibus, Prioribus, Plebanis, Rectoribus, Vicariis perpetuis, Capellanis, Clericis & Officialibus quarumcunque Ecclesiarum per Civitatem & Diœcesim hanc &c. salutem, & mandatorum nostrorum, imo verius Apostolicæ Sedis, obedientiam. Expositum nuper fuit Sanctissimo Domino Nostro Papæ prædicto pro parte NN. Diœcesis N. quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorat; census, terras, domus, possessiones, bona mobilia & immobilia, scripturas publicas, & privatas, fidem tamen facientes, libros rationum, & computorum, ac Jura, & testamentum per Notarium sibi plane ignotum, nec non pecuniarum summas, auri, argenti, ferri, lignorum, æris, stanni, vini, olei, frumenti, & aliarum frugum, merciumque quantitates, jocalia, gemmas, annulos, ac torques aureos &c. ad dictum Dominum exponentem ratione successionis hæreditariæ quondam Domini ejusdem Genitoris NN. legitime spectantia subtraxerunt, & temere occuparunt, animalia dicti defuncti abegerunt, eaque malitiose occultare, & occulte ac indebite retinere præsumpserunt, ac præsumunt, ex quo prædicto Domino Exponenti gravia damna valorem quinquaginta ducatonorum excedentia nequiter intulerunt, in animarum suarum periculum, & dicti Domini Exponentis non modicum detrimentum, super quibus ipse Dominus exponens Apostolicæ Sedis remedium imploravit: Nos igitur N. ut supra, Executor prædictus vobis omnibus & singulis supradictis, ac vestrum cuilibet S. obedientiæ damus in mandatis, quatenus ad omnem instantiam suprascripti Domini exponentis in vestris Ecclesiis coram populo in eis ad Divina, seu alias legitime congregato, ipsum populum, ac omnes bonorum & rerum hujusmodi detentores, ac illorum celatores, ac alias scientiam habentes, ac damnorum illatores occultos ex parte nostra, imo verius Sedis Apostolicæ prædictæ publice moneatis, & requiratis, ut infra terminum dierum quindecim, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, quinque pro tertio, ultimo & peremptorio termino ac monitione Canonica assignamus, ac vos assignetis dicto Domino exponenti dicta bona indebite occupata, ac retenta restituant, occultatores vero, & illa scientes revelent, & si id infra dictum tempus non adimpleverint, est nunc contra eos generalem excommunicationis sententiam in forma Ecclesiæ consueta proferatis. In quorum &c. Datum &c.

19 Sequitur modo, ut etiam formam monitorialium earundem, quatenus ab Ordinariis impetrantur, & solent emanare, proponamus, quibus subjungemus nonnulla practicabilia in ordine ad excommunicationis in illis contentæ publicationem, prout vidimus in praxi observatum.

Forma Monitorii Episcopalis.

20 SIgismundus &c. Universis & singulis RR. DD. Abbatibus, Prioribus, Plebanis, Rectoribus, Vicariis perpetuis, Capellanis, Clericis, & Officialibus quarumcunque Ecclesiarum, & Civitatum per Diœcesin nostram salutem, & mandatorum nostrorum obedientiam. Expositum nobis nuper fuit per N. loci N. quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorat, census, terras, domos, possessiones, bona mobilia, & immobilia, scripturas publicas & privatas, fidem tamen facientes, ac jura, nec non pecuniarum summas auri, & argenti quantitates, jocalia, domusque supellectilia magni momenti ad prædictum Exponentem legitime spectantia subtraxerunt, & temere occuparunt, eaque malitiose occultasse, & occulte ac indebite detinere præsumpserunt, & præsumunt; ex quo Exponenti gravia damna valorem quinquaginta scutorum excedentia nequiter intulerunt in animarum suarum periculum, & sæpedicti Exponentis non modicum detrimentum, super quibus petitum fuit, per Nos de Ecclesiastico remedio provideri: quapropter vobis omnibus, & singulis supradictis, ac vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, quatenus ad omnem instantiam supradicti Exponentis in vestris Ecclesiis coram populo in eis ad Divina audienda, seu alias legitime congregato, ipsum populum, ac omnes bonorum, & rerum hujusmodi detentores, ac illarum celatores, seu alias scientiam habentes, ac damnorum illatores occultos ex parte nostra publice moneatis, & requiratis, ut infra terminum quindecim dierum a die primæ monitionis nostræ hujusmodi incipiendorum, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, & reliquos quinque dies pro tertio, ultimo, & peremptorio termino ac monitione Canonica assignamus, & vos assignetis, dicto Exponenti bona indebite occupata & detenta restituant, occultatores vero, & illa scientes revelent, & si infra dictum terminum non adimpleverint ex nunc, prout ex tunc, contra eos generalem excommunicationis sententiam in forma Ecclesiæ consueta proferatis. In quorum fidem &c.

21 Quod si contingat, Episcopum ipsum, aut ejus Vicarium prædicta, & contenta in monitorio adimplere, aut publicare uti in Civitate ipsa, tunc utitur eadem formula, mutatis mutandis, & præsertim modo imperativo in indicativum.

22 Præterea publicato hoc monitorio populo in Ecclesia congregato, illud debet affigi ad valvas Ecclesiæ ibique affixum manere, donec Ordinario visum fuerit.

23 Si vero detentores, aut occultatores, contra quos monitorium fuit expeditum, & publicatum, existant contumaces, tunc solet exponens instare coram Ordinario, ut procedat ad excommunicationis publicationem, quo casu citantur generaliter per edictum ipsi contumaces ad comparendum, & videndum, se declarari excommunicatos, & cedulones affigi, qui si intra terminum non compareant, accusata noviter eorundem contumacia, & reproductis monitorio & edicto, una cum relatione nuntii, quod fuerint affixa, devenitur ad ipsam denuntiationem, & publicationem excommunicationis, & cedulonum affixionem. Riccius *in praxi excom. par. 1. ref. 439. & in praxi cedulonum par. 4. ref. 13. & seq.*

24 Monitoria hæc ad revelandum non obligant privilegiatos, nisi in subsidium. *cap. 1. & fin. de testib. cogen.* Riccius *in prax. var. ref. par. 2. ref.* 259. Lim. in delictis, quæ pertinent ad S. officium, quamvis non possit probari delictum. Batb. *loc. cit. n.* 51. Genuen. *in praxi Archiep. c. 2. n.* 3. Farin. *de haresi. quaest.* 97. Diana. *par. 1. tract. 4. ref.* 1.

25 Monitoria non relaxantur contra scientes bona descripta in inventario, quia via ordinaria contra illos procedi potest. ita Riccius *in praxi monitoriorum. ref.* 251. nec in causis criminalibus. Lazarus. *de monitor. sect. 1. quaest.* 10. quamvis agatur tantum de pœna pecuniaria applicanda fisco, secus si civiliter. Riccius. *l. c. ref.* 252. Batb. *de pot. Episc. alleg. 96. par.* 2.

MO-

MONOPOLIUM.

Praxis Monopolii.

1 Monopolium significat venditionem unius. Multifariam committitur. Primo cum Mercatores conveniunt de re vendenda certo pretio a se constituto, & tunc si pretium non est supra rigorosum, est justum, seclusa vi, & fraude. ita Garz. *de contract. cap.* 13. est tamen contra charitatem, quia impediunt, ne emptores emere possint viliori. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 5. *p.* 5. Secundo cum duo, vel pauci emunt omnes merces, ut soli vendant pretio, quo volunt. Tertio impediendo, ne veniant merces, ut suas cariori vendant pretio. Capon. *discept. for.* 262.

2 Monopolium est prohibitum, nisi ex causa publica fiat, & exerceatur ex privilegio Principis, vel præscriptione immemorabili. *L. un. C. de monopol.* Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. *p.* 5. Farin. & alii apud Tranchedin. *consult.* 3. *n.* 14. *consult.* 92. Card. de Lugo. *de just. & jur. disp.* 26. *sect.* 12. & Molsef. *contrac. tract.* 12. *cap.* 5. *num.* 128. Castrop. *de just. & jur. disp.* 26. *sect.* 12. Et monopolium exercens punitur pœna exilii, ac confiscationis bonorum. *d. L. un.* Menoch. *de arbitr. cas.* 569. *num.* 23. Caball. *res. crim. cas.* 215. *a num.* 28. Gait. *de cred. cap.* 2. *quæst.* 9. *num.* 2321. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 21. *num.* 33. Guazin. *de confiscat. bonor. conclus.* 13. *ampl.* 16. *num.* 1. & alii apud Conciol. *resol. crim. verb. Monopolium res.* 2. Et Judices hoc delictum dissimulantes, & non punientes, pœnis supra allegatis puniuntur quinquaginta libris auri fisco applicandis. *d. L. un.* & DD. mox cit. & Notarii conficientes instrumenta super hujusmodi illicitis pactionibus puniuntur pœna confiscationis bonorum. Menoch. & Concioll. *ll. cc.* Lim. quod hæc pœna non militet contra exercentes monopolium super re levi & tenui, quia tunc pœna est Judici arbitraria, juxta rei & personæ qualitatem. Menoch. *l. c. n.* 23. Caball. *d. cas.* 215. *a n.* 215. *a n.* 29. Gait. *l. c. n.* 2322.

3 Committitur autem Monopolium, quando penes unum vel paucos est tota potestas alicujus rei vendendæ. Ita ultra supracitatos Farin. *in fragm. criminal. par.* 1. *litt. M. num.* 289. Laym. *in theol. moral. sect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 17. *num.* 42. Lessius *de just. & Jur. lib.* 2. *cap.* 21. *a num.* 1. Præterea committitur ab illis, qui statuunt, ne quis accedere possit ad aliud molendinum, vel ad coquendum panem ad alium furnum, quam ad illum talis Domini. Socin sen. *cons.* 272. *col.* 3. *lib.* 2. Menoch. *l. c. n.* 18. Tusc. *litt. M. conclus.* 358. *n.* 5. Decian. *l. c. cap.* 21. *num.* 21. Conciol. *l. c. res.* 1. *n.* 2. nisi adsit Privilegium, aut consuetudo prohibitiva. Farin. *l. c. n.* 293. Honded. *cons.* 84. *num.* 58. *lib.* 2. Ulterius committitur a Lanionibus, qui conjunctis crumenis omnia circumemunt, & certam tantum quantitatem ad macellum deferunt, ut illa carius vendant. Menoch. *d. cas.* 569. *num.* 12. Conciol. *num.* 3. & generaliter omnes ementes victualia omnia, ut illi soli carius vendant. Farin. *l. c. num.* 292. Gait. *de credit. cap.* 2. *quæst.* 9. *num.* 2311. Item Aromatarii statuentes, quod pro exequiis defuncti nullus ex eis possit dare ceram hæredibus illius, nisi prius solverint aromatariis totum, quod defunctus debebat. Decian. *l. c. num.* 29. Menoch. *l. c. num.* 20. Farin. *l. c. n.* 299. Conciol. *l. c. num.* 4. Item Mercatores, qui inter se conveniunt non vendendi merces, nisi unico pretio. Gait. *loc. cit. num.* 2310. Guazin. *de confiscat. bon. conclus.* 13. *ampl.* 16. *num.* 1. P. Layman. *l. c.* Item a Principibus & Dominis terrarum ementibus frumentum, & alia victualia, ut soli magno pretio illa vendant, præsertim si cogunt subditos non egentes ad emendum. Menoch. *l. c.* Farin. *l. c. n.* 298. Gait. *l. c.*

M O R A.

Praxis moræ.

1 Mora est delictum omissionis. Hering. *de fidejuss. cap.* 24. *n.* 126. & tantum nocet debitori, non autem creditori. Barb. *axiom. lib.* 21. *cap.* 48. *ax.* 1. quia mora cuique sua, non alteri nocere debet. *L. mora.* 32. *ff. de usur. L. in condemnatione.* ubi Decius, & DD. *ff. de R. J. cap. mora. de R. J. in* 6. Barb. *l. c. ax.* 2. quæ non dolo, sed necessitate contingit, nemini debet esse nociva. *L. si quis Tut.* 60. §. 4. *ff. de ritu nupt.* Barb. *l. c. ax.* 14. sicut nec mora, a qua justa causa excusat, nocet. Mascard. *de prob. conclus.* 1387. Honded. *cons.* 4. *num.* 69. *& cons.* 38. *num.* 21. dummodo causa sit saltem probabilis, & non omnino frivola. Menoch. *cons.* 381. *n.* 64. Jas. *cons.* 34. *n.* 5. Barb. *l. c. ax.* 7. præsertim, si debitum non sit liquidum, quia tunc mora non est. Bald. *in L. acceptum. C. de usur.*

Mora non contrahitur sine interpellatione, quamvis morosus sciat, se esse debitorem. *L. mora.* 32. *ff. de usur.* Grass. *de except. except.* 32. *n.* 101. Paiatell. *annot.* 9. *num.* 12. quia mora non est, ubi nulla est petitio. *L. nulla.* 88. *ff. de R. J. L. pupillus. ff. de V. O.* Bart. *in L. si partus.* 14. *ff. de pact.* Surd. *cons.* 19. *num.* 96. Gail. *lib.* 2. *obs.* 27. *nu.* 1. limita, ut infra. *num.* 6. & mora non incipit, nisi a die declarationis Domini. Sperell. *dec.* 71. *n.* 30. ubi DD. Bich. *dec.* 185. *n.* 26. maxime si dilatio fuit facta ad incertum tempus. Sperell. *decis.* 218. *n.* 10. *&* 24. & ad effectum constituendi, quem in mora, ut ad damna, & interesse teneatur interpellatio debet esse personalis non autem tantum domi dimissa, nec sufficit, si fuit facta procuratori. Gratian. *discept. for. cap.* 829. *n.* 8. Latra *dec.* Granat. 84. *n.* 16. *vers.* ita ut non solum. Rota *dec.* 7. *nu.* 5. *vers.* quia fuit. & *num.* 6. post Zachiam. *de societ. offic.* apud Bich. *l. c. n.* 27. Incurritur etiam per interpellationem extrajudicialem in iis, quæ debentur jure actionis, non vero in iis, quæ debentur ex officio, vel decreto Judicis nobilis. Bart. *in L. si ex lege. ff. de V. O.* Sperell. *dec.* 130. Maresc. *lib* 2. *var. res. cap.* 1. 124. *n.* 4. & una interpellatio extrajudicialis sufficit, quamvis in judiciali una non sufficiat. Menoch. *de arbitr. cas.* 220. ubi late de materia; & debet esse intimatoria, nisi debitor sit persona potens. 2

Mora contrahitur etiam sine interpellatione per lapsum dici adjecti solutioni, juxta *L. magnam. C. de contra hen. empt.* Parian. *cons.* 157. *n.* 22. & quidam absque alio spatio temporis, quamvis secus sit in mora contracta per interpellationem, quæ non constituit in mora ad unguem, sed cum spatio temporis limitando arbitrio Judicis; differentia est, quia ubi dies certa interpellat, debitor potest se præparare ad faciendam solutionem, quando vero interpellatio fit ab homine, debitor non potuit divinare, quando creditor ipsum esset interpellaturus. Put. *dec.* 259. *n.* 5. *lib.* 1. Honded. *cons.* 39. *n.* 7. *&* 8. *lib.* 2. Rota *dec.* 479. *n.* 12. apud Cenc. *de censib. dec.* 29. *num.* 6. apud Merlin. *de legit.* Bich. *dec.* 303. *n.* 15. *&* 16. ubi ergo adest dies certa in instrumento, hæc interpellat pro homine, & constituit debitorem in mora. *L. trajectitiæ. ff. de oblig. & action.* Gabr. *de solut. concl.* 9. *lib.* 3. & DD. apud Sperell. *d. dec.* 130. *n.* 16. Tranchedin. *cons.* 1. *n.* 27. & est efficacior interpellatio diei certæ, quam interpellatio hominis: nam certus de sua obligatione non est amplius certiorandus. Sperell. *d. decis.* 13 . *n.* 17. & DD. cit. Et non contrahitur, nisi in ultima die termini, quamvis tempus solutionis veniat diebus antecedentibus termini. ita Bich. *dec.* 262. *n.* 24. 3

Mora, ut contrahatur, non sufficit dies tacita, quæ inest legato annuo. *L. non semel. ff. quando dies. leg. ced.* Aldobrandin, *cons.* 4. *n.* 30 *lib.* 1. Peregr. *cons.* 34. *n.* 5. *lib.* 2. neque dies legalis, ut lapsus temporis infra, quod hæres poterat solvere. Paris. *cons* 19. *num.* 197. *&* 198. *lib.* 2. Bolognet. *cons.* 12. *n.* 15. Simon. de Petr. *cons.* 151. *n.* 106. neque favor causæ piæ, qui efficit tamen, ut reipsa contrahatur mora irregularis absque aliqua interpellatione. *L. Titia Seia.* §. *usuras. ff. de leg.* 2. Bald. *in auth. hoc amplius. nu.* 16. *vers. nisi in his. C. de fideicom.* Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 10. *n.* 34. Riminal. jun. *in puncto legati. pro celebr. Missar. cons.* 729. *n.* 23. Giurb. *decis.* 97. *num.* 19. Idem dic de causis pupilli. Sperell. *decis.* 118. *n.* 10. *& decis.* 90. *num.* 31. nisi ad effectum, ut debitor teneatur ad interesse, usuras, aut interitum rei juxta. *L. quod te. ff. si cert. pet.* non vero ad committendam pœnam, ad quam non sufficit dies tacita, nec mora irregularis contracta per interpellationem Creditoris. juxta. *L. si penum quando dies leg.* Bald. *in auth. hoc amplius sub nu.* 16. Aym. *cons.* 64. *n.* 1. Ruin. *cons.* 184. Hinc interpel- 4

randum, aut antiqua alienare absque speciali licentia Papæ, quæ de hac prohibitione faciat mentionem. Hieronymus Rodriguez *in compend. quæst. Regul. res.* 55. Tamburin. *de Jure Abb. tom.* 3. *disp.* 5. *quæst.* 1. *n.* 3.

9 Supervenit Concil. Trid. *sess.* 25. *de regul. cap.* 3. *in fin.* quod non contentum consensu Pontificio secundum jus commune requisito, ulterius desideravit licentiam Episcopi, uti declaravit S. Congr. teste Campan. *in divers. Jur. Can. rubr.* 12. *cap.* 13. *n.* 80. *in fin.* quidquid in contrarium sentiant Sorbus *ad compend. mendicantium. verb. ædificare vers. circa* §. 20. & Emman. contra quos insurrexit etiam Barb. *de Jure Eccl. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 11. quamquam postmodum PP. Carmelitæ Discalceati a Paulo V. *constit.* 10. *quæ incipit: Ad Ecclesia. anno* 1605. privilegium obtinuerint, ut sola cum licentia Ordinarii nova ædificare Monasteria possent, & alii ab eodem Pontifice, quorum tamen multas revocavit S. Congr. Episc. & Regularium, Greg. XV. approbante 17. *Aug.* 1621. uti testatur Barb. *l. c. n.* 12. *& seq.*

10 Novissime Urbanus VIII. *constit.* 25. *quæ incipit. Romanus Pontifex.* 28. *Aug.* 1624. motu proprio revocavit, & abrogavit omnes, & quascunque licentias a nonnullis Rom. Pontificibus Prædecessoribus suis concessas, etiam motu proprio obtentas, & præcepit sub pœna privationis vocis activæ & passivæ, & quarumcunque officiorum, & inhabilitatis ad illa, & alia in futurum obtinenda, & excommunicationis ipso facto incurrendæ, ne sub prætextu facultatum revocatarum, vel alio quovis prætextu, aut causa quomodocunque privilegiata, ne nova Monasteria &c. sine expressa Ordinariorum licentia, & servata in omnibus, & per omnia Sacr. Can. & Concil. Trid. & Clem. VIII. quæ incipit *quoniam ad institutam.* 23. Jul. 1603. necnon Greg. XV. editorum forma erigere &c. præsumant. videri possunt Barb. *l. c.* Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 339. Imo quamvis semel fuerint extructa, & penitus collapsa, non possunt iterum extrui sine eodem consensu. Riccius *l. c.* quia tunc diceretur novum Monasterium, & ita subintrarent Constitutiones supra citatæ ad eum modum, quo diruto penitus Castro non posset illud reædificari sine consensu Superioris juxta *L.* 1. *ff. de mort. infer.* ubi Bald. & Angel. *in* §. *ædificare.* Fel. *in cap. cum accessissent. de constit.* Boer. *dec.* 44. & sine præmisso consensu non possunt etiam transferri de loco in locum; in qua tamen translatione quod sufficiat consensus Episcopi solus, tenent Rodriguez *quæst. regular. tom.* 1. *quæst.* 23. *art.* 7. & Portell. *in dub. regular. verb. Monasterium. n.* 5. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 136. Exceptis Benedictinis, qui a Sixto V. habent privilegium transferendi sua Monasteria de loco in locum commodiorem absque alia Episcopi licentia, quod etiam privilegium antea habuerunt Minores. Sed quæres, an hæc privilegia fuerint abrogata a Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regular. c.* 3. Respondetur negative; quia Concilium tantum loquitur de novorum Monasteriorum erectione; sed translatio Monasterii de loco ad locum, non dicitur nova erectio, & cum simus in correctoriis, adeoque odiosis, verba debent accipi in proprio significatu. Diana *l. c.* Sed Riccius *l. c.* tenet affirmativam partem, & citat Navar. jun. *comment. in Bullam Clement. VIII.* Porro licentia ab Episcopis concedi non potest, nisi servatis iis, quæ pro forma fuerunt præscripta a Clem. VIII. in sua Constitutione, quæ incipit. *quoniam.* vocatis scilicet, & auditis aliorum Conventuum Procuratoribus, & aliis interesse prætendentibus, prævia causæ cognitione. Laurent. de Franch. *de controv. inter Episc. & Regulares, fol.* 79. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 26. *n.* 7. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *res.* 68. qui eandem constitutionem extendunt, etiam ad Monasteria monialium, ut etiam in istorum erectione, & ædificatione, eadem veniant observanda, & ita declaratum voluit a S. Congreg. quam affert Tambur. *de Jure Abbatissarum disp.* 33. *quæst.* 1. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 6. ubi ultra consensum Ordinarii requiritur etiam consensus summi Pontificis, quæ si ab Episcopo fuerint omissa, concessio nullum robur habebit ob formæ in dicta Constitutione præscriptæ defectum, quia forma dat esse rei. Laurent. de Franch. *l. c.* Imo non sufficit, fuisse vocatos Procuratores, qui sunt in Civitate, vel in vicinia; sed præterea, ut satisfiat Constitutioni Clem. VIII. debebunt etiam vocari omnes illi Procuratores, vel Superiores Regularium, qui fuerint intra quatuor milliaria; neque sufficit, omnes supra dictos fuisse vocatos, sed debent insuper suum consensum dedisse. Lim. si Ordinariis locorum aliunde sit notum, Religiosos Monasterii noviter erigendi posse absque detrimento Regularium jam ante in Civitate seu loco existentium ad numerum duodecim commode sustentari ad normam Constitutionis Greg. XV. quæ incipit. *Cum alias.* quam allegat Laurent. de Franch. Pignatell. *to.* 1. *consult.* 179. *num.* 20. Jo. Mar. Novar. *in novo Jure Pontif. conclus.* 2. *de ædif. nov. Monast.* Flamin. Marchetus *in prax. Vicar. Capitul. par.* 2. *tit.* 16. *num.* 59. qui citat Nicol. *in flosc. verb. Vicarius Capitularis. sub n.* 54. *vers.* 2. Dian. *par.* 8. *tract.* 4. *res.* 68. §. *ult.*

Nova mendicantium Monasteria erigi non possunt, 11
nisi in illis, & eorum quolibet duodecim saltem Religiosi ex redditibus, & ordinariis eleemosynis sustentari valeant, & accedit aliorum conventuum inibi existentium consensus, aut alias Episcopis fuerit notum, eosdem posse commode ali, sine aliorum Monasteriorum detrimento, & præjudicio, juxta Const. Greg. XV. Flam. Marchet. *l. c.* Antonell. *de regi. Eccl. n.* 7. *c.* 3. *lib.* 7.

Hanc vero licentiam erigendi nova Monasteria concedere 12
non potest Vicarius Capitularis Sede Episcopali vacante, uti declaravit S. Congr. teste Flamin. Marcheto *in prax. Vicar. Capitular. par.* 2. *tit.* 16. *nu.* 58. Diana *l. c.* Sellius *in select. Can.* 18. Barb. *de Canon. cap.* 42. *n.* 60. S. Congr. apud Nicol. *in flosc. verb. Vicarius Capit. n.* 54.

Quamvis vero Monasteria mendicantium non pos- 13
sint ædificari prope jam constructa intra spatium trecentarum cannarum per aerem, si aliter non potest, mensurandum, & eodem privilegio gaudeant Carmelitani & Dominicani, tamen Patres Societatis, non obstantibus mox dictis, possunt ædificare Collegia intra spatium prædictum. Barb. *de Jure Ecclesf. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 77. ob privilegium illis concessum a Greg. XIII. juxta Tamburin. *de Jur. Abb. d. disp* 5. *quæst.* 3. *n.* 1. 6. & 8. Portel. *in verb. Monast. n.* 2. Miranda *in man. prel. to.* 1. *quæst.* 33. *art.* 4. *conclus.* 3.

Quod si in aliquo Monasterio non adsit familia duo- 14
decim Religiosorum, erunt subditi jurisdictioni Ordinariorum, juxta Constitutionem Urbani VIII. & S. Congreg. ab eo approbatæ die 21. Jun. an. 1625. & sic fit reditus ad Jus commune, secundum quod omnes Regulares erant subditi Ordinariis *cap. monasteria. cap. Abb.* 18. *quæst.* 2. Ugolin. *de off. Episc. par.* 1. *cap.* 20. Barb. *de Jure Ecclesf. universf. l. c. & alleg.* 26. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 19. Antonell. *de reg. Ecclesf. lib* 7. *cap.* 1. *num.* 7.

Quando vero nova ædificantur Monasteria servatis 15
ut supra servandis, vicini possunt cogi ad vendendum non tantum pro necessitate fabricæ, sed etiam pro illius commoditate. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *c.* 182. *num.* 16. Sperell. *dec.* 68. *n.* 3. qui citat Carp. ad statut. Mediol. *cap.* 433. *nu.* 73. Cancer. *lib.* 1. *res. cap.* 13. *num.* 78. Franch. *dec.* 222. Cyriac. *controv.* 231. *a num.* 1. Giurba *dec.* 86. *n.* 7. *vers. imo cogi.*

Ad praxim ergo accedendo restat, ut formam cita- 16
tionis generalis, aut edictalis ad normam Constitutionis Clem. VIII. hic tradamus. Sit ergo.

Forma citationis edictalis in novi Monasterii erectione.

17 NOs &c. Universis, & singulis præsentes visuris, lecturis, pariter, & audituris, & quorum interest, salutem in Domino. Noveritis omnes, qualiter fuimus nuper pro parte Adm. Rev. Patris N. N. Ordinis N. Provinciæ N. Provincialis cum tota definitione debita cum instantia requisiti, quatenus eis licentiam erigendi Monasterium in loco N. ubi jam ab anno hospitium obtinent, concederemus. Nos autem antequam ad dictam licentiam procedamus, S. Clem. VIII. quæ incipit: quoniam ad institutam sub Dato. Romæ 23. Jul. 1603. & Greg. XV. quæ incipit, cum alias sub Dato. Romæ 17. Aug. 1623. ac aliorum S. Pontificum super qualitate, modo, & forma recipiendorum Religiosorum, & ædificandi Regularium Monasteria editis Con-

Constitutionibus ac decretis parere, easque, seu ea pro viribus Deo adjuvante exequi volentes, ac taliter providere, ne cuiquam præjudicium inferatur, omnes, & singulos Conventuum in loco N. ac infra quatuor milliaria existentium Priores, seu Procuratores, ac quoscunque alios sua interesse prætendentes monemus, & requirimus, quatenus infra terminum quindecim dierum a præsentium ad valvas Ecclesiæ affigendorum tenore, quorum, quinque pro primo, quinque pro secundo, reliquos quinque pro tertio, ultimo & peremptorio termino assignamus contra dictam Monasterii erectionem opponere, & contradicere volentes compareant legitime oppositum, contradicturi, & allegaturi, quidquid &c. aliter dicto termino elapso dictam licentiam supra dicto P. N. concedemus non obstantibus &c. & ita &c.

18 Hoc vero termino pendente, & non elapso, si contradictores comparuerint, sunt audiendi, & jura hinc inde examinanda, & si a sententia Ordinarii fuerit appellatum ad S. Pontificem executione supersedendum, quousque ab eadem Sede Apostolica in, & super meritis causæ fuerit pronuntiatum, aliter, quæcunque in erectione pendente appellatione fuerint facta, vel innovata, attentatorum vitio laborabunt, & nullius erunt valoris, ut patet ex supra citata Constitutione Clementis VIII. quæ incipit. *Quoniam ad institutam*, ex qua mox dicta descripsimus; si vero nullus comparuerit, tunc accusata contumacia citatorum, & non comparentium, imponitur illis perpetuum silentium, & ad licentiam concedendam proceditur. Bene verum est, quod ad abundantem cautelam expediens erit per Nuntium, seu æditunm fieri relationem ejusdem affixionis coram Notario, aut actuario officii ad probationem perpetuam, quod fuerint servata servanda. Forma vero licentiæ est, quæ sequitur.

Forma licentiæ pro erectione Monasterii.

19 NOs &c. Universis & singulis præsentes litteras inspecturis, & lecturis, tam præsentibus, quam futuris salutem in Domino. Notum facimus, & attestamur, qualiter nuper fuimus pro parte admodum Rev. Patris N. Ordinis N. Provinciæ N. Provincialis cum tota definitione debita cum instantia requisiti, quatenus eis licentiam erigendi Monasterium in loco N. ubi jam ab aliquot annis hospitium obtinent, concederemus; Nos autem antequam ad licentiam prædictam procederemus, Sac. Clem. VIII. Constitutioni, quæ incipit. Quoniam ad institutum sub Dat. Romæ. 23. Jul. 1603. & Greg. XV. quæ incipit. Cum alias &c. sub dat. Romæ. 17. Aug. 1622. ac aliorum SS. Pontificum super qualitatibus, modo, & forma recipiendorum Religiosorum, & ædificandi Monasteria editis Constitutionibus, ac decretis parere, easque, seu ea pro viribus Deo adjuvante exequi volentes, ac taliter providere, ne cui præjudicium inferatur, omnes & singulos, qui de Jure vocari debuerunt, requisivimus, & monuimus, quatenus infra terminum eis congrue præstitutum, si contra dictam Monasterii erectionem opponere, vel contradicere vellent, comparerent legitime oppositum, & contradicturi, quidquid vellent; quia vero intra terminum eundem nullus comparuit, nec quidquam opposuit, aut contradixit, quare requisita per dictum admodum Reverend. Patrem N. licentia concedi non deberet, propterea prædict. admodum Reverend. Patri N. Provinciali Provinciæ N. licentiam erigendi Monasterium in loco N. hujus Diœcesis N. concedendam fore ac esse decrevimus, prout per præsentes concedimus, & concessam esse volumus. Juribus tamen Ecclesiæ Parochialis loci prædicti N. semper salvis, & expresse reservatis, & dummodo in Monasterio, sic, ut prædicitur, erigendo, duodecim saltem Religiosi inhabitent, ac ex consuetis eleemosynis competenter sustentari valeant ad præscriptum præcitati decreti Gregorii XV. hac de re editi. Alioquin Monasterium prædictum Episcopi N. Visitationi, correctioni, ac omnimodæ jurisdictioni subjaceat, & subjectum esse intelligatur ad normam decreti Congreg. S. Concil. Trid. die 21. Jun. 1625. Urbano VIII. approbante, editi. In quorum Dat.

20 Sed quia sæpe Regularium numerus adeo excrescit ultra illum, qui fuerat concessus, quando in Civitatem admissi sunt, ut non habentes quomodo commode se possint sustentare, cogantur ex missis quæstum facere, vel certe in aliorum mendicantium cedant grave præjudicium, qui prius in loco existebant; ideo Ordinarii cauti esse debent, ut tot tantummodo in quolibet Monasterio admittantur, qui ex redditibus proprii Monasterii, aut consuetis eleemosynis commode possint sustentari, juxta Greg. XV. præscriptum, & si numerus excrevit, erit reducendus ad normam ipsius Decreti Gregoriani, quod etiam est observandum in monasteriis Monialium, uti declaravit S. Congr. Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. cap.* 3. *& cap.* 1. *§. sane. de statu Regul. in* 6. Navar. *de reddit. Eccles. quæst.* 1. *mon.* 62. Zerola *in prax. Episc. par.* 1. *verb. Moniales.* §. 6. Quaranta *in sum. Bullar. verb. Monasteria Monial. fol. mihi* 359. & patet ex eodem Concil. *l. c.* quod loquitur tam de virorum, quam mulierum monasteriis, nec tantum loquitur de prima erectione; sed etiam post illam, ut patet ex verbo *Constituatur*, quod procedit in prima erectione, & verbo *Conservetur*, quod procedit in posterum. Et ita etiam decernit Greg. XIII. in quadam sua Constitutione apud Barb. *de pot. Episc. alleg.* 98. *n.* 3. & *de Jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 12. *a n.* 18.

21 Monasterio extructo, sequitur, ut clausura in illo observetur, quæ duo importat. Primo, quod Regulares non possint quandocunque, & ad libitum suum exire; sed tantum cum sui Superioris licentia tacita, vel expressa; quia teste S. Bernardo sicut piscis in arido, ita Monachus in oppido. Bonac. *de clauf. quæst.* 2. *p.* 1. Bene verum est, quod in viris Religiosis hujusmodi clausulæ violatio per se considerata non est peccaminosa mortaliter, juxta *cap. placuit.* 16. *quæst.* 1. *cap. Monachi* 26. *quæst.* 1. Secundo clausura operatur eum effectum, quod mulieres non possint ingredi illorum Monasteria, quorum nomine venit totum illud spatium, quod intra Monasterii septa continetur. Rodriguez *to.* 1. *quæst.* 46. *art.* 12. apud Bonac. *l. c. quæst.* 5. *p.* 1. Lim. quoad illud spatium, quod venit sub nomine Ecclesiæ tanquam ejus pars, uti Sacristia, ad quam tamen pateat aditus per Ecclesiam, secus si tantum per Monasterium. Bonac. *l. c. n.* 4. ob consuetudinem. Excipe in PP. Capuccinis, qui obtinuerunt a S. Congreg. Regularium rescriptum, quod eorum Sacristiæ sint comprehensæ in clausura. Bonac. *l. c. n.* 5. Coriolan. *de casib. reserv. par.* 2. *cas.* 3. *quæst.* 4. *n.* 31. Sic etiam Chorus non venit sub nomine Monasterii, sed Ecclesiæ, tanquam illi accessorius, & regulatur ut Ecclesia, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, juxta *reg. accessorium. de R. J. in* 6. Bonac. *l. c. n.* 3. Lim. præterea, quoad infirmarias, vel domos deputatas a Regularibus pro recipiendis infirmis, vel Religiosis hospitibus, nisi istæ sint intra Monasterium, & illius septa, Coriolan. *l. c.* qui testatur de declaratione S. Congreg. Regular.

Clausura hæc interdicit ingressum omnibus fœminis, 22
quæ ad usum rationis pervenerunt, ex constitutione Pii V. quæ incipit *Regularium. de Dat. Romæ* 23. *Octobris* 1566. & alia, quæ incipit. *Romanum Pontificem* 16. *Jul.* 1570. Excipi debent Reginæ, Imperatrices, ac earum filiæ. Ratio est, quia de Jure fœminis non prohibebatur ingressus in septa Monasteriorum virorum. Sanz. *de censur. com.* 5. *disp.* 22. *sect.* 6. Bonac. *de clauf. quæst.* 5. *p.* 2. ergo etiam sine privilegio possunt ingredi Reginæ non obstantibus Constitutionibus Greg. XIII. & Pii V. quia in illis Constitutionibus illarum nulla fit mentio, & satis amplum est privilegium jus facultativum, cui nulla obstat prohibitio. Suar. *de Relig. to.* 4. *lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 5. Bonac. *l. c.* nam in illis Constitutionibus nominantur duntaxat fœminæ cujuscunque gradus, usque ad gradum Ducissarum inclusive. Accedit quod Reginæ habent privilegium, quod non fuit revocatum a Greg. XIII. quia illas in sua Constitutione non expressit; & quamvis Pius V. in Constitutione supra citata loquatur generaliter de omnibus mulieribus, & locutio generalis generaliter videatur intelligenda, tamen

non procedit in Reginis, quæ cum ſpeciali nota ſint dignæ, non veniunt in generali ſermone fœminarum in odioſis.

23 Porro pœna ingredientium virorum monaſteria quoad mulieres, etiam quando Monachi non ſunt in illo, eſt excommunicatio major, reſervata Pontifici, quamvis non ingrediantur prætextu privilegiorum, ſed ex alio motivo, ut idem Pontifex declaravit in alia ſua Conſtitutione ſupra citata, quæ incipit: *Romanum Pontificem*. Et ipſi Regulares eaſdem introducentes prætextu privilegiorum, quorumcunque a SS. Pontificibus, vel aliis conceſſorum incurrunt eandem excommunicationem. Recipientes vero, vel admittentes, aut introducentes ex aliis cauſis ſuſpenduntur ipſo facto a Divinis, & privantur Officiis, & inhabilitantur ad illa, vel alia obtinenda. A quibus tamen cenſuris ſunt immunes illæ mulieres, quæ ingrediuntur virorum monaſteria ex privilegio a S. Pontifice obtento poſt dictas conſtitutiones, cum poſteriora derogent prioribus, dummodo ſtatuta Regularium non refragentur, niſi iiſdem ſtatutis in privilegio fuerit derogatum, quod tamen non præſumitur, ex quo talia ſtatuta ſoleant eſſe ignota Pontifici, & voluntas non feratur ad incognita. *cap.* 1. *de conſtit. in* 6. quod tamen privilegium non operatur, quod illæ poſſint aſſumere alias in comitatu, niſi privilegiatæ eſſent magnæ Principiſſæ, quia tunc privilegians non præſumitur velle excludere honeſtum earundem comitatum. *cap. licet. de privileg. in* 6. Bonac. *l. c. n.* 3.

24 Præterea a ſupra dictis pœnis excuſantur mulieres, quæ intrant virorum Religioſorum ſepta ex cauſa neceſſitatis, uti quia non poſſunt aliter ingredi eorum Eccleſias, aut exire ob magnum populi concurſum, quia in neceſſitate receditur a Regulis juris. An autem idem dicendum ſit, cum ingrediuntur monaſteria cauſa proceſſionum, controvertitur. Affirmant Bonac. & alii ob conſtitutiones citatas, ſeu vivæ vocis Oraculum Pii V. apud Quarantam *in ſumma Bullar. verb. Monaſt. & conventus. col.* 3. ſed alii negant, quia vivæ vocis oracula ſublata fuerunt ab Urb. VIII.

25 Hactenus diximus de clauſura monaſteriorum virorum, nunc ordo poſcit, ut aliqua breviter ſubjungamus de clauſura Monaſteriorum monialium. Ideo ſit

§. II.

Clauſura Monialium.

26 Sciendum eſt, ultra Conſtitutionem Bonifacii VIII. *in cap. un. de ſtatu Regular. in* 6. & Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 5. *de Regular.* ne tam viri, quam fœminæ ingredi poſſint Monaſteria monialium, eundem ingreſſum fuiſſe quoque prohibitum a Pio V. in Conſtitutione, quæ incipit. *Cura Paſtoralis.* quæ licet loquatur de egreſſu earundem; tamen quia innovat decretum Conc. Trid. de ingreſſu quoque aliorum in earum monaſteria ſubintelligi debet, uti declaravit Conſtitutio Greg. XIII. quæ incipit. *Deo Sacris.* apud Quarantam *in ſumma Bullar. verb. Monaſteria Monialium, fol. mihi* 339.

27 Porro ingreſſus in monaſteria monialium prohibetur quibuſcunque perſonis, cujuſcunque ſint conditionis & ſexus, cum ad uſum rationis pervenerint. *cap. periculoſo. de ſtat. regular. in* 6. Conſtit. Pii V. cit. & Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *capit.* 5. *de regul.* & Conſt. Greg. XIII. quæ incipit. *Ubi gratia. de an.* 1575. apud Quaran. *in ſum. Bullar. verb. Monaſt. Monial. fol. mihi* 344. Bonac. *de clauſ. quæſt.* 4. *p.* 1. Riccius *in praxi clauſ. par.* 4. *reſ.* 188. niſi ab Ordinario in ſubjectis eidem Monaſteriis, vel ejuſdem Vicario, habente ſpeciale mandatum, habuerint facultatem; vel ſi fuerint exempta ab Ordinario, tanquam Delegato. Suar. apud Bonac. *l. c. p.* 2. *n.* 2. quam quidem facultatem poterit etiam concedere Vicarius Capitularis ſede Epiſcopali vacante. Pelizzar. *de monial. c.* 5. *n.* 148. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 49. Bonac. *l. c.* Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capitul. par.* 2. *tit.* 16. *n.* 16. Giballin. *de clauſura Sanctimonialium. diſquiſ.* 1. *cap.* 4. §. 5. *conſect.* 5. *n.* 26. Lim. quoad illa Monaſteria, quæ ſunt ſubjecta regimini Regularium, in quibus requiritur licentia Generalis, aut Provincialis, vel alterius Conventus immediate Superioris. Miran. *in tract. de Monial. quæſt.* 2. *art.* 2. *concluſ.* 1. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 102. *n.* 40. Navar. Azor. & Rodriguez apud Bonac. *l. c. n.* 3. Giballin. *de clauſ. Monialium. diſquiſ.* 1. *c.* 5. §. 3. *n.* 6. Tambur. *de jure Abbatiſſ. diſp.* 23. *quæſt.* 1. & probatur ex Conſtitutione Pii V. quæ incipit. *Etſi mendicantium an.* 1567. quamvis etiam quoad iſta Monaſteria poſſe concedi facultatem ab Ordinariis teneat Zerolla *in prax. Epiſc. verb. Moniales ad* 8. *quæſt. verſ.* 4. Zechius *de Regul. c.* 3. *n.* 15. Imo Suar. *cap.* 10. *to.* 4. *de Relig. lib.* 1. *n.* 5. docet, hanc licentiam a Regularibus etiam in Monaſteriis ſibi ſubjectis non poſſe concedi, & probabiliter ob Conſtitutiones Pontificias relatas. Dummodo tamen Conſtitutiones Monaſteriorum prædictorum aliud non determinarent, uti Conſtitutiones Monaſteriorum S. Claræ, & S. Conceptionis, quæ determinant, nulli permittendum eſſe ingreſſum ſine Pontificia licentia; quia Conc. Trident. non intendit derogare ſtrictiori clauſuræ, quæ a Regula Religionum præſcribitur, ut apparet ex eadem *ſeſſ.* 25. *de Regular. c.* 22. ſicut etiam in fratribus Minor. requiritur licentia S. Pontificis, ut poſſint ingredi Monaſteria Monialium, ob ſpeciales illorum Regulas, & Conſtitutiones Greg. IX. & Nicolai III. vide Mirandam & Bonac. *ll. cc.* niſi iſti fuerint rogati a Prælatis Curam Monialium habentibus, ut ſibi opem ferant ex privilegio Leonis X. apud Rodriguez *par.* 2. *quæſt.* 47. quod in terminis ad noſtrum caſum facientibus deſcribit Bonac. *l. c. n.* 7. & hoc privilegium non fuit revocatum a Greg. XIII. in Conſtitutione citata, quæ incipit. *Ubi gratia.* quam habes apud Quarantam *l. c.* quia in illa non revocantur privilegia realia, quale eſt hoc, utpote conceſſum perſonæ fictæ, nam omnia privilegia conceſſa perſonæ fictæ, vel myſticæ dicuntur, & ſunt realia, perſonæ autem myſticæ, vel fictæ nomine veniunt Collegium, Religio, Univerſitas, Civitas &c. privilegia enim hujuſmodi ſunt perpetua, & ideo realia. *L. forma. ff. de cenſib.* quia perſona ficta ſemper durat. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 23. *numer.* 24. & patet ex *L. proponebatur. ff. de Jud.* Socin. *in L.* 2. *ff. de reb. dub.* Bonac. *l. c.*

Prædicta limitantur diverſimode, & primo quidem 28
in infantibus, ſecundo in fœminis, quæ ſunt in diſcordia cum maritis, quorum ſævitiem timent, dummodo ipſæ non ſint in culpa, & Conſtitutiones Monaſterii non repugnent, ac ſuperiorum accedat conſenſus, aut ut melius loquamur, Superioriſſarum, quo caſu ſine ancillis debent admitti, nec aliter, & ad clauſuram obligantur. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 97. Zerolla *in prax. Epiſc. verb. Moniales.* §. 12. Riccius *in praxi for. Eccleſ. par.* 4. *reſ.* 207. Giball. *de clauſ. monial. diſquiſ.* 1. *cap.* 7. *numer.* 11. quamvis Pyrrhus Corrad. *in prax. diſpenſationum. lib.* 5. *cap. ult. numer.* 27. hoc tantum concedat, quando mulieres vim a marito ſibi inferri timent, & hoc metu ceſſante teneri redire ad maritum. Lim. quoad illas mulieres, quæ ob infirmitatem ſeparari volunt a maritis, vel quoad Viduas, niſi moniales fieri velint. Imo nec Epiſcopus poteſt Viduis hanc licentiam concedere, ſi ibi velint manere in habitu ſæculari. Ita Corrad. *loc. cit.* quia in iſtis non adeſt cauſa neceſſaria. Barb. *loc. cit.* & Pontius *de matrim. libr.* 9. *cap.* 12. *numer.* 1. & 2. Sanz. *eodem tract. lib.* 7. *diſt.* 32. *numer.* 3. quamvis credant, non eſſe neceſſarium Epiſcopi conſenſum, quando Uxor vult ingredi Monaſterium, tamen loquuntur in caſu valde diverſo, quando nimirum ingrediuntur ad edendam profeſſionem de conjugis licentia, ita etiam diſcurrunt Diana & DD. mox citandi, & concludunt, ad validam profeſſionem non eſſe neceſſariam Epiſcopi licentiam, contrarium tenent Diana *p.* 10. *tract.* 12. *reſ.* 56. Caſtrop. *to.* 5. *diſp.* 3. *p.* 6. §. 11. *n.* 11. Laym. *lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 3. *c.* 7. *n.* 3.

Et quamvis puellæ poſſint educari in Monaſteriis juxta 29
Riccium *in prax. Educationis. par.* 4. *reſ.* 205. Quarantam *in ſum. Bullar. verb. Monaſteria Monialium.* qui affert declarationem S. Congr. Concil. Trid. Pyrrhus *l. c.* tamen ſequentia debent neceſſario obſervari. 1. quod illæ educentur ſine ancillis. 2. quod, ſi ſemel egrediuntur, non poſſint amplius ſuſcipi. 3. quod teneantur ad clauſuram. 4. quod recipiantur cum licentia ſuperiorum in ſcriptis, & de Superioriſſæ conſenſu; & ſi exiverint cum licentia Superiorum, & Superioriſſæ, non poſſint amplius redire ſine nova eorundem licentia. 5. quod habeant duodecim annos completos, in qua ætate non poteſt Epiſcopus diſpenſare, & quod exeant intra viginti quinque annos ſuæ ætatis, juxta eundem Riccium *reſ.* 209. *l. c.*

30 Et in hac materia exstat declaratio S. Congreg. quæ decernit, Episcopos non posse permittere ejusmodi puellis ingressum etiam causa educationis, sine S. Congreg. licentia, nec illam exequi, nisi adimpletis subsequentibus conditionibus. 1. quod Moniales capitulariter, & secretis suffragiis puellarum admissioni consentiant. 2. quod Monasterium eas recipere sit solitum, illasque actu retineat. 3. quod pro istis adsit peculiaris habitatio seorsim, & separata a dormitorio Monialium, etiam Noviciarum. 4. quod habeant ætatem supradictam. 5. quod non sint supernumerariæ. Ingrediantur solæ, utantur moderato vestitu, & quod egressæ non possint suscipi sine nova S. Congreg. licentia cum expressione egressus, nisi ad habitum suscipiendum vellent redire. Tandem debet dari idoneus fidejussor, qui pecunias pro alimentis puellarum anticipatis solutionibus singulis mensibus soluturum se obliget, nec permitti potest eisdem victum a parentibus, vel Consanguineis dierim transmitti. Barb. *l. c. d. cap.* 44. Pyrrhus, Corradus *in prax. dispens. lib.* 5. *cap. ult.* qui quidem cum eodem Barb. abs lute negat, ejusmodi facultatem posse concedi ab Episcopis, sed esse recurrendum ad S. Pontificem, vel S. Congreg. uti ipsa declaravit S. Congreg. quæ videri potest apud Quarant. *l.* c. Barb. & Pyrrhum Corradum *ll. cc.*

31 Ulterius est observandum, quod in eodem Monasterio non possint suscipi plures, quam duæ sorores sine licentia S. Congreg. quæ illam non solet concedere sine clausula, ut tertia tamdiu careat voce activa, & passiva, quamdiu una ex duabus obierit, & si fuerit intra numerum, debeat solvere dotem duplicatam, si supra numerum, triplicatam. S. Congreg. apud Corrad. *l.* c. ubi an Moniales supernumerariæ recipi possint, qui id affirmat de licentia S. Congreg. & non aliter, quæ tamen non solet concedi, nisi cum illa clausula, dummodo locus sit capax pro supernumeraria, absque incommodo monialium. Et tales supernumerariæ semper manent tales, nec possunt subrogari in locum monialium defunctarum intra numerum, ne aliis locum impediant, in reliquis vero sunt pares. eadem S. Congreg. apud Corradum *l.* c.

32 Nunc ad propositum redeundo, clausura sicut arcet externos ab ingressu, ita arcet ipsas moniales ab egressu; & quidem ut ab hoc ultimo exordiamur, indubitatum est, moniales professas non posse exire e Monasterio, nisi gravem ob causam, juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 5. *de Regular.* & Bonif. VIII. *in cap. un. de statu Regular. in* 6. & constitutionem Pii V. quæ incipit. *Decori editam an.* 1570. 27. *Febr.* apud Gutierrez & Quaran. *in sum. Bullar. verb. Monasteria Monialium. fol. mihi* 246. aliter incurrunt excommunicationem ipso facto, reservatam S. Pontifici, absque alia declaratione, quam pœnam incurrunt etiam licentiam concedentes extra casus permissos ab ipso Concilio, vel Pio V. item comitantes, & easdem recipientes, sive sint sæculares, sive Ecclesiastici, sive Consanguinei, sive non; ultra privationem Officiorum, & administrationis, & inhabilitatem ad alia officia, quoad dantes licentiam, nisi parvitas materiæ excuset. Graff. *de casib. reserv. cap* 5. Nillus *verb. clausura num.* 4. sed contrarium tenet Bonac. *de claus. quæst.* 1. *p.* 4. qui cum Miranda *de Monial. quæst.* 3. *art.* 7. quos sequitur Barb. *de pot. Episc. alleg.* 102. *num.* 30. ab hac pœna excipit eos, qui illas recipiunt ex urbanitate, aut consanguinitate. Sed contrariatur expresse verbis Constitutionis Pianæ, quæ etiam consanguineos innodat hac excommunicatione, Quaran. *l.* c. ubi S. Congreg. Illæ vero Moniales, quæ sunt subditæ Episcopo, ut possint sine violatione clausuræ exire, debent habere licentiam ab Episcopo in scriptis, vel ejus Vicario Generali, sicut etiam illæ, quæ sunt subjectæ S. Pontifici. Conc. Trid. *l.* c. quæ vero sunt subjectæ Regularibus, debent habere licentiam a suis Superioribus Regularibus suorum Ordinum. Suar. *tom* 4. *de Relig. lib.* 1. *cap.* 9. Bonac. *de claus quæst.* 1. *p.* 8. Gibalin. *de clausura L. monialium disquis.* 1. *cap.* 5. §. 2. & patet ex motu proprio Pii V. vel ejusdem Constitutione supra cit. neque sufficit licentia oretenus tantum data, nisi necessitas urgeret, & periculum esset in mora, quia talis casus videtur exceptus per epichiam. Sorb. *verb. clausura Monialium. cap.* 1. Zechius *de Republica Christiana, de Regul. cap.* 3. *num.* 15.

Causæ vero, propter quas licentia monialibus dari potest, juxta sæpe laudatam Constitutionem Pii V. sunt. Magnum incendium, infirmitas lepræ, epidemiæ, morbi contagiosi, uti Gallicus &c. dummodo hæ infirmitates curari non possint sine aliarum infectione, aut aliter se salvare non possint, quam exeundo e Monasterio. Item aliæ similes, vel majores; uti invasionis hostilis. Suar. & Sorb. *ll. cc.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 102. *a num.* 20. *& seqq.* Zerolla *in prax. Episc. par.* 1. *verb. moniales. quæst.* 16. *dub.* 2. Miranda *de Monial. quæst.* 3. *art.* 4. *conclus.* 1. Item cum illud Monasterium totum in alium locum transfertur. Item ad fundandum, vel reformandum aliquod Monasterium ejusdem Ordinis. Miranda *l. c. quæst.* 3. *art.* 2 Zerolla *in praxi Episc. par.* 1. *verb. Moniales. ut supra.* Barb. & Bonac. *ll. cc.* Item si volunt transire ad strictiorem. *cap. licet de Regular.* Bonac. *l.* c. 33

Debent autem Ordinarii in aliis morbis ejusmodi licentiam non aliter dare, quam a Sede Apostolica concedi solet, a Sede vero Apostolica non aliter conceditur, quam committendo Episcopo, quod vocatis Superioribus Monasterii de infirmitate diligenter se informet, & si per informationem ejusmodi, ac probationem, nec non peritorum virorum attestationem cum juramento eorum factam repererit, infirmitatem in Monasterio non posse curari. Imo a Sede Apostolica talis licentia non tam facile conceditur, sed tantum datur facultas transeundi ad aliud Monasterium causa curandæ infirmitatis, dummodo non sit contagiosa, & cum onere, postquam fuerit sanata, redeundi ad primum, ita Pyrrhus Corrad. *de dispens. lib.* 5. *cap. ult. num.* 7. *per totum.* quo casu transitus fieri debet in societate alicujus provectæ mulieris, vel monialis similis ætatis. 34

Ultra citatas causas, propter quas monialis potest exire Monasterio, sunt etiam aliæ. Prima, si Monialis vult transire ad strictiorem, quo casu est necessarius consensus S. Pontificis, vel S. Congreg. quæ committere solet Ordinario, ut explorato animo Oratricis, & causis, quibus movetur, si invenerit eam non leviter, & temere in jacturam sui Monasterii, sed Spiritu Divino, & desiderio Sanctioris vitæ moveri, super quo gravatur Ordinarii conscientia, ut det licentiam, quamvis superior post petitam humiliter licentiam contradixerit. Est tamen notandum, quod non raro additur a S. Congreg. illa clausula. *Dummodo Superior, & major pars Monasterii consentiat, & alia Religio, ad quam prætenditur transitus, sit strictior, & in illa fuerit jam suscepta,* ut de Monasterio in Monasterium statim sine alia diversione possit transire. 35

Præterea potest etiam Monialis incorrigibilis, aut seditiosa correctionis causa ad aliud Monasterium transferri. S Congreg. apud Corrad. *l* c. & deducitur *ex cap. quoniam de simon.* quia expedit bono communi, ne talia crimina remaneant impunita. Miranda *de Monial. quæst.* 3. *art.* 2. & DD. apud Bonac. *de claus. quæst.* 1. *p.* 8. 36

Ulterius potest Monialis de eadem licentia exire e Monasterio ad fundandum, vel reformandum ejusdem Ordinis aliud Monasterium, sed non nisi cum licentia S. Pontificis, ut declaravit S. Congreg. apud Dianam *par* 3. *tract* 2. *res.* 137. Dian. Rodriquez *in sum. tom* 3 *cap.* 3. *numer.* 2. Zerolla *in prax. Episc. par.* 2. *verb. Moniales. quæst.* 12. 37

Sed quæres: potestne Monialis incorrigibilis post professionem absolute ejici ex Monasterio? Respondetur, nullatenus ejici posse, tum propter contrarium usum, qui est in viridi observantia, tum ob magnum clausuræ detrimentum, quod inde sequeretur; plures enim strictioris vitæ pertæsæ se redderent incorrigibiles, & ita ex delicto suo commodum reportarent; trudantur ergo ejusmodi moniales in carcerem, ne aliis sint offendiculo, & sic verificabitur illud proverb. stultus, si vapulabit, sapiens erit. Barb. *in cap si Religiosi de irregul.* Rota apud Coccin. quam citat Bonac. *de claus. quæst.* 1. *p.* 9. Neque obstant duo textus *in cap. cum ad Monasterium. & cap fin. de statu Monach.* quia illi textus non loquuntur de fœminis, sed de viris. 38

Quæres 2. quid si Monialis e fœmina erupit in virum post editam professionem, cum tunc revera esset fœmina? Respondetur, utique talem fore dimittendam e Monasterio, de quo nemo dubitat: tota quæstio, & 39

difficultas est in eo, an talis teneatur ad vota, quæ emisit in Religione? Negat Diana *part. 5. tract. 14. res.* 49. qui pro se citat Texedam, & alios ea ratione, quia professio non fuit emissa, nisi a fœmina, & ut talis fuit recepta a superiore, & cum hac intentione fuit emissa, & recepta; sed in casu nostro non est fœmina, sed vir, & vir nullam emisit professionem, ac nullum edidit votum, ergo obligari non debet, nec potest, ad quod ipse se obligavit; est enim alia persona, nec quis ex voto alterius obligari potest; quia cum fuerit personale, personam voventis egredi non potest. Navar. *in man. cap.* 12. Bonac. *lib. 2. par. 5. quæst. 2. §. 2. & in Decal. disp.* 4. Suar. *de voto. lib. 4. cap.* 10. quis autem dicat personam masculinam & fœmininam esse eandem personam. Contrariam sententiam sequitur Portell. *in dub. Regular. verb. professio*, & alii apud eundem non minus probabiliter; quia quamvis fuerint variata accidentia, eadem tamen remansit substantia, & cum votum, & professio fuerint emissa ab anima, quæ utique eadem perseverat, non est, cur non etiam perseveret obligatio, quæ non redditur durior in Monasterio virorum, ac fuisset inter moniales, imo facilior & suavior, ut patet, neque videtur verisimile, quod professio prædicta fuerit edita sub illa conditione; quod esset fœmina, quia hoc videtur gratis excogitatum; quis enim dicat, quod fœmina vovens castitatem, dum putat se esse fœminam, si erumpat in virum, non teneri voto castitatis? quis dicat promittentem matrimonium ei, quem putat esse nobilem, non obligari, si nobilis non sit? quæ posterior videtur probabilior; & vero quis deobligabit fœminam, quæ, cum esset talis, se alicui obligavit, si postmodum in virum evadat, multo minus ergo poterit deobligari, si contraxit cum Deo per professionem. Nec est credibile, fœminam prædictam fuisse professam, & emisisse vota substantialia, quæ possunt etiam impleri a viro sub illa conditione, quod remaneat fœmina, quia cum casus iste sit de insolitis, non videtur venire in considerationem humanam, & cum incognitorum nulla sit voluntas, ideo nec talis conditio fuisse in actu videtur, cum non sit talis, quæ tacite actui insit, sicut esset obligatio faciendi ea, quæ faciunt reliquæ mulieres, quia cum SS. Canones prohibeant viris accessum ad moniales, ut supra ostendimus, multo magis prohibent cum illis habitationem.

40 Quia vero diximus supra, quod Moniales quoad totum conventum possint transferri de uno loco ad alium, uti de una Civitate ad aliam; notandum venit, quod ad talem translationem sit necessarius S. Pontificis consensus, uti declaravit S. Congr. teste Barb. apud Corrad. *l. c.* & uti moderna servat praxis, nec facile facultas desuper dispensandi, aut hujusmodi licentiam dandi conceditur Episcopis, aut Regularibus. Et ante talem translationem debet constare, secundum Monasterium fuisse constructum authoritate Apostolica, sicuti primum, & prævia visitatione illud fuisse inventum esse capax Monialium, eisque accommodatum, & ita absolutum, ut cœmentariis, aliisque fabris lignariis, aut ferrariis nulla ædificationis causa vel necessitas ingrediendi relinquatur, ita S. Congreg. apud eundem Pyrrhum Corrad. *l. c. num.* 14. Barb. *in Collect. Bullar. verb. Monialium translatio cap.* 8.

41 Sicut autem Clausura prohibet Monialibus exitum e Monasterio juxta dicta, ita e converso prohibet ingressum in Monasterium omnibus & singulis personis, cujuscunque sexus, postquam ad rationis usum pervenerunt, nisi habuerint privilegium, aut licentiam ab Episcopo in scriptis, aliter incurrunt ipso facto excommunicationem; & quamvis olim privilegia hujusmodi haberent plures Comitissæ, Marchionissæ, & Ducissæ, tamen a Greg. XIII. fuerunt omnia revocata in ejusdem Constitutione, quæ incipit. *Ubi gratiæ. edita* 24. *Jun.* 1575. ita ut privilegiorum ejusmodi intuitu ingredientes, seu dictarum licentiarum prætextu, incurrant excommunicationem ipso facto, Pontifici reservatam, quam pœnam Quaranta in sum. Bullar. verb. *monasteria Monialium fol. mihi* 345. ex Navar. *in cap. statuimus de Regular. & in man. cap.* 27. *num.* 150. ampliat, & extendit etiam ad illos, vel illas, qui dicta Monasteria ingrediuntur sine aliquo licentiarum prædictarum, aut privilegiorum prætextu, sed alio capite, contra Suar. *de censur. disp.* 22. *sect.* 8. & Rodriguez *quæst. Regular. to.* 1. *quæst.* 48. *art.* 2. & testatur, ita servari in tribunali S. Pœnitentiariæ.

Sed etiamne idem dicendum de inducentibus exteros, 42
aut admittentibus prætextu privilegiorum &c. Respondetur negative. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 102. Diana *par. 2. tract. 16. res.* 33. Imo nec excommun. a Conc. Trid. inflicta, quia illa tantum fuit lata contra ingredientes. *sess. 25. de Regular. cap.* 5. & cum simus in pœnalibus, non est facienda extensio. Diana *l. c. res.* 34. ob quam rationem Diana cum Barb. *l. c.* Miranda *in manual. tract. quæst. 2. art. 13. conclus.* 3. Campanil. *in rubr.* 12. *cap.* 16. accedit sententiæ P. Suarez, contra Quarantam & Riccium *in prax. par. 1. res.* 554. qui etiam in pœnalibus locum esse extensioni prætendunt, cum alias dispositio careret effectu, & esset frustranea. Abb. *in cap. grat. m. de postul. prael.* Item cum militat eadem ratio. Lambertin. *de Jurepatr. lib. 2. par. 1. quæst. 10. art.* 4. Gomez *var. res. to. 1. cap. 5. num.* 44. *in fin. verb. primo.* Molin. *de primogen. Hisp. lib. 1. cap.* 5. Gutierrez *can. quæst. lib. 1. cap. 19. & cons.* 50. Rol. *cons. 17. vol.* 1. & hæc est communior, & probabilior.

Hodie talis licentia ingrediendi Monialium mona- 43
steria concedi solet personis jurisdictionem temporalem habentibus in forma gratiosa per viam Brevium sub annulo piscatoris sub sequentibus conditionibus. Primo ut quatuor honestæ mulieres decenter ac honeste indutæ, quæ a privilegiata, vel licentiam habente variari non possint, nisi in casum mortis unius ex illis, eam comitentur. Secundo Moniales capitulariter, & per vota secreta consensum præstent. Tertio ne Dominicis aut aliis festivis diebus, aut Vigiliarum quadragesimæ, seu adventus ingrediantur. Quarto ut refectionem quidem cum illis sumere possint in refectorio tantum; nec possint particularium Monialium cellas visitare propter illas, propter quas ingrediuntur, nec inibi pernoctare. Corrad. *l. c.* Et talis licentia solet tantum valere pro quatuor vicibus in universum, unde si eodem die, vel anno persona privilegiata quatuor monasteria ingrederetur, non posset amplius dicta licentia uti, sed exspirasset. Idem *l. c.*

Restat, ut quædam de Conversis professis tangamus, 44
de quibus non dubitatur quin, possint exire ad petendas eleemosynas, conventui necessarias, si per alios peti non possunt; servatis tamen iis, quæ a Pio V. & Gregor. XIII. apud Quaran. *in summa Bullar. verb. monasteria monialium. fol. mihi* 342. præscribuntur, nimirum, ut non mittantur plures, quam octo, quæ binæ incedant, & non disjungantur, sintque probatæ vitæ, & triginta annos excedant, nec pernoctent extra monasteria, vel oppida, ubi habent monasteria, sine licentia Episcopi, & tunc simul dormiant. Bonac. *de claus. quæst. 1. part.* 8. Et ante omnia debent habere licentiam in scriptis a suo Ordinario, qui eadem illis in dicta licentia præscribet, juxta formam, quæ sequitur.

NOs &c. Universis, & singulis præsentes nostras visuris, lecturis, & audituris notum facimus, & attestamur, quod bene certiorati de paupertate Monasterii Venerab. Monialium S. N. Ordinis N. de loco N. Diœcesis N. paternaque charitate admoniti, & qua omnes complectimur, eis, quantum possumus, succurrere volentes; piis nobis in Christo dilectis Sororibus NN. Conversis ejusdem Monasterii professis facultatem concessimus, & concedimus per præsentes, ut ad locum, seu Civitatem N. pro exquirendis & colligendis Eleemosynis consuetis in ejusdem Monasterii usum, & non in alium, convertendis recto tramite ire, & hinc per totam mensem &c. anni præsentis emanere possint, & valeant; his tamen per eas servatis conditionibus, ut simul & binæ incedant, nec ab invicem separentur, aut disjungantur, quin mutuo se videre, & audire queant, nec pernoctent extra Monasteria & oppida, ubi habent Monasteria, sine licentia Episcopi illius loci, dormiant in eodem cubili, non ingrediantur domum famosam, vel suspectæ personæ, sed illico teneantur se coram NN. locorum Parochis, seu Curatis, & si fuerint in Civitate, in qua residet Episcopus, coram eodem Reverendissimo Ordinario, vel ejus Vicario Generali sistere,

bene-

benedictionem humiliter quæstuandi petere, præsentesque literas nostras ostendere, & hospitii locum indicare, ut animadvertere possit, an illud honestum sit, & præmissa omnia, ad quæ illas obligavimus, recte servent, & an modeste, ac ut famulas Altissimi decet, religiose, ac pie se gerant; quare omnibus & singulis, ad quos eas pervenire, vel divertere contigerit, quantum cum Domino possumus, commendamus, in quorum &c. Datum &c.

MONETA,

Praxis Monetæ & Monetariorum.

1 Moneta una pro alia creditori solvi non potest invito, si non est ejusdem bonitatis, secus si est ejusdem bonitatis. Idem dic; si non est ejusdem valoris intrinseci, quamvis sit idem valor extrinsecus. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 57. *&* 58. ubi DD. & plures casus in hac materia. Marescot. *lib.* 1. *var. ref. cap.* 94. ubi Rota. Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 19. ubi Besoldus, Hunnius, & alii.

2 Moneta est præstanda ad æstimationem præsentem, & currentem tempore solutionis, licet fuerit mutata extrinsece, ita ut creditor illa debeat esse contentus, v. g. si dedit aureos, aureos debet recipere, quamvis eorum valor fuerit imminutus extrinsece, vel auctus, nisi debitor fuerit in mora. Fachin. *d. lib.* 2. *cap.* 9. Boer. *dec.* 327. Visil. ad Afflict. *decis.* 194. Bart. *in L. cum quid.* ubi Castr. Sucin. Alex. & Alciat. *ff. de reb. cred.* Gail. *lib.* 2. *pract. obs. cap.* 73. Contrarium tenet Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 181. qui citat Covar. *in veter. numism. collat.* §. *un. cap.* 7. *fol.* 403. *num.* 3. qui tamen cum priore sententia, seclusa debitoris mora, tenet, aut nisi valor intrinsecus sit mutatus, cum quo sentiunt etiam Tranchedin. *in cons.* 59. *num.* 5. *&* 6. & Altogr. jun. *controv.* 80. *num.* 2. *&* 81. Gabr. *de solut. conclus.* 3. Vivius *opin.* 520. Besold. *de mut. cap.* 9. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 1. Dec. *in L. semper. ff. de R. J.* Bollogner. Bonell. videri potest Cyriac. *controv.* 388. *per totam.* qui pro secunda concludere videtur.

3 Est autem monetæ mutatio extrinseca, cum tantum fuit mutata æstimatio, non autem materia. Intrinseca, cum fuit mutata materia. Fachin. *l. c.* quæ Principi est illicita, si non concurrat etiam populi consensus. Jo. And. & Abb. *in cap. quanto. de jurejur.* P. Layman. *moral. lib.* 2. *tract.* 3. *par.* 1. *cap.* 5. *quæst.* 2. *n.* 7.

4 Monetæ receptio licite recusatur, quando est dubium probabile, ne ejusdem valor minuatur in vicinis locis. Scaccia *de commerc.* §. 2. *gl.* 3. *num.* 117. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 29. *num.* 60. Neviz. *cons.* 49. *sub n.* 15. *&* 16.

5 Monetæ species in obligationem deducta, & in rerum natura existens solvi debet, hinc dos, quæ fuit soluta in scutis aureis cum pacto, ut in scutis aureis restitueretur, si tempore restitutionis existunt scuta aurea juxta valorem currentem tempore restitutionis, si illorum valor seu bonitas intrinseca alterata non fuit, restitui debet. Castill. *controvers. Jur. lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 45. Caroc. *dec.* 53. *n.* 7. Larrea *dec. Granat.* 22. *num.* 6. Bich. *dec.* 250. *num.* 3. si vero in obligatione fuit adjecta æstimatio monetæ aureæ, uti ad rationem tot librarum pro scuto, demonstrationis gratia, non taxationis, potest quidem debitor præstare æstimationem, sed juxta valorem aurei currentem tempore solutionis, juxta Bart. *in L. Paulus* 99. *num.* 7. *ff. de solut.* Gaspar. Ant. Thes. *in tract. augmen. monetæ par.* 2. *n.* 28. quia contrahentes non respexerunt ad illam speciem minutam, sed ad aureum, cujus valoris expressio & demonstratio fuit facta favore creditoris, & debitor ex illa æstimatione adjecta solum lucratur, quod non teneatur perquirere aureos in eadem specie, sed possit solvere in moneta argentea, attento tamen valore aurei de tempore solutionis; & ad dignoscendum, an æstimatio fuerit facta causa demonstrationis, vel taxationis, præsumitur causa demonstrationis, si tempore contractus aureus valebat eam summam solidorum, quæ fuit scuto adjecta. Rota apud Bich. *dec.* 250. *n.* 6. *&* 7.

6 Solutio potest fieri de moneta nova currenti, sed tamen ad rationem bonitatis intrinsecæ antiquæ, si de moneta antiqua amplius non reperiatur; & ideo si nova aucta sit, augmentum non cedit commodo solventis, quia augmentum non provenit inde, quod auri bonitas intrinseca, & pretium in tanto valore crescat, sed quia monetæ minutæ cuduntur deterioris ligæ. Cornel. *cons.* 279. *vol.* 1. Grat. *cons.* 12. *num.* 51. *vol.* 1. Cravetta *cons.* 47. *num.* 6. & alii apud Menoch. *cons.* 49. *n.* 3. Surd. *cons.* 368. *n.* 8. Cyriac. *controv.* 388. *n.* 10. *& seq.* vide Fachin. *l. c.*

7 Et quando certa species monetæ est in obligatione, uti aurei in auro, est solvenda in eodem numero, & secundum bonitatem antiquam intrinsecam. Brun. *in tract. de augmen. monetæ in* 2. *præmisso. n.* 8. Grat. *l. c. n.* 44. Thes. *dec.* 174. *n.* 5. Surd. *cons.* 242. Menoch. *cons.* 138. *&* 258. Socin. *cons.* 298. *vol.* 2. Cyriac. *l. c. n.* 13. *&* 14. Boer. *dec.* 326. *n.* 11. Gratian. *disc. for. cap.* 417. *a n.* 7. Menoch. *cons.* 952. Rota post tract. Cenc. *de censib. dec.* 218.

8 Et in materia solutionis monetæ, ut currat præscriptio, debet constare, quod creditor receperit id, quod solutum est pro integra satisfactione, alias simpliciter recipiendo, in dubio non videtur, accepisse pro totali satisfactione sui crediti. Surd. 454. *n.* 37. *& seq.* Pacian. *cons.* 101. *a n.* 1. Purpurat. *cons.* 383. *col. fin.* Cyriac. *l. c. n.* 24. & debet insuper probari, quod recipiens solutionem habuerit notitiam qualitatis, & quantitatis sui crediti, præsertim si solutio fuit facta successori, quia succedens in jus alterius justam habet causam, & præsumptionem ignorantiæ. *L. qui in alterius.* 43. *ff. de R. J.* Tiraquell. *de retract. lignag.* §. 35. *gl.* 4. *n.* 36. Alex. *cons.* 3. *n.* 12. *vol.* 5. Cyriac. *n.* 27.

9 Moneta imaginaria, & pecunia æstimata semper est eadem, & non crescit, neque decrescit. Surd. *cons.* 355. *n.* 12. Menoch. *cons.* 49. *n.* 13. Laderch. *cons. un.* pro Serenissimo Duce Mutinæ contra Serenissimam Ducissam Ferrariæ *n.* 92. Ciarlin. *controv. for. c.* 9. *n.* 78. Hinc cum fuisset reservata pensio ad favorem Francisci Mariæ Ducatonorum quadraginta, monetæ Parmensis, super quodam beneficio, & in civitate Parmensi adessent duæ species Ducatonorum, videlicet una realium, qui constant frustulo argenti cuso, & Principis imagine obsignato, & vocatur Ducatonus argenteus, & valet ordinarie decem libris Imperialibus, & solidis quatuor, sed tamen valor illius incertus est, quia aliquando crescit, aliquando decrescit. Alius est Ducatonus non realis, sed imaginarius, qui constat libris sex Imperialibus, & solidis sex, & vocatur Ducatonus monetæ, qui valor certus est, semper permanens in eadem summa, nec crescit, aut decrescit, a S. Rota, causa ad eam delata, fuit decisum, non deberi dicto pensionario, nisi ducatonos imaginarios, quia reservatio fuit facta de ducatonis monetæ, juxta doctrinam Bart. *L. si quis stipulatus.* 57. *n.* 3. *vers. sed pone. ff. de solut.* Cephal. *cons.* 31. *n.* 5. Guido Pap. *dec.* 493. Rota coram Gypsio *in Cæsaraugustana pensionis* 11. *Maji* 1595. & alia apud Merlin. *dec.* 97. *num.* 10. Et ubi in loco, in quo debet fieri solutio, plures currunt species monetæ ejusdem nominis, censetur conventum, ut solutio fiat in ea specie, quæ minus valet, juxta tex. *in L. nummis legatis. ff. de legat.* 3. Socin. sen. *cons.* 247. *num.* 4. *lib.* 2. Cornel. *cons.* 244. *num.* 12. *lib.* 2. Landem. *in tract. de monet. n.* 31. *in princ.* Brun. *in eodem tract. præsupposit.* 2. *n.* 15. Surd. *dec.* 298. *n.* 1. Tiraquell. *de retract. Consang.* §. 1. *gl.* 18. *n.* 73. Merlin. *l. c. n.* 10.

10 Monetarii puniuntur pœna mortis, & criminis læsæ Majestatis, dummodo constet de corpore delicti evidenter, & per oculorum inspectionem, nec sufficiunt præsumptiones & conjecturæ, imo neque confessio inquisiti, quia agitur de delicto, cujus remanent vestigia, nec concurrit difficultas probationis. Farin. *de inquisit. quæst.* 2. *numer.* 22. Honded. *cons.* 92. *numer.* 11. *lib.* 2. Mar. Antonin. *var. ref. lib.* 3. *ref.* 44. *cas.* 7. Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 4. *cap.* 9. *num.* 4. Capyc. Latro *dec.* 179. *num.* 29. *lib.* 2. Conciol. *ref. crim. verb. moneta. ref.* 1. quod idem in tonsione monetæ: nam non potest inquiri, nisi constet de tonsione per depositionem ponderatorum, juxta *L.* 1. *C. de ponder. lib.* 11. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 36. *num.* 7. quæ procedunt quoad probationem corporis delicti, secus quoad probationem ipsius delicti, quod cum soleat committi in occulto, ut habetur *in L.* 1. *C. de fals. monet.* & ideo sit difficilis probationis, ideo probatur conje-

ctutis, & præsumptionibus. Dec. l.c. cap. 24. num. 10. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 50. Capyc. Latro l.c. num. 32. Conciol. l.c. num. 5. & hoc tantum quoad torturam inferendam, nam quoad condemnationem non præsumptiva, sed concludens debet esse probatio. Ceph. conf. 330. num. 26. lib. 2. Farin. d. quæst. 115. num. 51. & conf. 175. num. 6. lib. 2. Grat. conf. 151. num. 29. lib. 2. Conciol. l.c. num. 8. quod autem Monetarii, hoc est, cudentes monetam falsam puniantur pœna mortis, tradunt Menoch. de arbitr. cas. 316. num. 8. Vincen. de Franch. dec. 401. Honded. l. c. Farin. d. quæst. 115. a num. 8. Conciol. l.c. res. 2. num. 1. Caball. res. crim. cas. 27. Barb. de pot. Episc. alleg. 51. num. 68. & est sermo de morte naturali, & non tantum civili, contra Capyc. Latro l. c. & Decian. DD. cit. Et non tantum puniunt pœna mortis naturalis, sed etiam confiscationis bonorum, quæ pœna non tantum habet locum contra fabricantes falsam monetam, sed etiam contra mandantes, & auxilium præstantes. Farin. l.c. num. 31. Peguer. dec. 46. n. 12. Conciol, l.c. num. 4. licet moneta fabricata esset bonæ ligæ, & justi ponderis. Menoch. l.c. Mascard. de prob. conclus. 1066. num. 2. lib. 2. Decian. l.c. cap. 23. num. 16. Bajard. ad Clar. in §. falsum. num. 309. Farin. d. quæst. 115. numer. 18. ampliatur, ut pœna procedat, quamvis monetam falsam non perfecerit, ut quia a Justitia fuit præventus, secus si ea pœnitentia monetarii non fuit perfecta. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 92. Conciol. l.c. num. 6. Caball. res. crim. cas. 27. per totam. Capyc. Latro dec. 6. num. 113. Grammat. dec. 179. num. 24. par. 2. Mastrill. de Indult. cap. 27. num. 13.

11 Lim. 1. quod pœna mortis non procedat in eo, qui fecit monetam falsam sub nomine alterius Principis, & non proprii, quia tunc subintrat alia ratio. Patis. conf. 160. num. 25. lib. 4. Rol. conf. 29. num. 34. lib. 3. Alex. conf. 104. n. 1. & seq. lib. 1. Bajard. ad Clar. in §. falsum. num. 317. Farin. d. quæst. 115. a n. 75. Barb. de pot. Episc. alleg. 51. n. 57. & 58. Conciol. l.c. res. 2. n. 7. nisi moneta fabricata sub nomine alterius Principis esset expendibilis etiam in loco, in quo fuit fabricata, quia tunc non evitatur pœna mortis. Menoch. & Farin. ll. cc. apud Conciol. uti supra n. 8.

12 Lim. 2. quod pœna mortis non habet locum, quando moneta fabricata est minimi valoris, uti cruciferi &c. trajeti, & similes exigui valoris. Dicitur autem moneta falsa vel in materia, pondere, vel forma, uti & cusa a carente potestate.

13 Quam vero pœnam incurrant Clerici monetam falsam fabricantes, vide Farin. de crim. læsæ maj. quæst. 116. inspect. 133. Ansald. de Jurisdict. par. 2. tit. 11. c. 4. Antonell. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 39. Degradantur & Curiæ sæculari puniendi traduntur, si vero pecunias adulteratas, aut monetam falsam scienter detinent, aut de loco ad locum transferunt, aut materiam, instrumenta, seu auxilium ad præmissa præstant, ad triremes mittuntur, ut patet ex Constitutione Urbani VIII. quæ incipit, suprema pastorali specula; quæ tamen militat duntaxat pro locis in Italia existentibus.

14 Hoc delictum monetæ falsæ, cum sit mixti fori, punitur tam a Judice Ecclesiastico, quam Laico, juxta cap. 2. de empt. Vulpe in praxi judiciaria cap. 42. n. 29. quod intellige, quando delinquentes sunt Laici. Antonell. l.c. n. 1. & 2. nam quando delinquentes sunt Clerici, solus Ecclesiasticus est Judex juxta cap. si Clericus. de foro compet. & cap. super quibusdam. de V.S. ubi DD. Bellet. disquis. Clerical. tit. de favore Cleric. reali. §. 5. a num. 2.

15 Sed quæres, Incurritne hoc delictum & illius pœnam, qui falsificat, vel corrumpit falsam monetam? Respondetur negative. Antonell. l. c. num. 6. Barb. de potest. Episc. par. 3. alleg. 51. n. 62. Menoch. de arbitr. cas. 316. num. 19. Surd. dec. 282. n. 18. Decian. crimin. lib. 7. cap. 27. num. 14. Barb. de potest. Episc. alleg. 51. n. 61. quia pœna contra vitiantes monetam debet intelligi de moneta usuali, qualis non est moneta falsa. Alex. conf. 103. vol. 1. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gloss. 20. numer. 12. Decian. loc. cit. cap. 25. num. 11.

16 Retinentes vero apud se monetam falsam scienter, puniuntur pœna extraordinaria, quia talis retentio facit indicium participationis in fabricatione illius, præsertim si habent apud se instrumenta ad fabricationem illius. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 118. qui explicat Menoch. qui contrarium dicere videtur, esse intelligendum de retinentibus ignoranter. d. cas. 316. num. 64. Honded. conf. 92. num. 6. lib. 2. Conciol. l.c. res. 3. n. 1. Vinc. de Franch. dec. 401. num. 4. Giurb. conf. 85. num. 10. Lim. si retinentes sunt alias bonæ famæ, contra quos inventio prædictorum instrumentorum non facit indicium. Mascard. de prob. conclus. 1066. num. 9. lib. 2. Decian. l.c. cap. 26. Farin. l. c. n. 124. Guazzin. ad defens. Reor. def. 4. cap. 9. n. 6. Conciol. l. c. num. 4. apud quem plures alii. Et multo magis si instrumenta reperta sunt etiam apta ad aliud opus licitum. Farin. l.c. num. 126. Bertazzol. conf. 552. num. 5. & seq. lib. 2. Conciol. num. 6. Et in dubio, ille, apud quem fuit reperta falsa moneta, præsumitur illam ignorasse, esse falsam, quia ignorantia potius præsumitur, quam scientia, & dolus. Bajard. ad Clar. in §. falsum. numer. 329. Farin. loc. cit. num. 156. Dec. capit. 25. num. 13. Grat. conf. 151. num. 8. num. 2. Conciol. n. 8. præsertim si retinens juravit se ignorasse, nisi adessent conjecturæ scientiam inferentes. Seraph. de privil. juram. privil. 4. num. 136. Menoch. de arbitr. cas. 316. n. 57. Farin. l.c. n. 159. Dummodo ignorantia non sit crassa, vel affectata; quia tunc non excusat. DD. cit. & Conciol. l.c. n. 10.

Expendens vero monetam falsam scienter de jure 17
communi punitur pœna falsi. Caball. res. crim. cas. 199. quæ est deportationis, & publicationis bonorum, in cujus locum successit hodie bannum perpetuum. Farin. l. c. num. 154. & conf. 106. num. 14. lib. 2. Menoch. l. c. num. 51. Guazzin. de confisc. bonor. conclus. 13. ampl. 11. num. 8. quamvis Barb. l. c. velit, puniendum eadem pœna, qua fabricantes, aut illam cudentes, sed prioribus consentiunt Mat. Anton. lib. 3. var. res. 44. cas. 7. in fin. & Conciol. l. c. num. 2. res. 4. sive moneta falsa sit aurea, argentea, plumbea, vel stannea, ita Salyc. Marsil. Covar. Annan. Afflict. Novell. & Vivius apud Farin. d. quæst. 115. num. 133. quod idem tenet Menoch. dicto. cas. 316. num. 52. & Conciol. num. 3. contra Clar. in §. falsum. num. 48. Caball. res. crim. cas. 199. n. 2. & alios. Lim. in viro bonæ famæ, si monetam expendit falsam in parva quantitate, quia talis nulla pœna puniri debet, quia nihil mali contra talem præsumitur, Farin. l. c. num. 138. Decian. cap. 25. num. 13. & seq. Conciol. res. 4. numer. 5. Lim. præterea, ut hæc pœna non habeat locum, quando illam expendens docet, a quo illam habuerit, quia tunc nullatenus puniri potest ulla pœna. Vinc. de Franch. dec. 401. num. 3. Bajard. ad Clar. in §. falsum. num. 328. Farin. l.c. n. 145. & DD. cit. mox supra. Conciol. n. 11.

Tondens monetam punitur pœna mortis naturalis. 18
L. quicunque 8. ff. ad L. Cornel. de fals. quæ licet loquatur de damnatione ad bestias, tamen in homine libero intelligitur de pœna mortis naturalis a DD. Ita Decian. crim. lib. 7. cap. 23. num. 25. & cap. 8. num. 6. Tusc. litt. M. conclus. 354. num. 16. Menoch. l. c. num. 34. & 35. Barb. de pot. Episc. alleg. 51. n. 59. Farin. de crim. læsæ majest. quæst. 115. num. 99. quamvis, quod puniatur pœna arbitraria, teneant Caball. res. crim. cas. 191. num. 5. & Farin. sibi contrarius. conf. 175. num. 22. lib. 2. quæ pœna mortis maxime procedit in statu Ecclesiastico ob Constitutionem Pii V. 115. & procedit etiam contra tondentes monetam etiam excedentem in pondere, quia nemo privatus potest monetam Principis ad æquum pondus reducere. Menoch. & Farin. ll. cc. Conciol. l.c. res. 5. num. 4. Barb. d. alleg. 51. num. 60. & quod teneatur ad restitutionem, tenent Mastrill. de indult. cap. 27. num. 15. P. Laym. moral. sect. 5. tract. 3. cap. 5. num. 5. cas. 3. & alii apud Conciol. l.c. num. 4. & procedit etiam in tingente monetam, ut de argentea appareat aurea &c. Mascard. de probat. conclus. 1066. num. 6. lib. 2. Bart. in d. L. quicunque. & Menoch. l.c. n. 42. Decian. l.c. cap. 23. n. 31. Farin. d. quæst. 115. Conciol. l. c. n. 6.

Limit. hæc conclusio, quod quoad pœnam mortis tan- 19
tum procedat in tondente monetam auream, in tondente vero monetam argenteam habere locum duntaxat pœnam extraordinariam, juxta Farin. d. quæst. 115. num. 107. Tusc. litt. M. conclus. 354. n. 29. Decian. l. c. cap. 33. num. 11. Covar. de veter. numism. collat. c. 8. sub num. 5. Marsil. conf. 71. a num. 13. Vivium Commun. opin. 520. num. 1. quamvis Caball. d. casu 191. num. 2.

n. 2. Menocb. *d. caf.* 316. *num.* 34. Peguer. *dec.crim.* 86. *n.* 3. pœnam mortis in utroque casu inferendam contendant, & ita observatur in statu Ecclesiastico ob Constitutionem Pii V. & Urbani VIII. *Constit.* 75. uti testatur Farin. *l.c.* 9. 108. Præterea pœna mortis non procedit contra tondentem monetam in parva quantitate. DD. cit. quidquid sit in statu Ecclesiastico, ob illius bannimenta in contrarium.

20 Quæres an cudentes falsam monetam gaudeant Immunitate Ecclesiastica? Respondetur affirmative, quia neque *in cap. inter alia de Immun.* neque in Bulla Greg. XIV. excipiuntur. Petegr. *de Immun. Eccles. cap.* 10. Mar. Ital. Novar. & Bonac. quos sequitur Diana *par.* 6. *tract.* 1. *ref.* 19. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 39. Farin. *in append. de Immun. Eccles. cap.* 6. *num.* 92. Gambacurt. *de Immun. Eccles. lib.* 5. *cap.* 44. *n.* 11. Giurb. *cons.* 20. *num.* 1. *& cons.* 30. *n.* 6. quia nullus pro crimine etiam enormissimo amittit immunitatem Ecclesiasticam, nisi in casibus a Jure, hoc est, a Bulla Gregoriana expressis Farin. *de Immun. Eccles. num.* 82. *& cons.* 86. *num.* 16. *lib.* 1. Guazzin. *ad defens. Reorum def.* 1. *cap.* 37. *num.* 52. Decian. *crim. lib.* 6. *cap.* 25. *n.* 5. *& cap.* 28. *num.* 1. & Giurb. *d. cons.* 30. *n.* 2. neque Bulla ad casus similes est extendenda. Spetell. *dec.* 60. *n.* 42. Conciol. *l. c. ref.* 6. *num.* 2.

21 Sed quamvis talis monetarius gaudeat Immunitate Ecclesiastica, non prohibetur tamen, quin in Ecclesia moneta falsa possit spoliari, juxta ea, quæ dixit Peguer. *dec.* 260. Massin. *de confiscat. benor. quæst.* 6. *in fin.* dummodo expoliatio fiat per Judicem Ecclesiasticum. DD. cit. & Spetell. *dec.* 127. *num.* 37. *&* 38. Conciol. l. *c. num.* 4. Neque refert, quod monetarii dicantur publici latrones, proditores, & læsæ majest, Rei, quia hoc fit per impropriétatem. In odiosis vero in quibus nos sumus, verba non sunt impropianda.

MONIALES.

Praxis Monialium Monasteriorum & Virorum.

1 Quamvis Monasteria Monialium nemo ingredi possit sine licentia Episcopi in scriptis obtenta, juxta dicta supra in praxi Monasteriorum, & *in §. de clausura.* tamen in casibus ordinariis, veluti quoad Medicos, Chirurgos, Carpentarios aliter est sentiendum, & sufficit licentia generalis ab Episcopo, etiam oretenus data pro foro interno, in quo veritas sola attenditur, & Conc. Trid. loquitur de foro externo. Homobon. *de caf. reservat. par.* 2. *cap.* 5. Diana *p.* 3. *tract.* 2. *ref.* 129. apud quem plures, sed contrarium, quod imo scripta sit necessaria, defendunt Suar. *de relig. to.* 4. *lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 15. Sanz. *in sum. to.* 2. *lib.* 6. *cap.* 16. *n.* 50.

2 Monasterium Monialium potest ingredi uxor, si de licentia mariti vult in illo profiteri, etiam sine Episcopi licentia, juxta Pont. *de matrim. lib.* 9. *cap.* 12. Sanz. *eodem tract. lib.* 7. *disp.* 32. Perez *de matrim. disp.* 58. *sect.* 5. quia non apparet ullum jus tale præceptum imponens, neque obstat *cap. si vir. & uxor.* 27. *quæst.* 2. quia possunt intelligi, quando volunt erigere novum Monasterium animo transeundi ad illud sine licentia Episcopi, quod non possunt, juxta *cap. nemo. de consecr. dist.* 1. sed contrarium tenet Diana, secundum quem, quamvis licentia Episcopi non sit necessaria ad valorem professionis, tamen est necessaria pro licito ingressu. Ita *par.* 10. *tract.* 12. *ref.* 56. Layman. *moral. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 3. *cap.* 7. Hostien. *in cap. cum sis. n.* 3. *de convers. conjug.* ubi Jo. Andr. *n.* 1.

3 Monasteria Monialium frequenter accedentes, si ab Episcopo moniti non desistunt, sunt excommunicati. *cap. monasteria. de vita, & honest. Cleric.* quæ tamen excommunicatio est ferendæ sententiæ. Panormit. Ancharan. & alii *in cit. cap. monasteria*; & si sunt Clerici, sunt suspendendi, qui si sint incorrigibiles, debent excommunicari, & deponi; si vero sunt Regulares, sunt privati voce activa, & passiva ipso facto. E. Congreg. sub Sixto V. apud Bonac. *de clausura quæst.* 3. *p.* 4. & isti quidem per unum accessum pœnam incurrunt, nisi parvitas materiæ, vel consuetudo in contrarium excusent.

Monasterium Monialium non potest ultra victum & vestitum a Novitia aliquid accipere. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 16. *de Regular.* Suar. *de Religione to.* 3. *tract.* 7. *lib.* 1. & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 100. contra Mirandam *in man. prælat. to.* 2. *quæst.* 8. *art.* 9. Et si est dives, exigens dotem a suscepta, committit simoniam. Item si Monasterium est inops, & petit plus, quam est necessarium pro sustentatione susceptæ. Renatus a Valle *de Relig. negot.* §. 9. *n.* 140. Suarez *in* 3. *par. disp.* 22. *sect.* 6. *& de simonia. cap.* 17. Navat. & Reginald. apud Dianam *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 29. qui contrarium tenet cum Villalobos & Layman. *lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult.* §. 4. *n.* 39. ob consuetudinem. 4

Monialium Monasteria ut erigi possint, non sufficit licentia Episcopi, sed requiritur etiam indultum Pontificis, nec possunt erigi, nisi in locis muro cinctis, & ubi adest copia confessariorum, & nisi annuus redditus saltem pro duodecim sustentandis, scilicet trecentorum assignetur, nec erigi debent in iis locis, in quibus Monasteria existentia inopia laborant. Antonell. *de Regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 1. *num.* 12. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 26. *nu.* 7. S. Congr. apud Leaan. *in sum qq. regul. to.* 1. *cap.* 25. *n.* 43. 5

Moniales expulsæ, lite pendente super expulsione, petunt a Monasterio alimenta, quæ illis debentur usque ad exitum litis. Vide *Lis*.

Moniales non tantum possunt ad strictiorem Religionem transire, juxta *cap. licet. de Regular.* Bonac. *de clausura quæst.* 1. *p.* 8. *n.* 11. sed etiam ad laxiorem alterius regulæ, si cum illis de propria Regula non possunt vivere ob inimicitias, aut vitæ periculum. S. Tho. 2. 2. *quæst.* 189. *art.* 8. Suar. *de Relig. to.* 4. *lib.* 3. *cap.* 11. Pignatell. *to.* 1. *cons.* 120. ita tamen ut dotem primo monasterio relinquant, & novam solvant secundo, ut declaravit S. Congr. Episc. & Regular. in una Messan. 29. Aprilis 1603. apud Pignat. 6

Moniales possunt uti privilegiis concessis viris suæ Religionis, quatenus privilegia illis aptari valent, quia masculinum in favorabilibus complectitur femininum, Diana *par.* 10. *tract.* 17. *ref.* 24. quamvis subsint Episcopo. Castropal. *to.* 1. *tract.* 3. *disp.* 4. *p.* 2. §. 9. *n.* 1. & Pellizar. *in man. Regular. to.* 2. *tract.* 8. *cap.* 1. *sect.* 4. *n.* 1. secus si sunt alterius Religionis Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 41. *num.* 217. & non comprehenduntur *in Clem.* 1. *de regul.* Bordon. *consil. regular. to.* 2. *ref.* 52. & alii apud Dianam, quibus addi debet Sylvest. *in verb. Relig.* 3. *quæst.* 3. *dist.* 3. 7

Monialis se ipsam percutiens, ut faciat abortum, non incidit in censuram Canonis, *si quis suadente*, quia hæc percussio non est violenta, utpote consentienti facta, nec injuriosa statui Ecclesiastico, quia ad eum non pertinet, utpote carens prima tonsura. Molina, Rodriguez, Garz. Bordon. & alii apud Dianam *par.* 9. *tract.* 4. *ref.* 10. secus si alius percuteret monialem, aut daret potum ad aboriendum, quia fœtus est par corporis, & fit injuria moniali. Diana *l.c.* 8

Illegitima non potest eligi in Abbatissam sine dispensatione saltem sui Prælati, vel Episcopi. Barb. *de potes. Episc. par.* 3. *fol.* 923. Castellinus *de elect. cap.* 17. Sanctarel. *var. ref. cap.* 40. Suarez *in* 3. *par.* 5. *disp.* 50. *sect.* 5. Homobon. Naldus, & Sanz. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 101. Parif. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 12. *num.* 11. Bellet. *disquis. Cleric. par.* 1. *tit. de discipl. Cleric.* §. 3. *n.* 5. & alii adud Barb. *l.c.* contra Portellum, Mirandam, & alios; eo quod *cap.* 1. *de presbyt.* nulla fiat mentio fœminarum. Vidua non potest eligi in Abbatissam. Barb. *l.c.* sicut nec quæcunque alia, quæ non sit Virgo. Miranda *in man. prælat. to.* 1. *quæst.* 7. Homob. *de stat. rel. par.* 5. *c.* 24. Lavor. *var. lucubr. tit.* 4. *cap.* 24. Castellin. *l. c.* qui testatur, ita fuisse declaratum a S. Congreg. apud Dianam *l. c. ref.* 99. 9

Monialis ingressa potest pacisci cum Abbatissa de solvendis interusuriis, donec dos fuerit soluta sine usura. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 97. apud quem Miranda, Rodriguez, & alii. Extra Chorum tenetur recitare horas Canonicas. Miranda *de Monial. qu.* 9. *art.* 6. Rodriguez *in compend. quæst. Regular. ref.* 98. Diana *l.c. ref.* 96. & hoc ratione status Ecclesiastici irrevocabilis, quem profitentur; qui tamen *par.* 9. *tract.* 6. *res* 7. contrarium tenet, quia nullum desuper extat præceptum, sed tantum consuetudo. 10

Mo-

11 Monialis, quæ se ponit in rota, & facit illam volvi versus partem externam, ad quam regulares accedunt, quamvis non egrediatur e rota, frangit clausuram, quia accessit ad locum, ad quem accedunt sæculares, quod prohibetur in Bulla Greg. XIII. Comitol. in respons. moral. lib. 6. quæst. 3. Portell. in dub. Regular. vers. clausura. Contrarium tenet Bonac. quæst. 1. p. 8. ob parvitatem materiæ, sicut si staret in ostio. Sanz. in sum. to. 2. lib. 6. cap. 16. Diana par. 3. tract. 2. res. 52. Moniales non possunt habere canes in Monasterio, quia hoc prohibuit Clem. VIII. Quaranta in summa Bullar. verb. Monialium clausura. n. 10. & vers. Monasteria monialium. n. 31. Capon. disc. for. 380. Propter incorrigibilitatem non sunt ejiciendæ e Monasterio simpliciter, sed possunt ad aliud transferri, juxta Constitutionem Pii V. Rota apud Rubeum par. 5. decis. 461. n. 17. non debent permitti cibum parare externis, etiam Consanguineis. Barb. de Jur. Eccles. lib. 1. cap. 44. n. 58. Is vero Monialium numerus in quolibet Monasterio constitui debet, qui ex propriis redditibus, vel consuetis eleemosynis sustentari potest, juxta Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. & cap. periculosa. §. sane de statu Regul. in 6. ubi Anchar. n. 3. vers. quinto nota. S. Congreg. declar. 216. & Pius V. in sua Constit. 9. fol. 13. qui numerus etiam in Monasteriis exemptis potest ab Episcopis cum Superiore Monasterii determinari. cap. nulla. 18. quæst. 29. num. 7. vers. 2. & Greg. XIII. in sua Constitutione. Navar. in cap. statuimus. 44. vers. 3. 19. quæst. 3. Riccius in prax. par. 2. res. 202.

12 Monasterium succedit in fideicommisso filio relicto, si bonorum sit capax. L. Deo nobis. §. hoc etiam cognitum. C. de Episc. & Cler. & pro hac opinione citatur a Fusar. mox infra allegando. Covar. lib. 1. var. res. cap. 19. n. 6. & seq. sed immerito, quia iste Doctor contrarium tenet, & probat Monasterium non haberi loco filii. Mant. de conject. lib. 8. tit. 7. Paris. cons. 22. n. 1. lib. 3. Fusar. de substit. quæst. 313. nisi testator fecisset fideicommissum, ut bona conservarentur in familia, aut agnatione, aut prohibuit alienationem bonorum, ut bona conserventur in familia. Vel nisi fideicommissum fuisset relictum filio, & ejus descendentibus, quibus finitis alius sit substitutus. ita Peregr. de fideicom. art. 28. num. 69. Fusar. l. c. num. 3. contra Afflict. dec. 83. a num. 13.

13 Monasterium capax bonorum venit etiam ad fideicommissum, ad quod familia, seu Agnati fuerunt vocati, si vocatus de familia Monasterium fuerit ingressus, nisi fideicommissum fuerit relictum pro agnationis conservatione. Bald. in d. L. Deo nobis. §. 1. n. 2. Archid. in cap. statutum 18. quæst. 1. Anchar. cons. 420. num. 3. Signoroll. cons. 156. n. 12. Mant. de conject. lib. 8. tit. 12. n. 25. Cravetta cons. 152. n. 2. Lapus alleg. 100. n. 7. & alleg. 101. num. 7. Fusar. de fideicom. quæst. 355. nisi fuisset relictum pro conservatione agnationis, quia tunc non succederet. Dec. cons. 259. num. 2. Covar. lib. 1. var. res. cap. 19. num. 11. Mant. l. c. Menoch de præs. libr. 4. præs. 83. n. 45. & præs. 88. n. 5. Franch. dec. 29. n. 7. Put. dec. 55. n. 4. par. 1.

14 Monasterium capax bonorum ingressi filii facit deficere conditionem fideicommissi, si sine filiis gravatus decesserit, etiam tacitam conditionem a Lege subintellectam. d. L. Deo nobis. Peregr. cons. 47. n. 4. & 20. lib. 1. Surd. cons. 557. n. 9. lib. 4. Gallus de except. success. tit. 4. except. 27. num. 264. par. 2. Decian. cons. 82. lib. 4. Fusar. de fideicom. quæst. 428. n. 11. & in tacita conditione tenent Gabr. de fideicom. conclus. 2. a n. 77. Menoch. lib. 4. præs. 89. n. 109. Bald. in L. cum acutissimi col. ult. C. de fideicom. Socin. sen. in L. cum. avus. col. 72. ff. de condit. & demonstrat. Fusar. l. c. num. 12. Intrigl. de substitut. quæst. 51. cent. 3. n. 21. Et excludit substitutum gravato, si sine filiis, quando gravatus fuit ingressus Monasterium. §. sed & hoc præsenti. auth. de SS. Episc. C. ad Trebell. cap. in præsentia. de prob. Bart. in auth. ingressi. n. 52. C. de SS. Eccles. DD. in L. si ita quis §. is cui. ff. de leg. 2. Castr. in L. si qua mulier. n. 3. C. de SS. Eccles. gl. in cap. in præsentia. ubi Innoc. & Abb. n. 36. Fel. n. 29. Bursat. cons. 199. n. 3. lib. 2. Honded. cons. 62. n. 15. lib. 1. Peregr. cons. 59. n. 1. l. 3. Fusar. de fideicom. quæst. 429. num. 8. Gabr. l. c. conclus. 2. n. 79. Gail. lib. 2. obs. 136. n. 7. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. quæ procedunt in utroque foro. Menoch. præs. 80. num. 5. lib. 4. Peregr. de fideicom. art. 28. n. 91. Fusar. l. c. num. 9. etiamsi gravatus fuerit bigamus, & ex dispensatione Pontificia fuerit ingressus Monasterium. Mant. & Menoch. ll. cc. apud Fusar. l. c. n. 11. Imo licet gravatus post professionem apostatasset. Bald. in cap. in præsentia. num. 15. de prob. ubi Felin. num. 32. & Dec. n. 200. Intrigl. de substit. cent. 3. quæst. 63. num. 17. & quamvis fuisset degradatus; quia post professionem illius bona, ac jura omnia statim in Monasterium transierunt. Porro præmissa non procedunt, si Testator expresse exclusit Monasterium, uti potest; justa Castr. in auth. nisi rogati. num. 3. C. ad Trebell. Bald. in d. L. Deo nobis. & cons. 196. num. 1. lib. 1. Alex. cons. 121. num. 13. lib. 2. Dec. cons. 259. n. 3. Cravetta. cons. 52. num. 1. Covar. lib. 1. var. res. cap. 19. n. 8. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. n. 18. Crass. in §. fideic. quæst. 40. num. 2. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 83. n. 3. Peregr. de fideicom. quæst. 28. num. 70. Trentacinq. de substit. par. 4. cap. 7. num. 25. Fusar. de substit. quæst. 429. numer. 18. Franch. dec. 29. a num. 3. & Osasc. dec. 126. n. 11. & seq. & probatur ex cap. de Judæis. 5. dist. ubi dicitur, quod infideles non possunt cogi ad suscipiendum baptismum; ergo pariter erit in arbitrio testatoris disponere, ne bona sua transeant in Monasterium. & in cap. verum. de cond. appos. testator potest rebus suis adjicere conditionem, ut apud Ecclesiam non maneant, nisi servato certo modo. & in cap. cum dilectus. de consuet. Patronus fundator Ecclesiæ potest velle, quod confirmatio ad alium pertineat, quam ad Episcopum. Minus si testator gravato decedenti sine liberis ex suo corpore, & de legitimo matrimonio procreatis substituit, quia licet Monasterium pro filio habeatur, hæc tamen filiatio est ficta, & civilis, non vero naturalis; verba vero testatoris vere & naturaliter in casu proposito sunt intelligenda. Sed hoc non obstante plurimi stant pro Monasterio, & volunt, quod illud excludat substitutum, licet testator dixerit, si gravatus decesserit sine filiis de suo corpore &c. procreatis. Bart. cons. 2. Alex. cons. 2. num. 3. & 18. libr. 1. Dec. cons. 259. Curt. jun. cons. 163. Cravetta. cons. 152. num. 2. Rol. cons. 35. num. 12. lib. 3. Bursat. cons. 97. lib. 2. Covar. libr. 1. var. res. cap. 19. num. 11. Vivius com. opin. lib. 2. conclus. 840. qui tamen loquitur cum substitutus fuit ingressus Monasterium Minorum, hæreditatis, & successionis incapax. Gutierrez. Can. qq. quæst. 34. Bald. in cap. in præsentia num. 6. de prob. ubi Gonzal. & Fagnan. ubi Butr. Imol. Abb. num. 48. Fel. num. 36. Dec. num. 64. Abb. in cap. Ecclesia S. Mariæ. n. 35. de constit. Barbat. in cap. Rainaldus. de testam. Sed Fusar. l. c. num. 19. & seq. priorem tenet, pro qua citat pro se infinitos, & signanter Peregr. de fideic. art. 28. n. 78. Trentacinq. de subst. par. 4. cap. 7. n. 25. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. num. 20. Menoch de præs. lib. 4. præs. 83. num. 27. Crass. in §. fideic. quæst. 40. n. 3. Viv. lib. 1. commun. opin. verb. substitutus sub cond. conclus. 841. numer. 20. Ita si testator dixerit; si gravatus decesserit sine veris filiis, substituo Cajum, Monasterium remanet exclusum. Item si dixit, sine filiis legitimis, & naturalibus; vel sine filiis masculis. Vel dixit, si gravatus decesserit sine filiis, succedat Titius, & non alius. Item si testator gravato ingredienti religionem aliquid certi reliquit; quia in reliquo una cum Monasterio censetur exclusus; aut aliquid ipsi Monasterio legavit, aut reliquit. Item in eo, qui pure fuit gravatus, aut in diem restituere. Aut si testator filio gravato substituit alium suum filium. Aut substituit unum de familia, quia vult bona conservari in familia. Aut aliquis substitutus fuit cum onere nomen & insignia familiæ suscipiendi. Aut si fuit substituta pia causa.

Præterea Monasterium non succedit, si filius ingres- 15
sus fuit mortuus intra annum probationis; quia tunc Monasterium excluditur a successione bonorum, ita etiam substitutio non deficit, sed perinde est, ac si gravatus non fuisset ingressus Religionem; sicut etiam non excludit substitutum, si gravatus fuit ingressus, ut fraudaret substitutum, qui animus fraudandi conjici potest ex minis a gravato factis. Item si in mortis articulo fuit ingressus. Doctores vide apud Fusar. l. c. n. 73. qui contrarium tenet in ingrediente in articulo mortis, cum pluribus Mant. Crasso, Menoch. Intrigl. ll. cc. vide etiam Marescot. lib. 3. var. res. cap. 22. ubi Rota, de success. Monasterii.

Monasterium non acquirit hæreditatem Monacho re- 16
lictam, nisi Monachus cum consensu Superioris illam

ad.

adiverit, vel agnoverit. vide *Hæreditas.* si vero Monachus fuit mortuus ante aditam hæreditatem, potest illam adire, non quidem jure transmissionis, vel ex persona Monachi. *L. quoniam sororem. C. de jure deliber.* sed proprio, quia omnia jura Monachi quæruntur Monasterio. Fachin. *lib. 6. controv. Jur. cap.* 18. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 17. *p.* 1.

17 Tenetur alere Monachum secum litigantem, sicut maritus uxorem. vide *Maritus*. Succedit in jurepatron. reali cum universitate bonorum, puta castro &c. Riccius *in praxi Jurispatr. res.* 208. quando possit visitari ab Episcopo. vide *Visitatio*.

18 Monasteria monialium, quæ sunt sub immediata Regum protectione, quamvis sint exempta ab Ordinario, non sunt tamen exempta quoad visitationem, saltem Jure Delegati a Sede Apostolica. Capon. *disc. for.* 184. & DD. apud illum.

19 Monasterium non potest prohibere vicino, ne ædificet, si intercedit via publica, quamvis ex fabrica pateat introspectus, dummodo ædificet ad utilitatem propriam, quæ sit major damno illato. Covar. *lib. 3. var. res. cap.* 14. *num.* 18. *ultima prioris sententiæ.* Exceptis tamen Monasteriis Monialium. Capon. *discept. for.* 372.

20 Monasterium monialium, ac loca illi subjecta jus visitandi potest de jure communi competere Abbatissæ privative quoad Episcopum, exceptis iis, quæ curam animarum concernunt. Clem. *attendentes in princ. de statu Monach.* Fuscus *de visitat. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 14. Azor. *instit. moral par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 40. *quæst.* 9. *vers. si quæris.* Barb. *de pot. Episc. alleg* 73. *num.* 23. Cuchus *instit. Canon. lib.* 8. *n.* 42. Pavin. *de visit. par.* 1. *quæst.* 2. *num.* 43. Rodriquez *quæst. Regul. tom.* 4. *de visit. cap.* 2. *n.* 21. Bich. *dec.* 194. *n.* 23. adeo ut Episcopus, quamvis habeat assistentiam Juris communis super jure visitandi omnes Ecclesias suæ Diœcesis. *cap. cum Venerabilis.* & *cap. de Xenodochiis. de relig. dom.* & *cap. conquerente de off. ordin. cap. cum Episcopus. de off. Ordin. in* 6. & *de Clem. attendentes.* & illi propterea competat manutentio. *cap. cum persona de privil.* Caputaq. *dec.* 306. *an.* 1. Rota *dec.* 125. *n.* 1. *& dec.* 184 *num.* 2. post tract. Post. *de manuten.* tamen, si Abbatissa est in possessione, vel quasi visitandi, manuteneri debet contra Episcopum. Abb. *in cap.* 1. *n.* 8. *ut lite pend.* Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *declar.* 4. *num.* 6. Rota *dec.* 685. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *l. c. num.* 11.

21 Monasterium monialium esse exemptum, & subjectum jurisdictioni Abbatiæ probatur ex privilegiis Apostolicis, suscipientibus sub protectione S. Petri, & Sedis Apostolicæ, non tantum Monasteria, sed etiam personas, & bona, præsertim, si hæc Episcopo prohibent omne exercitium jurisdictionis in illa. *L.* 2. *ff. de jurisd. omn. jud.* Macerat. *var. res. lib.* 3. *res.* 4. *n.* 2. *cap. cum capella.* 16. *cap. quanto* 26. *de privil.* Joan. Andr. *in tract. de interd. n.* 23. Cockier. *de jurisdict. in exempt. par.* 1. *quæst.* 8. *&* 9. Gig. *de pens. quæst.* 60. Belencin. *de charit. subsidio. quæst.* 24. *n.* 2. & Rota apud Bich. *dec.* 459. *n.* 7. *& per totam.*

22 Monasterium potest agere pro consecutione legati Religioso, vel Religiosæ professis relicto. *cap. cum ad Monasterium. de statu Monach. cap. cum olim.* 2. *de privil. L. Deo nobis. in fi. C. de Episc. & Cler.* Bald. *cons.* 352. *num.* 1. *lib.* 1. Feder. de Sen. *cons.* 4. *n.* 4. Honded. *cons.* 94. *n.* 14. *&* 15. Buratt. *dec.* 394. *n.* 2. nisi ex adverso probetur solutio. Bich. *dec.* 591. *n.* 5.

23 Monasterium, quamvis sit capax successionis, nihilominus si a Testatore fuit exclusum, per professionem emissam a gravato, statim purificatur fideicommissum. Molina. *de primogen. Hispan. lib.* 2. *cap.* 12. *sub num.* 54. Peregr. *de fideicom. art.* 28. *n.* 82. Gratian. *disc. for. cap.* 481. *n.* 38. *&* 41. *&* 815. *n.* 14. Rota *dec.* 135. *n.* 15. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 343. *n.* 17.

24 Monasterio acquiritur, quidquid a Monacho acquiritur, & ideo possessio capta a Monacho, acquiritur Monasterio. *cap. de Monachis.* 16. *quæst.* 1. *cap. de lapsis.* 16. *quæst.* 6. *cap. in præsentia. de probat. cap. cum ad Monasterium. de statu Monach.* Abb. *in cap cum olim.* 2. *num.* 6. *de privil.* Archid. *in cap. un. num.* 7. 18. *quæst.* 1. quia Monachus in particulari est incapax dominii, vel possessionis. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 2. *de Regular.* Menoch. *cons.* 722. *num.* 37. *&* 59. & sicut servus non possidet sibi, sed Domino. §. *in potestate. Instit. de his, qui sunt sui, vel alieni Jur.* §. *Item vobis. Instit. per quas personas nobis acquir. L.* 1. *ff. de his, qui sunt sui, vel alieni Jur.* Ita Monachus acquirit Monasterio, quia servo æquiparatur. *gl. in L. cum heredes.* §. *fin. verb. non puto. ff. de acquir. possess.* Innoc. *in cap. olim.* 1. *numer.* 3. *de privileg.* Molina. *de Just. & Jur. to.* 1. *tract.* 2. *disp.* 140. & acquisita per Monachum possessio semper Monasterio manet, nec morte, vel amotione Monachi amplius amittitur; quia Monachus est quidem utilis Monasterio in acquirendo, sed nullius momenti ad amittendum. Abb. *in cap. cum venissent. numer.* 5. *&* 6. *de restit. spol.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *n.* 38. Cyriac. *controv.* 300. *n.* 38. Seraphin. *dec.* 1127. *n.* 2. Cavaller. *dec.* 209. *n.* 1. Rota *Diversar. dec.* 390. *n.* 2. *par.* 1. apud Bich. *dec.* 81. *n.* 9.

Monasteria Monachorum existentia in Diœcesi possunt ab Episcopo de jure visitari. Bich. *dec.* 194. *num.* 8. sicut etiam monialium, quia habet assistentiam juris, propter quam debet manuteneri. *cap. cum persona. de privil.* Caputaq. *dec.* 306. *num.* 1. *& seq. par.* 1. *& dec.* 125. *num.* 1. *& dec.* 184. *num.* 2. post tract. Post. *de manuten.* nisi alter sit in possessione, vel quasi. Monialium Prælatiæ Regularibus subjectarum confessarii approbatione Episcopi non indigent. Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 11. *vers. atque aliis Monasteriis.* Azor. *instit. moral. par.* 1. *lib.* 13. *cap.* 9. *quæst.* 2. *vers. quæres.* Navar. *lib.* 2. *tit.* 18. *lib.* 7. *de Relig. n.* 98. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 25. *num.* 47. & in collectan. ad Conc. Trid. *d. sess.* 25. *de Regular. cap.* 10. *num.* 4. & alii apud Bich. *dec.* 459. *n.* 2. Earundem clausura soli Episcopo demandata est, etiam in Monasteriis Regularium. Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 5. Suarez. *de Relig. to.* 4. *tract.* 9. *de variet. Relig. lib.* 1. *cap* 11. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 102. *num.* 3. & *alleg.* 105. *num.* 31. Cockier. *de jurisdict. in exempt. par.* 2. *quæst.* 45. *num.* 15. Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. *art.* 7. *n.* 2. Sperell. *dec.* 97. *n.* 19. Bich. *l. c. n.* 24. 25

Monialis, quod emiserit professionem in aliquo Monasterio, probatur ex mandato procuræ ad litem capitulariter facto a monialibus professis, in quo, uti talis intervenit, quia alias ad dictum actum non fuisset admissa. Rota *dec.* 448. *numer.* 9. apud Bich. *dec.* 204. *num.* 2. 26

Monialis non comprehenditur sub statuto Laicorum exclusivo fœminarum verba dirigente in tempus delatæ successionis ex defectu potestatis, si tempore delatæ successionis talis est. Salic. *in auth. cassa.* 14. *C. de SS. Eccles.* Ruinus *cons.* 200. *n.* 6. *&* 9. *lib.* 2. Rol. *cons.* 57. *n.* 29. Bich. *dec.* 625. *n.* 32. Nondum professæ bona, super quibus Monasterium habet usumfructum etiam pendente conditione professionis, reputantur bona Ecclesiastica ad effectum beneplaciti Apostolici in alienatione. Bich. *dec.* 662. *n.* 8. 27

Monialibus pro spirituali consolatione, & profectu non adeo difficulter concedendus est approbatus extraordinarius Confessor. Benedic. XIV. Consti. *Pastoralis.* 28

M O N I T O R I A.

Praxis Monitoriorum & Monitionum.

Monitio generalis ad examinandos testes pro singulis diebus & horis non sufficit, quia reddit citationem, vel monitionem incertam, sed debet specificare diem. Post. *de manut. obs.* 84. *num.* 53. Maranta *in spec. par.* 6. *de citat. num.* 118. Put. *dec.* 252. Eccles. *obs. f.* 62. *de appell.* nisi aliter servaret praxis. Rota apud Farin. *dec.* 313. Gratian. *disc. for. cap.* 738. quia tunc sustinetur pro integro termino probatorio, si fuit datus a Judice terminus probatorius. 1

Monitio urbana, seu interpellatio debet præcedere petitionem Judicialem, ut teneatur Reus ad expensas citationis. Felin. *in cap. novit. sub numer.* 15. *de Jud.* Mascard. *de prob. conclus.* 933. *n.* 2. Cæpol. *caut.* 84. Scaccia, ut mox infra, & quod monitio urbana præcesserit citationem, probatur per assertionem alterius. Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 9. Mascard. *de prob. conclus.* 395. quæ tamen assertio secundum Bald. debet esse jurata; quia verisimile est præcessisse, & valet præsumptio a communiter contingentibus. Mascard. *de prob. conclus.* 1163. Cravetta *cons.* 6. Lim. 1. cum agitur de interesse, quod debetur ratione moræ; tunc enim requi- 2

quiritur plena, & præcisa probatio interpellationis. Lim. 2. quia dicta probatio admittit probationem in contrarium, utpote fundata in præsumptione.

3 Monitio trina requiritur, ut Clericus ob non delationem habitus, vel illius dimissionem privilegium Clericale amittat. Riccius *in praxi Clericorum. ref.* 540. vide *Clericus*. Trina non est necessaria contra concubinarios, cum Episcopus contra illos procedit ad pœnam pecuniariam; secus, si vult procedere ad Censuras. Barb. *ad Concil. Trid. sess.* 24. *cap.* 8. *de reform.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 56. qui testatur, ita fuisse declaratum a S. Congreg. 3. Novembris. 1597.

4 Non est necessaria in declaratione excommunicationis incursæ, sed sufficit simplex citatio, quamvis non sit personalis, sed ad domum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 164. *num.* 20. uti si citandus latitat. Sperell. *dec.* 48. *a. num.* 14. sicut nec in excommunicatione a Judice lata, se tantum in ferenda ab homine pro culpis præteritis, aut futuris. Sperell. *dec.* 48. *num.* 54. sicuti nec cum periculum est in mora, neque cum fertur extrajudicialiter, aut vim vi repellendo; uti cum Episcopus turbatur in sua jurisdictione a Principe sæculari. Pignatell. *to.* 1. *consult.* 170. *num.* 9. qui citat Tex. *in cap. dilecto. de sent. excom. in* 6. & ibi Gemin. *numer.* 7. Franc. *num.* 7. Innoc. *in cap. venerabilem.* 4. *de censib.* ubi Butr. *num.* 10. Felin. *in cap. sacro. num.* 6. *de sent. excom.* & ibi Socin. *num.* 366. neque contra Clericos usurarios, cum contra illos proceditur per viam accusationis. Abb. *in cap.* 2. *de accus.* Sperell. *dec.* 116. *nu.* 14. neque cum contra illos infligitur pœna statuta a Jure contra delictum, sed tantum cum infligitur propter contumaciam. Innoc. *in cap.* 1. *de excess. præl.* Abb. *in cap.* 2. *de Cler. excom. ministr.* Idem dic, si proceditur contra illos per viam inquisitionis. Dicitur autem infligi in contumaciam, cum a Lege fuit negative concepta. *nisi hoc, vel illud fecerit.* Innoc. *in cap. extirpandis. de præb.* Abb. & alii apud Sperell. l. c. Non est necessaria ad depositionem Clerici. Sperell. *l. c. num.* 19.

5 Est necessaria, cum excommunicatio fertur ab homine, vel Judice propter peccatum præteritum, vel præsens, in quo reus pertinaciter persistit. *cap. sacro. de sent. excom.* ubi Abb. Covar. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 9. *a num.* 5. aliter excommunicans incurrit interdictum unius mensis. Requiritur etiam, licet fuerit decreta excommunicatio ferendæ sententiæ pro aliquo delicto commisso. Covar. *l. c.* & Suarez. *de censur. disp.* 3 *sect.* 10. *num.* 20. quamvis contrarium teneant Abb. *in d. cap. sacro.* & Sanz. apud P. Pirbing. *lib.* 5. *tit.* 38. *sect.* 2. *num.* 37.

6 Monitoria alia sunt, quæ relaxantur contra detinentes res deperditas, vel contra illos, qui auferunt, aut occupant. Alia, quæ relaxantur contra non volentes revelare eosdem, vel recusantes, vel contra recusantes dicere veritatem coram Judice competente. Et hæc alia sunt generalia, alia particularia, de quibus singillatim erit discurrendum.

7 Monitoria ergo pro rebus deperditis contra illas auferentes, vel detinentes, vel non revelantes generalia non conceduntur, nisi concurrant plures conditiones. Primo, quod res, pro quibus petuntur, non sint exigui valoris, sed valeant ad minimum quinquaginta aureos. ita Barb. *de pot. Episc. alleg.* 96. *num.* 3. Sbrozz. *de Vicar. Episc. par.* 2. *quæst.* 161. *num.* 1. Ugolin. *de pot. Episc. cap.* 45. *num.* 1. Quaran. *in sum. Bullar. verb. excomm. ad fin. revel.* Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 1. *num.* 3. & ita observat stylus Romanæ Curiæ passim, uti vidimus in pluribus monitoriis papalibus, & testatur Riccius *in praxi monitorial. par.* 1. *ref.* 250. Secondo, quod concedantur tantum in subsidium, hoc est, alia probatione deficiente, quia remedium hoc est subsidiarium. Riccius *l. cit. ref.* 244. *par.* 1. Item quod Adversarius non sit certus, quia tunc posset contra illum via ordinaria procedi. Costa *de remed. subsidiario. remed.* 14. Tertio ejusmodi monitoria debent habere clausula justificatoriam; alias sunt nullius valoris. Riccius. *l. c.* qui citat Navar. *cons.* 3. *de Cler. excum. ministran. lib.* 5. & *cons.* 3. *de censib.* quia tamen plura monitoria papalia fuerunt expedita, imo ab ipsis etiam Ordinariis sine tali clausula; ideo probabile est, hanc clausulam esse potius consilii ad abundantem cautelam, quam necessitatis ad illorum valorem, uti testatur etiam Gail. *de pace publ.* apud quem monitoria, quæ habent pro objecto rem præceptam a Jure Divino, vel prohibent rem ex se inhonestam, non requirunt ejusmodi clausulam, quia detinentibus &c. nulla potest suffragari exceptio, aut excusatio. *vide lib.* 1. *cap.* 5. *obs.* 13. Quarto non debent nominatim concedi, nisi præmissa ab Episcopo diligentia in exequendo realiter, aut personaliter. Hine non possunt concedi ejusmodi monitoria contra scientes bona descripta in inventario, ut illa revelent, eo quod ex inventario sciri possint. Riccius. *l. c ref.* 251. Guido Papa. *dec.* 173.

Quæ diximus, debent limitari in causis criminalibus, in 8 quibus non possunt relaxari ejusmodi monitoria, si criminaliter intentantur, secus si civiliter tantum; quamvis tantum pœna pecuniaria veniret irroganda. Lazarus. *de monitor. sect.* 1. *quæst.* 10. Barb. *l. c.* Riccius *l. c.* Quare in Monitoriis Papalibus, ac ipsorum etiam Ordinariorum, saltem plerumque, addi solet illa clausula. *Volumus autem, quod de revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat, non possit, nisi pro civili interesse, & civiliter tantum agi, alias revelatio illa neque in judicio, neque extra illud fidem faciat.* Communiter tamen ab Ordinariis hæc clausula omittitur, eo quod ipsos potissimum tanquam Judices concernere videatur.

Sic etiam in iis, in quibus continetur aliquid infa- 9 matorium, concedi nullatenus solent. Prob. *in cap.* 1. *de jurejur.* Lazzarus, Riccius, & Barb. *ll. cc.* neque super facto proprio, eo quod oblivio non præsumatur. Guido Papa. *dec.* 127. Riccius *l. c.*

Hæc monitoria non tantum conceduntur a Papa, sed 10 etiam ab Episcopis, & Vicariis eorum generalibus, Legatis &c. Suarez. *de censur. disp.* 20. *sectione* 1. Gutierrez. *Can. qq. lib.* 1. *cap.* 11. Costa *de Juris & facti ignorantia. cent.* 2. *dist.* 55. Riccius *l. c. ref* 246. Barb. ut supra. Sbrozz. *de Vic. Episc. lib.* 2. *quæst.* 171. & patet ex Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de ref.* Neque obstat, quod illud tantum loquatur de Episcopis, quia facultas data Episcopis, intelligitur etiam data eorundem Vicariis, si est concessa a Jure, nisi fuerit data cum clausula restrictiva, aut exclusiva Vicarii, ut patet ex aliis locis Tridentini, in quibus quando voluit, Episcopum aliquid agere per seipsum, excludendo Vicarium, id expressit, uti *in cap.* 6. *de reform. sess.* 24. ubi conceditur Episcopis absolvere ab hæresi occulta in foro animæ tantum, exclusis tamen eorum Vicariis, uti patet ex illis verbis. *Idem & in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, & non eorum Vicariis sit permissum.* Ita Sbrozz. *l. c.* Zerolla *in prax. Episc. verb. Vicarius. par.* 1. *vers. primum dubium. & par.* 2. *verb. hæretici. vers. quarto.* Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 40. *num.* 13. Gratian. *discept. for. cap.* 83. *num.* 12. secundum quos, si hic textus non excluderet Vicarios, illis videretur data potestas absolvendi; videri etiam potest Gutierrez. *de matrim. cap.* 49. *num.* 59. *num.* 11. etiam sine speciali mandato. S. Congr. apud Riccium. *l. c.* imo etiam præsente Episcopo. Sbrozz. *de Vicar. Episc. lib.* 1. *quæst. fin.* Rebuff. *in prax. Benef. lib.* 1. *cap.* 22. nisi expresse ab eodem illi fuerit interdictum. Lazarus. *l. cit. quæst.* 6. quæ etiam ampliative procedunt in Vicario Capitulari, uti docet Pavinus. *de potest. Capit. sede vacan. par.* 1. *quæst.* 1. quia Capitulum succedit Episcopo in iis, quæ sunt jurisdictionis ordinariæ. Tusc. *list. C. conclus.* 56. Riccius. *l. c*

Quæres, an hæc monitoria sint deneganda ob partis 11 animositatem, quæ eorum publicationi se opponit, vel potius concedenda, ob suspicionem non modicam contra illam urgentem, juxta Lazarum *de monitor. tit.* 3. *quæst.* 12. Cravettam. *cons.* 181. Riccium. *l. c. ref.* 245. quia veritas non est occultanda. Clem. *sæpe de V. S.* Cravetta *cons.* 6. Mant. & *de conject. lib.* 8. *tit.* 18.

Illis tamen merito denegatur, qui nullum habent in- 12 teresse, juxta Constitutionem Pii V. quæ incipit. *Sanctissimus in Christo Pater.* apud Quarant. *in sum. Bullar. verb. Excommunicatio.* aliter erunt revocanda juxta Lazzarum. *de monitor. sect.* 1. *cap.* 9. & *quæst.* 18. Riccius *in praxi Monitorial. par.* 1. *ref.* 243.

Sed quæres, quosnam obbligant ejusmodi monitoria? 13 Respondetur, obligare omnes, iis, qui sequuntur, exceptis. Primo ergo non obligant Confessarium ad revelandum, quod habuit in Confessione, quia sigillum Confessionis est de præcepto Divino; monitorium vero est duntaxat præceptum humanum, neque illos, qui

ha-

habent sub præcepto naturali, quamvis monitorium emanasset a Papa ob rationem tactam. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 96. *num.* 63. & 64. Secundo non obligant parentes contra filios, nec e contra. Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 2. *res.* 310. Farin. *de testib. quæst.* 54. Mascard. *de prob. conclus.* 1363. Gabr. *de malef. conclus.* 37. sicut neque uxores, aut consanguineos, juxta Pereiram. *de manu regia. cap.* 10. *num.* 36. contra quem tamen sentire videtur Diana. *par.* 3. *tract.* 5. *res.* 63. qui citat Navar. *in manuali, cap.* 15. *num.* 49. Felin. *in cap.* 1. *de testib. cogen.* Capell. Tholos. *dec.* 4. Lazar. *de monit. sect.* 2. *quæst.* 11. *numer.* 18. Lim. quoad bona mariti ab uxore occultata secundum Barb. *l. c.* sed Diana tenet contrarium, *l. c.* & *par.* 8. *tract.* 7. *res.* 10. quia monitoria non obligant ipsos detinentes, cum nemo teneatur seipsum prodere, & infamare. *cap. quamvis.* & *cap. quis de pœnit. dist.* 1. cum quia accusatus de crimine, non tenetur illud fateri, nisi fuerit semiplene probatum, & de hoc Reo a Judice fides fiat. Barb. *l. c.* si vero præter privilegiatos nullus adesset, qui posset denuntiare, tunc tenetentur. Capell. Tholos. *in dec. quæst.* 3. Navar. & alii, quos citat Diana *l. c.* Tertio non obligat eos, qui non possunt commode restituere, uti si deberent subire damnum altioris ordinis, ob quam rationem non obligat etiam habentes scripturas ad earum exhibitionem. Quarto non obligat scientes ad revelandum, quando isti, quod sciunt, non possunt saltem uno teste probare; bene vero ad testificandum. Lim. in materia fidei & Religionis, quia tunc revelans habetur pro teste. Lim. 2. in matrimonialibus, quia tenetur quis revelare impedimenta, licet non possi. uno teste probare. Quinto non obligat eos, qui de jure non tenentur ferre testimonium, uti filios contra parentes, & e contra, exceptis tamen criminibus hæresis, & blasphemiæ, ac læsæ Majestatis. Barb. *l. c.* & Bonac. *de oblig. denuntian. disp.* 6. Præterea monitoria hujusmodi non obligant Medicos, Procuratores, & Advocatos ad revelandum secreta infirmorum, & suorum Clientum. Barb. *l. c.* quia hujusmodi sciunt sub obligatione & sigillo secreti naturalis. Neque illos, qui non vere, & realiter sciunt, sed tantum audierunt a fide non dignis, sicut nec eos, qui audierunt ab illis, qui jam denuntiarunt, quia certiorandus amplius non est, qui jam est factus certus. *cap. cum. qui. de. R. J. in* 6. vel cum denunriandus est jam emendatus. Barb. *ut supra.* Diana. *par.* 9. *tract.* 9 *res.* 48. Bonac. *de oblig. Denunt. disp.* 6. Tandem monitoria non obligant, antequam fuerit præmissa correctio fraterna. Lim. nisi essemus in casibus, in quibus correctio fraterna non est necessaria, qui videri possunt apud Dianam, inter quos est crimen hæresis, proditionis, vel quando non speratur emendatio. Sicut non obligant ad denuntiandum eos, qui sunt extra territorium monitorii. Plura de hac materia videri possunt apud Barb. *l. c.* & apud Dianam, *par.* 9. *tract.* 9. *res.* 48. & & Bonac. *l. c.*

14 Quandoque monitorium fit ab Episcopo Superioribus Regularium, ut nimirum ipsi Regulares suos subditos extra Monasteria delinquentes puniant; qui quidem si negligentes in hac parte se exhibuerint, Episcopus punire potest; vel si Superiores eosdem, ut pœnis ab Episcopo imponendis illos subtrahant, ad aliam Diœcesim miserunt, tenentur instante Episcopo intra terminum ab illo præfigendum, & sub pœnis privationis officiorum, & vocis activæ, & passivæ eos revocare a loco, ad quem miserunt, aliter Ordinarius loci, ad cujus Diœcesim delinquens fuit dimissus ab Ordinario loci, in quo deliquit requisitus, vel alias de ejus delicto informatus, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus delinquentem puniet. juxta Clem. VIII. apud Ciatlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 19. *lib.* 1. Quaranta *verb. exceptio. vers. quibus sci.* Leo *in thes. for. Eccles. par.* 1. *c.* 8. Barb. *de officio Episc. par.* 3. *alleg.* 105. *num.* 14. Sperell. *dec.* 38. *n.* 16. Ideo ne a Superioribus dictorum Regularium possit opponi, quod non fuerint requisiti, vel moniti, debet tale monitorium fieri ad minimum coram duobus testibus. Sperell. *d. dec.* 38. Fusc. *de visit. lib.* 2. *quæst.* 17.

Monitorium legitime executum, & reproductum in- 15
terrumpit præscriptionem tricennariam. *L. cum notissimi.* §. *imo. C. de præscript. vel.* 40. *annor.* Batt. *in L. ex hoc edict. numer.* 4. *ff. de eo per quem factum erit.* ubi Bald. *num.* 5. Jas. *num.* 7. Put. *dec.* 385. *lib.* 3. Buratt. *dec.* 8. *n.* 1. Bich. *dec.* 72. *num.* 15. & executum contra possessorem interrumpit cursum triennalis pacificæ possessionis, sive vim habeat molestiæ extrajudicialis, sive judicialis. Cardin. *in Clem. gratia num.* 8. *de rescript.* Fel. *in cap. cum Joannes. num.* 32. *vers.* & *adde* &c. *de fide instrum.* Louther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 52. *n.* 34. & *quæst.* 53. *num.* 20. Coccin. *dec.* 172. *num.* 6. qui citat Sarnen. *super reg. de triennali. quæst.* 83. *in fin.* Cassad. *dec.* 6. *num.* 7. *super regul.* Buratt. *decis.* 699. *n.* 1. & 2. Bich. *dec.* 171. *num.* 6. quamvis monitorium producatur post triennium, quia ad effectum regulæ non attenditur tempus reproductionis, sed executionis, ex qua contrahitur mala fides possessionis. *cap. fin. de præscript.* Abb. *cons.* 19. *numer.* 2. *par.* 2. Rota apud Bich. *l. c. num.* 7. Lim. si monitorium fuit nullum ex defectu jurisdictionis; quidquid sit, si nullitas illius proveniat ex alio capite. Sarnen. *super reg. de annali quæst.* 45. *num.* 8. *vers. breviter in hac materia.* & *super reg. de triennali. quæst.* 34. Louther. *de re benef. quæst.* 52. *num.* 31. & *quæst.* 53. *num.* 28. Sanz. *cons. moral. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 27. *num.* 3. Achill. *dec.* 2. *num.* 1. *super reg. de triennal.* Caputaq. *dec* 47. *par.* 3. Rota apud Bich. *dec. cit. num.* 8. Et quamvis monitorium coram Judice incompetente interrumpat cursum triennalis, ut tenuit Rota, quam citat Bich. *l. c. num.* 24. & tenuit Coccin. *dec.* 172. *num.* 6. hoc tamen non procedit in vim molestiæ judicialis, sed extrajudicialis, & de facto. Sarnen. *l. c. quæst.* 45. *numer.* 4. & Louther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 53. *n.* 30. & ut extrajudicialis molestia interrumpat triennalem pacificam, oportet, quod sint illatæ circa ipsam possessionem, vel fructuum perceptionem. Sarnen. *l. c. n.* 8. Achil. *dec.* 6. *num.* 1. *super reg. de trien.* Put. *dec.* 317. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 1254. *n.* 2. & Rota apud Bich. *l. c. n.* 26.

His præmissis ad praxim descendendo, formulam mo- 16
nitoriorum quorundam hic addere placet, & quia non raro ejusmodi monitoria a Sede Apostolica committi solent Ordinariis, ideo prius litteras Apostolicas proponemus, deinde monitorialium executoriales; & tandem etiam monitoria, quæ ab Ordinariis emanare solent.

Forma Monitorii Pontificii.

17 INnocentius Episcopus servus servorum Dei. Venet. fratri Episcopo N. sive dilecto filio ejus Officiali, seu Vicario in spiritualibus generali salutem, & Apostolicam benedictionem. Significavit Nobis dilectus filius NN. Laicus Diœcesis N. seu alterius Civitatis aut Diœcesis, quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorat, bona mobilia & immobilia, scripturas publicas, & privatas, fidem tamen facientes, libros rationum, & computorum, & præsertim testamentum quondam N. dicti supplicantis Consanguinei per Notarium ipsi supplicanti penitus ignotum rogatum, ac jura, nec non pecuniarum summam auri &c. jocalia, gemmas, annulos, torques aureos, pannos laneos, lineos, sericeos, domusque supellectilia magni momenti ad dictum supplicantem ratione successionis hæreditatiæ, Consanguineorum suorum defunctorum, ac alias legitime spectantia subtraxerunt, ac temere occuparunt, eaque malitiose occultare, & occulte, ac temere detinere præsumpserunt, & præsumunt, ex quo dicto supplicanti gravia damna valorem quinquaginta ducatonorum excedentia nequiter intulerunt in animarum suarum periculum, dictique supplicantis non modicum detrimentum, super quo ipse significans Apostolicæ Sedis remedium imploravit, quæ circa Fraternitati tuæ, Frater Episcope, seu discretioni tuæ fili Officialis per Apostolica scripta mandamus, quatenus Vos, seu quilibet vestrum in vestra Diœcesi, si causa diligenter, & magna maturitate per Vos examinata, pro rei, loci, temporis, & personarum qualitatibus Vobis pro vestra conscientia videbitur expedire, omnes hujusmodi bonorum detentores, & eorum celatores, aut alias scientiam habentes, aut damnorum illatores occultos ex parte vestra publice in Ecclesiis coram populo per Vos, vel alium seu alios moneatis, ut infra competentem terminum, quem eis præfixeritis, dicto significanti a se de-

bita

bita detentores quidem & occupatores restituant, occulratores vero, & illa scientes revelent; & si id non adimpleverint, infra alium competentem terminum, quem eis duxeritis peremptorie præfigendum, ex tunc in eos generalem excommunicationis sententiam proferatis, eamque faciatis, ubi, quando, & quoties videritis expedire, usque ad satisfactionem condignam, revelationem, & debitam solutionem publicari. Volumus autem, quod de revelatione hujusmodi, si eam fieri contingat, non possit, nisi pro civili interesse, & civiliter tantum, alias revelatio ipsa neque in judicio, neque extra illud fidem faciat. Datum &c.

Forma Executionis Monitorialium Papalium.

18 NOs &c. Vicarius in spiritualibus generalis, nec non a Sanctissimo Domino Nostro Domino Innocentio Divina providentia Papa XI. Executor ad infrascripta specialiter deputatus. Universis & singulis admodum Reverendis Dominis Abbatibus, Prioribus, Plebanis, Rectoribus, Vicariis perpetuis, Capellanis, Clericis & Officialibus quarumcunque Ecclesiarum per Civitatem & Diœcesim hanc &c. salutem, & mandatorum nostrorum, imo verius Apostolicæ Sedis, obedientiam. Expositum nuper fuit Sanctissimo Domino Nostro Papæ prædicto pro parte NN. Diœcesis N. quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorat; census, terras, domus, possessiones, bona mobilia & immobilia, scripturas publicas, & privatas, fidem tamen facientes, libros rationum, & computorum, ac Jura, & testamentum per Notarium sibi plane ignotum, nec non pecuniarum summas, auri, argenti, ferri, lignorum, æris, stanni, vini, olei, frumenti, & aliarum frugum, merciumque quantitates, jocalia, gemmas, annulos, ac torques aureos &c. ad dictum Dominum exponentem ratione successionis hæreditariæ quondam Domini ejusdem Genitoris NN. legitime spectantia subtraxerunt, & temere occuparunt, animalia dicti defuncti abegerunt, eaque malitiose occultare, & occulte ac indebite retinere præsumpserunt, ac præsumunt, ex quo prædicto Domino Exponenti gravia damna valorem quinquaginta ducatonorum excedentia nequiter intulerunt, in animarum suarum periculum, & dicti Domini Exponentis non modicum detrimentum, super quibus ipse Dominus exponens Apostolicæ Sedis remedium imploravit: Nos igitur N. ut supra, Executor prædictus vobis omnibus & singulis supradictis, ac vestrum cuilibet S. obedientiæ damus in mandatis, quatenus ad omnem instantiam suprascripti Domini exponentis in vestris Ecclesiis coram populo in eis ad Divina, seu alias legitime congregato, ipsum populum, ac omnes bonorum & rerum hujusmodi detentores, ac illorum celatores, ac alias scientiam habentes, ac damnorum illatores occultos ex parte nostra, imo verius Sedis Apostolicæ prædictæ publice moneatis, & requiratis, ut infra terminum dierum quindecim, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, quinque pro tertio, ultimo & peremptorio termino ac monitione Canonica assignamus, ac vos assigneris dicto Domino exponenti dicta bona indebite occupata, ac retenta restituant, occultatores vero, & illa scientes revelent, & si id infra dictum tempus non adimpleverint, ex nunc contra eos generalem excommunicationis sententiam in forma Ecclesiæ consueta proferatis. In quorum &c. Datum &c.

19 Sequitur modo, ut etiam formam monitorialium earundem, quatenus ab Ordinariis impetrantur, & solent emanare, proponamus, quibus subjungemus nonnulla practicabilia in ordine ad excommunicationis in illis contentæ publicationem, prout vidimus in praxi observatum.

Forma Monitorii Episcopalis.

20 Sigismundus &c. Universis & singulis RR. DD. Abbatibus, Prioribus, Plebanis, Rectoribus, Vicariis perpetuis, Capellanis, Clericis, & Officialibus quarumcunque Ecclesiarum, & Civitatum per Diœcesim nostram salutem, & mandatorum nostrorum obedientiam. Expositum nobis nuper fuit per N. loci N. quod nonnulli iniquitatis filii, quos prorsus ignorat, census, terras, domos, possessiones, bona mobilia, & immobilia, scripturas publicas & privatas, fidem tamen facientes, ac jura, nec non pecuniarum summas auri, & argenti quantitates, jocalia, domusque supellectilia magni momenti ad prædictum Exponentem legitime spectantia subtraxerunt, & temere occuparunt, eaque malitiose occultasse, & occulte ac indebite detinere præsumpserunt, & præsumunt; ex quo Exponenti gravia damna valorem quinquaginta scutorum excedentia nequiter intulerunt in animarum suarum periculum, & sæpedicti Exponentis non modicum detrimentum, super quibus petitum fuit, per Nos de Ecclesiastico remedio provideri: quapropter vobis omnibus, & singulis supradictis, ac vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, quatenus ad omnem instantiam supradicti Exponentis in vestris Ecclesiis coram populo in eis ad Divina audienda, seu alias legitime congregato, ipsum populum, ac omnes bonorum, & rerum hujusmodi detentores, ac illarum celatores, seu alias scientiam habentes, ac damnorum illatores occultos ex parte nostra publice moneatis, & requiratis, ut infra terminum quindecim dierum a die primæ monitionis nostræ hujusmodi incipiendorum, quorum quinque pro primo, quinque pro secundo, & reliquos quinque dies pro tertio, ultimo, & peremptorio termino ac monitione Canonica assignamus, & vos assignetis, dicto Exponenti bona indebite occupata & detenta restituant, occultatores vero, & illa scientes revelent, & si infra dictum terminum non adimpleverint ex nunc, prout ex tunc, contra eos generalem excommunicationis sententiam in forma Ecclesiæ consueta proferatis. In quorum fidem &c.

21 Quod si contingat, Episcopum ipsum, aut ejus Vicarium prædicta, & contenta in monitorio adimplere, aut publicare uti in Civitate ipsa, tunc utitur eadem formula, mutatis mutandis, & præsertim modo imperativo in indicativum.

22 Præterea publicato hoc monitorio populo in Ecclesia congregato, illud debet affigi ad valvas Ecclesiæ ibique affixum manere, donec Ordinario visum fuerit.

23 Si vero detentores, aut occultatores, contra quos monitorium fuit expeditum, & publicatum, existant contumaces, tunc solet exponens instare coram Ordinario, ut procedat ad excommunicationis publicationem, quo casu citantur generaliter per edictum ipsi contumaces ad comparendum, & videndum, se declarari excommunicatos, & cedulones affigi, qui si intra terminum non compareant, accusata unviter eorundem contumacia, & reproductis monitorio & edicto, una cum relatione nuntii, quod fuerint affixa, devenitur ad ipsam denuntiationem, & publicationem excommunicationis, & cedulonum affixionem. Riccius *in praxi excom. par. 1. res. 439. & in praxi cedulonum par. 4. ref. 13. & seq.*

24 Monitoria hæc ad revelandum non obligant privilegiatos, nisi in subsidium. *cap. 1. & fin. de testib. cogen.* Riccius *in prax. var. ref. par. 2. res.* 259. Lim. in delictis, quæ pertinent ad S. officium, quamvis non possit probari delictum. Barb. *loc. cit. n.* 51. Genuen. *in praxi Archiep. c. 2. n. 3.* Farin. *de heresi. quest.* 97. Diana. *par. 1. tract. 4. ref.* 1.

25 Monitoria non relaxantur contra scientes bona descripta in inventario, quia via ordinaria contra illos procedi potest. ita Riccius *in praxi monitoriorum. ref.* 251. nec in causis criminalibus. Lazarus. *de monitor. sect. 1. quest.* 10. quamvis agatur tantum de pœna pecuniaria applicanda fisco, secus si civiliter. Riccius. *l. c. res.* 252. Barb. *de pot. Episc. alleg. 96. par.* 2.

MONOPOLIUM.

Praxis Monopolii.

1 Monopolium significat venditionem unius. Multifariam committitur. Primo cum Mercatores conveniunt de re vendenda certo pretio a se constituto, & tunc si pretium non est supra rigorosum, est justum, seclusa vi, & fraude. ita Garz. *de contract. cap.* 13. est tamen contra charitatem, quia impediunt, ne emptores emere possint viliori. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 5. *p.* 5. Secundo cum duo, vel pauci emunt omnes merces, ut soli vendant pretio, quo volunt. Tertio impediendo, ne veniant merces, ut suas cariori vendant pretio. Capon. *discept. for.* 262.

2 Monopolium est prohibitum, nisi ex causa publica fiat, & exerceatur ex privilegio Principis, vel præscriptione immemorabili. *L. un. C. de monopol.* Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. *p.* 5. Farin. & alii apud Tranchedin. *consult.* 3. *n.* 14. *consult.* 92. Card. de Lugo. *de just. & jur. disp.* 26. *sect.* 12. & Molfes. *contrac. tract.* 12. *cap.* 5. *num.* 128. Castrop. *de just. & jur. disp.* 26. *sect.* 12. Et monopolium exercens punitur pœna exilii, ac confiscationis bonorum. *d. L. un.* Menoch. *de arbitr. cas.* 569. *num.* 23. Caball. *res. crim. cas.* 215. *a num.* 28. Gait. *de cred. cap.* 2. *quæst.* 9. *num.* 2321. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 21. *num.* 33. Guazin. *de confiscat. bonor. conclus.* 13. *ampl.* 16. *num.* 1. & alii apud Conciol. *resol. crim. verb. Monopolium res.* 2. Et Judices hoc delictum dissimulantes, & non punientes, pœnis supra allegatis puniuntur quinquaginta libris auri fisco applicandis. *d. L. un.* & DD. mox cit. & Notarii conficientes instrumenta super hujusmodi illicitis pactionibus puniuntur pœna confiscationis bonorum. Menoch. & Concioll. *ll. cc.* Lim. quod hæc pœna non militet contra exercentes monopolium super re levi & tenui, quia tunc pœna est Judici arbitraria, juxta rei & personæ qualitatem. Menoch. *l. c. n.* 23. Caball. *d. cas.* 215. *a n.* 215. *a n.* 29. Gait. *l. c. n.* 2322.

3 Committitur autem Monopolium, quando penes unum vel paucos est tota potestas alicujus rei vendendæ. Ita ultra supracitatos Farin. *in fragm. criminal. par.* 1. *litt. M. num.* 289. Layin. *in theol. moral. sect.* 5. *tract.* 4. *cap.* 17. *num.* 42. Lessius *de just. & Jur. lib.* 2. *cap.* 21. *a num.* 1. Præterea committitur ab illis, qui statuunt, ne quis accedere possit ad aliud molendinum, vel ad coquendum panem ad alium furnum, quam ad illum talis Domini. Socin sen. *cons.* 272. *col.* 3. *lib.* 2. Menoch. *l. c. n.* 18. Tusc. *litt. M. conclus.* 358. *n.* 5. Decian. *l. c. cap.* 21. *num.* 21. Conciol. *l. c. res.* 1. *n.* 2. nisi adsit Privilegium, aut consuetudo prohibitiva. Farin. *l. c. n.* 293. Honded. *cons.* 84. *num.* 58. *lib.* 2. Ulterius committitur a Lanionibus, qui conjunctis crumenis omnia circumemunt, & certam tantum quantitatem ad macellum deferunt, ut illa carius vendant. Menoch. *d. cas.* 569. *num.* 11. Conciol. *num.* 3. & generaliter omnes ementes victualia omnia, ut illi soli carius vendant. Farin. *l. c. num.* 292. Gait. *de credit. cap.* 2. *quæst.* 9. *num.* 2311. Item Aromatarii statuentes, quod pro exequiis defuncti nullus ex eis possit dare ceram hæredibus illius, nisi prius solverint aromatariis totum, quod defunctus debebat. Decian. *l. c. num.* 29. Menoch. *l. c. num.* 20. Farin. *l. c. n.* 299. Conciol. *l. c. num.* 4. Item Mercatores, qui inter se conveniunt non vendendi merces, nisi unico pretio. Gait. *loc. cit. num.* 2310. Guazin. *de confiscat. bon. conclus.* 13. *ampl.* 16. *num.* 1. P. Layman. *l. c.* Item a Principibus & Dominis terrarum ementibus frumentum, & alia victualia, ut soli magno pretio illa vendant, præsertim si cogunt subditos non egentes ad emendum. Menoch. *l. c.* Farin. *l. c. n.* 298. Gait. *l. c.*

M O R A.

Praxis moræ.

1 Mora est delictum omissionis. Hering. *de fidejuss. cap.* 24. *n.* 126. & tantum nocet debitori, non autem creditori. Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 48. *ax.* 1. quia mora cuique sua, non alteri nocere debet. *L. mora.* 32. *ff. de usur. L. in condemnatione.* ubi Decius, & DD. *ff. de R. J. cap. mora. de R. J. in* 6. Barb. *l. c. ax.* 2. quæ non dolo, sed necessitate contingit, nemini debet esse nociva. *L. si quis Tut.* 60. §. 4. *ff. de ritu nupt.* Barb. *l. c. ax.* 14. sicut nec mora, a qua justa causa excusat, nocet. Mascard. *de prob. conclus.* 1387. Honded. *cons.* 4. *num.* 69. & *cons.* 38. *num* 21. dummodo causa sit saltem probabilis, & non omnino frivola. Menoch. *cons.* 381. *n.* 64. Jas. *cons.* 34. *n.* 5. Barb. *l. c. ax.* 7. præsertim, si debitum non sit liquidum, quia tunc mora non est. Bald. *in L. acceptum. C. de usur.*

2 Mora non contrahitur sine interpellatione, quamvis morosus sciat, se esse debitorem. *L. mora.* 32. *ff. de usur.* Grass. *de except. except.* 32. *n.* 101. Paiatell. *annot.* 9. *num.* 12. quia mora non est, ubi nulla est petitio. *L. nulla.* 88. *ff. de R. J. L. pupillus. ff. de V. O.* Bart. *in L. si partus.* 14. *ff. de pact.* Surd. *cons.* 19. *num.* 96. Gail. *lib.* 2. *obs.* 27. *nu.* 1. limita, ut infra. *num.* 6. & mora non incipit, nisi a die declarationis Domini. Sperell. *dec.* 71. *n.* 30. ubi DD. Bich. *dec.* 185. *n.* 26. maxime si dilatio fuit facta ad incertum tempus. Sperell. *decis.* 118. *n.* 10. & 24. & ad effectum constituendi, quem in mora, ut ad damna, & interesse teneatur interpellatio debet esse personalis non autem tantum domi dimissa, nec sufficit, si fuit facta procuratori. Gratian. *discept. for. cap.* 829. *n.* 8. Larra *dec.* Granat. 84. *n.* 16. *vers.* ita ut non solum. Rota *dec.* 7. *nu.* 5. *vers.* quia fuit. & *num.* 6. post Zachiam. *de societ. offic.* apud Bich. *l. c. n.* 27. Incurritur etiam per interpellationem extrajudicialem in iis, quæ debentur jure actionis, non vero in iis, quæ debentur ex officio, vel decreto Judicis nobilis. Bart. *in L. si ex lege. ff. de V. O.* Sperell. *dec.* 130. Maresc. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. 124. *n.* 4. & una interpellatio extrajudicialis sufficit, quamvis in judiciali una non sufficiat. Menoch *de arbitr. cas.* 220. ubi late de materia; & debet esse incitatoria, nisi debitor sit persona potens.

3 Mora contrahitur etiam sine interpellatione per lapsum diei adjecti solutioni, juxta *L. magnam. C. de contrahen. empt.* Parian. *cons.* 157. *n.* 22. & quidam absque alio spatio temporis, quamvis secus sit in mora contracta per interpellationem, quæ non constituit in mora ad unguem, sed cum spatio temporis limitando arbitrio Judicis; differentia est, quia ubi dies certa interpellat, debitor potest se præparare ad faciendam solutionem, quando vero interpellatio fit ab homine, debitor non potuit divinare, quando creditor ipsum esset interpellaturus. Put. *dec.* 259. *n.* 5. *lib.* 1. Honded. *cons.* 39. *n.* 7. & 8. *lib.* 2. Rota *dec.* 479. *n.* 12. apud Cenc. *de censib. dec.* 29. *num.* 6. apud Merlin. *de legit.* Bich. *dec.* 303. *n.* 15. & 16. ubi ergo adest dies certa in instrumento, hæc interpellat pro homine, & constituit debitorem in mora. *L. trajectitiæ. ff. de oblig. & action.* Gabr. *de solut. concl.* 9. *lib.* 3. & DD apud Sperell. *d. dec.* 130. *n.* 16. Tranchedin. *cons.* 1. *n.* 27. & est efficacior interpellatio diei certæ, quam interpellatio hominis: nam certus de sua obligatione non est amplius certiorandus. Sperell. *d. decis.* 13. *n.* 17. & DD. cit. Et non contrahitur, nisi in ultima die termini, quamvis tempus solutionis veniat diebus antecedentibus termini. ita Bich. *dec.* 262. *n.* 24.

4 Mora, ut contrahatur, non sufficit dies tacita, quæ inest legato annuo. *L. non semel. ff. quando dies. leg. ced.* Aldobrandin, *cons.* 4. *n.* 30. *lib.* 1. Peregr. *cons.* 24. *n.* 5. *lib.* 2. neque dies legalis, uti lapsus temporis infra, quod hæres poterat solvere. Paris. *cons* 19. *num.* 197. & 198. *lib.* 2. Bolognet. *cons.* 12. *n.* 15. Simon. de Petr. *cons.* 151. *n.* 106. neque favor causæ piæ, qui efficit tamen, ut reipsa contrahatur mora irregularis absque aliqua interpellatione. *L. Titia Seia. §. usuras. ff. de leg.* 2. Bald. *in auth. hoc amplius. nu.* 16. *vers. nisi in his. C. de fideicom.* Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 10. *n.* 34. Rimimal. jun. *in puncto legati. pro celebr. Missar. cons.* 729. *n.* 23. Giurb. *decis.* 97. *num.* 19. Idem dic de causis pupilli. Sperell. *decis.* 118. *n.* 10. & *decis.* 90. *num.* 31. nisi ad effectum, ut debitor teneatur ad interesse, usuras, aut interitum rei juxta. *L. quod te. ff. si cert. pet.* non vero ad committendam pœnam, ad quam non sufficit dies tacita, nec mora irregularis contracta per interpellationem Creditoris. juxta. *L. si penum quando dies leg.* Bald. *in auth. hoc amplius sub nu.* 16. Aym. *cons.* 64. *n.* 1. Ruin. *cons.* 184. Hinc interpel-

latio in legato conditionali, non requiritur, bene vero in modali, ut privationi sit locus, quia in conditionali id, quod est in conditione, non est in dispositione, non cadit interpellatio in eo, quod non debetur; sed in modali præcedit obligatio post legatum acceptum, ideoque cadit etiam interpellatio, & majus versatur præjudicium in amittendo jure jam quæsito, quam in amissione juris quærendi. Gratian. *discept. for. cap.* 523. *n.* 26. *&* 27. Simon de Pret. *de interpret. ultim. volunt. lib.* 4. *num.* 31. Mattha *de success. leg. par.* 4. *quæst.* 18. *art.* 3. *n.* 47. *&* 48. Molfes. *ad consuet. Neapol. par.* 4. *quæst.* 1. *n.* 31. Thes. *dec.* 270. *n.* 25. Ofasc. *dec.* 51. *num.* 1. Capyc. Latro. *dec.* 59. *n.* 23. ubi quod dies non interpellat pro homine in pœnalibus, & in pu ĉto legati pœnalis ad favorem piæ causæ *cap. nos quidem. de testam.* Alba *cons.* 48. *n.* 21. Fel. *cons.* 34. *n.* 20. Menoch. *cons.* 533. *n.* 3. *& de adipisc. remed.* 2. *n.* 75. Genuen. *in pract. quæst.* 129. *n.* 3. Bich. *dec.* 132. *num.* 30. *usque ad* 34.

5 Mora debitoris principalis non debet nocere fidejussori, nisi fidejussor se obligaverit principaliter, & in solidum; Imo si principalis fuit mortuus ante diem solutionis, non potest constitui in mora fidejussor. *L. fin. ff. de eo quod cert. loc.* Honded. *cons.* 50. *n.* 34. *lib.* 1. Herin. *de fidejuss. cap.* 24. *a num.* 152. *L. si quis.* 24. §. 1. *ff. de usur. L. mora rei.* 88. *L. si servus.* 91. §. *nunc videamus. ff. de V.O.* Hering. *l. c. n.* 158. Honded. *l. c.* Bich. *dec.* 303. *n.* 18. 21. *&* 25.

6 Porro, quod supra diximus, moram non incurri absque interpellatione, restringe primo quod sola interpellatio non sufficiat, sed ultra illa requiritur etiam facultas solvendi, vel possibilitas post interpellationem. Maresc. mox infra citandus. *num.* 37. & quod debitor post interpellationem sciat, vel scire debeat, quod debeat, & sit obligatus. Marescot. *lib.* 2. *var. res. c.* 124. *n.* 40. ad tex. *in L. quod te.* ubi Bar. *col.* 3. *ad fin.* Jas. *n.* 5. *&* 8. Dec. *a n.* 16. *ff. si cert. pet.* Limita secundo in extraneo, qui promisit alicui dotem, nam post bi.nnium constituitur in mora absque interpellatione. tex. *in L. fin. C. de Jur. dot.* Alex. *in d. L. quod te. n* 8. Bar. & Alex. *in L. de divisione. ff. solut. matrim* Maresc. *l. c. num.* 15. Lim. tertio in debitore ex delicto, qui restituere tenetur etiam absque ulla interpellatione. *L. merito,* & ibi glos. *ff. de vi & vi arm.* cum fur semper dicatur esse in mora. *L. inter stipulantem.* §. *p.n* & ibi glos. *ff. de V. O.* Limit. quarto in debitore Ecclesiæ, vel loci pii, ut supra diximus *n.* 4. nam etiam tunc contrahitur mora absque interpellatione salvo irregularis. Limita quinto, cum debitor obligetur cum juramento, nam illud constituit in mora absque interpellatione, quando debitor scit creditorem indigere, & non solvit. Maresc. *l. c. n.* 23. Paiztel. *expedit.* 1. *n.* 63. *& annot.* 1. *a n.* 68. *seqq.* Gabr. *comm. concl. tit. de jurejur. concl.* 2. *num.* 2. Menoch. *de arbitrar. cas.* 220. *n.* 21. Seraphin. *de privil. juram. privileg.* 47. *a n.* 1. Sperell. *decis.* 130. *num.* 25. ubi DD. Contrarium tenet Fachineus, ut supra in verb. *juramentum. n.* 13. Limita sexto, cum debitor ante interpellationem dixit: *nolo solvere.* Marescot. *l. c. n.* 22. alias ampliationes, & limitationes vide apud Paiztel. & Marescot. *ll. cc.* ubi plura. Sperell. *d. decis.* 130. *per tot.* Menoch. *ubi supra.* apud quos DD. alii.

7 Nota tamen, quod in illis casibus, in quibus incurritur mora absque interpellatione, requiritur declaratio Judicis, quod debitor fuerit morosus. ut per Barb. *cons.* 51. *col.* 16. *lib.* 1. Jas. *in L. si quis major. num.* 25. *C. de transact.* Dec. *in auth. cassa. num.* 14. *C. de sacros. Eccles.* & alios plurimos, docet Menoch. *de arbitr. d. cas.* 220. *num.* 6. & cum sit magis facti, quam juris, arbitrio Judicis relinquendum erit judicare, quando hæc commissa dicatur. DD. apud Menoch. *loc. cit. a num.* 1. *ad* 8. ubi etiam casus enumerat, in quibus hæc ipso jure incurritur, nisi principaliter se obligarit, & dies solutionis ante mortem debitoris advenerit. Bich. *loc. cit.*

8 Mora contracta per hæredem emphyteutæ redditur excusabilis per viam restitutionis in integrum ob præsumptam illius ignorantiam, quod bona sint emphyteutica. Cavaller. *dec.* 94. *n.* 1. *&* 4. præsertim in muliere, & agens ad devolutionem scientiam hæredis probare debet. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 40. Gratian. *discept. for. cap.* 633. *a n.* 18. Duran. *dec.* 426. *n num.* 9. Rota apud Bich. *dec.* 485. *n.* 21. *&* 22. quamvis hæres habitaverit cum suo authore, uti filius cum patre, si fuit minor, quia præsumptio scientiæ ducta a cohabitatione hujusmodi non militat in minore. Jas. *in L. si quando. n.* 53. *C. unde vi.* Paris. *cons.* 75. *lib.* 1. Rol. *cons.* 52. *num.* 15 *lib.* 2. Menoch. *de recuper. rem.* 11. *num.* 54. Bich. *l. c. n.* 24. nec sufficit scientia præsumpta ex retentione libelli continentis solutiones Canonum factas ab authoribus, si simus in muliere, quæ non solent rimari scripturas. Mascard. *de prob. conclus.* 1080. *n.* 19. Rota apud Bich. *dec.* 485. *num.* 25. tanto magis, quod credere potuit, Canones fuisse solutos ex contractu censuali. Mant. *l. c. n.* 40. & ad affectum caducitatis non sufficit scientia præsumpta, sed requiritur clara & certa. Gratian. *l. c. n.* 25. Duran. *dec.* 425. *nu.* 15. Rota apud Bich. *l. c. n.* 27.

Mora incursa ab emphyteuta censetur a Domino di- 9
recto remissa per receptionem Canonum etiam cum præservativa jurium suorum, quia receptioni incompatibilis est limitatio contractus in futurum, & inest tacita declaratio perseverandi in contractu, juxta illius naturam, ac si debitoris implementum non deficeret. Corbul. *de caus. privat. ob non sol. Can. limit.* 21. *n.* 1. Clarus *in* §. *emphyt. quæst.* 10. *n.* 1. Ruin. *cons.* 110. *nu.* 4. *lib.* 1. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 138. *n.* 5. *& seq.* Mant. *dec.* 200. *n.* 2. *& per tot.* Surd. *cons.* 86. *n.* 14. Buran. *dec.* 624. *n.* 10. Rota *divers. dec.* 396. *num.* 4. *&* 5. *par.* 4. Adden. ad Buratt. *dec.* 617. *num.* 8. Bich. *dec.* 341. *num.* 20.

Mora potest purgari re integra, quando alterius par- 10
tis jus non fit deterius. Carpzovius *par.* 2. *constit.* 31. *defin.* 11. vel alteri jam fuit jus quæsitum. *L.* 1. *ff. depositi.* Bart. *in L. sequitur. ff. de usucap.* Caroc. *de locat. & conduct. par.* 2. *tit. de Jure emphyt. quæst.* 5. Merenda *controv. Jur. lib.* 6. *cap.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 8. *n.* 95. *&* 98. & quando mora universaliter purgari non possit, vide Merlin. *dec.* 769. ubi Rota, Et primo locus non est purgationi moræ post inchoatum judicium, & litem motam. Castr. *cons.* 70. *n.* 8. *vers. observatio, lib.* 1. Craverta. *cons.* 192. *num.* 16. Secundo, quando interest illius, cui debet impleri. *L. si ita.* 135. §. *Seia.* ubi gl. in *verb. interesse. ff. de V. O.* & ibi Jas. *n.* 11. Paris. *cons.* 19. *num.* 239. *lib.* 2. quia tunc non est amplius res integra.

Mora purgari non potest, quando pœna ipso jure in- 11
fligitur. *L. qui ob rem.* 35. *ff. de cond. indeb.* Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 98. Barb. *axiom. lib.* 11. *c.* 48. *ax.* 12. Item, quando fuit apposita dies, vel pœna exceptis contractibus bonæ fidei, in quibus purgatio moræ admittitur. Bald. *in L. cum allegas. C. de usufr.* quia facultas purgandi moram est fundata super æquitate. *L. si servum. ff. de V. O.* Barb. *l. c. ax.* 16. ita nec post commissam pœnam a testatore impositam in ultima voluntate. *L.* 1. *ff. de pœna legali.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 126. *n.* 37. neque in contractibus, cum obligationi apposita fuit dies. DD. apud Ciarlin. *l. c.* Sperell. *dec.* 71. *nu.* 9. qui *n.* 35. dicit, id procedere inter Laicos, non vero in emphyteusi Ecclesiæ, & citat Covar. *lib.* 3. *var. res. c.* 17. *n.* 4. & Clar. *in* §. *emphyt. quæst.* 8. *&* alios. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 125. *n.* 18. quia dies interpellat pro homine. Item si inter contrahentes fuit conventum, quod mora purgari non possint. Marescot. *loc. cit.* Sperell. *dec.* 130. *n.* 49. Item, quando dies, & pœna fuit apposita ab homine, secus, si a Lege secundum multos. Bart. *in L. insulam ff. de V. S.* Marescot. *l. c.* Thes. *dec.* 77. Tranchedin. *consult.* 53. *per tot.* Corbul. *de Jure emphyt. limit.* 41. Afflict. *dec.* 174. Barb. *in cap. potuit. de locat.* Cyriac. *controv.* 279. Gratian. *discept. for. cap.* 307. Ciarlin. *controv. for. cap.* 126. *lib.* 2. Diana. *par.* 10. *tract.* 16. *res.* 57. Seraph. *de privil. juram. privil.* 48. Sperell. *d. dec.* 130. Item cum contractus fuit juratus. *L. si quis major.* ubi DD. *C. de trans.* Corbul. *de caduc. ob non sol. Can. lim.* 41. nisi justo impedimento emphyteuta Canonem solvere non potuisset. Corbul. *loc. cit. num.* 14. Ciarlin. *con. for. cap.* 8. *num.* 98. sed contrarium tenet Sperell. *dec.* 71. *num.* 23. apud quem communis DD. Diana. *par.* 10. *tract.* 16. *res.* 56. *&* 57. secus de æquitate Canonica, ut Marescotus hic infra, & supra in verb. *juramentum. num.* 14.

Mora purgari non potest in conferendis Beneficiis. 12
Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 253. etiam unius diei, etiam a Pa-

a Patrono; quia mora purgari non potest, quando executio temporis fuit facta a jure, nisi patronus fuerit legitime impeditus. Ventriglia *de jurepatron. annot.* 1. §. 3. *num.* 34.

13 Neque potest purgari ab eo, qui noluit jurare de calumnia, & ideo venit condemnandus. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 15. apud quem Castr. Curt. & alii, qui tamen distinguunt, ut non admittatur purgatio moræ, si adversarii interest non jurari, uti si lapsa sunt tempora probandi, & instat finis instantiæ, si vero adversarii non interest jurari, admitti purgationem moræ, quæ tantum admittitur re integra, & donec jus partis non fuit factum deterius. Ita citati contra Gail. *lib.* 1. *obs.* 88. An possit purgari in venditione cum pacto redimendi infra certum tempus, si pretium post illud offeratur cum modico intervallo, & creditoris, aut emptoris non intersit, vide Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. *p.* 3.

14 E contra mora purgari potest a non solvente pensionem ad evitandum regressum ad Beneficium resignatum etiam post tres conformes. Rota apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 36. *num.* 6. & 7. Latin. *dec.* 804. sicut etiam in emphyteusi, etiam post Domini declarationem, si fiat in continenti, & cito, quod remittitur Judicis arbitrio; de æquitate tamen Canonica tantum, secus de Juris rigore. Sperell. *dec.* 71. *num.* 21. non obstante juramento, & obligatione Camerali. Bursat. *cons.* 233. Seraph. *de privil. juram. privil.* 84. *num.* 15. quia mora non incipit, nisi a die declarationis Domini, quamvis in contractu fuisset apposita mora, & pœna, & adesset pactum resolutivum. Sperell. *l. c. num.* 23. Marescot. *lib* 2. *var. res. cap.* 125. ubi de materia. Gabr. *de transact. conclus.* 1. *a num.* 12.

15 Mora potest purgari in quacunque parte judicii usque ad sententiam exclusive, ubi jus partis non fuit factum deterius. Dec. *cons.* 138. Sperell. *l. c.* & quando a Reo possit purgari, vide plura apud Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 125. ubi in Reo non admittitur moræ purgatio, quando fuit commissa propter factum momentaneum. Bart. *in L. si insulam. quæst.* 6. *ff. de V. O* ob *L.* 1. *§. si rem depositam. ff. de posit.* quia in facto momentaneo delictum, seu male factum est perfecte consummatum. In facto vero successivo admittitur moræ purgatio, dummodo jura auctoris sint integra, & ex eo facto nullum damnum senserit. Bart. *l. c.* ubi Alex. *num.* 39. & Jas. *num.* 36. quia quando est malefactum, quod habet durationem, & tractum successivum, cum non sit perfecte consummatum, & adhuc superstit tempus, admittitur purgatio. Lim. Reus, aut debitor ex facto suo sibi abstulit facultatem purgandi moram, uti quia occidit rem, quia tunc non potest purgari mora ad evadendam pœnam. *L. si servus. §. sequimur. ubi gl. ff. de V. O.* quia hoc casu cessat æquitas, in qua fundatur purgatio moræ; si vero aliter perit res infra tempus ad purgandam moram, & debitor offert rei æstimationem, liberatur ab omni pœna. DD. mox cit. & Marescot. *l. c. num.* 3. Lim. præterea, si Reus renuntiavit purgationi moræ. *L. pœn. C. de pact. & L. Sancimus. C. de fidejussor.* Alex. *in d. L. si insulam. ff. de V. O.*

16 Mora commissa propter non factum, aut negligentiam, potest purgari usque ad litis contestationem. *d. L. si insulam.* ubi Bart. *num.* 1. & Jas. *num.* 4. Marescot. *l. c. num.* 7. nisi creditor ex facto debitoris fuisset passus damnum excedens æstimationem facti promissi. *L. si cum dies. §. fin. ff. de recept. arbitr. gl.* 2. *in d. L. si insulam.* & ibi Bar. *n.* 1. Marescot. *num.* 8. Ratio est, quia moræ purgatio datur duntaxat ex æquitate Canonica; æquitas vero Canonica non patitur, quod actor patiatur damnum ex mora Rei. & Beneficium Legis, in quo fundatur moræ purgatio, non debet permitti in præjudicium alterius; nisi Reus vellet omnem indemnitatem præstare actori, adimplendo factum, & præstando, quod Actoris interest. gl. *in L. utique ff. de recept. arbitr.* Alex. *in d. L. si insulam. nu.* 9. & Jas. *num.* 10. Ripa *num.* 23. Marescot. *l. c. n.* 51. Lim. ulterius, purgationem non admitti ad litis contestationem, quando stat per subterfugium Rei, quominus contestetur, nam hoc casu non expectatur contestatio litis, sed lis habetur pro contestata. Ang. *in d. L. si insulam.* ubi Alex. *num.* 52. ne aperiatur via fraudibus. Bald. *in L. mora. C. de vendic.* neque in Judæis admittitur purgatio moræ, cum quibus non æquitas, sed rigor servandus est. *L. si servum. §. sequitur ff. de V. O.* Jas. *in d. L. si insulam. n.* 5. & 23. Maresc. *loc. cit. n.* 16. Ulterius limit. in hærede, qui monitus a Judice, ut voluntatem defuncti impleret, in annum non implevit. auth. *hoc amplius.* ubi DD. *C. de fideic.* qui non potest purgare moram, sicut nec hæres, qui intra tempus præfixum a *Lege fin. C. de jure delib.* non fecit inventarium, quia non potest talis amplius purgare moram. Alex. *l. c.* Marescot. *loc. cit. num.* 23. Tandem limit. in matre, quæ non fecit dari Tutorem filio, quamprimum potuit Prætorem adire. *L.* 2. *§. si mater. vers. confestim. ff. de S. C. Tertul.*

17 Neque admittitur moræ purgatio, quando fuit appositum juramentum super promissione pœnæ. Bart. *in d. L. si insulam. quæst.* 5. per *L. si quis major ad fin. C. de transact.* Alex. *l. c. num.* 37. Marescot. *l. c. num.* 25. qui tamen contrarium tenet de jure Canonico, si jus alterius non fuit factum deterius propter. *cap. suam. de præb. cap. apud misericordem.* 32. *quæst.* 1. Host. *in cap. dilecti. num.* 13. *vers. si aliqua partium.* ubi Butr. & Imol. *de arbitr.* Berous. *cons.* 120. *num.* 20. *lib.* 1. Caputaq. *dec.* 230. *lib.* 2. Rota *dec.* 277. *num.* 5. *par.* 2. *divers.* Marescot. *l. c. n.* 26.

18 Moræ purgatio non admittitur post litis contestationem juxta *d. L. si Insulam*, quia mora judicialis, quæ contrahitur per litis contestationem, gravior est, propter contemptum Judicis, & per litis contestationem quasi contrahitur inter partes. Lim. in fidejussoribus, qui cum non obligentur ex facto suo, sed ex sua promissione propter factum alienum, merito possunt purgare moram. Alex. *in d. L. si Insulam. n.* 28. ubi Jas. *num.* 25. contra Bart. quia hæc purgatio fundatur in æquitate Canonica. Marescot. *l. c. n.* 29. Lim. præterea, si ante litis contestationem nulla præcessit mora, sed tantum contrahitur in ipsa litis contestatione, quia tunc mora potest purgari usque ad sententiam. Bart. *in L. si quis major. C. de transact.* Alex. *l. c. num.* 29. Jas. *num.* 27. Ripa *num.* 78. Gabr. *cons.* 75. *num.* 7. *lib* 2. etiam statim lata sententia celeri satisfactione. Rota *in una Romana pretii fundati coram Manzenedo.* apud Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 125. *n.* 31.

19 Quando vero cum certa die, & certa pœna fuit aliquid promissum, non admittitur purgatio moræ. Alex. *in d. L. si insulam. num.* 15. Jason. *num.* 17. ubi Bart. & Marescot. *l. c. num.* 32. qui testantur de magis communi, quæ tamen tantum procedunt in stipulationibus conventionalibus; non vero in prætoriis, & judicialibus. *L. & si post tres. ff. si quis cautionem.* ubi gl. fin. Bart. *l. c. in* 3. *oppos.* Jas. *num.* 17. Differentia est, quia conventionales judicantur ex mente contrahentium. Juxta *L. in conventionalibus. ff. de V. O.* & ita invito actore nihil immutatur. In prætoriis vero judicatur ex mente Prætoris, qui cum æquitatem habeat ante oculos, videns, quod jus Actoris non sit factum deterius, admittit purgationem moræ infra paucos dies. DD. cit. & Marescot. *loc. cit. num.* 33. quæ purgatio tamen in stipulationibus prætoriis non procedit, nisi quoad præparatoria; non vero quoad decisoria. *L. Celsus. ff. de recept. Arbitr.*

20 Quando vero fuit promissum cum die, sed sine pœna, & lis non fuit contestata, admittitur purgatio moræ, si Rei non interest, & infra modicum tempus. Bart. & Jas. *ll. cc.* si vero fuit lis contestata, & post contestationem offertur id, quod petitur; si creditor non fuit passus damnum, admittitur purgatio moræ, ut dictum fuit supra; si vero unum petitur, & aliud offertur, tunc admittitur purgatio, si ante litis contestationem nulla fuit commissa mora, alias secus. Bart. *l. c.* Marescot. *l. c. n.* 44.

21 Si vero sine die, & sub pœna fuit facta promissio, admittitur purgatio moræ. *L.* 5. *ff. de pœn. legal.* Plura vide apud Leothar. *de usur. quæst.* 81. & *seq.*

22 Vel actor vult purgare moram ad continuandam, seu conservandam actionem jam institutam, aut ad actionem de novo quærendam. Primo casu potest purgare moram. *L. si ita quis. §. Seia.* ubi Bart. & alii. *ff. de V. O.* quamvis in obligatione adesset posita dies & pœna, intra modicum tempus tamen, & quando Rei non interest. Ad actionem vero de novo quærendam principaliter non potest purgare moram. *L. Thais. §. intra certa tempora. ff. de fideic. lib. L. si intra. ff. de stat. lib.* 1.

quamvis ageretur de acquirenda libertate; nisi Reus consentiret purgationi moræ; si vero vult purgare moram ad actionem accessorie acquirendam, potest purgare moram. Bart. *in d. L. si Insulam. quæst.* 9. per dam. *L. Celsus.* §. *fin.* cum *L. seq. ff. de recept. arb.* Marescotus. *lib.* 2. *var. res. cap.* 125. *a num.* 45. *usque ad n.* 53. inclusive.

23 Mora potest etiam purgari post Judicis pronuntiationem de incursu pœnæ comminatæ ob negligentiam, vel contumaciam re integra, secus re non integra. Felin. *in cap. Venerab. de Jud.* Bart. *in L. si finita. ff. de damn. infect.* §. *Julianus*. Ab Ecclesia. *observ. for.* 102. *num.* 8. 9. & 10. & 16. Menoch. *de arbitr. cas.* 7. Osasc. *dec.* 5. *num.* 4. Thes. *decis.* 260. Cyriac. *controv.* 349. Mascard. *de prob. conclus.* 1235. uti etiam ab hærede, qui ante Judicis pronuntiationem non produxit inventarium.

24 Purgari etiam potest ab illo, qui non respondit positionibus. Franc. *in cap.* 2. *de confess.* Ludovic. *decis. Lucen. n.* 42. Eccles. *observ. for.* 73. *nu.* 2. præsertim si jus partis non est factum deterius Osasc. *decis.* 5. *n.* 4. Post. *de manuten. obs.* 83. *num.* 44. Michalot. *de posit. cap.* 47. quamvis habitæ fuerint pro confessis ad normam statuti, nisi statutum esset clausum in corpore Juris, quia tunc non potest purgari mora etiam unius diei. Natta *cons.* 53. & 364. Michalot. *l. c.* Ecclesia. *l. c. num.* 7. quibus tamen casibus potest peti restitutio in integrum adversus omissam responsionem ex causa impedimenti, vel probari contrarium. Mascard. *de prob. conclus.* 1182. *num.* 72.

25 Mora potest purgari ab emphyteuta de æquitate Canonica, licet jus partis fuerit effectum deterius, dummodo morosus offerat damnum reficere; & oblatio facta ab emphyteuta de faciendo omne id, quod de jure facere tenetur, relevat ad effectum, ut admittatur ad purgationem moræ. Bich. *decis.* 485. *a num.* 30. Beltram. ad Ludovis. *decis.* 559. *num.* 10. *vers. limitatur.* Adden. ad Buratt. *decis.* 582. *num.* 13. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 62. ubi non sufficit oblatio conditionalis, sed debet esse pura.

26 Morosus in solvendo peccat, quia retinet rem alienam invito Domino, si tamen est solvendo, aut creditor verisimiliter non consentiat moræ. Sperell. *decis.* 118. *a num.* 2.

27 Morosus in respondendo positionibus non potest parti deferre juramentum, quia sicut pars, quæ habet fundatam intentionem in testibus, vel instrumentis, potest recusare juramentum sibi oblatum. *cap.* 2. ubi DD. *de prob.* Osasc. *decis.* 10. ita habens fundatam intentionem in confessione ficta. Surd. *decis.* 17. & alii, quos sequitur Eccles. *obs. f.* 73. *num.* 16. nisi positiones tantum a procuratore fuissent asseveratæ pro veris. ibidem. *num.* 19. & ideo nec tenetur respondere illius positionibus.

28 Morosus in solvendo censu tenetur ad interesse. Trentacinq. *var. res. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 27. Scaccia *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *par.* 2. *ampl.* 8. Fab. *in C. L.* 4. *defin.* 12. Berlich. *dec.* 268. & alii apud Tranchedin. *consult.* 1. *n.* 30. Idem dic de moroso in solvendo affictus locationis. Leot. *de usur. q.* 36. Tranched. *l. c. n.* 39. dummodo adsit damnum emergens, vel lucrum cessans.

M O R S.

Praxis mortis, & mortui.

1 Mors est dissolutio animæ & corporis. Natta *cons.* 282. Ciarlin. *controv. for. cap.* 28. & finis & terminus vitæ nostræ. Apud Philosophos dicitur, quæ fit per dissolutionem humidi radicalis, & defectum caloris naturalis.

2 Mors civilis æquiparatur naturali. Rol. *de Jure dot. quæst.* 95. Honded. *cons.* 63. Ciarlin. *l. c.* & eundem effectum operatur, quem naturalis. *L. actione. ff. pro socio*. Bart. *in L. ex ea parte. ff. de V. O.* intellige in casibus expressis. gl. *in cap. placuit.* 16. *quæst.* 1. cap. *susceptum. vers. non morte. de rescript. in* 6. Jo: Andr. *in cap. cum sit. de convers. conjug.* Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 51. omnia solvit. Ant. de Butr. *cons.* 38. Argel. *de legit. contradict. quæst.* 7. *num.* 82. Gonzal. *ad reg.* 8. Cancell. *gl.* 15. *num.* 3. Surd. *cons.* 99. *num.* 77. Carpzov. *lib.* 3. *quæst. crimin.* 141. *num.* 1. & ideo mors solvit societatem. *L. actionem ff. pro socio.* Seraphin. *de privil. juram. privil.* 57. Surd. *cons.* 20. *a num.* 3. Molina *de Just. tract.* 2. *disp.* 414. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 24. *num.* 12. Gratian. *disc. for. cap.* 127. solvit etiam mandatum, *L. ejus.* ubi Alex. *ff. si cert. pet. L. mandatum. C. mandati. cap. relatum.* 19. *de off. Deleg.* Mant. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 21. re integra, Suar. *de LL. lib.* 8. *cap.* 31. *num.* 13. Trentacinq. *var. res. lib.* 2. *tit. de procur. cas.* 10. Novar. *quæst. for. quæst.* 30. *sect.* 1. *n.* 3. facit exspirare beneplacitum. *cap. si gratiose. de rescript. in* 6. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc.* §. 1. *proœm. num.* 9. Pereira *de manu reg. cap* 6. *num.* 19. Gutierrez *pract. qq. lib.* 3. *quæst.* 11. *num.* 19. uti etiam Delegationem re integra. *cap. relatum.* 19. *de off. Deleg.* & arbitrium *cap. ult. de off. Legat.* item compromissum. *cap. ex parte.* 10. *de arbitr.* item delicta. *L. defuncto. de publ. Jud. L.* 1. & *ult. C. si Reus vel Accus. mortuus fuerit.* Tiraquell. *de pœn. temper. caus.* 49. *a num.* 42. nisi a Lege vel Canone ipso facto fuerit inducta. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 6 §. 8. *num.* 6. Clar. *in* §. *fin. qu.* 51. *num.* 9. & 10. Gomez. *var. res. to.* 3. *cap.* 1. *n.* 78. Peregr. *de Jure fisci. lib.* 4. *tit.* 5. *num.* 1. quia mors extinguit accusationem. DD. cit. & alii apud Barb. *axiom. lib.* 11. *cap.* 51. *axiom.* 11. excipitur perduellionis crimen. *L. ult. ff. ad L. Jul. Majest.*

3 Mors probatur ex fide Parochi. Rota apud Merlin. *dec.* 169. & alios modos probandi vide apud eundem. *dec.* 501. ut ex libro Hospitalarii, aut illorum, qui pro instituto habent officium sepeliendi. Item ex libro privati, si concurrunt alia adminicula. Bich. *dec.* 143. & si testes sunt contrarii, debent reduci ad concordiam cum Parocho. ibidem. *num.* 4. Imola *cons.* 110. *in fin.* Rebuff. *de Decimis. quæst.* 2. *sub num.* 10. Rota *dec.* 704. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* & *dec.* 11. *num.* 2. coram Buratt. ubi Adden. *num.* 4. ex qua probatur etiam tempus mortis Mandos. *super reg.* 18. *Canc. quæst.* 10. *sub n.* 4. Rota coram Coccino *dec.* 428. *num.* 1. & coram Buratt. *dec.* 708. *num.* 3. & *dec.* 220. *par.* 2. *divers.* apud Bich. *dec.* 247. *num.* 1. & quod testes debeant concordari cum fide Parochi, vide eundem Bich. *l. c. num.* 4. ubi Castr. *cons.* 26. *num.* 3. *lib.* 1. Alex. *cons.* 156. *n.* 11. & 12. *lib.* 5. Aym. *cons.* 78. *n.* 9. *vers. amplius*. Rota coram Ludovis. *dec.* 344. *num.* 13. Probatur etiam ex testibus & aliis adminiculis. Seraph. *dec.* 1219. *num.* 1. Cavaller. *dec.* 575. *num.* 7. Buratt. *dec.* 845. *num.* 2. & Bich. *dec.* 251. *num.* 6. & 7.

4 Mors alicujus præsumitur ex lapsu centum annorum. *L. an usufr. ff. de usufr. L. ut inter Divinum* §. 1. *L. fin. C. de SS. Eccles.* Buratt. *dec.* 551. *num.* 5. Rota apud Bich. *dec.* 402. *num.* 3.

5 Mors non tantum probanda est, sed etiam tempus secutæ mortis, quando est fundamentum intentionis alicujus. gl. *fin. in L. cum actum. ff. de negot. gest.* & *in L. qui jurasse.* §. *si pater.* 2. *verb. acquisiti ff. de Jurejur.* Cornel. *cons.* 135. *n.* 9. *lib.* 2. Ruin. jun. *cons.* 23. *n.* 306. Surd. *dec.* 75. *n.* 10. Bich. *dec.* 115. *n.* 8.

6 Mors testatoris probatur ex exhibitione testamenti facta per hæredem, dummodo testamentum ei a Notario datum authore prætore fuerit, qui dare non permisisset, nisi obitus illi innotuisset, secus si hæres testamentum authore prætore non habuit; tunc enim cessat præsumpta cognitio mortis testatoris, cum illud hæres e manibus testatoris subtrahere potuerit. Rota apud Bich. *dec.* 405. *num.* 11. Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *n.* 669. post Sapiam *in repet. L. ult. numer.* 23. *C. de edict. D. Aduan. tollen.* Mascard. *de prob. conclus.* 1073. *numer.* 8.

7 Mors & deficientia vocatorum in aliqua generatione probatur ex libro mortuorum, præsertim quando ex adverso non probatur, alios in dicta generatione extitisse infra tertiam generationem. Seraph. *decis.* 1487. Imola *cons.* 110. *in fin.* Rota *dec.* 605. *num.* 4. *par.* 4. *recent.* Aldobrand. *cons.* 80. *num.* 4. Rota *in una Urgell.* apud Bich. *dec.* 402. *num.* 5.

8 Mors substituti ante gravatum non respicit conditionis eventum, sed speciem substitutionis, quia scilicet tertia substitutio, quæ in ordine ad secundam fuisset mere fideicommissaria, si substitui post hæredem gravatum successissent, purificatur per tacitam seu anomalam vulgarem. Bich. *dec.* 548. *num.* 24. & multum differt, an deficiat casus substitutionis, an vero species illius effectus. *num.* 25. Bellon. jun. *cons.* 4. *sub num.* 1. *vers. cæterum*.

Mors

9 Mors investitorum de aliqua emphyteusi probatur ex centum & plurium annorum lapsu. Bich. dec. 402. n. 3. L. an usufr. ff. de usufr. L. inter Divinum §. 1. C. de SS. Eccles. Buratt. decis. 551. n. 1.

10 Mortuus quis præsumitur sine filiis, nisi probetur eum habuisse aliquando liberos. Alex. cons. 20. n. 11. lib. 1. Rota in una Siracus. fideicom. coram Ubaldo apud Merlin. dec. 107. n. 1. quæ est dec. 436. par. 1. recent.

11 Mors animalium, quæ gregatim pascuntur, probatur conjecturis. Cyriac. controv. 357. n. 1. Rom. in L. si pascenda. 8. & ibi Dec. n. 20. C. de pact. Escobar. de ratioc. cap. 18. num. 35. Cæpol. de servit. rust. cap. 9. num. 20. Ripa de peste. 3. par. in princ. vers. primum remed. uti si constaret de scabie aliarum, aut alia infirmitate, aut de vi hostium, aut impetu aquarum, & ut pastor liberetur propter scabiem aliarum &c. requiritur, quod non fuerit in culpa illas non curando, aut non separando a sanis.

MULCTÆ.

Praxis Mulctarum.

1 Mulctæ ab Episcopo inflictæ sunt applicandæ piis causis; ut diximus in praxi Episcop. differt a pœna, quod hæc infligitur a Jure, illa a Judice per sententiam. Locat. in prax. Jud. verb. pœna. & alii apud Dianam. par. 10. tract. 8. res. 3. & mulcta potest imponi a Judice, ne ipsius tribunal & authoritas vilipendatur a subditis, & ita contra contumaces, & inobedientes. L. un. ubi gl. & DD. ff. si quis Judic. non obtemper. Menoch. de arbitr. cas 280. Farin. de delict. & pœn. quæst. 18. num. 27. Scaccia de Jud lib. 1. cap. 99. num. 2. Caball. resol. crim. cas. 85. numer. 2. & 3. Conciol. res. crim. verb. Mulcta res. 1. num. 1. quod procedit non tantum in Judice Laico, sed etiam Ecclesiastico, qui non tantum potest mulctare, sed etiam mulctas exigere per censuras Ecclesiasticas. Farin. Caball. & Conciol. ll. cc. apud quos alii. Foller. in pract. crim. Can. in verb. non comparentes cap. 10. num. 24. Dummodo mulcta non sit excessiva, quia talis esset ipso jure nulla. Scaccia. l. c. n. 8. Tusc. litt. M. conclus. 412. n. 5. Farin. l. c. n. 29. Caball. l. c. n. 7. Conciol. n. 3. quia modus mulctandi fuit a Lege præscriptus. L. eos. 6. & L. Illustres. 4. C. de modo mulct. tamen passim a Judicibus non servatur, qui illas pro facti & personarum qualitate infligunt. Menoch. l. cit. n. 2. Farin. l. c. num. 31. Guazinus de confisc. bonorum conclus. 13. ampl. 20. num. 2. Capic. Latro. consult. 1. n. 42. Scaccia. de Jud. lib. 1. cap. 99. num. 5. & dummodo non sit insolita, & contra stylum Curiæ. Rol. consul. 47. num. 51. Farin. l. c. n. 38. Conciol. l. c. n. 5. & præceptum sit justum; nam a tali mulcta utpote injusta posset appellari. Farin. loc. cit. Scaccia. de appell. quæst. 17. lim. 3. n. 19. & lim. 47. memb. 1. num. 182. Peregr. de Jure fisci. lib. 4. tit. 8. num. 2.

2 Lim. In Judice carente jurisdictione, qui mulctare non potest, quia mulcta est actus jurisdictionis. Menoch. de arb. lib. 1. quæst. 74. n. 9. Tusc. litt. M. conclus. 409. n. 1. & seq. Farin. l. c. num. 46. Hinc Arbiter mulctare non potest, nisi Judex Delegatus ab Inferiore, nisi aliter suam jurisdictionem tueri non possit. Conciol. l. c. n. 8. Imo nec contumax mulctari potest, nisi ultra terminum ad se defendendum, iterum citetur ad allegandum causam, quare propter incursam contumaciam mulctari non debeat. Rol. cons. 39. n. 33. vol. 1. Plat. cons. 3. num. 16. & Boss. in pract. tit. de mulct. n. 6. Farin. l. c. num. 44. Guazin. ad def. Reor. def. 7. cap. 1. n. 9.

3 Si vero Reus mulctatus ob paupertatem non sit solvendo, admittitur ad cessionem bonorum, & in eo non procedit regula, qui non habet in ære, luat in pelle. Boer. dec. 349. a n. 2. Brun. de cess. bonor. 4. quæst. princ. n. 5. Pur. de synod. in verb. pœna. c. 3. n. 3. Pegnet. dec. crim. 6. n. 4. Caball. res. crim. cas. 77. n. 8. Imo cum illa imponatur per interlocutoriam, potest Iudex propter paupertatem illam minuere, vel omnino tollere ex officio nobili, quod durat. Pœna ordinaria aut extraordinaria, quia imponuntur per sententiam definitivam, non potest alterari a Judice, quia functus est officio suo. Salyc. in L. fin. C. de sepul. viol. Pur. l. c. num. 3. cap. 3. Caball. l. c. n. 12. Conciol. l. c. res. 2. n. 1.

Lim. in debitore ex delicto, qui fuit condemnatus ad pœnam pecuniariam, qui non admittitur ad cessionem bonorum, sed in eo procedit, quod qui non habet in ære, luat in corpore, quod procedit in mulcta fisco debita, non autem parti applicanda. Ludovic. decis. Perus. 32. numer. 3. Brunus de cess. bonor. 4. quæst. princ. num. 5. Thes. decis. 182. num. 3. Farin. de delict. & pœn. quæst. 26. num. 3. Peregr. de Jure fisc. lib. 4. tit. 8. num. 33. Caball. d. cas. 77. num. 12. nisi Reus deficeret dumtaxat in modico. Conciol. l. c. res. 2. num. 3. 4
Lim. 2. in Reo condemnato ex delicto ad damna & interesse partis, quia conventus pro illorum satisfactione non admittitur ad beneficium cessionis bonorum. Peguer. d. decis. 6. Farin. l. c. quæst. 26. num. 6. Vincent. de Franch. decis. 358. a num. 3. Caball. loc. cit. cas. 77. num. 6. Conciol. l. c. num. 4.

MURUS.

Praxis Murorum.

Murus dicitur, & est illius, qui super eo tectum domus suæ habet. Thes. decis. 219. Rota apud Tranched. consult. 81. 252. par. 7. recent. Surd. cons. 126. præsertim si adsunt alii parietes. Gratian. discept. for. cap. 263. Menoch. præs. 73. lib. 6. num. 10. maxime si in illo adsunt fenestræ, camini, tigna. L. si ædes. ubi gl. ff. de commun. dividun. Rota dec. 252. num. 3. par. 7. recent. Altograd. cons. 100. num. 17. lib. 1. Saminiat. post controv. Altograd. jun. cons. 4. num. 25. Menoch. cons. 1237. num. 33. Thes. dec. 219. numer. 4. Mascard. de prob. conclus. 1149. num. 6. Tusc. litt. M. conclus. 432. num. 5. & alii apud Tranchedin. l. c. num. 7 Et dominium muri vel maxime probatur ab aspectu. Altograd. l. c. Riccius. decis. 86. per totam par. 2. maxime si fiat per peritos, quorum relationi standum est, quamvis deponant de credulitate. Maschard. de prob. conclus. 1149. num. 10. Honded. cons. 80. num. 22. lib. 2. Surd. cons. 126. num. 16. Sperell. dec. 54. num. 3. & alii apud Tranchedin. l. c. n. 17. 1

Murus dicitur communis pro indiviso, quando trabes penetrant muri medietatem. L. in communi pariete ff. de damn. infec. Sperell. decis. 54. num. 1. & in una parte communis dicitur etiam in alia parte communis, quia cum unus & idem murus sit, non debet diverso jure censeri. Cæpolla de servit. urban. præd. cap. 40. num. 15. vers. sed ubi judicaretur. Ruin. cons. 55. n. 1. vol. 4. Gabr. cons. 149. num. 1. lib. 1. Surd. cons. 124. n. 12. & 31. Sperell. l. c. 2

Muro proprio alterius vicinus non potest aliquid appodiare aut immittere. L. quemadmodum. §. projectum. ff. ad L. ff. L. qui vitem. §. si ad januam ff. quod vi, aut clam. Sperell. decis. 57. num. 13. & 15. ita ut immissum aut appodiatum a Vicino possit a Domino muri destrui, & evelli. Franc. Marc. decis. 120. Eugen. cons. 47. n. 34. lib. 1. Saminiat. cons. 4. n. 27. Bart. in L. 1. §. nuntiatio. ff. de oper. nov. nunt. Dec. cons. 212. sub. n. 2. Cæpolla l. c. cap. 30. num. 8. Gratian. discept. for. cap. 541. n. 6. nisi aliud obtineat consuetudo, puta solvendi murum, & Innoc. in cap. 1. circa fin. de Immun. Dummodo tamen id fiat in continenti, & non ex intervallo. Thes. jun. in addit. ad Decis. par. 41. 3

Super muro communi divisorio, alter, invito socio, ædificare non potest. Angel. in L. inter quos. 39. n. 6. vers. deinde principaliter. ff. de damn. infect. Imola. in L. damni. 3. §. cum parietem ff. eodem. Cæpolla de serv. urb. p æd. c. 40. n. 33. & c. 63. n. 5. Berous. cons. 231. n. 6. & 7. vol. 3. Bursat. cons. 57. per totum. & cons. 58. Carpan. ad statut. Mediol. par. 2. cap. 335. num. 28. Thes. dec. 41. n. 5. & dec. 23. n. 4. Cyriac. controv. 260. a num. 4. quia talis murus divisorius non est destinatus ad ædificandum, sed tantum ad claudendum & separandum unam domum, curtem, aream, vel hortum a vicino. DD. cit. præsertim si ædificium officeret luminibus vicini; nam tunc in muro communi pro indiviso, qualis præsumitur, si est murus debilis vel subtilis, ut sunt muri divisorii. Men. lib. 6. præs. 73. maxime si ex aliis signis, de quibus Bart. in L. inter quos. 39. num. 1. ff. de damno infecto. Bursat. cons. 57. num. 9. Surd. cons. 126. num. 20. Gabr. cons. 149. num. 1. vol. 1. Honded. cons. 80. num. 29. vol. 1. apparet, quod sit communis pro indiviso. 4

5 Mutos Civitatis Romanæ transcendens punitur pœna mortis, aliarum vero Civitatum sine dolo pœna arbitraria, secus si dolo, vel tempore belli. Caball. *res. crim. cas.* 100. Menoch. *de arb. cas.* 483. Clar. *in §. fin. quæst.* 68. *num.* 29. Magon. *de Lucen.* 90. *n.* 14. Farin. *de delict. & pæn. quæst.* 20. *n.* 152. *vers. lim.* 5. Boer. *dec.* 232. *n.* 1. & 3.

MUTUS.

Praxis Mutorum.

1 Muti alii sunt a natura, ut qui sunt nati muti, alii ex accidenti, uti qui ex accidente aliquo loquelam amiserunt. Aliqui a natura carent auditu, & per consequens sunt etiam muti, alii perdunt loquelam cum auditu. Dicitur vero proprie mutus, qui nullo modo loquitur; non autem qui tarde. §. *Item surdus. Instit. quibus non est permissum fac. test.* Michal. *de cæco, surdo, & muto. c.* 31.

2 Mutus ex accidenti tantum, si litteras nescit, non potest testari. *L. discretis. C. qui testam. fac. poss.* Michal. *l. c. cap.* 32. *num.* 4. si vero non est tantum mutus, sed etiam surdus ex accidenti, & litteras sciat, testari potest etiam sine licentia Principis. *d. L. discretis,* si vero ignorat litteras, non potest testari, nisi ex Principis licentia, quia quamvis fideicommissa nutu relinqui possint, hæreditas tamen nutu relinqui non potest, quia proprio ore hæredem nominare debet, juxta *L. jubemus. C. de testam.* Imo nec fideicommissa nutu relinqui possunt, nisi ab eo, qui loqui potest, & patet etiam ex *L. qui in potestate. §. surdus. ff. de testib.* Et illi muti & surdi, qui non possunt facere testamentum, non possunt etiam præstare consensum uxoribus testari volentibus. Carpan. *ad statut. Mediol. c.* 300. *num.* 40. Michalor. *l. c. n.* 19. videri etiam potest Diana *par.* 5. *moral. tract.* 6. *res.* 23. & 24. Lim. in milite muto, qui testari potest saltem per signa.

3 Neque ille mutus, qui aliquo quidem modo, sed articulate loqui non potest, testamentum facere potest. *L. jubemus. C. de testam.* ubi Bart. & Jas. & DD. & quamvis testamentum factum ad interrogationem Notarii juxta *d. L. jubemus.* valeat, ubi gl. Socin. *cons.* 20. *num.* 5. *lib.* 4. Alex. *cons.* 12. *num.* 6. *lib.* 1. Clar. *in §. testamentum. quæst.* 37. non valeat, tamen hæc doctrina non procedit, si interrogatur ille, qui articulate loqui non potest, quia testamentum factum ad interrogationem Notarii, tunc tantum valet, quando constat de voluntate Testatoris, & Notarius ab ipso percepit ejus voluntatem, & testator articulate loqui possit, Cornel. *cons.* 73. *col. penult. vol.* 1. Craver. *cons.* 117. *numer.* 1. Clar. *l. c. vers. scias.* Jas. *in d. L. jubemus.* Rimin. jun. *cons.* 261. *n.* 2. Rom. *cons.* 306. *num.* 6. Michal. *l. c. cap.* 33. *n.* 3. & 4. Dicitur autem non loqui articulate, quando a testibus non intelligitur. DD. cit. nec sine signis intelligi valet. Rim. jun. *l. c. n.* 20.

4 Mutus ex accidenti potest omnes illos contractus celebrare, quos potest mutus & surdus simul a natura, etiam illos, qui permittuntur mutis & surdis simul ex accidenti, ideo donare potest, licet ignoret litteras. *L. qui id quod. §. mutus. ff. de donat.* quamvis mutus stipulari non possit, cum verba, & auditus hinc inde requirantur. *L.* 1. *ff. de V. O. §. mutum Instit. de inutil. stipul.* Notarius tamen pro illis stipulari potest, ut actio illis acquiratur. *d. L.* 1. Michal. *l. c. cap.* 34. imo etiam mutus & surdus simul a nativitate potest contrahere matrimonium, dummodo non sit simul cæcus. Diana *par.* 5. *tract.* 6. *res.* 9. & 10. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 8. *num.* 12. Covar. *in* 4. 2. *par. cap.* 2. *num.* 9. Brunel. *de sponsal. conclus.* 14. *num.* 5. & 8. quia isti confiteri possunt, & absolvi, quamvis contrarium teneant Abb. *in cap. cum apud. de sponsal.* Paris. *de resign. lib.* 5. *quæst.* 3. *num.* 26. quæ tamen sententia Sanz. tunc tantum procedit, quando mutus & surdus intellectum ita perspicacem habet, ut signis edoceri valeat, quid sit matrimonium, & signis indicare consensum, & hoc sensu sententia Sanz. videtur probari *ex d. cap. cum apud.* & illum sequuntur Guttierez *de matrim. cap.* 8. *n.* 3. Franch. Molin. *de ritu nupt. lib.* 1. *compar.* 31. Barb. *in L. cum Prætor. §. fin. n.* 29. *ff. de Jud.* & alii apud Dianam *l. c.*

5 Mutus a natura vel accidenti, qui scit legere & scribere, potest ferre testimonium scribendo manu propria. Specul. *in tit. de teste. vers. nunc tractandum. num.* 17. Ausrer. *de testib. num.* 72. Sebast. Medic. *de fort. cas. par.* 2. *cap.* 9. *num.* 60. Mascard. *de prob. conclus.* 1358. *num.* 26. Cartar. *de execut. sent. cap.* 2. *num.* 43. Farin. *de test. quæst.* 61. *num.* 54. & *quæst.* 41. *numer.* 89. & *quæst.* 98. *num.* 163. Hering. *de fidejuss. cap.* 7. *n.* 153. Michal. *l. c. cap.* 35. *n.* 4. & 5. Vivius *commun. opin. vers. Testis non potest. opin.* 949. & hæc vera sunt non tantum in civilibus, sed etiam in criminalibus. Si vero mutus sit literarum ignarus, quamvis testis esse possit, præterquam in testamentis, tamen non est integræ fidei, præsertim in criminalibus. Michal. *l. c. a n.* 10. Diana *par.* 5. *tract.* 6. *res.* 32. Guazzin. *ad defens. Reorum def.* 14. *c.* 7. *n.* 3.

6 Mutus, surdus, & cæcus sunt miserabiles personæ, & gaudent illorum privilegiis in fori declinatione. Thes. *dec.* 177. Diana *resol. mor. par.* 5. *tract.* 6. *res.* 30. Nuvar. *de elect. for. sect.* 2. *quæst.* 8. *a num.* 6. Michal. *l. c. cap.* 36. *num.* 5. Cochiet. *de Jurisdict. par.* 4. *quæst.* 108. & Mart. *de Jurisd. par.* 2. *cas.* 21. *n.* 5. Castillus *quotid. contract. lib.* 3. *cap.* 21.

7 Mutus & surdus a natura habent intellectum, quamvis non operativum ob defectum auditus, & ideo in his, in quibus simplex requiritur consensus, contrahere potest. Franc. de Cald. *de restit. in integr. in verb. non absimilis. num.* 69. *vers. Ego.* Michal. *l. c. cap.* 37. Hinc est, quod potest constituere Procuratorem. *L. mutus & surdus ff. de procur.* Sebast. Med. *de fort. cas. par.* 2. *cap.* 6. *num.* 62. quod obliget ex pacto. *L. item quia ff. de pact.* unde bona invecta in domum sunt tacite obligata pro solutione pensionis. Et obligantur nomine dotis. *L. mutus. ff. de vir. dot.* Hæreditatem adeunt. *L. mutum. ff. de acquir. heredit.* agnoscere potest bonorum possessionem, licet esset etiam cæcus, si, quod agitur, intelligat. Quæ procedunt, dummodo Judici constet, quod mutus & surdus a natura habeat intellectum; quod omnino probandum esset, cum præsumptio juris sit in contrarium. Paris. *cons.* 63. *lib.* 4. Michalor. *l. c. num.* 12. Hond. *cons.* 99. *numer.* 14. *lib.* 2. nam muti & surdi a natura pro dementibus reputantur. Mascard. *de prob. conclus.* 824. *a num.* 5. Probatur autem illos habere intellectum ex signis & gesticulationibus eorum. Alex. *in L. mutum. ff. de acquir. hered.* Castr. *in L.* 1. *ff. de V. O.* Ideo examinandi sunt Conjuncti, Vicini, Consanguinei, & alii, qui ipsorum conversationem habuerunt, & interrogandi de eorum judicio, & intelligentia. Jo. Brun. *de sponsal. conclus.* 14. *sub num.* 8. & dicerentur habere intellectum, si tantum perciperent, quantum esset necessarium ad actum, quem agere intenderent. Bart. *de testam. numer.* 97. Michal. *cap.* 40.

8 Mutus & surdus a natura, si habet intellectum, tenetur ex delicto, vel quasi. Imol. *in L.* 1. *ff. de V. O. L. si quis in gravi. §. mutum. ff. ad Sell.* ubi Jas. *in num.* 27. Alex. *num.* 6. Alciat. *num.* 52. Gomez. *de delict. c.* 1. *sub num.* 69. Cartar. *de execut. sent. capt. bann. cap.* 2. *num.* 49. Abrosin. *in suo process. inform. libr.* 1. *cap.* 7. & *lib.* 6. *cap.* 6. Farin. *de pæn. temper. quæst.* 98. *n.* 160. Et quatenus etiam probaretur, illum habere intellectum, deberet probari delictum ab illo commissum per testes, & non sufficeret illius confessio per signa & gesticulationes. Brun. *de indic. par.* 2. *quæst.* 4. *num.* 7. Farin. *de pæn. temper. quæst.* 98. *num.* 161. quia confessio per signa non est clara & aperta, ideo insufficiens ad condemnandum. Bald. *in L.* 1. *num.* 27. *C. de confess.* Rom. *in L.* 1. *num.* 16. *ff. de V. O.* & ibi Alex. *num.* 13. Brun. *l. c. num.* 75. Farin. *l. c. num.* 162. Michal. *cap.* 45. Lim. in muto & surdo ex accidenti, qui scit litteras, si scripto fateatur, secus si ignoret litteras, si vero esset tantum mutus, cum certa sit interrogatio, quam ipse audit, certum & clarum etiam evadit signum desuper editum, & ideo condemnari posset. Michalor. *loc. cit. num.* 13.

9 Mutus & surdus a natura non potest torqueri, quamvis intelligat, quid agat. Carrer. *in prax.* 2. *tract. de indic. vers. tertium. post num.* 40. Bruo. *l. c. num.* 25. Gomez. *de delict. cap.* 1. *num.* 69. Farin. *quæst.* 41. *num.* 89. Seb. Med. *de fort. cas. par.* 2. *quæst.* 6. *numer.* 58. Ratio est; quia cum ob incertitudinem, quæ ex ejus depositione oriri posset, puniri non possit juxta dicta, frustra torquetur. Farin. *de pæn. temper. quæst.* 41. *n.* 90.

10 Ex superiore conclusione, quod mutus possit esse testis, sequitur, quod possit etiam jurare, quia in ferendo testimonio requiritur juramentum. *L. jurisjuran. C. de testib. cap. tuis. & cap. nuper. de testib.* Neque refert, quod multi DD. apud Michal. *l. c. cap.* 48. velint, ad juramentum esse necessaria verba, inter quos Rom. *in L. 1. ff. de V. O.* & Jas. *in L. qui jurasse n. 9. ff. de Jurejur.* quia contra hos stant Bald. *in rubr. ff. de jurejur.* Ant. de Butr. *in cap. cum apud. de sponsal.* Alex. *in L. 1. ff. de V. O.* & alii quos citat, & sequitur Michal. *l. c. n.* 3. quia juramentum principaliter dirigitur in Deum. *cap. debitores. de jurejur.* & ideo sufficit, quod de consensu & animo jurandi constet, quamvis verbis non exprimatur.

11 Quod mutus & surdus etiam a natura possit contrahere matrimonium, si non est cæcus, diximus supra secundum Sanz. & quod non possit secundum alios. Jam videndum est, an mutus, & surdus, si sit insuper cæcus a natura, matrimonium contrahere possit? Et dicendum, non posse; quia tales omnino ignorant essentiam & naturam matrimonii, quia id nunquam audiverunt, aut viderunt, & quod non fuit in sensu, non potest esse in intellectu. Sanz. *de matrim. lib. 1. disp. 8. num.* 13. Diana *par. 5. tract. 6. res.* 10. Michal. *l. c. cap. 49. num.* 31. Neque sufficit aptitudo ad copulam, quia requiritur etiam consensus. Idem proportionaliter dicendum venit de matrimonio spirituali, hoc est de ingressu Religionis. Seb. Medic. *de fort. cas. par. 2. quæst. 6. num.* 62. Gabr. *de sponsal. de ritu nupt. n.* 88. Diana *l. c. res.* 34. Michal. *c. 49. n.* 29.

12 Mutus, & surdus, quamvis sit adultus, potest baptizari. Jo. And. *in cap. cum apud. de sponsal.* Michal. *l. c. cap. 51. num.* 3. Et licet adultus non possit baptizari in fide parentum, sed proprius requiratur consensus, sufficit tamen, quod illum signis demonstret; si tamen intellectum habeat, baptizare tamen non potest etiam in articulo mortis, quia verba ad baptismum cum elemento aquæ sunt omnino necessaria. S. Tho. *in 4. par. quæst. 6. art.* 1. Brun. *de sponsal. conclus. 14. n.* 9. Michalor. *cap. 51. n. 5. &* 6. sicut etiam Sacerdos factus mutus non potest consecrare. *tit. de celebr. miss.* S. Thom. *3. par. quæst. 82. art. 10. ad* 3. Sotus *in 4. dist. 13. art. fin. ad* 3. Diana *l. c. res. 22. &* 18. Gratian. *discept. for. cap. 412. num.* 6.

13 Mutus a natura & ex accidenti confiteri potest peccata sua Sacerdoti signis & gesticulationibus, & eo modo, quo melius potest, dummodo adhibeatur Sacerdos, qui ejus signa & gesta videre & intelligere sit solitus, ex quibus signis si apparet, quod intelligat, quid agat, danda illi foret S. Euch. & quamvis talis scribere noverit; non debet tamen arctari ad scribendum, sed sufficit, quod signis sua peccata confiteatur. Covar. *var. res. lib. 2. c. 13. sub n.* 6. Diana *l. c. res.* 4. & alii apud Michal. *l. c. n.* 12.

14 Mutus & surdus non potest esse Tutor. *L. 1. §. fin. ff. de Tutor.* Gratian. *discept. for. cap. 447. n.* 8. Guttierez *de tutel. par. 1. cap. 7. num.* 4. Diana *par. 5. tract. 6. res.* 35. Michalor. *cap. 55. num.* 3. & ideo etiam in testamento dari non potest; imo si datus fuit, & hæc vitia superveniant, removeri debet. *L. post susceptam. ff. de excus. Tut.* & multo minus potest esse Executor testamentarius. Angel. *in verb. Executor. n.* 2. Sylvest. *in verb. testamentum. 2. quæst. 1. dist.* 5. Michal. *l. c.* Coccinus *dec. 1647. n.* 9.

15 Mutus, Surdus, & Cæcus a nativitate potest accipere extremam unctionem, quia, quamvis per sensus non deliquerit, tamen habuit potentiam ad peccandum. Diana *part. 5. tract. 6. res.* 11. & alii apud Michal. *d. cap. 51. n.* 10.

16 Mutus & surdus pro crimine non potest puniri pœna ordinaria. Gomez. *de delict. c. 1. num.* 69. Farin. *in pract. crim. quæst.* 98. Diana *l. c. res.* 31. sed mitius, quia furioso æquiparatur. Farin. *l. c. caus.* 17.

17 Mutus, qui non est surdus, si habet sanum intellectum, & per signa indubitata potest indicare suam voluntatem, & animi passiones, admittitur in testem. Specul. *in tit. de test. §. nunc tractandum. n. 17. vers. quid de teste.* Farin. *de testib. quæst. 61. num.* 46. juxta *L. servo invito 65. §. pupilla. ff. ad Trebell.* Bald. *in L. in epistola. 22. sub num. 1. C. de fideicom.* qui dat practicam examinandi illum pro habenda illius voluntate, juxta Interrogatoria, quæ affert Cyriac. *l. c. in princ.* si mutus non est surdus, & habet sanum intellectum.

18 Mutus & surdus a nativitate, quamvis non videatur capax devotionis, & non instructus in mysteriis fidei, quia tamen videndo devotionem in aliis potest ad illam excitari, & Deus nulli denegat gratiam, potest communicari, etiam extra periculum mortis, secus si simul esset cæcus secundum aliquos. Diana *par. 8. tract. 6. res. 6. &* 7.

MUTUUM.

Praxi mutui.

1 Mutuum est contractus, quo rei dominium transfertur in accipientem spe recipiendi similem in bonitate, & specie. Instit. *quibus modis contrahatur obligatio. L. 2. ff. si cert. pet.* Gomez. *var. res. to. 2. cap. 6. num.* 1. Bonac. *de contract. disp. 3. quæst. 3. p.* 1. Aliud est expressum, aliud tacitum, & palliatum; uti quando datur dilatio ad solvendum pretium rei venditæ. Molina *de contract. disp.* 313. Capon. *discept. for.* 292. Mutuum potest etiam celebrari, ut una res pro alia restituatur; quo tamen casu dicitur verius permutatio. Fachin. *lib. 11. controv. Jur. cap.* 49. Factum ab Institore obligat Dominum pro quantitate necessaria tantum, non excessu. Costa *de portione Rata. quæst.* 43. Non præsumitur in dubio, si pecunia fuit consignata Diviti, sed depositum. vide *Depositum*.

2 Mutuum factum marito proprio, & Uxoris nomine, illam non obligat, nisi fuerit in rem illius versum. Cyriac. *controv.* 215. *Auth. si qua Mulier. C. ad Vellei.* quamvis uxor consenserit, quia dicta authentica irritat quamcunque uxoris obligationem factam in eodem instrumento cum viro ipso, nisi fuerit versa in ejus utilitatem. Abb. *cons. 44. num. 1. vol.* 1. Bolognin. *cons. 45. num.* 4. Jacob. de Belvis. *auth. ut nulli judicium. §. & illud.* quamvis mulier non tantum accessorie se cum marito, sed etiam principaliter cum illo obligaverit, nisi probetur, quod mutuum fuerit versum in utilitatem Uxoris. Bald. *in d. auth. si qua mulier.* 13. ubi Salyc. *num.* 8. Thes. *dec. 222. num* 14. & 223. *numer.* 2. quamvis mulier receperit pecunias; quia non sequitur. Uxor recepit pecunias, ergo conversa est in ejus utilitatem. Signoroll. *cons. 42. num. 8. vers. secundo licet appareat.* Cyriac. *l. c. num. 4. &* 5. Idem Signoroll. *cons.* 45. Honded. *cons. 45. vol.* 1. Michael Nizzol. *alleg.* 41. & alii apud Cyriac. *l. c. a num.* 6. quæ procedunt, licet Uxor renunciaverit dictæ authent. quia illi renunciari non potest, ut tenent DD. apud Cyriac. *l. c. n.* 14. & Bolognin. *cons. 45. n.* 6. Galerat. *de renunt. tom. 2. cent. 1. renunc. 63. n.* 4.

3 Mutuum contractum ab Abbate absque consensu Monachorum probata illius versione in utilitatem Monasterii, debet Monasterium, & tenetur illud restituere. Bich. *dec. 599. num.* 3. quia Ecclesia non debet locupletari cum aliena jactura. *cap. quod quibusdam. 4. de fidejuss. cap. 1. de depos. cap. 1. de solut.* Bald. *in auth. hoc jus porrectum. num. 23. vers. quæro utrum. C. de S. Eccles.* Natta *cons. 547. num. 18. &* 29. Covar. *lib. 2. var. res. cap. 17. num.* 3. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst. 4. num.* 1. Molina *de contract. disp. 300. num.* 2. Rota apud Penniam *dec. 778. num. 3. & 4.* & apud Bich. *l. c.* Verso vero in utilitatem Monasterii non probatur per conjecturas, sed debet plene probari, si Prælatus sine consensu Conventus mutuum accepit, & ad id mandatum non habebat, secus e converso. Castrep. *cons. 337. num. 2. vers. ad hoc respondetur.* Calderin. *cons. 7. de prob.* licet Prælatus confiteretur, se accepisse, & vertisse in utilitatem Monasterii; quia sicut illi non potuit nocere mutuum accipiendo, ita nec confitendo. Bald. *l. c.* Rebuff. *in cap. 1. de reb. Eccles. non alien. in* 6. Ursill. ad Afflict. *dec. 168. numer.* 2. Castr. *cons. 337. num. 9. vers. licet.* Rota apud Penniam *dec. 555. num.* 8. & apud Bich. *dec. 599. num.* 6. Neque suffragatur, si Prælatus dicat, quod mutuum acceperit pro extinguendis debitis Monasterii, nisi probet, debita illa fuisse valide contracta. Ang. *cons. 245. n.* 4. Castr. *cons. 237. n. 2. vers. hoc verum.* Molina *de contract. disp. 300. n.* 5. Rota *dec. 678. sub n. 8. vers. sed de ista. par. 2. recent.* & apud Bich. *dec. cit. n.* 9.

4 Mutuum ab Abbate acceptum a Consanguineo est suspe-

spectum de simulatione tam respectu confessionis de recepto, quam versionis in utilitatem Monasterii. Natta cons. 147. Gratian. disc. for. cap. 94. num. 41. Castr. cons. 237. n. 4. Bich. l. c. n. 11. Præsumitur autem mutuum acceptum ab Abbate versum in utilitatem Monasterii, si constet de præcedenti illius indigentia; non tamen si aliunde potuit provideri illius necessitati. Bald. in d. auth. hoc jus porrect. n. 3. C. de SS. Eccles. L. fin. C. de alim. pupill. præstan. Surd. cons. 181. n. 46. Bich. l. c. num. 27. Rota dec. 611. n. 7. par. 3. recent. & apud Bich. l. c. n. 28. & apud Cerro dec. 739.

5 Mutuans, qui possidet fundum jure pignoris, manet creditor pecuniæ mutuatæ, & sibi non possidet, quare si fructus ex re pignorata percipit, & proprios facit non imputans in sortem, committit usuram, si vero possidet jure dominii, sibi possidet, & fructus ex re propria percipit, & facit suos. Gail. pract. obs. lib. 2. obs. 7. a n. 6. Giballin. de usur. to. 1. lib. 3. cap. 7. n. 11. Bardellon. cons. 114. a n. 11. Leotard. de usur. quæst. 16. n. 28. & quæst. 40. n. 1. & seq. Altograd. jun. controv. 92. n. 56. & probatur ex cap. ad nostram. de reb. Eccles. non alien.

6 Mutuans cum pignore tenetur imputare in sortem fructus pignoris; quia antichresis est prohibita; est enim antichresis species pignoris ita dati, quod, donec pecunia mutuata restituatur, creditor loco usurarum pignore utatur, qui contractus quamvis jure civili esset permissus. L. si pecuniam. ff. de pignor. act. de jure tamen Canonico tanquam fœneratitius est prohibitus; sed fructus percepti debent imputari in sortem, & qui sortem excedunt, debent integre restitui. cap. ad nostram. de jurejur. cap. 2. & cap. conquestus. de usur. cap. cum contra. de pignor. Gail. lib. 2. obs. 3. Gratian. discept. for. cap. 14. ubi Ant. Carol. de Luca n. 6. Leotard. de usur. quæst. 11. n. 7. Altograd. jun. controv. 92. & Pontifex non potest in ea dispensare, utpote contraria juri Divino. cap. quia in omnibus. & cap. super eo. de usur. Rota apud Altograd. jun. l. c. n. 4. Sylv. lib. 1. cons. 4. a n. 71. neque valet consuetudo in contrarium, nisi ad vitandas pœnas fori exterioris. cap. quia in omnib. de usur. c. p. consuluit. de usur. quamvis pallietur nomine venditionis cum pacto revenditionis.

7 Mutuans pecunias ei, qui promisit illas restituere, & convenit de solvendo decem pro interesse, quod in tanta quantitate fatetur utraque pars, non potest recipere illa decem, nisi interesse probetur aliter, quam per confessionem partis, illud vere adfuisse, aliter committit usuram. Dec. cons. 39. n. 5. & cons. 116. n. 6. Rimin. jun. cons. 218. n. 92. Natta cons. 490. n. 6. & 7. Rota dec. 315. n. 6. par. 2. in noviss. apud Cyriac. controv. 540. n. 43.

8 Mutuans pecunias potest cum mutuatario pacisci, quod sibi reficiat omne interesse damni emergentis, aut lucri cessantis, quod patitur, nec ob id dicitur vendere usum pecuniæ, sed damnum vitare etiam pendente dilatione data ad restituendum. Covar. lib. 3. var. res. cap. 4. n. 5. vers. item illud quod maxima æquitate. Hond. cons. 41. n. 37. vol. 2. Gratian. disc. for. cap. 387. n. 1. Gait. de cred. cap. 2. tit. 7. n. 1689. & 1707. Ugol. de usur. cap. 8. §. 4. a n. 1. Azor. instit. moral. par. 3. lib. 5. cap. 5. quæst. 1. Surd. cons. 327. n. 54. vol. 3. & alii apud Cyriac. controv. 526. n. 13. S. Thom. 2. 2. quæst. 78. art. 2. dummodo hoc interesse probetur aliter, quam per debitoris confessionem. Anchar. quæst. 33. n. 4. par. 2. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. par. 2. ampl. 8. n. 57. Ugol. l. c. §. 5. n. 3. vers. postremo. dicta. Dec. cons. 321. num. 4. Mascard. de prob. conclus. 933. n. 30. Gratian. disc. for. cap. 387. n. 12. Gait. de cred. cap. 2. tit. 7. quæst. 2. n. 1691. Cyriac. l. c. n. 16. apud quem alii.

9 Mutuans potest cum mutuatario pacisci, ut se relevet ab onere, quod habet solvendi Hebræo usuras, a quibus volebat se liberare, nisi mutuasset. Anchar. in cap. fin. n. 1. 14. quæst. 3. Alex. cons. 221. n. 3. vol. 2. Menoch. de arbitr. cas. 119. n. 6. in ult. impres. Ugol. l. c. §. 3. n. 2. Lupus. in cap. naviganti. n. 32. de usur. Cyriac. l. c. n. 24. aut si volebat affrancare prædium, pro quo solvebat censum, poterit cum mutuatario convenire, quod ille teneatur solvere censum, donec pecunia mutuata restituatur. Gratian. discept. for. c. 387. n. 6. Ugol. l. c. a §. 3. Peregr. cons. 85. n. 23. vers. unde inf. vol. 3. Alex. cons. 221. vol. 2. Rimin. jun. cons. 67. n. 11. vol. 1. Cyriac. l. c. n. 25.

10 Ita mutuans solitus negotiari juste paciscitur cum mutuatario, sibi dari lucrum cessans causa mutui, donec mutuum restituatur. Host. in cap. salubriter. 16. n. 4. & in cap. naviganti. 19. n. 5. vers. quid ergo. de usur. S. Jo. a Capistrano. in tract. de usur. 2. par. 3. par. princ. n. 89. to. 3. S. Raymund. in sum. tit. de usur. & pignor. §. 7. vers. posset tamen. Abb. in cap. naviganti. n. 13. eodem. Navar. in manual. cap. 17. n. 211. Sylvest. in sum. verb. usura quæst. 19. Molina de contract. disp. 315. n. 4. & 5. Azor. instit. moral. par. 5. lib. 5 tit. de usur. c. 5. quæst. 1. Covar. var. res. lib. 3. cap. 4. sub n. 5. vers. Item & illud. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. par. 2. ampl. 8. n. 4. Gratian. discept. for. c. 387. a n. 2. Lupus in cap. naviganti. n. 30. de usur. Cyriac. controv. cit. n. 31. Rota dec. 331. n. 14. par. 2. crim. impress. Taurini. quia lucrum cessans in justis negotiis est vicinius damno emergenti, quam lucro cessanti. Cacheran. dec. 143. in fin. quæ quidem sententia jam ab authoritate citatorum, quam plurium aliorum, qui citari possunt, & a ratione est moraliter certa, quamvis contrarium senserit Innoc. in d. cap. naviganti. n. 19. c. 2. & ibi Jo. Andr. num. 5. Anchar. n. 7. Butr. & Betous. sub n. 51. prior tamen sententia aliter non procedit, quam si mutuans sit solitus negotiari, & lucrum ex negotio fuerit justum & certum, & concurrat mora debitoris. Imo mutuatarius eo casu erga mutuantem tenetur ad cambia & recambia, quæ poterat consequi, & lucrari ex pecuniis mutuatis, uti si dictas pecunias habebat super cambiis, aut illas habebat paratas prædictæ implicationi, præsertim si debitor sit in mora. Cajet. in tract. de camb. c. 1. n. 3. Navar. l. c. n. 292. & consil. 31. de usur. in impress. Venet. de anno 1610. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 7. ampl. 8. n. 18. & seq. Genua. de script. priv. tit. de litter. camb. quæst. 6. n. 28. fol. 160. Gait. de cred. c. 2. tit. 7. quæst. 1. n. 1637. Gratian. l. c. Rota apud Ludovis. dec. 217. n. 8. & apud Farin. par. 2. dec. 379. quæ procedunt, etiam si debitor sine sua culpa solvere non potuisset. Molina de just. & jur. disp. 115. n. 2. Cyriac. l. c. n. 48.

Mutuans potest pacisci cum mutuatario ad aliquid solvendum supra sortem mutuanti loco pœnæ. Navar. d. c. 17. in man. Molina de contr. disp. d. 317. Gara. de contr. c. 12. Bonac. de contr. disp. 3. quæst. 3. p. 7. quia mutuatarius morosus peccat contra justitiam, & dignus est pœna. cap. suam. de pœn. L. si pacto. C. de pact. dummodo pœna non apponatur in fraudem usuræ, scilicet contra voluntatem mutuatarii, & mutuatarius sit in culpabili mora non restituendi, secus, si ob impotentiam non restituit, & dummodo pœna sit moderata. Capon. discept. for. 292. Scaccia l. c. §. 7. gl. 2. n. 41. vers. primus casus. 11

Mutuans non potest percipere lucrum cessans ex mutuo, si compensatur alio mutuo, quo caret mutuans, si non mutuaret, alias committit usuram. Molina de contract. tract. 2. disp. 316. & alii apud Dianam. par. 1. tract. 8. res. 34. 12

Non potest a mutuatario aliquid petere ultra sortem ex capite privationis pecuniæ, aut ratione obligationis non repetendi pecunias ante tempus præscriptum. Card. Lugo to. 2. disp. 25. sect. 3. Diana. par. 8. tract. 7. res. 63. aliter committit usuram. Bonacina de contract. disp. 3. quæst. 3. p. 6. 13

Mutuans ad liberandum aliquem e manibus hostium habet hypothecam pro mutuo. Merlin. de pignor. lib. 3. tit. 1. quæst. 22. L. 2. C. de postlim. revers. ubi gl. Gait. de cred. in append. cap. 4. n. 119. & quidem tacitam, cum prælatione omnibus aliis creditoribus. Gait. & Merlin. ll. cc. Idem dic de mutuante pecuniam, qua emitur fundus, ut fuit dictum in praxi creditorum. 14

Mutuans potest a mutuatario aliquid accipere ratione periculi, cui exponitur capitale, sicuti ratione damni emergentis, aut lucri cessantis. Salas, Filiuc. & alii DD. apud Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 3. p. 4. Molina l. c. & alii contra Sotum. de just. quæst. 4. art. 1. ad primum. videri potest Leotard. de usur. quæst. 23. n. 27. contra Lessium, & alios contrarium probans cum Azor. Instit. mor. lib. 7. tit. de mutuo. c. 7. Sotus de just. lib. 6. quæst. 1. art. 4. ad 1. Navar. Rebell. Reginal. & Menoch. præs. 123. n. 5. lib. 3. quæ sententia in foro externo est sequenda, quam sequitur etiam Hartman. Pistorius quæst. 2. n. 48. Scaccia de commerc. §. 1. gl. 7. ampl. 8. n. 52. Zesola in praxi Episc. part. 1. verb. contract. vers. Urgel. Garz. de contract. c. 39. n. 12. Ugol. de usur. c. 1. §. 4. n. 4. Canis. de usur. cap. 4. n. 2. Host. de usur. n. 8. Panorm. in cap. naviganti. n. 1. & 3. & plurimi alii. 15

Mu-

16 Mutuans Rustico ea conditione, ut agrum ejus colat justa mercede committit usuram. c. si fœneraveris. quæst. 3. cap. consuluit. de usur. Bart. in L. rogasti. ff. si cert. pet. Abb. in cap. ult. de usur. Covar. lib. 3. var. res. c. 2. vers. verum adversus Adrian. post. n. 5. Jo. Bap. Lupus in cap. naviganti. comment. 3. §. 1. num. 42. & alii apud Fachin. lib. 2. controv. Jur. c. 54. Sot. de just. lib. 6. quæst. 1. art. 2. col. 3. contra Bald. Adrian. & alios.

17 Mutuans Principi tenetur probare, pecuniam fuisse versam in utilitatem Principatus, sicut mutuans Ecclesiæ, Civitati, aut minori. Capon. discept. for. 68. vide successor. est principatu.

18 Mutuans Societati Jesu, aut vendens non tenetur probare pretium, vel pecuniam fuisse versam in rem Collegii. Bulla Greg. XIII. fol. mihi 204. & inter decreta S. Congreg. decret. 7. & decret. 82. apud Capon. discept. for. 152.

19 Mutuans pecuniam ad emendum aliquid, puta prædium, quod mutuanti sit obligatum, debet præferri omnibus creditoribus anterioribus etiam hypothecariis pro quantitate capitalis, & incursorum. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. quæst. 20. Merlin. de pignor. lib. 3. tit. 1. quæst. 5. n. 3. & 6. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 70. n. 8. & seqq. Gratian. disc. for. cap. 25. n. 18. Capon. discept. for. 207. Olea de cess. Jur. tit. 4. quæst. 1. n. 3. contra Carleval. de Jud. to. 2. disp. 28. & Galleotam. lib. 1. controv. cap. 21. Idem dic si mutuavit ad rem acquirendam, construendam, reficiendam, aut conservandam cum speciali hypotheca. Gratian. disc. for. cap. 25. n. 18. Salgado de concursu credit. fol. mihi 69. n. 93. Capon. discept. for. 207. & 388. Pajatell. exped. & annot. 86. n. 11. & talis mutuans habet tacitam hypothecam in bonis emptis, refectis, conservatis, aut recuperatis pecunia mutuata. Merlin. lib. 3. tit. 1. quæst. 5. Neguf. de pignor. par. 2. memb. 4. num. 162. Gail. lib. 2. obs. 12. Mant. de tacit. lib. 11. tit. 23. n. 1. Vinc. de Franch. dec. 97. n. 1. Merlin. Pignat. contr. cap. 26. n. 1. Barb. in L. 1. par. 6. n. 12. ff. sol. matr. Item pro melioramentis.

20 Mutuans agens ex mutuo, & non probans numerationem pecuniæ, sed tantum confessionem numeratæ pecuniæ, si fuit lapsum tempus opponendi exceptionem non numeratæ pecuniæ, aut illa infra tempus non opponitur, debet obtinere, aliter non, quia agens ex una causa, & aliam probans, debet succumbere. L. qui habebat. ff. de instit. act. Mascard. de prob. conclus. 1084. Fachin. lib. 2. controv. Jur. c. 51.

21 Mutuum vero non plene probatur, cum unus testis de numeratione, alter de confessione deponit. ita contra Abb. in cap. cum causam. de prob. tenent Gabr. de prob. conclus. 1. n. 4. Mascardus de prob. conclus. 1084. Fachin. controv. Jur. lib. 2. cap. 51. & lib. 11. cap. 30. ubi quod probetur per solam scripturam a parte confectam. Coccin. dec. 1333. n. 7. Socin. sen. cons. 68. n. 1. lib. 4. & mutui quantitas, licet constet de substantia secundum aliquos, non probatur juramento actoris, quamvis contrarium teneat communior. Cravetta de antiquit. tempor. cap. 1. & DD. apud Fachin. l. c. cap. 51. & lib. 11. cap. 30.

22 Mutuatarius non potest reddere creditori invito rerum, aut nummorum æstimationem in alia moneta. Butr. & Abb. in cap. quando de solut. Bald. ad L. si quis argentum. C. de denat. Covar. de veter. numism. collatio. c. 3. quia aliud pro alio invito creditore solvi non potest. L. 1. ff. si cert. pet. Sed contrariam sententiam tuetur Fachin. controv. Jur. lib. 2. cap. 50. & 69. qui pro se citat Pinell. ad L. 2. C. de rescinden. vendit. par. 1. rubr. cap. 3. num. 7. & alios DD. quamvis cap. 69. contrarium tenere videatur.

Non potest cogi statim restituere pecuniam mutuatam, quia homines hominum beneficiis juvari debent, non decipi. L. sicut. §. in commodato. ff. commodati. Bart. & Alex. & Jas. ad L. pœnam ff. de V. O. Anchar. par. 2. quæst. 38. Menoch. de arbitr. cas. 22. Fachin. controv. Jur. lib. 2. cap. 52. Bar. Dec. in L. in omnibus oblig. ff. de R. J. 23

Mutuatarius non tenetur mutuanti solvere usuras, quas promisit, quia talis promissio utpote contra bonos mores, & de illicitis, nullam parit obligationem, Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 3. p. 14. Imo tam mutuans, quam ejus hæredes, tenentur ad restitutionem. Less. lib. 2. cap. 20. n. 256. Molina de Just. disp. 326. P. Tamburin. lib. 9. de contr. tract. 1. cap. 7. §. 1. n. 3. 24

Ad mutuum refertur solutio, quoties nulla causa solvendi fuit expressa. Gl. in L. cum quid. vers. pro cauto. ff. de reb. cred. Alex. cons. 37. n. 8. lib. 3. Mant. de tacit. lib 13. tit. 5. n. 8. Rom. cons. 238. n. 3. & cons. 290. n. 6. Rota in una Rom. Scutorum 4000. 4. Jul. 1635. coram Merlino. dec. 69. num. 1. & apud Cerro dec. 289. num. 1. 25

Mutuum, ex quo quis agere intendit, est plene & concludenter probandum. L. actor. 23. ubi Bald. in p inc. C. de prob. Pa. eodem tract. lib. 1. cap. 68. n. 57. Rota in una Rom. Scut. 4000. supra cit. apud Cerro dec. 419. num. 19. 26

Mutuum solum consistit in rebus, quæ usu consumuntur, & in pondere, numero, & mensura consistunt: uti in pecunia numerata, oleo, vino, frumento, & similibus. §. 1. Inst. quib. mod. re contract. oblig. L. 2. §. 1. & L. cum quid 3. ff. si cert. pet. Navar. in man. cap. 17. n. 206. Matescot. lib. 2. var. res. cap. 133. num. 10. Laym. moral. lib. 3. tract. 4. c. 16. n. 1. Conciol. alleg. 1. n. 47. 27

In mutuo de necessitate dominium rei mutuatæ transfertur in mutuatarium, & ideo contra substantiam mutui est, quod periculum spectet ad mutuantem, cum dominium in accipientem transferatur. L. 2. ubi DD. ff. si cert. pet. Aym. cons. 145. n. 17. Matescot. lib. 2. var. res. cap. 133. n. 4. 28

Plura de hac materia vide in praxi Usura.

Dilatio ad restituendum mutuum est de intrinseca natura mutui. Scaccia de commerc. & camb. §. 1. quæst. 4. sub num. 6. & sub num. 13. Molina de contract. disp. 299. vers. in defin. nam cum mutuum fiat eo fine, ut mutuatarius re mutuata utatur, non potest cogi, ut statim restituat, alias non esset mutuum, sed quasi permutatio. 29

Mutuum dare indigenti aliquando est de præcepto. Benedic. XIV. Consti. Vix pervenit. §. 3. 30

NARRATIVA.

Praxis Narrativæ.

NArrativa falsa vitiat rescriptum, & reddit gratiam subreptitiam. Seraph. *dec.* 860. *&* 870. Farin. *dec.* 545. Ciarlin. *controv. for. c.* 38. *n.* 4.

Narrativa litterarum Apostolicarum tunc est verificanda in gratia, quando in illa adest Verbum. *ut asseris*, non vero quando adest verbum. *ut asseritur.* Dec. *in cap. juravit. de prob.* Gig. *cons.* 48. Cassad. *dec.* 4. *de preben.* & *dec.* 8. *de Jurepatr.* & alii apud Sperell. *dec.* 52. *n.* 20. Differentia est, quia prius defertur parti, secus secundum. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. *num.* 93. qui citat Rotam *dec.* 60. *de rescript.*

3 Si est fundamentum gratiæ, est plene probanda, secus si non est fundamentum gratiæ. Bellam. *dec.* 694. Louhet. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 43. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *n.* 477. Cravetta *cons.* 124. Idem tenet Diana *par.* 8. *tract.* 3. *res.* 50. quoad causam finalem. Civit. *lib.* 1. *var. res. cap.* 20. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *an.* 3. Rota *in una Placent. Paroch. coram Litt. an.* 1602. Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. Jacob. Pignatell. *tom.* 1. *cons.* 1. *num.* 17. ubi Rota *in una Taracon. Paroch. an.* 1634. *coram Pancirolo.* Amyden. *de stylo Datariæ. l.* 1. *cap.* 31. *num.* 33. *fol. mihi* 494. qui citat Crescen. *dec.* 202. & Vetall. *dec.* 299. *num.* 2. *lib.* 2. Secus cum narrativa est pars gratiæ, ut si quis narret se Doctorem. Idem Idem *l. c. num.* 21. ubi Rota *cap. ad audientiam de rescript.* Dec. *cons.* 142. *lib.* 1. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. Ubi Rota. Idem dic de narrativa jurispatronatus. Marescot. *l. c. n.* 7. Cassador. *dec.* 7. *de Jurepatr.* ad quod tamen sufficiunt leviores probationes. Ampliatur, quod narrativa debet etiam justificari quoad qualitates. DD. in *L. Gallus. ff. de liber. & posthum.* Fel. *in cap. licet causa. de prob.* Marescot. *l. c. num.* 11. nisi qualitates insint ex natura rei & de facto, vel Juris dispositione. Fel. *in cap. ex parte de rescript.* Marescot. *l. c.* ubi Rota, vel nisi pro illis staret juris præsumptio. Rota apud Marescot. *l. c. num.* 96. Cassad. *dec.* 5. *super regul.* Felin. *in cap. cum in nostra de rescript.* aut observantia longi vel longissimi temporis aut regula de triennali in beneficialibus. Idem *num.* 101. Præterea non est probanda contra ipsum impetrantem, quia impetrans censetur fateri omnia narrata in supplicatione. Rota apud Marescot. *l. c. num.* 116. Et si plura fuerunt narrata, quorum unum sufficiebat ad impetrandam gratiam & movendum animum Pontificis, sufficit, quod unum verificetur. Maresc. *l. c. num.* 125. Put. *dec.* 69. *libr.* 2. *& dec.* 193. *lib.* 1. Felin. & Ripa *in cap.* 2. *de rescript.*

4 Præterea si narrativa stat in Brevi causative, non conditionaliter; tunc non est justificanda. Put. *decis.* 439. *lib.* 2. & DD. apud Marescot. *l. c. num.* 136. Sicut nec illa, quæ consistit in mente vel animo impetrantis, ita ut aliter probari non possit, quæ sufficienter probatur per juramentum impetrantis. Bart. in *l. inter omnes ff. de furt.* Felin. *in cap. accedens, ut lite non contest.* Rota apud Marescot. *l. c. n.* 149.

5 Neque in gratia motu proprio concessa est justificanda, quia motus proprius tollit omne vitium subreptionis. cap. *si motu proprio. de preben. in* 6. si tamen Papa attestetur de facto proprio *Clem.* 1. *de probat.* & gl. ibi. secus si attestetur de facto alieno; quia tunc esset justificanda, præsertim si tenderet in præjudicium tertii. Paris. *cons.* 74. *lib.* 4. Marescot. *num.* 168. Ita facta ab Ordinario Collatore non est justificanda, quia videtur facta motu proprio; nisi provisus ab Ordinario agat ad exclusionem alterius veluti provisi Apostolici. Rota apud Marescot. *loc. cit. numer.* 179. Item si gratia fuit facta ad supplicationem utriusque partis. Marescot. *ibidem num.* 171.

Narrativa, quæ consistit in facto proprio, non est 6 justificanda. Clem. 2 *litteris de prob.* Put. *dec.* 245. *lib.* 1. Rota apud Marescot. *l. c. num.* 130. Lim. in narrativa ætatis, quæ debet justificari, quamvis consistat in facto proprio.

Narrativa gratiæ antecessoris non est probanda a suc- 7 cessore in Beneficio, si prædecessor fuit pacificus possessor triennalis, quia sicut prædecessor propter regulam de triennali erat tutus, nec tenebatur justificare suum titulum juxta Lapum *alleg.* 89. ita etiam successor, sive utatur dicta gratia agendo, sive excipiendo. Achill. *dec.* 14. *de prob.* ne successor in jus alterius magis gravetur, quam gravaretur antecessor, si viveret, contra reg. *qui in alterius. de R. J. in* 6. Secus esset dicendum, si antecessor non fuisset triennalis possessor, & ejus jus revocaretur in dubium, tunc enim successor teneretur illius gratiam justificare. Ægid. *dec.* 112. Cassad. *dec.* 2. *num.* 1. *de caus. possess. & propriet.* Rebuff. *in prax. tit. de subrog. n.* 55. Caputaq. *dec.* 92. *n.* 1. & Rota apud Marescot. *l. c. n.* 134.

Narrativa in supplicatione quod Beneficium est pen- 8 sione gravatum, non inducit consensum reservationi pensionis, præsertim si narrativa emanavit ad diversum effectum. Rota *dec.* 343. *num.* 1. coram Merlin. & apud Bich. *dec.* 500. *num.* 49. qui citat Cyriac. *controv.* 278. *num.* 63.

Narrativa falsa, quod Beneficium est Curatum, vitiat 9 gratiam *cap. super litteris de rescript. & cap. susceptum eodem. in* 6. ubi Innoc. *n.* 1. Felin. *n.* 8. Cassad. *dec.* 12. *n.* 14. *de prob.* Rota *dec.* 510. coram Buratto, & apud Bich. *dec.* 244. *n.* 17.

Narrativa falsa, quæ non movit concedentem, & non 10 est dolosa, non vitiat gratiam. *cap. super litteris. de rescript.* Innoc. *in cap. postulasti. n.* 1. *eodem tit.* Farin. *dec.* 536. *num.* 4. *par.* 4. *to.* 3. dummodo non tendat in præjudicium tertii. Bich. *dec.* 410. *num.* 14. ubi si impetrans beneficium non curatum se presbyterum narraverit, cum tamen simplex sit Clericus Rota *dec.* 270. & 288. apud Farin. post Consilia. videri etiam potest Amyden. *de stylo Datar. lib.* 1. *cap.* 32. *sub n.* 24.

Narrativa homicidii & irregularitatis incursæ, cum 11 sit fundamentum gratiæ, coram Executore justificanda est, & quidem plene, ac concludenter ratione materiæ objectivæ. Rota *dec.* 379. *sub n.* 9 *par.* 1. *recent.* Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *n.* 124. Bich. *dec.* 393. *n.* 4. *&* 5. Farin. *cons.* 170. *n.* 1. ex tex. *L. Sciant cuncti. C. de prob.* Surd. *cons.* 163. *n.* 21.

Narrativa facta Papæ, quod Capitulum sit suspensum 12 a Divinis, non est talis, ut Papa possit intelligere, quod non posset providere, quia suspensio a Divinis de Jure non impedit, quod quis non possit conferre. Rota apud Seraph. *dec.* 870. *sub num.* 1. *vers. sed quia & n.* 2. Sayr. *de censur. lib.* 4. *cap.* 3. *a num.* 20. *& cap* 4. *n.* 6. Castropal. *de censur. disp.* 4. *p.* 4. *§.* 1. *sub n.* 12. apud Bichium ut mox infra. Et talis narrativa, non facta mentione, quod aliqui Canonici essent exceptuati, nihil operatur, quia si Papa scivisset, aliquos fuisse exceptuatos, verisimiliter præveniendo illis noluisset præjudicare. Navar. *cons.* 9. *sub num.* 10. *vers. non potest. de sent. excom.* Avila *de censur. par.* 2. *disp.* 3. *dub.* 2. *conclus.* 4. Coninch. *de censur. disp.* 15. *num.* 26. *dub.* 3. quia tanquam exceptuati non afficiuntur pœna suspensionis, & Jura Capituli in innocentibus conservantur. Innoc. *in cap. illa. num.* 2. *de elect.* Ang. *in sum. verb. electio. n.* 13. Barb. *de Canon. & Dignit. cap.* 41. *sub num.* 14. *&* 15. Bich. *dec.* 587. *n.* 7.

Narrativa præsumitur justificata, si litteræ Apostolicæ 13 fuerunt executioni demandatæ. Rota *dec.* 197. *par.* 2. *recent. num.* 3. & *dec.* 842. *num.* 4. coram Buratt. & apud Bich. *dec.* 399. *num.* 12. dummodo appareat possessio-

nem

nem ab Executore Apostolico fuisse traditam, & executio litterarum Apostolicarum non laborarit vitio nullitatis, uti si fuit facta non citato possessore antiquo. *cap. licet Episcopus de prab. in* 6. Flores de Mena *var. ref. lib.* 1. *quæst.* 4. *numer.* 26. Buratt. *dec.* 186. *n.* 4. Rota apud Bich. *dec.* 399. *n.* 15.

14 Narrativa quod quis in concursu ad Parochialem fuerit prælectus; si detegitur falsa, gratia Apostolica provisum minime juvat, non obstante quod in illa adsit clausula. *sive præmisso, sive quovis alio modo*, quia Papa per præmissa verba de reservatione loquentia non intellexit de reservatione ob non servatam formam Concilii Tridentini. Barb. *de clauf.* 172. *n.* 13. & 15. Lotber. *de re Benef. lib.* 3. *quæst.* 8. *num.* 63. Cæf. de Grass. *dec.* 14. *num.* 7. & 8. *de praben.* Rota apud Bich. *dec.* 561. *n.* 34. dummodo narrativa, quod forma Conc. Trid. non fuerit servata, justificetur. Rota apud Garz. *de benef. par.* 9. *cap.* 2. *sub n.* 342.

15 Narrativa non venit ita attendenda, sicut supplicationis vel memorialis conclusio. Bald. *in L. domum sub n.* 1. *C. de re vindic.* Angel. *conf.* 36. *num.* 3. Natta *conf.* 120. *num.* 72. Giovagnon. *respons.* 22. *num.* 19. *lib.* 1. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 248. Bich. *dec.* 500. *num.* 51.

16 Narrativa Papæ etiam in gratia ad instantiam partis emanata justificatur ex se ipsa circa ea, quæ cum ipso Papa gesta fuerunt; secus circa alia, quia narrativa Papæ factum alienum, in qua fundatur gratia, non probat, nisi scribat motu proprio. Garz. *l. c.* Gabr. *de prob. conclus.* 2. Mascard. *de prob. conclus.* 622. *n.* 2. Farin. *de test. quæst.* 63. *a num.* 98. Garz. *de Benef. par.* 9. *capit.* 2. *num.* 361. & 362. Feder. de Senis. *conf.* 17. *num.* 2. Put. *dec.* 18. *libr.* 3. Rota *in una Milevitana optionis.* 7. *Maii* 1640. coram Merlino. §. *nec applicatur.* apud Bich. *dec.* 275. *numer.* 7. Et sive sit partis, sive Papæ, quando emanavit in gratia ad instantiam partis, nec respuit rem gestam cum ipso Papa, non probat, nisi aliunde justificetur. Garz. *de Benef. par.* 9. *cap.* 2. *n.* 361. Feder. de Sen. *l. c.* & Rota citata.

17 Narrativa præsentationis in gratia Apostolica, quamvis non verificetur de tempore Datæ, de stylo Datariæ & Cancellariæ, nihil refert, an præsentatio præcedat, vel subsequatur gratiam; sufficit enim, quod fiat infra terminum & tempus Canonicum. Rota apud Seraph. *dec.* 1165. *num.* 11. quia præsentatio retrotrahitur, ac si diem Datæ præcessisset, Rota in *Firmana Jurispatron.* 28. *Novemb.* 1631. & 24. *Jan.* 1633. coram Duzonet. & coram Coccino. *dec.* 265. *num.* 38. & 39. apud Bich. *dec.* 396. *num.* 14. & *seq.* præsertim si datam præcessit mandatum de præsentando a Patrono datum. DD. mox cit.

18 Narrativa vacationis concepta tam de præterito, quam de præsenti, exigit probationes percutientes etiam tempus præsens Rota *dec.* 379. *nu.* 9. *par.* 1. & *dec.* 323. *nu.* 1. *par.* 2. *recent.* & apud Bich. *dec.* 285. *n.* 2. *in Cæsaraugustana Parochiali* 8. *Novembris* 1599.

19 Narrativa valoris, quando plura concurrunt, arguitur vera, & ad ita credendum animum Judicis movet, a cujus arbitrio id plurimum pendet. Gabr. *de prob. conclus.* 1. Dec. *conf.* 163. *num.* 7. Rim. Jun. *conf.* 52. *n.* 121. Rota *dec.* 519. *n.* 7. *par.* 7. *recent.* Bald. *conf.* 3. *numer.* 4. *lib.* 3. Socin. Jun. *conf.* 39. *n.* 14. *lib.* 2. Cyriac. *controv.* 291. *n.* 21. Coccin. *dec.* 297. *n.* 2. Rota *dec.* 336. *num.* 4. *par.* 2. *recent.* Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 20. *n.* 91. Adden. ad Buratt. *dec.* 538. *sub n.* 22. & Rota apud Bich. *dec.* 556. *n.* 9.

20 Narrativa verba regulariter probant inter Contrahentes, non tamen cum principaliter disputatur de veritate talis narrativæ, vel de eo, quod narrando fuit assertum. *L. optimam.* ubi DD. *C. de contrahen. & committen. stipul.* Alex. & Bart. *in d. L. optimam.* Jas. *conf.* 81. *n.* 6. *vol.* 1. Cephal. *conf.* 265. *n.* 23. & alii plures apud Cyriac. *controv.* 594. *n.* 48. & *seq.*

21 Narrativa valoris Beneficii est fundamentum reservationis pensionis, & si non justificatur, pensionis gratia corruit. Lonber. *de re benefic. lib.* 1. *quæst.* 43. *num.* 1. & debet plene probari. Rota coram Merlin. *dec.* 804. *num.* 2. & coram Ottobono *dec.* 14. *numer.* 9. & coram Bich. *dec.* 410. & apud Pacian. *alleg.* 15. quæ quidem valoris probatio debet percutere tempus reservationis pensionis, Buratt. *dec.* 409. *num.* 8. & *dec.* 159. *num.* 15. *par.* 5. *in recent.* Rota *in una Grossetana pens.* coram Dunozzeto Jun. *decis.* 880. *numer.* 5. Pacian. *l. c.*

22 Narrativa erronea non nocet. Socin. Jun. *conf.* 112. *n.* 2. & 3. *lib.* 1. Menoch. *conf.* 91. *n.* 39. Mant. *de conject. lib.* 3. *tit.* 1. *n.* 29. Rota *decis.* 343. *n.* 4. & *seq.* coram Merlino. & *dec.* 278. *n.* 3. post Post. *in tract. de manut.* & *in Conchensi pens.* 21. *Maii* 1649. §. *præterea non suffragatur narrativa.* & *dec.* 306. *n.* 7. *par.* 10. *recent.* Pacian. *alleg.* 71. *n.* 13.

23 Narrativa præsentationis non facit subreptionem, quamvis fuerit facta sola nominatio, quia quando Papa providet de Beneficio Jurispatronatus sub narrativa præsentationis, sufficit pro justificatione narrativæ nuda nominatio, maxime facta in Curia de præsente in eadem Curia, & consensus Patronorum undecumque collectus etiam ex præcedente mandato de præsentando. Achill. *dec.* 12. *de Jurepatron.* Seraphin. *dec.* 1165. *a n.* 10. Cavaller. *dec.* 28. *num.* 4. Rota *in Spoletana Capellania.* 15. Jun. 1620. coram Buratto & apud Pacianum *alleg.* 26. *n.* 45.

24 Narrativa & proœmium attenditur ad videndum, quid actum sit, & ad tollendas sequentes ambiguitates. Socin. Sen. *conf.* 93. *num.* 1. *lib.* 1. Rota *dec.* 185. *num.* 1. *par.* 1. *recent.* & *in Pampilonen. jurium Parochialium* 7. Jun. 1661. §. *unio siquidem*, coram Otalora apud Pacian. *alleg.* 182. *n.* 6.

25 Narrativa in supplicatione ad unum effectum non probant quoad alium. Rota *dec.* 62. *n.* 7. post Statil. & *dec.* 724. *n.* 5. *par.* 4. *divers.* & *dec.* 114. *num.* 15. *par.* 5. & *dec.* 306. *n.* 8. *par.* 10. *recent.* Pacian. *alleg.* 144. *num.* 18.

26 Narrativa alternative concepta, sufficit, quod uno ex modis in illa narratis verificetur. *cap. in alternativis. de R. J. in* 6. *L. si heredi plures ff. de condit. & demonstr.* & Rota apud Coccinum *dec.* 731. *n.* 1, *in una Placentina Canonicatus Pœnitentiaria* 12. *Novembris anno* 1607. coram Justo. & *in causa Pampilonensi de Janzi.* 1. *Decembris* 1603. coram Coccino.

27 Narrativa Beneficium vacare v. g. per mortem Marci, vel Cæsaris valet, dummodo narrans eligat, ut potest, vacationem sibi bene visam, imo & tenetur eligere. Coccin. *dec.* 1220. *num.* 3. & 4. *d. cap. in alternativis*, & Rota apud Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 1. *num.* 71. *cap. ut quis duas. de elect. in* 6. Rota apud Coccinum *l. c.* & quamvis narrativa haberet clausulam *ut asseritur*, quæ non eget justificatione juxta Rotam *dec.* 60. & 77. *de rescriptis.* Dec. *in cap. juravit. n.* 1. *de probat.* Cassador. *dec.* 4. *de probat.* & *dec.* 7. *de Jurepatr.* Coccin. *loc. cit. num.* 7. tamen hæc clausula liberaret narrantem a Justificatione juris patronatus, quod asseritur in narrativa; non liberaret vero a probatione, quod fuerit præsentatus, & quod ob hanc causam beneficium vacarit in Curia saltem de facto, si non adesset juspatronatus, vel non justificaretur per obitum Marci.

28 Narrativa, quod Beneficium sit jurispatronatus alicujus, justificatur ex instrumento dotationis, & fundationis. Rota *dec.* 374. *n.* 5. *par.* 1. *recent.* Coccin. *dec.* 1597. *num.* 1.

29 Narrativa, quæ est causa concessionis gratiæ, quamvis juxta superius dicta debeat plene & concludenter probari, tamen si hæc est pars gratiæ, est contenta semiplena probatione. Rota *dec.* 258. *n.* 4. *par.* 1. & *in una Casalen. præpositura* 21. *Aprilis* 1597. coram Gipsio & apud Coccinum *dec.* 554. *n.* 6.

30 Narrativa gratiæ ante omnia est justificanda. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar. gl.* 9. *num.* 228. & *seq.* Roman. *conf.* 33. *num.* 2. Rota *dec.* 20. *de præben. in novis*. Caputaq. *dec.* 240. *par.* 2. & quamvis ad effectum immissionis justificatio sit necessaria, tamen justificatio potest fieri Capitulo non citato, quia non est legitimus Contradictor quoad justificationem gratiæ; Ludovis. *dec.* 221. *numer.* 3. & Beltramin. *num.* 11. Rota apud Coccin. *decis.* 1481. *numer.* 14. & si est falsa, vitiat gratiam, quamvis Papa alias concessisset, si narrativa fuit dolosa & fraudulenta. Put. *decis.* 350. *libr.* 1. Coccin. *dec.* 740. *numer.* 6. & 7. dicitur autem dolosa, & fraudulenta, quando esset talis, quæ verisimiliter deberet inducere Pontificem saltem ad facilius concedendum. Ægid. *decis.* 4. *numer.* 1. *vers. ego tamen existimo*, imo quamvis fuerit facta ex simplicitate & ignorantia, causaret eundem effectum nullitatis. Mao-

dos,

dos. *super reg.* 32. *Cancell. quæst.* 25. *num.* 7. Coccin. *l. c. num.* 9.

31 Narrativa, quod quis fuerit præsentatus a Patronis existentibus in quasi possessione præsentandi, debet probari quoad utrumque membrum, quia Papa duo consideravit, nimirum quod sint patroni, & quod sint in quasi possessione. Coccin. 1597. *ubi Rota.*

32 Narrativa posita in litteris, quæ non fuit posita in supplicatione, non eget justificatione, sicut nec illa, quæ non movit Papam. Rota apud Coccin. *dec.* 428. *num.* 5. Ægid. *dec.* 4. *num.* 280. Put. *dec.* 69. *lib.* 2. Coccin. *dec.* 236. *num.* 3.

33 Narrativa inabilitatis & incapacitatis alicujus est concludenter probanda ab impetrante, quia fuit fundamentum gratiæ. Veluti si narravit, quod alius provisus nulliter fuerit provisus, aut ob non servatam formam Concil. aut alias ob causas. Marescot. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 1. *num.* 21. *& seq.* qui citat Gabr. *de prob. conclus.* 1. Rota coram Ludovis. *dec.* 242. *num.* 1. ubi Beltramin. *num.* 10. Cerro *dec.* 710. *num.* 1. ubi fuerat narratum, quod Examinatores concursus non præstiterint juramentum: quamvis juramentum non requiri ad singulos actus, sed sufficere, quod semel ab initio, uti in Synodo, fuerit editum, tenuerit Garz. *de Benef. par.* 9. *cap.* 2. *n.* 359. Lonhez. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 31. *num.* 94. Abb. *in cap.* 3. *numer.* 7. *de libel. oblat.* Cassad. *dec.* 10. *numer.* 10. *de rescript.* Marescot. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 1. *num.* 21. Paris. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 3. *num.* 5.

34 Narrativa vocationis Beneficii altero proviso in possessione existente non verificatur, nisi probata nullitate provisionis. Simoneta *de reserv. quæst.* 55. *num.* 3. Gomez. *in reg. de trienn. quæst.* 30. *num.* 2. *&* 3. Rota *dec.* 498. *num.* 1. *& dec.* 691. *num.* 5. *par.* 2. *recent.* apud Cerro *dec.* 128. *num.* 11.

35 Narrativa in litteris dispensationum matrimonialium debet verificari, saltem tempore executionis. DD. apud Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. *num.* 283. Sed quod debeat verificari tempore datæ tenet idem Sanz. *lib.* 8. *disp.* 30. *num.* 4. *&* 5. ex Abb. *in cap. quia circa de consang. & affin.* Merola *disp.* 4. *tract.* 2. *cap.* 6. *dub.* 24. juxta *cap. si in eo tempore de rescript. in* 6. ubi Barb. Capon. *discept. for.* 71. Hinc qui petiit dispensationem super ætate, narrans sibi deesse tredecim menses, nulliter fuit dispensatus, secus si non narravit, sed tantum supplicavit dispensari super tredecim mensibus. Bard. *lib.* 4. *quæst.* 2. *num.* 22. Capon. *l. c. nu.* 14. Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 41. Marescot. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 1. *nu.* 17. Vide in praxi *Dispensationis*, & *Executoris*.

NATIVITAS &c.

Praxis Nativitatis, & quando nati dicantur legitimi?

1 Nativitas patriæ ex testibus probari potest, si fuerint formiter examinati. Rota *in Melfitensi cantoriæ coram Ottobono. §. quod vero.* Galleatius apud Cerro *decis.* 250.

2 Natus ex accidenti extra patriam sui patris, puta dum pater peregrinaretur, aut in itinere, vel loco, ubi pater erat in officio non animo perpetuo ibi permanendi, habetur, ac si natus esset in ea, & est illius civis. Ripa *in tract. de peste. tit. de privileg. contract. caus. pest. num.* 183. Felin. *in cap. cum. Rodulphus* 35. *sub num.* 14. *de rescript.* Cyriac. *controv.* 292. *numer.* 31. Boer. *dec.* 13. *num.* 52. Grammat. *dec.* 103. *numer.* 112.

3 Nasci dum potest alius, posteriores non admittuntur in aliqua parte, nec æquales in gradu in totum, sed vel per totum, vel portio respective stat in suspenso, & jura integra manent nascituro. Bald. *in eam quam* 14. *sub num.* 45. *vers. quaro utrum legitimatio. C. de fideicom.* Socin. *cons.* 226. *numer.* 5. *lib.* 2. Lupus *de illegit. comment.* 3. §. 2. *num.* 35. Cyriac. *controv.* 205. *num.* 76. *& num.* 80.

4 Nascituri etiam post multos annos vocari possunt a Testatore ad fideicom. Cyriac. *controv.* 206. *num.* 7. *L. placet* 4. *ff. de liber. & posthum. L. si duobus.* 16. *§. fin. ff. de leg.* 1. *L. cum ita legatur.* 33. *§. in fideicom. ff. de leg.* 2. Surd. *cons.* 125. *num.* 19. Ruin. *cons.* 160. *dub.* 1. *vol.* 2. Dicuntur vocati, quando testator vocavit substitutos sub incerta valde conditione, quæ post centum annos evenire potest. *L. cum. ita.* 33. *§. in fideicom. ff. de legat.* 2. Socin. *in L. si cognatis* 30. *sub num.* 30. *vers. infertur. ff. de reb. dub.* Socin. jun. *cons.* 172. *num.* 28. *vol.* 2. Surd. *cons.* 125. *sub n.* 19. Peregr. *de fideic. art.* 22. *num.* 77. de Perris *de interpret. ult. vol. lib.* 5. *interpret.* 2. *dubit.* 2. *num.* 109. Rectan. *con.* 37. *num.* 12. *vol.* 4. Paris. *cons.* 82. *num.* 13. *vol.* 2. Cyriac. *controv.* 205. *num.* 69.

5 Nascituri & incerti, si sunt vocati, censentur vocati ordine successivo. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 70. *num.* 21. Fusar. *de substit. quæst.* 476. *num.* 48. Gratian. *discept. for. cap.* 585. *num.* 3. *vers. maxime.* Rota coram Seraph. *dec.* 934. *num.* 3. *divers. dec.* 458. *num.* 2. *& dec.* 127. *num.* 18. *par.* 6. *recent.* quamvis Pacianus *alleg.* 24. cum aliis videatur tenere contrarium *num.* 3. qui pro se citat. Honded. *cons.* 65. *num.* 14. Gabr. *cons.* 101. *num.* 2. *lib.* 2. Mant. *de conject. lib.* 4. *tit.* 9. *num.* 27. Peregr. *de fideic. art.* 17. *num.* 26. Vinc. de Franch. *dec.* 633. Rotam *dec.* 574. *nu.* 11. *par.* 4. *recent.*

6 Natus in undecimo mense est censendus legitimus juxta Carpzovium. *par.* 4. *constit.* 28. *defin.* 15. Menoch. *de arbitr. cas.* 89. *a num.* 41. nisi vir in primo mense fuisset ad generandum inidoneus, quia tunc partus censeretur illegitimus. Menoch. *l. c. num.* 45. secus si in fine undecimi, aut in principio duodecimi natus fuit. Ita etiam natus in septimo mense est legitimus, quia partus in septimo mense est maturus. *L. septimo ff. de stat. hom. & L. intestato. ff. de suis & legit.* singuli vero menses constant triginta diebus, & sufficit septimum mensem esse inchoatum uno vel duobus diebus. Accursius *in d. L. septimo.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *cas.* 50. *num* 19. *& casu* 89. *num.* 35. Carpzovius *for. par.* 4. *constit.* 27. *defin.* 13. qui idem discurrit de mense octavo, quia mulieres in mense conceptionis sæpe falluntur. Videri etiam potest Tiraquell. *in L. si unquam. vers. susceperit. num.* 210. *C. de revoc. donat.* P. Engel. *in lib.* 4. *Decretal. tit.* 17. *num.* 6. Gonzalez. *in* 2. *Decretal. tit.* 19. *cap.* 10. *in not. a num.* 2. Zachias *qq. Medico legalium. to.* 3. *cons.* 66. *per totum. & to.* 1. *lib.* 1. *tit.* 2. *quæst.* 6. Paleot. *de nothis. cap.* 24. *a num.* 5.

7 Natus in suburbio, an dicatur natus in Civitate, vide *Dispensatus*. Natus ex matrimonio putativo, vide *filius*. Natus ex damnato coitu, vide *illegitimi*.

8 Natus post conditionis eventum in fideicommissis secundum multos concurrit cum exstantibus tempore conditionibus, secundum alios non concurrit. vide Fusar. *de substit. quæst.* 318. Fachin. *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 88. vide *filii*. Natus post testamentum, vel mortem testatoris, quando censeatur vocatus ad fideicommissum, vide Fusar. *l. c.*

9 Nati, sicut etiam nascituri regulariter admittuntur in conditionalibus & successivis. Rota apud Bich. *dec.* 493. *num.* 29, nisi fideicommissum respiceret certas personas tunc exstantes, aut certam qualitatem habentes; nam ex eo instanti operatur effectum suum, ita, ut admissio tunc exstantium ex superveniente aliorum nativitate retractari non valeat, nisi ex verbis testamenti, aut urgentibus conjecturis inde resultantibus appareat contraria testatoris voluntas. Rota *dec.* 346. *num.* 8. *& dec.* 394. *num.* 22. *& seq. par.* 5. *recent.* & apud Bich. *dec.* 493. *num.* 29. *&* 39.

¶ NECESSITAS.

§. I.

Necessitas multiplex & de singulis.

1 Triplex † est necessitas, alia fatalis, ut incidere in latrones; alia naturalis, ut in infirmitate; alia procurata, ut carcerari propter delictum. Bald. *cons.* 20. *Quid important, in pr. lib.* 2. sequitur Boer. *dec.* 44. *num.* 27. † Et æquiparatur necessitati magna impensa, ideo 2 ille dicitur facere ex causa necessitatis, si non potest aliquid facere aliter, nisi cum maxima impensa; prout ire ad Imperatorem ex Italia. Cast. *cons.* 202. *in causa confinium, num.* 2. *lib.* 1. † Necessitas alia facti; a- 3 lia juris, & ideo factum necessitate juris imminente

culpa

culpa caret. Sign. Homod. *conf.* 42. *Amplius non re-*
5 *petito, num.* 3. † Et necessitas hoc importat, quod om-
nino debet fieri illud, quod est de necessitate, sive
quis velit, sive non, & non admittit difficultatem.
Sign. *conf.* 148. *num.* 2. † Necessitas igitur posita in ali-
qua dispositione, ut quis possit pro necessitate alienare
bona prohibita alienari, debet intelligi de fatali, vel
naturali, aut justa, & rationabili, non autem de pro-
curata, & dolosa. Bald. *d. conf.* 20. *lib.* 2. *per tot.* se-
6 quitur Boer. *decis.* 44. *numer.* 27. † Alia est necessitas
præcisa, alia est causativa, præcisa est, quæ evitari non
potest; causativa, quæ evitari potest, ideo quando uni-
versitas potest imponere onera ex causa necessaria, in-
telligitur de præcisa, quæ evitari non potest. Thesau-
7 rus *dec.* 257. *per tot.* † Differt necessitas a commodita-
te, quia necessitas debet fieri etiam cum difficultate,
quia necessitium dicitur quod debet omnino fieri, si-
ve quis velit, sive non, commoditas fit sine difficulta-
8 te. Signor. *conf* 148 *numer.* 3. † Necessitas procurata
non excusat, ideo licet non valenti agere lex succur-
rat, ne sibi currat tempus; secus est si non possit age-
re culpa sua, vel quia sic voluit. Rom. *conf.* 9. *per tot.*
ubi plena apost. *in ver. currit.* vide Tusch. *Litt. A.*
9 *ver. Affectatio operatur multa, Concl.* 237. † Extende,
quia quando culpa præcedit casum, non excusat casus.
10 Rom. *d. conf.* 9. *in pr.* ubi apost. *in ver. excusare.* † Ne-
cessitas voluntatis libitum, seu libertatem excludit. Æ-
gid. Bellam. *conf.* 6. *num.* 10. ubi, quod dispositio odio-
sa de servientibus, & familiaribus non habet locum in
voluntariis, qui serviunt, quia sibi placet, ubi ponit
plura exempla.

§. II.

Necessitas non habet legem, ubi plurima exempla, & qualiter intelligatur?

1 Non † habet legem necessitas, ideo lex subjacet ne-
cessitati, non e contra. Old. *conf.* 190. *Thema tale est,*
fratres, in fi. ubi ex causa necessitas vult, quod men-
dicantes possunt nova loca adjungere suis domibus lo-
co derelictarum, non obstante *c. I. de excess. Prælator.*
in 6. quod prohibet eos deserere loca antiqua, & no-
va ad incolendum sumere. Anch. *conf.* 192. *In auxi-*
lium veritatis, num. 4. 5. Ceph. *conf.* 451. *num.* 300.
Jas. *in l. si ex toto, in fi. pr. ff. de leg.* 3. ubi ponit
plura exempla de bello, fame, peste, & similibus.
2 † Et procedit etiam in necessitate juris, quia culpa ca-
ret; quia facit aliquid necessitate juris imminente. Sig.
3 Hom. d. *conf.* 42. *num.* 3. † Imo necessitas non habet le-
gem humanam, neque divinam, quia multa prohibita
de jure divino, & humano fiunt permissa ex necessita-
te, & e contra permissa fiunt prohibita. Anch. *conf.*
343. *num.* 2. ubi ponit exempla furti, homicidii, &
4 similium. † Sic baptismus in casu necessitatis confer-
tur a muliere, & quocunque, cum aqua quacunque
naturali baptizante, Anch. *conf.* 195. *secundum ea*, &
5 alia similia possent adduci infinita. † Amplia; quia
necessitas non habet legem, quin inferior possit resi-
stere de facto superiori injustitiam facienti, & oppri-
menti, quando inferior non potest justitia mediante pro-
videre; quia dicitur ex necessitate facere. Cald. *conf.*
95. quod est *unicum, de trenga, & pace, num.* 5. *v.*
6 *item est injustum.* † Amplia; quia ille, qui vi vento-
rum, vel impetu hostium, vel necessitate famis appli-
cuit ad portum, vel introduxit animalia, aut merces,
pro quibus debetur gabella, non tenetur, quia neces-
sitate facit. Bart. *in l.* 1. *de naufrag. lib.* 11. vide Tu-
sch. *litt. G. ver. Gabella de quibus contractibus, Concl.*
7 4. † Extende, ut procedat, nedum quando hostes sunt
instantes, sed etiam quando facile instare possunt. An-
ch. *conf.* 88. *Præmissa facti serie*, Ripa *in tract. de pe-*
8 *ste, fol.* 7. *cum seq.* † Amplia, quia in casu necessita-
tis unusquisque jus sibi dicere potest, ut quia creditor
potest capere debitorem fugientem. *l. ait prætor*, § *si*
debitorem, ff. de iis quæ in fraud. credit. & not *in*
9 *lib.* 1. *C. quando liceat se sine judic. vendic.* † Am-
plia, quia quis compellitur vendere granum tempore
10 carestiæ, & necessitatis. † Extende, quia emens rem
communem compellitur totam emere, vel recipere
suum pretium, quando ex necessitate tota vendenti
adjudicatur; quia non recipit divisionem, vel quan-
do tota ei, qui non vendidit, adjudicatur; quia
vendens fecit ex necessitate; ideo restituit solum pre-
tium habitum, *l. Julianus*, §. *idem Celsus*, & ibi
Castr. dicit mirabile, *ff. de act. empt.* † Amplia, 11
quia in casu necessitatis prohibita sunt licita, & quæ
sunt punibilia, remanent impunita, & quæ essent
nulla, fiunt valida, & quæ quis non potest valide,
perficit etiam respectu jurisdictionis, ut per Felin. in
c. querelam, numer. 11. *ver. ingl. in ver. necessitate*,
ubi accumulat 25. casus quos vide per te, *de jurejur.*
vide Petr. Gerard. *Sing.* 100. *Necessitas*, ubi ponit
30. casus, & plures etiam cumulat Mars. *in lib.* 1.
præterea, numer. 87. *& seq. ff. de quæstio.* † Et quod 12
necessitas faciat licitum de illicito, *c. quod non est*;
de reg. jur. ubi gl. & *c. quanto de consuetud.* faciunt
congesta per Gerardum Petrasanct. *sing ult.* pulch. Bald.
in l. divus Pius, in pr. in notab. ff. de petit. hæred.
quem sequitur Fel. *d. c. querelam, numer.* 10. *de ju-*
rejur. † Et in defectum unius datur recursus ad aliud, 13
quod alias necessitate non imminente non fieret, *l.*
fin. in pr. ff. de eo per quem factum est, Castr. *conf.*
400. *col.* 2. *in pr. libr.* 1. † Amplia, quia licet lex 14
sub pœna præcipiat actum non fieri sine certa moni-
tione, & cum temporis intervallo, non habet lo-
cum, si casus festinus occurrit, ex quo nec locus,
nec tempus patiuntur dilationem. Gem. *conf.* 66. *nu-*
mer. 6. *col. fi. v. vel potest alio modo respondere*, ubi,
quod licet requirantur bannimenta in Ecclesia ante ma-
trimonium, ad hoc ut proles sit legitima; quatenus
matrimonium sit prohibitum, tamen secus est in eo,
qui in articulo mortis contrahit. † Amplia; quia te- 15
stes examinati sine citatione partis tempore necessita-
tis etiam coram judice incompetenti probant. vide Tu-
sch. *Litt. T. ver. Testes examinati, sine &c. Concl.*
163. Et juramentum potest præstari in casu necessi-
tatis, etiam in die feriato in honorem Dei. vide
eund. *ead. Litt. v. Testes non jurati, non, &c. Concl.*
166. † Amplia, quia necessitas dissolvit vinculum ju- 16
ramenti, ut possit contraveniri, obtenta tamen abso-
lutione a tali juramento. Gem. *conf.* 84. *num.* 11. *v.*
non obstat secunda ratio. † Amplia, quia tempore 17
belli si subditus privetur castro, & recurrat ad Re-
gem, qui non potest providere, licitum est redire ad
jura naturæ, & gentium; ut propria authoritate re-
cuperet perdita, si potest; quia necessitas non ha-
bet legem. Castr. *conf.* 400. *Priusquam, in pr. & col.*
2. *libr.* 1. † Amplia, quia vitium litigiosi non ha- 18
bet locum in alienatione necessaria, quia necessitas
non habet legem. Bald. *conf.* 40. *Maritus ex delicto,*
libr. 1. *numer.* 2. *v. nec obstat.* † Amplia, quia ex- 19
emptiones quantumcunque generales concessæ ab omni-
bus oneribus tempore Guerræ, & necessitatis possunt
violari. Castr. *in l. divus, numer.* 5. *v. nota etiam,*
ff. de pet. hæred. † Amplia; quia licet Emphyteusis 20
non possit alienare, nisi de consensu domini, alias
alienans cadit ab Emphyteusi, tamen si alienatio sit ne-
cessaria, puta per judicem ad instantiam creditoris, va-
let, Bald. *conf.* 306. *Verba investituræ, l.* 1. † Declara 21
tamen, quia si adest conventio, quod nullo modo pos-
sit fieri alienatio sine consensu domini, talis alienatio
necessaria non valet, non servata forma conventionis
expressæ, Bald. *d. conf.* 306. *l.* 1. *circa med. v. sed certe il-*
lud, usque in fin. † Amplia in mandatario, qui licet 22
non possit excedere fines mandati, tamen si mandatum
est dubium, & res sit peritura, quam tractare debet,
potest ex necessitate prædicta excedere fines mandati in-
terpretando, & ampliando. Bald. *conf.* 434. *Creditor in-*
digens, circa fin. ver. præterea illa verba, l. 1. † Am- 23
plia, in electione, quæ licet debeat fieri per scrutinium
secretum, alias non valeat, si tamen in Conventu, vel
Collegio non sint, nisi duo, in quibus scrutinium se-
cretum non cadit, valet electio ex causa necessitatis alio
modo facta. Abb. *conf.* 25 *Quoniam, n.* 2. *v. secundus*
modus, lib. 2. quia lex non astringit; ubi de facto ser-
vari non potest. † Amplia in instantia probatoria, quia 24
si quis ultima hora instantiæ excipit contra instrumen-
tum ultima die prædictos productum, licet non sit ex-
ceptio verificata, potest post instantiam verificari. Cu-
ma. *conf.* 7. *Primum videndum, num.* 17. *v. & hac ra-*
tione, vide Tusch. *Litt. T. ver. Terminus perempto-*

25 *rius*, *Concl.* 65. † Extende idem, quando exceptio
oritur post lapsum instantiæ, quæ non potuit ante prævideri, quia ex necessitate datur nova dilatio. Bart.
in l. error, *num.* 13. *c. de jur. & fact. ignor.* Bald. *inc.* 1.
de fid. instrument. in pr. Roder. Suarez. ubi quod in
26 repertis de novo conclusu non obstat. † Amplia,
quia testes ad perpetuam rei memoriam possunt examinari etiam tempore feriato, etiam in honorem Dei,
ne probationes pereant; quia necessitas non habet locum. Bald. *cons.* 2 *Confirmatis contentis*, *ver. in con-*
27 *trarium*, *lib.* 2. † Amplia; quia licet quando peritis
in arte standum est, requirantur plures periti, tamen
si in loco unus tantum haberi potest, illi standum est,
Bald. *cons.* 136. *Proponitur*, *quod Titius*, *numer.* 4.
28 *v. & quod dicitur*, *lib.* 2. † Amplia, quia licet Testamentum usurarii non valeat, nisi præstita satisdatione de restituendis usuris in manibus notarii habentis
mandatum ab Episcopo, tamen in casu necessitatis valeret cautio, etiamsi notarius non potuit haberi cum
mandato Episcopi, quia licet sit de forma necessaria,
tamen recedimus a forma ex necessitate. Bald. *cons.* 146.
Præmissis verbis, *in fi. v. sequitur videre*, *lib.* 2. &
plenius *cons.* 57. *Punctus quæstionis*, *per tot.* maxime
29 *num.* 5. *& seq. lib.* 5. ubi ponit multa exempla. † Amplia, quia omnia debent esse communia tempore necessitatis loquendo de bonis consumptibilibus. Bald.
cons. 443. *Jus naturale*, *numer.* 2. *v. & nemo vult*,
lib. 3. ubi quod in casu necessitatis stricte unus potest
30 compelli gratis alteri succurrere. † Amplia; quia licet vasallus non possit invitus alienari per dominum,
tamen ex causa necessitatis admittitur alienatio alias
prohibita. Bald. *cons.* 97. *Proponitur quod*, *numer.* 2.
31 *v. excipiuntur duo casus*, *lib.* 3. † Extende, quia licet feudatarius non possit nova onera exigere a subditis, tamen fallit quando imminet necessitas. Bald. *cons.*
32 429. *super eo quod*, *in fi. lib.* 5. † Extende; quia imo
Dominus potest auferre ex causa custodiæ, & necessitatis, feudum vasalli, & illud fortificare. vide Tusch.
Litt. F. ver. Feudi Dominus ad quæ, *&c. Concl.* 115.
33 † Extende, quia etiam Ecclesia potest incastellari, &
fortificari eo casu; vide eund. *ead. litt. ver. Fortali-*
34 *tium quando*, *& quibus*. *Concl.* 426. † Amplia, quia,
ubi imminet damnum, Judex quod alias non cognosceret, cognoscit ut *l.* 1. *ff. de damn. infect.* ubi Castr.
35 Et valet sententia, & productio facta non citata parte ultima die instantiæ, vel termini propter necessitatem. Marf. *in leg. de unoquoque*, *numer.* 51. *&* 63. *ff.*
36 *de re judic.* † Amplia; quia licet Ecclesia non possit
compelli ad onera per laicos imposita, fallit, quando imminet urgens necessitas belli, vel custodiæ necessariæ. Signor. Homod. *cons.* 82. *in quæstionibus*,
numer. 3. *& seq.* vide Tusch. *Litt. P. ver. Publica*
37 *utilitas quæ &c. Concl.* 995. † Amplia, quia in casu schismatis generalis potestas Papæ contendentibus
pluribus de Papatu propter necessitatem devolvitur ad
Collegium Cardinalium, & ad Episcopos, qui ex
causa necessitatis possunt reservata Papæ exercere. Anch.
cons. 409. *Viso*, *& diligenter*, *numer.* 7. *& seq. ver.*
38 *ulterius etiam*. † Extende; quia capto Episcopo a Saracenis facultas devolvitur ad Capitulum propter ne-
39 cessitatem. Anch. *cons.* 409. *numer.* 8. † Extende, quia
ubi est necessitas, puta, quia Papa adiri non potest,
vel periculum esset in mora, inferior potest exercere
jurisdictionem superioris, puta absolvere; ita tamen,
ut cum poterit, adeat superiorem. Anch. *d. cons.* 409.
num. 10. *& seq.* ubi, quod grex dominicus sine pro-
40 visione relinqui non debet. † Amplia; quia quando
res est tempore peritura, & imminet necessitas, multa
prohibita admittuntur, & e contra, ideo quis capit
fugitivum suspectum propria authoritate propter necessi-
41 tatem. Anch. *cons.* 192. *num.* 4. *&* 5. † Amplia, quia
ex necessitate res, quæ requirit consensum superioris,
vel consanguinei, si tempore esset petitura, fit sine
tali consensu, late Felin. in *cap. cum accessissent*, *num.*
42 20. *& seq. de constit. ver. tertio restringitur*. † Amplia, quia etiam in sacramentalibus necessitas non habet locum, ideo baptismus qui non potest conferri nisi a sacerdote, cum aqua baptismali, cum catechismo,
patrino, & aliis, alias non est baptizatus; tamen
confertur a quocunque in casu necessitatis, sine catechismo, sine patrino, & cum simplici aqua; Anch.
cons. 195. *secundum ea*, *per tot.* ubi, quod Hebræus
non dicitur baptizatus cessante necessitate, qui in ca-
su necessitatis esset baptizatus. † Extende idem in Sa- 43
cramento absolutionis a peccato, quia Hebræus potest
absolvere, & laicus, dummodo in forma Ecclesiæ.
Petr. Gerard. *sing.* 100. *Necessitas*, *numer.* 3. quod tamen est falsum, quia glossa quam allegat, reprobatur.
† Amplia; quia Testamentum, quod in scriptis non 44
valet, nisi contextualiter eodem loco, & die fiat, bene valet diversis locis, & diebus factum, quando necessitas suaderet, ut quia testator media nocte inciperet, & propter infirmitatem non potuisset expediri tunc,
sed alio die, & loco, & testator est mortuus. Ægid.
cons. 1. *n.* 3. *ver. quartum capitulum*, *& n.* 4 plenius *n.* 20.
† Amplia, quia multi sunt casus, in quibus necessitas, 45
ne quis egeat, ne facere teneatur ultra vires, ut in patre, & filio, matre, & uxore, & similibus, *leg. non
tantum*, *ff. de re judic. excusat.* vide Tusch. *litt. O. ver.
Obligatio generalis transit*, *&c. Concl.* 37. † Amplia; 46
quia filiusfamilias, qui non agit sine patre, bene potest agere, & conveniri, si pater est absens. Ægid.
cons. 5. *n.* 8. Mars. *in l. §. præterea*, *n.* 95. *ff. de quæstio.*
Roman. *cons.* 36. *Visa disceptatione*, *in pr. v. primo
quia*, ubi apost. *in ver. parte non existente*, Bald. *cons.*
481. *num.* 9. *lib.* 3. † Idem in monacho, vel monia- 47
li, quia licet non possit agere, vel conveniri, tamen
agit, si Abbas vel Abbatissa sunt absentes. Ægid. *cons.*
5. *num.* 7. *v. concludo.* † Idem in minore, vel muliere 48
prohibitis contrahere sine consensu duorum propinquorum; quia si non adsunt, poterit sine illis contrahere, licet bonum sit in eo casu cum decreto Judicis.
Roman. *dict. cons.* 36. *in pr. ver. præterea.* † Idem in 49
Prælato, qui non potest sine consensu Capituli alienare bona Ecclesiæ, si non habet Capitulum, sufficit consensus Superioris, & si Superior abest, potest cum consensu alius Superioris, quando imminet necessitas, Rom.
d. cons. 36. *numer.* 2. *v. quinimo*, *& per tot.* † Am- 50
plia; quia licet Notarius non matriculatus non possit
rogare instrumenta secundum statutum; tamen tempore pestis propter necessitatem poterit rogare. Bologn.
in addit. ad cons. 56. Jo. de Anan. *ver. accedat ad
idem.* † Amplia multis casibus, de quibus plene Mars. 51
in l. 1. *§. præterea*, *num.* 83. *& seq. ff. de quæsti.* ubi,
quod paupertas excusat non valentem fidejubere, ut sufficiat juratoria cautio, ne ad impossibilia obligetur.
† Amplia, quia impossibilitas excusat appellantem, & 52
facientem actum non solemnem, vel contra formam
statuti, quia tempore pestis vel inundationis propter
impossibilitatem aliter faciendi sustinetur actus; Mars.
§. præterea, *num.* 87. *& seq. ff. de quæst.* ubi ponit plura exempla. † Extende; quia publicatio provisionis, 53
quæ debet fieri in loco beneficii, si propter justum metum non potest in loco fieri, sufficit, quod in loco vicino fiat. Rom. *cons.* 433. *Quoad primum*, *in pr.* ubi
multa similia ponit. † Extende; quia in casu necessi- 54
tatis confessio facta laico, non existente presbytero valet. Mars. *ubi supra numer.* 46. † Amplia; quia fames 55
universalis habet hoc privilegium singulare necessitatis, ut recedatur a jure, quia respicit publicam utilitatem. Rol. a Valle *cons.* 76. *num* 27. *lib.* 2. ubi dicit communem, licet ipse *num.* 13. restringat non procedere, quando concessio est per contractum, vel pactum, quia non revocatur etiam ex causa famis. † Ex- 56
tende, quia tempore famis universalis, omnia sunt
communia, Dec. *cons.* 698. *num.* 17. † Extende; quia 57
etiam bona Ecclesiarum efficiuntur omnibus communia tempore necessitatis. Castrens. *cons.* 415. *In facto
præsenti*, *num.* 2. *lib.* 1. allegat text. *in cap. dilectissimi*, *& in capit. expedit*, 12. *qu.* 1. † Amplia; quia 58
necessitas est supra legem, plenissime Ceph. *cons.* 45.
num. 28. *& seq.* ubi ponit novem exempla, quæ videas, quibus necessitas facit recedere a jure, a regula, & ab humanitate. † Declarat tamen multis casibus
idem Cephal. *cons.* 451. *num.* 282. *& seq.* sed generaliter dicit procedere in necessitate contra dispositionem legis, secus in dispositione hominis, vide eum;
quia pulchre declarat hanc materiam. † Declarat; ut 59
per Rolan. a Valle *cons.* 76. *libr.* 2. *numer.* 24. *& seq.*
ubi dicit immunitatem revocari posse tempore necessitatis, prout belli, si non fuit in genere cogitatum,
plene Menoch. *cons.* 137. *numer.* 9. *libr.* 2. † Decla- 60
rat, & intelligit Castrens. *cons.* 400. *Priusquam*, *col.*
2. *in princ. ver. subest enim necessitas*, *lib.* 1. videli-
cet,

cet, ut necessitas excuset, ne legibus, & legum præceptis subjiciatur, quia quod alias per legem non liceret, necessitas licitum facit, *leg. qui potuerunt*, *ff. de manumiss. testam.*

§. III.

Necessitas non facit recedere a lege multis casibus.

1 Testamentum † quod requirit pro solemnitate septem testes, alias est nullum, *leg. hac consultissima*, *C. de Test.* licet relaxet solemnitatem ad quinque testes in rusticis, *leg. fin. eod. tit.* tamen propter pestem non relaxat solemnitatem, licet non reperiantur testes, quia non aperitur via falsitaribus etiam stante necessitate; Ægid. *conf.* 1. *numer.* 42. ubi, quando non militat ratio simplicitatis rusticanæ, per quam movetur, text. *in l. fin. C. de Test.* quid sit juris. vide Tusch. *Litt.*
2 *F. ver. Fraudibus via non est aper.* Concl. 475. † Causa necessaria inducit dispensationem a lege, ideo si extat lex, vel statutum sub pœna, quod nemo possit proponere nova onera, vel collectas, si urget necessitas, impune fieri poterit propositio. Bald. *in l. divus, in fi. ff. de petit. hered.* ubi, quod illa lex est causa publicæ utilitatis inducta, ut omnia prohibita in casu necessitatis sint permissa. ¶

N E G A T I V A.

Praxis negativa.

1 Negativa, in qua se fundat negans agendo, vel excipiendo, debet a negante plene & concludenter probari, & qualiter. vide Garz. *de Benef par.* 11. *c.* 2. §. 4. *num.* 316. apud quem Rot in Ripana *Benef.* 17. *April.* 1600. *coram Sacrato*, Parif. *de resign. lib.* 11. *quest.* 14. *a n.* 56. ubi negativa non publicationis non probatur, nisi per confessionem partis, vel probato, quod literæ non fuerint expeditæ intra tempus ad publicandum. Et negativa non expeditionis litterarum probatur ex diligentia facta in Cancellaria, Camera, & registro secreto, parte citata. Rota sæpius apud eundem Garz. *l. c. n.* 318. Præterea negativa non publicationis probatur ex non petitione possessionis infra tempus, & ex eo, quod infra tempus datum ad publicandum non habuit resignatarius collationem, sine qua possessio dari non potest, saltem valida. *c.* 2. *ne sede vacan. cap. postoralis de privil.* Abb. *in cap. cum jam dudum. de preben.* Rebuff. *in praxi. tit. de miss. in possess. n.* 7. & 8. Rota apud Garz. *l. c. n.* 320.

2 Hinc negativa gratiæ debet probari, & justificari ab eo, qui in illa se fundat, quare narrans beneficium non fuisse dimissum ab illo, qui possidet aliud incompatibile, & ita obtinens beneficium debet probare istam negativam. Castell. *dec.* 5. *super reg.* Rota apud Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap* 1. *n.* 32. & 35. Idem dic, si obtineus beneficium ob non factum publicationem resignationis, & negativa tam facti, quam qualitatis est probanda. Bart. *in L. illa. ff. de V. O.* Rota apud Marescot. *l. c. n.* 26. ubi plures ampliationes, & limitationes. Ratio est, quia quilibet debet probare fundamentum suæ intentionis. *L. qui accusare. C. de eden.* Bart. *in L.* 1. §. *quod autem. ff ne quid in flum. publ.* Dec. *conf.* 13. & 83. & *in cap. post cessionem. de prob ie.* Tiraquell. *de retract.* §. 8. *gl* 7. præsertim si negetur id, quod habet pro se juris præsumptionem. Herculan. *de proban. negativa num.* 3. 4. & 26. apud quem sexaginta & plures illationes hujus principii. & *a numer.* 35. ubi plures casus, in quibus negativa a negante non est probanda.

3 Ita negativa non dispensationis, cum narratur aliquem obtinere plura beneficia sine dispensatione, est probanda ab eo, qui in illa se fundat. Marescot. *l. c. n.* 29. ubi Rota. Parif. *conf.* 138. *lib.* 4. præsertim si concurreret possessio triennalis pro illo, qui supponitur non dispensatus. Bich. *dec.* 360. *n.* 6 Rota coram Ludovis. *dec.* 353.

4 Negativa non expeditionis litterarum Apostolicarum super secunda supplicatione est plene & concludenter probanda ab allegante. Bich. *dec.* 479. *num.* 12. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quest.* 19. *numer.* 33. & Rota apud Bich. *l. c.* nec non post consil. Farin. *lib.* 1. *dec.* 28. *num.* 1. & 2. ad quem effectum non sufficit probare, fuisse expeditas super prima supplicatione, & illas ab actore productas, quia productio facta in uno judicio, puta ordinario, non probat in alio judicio, uti executivo, etiam inter easdem personas. Cephal. *conf.* 377. *n.* 86. Rimin. jun. *conf.* 213. *n.* 20. Achill. *dec.* 1. *de confess.* Rota comm. Ludovis. *dec.* 432. *n.* 5. & apud Bich. *l. c. n.* 14.

5 Negativa non existentiæ bonorum liberorum præsumitur favore possidentis bona fideicommissi data in dotem, nisi ex adverso probetur existentia. Bich. *dec.* 18. *num.* 20. Gratian. *discept. for. cap.* 331. *n.* 22. Cyriac. *controv.* 5. *num.* 103. Mant. *dec.* 152. Rota apud Bich. *l. c.* qui tamen *dec.* 304. *num.* 6. sentit, hanc negativam esse probandam ab illo, qui eandem allegat quando constat, quod in hæreditate adfuerint, & extiterint bona libera.

6 Negativa non existentiæ mandati procuræ expressi non probatur ex revolutione archivii, cum fieri potuerit per nuntium, per chirographum, aut litteras missivas. *L.* 1. *ff. de procur.* §. *procurator* Clem. 1. *eodem tit.* Parif. *conf.* 47. *num.* 14. *lib.* 1. Rota apud Bich. *dec.* 109. *num.* 7. & ut negativæ talis existentiæ probatio non concludat, sufficit aliquid esse possibile. Rota apud Bich. *dec.* 400. *num.* 18. Rota apud Ludovis. *dec.* 353. *num.* 1. & 2. *dec.* 323. *n.* 4. *vers. sufficit par.* 2. & *dec.* 88. *num.* 6. *in fine par.* 4. & *dec.* 29. *num.* 67. & *seq. par.* 7. *recent.*

7 Negativa non consignationis mobilium non probatur ex teste vario deponente, se non vidisse fieri consignationem in actu stipulationis instrumenti; si contrarium appareat ex verbis instrumenti, quia consignatio potuit fieri eo præsente, quamvis ipse non viderit. Cyriac. *controv* 428. *n.* 17. Bald. *conf.* 455. *num.* 41. *lib.* 1. Bertazol. *claus* 2. *gl.* 2. *n.* 30. & Rota apud Bich. *dec.* 636. *n.* 10. multo minus, si testis diceret, se non vidisse ob brevitatem temporis, quo interfuit. Rota apud Bich. *l. c. num.* 11.

8 Negativa non probatur, nisi testes illam coarctent. Farin. *de testib. quest.* 65. Fel. & DD. *in cap.* 3. *de prob.* Surd. *conf.* 196. Rota apud Merlin. *dec.* 98. *n.* 2. Rota coram Buratto *dec.* 604. *n.* 10. Bich. *dec.* 560. *num.* 24. Bald. *in L.* 1. *num.* 7. *C. de bonor. possess.* dicitur autem sufficienter coarctata, si est probata a teste bene informato, quamvis hic non dicat, aliter fieri non potuisse, quin sciverit Farin. *conf.* 151. *n.* 18. Beltramin. ad Ludovis. *de* 325. *n.* 27. Bich. *dec.* 522. *n.* 16 Aretin. *in c. cum causam. n.* 37. *de testib.* Parif. *conf.* 162. *n.* 14. *lib.* 4. Farin. *conf.* 151. *n.* 18.

9 Negativa societatis non initæ per acta alicujus Notarii probatur per diligentias factas ab eodem Notario in actis, & non inventis illis de Societate inita, ut post Bart. & alios ibi allegatos dixit Rota *dec.* 239. *num.* 10. *part.* 4. *to.* 2 *recent.* apud Bich. *dec.* 246. *n.* 13. nisi tamen possibilitas in contrarium concurrat.

10 Negativa, quod descendens alicujus non existat, non est probanda, dum semel extitisse non constat, quod cum sit facti, non præsumitur. Seraph. *de* 1458. *n* 3. Bich. *dec.* 251. *num.* 8. ubi Rota & DD. *in L. ex facto* §. *si quis autem. ff. ad Trebell.* Aldobrand. *conf.* 80. *a n.* 4. *lib.* 1.

11 Negativa non implementi non est probanda a creditore, sed ab illo, qui se fundat in illa. Cyriac. *controv.* 139. *n.* 2. & quamvis aliquando probetur eo ipso, quod non probatur contrarium. *L.* 1. *C. de probat.* & DD. apud Herculan. *do proban. negativa n.* 1. tamen regulariter debet probari ab illo, qui se fundat in ea, ita plerique apud Herculan. *n* 2. Bart. *in L. in illa.* & *L. ita stipulatus. vers. quod si ab initio ff. de V. O.* Alex. *conf.* 23. *col.* 1. *lib.* 1. Dec. *conf.* 78. & 483. *col.* 1. & *cap. quoniam. contra de prob* ubi Abb.

12 Quod quis non sit debitor communis ærarii, non probatur ex fide secretarii; si ex ea non coarctatur, quod non sit debitor in aliis libris aut alibi, nisi fides secretarii esset adminiculata. Rota apud Bich. *dec.* 238. *numer.* 18. & 26. Lotther. *de re benef. lib* 2. *quest.* 15. *num.* 51. Rota *dec. ult. num.* 2. *par.* 1. *divers.* & *dec.* 306. *n.* 7. coram Buratto. Probatur autem ex sententia Cameræ Computorum juncta fide secretarii. Bich. *l. c. num.* 24.

13 Negativa non est probanda ab eo, qui negat sibi numeratam pecuniam ex causa mutui, item dotem sibi fuisse numeratam. Herculan. *de proban. negativa. num. 27. fol. mihi* 78. quamvis juramentum super contractu fuisset appositum, & renuntiatum exceptioni non numeratæ. *L. fin. C. de non numer. L. 1. qui satisdare cogan.* Bart. *in L. si ex cautione col. fin. ff. si cert. pet.* Abb. *in cap. cum contingat. num. 14. & cap. quemadmodum. §. illud. de Jurejur.* Felin. *in cap. si cautio. de fide instrum.* Alex. *cons.* 143. *lib.* 5. Dec. *cons.* 473. *num.* 24. & ampliationes ac limitationes plures apud Herculan. *l. c.* sicut non est probanda ab alio, qui negat sibi factum, vel solutum, quod solvi, aut fieri debebat. *L. 1. C. de probat.* Alex. *cons.* 105. *lib.* 5. Cravetta *cons.* 142. *lib.* 1. Herculan. *l. c. num.* 36. ubi ampliat, & limitat.

14 Non est probanda ab eo, qui pro se habet præsumptionem. *L. cum pater. §. rogo. ff. de leg. 1. L. quicunque C. de apoch.* Item qui habet pro se regulam, vel probabile argumentum. Dec. *cons.* 208. *num.* 9. *lib.* 2. Hinc negans se perpetrasse delictum, non tenetur probare suam negativam. Felin. *in cap. fin. de præscript. & in cap. 1. num. 10. de off. Deleg.* Bart. *in L. non solum. §. sed ut probari. ff. de oper. nov. nunt.* Alex. *cons.* 24. *lib.* 2. *num.* 23. Herculan. *l. c. num.* 45. licet Reus assumpsisset in se onus probandi, quia ex hoc non amisit privilegium præsumptionis suæ. Cravetta *cons.* 192. *col.* 8. *lib.* 1. Bart. *in L. circa. ff. de probat.* Dec. *in 6. qui accusare. C. de edendo.* secus in civilibus, in quibus assumens in se onus probandi, probare tenetur, Paris. *cons.* 66. *col.* 1. *lib. nisi hac in actore* &c. Quæ tamen fallunt in diversis casibus, in quibus accusatore nil ut probante a Reo exigitur excusatio innocentiæ per modum purgationis, aut saltem per juramentum. Ut in crimine læsæ Majest. deserti juramenti, & peculatus, juxta *L. si aliquis. C. ad L. Jul. majest. cap. cum P. de excusat. in cap. 1. & in cap. quoties. de purgat. Can.* Dummodo negans pro se habeat præsumptionem, & illam allegaverit, dummodo præsumptio allegetur, alias non prodest. *L. si adulterium cum incestu. §. idem pollioni. ff. de adult.* nisi essemus in summariis, in quibus allegatio sufficit. Herculan. *l. c. num.* 48. apud quem DD. & dummodo contra præsumptionem negativæ non adsit alia præsumptio, quæ illam elidat, ut in incendio, quod culpa habitantium in domo exortum præsumitur. Abb. *in cap. cum inter. num. 5. de elect.* Dec. *cons.* 470. Socin. *jun. con.* 36. *col.* 2.

15 Ita negativam probare non tenetur, qui negat factum ab adversario assertum, ex eo, quia asserens tenetur probare. *L. ei qui. ff. de prob.* Bart. *in L. si pecuniam ff. si cert. pet.* Abb. *in cap. cum in jure. de off. Deleg.* Jas. *in L. admonendi. ff. de Jurejur.* Socin. jun. *cons.* 88. *lib.* 2. Cravetta *cons.* 197. *lib.* 1. Dec. *cons.* 159. Herculanus *l. c. num.* 55. ubi ampliat & limitat diversimode.

16 Negativa, quæ notoria est, non est probanda, quia quod est notorium, non est probandum. *L. cives. C. de appell. Clem. appellanti. de appellat.* Bart. *in L. emptorem. ff. de act. empti.* Felin. *in cap. 2. ut lite non contest.* Socin. jun. *cons.* 34. *lib.* 1. *num.* 14. & in notoriis potest Judex ex officio se informare. Bart. *in L. testium. C. de testib.* Cravetta *cons.* 104. & in notoriis ordo est ordinem non servare. Abb. *in cap. quoniam. de fil. presbyt. & in cap. cum non ab homine. de Jud.* Unde si notorium est, aliquem non esse solvendo, negativa, quod non sit solvendo, non est probanda. Herculan. *l. c. num.* 60. sicut nec negativa juris est probanda, hoc est, *lex hoc non dicit*, quod procedit in Reo, si actor non fundavit suam intentionem. Herculanus *num.* 65. Bald. *cons.* 181. *col.* 1. *lib.* 5. Oldrad. *cons.* 202. Cravetta *cons.* 90. *col.* 1. *lib.* 1.

17 Ita quando Actor nihil probavit, Reus suam negativam probare non tenetur. *L. qui accusare C. de eden. cap. fin. de jurejur. cap. dilectos in fide instrum.* Abb. *in cap. mulieri. de jurejur. cap. per tuas de appell.* Alex. *cons.* 132. *lib.* 5. Dec. *cons.* 244. Socin. jun. *cons.* 65. *lib.* 1. quamvis aliquid probaverit, sed minus quam semiplene, aut si plene probavit, non ex causa, ex qua agebat. *L. qui habebat. ff. de instit. cap. Abbate de re jud.* Cravetta *cons.* 110. *lib.* 2. aut si probavit, sed incerte, & confuse, quia talis probatio nihil operatur. *cap. in præsentia. de prob. L. neque natales. ff. eodem.* Herculan. *l. c. num.* 70. Alex. *cons.* 90. *lib.* 3. Abb. *in cap. auditis col. 1. de restit. in integr.* Nisi probatio hæc incerta & dubia undique intentionem suam probaret. Dec. *in L. si pater. 12. C. de instit. & substit.* Herculan. *l. c. num.* 73.

Neque qui negat aliquem habere legitimam personam standi in judicio, tenetur probare suam negativam. Tiraquell. *de retrac. §. 1. gl. 10. num.* 93. Alex. *cons.* 72. *lib.* 4. Bart. *in L. si quis infitiatus. ff. depositi.* Bald. *in L. non ignorat. C. qui accus. poss.* Herculanus *de proban. negativa num.* 86. Ant. de Butrio *in cap. pervenit. qui filii sint legit.* Dec. *cons.* 471. *lib.* 4. neque negans id, quod requirit scripturam. Neque hæres exhibens inventarium aut Curator, & negans, plus esse in bonis. *L. cum de Lege ff. de prob.* Bart. & Bald. *in L. fin. §. licentia. C. de jure deliber.* Alex. & Jas. *in L. si constante ff. sol. matrim.* Dec. *cons.* 499. *num.* 12. Alciat. *de præs. reg. 3. præs.* 20. & plures apud Herculan. *nu.* 95. neque agens ex remed. *L. fin. C. de edic. D. Adrian. tollen.* 18

Neque substitutus in fideicommisso agens, quod fideicommissi conditio, *si sine liberis decesserit*, extiterit, tenetur probare, liberos non supervixisse, juxta Bart. *in L. ex facto, §. si quis autem ff. ad S.C. Trebell.* Socin. *in L. qui duos §. in bello. col. penul. ff. de reb. dub.* Dec. *in cap. in præsentia de prob. & cons.* 652. Castr. *cons.* 387. *num.* 4. *lib.* 1. & alii multi apud Herculan. *l. c. nu.* 98. Contrariam tenent Alex. *cons.* 117. *tit.* 1. *lib.* 5. *Decis. Tholos.* 380. Hercul. *l. c.* distinguit, vel constat, defunctum liberos aliquando habuisse, & tunc dicens conditionem, *si sine liberis extitisset*, tenetur probare, videlicet gravatum liberos mortis tempore non habuisse, quia mutatio non præsumitur, aut non constat, defunctum & gravatum liberos aliquando habuisse, aut habitos fuisse mortuos, & tunc ita negativam suam probare non tenetur, quia quod liberos habuerit, est facti, & qui dicit factum, probare tenetur. 19

Ita negans intervenisse actui, quæ sunt de necessitate illius, non tenetur probare suam negativam. Paris. *cons.* 98. *lib.* 1. nisi adsit probatio in contrarium. Herculan. *num.* 100. Neque negans fuisse factum bona fide, aut licite, quæ sunt de genere prohibitorum. Lanfranc. *in cap. quoniam contra num. 15. de prob.* Dec. *cons.* 650. *lib.* 2. Paris. *cons.* 31. *num.* 122. *lib.* 1. Herculan. 101. sicut neque negans intentionem agentis. Herculan. *num.* 102. Bart. *in L. fin. C. de impuber.* Alex. *cons.* 46. Neque negans convalescentiam testatoris. Idem *num.* 107. neque negans consuetudinem. Cravetta *cons.* 166. Hercul *nu.* 108. Item cum negativa a parte conventa negata non fuit; quia tunc onus negativæ probandæ remissum videtur. Dec. *in cap. 9. quoniam contra. de prob.* Cravetta *cons.* 1. *lib.* 1. *circa fin.* Alex. *cons.* 67. *lib.* 2. Abb. & Felin. *in cap. cum Bertholdus. de re judic.* Hercul. *num.* 111. Neque negans, quod ab appellante appellatio intra decem dies fuerit interposita, si negans est appellatus. *cap. Romana §. si vero de appell. in 6.* Dec. *cons.* 296. *lib.* 2. Hercul. *n.* 116. Denique negativa, quam probari impossibile est, probanda non est, vel quæ pro se habet verisimilitudinem. Idem *num.* 121. 20

Porro negativa pluribus modis probari potest. Primo per contrariam affirmativam, quia posito uno contrario, alterum tolli necesse est. *L. ubi repugnantia. ff. de R. J.* & DD. apud Herculan. *num* 149. *& seq.* Bald. *in L. licet. ff. de leg. 1.* Dec. *cons.* 423 Socin. jun. *cons.* 178. *lib.* 2. Alex. *cons.* 5. *col.* 2. *lib.* 1. & probatur ex *L. optimam. vers. nisi is, qui di. C. de contract. & comit. stipul.* 21

Secundo si negativa habet implicitam affirmativam, probatur probando actus, qui inducunt affirmativam; uti actus furiosi, si probentur, probatur insania. Herculan. *num.* 157. *L. ob quæ vitia. ff. de edil. edicto.* Alex. *cons.* 54. *lib.* 1. Dec. *cons.* 274. *lib.* 2. Item per defectuum requisitorum in affirmativa. Idem *nu.* 165. & probando actus, qui conveniunt negativæ, aut qualitates illi convenientes. Bald. *in L. sed si. §. si magister ff. ad L. A.* Cravetta *cons.* 309. *lib.* 2. Alex. *cons.* 136. *lib.* 2. Castren. *cons.* 277. *lib.* 2. 22

Negativa quod aliquis collectas non solverit, probatur ex libro, in quo collectæ notantur. DD. apud Her- 23

Herculan, *num.* 171. Item probando actus, ex quibus deducitur negativa. Craveta *conf.* 61. Alex. *conf.* 66. Dec. *conf.* 105. *lib.* 1. Item probando actus incompetibiles cum affirmativa. Idem *num.* 195. ubi quis probare potest, quod non occiderit, si ostendat, quod tunc temporis alibi fuerit. Castr. *conf.* 380. *lib.* 2. Craveta *conf.* 1. *col. fin. lib.* 1. Fel. *in cap. quia verisimile col. fin. de præsumpt.* Dec. *conf.* 555. *lib.* 4.

24 Probatur etiam negativa per confessionem partis. Bald. *in L.* 2. *de non numer. pecun.* Abb. & Felin. *in cap. quoniam. de prob.* Craveta *conf.* 178. sive confessio sit judicialis, sive extrajudicialis etiam parte non acceptante. Abb. *in cap. fin. de confess.* Felin. *in cap. Capitulum num.* 29. *de rescript. & in cap. si cautio de fide instrum.* Dec. *conf.* 146. Herculan *num.* 197. ubi plures alii. Bart. *L. cum. quis.* §. *Codicillis. de leg.* 3. Bald. *in auth. quod obtinet. C. de prob.* Dec. *conf.* 146. *col.* 1. si tamen talis confessio fiat coram multitudine personarum.

25 Item per confessionem illorum, de quibus negatur, ut si dicis, Cajum non fuisse præsentem tali actui, & Cajus attestetur, se illi actui non interfuisse. Craveta *conf.* 3. Alex. *conf.* 74. *lib.* 1. Bald. & Ang. *in L. nec is, ff. de acquir. hæredit.* Herculan. *l. c. num.* 211. Fel. *in cap. cum Ecclesia S. Mariæ num.* 47 *de constit.*

26 Item per peritos in arte, quibus in arte sua credendum est, sive deponant super affirmativa, sive super negativa; dummodo periti fuerint a partibus electi. Bart. *in L. diem proferre. ff. de arbitr.* §. *si plures.* Abb. *in cap. dilectus. de purgat. Can.* Felin. *in cap. proposuisti. de prob. & in cap. significasti. de homicid.* Dec. *conf.* 244. *numer.* 7. & 368. Alex. *conf.* 209. *lib.* 1. Craveta *conf.* 94. *lib.* 1. Herculan. *numer.* 225. Etiamsi periti deponerent de credulitate. gl. & Bart. *in L.* 1. *ff. de vent. inspic.* Paris. *conf.* 56. *col.* 3. *lib.* 2. & sive periti deponant verbis coram Judice, sive per Scripturam, & in absentia. *L. penult.* §. *fin. ff. si mens fals. mod. dix.* Fel. *in cap de testib. numer.* 12. *de testib.* Ant. de Butr. *in cap. veniens. col.* 3. *de testib. & in cap quintavallis. vers. quinta differentia. de jurejuran.* dummodo tamen periti examinati fuerint a Judice, & concordent. Herculan. *n.* 229. & 230. & DD. apud illum.

27 Item per juramentum purgatorium a Judice delatum. ita Abb. *in cap. ... de jurejur.* & DD. apud Herculan. *numer.* 233. juxta *cap. fin.* §. *fin. de jurejur. & in L. præsenti.* §. *sicubi. C. de his, qui ad Eccles. confugiunt.* & in crimine læsæ Majest. & violati juramenti. *L. fin. C. de abol. L. si aliquis. C. ad L. Jul. Majest.*

28 Negativa eorum, quæ in animo consistunt, probatur juramento. *cap significasti.* ubi Felin. *de homicid.* gl. *in cap. proposuisti* 82. *dist. & in cap. pastoralis. de except.* Felin. *in cap si diligenti. de præscript.* Abb. *in cap præsentium. eodem tit. & in cap.* 2. *de constit.* Dec. *conf.* 351. Alex. *conf.* 3. *lib.* 6. Bart. *in L. is potest. ff. de acquir. hæred.* Crav. *conf.* 260. Herculan. *de proban. negativa. num.* 275. qui pluribus in casibus id exemplificat, & declarat, dummodo agatur de re modici præjudicii, secus si agatur de re magni momenti. Bald. *in L. fin. C de edendo.* Felin. *in cap. sicut numer.* 18. *de re judic.* & Hercul. qui limitat pluribus in casibus.

29 Negativa probatur etiam ex inspectione scripturæ. Herculan. *de probatione negativæ. numer.* 174. & 176. & 177. Cyriac. *controv.* 601. *numer.* 22. Dec. *conf.* 105. *lib.* 1. Craveta *conf.* 112. *numer.* 7. *lib.* 1. Bart. *in L. fin. C. de reb. cred.* Alex. *in L. Titia. numer.* 2. *ff. de leg.* 1. Bald. *in L.* 1. *C. de exact. tribuat.* Grammat. *dec.* 59. *num.* 16. Dec. *conf.* 361. *num.* 8. Craveta *conf.* 138. *num.* 5. *lib.* 1.

30 Negativam non coarctatam, & improbabilem testis assumens est suspectus de falso, ita ut illi non credatur. Bald. *in L. Actor. num.* 13. *vers. quædam sunt negativa. C. de probat.* Alex. *in L.* 2. *sub numer.* 17. *ff. quod quisque Juris.* Herculanus *de proban. negativa. nu.* 124. & 127. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 36. *num.* 16. & *cap.* 37. *num.* 1. Farin. *de testib. quæst.* 65. *num.* 205. & 207. Cyriacus *controv.* 614. *num.* 3. & ut negativam testis probet, opus est, quod etiam non interrogatus reddat rationem, removendo actum a sensu, & non sensum ab actu, videlicet, quod fieri non potuisset solutio, quin ipse scivisset, quia semper fuerit præsens. gl. *in* §. *hinc nobis verb. vidisse. in fin. auth. de hæred. & falc.* Bald. *in L.* 1. *num.* 7. *C. de bonor. possess. secundum tab.* Dec. *conf.* 94. *circa fin.* Jas. *conf.* 13. *nu.* 13. *vol.* 3. Grammat. *dec.* 73. *num.* 29. & Cyriac. *controv.* 614. *num.* 3. & 4. Coccin. *dec.* 2167. *num.* 21.

Negativa probatur ex inspectione scripturæ, in qua, si factum quid fuisset reperiretur, si illud esse factum in illa non reperitur. Bart. *in L. fin.* 1. *notab. C. de reb. cred. & in L.* 2. *in fin. C. de error. advocat.* Bald. *in L. justum C. de eden.* Herculan. *l. c. numer.* 167. Mascard. *de prob. concl.* 14. *num.* 7. Surd. *conf.* 111. *num.* 36. & *conf.* 2.3. *num.* 1. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 1. Cyriac. *controv.* 150. *num.* 2. 31

Negativa fere improbabilis est suspecta de falso in teste deponente. Farin. *de testib. quæst.* 65. *num.* 205. & 207. Cyriac. *controv.* 600. *num* 28. 32

Negativa, quod quis non fuerit rogatus de aliquo instrumento, non probatur per inspectionem Scripturarum ejusdem, & quod in illis non reperiatur, quia posset esse, quod ei fuisset subtracta, aut aliter perdita a Notario. Craveta *conf.* 112. *num.* 7. *vers. quæ tamen negativa.* Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 14. qui intelligit, id procedere, quando Notarius non erat solitus omnia sua instrumenta in protocollo registrare. Rota *de.* 525. *num.* 6. *par.* 1. col. lect. a Farin. & post Cenc. *de censib. dec.* 96. *num.* 10. Thes. *quæst. for.* 46. *num.* 4. Cyriac. *controv.* 428. *num.* 17. 33

Negativa non factæ solutionis, si opponitur a tertio, ab illo probari debet, secus si opponitur a creditore. Joan. Andr. *in cap. super. his. num.* 7. *vers. quid si objiciatur. de accusat.* Bart. *in L. in illa.* 8. *num.* 7. *ff. de V. O.* Mascard. *de prob. concl.* 1324. *ant.* 1318. Mar. Antonin. *var. res. lib.* 2. *res.* 5. *nu.* 15. Cephal. *conf.* 47. *num.* 5. Amat. *dec. Marchia* 61. *num.* Cyriac. *controv.* 425. *num.* 9. apud quem alii. 34

Negativa, quod Notarius non pubblicaverit aliquam clausulam instrumenti, dicitur sufficienter probata, si testes dicant, se fuisse publicationi præsentes, & attentos, nec potuisse legi, quin ipsi audivissent. gl. *in auth. de hæred. & falc.* §. *hinc nobis. verb. vidisse.* Bursat. *conf.* 135. *num.* 44. Rimin. jun *conf* 144. *n.* 2. Decian. *conf.* 85. *nu.* 21. *vol.* 3. Paris. *conf.* 162. *num.* 12. *vol.* 4. & alii apud Cyriac. *controv.* 289. *num.* 26. 35

Negativa non extare, vel extitisse bona libera, aut sufficientia, probatur per excussionem, & inquisitionem, mittendo nuntios, qui referant, se diligenter perquisivisse ab omnibus, qui verisimiliter scire poterant, & nihil invenisse. Item per edicta, an quis possideat aliqua bona libera. Aut negando se scire aliqua bona libera, & interpellando Adversarium ad ea indicandum. Bart. *in L. illa* 8. *nu.* 5. *ff. de V. O.* Bald. *in L.* 2. *num.* 13. *vers. sed hic dubitatur. C. quando fiscus.* Craveta *conf.* 77. *num.* 5. Ofasc. *dec.* 184. *nu.* 6. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 45. *nu.* 10. Cyriac. *controv.* 5. *nu.* 142. & *seq.* 36

Negativa circumscripta loco probatur per inspectionem loci, seu scripturæ. *L. Titia texteres.* ubi Bart. 2. *not. ff. de leg.* 1. *L. fin. C. de reb. cred.* Aym. *conf.* 138. *num.* 5. Dec. *in L. justum. num.* 3. *C. de eden.* Verall. *dec.* 192. *num.* 9. *par.* 3. Coccin. *dec.* 195. *nu.* 1. 37

Negativa non dicitur probata, nisi sit coarctata loco, & tempore. DD. junx supra citati, & Coccin. *dec.* 930. *num.* 5. & non dicitur probata, dum conceditur possibilitas actus. Boss. *de falso. num.* 11. Coccin. *dec.* 2226. *n.* 14. Cerro *dec.* 544. *n.* 10. & *dec.* 856. *n.* 7. 38

Negativa non existentiæ aliorum bonorum probatur ex testibus informatis coarctantibus negativam, quod esse non possit, quod si adessent alia bona, ipsi hæc non scirent. Pinell. *in L.* 2. *C. de rescind. vend. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 11. *vers. sic etiam.* Cæs. de Grass. *dec.* 10. *num.* 4. *de testib.* Rota *in causa Aquen. pens.* 19. *Decemb.* 1608. *coram Lancelloto*, quam citat Coccin. *dec.* 1638. *nu.* 1. 39

Negativa non paritionis executorialibus probatur ex intimatione illatum cum servatione quatuor terminorum. Rota *in causa Cordub. decimarum.* 27. *Jan.* 1595. *coram Seraphin. & in Valentina emolumen.* 30. *Maij* 1597. *coram Pamphil.* apud Coccin. *dec.* 850. *n.* 10. 40

Non perceptionis fructuum non justificatur ex eo, quod probetur, non constare quidquam percepisse, quia non est coarctata loco, & tempore. Verall. *dec.* 41

192. *num.* 3. *L. Titia.* ubi Bart. *& L. fin. C. de reb. cred.* Aym. *conf.* 139. *num.* 5. Coccin. *dec.* 930. *nu.* 5.

42 Negativa, quod non adsit memoria in contrarium, non potest probari per Scripturas. Jo. Andr. *in cap.* 1. *in fin. de præscript. in* 6. Alex. *conf.* 16. *num.* 17. *lib.* 5. Balb. *de præscript.* 2. *par.* 3. *par. princip. quæst.* 6. *num.* 25. Aym. *de antiq. temp. par.* 4. §. *materia ista. num.* 39. Gabr. *de præscript. concl.* 1. *num.* 25. Rota quam citat Coccin. 165. *num.* 4.

43 Negativa ut probetur, testis deponens super illa, debet reddere rationem. Fel. *in cap. tertio loco. num.* 5. & ibi Dec. *nu.* 43. *de prob. & conf.* 101. *in fi.* Aym. *conf.* 2. *sub nu.* 3. Ludovis. *dec.* 325. *nu.* 4. & 5. quæ reddi debet per remotionem actus a sensu, dicendo; quod aliter esse non posset, quin ipse vidisset, & scivisset. gl. *in* §. *hinc nobis. auth. de hered. & falc.* Castr. *in L.* 1. *nu.* 22. *ff. si cert. pet.* Card. *conf.* 25. *num.* 6. Dec. *in d. cap. tertio loco. nu.* 44. Farin. *de testib. quæst.* 65. *num.* 218. & Beltram. ad Ludovis. *l. c. litt.* C.

44 Negativa non jurisdictionis, ut a testibus probetur, requiritur, quod deponant, fuisse oblatam occasionem exercendi jurisdictionem sciente illo, de cujus jurisdictione agitur, & non exercuerit, quia prohibitus. Ign. *in L. necessarios.* §. *non alias. num.* 162. *vers. quare testis interrogatus. ff. ad syll.* Aym. *conf.* 154. *num.* 2. Ludovis. *decis.* 325. *num.* 11.

45 Negativa probatur per famam, quando aliter probari non potest. Bald. *in L. paupertas. in fine. ff. de excus. Tut.* dummodo contra negativam non militet præsumptio juris. Aym. *conf.* 425. *num.* 86. *vers. secundo respondeo*, vel aliqua non adsint in contrarium, quæ famam elidant, aut debilitent, quo casu fama etiam in antiquis non probat. Rota apud Ludovis. *l. c. num.* 17. & 18.

NEGLIGENTIA.

Praxis Negligentiæ.

1 Negligentia Episcoporum extra materiam beneficialem secundum aliquos suppletur ab Archiepiscopo. DD. apud Quaranta. *in sum. Bullar. verb. Archiepiscopus.* Communis tamen tenet contrarium apud Barb. *in Collect.* & Pacieccum *in prax. Episcop. par.* 2. *cap.* 5. *art.* 3. *num.* 32. Laym. *in cap.* 1. *de supplen. neglig. prælat. in* 6. P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 10. §. 3. secundum quos devolvitur ad Papam. Abb. *in cap. pastoralis. de officio Ordinar.*

2 Negligentia Abbatis non nocet Monasterio. Angel. *conf.* 246. *num.* 2. Bich. *dec.* 599. *nu.* 10. Castr. *conf.* 337. *num.* 1. *vers. sed tunc.* sicut negligentia in non exigendo Decimas Parochorum non nocet Ecclesiæ, apud quam possessio radicaliter manet, cujus nomine propterea potest peti mandatum de manutenendo. Seraph. *dec.* 1417. *num.* 3. Rota coram Corado apud Pelhium *dec.* 386. *num.* 9. Neque negligentia Procuratoris nocet mulieri juris, & judiciorum ignaræ. Oddo *de restit. in integr. quæst.* 13. *num.* 49. Rota *dec.* 387. *num.* 6. *par.* 4. *recent.* Bich. *dec.* 562. *num.* 12.

3 Negligentia viri in exigendo dotem promissam ab alio, quam ab Uxore, eidem non præjudicat, quominus consequatur lucrum dotale, uti si fuit promissa a patre; ex qua uxor sive fuerit soluta, sive non, lucrum consequitur, sicut consequeretur, si ab extraneo fuisset promissa. Ranchin. in Addit. ad Guido Pap. *dec.* 274. *vers. ubi autem.* ubi Ferrerius, qui firmant mulierem lucrari quartam ex dote non soluta, sive fuerit promissa a Patre, sive ab extraneo, sive cum dilatione, sive non. Guido Pap. *dec.* 565. Rimin. jun. *conf.* 16. *num.* 7. Cancer. *var. res. lib.* 1. *cap.* 9. *tit. de dote & donat. propter nupt. sub num.* 148. Cerro *dec.* 67. *nu.* 4. & 5. dummodo saltem extrajudicialiter, saltem maritus petierit, quia quamvis mulier non possit imputare marito, quod Patrem ad solutionem non urserit; tamen imputaret merito, quod saltem extrajudicialiter non petierit.

4 Negligentia, & factum mariti, uxori præjudicare non potest. Bart. *in L. Servius.* §. *sed & Servius. nu.* 2. *vers. secundo habes. ff. quod vi aut clam.* Ang. *in L. mora. sub num.* 7. *vers. tertio quia ff. de usur.* & in *L. non solum.* §. *morte. sub nu.* 23. *ff. de nov. oper. nunt.* Felin. *in cap. cum M. Ferrariensis. num.* 53. *vers. nova concessio. de constit.* Cerro *dec.* 311. *nu.* 4.

Negligentia Antecessoris in Beneficio non debet præ- 5
judicare successori. tex. *in cap. veniens. de transact.* Conc. Trid. *sess.* 6. *cap.* 4. & *sess.* 24. *cap.* 20. & *sess.* 25. *cap.* 6. *de reform.* Cerro *dec.* 342. *num.* 6.

Negligentia adversus non confectum inventarium non 6
potest ab illo allegari, qui præstitit impedimentum, sed in impedientis odium inventarium habetur pro confecto, usque ab initio præstiti impedimenti. Surd. *conf.* 374. *num.* 4. Ludovis. *dec.* 341. *num.* 2. ubi Beltram. sicut Canonicus, cui a Capitulo fuit denegata possessio, habetur pro admisso ad effectum gaudendi prærogativis, & emolumentis aliorum Canonicorum. Rota *in Pacensi Canonicatus.* 27. *Jun.* 1612. *coram Manzanedo.* & *in Toletana Canonicatus.* 5. *Novembris* 1610. *coram Lancellot.* Surd. *conf.* 374. *num.* 7. qui firmat pro facto habendum, id, quod fieri debebat, si per eum stetit, quominus factum fuerit. Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell.* §. 3. *proœm. a nu.* 38. in præjudicium illius, qui præstitit impedimentum, non vero in præjudicium tertii, Ludovis. *l. c.* ubi Beltram.

Negligentia illius, qui tenetur exigere, ut probetur, 7
non sufficit probare, illum potuisse agere contra Debitores, sed insuper requiritur, quod probetur debitum, potuisse, faciliter exigi. Surd. *conf.* 228. *lib.* 2. Rota apud Coccinum *dec.* 60. *num.* 4.

Negligentia nemini imputari potest ante scientiam va- 8
cationis. *cap. quia diversitatem. in fin. de concess. præben. cap. licet. de supplen. negligentia Prælat.* Rebuff. *in prax. tit. de devolutionibus. nu.* 10. Rota *in causa Salamantina portionis.* 23. *Jun.* 1586. *coram Bubala.* Mant. *dec.* 260. & *dec.* 270. *num.* 10. *Chrissanen. dec.* 44. Neque sufficit fama mortis quæcunque, nisi sit clara. Achill. *dec.* 352. neque lapsus trium, vel sex dierum post sex, aut quatuor menses inducit devolutionem, si non constat de pubblica, & notoria scientia vocationis. Rota apud Coccinum *dec.* 2129. *numer.* 9. & 10.

Negligens petere solutionem non habet actionem 9
contra tertium possessorem, neque contra fidejussorem, nec hypothecam. Surd. *dec.* 32. Cencius *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 9. *num.* 6. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 58. *num.* 5. & *seq.* Statil. *de salv. interd. inspect.* 5. *cap.* 1. *num.* 146. qui distinguunt inter negligentiam culpabilem, & dolosam, & puram, ac simplicem.

Negligentia Cessionarii in exigendo, sicut etiam il- 10
lius culpa in prorogando tempus ad solvendum, cedenti non præjudicat, aut nocet. ita Bich. *dec.* 518. Thes. *qq. for. lib.* 4. *quæst.* 10. *sub. num.* 7. *vers. tertio negligentia*, nisi dilatio a Cessionario fuerit data præsente cedente. Et ut ob negligentiam in exigendo nomen cessum idem nomen dicatur factum inexigibile, debet ex adverso probari, quod antea non erat tale. Ruin. *conf.* 93. *num.* 8. *lib.* 5. Surd. *conf.* 228. *num.* 16. *vers. dicens.* Bec. *conf.* 37. *sub num.* 20. *vers. inquiens.* Gratian. *discept. for. cap.* 527. *num.* 36. apud Bich. *l. c. num.* 15. & 16.

NEGOTIATOR &c.

Praxis Negotiatorum, & negotii.

Negotiatio omnis Clericis est prohibita ad lucrum 1
captandum facta. *cap. secundum in princ. ne Clerici, vel Monachi*, & ideo sponsio, cum sit species negotiationis ad lucrum captandum, est pariter Clericis prohibita. Rota coram Seraph. *dec.* 416. *num.* 33. Pacian. *alleg. civil. & crim. alleg.* 197. *num.* 19. vide *Clerici.*

Negotium esse commune præsumitur, e communio- 2
ne aliorum bonorum. Marcabrun. *conf.* 5. *num.* 25. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 56. *num.* 34. Pacian. *alleg.* 6. *num.* 17.

Negotium novum succedit loco alterius, si suscipia- 3
tur a Tutore, & non erat insolitum Patri pupilli. Bald. *in L. si patruus.* 4. *num.* 8. *vers. sed dici potest. C. comm. utr. Jud.* Rimin. sen. *conf.* 300. *num.* 71. Marcabr. *conf.* 5. *a numer.* 32. Mascard. *de prob. conclus.* 1392. *num.* 14. Petr. de Ubald. *de duob. fratr. par.* 3. *num.* 6. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 13. *numer.* 12. Guttierez *de tutel. par.* 2. *cap.* 10. *num.* 9. & alii apud Pacianum *l. c. num.* 2. ubi quod videtur continuatio prioris negotiationis.

Ne-

4 Negotium administrans, quandoque illud proprio nomine retinet, quamvis aliis communicet. Rota *dec.* 28. *n.* 11. *vers. neque obstat.* & *n.* 12. *par.* 6. *recent.* Pacian. *l. c. n.* 10.

5 Negotiatores & Artifices ab Officiis arcentur. Arist. *in polit. lib.* 4. *cap.* 2. *& lib.* 3. *cap.* 3. *L. si Cohortalis. C. de Cohortalib. L. ne quis. C. de dignit.* Tiraquell. *de nobilit. cap.* 33. Gutierres *cons.* 31. Hornig. *de jure postar. cap.* 18. *theor.* 17. *& cap.* 10. *theor.* 1. Valenzuela *cons.* 166. præsertim a dignitatibus. Besold. *de Jure Ordin. Civil. cap.* 3.

6 Negotiatores, qui miscent merces corruptas cum incorruptis, & illas tanquam bonas vendunt, saltem pro foro externo non peccant. ita Bart. *in L.* 1. *C. de cond. in horreis publ.* Corset. *in suis singular. verb. commixtio.* quod procedit in frumentis publicis ad populi beneficium repositis favore fisci; secus in privatis. Menoch. *de arbitr. cas.* 382. Cabal. *res. crim. cas.* 80. Et vendentes merces falsas puniuntur Judicis arbitrio. Cabal. *l. c. res.* 177.

7 Negotiari solitus non inducitur ex unica duntaxat negotiatione. ad tex. *in lib.* 3. *C. de Episcop. aud.* Jas. *in L. de pupillo. §. sic ipsi. quæst.* 6. *ff. de nov. oper. nunt.* Rebuff. *in L. un. gl. ult. n.* 31. *C. de sent. qui pro eo.* Bich. *dec.* 16. *n.* 14.

8 Negotiari solitus, si sit venditor, & pretium, & interesse petere potest ab emptore pro re consignanda, in quo per eum non stetit, idque sive pro lucro cessante sive pro damno emergente, quamvis res non fuerit consignata sine culpa Venditoris. *L. Julianus. §. ex vendito. ff. de act. empt. L. Labeo scribit in fin. ff. de contrah. empt.* Menoch. *de arbitr. cas.* 220. *num.* 47. Afflict. *dec.* 20. *num.* 4. Mynsing. *cent.* 4. *obs.* 56. Rota Genuen. *dec.* 136. *num.* 7. Cyriac. *controv.* 692. *num.* 11. *usque ad* 26.

9 Negotiari incipiens est proximior perditioni, quam lucro. Salye. *in L. si sterilis* 21. *vel* 22. *§. cum per venditorem. vers. quoddam est lucrum. ff. de act. empt.* Igneus *in L. quatenus.* 25. *sub numer.* 49. *ff. de R. J.* Rota Genuen. *dec.* 139. *numer.* 12. Cyriac. *controv.* 395. *num.* 19.

10 Negotia aliena etiam utiliter gerens contra illius voluntatem non habet ullam actionem repetendi expensas. *L. fin. C. de negot. gest. L. alimenta.* 11. *C. eodem.* Cyriac. *controv.* 33. *nu.* 4. præsertim, si negotii gestor est rixosus, & talis, cum quo non expedit communicare negotia. Bald. *in L. solvendo.* 41. *n.* 3. *vers. aut qui prohibet justam caus. ff. de negot. gest.*

11 Negotia gerens aliena utiliter, aut utiliter incipiens repetit ab illo expensas pro rata. Petr. de Ubald. *de societ. par.* 6. *quæst.* 4. Felician. *eodem tract. cap.* 27. Costa *de portione rata quæst.* 122. etiam in reficiendo rem communem. *L.* 4. *C. de ædif. priv.* Garz. *de expen. cap.* 19. *n.* 14 Gallia *cons.* 71. Vivius *dec.* 217. *lib.* 2. si pars, vel Consors fuit interpellatus saltem post quadrimestre. Costa *de facti & Jur. ignor. dist.* 29. *cent.* 1. Garz. *l. c. num.* 6. *&* 7. maxime, si alius fuit factus locupletior. Debet tamen Vicinus moneri, & opus communi nomine fieri, quamvis Lopez apud Garz. *l. c. nu.* 19. hanc monitionem non existimet necessariam.

12 Negotia gerens aliena, uti Vicini, quæ Vicinus erat facturus, aut facere publica authoritate poterat compelli, repetit ab eo expensas factas. *L. hæreditas. ff. de petit. hæred.* Garz. *de expens. quæst.* 7. *num.* 23. *prope finem*; quæ tamen Lex *hæreditas* loquitur de conficiente monumentum, ad quod fuerunt obligati a testatore hæredes, & ad quod faciendum Pontificia, vel Cæsarea authoritate, si fuisset implorata, poterat compelli. Papinian. *in d. L. hæreditas*, quam explicat Garz. *l. c.* quod summa nititur æquitate, ne sumptus meos lucrifacias.

Negotiorum gestor, tenetur de levissima culpa. vide *Procurator.*

13 Negotium dicitur utiliter gestum, si habuit initium utile, quamvis postea exitum speratum non obtinuerit. *L. debitor meus.* 13. *ff. de negot. gest.* Cyriac. *contr.* 3. *nu.* 75. *& seq. & controv.* 63. *n.* 50.

14 Negotium utiliter gestum, ratum habere tenetur is, ad cujus commodum gestum est. *L. si is, qui negotia* 50. ubi gl. Odofred. Jac. Butrig. Alberic. & Fulgos. *ff. mandati.* Cyriac. *l. c. n.* 77.

15 Negotium gerens ex causa propria, quamvis in effectu, aut ex eventu gesserit alienum, non habet ullam actionem contra illum, nisi quatenus ille fuit factus locupletior. Cyriac. *controv.* 61. *n.* 10.

N E O P H Y T I.

Praxis Neophytorum.

Neophyti sunt irregulares. *cap.* 1. *dist.* 48. ne in superbiam elati incidant in laqueum diaboli. Navar. *in man. cap.* 27. *n.* 305. Sayr. Suarez, & alii apud Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 2. *p.* 1. *n.* 4. & solus Papa cum illis dispensat. 1

Non possunt ad Prælaturas Religionis promoveri; talis tamen non dicitur, qui ab infantia baptismum suscepit, sicut nec ille, qui abhinc decem annis fuit baptizatus. Diana *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 50. apud quem Villalob. Salgad. Campanil. & alii. Tambur. *de Jure Abb. tom.* 4. *disp.* 5. *quæst.* 21. Barb. *de pot. Episc. par.* 1. *tit.* 2. *gl.* 17. *n.* 7. videri potest Constitutio Pii V. Quanto autem tempore sit judicandus aliquis Neophytus, ut propter irregularitatem non possit promoveri ad Minores Ordines, videtur esse arbitrarium Episcopo, juxta Suar. *de censur. disp.* 42. *sect.* 3. *n.* 6. *&* 7. Filinc. *tom.* 1. *tract.* 20. *cap.* 9. *n.* 240. & Diana *l. c.* quo tamen casu Episcopus Ordinans Neophytum non dicitur super irregularitate dispensare, sed declarat irregularitatem cessasse. Diana. *l. c.* & quod ad hoc, ut cesset irregularitas Neophyti, sufficiat, fuisse transactum biennium a sua conversione, resolvit Campanil. *in divers. Jur. Canon. rubr.* 11. *cap.* 7. *n.* 1. *&* 5. apud Barb. *l. c. n.* 6. 2

N E P O T E S.

Praxis Nepotum.

Nepos gravatus restituere hæreditatem, si habuerit filios, non tenetur, quia subintelligitur conditio *si sine filiis.* vide *filius.* Cum filio a Testatore institutus videtur vocatus ordine successivo, vide in praxi filiorum. Præteritus an rumpat testamentum. Vide *testamentum.* 1

Nepos filius primogeniti excludit patruum secundo genitum a primogenitura. Covar. *pract. qq. cap.* 33. *& lib.* 3. *var. res. cap.* 5. & DD. apud Fusar. *de substit. quæst.* 386. *n.* 1. *&* 23. tum quia jus primogenituræ est transmissibile, tum quia filius repræsentat patrem, & in primogeniturís successio regulatur a successione ab intestato. Tum quia primogenitura est fideicommissum, in quo filius repræsentat patrem, quamvis contrariam teneat Gabr. *de success. ab intest. conclus.* 2. *n.* 3. & plures alii apud eundem. Sed cum Covar. & Fusar. *ll. cc.* tenet Maresc. mox citandus, qui testatur de communi, qui plurimos citat cum Magon. *dec. Lucen.* 19. *nu.* 8. Molin. *de primogen. Hisp. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 5. & Rotam. Lim. 1. si Testator vocasset filium primogenitum, quia tunc patruus, qui est vere filius testatoris, excluderet Nepotem, qui est filius improprie & per fictionem juris. Lim. 2. si pater nepotis testatori nunquam successit, sed illi fuit præmortuus. Lim. 3. cum fuit vocatus major natu, quia verba sunt potius naturaliter, quam civiliter intelligenda. Marescot. *lib.* 3. *var. resol. cap.* 14. Socin. Jun. *cons.* 3. *lib.* 4. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 10. Castr. *cons.* 164. Rota apud Marescot. *loc. cit.* Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 9. *num.* 11. Altograd. *controv.* 58. 59. *&* 60. vide *Primogenita.* 2

Nepotes in fideicommisso non veniunt nomine filiorum, nisi concurrant graves conjecturæ. gl. *in L. filiis. ff. de V. S.* Menoch. *cons.* 215. Cyriac. *controv.* 8. & 522. *num.* 53. Rota apud Certo *dec.* 516. *num.* 4. Seraph. *dec.* 1486. *nu.* 9. Rota apud Merlin. *dec.* 206. 228. *&* 460. Altogr. Jun. *controv.* 97. præsertim cum agitur de vocatione transversalium. Fusar. *de substit. quæst.* 321. Peregr. *de fideicom. art.* 22. *n.* 56. quia fideicommissum quamvis ex parte substituti sit favorabile, tamen ex parte gravati est odiosum. Conjecturæ videri possunt apud Altograd. *l. c.* Cyriac. & Fusar. *ll. cc.* Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 75. *n.* 1. *&* 20. uti si testator facit mentionem de filiis nascituris; nam eo casu veniunt etiam nepotes, alias conjecturas vide apud Altograd. jun. *l. c.* 4 *n.* 22. 3

No-

4 Nepotes non veniunt nomine filiorum etiam in fideicommisso ascendentium. *L. quod si nepotes. ff. de testam. tutel.* §. *fin. Institut. qui testam. tutor. dar. poss.* Bald. Alex. Rimin. & alii alleg. a Bich. *dec.* 1. §. *quo vero.* & §. *seq.* Menoch. *cons.* 215. *n.* 97. Seraph. *dec.* 1486. Rota *in Avenionen. fideicomm.* 7. *Maii* 1638. *coram Pirovano*, apud Bich. *dec.* 279. *num.* 12.

5 Veniunt tamen nomine filiorum nepotes, imo & pronepotes juxta DD. apud Fusar. *de substit. quæst.* 320. concurrentibus conjecturis, de quibus idem Fusar. *l. c.* Marescot. *lib.* 3. *var. res. cap.* 15. Socin. Jun. *cons.* 114. *lib.* 1. Gabr. *de V. S. concl.* 1. Castr. *cons.* 164. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 8. sed Bich. *dec.* 480. *num.* non comprehendi aut vocari Nepotes nomine filiorum, defendit, ob *L. quod si nepotes. ff. de testam. tutel.* Alex. Aym. Decian. & alii plures, quos secuta est Rota, *in Rom. fideicommissi.* 27. *Maii* 1641. *coram Terracin.* & *in Interammen. fideicomm.* 10. *Feb.* 1642. Præsertim in fideicom. transversali. Alex. *cons.* 1. *n.* 16. *lib.* 1. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 8. *num.* 11. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæst.* 36. *num.* 28. Præsertim si a testatore fuit expressum nomen Patris, & tempore testamenti aderant filii nati, Paul. de Monte pico *cons.* 78. *num.* 2. Fusar. *de substit. quæst.* 321. *num.* 27. & 51. quæ tamen Bichii sententia non loquitur in casu Fusarii, quando nimirum exstant conjecturæ probantes voluntatem testatoris comprehendi nomine filiorum etiam Nepotes, qui infinitos pro se citat. Conjecturæ vero plures afferuntur a Fus. *quæst.* 320. *de substit.* & Prima est, quando sumus in substitutione directa. *L. Lucius* 2. *ff. de hered. instit.* Alex. *lib* 9. *cons.* 9. Paris. *dict. L. qui testatur de magis communi.* Dec. *cons.* 301. *num.* 2. Socin. Jun. *cons.* 114. *nu.* 31. *lib.* 1. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 8. *num.* 13. Crass. *in* §. *fideicom. quæst.* 10. *num.* 2. Farin. *dec. Rom.* 426. *n.* 4. & alii apud Fusar. *l. c. n.* 3. quia in substitutione directa non agitur de onere alicujus, & ita materia est pure favorabilis.

6 Secunda est, si substitutio continet vulgarem & fideicommissariam; nam sicut filius subintrat locum patris, ne subvertatur testamentum, idem erit in fideicommissaria, ut omnes substitutiones uniformiter determinentur, juxta leg. *L. jam hoc jure. ff. de vulgar.* & *pupill. substit.* Rota apud Farin. *dec.* 426. *num.* 4. *par.* 4.

7 Tertia est, si Testator in vita Nepotem vocabat filium, & eum ut filium tractabat; nam ex hoc elicitur vehementius conjectura, quod testator vocando filium senserit etiam de nepote. Bart. *in L. alimenta in princ. n.* 4. *ff. de alim. legat.* & ibi Socin. Sen. Jas. *in L. Gallus.* §. *et quid si tantum. col.* 6. *n.* 3. *vers. ista commun. ff. de lib.* & *posthum.* Rimin. Jun. *cons.* 389. *nu.* 25. Berous *cons.* 122. *lib.* 2. Rol. *cons.* 43. *num.* 37. *vers. sexto respondetur. lib.* 4. Dec. *cons.* 100. *n.* 40. *lib.* 2. Bursat. *cons.* 370. *num.* 3. Gabr. *de V. S. conclus.* 1. *num.* 40. Mant. *de conject. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 2. Peregr. *de fideic. art.* 22. *num.* 55. ut plurimi alii apud Fusar. *l. c. n.* 7. quia ex consuetudine loquendi testatoris conjici potest ejusdem voluntas. *L. si servus plurium.* §. *ult. ff. de leg.* 1. ubi Bart. & alii. Mant. *l. c.* Clar. *in* §. *testamentum. quæst.* 76 *reg.* 3. Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 18. *num.* 1. & *lib.* 4. *præs.* 106. *num.* 3. Peregr. *de fideic. art.* 11. *num.* 7. & usus loquendi prævalet propriæ significationi. *L. librorum.* §. *quod tamen Cassius. ff. de leg.* 3. Dummodo testator nepotem serio filium vocaverit, & non tantum ex blanditiis juxta. *L. nemo.* §. 1. *ff. de hered. instit.* Menoch. *de arbitr. cas.* 89. *num.* 7. vel ex dilectione, ut alias assolet. Et dummodo filius & nepos non concurrant; quia tunc verus filius veniret filii appellatione. Fusar. *l. c. n.* 10. & *seq.*

8 Quarta est, quando ex communi usu loquendi filiorum nomine venirent nepotes; quia tunc testator præsumitur se conformare communi usui loquendi. Peregr. *de fideic. art.* 22. *n.* 55. quia communis usus loquendi prævalet propriæ significationi, ut dictum supra. Fusar *l. c. n.* 12. & 13. quæ tamen in testamento latine scripto non procederent. Dummodo tamen communis usus loquendi probetur.

9 Quinta est, cum filii sunt vocati sub aliqua conditione respiciente futurum eventum, & ignoratur, an illo tempore reperiantur filii, aut nepotes, quia tunc præsumitur etiam de nepotibus a testatore cogitatum, Imola *in L. Gallus.* §. *instituens. n.* 48. *ff. de lib.* & *posthum.* ubi Alex. Jas. Socin. Sen. & alii. Bald. *cons.* 487. *lib.* 2. Dec. *cons.* 291. Socin. Jun. *cons.* 114. *n.* 31. ubi asserit, esse communem. Natta *cons.* 602. *n.* 19. Gabr. *de V. S. conclus.* 1. *n.* 56. Peregr. *d. art.* 22. *n.* 50. Crass. *in* §. *fideicom. quæst.* 5. *nu.* 6. qui testantur de communi, & innumeri alii apud Fusar. *l. c. nu.* 16. Magon. *dec. Florent.* 71. *n.* 12. Ratio est, quia cum substituti sunt filii sub conditione, testator non potuit certo scire, an tempore purificatæ conditionis adfuturi sint filii, vel nepotes. Quamvis multi apud Fusar. *nu.* 16. contra hanc conjecturam sentiant. Sed prior videtur certa, præsertim si testator constituit perpetuum fideicommissum inter suos Descendentes, & illis quandocunque deficientibus, substituit alium & ejus filios, quia tunc nomine filiorum venire debent nepotes & pronepotes.

10 Sexta est, quando Testator vocavit natos, & nascituros, quia tunc etiam nepotes vocati videntur, præsertim si vocavit quoscumque nascituros, ita DD. supra cit. quia vocando nascituros profert suam voluntatem in futurum eventum, & sermo est de nepotibus natis tempore facti testamenti vel saltem mortis testatoris; quæ quidem conjectura procedit duntaxat in descendentibus testatoris, non vero in transversalibus. Fusar. *l. c. n.* 27.

11 Septima est, si sumus in dispositione, quæ sui natura habet tractum successivum, & perpetuum, veluti in primogenituris. Dec. *cons.* 498. *n.* 19. *vers.* & *ad confirmationem.* Socin. Jun. *cons.* 108. *n.* 2. *lib.* 2. Covar. *pract. qq. cap.* 38. *n.* 6. Molina *de primog. Hisp. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 28 *vers. in Hispaniarum.* Peregr. *de fideicom.* 22. *n.* 51. *vers. Idem est.* Fusar. *l. c. n.* 28. quia natura primogenituræ est, quod sit perpetua inter omnes descendentes, & ideo talis debet capi interpretatio, per quam perpetuitas locum habeat, dummodo tamen primogenitura fuerit erecta per nomen pluralis numeri, quia tunc primogenitura non finit in primogenito admisso, ut v. g. si testator vocasset filios Titii primogenitos. Secus si vocavit Titii primogenitum, quia tunc uno primogenito admisso finita est primogenitura. Peregr. *l. c. n.* 53. & Fusar. *l. c. n.* 29.

12 Octava est, quando ratione agnationis & pro conservandis bonis in familia fideicommissum fuit relictum. Imola *in L. si vero.* §. *de viro. col. ult. ff. sol. matrim.* Jas. *in L. ex facto* [illegible] *col.* 4. *ff. de LL.* Bursat. *cons.* 17. *n.* 13. *lib.* 1. Dec. *cons.* 88. *n.* 57. Gabr. *de V. S. concl.* 1. *n.* 37. Crass. *in* §. *fideicom. quæst.* 10. *n.* 8 Mant. *de conject. lib* 8. *tit.* 8. *num.* 17. Surd. *de alim. lib.* 9. *quæst.* 36. *num.* 37. quamvis contrarium teneant Menoch. *cons.* 328. *num.* 35 *lib.* 4. & *de præs. lib.* 4. *præs.* 94. *num.* 25. Boer. *quæst.* 155. *num.* 3. Decian. *cons.* 94. *lib.* 5. *n.* 21. Sed priori adhæret Fusar. *l. c. num.* 32.

13 Nona est, quando eadem militat ratio in nepotibus, ac in filiis sive ratione agnationis, sive dilectionis. Crass. Mant. Surd. *ll. cc.* Alex *cons.* 140. *lib.* 6. Bald. *cons.* 76. Socin. Jun. *cons.* 1. *n.* 39. *n.* 3. Dec. *cons.* 47. *num.* 2. *lib.* 3. Fusar. *num.* 36. quia ubi militat eadem ratio fit extensio de propria significatione ad Iitam. gl. *in auth. minoris debitor. C. qui dar. tut. poss.* Dec. & Decian. *ll. cc.* Lim. quod hæc conjectura non procedit, si repugnant verba testamenti, veluti si filios proprio nomine vocavit, aut diversis nominibus vocavit filios & nepotes.

14 Decima est, si testator vocavit filios in stirpes, & non in capita, quia stirps non potest considerari inter ipsos filios, quia est respectu plurium & diversorum graduum. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 94. *num.* 29. Mant. *l. c. num.* 18. Cabill, *cons.* 181. *num.* 7. Socin. Jun. *cons.* 110. *n.* 13. Dec. *cons.* 24. *n.* 8. & alii apud Fusar. *l. c. n.* 39.

15 Undecima est, si alias sequeretur absurdum, & aliquid contra rationem, uti si non admisso nepote descendente testatoris extraneus aut minus dilectus admitteretur, aut filius naturalis. Barr. *in L. literorum. ante n.* 5. *vers. si ab homine. ff. de V. S.* Bald. *in L. Gallus.* §. *instituens col. penult. vers. Petrus. ff. de liber.* & *posthum.* & *cons.* 478. *lib.* 2. Rol. *cons.* 93. *n.* 15. Berous *cons.* 122. *num.* 4. *lib.* 2. Dec. *cons.* 88. *a num.* 6. Surd. *cons.* 85. *num.* 28. *lib.* 1. Mant. *l. c. num.* 16. Menoch. *l. c. præs.* 94. *num.* 26. Gabr. *l. c. num.* 34. Crass.

l. c.

l. c. n. 10. Peregr. l.c. num. 48. Fusar. l.c. sub num. 44. quia interpretatio omnis sumenda est, ut absurdum evitetur, & impium etiam recedendo a verborum proprietate. DD. cit.

16 Duodecima est, quando nepotes una cum filiis ab intestato testatori erant successuri. DD. supra cit. Decima tertia est, quando testator filios non habebat, quia actus ita debet interpretari, ut potius valeat, quam pereat. L. quoties. ff. de reb. dub. cap. Abbate. de V. S. Cravetta cons. 52. n. 6. Sim. de Praet. de interpret. ult. volun. lib. 1. interpret. 1. dubit. 2. solut. 3. num. 6. Dec. in cap. quoniam. ubi Abb. num. 16. de Off. Deleg. Fusar. l.c. n. 59.

17 Decima quarta, quando Testator verbis generalibus vocavit filios, uti dicendo quoscunque filios. Cravetta cons. 155. num. 4. Socin. Jun. cons. 1. num. 38. lib. 3. Menoch. lib. 4. praes. 94. num. 28. Peregr. l.c. num. 49. Mant. l.c. num. 22. Surd. de alim. tit. 9. quaest. 36. num. 56. quia sermo universalis comprehendit res & personas, quae alias ex propria significatione non includuntur. L. Julianus & L. liberorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3.

18 Decima quinta, si sunt vocati filii descendentes ex Titio, praesertim si adsunt verba in perpetuum. Peregr. l.c. nu. 54. Martha de claus. part. 3. concl. 5. num. 1. Fusar. l.c. n. 68. Decima sexta. Si vocavit, aut instituit filios & nepotes aequaliter haeredes, & postea in substitutione vocavit filios & haeredes, quia etiam de nepotibus censetur intellexisse, juxta Paris. cons. 52. n. 27. licet contrarium sentiat Decianus cons. 47. num. 28. lib. 3. vers. non obstat tertium. Fusar. de substit. quaest. cit. num. 70. Plures videri possunt conjecturae usque viginti octo apud eundem Fusar. Sicut etiam apud Merlin. dec. 460. per totam, apud quem plures Rotae decisiones pro nepotibus, & conjecturae quaedam ex praemissis. Beltramin. apud Ludovis. dec. 207. n. 9.

19 Nepos filii naturalis non legitimatur per subsequens matrimonium, si filius naturalis, antequam pater cum ejusdem matre celebraret matrimonium, fuit mortuus. Bart. Castren. in L. 1. ff. de acquir. possess. Jas. in L. is ff. de usucap. Ant. de Rosell. in tract. de legitimatione col. 12. Boer. dec. 240. Gabr. de legit. conclus. 1. num. 57. Gail. lib. 2. Obs. 141. num. 9. sed Maresc. var. res. lib. 3. cap. 18. num. 33. videtur tenere contrarium cum Covar. in 2. par. de sponsal. cap. 8. §. 2. Socin. Sen. in L. Gallus. ff. de lib. & posthum. Guliel. de Benedict. in cap. Raynutius de testam. num. 181. Facbin. lib. 3. controv. Jur. cap. 56. De qua materia vide plura apud Cerro dec. 516. n. 5.

Nepos legitimus ex filio illegitimo an sit capax Beneficiorum & successionum? vide filii.

20 Nepotes ex fratribus non habent jus repraesentationis, nisi quando succedunt cum patruo in bonis alterius patrui, in aliis casibus proximior excludit remotiorem. DD. in auth. cessante, & in auth. defuncto. C. ad Tertull. Peregr. de fideic. art. 21. n. 7. Ciarlin. controv. for. cap. 81. Rota post Pajatell. dec. 9. & 10. Non repraesentant personam patris, nec cum patruo succedunt, nisi tractetur de successione Avi, vel alterius patrui. Bart. in auth. cessante, ubi etiam Paris. C. de leg. hered. Gabr. de success. ab intest. conclus. 1. Ciarlin. l.c. Paschal. de patr. pot. par. 4. cap. 9.

21 Nepotes descendentes ex spuriis non veniunt appellatione filiorum. Cyriac. controv. 9. per totam. quia appellatione filiorum non veniunt nepotes descendentes ex radice spurietate infecta etiam in dispositione favorabili ascendentis. L. liberorum. 220. ff. de V. S. ubi in principio dicitur, appellatione liberorum contineri Nepotes, & pronepotes, & qui ex illis descendunt, quia eos omnes Lex duodecim tabularum suorum appellatione comprehendit; sui autem tantum sunt illi, qui existunt sub patria potestate. §. sui autem Instit. de hered. qualitate & differentia, & ita legitimi tantum, §. fin. Instit. de patr. pot. L. 3. ff. de his, qui sunt sui vel alien. Jur. cum naturales non sint sub patr. pot. §. fin. Instit. de nupt. §. 1. ubi Aret. in 2. notab. Instit. de patr. pot. Menoch. de praes. lib. 4. praes. 89. nu. 44. Honded. cons. 95. n. 85. vol. 2. Tum quia solent nepotes appellari nomine filiorum, qui descendunt ex legitimo matrimonio. Ita Cyriac. l.c. apud quem DD.

22 Nepotes diversorum fratrum, si a Patruo fuerunt instituti haeredes, illis vocatis nominibus propriis expressis, censentur instituti aequaliter, & in capita. Rota apud Merlin. dec. 631. n. 5. & 19. maxime, si fuerunt instituti cum illis verbis: aequalibus portionibus. Bald. cons. 243. lib. 2. Ladereh. cons. 18. num. 8. Afflict. dec. 309. num. 1. & ibi Adden. num. 4. Cornel. cons. 72. num. 6. lib. 1. Castr. in L. interdum. num. 3. ff. de hered. instit. Dec. cons. 597. num. 9. Socin. sen. cons. 108. num. 2. lib 3. Menoch. de praes. lib. 4. praes. 18. num. 17. Rota apud Caesar. de Graff. dec. 4. n. 7. 8. & seq. de testam.

Nepotes non censentur gravati, gravato filio, quia 23
in odiosis nepotes non veniunt nomine filiorum. Peregr. de fideicom. art. 1. n. 27. & art. 22. n. 62. Bart. in L. liberorum. n. 5. ff. de V. S. Castr. cons. 97. n. 2. Socin. sen. cons. 104. lib. 3. qui testatur de communi. Dec. cons. 95. dub. 2. Rol. cons. 43. num. 26. Pancirol. cons. 59. n. 2. Bursat. cons. 337. nu. 16. lib. 1. Rimin. jun. cons. 173. num. 34. Cephal. cons. 268. num. 8. Menoch. cons. 215. num. 35. Honded. cons. 60. num. 46. qui testantur de communi. Peregr. cons. 47. n. 15. vers. quaero. lib. 1. Molina lib. 1. de Hisp. primogen. cap. 6. num. 27. Gabr. de V. S. conclus. 1. num. 8. Mant. de conject. lib. 8. tit. 2. num. 20. Menoch. de praes. lib. 4. praes. 94. num. 22. Crass in §. fideicommissum. quaest. 10. num. 3. Fusar. de substit. quaest. 319. num. 9. & patet ex L. quod si Nepotes. ff. de testam. tut. tum quia in odiosis non fit extensio de persona in personam. Peregr. l.c. tum quia prohibitio alienationis facta filiis, non censetur facta nepotibus. gl. in §. nos igitur. in Auth. de restit. fideicomm. Covar. var. res. lib. 3. cap. 5. nu. 4. Mant. d. lib. 8. tit. 2. num. 20. Peregr. l.c. num. 28. Surd. dec. 125. Magon. dec. Florent. 19. num. 3. Fusar. l.c. Nisi testator gravasset omnes, & quoscunque filios, quia sermo universalis facit, quod res, & personae includantur, quae alias non includerentur, ut dictum fuit supra, juxta L. Julianus. & L. liberorum. §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. Bald. in L. 1. quaest. 34. ff. de rer. divis. & in cap. Imperialem. de probib. feud. alienat. Aut nisi in contrarium extarent conjecturae. L. conditionibus. ff. de condit. & demonstr. Dec. cons. 391. n. 5. Menoch. cons. 347. n. 29. lib. 4. Mant. l.c. n. 20. vers. sed haec. Peregr. de fideicom. art. 22. num. 62. Fusar. l.c. n. 8.

Nepotum nomine veniunt etiam pronepotes, adeout 24
vocatis nepotibus etiam pronepotes vocari censeantur. Bart. in L. 1. § si quis. ff. de suis & legit. ubi Alex. num. 5. Castr. in L. Gallus. §. item credendum. ff. de liber. & posthum. Ruin. cons. 166. num. 8. lib. 1. Cravetta cons. 155. col. 1. Peregr. cons. 59. num. 5. lib. 5. Gabr. de V. S. conclus. 1. num. 44. Mant. de conject. lib. 8. nu. 24. Sim. de Praet. de interpret. ult. vol. num. 59. fol. 328. quia pronepos est proprie nepos. L. qui eorum. §. affinitatis. ff. de postul. Fusar. de substit. quaest. 323. quamvis multi apud eundem contra Bartol. sentiant cum Bald. Paris. & aliis. Nisi fuisset vocatus nepos, qui ex tali filio nasceretur. Aut testator relationem habuisset ad certam personam, aut ad nepotes tantum, aut vocasset nepotes ex fratre, quia tunc non venirent pronepotes, nisi aliter se habeat usus loquendi. Tiraquel. de retract. lign. §. 1. gl. 14. num. 97. Socin. Jun. cons. 125. num. 12. lib. 1. quia filius fratris non est proprie nepos, sed improprie, & sic si pronepotes ex fratre admitterentur, concurrerent duae improprietates, contra L. 1. C. de dot. promiss. Bald. in L. si Avia not. ult. ubi Ang. circa fin. C. de Success. edict. Abb. in cap. per tuas. de probat. Jo. Andr. in cap. fundamenta. de elect. in 6. Imol. in cap. 2. vol. ult. de arbitr. Feder. de Sen. cons. 39. col. 2. vers. respondeo. improprie, praesertim si testator haberet filios, quia, tunc vocando nepotes non diceretur vocare nepotes ex fratre. L. cum avis. C. de fideic. Socin. Sen. L. vir. num. 6. ff. de condit. & demonst. Fusar. de substit. quaest. 324. num. 5. Vide de hac materia etiam Cerro dec. 491. num. 2.

Quaeres, an nepotes faciant deficere conditionem, si 25
sine filiis? Respondetur; si agatur de tacita conditione a Lege subintellecta, nepotes, & caeteri descendentes censentur tacite positi in conditione ad exclusionem substituti. Gabr. de fideic. 2. num. 4. Mant. de conject. lib. 10. tit. 7. num. 13. & lib. 11. tit. 8. num. 20. vers. 2. Menoch. cons. 613. num. 12. & de praes. lib. 4. praes. 89. num. 71. Peregr. de fideicom. art. 28. num. 32. Fusar. de substit. quaest. 413. num. 1. si vero agitur de condi-

zione

tione expressa, si in testamento fuit dictum, *si sine liberis decesseris*; tunc deficit conditio. Soc. sen. *in L. cum avus. num.* 31 *ff. de cond. & demonstr.* Mant. *l. c. lib.* 11. *tit.* 8. *num.* 19. Crass. *in §. fideicommissum. quæst.* 36. *num.* 1. qui testatur, ita omnes tenere. Alex. Trentacinq. *de substit. par.* 4. *cap.* 7. *num.* 57. Fusar. *l. c. num.* 2. si vero fuit dictum, *si sine filiis decesseris*; tunc etiam Nepotes excludunt substitutum, quia defecit conditio. Bart. *in L. liberorum. num.* 18. *ff. de V.S.* Bald. *in L. Gallus. §. instituens.* ubi Imol. & Castr. *numer.* 4. *ff. de liber. & posthum.* Menoch. *cons.* 613. *numer.* 11. *vers. secunda.* Honded. *cons.* 49. *num.* 70. *libr.* 3. Socin. jun. *cons.* 111. *num.* 22. & 23. Oldrad. *cons.* 269. & alii apud Fusar. *l. c. num.* 3. Gabr. *de R. J. conclus.* 1. *num.* 7. *& seq.* Mant. *l. c. num.* 20. Grass. ut supra. Peregr. *de fideic. art.* 22. *n.* 46. *& art.* 28. *num.* 32.

26 Imo nepotes faciunt deficere conditionem, *si sine liberis.* quamvis testator dixerit, *si sine filiis ex se vel suo corpore descendentibus.* Bart. *in d. L. liberorum.* Bald. Castr. & alii *in d. L.* 1. *C. de condit.* Imol. *numer.* 2. Alciat. *numer.* 14. *in L. Lucius. ff. de hered. instit.* Bald. *in cap. filii. §. filii vero. de success. feud. & in cap. in præsentia num.* 37. *de probat.* Menoch. *cons.* 124. *num.* 200. Rol. *de lucro dot. quæst.* 56. Gabr. *de V. S. conclus.* 1. *num.* 78. Trentacinq. *de substit. par.* 4. *cap.* 7. *num.* 58. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 8. *num.* 21. Peregr. *de fideicom. art.* 28. *num.* 34. Ratio est, quia nepotes veniunt nomine liberorum. *L. liberorum. ff. de V. S.* Fusar. *de substit. d. quæst.* 413. *per totam.* Porro conclusio procedit etiam in nepote ex fœmina. Mant. *l. c.* de Præt. *l. c.* & Fusar. *ll. cc. num.* 7. etiamsi testator dixerit de filiis ex se vel ex suo corpore natis. DD. cit. quia in nepote ex fœmina inest continuatio sanguinis. Peregr. *de fideicom. art.* 28. *num.* 35. *& cons.* 36. *num.* 1. *lib.* 3. Rol. *de lucro dotis. quæst.* 56. Surd. *dec.* 73. *num.* 19. Fusar. *con.* 78. *& de substit. l. c. n.* 10. Lim. si testator dixisset, si decesserit sine filiis ex suo matrimonio natis, quia nepos ex filia nascitur ex alio matrimonio juxta Ripam *lib.* 2. *respons. cap.* 26. *num.* 1. quamvis contrarium teneant Castr. *cons.* 410. *lib.* 1. Mant. *l. c. numer.* 21. Peregr. *de fideicom. d. art.* 28. *num.* 34. vide Fusar. *l. c. num.* 14. ex ea ratione, quod nisi præcessisset matrimonium, ex quo natus est filius, non fuisset natus nepos ex eo. Fusar. tamen *l. c.* consentit Ripæ, quia verba naturaliter non civiliter sunt intelligenda. *L. fideicommiss. ff. de condit. & demonstrat.* Accedit, quod etsi testator dixisset, si sine filiis primi gradus, adhuc nepotes facerent deficere conditionem, *si sine filiis.* Trentacinq. *de substit. par.* 4. *cap.* 7. *num.* 59. Intrigl. *de substit. cent.* 3. *quæst.* 57. *num.* 7. Imo etiam nepos natus post mortem Testatoris, facit deficere conditionem, *si sine filiis.* Graff. *in §. fideicommissum quæst.* 16. Gall *de except. success. tit.* 4. *except.* 27. *num.* 77. *par.* 2. & quamvis fuerit substituta causa pia. Anchatan. *in cap. Canonum statuta* 12 *de constit.* Roman. *cons.* 148. Socin. sen. *cons.* 249. *num.* 2. *lib.* 2. Mant. *l. c. num.* 22. Pacian. *alleg.* 40. *num.* 3. Ita si dictum fuit, *si filius decesserit sine prole*, Nepos facit deficere conditionem fideicommissi. Mant. *de conject. ult. volunt. lib.* 11. *tit.* 8. *num.* 18. in fine. Fusar. *de substit. d. quæst.* 413. *num.* 24.

Nepotes an præferantur patruo in successione Jurispatron. vide *patruus.*

27 Nepotes ex filia non veniunt nomine Nepotum vocatorum ad feudum, emphyteusim, vel fideicommissum, quia quoties in aliqua dispositione vocantur filii, vel nepotes masculi, semper ea ratione censentur vocati, ut bona conserventur in agnatione. *§ cæterum & §. media. Instit. de legit. agnat. success.* Decian. *cons.* 28. *lib.* 3. Specul. *de emphyt. §. nunc aliqua.* Clar. *in §. emphyt. quæst.* 36. Castr. & Alex. *in L. Gallus ff. de lib. & posthum.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 144. *num.* 9. Rota post Pajarell. *dec.* 35. Gabr. *de V. S. conclus.* 1. *num.* 17. Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 15. quia cum investitura loquitur de filiis & nepotibus masculis, appareret, quod contrahentes habuerunt animum conservandi emphyteusim in agnatione. Cornel. *in L.* 1. *sub numer.* 21. *vers. præterea. C. de condit. insert.* agnatio vero non conservatur per fœminas, nec per masculum ex fœmina.

28 Nepotes succedunt æqualiter cum Patruo in bonis Aviæ ab intestato defunctæ non attenta distinctione, an nepos & patruus descendant ex primo, vel secundo matrimonio. *§. cum filius. instit. quæ ab intest. def. L. ult. C. de legit. hæred. §. si igitur.* Rota *dec.* 463. *num.* 1. *par.* 1. *recent. & in una donationis* 8 *Feb.* 1647. *§. cui quidem coram Ottobono* apud Bich. *dec.* 513. *num.* 5. *&* 6. quando succedunt cum patruis, tenentur conferre dotem, & donationem propter nuptias. Fachin. *lib.* 13. *controv. Jur. cap.* 91. vide *Donatio.*

Nepotes non excluduntur a beneficio, quod habuit Avus. Riccius *in prax. illegitimæ successionis. par.* 4. *res.* 375. Rojas *de success. ab intest. cap.* 20. *num.* 112. Rebuff. *in prax. dispens. super defectu natal. num.* 27. Novar. *de elect. & variat. fori quæst.* 9. *num.* 60. *sect.* 3. ubi S. Cong. sub Greg. XIII. apud Riccium *l. c.* Rota apud Sayr. *dec.* 9. *de fil. presbyt.* gl. *in cap. presbyterorum. verb. filios. dist.* 56. *& in cap. Apostolica.* 8. *quæst.* 1. Archid. & Goffred. *in sum. numer.* 5. *de fil. presbyt.* Jo. Andr. *in cap. ad extirpan. tit. eodem.* 29

Nepotes litigantes cum Avo, ab illo aluntur, & consequuntur litis expensas. vide *filius.* In delictis an veniant nomine filiorum. vide *Vitium.*

Nepotes an computentur in numero duodecim filiorum ad effectum gaudendi immunitate a collectis. vide Gabell. & Paschal. *de patr. potest. par.* 4 *cap.* 4. ubi Pratus *in suis annot. ad numer.* 20. *vers. sed in contrarium.* affirmantem, qui citat Thes. *dec.* 267. *num.* 6. Alex. Trentacinq. *var res. lib.* 1. *de Jure Immun. vers. contra hanc declarat*, *num.* 32. quamvis contrarium teneat Paschal. *l. c. num.* 20. motus author. Vincent. de Franc. *dec.* 259. *num.* 15. & quod mortuo filio nepotes eadem gaudeant immunitate, judicavit Senatus Mantuanus. Surd. *dec.* 123. *per totum*, & consuluit Menoch. *cons.* 486. 30

Nepotes non excluduntur in concessione vel investitura, in qua comprehenduntur filii. Alex. *cons.* 64. *numer.* 7. *vers. bene facit. lib.* 2. Ludovis. *dec.* 522. *num.* 12. 31

Vivo patre non possunt annullare testamentum avi ex capite præteritionis, sed tantum possunt illud querelare. Bart. *in L. si quis posthumus. §. si filium. numer.* 10. ubi Jas. *col.* 1. *ad fin. vers. sed dubium fortiter facit. ff. de posthum.* Ludovis. *dec.* 338. *num.* 12. 32

Nepotes non censentur reciproce substituti ad portionem patruorum, sed solum ad portionem parentum, ad quam sunt vocati. Dec. *cons.* 287. *num.* 9. *& cons.* 291. *num.* 6. *vers. his præmissis.* Decian. *respons.* 86. *num.* 22. *&* 23. *lib.* 3. quamvis in substitutione adsint verba *in stirpes*, & non in capita, quia illa verba sunt intelligenda in linea patris, quia successio in stirpes consideratur in linea descendenti respectu ascendentis, & non in linea transversali; nam descendentes succedunt ascendentibus per stirpes. Coccin. *dec.* 1294. *num.* 7. *& seq. §. cum filius Instit. de hered. quæ ab intest. defer.* transversales autem succedunt per capita. *L.* 1. *§.* 1. *ff. si pars hered. pet. L.* 2. *§. hæc hereditas. ff. de suis & legit. hered.* Socin. sen. *cons.* 104. *num.* 2. *in fin. vers. confirmatur etiam lib.* 3. Menoch. *cons.* 376. *num.* 33. *& cons.* 328. *num.* 31. *lib.* 4. Peregr. *cons.* 35. *num.* 3. *lib.* 4. Coccin. *l. c. num.* 10. 33

Nepotes non succedunt Avo materno ab intestato, quando illius mater stat in medio, sed excluduntur a matre. *§.* 1. *auth. de hered. ab intest. venient. §. plures. Instit. de legit. agnat. succes.* Rota apud Coccio. *dec.* 1710. *num.* 8. 34

Nepotum appellatione continentur omnes descendentes in infinitum, dum dispositio in futurum est collata. Bart. *in L.* 1. *§. sed si quis. ff. de suis & legit.* Alex. *cons.* 5. *lib.* 3. *num.* 9. Gozadin. *cons.* 59. *num.* 10. Paris. *cons.* 37. *num.* 23. *vol.* 2. Gabr. *de V. S. conclus.* 1. *num.* 44. Peregr. *de fideic. art.* 22. *num.* 54. *& cons.* 41. *num.* 5. *lib.* 5. Fusar. *de substit. quæst.* 320. *num.* 75. Coccin. *dec.* 2121. *num.* 72. & in contractu veniunt pronepotes, & omnes successivi descendentes, qui semper dicuntur nepotes, licet cum additione particularum. Pros. Ab. Tri. ad graduum distinctionem. Bart. *in L. Gallus. §. instituens. ff. de lib & posthum. & cons.* 77. *num.* 2. *lib.* 2. Ruin. *cons.* 166. *numer.* 8. *lib.* 1. Gozad. *l. c. num.* 10. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 25. *n.* 26. Fusar. *l. c. quæst.* 323. *num.* 1. & Coccin. *l. c. num.* 92. Lim. in investituris, quando repugnat mens conceden- 35

den-

dentis, aut Legis voluntas resistit. Menoch. *conf.* 215. *num.* 47. *& de præs. lib.* 4. *præs.* 94. *num.* 2. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 8. *num.* 8. Sim. de Præt. *conf.* 120. *n.* 11. Ambrosin. *dec. Perus.* 19. *num.* 3. *&* 4. Coccin. *dec.* 2194. *num.* 41. *&* 42. Item lim. quando investitura est limitata ad solos nepotes saltem tacite, non faciendo ullam mentionem de pronepotibus. Clar. *in* §. *emphyteusis. quæst.* 42. *vers. aliquando.* Castr. *conf.* 68. *vers. similiter etiam lib.* 2. Socin. *conf.* 25. *num.* 5. *&* 6. *lib.* 1. Cephal. *conf.* 582. *num.* 1. Coccin. *l. cit. n.* 3. quia hujusmodi investituræ continent dispositionem stricti juris, & ideo stricte veniunt interpretandæ. *L. quid quid adstringenda. ff. de V. O.* Nisi emphyteusis fuisset concessa in perpetuum, aut usque ad pronepotes inclusive. Rota *in caus. Assisien. emphyt.* 27. *Jul.* 1629. coram Merlino, quam citat Coccinus *l. c. numer.* 6.

36 Nepotes debent dotari a patre, & non ab Avo, si pater habet commoditatem dotandi. *L. fin. C. de dot. promiss.* Rota apud Cerro *decis.* 203. *num.* 2.

37 Nepotes, & pronepotes *ex L. hac edictali* ex filiis præmortuis veniunt ex propriis personis, & singuli in capita considerantur. *auth. de nupt.* §. *optime. vers. hoc idem observan.* DD. & Rota *in Bononien. successionis coram Pichio.* §. *pro cujus dubii resolut.* & in Rom. *dotis coram Cerro.* §. *& eesset difficultas.* Cerro *dec.* 352. *num.* 14.

38 Nepotes ex fratre hæredes instituens, dicitur agnationem conservare. Rota *in una Rom. successionis* 13. *Jun.* 1624. *coram Merlino in recentior. dec.* 561. *numer.* 70. & apud Cerro *dec.* 321. *num.* 22. Socin. jun. *conf.* 127. *sub. num.* 26. *vers. respondetur quod etiam lib.* 3.

39 Nepotes jam nati, si ab Avo fuerunt instituti, ipsi contemplati censentur, non autem eorum pater, præsertim si pater fuit spurius, quia contemplatione patris spurii institui oon possunt. Bart. *in L. Gallus.* §. *si quid si is. vers. tertius casus. ff. de liber. & posthum.* Corn. *conf.* 25. *num.* 2. *vers. his tamen non obstan.* Cephal. *conf.* 109. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 13. Jos. Ludovic. *de Perus.* 18. *num.* 35. *par.* 1. Gail. *l. c. obs.* 115. *num.* 5. *& seq.* Capyc. Latro *dec.* 14. *num.* 28. Cerro *dec.* 905. *num.* 22.

40 Neptis ex fratre, quamvis repræsentet patrem, non tamen excludit amitam vel materteram in bonis patrui, quamvis pater ex statuto excluderet sororem, sed pro rata succedit cum illis, quia sicut illa non conservat familiam, ita nec amita, quæ est ratio statuti. Rol. *conf.* 82. *lib.* 3. Bursat. *conf.* 312. Osasc. *dec.* 127. Capyc. *dec.* 21. apud Costam *de portione rata. quæst.* 169.

41 Ao nepos præferatur patruo in successione ab intestato, vide Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 9. ubi tractat quæstionem in successione feudi, & Piatus *ad num.* 6. diversas citat Doctorum sententias; & tandem cum Afflicto *in cap.* 1. *sub num.* 11. *de success. feud.* & Camillo Borello *in summ. decis. univers. orb. tit. de feud.* 4 *num.* 457. *usque ad num.* 478. a favorem nepotis concludit Bald. & Cujac. *in cap.* 1. *de gradib. succedent. in feud.* Peguer. *dec.* 113. *num.* 7. *vers. denique.* qui testatur, semper, & ubique in Italia, Gallia, Germania, & Hispania ita fuisse judicatum.

42 Neptis an veniat nomine filiorum, *vide filiorum, & in prax. fœminarum.* & Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 49. *num.* 10. nisi in contrarium adsit conjecturæ valde probabiles & necessariæ. *L. si ita scriptum. ff. de leg.* 2. *quisquis. ff. de V. S. L.* 1. *C. de condit. insert.* Alex. *conf.* 55. *num.* 9. *lib.* 3. Gabr. *de V. S. conclus.* 6. *num.* 8. Dec. *conf.* 15. *in princ.* Paris. *con.* 41. *num.* 25. *lib.* 3. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 14. *nu.* 7. quia quamvis filiæ non veniant nomine filiorum ex propria vocabuli significatione, sed ex interpretatione tantum juxta Anchar. *conf.* 112. *num.* 3. Rol. *conf.* 93. *num.* 14. *lib.* 2. quin imo ex interpretatione extensiva, non comprehensiva. Alba *conf.* 19. *num.* 4. tamen in successionibus & fideicommissis, in quibus mens testatoris & interpretatio illius magis attenditur, quam rigor verborum. *L. heredes mei. ff. ad Trebell.* L. *quisquis. ff. de V. S.* filiæ fœminæ appellatione filiorum absque dubio continentur, quæ procedunt etiam, quando unica fuit relicta.

43 Quæres, an ad fideicommissum, ad quod fuerunt vocati masculi exclusa filia per testatorem, admitti debeant fœminæ uti neptes testatoris ex illius filio? Respondetur, diversas esse sententias, negant non pauci, quis durum videtur, quod neptes sint melioris conditionis, quam testatoris filiæ, quæ ab universali successione fuerunt exclusæ, *ex L. si viva matre. C. de bon. matern.* communior tamen, & pro qua sæpius jam fuit judicatum, stat pro nepte. Vincent. de Franch. *dec.* 586. *par.* 4. *& dec.* 223. Martha *in voto.* 71. *num.* 12. quæ procedunt, puando substitutus est extraneus, & de aliena familia testatoris, secus si filii instituti fuerunt invicem & reciproce substituti, sub illa conditione, ut alter alteri sine filio decedenti succederet, relinquendo certam dotem filiis fœminis, quia tunc substitutus censetur prædilectus. Castr. *conf.* 409. *vol.* 2. Socin. jun. *conf.* 168. *vol.* 2. Dec. *conf.* 84. *vol.* 3. Gozadin. *conf.* 89. *per totum.* Menoch. 95. *num.* 90. *vol.* 1. *& conf.* 150. *numer.* 45. *vol.* 2. qui pro hac doctrinam allegat quinquaginta tres Doctores. *& de præs. lib.* 4. *præs.* 85. *num.* 8. Grass. *in* §. *fideicommissum. quæst.* 75. *numer.* 4. Gomez *to.* 1. *var. res. cap.* 5. *numer.* 25. Covar. *in cap. Raynald. num.* 1. *de testam.* Alex. Trentacinq *in tract. de substit.* 4. *par. cap.* 7. *num.* 12. Clar. *in* §. *testamentum. quæst.* 77. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 4. *sub nu.* 20. *vers. hæc quidem sententia.* Cephal. *conf.* 306. *vol.* 3. & Surd. *dec.* 66. *a num.* 7. Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 9. *num.* 36. Item si statutum non excludit fœminas a paterna successione stantibus masculis; tunc enim in fideicommisso a patre constituto sub conditione, *si ejus filii sine filiis decesserint*, nunquam fœminæ comprehenduntur. Godad. *conf.* 45. *nu.* 12. Alex. *conf.* 15. *vol.* 4. Curt. jun. *conf.* 116. *num.* 9. Alciat. *de præsumpt. reg.* 3. *præs.* 32. *num.* 4. Peregr. *de fideicom art.* 25. *num.* 57. Alex. Trentacinq. *l. c. cap.* 7 *num.* 12. Thes. *dec.* 188. *num.* 14. quamvis contrarium etiam in casu statuti tenet Paschal. *l. c. numer.* 37. citans Vinc. de Franc. *dec.* 586.

NOBILITAS.

Praxis Nob litatis.

Nobilis nemo præsumitur, nisi probetur, sed potius contrarium. Est vero nobilitas dignitas, qua aliquis vel Principis, vel Regis authoritate ob propriam virtutem, sanguinisve præeminentiam præ aliis omnibus splendet. Besold. *de Jur. ordin. Civium cap.* 11. Gutierrez *pract.* 99. *quæst.* 14. Borell. *de Regis Catholici præstantia cap.* 4. Tranchedin. *consult.* 4. *num.* 60. Divitiis comparari non potest. Giurba *de success. feud. prælud.* 3. acquiritur a nativitate propria, virtute & liberalitate Principis. Capon. *disc. for.* 52. ubi Tiraquell. *de nobilit.* 1

Probari vero potest ex identitate cognominis alterius familiæ, quæ est certo nobilis. 2. ex identitate insignium utriusque familiæ. 3. ex depositione testium de nobilitate attestantium. 4. ex matrimoniis cum nobilibus familiis contractis. 5. ex verbis enuntiativis instrumentorum, in quibus nuncupantur nobiles. 6. ex enumeratione facta in Chronicis regni inter familias nobiles, quoad primum probationis punctum consentiunt Cephal. *conf.* 9. *num.* 18. *vol.* 1. Chassan. *conf.* 8. *num.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 15. *num.* 48. quæ tamen probatio secundum eundem Menoch. *l. c.* plena non est, & quamvis in una familia possint adesse nobiles & ignobiles juxta Socin. *conf.* 246. *col.* 2. *lib.* 2. tamen probata nobilitate ab extra non præsumitur pluralitas, sed identitas, multo magis probata nobilitate in Civitate præsumitur identitas familiæ, vide Riccium *in prax. for. Eccles. par.* 2. *res.* 286. quoad secundum punctum ex identitate insignium præsumitur identitas familiæ, & ita nobilitas. Bart. *in L. tutelam. ff. de capit. diminut.* Chassan. *in Catalogo gloria mundi par.* 1. *consi.* 41. apud Riccium *l. c. num.* 3. *vers. quoad secundum.* quoad tertium punctum probant ex testibus etiam de auditu, qui faciunt talem præsumptionem, ut transferant onus probandi contrarium in adversarium. Archidiac. *in cap. hec videtur* 22. *quæst.* 5. Bald. *conf.* 219. Socin. *conf.* 295. *num.* 3. *lib.* 3. Paris. *conf.* 7. *nu.* 21. *lib.* 4. quod procedit, cum illi, a quibus audiverunt, sunt vita functis, secus si vivant. Imo testes de auditu in materia nobilitatis plene probant. Alex. *conf.* 178. *col. ult. lib.* 2. Aretin. *in materia nobilitatis. conf.* 37. *in* 2. *dub.* Socin. *conf.* 205. *col.* 3. *vers. quarto*

optime

optime lib. 4. Cephal. conf. 776. num. 5. lib. 5. Burfat. conf. 152. num. 26. lib. 2. Riccius l. c. num. 3. quoad quartum eſt notum, quod familiæ nobilitentur per matrimonia contracta cum nobilibus perſonis. Scruff. conf. 93. Rub. conf. 29. quoad quintum verba inſtrumentorum in antiquis probant. gl. & DD. in cap. cum olim. de cenſib. Butr. in cap. fin. de ſucceſſ. ab inteſt. Alex. conf. 6. col. fin. vol. 2. Rimin. jun. conf. 26. num. 26. vol. 1. Maſcard. de probat. concluſ. 621. nu. 55. & 16. Cravetta conf. 564. numer. 1. vol. 4. Riccius l. c.

3 Nobilis pro debito civili capi non poteſt, aut carcerari de conſuetudine. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 46. num. 17. Ecclef. obſ. for. 124. numer. 10. Theſ. dec. 153. num. 6. qui citat Covat. lib. 2. var. reſ. cap. 1. numer. 4. non punitur pœna infamatoria, niſi in delictis cadentibus in dedecus nobilitatis. DD. apud Farin. quæſt. 98.

4 Nobilis non tenetur fugere, ſi fuit invaſus, & fugere ipſi affert verecundiam, & dedecus, ſed poteſt ſe defendere. Bart. in L. ut vim. 3. num. 10. ff. de Juſt. & jur. Farin. quæſt. 125. num. 126. & 127. nec poteſt puniri, niſi fuerit author rixæ. Cyriac. controv. 126. num. 6. Diana moral. par. 8. tract. 7. reſ. 47. Obrecht. de defenſ. neceſſaria cap. 10. num. 16. vide fuga & defenſio.

5 Notabilitas, quæ confertur a Principe, eſt vera, dicitur vera, & propria nobilitas. Caſtr. conf. 22. num. 2. vol. 2. Tiraquell. de nobilit. cap. 6. num. 2. Decian. conf. 66. num. 13. vol. 1. Pacian. de prob. lib. 2. cap. 26. num. 33. Gutierrez qq. civil. lib. 3. cap. 17. num. 532. Pruchman. conf. 22. num. 45. lib. 1. Cyriac. controv. 21. num. 26. & 27. & data a Principe per privilegium parit omnes illos effectus, & omnia privilegia, quæ parit quævis alia nobilitas, quia paria ſunt, qualitatem adeſſe per naturam, vel per privilegium. L. cum ex oratione. 44. ubi Bald. ff. de excuſ. Tutor. & paria ſunt naſci ingenuum, & fieri per privilegium. Socin. ſen. conf. 1. numer. 10. vol. 1. & nobiles facti a Principe æquiparantur nobilibus a nativitate ex antiqua progenie. Afflict. in cap. 1. §. ſi ruſticus. not. 4. num. 7. de pace tenen. & ejus violat. Ratio eſt, quia ab initio nulla erat perſonarum diſtinctio, ſed omnes liberi, & omnes æquales naſcebantur. L. quod attinet. 32. ff. de R. J. L. manumiſſiones. ff. de Juſt. & Jur. §. jus autem gentium. Inſtit. de Jure natur. gent. & civili L. 2. ff. de natal. reſtit. Vaſquez de ſucceſſ creation. lib. 3. §. 30. par. 3. Fontanel. de pact. dotal. clauſ. 3. gl. 1. ſub num. 30. quæ æqualitas cum rerum & temporum viciſſitudine de jure gentium defecerit, adeo ut nunc ruſtici a Regibus & Reges a ruſticis deſcendant juxta Hoſt. in cap. tua nos. 7. num. 2. de conſang. & affin. Tiraquell. de nobilitate. cap. 5. numer. 6. Quare non datur nobilitas naturalis, ſed tantum adventitia, quæ ex variis accidentibus nobis, vel progenitoribus noſtris obvenerunt. Bald. in L. in actionibus. 5. §. plane. num. 4. verſ. obſcuritas. ff. de in lit. jur. Socin. conf. 246. num. 2. vol. 2. Tiraquell l. c. num. 4. & cap. 10. num. 13. Pacian. de prob. lib. 2. cap. 26. num. 78. Lup. de illegit. & natur. reſtituen. comment. 3. §. 2. nu. 9. Rol. conf. 67. num. 27. vol. 3. Pruchman. conf. 5. n. 594. Menoch. de præſ. lib. 6. præſ. 60. num. 4. Mant. de conject. lib. 1. tit. 10. num. 35. Cyriac. d. controv. 21. num. 40. Ideo in diſpoſitionibus mentionem facientibus de nobilibus veniunt etiam nobiles ex privilegio Principis. Caſtr. conf. 22. n. 2. vol. 2. Tiraquell. d. cap. 6. num. 2. Decian. conf. 66. num. 1. vol. 3. Cyriac. l. c. num. 41.

6 Imo tales nobiles etiam facti per pecuniam, admittuntur ad Ordines equeſtres, a quibus arcentur plebei, & admittuntur tantum nobiles. Vaſquez de ſucceſſ. creat. lib. 3. §. 3. par. 3. in repetit. §. Imperatori. nu. 291. & in diſpenſationibus matrimonii, quæ conceduntur a Papa nobilibus conſanguineis, continentur etiam nobilitati per decretum Principis juxta Cæval. quæſt. 688. ſub num. 11. & conditio nubendi nobili adimpletur, ſi contrahatur matrimonium cum nato ex plebeia. Cævall. l. c. num. 13. & Rota Rom. apud Mohedan. dec. 2. de privil. vel dec. 34. definivit, quod plebeius ex privilegio Regis nobilitatus fuerit capax Canonicatus, ad quem non admittebantur, niſi nobiles veri ex utroque parente, & nati nobiles. Tepat. var. jur. ſent. tom. 2. tit. de honor. & dignit. Colet. dec. 203. n. 26. Cyriac. l. c. num. 47.

Sicut vero poteſt aliquem reddere nobilem, ita poteſt illum reſtituere ad primævam ingenuitatem, quia talis reſtitutio eſt una ex gratiis, & beneficiis Principi competentibus ratione Principatus. Surd. conf. 303. nu. 27. Natta conf. 506. ſub num. 40. Cephal. conf. 617. num. 132. cum ex hoc non intelligatur, aliquid novi dare, vel concedere, ſed tantum tollere impedimentum juris civilis. Caſtr. conf. 30. num. 2. vol. 1. Decian. conf. 42. nu. 17. vol. 1. Roſenthal. de feud. cap. 7. concluſ. 19. numer. 29. Vaſq. l. c. Cyriac. l. c. numer. 51. 7

Hinc eſt, quod ſi teſtator mandavit eligi aliquem nobilem, poteſt eligi nobilis ex privilegio Principis factus, & per nobilitatem civiliter adeptam. Cyriac. controv. 25. num. 19. & ſeq. & controv. 208. num. 92. per tex. in L. mulieres. 13. C. de dignit. lib. 12. Bald. in L. Sacrilegii. 5. C. de diverſ. reſcript. & DD. cit. Caſtr. conf. 22. num. 2. vol. 2. Tiraquell. & Dec. ll. cc. Bene verum eſt, quod plures ſunt gradus nobilitatis juxta Bart. in L. 1. a num. 57. C. de dignit. lib. 12. & poteſt fieri, quod aliquis ſit nobilis, non tamen in eo gradu nobilitatis, qui illum reddat capacem certæ dignitatis. Ita in aulis Principum multi ſunt nobiles, qui quamvis ſint tales, tamen non admittuntur ad præfecturam Cubiculi, aut ſtabuli, non, quia non ſint nobiles, ſed quia non ſunt ejus gradus nobilitatis, quæ requiritur ad talem dignitatem. Cyriac. controv. 208. num. 103. ita etiam in pluribus Germaniæ Cathedralibus non admittuntur nobiles, qui non ſint in gradu Perilluſtrium a pluribus Avis paternis, & maternis. Et regulariter ac cæteris paribus præferri debent, qui ſunt nobiliores. Menoch. conf. 126. prope fin. verſ. hac ſcribere volui. Tiraquell. de nobilit. cap. 20. num. 1. Natta conf. 638. num. 28. Cyriac. controv. 201. nu. 146. & ideo in adjudicatione beneficii nobilior in concurſu nobilium, aut nobilis in concurſu ignobilium eſt præferendus. ita Rota in una Calaguritana. Benef. 26. Jun. 2654. coram Cerro. dec. 467. num. 5. & 478. n. 5. quam allegat Bich. dec. 639. num. 5. Pignatel. to. 1. conſult. 183. num. 6. Solorzan. de Jure Ind. lib. 2. cap. 7. num. 58. to. 2. S. Tho. in 2. 2. quæſt. 32. art. 9. & Mediolani ſunt Officia non pauca, quæ non dantur, niſi nobilibus antiquis, juxta Albam conf. 163. n. 68. quæ quidem nobilitas antiqua, ſeu ut vocatur, Equeſtris Ordinis, ſeu gradus, non acquiritur ictu oculi. Gutierrez pract. quæſt. 17. num. 553. lib. 3. Natta conf. 637. num. 3. ſed ad illa requiritur, quod ſaltem per tres ætates aſcendentes nobiliter ſe exercuerint. Anſald. conf. 138. num. 98. Poſſev. Dialog. honor. lib. 4. pag. 432. Ariſtot. in polit. lib. 5. cap. 1. Roias dec. 50. numer. 4. & quoad hoc uſus patriæ dat magnam vim, & regulam nobilitati. Tiraquell. de nobilit. cap. 33. num. 21. Chaſſan. de Gloria mundi. par. 8. conſid. 17. Honded. con. 87. num. 60. lib. 2. Paſchal. de patr. pot. par. 4. cap. 2. num. 49. Tranchedin. conſult. 4. a num. 53. 8

Nobilium Officia non poſſunt dari plebeis, uti opificibus, ſeu artificibus. Ariſt. in ſua polit. lib. 4. cap. 2. lib. 3. cap. 3. & lib. 7. cap. 9. Lucas de Pennia in L. ſi Cohortalis. & in L. ne quis. C. de dignit. Tiraquell. de nobilit. cap. 33. num. 3. & 20. Homobon. de Bonis de ſtatu humana vita. lib. 2. cap. 12. Georg. Schonbor. polit. lib. 3. cap. 39. Tholoſ. ſyntag. Jur. par. 3. lib. 47. cap. 50. num. 4. & de Republ. lib. 3. cap. 6. num. 48. Larrea in alleg. fiſcal. 104. num. 4 & 5. & Beſold. in tract. de Jur. ordinibus civium. cap. 3. num. 7. Hornig. de jure poſtar. cap. 18. theor. 17. Valenzuela conf. 566. num. 1. & ſeq. lib. 2. Tranched. conſult. cit. num. 44. quia hoc eſſet projicere margaritas ante porcos, & ſæce Adminiſtrantis dignitas ſordeſceret. Maſtrill. de magiſtratu. lib. 2. cap. 8. num. 19. Et ſicut plebs arcetur a Dignitatibus, ita nobilitas prohibetur a negotiis vilibus. Aliter amittitur. Tiraquell. de nobilit. cap. 27. num. 1. Beſold. l. c. Hornig. l. c. cap. 10. Theor. 1. 9

Unde nobilis ex genere ſe occupans in ejuſmodi negotiis vilibus, aut plebeis, amittit nobilitatem, nec illam recuperat ab illis diſcedendo, quamvis Paſqual. de patria poteſt. par. 4. cap. 2. num. 67. id admittat 10

dum-

duntaxat in nobili novo, qui nobilitatem semel amissam per exercitium ejusmodi non recuperat, secus vero nobilis ex genere. Tranehedin. *l. c. num.* 49. & 50. Fragos. *de regim. Reipublica Christiana. par.* 1. *lib.* 3. *disp.* 6. §. 9. *num.* 168.

11 Si vero plebei admitterentur ad Officia nobilia, esset deterior conditio nobilium, quam plebeorum; quia his liceret in munera nobilium se intrudere, nobilibus vero se muneribus eorum inficere nefas esset; cum tamen publicæ utilitatis maxime intersit, nobilitatem, maxime languentem, conservare. Amirat. *ad Cornel. Tacit. lib.* 2. *discur.* 8. Guntzen. *polit. lib.* 8. *cap.* 20. *num.* 4. Scaccia *de commerc. & camb. quæst.* 7. *par.* 3. *limitat.* 17. *num.* 20.

12 Nobilitas acquiritur per concessionem feudi, dummodo concedens feudum habeat authoritatem nobilitandi. Capon. *discept. for.* 52. Item per privilegium Principis, ut dictum est supra, & hæc habilitat ad omnia Officia, etiam ad Canonicatus, ad quos non solent admitti, nisi vere nobiles ex utroque parente. Cyriac. *controv.* 208. cit. Escobar. *de nobilit. quæst.* 4. §. 50. Capon. *l. c. cap.* 2. Tiraquell. *de nobilit. cap.* etiam per fideicommissum concessum nobilibus.

13 Nobilitas, quamvis inspecto jure naturæ non transmittatur, de jure gentium tamen transmittitur in infinitum. ita Noal *de transmiss. cap.* 29. *num.* 1. *juxta L. fin. ff. de senat.* Gratian. *discept. for. cap.* 590. *nu.* 15. Rota *in Romana bonor. seu usufr.* 3. *Martii* 1653. §. *nihil facit coram Zarate.* apud Bich. *dec.* 572. *nu.* 9. sed notandum est, quod Nobilitas est in duplici differentia; alia, quæ provenit per accidens, uti per dignitatem, alia generis, vel originis. Prima non transmittitur ultra nepotes. gl. *in L.* 1. *C. de dignit.* secunda transit in infinitum; non tamen in adoptivos; quia illi non sunt proprie filii. Tiraquell. *de retract.* §. 1. *gl.* 8. Noal. *l. c. num.* 18. neque transmittitur, si pater illam amisit: qualiter vero amittatur, tradit Tiraquell. *de nobil. cap.* 24. quia nemo transmittere potest, quod non habet. *L. traditio. ff. de acquir. rer. domin.* nisi filii fuissent jam concepti, & nati, antequam pater nobilitatem amitteret. Sicut nec nobilitas avita potest amitti a Patre contra filios, quibus fuit quæsitum jus ab Avis, uti fit in feudis antiquis; neque refert, quod medium inhabile impedit transitum ad extrema; quia hoc procedit, quando extrema debent transire per illud medium. Lim. præterea nobilitatem transmitti in filios, quando sunt capaces, secus, si sunt incapaces, & ideo non transmittitur in filios naturales. Ita etiam nobilitas materna non transit in filios; quia sicut mater sequitur dignitatem mariti, ita filii patris. *L. fin. C. de Incol.* & nobilitas denominatur a causa potentiore, nisi statutum, vel consuetudo habeant contrarium. Neque nobilitas filiorum transit in ascendentes. Noal. *l. c.* Non transit etiam in legitimatos secundum aliquos, quamvis alii contrarium teneant, & defendant transire, si inter illos poterat esse matrimonium. Capon. *l. c.* Pratus ad Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 2. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 15.

14 Nobilitas, si fuit probata respectu unius fratris, non requiritur, quod etiam alter frater sit nobilis. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 17. *nu.* 4. Vincent. de Franch. *dec.* 127. *nu.* 19. Rota *dec.* 875. *nu.* 5. & 6. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 572. *nu.* 1. Garz. *de nobilit. gl.* 6. *num.* 28. Escobar. *de nobilit. & purit. par.* 1. *quæst.* 17. §. 1. *n.* 36.

15 Nobilitas ascendentium transmittitur cum sanguine ad descendentes. *L. fin. ff. de Senator.* Gratian. *disc. for. cap.* 590. *num.* 15. & Rota apud Bich. *l. c. n.* 9.

16 Nobilis potest renuntiare privilegio, uti per artem mechanicam. Gratian. *discept. for. cap.* 328. *numer.* 25. Ecclesia *obs. for.* 124. *num.* 14. non vero expresse.

17 Nobilitas uxoris non est magnificanda, si habuit dotem exiguam, quia dotis exiguitas multum detrahit merito nobilitatis, & eam satis compensat. Surd. *cons.* 164. *num.* 36. Pacianus *alleg.* 67. *num.* 16.

18 Nobilitas multum coadjuvat fidem testium. Aym. *cons.* 244. *numer.* 6. *in princ.* Crott. *cons.* 332. *num.* 10. *vol.* 3. Coccin. *dec.* 725. *num.* 8. & removet delicti præsumptionem, si concurrat bona fama. Aym. *l. c.* & Decius *cons.* 52. *a num.* 8. Coccin. *dec.* 715. *n.* 13. & Bald. *in L. testium. num.* 36. *C. de liber.* Rota apud Ludovis. *dec.* 351. *num.* 14. & apud Coccin. *dec.* 2011. *num.* 4.

Nobilitas & puritas sanguinis probata ex parte fratris utrinque conjuncti, censetur etiam probata ex parte alterius fratris. ita Rota *in una Legionen. Canonicatus.* 3. *Jun.* 1602. *coram Coccino. dec.* 1440. *num.* 5. 19

Nobilitas pro concessione Oratorii privati ad comprobandam narrativam Brevis illis verbis: *Qui ut asseris de nobili genere procreatus existis*, sufficit ex parte matris; quia descendentes ex fœminis dicuntur esse de genere & parentela. Rota *coram Duran. dec.* 8. *nu.* 7. Pignatell. *to.* 6. *consult.* 98. *num.* 44. & cum nobilitas ab ascendentibus descendat in descendentes. *L. fin. ff. de Senator.* Rota *dec.* 220. *nu.* 1. *par.* 3. *recent.* tam pater, quam mater transfundunt nobilitatem in filios, & ideo si sola mater sit nobilis, sufficiet, ut filius dicatur procreatus ex nobili genere; quia nobilitatis materia est favorabilis, & ideo sumenda benignior responsio pro nobilitate. Bald. *cons.* 183. *in fi. lib.* 1. Rota *dec.* 575. *numer.* 5. *par.* 4. *recent.* tunc autem requiritur nobilitas ex parte patris, quando requiritur nobilitas absoluta, & in propria significatione. Rota *dec.* 294. *numer.* 8. *coram Duran.* Pignatell. *l. c.* & si in supplicatione, aut in Brevi sit tantum expressum, quod Orator sit nobilis, tunc sufficiet nobilitas ex privilegio, quia nobiles ex privilegio admittuntur ad ea, pro quibus requiritur nobilitas sanguinis. Bald. *in L. sive possideetis. num.* 3. *ff. de probat.* Miet. *de major. par.* 1. *quæst.* 51. *nu.* 4. Garz. *de nobilit. gl.* 1. §. 2. *nu.* 50. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 6. Mastrill. *de magistr. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 105. quia clausula, *de nobili genere procreatus existis*, non ponitur taxative ad taxandum nobilitatem ex genere, sed demonstrative, & ad demonstrandum nobilitatem, qua fruitur privilegiatus, & ideo sufficit, quod quocunque modo fruatur nobilitate, concessio enim respicit præsentem statum; unde si quis fuisset nobili genere procreatus, sed de præsenti emisisset nobilitatem, non suffragaretur illi privilegium altaris privilegiati; quamvis verificaretur, quod fuerit de nobili genere procreatus, quia finis requirendi nobilitatem in privilegio est, ne vilescat privilegium, uti vilesceret, si personis plebeis daretur. 20

Sic poterit etiam Vidua frui privilegio Oratorii privati concesso cum clausula, *quia Vasallis præes, & jurisdictionem habes*, eo quod Papæ, dum viveret maritus, qui tamen mortuus est, antequam gratia concederetur, expositum est, quod præesset Vasallis, & jurisdictionem haberet; quod tamen non fuit expressum; quasi haberet ex propria persona, sed tantum ratione personæ sui mariti, & talis expressio fuit facta in eum finem, ut notificaretur Papæ dignitas, & prærogativa Oratricia, cujus dignitatis intuitu concessit gratiam; quia eandem dignitatem, quam habebat vivente marito, retinuit eodem mortuo. *L. fin. C. de incol. lib.* 10. Afflict. *ad constit. Neapol. lib.* 2. *rubr.* 31. *num.* 17. Decian. *cons.* 33. *num.* 9. *lib.* 1. Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 2. *n.* 6. Tiraquell. *de nobilit. cap.* 18. *num.* 7. Pignatell. *l. c. num.* 47. quo tamen privilegio privaretur, si dicta Vidua nuberet alicui non habenti aliquem titulum, qui traheret secum jurisdictionem, quia talibus nuptiis amitteret prærogativam dignitatis, quæ fuit fundamentum gratiæ, quia in Vidua tamdiu durat dignitas defuncti, quamdiu durat in viduitate. Bart. *in L. fin. C. de V. S.* Abb. *in cap. super eo.* 2. *de testib.* Tiraquell. *l. c. num.* 5. Pignatell. *l. c. n.* 48. 21

Si vero in supplicatione fuit expressum, quod supplicans sit ex nobili genere, & supplicans revera nobilis non est, gratia non subsistit, quia falsitas in causa finali vitiat gratiam. gl. *in cap. ex parte.* 2. *vers. falsa. de convers. Conjug.* Speculat. *tit. de dispens.* §. *dicendum. num.* 10. Staphil. *de litter. gratiæ. tit. de vi & effect. clausul. n.* 5. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 21. *nu.* 32. Pignatell. *l. c. num.* 49. secus est, si in supplicatione non fuit expressa nobilitas, sed tantum in Brevi, quia Pontifex supposuit Oratorem esse nobilem, adhuc non valebit gratia, quia cum in narrativa ponatur nobilitas supplicantis, tanquam fundamentum gratiæ, ut hæc subsistat, debet verificari. Felin. *in cap. ad aures. de rescript.* Rota *dec.* 214. *num.* 2. coram Ludovis. & *dec.* 229. *num.* 1. coram Merlino. Pignatell. *l. c. num.* 49. & dictum fuit in praxi Narrativæ. 22

Nobilis non est afficiendus pœna ignominiam, aut infamiam irrogante, & ideo ad triremes condemnari non debet. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 9. *nu.* 4. Ferlin. 23

de pœnis temperan. quæst. 98. n. 99. sed pœna pecuniaria, aut exilio. Pignatell. tom. 9. consult. 13.

24. Nobiles, si ingruat occasio belli defensivi, compelli possunt, non solum ad urbis defensionem exire, sed etiam ad recensiones, & lustrationes, & alia defensionis media. Ita contra Otaloram. de nobilitate par. 2. princ. cap. 6. a num. 5. & par. ult. cap. fin. num. 1. defendit Solorzan. de Jure Indiar. lib. 2. cap. 23. num. 45. tom. 2. cum Bobadill. in polit. lib. 4. cap. 1. num. 8. & 9. ex L. 1. tit. 6. & L. 19. tit. 4. lib. 6. recopil. & hæc obligatio multo magis nobiles adstringit, quia ad illos magis, quam ad alios spectat defensio patriæ. Aristot. lib. 2. polit. cap. 4. & 6. Luc. de Pent. in L. Colonos. 1. C. de agricol. & censit. lib. 11. S. Thom. de regim. Princ. lib. 4. cap. 11. & cap. 25. proœm. & lib. 1. tit. 25. par. 1. gl. in Auth. de mand. Princ. §. fin. quam refert, & sequitur Bald. in L. 1. ff. de testam. milit. Solorzan. de Jure Ind. lib. 2. cap. 24. num. 43.

25 Nobiles melius remunerandi sunt, quam plebei, & etiam in eleemosynis præferri debent, quia personarum qualitas, & dignitas eos distinguit, & quia Reipublicæ utiliores esse solent; dummodo tamen cætera sint paria. S. Thom. in 2. 2. quæst. 32. art. 9. Bart. in L. 1. quæst. 2. & Bald. quæst. 5. C. de SS. Eccles. Barbatia. cons. 58. col. penult. lib. 1. Tiraquell. de nobilit. cap. 20. num. 154. Solorzan. de Jur. Ind. lib. 2. cap. 7. num. 58.

26 Nobiles plerorumque Principum placitis, & omnium fere provinciarum consuetudine gaudent Immunitate in personalibus, & realibus, nisi aliqua collecta extraordinaria imponi deberet, quæ totius regionis utilitatem concernat; quia durum necessitatis telum omnes indifferenter penetrat. L. 1. C. de navib. non excuss. lib. 11. Joan. de Lignano in cap. accedentes de præscript. ubi Felin. numer. 6. Ægid. Thom. in tract. de collect. §. exactio in princ. usque ad num. 17. Franç. Mar. dec. Delphin. 457. numer. 13. Mansver. in prax. tit. de tall. numer. 2. Guido Pap. dec. 384. & 391. Vincent. de Franch. dec. Neapol. 128. Bobadil. l. c. cap. 5. num. 31. quo privilegio gaudent etiam illorum Uxores & Viduæ, quia radiis maritorum coruscant; quamdiu tamen Viduæ ad secundas nuptias non transeunt, quia tunc in defuncti viri conjugio permanere censentur. L. fœmina. ff. de senator. L. edicimus. C. de muriileg. lib. 11. & DD. alii apud Solorzan. lib. 1. cap. 19. num. 60. & 61.

27 Nobiles quod promittunt, pro facto haberi debet, quia ejusmodi promissionis violatio infamiæ notam inurit. Palac. in rubr. de donat. inter &c. col. 3. Tiraquel. de nobilit. cap. 20. nu. 23. Mager. de Advocat. arm. cap. 6. num. 407. Camill. Gallin. de V. S. lib. 5. cap. 16. nu. 328. Solorzan. l. c. lib. 2. cap. 23. nu. 27.

28 Nobiles non excusantur ab obligatione restitutionis, cum famuli eorum confisi potentiæ, damna inferunt. Menoch. de arbitr. cas. 390. nu. 19. & cons. 53. num. 2. Felin. in cap. Petrus. num. 7. de homicid. Alciat. in L. pronuntiatio. §. servientium. num. 34. ff. de V. S. & de præs. reg. 1. præs. 40. num. 4. nec potest allegare propriam ignorantiam. Tusc. litt. D. conclus. 7. 8. & 15. Gratian. discept. for. cap. 625. Solorzan. lib. 3. cap. 6. a nu. 81. to. 1.

N O M E N, &c.

Praxis nominis, & nominationis.

1 Nomen nemo mutare potest in præjudicium tertii, sicut nec cognomen, insigne aut titulum; multo minus potest assumere nomen alienum, cognomen, insigne, aut titulum, ut in C. de mutat. nomin. ubi DD. Faber. in L. falsi C. de mutat. nomin. & in L. eos. ff. falsi. Menoch. de arbitr. cas. 318. num. 17. & 20. si in fraudem id faciunt. Bald. in L. 1. C. quæ res vendi non poss. Farin. de falsit. quæst. 150. num. 137. Carpzov. in prax. crimin. par. 2. quæst. 93. num. 33. Tusc. litt. M. conclus. 437. Chassan. de gloria mundi. par. 1. conclus. 21. Hopping. de jure insign. cap. 8. nu. 177. Tranchedin. consult. 2. num. 1. Tepat. var. sent. tit. 581. quia tendit in maximum Reipublicæ detrimentum; nam emptores gravantur, & falluntur contra regulas bonæ fidei, quæ in venditione requiritur. L. 3. §. sed si quis merces. ff. de crim. stellion. Contzen. polit. lib. 8. cap. 19. §. 1. & datur occasio litibus, contentionibus, fraudibus, quibus Judex etiam ex officio obviare debet. L. 1. §. quies. ff. de off. Præf. Gratian. disc. for. cap. 40. num. 19.

2 Nomina debitorum veniunt in generali bonorum obligatione, & hypotheca. Gail. lib. 2. obs. 25. Negusant. de pignor. par. 2. memb. 2. num. 8. Natta cons. 300. Statil. de salv. interd. inspect. 3. cap. 2. num. 195. Gait. de credit. cap. 4. quæst. 7. numer. 326. Scaccia de commerc. & camb. §. 2. gl. 5. num. 417. Cyriac. controv. 108. numer. 17. & 338. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 29. Sicut veniunt nomine bonorum etiam in confiscatione, & in odiosis, & pœnalibus; & sine excussione actio potest dirigi contra nomen debitoris, DD. & Merlin. cit. & veniunt etiam nomine bonorum meorum, etiam possessio debitoris, quia possessio etiam in bonis possidentis, & obligatio nominis durat, donec durat debitum illius. Etiam in tacita. Bart. Ang. Salic. in L. 3. C. de hæredit. act. Caroti in tract. de excuss. par. 1. quæst. 1. n. 4. & Cyriac. controv. 338. num. 5. & in generali hypotheca non tantum veniunt nomina debitorum præsentia, sed etiam futura. Surd. cons. 4. sub. num. 21. & 22. Caroti. l. c. n. 5. Cyriac. l. c. n. 6. & non tantum veniunt nomina debitorum ipsius obligantis, sed etiam obligationes accessoriæ, & hypothecæ competentes ipsi obliganti contra bona sui debitoris. Bar. in L. grege 13. §. cum pignori sub. numer. 1. vers. tu dicas. Jac. de Arena in L. nomen 4. ante num. 1. vers. quia debitor obligando. & ibi Salyc. num. 1. vers. ego puto. C. quæ res pignor. oblig. poss. Cyriac. controv. 339. n. 9. vide etiam Conciol. alleg. 51. num. 2.

3 Nomen debitoris mihi obligatum si cedatur a meo debitore tertio, cui debitor cessus satisfaciat dando rem in solutum, quæ adhuc exstet, potest anterior creditor, cui obligatum fuerat, recuperare id, quod fuit solutum a Cessionario, Jo. Fab. in L. nomen. num. 4. C. quæ res pign. dar. poss. & in L. fin. §. & si præfatam. sub. numer. 12. C. de Jure deliber. Surd. cons. 4. per totum, & Papon. cons. 42. Cyriac. l. c. num. 14.

4 Nomina debitorum non veniunt nomine bonorum mobilium. Neguf. de pignor. par. 2. memb. 1. numer. 9. Trentacinque. var. resol. lib. 3. res. 3. numer. 13. Statil. de sala. interd. inspect. 3. cap. 2. numer. 205. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 29. num. 51. licet fuisset facta obligatio de mobilibus & immobilibus. Abb. in cap. nulli. ubi Bernuf. num. 69. de reb. Eccles. non alienan. Ruin. cons. 51. num. 15. lib. 2. Gait. de credito. cap. 4. quæst. 7. num. 341. Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. gl. 7. num. 9. Rota apud Cenc. dec. 3. num. 1354. Fontanella. de pact. nupt. claus. 4. gl. 21. par. 2. num. 44. Seraph. dec. 352. num. 4. Menoch. cons. 300. num. 39. Sicut nec in confiscatione bonorum mobilium & immobilium veniunt nomina debitorum, jura & actiones. Neguf. l. c. num. 10. Tiraquel. l. c. Guazin. de publ. bon. conclus. 13. lim. 30. Caball. res. crim. cas. 268. num. 6. Uti nec in donatione bonorum mobilium & immobilium veniunt nomina debitorum, jura, & actiones, & valet donatio, quæ alias irrita esset. Natta cons. 146. num. 13. Clar. in §. Donatio. quæst. 19. vers. pariter etiam. Trentacinq. var. resol. lib. 3. tit. de donat. res. 3. n. 13. Nec in legato omnium bonorum mobilium & immobilium, veniunt nomina, jura & actiones. Berous & Abb. in d. cap. nulli. Ratio est, quia bona alia sunt immobilia, quæ moveri non possunt, alia mobilia, quæ moveri possunt, alia sunt, quæ nec immobilia, nec mobilia sunt, ut sunt nomina, jura & actiones. Quamvis multi Doctores censeant nomina, jura, & actiones, si habeant pro termino aut objecto rem immobilem venire immobilium nomine, si vero habent pro termino aut objecto rem mobilem nomine mobilium venire, qui videri possunt apud Merlin. l. c. num. 62. Tiraquel. l. c. nu. 15. Menoch. cons. 300. nu. 41. Gabr. de verb. sign. conclus. 7. Tusc. litt. B. conclus. 62. num. 2. Gail. lib. 2. obs. 11. num. 10. sed quod nomina nec veniant appellatione mobilium, nec immobilium, sed sit tertia species, defendit Cyriac. controv. 14. num. 31. ob L. quam Tuberonis. 7. §. fin. de pecul. & L. a Divo Pio. 15. §. in vendit. in fi. ff. de Jud. Paris. cons. 96. sub. num. 16. vol. 2. Cerro. dec. 68. num. 30. & seq. nisi adesset dictio universalis in omnibus tam mobilibus, quam immobilibus. Tiraquel. de retract. lignag. l. 1. gl. 7. n. 20. Rota apud Cerro. loc. cit. n. 34.

Nomen

5 Nomen debitoris cedens, aut dans in solutum, non tenetur eum præstare locupletem, & solvendo, sed tantum esse verum Debitorem, & efficaciter obligatum. L. si nomen. 4. ff. de hared. vel act. vendit. Berttus. cons. 105. sub numer. 13. & 35. Eugen. cons. 73. per totum, præsertim, num. 4. vol. 1. Surd. cons. 145. num. 10. Cyriac. controv. 375. num. 12. nisi aliter fuerit conventum, aut nisi a Cessionario interpelletur ad ostendendum, debitorem cessum esse verum debitorem, & Cedens ita requisitus hoc non præstet. Castr. cons. 170. num. 2. vol. 2. Grzadin. cons. 58. num. 7. & DD. mox supra citati.

6 Nomen in solutum datum posteriori creditori, quando pecunia soluta vel exacta ex nomine data in solutum fuit consumpta, vel commixta cum aliis, non potest vendicari ab anteriore creditore. Afflict. dec. 190. Capic. dec. 78. num. 1. & 5. potest tamen repeti condictione ex lega. Honded. cons. 18. num. 65. vol. 1. Cephal. cons. 448. num. 31. Ursill. ad Afflict. d. dec. 190. Straeca de Mercatur. tit. de Decoctor. sub. rubr. qui potier in bon. decoct. num. 30. Surd. cons. 4. num. 25. si vero debitum adhuc exstaret, utpote quia a debitore non fuit solutum, aut si fuit solutum, pecuniæ nondum sunt consumptæ, tunc anterior creditor præfertur. Bart. in L. pupillus. num. 1. vers. primo casu. ubi Albericus. sub. numer. 2. ff. quæ in fraud. credit. & in L. fin. vers. & si in præfatam sub. num. 4. C. de Jure delib. ubi Faber. sub. num. 12. vers. si contendit solum fol. 145. apud Cyriac. controv. 338. num. 19. Stracca. l. c. nu. 30. Surd. cons. 4. nu. 16. Ursill. l. c. Marius Antonin. var. res. lib. 2. res. 50. cas. 15. vers. tertio quia.

7 Nomine debitoris exacto, extinguitur substantia illius, ita ut si debitor Cessus solvat suo creditori, contra eum non competat amplius aliquod jus creditori Creditoris, cui erat obligatum aut cessum tale nomen. Jac. de Arena. in L. nomen. num. 5. fol. 54. apud Cyriac. controv. 339. numer. 3. & 4. etsi secundus creditor possit rem avocare a primo creditore. Cyriac. l. c. num. 17. & 18.

8 Nominis venditio est contractus licitus & validus de jure. L. si plus 74. §. fin. ff. de evict. L. si nomen. 4 & L. nomina eorum. 17. & L. Venditur actionis. 23. ff. de hæredit. vel act. vendit. L. nominis venditio. 3. C. eodem tit. quamvis fiat invito, vel ignorante debitore. L. 2. C. de act. & obligat. Pacian. cons. 88. num. 1. Alex. de Nevo. cons. 95. num. 1. gl. & Bald. in d. L. 2. Et sicut potest vendi & cedi, ita super eo potest fieri quilibet alius contractus, uti permutationis, innominatus; Dummodo adsit justum pretium, & absit fraus usuraria, uti si carius vendatur ob dilatam solutionem. Cyriac. controv. 169. num. 4. & seq. & qui illud vendit, tale quale est, non tenetur, nisi ut sit, non autem ut exigi possit, nisi id dolo fuerit, quia dolum præstare teneretur. juxta L. Julianus 14. vel 13. §. si Venditer. 1. ff. de act. empt. uti si venditor mentitus est, ut rem pluris venderet. L. tenetur. 6. §. fin. ff. de act. empt. & quamvis venditor fuisset pactus, quod nolit obligari, si res esset aliena, aut obligata, tamen si scivit rem esse alienam, nec hoc aperuit emptori, tenetur præstare dolum. L. quæro. 4. vers. servitutes, si quæ. ff. eodem. Hinc si Venditor fuit protestatus, quod rem vendat cum suis servitutibus, tamen si aliquas in specie scivit, & non notificavit emptori, tenetur de dolo. DD. in cap. cum causa 6. num. 13. de empt. & vendit. Alex. cons. 14. numer. 6. vol. 5. Fab. de Monic. de empt. & vendit. quæst. 6. num. 58. Bertazol. de claus. instrum. claus. 24. gl. 1. numer. 4. Surd. dec. 146. nu. 9. & 11. & dec. 288. num. 58. Cyriac. controv. 62. nu. 37. controv. 278. num. 51. & controv. 422. num. 18.

9 Nomen debitoris ut dicatur inexigibile ob negligentiam creditoris cessionarii, probandum est; quod ante cessionem nomen inexigibile non erat. Ita Gratian. discept. for. cap. 527. num. 36. Surd. cons. 228. num. 16. Ruin. cons. 93. lib. 5. num. 8. Bich. dec. 518. num. 16. Et ut dicatur exigibile, non sufficit exigibilitas de tempore cessionis, sed requiritur continuatio per aliquot annos stante promissione manutenendi creditum exigibile. Gratian. l. c. Rota. dec. 404. coran. Duran. in Romana Census. 5. Martii. 1627. apud Bich. l. c. num. 17.

10 Nomen debitoris si fuit a spoliatore venditum, & receptum pretium; tunc venditor tenetur ad illius restitutionem. Bich. dec. 580. num. 44. L. qui proprio. ff. de procurat. §. procurator. L. si. quis absentis negotia. ff. de negot. gest. Vinc. Franch. dec. 176. num. 4. & 5. Rota apud Bich. dec. 580. nu. 44. & dec. 628. num. 3.

Nomen debitoris si fuit assignatum pro dote, debetur lucrum dotis, etiamsi a marito exactum non fuerit. Bart. cons. 133. num. 3. Franc. dec. 108. num. 8. Beltramin. ad Ludovis. dec. 5. num. 4. & 11. Gaspar. Thes. qq. for. lib. 2. quæst. 75. Rota apud Achill. dec. 13. numer. 1. & 4. de constit. & in Asculana Dotis 9. Mart. 1603. coram Sacratu, quamvis statutum loqueretur de dote data. Rota in Senegallien. dotis 23. Jan. 1608. coram. Pamphil. 11

Nomina habita ex testamento & ex substantia patris imputantur in legitimam. L. quoniam novella. L. omnimodo. & L. scimus. C. de inoff. testam. Bart. in L. quartam. num. 10. ubi Ripa. numer. 140. Dec. cons. 128. num. 5. Paris. cons. 1. num. 89. lib. 3. Curt. jun. cons. 180. num. 5. lib. 2. Menoch. cons. 526. num. 9. vers. imo nec legitima. Ludovis. dec. 568. num. 6. & 7. ubi Beltram. Gratian. disc. for. cap. 448. num. 12. Peregr. de fideic. art. 36. num. 121. Surd. cons. 388. a num. 18. apud illum. 12

Nomen debitoris dicitur evinci, quando per creditores cedentis exactio impeditur. Joan. de Hevia in suo labyrintho de commerc. lib. 2. cap. 6. numer. 33. Merenda. controv. Jur. lib. 24. cap. 50. nu. 76. Urceol. consult. for. cap. 2. num. 37. Pacionus alleg. civil. & Can. alleg 101. num. 3. Roderic. de ann. redit. lib. 2. quæst. 21. num. 12. vers. quid dicendum. Mangil. de evict. quæst. 80. num. 13. Olea de cess. Jur. tit. 7. quæst. 3. nu. 36. & tunc debetur evictio, secus si tantum evincitur hypotheca. DD. cit. 13

Nominans Ecclesiam Dominam, si est Laicus, uti emphyteuta Ecclesiæ, qui a Laico super emphyteusi convenitur, non declinat forum Laicale, nisi Ecclesiasticus prævenerit. Bald. in cap. cæterum. n. 11. ubi Fel. num. 12. Dec. num. 15. de Jud. Jas. in L. 1. num. 73. C. de jure emphyt. Barbatia cons. 84. per totum. lib. 4. Albert. Brunus de statut. fem. exclud. art. 8. quæst. 22. vers. & prædictam. Boet. dec. 114. num. 15. Covar. pract. quæst. cap. 8. num. 3. vers. nam. hisce verbis. Carpan. ad statut. Mediol. cap. 69. num 107. vers. quod autem, par. 1. Surd. cons. 338. nu. 17. & 18. Mynsing. obs. 95. cent. 4. Bursat. cons. 56. nu. 9. lib. 1. Valasc. de Jure emphyt. quæst. 17. nu. 15. vers. quibus accedit. & plures alii, quos citat Ciarlin. controv. for. lib. 1. cap. 17. a num. 17. Ratio est, quia dominium utile, quod habet emphyteuta Ecclesiæ, est quid Laicale & prophanum extra Ecclesiam existens, & ideo subjicitur statutis generalibus & consuetudinibus Laicorum. Anchar. cons. 125. nu. 7. vers. per prædicta. & in cap. ea quæ. col. 17. de R. J. in 6. Brunus l. c. quæst. 2. vers & facit. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum. num. 95. ubi Dec. num. 6. de constit. Tiraquell. de retrac. lignag §. 1. gl. 13. num. 8. Clar. in §. emphyteusi. quæst. 48. vers. bene verum. Socin. sen. cons. 99. num. 1. lib. 1. vers. & sic agitur. jun. cons. 71. nu. 13. & 35. lib. 1. Bursat. cons. 56. num. 12. lib. 1. Surd. d. cons. 338. num. 15. Menoch. de arbitr. Jud. cas. 180. num. 10. Carpan. ad statut. Mediolan. cap. 417. num. 11. par. 1. Martha de Jurisdict. par. 4. cas. 13. nu. 3. Bellet. disquis. Cleric. tit. de exempt. Cleric. a statut. secular. §. 4. num. 31. Grass. de effect. Cleric. eff. 2. nu. 177. & 4 3. Dummodo statutum Laicorum sit generale, & non faciat specificam mentionem de bonis Ecclesiæ emphyteuticis, quia tunc statuta Laicalia facientia expressam dispositionem de colonis, aut emphyteutis Ecclesiasticis, veluti eos obligando ad collectas, aut alias de utili dominio disponendo, non valerent, utpote retrahentia homines a conducendis Ecclesiæ bonis, aut viliori pretio cum illa contraherent; & ita per indirectum læderetur ejus libertas. 14

Ad hæc ubi emphyteuta convenitur pro suo tantum interesse temporali ab alio dicente, se habere meliora jura, non potest forum declinare etiam nominando Ecclesiam, quia tunc actor sequitur forum Rei, & Ecclesiæ non præjudicatur. Bart. in L. 2. num. 6. vers. aut. iste. cum Ang. & Castr. num. 12. & Salyc. num. 1. vers. quod dicendum. C. ubi in rem actio. exerc. deb. gl. & Abb. in cap. quoniam frequenter. §. in aliis. nu. 23. & 28. Butr. num. 19. ut lit. nun. contest. Covar. pract. quæst. cap. 8. num. 2. vers. nam hisce verbis. Carpan. ad stat. Mediol. cap. 69. n. 6. par. 1. Gail. ob. 34. num. 15

4. *lib.* 1. quia ubi non tractatur de jure Domini, perinde est, ac si Dominus non exstaret. Alex. *cons.* 27. *num.* 7. *lib.* 6. & ita plures apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *n.* 29.

16 Contrariam sententiam tenuerunt Card. *in Clem. per litteras. num.* 12. *quæst.* 15. *de præben. & cons.* 92. *nu.* 8. Sylva *cons.* 6. *num.* 23. & 24. Campez. *inter consilia* Bruni *cons.* 2. *num.* 35. Cuman. *cons.* 41. *num.* 2. *vers. sed iis.* Bologn. *in addit. ad Anan. cas.* 84. *nu.* 7. Jo. Andr. *in cap. quæ in Ecclesiarum num.* 34. ubi Butr. *in §. quod si pue. num.* 19. & Abb. *in §. in aliis num.* 28. Valasc. *de Jure emphyt. quæst.* 39. *numer.* 14. Berous. *in cap. quæ in Ecclesiarum. num.* 9. & 12. *de constit.* Bec. *cons.* 3. *num.* 60. & 61. Farin. *dec. crimin.* 305. *numer.* 3. *per totum.* Rota Rom. *Domus* 19. *Jan.* 1611. *coram Coccin.* apud quos quamplures alii, quibus tamen respondet Ciarlin. *l. c.* adeo ut prior sententia in casu præventionis videretur communior, & probabilior; nisi obstaret Rotæ *decisio mox citata.* & *cap. in Ecclesiarum. de constit.*

17 Nominans socium criminis nominatum non gravat, nisi dictum suum confirmet in tortura, aut nisi nominatus post nominationem libere fuerit confessus. Boss. *de indic. ante tortur. num.* 251. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 56. Sperell. *dec.* 38. *numer.* 9. Et si nominatio a socio criminis fuit facta in tortura excessiva, non valet, nec nocet nominato, vide *Reus*, & *socius criminis.*

18 Nominatio socii criminis, non facit indicium ad torturam contra nominatum, nisi concurrant alia adminicula, & nominatus sit malæ vitæ & conditionis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 181. *num.* 16. & 17. & *cap.* 10. *num.* 128. Blanc. *ad L. fin. num.* 385. *ff. de quæst.* Grammat. *cons.* 35. *num.* 25. contra Caball. *res. crim. par.* 1. *cas.* 185. quamvis nominantes essent plures, etiam presbyteri, quia tantum valet eorum dictum, quantum dictum unius. Natta *cons.* 298. Mascard. *de probat. conclus.* 138. *a num.* 18. Grammat. *cons.* 59. *num.* 6. Rol. *cons.* 17. *sub. num.* 18. & *cons.* 73. *num.* 6. *lib.* 1. Ciarlin. *l. c. num.* 17. præsertim si nominans sit inimicus nominati, etiam in casibus exceptis. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 43. *num.* 34. *usque ad num.* 41. Ciarlin. *l. c. num.* 22. Item si nominans alias esset infamis, lusor &c. Farin. *d. quæst.* 43. *n.* 166. Diana. *par.* 4. *tract.* 6. *de tort. res.* præsertim si nominans non tantum est infamis propter delictum confessatum, sed plures alios pateretur defectus; tali casu licet nominationem confirmaverint in tortura, quia tortura, licet purget infamiam, non purgat tamen alios defectus, præsertim perjurium, & alias inhabilitates. Bursat. *cons.* 201. *num.* 67. *lib.* 2. Farin. *cons.* 10. *num.* 12. & *cons.* 99. *num.* 66. & 69. *lib.* 1. & *cons.* 156. *num.* 53. Ciarlin. *l. c. num.* 26. & *cap.* 10. *num.* 121. & 122.

19 Nominatio socii criminis facta a malefico servatis servandis de se confesso in tortura coram Judice & Notario, & ad bancum juris confirmata, post latam sententiam contra nominantem non eliditur per confessionem a nominante factam in extremis declarante nominatum Innocentem. Marsil. *in pract. crimin. §. restat.* & probatur *ex L. si quis in gravi. ff. ad Syllan. §. si quis moriens*, quia talis confessio est extrajudicialis, & sine suis solemnitatibus; nam eædem solemnitates requiruntur in destruendo, quæ in construendo, tum quia Reus cum ducitur ad mortem, adeo concitatur timore, ut quasi alienus a mente videatur. Non refert, quod confessio nulla, & non perseverans ejusdem videatur naturæ, quia hoc procedit usque ad sententiam condemnatoriam, non postea. Neque officit, quod moriens videatur memor suæ salutis, & talis præsumatur, quia hoc procedit, si sana mente & deliberato judicio respondet. Binsfeld. *de confess. malef. memb.* 2. *fol. mihi.* 200.

Nominatio ad defendendam causam nominantis ob evictionem facit, quod debet illam defendere in foro nominantis, quamvis nominatus esset Clericus, aut Ecclesia. vide *Defensor.*

20 Nominatio habet locum tam in re mobili, quam immobili, tam in actione reali, quam in rem scripta, secus vero in mere personali, tam in petitorio, quam in possessorio; adeo, ut nominans Dominium liberetur, & causa remittatur ad forum nominati, & nominato suscipiente judicium, nominans debet absolvi. *cap. quoniam frequenter. §. in aliis. vers. quod si super reb.* ubi gl. *in verb. immobili.* & Butr. *numer.* 19. Abb. *numer.* 28. Socin. *numer.* 127. *ut lite non constet.* Imola *in L. non solum. §. quod vulgo numer.* 4. *de usucap.* Natta *cons.* 324. *numer.* 4. *lib.* 2. Honded. *cons.* 25. *nu.* 16. *lib.* 1. Surd. *cons.* 396. *numer.* 36. Thes. *dec.* 22. *numer.* 7. *vers. fallit.* 7. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 69. *numer.* 27. & 100. *par.* 1. Marchesan. *de commiss. par.* 2. *cap.* 4. *numer.* 33. Sperell. *dec.* 24. *a nu.* 1. *usque ad* 3. Grass. *de eff. Cleric. eff.* 1. *num.* 266. & 272. Bellet. *disquis. Clerical. par.* 1. *tit. de fav. Cleric. §.* 3. *numer.* 16. Mangil. *de evict. quæst.* 6. *numer.* 20. Ciarlin. *controv. for. cap.* 191. *num.* 34. & *seq.* & *cap.* 17. *num.* 4.

21 Nominatio non nocet nominato, nisi sit verisimilis, adminiculata ex numero testium, & qualitate deponentium, & eorum, contra quos deponitur. Honded. *cons.* 200. Ciarlin. *controv. for. cap.* 181. *num.* 20. Mascard. & Menoch. *ll. cc.* Farin. *de indic. & tort. quæst.* 43. Peregr. *cons.* 2. *decis.* 10. *numer.* 14.

22 Nominans authorem, a quo ignoranter habuit mensuram falsam, liberatur. *L. majorem.* 4. ubi Jac. Butr. & alii. *C. ad L. Cornel. de fals.* Boss. *in tit. de fals. sub num.* 126. Cyriac. *controv.* 131. *num.* 24. Farin. *de falsit. quæst.* 159. *numer.* 50. & 53. sicut etiam nominato authore vel Domino mercium prohibitarum penes aliquem repertarum, ille apud quem fuerunt repertæ, non debet amplius molestari, auctore nominato fatente, & litem in se suscipiente. *d. L. majorem.* Natta. *cons.* 82. *numer.* 2. & 3. Bald. *in L. edita* 3. *sub. nu.* 118. *vers. licet pluralitas non præsumatur in his, quæ possunt esse unum. C. de eden.* Jas. *in L. scire debemus.* 29. *ff. de V. O.* Mascard. *de prob. conclus.* 1179. *numer.* 34. Pacian. *de prob. lib.* 2. *cap.* 15. *numer.* 20. præsertim ad evitandum delictum, apud Cyriac. *controv.* 512. *numer.* 12. & *seq.*

23 Nominandi jus potest in alium transferri. Anchar. *cons.* 63. *num.* 1. Castr. *cons.* 329. *num.* 2. *par.* 2. & consequenter etiam subhastari, quia quod fit a Judice, censetur factum ab ipso debitore. *L. ob causam* ubi Bart. & Bald. & alii. *C. de evict. L. si pignora ff. eodem. L. eleganter. ff. de pignorat. act.* Tiraquell. *de retr. lignag. §.* 1. *gl.* 14. *numer.* 13. Ludovis. *dec.* 456. *numer.* 2. & 3.

24 Nominatio Beneficii principalis infert etiam nominationem Beneficii subjecti. Rota. *dec.* 46. *de rescript. in antiq.* & apud Coccin. *decis.* 180. *num.* 9. Facta ad Beneficium de persona, quæ tempore nominationis non habet qualitates a Jure, vel statuto ad tale Beneficium requisitas, si fuit facta coram superiore instituere debente, uti Capitulo, vel Episcopo, non valet, secus si non fuit facta coram superiore. vide *Qualitates.*

25 Nominatio simplex ad Beneficium nullum tribuit jus nominato, sed tantum importat quoddam præambulum, vel initium ad institutionem obtinendam, & ad illam non sunt necessariæ qualitates requisitæ a jure vel statuto in Beneficiato, sed sufficit, quod concurrant, quando fit actualis præsentatio personæ nominatæ coram superiore, aut instituatur. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *q.* 47. *num.* 92. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. *numer.* 34. Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 1. *cap.* 5. *a numer.* 110. Rota *dec.* 147. *a num.* 13. post. Vivianum *de Jurepatr.*

26 Nominatio ad Beneficium de persona absentis sine illius acceptatione non dicitur effectum sortita, & nominato nullum tribuit jus. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *§.* 2. *numer.* 1. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 8. *cap.* 7. *numer.* 20.

27 Nominatio vel electio ad Beneficium Jurispatron. ante præsentationem coram instituere debente nullum tribuit jus præservabile. Crescent. *dec.* 6. & Abb. *in cap. ult. de Jurepatr.* Ventriglia *de jurepatron. annot.* 1. *§.* 3. *numer.* 15. & non impedit variationem. Ventriglia. *l. c.* Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 6. *numer.* 36. Bichius *decis.* 411. *numer.* 18. Rota coram Pennia. *dec.* 4. *a num.* 5.

28 Nominatio differt ab electione, & postulatione, quod illa fiat de pluribus personis, quæ superiori proponuntur, ut una ex illis confirmetur, istæ vero fiunt de una persona. Fagnan. *in cap. bona. de postul. numer.* 68. *cap. archidiaconus.* 85. *dist.* ubi Host. *numer.* 19. *vers. nominatio vero.* Jo. Andr. *num.* 10. *vers. nomi-*

minatio debet. Butr. *num.* 48. Abb. *nu.* 8. Rebuff. *in trac. nomin. quaest.* 1. *nu.* 28.

29 Nominatio facta a Rectore ad Capellaniam vacaturam est revocabilis. Rota *in una Giennen. Capellania* 23. *Mart.* 1620. §. *minus obstat. coram sanctissimo Paulo V.* apud Bich. *dec.* 411. *numer.* 11. sicut hæres gravatus restituere post mortem uni ex familia testatoris per gravatam eligendo, potest electionem vel nominationem factam ante mortem revocare. *L. unum ex famil. in princ. ff. de leg.* 2. Crot. *conf.* 11. *num.* 36. Rimin. jun. *conf.* 112. *numer.* 182. *vers. præsertim.* Surd. *conf.* 264. *num.* 341. ideo etiam nominatio facta ante mortem nullum tribuit jus nominato. Bich. *l. c. num.* 12. *&* 13.

30 Nominatio pauperum, quibus est facienda distributio, non facta ab executore intra annum, devolvitur ad Ordinarium. *L. nos quidem,* ubi Abb. *de testam.* Castr. *conf.* 97. *num.* 2. *lib.* 1. Coccin. *dec.* 1743. *nu.* 28.

31 Nominandi facultas, si ultimo emphyteutæ competat, tunc, si decessit ab intestato, non facta nominatione, censetur nominasse venientes ab intestato, nisi emphyteusis fuisset concessa limitative ad tertiam generationem. *L. conficiuntur. ff. de Jure codicill.* Fabr. Anna. *sing.* 301. Mastril. *de magistrat. lib.* 1. *cap.* 28. *num.* 53. Sanz. *respons. moral. lib.* 4. *cap.* 1. *dub.* 33. *numer.* 1. Bursar. *conf.* 378. *numer.* 12. *lib.* 4. Gratian. *decis. March. dec.* 135. *num.* 12. *vers. in nominationem.* Bich. *dec.* 61. *num.* 2.

32 Nominatio alicui reservata, si infra legitima tempora non fuerit facta, dicitur ad Ordinarium devoluta. *cap.* 2. *de concess. preben. cap. licet. de supplen. neglig. Prelat.* Garz. *de Benef. par.* 10. *cap.* 3. *numer.* 1. Rebuff. *in prax. tit. de devolut. gl.* 9. *num.* 7. Rota coram Pennia. *dec.* 959. *num.* 9. Garz. *l. c. num.* 46. Cerro. *dec.* 787. *num.* 3. quod si nominatio spectabat ad Collegium, & omnes de Collegio perierunt, excepto uno, ille unus potest nominare, cum in eo jus omne Collegii resideat. *gl. in cap. gratiam. verb. pauciores. de postulat. Prelat.* Navar. *conf.* 6. *num.* 2. *de elect. lib.* 2. *& conf.* 38. *num.* 2. *de Regular. lib.* Lother. *de Benef. lib.* 1. *quest.* 14. *num.* 110. Passerin. *de Canon. elect. cap.* 10. *n.* 8. *& cap.* 11. *num.* 93. Rota coram Seraphin. *dec.* 860. *num.* 7. *& dec.* 1050. *nu.* 4. apud Cerro. *dec.* 787. *num.* 3. *vers. nihil. relevante.*

33 Nominatio facta per viam petitionis, & ad preces, admissa non constituit nominantem in quasi possessione nominandi. Gemin. *conf.* 45. *num.* 4. Dec. *conf.* 134. *n.* 3. *vers. postremo.* Ferret. *conf.* 33. *num.* 4. *& conf.* 212. *num.* 4. Rochus. *de Jurepatr. in verb. competens. nu.* 60. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 18. *num.* 90. Cerro. *dec.* 103. *num.* 11. Pacion. *alleg.* 113. *nu.* 19.

34 Nominatio lato modo significat etiam præsentationem, & e contra. Lother. *de re Benef. par.* 2. *quest.* 15. *num.* 10. *& seq.* Cerro. *l. c. num.* 17. Pacion. *alleg.* 26. *num.* 42. Cardin. *in Clem. plures.* §. *quibus in* 2. *quest. notab. de Jurepatr.* Lambertin. *de Jurepatronat. lib.* 6. *par.* 1. *art.* 12. *sub. num.* 6. *vers. & ista nominatio.* Rota *in Cesenat. Jurispatr.* 1. *Decem.* 1606. *coram Marcomontio.*

NOTARIUS.

Praxis Notariorum.

1 Notarius Apostolicus, aut Imperialis etiam non matriculatus potest ubique locorum conficere instrumenta, etiam ubi adest statutum in contrarium; quia lex inferioris, non potest derogari Legi aut Privilegio Superioris, & statuta contraria potius monopolia sunt dicenda quam statuta. Imol. & Fel. *in cap. cum P. de fide instrum.* Jas. *conf.* 122. Cephal. *conf.* 177. Boer. *dec.* 242. Surd. *conf.* 252. Mascard. *de prob. conclus.* 926. Tusc. *litt.* N. *conclus.* 72. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 87. Seraph. *dec.* 841. Ciarlin. *controv. for. cap.* 63. Gabr. *de fide Istrum. conclus.* 1. & forensis Notarius non arcetur statuto loci, quominus possit instrumentum ibi conficere. Conciol. *alleg.* 67. nisi fuerint approbata ejusmodi statuta a Pontifice, Imperatore, aut supremo Principe, quia tunc cessat ratio, quod inferior non babeat potestatem *in L. superioris.* Et quamvis statutum, quod Notarius, qui non est de Collegio, non possit rogari de instrumentis, quamvis non sit confirmatum a superiori, liget subditos; forenses tamen ligare non potest, quia non potest disponere de persona sibi non subdita. Bald. *in L. cunctos populos* 1. *num.* 12. *C. de sum. Trinit.* Castr. *conf.* 226. *vol.* 2. Surd. *conf.* 257. *numer.* 12. *vers. secundo respondeo lib.* 2. Andreol. *controv.* 312. *num.* 1. Adden. ad Pojatell. *expedit.* 81. *num.* 53. Rol. *conf.* 24. *numer.* 17. *lib.* 3. Rota *dec.* 103. *num.* 13. *& seq. par.* 2. *divers.* Fenzon. *ad statutum urbis. lib.* 1 *cap.* 31. *num.* 9. Rota *dec.* 61. *num.* 14. *par.* 8. *recent.* Conciol. *l. c. num.* 3. quidquid sit quoad Notarios creatos ab inferiore a Principe. Ita ------ Notarius Imperialis non potest rogari de rebus spiritualibus extra territorium, sicut nec Apostolicus de rebus temporalibus in rigore juris; quamvis de consuetudine aliter observetur. DD. cit. & Ciarlin. *d. cap.* 63. Abb. Host. & Butr. *in cap. cum P. de fide instrum.* juxta cit. quamvis sententia contraria videatur communior etiam de jure, quod Apostolicus possit indistincte ubique rogari, sicut etiam Imperialis. Specul. *de instrum. edit.* §. *restat. num.* 22. *& seq.* Gemin. *in cap. Romana.* §. *fin. de foro compet. in* 6. Gabr. *de fide instrum. conclus.* 1. *lib.* 1. *num.* 5. Surd. & Martha *ll. cc.* Ciarlin. *l. c. num.* 7. *&* 8.

Notarius non potest supplere clausulas omissas in præjudicium partium, uti addendo clausulam hypothecæ aut Constituti. Ratio est, quia quæ sunt facti, non præsumuntur. *L. in bello.* §. *facta. ff. de captiv. & post. lim. revers.* ergo quod partes in contractu inducere hypothecam vel Constitutum, cum sit facti, & ex instrumento non deducatur, probari debet. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 15. *numer.* 9. Valasc. *conf.* 146. *num.* 4. *&* 13. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *quest.* 103. *nu.* 20. Et præsumptio, quod partes accedentes Notarium censeantur velle apponi ea, quæ sunt solita, intelligi debet quoad ea, quæ requiruntur, ut valeat actus, ut sustineatur juxta naturam ipsius contractus, non vero respectu eorum, quæ sunt accidentalia, & non concernunt validitatem contractus; quæ quando non fuerunt scripta in instrumento, censentur apposite omissa. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 9. *numer.* 38. *&* 40. Gratian. *d sept. for. cap.* 548. *num.* 39. Rota *in Rom. Donationis.* 3. *Decemb.* 1599. *coram Justo* apud Zachariam. *de oblig. Camer. dec.* 83. *numer.* 12. Merlin. *l. c. num.* 22. & hanc sententiam tenent ultra citatos Gabr. *de consuet. conclus.* 3. *num.* 39. *& seq.* Adden. & Buratt. *dec.* 932. *numer.* 11. Gait. *de cred. cap.* 4. *num.* 233. *&* 2072. Tiraquell. *de retr. convent.* §. 3. *gl.* 1. *num.* 7. quæ procedit sine dubio, quando contractus, & instrumentum desuper a Notario confectum, est perfectus, sed ex post Notarius vult talem clausulam adjicere. Si vero contractus est quidem perfectus, sed instrumentum non fuit completum in ipsis clausulis, uti colligi potest ex clausula generali cœterata, cui accommodari possit ejusmodi hypotheca; quia tunc, cum dubium emergere posset, quod senserint partes, a consuetudine sumi debet interpretatio, quod nimirum voluerint in contractu venire ejusmodi hypothecam, juxta consuetudinem Notariorum, & regionis, & hoc modo potest procedere sententia contraria, quod Notarius possit supplere clausulam omissam. Bald. *in L.* 1. *num.* 27. *vers. sed ponamus. ff. sol. matr.* Fel. *in cap. cum M. num.* 6. *vers. confirmatur. de constit.* Menoch. *conf.* 37. *numer.* 30. Boer. *dec.* 182. *numer.* 54. Bursat. *conf.* 103. *numer.* 13. Neguf. *de pign. par.* 3. *memb.* 1. *numer.* 24. Surd. *dec.* 213. *numer.* 5. Bertazol. *de clauf. clauf.* 12. *gl.* 2. *numer.* 4. Gabr. *l. c.* Capyc. *dec.* 159. *post. nu.* 39. Caroc. *de locat. tit. de locat. obscura quest.* 7. *num.* 11. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 3. *num.* 21. Cyriac. *contro.* 189. *num.* 31. 2

Notarius potest stipulari pro absente, & illi acquirit jus, & actionem etiam sine cessione, secus dominium & possessionem, quam in stipulatarium non transfert. Sperell. *dec.* 171. *numer.* 24. Facbin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 38. quamvis in instrumento adsit clausula Constituti, quia ante ratificationem non acquiritur ex Constituto possessio. *L. communis.* §. *fin. ff. de acquir. possess. & L. si ego ff. de negot. gest.* Cassan. *conf.* 7. *num.* 40. Ruin. *conf.* 121. *vol.* 1. Natta. *conf.* 189. *num.* 1. Rimin. jun. *conf.* 37. *sub. num.* 43. quia ad possessionem acquirendam requiritur animus, qui considerari, & esse non potest in absente & ignorante. Ant. de Butt. *in cap. cum venissent in fin. de restit. spol.* Surd. 3

cons. 160. nu. 25. lib. 2. Sperell. l. c. nu. 28. & quod ad acquirendam possessionem requiratur animus, patet ex L. 1. §. adipiscimur. ubi DD. & L. 3. in princ. §. in amittenda. ubi Jas. num. 2. & L. quemadmodum ac L. quod meo. §. si fuerit 50. ff. de acquir. possess.

4 Notariatus officio fungens, cum non sit Notarius, secundum aliquos punitur pœna mortis, si nunquam fuit Notarius. Caball. res. crimin. cas. 66. secus si fuit Notarius, sed fuit privatus officio; tunc enim punitur pœna minori arbitrio Judicis, quia juvatur primordio veritatis. L. fin. ff. de Decur. Bald. in arg. not. in §. quia verisimile in auth. de de non alienan. aut permutan. reb. Ecclesia. & in L. cum filius §. hac meus ff. de leg. 2. Fel. in cap. qua in Ecclesiar. num. 81. & 82. de constit. vers. fallit. 5. & in cap. super litteris. col. 17. sub. num. 30. vers. pro quo facit. de rescrip. Menoch. de arbitr. Jud. cas. 320. num. 9. & plures alii apud Caball. l. cit. num. 9.

5 Condemnatus de crimine læsæ Majestatis in contumaciam ad furcam non potest in alia regione, se gerere pro Notario, quia Notarius rebellis amittit omnia, quæ sunt juris civilis. L. amissionis. ff. de capit. dimin. Caball. l. c. L. quisquis ad L. Jul. Majest. Bald. in tit. de pace Constant. in §. nos Romanorum. & ita amittit etiam privilegium Notariatus, nam habetur pro mortuo. L. 1. §. fin. ff. de bonor. possess. contra tab.

6 Notarius non potest detinere processum pro suo salario, sed tantum pro expensis in eo factis. Alberic. & Fulgos. in L. si non sortem. ubi etiam Jas. ff. de condict. indeb. Capyc. dec. 11. & Boer. dec. 15. Gratian. discept. for. cap. 56. num. 14. & 618. num. 1. Malignat. in tract. de retent. quæst. 107. Ciarlin. controv. for. lib. 2. cap. 169. num. 59. Fab. in C. lib. 3. tit. 2. defin. 2. Zachias. de salar. quæst. 96. num. 13. qui idem tenet, quia retentio est de jure prohibita. L. fin. C. commodati. DD. in L. si non sortem. §. si centum. ff. de condict. indeb. Negus. de pignor. par. 5. memb. 4. num. 1. Surd. de alim. privil. 62. num. 8. & tit. 19. quæst. 32. num. 53. Garz. de expend. cap. 1. num. 16. Rota. dec. 691. num. 2. vers. & id merito. par. recent. quia esset jus dicere in causa propria, quod est prohibitum. L. 1. ne quis in propria causa jud. L. hoc interdictum. ff. quorum. legat. Excipitur tamen primo scriptor, qui potest retinere librum a se scriptum, donec illi merces scripturæ solvantur. gl. in d. L. si non sortem. §. si centum. verb. retinebis. ff. de condict. indeb. Caroc. de Locat. tit. de expend. num. 58. vers. limitatur. Gutierrez. Can. qq. lib. 2. cap. 8. vers. & inducunt hoc. Gratian. disc. for. cap. 56. num. 15. Garz. & Zachias. ll. cc. quo tamen casu non potest retinere librum originalem, sed tantum copiam ab ipso scriptore descriptam. DD. cit. & Maurus. de solut. cap. ult. nu. 23. Excipitur secundo Notarius, qui potest retinere acta & processum, donec ei solvantur mercedes. Fab. in C. lib. 2. tit. 8. def. 22. num. 1. Tepa. var. Jur. senten. tit. 87. Gratian. l. c. num. 14. Boer. dec. 15. num. 4. Gail. lib. 2. obs. 12. num. 5. Zachias. l. c. nu. 6. apud quem vide alios casus huc non facientes.

7 Notarius scribens, sententiam fuisse latam tali die, cum fuerit lata de nocte, non committit falsum, quia attestatio intelligitur de die naturali, qui comprehendit etiam noctem. Caball. res. crim. cas. 218. a numer. 43. juxta L. more Romano. ff. de fer. Innoc. in cap. consuluit de Jud. Bald. in d. L. more Rom. n. 2. & ibi Alex. num. 7. & 8. ac alii apud Cabal. l. c.

8 Nihil potest accipere a pauperibus pro actis, sermo est de paupere, qui est constitutus in necessitate, alias peccat mortaliter, uti etiam Advocatus. Gail. lib. 1. obs. 43. num. 15. Rol. cons. 87. & potest compelli ad tradendum acta gratis. Rol. l. c. lib. 2. Marchesan. de commiss. caus. par. 2. §. 2. num. 30. Ecclesia. obs. for. 9. num. 2. & 18. vide Judex.

9 Semel electus non potest mutari sine causa. Cyriac. controv. 515. num. 8. Bald. in L. 2. num. 10. C. quomodo, & quando Judex. Felin. in cap. quoniam contr. 11. in 2. notab. col 3. & Decian. n. 43. de probat.

10 Non præsumitur aliquid non publicatum addidisse de suo in instrumento. Cyriac. controv. 408. num. 72. sed potius præsumitur per errorem aliqua omisisse in publicatione. L. quod adhibitus. 5. C. de his qui sibi ascrib. in testam. Bart. in L. si librarius 92. vel 93. num. 7. ubi Dec. num. 21. ff. de R. J. Menoch. de præsumpt. lib. 5. præs. 3. numer. 36. Farin. de crim. fals. quæst. 156. num. 142. Mascard. de prob. conclus. 645. nu. 1. & seq. quia habet pro se præsumptionem legalitatis, quod omnia gesserit juxta suum officium. Farin. l. c. num. 138. Menoch. l. c. præs. 79. num. 2. & seq. Castr. cons. 371. col. 2. vol. 1. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsumpt. 13. num. 1. quia præsumitur pro rectitudine & peritia Notarii, & omnia scripsisse de voluntate & mandato partium. DD. mox cit. præsertim ubi nulla Notario utilitas resultare potest, quæ potuerit illum inducere ad committendam falsitatem. Farin. l. c. quæst. 153. num. 203. & 204.

Non dicitur convictus de falso, quamvis testes instrumentarii dicant, contenta in instrumento non esse vera. vide Testes.

11 Notarius adscribens sibi legatum seu fideicommissum in testamento incidit in pœnam falsi. L. 1. §. ad testam. ubi gl. & Bart. ff. ad L. Cornel. de fals. Clar. in §. falsum. vers. adscribens sibi legatum &c. Farin. de falsit. & simulat. quæst. 150. nu. 175. qui tamen. num. 199. dicit, committi duntaxat quasi falsum. Mant. de conject. lib. 2. tit. 6. nu. 5. Card. de Luca. in theat. verit. & just. to. 9. tit. de testam. discursu 8. num. 9. usque ad 12. Rota. dec. 356. a num. 11. par. 6. recent. Conciol. res. crim. res. 22. in verb. falsum. sive legatum sibi adscripserit in testamento solemni, sive nuncupativo. Clar. l. c. Farin. l. c. quæst. 150. num 180. Peregr. de Jure fisc. lib. 3. tit. 12. num. 5. Nisi Notarius per testes in instrumento descriptos probaret, legatum fuisse a Testatore vere sibi relictum. Farin. l. c. nu. 138. Rota dec. 356. num. 14. par. 4. recent. Procedit autem conclusio etiam in testamento militari, & inter liberos, etiam in codicillis. Imo etiam in testamento, quod est nullum. L. si quis legatum. 6. ff. ad L. Cornel. de fals. & tale legatum habetur pro non scripto. Conclusio non procedit, si Notarius etiam sine adscriptione Testatori successisset ab intestato. Ita Salic. Alber. & alii in d. L. 1. C. de his qui sibi adscrib. Bo. cons. 203. num. 2. Farin. de falsit. quæst. 150. num. 216. dummodo sibi non adscribat majorem partem, quam sibi contingit. Neque habet locum pœna falsi contra adscribentem sibi, si Testator se subscripsit propria manu in legato, vel fideicommisso. Peregr. de jure fisci. lib. 3. tit. 12. num. 1. vers. limit. cum testator. Farin. l. c. nu. 201. Card. de Luca. l. c. tit. de testam. disc. 8. nu. 13. Neque procedit pœna falsi in Parocho, qui scripsit testamentum sui Parochiani ad favorem Ecclesiæ suæ; quia bona Ecclesiæ non sunt ipsius Parochi. ita Tiraquel. de privil. piæ caus. privil. 93. De Luca. l. c. num. 10. Rota apud Merlin. dec. 805. num. 8. Conciol. res. crim. in verb. falsum. res. 22. n. 51. Tandem Notarius sibi adscribens evitat pœnam falsi, si probat per duos testes, quod testator ita disposuit in testamento. Farin. l. c. num. 183. & 216. Sed quid si Notarius non sibi adscripsit legatum &c. Sed uxori suæ, patri, aut filiis? vide Farin. l. c. n. 176.

12 Notarius inquisitus de falsitate potest pendente inquisitione de instrumentis se rogare, & hæc instrumenta valent, & probant, licet postmodum fuerit condemnatus pœna falsi. Bart. in L. Barbarius. 3. num. 17. ubi Bald. & Jas. ff. de off. Prætor. Clar. in §. fin. quæst. 73. vers. Notarius condemnatus. Farin. de fals. quæst. 155. num. 64. Cephal. cons. 627. nu. 16. lib. 1. Gait. de cred. cap. 3. tit. 1. num. 774. Surd. cons. 6. num. 15. lib. 1. Rota inter Cons. Farin. 5. lib. 1. dec. 1. n. 17. & dec. 2. nu. 36. Ratio est, quia de falso inquisitus non est privatus officio ipso jure, sed requiritur sententia condemnatoria, cum pœna privationis ipso jure nunquam incurratur, nisi hoc in jure sit expressum. Capyc. dec. 212. num. 23. Clar. l. c. Gait. de cred. l. c. & Rota mox supra cit. contra Bald. in L. in exercendis 15. num. 8. C. de fide instr. Porro conclusio procedit, quamvis Notarius esset de falso convictus; nam ante sententiam non dicitur privatus. DD. cit. Bene verum est, quod post sententiam condemnatoriam illius instrumentis aliquantulum fidei adimitur. Bart. in L. Barbarius. 3. n. 17. ff. de off. de off. Prætor. Bald. in d. L. in exercendis. Anchar. in cap. fraternitatis. 4. num. 2. de heret. Farin. l. c. quæst. 155. num. 66. Surd. cons. 6. n. 15. Conciol. l. c. res. 10. n. 5. Instrumenta tamen ab illo facta post condemnationem nihil probant, nec valent, quia post condemnationem non potest se amplius de instrumentis rogare.

rogare. Clar. l. c. n. 4. Ofasc. dec. 107. num. 11. apud Conciol. l. c. ref. 10. num. 6. Mascard. de prob. conclus. 1063. num. 45. lib. 3. Farin. l. c. num. 33. Cait. decred. l. c. num. 653. Surd. l. c. & ad hoc, ut Notarius dicatur privatus officio per sententiam, sufficit, quod fuerit declaratus falsatius, etiam non expressa pœna privationis. DD. cit. Bald. in L. in exercendis. 15. num. 7. C. de fide instrum. Pacian. de prob. lib. 2. cap. 22. n. 10. Farin. de falsit. quæst. 155. num. 39. Gait. decred. cap. 3. tit. 1. num. 658. & 776. Aota inter Cons. Farin. cons. 5. dec. 2. num. 38. Conciol. res. crim. verb. falsum. res. 10. num. 7. Contra Nell. de Bannit. in 4. par. 1. temp. quæst. 51. num. 151. & Faller. in pract. in verb. banniantur. n. 39.

13 Notarius scribens, pecuniam fuisse actualiter numeratam, cum revera non fuerit numerata, sed in sacculo ostensa, ob consuetudinem Notariorum excusatur a pœna falsi. Cabal. res. crim. cas. 130. secus circumscripta consuetudine, qua non exstante incidit in pœnam falsi. DD. in L. singularia. ff. si cert. pet. ubi Bart. n. 23. sed quæro. Jas. num. 46. vers. circa secundum conclusionem. Bald. in rubr. C. de fid. instrument. num. 25. & in L. si ex cautione n. 14. & seq. quæst. 3. 5. 6. C. de numer. pecun.

14 Notarius Principis inferioris non potest ubique conficere instrumenta, neque extra territorium Principis concedentis, vel constituentis, præsertim si adest statutum in contrarium. Ciarlin. controv. for. cap. 63. n. 4. Speculat. in §. restat. vers. quid de his. ubi Jo. And. Bart. in L. cunctos populos quæst. 7. C. de sum. Trin. Butr. & Abb. in cap. cum P. Tabellio de fide instrum. Bald. in cap. cum dilectus. eodem tit. Gabr. de fide instrum. conclus. 1. num. 1. & 2. Tusc. litt. N. conclus. 72. a num. 35. Martha de Jurisdict. par. 4. cas. 87. à n. 12. Nisi adesset consuetudo in contrarium, quia tunc videtur adesse consensus tacitus Domini loci. Mascard. de probat. conclus. 926. a n. 10.

15 Notarius forensis in conficiendis instrumentis tenetur servare solemnitates loci, in quo illud conficitur; alias instrumentum non valet. Bart. in L. cunctos populos. C. de sum. Trinitate. Ruin. cons. 207. lib. 1. & DD. apud Marescot. lib. 2. var. res. cap. 106. Rol. cons. 91. lib. 3. n. 17. Berous cons. 89. Lambert. de contract. gl. 2. in verb. mulierum. n. 27.

16 Qui negavit, se fecisse rogatum de instrumento, & fuit convictus de mendacio, punitur pœna falsi. Jo. And. Imol. & Fel. in cap. accepimus. de fide instrum. Menoch. de arbitr. cas. 311. num. 1. Cabal. res. crim. cas. 24. num. 1. tex. claro in L. cum qui. C. de fals. nisi essemus in casu antiquo, quia tunc excusaretur prætextu oblivionis. Felin. & Boer. ll. cc. per notata in L. peregre ff. de acquir. possess. Plot. cons. crim. 110. præsertim si factum non esset notabile, aut Notarius esset senex, ad quem excusandum non requiritur diuturni temporis lapsus. Boer. dec. 292. numer. 6. quæ diuturnitas temporis ad inducendam præsumptionem oblivionis, resultat, & oritur per decennium gl. fin. in L. licet. C. de acquir. possess. Socin. cons. 83. n. 17. lib. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 26. num. 1. Plot. l. c. n. 10. lib. 1. qualis oblivio facilius præsumitur in Notario, qui quotidie solet conficere plura instrumenta ob multiplicitatem negotiorum similium. Bart. in L. quod sæpe n. 21. ff. de re jud. Socin. cons. 260. n. 3. lib. 2. Cravetta cons. 241. col. fin. vers. quinimo. Menoch. l. c. n. 4. Caball. l. c. num. 10.

17 Propter errorem commissum in instrumento tenetur parti ad interesse in subsidium. Mascard. de prob. conclus. 1099. n. 22. Conciol. alleg. 57. n. 1. & 2. Bart. in L. Imperator. 8. n. 4. ubi Bald. n. 5. & Angel. n. 1. col. 2. ff. de stat. hom. Farin. de falsit. & simulat. quæst. 156. n. 97. Baiard. ad Clar. in §. falsum. n. 164. Ludov. dec. Lucen. 33. n. 1.

18 Notarii fides non exhibito instrumento non probat. Rota apud Merlin. dec. 137. uti si testatur. Se rogatum fuisse in specie de aliquo instrumento, præsertim si fidea caret testibus. Paris. cons. 31. num. 8. libr. 4. Ofasc. dec. 170. num. 6. Put. dec. 1. num 1. lib. 3. Rota diversf. dec. 15. par. 3. lib. 3. apud Merlin. l. c. n. 2. & Notario non creditur attestanti de rogatu instrumenti in præterito. Innoc. in cap. quoniam contra num. 6. de probat. & in cap. 1. apud Merlin. l. c. num. 6. de fide instrum. Bald. cons. 428. num. 5. lib. 1. Alex. cons. 142. num. 12. lib. 1. Cravetta cons. 171. num. 5. Natta cons. 143. num. 25. lib. 1. Afflict. dec. 317. num. 4. Bellam. dec. 61. in fi. Put. dec. 61. lib. 1. Rota dec. 285. par. 2. diversf. & dec. 467. num. 2. par. 2. recent. apud Merlin. l. c. numer. 3. Neque obstat, quod dicit Rota apud Seraph. dec. 415. numer. & dec. 755. quod fides Notarii faciat fidem, quia id procedit in Curia duntaxat, & non extra, quia instrumenta, de quibus facit fidem Notarius in Curia, facile possunt inspici a partibus, quod non accidit in instrumentis rogatis extra Curiam, quæ propterea debent integra exhiberi, ut fides illis necessario sit præstanda. Bart. in L. 1. §. edere num. 1. ff. de edendo. Fel. in cap. 1. numer. 30. de probat. Boer. dec. 253. n. 1. & 2. Covar. pract. qq. c. 20. num. 7.

19 Sed quid si Notarius dicat, se falsum instrumentum scripsisse, probabitne in præjudicium tertii. Respond. negative: nisi confessio Notarii sit verosimilis, & adminiculata. juxta Surd. dec. 107. numer. 7. & 8. Merlin. dec. 209. num. 2. & 6. dummodo in contrarium non adsint conjecturæ fortiores, ut quia negotium spectaret ad personas probas, cum quibus cesset omnis suspicio participationis falsitatis, præsertim cessante lucro Notarii, sine quo non solet committi falsitas. Neque, quod falsitas præsumi possit ex eo, quod Notarius alias sit solitus conficere falsa instrumenta, juxta Bald. cons. 401. num. 2. lib. 5. Farin. de falsit. & simulat. quæst. 153. num. 146. quia Scriptura, seu instrumentum in publicam formam redactum suspectum non redditur ex eo, quod persona Notarii inquisiti sit solita facere instrumenta suspecta, vel falsa, nisi insuper appareant aliqua alia vitia, & suspiciones. Alber. in L. jubemus. §. sed licet. C. de probat. Farin. l. c. num. 148. Merlin. l. c. num. 8. Neque sufficit conjectura ex non exhibitione protocolli, si instrumentum productum fuerit ab eodem Notario levatum, & parti traditum in forma authentica, quia tunc est æque originale, ac protocollum. Bald. in rubr. n. 20. vers. secundo quæro. C. de fide instrum. & cons. 464. lib. 4. Alex. cons. 175. num. 3. lib. 7. Covar. pract. quæst. c. 19. n. 3. Surd. cons. 173. n. 109. Merlin. l. c. n. 9.

20 Notarius non potest committere instrumentum, ut per alium scribatur, quamvis ipse se subscribat. gl. in cap. cum B. de fide instrum. Hostien. in cap. quoniam contra. de probat. gl. in L. generali. C. de tabul. Ecclesia obs. for. 32. Lim. in illo, qui sub se habet plures discipulos, aut substitutos. Gabr. de præsumpt. conclus. 3. Scaccia. de Jud. lib. 2. cap. 11. post. n. 540. quia subscribens se scripturæ illam approbare videtur text. in §. 1. instit. de empt. & vendit. L. si ego. §. doris. ff. de jure dot. cap. si quis presbyterorum. ubi gl. de reb. Eccles. non alien.

21 Acta ab aliis recepta non potest subscribere, quia non potest rogari de illis, quæ non vidit, nec audivit: Innoc. in cap. fraternitatis. de heret. Bald. in L. cum precibus. C. de probat. Ecclesia. l. c. num. 9. & illi solum creditur de illis, quæ geruntur inter partes tempore actus, non de gestis in præteritum. Bart. in auth. si quis in aliquo. C. de eden. & ibi DD. Curt. jun. cons. 166. num. 2. Mascard. de prob. conclus. 1101. numer. 3.

22 Notarius succedens Notario potest de mandato Judicis parte citata authenticare scripturas Notarii defuncti. Jas. in L. Prætor ait. §. cogentur. num. 14. ff. de eden. quod si Judex esset etiam Notarius, non posset sententiam, & alia coram se gesta levare, & de illis conficere instrumentum, nisi consuetudo, aut statutum municipale aliud induxisset. Bart. in L. 2. ff. de stipul. serv. Papien. in form. sent. defin. vers. viso. n. . quia consuetudo potest inducere, quod quis sit Judex, & simul Magister actorum. Bart. in Auth. nisi breves. C. de sent. ex brevi. recit. Alex. cons. 12. n. 6. lib. 7. Ecclesia. l. c. n. 20. & 21.

23 Notarius primam instrumenti scripturam manu propria, & non aliena scribere debet; nisi habeat discipulos, qui possunt scribere, & ipse Notarius se subscribere, ut dictum fuit supra. §. nos autem. in auth. de tabular. libr. 10. Bald. cons. 307. col. 2. lib. 5. Alex. cons. 166. col. 2. lib. 2. Covar. pract. qq. cap. 21. numer. 1. Cravetta. cons. 72. numer. 3. Gabr. de præsumpt. conclus. 3. numer. 34. & 38. Ecclesia. loc. cit. num. 2.

No-

24 Notarius amovens scripturas e loco, ubi stare debent, & consueverunt, sine justa causa committit delictum. L. Prætor ait. 4. §. quod si instrumentum. ff. de eden. ubi Bald. num. 2. & Ang. num. 3. §. sed etiam, quia præsumitur dolosus. Magon. decis. Lucen. 5. n. 17. Pacian. de prob. lib. 1. cap. 66. num. 126. Fario. de falsit. quæst. 156. num. 160. & si Notarius amovet gratia illius occultandi, & veritatem celandi, committit falsum. L. Paulus. 16. ff. ad L. Cornel. de fals. Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 311. num. 1. & 6. Farin. de fals. quæst. 150. num. 154. & de furt. quæst. 168. num. 19. si hoc vero facit animo lucrandi, tunc committit furtum. L. qui tabulas. 27. ubi gl. L. sed si imaginem. 31. ubi gl. vers. deleverit. L. quidam. tabular. 32. ff. de furt. Menoch. l. c. Farin. de furt. quæst. 168. num. 19. Cyriac. controv. 133. per tot. & tenetur reficere damna illi, qui eadem passus est, sicut etiam, si non conservat, vel amittit, & cum delinquat in Officio, privatur eodem. Mascard. de prob. conclus. 1236. num. 23. Bajard. ad Clar. §. falsum. n. 172. Pacian. de prob. lib. 1. cap. 64. n. 85. Cyriac. l. c.

25 Notarius potest extendere clausulas cæteratas juxta formularium loci, quamvis illas addere ex integro non possit. Ladesch. in term. clausulæ. ad habendum. cons. 73. num. 17. & 20. Bich. dec. 158. num. 1. sicut potest extendere clausulam Constituti sub clausulis cæteratis, ubi adest consuetudo. Tiraq. de Jure Constit. par. 3. limit. ult. num. 15. cui extensioni standum est. ita Mant. de tacit. lib. 2. tit. 10. num. 19. 16. & 17. Bald. in C. de fide instrum. num. 41. & in L. Gallus. §. idem credendum. num. 4. ff. de liber. & posthum. nisi Notarii declarationi obstet, quod Notarius scripserit inverisimilia. Bald. in L. cum contractus. num. 4. C. de fide instrum. Ant. de Butr. in cap. cum P. tabellio eodem tit. Socin. sen. cons. 94. num. 4. lib. 1. & Paris. cons. 48. lib. 1. Craverta. cons. 612. n. 1. Non potest tamen substantialia contractus extendere, quamvis fuerit dictum, quod contractus debeat extendi ad sensum sapientis. Jo. Andr. in addit. ad speculat. tit. de instrum. edit. vers. si quid contrahen. num. 13. Ruin. cons. 23. numer. 3. libr. 4. Ferret. cons. 254. num. 7. & seq. quos citat Mant. l. c. num. 3. hinc omissio pretii in instrumento non potest a Notario suppleri, quia est incertum, & non modicam varietatem loca, & tempora afferre solent. L. pretia rerum. in fi. ff. ad L. falc. Marefc. lib. 1. cap. 93. num. 1.

26 Notarius rogatus potest in instrumento aliquid apponere, quod non est in nota, vel si quid contrarium ei, quod est in matrice, extendit, potest delere, secus extraneus. Natta cons. 329. Canonistæ in cap. cum P. Tabellio. de fide instrum. Socin. cons. 190. lib. 1. Menoch. de arbitr. cas. 187. num. 21. Marefc. lib. 1. var. res. cap. 93. num. 9. & 10. secus, si plus retulit in instrumento, quam in matrice; nam tunc standum est potiori. Idem. n. 10. apud quem Rota Romana.

27 Notarius Episcopi gaudet privilegio fori, nec ligatur statutis Laicorum. Sbroz. de off. Vicar. lib. 2. quæst. 146. Barb. de off. & pot. Episc. alleg. 107. num. 10. quamvis non vivat ejus expensis, quia gaudet emolumentis Cancellariæ. DD. apud Ciarlin cap. 186. numer. 13. Diana. par. 4. tract. de Immun. Eccl. res. 30. Grass. de off. Cleric. eff. 1. num. 128. & 129. Farin. in prax. crim. quæst. 55. num. 135. Giurba. cons. 88. num. 3. Rota divers. dec. 22. num. 6. par. 5. Gratian. discept. for. cap. 340. n. 17. & 19. In visitatione nihil potest recipere etiam pro præsentatione bullarum, neque pro decretis, vel actis visitationis, si habet salarium de publico; alias secus, quia pro labore aliquid accipere non prohibetur. Franc. in cap. 1. de censib. in 6. Socin. de visit. lib. 11. quæst. 4. Navar. cons. 5. de censib. dummodo consuetudo in contrarium non vigeat. Conc. Trid. sess. 24. cap. 3. de reform. Riccius in prax. Visitat. res. 546. Lim. quod ratione laboris non potest aliquid accipere pro licentia audiendi confessiones, concionandi, administrandi Sacramenta, sepeliendi, celebrandi missas, colligendi eleemosynas, mandata publicandi &c. quamvis non sit salariatus. S. Congr. apud Gavantum. in Enchirid. Episc. verb. licentia. Barb. in Collectan. DD. ad Conc. Trid. sess. 23. cap. 13. num 57. Diana. par. 5. tract. 13. res. 70. Secus dicendum est quoad literas collationis, institutionis beneficiorum, Dimissorias, testimoniales licentias Ordinum, erigendi capellas, approbationis juspatron. Deputationis Vicariorum, œconomorum &c. Idem. l. c. Et quoad Dimissorias potest aliquid recipere in iis locis, in quibus non viget contraria laudabilis consuetudo, vel cum non est salariatus, aliter committit simoniam. Barb. de Jure Eccles. lib. 1. cap. 33. vel 34.

Notarius Clericus effectus instrumenta & rogita vetera perficere potest, & absolvere, nova vero conficere prohibetur, in quo etiam est attendenda consuetudo locorum. Barb. l. c. cap. 40. num. 58. quia Notarius est servus publicus, quod expresse prohibetur Clericis in cap. sicut. 8. ne Clerici vel Monachi. ubi Hostien. numer. 2. Mare. dec. 194. num. 7. part. 2. Barb. de jure Eccles. lib. 1. cap. 40. num. 102. Pacion. alleg. 198. num. 5. 28

Notarius ut convincatur de falso, requiruntur probationes liquidissimæ, nec sufficiunt præsumptiones. Ludovic. dec. Lucen. 13. num. 2. Mascard. de prob. conclus. 1094. num. 18. lib. 2. Farin. de falsit. & simulat. quæst. 156. num. 139. Cyriac. controv. 131. num. 11. & controv. 408. num. 35. Morot. cons. 39. numer. 1. Vermigl. cons. 252. num. 1. Conciol. alleg. 89. num. 5. quia habet præsumptionem pro se, quod fideliter & bene exerceat officium suum. Rol. cons. 38. num. 21. libr. 1. Farin. l. c. numer. 138. Cyriac. d. controv. 408. numer. 33. Osasc. cons. 64. num. 44. vers. hæc præsumitur; adeo, ut si aliud scripserit, quam fuerit dictum a partibus, præsumatur potius error, quam falsum juxta L. quod adhibitus 5. in fin. C. de his qui sibi adscrib. in testam. Vulpel. cons. crim. 47. num. 2. Farin. l. c. num. 142. Cyriac. l. c. num. 32. Gabr. cons. 180. num. 9. & 10. lib. Honded. cons. 99. lib. 2. num. 9. Rota post. vol. 2. consil. Farin. dec. 233. Conciol. l. c. n. 3. & 4. Sicut etiam instrumentum habet præsumptionem pro se, quod sit verum, & solemne, nisi contrarium evidentissime probetur. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præs. 44. num. 1. & seq. Farin. l. c. num. 146. Honded. l. c. Surd. cons. 535. num. 7. lib. 4. Rota apud Merlin. de pignor. dec. 78. n. 20. Et testes reprobantes instrumentum debent esse omni exceptione majores, si agitur contra Notarium criminaliter. Anchar. jun. quæst. 71. num. 8. par. 1. Menoch. de arbitr. cas. 105. num. 8. Farin. l. c. quæst. 158. n. 111. Giurba. cons. crimin. 78. num. 9. vers. vel procedunt, & quælibet etiam levissima exceptio illos repellit. Surd. cons. 414. num. 84. Cyriac. controv. 407. num. 208. Gratian. discept. for. cap. 843. n. 35. Farin. l. c. Grass. de except. except. 19. n. 41. & alii, quos citat Conciol. l. c. num. 8. & seq. 29

Notarius si publice exercebat artem Notariatus, illius instrumenta valent ob errorem communem, quamvis non fuerit immatriculatus, prout debebat juxta statutum a supremo Principe approbatum, ob errorem communem, juxta L. Barbarius. 3. ff. de off. Prætor. Pacian. de probat. l. 2. cap. 21. n. 90. Menoch. cons. 409. num. 30. lib. 5. Farin. l. c. quæst. 155. num. 91. Cyriac. controv. 426. num. 66. Sperell. dec. 30. num. 37. par. 1. Conciol. alleg. 67. num. 5. Imo quod etiam Notarii tantum putativi, & carentis titulo, quia a nullo fuit creatus, instrumenta valeant, tenent Bart. in d. L. Barbarius. num. 6. ubi Alberic. num. 31. Fulgos. n. 13. Alvar. cons. 67. num. 21. Gabr. de probat. conclus. 8. num. 22. Farin. l. c. num. 92. Conciol. l. c. num. 7. contra Pacian. de prob. lib. 2. cap. 21. num. 21. quia communis error facit jus, & dat, ad quem errorem communem introducendum non requiritur ingens numerus instrumentorum. Asinius in pract. §. 3. cap. 15. n. 2. Mascard. de prob. conclus. 394. num. 12. lib. 1. & sufficere quatuor instrumenta tenuit Cyriacus controv. 426. num. 70. Alex. cons. 73. num. 12. lib. 2. Beer. dec. 36. num. 11. & quod error communis faciat jus, & tribuat jurisdictionem, docent Theologi apud Conciol. l. c. num. 8. Sanz. de matrim. lib. 3. disp. 22. num. 58. Dianam. par. 3. tract. 4. res. 122. Sperell. dec. 30. num. 25. Barb. de off. Parochi. cap. 17. n. 27. 30

Notarius, qui non est in matricula Notariorum Urbis, non potest facere rogitus, aliter illi non valent; quia sunt contra statutum Rom. in cap. 31. lib. 1. quod a pluribus Pontificibus fuit confirmatum, & signanter a Paulo V. & ab Urbano VIII. annis 1639. & 1642. Rota apud Mohed. dec. 2. de testam. & præsumuntur esse in observantia. Seraph. dec. 153. num. 2. Honded. cons. 4. num. 61. lib. 1. Menoch. cons. 75. numer. 14. 31

Al-

Aldovi. cons. 35. num. 79. Tranchedin. consult. 24. num. 10. quamvis ille, qui condit testamentum, esset forensis, quia licet forensis non ligetur statutis Urbis, tamen debet observare solemnitates loci, in quo condit testamentum. Gratian. discept. for. cap. 11. num. 27. Surd. cons. 486. num. 5. Cabal. cons. 104. num. 7. & probatur ex L. 2. C. quemadmodum testam. aperiat. Barb. in L. heres absens. §. proinde num. 62. & in L. exigere num. 112. ff. de Jud. Seraph. dec. 2170. numer. 1. Tond. resol. civil. lib. 2. cap. 82. num. 1. Tranchedin. consult. 24. num. 17. Et quamvis condens testamentum esset Clericus; quia statuta a Pontifice confirmata, sicut edicta Pontificia, ligant Clerico. Seraph. dec. 794. num. 26. & dec. 1170. num. 3. Fanzon. ad stat. urbis ad rubr. Incipit statutum. num. 37. Galganet. ad stat. urbis lib. 1. cap. 158. num. 50. Tranchedin. l. cit. numer. 18.

32 Notarius uti publica persona, præsentiam & consensum absentis, pro quo ipse stipulatur, supplet. Socin. jun. cons. 67. num. 4. lib. 3. Imol. cons. 176. num. 25. vers. cum igitur. Rol. cons. 19. num. 28. vers. quia imo. lib. 1. Paris. cons. 90. num. 24. lib. 3. Rota in Rom. dotis 12. Decembris 1611. apud Altograd. jun. controv. 95. num. 25. & apud Merlin. dec. 253. num. 13. Altograd. sen. cons. 39. num. 15. lib. 2. alias non esset verum, quod Notarius pro absente stipulari possit, quia stipulatio utriusque partis consensum requirit. Altograd. sen. l. c. & jun. l. c. num. 26. Rota dec. 308. numer. 9. & 10. par. 5. recent. ita ut per clausulam Constituti absenti acquiratur possessio, etiam ante ejus ratificationem, si stipulatio Notarii præcessit.

Notarius interveniens actui, ultra illum, qui de actu fuit rogatus, æquipollet duobus testibus. Grammat. dec. 60. num. 11. Sim. de Pretis de interpret. ult. volunt. fol. 10. num. 1. circa medium. Altograd. jun. controv. 32. n. 18. & controv. 98. n. 37. Hartman. Pistor. lib. 3. quæst. 8. n. 102.

33 Notario stylum Curiæ justificanti credendum est. Saminiat. cons. 7. num. 22. Ludovis. dec. 484. numer. 5. Rota dec. 121. num. 15. par. 8. & dec. 322. num. 25. par. 11. recent. & talis stylus debet omnino attendi, cum faciat jus inter partes. Afflict. dec. 135. num. 3. & dec. 253. num. 4. Ludovic. dec. Lucen. 36. num. 8. & seq. Hieron. Leo. dec. Valent. 25. num. 4. lib. 1. Rota dec. 121. num. 14. par. 8. & dec. 165. num. 13. par. 10. recent.

34 Attestanti de executione coram se & testibus executa plena fides est adhibenda. Bich. dec. 78. numer. 6. Innoc. in cap. quoniam contra. numer. 6. de probat. ubi etiam Felin. num. 45. Castr. cons. 241. num. 2. Put. dec. 5. lib. 3. Cavaller. dec. 644. num. 4. Adden. ad Buratt. dec. 95. num. 8. Attestanti, testes jurasse, creditur, si testes fuerunt recepti in præsentia Judicis, aliter non creditur. Rota. dec. 34. num. 3. par. 1. recent. Beltramin. ad Ludovis. dec. 39. num. 6. Rota dec. 704. n. 5. par. 1. recent. apud Bich. dec. 79. num. 15. & 16. Felin. in d. cap. quoniam numer. 41. de probat. Gratian. discept. for. cap. 948. num. 15. Boer. dec. 281. num. 6. Rota dec. 535. num. 1. par. 1. recent. coram Priovano. 9. Decemb. 1626. apud Bich. dec. 336. num. 29. quia sic de stylo servatur, quod juramentum exprimatur per verba enuntiativa Notarii. Rota. dec. cit.

35 Attestanti de integra transportatione Jurium realiter productorum fides adhibenda est, Rota. dec. 67. num. 7. par. 4. tom. 2. & dec. 204. n. 14. & 15. par. 7. recent. & in Romana pecuniaria 23. Jan. 1632. coram Eminent. Verospio. apud Bich. dec. 449. numer. 26. sive attestationem faciat in dorso extractus, sive per scripturam privatam. Bich. l. c. n. 27.

36 Attestanti de iis, quæ ad ipsius officium pertinent, creditur. Bart. in auth. si quis. n. 2. & 3. C. de edendo. Coccin. dec. 98. n. 4. Rota apud Bich. dec. 524. n. 2. Put. dec. 5. n. 11. lib. 3. Ægid. decis. 58. n. 4. & seq. Caputaq. dec. 170. n. 1. par. 1.

37 Notarii duo si fuerunt rogati, censentur rogati in solidum, ita ut instrumentum ab uno publicatum probet. Dec. cons. 36. Men. de arbitr. cas. 187. n. 8. Rota apud Marescot. var. res. cap. 46. quia Notarii officium est publicum, secus in procuratoribus venit dicendum, quorum officium non est publicum, & conclusionem tenens etiam Guiliel. de Bened. in cap. Raynutius de testam. in verb. mortuo vers. in contrarium allegabam. Rimin. sen. cons. 472. num. 28. lib. 3. Menoch. cons. 1. num. 201. & seq. lib. 1. & pro validitate actus præsumi debet, quod in solidum fuerint rogati, quia non est verisimile, quod si non fuissent in solidum rogati, unus Notarius tantum se subscripsisset. Tum quia cum duo adhibentur, quorum officium est publicum, authoritate & utilitate, semper eis censetur concessa auctoritas in solidum. Bart. in L. 1. §. si plures. sub num. 5. col. 2. vers. ut igitur. ubi Castr. n. 4. Prob. ad Monach. in cap. si duo. sub. n. 11. de procurat. in 6.

38 Notario attestanti de re coram se judicialiter gesta creditur. Rota dec. 113. num. 13. par. 6. recent. Post. de subhastat. inspect. 35. n. 271. Pacion. allegat. civil. & Canon. 72. n. 9.

39 Notarius recipiens fidejussorem, qui tempore fidejussionis non erat solvendo, tenetur pro illo. Fenzon. ad statut. Urbis. cap. 20. a num. 33. Vincent. de Franch. dec. 480. num. 3. Gratian. decis. Marchiæ. 69. num. 5. Rota. dec. 121. numer. 16. par. 4. recent. Ludovic. dec. Lucen. 33. num. 2. ref. plus ego. quod procedit non tantum, quando recepit fidejussorem datum a Tutore ad favorem pupilli in assumptione tutelæ, juxta L. 1. §. sciendum ff. de magistr. conven. & §. sciendum. instit. de satisdat. Tut. sed etiam in omnibus aliis casibus tam civilibus, quam criminalibus, in quibus aliqua persona privata læditur ex facto Notarii. Ludovic. l. c. Farin. in prax. crimin. quæst. 33. num. 88. Fenzon. l. c. cap. 20. num. 33. vers. quod procedit. Gratian. l. c. Pacion. l. cit. alleg. 132. num. 2. Et si dicit, quod tempore fidejussionis fuerit idoneus, tenetur hoc probare, L. non est necesse. 11. ff. de probat. L. 1. §. probatio. ff. de magistr. convenien. & debet probare, quod de tempore, quo illum recepit, fuerit idoneus, & quidem probatio debet esse concludens, nec sufficit probari per unum testem. Fenzon. l. c. num. 50. Gratian. l. c. num. 9. Pacion. l. c. num. 3. & 4. si tamen de præsenti fidejussor non est solvendo, alias non tenetur Notarius probare illius idoneitatem. Lim. quod Notarius non tenetur, quando principalis, puta Tutor, est solvendo, vel debitor principalis. Farin. l. c. quæst. 33. num. 91. Ludovic. d. dec. 33. num. 13. vel si recipiendo fidejussorem recepit etiam ejusdem fidejussoris laudatorem vel approbatorem, qui sit solvendo. Farinc. l. c. num. 85. & 89. Cabal. res. crim. cas. 73. num. 4. Hering. de fidejuss. cap. 8. n. 43. Pacion. l. c. n. 6. Sicut etiam non tenetur, si receperit fidejussorem minus idoneum de consensu partis, aut illa præsente, & non reclamante, vel aliter tacite consentiente. Farin. l. c. n. 92. Fenzon. l. c. num. 35. Ludovic. l. c. num. 16. Scoppa ad Gratian. dec. Marchiæ 69. n. 10. Guazin. ad def. Reor. def. 6. cap. 2. num. 8.

40 Porro non tantum Notarius obligatur pro fidejussore minus idoneo recepto, ut dictum fuit supra, sed competit etiam contra ejus bona hypothecaria, quia eadem contra Notarium actio competit, quæ contra Tutorem, juxta L. fin. ff. de magistr. conven. & L. pro officio. C. de administr. tut. & in L. un. §. ut plenius. C. de rei uxor. act. & quamvis citata jura non loquantur de Notariis, sed de magistratu, non refert; quia magistratibus Notarii successerunt, gl. in §. nos autem. verb. eorum. Instit. de Attil. Tut. & in §. fin. in verb. Urbi. Instit. de satisdat. Tut. Plut. de syndicatu. verb. fidejussor officialium. c. 3. n. 2.

41 Quod si mandavit, talem recipi pro fidejussore, non tenebitur, dummodo Notarius hoc mandatum Judicis probet, quia illi dicenti, se fidejussorem recepisse de mandato Judicis, cum hoc tendat ad se liberandum, non creditur, & ideo cautus Notarius tale Judicis mandatum facit scribi per alium Notarium. Fenzon. l. c. num. 40. Gratian. decis. Marchiæ 64. n. 14. & Pacionus l. c. n. 18.

42 Notario attestanti, quod fuerit deputatus ab habente potestatem ad extrahendum & relevandum instrumentum a Notario confectum defuncto creditur. Caputaq. dec. 245. par. 2. Buratt. dec. 667. num. 4. & dec. 878. num. 2. Rota apud Bich. decis. 643. numer. 2. & in Novarien. bonorum 17. Decembris 1640. coram Coccino.

NOTORIUM.

Praxis Notorii.

1 Notorium dicitur, quod sciunt septem testes, secundum Mascard. de prob. conclus. 1101. Mar. Antonin. lib. 3. var. res. res. 11. vel quinque, secundum Aragon. in 2. 2. quæst. 10. Alii & magis communiter voluot esse relinquendum Judicis arbitrio. Bonac. de censur. disp. 2. quæst. 2. Diana par. 2. tract. 16 res. 24. Secundum alios dicitur notorium, quod scit major pars populi. Archidiac. in cap. Romana. de appell. in 6. cap. tua nos. & cap. vestra de cohabit. Cleric. & mulier. Surd. conf. 188. num. 13. Menoch. de arbitr. Jud. cas. 166. Mynsing. cent. 6. obs. 3. Ecclesia obs. for 55.

2 Notorium aliud est Juris, aliud facti. Juris est triplex; aliud præsumptionis, aliud probationis, aliud dispositionis. Præsumptionis est evidentia juris vehementer præsumpta a jure. Probationis est, quod inducitur per partis confessionem, aut testes plene probantes. Tertium seu dispositionis est, quod inducitur per rem judicatam, & per sententiam.

3 Notorium facti est, quod ita est clarum, ut nulla tergiversatione possit celari. Clar. in §. fin. quæst. 9. Scaccia. de Jud. lib. 1. cap. 76. cap. tua nos. 8. & cap. vestra. 7. de cohabit. Cleric. & mulier. Bart. in L. scriptus 4. num. 2. ff. de relig. & sumpt. funer. Menoch. de arbitr. cas. 166 nu. 1. Cyriac. controv. 333. num. 4. & dicitur etiam notorium, quod ita publice fit, ut ab omnibus sciri possit. Craveta. conf. 120. nu. 2. & Cyriac. l. c. num. 2. & 3. aut quod fit coram decem testibus, quare decem testes inducunt, & probant notorium, juxta Mascard. de prob. conclus. 1106. sub. numer. 17. verb. notorium. Cyriac. l. c. num. 5. & quando dicatur ita clarum, ut nulla tergiversatione possit celari, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. l. c. Scaccia. l. c. Gomez tom. 3. cap. 1. de delict. quod est regulandum ex qualitate loci, & temporis, & regulariter debet esse notum majori parti loci, & debet esse factum de die. Scaccia l. c. num. 8. Quod vero notorium Juris inducatur per sententiam & rem judicatam, docent Seraph. dec. 876. Ludovis. dec. 425. Posth. de manuten. obs. 42. num. 61. Sperell. dec. 96. num. 31. Ciarlin. controv. for. cap. 127. num. 33. & 66. Bich. dec. 531. num. 7. juxta cap. cum olim. ubi Abb. num. 3. de V. S. Innoc. in cap. ex insinuatione num. 1. in fin. de appell. Rota in una Marscien. jurisdictionis. 17. Junii. 1647. §. quo magis coram Bichio. super quo specialis cognitio aut declaratio fieri non debuit. gl. in Clemen. appellanti. verb. alias. de appellat. Dec. conf. 350. num. 4. vers. secundo respondetur. Afflict. dec. 50. nu. 5. Surd. dec. 259. nu. 14. Bich. l. c. nu. 8.

4 Notorium Juris debet probari concludenter, sicut notorium facti transeuntis, & non sufficiunt summariæ informationes, sicut in notorio facti permanentis, & debet probari juris ordine servato citata parte. Abb. in cap. vestra de cohabit. Cleric. & mulier. Natta. conf. 252. Ecclesia obs. for. 55. num. 24. Mascard. de prob. conclus 1108. Menoch. de arbitr. cas. 235. num. 15. Ludovis. dec. 224. num. 7. Mynsing. cent. 6. obs. 3. Jo. And. in cap. fin. de foro compet.

5 Notorium facti permanentis, quamvis relevet ab onere probandi, non tamen relevat ab onere allegandi. Sperell. dec. 85. a num. 33. præsertim etiam notorium facti transeuntis. Ciarlin. controv. for. cap. 127. num. 36. & 66. Lotther. de re benef. lib. 3. quæst. 18. Ecclesia obs. for. 55. per totam, ubi quomodo notorium facti permanentis probetur. Mascard. de prob. conclus. 1109. Natta conf. 219. & 275. gl. in Clemen. appellanti. de appell.

6 Facti permanentis non est necesse, quod probetur, sed sufficit, quod allegetur. L. omnia quidem. ff. de accus. L. si vero. ff. qui satisdare cog. quia facit indubitatam notitiam etiam quoad eos, qui non viderunt. Sperell. dec. 132. num. 76. Imo si constet de illo ex actis, aut fuit gestum coram Judice pro tribunali sedente, neque requiritur allegatio. Ecclesia. l. c. Menoch. de arbitr. cas. 166. Facti transeuntis regulariter probari debet, quia multa dicuntur notoria, quæ notoria non sunt. Abb. in cap. consuluit. de appell. Spenoch. de nav. oper. nunt. lib. 7. quæst. 1. & non dicitur notorium, nisi tale declaretur a Judice per sententiam. Rol. conf. 53. lib. 2. Natta conf. 275. Mascard. de prob. conclus. 1108. & Eccles. obs. for. 55. num. 20. Porro Judex notori informationem potest capere in cubiculo. Ciarlin. controv. for. cap. 51. numer. 35. ex L. 3. ff. de testib. apud quem DD. & Beltramin. ad Ludovis. l. c.

Notorium facti non permanentis, quod est notorium 7
populo, sed non Judici, non aperit illi viam ad inquirendum, sed debet aperiri vel per denuntiationem, querelam, aut alio modo. Scaccia de Judic. lib. 1. cap. 76. apud quem DD. Clarus. in §. fin. quæst. 9. Idem dic, si est notorium populo & Judici, sed non ut Judici, sed ut privato, secus si sit notorium Judici qua tali, & notorietas debet probari. Quæ ut probetur, non sufficit examinare duos testes, sed debet examinari major pars viciniæ. Clarus. l. c. alias Judex posset aliquem condemnare ex depositione duorum testium nullo Juris ordine servato. Scaccia de Judic. lib. 1. cap. 76. num. 10. & tunc testes debent deponere de tempore & loco, & an ipsi viderint multis præsentibus; alias si deponerent de auditu, diceretur probari fama.

Facti permanentis non aperit Judici viam ad inqui- 8
rendum, sed ad præfigendum Reo tanquam convicto terminum ad faciendas defensiones, & si est etiam notoria qualitas ejusmodi delicti, aperitur etiam via ad executionem, & condemnationem sine alio Juris ordine. Clarus. l. c. Mascard. de prob. conclus. 1103. & DD. apud Scacciam de Jud. lib. 1. cap. 76. etiam sine citatione, quæ non est necessaria, quando apparet, quod Reo nulla competat defensio. Gail. lib. 1. obs. 77. quamvis melius sit informatione sumere, & citare. Idem Gail. l. c. etiam in crimine hæresis.

Et quamvis, quod notorium est, non egeat proba- 9
tione, juxta Jo. Andr. in cap. cum sit Romana. de appellat. Scaccia. de appell. quæst. 15. num. 182. & in notoriis Judex possit supplere, juxta Ciarlin. controv. for. cap. 133. tamen hoc fallit in notorio juris, quod indiget probatione, cum non possit Judex in hoc notorio juris, quod est probationis, se fundare; nisi constituto prius de ipsa probatione, hoc est de actis, sententia, & similibus. Farin. de delict. & pœn. quæst. 21. num. 90. qui citat Specular. Butr. Abbat. & alios; alias esset in potestate & arbitrio partium, quod sibi prodest pro notorio allegare, quod esset absurdum, cum quotidie videamus pro notoriis multa allegari, quæ talia non sunt. Thob. Nonius conf. 89. num. 21. Rol. conf. 99. numer. 15. lib. 1. & conf. 53. num. 34. lib. 2. Cephal. conf. 201. num. 9. lib. 2. Ferret. conf. 31. n. 35. & ideo super notorio prius requiritur declaratoria sententia. par. cit. Dec. conf. 483. num. 27. Rol. conf. 53. num. 31. lib. 2. Rota apud Seraphin. dec. 376. n. 10. & in Rom. de Cupis. 14. Feb. 1608. coram Lancelloto. Conciol. alleg. 52. num. 19. & 20 Sicut etiam fallit in notorio facti transeuntis, quod uti supra tetigimus, probari debet, præsertim si tendat ad decisionem causæ, & procedatur ad instantiam partis. Rol. conf. 99. num 16. lib. 1. Minsing. cent. 6. obs. 3. nu. 6. Mascard. de probat. conclus. 1107. num. 7. lib. 2. Gratian. discept. for. cap. 312. nu. 18. par. 2. Sperell. dec. 48. num. 31. par. 1. Conciol. l. c. n. 18.

Notorium juris resultans ex sententia aperit viam ad 10
exequendum, si Reus est præsens, resultans vero ex probationibus factis aperit viam ad sententiandum, & ex probationibus notorium non resultat, nisi illæ fuerint publicatæ. Scaccia. l. c.

Notorium facti permanentis, ut probetur, non est 11
necesse servare juris ordinem. Aret. conf. 163. num. 6. Grammat. dec. 36. num. 45. Menoch. de arbitr. cas. 235. num. 14. Ludovic. dec. Lucen. 67. num. 20. Ecclesia. l. c. nu. 22. & sufficit, quod probetur per duos testes. gl. in cap. Deus omnipotens §. quæro autem vers. Judicis. 2. quæst. 1. Speculat. in rubr. de notor. crim. num. 9. gl. in cap. si testes. 4. quæst. 3. Salyc. in L. ea quidem. num. 82. C. de accus. Vivius commun. opin. 548. num. 9. Mascard. de probat. conclus. 1110. num. 1. in notorio vero facti transeuntis debent testes examinari servatis servandis. Abb. in d. cap. vestra. de cohabit. Cler. & mulier. Natta conf. 252. numer. 8. & parte citata. Joan. Andr. ad Speculat in d. §. jam. de notorio. vers. testis quoque. Menoch. & Mascard. ll. cc. Conciol. l. c. num. 18. Et ideo in notorio facti permanentis potest

Judex

Judex se super illo informare extrajudicialiter, & in Camera, ac ex officio. Felin. in cap. pastoralis 28. num. 23. vers. lim. primo de off. Deleg. Boer. dec. 40. nu. 7. Surd. dec. 326. num. 83. Graff. de except. except. 5. numer. 8. Andreol. controv. 79. num. 29. Rota dec. 18. numer. 18. par. 4. recent. tom. 2. & apud Coccin. dec. 100. num. 3. Gratian. discept. for. cap. 442. nu. 8. Beltram. ad Ludovis. dec. 224. num. 7. Conciol. alleg. 56. num. 6. Menoch. de præs. lib. 1. quæst. 67. Mascard. de prob. conclus. 1107. num. 7. vol. 2. Farin. de delict. & pœn. quæst. 21. numer. 88. Gratian. discept. for. cap. 312. n. 18. par. 2. quamvis ab hoc penderet decisio causæ. Herculan. de prob. negat. n. 61. in fin. Farin. l. c. num. 98. Rota apud Conciol. l. c. num. 9. & in Romana fideicom. 4. Feb. 1650. coram Dunozeto. Mascard. de prob. conclus. 1107. numer. 13.

12 Notorium non dicitur, quod potest pati aliquam disputationem, quia potest aliqua tergiversatione celari, etiam in notorio juris. cap. vestra. & cap. fin. de cohabit. Cleric. & mulier. Abb. in cap. cum olim. numer. 2. de V. S. Surd. cons. 188. num. 13. Menoch. de arbitrar. cas. 166. n. 4. Carol. de Graff. de except. ad stat. except. 5. numer. 6. & seq. & de sent. & re judic. gl. 14. quæst. 11. num. 60. ubi exceptio non potest dici notoria, quæ potest habere aliquam disputationem. Item si articulus, super quo lata fuit sententia, est ambiguus inter Doctores. Scaccia l. c. Ciatlin. controv. for. cap. 135. num. 11. 12. & 13.

NOVATIO.

Praxis Novationis.

1 Novatio hodie non inducitur nec ipso jure, nec ope exceptionis, nisi hoc a partibus expresse agatur. L. fin. ubi DD. C. de novat. Gabr. de novat. conclus. 1. nu. 1. Mascard. de prob. conclus. 1112. num. 1. verb. Novatio. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 134. nu. 34. Cyriac. controv. 249. num. 1. Neque per prorogationem termini ad solvendum, in tantum, ut per talem prorogationem non liberentur fidejussores, qui prorogationi prædictæ non intervenerunt. Rota. dec. 860. de deposito. in antiq. quæ alias est. dec. 1. Jas. in L. 1. num. 18. C. de Jud. Decian. cons. 400. num. 2. Gabr. de fidejussor. conclus. 3. Mascard. l. c. a num. 9. Thes. dec. 125. per totam. Cancell. Borell. cons. 11. numer. 19. Cyriac. l. cit. num. 2.

2 Novare dicitur hæres, si debitum hæreditarium deducit in pactum, promissionem, aut stipulationem, & potest conveniri nomine proprio, nec juvatur beneficio inventarii. Angel. cons. 31. num. 8. Decian. cons. 137. num. 7. Rolan. in tract. de inventario. par. 1. sect. incipit. beneficium inventarii. fol. 110. Phanuc. de inventar. par. 6. num. 110. Surd. cons. 191. num. 26. Peregr. cons. 89. nu. 11. vol. 1. Cyriac. controv. 225. nu. 17.

3 Novatio inducitur, quando duæ obligationes, dispositiones, seu actus se invicem non compatiuntur. Bald. in L. ult. nu. 1. vers. ut quando forte C. de novat. Gabr. de novat. conclus. un. nu. 60. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 134. num. 39. Cyriac. controv. 124. num. 4. ubi Mascard. l. c. num. 23. & toties inducitur, quoties inducitur nova obligatio cum confirmatione antiquæ. Merlin. de pignor. lib. 5. tit. 1. quæst. 31. nu. 4.

4 Novatio extinguit hypothecam. Merlin. de pignor. lib. 5. tit. 1. quæst. 31. L. novatione 18. ff. de novat. L. solutum. 11. ff. de pignorat. act. Neguf. de pignor. par. 6. memb. 3. num. 1. Mant. de tacit. lib. 11. tit. 31. num. 21. Sebastianus Medic. de novat. quæst. 7. num. 25. Statil. de salv. interd. inspect. 5. cap. 1. num. 79. & seq. & post illius tract. Rota. dec. 293. Surd. cons. 298. n. 44. quia præsumitur, seu fingitur brevi manu solutum debitum, & soluto debito extincta remanet obligatio. Bart. in L. singularia. numer. 20. ff. si cert. pet. Castill. dec. 5. num. 30. & 34. Læl. Altograd. cons. 17. a nu. 2. dummodo novatio sit valida; ut vero sit valida, debet expresse fuisse dictum, quod fiat novatio, vel quod fuerit data nova forma contractui. L. fin. C. de novat. Seraph. dec. 1172. num. 1. Duran. dec. 209. nu. 12. & L. pacta novissima. C. de pact. ubi Bald. num. 13. Beltram. ad Ludovis. dec. 76. num. 8. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 134. num. 39. Gabr. cons. 81. num. 4. lib. 1. Merlin. l. c. num. 4. dummodo nova forma sit incompatibilis cum prima. Gratian. discept. for. cap. 509. num. 4. & 7. & 16.

Non inducitur ex privata scriptura ad memoriam scribentis inter privatas scripturas retenta. Socin. cons. 267. lib. 2. Rota in Narnien. societ. Mart. 1621. coram Pirovano. & Bononien. Laud. 2. Jul. 1609. coram Menoch. cons. 209. num. 26. Merlin. loc. cit. nu. 6. Et novi fidejussores dati in contractu non probant, nec indicant, factam fuisse novationem & liberationem antiquorum. d. l. fin. C. de novat. Bart. in L. Valerianus. num. 9. Alex. cons. 71. num. 1. lib. 2. Fulgos. cons. 129. num. 2. vers. ad quod Gail. lib. 2. obs. 30. nu. 3. Surd. cons. 385. nu. 7. Honded. cons. 40. nu. 10. & seq. lib. 2. Gratian. discept. for. cap. 290. num. 2. Altogr. sen. cons. 4. nu. 32. Neque ex datione novorum pignorum, si priora manent, eo quod fuerint data ad majorem cautelam creditoris; secus si de novo nova contrahatur obligatio antiqua repetita; quia tunc priora pignora extinguuntur. L. Stichum. §. idem. Celsus. ubi Castr. num. 2. Imol. num. 4 ff. de novat. Bart. in L. Valerianus 10. quæst. ult. num. 5. ff. de prætor. stipulat. Rota dec. 30. num. 3. par. 2. divers. & 317. num. 6. par. 3. recent. Neque ex nova assignatione data creditori ad majorem cautelam, & assecurationem. Neguf. de pignor. par. 10. memb. 1. num. 5. Afflict. dec. 395. nu. 5. Surd. cons. 365. num. 19. Rota in Rom. Palati; 9. Jun. 1627. coram Coccino. Cenc. de cens. par. 3. cap. 1. quæst. 3. art. 5. num. 16. & post ejus tract. Rota dec. 289. num. 2. 5

Sicut novatio invalida non extinguit hypothecam, ita nec novatio necessaria, quia L. novatione 18. ff. de novat. loquitur de novatione voluntaria; necessaria vero novatio est, quæ fit per litis contestationem, quando creditor in Judicio citato debitore suum petiit creditum, & a debitore lis contestatur, ista enim contestatio est quidam tacitus contractus, per quem magis corroboratur jus actoris, nam si erat actio, & jus temporale perpetuatur, & ad suos transmittit hæredes, unde non resultat novatio; pari ratione non fit præjudicium per sententiam latam a Judice super actione proposita, ex qua inducitur novatio necessaria. ita tex. in L. aliam 29. ff. de novat. ubi Bart. Neguf. de pignor. par. 6. memb. 3. num. 3. Merlin. de pignor. lib. 5. tit. 1. q. 31. per totam. quia novatio necessaria ejusmodi non est privativa, vel extinctiva, sed accumulativa aliorum effectuum. Jas. in L. C. de Judicat. num. 17. Rota apud Buratt. dec. 49. num. 5. Et ut hypotheca extinguatur, est necessaria solutio debiti, quod per solam sententiam, aut litis contestationem non extinguitur. L. grege 13. ff. de pignor. 6

Ita novatio non extinguit hypothecam, si in novatione aliter fuit conventum, juxta L. solutum. 11. ff. de pignor. act. L. novatione. 4. in fin. C. de fidejuss. Bart. in L. elegante numer. 4. ubi Castr. num. 8. ff. de pignor. act. Neguf. l. c. numer. 2. Mant. de tacit. lib. 11. tit. 31. num. 22. Statil. de salv. interd. inspect. 3. cap. 2. num. 502. Rota dec. 34. num. 2. par. 4. recent. Merlin. l. c. num. 19. 7

Novatio ut dicatur facta, pacta debent esse diversa non compatibilia cum primis. L. pacta novissima. C. de pact. Rota. dec. 299. nu. 2. par. 4. recent. apud Merlin. l. c. num. 30. & apud Ludovis. dec. 76. num. 8. Altograd. sen. cons. 4. a num. 32. usque ad fin. quia pacta compatibilia cum primis inducunt novationem cumulativam, non extinctivam prioris; quamvis hæc pacta adjiciantur per sententiam Judicis. Jas. in L. 1. num. 17. C. de Jud. Surd. cons. 447. numer. 42. & 43. Rota dec. 346. numer. 2. par. 4. recent. & aliæ plures Merlin. l. c. numer. 31. Coccin. dec. 2251. num. 35. & 33. 8

Neque inducitur ex ordine solvendi data tertio, si solutio non fuit secuta; uti si ordo fuit datus per cedulam bancariam, quamvis ordo fuerit acceptatus a cesso. L. item illa, 18. §. vetus. L. ubi quis pro alio ff. de constit. pecun. Alex. cons. 137. lib. 7. Duran. dec. 266. num. 26. Seraph. dec. 1419. & alii apud Merlin. l. c. n. 31. & 33. 9

Non inducitur prorogatione termini ad solvendum, quia prorogatio hæc videtur facta sub iisdem clausulis. Gabr. de fidejuss. concl. 3. Merlin. l. c. quæst. 32. num. 1. Cyriac. controv. 249. n. 2. Mascard. de prob. concl. 1112. maxime si fuit facta cum reservatione primævarum actionum. Cyriac. controv. 249. nu. 11. Mant. de tac. lib. 17. tit. 1. nu. 16. Thes. dec. 125. nu. 5. Gratian. cons. 126. n. 8. lib. 1. 10

Nova-

11 Novatio non fit, nisi exprimatur, ut fiat novatio, ut dictum supra *ex L. ult. C. de novat.* nec ope exceptionis inducitur. Mascard. *de prob. concl.* 1111. *vol.* 2. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 31. Gail. *lib.* 2. *obs.* 30. Sed contrarium tenent Gabr. *de novat. conclus.* 1. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 56. ubi DD. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 31. & 32. Seraph. *dec.* 1172. præsertim si pro novatione militent conjecturæ evidentes, aut contractus se non compatiantur.

12 Novatio cum non præsumatur juxta *L. ult. C. de novat. §. præterea. Instit. quibus modis tollatur oblig.* Rotæ *dec.* 716. *num.* 1. *par.* 3. *recent.* & *in Bonon. litterar. cambii.* 8. *Aprilis* 1647. *coram Verosp.* apud Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 31. *n.* 42. ideo probari debet. Et probatur probabilibus argumentis & conjecturis. DD. cit. & Fachin. *loc. cit. cap.* 92. Afflict. *dec.* 44. *num.* 15. *num.* 2. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 134. *numer.* 36. Fontanella *de pact. nuptialibus. claus.* 4. *gl.* 24. *num.* 45. Cancer. *var. res lib.* 3. *cap.* 17. Trentacinq. *lib.* 3. *var. res. de novat. res.* 1. Pajatell. *exped.* 3. *num.* 23. Gabr. *l. c.* Merlin. *l. c.* Cyriac. *controv.* 124.

13 Non inducitur compromisso. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 31. *num.* 38. & *quæst.* 33. ubi Rota; sed quamvis non fiat novatio quoad obligationem principalem antecedentem in ordine ad ipsos principales, tamen in ordine ad personam fidejussorum, & respectu etiam principalium, ubi alteratur substantia negotii principalis, inducitur novatio; unde si fuit factus contractus emptionis pro pretio declarando a certa persona, in qua fuit datus fidejussor; si partes compromittant declarationem pretii in aliam personam, dicitur facta novatio obligationis fidejussoris, qui propterea remanet liberatus. Gabr. *cons.* 43. *num.* 13. *lib.* 3. Rotæ *dec.* 384. *num.* 3. *par.* 4. *recent.*

14 Neque per secundum contractum, si est invalidus. Menoch. *l. c. præs.* 134. Surd. *dec.* 51. *num.* 16. Rotæ *dec.* 715. *in noviss.* Pajatell. *exped.* & *annot.* 3. *n.* 50. Neque quando una scriptura se compatitur cum alia, nisi expresse id dicatur. *L. fin. C. de novat.* Buratt. *dec.* 240. & 749. Rota *post tract.* Pajatell. *dec.* 39. Neque ex promissione subsecuta ad majorem corroborationem præcedentis obligationis & jurium. Bart. *in L. singularia. nu.* 10. *vers. quandoque. ff. si cert. pet.* Decian. *cons.* 11. *nu.* 51. *lib.* 1. Fontanellæ *dec.* 560. *num.* 16. Capyc. Latro *dec.* 38. *num.* 24. Rota *dec.* 471. *nu.* 6. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 367. *nu.* 12.

Novatio excluditur, quando fuerunt reservata jura, & actiones competentes cum protestatione in transactione facta. *L. libera quidem. C. de sent. & interlocut. omn. Jud.* Gabr. *de novat. concl.* 1. Capyc. Galeotta *controv.* 32. *num.* 11. & *seq. lib.* 1. Surd. *dec.* 23. *sub num.* 9. Thes. *dec.* 125. *num.* 5. Bichius *dec.* 316. *n.* 22. Rota post Pajatell. *dec.* 39. & post Merlin. *de pign. dec.* 6. *nu.* 9. quæ citat Mastrill. *dec.* 40. *nu.* 5. *par.* 2. & Rota post Merlin. *l. c. dec.* 22. *num.* 8.

15 Novatio extinguit primam obligationem, & illam transfundit in aliam speciem contractus, & cum causa unius contractus in aliam convertitur. Cancer. *var. res. lib.* 3. *cap.* 7. *a num.* 14. Ant. de Amat. *res.* 50. *nu.* 15. Franciscus a Ponte *cons.* 131. *n.* 134. *lib.* 2. Bich. *dec.* 281. *num.* 29. Barz. *dec.* 20. *num.* 8. Jo. Fab. *in §. præterea. num.* 3. *Instit. quib. mod. collit. oblig.*

16 Novatio fit cum omnibus qualitatibus, & privilegiis primæ obligationis. Bart. *in L. si quis cum aliter.* 36. *nu.* 5. *vers. præterea. ff. de V. O.* Bich. *l. c. n.* 30. sermo est de qualitatibus, quæ obligationi, aut actioni novatæ inerant ex dispositione juris; non vero in iis, quæ inerant ex dispositione contrahentium in odium debitoris morosi. *L. novatione. & L. emptor. ff. de novat.* Bart. *in L. aliam.* 29. *ff. eodem.* Surd. *cons.* 269. *nu.* 18. & *cons.* 445. *a num.* 56. Bich. *l. c. n.* 30.

17 Novatio non dicitur extinctiva prioris obligationis, sed suppletiva, quando secunda circa modum solutionis plus continet quam prima. ita Bald. *in L. pacta novissima. num.* 12. *C. de pact.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 56. *nu.* 10. & *seq.* Seraph. *dec.* 599. *num.* 6. Gratian. *discept. for. cap.* 509. *num.* 17. Bich. *dec.* 430. *nu.* 17.

18 Novatio non resultat ex sola dilatione data debitori ad solvendum. *L. fin. C. de novat.* Rimin. jun. *cons.* 201. *nu.* 8. Gabr. *de novat. concl.* 1. *nu.* 3. Hering. *de fidejussor. cap.* 20. *§.* 12. *nu.* 21. Cyriac. *controv.* 249. *num.* 12. Bich. *dec.* 316. *num.* 24. Neque dicitur novata obligatio ad omnia damna per concessionem dilationis. *d. L. fin.* Gabr. *l. c.* & DD. supra cit. & Bich. *dec.* 333. *num.* 8.

Novatio feudi vel Investituræ an fiat per secundam, 19
vel quando. vid. *Invest.*

Novatio videtur facta, si creditor alium acceptat in debitorem. *L.* 1. ubi DD. *ff. de novat.* Hering. *de fidejuss. cap.* 20. *§.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 95. *numer.* 7. Sed quod acceptans alium fidejussorem non videatur novare, sed cumulare fidejussores, diximus supra ex Merlino *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 31. *per. L. fin. C. de novat.* Gail. *lib.* 2. *obs.* 30. Surd. *cons.* 385. Honded. *cons.* 4. *lib.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 290.

Novatio fit per contractum secundum continentem 20
diversa pacta irritantia & cassantia primum contractum, uti si fuit facta secunda locatio continens diversitatem affictus & pactorum. *d. L. pacta novissima. C. de pact. L. cum plures. §. locant. ff. locat. L.* 1. *§. fin. ff. de stipul.* Craveta *cons.* 167. *n.* 9. Rota *in Romana affictus seu Casalis Buc.* 14. *Mart.* 1603. *coram Coccino.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 76. *num.* 1. & 8. quæ procedunt etiam, quando in secundo contractu non adsunt verba irritantia. Ludovis. *decis.* 76. dummodo validus sit. *num.* 2. *L. si quis in princ. ff. de leg.* 2. *L. plane. ff. de leg.* 1. nam si sit invalidus, non revocat, nec innovat primum, nisi secundus expresse contineat revocationem primi; quia tunc per secundum invalidum revocatur primus validus. *d. L. plane.* Alex. *in L. si quis ante sub. nu.* 8. *ff. de acquir. possess.* quia tunc de voluntate utriusque contrahentis a contractu receditur. *L. si diversa. ff. de transact.* Castr. *in L. si mihi & tibi. §. in legatis sub num.* 2. *ff. de leg.* 1. quæ voluntas recedendi a contractu priori declaratur etiam in actu nullo. *L. fin. ff. de reb. eor. qui sub Tutor. L.* 2. *C. de confirm. Tut.* Alex. *cons.* 45. *post. n.* 2. *lib.* 1. Jas. *in L. Dominus sub nu.* 2. *ff. de cond. indeb.* Ludovis. *dec. cit. num.* 2.

Novatio in obligatione, cui erat adjecta obligatio 21
cameralis, quando fuit facta, non potest quis conveniri ex obligatione camerali, quamvis novatio fuerit facta per alium contractum sine obligatione camerali. Bald. *in L. legem. nu.* 2. *C. locat.* Jas. *cons.* 49. *num.* 12. *lib.* 3. Afflict. *dec.* 365. *num.* 15. Gales. *ad oblig. Camer. sub tit. de vi. instrum. oblig. Camer. num.* 58. Zachias *de obligat. Camer. quæst.* 30. *num.* 20. & 21. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 30. *num.* 5. 6. & 7.

Novatio ab allegante debet concludenter probari, & 22
testes, qui non sunt contestes de loco, & tempore, & deponunt inverisimilia, illam non probant, quamvis in dubio, si unus alteri non contradicit, præsumantur contestes. Afflict. & Cæs. de Graff. apud Coccinum *decis.* 1540. *nu.* 1. 2. & 3. dummodo implicite concordent de loco & tempore. Ita Bart. *in L. si ista scripsero. ff. de condit. & demonstrat.* Jas. *in L. ubi autem. §. illud. nu.* 2. *ff. de V. O.* Coccin. *l. c. n.* 4.

Novatio primæ obligationis inducitur per concordiam. 23
Rota *in causa Romana de Cavaller.* 19. *Jan.* 1607. si concordia sit incompatibilis cum primo instrumento, & pacta sint omnino diversa. Bald. *in L. fin. numer.* 1. *C. de novat. & cons.* 318 *num.* 4. *vol.* 1. Gabr. *de novat. conclus.* 1. *num.* 60. Rota citata apud Coccinum *dec.* 2014. *a num.* 4.

Novatio non censetur facta, si hæres contraxit ut 24
hæres docto de inventario. Rota *dec.* 393. *par.* 1. *recent.* Socin. sen. *cons.* 154. *num.* 2. *lib.* 2. Phanut. *de invent. par.* 6. *sub nu.* 115. *vers. vel etiam.* Gratian. *discept. for. cap.* 264. *num.* 19. Rota *in una Romana Cambior.* 7. *Jun.* 1634. coram Pancirolo apud Coccin. *dec.* 2282. *num.* 3. nisi obligaverit se bona, aut renuntiaverit inventarii beneficio.

Novatio inducitur per concordiam, etiamsi adsit clau- 25
sula. *sine præjudicio jurium*, si instrumenta se invicem non compatiuntur. Bald. *in d. L. fin. n.* 1. *C. de novat. & cons.* 318. *num.* 4. *vol.* 1. Gabr. *cons.* 81. *nu.* 3. *vol.* 1. Ant. Gabr. *l. c. de novat.* Rota *in una Rom. duorum millium.* 28. *Jan.* 1575. coram Lancelloto. apud Coccin. *dec.* 329. quæ novatio extinxit præcedentem obligationem. *L.* 1. *ff. de novat.* Bart. *in L. fin. ff. de prætor. stipul.*

Novatio inducitur saltem ope exceptionis, si fiat pa- 26
ctum contrarium primo, si non ipso jure. Bald. *d. cons.* 318.

318. *num. 4. verf. & fi dicatur.* Dec. *conf.* 564. *num.* 14. & 15. Cephal. *conf.* 454. *a num.* 18. Menoch. *de recuper. rem. 9. num.* 391. Secus fi pacta funt inter fe invicem compatibilia, & conciliari poſsunt. Gozad. *conf.* 38. *num.* 2. Gabriel. *de novat. concluf.* 1. *n.* 56. & 60. Coccin. *dec.* 1711. *num.* 3. præſertim fi primus contractus fuit fublatus. Bald. *in d. L. pacta noviſſima. C. de pact. n.* 10. *verf. ego dico.* Anchar. *conf.* 54. *verf. ſed certe.*

27 Novatio inducitur etiam per ſupervenientiam novæ cauſæ relative ad primam, fi relatio fit circa idem; alias fecus. *L. qui bis. ff. de V. O.* & Put. *decif.* 290. *n.* 3. *lib.* 2. Coccin. 1750. *n.* 19. Item fi præcedens obligatio transfunditur in fecundam, fecus fi prima non perimitur; quia tunc fecunda venit cumulative ad primam. Rom. *conf.* 441. *n.* 8. & eſt tex. *in §. præterea Inſtit. quib. mod. tollit. oblig.* & *in L. novatione C. de novat.* & *in L.* 1. *de novat.* Oldrad. *conf.* 309. *num.* 2. *verf. & fi dicatur.* Coccin. *l. c. n.* 17. & 18.

28 Novatio venditionis inducitur ex repetitione pretii, quia repetitio pretii eſt omnino incompatibilis cum retentiona rei venditæ. Bald. *in L. ult. num.* 1. *verf. & quando. C. de novat.* Dec. *conf.* 463. *n.* 5. & *conf.* 464. *n.* 4. Rota *dec.* 262. *n.* 5. *par.* 2. *diverf.* Coccin. *decif.* 1966. *n.* 15.

29 Novatio nunquam cenſetur inducta in annuis præſtationibus ex folutione in uno anno facta in fructibus, niſi concludenter probetur, fructus fuiſſe aſſignatos, & reſpective receptos in folutum etiam pro fructibus annuis etiam futuris. Rota *dec.* 199. *n.* 3. *par.* 6. *recent.* & apud Certo *dec.* 629. *n.* 12.

30 Novatio non inducitur, ubi ampliatur prima conceſſio, aut conventio. Ita Altograd. jun. *controv.* 91. *num.* 26. *L. fin. C. de novat.* Decian. *conf.* 11. *n.* 23. & *feq. lib.* 1. Surd. *conf.* 385. *num.* 16. Rota *decif.* 299. *numer.* 2. *par.* 4. *recent.* Menoch. *conf.* 381. *numer.* 33. Mant. *de tacit. libr.* 17. *tit.* 3. *num.* 17. Rimin. jun. *conf.* 318. *numer.* 5. Roman. *conf.* 39. *num.* 10. fecus fi præcedat liberatio, & fequatur alia obligatio. Mant. *loc. cit.*

N O V I T I U S.

Praxis Novitiorum & eorum ſuſceptionis &c.

§. I.

Quænam ſint obſervanda in receptione Novitiorum?

1 Sixtus V. in quadam fua Conſtitutione, quæ incipit. *Cum de omnibus.* edita 27. Novembris 1587. apud Quarantam *in ſumma Bullar. verb. Monaſteria, & conventus fol. mihi* 307. prohibuit, ne illegitimi procreati ex inceſtu, aut Sacrilegio uſque ad tertium gradum incluſive, quamvis Apoſtolica, imperiali, aut regia authoritate fuerint legitimati, poſſint recipi ad aliquam Religionem Mendicantium, & non Mendicantium, Monachorum, Eremitarum, vel Canonicorum aut Clericorum Regularium, Congregationum, aut Hoſpitalium Regularium nec ad habitum, nec ad profeſſionem fub pœna nullitatis profeſſionis, & inhabilitatis ad illum habitum in perpetuum, & fub pœna excommunicationis contra Recipientes lata, & S. Pontifici reſervata: Conceſſit tamen, ut ejuſmodi illegitimi etiam legitimati, ut fupra ad habitum Converſorum, vel famulorum in Monaſteriis, vel domibus ad fervilia miniſteria admitti poſſint; ita tamen, ut ad profeſſionem, Ordines, & alias functiones ipſorum Religioſorum nullatenus admitti poſſint: Reliquos vero illegitimos prohibuit recipi, niſi prius illorum vita, & moribus diligenter cognitis, ac circumſtantiis omnibus, quæ circa idoneitatem perſonæ attendendæ erunt, conſideratis ac de Religionis zelo, pietate, integritate ac doctrina fide dignis teſtimoniis adeo commendati fuerint, adeoque bonam indolem, & virtutum ſpecimen præ fe ferant, ut defectum natalium ſuppleant, & eorum receptio utilis Religioni toti futura videatur, quod ampliavit etiam ad legitimatos ut fupra. Præterea ſtatuit juvenes, vel viros adultos majores fexdecim annis non aliter poſſe recipi ad habitum Religionis, niſi prius de eorum parentibus, patria, & de anteacta vita, & moribus diligenter inquiratur, & ex accurata informatione, & fide digna relatione comperiatur eos non eſſe homicidii, furti, latrocinii, vel aliorum ſimilium, aut graviorum reos, aut ſuſpectos, neque ingenti ære alieno vires fuarum facultatum excedente oppreſſos, aut reddendis ratiociniis ita obnoxios, ut propterea liter Monaſterio, vel damna imminere poſſint, & niſi conſtet, eos ex devotionis fervore ad habitum adſpirare, & de his omnibus in Capitulo plena fide facta tam Provincialis, quam Definitorum conſenſu approbati, & hæc fub pœnis fupra relatis.

In Conſtitutione vero ejuſdem Sixti V. quæ incipit. 2
ad Romanum. edita 12. Cal. Novembris 1588. declaratur, fub hac prohibitione non comprehendi illos illegitimos, qui per ſubſequens matrimonium fuerunt legitimati. Et quoad facinoroſos tunc demum etiam poſt aſſumptionem habitus, & profeſſionem remanere ſubjectos poteſtati Laicali, cum ex actis publicis conſtiterit, ipſos Judices, & Curiam fæcularem ante ſuſceptionem habitus de ipſo crimine contra eos accuſationem ſuſcepiſſe, vel inquiſitionem inſtituiſſe.

Hæc Sixtus V. quem deinde fecutus Gregor. XIII. 3
nonnulla immutavit, & declaravit in fua Bulla, quæ incipit. *Circumſpecta.* edita 14. Martii 1599. circa illegitimos natos ex damnato complexu diſpoſita a Sixto V. reduxit ad terminos juris communis, & mandavit, eoſdem poſſe recipi etiam ad profeſſionem, dummodo præmiſſo examine ab iis, ad quos ſpectat, de eorum vita, & moribus eos bona indole præditos invenerint, ac tot eis merita ſuffragentur, quæ natalium ſuppleant defectum, eorumque receptio Religioni pro futura videatur, & dummodo non admittantur in iis Religionibus, in quibus eorum parentes, vel ante, vel poſt nativitatem fuam fuerint profeſſi. Et ita Gregor. XIII. illegitimis iſtis conceſſit, quod concedebat Sixtus V. aliis illegitimis notis, aut naturalibus juxta fupra dicta.

Poſtremo Clemens VIII. in Conſtitutione, quæ inci- 4
pit. *Sanctiſſimus.* edita 19. Maii 1602. decrevit, ne in Conventibus, aut Monaſteriis Novitii ad habitum, aut profeſſionem admitti poſſent, niſi prius ab ipſa Congregatione, aut illorum Ordinariis, & ab illis etiam, in quorum Diœceſi Novitiatus exiſtit, & in quibus Novitii recipiendi fuerint expreſſe, & nominatim ipſi Novitii recipiendi fuerint approbati, & ut recipi, & admitti poſſint, licentiam in ſcriptis gratis tamen concedendam obtinuerint. Ordinarios vero monet, ut in ejuſmodi approbatione, & licentia concedenda diligentiam adhibeant, ut circa ætatem, conditionem, vocationem, ſcientiam, mores, cæteraſque qualitates in Novitiis requiſitas a S. Congreg. teſtentur. Quaranta *l. c. fol. mihi* 321.

Primo quidem *circa natales, corporis habitudinem*, 5
mores, & vitam anteactam præſertim eorum, qui fexdecim ætatis annos excedunt.

Secundo, *an ſint criminoſi, ære alieno gravati, ratiociniis obnoxii juxta prælatam Conſtitutionem Sixti V. & moderationem Gregor. XIII. ut ſupra.*

Ordinarius ergo, ut ad praxim redeamus, antequam approbationem hujuſmodi, aut licentiam concedat, debet examinare duos teſtes in fua Cancellaria ſpirituali, qui eoſdem Novitios recipiendos noverint, & fuper ſequentibus interrogare.

Primo, præſtito prius per eoſdem teſtes juramento veritatis dicendæ moniti de juramenti importantia, erunt interrogandi, *an N. N. ſuſceptum ad Religionem N. cognoſcant, a quanto tempore, & qua occaſione?*

Secundo, *an ſciant, cujus ſit filius, & in cauſa ſcientiæ?*

Tertio, *an fuerit ſuſceptus ex legitimo matrimonio, vel extra, & in cauſa ſcientiæ?*

Quarto, *an ſciant eoſdem Chriſtiane vixiſſe, & bonis moribus eſſe præditos, & in cauſa ſcientiæ?*

Quinto, *an ſciant eoſdem eſſe criminoſos, uti homicidas, fures &c. & in cauſa ſcientiæ, & an ſi tales forent, credant ſe ſcituros, & quare id credant, & qua fama laborent?*

Sexto, *an ſciant eoſdem non eſſe ære alieno gravatos, ita ut ſolvendo eſſe non poſſint, & in cauſa ſcientiæ?*

Septimo, *an fint reddendis rationibus alicui obnoxii, & in causa scientiæ?*

Octavo, *an habeant patrem, vel matrem in vivis, qui ita egeant suo auxilio, ut sine ille commode vivere non possint, aut saltem admodum difficulter, & in causa scientiæ?*

Finito examine debet edi ad acta attestatio Parochi, seu fides baptismi, & illa in actis Cancellariæ registrari.

Deinde erunt etiam examinandi parentes, *an filii in Religionem admittendi ope ita indigeant, ut sine illa vivere non possint, & reddant rationem sui dicti.*

Quibus habitis erit expedienda licentia aut attestatio ab Ordinario, ut satisfiat menti Clem. VIII. quamvis hæc Constitutio non ubique servetur tenoris sequentis.

Forma licentiæ pro volenti ingredi Religionem Virorum.

NOs &c. Universis, & singulis præsentes visuris attestamur, & fidem facimus, sicut ex fide dignorum testium ex officio nostro cum juramento examinatorum legitima depositione nobis innotuit, N. N. fuisse, & esse legitimum filium Domini N. & D. N. ejusdem uxoris, ex eorum legitimo matrimonio die &c. mense &c. anni &c. natum, ipsumque nullum homicidium, furtum, lartocinium, & id genus alia, nec majora crimina commisisse, nec ob ea inquisitum, carceratum, vel bannitum fuisse, ære alieno gravatum, aut reddendis rationibus alicujus administrationis alicui obnoxium non existere, sed zelo devotionis accensum, & non aliqua humana ratione ductum cupere Religionem ingredi, neque parentes illius ope sua, & subsidio egentes relinquere, quare eidem facultatem, & licentiam præsentium tenore concedimus, ut ad Ordinem &c. suscipi, & admitti possit, & in eodem professionem emittere. In quorum &c. Datum &c.

6 Quamvis ergo Novitius, qui post delictum in fraudem suscepit habitum, non posset uti, vel frui privilegio fori, sed posset a Judice Laico puniri, tamen, quia Clemens VIII. in hac parte moderavit Bullam Sixti V. non poterit extrahi, vel privari fori privilegio. Martha *de jurisdict. par.* 2. *cent.* 2. *cas.* 121. Diana *par.* 3. *tract.* 1. *res.* 33. & alios juxta Martham *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 121. *num.* 22. *& seqq.* neque condemnari etiam in pœna pecuniaria contra Bonac. *de LL. disput.* 10. *quæst.* 2.

7 Præterea Novitii professio, vel ad habitum admissio non præmissis informationibus de parentibus, vita, & moribus, iisque non approbatis a Capitulo Generali vel Provinciali, est nulla *ipso jure*, sive fuerit tacita, sive expressa, Rodriguez *quæst. Regular. par.* 3. *quæst.* 10. *art.* 1. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 37. *n.* 55. Rota apud Farin. *dec.* 175. Riccius *in prax. res.* 550. *in secunda editione.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 10. *num.* 1. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 108. *&* 194. *num.* 8. Barb. *de Jure Eccles lib.* 1. *cap.* 44. *num.* 8. & hæc in foro externo; nam quoad forum internum, si fuit libera, valet, & obligat; quia lex fundata in præsumptione fraudis, illa cessante non obligat in conscientia. Sperell. *dec.* 562. *num.* 53. qui citat multos alios; nam in conscientia potius sequenda est veritas, quam præsumptio; tum quia cessante causa cessat effectus, & æquitas Juris naturalis præfertur rigori juris positivi. Diana *par.* 1. *tract.* 4. *res.* 10. *& tract.* 10. *res.* 27. *& tract.* 8. *res.* 75. quamquam contrariam sententiam teneant Theologi communiter cum Suar. *de LL. lib.* 3. *cap.* 23. Covar. *in cap. cum esses. de testam. num.* 9. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæst.* 1. *n.* 88. *& quæst.* 7. *part.* 2. *ampl.* 9. *numer.* 135. quia lex fundata in præsumptione fuit lata ad vitanda scandala & fraudes, quæ ratio, cum sit generalis, semper durat, & ita fundatur potius in veritate, quam præsumptione, & præsumptio non dicitur causa finalis legis, sed tantum impulsiva. *L.* 2. *ff. de donat.* tum quia lex humana potest ex rationabili causa inhabilitare hominis subditi voluntatem ad aliquid agendum sine solemnitatibus, alias possent dari casus, quod valerent matrimonia clandestina, testamenta sine ullis solemnitatibus &c. plura de his vide in praxi Legis.

§. II.

Ex quibus causis professio Novitii sit nulla?

Professio Novitii ultra prædicta potest laborare vitio 8 nullitatis ex pluribus aliis capitibus. Primo, si Novitius laborabat morbo gallico, aut alio contagioso, quem in examine celavit; quia talis professio, quamvis sit valida quoad Deum, tamen quoad Religionem vel est nulla, quia dolus dans causam contractui reddit illum nullum, si contractus est bonæ fidei, qualis est iste, eo quod bonæ fidei nihil magis adversetur, quam dolus. Sperell. *dec.* 150. *num.* 5. *& seq.* qui plures adducit cum allegationibus Jurium. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 2. §. 2. vel certe est irritanda, quia dolus dans causam contractibus etiam stricti juris facit illos rescindi. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *res.* 188. Miranda *in Man. Prælat. to.* 1. *quæst.* 19. *art.* 2. & patet *ex cap. sicut nobis. & cap. tenor. de Regular. & ex decis. Rotæ* 346. apud Farin. Bonac. *l. c.* quæ tamen nullitas non potest declarari a solo Superiore Religionis sine Ordinario. S. Congreg. apud Pignatell. *to.* 1. *consult.* 89. *num.* 17. Secundo professio laborat vitio nullitatis, si Novitius erat servus, aut conjugatus. Sylvest. *in verb. Religio. quæst.* 3. Azor. *par.* 1. *lib.* 12. *cap.* 1. & alii apud Bonac. *de clausur. quæst.* 2. *p.* 10. §. 4. & probatur *ex cap. si quis incognitus.* 17. *quæst.* 2. Tertio, si professus in Religione virorum erat fœmina, aut hermaphroditus, nisi prævaleret sexus virilis. Ratio est, quia Superior acceptans non habuit intentionem illius professionem acceptandi, & errantis circa substantiam nullus est consensus, ut habetur *in cap. definimus.* 18. *quæst.* 2.

9 Quarto est invalida professio, si metu cadente in constantem virum fuit edita. Sperell. *decis.* 79. *per totum.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 104. *& de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 38. Ut vero dicatur metus cadens in constantem virum, debet esse gravis mali, & probabiliter illud timeri, & ut metum patiens non possit aliter illud avertere. Sanz. *matrim. lib.* 4 *disp.* 1. Sperell. *dec.* 79. qui quidem metus, cum sit quid facti, non præsumitur. *L. cum te. L. metum C. de his quæ vi, vel met. caus.* Innoc. *in c. causam. de off. Deleg.* Mascard. *de prob. conclus.* 1051. Sperell. *l. c.* & contra votum Religionis debet plene, & concludenter probari, quia in dubio stat possessio pro valore voti. DD. mox cit. Probatur autem ex conjecturis, modo sint graves, & proximæ & immediatæ actui, qui geritur, & verisimiles. Craveta *cons.* 44. *Rol. cons.* 100. Mascard. *de prob. conclus.* 1051. & quod illæ plene probentur. Sperell. *l. c.* & præsumptiones ad probandum metum concludenter & conjecturæ remittuntur Judicis arbitrio. Covar. *in* 4. *Decretal. par.* 2. *c.* 3. §. 5. Mascard. *de prob. conclus.* 1042. Menoch. *de arbitr. cas.* 136. Sanz. *de matrim. libr.* 4. *disp.* 5. Sperell. *l. c.* Præterea probatur metus ex protestationibus, & aversione in contrarium. Ciarlin. *contr. for. c.* 108. *a n.* 42. *usque ad n.* 58. Sperell. *dec.* 5. *&* 75. probatur etiam per testes ex auditu. Alex. *cons.* 99. *lib.* 3. Farin. *de testib. quæst.* 69. Ciarlin. *l. c.* & metus causa probata etiam videtur metus probatus. Ciarlin. *l. c.* ubi DD. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 1. Sperell. *d. dec.* 5. Imo metus suspicio habetur pro metu ipso juxta Sanz. *l. c.* Ludov. *dec.* 374. Ciarlin. *l. c.* Imo sufficit metus reverentialis, si accesserint minæ. Riccius *in prax. Resignat. res.* 401. & alii apud Ciarlin. *l. c.* & Sperell. *l. c.*

10 Quando autem propter unum ex præmissis capitibus professionem esse invalidam contigerit, non illico licitum erit Novitio, vel professo a Religione recedere, neque Ordinario ejusmodi licentiam professo concedere, sed erunt observanda ea, quæ traduntur in Bulla Urbani VIII. edita 2. *Aprilis* 1631. quæ incipit *Religiosos viros.* juxta quam si nullitas professionis habuit causam a negligentia superiorum, aut eorum injuria, quatenus professi velint manere, non poterunt a superioribus ejici. Item si professionis nullitas non traxit originem a malitia professi.

11 Porro non potest Episcopus taliter professo concedere licen-

licentiam exeundi prætextu nullitatis, nisi servatis iis, quæ a Concil. Triden. præscribuntur *sess.* 25. *de Regular. cap.* 19. juxta quod prætendens se nulliter professum propter vim, vel metum, aut alias causas non erit audiendus, nisi intra quinquennium a die professionis reclamaverit, & tunc causas, quas prætendit, deduxerit coram suo Superiore & Ordinario. Quod si ante habitum dimiserit, non erit admittendus ad allegationem ejusmodi causæ, sed ad Monasterium redire erit cogendus, & tanquam apostata puniendus, & S. Congr. Gregor. XIII. approbante declaravit, quinquennio ejusmodi elapso professos non esse audiendos, volentes prætextu metus suam professionem infringere, quamvis allegarent metum semper perseverasse. Quamvis Flores *lib.* 3. *var. res. quæst.* 23. velit, durante metu esse audiendos, ope restitutionis in integrum, quod idem sentiunt Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 37. *n.* 21. *& seq.* Tusc. *litt. M. conclus.* 215. Bonac. *de claus. quæst.* 2. *p.* 11. §. 2. *diff.* 1. ubi DD. Si tamen vera esset declaratio S. Congreg. supra allegata, quam refert Gallemart. in Conc. Trid. *l. c.* ab illa non esset recedendum, videri possunt Patif. *de resign. lib.* 13. *quæst.* 5. Zerola *in prax. Episcop. par.* 2. *verb. professio.* §. Riccius *in praxi profess. res.* 321. *& in praxi hæresis res.* 558. qui volunt durante metus causa, aut metu ipso esse audiendos, & etiam post quinquennium, aliter fugere posse, & uxorem ducere in foro interno. Et quamvis dixerimus, quod metus debeat esse talis, qui cadat in constantem virum, tamen hoc debet regulari a qualitate personæ metum passæ, & ita minor metus sufficit in juvene, quam in sene. Sanz. *de matrim. libr.* 4. *disp.* 3. Castr. *cons.* 174. Menoch. *de arb. cas.* 135. *num.* 5. Seraph. *dec.* 771. *num.* 3. *&* 4. Farin. *dec.* 779. Ludovis. *dec.* 326. *num.* 10. & quod juxta superius facta ad invalidandam professionem sufficiat metus reverentialis, liquet *ex cap. puella.* 20. *quæst.* 1. *cap. cum virum.* ubi Butr. & Abb. *de Regular.* Imola *in cap. tuæ. de sponsal.* Menoch. *de arbitr. cas.* 136. Grass. *de eff. Clericat. eff.* 4. *num.* 114. si concurrant minæ; aut importunæ preces. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 92. Ciarlin. *controv. for. cap.* 108. *num.* 33. Bene tamen verum est, quod idem Sanz. *l. c.* Covar. *de sponsal. p.* 2. *cap.* 3. §. 6. *num.* 7. *&* 8. Riccius *in prax. par.* [illegible] *res.* 599. & alii apud eosdem velint, esse quoque necessarias minas, & verbera, licet tali casu non teneatur metum passus probare, quod incutiens sit solitus exequi minas, cum præsumptio stet pro eodem metum passo. Sanz. & Ciarlin. *ll. cc. num.* 37. Barb. *l. c.* Pyrrhus Corrad. *in praxi dispens. lib.* 5. *c.* 14. *per totum.*

12 Hodie tamen post Bullam Urbani VIII. supra relatam teste eodem Corrado *l. c.* elapso quinquennio, licet perseveret metus, non potest fieri reclamatio, quia ita declaravit S. Congreg. apud eundem Corrad. *l. c.* videnda, & infra quinquennium non potest fieri, nec deduci, nisi coram S. Congreg. quia Urbanus inhibet omnibus & singulis ejusmodi cognitionem. Et si nulliter professus non reclamavit intra quinquennium ob ignorantiam, metum, vel aliud impedimentum, elapso dicto quinquennio poterit recurrere ad S. Congreg. Concilii, vel Regularium, quæ examinatis nullitatibus deducendis concedit restitutionem adversus lapsum quinquennii per signaturam Pontificis, ut censeatur derogatum in hac parte Concilio Tridentino. Et committitur Ordinario ac superiori Domus, & Monasterii ad præscriptum Conc. Trid. *l. c.* conjunctim, coram quibus debet fieri deductio causarum nullitatis &c. quod si in casum succumbentiæ ex parte professi contingat appellari ad S. Pontificem, causæ cognitio in secunda & tertia instantia committitur Ordinario & Superiori, non Monasterii, sed Religionis viciniori conjunctim, quæ etiam procedunt, quoad ipsas Moniales.

13 Sunt autem plures aliæ causæ ultra supradictas, propter quas professio subjacet vitio nullitatis. Primo, si fuit facta ante completum probationis annum. Concil. Trid. *sess.* 25. *c.* 15. *de Regular.* debet autem annus fuisse continuus, & non interpolatus gerendo habitum Religionis intra claustrum Monasterii. Abb. & Anchar. *in cap. ad Apostolicam. de Regular.* Patif. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 13. *num.* 11. Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 9. *n.* 7. Gratian. *disc. for. cap.* 166. *&* 550. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 101. Ciarlin. *controv. for. cap.* 108. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispen. lib.* 5. *cap.* 14. Adeo ut per Novitium non possint conjungi tempora interpolata ad faciendum annum pro legitimanda professione. Franc. *in cap.* 1. *de Regular. in* 6. Miranda *in Manual. Prælat. quæst.* 21. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 24. Et hoc tempus currit de momento in momentum, & requiritur pro forma, ita ut defectus unius horæ invalidet professionem. Homobon. *de exam. Eccles. par.* 3. *tract.* 15. *c.* 9. *quæst.* 6. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 57. Barb. & Ciarlin. *ll. cc.*

Discontinuatur vero annus probationis per habitus dimissionem sine licentia Superioris, & factum contrarium Religioni, uti inobedientia aut fuga, secus si cum habitu, & citra animum deserendæ Religionis cum Superioris licentia mansit extra Monasterium causa curandæ valetudinis, vel alia uti pro visitandis parentibus aut cognatis ægrotantibus, mendicando &c. Gratian. *d. cap.* 166. *num.* 14. *&* 15. quamvis contrarium vocet tutius S. Congreg. & Rota, uti tenent Farin. & Navar. apud Ciarlin. *l. c.* Gratian. *l. c. num.* 16. Suarez *de relig. tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 14. sed quod ejusmodi interpolatio non discontinuet annum, tenent etiam Azor. apud Sanz. *moral. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. Bonac. *de clausur. quæst.* 2. *p.* 2. §. 2. *num.* 3. uti ex causa valetudinis, videtur etiam Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 9. 14

Quæ diximus de anni discontinuatione, veniunt ampliandа procedere etiam in illo Novitio, qui per aliquot menses in Religione fuit, ut Laicus, & deinde transiit ad statum Clericalem. Diana *par.* 9. *tract.* 6. *res.* 12. Tamburin. *de Jure Abb. to.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 17. *n.* 8. Portell. *in dub. Regular. to.* 1. *par.* 2. *cas.* 8. Neque obstat declaratio contraria S. Congreg. quia vel non fuit usu recepta, vel non constat de illa authentice. Bonac. *de claus. quæst.* 2. *p.* 2. §. 2. neque obstat Constitutio Clem. VIII. *super receptione, & educat. Novit.* §. *tempore*, quia non agit de valore professionis, sed prohibet tantum transitum ad statum sæcularem. Bordon. *tom.* 1. *res.* 29. *n.* 95. 15

Sed, quid si Novitius fuit factus partim in uno Monasterio partim in alio? diceturne discontinuatus, & invalidus? Negat Diana *par.* 9. *tract.* 7. *res.* 44. Pellizar. *in man. Regular. to.* 1. *tract.* 3. *c.* 3. *n.* 21. Bordon. *to.* 2. *res.* 54. Navar. *cons.* 37. *de Regul.* Affirmat Sylvius *commun. opin.* & alii. 16

Præterea est observandum, quod ad validitatem Noviriatus requiratur, quod fuerit cœptus in legitima ætate, videlicet post pubertatem completam, quia 17

Secunda causa nullitatis professionis est, si fuit facta ante decimum sextum ætatis annum completum, juxta Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 15. tam in Religione virorum, quam mulierum. Zerola *in prax. Episcop. par.* 1. *verb. Moniales.* §. 2. qui plures affert declarationes S. Congreg. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *disp.* 24. *n.* 22. quia in hoc malitia non supplet ætatem. Rota apud Farin. *par.* 1. *civil. dec.* 175. Gutierrez *lib.* 2. *Can. qq. c.* 1. quod ampliatur etiam ad professionem Ordinum Militarium. Navar. *cons.* 5. *de his quæ vi* &c. Gratian. *discept. for. c.* 363. quamvis negativam partem, quoad Ordines Militarium teneat Rota *par.* 1. *dec.* 191. *in noviss.* Sanz. *de min. libr.* 7. *disp.* 44. Patis. *de resign. lib.* 6. *quæst.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 8. *num* 61. 18

Porro conclusio, quod professio Novitii, vel Novitiæ ante completum decimum sextum ætatis annum in tantum est vera, ut eadem nullitate laboret, si deficiat unica dies, quia ætas requiritur pro forma ad Concil. Trid. *l. c.* Riccius *in prax. Regular. res.* 559. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. *n.* 137. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 37. qui ampliat ad illos, qui ex voto ingrediuntur Religionem, qua tamen non comprehenditur dies bisextilis, juxta Bonac. *de claus. quæst.* 2. *p.* 2. §. 3. quia annus, qui exprimitur in jure, intelligitur de ordinario, non vero de extraordinario, præsertim in odiosis. *cap. in pœnis. de R. J. in* 6. Sylvest. *verb. ætas. quæst.* 3. Fornarius *de Sacram. Ord. c.* 3. & conclusio confirmatur per ea, quæ allegantur a Pyrrho Corrado *in prax. dispens. lib.* 5. *c.* 14. ubi plures refert S. Rotæ decisiones. 19

Redeundo ad anni Novitiatus discontinuationem, quæ diximus, veniunt temperanda, ut non procedant in eo, qui ob superiorum severitatem, iracundiam, odium, vel minis perterritus exiit causa se celandi; animo ta- 20

men redeundi, & dummodo exitus non fuerit tactus talibus in circumstantiis, ut probabiliter possit præsumi, Novitium non habuisse animum redeundi. Pyrrhus Corrad. *l. c.*

21 Et quamvis Novitius possit profiteri intra annum probationis, si est in articulo mortis ad lucrandas indulgentias, uti testatur Barb. *d. alleg.* 101. *a num.* 14. imo decedens intra annum probationis habeatur pro Professo juxta Riccium *in praxi Novitiorum ref.* 257. tamen ante completum decimum sextum ætatis annum etiam in articulo mortis non potest profiteri ad effectum, ut Monasterium succedat in bonis, aut in dote illius, quidquid sit ad effectum lucrandi indulgentias. ita Pyrrhus Corrad. *l. cit. num.* 14. qui refert declarationem S. Congreg. sicut nec Novitii professio facta intra annum in articulo mortis dat jus succedendi Monasterio in ejus bonis, quia profitetur tantum pro lucrandis indulgentiis. Riccius *in prax. var. ref.* 493. qui explicat privilegium Pii V. loqui, & intelligi debere de consolatione spirituali Novitii, Indulgentiis &c. Barb. mox citandus, de quo plura inferius a *n.* 56. secus si professio fuit a Novitio in articulo quidem mortis, sed post annum probationis; tunc enim ejusdem bona sine dubio pertinerent ad Monasterium. Tambur. *de Jure Abb. & Monial. lib.* 4. *disp.* 6. *quæst.* 3. Ciarlin. *controv. for. c.* 193. *lib.* 2. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. *n.* 138. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 105. Diana *par.* 3. *tract. de dub. Regular. ref.* 17.

22 Ad quem ergo pertinebunt bona Novitii, qui mortuus est ante professionem, & quæ ab eodem non fuerunt Monasterio oblata? Respondetur, ad Consanguineos & Agnatos servato ordine successionis legalis, de quo Oinot. *in Instit. lib.* 3. *de success. ab intest.* Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 19. & fusissime apud Martham *de successione legali.* & infra in praxi successionis, & & hic infra. Sperell. *dec.* 16. *n.* 24. *in fin. & n.* 11. ubi citat Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 84. *n.* 3. & 8. *& de arbitr. cas.* 436. *a n.* 10. Honded. *cons.* 94. *n.* 7. *lib.* 1. Gutiet. *Can. qq. c.* 1. *n.* 102. *& alios.* sed Ciarlin. *cap.* 193. defendit, succedere Monasterium, contra Molses. *in sum tract.* 9. *de LL. cap.* 12. *num.* 60. *& seq.*

23 Quæres primo, quid si Novitius renuntiavit anno probationis, valebitne professio edita ante illum? Conclusio est negativa, quia talis renuntiatio non valet; non enim potest Novitius renuntiare anno probationis, sicut nec cæteris requisitis, quia sunt de jure publico, & publicam concernunt utilitatem, & ideo neque Prælati eorundem Novitiorum possunt facere dictam renuntiationem. Rodriguez *quæst. regular. tom.* 3. *quæst.* 15. *art.* 7. Garz. *de Benef. par.* 11. *c.* 9. *n.* 7. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 101. Ciarl. *controv. for. c.* 193. *lib.* 2.

24 Quæres secundo, an professio Novitii invalida firmetur ejusdem juramento? Conclude negative, tam quia tale juramentum est contra bonos mores, utpote contra bonum publicum, & ita non valet, quia non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum, juxta *cap. non est. de R. J. in* 6. Sanz. *de matr. lib.* 1. *disp.* 32. *& lib.* 4. *disp.* 20. tum quia juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur.

25 Quæres tertio, an Novitii professio ratificetur, & confirmetur per Ordinum susceptionem in Religione factam? Respondetur cum distinctione. Si Novitius ignoravit nullitatem suæ professionis, non convalidatur professio per dictam Ordinum susceptionem, quia errantis circa substantiam nullus est consensus. Idem dic, si metus, qui fuit causa nullitatis professionis, perseverabat saltem in causa, Sperell. *dec.* 80. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 37. Si vero scivit, aut metus causa cessavit, tunc tacite dicitur ratificare suam professionem, quæ alias erat nulla, quia qui vult consequens, vult etiam antecedens necessario cum consequente connexum. Sperell. *dec.* 80. *n.* 3. Dices, a Concilio Trid. fuerunt sublatæ professiones tacitæ; Respondetur, hoc non posse deduci ex *c.* 15. *de Regular. sess.* 25. præterea non omnes fuerunt sublatæ, ut docet Azor. *Instit. moral. par.* 1. *lib.* 12. *quæst.* 6. *cap.* 4. Eman. *to.* 3. *quæst.* 17. *art.* 1. talis tamen, qui permittit se ordinari, peccat mortaliter, & incurrit suspensionem, & celebrans fit irregularis. Sperel. *l. c.* Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 113. ubi Portell. Sayr. & alii, quia ordinatur sine titulo.

§. III.

De privilegio Novitiorum.

26 Sed quibus privilegiis gaudent Novitii? Inprimis gaudent privilegio fori, quamvis prima tonsura non fuerint initiati. Riccius *in praxi Novitiorum par.* 4. *ref.* 239. sicut etiam Canonis. Martha *de jurisdict. part.* 4. *cas.* 121. Farin. Borgnin. Navar. Azor. Molina & Sanz. apud eundem Mastrill. *decis.* 290. & plures alii apud Sperell. *dec.* 16. *num.* 40. *&* 41. quousque tamen in Religione permanet, qui sicut non sunt subditi Laicorum, ita nec eorum statutis ligantur, tum quia animi destinatio habetur pro opere consummato etiam ante professionem, quod ampliatur etiam ad Novitios Ordinum Militarium. Diana *par.* 5. *tract.* 1. *ref.* 18. sunt immunes a gabellis. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *ref.* 37. Grass. *de off. Cleric. eff.* 3. *n.* 131. Bertachin. *de gabell. par.* 7. Præterea veniunt nomine Ecclesiasticorum in favorabilibus, secus in odiosis. Riccius *l. c. ref.* 240. gaudent privilegio Religionis etiam ante professionem. Riccius *l. c.* eorundem Beneficia non vacant tempore Novitiatus, sunt incapaces Beneficiorum Regularium. Riccius *l. c. ref.* 248. sunt liberi a votis editis in sæculo, sunt active Religiosi, non passive. Borgnin. *dec.* 10. Sperell. *dec.* 16. *numer.* 40. Non veniunt nomine professorum in casuum reservatione. Ugolin. *de potest. Episc. par.* 2. *cap.* 39. Coriolan. Miranda, Homobon. cum aliis apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 110. nisi expresse fuissent reservata etiam Novitiorum peccata, uti potest.

§. IV.

Quæ præmittenda professioni?

27 Quoad renuntiationem bonorum per ipsos faciendam sciendum est, Concilium Tridentinum *sess.* 25. *de Regular. cap.* 16. disponere, quod nulla renuntiatio, aut obligatio facta ante professionem, etiam cum juramento, & in favorem cujuscunque causæ piæ, valere possit, nisi cum licentia Episcopi, vel ejusdem Vicarii intra duos menses proximos ante professionem, ac non intelligatur suum effectum sortiri, nisi post professionem, quamvis renuntians esset major septendecim annis, & licet renuntiatio fieret de Benef. Cæval. *commun. contra Commun. cap.* 16. Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 13. qui id extendit etiam ad renuntiationem factam ante ingressum Religionis, sed illius tamen intuitu. Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 7. *cap.* 20. sermo est de renuntiatione irrevocabili, secus de revocabili & remuneratoria. Talis vero renuntiandi licentia debet ab Ordinario concedi cum causæ cognitione & voluntatis professuri exploratione per modum decreti authorizantis. Debetne forma Concil. Trid. servari etiam in donatione remuneratoria? Affirmat Sperell. *dec.* 16. *n.* 53. sed negat Diana *par.* 8. *tract.* 6. *ref.* 121. Nec valet renuntiatio Beneficii, aut patrimonii, ad cujus titulum quis fuit ordinatus, etiam cum consensu Episcopi, si non habet aliunde, unde vivat. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 99. Riccius *in prax. ref.* 624. *par.* 1. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 6. Zech. *de Republ. Ecclesiastica cap. de Cleric.* Genuen. *in prax. cap.* 81. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 219. *&* 224. Barb. *d. alleg.* 99. & Rota *dec.* 614. apud Farin. *dec.* 269. Gratian. *discept. for. c.* 159. Mantica *de tacit. lib.* 25. *tit.* 7. *n.* 45. qui uno ore tenent, talem renuntiationem esse nullius valoris ipso jure. Videri potest etiam Riccius *in praxi Renuntiationis ref.* 351. & tunc tam Novitius, quam Novitia debet certiorari a Vicario vel Ordinario. Idem *ref.* 352. quia Concil. Trid. *l. c.* habet decretum irritans. Bol. *cons.* 60.

28 Sed eritne idem concludendum in renuntiatione, quæ fuit facta a Novitio absque solemnitatibus statutorum Laicorum, sed tantum servatis illis, quæ fuerunt præscriptæ a Concil. Trid. Respondetur, quod non, cum Anchar. *cons.* 69. & cum aliis apud Sperell. *dec.* 16. quia, ut supra diximus, Novitii gaudent privilegio fori, & Canonis, & Laicis nullo modo subsunt, nec eorum ligantur statutis. Mastrill. *dec.* 290. & DD. supra cit.

29 Sed modo remanet examinanda illa difficultas, an ejusmodi renuntiatio facta ab ingressuro Religionem, ejus-

dem

dem tamen intuitu valeat, si non fuerunt servatæ solemnitates Concil. Trid. Negant plurimi apud Barb. *de pot. Episc. alleg.* 99. *num.* 16. & præcipue Patis. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 13. *num.* 9. qui testatur, ita suisse declaratum a S. Congreg. & decisum a Rota Romana. Fagundez. *de contract. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 6. Menoch. *conf.* 388. Navar. *de donat. conf.* 7. Rodriguez qq. *Regul. to.* 2. *quæst.* 47. *art.* 8. Molina *de Just. & Jur. disp.* 139. Qui id probant, quia alias elusorium redderetur decretum Conc. Trid. & careret effectu; quia parentes aut consanguinei curarent, ut ingressurus renuntiaret juribus suis, ne post ingressum posset recedere, vel si vellet recedere, non esset facilis bonorum recuperatio; mens vero Concilii fuit providere, ne restringeretur Novitiorum libertas discedendi aut exeundi. Jam Legis ratio magis est attendenda, quam ipsa verba. *L. scire ff. de LL. L. non aliter. ff. de Legat.* 3. Surd. *dec.* 35. Abb. *conf.* 1. Bart. *in L. cum mulier. ff. sol. matrim.* Diana *par.* 6. *tract.* 1. *ref.* 35. & debet extendi ultra proprietatem verborum; cum alias redderetur elusoria. Covar. *lib.* 4. *var. ref. cap.* 3. *numer.* 9. Felin. *in cap. translato. de constit.* Mascard. *de prob. conclus.* 596. quamvis sit pœnalis, si militat eadem ratio. *L.* 2. *ff. ad Tertull. cap. si postquam. de elect. in* 6. Bald. & alii apud Dianam *par.* 6. *tract.* 1. *ref.* 35. *& par.* 1. *tract.* 10. *ref.* 26. ubi tamen multi tenent contrarium. Abb. *in cap. gratum de postul. prælat.* Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæst.* 30. *art.* 4. Gomez *var. ref. to.* 1. *cap.* 5. *num.* 34. Gutierrez *Can. qq. lib.* 1. *quæst.* 6. *cap.* 19. *& conf.* 50. Rol. *conf.* 17. *vol.* 1. Quaranta *in sum. Bullar. verb. Monasterium & conventus. fol. mihi* 330. Qui refert declarationem S. Cong. uti etiam ad Concil. Trid. *Sess.* 25. *de Regular. cap.* 16. Riccius *in prax. Renuntiationis. ref.* 353. *par.* 3. qui citat alios. Barb. *de pot. Episc. d. alleg.* 99. ubi id tenet, si non fuit facta cum dolo & animo fraudandi decretum Concil. Trident. Diana *l. c. & par.* 8. *tract.* 6. *ref.* 87. qui moventur sequentibus argumentis. Primo, Quia Concil. Trid. ubi hoc disponit, tractat de Regular. quales non sunt, qui nondum ingressi sunt Novitiatum, rubrum autem declarat nigrum. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 49. tum quia Concilium tantum loquitur de professionibus, & renuntiationibus factis in Novitiatu ante professionem, uti patet. Cum vero hoc Concilii decretum sit pœnale & odiosum, non est extendendum. Ad hæc Concilium est correctorium juris communis, & ideo stricte interpretandum, quia omnis recessus a Jure est odiosus; odia vero sunt restringenda. *cap. odia. de R. J. in* 6. In praxi tamen videtur contraria consuetudo introducta, quæ attendi debet, juxta Sperell. *dec.* 16. Clarum *in §. testamentum. quæst.* 28. Barb. *l. c.*

30 Quæres præterea, an procedat dispositio Conciliaris, de qua supra, etiam in ultimis voluntatibus & aliis dispositionibus causa mortis aut aliis contractibus revocabilibus? Conclusio est negativa, quam tenent communiter DD. & merito, quia tunc cessat ratio Concilii dispositionis. Sperell. *dec.* 16. *n.* 30. Riccius *in prax. profession. par.* 3. *ref.* 326. Clar. *in §. testamentum. quæst.* 28. Barb. *de Jure Eccles. lib. c.* 42. *n.* 225. *&* 234. Natta *conf.* 181. Diana *par.* 8. *tract.* 6. *ref.* 86. qui refert declarationem S. Congreg. Dummodo serventur solemnitates Juris civilis, si sumus in terris Imperii, aut Juris Canonici, si sumus in terris subjectis temporaliter Ecclesiæ. Diana *par.* 9. *tr.* 9. *ref.* 16. ubi Pallaus contra Suar. Molinam & alios. vide etiam Navar. *de Regular. comment.* 2. qui priorem sequitur sententiam. cui adde Gaspar. Thes. *quæst.* 36. *lib.* 2. *& alios.*

31 Alia difficultas est, utrum testamentum factum ante ingressum Religionis per professionem rumpatur, & utrum testamentum factum a Novitio ante professionem possit revocari? & incipiendo ab hoc ultimo, dicendum est, testamentum factum a Novitio ante professionem posse revocari ante professionem; non autem post illam. Prima pars vix potest in dubium revocari, cum sit ambulatoria usque ad mortem hominis voluntas. Clarus *in §. testamentum. quæst.* 28. Covar. *in cap.* 2. *de testam.* Sperel. *dec.* 16. *n.* 31. quamvis fuerit juratum, quia juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur. Clar. *in §. testamentum. quæst.* 52. Covar. *l. c.* Marescot. *lib.* 1. *var. ref. capit.* 48. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 3. Tusch. *litt. T. conclus.* 154. Oinot. *in Instit. de testam. tit.* 10. Patet etiam secunda pars; quia post professionem est ita mortuus mundo, ut nil proprii habere possit, nec habeat velle aut nolle. *auth. ingressi. C. de SS. Eccles.* Abb. *in cap. in præsentia de probat.* Barb. *d. alleg.* 99. Covar. *l. c.* Dec. *in d. cap. in præsentia.* Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. c.* 15. & quidquid acquirit, acquirit Monasterio. Riccius *in prax. var. ref. par.* 2. *ref.* 95.

32 Dicendum est 2. testamentum factum ante ingressum Religionis non rumpi per ingressum ejusdem Testatoris, quia non est verum, Monasterium bonorum capax haberi loco filii, & sic agnatione rumpi. Fachin. *d. lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 14. Covar. *in capit.* 2. *de testam.* Aretin. *in L.* 1. *ff. de testament.* Abb. & Fel. *in cap. in præsentia de prob.* Sed Clarus *in §. testamentum. quæst.* 28. *num.* 4. tenet, omnino rumpi ob contrariam rationem, eo quod Monasterium habeatur loco filii, cui videtur consentire Marescot. *lib.* 3. *var. ref. cap.* 22. ubi dicit, Monasterium venire nomine filii, & excludere substitutum, si substitutio fuit facta sub conditione expressa. *si sine filiis aut sine liberis*; & quod Monasterium veniat nomine filii, & non possit excludi, ultra citatos tenet Sperell. *dec.* 153. *per totum.* Fusar. *de substit. quæst.* 429. *num.* 8. ubi limitat diversimode Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 7. adeo ut si Monasterium fuisset exclusum, illa haberetur pro non adjecta. *§. sed & hoc præsenti. auth. de SS. Episc. cap. in præsentia. de probat.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 83. sed quia de hac materia latius egimus in praxi Monasteriorum, illuc te remittimus.

33 Ex præmissis subnascitur aliud dubium, an renuntiatio facta ante professionem servatis solemnitatibus Concilii Tridentini, si Novitius post professionem fieret Episcopus, posset ab eodem revocari? & prima facie videtur negative respondendum, quia quod semel placuit, amplius displicere non potest, & renuntianti juri suo ad illa non datur regressus vulgatis juribus. Veritas tamen est in contrarium; quia in tali renuntiatione subintelligitur ea conditio. *si manserit in Religione.* & sic renuntiatio est conditionalis. Riccius *in prax. var. ref. part.* 2. *ref.* 152. Martha *de clausul. par.* 1. *claus.* 123. Hinc renuntiatio censetur declarata nulla, si professio quoque fuerit declarata nulla, juxta Riccium *in praxi Renuntiationis. part.* 3. *ref.* 354. quia accessorium sequitur naturam sui principalis. *reg. accessorium. de R. J. in* 6. tum quia talis renuntiatio videtur conditionalis; si nimirum professio fuerit valida, & in quolibet actu intelligitur illa clausula. *rebus sic stantibus.* Anchar. *conf.* 84. Dec. *conf.* 335. Cravetta *conf.* 95. Natta *conf.* 525. Cacheran. *dec.* 91. & Rota apud Riccium *l. c.* Quamvis renuntiatio fuerit jurata, quia juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 77. *num.* 9. Sperell. *dec.* 169. *num.* 20. Gabr. *de jurejur. conclus.* 1. & probatur ex *L. fin. ff. ad municip. & L. fin. C. de non numer. pecun. c.* 2. *de renunt. cap. quemadmodum de jurejur.* Castr. *conf.* 448. Rom. *conf.* 22. Rota apud Riccium *l. c.*

§. V.

De illorum Dimissione & illorum Bonis.

34 Quoad Novitiorum dimissionem supponendum est, & pro certo tenendum, illicitam illam fore etiam mortaliter, si sine ulla justa causa fiat, cum Novitius, uti supponitur, alias sit idoneus, quia jurisdictio Regularibus fuit concessa in bonum Religionis, cujus interest habere subjecta capacia; adde peccare contra charitatem, privando Novitium magnis bonis spiritualibus, & exponendo illum multis periculis. Suar. *de Religione. to.* 3. *lib.* 4. *cap.* 3. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 19. Miranda *in Manual. Prælat. to.* 1. *quæst.* 25. *art.* 12. *conclus.* 1. & alii, tum quia, si juxta S. Tho. Peregr. Rebell. & alios peccat mortaliter, qui retrahit aliquem ab ingressu Religionis, multo magis peccabit, qui sine causa eundem arcet a professione. Laym. *moral. lib.* 3. *sect.* 6. *tract.* 2. *c.* 8. Molina *de Just. to.* 5. *tract.* 4. *disp.* 5.

35 Quoad illos vero Novitios, qui petunt dimissionem, similiter notandum est, non teneri solvere Religioni, e qua exiverunt, vel expensas sibi in illo factas; imo recuperare omnia bona, quæ intulerunt in Religionem,

& ad eorum restitutionem Religiosos compelli posse Censuris Ecclesiasticis ab Episcopis. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 101. *num.* 37. *&* 102. Sanz. *in summa tom.* 2. *lib.* 6. qui citat tredecim alios Doctores. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 16. quod tamen cum hoc temperamento est accipiendum, ut si aliquid Novitius Monasterio donaret, illud repetere non possit, nisi in quantum excedit alimenta. Faust. *in Thes. Relig. lib.* 5. *quest.* 191. Idem dic, si suit dimissus.

36 Sed pone, quod Novitius fuerit receptus in uno Monasterio, & in alio fecerit professionem, cujusnam Monasterii erit filius? multum conducet hujus quæstionis resolutio ad sciendum; cujus deceant esse emolumenta. Et quidem communis sententia tenet, dici filium monasterii, in quo fuit receptus, & non in quo fuit receptus, spectat onus dicti Novitii non tantum, dum est in novitiatu, sed etiam ubi est professus, & ideo etiam omnia emolumenta ratione dicti Novitii provenientia ad Monasterium, in quo fuit receptus, spectabunt, justa illud, qui sentit onus, sentiat & commodum. Novar. *quest. for. lib.* 1. *cap.* 113. *num.* 7. In quo tamen attendendus est usus Religionis, & illius statuta particularia. Trevisan. tamen *dec. Rot. Venet.* 30. *par.* 1. tenet, omnia pertinere ad Monasterium, in quo fuit emissa professio, eo quod Regularis die professionis omnia bona cum ejus libertate incorporentur Monasterio. Riccius *in prax. Novitior. par.* 4. *ref.* 252. Si vero professus in una Religione studio melioris vitæ transeat ad strictiorem religionem, & ibi profitetur, cujus Monasterii sint bona. vide in praxi Regularium.

§. VI.

An & a quo puniendi ob delictum commissum in Novitiatu?

37 Molina *de Just. to.* 4. *tract.* 3. *disp.* 49. tenet, puniri debere. Sed Bonac. *de LL. disp.* 10. *quest.* 2. & apud illum Sayr. Abb. Clar. & alii omnino negant, puniri debere, & ita docent etiam Laym, *moral. lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 8. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *ref.* 34. Imo quod neque reincidat in Censuras, aut irregularitatem, a quibus per ingressum fuit absolutus. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *ref.* 44. Bonac. *de LL. disp.* 4. *quest.* 2. *p.* 7. Suarez *de Relig. to.* 4. *tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 24. Gratis enim dicitur, quod per ingressum Religionis fuerit conditionate absolutus, scilicet sub conditione reincidentiæ, si in Religione non permanserit, quia conditio nunquam subintelligitur, nisi exprimatur, & e contra est regula, quod peccata semel ablata, vel aliæ pœnæ non reviviscant sine nova culpa, cui sit annexa talis pœna, ita contra Peregrin. Sorb. & Rodriguez apud Dianam *l. c.* & Riccium *in praxi Novitiorum. par.* 4. *ref.* 254. qui citat Felician. *de excommun. c.* 14. Passarell. *de privil. minimor. c.* 33. Bonac. *l. c.* & quamvis Hostien. *in cap. Monachi. de sent. excom.* Archidiac. *in cap. Religioso. de sent. excom. in* 6. Lapus *alleg.* 47. teneant, posse Novitium ab Abbatibus, seu superioribus suarum Religionum absolvi a casibus reservatis incursis ante ingressum Religionis; tamen Riccius *l. c.* sequitur opinionem negantem. Innoc. *in cap. cum illorum de sent. excom.* quem sequitur Rodriguez *quest. Regular. tom.* 1. *quest.* 20. *art.* 21. ea ducti ratione; quod Clemens IV. & Paulus III. concesserint hoc privilegium Patribus Societatis, & Minoribus; ergo qui non habent hoc privilegium, non possunt absolvere; alias non esset privilegium, quia privilegium est privata lex, & quidem recedens a dispositione Juris communis, tum quia in criminibus tempus, quo fuerunt commissa, debet attendi. *L.* 1. *ff. ad municip. L.* 1. *ff. de pæn. L. injuriarum. ff. de injur.* Hostien. tamen cum sibi adhærentibus non absolute vult, posse ingressos Religionem ab Abbatibus &c. absolvi, a censuris & casibus reservatis, quos incurrerunt ante ingressum Religionis, sed cum reincidentia, si infra annum probationis a Religione discesserint, videri potest etiam Novar. *in tract. de datione in solutum. quest.* 25. *par. & in praxi elect. fori. quest.* 46. *sect.* 2. qui cum Innocentio tenuit contra Hostien.

§. VII.

Praxis Novitiarum.

Exordiendum est a Concil. Trid. quod *sess.* 25. *de Regular. c.* 17. decernit, quod puella volens suscipere habitum Religionis, si major est duodecim annis, non antea suscipiat, nec postea professionem emittat, quam ab Episcopo, vel ejus Vicario, si ipse fuerit impeditus, aut alio ejus sumptibus ab eodem deputato Virginis ingressuræ voluntas fuerit explorata, an nimirum dicta Virgo coacta vel seducta fuerit, an sciat, quid agat &c. Debet ergo juxta Concilium Tridentinum voluntas puellæ explorari non tantum ante professionem, sed etiam ante ingressum, & ideo bis, ut patet ex verbis Concilii, & declaravit S. Congr. apud Gallemart. ad Concil. Trid. *l. c.* & uti tenet Riccius *in praxi explorationis voluntatis par.* 4. *ref.* 195. quamvis Monasterium esset Regularibus subjectum, quia Concilium non distinguit, & ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 100. Tambur. *de Jure Abb. disp.* 4. *quest.* 2. *n.* 2. *vers. Barbosa.* Miranda *de Monial. quest.* 8. *art.* 4. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 194. Piasec. *in prax. Episcop. verb. Moniales. n.* 232. Novar. *in opusc. Juris Can. conclus. un. de explorat. volunt. puell.* 38

Modus autem servandus in exploratione ejusmodi ante ingressum erit, quem dedit S. Congreg. Concil. & ex illa Riccius *l. c.* Ut nimirum puella ducatur ad Matronas honestas, quæ non sint illi sanguine junctæ, nec alias suspectæ, ubi remotis omnibus propinquis examinetur ab Episcopo ejus voluntas, qui tamen non servatur ubique, sed alicubi in Monasterii Sacristia, vel alio religioso loco: Examen vero est redigendum in scriptis a Cancellario officii vel Curiæ Episcopalis coram duobus testibus scribendo tam interrogatoria Examinantis, quam responsiones puellæ. Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capitular. part.* 2. *tit.* 16. *num.* 6. Barb. *post tract. de pot. Episc. in form.* 41. Riccius *l. c. n.* 2. *vers. ampl.* 3. quod etiam non ubique servatur, sed alicubi oretenus tantum excipitur, & auditur Virginis voluntas, ut testatur Marchet. *l. c.* servari Maceratæ, & nos vidimus observari in Episcopatu Tridentino. Et quamvis secundum Marchet. *l. c. num.* 10. videatur sufficiens unica Virginis exploratio, nimirum ante professionem nixus authoritate Dianæ *par.* 3. *tract.* 2. *resol.* 47. Pellizarii *de Monial. cap.* 2. *sect.* 1. *num.* 4. ac aliorum, qui forte intelligendi sunt de consuetudine multorum Episcopatuum; tamen de Jure Triden. *loc. cit.* uti declaravit S. Congreg. & secundum communiorem contrarium omnino tenendum est. 39

Quia vero Concilium *l. c.* hanc facultatem concedit Vicariis tantum in casum, quod Episcopus fuerit impeditus, oritur quæstio, an Vicarius generalis possit Virginum voluntatem explorare, si Episcopus non fuerit impeditus, in qua difficultate Doctores in contrarias ivere sententias. Aliqui amplexi sunt partem negativam, uti Riccius *in praxi Explorationis par.* 4. *ref.* 196. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 100. Pellizar. *de monial. cap.* 3. quos Flamin. Marchetus *in prax. Vicar. Cap. par.* 2. *tit.* 16. refert, sed non sequitur. Sbroz. *de off. Vicar. lib.* 2. *quest.* 208. qui se fundant in verbis Concilii Tridentini, quæ sunt per se valde clara. Alii vero & communius, quos sequitur Marchet. *l. c.* affirmativam tuentur, uti Garz. *de Benef. par.* 9. *cap.* 2. *n.* 119. Barb. sibi contrarius *de potest. Episc. alleg.* 60. *n.* 41. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 194. *num.* 19. *&* 20. quia Concilium Tridentinum *sess.* 24. *de reform. cap.* 18. utitur eodem modo loquendi, cum disponit de provisione Parochialium vacantium per concursum facienda, & tamen DD. plerique, quibus accedit Pax Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 7. *num.* 104. tenent, Vicarium posse ejusmodi concursum facere etiam Episcopo non impedito; tum quia Concilium non loquitur per verba præceptiva ipsi Episcopo, aut ejus Vicario, sed tantum per verba prohibitiva ipsi puellæ, & sic non impediunt Vicarii jurisdictionem, quam habet communem cum Episcopo, juxta *cap. nov.* 16. *quest.* 7. & cum quo facit idem tribunal *capit.* 2. *de consuet. in* 6. & quia Vicarius videatur eadem persona cum Episcopo, quem repræsentat; hinc jura loquentia de 40

Epi-

Episcopo extenduntur etiam ad ejus Vicarium. Adde, quod verba Concilii nullum habent præceptum, nec formam inducunt quoad hanc partem, ut patet ex eodem contextu, sed puram convenientiam, uti notat Castropal. *par.* 2. *moral. tract.* 13. *disp.* 3. *p.* 2. & DD. supra cit. pro hac posteriore sententia, quæ corroboratur a communi praxi.

41 Si vero hæc exploratio fuerit omissa, non ideo professio laborabit vitio nullitatis, prout declaravit S. Congreg. teste Riccio *in prac. explorat. par.* 4. *res.* 197. Campanill. *in divers. Jur. Can. cap.* 16. *rubr.* 12. *nu.* 17. Barb. *l. c. alleg.* 100. Ciarlin. *controv. for. cap.* 194. *lib.* 2. Sanz. *moral. lib.* 5. *cap.* 4. quia hoc non decernitur a Conc. Trid. *l. c.* ubi nullum adest decretum irritans, veluti in aliis locis Concilii, præsertim in fama, quæ præscribitur pro concursu ad Parochiales; quod autem lex voluit, hoc expressit; Abbatissa tamen, cujus negligentia exploratio fuit omissa, erit suspensa ab officio, ac aliter punienda. Conc. *l. c.*

42 Cum puella sumpserit habitum, & fecerit noviciatus annum, ab Episcopo debet illi præfigi terminus viginti dierum ad deliberandum, an velit edere professionem, & si noluerit profiteri, erit remittenda; si vero voluerit profiteri, erit examinanda ante professionem, & tenebitur Abbatissa monere Ordinarium, aut certiorem facere ante mensem sub pœna suspensionis ab officio ipso facto incurrendæ, & sub pœnis Episcopo arbitrariis, aut censurarum Ecclesiasticarum non obstantibus quibuscunque privilegiis. Et si quidem subsit, aut suspicio subordinationis, & maxime pars instet, uti qui prætendit, illam nolle professionem emittere, quatenus desini importunæ preces, debebit e Monasterio educi ad Ecclesiam, vel Sacristiam, & ibi remotis propinquis ac aliis suspectis examinari, eo modo, quem supra tetigimus, observato. Barb. *de Jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 44. Ricc. *in prax. explorat. res.* 195. ubi S. Congr. quod quidem examen Episcopus, aut ejus Vicarius, postquam fuit certior factus, tenetur intra viginti quinque dies perficere, aliter illis elapsis non potest amplius in illo se intromittere. Antequam vero Ordinarius contra Abbatissam non certiorantem possit uti censuris, debet prius monere.

43 Ex præmissis infertur, puellam, quæ vult suscipere habitum Religionis, debere ad minimum esse duodennem, cujus ætatis causa requiritur voluntatis puellæ exploratio, uti verba Concil. Trid. *loc. cit.* clare demonstrant, quod tamen, quia nullum continet decretum irritans, ideo defectus illius ætatis non reddit invalidum ingressum. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 21. & DD. apud Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 194. qui licet cum Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 44. Rodriguez *qq. Regular. tom.* 3. *quæst.* 12. *art.* Gavant. *in prax. Episcop. verb. Monialium recept. num.* 20. Tambur. *de Jure Monial. disp.* 4. *quæst.* 2. defendat contra Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 47. non posse puellam ante duodecimum ætatis annum completum ad habitum Religionis admitti propter illa Concil. Trid. verba. *Decernit, ut puella, quæ habitum Regularem suscipere voluerit, major duodecim annis sit, non ante eum suscipiat.* quidquid clarius contra Dianam, & propter illa S. Congr. quam refert Gallemart ad Concil. Trid. *l. c. num.* 3. censuit, non esse dispensandum, ut puellæ, quæ duodecim annos non compleverunt, possint habitum in Monasterio suscipere; ergo supponit S. Congreg. quod non possit puella ante dictam ætatem suscipere habitum Religionis sine dispensatione; alias superflua tanti Senatus, & supervacanea fuisset declaratio, ad quid enim prohibere alicui dispensationem, qui illa non eget; tamen nullam faciunt mentionem nullitatis, & invaliditatis in casum contrarium.

Verumtamen antequam puella ad habitum Religionis suscipiatur, vel in Religione emittat professionem, debet admitti a majore parte Monialium per vota aut secreta, aut publica & expressa. *cap. consuluit.* ubi Hostien. *qui Clerici vel voven.* Archid. *in cap. constit.* ubi Francus, Dominicus, & alii. *de Regular. in* 6. Bonac. *de clausur. quæst.* 2. *p.* 10. §. 6. *num.* 4. Ciarlin. *l. c. num.* 24. nec est necesse, quod fuerit acceptata per vota secreta, quia id nullo jure cavetur, nec a Clemente VIII. quia illud tantum loquitur de Novitiis Regularium virorum, & non de Monialium Novitiis, nec fœminæ veniunt nomine virorum in odiosis. 44

Nunc ad praxim accedendo ipsius examinis interrogatoria, super quibus puella erit examinanda, exhibeamus, quæ fuerunt desumpta ex Barb. *de pot. Episc. alleg.* 100. Pellizar. *de Monial. cap.* 2. *sect.* 1. & ex Flamin. Marcheto *in prax. Vicar. Capitularis. par.* 2. *tit.* 16. *num.* 13. & partim etiam ex Riccio *in praxi Explicationis. par.* 4. *res.* 193. 45

Interrogatoria, super quibus Virgo volens ingredi Religionem, est examinanda.

46 Interrogatorium primum: *An puella libere velit ingredi Religionem, vel coacte?*
Secundo, *a quando tempore senserit se ad talem Religionem fuisse vocatam, & qua occasione?*
Tertio, *an precibus, vel minis parentum, vel cujusvis alterius minis, consilio, suasione inducta fuerit?*
Quarto, *quamdiu cogitaverit de ingredienda Religione?*
Quinto, *qua potissimum ex causa velit fieri Monialis?*
Sexto, *an Religionis vim, & pondus intelligat?*
Septimo, *an sit conscia votorum, quæ in ea emittuntur, & sit parata abdicare a se dominium rerum omnium temporalium per votum paupertatis, abstinere ab omni delectatione carnis voto castitatis repugnante, suamque voluntatem omnino subjicere voluntati suorum superiorum per votum obedientiæ.*
Octavo, *an sit parata crucem Domini ferre, abnegare se ipsam, & sequi Christum juxta ejusdem consilium?*
Nono, *an cogitaverit, se in Monasterium ingressuram, ut in illo permaneat, quoad vixerit?*
Decimo, *an corpore & mente sit sana, aut occultum patiatur defectum, quem & quanto tempore?*
Undecimo, *an sciat, legere, scribere & canere, & an sciat præcepta Decalogi, Ecclesiæ, & articulos fidei?*

Quæ omnia erant scribenda a Notario officii coram duobus testibus, Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 193. Marchet. *l. c. nu.* 6.

47 Et cum lectio in Monialibus saltem professis sit necessaria, ut officium in Choro psallere queat, sive extra illam legere, teste Diana *par.* 1. *&* 2. *tract.* 12. *res.* 17. *& par.* 3. *tract.* 2. *res.* 96. qui alios viginti tres Doctores citat. & Marchet. *l. c. num.* 14. qui refert declarationem S. Congreg. decidentis, non esse admittendam puellam, quæ legere ignorat, ad professionem Choristarum; ideo ille, qui Virginis voluntatem explorat, debebit illam coram se facere legere in aliquo officio vel Breviario, & si exploratio fit ante professionem, videat ulterius, an sciat methodum recitandi Breviarium.

48 Quæres, an Monialis Novitia obligetur vi Concilii Tridentini ad Leges clausuræ, sicut etiam ad normam Bullæ Pii V. sub pœnis, de quibus in illis? Responsio est negativa. Bonac. *de claus. quæst.* 1. *p.* 2. quia Concil. Trid. *sess.* 22. *cap.* 22. & Pius V. in sua Constitutione non loquitur de Novitiis, sed professis, & cum versemur in pœnalibus, non est facienda extensio, nec verba sunt improprianda contra *Regul. jur. in* 6. Et quamvis dixerimus in praxi Monasterii, puellas, quæ sunt in Monasteriis Monialium pro educatione teneri legibus clausuræ, & ex hoc videatur, posse deduci, etiam Novitiam fore obligatam iisdem legibus, nullum in hoc agnoscimus inconveniens, neque contradictionem, quia in hac conclusione tantum statuimus Novitias non teneri Legibus clausuræ sub illis pœnis, sub quibus tenentur professæ; quod vero teneantur Legibus clausuræ eo modo, quo tenentur puellæ, quæ in Monasterio educantur, non inficiamur.

Explorata Virginis voluntate pro susceptione habitus, Ordinarius, si Monasterium est in loco, in quo est ipse Ordinarius, puta in eadem Civitate, concedit licentiam oretenus, aut in scriptis, quod est tutius; imo cauti Ordinarii peracto examine concedunt licentiam per decretum in actis coram testibus publicandum, quod cum actis registratur in Cancellaria Curiæ Episcopalis, 49

ut

ut possit dato casu probati licentia, & fuisse servata præscripta a Clem. VIII. quæ juxta diversas Doctorum opiniones propter illud verbum, ne *uslatenus* videtur præscribere formam, & invalidare actum contrarium, si vero Monasterium est in alia Civitate, vel loco, datur licentia juxta formam, quæ sequitur.

Forma licentiæ pro Monialibus, aut puellis habitum suscipientibus.

50 NOs &c. Universis & singulis præsentes visuris, & quibus expedit, notum facimus, & attestamur per præsentes voluntatem honestæ Virginis NN, quæ habitum regularem Ordinis S. N. in Monasterio S. N. loci N. suscipere intendit, a nobis (seu ab examinatore a nobis ad id deputato) exploratam diligenter fuisse, eamque piam ac liberam servatis servandis, quantum humano judicio æstimari potest, compertam esse; quapropter eidem honestæ NN. facultatem & licentiam dictum habitum suscipiendi, ac in dicto Monasterio suo tempore, premissis tamen de jure præmittendis, professionem emittendi concedimus, & impertimur. In quorum &c. Datum &c.

Elapso Novitiatus anno Novitia debet admitti ad professionem, servatis tamen particularibus constitutionibus singularum Religionum, quæ debet emitti in manibus Superioris, juxta ea, quæ tradunt DD. vide Riccium *in praxi professionis par.* 3. *ref.* 320. non tamen in manibus Abbatissæ *cap. statuimus.* 20. *quæst.* 2 Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 142. qui est Abbas, aut Generalis, seu deputatus ab illo. Tamburin. *de Jure Abbatissæ. cap.* 27. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 194. *num.* 9. quia illa non potest imponere velum; sed potius potest Novitia illud ex altari sumere juxta cap. *consuluit. qui Clerici vel voven.* sed est facienda in manus Sacerdotis, uti Ordinarii, vel Superioris, aut Sacerdotis simplicis ex commissione Superioris. *cap. fin.* 20. *quæst.* 1. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 70. & DD. DD. mox supra cit. uti etiam Confessarii ad id a Vicario deputati generali. Lim. quoad conversas, quibus non imponitur velum, quia licet Abbatissa non possit illud imponere; potest tamen professionem acceptare, juxta Hostien. *in d. cap. consuluit.* Sanz. *moral. lib.* 5. *cap.* 4. Batt. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 32. Bonac. & alii apud Ciarlin. *l. c.*

51 Porro professio est duplex, nimirum expressa, & tacita, expressa est illa ipsa, de qua hactenus disseruimus. Tacita, quæ inducitur, cum Novitia post annum probationis admittitur ad facienda illa, quæ solis professis conveniunt authoritate & consensu Superioris, dummodo Novitia scienter & animo profitendi talia agat, & habeat sexdecim ætatis suæ annos completos. Sperell. *dec.* 161. *a num.* 40. ubi jura & DD. uti etiam ex mutatione habitus, eo quod professæ alium gerant animum ac Novitiæ. gl. *in Clem. fin. de Regular. & in cap.* 1. *de Regular.* Innoc. & Hostien. *in cap. Vidua de Regular.* Anchar. *in cap.* 1. *de Regular. in* 6.

52 Et ut Novitia admittatur ad professionem, debet habere majorem partem votorum. Et si vota fuerunt paria, cum versemur in actu mere favorabili. *cap. ad Apostolicam. de Regular.* & favores sint ampliandi, odia vero restringenda. *L. cum quidem. ff. de lib. & posthum. cap. odia. de R. J. in* 6. In dubio talis Novitia esset admittenda ad professionem. Bald. *cons.* 83. Jas. *cons.* 120. sicut in paritate votorum debet quis admitti ad sedile nobilium, ut docent Franch. *dec.* 2. *&* 207. Dec. *in L. quoties. ff. de R. J.* Menoch. *cons.* 227. Riccius *in praxi profess. par.* 3. *ref.* 330.

53 Notandum tamen, quod Novitia tantum tacite professa non habeat votum passivum, sed activum tantum. *cap. ex eo. de elect. in* 6. *ubi* Lapus, Archidiac. Gemin. Jo. Andr. Anchar. & Franc. Roman. *cons.* 64. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 10. *num.* 4. & probatur etiam ex *cap. Messana. de elect. cap. nullus. de elect. in* 6. Pellizar. *in man. Regul. to.* 2. *tract.* 9. *cap.* 2. *num.* 90. *&* 121. qui citat Suarez & alios.

54 Intra annum Novitiatus non potest Novitia admitti ad professionem, nisi esset in articulo mortis, si tamen communicet cum privilegio Mendicantium, quod fuit concessum a Pio V. PP. Dominicanis, ut possit lucrari Indulgentias. Rodriguez *qq. Regular. tom.* 6. *quæst.* 15. Lud. Beia *Respons. cas. consc. par.* 4. *cap.* 38. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 17. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 193. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 508. & dummodo sit sanæ mentis.

55 Sed incidenter quæritur in ordine ad ea, quæ diximus de professione tacita, an professio tacita cum expresse profitendi promissione dirimat matrimonium, & an ex tali promissione resultet votum solemne, & quid in ordine ad utrumque forum? Dicendum, quod in foro externo, in quo præsumitur votum solemne, inducit impedimentum dirimens, secus in foro interno, quod non regulamr a præsumptione, sed attendit veritatem. Ita P. Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 6. *num.* 147. apud quem DD.

56 Quia supra meminimus, & diximus, bona Novitiorum, qui infra annum probationis professionem faciunt, & moriuntur, ad Consanguineos, non vero ad Monasterium spectare, ut veritas magis appareat, restat videndum, an hæc assertio sit certa, vel habeat contradictores.

57 Dicendum, hanc propositionem, quod Novitii bona, si profitentur intra annum in mortis articulo, spectent ad Consanguineos, & non ad Monasterium, esse maxime controversam & multos stare pro una, & alia parte suis nixos fundamentis. Et quidem quod ejusdem bona cedant Consanguineis aut iis, qui veniunt ab intestato, si Novitius decessit sine testamento, docent Phyrrhus Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 5. *cap.* 14. qui refert pro se declarationem S. Congr. Riccius *in prax. var. ref.* 493. qui pariter testatur, ita colligendum esse ex Brevi Pii V. concesso Monialibus. Fachin. *lib.* 6. *controv Jur. cap.* 19. Sperell. *dec.* 16. Molfes. *in sum. tract.* 9. *de LL. cap.* 12. Barb. *in cap. ad Apostolicam. de Regular. numer.* 4. Homobon. *de exam. Ecclesiast. par.* 3. *tract.* 14. *cap.* 2. *quæst.* 14. *ref.* 3. Henriquez *de excom. lib.* 13. *cap.* 14. Peregrin. *in compen. privileg. Cleric. Regular. tit. Novitius.* §. 2. Rodriguez *qq. Regular. ref.* 101. *numer.* 40. Miranda *in manual. Prælat. par.* 1. *quæst.* 22. *art.* 10. & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 17. Ratio illorum est; quia monasterium non succedit, nisi in bonis illius Novitii, qui simpliciter fuit professus; sed in nostro casu Novitia non fuit professa simpliciter, sed tantum secundum quid, pro lucrandis indulgentiis, in articulo mortis, quarum alias esset incapax tanquam Novitia, quod vero in nostro casu Novitia non simpliciter professa sit, probatur ex Concil. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 17. quod mandat, ante professionem simpliciter talem esse præmittendam explorationem voluntatis Virginis, an nimirum velit libere profiteri, an habeat conditiones requisitas juxta Ordinis Regulas: sed qui est moribundus, non habet conditiones hujusmodi, qui non potest servire Monasterio, & illius onera portare. Propter quam rationem DD. citati hanc conclusionem extendunt etiam ad casum, quod Novitiam finito anno probationis in articulo mortis professionem emittat. Præterea privilegium Pii V. videtur abrogatum a Gregor. XIII. in Bulla, quæ incipit. *In tanta negotiorum.* in qua revocantur omnia disposita a Pio V. super statu & regimine Monachorum, contra decreta S. Concil. Triden. & contrarium dicere contra clara verba Bullæ est divinare ad tuendum positum; quis enim Patronis contrariæ sententiæ dixit, Gregor. XIII. non derogare Pii V. Constitutionibus super statu Regularium, etiam illis, quæ fuerunt concessæ aut factæ in favorem animæ? cum omnes illæ Constitutiones fuerint factæ ad favorem animæ, certe regimen totum ad hoc tendit & collimat. Cæterum habemus Regulam, quæ ipsis etiam Adversariis non displicet. Constitutionem, quæ reducit ad jus pristinum, esse favorabilem; sed Constitutio revocans privilegia reducit ad jus pristinum: ergo est favorabilis & amplianda. Ad hæc oratio indefinita æquipollet universali. Ergo universaliter est intelligenda: talis est revocatio Gregoriana. Et quod lex non distinguit, nec nos distinguere debemus, vulgaris juribus. Et privilegium exorbitat a Jure communi; omnis vero recessus a Jure est odiosus, & ideo privilegium concessum ad unum effectum, ad alios extendi non debet.

L. cum

L. cum avus. G. de emancip. liber. & a tenore privilegii non est recedendum. *cap. porro. de privil.* Mant. *dec.* 82. & ad casum, ad quem verba non porriguntur, non extenditur. *cap. sane. de privil. L. qui constitutum. ff. de milit. testam.* Bald. *in cap. eam, te. de rescript. L. humani. C. de LL. cap. cum venissent. de Jud.* Abb. *in cap. venerab. qui filii sint legit.* Curt. sent. *cons.* 48. Beret. *cons.* 9. Surd. *cons.* 8. Tandem quamvis possit S. Pontifex derogare juri quæsito alterius, ut tenet communior apud Gabr. de *jure quæsito non tollen. conclus.* 1. tamen derogare in dubio non præsumitur. Gabr. *l. c.* & *L. si quis a Principe ff. ne quid in loco publ.* quod accideret in casu nostro, quia præjudicaretur venientibus ab intestato, neque valet responsio adversariorum, quod venientes ab intestato tantum habeant jus ad bona Novitii, non vero ad bona professi; quia verum quidem dicunt, sed pariter verum est, talem adhuc esse revera Novitium, & non professum simpliciter, cum non fuerint servata servanda ad normam Concil. Trid. Et sic si privilegium, de quo disputamus, quod habent Novitiæ, profitendi in articulo Mortis, extenderetur etiam ad bona earum, utique præjudicaret juri quæsito venientibus ab intestato, quod minime est præsumendum. Accedit, quod dos non debetur Monasterio, nisi pro alimento monialis, & si non aleretur, nec dos deberetur, nec plus potest a monialibus exigi pro dote, quam sit necessarium pro alimentis, nisi sponte detur, aliter committitur ab illis simonia, juxta *cap. non satis. de simon.* Ubi gl. & DD. & docet Renatus a Valle *de Relig. Negotiatore.* & alii; & cum matrimonium spirituale æquiparetur carnali, & ab uno liceat argumentari ad aliud; sicut dos non debetur, si sponsa fuit mortua ante consummationem matrimonii, quia dos tantum debetur pro supportandis oneribus matrimonii. Idem erit dicendum de moniali. Hæc sunt fundamenta hujus sententiæ, quæ valde probabilis est, imo si essemus in casu, quod pater dotans viveret, contra quem ageretur pro dotis solutione, adhuc validiora forent. Si vero lis esset super bonis, quorum plenum dominium ad Novitiam spectat, majus esset dubium.

58 Altera ergo sententia, quam tenent Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 17. Ciarlin. *controv. for. lib.* 2. *cap.* 193. Sanz. *in Decal. lib.* 5. *cap.* 4. Pellizzarius *de profess. cap.* 2. *quæst.* 3. & *de Monial. cap.* 9. Tamburin. *de Jure Abb. disp.* 4. *quæst.* 6. Jo. Bapt. Confect. *in sum. privileg. Mendican. tit.* 23. *cap.* 13. Zanardus *in direct. par.* 2. *cap.* 17. Faust. *in thes. Relig. lib.* 5. *quæst.* 167. Megala *in sum. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 27. Suarez *in enchir. cas. conscien. lib.* 3. *verb. de profess.* Lezana *in sum. qq. Regular. lib.* 25. & alii docent, bona Novitiorum, uti & dotem Novitiæ, quæ in articulo mortis fecit professionem, intra annum probationis spectare ad Monasterium, exclusis venientibus ab intestato.

59 Probant, quia talis Novitius dicitur, & est vere professus, ita ut sit obligatus ad omnia illa, ad quæ obligantur alii professi, nec egeat alia professione. Emissa vero professione, in qua renuntiavit omni proprietati, ita ut nec habeat velle, vel nolle, perdit omne dominium, & transeunt omnia ejus jura in Monasterium. Rota apud Ciarlin. *l. c. n.* 23. per quod facile resolvuntur argumenta supra allata. In hoc enim magnum est discrimen inter matrimonium carnale & spirituale, quia per matrimonium carnale non transferuntur jura uxoris, vel bona quoad dominium in maritum, sed puta administratio, aut ususfructus, ut diximus in praxi dotis, & Mariti. Sicut transferuntur per matrimonium spirituale, dein si dos non debetur marito ante consummationem matrimonii, sed post, si sponsa, vel uxor moriatur, ut tenent citati DD. dicant ipsi, quando matrimonium spirituale dicatur consummari? certe in professione; sed novitia, ut supponitur probatum, fuit professa, & gaudet omnibus juris professionis: sed dicunt Adversarii, talis non tulit onera Monasterii, sed contra, quia nec uxor, quæ statim post consummatum matrimonium moritur, tulit onera matrimonii, sicut nec maritus, & tamen iste lucratur dotem. Neque refert, quod privilegium Novitiis fuerit concessum pro lucrandis Indulgentiis, quia illud *Pro* non importat objectum terminativum, sed motivum, & ita privilegium non tantum terminatur ad indulgentias lucrandas, sed ut illas possit lucrari, quas alias non posset, concessit Pius V. ut ante tempus posset professio edi. Et si Adversariis ita placet argumentum matrimonii carnalis, hæc mirifice ostendit, professionem esse veram professionem quoad omnes effectus, quamvis intra annum, & sine solemnitatibus fuerit edita. Ecce matrimonium, ut scis, requirit solemnitates Concilii Tridentini; scilicet Denuntiationes &c. & tamen illis ex dispensatione sive alia ex causa omissis est verissimum matrimonium, & simpliciter contractum, quale etiam esset, si ex privilegio Pontificio, aut ex dispensatione sine parocho & testibus, sed clandestine contraheretur, uti fit in illis locis, in quibus non fuit receptum Concilium Trid. Ita matrimonium per professionem contractum, quamvis solemnitates ad illam necessariæ non intervenerint ex dispensatione, aut privilegio ex quocunque motivo concesso, est verum matrimonium spirituale, & simpliciter contractum, tale autem non esset, nisi professio esset vera professio, & simpliciter talis, quamvis non fuerit edita more ordinario, sed extraordinario. Neque negotium facessit allegata Greg. XIII. revocatio; quia cum revocatio sit quid facti, non est præsumenda, sed probanda. Neque refert, quod privilegium reducat rem ad Jus commune, imo Gregorius illud reduxerit ad terminos juris, quia Jus commune quoad hoc nihil disposuit. Concil. vero Triden. sua decreta S. Pontificis arbitrio, non constituunt tale jus, cujus recessus possit dici odiosus; quia hoc Jus per privilegium fuit abrogatum, & novum constitutum, & tale privilegium, cum sit animæ favorabile, est magis attendendum, quia licet Concilium præscripserit explorationem voluntatis Virginis, tamen in tali casu necessitatis non obligat; cum impossibilium nulla sit lex. *L. impossibilium. ff. de R. J.* Præterea Gregor. XIII. tantum revocavit ea, quæ a Pio V. fuerunt disposita circa regimen Monasteriorum. Cum ergo hæc revocatio sit odiosa maxime animabus, venit restringenda, & cum concurrit odium Legis, & odium animæ, istud potius, quam illud cavendum est, quia inter duo mala minus est eligendum, sicut quando concurrit favor temporalis, & favor spiritualis, iste præferendus est. Tandem intelligi vix potest distinctio illa, quod Novitius in articulo mortis professus, non sit professus simpliciter, sed secundum quid. Amabo, quid importat professio secundum quid? An puram capacitatem Indulgentiarum, aut insuper obligationem reciprocam Monasterii erga Novitium, & Novitii erga Monasterium? si primum, est plane inverisimile; si enim S. Pontifex Beatus Pius aliud non intendebat, quam capacitatem Indulgentiarum, cur non poterat easdem Indulgentias largiri Novitio sine professione? vel quis ligavit illi manus? si secundum dicis, uti debes, habetur jam intentum, & remanet enervatum quodcunque fundamentum primæ sententiæ, & posterior non tantum esset probabilior, sed etiam moraliter certa, nisi obstaret Declaratio S. Congreg. apud Gallemart. ad Conc. quod professa intra annum probationis, nisi deinde emiserit tacitam non obligetur Religioni, nec in genere nec in specie, & alia de 20. 1649. 20. Martii, quam citat Pignatell. *to.* 1. *consult.* 356. ubi dicitur, quod Novitia convalescens debet iterum profiteri; quibus satis probatur, quod professio facta in articulo mortis non sit simpliciter talis.

Quæres, an Novitius, qui toto Novitiatus anno fuit infirmus, possit ad professionem admitti? Responsio est affirmativa, ita Sanz. *in Decal. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 52. Tamburin. *de Jure Abb. par.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 3. *nu.* 25. Barb. *de Jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 42. *nu.* 170. Ciarlin. *controv. for. cap.* 193. *num.* 8. *lib.* 2. quia talis Novitius annum Novitiatus legitime implevit, quantum in se fuit, nec est necessarium, quod Novitius in Novitiatu experiatur omnes Religionis asperitates, sed sufficit, quod per integrum annum sub obedientia Superioris vixerit, & illas in genere fuerit expertus. Navar. *cons.* 32. *num.* 5. lib. 3. *de Regular.* licet fuerit in tali Religione, in qua carnium esus est prohibitus, & Novitius toto anno Novitiatus jussu Medicorum carnes comederit; dummodo morbus non fuerit contagiosus, & in susceptione reticeatur; quia tunc posset dimitti, uti morbus gallicus, lepra &c. Navar. *l. c. cons.* 48. 60

Multo magis valet professio a statim morituro, ut 61 decla-

declaravit S. Congr. 26. Jun. 1621. etiam morte secuta, quia talis, cum complevetit annum Novitiatus, non est, cur a professione repellatur; cum etiam intra annum, ut supra diximus, in articulo mortis possit admitti in iis saltem Religionibus, quæ participant privilegiis Mendicantium, saltem per communicationem, & valet talis professio non tantum ad effectum lucrandi Indulgentias, sed etiam succedendi in bonis illius, in quibus succedit Monasterium ab intestato. Tambur. de Jure Monial. disp. 4. quæst. 6. num. 12. Sanz. de matr. lib. 7. disp. 105. num. 3. vers. tandem. Ciarlin. l. c. num. 10. Diana par. 3. tract. 2. res. 17. vers. ut eo ipso. Dummodo absit præsumptio fraudis. Ferret. in cap. in præsentia. nu. 97. de probat.

62 Sed quid dicendum de donatione seu promissione facta a Patre Novitiæ post illius ingressum, Monasterio? eritne valida? Negative respondet Pignatell. to. 1. consult. 109. num. 14. Cævall. commun. contra commun. quæst. 439. num. 5. quia expresse id prohibetur a Conciol. Trid. sess. 25. de Regular. cap. 16. §. sed nec ante professionem. vers. sed neque a parentibus. Ratio est, quia actus contra Legis prohibitionem gestus est nullus, quamvis Lex ipsa non annullet. L. non dubium. C. d. LL. Alder. Mascard. de statut. interpret. conclus. 9. num. 1. & ita declaravit S. Congreg. apud Bellarm. ad cap. 16. Concil. Concilium vero ejusmodi donationes & obligationes prohibuit, ut Novitiis libertas maneret discedendi, & a discessu non retraherentur ex eo, quod tota, vel major pars substantiæ suæ a Monasterio possideatur, nec discedentes id recuperare queant, cum vero ratio sit anima Legis, & ubi militat eadem ratio, idem jus statuendum sit, merito dicere debemus, talem donationem uti comprehensam in Concilii prohibitione omnino non valere. Et quamvis in Legibus novis correctivis antiquarum non facienda sit extensio de casu ad casum etiam ex identitate rationis, quando tamen in Lege corrigente exprimitur ratio corrigendi per modum causæ finalis, totum contrarium dicendum est. gl. in auth. quas actiones. vers. excludantur. C. de SS. Eccles. & tanto magis, cum etiam in Lege pœnali, & correctoria fit extensio ad casum comprehensum ex identitate rationis, quando hæc fuit expressa in L. correctoria gl. in Clem. 1. verb. eligatur de elect. ubi Anchar. Card. & Imol. num. 18. Butr. in cap. fin. verb. fallit primo. de consuet. Gabr. commun. opin. lib. 7. & Lex Concilii non est odiosa, sed favorabilis; quia ipsa primatio intendit favorem Novitii, id est illius libertatem. Gemin. & Franch. in cap. si propter. num. 6 de rescript. in 6. Fel. in cap. non dubium num. 2. de sent. excom. Bart. in L. qui exceptionem. num. 2. ff. de cond. indeb. quamvis Pignatellus l. c. num. 12. contrariam sententiam sequatur, sed minus probabiliter.

63 Durante Novitiatus tempore non vacant beneficia Novitiorum, neque pensiones, quæ veniunt nomine Beneficiorum, quamvis clericaliter non incedant, dummodo gestent habitum proprium Religionis, quam profiteri intendunt; veluti Equites Melitenses Novitii, aut alii Ordines Militares, uti probatur ex tex. in cap. beneficium 4. de Regular. in 6. Gig. de pens. quæst. 19. num. 1. Tondut. de pens. cap. 69. per totum. quamvis tempus Novitiatus prorogaretur ex indulto Pontificio etiam ad plures annos Tondut. l. c. num. 12. Barthol. de Vechis in praxi admitten. Novit. disp. 8. dub. 7. num. 4. Miranda in manual. Prælat. to. 1. quæst. 25. art. 11. Sanz. in Decal. lib. 5. cap. 4. num. 21. Pignatell. to. 1. consult. 229. num. 6.

64 Quæres ulterius, an Novitia possit reclamare ad Prælatum superiorem, sed Ordinarium contra Moniales, quod illam non admiserint ad professionem? Pignatellus pro negativa citat Cyriac. contr. 308. nu. 34. quem tamen ego in nulla controversia illius invenire potui. Et supponit, quod antequam Capitulum Monialium illi dederit exclusivam, Novitia non possit reclamare ex Franco in cap. 59. ut debitus. quæst. 2. num. 9. de appellat. quia regula non est, quod a futuro gravamine detur appellatio, præsertim si illud omnino incertum sit: & præterea certum est, quod Novitia ad professionem a Superiore, ad quem reclamavit, admitti non possit sine consensu majoris partis Monialium, ad quas pertinet tam in admissione ad habitum, quam ad professionem suum dare consensum. Abb. in cap. ad Apostolicam. ubi gl. fin. de Regular. Rodriquez qq. Regul. to. 3. quæst. 17. art. 7. Miranda in man. prel. to. 1. quæst. 15. art. 1. Tambur. de Jure Abb. disp. 6. quæst. 5. num. 3. & si Episcopus vellet compellere Moniales ad recipiendam aliquam in Monialem, illæ possent appellare, uti declaravit S. Congr. quam affert Pignatell. to. 4. consult. 201. quia cum in professione interveniat contractus ultro citroque obligatorius, requiritur utriusque consensus. L. in omnibus. ff. de action. & oblig. Tambur. l. c. quæst. 4. num. 6. & quæst. 5. num. 1. & DD. citati & Decian. cons. 18. nu. 10. lib. 3. Quæ licet vera sint, tamen si post Capitulum sine causa fuerit rejecta, appellare poterit; quia de Jure Canonico appellatur a quocunque gravamine. Clem. 1. de sequestr. possess. cap. cum ad sedem de restit. spol. ubi Abb. Covar. pract. qq. cap. 23. num. 8. Afflict. dec. 269. n. 2. Rota coram Ludovis. dec. 515. apud Pignatell. l. c. qui tamen loquuntur de appellatione in possessorio, sed in nostro casu Novitia gravaretur, maxime in honore, & quamvis Moniales non teneantur dicere causam, cur Novitiam rejecerint, nec ad id censuris cogi possint; tamen poterit easdem secreto interrogare, & si causam repererit justam, acquiescet illarum sententiæ; si vero non sufficientem causam rejiciendi illas habuisse repererit; & persuadere non possit ad mutandum votum, rem deferet ad S. Congreg. ita declaravit eadem S. Congreg. prout testatur Pignatell. l. c.

§. VIII.

Miscellanea de Novitiis.

Quæres primo, an Regularium Superiores possint annum Novitiatus Novitiis prorogare, & quibus ex causis. Et quidem quoad primum membrum, si concurrant causæ, quod non tantum possint prorogare, sed imo etiam novum Novitiatum injungere, tenet. gl. in cap. ad Apostolicam. vers. anni. de Regular. & in cap. Gensaldus. vers. unius anni. 17. quæst. 7. S. Congreg. apud Graff. decis. aur. par. 1. lib. 3. cap. 5. num. 16. Barb. in Collectan. ad Conc. Trid. sess. 25. de Regul. cap. 15. nu. 41. Tambur. de Jure Abb. to. 3. disp. 6. quæst. 7. num. 19. Suarez de Relig. to. 3. lib. 5. cap. 13. causæ vero prorogationis possunt esse plures. Primo si Novitius discedens cum licentia Superioris a Conventu tamdiu abfuit, ut probabiliter in eo possit timeri mutatio morum. Secundo, si Novitius tali morbo laboraret, ut ad professionem admitti non posset; obstantibus præsertim Religionis Constitutionibus. Item defectus ætatis, vel scientiæ. Et quamvis Novitius, qui finito anno probationis discessit de licentia Superiorum, si statim rediverit ad eundem conventum, possit sine novo Novitiatu ad professionem admitti; tamen probatio continuari debet etiam post annum, si diutius emansit, quia prior habitus susceptio & probatio, dimissione jam fuit extincta. Suarez l. c. Tabur. l. c. numer. 12. & 14. Vecch. in prax. Novit. disp. 11. nu. 5. dub. 3. & alii apud Pignatell. to. 9. consult. 87. nu. 14. Unde quando Novitiatus fuit prorogatus, non sufficiet, quod per annum Novitius steterit in Novitiatu, alias professio erit nulla, nam sicut professio est irrita, si desit unica dies ex anno probationis, nec dies cœpta habeatur pro completa cap. ad nostram de Regular. & in cap. significasti. eodem. ubi gl. Innoc. num. 1. Host. num. 4. Jo. And. num. 6. gl. 2. Butr. num. 9. Abb. num. 5. Anchar. num. 1. Ita erit nulla professio, si deficit annus, vel aliquot menses prorogati, quia prorogatio censetur eadem cum prima dispositione. Rota apud Seraph. dec. 1326. num. 3. & coram Buratt. dec. 376. num. 21. & censetur facta cum iisdem qualitatibus. Rota dec. 553. num. 21. par. 1. recent. quia primus terminus vel tempus ita confunditur, & miscetur cum prorogato, ut reputetur unum & idem. L. sed & si maneme ff. de precar. Castr. cons. 389. num. 1. lib. 1. Felin. in cap. de caus. 2. & ibi Dec. num. 47. de off. Deleg. Hæc olim, nam post Concilium sess. 25. de Regular. cap. 16. in quo præfigitur terminus unius anni, & post Novitiatum præcipitur Regularibus Superioribus, ut quos habiles invenerint, admittant, aut e Monasterio illos ejiciant, nisi inhabilitas proveniret ex infirmitate; quia tunc terminus prorogari posset, donec durat spes probabilis recuperandæ sanitatis; videtur facultas prorogandi ex aliis 65

causis

causis fuisse sublata, & indispensabilis ab Episcopo, juxta Fagnan. *in cap. nimis a num. 2. de filiis presbyterorum.* & Pignatell. *l. c. nu.* 30. ita, ut Novitium post expletum annum Novitiatus arctare non possint ad repetendum alio anno Novitiatum, juxta *cap. ad Apostolicam de Regular.* imo nec ipso consentiente sub pœna nullitatis professionis. Navar. *cons. 87. de Regul.* & S. Congr. apud Pignatell. *num.* 31.

66 Hinc praxis obtinuit, quod hujusmodi prorogationes impetrentur a Sede Apostolica, præsertim a Virgine, quæ adversam ob valetudinem suam timet e Monasterio dimissionem, cujus rei exemplum affert Pignatell. *l. c. num.* 32. *&* 33. nisi tamen agatur de brevi prorogatione, quæ Regularum Superioribus non est prohibita, nisi defectus ætatis majorem requireret prorogationem.

67 Quæres secundo, an Novitius, qui non completo anno probationis e Religione egreditur, teneatur iterum annum probationis inchoare, & integre facere? Dicendum regulariter quod non, nisi conditio personæ vel Religionis mutata esset; sermo est de illo, qui discessit sine licentia Superiorum. Nisi tam longo tempore in habitu sæculari extra Religionem permansisset, ut notabilis morum mutatio, aut Religionis asperitatum oblivio merito præsumi possit, vel animo permanendi in sæculo discessisset, quia per hunc animum Novitiatus factus dicitur extinctus. Rota Coram Roias *dec.* 410. *&* 491. *num.* 13. *in una Milevitana nullitat. profess.* 2d. *Jun.* 1658. quamvis Novitius revertatur intra modicum tempus. Tambur. *de Jure Abb. to.* 3. *disp.* 6. *quæst.* 11. *num.* 17. Tondut. *quæst. Benef. cap.* 78. *nu.* 5. *lib.* 1. Ciarlin. *controv, for. lib.* 1. *cap.* 108. *num.* 15. 23. *&* 24. Abb. *in cap. ad Apostolicam de Regular. in* 6. Navar. *cons.* 32. *de Regular.* Fagnan. *in cap. insinuante. num.* 32. *qui Clerici vel voven. & in d. cap. ad Apostolicam. num.* 4. *de Regular.* Specul. *in tit. de statu Monach. quæst.* 37. *num.* 43.

68 Quæres tertio, an professio emissa post annum probationis, qui fuit interruptus, seu discontinuus, subsistat? V. G. Novitius fuit sex, vel septem mensibus in Novitiatu, dein sine Superioris licentia egressus, post aliquot paucos dies rediit, & post alios sex, vel quinque menses post completum annum emisit professionem, de hac dubitatur, an valeat? & respondetur, omnino non valere post Concilium Tridentinum, imo etiam ante illud; quia annus probationis, antequam fiat professio, debet esse continuus, juxta *cap.* 1. *de Regular. in* 6. *& d. cap. ad Apostolicam.* quia cum jus temporis facit mentionem, intelligitur de continuo. gl. *in rubr. de diverf. & temporal. præscrip.* Card. *in Clem. causam. num.* 12. *de elect.* & ita declaravit S. Congreg. de qua testatur Pignatell. *to.* 9. *consult,* 175. Rota *in Burgen. nullitatis profess.* 16. *Aprilis* 1649. coram Arguelles apud Cerro *dec.* 857. *num.* 6. Lapus *alleg.* 46. *num.* 1. secus dicendum foret, si Novitius egressus fuisset de licentia Superioris, ac sub illius obedientia vivens, negotia Monasterii majorem per anni Novitiatus partem tractasset, & rediens ad Religionem alia probatione vel Novitiatu non factis professus fuisset, quamvis per procuratorem suum professionem edidisset; quia talis professio valeret juxta *cap. insinuante. qui Clerici vel voven.* quia ubicunque sit Regularis de licentia sui Superioris, fingitur esse in Monasterio. Abb. *in cap. ex rescripto. n.* 5. *de Jurejur.* Sylvest. *verb Religio. quæst.* 19.

69 Quæres quarto, si quis habitum Religionis induit extra Monasterium, & illud per integrum annum non fuit ingressus, vel saltem majorem per illius partem; potestne admitti ad professionem? Respondetur negative, juxta Conc. Trid. 25. *de Regular. cap.* 1. *&* 15. quia de essentia Religiosi & ejusdem professionis est, ut Novitius per annum probet rigorem Religionis, qui consistit in Regularum observantia, vita communi &c. præsertim post Constitutionem Clementis VIII. quæ irritas declarat receptiones ad habitum & professionem Novitiorum extra Conventus designatos pro Novitiatu.

70 Quæres quinto, an acceptatus ad Religionem extra Conventum ad recipiendos Novitios designatum, si in illo non induitur, sed in loco designato pro Novitiatu induitur, & novitiatum facit, & in eodem professionem facit, valde profiteatur? Respondetur, valide profiteri; quia talis revera dicitur receptus ad habitum in Conventu designato & Bullæ Clementis VIII. satisfactum; & susceptio facta in loco non designato non dicitur actualis receptio ad habitum Religionis, sed destinatio, quæ non facit illum Nivitium ante susceptionem effectivam habitus. *L. fugitivus. ff. de V. S.* Innoc. *in cap. porrectum num.* 3. *de Regular.* & in hoc non videtur esse difficultas, sed difficultas est, quando Novitius recipitur in Conventu non designato, & ibi induitur, & dein transmittitur ad Conventum designatum, in quo facit probationem per annum in Novitiatu, & profitetur. Tamen dicendum est, quod si tempus computetur non a die induti habitus, sed a die inchoati Novitiatus, professionem esse validam, eo quod illa verba *non admittatur, ac non audeant recipere.* intelligi debeant cum effectu. *cap. aut verba. de pænit. dist.* 1. *cap. relat. de Cler. non. resid.* Feder. de Sen. *cons.* 10. Et cum Novitius susceptus fuerit destinatus ad locum seu Conventum designatum, receptio illa momentanea attendenda non videtur. *cap. ad nostram.* ubi gl. *de Regular.* secus esset, a Novitius receptus & indutus in Convento designato mitteretur ad Conventum non designatum pro faciendo inibi Novitiatu, & dein rediret ad Conventum designatum, & in eo profitetur; tunc enim non valeret professio. Sicut etiam non valet professio illius Novitii, qui Novitiatum complevit in loco designato, & ibidem a Conventu seu Capitulo fuit judicatus habilis, & acceptatus, & cum litteris attestantibus hanc acceptationem fuit transmissus ad Conventum non deputatum ad faciendam ibi professionem, ut sit filius illius, quia verba Constitutionis Clementis repugnant, dum præcipiunt, ut abstineant a receptione quorumcunque Novitiorum, sive ad habitum, sive ad professionem, nisi in Conventibus designatis. Pignatell. *l. c. num.* 26.

Regularis ab una ad aliam Religionem translatus 71
non ut præsit, sed subsit, si Religio sit alterius Ordinis aut Regulæ, debet per alium annum in Religione, ad quam fuit translatus, Noviriatum facere, & profiteri, licet hæc esset laxior. Navar. *cons.* 62. *de Regular.* quia licet Religio ratione regulæ generaliter sit laxior, tamen ratione particularis instituti potest esse strictior. Secus si fiat transitus ad Religionem ejusdem Ordinis, uti si fiat transitus a Discalceatis ad Calceatos, quia tunc translatus, quando in priore Religione fuit professus, professus ad omnes ejusdem Instituti regulas, quoad substantialia. Feder. de Sen. *cons.* 5. *numer.* 1. Lapus *alleg.* 130. *numer.* 4. Jo. Andr. *in cap. Sane. ubi gl. de Regular.* Calderin. *cons.* 391. *de Regul.* Gemin. *cons.* 41. Anchar. *cons.* 321. Petrus de Perus. *in tract. de mutat. status personar. num.* 8. Pignatellus ibidem. *n.* 45.

NULLITAS.

Praxis Nullitatis,

§. I.

De nullitate contractuum.

Nullitas contractus minoris catenus tantum attendi- 1
tur, quatenus velit minor, quod idem procedit in nullitate contractus mulierum, & Ecclesiæ. Ita Ciarlin. *controv. for. cap.* 121. *num.* 17. Sperell. *dec.* 155. *nu.* 31. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 384. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 56. *num.* 80. & potest allegari etiam ab hærede minoris. Rota *diverf. dec.* 385. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* Fenzon. *ad statut. Urb. lib.* 2. *cap.* 151. *nu.* 51. *& seq.* Put. *dec.* 2. *lib.* 1. Dec. *cons.* 323. *nu.* 1. Coccin. *dec.* 1388. *nu.* 19. Et nullitas contractus Ecclesiæ, quamvis illa approbarit contractum, potest allegari etiam a tertio. Afflict. *dec.* 107. Ruin. *cons.* 49. *lib.* 5. Menoch. *cons.* 655. *nu.* 7. *lib.* 7. Bursat. *cons.* 82. *num.* 11. *vol.* 1. quæ procedunt, quando lex resistit contractui; non vero, quando non resistit; uti si contractus, quamvis non servatis solemnitatibus, sit utilis Ecclesiæ. Surd. *dec.* 108. Gratian. *discept. for. cap.* 691. *num.* 10. Put. *dec.* 365. *num.* 4. *lib.* 2. Bursat. *l. c.* Sperell. *l. c. num.* 34.

Nullitas tamen contractus ex defectu solemnitatum 2
non potest opponi ab illis, qui sine solemnitate contraxerunt. Menoch. *cons.* 789. *num.* 2. & illi causam dederunt, & *cons.* 655. *num.* 2. Cyriac. *controv.* 416. *n.* 10. Van.

9. Van. *de nullit. tit. quot. & quib. mod. num.* 124.
Caball. *conf.* 4. *num.* 7. Tranchedin. *consult.* 34. *num.*
2. *& seq.* quia nullitas est pœna introducta in odium
contrahentis nulliter. Cyriac. *l. c.* Menoch. *conf.* 347.
num. 15. Caball. *l. c. num.* 10. & quia allegans pro-
priam turpitudinem non auditur, Tranchedin. *l. c. num.*
7. & probatur *ex L.* 1. *ff. de ventre inspicien.* & pœna
non debet patrocinari illis, in quorum odium fuit in-
troducta. DD. supra cit. & Cyriac. uti supra, Ciarlin.
controv. for. cap. 9. *num.* 71. Cerro *dec.*, 773. *n.* 16.
qui citat *L. illicitae.* 10. *ff. de rebus eorum.* Menoch.
conf. 58. *num.* 37.

Favore Ecclesiæ non tantum potest a quolibet oppo-
3 ni, licet illa non opponat; sed potest a Judice etiam
ex officio suppleri, ita Post. *de manuten. obs.* 57. *num.*
103. apud quem Seraph. *dec.* 1417. *nu.* 3. Rota *diverf.*
dec. 881. *num.* 3. Et post ejusdem Post. tract. *dec.* 327.
& 330. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 14. §. 5.

Nullitas contractus ex defectu Judicis, qui illi non
4 intervenit, per quem tamen non supplentur nullitates
aliunde provenientes. Aret. *conf.* 51. *numer.* 33. Bart.
in L. cum propter in fin. ff. de legat. præstan. Bich. *de-
cis.* 91. *num.* 12.

Nullitas contractus principalis influit etiam in clau-
5 sulas accessorias. Rota apud Bich. *dec.* 435. *num.* 2. *&*
3. Sicut etiam instrumenti, Parif. *conf.* 59. *n.* 25. *lib.*
1, Castill. *dec.* 90. *num.* 25. *& seq. lib.* 1. Rota *dec.* 549. *n.*
4. *&* 5. *par.* 1. *diverf. & dec.* 694. *num.* 9. *par.* 1. *recent.* a-
pud Bich. *dec.* 223. *num.* 1.

6 Nullitas Donationis, quæ fuit facta a minore, nec
ipse minor, dum vixit, nec ejus successores opposue-
runt, nullatenus opponi potest a non habentibus cau-
sam a Donante. Ita Rota *in Civitate Castelli censuf.*
30. *Jan.* 1630. *coram Pirovano* apud Bich. *dec.* 305. *n.* 13.

Contractum impugnans ex capite nullitatis debet au-
7 diri, etiam non restitutis acceptis. Natta. *conf.* 631. *nu.*
7. *Rol. conf.* 7. *num.* 4. *lib.* 3. Rimin. jun. *conf.* 5. *num.* 71.
lib. 1. Rota *in una Valentina Baroniæ* 21. *Jun.* 1602.
coram Reverendissimo. Attrebaten. apud Coccinum *dec.*
1388. *num.* 22. qui citat Nattam *conf.* 631. *num.* 7. Rol.
conf. 7. *num.* 4. *lib.* 3. Rim. jun. *conf.* 5. *num.* 71. *lib.* 1.

8 Nullitas contractus inducitur ipso jure, quando lex
vel statutum utitur verbis annullativis, puta per verba,
nullius sit valoris, efficaciæ. Sperell. *dec.* 47. *n.* 28. Ce-
vall. *Commun. contra com. quæst.* 727. *nu.* 13. Riminal.
jun. *conf.* 72. *num.* 61. Altograd. jun. *controv.* 96. *num.*
83. *&* 84. quæ non sanatur per juramentum, quod non
convalidat actum ipso jure irritum. Fusar. *de substit.*
quæst. 308. *num.* 19. Honded. *conf.* 45. *nu.* 34. Ansald.
de jurisdict. par. 2. *tit.* 10. *cap.* 15. *num.* 168. Seraphin.
de privil. juram. privil. 129. *nu.* 10. Rimin. jun. *conf.*
467. *num.* 62. Socin. jun. *conf.* 48. *num.* 17. *lib.* 1.
Altograd. *l. c.* Lim. quoad contractum, qui non est
nullus ipso jure, sed irritandus. DD. cit.

Quamvis juxta superius dicta, quando nullitas fuit
9 introducta favore alicujus, non possit opponi a tertio,
qui non habet causam ab eo, tamen quando actus est
nullus ipso jure, nullitas potest a quocunque allegari,
ut docent Surd. *dec.* 108. *num.* 15. Adden. ad Gratian.
discept. for. cap. 691. *nu.* 6. Merlin. Pignatell. *controv.*
for. lib. 1. *cap.* 21. Man. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 7. *num.*
54. Cyriac. *controv.* 181. *num.* 18. & *controv.* 252. *n.*
38. Rota *dec.* 447. *in fin. par.* 5. *recent. lib.* 2. apud
Conciol. *alleg. for.* 4. *nu.* 41. præsertim si allegans nul-
litatem habet interesse, quia ratione proprii interesse e-
tiam a tertio nullitas opponi potest. DD. cit. & Rota
dec. 247. *nu.* 5. *par.* 1. *diverf.* Surd. *dec.* 301. *num.* 15.
Menoch. *conf.* 1. *num.* 121 *lib.* 1. Mangil. *de evict. quæst.*
126. *num.* 8. Fontanella *de pact. nuptial. clauf.* 5. *gl.*
8. *par.* 15. *num.* 48. Salgad. *in labyr. Credit. par.* 2.
cap. 22. *n.* 64. Thes. *dec.* 4. *num.* 7.

Nullitas alienationis feudi ex defectu consensus Do-
10 mini Directi, ab ipso duntaxat allegari potest, & non
ab alio, ad cujus favorem dicitur inducta. Socin. sen.
conf. 78. *num.* 8. *lib.* 4. Cephal. *conf.* 3. *num.* 122.
Burd. *conf.* 1. *nu.* 84. Rota *dec.* 133. *nu.* 12. *& dec.*
262. *num.* 9. *par.* 3. *diverf.* & *in Romana Salvian.*
18. *Martii coram* Bichio §. *tum quia utilius verf. ter-
tio quia.* apud Cerro *dec.* 352. *num.* 9.

11 Nullitas contractus proveniens non ex defectu con-
sensus, sed solemnitatum non inficit possessionem, &
ejusmodi nullitatis exceptio rejicitur ad petitorium, Ra-
tio est, quia possessio etiam ex contractu nullo trans-
fertur, quando deventum fuit ad actualem traditionem,
& executionem facti. *L.* 1. §. *si vir uxori.* ubi DD.
ff. de acquir. possess. Ursill. ad Afflict. *dec.* 331. *num.*
4. *verf. & tandem.* Hond. *conf.* 20. *num.* 40. *lib.* 1.
Rota apud Ludovis. *dec.* 194. *num.* 23. ubi Beltramin.
num. 28. Rota *diverf. dec.* 612. *num.* 2. *par.* 1. Et
coram. Cavaller. *dec.* 473. *num.* 5. *verf. nam etiam.* &
coram Achille *dec.* 15. *num.* 4. *de rest. t. Spol.* & coram
Put. *dec.* 276. *num.* 5. *lib.* 3. coram Seraph. *dec.* 638.
num. 3. *recent.* & *in Romana fideic. de Episc.* 15. *A-
prilis* 1631. *coram Verospio* apud Cerro *dec.* 279. *nu.*
7. *&* 8. Cerro *dec.* 313. *num.* 9.

Nullitas contractus nunquam deducta a minore, qui 12
potius contractum confirmavit, non potest ab hæredibus
allegari, qui tenentur factum defuncti servare. *L. si ab
eo. C. de liberal. cauf.* Rota *dec.* 358. *num.* 18. *par.* 9.
to. 2. *recent.* apud Cerro *dec.* 696. *num.* 11.

Nullitas opponi nequit, nisi ab eo, in cujus favo- 13
rem fuit inducta. Surd. *conf.* 284. *numer.* 6. *verf. hac
tamen responsio. & dec.* 179. *numer.* 17. Rota *in re-
cent. dec.* 179. *num.* 5. *par.* 5. & *in Bononien. fidei-
com. de Glavarinis.* 5. *Mart.* 1636. *coram Gislerio.*
quæ est *in par.* 7. *recent. dec.* 126. *num.* 15. apud Cer-
ro *dec.* 55. *nu.* 9.

Nullitas quando & quomodo possit opponi. vide Rie- 14
cium *in prax. electionis. ref.* 52. ubi tenetur oppone-
re volens arripere iter infra unum mensem, & post
illum mensem illi indulgetur aliud tempus ex itineris
longinquitate moderandum, intra quod debet persona-
liter comparere, aut causam impedimenti allegare. Cir-
ca modum vero appellans, omnia, quæ objicere in-
tendit, contra personam vel formam tenetur exprime-
re, & curare, quod illa credit esse vera, & ea se pos-
se probare. Super non expressis vero non auditur, nisi
de novo emergant, aut superveniat probandi facultas;
super quo jurare debent. *cap. ut circa.* & *cap. procura-
tor. de elect. in* 6.

Nullitas aut subreptio Bullæ, sive Brevis a solo Pon- 15
tifice cognosci potest, & non ab Episcopo, vel Capi-
tulo. *cap. cum inferior, de majorit. & obed.* Cardin.
de Luca *de Canon. discur.* 24. *num.* 24. Rota coram
Merlino *dec.* 240. *num.* 9.

§. II.

Coram quo debeat nullitas proponi, & quis sit Judex competens in causa nullitatis?

Nullitas eorum, quæ fiunt extra judicium, uti con- 16
tractuum, testamentorum &c. proponi debet coram Ju-
dice Loci ordinario. Quia declarare nullitatem est sim-
pliciter actus jurisdictionis. Bald. *in L. si ut proponis.*
super gl. ordinaria C. quomodo & quando Jud. Franc.
in cap. dilectus quæst. 38. *de appell.* & probatur *ex L.*
si dolo. & L. 1. *C. de rescinden.* Vant. *de nullit. tit.*
3. *num.* 1. Nullitas vero eorum, quæ aguntur in ju-
dicio, si intentatur ante sententiam definitivam aut in-
terlocutoriam, & quidem separatim ab appellatione;
tunc, ne continentia causæ dividatur, quia nullitas est
judicanda ex iisdem actis, debet intentari coram Ju-
dice, coram quo causam cœpta est, & pendet contro-
versia. *L. ubi captum. ff. de Jud. L. nulli prorsus. C.*
de Jud. cap. cum M. in fin. de constit. Innoc. *in cap.*
dilecto. de appell. Bald. *in L. si adversus. C. si advers.*
rem judic. Lanfranc. *in cap. quoniam contra.* §. *inter-
loc. numer.* 21. *de prob.* Felin. *in cap. in litteris col.*
penult. verf. primo tamen declarat. de off. Deleg. Franc.
in cap. dilecto quæst. 27. *verf.* 2. *de appell.* quia Judex
tam ordinarius quam Delegatus potest in omnibus ex-
cepta sententia definitiva iterum facere, quod nulliter
fecit. Speculat. *in tit. de prolat. sent.* §. *qualiter. col.*
4. *verf. hoc quoque notandum.* DD. *in cap. significan-
tibus. cap. cum cessante de appell.* & *cap. si a Judice.*
eodem. in 6. *cap. in litteris.* & *cap. Consuluit. de off.*
Deleg. si vero intentatur conjunctim cum appellatio-
ne, & nullitas deducitur tanquam gravamen pro appel-
lationis justificatione, tunc proponi poterit coram Ju-
dice appellationis; dummodo gravamen hoc fuerit ex-
pressum in appellatione, quia tunc nullitas est anne-
xa appellationi, & ab illa inseparabilis. *cap.* 1. *& cap.*
accedens. ut lite non constet. & tunc appellatio fundatur
super

super nullitate tanquam gravamine, propter quod appellatum fuit; omne enim quod nullum est, est iniquum. *L. 1. scire oportet. §. fin. ff. de execut. tut.* Bart. *in L. 1. col. 3. C. de fruct. & lit. expen.* Ciarlin. *controv. for. cap. 121. n. 16.* & opposita cum appellatione operatur non tantum devolutionem causæ nullitatis, sed etiam causæ principalis. *cap. dilectus. & cap. exhibita. de appellat.* & suspendit executionem, etiamsi transierit in judicatum, si de illa apparet ex actis vel sententia. Mascard. *de prob. conclus.* 687. & DD. apud Ecclesia *Obs. for.* 173. Idem dic, si nullitas potest in continenti probari, secus si requirit altiorem indaginem. Gail. *lib. 1. Obs.* 27. & 135. Barb. *axiom. lib. 12. cap. 27. ax. 1.*

17 Nullitas tamen etiam statim probanda non retardat executionem trium conformium. Lancell. *de attent. nullitate. pend. cap. 17. nu.* 116. Gratian. *discept. for. cap.* 879. *nu.* 28. Ciarlin. *controv. for. lib. 1. cap. 49. nu.* 8. Gabr. *de execut. sent. conclus.* 1. Ecclesia *Obs. for.* 173. *num.* 14. Covar. *pract. quæst. cap.* Nisi esset notoria & evidens, quæ ex actis apparet, & nulla potest tergiversatione celari, quia talis semper potest opponi etiam contra conformes ad impediendam executionem illarum. Ciarlin. *l. c.* Lancell. *de attent. par. 2. cap.* 17. Scaccia *de appell. quæst.* 19. Et in illis casibus, in quibus non potest opponi contra conformes, tamen potest opponi adversus rem judicatam unius sententiæ. Scaccia & Ciarlin. *ll. cc.* Ecclesia *obs. for.* 172.

18 Prædicta vel maxime procedunt, quando nullitas fuit opposita post sententiam definitivam; ubi notandum, quod nullitas post sententiam definitivam, si Judex, contra quem proponitur, fuit Ordinarius, & dicens de nullitate petat ex iisdem actis illam reformari, habita prima sententia pro nulla, ex quo principaliter de reformatione, & de nullitate tantum incidenter, tunc nullitas erit opponenda coram primo Judice, & ab illo cognoscenda. *L. quoties. C. de Jud. gl. in L. 4. C. de accusat. cap. venerabilibus. de sent. excom. in 6.* si vero nullitas principaliter intentaretur, & peteretur, sententiam declari nullam; tunc erit in arbitrio illius, qui dicit de nullitate, coram quo Judice velit illam intentare. Fel. *in cap. per tuas. col. fin. de sent. excom.* Imola *in L. si Judex. ff. de re jud.* Ratio est, quia Judex potest reformare suam sententiam definitivam nulliter propalatam; quia per prolationem sententiæ nullius illius jurisdictio non exspiravit. gl. ord. ubi Bald. *in L. sicut proponis. C. quomodo & quando. L. Præses. C. eodem.* Vant. *l. c. num. 9. cap. Drabertum. 7. quæst. 1.* Felin. *in cap. dilect. & in cap. qualiter. 1. col. 21. vers. 8. octavo fallit. de accus.* & non dicitur functus officio suo; unde si Judex fuit per prorogationem, & nulliter processit, ac pronuntiavit, poterit adhuc sententiam suam nullam reformare. Castr. *in L. 1. §. 1. ff. de Jud.* Capye. *dec. 1. Neapol. col. 7. n.* 26. Vant. *l. c.* & patet etiam *ex cap. fraternitatis. de frigid. & malef.* Nisi tamen nullitas per incuriam, malitiam, ac sordes primi Judicis proveniret; nam eo casu non esset ulterius coram ipso procedendum, quia non debet esse cognitor suæ iniquitatis, nec verisimile est, quod velit propriam detegere turpitudinem. Lapus *alleg. 1. col. fin.* Franch. *in cap. dilecto quæst. 27. de appell.* Felin. *in cap. in litteris. col. fin. de off. Deleg* Pur. *de Syndic. verb. corruptio. col. 1. vers. licet senectea.* Bald. *in L. si ut proponis. col. penult. in fin. C. quomodo, & quando.* Vant. *de nullit. tit. 3. coram quo numer.* 11.

19 Quod si vero nullitas proponatur contra Judicem Delegatum, quia per sententiam etiam nullam illius exspirat jurisdictio, ad Delegantem erit recurrendum, aut ad alium superiorem. *d. L. si ut proponis. ubi gl.* Bald. & alii. *cap. in litteris.* ubi Innoc. *de off. Deleg.* Specul. *in tit. de sententia in §. qualiter. col.* 4. Vant. *l. c. num.* 14. qui citat Rotam *dec.* 341. *§. dubitatur, utrum aud. in novis.* Dummodo Delegatus pronuntiaverit super toto negotio principali; & non tantum super parte; quia tunc ejus Officium duraret, & posset de novo pronunciare. *cap. examinata. & cap. penult. de Jud.* & videri potest in verb. *Judex.* Aut esset Delegatus ad Universitatem causarum, quia tunc Ordinario æquiparatur, & posset suam sententiam nullam reformare. Felin. *in d. cap. qualiter. de accus. col. 21. & in cap. causam. de off. Deleg.* Abb. *in cap. cujus Bertholdus. col. 6 vers. quia Deleg. de re jud.* Specul. *in tit. de off. ordin. §. 1. vers. Item ordinarius.* Angel. *in L. Judex. ff. de re jud.* Vant. *l. c. nu.* 17.

§. III.

Quando & intra quantum tempus nullitas sit opponenda?

Nullitas remedium, præsertim ex defectu Jurisdictionis, esse perpetuum, tenet Vant. *de nullit. tit. 8. nu. 8. fol. mihi* 68. præsertim in iis, in quibus vertitur periculum animæ, & quando provenit ex defectu mandati, quia, quæ ab initio nulla sunt, tractu temporis non convalescunt. *L. quæ ab initio. ff. de R. J. cap. non firmatur. de R. J. cap. auditis. de elect.* Bald. *in L. 1. C. de reb. alienis non alienan.* Cassador. *dec. 3. de procurat.* Scaccia *de appell. quæst. 19. remed. 1. conclus.* 7. Covar. *pract. 99. cap. 25. num.* 4. Salgad. *de protect. Reg. par. 4. cap. 3. a num.* 122. Ecclesia *obs. for.* 172. qui loquitur de nullitate excipiendo opposita; & Salgad. *l. c. num.* 114. tenet, nullitatem posse opponi intra triginta annos tantum post Bart. *in L. data opera. C. qui accusare non poss.* Maranta *de ord. Judiciario. part. 9. art. 1. num.* 154. si proponatur agendo principaliter ad annullandum, secus si excipiendo opponatur; quia temporalia ad agendum, sunt perpetua ad excipiendum. *L. pure in fin. ff. de dol. except. L. si pact. C. de except.* Canonistæ *in cap. si autem de testib.* Alex. *cons. 82. col. 4. lib.* 3. Bald. *in L. fin col. 11. de præscript. longi tempor.* Ecclesia *l. c. num.* 5. 20

Nullitas de per se & simpliciter opposita, sive principaliter sive incidenter etiam per viam exceptionis non operatur sententiæ suspensionem, nec impedit executionem. Franc. *in cap. dilecto. de appell. quæst.* 10. Vant. *de nullit. tit. quot. & quib. mod. nu.* 29. Lacellot. *de attent. par. 2. cap. 17. l. c.* Scaccia *de appell. quæst. 19. rem. 1. conclus.* 4. qui hoc admittit, nisi nullitas sit notoria & citat Franc. & Vestr. Salgad. *de protect. Reg. par. 4. cap. 3. num.* 230. Covar. *pract. quæst. cap.* 25. Ecclesia *obs. for. 173. nu. 9. & 10.* 21

Nullitas non tantum semel, sed sæpius opponi potest, quia toties de nullitate agitur, quoties actus nullus concipitur, & jus dicendi de nullitate, uti nullitatis exceptio oritur cum ipso actu, qui perperam, & nulliter fit: non potest autem sententia de nullitate oppugnari, nisi postquam fuerit promulgata. Bald. *in L. post sentent. col. 1. C. de sentent. & in L. 1. C. de re judic.* Fel. *in cap. inter Monasterium. col. 8. vers. sed adverte. De re Jud.* Vant. *de nullit. tit. quoties. & intra quod tempus num.* 2. 22

Et quamvis ab eadem sententia non possit ter provocari. *cap. sua nobis de appell.* Iterum tamen de nullitate dici poterit, etiam post tres conformes, etiam post rem judicatam, si omnes vel aliqua illarum nullitatis vitio laborent manifesto, & ideo quamvis de nullitate primæ sententiæ fuisset dictum, & per tres alias conformes declaratum, primam sententiam esse validam, poterit de viribus primæ, secundæ & tertiæ adhuc investigari, & si per alias sententias fuerint declaratæ validæ, de ultimis sententiis disputari, an sint validæ. Bene verum est, quod habens contra se tres sententias conformes non auditur super nullitate illarum, aut alicujus executæ. Clem. *ut calumniis. de re judic.* quamvis opponatur nullitas ex defectu jurisdictionis, nisi saltem summarie de exceptione & non calumnia opponentis constare cœperit. Et ideo a Papa rarissime rescripta super nullitate post tres conformes conceduntur sine clausula, *sine præjudicio trium conformium*. Vant. *de nullit. l. c. nu.* 8. 23

Porro nullitas evidens aut ejus exceptio potest opponi non obstante statuto aut Lege prohibente exceptionem nullitatis, quia in tali prohibitione semper censetur excepta nullitas evidens, & quæ resultat ex actis. Osasc. *dec. 142. nu.* 33. Nutta *cons. 120. n.* 14. Afflict. *dec.* 283. quia talis prohibitio fundatur in præsumptione calumniæ, quæ evanescit, quando nullitas est evidens ex actis. DD. cit. & Ecclesia *obs. for. 89. num.* 9. dummodo opponatur intra terminum a Jure vel statuto præfixum. Imo nec ex partium pacto de non opponendo nullitatis exceptionem censetur sublata exceptio nullitatis evidentis, sive hæc nullitas proveniat ex defectu jurisdictionis, vel citationis. Ferin. *in prax. quæst. 75. n.* 24

122. Carol. de Graff. de except. except. 20. num. 19. Ecclesia loc. cit.

25 Ut vero supra diximus, nullitatis pendentia non impedit executionem sententiæ. cap. licet de sent. excom. in 6. Lancell. de attent. par. 2. cap. 17. & Vant. l. c. Scaccia de appell. d. quæst. 59. Ciarlin. controv. for. lib. 2. cap. 133. constito tamen postmodum de nullitate, executio sententiæ officio Judicis, aut innovata sunt revocanda. Lim. uti supra, quod nullitas notoria, aut quæ in continenti potest probari, nec altiorem requirit indaginem, executionem sententiæ impedit. DD. cit. Ciarlin. l. c. num. 160.

§. IV.

Nullitatem quis opponere possit?

26 Omnes possunt dicere de nullitate, qui non reperiuntur prohibiti, quamvis retulerit sententiam favorabilem, L. 1. C. de lib. caus. L. si tibi. C. de evict. L. 1. C. si adversus rem jud. cap. si quis presbyterorum. de reb. Eccles. non alien. cap. diversis fallaciis de Cler. conjug. ubi Abb. & in cap. transmissa 3. not. de jurepatr. Dec. cons. 185. col. 3. in fin. lib. 1. Alex. cons. 123. col. 4. lib. 1. Roman. cons. 402. Vant. de nullit. in tit. quis possit dicere de nullit. qui est quartus. num. 2. Et illam opponit tam voluntarius, quam necessarius defensor, & non tantum ratione sui, sed etiam publici interesse, præsertim in causis popularibus. Vant. l. c. num. 8. & favore Ecclesiæ. Rota apud Vant. l. c. nu. 9. dec. 159. Alex. in L. quod dicitur. ff. de V. O. Afflict. dec. 107. num. 3. cap. cum Ecclesiastica. de except. & cap. si quis presbyterorum. in vers. personis de reb. Eccles. non alien. Fel. in cap. cum olim. col. 2. de testib. & in cap. dilecti col. 3. de major. & obed. nam in illis, quæ sunt puplici juris, quilibet audiri debet. cap. cum in cunct. de his, quæ fiunt n maj. par. & si nemo in tali casu opponat, Judex ex officio supplere debet. Bald. in L. si unus. §. ne pact. col. 13. ff. de pact. Vant. l. c. num. 10.

27 Imo nullitas a tertio pro suo interesse opponi potest, quamvis causa fuisset commissa cum clausula. nullitatibus & appellatione remotis, quia hæc non operatur in præjudicium tertii. gl. in cap. super eo de off. Deleg. verb. intentionis. Fel. in cap. veniens. 2. vers. prima conclusio. de restit. Bart. in L. 1. §. interdum. ff. a quib. appell. non licet. Bald. in L. cum filius. ff. de milit. testam. Dec. cons. 664. num. 7. lib. 5. & cons. 198. col. 4. L. 3. §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publ. & L. si rescripta. C. de precib. Imper. offer. cap. rescripta. ubi gl. 25. quæst. 2. Hinc est, quod obligationes etiam prægnantes & quarentigiatæ contra tertium non comprehensum in illis non procedant. Innoc. in cap. quia. de Jud. Franc. in cap. ex ratione col. 26. quæst. 5. de appell. Imola in Clem. 1. col. 3. de re jud. Felin. in cap. cum super col. 6. vers. amplius dixit. de re judic. Bald. in L. 1. col. 2. C. commun. de leg. Alex. in L. 1. §. fin. ff. ad Trebell. Dec. cons. 198. num. 5. lib. 1. Vant. de nullit. tit. quis possit dicere de nullit. nu. 16. & 17. Et tertio de nullitate dicenti non obstat exceptio trium conformium. Clem. 1. de re jud. Fel. in cap. veniens col. 6. eodem tit. Alex. cons. 83. col. ult. lib. 3. & cons. 84. col. 3. Vant. l. c. num. 19. sicut tertio non præjudicat confessio vel renuntiatio Rei principaliter conventi. DD. in cap. cum super. de re jud. Alex. cons. 188. col. fin. lib. 2. neque exceptio spolii, aut attentatorum tertio præjudicat, quominus illis etiam non purgatis in causa possessionis aut proprietatis audiri possit. gl. in cap. non solum & cap. Romana. §. in alium. de appell. num. 6. Monac. in cap. cupientes de elect. in 6. Abb. in cap. in litteris. col. ult. de restit. spol. & in cap. super spoliatione 3. not. de ord. cognit. Fel. in d. cap. veniens. In tantum, quod hic tertius possit quascunque exceptiones ex persona sua sibi competentes allegare, uti Judicis superbi. d. cap. cum super. de off. Deleg. privilegii fori. cap. Clericum nullus 11. quæst. 1. Abb. in cap. quoniam frequenter. col. 11. num. 28. ut lite non contest. quidquid in contrarium sentiant Legistæ. in L. Venditor. ff. de Jud. Imo tertius pro suo interesse nullitatem opponere potest, quamvis Reus principalis id prohiberet etiam expresse, ut in L. principaliter. 2. C. de liber. caus. DD. in cap. Veniens. & cap. super eo cit. Specul. de appell. §. 1. col. ult. vers. sed quod sit ille.

Hæc autem conclusio, quod tertium comparens pro 28
suo interesse, possit opponere nullitatem, & alias exceptiones, de quibus supra tunc tantum procedit, quando Judici constat de interesse tertii comparentis, si non vocatus, sed voluntarie venit ad causam. L. 1. de appell. recip. cap. non solet. 2. quæst. 6. cap. cum inter de elect. Dec. cons. 302. num. 4. Vant. l. c. numer. 22. Unde tertius, qui non possidet, non auditur ad effectum impediendo sequestrum Beneficii ab altero possessi, quamvis ad illud jus prætendat, quia quod fructus Beneficii litigiosi sint sub sequestro tertii comparentis, non interest, imo illi potius utile est, quam damnosum. Rota dec. 394. in antiq. apud Vant. num. 23. Innoc. in cap. veniens. de testib. Bart. in L. a Divo Pio. §. si super reb. col. 2. de re jud. Castr. cons. 160. sufficit autem, quod Judici de interesse Tertii constet saltem summarie per juramentum, aut unum testem. Præterea tertius veniens ad causam illam debet suscipere in statu, in quo reperitur. cap. fin. ut lite pend. in 6. Bald. in L. si eo tempore in fin. C. de remiss. pignor. cap. ut circa de elect. in 6. Anchar. cons. 87. col. 1. quare si causa fuisset perempta ex statuti præscripto, & hoc tertius scivisset, non audiretur. Præterea dummodo absit præsumptio malitiæ, aut calumniæ, quod ideo veniat ad causam, ut Reo convento faveat, & causæ expeditionem impediat, tali enim casu non esset admittendus. cap. suscitata de restit. in integr. Felin. in d. cap. veniens. Et dummodo tertius sit habilis ad standum in judicio, qualis non est excommunicatus. cap. pia. in fin. de except. in 6. Abb. in cap. significaverunt. ubi Fel. de except. Ancharan. cons. 329. juxta cap. 1. de rescript. in 6. nisi exceptive in illo staret, & defensive, ut diximus in praxi Censurarum. Etiamsi fuisset prohibitus appellare, quia de nullitate dicere posset, quia appellatio, & nullitatis dictio sunt duo Juris remedia separata ac diversa, nisi nullitas permixta appellationi. Bald. in L. cum Lege C. de Episc. & Cler. & prohibita appellatione non dicuntur prohibita cætera juris remedia. Dec. cons. 533. col. 2. Bart. in L. plane ff. quod vi aut clam. cap. ut concertationi de appell. in 6. & ibi Franc. inter cæteras. de re jud. capit. licet. de sent. excom. in 6. & DD. apud. Vant. l. c. nu. 33. & seq. Et quamvis nullitatis etiam oppositio fuerit remota, aut prohibita, non venit sub hac prohibitione, non comprehenditur nulla ex defectu citationis, quæ est juris naturalis, neque illa, quæ provenit ex defectu jurisdictionis, neque illa, quæ provenit ex inhabilitate personarum; neque ineptitudinis libelli. gl. in Clem. 1. de sequestr. poss. Bald. in L. generaliter 2. col. ff. de Episc. & Cler. Castr. in L. fin. C. de arbitr. Dec. cons. 520. & 360. Fel. in cap. ex parte. col. 3. de officio Deleg. Clem. pastoralis. vers. cæterum. de re jud. Abb. in cap. cum olim. de re jud. Angel. cons. 221. Alex. cons. 225. lib. 6. neque nullitas ex facie actorum resultans, quia hæc dicitur evidens & notoria. cap. inter cæteras. cap. qua fronte. cap. pastoralis de appell. cap. veniens. 2. de testib. Alex. & Imol. in L. de pupillo. §. qui opus. col. pen. ff. de nov. oper. nunt. Anchar. cons. 207. Alex. cons. 77. col. 3. lib. 3. Franc. in cap. dilecto quæst. 52. 8. limit. de appell. Fel. in d. cap. inter cæteras col. 5. vers. sexta declaratio de re Judic. & quamvis nullitas constaret ex instrumento publico, quia etiam hoc casu diceretur notoria juxta Abb. in d. cap. cum olim. & DD. apud Vant. l. c. nu. 37. 41. & 49. 50. & seq.

Porro omnis sententia, & a quocunque Judice lata, 29
potest remedio nullitatis impugnari. L. nemo. C. de sent. L. fin. C. de tempor. appell. L. uni. C. de sent. præf. præt. cap. fin. de re jud. in 6. etiamsi fuerit prolata a Cardinal. Vant. de nullit. tit. an quælibet sententia nu. 3. 4. & 5. Lim. si fuit lata a supremo Principe utente plenitudine potestatis, cum sit, supra jus. Felin. in cap. Canonum statuta. col. 2. de constit. Pur. de syndic. §. an dictum capitulum. col. 4. & Felin. in cap. cum olim. col. 8. & in cap. in causis. de re jud. qui tamen in dubio non præsumitur uti plenitudine potestatis. Innoc. in cap. innotuit. de elect. Fel. in cap. 1. col. 8. de constit. Panorm. in cap. ad hæc de rescript. Bald. in L. si testamentum. C. de testib. nisi actus per Principem factus in totum quoad formam juris esset nullus, quia tunc præsumitur usus plenitudine potestatis suæ, Felin. in cap. 1. col. 8. num. 26. de con-

constit. ex cap. cum dilecta col. 16. *vers. limita regulam. de rescript. & in cap. causis. col.* 2. *vers. obstat. de Jud.* Castr. *in L. ex imperfecto C. de testam. & in L. quamquam. C. de milit. testam.* Alex. *in L. centurio. col.* 12. *ff. de vulgar. & pupillar.* Vant. *l. c. num.* 26.

§. V.

Quot & quibus modis nullitas opponi possit?

30 Nullitas in Judicio potest opponi principaliter & incidenter. Intentatur principaliter, quando nullitas agendo solum in judicio deducitur. Bart. *in L. quæ sub conditione. §. fin. ff. de condit. instit.* vel si cum alio remedio in judicio æque principaliter fuit proposita, uti cum appellatione aut remedio attentatorum, quia nullitas & injustitia possunt simul deduci, & terminari, dummodo aliqua ex cumulatione contrarietas non resultet, veluti si proponeretur interdictum unde vi cum remedio. *L.* 2. *C. de rescinden. vend.* Vant. *de nullit. in tit. quot & quib. mod. num.* 14. *per totum.* apud quem DD. Et nullitas parte petente, ante negotium principale cognosci debet. Bart. *in L. cum quærebatur. ff. de re jud. & in L. si ut proponis,* Franc. *in cap. dilecto. quæst.* 10. *vers. ulterius adverte.* Lanfranc. *in cap. quoniam contra. num.* 22. *probat.* alias processus esset nullus. Intentatur incidenter, si petitum fuit, quod cassata prima sententia, & illa habita pro nulla ex integro super negotio principali pronuntietur, & sententia reformetur; quia tunc principaliter cognoscendum est de causa, & principali negotio, & incidenter de nullitate sententiæ juxta *cap. ad probandum & cap. cum Jo. & A. de R. J. & in L.* 4. *C. de accusat. & L. fin. de sent.* Bart. *in L. si expressim. col. penult. de appell.* Item cum per viam exceptionis, aut replicationis nullitas in judicio deducitur. Vant. *l. c. num.* 20.

31 Nullitas seorsim & principaliter in judicio deducta, ut cognoscatur, debet servari Juris ordo, & tela judiciaria. gl. & DD. *in L. prolatam. C. de sent.* Specular. *in tit. de off. omn. Jud. §. postremo. col.* 2. *vers. secundo sciendum.* Cassad. *dec.* 8. *de rescript.* Ægid. *dec.* 27. & sententia desuper lata habet vim interlocutoriæ. Bald. *in L. Præses. col.* 1. *C. quomodo & quando.* Jo. And. *super gl. in Clem. fin. de appell.* Rota, quam citat Vant. *l. c. n.* 26. *dec.* 340. *in nov.* Franc. *in cap. cum cessante. col. penult. vers.* 23. *de appell.* Et quando nullitas in Judicio deducitur incidenter uti excipiendo, vel modis supra tactis non requiritur ullus ordo Juris, aut tela judiciaria, sed de illa tamquam de incidenti absque Judiciorum solemnitate cognoscitur. Ægid. *dec.* 317. Specul. *de libel. concept. §. nunc dicendum.* Bald. *in L. tale pactum. §. qui provocavit. ff. de pact.* Card. *in Clem.* 1. *quæst.* 16. ubi Anchar. *col.* 3. *de re jud.* Abb. *in cap. tua in fin. & in cap. bona memoria de appell.* Franc. *in cap. consulati.* 2. *de appell.*

32 Præterea nullitas seorsim & principaliter intentata in Judicio executionem non impedit, neque retardat. Innoc. *in cap. cum in Jure de off. Deleg.* Franc. *in cap. dilecto quæst.* 10. *vers. circa tertium. & in cap. non solum in fin. de appell. in* 6. Ratio est, quia nullitas in judicio ordinario intentata principaliter desiderat sententiam, quæ in effectu nihil aliud facit, quam actem evacuare, & executionem impedire, ergo si executionem impediret, haberet executionem, antequam fuisset lata contra regulas Juris. *L.* 1. *C. de execut. rei. Jud. cap. sciscitata. de restit. in integr. L.* 2. *C. ad L. Cornel. de fals.* Deducta vero incidenter, uti per modum exceptionis in Judicio, cum hæc exceptio dicatur summaria, peremptoria, & præjudicialis, si non requirit altiorem indaginem, executionem impedit. Ita Rota apud Vant. *loc. cit. num.* 32. Bart. *in L.* 3. *§. condemnatum de re Judic.* Franc. *in d. cap. dilecto. quæst.* 10. *de appell.* Rom. *cons.* 51. Alex. *cons.* 33. *lib.* 2. quam executionem etiam impedit, si cum appellatione cumulative conjungeretur. DD. cit. & Vant. *l. c.* apud quem plures utriusque differentiæ, & modus formandi libellum &c.

§. VI.

Quando actus sit ipso jure nullus, aut per sententiam annullandus?

Quando Lex vel statutum dictat aliquid certo modo faciendum, alias nullius momenti sit, actus evadit ipso jure nullus. gl. *penult. in verb. querimoniam de pace tenen. in usib. feud.* Item dic, si lex dixit, quod aliter factus viribus careat, quia intelligitur, quod ipso jure, juxta gl. *in L. providendum C. de postulat.* aut, dicit, quòd sit cassus, aut irritus, juxta *auth. cassa. C. de SS. Eccles.* aut si lex simpliciter dicit, actus non valeat, quia intelligitur ipso jure. Bart *in L.* 2. *C. de Canon. frumen. & in L. Imperator. ff. de Jure fisci.* ubi Alex. Felin. *in cap. Rudolphus, de rescript.* Item si lex dat formam actui, disponendo, quod certa solemnitas, aut certus modus ante vel tempore celebrationis actus adhibeatur, tunc quia forma dat esse rei, & est substantialis, hac omissa actus est ipso jure nullus. *L. cum hi. §. prætor. ff. de transact. L. hac consultissima. C. de testam.* Auth. *porrectum. C. de SS. Eccles. cap. cum dilecta. de rescript. cap. Pisanis. de restit. spol. cap. Venerab. de off. Deleg.* Bald. *in L. Comparationes. C. de fide instrum. & in L. cessante. C. quomodo, vel quando.* Alex. *cons.* 50. *col.* 2. *lib.* 5. Item si aliquid lex simpliciter prohibet, & ipsa ulterius annullando non procedit, quia si causa prohibendi fuit perpetua, etiamsi lex ulterius non procedat ob resistentiam ipsius legis a principio actus in contrarium factus erit ipso jure nullus, juxta *L. non dubium. C. de LL. & cap. quæ contra jus fiunt. & cap. non præstat. de R. J. cap. Imperiali* 25. *quæst.* 2. Alex. *d. cons.* 50. *lib.* 5. *col.* 2. 33

Si vero Lex post prohibitionem actus disponendo ulterius procedat, v. g. pœnam irrogando, actus in contrarium factus non est ipso jure nullus, aut si certa lex mandaret, adhiberi aliquam solemnitatem post actum jam factum; veluti quod donatio intra certum tempus debeat insinuari, aut quod cautio præstetur, aut solvatur gabella, & non exprimit, quod actus aliter factus non valeat, solemnitas dicitur accidentalis, actus valebit, donec annulletur per sententiam. Bart. *in L. universa. C. de precib. Imper. offer. & in L. si ita. §. ea Lege. ff. de V. O. & in L. cum Lex. ff. de fidejuss. & in L. Prætor ait. ff. de nov. oper. nunt.* Bald. *in L. hi qui ad civilia col. fin. C. de appellat.* Item si lex non procedit annullando, sed tradit modum annullandi. Fel. *in cap.* 2. *col.* 1. *&* 2. *de testib. & in cap. quoniam frequenter. col.* 2. *ut lite non contest.* Rota *dec.* 466. *in nov.* quam citat Vant. *l. c. num.* 55. si vero lex post datam formam debet clausulam annullativam; tunc actus est nullus, quia modus & forma illa tali casu specifice & non per æquipollens debet servari juxta *L. hac consultissima. C. qui testam. fac. poss.* Alex. *cons.* 212. *lib.* 6. Dec. *cons.* 612. *num.* 1. *lib.* 5. Angel. *cons.* 26. 34

§. VIII.

Nullitas a quo, & quomodo sit probanda?

Nullitas, cum in dubio non præsumatur, omnino probanda est, sive proponatur agendo, quia actor intentionem suam probare tenetur juxta *L. nimis grave. C. de testib. L. qui accusare. C. de eden. cap. accusat.* 6. *quæst. ult.* Bart. *in L.* 1. *C. si adversus creditor.* sive opponatur excipiendo, quia excipiens excipiendo fit actor, & in dubio actus semper præsumitur validus. *L. quoties. & L. ubi ff. de reb. dub.* Abb. & Dec. *in cap. quoniam col.* 6. *de off. Deleg. L. si scriptum hæredem.* ubi Bald. *C. de prob. L. liberi. C. de inoff. testam.* Jo. And. *in addit. ad Speculat. tit. de execut. sentent. §. postremo verb. paragrapho sequenti.* Franc. *in cap. dilecto. de appell. cap. cum super de re judic. cap. in præsentia. de renunt.* & Angel. *cons.* 247. Ægid. *cons.* 135. 35

Ideo dicens, sententiam esse nullam, eo quod fuerit lata a publice excommunicato, insano, aut contra defunctum, aut indefensum, debet probare excommunicationem, insaniam &c. Item dicens, quod sententia fuerit

nulla, quia contra se nunquam citatum fuerit lata, vel quia libellus desuper non fuerit oblatus, aut lis non fuerit contestata, aut ordo judicii non fuerit servatus, si de contrario non constet, habentur pro legitime probatis, juxta *L. super servis. C. qui milit. non poss. lib.* 12. *L. errores. C. de error. advocat.* gl. *in cap. in præsentia. de prob.* Quæ vera sunt, si sententia, quæ dicitur nulla, non fecit transitum in rem judicatam, quia talis non præsumitur legitime lata, nisi ab adversario doceatur. *cap. quoniam contra. de prob.* Bald. *in L.* 1. *col.* 3. *vers. item potest supplere. C. quomodo, & quando.* si vero sententia fuit lata parte præsente, & non reclamante, sed patiente transire in judicatum; dicitur facto partium comprobata. *L. fin. C. de sent.* & ideo qualiscunque illa sit, erit illi parendum. *L.* 1. *C. de postul.* quia talis sententia, & patientia facit præsumi, quod si sententia fuisset minus solemnis, aut nulla, pars illi non acquievisset. Innoc. *in cap. bona memoria.* 2. *de elect.* & *in cap. cum in Jure col. fin.* & ibi Imol. *col.* 12. *de off. Deleg.* Compostella *in cap. in præsentia.* ubi Jo. Andr. *de renun.* Specul. *tit. de prob.* §. *probari. col.* 1. *& tit. de sententia* §. *fin.* Felin. *in d. cap. quoniam contra. col.* 15. *vers. quarto conclusio. de prob.* Alex. *cons.* 22. Bart *in L.* 1. *C. de relat.* adeo ut etiam processu non exhibito se ipsam justificet.

36 Probatur autem nullitas per inspectionem actorum, quia negativa coarctata ad certam scripturam fit probabilis, & probatur per inspectionem ocularem, nam quod non repetitur in processu, præsumitur non factum. *cap. cum ad sedem. de restit. spol. cap.* 1. *de litis contest. L. fin. C. de reb. cred.* Dec. *cons.* 424. *col. fin. lib.* 3. *& cons.* 483. *col.* 2. *lib.* 4 Alex. *cons.* 123. *col.* 9. *vers.* præterea. *lib.* 4. Felin. *in cap. illud. in fin. de præsumpt.* & *in cap. sicuti col.* 15. *vers. & ita putavi de re jud.* Cassador. *dec.* 8. *num.* 2 *super. Regul.* Vant. *de nullit. tit. A quo, & quibus &c. nu.* 12. 13. *&* 14. Bart. *in L.* 2. *C. de error. Advocat.* & *in L. hi, qui ad Civilia C. de appellat.* Bald. *in L. si contra. C. eodem.* Abb. & Joan. Andr. *in cap. ad sedem de restit. spol. & in cap. quoniam contra.* ubi Fel. *col.* 15. *vers. limit. uno modo.* & Jo. And. post specular. *tit. de sententia* §. *ut autem.* Dec. *cons.* 483. *nu.* 6.

37 Præterea probari potest per testes litteratos, qui processui, & prolationi sententiæ interfuerunt, aut examinarunt processum. Item per confessionem ipsius partis adversæ. Prior pars patet ex Bart. *in d. L.* 2. & Joan. Andr. *l. c.* Bald. *in L. gesta col.* 3. *C. de re jud.* Item *ex cap. sicut de re jud.* & *cap. Albericus. in fin. de testib.* Alex. *cons.* 123. *col.* 9. *nu.* 23. *lib.* 4. Anchar. *cons.* 276. *col.* 1. *num.* 3. Rota *dec.* 409. *in nov.* quam citat Vant. *l. c. nu.* 20. ubi plures posteriorem partem probant. *cap fin. de probat. cap. præsentia de renuntiat. L. pacta novissima. C. de pact.* Fel. *in cap. de caus. col.* 3. *vers. tertia conclusio de off. Deleg.* & *in cap. un. de litis contest.*

§. VIII.

Nullitas ex defectu processus.

38 Nullitas ex defectu processus est ita substantialis, ut sententia super processu nullo lata a Judice appellationis reformari non possit, sed tantum pro nulla pronuntiari. Abb. *in cap. cum dilect.* 3. *&* 4 *not. de empt. & vendit.* Bald. *in L.* 2. *quæst.* 14. *C. de rescind. vend.* Alex. *cons.* 79. *vers. si verum. lib.* 2. Dec. *cons.* 483. *col.* 2. Et ideo sententia lata ex processu nullo est invalida. Idem dici debet, si processus quidem fuit observatus, sed nulliter nullo Juris ordine servato. Item si ordo fuit quidem servatus, sed aliqua illius substantialia omissa.

39 Quare sententia, si de processu non constat, est ipso jure nulla, præsertim, si ab illa fuit appellatum. *cap. quoniam contra.* ubi gl. Innoc. & DD. *de probat.* & *cap. cum in jure. de off. Deleg.* Cassad. *dec.* 1. *in fin. de præsumpt.* Sarnen. *super reg. de triennali quæst.* 33.

40 Est autem Juris ordo alius substantialis, alius accidentalis, substantialis est, quod pars citetur, libellus offeratur, lis contestetur, de calumnia juretur, quod sententia absolutoria, vel condemnatoria a Judice competente congruis loco, & tempore sedendo in scriptis erit, id est, quod non expresse contra jura pronuntietur, ita Hostien. *in sum. tit. de sententia* §. *qualiter. col.* 4. *vers. id est ordo.* apud Vant. *de nullit. tit. de nullitate ex defec. processus num.* 16. *circa fin.* Accidentalis vero consistit in iis, quæ fiunt inter juramentum calumniæ, & sententiam, uti sunt positiones, responsiones testium, instrumentorum productiones, & publicationes, interlocutiones, renuntiationes, conclusiones, & allegationes secundum Hostien. *l. c.* Alii vero pro substantiali ordine requirunt etiam causæ cognitionem, quia naturali rationi convenit, ut Judex prius cognoscat id, super quo pronuntiare debet. Abb. *in cap.* 1. *de caus. possess. & propriet.* Fel. *in cap Ecclesia col.* 12. *vers. secundo nota de constit.* adeo, ut sententia lata non præmissa causæ cognitione, sit ipso jure nulla. Bart. *in L. prolatam C. de sent. cap. Deus omnipotens.* 2. *quæst.* 1. *cap. quaro.* 6. *quæst.* 1. *cap. summopere. quæst.* 3. *caus.* 11. *cap. Henricus. de pœn. cap. cum ex litteris. de restit. in integr.* Neque sufficit, quod causæ cognitio primum post sententiam sequatur. Bald. *in L. non enim. ff. de adopt.* Fel. *in cap. quoniam contra. col.* 1. *ut lite non constet.* In dubio tamen sententia præsumitur lata post causæ cognitionem. Bald. *in L. edicto. C. de eden.* Franc. *in cap. ex parte de appell. col.* 2. nisi brevitas temporis aliud suadeat, uti probat Vant. *l. c. num.* 34. nisi sententia fuisset lata præsente, & non contradicente parte. Lap. *alleg.* 28. quia tunc sententia valeret, præsertim, si adesset timor scandali futuri. ita Bald. *cons.* 127. *lib.* 3. Bart. *in L. fin.* §. *si quis. vers. arma. ff. de damn. infect.* Et quamvis sententia lata, sine probationibus sit iniqua, non est tamen nulla, quia non fuit lata contra Constitutionem, sed tantum contra jus litigatoris. *cap cum inter. & cap. sicut. de re jud. c. quoniam contra de probat.* Imol. *in cap. cum in jure. de off. Deleg.* Dec. *cons* 295. *col.* 1. *lib.* 2. Bart. *in L. prolatam.* ubi Bald. & Angel *C. de sent.* Abb. *in cap. afferte de præsumpt.* Fel. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. col.* 11. *vers. similiter, & fortius de constit.* & est communior apud Vant. *l. c. num.* 39. contra multos alios volentes, probationes spectare ad ordinem substantialem processus.

41 Publicationem processus, & testium esse de substantia processus parte petente, tenent aliqui; secundum quos sententia non præmissa processus publicatione non valet. Hostien. *in sum. de sent.* §. *qualiter. col.* 3. *vers. duodecimus.* gl. *in cap. fin. verb. Judicii. de heret. in* 6. Alii tamen, & communius apud Vant. *loc. cit. numer.* 40. hoc non admittunt, nisi pars appellaverit, quia respectu Judicis processus semper dicitur publicatus, & respectu partium publicatio dicitur de ordine Justitiæ, & non de substantia processus, & judicii Innoc. *in cap. cum J. & A. de re judic.* Imol. *in L. Divus. ff. de re jud.* Abb. *in cap. cum dilecti. de fide instrum.* Cassad. *dec.* 6. *num.* 2. *de appell.* Capyc. *dec.* 1. *col.* 9. *vol.* 2. Anchar. *cons.* 53. Idem die de dilation. etiam peritis. Etiam conclusio in causa secundum aliquos est de substantia processus propter. *Cap. auditis de procur. cap. pastoralis. de caus. possess. & cap. cum dilectis. de fide instrum.* quod in foro Ecclesiastico, & in causis prophanis, & plenariis verum est, non vero in beneficialibus, & summariis, aut in foro Laicali. gl. *in Clem. sæpe verb. concl.* quam sequuntur DD. communiter apud Vant. *l. c. num.* 45.

42 Porro termini supra scripti non sunt de substantia processus, quando ab initio causæ Reus ad totam causam generaliter fuit citatus, quia contra sic citatum, sed non comparentem absque ulteriori citatione proceditur usque ad sententiam definitivam inclusive. Rota *dec.* 8. *in antiq.* apud Vant. *l. c. num.* 60. nisi stylus Curiæ aliter observet. Plura omittimus, quia videri possunt suis in locis, uti in praxi sententiæ &c.

43 Et quia examen est pars quædam processus, videri debet, quomodo hoc nullum evadere possit, & quidem multifariam examinis nullitas provenire potest, & principaliter, si testes fuerunt examinati parte non citata. *cap.* 2. *de testib.* Osasc. *dec.* 74. Mascard. *de prob. conclus.* 683. Ecclesia *obs. for.* 84. ubi Latin. Item si fuerunt examinati sine juramento, aut nulliter jurarunt. *cap. nuper. de testib.* Farin. *in prax. quæst.* 74. aut si fuerunt examinati die feriato, aut in loco non designato in citatione, aut sine interrogatoriis a parte datis. Abb. *in cap. cum causam. de testib.*

ftib. Item si fuerunt examinati extra terminum datum ad probandum. DD. *in cap. licet causam de prob.* Farin. *in prax. quæst.* 80. Ecclesia *obs. for.* 84. Item si non fuerunt examinati secrete unus post alium. *cap. Venerab. de testib.* Post. *de manut. obs.* 93. Mascard. *de prob. conclus.* 682. nisi ageretur de turba, vel multitudine inducta in testem. Ecclesia *loc. cit. nu.* 18.

44 Hæc tamen examinis nullitas potest partium consensu revalidari. Bald. *in L. fin. C. de testib.* Alex. *in L. 1. ff. de feriis.* Menoch. *de arbitr. cas.* 109. Ecclesia *obs. for.* 84. & in dubio judicatur contra nullitatem, ut actus sustineatur. *L. quoties. ff. de reb. dub.* Vant. *de nullit. tit. qualiter, & quib. mod. sentent. nullitas reparet. nu.* 227.

§. IX.

De nullitate, quæ oritur ex defectu jurisdictionis tam in Judice Ordinario quam Delegato.

45 Ad validitatem processus, & sententiæ debet inprimis de jurisdictione judicantis constare, aliter Judex sine jurisdictione aliquem ad mortem condemnans teneretur de homicidio eo modo, quo quilibet alius privatus alium occidens. Bald. *in L. 1. col. 3. vers. caveat tamen Judex. C. si a non compet. Jud.* Bart. *in L. omnes populi 8. quæst. ff. de just. & Jur.* Bald. *in L. data opera col. 3. C. qui accus. non poss.* Capyc. *dec.* 130. *dub.* 3. Vant. *de nullit. tit. de nullitate ex def. jurisdict. num.* 18. ubi qualiter probetur, aut præsumatur, late examinat, & multa diximus in praxi Judicis.

46 Hic tamen notandum venit, quod Judex in causa propria judicare non potest, dicitur causa propria, cujus commodum, vel incommodum principaliter ad ipsum Judicem spectat, juxta *L. 2. §. propriam. ff. quando appell. sit canonizata.* quia nemo sibi ipsi imperare, aut prohibere potest, & inter judicantem, & illum, qui judicatur, distinctio intercedere debet. Et ideo sententia in propria causa non valet. *L. penult. ff. de arbitr. L. fin. ff. de off. Præt.* Et iniquum est, aliquem rei suæ judicem esse. *L. Julianus ff. de Jud. L. 1. §. 2. ff. quorum legat. & C. ne quis in sua causa.* Alexan. *in L. si constante. §. quoties. col. 3. ff. sol. matr. L. sed & si servum. §. sed & si quis Judex. ff. de arb.* Ant. de Butr. *in cap. dilecti de appell.* Hostien. *in summa. de Jud. §. qui sint. vers. in causa propria.* Abb. *in cap. cum noviffent. de Jud. & in cap. cum directa. num.* 19. *de confirm. util. vel inutil. cap. ex parte. de V. S.* quæ sententia procedit, quamvis pars non opposuerit.

47 Sed quod parte non opponente sententia in causa propria valeat, tenent Castr. Fulgos. & Alexan. *in L. qui jurisdict. ff. de jurisdict. omn. Jud.* Felin. *in cap. causam quæ fallen.* 7. *de off. Deleg.* quia *lex* 1. *§. propriam. ff. quando appell. &c.* utitur verbo *non debet*, quod non solet importare necessitatem, sed plerumque honestatem. Feder. de Sen. *cons.* 223. Rom. *cons.* 419. Felin. *in cap. decernimus col. 1. de Jud.* Vant. *l. c.*

48 Prætetea notandum est, quod Judex sive Ordinarius, sive Delegatus, seu arbiter, si recte procedens semel definitivam sententiam, vel etiam super competentia, aut incompetentia, aut alias vim definitivæ habentem tulerit, dicatur functus officio suo, & ejus potestas exspirat; & ideo nec sententiam prius dictam corrigere, aut revocare potest. *L. Judex posteaquam. L. quod sufficit & L. cum quærebatur. ff. de Jud.* & *L. dicere ff. de arbitr. cap. in Litteris. cap. significantibus. cap. cum super. & cap. venerab. de officio Deleg. cap. Judex ab Apostolica. eodem. in* 6. Vant. *l. c. num.* 114. Excipe Principem, qui etiam post sententiam definitivam remanet Judex. Item excipe Ordinarium, qui nulliter procedens sententiam tulit invalidam. Item in arbitro, & Delegato, qui formam Delegationis, aut compromissi non servaverunt. *d. L. dicere. ff. de arbitr.* & per Jura mox cit.

§. X.

Nullitas ex defectu mandati.

Mandati defectus potest opponi ad annullandum pro- 49
cessum quandocunque, etiam usque ad mille annos. *cap. in nostra. de pact. & cap. licet de appell. in 6. L. licet de Judic.* Bald. *in L. 2. C. si ex fals. instrum.* Dec. *cons.* 215. *col. 2. lib.* 1. Alex. *cons.* 291. *col.* 2. *vol.* 6. Curt. jun. *cons.* 77. *col.* 2. Boer. *dec.* 228. *col.* 12. & DD. apud Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defectu habilitatis num.* 59. qui probatur ex actorum inspectione, quia quod in actis non apparet, dicitur non esse. *L. fin. C. de reb. cred. cap. cum ad sedem. de restit. spol. cap. solemnitates. de consecrat. dist.* 1. Bart. *in L. 2. C. de error. Advoc.* & *in L. hi qui ad Civilia. C. de appell. & L. 1. ff. si Tut. vel Curat. appel.* Bald. *in L. si contra. C. de appell.* & *in cap. quoniam contra. de probat.* Et ad sustinendum processum, & evitandam expensarum condemnationem, si aliter non constet de mandato, non sufficit, quod in aliqua scriptura etiam publica aliquis enuntietur procurator; quia talis enuntiatio, quæ inter alias personas emanavit, non sufficit. Specul. *in tit. de procurat. §. ratione quoque constituentium. col. pen. vers. illud quoque notandum.* Bald. *in rubr. C. de fide instrum.* Fel. *in cap. cum in jure de off. Deleg. vers. sententia enuntians*, nisi tenor totius instrumenti de verbo ad verbum insereretur, aut enuntiaretur; quia tunc probaretur mandatum. DD. *in auth. si quis in aliquo. C. de eden.* Bald. & Angel. *in L. donatio C. de donat.* Boer. *dec.* 281. Rom. *cons.* 63.

Bene verum est, quod processus, aut sententia per 50
falsum procuratorem obtenta valeat in præjudicium talium procuratorum, & poterit contra eos saltem ratione expensarum executioni mandari. *L. si se non obtulit.* ubi Alex. & Jas. *de re jud. L. Plautius. ff. de procur.* quia respectu illorum valet sententia. *L. si expressim. ff. de appell.* sententia tamen & scientia adversarii, quod comparens non esset Procurator legitimus, non præjudicat Domino. DD. *in L. licet.* & Alex. *cons.* 72. *lib.* 4. Præterea defectus mandati probatur, si ex ejus lectura constat, quod non sit sufficiens, nec se extendat ad deducta in judicio. DD. *in cap. ex parte Decani. de rescript.* & *in cap. constitutus.* ubi Abb. *de procur. cap. cum olim. de off. Deleg.* quod autem mandatum habere debeat procurator, & de diversis mandatorum generibus. vide apud Vant. *l. c. a num.* 75. *usque ad num.* 212.

Præterea quod comparens non sit legitimus procura- 51
tor, si probari potest, quod assertus Procurator tempore comparitionis ignoraverit, se esse procuratorem constitutum, & quod nondum receperit instrumentum mandati, quia mandatum non contrahitur sine consensu. *L. consensu.* ubi gl. *ff. de V. O.* & in ignorantem non cadit consensus. *L. mater. ff. de inoff. testam.* Alex. *cons.* 146. *col.* 3. *vers. nec prædictis. lib.* 5. gl. ord. *in Clem. 2. vers. recept. de procur.* cap. *is qui. eodem. in* 6. Cassad. *dec.* 8. *num.* 12. *de restit. spol. & dec.* 3. *num.* 4. *de appell.* Lap. *alleg.* 81. Specul. *in tit. de procur. §. ratione igitur sui.* Boer. *dec.* 274. Vant. *l. c. num.* 215.

Mandatum autem, quidquid sit de stylo Palatii, se- 52
cundum quem ad valorem actorum sufficit, quod ante sententiam producatur, parte non opponente, aut Judice non requirente, potest quandocunque produci ante conclusionem in causa. Alex. *cons.* 101. *col. fin. lib.* 6. DD. *in cap. is, qui de procur. in* 6. qui tamen *cons.* 146. *in fin.* contrarium tenet. Et gesta per eum, qui non receperat mandatum, non tenent, nisi mandatum superveniens habeat in se clausulam Rati, quia tunc virtute hujus clausulæ & ratihabitionis retrotrahitur, sustinentur acta. Rota *dec.* 586. *in antiq.* apud Vant. *l. c. num.* 120. *vers. communis tamen.* Bald. *in L. 2. ff. de procur.*

Probatur etiam, procuratorem non habuisse manda- 53
tum, si probetur de expressa, vel tacita aut jure præsumpta mandati revocatione, uti per publicum instrumentum, aut litteras, quamvis Principalis jurasset non revocare mandatum, quia quamvis perjurii reatum incurrat, valide tamen revocat. gl. *in cap. fin. de procur. in* 6. Felin.

in cap. ex parte. verf. amplia. 50. de refcript. Dec. conf. 475. Boer. dec. 207. col. 2. Vant. l. c. numer. 158. Dummodo hæc revocatio Mandatario aut Judici formiter innotuerit, juxta L. nihil. tam naturale. ff. de R. J. L. ab emptione. ff. de pact.] Et licet revocatio, cujus juftam ignorantiam habuit Judex aut Mandatarius, nullam actorum inducat nullitatem, tamen quod ipfum revocantem & ejus præjudicium in continenti etiam abfque intimatione revocatio effectum fuum fortitur, & ita, quatenus Revocantis utilitatem concernerent, indifferenter non valerent. cap. ex parte Decani. cap. auditis de refcript. Hoftien. in fum. tit. de procurat. verb. qualiter mandatum finiatur. gl. in cap. 2. de procurat. in 6. Tacita vero revocatio apparet, fi principalis alium ad caufam hujufmodi fimpliciter poftmodum conftituit. L. fi quis §. fin. ff. de procurat. L. Procuratoribus C. eodem. & unius generatio eft corruptio alterius, ficut unius inclufio dicitur exclufio alterius L. cum Prætur. ff. de Jud. L. maritus. C. de Procur. Rota dec. 175. in antiq. apud Vant. l. c. num. 163. Dec. conf. 430. lib. 3. five hoc faciat in eadem inftantia, in qua fuerat conftitutus prior, five in alia, quamvis fecundus non acceptaffet, quia adhuc prius mandatum dicitur exfpiraffe, & revocatum. Caftr. & Bald. in L. fi quis §. fin. ff. de procur. Boer. dec. 347. col. 2. Item fi Principalis per fe ipfum abfque ulla proteftatione, fed fimpliciter caufam fuam pertractaffet non animo affiftendi Procuratori. cap. fi quem de Procurat. in 6. Rota dec. 281. fi contra. & 286. fi Procurator in nov. apud Vant. num. 167. Bart. in L. mutari. ff. de procurat.

§. XI.

Nullitas ex defectu Citationis.

54 Nullitas citationis eft maxima, quia aufert defenfionem, quæ eft Juris naturalis. L. ut vim. ff. de Juft. & Jur. L. 1. §. cum arietes. ff. fi quadrup. pauper. fec. dic. quæ nemini auferri poteft. L. defenfionis facultas. C. de Jure fifci lib. 10. & ibi Bart. cap. cum inter cætera de exceptionibus. Imo nec Diabolo, fi in Judicio foret, effet deneganda. Rota dec. 364. cum jura. & 201. licet in caufa. in nov. apud Vant. de nullit. tit. de nullitate ex defectu citationis num. 3. Dec. conf. 654. in fin. lib. 5. Et defenfio non folum eft juris naturalis, ut dictum eft fupra, fed etiam Divini, ut probatur in cap. Deus omnipotens. 3. quæft. & in cap. qualiter. de accus. illis Verbis. Adam ubi es.

55 Lim. fi Reus abfit ex contumacia, & citatus nolit comparere. cap. abfens. cap. abfentia, cap. caveant. & cap. omnia. 3. quæft. 9. L. ea quæ C. quomodo, & quando Judex. L. de unuquoque. ff. de re Jud. qui defectus etiam a fupremo Principe suppleri non poteft. Clem. paftoralis. §. cæterum. & cap. 1. de cauf. poffeff. & propriet. cap. inter quatuor. de major. & obed. Dec. conf. 681. col. fin. Anchar. conf. 167. col. 1. DD. in L. fin. C. de LL. Alex. conf. 225. num. 1. lib. 6. Felin. in cap. cum olim. col. 9. num. 12. de re jud. Boer. dec. 247. col. 3. Et in tantum eft neceffaria citatio, ut, fi fententia feratur etiam in favorem abfentis, fit nulla ipfo Jure, etiamfi partes confenfiffent, quod poffet ferri in abfentem, non valeret. DD. cit. a Vant. l. c. n. 10. Quod autem quis non fuerit citatus, probari poteft ex ipfis actis, quia quod in actis non eft, dicitur non factum. L. fin. ubi DD. C. de reb. cred. Bart. in L. fin. C. de error. advocat. Bald. in L. abfentem. C. de accuf. Felin. in cap. quoniam contra col. 15. verf. lim. uno modo de probat. Dec. conf. 583. num. 6. lib. 4. & citatus quis non præfumitur, fi non eft præfens in Judicio. DD. in cap. quoniam contra. de prob. Abb. in cap. tenor. col. 3. verf. extra. de fent. & re jud. & alii apud Vant. l. c. num. 12. & 13. fi autem is, qui longe abetat, eft in judicio, præfumitur citatus. Archid. in cap. propofuifti. 28. dift.] Abb. in cap. bunæ. col. pen. Et quamvis præfens non fuiffet citatus, valeret proceffus & fententia, quia tunc cum potuerit fe defendere, fatisfactum eft legi, quæ ideo citationem requirit, ut quis poffit fe & fua jura defendere. Lanfranc. in cap. quoniam contra eis. Fel. in cap. 1. col. 7. verf. not. etiam quod præfens. de Jud. Dec. conf. 446. n. 8. Caffad. dec. 2. de Jud. Vant. l. c. num. 17.

56 Ille vero duntaxat citari debet, quem principaliter, & non fecundario tangit negotium. L. nam ita Divus. ubi DD. ff. de adopt. & L. 1. §. denuntiari ff. de vent. infpicien. Bald. in L. jubemus col. 2. verf. citabuntur. C. ad. Trebell. Innoc. & Felin. in cap. fin. de major. & obed. Alex. conf. 86. col. 1. verf. Item licet lib. 2. Dec. conf. 445. col. 3. verf. & certe. lib. 4. Capyc. dec. 107. col. 2. Et non tantum requiritur, quod illius interfit principaliter, fed quod verifimiliter illi aliqua competat defenfio; alias fi certum effet, & notorium, nullam illi competere defenfionem, citatio non effet neceffaria, juxta L. qui poteft. ff. de R. J. Dec. conf. 698. lib. 5. Alex. conf. 130. col. 1. & in L. non folum §. more. col. pen. ff. de oper. nov. nunt. Caffad. dec. 2. de Jud. Fel. in cap. cum olim. col. 6. verf. non eft citan. is, cui certum eft, defenfionem non competere. & cap. extra. de re Jud.

Ita proceffus & fententia non valent, fi quis fuit citatus per citationem invalidum. Bald. in Auth. fi omnes. col. 2. ver. deinde nota. C. fi ut fe hered. abftin. & in cap. quoniam contra col. 6. de prob. gl. fin. in L. fi accufatorib. C. de accufat. quia talis non tenetur comparere. gl. in caufis. verf. venire. de off. Deleg. gl. in cap. ftatutum. §. in nullo. de refcript. in 6. & gl. in cap. veniens. de accuf. Et aliquid non gerere, aut debite non gerere idem eft. L. 2. ff. de excuf. Tut. cap. 1. de tranflat. Prælat. Felin. in cap. gratum. num. 4. de off. Deleg. & in cap. illud. col. 2. & 3. de refcript. Sarnen. fuper Reg. de annal. quæft. 45. Vant. l. c. num. 25. 57

Poteft autem citatio effe nulla multipliciter inprimis ratione citantis, fi is careat tempore citationis jurifdictione, aut illius exercitio. Abb. in cap. cum prudentiam. num. 6. de off. Deleg. Specular. in tit. de citatione §. jam de citatione col. 5. verf. hoc autem. Secundo ratione citati. Tertio refpectu loci, in quo, & loci, ad quem, & temporis, ad quod fit. IV. ratione formæ citationis, de quibus plura dedimus in praxi citationis Aut. fi citatus habet fori declinatoriam, &c. 58

Ipfa vero citatio debet effe talis, ut citatus plenam notitiam, ad quem actum citetur, & habeat facultatem plenam illi contradicendi. Debet decerni a Judice, feu committi ad inftantiam partis, debet exprimi nomen, & cognomen citati, & fpecificari titulus caufæ aut actus, ad quem citatur. Item locus aut tribunal, ad quod comparere debet, & tempus, in quo comparere debet. Vant. l. c. a num. 31. ubi. Et quidem quod commiffio Judicis præcefferit, ficut etiam quod citatio fuerit intimata, probatur ex relatione nuntii in actis facta, quia ex illa præfumitur Judicis commiffio præceffiffe, & relationi nuntii credi debet. Bart. in L. fin. C. de exhiben. Reis. Bald. in L. cum Cleric. col. 1. C. de Epifc. & Cler. Salyc. in L. tres denuntiationes. C. quomodo, & quando Jud. & alii apud Vant. l. c. a num. 40. contra alios contrarium fentientes. 59

Quæres, an citatus per edictum poffit aliquis excommunicari, aut beneficio privari? Refpondetur negative; quia citatio per edictum non inducit certam notitiam; & ubi agitur de magno præjudicio, clare debet conftare, quod citatio pervenerit ad notitiam citati, nec fufficiunt conjecturæ, quæ alias, fi effemus in negotio modici præjudicii, fufficerent. Rota dec. 771. & 790. in antiq. apud Vant. l. c. num. 141. Abb. & Felin. in cap. quoniam frequenter. col. 13. ver. aliud valde notabile. Ut lite non conteft. Sed ut citatus per edictum poffit excommunicari, non fufficit probare, quod in vicinis partibus edictum fuerit affixum, fed debet etiam probari, quod taliter fuerit affixum, ut ad ejus notitiam potuerit verifimiliter pervenire. Ægid. conclus. 188. Angel. de Ubald. conf. 8. col. 2. 60

Nullitas ex defectu citationis unius ex pluribus hæredibus influit etiam quoad citatos in caufis connexis, quia omnium jus & intereffe eft connexum. Bald. in L. num. 6. verf. aut. continet quid individuum. C. de error. calc. Gabr. conf. 56. num. 17. lib. 1. Rota dec. 396. coram Cavaller. dec. 451. num. 7. par. 2. recent. dec. 319. num. 1. & coram Ludovif. dec. 319. ubi Beltramin. num. 7. apud Bich. dec. 262. num. 4. Et jus dicitur connexum, quando quilibet in qualibet parte jus habet pro indivifo. Bich. dec. 281. num. 5. & num. 6. gl. in L. fi familia verb. pro parte C. famil. hercifc. Jo. de Amicis conf. 20. num. 15. Gratian. difcept. for. cap. 948. num. 43. Seraph. dec. 957. num. 2. Rota apud Ludovif. d. dec. 319. ubi Beltram. num. 7. Rota dec. 594. num. 2. par. 4. recent. 61

Et

62 Et nullitas quoad unum ex litis consortibus reddit processum nullum etiam quoad alios habentes eandem causam defensionis. Rota apud Bleh. *dec.* 468. *numer.* 14. *&* 480. *num.* 8 & apud Ludovis. *dec.* 319. *num.* 1. & ibi Beltramin. *num.* 7. & *dec.* 594. *num.* 2. *par.* 4. *recent.* & *in una Veliterna restitutionis in integrom.* 17. *Decembris* 1646. §. *talis autem coram Bichio.*

§. XII.

Quomodo nullitas sententia aut processus sanari possit?

63 Quamvis partes per pactum possint renunciare nullitatis exceptioni, & se obligare, quod de nullitate dicere nolint, sed parere sententiæ nullæ, ita ut sententia etiam nulla executioni dari debeat in vim pacti; & talis renuntiatio valeat, tamen sententiam validam facere non possunt; quia acta substantialia judicii a partium voluntate non pendent, sed a Lege, & illa propterea de partium consensu omitti, aut si fuerint nulla, ratificari non possunt. *L. nemo potest ff. de leg.* 1. *L. privatorum. C. de Jur. omn. Jud.* Bart. *in L. licet C. de procur.* gl. *in cap. fin. de R. J. in* 6. Abb. *in cap. prudentia. col.* 7. *ver. quoad tertiam. de off. Deleg. & in cap. fin. de prob. & in cap. examinata. de confirm. util. & inutil.* Franc. *in cap. dilecto. quæst.* 50. *de appell.* Felin. *in cap. in causis. & in cap. significasti de foro compet.* Dec. *cons.* 475. *col.* 4. *numer.* 33. *& cons.* 499. *col.* 4. *no.* 13.

64 Nullitas simpliciter & indistincte, & sine expressione causæ in Judicio deducta est informis, & causæ expeditionem non retardat. Innoc. *in cap. cum Bertoldus. de re Jud.* Bald. *in L. in testamento. ff. de execut. Tutor.* Franc. *l. c. quæst.* 13. Rota *dec.* 145. *nota quod intentas & dec.* 749. *nota quod si principalis. in antiq.* apud Vant. *de nullit. tit. quomodo nullit. nu.* 29. cum enim nullitas pluribus ex causis oriri possit, specifice proponi debet expressa causa illius, quia exceptiones & protestationes sine causæ expressione, & in genere tantum propositæ, non valent, nec relevant ad impediendum judicium. Bart. *in L.* 1. *ff. de except.* Alex. *cons.* 181. *lib.* 6. Bald. *in L. fin. lib.* 6. *C. de edict. divi Adrian. tollen. & in L.* 1. *C. de prad. Curi. lib.* 10. Felin. *in cap. pastoralis. col.* 4. *de except. cap. consuluit. de appell.*

65 Nullitas ex defectu jurisdictionis proposita, si sumus in terminis Judicis ordinarii, qui pro tali communiter se gerebat, & habebatur, tanquam objecta per calumniam repellitur, etiam Judicantis jurisdictione tanquam notoria non probata. Bald. *in L. ea quidem. col.* 3. *vers. notorium vero facti. C. de accusat.* si vero Judicantis jurisdictio non fuerit notoria, aut ob locorum diversitatem, seu temporis diuturnitatem, sed opponens per aliquem actum positivum, uti apud illum contra adversarium excipiendo, aut coram illo litem contestando, in illum tacite consenserit; tunc repelletur ejus exceptio, nisi probaverit. Innoc. *in cap. cum in jure. de off. Deleg. & in cap. fin. de eo, qui fu. ord. susc.* Archid. *in cap. nobilissimus. verb. ostendat autem.* 97. *dist.* Abb. *in cap. sicut nobis. col. fin. de re jud.* quia semel in officio aliquo approbatus non debet amplius reprobari per regulam. *quod semel placuit. de R. J.* Bart. *in L. Pomponius.* 1. *col.* 2. *ff. de negot. gest.* Innoc. Abb. Fel. & alii *in cap. cum venerab. de except.* Dec. *cons.* 665. *lib.* 5. & in mox cit. *cap. cum Venerab.* Vant. *l. c. n.* 36.

66 Sed quæres, crediturne Judici Delegato asserenti, se habuisse jurisdictionem? Respondetur, quod si Judex Delegatus sit persona Illustris, ac gravis, veluti Cardinalis, aut magnus officialis Papæ, fore credendum, etiam in præjudicium tertii. *cap. nobilissimus.* 97. *dist.* Specul. *in tit. de testib.* §. *restat. col.* 3. *vers.* 19. *& in tit. de leg.* §. *superest. col.* 4. *ver. quidam tamen dicunt.* Jo. And. *in cap.* 1. *de off. Deleg. in* 6. Abb. *in cap. quoad. translationem in fin. de off. Deleg.* Fel. *in cap. cum in jure. col. pen. vers. præsumitur commissio. de off. Deleg.* Lapus *alleg.* 33. qui testatur, ita servari de consuetudine. In aliis vero Judicibus delegatis inferioribus, si eorum jurisdictio probari non potest expresse, tunc sufficiet probatio tacita & præsumpta, probando videlicet per testes, quod is, qui sententiam tulit publice, sciente & patiente Delegante, aut illo, qui delegare poterat, jurisdictionales exercuit, & sententias tulit, quia tunc præsumitur delegatio. *L.* 1. §. *magistrum. ff. de exercit.* Bald. *in L.* 2. *ver. modo dixit. C. de sent.* Alex. *cons.* 84. *lib.* 5. Dec. *cons.* 126. *&* 650. *numer.* 12. Dummodo scientia & tolerantia superioris, quæ est fundamentum & causa præsumptionis, probetur. Bart. *in L. omnes. C. de agr. & censit lib.* 11. vel recurri debebit *ad L. Barbarius.*

Sicut acta processus ex tacito & præsumpto mandato 67
aliquando sustineri possunt, ita ex præsumpto & tacito mandato sustinentur, quando aliquid factum reperitur ultra, & præter formam mandati expressi; quod tamen in evidentem utilitatem ipsius mandantis tenderet, & quod verisimile est, eundem mandantem facturum fuisse. DD. *in L. si quis nec propositam. ff. si cert. pet.* Joan. And. ad Speculat. *tit. de instrum. edit.* §. *compendiosa. vers. Joan. de Deo.* Præsertim, si expressa, aut tacita ratihabitio Domini Principalis accedat, quæ de sui natura regulariter retrotrahitur, & mandato comparatur, & confirmat, quæ ab initio invalide facta sunt. *L. licet ff. de Jud. & L. fin. C. ad Macedon. L. donationes,* 1. *in fin. C. de donat. inter vir. & uxor. L. si fundos.* §. 1. *ff. de pignor. cap. si quis. de sent. excom. in* 6. *cap. ratihabitionem. de R. J.* Felin. *in cap. sicuti. col. fin. de simon. gl. in cap.* 4. *qui matrim. accus. poss.* Talis enim ratihabitio principalis Domini etiam post sententiam latam in favorem falsi Procuratoris ad sui commodum, quod fieri possit, & teneat, tenent communiter DD. *in L. si mater.* §. *hoc jure ff. de except. rei jud. & in L. licet. ff. de Jud.* Imola *in L. sæpe. col.* 25. *ff. de re jud.* Jas. *in L. licet. col.* 3. *vers. breviter communis. C. de procur.* Felin. *in cap. causam. col. penult. vers. sed deveniendo. de Jud.* quamvis contrarium, quod nimirum sententia post processum nullum non possit a Dominio principali ratificari, nisi in sui præjudicium tenuerit. Rota *dec.* 13. *nota quod gesta. & dec.* 149. *nota quod ubi in antiq.* apud Vant. *l. c. nu.* 102. *vers. contrarium.* Cassad. *super Regul. decis.* 40. sed pro priori stat Ægidius *dec.* 29. asserens Pal. ita tenere.

Idem dic, si Dominus Principalis post causam a fal- 68
so Procuratore inchoatam eundem ad illam prosequendam Procuratorem constituit, quia per tale mandatum superveniens antea gesta a falso Procuratore a Domino Principali tacite approbata videntur. gl. & DD. *in L. Julianus. ff. qui satis. cog.* Jo. And. *in addit. ad Specul. tit. de procurat.* §. 1. *col.* 9. *vers. in fin.* Jas. *in L. is qui putatur. col.* 1. *ff. de acquir. hered.* Alex. *cons.* 112. *in fin. lib.* 5. Ita etiam si Principalis a sententia contra se cum falso procurat. lata appellavit simpliciter, secus si conditionaliter, aut alternative, uti dicendo. Dico sententiam nullam, vel si valida est, appello; aut appello a sententia salvo mihi jure dicendi de nullitate, quia hoc casu non validaret sententiam ratihabitione. Felin. *in cap.* 1. *col.* 9. *& ult. de re jud. & in cap. causam. fall.* 10. *de Jud.*

Nullitas vero ex defectu citationis, si actus fuit ta- 69
lis, qui de sui natura citationem non requirebat; veluti sententia interlocutoria vim definitivæ non habens, quæ licet ferri non debeat parte non citata, tamen lata ipso jure tenet juxta Rotam *dec.* 425. *sed pone in nov. &* 549. *utrum processus. in antiq.* Innoc. *in cap. auditis. de procur. &* DD. *in L. unoquoque ff. de re jud.* apud Vant. *l. c. num.* 106. *vers. ratione sui.* præsertim si talis interlocutoria parum gravet, quia talis indistincte absente parte ferri potest. *L. diem proferre. ff. de arbitr. & L. ille a quo & L. recusare ff. ad Trebell.* non vitiat, quia omissio citationis, quando jura partium fuerunt audita, non gravat, & ideo non requiritur de jure naturali, sed tantum positivo citatio tunc requiritur. Bald. *in L. si accusatorib. col. pen. C. de accusat.* Bart. *in L.* 2. §. *quod si de frumentario ff. de administr. rer. ad Civit. pertinent.* Canonistæ *in cap. auditis. ubi gl. verb. ad illum de Procurat.*

Imo nec vitiat, si Reus generaliter ad totam causam 70
citatus non comparuit, quia propter illius contumaciam ad reliquos actus citari amplius non debuit. Innoc. *in cap. consuluit de off. Deleg.* & ibi Felin. *col.* 6. *vers. tertio nota.* Felin. *in cap. cum olim. de testib.* Rota *dec.* 345. *licet impetrans. in nov.* Idem dic, si litigator frustratorie ab aliquo gravamine appellando a judicio recessisset, quia tunc tacite protestari videtur, se nolle coram tali Judice litigare, nisi appellationi renun-

renuntiaverit, nam ad sententiam etiam contra absentem & non vocatum procedi poterit. *cap. cum qui de dolo & contum. in 6. & Clem. 1. eodem.*

71 Idem procedit iis in casibus, in quibus citatio non est necessaria, in quibus si citatio fuit omissa, vel fuit Invalida, aut inepta, aut citatus non fuit expectatus; actus tamen valebit. Innoc. *in cap. cum inter infr.* ubi Abb. *de elect.* Felin. *in cap. cum ordinem. col. 3. vers. & ad hec. de rescript.* Angel. *in L. divus. col. 2. ff. de restit. in integr.* Bald. *in L. natales. C. de prob.*

72 Præterea nullitas ob defectum citationis sanatur, si adversarius citandus tempore actus vel sententiæ præsens fuit, & de tali præsentia constet ex actis; quia tunc præsumeretur citatus Abb. *in cap. bona col. pen. de elect.* Archid. *in cap. proposuisti. 82. dist.* & ex præsentia partis purgatur omnis defectus citationis. Abb. *conf. 28.* Dec. *conf. 449. col. 2 vers. præterea. lib. 4.* Capyc. *dec. 1. Neapol. col. fin.* apud Vant. *l. c. n. 116.* quamvis sponte & sine citatione comparuisset, quia etiam spontanea comparitio sanat defectum citationis DD. cit. quia solemnitas citationis relaxari, & per æquipollens adimpleri potest. Cassad. *dec. 2. de Judic.* comparere vero in judicio citationi æquipollet, nec curamus de modo, dum effectum habemus. Bald. *in L. si accusatorib. col. 2. C. de accusat.* Abb. *in cap. tenor. col. fin. de re jud.* Dec. *conf. 274. col fin. ver. secundo respondetur. lib. 2.*

73 Imo sententia, si sumus in antiquis, præsumitur valida ob temporis diuturnitatem, quod servatis de Jure servandis fuerit lata. *cap. bona 1. de elect* Bald. *cap. 1. col. 5. vers. quæro. si apparet. de elect.* Alex. *conf. 105. col. 2. lib. 5.* Dec. *conf. 123. col. 2. lib. 2.*

74 Si vero contra citationem fuit oppositum, quod in illa non fuerit expressus locus, & tempus, si causa sit in judicio ordinario, sanabitur talis nullitas eo motivo & ratione, quod de loco & tempore solitis intelligi debeat, juxta Felin. *in cap. cum M. col. 3. de constitutione & in cap. consuluit. de off. Deleg. verso. nota. ibi.* Alex. *conf. 48. lib. 7.* Vant. *de nullit. tit. de nullit.* ex defectu citationis. Præsertim si probari possit, quod citatio, qualiscunque illa fuerit, quæ invalida prætenditur, ad notitiam adversarii pervenerit, quia taliter certificatus habetur pro citato. *cap. causam. in fin. de elect.* Felin. *in cap. contingat col. 6. vers. & proprima ista. de rescript.* Boer. *dec. 235. col. pen.* Rota. *dec. 271. si ac mandato in nov.* apud Vant. *l. c. n. 121.* quod autem citandus habuerit notitiam citationis, & causæ in illa contentæ, probabitur ex eo, quod probetur citandum super eadem citatione amicos, Advocatos, aut Procuratores consuluisse. gl. *in Clem. causam cit.* Felin. *in cap. cum contingat. l. c.* Sarmen. *in Reg. de non judican. fol. 842.* Boer. *dec. 281. col. pen. in fin.* Vel saltem talis defectus per rescriptum reparari poterit.

75 Reliquæ nullitates, cum mere Juris positivi sint, neque jura causæ multum concernant, in Romana Curia per rescriptum reparari solent, præsertim in causis summariis, in quibus Judex procedit simpliciter, & de plano, sine strepitu & figura judicii, ac sola veritate inspecta, vi quarum clausularum Judex obligatur duntaxat servare formam a jure naturali, & gentium præscriptam. Clem. *sæpe. ubi gl. ver. defensiones de V. S.* Anchar. *conf. 97. n. 2.* Fel. *in cap. cum olim de accus.* Put. *de syndic. in §. restat. unum aliud. col. fin & tamen advertendum.* Dec. *conf. 449. col. 4. n. 21. lib. 4.*

Quæres, quid si Judici, ad quem fuit de nullitate dictum, aut appellatum, ex actis constet de bono jure partis in negotio principali, esto sententia sit nulla ex defectu citationis, aut alio sententiam concernente, poteritne sententiam confirmare, aut reformare, si constaret eidem de sententiæ injustitia? Respondetur affirmative ex *L. fin. §. fin. ff. quod met. caus. & L. absentem. C. de accusat.* ubi Bar. *in L. si expressim. col. pen. ver. Judice. & in L. si ut proponis. 1. col. 2. ver. ex quo habes. C. quomodo, & quando.* Anchar. *in Clem. 1. de re jud.* Abb. *in cap. dilecto. col. 2. de appell. & in cap. cum Joannes in fin. de fide instrum.* Dec. *conf. 449. col. 3. in fin.* & Communis, de qua testatur Vant. *l. c. n. 132.* quamvis prætenderetur etiam nullitas jurisdictionis. Alex. *conf. 111. lib. 5.* Felin. *in cap. cum causam. col. 3. de re. jud.* & hæc quidem rejecta nullitate. Dec. *conf. 473. col. 2. n. 8.* Vel poterit sententia repetita prius & sanato processu Judex & nullitatem declarare, & sententiam eandem quoad merita confirmare, ac vitium illius emendare poterit, juxta Bal. *in. L. eos col. 3. vers. quærunt DD. C. de appell. a sent. nulla*, & in Romana Curia ad circuitus evitandos concedi solent rescripta, quod idem Judex & de nullitate, & de negotio principali simul cognoscat, sive quod super confirmatione aut reformatione primæ sententiæ simul & semel etiam ex eisdem actis procedat; quia commixtio conservans jus partium, & illis proficiens debet admitti. Staffileus *de litt. grat. & just. fol. 182. vers. si pars. innodata.* Alex. *conf. 14.* Lupus *dec. 69. n. 10. & 13.* & alii apud Vant. *l. c. n. 133.*

§. XIII.

Quæ nullitates post Bullam Clementis VIII. in Judicio proponi possint?

Bulla Clementis VIII. ad evitandos litium anfractus, 76
juxta *Clem. dispendiosam de Judic.* ut litibus finis imponatur, juxta *cap. finem litibus. de dolo & contumacia* præcipit, & respective prohibet, ut non aliæ exceptiones nullitatis admittantur, & opponantur, quam tres, nimirum ex defectu jurisdictionis, citationis, & mandati. Riccius *in prax. Bullæ Clem. VIII. ref. 31. par. 4.* quia citatio est de jure naturali & Divino. Bald. *in L. cum fratrem. num. 8. C. de his qui ut indign. & in L. 1. col. 2. vers. sed hic quæritur. C. quomodo & quando Judex.* quia continet veram speciem defensionis, quæ est juris naturalis, & hæc neque per Principem aut statutum tolli potest. Jo. de Amicis *in cap. quoniam perniciosum. col. 1. de usur.* Anchar. *conf. 11. a num. 2. usque ad fin.* Socin. *conf. 266. a num. 45. usque ad 52. vol. 2.* Fel. *in cap. ex part. 2. numer. 10. de off. Deleg.* Franc. *in cap. cum dilectus. quæst. 52. limit. 3. numer. 138. de appell.* Cassador. *dec. 8. num. 6. de rescript.* Abb. *in cap. 1. num. 4. de caus. possess. & propriet.* Riccius *in prax. Bulla Clem. VIII. ref. 35. n. 3. & 4.*

Quæres, quid si Procurator habuit mandatum, sed postmodum a Principali fuit revocatum, poteritne nul- 77
litas orta ex gestis post ejusmodi revocationem post Bullam Clementis VIII. opponi? Responsio est affirmativa; quia paria sunt carere mandato, & illud habere sed revocatum. *cap. mandato. & cap. ex insinuatione. de procurat.* Rota *decis. 4. part. 2. divers.* Dummodo revocatio ad notitiam Procuratoris & adversarii devenerit. Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex def. mand. num. 61.*

Sed quid, si sententia fuit lata non consito de mandato, & post sententiam probetur mandatum, valetne 78
sententia? Respondetur affirmative juxta Crescen. *decis. 1. num. 4. de sent. & re jud.* sed Riccius *l. c. ref. 37. num. 4.* contrarium tenet, si præcessit protestatio, non audiri partem, nisi constito prius de legitimo mandato, ita ut per ratificationem gesta convalidari non possint, & citat Rotam 30. *Maii* 1597. *coram Litt. in una prætensarum mercium. & in Rom. secretar. 20. Novembris* 1592. *coram Mellino.* Bald. *in L. 1. num. 2. ff. de procurat. & conf. 122. num. 1. lib. 3.* Alex. *conf. 146. vol. 5.* Craveta *conf. 118.* Imo dicta Bulla procedit etiam in mandato nullo, juxta *L. quoties ff. qui satisdar. cog.* nam paria sunt non esse, & inutiliter esse. Novar. *lib. 1. quæst. foren. cap. 167. num. 6 & seq.* cap. *quod nullum. de R. J.* ubi id, quod nullum est, nullum parit effectum. Surd. *conf. 3. n. 29. vol. 1.* Lapus *alleg. 95. n. 4.* Put. *dec. 100. num. 7. & dec. 252. n. 8. & 9. lib. 2.* Imo etiam quando in Judicio comparuit unus ex duobus Procuratoribus, nisi habuissent mandatum in solidum, quo casu unus potest agere sine alio, ita Riccius *in praxi l. c. ref. 39.* vel haberent mandatum cum clausula æquipollente clausulæ in solidum, uti si mandato fuerint inserta illa verba. *Promittens habere ratum quidquid. ab eis, aut ab aliquo eorum gestum fuerit.* Put. *dec. 98. lib. 3.* Mant. *de tacit. lib. 7. tit. 17. n. 7. vers. quintus casus.* Rota apud Riccium *l. c. n. 3.* aut haberet illa verba, *& quemlibet eorum*, quia hæc dictio est distributiva, & potestatem utrique in solidum tribuit. Bar. *in L. non distinguemus. §. cum in plures. ff. de recept. arbitr.* Mant. *l. c. n. 6.* Prob. ad Monac. *in cap. si duo n. 5. de procurat. in 6.* ubi etiam Franc. *col. 1. in fin. n. 3.*

Quæres ulterius, an Bulla procedat in citatione facta 79
ad

ad domum tantum? Respondet negative Riccius l. c. res. 34. si citandus non reperitur. Rota dec. 49. in nov. & dec. 396. in antiq. qui citat Abb. in cap. causam. col. 2. vers. sed dubium. num. 6. Fel. in cap. ad petitionem. col. fin. vers. & alia dicta. De accusat. Dec. cons. 461. num. 25. Et intelligitur de Domo, quam inhabitat tempore citationis. Tiraquel. de retract. §. 9. gl. 2. nn. 27. & alii apud Riccium d. res. 34. nu. 3.

80 Hoc certum videtur, quod nullitas ex defectu mandati etiam post Bullam allegatam allegari non possit; si adest mandatum præsumptum, resultans ex productione processus primæ instantiæ, præsertim si de ejusmodi mandati defectu non fuit facta protestatio in quolibet actu, uti requiritur. Marescot. lib. 1. var. res. cap. 92. num. 2. & 3. Seraphin. dec. 1407. num. 2. Ludovis. dec. 44. num. 7. Coccin. dec. 169. num. 21. Bich. dec. 272. num. 29. & 30.

81 Nullitatis oppositio id operatur, quod Judex secundæ instantiæ non debeat, parte opponente de nullitate, confirmare sententiam, sed prius super nullitate pronunciare. Bart. in L. si ut proponis. in fin. C. quomodo, & quando Jud. Rota dec. 361. num. 3. par. 1. divers. & dec. 365. num. 2. par. 1. dec. 599. num. 43. par. 4. tu. 3. recens. & dec. 555. num. 5. & 6. coram Ludovis. Coccin. dec. 206. nu. 113.

82 Nullitas ex defectu jurisdictionis, quamvis impediat executionem sententiæ, etiamsi requirat altiorem indaginem, tamen hoc non procedit in casu, in quo allegari non potest. Cyriac. controv. 187. num. 22. uti post triginta annos, post quos agendo proponi non potest. Merlin. decis. 283. Cyriac. controv. 181. nu. 78. Bald. cons. 322. vol. 1. Ruin. cons. 62. nu. 14. vol. 5. Crav. cons. 108. num. 4. & cons. 153. num. 5. Surd. cons. 49. num. 43. Bursat. cons. 455. num. 9.

83 Nullitas, quæ in promptu apparet ex inspectione processus, semper dicitur proponi incidenter, & per modum exceptionis, in qua non datur libellus. Vant. de nullit. in tit. quib. & quot mod. nullitas in judicio proponi possit. num. 17. & seq. Cyriac. controv. 499. num. 5. & ex defectu jurisdictionis nunquam censetur rejecta a statuto, sed semper allegari potest. Dec. cons. 48. num. 7. & cons. 434. num. 8. Riminal. jun. de commun. cons. 71. num. 1. Cyriac. l. c. nu. 6. & quando patet ex actis, semper opponi potest, non obstante statuto præscribente certum tempus ad eam proponendam. Ruin. cons. 196. num. 13. vol. 1. Cacheran. dec. 142. sub num. 33. apud Cyriac. l. c. num. 8. Vant. de nullit. in tit. quis poss. dic. de nullit. sub num. 51. Et prohibitus allegare nullitatem non est exclusus ab allegatione notoriæ injustitiæ. Gabr. cons. 38. num. 45. vol. 2. Cyriac. l. c. num. 10.

84 Nullitas potest opponi non obstante præcepto imponente silentium ob latam sententiam generalem. Sola ad novas constit. Sabaudiæ in tit. de forma & solemnitate servanda pro confirmatione contract. gl. 3. num. 5. fol. 66. Plot. in repert. repetition. L. si quando. in verb. Decretum. in tit. de decret. Dominii Mediolani. apud Cyriac. controv. 665. nu. 14.

85 Nullitas objecta si aliquo modo jure vel facto potest obfuscari, contra illam est judicandum, & sententia sustineri debet. Menoch. cons. 756. num. 10. Calvin. Commun. in dub. Jur. concl. concl. 919. apud Tranched. consult. 40. num. 34. & quando nullitas est turbida, non de illa, sed de meritis est cognoscendum. Vant. de nullit. tit. ult. nu. 127. Ludovis. dec. 131. n. 1. Tranchedin. l. c. n. 35.

86 Nullitas dubia, & requirens altiorem indaginem non impedit executionem sententiæ. DD. plurimi apud Conciol. alleg. civil. 34. nu. 58. Giurb. dec. 4. num. 21. Cyriac. controv. 175. num. 16. Scaccia de sent. & re jud. gl. 14. quæst. 15. a num. 56. Rota apud Ludovis. dec. 508. num. 1. quamvis constaret ex actis, si patiatur difficultatem in jure, aut requirat altiorem indaginem; quia tunc non potest dici notoria, nec impedire sententiarum conformium executionem. Scaccia de appel. quæst. 19. memb. 1. concl. 4. num. 72. Cyriac. controv. 185. Rota dec. 435. num. 6. & 7. par. 4. recent. apud Conciol. l. c. num. 64. ubi fatetur, ita fuisse judicatum Romæ an. 1653.

87 Nullitas incursa ex Juris dispositione, non sanatur in præjudicium Juris tertio quæsiti. Rota dec. 474. nu. 1. par. 2. recent. Pacian. alleg. civ. dec. 103. num 52. & 13. & quando sit inducta ipso Jure, vide Pacian. l. c. num. 29. ex L. a Divo Piu. §. sed si emptor. ff. de re jud. & Rota apud Ludovis. dec. 23. nu. 3. ad fin. Mangil. de subhast. quæst. 13. num. 4. Post. de subhast. inspect. 36. num. 11.

Nullitas ex defectu citationis est de Jure insanabilis. cap. in nostra, ubi DD. de procurat. Rota coram Cavaller. dec. 396. num. 2. & in Tiburtina Castri S. Angeli 18. Jun. 1646. coram Mel. §. si inspiciatur in fin. apud Cerro dec. 696. num. 6. & dec. 576. num. 6. Rota apud Post. de manuten. dec. 492. num. 3. Et nullitas decreti ex defectu citationis sanari non potest ex subsequenti illius intimatione, quando agitur de gravi præjudicio. Rota dec. 274. num. 3. par. 1. recent. Beltramin. a Ludovis. dec. 457. num. 10. vers. sed hoc non habet locum. & Cerro dec. 284. nu. 19. & 20. 88

Nullitas proveniens non ex defectu formæ, sed consensus, sanatur consensu etiam superveniente. Dec. cons. 367. num. 4. lib. 2. Rota dec. 65. numer. 3. par. 2. recent. apud Cerro dec. 106. num. 17. 89

Nullitas, quæ respicit titulum, & altiorem requirit indaginem, & maturam discussionem, debet rejici ad petitorium, quando fuit opposita in judicio summarissimo retinendæ, in quo manutentio conceditur etiam sine titulo secundum veriorem opinionem, quam tenuit Rota dec. 595. numer. 1. & 8. par. 1. divers. coram Seraph. dec. 299. num. 5. & coram Buratt. dec. 263. num. 6. & ibi Adden. litt. B. coram Urgellen. dec. 13. num. 3. Abb. in cap. querelam. nu. 2. & 12. de elect. Rota apud Post. de manuten. dec. 240. n. 6. Cerro dec. 313. num. 9. & seq. 90

Nullitas sententiæ excessivæ influit in omnes alios actus subsecutos pro illius ulteriori executione. Gabr. cons. 49. nu. 5. lib. 1. Rota coram Ludovis. dec. 555. nu. 5. & coram Buratt. dec. 361. nu. 3. & in recent. dec. 689. num. 5. par. 1. & dec. 630. num. 4. par. 2. apud Cerro dec. 124. num. 3. 91

§. XIV.

Miscellanea Nullitatis.

Nullitas ex defectu jurisdictionis ad evitandam revocationem attentatorum opponi debet ante decretum revocationis attentatorum. Rota in Rheginen. attentatorum 12. Decembris an. 1653. §. unde coram &c. apud Bich. dec. 623. num. 12. 92

Nullitas primæ sententiæ debet opponi coram secundo Judice ante servationem terminorum substantialium, alias si sententia est justa, potest confirmari a secundo Judice, & est necesse, quod opponatur specifice. Rota in Romana fideicom. de spiritib. 14. Jun. 1645. & 16. Jan. 1646. coram Cerro apud Bich. dec. 511. Gabr. cons. 28. nu. 2. lib. 2. Beltram. ad Ludovis. dec. 176. nu. 11. & 15. & in Romana Domorum. 20. Jun. 1650. coram Ottobono. apud Bich. dec. 511. nu. 2. & 3.

Nullitas ex defectu citationis quoad unum reddit sententiam sive decretum nullum etiam quoad alios citatos propter connexionem jurium ad invicem; dicuntur autem habere connexionem Jurium ad invicem, quando quilibet in qualibet parte jus habet pro indiviso. Bald. in L. 1. num. 6. C. de error. calculi. gl. in L. si familia verb. pro parte C. de famil. hercisc. Jo. de Amic. cons. 20. num. 15. Gratian. disc. for. cap. 948. num. 43. Seraph. dec. 957. num. 2. Beltram. ad Ludovis. decis. 319. num. 7. ver. & ideo. Rota dec. 594. num. 2. par. 4. recent. apud Bich. dec. 281. num. 5. & 6. 93

Nullitas sententiæ oritur etiam, si fuit lata non præcedente formali libello, litis contestatione, ac termini substantiales non fuerint servati, quia hæc omnia sunt necessaria in judicio ordinario. L. prolatam. C. de sent. ubi gl. & Bart. in princ. Dec. cons. 483. nu. 3. Rota dec. 351. num. 1. par. 4. divers. & in Lucana pension. 28. Jun. 1617. apud Bich. dec. 272. n. 2. 94

Nullitas ac non jus, quando apparet ex confessione partis, illius exceptio, quæ alias esset rejicienda ad petitorium, sic probata, retardat manutentionem. Seraph. dec. 876. num. 2. Rota dec. 3. de restit. spol. in nov. & dec. 698. num. 3. par. 2. recent. & dec. 876. nu. 7. coram Buratt. Post. de manut. obs. 92. num. 137. & 154. Bich. dec. 128. n. 18. 95

Nul-

96 Nullitas mandati procuræ objici non potest ab eo, qui simile habet mandatum. Gonzal. *super reg. 8. Cancell. gl.* 30. *num.* 35. Caputaq. *dec.* 184. *nu.* 4. *par.* 2. sicut non potest dicere de nullitate examinis, qui eodem modo testes suos examinavit. Gonzal. *l. c. gl.* 9. §. 1. *in annot contra nullitatem & attentata. nu.* 73. Rota *dec.* 393. *num.* 5. *&* 17. *par.* 1. *& dec.* 232. *sub nu.* 4. *vers. ut simili. par.* 4. *recent.* apud Bich. *dec.* 347. *num.* 6. *&* 7.

97 Nullitatis remedium, & querela idem est. Covar. *pract. qq. cap.* 9. *num.* 2. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 125. *num.* 25. æquipollet appellationi, & ita in nullitate, & querela eadem veniunt observanda, quæ in appellatione. Ciarlin. *controv. for. cap.* 125. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 7.

98 Nullitas pensionis, si opponatur a titulari, incurritur ab illo pœna regressus, si exceptio est nulla, & de facto potius, quam a jure proveniens. gl. *in cap. pro illorum. de probat.* Jas. *in L. ubi pact. C. de transact.* Paris. *de resignat. lib.* 6. *quæst.* 3. *num.* 7. Martha *de claus. claus.* 203. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 36. Idem dic, si a titulari petitur annullari pensionem. Cassad. *dec.* 2. *num.* 3. *de locat. & conduc.* Gratian. *discept. for. lib.* 4. *cap.* 617. *num.* 35. *& cap.* 921. *n.* 1. Marches. *de commiss. par.* 1. *num.* 127. *fol.* 596. adeo ut Resignans veniente casu regressus possit intentare remedia possessoria. Rebuff. *de pacif. possess. num.* 143. *& num.* 290. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. reg.* 8. gl. 56. *num.* 146. quia regressus dicitur antiqui tituli continuatio, & habet causam de præterito. Mandos. *ad Regul. Cancell. reg.* 27. *quæst.* 27. *num.* 2. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 71. *num.* 3. *&* 4. Ciarlin. *controv. for. lib. cap.* 36. *num.* 2. *& seq.* Lim. si titularis opposuit exceptionem nullitatis potius de facto, quam de jure provenientem, secus si validam, & a Jure procedendem opposuit, quia tunc non est locus regressui. gl. *in cap. pro illorum. ver. Contradictores. de præb.* Jas. *in L. ubi pactum. num.* 31. *C. de transact.* Paris. *de regn. Benef. lib.* 6. *quæst.* 3. *num.* 9. *&* 10. Martha *de claus. claus.* 203. *numer.* 1. *par.* 1. qui testantur, ita fuisse a Rota decisum apud Ciarlin. *l. c. num.* 35.

99 Nullitas ex defectu citationis seu Monitorii tollitur per comparitionem citati seu Moniti. Rota *dec.* 11. *de dolo & contum. in nov.* Sarnen. *in reg. de annali. quæst.* 65. *&* 76. Achill. *dec.* 7. *num.* 1. *de dolo & contum.* Ægid. *dec.* 364. *&* 539. Cæs. de Grass. *dec.* 15. *de fide instrum.* Coccin. *dec.* 1195. *nu.* 5.

100 Nullitas processus non potest deduci ex omissa citatione filiorum Debitoris, si non probetur, illos esse hæredes. Coccin. *dec.* 1101. *num.* 8. quia processus factus contra hæredes debitoris, non afficit illos, qui non sunt hæredes. Salyc. *in L.* 1. *num.* 4. *C. si advers. rem. jud.* Rota *in Romana Domus & Census* 16. *Februar.* 1609. *coram Coccino.* apud eundem *dec. cit. num.* 9.

101 Nullitas debet probari ab illo, qui eandem opponit, & in illa se fundat. Crescent. *dec.* 2. *de præsumpt.* Rota *dec.* 611. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* apud Coccin. *dec.* 1287. *num.* 5.

102 Nullum quod est, nullum producit effectum. *L.* 4. *ff. de re jud.* Surd. *dec.* 40. Paris. *de resignat. lib.* 7. *num.* 26. Rota apud Farin. *par.* 2. *recent. dec.* 770. Cassad. *dec.* 6. *num.* 1. *de præb.* Gatin. *lib.* 1. *dec.* 11. Barb. *axiom. lib.* 12. *cap.* 28. *axiom.* 5.

103 Nullum esse aut sine effectu paria sunt, nec quod nullum est, aliquod jus tribuere potest. Rota *dec.* 572. *num.* 9. apud Farin. *par.* 1. *recent.* Barb. *loc. cit. axiom.* 6. 7. *&* 8.

104 Nullum quod est ab initio, ratificari non potest. gl. *in cap. cum nos. de his quæ fiunt a prælat.* Olasc. *dec.* 34. sicut non convalescit ex tempore. Cacher. *dec.* 130. Lapus *alleg.* 1. *a num.* 5. Nana *cons.* 430. *num.* 28. *lib.* 2. Cancer. *var. resol. par.* 2. *cap.* 5. *n.* 28. Barb. *l. c. axiom.* 10. 11. *&* 12.

NUMERATIO.

Praxis Numeri & Numerationis.

Numerus Regularium tam virorum, quam mulierum 1
in quolibet Monasterio is tantum est conservandus, qui vel ex redditibus propriis Monasterii, aut ex eleemosynis consuetis commode potest sustentari. Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 3. & hæc numeri determinatio pertinet quoad Moniales etiam Monasteriorum subditorum Regularibus ad Episcopum; juxta Constitutionem Gregor. XIII. quæ incipit *Deo sacris.* apud Quarantam *in verb. Monasterium.* Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 3. & Sac. Cong. quam citat Lezzana *in sum. qq. Regular. to.* 4. *ver. Moniales. num.* 5. Hoc tamen non impedit, quin in illis Monasteriis, in quibus est completus numerus, juxta redditus illius possint aliæ bene dotatæ recipi, juxta Navar. *de reddit. Eccles. quæst.* 1. *monit.* 62. *num.* 2. Barb. *de potest. Episc. par.* 3. *alleg.* 98. *num.* 9. quæ tamen supernumerariæ recipi non possunt sine S. Congreg. licentia. Lezzana *qq. regular. tom.* 1. *cap.* 25. *num.* 6. Antonell. *l. c. n.* 3. quæ tamen supra numerum recipiuntur, in locum illarum, quæ sunt intra numerum, & decedunt, non subrogantur, sed manent supernumerariæ. S. Congreg. apud Quaran. & Lezzanam *ll. cc.* Barb. *d. alleg.* 98. *num.* 5. Antonell. *l. c. num.* 3. *ver. quæ vero.* Pax Jord. *de re Benef. lib.* 7. *tit.* 12. *num.* 193. qui citat Campanil. *rubr.* 12. *cap.* 16. *num.* 14. Piasec. *par.* 2. *cap.* 3. *num.* 55. & apud eum S. Congr. Gavant. *in manual. ver. Monialium numerus.* vide in praxi Regularium.

Numerus Electorum Imperii non potest minui, nec 2
augeri sine consensu Pontificis; quia potestas Electoribus eligendi Imperatorem Romanorum fuit concessa a Pontifice, ita contra Reincking, Limnæum, & alios acatholicos, putantes, hanc potestatem provenisse ex tacito Principum, & Ordinum Imperii consensu, plures Catholici DD. *ex cap. Venerab. de elect.* Clem. 1. *de jurejur.* Innoc. Hostien. Abb. & Card. *in d. cap. Venerab.* S. Thom. *in opusc. de regimine Principum lib.* 3. *cap.* 19. S. Antonin. Æneas Sylvius & Baron. apud Dianam *par.* 10. *tract.* 4. *res.* 2. *& tract.* 6. Botell. *de præstantia Regis Catholici. cap.* 38. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 197. Gastald. *de Imperat. quæst.* 8. & plurimi apud Dianam. *res.* 3. *l. c.* Neque obstat *cap. Venerab. de elect.* ubi dicitur, potestatem Electorum ortum habuisse a consuetudine, quia non loquitur textus de consuetudine legem antecedente, sed subsequente, eamque approbante. Ita quidem isti exteri. Quid tamen hac in quæstione totum cum suo Capite Imperium Romano-Germanicum sentiat, hodiernis moribus receptum ac notum est.

Numeratio pecuniæ in creatione census probatur ex 3
assertione Notarii emissa in instrumento creationis census. Bich. *dec.* 584. *num.* 1. Item testibus deponentibus tempore creationis census se vidisse magnum pecuniarum cumulum, quia præsumuntur fuisse numeratæ. Gratian. *discept. for. cap.* 628. *num.* 12. Rota *dec.* 430. *num.* 2. §. *non obstat.* post Cenc. *de censib.* Item ex longa taciturnitate illorum, qui censum crearunt, & imposuerunt, & nunquam eundem ex hoc capite impugnarunt, sed fructus census solverunt, quia præsumuntur magis informati, quam eorum successores. Rota *inter impressas* apud Farin. *dec.* 190. *n.* 3. tum confessione illius, qui sibi accolavit censum, quia illum accollando videtur veritatem debiti agnovisse. Surd. *cons.* 15. *n.* 20. & ex longissima solutione scilicet per longissimum tempus ejusdem census, quæ novam cognitionem debiti infert. *L. si cui ces.* ubi Bart. *ff. de leg.* 2. *L. siquidem. vers. certam. C. de transact.* Dec. *cons.* 618. *nu.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 524. *nu.* 38. Duran. *dec.* 324. *num.* 4. *&* 5. Felin. *in cap. cum inter. nu.* 11. *ver. unde generaliter. de except.* Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *num.* 545. Buratt. *dec.* 785. *num.* 3. apud Bichium *dec.* 617. vide etiam *in praxi Pecuniarum.* Est autem numeratio pecuniæ in creatione census necessaria virtute Bullæ Pii V. & requiritur pro forma, quæ ex præexistentia crediti antecedentis adimpleta non dicitur. Cenc. *de censib. quæst.* 48. *num.* 34. *& seq.* Gratian. *disc. for. cap.* 853. *num.* 35. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 4. *p. un. nu.* 22. Molin *de contract. par.* 2. *disp.* 390. *num.* 2. Azor. *Instit. moral. par.* 3. *lib.*

10. *tit.*

10. tit. de censib. cap. 8. quæst. 1. & 3. Rota dec. 92. num. 3. & dec. 397. num. 4. post. tract. Cenc. de censib. & apud Bich. dec. 614. num. 4. contra Surd. cons. 162. n. 38.

4 Ut autem probetur, pecuniam in creatione census simulate fuisse numeratam, & nullo pacto fuisse numeratam ad effectum, ut propterea contractus declaretur nullus, non sufficit probatio præsumptiva ex conjecturis, sed requiritur vera probatio, quia Notarius attestans, in instrumento pecuniam ad normam Bullæ Pii V. fuisse numeratam, habet præsumptionem pro se, quod recte gesserit officium suum. cap. ad audientiam. de præsumpt. L. si quis Decurio. C. de fals. & ideo contrarium concludenter probari debet, præsertim contra publicum Instrumentum. Jas. in L. sciendum. 4. notab. de V. O. Becc. cons. 52. num. 2. quia publicum instrumentum probat, & facit rem certam. cap. cum dilecti. ubi Abb. num. 2. de donat. & est probatio probata. Bald. in L. Imperator. lib. 1. col. 1. ff. de stat. hom. Rol. cons. 48. num. 20. lib. 4. & cons. 233. lib. 1. Natta cons. 145. Rol. cons. 47. num. 20. lib. 4. & plures apud Sperell. dec. 27. num. 17. & seq. Conc. de censib. par. 2. cap. 1. quæst. 1. art. 7. n. 1. qui plures citat. Ludovis. dec. 157. num. 6. Rota in Romana Salvian. interd. 20. Maii 1616. coram Manzanedo & post. tract. statil. de salv. interd. dec. 227. num. 5. Ad subvertendum vero instrumentum publicum requiruntur probationes claræ, & concludentes. Rota dec. 333. inter impress. post. vol. 2. Farin. consil. & dec. 135. coram Pennia. n. 5. post tract. Cenc. de censib. Ludovis. loc. cit.

5 Quot autem testes requirantur ad probandum contrarium iis, quæ in instrumentum continentur, diversæ sunt Doctorum sententiæ. Communior videtur Sperello l. c. num. 24. illa, quam tuetur Farin. de falsit. & simul. quæst. 157. quod sufficiant duo testes, quamvis in instrumento non sint descripti, nisi tamen aliter Judici videatur, dummodo sint omni exceptione majores, nec minimam maculam patientes. Bald. in cap. L. cum Joannes. num. 6. ver. ult. de fide instrum. ubi Imol. n. 13. & Abb. num. 13. in fin. & Felin. num. 44. Mascard. de prob. conclus. 919. num. 5. & 6. lib. 2. Menoch. de arbitr. cas. 105. num. 33. Farin. l. c. quæst. 158. num. 92. Surd. cons. 378. num. 33. Gratian. discept. for. cap. 192. num. 22. Cenc. de censib. part. 2. cap. 1. quæst. 1. art. 8. a num. 20. Rota apud Ludovis. dec. 459. num. 5. & apud Seraph. dec. 1191. num. 4. & dec. 261. num. 3. par. 3. recent. quæ qualitas, cum non præsumatur ab Inducente, probari debet. Alciat. de præsumpt. reg. 3. præs. 2. num. 10. in fin. Menoch. eodem tract. lib. 5. præs. 1. num. 36. Mascard. de prob. conclus. 1248. a num. 12. lib. 3. Farin. de testib. quæst. 162. numer. 8. & 12. Sperell. l. c. n. 26. Et illorum dicta necessario concludere debent.

6 Numeratio vera non probatur, nisi Notarius attestetur de numeratione coram se, & testibus facta, & quod creditor pecunias ad se traxit, nec sufficit, si instrumentum incipit a confessione, cum verbis: dante & solvente, quia censentur adscripta in consequentiam confessionis. Bald. in L. si ex pretio num. 6. C. si cert. pet. Jas. in L. singularia num. 49. & 50. ff. eodem. Alex. in L. prædia num. 7. ff. de acquir. possess. Felin. in cap. si cautio num. 53. de fide instrum. Mant. de tacit. lib. 18. tit. 6. num. 10. & 11. Surd. dec. 284. num. 10. Etiamsi Notarius addidisset illa verba, quia habuit, & recepit. nam quando præcessit partis confessio, potuit Notarius scribere in tertia persona dicta verba, quæ confitens protulerat in prima persona, confiteor me habuisse centum, quia habui & recepi, secus si Notarius dixisset. Habuit, & recepit. aut quæ habuit, & recepit. quia priora verba, quia habuit, & recepit. sunt verba confitentis, quæ non probant, posteriora vero verba. quæ habuit. sunt verba Notarii, & probant. Rom. in L. prædia. num. 4. ver. & tunc aut proferuntur. ff. de acquir. possess. Bart. in L. si ex cautione. n. 9. vers. unde si. C. de non numer. pecun. Fel. in capit. si cautio. sub num. 52. ver. & non sufficeret. de fide instrum. Farin. de falsit. & simul. quæst. 154. num. 59. Gratian. discept. for. 628. num. 10. Mant. de tacit. lib. 18. tit. 6. num. 4. Cenc. de censib. part. 2. capit. 1. quæst. 1. art. 8. num. 12. & 13. Gabr. de claus. conclus. 9. num. 11. Rota dec. 765. num. 13. par. 2. recent. Bich. dec. 19. num. 4. & seq. Ludovis. decis. 355. ubi Beltram.

7 Numeratio pecuniarum mutuo receptarum probatur ex attestatione Notarii, cui fides adhibenda est, si in instrumento dixit, quod numeratio fuit facta coram se, & testibus. Bart. in L. si ex cautione. num. 9. vers. unde sic. C. de non numer. pecun. ubi Bald. num. 14. & Salyc. num. 28. Felin. in cap. si cautio num. 52. de fide instrum. Mant. de tacit. lib. 18. tit. 6. numer. 4. Bich. dec. 599. num. 1. Coccin. dec. 2328. num. 2. & dec. 49. num. 1. dec. 209. a numer. 1. Non probatur autem ex confessione Abbatis in præjudicium Monasterii. Felin. in cap. fin. numer. 11. de præscript. Seraph. dec. 292. num. 2. & dec. 1139. num. 1. Castr. cons. 337. ver. ad primum. num. 1. nisi concurrant adminicula, & pecuniarum versio in commoditatem, & utilitatem Monasterii, ex qua versione sola oritur actio contra Monasterium, quia æquitas non patitur, quod Ecclesia, quæ est cultrix justitiæ, locupletetur cum aliena jactura. cap. quod quibusdam. 4. de fidejuss. cap. 1. de deposito. cap. 1. de solut. Covar. var. res. lib. 2. c. 17. num. 3. Molina de contract. disp. 300. num. 2. & seq. Natta cons. 547. num. 18. & 29. Redoan. de reb. Eccles. non alien. quæst. 4. num. 1. Rota apud Durand. dec. 256. num. 8. & apud Penniam dec. 778. num. 3. & 4. & dec. 511. num. 11. par. 3. recent. apud Bich. dec. 599. num. 3. & 4. Dummodo versio probetur, quæ non sufficienter probatur conjecturis, sed plene probari debet, si sine consensu Monasterii mutuum accepit. Castr. l. c. Calderin. cons. 7. de prob. Ang. cons. 245. n. 3. in fin. quia sicut prælatus non potuit nocere Ecclesiæ contrahendo, ita nec confitendo. Bald. in auth. hoc jus porrectum num. 32. C. de SS. Eccles. Rebuff. in c. 1. de reb. Eccles. non alien. in 6. Ursill. ad Afflict. dec. 168. num. 2. Castr. cons. 337. num. 9. ver. licet igitur. Rota apud Penniam dec. 555. numer. 8. & apud Bich. d. dec. 599. num. 6. & Rota dec. 713. n. 3. par. 4. divers.

8 Pecuniæ non numeratæ exceptio non admittitur, quando in contrarium adest confessio geminata. Abb. in c. si cautio. num. fin. de fide instrum. Cephal. cons. 40. n. 9. & cons. 192. num. 21. Rimin. jun. cons. 60. num. 75. Mascard. de prob. conclus. 1246. numer. 3. Cyriac. controv. 644. num. 1. præsertim post agnitam fidem cautionis. L. cum fidem. C. de non numer. pecun. Riminal. jun. cons. 152. num. 8. Item si renuntiavit dictæ exceptioni ex intervallo, quæ dictam exceptionem impedit, saltem ad effectum, quod actor non teneatur probare numerationem. Bart. in L. si ex cautione. ubi Salyc. num. 17. Castr. col. 2. Riminal. l. c. num. 12. Cyriac. l. c. num. 4. Et multo magis exceptio non numeratæ pecuniæ cessat per renuntiationem juratam, aut factam cum clausula æquipollente juramento, veluti cum clausula juramenti, quæ parit omnes effectus juramenti saltem vigore statuti, aut consuetudinis alicubi vigentis. Menoch. de præsumpt. lib. 3. præs. 12. num. 29. Riminal. jun. cons. 130. n. 16. Cyriac. l. c. n. 6. Et quamvis dubitetur, an juramentum, quod pecunia fuerit numerata, cludat exceptionem non numeratæ pecuniæ; tamen quando hoc juramentum concurrit cum aliis juramentis mox supra allegatis, puta quo juratum fuit omnia & singula esse vera, & renuntiatum cum juramento, & promisso cum juramento de observandis præmissis; sine dubio excluditur exceptio non numeratæ pecuniæ. Rota apud Mohed. de except. dec. 1. & apud Cæsar. de Graff. dec. 145. a num. 1. Riminal. jun. l. c. n. 16. & 17. Mascard. de prob. conclus. 695. num. 19. ver. exceptio non numer. Cyriac. l. c. num. 8. Idem dic, si concurrant alia indicia factæ numerationis ultra confessionem. Menoch. l. c. præs. 12. n. 22.

9 Hæc exceptio competit infra biennium, quamvis in apocha fiat mentio numerationis. L. si ex cautione. C. de non numer. pecun. Instit. de litterar. oblig. in princ. Cyriac. controv. 647. n. 4.

10 Numeratio actualis pecuniæ in societatibus officiorum probatur ex confessione de recepto. Salust. Tiber. in prax. A. C. lib. c. 14. n. 3. in fin. & Coccin. decis. 1953. n. 4. Item per lapsum biennii concurrente confessione de recepto. Rota dec. 303. n. 8. & seq. par. 1. recent. & Coccin. l. c. n. 3.

11 Numeratio probatur ex verbis Notarii. & pecunia eidem tradita in mei Notarii &c. Item verbis. actualiter nu-

numerata in mei Notarii, quæ verba denotant actualem numerationem. Castr. *in L. singularia. num. 9. ff. si cert. pet.* Socin. sen. *conf.* 143. *num.* 4. *lib.* 1. Bertazzol. *clauf.* 34. *gl.* 7. & 8. & Adden. *ad ejus consil. crimin.* 544. *ver. illa etiam verba.* Rota *in Terdonen. pension.* 16. *Jan.* 1617. *coram Ubaldo.* & Coccin. *dec.* 1030. *n.* 4.

12 Numerus pluralis uno non est contentus. *L. ubi numerus. ff. de testib.* Menoch. *conf.* 50. *num.* 19. Surd. *dec.* 202. *n.* 14. Bich. *dec.* 177. *n.* 5. & duo saltem ac ad minimum includit. Corrad. *dec.* 101. *num.* 11. Dec. *conf.* 562. *n.* 3. Rota *dec.* 709. *num.* 6. *par.* 1. *recent.* & *in Bononien. fideicom.* 14. *Decembris* 1636. *coram Montmanno.*

13 Inter verba numeri singularis, vel pluralia, ubi clara est voluntas Testatoris, nullum est discrimen. Peregr. *de fideicom. art.* 19. *num.* 17. Fusar. *de subst. tut. quæst.* 382. *num.* 28. Riminald. jun. *conf.* 23. *num.* 62. Azevedo *conf.* 18. *num.* 1. Rota *in Tiburtina fideicom.* 25. *Maii* 1646. §. & *licet in fin.* apud Bich. *decis.* 622. *num.* 23. Peregr. *dec.* 111. *num.* 2. *post medium. vers. fin.*

14 Numerus non tollit prærogativam temporis in præcedentiis. Gratian. *discept. for. cap.* 845. *n.* 37. Decian. *respons.* 19. *n.* 206. & *seq. lib.* 3. Pacian. *alleg. civil. alleg.* 150. *n.* 23. & 24.

NUNDINÆ.

Praxis Nundinarum.

1 Nundinæ dicuntur Mercatorum Conventus, certo loco, & tempore, mercimoniorum causa constituti. ita Bald. *in L.* 1. *C. de nundinis.* Capon. *discept. for.* 91. dicuntur autem nundinæ, quasi novendinæ, quia quovis nono die celebrari solitæ, octo diebus interjectis. Sixtinus *de regal. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 37. Gail. *lib.* 2. *obs.* 60. Natta *conf.* 512. Thes. *dec.* 264. Tempus & locus Nundinarum, sine consensu Principis non possunt mutari. Capon. *l. c. art.* 3. *a n.* 21.

2 Nundinarum jus concedit solus Princeps. Natta *conf.* 511. Bodin. *lib.* 1. *de Republ. cap.* 10. Gail. *lib.* 2. *obs.* 69. *num.* 24. & 25. Thes. *dec.* 264. *num.* 2. Menoch. *conf.* 302. *num.* 31. Afflict. *in cap. un. ad verb. Regalia num.* 131. Rol. *conf.* 1. *num.* 147. *lib.* 1. Peregr. *de Jure fisci. lib.* 6. *tit.* 5. *n.* 2. Sixtinus *de regal. l. c. n.* 38. & 39. quia hoc jus est de regalibus. Capon. *disc. for.* 91.

3 Nundinarum privilegium, quamvis dependeat a Principe, potest tamen acquiri ex præscriptione immemorabili, quia talis præscriptio habet vim privilegii, & particularis, & regalis concessionis. *cap. super quibusdam de V. S. §. preterea. L. hoc jure. ff. de aqua quotid.* Borell. *de præstantia Regis Catholici. cap.* 36. quæ procedunt permittente Principe, nam illo revocante corruit tam privilegium, quam præscriptio. Natta *l. c.* Capon. *loc. cit.* nisi privilegium fuisset concessum per viam contractus ex causa onerosa; quo casu non posset revocari. Arnisæus *lib. de crim. læsa Majest. capit.* 3. *numer.* 18. Natta *conf.* 512. Capon. *loc. cit.* Dec. *conf.* 280. Gabr. *de jure quæs. non tollen. conclus.* 7. Afflict. *dec.* 128.

4 Nundinarum jus, si fuit a Principe Ecclesiæ concessum, videtur etiam concessa immunitas, a quibusvis gabellis, pedagiis, & datiis. *L. un.* C. *de nundinis.* Borell. *l. c. cap.* 36. nec potest amplius a Principe revocari. Petra *de pot. Princ. cap.* 24. Knichen. *de jure territor. c.* 1. Thom. del Bene *de Immunit. to.* 1. *c.* 1. *dub.* 2. *sect.* 2. Pignatell. *to.* 1. *conf.* 84. Cochier. *de vindic. libert. Eccles. par.* 1. *cap.* 17. *n.* 17. & privilegium exigendi gabellas a Principe alicui concessum, quantumvis verbis generalibus & prægnantissimis, conceptum non derogat juri nundinarum alteri concesso. Cephal. *conf.* 342. *n.* 69. Rauden. *conf.* 23. *n.* 6. *lib.* 2. Bernard. Greven. *conclus.* 9. *consider.* 1. *n.* 6. *lib.* 2.

5 Et quamvis Princeps posset revocare jus nundinarum semel a se concessum, quod tamen negat Communior apud Cephal. *conf.* 242. *num.* 37. Alciat. *conf.* 23. *n.* 4. *lib.* 5. Greven. *l. c. consider.* 1. *num.* 7. Petra *de potest. Princip. cap.* 24. *num.* 262. tamen si hoc jus donavit Ecclesiæ in remunerationem beneficiorum, censetur abdicasse a se omne jus, & jurisdictionem; totumque transtulisse in Ecclesiam, & donationem remuneratoriam revocare non potest. Spada *inter Consilia.* Farin. *conf.* 198. *lib.* 3. Cochier & Pignatell. *ll. cc.* quia res sic donatæ efficiuntur Ecclesiasticæ, sacræ, & patrimonium Christi. Innoc. *in cap. verum. sub num.* 2. *de foro compet.* Andr. Knich. *de Jure territ. cap.* 1. *numer.* 309. Peregr. *conf.* 1. *num.* 16. *lib.* 1. Cochier & Del Bene *ll. cc.* quia concessiones rerum jurisdictionalium censentur factæ Ecclesiis libere, & non in feudum. Franc. *dec.* 131. *num.* 1. 9. & 10. De Ponte *in lect. feud. num.* 71. & *dec.* 74. *num.* 106. Pignatell. *l. cit. num.* 6. neque refert, quod ejusmodi onera imponantur Laicis, quia per illa saltem indirecte læditur jus Ecclesiæ, quia Laici propter ejusmodi onera absterrerentur, ne accederent nundinas. Ita Cochier *l. c. cap.* 28. *num.* 1. Tho. Del Bene *de Immun. Eccles. to.* 1. *cap.* 3. *dub.* 5. *sect.* 3. *per totam.* & Cyriac. *controv.* 141. *n.* 27. & *controv.* 468. *n.* 12. Neque est verum, quod Princeps donans Ecclesiæ inferiori, sibi reservet supremum dominium, uti probat Spada contra nonnullos Laicos *conf.* 4. in quo citat quadraginta duos Doctores contra Principem & Dian. *par.* 7. *tract.* 10. *ref.* 4. Cochier. *loc. cit. par.* 1. *c.* 20. & S. Congr. *in Una Nazarena Nundinarum Civitatis Baru.* 2. *Martii* 1660. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 35. Bellet. *disquis. Cleric. par.* 1. *tit. de exempt. Cleric. a statut.* §. 4. *n.* 3. a Diana citati.

6 Nundinarum jus, vel privilegium per non usum intra decennium. *L.* 1. *ff. de nundinis.* Capyc. *dec.* 134. Capon. *l. c. art.* 3. *n.* 3. secus in Ecclesia, in qua requiruntur quadraginta anni. Aut si non stetit per privilegiatum, quominus uteretur privilegio.

7 Nundinarum tempore personæ sunt securæ, & guidatæ ob debita, ita ut nemo possit conveniri prætextu privati debiti. *L. un.* C. *de nundinis.* ubi DD. Bart. & Barb. *in L. heres. absens ff. de Jud.* Capon. *l. c.* multo minus ipsi, vel eorum bona sequestrari. Thes. *dec.* 39. Besold. *pract.* 99. *litt. N.* Cancer. *var. res. par.* 3. *cap.* 3. nisi adesset magna suspicio fugæ, quia tali casu possent cogi ad satisdandum. Gutierrez *de gabell. c.* 121. Petrus Pechius *de jure sistendi capit.* 7. Item si fuisset renuntiatum privilegio nundinarum, aut debitum esse juratum. Ursill. ad Afflict. *dec.* 5. Besold. & Pech. *ll. cc.* Item nisi debita fuissent contracta in ipsis nundinis, item nisi fuissent refutata in ipsis nundinis. Menoch. *de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 29. *n.* 23. Lim. quoad alia crimina in nundinis patrata. Et quoad debita fiscalia. Bald. *in L. un.* C. *de nundinis.* & ubi est contraria consuetudo, qualis pluribus in locis reperitur.

8 Nundinarum tempore an possit a Principe, aut Universitate aliquid accipi, vel exigi ex singulis animalibus, controvertitur. Multi tamen negant ob *d. L. un.* quæ vult nundinantea esse securos, tam quoad res, quam quoad personas, nisi contraria vigeat consuetudo. Thes. *dec.* 57. Covar. *lib.* 2. *var. res. c.* 17. Sarmient. *de reddit. Eccles. par.* 2. *c.* 6. *art.* 4. *a n.* 4. Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. de constit.*

9 Nundinæ diebus festis sunt licitæ, sermo est de illis, quæ ter in anno, vel quater fiunt ob consuetudinem; dummodo Prælati non contradicant, & consuetudinem abrogare contendant. Suarez *de Relig. lib.* 2. *cap.* 13. & 20. Layman. *moral. tract.* 7. *c.* 2. apud Capon. *l. c. art.* 5.

10 Nundinaria solutio est illa, quæ est destinata in foro nundinarum, & fit in nundinis, ita ut alii debita solvant, alii vero debita contrahant. Et in Nundinis redduntur dati & accepti rationes, & pecuniæ creduntur, ac accipiuntur, datis & acceptis ut plurimum solummodo chirographis & syngraphis. Azor. *instit. moral. par.* 3. *lib.* 10. *tit. de camb. c.* 8. Sotus *de Just. & Jur. lib.* 6. *quæst.* 11. *art.* 1. *col.* 2. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 2. *gl.* 5. *n.* 13. & *gl.* 6. *n.* 55.

NUNTIATIO.

Praxis Nuntiationis novi operis.

1 Nuntiatio novi operis per simplicem comparitionem nuntiati resolvitur in simplicem citationem. Quæ nuntiatio id agit, quod debeat supersederi, sive juste, sive inju-

injuste ædificans ædificet, ne ad arma partes deveniant. DD. in L. 1. ff. de nov. oper. nunt. & extructum post nuntiationem debet demoliri, antequam ad ulteriora procedatur. DD. in L. Prætor. ff. de nov. oper. nunt. Tusc. litt. N. conclus. 124. Ciarlin. controv. for. cap. 30. per totum. Dummodo nuntiatio non sit illegitima, aut notorie iniqua. Spenoch. in tract. de nov. oper. nunt. lib. 7. quæst. 1. Ciarlin. l. cit. Capon. discept. for. 167. Gratian. discept. for. cap. 84. Magon. dec. Lucen. 28. Rota apud Merlin. decis. 472. quia nuntiatio habet vim appellationis extrajudicialis, qua stante nihil est innovandum. ita Abb. in cap. 1. de nov. oper. nunt. Giannnat. cons. civil. 73. n. 4. Gail. pract. obs. lib. 1. obs. 16. num. 1. & 2. & continet tacitam Legis prohibitionem. L. 1. ff. de nov. oper. nunt. Lancellot. de attent. post inhibitionem in præfat. n. 28. & potest fieri etiam non consulto Prætore. Bart. in d. L. 1. §. nuntiatio num. 9. ff. de nov. oper. nunt. Borgnin. dec. 23. n. 15. par. 2. Surd. cons. 154. n. 20. & 27. Gratian. discept. for. d. c. 84. n. 34. Plot. in L. si quando. n. 118. ff. unde vi. Tholos. in syntagm. Jur. par. 1. lib. 4. cap. 30. num. 3. Et nuntiatio etiam manifeste injusta non potest impune sperni. Fachin. controv. Jur. lib. 8. c. 44. Scaccia de jud. lib. 1. c. 30. n. 26. Capon. discept. for. 167. quamvis contrarium teneant Bald. Jas. Crott. & alii apud Fachin. l. c.

2 Nuntiatio novi operis olim remittebatur statim præstita cautione de demoliendo, sed post Justinianum non nisi post tres menses eadem cautione præstita remittitur. Fachin. l. c. Gail. lib. 1. obs. 16. Scaccia de Jud. lib. 1, cap. 30. n. 28.

3 Est autem nuntiatio novi operis quædam ad judicium provocatio, aut extrajudicialis appellatio. Bart. in L. 1. ff. de nov. oper. nunt. qua pendente nihil est innovandum, sive sit justa sive injusta. Est triplex, verbalis per jactum lapilli, & per Prætorem, & hæ duæ posteriores sunt meliores. Verbalis, & per jactum lapilli debet fieri per principales ipsos, aut per aliam personam nomine principalis. Quæ autem fit per Prætorem, fit per nuntium, verbalis, & per jactum lapilli non habet a Jure ullum certum modum præscriptum; dummodo Judici constet de nuntiatione per publicum instrumentum eo nomine confectum. Gail. lib. 1. obs. 16. Scaccia de Jud. lib. 1. c. 30. n. 25. Verbalis tamen & per jactum lapilli recesserunt ab aula. Capon. disc. for. 167. Tusc. litt. N. conclus. 123.

4 Nuntiatio est facienda in ipso opere, sive sit verbalis, sive per jactum lapilli, sive prætoria, & alibi facta non tenet, quamvis fuerit facta ad domum nuntiati. L. de pupillis. ff. de nov. oper. nunt. & potest fieri etiam nuntiato absente, dummodo sint aliqui præsentes, qui Domino verisimiliter sint nuntiaturi, uti fabri, domestici, & alii; quo tamen casu fabricatum post nuntiationem factam Domino ignorante non erit demoliendum. Gail. & Scaccia ll. cc. non potest sperni, nisi periculum sit in mora. Gail. libr. 1. obs. 16. Scaccia de Jud. lib. 1. c. 37. n. 27.

5 Nuntiatio transit etiam contra successorem singularem. L. non solum ff. de nov. oper. nunt. quoad obligationem destruendi tantum, secus quoad pœnas & expensas; ex parte vero nuntiantis non transmittitur, sed ejus morte extinguitur. Noal. de transmiss. cas. 43. L. non solum. §. morte & L. fin. ff. de nov. oper. nunt. ratio est, quia ex parte illius, cui nuntiatur, est in rem scripta. L. operis. L. de pupillo. §. si plurium & d. L. fin. ff. eodem. ex parte vero nuntiantis est personalis. gl. ult. in d. §. morte. ubi Bart. Castr. & Jas. & L. 4. ff. locat. & ex parte nuntiantis non tantum morte, sed etiam alienatione extinguitur, dummodo res sit integra; nam re non integra, uti si aliquid de opere fuerat factum, transmittitur ad hæredes. L. Prætor ait. §. hoc interdictum. lib. 1. ff. de nov. oper. nunt. & ad successorem etiam singularem in rem, quia interdicta sunt in rem scripta. L. 1. §. interdicta. ff. de interdict. Nisi nuntiatio facta fuisset nomine nuntiantis & hæredum, tunc enim transiret etiam ad hæredes. L. diem. §. si hæredis. ff. de arbitr. Bart. Castr. & Jas. ll. cc. Noal. l. c. per totum.

6 Remedium nuntiationis novi operis est tantum prohibitorium; & non restitutorium, quia tendit tantum ad impediendum facienda, non vero ad tollendum jam facta. L. 1. §. hoc autem edictum. ff. de nov. oper. nunt. Saminiatus post controv. Alt-grad. junioris. cons. 4. num. 1.

7 Nuntiatio novi operis procedit etiam in ædificatione novæ Ecclesiæ. cap. cum ex injuncto. de novi oper. nunt. ubi Fagnan. par. 2. 5. Decretal. cap. cum ex injuncto de novi oper. nunt. adeo ut ædificata post nuntiationem novi operis sit destruenda expensis construentis; nec sufficit, quod ædificans post dictam nuntiationem operis patientiam præstet operis demoliendi, quamvis nuntiatio fuisset facta prædecessori ædificantis, si successor habuit ratum, aut fuit prosecutus opus ab antecessore inchoatum; quia hoc interdictum datur hæredi, & contra hæredem etiam post annum. L. Prætor. §. hoc interdictum. ff. de nov. oper. nunt.

8 Potest fieri etiam die feriato, quando periculum est in mora. Salgad. de reg. protect. par. 2. c. 8. neque ab ea datur appellatio ad effectum suspensivum. L. fin. ff. de appell. Maranta in specul. par. 6. quæst. 2. n. 319. limit. 6. Capon. discept. for. 169.

9 Nuntians novum opus debet expectari per tres menses ad docendum de jure suo. cap. fin. de nov. oper. nunt. gl. & DD. in L. un. C. eodem. Lancellot. de attent. par. 2. c. 20. limit. 2. n. 12. Hering. de fidejuss. c. 15. Ciarlin. controv. for. c. 30. n. 17. Intra quod tempus, si nuntians non deducat jus suum; tunc nuntians data fidejussione de opere demoliendo, poterit opus perficere. L. non solum. §. sciendum. ff. de nov. oper. nunt. L. un. C. eodem. c. fin. eodem. Gail. lib. 1. obs. 16. n. 17. Hering. l. c. n. 95. & 96. & parte petentes tenetur ad deponendum juramentum de calumnia nuntians, juxta L. de pupillo. §. qui opus. ff. de nov. oper. nunt. Hering. l. c. n. 105.

10 Nuntians tantum verbaliter amittit possessionem. L. 1. ubi DD. ff. de nov. oper. nunt. quam tamen nuntiatus non acquirit, nisi mediante satisdatione. Gail. l. c. secus nuntians per jactum lapilli aut per Prætorem. Scaccia de jud. lib. 1. c. 30. n. 25. ver. Tertio.

11 Nuntians debet assumere modulos, & designare, quomodo reperiatur opus tempore nuntiationis, ut, si quid fuerit innovatum, debeat demoliri, quæ designatio debet fieri coram Notario & testibus. Speculat. lib. 4. par. 4. de nov. oper. nunt. aliter facile succumberet in judicio. Scaccia l. c. n. 26.

12 Nuntians novum opus, si patitur, quod nuntiatus doceat de jure suo, tacite videtur renuntiare judicio attentatorum, & non potest agi ad demolitionem. Surd. cons. 154. Gratian. discept. for. c. 84. n. 31. & 32. Ecclesia obs. for. 36. n. 17. Item si ingreditur merita causæ. Tusc. litt. A. concl. 547. Rota apud Ludovis. dec. 91. post. n. 5. si patiatur sententiam transire in judicatum. Cæs. de Graff. dec. 2. de appel. secus si dederit de attentatis, & causam super eis commisit, quia tunc, quamvis patiatur discuti de bono jure, nihilominus est audiendus super illis attentatis. Lancell. de attentat. lit. pend. limit. 16. n. 14. Ludovis. l. c. n. 6.

13 Nuntians novum opus dicitur Actor non Reus. Fab. in C. lib. 8. tit. 5. def. 1. & 2. Altograd. sen. cons. 100. Capon. discept. for. 175.

14 Nuntiatus non potest spernere nuntiationem sub prætextu, quod notorie constet de non jure nuntiantis, nisi prius Prætor declararit, de notorio constare, quia non licet cuique notorium sua authoritate sibi facere. Dec. cons. 383. Rol. cons. 33. & 99. n. 16. Spenoch. de nov. oper. nunt. lib. 7. quæst. 1. n. 106. Ciarlin. controv. for. cap. 30. num. 12. alias novæ semper suborirentur rixæ, & pro nuntiante est præsumendum, qui in edicto fundatam habet intentionem. Scaccia de jud. lib. 1. cap. 30. numer. 27. Dec. cons. 383. Rol. cons. 33. num. 25. lib. 2. & multa dicuntur notoria, quæ non sunt. Abb. in cap. consuluit. de appell. Spenoch. l. c. n. 114. sed contrarium tenet Coccinus dec. 1792. num. 28. authoritate And. Gail. lib. 1. obs. 16. num. 4. Alex. in cap. 1. num. 10. de oper. nov. nunt. & plures alii apud Gail. l. c. n. 4. & idem videtur tenere Scaccia mox citato loco.

15 Et si spreta monitione ædificat, cogitur demoliri, quamvis litem super negotio principali fuerit contestatus. Fachin. l. c. cap. 45. Anchatan. in cap. non solum. de appell. in 6. Menoch. de recuper. rem. 17. n. 37. Lancellot. de attent. par. 3. cap. 23. n. 4. ubi citat decisionem Rotæ, quia per litis contestationem non debet deteriorari conditio eorum, qui contestati sunt. L. non solum.

& L. nemo. ff. de R. J. & spoliatus ante omnia est restituendus. *Clem. 1. caus. possess.*

16 Nuntiare novum opus socius socio non potest in re communi, sed vel Judicio communi dividundo, aut per Prætorem id socio impedire debet, ita Fachin *lib. 8. controv. Jur. cap.* 46. Ratio est, quia certum jus non habet in aliquam partem ipsius rei. *L. de pupillo. §. meminisse, ff. de oper. nov. nunt.* si vero unus ex sociis contra tertium nuntiet novum opus, proderit quidem nuntianti, sed non aliis, qui non nuntiaverunt, nisi essemus in materia individua. *L. stipulatio. §. quæsitum. ff. de oper. nov. nunt.* Fachin. *l. c.*

17 Nuntians dolose mala nova punitur pœna arbitraria. Cabal. *resol. crim. cas.* 281. sicut etiam portans novellas falsas, aut nuntians, dolo vero cessante cessat pœna ordinaria. Menoch. *de arbitr. cas.* 381. *n.* 27. Cyriac. *controv.* 126. *n.* 17.

18 Nuntians, qui scienter litteras accepit a mandante homicidium, & mandatario tulit, secuto homicidio punitur pœna homicidii, sicut etiam portans ambasciatas de eodem commineodo. Carter. *in pract. crim. §. circa tertium.* Caball. *resol. crim. cas* 243. *per L. 1. §. incidit. ad S. C. Turpill.* gl. *in L. si sciente. ff. ad L. Pompei. de parricid.* Bart. *in L. aut qui aliter. §. fin. n. 1. ver. nota. ff. quod vi aut clam.* Bald. *in L. an. §. ne autem. n. 18. ver. extra quero C. de cadvc. tollen.*

19 Nuntio, in pertinentibus ad ejus officium, & quod fecerit executionem, creditur. DD. *in cap. comparati. de appell.* Clar. *in §. fin. quæst.* 7. Cravin. *controv. for. cap.* 164. *n.* 6. Spetell. *dec.* 48. *n.* 35. qui citat Tiraquell. *de retract. lignag. §. 8. gl. 9. n. 10. & 11.* Gratian. *disc. for. cap.* 697. *n.* 13. Limit. in citatione verbali, nisi citatis coram testibus. Scaccia *de Jud. lib. 1. cap. 48. n. 12. & seqq.* Ecclesia *obs. for.* 116. *n.* 10. Gratian. *discept. for. c. 60. n. 7.*

20 Nuntius tenetur perquirere personam citandam, & adhibere diligentiam in perquirendo, & illi referenti, se fecisse diligentiam in perquirenda persona, & eum reperire non potuerit, se citasse domi, creditur. Bald. *in properandum. §. & si quidem. n. 13. C. de Jud.* Bart. *in L. si tamen n. 3. ff. de leg. 2. & in L. 2. §. Prætor ait. n. 6. ff. de damn. infe.* Tiraquell. *de retract. lignag. §. 8. gl. 9. n. 23.* Alciat. *de præs. reg. 3. præs. 14. n. 3.* Gratian. *discept. for. c. 60. n. 3.* Ecclesia *l. c. n. 11.* dummodo referat, se perquisivisse, & ad domum citasse, secus si tantum referat, quod domi citavit, quia tunc non præsumitur perquisivisse. Bart. *l. c. §. Prætor. ait. n. 13.* Tiraquell. *l. c. n. 24.* Menoch. *de præs. l. 2. 26.* Ecclesia *l. c. num. 12.*

21 Nuntii relatio debet esse certa & clara, aliter non valet. Alex. *cons. 2. sub n. 6. vol. 3.* Grammat. *cons. 1. post ejusdem additiones. n. 11.* Cyriac. *controv. 143. n. 7.* & referenti non creditur, nisi habeat litteras, aut aliquod signum fidei. *L. prohibitum. 5. C. de Jure fisc. lib. 10.* Paris. de Put. *de syndic. verb. nuntius. cap. 1. sub n. 5.* sicut non creditur referenti, nisi constet de relato. *auth. si quis in aliquo C. de eden.* Cyriac. *controv. 126. num. 23. & seq.* quia nuntio non creditur, nisi in iis, quæ spectant ad ejus officium, non autem in separatis, uti quod fuerit impeditus a parte suum exequi officium. Alciat. *de præs. reg. 3. præs. 14. col. 2. ver. sed pone.* Menoch. *de arbitr. cas.* 112. *numer.* 16. Mascard. *de prob. concl.* 1120. *num.* 8. præsertim si nuntius agit de se exonerando, & de laude aut vituperatione in exequendo vel non suum officium. Farin. *de testib. quæst. 56. n. 376. & quæst. 60. n. 18.* Idem dic de officiali ad aliquod officium deputato. Farin. *l. c. quæst. 63. n. 229.* Cyriac. *l. c. n. 8.*

22 Nuntii privata fides facta in manibus partis in concursu publicæ relationis non attenditur, quia præsumitur extorta per fraudem. Rota apud Ludovis. *dec.* 131. *num.* 2. præsertim si emanavit post sententiam, quia tunc cum sit fides de actu præterito, non facit fidem. Innoc. *in cap. 1. n. 6. ver. si enim aliud. de fide instrum.* Alex. *cons. 241. n. 6. lib. 6.* Put. *dec. 61. num. 1. lib. 1.* Rota coram Buratt. *dec.* 270. *n.* 3. apud Cerro *dec. 81. n. 4. & 5.*

23 Nuntii relatio non est necessaria, quando non fuit necessaria illius persona, dummodo citatus certam notitiam habuerit, & Notarius fuerit de tali intimatione, & præsentatione rogatus coram testibus, specialiter ad illum actum adhibitis; quia tunc sufficit attestatio Notarii ut supra rogati. Put. *dec. 5. lib. 3.* Adden. ad Buratt. *dec. 324. litt. A.* Ludovis. *dec. 416. n. 4. ubi num. 6.* nuntio referenti, citationem fuisse executam, creditur. Rota *dec. 624. n. 10. par. 1. recent.* apud Cerro *dec. 204. n. 6.*

Nuntius potest a Judice dari, qui in possessionem 24 mittat. Alberic. *in L. meminerint sub n. 3. C. unde vi.* Coccin. 2077. *n.* 9.

Nuntio asserenti in subhastatione fuisse servatas solem- 25 nitates, non creditur, sed aliunde de solemnitatibus servatis debet constare. Bart. *in L. 1. num. 2. ver. præterea cum d. solemnitas. C. de fund. instr. & jur. hast. fiscal. l.* 10. Ludovis. *dec.* 485. *n.* 10. ubi Rota. Coccin. *dec.* 1870. *n.* 5.

NUPTIÆ.

Praxis Nuptiarum.

Nuptias incestas contrahentes, non puniuntur pœna 1 mortis, sed relegationis, & si est vilis persona, verberatur, & mittitur in exilium. Covar. *de sponsal. par. 2. cap. 6. § 8.* Thes. *dec.* 100. Menoch. *de arbitr. Jud. cap.* 502. Caball. *res. crim. cas.* 200. *num.* 23. Farin. *quæst. 149. par. 2. num. 124. de delict. carn.* & dos, ac bona contrahentium confiscantur ipso jure. *auth. incestas. auth. ex complexu. C. de incest. nupt.* Boer. *decis.* 264. Covar. *l. c.* Clar. *in §. fin. quæst.* 80. Peregr. *de Jure fisc. lib. 4. tit. 5. num.* 16. Menoch. *l. c.* nisi incestuosus habeat filios ex alio legitimo matrimonio; quia tunc illis, aut nepotibus applicantur bona cum onere alendi patrem, vel Avum. DD. cit. Præterea privantur dominio suorum bonorum, ita ut alienatio per eum facta post commissum delictum sit revocanda, & sic non potest testari. Et si est Vassallus, privatur feudo. Curt. jun. *de feud. par. 4. num.* 40. Schrœder, *de feud. par. 9. cap. 3. num.* 1. Et DD. cit. Privantur etiam dignitatibus. Et filii incestuosi sunt incapaces bonorum patris tam ex testamento, quam ab intestato. De æquitate tamen Canonica debentur illis alimenta. Conclusio limitatur, si contrahentes ignorabant impedimentum, sive ignorantia fuerit juris, sive facti, quia tunc filii sunt legitimi.

Prætetea contrahentes incestas nuptias non possunt 2 contrahere cum aliis matrimonium. *cap. qui propinquam. 35. quæst. 3. cap. si quis. & cap. concubuisse. 32. quæst. 7. capit. 1. & 2. capit. transmissæ. de eo qui cognovit.* Menoch. & Farin. *ll. cc.* Sanz. *de matrim. lib. 7. disp.* 15. Sed a præmissis, uti diximus, excusat tam ignorantia juris, quam facti. *cap. lectum mariti & capit. quidam fornicatus 34. quæst. 2.* & DD. cit. cum hac tamen differentia, quod ignorantia juris non excusat totaliter a pœna, sed illam diminuit excepta muliere, quæ ab ignorantia juris totaliter excusatur. Farin. & Menoch. *ll. cc.*

Nuptiæ non requirunt Curatoris aut Consanguineo- 3 rum auctoritatem. *L. in copulandis. C. de nupt. & cap. non debet. ver. cum ergo. de Consang. & affin. cap. fin. eodem.* Coccin. *dec.* 1379. *numer.* 19. 20. *& seq.*

Quæres primo, an quis invitari possit ad nuptias seu 4 matrimonium spe lucri, si nuptiæ sunt honestæ? Respondetur affirmative. Oldrad. *cons. 16. num.* 1. Anchatan. *in reg. nemo potest. col. ver. tertio ad idem. de R. J.* 176. Covar. *de matrim. par. 2. cap. 3. §. 3. n. 6. & 7.* Castill. *de conject. ult. vol. cap. 25. num.* 19. Mant. *de conject. lib. 11. tit. 18. num. 1.* Sanz. *de matrim. lib. 1. disp.* 33. Cyn. *in L. interposita. num. 1. C. de transact.* Anchar. *in cap. Abb. num. 2. ver. & idem. de his quæ vi vel met. caus.* secus metu amittendi magnum lucrum, quia amissio magni lucri pœnæ æquiparatur. Jas. *in L. Titia in princ. num. 10. vers. secundo notabiliter limit. ff. de V. O.* Non potest autem aliquis ad matrimonium invitari metu pœnæ. *cap. gemma de sponsal. L. Titia. ff. de V. O. cap. de illis. de sponsal. cap. quidquid. 1. quæst. 1.* Mant. & Sanz. *ll. cc.* & Sanz. *eodem tract. lib. 4. disp. 5. n.* 27. Rota apud Coccin. *dec. 1462. n. 5. & 29. ac. 30.* Unde spe magni lucri invitari non potest, quia hoc infert justum metum, & pœnæ æquiparatur. Menoch. *cons. 425. numer. 6. ver. 3. lib. 5. & 1084. num. 19. lib. 11.* Gammadec. 314. *num. 2. ver. respondebam etiam.* Ita licet datio arrharum

fuste

sustineatur, ita ut illæ, si matrimonium non sequatur, amittantur, tamen contrarium secundum DD. apud Covar. l. c. est dicendum, quando arrhæ attenta qualitate personarum sunt magnæ, quia tunc arrhæ non amittuntur. Jo. And. in cap. gemma num. 9. vers. sed quia jam vidi. de sponsal. ubi Abb. num. 8. Socin. cons. 3. n. 3. vers. & maxime. lib. 2. econtra si pœna, quæ apponitur, sit modica, non habetur in consideratione. Petr. de Bellapert. in L. Titia. n. 4. col. 3. ver. si Rex contrahat. ff. de V. O. Et quamvis in tali lucro, quod alicui fuit relictum sub conditione contrahendi matrimonii fuisset substituta causa pia, quia in Jure libertas & causa pia æquiparantur, quæ causa pia præfertur libertati juxta Bart. in L. Titio. §. usufructus. ff. de condit. & demonstrat. Tiraquel. de privil. pia caus. privil. 18. Gabr. cons. 131. numer. 12. vol. 1. Mant. de conject. l. c. n. 9. Sanz. de matrim. l. c. n. 125. tamen haberetur pro adjecta conditio, & deberetur, quia conditio adversatur libertati matrimonii, rejicitur, uti si testator dixerit, si non nupserit, aut nupserit tali; quia licet conditio reprobetur, non reprobatur tamen lucrum, quod debetur causæ piæ. Jas. in L. Titia. n. 17. ff. de V. O. & alii apud Coccin. dec. 36. & seq. Si vero conditio honeste adimpleri non potest, habetur pro impossibili, & pro non adjecta. L. cum ita legatum. §. videamus. 63. ff. de condit. & demonstr. Mant. de conject. lib. 2. tit. 18. n. 2. Molina de just. & jur. to. 1. disp. 207. Sanz. de matrim. disp. 33. num. 11. uti si deberet puella nubere indigno, aut contra suam conditionem, quia dicitur indignus, cui non potest quis sine dedecore nubere secundum mores Regionis considerata natalium qualitate. L. 3. §. si emancipatus filius ff. de contrahab. Oldrad. cons. 16. Bertran. cons. 148. n. 11. lib. 1. Castill. de conject. ult. volunt. c. 251. n. 48. Fontanella de pact. nupt. to. 2. claus. 6. gl. 3. n. 25.

5 Fœmina, cui a testatore fuit relictum legatum cum onere nubendi cum certa familia; si in illa non adsint nisi uxorati, & Clericis beneficiatus incedens in habitu & tonsura, quamvis sit in minoribus tantum, & aliis defectibus naturalibus affectus, non cadit legato, si in illa non nupsit etiam absque alia interpellatione; cum illa non teneatur contrahere cum eo, qui actu est Clericus, & sufficit sola scientia absque interpellatione Clerici. Bart. in L. denunciasse. 17. n. 2. ver. quandoque denunciatio. ff. ad L. Jul. de adult. Tiraquel. de retrac. lignag. §. 36. n. 24. præsertim si Clericus fœminæ non intimavit, ne cum alio contraheret, eo quod volebat deserere vitam Clericalem. tex. in L. denunciasse. cit. ubi Bart. Coccin. dec. 1462. n. 57. Idem dic, si aderat alius, sed aut erat gibbosus, aut lepra, aut morbo gallico infectus, cum quibus honeste contrahera non potest. Paris. cons. 29. num. 23. lib. 3. Menoch. cons. 426. n. 9. ver. considerant. Hostien. in sum. de pœnit. & remiss. in §. de quibus. Sylv. nupt. libr. 2. n. 98. ver. respondeo igitur. & Sanz. de matrim. lib. 1. disp. 57. Præsertim si fœmina minorennis est, præsumitur ignorasse testamentum patris, juxta Bald. cons. 440. col. 3. sub n. 2. ver. sed ex causa. libr. 3. Aym. cons. 193. n. 6. Menoch. cons. 426. n. 14. Odd. cons. 79. n. 26. Fontanell. de pact. nupt. to. 2. gl. 3. n. 41. & ut caderet legato, debebat illi intimari testamentum, aut testatoris voluntas notificari, quia dispositio testatoris non currit contra ignorantem. L. status liber §. si quis heredi. ff. de stat. lib. Bart. & Bald. in L. un. n. 19. C. de his quæ pœn. nom. Fontanell. de pact. nupt. to. 1. claus. 4. gl. 17. n. 9. Menoch. cons. 425. n. 14. & alii apud Coccin. dec. cit. n. 71.

Quæres secundo, in testamento fuit a patre filia prohibita nubere alicui, qui non sit natus in Civitate Monacensi, adeo ut omnes non nati in ea sint exclusi, & inclusi tantum illi, qui fuerunt nati in dicta Civitate; & si aliter nuberet, fuit privata hæreditate, relicta duntaxat legitima, & in hæreditate alios substituit, si extra civitatem personæ nobili nupsit? amisitne hæreditatem? Respondetur, quod si fuit parata nubere, si fuisset requisita, non amittere hæreditatem; quia per illam non stetit, si non fuit requisita, quia puellæ modestiæ non conveniebat Juvenes per proclama requirere, & sponsos solicitare, juxta cap. honorantur 13. 32. quæst. 2. Bertran. cons. 148. a num. 1. par. 1. Mant. de conject. lib. 11. tit. 18. n. 49. L. si Titius 14. ff. de condit. & demonstr. sed debebat requiri, & quidem a Digno, juxta L. cum ita legatum. 62. ff. eod. Bertran. l. cit. Oddo cons. 73. n. 4. Cephal. cons. 319. num. 33. Cyriac. controv. 451. n. 99. & seq. Si ergo non probatur, quod fuerit ab alio Civitatis Monacensis cive requisita, cui digne nubere posset, merito externo nubere potuit. Galganet. de condit. par. 1. cap. 10. n. 8. Cyriac. l. c. n. 106. Nec obligatur expectare certum tempus, ex quo illud a Testatore non fuit requisitum, neque interdici illud Virgini ad certum tempus poterat. Cyriac. l. c. n. 108. Lancell. Decian. in L. turpia 54. vel 57. col. fin. vers. novissimi. ff. de leg. 1. Thes. jun. lib. 3. quæst. 24. n. 3. quia nuptiis nullum impedimentum inferri debet, neque mora, muliere nubere volente. Moror. cons. 97. n. 13. Præsertim si Monachii non potuit ita commode & honorifice nubere; nam Reipublicæ interest, mulieres nubere viris in dignitate positis, sicut prohibitus alienare rem fideicommisso subjectam, potest meliorando conditionem majori utilitate illam alienare. Peregr. de fideic. art. 40. n. 32. Fusar. de substit. quæst. 530. num. 4. Menoch. cons. 1199. Cyriac. l. c. n. 124. quæ quidem conclusio de jure Canon. & Trid. minorem patitur difficultatem. Et si nupsit extero cum Consilio substitutorum, illi non possunt agere ad privationem. L. cum pater. 77. §. libertis. ff. de leg. 2. quia culpa duorum mutua compensatione tollitur, ut neutri ex illa actio competere possit. L. si ambo. 10. ff. de compens. L. mulier. 47. ff. sol. matrim. Cyriac. l. c. n. 135. & 136. & in pari culpa melior est conditio possidentis. L. cum par. 196. ff. de R. J. L. si ob turpem. 8. ff. de cond. ob turp. caus.

OBEDIENTIA.

Praxis Obedientiæ,

1 Obedientiam a subditis suis Principibus tam sæcularibus quam Ecclesiasticis esse debitam, adeo certum est, ut inter Catholicos nulla in hoc controversia esse possit, ut patet *ex cap. in apibus. 7. quæst. 1.* & *cap. omnis anima. de censib.* S. Paul. *ad Timoth. cap. 1. & 3.* & *ad Titum cap. 3.* Dummodo nihil præcipiatur contra Deum; quia tunc Deo est obediendum, non homini. Act. *cap. 5. & Can. non semper 11. quæst. 3. cap. si Dominus & cap. Imperatores. 11. quæst. 3.* In dubio vero, an illud, quod præcipitur sit injustum vel non, contra Deum, aut non, semper est obediendum, *cap. quid culpatur. 23. quæst. 1.* quia in dubio præsumitur pro justitia legis, quia in dubio melior est conditio possidentis, puta Superioris præcipientis. P. Anacletus Reiffenstuel *libr. 1. Decretal. tit. 33. numer. 18.*

2 Sed major difficultas est, cui sit obediendum, si subditus duos habeat superiores, & isti duo contraria præcipiant circa idem objectum. Exemplum tibi propono S. Thomam Cantuariensem; ecce Henricus Rex leges fecerat libertati Ecclesiasticæ perquam iniquas, quas prætextu Consuetudinis Ecclesiæ Anglicanæ defendebat; his ut subscriberet Thomas, invitabatur, melius cogebatur; urgebant armatæ preces. Invitabat gratitudo, eo quod a Rege ex Cancellario ad primam Angliæ Ecclesiasticam Dignitatem fuisset evectus, aderant minæ, nisi subscriberet, cadentes in constantem virum, etiam potentis; aderant preces Amicorum, & Consanguineorum. E converso obstabant Sacri Canones, obstabant Pontificum decreta, obstabat Alexander III. in sede Petri tunc sedens; & quod maxime prohibebat erat conscientia, offensa Dei &c. quocunque se vertebat, angustiæ: En tibi a Martyre sancto difficultatis resolutionem; cujus tibi refero verba, prout citantur ab Eminentissimo Sfondrati *in sua Gallia vindicata differt. 1. §. 3. n. 5.* prolata a Sancto Comite Lincestriæ a regio cubili procedenti. Verba sunt sequentia.

3 AD hæc fili Comes id attende, quantu dignior est anima, quam corpus, tanto magis DEO, & mihi tenetis obedire, quam terreno Regi. Nec lex, nec ratio permittit, ut filii patrem judicent, aut condemnent. Unde Regis, tuum, & aliorum declino judicium, sub DEO solo a Domino Papa judicandus, cujus præsentiam coram vobis omnibus appello. Et vos fratres & Coepiscopi mei, qui magis homini, quam DEO obeditis, ad Domini Papæ audientiam, & judicium vos voco, Catholicæ Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ auctoritate munitus hinc recedo. Sunt etiam nostris temporibus multi Henrici, sed pauci Cantuarienses; sed tamen etiam Gallia, dum ad Ecclesiæ clavum sederet Innoc. XI. Pontifex Sanctissimus & beatæ Memoriæ vidit, & omnibus pro exemplo proposuit, Episcopum Apamiensem in causa eadem, scilicet regalium, restitit Episcopus Apamiensis usque ad mortem; & memor verborum Christi, *nolite timere eos, qui possunt perdere corpus, sed magis timete illum, qui potestatem habet perdendi corpus & animam in gehenna.* Stetit, pugnavit, & etiam cadendo pro libertate Ecclesiastica vicit, & mortuus huic sæculo nequam, vivit æternitati beatus.

4 Ex præmissis satis intelligis, cui subditus habens duos superiores, Ecclesiasticum unum, Laicum alium, contraria præcipientes, obedire teneatur. Uti si Ecclesiasticus præcipiat Decimarum solutionem, Laicus illam prohibeat. Ecclesiasticus præcipiat observantiam jejunii ab Ecclesia præscripti, Laicus illam prohibeat, & id generis plura, Laicus prætexat etiam motiva, ut quia Decimæ non debentur ex tali fundo, contrarium judicante Episcopo. Ut quia jejunium præceptum in talibus & talibus circumstantiis sit perniciosum Reipublicæ, ac etiam animis subditorum: sed ulterius probatur, quod majori potestati sit obediendum. Hostien. *in sum. num. 6. §. quid si duo. de major. & obed.* Fedet. de Sen. *cons. 191. §. Item quod iste.* Tasc. *litt. O. conclus. 1. num. 3.* apud P. Anacletum Reiffenstuel. *libr. 1. decretal. tit. 33. numer. 22.* qui hoc etiam probat *ex capit. quæ contra. dist. 8. & cap. qui resistit. 11. quæst. 3.*

5 Sed politicorum seu Laicorum assertio probari solet *ex cap. in apibus. 7. quæst. 1.* quod in orbe debeat esse unum caput, cui membra obediant. Sed hoc est Imperator, cui obedientiam præscribunt sacra, & profana jura. *cap. omnis anima. de censib.* S. Clemens *lib. 7. Constit. Apostol. cap. 17. Can. Apostolor. 84.* quod procedit etiam, quando Imperator seu Princeps est tyrannus, quia magna est Dignitas regia, nam, ut ait Plutarchus *lib. de doctrin. Princip.* Reges sunt simulacra Dei administrantis universa, imo juxta Tacit. *lib. 3. annal.* sunt instar Deorum. Ergo Episcopi Imperatori, non vero Imperator Episcopis obedientiam præstare debet. Tum quia Leo Pontifex *in cap. nos si incompetenter. 2. quæst. 7.* fatetur, quod si ipse aliquid incompetenter gessit, per Ludovicum Regem esse judicandum.

6 Veritas tamen manet, quod tam Laici quam Clerici, etiam Principes sæculares, sint obligati obedire suis Episcopis, uti supra ex S. Thoma Cantuarien. sufficienter demonstratum est. Et probatur etiam *ex cap. duo equi. 93. dist. cap. cum ex debito & cap. cum non liceat. de præscript. cap. si quis venerit. in cap. legebatur. in cap. omnes Principes. cap. illud. & cap. solitæ. de major. & obed.* S. Clem. *lib. 2. const. cap. 37. & epist. 3.* Ubi sacerdotes & reliqui S. Ecclesiæ Ministri, & omnes plebei Episcoporum præceptis obedire debent. Ratio est, quia sicut Deus creavit duo luminaria magna; majus, quod præesset diei, & minus, quod præesset nocti, ita per duos regi voluit mundum, nimirum authoritatem Pontificiam, quæ præesset in spiritualibus; & Imperatoriam potestatem, quæ præesset temporalibus; prior potestas res sacras curat, secunda profanas, prior omnia ordinat, & dirimit ad felicitatem æternam, secunda dirigit ad pacem temporalem. Sicut vero anima nobilior est corpore, ita principatus spiritualis & Ecclesiasticus præcellit temporalem, & hic illi cedere debet & ideo, cum minor regatur a majore, ut patet in hierarchia Angelorum, ideo Imperator, & quicunque Principes sæculares obedientiam debent præstare Pontifici & Episcopis suis in spiritualibus. Et hæc sententia est communissima & verissima & Catholica. Concil. Triden. *Sess. 25. de reform. cap. 17. & 18.* Sanderus *de visibili Monarchia lib. 1. & 2.* Hallier. *de jurisdict. pag. 403.* Suarez. *in defens. fidei lib. 3. c. 7. & 31. & de LL. lib. 1. cap. 14.* Azor. *2. par. Instit. lib. 3. cap. 49.* Barb. *de potest. Episc. allegat. 128. n. 1.* Spondan. *de cæmet. 3. par. lib. 4. cap. 6.* Menoch. *de arbitr. cas. 365.* & alii apud eosdem. Gonzal. *in lib. 1. Decretal. tit. 33. de major. & obed. n. 14.* Marcha *de jurisdict. par. 1. cas. 52. n. 19.*

Quæ tamen conclusio non est ita intelligenda, quod Principes & Laici reliqui teneantur obedire Episcopis in omnibus & per omnia, quia hoc esset confundere jurisdictiones; nam soli Deo hæc debetur obedientia, quia illi homo subjicitur in omnibus tam interioribus, quam exterioribus. Laici vero non subjiciuntur Episcopis 7

pis

pis in omnibus, & per omnia, ſicut nec e converſo Clerici non ſubjiciuntur Laicis in omnibus. Nam Laici ſubjiciuntur Epiſcopis in ſpiritualibus, & Eccleſiaſticis, Clerici ſubjiciuntur Laicis duntaxat ratione bonorum mere Laicalium. Ita S. Tho. *quæſt* 104. *art.* 5. *in ſumm.* 2. a. *vol.* a.

8 Nec obſtant in contrarium allegata; quia reſolvuntur per ea, quæ diximus in probatione concluſionis; & plura videri poſſunt apud Eminentiſſimum Bellarminum *to.* 1. *controverſ. tit.* 6. *de Clericis c.* 28. & Molin. *de Juſt. to.* 1. *diſp.* 32. *& ad cap. nos incompetenter.* a. *quæſt.* 7. Reſpondetur, in illo caſu Imperatorem non propria juriſdictione potuiſſe judicare S. Pontificem, ſed juriſdictione ab eodem Pontifice humilitet & ex confidentia cauſæ prorogata in caſu illo particulari. *L. eſt receptum.* 14. *ff. de Juriſdict.*

9 Sed ſicuti tempore S. Thomæ Cantuarienſis non defuerunt politici, qui hanc claram veritatem obfuſcare conabantur, ita etiam temporibus noſtris non deſunt politici, qui ſubditis ſæcularibus fucos facere ſatagant, ſimili propemodum argumento; præceptum, imo, (ſuperaddunt & lex) cum non poteſt obſervari ſine magno corporis, aut bonorum temporalium detrimento, non obligat. Hinc eſt, quod ſi Epiſcopus præcipiat Laicis ſolutionem decimarum, & Laici Judices, exiſtimantes v. gr. ex tali fundo, aut talibus in circumſtantiis non deberi, prohibeant ſub pœna carceris, confiſcationis bonorum, aut exilii, &c. politici noſtri etiam nonnulli Eccleſiaſtici deobligant ſubditos ab obſervatione præcepti Epiſcopalis. Sed quam aliena eſt hæc doctrina a ſententia citata Divi Thomæ. Ille dicit, digniorem eſſe animam, quam corpus, & ideo tanto magis Epiſcopo eſſe obediendum, quam terreno Regi, & tamen etiam tunc præceptum Epiſcopi obſervari non poterat ſine corporis & bonorum gravi detrimento, enimvero Rex carceres, bonorum confiſcationem non ſubſcribentibus Legi iniquæ minabatur. Volebat Sanctus, magis pertimeſcendum animæ, quam quodcunque corporis & bonorum detrimentum ob illa Chriſti verba. *Quid prodeſt homini, ſi mundum univerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur, aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua.* Noſtri politici volunt, magis pertimeſcendum corporis, quam animæ caſum; quibus magis credendum? certe argumentum horum politicorum ſe ipſum deſtruit; notum eſt, ex duobus malis minus eligendum; notum pariter eſt, mala animæ etiam minima eſſe majora malis corporis etiam maximis. Ergo præceptum Laicorum ſubditos in talibus circumſtantiis minime obligare poteſt, cum tanto ſalutis æternæ impendio.

10 Ad hæc S. Thomas vult, Patrem non eſſe judicandum a filio. Iſti vero politici, ſi Epiſcopus judicet, Decimas eſſe ſolvendas aut deberi, faciunt ſe Judices, & ſententiam Epiſcopi revocant. Aut quia Parochus non agnoſcatur pro tali a Principe, aut quia Epiſcopus miſerit falcem in meſſem alienam, & non tantum judicant patrem filii, ſed etiam fructuum ſequeſtratione ejuſdem fruſtrantur decreta. Sed o utinam reſipiſcant Henrici noſtrorum temporum, & quemadmodum poſt perpetratam ab impiis ſicariis ſancti Antiſtitis cædem ille leges ſuas revocavit, ſe & omnia Pontificum judicio ſubjecerunt, & iſti decreta contra Eccleſiaſtica jura & Eccleſiarum ac Eccleſiaſticorum libertatem pie retractent, & illud in mente ſæpius revolvant, ſe Legibus ſaltem quoad vim directivam ſubjectos eſſe, memores illius effati. *Digna vox majeſtate regnante Legibus obligatam ſe fateri. L. digna vox. C. de LL. & L.* 3. *C. de teſtam.* ubi *nihil magis proprium eſt imperii quam Legibus vivere.* & illius Platonis *l.* 4. *de LL. paratum exitium illi Civitati video, in qua non lex magiſtratibus, ſed Magiſtratus Legibus præſunt.* Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* a. Hoc ſic fiet, ut præſertim in cauſis Eccleſiaſticis non ita de facili in propria cauſa ſibi jus dicant contra expreſſos textus. *in L.* 1. §. *proprium. ff. quando appellatio ſit canonizata. L. penult. ff. de arbitr. L. fin. ff. de off. Prætor. & in L. Julianus. ff. de Jud.* in qua dicitur, eſſe iniquum aliquem rei ſuæ judicem eſſe. & *in C. ne quis in ſua cauſa.* Ad quæ ſi reflexiſſent illi Conſiliarii, qui a Pientiſſimo Principe interrogati, quam ex tribus, quæ a politicis proponebantur, viam ingrederentur, ſi lis inter ipſum & Epiſcopos oritetur propter Menſes pontificos? Compromiſſi, ſeu amicabilis compoſitionis, juſtitiæ, an facti eſſet eligenda, ultima tanquam facilior, & brevior fuit electa, & utinam hæc non ſit illa via, per quam multi ingrediuntur, & quæ ducit ad interitum. Sed manum de tabula, quia non placitura ſæculo loquimur. Sit ergo

11 Quæſtio prima, an obedientia Principi ita ſit debita, ut etiam, quando manifeſte injuſta præcipit, illi ſit parendum? Reſpondetur omnino negative, quia injuſta præcipienti impune non paretur, aliter obediens non excuſatur. *c. ſi Dominus. cap. qui reſiſtit.* 11. *quæſt.* 3. *L. meminerint. C. unde vi.* Gomez *de delict. c.* 3. *n.* 42. quæ concluſio certe procedit in delictis gravioribus, in quibus obediens Principi non excuſatur ab omni pœna, ſed tantum ab ordinaria, in levioribus vero etiam ab extraordinaria. Niſi ad mandatum Principis acceſſiſſent etiam minæ mortis; tunc enim in foro externo excuſaretur etiam ab ordinaria. Dec. *conſ.* 535. Tiraq. *de pœn. temper. cauſ.* 36. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 60. Menoch. *de arbitr. caſ.* 354. contra Covar. *in* 4. *par.* 9. *c.* 3. §. 4. quia coacta voluntas, quoad pœnas non eſt voluntas. *L. velle non creditur. ff. de R. J. cap. ſacris. de his quæ vi vel met. cauſ.* Aut importunæ preces, quæ mandato æquiparantur. *L.* 1. *C. ſi Rector. Provin.* Afflict. *dec.* 69. DD. cit.

12 Ratio vero eſt, quia obedientia Principi injuſta imperanti non debetur, Imo nec a Judice illa debetur. Rol. *conſ.* 12. Cartar. *de execut. ſent. cap. fin. n.* 327. Farin. *quæſt.* 97. *num.* 28. & tenetur non exequi voluntatem Principis injuſtam, ſed expectare aliam juſſionem, interim illum informando: & pro exoneratione ſuæ conſcientiæ debet potius officio renunciare, juxta S. Thom. & DD. cit. apud Farin. *l. c.* quamvis juraverit obedire Principi; dummodo præceptum Principis ſit aperte injuſtum, quia in dubio præſumitur juſtum. gl. *in c.* a. *de majorit. & obed.* Abb. *conſ.* 84. Felin. *in capit. quæ in Eccleſiarum. de conſtit.* Sylveſt. *in ſum. ver. Judex quæſt.* 6. Lim. ſecundo, ſi non exequendo a Principe occideretur ſecundum aliquos; quamvis contrarium ſit tutius, & verius, quia præſtat millies mori, quam Deum vel leviſſime offendere, præſertim cum actio a Principe præcepta eſt intrinſece mala, quæ veriſſima ſunt in foro interno, & limitatio tantum procedit in foro externo.

13 Judici vero alleganti, ſe deliquiſſe ex præcepto Principis, non creditur, niſi id probet. Farin. *l. c. quæſt.* 97. *caſ.* 2. *inſpect.* 2. niſi eſſet perſona Illuſtris, & de nullius præjudicio ageretur.

14 Quæſtio ſecunda, utrum obedientia contra Epiſcopos a ſubditis præſcribi poſſit? Concluſio eſt negativa juxta *cap. non liceat. de præſcript.* gl. 4. *in cap. auditis. eodem tit.* Rota *dec.* 1. *de præſcript. in nov. alias.* 239. Balb. *de præſcript.* 1. *par.* 5. *num.* 91. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 8. *num.* 9. ſermo eſt de omnimoda obedientia, ſecus de aliqua immunitate, aut exemptione, quia omnimoda præſcriptio nocet bono publico, & communi, nervum Eccleſiaſticæ diſciplinæ infringit. *L. præſcriptio. C. de oper. publ. L.* 1. *ff. de uſucap. cap. licet. in princ.* 16. *quæſt.* 3. quæ omnino vera ſunt, quamvis præſcriptio eſſet immemorialis. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 128. *per totam.* Felin. *in cap. ſi diligenti n.* 24. *de foro compet. & in cap. cum inter de re judic.* ſed quamvis omnimoda obedientia præſcribi non poſſit, tamen in parte præſcribi non prohibetur, uti quod prælatus inferior in ſua Parochia præcedat Epiſcopum. Fel. *in d. cap. cum non liceat.* Balb. *l. c.* 1. *par. princip. quæſt.* 12. *n.* 6. Cochier. *de Juriſdict. Ordin. in Exemtos par.* 1. *quæſt.* 6. *num.* 16. quo caſu obedientia non præſcribitur extinctive, ſed translative. Et quamvis jura Epiſcopalia præſcribi poſſint, non tamen omnia, juxta *cap. cum ex offic. de præſcript.* præſertim obedientia ob rationes ſupra allegatas. plura videri poſſunt apud Barb. *l. c.* Bich. *dec.* 421. *n.* 10. præſertim ſi in præſcribente concurrit titulus exemptionis. Bald. *in L. cum aliquis.* 21. *n.* 9. *C. de Jure deliber.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1117. *n.* 17.

15 Obedientia non debetur niſi ſuperiori, cujus poteſtati aliquis eſt ſubjectus in iis duntaxat, in quibus ſubditus tenetur ſuo ſuperiori obedire, quatenus ſuperior non excedat limites ſuæ poteſtatis, & authoritatis. S. Tho. *in* 2. 2. *quæſt.* 104. *art.* 5. Valent. *in* 2. 2. *S. Tho. to.* 3. *diſp.* 7. *quæſt.* 3. *p.* 2. *ver. primo certum eſt.* Leſſ. *de juſt. &*

Jur. lib. 2. *c.* 46. *dub.* 6. Cyriac. *controv.* 405. *n.* 59. *& seq.*

16 Obedientia, seu jus obedientiale potest contra Episcopum præscribi maxime in eo præscribente, qui habet jam titulum exemptionis. Ruin. *cons.* 217. *n.* 13. *ver. non obstat. lib.* 1. Bruo. *cons.* 117. *n.* 138. Aym. *cons.* 111. *n.* 21. Ciarlin. *controv. for. c.* 110. *n.* 12. & alii apud Bich. *l. c.* & qui prætendit obedientiam sibi esse præstandam, tenetur causam, propter quam obedientia prætenditur, probare. Mascard. *l. c.* & Bald. *in L. cum aliquis* 21. *num.* 9. *C. de jure deliber.* Rota apud Bich. *l. cit. num.* 11.

OBLATI, &c.

Praxis oblatorum, & oblationum tam piarum, quam profanarum.

§. I.

De Oblatis.

1 Oblati gaudent privilegiis, & exemptionibus, si concurrant in illis sequentia, quod in forma juris valida perpetuo, & irrevocabiliter, plene, & cum effectu seipsos, & omnia bona sua præsentia, & futura, nulla prorsus quamvis minima eorum portione neque in proprietate, nec in usufructu sibi reservata Religioni obtulerint, & habitum aliqualiter mutaverint. Hinc si obtulerunt personam reservatis sibi bonis, aut eorumdem parte, aut personam tantum obtulerunt, non facta bonorum mentione, quo casu bona non censentur oblata; aut si obtulit bona reservato sibi eorum usufructu; aut obtulit cum persona bona præsentia tantum; aut si obtulit omnia bona præsentia, & futura, sed dein obtinuit illa a superiore in emphyteusim, non gaudet privilegio, & exemptionibus oblatorum. S. Congr. Concil. apud Pignatell. *to.* 1. *consult.* 99. *n.* 31. & si bona omnia præsentia, & futura sine ulla reservatione Religioni obtulit, non autem personam; bona erunt quidem immunia a vectigalibus; persona vero non gaudebit fori privilegio. Sed

2 Quæres primo, quid si oblati omnia observarunt præscripta a S. Congreg. an gaudeant privilegio fori, & exemptione, si matrimonium, ante vel post oblationem contraxerunt? Respondetur affirmative. Ita enim declaravit S. Congreg. Concil. de qua testatur Pignatell. *to.* 1. *consult.* 99. *num.* 31. *circa fin.* dummodo post factam oblationem contraxerunt de licentia Superioris Religionis, in tantum, ut eodem fori privilegio etiam, quoad delictum ante factam oblationem commissum, propter quod puniri tantum debet ab Episcopo, si sine fraude, & non animo declinandæ jurisdictionis Laicalis, & illius punitionem, quo casu subjectus maneret Judici Laico quoad omnia sua bona, non vero quoad personam, & puniri posset in bonis uti confiscatione, aut pecunia, non vero corporali, Judex tamen Ecclesiasticus, si delicti qualitas ita exigeret, talem oblatum tradere Judici Ecclesiastico corporaliter puniendum posset.

3 Quæres secundo, an Jurisdictio, quæ Episcopis in oblatos competit vigore Conc. Triden. *sess.* 24. *cap.* 11. *de reform.* cum oblati carent, qualitatibus expressis, in verb. exceptis ibidem. Ordinariis competat cumulative cum Superioribus Regular. vel potius privative? Respondetur, quod competat cumulative cum Superioribus Regular. uti declaravit S. Congreg. Concil. apud Pignatell. *l. c.* nisi isti oblati Monasteriis inserviant actu, & intra eorum septa ac domos resideant, & sub eorum obedientia vivant. Et secundum Covar. *in capit. alma mater. par.* 2. §. 2. *num.* 8. Tusc. *litt. O. conclus.* 10. *num.* 15. Martha. *de Jurisdict. par.* 4. *cas.* 113. *n.* 37. oblati, qui se totos, & omnia sua Religioni tradiderunt, & in Monasterio serviunt, dicuntur Ecclesiastici, & viventes, uti Regulares in servitio Ecclesiæ gaudent privilegio fori, Canonis, & Immunitatis. DD. apud Ciarlio. *controv. for. cap.* 194. *num.* 36. Bonac. *de censur. disp.* 2. *quæst.* 4. Diana. *par.* 4. *tract.* 1. *res.* 31. qui citat declarationem S. Congreg. Quod vero illi, qui vivunt intra septa Monasteriorum, & sub Regular. vivunt obedientia, sint exempti ab Ord. ex Concil. Trid. *l. c.* decidit Rota *noviss. dec.* 702. *num.* 5. *par.* 1. *divers.* Riccius *in prax. var. resol. res.* 41. *n.* 3. præsertim si tria vota ediderunt. Et tales, uti supra diximus oblati, si in ætate perfecta consenserunt, non possunt amplius pœnitere, neque a parentibus revocari, neque ante pubertatem exire possunt. ita Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 45. plura de oblatis videri possunt apud Giurba. *cons.* 21. *n.* 9. Pereira *de manu regia. par.* 2. *c.* 47. *n.* 2.

§. II.

De oblationibus, quæ fiunt Deo.

4 Oblatio est, quidquid Deo, aut Ecclesiæ, illiusve ministris voluntarie datur. *cap. cum inter. de V. S.* quæ non est de præcepto, quia de illius natura est, ut fiat sponte, nisi procedat ex voto, aut alia obligatione particulari, aut adsit consuetudo, aut ministri Ecclesiæ alias non haberent, unde viverent. *cap. qui oblationes.* 13. *quæst.* 2. S. Tho. *in* 2. 2. *quæst.* 86. *art.* 1. Riccius *in praxi par.* 4. *res.* 296. quæ consuetudo inducitur spatio decem annorum. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 18. *num.* 5. Hæ autem oblationes regulariter spectant ad Parochum. juxta *cap. quia Sacerdotes. cap. Sanctorum. & cap. hanc consuetudinem.* 10. *quæst.* 1. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 57. *numer.* 12. Antonell. *l. c. num.* 3. Et ideo factæ Capellæ existenti in aliqua Ecclesia debentur Rectori illius Ecclesiæ; non autem Capellano Beneficiato ejusdem Capellæ, nisi aliter suadeant conjecturæ, quod fuerint factæ contemplatione capellæ, aut altaris. Genuen. *l. c.* Bellet. *de bon. Cleric.* §. 3. *num.* 4. & 5. Mant. *de conjectur. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 17. Antonell. *l. c. num.* 6. sicut etiam oblationes, quæ fiunt Oratoriis, & sacris imaginibus existentibus intra limites Parochiæ. S. Tho. 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 2. *ad* 2. Maor. *l. c. tit.* 9. *n.* 16. Antonell. *l. c.* Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 297. Barb. *de pot. Paroch. cap.* 24. *num.* 24. Ita etiam oblationes, quæ tempore Jubilæi fiunt Cathedrali, spectant ad Parochum ejusdem Cathedralis, & non ad Episcopum. S. Congreg. apud Barb. *de potest. Episc. alleg.* 89. *num.* 24. Rota *in Benevent. spol.* 2. *Decemb.* 1585. *coram Ovan.* apud Antonell. *loc. cit.* Pignatell. *tom.* 6. *consult.* 83. *num.* 1.

5 Sed quid dicendum de oblationibus factis imagini in pariete alicujus privati? ad quem spectabunt? Respondetur in primis non spectare ad Dominum domus, præsertim si sit Laicus; quia oblationes sunt juris spiritualis, & ideo Laici illarum sunt incapaces in tantum, quod nulla consuetudo, aut præscriptio illis suffragari potest. *cap. Messana. cap. Sacrosancta. de elect. cap. causam de præscript.* Socin. *de oblat. libr.* 8. & Malver. *in* 4. *dub. num.* 6. Rota *in una Calaguritana oblat.* 21. *Octobris.* 1588. *coram Pamphil.* Cardin. apud Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 42. *num.* 5. Multi ergo volunt, deberi Episcopo Loci, in quo est imago. Petr. de Ubald. *quæst.* 16. Abb. & Fel. *in cap. dilectus. de off. Ordin.* & *in capit. pastoralis. de his quæ fiunt a præl. col.* 2. Communis vero & vera sententia stat pro Parocho loci, in quo est imago, ita ut oblationes illi acquirantur, quia Parochus habet fundatam intentionem in jure super omnibus obventionibus spiritualibus contingentibus intra limites suæ Parochiæ, sicut dictum supra fuit de oblationibus factis imagini depictæ in capella existenti intra limites Parochiæ. Hostien. & Jo. And. *in cap. pastoralis de his quæ fiunt a Prælat.* & probatur ex *d. cap. quia Sacerdotes, & in cap. Sanctorum. quæst.* 1. Abb. & Butr. *in d. c. pastoralis. not.* 2. Marescot. *l. c. n.* 6. *& seq.*

6 Est tamen verum, quod Parochus potest deputare Laicos, ut nomine suo oblata percipiant custodiæ causa, dummodo illa non accipiant de altari, quia inhonestum est, Laicos super altari manus ponere. Gemin. & Archid. *in d. cap. Sanctorum* 10. *quæst.* 1. Butr. & Abb. *in cap. decernimus. de Jud. col.* 1. & ibi Dec. *col.* 14. Marescot. *l. c. n.* 11.

7 Interim reprobari non potest consuetudo locorum, in quibus Confraternitates Laicorum, authoritate propria oblationes percipiunt, si non in proprio, sed pios usus illas convertant. Dec. *cons.* 149. *num* 3. *lib.* 1. Jo. Bap. Ferret. *cons.* 278. *per totum.* Marescot. *l. c. num.* 12.

Si

8 Si vero oblationes a fidelibus fiant ad certum finem, puta pro fabrica, aut pro missis, ad Parochum non spectant, sed applicari debent juxta intentionem offerentium. cap. quatuor. 22. quæst. 2. Barb. de off. Paroch. cap. 24. num. 30. quamvis negari non possit, quod administratio harum oblationum ad Parochum spectet, juxta S. Tho. in 2. 2. quæst. 86. art. 2. nisi adsit consuetudo in contrarium. Barb. l. c. num. 30. & Antonell. de regim. Eccles. lib. 5. cap. 18.

9 Quæres secundo, si Episcopus celebraverit in Parochiali; oblationes in tali Missa factæ ad quem spectabunt? Respondetur, spectare ad Episcopum, & non ad Parochum, juxta Bellet. tit. de Bon. Cleric. §. 3. num. 46. qui loquitur videntur de urbanitate, nisi adsit contraria consuetudo. Barb. de pot. Episc. alleg. 80. num. 13. Genuen. in prax. cap. 57. num. 7. qui id limitat, nisi Episcopus nimis sæpe in Parochia celebraret. Antonell. l. c. num. 9. si vero celebraret in loco exempto, oblationes spectarent ad illum, qui habet jura Parochialis, & non ad Episc. Fel in cap. dilectus. num. 1. ver. & adde de off. Ordin. Bellet. l. c. num. 47. Barb. l. c. a num. 11. Et quando est dubium, cujus contemplatione oblationes fuerint factæ, sunt dividendæ. Riccius. in prax. par. 4. ref. 297. Nam de jure debentur Parocho. cap. quia. cap. Sanctorum. 10. quæst. 1. cap. nulli. 12. quæst. 2. cap. ex transmissa de præscript. Abb. in rubr. de Paroch. num. 4. Bellet. disquis. Cleric. par. 1. tit. de bon. Cleric. §. 3. num. 4. Episcopus vero est Parochus totius Diœcesis. cap. licet. 16. quæst. 2. cap. 7. ubi Hostien. num. 6. de raptor. cap. Apostolica. & ibi Abb. num. 2. de donat. Cocbier. de jurisdict. Ordinar. par. 1. quæst. 14. num. 3. Barb. de alleg. 80. n. 11. & 12. ergo ad Episcopum in quacunque Parochia suæ Diœcesis pertinent oblationes in Missa factæ. Fusc. de visitat. lib. 1. cap. 24. num. 11. Genuen. in prax. cap. 57. num. 8. Dummodo Episcopus in illis Parochiis celebret exercendo officium pastorale, secus si voluntarie. Anchar. in Clem. Archiepiscopo. de privil. videri potest Bellet. l. c. Felin. in cap. dilectus. de off. ord.

10 Cum ergo oblationes de Jure spectent ad Parochum, si servando servari non possunt, possunt illæ alienari sine beneplacito Apostolico. Maresc. lib. 2. var. ref. cap. 42. Capon. discept. for. 77. Genuen. in prax. d. cap. 57. Bellet. par. 1. disquis. Clerical. tit. de bon. Cleric §. 3. Fusc. de visit. par. 1. cap. 14. juxta cap. quamvis. de Decimis. cap. cum inter. de V. S. Abb. in cap. pastoralis de his, quæ fiunt a præl. & in cap. dilectus. ubi Felin. de off. ordin. in que tamen consuetudo attendenda venit. Costa. de portione rata. quæst. 239. Leo. in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 13. num. 26. Merlin ubi Rota. dec. 257. num. 13. qui citat Malvet. de oblat. par. 4. num. 62. Mac. Socio. eodem tract. libel. 18. num. 17. 18. & 26. Sot. de Just. & jur. lib. 2. quæst. 3. art. 2. ver. quidquid.

11 Oblationes quamvis regulariter spectent ad Parochum in sua parochia, generaliter tamen id limitatur, quando apparet de contraria voluntate offerentis; hinc si oblationes fuerunt relictæ in Capella existente in Ecclesia parochiali, & ex conjecturis apparet, quod fuerit contemplata Ecclesia ipsa, uti si in ipso altari adesset imago alicujus Sancti, cujus intuitu fierent oblationes. Et in dubio oblationes præsumuntur fieri intuitu Ecclesiæ. Socin. l. c. quæst. fin. Abb. in cap. fin. de success. ab intest. Genuen. in prax. cap. 71. num. 14. Riccius in prax. Jur. Parochial. ref. 297. Ita oblationes factæ Oratorio quæruntur. Fel. in cap. requisisti. de testam. Abb. in cap. 3. de Eccles. ædific. & in cap. transmissa. de præscript. ita factæ in pariete domus privati, si fuit ab offerente contemplatus Dominus Domus, qui est pauper, aut oblata convertit in usus pios, acquiruntur Domino Dominus. Potest etiam videri idem Riccius in praxi Orator. par. 4. ref. 427. & Pignatel. to. 6. consult. 83. num. 1.

12 Quamvis vero oblationes, quæ fiunt Sacerdoti celebranti in Missa, non spectent ad ipsum Sacerdotem, sed ad Parochum, juxta Abb. in d. cap. pastoralis. nu. 2. de his, quæ fiant a præl. & patet ex cap. requisistis. de testam. eo quod tales oblationes videantur factæ intuitu administrationis Sacramentorum. juxta Can. omnis Christianus. ubi gl. de consecr. dist. 1. Fel. in cap. dilectus. num. 1. de off. ordin. Pignatel. tom. 8. consult. 142. tamen factæ Neomistis in suis primitiis non sunt Parochi, sed ipsius Neomistæ ex generali consuetudine. Socin. l. c. libel. 18. 10. Calder. cons. 15. de Paroch. quia videntur factæ contemplatione Neomistæ. Pignatel. l. cit. nu. 2.

An oblationes debeantur ex justitia commutativa, controvertitur: deberi ex justitia commutativa, contendit Pignatell. to. 1. consult. 52. num. 13. sed Cajetan. in sum. verb. Horæ Canonicæ. §. 2. Sotus de Just. lib. 2. quæst. 7. art. volunt, deberi duntaxat ex consuetudine, & per hanc non induci ullam oblagationem, ex eo, quod illæ semper fiant ex devotione spontanea, ut patet ex definitione oblationum supra data, cum actus agentium non operetur ultra eorum intentionem, & patet ex cap. cum Ecclesia. & cap. suam nobis. de simon. Et quamvis Pignatell. sentiat, oblationes deberi ex præscriptione; tamen cum oblatio sit actus facultativus, quales sunt actus devotionis, & in facultativis non detur præscriptio vulgatis juribus, eidem subscribere non possumus; nisi Parochialis Ecclesia esset tam pauper, ut debitis oneribus satisfacere nequeat, & per Beneficiorum unionem, aut primitiarum, vel decimarum assignatione ab Episcopo provideri non possit, ut decrevit Concil. Trid. sess. 24. cap. 13. de reform. hæc dicta sint, in ordine ad obligationam ex justitia commutativa nam ex alia virtute, uti charitatis, aut religionis, ubi per consuetudinem inductæ sunt, debebunt servari tales consuetudines laudabiles. S. Tho. 2. 2. quæst. 86. art. 1. Hostien. in cap. suam nobis & in cap. ad Apostolicam de simon. Sylvest. verb. Decimæ quæst. 2. Covar. lib. 1. var. ref. cap. 17. num. 3. Gutierrez. Can. quæst. cap. 21. num. 140. Suarez. de LL. lib. 7. cap. 15. nu. 13. & in foro externo consuetudo ejusmodi servanda est, juxta Innoc. in d. cap. Ad Apostolicam.

§. III.

De oblationibus profanis, quæ fiunt in judicio, & extra.

14 Oblatio non liberat debitorem, nisi fiat cum pecunia in manu. L. Prætor ait. ff. de nov. oper. nunc. Ciarlin. controv. for. cap. 179. num. 8. & quotiescunque creditor est paratus recipere, non sufficit oblatio. Bart. in L. creditor num. 5. ff. de distract. pignor. Menoch. de arbitr. Jud. cas. 232. num. 3. quamvis creditor ante solutionem teneatur aliquid præstare, quia adhuc debitor non excusatur, nisi faciat depositum. Bursat. cons. 184. num. 58. lib. 2.

15 Oblatio liberat debitorem, si fuit facta pure a mora, & si creditor expresse & injuste recusavit recipere etiam in futurum. Gabr. de solut. conclus. 8. num. 5. Marescot. lib. 1. var. ref. cap. 57. Sylvat. lib. 1. cons. 23. Ut autem oblatio excuset a mora, debet fuisse facta pure & non conditionaliter. Grat. cons. 93. col. fin. lib. 1. secundo, quod creditor expresse illam recusaverit. Gabr. l. c. num. 2. & tertio, quod recusatio sit injusta; quia si creditor habuisset justam causam recusandi oblationem factam, debitor non excusaretur a mora. DD. cit. uti si pars debiti tantum offeratur. Alex. in L. quidam existimaverunt num. 8. & ibi Jas. num. 6. ver. primo intellige. ff. si cert. pet. si totum debitum tamen est clarum, quia tunc creditor juste recusat recipere partem, secus si debitor partem debiti fatetur, aliam partem negat; quia tunc creditor injuste recusat recipere partem. d. L. quidam existimaverunt; vel si pars debiti est liquida, alia illiquida; nam etiam tunc creditor injuste recusat recipere partem liquidam; quia quoad partem illiquidam ante liquidationem debitor non potest dici in mora. Afflict. dec. 205. Rota in una Zamoren. fructuum. 27. Novembris. 1585. coram Cantu. apud Marescot. l. c. num. 13. & quod oblatio verbalis creditore recusante recipere operetur effectum veræ satisfactionis, tradit Bich. dec. 122. num. 12. ex L. si fundus. ff. de rescindend. vendit. L. residuum. C. de pignor. Alex. in L. si mora 5. fall. ff. sol. matrim. Berous. cons. 196. num. 3. lib. 1. Burd. cons. 331. num. 39. Cephal. cons. 207. num. 6. Capyc. dec. 19. num. 2. & a sententia communi Merlini de pignor. lib. 4. tit. 2. quæst. 82. non est recedendum, ex L. servus. si heredi. 34. §. fin. ff. de stat. lib. Bart. in L. Prætor ait. 20. §. si quis paratus. num. 1. ff. de nov. operis nunt. quia jura dicentia, debitorum debere esse

esse paratum ad solvendum, debent intelligi cum denariis in manu, quia alias non dicitur debitor offerre excepto casu. L. penult. ff. de rescin. vend. uti supra diximuus ex Cirlin. d. cap. 179. Alex. in L. si mora. 10. ff. sol. matr. num. 8. Vivius commun. opin. 557. num. 1. Anchar. cons. 96. num. 3. ver. nam primo. Tisaq. de retract. par. 1. §. 1. gl. 19. num. 5. Statil. de salv. interd. inspect. 5. cap. 1. num. 24. Rota dec. 226. num. 2. post Neguf. de pignor. par. 5. princ. par. 2. membr. 3. num. 2. quia ubi opus est factis, verba non sufficiunt. gl. fin. in cap. pastoralis. de off. ordin. Barb. in L. si mora. num. 45. ff. sol. matrim. præsertim si creditor non recuset recipere solutionem. Imo si creditor mitteret unum, cui debeat fieri solutio, neque realis oblatio sufficeret, neque depositum. Rota post Cenc. de censib. dec. 296. num. 3. & dec. 297. num. 2. Ludovis. dec. 146. num. 2. Imo non sufficit etiam oblatio realis, uti si fieret cum marsupio in manu, nisi pecunia de marsupio extracta exhibeatur, & numeretur coram testibus, & dein reponatur in marsupium. Bart. in d. L. cum servus. num. 3. ff. de cond. & demonstr. Ludovis. l. c. & DD. mox citati. sicut nec refragatur depositum conditionatum, quia tale non esset reale, & consignativum, nisi exhiberetur apodixa bancaria, quæ obtineat vim veræ, & realis solutionis. Surd. cons. 528. num. 14. Castill. dec. 46. num. 1. & Rota apud Merlin. de pign. l. c. n. 7.

16 Ut debitor non teneatur de dolo & lata culpa, & ut creditor constituatur in mora, sufficit realis oblatio sine deposito, quæ tamen non sufficit ad impediendum cursum usurarum; sed debet esse plena cum deposito & consignatione. L. acceptam 19. de usur. Tiraquel. de retrac. par. 2. §. 4. gl. 6. num. 30. Merlin. l. c. nu. 10. & seq. sicut non sufficit realis oblatio, multo minus verbalis, quando non agitur tantum ad purgandam moram, sed etiam ut aliquod jus de novo acquiratur ad agendum, sed requiritur realis cum deposito & consignatione. L. 2. si a te. 7. ubi Bart. C. de pact. inter empt. & vendit. Cephal. cons. 207. num. 47. Anchar. cons. 331. num. 2. Rol. cons. 53. num. 35. lib. 1. fit autem consignatio, quando pecunia prius numerata reponitur in sacculum; & signo obsignatur. L. 1. §. si pecuniam in sacculo. ff. depositi. L. fin. ff. de leg. Neguf. d. memb. 3. par. 2. num. 13. Barb. L. si mora n. 82. ff. sol. matrim. ver. & dicitur. Merlin. de pignor. l. c. num. 50. ubi enim non cosignatur pecunia, dicitur oblatio imperfecta, & depositum irregulare, & non habet vim solutionis. Barb. & Merlin. ll. cc. n. 51.

17 Ut oblatio subsistat, requiritur, quod fiat in loco congruo. L. obsignatione. 9. C. de solut. est autem locus incongruus, qui non fuit, conventus, nec tacite, nec expresse, uti si fieret creditori peregrinanti. Caroc. de oblatione par. 1. quæst. 1. 2. & 3. uti si fieret etiam in Ecclesia, aut loco inhonesto. Idem dic, quod oblatio debet fieri tempore congruo, quale non est nocturnum. L. more Romanorum. ff. de fer. Neguf. l. c. num. 9. Ripa de noctur. temp. cap. 107. & 108. Caroc. de depos. par. 2. quæst. 5. num. 2. & de oblat. par. 1. quæst. 3. princ. sicut etiam est incongruum tempus, si fiat oblatio ante tempus adjectum solutioni favore creditoris. Nisi tamen debitor faceret non solum oblationem loco & tempore incongruis, sed insuper interesse, quod creditor posset prætendere ratione loci & temporis incongrui.

18 Præterea debet esse pura, & non conditionata conditione extrinseca, secus si conditio est intrinseca, uti quæ inest, aut provenit ex natura rei. Merlin. l. c. n. 78. & seq. Bald. in L. acceptam. 19. quæst. 4. n. 24. C. de usur. Neguf. l. c. num. 10. Cyriac. controv. 267. num. 2. Statil. de salv. interd. inspect. 5. cap. 1. num. 31. Rota in Terracin. salv. 21. Maii. 1632. coram Coccino post Statil. dec. 267. num. 6. & 7. Item debet esse specialis & non generalis. Bart. in L. penult. ad fin. ff. de distract. pignor. Imol. in L. Prætor ait. §. si quis paratus. ff. de oper. nov. nunt. nisi generalis esset relativa ad certum actum particularem. Neguf. l. num. 16. Tandem requiritur, quod fiat de toto debito, quia alias creditor non tenetur illam acceptare, sive sit verbalis, sive realis etiam cum deposito, quia solutio per partes plura affert incommoda. L. Tutor. 41. §. Lucius. ff. de usur. Neguf. l. c. num. 17. Merlin. l. c. num. 79. ver. quintum. Tiraquel. de retr. conven. par. 2. §. 4. gl. 4. num. 1. Caroc. de depos. par. 2. quæst. 5. num. 9. & de oblat. quæst. 1. num. 1. Cravetta. cons. 705. a num. 8. Morot. de Jure offer. num. 68. Rota cit. Costa de port. rata. quæst. 121. num. 9. nisi debitor partem debiti negaret, aut ageretur de favore libertatis, aut pia causa, uti Ecclesia, quæ potest solvere per partes; vel debitor esset emphyteuta Principis, quia hic habet pariter privilegium, ut possit solvere per partes, & in tribus vicibus. Aut esset quis debitor ex diversis causis. Aut adest debitoris impotentia. Aut promisit debitor solvere in duobus locis. Aut ageretur ad evitandam pœnam. Insuper requiritur, quod oblatio & consignatio fiat in pecunia currenti. & expendibili.

§. IV.

Quando sufficiat oblatio verbalis, & quid operetur?

Oblatio verbalis in oblatione rei immobilis, in qua 19
non cadit oblatio realis, cum non possit præsentialiter trasportari, sufficit, quia impossibilium nulla est lex. L. 2. C. quando, & quibus quarta pars. lib. 10. auth. dos data. C. de donat. ante nupt. Castr. in L. si mora. num. 11. & Barb. num. 46. ff. sol. matrim. Neguf. l. c. num. 3. Merlin. l. c. num. 12.

Ita in debitore rei se moventis veluti in equo &c. 20
sufficit oblatio verbalis, quia non potest obsignari. Barb. l. c. num. 50. Neguf. par. 2. memb. 2. par. 5. princ. num. 3. dummodo tunc oblatio verbalis fiat cum deposito. Barb. l. c. num. 49. & Merlin. l. c. nu. 13.

Præterea, quandn id, quod offertur, unico momen- 21
to expediri non potest, v. g. in eo, qui probationes offerre tenetur, quia non tenetur testes secum ducere, sufficit oblatio verbalis, se probaturum. Alex. in d. L. si mora. limit. 4. ff. sol. matrim. Neguf. l. c. n. 6. 4. limit. Merlin. l. c. num. 17.

Item quando creditor recusat recipere debitam & 22
oblatam pecuniam realiter, verbalis sufficit. Barb. in d. L. si mora num. 47. ver. secundo respondeo. num. 51. ff. sol. matr. Neguf. l. c. num. 7. Bald. in L. 1. num. 4. C. ne liceat in una & eadem caus. Maurus. de fidejussor. tit. de oblat. num. 3. Anchar. cons. 86. num. 3. ver. nam primo. Vivius. commun. opin. 557. num. 5. ver. sed hoc, & dec. 525. num. 10. Ripa de noctur. tempor. cap. 107. num. 4. Statil. de salv. interd. inspect. 5. cap. 1. num. 28. Merlin. l. c. nu. 18. quamvis hoc casu, ut debitor liberetur, aliqui volunt esse necessarium depositum cum consignatione; quia cum oblatio verbalis sit nulla, & insufficiens, non relevat. Tiraquell. de retract. convent. §. 4. gl. 6. num. 22. Barb. in d. L. si mora. num. 51. ver. nihilominus. Ripa in L. quod te num. 20. ff. si cert. pet. Jas. in L. qui Romæ. 121. ff. de V. O. Neguf. de pignor. memb. 3. par. 3. par. 5. princ. num. 9. & alii apud Merlin. l. cons. 19. & prior opinio procedere videtur, quando creditor recusat recipere solutionem, etiam quando fuit facta oblatio vera, & realis, vide infra §. sequen. circa fin.

Item quando debitor in loco conventus fuit, in quo solvere non est obligatus, obtulit solvere in loco destinatæ solutionis, verbalis oblatio sufficit. Alex. in d. L. si mora. limit. 6. ff. sol. matrim. Neguf. l. c. memb. 3. par. 2. par. 5. princip. num. 8. Merlin. l. c. n. 55.

§. V.

De effectibus oblationis realis.

Primus effectus realis oblationis est, quod evitetur, 23
& purgetur mora, juxta L. si servum 91. §. sequitur. & L. quindecim. 72. ff. de solut. adeo ut per realem oblationem creditor constituatur in mora. L. & si per emptorem. 53. §. fin. ff. de act. empt. Bart. in d. L. si mora. 10. num. 12. & ibi Jas. nu. 19. ff. sol. matrim. Neguf. de pignor. par. 5. princ. memb. 3. par. 3. num. 2. vers. secundus effectus. Adeo ut secundus creditor per oblationem realem impedire possit, ne primus creditor pignus alienare possit. Neguf. par. 5. princ. memb. 5. par. 3. numer. 2. ver. & istud habet locum. Lim. conclusionem non procedere post litem contestatam, post quam non potest purgari mora per simplicem oblationem sine deposito. Bart. in L. sed etsi alia. 17. numer. 2. ver. solve illud ff. de const. pecun. & in L. interdum 73. §. fin. ver. unde dico ff.

de

de V. O. ubi Alex. §. fin. num. 3. Neguf. d. par. 5. princ. memb. 3. par. 3. num. 2. ver. & istud habet locum. quia post litem contestatam concurrit duplex mora. Cum ergo oblatio realis extra judicium facta præservet a mora debitorem, & constituat in mora ipsum creditorem, debitor non tenetur de casu fortuito, sed tantum de dolo, & culpa lata, non tamen levissima; sermo est de debito generis. Bart. in L. acceptam 19. quæst. 2. ubi Bald. C. de usur. Neguf. l. c. n. 2. ver. secundus effectu. & Barb. in d. L. si mora 10. nu. 47. ver. sed. his non obstan. ff. sol. matrim.

24 Secundus effectus est, quod oblatio realis simplex impedit cursum usurarum decurrendarum. L. si per te. 9. C. de usur. Alex. in L. qui Romæ. 122. §. Seia. n. 7. ver. nam aut usurarum. ubi Jas. num. 23. ff. de V. O. Neguf. l. c. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 2. quæst. 86. num. 1. Caroc. de oblat. par. 1. quæst. subaltern. ad 5. de persona. num. 9. Franc. dec. 227. secus usuras jam inchoatas, nisi cum reali oblatione concurrat depositum, & consignatio. DD. cit. & Tiraquell. de retract. convent. §. 4. gl. 6. num. 4. Caroc. de oblat. quæst. 5. par. 1. num. 9. Franc. dec. 227. apud Merlin. l. c. n. 2. quod idem dicendum de usuris conventionalibus debitis ex contractu, & non ratione solius moræ; quia etiam isto casu non sufficit oblatio realis simplex, sine deposito & consignatione sortis. Barb. Alex. ll. cc. Curt. & alii apud Merlin. l. c. num. 4. Ita quamvis oblatio realis impediat devolutionem, & caducitatem, juxta Bald. in L. acceptam 19. ubi Alex. C. de usur. Neguf. de pignor. par. 5. memb. 3. par. 3. num. 2. ver. quintus effectus. Clar. in §. emphyt. quæst. 8. ver. pone quod emphyteuta. Corbul. de cauf. privan. ob non solut. Can. limit. 37. a num. 1. non tamen liberat emphyteutam debitorem ab obligatione canonis, nisi ulterius concurrat depositum & consignatio. Neguf. & Corbul. ll. cc. & Merlin. uti supra, quæst. 87. nu. 3. ubi nota, quod

25 Oblatio facta ab emphyteuta moroso de reficiendo damno ob moram ab actore incursam, facit, quod admittatur ad purgationem moræ ex æquitate Canonica, quam Rota amplecti solet. Beltramin. ad Ludovis. dec. 559. num. 10. ver. limitatur autem primo. Seraph. dec. 551. num. 7. Marefc. lib. 2. var. ref. cap. 124. per totum. Adden. ad Buratt. dec. 582. num. 13. Rota in Cervien. bonorum 23. Mart. 1648. §. fin. coram Terracinen. & in Romana Domus 4. Maii ejusdem anni §. circa tertium. & coram Ottobono apud Bich. dec. 485. num. 31. præsertim si obtulit facere omne id, ad quod de jure tenetur; quamvis hæc oblatio de rigore juris alias non relevaret. Fulgin. de Jure emphyt. tit. de solut. Can. quæst. 2. sub. num. 8. Mant. de tacit. lib. 22. tit. 27. num. 62. Bich. l. c. num. 31. Imo liberat etiam emphyteutam a caducitate ob canonem non solutum, non tamen ad effectum consequendi plenam liberationem a canone emphyteutico, nisi concurrat depositum, & consignatio, DD. apud Marescot. lib. 1. var. ref. cap. 61. num. 5. Neguf. de pignor. par. 5. memb. 3. num. 3. Rota in una Raven. Domus 2. Aprilis. 1576. coram Cantu. diverf. dec. 26. par. 2. apud Marescot. l. c. Cyriac. controv. 267. quod tamen depositum cum consignatione non operaretur, si creditor ex justa causa talem oblationem recusat acceptare. Rota. dec. 71. numer. 12. par. 2. diverf. apud Marescot. l. c. num. 6. sicut habetur etiam pro non facta, quando oblatio ab Emphyteuta fit post aliquod tempus incursæ caducitatis, aut parte non citata in loco, ubi fieri debet, aut si non est facta de toto debito. Afflict. dec. 150. num. 11. Rota diverf. dec. 572. num. 3. par. 1. Marescot. l. c.

36 Tertius effectus oblationis realis simplicis est, quod parit pignoratitiam actionem debitori contra creditorem ad differentiam extrajudicialis. Neguf. l. c. nu. 4. Merlin. quæst. 88. num. 2. & habet suum effectum, quamvis fuerit facta post litem contestatam. Neguf. l. c. nu. 4. vir. amplia. Merlin. l. c. num. 13. Præterea si fuit pactum inter debitorem & creditorem, ut liceat creditori vendere pignus, si tempore convento non solvatur debitum, post oblationem realem non potest amplius illud vendere. Neguf. de pignor. par. 5. membr. 3. par. 3. num. 4. ver. 2. juxta L. 3. ubi Bald. C. de pignor. act. Imo liberat ipsum pignus juxta Neguf. l. c. Merlin. l. c. quæst. 82. conclus. 10.

27 Oblatio realis cum deposito & consignatione parit omnes effectus, quos parit oblatio verbalis & realis, & habet effectum veræ solutionis. L. obligatio. C. de solut. & L. 1. C. qui potior. in pignor. hab. Neguf. l. c. Merlin. l. c. quæst. 89. habet etiam vim implementi, & producit actionem, quia habet vim solutionis. Bald. in L. ex placito. 3. quæst. 18. num. 36. C. de rer. permut. Alex. in L. jurisgent. 7. num. 17. ver. tamen. Sejus. ff. de pact. ubi Jas. num. 11. limit. 1. nisi oblatio fuisset facta post pœnitentiam. DD. cit. in contractu innominato in ordine ad nominatum.

Oblatio verbalis non sufficit, ubi factum aliquod positivum solutionis requiritur. Seraph. dec. 1113. num. 3. Rota in Pampelon. Capellaniæ. 3. Jul. 1623. coram Ubald. sen. & in Treviren. bonor. 9. Jun. 1625. coram eodem. & in Placent. Decimarum. 21. Feb. 1629. coram Roias. apud Bich. dec. 78. num. 9. 28

Oblatio de patendo non sufficit ad evitandam declarationem, sed ulterius sunt faciendæ omnes diligentiæ de removendis impedimentis, ut paritioni locus sit. Rota dec. 234. num. 8. & dec. 263. num. 3. post Post. de manut. & par. 5. recent. apud Bich. dec. 383. numer. 7. 29

Oblatio expensarum, vel depositum non attenditur in judicio attentatorum, sed requiritur integra expensarum restitutio illi, qui attentata fuit passus. Rota coram Pennia. dec. 176. num. 3. & 4. in recent. & dec. 269. num. 1. coram Coccino. & dec. 371. num. 3. ver. nec in hoc casu. quamvis expensæ sint illiquidæ, quia nihilominus attentans debet vel procurare illarum liquidationem, vel præfixionem termini alteri parti ad liquidandum. Rota coram Seraphin. dec. 655. nu. 4. & in Malevitana Parochialis 15. Decembris. 1653. §. 1. coram Cerro. & in Romana attentat. 26. Jun. 1654. coram Melzio. §. minus prodicta cum cæteris. Beltramin. apud Ludovis. dec. 303. nu. 6. Seraph. dec. 1176. Veral. dec. 150. par. 1. 30

Oblatio fructuum stante clausula. parito Brevi, non admittitur, nec depositum unius aurei cum obligatione solvendi residuum, sed cum effectu debent integre restitui. Martha. de clauf. clauf. 91. num. 1. Seraph. dec. 655. num. 2. Rota in Pampelonen. Benef. 28. Jan. 1577. coram Blanch. Gatz. de Benef. par. 6. cap. 3. n. 137. qui citat Rotam. in Pampilon. Archidiac. 4. Mar. 1596. coram Pamphil. & Cerro. dec. 175. num. 8. neque admittitur assignatio termini ad illos liquidandos adhiberi solita. Marchesan. de commiss. par. 1. cap. 2. num. 20. ver. quod non procedit. Barb. clauf. 98. num. 15. ver. limitatque. 31

Oblatio verbalis ad effectum evitandi declaratoriam non attenditur a Rota, a qua actus positivi & reales requiruntur. Rota. dec. 592. num. 3. coram Merlino, nisi in actis fuerit facta oblatio realis solutionis fructuum facto deposito etiam in modica quantitate cum obligatione solvendi residuum, postquam secuta fuerit liquidatio. Rota. in Colonien. Vicar. 14. Maii. 1649. §. neque ob incertitudinem Ottobono. & Burgen. Decimarum. 11. Febr. 1650. §. quia propter quod coram Cerro. Vide eundem Cerro. dec. 403. nu. 3. & 4. 32

Oblatio judicialiter facta sufficit ad effectum evitandi caducitatem ob non solutum Canonem etiam pendente lite, quia ad hunc effectum habet vim solutionis. L. si nemo. 9. §. ult. ff. de pignorat. act. Surd. conf. 86. num. 27. quamvis fuerit tantum verbalis, & non realis, quia facta judicialiter ad evitandam pœnam sufficit. Natta. conf. 631. num. 2. Surd. conf. 86. num. 28. cum ad evitandam caducitatem qualibet causa etiam minus justa sufficiat, etiam erronea. Rota. in Romana Devolutionis. 3. Jun. 1652. §. & licet. coram Verospio. apud Cerro. dec. 812. num. 22. & seq. 33

Oblatio judicialis cum subsecuto deposito habet vim solutionis, & liberat deponentem. Surd. conf. 86. num. 28. & 29. & conf. 142. num. 3. & dec. 262. num. 2. & 3. Gratian. discept. for. cap. 38. num. 36. & cap. 786. num. 2. Natta. l. c. num. 6. Rol. conf. 7. nu. 29. lib. 3. Cephal. conf. 207. num. 44. Rota. dec. 219. n. 13. par. 5. recent. & dec. 291. num. 13. post. tract. Cenc. de Censib. Et quando creditor semper recusavit recipere, tunc sufficit etiam oblatio verbalis. Surd. l. c. & DD. apud Cenc. de censib. quæst. 3. num. 30. vers. nisi creditor expresse recuset. Rota coram Ludovis. dec. 214. num. 1. & coram Buratt. dec. 517. num. 3. & 4. & apud Cerro. dec. 109. num. 5. nec est necesse tunc, 34

quod

quod Creditor expresse & specifice recusaverit, sed sufficit, quod tacite recusaverit, vel quod constet, Creditorem non fuisse recepturum solutionem. Bart. *in L. Prætor ait. §. si quis paratus in fin. ff. de nov. oper. nunt.* Cephal. *l. c. num.* 54. Surd. *d. conf.* 86. *nu.* 30. *& conf.* 142. *num.* 8. Quamvis Creditor audita oblatione teneat, & non acceptet, quia talis taciturnitas habetur pro non acceptatione, & sufficit sustentatio litis. Natta. *l. c.* Rota coram Dutan. *dec.* 108. *num.* 5. apud Certo. *dec.* 109. *num.* 7. Præsertim si Creditor tenebatur dare, & recipere, uti Vidua, quæ tenetur dare & restituere bona mariti, & recipere suam dotem, quia creditor tunc tenetur prius dare, aut offerre id, quod tenetur; si vult recipere id, quod ei debetur. gl. *in L. ædiles. in fin. ver. præstet. ff. de ædil. edict.* Dec. *conf.* 422. *num.* 10. Roman. *conf.* 244. *num.* 4.

35 Oblatio solutionis realis facta a Debitore, si creditor recusavit recipere, impedit omnem processum, etiam executivum. *L. Paulus. in fin. ff. quibus modis pignus vel hypothec. solvat.* ita ut debitor stante tali recusatione nec teneatur ad reale depositum. gl. *in L. accepta. ver. acceptam. C. de usur.* Surd. *dec.* 172. *num.* 2. *&* 3. Rota utraque parte informante apud Coccin. *dec.* 1590. *num.* 1. *&* 2.

36 Oblatio Debitoris satis dicitur probata ex Apoca privata ab eo subscripta, & trino teste munita, ac bene recognita, quæ propterea habet vim publici instrumenti. *L. si scripturas. C. qui potior. in pignor. hab.* Socin. *conf.* 273. *num.* 3. *lib.* 2. Rol. *conf.* 26. *num.* 1. *lib.* 1. Decian. *conf.* 33. *num.* 114. *& seq. lib.* 1. Coccin. *dec.* 1357. *num.* 2. & 3.

37 Oblatio verbalis non sufficit stante clausula. *Refectis expensis.* in commissione posita, quæ clausula non admittit oblationem. Put. *dec.* 119. *lib.* 1. Rota. *in una Romana rescissionis contractus* 30. *Octobris.* 1602. *coram Pamphil.* Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 31. *a num.* 34. *usque ad* 41. Gratian. *discept. for. cap.* 786. *num.* 29. *&* 30. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 492. *num.* 9. sicut nec illa, quæ non est pura, sed conditionalis. Ludovis. *l. c. num.* 14. Imo quamvis esset realis, & cum deposito. Bart. *in L. solutum. n.* 5. *ff. de solut.* Bald. *in L. acceptam. num.* 24. & ibi Castr. *num.* 12. *C. de usur.* Gabr. *conf.* 57. *num.* 6. *lib.* 1. Rota. *in una Bononien. damnorum & interesse* 16. *Jun.* 1578. coram Lauretano apud Ludovis. *l. c. n.* 15.

38 Oblatio ut subsistat, requirit citationem partis specialem pro illa causa, adeo ut generalis non sufficiat. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 8. *gl.* 2. *num.* 1. *&* 5. Ludovis. *l. c. num.* 16. Et quamvis oblatio fieri possit non tantum ultima die, sed etiam ultimo momento, juxta Tiraquel. *d. gl.* 2. *num.* 2. Cassan. *conf.* 41. *in fin.* Gratian. *discept. for. cap.* 786. *num.* 26. *&* 27. tamen hoc non procedit, quando post illum actum remanet aliquid faciendum, quod non posset intra terminum expediri. Rota apud Ludovis. *l. c. num.* 13. ubi Beltramin. *litt. D.* Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 4. *in fin.*

39 Oblatio præsumitur facta ad deludendum, quando offerens postea semper tacuit. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 8. gl. 2. *num.* 7. Ludov. *dec. cit. nu.* 19.

40 Oblatio facta post tempus constitutum ad redimendum, quando creditor amplius non tenetur ad retrovendendum, non suffragatur. Bald. 108. *nu.* 4. *lib.* 5. Ang. *conf.* 199. *num.* 2. Socin. *conf.* 241. *nu.* 14. *lib.* 2. Tiraquel. *de retrac. conv.* §. 1. *gl.* 2. *num.* 43. *& seq.* Mat. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 31. *a num.* 34. *usque ad* 41. Surd. *conf.* 52. *a num.* 23. *usque ad* 28. Lim. si res fuisset vendita modico pretio; quia tunc transacto etiam tempore Venditor potest restituto pretio redimere. Mant. *l. c. num.* 40. Beltramin. *ad Ludovis. dec.* 559. *num.* 8. *litt. A.* Lim. secundo, si venditor esset minor, quia ope restitutionis in integrum admittitur ad redimendum, licet non vendiderit modico pretio, præsertim si intra modicum tempus moram purgaret. Mant. *d. tit.* 31. *num.* 48. *& seq. &* 54. Surd. *conf.* 226. *per totum.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 124. de æquitate Canonica ubicunque jus alterius non est factum deterius. Seraph. *dec.* 591. *num.* 7. *&* 12. Verall. *dec.* 330. *par.* 2. *nu.* 3. *& dec.* 231. *num.* 2. *par.* 2. Rota. *dec.* 410. *sub num.* 5. *par.* 4. *in noviss.* & Rota *in Papien. devolut. coram Pamphil.* apud Marchesan. *de commiss. com.* 1. *fol.* 905. præsertim ante declarationem caducitatis. Rota *dec.* 577. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* quæ æquitas Canonica procedit etiam ex æquitate juris civilis, & non obstante juramento. Veral. *l. c.* Rota. *dec.* 728. *num.* 3. *par.* 3. *in noviss.* Gutierrez. *de juram. par.* 3. *cap.* 17. *num.* 5. *&* 10. neque obstat obligatio Cameralis. Zachias. *de oblig. Camer. quæst.* 28. *in fin.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 559. *num.* 10. Lim. si res non est amplius integra, sed executio jam est facta a jure vel ab homine. Veral. *dec.* 234. *&* 414. *par.* 2. quia mora re amplius non integra purgari non potest. Res autem ad effectum prædictum non desinit esse integra propter cessionem juris alteri factam; sicut nec per declarationem Domini factam super caducitate, dummodo celeri satisfactione ab emphyteuta mora purgetur, Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 35. Gabr. *conf.* 75. *num.* 7. *lib.* 2. Lim. præterea, si adest pactum resolutivum contractus in casum non implementi, quia tunc non admittitur purgatio moræ. Veral. *l. c.* Rota. *dec.* 410. *n.* 7. *& dec.* 869. *par.* 5. *in noviss.* si pars, ad cujus favorem fuit adjectum pactum, illo velit uti.

Porro moræ purgatio non admittitur nisi ad effectum 41
vitandi pœnam caducitatis, non vero ad effectum acquirendi novam actionem. Bart. *in L. si insulam* 84. *num.* 24. *ff. de V. O.* Zachias. *de Societ. offic. in Rom. societ.* 5. *Jun.* 1604. *coram Coccino.* Gratian. *discept. for. cap.* 301. *num.* 12. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 559. Et non admittitur in contractu conditionali seu initio per modum conditionis, uti si promisisti Titio centum, si iverit Romam intra annum. Quia post anni lapsum non admittitur amplius moræ purgatio. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 134. Mohedan. *dec.* 1. *num.* 2. *de locat.* Corbril. *de cens. privat. ob non solut. Can. limit.* 41. Beltramin. *l. c. limit.* 6.

OBLIGATIO.

Praxis Obligationis,

§. I.

Obligatio filii.

Obligatio civilis inter patrem & filium, & e contra 1
non cadit. *L. frater.* ubi Bart. *ff. de cond. indeb.* quia inter obligatos debet esse distinctio, sed pater & filius una reputantur persona. Lim. in filio emancipato. gl. *in L.* 2. *C. qui ætate lib.* 10. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. Ita nec inter duos fratres sub patria potestate existentes civilis obligatio existere potest, nam si filius obligationem sui fratris acquireret, eam patri acquireret, quia quidquid acquirit filius, acquirit patri, & ita filius obligaretur patri. *L. placet. ff. de acquir. hered.* Paschal. *l. c.* Vincent. de Franch. *dec.* 40. *nu.* 3. Conclusio limitatur, si pater, tutor &c. palam & bona fide contraxerunt. *L. non existimo. ff. de administ. tut.* Surd. *conf.* 9. *num.* 7. *vol.* 1. & de alim. *tit.* 8. *privil.* 37. *num.* 6. Menoch. *de arb. cas.* 459. *nu.* 9. uti si contraxerunt in præsentia Judicis.

Quæres, si pater intuitu matrimonii contrahendi in- 2
ter ejus filiam, & Titium, eidem promisit dotis nomine certam pecuniæ summam confecto desuper publico instrumento cum hypotheca omnium bonorum, & matrimonium non fuit celebratum inter dictam filiam & Titium, sed cum alio, fuitne filiæ prædictæ aliquod jus quæsitum ex donatione paterna, ut in dote promissa seu donata debeat præferri aliis creditoribus? Videtur quod non, quia promissio facta ob unam causam, ad aliam, non porrigitur. *L. si unus §. ante omnia. ff. de pact. L. jubemus. C. ad Velleian.* Bart. *in L. si cum dotem. num.* 7. *ff. sol. matrim.* & patet *ex L. si extraneus. ff. de condit.* Sed contra, quia hæc Lex. *si extran.* fundatur in præsumpta contrahentium voluntate, quod dos non simpliciter fuerit donata, aut promissa, sed cum hac conditione, quod soluto matrimonio ad patrem dotantem reverteretur, & ita mens dotantis tunc non fuit, quod dos filiæ acquireretur filiæ, sed quod matrimonio constante tantum ejus oneribus deserviret. Castr. *in d. L. si extraneus num.* 1. & ibidem Jas. *n.* 6. Ergo si matrimonium, pro quo dos fuit promissa, non fuit secutum, illa non debetur, sed ubi hæc præsumptio, aut conditio cessat, si matrimonium fuit secutum, sed morte viri solutum, & dos sponso fuerat

soluta, illius repetitio cum omnibus ejus privilegiis spectat ad mulierem. *L. 2. §. si sponsa. ff. de privil. credit.* Boer. *dec.* 331. *num.* 2. si vero dos a patre tantum fuit promissa, & non soluta, tunc statim filiæ fuit jus quæsitum etiam absenti; quamvis illud matrimonium, pro quo fuit promissa, non fuerit secutum. Dec. 35. *num.* 3.

3 Præterea videtur, quod dos non debeatur, quia dos ante matrimonium non est proprie dos. *L. fin. C. de donat. ante nupt.* sed objectio hæc procedit contra virum, cui ex promissione dotis actio non quæritur, nisi sequatur matrimonium, non vero contra mulierem, cui statim jus fuit quæsitum irrevocabile ex sola promissione, Decian. *cons.* 35. *nu.* 3. Vinc. de Franc. *dec.* 67. *num.* 4. *per totam.* Hieron. de Laurent. *decis. Avenion.* 25. quamvis contrarium teneant Neguf. & Bald. Novell. ita apud Paschal. *l. c. in alleg. nu.* 110. *&* 111.

4 Quare dicendum in casu proposito, filiæ fuisse jus quæsitum, quia pater dando dotem, vel promittendo pro filia absolute videtur filiæ donare. *L. fin. C. de dot. promis. & C. de Jure dot. & in L. cum dos* §. 1. *ff. de pact. dotal.* nam cum pater dotem dat, vel promittit sponso pro filia, facit munus, quod tenebatur implere. *L. si cum dotem. §. si pater. ff. sol. matrim.* & *L. cum dotem. ff. de Jure dot. & L. fin. C. de dot. promis.* Dec. *cons.* 35. *num.* 3. *& seq.* Cephal. *cons.* 713. *num.* 5. *vol.* 5. Jacob. Beretta. *cons.* 26. *num.* 1. *vol.* 1. Laur. Silvan. *cons.* 2. *num.* 60. Paschal. *in alleg. ad ipsum num.* 80. & quia hæc est tacita donatio, quam lex fingit ad favorem mulieris, ejus præsentia in eadem non requiritur. Bart. *in L. si Creditores. in fin. C. de pact.* Bald. *in L.* 3. §. *fin. ff. de negot. gest.* quamvis enim donatio etiam loco pio facta nisi fuerit acceptata. gl. *in L. illud C. de SS. Eccles.* tamen in contractu dotis inter alios celebrato mulieri etiam absenti, & non acceptanti jus acquiritur per jura mox cit. Bart. *cons.* 123. *num.* 1.

5 Quærea secundo, an obligatio matris pro filio valeat? Respondetur, quod de jure civili non valeat *L. 3. C. ad S. C. Vellejan.* de jure tamen Canonico valet, & sustinetur, si fuit jurata ob religionem juramenti, juxta DD. *in cap. cum contingat. de Jurejur.* Thes. *dec.* 223. *num.* 8. Afflict. *dec.* 311. *num.* 7. & Rota apud Merlin. *dec.* 27. *num.* 2.

6 Obligatio alendi filios oritur ex sanguinis charitate de jure naturali, quæ non tollitur per emancipationem. *L. jura sanguinis. ff. de R. J.* Pratus ad Paschal. *de patr. pot par.* 1. *cap.* 4. *fol. mihi.* 56. Bart. *in L. si a liberis.* §. *utrum. ff. de liber. agnosc.* ratio est, quia vinculum naturale est fortius emancipatione, quæ solvit tantùm vinculum juris civilis, non autem vinculum naturale, aut sanguinis, & hæc obligatio transit in hæredes illius, qui tenebatur alere. *L. si quis a liberis. ff. de liber. agnosc.* Bart. Abb. Gomez. Molina & alii apud Bonac. *in Decal. disp. 6. quæst. un. p.* 5. *num.* 7. Covar. *par.* 2. *cap.* 3. §. 6. *num.* 14. non tamen ad donatarium omnium bonorum, quamvis tunc donatio tanquam inofficiosa possit rescindi juxta DD. mox cit. sed contrarium tenent Altograd. Jun. *controv.* 62. *numer.* 15. Clar. *in* §. *donatio. quæst.* 23. quamvis donataria esse Ecclesia. juxta *cap. quicunque fidelium.* 16. *quæst.* 7. Cynus *in L. fin. num.* 4. *C. de revocan. donat.* Tiraquell. *in L. si unquam. num.* 4. *C. eodem.* Carpan. *ad statutum Mediolan. cap.* 313. *num.* 18. *vol.* 1. Shreder. *de feud. par.* 9. *cap.* 8. *num.* 12. *&* 13. *ver. huc. accedit.* Clar. *in* §. *Donatio quæst.* 23. *num.* 1. 2. *&* 3. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 51. *num.* 2. *&* 54. *&* 55. *sub. num.* 14. & Altograd. *l. c.* Non transit ad emptorem bonorum paternorum, quia pretium justum solvit. Altograd. *l. c.* bene tamen ad fiscum excepto crimine hæresis, & læsæ Majestatis. Peregrin. *de Jure fisci. lib.* 3. *t.* 1. Farin. *in praxi to.* 1. *par.* 1. *de delict. & pœn. quæst.* 24.

7 Obligatio filiif. quamvis valeat, si vivit seorsum a patre, aut emancipatus. Cæpola *cons. crim.* 26. *num.* 11. *ver. non obstat.* Ursill. ad Afflict. *dec.* 308. Pasch. *de patr. pot par.* 1. *cap.* 6. *num.* 126. tamen si emancipatio fuit primum secuta post contractum, si ab initio fuit valida, eo quod fuerit facta solemniter cum consensu patris, post emancipationem efficitur novus homo, & gaudet privilegio, quod non possit conveniri ultra, quod facere potest, & ne egeat. *L. 2. C. quod cum eo. & L. filius ff. eodem.* Ursill. *l. c. num.* 20. Vincent. de Franch. *dec.* 381. Giurba. *dec.* 42. *num.* 19. Molfes. *cons.* 4. Ut vero emancipatio aliquid operetur, requiritur, quod sit generalis, & non ad unicum actum; nam tunc non valeret. Honded. *cons.* 32. *n.* 9. *vol* 1. & quod non fuerit facta per procuratorem, quia talis non valet antecratificationem. Curt. sen. *cons.* 4. Socin. *cons.* 47 *n.* 36. *vol.* 4. item quod fuerit facta coram Judice competente, & Jurisdictionem habente, nec sufficit, quod fuerit facta coram Notario. Decian. *cons.* 13. *num.* 2. Angel. *cons.* 93. Lud. de Pen. *in L. 2. C. de numerar. vers. si quid in quæst. lib.* 12. quamvis contrarium teneant Morot. *cons.* 52. Borell. *cons.* 73. *a nu.* 15. Peregr. *cons.* 97. *num.* 76. *lib.* 4. Et quanto vero tempore præsumatur, vide Afflict. & Ursill. *dec.* 183. Ceph. *cons.* 687. *num.* 10. *vol.* 3. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 55. *num.* 27. Mascard. *de prob. conclus.* 599. & alios apud Paschal. *l. c. num.* 132.

Obligatio filiifam. cum de Jure sit nullius valoris, 8
ideo illi non potest accedere fidejussor, nisi iste se obliget principaliter, & in solidum, uti potest, præsertim si accedat juramentum, quod operatur, ut censeatur fidejussor se obligasse in forma magis valida, & consequenter, quod censeatur proprio, & principali nomine, quod non est prohibitum. Natta *cons.* 232. *num.* 14. *vol.* 2. Cavalcan. *dec.* 31. *num.* 20. Camill. Borell. *cons.* 11. *num.* 11. Paschal. *de patr. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 17. Lim. si tali fidejussioni lex, aut statutum resisteret; tunc enim fidejussio nullo modo sustineri posset. Cephal. *cons.* 437. *nu.* 22. si vero contractus prohibetur tantum respective, licet tunc non valeat contractus favore certæ personæ ob non servatas solemnitates, uti cum minore; sed non est tamen omnino nullus, sed eo volente, ad cujus favorem fuit prohibitus, & interim habet implicitam aliquam possibilitatem validitatis. Surd. *dec.* 70. *a num.* 22. Menoch. *cons.* 58. *nu.* 71. *lib.* 1. Gratian. *discept. for. cap* 122. *numer.* 19. & Paschal. *l. c. num.* 17 *circa medium.*

§. II.

Obligatio de non offendendo.

Obligatio de non offendendo, si fuit præstita inter 9
plures, & per plures, & unus tantum ex illis offendit, ille tantum tenetur ad pœnam, & non alii, nec in solidum, nec pro virili, nisi aliter fuerit conventum. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 17. Farin. *de var. & divers. crim. quæst.* 107. *art.* 10. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæst.* 47. *num.* 33. Moron. *de fid. pac. & tregua. par.* 2. *quæst.* 27. Et si unus ex pluribus fuit offensus, solus agit ad pœnam, nisi promissio, & obligatio de non offendendo fuisset facta pluribus, non ut singulis, sed tanquam unum corpus. Farin. *l. c. num.* 99. Limit. conclusio, nisi cautio de offendendo fuisset data a pluribus non ut singulis, sed ut corpus; tunc enim uno offendente omnes de corpore tenerentur pro virili. DD. cit.

Obligatio de non offendendo non rumpitur, si offen- 10
sio fuit secuta ex nova causa. Farin. *l. c. quæst.* 107. *nu.* 430. Mant. *de tacit. lib.* 27. *tit.* 6. *nu.* 18. Guazin. *de promiss. de non offendēn. par.* 2. §. 3. *quæst.* 38. *&* 40. *num.* 2. Caball. *resol. crimin. cas.* 101. *num.* 63. Maur. *de fidejussor. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4. *num.* 121. Conciol. *res. crim. verb. Cautio. res.* 1. quia omnis obligatio habet in se tacitam conditionem, *nisi nova causa supervenerit*, & in omnibus promissionibus subintelligitur clausula: *Rebus sic stantibus.* Gratian. *discept. for. cap.* 884. *num.* 21. Barb. *de claus claus.* 129. *nu.* 2. Surd. *cons.* 418. *n.* 8. Conciol. *l. c.* Et offensio præsumitur potius ex nova causa quam antiqua, quando constat de aliquo facto aut dicto, ex quo offendens potuit moveri ad offensam & iram. Honded. *cons.* 97. *n.* 30. *lib.* 1. Farin. *l. c. n.* 412. *&* 434. Maur. *l. c. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4. *nu.* 127. Mant. *l. c. n* 22. Guazin. *cit. quæst.* 40. *num.* 8. Conciol. *l. c. num.* 2. præsertim concurrentibus conjecturis id suadentibus. aut si post pacem initam, & cautionem de non offendendo præstitam lapsi sunt octo, aut plures anni. DD. mox cit. & Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 13. *nu.* 8. Vulpel. *de pac. quæst.* 47. *num.* 1. Neque requiritur, quod nova causa, quæ emersit, sit justa, sed sufficit injusta, & levis. DD. cit. imo sufficit levissima. Conciol. *l. c. num.* 5. & Mascard. *de prob. conclus.* 1116. *num.* 34. Cabal. *resol. criman. cas.* 101. *num.* 17. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 11. *num.* 8. quamvis contrarium teneant

neant non pauci apud Conciol. *loc. cit. num.* 6. dummodo nova causa non sit affectata, aut procurata. DD. cit. quæ tamen non præsumitur talis, sed affectatio & procuratio est probanda a fisco. DD. cit.

11 Imo ad hoc, ut obligatio de non offendendo non dicatur rupta, sufficit, quod præcesserit factum aliquod, quod fuit provocativum ad iram, quamvis hoc factum punibile non sit. Herculan. *l. c. cap.* 42. *num.* 9. Farin. *d. quæst.* 107. *num.* 146. Honded. *cons.* 97. *lib.* 1. *num.* 33. Maur. *l. c. cap.* 4. *num.* 123. Conciol. *l. c. res.* 2. *per tot.* Hinc exoneratione sclopi censetur rupta, si fuit exoneratus contra illum, quem promisit non offendere, quamvis offensus non fuerit, quia exonerans jam fecit, quantum potuit, ut noceret adversario. Farin. *l. c. num.* 175. Vulpell. *de promiss. de non offenden. quæst* 101. *num.* 9. & *cons.* 67. *num.* 5. Cautio de non offendendo est contractus correspectivus, & reciprocus juxta Herculan. *loc. cit. cap.* 31. Mor. *de tregua & pace. quæst.* 169. *num.* 9. Guazin. *de caut. de non offenden.* §. 3. *quæst.* 3. *num.* 1. & ideo si fuit tantum præstita ab una parte, & non etiam ab alia, non valet. Herculan. *l. c.* Cephal. *cons.* 690. *num.* 4. *lib.* 5. Maceraten. *lib.* 3. *var. res. res.* 31. *num.* 1. Guazin. *l. c.* Cyriac. *controv.* 101. *num.* 13. Conciol. *resol. crim. verb. cautio. res.* 9. *num.* 1. Maurus *de fideiuss. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4. *num.* 20. Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 73. & 71. sed contrariam sententiam tenent Farin. *de var. & divers. crim. quæst.* 107. *num.* 23. *ver. quibus adde omnino.* Vulpell. *de promiss. de non offend. quæst.* 79. *a num.* 6. & *quæst.* 81. *ver. verum ego.* Moro. *de fide & pac. quæst.* 107. *num.* 1. Conciol. *loc. cit. num.* 2. præsertim si cautio inæqualis fuerit præstita jussu Judicis causa cognita, uti quia ex partibus una, quæ majorem cautionem præstitit, est ditior, & altera pauperior, aut pro una parte majus adest periculum, nisi pars, quæ præstitit cautionem, fuerit protestata, nolle se obligari, nisi etiam altera pars similem præstet cautionem. DD. cit. & Conciol. *l. c. n.* 6.

§. III.

Quinam teneantur præstare cautionem pro alio?

12 Quamvis Pater teneatur præstare cautionem pro filiis de non offendendo, id tamen non procedit, quoad filios spurios. Bald. *in L. cum pater.* 79. §. *volo. ff. de leg.* 2. Alex. *in L. ex facto.* 17. §. *si quis rogatus nu.* 48. *ff. ad Trebell.* & *cons.* 60. *num.* 13. *lib.* 2. Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 32. Vulpell. *de promiss. de non offend. quæst.* 84. *num.* 1. Conciol. *l. c. res.* 10. adeo ut, si pater pro filiis promiserit de non offendendo non teneatur, si filius spurius offenderit. DD. supra cit. ac Guazin. *de promiss. de non offend. quæst.* 11. Lim. nisi a Judice cogatur ad præstandam cautionem, uti potest, si filium spurium sua sub cura habet, & domi alit tanquam filium, & filius est rixosus. Vulpell. *l. c.* Farin. *de var. & divers. crimin. quæst.* 107. *numer.* 351. Guazin. *d. quæst.* 11. *num.* 4. Conciol. *l. c. num.* 6.

13 Ita quamvis de jure communi nemo cogi possit ad præstandam cautionem de non offendendo, nisi pro filiis, & descendentibus, & aliis de familia, quos habet sub sua potestate, & coercere potest, juxta Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 8. *num.* 3. & 4. Farin. *l. c. num.* 27. & 33. qui tamen dicit contrarium servari ob publicam quietem. Caball. *res. crim. cas.* 149. *num.* 25. Guazin. *l. c. quæst.* 57. tamen etiam Consanguinei, & Affines tenentur præstare cautionem pro suis Consanguineis & Affinibus, pro bono publico, & statu quieto Civitatis. Felin. *in rubr. de treg. & pac. num.* 10. præsertim pro Consanguineis bannitis. Caball. *res. crim. cas.* 149. Gratian. *dec. March.* 133. *num.* 5. Farin. *d. quæst.* 107. *num.* 28. *ver. verum quidquid &c.* Guaxin. *de caut. de non offen.* §. 3. *quæst.* 57. *n.* 9. Conciol. *l. c. res.* 4. Nisi Consanguinei essent inimici Consanguineorum, & affinium, quia nemo tenetur promittere factum suorum inimicorum. Hercul. *l. c. cap.* 8. *num.* 2. Gratian. *d. dec.* 133. *num.* Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 7. *num.* 19. Farin. *l. c. num.* 31. Maur. *de fidejuss. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4. *num.* 29. Guazin. *d. defens.* 11. *cap.* 1. *num.* 5. & *de caut. de non offend.* §. 3. *quæst.* 10. *num.* 17. & *quæst.* 57. *nu.* 6. Conciol. *l. c. num.* 4. aut illi Consanguinei seu affines, pro quibus promittere deberent, essent rixosi, aut malæ conditionis, & famæ, nihil habentes in bonis, in quibus promittens suam consequi indemnitatem posset. Hercul. Maur. Farin. & Conciol. *ll. cc.*

Porro quando Consanguinei tenentur promittere Consanguineis, proximiores in succedendo tenentur ante alios, si sunt habiles, & idonei ad cavendum. DD. mox cit. & Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 5. *num.* 73. & Affines non tenentur promittere pro affinibus, nisi in subsidium, quando desunt Consanguinei, quamvis alicubi aliter observetur. Conciol. *l. c. nu.* 7. & 8. citans Guazin. *l. c.* & alios. 14

§. IV.

Fractio cautionis de non offendendo quomodo probanda?

Debet plene, & concludenter probari, & non tantum præsumptive, & conjecturaliter. Guazin. *de caut. de non offend. par.* 2. §. 3. *quæst.* 2. *num.* 10. Farin. *d. quæst.* 107. *num.* 107. Maur. *de fidejuss. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4. *num.* 34. Cyriac. *controv.* 227. *num.* 10. quia factum, ex quo quis in pœnam incidit, debet concludenter probari, & non per conjecturas. Natta *cons.* 173. *nu.* 24. Shrader. *de feud. in* 2. *par.* 9. *par. princ. sect.* 13. *num.* 132. Conciol. *res. crim. in verb. cautio. res.* 3. *num.* 1. Præsertim si agatur contra fidejussorem ad pœnam in promissione conventam, quo casu non sufficit etiam confessio ficta, veluti contumacialis delinquentis principalis. Moron. *de treg. & pac. quæst.* 182. *num.* 1. Herculan. *de caut. de non offen. cap.* 29. *num.* 1. Vulpell. *de promiss. de non offend. quæst.* 104. *num.* 2. Cartar. *de execut. sent. capt. bonor. cap.* 1. *num.* 304. Farin. *d. quæst.* 107. *num.* 105. Maur. *de fidejuss. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 4. *num.* 35. Cyriac. *l. c.* Conciol. *l. c. num.* 2. Imo tali casu neque propter veram confessionem principalis potest exigi pœna a fidejussore, nisi de fractione constet per testes idoneos, citato fidejussore examinatos. Cyriac. *controv. cit. num.* 21. Guazin. *de pace par.* 1. *quæst.* 42. *num.* 8. Herculan. *l. c. cap.* 29. *num.* 3. Farin. *l. c. nu.* 197. Conciol. *l. c. num.* 3. contra Maur. Cartar. *l. c.* & Rol. *cons.* 94. *num.* 23. *lib.* 3. quidquid sit in statu Ecclesiastico, in quo vigore Bullæ Pii IV. confessio etiam ficta principalis, etiam ratione contumaciæ sufficit ad condemnandum fidejussorem propter fractam cautionem de non offendendo, quamvis de fractione non constet plene per testes examinatos. Farin. *d. quæst.* 107. *nu.* 111. Guazin. *de pace par.* 1. *quæst.* 42. *nu.* 16. & 17. Conciol. *l. c. res.* 3. *per totam.* 15

Quæres primo, an obligatio fidejussoris pro deferente arma, quod illis non abutetur, perseveret, si gratia deferendi arma fuit revocata? Respondetur negative, quia fidejussio exspiravit per revocationem gratiæ, & in secunda gratia non consensit; nam fidejussio facta pro certo tempore, illo elapso exspirat. *L. item. ff. locat.* Dec. *cons.* 93. Menoch. *cons.* 212. Gabr. *de fidejussor. conclus.* 3. Thes. *dec.* 125. quia est stricti juris, & ideo stricte interpretanda, ut minus obliget, quam fieri potest. Dec. *cons.* 107. neque potest extendi de re ad rem, de loco ad locum, aut de tempore ad tempus. Caball. *resol. crimin. cas.* 59. 16

Quæres secundo, an obligatio fidejussoris valeat, si contractus ab initio fuit nullus? Respondetur, quod non, secus si ex post annulletur. ita Gabr. *de claus. claus.* 10. *num.* 4. nisi ex post annullaretur ob defectum formæ, quia tunc fuit nullus ab initio. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 65. apud quem Rota. Lim. præterea, si fidejussor se obligavit principaliter, aut cum clausula *omni meliori modo*, etiam cum juramento. Marescot. *l. c.* Natta *cons.* 262. Gabr. *de fidejussor. conclus.* 1. *num.* 46. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 88. Capon. *discept. for.* 113. Eringius. *de fidejussor. cap.* 24. *num.* 132. Mangil. *de evict. quæst.* 174. *num.* 13. Hæc obligatio, nisi sit ex maleficio, transmittitur. Noal. *de transmiss. cas.* 28. 17

§. V.

§. V.

De obligatione Camerali.

18 Obligatio Cameralis habet executionem paratam, etiam extra Urbem, & prodest omnibus interesse habentibus. Seraph. *dec.* 1477. Sperell. *dec.* 83. *num.* 33. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 62. *num.* 17. Rota apud Merlin. *dec.* 577. & dat Jus contrahentibus obtinendi mandatum executivum, etiam contra hæredes obligati. Gales. *de oblig. camer. quæst.* 4. *numer.* 12. Rota *dec.* 641. *num.* 15. *par.* 1. *divers.*

19 Non continet clausulam constitui, vel precarii. Zachias ad Gales. *de oblig. camer. cap.* 5. & Ecclesia *obs. for.* 110. contra Ursillum ad Afflict. *dec.* 139.

20 Obligatio cameralis non tantum retardatur quoad executionem exceptione solutionis, sed etiam falsitatis, novæ conventionis, & imminentis evictionis, resultantis ex ventre instrumenti, item nullitatis nascentis ex ventre instrumenti, quamvis requirat altiorem indaginem. Item quando nullitas deducitur ex actis ipsis, ex defectu jurisdictionis, citationis, aut mandati. Gales. *ad form. camer. oblig. quæst.* 17. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 121. *num.* 36. *& seq.* Zachias. *de oblig. camer.* & alii apud Sperell. *dec.* 117. *num.* 63. *&* 64. Riccius *in praxi oblig. camer. res.* 241. sicut etiam, retardatur ab exceptione non implementi. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 16. Put. *dec.* 357. Seraph. *dec.* 1388. quia frangenti fidem licet frangere fidem, etiam juratam. vide *Exceptio.* Ecclesia *obs.* 110. ubi ab obligato in forma Cameræ non potest appellari ad effectum suspensivum.

21 Ejus executio retardatur per exceptionem simulationis in continenti probatam, & omnino claram, quæ non requirit altiorem indaginem, uti si hæc exceptio oriatur ex ventre instrumenti. Gales. *de oblig. camer. quæst.* 18. *num.* 5. Cæsar. de Graff. *dec.* 16. *nu.* 10. *de prob.* Rota *dec.* 61. *num.* 9. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 49. *nu.* 1. nisi sit turbida, quia tunc non retardat. Zachias. *de oblig. camer. quæst.* 18. *num.* 1. Rota *divers. dec.* 113. *nu.* 11. *par.* 2. apud Bich. *dec.* 35. *num.* 19. *& dec.* 196. *num.* 30. ubi Cassad. *dec.* 19. *nu.* 1. *&* 6. *de rescript.* Seraph. *dec.* 430. *num.* 5. Zachias *l. c. quæst.* 17. *num.* 59.

22 Obligatio Cameralis continet implicite juramentum de observandis contentis in eadem obligatione. Zachias *de oblig. camer. quæst.* 25. *num.* 9. Bich. *dec.* 200. *num.* 30. *& seq.* & hæc obligatio de stylo non extenditur cum juramento, si juramentum ibi non est. Bich. *l. c. num.* 40. continet hypothecam omnium bonorum. Zachias *de oblig. camer. quæst.* 31. *num.* 8. Barz. *dec.* 108. *num.* 29. Buratt. *dec.* 905. *num.* 2. Bich. *dec.* 311. *n.* 8. *& dec.* 321. *num.* 4. ubi Rota *in Romana Salviani* 21. *Jun.* 1641. *coram. Cerro.* continet præterea stipulationem pro omnibus, quorum interest. Zachias. *de oblig. camer. quæst.* 5. *num.* 6. Buratt. *dec.* 788. *num.* 3. Rota *recent. dec.* 235. *num.* 9. *&* 10. *par.* 6. apud Bich. *l. c. num.* 11. quæ tamen stipulatio non prodest illis, qui habent interesse secundario, puta fidejussoribus. Ibidem. *n.* 8.

23 Obligatio Cameralis de sui natura transit ad hæredes. Bich. *dec.* 490. *nu.* 8. Zachias *de oblig. camer. quæst.* 4. *nu.* 5. *&* 6. Rota *dec.* 65. *nu.* 15. *par.* 2. *divers. & dec.* 222. *nu.* 11. *coram Merlino in una Camer. honor.* 22. *Martii.* 1614. Adden. ad Buratt. *dec.* 564. *num.* 5.

24 Obligatio Cameralis includit etiam obligationem ad damna & interesse. Rota *dec.* 197. *num.* 5. apud Cenc. *de censib.* secundum primam impressionem, *& dec.* 140. *num.* 2. apud Zachiam *de oblig. camer. & dec.* 389. *numer.* 12. *&* 549. *num.* 6. apud Cenc. *in ult. impress.* Bich. *dec.* 303. *num.* 3. *& dec.* 333. *num.* 10. neque sunt probanda requisita. Castr. *in L.* 3. *ff. de eo, quod cert. loc.* quia procedunt in illo, qui petit usuras tanquam lucrum cessans, secus quando petuntur ex capite damni emergentis, in vim specialis conventionis. Idem *l. c. nu.* 11. Rota *dec.* 185. *num.* 5. *par.* 3. *recent.* & apud Seraph. *dec.* 1284. *num.* 2. *&* 3. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 1. *quæst.* 7. *par.* 2. *ampl.* 8. *num.* 283. Gratian. *dec.* 67. *num.* 22. *&* 23.

25 Obligatus in forma Cameræ potest conveniri coram Judice Ecclesiastico. *L. Episcopale. C. de Episc.* Covar. *pract. quæst. cap.* 35. Sperell. *dec.* 41. *num.* 29. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. & universaliter coram omni Judice, & ubique locorum juxta Pajatell. *exped. & annot.* 34. *num.* 20. Gales. *de oblig. Camer. par.* 2. *quæst.* 1. Surd. *dec.* 280.

§. VI.

De obligatione individua.

Obligatio ad factum est individua. Gomez. *var. res. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 25. Cyriac. *controv.* 198. ubi individuum inducitur vel ratione naturæ, vel voluntatis contrahentium, vel dependentiæ, vel formæ, & semel individua semper remanet talis, quamvis mortuo promissore plures illius hæredes existant. *L.* 2. *ff. de V. O.* Bart. *in L. stipulatores ff. eodem.* Gomez. *l. c.* Surd. *de alim. tit.* 9. *quæst.* 14. Gratian. *discept. for. cap.* 641. *num.* 25. Ciarlin. *controv. for. cap.* 39. *num.* 20. *&* 21. 26

Obligatio hypothecaria contra plures est individua. Capon. *disc. for.* 297. Ciarlin. *controv. for. cap.* 34. *n.* 23. Gratian. *discept. for. cap.* 641. *num.* 8. Andreol. *par.* 3. *controv.* 206. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæst.* 124. ita ad defendendum in judicio est individua. *L.* 4. *ff. de V. O.* Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 54. Seraph. *dec.* 597. *num.* 12. 27

Obligatio dividua ipso jure dividitur inter hæredes. *L.* 2. *ff. de hæred. act.* Gomez. *var. res. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 4. Ciarlin. *l. c.* & licet hypothecaria sit individua, tamen si bona obligata sunt divisa, fit dividua. Capyc. *dec.* 173. *num.* 1. *ver. & inter.* Surd. *cons.* 222. *num.* 3. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 118. *n.* 32. Boer. *dec.* 69. *num.* 24. 28

Et quamvis obligatio solvendi Canonem sit individua, eo quod quilibet teneatur in solidum ad censum. Alex. *cons.* 7. *col.* 2. *lib.* 5. Ciarlin. *controv. for. cap.* 58. *num.* 14. tamen volente Dominio efficitur dividua. 29

Unde si duo fratres, quorum unus sit minor, cessaverunt a Canonis solutione per biennium, restitutio in integrum, quæ datur minori, non competit, nec juvat majorem. Corbul *de cans. privat. emphyt. cap.* 5. *num.* 32. Rosenthal. *de feud. cap.* 6. *conclus.* 41. *litt. C.* apud Ciarlin. *l. c.* 30

Obligatio inter plures contrahentes dividitur active & passive pro virili, nisi expresse, vel tacite contrarium agant. Cyriac. *controv.* 198. *num.* 6. Bart. *in L.* 2. *sub. num.* 2. *ver. at est unus actus promittendi &c. ff. de duob. Reis. L.* 2. *C. pro socio.* Socin. *sen. cons.* 34. *sub. nu.* 1. Castr. *in L. si ea res.* 32. §. *uterque. ff. de act. empt.* Berous *cons.* 55. *nu.* 18. Menoch. *cons.* 40. *nu.* 19. Surd. *cons.* 150. *a num.* 34. Bursat. *cons.* 357. *num.* 3. *&* 16. Ludovic. *dec. Perus.* 112. *nu.* 3. 31

Obligatio, & quælibet alia dispositio dicitur dividua secundum naturam rei in ea deductæ. Bart. *in L. græce.* 9. §. *illud. sub. num.* 3. *ver. istud est nihil dicere, ff. de fidejussor.* Gomez. *var. res. to.* 2. *cap.* 10. *nu.* 2. Bolognet. *in L.* 4. §. *Cato. num.* 31. *&* 35. *ff. de V. O.* Cyriac. *l. c. num.* 13. nam ex unitate actus aut unica verborum conceptione, si res, vel subjecta materia sit per se dividua, non resultat individuitas, nisi consetur ex aliis circumstantiis. Aretin. *in L.* 1. §. *sed si mihi. nu.* 38. *ff. de ff. O.* est enim obligatio dividua, quæ divisionem recipit. Paul. *in L.* 2. §. 1. *ff. de V. O.* Fachin. *controv. Jur. lib.* 10. *cap.* 63. quare quando in obligatione est rem dati, quæ consistit in quantitate, aut in iis rebus, quæ pondere, numero, & mensura consistunt, uti pecunia, frumento, aut oleo, obligatio est dividua. *L.* 2. §. 1. *L. in executione* §. 1. *de V. O.* Idem si in obligatione est certa species, aut species in genere, uti homo, aut alternative, uti homo, aut leo, obligatio est dividua obligatione & petitione, quamvis solutione sit individua. *L. in executione.* §. *pro parte. ff. de V. O.* Fachin. *l. c. n.* 38. 32

Regulæ cognoscendi facta individua tres dantur a Bart. *in L. stipulationes. ff. de V. O.* Prima, si factum sit tale, quod pro parte non afferat tantam utilitatem respectu partis, quantam affert totum respectu totius. Secunda, factum individuum, quando si fieret tantum pro parte, & pro parte id, quod interest, præstaretur, contingeret in diversis rebus, fieri solutionem. *d. L. in executione.* §. *pro parte. ff. de V. O.* quo casu factum individuum est respectu solutionis, non autem obligationis. Dicitur vero factum dividuum concurrentibus 33

duobus copulative. Primo, quod pro parte impletum afferat tantam utilitatem respectu partis, quantam totum respectu totius. Secundo, quod si pro parte adimpleatur, & pro parte interesse præstetur, adhuc solutio fit in eadem, & non in diversis rebus. Hinc obligatio defendendi est individua. *L. 4. §. ult. ff. de V. O. L. in executione. ff. eodem. §. in solidum*, quia non dicitur defensa res, quæ non in solidum defensa sit boni viri arbitratu. *L. jam tamen. §. si tamen. ff. eodem.* & pluribus probat Fachin. *l. c. a num.* 102. contra Cumanum Ruinum. *n.* 68. Socin. jun. *nu.* 232. Crotum & alios, quorum argumenta affert, & solvit.

34 Obligationibus vero individuis irritata parte illius, irritatur tota, quia individuorum unum tolli non potest sine corruptione alterius, Bart. *in L. quemadmodum 7. sub. num. 9. C. de agricol. & censit. lib.* 11. Bald. *in L. si plures. 6. col. 2. num. 12. ver. individuum dispositionis. C. de condit. insert.* Crav. *cons.* 356. *a num.* 3. Paris. *cons.* 12. *a num.* 74. *vol.* 2. Simoncell. *de decret. lib. 2. tit. 6. num.* 59. & in individuis utile per inutile vitiatur. *L. 1. §. item queritur. ff. de aqua quotid. & est.* Bart. *in L. græc. 9. § illud. nu. 3. ver. decimus est. ff. si cert. pet.* Natta. *cons.* 479. *num.* 29. *ver.* 3. Cyriac. *controv.* 198. *num.* 1.

§. VII.

Obligatio minorum.

35 Obligatio minoris sine solemnitatibus nec civilis, nec naturalis inducitur, quia est nullus illius contractus. Imola *in cap. cum contingat. in 8. memb. col. 2. de jurejur.* Covar. *in cap. quamvis pactum. 2. par. §. 4. num. 6. de pact. in 6.* Rota *coram Reverendissimo Urgellen. dec.* 18. *num.* 13. Cancer. *var. res. par. 2. cap. 1. num.* 59. Roman. *cons.* 12. *num. 4. in puncto Constit. Ægidiana.* Bich. *dec.* 200. *num.* 5. si vero est munita juramento, valet absque solemnitatibus juris civilis. *auth. Sacramenta puberum. C. si advers. vendit.* Rota *dec.* 633. *num. 5. par. 3. recent.* Bich. *dec.* 229. *n.* 3. ita etiam obligatio minoris favore mulieris sine solemnitatibus valet, quia tunc privilegia conquassantur. *§. sed & hoc præsenti. auth. de SS. Episc.* Rota *dec.* 557. *&* 558. *par. 1. divers.* apud Bich. *l. c.* & prævalet causa mulieris, quæ esset in damno, si amitteret pecunias dotales minori numeratas. Rota *dec.* 19. *num.* 2. apud Cenc. *de censib.*

36 Obligatio minoris cessante fraude contracta, revalidatur, & executionem meretur, si postea minor declaravit, quod velit solvere generaliter omnia debita prius contracta, Rota *dec.* 119. *num. 6. par. 7. recent.* apud Bichium *dec.* 568. *num.* 28.

37 Obligatio minoris in causa dotis sine solemnitatibus valet, qui hæc causa reputatur necessaria. Amat. *dec. March.* 34. *a num.* 11. Rota *dec.* 12. *num.* 10. *apud Picum dec.* 83. *num.* 6. apud Bich. *dec.* 588. *num.* 17.

§. VIII.

Obligationis Miscellanea.

38 Oligatio jurandi orta ex contractu aut actu judiciali non transit ad alios, quia qui offert juramentum, censetur confisus de conscientia & legalitate defuncti, & illius probitatem specialiter elegisse. *L. generaliter. C. de jurejur. & L. si per alium §. hoc judicium.* ubi Jas. *n. 5. vers. pro concordia.* Socin. *num. 7. ff. ne quis eum.* Plot. *de in lit. jur. §. 29. num. 1. & 7.* Jas. *in L. si quando. num. 51. C. unde vi.* Noal. *de transmiss. cas.* 36. *num.* 2. & Tiraquell. *de retrac. lignag. §. 2. gl. 3. num.* 7. si vero obligatio jurandi fuerit orta a Lege vel statuto, aut a Judice tanquam Legis ministro, transmittitur, quia Lex semper loquitur tam tempore defuncti, quam tempore hæredis. *L. Arriani. C. de heret.* qualia sunt juramentum in litem, aut juramentum de damno dato, ubi adest statutum, quod de damno dato stetur juramento accusatoris, Jurandi vero facultas concessa a Lege tunc transit ad hæredes, & successores, quando de facto defuncti sunt bene informati. DD. apud Noal. *l. c. num.* 11. Dicuntur autem esse informati vere, aut præsumptive, uti ex vicinitate, juxta *cap. quosdam. & cap. quanto de præsumpt.* Noal. *l. c. nu.* 12.

Obligatio reddendi rationes, & jus illas petendi trans- 39
sit ad heredes illius, cujus bona administrata fuerunt. *L. 3. §. hec actio. ff. de negot. gest.* & ad hæredes illius, qui bona administravit. *d. L. 3. Curatoris. C. eodem. L. omnes. L. tutela. C. de arbitr. tutel.* Castr. *cons.* 370. *num.* 1. *lib.* 1. Dec. *cons.* 110. *num.* 7. Rol. *cons.* 49. *num.* 14. *lib.* 1. Borgnin. *de tutor. & Curator. num.* 202. Verall. *dec.* 157. *num. 1. par.* 2. Bocr. *dec.* 59. & non tantum tenetur hæres reddere rationem administrationis defuncti, sed tenetur quoque edere librum rationum defuncti *L. si quis ex argentariis. §. cogentur. ff. de eden.* Castr. *cons.* 227. *lib.* 2. & possunt cogi ad reddendas rationes coram iisdem, coram quibus fuisset obligatus reddere rationes defunctus, quæ obligatio durat usque ad triginta annos, & ad præscribendum non sufficit minus tempus. *L. maxime. ff. de administrat. Tut.* Borgnin. *de tut. & curat. nu.* 202. Noal. *de transmiss. cas. 65. per totum.*

Obligatio recepta penes acta habet executionem pa- 40
ratam. Seaccia *de Jud. lib. 1. cap. 62. nu.* 2. apud quem DD. expediri non potest die feriato. dicitur autem redacta ad acta, quando fuit scripta a Notario de mandato Judicis. ita Scaccia *l. c.* Afflict. *dec.* 387. Ecclesia. *obs.* 108. *num.* 5. dummodo sit liquida.

Obligatio restituendi usuras transmittitur ad hæredes usurarii universales, & si sunt plures, transit pro portione. *L. pro hereditariis. C. de hered. act.* Noal. *de transmiss. cas. 28. num. 2. & seq.* & non tantum ad hæredes suos, sed etiam extraneos. Idem. *l. c. nu.* 38. *cap. tua nos. de usur.* & transit non tantum obligatio passiva ad restitutionem usurarum, sed etiam jus activum repetendi usuras contra hæredes usurarii. *cap. Michael. de usur.* In emptorem tamen bonorum usurarii, aut alium singularem successorem non transit, nisi bona usurarii, quæ transiverunt in emptorem, fuissent tacite obligata pro restitutione usurarum; prout regulariter sunt tacite hypothecata, ut tenuit gl. *in cap. tua nos. & in cap. quamquam. verb. facultates. de usur. in* 6. Specular. *in tit. de usur. num.* 5. propter *cap. cum tu. de usur.* quod dicit, quod bona empta de usuris debent vendi, & eorum pretia illis restitui, a quibus usuræ fuerunt extortæ, quia tunc pretium succedit loco rei. Bald. *in L. executorem. nu. 1. C. de execut. rei jud.* Host. *in cap. tua nos.* ubi Abb. *nu. 7. de usur. in* 6. Lap. *alleg.* 74. *nu.* 3. Quamvis Lauren. de Rudolph. *in tract. de usur. quæst.* 76. quod bona, quæ fuerunt empta ex pecunia fœnebri, non sint hypothecata, secus empta ex pecunia non fœnebri, quod idem tenet Calderin. *cons. 1. de usur.* contra quos tamen stat communior, quod bona usurarii possessa per tertiam personam sint obligata pro restitutione usurarum, si pervenerunt ex causa lucrativa ad tertios possessores. & præcessit excussio contra hæredes usurarii. Gemin. *in cap. quamquam de usur. in 6. numer.* 13. ubi etiam Franc. *num.* 15. Lapus *alleg.* 74. *num.* 3.

Sed quod bona, quæ transiverunt ad tertium posses- 41
sorem, sive transiverint ex causa lucrativa, sive onerosa, non sint obligata, tenent Ant. de Butrio *in cap. cum tu. cit.* Host. *in cap. tua nos.* & Jo. de Lignan. *in cap. quamquam de usur. in* 6. ubi Jo. Andr. Archid. & Franc. *num.* 15. Gemin. *num. 13. ver. videamus ergo.* Abb. *in d. cap. tua nos. nu. 7. & 8. de usur. in* 6. nisi tamen bona pervenissent ad tertium ex pecunia usuraria, quia quamvis tunc non sint tacite obligata, tamen ex quadam æquitate poterunt per officium Judicis vendi. juxta *L. si me & Titium. ff. si cert. pet.* de quo plura apud Noal. *de transmiss. cap. 28. a nu. 41. & 42.*

Obligatio de conservando aliquem indemnem ad- 42
stringit ad omnia damna & interesse. Ruin. *cons.* 187. *n. 2. lib.* 1. Honded. *cons.* 25. *num. 1. lib* 2. Rota *in Romana liberationis. 14. Martii* 1618. *coram Buratt.* Merlin. *dec.* 271. *num.* 1. Fab. *in L. si certum. C. famil. bercisc.* Monoch. *de arbitr. cas. 17. num.* 5. Seraphin. *de privil. juram. privil. 77. nu. 5. ver. quidem.*

Obligatio solutionis præscribitur, & extinguitur lapsu 43
triginta annorum. *L. 3. & 4. C. de præscript.* quia talis præscriptio est solutioni similis. Gilchen. *de præsumpt. par. 2. cap.* 4. Maur. *de solut. cap.* 4. Tranchedin. *cons.* 47. *num.* 10. qui citat Bich. *dec.* 593. *nu.* 15. quod tamen in meo invenire non potui.

Obligatio celebrandi Missam a Testatore injuncta 44
Ca-

Capellano; potest adimpleri per alium, nisi fuerit dictum a Testatore, quod per seipsum celebret, & tunc non resultat ulla necessitas residentiæ, quæ inducat incompatibilitatem. Lapus. alleg. 35. num. 3. Hoieda de incompatib. cap. 1. num. 2. Gratian. discept. for. cap. 133. num. 16. S. Congreg. apud Garz. de Benef. par. 7. cap. 1. a num. 85. & Bich. dec. 13. num. 13. ubi Rota in Romana Capellaniæ. 23. Jan. 1589. coram. Pamphil. & dec. 129. coram Mant. & coram Ludovis. dec. 108. num. 5. & dec. 92. num. 2. coram Buratt. Lapus alleg. 35. num. 3. Felin. in cap. cum omnes. nu. 32. ver. & hoc procedit de constit. Ciardin. in cap. fin. n. 16. de Cler. non resid. & in cap. de multa. nu. 3. ver. quinto quaro. de prob. Ancharr. cons. 17. sub. num. 3. Holeda de incompatibil. Benef. par. 2. cap. 1. n. 2. Gratian. discept. for. cap. 133. num. 16. & dec. 155. num. 3. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 5. n. 74. Lotther. de re Benef. lib. 3. quæst. 27. num. 12.

45 Obligatio an sit personalis, vel non, observari debet, an forma obligationis contineat causam; quia personalitas obligationis apparet eo co', quod causa non exprimitur; si enim causa exprimitur, non est pure personalis; sed in rem scripta, descendens ex contractu. Sperell. dec. 98. num. 17. & ideo obligatio solvendi canonem non est mere personalis, sed in rem scripta, & transit ad quemcunque possessorem. Afflict. dec. 95. per totam, qui propterea ad omnes canones decursus obligatur. Bald. in auth. si quas ruinas num. 5. C. de SS. Eccles. Cassad. dec. 3. num. 2. de locat. Amad. de Fonte. de Laudem. quæst. 45. a num. 12. Menoch. cons. 44. num. 2. & seq. lib. 5. Cæphal. cons. 200. num. 2. lib. 2. Cæpolla de servit. Urb pred. cap. 2. num. 6. Sperell. l. c. nu. 16.

46 Obligatio in futurum nulla inducitur ex actibus facultativis, nisi concurrat favor Ecclesiæ, & piæ causæ, quia tunc, quamvis consuetudo fuerit inducta non ex obligatione, sed sponte, & ex devotione, obligat in futurum, etsi habuerit causam voluntariam ex mera liberalitate provenientem. Genuen. practicab. Eccles. quæst. 478. num. 1. Rota dec. 311. num. 5. & dec. 365. nu. 6. par. 2. recent. apud Bich. dec. 543. a num. 3. ad 6. ad quem effectum sufficit consuetudo decennalis, quia non est contra jus. Felin. in cap. ad Apostolicam. n. 3. ubi etiam Abb. in cap. suam. num. 8. de Simon. Covar. var. res. lib. 1. cap. 17. num. 3. ver. quod si Clerici. & Rota cit. apud Bich. l. c. num. 7. quia ex actuum multiplicitate, & continua possessione per longum tempus excluditur præsumptio, quod actus fuerint facultativi. Vide Observantia.

47 Obligatio indefinita de dotando intelligitur in pecunia numerata juxta morem Regionis. Giurb. ad consuet. Messana par. 1. cap. 3. gl. 5. nu. 30. Maur. de solut. cap. 1. num. 2. & statim secutis nuptiis præbet actionis exercitium. Molin. de ritu nupt. lib. 3. quæst. 36. num. 1. & 21. Bich. dec. 588. num. 28. & si obligatio est alternativa solvendi in bonis, aut fructibus, quamvis debitori præbeat electionem solvendi in bonis, aut fructibus, tamen hanc electionem amittit ob moram in eligendo, post litem contestatam, & persecutam usque ad sententiam. DD. in L. si quis stipulatus. ff. de solut. ubi gl. Ripa in cap. inter cæteros. num. 27. de rescript. Gratian. discept. for. cap. 239. n. 37. Cyriac. controv. 490. num. 43. Magon. dec. Lucen. 16. nu. 7. Bursatt. cons. 84. num. 9. & alii apud Bich. dec. cit. nu. 29.

48 Obligatio solvendi in fructibus primogenituræ, quia fuerunt consumpti, resolvitur in obligationem solvendi eorum pretium in pecunia. Bart. in L. ex diverso. nu. 1. in fin. ff. de rei vendic. Nata cons. 599. num. 4. Menoch. cons 741. num. 4. Mant. dec. 281. num. 1. Rota apud Bich. l. c. nu. 30.

49 Obligatio facta a marito nomine uxoris cum promissione de rato; si maritus præmoriatur sine filiis, & uxor transeat ad secundas nuptias, exspirat; quia promissiones restringuntur ad statum, & qualitates existentes de tempore contractus. L. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Bald. cons. 413. num. 5. lib. 1. Rimin. jun. cons. 569. num. 111. Et omnis stipulatio etiam jurata habet in ventre ex Legis præsumptione tacitam conditionem, dummodo res in eodem statu perseverent. L. cum quis. in princ. & L. quod. servus. ff. de condit. ob caus. cap. quemadmodum de jurejur. Surd. cons. 418. n. 8. Honded. cons. 18. num. 46. lib. 1. apud Bich. dec. 5. an. 7. & promissio mariti de rato facta nomine uxoris obligat maritum, donec uxor permanet in obsequio maritali, & est ejus uxor. Idem. n. 18. Gabr. cons. 131. num. 16. lib. 2. Cyriac. controv. 103. num. 35. & 74.

50 Obligatio mariti, si est correspectiva ad dotem receptam, cum dos præsumatur causa finalis obligationis, tamdiu durat mariti obligatio, quamdiu dos manet penes maritum, aut ejus hæredes. Bald. in L. qui per salutem. ff. de jur. jur. Boet. dec. 131. nu. 4. ver. tantum durat. Campeg. de dote. 1. par. quæst. 26. Gratian. disc. for. cap. 689. num. 12. Mant. de tacit. lib. 3. tit. 15. num. 20. Rota dec. 50. nu. 2. par. 1. recent. Bich. d. dec. 5. num. 21. Cyriac. controv. 103. n. 44.

51 Obligatio prima per novationem extinguitur, & transfunditur in aliam speciem contractus, uti fit, quando causa unius contractus in aliam convertitur, & transfunditur. Jo. Fabr. in §. præterea. num. 3. Instit. quib. mod. tollit. oblig. Jo. Franc. a Ponte. cons. 131. num. 134. lib. 2. Cancer. var. res. to. 3. cap. 7. n. 14. Ant. de Amat. res. 50. num. 4. Barz. 20. num. 8. Bich. dec. 281. num. 29. neque intrat regula, quod in obligatione novante censeantur repetitæ qualitates & privilegia primæ obligationis, juxta. Bart. in L. si quis cum aliter. 36. num. 4. ver. præterea. ff. de V. O. ubi Alex. num. 3. & Jas. num. 12. Castill. dec. 17. nu. 34. lib. 1. apud Bich. l. c. num. 30. quia regula intelligi debet de qualitatibus, quæ actioni novatæ inerant ex dispositione Legis favore creditoris aut causæ, non vero in illis, quæ inerant ex dispositione contrahentium, in odium morosi debitoris. ut L. novatione. & in L. emptor. ff. de novat. Bart. in L. aliam 29. in fin. ff. eodem. Surd. cons. 259. num. 18. & cons. 445. num. 56. & 57. Gratian. dec. Merch. 117. in fin.

52 Obligatio prima, quamvis non sit novata per secundam, sir secunda est conditionalis, agi nequit ex prima ante eventum conditionis; alias competit exceptio ex conditione apposita in secunda. Imol. in L. penult. col. 4. in fin. ver. & adverte. ff. de prætor. stipul. Socin. in L. qui usumfr. num. 8. ff. de V. O. Alex. cons. 72. nu. 9. lib. 6. Surd. cons. 345. nu. 36. ver. secundo respondeo. Bich. dec. 89. num. 6.

53 Obligati si sunt plures in solidum; si omnes vel plures condemnantur non facta mentione insoliditatis, videntur conventi pro rata. Costa de port. rata quæst. 22. Afflict. dec. 215. ratio est, quia licet originalis obligatio sit in solidum, tamen quæ oritur ex sententia, non ex talis, quia quilibet videtur condemnatus pro parte, nisi aliter Judex expresserit in sententia. Afflict. l. c. nu. 2. ubi citat Castr. in L. si plures. una sententia.

54 Obligatus hæreticis a quocunque debito, & obligatione liberatur, ita ut contra eum hæreticus agere non possit. cap. ult. de heret. ubi gl. & Abb. Farin. de heresi quæst. 189. §. 5. num. 57. P. Pirhing. lib. 5. tit. 7. sect. 3. §. 7. num. 72. quæ procedunt post sententiam declaratoriam, non ante. Imo talis, quamvis convertatur, non recuperat nomina suorum debitorum jam confiscata. Farin. l. c. num. 58. & 60. P. Pirhing. l. c.

55 Obligatus ex promissione, & non adimplens, non committit pœnam quoad alios coobligatos, quamvis obligatio sit pœnalis. Fachin. controv. Jur. lib. 10. cap. 56. ubi Bart. in L. 4. §. Cato. quæst. 2. ubi Socin. jun. num. 135. contra Aretinum. Ruinum, Cumanum. & alios. in d. §. Cato & probatur ex L. 2. §. incertam. ff. de prætor. stipul. & in L. Julianus. §. pœnales. ff. ad L. Falc.

56 Obligatus assecurare liberatur dando pignus, quia pignus est idonea assecuratio. Item dando fidejussorem. L. si mandato. ff. mand. Neguf. de pignor. par. 1. num. 5. Surd. dec. 320. num 8. Merlin. de pignor. lib. 1. tit. 1. quæst. 2. num. 10.

57 Obligatio reddendi rationem pro exactis comprehendit etiam exacta ab alio de ordine obligati, quia exegisse videtur, qui per alium exegit. L. tres tutores §. non solum. L. ita autem. §. gessisse. ff. de administrat. Tut. L. vero procuratori. ff. de solut. Escobar. de rat. ocin. cap. 3. num. 20. Larrea decis. Granat. 45. num. 19. Rota dec. 355. num. 4. par. 1. recent. apud Bich. dec. 135. sive fuerit deputatus alius ad exigendum expresse, sive tacite. gl. mag. in L. 1. ff. de execut. act. & in L. quicunque. §. non tamen. verb. duntaxat. ff. de instit. act. Gratian. discept. for. cap. 677. num. 23. Bich. l. c. quidquid dicendum foret circumscripto dicto ordine.

58 Obligatus ad investiendum, si non investivit, tenetur ad fructus, qui ex investimento percepti fuissent, tanquam damna & interesse. *L. Tutor.* §. *si post. ff. de administr. Tut. L. si procuratorem. ff. mandati actio. ff. mandat.* Gabr. *cons.* 26. *num.* 1. *lib.* 1. Gratian. *discept. for. cap.* 920. *num.* 26. & 27. Honded. *cons.* 39. *nu.* 3. *lib.* 2. Rota *dec.* 479. *num.* 1. *post tract.* Cen. *de cens.* & apud Bich. *dec.* 303. *nu.* 2. præsertim si promissio de investiendo continet promissionem Cameralem. Rota *dec.* 197. *num.* 5. post Ceoc. *de cens.* & *dec.* 140. *num.* 2. apud Zachiam *de oblig. Camer.*

59 Obligatus tenere domum in civitate satisfacit tenendo quamcunque sive magnam, sive parvam. *L. de pretio. ff. de publican. in rem. act.* ubi Bart. *L.* 1. §. *generaliter. ff. de legat. præstan.* & plures aliæ apud Cyriac. *controv. for.* 153. *numer.* 2. & *seq.* sicut etiam obligatus dare aut facere infra annum cogi non potest, nisi lapso toto anno, & satisfacit dando aut faciendo ultima die. *L. si in annos.* 49. *ff. de condit. & demonstr. L. veluti.* 27. §. *fin. L. qui hoc anno.* 42. & *L. quidquid adstringenda.* 99. §. *fin. ff. de V. O.* Cyriac. *l. c. nu.* 18. & *seq.*

60 Obligatus ad factum sub comminatione pœnæ negative facta, si non faciat, nunquam incurrit pœnam, nisi præcesserit monitio ad faciendum, imo nec statim facta monitione incurritur pœna, nisi negligentia aut contumacia duret per annum. Alciat. *cons.* 13. *lib.* 4. *nu.* 6. Menoch. *cons.* 131. *num.* 5. *usque ad nu.* 13. Decian. *cons.* 11. *vol.* 2. Honded. *cons.* 6. *nu.* 10. & 37. *vol.* 2. Surd. *cons.* 437. *nu.* 2. *usque ad nu.* 35. Innoc. *in cap. extirpandæ* 30. §. *qui vero nu.* 2. *ver. item hæc. de preb.* Decian. *cons.* 37. *nu.* 9. Ofasc. *dec.* 49. *num.* 1. *ver.* & *multo.* Cyriac. *l. c. num.* 57. & 58. & *cons.* 129. *num.* 25.

61 Obligatus ad aliquid faciendum vel solvendum sine præfinitione temporis, statim est in mora non solvendo quamprimum, & tenetur ad interesse. Cravet. *cons.* 192. *num.* 17. & 18. & *cons.* 45. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. casu* 220. *n.* 20. Mascard. *de prob. conclus.* 1071. *nu.* 10. *in verb. mora.* & probatur ex *L. in omnibus obligationibus.* 14. *ff. de R. J.* Cyriac. *controv.* 165. *num.* 12. & *seq.*

62 Obligatus solvere in Nativitate adimplet solvendo ultima die dictarum feriarum, & tota octava intelligitur de festo. Gozzadin. *cons.* 66. *num.* 1. Cyriac. *controv.* 158. *num.* 2. & 30. *cum seq.* ubi Bart. *in L. cum stipulatus sit.* 113. *ff. de V. O.* & alii, qui de rigore juris volunt contrahi moram, eo quod in contractibus verba sint stricte & proprie accipienda, sed Cyriac. *l. c.* propter honorem Dei, & animæ salutem, vult obligatum excusari.

63 Obligatus specifice ad aliqua onera particularia limitata, dicitur ab aliis liberatus. *L. cum Prætor.* 12. *ff. de Jud.* Bertazzol. *cons. civil.* 21. *num.* 5. Dec. *cons.* 151. *num.* 2. & *cons.* 196. *num.* 3. Socin. jun. *cons.* 76. *n.* 3. Rosenthald. *de feud. cap.* 12. *conclus.* 1. *num.* 34. Cravet. *cons.* 294. *num.* 7. *vers. octavo.* Neviz. *cons.* 66. *n.* 52. Cyriac. *controv.* 154. *nu.* 4.

64 Obligatus tenere portam apertam, satisfacit tenendo apertam portam seu magnam, seu parvam, juxta Cyriac. *cit. controv.* 153. *per totam.*

65 Obligatus nemo præsumitur, sed probari debet. Bald. *in L. per diversas.* 22. *nu.* 21. *C. mandati.* Mascard. *de prob. in verb. qualis. num.* 2. quia obligatio causatur ex facto, & est stricti juris, ac odiosa. *L. Arrianus.* 46. *ff. de act. & oblig. L. ejus, qui in provincia.* 41. *verb. neque enim.* & *ibi gl. ff. si cert. pet.* Cravet. *cons.* 929. *num.* 21. Riminal. jun. *cons.* 592. *num.* 13. Mant. *de tacit. lib* 3. *tit.* 1. *num.* 4. *verb.* & *hoc est.* & *num.* 5. Bald. *in L. ad probationem.* 21. *num.* 2. *C. de prob.* Cyriac. *controv.* 378. *num.* 2. & *seq.*

66 Obligatio generalis non comprehendit ea, quæ quis verisimiliter non esset in specie obligaturus. *L. obligatione.* 6. *ff. de pignor.* & *L. spem.* 5. *C. quæ res pign. oblig. poss.* Fab. *in* §. *princip. Instit. quibus alienare licet vel non. num.* 3. ubi Aret. *num.* 4. Cyriac. *controv.* 295. *num.* 26. Altograd. jun. 83. *num.* 34. qui citat Castill. *quotid. controv. Jur. lib.* 4. *cap.* 42. *num.* 69. & 70. Menoch. *cons.* 246. *nu.* 11. Carrar. *dec. gen.* 13. *n.* 9.

67 Obligatus construere opus intra annum, non privatur, si intra illud tempus facere non potuit, & alio tempore adimplere potest. Alex. *in L. si mihi & tibi. num.* 6. *ff. de legat.* Rom. *cons.* 409. *dub.* 1. Cyriac. *controv.* 290. *nu.* 6.

68 Obligatus ad aliquid faciendum tenetur facere, quod suum est, nec excusatur, si alleget, quod forte non profuisset, sed tenetur tentare, & adimplere, quantum in se est, utcunque difficile sit illud assequi, juxta *L. Tutor, qui reperitur. nu.* 7. §. 1. *ff. de administr. Tut.* Surd. *dec.* 6. *num.* 2. *verb. sed ad hoc respondetur.* & *dec.* 221. *nu.* 24. & *dec.* 182. *nu.* 13. Crav. *cons.* 64. *num.* 6. Cyriac. *controv.* 229. *nu.* 14. & 15. tanto magis, quod obligatus pacto expresso ad aliquid faciendum, tenetur de culpa levissima etiam in omittendo, qualis est Conductor ordinarie. Gabr. *cons.* 169. *num.* 29. *vol.* 2.

Obligari nemo potest sine suo consensu. *L. quæcun-* 69
que. 11. *ff. de act. & obligat.* Craveta *cons.* 72. *num.* 6. Bursat. *cons.* 263. *num.* 22. Instit. *de obligat. ex consens. in princ.* Surd. *dec.* 33. *num.* 4. Cyriac. *controv.* 680. *num.* 19. Altograd. jun. *controv.* 96. *nu.* 208. Conciol. *allegat.* 29. *num.* 5.

Obligatio omnis tollitur solutione. §. 1. *Instit. quib.* 70
mod. ubi DD. & appellatione solutionis venit omnis liberatio. *L. satisfactio. L. solutionis verbum. ff. de solut.* quia solutio est genus, & continet omnes modos tollendæ obligationis, uti compensationem &c. *L. si debitor. ff. qui potior. in pign. habeantur.* Sanf. *dec.* 119. *num.* 18. quia quælibet obligatio eo modo tollitur, quo fuit contracta. *L. prout quodque.* 80. *ff. de solut.* Tranchedin. *consult.* 31. *num.* 42. & *seq.* Cyriac. *controv.* 706. *num.* 7. Surd. *cons.* 221. *num.* 58. & Bart. *in L. Uranius.* 71. *ff. de fidejussor.*

Obligatio conditionalis corruit deficiente conditio- 71
ne, nec sustinetur pro parte, si conditio in parte fuit verificata. *L. cedere diem.* 213. *ff. de V. S. L. necessario.* §. *quod si pendente. ff. de peric. & comm. rei vend.* & *L.* 1. ubi Bart. & DD. *ff. de condit. & demonstr.* Cyriac. *controv.* 546. *num.* 62. Altograd. sen. *cons.* 090. *num.* 34. Jun. *controv.* 66. *num.* 1. Menoch. *cons.* 38. *num.* 14. & conditione non impleta ipso jure resolvitur contractus. DD. mox cit. quamvis obligatio fuerit jurata. *cap.* 3. *de jur.* Cyriac. *l. c.* Altograd. jun. *l. c. num.* 17. Rol. *cons.* 61. *num.* 19. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 586. *nu.* 8. & probatur etiam ex *cap. pervenit* 2. & *cap. sicut.* 2. *de jurejur.* Et qui agit vigore obligationis conditionalis, probare tenetur conditionis implementum. *L. hoc jure. ff. de V. O.* Cyriac. *l. c. n.* 64. & Altograd. jun. *l. c. nu.* 2. Et conditio, cum sit individua, non potest pro parte tantum impleri, ita ut si in minimo deficiat, in totum corruat. *L. qui duobus. num.* 23. & *L. cui fundus.* 56. *ff. de condit. & demonstrat.* Menoch. *cons.* 60. *num.* 49. Cyriac. *l. c. n.* 66. Altograd. sen. *cons.* 24. *num.* 77. Imo quando fuerunt duæ vel plures conditiones copulative conceptæ, omnes impleri necesse est. *L. si heredes plures. ff. de condit. instit. L. si is, qui ducenta.* §. *utrum. ff. de reb. dub.* Dec. *cons.* 89. *col.* 3. Vivius *dec.* 383. *num.* 4. Cyriac. *l. c. num.* 67. Altograd. jun. *l. cit. num.* 8.

Obligatio concepta sub modo, seu conditione reso- 72
lutiva, interim pendente modo, seu conditione, habetur pro pura. Modus autem, vel conditio resolutiva importatur per dictiones *Donec* & *usquequo. L.* 1. *C. de leg.* & Bart. *in L.* 1. *num.* 15. *ff. de condit. & demonstr.* & in *L. ambiguitatem. C. de usufr. & habitat.* Boer. *dec.* 44. *nu.* 39. Tiraquel *de retract. convent.* §. 3. *gl.* 1. *nu.* 74. Peregr. *de fideic. art.* 11. *num.* 129. Seraph. *dec.* 877. *a num.* 2. Barb. *de claus.* 154. *num.* 9. Altograd. jun. *controv.* 79. *num.* 4. & *seq.*

Obligatus deponere pretium bonorum emptorum su- 73
per aliquo monte infra tempus determinatum, cum onere interim solvendi fructus recompensativos, ad rationem quinque pro centum, si intra præfixum tempus pretium non deposuit, & postea mons ex casu fortuito defecerit, periculum montis deficientis cedit in damnum morosi debitoris in deponendo, nec liberatur, si deponat pretium in alio loco ab onere solvendi fructus recompensativos. *L. si soluturus.* 39. ubi Castr. *ff. de solut. L. quod te mihi. ff. de reb. cred. cap. fin. de depos.* §. *cum autem emptio. num.* 10. *instit. de empt. & vendit.* Rota *dec.* 253. *part.* 1. *recent.* Oinot. *in* §. *præterea. nu.* 17. *Instit. de deposito.* & *in dict.* §. *cum autem emptio.* Altograd. *l. c. nu.* 9. sive res peritura fuisset penes debitorem, sive penes creditorem. Oinot. *l. c.* Altograd. *l. c. num.* 10.

Obligatus aliquid facere sine certæ diei determina- 74
tione, non dicitur in mora absque interpellatione. DD. *in L. magnam.* 15. *C. de contract. & comm. stipul.* Dec. *cons.*

2. num.

2. *num.* 5. Cenc. *de cenfib. quaſt.* 106. *ſub num.* 15. Mant. *de tacit. lib.* 14. *tit.* 34. *nu.* 5. Statil. *de Salv. interd. inſpect.* 5. *cap. un. num.* 180. Rota *dec.* 192. *num.* 17. *part.* 5. *recent.* Conciol. *alleg.* 55. *num.* 27.

75 Obligatus ſolvere pretium, aut adimplere, poteſt offerre pendente judicio. Gratian. *diſc. for. cap.* 325. *n.* 10. ita, ut judicium per illum intentatum reconvaleſcat. Pajatell. *exped. civil.* 100. *num.* 8. Statil. *l. c. n.* 193. ubi Rota *dec.* 476. *num.* 11. *part.* 1. *diverſ. &* *dec.* 168. *num.* 7. Zachias *de obligat. camer. quaſt.* 17. *num.* 51. Mangil. *de evict. quaſt.* 97. *num.* 6. quia exceptio implementi, aut ſolutionis pretii non impedit ortum actionis, & obligationis, ſed tantum exercitium actionis, & illius executionis. Gratian. *dec. Marcb.* 26. *num.* 27. Cravet. *conſ.* 151. *num.* 10. & apud Statil. *dec.* 168. *num.* 8. Conciol. *loc. cit. num.* 37. contra Andreol. *controv.* 234. *nu.* 5.

76 Obligari nemo poteſt ex facto alterius. *L. ſi unus.* 28. §. *ante omnia. ff. de paſt. L. ſi quis in ſuo.* 33. §. *legis. C. de inoff. teſtam.* Michal. *de fratribus. part.* 3. *cap.* 48. *n.* 24. Gratian. *diſcept. for. cap.* 107. *part.* 1. *num.* 2. Cephal. *conſ.* 334. *num.* 44. *lib.* 3. Rota apud Merlin. *de pignor. dec.* 149. *num.* 5. Conciol. *alleg.* 60. *nu.* 2. apud quem alii DD.

OBLIVIO.

Praxis Oblivionis.

1 Oblivio per ſpatium 20. annorum, præſertim in muliere, præſumitur, imo per decennium. Clarus *in* §. *teſtamentum. quaſt.* 99. *nu.* 6. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 6. Rota poſt tract. Pignatell. *dec.* 18. *num.* 6. & 7. & quando ſit veriſimilis, relinquitur Judicis arbitrio. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 51. *num.* 36. ubi DD.

2 Oblivio lapſu decennii inducitur, quando poſſeſſio fuit per alium interverſa, & occupata. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quaſt.* 38. *num.* 216. *& ſeq.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 310. *num.* 48. Buratt. *dec.* 347. *nu.* 10. *&* 11. Mant. *dec.* 272. *num.* 5. Rota *dec.* 287. *nu.* 5. *part.* 2. *recent. & dec.* 143. *num.* 2. *& dec.* 571. *nu.* 13. poſt tract. Poſt *de manut.* & aliæ a Poſt. allegatæ *l. c. obſ.* 58. *num.* 13. Bichius *deciſ.* 386. *num.* 5.

3 Oblivio ad effectum amittendæ poſſeſſionis excluditur, ſi civiliter poſſidens agit in judicio. Rota *dec.* 117. *nu.* 1. *part.* 5. *recent. & dec.* 298. *num.* 1. *& dec.* 327. poſt. Poſt *de manut.* apud Bich. *dec.* 79. *n.* 25. In facto proprio lapſu longi temporis non præſumitur. Cagnol. *in auth. ex cauſa. ſub num.* 159. *verb. quæ reſtrictio. C. de lib.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 32. *nu.* 16. Bich. *dec.* 471. *num.* 12.

4 Oblivio præſumitur etiam ante lapſum decennii. Socin. *conſ.* 2. *num.* 12. *vol.* 2. Capra *conſ.* 30. *nu.* 16. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 8. *num.* 116. *verb. quin etiam.* veluti in muliere & ſene. Burſat. *conſ.* 47. *nu.* 19. Menoch. *de arbitr. caſ.* 26. *num.* 4. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1127. *num.* 11. *verb. oblivio.* Cyriac. *controv.* 360. *num.* 32. *& ſeq.* apud quem alii. Limit. in facto notabili & egregio. Idem. *nu.* 100. in quo non præſumitur, ſicut nec in tempore nimis brevi. Tranchedin. *conſult.* 105. *nu.* 38. Cerro *dec.* 268. *nu.* 6.

5 Oblivio non eſt juſta cauſa ignorantiæ, ſi quis ſemel non ignoravit. Bart. *in L. qui fundum.* 7. §. *S. C. num.* 1. *ff. de emptor.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 638. *num.* 13. Cyriac. *controv.* 532. *num.* 42. præſumitur tamen ad excluſionem delicti etiam per ſolum biennium. Grammat. *conſ. crim.* 41. *num.* 4. *prope fin. & conſ.* 47. *num.* 20. Cephal. *conſ.* 29. *nu.* 15. Petrus Pacian. *alleg. civil. & Can.* 65. *num.* 13. quia memoria hominum labilis eſt. *L. peregre.* 34. *ff. de acquir. poſſeſſ.* videri poteſt etiam Surd. *conſ.* 80. *nu.* 39. *ad fin.* qui ad excluſionem delicti præſumi vult oblivionem, ut ſupra. Et ideo teſtis non poteſt redargui ſtatim de perjurio, qui prius affirmavit aliquid, quod poſtea ſcire negavit; quia tunc, quando factum erat magis recens, potuit bene ſcire, & poſtea tractu temporis oblivisci; cum, ut ſupra dictum, hominum memoria ſit labilis, quam oblivionem debemus potius præſumere, quam dolum. Corn. *conſ.* 324. *num.* 9. *lib.* 2. Ludoviſ. *dec.* 294. *num.* 4. *& ſeq.*

¶ OBSCURUM &c.

§. I.

Obſcurum quando aliquid dicatur, vel non?

Obſcura † dicitur reſponſio alternata. Folg. *conſ.* 177. 1
Publicato proceſſu, num. 1. Vide Tuſch. *Litt. L. ver.*
Libellus alternativus procedit, Concl. 313. † Obſcurum 2
dicitur, quod intelligi non poteſt. *l.* 2. *ff. de iis, quæ*
pro non ſcript. hab. Felin. *in proœm. decret. num.* 2.
circa fin. v. & obſcurum, ubi apoſt. allegat Bald. *in*
l. hac conſultiſſima, C. qui teſt. fac. poſſ. † Et obſcu- 3
rum dicitur, quod habet plures intellectus, & quod po-
teſt pluribus modis intelligi, non habet veritatis intel-
ligentiam; quia dubitans dicitur ignorare veritatem.
Decian. *conſ.* 8. *num.* 35. *& ſeq. lib.* 1. † Dic, quod 4
obſcurum dicitur duobus modis; primo modo, & pro-
prie dicitur obſcurum, quod videri, vel intelligi non
poteſt, & hoc modo ſumptum paria ſunt, eſſe obſcu-
rum, vel nullum, & non eſſe. ita Bald. *d. l. hac con-*
ſultiſſima, C. qui teſtam. fac. poſſ. plenius Maſcard.
Concl. 1124. *in pr.* ubi dat multa exempla, quod pa-
ria ſunt, non eſſe, vel obſcurum eſſe. † Secundo mo- 5
do obſcurum dicitur, quod non bene poteſt intelligi li-
cet cernatur, ſed tamen interpretatione poteſt aperiri.
Maſcard. *d. concl.* 1124. *in pr. & num.* 6. *ver. alte-*
rum. † Et lex obſcura dicitur inſidias ponere. *l.* 1. *C.* 6
de Juſtin. C. confirm. ubi gl. *in ver. inſidiantem.* † Et 7
lex difficilis, & obſcura nocti aſſimilatur, & ſe ipſam
obducit, hoc eſt extinguit, *l.* 1. *C. de emendat. C.* §.
ſupra dictis itaque, ubi gl. *in ver. obductas.* † Decla- 8
ra alio modo, quia obſcurum dicitur, quando unica
dictio habet plures intellectus, vel quando alternativa
inducit hoc, ambiguum vero quando oratio hoc cauſat,
licet unum pro altero accipi ſoleat. gl. *in l. veteribus,*
ff. de pactis, in ver. obſcurum. † Item obſcurum dici- 9
tur, quod ſciri non poteſt propter incertitudinem, ut ſi
duo ſunt Titii *l. duo ſunt, ff. de teſtam. tut.* Vide de
hoc plura exempla in Tuſch. *Litt. I. ver. Incertitudo*
vitiat diſpoſitionem, Concl. 65. † Adde tamen, quia 10
licet brevitas ſit laudanda, ut per Joan. Andr. *in proœ.*
decret. ver. Gregorius, in pr. tamen intelligitur, dum-
modo non reddat ſermonem obſcurum ut hic. Vide
Tuſch. *Litt. B. ver. Brevitas eſt attendenda concl.*
127. Vide eund. *litt. G. ver. Generalis expreſſio parit*
obſcuritatem, & quando ſecus. Concl. 34. & *litt. I.*
ver. Incertitudo multa operatur, Concl. 67. & *litt. L.*
ver. Libellus alternativus, & contrarius procedit, &
quando ſecus? Concl. 313.

§. II.

Obſcuritas reprobatur in omni diſpoſitione.

Obſcuritas † reprobatur in legibus; quia de eſſentia 1
legis eſt, ut ſit clara, non autem obſcura, *c. erit au-*
tem lex, 4. *diſtinct.* Felin. late *in proœm. decretal.*
ver. & hinc eſt, num. 2. ubi lex obſcura non poteſt
allegari ad deciſionem cauſæ, & ſententia contra eam
lata non eſt nulla, plene Bald. *c. fin. num.* 5. *de con-*
ſtit. plene Jaſon. *in l.* 1. *nu.* 20. *& ſeq. de tranſact.*
Bald. *in l.* 2. *in ult. C. quando provoc. non eſt neceſſ.*
& pleniſſime Gabriel. *lib.* 2. *tit. de ſentent. concl.* 7.
num. 19. *& ſeq.* ubi declarat ampliando, & limitando.
† Idem in ſtatuto; quia ſi eſt obſcurum, ſententia la- 2
ta contra legem, vel ſtatutum obſcurum valet. Bald. *in*
d. c. fin. de conſtit. Felin. *d. proœm. decret. nu.* 2. *ver.*
ideo ſtatutum. † Idem in conſuetudine notoria, & cer- 3
ta, ſecus ſi ſit obſcura; quia valet ſententia contra ta-
lem conſuetudinem obſcuram. Bald. *d. l.* 2. *nu.* 5. *C.*
quando appell. non eſt neceſſ. Gabriel. ubi ſupra *nu.* 15.
& 16. *tit. de ſentent. concl.* 7. & ſi eſt varia, quod
non relevet. Bart. *in l.* 2. *in fin. pr. ff. ſol. matrim.* plene
Crav. *conſ.* 96. *n.* 5. Rol. a Valle *conſ.* 13. *n.* 18. *lib.* 4. ubi
n. 20. quod ſicuti lex debet eſſe certa, ita etiam conſue-
tudo. Vide Tuſch. *Litt. C. ver. Conſuetudo, concl.* 795.
† Et ideo ignorantia juris, quæ non excuſat regulari- 4
ter, bene excuſat, quando jus eſt obſcurum, & intri-
catum. Felin. *d. proœm. decretal. n.* 2. *ver. & ideo igno-*
rantia. † Item exceptio obſcura reprobatur; quia habetur

pro non exceptione. Bart. in l. 3. §. si duobus, per illum text. ff. de adimend. legat. l. Titia textores, ff. de leg. 1. & Landria. in apost. ad Abb. in procem. decret. in ver. difficultatem, circa fin. Castr. conf. 425. super secundo, in fin. lib. 1. sequitur Decian. conf. 8.
6 num. 40. lib. 1. † Item in positionibus repellitur obscuritas, & propterea admittitur responsio obscura, quando positio est absoluta. Felin. in procem, decretal. nu. 2. in pr. ver. & ideo dicit, Domin. & Cardin. & Joa. de Anan. in cap. de simoniace. de Simon. per illum textum, quod damnantur positiones obscuræ, &
7 intricatæ, in princ. ubi Felin. † Item in testibus; quia dicuntur vacillare, late Felin. in cap. de Simoniace. in pr. de Simon. ubi, quod testis obscure loquens habetur pro tacente veritatem, & quod præsumitur men-
8 tiri. † Item in quæstionibus proponendis factum debet esse clarum, non autem obscurum. Joa. de Anan. d. c. de Simoniace. in pr. de Simon. ubi Barbat. in a-
9 post. † Item in Doctoribus obscure consulentibus, seu doctrinas claras non facientibus, Card. Zab. & Joa. de Anan. d. c. de Simoniace. ubi, quod maxime in Doctore repellitur obscuritas. Felin. in procem. decret.
10 num. 2. & in d. c. de Simoniace, in pr. † Item reprobatur scriptor, qui litteram facit obscuram, quæ legi non potest. Bartol. in l. quicquid, ff. de verb. oblig. Felin. d. procem. decret. num. 2. v. sic etiam Barto-
11 lus. † Item libellus obscurus rejicitur. Vide Tusch. Litt.
12 L. ver. Libellus generalis, Concl. 405. Et quod habeatur pro non libello, Felin. d. c. de Simoniace, in pr. de Simon. † Item in notario sicut in teste. apost. ad Abb. in procem. decret. ver. adde, allegat Bald. in
13 l. scriptura, C. de fid. instrum. †. Item citatio obscura non valet, Bald. in l. hac consultissima, C. qui test fac. poss. ubi late numer. 4. Mascard. concl. 1124.
14 num. 4. † Item articuli generales, & obscuri non admittuntur, prout nec exceptio, nec alia. Vide Tusch.
15 Litt. G. ver. Generalis expressio parit, Concl. 34. † Item in Judice ponente verba obscura in sententiis. Bald. in l. fin. C. de Sent. quem citat, & sequitur
16 Felin. in procem. decr. num. 2. † Item in omni dispositione; quia verba oscura, quæ non habent sensum, nihil possunt operari, & super eis non potest fieri fundamentum. Decian. d. conf. 8. num. 40. & seq. lib. 1.
17 † Item probatio dubia non valet, nec relevat, cap. in præsentia, de probat. plene Decian. d. conf. 8. nu. 37. & seq. lib. 1. ubi, quod non est probatio, quando
18 est dubia. † Item instrumentum obscurum non probat, neque valet. Felin. d. c. de Simoniace, in pr. de Simon. allegat Bart. in l. quicquid adstringendæ, ff. de
19 verb. oblig. † Et in voluntate testatoris, & conventione obscura, quod non valeat. Mascard. d. Concl. 1124.
20 in pr. † Amplia, & limita multis modis, ut quod dicitur de obscuritate, procedat etiam in Incertitudine, Vide Tusch. Litt. I. ver. Incertitudo multa operatur, Concl. 67. ubi infinita ponuntur similia.

§. III.

Obscuritas nihil operatur, & quando verba obscura habeantur pro non appositis?

1 Obscurum † dictum instrumenti, si non constat de mente, habetur pro non apposito. cap. inter dilectos, de fid. instrum. Cald. conf. 327. in fi. alias 8. de do-
2 nat. qui loquitur in donatione. † Amplia in dictis testium, quia si sunt obscura, non probant. c. per tuas, de testib. Calder. d. conf. 327. in fi. alias 8. de donatio.
3 † Et testes dicuntur vacillare, qui obscure disponunt. Bald. in l. unica, C. de emendat. Cod. Felin. in
4 procem, decret. † Et testis obscure loquens æquiparatur tacenti verum, Bart. in l. ea, Digest. de contr. empt.
5 Felin. d. procem. decret. in pr. num. 2. † Declara tamen; quia judex tenetur examinare testes de tempore, & bona fide, & aliis, licet articuli super præscriptione sint obscuri, & ista non contineant. Rom. conf. 479. quem ad hoc citat Landria. in apost. ad Abb. in procem,
6 decret. ver. difficultatem, circa fin. † Et an testis obscurus declaretur, vel juvetur per alium, Ant. de Butr, conf. 45. Landria. in d. apost. ad Abb. in procem. de-
7 cret. ver. difficultatem, in fi. † Et an juvetur per rationem sui dicti. Fulgos. conf. 161. Landria. d. apost,
8 ad Abb. † Amplia in probatione obscura, quæ non relavat, † c. in præsentia, de probatio. Calder. d. conf. 327. 9
in fi. alias 8. donatio †. Amplia in additione hæreditatis facta simpliciter, nec constat, an ex testamento vel ab intestato; quia non relevat, vel saltem debet declarari. Bald. conf. 200. Berta sciens, lib. 1. † Amplia 10
in actione vel libello obscuro; quia non procedit, si non declaretur. Bald. d. conf. 200. circa fin. ver. item petitio, lib. 1. † Amplia in exceptione obscura quæ 11
non relevat. Bald. d. conf. 200. ultra med. ver. simile est, lib. 1. † Amplia in responsione obscura facta 12
per interrogatum, an velit uti testibus productis pro bonis, quia si alternative, vel conditionaliter respondeat, censetur obscura responsio, quæ non relevat. Fulg. conf. 177. per tot. maxime in fin. † Amplia, 13
quia obscure loquens æquiparatur tacenti verum. Bart. in l. ea, ff. de contr. empt. Felin. in procem. decret.
† Extende; quia positio obscura excusat respondentem 14
obscure. Fel. d. procem. decret. num. 2. in pr. † Ex- 15
tende; quia obscure respondens habetur pro confesso. Specu. tit. depositio, §. 7. ver. tertio, & ver. nono, Landria in apost. ad Abb. in procem. decret. in ver. difficul. circa fin. † Acceptilatio debiti obscure facta non 16
concludit, quod includatur certum debitum, quod petitur, & probatur. Ang. Aret. conf. 105. Viso supra dicto, num. 3. & seq. † Declara, & restringe, nisi con- 17
cludatur per locum, vel tempus, prout dicimus de negativa coarctata loco, & tempore, quia est certa, si ille, qui refert acceptum solutum pro Titio in Civitate Urbini, concludit de credito in Civitate illa; quia pluritas non præsumitur, nisi probetur. Angel. Aret. d. conf. 105. col. 2. ver. sed iis non obstantibus, num. 2. & seq. ubi quod idem tenent consulendo in eodem casu Zabar. & Ant. de Rosellis de Aretio. † Amplia, 18
quia obscura responsio facta obscuræ positioni potest ex intervallo revocari. Felin. in procem. decret. in pr. nu. 2. † Amplia, quia obscura responsio facit testes vacil- 19
lare, vel haberi pro vacillantibus, & occultantibus veritatem. Felin. in procem. decret. num. 2. Bald. in l. unica, C. de emend. † Extende, quia obscura respon- 20
sio habetur pro non facta, quia paria sunt, non respondere, vel ita obscure, quod non intelligatur, apost. ad Felin. in procem. decret. in pr. num. 2. ver. obscure.
† Extende, quia imo obscura responsio non tenet. 21
Spec. tit. de Teste, §. 3. v. quid ego, apost. ad Felin. ubi supra. † Amplia, quia obscura responsio interpreta- 22
tur contra interrogatum, qui obscure respondet. Bald. in l. qui se patris, col. 2. ver. D. Nic. C. unde lib.
† Extende; quia contra proferentem fit interpretatio, si 23
se velit fundare super verbis suis dubiis, l. veteribus, ff. de pact. apost. ad Felin. in procem. decret. in pr. ver. obscure. † Quid de obscuritate verborum judicis, 24
& testium, ead. apost. ad Felin. in fi. ver. obscure, quæ relative citat Bart. in l. inter stipulantem, §. Stichum, ff. de verb. oblig. † Limita, quia quandoque sub nube, 25
& non clare, loquendum est, l. si sacerdos, de offic. ordin. Anch. conf. 154. num. 4. in fi. † Limita; quia 26
obscura loquutio Judicis bene potest declarari. Bald. in l. hac consultissima, C. de Testam. † Idem in delicto 27
Testis; Alex. in apost. ad Bart. in l. 1. ff. de fals. † 28
Imo Judex debet facere declarare talem obscuritatem, ita Land. in apost. magn. ad Abb. in procem. decret. ver. difficultatem, circa fin. † Et de obscuritate legis, 29
quod debeat declarari a conditore legis, est gloss. & ibi Doct. in l. leges sacratissime, C. de legib. in ver. obscurius. vide tamen. Bald. in cap. fi. de constit. circa fin. ubi, quod Judex potest declarare legem obscuram inter partes in illa lite, non autem generaliter. † Et 30
in epistola, vel alia scriptura dubia, quia nulla melior fieri potest declaratio, quam ab eo, qui scripturam dubiam fecit. Decian. conf. 80. num. 48. & 49. lib. 1. ubi, quod procedit etiam in criminalibus. † Et nota- 31
rius potest declarare instrumentum obscurum, antequam illud dederit authenticum. Bald. d. cap. fin. circa fin. de constit. † Et libellum obscurum declarat libellans, 32
l. si quis intentione ambigua, ff. de judic. † Et jus 33
declarat obscurum multis casibus, ut pro dote, pro pia causa, pro libertate, & aliis similibus, & pro solutoria, pro non delicto, pro opinione humaniori. Vide Tusch. Litt. I. ver. Interpretatio, Concl. 329. & multa cumulat Marsil. in rubr. C. de prob. num. 429. † Et 34
exequens Judex quandoque declarat, prout, an bannitus decapitandus sit ille, de quo sententia loquitur,
quan-

quando est obscura. Bald. in l. hac consultissima, C.
qui testam. fac. poss. num. 4. licet dicat durum vide-
35 ri. † Et statutum obscurum declaratur ex alia parte sta-
tuti, & verbum obscurum in uno statuto intelligi de-
bet, prout statuentes in alio loco intellexerunt, Alex.
cons. 192. num. 11. & cons. 197. num. 7. lib. 6.

§. IV.

Obscuritas operatur multa.

1 In re † obscura semper validitas actus est tenenda,
Rom. cons. 304. Plura sunt, num. 2. ubi plena apost.
2 in ver. singularis, quæ plures citat. † Item proclivior
ad solvendum debet esse judex, quam ad condemnan-
dum, l. semper in dubiis, ff. de regul. jur. c. in pœ-
nis, de reg. jur. in 6. quia melius est absolvere nocen-
tem, quam condemnare innocentem. l. absentem, ff.
3 de pœn. † Item quod minimum est, sequimur in obli-
gatione, vel dispositione obscura, l. semper in obscuris,
ff. de Reg. Jur. l. semper. in stipulationibus, in fi. ff.
4 eod. cap. in obscuris, de Regul. Jur. in 6. † Item sem-
per in obscuris inspici solet, quod verisimilius est, l. in
obscuris, ff. de Reg. Jur. late Rom. cons. 355. In casu
præsenti, num. 5. ubi declarat cap. inspicimus, de re-
5 gul. jur. in 6. † Et in orationibus ambiguis, & ob-
scuris sententia spectanda est illius qui protulit verba,
6 l. in ambiguis orationibus, ff. de Reg. Jur. † Item in
contractibus ambiguis in dubio, quod est actus, si non
apparet, quod solitum est. l. semper in stipulationibus,
ff. de Reg. Jur. cap. inspicimus, de Regul. Jur. in 6.
7 † Amplia, quia in ambiguis pro dote respondendum
8 est, l. in ambiguis pro dotibus, ff. de Reg. Jur. † I-
9 tem pro libertate, l. in obscuris, ff. de R. J. Item pro
pia causa, l. sunt personæ, ff. de Relig. & sumpt. fun.

§. V.

Obscuritas declaratur, & quomodo?

1 Obscuritas † seu obscura verba declarantur; primo
secundum mentem, si de ea appareat, quia mens obti-
net primum gradum, & si non apparet de mente, se-
cundum quod magis verisimile est, quia verisimilitudo
obtinet secundum gradum. Cald. cons. 327. Circa prin-
cipium, ver. de Testamento dico, alias 8. de donation.
2 † Amplia; quia generalitas & obscuritas libelli decla-
ratur ex prosequutis, & probatis; Gemin. cons. 118.
3 num. 3. ver. quia non concludit. † Amplia, quia qui
adivit hæreditatem per verba obscura, & ambigua, te-
netur declarare, an ex testamento, vel ab intestato par-
te opponente. Bald. cons. 200. Berta sciens, circa med.
4 vel dic. † Amplia, in omni dispositione, quia qui ge-
neraliter, & confuse loquitur, sive agat, sive excipiat
parte opponente, tenetur declarare mentem suam, &
obscuritatem. Bald. d. cons. 200. ver. vel dic, usque in
5 fin. lib. 1. † Declara, ut etiam procedat declaratio,
quæ debet fieri etiam parte non opponente, si judex
velit ex officio, ne procedat super æquivoco. Bald. cons.
200. ver. præterea judex, lib. 1. Vide, Tusch. Litt. I, ver.
Interpretatio rei dubiæ, &c. Conclus. 330. ¶

OBSERVANTIA.

Praxis Observantiæ.

1 Observantia declarat gratiam. Afflict. dec. 319. num.
5. Cravet. cons. 158. quamvis verborum proprietas re-
pugnaret. Paul. Staibanus sen. cons. 47. & jun. res.
179. Mant. de tacit. lib. 2. tit. 7. num. 20. Capon.
discept. for. 369. ubi DD.

Ad introducendam præsumptionem confirmationis aut beneplaciti Apostolici non sufficit, quod observantia præsumptive probetur, sed debet concludenter, & plene probari. Rota apud Bich. dec. 295. num. 21. Marescot. var. res. lib. 1. cap. 13. num. 14. & 15. Beltramin. ad Ludovis. dec. 354. num. 18. Pacian. alleg. 71. nu. 6. qui citat Lotther. de Benef. lib. 2. quæst. 28. num. 91. & debet esse uniformis, alias attendi non debet. Bich. dec. 281. num. 46. ubi Rota in Segunt. Beneficiorum. 9. Jun. 1627. & dec. 36. num. 40. apud eundem Bich. l. c.

Observantia declarat contractum, quamvis proprietati 2
verborum non sit conformis. Bich. dec. 464. num. 19. Gratian. discept. for. cap. 825. num. 14. & seq. Peregrin. dec. Patavin. 53. num. 6. Hieronym. Leo dec. Valent. 19. num. 3. lib. 1. Rota dec. 608. num. 6. part. 2. recent. ubi etiam Testatoris voluntatem. Rota in Pisaur. administr. montis 12. Jun. 1651. §. penult. & §. fin. coram Ottobono. apud Bich. dec. 602. num. 47.

Observantia contra Constitutionem, quæ emanavit ob 3
publicum bonum, & utilitatem, non est attendenda, quia non potest privatus directe, vel indirecte illi contravenire. Rota. apud Bich. dec. 23. num. 16. Bart. in L. post legatum. n. 2. ff. de his, quib. ut indign. Mascard. de prob. conclus. 915. num. 16. Macerat. var. res. lib. 1. res. 36. num. 11. Imo nec Princeps. Bich. l. c. & Afflict. in constit. Regni rubr. 77. num. 15. ver. ne possint.

Observantia dat robur scripturis etiam informibus. 4
Bich. dec. 133. num. 4. Rota dec. 482. num. 1. & 2. part. 1. & dec. 18. num. 1. part. 2. recent. & dec. 757. n. 5. coram Buratto. Bald. cons. 400. num. 5. lib. 4. Seraph. dec. 928. num. 2. Buratt. dec. 857. nu. 5. Bich. dec. 400. num. 9.

Declarat, quid fuerit in transactione comprehensum. 5
Bich. dec. 267. num. 13. Aym. cons. 211. numer. 8. Bald. cons. 245. num. 2. lib. 3. Rota dec. 301. part. 1. recent. nu. 8. & quæ fuerit mens contrahentium ab initio Aym. l. c. Rota dec. 261. num. 4. & dec. 301. num. 8. part. 1. recent. & dec. 85. coram Buratt. num. 4. Bich. dec. 660. num. 18. & an in emphyteusi Ecclesiastici sint comprehensi, extranei, vel non. Rota in Cajetan. bonor. 10. Jun. 1648. §. minus urget. coram Cerro. Bich. dec. 483. num. 40.

Observantia est optima Legum interpres, & disposi- 6
tionum. L. si de interpretatione. ff. de LL. Surd. cons. 362. num. 10. Rom. cons. 271. nu. 4. Rota decis. 249. num. 16. & decis. 362. num. 12. part. 5. recent. apud Bich. dec. 83. num. 9. Imo ex unico actu desumpta declarat dispositionem dubiam, veluti motum proprium, si est dubius &c. Lotther. de re Benef. lib. 2. quæst. 47. num. 30. Aym. cons. 118. num. 2. Cavaler. dec. 80. num. 5. Buratt. dec. 679. num. 9. Barb. axiom. lib. 13. cap. 10. ax. 1. Abb. in cap. 1. de constit. Bich. dec. 244. num. 37. Non procedit autem, ubi verba dispositionis sunt clara. Aret. cons. 116. num. 2. Rota dec. 39. num. 11. part. 2. divers. & dec. 196. num. 6. part. 1. recent. & dec. 129. num. 6. coram Buratt.

Observantia attendi debet, quæ est fundationi pro- 7
xima, nisi constet de contraria legitime præscripta. Socin. cons. 6. num. 6. lib. 1. Seraphin. dec. 1410. nu. 7. Buratt. dec. 647. num. 10. & dec. 679. num. 13. Put. dec. 15. num. 4. lib. 3. Rota dec. 229. a num. 1. part. 1. recent. apud Bich. dec. 396. num. 26. & 27. & plurium annorum observantia concordiæ non destruitur per aliquos actus contrarios recenter gestos, si observantia prior fuit longissima. Bart. in L. de quibus. num. 16. ff. de LL. Socin. cons. 6. num. 2. Rota dec. 36. num. 38. & 39. coram Reverendissimo Urgellen. & in Barchinon. Canon. 15. Decemb. 1645. quia ex longissima observantia præsumitur confirmatio Apostolica. Et observantia v. g. concordiæ observata in una parte, præsumitur etiam observata in reliquis in eadem concordia contentis, quæ sunt similia cum illis, quæ probantur observata. Garz. de Benef. part. 12. cap. 3. numer. 240. & 241. Paris. cons. 90. numer. 4. lib. 1. Rota dec. 396. num. 13. part. 5. recent. apud Bich. dec. 295. num. 17.

Observantia dicitur proxima, & non remota, si est 8
intra quadraginta annos, præsertim si ex adverso non docetur de aliquo actu contrario. Seraph dec. 1334. num. 4. Coccin. dec. 469. num. 4. verb. & ista observantia. Beltramin. ad Ludovis. dec. 325. num. 26. & Rota in Tirason. Sacrist. 9. Jun. 1600. coram Justo & part. 7. recent. dec. 105. num. 12. apud Bich. dec. cit. num. 18. & 19. Imo Interpretativa inducitur etiam ex actibus remotis, si in individuo non constat de anteriori contraria, quo casu non debent allegari actus in casu individuo. Seraph. dec. 326. num. 2. Buratt. dec. 129. num. 6. & 679. num. 14. Coccin. dec. 469. num. 6. Bich. dec. 387. num. 10. & 11.

Observantia resultat tam ex non facto, quam ex fa- 9
cto. Bich. dec. 660. numer. 17. Rota dec. 647. numer. 3. part. 4. divers. & dec. 56. numer. 7. part. 6.
recent.

recent. & in Cesenaten. census 3. *Jun.* 1644. *coram. Corrado.*

10 In materia Decimarum multum valet observantia locorum vicinorum. *cap. ad Apostolicæ. de decimis.* Gratian. *discept. for. cap.* 595. *num.* 25. Achill. *dec.* 3. *a num.* 7. *de Decimis.* Mant. *dec.* 341. *num.* 8. Bich. *dec.* 48. *num.* 24.

11 Observantia longissimi temporis deservit non tantum pro interpretatione statutorum, aut alterius dispositionis, sed habet vim tituli, & præscriptionem inducit. *L. hoc jure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & ibi gl. marg.* Martha *de Jurisd. part.* 2. *cap.* 43. *num.* 65. Buratt. *dec.* 875. *num.* 7. *& dec.* 938. *num.* 8. Gutier. *pract. qq. lib.* 3. *quæst* 62. *num.* 11. *& lib.* 4. *quæst.* 35. *num.* 15. Covar. *in reg. possessor.* 2. *part.* §. 4. *n.* 5. Seraph. *dec.* 712. *num.* 2. & alii apud Bich. *dec.* 448. *num.* 9. *&* 10. & in re, divinum cultum concernente, quamvis sit tantum longi temporis, non tantum probat obligationem, sed favore Ecclesiæ, quatenus opus sit, ex integro illam inducit. Rota apud Bich. *dec.* 522. *num.* 17. & ad hunc effectum sufficit observantia decem annorum. Felin. *in cap. ad Apostolicam. numer.* 3. *Simon.* Abb. *in cap. suam. numer.* 1. *eodem.* Gutierrez *Can. quæst. lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 144. Cassad. *dec. un. num.* 2. *&* 5. *de consuet.* Rota *dec.* 360. *num.* 7. *verb. ultra quod. part.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 522. *num.* 51. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 167. *num.* 15. Cæs. de Graff. *dec.* 1. *num.* 3. *de caus. poss. & propriet.* Seraph. *dec.* 212. *num.* 2. Post. *obs.* 53. *num.* 27. *de manut.* vide *Obligatio.*

12 Observantia triginta, vel quadraginta annorum sufficit ad præsumendum in Vicario confirmante donationem jurispatronatus mandatum Episcopi. Mant. *dec.* 86. *num.* 10. Rochus *de Jurepatr. verb. ipso.* 15. *num.* 87. Put. *dec.* 355. *num.* 2. *lib.* 1. Rota *dec.* 122. *num.* 6. *& dec.* 406. *num.* 3. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 277. *num.* 7. Imo ex cursu triginta annorum cum observantia præsumitur confirmatio Apostolica. Moded. *dec.* 2. *de transact.* Put. *dec.* 365. *num.* 3. *&* 7. *lib.* 2. Rota *dec.* 179. *num.* 1. *part.* 2. *divers. & dec.* 21. *num.* 9. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 295. *num.* 5.

13 Observantia obfeeuta contractum, supplet omnes defectus Felin. *in cap. sicut. de sent. & re. jud.* Crav. *cons.* 10. *num.* 4. *& cons.* 101. *num.* 3. Barb. *axiom. lib.* 13. *cap.* 10. *ax.* 1. & tollit omne dubium. Felin. *in cap. cum M. de constit.* Surd. *cons.* 140. *numer.* 43. Honded. *cons.* 6. *numer.* 36. *vol.* 1. Bursat. *cons.* 226. *n.* 6. Bub. *l. c. ax.* 3. Paxian. *alleg.* 38. *nu.* 7. *&* 24.

14 Observantia est optima interpres immunitatum, & facit taliter præsumi, concessas fuisse, qualiter fuit observatum in usu. Surd. *cons.* 140. *a num.* 43. Rimin. jun. *cons.* 50. *num.* 4. Bursat. *cons.* 16. *num.* 39. *&* 40. *& cons.* 162. *num.* 31. Decian. *cons.* 48. *num.* 2. Bertazzol. *cons. civil.* 42. *nu.* 21. *ver. tertio.* Laderch. *cons.* 193. *num.* 11. & alii apud Cyriac. *controv.* 541. *nu.* 38. & declarat, quæ fuerit ab initio partium intentio. *L. sed Julianus.* 9. §. *proinde. ff. ad Macedon.* Surd. *cons.* 224. *num.* 7. Bald. *cons.* 245. *vol.* 3. Cyriac. *controv.* 146. *num.* 53. Menoch. *cons.* 49. *numer.* 20. Crav. *cons.* 101. *num.* 4. Nana *cons.* 406. *num.* 28. Et quando actus fuit diu observatus sine alicujus contradictione, resultat præsumptio validitatis, nec potest amplius impugnari. Bald. *cons.* 401. *vol.* 5. Bertazzol. *cons. crim.* 521. *num.* 23. Paris. *cons.* 88. *num.* 47. *vol.* 3. Menoch. *cons.* 422. *num.* 37. & Cyriac. *controv.* 182. *num.* 45. *&* 46.

15 Observantia cum sit interpretativa, non indiget præscriptione. Gratian. *discept. for. cap.* 716. *num.* 20. *& cap.* 756. *num.* 25. dummodo fuerit obtenta in contradictorio. Beccius *cons.* 128. *num.* 15. *vol.* 2. Surd. *cons.* 393. *num.* 21. *vol.* 3. quia actus voluntarii non inducunt consuetudinem, vel observantiam obligativam. Marcabrun. *cons.* 108. *num.* 12. *&* 13. Bursat. *cons.* 360. *num.* 82. *vol.* 4. Cyriac. *controv.* 460. *numer.* 27. & quod actus fuerint facti vigore consuetudinis, & observantiæ, & animo illam inducendi, non autem ut quilibet actus simpliciter. Ludovic. *dec. Perus.* 62. *nu.* 41. Bursat. *cons.* 30. *num.* 63. *vol.* 4. Surd. *cons.* 294. *num.* 30. *& cons.* 393. *nu.* 28. *vol.* 3. Bet. *cons.* 127. *num.* 19. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 460. *num.* 29. non inducitur ex actibus difformibus. Gratian. *discept. for. cap.* 561. *num.* 61. *& cap.* 679. *num.* 12. Rota *dec.* 4. *num.* 2. *par.* 4. *divers.* Cyriac. *l. c. num.* 30. Interrumpitur per unicum actum contrarium. Marcabr. *cons.* 43. *num.* 42. Cyriac. *num.* 32. & si est dubia ac obscura, non attenditur, sed tantum clara, & certa. Surd. *l. c.* debet probari in terminis præcisis. DD. cit. & Cyriac. *l. c. num.* 35. nisi sit notoria, quia non eget probatione, sed sufficit, quod allegetur.

16 Observantia subsecuta declarat, cum quibus honoribus fuerit erectum. Surd. *cons.* 297. *num.* 8. *& dec.* 134. *num.* 9. Cyriac. *controv.* 202. *num.* 39. & declarat, qualiter sit intelligendum statutum dubium. Alderan. Mascard. *de statut. interpret. concl.* 2. *num.* 46. *&* 139. Alex. *cons.* 211. *vol.* 5. Bertazol. *cons. civil.* 71. *num.* 21. Jo. de Amic. *cons.* 42. *nu.* 15. Cyriac. *controv.* 355. *num.* 43.

17 Observantia in solutione non declarat obligationem, nisi quando hæc est dubia, non vero quando est clara. Purpur. *cons.* 383. *num.* 4. *ver. ita cessat.* ubi si solutio fuit promissa in aureis simpliciter, & in loco currerent aurei diversi valoris, quia ex solutione declaratur, de quibus partes intellexerint, & convenerint. Purpur. *l. c.* Surd. *cons.* 210. *num.* 18. *ver. secundo respondetur. & cons.* 478. *num.* 4. Vivius *commun. opin.* 516. *num.* 64. Pacian. *cons.* 101. *n.* 20. Cyriac. *controv.* 388. *num.* 18. *&* 19.

18 Observantia longa declarat animum Principis concedentis privilegium. *L. minime. & L. si de interpretatione ff. de LL. L. sed. & Julianus.* §. *proinde ff. ad Macedon.* Surd. *cons.* 140. *num.* 44. Cyriac. *controv.* 141. *cit. numer.* 38. Altograd. jun. *controv.* 51. *numer.* 14. quia scientia cum patientia longi temporis declarat tacitam voluntatem præcedentem. *L. qui in aliena. ver. sed si non adierit. ff. de acquir. hered.* Castr. *cons.* 363. *dub.* 2. *vol.* 1. Et illius effectus non tollitur per reclamationem postea factam, quamvis dicta observantia præscripta non fuerit, quia pro observantia interpretativa non est necessaria præscriptio. Rota post Cenc. *de censib. dec.* 221. *nu* 2. *& seq.* Crav. *cons.* 202. *num.* 2. Menoch. *cons.* 1266. *num.* 6. nisi contractus esset ita clarus, ut non reciperet interpretationem. Cyriac. *controv.* 388. *num.* 17. Caren. *res.* 68. *num.* 8. Altograd. jun. *controv.* 81. *num.* 35.

19 Observantia est optima omnium dispositionum interpres. Buratt. *dec.* 85. *num.* 4. *& dec.* 379. *num.* 3. *&* 9. & ad dignoscendum, an Beneficium sit sacerdotale, plurimum attendi debet. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæst. princ.* 7. *art.* 28. *num.* 10. *ver. fortificatur.* Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 10. *nu.* 130. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 52. Rota coram Mant. *dec.* 129. *num.* 3. apud Petr. Pacianum *alleg.* 1. qui tamen *num.* 20. tenet, ex continua præsentatione non posse inferri, quod Beneficium sit sacerdotale, quia præsentare Sacerdotem, vel simplicem Clericum, est actus facultativus, & ideo observantia, quantumvis longissima & immemorabilis, non relevat, pro qua sua sententia citat Gemin. *in cap. cum de Benef. num.* 1. *de preb. in* 6. & ibi Franc. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 47. *num.* 28. Merlin. *dec.* 825. *nu.* 24. apud quem Rota *in una Brixien. Capellaniæ.* 2. *Martii* 1598. *ceram Litta.*

20 Observantia adeo est interpres dispositionum, ut intellectus ab illa approbatus observari debeat etiam verba impropriando; & quamvis intellectus esset malus, & de jure non tenendus. Rota cotam Buratt. *dec.* 85. *n.* 4. *& dec.* 379. *num.* 3. *&* 9. Socin. sen. *cons.* 145. *num.* 2. *lib.* 1. Ruin. *cons.* 104. *numer.* 3. *lib.* 5. Decian. *cons.* 124. *num.* 70. *lib.* 3. Rota *dec.* 356. *num.* 6. *par.* 2. *divers. & dec.* 608. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* apud Pacian. *alleg.* 31. *num.* 15.

21 Observantia interpretativa non requirit aliquam præscriptionem, sed sufficit, aliquando ita fuisse servatum. Crav. *cons.* 201. *num.* 12. Menoch. *cons.* 1156. *num.* 66. Cavaler. *dec.* 80. *num.* 5. *& dec.* 427. *nu.* 2. adeo ut unicus actus esse repucerit. Buratt. *dec.* 679. *num.* 9. licet esset tantum decennalis. Pacian. *alleg.* 38. *nu.* 9. *& seq.* apud quem alii.

22 Observantia non solum interpretatur alias dispositiones, sed etiam litteras Apostolicas. Rota *decis.* 608. *nu.* 6. *par.* 2. *recent.* cui observantiæ standum est, licet intellectus ab ea datus esset malus, & de jure non tenendus. Rota *dec.* 256. *num.* 6. *par.* 2. *divers.* Pacian. *alleg.* 41. *numer.* 27. & si est quadraginta annorum, suffi-

sufficit ad inducendam præsumptionem veritatis narratorum in gratia. Seraph. *dec.* 1432. *n.* 24. Pacian. *alleg.* 42. *n.* 9.

23 Observantia non attenditur, quando sunt verba clara in contrarium. Cavaler. *dec.* 487. *n.* 5. Coccin. *dec.* 203. *n.* 15. aut si non constat, quod observantea habuerint notitiam dispositionis contrariæ, aut instrumenti, & qualitatum illius, prout requiritur ad observantiam. Crav. *de antiquit. temp. par.* 1. *sect.* 4. *limitatum. n.* 19. *ver. rursus ista.* Rota *dec.* 104. *n.* 16. *part.* 2. *divers.* Pacian. *alleg.* 49. *n.* 20. & 21.

24 Observantia brevis probatur ex decreto interposito super eo allegato. Rota *dec.* 125. *n.* 8. *coram Celso.* Pacian. *alleg.* 52. *n.* 10. propter quam narrativa Brevis præsumitur vera, si observantia sit quadragenaria. Rota *coram Seraph. dec.* 1432. *n.* 4.

25 Observantia, si adsint hinc inde probationes, creditur conformis dispositioni Juris. Crav. *cons.* 179. *n.* 11. Cephal. *cons.* 9. *n.* 16. Rota *dec.* 44. *n.* 4. *par.* 4. *recent.* Rimin. jun. *cons.* 257. *n.* 27. Rota *dec.* 214. *n.* 5. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* Achill. de Graff. *dec.* 3. *n.* 8. *de Decimis.* Pacian. *alleg. civil.* 78. *n.* 10.

26 Est etiam optima interpres testamentorum, & quantvis illius intellectus appareat malus, & in Jure non tenendus, tamen ab illa recedi non deberet. Crav. *cons.* 101. *n.* 3. Menoch. *cons.* 349. *n.* 55. Peregr. *cons.* 34. *n.* 6. *lib.* 3. Socin. sen. *cons.* 145. *num.* 2. *lib.* 1. Ruin. *cons.* 104. *num.* 3. *lib.* 5. Rota coram Coccino *decis.* 436. *num.* 1. & *dec.* 663. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* & *dec.* 255. *num.* 6. *par.* 2. *divers.* & *dec.* 608. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* & *dec.* 139. *num.* 11. *ver. accedit etiam.* post Vivian. *de Jurepatr.* Pacian. *alleg.* 196. *n.* 22. & *seq.* Et quamvis, cum ex adverso clare constat Juspatron. v. g. competere, requiratur præscriptio; quando tamen id non constat, sed verba testamenti sunt dubia, sufficit observantia interpretativa. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 21. *num.* 42. *ver. infertur.* 4. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *num.* 99. Rota *coram Pennia. dec.* 861. *num.* 2. & *seq.* & post Vivian. *de Jurepatr. dec.* 139. *num.* 11. Pacian. *alleg.* 196. *num.* 26. & pro hac observantia non requiritur aliquod tempus, sed sufficit ita aliquando fuisse observatum. Crav. *cons.* 201. *numer.* 12. Menoch. *cons.* 1156. *num.* 6. Cavaler. *dec.* 80. *num.* 5. & *dec.* 427. *num.* 2. Pacian. *l. c.* & ad interpretationem jurispatronatus sufficit unicus actus. Buratt. *decis.* 689. *n.* 9.

OBSTETRICES.

Praxis Obstetricum.

1 Obstetrices, quæ mandato Judicis inspexerunt mulierem impotentem ad coeundum, debent coram Judice jurare saltem de credulitate citatæ ab eodem Judice. *cap. fraternitatis. de frigid.* P. Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 15. §. 4. *num.* 24.

2 Ratione officii tenentur scire formam baptismatis. comm. apud Navarr. *in man. c.* 22. Diana *par.* 2. *tract.* 15. *res.* 46. quamvis P. Suarez cum multis teneat contrarium, & neget adesse hanc obligationem ex justitia, aut charitate.

OBTINENS.

Praxis Obtinentium.

1 Obtinens rescriptum expectativæ ad idem Beneficium, ad quod alius obtinuit rescriptum, si concurrit cum alio, & prius præsentavit rescriptum, præfertur, nisi alter prius acquisiverit possessionem. *cap. tibi.* 12. *de rescript. in* 6. & præveniens in Canonicatu non dicitur prævenisse in præbenda, quia ista sunt diversa, & obtinens absolute præfertur illi, qui obtinuit conditionate. *cap. si pro te.* 13. *de rescript.* P. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 5. *sect.* 8. *num.* 282. & *seq.*

2 Obtinens dispensative duo beneficia etiam incompatibilia, tenetur residere in nobiliore Ecclesia. Gemin. *in cap. non potest.* §. *illud. num.* 11. ubi etiam Franc. *n.* 5. *de præb. in* 6. Abb. *in repet. cap. extirpanda.* §. *qui vero. num.* 5. & ibi Imol. *n.* 8. *de præb.* & S. Cong. Conc. Trid. de qua testatur Merlin. *dec.* 122. *n.* 3.

3 Obtinens Beneficium requirens Ordinem aliquem sacrum, debet intra annum habitæ possessionis, vel quo per ipsum stetit, quominus acquisieverit possessionem, eumdem suscipere; alias est privatus ipso jure, & tenetur etiam ante sententiam in conscientia dimittere, si est Parochiale, secus si est simplex. Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 5. & *par.* 11. *cap. ult. a n.* 20. ubi plures citat pro hac sententia Theol. & Suarez. *to.* 5. *disp.* 3. *sect.* 3. *num.* 8. & *de LL. lib. cap.* 8. *num.* 1. quod probat ex eo, quia cum quis est privatus ipso Jure, etiam possessore vel privato non citato, potest conferri, & impetrari præsentatio aut electio, juxta *cap. licet Episcopus de præb. in* 6. tenent Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 117. Salzedo *in prax. cap.* 53. *addit.* 1. Et qui obtinet Beneficium sacerdotale in ætate inhabili ad Sacerdotium, non dicitur arctatus ad Ordinem suscipiendum, nec ad illum suscipiendum cogi potest. S. Congr. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 38. *num.* 52. Garz. *de benef. par.* 3. *cap.* 4. *num.* 17. & ita servat stylus Datariæ, si vero obtinet quis Beneficium sacerdotale in legitima ætate, arctatus dicitur ratione Beneficii suscepti vel suscipiendi. Concil. Trid. *sess.* 7. *cap.* 10. *de reform.* Ciarlin. *loc. cit. numero* 54.

Obtinens plura Beneficia, quæ ad sustentationem sunt sufficientia, aut alias incompatibilia, non potest sine 4
dispensatione Apostolica de alio incompatibili provideri ex causa & prætextu, quod sit litigiosum. Rota apud Bich. *dec.* 313. *n.* 14. & 639. *num.* 9. secus si est insufficiens. *cap. de multa. de præb.* Roffinus. *de Benef. cap.* 5. *num.* 37. Corras. *de Benef. cap.* 5. *n.* 2. Hojeda *de incompatibil. Benef. par.* 1. *cap.* 19. *n.* 1.

Obtinens Beneficium insufficiens non prohibetur aliud 5
sufficiens consequi, secus habens Beneficium sufficiens, qui sine dispensatione Apostolica aliud obtinere non potest, quæ procedunt etiam in beneficiis simplicibus. Bich. *dec.* 639. *num.* 8. *cap.* 15. *de præb. in* 6. *cap. super inordita. ubi gl. ver. Beneficiatis. eodem.* Lara *de anniverf. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 2. Rota *in una Calaguritana Benef.* §. & *ultimo coram Celso.* apud Bich. *l. c. num.* 10. Hinc firmari videtur sententia illorum, qui tenent, quod habenti unum Beneficium simplex insufficiens ad honestam sustentationem possit conferri aliud sufficiens etiam de per se, contra Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 5. *num.* 303. quia id colligitur ex Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 17. *de ref.* ubi dicitur; quod habenti unum Beneficium simplex, possit aliud conferri sufficiens, dummodo utrumque personalem non requireret residentiam; si enim Concilium Tridentinum voluisset per collationem sufficientis vacare primum insufficiens non fuisset solicitum, ne utrumque requireret residentiam personalem, quia sciebat, quod unum requirens personalem residentiam licitum esset, & illicitum esset habere duo requirentia personalem residentiam, & probat etiam P. Vertani *lib.* 3. *Decretal. tit.* 5. *a n.* 20. *ad* 22. quamvis sententiam Garz. ipse judicet probabiliorem.

OCCISIO.

Praxis Occisionis.

Occidens eum, qui suæ pudicitiæ insidiatur, nullam 1
meretur pœnam. *L.* 1. §. *item Divus. ff. ad L. Cornel. de sicar.* Bart. *in L.* 1. *C. unde vi. num.* 8. Clar. *in* §. *homicidium. num.* 76. Farin. *de homicid. quæst.* 125. *num.* 44. Caball. *de omni gen. homicid. numer.* 88. & Theologi communiter apud Conciol. *resol. crim. verb. occisio. res.* 4. Farin. *cons.* 66. *lib.* 1. ubi dicit, filiam, quæ patrem volentem illam stuprare, occidit, mitius esse puniendam. Ratio est, quia si pro defensione corporis licet invasorem occidere, & pro defensione rerum, quanto magis pro defensione honoris? Conciol. *resol. crim. verb. Defensio. res.* 3. & 5. Farin. & Caball. *ll. cc.* Et non tantum invasorem meæ pudicitiæ impune occido, sed etiam illum, qui invadit pudorem meorum filiorum, Consanguineorum & Affinium, cum injuria illis illata etiam in me redundet. *L. uni. C. de rapt. Virg.* & *L. raptores* 42. *C. de Episc.* & *Cler.* Farin. *d. quæst.* 125. *n.* 44. dummodo servet moderamen inculpatæ tutelæ, nec alia via pudicitia æque bene conservari possit. Ultra citatos videri potest Ciarlin. *de æquit. Can. lib.* 1. *cap.* 58. *n.* 24.

Occidens aliquem tenetur hæredibus illius reficere 2
omnia

omnia damna, & interesse. Farin. *de homicid. quæst.* 119. *num.* 93. & probatur *ex cap.* 1. ubi Anchar. Abb. & alii *de injur. & damn. dat.* & ideo tenetur ad æstimationem operarum amissarum pro toto tempore vitæ occisi, etiam ad damna extrinseca medicamentorum &c. Pajatell. *exped.* 88. *in princ.* ubi Adden. Caball. *resol. crim. cas.* 248. *a num.* 13. Guazzin. *de pace par.* 1. *quæst.* 38. *& ad defens. Reor. defens.* 34. *cap.* 4. Cancer. *var. resol. par.* 2. *cap.* 11. *n.* 73. Capyc. Latro *dec.* 75. *num.* 1. *lib.* 1. Conciol. *resol. crimin. ver. occisio. resol.* 2. quia in delictis, in quibus oritur actio in factum ad interesse. Gomez. *var. resol. to.* 3. *cap.* 3. *num.* 37. Vinc. de Franc. *dec.* 460. *num.* 2. Farin. *d. quæst.* 119. *num.* 93. Cancer. & Caball. *ll. cc.* Idem dicendum est de vulnerante quoad vulneratum. DD. cit. & Menoch. *de arbitr. cas.* 122. Idem dic de occidente in rixa. Item de mandante aut consulente aliquem occidi. Farin. *de consul. & mand. quæst.* 135. *n.* 3. quæ tamen conclusio non procedit in occidente ad necessariam sui & suorum defensionem servatu moderamine inculpatæ tutelæ. *L. scientiam.* 46. *§. qui cum aliter. ff. ad L. Aq.* & *d. cap.* 1. ubi DD. cit. Farin. *de homicid. quæst.* 119. *num.* 122. Guaz. *d. defens.* 34 *cap.* 4. *n.* 10. Caball. *d. cas.* 248. *num.* 29. Cancer. *l. c.* Capyc. Latr. ut supra. Neque procedit in duellantibus, in quibus non intervenit propriè injuria ob pactum implicitum. Card. de Lugo *de just. & jur. to.* 1. *disp.* 11. *n.* 66. P. Thom. Tambur. *in Decal. lib.*6. *cap.* 4. *§.* 3. *n.* 2. Caraffa *de duello. tract.* 2. *sect.* 3. *quæst.* 48. apud P. Grasset. *de nece prodit. §.* 8. *n.* 15. Conciol. *l. c. n.* 5. apud quem alii. Neque procedit, quando occisus fuit in culpa, uti author rixæ. Farin. & DD. supra alleg. *l. c.* & hæredes occisi contra homicid. habent juramentum in litem. Farin. *d. quæst.* 119. *num.* 112. Guazzin. *l. c.*

3 Porro æstimatio operarum hominis occisi facienda est, habito respectu ad tempus, quo occisus vivere potuisset, juxta computum, de quo *L. hæreditatem.* 68. *ff. ad L. Falc.* Gomez *var. resol. to.* 3. *cap.* 3. *num.* 38. Rol. *cons.* 39. *num.* 14. *lib.* 2. Farin. *d. quæst.* 119. *num.* 99. Caball. *l. cit. num.* 26. Cancer. *var. resol. par.* 2. *cap.* 11. *n.* 76. & alii apud Conciol. *l. c. n.* 10.

4 Occidens aliquem cum baculo, quamvis extra rixam & præmeditatæ, non punitur pœna ordinaria homicidii quia non præsumitur habuisse animum occidendi, sed Judici arbitraria. Clarus *in §. homicidium. n.* 5. *ver. dicitur etiam* Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 40. *n.* 9. Mascard. *de prob. conclus.* 97. *num.* 27. Farin. *de homicid. quæst.* 126. *num.* 128. Conciol. *resol. crim. ver. occisio. resol.* 6. Caball. *de omni gen. homicid. a n.* 334. qui tamen contrarium sentire videtur cum Gomez *var. resol. to.* 3. *cap.* 3. *num.* 17. Idem dicendum, si occisio fuit facta cum armis, quibus homines uti non solent ad occidendum, veluti cum parvo cultello, quia tunc non præsumitur animus deliberatus ad occidendum. Menoch. Caball. & Farin. *ll. cc.* Giurba *cons.* 82. *num.* 21. nisi tamen percussio cum baculo fuerit facta in parte periculosa, ut in capite, quia tunc sicut præsumitur animus occidendi, ita secuta morte subintrat pœna mortis Gomez. *l. c. n.* 17. Menoch. *l. c. præs.* 40. *n.* 11. Mascard. *l. c.* Farin. *de homicid. quæst.* 126. *n.* 131. *& cons.* 211. *&* 212. *n.* 13. *lib.* 3. Giurba *l. c.* Caball. *l. c. num.* 293. Conciol. *l. c. num.* 4. aut conjecturæ id etiam suadeant, uti si percutiens non habebat alia arma aptiora ad occidendum.

5 Occidens aliquem in lucta atque lusu a consuetudine Regionis seu Civitatis introducto, aut tolerato, non meretur pœnam. *L. qua actione* 7. *§. si in colluctatione. & L. si ex plagis.* 53. *§. ult. ff. ad L. Aq. cap. Lator.* 9. *de homicid.* Menoch. *de arbitr. cas.* 400. *n.* 7. Alciat. *de duello cap.* 3. *ver. nam sæpenumero.* Tusc. *litt. L. conclus.* 456. *a n.* 15. Farin. *de pœn. temper. quæst.* 95. *n.* 25. *& de homicid. quæst.* 125. *a num.* 31 Giurba *cons.* 51. *a num.* 11. quia consuetudo, quæ ludum tolerat, a pœna excusat, quamvis consuetudo sit reprobata. Farin. *de delict. & pœn. quæst.* 20. *num.* 45. Caball. *de omni genere homicid. num.* 86. Giurba *l. c. n.* 16. præsertim in pueris, & hæc consuetudo non tantum excusat a pœna ordinaria, sed etiam extraordinaria. Menoch. *l. c. cas.* 400. *a num.* 3. Farin. *de pœn. temper. quæst.* 95. *num.* 26. *& de homicid. quæst.* 125. *n.* 32. Caball. *de omni gener. homicid. n.* 85. Conciol. *resol. crim. l. c. resol.* 7. *num.* 3. Lim. in illo, qui in tali ludo dolose aliquem occidit. DD. cit. Item in illo, qui occidit per culpam, qui non evitat pœnam extraordinariam, præsertim, si in ejusmodi ludo aliquis alium occidit proditoriè. Menoch. & Caball. *ll. cc.* propter detestabilitatem criminis.

Bona occidentis se ipsum ex conscientia patrati criminis, non vero tædio vitæ, sive delictum fuerit probatum, sive non, confiscantur, nisi hæres velit probare innocentiam illius. Peregr. *de Jure fisci. lib.* 4. *tit.* 4. Caball. *resol. crim. cas.* 137. *num.* 1. Farin. *de homicid. quæst.* 128. *num.* 51. *&* 69. Guazzin. *de confiscat. bon. conclus.* 13. *lim.* 45. *num.* 2. & dummodo crimen sit tale, ut pro illo bona confiscentur. Gomez *var. resol. to.* 3. *cap.* 3. *num.* 13. Peregr. *l. c.* Menoch. *de arbitr. cas.* 284. *num.* 14. Farin. & Caball. uti mox supra. Ita de jure antiquo, sed hodie hæc pœna sublata est. *auth. bona damnatorum. C. de bon. proscript.* Bart. *in L. fin. §. fin. num.* 4. *ff. de bon. eor.* Peregr. *de jure fisci. lib.* 4. *tit.* 4. *num.* 11. Farin. *de homicid. quæst.* 128. *n.* 95. Cabal. *l. c. num.* 18. Conciol. *l. c. resol.* 8. *num.* 7. cadaver illius, qui se ipsum occidit conscientia patrati criminis, suspenditur Judicis arbitrio. Bald. *in L.* 2. *n.* 2. *C. qui testam. fac. poss.* & alii apud Farin. *l. c. n.* 10. sed contrarium est verius. Clar. *in §. fin. quæst.* 68. *n.* 38. Decian. *crimin. lib.* 9. *cap.* 4. *num.* 14. Peregr. *de Jure fisci. lib.* 4. *tit.* 4. *num.* 10. Farin. *l. c. numero.* 11. Guazzin. *defens.* 38. *cap.* 7. *num.* 3. Paul. Rub. *de valid. legitt. cap.* 53. *num.* 122. Verum tamen est, quod se ipsum occidens careat sepultura Ecclesiastica. *Can. placuit.* 23. *quæst.* 5. Clar *l. c.* Menoch. *de arb. cas.* 284. *num.* 25. Farin. *d. quæst.* 128. *num.* 16. quamvis tædio vitæ se occidisset. Lavor *var. lucubrat. to.* 1. *tit.* 2. *cap.* 12. *num.* 28. Guazzin. *l. c. defens.* 39. *cap.* 2. *num.* 1. dummodo occisio sui ipsius plene probetur, quia non præsumitur. Farin. *l. c. n.* 41. Peregr. *l. c. n.* 2. Conciol. *l. c. num.* 12. Farin. *de inquis. quæst.* 2. *num.* 29. *ver. sed & horum.* Vermigl. *cons.* 18. *n.* 15. repertus vero in puteo præsumitur ab alio dejectus, uti etiam lapsus e turre. 6

Occidens uxorem privatur omni lucro dotis sibi ex eu proveniente, sicut uxorem expellens, & alimenta denegans, etiamsi lucrum proveniat ex statuto, aut consuetudine. Imo quamvis occiderit in adulterio deprehensam, & perdit jus illi succedendi tam ex testamento, quam ab intestato. Rol. *de lucro dot. quæst.* 61. Farin. *de homicid. quæst.* 120. *num.* 38. Michalor. *de fratribus par.* 3. *cap.* 56. *num.* 31. Cyriac. *controv.* 217. *n.* 9. Clar. *in §. homicid. num.* 17. & Conciol. *resol.* 9. *per totam.* 7

Quæres, qua pœna sit puniendus, qui volens occidere unum pro alio? Respondetur discordare DD. esse puniendum pœna ordinaria, tenent Gomez *var. resol. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 34. Clar. *in §. homicidium. num.* 6. ubi Bajard. *num.* 12. Andreol. *controv.* 371. P. Grasset. *de nece prodit. §.* 23. *num.* 37. Cyriac. *controv.* 250. *num.* 5. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap.* 102. *num.* 20. Berlich. *conclus. pract. par.* 4. *conclus.* 11. *a num.* 3. Ratio est, quia talis committit homicidium re & animo, quod sufficit ad pœnam ordinariam. Sed pro pœna extraordinaria ultra citatos in praxi homicidii stant Mascard. *de prob. conclus.* 864. *num.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 324. *a num.* 11. Thes. *dec.* 243. Farin. *de homicid. quæst.* 125. *num.* 152. Cabal. *resol. crimin. cas.* 31. *n.* 11. *& de omni gen. homicid. num.* 238. & hanc tanquam mitiorem laudant etiam Doctores pro contraria citati, quamvis suam veriorem in jure existiment, & hæc sententia certo procedit, quando quis se defendendo unum pro alio occidit. DD. cit. pro utraque sententia, præsertim si se defendendo erravit in persona. Farin. *l. c. num.* 158. Ita occidens, ubi statutum permittit occidi bannitum, volens occidere bannitum, alium errando in persona, tantum pœna extraordinaria punitur, quia dabat operam rei licitæ. Nell. *de bannit.* 2. *part.* 2. *temper. quæst.* 26. *n.* 26. Berlich. *par.* 4. *conclus.* 10. *num.* 15. Paul. Rub. *de valid. legal. c.* 41. *n.* 115. Conciol. *resol. crim. verb. occisio. resol.* 1. *per totam.* 8

Quæres 2. quid dicendum de illo, qui mediator rixæ in rixa occidit ex rixantibus unum sine dolo? Respondetur, punitur extraordinariè, pro qualitate culpæ, quia culpa etiam lata dolo non æquiparatur. *L. lege Cornelia. ff. ad L. Cornel. de sicar.* Caball. *de omni* 9

gen.

gen. homicid. num. 197. *& num.* 201. Paul. Rub. *l. c. cap.* 39. *a num.* 78. Clar. *in §. homicidium. n.* 3. si vero mediator dolose unum ex rixantibus occidit, punitur pœna ordinaria. Farin. *d. quæst.* 125. *n.* 165. Guazzin. *l. c. def.* 29. *cap.* 4. *n.* 19. *ver. ac etiam.* Conciol. *ref.* 5. *per totam.*

OCCULTATIO.

Praxis occultationis & occulti.

1 Occultatio alicujus processus inducit præsumptionem, quod in eodem processu fuerit probata intentio adversarii, dummodo constet, processum fuisse dolose subtractum, & occultatum, quod quidem concludenter & plene probandum est. Abb. *in cap. accepimus num.* 6. *ver. aut non potest. de fide instrum. cap. cum inter dilect. cap. tertio loco. de prob. cap. illud. de præs.* Bellam. *in cap. pervenit. de testib. cogen.* & probatur *in L. testium in fin.* ubi gl. *ver. probantibus. C. de testib.* Rota apud Bichium *dec.* 178. *a num.* 1. quæ tamen probatio non resultat ex eo, quod processus in archivio Curiæ Episcopalis non reperiatur, quia id potest contingere sine culpa & dolo Episcopi, sed culpa Notarii; seu Archivistæ, ad quos spectat custodia actorum & scripturarum, & non ad Episcopum. Abb. *in cap. quoniam contra n.* 3. *&* 4. *de probat.* Rota *dec.* 97. *n.* 1. *&* 4. *& dec.* 339. *num.* 1. inter impressas apud Farin. & coram Cavaler. *dec.* 542. *num.* 1. *&* 2. *cap. statutum. §. Notarius. de rescript. in* 6. Berous. *in cap. quoniam contra num.* 46. *de probat.* Bald. *cons.* 137. *n.* 1. *lib.* 3.

2 Occultatio processus in Archivio Episcopali præsumitur facta ab Episcopo, si habet interesse in causa; ad quam tamen excludendam sufficit possibilitas in contrarium, aut probabilitas, uti si potuit occultari, aut amitti a Notario, vel Archivista, ad quem spectat custodia processuum, & actorum. Rota apud Bich. *dec.* 202. *a n.* 4. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 96. *num.* 7. Et quatenus etiam probaretur occultatio dolosa ab Episcopo facta, hæc non noceret Ecclesiæ, & successoribus in illa; quia Episcopus non est Dominus bonorum & jurium Ecclesiæ, sed nudus administrator; Dominus vero est Deus. Bald. *in L. jubemus. num.* 12. *C. de SS. Eccles. cap. Venerabilis. §. intelligimus ver. licet autem. de except. cap. delectum persona de R. J. in* 6. nisi successor prosequatur factum occultationis, aut continuaret in possessione rei acquisitæ per dolum antecessoris. Bich. *l. c. an.* 20. Felin. *in d. cap. accepimus n.* 15. *de fide istrum.*

3 Occultatio diuturna facit oriri præsumptionem falsitatis, & simulationis. Menoch. *de præsumpt. l.* 2. *præs.* 91. *n.* 4. Crav. *cons.* 179. *n.* 5. Cacheran. *dec.* 127. *n.* 9. Barb. *axiom. l.* 13. *c.* 14. *ax.* 2.

4 Occultans testem, aut impediens, ne contra se possit deponere, punitur pœna arbitraria, & non pœna falsi, aut amissione causæ. Cabal. *res. crim. cas.* 43. *&* 273. ubi Fel. & alii, & ob Judicis contemptum est excommunicandus. *cap. constitutis. de testib.*

5 Occultum dicitur, quod nescitur. Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. *num.* 9. *cap. Christiana.* 33. *quæst.* 2. & sumitur pro eodem, ac clandestinum. *cap. quod nobis.* ubi Abb. *num.* 1. & gl. *de clandest. despons.* Ciarlin. *l. c. n.* 8.

6 Occulta non judicantur ab Ecclesia. *cap. tua* 34. *de accus.* sed illi relinquuntur, qui novit corda hominum, *cap. consuluisti.* 2. *quæst.* 5. Barb. *loc. cit. axiom.* 3.

7 Occultatio non infert delictum, quando non est dolosa, & ad effectum tegendi veritatem, præsertim si hæc est nota alicui personæ, quæ verisimiliter fuit revelatura, quoties resultaret damnum tertio. gl. *in L. qui vas.* 49. *ver. non celandi. & in verb. si celavit. ff. de furt.* Bald. *cons.* 250. *n.* 9. *col.* 3. *vol.* 1. circa finem. Cyriac. *controv. for.* 132. *n.* 22. *& seq.*

8 Occultatio testamenti, aut instrumenti urgentissima falsitatis suspicione laborat. Oldrad. *cons.* 183. *n.* 10. & colligitur ex *L. si quis forte. ff. de pœn.* Crav. *cons.* 28. *n.* 6. *& cons.* 178. *n.* 5. Menoch. *de præs.* 91. *n.* 5. *&* 6. quæ præsumptio militat etiam contra minorem, rusticum, & mulierem, quamvis tractarent de damno vitando. Caroc. *dec.* 66. *num.* 9. Bald. *in L. fraus. n.* 1. *ff. de LL.* Ruin. *cons.* 128. *num.* 5. *lib.* 4. Farin. *pract. crim. quæst.* 89. *num.* 139. Tranchedin. *consult.* 105. *n.* 39.

Odium. vide in praxi *Inimicitia.*

ŒCONOMUS.

Praxis Œconomi.

Œconomus, Ecclesia vacante, potest deputari ab Episcopo. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. *de ref. cap. pervenit.* 2. *de appell. cap. cum vos. de off. Ordin.* ubi Abb. Garz. *de Benef. part.* 9. *cap.* 2. *n.* 18. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 54. *num.* 78. Rota apud Bich. *dec.* 114. Rebuff. *de sent. provisionali in præfat. num.* 37. deputatur ab Episcopo, ut fructus successori servet, & custodiat. Bich. *dec.* 318. *num.* 9. ubi DD. *in cap. bonæ* 31. *de appell. gl. in cap.* 1. *de reb. Eccles. non alien.* Concil. Trid. *sess.* 24. *cit.* Rota apud Bich. *l. c. in Civitaten. Archipresbyteratus. coram Cerro.* præsertim concurrente justa causa, qualis esse potest, si lis pendeat super Beneficio. Lambertin. *de Jurepatr. part.* 2. *cap.* 30. *art.* 1. Costa *de remed. subsidiario. remed.* 115. *num.* 15. Rota apud Bich. *dec.* 376. *num.* 2. *dict. cap. cum vos. de off. ordin.* ubi Hostien. *num.* 2. *verb. unde.* Anchar. *num.* 1. *verb. quarto nota.* Jo. de Imol. *num.* 2. Et lite pendente in Rota eadem potestas manet apud Rotam, quia illa succedit loco Ordinarii. Vitalin. *in Clem. Auditor. n.* 42. *de rescript.* Abb. *in cap. super eo. n.* 5. *col.* 4. *de off. Deleg.* Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 31. *n.* 53. Rota *dec.* 81. *n.* 11. apud Vivian. *de Jurepatr.* & quidem toties, quoties favet Ecclesiæ, & animæ testatoris. Ut vero deputari non possit ob non jus colligitantis, oportet hoc non jus esse notorium. Hostien. *in dict. cap. cum vos verb. nisi evidenter.* & ibi Henric. Boich. *n.* 2. *ver. & hoc verum. de off. ordin.* Bich. *l. c. n.* 9. 1

Œconomus ex Colligitantibus unus deputari solet, quando cessat timor scandali, præsertim si est de gremio Ecclesiæ, ut oportet juxta *cap. quoniam in quibusdam. cap. in nova.* 16. *quæst.* 7. Barb. *de jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 46. *num.* 5. Lambertin. *de Jurepatron. part.* 3. *lib.* 2. *quæst.* 1. *art.* 31. *n.* 3. Costa *l. c. num.* 20. Specular. *in tit. de œconom. sub n.* 2. Rota apud Bich. *l. c. n.* 14. 2

Œconomi ad Beneficii custodiam deputatio statim exspirat per provisionem veri successoris in Beneficio. Rota *in Naulen. Parochialis* 31. *Maii* 1642. coram Merlino apud Bich. *dec.* 318. *num.* 14. *& in Treviren. Archidiacon.* 13. *Jun.* 1644. *coram Cerro.* 3

Œconomo habenti custodiam bonorum Ecclesiæ, manutentio denegari nequit, si fuit deputatus de tempore, quo possessio erat vacans. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 93. Bost. *de manut. obs.* 52. *num.* 8. *&* 10. Bich. *dec.* 114. *n.* 2. *&* 3. Vivianus *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 14. *cap.* 3. *num.* 62. Gail. *lib.* 1. *pract. observat. observat.* 5. 4

OFFENDENS.

Praxis Offensionis, & Offendentis.

Offendens personas, vel Ministros Judicis Ecclesiastici, aut ejus familiam, punitur ab eodem. vide *Reus.*

Offendens Ministrum Episcopi, aut Cardinalis, punitur ab Episcopo, si illos offendit intuitu officii, quia tunc offendit Jurisdictionem Ecclesiasticam, & dignitatem. Menoch. *cons.* 230. *num.* 82. Eugen. *cons.* 31. S. Congreg. Immun. *in una Anconitana* 9. *Jul.* 1671. si vero illum offendit titulo privato inimicitiæ, cum sit mixti fori, datur locus præventioni. Pignatell. *to. consult.* 52. *n.* 1. & probatur *ex cap.* 1. *de foro compet.* Farin. & Merlin. quos citat Diana *part.* 6. *tract.* 8. *resol.* 3. 1

Offendens Cardinalem in persona, est perpetuo infamis, & amittit testamenti factionem activam, & passivam, confiscantur illius bona, domus devastatur, privatur locationibus, & feudis. Item omnibus officiis spiritualibus, committit crimen læsæ Majestatis, juxta *cap. felicis. de pœn. in* 6. Molina *de Just. to.* 4. *tract.* 3. *disp.* 65. Farin. *in prax. crim. part.* 5. *quæst.* 112. *n.* 75. Tusc. *litt. C. conclus.* 100. *n.* 37. Machad. *part.* 7. *tract.* 2

7. *tract.* 3. *docum.* 7. *num.* 3. & *seq.* Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 41. Habetur pro bannito, & diffidato. Peregrin. *de Jure fisci. lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 108. Et ejus filii, ac nepotes privantur omnibus beneficiis, & dignitatibus Ecclesiasticis, & ad illas imposterum obtinendas fiunt inhabiles. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 41. *n.* 32. Farin. *l. c.* Sanz. *in precepta Decal. lib.* 2. *c.* 28. *n.* 20.

3 Offendens aliquem dentibus, aut unguibus, non punitur pœna ordinata contra percutientem, aut vulnerantem cum armis. Cabal. *res. crim. cas.* 63. quia appellatione armorum non veniunt dentes, ungues, vasa vitrea, terrea &c. Cancer. *in pract. crimin.* §. *in textu.* Decian. *tract. crimin. lib.* 8. *cap.* 2. ut dictum fuit in praxi *Armorum*.

4 Offensio, vel offensa proprie dicitur, quæ pœnam meretur, & propter quam offenso competit actio injuriarum. *L. cum te pietatis.* ubi Bart. & DD. *ff. de inoff. testam.* Farin. *in prax. quæst.* 107. *n.* 43. Ciarlin. *controv. for. cap.* 90. *num.* 18. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæst.* 47. *num.* 2. Menoch. *cons.* 41. *num.* 23. Berous *cons.* 202. *n.* 1. & 29. *lib.* 3. Cabal. *res. crim. cas.* 152. *num.* 6. *in fin.* Et licet offensio facta in vestibus, possit dici offensio personalis, non est tamen proprie offensio; sed tantum improprie dicta. Vulp. *de promiss. de non offendend. quæst.* 91. *num.* 7. Hondед. *cons.* 103. *num.* 25. *lib.* 2. Guazzin. *de pace part.* 1. *quæst.* 52. *num.* 4. & *defens.* 29. *cap.* 2. *num.* 12. excepto Clerico, quem offendens in vestibus, non evitat excommunicationem. Can. *si quis suadente* 17. *quæst.* 4. licet illius corpus non tangat. gl. Innoc. & alii *in cap. nuper.* 29. *de sent. excom.* Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 77. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæst.* 77. *num.* 9. Decian. *crimin. lib.* 6. *cap.* 19. *num.* 3. Sperell. *decis.* 20. *n.* 27. & *dec.* 45. *num.* 33. & 53. Conciol. *resol. crimin. verb. Offensio*, *res.* 2.

5 Offensio publica, ubi non adest, ibi vindicta publica esse nequit. Bald. *in L. data opera. C. qui accus. non poss.* Farin. *lib.* 1. *cons. crimin.* 67. *num.* 9. Barb. *axiomat. lib.* 13. *cap.* 17. *axiom.* 1.

6 Offensus, aut injuriatus, si recusat manifestare offendentem, potest ad id cogi, etiam per torturam, & non tantum offensus, sed etiam hæredes offensi aut occisi. Ambrosin. *in processu informat. lib.* 1. *cap.* 1. *a num.* 30. Adden. ad Thes. *dec.* 42. *litt. A.* Tusc. *litt. I. conclus.* 333. Guazzin. *def.* 19. *cap.* 4. *a num.* 5. Calvin. *de aequit. lib.* 2. *cap.* 179. *num.* 38. & 42. Conciol. *l. c. res.* 1. Limit. si offensus verisimiliter ignorat, puta, quia offensio fuit facta de nocte. Guazzin. & Conciol. *ll. cc.*

7 Offendens Officiales, Birruarios, & similes, non ex causa officii, aut in odium Principis, sed ex privata inimicitia, non incurrit crimen, & pœnas læsæ Majestatis, & rebellionis. Bajard. ad Clar. *in læsa majestatis. num.* 2. *verb.* & *hoc verum.* Farin. *de homicid. quæst.* 112. *num.* 150. & *quæst.* 117. *num.* 37 Andreol. *controv.* 345. *num.* 19. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 25. contra Clar. *in* §. *læsa Majest. num.* 5. & alios apud Farin. *loc. cit. quæst.* 117. *numer.* 38. præsertim si officialis non fuit constitutus ab ipso Principe, non recognoscente Superiorem, sed ab illius vices gerente. Conciol. *resolut. crim. verb. Officialis. res.* 3.

8 Offendens vero ipsum Principem, etiam ex privato odio, & inimicitia, incurrit pœnam læsæ Majestatis. Capyc. *dec.* 130. *num.* 15. Boss. *in pract. tit. de crim. læsæ Majest. num.* 41. nisi offensio esset necessaria pro sui defensione. Bursat. *cons.* 147. *numer.* 15. Farin. *de homicid. quæst.* 117. *numer.* 44. Conciol. *loc. cit. num.* 4.

9 Offendens vero Officialem Principis ex odio privato, quamvis non puniatur pœna læsæ Majestatis, tamen gravius punitur, quam si alium privatum offendisset. Decian. *lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 31. Farin. *de homicid. quæst.* 112. *num.* 150. circa medium. Conciol. *loc. cit. num.* 6. Utrum vero offensio fuerit facta in odium Principis aut ex odio privato, deduci debet ex conjecturis. Capyc. *d. dec.* 130. *num.* 12. Rol. *cons.* 48. *n.* 11. Farin. *l. c. num.* 154. & *quæst.* 117. *num.* 50. Decian. *l. c.* In dubio vero non præsumitur facta in odium Principis, sed potius ex odio privato; quia in dubio sumitur semper præsumptio exclusiva majoris delicti. Menoch. *cons.* 99. *n.* 16. *litt. I.* Decian. *l. c.* Farin. *d. quæst.* 117.

Offendens, imo occidens Judicem, a quo injuste fuit tortus, non punitur pœna mortis, sed minori, dummodo in continenti, postquam fuit dimissus a tortura, illum occiderit. Guazzin. *def.* 30. *cap.* 42. *num.* 9. Bajard. ad Clar. §. *fin. quæst.* 64. *n.* 110. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 37. *num.* 118. quod intellige, si statim illum occidat. Vide Conciol. *l. c. n.* 9 10

OFFICIA.

Praxis Officiorum, & Officialium.

Officia publica debent dari dignioribus. Diana *part.* 2. *tract.* 15. *res.* 67. ubi Theol. Innoc. *in cap. cum olim. de restit.* quia hæc officia sunt bona communia ordinata in bonum commune, & utilitatem publicam. Quamvis alii teneant contrarium, uti Homob. & alii apud eundem Dianam *loc. cit.* apud quem vide etiam Bart. & Bald. *in L. Impuberem. ff. ad L. Cornel. de fals.* 1

Officia duo quis regulariter gerere non debet. *L. si plures.* ubi gl. *ff. de pact. cap. diversis. de Cler. conjug.* ubi gl. *cap. cum singulis. de preb. in* 6. nisi unum esset alteri accessorium. Tusc. *litt. O. concl.* 94. Barb. *axiom. lib.* 13. *c.* 18. *ax.* 14. 2

Officia habentia jurisdictionem, sunt de regalibus Principis, secus illa, quæ habent administrationem justitiæ. Bich. *dec.* 571. *numer.* 2. ubi Rota. Jo. Franc. a Ponte *dec.* 16. *n.* 26. *verb. quæ vero.* & *n.* 32. quale est etiam officium Postarum. Rovit. *dec.* 45. *n.* 6. & alii apud Bich. *l. c.* & quæ non sunt de regalibus circumscriptis particularibus constitutionibus, alienari, & hypothecari possunt absque Principis consensu. Bich. *l. c. num.* 3. 3

Officia habentia annexam jurisdictionem, hoc est administrationem justitiæ, alienari non possunt ab inferiore a Principe, alia secus, si non agitur de præjudicio Principis. Salyc. *in L.* 1. *num.* 3. *verb. ideo simpliciter. C. ad L. Jul. de ambit.* Salon. *de Just. & Jur. to.* 1. *quæst.* 63. *art.* 2. *conclus.* 3. *col.* 2. *verb. Diximus.* Mastrill. *de Magistrato. lib.* 1. *c.* 20. *n.* 24. *cap.* 1. *dub.* 38. *n.* 3. Bich. *dec.* 606. *a n.* 1. 4

Officiorum, quæ sunt regalia, dominium semper manet apud Principem, & sola administratio, & titulus in concessionarium transfertur. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 14. *n.* 14. Mastrill. *l. c. c.* 13. *n.* 18. & alii apud Bichium *l. c. n.* 17. 5

Officiorum appellatione in Bullis Pontificum, non veniunt illa, quæ sunt cum aliqua superioritate, aut administratione. Bonac. *de clausur. part.* 4. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *res.* 224. & sic excluditur officium Concionatorum. 6

Officium Præfecti Postarum, quod a Rege Hispaniarum conceditur, est proprie de regalibus ipsius Regis. Latrea *alleg. fiscal.* 50. *numer.* 14. Jo. Franc. a Ponte *dec.* 28. *num.* 45. & 48. quia hoc officium non versatur tantum circa transmissionem litterarum, vel locationem equorum, non est de natura sua transmissibile ad hæredes, sed obtinetur tantum ex gratia Regis. *L. cursum. in fin. C. de curs. publ. lib.* 12. *neque fit cuicumque persona, sed nobili.* Bichius *dec.* 606. *num.* 20. & *seq.* qui citat Martham *cons.* 53. *num.* 4. post Isern. *in cap.* 1. *num.* 12. *verb. unde si offer. ex quib. caus. feud. amitt.* neque verum est, quod officium, quod est regale penes Regem, desinat esse tale penes concessionarium, nisi fuerit concessum in allodium, & nulla sit spes reversionis ad Regem. Afflict. *in constit. Regni. cap. scire volumus. num.* 4. Martha *l. c.* Rovit. *dec.* 72. *n.* 33. & ita intelligi debent Vincent. de Franch. *dec.* 56. *num.* 16. Andr. de Isern. *in tit. quæ sint regalia. numer.* 52. quod quidem officium etiam in Imperio de regalibus Imperatoris est, ad quem spectat confirmare ejusmodi postas, teste Sixtino *de regalibus lib.* 2. *c.* 13. *num.* 42. 7

Officium Executoris testamentarii commissum sub nomine officii aut dignitatis, aut sub nomine appellativo, veluti Guardiano &c. transit ad omnem Successorem in officio, secus si fuit commissum sub nomine proprio, quia nomen proprium facit commissionem personalem. Noal. *de transmiss. cas.* 52. Specular. 8

de

de instrum. edit. §. *nunc vero aliqua. num.* 77. Bart. *in L. a filio. num.* 6. *ff. de alim. leg.* Bald. *in L. fin. num.* 46. C. *de hered. instit. & in cap. uno Delegatorum. num.* 3. *verb. quid dices. de off. Delegat.* Lanfranc. *de arbitr. part.* 5. *num.* 49. Abb. *in d. cap. uno Delegatorum.* Nisi commissio fuisset data alicui affini, aut consanguineo, aut propinquo testatoris; quia tunc, quamvis fuerit expressum tantum nomen dignitatis, tamen non transit ad successorem, quia videtur commissio facta affectione personæ, & non dignitatis contemplatione. gl. *in cap. fin. de testam. in* 6. Jas. *in L. qui liberis.* §. *hec verba. num.* 12. *ff. de vulgar. & pupill.* Lanfranc. *l. c. verb. in executione.* Regulariter non transit ad hæredes. gl. *in cap. fin. verb. moneo. de testam. in* 6. Bart. *in d. L. a filio. num.* 5. *de alim. leg.* Bald. *l. c.* Alex. *cons.* 206. *num.* 7. *lib.* 6. Oldrad. *cons.* 316. *num.* 2. *verb. si vero.* Crass. *in* §. *Executores ult. volunt. quæst.* 14. *num.* 2. quia talis commissio videtur personalis, cum censeatur electa industria personæ, quod procedit in simplici executore, non vero in Legatario cum onere aliquid agendi aut exequendi. Bald. *in L. id, quod pauperibus. num.* 10. *C. de Episc. & Cler.* Bart. *l. c.* Noal. *l. c. num.* 5.

9 Quæres, an Executor testamentarius nomine Dignitatis deputatus, aut sub nomine proprio possit alium deputare in Subexecutorem? Respondetur negative; quia videtur electa fides personæ, & industria. *L. nulli. C. de Episc. & Cler. & cap. tua. de testam. cap. fin.* §. *is autem, de off. Deleg. cap. is cui. eodem. in* 6. *L. inter artifices. ff. de solut.* Noal. *loc. cit. num.* 7. qui citat Alex. *in L.* 1. *num.* 6. *ff. de Leg.* 2. Jo. Andr. *in cap. fin. num.* 6. ubi Franc. *num.* 6. *de testam. in* 6. Felin. *in cap. fin. is autem. num.* 5. *verb. item executor. de off. Deleg.* Crass. *in* §. *Executores. quæst.* 4. *num.* 1. nisi tamen testator elegisset Dignitatis authoritatem, & non personæ industriam; tunc enim Executor deputatus nomine Dignitatis, si esset absens ex publica & necessaria causa, aut aliter legitime impeditus, non resistente testatoris voluntate, potest alii committere vices suas non tantum nudi ministerii, sed etiam quoad arbitrium vel actum declarativum. Executor tamen datus a Lege, uti Episcopus, potest indistincte committere vices suas. Bald. *in L. nulli. num.* 8. *C. de Episc. & Cler.* Gemin. *in cap. fin.* §. *sane. num.* 18. *de testam. in* 6. Fel. *in cap. fin. num.* 8. *ver. item executor. de off. Deleg.*

10 Officium Judicis, subsistente eadem æquitate, datur etiam contra singularem successorem. *L. quadam.* 9. §. *is autem. ff. de edendo.* Bald. *in cap.* 1. *col.* 8. *de prob.* Jas. *in L.* 4. §. *Cato. num.* 26. *de V. O.* Capyc. *dec.* 20. *num.* 28. Surd. *de alimentis. tit.* 1. *quæst.* 24. *num.* 9. quia Judicis officium dicitur in rem, & qui eo tenetur, dicitur realiter obligatus. Bart. *in L.* 4. Menoch. *de recuper. possess. rem. ult. num.* 9. & 10. & Surd. *l. c. quæst.* 49. *num.* 7. dummodo eadem æquitas, propter quam datur dictum officium Judicis contra Principalem, æque militet etiam contra singularem successorem. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 24. *post num.* 9. & *quæst.* 49. *num.* 6. & *quæst.* 104. *num.* 8. Capyc. *dec.* 20. *num.* 28. Menoch. *l. c. num.* 9. Conciol. *num.* 14. *alleg.* 40. Hinc pro alimentis officium Judicis, quod datur contra patrem, non datur contra Vitricum, quia cessat in Vitrico æquitas, quæ militat in patre.

11 Officium Judicis nobile datur tantum, ubi deficit actio, quia officium Judicis est remedium extraordinarium; hinc ubi competit actio ordinaria, cessat hoc officium. gl. *fin. in L. & ideo.* 12. §. *fin. ff. de condict. furt.* Surd. *cons.* 528. *num.* 20. *L. in provinciali* 3. *ff. de oper. nov. nunt. L. in causa.* 16. *ff. de minor. & L. quædam.* 9. ubi Bart. *primo notab.* & alii *ff. de edendo.* Cyriac. *controv.* 245. *n.* 6. & hoc officium Judicis dicitur quodammodo actio personalis. Innoc. *in cap. cum M.* 9. *sub num.* 6. ubi Bellamer. *num.* 14. *de constit.* Bald. *in auth. litigiosa num.* 1. *C. de litigios. & in L.* 1. *num.* 7. *C. commun. dividun.* Menoch. *cons.* 838. *num.* 12. Cyriac. *controv.* 380. *num.* 62. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 67. *num.* 4. & 5.

12 Officium Judicis competit minori, aut mente capto implorando illud, ut contractus minoris, aut mente capti declaretur nullus. Borgnin. *de Tutor. num.* 123. & 150. Socin. jun. *cons.* 82. *vol.* 2. Cimin. jun. *cons.* 5. *num.* 41. Gabr. *cons.* 33. *numer.* 1. & 2. *vol.* 1. Beltram. *cons.* 352. *nu.* 3. *par.* 1. 2. Fulgos. *cons.* 79. Castr. *cons.* 105. *num.* 29. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 332. *num.* 2.

Officium Judicis censetur imploratum ex clausula *Omni meliori modo* apposita in libello, quamvis de eo nulla facta fuerit mentio. Gail. *pract. obs. libr.* 1. *obs.* 151. *sub num.* 21. Paris. *cons.* 107. *n.* 118. 119. & 120. *vol.* 5. 13

Officium Judicis competens pro usu, & decursu aquarum non tollitur præscriptione, nisi hæc fuerit triginta annorum. Bursat. *cons.* 87. *num.* 60. Cyriac. *controv. for.* 179. *num.* 15. gl. *in L. sicut ver. persecutione.* ubi DD. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *annor.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 67. *a num.* 6. & conceditur ex sola æquitate. DD. *instit. de act.* Rota *in Romana tutelæ.* 17. *Martii* 1586. *coram Seraphino.* apud Marescot. *loc. cit. num.* 2. Guido Pap. *dec.* 361. *num.* 2. & quia statutum succedit loco præscriptionis 30. annorum, ideo tollit etiam nobile Judicis officium, quod triginta annis præscribitur Bald. *in rubr. extrav. de præscript. numer.* 22. & quando statutum tollit actionem, tollit etiam officium Judicis mercenarium, quod actioni deservit, nec sine actione potest consistere. Bart. *in L. jubere n.* 3. *ff. de Jurisd. omn. Jud.* Felin. *in cap.* 2. *n.* 8. *de off. Jud.* 14

Officium Judicis non competit, quando statutum non tantum tollit actionem, verum etiam inducit præsumptionem solutionis. Marescot. *loc. cit. n.* 5. 15

Officium Judicis minus obligat, quam actio, & habenti officium Judicis non ita succurritur, sicut illi, qui habet actionem. *L. qui per collusionem.* §. *fin. ff. de act. empt. L. quintus. ff. de an. leg.* Gratt. *respons.* 21. *ad fin. lib.* 1. quia per actionem dicitur acquisitum efficacius jus, quam per officium Judicis. Gozad. *cons.* 103. *num.* 18. Decian. *in L.* 1. *de Jurisd. omn. Jud.* & ideo, qui obligatur officio Judicis, non constituitur in mora per interpellationem, sicut obligatus actione. *L. mora. ff. de usur. L. si ex legat. ff. de V. O.* Cornel. *cons.* 105. *col. penult. in princ. lib.* 2. Bart. *in L. cum postulassem. ff. de damn. infect.* Gratian. *disc. for. c.* 262. *to.* 2. *n.* 24. & *seq.* 16

Officium Judicis, & actio in factum, quæ datur pro executione sententiæ, quando jam fuit cœpta executio, dicitur facta litigiosa, ita, ut lite pendente non currat præscriptio. Gratian. *discept. for. cap.* 403. *num.* 8. 17

Officium Judicis nititur æquitate, & ideo debet attendi casus, in quo illa potest considerari. *L. plene. ff. de petit. hered. capit.* 1. *de off. Jud.* Dec. *in L. si me & Titium. num.* 4. & 5. *ff. si cert. pet.* unde cadenti a possessione ex facto proprio, & justa causa non competit officium Judicis, exceptis illis, quibus competit beneficium restitutionis in integrum, uti Minoribus Ecclesiæ, & similibus. Butr. *in cap. sæpe. in fin.* ubi Ripa *numer.* 14. *de restit. spol.* Host. & Abb. *in cap. accedens.* 1. *ut lit. non contest.* Soc. jun. *cons.* 52. *num.* 6. *lib.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 604. *num.* 3. & *cap.* 793. *num.* 22. & *cap.* 604. *numer.* 4. Surd. *cons.* 536. *n.* 5. *lib.* 4. 18

Officium Judicis semper potest implorari ad impediendam executionem trium conformium propter evidentem injustitiam. Sarsell. *in L. qui Romæ.* §. *duo fratres. n.* 9. *ff. de V. O.* Angel. *in L. fin. ff. de petit. hæred.* Gratian. *discept. for. c.* 745. *n.* 5. & 6. 19

Officium, quod conceditur a Principe, dicitur cohærere personæ, & ideo cum ea extinguitur. *L. antepenult. ff. de tutel. cap. fin.* §. 1. *de testam. in* 6. *L. cujus bonis.* 9. *ff. de curat. furios. L.* 1. *ff. de fidejussor. tutor.* Bald. *in L. fin.* §. 1. *n.* 8. *C. commun. de legat.* Alex. *in L. diem functo.* 4. *n.* 3. *ff. de offic. Assessor.* Imol. *in L. maritum.* 13. *num.* 2. *ff. sol. matrim. L. cum quis sibi.* 55. ubi Bart. *ff. de V. O.* Gomez. *var. res. tom.* 2. *cap.* 11. *n.* 20. *verb. tertio limita.* Cyriac. *controv.* 398. *num.* 1. & 2. 20

Officium, seu jus non transitorium ad hæredes, si quis stipuletur pro hæredibus, non dicitur esse apud hæredes illud, quod erat penes defunctum, sed novum, & diversum in persona eorum, & non dicitur pertinere ad eos ex transmissione primi acquisitoris, sed ex concessione Domini ex persona ipsorum hæredum, non obstante prima concessione aut stipulatione pro hæredibus. *L. stipulatio ista.* 38. §. *sed si quis. ff. de V. O.* Bald. *in L. unicam. prope fin. n.* 27. *C. ut action.* 21

ad hered. & contr. hered. Castr. *in L. continuus.* 134. *§. fin. num.* 3. *ff. de V. O.* Paris. *conf.* 56. *vol.* 3. *nu.* 14. Barb. *in L. quia tale.* 14. *nu.* 22. *ff. sol. matrim.* Cyriac. *controv.* 395. *num.* 3. 4. 5.

22 Officium emptum a patre nomine filii absque ulla reservatione dominii acquiritur filio non patri, quia Princeps concedens officium respicit utilitatem, & idoneitatem filii, cujus nomine emitur. Rota *dec.* 54. *n.* 3. *par.* 5. *recent.* Rota *in Romana seu Bononien. pretii Clericatus. dec.* 660. *num.* 2. *par.* 4. nisi emens acquisivisset sibi, quod colligi potest ex eo, quod emens pretium solverit, & officium usque ad obitum possederit, & nomine proprio exercuerit. Menoch. *de arbitr. cas.* 470. *num.* 20. Surd. *dec.* 325. *num.* 9. Gratian. *discept. for. cap.* 950. *num.* 42. & Pacian. *alleg.* 171. *nu.* 3. *usque ad num.* 10.

23 Officialis præsumitur contraxisse nomine officii. Anchar. *conf.* 22. *num.* 2. Surd. *conf.* 19. *num.* 24. Laderch. *conf.* 36. *num.* 10. Mangil. *de evict. quæst.* 188. *nu.* 2. & 13. & non tenetur solvere de proprio; quia officium suum nemini debet esse damnosum. *L. sed & si quis.* 7. *ff. quemadmodum testam. aper. L. inter officium.* 55. *ff. de rei vendic.* Surd. *conf.* 19. *num.* 12. Thomas. *decis. Marchia.* 14. *num.* 28. Barb. *axiom.* 167. Felic. *to.* 2. *lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 8. *ver. secundo si Administratores.* Gratian. *discept. for. cap.* 543. *in fin. par.* 3. Cyriac. *controv. for.* 545. *num.* 48. Conciol. *alleg. civil.* 59. *nu.* 25. & *seq.*

24 Officium Judicis regulariter non transmittitur. Peregr. *de fideic. art.* 42. *num.* 42. Nnal. *de transmiss. cas.* 19. *num.* 15. uti pro dote constituenda, alimentis decernendis, & aliis, quæ fiunt officio Judicis.

25 Officium Vicarii, cui fuit delegata causa canonizationis, exspirat morte Episcopi re integra, secus re non integra, nec transit in successorem. Pignatel. *to.* 1. *consult.* 250. citant Sbroz. *de off. Vicar. lib.* 3. *quæst.* 44. *num.* 1. juxta Clement. *fin. de procurat. cap. gratum.* §. *nos autem. de off. Deleg. ubi gl. verb. quasi captum.* Abb. *num.* 1. & 3. Felin. *num.* 5. Rota *dec.* 9. *de dolo & contum. in antiq.* Caputaq. *dec.* 128. *par.* 2. Jas. & Dec. *in L. more majorum. nu.* 58. *ff. de Jurisd. omn. jud.* & ut res non dicatur integra, sufficit citatio expedita, quamvis non fuerit executa. Contelor. *de canonizat. Sanctorum. cap* 25. *nu.* 3. S. Rituum Congreg. apud Pignatell. *l. c. nu.* 2.

26 Officium suum nemini debet esse damnosum. *L. sed & si quis. ff quemadmodum testam. aper.* Surd. *conf.* 19. *nu.* 12. Menoch. *conf.* 228. *num.* 13. Escobar. *de ratiocin. cap.* 7. *nu.* 57. & *comput.* 17. *num.* 5. Moneta *de distribut. quotid. par.* 2. *quæst.* 11. *num.* 8. Tusc. *lit. O. conclus.* 94. Cyriac. *controv.* 647. *nu.* 3.

27 Officiali ad nutum amovibili, & amoto non datur manutentio. Ratio est, quia deputatus ad nutum non habet veram possessionem, sed possidet ille, a quo fuit deputatus; & possessio illius, qui est ad nutum amovibilis, si quæ est temporalis, donec fuerit amotus, quæ cessat elapso tempore. Bich. *dec.* 210. *num.* 7. ubi Rota *in Romana Capellaniæ. S. Salvatoris ad scalas sanctas.* 8. *Novembris* 1624. *coram Romboldo.* & *dec.* 181. *nu.* 9. apud Post. *de manuten.* & *dec.* 428. *nu.* 2. *par.* 1. *recent.* sicut nec Beneficiato manuali, si fuit amotus. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 87.

28 Officialis, & maxime Judex, tam Delegatus, quam ordinarius Principem repræsentat in actu judicandi &c. Castr. *conf.* 34. *dub.* 1. *lib.* 2. & ideo qui talem officialem aut Judicem non salutat nudato capite, est puniendus propter irreverentiam pœna Judici arbitraria. Ruginell. *pract. quæst. cap.* 47. *num.* 65. Giurba *conf. crim.* 38. *num.* 15. Negus. *conf.* 157. *num.* 10. Conciol. *res. crim. ver. officialis. res.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 284.

29 Officialis, Judex; aut alius Minister justitiæ cognoscens carnaliter mulierem carceratam, sive honestam, sive meretricem, punitur pœna arbitraria, ob injuriam carceri illatam, tanquam loco publico. Menoch. *de arbitr. cas.* 292. *num.* 1. Cabal. *res. crim. cas.* 283. *nu.* 8. Guazzin. *defens.* 6. *cap.* 1. *num.* 58. Giurba *conf. crim.* 37. *a num.* 5. Conciol. *loc. cit. res.* 1. Ratio ultra publicitatem loci est, ne ab officiali fuga carceratæ permittatur, aut impunita, vel mitius castigata dimittatur. DD. mox cit. *ll. cc.* quæ conclusio procedit, etiam quando nulla vis intercessit. DD. cit. & Farin. *de carcer. & carcer. quæst.* 31. *num.* 120. secus si carceratus cognovit carnaliter ancillam, vel uxorem custodis carceris, quem nulla pœna esse afficiendum volunt Boer. *dec.* 317. *num.* 10. Clar. *in §. fornicatio. ver. cum carcerata.* sed contrarium, & quod etiam in hoc casu intret pœna arbitraria, defendunt Menoch. *de arbitr. cas.* 292. *in fin.* Conciol. *l. c. num.* 7. Quando vero officialis adhibita vi carceratam cognovit, pœna augeri debet, quia etiam delictum est majus. Farin. *l. c. num.* 123. Cabal. *cas.* 283. *num.* 12. Giurba *d. conf.* 37. *num.* 11. Decian. *criminal. lib.* 8. *cap.* 15. *num.* 2. Conciol. *uti supra nu.* 8.

30 Officialis sine causa officio privari non potest. *Auth. de Referendariis. post principium.* Salon. *de parc. conf.* 21. *num.* 3. Bobadilla *in polit. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 28. Mastrill. *de Magistratu. lib.* 1. *cap.* 27. *per totum.* Larrea *dec.* 2. *par.* 1. Giurba *conf.* 19. *nu.* 97. Tranchedin. *consult.* 4. *num.* 1. Præsertim si officium fuit acquisitum titulo oneroso nisi illius sordes, aut iniquitas id mereatur, & quando officium fuit acquisitum ex titulo oneroso, causa debet probari prævia partis citatione. & causæ cognitione, quamvis Princeps Superiorem non recognosceret. Gabr. *de Jure quæs. non tollen. conclus.* 3. *num.* 13. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 10. *num.* 63. Cancer. *var. res. par.* 3. *cap.* 3. *num.* 75. Mangil. *de evict. quæst.* 172. Adden. ad Buratt. *dec.* 621. *num.* 21. nec creditur assertioni Principis in præjudicium officialis, quia in illius arbitrio non est tollere jus tertii; ita Trentacinque *var. res. lib.* 1. *tit. de V. S. res.* 2. *num.* 20. Cancer. *var. resol. cap.* 3. *n.* 75. Tranchedin. *l. c. nu.* 12.

31 Neque potest officialis officio privari propter infirmitatem, etiamsi impediret operam, si infirmitas incurabilis non est. Tholos. *in syntagm. Juris. lib.* 47. *n.* 9. *cap.* 9. Mastrill. *de Magistratu. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 20. Giurba *conf.* 36. *nu.* 11. & *seq.* sed potest interim alium substituere juxta *L. nullus. C. de Decurion.* & si ipse non substituit, datur illi Coadjutor. Mastrill. & Tholos. *ll. cc.* Tranched. *d. consult.* 4. *n.* 23. & *seq.*

32 Officialis scientia sufficit ad nocendum Principi in præscribenda immunitate a Datiis contra Principem. Surd. *dec.* 4. *num.* 6. & *conf.* 325. *num.* 55. Anchar. *quæst.* 30. *num.* 10. *lib.* 2. Bursat. *conf.* 138. *num.* 43. Peregr. *de Jure fiscl. lib.* 6. *tit.* 8. *sub nu.* 26. Cyriac. *controv.* 622. *num.* 29.

33 Officialis serviens per substitutum, si substituit talem, qui alias reputabatur communiter vir probus, & pro idoneo & sufficienti habebatur, & cujus opera in similibus Dominus uti solebat, non dicitur in culpa, nec illi imputatur, sed damnum cedit incommodo illius, cujus negotium administratur. Fulgos. *in L. eum qui §. fin. ante num.* 2. *ver. nisi forsitan. ff. commodati.* Caroc. *de locat. tit. de administrat. tut. num.* 42. qui id probat ex gl. *in L. Titio fundus* 73. *ver. actiones. ff. de condit. & demonstrat.* Gabr. *lib.* 7. *conclus.* 8. *num.* 62. qui ex communi Doctorum probat, excusari arcis custodem, qui loco sui virum alias probatæ virtutis substituit, si postea substitutus prodiderit arcem; quia ubi aliquis communiter reputatur diligens & probus, si diversus postmodum reperiatur, adscribitur casui fortuito, de quo nemo tenetur. *L. qui fortuitis. C. de pignorat. act.* Cyriac. *controv.* 647. *num.* 13. ubi Barbat. *conf.* 1. *nu.* 80. *vol.* 3.

34 Officialis agens nomine Domini non obligatur de suo, sed omnes illius actiones reflectuntur in Dominum, & imputandum est Domino, si minus idoneum officialem elegit. Surd. *conf.* 19. *num.* 11. Gabr. *conf.* 71. *vol.* 1. Paris. *conf.* 78. *nu.* 4. *vol.* 1. Magon. *dec. Lucen.* 25. *sub nu.* 52. Cyriac. *controv. mox cit. n.* 18. Conciol. *alleg.* 59. *nu.* 25. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 10. *num.* 28. Pajatell. *exp.* 99. *n.* 9. Mangil. *de evict. quæst.* 88. *nu.* 8. Rota *dec.* 323. & 392. *n.* 36. *par.* 5. *recent.* & in dubio præsumitur contraxisse nomine officii. Mangil. *de evict. quæst.* 188. *n.* 2. & 13. Conciol. *l. c. n.* 26. & quandocunque in contractu exprimitur aliqua qualitas, quæ significat officium personæ, uti dicendo Titius, Tutor, Curator, hæres &c. intelligitur cum ea qualitate contractus celebratus. Mant. *l. c. nu.* 28. qui probat *ex L. ult. ff. de instit. act.*

35 Officialis successor debet habere idem salarium, quod solvebatur prædecessori, nisi de salario non fuerit actum, dummodo in contrarium non exstet pactum

ex-

expressum. Riminald. jun. cons. 478. per totum. Hieronym. Bonac. in tract. de famul. quæst. 79. & 80. Roman. cons. 25. & Rota Genuen. dec. 115. apud Cyriac. controv. 647. num. 21. & seq.

36 Officialis fides, seu exemplum extractum e libris publicis præsumitur verum. Purpurat. cons. 142. numer. 2. quia quælibet scriptura præsumitur vera. Cephal. consil. 540. n. 9. & falsitas non præsumitur. Mascard. de prob. conclus. 638. num. 1. Riminal. jun. cons. 130. num. 24. Turret. cons. 85. num. 2. ver. respondetur. Cyriac. controv. 680. num. 3. & 4. dummodo fuerit extractum in judicio citata parte. Genua de scriptura privata. lib. 5. cap. 1. numer. 14. nec probat exemplum, nisi constet de tenore originalis. cap. fin. de fide instrum. Ruin. cons. 101. numer. 3. vol. 3. Rota apud Cæs. de Graff. dec. 172. num. 13. & apud Farin. criminal. dec. 30. num. 6. Mari. Antonin. lib. 2. res. 15. num. 5. Peregr. cons. 22. num. 3. vol. 4.

37 Officiali creditur in spectantibus ad ejus officium, ubi non versatur magnum præjudicium tertii. Bart. in L. Divus. num. 8. ff. de Custod. Reor. Pacian. de prob. lib. 1. cap. 48. num. 40. Ruin. cons. 56. num. 5. vol. 1. apud Cyriac. controv. 680. numer. 13. sicut officialium publice deputatorum libris fides adhibetur. Becci. cons. 5. num. 1. Conciol. alleg. 59. num. 8. Rota dec. 525. n. 5. par. 2. recent.

38 Contrahens vigore officii, eo finito non potest amplius agere pro eo contractu, quia finito officio, finitur obligatio. Specular. in tit. de actore. num. 63. & in tit. de Reo n. 18. Alciat. cons. 33. n. 1. & 5. lib. 5. Puchman. cons. 3. n. 11. Bald. in L. Tutor. n. 1. ff. si quis caution. Martin. Lauden. de officialibus Dominorum. conclus. 85. Cyriac. controv. 676. n. 11. & 12.

39 Officiali asserenti de commissione sibi data circa aliquid etiam irrationabile in præjudicium tertii, creditur, quando superior erat in loco præsens, ad quem poterat haberi recursus, nam prohibere qui potest, ne aliquid fiat, si non prohibet, mandare videtur. Bertazol. cons. crim. 80. num. 4. & cons. 257. n. 19. Farin. quæst. 30. num. 181. Mascard. de prob. conclus. 1138. num. 11. & 12. L. semper. 60. aut. 61. ff. de R. J. controv. 426. num. 60. & 61.

40 Officiali in loco deputato fides adhibetur. Becci. cons. 5. Grammat. cons. civil. 24. numer. 8. quia officialis publicus habet præsumptionem pro se, quod gesserit officium suum legaliter. Mascard. de prob. conclus. 1137. caut. 1132. Tusc. lit. O. conclus. 96. num. 1. a quo semper præsumitur dolus abesse. Bald. in L. pacta novissima. 12. n. 2. C. de pact. & cum sit minister Legis, non præsumitur aliquid illicitum commisisse. Bald. in L. accusationis 10. C. quod met. caus. num. 1. Mascard. l. c. Tusc. ut supra; neque quod fecerit aliquem quæstum turpem aut illicitum. Et quidquid facit, præsumitur juste facere. cap. bona memoriæ. 1. de elect. Mascard. l. c. num. 7. & contra illum requiritur probatio plena, manifesta, & legitima. L. Judices 12. C. de dignitat. lib. 12. Paris. de Put. de syndic. in ver. prob. cap. 2. n. 1. Menoch. de arbitr. cas. 116. n. 24. Mascard. de prob. conclus. 1133. an. 12. & contra illum testes debent esse omni exceptione majores. Cyriac. controv. 486. n. 49. & seq. usque ad num. 58.

41 Officialis negligens exigere debita Principis tenetur de proprio. L. fin. §. item rescripserunt, ff. ad administ. rer. ad civitat. pertinen. L. missi opinatores 7. ubi Bart. num. 3. C. de exactor. tribut. lib. 10. Curt. jun. cons. 19. num. 6. ver. circa quartum Capitulum. Menoch. cons. 246. num. 66. Bursat. cons. 408. n. 5. vol. 4. & alii apud Cyriac. controv. 433. n. 6. & tenetur etiam de culpa levissima, quando agitur civiliter, & non criminaliter. Menoch. d. cons. 246. n. 62. L. in Magistratibus. ff. de Magistratib. conveniendis. Cyriac. l. c. n. 10. & 12.

42 Officialis actu serviens semper præcedit aliis ejusdem officii non servientibus. Boer. de authorit. magn. Consil. num. 142. Grassan. in catal. glor. mundi par. 6. cons. 5. Frecia de feud. lib. 2. tit. quis dicatur Dux. num. 57. Natta cons. 638. n. 6. Cephal. cons. 615. n. 124. quia ad hoc, ut quis habeat prælationem, immunitatem & privilegium sui officii, necesse est, quod illud actu exerceat. Peregr. cons. 84. n. 12. vol. 1. Bursat. cons. 343. n. 26. Cyriac. controv. 201. n. 42.

O P E R Æ.

Praxis Operariorum & Operam.

1 Operarii impediti ob pluvias, quominus laborent tota die, secundum aliquos tantum possunt petere mercedem pro rata temporis, quo laborarunt. gl. in L. si quis domum. ff. locati. Caroc. de locat. par. 2. tit. si non stat. n. 12. quia tam labor, quam pecunia recipiunt divisionem. Alii volunt deberi salarium totius diei; quia non stetit per operarium, qui non tenetur de casu fortuito. Primam opinionem defendit etiam Costa de parte rata. quæst. 128. sed quod

2 Operariis debetur merces & salarium promissum, quamvis nihil fuerint operati, si per ipsos non stetit, sed imo fuerunt prompti. vide L. qui operas. ff. locati. Natta cons. 452. Dec. cons. 70. Rota coram Buratt. dec. 5. & post Pajatell. decis. 40. Cavaler. decis. 520. per totum.

3 Zachias tamen hanc difficultatem distinguendo decidit, & quidem si causa, propter quam operarius non laboravit, provenit a libera voluntate ipsius operarii, merces illi minime debetur pro tempore, quo non laboravit. ita de salario quæst. 22. per totum. ubi citat Bald. in L. 2. & in L. eadem ver. quaro pone. C. locati. Bart. in L. 1. §. divus. ff. de var. & extraord. cognit. Put. de syndicatu. ver. salarium cap. 3. ver. quod ego, sed potius operarius tenetur Conductori ad interesse. L. ex conducto. ff. locati. L. stipulatio §. sive. ff. de nov oper. nunt. Bart. in d. L. ex conducto. item cum quidam num. 5. si vero causa provenit a conductore, & salarium fuit promissum intuitu laboris; tunc pro qualitate laborum erit solvendum. L. 1. C. de re milit. Bart. in L. 1. ff. de var. & extraord. cognit. Surd. cons. 42. n. 10. Rota dec. 191. numer. 3. par. 1. recent. quia tunc subintelligitur promissioni conditio, si operæ præstentur. Dec. cons. 70. col. 1. lib. 1. Rota in Urbinat. salarii 26. Jun. 1652. coram Zarate, & alii apud Zachiam l. c. num. 5. si vero operarius fuit conductus simpliciter pro certa mercede, & operæ non fuerunt præstitæ causa Conductoris, tunc debetur totum salarium pro toto tempore, pro quo fuit conductus, ac si effective omnes operas præstitisset, si tamen fuit promptus ad omnem requisitionem Conductoris operari. L. qui operas ff. locati. Bart. in L. 1. §. Divus num. 1. ff. de var. & extraord. cogn. Buratt. dec. 5. num. 15. & dec. 79. num. 9. ubi Adden. num. 14. Cavaler. dec. 520. Rota dec. 839. par. 4. divers. & dec. 330. num. 3. par. 1. recent. quamvis enim promissioni subintelligatur conditio, si operæ præstentur; tamen quando per Conductorem stat, quod conditio non impleatur, habetur pro impleta. L. Jure civili. ubi DD. ff. de condit. & demonstr. Mant. de tacit. lib. 4. tit. 26. n. 25. Buratt. dec. 5. num. 9. Zachias l. c. num. 9. ver. nec tali. non diceretur vero operarius promptus fuisse ad operandum, si alii se locasset durante tempore suæ conductionis. L. sed addes §. fin. ff. locati. Rota in Urbinat. salarii 20. Aprilis 1654. coram Albergato. Put. de syndic. ver. salarium. cap. 3. ver. si tamen. sub n. 1. Si vero impedimentum, ne operæ præstentur, provenit a tertio, & hoc ab operario removeri non potuit, salarium debetur etiam pro tempore, quo operæ præstari non potuerunt. L. item quæritur. §. exercitu. ff. locati. Fel. in cap. ex transmissa de præscript. Natta cons. 258. num. 6. Dec. in cap. suscitatur. ult. not. de rescript. & cons. 474. & 552. col. 2. Veral. dec. 72. n. 5. par. 2. Put. dec. 249. num. 3. lib. 3. Buratt. dec. 11. num. 4. Ludovis. dec. 501. num. 1. Rota dec. 18. num. 10. par. 4. tom. 2. recent. si vero impedimentum ab operario removeri potuit, & non fuit remotum, salarium pro tempore non præstitatum operarum merito denegatur, quia non dicitur impeditus, qui impedimentum removere potest. Bart. in L. sed & si per Prætorem §. 2. ff. ex quib. caus. maj. Dec. in cap. cum fuero in 3. notab. de appellat. & in cap. in nomine. n. 5. de testib. Menoch. de arb. cas. 118. ad fin. Caputaq. dec. 12. n. 7. par. 2. Quod si operarius non fuit operatus propter casum fortuitum, & habita notitia casus fortuiti non potuit alii se locare, debetur totum salarium, secus si potuit se locare, & noluit. Rebell. de oblig. just. par. 2. lib. 4. quæst. 14. n. 15. Diana moral. par. 3. tract. 6. res. 14.

4 Operarius conductus ad serviendum in certo loco, si recuset extra illum servire, consequi tamen debet suum salarium, si paratus fuit in loco convento servire. *L. operas: 41. ff. locati.* Batt. *in d. L. 1. §. Divus num. 1. in fin. ff. de var. & extraord. cognit.* Dec. *cons. 70. num. 1.* Noguerol. *alleg. 33. num. 64. & 65.* Rota coram Buratt. *dec. 5. num. 13. & dec. 839. part. 4. divers. & dec. 330. num. 3. par. 1. recent. & dec. 265. num. 3. par. 2.* coram Caval. & apud Zachiam *de salario. par. 1. quæst. 23. n. 8.*

5 Operarii operando in fundo alieno existimantes, illum pertinere ad Conductorem, qui illos ad laborandum conduxit, excusantur a pœna contra turbantes alienam possessionem. Clar. *in §. fin. quæst. 60. ver. solet dubitari numer. 24.* Rol. *cons. 54. num. 6. lib. 1.* Menoch. *de arbitr. cas. 354. num. 35. & de retin. rem. 3. num. 314.* Farin. *de pœn. temper. quæst. 97. num. 131.* Caroc. *de locat. par. 6. except. 2.* Sperell. *dec. 24. num. 7. part. 1.* quia ad operarios non spectat investigare, quis possideat. Bald. *cons. 244. lib. 1.* si vero sciverunt saltem præsumptive, non excusantur. Ludov. *dec. Perus. 103. num. 10. par. 2.* Farin. *l. c. num. 132.* Sperell. *l. c. num. 29.* quamvis non sufficiat præsumptio scientiæ ex vicinitate, nisi concurrant aliæ conjecturæ secundum eundem Sperell. Vel si illis fuit denuntiatum cum protestatione; ne laborarent. Menoch. & Clar. *ll. cc.* Farin. *l. c. num. 137.* Conciol. *ref. crim. ver. operarii. res. un. per totam*, quamvis opus jam fuerit cæptum secundum Laderch., & alios apud Conciol. *l. c.* qui tamen cum Farin. *l. c. num. 138.* Sperell. *dec. 24. num. 48.* & cum veriore sententia contrarium tenet. Aut si operarii aliquid agerent de sui natura illicitum, uti aliquem verberando, terminos amovendo, violentiam faciendo. Farin. *l. c. n. 139.* Sperell. *l. c. n. 37.*

6 Operæ compensantur cum alimentis, quia alimentarius tenetur secundum qualitatem suæ personæ præstare operas alenti, nec debet stare in domu sicut corpus mortuum. Alex. *cons. 100. num. 1. ver. quinto & isto casu. lib. 1.* Aym. *cons. 25. num. 23.* Berous. *cons. 185. num. 5. lib. 1.* Gratian. *discept. for. cap. 374. num. 20.* Surd. *de alim. tit. 4. quæst. 29. numer. 54.* Sim. de Pret. *de interpret. ult. vol. lib. 4. dub. 11. num. 112.* Bich. *dec. 67. num. 7. & 8.* qui citat Buratt. *dec. 467. n. 11. & 12.* Et si operæ præstitæ sunt modicæ, nec adæquant alimenta recepta, tanquam impares non attenduntur. Buratt. *loc. cit.*

§. I.

De operis Rusticorum vulgo Scharwercken, *quæ sine mercede debentur.*

7 Hæ operæ, ut plurimum vigent in Germania, & originem traxisse videntur a libertis, qui ob manumissionis Beneficium ad certa obsequia & certas operas fuerunt adstricti. *ff. & C. de obseq. patron. præstan. & de oper. libertorum.* Klock. *de contrib. capit. 2. numer. 33.* adeo ut hæ operæ antiquam servitutem præ se ferre non immerito videri possint, quamvis etiam ex pacto voluntario inter Dominos & subditos ortas fuisse, & universali consuetudine introductas velim. Besold. *in suo thesaur. pract. ver.* Fron-Dienst. Coler. *de processu executivo. par. 1. cap. 9. num. 66.* Carpzov. *libr. 1. tit. 6. respons. 56. num. 11.*

8 Et quamvis, quæ per pactum introducuntur, illicitæ non sint, juxta Gail. *lib. 2. obs. 62. num. 12.* Coler. *l. c. num. 24.* & probatur ex *L. hominis opera. 2. & L. hominis quoque 3. ff. de usu & usufr. legat. L. qui operas 38. ff. locat.* Bart. *in L. stipulationes. ff. de V. O.* tamen si Domini ejusmodi operis subditos plus justo opprimunt, reatum peccati mortalis non effugiunt, nec consuetudine juvantur.

9 Quæritur ergo, quibus operæ a rusticis præstari debeant, utrum Domino proprietatis, vel Domino jurisdictionis? Et pro Domino proprietatis stant Berlich. *pract. conclus. conclus. 65. n. 13. & 14.* Klock. *de contribut. cap. num. 35.* Knichen. *de vestit. par. 2. cap. 3. num. 1.* Besold. & alii, quia operæ ejusmodi originem traxerunt ex conventione, qua agricolæ accepto a Dominis prædio ad has se obligarunt; a Domino vero jurisdictionis nil habeant, quam protectionem, & judicium. Coler. *l. c. n. 66.* Bene verum est, quod quibusdam in locis consuetudine fuit introductum, quod tales operæ præstentur Domino jurisdictionis, de qua testatur Gail. *de arrest. c. 1. n. 2.* & alii existimantes, operas deberi ex homagio quod a subditis præstatur Domino jurisdictionis.

10 Cum vero hæ operæ non præstentur, nisi a subditis ratione prædiorum, & propterea Incolæ ad has non teneantur, nisi soluta sibi a Dominis mercede, Clerici certe ad illas non tantum ratione Decimarum, quæ ex prima institutione ad Ecclesiasticorum alimentationem Jure Divino deputatæ sunt, sed etiam prædiorum, aut aliorum bonorum ad Parochiam pertinentium, quæ bona omnino Ecclesiastica sunt, & extra Laicorum jurisdictionem obligari non possunt, non tantum in persona sua, sed nec per substitutos, quia non subsunt neque quoad personas, neque quoad bona Laicis, ut probatum est in praxi Clericorum. *numer. 54.* & probat Grass. *de eff. Cleric. eff. 3. numer. 171.* ubi collecta imposita personis pro rebus, esto sit certa & determinata, non obligat Clericos. juxta *L. 1. C. de Episc. & Cler. & auth. Item nulla communitas. eodem tit. quamquam de censib. in 6. cap. non minus. de Immun. Eccles. & capit. 1. eodem in 6.* Ruin. *cons. 117. num. 4. lib. 4.* gl. *in L. placet. C. de SS. Eccles. & Cler.* & ibi Bart. Accedit Sperell. *dec. 35. num. 11.* ubi onera ordinaria ea dicuntur, quæ sunt certa & perpetua, & invariabilia, & a Lege senatusconsulto, aut Principe procedunt; ea vero, quæ vel non certa, perpetua, & invariabilia, aut ab inferiore quam a Principe procedunt, extraordinaria censeantur. Bart. *in L. 2. ff. de Jure Immun.* Alex. *cons. 31. col. 1. vol. 5.* Dec. *cons. 49.* Bald. *in L. 1. §. quod si nemo. col. penult. ver. super quarto ff. quod quisque Univers. nom.* Ferret. *de gabell. num. 475.* Franc. Marc. *decis. 458. numer. 14. par. 1.* adeoque onus operarum rusticarum non est ordinarium, sed extraordinarium, & ita non transit in Ecclesiasticas personas; quod certe in operis indeterminatis infallibile est, quales sunt, quæ debentur, quoties exiguntur juxta doctissimum D. Clingenspergher. *de oper. subditor. cap. 4. assert. 35.* adeoque incertissimæ & maxime variabiles sunt, sed etiam operæ determinatæ, quæ ad certum tempus aut modum restrictæ sunt, extraordinarium onus, & quoad substantiam incertæ vocantur, cum in facto consistant. *L. ubi 75. §. 7. L. stipulationes. 72. in princ. ff. de V. O.* apud eundem Clingenspergher. *d. cap. 4. assert. 32. numer. 2.* Imo hodie etiam Jure civili sublata est differentia inter onera ordinaria & extraordinaria, quoad effectum obligandi Clericos. auth. *Item nulla Communitas. C. de SS. Eccles. gl. in L. placet eodem tit.* ubi Bart. & Salyc. *num. 5.* Ruinus. *cons. 117. num. 4. vol. 4.* Everard. *cons. 42.* Alban. *cons. 8. num. 2.* quia mutatione personæ mutatur res ipsa. Ruin. *cons. 111. num. 9. vol. 5.* & probatur *in L. 1. & in auth. item nulla. C. de Episc. & Cler.* cap. *quamquam de censib. in 6.* cap. *non minus. eodem.* & patet *ex L. munerum. §. patrimoniorum. ff. de muner. & honor.* qui textus loquitur de collecta certa, perpetua, & personis pro rebus imposita, & tamen præsupponit illam non afficere forenses, nisi ex collectantis Civitatis Privilegio, si vero hæc onera essent realia, omnes afficerent. Accedit, quod operæ rusticorum, si debentur Domino jurisdictionis, debentur ratione homagii, quod certe a Clericis minime præstatur, utpote cujus jurisdictioni minime subsunt, non obstant Concordata Bavariæ *de anno 1583. capit. 5.* ubi promittitur consuetudinis operarum super bonis Clericorum moderatio, ne vergat in grave Ecclesiarum præjudicium. Cum enim operæ ejusmodi ex se, ut supra dictum fuit, fuerint introductæ a consuetudine, hæc vero consuetudo vergeret in grave Ecclesiasticorum & Ecclesiarum præjudicium, moderatio consuetudinis aliter considerari non potest, quam quod Ecclesiasticos non afficiat, & ita concordata citata nihil disponant in præjudicium Immunitatis Ecclesiarum, & exemptionis Clericorum, aliter non valerent, quia Clerici exemptioni suæ renuntiare non possunt, neque Episcopi, cum hæc sit juris Divini & naturalis, & quatenus foret etiam positivi contra Legem superioris Episcopi, disponere non possint, neque renuntiare illis exemptionibus, quæ ipsis competunt in universali, & jure uni-

universali, non vero jure particulari. Sperell. *dec.* 36. *a numer.* 30. Castr. *conf.* 423. *num.* 2. *lib.* 2. Cevall. *Commun. contra Commun. quæst.* 899. *num.* 107. Rota *in Alben. gabella seu oner.* 28. *Jun.* 1630. *coram Merlin.* Suarez. *in tract. defens. fidei. lib.* 4. *cap.* 34. *numer.* 21.

11 Quæres secundo, an operæ determinatæ ad certa tantum servitia, si illis Dominus uno anno non indigeat, possint in alias converti? Negative fuit decisum in Curia Bittenpergensi; quia operarum determinatio a pacto vel conventione originem suam habere solet. *L. penult. §. caveant. C. de agricol. & cens.* & unius servitii promissio est aliorum exclusio. *L.* 12. *ff. de Jud.* Rosenthal. *de feud. c.* 8. *conclus.* 21. *n.* 1. Zasius. *de feud. part.* 12. *n.* 13. Schrœder. *de feud. par.* 6. *c.* 6. *n.* 4. Knicb. *de pact. investit. lib.* 2. *c.* 5. *n.* 26.

12 Operæ cum præsumantur indeterminatæ, Dominus potest rusticis alias imponere, nisi illi probent, se tantum ad determinatas & certas esse obligatos. Natta *conf.* 979. *num.* 27. Surd. *conf.* 393. *num.* 22. quod probare possunt per testes, scripturas, & instrumenta authentica, urbaria, vel alia documenta. Menoch. *de præs. lib.* 2. *quæst.* 65. *num.* 8. Item per Domini confessionem, quia Domini confessio est optima probatio, ita ut contra confessum nihil remaneat, quam condemnatio. *L.* 1. *L. Julianus.* 3. *& L. certum.* 6. *ff. de confess.* Libri tamen censuales & urbaria contra subditos onus operarum non probant. Genua. *de scriptura privata. lib.* 1. *cap.* 1. *&* 2. Berlich. *par.* 1. *conclus.* 36. *a numer.* 10. *& dec.* 282. Carpzov. *respons. jur. lib.* 1. *tit.* 7. *respons.* 61. *& seq.* & probatur ex *L.* 1. *C. de prob. L. exemplo.* 7. *C. eodem.* nisi ejusmodi documenta a subditis fuissent approbata expresse, vel tacite, illa pro se allegando. Genua. *l. c. lib.* 4. *quæst.* 1. *num.* 8. vel talia documenta aliis etiam fulciantur adminiculis. *L.* 5. *C. de prob.* aut simus in antiquis, quomodo & quanto tempore jus exigendi operas a rusticis præscribatur, vide *in praxi servitutis*.

13 Operæ servorum, uti vecturæ, & similes, non sunt proprie fructus, sed fructuum vicem sustinent. *L. mercedes.* 29. *ff. de petit. hered. L. cum servus.* 49. *§. fructus. ff. de leg.* 3. *L. usura.* 34. *ff. de usur.* Brissonius *de verbis Juris in verb. fructus.* Caroc. *de locat. tit. de verborum significatione. quæst.* 10. *n.* 5. Cyriac. *controv. Jur.* 397. *n.* 20. *&* 21.

14 Operam dans rei illicitæ, tenetur de omni eo, quod ex illa sequitur, etiam præter intentionem. *L. quoniam. C. ad L. Jul. de vi publica.* Osasc. *dec.* 104. Gail. *lib.* 2. *obs.* 110. *num.* 38. Farin. *de homicid. quæst.* 126. *num.* 61. Clar. *in §. fin. quæst.* 84. Cyriac. *controv.* 250. *num.* 3. & punitur pœna ordinaria, quando illa opera tendit, & ordinatur proxime ad subsecutum delictum, ita ut dans operam cogitaverit, aut verisimiliter cogitare debuerit, tale delictum subsecuturum, si vero non est ordinata ad subsecutum effectum, nec ad illud tendit, nec prævideri potuit, punitur pœna extraordinaria. DD. cit. apud Farin. ut supra *num.* 78. Aut est ordinata proxime ad malum effectum, tamen author illius facit omne posse, ne sequatur, punitur extraordinaria: uti si quis ingrediendo domum meretricis ad libidinem est causa, quod fures intrant, non tenetur de furto, quia de jure civili talis non dat operam rei illicitæ. Farin. *num.* 85. *&* 86. & talis opera non est proxime ordinata ad furtum, nec prævideri verisimiliter potuit.

15 Operam rei licitæ dicitur dare, qui defendit, & recuperat res proprias, quo casu licet multoties occidere. *cap.* 2. *de homicid.* ubi Laicis, qui se suaque defendendo occidunt, non imponitur pœnitentia necessaria, sed tantum suadetur voluntaria. *cap. dilecto.* 6. *de sent. excom. in* 6. Covar. *in Clem. un. par.* 3. *§. un. num.* 6. *de homicid.* Ugolin. *de irregular. c.* 31. *n.* 1. *ver. primum. igitur.* Farin. *de homicid. quæst.* 125. *numer.* 168. Less. Toiet. Molina, Suar. & alii apud Cyriac. *controv.* 420. *n.* 30. *&* 31.

OPINIO.

Praxis Opinionis.

Opinio, inter probabiles, semper illa est præferenda, quæ favet Ecclesiæ, & minus lædit ejus immunitatem. Suar. *de censur. disput.* 4. *sect.* 6. Sperell. *decis.* 129. *num.* 27. præsertim ubi adest periculum incurrendi censuras. Felin. *in capit.* 1. *de constit.* Cabal. *resol. crim. cas.* 60. *num.* 23. Honded. *conf.* 3. *lib.* 1. Diana *part.* 5. *tract.* 1. *resol.* 27. *§. igitur.* Sanz. *de matrim. lib.* 9. *disput.* 32. *numer.* 38. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *res.* 65. ubi Bellet. & alii. vide *Judex.* Tranched. *consult.* 17. *numer.* 27. Conciol. *alleg. civil. alleg.* 14. *num.* 54. Cyriac. *controv.* 222. *num.* 77. Fulgin. *de jure emphyt. tit. de meliorat quæst.* 10. *num.* 28. Rota *dec.* 25. *num.* 1. *part.* 2. *divers.* 1

Opinio, quod familiares Episcopi, etiam Laici, non gaudeant privilegio fori, non est probabilis; neque propterea tenenda. Sperel. *dec.* 128. *num.* 12. 13. *&* 14. *&* 16. & probatur *ex cap. fin. de offi. Archid.* & ibi Hostien. *num.* 14. Anchar. *n.* 4. Abb. *n.* 5. *& in cap.* 2. *n.* 6. ubi etiam Felin. *col.* 2. *de foro comp.* Boss. *in pract. crim. tit. de foro comp. num.* 172. Natta *conf.* 576. *n.* 6. *lib.* 3. Clar. *in §. fin. quæst.* 35. *num.* 18. Capyc. *dec.* 32. *num.* 1. Bursat. *conf.* 25. *num.* 13. Farin. *de inquis. quæst.* 8. *num.* 46. Grass *de eff. Cleric. eff.* 1. *num.* 128. Barb. *de off. Episc. alleg.* 107. *num.* 9. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 22. Gratian. *dec. March.* 233. *num.* 1. *& discept. for. cap.* 340. *numer.* 3. Genuen. *in prax. Archiepisc. Neapol. cap.* 9. *n.* 6. Bellet. *disquis. Clerical. tit. de favor. Cler. real. §.* 1. *n.* 13. Guazin. *defens.* 20. *cap.* 9. *num.* 23. *&* 24. Giurba *conf. crim.* 70. *num.* 71. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 20. *n.* 14. S. Congreg. Emin. Cardin. negotiis Episcop. & Regular. præpositorum, & S. Congreg. Immun. de qua testatur Sperell. *n.* 8. *prope fin. l. c.* 2

Opinio, quæ est æquior, in dubio est præferenda, quamvis contraria esset communior. Honded. *conf.* 59. *num.* 67. *lib.* 1. Cephal. *conf.* 93. *num.* 6. *lib.* 1. Decian. *inter conf. Pert. conf.* 42. *numer.* 10. Lancell. Gallia. *conf.* 122. *num.* 10. quos citat Rota *dec.* 193. *num.* 48. *part.* 7. *recent.* Altograd. jun. *controv.* 63. *num.* 67. Tranchedin. *consult.* 17. *num.* 25. Conciol. *alleg. civil.* 14. *n.* 30. *&* 34. & quæ distinguit, est amplectenda. *L. in judicando. L. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rer. dom. & §. cum ex aliena. Instit. de rer divis.* gl. *in cap. querenti. ver. per æquitatis. de off. Deleg. & in cap. scientes. de cens.* Curt. jun. *conf.* 10. *ante n.* 2. Cephal. *conf.* 208. *n.* 2. Rimin. jun. *Instit. de donat. in princ. n.* 13. Surd. *dec.* 58. *n.* 5. & quæ stat pro validitate testamenti, in dubio est præferenda illi, quæ impugnat valorem illius. *L. si par.* 10. *ff. de inoff. testam.* Alex. *conf.* 227. *n.* 12. *vol.* 6. Corat. *de elect. opin. tit. commun. opinio quando sit atten. n.* 109. Tusc. *litt. O. conclus.* 253. *n.* 22. Fusar. *conf.* 52. *n.* 54. quamvis contraria esset magis communis. Barbat. *conf.* 6. *n.* 3. *lib.* 5. Jas. *in L. Gallus. §. quia si is. col.* 3. *ff. de liber. & posthum.* Altograd. sen. *conf.* 50. *num.* 146. *lib.* 1. & jun. *controv.* 78. *n.* 34. *&* 35. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 71. *n.* 30. apud quem de causa favorabili, aut privilegiata, uti matrimonio Viduarum &c. si opinio est dubia, nam in claris non est ita favendum causæ favorabili, ut aliis fiat injustitia. Tranchedin. *loc. cit.* Cyriac. *controv.* 248. *numer.* 11. *&* 21. 3

Opinio communior censetur esse verior, & in Judicando sequenda. *L. athletas. ff. de his, qui not. infam. L. ita vulneratus.* 51. *ff. ad L. A.* Bec. *conf.* 8. *n.* 8. & Gail. *lib.* 2. *obs.* 39. *num.* 27. quia communis opinio dicitur lex, & tanquam lex allegari potest. Cephal. *in præfat. commun. contra commun. num.* 30. Tranchedin. *consult.* 49. *num.* 11. *& seq.* Quæ licet vera sit, tamen a communiori recedimus, quando minus communis fundatur melioribus, & evidentioribus rationibus. Corat. *de communi opinion. lib.* 2. *tit.* 9. *cas.* 17. *num.* 87. Cyriac. *controv.* 720. *num.* 40. Et quando opinio communis, & magis communis adest, hæc illi prævalet, nisi magis communis sit evidenter falsa. Abb. *in capit.* 1. *sub numer.* 15. *de constit.* Cyriac. *controv.* 269. *num.* 4. & hoc quamvis magis communis videatur habere textum contrarium, quia credi potest ac de- 4

bet, quod ad illum adverterint Doctores, & habuisse promptam explicationem illius, aut responsionem. Coratius *l. c. cas.* 25. *num.* 135. Cyriac. *controv.* 399. *num.* 3.

5 Opinio Testatoris in Legatis attenditur, quamvis dispositio reddatur nulla. Mant. *de conject. ult. volunt. lib.* 3. *tit.* 10. *a n.* 4. Cyriac. *controv.* 337. *n.* 22.

6 Opinio in dubio tenenda est, quæ sustinet actum. *L. quoties.* 13. *ff. de reb. dub.* Craveta *cons.* 52. *num.* 2. Seraph. *de privileg. juram. privil.* 40. *n.* 15. Rota apud Zachiam *de sociat. dec.* 60. *&* 469. *n.* 3. *par.* 2. *recent.* Et quæ discordantes fœdere distinctionis conciliat. Paris. *cons.* 106. *n.* 45. *lib.* 1. Socin. jun. *cons.* 39. *n.* 24. *lib.* 2. Fontanella *de pact. nuptial. claus.* 5. *gl.* 8. *par.* 9. *numer.* 34. Conciol. *allegat. civil.* 2. *numer.* 60. *&* 61.

7 Opinio, pro qua pluries fuit judicatum, alteri est præferenda. Fontanell. *dec.* 130. *num.* 7. *& de pact. nuptial. claus.* 4. *gl.* 18. *part.* 2. *num.* 11. Thes. jun. *quæst. for.* 32. *num.* 1. *lib.* 1. Corat. *de commun. opin. lib.* 1. *tit.* 4. *inspect.* 2. *numer.* 74. Altograd. sen. *cons.* 3. *num.* 5. *lib.* 1. Merlin. Pignatel. *controv. for. cent.* 2. *cap.* 100. *in fin.* quia plures Judices habent præsumptionem, quod melius noverint veritatem. Corat. *l. c. lib.* 2. *tit.* 8. *cas.* 10. Altograd. *l. c.* Conciol. *allegat. civil.* 22. *num.* 3. *& alleg.* 67. *num.* 11. ubi Rota *dec.* 184. *num.* 45. *ad text. in L. cum Imperator.* 38. *ff. de LL.*

8 Opinio in dubio tenenda, per quam minus derogatur Juri communi. Franc. Becius *cons.* 12. *numer.* 43. *lib.* 1. Surd. *dec.* 174. *num.* 25. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 5. *gl.* 9. *num.* 34. & quæ favet doti. *L. in ambiguis.* 71. *ff. de Jure dot.* Bald. novel. *de dote. part.* 7. *privil.* 34. *num.* 5. *in fin.* Conciol. *alleg. civil.* 30. *n.* 60. *&* 61. Fontanella *l. c.* & illa quoque amplectenda, quam observantia recipit, quamvis communior esset in contrarium. Cephal. *cons.* 320. *num.* 31. *libr.* 3. Grat. *dec. March.* 25. *num.* 6. *& discept. for. cap.* 38. *n.* 3. Alciat. *de præs. reg.* 2. *præs.* 30. *numer.* 3. Post. *de subhastat. inspect.* 4. *num.* 40. Simoncell. *de decret. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 68. Conciol. *alleg.* 48. *n.* 7. *& seq.* & opinio glossæ est aliis præferenda. Conciol. *alleg.* 45. *n.* 49. Pacian. *alleg.* 104. *n.* 12.

9 Opinio quælibet pro evitatione pœnæ irrationabilis est amplectenda. *L. benignius.* 17. *ff. de LL. L. si Præses.* 32. *L. interpretatione.* 42. *ff. de pœn.* Cartar. *de pœn. innoc. art.* 3. *num.* 534. Scarlat. *cons.* 113. *num.* 7. Cornel. *cons.* 97. *num.* 14. *lib.* 4. Conciol. *alleg.* 82. *n.* 30. Imo etiam per evitatione cujuslibet pœnæ. DD. & jura cit. Honded. *cons.* 95. *n.* 90. *vol.* 1. quia ad excludendum delictum omnis interpretatio sumenda est. Bursat. *cons.* 246. *num.* 26. *lib.* 2. Rimin. jun. *cons.* 817. *n.* 41. *vol.* 7. Guazin. *def.* 29. *c.* 2. *n.* 4. Conciol. *alleg.* 92. *n.* 12.

10 Opinio nos reducens ad dispositionem Juris antiqui est favorabilis, & ideo amplectenda. Socin. jun. *cons.* 24. *num.* 16. *lib.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 34. *num.* 8. Fontanel. *de pact. nuptial. claus.* 5. *gl.* 8. *part.* 3. *n.* 34. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæst.* 29. *num.* 5. Conciol. *alleg.* 81. *num.* 9. & probatur ex *L. proxime* 3. *ff. de his; quæ in testam. delen. & in L. ea, quæ in partes.* 153. *§. in re dubia. ff. de R. J.* Natta *cons.* 162. *num.* 39. Lazarus *de blasphem. quæst.* 13. *num.* 40. Rota *dec.* 119. *num.* 22. *part.* 7. *recent.* Conciol. *alleg.* 82. *num.* 19.

11 Opinio non ex numero Doctorum, sed ex pondere authoritatis communis est judicanda, & peritia debet præferri numero. Alex. *cons.* 202. *n.* 7. *lib.* 7. Natta *cons.* 130. *n.* 5. Costa *de facti scientia & ignor. inspect.* 30. *n.* 21. & Lazarus *de blasphem. quæst.* 13. *n.* 12. quia ut ait Plinius apud Trajanum, non debent solum numerari personæ, sed ponderari sententiæ. Conciol. *allegat.* 44. *n.* 16. Pacian. *alleg.* 180. *n.* 5. apud quem Rota *dec.* 17. *n.* 4. *part.* 7. *recent.*

12 Opinio vigens de tempore contractus transactionis est attendenda, non autem, quid postea deciderit Rota. Rota. *dec.* 25. *num.* 11. *&* 12. *coram Ottobono.* Pacian. *alleg.* 21. *n.* 9. *&* 26.

13 Opinio Canonistarum in interpretatione juris Canonici præfertur opinioni Theologorum. Alex. *cons.* 1. *n.* 10. *lib.* 2. Dec. *cap.* 111. *num.* 6. Scaccia *de camb.* §. 2. *quæst.* 1. *num.* 23. & in concursu prævalent antiqui modernis. Menoch. *cons.* 84. *n.* 67. Pacian. *alleg.* 104. *n.* 13. *&* 14.

14 Opiniones Doctorum faciunt rem dubiam. Bart. *in L. qui Romæ.* 122. *§. duo fratres. n.* 9. *ff. de V. O.* Bursat. *cons.* 75. *n.* 32. Surd. *dec.* 58. *n.* 8. *& dec.* 188. *n.* 9. Conciol. *alleg. civil.* 71. *n.* 12. plura de opinione vide *in praxi Dubitantis.*

OPTIO.

Praxis Optionis.

§. I.

De Ortu Juris optandi.

1 Optio est jus quoddam Capitulo seu Collegiali Ecclesiæ ex consuetudine vel statuto competens, ut antiquiores Canonici gradatim meliores præbendas decedentium optent, suas deteriores cum melioribus permutando intra certum tempus. Moneta *de option. c.* 1. *quæst.* 2. quod jus, quamvis non sit inductum a jure communi, tamen est rationabile, & innititur æquitati Canonicæ, & a jure est approbatum. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *num.* 11. Vivius *commun. opin. verb. Consuetudo rationabilis.* Moneta *l. c. cap.* 2. *n.* 2. Bich. *dec.* 312. *n.* 31. *&* 32.

2 Optio potest induci primo consuetudine. Moneta *l. c. cap.* 2. *quæst.* 2. *num.* 3. *&* 4. & cum hæc consuetudo non sit contra jus, ad quam requiruntur quadraginta anni. Abb. Jo. And. Butr. & DD. *in cap. fin. de consuet.* Archid. Gemin. & Franch. *in cap. fin. de consuet. in* 6. neque agatur de præjudicio tertii, quo casu, quamvis esset præter jus, requireretur saltem spatium 30. annorum, juxta Afflict. *dec.* 321. *num.* 18. ubi Ursill. *num.* 10. & si ageretur de præjudicio Ecclesiæ, requirerentur 40. anni, juxta *cap.* 1. *de præscript.* juxta *cap. cum dilectus. & cap. Abbate. de V. S.* tamen cum sit præter jus, & rationabilis, induci spatio 10. annorum, tenuit gl. *in d. cap. fin. ver. Consuetudo. de consuet. in* 6. quam sequitur Archid. *numer.* 1. Jo. And. *num.* 4. Franc. *num.* 5. & Gemin. *num.* 6. quæ procedunt, ubi præbendæ sunt certæ in numero, sed non distinctæ quoad proprietates, eo quod portiones quædam inæquales assignentur; ubi vero præbendæ sunt distinctæ; consuetudo esse debet quadragenaria. Ita Moneta *de option. cap.* 2. *quæst.* 2. *num.* 17. *&* 18. quia cum præbendæ sunt distinctæ, consuetudo est contra jus, aut saltem derogat juri Ecclesiæ, cui collator præest. Idem *num.* 20. Rota *dec.* 6. *numer.* 5. *de consuetudine.* Archid. *in cap. fin. de consuet. in* 6. Calder. *de consuet. cons.* 3. *&* 7. quia tunc fit mutatio titulorum sine canonica institutione, contra *cap.* 2. *de instit. & cap. quod in dubiis. de renunt.* & præjudicatur Collatori, qui posset vacante una pingui præbenda illam conferre habenti minus pinguem, & hanc alteri, sed stante optione, unicam, & quidem deteriorem potest conferre.

3 Ut vero consuetudo optandi valeat, requiritur, quod fuerit introducta sciente, & patiente Episcopo aut Collatore, quando consuetudo est tantum decem annorum; nam consuetudo quadragenaria jam habet præsumptionem scientiæ, & patientiæ. Requiritur etiam scientia, & consensus totius Capituli vel majoris partis saltem tacitus. Bald. *in cap. fin.* ubi Barbat. *col. penult.* Butr. *in d. cap. fin. col.* 26. *memb.* 3. *quæst.* 1. *&* 3. Vivius *commun. opin. lib.* 1. *ver statutum.* Moneta *l. c. n.* 23. *&* 24.

4 Præterea ut consuetudo valeat, est necessarium, quod non fuerit erroneus consensus, sed requiritur, quod ex certa scientia fuerit inducta, & animo inducendi consuetudinem. Curt. *sect.* 4. *num.* 1. 2. *&* 36. Petr. Raven. *ad tit. de consuet. sect.* 3. *numer.* 59. Moneta *loc. cit. num.* 25. quomodo vero animus inducendi consuetudinem colligatur, docet Mascard. *de prob. ver. consuetudo.* Vivius *dec. Neapol.* 130. *num.* 6. Unicus autem actus ad inducendam consuetudinem non sufficit. *L.* 1. *&* 2. *C. quæ sit long. consuet.* Bart. *in L. de quib. ff. de LL.* nisi fuerit successivus, & habeat causam successivam continuatam per tempus sufficiens ad introducendam consuetudinem. Abb. *in d. cap. fin. de consuet. in* 6. & patet *ex cap. cum de Benef. de preb. in* 6. aut fuerit judiciarius. Moneta *loc. cit. numer.* 33. & quot

requi-

requitantur actus ad introducendam consuetudinem, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. cas.* 81. *n.* 4. Rota *dec.* 72. *num.* 26. *par.* 2. *diverf.*

5 Etiam statuto potest induci jus optandi. gl. *in cap. fin. ver. consuetudo. in fin. de consuet. in* 6. Dummodo statutum fiat ab Episcopo, & Capitulo quoad beneficia, quæ spectant ad eorum collationem, non vero quoad spectantia ad alios, ne facto Episcopi aliorum jus lædatur.

§. II.

In quibus habeat locum Jus optandi?

6 Optio regulariter non procedit in aliis Beneficiis, quam in Canonicatibus, quia *in cap. fin. de consuet. in* 6. sermo est de optione præbendarum; nomen autem præbendæ proprie convenit Ecclesiis collegiatis, in quibus sunt Canonicatus, Personatus, & Dignitates; quamvis non repugnet, quod hæc consuetudo locum habeat etiam in Collegio Mansionariorum, & in alia pia universitate, in qua singulis providetur de Beneficio aut Commenda, uti in Equitum militiis, qualis viget in Religione Melitensi, & in Collegio Cardinalium.

7 Optio etiam non habet locum in Beneficiis, & præbendis, quæ in Curia vacant, neque in reservatis tam generaliter, quam specialiter, neque in Beneficiis, quæ permutantur, aut resignantur, secus in devolutis ad Papam per negligentiam. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 13. Simoneta *de reservat. Benef. cap.* 45. *nu.* 3. Moneta *de option. cap.* 3. *à num.* 12. 51. 78. *&* 124. *& nu.* 106. Azor. *instit. moral. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 26. *quæst.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *num.* 2. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 452. Neque in Beneficiis Jurispatronatus Laicorum. Moneta *l. c. quæst.* 4. ubi Rota *dec.* 3. *de Jurepatr. in antiq.* Cassad. *eodem tit. dec.* Put *dec.* 39. *nu.* 2. *lib.* 1. Rochus *de Jurepatr. verb. honorificum. quæst.* 34. *num.* 22. Covar. *pract. quæst. cap.* 36. *num.* 2. etiamsi Juspatronatus sit mixtum. Moneta *l. c. nu.* 115.

8 Optari vero possunt Domus Canonicales. *gl. in cap. fin. ver. consuetudo.* ubi Archid. Gemin. Butr. *de consuet. in* 6. Bellamer. *dec.* 63. *num.* 4. Compostella *cap. ult. gl.* 1. *de consuet.* quia licet domus præbenda non sit, tamen aut est annexa præbendæ, aut est accessoria ad præbendas, & ideo sequitur naturam præbendæ, & præbenda optata censetur etiam optata domus; & præbenda collata per Pontificem, censetur etiam collata domus, & ad optandas domus sufficit consuetudo decem annorum, quia non est contra jus, nec domus habet aliquid spiritualitatis. Moneta *de option. cap.* 3. *quæst.* 2.

9 Optari non potest præbenda habens onus annexum, uti Doctoralis, Pœnitentialis, Thelogalis. Novar. *cons.* 14. *de preb. num.* 4. quia in illis videtur electa industria personæ, & ubi Beneficium requirit certas qualitates, aut examen, optari non potest. Hinc si alicui indulgetur, quod possit consequi aliquam dignitatem, aut beneficium, nomine illius non venit, quod examen, aut qualitates supra scriptas requirit. *cap. fin. de translat. Episc. cap. is cui. de præb. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 1. *& sess.* 22. *cap.* 4. *sess.* 23. *cap.* 18. *sess.* 24. *cap.* 12. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reform.* Covar. *pract. quæst. cap.* 36. *num.* 3. Rebuff. *in Concord. Gallia. de collat.* §. 1. *verb. Theologalem.* Boer *dec.* 226. *nu.* 1. Selva *de Benef. par.* 3. *quæst.* 21. *&* 54. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *n.* 79. *&* 81. Moneta *l. c. n.* 129.

10 Neque in Beneficiis annexis alicui Dignitati optio datur. Rota apud Merlin. *dec.* 100. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 4. *nu.* 133. *&* 134. ubi S. Congr. Moneta *cap.* 4. *n.* 4. *&* 11. & universim, in quibus bonis & rebus Ecclesiasticis locum habeat optio. vide Monet. *de opt. cap.* 3. 4. *&* 5. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap. ult.*

11 Sed quæres, an possit optari præbenda æqualis, vel minor, quæ aliqua de causa est magis grata? Responsio est affirmativa; si minor est magis grata vel ob interesse veritatis, uti si major, quam obtinet, sit pensione gravata, aut ob interesse affectionis, ut quia bona minoris præbendæ sunt viciniora suis patrimonialibus, & patet ex gl. *in cap. fin. verb. meliores.* & quod in favorem alicujus inductum est, non debet in ejus odium detorqueri. *cap. quod ob gratiam. de R. J. in* 6. *L. nulla juris ratio. C. de LL.* & cui licet plus, licet & minus. *cap. cui licet. de R. L. in* 6. tum quia illud est melius, quod est magis gratum, & plus placet. §. *præterea. instit. de action. L. Sabinus. ff. de in diem addict.* & ita tenet Moneta *de opt. cap.* 3. *quæst.* 7. *num.* 135. gl. Butr. & Anchar. *in cap. fin. de consuet. in* 6. Navar. *cons.* 4. *de reb. Eccles. non alien. vol.* 1. Roman. *cons.* 227. Rota *dec.* 5. *ver. præterea de consuet. in nov.* contra Francum *in d. cap. fin.* & alios apud Monetam *l. c. num.* 136. Neque obstant, quæ a Franco, & sequacibus afferuntur, quod consuetudo, & præscriptio non debeant extendi ad præbendas minores; nam respondetur, quod potest extendi ad casus omnino similes; imo secundum ipsum Francum de casu vero ad fictum. Neque obstat *L. majoribus. C. quemadmodum Civ. mun. indic. lib.* 10. nec *cap. quanto. & cap. licet de translat. Episc. & cap. cui de non Sacerdotali. de præb. in* 6. quia in *d. L. majoribus.* tantum prohibetur, ne quis ab alio quasi invitus descendere in honore cogatur; non vero, ne quis sua sponte eligat minorem præbendam; sicut *in cap. quanto* non prohibetur descensus, sed solum præmisso, quod quis de facto relicta propria Ecclesia, ad aliam se propria authoritate transtulerat, quod qui se ad majorem plebem transtulit, a Cathedra repelli debet aliena; & alia duo textus non loquuntur de nostra materia.

§. XIII.

Quinam optare possint?

12 Optant primo Canonici, seu Beneficiati in aliqua Ecclesia Collegiata. Moneta *de opt. cap.* 1. *quæst.* 3. *& cap.* 3. *quæst.* 1. *& cap.* 4. *quæst.* 1. Consuetudo tamen hæc optandi non ita extenditur, quod Prælati, aut dignitatem habentes possint optare canonicales præbendas. Calder. *cons.* 5. *de consuet.* Rochus *in cap. fin. de consuet sect.* 4. *num.* 7. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *num.* 91. Prob. ad Jo. Monoch. *de consuet. in* 6. *cap. fin. nu.* 31. *&* 32. quia consuetudo non extenditur de persona in personam, præsertim si sunt diversæ conditionis, & qualitatis. DD. *in cap. fin. de off. Archid. & cap.* 2. *de capell. Monac.* & in iis, quæ sunt stricti juris, uno expresso, non venit aliud. *cap. susceptum. de rescript. in* 6.

13 Porro jus optandi prius spectat ad antiquiores Canonicos, dein ad juniores. *cap. fin.* ubi gl. *de consuet. in* 6. Moneta *l. c. nu.* 15. Barb. *de jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 8. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap. ult. num.* 1. quod est verum, licet antiquiores in Sacris non fuerint; quia optio non competit ratione SS. Ordinum, aut ex voce Capitulari, sed ratione Canoniæ, quam habere quis potest, licet non sit in Sacris. gl. *in Clem.* 2. *de ætate & qualit.* Rota *coram Cavaller. dec.* 109. *a num.* 1. Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 2. *ref.* 488. Antonell. *loc. cit.* Dummodo sint antiquiores receptione, licet ætate sint juniores. Moneta *l. c.*

14 Præterea hæc optio non semel duntaxat, vel pro prima vice, sed quoties casus evenerit, fieri potest, si aliud non obstet; quia hic actus natura sua est iterabilis. Barb. *l. c. num.* 8. Moneta *l. c. num.* 15. Rota teste Bellam. *dec.* 229. *per totam.* neque obstat text. *in L. boves.* §. *hoc sermone. ff. de V. S.* ubi dispositio intelligitur de primo actu, quia hoc non procedit in statutis & consuetudinibus. Si vero antiquior Canonicus differt optare intra legitimum tempus, ut periculum sit, ne labatur in damnum juniorum; potest junior sequens optare, & optio valebit in eventum, quod antiquior non optet intra statutum tempus. Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 2. *gl.* 1. *num.* 66. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *num.* 76. Moneta *de opt. cap.* 5. *num.* 3. *quæst.* 1. Rota *dec.* 6. *num.* 2. *de consuet. in antiq. & dec.* 411. *num.* 2. *par.* 1. *divers.* Falcon. *de reservat. benef. effect.* 49. Zerola *in ver. Canonicus* §. 7. *conclus.* 4. Azor. *mor. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 26. *quæst.* 12. Menoch. *de arb. cas.* 124. *num.* 5. Barb. *l. c. num.* 8.

15 Etiam excommunicati optare possunt. Rota *dec.* 5. *num.* 1. *de concess. preb. in nov.* Cassad. *dec.* 17. *num.* 5. *de preb.* Gemin. *in cap. fin.* §. *fin. num.* 4. & ibi Franc. *num. de consuet.* 6. Gig. *de pens. quæst.* 63. Falcon. *de reserv. benef. quæst.* 1. *eff.* 51. dummodo optio nullam requirat beneficii & tituli collationem de novo faciendam. Covar. *in cap. alma mater. de sent. excom. in* 6. Gabr. *de prob. conclus.* 8. *num.* 4. Ratio hujus sententiæ est; quia optio non est collatio. Archid. *in cap. fin. de consuet. in* 6. Excommunicato vero tantum prohibetur, ne conferatur beneficium. Unde acceptatio Beneficii excom-

communicato absenti collati valet quoad voluntatis declarationem; licet secus sit quoad juris acquisitionem, donec fuerit absolutus, qua obtenta, sine nova acceptatione acquirit jus. Covar. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 7. *num.* 4. *& ver. res. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 4. Rota *dec.* 5. *de concess. præb. & dec.* 8. *de sent. excom.* contrariam tamen sententiam tenent Ugol. *de censur. tab.* 2. *cap.* 13. §. 2. *num.* 15. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 13. *num.* 40. Suar. *de censur. disp.* 13. *sect.* 1. *num.* 19. nisi, ut vult Suarez. *l. c.* differat executionem aut permutationem usque ad tempus obtentæ absolutionis, dummodo absolutio obtineatur intra tempus optionis faciendæ. Faleon. *l. c.* Quorum ratio est; quia excommunicatus non facit fructus suos præbendæ, & illis privatur. *cap. pastoralis.* §. *verum. de appellat.* ergo nec poterit optare præbendam, quæ est spiritualis, aut spiritualitatis annexa. Tum quia collatio Beneficii facta excommunicato non valet. *d. cap. postulastis.* ubi DD. *de Cler. excom. ministr.* Cassad. *dec.* 17. *num.* 6. *de præb.* Rota *dec.* 5. *de sent. excom. in antiq.* Staphil. *de litt. gratiæ & just. tit. de vi & effect. claus. in princ. num.* 9. tandem *in cap. referente.* priori tamen adhæret Moneta *l. c. nu.* 24.

16 Absente ab Ecclesia, nisi obstent consuetudo aut statutum, optare non prohibentur per Procuratorem etiam sine speciali mandato, dummodo habeat mandatum generale cum libera. Moneta *cap.* 4. *quæst.* 3. *num.* 31. si absint saltem ex justa causa. DD. *in cap. fin. de consuet. in* 6. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *num.* 123. Jo. And. *in d. cap. fin. gl. verb. innitens. vers. item suas.* ubi Gemin. *num.* 6. Rota *dec.* 6. *num.* 2. *de consuet. in antiq.* Et si statutum Ecclesiæ disponit, aut consuetudo, quod præsentes optent forte, quia nunquam casus absentiæ contigit, aut quod tantum præsentes optent, si casus eveniat, absentes in servitio Papæ aut Ecclesiæ ab optando excludi omnino non possunt, dummodo optent intra viginti dies a die habitæ scientiæ computandos; quia isti habentur pro præsentibus. *cap. cum dilectus. cap. de cætero. & cap. ad audientiam. de Cler. non resident. & cap. un. eodem. in* 6. *cap. cum non deceat. de elect. in* 6. Idem dicitur de absentibus studiorum causa. *cap. tua fraternit. de Cler. non residen. cap. licet. de præben.* Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 1. *de ref.* & quamvis dicti Canones loquantur de fructibus, optiones tamen sunt fructus & emolumenta possessionis beneficii, vel officii. gl. *in cap. cum olim. ver. Capitulo. de major. & obed.* Sylvat. *de Benef. par.* 3. *par.* 4. *princ. quæst.* 40. *num.* 4. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell.* §. 3. *proœmial. num.* 26. Cassad. *dec.* 3. *de pens. num.* 6. & ita DD. contra Archid. & Butrium, contrarium sentientes, eo quod consuetudo sit stricti juris; ad quod tamen respondetur, procedere, quando consuetudo est contra jus; non vero, quando est præter jus, juxta *cap. susceptum. de rescript. in* 6. imo etiam neque est contra jus, si in casu omisso militat omnino eadem ratio, quia tunc non fit extensio, sed casus omissus includitur in ratione consuetudinis, juxta gl. *in cap.* 1. *ver. Italia. de tempor. ordin.* Abb. *in cap. at si Clerici. de Jud. & alios*, sicut etiam, quando duo æquiparantur a lege. Abb. *in cap. de multa. de præb.* Butr. *in cap. fin. col.* 34. *ver. fallit tertio. de consuet.*

17 Qui est irregularis ob corporis vitium, si repellitur ab Ordinibus annexis alicui præbendæ aut Beneficio in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata, repellitur etiam a Beneficio; & ideo erit etiam inhabilis ab optione, quia optio fieri non potest, nisi a præbendato. Et quamvis irregularis fuerit dispensatus ad Ordines etiam majores, non poterit optare præbendam vacantem, quia dispensatus ad Ordines, non est ideo dispensatus ad Beneficium; nisi forte ad simplex, cujus nomine non veniunt beneficia simplicia, quæ personalem requirunt residentiam, uti Canonicatus. Lim. si fuit dispensatus, ut possit habere beneficium in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata; quia tunc poterit optare, quia jus optandi beneficio est annexum. Lim. secundo, si irregularitatis causa, veluti cæcitas supervenerit habenti Beneficium; quia non est addenda afflictio afflicto. *cap. satis perversum.* 7. *dist.* & inhabilitas superveniens non debet aliquem privare jure suo quæsito ante talem inhabilitatem. *cap. præterea Canonum.* 55. *dist. cap. cum percussio.* 7. *quæst.* 1. *cap.* 1. 2. *& penult. de Cler. ægrot. & debil. & cap.* 1. *eodem. in* 6. Navar. *cons.* 1. *de Cler. ægrot. vol.* 1. Abb. *cons.* 46. *vol.* 1. Ita etiam peccator notorius ut sic regulariter non est arcendus ab optione. *cap. vestra. cap. fin. de cohabit. Cler. & mul.* & quamvis notorius fornicator debeat evitari in officiis; tamen hoc non procedit in optione, cum illa non sit actus officii, nec necessario fiat in Ecclesia. Moneta *cap* 4. *quæst.* 7. *nu.* 130. quamvis crimen induceret suspensionem ab Ordine, vel ejus exercitio; cum optio non requirat necessario Ordinem maxime sacrum, imo licet crimen induceret irregularitatem, si hæc supervenit, secus, si præcedit. Moneta *l. c. num.* 134. & 136.

Quid dicendum de Coadjutore, & Coadjuto, possuntne optare? Respondetur, quod Coadjutus in Canonicatu, Dignitate, aut portione, qui habet Coadjutorem simplicem, potest perinde optare, ac si nullum haberet Coadjutorem, quia Coadjutus remanet titularis, & beneficiatus, seu Canonicus. Abb. *in cap. de Rectoribus. de Cler. ægrotante.* Innoc. & DD. ibidem. & in *cap. tua nos. eodem.* optare vero competit omni, & soli titulari, ac Canonico, & non Coadjutori. Moneta *de option. cap.* 4. *quæst.* 8. *nu.* 151. & 152. Idem dic, si haberet Coadjutorem cum futura successione ob eandem rationem. Gonzal. *l. c. d.* §. 9. *num.* 64. *usque ad* 73. Moneta *l. c. num.* 158. 18

Facultas optandi potest concedi in Ecclesiis Collegiatis, aut illorum Canonicatibus ab Episcopo, si Canonicatus pertinent ad collationem Episcopi, secus si ad collationem Pontificis. Moneta *de option. cap.* 2. *num.* 50. & 59. Gig. *de pens. quæst.* 63. gl. *in cap.* 2. *de his, quæ fiunt a Præl. & in cap. dudum. de reb. Eccles. non alien. in* 6. 19

Optionis statutum factum ab Episcopo sine consensu Capituli, tantum durat vita Episcopi durante, si fuit vero factum de consensu Capituli, est perpetuum. Moneta *l. c. num.* 39. 20

§. IV.

De tempore facienda Optionis.

Optio regulariter debet fieri intra viginti dies. *cap. fin.* §. *ne autem. de consuet. in* 6. ubi gl. *ver. viginti dies.* & ibi Archid. Jo. And. Gemin. & Franc. Adden. ad Rotam *dec.* 1. *num.* 8. *de rer. permut. & dec.* 4. *in fin. de consuet. in non.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *nu.* 75. qui currunt non tantum Canonico, sed etiam aliis optare volentibus, quod tamen tempus non currit, nisi a die verisimilis scientiæ vacationis. gl. *in d. cap. ult.* Vivian. *in praxi jurispatron. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 113. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap. ult. nu.* 6. Moneta *l. c. cap.* 6. *quæst.* 1. Porro hoc tempus sicut potest prorogari, ita minui. gl. *in d. cap. fin.* ubi Franc. quia hic terminus fuit datus in favorem optare volentium, cui quilibet renuntiare potest. *cap. ad Apostolicam. de Regul. L. si quis in conscribendo. C. de pact.* dummodo omnes Capitulares consentiant, nec sufficiat consensus majoris partis, quia, quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet. gl. *in cap. quia propter. ver. vice omnium. de elect.* Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 2. *res.* 489. Moneta *l. c. quæst.* 2. *num.* 5. Felin. *in cap. cum omnes. num.* 18. *de constit. & cap. quod omnes. de R. J. in* 6. Zerola *in prax. Episc. ver. Canon. v. ad septimum.* Tiraquel. *de utroque retract.* §. 1. *gl.* 10. *num.* 58. apud Zerolam, qui tamen Tiraquel. male citat. 21

Diximus, currere simul optare volentibus, quia simul omnes habent viginti dies, & non unus post alium. Archid. *in cap. fin.* Tiraquel. *de retract. conventional.* §. 2. *gl. un. num.* 66. Antonell. *l. c. num.* 6. Barb. *de jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 34. *n.* 75. Moneta *l. c. nu.* 11. *cap.* 6 *quæst.* 3. 22

Quæres primo, sicut hoc tempus non currit ignorantibus vacationem, curritne alia de causa impedito, aut minori? Respondetur, non currere, si omnes optare debentes fuerint impediti durante tali impedimento. *L.* 1. *C. de annal. except. L. commissa. C. de adult. cap. quia diversitatem. de concess. præb.* quia impedito non currit tempus. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 3. *gl.* 4. *n.* 6. *& de retrac. convent.* §. 2. *gl. un. nu.* 78. Moneta *l. c. quæst.* 5. *num.* 39. *& seq.* dummodo sint juste impediti, & non per affectationem; quod si etiam tempus curreret impedito, adhuc illi competeret restitutio in integrum. 23

Quæres secundo, an optione vacet præbenda, quam optans in Ecclesia habebat? Responsio est affirmativa, 24

quia

quia in optione dicitur dimitti prior præbenda. *cap. is, cui. cap. si Beneficia. & cap. cum singula. de preb. in 6. cap. literas. de concessione preben. & Clem. fin. de preb.* bene verum est, quod non vacet simpliciter, si optans optavit cum protestatione, quatenus præbenda aliquo modo optabilis non sit, ad priorem redire possit. Moneta *loc. cit. nu.* 57. nec vacat, nisi optio plene suum effectum fuerit sortita, sive beneficium optatum sit in eadem, sive diversa Ecclesia. Item *n.* 59. & 65.

§. V.

Quomodo sit optandum?

25 Antiquiores regulariter prius optare debent; quam juniores, si vero antiquior differt optare, ita, ut sit periculum, ne labatur tempus in præjudicium etiam juniorum, poterit junior optare præbendam, quam senior optare debebat, gradatim tamen, qui sequitur, & optio junioris valebit, si senior permittat labi tempus. gl. *in cap. fin. de consuet. in* 6. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *num.* 76. Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 2. *gl.* 1. *num.* 66. Zerola *in prax. Episcop. ver. Canon. ver. ad septimum. conclusio quarta.* Adden. ad Rotam. *dec.* 3. *de consuet. in noviss.*

26 Porro optio fieri debet gradatim, ita, ut si non optet primus vel antiquior, optet secundus seu proxime sequens in ordine, alias sequens tertius, & ita de reliquis. gl. *in d. cap. fin.* ubi Gemin. & alii. Rota *dec.* 5. *ver. videtur tamen obstare. de consuet. in novis. & dec.* 411. *num.* 2. *par.* 1. *in novis. divers.* Azor. *instit. moral. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 26. *quæst.* 13. Gonzal. *l. supra cit.* Moneta *de option. cap.* 5. *quæst.* 1. *num.* 14. Antonell. & Barb. *ll. cc.* Bich. *dec.* 672. *num.* 2. Cum vero antiquior optavit vacantem præbendam, sequens optat præbendam antiquioris, qui suam præbendam per optionem præbendæ vacantis dimisit, & tertius optat præbendam secundi, & ita de cæteris. Gonzal. dicta *gl.* 34. *num.* 98. Rota *dec.* 2. & 6. *de consuet. in novis.* quæ vero solemnitates sint observandæ in optione capitulariter facta, plenius tradit Moneta *l. c. quæst.* 3. *per totam.*

27 Antiquior Canonicus, qui habet jus optandi, si a junior Canonico pretio dato, vel promisso, cedit jure suo, & sinit juniorem optare, committit tam ipse, quam junior simoniam, quia sive in optione acquiratur novus Canonicatus, titulus, sive beneficium, uti tenent multi, quo casu indubitanter committitur simonia, juxta *cap. quæsitum. de rer. permut. cap. non satis, cap. insinuatum. cap. ex diligenti. cap. ex insinuatione &c. de simon.* sive mutetur in optione duntaxat præbenda, prout præcisa est a Canonia, aut Canonicatu, committitur simonia; quia ipsa præbenda est jus quoddam spirituale, aut saltem spirituali annexum; bene verum est, quod hoc casu neque antiquior cedens Juri optandi, neque junior optans incidant in excommunicationem ipso facto inflictam. *in extravag.* 2. *cum detestabile Pauli* 2. & *in extrav. cum primum Pii V.* quia nullus simoniacus etiam realis incurrit excommunicationem, nisi in Ordinis Sacramento, & Beneficio. Navar. *cons.* 67. *de simon.* Ugolin. *de censur. tab.* 4. *cap.* 6. *num.* 5. apud Monetam *de option. cap.* 5. *quæst.* 4. *num.* 59. & 60. Sylvest. *ver. simonia quæst.* 19. in nostro vero casu optans, uti pro nunc supponitur, non acquirit titulum aut beneficium, sed præbendam duntaxat.

28 Et cum talis conventio si nullius momenti poterit illa non obstante antiquior optare, & junior tenebitur pecuniam conventam non solvere. *cap. fin. de pact.* Ugolin. *de censur. tab.* 4. *cap.* 6. *num.* 4. Moneta *de option. cap.* 5. *quæst.* 4. *a num.* 59. & an possint excommunicari, tradit Ugolin. *l. c. tab.* 2. *cap.* 26. *per totum.* Quod si junior post traditam pecuniam optavit, valide optavit, quia spiritualia quæcunque, excepto beneficio, acquisita per simoniam valent, & tenent. Ugolin. *d. tab.* 4. *cap.* 2. Moneta *l. c. n.* 61. poterit tamen junior in pœnam delicti privari præbenda simoniace optata. Ugol. *tract. de simon. tab.* 3. *cap.* 2. §. 1. *per totum.* Moneta *l. c. n.* 51.

29 Ille, qui male optavit præbendam, si in lite succumbat cum eo, qui etiam optavit, & in optione reservavit sibi sua jura pristina, uti dicendo, opto, si & quatenus præbenda optabilis est, meam dimittendo, nec aliter nec alio modo redire potest ad priorem suam præbendam; quin potius dicitur remanere in possessione suæ præbendæ; quia optio fuit conditionalis; & conditio suspendit actum. *L. si ita stipulatus fuero. ff. de V. O. cap. super eo, & cap. de illis. de cond. appos.* neque refert, quod conditio, quæ inest de jure, non importet conditionem, & nihil operetur. *cap. significasti. de elect.* Sanz. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 33. *num.* 3. quia in nostro casu conditio aliter exprimitur, quam inest, quia optantis conditio est optare præbendam, & suam dimittere, si optata ab alio non evincatur. Moneta *l. c. quæst.* 5. *a nu.* 64.

30 Male optans majorem præbendam, ubi specialis adest consuetudo, aut statutum, quod possint optari tituli & Beneficia, ita ut privetur illa, quia erat reservata vel alia ex causa, si non fuit in culpa optando, quia habebat justam ignorantiæ causam, si certior factus de mala optione beneficium optatum statim dimittit, quod optavit, potest redire ad id, quod dimisit, quamvis in optione non fuerit protestatione usus, secus si fuit in culpa optando, uti quia sciebat, vel scire debebat, non esse locum optioni, aut postquam scivit, perseveravit in possessione. Cald. *cons.* 6. *de consuet.* Falcon. *de reservat. benef. quæst.* 4. *effect.* 40. *per totum.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 34. *num.* 84. Moneta *de option. cap.* 5. *quæst.* 5. *num.* 66. Gemin. *cons.* 78. *nu.* 1. & *seq.* & probatur ex *cap. si beneficia. de preb. in* 6. Rota *dec.* 7. *num.* 1. *de restit. spol. in antiq.* Rebuff. *de pacif. possess. num.* 143. & 290. Aochar. *in d. cap. si Beneficia.*

31 Provisus vero de quarta portione, cujus vigore ascendit ad dimidiam, & postmodum ad integram portionem; si dein declaratur, quod provisio facta de quarta portione fuit nulla, quia erat reservata, aut ex alio defectu, debet etiam privari integra portione, nisi triennali possessione, aut alio titulo se defendat. Rota *dec.* 10. *de preb. in antiq.* Cassad. *dec.* 17. *num.* 2. *de preb.* Gonzal. *l. c. gl.* 34. *num.* 92. Gemin. *cons.* 21. *nu.* 6. & *seq.* ratio est, quia sublato antecedenti, & fundamento, tollitur consequens & totum ædificium. *L. & quia.* ubi Alber. *ff. de jurisd. omn. jud. & cap. cum Paulus.* 1. *quæst.* 1. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 31. *a num.* 34. *ad* 50. Moneta *l. c. num.* 67.

§. VI.

An & quomodo Canonia distinguatur a præbenda?

32 Canonia distinguitur a præbenda proprie sumpta; quia etsi præbenda aliquando sumatur pro titulo Beneficii, vel Canonicatus. Bellam. *dec.* 647. Fel. *in cap. postulasti. num.* 4. *de rescript.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 1. *num.* 3. aliquando vero pro aliqua portione fructuum Beneficii nihil spiritualitatis habente, puta pro quodam prædio, pro solvendis salariis Advocati. Musicorum, & similium. gl. & DD. *in cap. cum M. de constit.* Gonzal. *l. c.* Moneta *de option. cap.* 7. *quæst.* 1. *num.* 1. Proprie tamen & præcise accipitur pro patrimonio & reddito Beneficii, prout sunt quædam accessio titulo Canoniæ, aut quædam annexio rei spirituali, titulum & Canoniam sequens. *cap. majoribus. cap relatum & cap. dilecto. de preb.* Cassad. *dec.* 17. *n.* 4. *de preb.* Gonzal. *l. c. num.* 4. Archid. *in cap. si quis objecerit.* 1. *quæst.* 3. *num.* 3. Rota *dec.* 597. *num.* 3. *par.* 1. *divers.* Abb. & Felin. *in d. cap. cum M.* Butr. & Imol. *in cap. eam te de rescript.* ut patet; etiam ex Bullis Pontificiis provisionum, in quibus solent apponi hæc verba. *Canonicatum, & præbendam,* copula vero *Et.* ponitur inter diversa. *cap. querelam de simon.* & quibusdam in Cathedralibus aliqui Canonicatus, aut etiam omnes carent præbenda, & solas habent distributiones quotidianas.

33 Est autem Canonia quoddam jus spirituale, quod provenit ex electione & receptione in fratrem. Præbenda vero est, quæ procedit ex institutione & officio; quia ex quo aliquis habet officium, debet etiam habere Beneficium. Est ergo Canonia jus spirituale, per quod quis habet non solum stallum in choro, & locum in Capitulo; unde ea, quæ sunt divini officii, & capitulares actus exercere potest, sed etiam jus ad præbendam, & distributiones. Præbenda vero est jus spirituale oriens ex Canonia, quoad ea, quæ spectant ad perceptio-

ceptionem fructuum Beneficii, uti decimas, primitias & oblationes competentes ex Divino officio.

34 Per optionem ergo non mutatur Canonicatus, sed sola præbenda. Cassad. *dec. 17. num. 1. & seq. de concess. præb.* Franc. & Gemin. *in cap. fin. de consuet. in 6.* alias si per optionem mutaretur Canonicatus, optans fieret novus Canonicus, & sic deberet sedere in ultimo loco inter Canonicos ejusdem ordinis & gradus, juxta *cap. 1. & cap. statuimus de major. & obed.* Gonzal. *ad reg. 8. Canc. §. 3. proœm. num. 23. & gl. 5. §. 9. num. 110.* Mutatur vero per optionem jus spirituale, quod est annexum præbendæ. Bellam. *dec. 1. num. 2. & dec. 63. num. 5.* Compostell. *in cap. fin. gl. 1. de consuet.* Rota *dec. 10. de præb. in antiq.* Moneta *d. cap. 7. num. 18. & 19. quæst. 1.* vel ut explicat Bich. *dec. 377. num. 17.* optio non cadit super titulu Beneficii; sed solum super mera temporalitate, nec acquiritur novus titulus, sed antiquus retinetur. Cardin. *conf. 126. num. 4.* Lotther. *de re Benef. lib. 2. quæst. 38. num. 31.* Cassad. *dec. 17. num. 1. de præb.* Rota *dec. 15. de consuet. in antiq. & dec. 604. num. 3. par. 4. divers. & in Bergomen. pensionis 23. Martii 1640. coram Coccino.*

35 Quando optio fit intra eundem ordinem, uti Presbyterorum, Diaconorum, aut Subdiaconorum, ascenditur per accidens ad locum superiorem, & novum stallum in choro; quæ tamen mutatio non est nisi accidentalis per ascensum; non enim de novo tribuitur stallum. Moneta *l. c. num. 34.* si vero optio fit ex consuetudine, de ordine ad ordinem, aut de gradu ad gradum, uti de gradu Diaconorum ad gradum Presbyterorum, tunc optans acquirit stallum in illo ordine, sed ultimum, nisi aliud specialis habeat consuetudo, rationabilis tamen, & legitime præscripta, scilicet quadragenaria. *cap. fin.* & ibi DD. *de consuet.* Moneta *l. c. num. 35. & seq.*

36 Quid dicendum de pensione, qua est gravata aliqua præbenda, per optionem dimittitur ne pensio? Respondetur, ubi præbendæ sunt realiter distinctæ, ut singuli Canonici habeant administrationem corporis aut redditum sibi assignatorum, aut si realiter non sunt distinctæ, tamen singulis Canonicis pro portione fructuum assignantur quotannis, aut ad certum tempus, corpus determinatum, aut certi redditus, quos ipse exigere debet, tunc optando quis præbendam, & propriam gravatam pensione, dimittendo, dimittit etiam onus pensionis. Gig. *de pens. quæst 63. a num. 1.* Azor. *instit. moral. par. 2. lib. 8. cap. 13. quæst. 4.* Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gl. 34. num. 45.* Rota *in una Cordub. portionis 30. Aprilis coram Blancheto.* Navar. *conf. 3. num. ult. lib. 3. de solut.* Rota *dec. 597. num. 7. par. 1. in noviss.* Moneta *l. c. num. 40.* quia pensio est onus reale. gl. *in cap. nisi essent. de præb.* Gemin. *in cap. fin. de off. ordin. in 6.* Paris. *de resign. Benef. lib. 6. quæst. 2. numer. 98.* Gig. *de pens. quæst. 39. & 40. numer. 1.* & transit cum præbenda ad quemcunque, ad quem transit præbenda. Si vero non sunt certæ aut determinatæ præbendæ in Capitulo, sive distinctæ, sive indistinctæ consistentes in certo ac determinato corpore, sed per Procuratorem, qui alicubi Oeconomus vocatur, fit certa distributio in bladis aut pecuniis consistens; tunc ubi cadit optio, non dimittitur onus pensionis. Gig. *d. quæst. 63. num. 4.* Azor. *d. quæst. 4.* quia tunc optio non facit censeri novum Beneficium, aut præbendam, ut præbenda est titulus beneficialis. Rota *dec. 470. num. 1. de consuet. in nov.* & hoc enim non afficit præbendam, sed titulum ipsum Canonicatus, qui non dimittitur per optionem, vide Monet. *l. c. num. 45.* & Gig. *de pens. l. c.* Si vero pensio est imposita super distributionibus quotidianis omnibus, aut pro parte per optionem non dimittitur pensio pro rata, quæ respondet distributionibus, sed pro ea parte remanet solvenda ab illo, qui optat; quia tunc pro ea rata non mutatur aliquis fundus, aut certum corpus, vel certi reditus, qui specialiter sint onerati pensione, sed tantum sub ea determinatione, quatenus percipiuntur ab eo, qui pensioni consensit, aut ejus successoribus in Beneficio. vide Navar. *conf. 1. & 3. de solut. lib. 3. vol. 1.*

37 Optio ad integrum Beneficium non datur, nisi obtinenti dimidium ex dispositione Clem. VIII. Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gl. 31. num. 34. & seq.* Rota *dec. 10. de præben. in antiq.* quam citat Bich. *dec. 219. num. 1.* & possessio illius vigore capta de integro Beneficio a non possidente dimidium non est considerabilis, etiam ad effectum manutentionis. Rota *in Bobien. Canonicatus, 27. Febr. 1595. coram Gipsio apud Marches. de commiss. to. 1. fol. 961. num. 2.* Bene verum est, quod, ut manutentio concedatur, sufficit, exceptionem nullitatis optionis non esse omnino claram. Ferret. *conf. 7. n. 3. & 4.* Ludovis. *dec. 9. n. 7.* Bich. *l. c. n. 11.*

§. VII.

Optioni an possit derogari a Papa, & quomodo Generali illi derogetur?

Omnino potest, quia Papa in Beneficialibus habet plenitudinem potestatis. *cap. 2. de præb. in 6.* in quibus potest præjudicare tollendo jus quæsitum. Alex. *conf. 101. col. 5. vol. 1.* Gabr. *de jure quæs. non tollen. conclus. 1. num. 9.* & DD. *in cap. fin. de consuet. in 6.* Cassad. *dec. 4. num. 1. de præb.* Staphil. *de litt. gratiæ & just. tit. de vi. & effec. clauf. ver. insuper derogat. num. 1. & 2.* Moneta *de opt. cap. 8. quæst. 1. num. 2.* In dubio tamen, quod optioni velit derogare, non præsumitur, quia nunquam præsumitur velle præjudicare juri quæsito. Abb. *in cap. 1. de rescript. num. 10. & in cap. super.* ubi Barbat. *col. 1. 2. & 3.* Gabr. *l. c. conclus. 2. num. 29.* & patet per *cap. ex parte & cap. super eo. de off. Deleg. cap. ex tuarum. de auctor. & usu pall. cap. quamvis. & cap. si propter. de rescript. in 6.* sive præjudicium sit modicum, sive magnum, sive quoad jus in re, sive quoad jus ad rem. Fel. *in cap. super eo. col. 2. de off. Deleg.* Dec. *conf. 407. & 606.* Gomez. *ad reg. 8. Cancell. de non tollen. Jure quæsito. quæst. 1. ver. alii vero.* 38

Et quando providet de Beneficiis vacantibus in Curia, non est opus aliqua derogatione optionis, seu juris optandi; quia in Beneficiis vacantibus in Curia non habet locum optio. *cap. fin. ver. in præbendis. de consuet. in 6.* ubi vero confert, vel mandat conferri motu proprio præbendas reservatas generaliter, requiritur derogatio saltem generalis optionis per clausulam *non obstantibus statutis vel consuetudinibus dictæ Ecclesiæ.* Abb. Archid. & Jo. And. *in d. cap. fin.* ubi etiam Lapus, & probatur ex *cap. 1. de constit. in 6. cap. constitutus. de rescript. & cap. cum in Ecclesia de præb. in 6.* quamvis non desint alii, qui teneant, non requiri etiam hanc generalem derogationem. Gemin. *in cap. fin. §. in præbendis. num. 3.* & Francus *n. 6.* Faleon. *de reservat. benef. quæst. 4. princ. effec. 5. ad fin.* quia Papa reservando derogat omnibus juribus & statutis, ac tollit omnem potestatem conferendi, & ita tollit tam jura, quam statuta & consuetudines, quæ dant potestatem optandi. Moneta *de option. c. 8. quæst. 1. n. 8. & 9.* 39

In reservatione vero speciali, puta quando Papa confert, aut mandat conferri aliquam præbendam, quæ alias esset de collatione Ordinarii, cum non fuerit in jure reservata, si fit motu proprio, & cum clausula generali, *non obstan.* non habebit locum optio, si vero fit ad petitionem alterius, requiritur derogatio specialis juris optandi. Lap. Jo. de Ligna. Franc. Gemin. & alii apud Monetam *l. c. n. 11.* Cassad. *dec. 4. n. 1. de concess. præb.* Paris. *de resign. lib. 2. quæst. 20. n. 9.* 40

In expectativis locum omnino habet optio, & optandi jus, nisi in dictis expectativis expresse derogetur consuetudini, aut statutis de optando, quo tamen casu sufficit generalis derogatio statutorum & consuetudinum, aut motus proprius cum generali derogatione. Cassad. *l. c.* Abb. *in cap. quamvis. de rescript. in 6.* Moneta *l. c. num. 15.* 41

Consuetudo optandi non tollitur per non usum. Capyc. *dec. Neapol. 134. num. 1.* Jo. And. *in cap. fin. verb. possunt.* ubi Abb. Anchar. Butr. & Gemin. *num. 3.* Franc. *num. 5.* Zerola *in prax. Episc. ver. Canonia ver. ad duodecimum.* Selva *de Benef. par. 3. quæst. 36. num. 1.* Balb. *de præscript. p. 4. par. 5. princ. quæst. 3. num. 4.* Fel. *in cap. cum accessissent. numer. 26. de constit.* Gig. *de pens. quæst. 63. num. 8.* Moneta *l. c. quæs. 2. num. 19.* quia hic actus optandi est mere voluntarius, ut dicitur in *cap. fin.* illis verbis. *si voluerint, optare possunt,* & per non usum non tollitur facultas faciendi. DD. cit. & Abb. *in cap. Joannes. de Cler. conjug.* Gabr. *de præscript. conclus. 10.* Balb. *l. c.* Dec. *in cap. cum accessissent. de constit.* Gonzal. *ad reg. 8. Canc. gl. 5. §. 6. num. 35. & seq.* Moneta *de option. cap. 8. quæst. 2. num. 21.* sicut neque 42

con-

consuetudo per non usum tollitur, nisi habeat implicitum contrarium usum. Abb. *in d. cap. Joannes.* Butr. *in cap. fin. col.* 14. *ver. quaero. de consuet.* Moneta *l. c. num.* 22. Per contrarium tamen usum accedente maxime contradictione, dummodo fuerit observatum per tantum tempus, quantum requiritur ad inducendam consuetudinem, derogatur juri optandi. Selva *de Benef. par.* 3. *quaest.* 36. Innoc. *in cap. accedentibus. de privil. & gl. in cap. cum de Benef. de praeben. in* 6. Barb. *in cap. de fin. consuet.* quia quantum temporis requiritur ad inducendam consuetudinem, tantum requiritur ad illam abrogandam: & sicut ad inducendam consuetudinem non sufficit unus actus, ita ad illam abrogandam non sufficit unus actus, Bart. Jas. & alii, in *L. de quibus. ff. de LL.* Lim. si consuetudo non fuit completa, quia tunc per unicum actum abrogaretur, aut saltem interrumperetur. Abb. & Butr. *in d. cap. fin.* & Felin. *in cap. cum accessissent. ver. quintus casus. de constit.* Moneta *l. c. num.* 31.

ORATORIUM.

Praxis Oratoriorum.

§. I.

Oratorium privatum.

1 Oratorium dicitur ab orando, & est locus aptus ad orandum. Aliud est publicum, aliud privatum, privatum quilibet potest habere in sua domo, quod tamen non debet esse in forma Ecclesiae, neque tanquam Ecclesia est consecrandum, nec in eo habenda campana. *cap. petentibus. de privileg.* nec Missa in eo est celebranda, & ideo sine dote constitui potest. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *c.* 8. *num.* 3.

2 Quaeres 1. utrum Episcopus possit dare licentiam generaliter celebrandi in Oratorio privato extra Ecclesiam quacunque ex causa? Respondetur post Concilium Tridentinum *sess.* 22. *decreto de observandis &c.* omnino non posse, quia Concilium praecipit Episcopis, ne patiantur privatis in domibus, aut extra Ecclesiam, & ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria Sacrificium &c. a Saecularibus, aut Regularibus celebrari; si autem dare possent licentiam, jam paterentur, aut pati possent celebrari extra Ecclesiam contra decretum S. Concilii, & ita tenent Navar. *in summa cap.* 25. *num.* 22. Fagnan. *in* 5. *Decretal. par.* 2. *cap. in his. de privil. num.* 17. *&* 19. Azor. *moral. instit. par.* 1. *lib. cap.* 29. *quaest.* 3. Miranda *in man. Praelat. quaest.* 40. *art.* 9. *conclus.* 3. Fuscus *de visitat. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 8. Cuchus *Instit. lib.* 5. *tit.* 6. *num.* 42. Guttierez *Can. quaest. lib.* 1. *cap.* 30. *num.* 25. Gavant. *in man. Episc. ver. Missa. n.* 18. *& in thes. Sac. Rit. par.* 1. *lib.* 20. *lit., M.* dicens, ita fuisse declaratum a Paulo V. *lit.* 8. 10. *Martii* 1615. & alii plures apud Pacem Jord. *lib.* 4. *tit.* 1. *de sacrificio Missae*, quibus ipse non dissentit; & patet etiam ex declaratione S. Congreg. sub Clemente XI. felicissime & sanctissime regnante Pontifice, quae emanavit 15. *Decembris anno* 1703. illis verbis. *Praecipiendo Episcopis & locorum Ordinariis, ne privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam peragi paterentur*, cujus tenorem mox infra trademus.

Sed tamen in casu particulari ex causa justa, quod Episcopus possit dare hanc licentiam, defendit Pax Jord. *l. c. num.* 118. uti ex causa infirmitatis, aut alia simili; ea ratione, quod justa causa subsistente possit in aliis etiam casibus dispensare, ergo etiam in isto ob assistentiam juris antiqui; & pro se citat Navar. *cons.* 5. *de privil. in nov.* Suarez *disp.* 81. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quaest. ult. p.* 9. Piasec. *in praxi Episcop. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 21. Henriquez *cap.* 27. *n.* 6. & alios, tum quia, sicut ex causa rationabili potest dispensare, quod Missa possit celebrari ante meridiem, & post auroram, ita videtur, quod possit in casu praesenti, quam posteriorem sententiam tenet etiam Barb. *de pot. Episc. alleg.* 23. *numer.* 8. *&* 9. qui citat Riccium, Sà, Bejam & alios. 3

Sed quia S. Congreg. teste Fagnano *l. c.* declaravit, quod nec in domo Principis, nec Baronum possit celebrari, quasi non sint privatae domus, & non posse Episcopum licentiam dare celebrandi in Oratoriis privatis, sed recurrendum ad S. Congreg. & hodie ejusmodi licentia expediri solet in forma Brevis. Ideo stantibus hisce declarationibus, & praesertim ultima sub Clemente XI. supra citata, a priori sententia recedere non audemus, nec debemus, attenta praesertim declaratione S. Congreg. data Cardinali Paleotto, & Cardinali Legato Portugalliae, quae respondit, non licere Episcopo dare licentiam domi celebrandi, ad effectum communicandi infirmum pro viatico. vide Fagnan. *l. c. num.* 13. bene verum est, quod in Germania ad solatium infirmorum ejusmodi licentiae passim concedi soleant, etiam pro Oratoriis privatis, decenter tamen ornatis. 4

Quaeres 2. an Episcopus ipse possit celebrare extra Ecclesiam in privatis domibus, vel coram se in illis facere celebrari? & an etiam in aliena Dioecesi sine licentia Ordinarii & Parochi? Affirmat Pax Jord. *l. c. n.* 130. argumento *cap. fin. de privil. in* 6. quod non fuisse revocatum a Concilio Tridentino testantur Azor. *par.* 1. *lib.* 10. *capit.* 26. *quaest.* 4. Beja *in respons. cas. consc. cas.* 33. *par.* 4. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 23. *n.* 5. Ugolin. *de off. Episc. lib.* 1. *cap.* 2. §. 2. *numer.* 4. Venect. *de exam. Episc. lib.* 4. *cap.* 17. *num.* 14. sed contrarium tuentur Navar. *cons.* 5. *& cons.* 16. *de privil. in* 2. *edit.* Eman Sà *in verb. Episcopus. n.* 24. & Maur. de Alzedo *cap.* 13. *n.* 6. *&* 10. excepto palatio Episcopali, quia hoc publicum censetur. Gavant. *In thes. sac. Rituum tit.* 20. & posterior omnino tenenda est, quia ita declaravit, & respective prohibuit S. Congreg. a Clemente XI. supra laudato, quam hic per extensum describere placuit. 5

Decretum de Celebratione in Oratoriis privatis.

QUoniam Sancta sancte tractanda sunt, ac praesertim tremendum incruenti Sacrificii mysterium, quod omni Religionis cultu & veneratione peragendum est. Propterea super observandis, & vitandis in celebratione Missarum in sacrosanctis oecumenicis Conciliis, ac praesertim Tridentino *sub cap. un. sess.* 22. inter caetera statutum est, ut tantum Sacrificium solummodo in Ecclesiis, aut Oratoriis Divino tantum cultui dicatis celebraretur, praecipiendo Episcopis, & locorum Ordinariis, ne privatis in domibus, atque omnino extra Ecclesiam peragi paterentur; ac subinde Sacra Congregatio Eminentissimorum & Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium ipsius Concilii Tridentini executioni & interpretationi praepositorum saepe saepius per opportuna decreta obrepentes abusus eliminavit. Modernis tamen temporibus innotuit Sanctissimo Nostro, quod nonnulli Episcopi, sub praetextu privilegiorum Capellis Episcopalibus competentium, & complures Regulares, sub praetextu privilegiorum, quae ipsis a S. Sede indulta noscuntur, per hujusmodi privilegiorum dilatationem, seu potius excessum & abusum in nonnullis Dioecesibus, praesertim Regni Neapolitani, ac in ipsa Neapolis Civitate ea sibi licere putant, quae permissa non sunt, quin imo prohibita: siquidem nonnulli Episcopi etiam in aliena Dioecesi, & extra domum propriae habitationis in privatis Laicorum domibus erigi faciunt Altare, ibique per unum, aut plures ex suis Capellanis vivificam Christi Hostiam immolare; Regulares vero in quibusdam Magnatum, seu aliarum nobilium personarum privatis Oratoriis, quae certis quandoque ex causis a S. Sede Apostolica concedi solent, celebrare audent vel plures Missas, quam in ipsis celebrare sit indultum, vel absque praesentia personarum, quarum contemplatione gratiosa concessio emanavit, vel extra debitas horas, & post meridiem, vel illis etiam diebus, quibus per Constitutiones Dioecesanas, aut etiam per Decreta S. Congregationis Concilii celebrari prohibetur, aut quae in ipsismet Indultis Apostolicis excipiuntur, quominus in illis celebrari possit, aut etiam altari portatili uti non verentur, in sanctarum Sanctionum contemptum, ac sancti Sacrificii irreverentiam.

Quamobrem ad abusus hujusmodi eliminandos, & ad instaurandam venerationem tremendo mysterio debitam, idem SS. Dominus Noster ex unanimi voto S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, inhaeren-

hæren-

hærendo declarationibus alias hac de re editis, expresse declarat, Episcopis, & his majoribus Prælatis, etiam Cardinalatus dignitate fulgentibus, neque sub prætextu privilegii clausi in Corpore Juris, neque alio quocunque titulo ullo modo licere extra domum propriæ habitationis, in domibus Laicis etiam in propria Diœcesi, quod fortius intelligitur in aliena, etiamsi Diœcesani consensus adhiberetur, erigere Altare, ibique sacrosanctum Missæ Sacrificium celebrare, seu celebrari facere, ac pari modo in Oratoriis privatis, quæ per S. Sedem concessa fuerint, non licere Regularibus cujusvis Ordinis, aut Instituti, seu Congregationis etiam Societatis Jesu, aut etiam cujuscunque Ordinis Militaris, etiam S. Joannis Hierosolymitani, aut aliis quibuscunque Sacerdotibus, etiamsi essent Episcopi, in iis celebrare in diebus Paschatis sanctissimæ Resurrectionis, Pentecostes, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque anni Festis solemnioribus, ac diebus in Indulto exceptis. In reliquis vero diebus prædictis Regularibus, seu Sacerdotibus quibuscunque, etiam Episcopis, in præfatis Oratoriis celebrare non licere, ubi etiam unica Missa, quæ in Indulto conceditur, celebrata fuerit, super quo celebraturus teneatur diligenter inquirere, & de eo se optime informare; atque illa etiam in casibus permissis celebrari nequeat post meridiem, demandando propterea ulterius, ac declarando, in omnibus hujusmodi casibus, personas quascunque dictas Missas audientes, nullatenus Ecclesiæ præcepto satisfacere; quo vero ad Altare portatile iterum inhærendo declarationibus prædictis, censuit licentias, seu privilegia concessa nonnullis Regularibus *in cap. in his de privileg.* & per aliquos Summos Pontifices aliis Regularibus communicata utendi dicto Altari portatili, in eoque celebrandi absque Ordinariorum licentia in locis, in quibus degunt, omnino revocata esse per idem sacrum Concilium, & propterea eosdem Regulares prohibendos, ne illis utantur, ac mandandum, prout præsentis Decreti tenore mandat Episcopis, aliisque Ordinariis locorum, ut contra quoscunque contravenientes, quamvis Regulares, procedant etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegati ad pœnas præscriptas per idem sacrum Concilium in dicto Decreto *Sess.* 22. usque ad Censuras latæ sententiæ, tributa etiam iisdem facultate per hoc Decretum, ita procedendi, ac si per S. Sedem specialiter concessa fuisset. Et ita Sanctitas sua declarat, & servari mandat. Romæ hac die 15. Decembris. 1703.

B. Cardin. Panciaticus Præf.

Joannes Dominicus Thomatus Episcopus
Cyrenensis S. Cong. Conc. Secret.

Die 27. mense Jan. 1704. supra dictum Decretum affixum, & publicatum fuit in Monte Citatorio Curiæ Innocentianæ, ac aliis locis solitis, ac consuetis Urbis, per me Nicolaum Vasellum SS. D. N. Papæ Cursor.

Pro D. Magist. Curs. Thomas Orlandus Ap. Curs.

Romæ Typis Reverendæ Cameræ Apostolicæ. 1704.
Impressum Salisburgi apud Hæredes Mayrianos. Anno 1704. die 28. Jan.

7 Ex quibus sequitur Fratribus Prædicatoribus & Minoribus non licere in claustro Missam celebrare, præsertim contradicente Episcopo, cessante jam causa privilegii, & gratiæ, quæ testibus Jo. And. *in capit in his. de privileg*, *num.* 8. & ibi Hostien. *num.* 11. *ver. consecuti.* fuit concessa in novitate sua istis Religiosis, quando carebant propriis Ecclesiis, & habebant duntaxat Oratoria simplicia; hodie vero cessat hoc motivum, cum habeant proprias Ecclesias, & cœmeteria, quibus adstipulantur Ant. de Butr. *hic num.* 8. & privilegium fuisse solummodo subsidiarium. & Abb. *num.* 3. cessante vero causa privilegii, cessat ipsum privilegium. *cap. & si Christus de jurejur. & cap. tum cessante de appell.* & quamvis Barb. *in ver. duximus indulgendum* dicat, privilegium hoc Fratribus Prædicatoribus & Minoribus concessum celebrandi in Altari viatico fuisse renovatum, & ampliatum a Sixto IV. Alexandro VI. & Gregorio XIII. Veritas tamen est, quod Sixtus IV. & Alexander VI. hoc privilegium non innovarint, nisi quoad Minores. Gregorius vero XIII. simile privilegium concessit Patribus Societatis Jesu, quoad alios vero declaravit, fuisse omnibus revocatum privilegium a Concilio Tridentino teste Fagnan. *par.* 5. *Decretal. cap. in his. de privil. num.* 7. & quidquid sit, an cessarit causa privilegii; hoc certum est, privilegium prætatum fuisse revocatum a Concilio Tridentino. *cap. un. sess.* 22. *de observ. & evit. in celebrat. missar.* uti tenent Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 82. Suarez *to.* 3. *disp.* 81. *sect.* 3. *in fin.* & ut patet ex declaratione S. Congreg. supradescripta Clementis XI. neque refert, quod hæc privilegia sint inserta Corpori Juris, & ideo faciant jus commune, quia non cessant per hoc esse privilegia; & in omnem eventum faciunt jus commune inter nominatos tantum. Hostien. & Jo. And. *in cap. ex parte.* 1. *ver. cæteris. de Decimis.* gl. a. *in cap. constitutionem. de Regular. in* 6. Fagnan. *l. c. n.* 11. & Conc. Trid. quando sustulit privilegia, sustulit etiam inserta in Corpore Juris, uti *cap.* 2. *sess.* 5. *& cap.* 15. *sess.* 23. *& in cap.* 8. *sess.* 7. *cap.* 9. *sess.* 24.

8 Sed possunne Prædicatores & Minores in claustro Monasterii sui Ordinis Missam celebrare de licentia Episcopi Diœcesani? Respondetur negative, si volunt celebrare in portatili etiam cum licentia Episcopi. Si vero volunt celebrare in Altari fixo in Capella ad Divinum cultum dedicata, & Episcopus locum prius visitaverit, & approbaverit, responsio est affirmativa, quia tunc Oratorium non est in privatis domibus, sed in loco Religioso cum Altari fixo auctoritate Episcopi designato, quod dicitur publicum Oratorium. *cap. auctoritate de privil. in* 6. Mandos. *in reg. de annal. quæst.* 7. *n.* 9. Fagnan. *l. c. n.* 22.

9 Ultra præfatos, quod privilegium exemptorum & Regularium cujuscunque Religionis quantumcunque privilegiatæ a Tridentino fuerint revocata. Azor. *moral. instit. par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 26. *quæst.* 7. Duran. *lib.* 2. *de rit. Eccles. cap.* 6. *n.* 8. Suarez *disp.* 81. *sect.* 3. *ver. quarta exceptio.* Miranda *in man. prælat. quæst.* 40. *art.* 9. *conclus.* 4. neque suffragatur amplius Oraculum vivæ vocis Pii V. quia revocatum fuit. Molfes. *in sum. Theolog. mor. tract.* 3. *cap.* 10. *numer.* 29. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 23. *num.* 4. *& in collect. ad Trid. decret. num.* 2. Pax Jord. *de Re sacra. lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 140. qui citat alios. contra Villalob. Portell. Rodriguez & Lalruz.

10 Oratorium privatum quilibet potest habere in sua domo, nec potest ab Episcopo approbari, ut in illo celebretur Missa, nisi sufficienter prius fuerit ornatum, præsertim si privilegium Oratorii privati fuit concessum a S. Pontifice per Breve, quod solet habere hanc conditionem, quod locus deputandus in Oratorium sive quoad formam structuræ, sive quoad ornamenta in eo posita sit talis, ut discernatur a cæteris locis profanis domus. Pellizar. *in man. regular. to.* 2. *tract.* 8. *c.* 2. *sect.* 2. *n.* 140. Novat. *in summa Bullar. tit. de orat priv.* quare erit prius visitandum.

11 Porro Oratorium debet habere Altare totum lapideum, aut saltem terreum, aut ligneum, quoad omnes suas partes etiam remotiores, dummodo superiorem mensam tantæ longitudinis & latitudinis habeat ab Episcopo consecratam, ut capere possit pedem calicis, & patenam cum hostia, ita, ut secundum majorem partem supra lapidem collocari possit, & firma sint sine periculo cadendi. Navar. *in man. cap.* 25. *n.* 85. Suar. *in* 3. *par. S. Tho. to.* 3. *quæst.* 38. *art.* 5. *disp.* 81. Secundo requiritur, quod Altare cooperiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis ab habente potestatem benedictis, superiori ita longa, ut pertingat usque ad terram, & non dimidiata cum periculo effusionis, duabus aliis brevioribus, aut una duplicata. *cap. si per negligentiam. de consecrat. dist.* 2. & habetur in rubrica. Præterea Altare pallio est ornandum coloris, quantum fieri potest, officio convenientis, aut saltem uno pallio, quod contineat

rineat omnes colores in Ecclesia usitatos, alias vigore Brevis non diceretur sufficienter ornatum. Tertio requiritur, quod habeat in medio Altaris crucem, & candelabra, ac ad crucis pedem tabellam secretorum, & in cornu Epistolæ cossinum supponendum Missali, parvam campanulam, duas ampulas vitreas cum manutergio mundo in fenestrella, seu in parva mensa ad hæc præparata. Item Missale Romanum, calicem aureum vel argenteum, aut saltem cupam argenteam intus inauratam, & patenam inauratam ab Episcopo consecratam, purificatorium mundum, parvam pallam lineam & mundam, corporale lineum & mundum benedictum, velum sericum, & bursas sericas coloris paramentorum, juxta rubricas *tit. de præpar. Sacerd. celebrat.* Item amictus cum cruce in medio, & cordulis sufficientibus ad ligandum, alba lintea, & munda, cingulum, cum manipulo stola, planeta non lacera, ab habente potestatem benedicta. Quæ omnia diligenter sunt observanda ab Ordinariis, antequam approbent Oratorium etiam in vim Brevis Pontificii. Diana *par. 9. tract. 1. ref.* 11.

12 Porro oratorium privatum conceditur, & intelligitur concessum salvo jure Parochiali. Riccius *in prax. Juris paroch. par. 4. ref.* 298. Et cum non sit locus consecratus, in eo non dicitur committi sacrilegium. Diana *par. 9. tract. 1. ref.* 20. Barb. *de Jure Eccles. lib. 2. cap.* 8. neque gaudet immunitate Ecclesiastica. Diana *l. c. ref.* 18.

13 Regulariter quando conceditur a S. Pontifice per Breve, vel ab Episcopis licentia celebrandi Missam in oratorio privato, excipiuntur solemnia Festa, puta Natalis Domini, Epiphania, Pascha, Pentecostes, Annuntiatio, & Assumptio Beatissimæ Virginis Mariæ, Festa SS. Petri & Pauli, & commemoratio omnium Sanctorum. Barb. *de jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 6. Gavant. *in Comment. ad rubr. missalis. to. 1. par. 1. tit.* 20. Nomine vero Natalis, Paschatis, & Pentecostes tantum veniunt primi dies juxta Lezanam *in sum. to. 4. verb. oratoria. num.* 5. quia exceptio in gratia est odiosa, & ideo restringenda. Pellizar. *in man. Regularium. to. 2. tract.* 8. *cap. 2. sect. 2. num.* 148. Hinc audientes missam in oratorio privato diebus vetitis, non satisfaciunt præcepto Ecclesiæ; quia licet non possit cogere suos Diœcesanos ad audiendam missam in sola Parochia juxta Barb. *de off. Episc. alleg. 24. num.* 16. tamen hoc est contra usum, & summi Pontificis indultum concedens, imo etiam contra Episcopi licentiam, quæ ut plurimum sub hujusmodi clausulis, & exceptionibus concedi solet. Verba vero illa, quæ in Indultis Pontificiis ejusmodi oratoria privata concedentibus, vel in licentiis Episcopalibus poni solita: *Salvo jure Parochiali.* vel *sine jurium Parochialium præjudicio*, hunc habent sensum, quod Sacramentorum administratio, & alia, quæ ad eandem pertinent, & quæ ipsi Parochiæ de jure debita sunt, in talibus oratoriis privatis sint interdicta. Tusc. *lit. C. conclus.* 330. Rota adud Farin. *dec.* 226. *num. 1. to. 1. par.* 2. & apud Seraph. *dec.* 398. *num.* 18. Barb. *claus.* 91. *num.* 10. non poterit ergo in die Paschatis in tali oratorio administrari Eucharistia sine licentia Parochi, ministrare Sacramenta, facere solitam eleemosynam, dare pacem, denuntiare Festa, jejunia, ac matrimonia, & similia. Pellizar. *in man. Regular. to. 2. tract. 8. cap. 2. sect. 2. num.* 147.

14 Quamvis autem Ordinarii, ubi Concilium Tridentinum non est receptum, non debeant esse faciles in concedendis similibus oratoriis privatis, nisi ex causa gravis infirmitatis, aut impedimenti; tamen licentia ab illis semel data, etiam cum clausula: *ad arbitrium nostrum*, non transit ad hæredes privilegiati, quia Concedens ut plurimum movetur intuitu personæ, & meritorum Impetrantis; præsertim si Concedens est ipsemet S. Pontifex: Et clausula illa: *ad arbitrium*, intelligitur durante vita ipsius Impetrantis; quia privilegium est personale, & extinguitur cum persona, ut patet ex illo pronomine: *Tibi.* Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 1. num.* 3. Diana *par. 9. tract. 1. ref.* 17. contra. Pellizar. *loc. cit.* Et ordinarius Successor licentiam ab Antecessore datam revocare, & limitare pro arbitrio suo potest. Lim. primo quoad licentiam celebrandi missam in oratorio alicujus Laici, quæ sine causa revocari non potest, S. Congr. Conc. Trid. *sess. 22. de observ. in celebr. missa. num.* 5. Lim. secundo quoad licentiam a Summo Pontifice datam, quæ ab Ordinariis revocari non potest. S. Congr. *l. c.*

15 Oratorium privatum ubique suffragatur privilegiato, quia privilegium est personale, utpote concessum personæ immediate ratione sui. *L. privileg. ff. de R. J.* Salas *de LL. disp. 20. sect.* 17. Bonac. *de privil. p. 2. propos.* 2. privilegium vero personale sequitur personam, & cum eadem perseverat, & extinguitur. *d. cap. privil.* ubi DD. Tiraquel. *de retract.* §. 26. Menoch. *cons.* 123. Tusc. *lit. P. conclus.* 746. Diana *par. 9. tract. 8. ref.* 7. Neque obstant verba in licentia, seu Brevibus poni solita. v. g. *ut in privato domus tuæ Civitatis Frisingens. oratorio*, quia ista verba non ponuntur taxative, sed Demonstrative. Rota apud Dianam *l. c.* & ita in dubio semper præsumitur. Aym. *cons.* 301. *num.* 1. quæ tamen non procedunt in Villa; quia cum dictum privilegium sit odiosum, & minus conveniens reverentiæ debitæ Sacrificio, est restringendum juxta regulam *odia. de R. J. in 6.* neque contrariantur, quæ mox supra diximus; est enim dispar ratio; quia in primo casu, quando quis recedit ab una Civitate in aliam, desinit habere oratorium in prima, & tantum habet in secunda. In secundo vero casu, quando quis est in Villa, non desinit habere oratorium in Civitate; & ita haberet duo oratoria contra mentem Concedentis. Diana *l. c. ref.* 22. Hinc oratorium semel approbatum non eget alia approbatione, quando Privilegiatus mutat domicilium. Diana *l. c. ref.* 12. & *ref.* 22. ubi citat Merolam *in theolog. mor. to. 3. disp. 6. cap. 8. dub. 22. n.* 128.

Modo sequitur formula licentiæ, quam concedit Episcopus, ubi fuit usu receptum Concilium Tridentinum.

16 NOs &c. Domino NN. salutem in Domino. Tibi, ut in privato Domus tuæ Oratorio ad hoc decenter extructo. & alias a Nobis etiam visitato, & approbato, unam Missam pro unoquoque die per quemcunque Sacerdotem sæcularem approbatum, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcunque Jurium parochialium præjudicio, ad Paschatis, Resurrectionis, & Pentecostes, Corporis Christi, Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi festis Diebus exceptis, in tua, nec non familiæ tuæ præsentia celebrari facere libere, ac licite possis, ac valeas, tenore præsentium licentiam ad tempus &c. duraturam concedimus, & impertimur. Volumus autem, quod alii præter supra dictos inibi missæ hujusmodi interessentes ab obligatione audiendi missam in Ecclesia diebus festis de præcepto minime sint immunes, aut liberi censentur. In quorum &c. Datum &c.

17 Quod si hæc licentia detur ex necessitate, uti in castro aliquo militibus, qui exire de castro non possunt, excipi poterit sola Dominica Resurrectionis, & poterit etiam omitti visitatio, quamvis melius sit illam præmittere. Alii addunt etiam illa verba: Quocirca harum tenore committimus, & mandamus Domino Parocho, ne audeat, vel præsumat quovis sub prætextu, vel causa hujusmodi nostræ concessionis tenorem impedire, vel eidem sese opponere, sed tutius omittuntur.

18 Si vero licentia concedatur per Breve a S. Pontifice cum clausula, *ut oratorium sit sufficienter ornatum*, debebit a Commissario visitari, & si excipiantur præcipua Festa, excepta etiam intelliguntur Festa Beatissimæ Virginis Annuntiatæ, & Assumptæ, ut notatum est supra, & si adsit clausula *arbitrio Ordinarii*, illud arbitrium regulatur, & intelligitur de tempore, quo debet durare, non vero quoad substantiam gratiæ, quæ est facta, & non facienda, nisi aliud eruatur ex Indulto Pontificio, cui standum est. Si vero aliquod tempus fuit ab Ordinario determinatum, erit supplicandum pro illius prorogatione, antequam exspiret, aliàs tota gratia exspirabit, & erit recurrendum pro nova ad S. Pontificem; Ordinarius vero tempus potest prorogare toties, quoties vult.

§. II.

De Oratorio publico.

19 Oratorium publicum, ubi Missa est celebranda, auctoritate Episcopi est constituendum, & ab eodem Episcopo antea designandum, juxta Concil. Trid. *sess.* 22. *cap. un.* & sine illius consensu non potest etiam in proprio fundo ædificari; quia licet cuilibet sit licitum facere opera pietatis; tamen quia Ecclesia debet ædificari in modum navis versus Orientem, & sine alterius Ecclesiæ præjudicio, ideo auctoritas Episcopi requiritur. Riccius *in prax. var. res. par.* 2. *res.* 11. *&* *par.* 4. *res.* 99. In districtu Parochialis non potest extrui sine consensu Parochi, cujus interest. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 484. *cap. dilectus. de appellat.* ne Parochialis Ecclesiæ juribus præjudicium inferatur. Guido Pap. *dec.* 361. Crescent. *dec.* 2. *num.* 2. *de nov. oper. nunt. cap. plures.* 16. *quæst.* 1. apud Riccium *l. c.*

20 Præsumitur autem oratorium erectum authoritate Episcopi, si habet Altare lapideum stabile, præsertim si est Confraternitatum. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 2. *cap.* 8. *a num.* 10. Diana *par.* 6. *tract.* 1. *res.* 1. contra Covar. Venit nomine Beneficii, & si habet dotem cum aliis requisitis, ac campanulam, censetur Ecclesia, & gaudet immunitate Ecclesiastica, venit Ecclesiæ appellatione, gaudet solemnitate requisita in alienatione rerum Ecclesiæ. Barb. *loc. cit.* & quia Ecclesia fundata intra limites Parochialium illis non est subjecta. *cap. fin. de off. Archid.* nisi esset intra limites Cathedralis; cui tunc esset subjecta, vel nisi ageretur de juribus Parochialibus, secundum quæ Ecclesia dicta, seu oratorium subjicerentur Ecclesiæ Parochiali. Rota apud Rubeum *dec.* 552. *to.* 2. *par.* 5. *recent.* & quod supra diximus, oratorium publicum non posse in districtu Ecclesiæ Parochialis extrui sine consensu Parochii, intelligitur de illo, in quo est fons baptismalis; quia tunc præjudicatur juribus Parochialibus, in quibus tantum terminis loquitur Riccius *par.* 3. *res.* 484.

21 Porro si Episcopus non potest esse præsens in loci designatione, & in lapidis primarii positione, aut Crucis plantatione, deputare potest Parochum loci; aut alium sibi bene visum ad hunc effectum, & concedere licentiam fabricandi Capellam publicam, aut oratorium publicum sine præjudicio tamen jurium Parochialium, & cum conditione, ut illam ædificans competenter dotet pro illius manutentione, vasorum, ac supellectilis; & dotationis publicum instrumentum teneatur ad acta Officii spiritualis, seu Cancellariæ Ecclesiasticæ præsentare, & dimittere, & ut porta Ecclesiæ publice omnibus fidelibus sine impedimento pateat, & in ea nulla alia porta, quæ ad aliquam domum immediate ducat, adsit; ac ita a privatis domibus separata existat, ex qua domo nullibi in Ecclesia accessus pateat, vel prospectus, & tandem sub Parochi custodia tamdiu remaneat, donec de Rectore eidem provisum non fuerit. Pax Jord. *de re sac. lib.* 4. *tit.* 1. *num.* 161.

Præterea debet prohibere, ne in illo, dum extruitur, vel postquam fuerit extructum, Missa, vel aliud divinum Officium celebretur, nisi ea prius fuerit visitata per Episcopum, vel ab eo ad hoc Delegatum, & nova desuper obtenta licentia. uti videri potest in Constitutione Clement. VIII. apud Campanill. *lib.* 12. *cap.* 13. *num.* 81. 22

Porro dotatio est ita necessaria in constructione Capellæ; seu oratorii publici, ut si Episcopus id negligat, teneatur ipse illam dotare, aut ejus mensa in subsidium, alias sit destruenda; & dos debet esse libera ab omni gravamine sæculari; hinc consulitur Episcopis, ut instrumentum dotis per publicum edictum promulgent, & citent sua interesse, putantes; aut prætendentes sub pœna perpetui silentii contra contumaces. Lim. si Capella extruatur in Ecclesia jam dotata, aut in Ecclesiis Mendicantium, vel Monasteriorum habentium annuos redditus, vide in praxi *Ecclesiæ.* 23

Quia vero Capella, aut Oratorium publicum est ædificandum in modum, seu formam navis, & ita, ut Altare majus sit a parte Orientis; ideo si fieri potest, debebit Episcopus vel per se ipsum, vel per suum Delegatum curare, ut taliter locus designetur, quod hæc forma juxta SS. Canones servari possit, ad significandam illam arcam, extra quam nulla erat salus, sed certa perditio. 24

Quod si aliquis pro quæstu avaritiæ, & cupiditatis vellet ædificare Ecclesiam, vel Oratorium publicum, nimirum ut posset gaudere de oblationibus fidelium, quæ fiunt Ecclesiæ, Episcopus licentiam eam fabricandi dare non poterit; quia sic ædificans privatur etiam jurepatronatus illius. *cap si quis Basilicam. de consecrat. dist.* 1. *cap. nullus. de jurepatron.* ubi Panormit. 25

Forma licentiæ pro ædificando Oratorio, vel Capella publica.

26 N. N. Dei, & Sedis Apostolicæ gratia Episcopus &c. Universis, & singulis, præsentes literas visuris, salutem in Domino. Notum facimus tenore præsentium, qualiter Nos precibus, ac piæ petitioni N. N. benigne annuentes, ut unam Capellam publicam, seu Oratorium in pertinentiis, seu districtu loci N. Diœcesis N. sub invocatione S. N. in loco, ad quem publicus, & liber populo pateat accessus, extrui facere possit, & valeat, per præsentes licentiam concedimus, & impertimur, sine tamen quorumcunque jurium Parochialium præjudicio, & conditionibus infra scriptis servatis. Videlicet ut eam pro manutentione, & custodia, ac pro vasis & paramentis sacris competenter dotet, cujus dotationis publicum instrumentum teneatur ad acta Cancellariæ nostræ spiritualis præsentare, & dimittere: Porta vero dictæ Ecclesiæ publice omnibus Christi fidelibus sine impedimento pateat, & in ea nulla alia porta, quæ immediate ad aliquam domum ducat, adsit, & ita a privatis domibus separata existat, ut per eas accessus, vel prospectus nemini pateat, & sub Parochi custodia tamdiu maneat, donec, & usquequo de Rectore Ecclesiastico eidem provisum non fuerit. Prohibentes, ne in ea, dum extruitur, vel postquam extructa fuerit, Missa, aut aliud divinum Officium peragatur, nisi ea prius visitata, & facultate a Nobis in scriptis desuper obtenta; deputantes propterea per præsentes Venerab. loci Parochum N. eidemque facultatem concedentes, ut lapidem primarium juxta formam a Sac. Rituali Romano reformato præscriptam, & in similibus observari consuetam benedicere, & imponere possit, & valeat. In quorum fidem &c. Datum &c.

N. Episcopus.

L (+) S.

N. Cancell. mto.

Postquam Parochus, ut supra deputatus, Ecclesia secundum præscriptas conditiones fabricata, Episcopo dederit relationem, & Principalis instrumentum publicum dotationis ad eundem Episcopum transmiserit approbandum, & ad acta Cancellariæ Ecclesiasticæ dimittendum, & citatis per edictum publicum contra bona in dotem data interesse prætendentibus, perpetuo silentio imposito, ipse Episcopus Ecclesiam, seu Capellam publicam, ut præmittitur, extructam visitabit per se, vel alium a se deputandum, & si omnibus necessariis illam provisam repererit, ut decenter in eadem Missa celebrari possit, concedet licentiam, tenoris, ut sequitur.

27 NOs &c. Universis, & singulis præsentes nostras visuris, lecturis, pariter & audituris notum facimus, quod habita relatione a Venerab. Nobis in Christo dilecto N. Parocho N. alias a Nobis ad hoc deputato, Oratorium noviter ex muro ædificatum ab N. N. in loco N. intra confines Parochiæ N. in tali structura reperiatur,

tur, & necessariis utensilibus ita provisum existat, ac ita dotatum, ut ex instrumento publico in actis officii nostri registrato, die &c. mense &c. & anno &c. ab N. Notario publico loci N. confecto, & rogato &c. ut decenter in illo Missæ Sacrificium fieri possit; hinc est, quod precibus Domini N. favorabiliter annuentes, facultatem, & licentiam concessimus, ac per præsentes concedimus, & impertimur, ut ibidem per quemcunque Sacerdotem approbatum sæcularem, seu de Superiorum suorum licentia Regularem, sine tamen quorumcunque jurium parochialium præjudicio, ac Paschatis, Pentecostes, Corporis Christi, Natalis Domini, nec non Festis Beatissimæ Virgini Mariæ sacris exceptis, libere celebrari possit, ac valeat. In quorum &c.

ORDINES.

Praxis Sacramenti Ordinis.

§. I.

Minister Ordinis.

1 Minister Ordinis, quoad validam collationem, est Episcopus, qui Jure Divino ad id fuit deputatus, quæ potestas cum fundetur in charactere, nulla humana potestate potest auferri. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 4. hinc hæreticus, excommunicatus, & suspensus, etiam denuntiatus, & notorius Clerici percussor valide ministrat hoc Sacramentum, sed a tali ordinatus non licite exercet suum ordinem. Innoc. *in cap.* 1. *num.* 3. *de schismat.* Abb. *in cap. veritatis. de dolo & contum. n.* 46. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 22. *num.* 35. *in fin.* Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 5. *&* 6. Barb. *de off. Episc. alleg.* 3. *num.* 5. Bellam. *de sacr. ord. cap.* 7. *ad fin.*

2 Nomine vero Ordinum veniunt non tantum Sacri majores, sed etiam minores, & prima Tonsura, quæ secundum Canonistas contra Theologos est Ordo, & secundum eosdem Canonistas, Ordines sunt novem, contra Theologos, existimantes, esse septem Barb. *de pot. Episc. alleg.* 2. *num.* 16. *per totum.* Piasec. *in prax. Episcop. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 3. Pax Jord. *l. c. num.* 3. Fagnan. 2. *par.* 1. *Decretal. in cap. cum contingat. de ætate & qual. num.* 44. *& seq.* acerrime defendit, esse novem Ordines, non tantum ut sunt gradus Ecclesiæ, sed etiam prout sunt Sacramentum. Et quod Tonsura, seu Psalmistatus sit proprie Ordo imprimens characterem, docent gl. Abb. *num.* 1. Hostien. *num.* 2. *ver. quod non placet.* Jo. Andr. *num.* 12. Anchar. *in fin.* Ant. de Butr. *num.* 6. *in cap. cum contingat. de ætat. & qualit.* Archid. *in cap. Psalmista* 23. *dist.* Covar. *in cap. quia nos. num.* 4. *de testam.* Felin. *in cap. sicut.* 3. *num.* 2. *de simon.* Rota *dec.* 731. *num.* 5. *&* 6. *par.* 1. *divers.* & ex Theol. Angel. *in ver. ordo.* 1. *num.* 1. Majol. *in* 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *col.* 2. & probat ex pluribus textibus Juris Canonici. Dein. ex Pontificali Romano, ubi habentur hæc verba: *pro Clericis ordinandis parentur forfices &c.* & ex illis: *quilibet ordinandorum debet habere suum superpelliceum super brachium sinistrum.* & ex illis: *Ordinati redeunt ad loca sua.* & in titulo de Ordinibus conferendis: *Ordinati ad primam Tonsuram.* Et patet etiam ex rationibus ab eodem Fagnan. *l. c. num.* 91. *& seq.* adductis; quia nullum Sacramentum prærequirit characterem Sacramenti Chrismatis ex necessitate præcepti, nisi Sacramentum Ordinis, juxta S. Thom. *in* 4. *dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 2. *quæst.* 4. Sylvest. *in ver. ordo secundo. num.* 4. sed prima Tonsura de necessitate præcepti prærequirit Sacramentum Chrismatis. Conc. Trid. *sess.* 3. *cap.* 4. Et si Tonsura prætermissa sequentes Ordines fuerunt collati, est repetenda; ergo est verus Ordo, & non tantum dispositio ad Ordines; quia frustra deberet Ordinatus disponi ad Ordines, si jam habet Ordines; & preparatio debet præcedere præparatum, *L.* 1. *ff. de interrog. act. cap. ad audientiam. de Eccles. ædif. cap. quoniam de sent. excom. in* 6. Tandem Psalmista habet in Ecclesia speciale ministerium, & habet speciale nomen, specialem formam, & specialem materiam, ex diversitate vero potestatis spiritualis, & ministerii habetur diversitas cujuscunque Ordinis. S. Thom. *l. c. art.* 1. *&* 2. & Conc. Trid. *sess.* 14. *de Sacram. pænit. & Extr. Unct. cap.* 2. ad Psalmistam enim pertinet officium cantandi, dicendi Benedictiones, Laudes, Responsoria, quod nulli ex aliis Ordinibus competit; nam ad Lectorem pertinet, Lectiones pronunciare, & ea, quæ Prophetæ vaticinati sunt, populis prædicare. Psalmista vero habet officium canendi Psalmos. Lector vero pronunciandi Lectiones. Unde Lectores a legendo, Psalmistæ a psalmis cantandis, & psallendis dicti. Illi prædicant populo, quid observare debeat, isti canunt, ut populus excitetur ad compunctionem, juxta *cap. Clericos. ver. Lectores.* 21. *dist.* Psalmista habet potestatem non tantum psalmos cantandi, sed etiam Benedictiones, Laudes. Lector vero tantum pronunciandi lectiones, prophetias populo prædicandi, seu legendi cum explanatione; Psalmista vero canendi simpliciter. Ad Lectorem pertinet panes, & omnes fructus novos benedicere, quod Psalmistæ non competit, sed dicere Benedictiones, Benedicamus Domino, & alia, quæ decantantur a solo Psalmista, non autem a Choro. & quamvis hæc possint etiam ab aliis exerceri, non tamen solemniter, & ex officio.

3 Præterea in prima Tonsura confertur gratia, quia in illa datur Spiritus S. ut patet ex Pontificali *de Cler. fac.* ubi Episcopus recitat illam orationem. *Oremus Dominum nostrum Jesum Christum pro his famulis suis, qui ad deponendum comas capitum suorum pro ejus amore festinant, ut donet eis Spiritum sanctum.* & patet *ex cap. omnes. & cap. Spiritus S. de consec. dist.* 6. Concil. Trid. *sess.* 23. *de Sacramento Ord. can.* 4. ergo Tonsura est Sacramentum; quia in solis Sacramentis confertur gratia, & non in cæremoniis præambulis ad Sacramentum. S. Tho. 1. 2. *quæst.* 108. *art.* 2. *ad secundum.*

4 Porro Psalmistatus eandem relationem habet ad Sacramentum, quam habet Lectoratus; quia sicut Lector legendo lectiones, erudit fideles ad Sacramentorum perceptionem, ita Psalmista cantando psalmos, & lectiones, excitat corda fidelium, & præparat ad suscipiendam Eucharistiam. Præpos. *in d. cap. Clericos. num.* 4. *ver. & dum dicitur.* 21. *dist.* Specul. *in rationali divinorum. lib.* 3. *cap. de graduali.*

5 Tandem per Tonsuram fideles transeunt a statu Laicali ad Clericalem, eximuntur jure Divino a Jurisdictione Laicorum. *cap. si Imperator.* 96. *dist.* nec huic privilegio renunciare possunt. *cap. si diligenti. de foro compet.* eorum etiam bona fiunt, & sunt immunia ab omnibus oneribus Laicorum. *cap. quamquam. de censib. in* 6. *cap. cum Laicis. de reb. Eccles. non alien.* Sunt capaces excommunicandi, beneficia conferendi, causas spirituales cognoscendi, & omnis jurisdictionis Ecclesiasticæ tam ordinariæ, quam delegatæ, cujus incapaces sunt Laici. *cap. ex literis. de transact.* Sunt capaces Beneficiorum. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 6. & gaudent omnibus privilegiis Clericorum. Covar. *pract. quæst. cap.* 31. *sub num.* 9.

6 Non obstant, quæ objiciuntur a Theologis *cap.* 1. 77. *distinction.* ubi Pontifex docet, quibus gradibus ad Episcopatum sit ascendendum; & primum gradum ponit *Ostiariatum.* si ergo ostiariatus est primus Ordo, nullum alium habere potest ante se, juxta *cap. Joseph. de V. S. & L. proximus. ff. eodem.* Respondet gl. ostiariatum non dici primum absolute, sed respective, ut patet *ex cap. si officia.* 59. *dist.* ubi leguntur hæc verba: *Assuescat in Domini castris in Lectorum primitus gradu divini rudimenta servitii; nec illi vile sit Exorcistam, Acolytum, Subdiaconum &c. fieri.* ubi clare apparet, quod, licet *in cap.* 1. *cit.* Ostiariatus ponatur pro primo, tamen *in cap. si officia.* ponitur pro primo Lectoratus. Et si dicant Theologi, ac quærant, si Tonsura est Ordo, cur illius mentio non fit in *d. cap.* 1. quæremus & nos; si Ostiariatus est Ordo, ut indisputabiliter est, cur illius non fit mentio *in d. cap. si officia.* cur *in cap.* 1. *cit.* non fiat mentio Tonsuræ, ratio fuit, quia S. Pontifex non loquitur ad Laicos, sed ad Clericos, uti probat Fagnan. *l. c. num.* 120. & si Pontifex ibi loqueretur ad Laicos, hic textus probaret, quod sine prima Tonsura posset quis fieri Episcopus, quod neque Theologi admittunt; quia sive illa sit Ordo, sive non, semper est supplenda. Neque est verum, quod ad Lectorem spectet legere Prophetias cum explanatione, uti ex Alberto M. argumentantur Theologi, & populis

prædicare, Psalmista vero non habet officium explanandi Psalmos, sed tantum canendi; ad canendum vero non est Ordo specialis deputatus; quia verbum *prædicare*, quod legitur *in cap. perlectis. 25. dist. & in cap. Cleros. 21. dist.* exponitur a gl. quod significet legere; alias sequeretur, quod pueri septennes, qui possunt suscipere minores Ordines, ut patet ex Pontificali, & ex S. Thom. *in 4. dist. 25. art. 2. quæst. 2.* tenerentur vi officii exponere populo, quod præstare vix possunt Theologi, & Magistri, Prophetias, & illas explanare, quod est plane absurdum, sed tantum tenetur lectiones legere alta voce, ita, ut a distantibus, & a remotioribus audiri possint, ut explicat Isidor. *in cap. Clericos. 21. dist. ver. iidem etiam.*

7 Tandem Canonistarum sententiam canonizavit S. Congreg. Episcopor. & Regular. Cui fuerat relatum, Episcopum Cavensem declarasse quemdam Clericum primæ Tonsuræ privilegio fori privatum, eo quod Tonsura non imprimeret characterem. S. Congr. 12. *Maii* 1620. & 16. *Novembris* 1621. eidem Episcopo injunxit, ut decretum illud revocaret, & obliteraret, si in eo contineretur declaratio, quod prima Tonsura characterem non imprimeret, & imposterum a similibus declarationibus abstineret. Et S. Congr. Concil. consultans, an Abbas habens jurisdictionem quasi Episcopalem, si aliis, quam Regularibus sibi subditis, primam Tonsuram conferret, censeretur saltem impressisse characterem, adeo, ut taliter Tonsuratus non iterum tonsurari deberet. Respondit, impressum fuisse characterem, & ideo tonsuratum tonsurari amplius non deberet, videri potest apud Fagnan. *l. c.* Sperell. *dec. 114. num. 19.* Tusc. *lit. O. conclus. 189.* Garz. *de Benef. par. 7. cap. 1. num. 2.* Vivian. *de Jurepatron. part. 2. lib. 6. cap. 1. num. 3.* Rota *dec. 731. num. 5. & 6. par. 1. divers.* & manifeste probatur *ex cap. si quis Episcopus. 6. 27.* ubi Synodus Trullensis jubet deponere Psalmistam, id est, prima Tonsura initiatum, qui Sanctimonialem corruperit, depositio vero ab Ordine Ordinis præcedentis existentiam, & collationem supponit, sicut privatio supponit habitum, ut probat Hostien. *ex tex. in cap. eo libentius. 6. de serv. non ordinan.* Pyrrhus Corrad. *in praxi dispensationum matrimon. lib. 4. cap. 6. num. 26.*

§. II.

Requisita pro Ordinandis.

8 Primo requiritur, quod Ordinandus sit baptizatus; adeoque coram Ordinario debebit produci fide Baptismi a Parocho exarata, & si ordinandus esset alterius Diœcesis, cum literis Dimissorialibus sui Ordinarii habentibus illam clausulam: *Dummodo de requisitis &c.* debebit fides Baptismi esse legalizata authentice ab Ordinario dimittente; ita ut Ordinarius dimittens fidem faciat, illum Sacerdotem, qui fidem Baptismi scripsit, vel subscripsit, esse talem, qualem se facit, & Ordinarius se subscribat, & sigillum suum, seu publicum, seu Officii apponat, eique etiam Actuarius se subscribat. Et in tantum Baptismus est necessarius ante Ordinum susceptionem, ut Ordo collatus non valeret sine Baptismo, quia Baptismus est janua omnium Sacramentorum.

9 Secundo requiritur, quod susceperit Sacramentum Confirmationis, quod tamen Sacramentum non requiritur ita de substantia, ut sine illo collatio Ordinis sit invalida; imo præciso contemptu neque peccat mortaliter, qui suscipit Ordinem sine Confirmatione; prior pars patet ex Concil. Trid. *sess. 23. cap. 4.* & apud Pacem Jord. *de re sacra. lib. 3. tit. 6. num. 199.* qui tamen tenet, peccare mortaliter suscipientem Ordines sine Confirmatione, qui citat Navar. *in summ. cap. 22. num. 9.* Vivald. *in candelab. de Confirm. num. 41.* Bonac. *de Sacram. disp. 2. quæst. 2. p. 4. num. 8. & disp. 8. quæst. 5. p. 5. num. 9.* fatentur tamen omnes, etiam illi, qui existimant peccare mortaliter, quod nullam incurrat censuram, seu irregularitatem, quia id nullo jure cavetur. *cap. 15. de sent. excom. in 6.*

Tertio debet habere legitimam ætatem, scilicet pro Tonsura septem annos, aliter incurrit suspensionem ab Ordine suscepto per annum. *cap. nullus. de tempor. ordinan. in 6.* nisi talis esset ingressurus Religionem, quia tunc ante septimum annum permittitur tonsurari, edita fide per Superiores Religionis. Ad quatuor vero Ordines minores requiritur ætas septem annorum completorum secundum plures apud Leandrum *disp. 5. quæst. 2. de Ord.* P. Tho. Tambur. *lib. 7. de Ordine. cap. 6. §. 2. num. 5.* ubi Leander *disp. 5. quæst. 2.* contra nonnullos requirentes quatuordecim annos. Pax Jord. *de Re sacra. lib. 3. tit. 5. num. 204.* Narbona *de ætate ad an. 7. quæst. 9. num. 3. & ad an. 12. quæst. 1. num. 6.* ad Subdiaconatum requiritur ætas viginti & duorum annorum, & sufficit, quod fuerit inceptus etiam per unum diem. Tambur. *l. c. num. 7.* Pax Jord. *l. c. num. 205.* Ad Diaconatum requiruntur viginti tres saltem inchoati. Ad Presbyteratum viginti quinque inchoati. Tamburin. *l. c.* Pax Jord. *l. c.* Conc. Trid. *sess. 23. cap. 12.* 10

Quando vero dubitatur, an quis habeat ætatem requisitam ad Ordines, si dubium est pure negativum, est abstinendum ab Ordinatione, quia obligatio ætatis requisitæ est in possessione, & ita vincit incertitudinem dubii, vocatur dubium negativum, quando nulla ratio potest persuadere contrarium; si vero dubium sit positivum, ita ut adsint rationes pro, & contra ætatem, & in foro externo, non erit admittendus, nisi docuerit ætatem Canonicam. 11

Quarto debet ordinandus habere sufficientem scientiam, & non esse illiteratus; quia illiterati sunt largo modo irregulares ob defectum animæ, dicitur autem illiteratus in præsenti materia, qui vel nescit legere, vel non debet competentem literaturam pro quolibet Ordine, quænam vero sit competens literatura, relinquitur arbitrio Episcopi. Menoch. *de arbitr. lib. 5. cas. 425. a num. 9.* & Ordinans omnino illiteratum etiam ad primam Tonsuram, est ipso jure suspensus per annum a collatione ejusdem Ordinis. Debet autem ordinandus scire fidei rudimenta, legere, & scribere pro prima Tonsura, nec Pontifex in tali ignorantia potest dispensare. cum sit de jure Divino. Oseæ 4. pro reliquis vero Minoribus est necessaria saltem scientia linguæ Latinæ, juxta Conc. Trid. *sess. 23. cap. 13.* Subdiaconus debet scire ea, quæ ad dictum Ordinem pertinent, & ita etiam Diaconus. Sacerdos vero præterea debet scire docere populum in iis, quæ sunt scitu necessaria ad salutem, & ad administrationem Sacramentorum. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib. 4. cap. 7. num. 3.* Pax Jord. *l. c. anu. 226. & 233. & seq.* Bonac. *de Sacram. disp. 8. quæst. 5. num. 16.* 12

Ad quem effectum omnes ordinandi debent examinari ab Episcopo, etiam Regulares, non obstantibus illorum privilegiis, & ignorantes debent repelli, in Regularibus tamen minor sufficit scientia, quam in sæcularibus. Majol. *de irregular. lib. 1. cap. 31. num. 5.* Miranda *in man. Prælat. to. 2. quæst. 8. art. 7. conclus. 1.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 46. num. ult.* & Pax Jord. *loc. cit. num. 242.* quia imperfectum scientiæ supplet perfectio charitatis. 13

Porro quoad requisitum Confirmationis, ætatis, & scientiæ, sunt necessaria ad licitam collationem, non vero ad validitatem collationis. Innoc. *in cap. cum in cunctis. num. 1. de elect.* DD. & Turrecrem. *in cap. illiteratos. dist. 36.* Card. *in Clem. 1. in fin. de ætate & qualit.* Majol. *de irregular. lib. 1. cap. 32. num. 11.* Pax Jord. *loc. cit. nu. 245.* 14

Triplex autem examen est præmittendum Ordinationibus. Primum est, quod fit in loco, in quo versatur promovendus, & in illius Parochia, præsertim pro Subdiaconatu, imo etiam pro aliis sacris Ordinibus, juxta Concil. Trid. *sess. 23. cap. 5.* quia etiam post Subdiaconatum possunt supervenire impedimenta, quamvis contrarium passim observetur. Debet ergo Episcopus ante mensem Ordinationis promulgare edictum, juxta Pacem Jord. *l. c. num. 254.* tenoris, ut sequitur. 15

16 SAcram Ministrorum DEI Ordinationem, quæ statis anni temporibus ad sacrorum Canonum præscriptum fieri debet Sabbatho quatuor Temporum; quæ erit dies &c. mensis &c. proxime venturus in nostra Cathedrali Ecclesia, DEO adjuvante, solemniter celebraturi mandamus omnibus Parochis nostræ Civitatis & Diœcesis, ut edictum de Ordinandorum conditionibus, ac de sacris Ordinibus a nobis conferendis ad ipsos transmissum in-

ter

Inter Missarum solemnia publice recitent, & promulgatum valvis Ecclesiæ affigant, & reliqua omnia, quæ in eodem edicto continentur, diligentissime præstent; quicunque autem cupiunt, aut majoribus Ordinibus insigniri, aut nunc primum Ecclesiasticæ militiæ nomen dare, si sextum decimum ætatis annum excedant, omnia, quæ ab ipsis in eodem Decreto requiruntur, in promptu habeant, ac parati sint probare se tales, quales ad Divina Mysteria tractanda sacrorum Canonum præscriptum deposcit.

Prima igitur die Dominica post indictam Ordinationem nostrum hoc edictum in singulis Parochialibus Ecclesiis promulgetur, simulque a Parochis habeatur sermo, seu Concio, quo populus excitetur ad orandum DEUM, ut ejus suffragante nomine illos Ecclesiasticis Ordinibus adscribamus, qui ad ejusdem DEI gloriam in omnibus proponant; eique in Sanctitate & justitia perpetuo serviant, ac propterea eodem die post Missarum solemnia totius populi processio fiat, in qua Sanctorum Litaniæ solemni Ritu decantentur. Pax Jord. *l. c. n.* 154.

17 Vi ejus tamen edicti Regularium nomina & defectus in Ecclesia non sunt publicanda, neque super hoc aliquo Parochi egent testimonio, sed sufficit anestatio suorum Superiorum. S. Congr. apud Barb. *cap.* 5. Concil. Trid. *sess.* 23. *de reform.*

18 Secundum examen est illud, quod proxime ante Ordinationem faciendum est ab Episcopo, & Examinatoribus. *cap. nullus. cap. quando. dist.* 24. Concil. Trid. *d. sess.* 23. & nisi Episcopus sit impeditus, consultum erit, si ipsemet examini assistat; nam Episcopi interest plurimum indignos non approbari, & ipse tenetur de culpa examinatorum, si minus sufficienter ejus mandato examinant. Et quamvis in *cap. ad hæc. & cap. ut nostrum. de officio Archid.* dicatur, examen pertinere ad Archidiaconum, tamen debet intelligi cumulative cum Episcopo, & aliis Examinatoribus, non vero privative. Pax Jord. *l. c. num.* 263. Innoc. gl. & alii. *in d. cap. ad hæc. & cap. ut nostrum.* Piasec. *in prax. par.* 1. *cap.* 1. *nu.* 49. *ver. secundum examen.*

19 In hoc vero examine perquiritur, an ordinandi sint legitime nati, an ex libera matre. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 10. *num.* 5. an ex Catholicis parentibus, vel proditione damnatis. Majol. *de Irregul. lib.* 4. *cap.* 2. Campanil. *rubr.* 3. *num.* 5. Barb. *l. c. num.* 4. Pax Jord. *l. c. num.* 267. *& seq.* an sint Neophyti, aut filii hæreticorum, juxta *cap. statutum de heret. in* 6. Barb. *l. c. num.* 7. an ex aliena Diœcesi, juxta *cap. ult. de Cler. peregr.* an patiantur aliquem defectum & inhabilitatem corporis, vel deformitatem, uti *in tit. de corp. vitiatis*; *& de Cler. egrot. vel debil.*

20 Item debet inquiri super titulo Ordinandorum. Barb. *l. c. num.* 13. Item super vita & moribus. In quo standum est attestationibus Parochorum, seu Magistri scholarum, quia pro ordinando concurrit præsumptio Juris, cum quilibet præsumatur bonus, quando non constat de contrario, uti etiam Dignus. *cap. cum deputati.* ubi gl. *de Jud. cap. un. de scrut. in ord. facien. cap. dudum de præf. L. cum Pater. §. rogo. ff. de leg.* 2. Pax Jord. *d. lib.* 3. *tit.* 6. *numer.* 275. & istud examen debet potissimum versari circa doctrinam Christianam, an illam noverit, ut alios docere possit, an symbolum Apostolicum memoria teneat, & alia hujusmodi.

21 Et quamvis vero Episcopus aliunde notos circa scientiam examinare non teneretur, ut ait Pax Jord. *loc. cit. num.* 266. qui citat declarationem S. Congreg. ex Barb. *de potest. Episc. alleg.* 10. tamen post Concilium Tridentinum, quod mandat omnes examinari regulariter, non poterit aliunde sibi notos ab examine eximere; nisi forte unum vel alterum manifeste idoneos. Pax Jord. *loc. cit. num.* 282.

22 Tertium examen instituitur in ipsa Ordinatione; quando Episcopus interrogat Archidiaconum, an sciat ordinandos esse dignos. *cap. un. de scrutin. in ordin. fac.* Pax Jord. *num.* 284. & Pontificale Romanorum.

23 Præterea requiritur, quod Ordinando nullum obstet Canonicum impedimentum, uti suspensionis, irregularitatis, aut excommunicationis, nisi in illis fuerit dispensatus. Et quia in praxi Ordinationis frequens est mentio dispensationis, vel super ætate, vel extra tempora, aut in Interstitiis, quæ tamen dispensationes non solent concedi, nisi propter aliquam causam expressam, & ex illius veritate, aut falsitate pendet valor gratiæ, ideo omissis aliis dispensationibus, de quibus lit. D. hic illas duntaxat tangemus, quæ in hac praxi sunt frequentiores, sub quibus causis soleant concedi.

§. II.

Dispensationes ad Ordines frequentiores.

Prima, & magis usitata est super ætatis defectu, & etiam extra tempora a Jure statuta, quis promoveri possit. Porro dispensatio super defectu ætatis hodie non solet dari, nisi ob defectum tredecim mensium, quamvis olim fuerit dispensatum super quatuordecim & pluribus mensibus, & non nisi causa de practicatis in Curia, quales sunt, ut ordinandus solatio possit esse patri, vel matri, aut ambobus senio confectis, aut etiam senio non expresso, vel propter nobilitatem, aut propter gradum, aut propter insignia merita, aut propterea, quod Ordinandus sit arctatus ad Ordines ratione Beneficii recepti, aut recipiendi. Item ob penuriam Sacerdotum. Item ex eo, quod quis sit jam Subdiaconus, & ob fervorem devotionis. 24

Eædem causæ admittuntur in dispensatione, ut quis possit ordinari extra tempora una addita, si quis sit in trigesimo suæ ætatis anno constitutus. Porro ad penuriam Sacerdotum, pro qua solet concedi dispensatio, non admittitur alicujus Ecclesiæ particularis necessitas, sed insuper per Oratorem debet asseri, ut ipse penuriæ Sacerdotum in illis partibus urgenti facilius subvenire valeat. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim, lib.* 4. *cap.* 4. *fol. mihi* 90. *n.* 51. & conceditur etiam pro necessitatibus Ecclesiarum Regularium. 25

In causa vero. Ob fervorem devotionis advertendum est, illam solam, & sine aliis non esse sufficientem, cum sit nimis generalis, & hæc dispensatio ob solum fervorem devotionis non solet concedi, nisi irregularibus ob reiteratum baptismum, ob defectum natalium. Item Expositis, corpore vitiatis, Neophytis, & bigamis. Corrad. *l. c. lib.* 3. *&* 4. *per totum*, & mihi fuit sæpius denegata dispensatio ob solam causam fervoris devotionis. 26

Præterea pro praxi ejusmodi dispensationum extra tempora advertendum, ejusmodi dispensationes aliquando dari in Secretaria Brevium per Breve, aliquando in Dataria. In Dataria a tempore Emin. Cardinalis Corradi non expediuntur ejusmodi dispensationes extra tempora, nisi cum illa clausula, *ut sit solatio patri, matri, aut parentibus senio confectis*, & tunc minores intrant impensæ duorum circiter scutorum monetæ Romanæ. In Secretaria vero Brevium ejusmodi dispensationes extra tempora expediuntur cum sola causa, ut solatio sit patri &c. omissa clausula, *senio confecto*, & tunc majores intrant impensæ duorum circiter scutorum. Hinc cum aliquando ejusmodi dispensatio fuisset expedita ex Dataria cum causa, ut solatio sit patri senio confecto, Vicarius, ad quem fuerat directa, illam admittere recusavit, nec dispensatum admisit ad Ordines, eo quod ejus genitor non haberet ultra sexaginta annos, & ita non videretur eidem verificata causa *senio confecto*. Et cum Roma replicaretur immerito Vicarium in hac parte scrupulizasse; cum dispensans sit unus scilicet S. Pontifex, & moveatur ab illa etiam sola causa. *Ut solatio sit patri*, & alia clausula tantum apponatur ex abundantia, subintrare *regulam utile de R. J, in* 6. quod nimirum utile per inutile non debeat vitiari; at nedum acquievit Vicarius, ut erat in Curia Romana versatissimus, sed reposuit. Unum quidem esse Dispensatorem, sed eum in minori causa nolle dispensare in Dataria, sed in Secretaria Brevium, in qua majores intrant impensæ seu eleemosyna, quæ concurrit ut causa partialis, uti in simili practicatur in dispensationibus matrimonialibus, in quibus, quando minor subest causa, major datur compositio, uti ex Justis diximus. *in praxi Dispensationum.* & ita non intrare *regulam utile* &c. quia non veri- 27

verificatur hæc utilitas, cum desit consensus in dispensante dispensandi sub tali causa, nisi in Secretaria Brevium, & ita dispensatio non habuit effectum, sed in contingentia casus, qui nobis accidit, adhuc noluimus acquiescere, sed sensum Peritorum Romæ exploravimus, qui fuit contrarius Vicario, & licet hic verus esset, tamen dictus Vicarius adhuc rigorose processit, quia cum in Jure non sit determinatum, quæ ætas requiratur, ut quis dicatur senio confectus, erat arbitrarium Episcopo ordinanti, uti in simili tenuit Pax Jord. *de Sacram. pœnitentiæ.* ubi dicitur, quinam excusentur ire Romam pro impetranda absolutione casuum reservatorum, & inter alios excusantur senes, & quinam tales dicantur, relinquitur arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 59. *num.* 1. ubi dicit, esse arbitrarium, quis sit senex, vel senio confectus ad eximendum aliquem ab oneribus publicis, Tutelis & Curatelis &c. & datur pro regula, quod ea, quæ non sunt definita in Jure, sint Judicis arbitrio remittenda, uti patet in pœnis; & juxta supra dictos in oneribus publicis quinquaginta quinque anni sufficiunt ad verificandum senium, imo si ægritudo accedat, etiam quinquaginta; & vero quis in tanto vitæ humanæ decremento & defectu aliter arbitretur? praxis ejusmodi dispensationis videri potest apud Corradum *d. lib.* 4. *cap.* 4. *fol. mihi* 90. *num.* 11. Et dicta clausula: *senio confectus.* in Dataria apponi solita, non est tantæ importantiæ, cum fuerit introducta duntaxat a tempore Cardinalis Corradi Datarii; cum alias etiam in Dataria ejusmodi dispensationes etiam sine dicta clausula expedirentur. Revera tamen credendum est, Cardinalem hanc clausulam non induxisse sine mandato Pontificis; & ita mentem illius non esse dispensare cum minori causa, nisi concurrat major eleemosyna, qualis concurrit in Secretaria Brevium, & ita in casus contingentia Vicarii sententiam sequendam, nisi successores Pontifices aliter disposuerint.

§. III.

Quinam possint ordinari extra tempora?

28 Sæculares, qui non fuerunt dispensati a S. Pontifice, extra tempora a Jure statuta, nimirum in Sabbathis quatuor Temporum, in Sabbatho sancto, & Sabbatho ante Dominicam Passionis, ordinari non possunt. *cap.* 1. *& cap. de eo. de tempor. ordin. cap. quod die & cap. fin. dist.* 75. Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reform.* Pont. Rom. *in rubr. de confer. ordin.* Rebuff. *in prax. part.* 2. *tit. de Cler. ad S. Ord. male promot.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 17. Bonac. & alii apud Pacem Jord. *lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 395. P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 11. P. Reiffenstuel *lib.* 1. *tit.* 11. §. 2. *num.* 33. sermo est de majoribus Ordinibus; quia Tonsura quovis die, hora, & loco honesto etiam extra Missarum solemnia, aut extra Missam privatam conferri potest. Pontif. Rom. *l. c. ver. Clericus.* Campanil. *rubr.* 6. *cap.* 1. *num.* 1. quia Canones ad hunc Ordinem conferendum nullum certum diem præfixerunt. *cap. cum contingat. de ætat. & qual.* Hostien. Jo. Andr. & Card. *in cap. penult. de tempor. ordinan.* Pax Jord. *d. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 407. ubi testatur de consuetudine totius Italiæ; dummodo non conferatur de nocte, nisi necessitas aliud jubeat, & non conferatur in loco interdicto, nisi necessitas ministrorum tempore pestis excuset. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 11. *num.* 21. Campanil. *d. rub.* 6. *num.* 4. Pax Jord. *l. c. num.* 408. *usque ad* 411. Minores vero Ordines possunt quidem conferri extra tempora, sed non nisi diebus Dominicis, aut festivis duplicibus. *cap.* 1. *&* 3. *de tempor. ordinan.* in omni quidem loco honesto, sed de manc. Innoc. & Host. *in cap.* 3. *de tempor. Ordin.* Angel. *ver. Ordo.* 4. *n.* 1. Pax Jord. *l. c. n.* 411.

29 Sed quia Minores possunt conferri diebus festivis, nascitur quæstio, quid intelligatur nomine diei festivi? Idem dic de collatione Majorum, quando fit dispensative extra tempora. P. Engel. Fagundez cum Diana *lib.* 1. *tit.* 11. tenent sufficere, quod sit festum Chori, quod celebratur sub ritu duplici, nec esse necessarium festum fori, in quo sub peccato est abstinendum a servilibus. Ratio est, quia *in cap. un. de Reliquiis & Vener. Sanctorum in* 6. sub nomine festivitatum intelliguntur etiam festa duplicia quatuor Evangelistarum, & quatuor Ecclesiæ Doctorum; sed hæc sententia non est amplius probabilis, quia contrarium declaravit S. Congreg. teste Fagnan. *in cap. de eo. nu.* 42. *de tempor. ordin. & decretum Urbani VIII.* de quo testatur Cardin. de Lugo *lib.* 11. *respons. moral. dub.* 43. & P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 11. *sect.* 1. *num.* 78. *ver. notandum tertio. & num.* 81. & tenent Barb. *in cap. de eo. de tempor. ordin. gl. ad sacros. in cap.* 2. *de tempor. ordinan.* Sylvest. *ver. Ordo.* 2. *num.* 6. *ver. secundum.* P. Anaclet. Reiffenstuel *lib.* 1. *tit.* 11. *num.* 53. Pax Jord. *de Re sacra lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 411. Gavant. & alii plures. Ratio est, quia tam in jure, quam vulgari modo loquendi festi nomine veniunt festa de præcepto. *Can.* 1. *de consec. dist.* 3. *cap.* 2. *& ult. de fer.* & deducitur etiam ex Triden. Conc. *sess.* 24. *de ref. cap.* 1. ubi statuitur, denuntiationes matrimoniales faciendas esse in Ecclesia tribus diebus festivis, & nemo dubitat, quin hæc festa debeant esse de præcepto quoad forum, & non quoad Chorum tantum. Ratio vero contraria nimium probat, & ideo nihil probat; probat enim, quod Ordines minores possent conferri etiam in festo simplici, quod nemo adhuc somniavit, quia in Breviario & Missali nomine festi venit etiam festum simplex de Sancto. Adeoque *in cap. cit. de Reliq. Sanctor. in* 6. sumitur in largiori significatione, sufficeret tamen festum esse de præcepto particulari Diœcesis & Ecclesiæ. Azor. *par.* 1. *Instit. lib.* 2. *cap.* 27. *quæst. ult.* Barb. *alleg.* 11. *num.* 18. P. Pirhing *l. c.* Campanil. *rubr.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. *&* 16. Pax Jord. *l. c. num.* 411.

Sed possunt Regulares & Mendicantes ordinari ex- 30
tra tempora vi communicationis privilegiorum? Respondetur, quod illi, qui habent privilegia, post Concilium Tridentinum omnino possint; secus virtute privilegiorum ante Concilium Tridentinum ipsis concessorum, quia hæc a Concilio Tridentino revocata fuerunt. Riccius *in dec. Curiæ Archiepiscopalis. dec.* 93. *num.* 6. *part.* 4. Rodec. *ref.* 106. Lezana *in sum. quæst. Regular. to.* 1. *cap.* 14. *nu.* 19. Miranda *in manual. Prælator. to.* 1. *quæst.* 38. *art.* 4. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 182. Pax Jord. *lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 418. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 7. & patet ex Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 22. *de Regular.* quod decernit omnia, etiam in superioribus Decretis contenta observari debere ab omnibus Monasteriis cujuscunque Ordinis Mendicantium, vel aliorum Regularium, non obstantibus eorum omnium, & singulorum privilegiis, sed quod etiam virtute privilegiorum ante Concilium concessorum possint ordinari Regulares extra tempora, & quod illorum privilegia non fuerint revocata a Concil. Trid. defendunt Diana *par.* 5. *tract.* 13. *ref.* 57. Rodericus, & cum eo P. Anacletus Reiffenstuel *lib.* 1. *tit.* 11. §. 2. *nu.* 47. qui ad hunc textum Concilii respondet, quod epilogus iste revocatorius Concilii tantum respiciat ea, quæ de Regularibus statuta fuerunt in dicta sessione, non vero quæ anterioribus in sessionibus decreta fuerunt; eo quod Concilium dicat: hæc omnia & singula in superioribus Decretis contenta, non autem in superioribus sessionibus: sed; sed hæc responsio vim facit Concilio, quia Concilium in sessione 25. de Regularibus unicum habet Decretum divisum in viginti duo capita, si ergo Concilium voluisset respicere duntaxat ad illa, quæ *de Regularibus* statuta sunt in sessione 25. de Regularibus, non dixisset: hæc omnia & singula in superioribus Decretis contenta, sed in hoc Decreto contenta, aut in superioribus capitibus hujus Decreti, ergo credendum est Concil. respexisse etiam ad Decreta aliarum sessionum, antecedens patet, quia *sess.* 25. Concilium habet sequentia Decreta. Primum de purgatorio. Secundum de invocatione, veneratione, & Reliquiis Sanctorum & SS. Imaginum. Tertium de Regularibus & Monialibus in viginti duo capita divisum. Quartum de reformatione in viginti & unum capita divisum. Quintum de Indulgentiis; quæ confirmantur etiam ex declaratione S. Congregationis *ad idem cap. vigesimum sess. vigesima quinta de Regularibus.* ita declarantis. *Omnia Privilegia Sedis Apostolicæ etiam Maris magni, quatenus sunt contraria Concilio Tridentino, sunt sublata & ad terminos Concil. redacta.* Ita Pius IV. in Constitutione edicta anno 6. sui Pontificatus; sed ordinare extra tem-

tempora est contrarium Concilio Tridentino, ergo &c. quod autem subjungitur, quod nimirum Gregorius XIII. hoc agnoverit in Bulla 77. quæ incipit. *Pium & Utile*, taxaverit quosdam Episcopos, qui Alumnos Societatis Jesu ob Decretum Concil. Trid. *Seff.* 23. *cap.* 8. ordinare noluerunt, & ita agnovit concessionem Pauli III. non fuisse abrogatam, quo fundamento dicatur, ignoramus. In dicta Bulla taxationem nullam videmus, & si quæ est, erit ob eam causam, quod Concessionem Paulinam a Pio V. post Concilium Tridentinum confirmatam executi non fuerint. Neque verisimile est, Gregorium taxasse Episcopos ob non servatam Paulinam, cum Bullam Pii V. confirmatoriam ejusmodi privilegiorum contra Concilium Tridentinum revocaverit, & respective ad terminos Juris, & Concilii Tridentini reduxerit; ut patet ex *Constitutione* 9. quæ incipit *Tanta*. Neque satisfacit responsio, quod Pius V. hanc gratiam non de novo concesserit, sed declaraverit. *cap. octavum sessionis vigesima tertiæ*, non obstare Regularibus, & quod declaratio jam inerat Concilio Tridentino; quia sicut Pius V. potuit declarare, Concilium Tridentinum non obstare Regularibus, ita potuit Gregorius XIII. declarationem hanc revocare, & contrarium declarare, uti fecit in Constitutione citata. Accedit, quod ipse B. Pius V. uti testatur Constitutio Gregoriana præfata, conquestus fuit, multa aliter alioque sensu a se prolata fuisse, quam litteris expressa fuerint, & priores literas a se quoad ipsos Mendicantes magna in parte moderaverit; & ideo Gregorius XIII. abrogaverit omnia irritantia, & alia Decreta; nec non prohibitiones, declarationes, mandata, & quæcunque alia in litteris Pii V. apposita, decernendo illa pro nullis, & infectis.

Et quamvis Gregorius supra laudatus Societati JESU privilegium concesserit, quod possint ordinari extra tempora, uti in *Constitutione* 77. tamen expresse prohibuit præfatum privilegium communicari aliis, etiam qui cum Societate sua privilegia communicent. Nec satisfacit responsio Adversariorum, quod cum par in parem non habeat imperium, juxta *cap. innotuit.* 20. *de elect.* non fuisse ligatas manus successoribus communicandi aliis dictum privilegium. Admittimus libenter responsionem, ex qua aliud non sequitur, quam quod dicto privilegio fruantur illi Ordines, quibus hoc fuit communicatum a Pontificibus successoribus, non vero illos, quibus a Pontifice non fuit facta Communicatio. Neque per hoc, quod Clemens VIII. hoc privilegium communicavit Congregationi S. Joannis Evangelistæ in Portugallia, sequitur, quod illo gaudeant illi, quibus nec a S. Gregorio, neque a Successoribus fuit communicatum; alias si sufficeret Communicatio facta uni Ordini, ut alii etiam Ordines frui possent eodem Privilegio aliis non communicato, frustra a Clemente VIII. dictæ Congregationi S. Joannis fuisset facta communicatio, quia jam a Pio IV. hæc communicatio fuerat facta Ordini S. Joannis Hierosolymitani; neque in his communicant Fratres Minores; quia licet anteriores Pontifices communicationem privilegiorum indulserint, tamen Gregorius hanc communicationem prohibuit; & hæc prohibitio non fuit ablata a successoribus, quod si tamen Successores Pontifices tale privilegium alicui Religioni concesserunt cum facultate communicandi, quod ignoramus, privilegio standum erit.

31 Sed valetne consuetudo, quod sacri Ordines conferantur extra tempora? Responsio est negativa, & probatur ex *cap.* 2. *de tempor. Ordin.* ubi talis consuetudo Scotiæ improbatur tanquam Institutioni Ecclesiasticæ inimica & detestabilis, & quamvis consuetudo Græcorum esset, apud quos nullum tempus speciale præscriptum est, sed omni tempore ordinatio fieri potest, excepto quadragesimali, in quo tantum diebus Sabbati & Dominicis Ordines Presbyteratus, & Diaconatus conferri possunt ex ea ratione, quod Græci Jejuniorum tempore Missam celebrare non soleant, juxta Conc. Laodic. *Can.* 48. quæ tamen requiritur in Ordinatione, ideo in quadragesima tales Ordines a Græcis non conferebantur, quia tamen in hoc Ritu ab Eccles. Græcis tolerato non conveniunt Latini, ideo a Græcia paritas desumi non potest. Et ita hanc conclusionem negativam tuentur Barb. *de Jure Eccles. lib* 1. *cap.* 33. *num.* 177. Gonzal. *In lib.* 1. *Decretal. tit.* 11. *ad cap.* 3. *de tempor. ordin. num.* 9. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de Cler. ad fac. ord. male prom. gl.* 1. *num.* 14. *&* 15. *pag.* 2. Quaran. *in sum. Bullar. ver. ordo. vers. devenio ad secundum.* Ugol. *de off. Episc. cap.* 26. §. 25. *num.* 1. Riccius *in dec. Curia Archiep. Neapol. par.* 4. *dec.* 93. *num.* 2. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 397. qui citat Antonin. 3. *par. tit.* 14. §. 16. & Navar. *in sum. c.* 25. *num.* 70.

§. IV.

Continuatio dispensationum ad Ordines Illegitimorum & Expositorum.

Cum illegitimis ad Minores & simplex Beneficium dispensare potest Episcopus. *cap.* 1. *de fil. presbyt. in* 6. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrimon. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 8. quomodocunque oriatur hæc irregularitas, quamvis oriretur etiam ex Religioso. Et eo ipso, quod Episcopus scienter tali confert Minores, aut dat Beneficium simplex, videtur cum illo dispensare. Ad Ordines vero majores & alia Beneficia dispensat solus S. Pontifex etiam cum causa solius fervoris devotionis, dummodo exprimatur qualitas illegitimitatis propter superius dicta. Et quamvis in Brevi addatur illa clausula. Dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit, hæc tamen non venit necessario verificanda. 32

In hac vero dispensatione non tantum debet derogari obstantiis & contrariis Constitutionibus in genere; sed etiam Concilio Pictaviensi contra illegitimos edito, quod habet *in cap.* 1. *de fil. presbyt.* neque sufficit derogatio generalis, sed requiritur specialis, aliter, si S. Pontifex non faciat specialem mentionem, & si non apparet de speciali eorundem derogatione, videtur illa illæsa relinquere. Cavaler. *decis.* 601. *num.* 3. Et quatenus hæc dispensatio non solum ad Ordines concederetur, sed etiam ad pensiones super fructibus Patriarchalium, Metropolitanarum, aut Cathedralium ex alia causa quam resignationis, tunc debet derogari etiam Concilio Lateran. novissime celebrato, pensiones annuas super fructibus reservari prohibenti. Et si dispensatio fit ad unionem &c. debet derogari eidem Concilio, similes uniones fieri prohibenti. Pyrrhus Corrad. *l. c.* Porro cum illegitimis solet dispensari ad quæcunque Beneficia exceptis Dignitatibus, & Canonicatibus in Cathedralibus & Collegiatis. Idem *l. c.* 33

Quamvis Expositi præsumantur legitimi, juxta Paleot. *de Not. & spur. cap.* 63. Mascard. *de prob. concl.* 799. Menoch. *de arbitr. cas.* 396. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 51. *num.* 148. *&* 150. Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 58. *&* 59. & quod filius præsumatur legitimus, nisi probetur contrarium. Innoc. *in cap. super his. de accus.* Hostien. *in cap. cum olim. de dolo & contum.* Jo. And. *in cap. infamibus. de R. J. in* 6. Lother. *de re Benef. libr.* 2. *quæst.* 18. quia quilibet secundum primum statum est judicandus. Bart. *in L. si quis. ff. de nov. oper. nunt.* sed primævo naturæ statu omnes sunt legitimi. *cap. si quis. quib. mod. natur. effic. legit.* Sperell. *dec.* 173. *num.* 25. Rubeus *dec.* 201. *num.* 43. *to.* 1. *par.* 5. *recent.* Contrarium tamen docent Hurtad. & alii apud Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 2. *p.* 3. Covar. *in Clem. si furios. de homicid. par.* 1. *num.* 9. quamvis velint ejusmodi Expositum, si aliquo modo fuerit ordinatus, posse in Ordinibus ministrare etiam sine alia dispensatione. Majol. *de irregul. cap.* 11. Ugolin. *de irregular. capit.* 44. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 2. *num.* 8. *& seq.* quia legitimi non solent exponi, & interpretatio debet sumi a communiter contingentibus. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrimon. lib.* 3. *cap.* 2. qui citat Ulpianum, & Lambertum Ursinum, & testatur de praxi, quæ invaluit, dispensandi cum Expositis, tanquam cum irregularibus, nec sine ratione, quia cum nihil constat de parentibus Expositi, æquius est illos haberi pro illegitimis, quia verosimilius est eos fuisse natos ex illegitimo thoro, imo suspicandum est, eosdem fuisse natos ab infamibus, qui licet tales non essent, tales tamen fiunt eo ipso, quod prolem suam exponant mortis periculo. *cap. ult. dist.* 87. Præterea incogniti arcentur ab Ordinibus, quales sunt Expositi. Causa vero, propter quam ejusmodi Expositi dispensantur ad Ordines majores a S. Pontifice, & ad Beneficia majora, eadem solet esse, quæ supra fuit allegata pro illegitimis, scilicet fervor devotionis, & in hac dispensatione debet derogari Constitutioni Greg. XI. contra Clericos, defectum natalium 34

pa-

patientes, non promovendos ad Canonicatus, vel præbendas in Patriarchalibus Romæ, quod intellige, quatenus Expositus dispensetur ad aliquod hujusmodi Beneficiorum, aut præbendarum; alias derogatio non erit necessaria, si dispensatio tantum se extendit ad Ordines, aut Beneficia extra Romam. Et si talis Expositus dispensaretur ad habenda Beneficia in Ecclesiis, ubi pater eorum est Beneficiatus, deberet derogari Constitutioni Clementis VII. narrando ejus dispositionem, aliter dispensatio esset nulla. Pyrrhus Corrad. *d. lib. 3. cap. 2. fol. mihi 62. n. 15.*

§. V.

Dispensatio cum Bigamis.

35 Cum triplex sit bigamia, nimirum vera, interpretativa, & similitudinaria; ideo in dispensatione erit exponenda qualitas illius, & verificanda; quia S. Pontifex difficiliorem se reddit in dispensando cum bigamia vera, quam interpretativa, & si una pro alia exprimatur, subreptitia evadit dispensatio.

36 Ad bigamiam vero non sufficit, sponsalia de futuro fuisse contracta cum duabus, etiam cum copula, sed requiritur, quod fuerint contracta per verba de præsenti, & quidem legitime, ac successive, & fuisse consummata; cum enim simus in pœnalibus, & impedimentis, stricta debet fieri interpretatio, & ideo adulteria, & concubinatus non inducunt bigamiam, juxta dicta in praxi bigamiæ. Porro dispensatio super impedimento bigamiæ conceditur ex causa fervoris devotionis &c.

37 Est autem hæc irregularitas ita gravis, ut neque per ingressum Religionis tollatur, per quem alias tollitur omnis macula. Neque Episcopus super ea potest dispensare etiam ad minores Ordines, quia nihil potest super jure communi Pontificio, nisi in casibus sibi permissis, qualis est bigamia similitudinaria. Bonac. *de censur. disp. 7. quæst. 2. p. 15. n. 14.* nisi in casu necessitatis, puta in periculo famæ amittendæ, secundum DD. apud Dianam *part. 7. tract. 15. res. 43.* videri potest Pyrrhus Corrad. *lib. 2. cap. 1. n. 12. & 14.*

38 In hac dispensatione tantum derogatur obstantiis generalibus, cum particulares non adsint, videlicet per similia verba: *Non obstantibus eadem bigamia, ac Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis.*

§. VI.

Dispensatio cum corpore vitiatis.

39 Omnis defectus, quantumvis parvus & occultus, si faciat Sacramenti administrationem minus tutam, aut generet scandalum, seu periculum scandali imminentis, facit hominem irregularem, & dispensandum, quod si quis propria culpa deformatus fuerit, veluti ex indignatione, aut etiam causa continentiæ, carebit dispensatione, quia est sui homicida.

40 Sed notandum, quod regulariter S. Pontifex in hoc impedimento non det literas dispensationis; sed mandatum de dispensando; imo neque ipsi committit Vicario generali Episcopi; sed mandatum ad ipsum Episcopum dirigit. Neque solet Pontifex ejusmodi mandatum concedere sine illa clausula restrictiva. *Dummodo ex impedimento hujusmodi non proveniat deformitas, quæ scandalum generet.*

41 Pro claudicantibus non solet dari dispensatio, quando baculo uti possint ad Altare. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib. 2. cap. 7. fol. mihi 68. n. 10. & seq.* Bene vero pro pileolo in celebratione Missæ, qui alias prohibetur *in cap. nullus.* & S. Pontifex privative quoad Episcopos in hoc casu dispensat, ut declaravit S. Congreg. apud eundem Corrad. *loc. cit.* datur autem ejusmodi dispensatio ex causa non modica valetudinis detrimenti, quod ex distillatione vel catarrho timetur.

42 Ut vero quis celebret cum annulo, prohibetur etiam Protonotariis non participantibus, & quibuscumque Doctoribus, etiam Canonicis Cathedralis Ecclesiæ, cum quibus vix unquam, aut rarissime dispensari solet. Corrad. *l. c.*

43 Multo minus datur dispensatio ad Ordines Arreptitiis, Dæmoniacis, Caducis, aut furiosis habentibus dilucida intervalla, licet sani videantur; imo etiam a susceptorum administratione suspenduntur. *gl. in cap. 1. dist. 31.* Imo supplicationes pro Dæmoniacis &c. ex quo semel apparuerunt esse tales, semper Romæ rejiciuntur, ut patet *ex cap. maritus. dist. 33.* quia sæpe Dæmon fingit se recessisse.

§. VII.

Dispensatio super Interstitiis.

De Jure in quacunque Ordinatione servari debent 47
Interstitia ab uno Ordine ad alium, tam in Minoribus, quam Sacris, & quæ interstitia requirantur in Minoribus, relinquitur arbitrio Episcopi. Menoch. *de arbitr. cas. 427. num. 29.* Pax Jord. *de Re sacra lib. 3. tit. 6. num. 426.* & patet ex *cap. in singulis. & cap. quicunque dist. 77.* ubi gl. secundum quem sufficit distantia unius diei festivi ab alio etiam immediate sequenti, & citat Sorb. *in compend. privil. mendic. verb. Ordo. vers. & sic bene.* Campanil. *rubr. 6. cap. 3. num. 13. vers. sed quantum. in fin.* quo vero ad sacros Ordines majores requiritur annus ab ultimo Minore, & ab unoquoque Sacrorum inter se. Conc. Trid. *Sess. 23. c. 13.* Pax Jord. *l. c. n. 427.*

Eadem Interstitia sunt servanda etiam in Ordinatio- 45
ne Regularium, quibus non possunt eodem die conferri plures Ordines, non obstantibus eorundem privilegiis, quæ fuerunt revocata a Concilio Trid. *sess. 23. c. 13.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 34. n. 10.* Miranda *in man. Prælat. par. 1. quæst. 38. art. 5.* Pax Jord. *de Re sacra. lib. 3. tit. 6. n. 458.* etiam in necessitate sine indulto Pontificio.

Hinc duos sacros Ordines eidem duobus diebus con- 46
tinuato jejunio conferri non licet, juxta *cap. literas. de tempor. ordinan.* & DD. communiter. P. Pishing *lib. 5. tit. 15. sect. 1. num. 84.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 54. num. 10. & alleg. 18. numer. 1.* P. Anaclet. Reiffenstuel *lib. 3. tit. 6. num. 428.* Gonzal. *in lib. 5. Decretal. tit. 11. cap. dilectus. num. 6.* Fagnan. *2. par. primi Decretal. in cap. literas. de Tempor. ordinand.* Leo *in thes. for. Eccles. par. 5. cap. 4. num. 29. & part. 3. capit. 8. numer. 50.* & probatur non tantum *ex d. cap. litteras.* sed etiam ex Concil. Trid. *sess. 23. cap. 13.* illis verbis: *Duo sacri Ordines non eodem die etiam Regularibus conferantur, privilegiis, ac indultis quibusvis concessis non obstantibus quibuscumque.* Neque Archiepiscopus in hoc potest dispensare, quamvis urgentissimam, & legitimam causam prætexerent, alias tam Promovens, quam Promotus, ille a collatione, iste ab exercitio Ordinis sunt ipso jure suspensi, quia continuatio jejunii fictione juris facit reputari eandem diem Ecclesiasticam, & trahit vesperam præcedentem ad mane sequentis, quod procedit, quamvis haberet ordinandus indultum Pontificium, ut possit ordinari extra tempora, quod etiam procedit respectu Minorum, & Subdiaconatus, qui non possunt conferri. Pax Jord. *l. c. numer. 430.* Anaclet. *l. c. num. 566.* qui probat *ex cap. cum N. 2. deco, qui furtive ord. recepit.* licet enim Canones loquantur de duobus Ordinibus sacris eodem die non conferendis, quales non sunt Minores, tamen quod Conditor Canonis idem intellexerit de minoribus Ordinibus cum subdiaconatu eodem die conferendis, qui pro interstitiis inter Minores, & Subdiaconatum requirit spatium unius anni, non secus ac inter duos Ordines sacros, & majorem requirit causam in dispensando super interstitiis a Minoribus ad Subdiaconatum, quam a Subdiaconatu ad Diaconatum. Lim. nisi consuetudo alicubi vigeret, quæ permitteret, quod Minores possint dari simul cum Subdiaconatu eodem die. Barb. *dict. alleg. 14. num. 5.* P. Anaclet. Reiffenstuel *l. c. num. 167.* qui ad favorem consuetudinis citat Navar. *in man. cap. 55. num. 71. ver. 8.* Rebuff. *in prax. Benef. tit. de Cler. male prom. gl. 1. num. 18.* Sorb. *in compend. privil. Mendican. V. Ordines sacri. ver. & licet.* Gutierrex *Canon. quæst. lib. 5. cap. 26. num. 31. & 32.* & plures alios. Quamvis, quod imo hæc consuetudo fuerit sublata a Conc. Trid. *l. c.* defendant Majol. *de irregul. lib. 4. cap. 11. num. 1.* Menoch. *de arbitr. cas. 564. num. 8.* Salcedo *ad Bernard. cap. 25. ver. una eadem die.* Bonac. *de Sacram. disp. 8. quæst. un. p. 5. num. 36.* Sylv. *in V. Ordo. 2. n. 7.*

quos

quos citat, & sequitur Pax Jord. *l. c.* sed nobis placet distinctio Fagnani *in cap. de eo. de tempor. ordinan.* Aut Episcopus in die Veneris habet solemnem, & publicam ordinationem conferendo quatuor Minores, & hæc consuetudo non valet, quamvis illam observantes a pœna per SS. Canones inflicta sint excusandi, aut confert in Capella sua privatim, aut in secreta Sacristia, & supposita necessitate, aut utilitate Ecclesiarum, & talis consuetudo excusat non tantum a pœna, sed etiam a culpa; quia licet non videatur in Jure promissum conferre Ordines minores in tali die, uti Veneris, tamen neque apparet, quod in jure hoc eis fuerit prohibitum; quia *cap. de eo tempor. ordinan.* non loquitur prohibendo, sed permittendo, ut possint conferri etiam diebus Dominicis, & Festivis. Cum ergo nullus Canon prohibeat, quod Minores possint conferri etiam aliis diebus; potest subsistente causa introduci consuetudo, ut etiam aliis diebus, quam in jure expressis Minores licite conferri possint, ut notat gl. *in cap. ult. ver. Consuetudo. de consuet. in 6.* Et ita consuetudo possit facere licitam collationem Minorum die Veneris, & Subdiaconatus in die Sabbati continuato Jejunio, cui consuetudini non derogat Concil. Trid. Præsertim si dies Veneris esset festivus; ut declaravit S. Congreg. de qua testatur Fagnan. *l. c. numer.* 41. *ver. vel certe.*

47 Porro causa dispensandi in Interstitiis, quando agitur de Minoribus inter se, est arbitraria Episcopo, quia Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 11. id reliquit Episcopi arbitrio, & ideo quamvis non debeat absque causa dispensare, tamen sufficiet levior causa ad dispensandum. Navar. *cons.* 12. *de tempor. ordin. in nov.* Bonac. *de Sacram. disp.* 8. *quæst. un. p.* 6. *num.* 1. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 18. *num.* 4. apud quem alii. Pax. Jord. *loc. cit. num.* 433. Ab ultimo vero Minore, puta ab Acolytatu ad Subdiaconatum requiritur necessitas, aut utilitas Ecclesiæ, a Subdiaconatu ad Diaconatum causa est Episcopo arbitraria, a Diaconatu ad Presbyteratum requiritur Ecclesiæ utilitas, & necessitas non tantum disjunctive, uti ab Acolytatu ad Subdiaconatum, sed copulative, & conjunctive. Concil. Trid. *d. sess.* 23. *cap.* 14. Sorb. *in compend. privil. §. Ordines sacri. sub fin.* Rodriquez. *to.* 3. *qq. Regular. quæst.* 24. *art.* 6. Bonac. *l. c. p.* 6. Barb. *l. c.* Pax Jord. *numer.* 436. Et si Episcopus dispensat in interstitiis sine causa, peccat mortaliter, quia hæc prohibitio est de re gravi, & de Ordinum decore & majestate, & Ordinandorum utilitate, ut interim virtutibus, & meritis augeantur.

48 Et quamvis Barb. *d. alleg.* 58. *num.* 7. cum aliis teneat, quod Episcopus sciens, Ordinum interstitia non fuisse lapsa, & tamen ordinans, dicatur tacite dispensare; tamen veritas videtur esse in contrarium; quia Inferiores a Papa, & Principe supremo tenentur præmittere dispensationi causæ cognitionem, alias non valet dispensatio, & dispensans peccat, juxta Innoc. *in cap. cum ad Monasterium. num.* 4. *de statu Monach. per cap. qui in aliquo. dist.* 51. Joan. Andr. & Abb. *in cap.* 2. *de schismat.* Jas. *in L. Barbar. num.* 50. *ff. de off. Prætor.* Fel. *in cap. præterea. num.* 9. *de testib. cogen.* Pax Jord. *l. c. num.* 438.

§. VIII.

Dispensatio super irregularitate proveniente ex Homicidio.

49 Frequens est in foro Ecclesiastico dispensatio super Irregularitate cum homicidis; & quamvis non desint Doctores, qui existimant, hanc irregularitatem esse indispensabilem, utpote Juris Divini, & id probent *ex cap.* 21. *Exodi.* & 22. *Paralipom.* tamen communior Doctorum sententia firmat hoc impedimentum descendere ex Jure positivo, juxta Innoc. Hostien. Panormit. & alios, quos citat, & sequitur Pyrrhus Corrad. *lib.* 5. *dispensat. matrimon. cap.* 1. *num.* 2. *fol. mihi* 121. nec obstant duo textus citati, quia non omne, quod est in S. Scriptura, est de jure Divino, sed ea solum, quæ præcipit, quæ licet vera sint, tamen S. Pontifex difficulter in hac irregularitate dispensat, cum sit abominabile, quod effundens sanguinem humanum, offerat sanguinem Christi,

Est autem homicidium duplex, voluntarium, & involuntarium. Involuntarium iterum subdividitur in illud, quod est tale simpliciter, & in illud, quod est tale secundum quid, seu involuntarium in se, sed voluntarium in causa. Quando homicidium est voluntarium saltem in sua causa, uti si dabatur opera rei illicitæ, rarissime S. Pontifex dispensat cum homicida in ordine ad suscipiendos Ordines, & obtinenda Beneficia; facilius cum jam promoto ad ministrandum in Ordine suscepto, & ad retinenda Beneficia. 50

Præterea si homicidium est recens, & commissum sub Pontificatu dispensare debentis, difficilius dispensatur, & magis punitur, quam si sit antiquum; ideo ab impetrante erit exprimendum tempus perpetrati homicidii, aliter dispensatio erit subvel obreptitia, & invalida, sicut etiam ob eandem rationem explicari debebit qualitas homicidii, an fuerit voluntarium appensatum, qualificatum, industriosum, seu ex proposito, vel an casuale, seu vim vi repellendo; & licet esset casuale, adhuc peti deberet dispensatio, quia tametsi videatur carere culpa, tamen debet obtinere literas committendas Episcopo saltem per viam declaratoriæ. Nec debet promovendus putare, se taliter evasisse irregularitatem, ut sine Pontificis licentia possit ad Ordines promoveri, vel in susceptis ministrare, quia licet talis dispensatio sit debita, tamen debet præcedere cognitio causæ Episcopo, seu cuivis alii a S. Pontifice committenda, alias si homicida sine tali declaratoria Ordines susciperet, esse severe puniendus. Majol. *de irregular. lib.* 5. *cap.* 48. Pyrrhus Corrad. *in praxi dispensat. matrim. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 12. *fol. mihi* 122. 51

Causa vero, sub qua talis dispensatio solet concedi, solet esset fervor devotionis. Neque dicta dispensatio conceditur, nisi imposita aliqua salutari pœnitentia, & habita pace a parte offensa, nec non patito prius judicato. Pyrrhus Corrad. *l. c.* 52

§. IX.

Dispensatio super defectu lenitatis perfecta.

Hæc irregularitas contrahitur ab iis, qui ex officio concurrunt ad mortem etiam justam alterius, puta a Ministris justitiæ, aut cooperatoribus proxime, aut illis, qui concurrunt ad causæ probationem, ita Turrian. *de censur. lib.* 9. *disp.* 66. Riccius *in prax. par.* 1. *ref.* 452. Sperell. *dec.* 77. *num.* 13. & 15. Ciarlin. *controv. for. cap.* 203. *num.* 8. & 9. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *resol.* 80. & *part.* 8. *tract.* 7. *resol.* 61. 53

Sed dubitatur, an hæc irregularitas etiam procedat, quando sententia sanguinis suo caruit effectu, & non fuit consummata. In quo dubio communior Canonistarum, & Theologorum stat pro parte negativa. Ita Ciarlin. *l. c. num.* 16. Covar. *in Clem. si furiosus. de homicid. par.* 2. *num.* 5. Farin. *de homicid. quæst.* 124. *num.* 56. Suar. *de censur. disp.* 47. Sperell. *dec.* 77. *n.* 15. Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 4. *p.* 1. Diana *par.* 5. *tract.* 2. *ref.* 87. quia irregularitas non incurritur, nisi in casibus a jure expressis; qualis est homicidium perfectum. Et verba Legis cum effectu intelligenda sunt, præsertim in odiosis. Neque refert, quod in dubio tutior pars sit eligenda. *cap. ad audientiam.* & *cap. significasti. de homicid.* quia ista procedunt quoad forum internum, & in dubio facti, secus quoad externum, & in dubio juris, ut patet ex illis verbis: *Bonarum mentium est timere culpam, ubi culpa minime reperitur;* quæ, ut bene vides, procedunt de foro interno, & potius de consilio, quam de præcepto. Ciarlin. *l. cit.* Suarez. *de censur. disp.* 4. Valentia, & alii apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *ref.* 80. Bonac. *de censur. disp.* 7. *quæst.* 1. Sperell. *l. c.* & sic rejecta manet opinio Pyrrhi Corradi *in praxi dispensat. lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 5. *fol. mihi* 126. volentis incurri irregularitatem, etiam sanguine non effuso ex eo fundamento, quod per ipsos non steterit, quominus effunderetur, & hanc irregularitatem a solo S. Pontifice dispensari posse, & ita ferre stylum, & praxim Curiæ. Rejecta pariter manet Majoli, & Mandosi sententia volentium, eo casu irregularitatem incurri quidem, sed ab Episcopo dispensari posse. 54

Ejusmodi irregulares ex defectu lænitatis egent omnino dispensatione ad Ordines, & Beneficia. *cap. Clerici,* 55

& *cap.*

& cap. sententiam. ne Clerici vel monach. ubi Abb. *n.* 1. *&* 11. & ibi Innoc. Leo. *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 8. *num.* 31. *& cap.* 1. *dist.* 51. Pyrrhus Corrad. *l. c. num.* 2. *cap.* 2. causa vero dispensandi solet esse fervor devotinnis.

56 Quæres, an Clericus consilium dans ad accelerandam mortem ultimo supplicio afficiendi incurrat irregularitatem secuto effectu consilii, hoc est, secuta acceleratione? Affirmat Pyrrh. Corrad. *l. c. n.* 8. ex eo motivo, quod ex S. Pœnitentiaria talibus absolutio, & dispensatio dari soleat committendo Confessario per Oratorem eligendo, ut audita illius sacramentali Confessione eum absolvat, injuncta illi pœnitentia salutari &c. quæ videri possunt apud Corrad. *l. c. n.* 8.

§. X.

Quædam observanda ab Ordinariis cum dispensatis, antequam admittantur.

57 Ordinarius, antequam aliquem ordinet in vim Brevis dispensantis, debet videre Breve, a quo tribunali fuerit expeditum propter ea, quæ diximus supra §. 2. præterea debet observare clausulas literarum Pontificiarum dispensationis; quia aliquando ponitur clausula *ut asseris*, & aliquando clausula *ut asseritur*, quarum clausularum diversus est effectus, prima enim operatur, quod impetrans tenetur justificare asserta, secus secunda. Dec. *in cap. jurabit. de prob.* Cassador. *dec.* 4. *&* 7. *de Jurepatr.* ubi Rota. Riccius *in prax. clausul. par.* 3. *res.* 99. apud quem Rota *dec.* 445. *par.* 1. *diversar. n.* 2. Gig. *cons.* 48. *num.* 40. Card. *cons* 69. *n.* 6. Rota *dec.* 60. *de rescript. in antiq. &* 472. *par.* 1. *in nov. n.* 2.

58 Et si pro causa dispensationis fuit allegatum senium parentum, debebit sibi facere exhiberi fidem Baptismi parentum; si vero pro causa fuit allegatum, quod impetrans sit arctatus, debebit observari qualitas arctationis, & videri, an illa verificetur ex Beneficii qualitate, aut ex ejusdem erectione, & fundatione; si vero pro causa fuit allegatum, quod impetrans sit Subdiaconus, debebunt videri formatæ illius, a quo fuit ordinatus, & sic de reliquis.

59 Præterea debet observari, an fuerit derogatum omnibus obstantiis non tantum in genere, sed etiam in specie, quia sine tali derogatione dispensatio non valeret. Lim. in Concil. Tridentino, quod nullam requirit derogationem; quia hoc *in sess.* 25. *cap. fin.* disponit; quod omnia decreta sint, & intelligantur facta salva Sedis Apostolicæ auctoritate; ergo quidquid faciat S. Pontifex contra illius Decreta; non videtur facere contra Concilium, sed juxta auctoritatem a Concilio sibi reservatam, ut sæpius tenuit Rota apud Pyrrhum Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib.* 3. *cap.* 1. *fol. mihi* 58. *n.* 28. Et talis est stylus Cancellariæ Apostolicæ, & praxis Curialium, qui ejusmodi derogationem, si fuerit apposita, solent delere. DD. apud Pyrrhum Corrad. *l. c.* contra Covar. Parisium, Sanz. Molinam, Gutierrez, & alios.

60 Et quia quandoque in dispensationibus præsertim ordinandi extra tempora solet addi clausula *ad titulum sui Beneficii, aut patrimonii*, solet dubitari, an suffragetur illi, qui nec Beneficium, nec patrimonium habet, sed nudum titulum mensæ; & quia contra meam opinionem, quod non suffragaretur, aderant contradicentes, consului S. Congregationem, quæ respondit, ut sequitur.

Dubium Ordinationis.

61 *NOnnullis in locis in usu est promotio ad sacros Ordines ad titulum mensæ cibariæ. Tales nempe promoti alimenta recipiunt a Publico Civitatis, donec de sufficienti Ecclesiastico Beneficio provisi fuerunt. Si quando quis obtinet a S. Sede Breve de se promoveri faciendo extra tempora; & non servatis Interstitiis ad titulum Beneficii, vel Patrimonii, Quæritur,*

An vigore dicti Brevis possit ad titulum dictæ mensæ promoveri, quæ veluti Patrimonio æquivalet?

Die 20. Jan. 1680. S. Congregatio Emi entissimorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum respondit negative.

Ita reperitur in Regesto authographo Decretorum S. Congregationis præfata lib. 31. *fol.* 8. *In fidem &c. hac die* 16. *Januarii* 1697.

L. (†) S.

F. Nuptius S. C. C. Secret.

§. XI.

Ordinari non possunt, nisi Subditi, & quinam isti sint.

62 Juxta Constitutionem Bonifacii VIII. apud Sanch. *de matrimonio. lib.* 3. *disp.* 23. *num.* 4. ab Episcopo ordinari nemo potest, nisi fuerit ejusdem subditus ratione originis, domicilii, aut Beneficii. Subditus ratione originis dicitur ille, qui natus est in Diœcesi Episcopi non quidem fortuito, & in transitu, sed ita, ut parentes ejusdem fixum tunc temporis habuerint domicilium in Diœcesi Episcopi ordinare debentis, quamvis postmodum parentes alio illud transtulerint, quia per translationem hujusmodi non potuerunt auferre jus nativitatis acquisitum filio. Bonac. *de Sacr. disp.* 8. *quæst. un. p.* 4. *num.* 13. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 4. *num.* 2. Piasec. *par.* 1. *cap.* 2. *num.* 9. Ugolin. *de off. Episcop. cap* 26. §. 1. *num.* 3. Pax Jord. *de Re sacra. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 37. & DD. apud P. Thom. Tamburin. *lib.* 7. *de Ord. cap.* 7. §. 2. *num.* 9. Diana *par.* 8. *tract.* 2. *res.* 15. Ciarlin. *controv. for. cap.* 149. *a num.* 11. qui cum Corrado *in prax. dispens. matrim. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 23. id affirmat etiam in nativitate fortuita, & casuali, sed etiam per Baptismum susceptum in propria Parochia, & sine fraude, uti explicat Pax Jord. *loc. cit. num.* 40. uti etiam tenet Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *n.* 35. & citat Gratian. *disc. for. cap.* 76. *num.* 17. non tamen sufficit ad hunc effectum Baptismus accidentaliter susceptus, quia sicut accidentalis nativitas naturalis non facit aliquem originarium, ita neque accidentalis nativitas spiritualis. Tambur. *l. c. num.* 21. Pax Jord. *loc. cit. n.* 40. contra Lucam de Pennia *in L. cives, n.* 3. *C. de Incol. lib.* 10. Rebuff. *in tract. de pacif. possess. n.* 217. *in fin.* Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. §. 1. *num.* 165. Piasec. *l. c.* nisi dubitaretur de nativitate, aut de illa non constaret, quia pro foro externo probari posset ex Baptismo saltem præsumptive. Tambur. *l. c.* aut quis de novo converteretur ad fidem; quia tunc censeretur esse originarius Diœcesis, in qua fuit baptizatus. Rebuff. *l. c.* Pax Jord. *loc. cit. n.* 41.

63 Sufficit etiam origo paterna, quia in jure origo propria, & paterna parificantur. *L. assumptio. ff. ad munic. L. fil. C. de munic.* In libertinis vero attenditur origo propria, & Dominorum, & non paterna, quia eorum patres nullum habent domicilium, cum ea, quæ habent, sint Dominorum suorum. In naturalibus vero attenditur origo propria, & materna, non vero paterna, quia mater quidem certa, pater vero est incertus. Idem dic de vulgo quæsitis. Barb. *d. alleg.* 4. *n.* 13. Bonac. *l. c. n.* 13. Pax Jord. *l. c. n.* 43. *& seq.* Gonzal. & Barb. *ll. cc.* In Expositis, quorum parentes ignorantur, attenditur origo loci, in quo nati sunt, nec non illius, in quo expositi fuerunt, & ab utroque Episcopo ordinari poterunt. Gratian. *disc. for. cap.* 75. *num.* 12. Barb. *d. alleg.* 4. *num.* 17. Pax Jord. *l. c. n.* 47. Avita vero origo non attenditur, nec admittitur. Marchin. *de ordin. tract.* 1. *part.* 1. *cap.* 6. *n.* 2. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 23. §. 1. *n.* 15. Pax Jord. *l. c. n.* 46. Ugolin. *de officio Episc. c.* 26. §. 1. *n.* 4. *ver. excipitur.* Barb. *loc. cit. num.* 13. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 21.

64 Subditus ratione domicilii dupliciter quis potest esse. Primo ratione loci, in quo aliquis actu habitat, animo ibi perpetuo manendi, aliud in quo per majorem partem anni quis habitat, quod dicitur quasi domicilium,

Tam-

Tambur. *lib. 7. de Ordin. cap. 7. n.* 31. Verum Domicilium duplex esse potest, proprium, & paternum, aut maternum, si est filius naturalis; aut si deficit proprium, & Paternum, sufficit maternum, dummodo illud sit fixum. Pax Jord. *loc. cit. n.* 51. *& seq.* Domicilium in duobus locis, aut Diœcesibus haberi potest, puta, si in uno vult perpetuo habitare tempore hyemali, in alio velit perpetuo habitare tempore æstivo, & tunc ab utroque Episcopo ordinari potest.. Quasi Domicilium non sufficit ad constituendum aliquem subditum alicui Episcopo, ad effectum recipiendi ab illo Ordines, quidquid sit ad receptionem aliorum Sacramentorum. Pax Jord. *l. c.*

65 Quando vero aliquis alibi fuit natus, & non constat de illius animo, quod velit contrahere domicilium in determinato loco, in quo habitat, debet fieri conjectura ex factis. Menoch. *de arbitr. cas.* 86. Pax Jord. *de Re sacra. lib. 3. tit. 6. num.* 53. Farin. *in fragment. crimin. par. 1. lit. D. ver. Domicilium. n.* 194. *& seq.* Prima vero conjectura desumitur ex decennali continua habitatione. Menoch. & Farin. *ll. cc.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 4. n.* 28. etiam breviori, nisi adsit indicium hujus conjecturæ exclusivum, veluti, in scholaribus, Castellanis, Mercatoribus &c. Secunda conjectura est, cum quis transfert secum majorem partem bonorum, familiam, aut suppellectilem, nisi id fiat ob timorem Domini, vel fugam, juxta *L. 2. C. ubi Senatores.* Bart. *in L. de jure. num. 2. ff. ad municip.* Felin. *in cap. dilectus. 2. num. 12. ver. secundus casus. de rescript.* Tiraquel. *de retract. lignag. §. 36. gl. 3. n.* 7. Menoch. *loc. cit.* Farin. *d. ver. Domicilium. n.* 208. Menoch. *loc. cit.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 62. Piasec. *in prax. par. 1. cap. 1. n. 9. v. ultim.* Barb. *d. alleg. 4. num.* 38. Bona vero sine domicilio non faciunt aliquem subditum, nisi sint feuda. Hinc filii Baronum, quamvis non habitent in feudo, tamen ordinari possunt ab Episcopo, in cujus Diœcesi est feudum. Campanil. *rubr. 9. cap. 8. n.* 20. Rota *in Cæsaraugustana pensionis. 9. Martii.* 1598. coram Orano apud eundem Campanil. Barb. *l. c. num.* 36. Pax Jord. *l. cit. num.* 66. quia Baro dicitur primus Civis suæ Baroniæ, Piasec. & Jord. *ll. cc.* Tertia, si aliquis fuit relegatus ad dies vitæ in certum locum, censetur ibi acquirere domicilium necessarium. *L. filii libertorum. §. relegatus. ff. ad municip.* quamvis retineat etiam domicilium, a quo fuit relegatus, & a quo arcetur. *L. ejus manumissus. §. fin. ff. eodem.* Secus si relegatio esset tantum ad tempus. Quarta, Officiales acquirentes officia perpetua in quodam loco, licet in illo non fiant Cives, tamen acquirunt domicilium pro se, & filiis suis, & possunt ordinari a Diœcesano loci illius. Barb. *l. c. num.* 34. Rebuff. *in prax. part. 1. tit. de Cler. num.* 34. Quinta est de libertinis, qui sequuntur Patronorum domicilium. Sexta, si quis supplicat pro obtinenda Civilitate alicujus loci, & quidem identidem degens in eo, præsumitur habere animum ibidem domicilium contrahendi. Farin. *l. c. num.* 225. Mascard. *di prob. conclus.* 534. *n.* 4. Alciat. *in L. pupillus. §. incola. n. 3. ff. de V. S.* Dec. *cons.* 284. *post num.* 12.

66 Sed quia non raro accidere solet, aliquos perditæ vitæ, qui a proprio Ordinario Ordines impetrare nequeant, neque Dimissoriales, se in aliam Diœcesin conferre, atque in illa profiteri, quod velint contrahere domicilium; ideo laude dignissima est illa praxis, quæ hujusmodi non admittit, nisi capta informatione, quod in sua Diœcesi non habeant bona propria, & cum Ordinarii sui Commendatitiis; & tamdiu in Diœcesi Ordinantis commorati fuerint, ut possit probabiliter præsumi voluntas in ea perpetuo habitandi, & ita servatur in Archiepiscopatu Neapolitano, uti testatur Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matr. lib. 4. cap. 5. n.* 29.

67 Subditus ratione Beneficii ille dicitur, qui possidet Beneficium in loco aut Diœcesi Ordinantis, vel Dimittentis. Quamvis Beneficium esset exiguum, & non requirens residentiam, neque sufficeret ad congruam sustentationem, vel esset præstimonium; dummodo sit tale, quod conferatur in titulum perpetuum, & non pure temporale, & habeat annexum onus spirituale. Et quamvis Beneficium non haberet in titulum, sed ad commendam perpetuam. Garz. *de Benef. par. 2. cap. 4. numer.* 10. Barb. *alleg. 4. num.* 50. Pax Jord. *a num.* 73. *l. c.* Lim. 1. in Capellaniis non collativis, quæ non sunt erectæ authoritate Ordinarii. Item in pensionibus, ita Pyrrhus Corrad. *d. lib. 4. cap.* 5. Pax Jord. *l. c.* Lim. 2. in Vicariis non perpetuis, sed amovibilibus. Item in hospitalibus, quæ sunt officia, vel Beneficia Ecclesiastica. Lim. 3. in Beneficio, quod legitime non possidetur, non enim sufficit titulus sine possessione, nec possessio sine titulo. Lim. 4. in Beneficio, quod fuit erectum in fraudem proprii Ordinarii. Franc. *in cap. cum nullus de tempor. ordinan.* Riccius *in prax. for. Eccles. par. res.* 262. Barb. *de potest. Episc. alleg. 4. num.* 45. Quaran. *in summa Bullar. ver. ordo* Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib. 4. cap. 5. num.* 36. qui affert declarationem S. Congreg. quæ fraus detegitur, si Beneficium est tenuissimum, uti quatuor aureorum. Unde si Clericus, qui Tridenti non potuit Ordines & dimissorias obtinere, ivit Brixinam, ubi sibi erexit Beneficium tenue, ut ab illo Episcopo ordinaretur, & Tridentum rediret, ibi celebraturus, diceretur in fraudem legis Beneficium erexisse, & ita tanquam ordinatus a non suo Episcopo sine Dimissoriis suspensus ab Ordine, & Episcopus ordinans per annum a collatione Ordinum; tale enim Beneficium cum sit factum in fraudem, & fraus nemini patrocinetur; nec fraudibus sit favendum, sed obviandum, non fecit illum Clericum subditum Episcopi Brixinensis; sed quia contrariam sententiam tenet P. Tambur. *de Ordin. lib. 7. cap. 7. §. 2.* propriis illius armis contra ipsum pugnemus. Dicat nobis, an natus Montis regali, & baptizatus Panormi per baptismum fiat subditus Episcopi Panormitani, ut ab illo possit ordinari? Respondet, & merito juxta superius dicta, negative, at si illi objicias Baptismum esse secundam nativitatem, & propter illam posse baptizatum constitui Civem Panormitanum. Respondet cum Gratiano afferendo duas limitationes, prima si non constet, ubi fuerit natus; secunda dummodo fraus non interveniat; hic autem interveniret, quia fieret in præjudicium Montis regalis; hæc ille, sed cur non idem dicit in casu nostro? aut cur, sicut vocat stratagema casum nostri Clerici, non etiam vocat stratagema baptizati Panormi? Dicit, Baptismus improprie, & non ex æquitate dat nativitatem. Sed contra. ergo baptismus non faciet etiam subditum illum, qui abjurata sua fide fuit baptizatus, quia improprie dat nativitatem, cujus tamen contrarium ipse docet. Et ego dicere possum, Beneficium facere aliquem subditum non proprie, sed ex quadam Legis extensione. Neque dicas cum Tamburino, quod Lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Contra, quia non est novum, quod Lex generalis recipiat interpretationem, & restrictionem a ratione, cum ratio sit anima Legis. *L. cum pater. §. dulcissimis. ff. de LL.* ubi Bart. Ratio vero, cur Bonifacius VIII. voluerit Episcopos nonnisi subditos suos ordinare posse, sive originis, sive domicilii, sive Beneficii fuit, quia supponebat istos habere perspectos mores & qualitates ordinandorum. Huic autem fini, & intentioni fieret fraus a nostro Clerico. Confirmantur mox dicta ex declaratione S. Congreg. apud Pyrrhum Corradum. *l. c.* quæ aufert sententiæ P. Tamburini omnem pene probabilitatem.

Quod Episcopus non possit ordinare non suum subditum, limitatur diversimode. Primo si Episcopus proprius istius non subditi notorie ordinavit alienos subditos sine licentia propriorum Episcoporum. Suarez. *de censur. disp. 31. §. 1 n.* 13. Castropal. & alii apud Tambur. *lib. 7. de Ord. cap. 7. §. 2. n.* 5. Lim. 2. posse Episcopum ordinare subditum non suum etiam sine dimissoriis, si est familiaris suus triennalis, dummodo illi statim post Ordinationem conferat Beneficium. Conc. Trid. *sess. 23. cap.* 9. Pax Jord. *l. c. num.* 157. Quaran. *in summa Bullar. V. Ordo. ver. limita in eo.* Parif. *de resignat. lib. 4. quæst. 2. n.* 89. Piasec. *l. c. num.* 15. Bonac. *de Sacram. disp. 8. quæst. un. p. 4. n.* 15. Barb. *de potest. Episc. allg. 5. num.* 1. Imo familiari triennali potest dare dimissorias, ut ab alio Episcopo ordinetur. S. Congreg. apud Parif. *l. c. num.* 90. Garz. *de Benef. par. 2. cap. 5. num.* 87. Barb. *l. c. num.* 16. & Pax Jord. *num.* 158. Dummodo ordinandus sit verus familiaris, qui susceptus ad familiaritatem alitur sumptibus Episcopi & certo officio fuit deputatus. Giarlin. *controv. for. cap.* 185. *&* 214. Pyrrhus Corred. *lib. 4. cap. 5. num. 60. cap. fin. de V. S. in* 6. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 31. num.* 16. & dummodo sit præsens, & assistat obsequiis, quibus fuit 68

depu-

deputatus; nam si fuit absens in partibus remotis, licet sumptibus Episcopi aleretur, quia tamen vitam & mores absentis in remotis perspectos habere non potest, ideo eundem ordinare non posset. Quaranta. *l. c.* Barb. *l. c. num.* 6. *&* 7. Majol. *de irregular. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 5. Pax Jord. *l. c. num.* 159. nisi absens in Diœcesi commoretur, quia tunc illius mores notos habere potest.

69 Porro ad familiaritatem in ordine ad suscipiendos Ordines, requiritur, quod triennium sit continuum, & non interpolatum, saltem interpolatione considerabili, quidquid sit de brevi, & sufficit, quod familiaritas fuerit inchoata, antequam Episcopus fuerit promotus ad Episcopatum. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 314. *& par.* 2. *cap.* 5. *num.* 83. Nald. *verb. Ordo. n.* 16. Barb. *d. alleg.* 5. *num.* 8. & S. Congr. apud Pacem Jord. *loc. cit. num.* 165. Et hæc familiaritas non probatur assertione Episcopi ordinare volentis, sed debet aliunde probari, uti per libros tinelli, & attestationem Magistri domus, per testes & alias legitimas probationes.

70 Conclusio vero, quod familiaris triennalis possit ordinari, procedit etiam quoad Minores etiam ad Tonsuram. Pyrrbus Corrad. *lib.* 4. *capit.* 5. *dispens. matrim. fol. mihi* 99. apud quem Rota, quia Concilium Tridentinum generaliter loquitur de Ordinibus, tum quia collatio Beneficii requiritur, ut Ordinatus ab Episcopo non suo fiat illi subditus ratione Beneficii, sed etiam tonsuratus debet esse subditus Tonsurantis; ergo cum eadem utrobiquè militet ratio, eadem quoque debet esse utriusque dispositio.

71 Et sicut Episcopus potest ordinare suum familiarem, ita potest cum eodem dispensare super interstitiis; nam qui concedit majus, concedit etiam minus, sine quo illud esse non potest, alias facultas redderetur frustratoria. Sanz. & alii mox infra citandi, sed Pax Jord. *l. c. num.* 176. Barb. Quaranta & alii citata declaratione S. Congregationis, cum Garz. *de Benef. par.* 2. *capit.* 5. *num.* 86. *&* 87. Navar. *cons.* 12. *&* 13. *de tempor. Ordin. in nov.* tenent, non posse dispensare; quia Concilium loquitur de solis Ordinibus, & sic jus commune quoad reliqua reliquit incorrectum, & ideo cum omnis correctio juris sit odiosa, est restringenda. *cap. odia. de R. J. in* 6. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 1. *num.* 25. cum Emman. Sa stat pro conclusione, scilicet, quod possit dispensare, pro quibus affertur pariter declaratio S. Congreg. a Diana. *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 190. Aversa. *de Ord. quæst.* 3. *sect.* 9. Tambur. *lib.* 7. *de Ord. cap.* 11. §. 2. *num.* 11.

72 Et quia inter conditiones, cum quibus Episcopus potest ordinare suum familiarem, est illa, quod ordinatio statim conferat Beneficium juxta Trid. *sess.* 23. *sect.* 9. *de reform.* ad hoc, ut ordinatus fiat de foro Episc. & illius subditus. Rota *dec.* 731. *num.* 1. *noviss.* Gemin. & Franc. *in cap. cum nullus. de tempor. Ordin. in* 6. Paris. *de resign. lib.* 4. *quæst.* 2. *num.* 93. Quaran. *in sum. Bullar. V. Ordo. ver. limita in* 10. Navar. *cons.* 11. *de tempor. Ordin.* Barb. *alleg.* 5. *num.* 11. Bonac. *l. c. num.* 15. *de Sacram.* videndum est, quomodo adimplendum sit illud adverbium *statim*, quod cum a jure non fuerit definitum, diversimode pro materiæ diversitate interpretatur, ut videri potest apud Menoch. *de arbitr. cas.* 18. *num.* 4. *& cas.* 19. *num.* 2. In nostro casu debet accipi pro parva dilatione morali, juxta declarationem S. Congreg. apud Paris. *d. quæst.* 2. *numer.* 92. & Quaran. *d. V. Ordo.* Et ideo, si tempore Ordinationis non vacet Beneficium, quod ordinato possit statim conferre, ne incurrat pœnas Juris, ut abstineat ab Ordinatione, suadet Pax Jord. *num.* 171. ne se exponat periculo, quod non vacet Beneficium, præsertim si habet pauca Beneficia liberæ collationis, nisi Ordinato vellet loco Beneficii assignare congruum patrimonium, uti potest, aut congruentem pensionem, concurrente tamen necessitate, aut necessitate Ecclesiarum, quibus ordinandi sunt adscribendi. S. Congr. apud Paris. *de resign. lib.* 4. *quæst.* 2. *num.* 92. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *a n.* 80. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 5. *n.* 11. Pax Jord. *l. c. num.* 173.

§. XII.

Dimissoriales Literæ.

Episcopus tenetur regulariter conferre Ordines per seipsum, nisi sit legitime impeditus; & si est impeditus, debet suis subditis ordinari volentibus dare Dimissorias, & in illis exprimere causam, propter quam non tenet Ordinationem, quam tamen non tenetur specificare, sed sufficit, quod eam alleget in genere per similia verba. *Attentis legitimis impedimentis.* uti servat praxis. 73

Dimissoriales autem Episcopus non debet concedere, nisi perspectis Ordinandi, & Dimittendi requisitis: præmisso examine, approbato patrimonio, aut titulo, ad quem debet ordinari, visisque omnibus requisitis aliter non satisfacit suo muneri, quamvis in Dimissoriis aggravet conscientiam Ordinatoris; quia Dimittens utpote Pastor debet gerere curam suarum ovium, non Ordinans: Limita si ordinandus agèret in remotis, præsertim causa studiorum; quia tunc deobligaretur ab examinando eundem quoad literaturam, non vero ab examinandis cæteris requisitis. Et quamvis aliqui existiment, quod Episcopus non teneatur examinare ordinandum, quem dimittit, tamen contrarium declaravit S. Congr. apud Pacem Jordan. *lib.* 3. *tit.* 6. *a n.* 251. Imo etiam Episcopus Ordinans potest examinare dimissum, quamvis non fuerit examinatus a Dimittente. 74

Dimissoriales vero concedi non possunt a Vicario generali virtute Vicariatus, seu potestatis generalis, sed debet specialem super hoc ab Episcopo habere facultatem, nisi Episcopus agat in remotis. Sbroz. *de officio Vicarii. lib.* 2. *quæst.* 41. Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *titul.* 6. *num.* 129. Azor. *instit. moral. par.* 2. *lib.* 3. *c.* 45. *quæst.* 7. Rebuff. *in praxi. fi. de for. Dimiss. num.* 47. Barb. *alleg.* 7. *num.* 9. Quando vero ad hunc effectum dicatur agere in remotis, relinquitur arbitrio boni viri; nam aliqui existimant, sufficere distantiam duarum dietarum, alii plures requirunt, vide Riccium *in prax. par.* 3. *res.* 232. & quod hæc distantia relinquatur arbitrio boni viri, probatur ex *cap. cum nullus. de tempor. Ordin. in* 6. Pax Jord. *loc. cit. num.* 130. ubi Hostien. *in cap. relatum. de sent. excom.* Archid. *in cap.* 2. *de test. in* 6. Neque a Capitulo Cathedralis Ecclesiæ Sede Episcopali vacante, ut infra dicemus. 75

Dimissorias non potest dare etiam Vicarius Capitularis Sede Episcopali vacante, quamvis possit dare licentiam Episcopo ordinandi suos subditos in Diœcesi Sedis vacantis. Genuen. *in prax. cap.* 87. *num.* 33. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *res.* 41. Barb. *de Canon. cap.* 42. *num.* 124. non tamen Clericos Diœcesis vacantis. Barb. *in collectan. super Concil. Trid. sess.* 7. *de ref. cap.* 10. *num.* 5. Piasec. *in prax. Episc. par.* 1. *cap.* 1. *art.* 2. *num.* 22. Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capit. par.* 2. *tit.* 15. *num.* 5. Ita ut ipse Episcopus possit conferre Ordines non tantum suis subditis, sed etiam alienis cum dimissoriis suorum Episcoporum. Riccius *par.* 4. *dec.* 185. Barb. *loc. cit.* & ut faciat in Diœcesi vacante, quæ sunt jurisdictionis Episcopalis. Quaranta *in sum. Bullar. ver. Capitulum.* §. *Undecimo quæro.* Pax Jord. *par.* 2. *tit.* 2. *lib.* 12. *num.* 25. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de devolut. num.* 66. & S. Congreg. apud Marchet. *loc. cit.* & ut ordinet Regulares intra annum vacantiæ Sedis prævio examine per ipsum Vicarium Capitularem facto. Diana. *loco cit. res.* 73. §. *ex quibus*. Præmissa tamen per Capitulum, vel Vicarium Capitularem protestatione contra Episcopum externum, quod ipse nullum jus sibi ex hoc actu, vel possessionem acquirat. *cap. Pontifices* 7. *quæst.* 1. Rebuff. *loc. cit.* Sbroz. *de Vicar. Episc. lib.* 2. *quæst.* 12. Quarant. *loc. cit.* Marchet. *loc. cit. num.* 10. Quæ omnia licet vera sint, Dimissoriales tamen nec Capitulum, nec Vicarius Capitularis Sede vacante dare potest infra annum sub pœna interdicti. Conc. Trid. *sess.* 7. *cap.* 10. *de reform.* Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 1. *res.* 506. Quaran. *loc. cit.* Leo *in thes. for. Eccles. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 10. & hanc pœnam incurrit concedens Dimissorias, quamvis Dimissus illis non fuerit usus, & sic caruerint effectu, quia per Vicarium vel Capitulum non stetit, sed quoad ipsum actus fuit perfectus. Garz. *de Benef. in addit. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 92. Barb. *de Can. cap.* 42. *num.* 114. *& in Collect. d. capit.* 10. Pyrrbus Corrad. *lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 11. ubi S. Congr. 76

quæ

quæ opinio videtur probabilior, quamvis contrariam sequatur Marchetus *loc. cit. n.* 13. Diana *l. c. ref.* 41. & sicut hanc pœnam incurrit dans Dimissorias ad Ordines, ita concedens ad Tonsuram. Pyrrhus Corrad. & Diana *ll. cc.* & ordinatus in vim talium Dimissorialium ad Ordines Minores amittit privilegium Clericale maxime in Criminalibus. Conc. Trid. *loc. cit.* Barb. *de Canon. l. c.* adeo ut neque possit habere Beneficium post sententiam declaratoriam. Barb. ut supra, qui refert declarationem. S. Congreg. vel Constitutionem Urbani VIII.

77 Lim. 1. elapso anno vacationis, quia tunc Capitulum, vel Vicarius Capitularis potest concedere Dimissorias. Conc. Trid. *l. c.* Riccius. *in collect. dec.* 610. Genuen. *in prax. cap.* 87. Ugolin. *de officio Episc. cap.* 20. §. 26. Diana. *l. c. ref.* 41. Marchet. *l. c. n.* 25. & Pyrrhus Corrad. *ll. cc.* Pax Jord. *l. c. n.* 132.

78 Lim. 2. quoad arctatos, quibus Capitulum aut Vicarius Capitularis etiam infra annum potest dare Dimissorias; sermo est de arctatis ad Ordines suscipiendos propter Beneficium receptum, vel recipiendum. Conc. Trid. *loc. cit.* Quaranta *in summa Bullar. V. Capitulum* q. 10. Genuen. *loc. cit.* Barb. *de Canon. cap.* 42. *& in Collect. super Conc. Trid. cap.* 10. subditis tantum; quas tamen Dimissorias non potest dare Capitulum, sed illius Vicarius. S. Congreg. apud Marchet. Dicitur autem arctatus ratione Beneficii recipiendi, sive Beneficium sit conferendum per liberam collationem, sive per concursum, præsentationem, vel electionem &c. Dummodo tale Beneficium requirat Ordinem, aut Ordinis exercitium; saltem intra annum suscipiendum ex fundatione &c. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 7. *n.* 97. *&* 98. Ugolin. *de off. Episcopi cap.* 26. §. 20. Barb. *in collect. loc. cit.* uti si quis obtineret curam animarum, & non esset Sacerdos, vel Canonicatum habentem annexum Ordinem. DD apud Marchet. *loc. cit. a nu.* 32. & S. Congreg. apud Sperell. *dec.* 114. vel servitium personale.

79 Quæres, estne arctatus ille Canonicus, qui ob defectum Ordinis non haberet vocem in Capitulo ad effectum, quod Vicarius Capitularis infra annum possit illi concedere Dimissorias? Respondetur, quod non, ita Sperell. *dec.* 114. *nu.* 31. apud quem S. Congreg. Marchetus. *l. c. n.* 35. Pyrrhus Corrad. *l. c.*

80 Arctatus ad effectum Dimissorialium dicitur ille, qui habet jus, vel est vocatus ad Capellaniam, aut Beneficium vacans requirens actu Ordinem, quo ille caret. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 7. *n.* 30. *&* 100. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *ref.* 41. Barb. & Marchet. *ll. cc.* secus si illum Ordinem Beneficium non requirit actu, sed tantum tenetur ad illum se facere promoveri, nisi teneatur se facere promoveri infra dictum tempus sub pœna amittendi Beneficium. Hinc

81 Infertur 1. Arctatum non dici illum ad effectum, de quo fuera, qui Beneficio acquisito, vel acquirendo potest satisfacere per alium. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 12. *&* 13. Secundo non dici arctatum, qui fuit electus in concursu ad Beneficium Curatum, cujus collatio est facienda a Papa, non quidem ratione Beneficii recepti, quia illud nunc non habet, nec acquirendi, quia illud non requirit actu Sacerdotium. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 7. *n.* 101. Barb. *de Can. cap.* 42. *& in collect. l. cit. cap.* 10. Marchet. *l. c. n.* 40. Tertio arctatum non dici illum, cui alius vult renunciare Beneficium, requirens actu Ordinem, quo ille actu caret, quia hoc est mere voluntarium. DD. mox cit.

82 Lim. tertio, quod Vicarius Capitularis infra annum potest concedere Dimissorias illi, qui recepit licentiam a Pontifice recipiendi Ordines cum licentia sui Ordinarii. Piasec. *in prax. Episc. par.* 1. *cap.* 1. *art.* 2. *n.* 22. §. *Capitulum.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 7. *& de Canon. cap.* 42. Marchet. *in prax. Vicar. Capitul. par.* 12. *tit.* 15. *n.* 44. qui testatur, se, dum esset Vicarius Capitularis Macer. pluries se recepisse litteras a S. Congr. Episcop. mandantes concessionem ejusmodi Dimissorialium.

83 Limit. quarto, quod licet Vicarius Capitularis non possit concedere Dimissorias infra annum, seu licentiam Clericis, ut possint ab alieno Episcopo ordinarii, quæ idem sunt. Tambur. *lib.* 7. *de Ord. cap.* 8. *n.* 8. §. 2. & Diana *moral. par.* 8. *tract.* 4. *ref.* 73. tamen potest concedere literas commendatitias, quæ alias requiruntur etiam sede plena una cum Dimissoriis, aut Dimissoriis insertas. Dicuntur autem litteræ commendatitiæ, quia aliquem commendant, & approbant de vita & moribus, habentem privilegium, seu indultum a S. Pontifice recipiendi Ordines a quocunque Catholico Antiste. Genuen. *in prax. cap.* 87. Ugol. *de off. Episc. cap.* 26. §. 20. Garz. *de Benef. in addit. ad par.* 5. *cap.* 7. *n.* 105. Ciatlin. *controv. for. cap.* 46. *num.* 12. Riccius *decis. Cur. Neap. par.* 4. *dec.* 185. Diana *l. c. ref.* 42. Barb. *de Canon. cap.* 42. *n.* 123. & tunc potest etiam dispensare super Interstitiis.

84 Quæres, quando Vicarius concedit Dimissorias in casibus præmissis, an requiratur speciale mandatum Capituli, sicut in Vicario Episcopi Sede plena? Affirmat Pavin. *d. potest. Capit. Sede vacante. par.* 2. *quæst.* 10. Gutierrez. *Can. qq. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 22. Quaranta *in sum. Bullar. V. Ordo. ver. secundo extende.* Rota *dec.* 670. *par.* 4. *to.* 3. Barb. *de Canon. l. c. n.* 129. Contrarium tamen sentit Marcheta *l. c. n.* 49. nisi hanc facultatem Capitulum sibi specialiter reservarit; quia omnis jurisdictio Episcopalis per mortem Episcopi Capitulo competens, Sede vacante, transit in Vicarium Capitularem sine speciali mandato. Gutierrez *Can. qq. lib.* 1. *cap.* 11. Genuen. *in prax. cap.* 86. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 7. *n.* 30. *& seq.* Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 4. *ref.* 196. *to.* 2. Giurba *cons. crim.* 74. Campanil. *divers. Jur. can. rubr.* 12. *cap.* 13. Neque obstat Rota in contrarium adducta, quæ nihil decidit, aut affirmat, sed tantum dubitat. Neque aliud in contrarium evincunt Barb. & Quaran. *ll. cc.* sed tantum dicunt, hoc dubium egere declaratione S. Congreg. quæ nostram sententiam firmavit, dicendo, Vicarium Capitularem privative quoad Capitulum, non cumulative jurisdictionem habere, ut videri potest apud Marchetum *in prax. Vicar. Capitul. par.* 1. *tit.* 9. *num.* 4. Piasec. *in prax. Episc. par.* 1. *cap.* 1. *art.* 2. *nu.* 22. §. *Capitulum.* Imo nec valeret talis reservatio, quia hodie Capitulum nihil potest sibi reservare, juxta S. Congreg. apud eundem. *l. c. tit.* 1. *n.* 112.

85 Sunt autem Dimissoriales, quando subdito datur licentia, ut vadat ad alium Episcopum, & ab illo ordinetur. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *resol.* 73. non vero cum datur alieno Episcopo licentia exercendi Pontificalia extra suam Diœcesim. Cum vero Dimissorialium concessio sit actus jurisdictionis voluntariæ, hinc potest illa fieri a Vicario, aut Episcopo extra Diœcesim existente. Riccius *in praxi litterarum Dimissorialium, par.* 3. *ref.* 232. Rebuff. *in prax. Benef. part.* 1. *tit. de forma Vicar. n.* 47.

86 Quamvis Dimissoriæ a Vicario Capitulare concessæ, non expirent per assumptionem novi Episcopi, nisi ab ipso fuerint revocatæ. Quaran. *in summa Bullar. V. Capitulum. vers. tertio dubitatur.* Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 12. *n.* 37. Moneta *de commutat. ult. volunt. cap.* 10. *nu.* 179. Gutierrez. *Can. qq. lib.* 2. *cap.* 17. Diana *par.* 8. *tract.* 4. *ref.* 41. Rebuff. *in prax. Benef. de forma. Dimissor. n.* 44. Pyrrhus Corrad. & alii *n.* 129. tamen Episcopi, quibus diriguntur ejusmodi Dimissoriæ Capituli Sede vacante, aut Episcopi mortui non debent illas admittere, si sciverint tempore earundem præsentationis alium Episcopum habuisse possessionem Episcopatus, & ita Sedem esse plenam, nisi fuerint revalidatæ, & hoc ad obviandum fraudibus, & quia potest esse, quod illæ fuerint revocatæ. Barb. *de Canon. cap.* 42. Gutierrez. & Quaran. *ll. cc.* Marchet. *l. c. n.* 54. *tit.* 15. Diana & Pyrrhus. *ll. cc.*

87 Imo si Dimissoriæ sint admodum senes, & Episcopus non sit multum remotus, tales non erunt ab Ordinante recipiendæ, aut acceptandæ, ut fecit S. Carolus Borromæus, qui vetustiores duobus, vel tribus mensibus non admittebat; quia a tanto tempore posset Dimissus incidisse in Censuras, aut aliud Canonicum Impedimentum. Pyrrhus Corrad. & Pax Jord. *ll. cc.* hucusque de Dimissoriis, quæ dantur sæcularibus, nunc aliqua delibare libet de Dimissoriis, quæ dantur Regularibus; quia

88 Certum est, Regulares, quamvis quoad multa sint exempti ab Episcopali jurisdictione, tamen Ordines debere recipere ab Episcopo, in cujus Diœcesi situm est Monasterium Ordinandi. Leo X. *in Concil. Later. in Bulla moderationis privil. Regul.* & Clem. VIII. apud Pacem Jord. *de re sacra. lib.* 3. *lit.* 6. *n.* 23. ad quem illi debent dimittere Ordinandos, & si Episcopus non esset habiturus

habiturus Ordinationes, ad quemcunque alium Episcopum, dummodo ab Ordinante examinentur quoad doctrinam, & dummodo de industria Superiores non distulerint Dimissorias in id tempus. Tunc vero Regulares dimittentes in suis Dimissoriis, debent exprimere causam non habitæ Ordinationis a Diœcesano, & non pertinet ad Episcopum talem, fidem facere, vide Pacem Jord. *lib. 3. tit. 6. de re sacra. n. 22. & seq.* quæ procedunt etiam quoad Novitios, qui licet in odiosis non veniant nomine Religiosorum, tamen hoc ipsis est favorabile, & de ipsis tanquam perpetuo commorantibus judicatur, & Abbas ordinans Novitium sine Dimissoriis est suspensus. Et si Regulares morentur in Monasteriis nullius Diœcesis, debent a suis Superioribus dimitti ad Episcopum viciniorem, in quo omnia procedent, quæ supra dicta sunt de Diœcesano. quæ omnia desumpta sunt ex Constitutione Clem. VIII. a Pyrrho Corrad. *in prax. dispensat. matrimon. lib. 4. cap. 6. num. 13. fol. mihi* 101. Riccius *in prax. par. 4. ref.* 258. Diana *par. 5. tract. 10. resol. 42.* Miranda *in man. Prælat. quæst. 38. art. 2. tom. 1.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 4. num. 58.* ubi Franc. Anchar. & Gemin. *in cap. cum nullus. de tempor. ordinand.* uti etiam ordinavit Leo X. *in Concil. Later.* uti refert nova praxis Episcop. *par. 1. cap. 1. num. 10. ver. quarto extenditur.* quod extenditur etiam ad exemptos. DD. cit. & Barb. *l. c. n. 58.* Limit. quoad PP. Societatis, quibus a Gregor. XIII. in Bulla, quæ incipit: *Pium & utile.* fuit indultum, quod possint ordinari a quocunque Catholico Antistite. Et quamvis Pius V. sua Constitutione 37. Mendicantibus idem indulserit, tamen Gregor. XIII. illam Bullam, vel Constitutionem revocavit cum suis declarationibus, & reduxit ad terminos Juris, & Concil. Trid. uti pluribus diximus, cum ageretur de privilegiis Societ. Jesu, quod possint ordinari extra tempora. Barb. *l. c. numer.* 60. Ratio est per se clara; quia Clemens VIII. mandat, hoc Decretum ab omnibus & singulis, quorumcunque Regularium suscipi; ergo etiam exemptis; quia hoc importat dictio *quicunque*, ut omnes comprehendat etiam non expressos. juxta *cap. solita. 6. §. nobis autem. de major. & obed.* Leo. *in thes. for. Eccles. par. 1. cap. 15. num. 60.* Niclarr. *de concord. Germania. tit. 1. dub. 6. §. 1.* etiam in materia odiosa, & alias stricte interpretanda, ut decidit Rota apud Ludovis. *dec. 267. n. 5.* & coram Lancelloto *in annot. ad decis. cit. Ludovis. n. 12.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 101. n. 39.* qui enim omnia dicit, nihil excipit. *L. testatorem. 68. ff. de leg. 3.*

89 Et quamvis olim ordinatus sine Dimissoriis a non suo Episcopo gauderet privilegio fori secundum Squillante *de privil. Clericorum. c. 7. dub. 3.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 8. n. 18.* Grass. *de effect. Cleric. effect. 1. num.* 634. hodie tamen secus dicendum est, quia obstat Constitutio quædam Urbani VIII. apud Dianam *par. 4. tract. 8. ref.* 26. apud quem alii.

90 Sed quia in talibus Regularium Dimissoriis subinde non exprimunt, quod Dimissus fuerit dispensatus in Interstitiis, neque Superior petit, quod cum dimisso super illis dispensetur. Ideo videndum a nobis est, quis cum Regularibus dispenset? & cum Pace Jord. *de Re sacra. lib. 3. tit. 6. num.* 441. distinguendum judicamus; & quoad minores Ordines, quando illorum Prælati possunt illos conferre, juxta Concil. Trid. *sess. 23. cap. 10.* possunt etiam in Interstitiis dispensare; si vero Minores illi conferre non possunt, aut versantur in Ordinibus majoribus, omnino ab Episcopis ad Prælatorum instantiam dispensandi sunt, in quo casu Episcopus in cognoscenda dispensationis causa debebit formare suum judicium ex attestatione Superiorum Regularium. S. Congreg. apud Piasec. *in prax. Episc. par. 1. cap. 1. n. 50. ver. Congreg. Concil.* Campanil. *in diversf. rubr. 12. cap. 13. n. 42.* Barb. *d. alleg. 8. num.* 10. Sorb. *in d. v. Ordines sacri. ver. quoad secundum.* Prax. nov. *Episc. par. 1. cap. 1. num.* 50. Riccius *in decis. Curia Archiepisc. Neapol. dec. 81. num. 1.* Ugo in. *de pot. Episc. par. 2. cap. 26. §. 27. num. 3.* Prosper. de S. Augustino *in addit. ad Quaran. in sum. Bullar. v. Ordo. fol. mihi* 393. Bonac. *de Sacram. disp. 8. quæst. un. part. 5. num.* 34. & alii apud Barb. *l. c.* & ita declaravit S. Congreg. *die 7. Septembris* 1594 uti testatur Jo. Baptista Confectius *in collect. privil. sacri Ordinis. fol.* 136. Et in litteris Dimissorialibus Superiorum debet peti ab Episcopo, ut super Interstitiis dispensare dignetur, attenta necessitate vel utilitate Ecclesiæ, aut Religionis, uti refert Sorbus *in compend. privil. Mendican. in v. Ordines sacri.* cui addo Tamburin. *de Jure Abb. to. 2. disp. 2. quæst. 24. n. 1.* qui pariter testatur de declaratione S. Congreg.

91 His prænotatis tanquam præliminaribus, deveniendo ad ipsam praxim Dimissorialium, trademus formulas illarum, quæ sunt magis in usu in foro Ecclesiastico, & primo illas, quæ solent expediri Sede plena, & dein illas, quæ expediuntur Sede vacante, in quibus scilicet, quæ dantur Sede vacante, debet exprimi, an concedantur intra, vel post annum vacationis, aliter non reciperentur, & in illis, quæ conceduntur Sede plena, debet exprimi, quod Vicarius illas concedat ex speciali mandato; aliter non debebunt acceptari. Si vero conceduntur intra annum, debet exprimi, quod Ordinandus sit arctatus; & qua ratione, vel modo: Aut si dantur ratione Indulti Apostolici, illius in litteris mentio fieri debet, dicendo: in vim Brevis, aut Indulti Pontificii talis. Die, mense, & anno tali concessi.

Sequitur Formula Dimissorialium Sede plena.

92 NOs &c. Vicarius Generalis &c. ad infrascripta speciali facultate suffultus, Venerab. Nobis in Christo dilecto N. de loco N. Diœcesis nostræ N. salutem in Domino. Petitioni tuæ favorabiliter annuentes, ex quo Illustrissimus, & Reverendissimus D. Episcopus noster Benignissimus, attentis veris, & legitimis impedimentis in præsentiarum Ordinationes non est habiturus, ut a quocumque Illustrissimo, & Reverendissimo D. Catholico Antistite, gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, & in propria Diœcesi, seu in aliena, de Reverendissimi illius Ordinarii consensu Pontificalia exercente, rite, & recte statutis a Jure temporibus, (*& quatenus fuerit dispensatus super ætate, aut extra tempora dicitur etiam*) extra tempora, & non obstante ætatis defectu, ex quo super illis a Sede Apostolica fuisti dispensatus, ut ex Indulto, seu Brevi Nobis præsentato, & in actis Cancellariæ nostræ spiritualis registrato a Sanctissimo D. N. die, &c. mense, &c. & anno tibi benigne concesso, constare fecisti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promoveri possis, & valeas, etiam interstitiis non servatis, super quibus tecum dispensamus, ad titulum tui patrimonii coram Nobis præsentati, visi, & approbati, ex quo quoad litterarum scientiam in examine coram Nobis peracto, idoneus repertus fuisti, & de omnibus aliis requisitis, nec non morum tuorum honestate per Parochi tui testimonium coram Nobis sufficienter docuisti, promoveri possis, ac valeas, & tam eidem Domino Antistiti dictum Ordinem conferendi, quam tibi illum suscipiendi facultatem, & licentiam concedimus, & impertimur. In quorum &c.

93 Si Sedes Episcopalis fuerit vacans ultra annum in titulo dicitur: *Hac Sede Episcopali ab anno, & ultro vacante, Vicarius Generalis Capitularis &c.* & omittuntur illa verba: *Ad infrascripta speciali facultate suffultus.* propter ea, quæ notavimus supra. Si vero Dimissoriæ dandæ sint illi, qui commoratur extra Diœcesim, uteris forma sequenti.

94 NOs &c. Venerab. Nobis in Christo dilecto N. de loco N. hujusce Diœcesis nostræ N. salutem in Domino. Petitioni tuæ favorabiliter annuentes, ut dum in loco N. studiorum causa te morari contingit, a quocunque Illustrissimo & Reverendissimo Catholico Antistite, gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, & in propria Diœcesi, vel in aliena de Reverendissimi Ordinarii loci consensu Pontificalia exercente, rite, & recte statutis a Jure temporibus ad sacrum Subdiaconatus Ordinem ad titulum tui patrimonii coram Nobis præsentati, visi, & approbati, & in actis Cancellariæ, vel Officii nostri spiritualis registrati, promoveri possis, & valeas, dum-

dummodo quoad Curarum scientiam in examine idoneus repertus, ac pro tempore, quo inibi commoratus es, bonum de vitæ, ac morum tuorum honestate testimonium habeas, nec aliquod Canonicum tibi obstet impedimentum, super quibus omnibus, & singulis ejusdem Reverendissimi Domini Promoventis conscientiam oneramus: Ex quo, dum hic apud Nos commoratus fuisti; de vitæ tuæ probitate Parochi tui testimonio servata forma Concilii Tridentini *sess.* 23. *c.* 5. commendatus extitisti, & de cæteris requisitis coram Nobis sufficienter docuisti: Et tam eidem Reverendissimo Domino Antistiti &c. ut supra.

Forma Dimissorialium Sede Episcopali vacante.

95 NOs &c. Sede intra annum vacante, Vicarius Generalis Capitularis, &c. Venerab. Nobis in Christo dilecto N. Diœcesis nostræ N. salutem in Domino. Petitioni tuæ favorabiliter annuentes, ut ex quo propter Beneficium Ecclesiasticum, quod actu possides, Ordinem Subdiaconatus, vel Sacerdotii ex sua fundatione vel &c. requirens actu, vel infra annum, ita ad susceptionem arctaris, ut, cum non possis per Substitutum supplere, illud dimittere cogereris, ut ex ejusdem Beneficii fundatione, vel erectione coram Nobis sufficienter constare fecisti, a quocunque Illustrissimo, & Reverendissimo &c. ad titulum ejusdem Beneficii, quod proventus sufficientes habet ad congruam tui sustentationem &c. Cætera supplentur, ut in prima formula.

96 Si vero Beneficium est acquirendum, mutantur mutanda, aut si Dimissoriæ dantur in vim Indulti Apostolici licentiam dantis Ordinario Dimissorias concedendi. Dicitur in vim Indulti Sanctissimi Domini nostri Papæ N. sub anno &c. mense &c. & die &c. emanati, & in actis Officii nostri spiritualis, seu Cancellariæ nostræ registratis, licentiam concedentis; ut tibi Dimissoriæ a Nobis expediantur.

Formula Commendatitiarum, quæ dantur Sede Episcopali vacante infra annum.

97 NOs &c. Sede Episcopali vacante &c. Universis, & singulis præsentes nostras visuris, lecturis, pariter & audituris, notum facimus, & attestamur, Venerab. Nobis in Christo Dilectum N. N. loci in vigesimo primo ætatis suæ anno, ut per fidem Parochi Nobis exhibitam edocti fuimus, constitutum, & Subdiaconum ad titulum sui patrimonii sufficientis ad congruam suam sustentationem in hac Cancellaria registrati, jam ordinatum, nullo vitio, crimine, defectu, irregularitate; vel alio simili Canonico impedimento, quod sciamus, detentum, aut alicujus Excommunicationis, seu alterius Censuræ vinculo obstrictum esse, sed de morum honestate, vitæque probitate virorum fide dignorum, & maxime Parochi servata forma Concilii Tridentini, testimonio apud Nos commendatum existere, ita ut libere, ac licite ab Illustriss. & Reverendiss. Domino viciniore attenta vacatione Sedis hujus Episcopalis, seu de ejus licentia a quocunque alio Reverendissimo Catholico Antistite gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, & in propria Diœcesi, vel aliena de Reverendissimi Ordinarii loci consensu Pontificalia exercente, per eum eligendo in vim Bullæ cum eo super Interstitiis, & extra tempora dispensantis, ad Diaconatus Ordinem, ac Presbyteratum promoveri possit, & valeat. In quorum &c.

98 Et si de cæteris requisitis non docuit, additur, *Dummodo de cæteris requisitis, & de litterarum scientia coram eodem in examine doceat.* Si vero Commendatitiæ dentur pro Subdiaconatu: dicitur in litteris *ad titulum sui patrimonii a Nobis visi, & approbati, ac in Cancellaria nostra registrati.*

Jam sequitur forma Dimissorialium pro Regularibus, quatenus ab ipsis petatur Sede plena, & sæpius petitam vidimus.

99 NOs &c. ad infrascripta speciali facultate &c. Dilectis Nobis in Christo Fratribus N. N. Ordinis N. salutem in Domino. Tenore præsentium vobis a Superiore vestro Nobis legitime præsentatis, & pro idoneis judicatis, vel agnitis, ut statutis a Jure temporibus ab Illustrissimo, & Reverendissimo Domino Catholico Antistite vel &c. promoveri possitis, ac valeatis, etiam Interstitiis non servatis, super quibus vobiscum dispensamus, & tam eidem Reverendissimo Antistiti &c. quam vobis &c. prout in prima formula. Datum &c. quæ ex illa suppleri poterunt, mutatis mutandis.

Sequitur fides, seu attestatio Episcopi Ordinationem a se non habendam.

100 N. N. Dei, & Sedis Apostolicæ gratia Episcopus &c. Universis, & singulis, præsentes visuris, & quibus expedit, notum facimus, & attestamur, Nos proxime imminentibus quatuor Temporibus, attentis veris, & legitimis nostris impedimentis Ordinationes, seu promotiones ad Ordines non esse habituros, aut facturos. In quorum &c.

§. XIII.

De Titulo Ordinandorum.

101 Inter cætera requisita, quæ præcedere debent, antequam Episcopus aliquem promoveat ad Ordines, est titulus ordinandi; qui quidem triplex est, primus est Beneficium Ecclesiasticum sufficiens ad congruam sustentationem juxta consuetudinem Regionis, & qualitatem Ordinandi, ne cogatur mendicare, & quod ab Ordinando sit pacifice possessum, quamvis fructus non percipiar, nisi post Ordinem Presbyteratus, ut declaravit S. Congreg. apud Pacem Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 290. *& seq.* Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. *de reform.* & quando Beneficium dicatur sufficiens ad congruam sustentationem, relinquitur arbitrio Episcopi, quia in jure non est determinatum. Paris. *de resign. lib.* 5. *quæst. ult. num.* 155. Garz. *de Benef. par.* 2. *capit.* 5. *num.* 114. apud quem tamen aliqui volunt esse qualitatem ordinandi, ac illius nobilitatem, uti Rebuff. *in praxi tit. de rescript. in forma communi num.* 24. Zerola, Ugol. & alii, quod tamen negant Paris. *l. c.* Garz. ut supra. Barb. *l. c.* & Pax Jord. *n.* 296. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 19. *num.* 8. *&* 9. & alii apud Jord. *l. c.* *n.* 296. Dicitur eum pacifice possidere, qui possidet sine lite, nec ullam patitur controversiam juris aut facti in judicio, vel extra. Fel. *in cap. cum Joannes. n.* 33. *de fide instrum.* Rebuff. *de pacif. possess. n.* 106. *ver. quinque.* Barb. *l. c. n.* 16.

Et quamvis lis super possessione non faciat litigiosam proprietatem. gl. & Abb. *n.* 1. *in cap. de confirm. util.* Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 3. *n.* 52. Barb. *d. alleg.* 19. *n.* 19. quia Concilium requirit pacifiam possessionem, & non solam proprietatem, ideo ordinari non potest, cui mota fuit lis super possessione, nisi lis esset super aliquo prædio particulari ipsius Beneficii pacifice possessi quoad reliqua. 102

Ad titulum Vicariæ temporalis, Capellaniæ amovibilis, aut Beneficii manualis, ordinari nemo potest, quia non conferuntur in titulum perpetuum, sed potius censentur locationes & conductiones operum aut servitiorum sub mercede, juxta *cap. constitutus.* ubi gl. & Abb. *n.* 5. *de fil. presbyt.* Majol. *de irregul. lib.* 4. *cap.* 15. *n.* 4. Barb. *alleg.* 19. *n.* 25. Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 6. *n.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 3. *n.* 42. Pax Jord. *l. c. n.* 308. 103

Sed quid dicendum de Coadjutoria cum futura successione, poteritne aliquis ad illius titulum promoveri? 104

Respondetur negative; quia Coadjutoria non est proprie Beneficium, & Coadjutor ex illa non percipit fructus; nisi ex illa perciperet pensionem sufficientem ad congruam sustentationem, aut fructus sufficientes. Navar. *de hor. Can. cap.* 20. *nu.* 18. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 9. *n.* 8. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *n.* 132. Barb. *de off. Episc. alleg.* 19. *nu.* 23. Pax Jord. *loc. cit. n.* 315.

105 Imo nec potest quis ordinari ad titulum Beneficii, quod non habet certos redditus, sed tantum incertos. Garz. *l. c. n.* 111. *&* 221. ubi S. Congreg. nisi hoc haberet una cum patrimonio sufficiente, quemadmodum ordinari posset ad titulum distributionum quotidianarum, si cum illo haberet titulum patrimonii sufficientis, de qua tamen declaratione dubitat Pax Jord. *l. c. n.* 319. existimans, illam loqui de portionibus & non de distributionibus.

106 Ordinatus vero ad titulum Beneficii non potest illud resignare, nec resignatio facta admitti debet, quamvis in resignatione fecerit mentionem, quod ad illius titulum fuerit ordinatus, nisi Resignans habeat aliunde, unde honeste vivere valeat. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. *de reform.* Rota *in Leodien. Canonicatus.* 18. *Jun.* 1621. *coram Remboldo apud Barb. d. alleg.* 19. *n.* 34. Pax Jord. *n.* 321. Parif. *de resign. lib.* 2. *q.* 6. *a n.* 35. Gara. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *nu.* 192. Et Clericus, qui sine licentia Beneficium resignaverit, potest criminaliter puniri pœna arbitraria. Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capit. par.* 2. *tit.* 15. *n.* 59. Salced. *pract. crim. cap.* 18. Guttierrez. *pract. qq. lib.* 11. *quæst.* 65.

107 Et quia contingere potest, quod promovendus habeat Beneficium in aliena Diœcesi, non erit de facili admittendus sine testimonialibus Episcopi, ubi habet Beneficium, & nisi constito prius per ejusdem attestationem de pacifica illius possessione. Aut si ordinandus ad titulum Beneficii curasset primum tunc illud erigi, ut fraudibus via præcludatur, erunt observanda, quæ tradidimus supra.

108 Neque cooptatus ad Seminarium vel Collegium potest sine titulo ordinari, quia potest expelli, nisi privilegium militet in contrarium, neque adscriptus Ecclesiæ, vel ad illius servitium deputatus, nisi illud sit perpetuum, & dependens a voluntate Episcopi, & concurrat consensus Rectoris, de cujus servitio agitur, & tandem ipsius etiam Summi Pontificis ad effectum obligandi successorem. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 26. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 6. *n.* 312. Ugol. *de off. Episc. cap.* 26. §. 8. *n.* 6.

109 Titulus secundus est patrimonium, cujus nomine veniunt bona, quæ a patre donantur filio causa Ordinum suscipiendorum, & quæcunque alia quomodocunque & undecunque illi obvenientia; & quamvis regulariter in donationibus non habeat locum evictio, ne liberalitatis suæ pœnas subire quis cogatur, tamen in patrimonio ordinandorum est necessaria, ne Ecclesia fraudetur suo fine, & Concil. Trid. qui fuit, ne Clerici cum dedecore Ordinis Clericalis cogerentur mendicare. Neque sufficit, quod ordinandus habeat parentes divites, ut possit promoveri, quia multa accidere possunt, propter quæ ad paupertatem redigantur, & divitiis nihil est incertius. Sed insuper debet habere patrimonium, quod sit constitutum in bonis immobilibus certis, & determinatis, sufficit tamen pensio Ecclesiastica, vel Laicalis constituta super re frugifera in quantitate sufficienti; dummodo sit in potestate pensionarii illam exigere. Pax Jord. *l. c.* De quo patrimonio plura apud Garz. *de Benef. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 77. Parif. *de resign. lib.* 2. *q.* 6. *a n.* 22. gl. *in cap. si Episcopus. V. titulum de preb. in* 6.

110 Neque potest ad Ordines admitti ille Clericus, cui ab alio fuerunt promissa alimenta etiam cum obligatione bonorum, quia talis mendicare quodammodo videtur. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 19. *n.* 73. nisi adsit penuria Sacerdotum, uti declarasse S. Congregationem testatur Barb. *l. c.* Parif. *de resignat. lib.* 2. *q.* 6. *n.* 11. Campanil. *rub.* 8. *cap.* 4. *n.* 6.

111 Et quamvis donatio inter patrem & filium non valeat, tamen pro patrimonio ad Ordines valeat. Parif. *l. c. q.* 6. *n.* 9. Ugol. *l. c.* §. 9. *n.* 4. Barb. *de potest. Episc. d. alleg.* 19. *n.* 61. & non interveniente etiam traditione est irrevocabilis, quia in illa intervenit causa onerosa cum Episcopo, qui alias non ordinaret, ne de suo alere teneretur. Covar. *in cap. Raynald. de testam.* §. 2. *n.* 7. Guttierez. *pract. quæst. lib.* 2. *q.* 65. *n.* 7. Gratian. *discept. for. cap.* 159. *n.* 29. & alii apud Barb. *l. c. n.* 62.

Quæres primo, an constituens patrimonium possit 112
ab ordinando accipere retrocessionem eorundem bonorum sub annua responsione certæ quantitatis, aut ad censum? respondetur affirmative, facta tamen pro cautione exactionis omnium bonorum præsentium, & futurorum obligatione, præsertim bonorum retrocessorum cum reservatione juris in re & ad rem. Pax Jord. *de re sacra lib.* 3. *tit.* 6. *n.* 337.

Et quamvis inter Patrem & filium in ejusdem po- 113
testate existentem donatio non valeat; tamen ex causa Ordinum suscipiendorum valet, & ad titulum patrimonii donati potest filius ordinari, dummodo donatio fuerit vera, realis, & non ficta. Læl. Zech. *de republ. Ecclesiast. tit. de Cleric. num.* 7. *ver.* 84. Navar. *cons.* 18. *de tempor. Ordin. in nov.* Parif. *de resig. lib.* 2. *q.* 6. *n.* 9. qui duas S. Congreg. declarationes allegat. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *n.* 79. Barb. *d. alleg.* 19. *n.* 56. Pax Jord. *l. c. nu.* 327. Imo etiam traditione non secuta revocari non potest, neque a Donatario Donatori retrocedi nisi aliunde habeat, unde honeste vivere possit. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 159. *n.* 29. Barb. *d. alleg.* 19. *n.* 61. Pax Jord. *l. c. num.* 329.

Quæres secundo, an hæc donatio facta a patre, vel 114
matre, revocari possit ex causa ingratitudinis, aut aliis causis, de quibus, *in L. is solis.* 7. *C. de revoc. don.* Videtur quod sic; primo ut hac via filii facilius possint contineri in obedientia & reverentia, quam eis debent. Tum quia filii non sunt invitandi ad ingratitudinem. Sed veritas est, quod hæc donatio, præsertim facta a matre, non sit revocabilis; quia hæc donatio non respicit duntaxat favorem filii donatarii ordinandi, sed etiam Episcopum ordinantem, qui ex tali revocatione plurimum læderetur; nam Ordinatum de suo alere teneretur, tum quia valet argumentum a matrimonio carnali ad spirituale, *cap. inter corporalia, de translat. Prel. L. sancimus, C. de SS. Eccles.* Unde fit, ut sicut volens contrahere matrimonium, potest patrem cogere, ut sibi constituat donationem propter nuptias in compensationem dotis, juxta *l. fin. C. de dot. promiss.* ita volens contrahere matrimonium spirituale possit patrem cogere ad constituendum sibi patrimonium. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 26. *nu.* 7. Campan. *rubr.* 8. *cap.* 5. *n.* 14. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 19. *nu.* 63. sed donatio propter nuptias revocari non potest ex causa ingratitudinis, quia hæc donatio non tantum requirit Donatarium, sed ejus uxorem & filios procreandos, & pœna suos debet tenere authores, ne uni per alterum iniqua conditio afferatur, contra regulam. *non debet, d. R. J.* & aliquis non debet privari commodo donationis propter ingratitudinem tertii. *L. si quis suo,* 33. §. 1. *C. de inoff. testam.* Faber. *in C. de revocanda donat. defin.* 1. Fontanell. *de pact. nuptial. claus.* 4. *gl.* 28. *n.* 11. Molin. *de ritu nupt. lib.* 3. *q.* 6. *n.* 36. Menoch. *cons.* 723. *n.* 21. *&* 22. Præterea donatio ex causa non potest revocari propter ingratitudinem. gl. *in L. fin. V. inveniatur, C. de revoc. donat.* Molin. *de majoratu. lib.* 1. *cap.* 9. *a n.* 1. Tiraquell. *in L. si unquam, ver. donation. largitus, num.* 142. Clar. *in §. Donatio, q.* 21. quia Donationes ob causam sunt contractus quasi permutationis. Gama, *decis.* 136. Fontanell. *l. c. n.* 6. Molin. *l. c. q.* 20. *n.* 17. Marc. Cutell. *de donat. partic.* 4. *discut.* 3. *n.* 4. *& seq. qui n.* 10. *&* 11. respondet ad objecta.

Quæres tertio, an patrimonium, ad cujus titulum 115
quis fuit ordinatus, illi imputetur in legitimam? Negativam tenent Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 532. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 19. *n.* 64. Gratian. *discept. for. cap.* 159. *a n.* 31. Pax Jord. *l. c. n.* 330. apud quos alii, & probatur primo, quia ejusmodi bona dantur loco alimentorum ad supportanda onera matrimonii spiritualis; sed donatio talis non debet imputari, quia neque donatio facta filio loco alimentorum ad supportanda onera matrimonii carnalis non est conferenda. Gama *dec.* 140. *n.* 3. Surd. *de alim. tit.* 8. *q.* 57. *n.* 2. *&* *tit.* 9. *quæst.* 34. Molina *de just. tr.* 2. *disp.* 308. Ita data pro ingredienda militia non imputantur. DD. apud

apud Barb. *l. c. num.* 67. Item data ad consequendam dignitatem non imputantur. Genuen. *in pract. Eccles. quæst.* 657. Gutierrez. *pract. quæst. lib.* 2. *quæst.* 65. *num.* 10. Affirmativam defendunt Covar. *in cap. Raynaldus de testam.* §. 2. *numer.* 7. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 159. Genuen. *in prax. quæst.* 62. Diana. *par.* 8. *tract.* 6. *res.* 92. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 28. Ugol. *de off. Episc. cap.* 26. §. 9. *in fin.* Molina *de Just. tract.* 2. *disput.* 238. *&* 241. Gutierrez. *pract. quæst. lib.* 2. *quæst.* 65. Ratio est, quia donata ex causa debent conferri, quemadmodum donata propter nuptias. *L. quoniam. C. de inoff. testam.* sicut etiam donata propter militiam, juxta *L. omnimodo* §. *imputari. C. eodem.* Mangil. *de imput. quæst.* 14. *num.* 44. qui citat Rol. *cons.* 44. *num.* 25. *vol.* 4. Peregr. *de fideic. art.* 36. *numer.* 134. quia titulus donationis ejusmodi est necessarius. Vulp. *in prax. Judic. cap.* 6. *num.* 6. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 6. *p.* 7. §. 2. *n.* 14. quibus & nos libenter adhæremus, cum affirmativa nitatur majore æquitate. Michal. *de fratrib. par.* 1. *cap.* 20. *per totum*.

116 Porro hoc patrimonium debet constitui super bonis immobilibus, & certis, ut sciri possit, an sufficiat ad congruam sustentationem. Navat. *cons.* 34. *de tempor. Ordin. in nov.* Azor. *par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *quæst.* 7. Ugol. *de off. Episc. cap.* 26. §. 10. *num.* 1. Barb. *d. alleg.* 19. *n.* 55. *&* 71. Pax Jord. *l. c. n.* 336. Garz. *de Benef. par.* 2. *c.* 5. *n.* 126.

117 Quæres quarto. Utrum ordinatus, ad titulum patrimonii sibi donati cum pacto seu conditione illud reddendi & restituendi post Ordinationem, ligetur censura suspensionis contentæ in Constitutione Urbani VIII. quæ incipit *Secretis Divinæ providentiæ*? Respondetur affirmative, quia hic revera fuit ordinatus cum ficto aut fiduciario patrimonio. Sed negativa est vera, quia talis ab initio fuit ordinatus cum vero titulo, cui post Ordinationem non potest renunciari sine consensu Episcopi, & si fiat renunciatio, hæc non subsistit per Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. Quarant. *in Sum. Bullar. V. ordo. ver. quotidianus casus.* Navar. *in man. cap.* 27. *numer.* 158. *& cons.* 17. *de temp. ordin.* Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. *numer.* 33. *ver. quæres* 14. Ubi notandum, quod etsi Donatio patrimonii fuerit facta sub conditione retrodonationis, vel omnino animo ficto, tamen donatio valebit, & pactum retrodonationis etiam in pactum deductum non valebit, & habetur pro non adjecto. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *n.* 151. Valer. *in differentia utriusque fori. ver. Donatio.* Ugol. *de officio Episc. cap.* 26. Bonac. *ad Sacram. disp.* 8. *quæst. un.* Diana. *par.* 8. *tract.* 6. *res.* 135. Neque obstat Urbani VIII. Constitutio, quia illa loquitur quando patrimonium est fictum, ut revera Clericus fuerit ordinatus sine titulo.

118 Quæres quinto. An patrimonium, ad cujus titulum Clericus fuit ordinatus, possit alienari? Respondetur, quod sine licentia Episcopi omnino non possit alienari; Imo neque Episcopus poterit talem licentiam dare, nisi ordinatus habeat Beneficium Ecclesiasticum, aut aliam congruam sustentationem. Gratian. *discept. for. cap.* 159. *num.* 17. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 21. Barb. *l. c. n.* 175. Riccius *in prax. for. Eccles. dec.* 63. *num.* 55. Pax Jord. *de Re Sacra lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 340. Navar. *cons.* 17. *&* 21. *de tempor. ordin. in nov.* Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 6. *num.* 35. Barb. *l. c. n.* 75. Pax Jord. *l. c. num.* 340. Antonell. *l. c. numer.* 38. Pyrrhus Corrad. *in prax. dispens. matrim. lib.* 4. *cap.* 7. *numer.* 26. *fol. mihi* 108. Imo nec pars patrimonii poterit alienari propter illam particulam. Concil. *Nullatenus. sess.* 21. *cap.* 2. Quæ particula negat omnem casum, omnem potentiam; & cum negativa sit universalis, excludit quamcunque minimam partem. Hinc contra multos concluditur, quod licet ordinatus habeat Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem, adhuc non possit patrimonium alienare sine consensu Episcopi, ut ipse cognoscere possit, an sufficiens sit beneficium, & ad obviandum fraudibus, quæ committi possent; Concilium enim Tridentinum duo requirit. Primo quod patrimonium alienari non possit, nisi ordinatus habeat aliunde, unde se possit honeste sustentare. Secundo. Licentiam & consensum Episcopi, quorum uno deficiente alienatio est nulla, nisi essemus in casu magnæ necessitatis, uti si pater esset captivus, vel etiam frater; item si esset condemnatus ad mortem, & aliter illis succurri non posset. Item si sorori esset providendum, quæ in magno honoris periculo est constituta, quia necessitas facit omnia bona communia, & facit licitum, quod non est licitum, *L. necessitas. ff. de R. J.* Barb. *ad Trid. sess.* 21. *cap.* 2. *& d. alleg.* 19. Et sicut non potest alienari; ita nec potest hypothecari, dividi, aut in solutum dari. Riccius. *in prax. for. Eccles. par.* 4. *res.* 89. Barb. *d. alleg.* 19. *n.* 87. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 26. §. 13. Nec potest præscribi; quia prohibita alienatione censetur etiam prohibita præscriptio. Vide *Garz. de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *n.* 210. *& n.* 186. ubi limitat; si alienans aliunde habet, unde vivere potest. Ceval. *commun. quæst.* 527. Gratian. *discept. for. capit.* 159. & alios apud Dianam. *par.* 9. *tract.* 8. *resol.* 23. contra Pacem Jord. *l. c. num.* 341. qui citat Camp. quia ad Episcopum spectat, an alienans habeat congruam. Patrimonium Clericorum cum subrogetur loco Beneficii, gaudet privilegiis Beneficiorum, & bonorum Ecclesiasticorum: Selva. *de Benef. par.* 1. *quæst.* 31. contra Covar. *lib.* 1. *var. resol. capit.* 4. contra quem tenent etiam Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 83. Gratian. *disc. for. cap.* 159. *num.* 27. Barb. *l. c. num.* 91. hinc non potest collectari, nec aliis oneribus Laicalibus subjacet. Grat. *l. c.* qui citat Bald. Barb. *d. alleg.* 19. *n. ult.* Pac. Jord. *de Re Sacra lib.* 3. *tit.* 6. *n.* 344. a Decimis tamen solvendis non est immune. Ratio est, quia subrogatum induit naturam ejus, cui subrogatur, & habet omnia privilegia illius. Pyrrhus Corrad. *in d. prax. dispens. matrim. lib.* 4. *c.* 7. *n.* 28.

Quamvis autem Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. *de re-* 119
form. mandet, Clericos ad titulum patrimonii non promoveri ad Ordines majores, nisi ab Episcopo judicentur promovendi pro necessitate aut utilitate Ecclesiarum, tamen hac in parte non esse nimis scrupulose procedendum, monet Flamin. Marchetus *in praxi Vicar. Capitul. par.* 2. *tit.* 15. *n.* 61. eo quod existimet, hanc necessitatem, vel utilitatem regulariter adesse, præsertim in personis doctis, & probatæ vitæ, & ideo juxta illum poterit hodie quisque ordinari ad titulum patrimonii, vel pensionis. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 75. Etiam Clerici absentes, quamvis isti ob suam absentiam non possint Ecclesiis aliquam afferre utilitatem, ut declaravit S. Congr. apud Marchet. *l. c.* & Garz. uti supra. Pyrrh. Corrad. *l. c. lib.* 4. *cap.* 5. *num.* 10. *&* 12. Quamvis Dataria tempore Pauli V. contrarium senserit, & juxta ejusdem sententiam pluribus in locis practicetur.

Ad praxin descendendo, illa expeditior videtur, quæ 120
in Archi-Episcopatu Neapolitano viget, teste Pyrrho Corrad. *l. c.* Cum ergo ad titulum patrimonii quis ordinari petit, debet ante omnia ab Ordinario petere dispensationem, & obtinere, ut ad eundem titulum possit ordinari; postmodum docere debet de patrimonio, & ejus sufficientia, & quod illud consistat in bonis stabilibus & frugiferis, & insuper eorum æstimationem a peritis factam producere; & quia non raro contingit, ejusmodi patrimonium a pluribus dantibus aliquem fundum ex minus fructiferis, quem habeant, aut etiam sterilem hinc illinc in diversis locis, ita ut Clericus invenire non possit occasionem eos locandi, & minus alienandi, si necessitas exigeret; hinc ne eosdem mendicare cum habitus dedecore aliquando necessitas cogat; consulitur, ne patrimonium in tot fundis multum distantibus approbetur, & admittatur, præsertim si fundi essent multum remoti ab habitatione seu domicilio Clerici, aut extra Diœcesin; tunc enim omnino foret rejiciendum, maxime si Clericus non habeat testimoniales: tales enim, ut plurimum libere, & minus exemplariter vivunt, eo quod etiam delinquentes suum habeant receptaculum. Sufficiet tamen, si patrimonium consistat in censibus, aut aliis annuis redditibus, de quibus fuerint jam in pacifica possessione.

Et si Clericus ex se non habeat patrimonium, sed 121
aliunde sibi donatum acquisiverit, debebit confici instrumentum ab utraque parte juratum; quod talis donatio sit realis, omni dolo & fictione carens, & quod in præteritum nullus contractus fuerit, nec fiet imposterum in præjudicium talis donationis, cum annullatione quorumcunque &c. si vero donatio fuerit facta a patre vel matre, aut ab aliis consanguineis, debent vocari fratres, & sorores interesse prætendentes, qui illam rati-

tificent, & promittant, se nullo tempore illam annullaturos.

122 Ordinarius ergo viso instrumento donationis patrimonii cum suis clausulis, consideratisque bonis assignatis, utrum sint multi, aut pauci fundi, aut petiæ terræ (debet autem providere, ut quantum fieri potest in tribus petiis terræ ad summum, illisque non multum inter se distantibus, totum patrimonium contineatur, nec ulla domus, aut nemus in illo contineatur, aut alia mobilia, seu immobilia infructifera) ne vero contingat, postquam Clericus fuerit ordinatus, eundem litibus super patrimonio divexari in præjudicium alimentorum, cum sæpe bona vel aliena, vel non libera, sed ubnoxia fideicommisso, censibus, emphyteusi, feudis, vel pensionibus, supponantur, aut donentur. Ideo curabit Episcopus ex officio expediri diploma, seu litteras edictales, in quibus enarretur desiderium ordinandi, ac bona illi pro patrimonio assignata cum eorum confinibus, æstimatione &c. ac citentur omnes interesse prætendentes tam contra personam, quam contra bona prædicta in genere, si incerti sint, si vero certi sint, citentur personaliter ad allegandum jura, si quæ & quatenus prætendunt sub termino eidem Ordinario beneviso, triplici tamen, vel uno pro triplici, & peremptorio, & illo elapso, quatenus non compareant, citentur ad videndum sibi in contumaciam perpetuum silentium imponi. Hoc diploma, duplici in Ecclesia debet affigi, unum in valvis Ecclesiæ Cathedralis, aliud in valvis Ecclesiæ Parochialis ipsius Clerici ordinandi, in qua etiam Ecclesia a Parocho debet publicari persona, & illius desiderium, ac requiri omnes, ut quatenus contra eandem opponere haberent, coram Parocho id facerent, juxta superius dicta. Quantum vero temporis tale edictum debeat manere affixum, relinquitur arbitrio Ordinarii, juxta qualitatem Diœcesis, alicubi novem dies, alicubi quindecim, alibi pluribus affixum relinquitur.

123 Si elapso termino edicti nullus comparuerit, reproducto diplomate cum relatione Nuntii seu Oeditui Actuario Officii spiritualis, sive alii facta, Ordinarius facit Decretum, & omnibus, & singulis perpetuum silentium imponit, patrimonium approbat, & acceptat, mandatque, illud in actis Cancellariæ, sive in originali, sive in transumpto, aut copia registrari, ut pro re nata, seu occasione possit deveniri in cognitionem omnium bonorum cum instantia & Decreto. Ne postlapsum temporis partes prætendere possint, nullum sibi præjudicium ex edicto natum, eo quod Judex neque ex officio, neque ad instantiam silentium ullum illis imposuerit, & cum hoc Decretum sit definitivum, debebit publicari in præsentia duorum testium ad minus, & a Cancellario sive Actuario subscribi. Sequitur modo Formula edicti generalis.

Forma Diplomatis pro patrimonio Clericorum.

Nos &c.

124 UNiversis & singulis præsentes nostras visuris, lecturis, pariter & audituris inter Missarum solemnia publicandas, & ad Valvas Parochialis Ecclesiæ affigendas, notum facimus, qualiter Vener. Clericus NN. hujus nostræ Diœcesis N. ad S. Subdiaconatus Ordinem aspirans, sibi assumpserit, aut elegerit pro patrimonio, & mensa sacerdotali bona infrascripta ex hæreditate paterna (seu materna) sibi obventa, seu cessa, assignata, ac donata a D. N. &c. ita, ut ad ejusdem patrimonii titulum legitime promoveri valeat; quocirca intendentes Nos, antequam ad ejusdem patrimonii approbationem & admissionem deveniamus, taliter providere, ne alicui præjudicium inferatur, & Clerico promovendo sufficienter caveatur; præsentium tenore monemus, & requirimus omnes & singulos jus & interesse prætendentes super eisdem bonis, quatenus infra terminum dictum novem proxime decurrendorum a præsentis publicatione & affixione, ut supra facienda, quorum tres pro primo, tres pro secundo, & reliquos tres pro tertio, ultimo, & peremptorio termino assignamus, illud formiter deducere habeant coram Nobis, seu Reverend. Domino Parocho loci, qui de quacunque prætensione Nos, & Officium nostrum admonere valeat sub pœna amissionis quorumcunque Jurium, & perpetui silentii, quod elapso dicto imponemus. In quorum &c. Datum &c.

Postmodum subjunguntur bona pro patrimonio supposita, & subscribit se Vicarius generalis apposito Officii sigillo, & Officii Cancellarius; & reproductum, ut supra cum instantia & Decreto, ac cum ipso instrumento patrimonii registratur in actis Officii.

125 Eodem contextu solent expediri Parocho loci Patentes, quibus illi demandatur, ut præmissa publicatione se informet, tam circa personam, quam circa bona, tenor vero litterarum patentium est sequens.

Nos &c.

ADmodum Reverendo Nobis in Christo Dilecto NN. Parocho N. salutem in Domino. Noveris NN. ad sacrum Subdiaconatus Ordinem promovendum esse ad titulum patrimonii eidem assignati, in, & super bonis & Juribus infra scriptis, quæ sunt valoris annui aureorum &c. ut ipse asserit. Quare si quæ fictio, vel aliqua fraus subest, vel aliud, propter quod bona ipsa & Jura non pacifice & vere a prædicto NN. promovendo possideantur, vel si quæ bonorum, & Jurium ipsorum pars ære alieno, aliove modo obstricta sit, unde is deinde Ordinatus non habeat, unde competenter suo statui vivere possit, aliudque impedimentum contra personam, ut supra publicatam, obstare deprehendamt, ad Nos quamprimum studeas deferre. In quorum &c.

126 Supra diximus, non posse patrimonium, ad cujus titulum Clericus fuit ordinatus, sine Ordinarii licentia alienari, imo nec Ordinarium posse talem licentiam concedere, nisi ordinatus habeat Beneficium, aut aliunde unde vivere valeat. Sed modo nascitur difficultas, quid agendum, si compareat Clericus prædictus, & exponat, se debere patrimonium alienare pro liberando patre, vel fratre e carceribus, erit danda licentia? Si neges, es inhumanus, cum jure naturæ filii teneantur subvenire parentibus, si concedas, facis contra SS. Canones; ergo angustiæ undique. Hinc scylla, illinc charybdis. Respondetur quoad Patrem, si absoluta sit necessaria alienatio pro extrema illius necessitate, præferenda erit Lex naturalis Legi positivæ, ut concordant Theologi; & tali casu virtutem epichiæ etiam locum sibi vendicare; non enim præsumuntur SS. Pontifices velle obligare in tanto necessitatis casu, cum Ecclesia sit pia Mater. Cæterum pro casus contingentia sequens servatur praxis, ut talis licentia nec concedatur absolute, neque denegetur absolute, sed quomodo? Dicam. Accedit Clericus, & coram Ordinario facit instantiam in scriptis, & allegans causas necessitatis, supplicat pro licentia alienationis. Ordinarius causis bene examinatis facit Decretum tenoris sequentis. *Reverendissimus Dominus admisit prædicta, si & in quantum &c. & præstita fidejussione de reintegrando patrimonio, aut substituendo patrimonio æquivalenti, licentiam & facultatem petitam concessit.* Ecce Ordinarius dedit licentiam alienandi, sed non absolute, sed sub conditione præstandi fidejussionem de substituendo, & ita fuit satisfactum juri naturali, & positivo Canonico. Fidejussio vero debet produci in iisdem actis, imo sufficit, quod fidejubens coram Officii Notario promittat, & Notarius Officii stipuletur nomine Officii dicendo. *NN. præsens, sciens, volens &c. promisit mihi Notario infra scripto, quod dictus ejus Principalis per se promissa adimplebit, aliter de suo proprio, & in propriis bonis adimplere, aut alimenta illi præstare in casu necessitatis, obligans omnia sua bona præsentia, & futura. Rdus &c. quem Dominum fidejussorem idem Reverendis. Dominus Principalis indemnem servare promisit, sub obligatione bonorum &c. Actum præsentibus in testes adhibitis NN.*

NN. Cancellarius & Notarius &c.

m. to. &c.

Si

Si vero tanta sit paupertas, ut fidejussor inveniri nequeat, Episcopus contentus cautione juratoria Principalis, dabit licentiam absolute, & Legem naturalem servabit.

127 Tertius titulus Ordinum est paupertas, ad quem ordinantur professi Regulares, quia Monachatus æstimatur instar Beneficii simplicis. Debent tamen Religiosi, antequam ordinentur, esse valide professi, alias si Novitii ordinarentur, ordinans incurreret suspensionem ipso facto, & in Ordine suscepto ministrans fieret irregularis juxta Constitutionem B. Pii V. & declarationem S. Congregationis apud P. Tamburinum *lib. 4. de Ordin. cap. 6. §. 3. num.* 4. Unde a cautis Ordinariis observatum meminimus, ut in Ordinatione, vel ante illam faciant Regulares jurare, se valide professos, aut professionem ratificare. Quod si tamen hac cautela neglecta Regulares ejusmodi petant declarationem nullitatis professionis, nisi sibi provideant de sufficienti patrimonio, erunt perpetuo suspensi ab Ordinum susceptorum executione, & si suspensione hac non obstante in Ordinibus ministrent, irregularitatem Papæ reservatam incurrent.

128 Patres vero Societatis, quamvis habeant privilegium, quod possint post vota simplicia ordinari ad SS. Ordines ad titulum paupertatis, tamen semel ordinati non possunt a suis Superioribus dimitti, nisi sibi vel de Beneficio, aut redditu quadraginta aureorum annorum ex bonis Religionis fuerit provisum ab eorum Prælatis, donec sufficiens Beneficium fuerint consecuti, ut declaravit S. Congreg. apud Dianam *par.* 10. *tract.* 11. *res.* 68. de qua tamen declaratione, an sit authentica, & obligatoria, dubitatur a Diana *l. c.* & negant absolute DD. Theologi Societatis, uti Fagundez *in precept. Decal. to.* 2. *lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 5. P. Daniel Bartolus *in vita S. Ignatii. lib.* 3. *num.* 20. qui tamen loquuntur præcisive a secunda declaratione S. Congreg. sed quod præcitata declaratio sit authentica, & obligatoria, tenent absolute Angel. Bossius *to.* 2. *moral. tit.* 3. §. *9.* Leander *de Sacram. to.* 2. *tract.* 6. *disp.* 9. *quæst.* 2. Pyrrhus Corrad. *in praxi dispens. lib.* 4. *cap.* 6.

§. XIV.

Miscellanea de Ordinibus.

129 Sicut nemo potest ordinari ad Subdiaconatum sine patrimonio, ita neque promotus cum patrimonio potest promoveri ad Diaconatum, vel Sacerdotium sine novo patrimonio, si primum sine culpa fuit amissum. DD. apud Castropal. *disp. un. de Ord. p.* 9. Barb. & alii apud Tambur. *de Ord. lib.* 7. *cap.* 6. §. 4. *num.* 29. nisi hoc modo Subdiaconus, vel Diaconus mendicare cogeretur, & spem haberent in Sacerdotio honestius se sustentandi, quia tunc Episcopus posset dispensare.

130 Quamvis Ordinatus, qui fecit pactum, vel juramentum, seu aliam conventionem cum Ordinatore, Præsentatore, vel quovis alio de non petendo victum, aut aliam provisionem, sive de non inferenda molestia occasione Ordinationis &c. sit ipso jure suspensus ab ipsis Ordinibus, donec a S. Sede fuerit absolutus. Ordinator vero per triennium a collatione Ordinum, & Præsentator ab executione eorundem: juxta *cap. per tuas.* 3. *& cap. penult.* ubi gl. & DD. *de Simonia.* Navar. *in sum. cap.* 27. *num.* 158. Bonac. *de Sacram. disp.* 8. *quæst. un. p.* 5. *num.* 18. *& de censur. disp.* 3. *quæst.* 6. *p.* 5. *num.* 4. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 20. *num.* 28. *&* 29. Quaranta *in sum. Bullar. V. Ordo. ver. quotidianus.* Pax Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 6. *nu.* 351. tamen si ordinatus paciscatur cum Patre, Donatore, vel alia persona obligata ad illius sustentationem ratione patrimonii constituti, & promittat, se non illaturum molestias, nec patrimonio usurum, non incurret suspensionem prædictam; quia cum hæc dispositio sit pœnalis, extendi non potest ad casus non expressos, ut tenet communier sententia apud eundem Pacem Jord. *l. c. n.* 353. contra Navar. *in summa. cap.* 27. *nu.* 158. *& cons.* 1. *num.* 45. *de constit.* & alios apud Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 166. volentes, paciscentem in secundo casu subjacere iisdem pœnis; quia magna est disparitas; in primo enim casu intercurrit crimen Simoniæ, quia paciscuntur rem temporalem pro spirituali. Barb. & Quaran. *ll. cc.* neque refert, quod in *d. cap. per tuas.* 3. sit sermo cum paciscente cum eo, qui constituit titulum ad suscipiendos Ordines; quia ille titulus erat Ecclesiasticus, & spiritualis, in quo cadebat simonia, quod non procedit in patrimonio Laico. Garz. *l. c.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 10. *num.* 27. & alii apud Pacem Jord. *l. c. num.* 354. Ideo taliter paciscens, ut in secundo casu non est suspensus, nec potest dici ordinatus sine titulo, quia tale pactum, quamvis fuisset juratum, nullius est valoris, & habetur pro non adjecto. DD. apud Pacem Jord. *l. c. num.* 356. *& seq.* Bonac. *de Sacram. disp.* 89. *p.* 5. *num.* 21. *& de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. *p.* 1. contra Sanch. *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 32. Abb. *in cap. cum secundum. de præbend.* qui volunt, taliter jurantem obligari juramento, & obligari ad non petendum, nisi absolvatur a juramento saltem ad cautelam.

Supra meminimus, ad Ordines requiri legimam ætatem, sed quia non raro illi, qui volunt ordinari, a suis Parochis non possunt obtinere fidem baptismalem, eo quod ex præteritorum Parochorum incuria in libro Baptizatorum descriptus non fuerit, aut liber amissus, aut ab hæreticis in bello combustus, ideo solet recurri ad Ordinarios pro hujusmodi literis testimonialibus, qui quidem Ordinarii illas concedere non debent, nisi prius ex testium jurata depositione constet, quo anno fuerit natus. Si ergo testes examinandi sunt in partibus, hoc est, extra Civitatem, in qua commoratur Episcopus, expediuntur litteræ Delegatoriæ Parocho &c. qui testium depositiones excipiat, & in scriptis redactas a Notario publico, vel legali ad Officium transmittat. Examinis formam dedimus in praxi *Baptismi.* §. 8. 131

Quæres, quoniam supra meminimus, quod Præsentator incurrat censuras ob pactum simoniacum cum Ordinatore &c. commissum, quis sit iste Præsentator, cum quo interdicitur pactio. Respondetur, quod intelligatur Archidiaconus, aut alius, qui vices illius suppler in præsentando Ordinandos Episcopo, juxta *cap. ut nostrum. & cap. ad hæc. de off. Archidiac.* Quaran. *in sum. Bullar. v. Ordo. ver. subsequenter.* Host. & Alex. de Nevo *in cap. penult. de simon.* sicut etiam Episcopus ordinarius dans Dimissorias, aut licentiam taliter paciscenti suscipiendi Ordines. *cap. si Episcop. de præb. in* 6. Quaran. *l. c.* Pax Jord. *l. c. nu.* 359. *&* 360. 132

Quamvis Ordinario sine titulo ante Conc. Trid. esset irrita ipso jure, quoad exercitium, & executionem Ordinum, & non quoad characterem, tamen hic rigor fuit sublatus a Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. *de reform.* & tantum obligatur Ordinator ad alendum ordinarium, nisi pactum simoniacum, de quo supra, intervenisset, aut Ordinatus decepisset Ordinatorem falsis testibus, aut literis, fingendo, se habere patrimonium; tunc enim solus Ordinatus esset suspensus. Navar. *cons.* 14. *num.* 2. *&* 3. *& cons.* 46. *an promovendus. de tempor. ordin.* Sanz *de matrim. lib.* 6. *disp.* 32. *num.* 8. Bonac. *de Sacram. disp.* 8. *quæst. un. p.* 5. *num.* 24. Ugol. *de off. Episc. cap.* 26. §. 8. *num.* 5. Pax Jord. *l. c. num.* 362. *ver. prima sentit.* sed quod Ordinatus non obstante quacunque fictione patrimonii, & deceptione, non incurrat post Trident. Concil. ullam suspensionem, defendunt Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 27. *& seq. usque ad* 33. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 20. *num.* 27. plures pro hac sententia allegantes S. Congreg. Declarationes, Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 6. *num.* 18. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 10. *num.* 23. Piasec. *in prax. par.* 1. *cap.* 1. *de conferend. Ordin. num.* 42. Pax Jord. *l. c. num.* 363. sed quamvis nullam suspensionem incurrat, certe castigandus est ab Episcopo ob fraudem pœna extraordinaria, juxta *L. ff. de effract.* Dec. *in cap. Episcopus. num.* 13. *de præb.* & DD. cit. Et quamvis Sixtus V. in sua Constitutione, quæ incipit *Sanctum & salutare.* 29. in tales cum fraude Ordines suscipientes pœnam suspensionis statuerit, tamen hæc Constitutio postmodum a Clem. VIII. in sua Constitutione, quæ incipit: *Romanum Pontificem,* fuit revocata, & reducta ad terminos Concil. & ad Constitutionem Pii II. quæ incipit: *Cum ex sacrorum.* Barb. *l. c.* Pax Jordan. *l. c. num.* 365. sed post Constitutionem Urbani VIII. apud Quaranta *verb. Ordo. editam anno* 1624. non est dubitandum de suspensione Ordinati. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 12. *vers. hodie.* qui citat Bonac. *de censur. in part. disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 8. *num.* 31. 133

Episcopus remittens Ordinandorum examen, & patri- 134

mo-

monii, ac similli Inquisitionem Archidiacono, vel aliis Examinatoribus, contra ipsos negligentes in perquirendo, aut falsè suggerentes Episcopo titulum possideri ab ordinando, qui illum revera non habet, habet prius actionem contra ipsos, nec potest aliter conveniri Episcopus, quam in subsidium, & casu quo prædictis non suppetant vires providendi Ordinatis sine titulo sufficienti, gl. *in cap. ad hæc, de off. Archid. & in cap. cum secundum, de preb. V. Successores*; Quaran. *in summ. Bullar. V. Ordo, ver. obligationem*. Bonac. *l. c. n.* 27. Pax Jord. *l. c. n.* 381.

135 Ordinari ad titulum Beneficii quis non potest, nisi Beneficium habeat redditus certos. Garz. *de Benef. p.* 2. *cap.* 5. *n.* 111. Quaran. *in verb. Ordo*. ubi Piasecus, Squillante, Riccius & alii. Contrarium tenent Pignatel. *to.* 3. *consult.* 13. quia habens Beneficium etiam tenue, est Diœcesanus. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 3. Fagnan. *in cap. omnis de pœnit*. Pax Jord. Fermosin. & alii, nisi Beneficium fuisset collatum in fraudem.

136 Ordinari ad titulum mensæ Episcopalis quis non debet, nisi penuria Sacerdotum, aut evidens Ecclesiæ utilitas aliter suadeat. Garz. *de Benef. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 93. quamvis esset Divitis filius. Riccius *in prax. cit. ordinandorum par.* 3. *resol.* 449. & 452. quamvis amplam expectaret hæreditatem Barb. *de potest. Episc. alleg.* 19. Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. Barb. *l. cit.* Parif. *de resign. lib.* 2. *q.* 6. *n.* 24. Pithing *lib.* 1. *cit.* 11. *sect.* 1. §. 8. *n.* 74.

137 Et quia titulus, ad quem quis ordinatur, debet esse perpetuus, ideo ad titulum Capellaniæ manualis ordinari nemo potest, quia titulus debet esse perpetuus tam ex parte dantis, quam ex parte recipientis. Concil. Trid. *sess.* 21. *de ref. cap.* 2. Garz. *de Benef. part.* 1. *cap.* 2. §. 1. *n.* 112. Barb. *de potest. Episcop. part.* 2. *alleg.* 19. *n.* 25. Antonel. *de reg. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. Lim. si quis ordinatur ad Capellaniam in Capella Papæ. Bara. *l. c.* & Antonel. ut infra, multo minus ad solam fidejussionem alterius. Barb. *l. c. alleg.* 19. ubi S. Congreg. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. contra Dianam *par.* 5. *tract.* 10. *ref.* 48.

138 Ordinatus ad Presbyteratum, si in calice non fuit vinum, invalide fuit ordinatus ob defectum materiæ, secundum alios vero, cum quibus Diana *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 186. valide, si in patena adfuit hostia, quia hic Ordo non confertur divisim Bonacin. *de Sacram. disp.* 88. & alii, sed contrariam sententiam, quod Ordo sit iterandus sub conditione, docet Diana *part.* 4. *tract.* 4. *ref.* 119.

139 Ordinatus ante legitimam ætatem, & extra tempora, non gaudet privilegio fori, post Bullam Urbani VIII. supra citatam; quæ incipit *Secretis Providentiæ*. Squillante *de privil. Cler. cap.* 7. *dub.* 3. licet talis sit valide ordinatus. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *ref.* 26. contra Pereiram, Rol. & alios.

140 Ordinatus a non suo Episcopo sine Dimissoriis olim gaudebat privilegio fori secundum DD. cit. & Barb. *de pot. Episc. alleg.* 8. sed hodie non amplius, quia obstat Constitutio quædam Urbani VIII. apud Pignatel. *com.* 2. *consult.* 66. Diana *l. c.* Ordinatus tamen per simoniam, aut ab Episcopo excommunicato, gaudet privilegio fori.

141 Ordinatus bona fide ante legitimam ætatem non est suspensus, saltem in foro interno. Portell. *in dub. regular. verb. Ordines sacri*. quia suspensio fuit lata a Pio II. tantum contra præsumentes. Miranda *in man. Prælat. to.* 1. *q.* 30. *art.* 6. Suarez *de censur. disp.* 31. *sect.* 1. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *ref.* 182. Imo postquam venerit ad legitimam ætatem, poterit sine periculo irregularitatis in suo Ordine etiam sine peccato, sicut etiam ante legitimam ætatem; quo tamen casu peccabit. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 11.

142 Ordinatus per saltum incurrit ipso facto suspensionem. Hostien. & Panorm. *in cap. un. de Cler. per saltum promote*. Navar. *in man. cap.* 27. & probatur ex Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 14. & *ex cap. sollicitudo. dist.* 52. Alii tamen tenent, talem esse duntaxat suspendendum. Archid. Gemin. Præpositus, Turrecremata, & Innoc. *in cap. si celebrant. de Cler. excom. ministr.* Ang. *in verb. Irregularitas*. quia talis suspensio ipso jure nullibi imponitur.

143 Ordinatus ab Episcopo excommunicato vitando ignoranter, incurrit suspensionem secundum Suarez *de censur. disp.* 31. *sect.* 2. Bonac. *de censur. disp.* 3. *p.* 5. quia hæc suspensio non est pœnalis, & ideo ad illam non prærequiritur culpa, & probatur *ex cap. si quis. 1. quæst.* 1. Diana tamen *part.* 1. *tract.* 10. *ref.* 39. videtur cum Turriano tenere contrarium, eo quod jura citata, cum non sint clara, & expressa, possint accipi de ignorantia culpabili.

Ordinatus, Interstitiis non servatis, non incurrit suspensionem, quia hæc non fuit lata in jure. Suarez *l. cit.* sed peccat duntaxat contra præceptum Concilii Tridentini *sess.* 23. *cap.* 11. DD. apud Dianam *l. c. ref.* 40. & quamvis contra sic Ordinatos pœna suspensionis fuerit lata a Sixto V. tamen illa fuit revocata a Clemente VIII. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 11. 144

Ordinatus cum Dimissoriis Capituli infra annum concessis in casibus non permissis est suspensus. Concil. Trid. *sess.* 7. *cap.* 10. Diana *par.* 5. *tract.* 10. *ref.* 46. Antonel. *de reg. Eccles. lib.* 4. *cap. ult. n.* 30. 145

Ordinatus ad Minores extra tempora, ante ætatem, vel sine Dimissoriis, non incidit in suspensionem latam a Pio II. quia hæc loquitur de suscipientibus Ordines sacros. Navar. *in man. cap.* 25. Miran. *in man. Prælat. tom.* 1. *quest.* 39. Zerola *in prax. Episc. par.* 1. *verb. Dimissoria. n.* 2. Diana *parc.* 5. *tract.* 10. *ref.* 20. Sed ex Decreto Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. incurrit suspensionem ab exercitio Ordinis, quamdiu proprio Ordinario videbitur, & celebrans, seu ministrans ante obtentam ab illo licentiam fit irregularis. Congreg. apud Dianam *l. c.* 146

Ordinatus ad Subdiaconatum omissis Minoribus, quod non sit suspensus, tenent Navar. *cons.* 28. *de sent. excom. a n.* 11. apud Dianam *par.* 5. *tract.* 10. *ref.* 47. tum quia Ordines Minores non sunt Sacramenta, & jura loquuntur de Diaconatu suscepto omisso Subdiaconatu. *cap. sollicitudo. dist.* 52. & *cap. un. de Cleric. promot. per saltum*. 147

Ordinatus ad Subdiaconatum cum calice non benedicto, valide est ordinatus. Diana *part.* 10. *tract.* 11. *ref.* 9. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 37. contra Marchin. Dicastillum, & alios, sed Diana vult sub conditione reordinandum. 148

Ordinatus causa evadendi judicium sæculare non peccat mortaliter, secundum Dianam *par.* 10. *tract.* 16. *ref.* 61. ubi Laym. Coninch. Navar. & alii. Bonac. *de Sacram. Ord. disp.* 8. 149

Ordinatus sine patrimonio cum pacto nihil petendi ab Episcopo, est suspensus, & Ordinator etiam ad triennium a collatione Ordinum. *cap. penult. de simonia*. Navar. *in man. cap.* 27. Barb. *de potest. Episc. part.* 2. *alleg.* 20. *n.* 28. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 23. 150

Ordinatus tamen sine patrimonio, quando adest penuria Sacerdotum, nullam incurrit pœnam, sicut nec Ordinans, dummodo adsit, qui promittat ei necessaria subministrare, ita Barb. *de pot. Episc. alleg.* 19. *n.* 57. & *alleg.* 20. *a n.* 27. 151

Ordinatus per fraudem sine titulo, ignorante Episcopo, vel cum falso titulo secundum aliquos est suspensus ab Ordine. Quaran. *in ver. Ordo. vers. tertius casus*. Bonac. *de censur. in part. disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 8. Navar. *cons.* 14. Et quidquid sit de jure communi, quod fuit correctum teste Diana *part.* 1. *tr.* 16. *ref.* 5. & *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 184. & *par.* 5. *tract.* 10. *ref.* 50. Piasec. *par.* 1. *cap.* 1. Bellet. & alii post Constitutionem Urbani VIII. apud Quaran. *verb. Ordo*. non est dubitandum. Barb. *d. alleg.* 19. *n.* 33. 152

Ordinans subditum alienum per rathabitionem non liberatur a suspensione. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 8. Bonac. *to.* 3. *disp.* 3. *q.* 1. *p.* 11. Rebuff. *in prax. Episc. tit. de forma Dimissor. n.* 11. & 29. Mandos. Parif. & alii apud Dianam *part.* 5. *tract.* 10. *ref.* 38. Et Ordinans servum scienter sine Domini consensu peccat mortaliter, & tenetur Domino læso restituere duplicatum pretium, aut duos servos. *cap. si servus. dist.* 54. & secundum Suarez ad hoc obligatur etiam ante Judicis sententiam, quia dispositio, seu lex non est pœnalis, sed ordinatoria fundata in justitia commutativa, quamvis contrarium teneat Bonac. ob rationem contrariam *de censur. disp.* 7. *q.* 2. *p.* 4. *n.* 2. *vers. tertio*. 153

Ordinari quis potest ad Subdiaconatum ob titulum Beneficii, cujus fructus lucrari non potest, nisi post Sacerdotium. Barb. *d. alleg.* 19. ubi DD. Antonel. *de regim. Eccles.* 154

Eccles. lib. 2. *cap.* 3. *num.* 10. non potest ordinari ad titulum mensæ Episcopalis, quia morte Constituentis extinguitur, nec valet in præjudicium Successoris. S. Congreg. apud Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *nu.* 93.

155 Ordinans aliquem sine titulo, tenetur ei providere de suo, & innovavit Concilium Trid. Canonum pœnas, & primo quidem Vicarius, qui fuit negligens, & Episcopus in subsidium. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 34. *num.* 12. Quaranta *verb. Ordo. vers. obligationem*.

156 Ordines non possunt conferri illis, qui nullius sunt Diœcesis, nisi habeant Dimissorias ab Episcopo viciniore. S. Congreg. apud Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 61. Neque mulieri, quia sicut mulier non potest cum muliere contrahere matrimonium carnale, sic nec spirituale cum Ecclesia, tum quia Clerici nemini debent subjici, sicut mulieres debent subjici viris. Gen. 3. & ideo Ordinum sunt incapaces de Jure Divino. Neque uxoratis, nisi consentiant uxores, quæ si sunt senes non susceptæ, debent vovere castitatem, si vero juvenes, debent ingredi Monasterium. Barb. *l. c.* Neque servis, si vero servus de facto fuit ordinatus sciente, & non contradicente Domino, fit liber. Barb. *l. c.*

157 Ordines suscipiens ante Sacramentum Confirmationis, nullam incurrit censuram, nec peccat venialiter, nisi accedat contemptus, quamvis plures velint peccare mortaliter etiam sine contemptu. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 4. Priori tamen adhæret Communis apud Riccium *in prax. res.* 287. Barb. *l. c. cap.* 38. *nu.* 38. Diana *par.* 2. *tract.* 3. *res.* 269. *& miscell. res.* 4. apud Sperel. *dec.* 114. *num.* 3.

158 Ordo per vim, & metum susceptus (est sermo de Ordine sacro) non dirimit matrimonium. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 29. Azor. *to.* 1. *lib.* 13. *cap. ult. quæst.* 8. Bonac. *de matrim. quæst.* 3. *p.* 9. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *resol.* 193. contra Pont. *de matrim. lib.* 7. *cap.* 29. & si vis fuit absoluta, non imprimit characterem, secus, si vis fuit conditionalis; dicitur vis absoluta, si quis cogitur, uti si ligatur conditionalis; scilicet ut evadas cruciatus. Barb. *de pot. Episc. par.* 2. *alleg.* 2. & alii apud Dianam *part.* 10. *tract.* 13. *res.* 18.

159 Ordo collatus infanti est impedimentum dirimens matrimonium etiam quoad infantem, secundum aliquos. vide Dianam *par.* 8. *tract.* 1. *res.* 43. ubi plures hinc inde litigatores.

160 Ordo susceptus sine Interstitiis, non facit aliquem suspensum, aut irregularem, sed aliter puniendum, Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 3. §. 3. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 32. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 18. *num.* 11. Riccius *in praxi. par.* 4. *res.* 217.

161 Ordinans aliquem, non adhibita materia debita, potest illam supplere etiam extra tempora, etiam in loco secreto. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *res.* 29. quamvis alii velint, debere suppleri statutis a jure temporibus, apud Dianam *l. c.* non est tamen necessarium, quod ordinator tangat physice materiam de necessitate Sacramenti. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 185. contra Bonac. *de Sacram. disp.* 8. Laym. *lib.* 5. *mor. tract.* 9. *cap.* 5. & plures apud eosdem.

162 Ordinandus cum Dimissoriis, in quibus conceditur licentia suscipiendi Ordines, a quocunque in propria Diœcesi ordinante, non potest ordinari ab Episcopo ordinante in aliena, etiam de consensu Diœcesani. Bonacin. *de Sacram. disp.* 5. *quæst. un. p.* 4. Gutierrez *qq. Can. lib.* 1. *cap.* 16. contrarium tenet Diana *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 191. qui pro se citat Castropal. & Villalob.

¶ ORIGINALE.

§. I.

Originale, & protocollum, seu matrix, vel imbreviatura Notarii quid sit, & quotuplex & qualiter fiat?

1 Originale † & protocollum Notarii duplex est, nam adest illa prima scriptura, quæ conscribitur in bastardello, quæ appellatur matrix scripturæ originalis protocolli; secunda est exemplar, videlicet liber extensorum, & licet uterque sit protocollum, tamen in dubio, & discordia statur illi primæ matrici, quæ appellatur bastardellus, non autem statur libro exemplato extensorum quoad substantialia. Bald. *cons.* 406. *Quidam*
nomine Cicolis, lib. 3. *per tot.* † Declara, quia pro- 2
tocollum dicitur originalis scriptura Notarii primo lo-
co scripta de jure communi, sed ex communi usu lo-
quendi, qui attendi debet, protocollum est liber, in
quo notarius extendit, & describit suos rogitus. Castr.
cons. 408. *Ad primum quæsitum, col.* 2. *circa medium,*
num. 2. *in fin. lib.* 1. † Scribi debet protocollum sive 3
originalis imbreviatura manu Notarii propria. Angel.
cons. 400. *Testator sua propria, num.* 4. *v. similiter*
protocolla, ubi, quod licet possit exemplatum dari ma-
nu alterius scriptum, hoc debet attestari, prout etiam
quando protocollum esset scriptum manu aliena, quia
debet subscribi semper a Notario de hoc mentionem
sciente. † Et quod originale debeat esse manu Nota- 4
rii, & non manu aliena, fieri comparatio litteralem.
Bart. *in leg. quadam, §. nihil interest, ff. de edend.*
Dec. *cons.* 447. Alex. *cons.* 41. *lib.* 1. Angel. *cons.* 162.
& habetur *in §. quod sæpe, authent. de triente, & se-*
misse. † Contrarium de consuetudine servatur, & eti- 5
am est de jure, dummodo adsit subscriptio Notarii ro-
gati, Bald. *in auth. si quis in aliquo. C. de eden. col.* 3.
ver. ulterius ponamus, ubi quod etiam sufficit subscriptio
generalis, videlicet *prædictis omnibus interfui*, Anch.
cons. 242. *Prius de juribus, col.* 1. Alex. *cons.* 14. *col.*
4. *ver. quinto, lib.* 6. Paris. *cons.* 28. *lib.* 2. Alex.
cons. 50. *num.* 5. *lib.* 3. *& cons.* 129. *col.* 2. *&* 3. *lib.* 1.
Dec. *d. cons.* 447. Paris. *cons.* 12. *num.* 123. *lib.* 2. ubi plu-
rimos allegat, ubi, quod ad minus requiritur subscri-
ptio, & licet Bart. *in l. divus, §. item senatus, ff. de*
fals. requirat specialem subscriptionem; tamen commu-
nis opinio est in contrarium. Dec. *in c. quoniam contra*
ver. circa primum, de probat. & d. cons. 447. *col. fin.* ubi
de communi, & Alex. *cons.* 147. *num.* 6. *vol.* 2. ubi di-
cit magis communem. † Declara; quia non refert, an 6
originale sit manu Notarii, vel alterius de consuetu-
dine, licet de jure secus. Dec. *d. cons.* 447. *num.* 8. *usque*
in fin. & Signor. *cons.* 224. ubi, quod Mediolani serva-
tur, quod notarius subscribit. † Extende; quia origina- 7
le, videlicet liber protocollorum probat etiam, si singu-
la instrumenta non sint subscripta manu Notarii rogati
defuncti, quia sufficit quod liber sit intitulatus. *Liber*
rogationum & protocollorum & cæterarum scripturarum
perventarum ad manum mei notarii &c. unde testamen-
tum relevatum ex dicto libro, videlicet, sumptum ex
libro habente talem intitulationem probat, & est au-
thenticum. Bart. *cons.* 163. *Quæritur, si aliqua, lib.* 1.
per tot. & ibi apostilla. † Declara; quia si aliena ma- 8
nu est originale, debet subscribi cum expressa mentio-
ne, quod est aliena manu, alias non probat. Bologn.
in addit. ad cons. 28. *Joan. de Anan. nu.* 15. & ma-
xime hoc procedit, quando notarius esset mortuus. Vi-
de Tusch. *Litt. P. ver. Protocollum Notarii quid sit,*
Concl. 945. † Fit multis modis originale, quia quan- 9
doque notarii solum scribunt locum, tempus, & testes,
& nomina contrahentium, & hæc est memoria pro ori-
ginali faciendo; aliquando extendunt in libro, & qua-
tenus suppletur instrumentum in iis, quæ non repugnant,
statur extenso. Corn. 316. *Videtur prima facie, num.*
7. *& seq. lib.* 3. † Declara in imbreviatura manu te- 10
statoris subscripta circa locum; tempus, & testes manu
notarii cum clausula *actum, &c.* quia præsumitur cogi-
tus, & solemnis. Angel. *d. cons.* 400. *num.* 6. *ver. super pun-*
cto, quod est consilium contrarium primo consilio ibi-
dem inserto. Vide & declara ut plenius *in §. proxim.*
seq. Vide plene Mascardum, *Concl.* 4. incipit *Abbre-*
viatura, ubi quando probet, vel non.

§. II.

Originale, & protocollum Notarii, si discrepat ab exemplato, statur originali, & quando non?

1 Originale † instrumentum si discrepat ab exemplato, statur originali, quia appellatur protocollum; & ideo si originale sit cancellatum in substantialibus, non statur instrumento sumpto ex tali originali sine cancellatione. Bald. *cons.* 11. *Punctus, super quo, lib.* 4. Anch. *cons.* 431. *Præmissa sine allegationibus, in pr.* Jo. de Anan. *cons.* 33. *Circa primum, in pr.* Rom. *cons.* 187. *In re præsenti, num.* 3. *v. nec obstat*, ubi plena apost. *in ver. magis statur*, quæ citat plurimos, quod statur semper originali, & protocollo, quando authenticum exemplatum discordat. Alex. plene *cons.* 105. *In causa*
cor-

correctionis, *in pr. lib.* 2. ubi plena apostilla *in ver.*
originali, dat plurimos concord. & *cons.* 175. *Visis nar-*
ratis, *in pr. lib.* 7. ubi apost. *in ver. standum*, dat con-
cord. † Et quod recurratur ad originale notarii, quo-
ties dubitatur de veritate exemplati. Castr. *cons.* 332.
Præmittendum est, *col.* 2. *in fi. lib.* 1. ubi apostilla alle-
3 gat Corn. *cons.* 28. *alias per tot. lib.* 1. † Et dicitur ori-
ginale illa imbreviatura, quam facit Notarius, cui stan-
dum est, etiamsi minus contineat, quam exemplatum,
quia propterea dicitur imbreviatura. Bald. *cons.* 198. *cir-*
4 *ca fin. lib.* 5. † Extende, ut idem sit, etiam quando
originale, & matrix continet plus, quam exemplatum,
quia semper statur originali, & matrici. Alex. *d. cons.*
105. *In causa*, *num.* 3. *& seq. ver. secundo principaliter*, *&*
per tot. lib. 2. *& cons.* 79. *Eleganter*, *num.* 4. *ver. & posi-*
5 *to*, *lib.* 5. ubi apost. † Declarat tamen Alex. *d. cons.* 105.
num. 3. *& seq. lib.* x. ex mente Baldi, quem allegat, quod
si duo instrumenta reperiuntur contraria, ut quia unum
continet plus, alterum minus, si contrarietas est in
quantitate, statur minori quantitati; quia concordant in
minori summa, si sunt Capitula diversa, statur conti-
6 nenti plus, quia plenius est. † Amplia, quia si scripta
parentelæ discrepet a confessione dotis, statur scriptæ
parentelæ tanquam originali; *l. tutor datus*, *ff. de fide-*
juss. quia a primordio tituli posterior formatur eventus,
l. 1. *circ. fin. C de impon. lucrat. descript. lib.* 10.
7 Cravett. *cons.* 131. *num.* 15. † Amplia, quod imo si
reperiuntur duæ matrices, quarum una est abbreviata;
altera extensa, statur originali matrici, quæ est illa ab-
breviata, quando Notarius medio juramento hoc atte-
statur; quia in hoc statur Notario, quia sunt de iis,
quæ spectant ad officium Notarii. Alex. *d. cons.* 105. *in*
8 *pr. ver. nec huic primo fundamento*, *lib.* 2. † Restringe,
ut non procedat, quando adessent duo orginalia, seu
duo protocolla; quia si unum est cancellatum, & alte-
rum non, statur non cancellato, si potest apparere,
quod ambo sint protocolla; si vero non potest appare-
re, quod ambo sint originalia, neutri statur. Bald. *cons.*
9 10. *per tot. lib.* 4. † Amplia, quia si originale instru-
menti non est subscriptum, neque perfectum, & Nota-
rius mortuus sit, non probat nisi citatis citandis coram
Judice ordinario fiat recognitio, & probetur per testes
de rogitu, quia poterit judex mandare, quod publice-
tur, alias non probat. Bald. *cons.* 384. *Duo instrumenta*,
in fin. lib. 3. & quod debeat esse subscriptum, vel scri-
ptum manu Notarii. Alex. *cons.* 41. *num.* x. *lib.* 1. Vide
Tusch. *litt. I. ver. Instrumentum probat*, *etiamsi originale*
10 *non reperitur*, *& quando secus*; *Concl.* x47. † Amplia;
quia bene probat instrumento a notariu rogato authentica-
tum, licet originale non reperiatur, quia præsumitur
11 perditum. † Amplia; quia si originale continet diem,
& in authenticato sit omissa dies, potest Notarius a se
ipso supplere diem secundum originale. Bald. *cons.* 398.
12 *Quæritur*, *an per falsum*, *lib.* 5. *per tot.* † Amplia, in
casu converso, quia si authenticum, seu exemplatum
continet plus vel minus, quam sit veritas, ita quod di-
ci possit falsum; tamen si originale potest ostendi, sta-
tur originali. Bald. *cons.* 405. *Punctus quæstionis est*, *lib.*
4. *per tot.* maxime *in fin.* Abb. *in c. pen. de probat.*
ubi dicit idem, quando plura authenticata sunt tran-
sumpta, quæ non concordant, quia recurritur ad ori-
ginale, & ad matricem. Bart. *in l. si quis ex argenta-*
riis, *§. prætor ait*, *ff. de edend.* Alex. *cons.* 105. *lib.*
13 2. *in pr.* Dec. *cons.* 440. † Extende: quia si exempla-
tum ab originali non probat in eo, quod discordat a
protocollo, quia standum est semper originali protocol-
lo, non autem extracto discordanti. Bald. *cons.* 307. *Pro-*
ponitur quod, *in fin. lib.* 5. ubi, quod error debet cor-
rigi, etiamsi pars simpliciter produxisset instrumentum
exemplatum, in quo est error. Alex. *cons.* 175. *Visis*,
in pr. & per tot. lib. 7. maxime *nu.* 4. *in fin. ver. quod*
14 *autem discordent*. † Extende; quia statur semper origi-
nali protocollo, & non exemplato, quando discordant,
etiamsi exemplatum sit authenticatum ab eodem Nota-
rio, qui fecit protocollum. Angel *cons.* 347. *Pater sti-*
15 *pulatus est*, *in pr.* † Imo si originale reperitur cancel-
latum, seu abrasum, vel vitiatum, & consequenter su-
spectum, non potest exemplari, neque in authenticam
formam dari, nisi exempletur cum rasuris, & cancel-
lationibus, & aliis vitiis, ne plus credatur copiæ, &
exemplato, quam originali. Alex. plene *cons.* 104. *Stan-*
dum, *num.* 3. *& in fin. lib.* 7. *& cons.* 175. *num.* 3.
16 *eod. lib.* 7. † Amplia, quia statur originali instrumen-
ti, etiamsi reperiatur scriptum in margine libri; quia
si talis scriptura habet alia essentialia, non refert, in
qua parte libri sit descriptum. Angel. *cons.* 161. *Viso*
puncto, *col.* 2. *circa finem*, *ver. sed illud non obstat.*
† Limita, quia originale notarii si habet additionem 17
in substantialibus, prout in die, mense, vel anno, &
appareat diversi atramenti scripta, redditur suspectum,
nisi Notarius attestetur de tali additione a se facta. An-
gel. *cons.* 341. *Patre emit*, *in fi. ver. tertio*, Alex. *d. cons.*
104. *Stantibus*, *per tot. lib.* 7. Extende idem, quan-
do testamentum manu notarii habet manu aliena lega-
ta, & institutiones, nec fit mentio per notarium de eis,
quia non probat in apostillatis manu aliena. Alex. *cons.*
41. *Viso tenore*, *in princ. lib.* 1. † Extende, quod si 18
scriptura quæ dicitur originalis, si caret die, signo ta-
bellionis, & aliis necessariis, est penitus reprobata, nec
statur Notario asserenti se rogatum, quia postquam scri-
ptura non est solemnis, non firmatur assertione Nota-
rii, ad exemplum judicis asserentis in causa gravami-
nis. Anch. *cons.* 431. *Præmissa sine allegationibus*. † 19
Extende maxime, quando apost. est manu aliena, &
incognita, quia tunc non probat instrumentum. Anch.
cons. x4x. *Prius de viribus*. † Restringe, nisi appareat 20
aliud instrumentum ejusdem notarii faciens mentionem
de isto primo apostillato, quia quatenus facit mentio-
nem de apostilla, confert robur, quatenus non, valebit
sine apostilla, ex quo comprobatur instrumentum. Anch.
d. cons. 242. *per tot.* ubi ita distinguit. † Limita, ut 21
maxime cancellatio originalis viriet instrumentum in
judicio possessorio ex edicto D. Adriani, quia non da-
tur illud remedium, si originale est cancellatum, vel
suspectum, licet exemplatum sit sine cancellatura. Bald.
d. cons. 11. *per totum*, *lib.* 3. Limita; quia originale 22
testamenti rogati si reperitur penes testatorem, in quo
fecit testator apostillas, & cancellationes, non valet;
quia prima forma est mutata, cancellationes sunt non
rogatæ, ideo non potest expleri, plene Jo. de Anan.
cons. 28. *Visis*, ubi Bologn. in apostill. multa adducit,
per quæ vitiatur in totum. † Limita; quia originale ca- 23
rens substantialibus non probat, nec dici potest origi-
nale, sed potius schedula, quæ non facit fidem, puta
si caret die, & solemnibus, nec statur Notario, sicut
statur judici in causa gravaminis. Anchar. *cons.* 431.
Præmissa sine allegationibus, *in princ.* Joan. de Anan.
cons. 33. *in pr.* Signor. *cons.* 224. *in pr.* ubi quod fit ad
finem probandi, sed extrahendi instrumentum, licet
non observetur de consuetudine. † Extende; quia si 24
authenticum sit sumptum, & ex originali suspecto, &
vitiato, non probat. Anchar. *d. cons.* 341. *num.* 2. Jo.
de Anan *cons.* 33. *in princ.* † Quia non plus proba- 25
re debet copia exemplata, quam exemplar, ita arguit
Alex. *d. cons.* 33. *num.* 12. *& seq. ver. nec etiam po-*
test facere, *lib.* 6. ubi, quod si testis sine juramento
non probat, nec etiam probat scriptura testis sine jura-
mento scripta, & plenius Cravena *cons.* 41. *num.* x. ubi
quod plus non creditur copiæ, quam originali, & quia
testis non admittitur, cujus author repelleretur. † Ex- 26
tende, quia ut instrumentum probet, originale non de-
bet esse abolitum, vel cancellatum, aut vitiatum; ergo
multo magis in petitorio. Anch. *d. cons.* 431. *num.* 3. † 27
Et si originale est vitiatum propter cancellationes, &
interlineationes, videlicet in locis substantialibus, puta
circa annos Domini, vel indictionem, quæ sunt de
substantia, de jure, & consuetudine, illi non creditur
plene, nisi aliter comprobetur. Alex. *d. cons.* 175. *Visis*
narratis, *in pr. lib.* 7. ubi plena apostilla *in ver. cancel-*
latio, dat concord. † Extende; quia suspectum reddi- 28
tur originale, vel protocollum, si in substantialibus est
additamentum ex novo atramento, sicuti si instrumen-
tum sit recens scriptum in charta antiqua, quia non
præsumitur antiquum. Anch. *d. cons.* 431. *num.* 3. *ver. de-*
scendo, item si extat rasura; item si in margine sit
scriptum legatum magni momenti, quia illi non cre-
ditur, ex quo testi vario non datur fides, ita nec No-
tario varianti. † Extende; quia substantialia si desunt 29
in protocollo, non possunt suppleri in authentico extra-
cto, etiamsi adsit clausula *&c.* Jo. de Anan. *cons.* 33.
bi Bologn. hoc dicit *num.* 6. *& seq.* † Contrarium te-
net Sign. *cons.* x23. *num.* 2. ubi, quod imbreviatura
non debet nontinere solemnia, quia non fit ad hunc
finem, ut probet, sed pro memoria notarii; ideo mor-
tuo notario poterit extrahi instrumentum publicum per
alium notarium subrogatum, etiamsi non contineat so-

lem-

31 lemnia. † Imo si est vituperata, & cancellata in aliqua
parte, bene valebit quoad alia non cancellata, & pote-
rit extrahi authenticum etiam mortuo notario. Sign. d.
32 conf. 224. in fine. † Vide Tusch. Litt. I. ver. Instru-
mentum non probat, si originale est vitiatum, Concl.
33 246. † Limita, quia imbreviatura non continet om-
nia, sed est pro memoria notarii, ideo non probat,
sed solum ex ea extrahit notarius instrumentum. Sign.
34 d. conf. 22. In quæstione præsupposita, in princ. † Et
instrumentum extrahendum ex imbreviatura debet esse
manu notarii, ut probet de jure, licet de consuetudine
35 non servetur. Sign. d. conf. 224. in princ. † Limita;
quia originale, sive imbreviatura, ut probet, debet es-
se scripta, vel subscripta manu notarii, & in mundum
redacta, alias mortuo notario non probat. Alex. d. conf.
41. num. 2. & 3. lib. 1. ubi apost. in ver. manu. se-
36 quitur Rip. respons. 1. de fid. instrum. † Extende; quia
protocollum non subscriptum non probat, & licet ex eo
possit sumi authenticum, quod probabit de mandato ju-
dicis; tamen ipsum non probat, etiam ubi agitur de
modico præjudicio. Ægid. Bellam. conf. 10. in princ.
37 † Limita; quia scriptura Notarii mortui reperta extra
protocollum Notarii, licet sit nota manu Notarii, si
non est etiam subscripta, non potest relevari, secus si es-
set inter protocolla reperta. Alex. conf. 153. num. 7. &
38 seq. lib. 2. † Limita, quia si originale non repertum
in protocollo, & imbreviaturis Notarii de eo rogati in-
strumentum nullam fidem meretur. §. fin. auth. de ta-
bellion. Boer. dec. 36. num. 2. Roman. conf. 174. col.
penult. & fin. Bald. conf. 402. Quæritur, lib. 5. & conf.
464. Dubitatur, lib. 4. Idem Bald. in l. Cassius, col.
2. ver. item est ff. de Senat. Castr. in l. contractus,
col. fin. C. de fid. Instrum. Chassan. conf. 63. num. 31.
Alc. conf. 12. num. 8. Paris. conf. 57. num. 36. lib. 4.
39 Anch. conf. 431. † Contrarium, quod imo instrumen-
tum authenticum manu Notarii probet, licet non repe-
riatur in protocollo, & in imbreviaturis. Bald. in ru-
br. C. de fid. Instrum. Canonistæ omnes in c. 1. eod.
tit. Bald. conf. 464. ver. & in dubio, quia ita potest
esse protocollum. Paris. conf. 104. num. 62. & seq. lib.
1. ubi plures allegat. Cagn. in l. si librarius, nu. 81.
ff. de Reg. Jur. Alex. conf. 175. n. 4. lib. 7. Castr.
conf. 125. Dubitatur primo, an Comes, numer. 6. v.
40 contrarium videtur. lib. 2. † Limita; quia ad hoc ut
instrumentum probet, requiritur, quod constet de rogi-
tu, vel subscriptione Notarii, & ideo si in protocollo
non adest verbum rogans, &c. vel subscriptio, non po-
test dici contractus perfectus. Bald. in l. contractus, C.
de fid. Instrum. col. 2. ver. item dicitur, Ant. de Butr.
in c. 1. col. 23. ver. tertio circa personam, de fid. in-
strum. per §. nos autem, d. auth. de tabell. & rogitus
probatur, si Notarius se subscribat instrumento, & di-
cat se rogatum, & ideo cautum est secundum Innoc.
ibi. quod Notarius scribat se rogatum, alias si mortuus
esset, vel non recordaretur de rogitu, pro nihilo esset
41 instrumentum. d. auth. de tabell. in pr. † Extende,
quia requiritur in instrumento subscriptio Notarii, gl.
in l. generali, C. de tabell. lib. 10. Bart. & Bald. in
l. ad testium, §. si quis, ff. de Testam. ubi plus di-
cit, quod non sufficit intitulatio libri, sed requiritur
subscriptio. Specul. in tit. de instr. editio. §. instrumen-
tum, ver. item quod non est a tabellione, ubi idem te-
net Butr. in c. 1. de fid. Instrum. Alex. post Bald. in
addit. ad ipsum, in l. 2. C. quando fisc. vel privat.
42 † In contrarium videntur tenere Bald. & Salycet. in
l. contractus, D. de fid. Instrum. ubi dicunt, quod li-
cet imbreviatura Notarii non sit subscripta, vel non ha-
beat signum ejus, tamen potest publicari mortuo Nota-
rio, interveniente authoritate judicis, vel statuti, vel
43 consuetudinis. Alex. conf. 14. lib. 6. † Declara, quia
contrarium procedit, quando constat per testes, vel a-
lias, quod Notarius fuit rogatus, ita Alex. conf. 152.
lib. 2. Corn. d. conf. 70. lib. 4. ubi, quod si Nota-
rius non dicat, & ego rogatus fui, vel non probetur
per testes, rogitus non præsumitur, & instrumentum non
44 valet. Dec. conf. 97. col. 2. † Limita; quia licet im-
breviatura, seu originale rogatum per Notarium opere-
tur, quod ex eo potest sumi authenticum instrumentum,
quod habebit exequutionem paratam, non sic est in
originali, vel imbreviatura, antequam redigatur in in-
strumentum authenticum l. contractus, ubi Bart. C. de
fid. instrum. quia antequam instrumentum dicatur reda-
ctum in publicam formam, multa sunt necessaria, de
quibus in l. generali C. de tabul. lib. 10. † Limita, 45
quia originale testamenti, ut dicatur perfectum, & ro-
gatum, debet habere clausulam lectum, seu actum, vel
factum, Aret. in tract. de testam. char. 58. col. 1. Bart.
in l. sciendum, col. fin. ver. sed quid si dicit, ff. de
verb. oblig. & ibi Angel. & idem tenet Aret. Instit. de
empt. & vend. in pr. num. 4. † Limita, quia proto- 46
collum debet habere signum Notarii, ut possit relevari
authenticum instrumentum. Angel. conf. 298. † Con- 47
trarium Card. Zab. in c. cum P. tabellio, de fid. in-
strum. ubi dicit se contrarium consuluisse; quia signum
non est de substantia, ut per Jo. Andr. in addit. ad
Specul. tit. de instrum. edit. ad fin. Bart. in d. l. ad
testium, §. si quis ff. de Testam. † Declara; quia sum- 48
ptum authenticum bene debet habere signum, alias non
probat. Bart. in proœm. ff. col. 2. Crav. conf. 216. n.
3. † Limita, quia instrumentum authenticum non po-
test sumi ex protocollo, nisi protocollum habeat omnia
requisita, quæ enunciantur in auth. ut præponatur no-
men Imperat. in pr. & per gloss. Magistr. in d. l. ge-
neral. C. de tab. lib. 10. & per gl. in l. jurisgentium,
§. quod fere, ff. de pact. ubi Jas. & per Ang. in d. l.
ad testium. §. fin. de Testam. alias si secus fieret, No-
tarius incideret in falsum, & scriptura transumptata di-
citur adultera; textus est juncta gloss. in §. illud, auth.
de tabell. & ita ibi per illum textum voluit Bart. qui
ultra requisita de quibus supra, requirit etiam, quod
fuerit lectum coram partibus, alias ex eo resultat talis
falsitas, & suspicio falsitatis, quod non potest contra-
rium probari, sequitur Jo. de Anan. Conf. 33. Circa
primum dubium. Vide Tusch. litt. A. ver. Apostilla
quando vitiet, vel quando probet, vel non, Concl. 426.
Vide eund. litt. F. ver. Protocollum Notarii quid sit,
& an probet, Concl. 945. & litt. R. ver. Rogitus
Notarii præsumitur multis casibus, Concl. 360. ¶

OSCULUM.

Praxis Osculi.

Deosculans mulierem per vim puniendus venit pœna 1
extraordinaria tantum. Clar. in §. fin. quæst. 83. ver. osculum
inferens. qui citat Afflict. dec. 276. Vinc. de Franc. dec.
333. n. 4. Menoch. de arbitr. cas. 287. n. 1. Farin. de delict.
carnis, quæst. 142. n. 160. qui dicit, talem pœna triremium
puniendum. Cabal. res. crimin. cas. 96. sive mulier sit Vir-
go, sive nupta, sive vidua. Giurba conf. 47. n. 16. con-
tra Boss. qui vult, pœna mortis talem puniendum. in
prax. crim. tit. de extraord. crim. n. 3. quamquam osculum
secutum fuerit in loco publico, vel platea. Farin. de pœn.
temper. quæst. 98. n. 84. & loc. supra cit. Giurb. l. c. quamvis
tunc ob majorem injuriam major pœna sit irroganda,
& ratione arbitrariæ maxime attenditur excessus amoris
Menoch. de arbitr. cas. 287. n. 2. Farin. de delict. carn. loc.
cit. n. 170. & de pœn. temper. quæst. 98. n. 84. Conciol. res.
crim. V. osculum. res. un. quamvis osculans habuerit hunc
finem habendi mulierem in uxorem contra parentum vo-
luntatem, alias non habiturus. Farin. d. quæst. 142. num.
168. Cabal. resol. crimin. cas. 96. n. 11. & seq.

Si tamen in osculo dato puellæ tales adessent circum- 2
stantiæ, quæ multum delictum aggravarent, posset intra-
re pœna ultimi supplicii. Menoch. l. c. n. 9. Farin. l. c. nu.
167. Cabal. l. c. n. 14. cas. 96. Clar. in §. fin. quæst. 83. ver.
osculum inferens. Præsertim si statutum pro osculo vio-
lento irrogaret pœnam mortis. Conciol. l. c. n. 7.

Deosculans puerum libidinis causa, aut puellam con- 3
sentientem, non molestatur criminaliter. Cabal. resol.
crim. cas. 96. num. 11. Farin. de delict. carn. quæst.
142. num. 156. Conciol. l. c. num. 8. quamvis Tusc.
litt. O. conclus. 207. nu. 2. cum Bossio velit, osculan-
tem per vim mulierem, incurrere pœnam mortis. Secus
si puerum luxuriose, turpiter, per vim fuerit deoscula-
tus, quia tunc extraordinarie Judicis arbitrio punitur.
Menoch. de arbitr. cas. 287. in princ. Decian. criminal.
to. 2. lib. 8. cap. 15. rubr. de stupr. vel coitu viol. num. 8. ver.
quid autem. & probatur ex L. 1. §. qui puero. ff. de extra-
ord. crimin. Cabal. l. c. nu. 9.

Sed quid si aliquis de consensu mulieris, ut eam ha- 4
beret in uxorem contra voluntatem parentum, aut con-
sanguineorum, illam fuit osculatus? Respondetur, quod
tunc nullam mereatur pœnam, sed est absolvendus. ita
Grammat. conf. crim. 48. Clar. & Decian. ll. cc. Cæpol.
in tract. cautelar. cautel. 39. Cabal. l. c.

PA-

P A C T A.

Praxis Pactorum.

§. I.

Quædam Pacta probibita.

1 PACTA regulariter sunt servanda. *L. Jurisgentium. ff. de pact. L.* 1. *ff. depositi.* §. *si conveniat. cap.* 1. *de pact.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 9. & non solum obligant privatos, sed etiam Papam, & Imperatorem. Moron. *de treuga & pace. quæst.* 17. *num.* 2. Curtius *cons.*40. *num.* 2. Natta *cons.* 384. *num.* 11. & 19. Surd. *cons.*183.& 345. *num.* 9. & *dec.* 259. *nu.* 5. & *de alim. tit.* 7. *quæst.* 18. *num.* 12. Gomez *to.* 2. *var. res. cap.* 8. *num.* 4. Menoch. *de arbitr. quæst.* 57. *num.* 6. *lib.* 1. Dummodo sine peccato servari possint. Corset. *de juram. & ejus privil.* §. *quæro undecimo n.* 76. & non derogent juri publico, v. g. liberæ facultati testandi, aut discedendi a communione, vel non cedendi bonis. Brunus *de cessione boner. quæst.* 20. Thes. *dec.* 36. *num.* 3. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 30. ubi Rota. Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 1. *axiom.* 22.

2 Hinc pactum, ne res propria possit alienari, non valet; quia Dominus non potest se ipsum ligare, quin ad libitum rem suam alienare possit. *L. penult. ff. de pact.* Fusar. *de substit. quæst.* 674. Curt. jun. *in auth. res. quæ. num.* 4. *ver. non obstat. ult. C. commun. de leg.* Crav. *cons.* 207. *num.* 2. Peregrin. *de fideicom. art.* 51. *num.* 70. Cephal. *cons.* 451. *nu.* 209. sed quamvis pactum auferens libertatem alienandi rem propriam non valeat, valet tamen pactum restringens libertatem, & arctans illam ad certas personas. *L. qui Romæ.* §. *cohæredes.* ubi Imol. Alex. & Jas. *ff. de V. O.* Bald. *in L.* 1. *C. commun. dividun.* Peregrin. *de fideicom. art.* 51. *num.* 70. Petra *de fideic. quæst.* 8. *n.* 190. *usque ad* 224.

3 Sicut valet etiam pactum in re propria ad onus acceptoris, ne possit illam alienare, sed post mortem illius ad alium perveniat. *L. si ita qui* §. *ea Lege ff. de V. O. L. ea Lege. C. de condict. ob caus. L. ult. C. de pact. inter emptor. & vendit.* Peregr. *l. c. nu.* 71. Ratio est, quia in sua re quisque potest apponere conditionem, quam vult. *L. sed si lege.* §. *consuluit. ff. de petit. hered. L. in re mandata C. mandati*, & quisque potest in traditione rei suæ apponere legem, quam vult. *L. legem. C. de pact.*

4 Et ejusmodi pactum in re propria appositum non impedit regulariter rem alienari posse, quia secuta alienatione dominium transfertur, & res ab emptore vendicari non potest. *d.* §. *ea lege.* ubi Imol. *in L. ea lege. & cap. Raynaldus de testam.* Peregr. *d. art.* 51. *num.* 72. quia dominia non transeunt de uno in alium ex pacto, & ex contractu, nisi per traditionem rei. *L. traditionibus. C. de pact. L. si ager. ff. de rei vendic. & L. si ex stipulatione. ff. de acquir. possess.* quo casu alienans contra pactum tenetur ad interesse, hoc est, ad rei æstimationem. gl. *in d. L. ea lege.* Dec. *cons.* 7. & *cons.* 31. *lib.* 2. Gabr. *cons.* 140. *nu.* 50. *lib.* 1. Petra *de fideicom. quæst.* 4. *num.* 3. Peregr. *l. c. art.* 51. *num.* 72.

5 Porro alienans non potest contravenire pacto, quando hoc, sive contractus fuit juratus. Becc. *cons.* 80. *n.* 9. Menoch. *cons.* 63. *num.* 20. *lib.* 1. Boer. *dec.* 48. *num.* 18. Felin. *in cap. ad nostram. de jurejur.* Rol. *cons.* 6. *num.* 35. *lib.* 1. Seraph. *decis.* 477. *num.* 7. Fusar. *l. c. num.* 7. quia juramentum debet ad unguem servari, & quidem in forma specifica. Neguf. *de pignor. par.* 2. *memb.* 1. *n.* 8. Felin. *l. c.* Dec. *in cap.* 1. *nu.* 21. *de Jud.* sed contrarium tenent plures, quamvis contraveniens sit perjurus, quia juramentum non impedit dominii translationem. Innoc. *in cap. dilecto.* ubi Hostien., & Abb. *de præb.* Idem Abb. *in cap. dilecto. de jurejur* Imol. *in cap. cum contingat. num.* 82. *de jurejur.* Surd. *cons.* 399. *num.* 3. *lib.* 3. Peregr. *d. art.* 51. *nu.* 74. Gabr. *de empt. & vendit. conclus.* 2. *num.* 42. Rol. *cons.* 69. *num.* 22. *lib.* 3. Petra *de fideic. quæst.* 8. *num.* 192. Ratio horum Doctorum est, quia juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur. *L. ult. C. de non num. pecun.* & quia actus factus contra juramentum tenet, quamvis contraveniens fiat perjurus. DD. in *d. cap. dilecto. de præb.*

6 Præterea dator rei, si rem illam specialiter obligavit pro observatione pacti & promissionis de non alienando, non potest illius dominium transferri. *L. si creditor.* §. *ult. ff. de distract. pign.* Peregr. *l. c. num.* 76. Seraph. *d. dec.* 477. *num.* 4. & plures apud Fusar, *l. c. num.* 12. propter specialem hypothecam, quamvis generalis hypotheca non sufficeret ad impediendam dominii translationem, juxta Communiorem apud Fusar. *l. c. num.* 13. Tiraquell. *de retract. convent.* §. 3. *gl.* 1. *n.* 6. Gabr. *de pignor. & hypothec. concl.* 1. Surd. *cons.* 331. *num.* 25. & *cons.* 399. *num.* 4. *lib.* 3. quia lex, *si creditor.* loquitur de speciali hypotheca, quæ cum sit exorbitans a Jure communi. *in d. n. ea lege*, non debet extendi ad hypothecam generalem, & quamvis contrarium sentiant non pauciores DD. tamen opinio citata videtur vera, nisi cum hypotheca generali concurrat juramentum, vel precarium cum hypotheca generali. Gabr. *l. c.* Fusar. *l. c. num.* 15.

7 Præterea si in pacto vel contractu adest clausula *Constituti*, vel clausula translativa possessionis in paciscentem, impeditur dominii translatio ad favorem illius, pro quo pactum fuit. *L. quoties. C. de rei vendic.* Rol. *cons.* 56. *num.* 13. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 63. *num.* 19. *lib.* 2. Peregr. *l. c. num.* 79. Fusar. *num.* 18. Paris. *cons.* 60. *n.* 143. *lib.* 4 Ruin. *cons.* 172. *col.* 4. *lib.* 1.

8 Item si pacto non alienandi sub pœna nullitatis intervenit Decretum Judicis. *L. si sciens. ff. de contrah. empt.* Bald. *in L. ult. C. de pact. inter empt. & vendit.* Rol. *cons.* 62. *num.* 8. *lib.* 2. Peregr. *n.* 80. aut si intervenit Principis authoritas. Fusar. *n.* 19.

9 Hinc infertur secundo, quod pactum eligendi sepulturam non arctat. *cap.* 1. *de sepult. in* 6. quia electio sepulturæ debet esse libera; si tamen pactum fuit factum ad suggestionem Parochi. Riccius *in praxi sepulturæ res.* 573. & patet *ex cap. cum sit liberum de sepult. & cap. is qui.* §. *fin. eodem tit. in* 6. & *cap.* 1. *de pact. in* 6. Crav. *cons.* 16. *lib.* 1. Bursat. *cons.* 226. *n.* 118. *vol.* 3. quid electio sepulturæ, quæ fit ex pacto, inducit simoniam. Felin. *in cap. ad audientiam* 2. *col.* 8. *num.* 9. *fall.* 1. *de rescript.* nisi hæc promissio eligendi sepulturam, seu illius electio fuisset facta ad suggestionem Regularium, aut Clericorum sæcularium. Vitalin. *in Clem. cupienter* 3. *num.* 83. *de pœn.* Franch. *in cap.* 1. *col.* 2. *num.* 3. *de sepult. in* 6. ubi Anchar. *num.* 2. Rota apud Cæsar. de Grass. *dec.* 2. *num.* 12. *usque ad* 16. *de sepult.*

10 Infertur secundo, non valere pactum inter privatos de invicem succedendo in universum jus, quia hæreditas pacto dari non potest. *L. pactionem. C. de pact.* & tale pactum aufert liberam testandi facultatem, & inducit votum captandæ mortis. Fusar. *de substit. quæst.* 308. Dec. *cons.* 184. *num.* 3. Crav. *cons.* 59. *num.* 7. Menoch. *cons.* 92. *num.* 12. & *cons.* 591. *num.* 5. Peregr. *de fideicom. art.* 51. *nu.* 25. Gabr. *de pact. concl.* 10. Crass. *in* §. *successio. quæst.* 9. *num.* 9. Fachin. *controv. Jur. lib.* 5. *cap.* 84. & *seq.* Thes. *decis. Pedemont.* 225. Boer. *dec.* 355. & plures alii apud eosdem, quod procedit, esto pactum esset juratum. gl. *in L. pactum quod dotali C. de collat.* ubi Bart. *num.* 3. Covar. *in*

cap.

cap. quamvis pactum in princ. par. 2. §. 1. *num.* 8. Dec. *consil.* 488. *num.* 19. Socin. jun. *cons.* 44. *num.* 15. *lib.* 2. Vivius *commun. opin. lib.* 1. *in ver. pactum. nu.* 5. Gabr. *de pact. conclus.* 1. *num.* 11. Crass. *in* §. *successio. quæst.* 9. *num.* 7. Cacheran. *dec. Pedemont.* 100. *n.* 12. Fusar. *l. c. num.* 18. quia actus celebratus contra Legis probibitionem non firmatur juramento. *L. non dubium. C. de LL.* & quia tale pactum est contra bonos mores. *L. ex eo C. de inutil. stipul. L. stipulatio hoc modo concepta ff. de V. O.* & non firmat juramentum conventionem contra bonos mores. *cap. non est obligatorium. de R. J. in* 6. nec supplet Juris publici formam. *L. Jus publicum. ff. de pact.* Bart. *in L. si quis pro eo. ff. de fidejuss.* & ita communiter DD. quod citat Fusar. *l. c. num.* 18. *& seq.* contra Bald. *in* §. *moribus tit. si de feud. fuerit controv. int. don. & agnat.* Menochium *cons.* 923. *num.* 14. Thesaurum *dec.* 225. *n.* 25. & alios paucos, quos citat Fusar. *l. c. num.* 24. quibus non favet tex. *in cap. cum contingat. de jurejur. & cap. quamvis de pact. in* 6. quod nimirum juramentum sit servandum, quando sine dispendio salutis æternæ servari potest, quia procedit, nisi esset contra bonos mores, & contra jus publicum, aut super actu nullo. Minus obstat, quod pactum de hæreditate viventis firmatum juramento, nam hoc procedit, si non aufertur libera testamenti factio, uti patet ex *d. cap. quamvis.* Limitatur conclusio in Principibus, qui possunt condere Legem. Item in militibus, dum sunt in castris. Item in Marchionibus, Baronibus, & Comitibus, qui gaudent privilegiis militum, & habent jus condendi Legem. Tranchedin. *cons.* 26. *num.* 1. *seq.* Andreol. *controv. for.* 240. Peregr. *de fideicom. art.* 51. *num.* 33. Capella Tholosana *decis.* 453. Cyriac. *controv.* 88. *a num.* 12. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 7.

Et quamvis non valeat pactum succedendi in tota hæreditate, imo neque in quota illius, juxta dicta, valet tamen pactum succedendi in legatis particularibus. DD. citati. Thes. *dec.* 225. *per totam.*

11 Sed valetne pactum succedendi in Beneficiis? Respondetur quod non. *cap. accepimus. de pact.* P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 35. §. 3. *num.* 21. quia talia pacta, quæ fiunt de rebus spiritualibus, vel quæ spiritualibus sunt annexæ, sunt irrita, illicita, & simoniaca. Hostien. *in cap. pactiones. ver. spiritualibus de pact.*

12 Neque valet pactum negativum de non succedendo, nisi fuerit juratum. *cap. quamvis. de pact. in* 6. etiam de consensu illius, de cujus successione agitur. Surd. *cons.* 133. Gratian. *discept. for. cap.* 692. *num.* 28. Capon. *discept. for.* 350.

13 Multo minus valet pactum de hæreditate viventis. *L. ult. C. de pact.* sed quid dicendum de pacto, quod substitutus per fideicommissum vivente gravato facit de bonis fideicommissi? Affirmativam, quod nimirum valeat, tenuit Raphael Comen. *in L. quidam.* §. 1. *ff. de donat.* quem sequuntur Jas. *in L.* 1. *num.* 18. *C. de pact.* ubi Ripa *num.* 77. Cagnol. *num.* 40. & Purpurat. *num.* 37. & ita fuit decisum in Senatu Lusit. teste Gama *dec.* 92. quia valet pactum de hæreditate mortui, juxta *L. fin. C. de pact.* & substitutus per fideicommissum succedit testatori jam mortuo. contrarium tenet Dec. *cons.* 48. *lib.* 2. Peregr. *dec.* 106. Bologn. *in L. fin. n.* 36. *C. de pact.*

14 Pactum in matrimonio, aut sponsalibus initum, quod vir habitet perpetuo in domicilio uxoris, quamvis nova causa emergeret mutandi, non valet etiam juratum, secus, si nulla nova causa emergeret, quia tunc non repugnat libertati. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 40. Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 20. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *res.* 212. Item pactum, ne quis ingredi possit perpetuo aliquam Civitatem. Anchar. *cons.* 75. Alciat. *cons.* 34. sed contrarium tenet Pont. *l. c.* vide *Dianam*, ut supra.

15 Pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat, non valet, nisi fuerit juratum, ita expresse Bonifacius VIII. *in cap. quamvis* 3. *de pact. in* 6. dummodo juramentum non vi aut dolo fuerit expressum, & quidem Jure civili tale pactum improbatur. *L. pactum dotale. C. de collat.* quia talia pacta ut plurimum non solent esse libera ob metum reverentialem, & talibus pactis retraherentur filiæ ab obsequio paterno, in quo spe hæreditariæ successionis permanent, neque Jus Canonicum, præscindendo a juramento, alicubi contrarium disponit. Porro hæc Bonifacii Constitutio, cum agatur de vitando peccato & perjurio, debet servari etiam in foro Laicali. Covar. *in d. cap. quamvis. par.* 3. §. 4. *num.* 18. Pacian. *alleg.* 35. *num.* 28. sed quid, si filia cum juramento renuntians fuit enormiter læsa, potestne renuntiatio rescindi? Negant aliqui, & signanter Castr. *cons.* 174. *num.* 3. *lib.* 1. Crav. *cons.* 114. *num.* 13. Anchar. *quæst.* 50. *num.* 13. quia filiæ nullum jus competit in bonis patris viventis. *L.* 1. §. *si impuberi. ff. de collat. bonor.* tempore vero mortis patris quid sit futurum in bonis patris, incertum est, ergo dote accepta, si renuntiavit hæreditati paternæ, læsa dici non potest. Affirmant plures apud Gabr. *commun. concl. lib.* 3. *de Jure dot. concl.* 1. & Covar. *in d. cap. quamvis. par.* 3. §. 4. *num.* 3. Pancirol. *cons.* 1. *num.* 79. Mynsinger. *cent.* 5. *obs.* 59. Gail. *lib.* 2. *obs.* 147. apud Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 69. Quia Lex 2. *C. de rescind. vend.* habet locum in omnibus contractibus tam bonæ fidei, quam stricti juris, & propter immodicam læsionem in illa præsumitur dolus intervenisse. *L. si quis cum aliter. ff. de V. O.* sed si dolus intervenisset, rescinderetur. *L. eleganter. ff. de dolo L. qui cum Tutoribus.* §. *qui per fallaciam. ff. de transact. L. ult. C. mandati.* Læsio vero spectari debet de tempore dotis datæ, juxta Dec. *cons.* 26. Paris. *cons.* 26. *num.* 89. *lib.* 3. Covar. *l. c. par.* 3. §. 3 *conclus. duodecima.* Menoch. *de arbitr. cas.* 149. *num.* 17. *&* 18. Fachin. *l. c.* & mortis patris, attento ad id, quod in hæreditate futurum erit. Porro hæc Bonifacii Constitutio locum non habet, quando filia renuntiavit hæreditatæ paternæ non ipsi patri, sed fratribus sine consensu patris. Gabr. *de Jure dot. concl.* 1. *num.* 31. Covar. *l. c.* Fachin. *controv. Jur. lib.* 8. *cap.* 70. Notandum tamen est, quod antequam peti possit rescissio, *ex cap. læsionis immodicæ*, peti debeat absolutio, seu habilitatio a juramento. Fachin. *lib.* 2. *controv. Juris. cap.* 26. *& lib.* 3. *cap.* 14. *circa finem.* & diximus in praxi habilitationis &c.

Pactum ab uxore factum, quod dos profectitia ple- 16
no jure pertineat ad maritum, etiam post mortem suam, si non est emancipata, non valet, quia præjudicat Patri. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 11. *p.* 9. *juxta L. dos a patre. C. sol. matrim.*

Ita pactum, quod donatio non possit revocari ob in- 17
gratitudinem, non valet. Speculat. *de donat. ver. quid si actum.* Bart. & Bald. *in L. ult. C. de revoc. donat.* & alii apud Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 41. quia est contra bonos mores, & invitans ad delinquendum. Diana *par.* 8. *tract.* 6. *res.* 57. & probatur ex *cap. non est obligatorium. de R. J. in* 6. & ex Bart. *in L. ult. C. de revoc. donat.* ubi Bald. *num.* 11. non obstante juramento. Ripa *in d. L. ult. quæst.* 54. *num.* 182. Boer. *cons.* 41. *num.* 11. Dicastillus *de Justit. lib.* 2. *tract.* 5. *disp.* 1. *dub.* 7. *num.* 148. Hurtad. *disp.* 11. *diffic.* 5. Card. de Lugo *de Just. to.* 2. *disp.* 23. *sect.* 11. *num.* 174. & Joan. Andr. *in addit. ad Speculat. tit. de donat. num.* 5. in gl. *& pacta.* & Joan. Gutierrez *de juram. confirmat. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. *ver. sed his non obstantibus.* tenent, quod non obstante juramento & pacto, donatio revocari possit ob ingratitudinem, & probant ex *cap. quemadmodum in fin.* §. *illud. vers. quod si expresse. de Jurejur.* ubi Innocentius III. ait, quod si vir expresse jurasset, quod uxorem super adulterio non impeteret, tutius est, ut propter jurisjurandi religionem desistat accusare uxorem ad divortium celebrandum, & idem tenet Alex. *cons.* 40. *num.* 16. *vol.* 4. Vivius *lib.* 2. *commun. opin. opin.* 94. communem existimat.

Pactum, quod Creditor sententiam pro se possit exe- 18
qui in bonis sibi pignoratis, aut hypothecatis propria authoritate non valet; quia pactis privatorum non possunt dari illa, quæ sunt Juris publici, uti est jurisdictio. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 4. *quæst.* 118. qui citat Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 7. *& in cap. quamvis pact. par.* 2. *in princ. de pact. in* 6. Bart. *in L. alias.* §. *eleganter. nu.* 10. & ibi Alex. *num.* 6. Barb. *num.* 47. *vers. quin imo neque. ff. sol. matrim.* Sicut neque valet pactum, quod Judex possit exequi contra Debitorem non citatum, quia partes non possunt remittere hunc ordinem, qui est juris publici. Merlin. *d. lib.* 4. *tit.* 4. *quæst.* 119. Barb. *in L. alia.* 15. §. *eleganter. nu.* 47. *in fin. ff. sol. matrim.* Ripa *in L. obligatione generali. nu.* 27. *ff. de pignor.* Bald. *cons.* 285. *n.* 9. *lib.* 1. & pactis privatorum utilitas publica non mutatur.

L. 2. *C. de juram. calum.* Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 1. *axiom.* 12.

19 Pactum initum inter partes, quod solutio probari non possit, nisi per scripturam, non valet. Host. Jo. Andr. Imol. & Abb. *in cap. si diligenti. de foro compet.* & communis apud Vivium *opin.* 575. contra Bald. *cons.* 33. *vol.* 1. *col.* 1. Fulgos. *cons.* 120. *col.* 2. & alios.

20 Pactum Legis Commissoriæ in pignoribus, quando scilicet mutuans accipit pignus ea conditione, ut si mutuatarius intra certum tempus non solvat, pignus sit mutuantis, est illicitum, & non valet. *cap. significante. de pignor. L.* 1. *& ult. C. de pact.* quia hoc modo accipitur aliquid supra sortem ex mutuo, & committitur usura. Navar. *in manual. cap.* 17. Garz. *de contract. cap.* 40. & alii apud Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 3. *p.* 8. nisi fuerit appositum in pœnam moræ. de quo vide in praxi *Mutui*, neque juramento firmatur. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 22. §. 7. *in cap. significante. de pignor.* Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 4. *quæst.* 120. *num.* 10. Mant. *de tacit. lib.* 21. *tit.* 9. *num.* 11. Honded. *cons.* 31. *num.* 35. *lib.* 1. Surd. *dec.* 248. *num.* 12. Tiraquel. *de retract. convent. in fin. num.* 119. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 2. *nu.* 7. Surd. *l. c.* Cyriac. *controv.* 393. *num.* 11. *&* 12. qui idem affirmant, quamvis pactum fuerit juratum. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 73. Seraph. *de privil. juram. privil.* 131. nisi hoc pactum contineat assignationem justo pretio. Abb. *in cap. significante. L. de pign.* & DD. apud Cyriac. *loc. cit. num.* 8. quo casu procedit sententia. Seraph. *de privil. juram. l. c.*

21 Præterea pactum, quod fructus pignoris non imputentur in sortem, non valet, quia est usurarium, non obstante quacunque consuetudine in contrarium. Jo. Bapt. Sylvaticus *lib.* 1. *cons.* 1. ubi DD. plura videri possunt in praxi *Usurarum*.

§. II.

An valeat Pactum in mutuo, quod aliquid certi solvatur pro Interesse?

22 Pactum in mutuo, ut aliquid certi solvatur pro interesse lapso termino ad solvendum dato, est usurarium, nisi justificetur ab interesse damni emergentis, aut lucri cessantis. *L. cum allegas.* ubi DD. *C. de usur.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 157. Mant. *de tacit. lib.* 8. *tit.* 18. Farin. *decis. crimin.* 16. *&* 72. Sperel. *dec.* 91. Imo non sufficit interesse damni emergentis, vel lucri cessantis, nisi hoc interesse probetur. DD. cit. Cyriac. *controv.* 540. *num.* 29. Lupus *de usur. ad L. curabit. C. de actione empt.* Imo tale pactum non valet etiam favore causæ piæ, neque dispensative; quia neque pro redimendis captivis, neque pro alendis pauperibus potest pactum usurarium fieri licitum, & permitti; nulla enim dispensatio potest dari in eo, quod ab utroque testamento prohibetur; non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona, neque aliquid debet auferri divitibus, ut detur pauperibus, *cap. forte.* 1. *quæst.* 1. & probatur *ex cap. super eo. de usur.* Hanc veritatem agnoverunt etiam Gentiles, Seneca *lib.* 7. *de Benef.* Aristoteles *lib.* 4. *Eth. cap.* 1. quia non sunt tantum contraria talia pacta juri naturali, sed etiam Divino, uti probant Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 1. *num.* 5. Rodet. *de ann. reddit. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 4. Lupus *de usur. comment.* 4. §. 4. *num.* 7. Giballin. *lib.* 1. *de usur. cap.* 7. *art.* 3. *consect.* 2. Gonzal. *in lib.* 5. *Decretal. cap. super eo.* 4. *num.* 4. Leotard. *de usur. quæst.* 1. *&* 2. P. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 19. *sect.* 1. §. 3.

23 Hinc non potest Imperator, vel supremus Princeps per suas Leges, vel permittendo usuras licitas facere, ita ut licite, & sine peccato exigi possint, quia Leges Divinas nemo mortalium tollere potest, maxime in his, quæ continent injustitiam, *cap.* 1. *dist.* 10. *cap. inferior.* 4. *de major. & obed.* quamvis possint illas dissimulando tolerare non puniendo, & pœnas Juris infligendo in foro externo. Neque S. Pontifex potest in illis dispensare, juxta Decretum Alexand. III. *in d. cap. super eo. de usur.* Tholosan. *lib.* 2. *cap.* 18. *de usur. a num.* 1. Molina *de just. & jure. disp.* 304. *num.* 19. Pirhing *loc. cit. num.* 16. Ansald. *de jurisd. tit.* 9. *cap.* 1. *num.* 54. Olea *de cessione Jur. tit.* 3. *quæst.* 12. *nu.* 29. ubi dicit, neminem Catholicum id inficiari posse. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 1. *num.* 8. ubi dicit, nec S. Pontificem id posse. Imo debent prohiberi, uti probat Leotar. *de usur. l. c. quæst.* 2. *num.* 16. uti fecerunt Maxilianus I. & Carolus V. Cæsares, teste Gail. *lib.* 2. *obs.* 4. *&* 5. Philippus Pulcher, & Ludovicus XII. Galliæ Reges, & Henricus IV. pariter Galliæ Rex. Respublica Veneta sub Vendiam. Duce. Carolus Emanuel Sabaudiæ Dux. Carolus II. Neapolis Rex, uti testatur Leotardus *l. c. a num.* 19.

24 Bene verum est, quod Principes permittentes usuras, aut illas non impedientes ad cavenda majora scandala, & mala, peccare non soleant, sicuti non peccant, qui tolerant meretrices, hæreticos, & ejusmodi. Azor. *par.* 1. *lib.* 8. *cap.* 22. *quæst.* 13. Molina *de Just. & Jur. disp.* 304. P. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 19. *sect.* 1. §. 3. *nu.* 17. & quod consuetudo fœnerandi excuset a pœna in foro externo, quando non constat evidenter de usura, sed est aliqua probabilis disputatio, an contractus sit usurarius, secus vero, si ex facie instrumenti, & contractus de usura constat, quia tunc nulla excusat consuetudo, quæ potius corruptela dicenda est, *cap. dilectos. de excess. Prælat.* Gutierrez *lib.* 2. *pract. quæst.* 183. *num.* 4. *ver. quinto facit.* Cyriac. *lib.* 1. *controv.* 68. *a num.* 25. Addit. ad Farin. *cons.* 15. *num.* 56. *&* 64. *litt. l.* Olea *de cession. Jur. tit.* 3. *quæst.* 12. *nu.* 34. Duard. *de censib.* §. 3. *quæst.* 20. *a nu.* 38. Leotard. *de usur. quæst.* 99. *a num.* 1.

25 Nullis ergo Principum Constitutionibus, nullis Civitatum Decretis, nulla etiam consuetudine effici potest, quod ejusmodi pacta sint licita in foro interno, & valida in externo, juxta *cap. quid dicam.* 14. *quæst.* 3. *& cap. super eo. de usur.* quia Principes, & Respublica Jus Divinum, aut naturale evertere, vel immutare minime possunt. *L.* 2. *ff. de usufr. ear. rer. quæ usu tolluntur. cap. non licet. dist.* 10. Bart. *in L.* 2. *C. de Sum. Trinit. num.* 3. *& cons.* 464. & in materia usurarum SS. Canon. prævalent Legibus. Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 2. *nu.* 6. Canis. *de usur. cap.* 1. *nu.* 9. & Leges Civiles approbantes usuras sunt iniquæ, & juri naturali, ac Divino repugnant. Leotard. *de usur. quæst.* 3. *nu.* 30. *&* 31.

26 Hæc quamvis verissima sint, & certa, non defuerunt, quod mirere! Doctores partim hæretici, quales fuerunt Carolus Molinæus *de commerc. & usur. a num.* 10. Donel. *in auth. ad hæc. C. de usur.* Haigius *lib.* 2. *quæst.* 1. partim Catholici pauci recentiores tenentes, ejusmodi pacta fieri licita ex Principum, & Recessuum Imperii consensu, qui suam opinionem probant primo, quia, cum creditor culpa debitoris damnum patitur, æquissimum est, hoc damnum refundi dando, vel restitui aliquid supra sortem, juxta *L.* 2. *in fin. ff. de eo, quod cert. loc.* sed respondetur, aliud esse præstare usuram pure lucratoriam, de qua tantum nobis est sermo, aliud præstare interesse, seu usuram restauratoriam, aut compensativam. *L. ult. ff. de peric. & commod. rei vend. L. socium. ff. pro socio* solvi supra sortem, id quod interest, ratione damni emergentis, vel lucri cessantis, quæ dicitur usura compensativa, æquissimum judicamus, absolvi aliquid duntaxat propter moram, cui nihil interest, iniquum omnino est, ut videbitur in praxi *Usura*.

Secundo probatur ab istis Recentioribus sua sententia; quia usura nec est injusta, nec turpis, quamvis creditoris nihil intersit, si mutuatarius ex mutuo lucrum fecit, quia tunc datur aliquid supra sortem propter lucrum a mutuatario factum, vel melis datur pars lucri. Respondetur, iniquum esse aliquem lucrum percipere ex re non sua, & cujus periculum non habuit. *L.* 55. *&* 67. *ff. pro socio.* Ad hæc lucrum, quod mutuatarius fecit ex pecunia mutuata, spectat ad ipsum mutuatarium, utpote factum ex re, & pecunia propria, & proprio labore, ac periculo factum, adeoque si partem lucri deberet mutuatarius dare mutuanti ultra sortem, de suo deberet dare, quod est usurarium, & iniquum, & contra justitiam, quamvis mutuatarius ex pecunia mutuata mille aureos fuisset lucratus gl. *in cap. plerique.* 14. *quæst.* 3. Harman. Pistor. *quæst. Jur. Rom. lib.* 3. *quæst.* 2. *num.* 30. *&* 38. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 102. *& quæst.* 5. *num.* 13. Leotardus *de usur. l. c. n.* 5. *circa fin.*

27 Tertio probatur: æquitas non patitur, quod quis re, & pretio utatur, sed mutuatarius percipit fructus rei emptæ. *L. Julianus.* §. *offerri. ff. de act. empt.* Responsio est eadem, ac ad primum; quia hic intervenit interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, & ideo nulla intercedit usura, sicut dicitur de dote marito debita; nam

est

est quædam compensatio fructuum, quæ vocatur usura compensativa, vel restauratoria, non vero lucrativa, de qua tantum loquimur. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 4. *num.* 1. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 3. *quæst.* 7. *num.* 75. *&* 76. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 24. *num.* 15. Leotard. *de usur. l. c. num.* 6.

28 4. Probatur. Justa est usura, quæ ob delictum a Lege infligitur, ut fit contra Tutores, & Curatores Minorum, vel Reipublicæ, qui ob pecunias pupillares, aut publicas in proprios usus conversas usuram centesimam pendere tenentur, juxta *L. qui sine. ff. de negot. gest.* Covar. *l. c. cap.* 2. *num.* 1. Roderic. *l. c. quæst.* 10. *num.* 10. Leotard. *l. c. num.* 9. Respondetur, usuras tam legales, quam conventionales esse contra Legem Divinam, nisi interesse damni emergentis, aut lucri cessantis excuset. Capyc. *dec.* 100. *num.* 5. Covar. & Roder. *ll. cc.* Leotard. *l. c.* Bald. *in L.* 2. *C. de usur. rei judic.* tanto magis, quod malitia Tutorum, aut Curatorum, & contumacia partium ob Legum contemptum & Judic. auctoritatis aliter coerceri possit mulctis fisco applicandis &c.

29 Quinto probatur, quia Concil. Nicænum *cap.* 7. tantum Clericis, & Ecclesiasticis usuras prohibet, & tantum turpes, quæ tempus lucri gratia fiunt. Cum ergo simus in Lege personali, & odiosa, ad alias personas non expressas extendi non potest. *cap. odia de R. J. in* 6. tanto magis, cum non ob rem ipsam, sed ob exemplum ejusmodi a Concilio prohibeantur, uti prohibetur mercatura; negotiatio, quæ in se ipsis illicita non sunt. Respondetur, Clericis in hoc Canone prohiberi omne lucrum turpe, & omnes usuras, ut patet legenti, sive usuræ accipiantur turpis lucri gratia, sive non. Neque propterea sequitur, quod, quia Canon loquitur de Clericis, tantum Clericis usuræ prohibeantur; nam non sequitur, quod, quæ Clericis interdicuntur, continuo Laicis permittantur; quia SS. Canones multa Clericis prohibent, quæ natura sua turpia sunt, uti furta, perjuria, falsitates, ebrietates &c. quæ tamen Laicis propterea non permittuntur. uti patet *ex cap.* 1. *ne Clerici vel Monach.* & ex Concil. Aquisgranen. 2. sub Ludovico *par.* 2. *cap.* 8.

30 Sexto probatur, quia Deus permisit Ebræis alienis fœnerari ita Deuter. *cap.* 23. ergo non est contra jus naturale, alias Deus non permisisset. Respondetur, retorquendo argumentum; quia si usura non esset naturaliter turpis, illam Deus Ebræis non prohibuisset, sicut non prohibuit emptionem, venditionem, & alios contractus; quod vero Ebræis permiserit fœnerari alienigenis, ideo fuit, quia alienigenæ erant perpetui hostes Ebræorum, & ideo permisit, ut tamquam hostes tractarentur, nec non in pœnam infidelitatis eorum.

31 Septimo probatur, quia præter proprium pecuniæ usum est etiam alius, quod commodari, & permutari possit etiam certa mercede, cur ergo non possit mutuari sub certa mercede? Respondetur, locantem pecuniam illius Dominum permanere, quid ergo mirum? si ex re sua Dominus mercedem, vel lucrum capere possit, cum etiam ejusdem periculum habeat; mutuans vero non remanet Dominus pecuniæ mutuatæ, sed mutuatarius; est vero iniquum, quod quis ex re aliena lucrum capiat. Leotard. *l. c. quæst.* 4. *num.* 16.

32 Octavo probatur, quia Leges Civiles justam censuere usurarum exactionem, & ideo illas permisere, nam præsumebant tam mutuantem, quam mutuatarium pecunia mutuata lucrum facere posse; ergo iniquum non fuit partiri lucrum inter utrumque. Respondetur, nobis non esse sermonem de usuris compensativis, seu melius de eo, quod interest, quia interesse probato concedimus, licitum esse accipere supra sortem; sed loquimur de usuris pure lucrativis. Leges vero civiles etiam usuras pure lucrativas permisere. Roder. *de ann. reddit. lib.* 3.

33 Tandem probatur, quia Theologi aliquot moderni, & Jurisconsulti existimant, posse Principes in hac temporum calamitate usurarum quantitatem taxare, & definire, & ideo in Comitiis Wormatiensibus fuisse reductas ad quinque pro centum, & hoc Decretum a Maximiliano II. fuisse confirmatum. Respondetur, usuras pure lucrativas fuisse prohibitas a Maximiliano I. Carolo V. Maximiliano II. Rudolpho II. uti videri potest apud Canisium *post tract. de usur. cap.* 1. *num.* 9. & in recessu Imperii anno 1600. Spiræ habitis, & ab eodem Rudolpho confirmato, non promiscue concedi quinque pro centum mutuanti, sed inspecta illius persona, & industria, si tantum lucrum percipere potuit, aut tantum damnum passus est, si vero nec lucrum amisit, nec damnum passus est, nihil supra sortem accipere posse.

34 Sed instant, Rempublicam posse ob altum Dominium, quod habet, ejusmodi pacta approbare, & convalidare, sicut ob idem altum dominium potest dominium de uno in alterum transferre, veluti in præscriptionibus. Sed advertere debent hi Recentiores, quod sicut strictum & proprium dominium, ac verum, quod quisque habet in re sua, non sufficit ad transferendum per usuram in alium valide rem suam, neque licite quoad forum saltem internum contra Legem Divinam, & naturalem, & quatenus secundum multos hoc transferat; tamen hoc transfert tantum revocabiliter, & cum obligatione restituendi, quamvis, quod nullo modo dominium usurarum in mutuantem transferatur, teneant plures apud Pithing. *l. c.* §. 4. Ita intelligi non potest, quomodo dominium altum, & minus proprium Reipublicæ hoc efficere possit, cum tam Respublica, quam quilibet privatus subjiciatur Juri Divino, & naturali; certe hoc dominium altum posset aperire jannam multis iniquitatibus, & licitas facere usuras usurarum, quæ tamen ab omnibus gentibus semper fuerunt improbatæ. Ad hæc nec Imperator, nec Principes possunt derogare juri gentium, & naturali, imo nec Papa, quia nec Imperator, nec Principes recipiunt a Deo potestatem auferendi alicui jus suum, & in alium transferendi, sed ad administrandam omnibus justitiam, & jus suum cuique tribuendum, aut conservandum, juxta illud Poetæ.

Hoc solum Reges quondam sunt fine creati,
Dicere jus populis, injustaque tollere facta.

nisi concurrat causa publica utilitatem publicam concernena, uti probant Marcus Antonius Petra *de potest. Principis. cap.* 24. *num.* 56. *&* 90. Carol. Tapia *de constit. Princip. cap.* 1. *Jas. in L. Barbarius. col.* 6. *ff. de off. Prat.* Crav. *cons.* 5. *num.* 2. Dec. & Felin. *in cap. quæ in Ecclesiarum. de constit.* Abb. *in cap. quod super. de voto.* maxime sine compensatione, juxta *L. Lucius. ff. de evict.* Gabr. *commun. opin. lib.* 3. *de jure quæs. concl.* 1. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 6. *numer.* 6. Gail. *lib.* 2. *obs.* 56. Solorzan. *de Jure Ind. lib.* 2. *cap.* 24. *num.* 4. *&* 5. sed usuræ non promovent utilitatem publicam, sed potius sunt exitiales bono publico, ut probant mala, quæ ex fœnerandi licentia proveniunt; nam Civium patrimonia evertuntur, agricultura negligitur, familiæ in egestatem rediguntur, lites, & discordiæ generantur, oppida viris destituuntur, liberales artes spernuntur, & ejusmodi, quæ scribit Seneca *epist.* 100. Lipsius, & alii apud Leotardum *l. c. quæst.* 2. *a nu.* 5. & necessitatibus egentium melius occurri potest mediis licitis, & honestis, quales sunt census, montes pii, & ejusmodi, qui faciliter a Principibus, indictis etiam, quatenus opus, jure alti dominii collectis, creari, & erigi possunt. Et utinam Theologi isti Recentiores ejusmodi potius media, quam a Jure Divino, naturali, & Canonico reprobata suggererent. Neque quidquam movet, quod de præscriptionibus dicitur, quia istæ fuerunt introductæ, ne diutius, & fere semper incerta essent rerum dominia. *L.* 1. *ff. de usurp. & usucap.* & in odium Jura sua negligentium, & deserentium, quia qui res suas usucapi patiuntur, videntur consentire, & alienare. *L. alienationis.* 28. *ff. de V. S.* & ut litium finis esset. *L. ult. ff. pro socio.* & ne possessores earundem immortali timore territi agriculturam illorum negligant. *L. cum notissimi.* 7. *C. de præscript.* 39. *vel.* 40. *an.* P. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 26. *n.* 4.

35 Neque suffragatur, quod dicunt hi Recentiores, quod nimirum etiam usuræ compensativæ, vel restauratoriæ possunt esse nocivæ, quia hoc absolute, & simpliciter falsum est, quamvis in casu particulari id contingere forte possit; qui tamen considerari non debet. Et in censibus regulariter non dependet ab arbitrio creditoris repetere pecunias, uti in mutuis, ut patet ex Bulla Pii V. ad hæc in censibus debet fieri disdicta ante medium annum, & ubi viget census Germanicus, non possunt peti ultra quinque pro centenario. In mutuo vero dependet a pactis mutuantium, ut plurimum avarorum.

36 Neque negotium facessit, quod isti Recentiores ajunt,

nimirum in judiciis ita solere judicari, favore mutuantium, & usurarum; quia imprimis isti Authores nesciunt, an non intercurrerit interesse damni emergentis, aut lucri cessantis, quod sæpissime adest, & movet Judicantes ad judicandum favorem mutuantium, vel an non adsit periculum amittendæ sortis; quod juxta multos Theologos probabiliter dat causam petendi aliquid supra sortem; vel si alicubi aliter contingit, laxitati sententiæ horum Recentiorum erit adscribendum. Sed allegare inconveniens non est solvere. Quin imo non desunt etiam Judices, qui Laymannum docentem in dubio ejusmodi contractus judicandos esse censuales, eo quod quilibet præsumi debeat, velle contrahere, prout de jure potest, sequantur, & uti de contractu censuali saltem Germanico judicant.

§. III.

Pactorum Miscellanea.

37 Pactum ad alios, quam cum quibus fuit initum, non porrigitur. *L. si unus.* §. 4. *ver. ante omnia.* ubi Bart. Jas. & DD. *ff. de pact.* Tiraquel. *de utroque retract. par.* 1. §. 1. *gl.* 9. *nu.* 126. quia res inter alios actæ tertio non nocent, nec prosunt. *L. si actionem.* 24. *C. de pact.* Cacheran. *dec.* 38. *nu.* 3. licet juramento fuerit firmatum, Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 1. *axiom.* 12.

38 Pactum ex communi observantia, & consuetudine interpretationem suscipit. *L. quod si nolit.* 31. §. *quia assidua. ff. de edil. edict. L. semper est in stipul.* 34. *ff. de R. J.* ubi Dec. Barb. *l. c. nu.* 11. & intelligitur rebus sic stantibus. *L. quæro.* 19. §. *inter Locatorem. ff. locati.* 1. nam mutato rerum statu, mutatur etiam observantia pactorum, Bart. *in L. quoties.* §. *si duo. ff. de hered. instit. L. cum quis.* 38. *ff. de solut.*

39 Super una re interpositum ad aliam rem non extenditur. *L.* 27. §. 4. *ff. de pact.* Barb. *l. c. axiom.* 6. Bich. *dec.* 281. *num.* 32. & si est ambiguum, stricte est interpretandum contra eum, pro quo fuit adjectum. *L.* 39. *ff. de pact.* quia pacta sunt stricti Juris. *L. si unus.* 27. §. 4. *ff. de pact.* Rol. *cons.* 39. *num.* 5. *vol.* 1. Barb. *l. c.*

40 Pacta rumpunt Leges, & ex conventione contractus Legem recipiunt. *L.* 1. §. *si conveniat. ff. de pact. L. contractus.* 25. *ff. de R. J.* & pactum inter partes initum lex privata dicitur. *L. Legem.* 10. *C. de pact.* Barb. *l. c. ax.* 2. ubi DD. nisi pacta essent contra bonos mores. Barb. *loc. cit.* quia pactum turpe de re illicita non obligat, sicut nec pactum rei impossibilis de jure, aut de facto. *de R. J. in* 6. P. Pirhing: *lib.* 1. *tit.* 35. §. 3. *n.* 26. & illicitum, ac usurarium habetur pro non apposito, & ipso jure corruit, ob resistentiam juris Divini, Naturalis, & Canonici, & Civilis. Bich. & Rota apud illum. *decis.* 487. *nu.* 11.

41 Pactum, quod transmissionem sua natura est reale, *L. juris gent. ff. de pact.* ubi Bart. Barb. *axiom.* 5. & transit in Successorem tam universalem, quam particularem. *L. si tibi.* §. *pactum. ff. de pact.* & ibi Bart. non vero quoad obligationem, respectu cujus est personale. In dubio vero præsumitur reale. *L. si pactum. ff. de prob.* Carpzov. *par.* 2. *constit.* 41. *defin.* 13. *numer.* 6. Mant. *de tacit. par.* 1. *tit.* 7. *num.* 4. Noal. *de transmiss. cap.* 28. *num.* 187. de quo plura in praxi *Contractus*, & in praxi *Successorum*.

42 Pactum de retrovendendo non facit venditionem imperfectam. vide *Venditio*. Est licitum, sive sit temporale, sive perpetuum in utroque foro. DD. in *L.* 2. *C. de pact.* Abb. *in cap. de nostram. de empt.* Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 9. Mascard. *de prob. conclus.* 441. Honded. *cons.* 33. Ciarlin. *controv. for. cap.* 40. minuit tamen valorem rei in ratione 25. vel 30. pro centum. Ciarlin. *l. c.* ubi DD. quod tamen relinquitur arbitrio Judicis ob diversitatem temporis longioris, aut brevioris. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 10.

43 Pactum redimendi, aut revendendi, ipsi contractui in continenti adjectum, præsertim si est L. commissoriæ, aut adjectionis in diem, facit, quod dominium rei venditæ ad venditorem revertatur elapso termino, & ideo rem, a quolibet possessore venditor vindicare possit. Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 1. *gl.* 7. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 8. Dec. *cons.* 614. sed contrarium tenet Fachin. *controv. Jur. lib.* 2. *cap.* 15. si pactum fuit conceptum verbis obliquis, & non directis; & quia tale pactum est pretio æstimabile, ideo facit rem minoris valere. Tiraquel. *de retrac. in præfat. nu.* 20. Crav. *cons.* 145. Mascard. *de prob. conclus.* 447. Farin. *in prax. quæst.* 163. Ciarlin. *controv. for. cap.* 40. *num.* 35. Menoch. *cons.* 358. *num.* 26. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 573. *litt. B.* Rota *dec.* 253. *num.* 15. *par.* 4. Pacian. *alleg.* 99. *num.* 11. 12. & 13. & si pactum est perpetuum, minuit tertiam partem. Idem *num.* 12. Cyriac. *controv.* 257. transit ad hæredes venditoris. Noal. *de transmiss. cas.* 58. *per totum.* quamvis pactum fuerit factum cum particula *tantum*, quia hæc non excludit personas similes, uti hæredes. Noal. *cas.* 59. Tranchedin. *cons.* 49. ubi DD. ubi sicut transit pactum redimendi ad hæredes venditoris, ita transit pactum retrovendendi ad hæredes emptoris, quamvis sint minores, quo casu nec est necessarium Decretum Judicis. Alber. *in L.* 2. *C. de pact. inter empt. & vend.* Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 1. *gl.* 6. *num.* 28. & quod hoc pactum transeat contra singulares successores emptoris & tertios possessores rei, ita ut primo venditori, & ejus hæredibus competat rei vindicatio, vigore hujus pacti contra singulares, & tertios possessores, qui emerunt, tenent Castr. *in L. si cum venderet. num.* 6. *ff. de pignorat. act.* Jas. *cons.* 128. *num.* 19. *lib.* 4. Dec. *cons.* 614. *nu.* 14. Menoch. *cons.* 63. *num.* 14. Covar. lib. 3. *var. res. cap.* 8. *nu.* 3. *vers. hinc apparet. ob L. si cum venderet. ff. de pignorat. act.* & ratio est, quia non potuit primus emptor rem transferre, nisi cum sua causa. *L. si convenerit.* 2. §. *si fundus. ff. de pignor. act. L. si debitor. C. de distract. pignor.* Sed quod hoc pactum non transeat contra tertium possessorem, probat Alex. *cons.* 10. *per totum. lib.* 1. Gail. *lib.* 2. *obs.* 16. Crav. *cons.* 12. *num.* 7. Tiraquel. *de retrac. convent.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 12. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 15. *ver. altera sententia.* Ratio illorum est, quia ex pacto de retrovendendo non nascitur actio realis, sed tantum personalis ex empto, aut præscriptis verbis ad omne damnum, vel interesse, juxta *L.* 2. *C. de pact. inter vendit. & emptor.* & actio personalis non transmittitur contra singularem Successorem. *L.* 3. §. *si heres. ff. de usufr.* In contractibus enim prohibitio non impedit alienationem quoad translationem dominii. *L. si ea Lege.* ubi DD. *C. de condict. ob caus.* secus in prohibitione alienationis facta a Testatore, aut Lege, nam illa rem afficit, & impedit dominii translationem. Tiraquel. *loc. cit. gl.* 7. §. 1. *num.* 10. Sed Noal. distinguit, quod si pactum fuit celebratum verbis directis, cum scilicet oblato pretio resolvitur venditio, & habetur pro infecta, & tunc procedit prima sententia, quod pactum transeat contra tertium possessorem, & primo venditori contra illum competat actio in rem, puta, si debitor solveret, aut restimeret pretium, reciperet rem suam, quæ verba sunt directa. *L. Titia cum testamento.* §. *ult. ff. de leg.* 2. Gabr. *cons.* 66. *num.* 5. *ver. non obstat. lib.* 1. si vero pactum fuit conceptum verbis obliquis, cum emptor promisit revendere, vel usus fuit verbis *revertantur, redeat, pertineat, & simil.* & tunc pactum non transit contra tertium possessorem, juxta secundam opinionem. Et venditori datur hæc cautela, quod in pacto utatur istis verbis, quod *restituto, oblato, consignato*, aut *deposito pretio per venditorem* res sit inempta; quia tunc poterit rem vendicare a quocunque possessore; si vero pactum sit simplex de retrovendendo, requiritur novus contractus, & nova retraditio, quam cautelam approbant Berous *cons.* 164. *num.* 23. *lib.* 1. Boer. *dec.* 182. *numer.* 16. Fachin. *lib.* 2. *controv. jur. cap.* 15. *ver. tertia est sentent.* sed Noal. *l. c. cas.* 59. *num.* 4. *circa fin.* quamvis approbet distinctionem, tamen dicit, primam sententiam servari in praxi. Boer. *d. dec.* 182. *nu.* 18. Addit. ad Alex. *d. cons.* 10. *num.* 1. *litt. B.* Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 8. *n.* 3. *vers. hinc apparet.*

Hoc pactum de redimendo non videtur prorogatum 44
ex partium taciturnitate. Fachin. *lib.* 1. *controv. jur. cap.* 83. & DD. apud illum, ubi format casum, quod quis vendiderit fundum cum pacto redimendi intra quinquennium, & ad illud tempus eundem fundum conduxerit, dein finito tempore in conductione permanserit, & quærit, an tempus redimendi censeatur prorogatum, & negativam tenet sententiam, nimirum pactum redimendi non videri prorogatum ad longius tempus, bene vero locationem renovatam censeri, & citat Alex. *cons.* 76. *lib.* 5. Gozad. *ad L.* 2. *C. de rescind.*

ven-

vendit. quæst. 31. ubi Cagnol. quæst. 58. Mascard. de prob. conclus. 992. nu. 4. & 5. contra Alex. sibi contrarium cons. 28. lib. 4. & Menochium de præsumpt. lib. 3. cap. 85. num. 21. quia quando obligationi est constitutum certum tempus, si post tempus agitur, obstat exceptio. L. eum, qui ita stipulatur. §. qui ita. ff. de V. O. neque obstat C. item quæritur §. qui impleto. ff. locat. illis verbis, etiam pignoram videtur durare obligatio. quia hic textus loquitur de obligationibus, & hypothecis ad locationem ipsam pertinentibus, ita ut renovate locatione renovatæ etiam dicatur cæteræ obligationes, quæ ipsam locationem comitantur.

45 Pactum redimendi præscribitur longissimo tempore, non obstante quod in venditione fuerit dictum, quod liceat redimere semper, & quandocunque: præscribitur autem 30, vel 40. annis. Gabr. de præscript. conclus. 6. Covar. lib. 1. var. res. cap. 9. num. 7. si vero est cum hypotheca, non præscribitur illi, nisi 40. annis. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 57. ubi Rota, Fulgos. cons. 123. Curt. jun. cons. 164. num. 33. ver. quod etiam ex alio comprobatur. Negus. de pignor. par. 6. memb. 2. sub n. 5. C. de præscript. vers. & ista regula. & Covar. loc. cit. contra quam tamen præscriptionem datur restitutio in integrum, ex capite justæ ignorantiæ, non tantum minoribus, sed etiam majoribus L. 1. §. fin. ff. ex quib. caus. major. L. 1. §. si quis autem ff. de itin. actuque priv. Balb. de præscript. par. 4. princ. quæst. 29. Socin. jun. cons. 129. num. 137. lib. 1. Felin. in cap. vigilanti col. 2. de præscript. Boer. dec. 39. num. 6., Paris. cons. 66. num. 117. lib. 3. Crav. de antiquit. temp. par. 4. §. materia ista num. 54. Menoch. dec. 13. Afflict. dec. 37. & 329. & Marescot. l. c. qui testatur de communiori. num. 4.

46 Pactum de retrovendendo est cedibile in favorem redimere volentis, vide Jus redimendi, parit hypothecam, qua agitur etiam contra tertium. Bald. cons. 201. num. 2. lib. 4. Tiraquel. de retrac. convent. §. 3. gl. 1. nu. 9. & 125. Menoch. cons. 63. nu. 10. & 11. Morot. in tract. de jure offer. num. 27. Boer. dec. 49. nu. 3. Cyriac. controv. 308. num. 64. Ludovis. dec. 194. n. 19. & alii apud Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 2. quæst. 98. n. 4. præsertim si in pacto adest clausula Constituti, quamvis contrarium doceat Alex. cons. 10. lib. 1. & post illum Faber. in C. lib. 4. tit. 36. de pact. inter empt. & vendit. defin. 3. nu. 3. & 8. Gamma dec. 356. Crav. cons. 201. quorum sententiæ adhæret Merlin. l. c. num. 17. & plures citat.

47 Pactum inter Emptorem & Venditorem, quod res vendita sit hypothecata emptoris creditori, tribuit illi hypothecam cum prælatione. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 1. quæst. 23. num. 2. Statil. de salv. interd. inspect. 3. cap. 2. num. 510. Rota apud Buratt. dec. 774. num. 15. Negus. de pignor. par. 4. a num. 33. Mant. de tacit. lib. 11. tit. 23. num. 31. quia in acquirendis debitor potest præjudicare suis creditoribus. L. qui autem. 6. ff. quæ in fraud. creditor. ne fit propterea injuria anterioribus creditoribus, quia alias res empta non esset in bonis debitoris. Gratian. discept. for. cap. 964. num. 23. Merlin. l. c. num. 10.

48 Pactum, per quod quis redditur certus de lucro, est usurarium. Foller. in pract. cens. verb. Instrumentum gratiæ num. 9. Ciarlin. controv. for. cap. 29. num. 31. Cenc. de censib. par. 2. cap. 1. quæst. 3. art. 7. nu. 22.

49 Pactum in deputatione Vicarii spiritualis adjectum, quod salarium teneatur dividere cum Episcopo, aut cum Capitulo, est simoniacum. Quaran. in sum. Bullar. v. Capitulum. n. 7. circa finem. Sbroz. de off. Vicar. in addit. lib. 1. quæst. 54. & 60. & Navar. cons. 2. ne Prælati vices suas & in man. cap. 23. nu. 111.

50 Pactum in patrimonio Clericali, quod Ordinatione debeat restitui donanti, non valet, & habetur pro non adjecto. cap. 1. de pact. cap. Diaconi. 18. & cap. 2. quæst. 10. L. nemo potest. ff. de leg. Ugol. de off. Episcopi. cap. 26. cap. cum M. ubi Abb. Felin. & Dec. de constit. Garz. de Benef. par. 2. cap. 5. num. 79. vide in praxi Ordinum.

51 Pactum circa Capellaniam manualem sine auctoritate Papæ, non est simoniacum, præsertim si fuit possessa quadraginta annis. Barb. de Jure Eccles. lib. 3. cap. 5. num. 18. Veral. dec. 356. par. 2. Riccius in collect. decis. par. 4. collect. 789. Narbona de ætate requis. ad omn. act. quæst. 25. num. 8. & si fuit possessa longo tempore, qui possedit, acquirit jus, in quo est manutenendus, & spoliatus esset restituendus. Selva de Benef. par. 3. quæst. 68. Garz. de Benef. par. 1. cap. 2. nu. 88. Rota dec. 325. num. 2. par. recent. & coram Buratto dec. 382. num. 4. coram Cavaller. dec. 72. num. 5. quia tales Capellaniæ manuales Ecclesiastica Beneficia non sunt, & simoniæ materia esse non possunt.

52 Pactum de aliquid tribuendo in impetratione Beneficii titulo gratitudinis & recompensationis gratuitæ laboris est simoniacum, quamvis non excedat laborem, quia pacta quæcunque in Beneficialibus sunt prohibita, & non valent. cap. fin. de pact. cap. quæsitum. de rer. permut. cap. 2. ubi DD. de elect. in 6. Paris. de confid. Benef. quæst. 72. nu. 106. Put. dec. 234. Ciarlin. controv. for. cap. 127. num. 56. Tusc. litt. P. conclus. 11. nisi pacta & conditiones insint a Jure, videri potest Constitutio Gregorii XIII. quæ incipit. Ab ipso Pontificatus, quam citat Diana par. 7. tract. 4. res. 1. ibi & par. 2. tract. 16. res. 39. Commutationis rei spiritualis cum spirituali valet. Ciarlin. controv. for. cap. 192. num. 13. juxta cap. ad quæst. de rer. permut. & cap. ex insinuatione de simon. Hostien. & Jo. Andr. in cap. quia nonnullis num. 13. & ibi Abb. nu. 4. de Magistr. Moneta de distribut. par. 3. quæst. 5. num. 17. dummodo concurrat superioris authoritas. Bonac. de simon. in princ. propos. 2. num. 6. & quæst. 4. §. 12. num. 1. vers. secunda sententia. Barb. de Jur. Eccles. lib. 3. cap. 18. sub num. 97.

53 Pactum inter Conjuges initum abstinendi a debito conjugali secluso incontinentiæ periculo, ne proles multiplicetur, valet. S. Antonin. Navar. & apud Dianam par. 3. tract. 4. res. 213. Navar. in man. cap. 16. num. 33. Villalob. in sum. to. 1. tract. 13. diffic. 41. num. 9. Palud. in 4. dist. 31. quæst. 3. art. 2. casu 5. Dotale favore dotis extenditur & ampliatur. L. in ambig. ff. de Jure dot. & de R. J. ubi DD. Ciarlin. controv. for. cap. 9. nu. 64. Dec. in d. L. in ambiguis. de R. J. Cephal. cons. 147. num. 13. Mant. de tacit. lib. 12. tit. 22. num. 31. quia dos, & pia causa æquiparantur. Lud. Sacca. cons. 234. num. 27. & favore dotis multa permittuntur alias non permissa. Rol. cons. 25. nu. 23. lib. 4. Reversivum dotis etiam a patre relictæ inter fratrem & sororem valet. L. quæ dotis. ff. sol. matrim. L. cum maritus. ff. de pact. dotal. L. 2. de Jure dot. Capon. discept. for. 344. vide frater. Positum in capitulis matrimonialibus favore proximorum deficientibus liberis purificatur etiam, si alter ex conjugibus decesserit cum filiis, nisi illi utrique conjugi supervivant. Bich. dec. 650. a num. 1. usque ad 7. Cephal. cons. 251. nu. 12. Casanat. cons. 4. num. 105. Menoch. cons. 760. num. 2. Altograd. cons. 60. num. 26. Peregr. de fideic. art. 29. num. 13. Mant. de conject. lib. 11. tit. 7. num. 6. Factum socero a marito de non petenda dote non transmittitur ad hæredes soceri, sed extinguitur morte soceri. L. epistolam. ff. de pact. L. si marito ff. sol. matrimon. Noal. de transmiss. cas. 28. num. 157. Alex. in L. 1. num. 42. ff. eodem. Campeg. de privil. dot. vers. vigesimo quinto.

54 Pactum adjectum contractui bonæ fidei parit actionem. DD. apud Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 98. & hæc actio est præscripti verbis, dummodo in continenti fuerit adjectum. Idem dic, si pactum fuit adjectum contractui stricti juris. Fachin. l. c. cap. 99. qui citat Bart. Castr. Alex. Decium, & alios, & probat ex L. in bonæ fidei C. de pact. quia pactum in continenti contractui adjectum illi inesse dicitur.

55 Pactum quod onus gabellæ solvendæ pro contractu ad Venditorem spectet, per se est licitum; nec ullam habet usuræ suspicionem regulariter. Tiraquel. de retrac. §. 6. gl. 2. Ciarlin. controv. for. cap. 40. num. 50. & seq. Lim. in viro de usura suspecto. Bald. cons. 1311. Mant. de tacit. lib. 8. tit. 25. num. 2. & 3. Lim. 2. si pactum esset insolitum, ut quia onus solvendi gabellam spectat ad emptorem, vel ad utrumque pro dimidia parte, aut adesset magna modicitas pretii cum pacto retrovendendi. Fachin. lib. 2. cap. 12. Bald. cons. 311. lib. 5. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 112. Gratian. discept. for. cap. 258. Innoc. Jo. And. Ant. Butr. & Panorm. in cap. ad nostram num. 4. de empt. & vendit. Castr. cons. 109. lib. 2. Afflict. dec. 40. 65. & 339. Cassador. dec. 1. tit. de usur. Crav. cons. 156. num. 4. & 7. Natta cons. 198. num. 8. lib. 1. Joan. Bapt. Lup. ad L. 2. C. de pact. inter empt. & vend. par. 2. n. 29.

ver. tu autem. Gabr. conf. 74. nu. 3. lib. 1. Dec. conf. 692. & infiniti alii, quia in d. cap. ad nostram de empt. & vend. & in cap. illo vos de pignor. §. Pontifex expresse dicit, quod revera contractus usurarius, ageretur, patet ex eo, quod creditor debitori promisit &c. sed quod ex pacto retrovendendi cum modicitate pretii non præsumatur contractus usurarius, defendunt innumeri alii, quos recenset Fachin. loc. cit. quos inter Zabatella in cap. illo vos de pignor. Anchar. in cap. ad nostram de empt. & vend. Socin. sen. conf. 248. lib. 2. jun. conf. 50. lib. 1. Boer. dec. 102. Osasc. dec. Pedem. 42. Rol. conf. 58. nu. 10. lib. 4. Menoch. de arb. cas. 217. Fab. de Monte de empt. & vendit. 7. quæst. princ. ver. sexto quæro. Hostien. in sum. de empt. & vendit. §. qualiter rescindatur. Berouf. conf. 212. num. 6. lib. 3. Bellam. dec. 7. Butsat. conf. 117. nu. 12. eo quod contractus talis sit judicandus, qualis ex forma apparet. L. cum precibus. C. de prob. tum quia contractus in dubio præsumitur verus, & non simulatus, & non est judicandus illicitus, nisi manifeste id evincatur. L. prævaricationis. §. ult. ff. de prævaric. cap. ult. 31. quæst. quæst. ult. Primæ sententiæ adhæret Fachin. si cum pacto retrovendendi, præsertim post breve tempus modicitate pretii immodica accedat etiam consuetudo fœnerandi in paciscente.

56 Pactum inæqualitatis inter socios, nimirum quod unus plus habeat, quam alter ex lucro in societate, est illicitum, nisi ille plus pecuniæ aut operæ contulerit. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 146. ob L. si non fuerit ff. pro socio. Covar. l. 3. var. res. cap. 2. Socin. conf. 265. num. 9. lib. 2. Curt. jun. in L. si paciscenda num. 31. & seq. C. de pact.

57 Pactum resolutivum non operatur, nisi is pro quo fuit appositum, eo velit uti. Seraph. dec. 209. & 1150. Ciarlin. controv. for. cap. 52. num. 45. Resolutivum inter Locatorem & Conductorem in casum non solutionis affictus locum non habet, si nulla potest considerari mora ex parte Conductoris. Bich. dec. 262. num. 6. Bart. in L. 3. num. 17. C. de pignor. Surd. conf. 221. n. 8. Negus. de pignor. 4. par. princ. num. 16. Rota dec. 577. num. 1. par. 2. recent. & dec. 617. num. 3. coram Burat. Bar. in L. 3. num. 17. C. de pignor. ubi Salyc. num. 28.

Pactum resolutivum tunc operatur, quando continet verba decreta ipso jure resolutionem importantia, secus si fuit collata resolutio in voluntatem emptoris, & emptor contractum adimplevit quamvis elapso termino, quia pacto resolutivo videtur renunciatum. Gratian. discept. for. cap. 302. num. 18. Rota dec. 270. num. 9. apud Duran. & dec. 54. num. 14. & 15. apud Burat. ubi Adden. litt. C. & dec. 109. num. 4. & seq par. 7. recent. apud Bich. dec. 616. num. 6. Mant. dec. 270. num. 14.

58 Pactum, quod a creditore fiat quietantia facto deposito, intelligitur, postquam successerit oblatio, & creditor recipere recusaverit. Dec. conf. 2. numer. 3. Capuaq. dec. 233. num. 5. par. 2. Rota dec. 111. nu. 5. par. 1. recent. & apud Post. de subhast. dec. 28. nu. 5. Rol. conf. 53. num. 34. & seq. lib. 1. Corn. conf. 262. numer. 13. lib. 4. & alii apud Bich. dec. 283. num. 19. & seq.

59 Pactum francandi in investitura facit contractum emphyteuticum in venditionem transire. Gratian. discept. for. cap. 477. numer. 7. & 10. & ex tali pacto transfertur dominium secuta traditione. Ruin. conf. 148. num. 9. lib. 1. Cephal. conf. 705. num. 15. & tunc Canon non videtur solvi pro re locata, sed pro interesse pretii non soluti. Bart. & Castr. in L. sicut. §. interdum. ff. locat. Dec. con. 31. nu. 3. Curt. jun. conf. 81. a nu. 1. Berons. conf. 123. num. 13. & 18. lib. 1. Ciarlin. vero controv. for. cap. 6. nu. 10. 11. & 12. & 59. putat, Doctores citatos esse intelligendos, quando per effectuationem pacti de francando jam fuit resolutus contractus.

60 Pactum Episcopi aut Prælati sine solemnitatibus extrav. ambitiosæ ligat paciscentes durante eorum vita, modo pactum sit ad tempus. Ciarlin. controv. for. cap. 135. num. 16. uti si fecit pactum Prælatus durante sua vita, quod emphyteuta non cadat ab emphyteusi, quamvis non solverit canonem, quia pactum valebit vivente Prælato, quia hoc pacto vel ita paciscendo videtur Prælatus caducitatem vitæ suæ tempore incurrendam remittere, quod facere potest. gl. in cap. potuit. ubi Butr. n. 19. Imol. no. 34. de locat. Jas. in L. 2. num. 130. C. de Jure emphyte. Alex. conf. 5. n. 19. lib. 5. Corbul. de caus. priv. emphyteut. caus. 15. lim. 2. nu. 3. tamen istud ad tem. Farin. decis. posthum. 218. num. 1. ver. non potest. par. 2. Ciarlin. controv. for. cap. 135. num. 16.

Pactum de se obligando parit efficacem obligationem. Gratian. discept. for. cap. 964. num. 25. & 26. & parit statim actionem. Merlin de pignor. lib. 2. tit. 4. quæst. 110. apud quem Burat. dec. 719. sicut etiam pactum de donando, præsertim si fuit juratum. Adden. ad Burat. ubi Rota dec. 58. a num. 12. & num. 20. par. 6. recent. & dec. 118. num. 9. par. 6. nam juramentum inducit obligationem de præsenti in eo, qui promittit se obligaturum, dare v. g. centum. Jo. And. in addit. ad Speculat. tit. de oblig. & solut. Alex. in L. cum fundus. §. servis suis imprudens. num. 2. ff. si cert. pet. Boer. dec. 3. num. 2. Rota dec. 58. num. 8. par. 6. recent. 61

Pactum nudum absque stipulatione de Jure Canonico producit actionem, quia pacta sunt observanda tam quoad actionem, quam quoad exceptionem. Covar. in cap. quamvis. par. 2. §. 4. nu. 13. ver. Decimo. quamvis contrarium cum Legistis teneat Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 100. sed Covar. adstipulatur Ciarlin. controv. for. cap. 192. numer. 4. qui id probat ex cap. quamquam de usur. in 6. & DD. in cap. 1. de pact. Rota divers. dec. 393. nuer. 1. par. 5. Gutierez de juram. confir. par. 1. cap. 36. num. 3. Rota dec. 476. num. 14. coram Burat. & dec. 58. num. 4. & 5. par. 6. recent. apud Bich. dec. 500. num. 21. pactum nudum recipit vestimentum a traditione rei, & redditur efficax ad agendum. Pacian. alleg. 127. num. 13. 62

Pactum de quota litis an valeat, vide in verb. Doctor, Advocatus, & quod non valeat, vide Farin. quæst. 106. & Seraph. de privil. juramenti. privil. 170. quamvis pactum esset de minima quota. L. si qui Advocatorum. C. de postul. & paciscens punitur. cap. infames quæst. 7. quia hoc pactum est contra bonos mores. L. salarium mandati & L. litem. C. de procurat. nisi hoc pactum fuisset juratum, quia tunc propter juramentum sustineretur, & ex tali promissione ac pacto competeret actio de utroque jure. Guido Pap. quæst. 190. quia tale pactum non prohibetur, nisi ad utilitatem privatam litigantium, cui ipsi renunciare possunt. Bart. in L. si quis pro eo & in L. non dubium C. de LL. & non est contra bonos mores Canonicos, sed tantum Civiles. Juramentum vero tunc tantum non est obligatorium, quando est contra bonos mores Canonicos, secus si est tantum contra bonos mores Civiles. cap. non obligatorium de R. J. in 6. Corn. conf. 294. col. 1. in fin. vol. 4. 63

Pactum non suffragatur, si is, qui se fundat in illo, non probat, quod illud servaverit, & adimpleverit. L. cum proponas. C. de pact. cap. pervenit. 2. de jurejur. Rebuff. de Decimis quæst. 13. numer. 31. Pacian. alleg. 130. num. 25. 64

Pactum, quod una pars lite & jure suo cadat, si quod habet in beneficio, & altera det aliquid temporale, si fit sine superioris auctoritate, est simoniacum. cap. cum pridem. de pact. si vero cum superioris authoritate detur aliquid ad redimendam vexam, valet, & est licitum. cap. Constitutus. de transact. Navar. de simon. conf. 46. Tusc. litt. C. conclus. 50. & litt. T. conclus. 358. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. nu. 343. Suar. de Relig. to. 1. lib. 4. cap. 51. num. 17. Canis. in d. cap. Constitutus, dummodo transactio a partibus non incipiat, sed ab Episcopo, qui litem Beneficialem ita potest dirimere, ut uni Beneficium litigiosum adjudicet, cum onere solvendi alteri pensionem. cap. nisi essent. de præb. Suar. l. c. cap. 51. num. 17. Bonac. de simonia quæst. 4. §. 15. nam cum sunt partium jura obscura, solet Judex jubere, ut unus ex litigatoribus Beneficium retineat, alteri annua pensione soluta ex fructibus ipsius Beneficii. cap. auditis. de collus. deteg. cap. cum venissent. de restit. spol. quia hoc requirit bonum pacis, propter quod alia plura in jure admittuntur. cap. his 11. de major. & obed. cap. 1. de despons. impub. Gig. de pens. quæst. 6. num. 4. Ugolin. de simon. tab. 1. cap. 10. §. 3. Redoan. de simon. cap. 21. num. 36. Vallens. de Benef. lib. 4. tit. 2. Ut ergo transactio careat omni vitio simoniæ, debet initium capere a Judice, & non a partibus. cap. nisi essent cit. Gonzal. in lib. 1. Decretal. tit. 36. fol. 900. num. 5. Neque sufficit ad excusandas partes a simonia, si transactionem inter se factam Judici præsentant. cap. quæsitum. de rer. permut. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. n. 343. qui citat Rotam in una 65

cal-

Calleguritana pensionis 29. Maii 1595. coram Pennia. quia transactio sine Judicis auctoritate facta vires non habet. cap. nonne de præsumpt. L. cum Prætor. 12. ff. de Jud. nec licet partibus aliquid dare, ut a lite discedant etiam ratione expensarum. cap. cum pridem. 4. de pact. ubi gl. verb. pecunia. cap. super hoc. de renunt. quamvis fiat auctoritate superioris, si conventio a partibus initium habuit, secus si a Judice pro bono pacis. Gaiz. l. c. n. 350.

66 Pactum in instrumento cambii appositum, quod de cambiis stetur simplicibus computis, & partitis librorum mercatorum deputatis, non valet, quia illis non creditur, nisi aliunde cambia probentur realia, quia pactum hujusmodi habet tacitam conditionem, quatenus cambia sint realia. Becc. cons. 213. nu. 92. ver. secundo respondetur. Rota dec. 559. in fin. par. 1. recent. Capyc. Latro dec. 106. n. 46. & hoc ut fraudibus & usuris illicitis via præcludatur. Becc. l. c. n. 100. & 101. Campanil. divers. jur. Canon. rubr. 11. cap. 20. n. 42. & 43. Cavaller. dec. 2. n. 23. & 31. Anton. de Amat. res. 27. n. 18. Capyc. Latro dec. 106. n. 43. & 57. Rota dec. 711. n. 6. par. 3. recent. & quia pactum intelligitur arbitrio boni viri, quod quidem arbitrium non est Mercatoris, sed Judicis, qui rimari debet per ocularem inspectionem, an litteræ emanaverint juxta præscriptum in Constitutione Pii V. Rota dec. 52. n. 23. & 33. par. 7. recent. apud Bich. dec. 74. n. 30. & seq.

67 Pactum æstimationis faciendæ favore utriusque partis appositum, respicit favorem non tantum unius, sed etiam alterius ex contrahentibus, conditio deficiens non debet, nec potest ei præjudicium inferre. L. illis libertis. ff. de condit. & demonstrat. gl. in L. Cajo Sejo §. Imperator. ver. perpetuo ff. de alim. & cibar. leg. Dec. cons. 485. n. 1. ver. tertio hoc idem. n. 2. & 3. Decian. cons. 49. n. 28. ver. item in casu, quia alias contra partium voluntatem altera ex ipsis locupletari posset cum aliena jactura. Bich. dec. 196. n. 20.

68 Pactum contra instrumentum locationis non censetur a successione ratificatum, ex perceptione affictuum, si illos recepit vigore instrumenti locationis, per quam perceptionem censetur ratificasse contenta in instrumento, non autem pactum a se ignoratum. L. 3. §. scio. ff. de minor. Natta cons. 672. n. 54. vers. quod dicta. Cephal. cons. 153. n. 98. Neguf. q. 302. n. 41. Buratt. dec. 136. n. 8. quia ratificatio non trahitur ad incognita, sed ad illam requiritur notitia specifica facti. Parif. cons. 47. nu. 97. lib. 1. Bertazol. cons. civil. 48. num. 21. Neguf. l. c. Cavaler. dec. 612. n. 27. & 28. Seraph. dec. 136. n. 2. Put. dec. 174. n. 5. & dec. 175. n. 2. Bich. dec. 437. n. 14. & 15.

69 Pactum de solvendo minorem pensionem initum cum Rectore Beneficii, tanquam personale non transit in successorem, quia pactum personale extinguitur cum persona. L. si tibi decem. §. si quis paciscatur. & L. quidam in duobus. §. personale. ff. de pact. Crotus in L. qui Romæ. §. duo fratres. n. 70. ff. de V. O. Gig. cons. 125. nu. 26. ver. modo videndum. Rota coram Buratt. dec. 469. n. 12. & 16. Bich. dec. 216. n. 29.

70 Pactum de stando circa damna juramento creditoris validum est, & includitur in clausula de quibus &c. quod juramentotum &c. dummodo non fuerit appositum in contractu mutui, aut alias de usura suspecto. Plot. de in litem juran. §. 48. n. 1. & 8. Seraph. de privil. juram. privil. 31. nu. 8. & 18. Borgnin. dec. 2. n. 31. & 32. par. 2. Sess. dec. Aragon. 31. n. 19. & dec. 400. n. 9. & 10. Bich. dec. 359. n. 2. & 4.

71 Pactum de non reficiendis expensis fieri potest, sicut etiam de non reficiendis melioramentis. Gabr. cons. 168. n. 90. & seq. lib. 1. Gratian. discept. for. cap. 810. n. 8. Seraph. dec. 1496. num. 1. Rota dec. 294. n. 7. par. 1. recent. & dec. 60. num. 8. par. 5. apud Bich. dec. 470. n. 4.

72 Pactum de solvendo fructus dotales soluto matrimonio est illicitum. Alex. cons. 221. n. 7. ver. nec prædictis. lib. 2. Anguiss. cons. 16. nu. 2. & 5. Molin. de ritu nupt. lib. 3. q. 39. n. 14. Rota dec. 94. n. 8. apud Merlin. de pignor. in casibus vero, in quibus pactum est licitum, non requiritur ulla interpellatio. Dec. cons. 111. n. 13. vers. mora enim. Scaccia de camb. §. 1. q. 7. par. 2. ampliat. 8. n. 148. Gait. de cred. cap. 2. tit. 7. q. 2. n. 1742. Rota apud Farin. dec. 331. num. 9. Bich. dec. 487. n. 8. & 9. sicut non valet pactum de solvendo fructus pendente dilatione ad solvendum. Alex. cons. 31. nu. 14. ver. videlicet. lib. 6. Socin. sen. cons. 88. per totum lib. 5. Honded. cons. 30. n. 29. & cons. 44. n. 31. lib. 1.

73 Pactum illicitum, & usurarium habetur pro non adjecto, & ipso jure corruit ob resistentiam Juris Divini Canonici, naturalis, & civilis novissimi, juxta superius dicta. §. 1. & Rotam. dec. 301. n. 32. & seq. par. 5. recent. apud Bich. dec. 487. cit. n. 11.

74 Pactum initum inter communitatem & ejus Conductores habet vim legis etiam contra singulares personas. Bart. in L. Civitas 17. n. 3. ver. & per hoc dico. ff. si cert. pet. Corn. cons. 330. in princ. lib. 1. Parif. cons. 88. n. 47. lib. 1. Ruin. cons. 166. n. 5. & 8. lib. 4. Pacian. alleg. Civil. & Can. 205. n. 1.

75 Pactum intelligi debet, ut sit conforme dispositioni Juris. Surd. cons. 34. nu. 34. & 35. quamvis impropriari deberent verba. Idem n. 48. Lancellot. de attent. par. 3. cap. 26. n. 79. & seq. Rota dec. 392. n. 4. par. 1. recent. apud Pacianum. alleg. 10. nu. 8. Expressum in instrumento prævalet clausulis in eodem appositis. Pal. cons. 465. n. 5. lib. 5. Rota dec. 60. nu. 3. & 4. par. 5. recent. Pacian. alleg. 37. n. 7. & 8.

76 Pactum assecurationis animalium nedum a morte, sed etiam a morbis, & aliis deteriorationibus, quamvis sit præter naturam locationis, tamen non est contra naturam illius. Azor. instit. moral. par. 3. cap. 7. q. 3. in princ. Cyriacus controv. 260. n. 16. nec est contra illius substantiam. Duard. de societ. lib. 2. cap. 5. q. 4. n. 15. & quamvis Conductori sit onerosum, tamen si affictus minor ideo solvatur, non tantum validum existit, sed etiam justum. Molina de justit. & jur. to. 2. disp. 503. n. 1. & 2. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 133. nu. 21. Cyriac. controv. 260. num. 17. Duard. l. c. Card. de Lugo de just. & jur. disp. 29. n. 74. & alii apud Pacian. l. c. alleg. 166. n. 5. Covar. lib. 3. var. res. cap. 2.

77 Pactum de hæreditate viventis ipso ignorante, vel non consentiente, improbatur a jure tanquam contra bonos mores. L. fin. C. de pact. DD. apud Andreol. controv. 310. n. 1. quos ipse sequitur, nec sustinetur juramento. Alex. cons. 155. n. 10. lib. 7. Bellon. jun. cons. 71. n. 4. Thes. dec. 225. n. 6. Addend. ad Buratt. dec. 894. n. 9. 14. & 15. sive pactum fuerit affirmativum, sive negativum. Andreol. l. c. Altograd. cons. 41. n. 11. si est ad favorem alterius. Merlin. dec. 274. n. 3. vers. attamen hæc sententia. Rota dec. 33. n. 5. part. 6. recent. & dec. 166. n. 21. part. 9. Urceolus cons. 94. n. 48. Altograd. jun. controv. 28. n. 11. & seq. Pacian. alleg. 14. nu. 14. & seq. & si est ad favorem alterius, non dicitur negativum, sed affirmativum.

78 Pactum devolutionis ob non solutum Canonem non arguit contractum esse emphytheuticum, quia æque convenit, & inest locationi perpetuæ. Socin. sen. cons. 167. n. 7. vers. si vero dicamus. lib. 2. Surd. cons. 537. n. 15. ver. aut intelligimus. Corbull. de caus. privat. ob non sol. Can. ampl. 23. Boer. dec. 234. Rota dec. 178. n. 8. par. 1. divers. & coram Buratt. dec. 334. n. 19. sicut etiam, quod res debeat meliorari, & quatenus tale pactum locationi non insit, adhuc illi non repugnat. Rota dec. 14. n. 37. par. 6. recent. Rota coram Coccino dec. 883. num. 4. sicut etiam pactum solvendi laudemium non arguit emphyteusin; quia valet etiam in casibus, in quibus laudemium non debetur. Burgos. de laudem. par. 2. Inspect. 18. n. 4. Fulgin. de jure emphyt. d. tit. de laudem. n. 51. Pacian. alleg. 141. n. 11. & seq. usque ad n. 16.

79 Pacta insolita in contractu mulieris vetulæ arguunt fraudem, & suggestionem. Rota dec. 226. nu. 19. & seq. par. 12. recent. Pacian. allegat. 173. n. 7.

80 Pacta debitorum non possunt præjudicare creditoribus. L. debitorum. 25. C. de pact. Castr. & Ang. ad L. 1. & 2. ff. de solut. Rota dec. 57. n. 4. præsertim quoad hypothecam. L. si unus. 28. §. ante omnia. ff. de pact. Neguf. de pignor. in 3. membr. 6. par. nu. 11. Surd. dec. 286. n. 1. Rota apud Buratt. dec. 62. n. 5. Conciol. alleg. 6. n. 34. quia quod fit ex post facto, non potest mutare naturam rei. L. eandem. 9. §. sed si quis ff. de duob. reis. Cephal. cons. 351. n. 19. lib. 3.

81 Pacta duo, si fuerunt in casum evictionis in instrumento posita, & unum tantum ex illis in altero instrumento

super

ſuper eadem re ex intervallo celebrato repetitum, alterum omiſſum cenſetur, præſertim ſi pactum omiſſum eſt contra naturam contractus. Mant. *de conject. lib.* 16. *tit.* 6. *num.* 30. Surd. *conſ.* 200. *num.* 23. præſertim in tranſactione, in qua non eſt locus pœnitentiæ, etiam ob inobſervantiam partis adverſæ. Mangil. *de evict. queſt.* 142. *numer.* 18. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 4. *numer.* 14. Surd. *l. c. numer.* 25. & in dubio fit interpretatio contra eum, qui ſe in pacto fundat. Mangil. *de evict. queſt.* 200. *num.* 25. Altograd. jun. *controv.* 77. *num.* 21. *& ſeq.*

82 Pacta tribuunt Legem actui, & tanquam Leges obſervari debent, quamvis ſint rigoroſa, & ſunt pars ipſius contractus, & inter ſeſe correſpectiva dicuntur. *L.* 1. *ff. ſi conveniat. ff. depoſ. L. paciſcl. ff. de pact.* Menoch. *conſ.* 477. *num.* 2. Gait. *de credit. cap.* 4. *queſt.* 11. *num.* 1381. Rota *dec.* 145. *num.* 4. *part.* 4. *tom.* 2. *recent.* Seraph. *dec.* 787. *num.* 2. *& dec.* 9. *num.* 4 *par.* 4. *recent. tom.* 2. Bald. *in L. petens. num.* 49. *C. de pact.* Crav. *conſ.* 463. *num.* 9. Menoch. *conſ.* 609. *num.* 41. Franc. *dec.* 369. *num.* 4. Gait. *l. c. num.* 501. Surd. *dec.* 155. *num.* 9. & plures apud Altogr. jun. *controv.* 79. *num.* 24. *&* 25.

83 Pacta poſita in contractu emptionis, & venditionis dicuntur pars pretii, & valorem rei minuunt. Tiraquel. *de retrac. convent. in præfat. num.* 21. *&* 22. Menoch. *conſ.* 768. *num.* 7. *& ſeq.* Surd. *l. c. num.* 16. Rota *dec.* 94. *num.* 69. *par.* 7. *recent.* Altogr. jun. *l. c. numer.* 27. & probat *ex L. fundi partem.* ubi gl. *ff. de contrahend. empt. L. ſi venditor.* 1. *§. ſi quid emptor. ff. de ſerv. exportand.* Gutierez. *Can. qq. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 10. *&* 11. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 16. *num.* 5. *ver. rerum.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 105. *num.* 138. Rota *dec.* 30. *num.* 4. *par.* 1. *recent. & dec.* 709. *n.* 3. *par.* 1. *diverſ.* Seraph. *dec.* 547. *num.* 1.

¶ PALLIUM.

§. *Unicus.*

Pallium quid ſit, & qualiter concedendum?

1 Pallium † eſt inſigne ornamentum Archiepiſcoporum, ſumptum de corpore Beati Petri *c. ſignificaſti, in fi. de elect.* ubi gl. *in verb. corpore aſſumuntur*, & ibi Abb. *num.* 9. declarant, cur de corpore beati Petri aſſumi
2 dicatur. † Non datur pallium Archiepiſcopale, niſi fortiter, & ſæpe poſtulanti, *c. priſca* 100. *diſtinct.* Abb. *conſ.* 101. *Videtur primo, col.* 3. *v. præterea nullum ju-*
3 *ris, lib.* 2. † Formam autem tradendi pallii, quibuſque diebus, & in quibus locis Provinciæ illo liceat uti, & de modo illo utendi, vide *in cap.* 1. & gloſſ. *in c. ad honorem, cum cap. ſeq. de authoritate & uſu Pallii.* ¶

PAPA.

Praxis Papæ.

§. I.

De Imperio Papæ.

1 S. Pontifex habet omne Imperium tam in ſpiritualibus, quam temporalibus, quamvis in temporalibus non exerceat ob illa verba Chriſti: *Repone ferrum in vaginam.* ubi prohibuit exercitium, ſed non negavit, aut prohibuit imperium; quia non dixit: projice ferrum. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 10. Card. Bellarm. *in controv. de Rom. Pontifice. lib.* 5. præſertim *cap.* 1. 4. *&* 6. P. Suarez. *lib.* 3. *de LL. cap.* 6. *& in defenſ. fid. contra Regem Angliæ. lib.* 2. *cap.* 5. *& cap.* 11. *n.* 6. Barb. *de pot. Epiſc. part.* 1. *tit.* 3. *cap.* 4. *num.* 19. *in paſtorali.* Solorzanus *de jure Ind. lib.* 2. *cap.* 22. *a num.* 40. *to.* 1. ſaltem indirectum quoad ſpiritualia, in quantum talis poteſtas eſt neceſſaria ad bonum regimen quoad ſpiritualia. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 121. apud quem Carena *in praxi S. Officii. par.* 1. *tit.* 1. Pereira *de manu regia. to.* 1. *prælud.* 2. Ramirez *de man. reg. §.* 2. & alii apud eundem Dianam *part.* 10. *tract.* 6. *reſ.* 1. Et ita *Greg.* VII. creavit in Croatia Regem Demetrium. Baron. *in annal. an.* 1137. *tom.* 11. Benedictus VII. creavit in Regem Hungariæ S. Stephanum anno Chriſti 980. & Boleslao Poloniæ Duci coronam flagitanti negavit. Ita Siciliæ, & Sardiniæ Reges creati fuerunt a S. Pontifice. Ille a Bonifacio VIII. Hic ab Adriano IV. Feltrenſis familia in Duces Urbini fuit erecta, uti teſtantur Martha *de Juriſdict. par.* 1. *caſ.* 26. *&* 33. Card. de Lugo *to.* 2. *diſp.* 36. Pius V. Florentiæ Ducem in magnum Ducem elevavit, quamvis contradicente Maximiliano II. Imperatore, cui reſponſum, perpenderet, unde ipſi eſſent Imperatores, quomodo, & aquo Septemviri fuerint creati, quibus motus Imperator deſtitit. Ita Veneti titulum Ducalem a Deodato Pontifice obtinuerunt anno 613. Ita Innocent. IV. anno 1248. Aconi Norvegiæ Principi pro auxiliis contra Fridericum datis, titulum Regium miſit.

Præterea novus Orbis Regibus Hiſpaniæ & Luſita- 2
niæ datus ab Alexandro VI. ſive debellandus, & ad veram Religionem deducendus, ut cum multis docet Solorzan. *de jure Indiarum. lib.* 2. *c.* 24. Bellarm. *lib.* 5. *de Rom. Pont. c.* 2. *§. ult.* ſive pleno jure, ut innumeri tenent apud eundem Solorzan. *l. c.*

Hinc poteſt ſub cenſuris prohibere Principibus Chri- 3
ſtianis, ne bellum gerant, ſi hoc vergat in damnum Religionis Catholicæ. Dualius *in* 2. 2. *tract. de charitate. quæſt.* 16. *art.* 2. Boſſ. *in moral. to.* 1. *par.* 1. *§.* 30. Dicaſtill. *de juſt. lib.* 2. *tract.* 1. *diſp.* 10. *dub.* 16. *§.* 4. Anguianus *de LL. lib.* 2. *cap.* 17. Bordon. *in conſ. Regul. to.* 2. *reſ.* 66. Suarez & multi alii apud Dianam *par.* 10. *tract.* 2. *reſ.* 7. Et eſt Judex inter Principes diſcordantes in re gravi, niſi ipſi conſenſerint in Judicem arbitrum, ſi ex tali diſcordia timeatur probabiliter vel fidei, vel Eccleſiæ detrimentum, & tunc poteſt ferre ſententiam, cui ſtare tenebuntur Principes illi. Molina *de juſt. & jur. to.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 29. & DD. quos citat, & ſequitur Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 123.

§. II.

De poteſtate illius quoad ſucceſſionem.

Poteſt ſibi eligere Succeſſorem. Vaſquez *in* 3. *part.* 4
to. 3. *diſp.* 244. *cap.* 3. Victoria *de poteſt. Eccleſiæ quæſt.* 2. *propoſ.* 10. & probatur; quia Pontifex poteſt præſcribere modum, quo ſibi ſuccedatur, qualis eſſe poteſt, ut Anteceſſor nominet Succeſſorem; tum quia poteſt Imperatori, Epiſcopis &c. concedere licentiam, & facultatem, ut Succeſſorem in Pontificatu eligant, cur ergo non poſſit ipſemet idem præſtare? Et ita S. Petrus Succeſſorem ſibi elegit S. Clementem. Neque movet, quod dicit Turrecremata, S. Petrum non elegiſſe S. Clementem, ſed S. Linum electum fuiſſe, quia hoc refragatur Tertulliano *de præſcriptionibus.* & S. Hieronymo *lib.* 1. *contra Jovinianum cap.* 52. & Joanni III. Papæ in epiſtola ad Epiſcopos Germaniæ. Neque refert, quod Clemens non fuerit tunc Pontifex, quia hic electioni renuntiavit, eo quod indignum ſe exiſtimaret, quod tanto viro, ſcilicet S. Petro ſuccederet. Bellarmin. *de Rom. Pont. lib.* 4. *cap.* 5. Baron. *to.* 1. *annal. an.* 60. Imo non deſunt, qui velint, S. Clementem fuiſſe Pontificem poſt S. Petrum, Linum vero fuiſſe Coadjutorem S. Petri, qui Eccleſiam gubernabat in ejuſdem abſentia, & illi defuncto ante S. Petrum Cletum ſuffectum fuiſſe, & defuncto S. Petro, S. Clementis Coadjutorem fuiſſe. Dual. *de poteſt. Pontificis. par.* 3. *quæſt.* 6. Bonac. *de elect. Pontif. quæſt.* 6. *p.* 4. neque refert, quod Barb. *de jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 1. opponit, quod Sponſus non poſſit relinquere Sponſæ ſuæ alium virum, & quod electus non poſſit habere poteſtatem ante mortem eligentis, quia Eccleſia haberet duo capita; neque poſt, quia poſt mortem nullam eligens habet poteſtatem deputandi ſibi Succeſſorem; quia reſpondetur ad primum, non implicare, quod ſponſus poſſit ſponſæ ſuæ conſentienti relinquere alium ſponſum. Præterea ſi non poteſt ſponſæ deputari ſponſus Succeſſor, hoc ideo eſt, quia ſponſus non poteſt dari, niſi conſentienti, conſentire vero ſponſa non poteſt, niſi poſt mortem. Ad ſecundum quærimus, an Epiſcopus poſſit ſibi eligere Succeſſorem de conſenſu Pontificis? hoc negare non poteſt Barb. Iterum quærimus, an electus habeat poteſtatem vivente Epiſcopo, vel illo mortuo? non vivente, quia Eccleſia haberet duo capita, aut duos ſponſos; ergo mortuo. Quærimus, an electus habuerit poteſtatem a mor-

tuo

tuo post mortem, vel ante mortem, quod nobis respondetit, sibi responsom habeat.

5 Sed instas, hoc fore in destructionem Ecclesiæ. Sed respondemus, quod timeri etiam posset destructio Ecclesiæ ex electione post mortem, nisi infallibilis Spiritus S. assistentia aliud polliceretur ob Competitorum ambitum, ob factiones, uode tot schismata provenere; adeo, ut verum regulariter sit illud Taciti: *minore discrimine sumi Successorem, quam queri*. Et vero ex Principum electione quot mala provenerint, perspicuum oobis faciunt exempla Hispaniæ, Galliæ, Poloniæ, & Hungariæ.

6 Iterum opponitur; Pium IV. decrevisse in Consistorio, sententiam affirmantem esse falsam, teste Victorello *in Addit. ad Ciaconem in vita Pii IV.* sed respondetur, de boc Decreto non constare authentice, imo nec in lucem prodiisse.

7 Neque obstat, quod narrat Baron. de Bonifacio II. *to. 7. an.* 571. qui, cum tentasset Successorem facere Virgilium, congregata Synodo Reum se confessus est Majestatis, quia pariter de hoc non constat authentice, & dictum Auctoris contrarii non debet facere majorem probationem, quam ipsiusmet authoritas, & potest esse, quod electio Successoris tali tempore tenderet in destructionem, aut quod Electus esset impar tanto oneri. Diana *par.* 1. *tr.* 2. *ref.* 121.

§. III.

De potestate Papæ quoad Beneficia.

8 In collatione Beneficiorum habet plenitudinem potestatis. *cap.* 2. *de præb. in* 6. *Clem.* 1. *ut lit. pend.* Gig. *de pens. qu.* 10. & 37. Caccialup. *de pens. quæst.* 19. Panorm. *in cap. inter de major. & obed.* quæ tameo juxta Theologos & Sotum *de just. & jur. lib.* 3. *qu.* 6. *art.* 2. procedunt quoad forum externum, quia in terris nullum habet Superiorem, qui Ei dicere possit, quare sic facis; si tamen indignis conferat, & male consulat Ecclesiis, peccabit mortaliter, contra dictamen Divini, & Naturalis Juris operando, juxta *cap. homo Christianus. & cap. si Papa. dist.* 40. vide *plura apud* Arium Pinellum *C. de rescindend. vend. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 30.

9 Non potest sine caosa privare aliquem Beneficiis, de quibus canonice fuit investitus. Card. & Fel. *in cap. quæ in Ecclesiarum. de constit.* Sot. & alii apud Pinel. *l. c.* & probatur *ex cap.* 1. *de caus. possess. & propriet.* quod procedit quoad forum internum, secus quoad externum. Gigas *l. c.*

10 Solus admittit renuntiationem Beneficiorum ad favorem. *cap. deliberatione. §. prohibemus. de off. Legati. in* 6. Parif. *de resign. lib.* 2. *q.* 1. *n.* 62. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 50. *n.* 23. *& de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 170. Azor. *Instit. moral. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 35. *ver.* 2. Et annuas pensiones in Beneficiis constituit, & constitutas traosfert. Laym. *moral. lib.* 4. *tr.* 2. *cap.* 18. *n.* 3. Lessius *de just. lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 38. Zechius *de Benef. & pens. cap.* 11. *num.* 5. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *n.* 340. juxta *cap.* 1. *ut Eccl. Benef. sine diminut. confer.* Rebuff. *de pacif. possess. n.* 117. *& in prax. Benef. tit. requisita ad collat. bon. n.* 6. *& seq.* Item Beneficia ad certum tempus confert, & non in perpetuum. *cap. Pastoralis.* 7. *qu.* 1. gl. *in cap. un. de capell. Monach. in* 6. Concedit, aut dispensat, quod Beneficiatus absens a Beneficio fructus percipere possit, juxta *cap. ult. de rescript. in* 6. Beneficia incompatibilia eidem confert etiam sub eodem tecto, & similia, uti doas Cathedrales, duas Parochiales, duo Cotata, duas Dignitates, duo Residentiam requirentia. Barb. *l. c. n.* 28. Item solus in Beneficiis jurispatronat. Laicorum sine Patronorum præsentatione instituere potest. gl. *in Clem.* 2. *verb. Apostolicis. de præb.* Parif. *de resign. Benef. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 32. Item derogat juripatronat. Laicorum, sed quibus ex causis, vide Mandos. *in tract. de signat. grat. ver. Derogationes jurispatron.* Vivian. *in praxi Jurispatron. par.* 3. *lib.* 14. *cap.* 2. *n.* 8. *& seq.* Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 176.

§. IV.

De potestate Papæ in cognitione causarum, & Beneficiorum erectione.

11 Solus Papa cognoscit causas majores. juxta *cap.* 1. *de juram. calumn. cap. frater noster.* 16. *quæst.* 1. *cap. nisi de officio Legat.* Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 35. *ver. secundum.* Tusc. *litt. P. conclus.* 49. *n.* 15. solus judicat Episcopum. gl. *in cap. præceptio. dist.* 12. *ver. causatio. vers. solus enim Papa.* Abb. *in cap. minores. n.* 1. *&* 3. *de Baptismo. & in cap. ut debitus. n.* 9. *&* 37. *de appell. & in cap.* 2. *de accusat.* Ugolin. *de off. Episc. cap.* 2. §. 2. *num.* 4. *vers.* 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 41. *n.* 21. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 112. *nu.* 1. *&* 2. Cujusmodi sunt causæ Episcoporum juxta dicta, spectantes ad fidei articulos intelligendos, ad libros Canonicos discernendos, ad sensum S. Scripturæ declarandum, ad dubia in rebus fidei interpretanda, ad declaranda ea, quæ pertineot ad SS. Sacramenta. Item Canones generales condit, Concilium generale confirmat, ejusque Decreta approbat, & interpretatur, dubia rescripta declarat. Restituit solemniter degradatos. Remittit simoniam tam in Beneficiis, quam Ordioibos commissam. *cap. qui simoniacis.* 1. *q.* 1. gl. *in cap. ideo.* 2. *q.* 6. *& in cap. ex tua. §. ult. de Cler. non residen. cap. pastoralis. de fide instrum. cap. cum venissent de Jud. cap. statutum. de elect. cap. damnamus de SS. Trinit. cap. fraternitatis. de heret. cap. ideo permittent. §. si ergo primam.* 25. *q.* 1. Barb. *l. c. & alleg.* 50. *nu.* 31. *& seq.* Item legitimat quoad spiritualia. *cap. per Venerabilem. qui filii sint legitimi.* Legata ad pias causas in alios usus convertit. *Clem. quia contingit. de Relig. dom.* & commutat pias testamentorum voluntates. Tiraq. *de privil. piæ caus. privil.* 135. Pinell. *C. de rescind. vend. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 19. Navar. *cons.* 2. *n.* 6. *de reb. Eccles. non alien.* & plures apud Barb. *l. c. n.* 41. Item remittit, & relaxat juramentum in personis alicujus momenti. *cap. venerabilem. §. eos. de elect.* Item supplet solemnitates Juris Canonici. *cap. illa quotidiana. de elect. cap.* 1. *de transact.* Item eximit ab obligatione solvendi Decimas. *cap. ex parte. & cap. suggestum. de Decimis.*

12 Sed quamvis Papa possit alios absolvere a juramento, tamen ab obligatorio io præjudicium tertii non absolvit, nisi ex urgentissima causa. gl. *in cap. non est. de voto. cap. alius.* 25. *q.* 6. *cap. auctoritate. & seq.* 25. *qu.* 6. se ipsum tamen a juramento absolvere oon potest. Dec. *in cap. suborta a n.* 4. *de confirm. util. & inutil. & in cap. porrecta. n.* 4. *eodem.* Anchar. *cons.* 63. Selva *de Benef. part.* 3. *q.* 8. *n.* 19. quamvis io conclavi, antequam esset Papa, jurasset, & vovisset. Dec. *l. c.* & Fel. *in rubr. de constit. n.* 33. Bott. *in cap.* 1. *de constit. n.* 10. Barb. *de jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 135. *&* 136.

13 Solus Papa erigit Ecclesias Cathedrales. *cap. præcipimus* 16. *q.* 1. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de erect. in Ecclesiam Cathedralem. n.* 1. *&* 5. Azor. *instit. mor. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 29. *q.* 25. Garz. *de Benef. part.* 12. *cap.* 5. *n.* 1. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 68. *n.* 5. *& de jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 139. Moneta *de commut. ult. volunt. cap.* 11. *n.* 251. Lothet. *de re Benef. lib.* 1. *q.* 11. *n.* 28. Item novas dignitates io illa creat, sicut etiam in Ecclesia Collegiata. gl. *in cap. cum olim. verb. concessimus. de consuet.* Moneta *de consecrat. cap.* 5. *n.* 96. Sbroz. *de Vicar. Episc. lib.* 2. *q.* 31. Zerola *in prax. Episc. verb. Benef. vers. ad Dignitates.*

14 Solus Sanctos, aut Beatos declarat, & canonizat. Mascard. *de prob. concl.* 262. *n.* 50. Azor. *Instit. mor. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 6. *q.* 1. Geonen. *in prax. Archiep. Neapol. cap.* 51. & probatur *ex cap. audivimus de Reliq. & vener. Sanctor.* Malver. *de canonizatione Sanct. dub.* 2. *per totum.* Jac. Castellan. *de canonizat. Sanct. q.* 3. Cantelor. *de canonizat. Sanct. a cap.* 4. *usque ad* 6. & alii apud Mattam *de canonizat. Sanct. part.* 4. *cap.* 4. *n.* 1. *&* 3. contra paucos, qui plures affert rationes, sed præcipue illam, quod Caoonizatus proponatur ab omnibus adorandus, nemo autem potest omnibus præcipere, quam Papa, qoia ille solus omnibus præest. *cap. cuncta per modum. & cap. principalem.* 9. *q.* 3. Extravag. *Unam sanctam.*

§. V.

§. V.

De potestate Papæ quoad dispensandum.

15 Non potest dispensare in jure naturali, & Divino, ut dictum fuit in ver. *Pactum.* Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 22. *n.* 603. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 49. *art.* 5. Barb. *de jure Eccles. lib.* 1. *c.* 2. *n.* 131.

16 Quamvis Papa habeat omnia jura in scrutinio sui pectoris, tamen quando dispositio concernit præjudicium tertii, de quo Papa non intellexit, tunc derogatio generalis non operatur ut Papa dispensando, vel aliter disponendo voluerit præjudicare juri tertii, quia derogationes generales non trahuntur ad ignota, & Papa non præsumitur habere notitiam Juris ex speciali concessione alicui competentis, sed illius duntaxat, quod ex jure communi competit. Gozad. *cons.* 14. *col.* 3. *ver. Duodecimo considera.* Marescot. *var. res. lib.* 2. *c.* 40. *num.* 22. *& seq.* apud quem Rota *in Valentina Decimarum* 9. *Jun.* 1596. *coram Pamphilio & in Toletana Annatarum* 23. *Jan.* 1589. quia nunquam censetur derogatum priori privilegio per posterius, nisi prioris fuerit facta mentio ob illius præsumptam ignorantiam. *L. Decurionibus C. de silen. lib.* 11. Jas. *in L. postquam litè num.* 11. *C. de pact.* Felin. *in cap. nonnulli num.* 23. *de rescript.* Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum num.* 44. *de constit.* Put. *dec.* 93. *lib.* 3. Marescot. *l. c. num.* 23.

17 Solet dispensare primo, cum Rex aut Princeps petit & instat; quia decet Ecclesiam se ostendere benignam erga suos Defensores; neque propterea dici potest personarum acceptor, quod facilius dispenset cum divitibus, ac cum pauperibus; quia hoc est magis necessarium, quia solent Divites turbare pacem, quando eis negantur, quæ petunt. Secundo dispensat in matrimonialibus ob angustiam loci, vel locorum. Tertio ob defectum dotis competentis. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 19. Tambur. *de Sacram. lib.* 8. *tract.* 2. *c.* 7. Gobat. *de imped. matrim. cas.* 22. *num.* 605. Quarto pro extinctione magnæ discordiæ, vel litis inter Consanguineos. Quinto ob vitanda scandala, jacturam famæ, aut aliorum damnorum, quæ probabiliter timentur. Sexto ad conservandas divitias in agnatione; quia Reipublicæ interest, magnas familias conservari in suo statu. Septimo ob excellentiam meritorum erga Ecclesiam illius, qui contra Infideles egregie pugnavit, de quibus plura diximus in praxi *Dispensationum*, & apud Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 130. *ver. Duodecimo.*

18 Et quamvis Papa in Lege Divina dispensare non possit juxta mox dicta, juxta *cap. sunt quidam* 25. *qu.* 1. *& cap. litteras, de restit. spoliat. cap. cum ad Monasterium in fin. de statu monach.* Abb. *in d. cap. litteras.* 5. *notab.* Paris. *de confid. quæst.* 3. *num.* 22. Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 119. *& de pot. Episcop. alleg.* 34. *num.* 1. S. Thom. *quodlib.* 4. *art.* 3. *in corp. ad* 1. *&* 1. 2. *quæst.* 97. *art.* 4. *ad* 3. Covar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 6. §. 9. *num.* 4. Navar. *cons.* 39. *num.* 16. *de sponsal. in antiq.* aut *cons.* 4. *num.* 16. *de despons. impub. in nov.* Hojeda *in tract. de Cler. & eorum exempt. part.* 2. *ampl.* 32. *a n.* 42. *& de incompatib. Benef. par.* 1. *cap.* 19. *a num.* 13. Paris. *de confid. quæst.* 7. *num.* 61. Menoch. *de arbitr. cas.* 421. Tamen potest declarare, seu interpretari in casu particulari deficere obligationem Legis Divinæ, uti quia majus bonum ex illius observantia impediretur, aut aliquod grave damnum sequeretur. *gl.* 1. *in cap. non est. de voto.* S. Thom. 2. 2. *quæst.* 54. *art.* 5. Sylvest. *in verb. Papa quæst.* 16. Soto *de Just. lib.* 1. *quæst.* 7. *art. ult.* Hojeda *de incompatib. part.* 2. *cap. ult.* Marta *de jurisd. par.* 2. *cas.* 37. *num.* 1. Et quamvis sub nomine dispensationis aliquid concedat S. Pontifex, veluti in Residentia Prælatorum, in pluralitate Beneficiorum Curatorum, in matrimonio rato, in voto tam simplici, quam solemni, debet intelligi duntaxat declarare, quamvis id verbis non exprimat. Barb. *de Jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 121.

§. VI.

De potestate Papæ quoad Religiosos.

Solus Papa novos Religiosorum Ordines approbat. *cap. ult. de Relig. dom.* Azor. *instit. mor. par.* 1. *l.* 11. *cap.* 23. *quæst.* 5. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 50. *n.* 47. & professionem Religiosorum irritam facit, si non fiat in certa ætate, & servatis certis solemnitatibus, *cap. ad nostram. cap. significavit. & cap. quia in Insulis de Regular.* Item cum illis dispensat, ut, qui Cœnobium fuerunt ingressi ad studendum Juri, vel Medicinæ, ad Ordines promoveri possint. *cap. non magnopere, ne Clerici vel Monachi.* Idem est sermo de Sæcularibus, Dignitatem, Personatum, aut Parochiale Beneficium habentibus. *cap. super specula, ne Clerici vel Monachi.* Idem dat licentiam Mendicantibus, ut possint acquirere nova loca ad habitandum, aut antiqua alienare, seu permutare. *cap.* 1. *de excess. Prel. in* 6. Et ut Religiosus unius Monasterii eligatur in Abbatem, vel Prælatum alterius Religionis, aut habitus. *Clem.* 1. *de elect.* Idem dare potest Mendicantibus licentiam habendi in suis Ecclesiis plures campanas. *Extrav. quia cunctos. de off. Custodis.* Joann. XXII. 19

Solus Pontifex potest dare Monasteriis & Ecclesiis Religiosorum exemptionem & immunitatem ab obligatione solvendi procurationes Legatis Apostolicis, & jura Episcopalia. *Clem.* 1. *de censib.* Barb. *l. c. n.* 51. 20

Idem solus potest dare Regularibus licentiam transeundi ad Religionem laxiorem *cap.* 1. §. 1. ubi gl. *ver. Ordinarios de Relig. Domib. in* 6. gl. *in cap. cum singula.* §. *prohibemus. verb. canonice. vers. sed si transiret ad laxiorem. de preb. in* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 421. *num.* 16. Bartholom. de Vechis *in prax. observan. in admitten. ad Relig. stat. Novit. disput.* 15. *dub.* 5. num. 1. Sanz. *in Decal. tom.* 2. *lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 67. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 166. 21

Idem dat licentiam, quod possint erigi Regularium Monasteria, & in loco exempto Ecclesiæ erigantur. *cap. un. de excess. Prelat. in* 6. *cap. un. de Relig. domib. in* 6. Campanil. *in divers. Jur. Canon. rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 80. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 26. *num.* 5. *& de Jure Eccles. l. c. num.* 173. aut ut Monasterium mutari possit de loco ad locum. *d. cap. un.* Rota *in Novarien. Monast.* 3. *Decemb.* 1627. *coram Ubaldo.* Guido Pap. *dec.* 370. 22

Idem solus dare potest licentiam exemptis, ut suæ exemptioni renuntiare possint. Abb. *in cap.* 1. *num.* 19. *de re judic. & in cap. si de terra num.* 5. *de privil. & in cap. significasti* 27. *num.* 8. *& seq. de foro comp.* Castr. *cons.* 432. *num.* 3. *lib.* 1. Rota *in una Ulisibon. Monast.* 19. *Novemb.* 1625. *coram Coccino.* Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 172. 23

§. VII.

De potestate Papæ quoad Coadjutorias, & reservationem casuum.

Episcopo Coadjutorem nemo dare potest, nisi Papa *cap.* 1. *de elect. in* 6. *& cap.* 1. *de Cler. ægrot. in* 6. Gambar. *de off. & potest. Legati a Lat. tit. de Coadjutor. num.* 8. Paris. *de resign. lib.* 6. *qu.* 20. *num.* 14. Quaran. *in sum. Bullar. ver. Archiepiscopi auctoritas num.* 9. Campan. *in divers. Jur. Can. rubr.* 7. *cap.* 6. *num.* 105. *vers. est tamen.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 50. *num.* 8. *& de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 145. nam solus Coadjutorias cum futura successione quorumcunque Beneficiorum concedere potest. Conc. Trident. *sess.* 25. *de reform. c.* 7. Paris. *de resign. lib.* 6. *qu.* 5. *num.* 15. *& lib.* 7. *qu.* 20. *num.* 14. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 9. *num.* 92. Moneta *de distrib. quotid. part.* 2. *quæst.* 1. *num.* 33. Garz. *de Benef. part.* 4. *c.* 5. *num.* 19. & Barb. *l. c. num.* 146. *Jur. Eccl.* 24

Solus Episcopatus dividit, & unit. gl. *in cap.* 1. *ver. divisis dist.* 10. Hostien. *in cap. cum contingat. n.* 11. *de foro compet.* & ibi Butr. *num.* 11. *vers. consuetudine.* Panorm. *num.* 28. Bellamer. *num.* 15. *vers. tamen certum est.* Rota *dec.* 324. *num.* 2. apud Farin. *par.* 1. *recent.* Invito tamen Episcopo Episcopatus dividi non potest, nisi ex causa. Abb. *in cap. ult. num.* 12. *de confirm.* 25

confirm. util. Fel. in cap. quæ in Ecclesiarum num. 42. de constit. Navar. de spol. Cleric. §. 3. num. 2. & si aliter dividit, quamvis actus subsistat, peccat. Suarez. de LL. lib. 2. cap. 14. n. 22 Paieoth. de S. Consult. §. 1. quæst. 3. in respons. ad tertium argum. Lotther. de re Benef. lib. 1. quæst. 11. a num. 33. Barb. de Jure Eccl. lib. 1. cap. 2. num. 140. qui citat Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 2. num. 6. quoad unionem habetur in cap. & temporis 16. quæst. 1. & cap. sicut unire de excess. Prælat. Rebuff. in prax. Benef. tit. de union. a num. 22. Garz. de Benef. par. 12. cap. 2. n. 60. Duran. de Benef. lib. 5. cap. 6. nu. 60. Barb. de Jure Eccles. l. c. n. 147.

26 Non potest sibi reservare casuum absolutionem, & excommunicationis in articulo mortis, quia potestas a Christo D. tradita fuit suis Vicariis non in destructionem Christianorum, sed in ædificationem, & ad lucrandas animas, neque dedit illis potestatem impediendi ingressum in regnum cœlorum ingredi volentibus, ut patet ex Concil. Trid. sess. 24. illis verbis. *Custoditum semper fuit in Ecclesia, ut nulla esset reservatio in articulo mortis.* Sotus in 4. dist. 18. quæst. 2. art. 5. Vasq. quæst. 91. art. 3. dub. 4. & Luysius de pœnit. disp. 31. dub. 4. quamvis, quod valeret reservatio absolutionis ab excommunicatione a Pontifice sibi facta etiam in articulo mortis, quamvis esset illicita, defendant Bonac. l. c. Suarez. in 3. par. to. 4. disp. 3. sect. 3. Major. in 4. dist. 17. quæst. 5. Angel. V. Casus. Sylvest. V. Confessor. 1. quæst. 3. Villalobos tract. 9. diffic. 57. n. ult. & alii apud Dianam l. c.

§. VIII.

Quid possit quoad exemptionem, & quoad impedimenta matrimonii?

27 A se neminem eximere potest, quia cum sit Vicarius Christi in terris, eximerer a potestate Christi; hinc est, quod contra potestatem Vicarii non valeat præscriptio. cap. bonæ. de postul. Prælat. Barb. de Jure Eccles. lib. 1. cap. 2. n. 73. & de potest. Episc. alleg. 50. n. 14. Abb. in cap. si quis n. 2. de major. & obed. Bellenc. de charit. subsid. quæst. 58. n. 4. Potest tamen Laicos eximere a potestate Principis secularis, uti patet in familia Laica Episcoporum &c. Diana par. 6. tract. 2. res. 7. & par. 7. tract. 1. res. 12. quia habet dominium & jurisdictionem saltem indirectam in temporalibus, & directam in spiritualibus. Martha. de Jurisdict. par. 1. cap. 18. Innoc. Hostien. Jo. Andr. Felin. & Dec. in cap. novit. de Jud. cap. causam quæst. 2. & cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. cap. solitæ. de major. & obed. cap. quod super his. de voto. cap. quoniam. dist. 10. Solorzanus de Jure Indiar. lib. 2. cap. 22. n. 17. & patet ex cap. ult. de reb. Eccles. non alien. cap. quamquam. de censib. in 6. & Covar. teste Diana par. 7. tract. 1. res. 12. quamvis Regiæ potestatis fuerit propugnator, & tenuerit exemptionem Clericorum non esse de jure Divino, tamen fatetur, Papam potuisse, & debuisse eximere personas & bona Clericorum a Regia potestate. DD. in cap. Ecclesia S. Mariæ. de constit. & in cap. 2. de major. & obed. Pelag. lib. 1. de planctu Ecclesiæ cap. 44. Molina de Just. to. 1. tract. 2. disp. 31. Card. de Lugo de Just. to. 2. disp. 36. sect. 7. num. 101. Bellarm. contra Barclaium cap. 34. Suarez. contra Regem Angliæ. lib. 4. cap. 11. n. 5. & Tamburin. de Jure Abbat. to. 1. disp. 15. quæst. 20. n. 7. Aufret. de off. Ordin. quæst. 1. n. 1.

28 Præterea non potest Papa privilegio Clericorum, & exemptioni in totum derogare & generaliter. Abb. & DD. in cap. 2. num. 2. de major. & obed. Grammat. decis. 61. num. 10. Clar. in §. fin. quæst. 41. ver. sed quid dicendum. Rol. cons. 4. num. 15. vol. 1. & cons. 12. n. 46. Covar. pract. quæst. cap. 31. n. 4. vers. primum. Bellet. disquis. Clerical. par. 1. tit. de favor. Cleric. person. §. 3. n. 7. & ideo non potest facere Leges, quod Clerici judicentur a Judice sæculari. Roman. cons. 414. Tusc. litt. P. conclus. 49. n. 95. neque potest concedere, quod Rex in suo Regno habeat jurisdictionem in omnes Clericos, & possit cognoscere de causis spiritualibus. Fel. in cap. Ecclesia S. Mariæ. n. 6. de constit. Rota dec. 192. n. 7. apud Farin. par. 1. recent. 1. poterit tamen in casu particulari deputare Laicum, etiam fœminam, quæ judicet Clericum. Tusc. l. c. conclus. 50. n. 28. & 29. quia non potest statuere talia, per quæ status generalis, seu universalis mutetur. Roman. cons. 380. n. 3. ver. 2. Tuscus l. c. n. 33. & 41. Ant. de Butr. cons. 19. n. 7.

29 Neque potest Papa Concilio, etiam universali se submittere, ut ab illo judicetur, extra crimen hæresis. Turrecrem. in sum. de Ecclesia lib. 2. cap. 104. Suar. de fide. disp. 10. sect. 6. n. 9. Bellarm. lib. 2. de Conc. c. 14. vers. secunda opin. & c. 18. & 19. Tusc. litt. C. concl. 552. n. 4. & litt. P. concl. 80. n. 11. Clar. in §. fin. qu. 35. n. 5. Castr. cons. 420. col. 3. lib. 1. Barb. de Jure Eccel. lib. 1. c. 2. n. 195. ver. Utrum vere.

30 Habet etiam S. Pontifex concurrentem jurisdictionem cum Episcopis in eorum Ecclesiis, etiam quoad illarum bona, & potest prævenire illa alienando, aut infeudando. Rota post tract. Pajarell. dec. 19. ubi DD. num. 12. & 13. Seraph. dec. 580. n. 1. & dec. 1027. num. 8.

31 Papa potest constituere impedimenta dirimentia matrimonium, & non tantum impedientia. Conc. Trid. sess. 24. cap. 4. quia potest irritare contractus, nisi fiant cum certis conditionibus & solemnitatibus, & hoc quidem dupliciter. Primo mediate, reddendo nimirum personas inhabiles ad contrahendum. Secundo immediate, irritando scilicet matrimonium. Sanz. de matrim. lib. 7. disp. 1. Bonac. de matrimon. quæst. 3. p. 1. apud quos Filiucius & alii.

§. IX.

De potestate in judicando.

32 Papa judicat omnes, & a nemine judicatur, nisi a fide deviare deprehendatur, uti patet ex historia S. Marcellini, & quamvis nonnulli Pontifices de objectis criminibus convocato Concilio sese jurejurando præstito purgarint, tamen se ad id minime teneri potestati sunt. Ita fecit Sixtus III. ut patet ex cap. mandastis. 2. qu. 5. Ita Leo IV. uti habetur in cap. auditum 2. qu. 5. & in cap. nos si incompetenter 2. quæst. 7. nam aliorum hominum causas Deus per homines terminari voluit; Sedis vero Romanæ Præsulem suo reservavit arbitrio. cap. aliorum. 9. quæst. 3. cap. si Papa 40. dist. cap. Anastasius 19. dist.

33 An autem Romanus Pontifex errare possit, & in hæresim labi, major est quæstio. Sed dicendum omnino, Romanum Pontificem, uti personam publicam, & supremum Judicem, ac Universalem Ecclesiæ Pastorem in definiendis articulis fidei nullatenus errare posse. ita S. Tho. 2. 2. quæst. 1. art. 10. & quæst. 11. art. 2. ad 3. Cajet. in apolog. de potest. Papæ par. 2. c. 23. Turrecrem. lib. 2. c. 19. Bellarm. lib. 4. de Rom. Pont. c. 3. ver. de cætero. Suar. de fide disp. 5. sect. 8. a n. 9. Innoc. in cap. per Venerabilem. ver. rationibus. qui filii sint legitimi, & hoc est de fide. Banuez. 2. 2. qu. 1. art. 10. dub. 2. Thom. Boz. de sign. Eccles. lib. 16. c. 8. & lib. 18. c. 6. Suarez l. c. n. 7. Solorzan. de Jure Indiar. to. 1. lib. 3. cap. 2. n. 37. Barb. de jure Eccles. lib. 1. c. 2. a n. 38. quod ampliatur, quamvis Pontifex definiat aliquid, aut decernat sine Concilio. Canuc. l. c. cap. 8. Bellarm. d. lib. 5. c. 2. & 7. contra Gersonem, Almain. & Adrian. quæst. de confirm. Neque refert, quod Papa sit homo humanis infirmitatibus subjectibus, sicut alii homines, juxta illud S. Pauli ad Hebræos cap. 7. *omnis Pontifex ex hominibus assumptus &c. qui possit condolere his, qui ignorant, & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate,* & errare se posse fatetur ipse Summus Pontifex in cap. a nobis 28. de sent. excommun. sicut potest committere alia peccata, quia objectio procedit in Pontifice secundum suam personam tantum considerato; non vero, si consideretur, ut munitus assistentia Spiritus Sancti & Christi. Turrecrem. lib. 2. cap. 112. num. 2. non enim potest fallere promissio Christi, ejusque Oratio, qua rogat, ut non deficiat fides Petri, & pro fide rogat, non vero, ne in alia vitia labi non possit. Albertin. de assert. Catholica. quæst. 9. a n. 12. Bellarm. d. lib. 4. cap 7. ver. ultima ratio. neque obstat cap. per Venerabilem ver. sunt autem. qui filii sint legit. & cap. fundamenta §. decet. lib. 6. in quibus dicitur, Papam in causis & dubiis fidei, & aliis

arduis

ctdus debere petere consilium Cardinalium, quia hi textus procedunt de honestate, non de necessitate. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 39. *in fin. & cap.* 4. *de dignit. & privil. Cardin. prope fin.*

34 Ita in Decretis motum Papa qua Papa, si hæc ad statum totius Ecclesiæ spectant, errare minime potest; quia infallibili Spiritus Sancti gratia ex promissione Christi juvatur, & gubernatur. Joan. 4. & 16. *Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem*; quod in nostro casu omnino necessarium est, quia, si in his Pontifex erraret, tota Ecclesia erraret. Menoch. *de arbitr. cas.* 458. *n.* 31. Bellarm. *d. lib.* 4. *cap.* 5. Solorzan. *de jure Indiar. to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 24. *n.* 61. Thom. Boz. *de signis Ecclesiæ DEI. lib.* 16. *cap.* 8. *& lib.* 18. *cap.* 6. & alii apud Barb. *l. c. n.* 40. In Decretis vero, quæ non totius Ecclesiæ statum, sed certas personas, vel certam Ecclesiam concernunt, communior est sententia illorum, qui sustinent, quod possit errare, quia judicia & sententiæ particulares nituntur ut plurimum fundamentis tantum probabilibus & fallibilibus, ut patet *ex cap. a nobis.* 18. *de sent. excom. & cap.* 1. *de constit. in* 6. quia tales probationes, ut plurimum sunt facti, & consistunt in facto, quæ probabiliter ignorari possunt. Bellarm. *d. art.* 10. *dub.* 6. *conclus.* 4. Et

35 Quamvis S. Pontifex errare possit in iis, quæ sunt facti, & in facto consistunt, quæ dependent ex probationibus, non sequitur, quod errare possit in Canonizatione Sanctorum, eo quod hæc pendeat ex probatione miraculorum, virtutum, quæ in facto consistunt, uti temere aliqui tenuerunt, quia licet Canonizatio aliquo modo pendeat ex probatione miraculorum, tamen est quædam protestatio fidei, qua Sanctorum gloriam credimus, & ita ad universalis Ecclesiæ statum pertinet, & ideo credere debemus, Divinum illum Spiritum, quem Christus Ecclesiæ promisit *Joan.* 4. *&* 16. eidem Ecclesiæ non defuturum in re ita gravi, quæ in ipsius Ecclesiæ, & Divini honoris vilipendium redundaret, si viderent dæmones Ecclesiam Catholicam pro Sanctis venerari eos, qui cum ipsis patiuntur in inferno. S. Tho. *quolib. art. ult.* Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 1. *nu.* 13. Cajet. *de Indulg. cap.* 8. *vers. ad id vero.* Jac. Castell. *de Canonizat. Sanctor. q.* 9. *art.* 3. Turrecrem. *in defens. relevat. S. Brigittæ. cap. ult.* Mascard. *de prob. conclus.* 261. *num.* 56. Vivald. *in candelab. aur. par.* 3. *cap.* 17. *n.* 15. Malvet. *in tract. de Canonizat. Sanctor. dub.* 3. *nu.* 47. Jo: Bapt. oignorol. *in tract. de Reliq. & Vener. Sanct. cap.* 4. Bellarm. *to.* 1. *controv.* 7. *lib.* 1. *cap.* 9. Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *qu.* 5. & alii apud Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *nu.* 43.

36 Neque refragatur S. Augustin. illis verbis, *multorum corpora honorantur in terris, quorum animæ torquentur in gehenna*; quia multoties honorantur corpora, quæ creduntur esse eorum, quos Ecclesia pro Sanctis colit; cum tamen sint damnatæ animæ; tum quia S. Augustinus loquitur de cultu, quem Gentiles & Barbaræ Nationes exhibent suis mortuis, aut etiam loquitur de cultu, quem Christiani defunctis exhibebant, qualis etiamnum exhibetur apud aliquos erectione theatrorum, Castri doloris, & ejusmodi.

37 Hactenus de S. Pontifice, uti persona publica. Quatenus vero consideretur, ut persona privata, quod possit in fide errare, & hæreticus esse, probari potest *ex cap. si Papa* 40. *dist. & in cap. a recta.* 24. *quæst.* 1. Turrecrem. *lib.* 2. *cap.* 112. *n.* 2. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 10. *n.* 12. Decian. *criminal. lib.* 5. *cap.* 52. *nu.* 1. Cajetan. *de authorit. Papæ cap.* 9. & Theologi præsertim Thomistæ apud Barb. *l. c. n.* 47. quia Papa ut homo est subjectus humanæ fragilitati, & ita Innocentius III. IV. & Adrianus VI. scripserunt tanquam privati Doctores, unde Innocentius IV. interrogatus, an vellet, ea, quæ in Jure Pontificio scripsit, pro Lege servari? Respondit, se minime velle, eo quod illa non ut Romanus Pontifex, sed ut Doctor privatus scripserit. Ad hæc non pauci reperiuntur Pontifices Romani, qui ut privata persona erratunt, & signanter Honorius in sexta Synodo de hæresi damnatus fuit, uti testatur Bellarm. *lib.* 2. *de Rom. Pont. cap.* 30. sed contrarium defendunt Pighius *de Eccles. Hierarch. lib.* 4. *cap.* 8. Bellarm. *lib.* 4. *cap.* 6. Caranza *in summ. Concil. controv.* 4. *vers. & omnibus prædictis.* Suar. *de fide disp.* 10. *sect.* 6. *nu.* 11. Sanctarell. *de hæres. cap.* 31. *n.* 5. Et ratio illorum est, quia illa Christi verba Lucæ 22. *Oravi pro te*, non tantum ad personam Petri, & personaliter, sed ad omnes Successores in Cathedra fuerunt directa. Tum quia Papa est regula, quam omnes Christiani sequi tenentur; ergo debet ita ab omni errore esse præmunita, ne dum cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadant, juxta *cap. penult. de ætat. & qualit.* Ad hæc nullus hactenus Pontifex in ullum errorem fuit prolapsus. Non S. Petrus, qui licet Christum negaverit, non tamen fidem, sed confessionem amisit. Bellarm. *d. lib.* 4. *cap.* 3. Turrecrem. *in sum. lib.* 2. *cap.* 112. *ad* 1. & præterea, quando negavit, non erat Pontifex, quia Christus claves, quas promisit Matth. 16. illis verbis: *Tibi dabo claves*, non tradidit, nisi post suam Resurrectionem. Joan. ultim. *Pasce oves*. Et quamvis videatur errasse, quando cogebat gentes judaizare, & ideo a S. Paulo *ad Galat. cap.* 2. fuerit redargutus, error hic tamen juxta Augustinum ad summum peccati venialis redargui potest. *lib.* 3. *de baptis. contra Donatistas. cap. relatus in cap. qui contempta. dist.* 8. quem sequuntur S. Tho. 1. 2. *qu.* 103. *art.* 4. *ad* 2. Sotus *de Just. lib.* 2. *qu.* 5. *art.* 4. *ad* 3. S. Bonav. *in* 4. *dist.* 3. *art.* 2. *q.* & alii apud Barb. *de Jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 33. & fuit a S. Paulo reprehensus, non quia errabat, sed quia faciebat, quod tunc non expediebat, sicut S. Paulus de se ipso fatetur 1. *ad Corinth.* 4. *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.*

Neque S. Marcellinus, quamvis Idolis metu victus 38 thurificaverit, fidem amisit, juxta *cap. nunc autem.* 21. *dist.* Albert. Pigh. *l. c. cap.* 8. neque hæreticus fuit, quia errorem suum pertinaciter non defendit, sed peccatum suum humiliter confessus, Pontificatum sponte deposuerit, hæresis enim est error cum pertinacia defensus. Navar. *in man. cap.* 11. *n.* 24. *& in cap. humana. aures.* 22. *q.* 5. *qu.* 3. *n.* 16. Clar. *in §. hæresis. n.* 2. Bellarm. *de Rom. Pont. lib.* 4. *cap.* 8. *ver. Decimus est Marcellinus.* Decian. *crimin. lib.* 5. *cap.* 18. *numer.* 28. Suar. *de fide disp.* 10. *sect.* 6. *numer.* 11. & 12.

Quod Anastasio imputatur, quasi Achatium hæreti- 39 cum a Felice III. damnatum restituerit, esse figmentum probat Barb. *l. c. n.* 54. quia Achatius, vivente adhuc Felice III. mortuus fuit, teste Bellarm. *de Rom. Pontif. lib.* 4. *cap.* 10. *vers.* 19. Covar. *lib.* 4. *var. res. cap.* 13. *per totum*, & alii apud Barb. *l. c.* Neque Liberius ex eo, quod tædio exilii hæreticos aliquo modo communicaverit, non ideo hæreticus dici potuit, sed tantum a fidei confessione aliquo modo defecisse dici potest. Caranza *in actis Liberii pag.* 70. ut notat etiam Baronius *in suis annal. anno Christi* 357. qui tamen non immerito a Romano Clero, quia hæreticis communicavit, & Athanasii damnationi subscripsit, a Pontificatu fuit depositus, eo quod ejus cordis arcana Clerus penetrare non posset, sed secundum facta exteriora judicare deberet.

Perperam etiam Honorius I. dicitur fuisse hæreti- 40 cus, quasi Sergii hæresi consenserit, qui negabat duas operationes in Christo, quia Honorius non negavit duas operationes in Christo, neque duas naturas DEI & hominis in una persona, sed tantum prohibuit nomina duarum voluntatum, & duarum operationum; ne, si duas operationes diceret, videretur cum Nestorio duas personas in Christo admittere, prohibuit etiam, ne unius operationis nomen usurparetur, ne cum Eutychiania videretur unam duntaxat naturam adstruere. ita *tom.* 2. *Concil. pag.* 308. *in* 6. *Synodo sub Agath. act.* 12.

Quod Joannes XXIII. fuerit hæreticus, eo quod af- 41 firmaverit, animam rationalem esse mortalem, est impostura; quia quamvis in Concilio Constantiensi eidem hic error fuerit objectus, probatus tamen minime fuit. Dein Joannes prædictus quatenus error, cujus accusabatur, etiam verus fuisset; tamen, cum non fuerit certus, & indubitatus Pontifex, non evincitur, Papam qua talem errare, & in hæresim prolapsum fuisse. Neque Joannes XXII. hæreticus fuit; quia, quamvis verum esset, quod crediderit, animas purgatas ante finale judicium Deum non visuras, tamen post Pontificatum adeptum nullum desuper edidit Decretum, uti videri potest apud Bellarm. *dict. lib.* 4. *cap.* 14. *vers.* 30.

Neque

42 Neque verum est, quod Cœlestinus III. decreverit, quod matrimonium de præsenti dissolvatur per supervenientem hæresim alterius conjugis, sed tantum suam opinionem cuidam Episcopo consilium petenti significavit illis verbis, *non videtur nobis*, uti notavit Innoc. III. *in cap. quanto. de divort.* Bellarm. *l. c. vers.* 33. Barb. *l. c. n.* 59. *circa fin.* & ita error non fuit Pontificis qua talis, sed qua Doctoris privati. Et similiter respondetur ad errores aliorum Pontificum, quorum mentionem facit Bellarm. *lib.* 1. *de matrim. cap.* 11. *&* *de Pontif. l. c. cap.* 12. Sanchez *de matrimon. lib.* 7. *disp.* 80. *num.* 16. *vers. ad quintum*.

§. X.

Papæ Miscellanea.

43 Solus concedit Indulgentias plenarias, ut diximus in praxi *Indulgentiarum.* & docet Barb. *de Jur. Eccl. l.* 1. *cap.* 2. *n.* 162. *& de potest. Episc. alleg.* 88. *n.* 5. Azor. *instit. mor. par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 35. *vers.* 8. Dispensat in voto Religionis. Innoc. Abb. Fel. Menoch. & alii apud Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 10. *n.* 5. Covar. *cap.* 2. *de testam. n.* 11. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 8. Barb. *de jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 130. *vers.* 14. *& de pot. Episc. par.* 2. *alleg.* 37.

44 Derogans juripatronatus non videtur derogare Juripatronatus Laicorum. Covar. *pract. quæst. cap.* 36. nisi specialem illius fecerit mentionem. Seraph. *dec.* 1334. Riccius *in praxi jurispatr. res.* 207. *& par.* 3. *res.* 148. Non præsumitur derogare juri tertii, nisi id exprimat. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 67. *num.* 23. adeo, ut gratia facta in præjudicium tertii præsumatur subreptitia. Seraph. *dec.* 1293. *n.* 5.

45 Non facit exemptionem ab Ordinario, aut Episcopo, nisi durante lite inter Episcopum & subditum. Riccius *in praxi par.* 2. *resol.* 279. & quidem ratione sævitiei. Ægid. *dec.* 45. ubi Rota *coram Fabio in favent. jurisdict. de anno* 1549.

46 Papa potest imponere pœnam sanguinis statuendo, non exequendo, ita Sperel. *dec.* 86. *n.* 11. ubi Bald. *in cap.* 2. *col. fin. de major. & obed. n.* 4. nunquam, vel fere nunquam dispensat eum penitus illiteratis ad Ordines. Sperel. *dec.* 112. *n.* 83. Navar. *in manual. cap.* 27. *n.* 205. Vivian. *de jurepatr. lib.* 6. *cap.* 5. *n.* 124.

47 Non potest tollere in totum privilegium Clericale, nec in totum Clericos subjicere Laicis, sed tantum in parte. *cap. at si Clerici.* ubi DD. *de Jud.* Diana *par.* 1. *tract.* 2. *res.* 2. Molina *de just. tom.* 1. *tract.* 2. *disp.* 31. Cæval. *in tract. de cognitione per viam violentiæ. in proœm. cap.* 6. & Barb. *de jure Eccles.* §. mox antecedenti citatus. Salgad. *de protect. Reg. tom.* 1. *part.* 2. *cap.* 1. *præl.* 3. *n.* 127. quia Papa non est absolutus Dominus bonorum, & jurium suæ sedis, sed est dispensator fidelis, & prudens.

48 Papa solet derogare Juripatronatus in totum, quando Beneficium vacat in Curia, & apud Sedem. Mandos. *de signatura gratiæ. verb. Derogationes jurispatronatus.* Paris. *de resignat. lib.* 2. *quæst.* 4. *num.* 45. Lother. *de Benef. lib.* 2. *quæst.* 8. *n.* 98. Bich. *dec.* 518. *n.* 22. quæ derogatio præservat juspatronatus pro futuris vacationibus, & excludit intentionem acquirendi libertatem Beneficio. Berous *in cap.* 1. *n.* 88. *de jurepatr.* Lambert. *eodem tit. lib.* 3. *quæst.* 7. *art.* 7. *n.* 5. Cassad. *dec.* 10. *n.* 2. *de concess. præb.* Rota apud Vivian. *de jurepatr. dec.* 29. *n.* 7. *& dec.* 30. *n.* 10. Bich. *l. c. n.* 23.

49 Derogando medietati Patronorum, censetur intelligere de medietate Patronorum existentium in possessione præsentandi, & ad hunc effectum non attenditur, quis sit verus Patronus, sed quis sit in possessione Juris præsentandi. Lother. *de re Benef. lib* 2. *quæst.* 8. *n.* 106. Rota *dec.* 471. *n.* 21. *part.* 4. *tom.* 2. *rec.* ubi quod attenditur ultimus status. *& dec.* 84. *n.* 15.

50 Quando Beneficium non vacat in Curia, non censetur derogare juripatronatus in totum, sed ad summum pro duabus tertiis partibus, si Juspatronatus est mere Laicale. Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 4. *n.* 35. Vivian. *de jurepatron. lib.* 14. *cap.* 2. *n.* 18. & quidem ex causis urgentissimis, quas recenset Paris. *l. c. n.* 46. & Vivian. *l. c. n.* 8. quia non censetur in dubio velle præjudicare Patronis Laicis. Cassad. *dec.* 6. *n.* 3. *de jurepatr.* Rota *dec.* 427. *n.* 1. *par.* 1. *rec.* & ejusmodi derogationes sunt stricte interpretandæ. Paris. *l. c. num.* 42. Cephal. *cons.* 186. *n.* 67. Rota *decis.* 347. *n.* 8. *part.* 4. *tom.* 2. *rec.* apud Bich. *dec.* 558. *n.* 30. *&* 31.

Papa disponens de Beneficio ad unius collationem spectante non censetur id facturus, si scivisset, eam esse alteri communem, & ita, si fuit narratum, collationem Beneficii spectare ad Capitulum, collatio facta a Papa non valet, si non fuit narratum, quod Beneficium spectaret ad collationem Capituli, & Episcopi, quia quamvis Papa voluerit prævenire Capitulum, forte non prævenisset Episcopum, si scivisset esse etiam de collatione Episcopi. *cap. cum illis.* 16. §. *fin. de præb. in* 6. Lother. *l. c. quæst.* 40. *n.* 120. Rota penes Cavalier. *dec.* 359. *n.* 7. *in Oscen. Archidiacon.* 17. *Martii* 1649. *coram Verospio*. Bich. *dec.* 587. *n.* 2. Hinc est, quod si Papæ fuit narratum, quod Capitulum sit suspensum, non facta mentione, quod aliqui Canonici essent excepti, nihil hæc narrativa operatur, quia si Papa hoc scivisset, verisimiliter illis præveniendo noluisset præjudicare, si collatio spectabat ad illos, uti singulos, & ex propria persona, non vero, si ad illos spectabat uti universos, & repræsentantes corpus, Navar. *cons.* 9. *n* 10. *vers. non potest. de sent. excom.* Avila *de censur. par.* 2. *disp.* 3. *dub.* 2. *conclus.* 4. Castrop. *par.* 4. *par.* 3. *n.* 2. Quare si Episcopo competit collatio non uti uni de Capitulo, sed alio titulo diverso, Papæ id narrari debet, alias sufficit, quod narretur, collationem spectare ad Capitulum etiam non facta mentione Episcopi, quia Capituli appellatione venit etiam Episcopus tanquam unus de Capitulo. Rota sæpius apud Bich. *dec.* 587. *n.* 6. 13. *&* 16. 51

Papa pro facilitanda executione voluntatis fideicommittentis potest supplere consensum ab aliquo adhibendum. Moneta *de commut. ultim. volunt. cap.* 5. *n.* 153. & 154. Bich. *dec.* 175. *n.* 16. 52

Papa, quamvis providendo lite pendente non attentet, attentat tamen, qui vigore talis provisionis Apostolicæ possessionem cap. Bich. *dec.* 545. *n.* 5. Ludovis. *dec.* 2. *n.* 6. *&* 15. Rota *dec.* 641. *n.* 12. *par.* 1. *divers.* Lancell. *de attent. part.* 2. *cap.* 4. *de attent. lite pend. in præfat. n.* 399. & in *d. cap.* 4. *limit.* 12. Crav. *cons.* 192. *n.* 21. *vers. tertio arguitur.* Beltram. ad Ludovis. *l. c.* quod procedit, si provisus utitur provisione Pontificia parte non citata. Rota *dec.* 135. *n.* 3. *&* 4. *& par.* 4. *tom.* 2. *recent. & in Majoricen. attentat.* 4. *Jul.* 1646. *coram Episcopo Tarracon.* apud Bich. *dec.* 569. *n.* 11. Et ad hoc sufficit, quod provisus comparuerit coram Executore, & petierit executionem provisionis, quia tunc dicitur attentare in spretum litis pendentiæ. Rota *in Tordonen. jurispatron.* 13. *Martii.* 1616. *coram Card. Jo. Bapt. Pamphilio. & in Spolet. Abbatiæ* 19. *Decembris* 1625. *coram Coccino*. Bich. *decis.* 182. *n.* 13. & Ludovis. *l. c.* ubi Beltram. *n.* 15. Nisi concurrat consensus partis in Jurisdictionem Executoris, & intervenerit ejusdem Executoris authoritas. Rota *in Florentina jurispatron.* 14. *Februar.* 1639. *coram Mertino.* Bich. *l. c. n.* 14. 53

Papa, quando non concurrit cum ordinario collatore, sed providet tanquam de reservato, non intendit præjudicare habenti collationem ab Ordinario, dummodo Beneficium revera non sit reservatum, & collatio alias sit valida. Gemin. *cons.* 92. *ante num.* 1. *vers. nam si apparet*. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *num.* 44. Rota *dec.* 7. *de præb. in nov. & dec.* 616. *num.* 2. *vers. & hinc tollitur. part.* 4. *divers. & decis.* 585. *num.* 44. *par.* 5. *rec.* apud Bich. *dec.* 234. *num.* 1. 54

Papa in providendo de Beneficiis Ecclesiasticis idoneitatem personæ ante omnia inspicere debet. Rota *dec.* 4. *sub num.* 7. *de rescript.* quod si plures adsint impetrantes æqualis idoneitatis in Beneficiis, præsertim simplicibus, potest gratificari, cui vult, & sibi magis chato. Gutierez. *Can. quæst. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 12. Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 16. *num.* 16. & alii apud Bich. *dec.* 325. *num.* 8. 55

Papa facilius confert Beneficia simplicia, quam Curata. Berous *in cap. super litteris. num.* 44. *de rescript.* Adden. ad Abb. *in d. cap. super litteris. n.* 6. *litt.* C. *verb. falsa demonstratio*. Archid. *in cap. cum in illis. num.* 1. *de præb. in* 6. ubi Jo. And. *verb. etiamsi.* & Gemin. §. *illis vero. num.* 4. Et ideo collatio Beneficii tanquam Curati valet, licet Curatum non sit. Put. *dec.* 293. *num.* 4. *lib.* 1. Seraph. *decis.* 1026. *n.* 2. Bich. 56

decis. 325. num. 16. & 25. sicut valet collatio Beneficii tanquam de dignitate, quamvis dignitas non sit, sed officium. Berous l. c. num. cit. Rota dec. 4. sub n. 5. de rescript. in antiq. Covar. lib. 1. var. res. cap. 20. sub num. 6. Staphil. de litter. gratia. tit. de modo & forma impetran. tit. dignitas absque fructu. Gutierez. Can. qq. lib. 2. cap. 15. num. 83. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 21. num. 35. & 36. secus si Papa contulit Curatum, credens esse simplex. Put. & Seraphin. ll. cc. Abb. in cap. significante. num. 6. de rescript. Bich. dec. 244. num. 42. & seq.

57 Papa restituendo aliquem ad publicandum Beneficium, nihil detrahit a Collitigante, sed tantum concedit impetranti jus, quod ipsi Papæ competebat ob non factam publicationem, quod litis pendentia non prohibet, cum interea unicuique permissum sit jus suum meliorare. Paris. de resign. lib. 2. quæst. 3. num. 34. ver. ratio quia. Et ejusmodi restitutiones passim conceduntur in Curia. Rota in Argentina Præpositura. 1. Jul. apud Buratt. dec. 948. num. 7. Bich. dec. 286. n. 38. & seq. Et quamvis non detur restitutio in præjudicium juris tertio quæsiti, juxta cap. quamvis. in fin. de rescript. in 6. Paris. de resign. lib. 11. quæst. 4. num. 75. Mant. dec. 113. num. 2. tamen hoc intelligi debet de præjudicio juris radicati ex impetratione ob non publicationem, aut ex speciali oppositione facta in judicio, non autem juris invalidi, quod neque comprehenditur sub regula de jure quæsito non tollendo. Garz. de Benef. par. 4. cap. 3. num. 64. Rota dec. 492. num. 10. par. 3. divers. & dec. 369. num. 9. coram Ludovis. dec. 280. & 333. num. 2. coram Cavaler. Bich. l. c. num. 41. Et ad hoc, ut de lite sit facienda mentio, in impetratione ejusmodi restitutionis requiritur, quod pendeat super eo, super quo cadit gratia directo, aut in consequentiam, & non sufficit, si pendet super re diversa. Rota dec. 91. num. 10. par. 4. tom. 2. recent. Item si non impetratur jus in judicium deductum. Oldrad. cons. 299. num. 5. vers. aut impetrat aliquid. Lother. de re benef. lib. 2. quæst. 51. num. 26. & lib. 3. quæst. 9. num. 34. Ægid. dec. 528. num. 1. Put. dec. 362. num. 8. vers. ad Concil. Oldrad. lib. 3. Bich. d. dec. 286. n. 30. & dec. 489. n. 18. ubi Cassador. dec. 18. n. 6. de præb. Buratt. dec. 779. n. 10.

58 Papa, si aliquam præbendam reservat, non impeditur possessor aliam pinguiorem optare, & reservatio præbendæ dimissæ transit in optatam. Card. cons. 526. n. 7. Simoneta de reservat. quæst. 45. num 8. Garz. de Benef. par. 4. cap. 5. num. 120. & par. 5. cap. 1. num. 161. & 162. Lother. de re Benef. quæst. 25. num. 61. Rota dec. 241. num. 19. par. 4. tom. 2. rec. apud Bich. decis. 672. num. 15. quidquid sit, si ageretur de optando Beneficio, in quibus terminis loquitur Azor. Instit. moral. par. 2. lib. 6. cap. 26. quæst. 14. ver. porro.

59 Papa jure Monarchico habet plenam, & liberam administrationem, & dispositionem omnium bonorum Sedi Apostolicæ subjectorum, ita Præpos. in cap. non liceat. col. 2. 12. quæst. 2. Redoan. de reb. Eccles. non alien. quæst. 20. num. 66. & quæst. 23. num. 44. Bellam. in d. cap. non liceat. num. 16. Imo habet etiam dominium rerum Ecclesiæ cum omnimoda potestate. Felin. in cap. quæ in Ecclesiarum. de constit. Intrigliol. de feud. cent. 1. quæst. 53. num. 103. Peregr. de jure fisci. lib. 1. tit. 3. num. 83. Rota dec. 81. num. 10. p. 5. rec. & apud Merlin. dec. 775. num. 19. & seq. Et ideo terras Ecclesiæ immediate, vel mediate subjectas potest ad libitum in quascunque personas alienare, aut infeudare. DD. mox cit. & Rimin. sen. cons. 719. a n. 2. Ruin. cons. 35. num. 31. & seq. lib. 1. Schrader. de feud. p. 4. cap. 2. num. 4. post Bald. in L. cum multa. num. 3. C. de bon. qu. lib. Menoch. cons. 999. Brun. cons. feudal. 129. col. 2. ver. & certum est. Capic. Latro consult. 75. lib. 1. Rota dec. 357. num. 9. & 16. par. 11. rec. Altograd. d. jun. controv. 91. num. 7. & seq. Etiam in Consanguineos. Curt. de feud. par. 2. qu. 7. Menoch. cons. 79. num. 19. Peregr. l. c. num. 9. Et quamvis in ejusmodi alienationibus requiritur causa, si utitur potestate ordinaria, & non absoluta, juxta Redoan. l. c. c. 44. in addit. tamen in omnibus alienationibus a Papa factis causa semper præsumitur, quamvis non fuerit expressa, & de illa nihil appareat. Redoan. l. c. num. 37. Peregr. ut supra n. 90. ver. in dubio. Merlin. d. dec. 775. num. 24. Altograd. loc. cit. num. 11. quamvis alienatio fuerit facta in Consanguineos. DD. mox cit. & assertioni Papæ circa causam alienationis est standum. Alex. cons. 1. num. 5. lib. 2. Dec. cons. 191. n. 4. Castr. cons. 106. num. 3. ver. his tamen. lib. 1. Redoan. l. c. quæst. 19. num. 121. & 122. Farin. de testib. quæst. 63. num. 120. Rota dec. 357. a num. 79. par. 11. rec. Card. de Luca de feud. disc. 4. num. 13. præsertim si fuit facta motu proprio. Seraph. dec. 330. a num. 2. & Merlin. dec. 838. num. 3. Achill. de Grass. dec. 10. num. 1. de prob. Altograd. l. c. num. 1. Ita, ut probatio in contrarium admitti nequeat. Clem. un. ubi gl. de probat. Bart. in cap. fin. num. 3. ver. quandoque. de success. ab intest. Rota dec. 175. num. 3. & seq. par. 1. divers. & dec. 191. num. 2. par. 4. rec. & dec. 154. num. 4. par. 2. divers. Mascard. de prob. conclus. 139. & 1233. Farin. de test. quæst. 63. a num. 79. Seraph. dec. 330. num. 2. & seq. Merlin. dec. 838. Idem dicendum de verbis Papæ narrantis factum sui Prædecessoris, super quo fundat suam gratiam, quibus plena fides venit præstanda, ita ut probatio in contrarium admitti non debeat, præsertim si Papa testatur, se de eo facto esse plene informatum, & loquitur per verba dispositiva. Farin. l. c. Cornel. cons. 239. num. 7. ver. pari ratione. lib. 1. Redoan. de reb. Eccles. non alien. qu. 44. n. 20. Gabr. commun. conclus. lib. 1. de prob. conclus. 2. n. 38. Mascard. de prob. conclus. 139. num. 19. Pacion. alleg. 39. num. 8.

Papa non potest revocare privilegium ab Antecesso- 60
ribus concessum sine causa, præsertim si fuit concessum ob benemerita, quia tunc habet vim contractus. Menoch. cons. 2. num. 136. & 139. & cons. 1193. num. 6. Afflict. dec. 128. num. 10. Rota dec. 255. num. 5. tom. 2. par. 4. recent. & probatur ex L. quod semel. ubi gl. & Bart. ff. de Decret. ab Ordinar. facien. Vivius dec. 141. Unde Successores Constantini non possunt revocare donationem S. Sylvestro factam, quia fuit remuneratoria. Idem Vivius l. c. & alii apud Altograd. contr. 91. num. 21. 22. & 23. quidquid sit quoad alias concessiones, de quibus Gonzal. ad reg. 8. Canc. gl. 36. n. 24. Beltramin. ad Ludovis. dec. 109. num. 14. ad med. Rota dec. 630. num. 44. part. 4. tom. 2. recent. Pacion. alleg. 142. num. 26.

Papa, quamvis possit sanare nullitatem census, & il- 61
lam sanare soleat, tamen sanatoria denegatur, quando nullitas fuit jam allegata, & in judicium reducta, & per sententiam definitivam canonizata. Marches. de commiss. par. 1. tit. de signat. gratia. cap. 2. num. 48. Rota in una Baren. Census. 4. Jul. 1663. §. siquidem. coram Verospio. Pacionus alleg. 103. num. 2. quia ex sententia super nullitate censetur jus vehemens debitori quæsitum, cui a S. Pontifice rarissime, & ex causa rationabili solet derogari. Marchesan. de commiss. par. 1. tit. de signat. gratia. n. 481. Pacionus loc. cit. n. 13. & 14. Gonzal. gl. 52. num. 1. Merlin. dec. 768. num. 1. & 2. Pacion. alleg. 152. num. 7. & gratia Papæ eo ipso, quod est præjudicialis tertio, si non apparet, Papam habuisse notitiam talis præjudicii, censetur circumventus, & gratia corruit ex defectu consensus, aut intentionis, quamvis fuerit concessa motu proprio. Adden. ad dec. 90. n. 146. & 147. & ad dec. 217. n. 32. par. 9. recent. Franch. Marc. dec. 624. num. 10. part. 1. Rota in Bononien. officii guardiæ Portæ Palatii coram Litta penes Giovagnon. respons. 88. num. 36. lib. 1. Pacion. l. c. num. 8. Molicdan. dec. 7. num. 2. & 3. & 6. de restit. spol. quia nec in magnis, nec in minimis censetur velle præjudicare; nunquam enim vult tollere jus tertii, & ita præsumendum est. L. 2. §. merito. & §. si quis a Principe. ubi DD. ff. ne quid in loco pub. gl. in cap. ad aures. in verb. Intentionis. de rescript. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 9. num. 11. Rota dec. 531. num. 22. par. 4. tom. 3. rec. Conciol. allegat. 35. n. 22. Et id noluisse præsumitur, quod de facili exprimere potuisset, & non expressit. Menoch. cons. 30. n. 8. vol. 1. Barb. axiom. 136. n. 6. Conciol. alleg. 36. n. 22.

Papa non potest se intromittere in causis Laicalibus, vel- 62
uti in feudis Laicorum. Peregr. cons. 1. n. 37. Sacca cons. 8. n. 45. Franc. Marc. dec. 454. n. 11. Gail. lib. 1. obs. 30. n. 1. & seq. & de pace pub. lib. 1. cap. 8. n. 8. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 11. num 97 & de appell. quæst. 8. num. 92. Cyriac. controv. 522. num. 22. & 23. neque hæc conclusio contradicat primæ conclusioni fol. 380. quæ loquitur de potestate indirecta, hic vero est sermo de directa.

P A R O C H U S, &c.

Praxis Parochiæ, & Parochi.

§. I.

De Parochia.

1 Parochia est locus, in quo degit populus alicui Ecclesiæ deputatus, certis finibus limitatus. Tusc. *lit. P. conclus.* 94. debet habere ad minimum decem familias. Et Parochiam quatuor constituunt. Primo potestas fori pœnitentialis ligandi, atque solvendi. Secundo, certus locus certis finibus limitatus. Tertio, quod Parochus gerat Curam nomine suo. Quarto, quod de necessitate Sacramenta administret, & populus de necessitate illa recipiat; quibus non probatis, Parochialitas non dicitur probata. gl. *in Clem. dudum. de sepult. ver. impendat*. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *n.* 36. Ludovis. *dec.* 387. ubi Beltramin. *n.* 7. Bich. *dec.* 228. *n.* 19. 20. *&* 21. Probatur autem ex libris Baptismi, ex quibus apparet, plures fuisse baptizatos. Item ex libro mortuorum, ex quo constat, plures fuisse sepultos, dummodo tamen isti actus non fuerint facti post litem cœptam. Rota apud Rubeum *dec.* 433. *tom.* 2. *par.* 5. *rec.* Item ex solutione Decimarum, seu melius ex Jure illas percipiendi, quod tamen, uti nec jus sepulturæ, non sufficit ad probandam Parochialitatem, quia possunt præscribi ab alia Ecclesia. Item ex eo, quod ibi asservetur Venerabile Sacramentum, fiant oblationes, sed nec ista sufficiunt seorsim ad probandam Parochialitatem; bene vero simul sumpta. Barb. *de jure Eccles. lib.* 1. *c.* 20. *& de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 27. *&* 33. sicut non probatur Parochialitas ex sola administratione Sacramentorum, nisi probetur reciproca, & vicissitudinaria necessitas administrandi. Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *num.* 36. Sarnen. *in reg. de Idiomate. q.* 11. *num.* 5. Rota *divers. dec.* 52. *a num.* 31. *par.* 2. *& dec.* 233. *num.* 3. *par.* 1. *recent. & dec.* 247. *num.* 3. *part.* 2. *& dec.* 387. *num.* 7. coram Ludovis. Neque probatur ex enuntiativis, nisi ex illis probentur suprascripta quatuor requisita necessaria. Rota *dec.* 258. *num.* 8. *par.* 1. *rec.* Bich. *dec.* 228. *num.* 24.

2 Præterea ut Ecclesia fiat Parochialis, requiritur consensus Episcopi, qui eam Parochialem faciat, fines designet, & populum denotet. *cap. nullus omnino.* 16. *qu.* 7. Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 11. *qu.* 14. Barb. *de off. Parochi. l. c.* In dubio vero præsumitur erecta auctoritate Episcopi ex lapso longi temporis, cum in illa Divina officia fuerint publice celebrata. Borell. *tit.* 2. *de SS. Eccles. num.* 7. Afflict. *dec.* 368. *num.* 5. & alii apud Barb. *de off. Parochi. l. c. c.* 39. Hinc

3 Parochia nova non potest erigi ab Universitate sine consensu Episcopi saltem tacito; qui assignet locum ædificationi, qui tamen præsumitur ex diuturnitate temporis, juxta mox dicta. Riccius *in praxi Erectionis. par.* 4. *ref.* 220. & requiruntur decem ad minus familiæ, quia hic numerus constituit populum. *cap. un.* 10. *quæst.* 3. Fagnan. *in cap. ad audientiam. de Eccles. ædific.*

4 Neque potest nova Parochia erigi, nisi ob locorum distantiam, aut magnam difficultatem Parochianorum, qui non possunt sine magna difficultate accedere ad percipienda Sacramenta. *d. cap. ad audientiam*. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. *de ref.* Pacion. *alleg.* 115. *num.* 4. etiam Parochis invitis. Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. Neque sufficit omnis distantia, sed ea requiritur, quæ præbeat Parochianis difficultatem accedendi sine magno incommodo. Riccius *in prax. par.* 4. *ref.* 221. ubi Rota *dec.* 204. & de tali causa debet constare in actis; non enim creditur Episcopo eam alleganti. Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 9. *num.* 27. Riccius *l. c. ref.* 222. & a Decreto erectionis potest appellari ab Aggravato. Riccius *in prax. par.* 1. *ref.* 486. nisi fiat in Visitatione; quia tunc appellatio non suspendit executionem; sed tantum devolvit. Concil. Trid. *sess.* 13. *cap.* 1. *& sess.* 24. *cap.* 10. Et si intra fines Parochiæ in loco non incommodo, nec difficili adesset Oratorium, vel Ecclesia cum fonte baptismali, & aliis ad Parochiam necessariis, & ibi Sacerdos resideret, qui posset administrare Sacramenta, tunc non posset fieri separatio ab Ecclesia Parochiali. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 4. Menoch. *cons.* 477. *num.* 9. Costa *de remed. subsid. rem.* 76. Riccius *in prax. part.* 1. *ref.* 486. Barb. *de potest. Episcop. par.* 3. *alleg.* 68. *num.* 7. Antonel. *de regim. Eccl. lib.* 1. *cap.* 2. §. 2. *per totum*. Ejusdem limites nunquam possunt præscribi. *cap. super eo. de Paroch.* P. Pirbing. *lib.* 3. *tit.* 29. §. 2.

5 Ecclesia non parochialis contra Parochiam potest præscribere jus decimandi, dummodo cum bona fide concurrat titulus, & possessio 40. annorum, aut immemorabilis. Marescot. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 95. ubi DD. *num.* 22. *&* 23. & probatur *ex cap. de quarta. de præscript.* Rota *dec.* 14. *num.* 2. *de jud. in nov. & cap.* 2. *de præscript. in* 6. ubi Gemin. Franc. & alii. Zabarella *cons.* 26. *num.* 5. Covar. *in* 2. *par.* §. 5. *sub num.* 2. *ver. quinta conclusio*. Balb. *de præscript. par.* 2. *par.* 3. *princ. quæst.* 6. *sub num.* 10. *vers. limita istam*. sed Parochialis contra aliam Parochialem, ut præscribat, sufficit cursus quadraginta annorum. Abb. *in c. cum sint homines. num.* 6. *de decimis*. Rota *in Toletana Decimarum.* 20. *Maii.* 1596. *coram Card. Blancheto.* quod idem dicendum est, quando Ecclesia non Parochialis præscribit contra aliam non Parochialem, de quo vide in praxi *Decimarum*.

6 Parochia in Ecclesiis fundatis intra ejus limites non habet fundatam intentionem quoad subjectionem, exceptis juribus Parochialibus, & si ultra ea aliquid prætendit, debet probare, ex jure speciali id sibi competere. *cap. dilectus. de capell. Monach.* Abb. *in cap. ad audientiam. de Eccles. ædific.* Rota apud Rubeum *to.* 2. *par.* 5. *rec. dec.* 552. *num.* 11. Innoc. Jo. And. & Butr. *in d. cap. dilectus*. Pacion. *alleg.* 90. *num.* 1.

7 Parochia una unicum debet habere Parochum. *cap.* 1. 13. *quæst.* 2. nam Ecclesia assimilatur uxori, quæ plures maritos habere non potest, & in uno corpore duo capita esse monstrosum est. Sicut duæ Parochiales Ecclesiæ in una terminatione, & intra eosdem limites esse non possunt. *cap. plures.* 56. *caus.* 16. *quæst.* 1. quod etiam prohibuit Concil. Tolet. *in Can. præcipimus.* 55. §. *sicut duo. & can.* 16. *quæst.* 1. Pacion. *alleg.* 90. *n.* 8. & ideo fines Parochiæ præscribi non possunt, ne oriatur confusio cum publico incommodo. *cap. super eo.* 4. *de Paroch.* ubi Barb. *n.* 4. *ver. cujus principalis*. Pacion. *alleg.* 90. *num.* 18.

§. II.

Parochi Requisita.

8 Parochus est Sacerdos authoritate Episcopi Ecclesiæ Præfectus, ut populo Verbum Divinum, & Sacramenta administret, & curam habens animarum totius populi intra certos limites. *cap.* 1. *de capell. Monach. cap. cum singula. de præb. in* 6. Rebuff. *in concord. Galliæ. tit. de collat.* §. *statuimus*. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. Barbos. *de off. & potest. Parochi. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 2. *&* 16.

9 Imprimis debet edere professionem fidei, quamvis semel illam jam emiserit. Riccius *in prax. profess. fidei part.* 3. *ref.* 192. qui testatur, ita fuisse declaratum a S. Congregat. aliter amittit fructus, ita ut non possint etiam ab Episcopo condonari. Idem *ref.* 193. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. Quaran. *in sum. ver. fidei professio*. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 4. Barb. *de off. Parochi. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Hanc professionem debet emittere intra duos menses a die possessionis computandos coram Episcopo, vel ejus Vicario etiam Episcopo non impedito. Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 17. Barb. *de Canon. & Dignit. cap.* 17. *& de potest. Episcop. alleg.* 61. *num* 8. *& de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 4. *num.* 7. Antonel. *l. c.* Facta non præsumitur, sed debet probari. *cap. Ordinarii. de officio Ordin. in* 6. Paris. *de resign. lib.* 12. *quæst.* 14. *n.* 33. *& seqq.* Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 3. *n.* 49. si Ordinarius illam vellet videre ex officio; secus si privatus ageret contra Parochum; quia tunc Actori incumberet onus probandi negativam. Barb. *de pot. Ep. alleg.* 61. *n.* 21. ubi quando credatur, quod fuerit emissa. Potest illam emittere per Procuratorem, mediante speciali mandato. Navar. *cons.* 4. *de S. Trinit. n.* 2. Zerola *in prax. Ep. par.* 1. *ver. fidei professio*. Vivian. *de jurepatr. lib.* 15. *cap.* 3. *num.* 27. Navar. *in singular. Canon. sing.* 114.

n. 8. Barb. de pot. Episc. alleg. 61. & de off. Parochi. l. c. num. 3. Diana par. 5. tract. 14. res. 23. apud quem alii contra Riccium in prax. l. c. resol. 196. & aliis. Limit. in Parocho habitu tantum, hoc est, qui nullos habet subditos, quia talis censetur Beneficiatus simplex. gl. in cap. Licet Canon. de elect. in 6. vera Parochialis Ecclesia.

10 Secundo, si non est Sacerdos, debet se facere promoveri intra annum a die commissi sibi regiminis computandum, alias est ipso jure privatus Parochia etiam nulla præmissa monitione. cap. licet Canon. 1. de elect. in 6. neque excusat ignorantia. Zerola in prax. Episc. part. 1. ver. Beneficium. Hojeda de incompatib. part. 1. cap. 24. n. 19. ad omnimodam tamen privationem requiritur sententia. gl. in cap. commissa. de elect. in 6. ver. justo impedimento cessante. Cochier. ad reg. 8. Cancell. gl. 7. n. 13. ver. 4. Vivian. in praxi jurispatron. lib. 5. cap. 5. n. 50. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 15. n. 17. Garz. de Benef. par. 3. cap. 4. num. 3. & 51. Non sufficit tamen, quod regimen illi fuerit commissum, sed requiritur, quod pacificam Parochiæ possessionem fuerit adeptus. Cassad. dec. 9. de caus. possess. Bellamer. dec. 169. Mascard. de prob. conclus. 243. n. 42. Hojeda l. c. part. 1. cap. 13. num. 40. Patis. de resign. lib. 3. quæst. 1. n. 130. Garz. de Benef. part. 11. cap. 5. n. 118. fructus vero amittit etiam ante sententiam, uti etiam Parochiam in foro poli. Garz. l. c. num. 10. & 28. & part. 3. cap. 4. n. 5. Barb. de off. Parochi. par. 1. cap. 5. n. 11. ad quod tenetur etiam ille, qui Parochiam acceptavit animo absoluto, non suscipiendi Ordinem. Sanchez. de matrimon. lib. 7. disp. 45. Navar. cons. 17. de Cler. non resid. Garz. d. part. 3. cap. 4. num. 40. Barb. loc. cit. Limit. pœnam non habere locum, cum Parochus justo impedimento non potuit promoveri. Tiraquel. de retract. §. 35. gl. 4. a num. 14. uti si Episcopus non potuit, vel noluit conferre Ordines; quia impedito non currit tempus. cap. quia diversitatem. de concess. præb. & ita docet Navar. cons. 1. l. 12. de rescript. & alii apud Barb. l. c. num. 18. Cessante vero impedimento non alium annum integrum, sed tantum complementum anni partis, in qua fuit impeditus, acquirit quoad utrumque forum. Navar. cons. 1. de tempor. Ordin. Garz. l. c. par. 11. cap. 5. num. 120. Barb. l. c. num. 19. ubi quid si culpa sua fuit impeditus, & quid si impedimentum interveniat, quando ordinari non potest, uti diversæ sententiæ, & videri etiam potest Menoch. de arbitr. cas. 118. n. 5. & cas. 153. n. 15. nisi culpa ad casum impedimenti fuerit ordinata, quia tunc impedimentum non liberaret a pœna, juxta c. 1. de ætate & qualit. ubi gl. ult. Barb. l. c. par. 1. cap. 5. num. 20. si vero non fuit ordinata ad impedimentum, tunc etiam impedito culpabiliter tempus non currit, juxta cap. quia diversitatem. ibi: Et si culpa fuerit suspensus, & ita declaravit Sac. Congregat. quam allegat Barb. l. c.

§. III.

De Vita Parochorum.

11 Parochi debent esse discreti in conversatione, & in omni habitu modesti, non habere vestes sæculares, holosericas, aut pretiosiores, aut sordidas, juxta Constitutionem Pii V. quæ incipit. Sacrosancta. in Bullario novo tom. 2. pag. 653. & de honestate videri potest. cap. penult. de vita & honest. Cleric. ver. pannis. Annulos in digitis gestare non debent, nisi ex officio, aut dignitate illis competat, aut ex Doctoratu. Grass. de effec. Cleric. in prælud. num. 272. & eff. 42. num. 1. Barb. l. c. cap. 6. num. 5. Beller. disquis. Cleric. par. 1. tit. de discipl. Cleric. §. 16. num. 22.

12 Non possunt mulieres in habitationem suam recipere, aut retinere, multo minus cum suspectis conversari. cap. ut Clericorum. de vita & honest. Cleric. & toto titulo de cohabitat. Clericorum & mulierum. Grass. l. c. eff. 29. Squillante de oblig. Cleric. par. 2. num. 48. Beller. l. c. §. 25. Barb. par. 1. cap. 6.

13 Debent abstinere a crapula, & ebrietate, & si non abstinent a Superiore commoniti, ab Officio, & Beneficio suspendi debent. cap. a crapula. de vita & honest. Cleric. Menoch. de arbitr. cas. 404. n. 4. Farin. fragm. criminal. par. 1. lit. C. n. 246. Ugol. de off. Episcop. cap. 13. §. 17. num. 5. quod quidem dependet ab arbitrio Episcopi. Menoch. l. c. n. 5. Gutierez. Can. quæst. lib. 2. cap. 4. num. 63. Suares. de censur. disp. 2. sect. 2. num. 12. Barb. l. c. n. 15. sic etiam ad potus æquales se suo modo obligantes ab Innocentio III. redarguuntur sub pœna suspensionis ab Officio & Beneficio. in d. cap. a crapula. Beller. l. c. §. 22. n. 33. Barb. l. c. num. 17.

Cauponas, & tabernas, nisi longioris itineris causa ingredi non debent. cap. non oportet. 44. dist. Diaz. in pract. crim. cap. 80. multo minus choreis interesse possunt. cap. presbyt. 19. dist. Ugol. de off. Episcop. cap. 73. §. 30. num. 1. neque aleis, aut taxillis ludere. cap. penult. de vita & honest. Cleric. Concil. Trident. sess. 24. cap. 12. de reform. Grass. de eff. Cleric. eff. 22. Farin. in prax. crimin. par. 3. qu. 109. num. 92. Beller. l. c. §. 24. Ugol. l. c. cap. 13. §. 21. Barb. l. c. n. 27. Molina. de Just. tract. 2. disp. 512. ver. quod vero. Bonacell. in sum. omn. decis. to. 1. tit. 31. n. 33. neque possunt habere canes venaticos, aut accipitres ad venandum. c. 2. de Cler. Venat. multo minus venationes clamosas facere. Sylvest. in sum. ver. Venatio. Barb. l. c. n. 31. 14

Non possunt negotiari vel mercaturam facere lucri causa. cap. negotiatio. 88. dist. cap. cum secundum ne Cler. vel Monac. aliter possunt excommunicari & suspendi ab officio. Redoan. de spol. Cleric. par. 2. n. 1. Scaccia de commerc. §. 1. q. 1. par. 2. n. 557. ver. exemplifica tertio. Ugol. d. cap. 13. Grass. de effec. Cler. eff. 6. Beller. disquis. Clerical. par. 2. tit. de disciplina Cleric. §. 21. Farin. in fragm. crimin. par. 1. litt. C. ver. Clericus. a n. 147. Squillante de obligat. Cleric. par. 2. n. 39. Martha de Jurisdict. par. 4. cent. 1. cas. 3. Diana resol. moral. par. de contract. res. 72. & alii apud Barb. de off. Parochi. par. 1. cap. 6. n. 37. neque possunt possessiones vel bona conducere. Abb. in d. c. 1. ne Cler. vel Monac. Genuen. in prax. cap. 62. n. 12. Beller. l. c. nisi negotientur, non lucri, sed necessitatis causa, ut se, suosque alant, cum bona Ecclesiæ non sufficiant, & aliunde alere non possint. Quaran. in sum. Bullar. ver. vectigal. neque possunt arma ferre, alias possunt excommunicari. cap. Clerici. De vita & honest. Cleric. Farin. in prax. crimin. part. 3. qu. 108. n. 21. Azor. Instit. mor. par. 2. lib. 7. c. 15. Riccius in prax. res. 325. par. 1. Beller. l. c. §. 18. Ugolin. l. c. §. 12. Grass. eff. 20. num. 4. & 8. Farin. in prax. crim. l. c. a n. 21. Squillan. de oblig. Cleric. par. 2. n. 49. Beller. l. c. §. 18. n. 8. quia Clericorum arma sunt orationes & lachrymæ. cap. fin. 36. dist. cap. porro. 16. quæst. quæst. 3. cap. convenior. & cap. cum pila 23. quæst. 8. Navar. cons. 8. de his quæ vi. n. 10. Menoch. de arb. cas. 394. n. 32. & 58. nisi sint in obsidione, aut haberent inimicitias, vel alia justa causa excusaret. Bald. in d. cap. Cleric. n. 7. & alii apud Barb. de off. Paroch. n. 52. & 53. cap. 6. par. 1. aut per loca periculosa proficisci debeant. DD. cit. 15

§. IV.

De Obligatione Parochorum.

Primo debet habere librum baptizatorum, cum nominibus, & cognominibus Parentum, hoc est patris, & matris cognomine de sua familia, si legitimi sunt filii. Item patrinorum, qui eos susceperunt, cum die, mense, & anno. Conc. Trid. sess. 24. cap. 2. de matrim. Dicendo, die &c. mense &c. & anno &c. Franciscus filius Petri Bertoluci, & Semphroniæ Bertoluciæ natæ Barlosæ ejus uxoris baptizatus fuit a me NN. levantibus de baptismo NN. si vero domi fuit baptizatus, debet exprimi nomen Baptizantis, an fuerit Parochus, aut Cooperator, aut obstetrix, vel alius, qui baptizavit, & in libro debent etiam describi sequentia. Et reliqua Sacramentalia peracta sunt a me NN. qualiter vero baptismus probetur, vide in praxi Baptismi. 16

Secundo debet habere librum mortuorum, qui in sua Parochia fuerunt sepulti, & hac forma inscribi. Die &c. mense &c. & anno &c. NN. scilicet nomen & cognomen exprimendo, omnibus Sacramentis susceptis cum animæ commendatione obiit in sua domo, platea nuncupata. N. & sepultus fuit in hac Parochiali Ecclesia S. N. Ex quo probari potest mors alicujus, uti baptismus ex libro baptizatorum. Menoch 17

de

de præf. lib. 6. præf. 49. num. 24. Mafeard. *de probat. conclus.* 673. *num.* 1. Seraph. *dec.* 1138. Graiian. *discept. for. cap.* 491. *num.* 18. Beller. *disquis. Cleric. par.* 1. *tit. de Clerico teste.* §. 1. *num.* 10. Genua *de script. privata lib.* 5. *qu.* 1. & 2. *num.* 3. *tit. lib. pleban. fol. mihi* 270. Rota *dec.* 621. *coram Merlino.* Barb. *de off. Parochi par.* 1. *cap.* 7. *num.* 13. Et circa mortem alicujus credi etiam debet libro Societatis, vel Confraternitatis, si Confraternitas, aut Societas habet pro suo Instituto hoc officium generale sepeliendi mortuos. Efcobar. *de puritate & nobilit. proban. part.* 1. *qu.* 6. §. 1. *n.* 30. Surd. *conf.* 350. *num.* 36.

18 Tertius liber, quem debet habere, est Confirmatorum, præsertim si hoc Sacramentum ministretur in oppido, ubi non est Notarius, secus si ministratur in Cathedrali; quia tunc Confirmati in Cathedrali notantur. Possevin. *de off. Curati cap.* 12. *num.* 43. Barb. *loc. cit. num.* 16. In quo debent describi nomina & cognomina Confirmatorum, patrum, & matrum, Parochiæ, in qua habitant, Patrinorum, vel Matrinorum. Item Episcopi Confirmantis, dies, mensis, annus, & nomen Ecclesiæ, in qua confirmatur, hac vel simili forma. Die &c. mense &c. anno &c. NN. ætatis annorum &c. filius N. & N. ex Parochia N. Chrismatis Sacramento fuit confirmatus a Reverendissimo N. Episcopo &c. Patrinus, vel matrina fuit N. ex Parochia S. N. Barb. *l. c. num.* 16.

19 Quartus est liber matrimoniorum sub simili forma. *Die, mense, anno &c. Cajus*, & addatur cognomen, *& Camilla*, ubi quoque addi debet cognomen illius familiæ. *factis intra Missarum solemnia trinis denunciationibus, tribus festivis diebus continuis. videlicet. S. N. & S. N. & die &c. mense &c. &. anno &c.* (aut si fuerunt dispensati, dicantur dispensati in denunciationibus) *& nullo allato impedimento, servatisque aliis de jure servandis conjuncti sunt matrimonialiter a me N. in Parochia talis loci, & inter Missarum solemnia ibidem benedictionem matrimonialem receperunt præsentibus N. & N. testibus.* (exprimatur nomen, & cognomen, ac patria illorum, uti exprimi etiam debent nomen & cognomen contrahentium, nec non patria illorum. Et si fuerunt dispensati a Papa, aut illius Legato in consanguinitate & affinitate, addatur, *obtenta dispensatione a Sanctissimo super gradu &c.* Et hoc etiam libro probatur, matrimonium fuisse contractum, quamvis mortui fuerint testes, & Parochus. Mascard. *de prob. conclus.* 672. *n.* 18. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 15. *num.* 22. Riccius *l. c.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 32. *num.* 175. Rota *dec.* 750. *part.* 1. *divers. & dec.* 340. *part.* 2. *divers.*

20 Parochus tenetur diebus Dominicis, & aliis festivis diebus doctrinam Christianam & pueros Parochiæ suæ fidei rudimenta docere, alias si notabiliter fuerit negligens, non evadet reatum peccati mortalis. Et Episcopus, si sibi constiterit de Parochi negligentia, aut insufficientia, poterit ex fructibus Parochiæ assignare alii Sacerdoti congruam, qui hoc officium loco Parochi adimpleat. Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. *de reform.* Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 16. Barb. *de off. Paroch. par* 1. *cap.* 15. *num.* 3. Possevin. *de off. Curati. cap.* 4. Ugol. *de off. Episc. cap.* 16. §. 4. *num.* 1. Lud. Beja. *respons. cas. consc. part.* 3. *cas.* 27. *ver. tandem.*

21 Præterea tenetur concionari per se, vel alios, si fuerit impeditus. Concil. Trid. *sess.* 5. *cap.* 2. & *sess.* 24. *cap.* 4. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 30. & *de off. Parochi par.* 1. *cap.* 14. Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 135. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 6. §. 3. *num.* 1. & 2. Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 16. & Parochus, si vult ipsemet concionari, non potest ab Episcopo impediri, uti declaravit S. Congreg. apud Barb. *l. c. num.* 5. quo tamen casu non potest prætendere, quantumcunque sit pauper, sibi dari eleemosynam aliis Concionatoribus, qui a Communitate eliguntur, dari solitam. S. Congregat. *in Vestan.* 20. *Martii* 1621. apud Barb. *l. c. num.* 7. Neque potest Concionatores admittere in sua Ecclesia, nisi ab Episcopo ad hunc finem fuerint approbati, quamvis Concionator esset aliquis Episcopus, uti declaravit Clemens VIII. juxta Zipæum *in analytica postremi juris Eccles. lib.* 3. *tit. de Paroch. num.* 3. quando vero proprius Episcopus concionatur, omnes alii silent, & potest illis inhiberi, ne conciones habeant, dum concionatur Episcopus; non prohibetur tamen Parochus, dum Episcopus concionatur, per seipsum sub Missarum solemniis ad populum suum sermonem habere S. Congreg. *in causa Terculen.* 11. *Jun.* 1631. Barb. *l. c. num.* 2. *& seq.* Concionatori suo debet dare alimenta, ut diximus in praxi *Alimentorum*. Barb. *de off. Parochi par.* 1. *c.* 14.

Tenetur recitare Divinum Officium a die acceptæ 22
pacificæ possessionis, aliter tenetur ad fructuum restitutionem, quia Beneficium datur propter Officium. *cap. per ambitiosam. de rescript. in* 6. Pius V. *in Constitutione sua*, quæ incipit. *Ex proximo Lateran. Conc.* Navar. *de restit. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 143. Azor. *moral. part.* 2. *tract.* 23. *cap.* 10. *quæst.* 5. & DD. apud Barb. *de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. & 7. Menoch. *de arbitr. cas.* 529. *n.* 24. Paris. *de resign. lib.* 1. *qu.* 9. *num.* 15. Azor. *instit. lib.* 10. *cap.* 4. *qu.* 7. Squillan. *de oblig. Cleric. par.* 1. *n.* 16. Bonac. *de hor. Can. disp.* 1. *qu.* 2. *p.* 4. ad quam recitationem Divini Officii tenetur etiam non capta possessione, si per eum stetit, quod non caperet. Bonac. *l. c.* Gavant. *in comment. ad rub. Missalis. tom.* 2. *sect.* 1. *cap.* 4. *num.* 5. Barb. *l. c. n.* 6. *prope fin.* si vero non omittit totum officium, sed partem, tenetur restituere partem fructuum correspondentem Officio; quamvis alii de parte omnino negent apud Dianam. *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 220. quæ tamen restitutio non est in obligatione, nisi elapsis sex mensibus a capta possessione, juxta Constit. Concil. Lateran. sub Leone X. *sess.* 9. §. *statuimus*, & Bullam citatam Pii V.

Tenetur celebrare in Parochia Missam, diebus Do- 23
minicis, & Festis, imo etiam in ferialibus. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 14. Azor. *mor. par.* 1. *lib.* 10. *c.* 24. *q.* 2. & 3. Homob. *de exam. &c. par.* 1. *tom.* 4. *q.* 133. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. ult. p.* 7. *num.* 3. Possevin. *de off. Curati. part.* 2. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 24. & *de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 11. *num.* 5. & 6. Piasec. *in praxi Episcop. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 20. Diana *part.* 2. *de celebr. Missar. res.* 26. in Natali vero satisfacit, si unam celebrat, quia Parochiani ad unam duntaxat audiendam obligantur. Navat. *cons.* 1. *de celebr. Missar. num.* 2. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 236. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. ult. p.* 11. *num.* 10. Beller. & alii apud Dianam *l. c.*

Quæres, an Parochi teneantur applicare Sacrificium 24
Missæ pro suis Parochianis? Respondetur cum distinctione, si redditus sunt pingues, tenetur applicare singulis diebus, si vero sunt tenues, tenetur applicare Dominicis & festivis diebus. De qua conclusione amplius dubitare non licet; quia illam declaravit S. Congreg. Conc. Trid. sub Innocent. XI. verbis sequentibus.

Decretum seu Declaratio S. Congregat. a me visum.

25 *Cum præcepto Divino iis, quibus cura animarum commissa est, mandatum sit pro ovibus suis Sacrificium offerre, sæpe alias S. Congregatio censuit, Parochos teneri pro Parochianis Sacrificium applicare, atque ea cum distinctione, ut si redditus pingues sint, singulis diebus, si vere tenues, saltem festivis diebus: nunc censet, &c. Datum Romæ* 10. *Maii.* 1681.

26 Neque contra hoc Decretum allegari potest, quod non sit authenticum, alias nunquam obligabit, quia impossibile esset mittere ejusmodi ad omnes Parochos in forma authentica, sed sufficit, quod ad Episcopos, seu Nuntios Apostolica in forma authentica transmissum fuerit, & cum a Doctoribus approbatis illud legitur, debet illi fides præstari, aut Romæ consuli; alias Parochi operantes cum tali dubio peccarent mortaliter, & temeritatis notam incurrerent, quod gravibus Doctoribus de ejusmodi Decreto attestantibus credere nolint, cum tamen in ore duorum vel trium stet omne verbum videri potest Fagnan. *in cap. quoniam de constit. num.* 59. Multo minus contra hoc Decretum opponi potest, quod non fuerit promulgatum ob ea, quæ diximus in praxi *Declarationis*, neque potest, dici declarationem hanc non esse usu receptam, quia eo ipso, quod Concilium sit usu receptum, ejusdem declaratio rejici non potest, quia declaratio inest Legi.

27 Dicuntur autem redditus ad præmissum effectum pingues, ex quibus Parochus congruam & honestam sustentationem absque difficultate habere potest, quamvis nihil superflui remanet, si vero ex illis difficulter suam sustentationem honestam habet, aut ægre; tenues judicandi sunt, uti bene advertit P. Anacletus Reiffenstuel. *in lib.* 3. *Decretal. tit.* 41. *num.* 27.

28 Et quod declaravit S. Congreg. tenuit jam Barb. *de off. Parochi par.* 1. *cap.* 11. *num.* 10. contra Navat. *in man. cap.* 25. *num.* 92. Possevin. *de off. Curati. cap.* 2. *num.* 4. Gavant. *in comment. ad rubr. Missalis. par.* 3. *tit.* 12. *num.* 27. Fraxinell. *de oblig. Sacerd. sect.* 3. *prenot* 2. §. 2. *& alios*. Sed esto, quod Parochus non renetur applicare Missam pro Parochianis singulis diebus Festis, non posset tamen stipendium ab aliis accipere pro eadem Missa aliis applicanda, nisi stipendium daretur pro cultu Ecclesiæ, aut populi commoditate, & non pro applicatione. S. Congreg. sub Urban. VIII. prima Septembris 1629. illis verbis: *quibus diebus Parochi tenentur Missam celebrare, non posse manualem eleemosynam recipere*, quam allegat Barb. *de off. Parochi. l. c. num.* 12. *&* 13.

§. V.

De Residentia Parochorum.

29 Parochus tenetur ad Residentiam. Riccius *in prax. resol.* 397. *&* 398. *part.* 3. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 12. Barb. *de off. Parochi par.* 1. *cap.* 8. *n.* 1. *& de potest. Episc. alleg.* 53. *num.* 2. & quidem de Jure Divino. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. *de ref.* quia non potest recte fungi officio suo, nisi resideat; Sylvester. *in summa verb. Residentia num.* 1. Dominicus Soto *de Just. & jure lib.* 10. *quest.* 30. *artic.* 1. Selva *de Benef. par.* 4. *quest.* 2. *a num.* 2. Covat. *lib.* 9. *var. ref. cap.* 13. *num.* 9. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 24. *num.* 139. Riccius *var. resol. part.* 3. *ref.* 397. *&* 398. Sanchez. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 6. *n.* 5. Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 16. Barb. *de potest. Ep. par.* 3. *alleg.* 53. *num.* 2. *& de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 8. *per totum*; & non tantum in foro conscientiæ, sed etiam externo, juxta Bullam Pii V. de Resideotia Parochorum, quæ incipit. *Cupientes*. Garz. de *Benef. loc. cit. n.* 179. licet Parochialis esset tenuis. Barb. *l. c. n.* 4. adeo ut non possit abesse etiam pro servitio Episcopi ultra duos menses, uti declaravit S. Congregat. apud Riccium *in praxi Distributionum resol.* 403. neque ratione litis moræ, neque Lecturæ, vel studiorum causa. Riccius *l. c.* Barb. *de off. Parochi. l. c. n.* 27. *& seq.* Garz. *l. c. num.* 179. Zerol. *in prax. Episc. par.* 1. *ver. Residentia.* §. 7. & DD. supra cit. Neque ob tyranni furorem, seu pestem, si immineet ob ejus absentiam ovibus detrimentum spirituale, & nulli adessent ministri, qui sufficienter id præstarent. Barb. *l. c. num.* 31. Riccius *in prax. ref.* 398. *par.* 3. Capon. *discept. for.* 273. Riciul. *lib.* 1. *de jure person. cap.* 14. Imo licet Parocho fuerit datus Coadjutor, tenetur residere. S. Cong. apud Riccium. *in prax. Parochorum resol.* 525. *& in praxi Residentiæ. part.* 3. *ref.* 388. neque excusatur ob inimicitias capitales. S. Congreg. apud Barb. *de offic. Parochi. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 32. quamvis Episcopi ob inimicitias dispensent ad annum, uti testatur Riccius. *in prax. ref.* 645. *part.* 1. *in* 2. *edit.* Zerola *in prax. Episc. ver. privatio.* §. 4. *dub.* 1. Bonac. *disp.* 5. *de oblig. Benefic. p.* 5. *n.* 2. neque propter senectutem, quamvis Episcopus daret illi Vicarium assignata congrua. Barb. *l. c. num.* 33. & S. Congreg. apud Zerolam. *in prax. Episc. par.* 1. *ver. privatio. dub.* 1. §. 4.

30 Parochus residens in sua Parochia, non per se ipsum, sed per alios administrans Sacramenta, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem, ac si non resideret. Conc. Trid. *sess.* 7. *cap.* 3. *&* 23. *cap.* 1. nam residere cum effectu est accipiendum, scilicet suum officium personaliter exercere. DD. apud Dianam, quibus ipse favet. *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 156. nam Concilium non residere pro eodem accipit, ac non servire. Soto *de just. lib.* 10. *quest.* 3. *art.* 1. & idem est inutiliter adesse, & abesse. Sed quamvis Garz. doceat, tales peccare mortaliter, tenet, tamen illos non teneri ad restitutionem. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 53. videri etiam potest Possevin. *de off. Curati cap.* 1. *numer.* 10. & alii apud Barb. *de off. Parochi. l. c. num.* 41.

31 Absens sine causa, ultra peccatum mortale, quod committit, tenetur ad restitutionem fructuum pro rata absentiæ. Conc. Trid. *sess.* 3. *cap.* 1. *de ref.* Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 26. apud quem S. Congregat. quæ restitutio fieri debet Ecclesiæ, vel pauperibus. Navar. *in man. cap.* 25. *num.* 121. *& conf.* 20. *de celebr. Miss. num.* 4. Garz. *l. c. num.* 30. Barb. *l. c. num.* 69. & non potest abesse ab Ecclesia etiam per bimestre sine licentia Episcopi. S. Congreg. apud Barb. *loc. cit. n.* 55. Possevin. *de off. Curati. cap.* 1. *num.* 11. quod tamen tatione bimestris non esse usu receptum tenent Vasquez. Filiuc. Squillante, & alii apud Barb. *l. c.* & videri potest etiam Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 23. *& par.* 9. *cap.* 2. *num.* 295. *in* 2. *dub.*

32 Parochus, ut legitime privari possit Parochia, ob non factam Residentiam Juris ordine servato, debet prius rite personaliter citari, ut ejus contumacia appareat. *cap. ex parte de Cler. non resid.* Seraph. *dec.* 1346. *num.* 5. sive sit absens de licentia Episcopi, sive sine. *cap. Clericos. & cap. pervenit. de appell.* si vero non potest citari personaliter, quia vel ignoratur ubi sit, vel ob distantiam, debet in ejus Ecclesia trinæ citationis edictum publicari, nec sufficit una citatio pro tribus; & post ultimum edictum per sex menses expectari. *cap. ex tua de Cler. non resid.* Zerola *in prax. par.* 1. *ver. privatio.* §. 3. *&* 4. Garz. *l. c. num.* 154. *&* 155. In citato vero personaliter non requiritur trina monitio, sed sufficit una etiam extrajudicialis, nec est expectandus lapsus sex mensium, sed tempus est arbitrarium. Garz. *l. c. num.* 155. *&* 157. Rota coram Seraph. *dec.* 1346. Barb. *l. c. num.* 75. Aliter facta privatio esset nulla. Mant. *dec.* 12. sed quia de hac materia in ordine ad praxin diximus in praxi *Canonicorum*, ex Fagnano & aliis, illuc te remittimus.

33 Porro harum pœnarum executio non potest suspendi statuto, consuetudine, privilegio, appellatione, aut inhibitione. Concil. Trid. *l. c.* Garz. *de Benef. loc. cit. num.* 162. Quaranta *in summa Bullar. ver. Archiepiscopi auctoritas*. Salgado *de protect. reg. tom.* 2. *part.* 2. *cap.* 15. *n.* 8. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *c.* 12. *num.* 15.

34 Sed quoniam supra diximus, obligari Parochos ad Residentiam jure Divino & naturali, & aliunde constat, tum ex Pyrrho Corrado. *de dispensationibus l.* 5. *cap.* 6. *&* 7. & ex praxi, S. Pontificem dispensare in Residentia, videndum est, quomodo ista cohærere possint, cum Papa, ut diximus in praxi *Papa*, dispensare non possit in jure Divino, & naturali; Respondetur, quod, esto Papa dispenset in Residentia, tamen dispensatio non sit in jure naturali præceptivo per se spectato sed in materia illius, mutando illam, quatenus etiam pendet ex consensu, aut voluntate humana, qua mutatione facta ipsum naturale præceptum per se cessat obligare. Obligatio enim residendi non oritur, nisi ex pacto & vinculo inter Parochum, & Ecclesiam, idem dic de Episcopo, hoc autem pactum & vinculum humana voluntate contrahitur, & ideo ex hac parte mutari potest. *cap. inter corporalia. de translat. Episc.* & ideo sicut a Papa mutari potest, ita potest etiam ab eodem relaxari; nam pactum inter Episcopum & Ecclesiam ex natura rei subordinatur supremo Pastori, ita ut in illo pacto includatur conditio offerendi se ministerio talis Ecclesiæ cum subordinatione ad supremum Pastorem, qui habet in illa Ecclesia excellentiorem potestatem, & immediatam etiam curam, quando enim Papa in Residentia dispensat, statuit, qualiter pro tali tempore provideri debeat Ecclesiæ, onus quodammodo in se suscipiens. Ita docet Suarez. *de LL. lib.* 2. *c.* 14. *num.* 22. Pontius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 2. *num.* 15. & alii apud Dianam. *part.* 10. *tract.* 14. *&* 4. *Miscell. ref.* 66. nisi magis placeat responsio Canonistarum. Card. *in cap. cum ad Monasterium.* §. *Abbas. n.* 16. *de statu Monach.* Covar. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 13. *num.* 9. *ver. fateor enim.* Sot. *de just. & Jur. lib.* 10. *qu.* 3. *art.* 1. Fagnan. *in cap. ex parte num.* 58. *de Cler. non resid.* Papam dispensare in jure Divino declarando illud, & interpretando, uti diximus in prax. *Papa.* quod declarat S. Thom. *quodlib.* 9. *art.* 15. P. Pithing. *in* 3. *lib. decretal. tit.* 4. *n.* 42. Gonzal. *in lib.* 3. *Decretal. in c. Relatum n.* 8. qui solutionem Theologorum perstringit.

§. VI.

§. VI.

De Functionibus & Juribus Parochialibus, & Parochorum præcedentiâ.

35 Incipiendo ab hoc ultimo: Parochus præcedit Canonicos ut singulos, imo etiam Capitulum in Functionibus Parochialibus. Pignatell. *to.* 3. *consult.* 50. & 51. qui citat declarationem S. Congreg. quia in propria Ecclesia habet tantam potestatem, quantam Episcopus in propria Diœcesi. Seraph. *decis.* 964. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 6. *num.* 6. Rota *in Calaguris. proœm.* 16. *Novemb.* 1592. *coram Pennia.* & ideo in illa præcedit omnes, tanto magis etiam Canonicos Cathedralis, sed quod contrarium declaraverit S. Congr. tam quoad Canonicos Cathedralis, quam Collegiatæ, testatur Barb. *de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 9. *numer.* 7. nisi hæc declaratio sit intelligenda de incessu extra Ecclesiam, & prior de incessu in Ecclesia Parochiali concordando juta juribus.

36 Parochus benedicit candelas in Festo Purificationis. Riccius. *in prax. Jur. Parochial. res.* 306. *par.* 4. & S. Congreg. apud Barb. *de off. Parochi par.* 1. *cap.* 12. *n.* 4. Item benedicit cineres in die Cinerum. Riccius. *l. c.* & Barb. ubi supra, ubi S. Congreg. Præterea benedicit Palmas in die Palmarum, fontem Baptismalem. Defert S. Eucharistiam, aspergit Domos. Riccius. *l. c. res.* 305. *usque ad res.* 313. Barb. *l. c.* ubi S. Congr. *num.* 12.

37 Inter Jura Parochialia sunt jus sepeliendi, Decimarum, & Oblationum. Item ne nova Ecclesia intra fines Parochiæ absque consensu Parochiæ ædificetur. Riccius. *l. c. res.* 293. ubi S. Congreg. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 95. Item baptismus. P. Pithing. *lib.* 3. *tit.* 24. §. 1. Item administrare Sacramentum S. Eucharistiæ in Paschate. Riccius. *l. c. res.* 299. Item Primitiæ. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 54. Item portio Canonica, quarta funeralis, exactio legati facti Ecclesiæ Parochiali pro celebratione Missarum. Riccius. *l. c. res.* 301. & 302. Marescot. *l. c.* Rota apud Rub. *dec.* 552.

38 Jus Parochiale non est dicere officium super cadavere illato, aut facere processiones, quia hæ sunt functiones Parochiales. Rota apud Rub. *dec.* 552. *par.* 5. *recent. to.* 2. Pignatell. *to.* 3. *consult.* 48. secus crucis delatio, & stolæ, unde Parochus non potest ingredi cum stola & cruce Ecclesias Regularium exemptorum, & ibi Officia super cadavere facere. S. Congreg. apud Pignatell. *l. c.* nec obstant aliæ declarationes, quæ loquuntur in aliis terminis, uti quod possint ingredi Parochiam, non vero Ecclesiam, aut illam sine cruce & stola, sed *nu.* 20. & *seq.* tenet contrarium. uti mox infra §. 50.

39 Parochialia jura possunt præscribi. Riccius *in prax. Jur. Parochial. res.* 291. & 304. & probatur *ex cap. ad aures. de Decimis. cap. de quarta. eodem.* Navar. *cons.* 1. *de Decim.* tum quia inferior potest præscribere jura superioritatis. *cap. auditis. de præscript. cap. cum olim. eod.* Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 8. §. 12. *num.* 1.

§. VII.

De reparatione Ecclesiæ, & ædium Parochialium.

40 Circa hanc materiam duos habemus textus. primum *in cap. de his. de Eccles. ædif.* ubi coguntur, qui Ecclesias Parochiales habent, ad reparationem de bonis Ecclesiasticis, qui illi supersunt, conferre. Secundo Concil. Trid. ubi Ecclesiæ Parochiales ex fructibus, & proventibus quibuscunque ad Ecclesiam eandem pertinentibus reparari debent, qui si non sunt sufficientes coguntur Patroni, & alii, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, & in illorum defectum Parochiani omnes, appellatione, exemptione, & contradictione remotis. Cum ergo non adsunt fructus pro fabrica Ecclesiæ, juxta Gl. & Abb. *in cap.* 1. *de Eccles. ædif. ver. ad tecta.* tenentur Parochi, vel illi, qui Decimis, & Ecclesiasticis redditibus fruuntur, pro sua rata concurrere. Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 25. *num.* 1. Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 337. & 346. quod tamen procedit, quando de fructibus Ecclesiæ supersunt ultra necessariam sustentationem. Leo. *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 16. *num.* 51. & *seq.* Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 9. *cap.* 3. *quæst.* 10. & alii apud Barb. *de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 13. Beller. *desquis. Clerical. par.* 1. *tit. de Cler. debit.* §. 15. *numer.* 1. Salgad. *de protect. reg.* 10. 1. *par.* 3. *cap.* 5. *num.* 16. si vero Parochus, & Clerici de fructibus Ecclesiæ non habent, quantum requiritur ad reparationem Ecclesiæ, tenentur Parochiani contribuere. Azor. *l. c.* Riccius *in prax. res.* 476. *numer.* 7. Lambertin. *de Jurepatr. art.* 2. *quæst.* 7. *princ. lib.* 3. *numer.* 4. Abb. *cons.* 70. *par.* 1. *numer.* 2. Barb. *l. c. numer.* 6. quamvis Parochiani essent nobiles, & exempti. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 64. *num.* 7. Quod si vero essent ita pauperes, ut Ecclesiam Parochialem reparare non possent, tunc Ecclesia Parochialis ad Ecclesiam matricem, vel viciniorem est transferenda, ita Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 7. Riccius *in prax.* 4. *res.* 349. Barb. *de off. Parochi. l. c. num.* 11. Et prædicta procedunt etiam in reparatione Domus Parochialis. Sperell. *dec.* 68. *numer.* 4. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 2. §. 4.

Porro hæc compulsio spectat duntaxat ad Prælatos Ecclesiasticos privative quoad alios, qui debent examinare expensas necessarias, & contributionem per capita distribuere, & quatenus opus sit, compellere, quia administratio Ecclesiarum, & quæ concernunt Divinum cultum, solis Prælatis incumbunt. *cap. omnes Basilicæ.* 16. *quæst.* 7. Rebuff. *de Decim. quæst.* 6. *numer.* 22. Concil. Trid. *loco supra cit.* Barb. *ut supra numer.* 12. & ita declaravit S. Congreg. *ad cap.* 6. *sess.* 21. *de ref.* In quibus tamen omnibus erit attendenda consuetudo, dummodo hæc fuerit legitime præscripta. Surd. *cons.* 62. *a num.* 16. Vallasc. *cons.* 179. *num.* 7. Barb. *l. c. ver. pluris.* 41

§. VIII.

De Denuntiationibus Matrimonialibus, & aliis.

Parochus tenetur populo denuntiare ex altari Vigilias de præcepto Ecclesiæ, vel consuetudine, aut Episcopi præscripto servandas, & jejunandas. Concil. Trid. *sess.* 23. *in Decreto de delec. cibor.* Ugolin. *de officio Episcopi. cap.* 16. §. 3. *n.* 3. 42

Sed potestne Parochus dispensare cum suis Parochianis in dictis Vigiliis non jejunandi, imo carnes comedendi? Respondetur: Ubi non adest Episcopus, vel ejus Vicarius, sine dubio potest cum infirmis dispensare, quia ita servat consuetudo legitime præscripta. Possevin. *de officio Curati. cap.* 12. *num.* 22. Sylvest. *in summa ver. Jejunium. quæst.* 7. *dict.* 4. Azor. *moral. par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 29. *quæst.* 3. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 9. *num.* 27. Barb. *de officio Parochi. par.* 1. *cap.* 16. Præsente vero Episcopo, vel ubi adest ejus Vicarius, quamvis affirment citati, negant tamen Grassius, Sa, & alii apud Barb. *l. c. num.* 3. Dummodo concurrat legitima, vel justa causa. Ex qua, ut damni vitandi, aut vitæ sustentandæ potest etiam dare licentiam laborandi diebus Festis, quando ad Episcopum, aut ejus Vicarium non potest haberi recursus. Angel. *in sum. ver. feria. num.* 35. Azor. *moral. par.* 2. *lib.* 1. *cap.* 28. *quæst.* 2. Possevin. *de officio Curati. cap.* 12. *num.* 12. & 17. Sylvest. *ver. Dominica quæst.* 4. Tenetur etiam denuntiare dies Festos. Conc. Trid. *sess.* 25. *de ref. in decreto de delec. cib. jejun. & dieb. Fest.* Ugolin. *de off. Episc. cap.* 16. §. 3. *no.* 4. Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 384. Barb. *de officio Parochi. par.* 1. *cap.* 16. *num.* 4. De denuntiationibus matrimonialibus diximus in praxi *Matrimonii.* Item Indulgentias Papales. *sess.* 21. *cap.* 9. *de ref. Conc. Trid.* Et universim debet ea denuntiare, & publicare inter Missarum Solemnia, quæ ab Episcopo sibi fuerint demandata. Barb. *loc. cit. a num.* 21. Veluti Ordinandos ad majores Ordines, juxta Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 5. *de ref.* Dicendo: *Ego N. Parochus Ecclesiæ S. N. de mandato Reverendissimi D. N. Episcopi denuntio vobis, N. N. qui ad Ordinem N. admitti petit, & hortor omnes, & singulos, qui hic adsunt, & ad quos hujus rei notitia pervenerit, ut si aliquod cognoscunt*

Cano-

Canonicum impedimentum, quo minus superius denuntiatus promoveri possit ad Ordines, Christiana charitate ducti, me certiorem faciant, audiat vero unusquisque impedimenta, qua a me nunc legentur. Dein legit impedimenta simili modo. *Prohibetur vero per SS. Canones, & Concilia, ne ad Ordines admitti possint usu rationis carentes, Illegitimi, non confirmati, irregulares, excommunicati, suspensi, interdicti, haretici, aut de fide suspecti, hareticorum filii, quorum parentes in heresi mortui sunt, & eorum Nepotes usque ad secundam generationem per lineam masculinam descendentes, aut usque ad primam per lineam foemininam, Apostata, Neophyti, simoniaci publici, Usurarii, perjurii condemnati, Infames, obligati Curia, homicida, milites, qui bello interfuerunt, ubi mors hominum successit. Item qui in foro criminali officiis perfuncti sunt, aut actionibus criminalibus subscripserunt, aut interfuerunt, ex quibus sententia sanguinis evenerit. Item solemniter pœnitentes, bigami, conjugati, nisi eorum uxores in Religione professionem emiserint, morbo caduco obnoxii, ratiociniis obligati, &c.*

44 Miracula facta, vel nova non publicat, nisi prius ab Episcopo fuerint approbata. Concil. Trid. *sess.* 25. *de invocatione Sanctorum.*

§. IX.

De Sacramentorum administratione.

45 Parochus administrans Sacramenta, debet esse sine peccato mortali, aliter peccat mortaliter. *cap. ult.* 15. *quaest.* 8. *& cap. fin. de cohabit. Cler. & mulier.* Azor. *instit. mor. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 4. *quaest.* 6. Possevin. *de off. Curat. cap.* 5. *n.* 42. Barb. *de off. Paroch. par.* 2. *cap.* 17. *n.* 4. Bonac. *de Sacram. disp.* 1. *qu.* 3. *p.* 2. §. 1. *n.* 3. & sufficit, quod administret cum intentione publica, quam habet Ecclesia. Sylvest. *in ver. Baptismus.* 3. *quaest.* 12.

46 Parochus in gravi necessitate tenetur suis Parochianis Lege justitiæ administrare Sacramenta etiam cum periculo certo propriæ vitæ, nisi adessent alii Ministri, qui sufficienter id præstare possent, ac vellent. S. Thom. 2. 2. *quaest.* 185. *art.* 5. Barb. *de officio Parochi. par.* 2. *cap.* 17. *num.* 12. & ideo etiam tempore pestis fugere non potest, sicut nec ob inimicitias Principis, vel tyranni furorem. Ripa *de peste. nu.* 145. Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. *ver. periculo.* Limit. quoad Sacramentum SS. Eucharistiæ, & Extremæ Unctionis, quæ cum periculo suæ vitæ ministrare non tenetur, nisi dubitaretur de salute æterna infirmi, si sine his Sacramentis decederet. DD. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 174.

47 Non potest Princeps prohibere, quo minus Parochus ministret tempore pestis Sacramenta, sed ad summum duntaxat commercium cum aliis. Martha *de jurisd. par.* 4. *cas.* 73. Barb. *l. c. num.* 16. Et Episcopus potest præcipere Parochis, ne discedant a Parochia sua. Homob. *de exam. Eccles. tract.* 15. *cap.* 8. *qu.* 25. *ref.* 2. S. Congreg. apud Barb. *loc. cit. n.* 18.

De Baptismo administrando vide in praxi *Baptismi.* de Pœnitentia vide *Sacramentum Pœnitentiæ, & Confessarius.* ubi etiam de sacra Communione. vide etiam praxin *Sacerdos.*

48 Parochus, cujus culpa sine Sacramentis quis moritur, punitur pœna arbitraria, dempto tempore pestis, in quo non tenetur ministrare extremam Unctionem, & S. Eucharistiam, Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 174. *& par.* 5. *tract.* 3. *resol.* 53. Possevin. *de off. Curati. cap.* 8. & communior apud Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 4. Non potest denegare propria authoritate Sacramenta ob non solutas Decimas, nisi id esset notorium. Navar. *cons.* 2. *de Decimis.* Moneta *de Decimis. cap.* 7. *quaest.* 2. Contrarium vide apud Riccium *in prax. par.* 3. *ref.* 515. quia talis est excommunicatus, & in continuo peccato mortali; non potest tamen ministrare Sacramenta excommunicato vitando; alias peccat mortaliter, incurrit excommunicationem minorem, & est interdictus ab ingressu Ecclesiæ. Bonac. *de Censur. disp.* 2. *quaest.* 2. *p.* 2. *n.* 7.

49 Parochus in aliena Ecclesia Parochiali etiam extra Diœcesim potest audire Confessiones de consensu proprii Parochi sine approbatione Diœcesani illius, quia Concilium Tridentinum approbat ipso Jure idoneos Parochos. DD. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 160. contra Lud. Bejam. *par.* 1. *cas.* 16.

§. X.

De Matrimonio.

50 De matrimonio plura diximus in praxi *Matrimonii.* Hic tantum quædam specialia addimus pro praxi Parochorum, & directione, & quidem primo Parochus licite assistit matrimonio hæreticorum, juxta Layman. *cap.* 4. apud Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 18. *n.* 498. sicut etiam matrimonio eorum, qui laborant aliquo impedimento dirimente, si hoc scit tantum ex Confessione. Gobat. *de imped. matrim. cas.* 20. *n.* 551, secus, si scit extra Confessionem.

51 Non potest assistere matrimonio illius, cujus Conjux prætenditur esse mortuus extra Diœcesin sine licentia Ordinarii, ad quem pertinet cognoscere de morte. Abb. *in cap. in præsentia. de sponsal. in* 6. Bonac. *de matrim. quaest.* 3. *p.* 10. Gobat. *de imped. matrim. cas.* 14. *n.* 303.

52 Non debet in solemnizatione matrimonii admittere conditiones, nec de præsenti, nec de futuro, nisi in casu magnæ necessitatis, & propter incommoda, quæ ex illis possunt nasci, præsertim concubinatus. Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 5. *num.* 138. P. Thom. Tamburin. *de matrim. cap.* 5. §. 10. Fagnan. *in cap. si conditiones. de cond. appos.*

53 Debet saltem sub veniali interrogare sponsos de mutuo consensu, quia ita præcipit Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. nisi Parocho aliunde constet de mutuo consensu. Diana *par.* 3. *tract.* 4. *ref.* 294. Sanchez. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 31.

54 Parochus assistens matrimonio sui Parochiani in aliena Parochia non peccat mortaliter, nec potest puniri, juxta Sanchez. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 19. Villalob. *in summa. to.* 1. *tract.* 13. *difficul.* 18. sed contrarium defendit Pontius, & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 232.

55 Assistens matrimonio, aut benedicens nuptias subditi alterius Parochiæ sine licentia illius Ordinarii, est suspensus ipso jure, & absolvendus ab Episcopo Parochi offensi. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 4. *nu.* 3. sive sit Sacerdos sæcularis, sive Regularis. Conc. Trid. *sess.* 24. *de ref. matrim. cap.* 1. & quidem quoad Regularem iste incurrit excommunicationem ipso facto reservatam Papæ, a qua ipse tantum Papa excepto articulo mortis absolvit. *Clem.* 1. *de privileg.* Navar. *cons.* 10. *de constit.* quamvis contrarium fuisse declaratum a S. Congregatione teneat Bonac. *de matrim. q.* 4. *p.* 6. *nu.* 3. ita, ut suspensionem tantum incurrat, ne duplex pœna pro eodem delicto simul & semel incurratur contra *L. licet. ff. Nau. caus. stab. L. omnes. C. de pœn. cap. at si de Jud.* Porro hæc suspensio nedum ad officium, sed etiam ad Beneficium extendi potest, juxta Molin. *de ritu nupt. lib.* 2. *differ.* 11. *num.* 149. Barb. *in cap.* 1. *nu.* 6. *de secund. nupt.* apud Antonell. *l. c. nu.* 3.

56 Parochus quis dicatur proprius in ordine ad assistentiam matrimonii, videri potest apud Menoch. *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 88. Riccium *in praxi solemnizandi matrim. par.* 5. *ref.* 424. Dicitur proprius illius, qui habet domicilium in Parochia, dummodo non sit rurale, aut sponsi non habeant animum recedendi. Idem *ref.* 225. *par.* 1. *& par.* 4. *ref.* 292. Navar. *cons.* 3. *num.* 1. *de clandest. despons. & cons.* 2. sed perpetuo manendi. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 8. *cap.* 10. Capon. *discept. for.* 282. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 32. nisi per medium annum ibi habitet. Navar. *cons.* 7. *de clandest. desponsat.* Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 24. Barb. *l. c. numer.* 41. *& de off. Parochi. par.* 2. *cap.* 21. *a num.* 33. Item ille, in cujus Parochia alter ex contrahentibus habitat majore parte anni, sive sit vir, sive mulier. *cap. fin. de Paroch. & cap. in nostra. de sepult.* Navar. *cons.* 3. *num.* 1. *de clandest. despons. & in man. cap.* 25. *nu.* 114. Piasec. *in prax. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 32. Riccius *in prax. par.* 1. *ref.* 285. *& par.* 4. *ref.* 292. S. Congr. apud Bonac. *de matrim. q.* 2. *p.* 8. *num.* 1. Antonel. *de regim. Eccles. l. c. num.* 1.

ver.

ver. observant. Imo non est opus expectare, ut majore anni parte quia in Parochia commoretur, sed statim ac incipit habitare cum animo manendi majore anni parte, vel cum intentione agendi aliquod negotium, quod majorem anni partem expostulat, fit Parochianus, quamvis habeat animum redeundi expedito negotio. Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 23. num. 14. Vulp. in prax. cap. 15. nu. 16. Barb. d. alleg. 33. num. 64. sicut domicilium acquiritur statim, ac quis incipit habitare cum animo perpetuo manendi. L. domicilium. ubi gl. ff. ad municip. Riccius l. c. quamvis data opera quis incipiat alibi habitare, ut effugiat proprium Parochum; quia quoad hoc utitur jure suo. Rota in Tolet. matrim. 10. Decemb. 1625. coram Merlino. apud Barb. de potest. Episc. par. 2. alleg. 32. post n. 77. Bonac. d. quæst. 2. de matrim. p. 8. n. 7. Antonel. l. c. n. 3.

57 Rurale domicilium non sufficit in ordine ad assistentiam matrimonii, quia non attenditur accidens, sed natura, & propositum. Ciarlin. controv. for. cap. 131. nu. 67. quamvis contrahere volens esset solitus habitare ruri per quatuor menses. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 23. a nu. 9. Barb. d. alleg. 32. nu. 59. nisi per medium annum ibi habitet. Navar. cons. 7. de cland. despons. Sanchez. l. c. disp. 24.

58 Parochus potest assistere matrimonio suorum Parochianorum, quamvis non sit Sacerdos, quia assistentia non est actus ordinis, sed jurisdictionis. Diana par. 11. tract. 3. res. 32. Gobat. de impedim. matrim. cas. 18. numer. 486. Barb. de off. Parochi. par. 2. cap. 21. numer. 60. Zerol. in prax. Episc. part. 2. ver. Parochus. vers. 3. Sanchez loc. cit. disp. 20. Leo in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 9. numer. 39. Piasec. in prax. Episc. par. 1. cap. 4. num. 22.

59 Parochus excommunicatus non toleratus secundum Navar. in man. cap. 27. & Sylvest. in ver. Excommunicatio. invalide assistit matrimonio. sed contrarium defendit, quod nimirum valide assistat. Pont. de matrim. lib. 5. cap. 17. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 21.

60 Assistens matrimonio clandestino, an sit suspensus, vide Sacerdos. In articulo mortis potest assistere sine testibus, & denuntiationibus ob urgentem causam contrahendi. Diana par. 5. tract. 3. res. 98. ubi DD. & assistens matrimonio clandestino, si sciens non prohibet, ab officio per triennium est suspendendus. cap. ult. de clandest. despons. Barb. de potest. Episc. par. 2. alleg. 32. num. 161. Antonel. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 44. & potest etiam puniri pœna arbitraria, sicutà testes, & contrahentes. Concil. Trid. sess. 24. cap. 1. de ref. matrim. & ab hac triennali suspensione absolvi non potest ab Ordinario, eo quod terminus fuerit a jure præfinitus, in quo Episcopus, utpote in Lege Superioris, dispensare non potest. Covar. de sponsal. par. 2. cap. 6. nu. 13. Barb. & Antonell. ll. cc. Gutierez. Can. quæst. lib. 1. cap. 5. n. 9.

61 Parochus assistens matrimonio extra Ecclesiam non potest puniri, quia non potest Ordinarius prohibere, quia matrimonium domi celebretur, sed tantum hortari ob maximam decentiam. Leo in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 48. Diana par. 3. tract. 4. res. 279. Barb. de potest. Episc. alleg. 32. num. 18. in Vulp. in prax. Judic. cap. 15. n. 14. qui testatur, ita declarasse S. Congregationem. Sanch. de matrim. lib. 3. disp. num. 20. Antonel. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 4. n. 9.

62 Benedicens secundas nuptias, punitur pœna arbitraria. Menoch. de arbitr. cas. 417. Navar. in man. cap. 22. & DD. apud Riccium in praxi pœnar. res. 324. sed quod ab officio, & Beneficio suspendi debeat, & ita mitti ad Sedem Apostolicam, defendit Antonel. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 4. num. 1. apud quem Bonac. de matrim. quæst. 4. p. 6. Genuen. in prax. cap. 59. requiritur tamen sententia, a qua potest absolvi ab Ordinario, quia pœna eundi Romam fuit sublata a Joanne XXII. ita Barb. d. alleg. 32. num. 186. secundum quem potest præter suspensionem, quam incurrit, pœna arbitraria puniri. Barb. in cap. 1. numer. 2. de secundis nupt. Riccius in praxi par. 1. res. 324. Genuen. loc. cit. num. 5. A qua tamen pœna excusat consuetudo, & ignorantia etiam crassa, dummodo non sit mixta ingenti temeritate. Navar. in man. cap. 22. num. 83. Possevin. de off. Curati. cap. 10. numer. 48. Bonac. l. c. p. 6. num. 4. Barb. in d. cap. 1. num. 3. & in cap. vir autem. num. 3. de secund. nupt.

Parochus sine causa assistens matrimonio, non præmissis denuntiationibus, suspendi debet ab officio per triennium. Barb. de potest. Episc. alleg. 32. num. 7. & de off. Parochi. par. 2. cap. 21. num. 27. cap. cum inhibitio. de clandest. despons. Bonac. de matrim. qu. 2. p. 6. num. 3. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 1. n. 7. ubi, quod ad effectum incurrendi pœnas clandestinitatis sufficit, fuisse omissas denuntiationes, quamvis fuerit contractum coram Parocho, & testibus. Barb. loc. cit. num. 8. apud quem DD. Antonel. de regim. Eccles. lib. 6. cap. 4. num. 8. 63

Parochi matrimonio assistentis præsentia non tantum debet esse corporalis, sed etiam moralis, quamvis Parochus esse vi detentus. Riccius in praxi matrim. res. 224. par. 1. Ita, ut probe intelligat, & audiat contrahentium verba, & hæc sufficit, licet Parochus specialiter ad hoc non fuerit vocatus, imo dolose adductus, uti declaravit S. Congregatio, de qua declaratione testatur Salced. ad Diaz. in pract. crimin. cap. 73. vers. primum dubium. Navar. cons. 20. de sponsal. Segura in direct. Jud. Eccles. par. 2. cap. 15. num. 51. Mascard. de prob. conclus. 9. numer. 9. quamvis Parochus aures clauderet, & affectate non audiret, nec intelligeret. Barb. de off. Parochi. par. 2. cap. 21. num. 47. & de potest. Episc. alleg. 32. numer. 85. Rota in Utisceibon. matrim. 16. Febr. 1622. coram Manzanedo. quamvis ita dolose inducentes Parochum mortaliter peccarent, excepto casu necessitatis; puta, si Parochus sine causa renueret, & ad Superiorem recursus non esset; quo casu uti astu sine mendacio peccatum non esset. P. Laym. in sum. Theologiæ moralis lib. 5. tract. 10. part. 2. cap. 4. num. 6. ver. esset. Gutierrez. de matrim. cap. 69. num. 13. Barb. d. alleg. 32. num. 84. 64

§. XI.

De Sepultura.

Parochus non potest plus recipere pro sepeliendis exteris, ac Incolis, & pauperes debet sepelire gratis. S. Congreg. apud Lavor. tit. 2. cap. 10. n. 7. ver. elucubrat. Barb. de officio Parochi. p. 3. cap. 26. n. 83. & 84. Antonel. de regim. Eccles. lib. 1. cap. 12. §. 1. n. 35. qui citat declarationem S. Congregationis. 65

In associando funus, potest ingredi Ecclesiam Regularium cum stola, & Cruce, quia est actus jurisdictionis voluntariæ, quam Parochus habet in suos Parochianos. Pignatel. to. 3. consult. 47. apud quem S. Congregatio, dummodo ibi non agat ullum officium. Barb. de Jure Eccles. lib. 2. cap. 10. nu. 76. & 77. & ita etiam vice versa potest ingredi Regularis cum Cruce, & stola Ecclesiam Parochialem secularem eodem modo. Manatura in sua apud. edita Patavii anno 1683. 65

Parochus habet jus eligendi Sacerdotes, qui comitentur funus, nisi hæredes jam elegerint. S. Congreg. Episcopor. & Regular. in Cassan. 3. Maii 1617. & S. Congreg. Rituum in Camerinen. 21. Novemb. 1637. quam refert Laur. de Peyrin. de privileg. Regular. to. 3. in fin. & in Lauden. 20. Aug. 1601. Rota in Alexandrina funeral. 1. Jul. 1630. coram Merlino. Barb. de jure Eccles. lib. 2. cap. 10. nu. 58. 59. & 60. Et vocati ad funus debent omnes convenire in Parochiali Defuncti. S. Congreg. Rituum in Bonon. 9. Decembris 1617. & in Tropien. 16. Febr. 1641. Lezana in sum. quæst. Regular. cap. 12. num. 14. ver. ad quartum. aut ad aliam Ecclesiam juxta loci consuetudinem, & nullo modo expectare per vias, aut ad domum defuncti, non obstante contraria consuetudine. eam S. Congregat. Rituum in Thelesina 12. Febr. 1633. Etiam Regulares, quamvis defunctus debeat sepeliri in eorum Ecclesia, debent accedere ad Ecclesiam, ex quibus cadavera amoventur, & inde cum Clero sæculari discedere, non vero expectare extra januam Ecclesiæ, & aliis se postea associare. S. Congregat. Rituum in Limana 15. Decembris 1632. apud Barb. loc. cit. n. 63. & 64. 67

Parochus non potest infirmum interrogare in specie, an in hac, vel illa Ecclesia sepeliri velit, sed in genere tantum, ubi velit sepeliri, aliter electio sepulturæ ad interrogationem suggestivam Parochi facta, non valet. Bursat. cons. 226. numer. 18. vol. 3. Craveta cons. 7. vol. 2. Riccius in prax. Jur. Parochial. 68

res.

ref. 294. par. 4. Persuadens mutari sepulturam est excommunicatus. cap. cupientes. de sepult. in 6. & si corpus ejus, qui alibi elegit sepulturam, violenter rapuerit cum fraude, & antequam deveniret ad manus eorum, quibus debebatur, spoliavit, tenetur restituere, quidquid accepit cum ipso cadavere, perditque quartam Canonicam, non aliter ac hæredes res hæreditarias subtrahentes, qui ultra jus institutionis, etiam quartam Trebellianicam perdunt. L. Paulus ff. ad L. Falcid. L. rescripta. ff. de his, quæ indign. quamvis quoad Presbyterum aliqui contrarium sentiant, eo quod delictum Presbyteri non debeat nocere Ecclesiæ. cap. si Episcopus. 16. quæst. 6. Riccius num. 31. loc. cit.

69 Barochus solus potest levare cadaver de domo, & non alius etiam Regularis S. Congregat. apud Barb. de officio Parochi. par. 3. cap. 26. a numer. 66. Gratian. discept. for. cap. 492. a num. 39. S. Congregat. Andrien. 29. Novembr. 1631. ad 1. Ugol. de off. Episc. cap. 17. n. 3. Villalob. in sum. par. 2. tract 31. diffic. 5. num. 3. Lezana in sum. quæst. Regul. cap. 10. num. 18. ubi, quod Regulares cum Cruce non possunt intrare Parochias ad levanda corpora, nisi præmonito prius, & requisito Parocho, Regulares vero, qui extra claustra decedunt, possunt ad eorum Ecclesias deferri etiam Parochis inconsultis. S. Congregat. Concil. die 2. Jul. 1620. Constit. 7. Pii V. num. 13. & S. Congreg. apud Barb. l. c. num. 68.

70 Quæres, quid dicendum de illo, qui habitet domicilium in una Parochia, & habitat in alia, ubi erit sepeliendus? Respondetur, debere sepeliri in ea Parochia, in qua decessit, & mortuus est, quia ubi quis ad præsens habitat, & animum habet per notabile tempus permanendi, licet non constituendi domicilium, ibi dicitur habere Parochiam; uti contingit in Officialibus, Scholaribus, famulis &c. & Conductoribus domorum, Gratian. discept. for. cap. 75. a num. 18. Menoch. cons. 398. num. 25. lib. 4. Sylvest. in ver. sepultura. num. 8. Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 23. num. 12. Antonel. de regim. Eccl. lib. 1. cap. 12. p. 3. num. 36. apud quem alii, & probatur ex cap. fin. de Paroch. & cap. in nostra. de sepult. Dummodo in loco, in quo est mortuus, non habitarit causa recreationis, vel alias statim rediturus ad propriam Parochiam, quia tunc esset sepeliendus in Parochia domicilii. cap. is qui. de sepult. in 6. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 88. num. 3. Rota dec. 643. num. 2. par. 1. divers. apud Antonel. loc. cit. num. 37. Quod si quis habitaret in confinio duarum Ecclesiarum, puta, si domus ex una parte esset de Parochia unius Ecclesiæ, & ex altera alterius Ecclesiæ, talis esset Parochianus illius Ecclesiæ, ex qua domus aditum habet, quia ex aditu judicatur de domo, cui cedat. L. si cui ædes. ff. de leg. 3. Bart. in L. quod conclave. num. 6. ff. de damn. infect. si vero domus habet duas portas in diversis Parochiis, judicatur de ea Parochia, in qua residet porta principalis, & aditus magis frequentatus. Barb. de potest. Episc. par. 2. alleg. 32. num. 71. Felin. in cap. omnes. de major. & obed. Riccius in prax. part. 1. ref. 520. Et pars anterior domus censetur principalior, licet posterior sit æque frequentata. Bart. in L. cum in diversis. ff. de relig. & sumpt. funer. Antonell. l. c. num. 41. Pacion. alleg. 76. n. 29. & 30. ubi conducens domum etiam ante dictum contractus matrimon. ad annum, & in illa habitans animo continuandi, efficitur Parochianus, dummodo habeat animum habitandi pro majore anni parte. Sanchez. de matrimon. lib. 3. disp. 23. num. 14. Gutierrez. de matrim. cap. 63. num. 20. post med. Adden. ad Buratt. dec. 713. num. 15. Rota coram Merlio. decis. 194. num. 3. Pacion. alleg. 76. num. 29. quamvis quis elegerit habitare in aliena Parochia in fraudem proprii Parochi. Sanchez. l. c. disp. 18. num. 29. ver. caterum displicet. & disp. 25. num. 11. ver. verum hæc limitatio. Pont. de matrim. lib. 5. cap. 14. num. 6. Bonac. de matrim. quæst. 2. par. 8. num. 4. Barb. ad Concil. sess. 24. cap. 1. num. 8. Adden. ad Buratt. dec. 713. num. 16. & alii apud Pacion. loc. cit. n. 30. & præterea fraus non præsumitur, sed ab Allegante debet probari. Rota coram Merlin. dec. 194. num. 20.

71 Parochus tanquam Prælatus suo nomine, & singulariter ad regimen & administrationem Parochialis Ecclesiæ assumi debet. cap. sicut in unaquaque 21. qu. 2. Oldrad. cons. 67. n. 2. prope fin. ver. non est dubium. Hojeda de incompatibil. Benef. par. 1. cap. 33. num. 7. Staphil. de litter. gratia. tit. de qualit. Benef. num. 10. ver. requiritur. & tertium. Mascard. de prob. conclus. 468. num. 4. Rota dec. 52. num. 17. & seq. par. 2. divers. & dec. 226. num. 7. part. 1. recent. Pacion. alleg. 90. num. 14.

72 Parochi Beneficium Parochiale, quando jus formale & exercitium sunt unita, dicitur esse unicum, & eo ipso, quod pluribus detur exercitium, Beneficium dividitur, contra cap. sicut in unaquaque. 21. quæst. 2. & si in Ecclesia non reperitur facta separatio exercitii Curæ a jure formali, Parochus debet esse solus in ipso exercitio. d. cap. sicut in unaquaque. Pacion. alleg. 91. num. 8. & 9. Et ideo coadjutor, vel cooperator non potest prætendere emolumenta Curæ, quam gerit alieno nomine, sed debet esse contentus congrua ab Episcopo sibi assignata, nisi aliter fuerit statutum in erectione. Gabr. cons. 190. num. 7. & seq. lib. 2. Rota Funeral. 14. Decembris 1620. coram Coccino, inter ejus impress. dec. 1268. & in una Parochial. 4. Decembris 1651. §. hoc posito. coram Eminentissimo Celso. & Constit. Pii V. 47. de Vicar. Parochial. Pacion. alleg. 90. num. 29. & 30. & Parochus habet juris assistentiam quoad jura Parochialia exercenda intra limites suæ Parochiæ privative, quoad alios, quos impedire potest in exercitio functionum Parochialium. Rota dec. 348. num. 1. par. 11. recent. in una Zamoren. jurium Parochialium. 23. Maii 1644. §. unde sequitur. Pacion. alleg. 91. num. 14. & 15.

73 Sed dubitatur, ubi sit sepeliendus Capellanus Beneficiatus, qui non habet sepulchrum majorum, nec sepulturam elegit, an in Ecclesia Parochiali, ubi habuit domicilium, an in illa, in qua habuit Beneficium? Et dicendum est, omnino sepeliri in Ecclesia, in qua habuit Beneficium, si in illa adsunt sepulturæ, præsertim in Cathedrali, in qua sepeliendus est, quamvis cum Beneficio, quod in illa habet, simul habeat Parochialem. Francesc. De Eccles. Cathedralibus. cap. 17. de sepult. num. 16. & seq. quia Clericus ita conjunctus est cum sua Ecclesia, ut sit cum ea cor unum; & anima una, ut argumentatur Francesc. l. c. num. 17. & probat ex §. 1. 8. dist. cap. dilectissimis. 12. quæst. 1. cap. requisisti. §. secus autem. de testam. cap. presbyteri. de pen. Bellet. disquis. Cleric. par. 1. §. 3. num. 11. Tusc. litt. P. conclus. 99. n. 5. Tondut. de Sanleg. in quæst. & resol. Benef. cap. 114. num. 14. Fusc. de visit. lib. 1. cap. 25. num. 12. Bursat. cons. 226. num. 18. & 19. Barb. in cap. 1. de sepult. num. 4. ubi P. Pirhing. num. 9. Et cum sumus in dubio, debet quilibet sepeliri in Cathedrali, quia erga illam præsumitur major dilectio defuncti, qui præsumitur velle in illa sepeliri, quæ est mater omnium Ecclesiarum in Diœcesi, & Parochia communis, & ratione majoris honoris & concursus, ex quo in illa frequentiores orationes fieri creditur, & ob intercessionem Sanctorum Tutelarium, & memoriam Sacramentorum ibi perceptorum. Carol. Maranta. controv. Jur. tom. 2. respons. 4. num. 102. Cavaler. dec. 494. num. 3. Lavoc. var. lucubr. tit. 2. cap. 14. num. 49. Mieres. de sepult. par. 1. in proœm. qu. 5. num. 3.

Neque refert, quod Beneficiatus recipiat Viaticum, & extremam Unctionem a Parocho domicilii, seu habitationis, quia SS. Canones non attendunt ad locum, ubi quis in articulo mortis recipit Sacramenta, sed ubi sanus suam exercuit devotionem, & Sacramenta recepit, & illa recipere consuevit. juxta cap. 1. de sepult. & cap. 2. de sepult. in 6.

Conclusio limitatur in Clericis non habentibus Beneficium, aut non perpetuum, uti notat P. Anacletus Reiffenstuel. lib. 3. tit. 28. §. 1. n. 17. ex Donato to. 3. tract. 9. quæst. 26.

§. XI.

De Primitiis & Decimis.

74 Parochus de jure communi habet fundatam intentionem super primitiis & Decimis omnium fructuum. Ita DD. in cap. fin. de Paroch. & in cap. cum contingat de Decimis. Put. dec. 371. & alii apud Riccium. in praxi Parochor. resol. 518. Marescot. lib. 2. var. resol. cap. 95. num. 12.

Pri-

75 Primitiæ dicuntur quasi primi fructus terræ eo anno collecti, & sunt res, per quas initia, seu primiva frugum in recognitionem Divini Beneficii DEO Creatori rependuntur. Exod. *cap.* 20. *Decimas & primitias non retardabis reddere.* & cap. 23. *primitias frugum terræ tuæ deferes in domum Domini DEI tui.* & quod sint de necessitate solvendæ, tenuit Rota *coram Achille. dec.* 507. *alias.* 3. *de Decimis*, quamvis sint liberæ quoad quantitatem. contra S. Tho. 2. 2. *quæst.* 86. *art. ult.* vide Barb. stantem pro necessitate. *de off. Parochi. cap.* 27. *num.* 7. *ver. post aliquas.* debent autem primitiæ solvi illi Parochiæ, in qua sita sunt prædia, nisi consuetudo adsit in contrarium. Rebuff. *de Decimis. quæst.* 1. *a num.* 16. Azor. *instit. moral. par.* 1. *lib.* 7. *cap.* 27. *quæst.* 7. Beja *respons. cas. consc. par.* 1. *cas.* 52. *ver. his prænotatis*, quia primitiæ sunt onus prædiale, & non personale, ad quas tenentur etiam Clerici, qui terras colunt.

76 Decimæ sunt res, quæ ministris Ecclesiarum propter administrationem Sacramentorum dantur, & persolvuntur, seu sunt quota pars frugum, & aliorum licite acquisitorum debita ex præcepto DEI, seu Ecclesiæ, ministris Ecclesiæ, unde apparet, quomodo differant a primitiis, quæ sunt solum primæ, quæ nascuntur, fruges, seu prima frugum pars. Oblationes vero dicuntur, quidquid DEO, vel Ecclesiæ, aut ejus ministris voluntarie exhibetur. Moneta *de Decimis. cap.* 2. *numer.* 10. De Decimis & Oblationibus diximus sufficienter suis in locis.

§. XII.

De Pœnis Parochorum.

77 Parochus cognoscens carnaliter suam filiam spiritualem, debet deponi ab omni officio. *cap. non debet.* 30. *quæst.* 1. Abb. *in cap. ult. de purg. Can.* Felin. & Decius *in cap. at si Clerici. de Jud.* Riccius *in praxi pœnar. res.* 329. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 6. *cap.* 4. dummodo crimen sit publicum. *nu.* 16. Vulpe *in praxi Judic. cap.* 39. *nu.* 9. Idem dic de Sacerdote non Parocho: cum hac tamen limitatione, quod si Sacerdos audivit confessionem, sed non absolvit, non dicatur pater spiritualis ad effectum præmissum. Henriquez. *de Sacram. in gen. lib.* 1. *cap.* 14. §. 8. apud Riccium *in prax. par.* 1. *res.* 329. Antonell. *l. c.*

78 Parochus Regularis, si delinquat extra pertinentia ad curam animarum, & Parochiam, non est puniendus ab Ordinario, sed a suo Superiore, secus si delinquat in Officio Parochiali. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 11. S. Congreg. apud Riccium *in prax. Parochor. res.* 523. de quo plura in praxi *Regularium.*

79 Benedicens secundas nuptias ob Officio & Beneficio suspenditur, & sic suspensus ad Sedem Apostolicam est mittendus. *cap.* 1. *de secund. nupt.* quamvis primum matrimonium fuerit invalidum, quia benedictio non respicit nuptias, sed personas. DD. apud Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *p.* 6. *n.* 4. Antonell. *l. c. cap.* 4. *n.* 1. quæ suspensio tamen non incurritur ipso jure, sed per sententiam. Genuen. *in prax. cap.* 59. *n.* 5. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 75. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 382. reliqua ad hanc materiam spectantia, vide hic §. 9.

80 Parochus obtinens Beneficium incompatibile, non potest resignare. Riccius. *in prax. par.* 3. *res.* 571. si primum vacat ipso jure. Rebuff. *in prax. Benef. de modo amitten.* Hoieda *de incompatibilitate par.* 10. *cap.* 8. sicut etiam vacat per susceptionem habitus Regularis etiam Melitensium secuta professione. Rota apud Merlin. *dec.* 203. juxta *cap. Beneficium. de Regular. in* 6. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 11. *in fin. de ref.* Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 13. *num.* 13. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *n.* 45. Verall. *dec.* 223. *nu.* 1. *par.* 2. Rota *dec.* 543. *num.* 4. *par.* 2. *recent. & dec.* 382. *n.* 1. coram Ludovis. ubi Beltramin.

81 Parochus scandalosus & imperitus debet privari Parochia, & non datur illi Coadjutor. Ricc. *in prax. par.* 4. *res.* 554. & quando datur illi Coadjutor, debetur illi congrua arbitrio Ordinarii. *cap. fin. de Decimis in* 6. Riccius *in prax. var. Benef. par.* 3. *res.* 469. ob infirmitatem vero quamcunque & nullam potest removeri, sed debet illi dari Coadjutor. Garz. *de Benef. par.* 4. *cap.* 5. *n.* 5. Fagnan. *in cap. de Rectore de Cler. ægrot.* Imo Parochialis Ecclesiæ collatio facta penitus illiterato potest declarari nulla ipso jure. Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 550. nisi esset bonæ vitæ, & propter longam experientiam sciret, quæ pertineot ad Parochum.

Parochus Ecclesiæ, cui fuit unita alia Ecclesia, vide in praxi *Unionis.*

§. XIII.

Miscellanea de Parochis.

Parochus ministrans die Parasceves S. Eucharistiam 82
non infirmo, non potest puniri ab Episcopo, quia fuit secutus sententiam probabilem. PP. Suarez. Vasquez. & aliorum, juxta Dianam *par.* 9. *tract.* 7. *resol.* 24. Tamen in praxi nemini consulerem, quia quidquid sit, an opinio probabilis contra Communionem excuset in foro interno, sane in foro externo non multum attenderetur, attenta præsertim declaratione S. Congreg. *die* 9. *Maii* 1606. quæ declarat, servandam esse consuetudinem Universalis Ecclesiæ non ministrandi, nisi infirmis in die Parasceves Sacramentum, de qua testatur ipsamet Diana *loc. cit.* qui stat pro probabili. Gavant. *in Rubr. Missal. par.* 4. *tit.* 9. *num.* 25. Barb. *de potest. Parochi. cap.* 20. *n.* 16. Francolin. *de Hor. Can. cap.* 30. *nu.* 10. & patet ex Missali Roman. quod dicit Feria quinta hebdomadis majoris: *Hodie Sacerdos consecrat duas hostias, quarum unam sumit, alteram reservat pro die sequenti, in quo non conficitur Sacramentum: reservat etiam aliquas particulas consecratas, si opus fuerit pro infirmis.*

Quamvis Parochus habeat licentiam celebrandi duas 83
Missas, in quibusdam casibus tamen illas celebrare non potest in diebus ferialibus. DD. apud Dianam *par.* 10. *tract.* 16. *resol.* 22. Trullench. *de Sacram. lib.* 3. *cap.* 8. *dub.* 1. *num.* 4. Villalob. *par.* 1. *tract.* 8. *diffic.* 21. *num.* 4. Contrariam tenet P. Suarez. *in* 3. *par. to.* 3. *disp.* 8. *sect.* 3. §. *sextus autem casus.* quem sequitur Card. de Lugo *in respons. mor. lib.* 1. *dub.* 14. *num.* 2. Leander *de Sacram. to.* 2. *tract.* 8. *disp.* 5. *quæst.* 38. Castropal. *to.* 4. *tract.* 22. *p.* 7. *num.* 9. Di-Castillo *de Sacram. to.* 1. *tract.* 5. *disp.* 4. *dub.* 3. *num.* 39. & alii apud Dianam *loc. cit.*

Parochus non potest mittere oleum infirmorum ad 84
infirmum, ut eo ungatur, quia hoc oleum tantum deservit pro extrema Unctione. Diana *par.* 9. *tract.* 6. *res.* 43. Castropal. *to.* 4. *tract.* 26. *disp. un. p.* 2. *n.* 8. & alii apud eosdem contra Quintanadvenas *tom.* 1. *Theol. moral. tract.* 5. *singul. ult. numer.* 1. & contra Quintanad. sententiam stat etiam Cardin. Bellarm. *lib.* 1. *de extrem. Unct. cap.* 9.

Quæres, an Episcopus possit aliquando examinare 85
Parochos, & illos reprobare? Videtur, quod non, propter illa verba Concilii. *Nisi Parochiale Beneficium obtineant.* Parochi ergo sunt approbati a Jure, ergo non egent alia approbatione; ergo nec possunt amplius examinari, sed contrarium communiter tenent Doctores, quando scientiæ defectus est notorius, ut nullatenus celari possit, aut errores ab eo commissi id ostendunt, tunc enim cum errores, & fama publica se gerant tanquam accusatores, potest Episcopus vocare illos ad suum tribunal examinatorum, & si insufficientem invenerit, illum vel suspendere, vel dare illi Coadjutorem, juxta Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 6. *de ref.* Diana. *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 59. Trullench. *in Bullam Cruciatæ. lib.* 1. §. 7. *cap.* 1. Sanc. *in select. disp.* 50. Imo omnes Parochi ex causa rationabili, aut suspicione ignorantiæ; etiam diffamatione non præcedente, poterunt denuo examinari ab Episcopis. Barb. *de potest. Parochi. cap.* 2. qui citat declarationem S. Congreg. Dian. & DD. supra cit.

Ad argumentum facilis est responsio, quia licet non possunt examinari pro approbatione obtinenda tanquam approbati a Jure, tamen poterunt suspendi a jurisdictione, donec sufficientes inveniantur. P. Tambur. *de pœnit. lib.* 5. *cap.* 5. §. 3. *num.* 4.

Parochiani, quamvis teneantur audire verbum Dei, 86
si potest commode fieri, tamen ad audiendam Missam in Parochia non obligantur, sed illam possunt audire etiam in Ecclesiis Regularium. Suarez. *de Relig. to.* 2. *lib.* 2. *cap.* 26. *nu.* 5. Azor. *instit. mor. par.* 1. *lib.* 7.

lib. 7. *cap.* 3. *quest.* 7. *& lib.* 12. *cap.* 2. *qu.* 1. *ver. Deinde.* Zerol. *in prax. Episc. ver. predicatio.* §. 4. Gutierrez *lib.* 1. *Can. quest. cap.* 30. *n.* 7. 33. *&* 34.

87 Parochus non est persona publica, ita ut ejus scriptura habeatur pro publica, ac si habita fuisset a Notario, & non probat relictum. Dec. *cons.* 120. *num.* 1. Honded. *cons.* 26. *n.* 8. *lib.* 2. Gabr. *cons.* 169. *n.* 26. *lib.* 1. Pajatel. *exped.* 92. *nu.* 11. Covar. *pract. quest. cap.* 19. *n.* 8. *vers. quod si Sacerdos.* Tranchedin. *consult.* 35. *num.* 1. *& seq.* quia licet *in cap. cum esse. de testam.* admittatur testamentum coram proprio Parocho, & duobus testibus, non tribuit tamen Parocho facultatem instrumenti faciendi, ita ut ejus scriptura sit publica, sed ut faciat fidem, necesse est examinare ipsum Parochum, & testes, qui deponant de tenore legati, & de omnibus, quæ in eo continentur. Paris. *cons.* 146. *num.* 2. *lib.* 4. Ludovic. *dec. Lucen.* 53. *nu.* 24. Honded. *cons.* 26. *num.* 9. Pajatel. *annot.* 92. *num.* 51. *& exped.* 91. *num.* 10. & alii apud Tranchen. *loc. cit. num.* 2. qui, si præciso tenore legati non deponant, sed ad privatam scripturam se referant, nihil probant. Honded. *l. c. num.* 10. Ludovic. *l. c. nu.* 26. Fab. *in C. tit. de Instit. defin.* 2. & si ante examen, & publicationem morerentur, actus corrueret: quod quidem examen fieri debet, citatis hæredibus ab intestato, & interesse habentibus. DD. supra cit. & Petr. Barb. *in L. heres absens in princ. num.* 188. *ff. de Jud.* quando fuit Instituta causa pia, & causa pendet coram Judice Ecclesiastico, ut vult Oliva *de foro Ecclesiæ par.* 2. *qu.* 30. *n.* 39. ipse Judex debet ipsorum dicta publicare, & declarare, depositiones esse authenticas, eisque ad probationem legati standum esse. Hond. *l. c. n.* 11. Rota *divers. par.* 2. *dec.* 173. Altograd. sen. *cons.* 30. *n.* 3. *lib.* 1. Tranchedin. *l. c. n.* 8.

88 Parochi libro fides est adhibenda. Mascard. *de prob. conclus.* 673. *num.* 18. præsertim si fuit mortuus. Surd. *dec.* 198. *num.* 2. Tranchedin. *cons.* 87. *numer.* 6. *& seq.* quia mors habet vim juramenti. Surd. *dec.* 199. *num.* 2. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 79. *numer.* 5. ubi asserit, licet regula sit, quod liber scribentis pro scribente non probet, tamen recedi ab hac regula concurrentibus adminiculis. Surd. *dec.* 199. *numer.* 10. Rota *dec.* 650. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* qualia sunt legalitas scribentis, mors illius, verificatio majoris partis descriptorum. Coccin. *dec.* 1921. *num.* 5. cum nemo præsumatur immemor suæ salutis. *L. fin. C. ad L. Jul. repetendar.* Anchar. *quest.* 55. *num.* 6. præsertim si concurrant adminicula. DD. cit. & Gratian. *discept. for. cap.* 171. *num.* 11.

89 Parochus in propria Parochia habet potestatem quodammodo, quam habet Episcopus in propria Diœcesi. Barb. *de off. Parochi. par.* 1. *cap.* 9. *num.* 3. Abb. *in cap.* 1. *n.* 28. *de dolo & contum.* Tranched. *consult.* 99. *n.* 13. ita ut Ordinarius non debeat permittere, quod celebretur in Ecclesiis intra Parochiam existentibus, nisi cum clausula, *salvo jure, & sine præjudicio Ecclesiæ Parochialis.* Piasec. *in praxi Episc. par.* 3. *cap.* 3. *num.* 21. & Lavor. *var. lucubr. tit.* 2. *cap.* 11. apud Tranchedin. *loc. cit. num.* 13. *&* 14.

90 Parochi jurisdictionem habent in puellas Tertiarias intra Parœciæ fines conviventes. Benedic. XIV. Consti. *Gravissimo*, per totam.

PARTITÆ.

Praxis Partitarum.

1 Partitæ extractæ ex libris privatis in magnis & arduis, nullam faciunt probationem. Gutierrez *de tut. par.* 3. *cap.* 1. *num.* 147. Berzintend. *dec.* 43. *nu.* 12. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 475. *numer.* 11. Bich. *dec.* 23. *num.* 8. Lim. in modicis expensis, quæ probantur ex libris, & assertione Administratoris, maxime si sunt verisimiles. Genua *de script. priv. lib.* 4. *de lib. Tutor.* Rota *in Romana de Mentor.* 17. *Martii* 1608. *coram Card. Sacrato*, idem dic, si expensæ modicæ in unum coacervatæ facerent notabilem quantitatem. Rota *decis.* 283. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* quæ autem expensæ dicantur magnæ, aut parvæ, est Judici arbitrarium ex rei & personæ qualitate Gutierrez *de Tutel. par.* 3. *cap.* 1. *num.* 157.

Partitæ *dati & accepti*, quando non sunt positæ per 2
modum extinctionis debiti, sed contrapositæ sub titulo *di dare, & havere*, per talem contrapositionem debitum non dicitur extinctum, sed extinguendum mediante compensatione de tempore, quo opponitur a debitore, & remanet integra debitori electio, & facultas declarandi, se compensare velle magis cum uno, quam alio debito. Jo. de Imol. *in L.* 1. *num.* 8. *ff. de solut.* Alex. *cons.* 85. *a num.* 2. *lib.* 3. Dec. *cons.* 308. *n.* 9. *in fin.* Menoch. *cons.* 121. *num.* 43. Gratian. *disc. for. cap.* 224. *numer.* 21. Ant. de Amat. *res.* 41. *numer.* 2. Magon. *de. Floren.* 39. *num.* 9. Surd. *dec.* 186. *nu.* 7. *&* 8. Bich. *dec.* 177. *num.* 8.

Partitarum aliquarum justificatio non facit præsumi justi- 3
ficationem aliarum diversi generis, & omnino separatarum, magnique præjudicii. Dec. *in L.* 1. *num.* 4. *C. de edem.* Ripa *in L. admonendi. num.* 124. *ff. de jurejur.* Rimin. sen. *cons.* 583. *n.* 15. Rota *in Romana pecuniaria seu Cambiorum* 20. *Maii* 1611. *coram Manzanedo.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 79. *num.* 7. *ver. hoc. tamen.* sed tantum in connexis, & modici præjudicii, apud Bich. *dec.* 306. *num.* 43. quamvis secus esset dicendum, si partitæ essent ejusdem generis, & connexæ, ac modici momenti. Gabr. *de pral. conclus.* 5. *num.* 1. Menoch. *cons.* 508. *num.* 21. Surd. *dec.* 199. *num.* 3. *& cons.* 543. *num.* 4. Rota *dec.* 813. *nu.* 5. *par.* 1. *divers.*

Partitarum contrapositio non importat extinctionem 4
debiti per solutionem, sed per compensationem. Jo. de Imol. *in L.* 1. *num.* 8. *ff. de solut.* Alex. *cons.* 85. *num.* 2. *& seq. lib.* 3. Dec. *cons.* 308. *num.* 9. *in fin.* Menoch. *cons.* 121. *n.* 43. Surd. *dec.* 186. *num.* 7. *&* 8. & ideo non potest plus operari, quam compensatio, quæ non sufficit pro acquirenda quasi possessione exigendi, quia est loco solutionis per modum fictum. Scaph. *dec.* 302. Capye. Latro *dec.* 25. *num.* 8. Rota *in Fanen. pensionis* 20. *Maii* 1633. *coram Dunozeto & in Parmen. pens.* 17. *Feb.* 1625. *coram Ubaldo.* post Post. *de manut. dec.* 47. *num.* 8.

Partitarum contrapositio inducit compensationem, & 5
extinctionem debiti inter Mercatores. Soc. *cons.* 65. *n.* 5. *ver. non ex tali. lib.* 4. Menoch. *cons.* 121. *num.* 43. Mascard. *de prob. conclus.* 1319. *n.* 5. & Rota *in Romana pecuniaria* 22. *Jun.* 1611. *coram Cavaler.* sed notandum, quod si debitor in partitis ad ejus favorem creatis reperitur descriptus pro Creditore, nova autem partita creatur pro soluta in dissolutionem debiti, ista contrapositio non inducit compensationem, sed est in potestate debitoris compensare eum eo credito, quod sibi magis placet, juxta Alex. *cons.* 85. *num.* 2. *&* 3. *lib.* 3. Surd. *dec.* 117. *num.* 9. *&* 10. *& dec.* 189. *n.* 8. *&* 9. Mascard. & Menoch. *ll. cc.* & quod causa electa a debitore sit attendenda, tenet Mascard. *l. c. num.* 4. Decian. *cons.* 60. *num.* 24. *lib.* 2. apud quos alii. Beltramin. ad Ludovis. *l. cit. litt. D.* & contrapositio attendi debet ad dignoscendum, in quam causam cedat solutio. Socin. *cons.* 65. *num.* 5. *lib.* 4. Bellon. *dec. Januen.* 16. *num.* 7. *&* 8. Menoch. *loc. cit. num.* 43. Rota *dec.* 366. *num.* 3. coram Ludovis. ubi Beltramin. *n.* 8. *& dec.* 165. *n.* 1. *coram Cavaler. & dec.* 520. *n.* 5. *par.* 3. *recent.* apud Bich. *dec.* 306. *n.* 31.

Partitarum contrapositio, quæ dicitur quædam com- 6
pensatio, non datur in diversis negotiationibus, quamvis ab eodem homine exercitis. Castr. *cons.* 285. *sub n.* 3. *ver. alias esset in potestate. lib.* 1. Escobar. *de raciocin. cap.* 36. *n.* 9. Gratiam. *discept. for. cap.* 948. *a num.* 2. Magon. *dec. Lucen.* 1. *per totam.* Scaph. *dec.* 1214. *num.* 1. *& dec.* 592. *nu.* 17. *& dec.* 612. *n.* 10. *par.* 5. *recent.* Bich. *l. c. n.* 44.

¶ PARTUS.

§. I.

Partus quos mensibus nasci possit?

Mulier † potest parere in septimo mense, *l. septi-* 1
mo mense, ff. de stat. hom. † Item in octavo mense, 2
sed tamen talis partus octavo mense natus vivere non potest. Bald. *cons.* 128. *An intelligentiam circa fin. v. & licet natus*, [*lib.* 1. *& cons.* 113. *Proponitur*, quod,

quod, *in fin. lib.* 5. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 89.
3 *n.* 38. *lib.* 2. † Extende, quia natus octavo mense cum
non possit vivere, habetur pro non nato. in Afflict.
decis. 236. Paris. *cons.* 56. *libr.* 2. Clarus *in* §. *testa-
mentum*, q. 45. ubi dicit magis communem *num.* 3. al-
legat Soc. Jun. *cons.* 35. *num.* 12. *lib.* 2. ubi, quod nec
rumpit testamentum, & habetur pro non nato, secun-
dum magis communem. Crav. *cons.* 210. *n* 5. & non
excludit substitutum, neque facit deficere conditionem
fideicommissi, & communem dicit Socin. *cons.* 275.
4 *num.* 2. *lib.* 2. † Contrarium, quod imo pro nato ha-
beatur quoad successionem activam & passivam, si vi-
xit per aliquod spatium. Bald. *d. cons.* 128. *numer.* 2. *v.
& ideo in quaest. lib.* 1. *& cons.* 113. *in fi. lib.* 5. An-
gel. *in l. quod dicitur*, *ff. de liber. & posth.* Corn. *in
l. penult. C. de posth. hered. instit.* Felin. *in c. sicut ex
tuarum*, *in fi. de homicid.* Bertrand. *cons.* 207. *n.* 5. *lib.*
Decia. *cons.* 223. *n.* 3. Alban. *in addit. ad Bart. in l.
Centurio*, *n.* 4. *ff. de vulg. & pup.* Baver. *in* §. 1. *Inst.
de exhered. liber.* Boer. *decis.* 220. *n.* 2. *& in fin.* ubi
dicit male judicatum per consilium Neapolis. Sfortz. Odd.
in compend. substit. q. 2. *art.* 2. *concl.* 9. ubi dicit verio-
rem. Bursat. *cons.* 63. *n.* 19. *lib.* 1. ubi, quod sufficit,
quod nascatur unius, etiamsi illico decedat, *per l. pe-
nult. C. de posth. hered. instit.* Caep. *cons. civil.* 50. Paris.
5 *cons.* 146. *Circa articulum*, *in fi. lib.* 4. † Declarat So-
cin. Jun. *cons.* 35. *n.* 38. *& seq. lib.* 2. ubi, quod raro
vivit natus octavo mense, quia deficit virtus, qua pasci
possit, tamen quando per se nascitur robustus, potest
6 vivere. † Declara; quia asserenti natum octavo men-
se incumbit onus probandi. Bald. *in d. l. septimo men-
se*, *ff. de stat. hom.* Dec. *d. cons.* 623. *in fin.* Mari. Sa-
lomon. *in l. Gallus*, *in pr.* & ibi Sforz. Garzi. *n.* 12.
ff. de lib. & post. Alciat. *cons.* 23. *n.* 5. *tom.* 3. *lib.* 9. Me-
7 noch. *cons.* 284. *n.* 3. *cum seq. lib.* 3. † Probatio tamen
fit per conjecturas. Bart. *d. l. Gallus*, *in pr. ff. de lib.
8 & post.* Paris. *d. cons.* 56. *num.* 17. *lib.* 2. † Restringe,
dummodo conjecturae a lege, vel a receptis auctoribus
9 approbatae sint. Menoch. *d. cons.* 284. *num.* 47. † Imo
etiam plures imperfectae probationes non junguntur. Me-
noch. *d. cons.* 284. *num.* 47. allegat Decian. *in c. ve-
niens*, *l.* 1. *de testib.* Caccialup. *in l. admonendi*, *n.*
10 207. *ff. de jurejur.* † Conjectura, quod sit natus octa-
vo mense, est assertio matris. Afflict. *decis.* 236. *num.*
4. Curt. Jun. *cons.* 14. *num.* 4. *lib.* 1. sequitur Ursil. *in
11 addit. ad Affl. d. dec.* † Contrarium, quod non ste-
tur assertioni matris, Joseph. Ludovic. *concl.* 37. *v. de-
clarantur*, ubi dicit communem. Mascard. 1146. *n.* 22.
12 † Adde tamen, quod sufficit talem partum momento
vixisse, ut substitutio facta pupillariter posthumo, qui
nascitur octavo mense, habeat locum ad favorem piae
causae. Bald. *d. cons.* 128. *circa fin. ver. & licet natus*,
lib. 1. *& cons.* 113. *lib.* 5. *per tot.* Angel. *cons.* 51. *Si-
mon notarius*, *n.* 3. *ver. nativitas secundi*, ubi, quod
sufficit eum vixisse momento temporis minimo, late
Dec. *cons.* 623. *in fin.* & ita tenet hanc partem Boer.
dec. 220. *per tot.* ubi dicit male judicasse Senatum Nea-
13 polis. † Contrarium, quod imo natus sexto vel octa
vo mensibus habeatur pro non nato, quia vivere non
potest. Afflict. *dec.* 236. ubi, quod ita fuit judicatum.
14 † Declara, quia debet allegans natum in sexto vel octa-
vo mense hoc probare. Dec. *d. cons.* 623. *num.* 2. *ver.
15 & conclusio supra de plena.* † Declara, ut non proce-
dat, quando tenderet ad monstrum, vel esset foetus de
utero, & substitutio esset partui nascituro; quia ta-
lis substitutio non haberet locum. Ang. *d. cons.* 51.
num. 3. *v. nativitas secundi.* Vide plene Franc. Marc.
decis. Delphin. 168. *quaeritur de modo probandi*, *per
16 tot. lib.* 2. † Imo natus ante tempus abortivo compara-
tur. Franc. Marc. *d. dec. Delphin.* 168. *num.* 6. *lib.* 2. *&
decis.* 951. *in fin. libr.* 1. ubi enumerat menses, in
17 quibus vivit partus, & in quibus non. † Amplia;
quia natus praesumitur potius in nono mense, quam
in septimo, quando uxor aliquando absuit a viro. Ma-
scard. *concl.* 305. *Filius natus ex uxore*, imo sem-
per, quod dubitatur, quo mense sit natus, praesumitur
in nono mense. Soc. Jun. *cons.* 35. *num.* 25. *lib.* 3. Ob
stetricibus statur. Paris. *d. cons.* 56. *num.* 11. *&* 22. *lib.*
2. Clarus *d.* §. *testam. qu.* 45. *in fin.* ubi dicit communem,
& communem testatur idem Clar. *d.* §. *testamentum*,
18 *qu.* 45. *in fin.* † Sed tamen solis obstetricibus non statur,
nisi alia concurrant. Bursat. *cons.* 63. *num.* 20. etiamsi
deponant per verbum, *credo* vel *judicio suo*, dummo-
do allegent causam, quia mulier passa sit multa saeva
accidentia, ut per Mascard. *d. concl.* 805. *n.* 3. *&* 4.
ubi, quod non statur dicto matris. † Declara; quia non 19
statur obstetricibus, nisi sit servata forma, sub qua de-
bent eligi periti. Menoch. *de arbitr. judic. cas.* 114. *n.*
27. *& seq. lib.* 2. *& cons.* 284. *n.* 26. *cum seq.* † Mors 20
matris in puerperio vel partu probat natum in sexto,
vel octavo mense. Paris. *cons.* 56. *n.* 18. *lib.* 2. † Con- 21
trarium, quod non sufficiat sola mors matris. Menoch. 22
d. cons. 248. *num.* 21. † Amplia; quia etiam undecimo
mense potest nasci partus, & habet vitam, & dicitur
legitimus, dummodo vel in decimo, vel per duos dies
instante undecimo mense sit natus. Bart. & alii, *in d.
l. sept. mense*, *ff. de stat. homin.* Socin. Jun. *cons.* 35.
n. 6. *lib.* 2. Vide Tusch. *litt. M. ver. Momentabilia*,
& non durabilia non habentur in consideratione, *Concl.*
309. † Qualiter probetur natus in mense vitali decimo, 23
vide *infr.* §. III. *n.* 4.

§. II.

Partus habetur in utero pro nato, & quando secus?

Partus † in utero regulariter non habetur pro nato, 1
nisi in iis, quae concernunt favorem partus, & ideo
statutum puniens poena mortis facientem homicidium,
non habet locum in eo, qui percussit mulierem prae-
gnantem, ex qua percussione fecit abortum. Signo. Ho-
mod. *cons.* 1. *Statuto Civitatis Cremonae*, *per totum.*
maxime *n.* 4. *v. non probatur*, *usque in fin.* † Amplia; 2
quia statutum deferens certum lucrum cuicumque ca-
pienti lupum, non habet locum in eo, qui cepit lupam
praegnantem, quoad partus nondum natus. Guil. de Cun.
in l. qui in utero, *ff. de stat. homin.* quem sequitur Sign.
d. cons. 1. *n.* 13. *v. sexto probat.*

§. III.

Partus extractus ex utero non differt a partu de se nato, & quando secus?

Partus † extractus ex ventre matris etiam mortuae, 1
nihil differt a partu de se nato; quia in eo tanquam
nato purificatur conditio, ac si naturaliter esset natus.
Bald. *cons.* 128. *Ad intelligentiam*, *in fin. v. item scias*,
lib. 1. Vide Socin. Jun. *cons.* 197. *lib.* 2. † Contra- 2
rium tenet Angel. *cons.* 51. *Simon Notarius*, *n.* 3. *v.
nativitas secundi*, *usque in fin.* ubi, quod partus fe-
ctus non differt a nato de se in iis, quae respiciunt
favorem partus; quia si est praeteritus rumpit testamen-
tum, & alia facit, quae natus, si vero partui eden-
do, vel nascituro est facta substitutio, secus est; quia
non proprie est editus, neque natus, sed extractus,
& in conditionibus implementum debet esse verum, &
proprium, non fictum. † Amplia, ut procedat, etiam- 3
si esset natus in octavo mense, quo vivere non po-
test, quia si est facta substitutio ventri, quandocun-
que decedenti intra aetatem testandi, habebit locum et-
iam in partu extracto vivo in octavo mense, quia suf-
ficit, quod momento vixerit. Bald. *d. cons.* 128. *circa
fin. v. & licet natus*, *lib.* 1. qui loquitur, quando sal-
tem emisit vocem, licet mortuus postea fuerit, & *cons.*
113. *lib.* 5. *in fin.* sequitur Dec. *cons.* 623. *in fi.* vide
omnino Soc. Jun. *cons.* 35. *vol.* 2. *per tot.* ubi latis- 4
sime. † Declara; quia partus extractus vel natus in
tanta debilitate, quod non potest emittere vocem, li-
cet moveat membra aliqua, puta emittendo spiritum,
dicitur nasci mortuus, ita quod haereditas non defertur
patri ex tali partu, Bald. *cons.* 69. *Factum tale est*,
l. 5. † Amplia, quia partus extractus de ventre matris mor- 5
tuae succedit in feudo & Emphyteusi, sicut natus, Franc.
Marc. *decis. Delph.* 168. *n.* 3. *lib.* 2. † Amplia, quia 6
rumpit testamentum, sicut posthumus, Franc. Marc. *d.
dec.* 168. *quaeritur de modo*, *in pr. lib.* 2. † Limita, 7
quando esset foetus ante tempus; quia tunc aequipara-
tur abortivo. Franc. March. *d. decis.* 168 *n.* 4. *lib.* 2.
Socin. *d. cons.* 35. *lib.* 2. † Limita, quando totus esset 8
foetus, & evelleretur, alias secus, puta si ad monstrum
tenderet, vel pars reperiretur. Franc. Marc. *d. decis.*
168. *num.* 4. *& seq. & per tot. lib.* 2. † Limita, quoad
baptisma; quia non potest baptizari partus in ventre.

Franc. Marc. *decis.* 950. *lib.* 1. sed bene potest bapti-
zari, si pars emineretur. idem *d. dec.* 268. *lib.* 2. la-
10 tius *dec.* 951. *lib.* 1. *& per tot.* † Et non debet ven-
ter matris aperiri, etiamsi partus moreretur. Franc.
Marc. *d. decis.* 950. *lib.* 1. vide §. *prox. seq.* Vide Tu-
sch. *Litt. S. ver. Substitutio conditionalis non sortitur
effectum, si conditio non extat. Concl.* 849.

§. IV.

Partus qualiter probetur vivus, vel mortuus natus?

1 Partus † probatur mortuus natus, si quatuor testes
deponant extractum fuisse mortuum, licet duo depo-
nant contrarium, quod imo extractus fuit vivus, quia
viderunt illum moventem membra, quia creditur plu-
ribus testibus, Bald. *cons.* 69. *Factum tale est*, *lib.* 5.
2 *per tot.* † Limita, quia partus natus in tali extremita-
te, vel extractus de utero, licet moveat membra, si
non potest emittere vocem, non dicitur vivus, sed mor-
tuus, quia ille ultimus spiritus motionis membrorum
quandoque fit post mortem, prout vidimus in Justitia-
3 tis. Bald. *d. cons.* 69 *in pr. lib.* 5. *per tot.* † Vide si-
gna multa quæ ponit Franc. Marc. *decis. Delph.* 950.
4 *&* 951. *lib.* 1. *&* 168. *lib.* 2. † Limita; quia in dubio
partus natus præsumitur vivus; quia nemo præsumitur
nasci mortuus. Bald. *d. cons.* 69. *num.* 3. *&* 4. *v. su-
per alio puncto*, *lib.* 5.

§. V.

Partus suppositus qualiter probetur.

1 Probatur † partus suppositus ex præsumptionibus, &
ex testibus sociis adjutoribus criminis, plene Mascard.
2 *concl.* 1147. *per tot.* ubi plura. † Et quando præsuma-
tur, vel non, plene Menoch. *lib.* 5. *præsumpt.* 24. *per
3 tot.* † Amplia, quia etiam quod socius criminis non
admittatur in testem, & non probet delictum; tamen
admittitur ad probandum partum suppositum, qui fuit
socius criminis, quando agitur civiliter. Ruin. *cons.*
158. *lib.* 5. & in eadem causa etiam consuluit Dec.
cons. 342. *In causa partus*, *num.* 3. sequitur Crav. 178.
num. 3. & omnes citat apost. ad Bertazol. *cons.* 172.
v. hinc Notarius, & concord. *cons.* 110. ea ratione,
quia est negotium, in quo alii testes de sui natura ha-
beri non possunt.

§. VI.

Partus suppositi pœna.

1 Pater † instituens hæredem, qui erat partus supposi-
tus, si ignoravit eum suppositum, non valet institutio,
sed habetur pro non scripta, & hæreditas defertur sub-
stitutis, & illis non extantibus, venientibus ab intesta-
to, si vero pater scivit, secus, quia aufertur tanquam
ab indigno, & succedit fiscus. Signor *cons.* 111. *In
quæstione*, *num.* 12. & *seq.* & hanc dicit veriorem
Corn. *in L. si pater num.* 6. *&* 7. *C. de hered. instit.*
licet contrarium forte habeat majorem numerum sequa-
cium, quia non cogitarunt distinctionem illam, quod
quando error testatoris provenit a scelere ipsius, tunc
aufertur ab hærede, licet non fecerit ipse delictum.
2 Fulg. ibi *num.* 2. † Contrarium tenet ibi gl. *in d. l.
si pater C. de hered. instit. in v. auferendam*, quam
3 ibi sequuntur Bart. & DD. † Declara, quia si proxi-
mior, qui est a testatore substitutus filio, quia apparuit
suppositus partus, licet ipse fuerit particeps partus sup-
positi, tamen non privatur commodo succedenti; tum
quia contra se ipsum procuravit, tum quia pœna de-
portationis non inhabilitat a successione; & quia pœna
non debet extendi ultra debitum. Signor. *d. cons.* 111.
4 *num.* 15. *& seq. ver. venio ad secundum*. † Pœna sup-
positi partus est deportatio, *l.* 1. *in fi. ff. ad L. Corn.
5 de fals.* Signor. *d. cons.* 111. *n.* 18. † Contrarium, quia
imo est pœna Capitis, & ultimi supplicii, est textus
in l. 1. *C. de fals.* plene Boss. *de partu supposito*, *in
6 pr.* † Declara, quia pœna mortis imposita *in d. l.* 1.
C. de fals. potest intelligi de morte naturali, & de ci-
vili, videl. deportationis, secundum qualitatem perso-
næ, & delicti, ita Menoch. *de arbitr. casu* 306. *num.*
3. ubi plures allegat. † Amplia; quia morte non ex-
tinguitur hoc delictum, sed potest procedi post mor-
tem; Boss. *de partu suppos. in pr.* † Contrarium 8
dicit esse ibi Boss. quod tenentes primam opinionem er-
rant. † Declara, ut per Corn. *in d. l. si pater*, *num.*
6. *&* 7. *C. de hered. Instit.* quod licet fiscus non au-
ferat ab eo, qui non deliquit, propter errorem testato-
ris, secus quando error processit a scelere; quia tunc
fiscus aufert, & ita etiam tenet ibi Fulg. *in fine*. ¶

P A T E R.

Praxis Patris.

§. I.

De Patre Administratore.

Pater est Administrator bonorum filii Minoris, vel 1
non sanæ mentis, licet in illis nullum habeat usumfru-
ctum, si vult: aliter datur filio Curator. Paschal. *de
patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 88. Atius Pinell. *in L.*
1. *de bonor. matern. par.* 2. *num.* 15. & probatur ex
L. cum oportet, §. *non autem*. *C. de bon. quæ lib.* Cor-
nel. *in auth. excipitur*. *C. de bon. quæ lib.* si uti Ad-
ministrator litigat, & condemnatur, potest conveniri pro
portione filii. Costa *de portione rata. quæst.* 216. Af-
flict. *dec.* 180. Abb. *cons.* 33. Ubi Administrator filii po-
test remittere caducitatem. Paschal. *l. c. n.* 34. apud quem
Hond. *cons.* 55. *n.* 98. *vol.* 1. Mat. Anton. de Amatis *dec.
prov. Marc. Ancon.* 70. *num.* 20. Corbul. *de jure emphyt.
tit. de caus. privat. ob non solut. Can.* 21. *lim. nu.* 17. eti-
am sine mandato, quod non potest facere Procurator ge-
neralis absque speciali mandato. Corbul. *l. c. nu.* 16. Af-
flict. *dec.* 129. *nu.* 10. Menoch. *cons.* 460. *num.* 14.
vol. 4. Surd. *dec.* 181. & uti Administrator tenetur ra-
tiones reddere, & facere inventarium, ut dictum fuit
in praxi *Administratoris*.

Ut Administrator potest agere, defendere, & consti- 2
tuere Procuratorem pro filio, de illius tamen consensu.
Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 39. non potest bona, vel
res adventitias filii absque Prætoris decreto distrahere e-
tiam ob æs alienum. *L.* 3. *C. de præd. min.* Salyc. *in L.
Præses*. *C. de transact.* DD. apud Fachin. *l. c. cap.* 40. qui
tamen contrarium defendit cum Azone, Pinello, & a-
liis. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *nu.* 5. apud quem
Tiraquel. *in L. si unquam num.* 28. *C. de revoc. donat.* Co-
var. *lib.* 1. *var. res. cap.* 8. *nu.* 6. Ludovic. *dec. Perus.* 3. *num.*
11. Mascard. *de prob. conclus.* 1154. *nu.* 18. quæ procedunt
in alienatione bonorum filii minoris existentis sub pa-
tria potestate, in quibus pater habet usumfructum, secus
in alienatione bonorum filii emancipati, si pater sit ejus
Tutor, aut Curator, quia tunc requireretur Judicis de-
cretum. *L. cum emancipatis*. *C. de præd. minor.* *& L. si
pupillorum*. §. *si pater. ff. de reb. eorum*, quo casu Judex
debet esse facilior ad consentiendum, quam si fieret ab
alio Tutore. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 171. *n.* 54.
Simoncel. *in tract. de decret. in contr. min. tit.* 8. *in-
spect.* 1. *nu.* 1. Afflict. *dec.* 393. *a nu.* 1. Præterea non
requiritur decretum Judicis, quando pater ut legitimus
Administrator filii illius bona ob urgentem necessitatem
æris alieni alienat. gl. *in L. si quando*. *C. de inoff. te-
stam.* Paschal. *l. c. num.* 7. Covar. *l. c.* Jo. Gutiettez *in
tract. de tutelis*, *par.* 2. *cap.* 5. *nu.* 22. Vincent. de Franch.
dec. 665. *num.* 1. Menoch. *l. c.* Surd. *de alim. tit.* 8.
privil. 37. *num.* 6. Sicut neque, quando alienatio fit in
evidentem utilitatem filii, gl. parva *in L. quæcunque*,
verb. interdicta. *C. de bon. quæ lib.* ubi Bald. & alii
apud Paschal. *l. c. num.* 8. Dummodo pater non alienaret
bona relicta filio cum expressa prohibitione, ne alienen-
tur; tunc enim tam ob necessitatem, quam evidentem
utilitatem alienari non possent sine Decreto Judicis. Et
pater male alienans etiam contra factum proprium potest
alienationem nomine filii revocare, quia illius officium est
naturale, & necessarium, cui renuntiare non potest, juxta
L. Amicissimos. §. *Lucius*, *ff de excus. Tutor.* Ludovic. *dec.
Perus.* 13. *n.* 16. apud Paschal. *l. c. n.* 38. & quamvis pater
jurasset, se non revocaturum, tunc filio succurritur, ut
ipse roget, & patrem cogi faciat ad consentiendum, quia
tunc a juramento intelligitur exceptum præceptum Judi-
cis, vel Superioris. *L. non videtur*, §. *qui jusso. ff. de R. J.* *&
L. fin. ff. ad municipal.* Pinell. *in* 3. *par. L.* 1. *C. de bon. mater.
num.* 74.

n. 74. Ludovic. *dec. Perus.* 13. *num.* 19. vide etiam Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *quæst.* 84. ubi pater potest obligare bona filii tanquam legitimus illius Administrator quoad usumfructum, quamvis secus sit in proprietate, quam sicut regulariter alienare non potest, ita nec hypothecare.

3 Pater abutens patria potestate, & cogens filium ad peccandum, amittit administrationem, & potest cogi ad emancipandum. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *num* 95. & remotus ab administratione ob suam culpam, ad illam amplius non admittitur etiam cum cautione. Paschal. idem *l. cit. n.* 102. *L. si Lenones. C. de Episcop. aud. & L. fin. C. de spectac. lib.* 10. Alex. *in. L. Imperator. num.* 7. &. Ripa *in L. si constante. ff. sol. matrim.* Vinc. de Franch. *dec.* 10. *circa fin.* Dicitur etiam abuti patria potestate, si est ita tenax, ut etiam in expensis necessariis pro rerum conservatione deficiat. Bald. *in L. fin. num.* 16. *C. de sent. passiv.* Escobar. *de ratiocin. cap.* 9. *num.* 9. Item si bona filii dilapidat, vel aliter circa ea tam male versatur, ut aliter filio consultum esse non possit. Boer. *dec.* 61. *n.* 14. Pinell. *in L.* 1. *C. de bon. matr. par.* 1. *num* 33. Escobar *de ratiocin. cap.* 6. *n.* 9. Eodem modo ac Barones male tractantes Vasallos, Jurisdictione, quam habent in illos, privantur; quia abutuntur feudo. Bart. *in L.* 1. *ff. qui sunt sui vel alieni* Jur. Bald. *in cap.* 1. *§ publicà Latrones. de pace tenem.* Jas. *in auth. qui rem. C. de SS. Eccles.* Bobadilla *in sua polit. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 82. & alii apud Piatum *ad Paschal. de patr.* 1. *cap.* 2. *ad num.* 93. quamvis alii apud eundem teneant, non esse privandos, sed cogi posse ad vendendum feudum. Innoc. & Genuen. *in cap. ad Apostolicæ. de sent. & re jud.* Curt. jun. *de feud. par.* 4. *n.* 44. Afflict. *dec.* 265. *n.* 72. & 73. Menoc. *de arbitr. cent.* 1. *cas.* 78. Schrœder. *de feud. par.* 9. *cap.* 6. *num.* 59. Boer. *dec.* 304. Mastrill. *de magistratu. lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 70. Reg. de Ponte *dec.* 34. *num.* 36.

4 Pater Administrator bonorum filii, si expendit pro consequenda filio dignitate, non censetur donare. Escobar. *de ratiocin. cap.* 25. *num.* 54. Farin. *quæst.* 129. *sect.* 5. sed expendisse de bonis propriis filii. Paschal. *l. c. n.* 104. Castr. *cons.* 412. Bald. Novel. *in tract. de dote. par.* 6. *privil.* 6.

5 Pater Administrator transiens ad secunda vota, si dolose cœpit administrare, & dilapidare, aut negat necessaria filio, amittit administrationem. Escobar. *de ratiocin. cap.* 6. *num.* 2. Paschal. *de patr. potest. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 92.

6 Pater in bonis, in quibus ex Juris, vel hominis dispositione non habet usumfructum, non est legitimus Administrator, sed habetur loco extranei. Bart. *in L. lis nulla, ff. de Jud.* Ludovic. *dec. Perus.* 13. Bursat. *cons.* 133. *num.* 30. Menoch. *de recuper. rem.* 9. *num.* 86. Schrœder. *de feud. par.* 11. *sess.* 17. *num.* 41. veluti in feudalibus, in quibus caret usufructu. Limit. si est minor; vel non sanæ mentis, ut diximus ab initio hujus Paragraphi. Est autem Usufructuarius pater bonorum adventitiorum filii. Ciarlin. *controv. for. cap.* 169. *ex L. cum oportet. ff. de bon. quæ lib.* non vero feudalium. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 77. Antoncl. *de regim. Eccles. lib.* 5. *cap.* 17. qui loquitur de bonis adventitiis Clerici, in quibus pater non habet usumfructum, & citat Beller. *disq. Cleric. tit. de bon. Cler.* §. 7. *num.* 18. Surd. *cons.* 259. *num.* 21. *vol.* 2. Squillan. *de privil. Cleric. cap.* 12. *num.* 2. bene vero in bonis adventitiis quæsitis ante Clericatum.

§. II.

Quoad alimenta.

7 Pater tenetur alere filium, & dare litis expensas secum litiganti, ita Paschal. *de patr. potest. par.* 2. *cap.* 2. si tamen est inops, etiam sine cautione, quia sumptus, & expensas filius non tenetur restituere, etiam in casibus, in quibus potest filium exhæredare. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *quæst. un. p.* 5. *to.* 3. *L. si neget.* ubi DD. *de liber. agnosc. & L. qui de inoffic. & in L. instituta.* §. *de inofficioso. ff. de inoff. testam.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 35. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 111. *num.* 23. Covar. *pract. quæst.* 6. *num.* 5. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 2. *nu.* 1. & 2. dummodo sit filius, quia sola filiationis allegatio, si hæc a Patre negetur, & in ejus quasi possessione filius non reperiatur, non est sufficiens ad hoc, ut alimenta illi decernantur, alias aperiretur via fraudibus, quia quilibet posset se alicujus filium fingere, & illi litem movere, ut illa pendente posset alimenta habere. Bart. *in L. si neget. num.* 2. *ff. de liber. agnosc.* Menoch. *d. quæst.* 35. *num.* 2. Dec. *cons.* 66. *nu.* 1. *vol.* 3. Socin. jun. *cons.* 8. *in* 3. *vol.* Gabr. *cons.* 25. *vol.* 1. nam qui ut filius agit, non alitur, lite pendente ultra, quam alebatur ante litem, sed manet in eodem statu, in quo erat tempore litis motæ, quo tempore si non erat in quasi possessione filiationis, illam non acquirit per litem motam, quia illa pendente nihil est innovandum, juxta *totum tit. ut lite pend. nihil innovetur.* Quare Judex in tali casu debet capere summariam causæ cognitionem, in qua saltem præsumptive videre possit, an filius sit in quasi possessione filiationis, qua pendente filius a patre alendus non est, nisi pro se urgentes aliquas præsumptiones adduxerit, quo casu illi alimenta decernuntur in judicio ordinario. Ita Molina *de primog. Hisp. cap.* 16. *num.* 39. *lib.* 2. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 110. *an.* 10. Paschal. *l. c. cap.* 2. *nu.* 6. Et cum filiatio sit difficillimæ probationis, juxta Surd. *cons.* 1. *num.* 28. *vol.* 1. Asinium *in praxi Judic. par.* 1. *de modo probandi filiationem*, §. 1. *cap.* 5. Mascard. *de prob. conclus.* 787. *a nu.* 5. ad conjecturas, & præsumptiones recurri debet. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 89. *num.* 18. Paschal. *l. c. nu.* 11. & 12. Probatur vero quasi possessio filiationis, si pater filium exhæredavit testamento; nam tali casu pater videtur fateri filiationem, quia privatio præsupponit habitum. *L. decem. ff. de V. O.* Menoch. *de præs.* 35. *num.* 5. Surd. *l. c. quæst.* 112. *a num.* 4. Item ex tractatu paterno acquiritur filio quasi possessio filiationis, & transfertur onus probandi contrarium in patrem. DD. *in cap. per tuas, de prob.* Alex. *cons.* 88. *nu.* 3. *vol.* 7. Rol. *cons.* 49. *num.* 13. *vol.* 4. Menoch. *de arbitr. cas.* 89. *nu.* 18. & *præs.* 35. *num.* 33. Surd. *cons.* 1. *nu.* 46. *vol.* 1. Item ex nominatione paterna. Bart. *in L.* 2. §. *idem rescripsit. ff. de liber. agnosc.* Dec. *in d. cap. per tuas, nu.* 4. *ver. limitatur primo*, si hæc non fit ex blanditiis, sed in actu, qui soli filio convenire potest. Menoch. *d. cas.* 89. *n.* 84. Rol. *cons.* 22. *nu.* 26. *vol.* 3. Surd. *d. quæst.* 112. *num.* 9. & *cons.* 1. *num.* 49. *vol.* 1. Item si in libro Baptismatis reperitur descriptus tanquam filius talis. Surd. *l. c.* aut a patre fuit legitimatus. Rol. *cons.* 96. *num.* 47. *vol.* 3. Paris. *cons.* 10. *num.* 67. *vol.* 2. Surd. *d. cons.* 1. *num.* 49. Paschal. *l. c. a numer.* 16. Item si a patre fuit institutus hæres. Item si in libro Patris reperitur descripta ejus nativitas, juxta Bald. *in L. natales, num.* 2. *C. de prob.* Menoch. *l. c. cas.* 89. Et ad hoc, ut Judex lite pendente possit filio decernere alimenta, sufficit semiplena probatio. Covar. *d. cap.* 6. *pract. qq. nu.* 8. Dec. *cons.* 56. *num.* 1. Decian. *cons.* 66. *num.* 3. *vol.* 3. & sufficit unicus testis, dummodo sit omni exceptione major, & quod sit talis, fuerit articulatum, & probatum. Bart. *in L.* 1. §. *si quis neget, ff. quemadmodum testam. aper.* neque refert, quod quilibet præsumitur bonus, quia non propterea præsumitur optimus, & major omni exceptione. Paschal. *l. c. num.* 25. qui citat Mascard. *de prob. conclus.* 791. Hæc vera sunt, quando agitur in summario, puta, pro consequendis alimentis, & litis expensis; si vero agatur in Judicio ordinario, puta pro consequenda hæreditate, filiatio tanquam intentionis fundamentum, est plene probanda, gl. *in L.* 1. *C. quor. bonor.* Mascard. *de prob. conclus.* 786. *num.* 1. Bursat. *cons.* 88. *nu.* 1. *vol.* 1. Ludovic. *dec. Perus.* 1. *num.* 13. Decian. *cons.* 1. *nu.* 5. *vol.* 3. Asin. *in praxi judic. de modo proban. filiationem.* §. 1. *cap.* 2. & *cap.* 87. *per totum*, nec sufficit quasi possessio ad probandam filiationem Judicio ordinario. Potissima vero filiationis præsumptio oritur, quando constante legitimo matrimonio in domo Conjugum simul habitantium scientibus vicinis, quis fuit natus. *L. filiorum definimus, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni jur. & L. si vicinis. C. de nupt.* nam ille est pater, quem nuptiæ demonstrant. *L. quia semper. ff. de in jus vocan.* & hæc præsumptio est tam fortis, ut, quamvis probaretur; mulierem fecisse copiam sui corporis aliis, tamen filius ab illa natus præsumetur a viro suo conjuge procreatus. Menoch. *de arbitr. cas.* 89. *nu.* 20. & *de præsumpt. lib.* 6. *præs.* 53. *n.* 3. Gabr. *lib.* 1. *lib. commun. conclus. de præs. conclus.* 14. Mascard. *de prob. conclus.* 788. *per totam.*

tetam. Asinius *in prax. jud. de modo proban. filiationem.* §. 1. *cap.* 67. Dummodo constet de cohabitatione viri, & uxoris, alias secus. Jas. *cons.* 125. *col.* 2. *ver. sed premissis non obstan. vol.* 4. Socin. jun. *cons.* 86. *num.* 44. *vol.* 4. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *nu.* 33. aut saltem probetur, quod tempore conceptionis simul cohabitaverint. Salyc. *L. fin.* §. 1. *ff. de prob.* aut quod sit in domo mariti natus, aut conceptus. Alex. *cons.* 88. *num.* 14. *vol.* 7. Cephal. *cons.* 82. *num.* 51. *vol.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 53. *num.* 20. *ver. declaratur sexto.* Bald. *in cap. per tuas. num.* 4. *de prob.* Et fuerit tractatus pro filio. Socin. jun. *cons.* 86. *nu.* 43. Bursat. *cons.* 88. *num.* 17. *vol* 1. Gabr. *l. c.* Mascard. *l. c.* Et cum præsumptio ex Lege *Miles* sit tantum juris, admittit probationes in contrarium, quod nimirum partus fuerit ex adulterio procreatus. Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 37. *n.* 3. Bursat. *cons.* 81. *nu.* 2. *vol.* 1. Surd. *dec.* 83. *num.* 20. & *cons.* 1. *num.* 59. Menoch. *d. cas.* 89. *num.* 65. apud quos videri possunt probationes, conjecturæque adulterini partus, uti assertio Conjugum, quæ tamen sola non sufficit ad excludendum filium, sed tantum facit præsumptionem, juxta Innoc. *in cap. transmissa. qui filii sint legit.* præsertim si concurrat fama, & vicinorum communis opinio, secundum Bald. *in L. filium definimus. in* 1. *lect. num.* 21. Ancharr. *cons.* 225. *num.* 6. Decian. *cons.* 1. *num.* 202. *vol.* 3. Asin. & alii apud Paschal. *l. c. num.* 44. Item si Parentum assertioni suffragatur longævus tractatus, quia diu eundem tractaverunt non ut filium, maxime si in testamento ab illis fuit præteritus, aut alimenta pater illi non præstit. Item si mater cum adultero frequentius coibat. Surd *dec.* 83. *num.* 19. Alciat. *l. c. num.* 14. Bursat. & Mascard. *ll. cc.* Item si maritus per plures annos liberos non generavit, sicut etiam ex communi reputatione vicinorum.

8 Pater non tenetur alere filium spurium, qui aliunde ex arte se potest sustentare. Gabr. *de alim. conclus.* 1. *num.* 18. Peregr. *de jure fisci. lib.* 3. *tit.* 18. Bursat. *cons.* 628. Crav. *cons.* 199. Ciarlin. *controv. for. cap.* 33. *num.* 64. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 3. *nu.* 34. Thes. *dec.* 211. *num.* 3. & probatur ex *L. si quis ff. de liber. agnosc.* Sperel. *dec.* 138. *nu.* 65. Neque tenetur alere filios etiam legitimos extra domum. Pinell. *in L.* 1. *C. de bon. mat.* Sord. *de alim. tit.* 7. *quæst.* 7. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 73. Sperell. *dec.* 138. *a nu.* 65. Cyriac. *controv.* 23. *num.* 10. Limit. si fuit factum divortium ob culpam patris; tunc enim filius alendus potest manere apud matrem, aut si ex justa causa filius non potest habitare cum patre. *L. cum hi.* §. *vult igitur. ff. de transact.* quas causas justas non habitandi cum patre affert Menoch. *de arbitr. cas.* 170. *num.* 12. Surd. *de alim. tit.* 4. *quæst.* 15. *num.* 50. Intrigliol. *singul.* 142. *num.* 5. Paschal. *l. c. num.* 85. Inter quas præcipua est, si pater contraxit secundas nuptias ob præsumptum odium novercæ cum privigno. Bald. *in auth. hoc lucrum. numer.* 3. *C. si secun. nupt. mul.* Bart. & Angel. *in L. si disceptetur. ff. ubi pupill. educ. deb.* Molfes. *in comment. super consuet. Neapol.* 5. *par. sub tit. de alim. quæst.* 2. *numer.* 19. Castr. *cons.* 167. *num.* 2. *col.* 2. *vol.* 1. Neque adoptans, vel adoptivus tenetur alere filium adoptatum. Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. cap.* 60. ex *L. penult. C. de adopt.*

9 Pater sicut tenetur filiis etiam spuriis relinquere alimenta, ita tenetur filiabus innuptis relinquere dotem loco alimentorum. *cap. cum haberet.* ubi Abb. & DD. *de eo, qui duxit in uxor. &c.* Bart. *in L. fin. ff. de his, quib. ut indign.* Covar. *de sponsal. cap.* 8. *par.* 2. §. 6. Paleot. *de not. & spur. cap.* 49. Rol. *cons.* 54. Gabr. *de alim. conclus.* 1. secus eorum matri. Ciarlin. *l. c. d. cap.* 33. Bich. *dec.* 304. *num.* 4. & qui non tenetur dotare, nec tenetur alere, si alimenta aliunde habent. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *quæst. un. p.* 5. §. 2. *num.* 11. Et quamvis non teneatur dare tantam dotem uni, quantam dedit alteri. Castr. & Jas. *in L. parentibus. C. de inoff. testam.* Tusc. *litt. D. conclus. dec.* 784. Tamen in dubio censetur velle servare æqualitatem. DD. apud Ciarlin. *cap.* 9. *num.* 54. Crot. *cons.* 187. *nu.* 7. Menoch. *cons.* 434. *num.* 34. & inæqualitatem abhorrere. Decian. *cons.* 53. *num.* 17. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 280. *num.* 20. & ita debent etiam arbitrari Judices. Laderch. *cons.* 127. *num.* 7. Et tenetur denuo dotare, si dos sine filiæ culpa fuit amissa. Capon. *discept. for.* 61. Congruenter a se dotatæ non potest augere dotem, sermo est de spuria. Ciarlin. *controv. for. cap.* 7. *num.* 40. ubi Surd. *de alim. tit.* 9. *quæst.* 37. *num.* 16. & *dec.* 60. *num.* 9. Bald. *cons.* 255. *nu.* 2. *lib.* 2. Bursat. *cons.* 223. *num.* 18. *lib.* 2. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 280. *num.* 54. *par.* 1.

10 Pater, qui non est juris sui, non tenetur donare filiam, sed Avus paternus, quia dotatio est effectus patriæ potestatis. *L. profectitia. ff. de Jur. dot.* alere vero pertinet ad patrem ita disponente *L. penult. ff. de liber. agnosc.* nisi filius sit dives, seu pater non sui juris. Fachin. *lib.* 10. *controv. jur. cap.* 40. Menoch. *cons.* 183. *num.* 14. *lib.* 2. Socin. jun. *in L.* 1. *num.* 182. *ff. sol. matr.*

11 Pater, qui dotavit filiam de bonis paternis, & maternis, & non expressit in specie, quantum dederit de paternis, & de maternis, præsumitur dotasse de suo in totum, si substantia Patris sufficiat ad illam dotem, licet filia, quando nupsit, renuntiaverit bonis, aut hæreditati paternæ, ita Afflict. *dec.* 178. *nu.* 3. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 132. ubi Rota. Costa *de port. rata quæst.* 62. & probatur ex *L. ult. C. de dote promiss.* Fontanella *de pact. nupt. to.* 2. *claus.* 19. *gl. un. par.* 1. *nu.* 21. Mastrill. *dec.* 186. Afflict. *dec.* 178. *nu.* 52. Cyriac. *controv.* 90. *n.* 5. & 6.

12 Pater tenetur dotare filiam majorem 25. annis, quamvis absque suo consensu nupserit etiam indigne de Jure Canonico. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. Abb. *in cap.* 1. *de impub.* Campeggius *de dote. par.* 1. *quæst.* 11. §. 3. Fachin. *lib.* 3. *controv. jur. cap.* 45. quamvis filia sit dives, & semel fuerit dotata; quia pater ad duo tenetur, & ad filiam maritandam, & dotandam. Bonac. *in Decal. disp.* 6. *quæst. un. p.* 4. & *de contract. disp* 3. *quæst.* 11. *p.* 2. secus de jure Civili. Fachin. *l. c. cap* 64. Sanchez *de matrim. lib.* 4. *disp.* 26. *nu.* 11. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 189. *nu.* 58. & Covar. *in* 4. *Decret.* 2. *par. cap.* 3. §. 8. *nu.* 7.

13 Pater ob famis necessitatem potest vendere filium, cum pacto tamen redimendi pecunia, aut alio mancipio æque bono. *L.* 3. *C. de patre, qui fil. distraxit.* ubi Bart. & Bald. sed cum venit ad pinguiorem fortunam, tenetur redimere. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 6. & *seq.* Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 14 *num.* 4. & sicut potest filium alienare, ita potest pignorare, aut permutare. Paschal. *l. n.* Pinell. *par.* 2. *C. de bon. mater. num.* 26. Limit. in matre, quæ non habet in sua potestate filios. Item quoad filios emancipatos. Item quoad Clericos, ne abstrahantur a Divino servitio. Host. *in cap. Judæorum. de ætate & qualit.* vide Dianam *par.* 7. *tract.* 7. *res.* 8. Potest redimere filium, qui sponte se vendi fuit passus, inscio patre, secus si pater scivit. DD. apud Paschal. *l. c. num.* 21.

§. III.

Quoad Successionem.

14 Pater succedit filiis suis sine filiis decedentibus in capita una cum cæteris suis filiis ex priore matrimonio habitis, §. *si vero auth. de hered. ab intest. auth. defuncto. C. ad Trebell.* at si transit ad secunda vota, quoad matris portionem, perdit suæ portionis proprietatem, quam tenetur prioris matrimonii filiis reservare, solo illi usufructu remanente. *L. generaliter. C. de secun. nupt.* Brun. *de statut. fæmin. exclus. art.* 8. Gabr. *de secun. nupt. concl.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 86. *num.* 3. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 89. nisi filii prioris matrimonii hanc injuriam remiserint, aut consenserint tacite, vel expresse, puta, interveniendo nuptiis, congratulando, non conquerendo, novercam ut matrem tractando. Ciarlin. *d. cap.* 86. *num.* 15. ubi DD. videri potest etiam Bich. *dec.* 350. *num.* 34.

15 Potest succedere filio in Beneficio Ecclesiastico ipsius filii etiam illegitimi, quia Decretum Concilii Tridentini, & Constitutio Clementis VII. quæ incipit. *Ad Canonum Conditorem* apud Quaran. *in sum. Bullar. ver. Illegitimi*, & Jura Canonica quoad hoc uti pœnalia non extenduntur. Jo. And. Card. & Butr. *in cap. quoniam, de fil. presbyt.* Abb. & Anchar. *in cap. transmissa eodem tit.* & alii apud Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 3. *num.* 18. vide in praxi *Filiorum*, non potest tamen post Concilium Tridentinum habere simile vel dissimile in eadem Ecclesia, dum filius vivit; quia ex una parte Concilii non vult filium simul cum parente habere Beneficium in eadem Ecclesia, & ex alia non est cogendus filius resignare Beneficium prius habitum, cum

agat

agat de retinendo Beneficio quæsito, & de damno vitando, & Pater de Beneficio quærendo, & lucro captando. DD. cit. & P. Pirhing *lib. 1. tit. 17.*

16 Pater illius, qui fuit institutus in hæreditate, & repudiat hæreditatem, præfertur quoad successionem substituto, nisi substitutus esset verosimiliter persona prædilecta, Fusar. *de substit. quæst.* 42. Cynus *in L. fin. C. de bon. quæst. lib.* ubi Bart. & Bald. *& in L. paterf. ff. de hered. instit.* Bald. & Imol. *in cap. Raynut. de testam.* Crass. *in §. substitutio. quæst.* 3. *num.* 5. Trentacinq. *de substit. par.* 1. *cap.* 6. *num.* 1. vel nisi filius fuisset emancipatus, quia tunc substitutus præferretur patri, vel filius permisit labi tempora a Judice præfixa ad adeundum, si filius scivit sibi relictam hæreditatem, & ipse etiam pater, vel si pater ignoravit, saltem potuit a filio certiorari, nisi filius dolose & malitiose non certiorasset, & permisisset labi tempora, ut præjudicium inferret patri. Bart. *in L. si is qui heres. §. fin. C. de acquir. hered.* ubi Jas. *num.* 39. Imol. *in L. si paten ff. de her. instit.* Socin. sen. *in L. 1. n. 27. ff. de vulgar. & pupill.* vel nisi essemus in bonis profectitiis, in quibus filio repudiante, substitutus admittitur, non pater. Bald. *in L. fin. C. de bon. quæ lib.* & aliis apud Fusar. *l. c. num.* 15. quamvis alii apud eundem contrarium teneant.

In bonis filii ingressi Religionem habet legitimam. Rota apud Merlin. *dec.* 212. *num.* 12. *cap. cum simus. de Regular.*

§. IV.

Quoad Exhæredationem.

17 Pater potest exhæredare filium ob sequentes causas. Primo ob percussionem sibi factam. Covar. *in cap. Raynutius. de testam. a num.* 9. Secundo ob gravem injuriam sibi illatam. Item si in judicio illum accusavit, & propterea gravia damna fuit passus excepto crimine hæresis, & læsæ Majestatis, aut alimentorum sibi denegatorum. Item si procuravit illi mortem. Item si est maledicus. Item si habuit copulam cum noverca, nisi excuseiur ignorantia facti. Item si furioso, vel carcerato non succurrit. Item si filius est hæreticus, & Pater Catholicus. Item si impedivit, ne pater faceret testamentum. Item si graviter bona dilapidavit. Item si est inimicus. Bonac. *in Decal. disp. 6. quæst. un. p.* 5. etiam ob alias graviores. Clar. *in §. testamentum. quæst.* 41. Covar. *in cap. Raynutius. de testam.* Gomez. *to. 1. var. res. cap. 11. a num.* 10. Lim. quod ex prænarratis causis non potest filium privare majoratu, vel feudo antiquo, quia hæc competunt filio ex dispositione vel privilegio Principis, non ex patria voluntate. Marescot. *lib. 2. var. res. cap.* 90. apud quem DD. *cap. 1. de prob.* Jo. And. *in cap. significasti. de for. comp.* Abb. *cons.* 85. *col.* 1. *lib.* 1. Tiraquel. *de Jure primogen. quæst.* 21. *num.* 7. sicut nec in bonis, quæ filius non habet a Patre, sed ab Avo. Marescot. *l. c.*

18 Dices, filius ingratus potest privari legitima, quæ debetur ex dispositione Juris. *L. si arrogator. ff. de adopt.* ergo idem dicendum est de majoratu, seu primogenitura. Respondetur in majoratu vigere diversam rationem, cum neque augescat, nec minuatur ex facto possessoris, qui tenetur ejus commoditate uti salva rerum substantia, & ob hanc rationem cautionem præstare tenetur, *L. Imperator Adrian. ff. ad Trebell.* sed legitima filiorum vel minuitur, vel augetur, & parentes sedulam operam navare solent, ut majores facultates filiis suis relinquant. Marescot. *l. c. num.* 8. & 9.

19 Pater ingratum occidens, quem potest exhæredare, non punitur ut homicida. Farin. *quæst.* 120. *num.* 167. Menoch. *de arbitr. cas.* 356. Decian. *criminal. lib. 9. cap.* 15. Cabal. *res. crimin. cas.* 15. *num.* 10. sed tantum punitur pœna deportationis, cujus loco pœna arbitraria subintravit. Marsil. *in L. 1. limit.* 20. *nu.* 105. *& in L. circumcidere. §. servo. num. 8. ff. ad L. Cornel. de sicar.* Canecr. *in pract. crimin. §. 9. quæro num.* 21. *&* 22. *ver. facit ratio.*

20 Pater exponens filium est puniendus Judicis arbitrio. Riccius *in prax. par. 2. res.* 28. & amittit jus filiationis. *cap. un. de Infant. exposit.* & tenetur ad damna. Antonell. *de regim. Eccles. lib. 6. cap.* 38. Surd. *de alim. tit. 6. quæst.* 78. ubi ait, quod quamvis pater, qui filiam infantem exposuit, non teneatur alimenta restituere, quæ aliis præstitit. *L. 1. C. de infant. expos.* si tamen non patitur, seu impedit, quo minus illa nubat filio altoris, tenetur refundere alimenta præteriti temporis. *L. Patre. C. de nupt.* propter odium & ingratitudinem patris, & sic quamvis alimenta præstita ob pietatem non repetantur, ob ingratitudinem tamen repeti possunt. Menoch. *de arbitr. cas.* 396, *num.* 5. Ciarlin. *controv. for. cap.* 117. Item si illi denegat alimenta. Surd. *l. c. tit. 8. quæst.* 63. Barb. *de potest. Episc. ad leg.* 51. *num.* 144.

§. V.

De obligatione Patris erga filios, & potestate in illos.

Pater tenetur educare filios etiam ob solam filiationis præsumptionem, seu quasi possessionem etiam jure naturali, ita ut nec statuto, nec consuetudine, nec pacto ullo tolli possit hæc obligatio. Covar. *de sponsal. par. 2. cap. 8. §. 6. numer.* 3. Cagnol. *in L. jura sanguinis. num. 2. ff. de R. J.* Cravetta *cons.* 189. *num.* 23. *&* 116. *num.* 2. Surd. *de alim. tit. 1. per totam.* Intrigliol. *singul.* 136. *nu.* 1. *lib.* 2. Paschal. *de patr. pot. par. 2. cap. 3. num. 1. & seq.* ut etiam teneatur alere filios filiorum, & uxores illorum. Natta *cons.* 478. *vol.* 2. Benincasa *in tract. de pauper. quæst. 8. in speciali in judic. num.* 7. Surd. *de alim. tit. 1. quæst. 38. nu. 2. quæst. 49. per totam.* quamvis non teneatur alere uxorem filii, quam filius duxit indotatam sine suo consensu, ut Ladereh. *cons.* 217. consuluit contra Ruinum *cons.* 144. *vol.* 5. Crot. *in cap. salubriter. de usur. a n.* 12. & Surdum *de alim. tit. 1. quæst. 38. a num.* 13. Ita tenetur etiam alere filium bannitum, quia bannum jus naturale tollere non potest. Et si statutum adsit aliter disponens, non intelligitur de illis alimentis, quæ jure naturali debentur. Socin. jun. *cons.* 54. *vol.* 3. Benincasa *l. c. nu.* 7. Nellus *de bannitis. 1. par. 2. temp. num.* 48. Cephal. *cons.* 324. *nu.* 12. *vol.* 3. & alii apud Paschal. *l. c. num.* 9. Hinc statutum, quod banniti possint impune occidi, non comprehendit filios, quod a Patre possint occidi. Nell. *l. c. quæst.* 12. Cæpolla *cons. crim.* 5. *num.* 25. Cacheran. *dec.* 124. *nu.* 11. Menoch. *de arbitr. lib. 1. quæst.* 90. *nu.* 43. Vinc. de Franch. *dec.* 276. *num.* 8. Azor. *moral. par. 2. lib. 2. cap. 2. ver. Decimo quinto quæritur.* Secundum quos pater occidens filium bannitum non excusatur, nisi filius veniret contra propriam patriam, quia tunc filius tanquam rebellis, & publicus hostis posset, & deberet a patre occidi, & ita vice versa. *L. minime ff. de relig. & sumpt. fun.* Tiraquel. *de pœn. temper. caus.* 20. *nu.* 11. 21

Pater potest cogi ad emancipandum filium, si eum male tractat contra pietatem paternam, uti atrociter injuriando, aut e domo expellendo, maledicendo, &c. Ciarlin. *controv. for. cap.* 117. *nu.* 5. *&* 20. Farin. *de var. & divers. crim. quæst.* 105. *n.* 141. *§. n.* 7. vide *alimenta, & legitima.* 22

Filio, qui vult fieri Clericus, tenetur donare patrimonium, ut ad titulum illius ordinari possit. Et si vult studere, tenetur subministrare necessaria, si habet. Riccius *in prax. privil. for. res.* 317. *par.* 3. & quidem decenter, & congruenter suæ conditioni. *L. si Tutor. ff. de administr. Tutor.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 20. Surd. *de alim. tit. 4. quæst. 18. & tit. 9. quæst.* 39. Ciarlin. *controv. for. cap.* 117. Diana *par. 8. tract. 6. res.* 91. neque donationem factam potest revocare. Covar. *in cap. Raynald. de testam.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 2. cap. 2. n.* 31. 23

Pater non potest alienare bona adventitia filii, aut censum super illis imponere sine concursu evidentis utilitatis, aut necessitatis. *L. 1. & 2. C. de bon. mater.* gl. *in L. quæcunque ver. interdicta. C. de bon. quæ lib.* ubi Bald. Tiraquel. *de leg. connub. gl. 8. num.* 74. Pinell. *in L. 1. par. 3. nu. 23 C. de bon. mat.* Menoch. *cons.* 279. *num.* 44. *&* 46. Castill. *de usufr. cap. 3. num.* 69. Paschal. *de patr. pot. par. 1. cap. 2. num.* 8. ubi pretium aut tenetur reinvestire, aut cautionem præstare de restituendo illud filio in casum mortis. Paschal. *l. c.* Merlin. *dec.* 748. *nu.* 4. & si filii sunt minores, ultra necessitatem, vel evidentem utilitatem requiruntur solemnitates statutariæ. Paris *cons.* 85. *num.* 10. *lib.* 3. Roder. *de an. reddit. lib. 1. quæst. 14. num.* 10. Cenc. *de cens. par. 1. cap. 2. quæst. 1. art. 2. num. 3. 11. & 12.* Rota *dec.* 309. *num. 1. post tract.* Cenc. Merlin. *loc. cit. nu. 4. & 5.* 24

Pater non potest de Jure eligere filio impuberi sepulturam, ubi non adest consuetudo legitime præscripta. *cap. licet. de sepult. in 6.* neque refert, quod pater potest 25

pro impubere testari illi substituendo, & debeat facere expensas funereas; quia a temporalibus ad spiritualia non valet argumentum, quod idem dicendum est etiam de matre ob identitatem rationis. Sperell. *dec.* 89. *num.* 3. ubi DD. & talis consuetudo utpote fomentum habens a jure, & ab authoritate Pontificis, valet etiam in præjudicium Ecclesiæ, videri potest *d. cap. licet.* ubi Archid. *num.* 1. & Gemin. *num.* 2. Navar. *cons.* 1. *de sepult.* Ludovis. *dec.* 276. *num.* 1.

26 Pater non potest cogere filiam suscipere habitum monachalem, neque educationis causa ingredi Monasterium, alias incurrit excommunicationem. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 18. quamvis Diana cum Portello & aliis *part.* 2. *tract.* 1. *res.* 56. secus teneat de Impubere, quam educationis causa potest collocare in Monasterio, quia Concilium Tridentinum non abstulit absolute jus a patre offerendi filios Religionis, cum sunt impuberes, & contra Dianam stant Barb. *de potest. Episc. par.* 3. *alleg.* 104. *num.* 5. Zip. *in Jure Pontif. novo. lib.* 3. *de Regular. num.* 39. Zerola *in prax. Episcop. par.* 2. *ver. Moniales. quæst.* 13. Navar. *cons.* 56. *de sent. excom. in* 1. *edit. & cons.* 6. *de Regular. in* 2. *edit.* & merito, quia Concilium non distinguit, & generaliter loquitur, & non esset provisum hac via libertati Religionis, quam Concilium intendit, quamvis cogens non dicat, ut intret ad habitum suscipiendum, & professionem emittendam, sed solum ut ibi maneat cum habitu sæculari, sed Suarez *de Relig. to.* 3. *lib.* 5. *cap.* 9. *dub.* 4. vult, Concilium loqui non de omni ingressu Monasterii, sed de illo, qui ordinatur per se a parentibus ad susceptionem habitus. Ad hanc autem Censuram incurrendam non sufficit metus reverentialis, neque importunæ preces parentum sine minis. Villalob. *in sum. par.* 1. *tract.* 17. *dub.* 31. *n.* 11. sicut nec ille, qui relinquit filiam hæredem, cum pacto, quod aliquod Monasterium ingrediatur, quod, si renuerit, ipsum Monasterium substituit. S. Congreg. de qua testatur Suarez *l. c.*

27 Neque potest cogere filios ad ingrediendam Religionem, quia in his, quæ ad vitæ statum pertinent, uti est ingressus Religionis, & contractus matrimonii, filius patri non subditur, nec ei obedire tenetur, quoad matrimonium tamen, si vult indignam ducere in uxorem, cujus qualitates non parum infamiæ patri, filio, & Consanguineis sunt allaturæ, patri renuenti obedire tenetur, alias peccabit mortaliter. Sanz. *lib.* 4. *de matrim. disp.* 23. *sub num.* 9. Gutierrez *eodem tract. cap.* 79. *num.* 16. Bonac. *de matrim. quæst.* 4. *p.* 17. *num.* 18. Mastrill. *dec.* 163. *num.* 24. Fab. *in C. defin.* 2. *lib.* 5. *tit.* 2. *de nupt.* Fontanella *de pact. nupt. claus.* 5. *gl.* 1. *par.* 1. *num.* 103. Escobar. *de purit. & nobilit. prob. quæst.* 4. §. 7. *tit. de condit. hom. dispos. nu.* 86. Pratus ad Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 1. *ad num.* 22. Dicitur autem turpis persona, ut ejus matrimonium juste recusari valeat, quæ talis est secundum Regionis consuetudinem. *L. si quis hac actio.* 14. *ff. de Relig. & sumpt. funer.* Paris. *cons.* 29. *numer.* 16. *lib.* 3. uti in Hispania descendentes a Judæis & Mauris dicuntur turpes personæ. Simanca *de Catholicis Instit. tit.* 35. *num.* 5. Fontanella *l. c. num.* 97. *& claus.* 6. *gl.* 3. *par.* 4. *nu.* 26. Sanz. *de matrim. lib.* 4. *disp.* 23. *num.* 11. Escobar. *l. c. quæst.* 4. §. 7. *num.* 79. & Mant. *de conject. lib.* 11. *cap.* 18. *num.* 5. Lim. si filius aliter, vel alii nubere non possit, quia tunc similis conditio rejicitur. Mant. *l. c. ex L. cum ita legatum* 63. §. 1. *de condit. & demonst. L.* 2. ubi Castr. *C. de cond. instit.* Gratian. *discept. for. cap.* 863. *num.* 16. *per totum.* Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 6. *num.* 21. Mant. *de tacit. lib.* 14. *tit.* 45. *num.* 25.

28 Non tenetur pro filio solvere condemnationem usque ad legitimam, quia nemo alterius odio prægravari debet. *L. si quis in suo. ff. de inoff. testam. L. non debet alteri. ff. de R. J.* & delicta debent tenere suos authores. *L. sancimus. C. de pœn.* Surd. *dec.* 167. & 314. Cabal. *res. crim. cas.* 250. Lim. de Jure statutario multorum locorum in Italia, quæ quidem statuta honesta sunt, ut timore pœnæ filiorum majorem curam gerant parentes. Ruin. *cons.* 8. Caball. *l. c.* Surd. *dec.* 314. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *nu.* 27. ubi Batt. *in auth. si qua mulier. C. de SS. Eccles.*

29 Quamvis hodie non habeat jus necis in filios, tamen potest illos verberare, & Judici carcerandos tradere. Paschal. *de patr. potest. par.* 3. *cap.* 4. *numer.* 2. juxta *L.* 4. *C. de patr. pot.* dummodo pater sit persona honesta, & discreta. *L. si cum dotem.* §. *nec non. ff. solut. matrim.* Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 14. *num.* 3. & an percutiens filium, qui est Clericus, incidat in excommunicationem, vide *Percutiens.* & præsentans in fortiis Curiæ filium, facit, quod mitius de Jure puniatur, quamquam secus sit de consuetudine. Menoch. *de arbitr. cas.* 347. Farin. *de inquis. quæst.* 98. *accusat.* 18. nec incidit in pœnam privati carceris, si carceri includat, quia animo illum corrigendi fecisse censetur. Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 14. *num.* 4. Bart. *in L. ex facto. in fin. ff. de hered. instit.* Bald. *in L. penult. C. de obseq. liber. præstan.* Butr. *in cap. cum contingat. de foro compet.* Alciat. *de præs. reg.* 1. *præs.* 3.

30 Licet possit remittere injuriam filio illatam, eo etiam invito, pro qua competit actio prætoria, puta, quando est levis, tamen injuriam, pro qua competit actio *ex L. Corn.* non potest. Fachin. *lib.* 9. *controv. jur. cap.* 42. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 1. Gomez *var. res. to.* 3. *cap.* 6. *num.* 9. Boss. *in tit. de pace num.* 16. Surd. *dec.* 89. *num.* 12. Pinell. *in L.* 1. *C. de bon. mat. par.* 3. *num.* 105. non potest remittere Pater solus, nisi etiam concurrat remissio filii, qui est principaliter offensus. Vulp. *in trac. de pace quæst.* 8. Vinc. de Franch. *dec.* 705. Inter graves vero injurias reputatur ea, quæ fit filio a persona conjuncta, & ideo a solo Patre remitti non potest. Bart. *in L. Lucius, num.* 3. *ff. sol. matrim.* Bero. *quæst.* 65. *num.* 2. Jos. Ludovic. *in commun. opin. lib.* 1. *conclus.* 41. *lim.* 1. Cravetta *cons.* 168. *num.* 11. Hinc injurias violati thori, quæ filii personam graviter tangunt, pater remittere non potest. *L. inter liberas.* §. *filiusfam.* ubi DD. *ff. ad L. Jul. de adult.* Boer. *dec.* 338. *num.* 12. Ex præmissa procedunt in patre quoad filium sub ejus potestate existentem, non vero quoad emancipatum.

31 Pater potest alienare feudum novum, secus antiquum in præjudicium filiorum cum consensu Domini. Clar. *in* §. *feudum. quæst.* 41. Natta *cons.* 475. Pinell. *ad L.* 1. *C. de bon. mat. par.* 3. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 8. quia voluntas Domini volentis rem suam in alium transferri debet rata haberi, & res per easdem causas solvitur, per quas nascitur, tum quia feudum datum patri & filio, intelligitur datum ordine successivo.

32 An teneatur solvere debita a filio contracta. vide *Macedonianum*, an possit a filio in jus vocari sine venia Prætoris. vide *filius*, an possit uni ex filiis feudum, vel emphyteusin prælegare. vide *Feudum*, & *Emphyt.* An possit in Judicio agere pro filio illo absente, præstita cautione de rato, vide Pinell. *par.* 2. *in L.* 1. *C. de bon. mat.* & alios apud Pratum ad Paschalem *par.* 1. *cap.* 2. *ad nu.* 30. Iter. Barb. *in repet. L.* 3. *ff. sol. matrim. nu.* 40. Menoch. *cons.* 279. *num.* 37. *lib.* 3. Bursat. *cons.* 357. *num.* 18. *lib.* 4. Gamma *dec. Lusit.* 77.

33 Pater potest renunciare Beneficio. *L. si unquam. C. de donat.* scilicet revocandi donationem ob supervenientiam liberorum. Diana *par.* 8. *tract.* 6. *res.* 60. qui citat Rotam *dec.* 124. *par.* 1. *in noviss.* Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 84. quo tamen casu liberi supervenientes eam possunt revocare usque ad legitimam. *L. si totas C. de inoff. donat.* Wigers. *de just. tract.* 5. *cap.* 2. *dub.* 12. *num.* 57. Diana *l. c.* sed quod non possit renuntiare, videtur Communior, de qua Cephal. *cons.* 94. *num.* 21. Mangil. *de imput. quæst.* 103. Clarus *in* §. *donatio. quæst.* 22.

34 Potest irritare vota filii emissa ante pubertatem, etiam Religionis. DD. apud Dianam *par.* 6. *trac.* 7. *res.* 22. Castropal. *to.* 3. *trac.* 15. *disp.* 2. *p.* 3. §. 3. *nu.* 6. Cassian. *in* 2. 2. *quæst.* 89. *art.* 5. Azor. *par.* 1. *lib.* 11. *cap.* 17. *quæst.* 7. dummodo vovens potest pubertatem votum non ratificaverit, quæ tamen ratificatio in dubio non præsumitur.

35 Pater pecuniam collectam ex re filii vendita convertere in proprios usus non potest, nisi dederit cautionem de restituendo finito usufructu. Paschal. *de patr. pot. par.* [illegible] Natta *cons.* 543. *a num.* 1. *lib.* 3. 1. *cap.* 2. *num.* 10. [illegible] ...ndo Canonem ab Potest remittere caducitatem recip... [illegible] ...s *privat.* emphyteuta. Corbul. *de jure emphyt. tit. de can.* [illegible] *ob non sol. Can. lim.* 21. Sextus *num.* 7. Honded. *cons.* 55. *num.* 98. Paschal. *l. c.*

§. VI.

Quoad usumfructum.

36 Esto quod Pater in bonis adventitiis filii habeat usumfructum. Bich. *dec.* 30. *n.* 10. tamen factus Monachus post securam professionem illum amittit, quia per ingressum in Religionem tollitur patria potestas, & Monachus non potest habere peculium, nec usumfructum potest transferre in Monasterium. *§. finitur. Instit. de usufr.* Communis DD. apud Covar. *in cap.* 2. *de testam. n.* 8. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 12. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 3. *n.* 59. Salyc. *in auth. ingressi. q.* 7. *C. de SS. Eccl.* ubi Jas. *nu.* 48. contra Abb. *in cap. in præsentia. n.* 57. *de prob. & in cap. cum simus. de Regul.* existimantem, usumfructum tunc esse dividendum inter filium, & Monasterium pro medietate, & contra Bart. *in d. auth. ingressi. n.* 49. Guido Pap. *dec.* 495. & Pinell. *in* 1. *par. L.* 1. *C. de bon. mat. a n.* 47. Borgnin. Cavalc. *in trac. de usufr. mul. rel. nu.* 241. Surd. *cons.* 238. *lib.* 2. Jo: Franc. de Ponte *cons.* 159. *n.* 5. *& seq. lib.* 2. qui tenent durante vita Patris usumfructum manere apud Monasterium, dummodo Monasterium sit capax possidendi bona in communi, secus si esset Monasterium Mendicantium, quia tunc pater haberetur pro penitus mortuo huic mundo, & ususfructus tanquam per ejus mortem finiretur, & cum proprietate consolidaretur. Paris. *in d. cap. in præsentia. de prob. n.* 188. *ver. eu in ista veritate.*

37 Emancipans filium retinet medietatem ususfructus, si emancipatio est voluntaria, secus si est necessaria. *L. cum oportet. C. de bon. quæ lib.* tunc enim propter injuriam filio illatam, ob quam filius petit emancipari, totum amittit. Tusc. *litt. F. conclus.* 353. Surd. *de alim. tit.* 9. *q.* 20. *nu.* 41. Ciarlin. *controv. for. cap.* 217. *n.* 32. quando vero Pater possit cogi ad emancipandum, vide *Filii.*

38 Transiens ad secundas nuptias non perdit quidem usumfructum bonorum adventitiorum filii prioris matrimonii, quia tamen illi sese reddidit suspectum, tenetur satisdare, si filius petat, de utendo, & fruendo arbitrio boni viri salva rerum substantia, & de reddenda ratione administrationis. *L. hac edictali. C. de secundis nupt.* Arius Pinel. *lib.* 1. *par.* 2. *C. de bon. mat.* Tusc. *litt. P. conclus.* 125. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 88. *n.* 35. Ciarlin. *l. c. cap.* 237. *n.* 4.

39 In dote adventitia filiæ non habet usumfructum. Socin. *in L.* 2. *ff. sol. matrim.* Bald. novell. *in tr. de dote. par.* 6. *privil.* 33. Cravetta *cons.* 84. *n.* 7. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 3. *n.* 39. & ita quoad dotem filia habet liberam dispositionem, quia etiam dos profectitia de jure antiquo dicebatur proprium filiæ patrimonium. *L. Pomponius. ff. famil. hercisc. & L. fin. ff. de collat. dot.* gl. in *L.* 3. *§. sed utrum ff. de minor.* in qua pater non habebat usumfructum, Jus vero novum, quod patri competat ususfr. in adventitiis filii disponens non potest trahi ad dotem adventitiam filiæ, quæ etiam de Jure antiquo ei plene acquirebatur, juxta *L. Cajus. ff. sol. matrim.* quæ procedunt quoad dotem tantum, non vero quoad cætera bona adventitia. Paschal. *l. cit. n.* 40. quia, quamvis filia nubat, non solvitur tamen Jus patriæ potestatis. *L.* 1. *&* 2. *C. de bon. quæ lib. & L. si uxorem. Cod. de condit. insert.* Tiraquel. *de Legib. connub. in princ.* contra Decian. *cons.* 621. *n.* 5.

40 Neque in dote, quam filiusfamilias recipit ab uxore sua, acquirit pater usumfructum, quia deservit pro supportandis oneribus matrimonii. DD. *in L. si cum dotem. §. transgrediamur. ff. sol. matrim.* Castr. *in L.* 2. *ad fin. C. famil. hercisc.* Pinell. *in* 1. *par. d. L.* 1. *C. de bon. mat. sub nu.* 57. & Jo: Crot. *in repet. L. frater a fratre. n.* 99. *ff. de cond. indeb.* Paschal. *l. c. n.* 46. quæ vera sunt, quando filius ex causa sine sua culpa non habitat cum patre.

41 An Pater acquirat usumfructum in legitima, quam quam mater reliquit filio, non obstante quacunque prohibitione matris. vide in verb. *Mater.*

42 Pater in criminalibus, si pro ejus delicto fuit punitus filius, qui ad liberandum patrem fuit confessus, delictum patris a se fuisse commissum, non potest amplius puniri. vide in verbo *Filius.*

Pater relinquens usumfructum uxori non potest filiis præjudicare in usufructu legitimæ, quamvis filius fuisset honoratus in plus, quam in legitima, imo in totum, & gravatus potest ad tempus onus de præsenti rejicere pro rata legitimæ, & postea suo tempore consequi residuum, juxta dispositionem Patris, non obstante, quod illam impugnaverit respectu, & ratione legitimæ. *L. cum scimus.* 36. *§. cum autem. C. de inoff. testam.* imo lex ipsa rejicit ipso facto, & jure dilationem omnem, & moram, & quodcunque onus, ac si nihil eorum testamento adjectum fuisset. Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. cap.* 10. *& lib.* 13. *cap.* 68. Cyriac. *controv.* 148. *num.* 25. *& controv.* 438. *a num.* 11. quia alias daretur occasio, quod filii fame perirent, si totus ususfructus esset totus uxoris nuda proprietate filiis relicta. Et ita tenent gl. *in L. omnium bonorum.* 35. *vel* 29. *ff. de usufr. & §. prohibemus. in auth. de trien. & semis.* Jo. And. *in addit. ad Speculat. tit. de pignor. part.* 2. *rubr. quæ est de divers. cautionib. in verb. durant. ver. ut hujus veritas habeatur, par.* 4. Specul. *fol.* 340. *col.* 2. Bart. *in L. uxori.* 37. *num.* 3. *ff. de usufr. leg.* Bald. *in L. fin. n.* 11. *ver. si autem reliquit liberos heredes. C. de indicta viduit. tollend. & cons.* 59 *n.* 2. *vol.* 4. Castr. *in auth. de noviss. n.* 13. *ver. & sic nota.* Gabr. *de legit. concl.* 1. *n.* 5. Boer. *dec.* 194. *n.* 3. Sim. de Præt. *de interpret. ult. vol. lib.* 4. *interpr.* 1. *dubit.* 10. *n.* 69. Gomez *to.* 1. *var. res. cap.* 11. *n.* 26. Crass. *in §. legitim. quæst.* 38. *num.* 23. Thes. *decis.* 137. *num.* 3. *&* 184. *num.* 9. Mant. *de conject. lib.* 9. *tit.* 7. *num.* 21. Bursat. *cons.* 245. *num.* 13. Castill. *de usufr. cap.* 44. *num.* 11. Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *numer.* 68. *ver. & si proprietates.* Gratian. *disc. for. cap.* 249. *num.* 10. Giurba *in consuet. Messana. par.* 1. *cap.* 4. *gl.* 3. *num.* 14. Mangil. *de imput. quæst.* 48. *num.* 11. *&* 13. Marescot. *var. res. libr.* 1. *cap.* 23. *numer.* 1. *& seq.* Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *quæst.* 7. *num.* 5. Rota *dec.* 206. *num.* 2. *par.* 5. *ult.* Fazin. & post tract. Merlin. *de legit. dec.* 89. *num.* 5. secundum quos omnes non venit usufr. legitimæ filiorum in legato universali ususfructus omnium bonorum facto a marito uxori, quamvis filii fuissent instituti hæredes universales, imo etiamsi pater gravasset usufructuarium ad alimentandos filios durante usufructu, & sic cessaret ratio *§. prohibemus. in auth. de trient. & semis.* uti pluribus probat Cyriac. *loc. cit. per totam.* quia tam pater, quam mater, Avus & Avia tenentur filiis relinquere legitimam, licet aliunde habeant, quo vivant, & quidem cum usufructu. Cyn. *in L. sancimus.* 24. *ver. nam pone filium. C. de nupt.* Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 56. *num.* 24. Martin. Coler. *de alim. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 22. *ver. cum enim filiis locuplet.* Mangil. *de imput. quæst.* 51. *num.* 45. *ver. quid enim si filius iste dives sit. & numer.* 46. quia causa *ne filii fame perirent*, fuit impulsiva, & non finalis, & quamvis cessct causa impulsiva, adhuc locum habet dispositio *§. prohibemus.* 43

§. VII.

Miscellanea de Patre.

Pater tenetur liberare filium, si sit captus ab hostibus. auth. *si captivi. in fin. C. de Episc. & Cler.* imo si alius pecuniam solvisset pro redemptione filii, posset illam a Patre invito repetere, quamvis filius esset emancipatus, & suam portionem habuisset. Castr. *cons.* 443. *vol.* 1. Boer. *dec.* 126. *n.* 14. Cagnol. *in L. invito. n.* 7. *ff. de R. J.* quia solvens pro alio ob necessariam ejus salutem, potest illum cogere ad restitutionem. Ursill. *in dec.* 149. *n.* 7. & quod diximus de patre, militat vice versa de filio, & quod Pater solvit pro filio redimendo, videtur donasse. Bald. *in L. eadem. L. sed & si ideo, & in L. fratre. C. de condict. indeb. L. liber captus. C. de capt. & postlim. reversis. cap. per vestras. de donat. inter vir. & uxor.* Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 5. *n.* 25. *& seq.* & pro redemptione captivorum alienari possunt etiam res sacræ. *cap. aurum Ecclesia habet.* 12. *quæst.* 2. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 16. *n.* 6. *&* 8. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 5. *n.* 13. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cent.* 1. *cas.* 10. Gutierrez & alii plures apud Fratum ad Paschal. *de patr. potest. vers. excipit.* licet sint captivi apud fideles. 44

Pater in crimine læsæ Majestatis, hæresis, maleficii tene- 45

tenetur in utroque foro denuntiare filium, sicut etiam filius patrem, quamvis non denuntians in crimine læsæ Majestatis non puniatur in foro externo de jure civili. Ratio conclusionis est, quia bonum publicum prævalet privato, & amor animæ amori corporis. Navar. *in man. cap.* 35. apud Binsfeld. *de confess. malef. memb.* 2. *fol. mihi* 270 Mascard. *de prob. concl.* 857.

46 Pater Episcopi, si deliquit, debet puniri pœna nobilium, quamvis ipse sit plebeius, quia est eadem persona cum filio, & privilegium dignitatis filii transit in patrem. *L. moris. ff. de pœn.* Tiraquel. *de nobil. cap.* 7. Riccius *in praxi Episcop. res.* 477.

47. Pater, aut parentes non possunt retinere filios suos anniculos in lecto. Riccius *in praxi par.* 2. *res.* 40. alias si reperiantur suffocati, pater erit irregularis, utpote dans operam rei illicitæ, tunc tamen non punitur ut parricida. Menoch. *de arbitr. cas.* 327 *n.* 2. Farin. *quæst.* 120. *sect.* 5. *n.* 178. & 179.

48 Pater non potest feudum uni ex filii relinquere aliis exclusis, quamvis illis legitimam relinqueret, quia non potest alterare naturam feudi, nisi esset francum, & liberum. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 120. præsertim in præjudicium agnatorum, ad quos feudum est reversurum, nisi ipsi consentiant. *cap.* 1. *de success. feud. cap.* 1. §. *donare.* ubi Bald. *num.* 3. *quali. feud. alien. poss. & in auth. nisi rogati. in fin. C. ad Trebell.* aut nisi Dominus feudi consentiant; tum quia jus, quod habet pater, ejus morte finitur. *L. uxor patrui. C. de legat.* Et quamvis feudum hæreditarium uni filiorum possit legare, juxta Alex. *cons.* 12. *lib.* 5. cum consensu tamen Domini; secus tamen est in feudo ex Pacto, & providentia. Bald. & Ang. *in L. item videndum.* §. *fin. ff. de petit. hered.*

49 In successione filii intestati, uti & mater excludit ejus fratrem ex uno tantum latere conjunctum. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 8. ubi DD. Covar. *de success. ab intest. n.* 5. contra Chassanæum *cons.* 9. succedit æqualiter cum matre filio intestato tam in bonis paternis, quam maternis. vide *Ascendentes.*

50 Vocatus cum filiis ad fideicommissum dispositive, & ordine successivo contraveniendo, non potest filiis præjudicare, quia delictum patris non debet nocere filio, quamvis fuerint conjunctim vocati, nisi filius contemplatione patris fuisset vocatus, si vero non fuerunt vocati dispositive, sed tantum sub conditione, tunc privatio patris nocet filio ita Fusar. *de substit. quæst.* 575. Peregr. *de fideic. art.* 18. *n.* 30. *vers. contra.* Honded. *cons.* 72. *dub.* 2. *lib.* 2. Franch. *dec.* 169.

51 Pater, & filii ex eo nascituri, si a Testatore fuerunt vocati filii, qui tempore mortis Testatoris nascuntur, vel concipiuntur; non succedunt simul cum Patre, quia cum non sint cogniti Testatori, non præsumuntur ab eo dilecti, sicut eorum pater, & quoad filios tempore purificatæ conditionis non natos, vel conceptos vocatio habetur pro non scripta, quia alias hæreditas pro parte tangente filios nascituros esset in suspenso, & ita Testator decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus. Fusar. *de substit. quæst.* 476. *numero* 48. *& seq.* Peregr. *de fideic. articol.* 17. *numero* 26. & DD. apud illos. Rota apud Seraph. *dec.* 934. sed contrarium tenent alii communiter ob tex. *in cap. Raynut. de testam.* ubi Alteroca, & soboles, quam in utero gestabat, vocata fuit, & probatur etiam ex *cap. Raynaldus. eodem tit.* Honded. *cons.* 65. *num.* 14. Peregr. *l. c. num.* 26. Vinc. de Franch. *decis.* 633. Rota *dec.* 574. *num.* 11. *par.* 4. *recent.* & ad absurdum allegatum respondent, volente Testatore hæreditatem in suspenso stare posse, bonis remanentibus penes patrem, sed revocabiliter. Cancer, *var. resol. tom.* 1. *cap.* 1. *nu.* 146. Cyriac. *controv.* 550. *num.* 95. Bellon. *de jure accrescen. cap.* 7. *quæst.* 17. *a num.* 13. Bich. *dec.* 274. *nu.* 26. 27. *& seq.* ubi Rota *dec.* 574. *par.* 4. *recent.*

52 Pater, si cum filio fuit hæres institutus ab eo, in quo non cadit necessitas instituendi, sed sola charitas; in simul, & non successive dicuntur instituti. Rota apud Bich. *dec.* 274. *n.* 14. nisi aliter constet ex conjecturis, quæ videri possunt apud eundem *l. c.* Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 70. *n.* 17. Mant. *de conject. lib.* 4. *tit.* 9. *n.* 27. Bart. *in L. Gallus. ff. de lib. & posthum.*

53 Pater, & filii, si sunt instituti, aut substituti ab eo, in quo cadit ordo necessitatis, dicuntur vocari ordine successivo. *gl. in. L. Gallus.* §. *quidam recte.* ubi Bart. *n.* 4. Bald. *n.* 5. Angel. *n.* 3. *concl.* 1. Castr. *n.* 9. Alex. *num.* 6. Jas. *num.* 20. Socin. sen. *num.* 9. *ver. primus casus. ff. de lib & posthum.* Castr. *cons.* 159. *col.* 1. Dec. *cons.* 236. *num.* 1. Natta *cons.* 470. *num.* 9. *lib.* Gabr. *cons.* 130. *numero* 1. & 9. Rol. *cons.* 84. *num.* 16. *lib.* 4. & *cons.* 87. *num.* 77. & *cons.* 174. *num.* 3. Clar. *in.* §. *testam. quæst.* 80. Peregrin. *de fideic. art.* 17. *num.* 20. Mant. *de conject. lib.* 4. *tit.* 8. Petra *de fideicom. quæst.* 5. *num.* 135. & 153. Sim. de Pret. *de interpret. ult. vol. fol.* 137. *n.* 37. Surd. *dec.* 346. *n.* 4. & Boer. *dec.* 185. & alii plures, quos congerit Fusar. *de substit. quæst.* 476. *per* totam. quia, qui facit actum subsistente causa necessaria, præsumitur potius ex illa, operari quam ex volontate. *L. in his.* §. *sed & si forte. de. solut.* Craveta *cons.* 235. *n.* 34. & *cons* 149. *n.* 12. sed quando Testator vocat nepotem ex filia, censeri potest fecisse ex causa necessaria, ne testamentum reddatur nullum, si vivo Testatore moriatur filius. *d. L. Gallus,* Tum quia ordo Legis vult, ut prius succedant filii, quam nepotes, & idem etiam suadet ordo charitatis; quamvis contrariam sententiam, quod non ordine successivo, sed in simul sint vocati, teneant Covar. *in cap. Raynutius.* §. 2. *n.* 4. *de testam.* Fachin, *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 78. Honded. *cons.* 65. *lib.* 1. & multi alii, quos citat Fusar. *l. c. num.* 4. quia per particulam copulativam *Et* voluntas Testatoris redditur clara, quod in simul voluerit vocare, & a proprietate verborum non est recedendum. *L. non aliter. ff. de leg.* 3. tum ob *L. si mulieri. ff. de usufr. accresc.* sed hæ oppositiones militant dumtaxat in Testatore extraneo; si vero instituuntur filios, & ejus filii, & respective nepotes ab eo, in quos non cadit ordo necessitatis, sed tantum ordo charitatis, & affectionis, uti si vocantur fratres, & eorum filii aut Testator est extraneus, tunc dicuntur in simul, & non successive vocati. DD. in *L. Gallus.* §. *quidam recte.* ubi Bald. *numer.* 5. Imola *num.* 20. Socin. sen. *num.* 3. Covar. *l. c.* §. 2. *num.* 1. Dec. *cons.* 95. *num.* 2. & *cons.* 146. *nu.* 1. Guido Papa *cons.* 122. *num.* 1. Jas. *cons.* 205. *nu.* 2. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 85. *nu.* 39. & *cons.* 496. *nu.* 3. Clar. *in* §. *testamentum. quæst.* 80. Mant. *de conject. lib.* 4. *tit.* 8. *num.* 17. Peregr. *de fideicom. art.* 17. *num.* 29. Surd. *dec.* 346. *num.* 4. Rota Rom. *in noviss. dec.* 579. *num.* 1. *par.* 1. apud Farin. Seraph. *dec.* 934. *num.* 2. & supra ex Bichio fuit firmatum.

Pater dicitur dotasse filiam, si una cum fratre illam 54
instituit hæredem, quia hæreditas habet in ventre ipsam dotem. Rota apud Bich. *dec.* 80. *n.* 4. Barb. *in L. si cum dotem.* §. *si pater ante n.* 23. *ver.* 6. *ff. sol. matrim.* quia videtur a Patre hæc institutio facta animo compensandi cum dote, quamvis bona filiæ reliquisset titulo particulari tantum. Castr. *in d. L. si cum dotem.* §. *si pater n.* 2. *ver. sed mihi videtur.* Menoch *de præs. libr.* 4. *præs.* 109. *num.* 16. si vero filiam instituit in quota existente filio masculo, in reliquis illam censetur exclusisse favore agnationis, quæ quidem quota succedit loco dotis. Bich. *l. c. n.* 13.

Pater instituens filiam hæredem universalem censetur 55
recedere a statuto fœminarum exclusivo, & velle, quod succedat de Jure communi. Bich. *dec.* 137. *num.* 17. & 21. Alex. *cons.* 131. *num.* 2. *ver. unde præterea. lib.* 1. Rota *dec.* 449. *num.* 2. *par.* 4. *divers.* & coram Ludov. *dec.* 565. *num.* 6. ubi Beltramin. *num.* 6. & *dec.* 175. *n.* 2. *par.* 7. *recent.* Brun. *in tract. de stat. fœmin. exclusivo art.* 3. *memb.* 2. *princ. num.* 39. Franc. Becius *cons.* 107. *num.* 20. & statutum ita demum excludere solet filiam, si pater velit. Castr. *cons.* 32. *num.* 2. *ver. cum vero. lib.* 1. Ruin. *cons.* 117. *num.* 24. *lib.* 3. Gabr. *cons.* 140. *n.* 8. *lib.* 2. non secus ac dicitur de filia, quæ renuntiavit bonis paternis, cui talis renuntiatio non obstat, si pater non vult obstare, & illam instituit. Barc. *in L. stipulatio hoc modo concepta. n.* 4. Alex. *num.* 8. Jas. *n.* 130. *ff. de V. O.* Bald. *in L. pactum quod dotali. quæst.* 3. *C. de collat.* Gabriel. *de Jure dot. concl.* 1. *numer.* 26. Crass. *in* §. *successio ab intest. quæst.* 15. *num.* 70. Rota *in Ferrarien. Bonor.* 24. *Febr.* 1603. *coram Ludovis.*

Pater non potest filio invito legitimam minuere, alias 56
filius habet actionem personalem ad supplementum. Bich. *dec.* 139. *numer* 3. *L. omni modo. C. de inoff. testam.* Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 153. Rota apud Ludovis. *dec.* 154. *num.* 3. & 489. *num.* 7. Hinc si filius a patre fuisset gravatus universali fideicommisso, potest petere

tere

tete separationem legitimæ a fideicommisso, & de ea ad libitum disponere. Castr. *in L. quoniam in prioribus. C. de inoff. testam.* quam separationem potest poterenon tantum in casu, in quo legitima non est expresse prohibita per testatorem, sed etiam in casu, in quo est prohibita detractio, quia per separationem non contravenitur voluntati testatoris. Rota *in Romana legitima de Palutiis* 11. *Martii* 1615. *coram Cavaler.*

57 Pater non minus, & mater de jure novissimo tenentur filium nominatim instituere, aut exhæredare, aliter testamentum est nullum. Bich. *dec.* 413. *num.* 2. §. *aliud quoque capitulum. auth. ut cum de appell. cognos.* gl. *in* §. *exheredatos ver. noluit auth. de hered. & falc.* Bertrand. *cons.* 1. *num.* 42. *vol.* 2. Clar. *in* §. *testamentum. quæst.* 47. Crass. *in* §. *testamentum. quæst.* 36. *n.* 1. Potest inæqualiter inter illos bona dividere salva tamen eorum legitima. Cyriac. *controv.* 312. *n.* 6. Bich. *dec.* 39. *num.* 9. & probatur *ex* §. 1. *auth. de trien. & semiss.*

58 Pater, si filiæ legavit aliquid in testamento cum prohibitione, ne plus petere possit ex suis bonis, si dein eam vocavit ad fideicommissum particulare, admitti debet, non obstante, nec attenta prohibitione prædicta. Bich. *dec.* 279. *num.* 19. qui citat Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 558. Alex. *cons.* 131. *n.* 2. Rota *dec.* 449. *n.* 2. *par.* 4. *divers. & dec.* 175. *num.* 2. *par.* 7. *recent. & in Romana hereditatis de Fabiis.* 19. *Jun.* 1643. coram Bichio §. *his positis.*

59 Pater & filius, si simul vendunt, præsumitur pretium ad manus patris pervenisse. Bich. *dec.* 305. *n.* 27. apud quem Aym. *cons.* 91. *n.* 3. Surd. *cons.* 290. *n.* 18. *& dec.* 47. *n.* 5. Osasc. *dec.* 48. *n.* 2.

60 Pater & alii Consanguinei, uti etiam mater in causa matrimoniali possunt esse testes. *cap. videtur.* ubi gl. Butr. Hostien. & Anchar. *qui matrim. accusar. poss. cap. super eo.* ubi Hostien. & DD. *de testib.* Riccius *in prax. matrim. res.* 233. Limit. si adest disparitas in divitiis, potentia, & nobilitate inter contrahentes; tunc enim esset suspectus, item si dubitaretur de substantia matrimonii propter affinitatem, vide Riccium. *l. c.*

61 Pater & filius censentur una & eadem persona. *L. fin. C. de Impub. substit.* Alciatus *de præs. lib.* 4. *reg.* 4. *præs.* 31. quia reputantur una & eadem caro. *cap. contradicimus* 21. §. *authoritate.* 35. *quæst.* 3. gl. *in cap. eo de testib.* Lim. si pater non est persona privata, sed publica. Lim. 2. procedere quoad acquisitionem, quæ est juris civilia, non vero quoad omnia. Barb. *axiom. lib.* 14. *c.* 8. *ax.* 3.

62 Pater dotem filiæ in primo matrimonio constitutam non potest minuere in secundo matrimonio in præjudicium filiæ, juxta *auth. sed quamvis.* ubi communiter DD. *C. de rer. uxor. act.* Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 24. *sub num.* 12. Gratian. *disc. for. cap.* 882. *numer.* 6. Mangil. *de imput. quæst.* 16. *num.* 8. Rota *dec.* 146. *n.* 2. *& seq. par.* 2. *divers. & dec.* 299. *num.* 4. *par.* 6. *recent.* Conciol. *alleg.* 27. *num.* 1. sive dos in totum, sive in partem fuerit tantum promissa, & non soluta. Dec. *cons.* 34. *num.* 4. *& seq.* Barb. *in L. post dotem* 41. *n.* 33. *ff. sol. matr.* Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. *in alleg. num.* 112. *&* 113. & Rota cit. *d. dec.* 229. etiamsi primum matrimonium non habuerit effectum. Paschal. *l. c. num.* 90. Conciol. *l. c. n.* 2. nisi facultates Patris fuerint notabiliter diminutæ, quia tunc dos debet commensurari secundum facultates, quæ adsunt tempore contracti matrimonii, & non secundum illas, quæ aderant tempore primi matrimonii, licet dos esset valde diminuenda, juxta *d. auth. sed quamvis.* ubi Gl. Bald. & alii DD. *C. de rer. uxor. act.* Boer. *dec.* 137. *n.* 2. Menoch. *cons.* 370. *num.* 27. *lib.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 24. *n.* 14. *& lib.* 13. *tit.* 13. *n.* 30. *vers. sed adhuc.* Cancer. *var. res. par.* 1. *cap.* 9. *n.* 129. Gratian. *l. c.* Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 137. *n.* 18. Conciol. *l. c. n.* 5. nec tenetur probare, quod paupertas supervenerit sine culpa sua. Conc. *loc. cit. n.* 16. Barb. *ax.* 68. *n.* 14. quia delicta non præsumuntur.

63 Pater vi patriæ potestatis non potest præsentare loco filii valide, quia non habet potestatem in filium in iis, quæ sunt spiritualia, vel beneficialia. Gatz. *de Benef. par.* 5. *c.* 9. *n.* 203. Lambert. *par.* 1. *lib.* 2. *art.* 17. *quæst.* 4. *de Jurepatr.* Pater spiritualis an succedat filio spirituali ab intestato. vide *Filii.*

64 Pater admittens filios ad vendendum rem ad se spectantem, & permittens, quod in instrumento se asserant Dominos, eos tales non efficit in sui præjudicium, sed tantum censentur ad majorem cautelam emptoris id fecisse, & revera dominium apud Patrem, cum quo vendiderunt, resedisse. Rol. *cons.* 90. *n.* 8. *&* 23. *lib.* 2. Menoch. *de præsumpt. lib.* 3. *præs.* 46. *num.* 1. Rota *dec.* 125. *num.* 7. *par.* 6. *recent.* & potuerunt vivente patre in instrumento se Dominos vocare, quia etiam vivente patre dicuntur quodammodo habere dominium in ejus bonis. *L. in suis. ff. de lib. & posthum.* §. *sui autem. ver. sed sui quidem Instit. de hered. qualit.* & pater admittens filios ad vendendum secum tanquam Dominos & Patronos, quia esto ex patris confessione, vel donatione aliquid derivasset, adhuc uti proveniens a patre & peculium profectitium ad patris dominium revocasset. *L. donationes quos parentes. C. de donat. inter vir. & uxor.* gl. *in L. si ancillam* §. *si pater. ff. pro socio.* Paris. *cons.* 24. *n.* 60. *lib.* 2. Jo. Franc. de Ponte *cons.* 19. *n.* 11. Osasc. *dec.* 125. *n.* 2. plura apud Bich. *dec.* 511. *n.* 5. *& seq.*

Pater & mater succedunt filiæ ab intestato una cum fratribus utrinque conjunctis pro virili. *auth. defuncto.* ubi DD. communiter. *C. ad S. C. Tertullian.* Covar. *de success. ab intest. n.* 2. Nicol. de Ubald. *eodem tract. par.* 2. *numer.* 2. Crass. *de success.* §. *successio quæst.* 23. Cancer. *var. res. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 24. Boer. *dec.* 185. *n.* 1. Costa *de port. rata quæst.* 211. Merlin. *de legit. lib.* 1. *tit.* 2. *quæst.* 12. *num.* 1. Conciol. *alleg.* 20. *n.* 2. sive bona proveniant a Patre, sive ab alio, contra Thes. *dec.* 27. *num.* 5. Vinc. de Franch. *dec.* 59. *par.* 1. *per totam.* Jo. de Ponte *l. c. num.* 66. Cravett. *cons.* 176. *n.* 1. *& seq.* & contra Bart. *in L. quod scitis* 3. §. *sin autem. C. de bon. quæ lib.* contra quem stant etiam Covar. *l. c.* Gratian. *disc. for. cap.* 971. *num.* 15. Fontanell. *de pact. nuptial. claus.* 4. *gl.* 24. *num.* 59. Giurba *ad consuetudinem Messanæ part.* 1. *cap.* 10. *gl.* 3. *num.* 3. Rota *decis.* 561. *num.* 1. *& seq. & dec.* 664. *a num.* 1. *par.* 4. *recent. to.* 3. 65

Pater potest per contractum onerosum, uti venditionem, permutationem, & similes filio præjudicare etiam quoad legitimam, ita ut possessor bonorum ita alienatorum tutus sit, nec filius illa revocare possit. Jas. *in auth. novissima. C. de inoff. testam.* Covar. *in cap. Raynutius.* 6. §. 10. *num.* 9. *de testam.* Paris. *cons.* 26. *num.* 129. *lib.* 2. Alex. *cons.* 57. *in princ. vol.* 5. Crass. *in* §. *legitima quæst.* 44. *num.* 4. Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 37. qui testatur de communi. Rol. *cons.* 62. *a n.* 21. *vol.* 1. Honded. *cons.* 43. *num.* 10. *vol.* 1. nisi alienaret titulo lucrativo, uti donatione. Surd. *de alim. tit.* 1. *qu.* 50. *num.* 3. Pajatell. *in annot. exped.* 15. *sui Patris. n.* 140. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 18. *num.* 5. *& lib.* 5. *tit.* 3. *quæst.* 6. *num.* 21. quod tenet etiam Clar. *in* §. *donatio quæst.* 24. *in fin.* seclusa tamen fraude. Cancer. *var. res. lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 129. Conciol. *alleg.* 40. *a num.* 24. quamvis contrarium teneant Bart. Hostien. Menoch. & alii, quorum opinio potest procedere concurrente fraude juxta Cancell. & Clar. *ll. cc.* & si emptor esset particeps fraudis. Covar. *l. c.* vel esset facta minori pretio. 66

Pater non tenetur alere filios de proprio, si ipsi aliunde habent, unde se alant. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæst.* 6. *n.* 1. Gratian. *discept. for. cap.* 60. *n.* 19. *& cap.* 120. *n.* 10. Costa *de rem. subsid.* 106. *num.* 2. Colet. *de alim. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 78. Rota *dec.* 224. *n.* 5. *par. recent.* Conciol. *alleg.* 42. *n.* 63. & si filii habent propria bona, præsumitur pater illos alere ex ipsorum bonis, non autem donare. Surd. *l. c. per totum.* 67

Pater de Jure novissimo uti & mater aliud non tenentur relinquere filiis titulo institutionis, quam legitimam. §. *aliud quoque Capitulum. &* §. *cæterum auth. ut cum de appellat. cognosc. &* §. 1. *de trien. & semis.* Cyriac. *controv.* 8. *num.* 36. Capyc. Latr. *dec.* 166. *num.* 14. *lib.* 1. Rota *dec.* 16. *num.* 12. *par.* 4. *rec. tom.* 2. *& dec.* 466. *num.* 2. *par.* 5. *recent. lib.* 2. Conciol. *alleg.* 43. *n.* 2. & filii dempta legitima considerantur tanquam extranei. §. 1. *auth. de trien. & semis. L. Deo nobis.* 44 §. *hoc etiam.* ubi Bald. *de Episc. & Cler.* Mant. *de conjectur. lib* 11. *tit.* 7. *n.* 18. *&* 19. Tranchedin. *consult.* 55. *num.* 17. Et ideo potest filios gravare fideicommisso dempta legitima, & prohibere detractionem trebellianicæ. Fachin. *controv. Jur. lib.* 12. *cap.* 11. *ver. fundamentum.* Laderch. *cons.* 26. *num.* 11. Scaccia *de Jur. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 1132. Vinc. de Franch. *dec.* 1. *n.* 12. 68

num. 12. Paschal. de patr. pot. par. 2. cap. 4. num. 9. quia pater filio relinquit aliquid ultra legitimam, cum aliquo onere tenetur filius vel onus acceptare, vel restituere, quod est ultra legitimam, una cum fructibus. Bursat. cons. 365. num. 61. Mastril. dec. 181. n. 28. lib. 1. & alii apud Paschal. de patr. pot. par. 2. cap 4. a n. 9. Rota dec. 466. par. 5. rec. lib. 2. Conciol. alleg. 43. per totam. & Escobar. de ratiocin. cap. 9. n. 52.

69 Pater super bonis adventitiis filii ratione usufructus amplissimam habet potestatem, plusquam alii Administratores & usufructuarii. Boer. dec. 199. n. 10. Borgnin. de usufr. mulieri relic. num. 179. Morot. cons. 18. n. 6. Paschal. de patr. pot. par. 1. cap. 3. num. 32. & 33. Castrill de usufr. cap. 3. num. 10. Conciol. alleg. 47. num. 19. & seq. & quidem absque onere satisdandi, aut de eis rationem vel computum faciendi Pinell. in L. 1. par. 2. num. 20. C. de bon. mat. Castrill. l. c. Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. gl. 7. par. 3. num. 18. Micalor. de fratr. par. 1. cap. 3. num. 41. & 21. Rota apud Ludovis. dec. 334. in fin. num. 9. ubi Beltramin. & apud Merlin. de pign. dec. 110. num. 18. & talis usufructus Patri vivente filio acquisitus durat etiam post illius mortem, donec ipsi supervivit. L. 1. C. de bon. mat. & L. fin. C. ad Tertull. quamvis filius, post quæsitum Patri usumfructum, ab ejus potestate liberaretur per mortem civilem, uti promotionem ad Episcopatum. Paschal. l. c. n. 34. & 35. apud quem Pinel. l. c. num. 39. imo filius etiam delinquendo non potest patri in usufructus præjudicare. Cacher. dec. Pedem. 94. per totam. Bertaz. cons. crim. 49. vol. 1. Peregr. de Jure fisci lib. 5. n. 118. neque hunc usumfructum per transitum ad secundas nuptias pater amittit. L. fin. ubi Salyc. & DD. C. de bon. mat Lim. 1. si filio fuit aliquid legatum cum expressa prohibitione, ne usufructus patri acquiratur, juxta auth. excipitur C. de bon. quæ liber. quamvis prohibitio tantum tacite fuerit facta, quæ ex conjecturata mente testatoris elici potest. L. cum filiof. ff. de Leg. 1. ubi Jas. n. 151. Ripa n. 69. Socin. jun. n. 225. Paris. n. 107. Mastrill. dec. 59. a nu. 4. quam quidem prohibitionem valere etiam quoad legitimam tenent Vinc. de Franch. dec. 161. num. 7. Paschal. de patr. pot. par. 1. cap. 3. num. 38. Lim. 2. in dote filiæ adventitia, in qua secundum Communiorem apud eundem Paschal. l. c. num. 39. pater non habet usumfructum. Socin. in L. 2. §. quod si in patris pot. 2. ff. sol. matrim. Dec. in auth. quod locum 4. not. num. 6. C. de collat. Bald. in novel. in tract. de dote par. 6. privil. 33. Crav. cons. 84. num. 7. limitatio vero procedit quoad dotem tantum, non vero quoad cætera bona adventitia, quia jus patriæ potestatis per filiæ matrimonium non solvitur. L. 1. & 2 C. de bon. quæ lib. & L. si uxorem. C. de condit. insert. Lim. 3. in dote, quam filiusfam. recipit ab ejus uxore, in qua non acquiritur ususfructus patri, si filius ex causa habitat seorsum a Patre. Ita nec in bonis donatis a Principe usufructus non acquiritur patri. L. cum multæ. C. de bon. quæ lib. quia donatio a Principe majores habet prærogativas. Lim. 4 quando Pater filio succedit una cum altero fratre filii defuncti, juxta auth. defuncto C. ad Tertull. quia in ea portione, in qua filius cum patre successit, pater nullum habet usumfructum. §. quoties. auth. de hæred. ab intest. Socin. cons. 34. quæst. 3. vol. 1. Vinc. de Franch. dec. 573. num. 1. Paschal. loc. cit. num. 53.

70 Ast Pater succedens filio una cum matre in ea portione, in qua succedit mater, non habet usumfructum, quem habebat vivente filio, Thes. in dec. Pedem. 156. per totam. qui quæstionem ventilat in utramque partem. Vasquez de success. progress. lib. 1. §. 1. numer. 45. ver. 2.

71 Pater non obligatur ex facto filii, nec filius ex facto patris, nisi tacite vel expresse consenserit. L. post legatum. 5. §. si filius. ff. de his, quib. ut indign. & C. ne filius pro patre. Trancbedin. consult. 65. num. 4. Afflict. dec. 308. num. 3. Paris. cons. 93. num. 17. vol. 1. Michalor. de fratr. cap. 48. num. 24. Surd. decis. 167. num. 13. Costa de portione Rata quæst. 216. Hond. cons. 95. num. 28. vol. 1. Rota apud Seraph. dec. 1441. num. 2. & dec. 98. num. 4. par. 4. recent. Conciol. alleg. 60. num. 12.

72 Pater ob numerum duodecim filiorum habet immunitatem ab oneribus, quamvis non habuerit sexdecim, juxta L. si quis Decurio. 24. C. de Decur. lib. 10. & toto tit. C. de his qui num. filior. de excus. lib. 10. Rol. cons. 52. num. 3. vol. 2. quod intellige tam ab oneribus personalibus, quam patrimonialibus. Gabr. cons. 161. n. 1. & 2. vol. 2. Surd. dec. 123. Thes. dec. 267. n. 4. ultra octodecim alios Doctores, quos citat Conciol. alleg. 58. num. 1. qui receptissimam hanc sententiam verissimam, & æquissimam vocat. Paschal. de patr. pot. par. 4 cap. 4. num. 8. & 10. qui citat Bursat. cons. 161. n. 1. lib. 2. Cacher. cons. 6. per totum. Aldobran. Aret. Alex. & alius. Rota dec. 45. n. 18. par. 7. recent. de qua immunitate plura diximus in praxi Immun. quæ tamen Immunitas concessa a Principe, vel a Lege non extenditur ad ea, quæ causa negotiationis comparantur juxta Felin. in cap. Ecclesia S. Mariæ 10. n. 105. & 106. de constit. Boer. dec. 246. n. 4. Natta cons. 139. per totum. Rol. cons. 71. n. 10. lib. 4.

Patri delinquenti, si habet tres filios vel ultra, non debent confiscari bona, sed omnia sunt relinquenda filiis. Rol. cons. 97. n. 32. vol. 2. Boss. in pract. crim. de publ. bono. n. 6. Peregr. de Jure fisci. lib. 5. tit. 1. numer. 38. Carpan. ad statut. Mediol. in constit. omnium. num. 716. Farin. de delict. & pœn. quæst. 24. num. 39. & num. 170. Surd. dec. 167. num. 18. Thes. dec. 104. num. 1. Paschal. de patr. pot. part. 2. capit. 4. n. 30. Hond. cons. 110. vol. 1. n. 8. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. quæst. 29. num. 4. Gratian. disc. for. c. 135. num. 13. Guazzio. de confisc. bon. conclus. 13. lim. 23. num. 15. contra Castren. cons. 17. col. fin. lib. 1. Farinacium cons. 145. num. 16. lib. 2. ubi dubitative loquitur. Conciol. alleg. 81. num. 1. si vero filii sint duo, vel unus tantum, capiunt dimidiam hæreditatis, & alia dimidia confiscatur. DD. supra citati. Rota dec. 479. n. 2. par. 1. recent. 73

Pater habet legitimam in bonis filii emancipati, quamvis decedat testatus, uti defendit Surd. cons. 292. per totum, & judicavit Senatus Montisferrati cons. 341. numer. 27. Cyriac. controv. 594. numer. 1. Legitimæ potest renuntiare, dummodo renuntiatio fiat post mortem ejus, in cujus bonis alioquin legitima prætenditur. L. si quando. §. illud. C. de inoff. testam. Marcus Ant. Cuchus in trac. de legit. in tit. legitima nullum gravamen admittit n. 60. Cyriac. l. c. n. 3. & sufficit etiam generalis renuntiatio, si fuit facta cum juramento. Gabr. de legit. conclus. 8. n. 8. Mantin. de juram. part. 4. eff. 168. fol. 385. Cyriac. l. c. n. 4. præsertim si fuit facta de omni & quocunque jure cogitato, & non cogitato. 74

Pater potest filio prohibere alienationem, & quamcunque contractum in bonis, etiam in legitima usque ad certum tempus, veluti triginta annos, quia talis prohibitio censetur facta favore filii. Alciat. de præs. reg. 1. præs. 2. num. 3. Clement. de patria potest. eff. 16. num. 36. Boer. dec. 87. sub num. 2. Peregr. de fideic. art. 36. n. 65. ver. porro si casus. & dec. 35. n. 16. vers. secundus casus. Cyriac. controv. 534. n. 7. Gabr. de legit. conclus. 1. num. 21. Crass. in §. legitima. quæst. 38. num. 16. Farin. quæst. 25. n. 44. quamvis respectu legitimæ contrarium teneat Cyriac. l. c. num. 9. ob regulam, quod filius non possit gravari in legitima, ita ut diminuatur re, loco, tempore, vel causa. L. quoniam in prioribus 32 C. de inoff. testam. maxime si in testamento fuit facta specifica mentio legitimæ. Surd. de alim. tit. 2. quæst. 15. n. 188. 75

Pater de Jure communi potest relinquere totam suam substantiam filio illegitimo simpliciter naturali, quando non habet filios legitimos, præsertim si illegitimus fuit legitimatus. auth. licet. C. de natural. liber. Paris. cons. 2. num. 29. vol. 2. Paleot. de Not. & spur. cap. 38. num. 3. ver. sancit. Martha de success. legal. par. 1. quæst. 16. art. 1. num. 7. & 21. Crass. in §. instit. quæst. 7. num. 1. & 10. Surd. cons. 216. quia legitimati assumunt omnia jura legitimorum, & successiones omnes, quas habent illi, qui ab initio legitimi nascuntur. §. si quis ergo in auth. quibus modis naturales efficiantur sui. Peregr. de fideic. art. 23. n. 26. Cyriac. controv. 472. n. 10. & seq. 76

Patris consensus in donatione causa mortis, filiifam. secundum aliquos requiritur propter patris præjudicium, secundum plures vero requiritur ad integrandam personam. Fachin. lib. 5. controv. Jur. cap. 24. Clar. in §. Donatio. 77

cio. quæst. 6. Covar. *par.* 3. *de testam.* & alii, quamvis Fachin. videatur favere priori.

78 Patris voluntas in divisionibus est servanda. *L. si cogitatione. L. filii patris C. famil. hercisc.* quia pater optimum consilium, & seminis sui rationem magis quam exterorum habere creditur, cap. *est probandum* 16. *dist.* 86. quia non est amor, qui superet paternum. Tranchedin. *consult.* 74. *num.* 35. Mar. Anton. *var. res. lib.* 3. *res.* 10. *num.* 23. & 25. Bruneman. *in L.* 3. *C. de patr. potest.* apud Tranchedin. *consult.* 33. *num.* 3.

79 Patris bona qualiter sint obligata nurui pro dotis restitutione, aut filii uxori facienda, vide *Socer*. Obligantur, & habentur pro obligatis, quamvis ille nullam faciat mentionem, si filium habet sub potestate sua, quia est usufructuarius dotis, secus si filius est emancipatus. Sperell. *dec.* 165. *num.* 5. ubi DD. Castr. *in auth. res quæ. C. commun. de legat.* Rol. *con.* 85. *sub num.* 86. *lib.* 1. Speculat. *in tit. de dote post divort. restit.* §. *formatis, col.* 3. *ver. quid si filius*, dummodo dos fuerit soluta filio jussu patris. Neguf. *de pignor. par.* 2. *memb.* 4. *num.* 36. Mastrill. *dec.* 46. *num.* 13. Milanen. *dec.* 19. *num.* 32. aut saltem patre consentiente. Curt. jun. *cons.* 133. *num.* 5. *lib.* 1. Barb. *in L. si cum dotem*, §. *transgrediamur*, *num.* 6. *ff. sol. matrim.* Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 7. *num.* 83. Osasc. *dec.* 44. *a num.* 20. & dummodo filius ducat mulierem honestam. Hæc tamen obligatio legalis patris non procedit respectu filii emancipati, in cujus bonis parens usumfructum non habet. *L. si filius ff. sol. matrim.* Bart. *in L. si quis inter tres*, §. *si quis. num.* 1. *ff. de excus. tut.* Mastrill. *dec.* 46. *a num.* 11. Paschal. *l. c. n.* 84. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 7. *gl.* 2. *par.* 2. *n.* 669. Liberatur tamen ab obligatione, si dotem filio emancipato, aut in patria potestate existenti cum causa de nurus consensu & de dilapidatione non suspecto restituit. Vide *Bona*.

80 Patris infamia seu nota filiis non nocet. *L.* 2. §. 2. *ff. de Decurion. cap. nullius*, 1. *quæst.* 4. nec patris delictum innocenti filio nocere, & pœna esse potest, quia patris iniquitatem filius non portabit. *cap. Judæi*, 1. *quæst.* 4. Dec. *cons.* 252. *numer.* 6. & odio patris prægravari non debent filii. *L. si quis.* 33. §. *legis*, *C. de inoff. testam.* Palcot. *de Not. & spur. cap.* 55. excepto crimine læsæ Majest. & hæresis, ut diximus suis locis, *cap. statuimus, de hæret.* Barb. *Axiom. lib.* 14. *cap.* 8. *ax.* 11.

81 Patria potestas olim apud Romanos tantam habebat vim ut potuerit Pater filios venundare, & occidere; sed postea ad moderatam in filios coercitionem restricta fuit. Sigonius *de jure antiquo civium Romanorum*, ad cap. 10.

PATIENTIA.

Praxis Patientiæ & acquiescentiæ.

1 Patientia inducit præsumptionem consensus, veritatis, & solemnitatis. *L. si filius. C. de patr. pot.* & in his, quæ juris sunt, consensum & traditionem operatur. *L. quemadmodum, ff. de jure dot.* §. 1. dummodo accedat etiam scientia. *L.* 2. *C. de acquir. possess.* Bart. *in L.* 1. *C. de relat.* Ang. *in L. si filius. C. de petit. hæred.* Felin. *in cap. paternitatis de test. col.* 4. Imola *in cap. Ecclesia sutrina num.* 27. *de caus. possess. & propriet.* quia qui scit, & tacet, consentire videtur. Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 9. *ax.* 4.

2 Patientia & acquiescentia nihil operatur, si pendet instantia judicialis, & sine hoc possessio civilis non amittitur, quamvis ab alio fuerit occupata possessio naturalis. Innoc *in cap. bona*, 2. ubi Abb. *num.* 20. *de postulat. Prælat.* Seraph. *dec.* 337. *nu.* 8. Put. *dec.* 350. *num.* 5. Rota apud Bich. *dec.* 249. *num.* 12. Maxime si taciturnitas potuit causari ex alia causa, quam negligentia, quia tunc non inducit acquiescentiam possessioni naturali alterius. Innoc. *in cap. querelam. num.* 3. *de elect.* Gratian. *discept. for. cap.* 318. *num.* 26. Rota *in Romana Domus*, §. *nec obstat. decisio Cassadori in fin. & in Civit. Plebis pensionis*, 5. *Maii* 1645. coram Bichio. Excluditur vero acquiescentia ex appellatione. Bich. *dec.* 254. *num.* 23. DD. cit. & Rota *in Volaterrana Prioratus*, 16. *Martii*, coram Bich. Item per protestationes, & declarationes in contrarium. Morneta *de Decimis, cap.* 5. *quæst.* 5. *sub num.* 112. *ver. Item interrumpitur*. Bich. *de.* 563. *num.* 13.

PATRIMONIUM.

Praxis Patrimonii.

1 Patrimonium seu donatio propter Ordines non potest a Patre revocari propter ingratitudinem, quia per Ordines filius censetur contrahere matrimonium spirituale, & dos non potest revocari. Riccius *in collect. dec.* 19. *par.* 1. Squillante *de privil. Cler. cap.* 12. *num.* 26. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *num* 29. Debet constitui super immobilibus, quia mobilia facile pereunt. Barb. *de pot. Episc. par.* 2. *alleg.* 19. *nu.* 55. Antonell. *l. c. num.* 20.

2 Potest constitui etiam super censu redimibili. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 105. & 106. Paris. *de resign. lib.* 2. *quæst.* 6. *num.* 13. & *seq.* & alii apud Dianam *par.* 9. *tract.* 8. *res.* 25. quia Census inter immobilia reputatur, & si redimatur, potest Episcopus, & debet compellere Clericum ad investiendum. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 25. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 19. *num.* 50. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 450. contra Ugolin. & Bonac.

3 Patrimonium, quod est obnoxium creditoribus, non est sufficiens ad hoc, quod aliquis ad illius titulum ordinari possit, quia bona non dicuntur nostra, nisi detracto ære alieno. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. §. 1. *num.* 133.

4 Subrogatur loco Beneficii, & gaudet privilegio Beneficii, & bonorum Ecclesiasticorum. Selva *de Benef. par.* 1. *quæst.* 3. Covar. *in cap. Raynal. de testam. & lib.* 1. *var. res. cap.* 4. Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 82. An imputetur Clerico in legitimam, vide *Legitima*.

5 Filio Clerico est præstandum, si semel præstitum fuit amissum. DD. apud Riccium *in prax. honor. patrim. par.* 4. *res.* 44. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *cap.* 2. Dummodo Pater non fuerit factus pauperior.

6 Patrimonium, ad cujus titulum quis fuit ordinatus, si Clericus habeat Beneficium, vel aliunde, unde vivere possit, post Concil. Trid. non potest absque licentia Episcopi alienari. Paris. *de resign. quæst.* 6. *lib.* 2. Azor. *moral. Instit. par.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 5. *num.* 181. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 38. qui pro hac sententia citat Bursat. *cons.* 178. *num.* 55. *lib.* 2. Cenedum *pract. & Can.* qq. *lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 9. & alios apud Barb. *alleg.* 19. *num.* 90. & contra faciens potest puniri. Vulp. *in prax. jud. c.* 6. *nu.* 6. Contrarium tamen tenent Ugolin. *de off. Episc. c.* 26. Riccius *in prax. bonor. patrim. par.* 4. *res.* 90. Gavant. Zenodo & alii. Gratian. *disc. for. c.* 159. apud Dianam *par.* 9. *tract.* 8. *res.* 23. videtur tenere cum priore sententia. Non potest præscribi, quia prohibita alienatione videtur etiam prohibita præscriptio. Riccius *l. c. res.* 91.

7 Ficte donatum Clerico, ut ordinaretur, aut sub promissione retrodonationis, non est retrodonandum, sed valet in utroque foro ex Conc. Trid. apud Garz. *de Benef. par.* 2. *c.* 5. *num.* 182. quia tale pactum vel conditio non valet. Valet. *in differen. utriusque fori. ver. Donatio.* Ugol. *de off. Episc. c.* 26. Bonac. *de Sacram. disp.* 8. *quæst. un.* Diana *par* 8. *tract.* 6. *res.* 135. Clericus vero ita promittens non est suspensus. Antonell. *de rigim. Eccles. lib.* 2. *c.* 2. *num.* 33. Limit. post Constit. Urban. VIII. quæ incipit. *Secretis Divinæ providentiæ*, qui suspendit illos, qui ordinantur cum ficto patrimonio. Sed vide V. *Ordo*. Certe ordinatus ad titulum patrimonii sibi donati cum pacto illud reddendi, & restituendi post ordinationem, hanc suspensionem non incurrit, quia non dicitur ordinatus cum ficto patrimonio. Garz. *l. c. numer.* 161. & *seq.* Quatan. *in ver. ordo. vers. quod intellige*. Barb. *in cap. per tuas, de Simon. num.* 7. quia titulus est verus, cui renunciari non potest sine Episcopi licentia, aliter renuntiatio non valet. Conc. Trid. *sess.* 21. *c.* 2. Riccius *in collect. dec.* 566. *par.* 3. Quatan. *l. c. vers. quotidian. casus*: plura vide in Prax. *Ordin.*

PATRINUS.

Praxis Patrinorum.

1 Patrinus in Baptismo non contrahit cognationem, si ipse non erat baptizatus. Diana par. 10. tract. 16. res. 89. ubi Pont. & alii plures. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 60. Barb. de pot. Episc. alleg. 30. num. 34. Quod idem dicendum est de non Confirmatis in Confirmatione. Diana par. 3. tract. 4. res. 26. Pont. de de imped. matrim. cap. 40. Sanchez l. c. disp. 68. Pontificale Romanum par. 1. tit. 1. Pignatel. consult. 10. to. 5. quia cognatio spiritualis est tantum introducta a Jure Ecclesiastico, quod eos dumtaxat obligat, qui subsunt Ecclesiæ Legibus, & non infideles; quod autem non Confirmatus non possit alium suscipere in Confirmatione, vide in cap. in Baptism. de consec. dist. 4. ubi dicitur: In Baptismate, vel in Chrismate non potest alium suscipere in filium, qui non est baptizatus, vel confirmatus, ubi nota, quod secundum communem Juristarum invalide facit, quod Jure non potest facere. Coninch. de Sacram. quæst. 72. art. 10. num. 94. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 68. num. 19. Ugolin. de off. Episc. cap. 25. §. 1. num. 2. Pont. de imped. matrim. cap. 40. Diana par. 3. tract. 4. res. 26. Bonac. de Sacram. matrim. quæst. 3. p. 5. §. 2. n. 21. Pignatel. tom. 1. consult. 10. & ita declaravit S. Congregat. in una Licien. 13. Jun. 1654. nimirum non confirmatum non contrahere cognationem spiritualem, de qua Declaratione testatur Pignatel. l. c. num. 3. ratio est, quia non Confirmatus nulliter tenet, & quod nullum est, nullum operatur effectum. Et patrinus in Confirmatione non contrahit obligationem instruendi Confirmatum, sermo est de eo, qui confirmatus alium suscipit, sicut contrahit in Baptismo, quia hoc nullo Jure exprimitur. DD. apud Dianam part. 3. tract. 4. resol. 21.

2 Patrinus non fit, qui suscipit baptizatum in necessitate, & ita in Baptismo privato. Diana par. 3. tract. 4. res. 18. Sanchez de matrimon. lib. 7. disp. 62. P. Thom. Tambur. de Bapt. cap. 4. §. 3. quia Canones tantum loquuntur de Baptismo solemni; quamvis enim baptizans in necessitate contrahat cognationem, id tamen inferri non potest de Patrinio, quia Canones quoad baptizantem loquuntur indefinitive, quoad Patrinus vero loquuntur tantum de Baptismo solemni.

3 Ita suscipiens aliquem in Baptismo nomine alterius, non contrahit cognationem, Sylvest. ver. matrimonium. 8. quæst. 7. Covar. & alii apud Sanchez de matrim. l. c. disp. 59. imo tunc etiam principalis non fit Patrinus, & ita neuter contrahit cognationem. Diana l. c. resol. 2.

4 Ita suscipiens in Baptismo unum pro alio ex errore, non contrahit cognationem secundum Sanchez l. c. disp. 58. ex defectu consensus. Contrarium defendit Pont. de matrim. lib. 7. cap. 39. quia talis vult, & intendit, quod vult, & intendit Ecclesia, & error est potius circa accidentia, quam substantiam. Diana par. 3. tract. 4. res. 16. sed an error sit accidentalis, colligi debet ex circumstantiis, uti si quis suscipit aliquem, quem putat esse Nobilem, aliter non suscepturus.

PATRONUS.

Praxis Patronorum.

1 Patronus Laicus habet quadrimestre ad præsentandum. Riccius in praxi par. 2. resol. 458. Antonell. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 6. §. 7 si vero adest Compatronus Clericus, seu Ecclesia, habet semestre propter Clericum, quia ratione communionis privilegium Ecclesiæ, seu Clerici transit ad Laicum, licet Laici habeant majorem partem, quia magis dignum trahit ad se minus dignum. gl. in cap. un. de Jurepatr. in 6. Anchar. Archid. & Abb. Lambertin. de jurepatr. lib. 1. par. 2. quæst. 6. Antonell. l. c. Capon. disc. for. 74. num. 14. Non potest porgare moram etiam unius diei, quia executio temporis fuit facta a Jure. DD. apud Riccium in prax. pœnarum. res. 326. nisi legitime fuerit impeditus. Ventrigl. de jurepatr. annot. 1. §. 3. num. 342. nisi Episcopus jam contulisset. Vivian. de jurepatr. par. 3. lib. 14. cap. 6. Ciarlin. controv. for. cap. 172. num. 66. & 67.

Patronus Laicus non potest variare lite pendente super præsentatione, etiam uno ex colligitantibus defuncto. Garz. de Benef. par. 5. cap. 9. nu. 217. sed contrarium tenet Lambertin. Rochus, & Vivianus apud Antonel. l. c. Capon. discept. for. 74. a num. 15. Riccius in praxi variationis res. 456. Neque potest variare privative, sed cumulative, ut dictum fuit in praxi Laicorum, & Benef. Bich. dec. 382. num. 29. & dec. 154. num. 6. 2

Patronus Ecclesiasticus tenetur præsentare ad Ecclesiam Parochialem digniorem inter approbatos ab Examinatoribus Benedic. XIV. Const. Reddita nobis. 3

Episcopus autem in dignioris electione sequi debet judicium Patroni Ecclesiastici, si nemo queratur de prælectione Patroni, secus si aliquis reclamet. Ibidem. 4

Patronus Ecclesiasticus potest inter duos æque dignos gratificari præsentando, quem mavult. Garz. de Benef. par. 9. cap. 2. num. 265. Navar. cons. 5. de jurepatr. Zerola 2. par. ver. juspatr. §. 10. Azor. 2. par. lib. 6. 21. quæst. 15. Gratian. dec. 97. num. 20. S. Congreg. teste eodem Garz. l. c. num. 267. 5

Patronus debet manuteneri in sua quasi possessione præsentandi, cap. consultationibus, ubi Abb. de jurepatr. Seraph. dec. 1382. Mant. dec. 360. Ciarlin. controv. for. cap. 107. num. 2. & 212. Potest præsentare ad Beneficium simplex dignum omisso digniore, imo etiam ad Curata, si est Laicus. Lambert. de jurepatron. par. 1. lib. 2. quæst. 10. art. 3. Bellet. disquis. Cleric. par. 5. §. 4. Garz. de Benef. par. 7. cap. 16. num. 18. & seq. Navarra de restit. lib. 2. cap. 2. quia Concil. Trid. sess. 24. cap. 28. de ref. tantum dicit, eligendum esse digniorem in Parochiali Juspatron. Ecclesiastici prævio examine, in aliis vero contentum est examine sine concursu. Diana par. 2. tract. 15. res. 37. Lambert. de jurepatron. par. 1. lib. 2. quæst. 10. art. 3. n. 17. Riccius in decision. par. 3. dec. 306. num. 4. Valer. in differ. utriusque fori. ver. electio num. 1. contra Covar. Sotum, Molinam, & alios. 6

Patronus tenetur præsentare habentem qualitates in fundatione requisitas, Rota apud Bich. dec. 264. num. 18. Lotther. de re benef. lib. 2. quæst. 38. num. 26. & quæst. 51. num. 39. Put. dec. 252. numer. 2. 3. lib. 3. Rota dec. 97. num. 3. par. 3. recent. & in Gerunden. Benef. 27. Jun. 1644. coram Bichio. & si talem præsentare omittit, iste ex sola oppositione habetur pro præsentato. Cassad. dec. 18. num. 2. de prab. quod Jus quæritur statim, ac fuit facta oppositio, quamvis qualitates fundationis nondum sint justificatæ, dummodo vere concurrant. Gonzal. ad reg. 8. Cancellaria gl. 9. §. 1. nu. 94. 7

Patronus, ut possit præsentare, sufficit vocatio Beneficii de Jure, quamvis non vacet de facto Gonzat. super reg. 8. Cancell. gl. 15. §. 1. num. 43. Rota dec. 9. de jurepatr. in antiq. apud Bich. dec. 388. num. 11.

Patronus Ecclesiæ potest cogi ad dotandam Ecclesiam, non item Capell. Lambertin. de jurepatr. lib. 1. quæst. 3. num. 50. Capon. discept. for. 9. num. 5. quamvis jam semel dotaverit, si dos fuit amissa sine culpa Ecclesiæ, si velit conservare Juspatronatus. Capon. disc. for. 61. 8

Patronus in fundatione potest quascunque conditiones etiam Juri contrarias annopere de consensu Episcopi. Riccius in praxi par. 4. res. 464. dummodo non sint impossibiles, quia impossibilium nulla lex, & dummodo non minuant Jus Ecclesiæ, aut Episcopale. Macerat. lib. 1. var. res. res. 12. Ventrigl. de jurepatron. annot. 1. §. 3. nu. 41. & 45. Hinc etiam de consensu Episcopi non potest apponi conditio, quod institutio spectet ad Inferiores, secundum quos universaliter conditiones contra S. Concil. Trid. & SS. Canones apponi non possunt; quia nemo potest facere, quod in sua dispositione Leges habeant locum. 9

Post fundationem non potest Beneficio novum onus imponere, potest tamen Ordinatio illud imponenti consentire. Limit. si onus est pium, & Ecclesiæ non præjudiciale, nec contra Jus commune. Lambertin. de jurepatr. lib. 2. par. 1. quæst. 9. Ciarlin. controv. for. cap. 69. Hinc obligans præsentatum ad aliquid, ad quod vi fundationis, aut de Jure non tenetur, ratione præsentationis committit simoniam. Bonac. de Simon. disp. 5. quæst. 4. §. 51. num. 4. ubi Abb. & Butr. in cap. præ- 10

praeterea, de transaction. Laym. *lib.* 4. *tract.* 10. *cap.* 8. vide *Episcopus, num.* 14.

11 Patronus Clericus non potest se ipsum præsentare ad Beneficium, quia incurrit crimen ambitionis, & debet esse distinctio inter præsentantem, & præsentatum, *cap. per vestras, de jurepatr.* Lambertin. *lib.* 2. *par.* 1. *quæst.* 8. *art.* 3. Riccius *in prax. res.* 190. *par.* 1. Tusc. *litt. P. conclus.* 138. Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 46. Ciarlin. *d. c.* 69. Et tunc, si est unicus Patronus, habet hoc remedium, ut roget Episcopum, aut sibi conferat, aut ut Juspatronatus pro illa vice alii cedat, qui cedentem poterit præsentare. Vivian. *de jurepatr. lib.* 6. *par.* 2. *cap.* 9. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. §. 6. Ciarlin. *l. c.* apud quem Barb. *de pot. Episc. alleg.* 72. *n.* 92. & 93. Bich. *dec.* 232. *n.* 8. & 277. *n.* 33. & *dec.* 334. *n.* 15. juxta *cap. per nostras. de jurepatr. cap. fin. de Instit.* Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 38. Rota *in Barchinonen. Benef.* 4. *Maii* 1625. *coram Pirovano.* Abb. *in d. cap. per nostras, n.* 4. Lambertin. *l. c.* Rota *in Cæsaraugust. Beneficii de Linares.* 26. *Jun.* 1645. *coram Bichio.* Qui tamen Episcopus non tenetur gratificari Patrono. Bich. *l. c. n.* 34. *d. dec.* 2. 77. Ciarlin. *d. cap.* 69. *a n.* 15.

12 Patronus non potest præsentari per Procuratorem ab eo factum ad præsentandum, etiam non nominato illo, qui debet præsentari, quia actus mandanti attribuitur, & non exequenti. Card. *in cap si ex insinuatione. de jurepatr.* Lambert. *de jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 8. Tusc. *litt. P. conclus.* 138. Barb. *de pot. Episc. part.* 3. *alleg.* 72. Ciarlin. *controv. for. cap.* 69. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. §. 6. Limit. in Fundatore, qui potest præsentare se ipsum. *cap. præterea. de jurepatr.* & DD. apud Ciarlin. *l. c.*

13 Potest tamen Patronus consentire præsentationi de se per alios Compatronos factæ, quo casu consentiendo potest augere numerum, si alii quoque fuerunt præsentati. Jo. Andr. Abb. & alii *in cap. cum in jure. de elect.* Lambertinus. *l. c.* Riccius *in praxi. res.* 160. Tusc. *litt. P. conclus.* 38. Ciarlin. *l. c.* Sylvat *lib.* 1. *cons.* 45.

14 Patronus neque per se, neque per Procuratorem potest aliquem præsentare ad Beneficium plenum, ne inducatur votum captandæ mortis. Riccius. *in prax. par.* 1. *res.* 175. nec potest constituere Procuratorem ad præsentandum, postquam vacaverit Beneficium. Garz. *d. Benef. par.* 10. *c.* 1. *n.* 14. nec ad præsentandum certam personam ob votum captandæ mortis. ita Ventriglia *de jurepatr. annot.* 1. §. 3. *n.* 24. Limit. nisi persona esset Illustris, puta Episcopus. Rota *in una Burgi Sancti Sepulchri. coram Achille. dec.* 1555. apud Verall. *lib.* 1. *dec.* 377. *ex cap. significasti. de jurepatr.*

15 Patronus non potest præjudicare Successoribus in jurepatronatus gentilitio, quibus est Jus quæsitum. Anchar. & Dec. *in cap.* 1. *de jurepatr. in* 6. Vivianus *de jurepatr. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *n.* 44. & 212. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 18. *n.* 10. Limit. in Patrono, qui fundavit. Rota apud Merlin. *dec.* 563. *num.* 8. Lambertin. *de jurepatr. lib.* 1 *part.* 2. *quæst.* 2. *art.* 6. *num.* 4. Rochus *eodem tract. verb. ipse velis. n.* 72. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 6. *num.* 142. Rota *in Mediolan. jurispatr.* 18. *Aprilis* 1616. *coram Pirovano.* Ferret. *cons.* 134. *n.* 12. Castr. *cons.* 44. *num.* 4. *lib.* 1. Molina *de primog. Hispan. lib.* 1. *cap.* 24. *a num.* 31.

16 Patronus dicitur, qui habet Jus præsentandi, non is, cujus consensus requiritur. *cap. un.* ubi DD. *ne Sede vacan. in* 6. Ciarlin. *controv. for. cap.* 144. *num.* 4. Imo neque ad illum, cujus consensus requiritur, devolvitur Jus præsentandi Patronis extinctis, sed ad Episcopum cum suis qualitatibus. Ciarlin. *l. c. num.* 17. Lapus *alleg.* 78. *num.* 16. *ver. Item alia ratione.*

17 Patronus reservans Beneficium sibi, & Descendentibus non potest in illorum præjudicium illud renuntiare. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *n.* 68. quia licet ab initio possit fundator remittere Juspatronatus, aut illud donare, quibus voluerit, eo tamen in esse deducto, & perfecto authoritate Ordinarii non potest illud revocare seu mutare, nec tollere ab eis, quos voluit esse Patronos. Rochus *loc. mox. cit. n.* 33. Lambert. *par.* 1. *lib.* 4. *art.* 10. *n.* 4. Rota *dec.* 228. *n.* 1. *part.* 1. *divers.* Gratian. *dec.* 177. *n.* 1. & probatur ex similitudine, quam habet cum feudis, quod Pater accepit pro se, & filiis, qui filiis non potest præjudicare. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 18. *n.* 2. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 1.

vol. 2. *quæst.* 22. *n.* 37. Gabriel. *de jure empyt. concl.* 2. *n.* 6. & 44. quamvis contrarium in Patrono sentire videantur Roch. & Vivian. *ll. cc.*

Patronus hæres Compatroni habet duas voces in 18 præsentando, sive sit hæres Legatarius, sive Donatarius. Imola *in Clem. plures de jurepatron.* Rochus apud Sylvaticum *lib.* 1. *cons.* 47. Præsentans Indignum cum conditione dispensationis pro ea vice non privatur jure præsentandi. Riccius *in praxi jurispatron. res.* 197.

Patronus admittens alium non Patronum ad præsentandum, non potest dein illi objicere, quod non sit 19 Patronus; si vero fundatio urgeat contra admissum, in futura vacatione poterit contra admissum excipi, quod non sit Patronus, & talis admissus quamvis fuerit constitutus in quasi possessione præsentandi, quæ acquiritur per unicum actum, qui sortitus fuerit effectum. Bich. *dec.* 388. *n.* 17. Dec. *cons.* 117. *num.* 2. Crescent. *dec.* 2. *de jurepatr.* Ludovis. *dec.* 349. *n.* 1. ubi Beltramin. *num.* 6. Ripa *in cap. cum Ecclesia Sutrina a num.* 91. *de caus. possess. & propriet.* tamen Jus præsentandi per admissionem non acquisivit. Bich. *dec.* 396. *num.* 5. 30. 31. & 32. Ludovis *dec.* 452. *num.* 15. Lambertin. *de jurepatr. par.* 2. *lib.* 3. *quæst.* 17 *n.* 11. & 13. Innoc. *in cap. cum Ecclesia Sutrina. n.* 4. ubi Abb. *de caus. possess. & propriet.* Rota *dec.* 53. *n.* 3. & *dec.* 284. *n.* 7. *par.* 1. *recent.* & *in Bonon. Jurispatr.* 23. *Jan.* 1640. §. *fin. coram. Bichio.* quidquid sit, quando evidens non est Jus veri Patroni, & non Jus ejus, qui ultimo vice præsentavit.

Patronus neminem præsentans, videtur adhærere præ- 20 sentationi factæ a Compatrono. Achill. *dec.* 4. *n.* 14. *de præb* Cavaller. *dec.* 197. *n.* 5. Rota apud Bich *n.* 23. *dec.* 288. quia juspatronatus, cum sit in se individuum, residet penes quemlibet Patronum in solidum. Feder. de Sen. *cons.* 102. Abb. *cons.* 54. *n.* 3. Rota *dec.* 136. *a n.* 11. apud Vivian. *de jurepatron.* & *in Majorcen. Beneficii* 27. *Jun.* 1648. §. *adeo. coram Bich.* Adden. ad Buratt. *dec.* 547. *n.* 9. & 10. Put. *dec.* 268. *lib.* 1. *in fin.*

Existens in quasi possessione præsentandi, si solus præ- 21 sentat, censetur quasi possessionem alterius Patroni præsentare. Bich. *dec.* 39. *n.* 13. & *cit. dec.* 391. *n.* 7. Rimin. jun. *cons.* 214. *n.* 40. & *seq.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *a n.* 115. sicut etiam præsentatio unius ex pluribus Patronis præservat aliorum Compatronorum possessionem, nec eorum possessioni fit præjudicium, ex quo semel non præsentaverint. Garz. *loc. cit.* Rota in *Neapol. jurispatron.* 27. *Jan.* 1644. *coram Ottobono.* impressa apud Vivian. *de jurepatron. dec.* 136. *n.* 11. quia alii Patroni potuerunt separatim præsentare, aut consentire præsentationi Compatroni, quod censetur fecisse eo ipso, quod non præsentaverint, cum possent. Achill. *dec.* 4. *n.* 14. *de præb.* Cavaller. *dec.* 167. *n.* 5. Adeo, ut Patronus, qui præsentavit præsentatione etiam sortita effectum, non sufficiat ad præscribendum contra Patronos, qui non præsentarunt, sed requiritur, quod præsentatio fuerit facta animo privandi illos, quod in dubio non præsumitur. Ruin. *cons.* 50. *n.* 10. *lib.* 5. & sine isto animo præsentatio unius non præjudicat Compatrono, sed ei præservat Jus. Feder. de Sen. *cons.* 202. *in fin.* Abb. *cons.* 54. *lib.* 1. Put. *dec.* 292. *lib.* 1. Crescent. *dec.* 27. nec ad amissionem Jurispatronatus sufficit non usus, si præsentationes ab alio Patrono non fuerunt factæ animo privandi. Diceretur autem Patronus præsentare animo privandi alios, quando diceret omnimodam, seu plenariam præsentationem ad se spectare. Rota *dec.* 269. *par.* 1. *divers. coram Sacrato.* Garz. *l. c. n.* 116.

Patronus contra alium Compatronum Juspatronatus 22 spatio quadraginta annorum præscribit etiam sine titulo, secus si præscriberet contra Ecclesiam liberam se prætendentem. Covar. *in reg. possessorem. par.* 2. §. 10. *n.* 8. Lambertin. *de jurepatr. par.* 2. *lib.* 1. *quæst.* 11. *art.* 5. *n.* 1. Bich. *dec.* 361. *n.* 15. Dummodo adsit bona fides. Idem Bich. *dec.* 382. *n.* 4. Felin. *in cap. illud. n.* 17. *de præscript.* Rota apud Seraph. *dec.* 172. *n.* 16. Et dummodo præsentationes fuerunt ab eo factæ privative ad Compatronum, & ipse sciverit, ac acquisiverit. Rota coram Ludovis. *dec.* 145. *n.* 13. quam citat Bich. *dec.* 361. *n.* 16. & post tract. Viviani *de Jurepatron.*

Patronus potest præsentare ad Beneficium Jurispatro- 23 natus resignatum ipso contradicente, si contradictio fuit ante collationem, & in pœnam ingratitudinis, non datur Resignanti amplius regressus, quamvis resignatio facta fuerit cum clausula *non alias, aliter &c.* quæ procedunt etiam in resignatione facta ad favorem co-

iam Pontifice, juxta cap. decernimus. 16. quaest. 7. Lotther. de re Benef. lib. 2. quaest. 14. num. 75. Garz. de Benef. par. 11. cap. 3. nu. 34. Gratian. disc. for. cap. 835. num. 3. Patis. de resign. lib. 1. quaest. 3. num. 71. & 77. Bich. dec. 138. num. 23. & 24.

24 Patronus lite pendente super pertinentia Jurispatronatus potest praesentare, & valide praesentat absque vitio attentatorum; quia lis inter Patronos non facit Beneficium litigiosum, quia lis non cadit super titulo Beneficii, sed super pertinentia Patronatus. Lancellot. de attent. par. 1. cap. 3. num. 120. Lotther. de re benef. lib. 2. quaest. 20. num. 5. Achill. dec. 28. de appell. Bich. dec. 3. num. 3. secus si lis pendet inter praesentatos, quia tunc procedunt ea, quae habentur in cap. 1. & 2. ut lite pend. in 6. quae militant etiam in praesentatione. Garz. de Benef. par. 5. cap. 9. num. 218. Crescen. dec. 10. de jurepatr. Calderin. cons. 18. eodem tit. Bich. dec. 3. num. 4. 5. &. 16. sicut non dicitur attentata praesentatio facta lite pendente ab existente in quasi possessione praesentandi, quia qui continuat, non attentat, nisi lis pendeat super ipsa quasi possessione praesentandi, quia tunc ipsamet quasi possessionis continuatio dicitur attentata, praesertim post inhibitionem Rotalem. Ripa in cap. cum M. Ferrarien. numer. 193. art. fin. ver. ad instrumentum respondeo. de constit. Anchar. in cap. ex parte. num. 4. ver. tertio oppono. de arbitr. Lancellot. de attent. par. 2. cap. 4. in praefat. num. 55. Rota dec. 148. num. 5. par. 5. recent. Beltramin. ad Ludovis. dec. 203. num. 7. Rota in Mediolan. opionis 27. Jun. 1608. sicut d. cap. 1. & 2. ut lite pend. in 6. cessat, quando superstes litigans praesentatur, seu providetur ab Ordinario, quia tunc cessat ratio Canonis, ne propter novos Adversarios litigia prorogari contingat. Lancellot. l. c. Gabr. de Jud. concl. 4. num. 42. & Rota apud Garz. l. c. num. 220.

25 Patronus in Cappella suis impensis fabricata potest ponere sua arma, & insignia. L. 2. & L. opus. ff. de oper. public. Franc. de Ponte de potest. Proregis. tit. 10. Riccius in praxi par. 1. res. 578. Tranchedin. cons. 6. num. 11. vide Insignia.

26 Patronus Laicus non potest concurrere cum Clerico ad electionem Praelati, sed potest consentire electioni factae. cap. nobis. de Jurepatr. Lambert. de jurepatr. par. 2. lib. 5. quaest. 1. art. 4. ob incapacitatem Laicorum talis juris spiritualis, non obstante quacunque consuetudine, aut praescriptione. Bertachin. de Episc. lib 1. tit. 3. quaest. 60. nu. 78. Ventriglia de Jurepatr. annot. 1. §. 3.

27 Patronus sepulturae non potest impedire, ne quis sepeliatur in sua sepultura ex causa summae necessitatis, cap. aurum. 12. quaest. 2. quia tunc censetur irrationabiliter invitus, & Ecclesia non dedit jus sepulturae Patrono privative quoad se, vel contra se, secus extra casum necessitatis, vel nisi ex causa necessitatis concurrat consensus Parochi, vel Episcopi. Bonac. de contract. disp. 3. quaest. 21. p. 3.

28 Patronus non potest se ingerere in administratione rerum temporalium Beneficii Patronati. Conc. Trid. sess. 25. cap. 9. praeterea de Jurepatr. sed hoc spectat ad Capellanum, vel Parochum. Riccius in praxi Jurispatr. res. 159. Concil. Tolet. cap. 4. Lambertin. de Jurepatron. par. 1. quaest. 2. princip. art. 15. Abb. & DD. in d. cap. praeterea l. c. Fel. in cap. Venerabilis. a nu. 9. de except. & patet etiam ex cap. bene. ubi gl. 96. dist. cap. non placuit. ex tex. in cap. Laicis. 16. quaest. 6. & in cap. Eccles. S. Mariae de constit. cap. cum Laicis. de reb. Eccles. non alien. Dec. in cap. decernimus. de Jud. Potest tamen Patronus, & debet defendere Ecclesiam Patronatam. Paul. de Cittad. de Jurepatr. par. 6. cap. 5. Lambertin. eodem tract. par. 1. lib. 1. quaest. 1. art. 3. Ciarlin. controv. for. cap. 67. num. 33. quia est Pater & Advocatus Ecclesiae Patronatae. Rochus de Jurepatr. par. 1. & DD. supra cit. apud Ciarlin. l. c. nu. 34. & potest se opponere, si bona Ecclesiae dissipentur. Riccius in praxi Jurispatr. res. 172. Cujus tamen consensus in alienatione non requiritur, quamvis se possit opponere alienationi, cap. 6. caus. 10. quaest. 1. P. Pirhing lib. 3. cap. 13. sect. 3. num. 3.

29 Non tenetur ad reparationem Ecclesiae, si ab initio sufficienter dotavit. cap. nemo. de consecrat. dist. 1. Barb. de potest. Episc. par. 3. alleg. 64. nu. 16. Sperell. dec. 68. nu. 11. Antonell. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 6. §. 3. nu. 38. Leo in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 16. num. 18. Genuen. in praxi. cap. 109. num. 13. & Patronus potest etiam compelli ad praestandam congruam sustentationem Parocho, vel ad patiendum, Ecclesiam alteri Ecclesiae uniri, uti declaravit S. Congreg. teste eodem Leo. l. c. Bellet. disquis. Cleric. tit. de Cler. debit. §. 15. n. 2. & 3. Vulp. in prax. Jud. cap. 49. n. 6. aliter vero dicendum post Concilium Tridentinum, uti diximus in verb. Parochus quoad reparationem Ecclesiae.

Patroni, si sunt plures, possunt singuli praesentare, aliis non requisitis, nisi jus praesentandi spectaret ad plures ut universos, seu collegialiter sumptos. Garz. de Benef. par. 5. cap. 9. num. 222. Riccius in prax. Jurispatr. res. 159. Lambert. eodem tract. p. 2. lib. 2. quaest. 2. art. 8. Paul. de Cittad. de Jurepatr. par. 6. quaest. 29. art. 3. Rota in Legionen. Capellaniae. 6. Jul. & 5. Decembris 1575. coram Caesare de Grass. dec. 169. Felin. in cap. cum omnes. constic. num. 29. ubi Dec. n. 48. Ayin. cons. 67. Rota coram Aldobrandino seu Clemente VIII. de Pistorien. Benef. 17. Feb. 1574. quamvis contrarium teneat Abb. in cap. 3. de Jurepatron. Felin. in cap. cum omnes. num. 29. de constit. Rochus de Jurepatron. in verb. Honorificum q. 60. 30

Patroni assertio post praesentationem non praejudicat praesentato. Natta cons. 152. num. 11. Rol. cons. 85. numer. 9. lib. 2. Surd. dec. 218. num. 5. Lotther. de re beneficiaria. lib. 2. quaest. 29. num. 74. Rota dec. 363. num. 6. par. 4. recent. apud Bichium dec. 128. nu. 11. 31

Illius consensus est necessarius in unione Beneficii patronati, & si patroni sunt plures, omnium consensus requiritur. cap. suggestum de Jurepatron. Concil. Trid. sess. 24. cap. 15. de ref. Clem. un. ad §. ad haec. de statu Monach. Patis. de resign. lib. 2. quaest. 4. num. 11. Lotther. de re benef. lib. 1. quaest. 28. num. 170. 32

Patroni si sunt plures, & unus tantum praesentat, alii vero neminem, an sustineatur praesentatio? vide Praesentatus.

Patrono non praejudicat, si praesentatus post possessionem Beneficii per plures annos titulo praesentationis continuatam, collationem ab Ordinario accipit. Calder. cons. ult. ver. si ergo. de Jurepatr. Bich. dec. 368. nu. 10. neque talis collatio constituit Ordinarium in quasi possessione conferendi in concursu Patroni. Rota dec. 205. num. 1. & 2. par. 1. divers. apud Bich. l. c. n. 11. Rota dec. 333. num. 6. par. 1. recent. & semper est praeferenda quasi possessio anterior Patroni. cap. licet causam. de prob. Bart. in L. un. num. 8. ver. si vero uterque. C. uti possidet. Rota in Spiren. Monast. 20. Jun. 1643. coram Otthobono. 33

Patrono cum jurepatronatus simplici, non competit jus sepulturae, quia hoc est diversum, & a diversis non fit illatio. Lotther. de re Benef. lib. 2. quaest. 4. numer. 7. Rota apud Ventriglia de Jurepatr. annot. 1. §. 4. num. 13. 34

Patrono tempus, quod habet ad praesentandum, non currit, nisi a die scientiae verae, & non praesumptae. Barb. de potest. Episc. par. 3. alleg. 72. num. 134. qui citat Rotam. Seraph. dec. 380. Put. dec. 6. de prab. Vivian. de Jurepatron. par. 2. lib. 7. cap. 4. num. 36. Capon. disc. for. 20. Et si praesentans renuntiavit Patrono jus suum, habet Patronus novum quadrimestre, si est Laicus, vel semestre, si est Ecclesiasticus, cap. si electio. de elect. in 6. Rochus de Curte de Jurepatr. verb. Honorificum. quaest. 42. Capon. l. c. 35

Patrono in Ecclesia debetur honorificentia in sessionibus, quia altiori loco sedere debet. Ventriglia l. c. Item in Processionibus, puta, incedendo in primo loco. Lambertin. de Jurepatr. lib. 3. quaest. 1. Barb. de Jure Eccles. lib. 3. cap. 12. num. 214. debetur illi anterioritas in suscipienda pace, aliisque similibus actibus. Mant. dec. 244. num. 1. quae tamen illi non est danda a Beneficiato, sed ab alio ministro induto superpelliceo. Ventriglia l. c. Item primo loco debet thurificari inter Laicos. Barb. & Ventriglia ll. cc. Lotther. de re benef. lib. 2. quaest. 4. & thurificatio non est praestanda a presbytero celebrante. S. Congreg. & Barb. apud Ventriglia l. c. num. 6. Lim. quoad mulieres, quibus non datur thus & pax. Praeterea debet Patrono primo loco praestari candela in die Purificationis, & ramus in Dominica Palmarum, si vero est Rex, vel supremus Princeps, debent Presbyteri ejusdem Ecclesiae eidem occurrere usque ad ambitum Ecclesiae, dummodo hoc non semper, sed raro fiat. Lotther. & Venteglia ll. cc. Item debetur illi reverentia in assurgendo, illumque honorando, & cum birreto illum salutando. Non potest Beneficiatus Patronum in jus vocare absque petita venia, 36

jux-

juxta *L. si sine venia. ff. de in jus vocan.* debet potius obedire Patrono, quam Episcopo, quando agitur de servanda fundatione, si sumus in claris, secus in dubiis. Lambertin. & Ventriglia *ll. cc.*

37 Patrono inopi debentur alimenta, etiam dote perempta, dummodo probetur summa paupertas, ita ut aliter vivere non possit. Riccius *in prax. praestan. alimenta. par.* 3. *res.* 277. quamvis esset excommunicatus. Idem *res.* 281. & pensionario est præferendus, quia hæc obligatio est naturalis etiam pendente lite super Jurepatron. Idem *res.* 284. & si succumbit, illa non tenetur restituere. Surd. *de alim. tit.* 2. *quæst.* 24. *num.* 14. quamvis Riccius *l. c. res.* 285. cum Covar. *pract. quæst. cap.* 6. teneat contrarium. Porro alimenta debentur etiam cum medicinis, & non tantum ipsi Patrono, sed etiam uxori, & filiis. Surd. *l. c. de alim.* Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 3. *quæst.* 3. *princ. art.* 6. *num.* 2. *& seq. & art.* 9. *per totum*. Ciarlin. *controv. for. cap.* 209. *per totum.* quæ quidem alimenta possunt tradi Patrono assignato eidem fundo aliquo sufficienti Ecclesiæ patronatæ; Lambert. *l. c. art.* 10. *num.* 2. *& seq.*

38 Hæc alimenta debentur deductis expensis, *cap. nobis, in Jurepatr.* ubi Abb. Hostien. & Jo. Andr. Lambertin. & Ciarlin. *ll. cc.* Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. §. 12. quamvis dos data a Prono sit perempta; quia ratio beneficii percepti durat etiam re perempta; & remanet semper antidotalis obligatio, quæ contrahitur eo ipso, quod Patronus dotat Ecclesiam. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 287. Antonell. *l. c. num.* 87. & non tantum debentur de bonis a Patrono relictis, sed etiam de aliis postea acquisitis. Bald. *in L.* 1. *numer.* 9. *C. de Jure emphyt.* Paul. de Cittadin. *de Jurepatr. art.* 4. *quæst.* 9. *num.* 17. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 282.

Ut autem hæc alimenta debeantur, debebit a Patrono probari summa paupertas. Censetur autem summa egestas, quando Patronus non habet de proprio, nec potest vivere ex industria, & non extat persona, quæ de jure compelli possit ad præstanda illi alimenta. Bart. *in L. si quis a liberis.* §. *item rescriptam. ff. de liber. agnosc.* Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 280. Antonell. *l. c. num.* 94. Unde si Patronus etiam nobilis habeat aliqua bona, ex quorum fructibus una cum aliquo honesto exercitio vivere possit, si non nobiliter, saltem congrue, non debentur illi alimenta. Rota *in Regien. Prioratus.* 1 *Jul.* 1596. *coram Pennia.* apud Riccium ut supra *par.* 3. *res.* 279. & Antonell. *l. c.*

39 Et hoc casu alimenta debentur habito respectu ad qualitatem personæ, & ad facultates, ac fructus Ecclesiæ, *cap. nobis. ubi gl. ver. modeste de Jurepatr.* Riccius *l. c. res.* 287. nec essent vendenda bona Ecclesiæ, ut Patrono nobili ampliora & pinguiora alimenta præstentur. Barb. *in d. cap. nobis. num.* 7. *de Jurepatron.* qui citat Surd. & si Patronus esset Universitas, non omnes de Universitate, sed tantum Rectores ab Ecclesia essent alendi. Archid. *in cap. si plures.* 16. *quæst.* 7. Riccius *l. c. d. res.* 280. Antonell. *l. c. n.* 95. *&* 96.

40 Præterea alimenta non debentur Patrono, nisi descendat a fundatore. Ventriglia *de Jurepatr. annot.* 1. §. 4. si vero descendit a Fundatore, sed jus suum alii, vel Ecclesiæ donavit, debentur alimenta. Ventriglia *l. c.*

PATRUUS.

Praxis Patrui.

1 Patruus si nepotibus præstitit alimenta, ea præstitisse videtur potius ratione charitatis, & consanguinitatis, quam famulatus, quamvis aliqua servitia nepotes præstiterint, quia alimentarius tenetur secundum qualitatem suæ personæ præstare opera alenti, nec stare debet in domo sicut corpus mortuum. Gratian. *disc. for. cap.* 374. *a num.* 20. Beroins. *cons.* 185. *num.* 5. *lib.* 1. Bich. *dec.* 67. *num.* 6. *&* 7. Alex. *cons.* 100. *num.* 1. *ver. quinto & isto casu. lib.* 1. Aym. *cons.* 25. *num.* 23. & fit compensatio operarum, & alimentorum. Surd. *de alim. tit.* 4. *quæst.* 29. *a nu.* 54. Sim. de Præt. *de interpret. ult. volunt. lib.* 4. *dubit.* 11. *num.* 112.

2 Patruus dotans neptem, præsumitur dotasse de proprio, quamvis potuerit dotare de bonis ascendentis, quia tanquam extraneus dotans, qualis est, qui non habet in sua potestate dotandum, donasse dotem libere censetur, si eam ad se reverti non fuit stipulatus. *L. un. C. de rei uxor. act.* Fontanell. *de pact. nupt. to.* 2. *claus.* 5. *gl.* 50 Menoch. *cons.* 771. Socin. jun. *cons.* 79. *n.* 74. Bich. *dec.* 41. *num.* 1. Rota *dec.* 299. *nu.* 6. *p.* 6. *recent.*

Patruus tenetur dotare neptem bonis ascendentium non existentibus. Bich. *dec.* 473. *num.* 11. *&* 22. Afflict. *dec.* 371. *nu.* 3. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 28. Rota apud Merlin. *dec.* 671. *a num.* 4. Rota *dec.* 30. *num.* 8. *par.* 7. *recent.* quorum existentia non est probanda a patruo. Et quamvis pro negativa, quod patruus non teneatur dotare fratris filiam inopem, stent Odofred. *in L.* 2. *C. de liber. alen.* eo quod hoc nullo Jure cautum reperiatur. Imol. *in L.* 1. *num.* 1x. Barb. *n.* 142. Alex. *num.* 20. *ff. sol. matrim.* Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 16. *num.* 35. Costa *de remed. subsid. rem.* 64. *nu.* 2. *& rem.* 66. *num.* 4. Mastrill. *dec.* 75. *n.* 29. Giurba *ad consuet. Messana, cap.* 3. *gl.* 3. *num.* 64. tamen affirmativam tuentur ex quodam rationis naturalis dictamine. Bald. *in L.* 1. *num.* 14. *ff. sol. matrim.* Afflict. *dec.* 371. *num.* 5. Molin. *de primogen. Hispan. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 7. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 28. *nu.* 7. *&* 11. cujus ratio est, quia frater non tantum tenetur alere fratrem naturalem, sed etiam spurium. §. *si quis igitur. auth. quib. mod. natur. effic. sui.* Surd. *l. c. quæst.* 25. *num.* 28. & tenuit Rota *in Rom. alim.* 21. *Jun.* 1627. *coram Urgell.* sed etiam filios fratris, qui subingrediuntur locum Patris, juxta Surd. *l. c. quæst.* 28, *per totum.* sequitur, quod etiam teneatur dotare nepotem ex fratre, quia dos succedit in locum alimentorum, præsertim in filiis naturalibus. *L. assiduis. C. qui potior. in pignore & cap. cum haberet de eo, qui dux. in uxorem, eam, quam p ll.* Palea *de Not. & spur. quæst.* 49. *per totum*. Peregr. *de Jure fisci lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 56. & Surd. *d. tit.* 4. *quæst.* 23. *num.* 5. *& tit.* 9. *quæst.* 1. *num.* 14. & Rota *in Rom. alim.* 3. *Jun.* 1613. *coram Manzanedo.* præsertim si sit hæres & successor Proavi, cui ex obligatione Juris incumbebat dotare proneptem etiam spuriam, juxta *L. dedit dotem. ff. de collat. bonor.* Ripa *in L.* 1. *num.* 74. *&* 81. *ff. sol. matrim.* Menoch. *cons.* 331. *num.* 11. Matescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 83. *num.* 39. Costa *de rem. subsid. rem.* 64. Rota apud Seraph. *dec.* 58. *num.* 6. *& in recent. dec.* 233. *num.* 1. *par.* 2. tam in matrimonio carnali, quam spirituali; quia bona transeunt in hæredem hoc onere affecta. Et quoad obligationem alendi videri etiam potest Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 55. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 16. ubi DD. *Surd. loc. cit.*

Patruus excluditur a nepote a successione Jurispatronatus, quando ad illud fuit vocatus primogenitus. Riccius *in praxi Jurispatr. res.* 210. quia primogeniti filius dicitur primogenitus non solum ficte, sed etiam vere. Panorm. *cons.* 85. *col penult. vir. Item pars remanet in filio. lib.* 1. Dec. *in auth præterea. col.* 12. *num.* 20. *cap. unde vir & uxor. cap. quæritur.* §. *item opponitur.* 22. *quæst.* 1. Bald. *in L. cum antiquioribus. C. de Jure deliberandi.* & in majoratu hanc sententiam tenet Capella Tholos. *dec.* 433. Covar. *pract. quæst. cap.* 38. Contrarium, quod imo nepos excludatur a Patruo, tenent Alex. *cons.* 4. *e l.* 3. *num* 11. *lib.* 4. quia major est affectio erga patruum, qui est in primo gradu, quam erga nepotem, qui est in dispari. Ita Riccius *l. c.* apud quem alii. Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 9.

Patruus in casibus, in quibus datur repræsentatio, succedit simultanee cum Nepote. Jas. *in L. Gallus.* §. *quidem recte num* 29. *ff. de liber. & posthum.* Castr. *cons.* 146. *ver. quod autem. lib.* 2. Decian. *cons.* 55. *num.* 23. *lib.* 31. Peregr. *de fideicom. art.* 21. *num.* 39. Altograd. jun. *controv.* 54. *num.* 18.

Patruus, quando plures fuerunt vocati per alternativam, excluditur nepotem ex fratre, quia vocatio intelligitur facta ordine successivo, & patrui superstites primo nominati præferuntur Nepoti, qui non censetur substitutus, nisi omnes primo substituti decesserint. *L. cum pater.* 77. §. *per ult. ff. de leg.* 2. ubi inter eos, inter quos cadit affectio ordinata, alternativa non resolvitur in conjunctivam. *& L. heredes mei.* 57. §. *fin ad Trebell.* ubi substitutio facta de filiis, aut uno eorum, vel de Nepotibus, vel de Cognatis, non intelligitur de nepotibus, nisi præmortuis omnibus filiis, nec de aliis vocatis se-

cundo loco per alternativam, nisi sublatis primo loco nominatis, & natura alternativæ est talis, quod in una parte verificata cesset altera. *L. si heredi plures. ff. de condit. & demonstrat. L. generaliter. Cod. de instit. & substit.* Cyriac. *controv.* 664. *n.* 5. & Nepos non concurrit cum patruo, cum ille est de honoratis nomine proprio, & substitutus fuit designatus per verba relativa aut collectiva, juxta *L. cum ita §. in fideicom. ff. de leg.* 2. Sim. de Prær. *de interpret. ult. vol. lib.* 3. *interpret.* 3. *dubit.* 4. *solut.* 3. *n.* 24. & ita tenent Alex. *cons.* 30. *n.* 2. *vol.* 2. Cuman. *cons.* 107. Curt. jun. *cons.* 161. Paris. *cons.* 21. *num.* 11. qui testatur de communi. Bursat. *cons.* 71. *n.* 6. Crass. *in §. fideicom. q.* 11. *n.* 10. Menoch. *cons* 200. *num.* 32. & 36. & *de præs. lib.* 4. *præs.* 70. *n.* 30. Intrigliol. *de substit. cent.* 3. *qu.* 80. *num.* 23. & alii apud Cyriac. *l. c. n.* 8.

P A U P E R T A S.

Praxis Paupertatis.

1 Pauper dicitur, qui convenientia suo statui, & conditioni non habet. Sperell. *dec.* 156, *n.* 17. Natta *cons.* 590. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 10. §. 1. *nu.* 6. Butr. *in L.* 1. *C. de SS. Eccles.* Bonac. *de contract. disp.* 3. *q.* 5. *p.* 8. §. 2. Navar. *de reddit. Eccl. quæst.* 4. *n.* 27.

2 Pauper succumbens in lite non tenetur refundere expensas adversario. Afflict. *dec.* 152. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *c.* 2. *nu.* 85. contra Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 120. Ecclesia *obs. for.* 9. *num.* 14. Gratian. *discept. for.* 33. dummodo fuerit justa causa litigandi. Neque tenetur solvere sportulas Judici, neque expensas Advocatis, & Notario. Vide in prax. *Jud. & Advocati.* Excusatur a solutione Decimarum, quando solutis Decimis non remanent solventi alimenta. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 115. ubi DD. si est creditor, cæteris paribus præfertur aliis creditoribus. Gait. *de cred. cap.* 4. *n.* 1046. Honded. *lib.* 1. *cons.* 29. Admittitur ad cautionem juratoriam. Hering. *de fidejuss. cap.* 18. *num.* 89. Fontanel. *de pact. nupt. claus.* 4. *gloss.* 18. Gail. *lib.* 2. *observ.* 47. *num.* 8. Rol. *lib.* 2. *cons.* 43. Ecclesia *obs. for.* 106.

3 Pauper in materia dispensationum dicitur illa mulier, quæ non habet dotem competentem, Sanchez *de matr. lib.* 8. *disp.* 19. *n.* 16. Diana *par.* 8. *tract.* 3. *res.* 94. Gobat. *de Imped. matrim. cas.* 23. *num.* 657. quamvis habeat parentes divites, sed nolentes augere dotem. Sed contrarium verius videtur in praxi, uti defendit Pyrrhus Corradus *in praxi dispensationum matrimonialium lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 23. quia mulier habet jus succedendi in bonis paternis, & compelli potest ad dotandum statim, & ideo dicitur habere dotem competentem, & destinatam, & destinatum habetur pro facto. Bald. *in L. penult. ff. de milit. testam.* & potentia propinqua actui habetur pro actu. *L. qui in utero. ff. de stat. hom.* Corradus *ut supra*. Item si habet dotem absolute competentem, sed attenta deformitate insufficientem. Sanchez *l. c. disp.* 35. Aversa apud Dianam *l. c.* contra Ochagaviam *de Sacram. tract.* 4. *de matrim. dispens. q.* 6. *n.* 12.

4 Pauper non dicitur, qui habet, a quo petat alimenta. Surd. *de alim. tit.* 5. *quæst.* 37. *n.* 7. Cyriac. *controv.* 671. *n.* 17.

5 Pauper quamvis quilibet præsumatur, quia talis quis præsumitur, qualis nascitur, & omnes pauperes nascimur. Tusc. *litt. P. conclus.* 161. Ciarlin. *controv. for. c.* 83. *n.* 13. Tamen paupertas ab allegante, qui in illa se fundat, debet probari tanquam fundamentum suæ intentionis, nec Lex præsumit pro vel contra, quia indifferenter potest adesse vel abesse. gl. *in L. si vero.* 5. *§. qui pro rei. vet. debitetur.* ubi Bart. *n.* 6. Fulgos. *n.* 6. Ang. *n.* 4. Castr. *n.* 5. Jas. *n.* 15. *ver. ex tertia diligenter nota. ff. qui satisdare cog.* Covar. *var. res. lib.* 2. *c.* 6. *n.* 2. & 3. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 54. *n.* 2. & 3. qui distinguit, quod quando ultra naturalem nuditatem constat per probationem facti, quod quis de præterito fuerit pauper, & tunc adhuc pauper præsumatur, secus si tantum ex naturali conjectura de paupertate constat. Ciriac. *controv.* 5. *n.* 39.

6 Hinc paupertas a Clerico, qui vult frui beneficio. *cap. Odoardus.* est probanda, ita a marito, ut evitet obligationem alendi uxorem, debet probari concludenter, taliter, quod Juris præsumptio, & conjecturæ non sufficiant. Adden. ad Buratt. *dec.* 707. *n.* 10. Rota apud Bichium *dec.* 21. *nu.* 7. Ita ab impetrante dispensationem in forma pauperum debet concludenter probari. Uti diximus in praxi *Dispensationis* ex Pyrrho Corradu, Justis, Sanz. & aliis, & qualiter verificetur, vide Riccium *in prax. par.* 4. *res.* 523. & Cyriac. *controv.* 566. *nu.* 41. & 64. ubi quod probatur per unum testem de scientia vel plures de credulitate. Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 20. uti etiam ab illo, qui prætextu paupertatis vult admitti ad cautionem juratoriam & ad effectum evocationis, debet probari saltem summarie, cum tunc agatur de modico præjudicio, & sufficiat unus testis etiam parte non citata. Novar. *de elect. for. sect.* 2. *q.* 34. *n.* 18. & alii apud Tranchedin. *consult.* 60. *num.* 32. probatur etiam per famam publicam. apud Merlin. *dec.* 467. *n.* 5.

Paupertas ad effectum consequendi sumptus litis ab 7
uxore divite pendente lite super validitate matrimonii, an sic sufficiens, pendet ab arbitrio Judicis. Covar. *lib.* 2. *var. res. c.* 6. *nu.* 8. Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 65. *n.* 7. Buratt. *dec.* 15. *n.* 2. Bart. *in L. si constante. nu.* 14. *ff. sol. matrim.* & licet possit quis sibi quærere victum sua industria, tamen si non potest quærere pecunias pro sustinenda lite sibi mota, dicitur pauper ad effectum petendi sumptus litis ab uxore divite, se molestante. Gratian. *discept. for. c.* 907. *n.* 1. Magon. *dec. Lucen.* 40. *n.* 22. Bichius *dec.* 141. *nn.* 7. & 8. Gl. *in auth. preterea. ver. locuples. C. unde vir. & uxor.*

Paupertas non minuit fidem Testi, si aliunde est per- 8
sona honesta. *cap. si quis testium.* ubi Bald. *nu.* 5. *de testib.* Gabr. *de testib. concl.* 18. *n.* 1. & 4. Cæs. de Graff. *dec.* 9. *n.* 5. & *dec.* 12. *n.* 1. *de testib.* Aym. *cons.* 249. *n.* 9. Bich. *dec.* 618. *n.* 5. Rota *dec.* 503. *nu.* 2. *par.* 4. *recent.* Cyriac. *contr.* 407. *n.* 137.

Paupertas, in quam aliquis incidit sua culpa, secun- 9
dum aliquos non excusat, nec dat privilegium pauperum. DD. apud Pratum ad Paschalem *de patr. pot. par.* 3. *c.* 5. *ad n.* 12. Covar. *var. resol. lib.* 2. *c.* 16. *n.* 9. *vers. secundo illud adnotandum.* Mulier obtinuit dispensationem ob paupertatem, & ante illius executionem fuit sibi relictum legatum pingue, poteritne illud absolute repudiare, ut possit frui dispensatione? affirmativam tenet Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disput.* 19. *num.* 27. Diana tuetur quoque affirmativam. *part.* 8. *tract.* 3. *resol.* 94. Aversa *de matrim. quæst.* 19. *sect.* 4. Sed quid si

Paupertas sola non facit suspectum Tutorem. §. *fin.* 10
Instit. de suspect. Tut. Montan. *de tutel. c.* 36. *reg.* 2. *n.* 1. præsertim si est Affinis. idem Montanus *loc. c.* Cyriac. *controv.* 534. *n.* 31. & 32. non excusat spoliantem a restitutione spolii in Judicio, in quo non est miscendum pauperis. Exud. 23. Grat. *disc. for. c.* 734. *n.* 50.

P A X.

Praxis pacis.

Pax est injuriarum remissio. Oddo *de restit. in in-* 1
tegrum. quæst. 85. *num.* 42. *par.* 2. Bald. *in L.* 1. §. 4. *C. de restit. in integr.* Hostien. *in summa de trenga & pace.* Innoc. *in cap.* 2. *eodem tit.* & est discordiarum sedatio.

Pax non prodest neganti maleficium in pœnam men- 2
dacii secundum aliquos. Sed contrarium tenet Caball. *res. crim. cas.* 74. & in Correis. vide *cas.* 75. prodest ad diminutionem pœnæ. Idem 175.

Pax facta pro absente, antequam ipse ratificet, sive 3
offendat, sive offendatur, non dicitur rupta, nec offendens dicitur proditor aut pacis violator. Herculan. *de caut. de non offenden. c.* 15. Moron. *de trenga & pace. par.* 2. *q.* 20. Mascard. *de prob. conclus.* 1131. Tusc. *litt. P. conclus.* 184. Guazzin *de pace & trenga. tract.* 1. *q.* 12. Lim. quoad pœnam conventionalem, quando principaliter paciscens promisit pro absente de rato sub pœna certa. Neque incurritur per solum conatum effectu non secuto. Cabal. *l. c. cas.* 152. Paschal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 7.

Pax reddita Confessori in articulo mortis prodest of- 4
fensori etiam in foro judiciali, quia Sacerdos est persona publica, & Notario in hac parte æquiparatur. Cabal.

ref.

ref. crim. cas. 141. Boss. in pract. crim. tit. de pace n. 20. Scens si fuit facta absenti, nullo pro eo interveniente, ita Bajard. ad Clar. in §. fin. quest. 58. numer. 73. vers. Item ad hec. & Clar. d. quest. 58. nu. 37. circa fin.

5 Pacis violatæ pœna non incurritur, cum ex causa de novo superveniente fuit facta offensio. Mascard. de prob. concl. 1162. Clar. in §. fin. quest. 47. Bonac. in Bull. Cœna. disp. 2. q. 3. quamvis causa esset reus ex ludo vel ebrietate. Farin. q. 107. par. 3. n. 304. Caball. ref. crim. cas. 101. a n. 11. Et in dubio, quia prior contravenerit, & quis sit puniendus, uterque absolvitur. Cabal. l. c. cas. 102. Clar. in §. fin. qu. 47. Et si adsit statutum, vel constitutio, quod non possit allegari nova causa, intelligitur de frivola. Farin. loc. cit. quamvis contrarius videatur Mascard. de probat. concl. 1157.

6 Pacis mediator non est sufficiens testis ad probandam pacem. Tiraquel. de retract. in præfat. n. 26. Gabr. de test. conclus. 20. vel 28. Farin. de testib. q. 60. Ciatlin. controv. for. cap. 116. Vulp. in tract. de pace qu. 9. quamvis non fuerit salariatus, & nullum habuerit emolumentum. Honded. cons. 52. lib. 2.

7 Pacis fractæ delictum est mixti fori. Mant. de tacit. lib. 27. tit. 6. n. 46. & 47. Spetell. dec. 1. n. 16. Guazzin. def. 1. c. 11. nu. 4. Decian. tract. crim. lib. 4. c. 26. nu. 14. & alii apud Conciol. ut mox inter Judicem Ecclesiasticum & sæcularem detur locus præventioni. Guazzin. l. c. & in tract. de pace par. 1. qu. 41. n. 3. Spetell. l. c. Conciol. res. crim. in ver. Pax. res. 1. Et a fractura pacis quælibet nova causa etiam levis & injusta excusat. Quia ad illius fractionem requiritur dolus. Socin. jun. cons. 103. a nu. 8. lib. 3. Moron. de treuga, & pace q. 18. n. 1. Bajard. ad Clar. q. 47. n. 55. Mascard. de prob. conclus. 1162. nu. 13. Farin. de var. & divers. crim. q. 107. n. 460. Cabal. resol. crim. cas. 101. n. 17. Guazzin. de pace par. 1. q. 44. Cancer. var. res. par. 2. c. 11. n. 8. Conciol. l. cit. res. 3. Dummodo hæc causa sit verisimilis, & probabilis, ac provocativa ad iram, juxta Colleg. Macerat. cons. 150. n. 55. Conciol. l. c. n. 3. & in verb. Cautio de non offenden. res. 1. Farin. d. qu. 107. nu. 454. quamvis factum seu causa ad iram provocativa non sit punibilis. Farin. l. c. n. 145. Vulp. de pace q. 48. n. 2. Dummodo iracundia non sit temeraria. Honded. cons. 97. nu. 33. lib. 1. Guazzin. & Conciol. ll. cc. quamvis causa orta fuerit ex populi rumore vel fama, quod ille, cum quo pacem fecerat, novam injuriam intulerit illi, vel illius consanguineis. Alex. cons. 115. a num. 14. lib. 4. Paris. cons. 165. num. 20. & 28. lib. 4. Honded. cons. 97. nu. 19. lib. 1. Farin. d. qu. 107. n. 468. & Guazzin. in tract. de pace. d. q. 44. num. 19. Moron. de pace qu. 11. Lim. si nova causa fuisset affectata, aut procurata, quia tunc non excusaret a fractura pacis tanquam dolosa. Moron. l. c. qu. 123. n. 10. Clar. in §. fin. qu. 47. nu. 9. Farin. l. c. n. 473. Mascard. de prob. concl. 1162. n. 20. Conciol. l. c. n. 9. In dubio tamen causa non præsumitur affectata, sed quod fuerit talis, probari debet ab allegante. Farin. ut supra. num. 474. Guazzin. de pace. d. quest. 44. num. 10. Herculan. de cautione de non offenden. cap. 47. n. 24.

8 Et ad hoc, ut pax non dicatur fuisse fracta, in dubio præsumitur, quod intervenerit nova causa, quæ causam dedit novæ offensioni, & hoc ad exclusionem novi delicti fractæ pacis. Honded. l. c. num. 30. lib. 1. Mascard. de prob. conclus. 1162. Bajard. ad Clar. qu. 47. n. 50. Vulpel. cons. 3. nu. 14. Cephal. cons. 567. n. 33. lib. 4. Farin. de var. & divers. crim. q. 107. n. 432. Cabal. res. crim. cas. 101. n. 20. & 32. Mant. de tacit. lib. 27. tit. 6. n. 22. Guazzin. de pace. qu. 45. Cancer. var. res. par. 2. cap. 11. n. 31. P. Grasset. de nece prodit. §. 32. nu. 41. ver. pax operatur. quia semper in dubio est facienda interpretatio exclusiva delicti, & qua evitatur pœnæ incursus. L. si Præses. 32. & L. interpretatione. 42. ff. de pœn. & DD. mox citati. & diximus in verb. Interpretatio. Nisi constet de aliquo dicto, vel facto, ex quo offendens moveri potuit ad offendendum. DD. cit. & Conciol. l. c. n. 8. res. 4. Tusch. litt. P. conclus. 183. n. 66. Farin. l. c. n. 434. Mascard. de prob. concl. 1162. nu. 65. lib. 3. Et ad probandam novam causam attendi debent conjecturæ, vel præsumptiones, ad quam probandam sufficit etiam semiplena probatio per unum testem, vel plures de auditu, per publicam vocem, & famam, per assertionem juratam Inquisiti, ut videri plura possunt de modo probandi novam causam. Mascard. de prob. concl. 1172. n. 71. lib. 3. & Farin. l. c. n. 437. Ut tamen pœna conventionalis ob fractam pacem a fidejussore exigi possit, debet plene fractura pacis probari per testes citato fidejussore examinatos, nec sufficit, quod de illa constet per solam contumaciam. Herculan. de caut. de non offend. cap. 26. nu. 1. Moron. de pace, & treuga. q. 182. nu. 1. Vulpel. de promiss. de non offenden. qu. 104. n. 1. Carrar. de execut. senten. capto Bannito cap. 1. n. 304. Farin. de var. & divers. crim. q. 107. n. 105. Guaz. de pace. par. 1. q. 42. a n. 8. Conciol. l. c. res. 5. per totam. Et quamvis Principalis sit solvendo ad sublevamen fidejussoris, tamen sola Principalis contumacia, & ficta confessio ex ea resultans, non nocet ob sumptus litium, & anfractus, quibus fidejussor vexaretur. Farin. l. c. nu. 110. & quamvis sententia contra Principalem lata fulciretur aliis præsumptionibus, & indiciis, quia adhuc fidejussori non noceret. Ploc. cons. 130. num. 22. Berous cons. 203. lib. 3. Farin. l. c. n. 106.

9 Porro pœna fractæ pacis procedit, quamvis offensio secuta fuerit in alieno territorio, seu extra territorium Judicis, coram quo fuit facta pax. Cabal. resol. crim. cas. 35. Farin. d. q. 107. nu. 259. Guazzin. de pace. par. 1. q. 59. Cancer. var. res. par. 2. cap. 11. n. 59. Conciol. l. cit. res. 6. quia promittens non offendere generaliter promittit, nec ad unum potius locum, quam ad alium se restringit. L. omnem. 20. ff. de Jud. Farin. & Guazzin. ll. cc. Cabal. l. c. cas. 31. a n. 1. Et talis, qui extra territorium pacem frangit, duplici pœna punitur, una per Judicem loci, in quo delinquit, & pœna conventionali per Judicem loci, ubi fuit facta promissio de non offendendo sub pœna conventa. Farin. n. 260. Guazzin. quest. 59. nu. 3. Conciol. l. c. n. 3.

10 Pax facta a Patre sine consensu filii, aut ejus ratificatione, non dicitur fracta a filio, quamvis ipse contraveniat. Moron. de treuga & pace. qu. 22. nu. 2. & quest. 132. n. 1. Farin. de accus. q. 14. n. 37. Conciol. res. 7. l. c. Vulpel. de pace. q. 9. Guazzin. de pace. par. 1. q. 12. nu. 36. quia nemo obligatur ex alieno contractu. L. si unus. 28. §. ante omnia. ff. de pact. L. si quis in suo. 33. §. legis. C. de inoff. testam. Michalor. de fratribus. cap. 48. num. 24. par. 2. Carrar. de pœn. Innoc. art. 1. n. 46. Conciol. alleg. for. 58. num. 11. Tusc. litt. P. conclus. 184. contra Paschal. de patr. pot. par. 4. cap. 7. n. 11. & alios ibi; sufficit tamen ad incurrendam pœnam ratificatio tacita re, aut facto. Hercul. de caut. de non offend. cap. 18. n. 8. Moron. l. c. q. 132. Mascard. de prob. conclus. 1162. n. 111. lib. 3. uti si filius adivit patris hæreditatem. Farin. d. q. 107. n. 290. Tusc. litt. P. conclus. 184. nu. 9. Guazzin. de pace. par. 1. q. 84. n. 2. Conciol. l. c. n. 4. deducitur autem ratificatio tacita etiam ex scientia filii pacis a patre factæ cum taciturnitate. DD. mox cit. Et quamvis filius, qui pacem a patre factam ratam non habuit, non teneatur pœna fractæ pacis, & dici non possit proditor, aut fractor pacis, patet tamen, qui pacem fecit, teneri ad pœnam conventionalem promissam. Hercul. de caut. de non offend. cap. 15. n. 9. Vulpel. de pace. quest. 9. per totum. Moron. l. c. quest. 135. num. 1. Farin. l. c. num. 295. Guazzin. l. cit. quest. 12. num. 36.

11 Pax non dicitur rupta, nisi illa sit ratificata tam ab offendente, quam offenso, præsertim si ille offendit, qui pacem non ratificavit, quamvis Notarius fuerit stipulatus pro absente offenso, nec ratificatio retrotrahitur ad hoc, ut pax rupta dici possit, quamvis principales promittentes teneantur ad pœnam conventionalem promissam. DD supra citat. & Bajard. ad Clar. quest. 47. num. 37. Mascard. l. c. num. 204. Farin. d. quest. 107. num. 274. Guazzin. de pace. par. 1. quest. 29. nu. 8. & quest. 81.

12 Pax potest probari per testes. Vulpel. de pace. q. 66. n. 4. & 5. Cabal. resol. crim. cas. 141. n. 10. nisi aliud disponeret statutum. Giurba cons. 60. n. 16. Guazzin. l. c. q. 32. Crispold. cas. milit. 27. n. 3. quia hic contractus non requirit necessario scripturam, nisi ageretur de

pœna incurrenda, quia ad hunc effectum de consuetudine pax non probatur concludenter, nisi mediante instrumento, seu scriptura, & non sufficiunt testes. Clar. *in §. fin. quæst.* 58. ubi Bajard. *num.* 72. *ver. scias etiam.* Guazain. *loc. cit. quæst.* 32. *n.* 10. & *quæst.* 80. *n.* 9.

13 Pax rumpitur, seu cautio de non offendendo per exonerationem sclopeti, etiamsi nulla secuta fuerit offensio, quia exonerans fecit, quantum in se fuit ad offendendum. Moron. *de pace & tregua, quæst.* 172. *num.* 3. Vulpel. *de pace, quæst.* 91. *num.* 7. & *quæst.* 102. *num.* 20. Honded. *cons.* 103. *num.* 8. *lib.* 1. Guazzin. *de pace, par.* 1. *quæst.* 50. *num.* 14. Farin. *de var. & diversf. crim. quæst.* 107. *num.* 174. Cabal. *res. crim. cap.* 152. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 11. *nu.* 54. & sufficit, quod voluerit explodere sclopetum, quamvis explosio ex quacunque causa non successerit. Conciol. *res. crim. resol.* 14. *per totam*, apud quem DD.

14 Pacis instrumentum extrajudicialiter confectum non probat delictum, nec quis censetur fateri crimen, super quo fuit facta pax. Put. *de syndic. ver. Compositio. cap.* 10. *num.* 2. Brun. *de indic. & tort.* 3. *quæst. princ. n.* 28. *ver. pax.* Cabal. *res. crim. cas.* 74. *n.* 3. *cent.* 1. Guazzin. *de pace par.* 1. *quæst.* 27. *num.* 2. Hercul. *de caut. de non offen. cap.* 36. *num.* 25. Farin. *de inquis. quæst.* 5. *num.* 18. quia confessio resultans ex pacis instrumento extrajudicialiter facto est extrajudicialis, & confessio extrajudicialis non est sufficiens ad condemnandum confitentem, quidquid sit quoad torquendum. Clar. *in §. fin. qu.* 55. Cabal. *res. crim. cas.* 288. *nu.* 59. *cent.* 3. Farin. *l. c. num.* 19. Conciol. *res.* 17. contra Mascard. *de prob. concl.* 501. *lib.* 1. præsertim si pax fuit facta in casu transigibili. Clar. *in §. fin. qu.* 21. Menoch. *de præs. lib.* 1. *qu.* 89. *num.* 85. Gabr. *de malef. conclus.* 23. *num.* 5. Mascard. *d. conclus.* 501. *num.* 7. & 8. Farin. *de inquis. qu.* 5. *num.* 18. Gomez *var. res. to.* 3. *cap.* 3. *num.* 54. Cabal. *res. crim. cas.* 74. Guazain. *de pace. par.* 1. *qu.* 27. *num.* 3. & 10. & *defens.* 32. *num.* 3. Ampliatur ad casum factæ pacis per publicum instrumentum etiam in casu non transigibili de Jure, ex quo nulla inducitur probatio, aut confessio sufficiens ad condemnandum, sed ad torquendum duntaxat. Clar. *in §. fin. qu.* 21. præsertim si pax per Mediatores fuisset tantum tractata, sed non conclusa. Menoch. *l. c. num.* 87. Farin. *d. qu.* 5. *nu.* 23. aut fuit facta ad effectum se liberandi a vexationibus Curiæ. Gabr. *de malef. concl.* 23. *nu.* 8. Mascard. *de prob. conclus.* 501. Farin. *loc. cit.* Conciol. *loc. cit. num.* 9. Limit. si pax in casu de jure non transigibili non fuit facta gratis, sed mediante pecunia, aut aliquo accepto, quia tunc ex pace resultaret confessio delicti. Bart. & Bald. *in L. transigere,* 18. *C. de transact.* Gabr. *l. c. num.* 10. Menoch. *l. c. num.* 83. Mascard. *de prob. conclus.* 501. *num.* 4. Farin. *d. qu.* 5. *num.* 20. Hercul. *de caut. de non offen. cap.* 36. *num.* 25. Cabal. *d. cas.* 74. *num.* 3. contra aliquos; vel si non constat de corpore delicti; quia tunc, licet ex pace in casu de jure non transigibili resultaret confessio, adhuc hæc non sufficeret ad inquirendum, nedum ad torquendum; aut condemnandam. Gabr. *l. c. num.* 33. Farin. *l. c. num.* 22. Guazzin. *l. c. qu.* 27. *num.* 17. Vel nisi instrumentum produceretur in Judicio a parte, quia tunc resultaret confessio delicti; quia producens instrumentum facti videtur fateri omnia in eo contenta. *L. cum precum.* 9. *C. de liber. caus.* Farin. *d. quæst.* 5. *num.* 19. & *cons.* 150. *num.* 7. *lib.* 2. Cujus tamen contrarium tenuit Ludovis. *dec.* 432. *num.* 4. cum Cabal. *loc. cit. cas.* 74. *num.* 4. Guazzin. *de pace. quæst.* 27. *num.* 3. & 14. apud Conciol. *l. c. num.* 15.

15 Pax super nece defuncti est habenda a filiis illius, Farin. *de accus. quæst.* 13. *num.* 3. Guazain. *de pace, par.* 1. *qu.* 13. *num.* 1. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 3. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 11. *num.* 62. & propinquiores in hoc remotioribus præferuntur. *L. si plures,* 16. *ff. de accus. L.* 2. *§. si simul.* ubi Farin. *d. qu.* 13. *num.* 3. Conciol. *res.* 18. *num.* 1. & procedit in Ascendentibus, & Descendentibus in infinitum. Esto filii non sint hæredes patris occisi, quia jus faciendi pacem non competit ratione hæreditatis, sed sanguinis, & filii naturales, & legitimi præferuntur naturalibus tantum, quia duo vincula magis ligant, quam unum. *L. re conjuncti* 87. *ver. præfertur*, ubi Jas. *nu.* 17. *ff. de legat.* 3. Vulpel. *de pace. quæst.* 16. *num.* 4. *ver. Dummodo.* Farin. *d. q.* 13. *num.* 69. Guazzin. *de pace. qu.* 13. *num.* 23. & 25. Imo quamvis filii fuissent exhæredati, & emancipati. Limit. primo in filiis minoribus, qui sine consensu Tutorum non possunt facere pacem. Farin. *de accus. qu.* 13. *num.* 47. Idem dic de filio posthumo, quia dum est in utero, Tutor, vel Curator non potest facere pacem cum delinquentibus, quia dum est in utero, in rerum natura non esse censetur. Farin. *de accus. qu.* 13. *n.* 48. Guazzin. *de pace. qu.* 13. *n.* 37. Conciol. *res. crim. ver. Pax. res.* 18. *n.* 10.

16 Sed quid si offensio fuit facta Monacho Professo, ad quem spectabit facere pacem, ad Monasterium, aut filios, seu Consanguineos illius? Respond. esse quidem varias Doctorum sententias, ut videri potest apud Farin. *de accus. qu.* 13. *a numer.* 10. Guazzin. *de pace. qu.* 13. *num.* 15. Lucidor. *de illegit. Cleric. & regular. cap.* 5. *num.* 14. quando tamen ratio Legis aut Statuti requirentis pacem fundatur in quiete Reipublicæ, ut inter Cives odia, & rixæ extinguantur, & homicidia impediantur, tunc pacem faciendi jus ad filios Professi, & cæteros Consanguineos, non ad Monasterium spectat. Farin. *d. qu.* 13. *numer.* 19. Guazzin. *loc. cit.* sed an etiam a filiis fœminis, quando adsunt cum masculis, & a statuto excluduntur ab hæreditate ob existentiam masculorum, vide Mant. *de tacit. lib.* 27. *tit.* 5. *in fin. num.* 13. affirmantem, quia vindicta saltem judicialis etiam ad fœminas pertinet. *L. sororem. C. de his quib. ut indign.* & *L. si qua fœmina. C. ad Turpil. L. non ignorat. C. qui accusare non poss.* Etiam ab uxore occisi pax omnino habenda est, quæ præfertur in hoc hæredibus, & Consanguineis, quia fuit una caro cum marito occiso, ob majorem illius propterea affectionem. Gomez *var. res. to.* 3. *cap.* 3. *num.* 65. Cæval. *in spec. commun. contra commun. qu.* 77. *in fin.* Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 23. Vulpel. *de pace. qu.* 15. *num.* 5. & 6. San Felic. *dec.* 26. *nu.* 25. contra Vincent. de Franch. *dec.* 382. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 11. *num.* 71. apud Conciol. *res.* 19. *num.* 1. Et quod dictum fuit de uxore, procedit etiam in sponsa. Bajard. ad Clar. *qu.* 58. *num.* 61. Decian. *tract. crim. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 10 Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 14. Guazzin. *de pace. par.* 1. *qu.* 15. *num.* 9. & Cancer. *l. c. num.* 71. quæ tamen uxor filiis non præfertur, sed tantum aliis hæredibus, & Consanguineis. Farin. *de accusat. qu.* 13. *num.* 15. Paschal. *l. c. num.* 16. Vinc. de Franch. *dec.* 382. Guazain. *l. c. num.* 7. Gratian. *discept. for. cap.* 518. *num.* 26. *par.* 3. Merlin. Pignatell. *controv. for. cap.* 16. *nu.* 3. *cent.* 4. qui volunt pacem habendam esse simul ab uxore, filiis, & patre.

17 Limit. si uxor transivit ad secundas nuptias, quia tunc amisit jus prælationis. Farin. *d. q.* 13. *num.* 16. Guazzin. *d. q.* 15. *num.* 9. Cancer. *loc. cit. num.* 72. Conciol. *loc. cit. ver. limita d. conclusionem.* Vir propter mortem uxoris in pacem faciendo præfertur communibus filiis. Decian. *cons.* 25. *n.* 27. *lib.* 1. Farin. *d. q.* 15. sed Vulpell. *de pace, q.* 24. tenet, quod occisa uxore pax sit habenda, a marito, a patre, & filiis copulative propter unitatem, seu identitatem personarum. Guazzin. *de pace. par.* 1. *quæst.* 13. *num.* 20.

18 Quæres, an pater possit facere pacem pro filio de injuria ei illata? Respondetur affirmative. Gomez *to.* 3. *var. res. cap.* 6. *num.* 6. Clar. *in §. fin. q.* 58. *num.* 22. Surd. *dec.* 89. *num.* 12. Farin. *de accus. qu.* 14. *num.* 34. Guazzinus *de pace. part.* 1. *q.* 12. *a num.* 2. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 5. & alii apud Conciol. *l. c. res.* 20. quia cum injuria facta filio dicatur facta patri, imo ex illa magis offendatur pater, quam filius. *L. in persona* 31. ubi gl. Bart. & Castr. & alii. *ff. de pact.* Paschal. *l. c.* Farin. *de var. & diversf. crimin. q.* 105. *num.* 254. Ita ut pater possit accusare illum, qui filio injuriam intulit. DD. cit. ergo potest etiam pacem facere, quia jus accusandi, & transigendi æquiparantur. Farin. *d. q.* 14. *num.* 35. Et hanc pacem potest facere etiam filio invito. Clar. *in §. fin. q.* 58. Boss. *in pract. tit. de pace. num.* 16. Pinell. *in L.* 1. *par.* 3. *num.* 105. *C. de bon. mat.* Farin. *l. c. num.* 36. Paschal. *l. c. num.* 6. Imo facta a filio sine consensu patris non suffragatur offendenti in casu statuti munientis pœnam propter pacem: plura de hac materia videri possunt in praxi *Patris.*

19 Quando vero dubitatur, an pax fuerit fracta, judican-

candum est pro parte negativa. Vulpel. *cons.* 2. *num.* 24. Mascard. *de prob. conclus.* 1131. *nu.* 11. Honded. *cons.* 103. *numer.* 23. *lib.* 1. Farin. *de var. ac diversf. crim. q.* 107. *numer.* 398. Guazzin. *de pace. par.* 1. *q.* 33. *num.* 14.

20 Pacem potest facere etiam minor major infante cum authoritate Tutoris, vel Curatoris, etiam sine Decreto Judicis, aut alia solemnitate. Gomez *var. res. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 66. Clar. *in* §. *fin. q.* 58. *ver. quæro an Tutor.* Fachin. *lib.* 9. *controv. jur. cap.* 43. Farin. *de accus. quæst.* 15. *a num.* 5. Guazzin. *de pace. par.* 1. *quæst.* 14. *num.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 518. *nu.* 7. *par.* 3. quia pax semper est utilis pupillo, & ideo Decretum Judicis, quod tantum requiritur ad obviandum fraudibus, & minoris utilitati consulendum, non est necessarium, quidquid in contrarium senserint Simoncellus *de Decret. lib.* 2. *tit.* 6. *num.* 132. & alii apud Conciol. *loc. cit. resol.* 22. *num.* 3. Et quamvis adesset statutum mandans minorem non posse contrahere sine Decreto Judicis, & aliis solemnitatibus, tamen hoc non procederet in contractu pacis. DD. cit. Et minor tenetur servare pacem a se factam, aliter punitur pœna fractæ pacis, si illam rupit, postquam fuit factus major, non vero si illam rupit, dum esset adhuc minor: quia tunc non incurrit pœnam legalem, aut statutariam, quidquid sit quoad conventionalem, in qua discrepant DD. apud Farin. *de accus. quæst.* 15. *n.* 53. & Guazzin. *de pace. quæst.* 14. *num.* 39. Nisi pax à minore intra nullius esset valoris, quia tunc illam non teneretur servare, quia quod nullum est, rumpi non potest. Farin. *loc. cit. num.* 44. Guazzin. *nu.* 47. Imo minoris adversus pacem a se factam cum auth. Tutoris, aut Curatoris non datur restitutio integrum, quia faciendo pacem non potest dici læsus, & sine læsione non datur restitutio. Gomez *l. c.* Moron. *de treuga & pace. quæst.* 177. *num.* 4. Oddo *de restit. par.* 2. *quæst.* 85. *num.* 45. Farin. *loc. cit. num.* 29. Guazzin. *de pace. d. quæst.* 14. *num.* 10. Cabal. *res. crim. cas.* 58. *num.* 9.

21 Pax facta a minore majore infante etiam sine authoritate Tutoris, vel Curatoris, sed cum Judicis Decreto, non valet, quia illud supplet deficientiam authoritatis Tutoris &c. Farin. *l. c. num.* 36. Guazzin. *d. quæst.* 14. *num.* 32. Conciol. *l. c. num.* 9.

22 Pax licet fuerit facta super homicidio, vulnere &c. & per illam fuerint remissa odia, & rancores, tamen damna, & interesse remissa non videntur, sed peti etiam post pacem possunt. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 58. *ver. quæro modo. num.* 38. Gomez *var. res. tom.* 3. *cap.* 6. *n.* 13. Farin. *de accus. q.* 15. *num.* 13. *& de var. & divers. crim. q.* 105. *num.* 365. Vulpel. *de pace. q.* 29. Guazzin. *eodem tract. par.* 1. *q.* 9. *num.* 48. & 49. Gratian. *d. disc.* 518. *num.* 14. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 11. *num.* 91. quia nunquam hæc censentur remissa, nisi de illis expressa fuerit facta mentio. Boer. *dec.* 52. *num.* 6. Farin. *de inquis. q.* 5. *nu.* 11. *ampl.* 2. Cancer. & Guazzin. *ll. cc.* quamvis injuria pretio fuerit remissa. Limit. si a partibus fuit facta plenissima pax, & verba pacis sunt satis ampla, & prægnantia, juxta Mascard. *de prob. concl.* 902. *num.* 31. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 114. *n.* 6. Bajard. ad Clar. *quæst.* 58. *num.* 70. Guazzin. *de pace. d. quæst.* 9. *num.* 52. Conciol. *l. c. res.* 23. *per totam.*

23 Si qui inter se pacem fecerunt, & invicem se percutiant, & ignoratur, quis fuerit primus in percutiendo, de pace rupta nemo condemnari potest. Herculan. *de cautione de non offend. cap.* 30. *num.* 1. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 47. *num.* 10. Vulpell. *de pace. quæst.* 106. Farin. *de divers. ac var. crim. quæst.* 107. *num.* 456. Cabal. *res. crim. cas.* 102. *num.* 1. *cent.* 2. Guazzin. *de pace. par.* 1. *q.* 53. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 11. *num.* 35. quia alias propter incertitudinem posset innocens condemnari, contra *L. absentem.* 5. *ff. de pœn.* quod procedit non tantum quoad pœnam; quæ applicatur parti, sed etiam quoad illam, quæ applicatur fisco. Moron. *de pace & treuga. quæst.* 168. *num.* 12. Tusc. *litt. P. concl.* 182. *num.* 45. Hercul. *de caut. de non offen. cap.* 30. *num.* 10. Bajard. ad Clar. *q.* 47. *n.* 56. *& in* §. *homicidium. num.* 132. Farin. *d. q.* 107. *num.* 459. excepta pœna pecuniaria applicata fisco; quo casu uterque tenetur. Cabal. *l. c. num.* 4. *& seqq.* DD. apud Conciol. *res.* 24.

Quæres, an amor illius, qui adulterium commisit cum uxore illius, cum quo pax fuit facta, excuset a pœna fractæ pacis? Respondetur negative secundum aliquos apud Conciol. *res.* 25. *num.* 4. sed probabilior, & verior est affirmativa, quam defendunt Clar. *in* §. *fin. q.* 47. *num.* 12. ubi Bajard. *num.* 65. *& in* §. *adulterium. num.* 73. nisi mulier esset vetula tam deformis, quæ posset potius provocare ad odium, quam amorem, aut alia adessent indicia, quod adulterium fuerit commissum ex vindicta, vel animo injuriandi. Clar. & Bajard. *ll. cc.* Mascard. *de prob. concl.* 1162. *nu.* 132. Vulpel. *de pace. q.* 43. Idem dicendum est de ebrietate, si hæc est tanta, quæ auferat libertatem, vide Conciol. *l. c. num.* 5. *& in ver. Ebrietas. res.* 1. *& in ver. Blasphemia. res.* 1. *num.* 11. cum vero ebrietas non præsumatur, probari debet. Conciol. *ll. cc.* 24

¶ PECCATUM.

§. *Unicus.*

Peccatum omnino vitandum, & multa specialia sunt concessa, ut vitetur peccatum.

Peccatum † debet omnino vitari, & ideo nulla di- 1
spositio, statutum, lex, consuetudo, vel privilegium va-
let, per quæ inducitur peccatum. Feder. de Sen. *cons.*
275. 277. & 278. *per tot.* ubi late, vide Tusch. *Litt.*
C. ver. Consuetudo nutritiva peccati non valet, *Concl.*
815. † Et ratio peccati vitandi expressa in lege, prout 2
in cap. fin. de præscript. in 6. operatur, quod sit ex-
tensio in correctoriis, & in omni dispositione ad evi-
tandum peccatum, & dispositio loquens de contractu,
habet locum in quasi contractu, & loquens de re cor-
porali extenditur ad incorporalia, & omnia, in quibus
ratio peccati evitandi subest. Alex. *cons.* 51. *Videretur*,
num. 4. *v. & pro hoc facit*, *lib.* 5. † Amplia; quia 3
licet prædo sit manutenendus in possessione sua, tamen
quando agitur de matrimonio contra aliud matrimoni-
um, fit separatio thori, non obstante possessione, quan-
do matrimonium non fuit contractum in faciem Eccle-
siæ per existentes in possessione ad tollendum pecca-
tum. Gem. *cons.* 76. *in pr. ver. super dubio.* † Am- 4
plia; quia licet Judex non teneatur impartiri officium
suum, nisi petenti, tamen ubi subesset ad removendum
peccatum, debet ex officio suo separare thorum, & tol-
lere occasionem peccati. Gem. *d. cons.* 76. *in pr. ver.*
Imo, quod plus est, ubi idem dicit in iis, quæ
concernunt præjudicium animæ, Vide Tusch. *Litt.*
O. ver. Officium suum Judex non impartitur, ni-
si petatur, & quando secus. *Concl.* 111. † Amplia; 5
quia in dubio licet non præsumatur delictum, ne-
que inducatur pœna, tamen secus est ad obviandum
peccato, & periculo animæ, quia ubi agitur, an sit
peccatum, vel non, in dubio indeclinandum est pro
peccato, ut tollatur peccatum, *c. Juvenis, de sponsal.*
Anch. *cons.* 243. *Christianissime*, *in fi.* ubi, quod tu-
tius est abstinere ab actu dubio, per quem possit pec-
catum subesse. Vide Tusch. *Litt. A. ver. Absolvere non*
debet Judex in dubio multis casibus, *Concl.* 42. † Ex- 6
tende; quia ubi agitur de illaqueanda anima a pecca-
to, materia stricta extenditur favore animæ, ut tolla-
tur peccatum. Rom. *cons.* 285. *Omnia, in fine*, ubi
Apost. *in verbo animarum.* † Contrarium; quia quan- 7
do sunt diversæ opiniones, qui facit secundum unam
opinionem, non peccat; quia varia intelligentia tollit
peccatum. Alex. *cons.* 1. *num.* 9. *v. ultimo pro hoc ad-*
duco, *lib.* 2. † Declara in legibus humanis, secus in 8
foro conscientiæ, ubi agitur de peccato, Ita Apost. ad
Alex. *d. cons.* 1. *num.* 9. *in v. non peccat*, *lib.* 2. &
Decian. *cons.* 8. *num.* 5. *v. quia facile*, *lib.* 1. † Am- 9
plia; quia licet juramentum metu, vel dolo extortum
sit nullum, intelligi debet sequuta absolutione per Ju-
dicem Ecclesiasticum, & licet sint opiniones, tamen
ista tanquam tutior est tenenda, quia removet peccatum
Fulg. *cons.* 121. *in pr.* † Amplia; quia etiam prætextu 10
publicæ utilitatis non est peccandum. Anch. *d. cons.*
243. *in fin.* † Imo, ubi agitur de publica utilitate, & 11
de peccato inducendo, prosternitur publica utilitas, quia
absurdum diceretur utilitatem humanam præferri legi
divinæ, quæ non admittit peccatum. Alex. *cons.* 53.
Quæritur an stante num. 10. *& seq. lib.* 5. † Amplia; 12
quia

quia restituere male ablatum quisque tenetur; quia sine
restitutione non diminuitur peccatum. *c. peccatum. de reg.*
jur. in 6. Vide Tusch. *Litt. R. ver. Restituere male*
13 *ablatum quilibet tenetur, alias non. Concl.* 303. † Am-
plia; quia ubi agitur de peccato secundum jus divi-
num, neque potest Papa dispensare, quominus pœni-
tentia agatur, & restitutio fiat. Alex. *d. cons.* 1. *num.* 2.
14 † Extende, quia licet Papa possit cum Clerico dispen-
sare super effusione facta sanguinis humani; non tamen
potest dare licentiam effundendi sanguinem humanum
clericis. Bald. *cons.* 432. *Ad bellum justum, in pr. lib.*
15 5. † Restringe, quia, ubi agitur de peccato mortali se-
cundum jus positivum, in quo Episcopus, & Inferior
non dispensat, bene potest Papa hoc casu dispensare.
16 Alex. *d. cons.* 7. *num.* 2. *lib.* 2. † Amplia; quia nul-
lum præceptum, sive arbitrorum, sive Judicum quorum-
cunque, obligat ad peccandum, & potest sperni. Abb.
cons. 64. *Venio ad primum, col.* 2. *in p.* 2. *v. quod*
17 *autem hoc claudum, lib.* 1. † Extende, quia imo in
Papa, & quolibet Principe cessat plenitudo potestatis,
quando ex ea inducitur peccatum. Ægid. Bellam. post
18 alios *in c. non liceat Papa, num.* 212. *q.* 2. † Exten-
de quia lex, vel statutum inducens peccatum non va-
let, neque debet servari; ideo lex, vel statutum, quod
præscribi possit cum titulo, non potest loqui, si adest
mala fides; quia induceret peccatum. Abb. *cons.* 76. *In*
19 *præsenti, in fi. lib.* 1. † Idem, si statutum disponat,
quod fiat exequutio sententiæ in die feriato in hono-
rem Dei, quia non valet; quia contra legem divinam
induceret peccatum absurdum & illicitum, etiamsi ad
augendum, & extensionem actus jam creati; plene
Alex. *d. cons.* 53. *Queritur, num.* 20. *& seq. lib.* 5.
20 † Amplia, quia pro salvanda vitá alterius non licet
mentiri, & pro quocunque pio opere non licet pecca-
21 tum facere. Alex. *cons.* 49. *num.* 3. *lib.* 4. † Amplia,
quia procedit etiam in eo, qui potest prohibere pecca-
tum, & non prohibet, quia se facit socium, & fauto-
rem criminis, & fraudis, plus Alex. *cons.* 51. *Cum di-*
catur, num. 6. *lib.* 4. quia non caret scrupulo societa-
tis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare, ubi
22 videas multa similia. † Limita, quia quandoque pec-
catum toleratur, ut majus malum evitetur. Alex. *d.*
23 *cons.* 1. *num.* 7. *lib.* 2. † Vide Tusch. *Litt. P. ver.*
Permissa sunt multa prohibita per modum tolerantia
24 *Concl.* 301. † Limita ex causa necessitatis meræ; quia
peccatum non est peccatum, ex quo lex non obligat
eo casu, Anch. *d. cons.* 243. *num.* 4. vide plenissime
eund. *Litt. N. ver. Necessitas non habet legem, Con-*
cl. 19. ¶

¶ PECULATUS.

§. *Unicus.*

1 Crimen † peculatus est circa usurpationem pecunia-
rum, & rerum publicarum, & est pœna mortis, *Inst.*
de publ. jud. §. *item lex Julia pecul. Clar. in* §. *fin.*
2 *qu.* 68. *num.* 3. *v. officialis.* † Pœna peculatus est de-
portationis, & amissionis bonorum *l.* 3. *ff. ad L. Jul.*
pecul. quandoque est pœna quadrupli. *l. pen. ff. eod.* &
quandoque arbitraria, major, & minor, secundum qua-
3 litatem, *l. sacrilegii, ff. eod.* † Et quod sit pecuniaria
in quadruplum, *l.* 4. §. *sed & qui pecuniam, ff. ad L.*
Jul. pecul. Curt. Jun. *cons.* 19. *num.* 13. *v. imo etiam.*
Decian. *Tom.* 2. *lib.* 8. *cap.* 28. *num.* 18. *& c.* 31.
4 *num.* 5. † Præscribitur hoc crimen per lapsum quin-
quennii, *l. peculatus, ff. ad L. Jul. pecul.* Azo. in *sum-*
ma C. eod. tit. num. 3. Gid. *de crim. læsæ majest. lib.*
5 1. *q.* 29. *v. accusatio vero peculatus.* † Et currit hæc
præscriptio non a die scientiæ, sed a die commissi de-
licti, quia omnis præscriptio habet tempus continuum;
gl. *in rubr. ff. de divers. & temper. præscript.* Mars., *in*
praxi, §. *constante, num.* 85. ubi de communi. Bossius
loquens de hoc crimine, *tit. quomodo proced. per act.*
in delict. num. 22. Clar. *in d.* §. *fin. q.* 51. *num.* 5.
sed quero, ubi dicit magis communem, quod præscri-
ptio delictorum currit a die delicti, non a die scien-
6 tiæ. † Et currit contra ignorantem. Soc. *cons.* 110.
suppofita, lib. 4. ubi plura hinc inde Alex. *in l. fin.*
num. 2. *& seq. C. de dolo*, & est communis opinio,
ut dicit *Sylva cons.* 7. *in pr.* prout etiam de communi,
7 Mars, *d. praxi*, §. *constante, num.* 85. *&* 86. *&* 89. † E-
tiamsi delictum esset occultum. Sylva *d. cons.* 7. *num.*
3. † Restringe de Jure Canonico; quia non præscribi- 8
tur sine bona fide præscribentis, & scientia ejus, con-
tra quem, sed procedit in foro animæ quoad pœniten-
tiam. Thod. Non. *cons.* 105. *num.* 21. *& seq.* quod
ego non credo verum; quia non remittitur peccatum,
nisi restituatur ablatum, & ubi agitur de peccato, ser-
vatur Jus Canonicum, sed forte illud quoad bonam
fidem habentis alienum, sed non quoad scientiam ejus
contra quem. † Et quod non præscribatur delictum de 9
Jure Canonico, est tex. *in c. ecce*, 24. *q.* 1. glos. *in c.*
admonere, 33. *q.* 2. *in v. pænitentia.* † Declara; quia 10
procedunt in foro conscientiæ. Dec. *in c. licet causam*,
de probat. num. 66. *& seq.* ubi Abb. *num.* 30. *v. quoad*
secundum. Imo. *num.* 19. *circa fin. ver. in ea gloss.* Fe-
lin. *num.* 38. Boet. *dec.* 26. *num.* 7. *& seq.* Capell. To-
los. *decis.* 138. † Non habet locum hoc crimen con- 11
tra eum, qui reddidit rationem, & fuit liberatus. Ce-
phal. *d. cons.* 192. *num.* 12. *& seq.* † Et si dolosa esset 12
redditio, non potest agi de dolo post biennium, *l. fi-*
nal. C. de dolo, Cephal. *d. cons.* 192. *num.* 20. † Limi- 13
ta, quia crimen peculatus non habet locum in eo, qui
pecunias Communis in usus suos convertit, nisi sit
Communitas libera. Castr. *d. cons.* 141. *num.* 4. *lib.* 1.
† Extende, quia imo lucrum, quod facit exactor ex 14
pecunia Communis, quam tenetur restituere non sta-
tim, sed certo termino, lucratur sibi. Dec. *cons.* 6. *col.*
2. *v. secunda ista conclusio, & in fin.* ubi distinguit tres
casus. † Extende, quia is, qui habet pecuniam a pri- 15
vato pro certo usu, & expendit pro se, non tenetur
pœna furti, quia in eum est translatum dominium pe-
cuniarum, quia non tenetur reddere eandem pecuniam,
secus si esset deputatus ad custodiam tantum. Castr. *d.*
cons. 141. *Visa quadam, nu.* 4. *v. quarto videndum, lib.*
1. Castr. *cons.* 366. *num.* 6. ubi dicit idem, & citat
Castr. ubi supra, & alios.

PECUNIA &c.

Praxis Peculii, & Pecuniæ.

Peculium adventitium an veniat in confiscatione bo- 1
norum filiifam. vide *Confiscatio.* Profectitium sub do-
minio Patris existere dicitur. *L. donationes quas paren-*
tes. C. de donat. inter vir. & uxor. gl. *in L. si ancil-*
lam §. *si Pater. ff. pro socio.* Patis. *cons.* 24. *num.* 60.
lib. 2. Jo. Franc. a Ponte *cons.* 19. *nu.* 11. Osasc. *dec.*
125. *num.* 2. Bich. *dec.* 511. *num.* 8.

Pecunia reputatur inter mobilia, quæ servando ser-
vati non possunt. *L. si Chorus, ff. de leg.* 3. Riccius *in*
prax. par. 1. *res.* 47. Thes. *dec.* 160. Gail. *lib.* 2. *obs.*
11. Osasc. *dec.* 135. Bonac. *de alim. bonor. Eccles. disp.*
2. *quæst. un. p.* 2. Tranchedin. *cons.* 79. quamvis fuerit
destinata ad emptionem immobilium. Thes. *dec.* 160.
Fel. *in cap. cum adeo. de rescript.* Gail. *l. c. obs.* 12. Surd.
dec. 287. Tranchedin. *l. c.* Pinell. *in L.* 1. *par.* 2. C.
de bon. mat. quamvis contrariam teneant multi apud
Barb. *alleg.* 96. *num.* 41. si est in magna quantitate,
vel saltem mobilium pretiosorum venit, quæ sine so-
lemnitatibus alienari non possunt; sicut non venit no-
mine mobilium in legatis, ubi ita obtinet communis
usus loquendi. Thes. *dec.* 160. *num.* 7. & ideo potest
alienari sine solemnitate. DD. cit. Lim. si fuit implica-
ta pro alimentis Monachorum, aut posita ad lucrum;
quia tunc censetur quid immobile, & non potest aliena-
ri sine solemnitate. Tranched. *cons.* 85. Barb. *de pot.*
Episc. alleg. 95. Turricell. *de reb. Eccles. non alim. cap.*
8. *num.* 62. Thes. *dec.* 287. Surd. *cons.* 287. & alii
apud Tranchedin. *l. c.*

Pecunia venit in hypotheca omnium bonorum. Ne- 3
gus. *de pignor. par.* 2. *memb.* 2. *num.* 11. Bertazol. *de*
claus. claus. 12. *gl.* 2. Gait. *de credito cap.* 4. Afflict.
decis. 190. *num.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 4. *n.*
9. Statil. *de salv. interd. dispect.* 3. *cap.* 2. *a num.*
229. *& cap.* 4. *num.* 324. Merlin. *de pignor. lib.* 2.
tit. 1. *quæst.* 48. contra sentit Gabr. *de R. J. conclus.*
12. *numer.* 30. & Menoch. *de adipiscenda rem.* 3.
num. 38.

Pecunia æstimata semper est eadem, vide *Moneta* 4
non potest pluris licite expendi, quam cuneus ejus per-
mittat. *L.* 1. *ff. de contrahen. empt. L.* 1. 2. *&* 3. *C.*
de veter. numism. pot. cap. quanto. de jurejur. Ciarlin.
con-

controv. for. cap. 29. num. 25. ad tex. in L. 1. ubi gl. ff. de contrahen. empt.

5 Pecunia relicta pro Missis post Decretum, Urbani VIII. debet investiri in bonis frugiferis, & non in reparandis domibus, quamvis ex eatundem locatione possit percipi census. Diana par. 10. trac. 16. res. 72. P. Thom. Tamb. opus. de Sacrificio Missa. lib. 3. cap. 1. §. 6. Pellizar. in man. Regular. tom. 2. tract. 6. cap. 3. num. 9.

6 Pecunia an, & quando includatur in legato omnium rerum domi existentium. vide *Legatum*. Una pro alia an solvi possit, invito creditore. vide *Moneta*. An comprehendatur in fideicommisso. vide *fideicommissum*. Invecta in prædium urbanum a Conductore regulariter an sit hypothecata. vide *Invecta*. & Marescot. lib. 2. var. res. cap. 118. num. 34. ubi dicitur, quod invecta pro usibus quotidianis non sit hypothecata pro pensione.

7 Pecunia inventa, quæ proprie non est thesaurus, puta, si ex inscriptione, aut alio modo potest sciri ejus depositio, si facta diligentia non invenitur Dominus, potest ab Inventore etiam divite retineri. cap. si quid invenisti, quæst. 5. Navar. in man. cap. 17. Sotus de Just. lib. 5. quæst. 3. art. 3. ad secundum. Diana par. 9. trac. 5. res. 16. sed Covar. in reg. peccatum par. 3. §. 1. defendit, debere de jure restitui pauperibus, aut causis piis, quamvis priorem non judicet improbabilem.

8 Soluta secundo creditori an possit repeti a primo, si fuit soluta bona fide, vide Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 1. quæst. 28. Cyriac. controv. 338. num. 17. Statil. de solv. Interd. inspect. 3. cap. 2. num. 247. ubi plurimi cum Roma affirmantes contra Gail. lib. 2. obs. 25. vide *Solutio*.

9 Pecunia quod fuerit versa in utilitatem Ecclesiæ, non probatur ex hoc, quod indigeat, aut indiguerit. Mascard. de prob. conclus. 1161. Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 76. ubi DD. secundum quos Ecclesia cogi potest restituere pecuniam mutuo acceptam, quamvis versio in utilitatem non fuerit probata. Menoch. de arb. cas. 432. num. 13. vers. contrariam. nisi mutuum fuerit contractum sine authoritate Prælati & Capituli, vel si Prælatus mutuo accepit sine consensu Capituli, quod tamen illi succedit. vide Fachin. l. c. cap. 77. nisi cum consensu Capituli mutuaverit. Capon. disc. for. 68.

10 Pecuniæ traditio vel consignatio, aut numeratio, an præsumatur facta causa mutui vel depositi, si sit diviti, vide *Depositum* & *Mutuum*.

11 Pecuniam dans Sacerdoti nolenti alias baptizare infantem moriturum, an sit simoniacus? vide *Simonia*.

12 Pecunia non est de per se fructifera, & ideo in illa non cadit interesse intrinsecum. L. usura. ff. de V. S. Gratian. disc. for. cap. 823. num. 14. Jo. Franc. a Ponte. de potest. Proregis tit. de regal. impos. §. 4. n. 30. Giurb. dec. 72. num. 11. Cyriac. controv. 165. numer. 25. Bursat. cons. 68. num. 10. Ugolin. de usur. cap. 8. §. 5. sub num. 4. Bich. dec. 185. nu. 9. Trauchedin. consult. 37. num. 53.

13 Pecunia, quæ reinvestiri debet in stabilibus, reputatur tanquam species, nec de illa judicatur, sicut de quantitate, sed sicut de specie. L. talis scriptura in fin. de leg. 1. L. si servus. 111. §. quicunque. ff. eodem. Gratian. disc. for. cap. 920. num. 26. Rota dec. 159. num. 2. apud Statil. de solv. interd. Bich. dec. 303. num. 8.

14 Pecuniæ identitas præsumitur ex actuum vicinitate. Cuman. in L. Imperator. 70. §. fin. vers. sed quomodo potest sciri. ff. de leg. 2. Rota coram Seraph. decis. 1093. num. 2. & coram Buran. dec. 361. num. 5. & in Bononien. legati. 19. Aprilis. 1649. coram. Reverend. Turracon. §. tunc etiam quia. Bich. dec. 671. num. 6.

15 Pecuniam non fuisse numeratam, si quis allegat, non potest allegare solutionem, quia valde differt numeratio a solutione. L. asseveratio. 10. C. de non nu. pecun. Jo. Fab. Institut. de litt. oblat. quæst. 8. Rimin. jun. cons. 172. num. 16. vers. secundo movetur. Bich. dec. 60. num. 13.

16 Pecuniæ non dicuntur realiter solutæ, si coram Notario exhibitæ fuerunt ad solam apparentiam, & statim restitutæ; tunc enim in recipientem non dicitur translatum dominium, ut requiritur ad effectum solutionis. Rimin. jun. cons. 407. num. 7. Beltram. inter consilia Farin. lib. 3. cons. 201. num. 33. & 34. Caval. dec. 406. num. 2. Corras. in L. frater a fratre. num. 10. ff. de cond. indeb. L. fugitivus. 16. ff. de solut. Merlin. in empor. Jur. par. 1. tit. 8. quæst. 10. sub num. 5. Bich. dec. 214. num. 19. & 20.

Pecuniæ numeratio in creatione census probatur ex assertione Notarii in Instrumento creationis. Rota in Parmen. pensionis 23. Martii. 1640. §. ponderando. & §. sequen. & 28. Aprilis. 1645. §. major. coram Bich. Idem Bich. dec. 584. Item ex testibus deponentibus tempore creationis census se vidisse in tabula magnum cumulum pecuniæ argenteæ & sacculi, nam ex veritate primordii, & præexistentis monetæ talis, præsumitur subsecutus eventus numerationis a Notario contextualiter affirmatus, & regulare est, quod pecuniæ deferuntur in sacculo, indeque extrahuntur, & numerantur. Gratian. disc. for. cap. 628. num. 12. Rota dec. 432. num. 2. §. non obstat. post Cen. de censib. Bich. dec. 584. num. 3. qui citat aliam Rotam. Item ex taciturnitate Impositoris census, qui nunquam ex hoc capite non numeratæ pecuniæ censum impugnavit. Idem Bich. l. c. num. 4. Item ex tacita Confessione accolatoris, qui accolando censum videtur agnovisse veritatem debiti. Surd. cons. 25. num. 20. præsertim concurrente solutione fructuum per longissimum tempus, quæ iteratam agnitionem debiti importat. L. si cui res. ubi Bart. ff. de leg. 2. L. si quidem. vers. certam. C. de transact. Dec. cons. 118. num. 2. Gratian. disc. for. cap. 524. num. 38. Duran. dec 324. num. 4. & 5. Rota penes Buratt. decis. 10. num. 14. 17

Pecunias recipiens ad negotiandum, si suscepit in se risicum capitalis, seu illius periculum, talis susceptio intelligitur de alio periculo amissionis capitalis, quam de proveniente ex natura negotii, puta per decoctionem Mercatorum, quibus dantur pecuniæ ad cambium, vel alio ex accidente præter naturam negotii. Rota dec. 304. num. 4. & 5. in fin. & decis. 556. num. 5. par. 2. recent. & dec. 137. num. 3. & 4. inter impressas post Consil. Farin. ubi promissio de restituendo capitali non intelligitur de toto capitali non intelligitur de toto capitali, sed de illo, quod supererit. Bich. dec. 191. num. 18. & 19. susceptio enim omnis periculi est illicita, & usuraria. S. Campistran. de usur. par. 2. num. 98. inter tract. divers. to 7. Lauten. de Rudolph. de usur. par. 2. quæst. 19. num. 61. Lupus in cap. naviganti. de usur. §. 1. num. 24. Mont. de tacit. lib. 6. tit. 9. num. 31. Molina de Just. & Jure disp. 417. n. 9. conclus. 2. Scaccia de camb. §. 3. gl. 3. num. 35. Rota in Romana Cambii. 18. Aprilis coram Peittingbero. Bich. l. c. num. 24. nisi detur justa compensatio pro periculo suscepto. Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 3. p. 11. Azor. Instit. moral par. 3. lib. 9. cap. 3. quæst. 7. Laym. moral. lib. 3. tract. 4. quæst. 20. sub num. 2. ver quamvis. 18

Pecuniarum dominium ad eum spectat, ad cujus creditum in libro banchi descriptæ reperiuntur. Rota dec. 377. num. 5. par. 1. recent. & dec. 581. num. 5. coram Pennia, & in Camerin. apocharum. 4. Mart. 1622. coram Rembolde. Bich. dec. 541. num. 2. 19

Pecunia est de rebus, quæ servando servari non possunt. L. hoc. S. C. L. quoniam pecunia ff. de usufr. ear. rer. qua usu consummantur. L. Julianus. ff. de petit. hered. L. qua Tutores. auth. novissime. C. de administ. Tut. §. constituitur. Instit. de usufr. cap. fin. ubi DD. de pignor. apud Tranchedin. in x infracitandum. Riccius in prax. par. 1. res. 47. quia licet pecunia sit pretiosa, tamen non datur, nec recipitur, ut servetur, sed ut insumatur, & implicetur. Bonac. de alien. bonor. Eccles. disp. 2. q. un. p. 2. propos. 2. nu. 4. Montan. de tutel. cap. 33. num. 177. conclus. 9. consid. 11. Tranchedin. consult. 52. num. 37. & seq. 20

Pecunia non potest germinare pecuniam sine vitio usuræ. cap. sicut. 47. dist. cap. plerisque 24. q. 3. Natta cons. 670. num. 11. Cyriac. controv. 586. num. 74. & licet promissio honestetur sub nomine interesse, & damnorum, tamen si pecunia est debita, dicitur in effectu usura, si non formalis, saltem mentalis. Bald. cons. 411. num. 14. vol. 5. Natta cons. 498. numer. 6. Berous. cons. 207. num. 51. vol. 3. Cyriac. controv. 586. cit. num. 75. 21

Pecunia, quando non fuit conventum, quod in certa specie solvatur, potest in qualibet specie solvi. Brun. 22

in

in tract. de augmento. conclus. ult. quia de generali consuetudine ubique locorum observata potest solvi una moneta pro alia. Brun. l. c. Curt. de augmento. qu. 9. & 10. Martin. Lauden. in tract. de Monetis quæst. 5. Curt. jun. cons. 24. num. 5. Natta cons. 454. n. 1. Surd. cons. 242. num. 1. Menoch. cons. 49. num. 19. Cyriac. controv. 620. num. 5. nisi bonitas intrinseca pecuniæ esset deteriorata, juxta Cornel. cons. 276. vol. 1. Grat. cons. 12. num. 53. & cons. 13. num. 38. vol. 1. Menoch. cons. 49. n. 3. Surd. cons. 368. num. 8. quo casu, quando bonitas intrinseca fuit mutata, solutio est facienda secundum valorem, & bonitatem pecuniæ, quæ erat tempore contractus, & sic augmentum, quod crevit ea de causa, cedit commodo creditoris, juxta cap. quanto. de Jurejur. cap. olim causam. & cap. cum Canonicis de censib. Cravetta cons. 47. per totum. Surd. cons. 220. num. 4. Sola ad Constit. antiq. Saband. pag. 120. num. 72. Cephal. cons. 31. num. 9. quamvis non pauci contrarium teneant, quod in pecunia sit attendenda tantum bonitas & valor extrinsecus, quia forma in materia dat esse rei, & bonitas intrinseca parum valeret, nisi in ea forma & imago Principis impressa esset, juxta Afflict. in tit. quæ sint regalia in verb. Moneta sub num. 11. ita ut non videatur pati damnum creditor recipiendo in materia deteriore, dummodo consequatur monetam ejusdem valoris. Ita Oldrad. cons. 168. q. 3. Surd. cons. 285. & in solutione livellorum. Roman. cons. 123. Gemin. cons. 137. Menoch. cons. 49. n. 38. & 39. Cravetta cons. 386. vide Cyriac. loc. cit. alios citantem num. 27.

23 Pecuniæ Dominus solus subjacet damno in ea. Hinc in societate, quando unus posuit pecuniam, & alter industriam, damnum contingens in pecunia, & capitali totum pertinet ad Dominum pecuniæ. gl. in L. si non fuerint. 29. ver. solus. ff. pro socio. & in L. 1. C. eodem. Socin. sen. cons. 265. num. 2. post medium. vers. primo quia sumus. n. 4. & seq. vol. 2. Navar. in man. cap. 17. num. 252. Covar. lib. 3. var. res. cap. 2. nu. 2. ver. quod autem diximus. & Cyriac. controv. for. 630. num. 3.

24 Pecunia reperta penes virum præsumitur pro dimidia parte esse uxoris, si illa habeat alia bona præter dotalia, secus si alia bona non haberet, juxta L. Reos. §. cum in tabulis. ff. de duob. Reis. & cessat præsumptio. L. Quintus Mutius. ff. de donat. inter vir. & uxor. juxta quam præsumeretur mariti. Mascard. de probat. conclus. 1324. Natta cons. 569. Surd. cons. 82. num. 18. & cons. 86. num. 1. & 2. Cyriac. controv. 685. num. 13. & seq.

25 Pecuniæ traditio non præsumitur ex litteris cambii, quod ea tradatur, sed debet probari. Jas. in L. servi electione. n. 8. ff. de leg. 1. Crot. cons. 40. ante n. 17. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 14. num. 2. Cyriac. controv. 706. num. 2.

26 Pecunia, quam habuit mente captus ex contractu, præsumitur consumpta, nisi probetur, quod fuerit versa in ejus utilitatem. L. prædiorum, 10. & L. si prædium. 16. C. de præd. min. ubi gl. Salyc. in L. 2. num. 3. C. de Curat. furios. Fulgos. cons. 79. n. 2. vers. his consequens est. Cyriac controv. 329. n. 53. & 55. ubi de contractu mente capti nullo &c.

27 Pecuniæ, præsertim in magna quantitate non præsumuntur relictæ in hæreditate a fideicommittente, sed debet probari. Peregr. de fideicom. art. 5. num. 24. & 28. Gratian. discept. for. cap. 215. sub num. 23. citati a Cyriac. controv. for. 5. num. 65.

28 Pecunia aliena res empta transit in dominium emptoris, non Domini pecuniarum. L. si ex pecunia. 6. de rei vendic. L. ad probationem. 2. ubi Bald. num. 1. C. de prob. Rota dec. 607. num. 2. par. 1. inter impressas apud Farin. Cyriac. controv. 36. n. 3. Dec. cons. 99. n. 1. Rota Bonon. divers. dec. 77. n. 10.

29 Pecunias proprias vendicans præfertur Creditoribus anterioribus etiam privilegiatis. L. si vero nummi extent. de privil. credit. Rota decis. 340. num. 2. coram Celso. Pacian. alleg. 153. num. 1. dummodo constet de illarum identitate, de identitate vero illarum constare potest primo ex præsumptione juris, quia pluralitas summarum non præsumitur. Rota coram Seraph. dec. 109. num. 5. item ex qualitate personarum, uti si sunt pauperes illi, apud quos reperiuntur pecuniæ. Rota coram Celso d. decis. 340. num. 4. & dec. 478. num. 10. post Cenc. de censib. item ex eadem quantitate & summa. Seraph. dec. 1093. num. 3. Celsus d. dec. 340. num. 6. Item ex eadem qualitate. Item ex brevitate temporis, quo pecunia devenit ad manus detentoris, & penes ipsum reperta fuit. Gratian. discept. for. cap. 896. n. 9. Surd. dec. 55. num. 9. & 10. Rota coram Seraph. dec. 1093. num. 2. & post tract. Cenc. de censib. dec. 478. num. 8. Item ex omnimoda verisimilitudine, quod detentor diversas pecunias non habuerit. Gratian. discept. for. cap. 987. num. 12. & Rota dec. 478. num. 10. post Cenc. Item ex depositione testium singularium deponentium de facto proprio. Rota coram Coccino decis. 19. num. 2. & coram Buratt. dec. 168. num. 16. & coram Cello decis. 340. num. 3. Pacian. allegat. 153. per totum.

¶ PEDAGIUM.

§. I.

Pedagium quid sit, & an prohibitum, vel permissum, & quæ pœna imponatur?

Pedagium † est jus reale cohærens territorio ad uti- 1
litatem fisci, & est de regalibus, & reservatis Princi-
pi, ideo non competit nisi habentibus fiscum. Bald.
cons. 243. Jus percipiendi, lib. 5. in pr. Vide Tusch.
Litt. R. ver. Regalia quæ esse dicantur, & ad quem
spectent. Concl. 82. † Et jus colligendi pedagium, est 2
jus reale, quod cohæret territorio in quo pedagium le-
vetur, quia cum sit jurisdictio; ergo cohæret territo-
rio. Bald. cons. 289. Quia consuetudo, num. 2. ver se-
cundo præmittendum, lib. 4. adde, quod non transit,
nisi cum universitate, quia jurisdictio non transit, nisi
cum universitate; Bald. cons. 322. num. 2. lib. 4. quia
licet cohæreat territorio, & solo, non tamen cohæret
ad utilitatem soli, sed ad utilitatem fisci. Bald. cons.
119. num. 2. & 3. v. secundo præmitto, lib. 4. & quod
pedagium cohæreat territorio ad utilitatem fisci, & non
ad utilitatem soli. Bald. d. cons. 243. Jus percipiendi,
in pr. lib. 5. † Restringe, nisi Castrum habeter fiscum 3
de per se ex privilegio, vel consuetudine, quia tunc
talis jurisdictio colligendi pedagium cohæret territorio,
prout de consuetudine habent Civitates Italiæ, & mul-
ta Castra. Bald. d. cons. 243. Jus percipiendi, lib. 5.
per tot. † Et transmittitur proprietas, & possessio, vel 4
quasi colligendi pedagia hæredibus. Bald. d. cons. 289.
num. 2. lib. 4. v. & hoc apparet. † Amplia; quia non 5
venit in generali concessione, nisi expresse sit dictum,
quia concedi non consuevit. Bald. d. cons. 243. in pr.
lib. 5. Vide Tusch. Litt. J. ver. Jurisdictio quando, &
ex quibus censeatur concessa, vel vendita. Concl. 547.
† Amplia; quia salis redditus licet sit portitorium, & 6
non pedagium, proprie tamen venit appellatione peda-
giorum, & multo magis appellatione vectigalium; quia
omne, quod fisco spectat, continetur sub nomine ve-
ctigalium, Cuman. cons. 162. Visa copia, in pr. † Spe- 7
ctat pedagium ad feudatarium, non ad dominum dire-
ctum, quia respicit utilitatem, & est onus reale Signor.
co f. 108. num. 10. & seq. † Pedagia colligentes debent 8
tenere itinera tuta, unde si fiat aliqua robbaria in ter-
ritorio Domini exigentis pedagia, tenetur ipse restitue-
re, vel malefactorem exhibere, secundum Archid. in
c. si quis peregrinos, 33. qu. 3. quem sequitur Bald. in
c. 7. §. conventicula quoque, de pace jur. firm. † Pro- 9
hibita est exactio pedagii, & exigens sine causa vera,
vel putativa, incidit in crimen atrox, ff. ad L. Jul. de
vi publica, in fin. Bald. d. cons. 289. num. 5. v. iis
igitur, lib. 4. † Et solutiones factæ a subditis domino 10
suo per decennium an inducant titulum, vel extorsio-
nem præsumptos, vide Alex. cons. 124. super primo,
cum apostillis ibi pro utraque. Vide Tusch. Litt. O.
ver. onerum impositio regulariter prohibita, & quando
permissa. Concl. 134. † Amplia, quia præsumitur do- 11
lus, in eo qui exigit pedagium sine causa contra le-
gem; ideo non excusatur. Bald. d. cons. 289. num. 6.
lib. 4. † Amplia; quia jus colligendi pedagium est pro- 12
hibitum, nisi sit ex privilegio Principis, vel ex con-
suetudine, seu præscriptione immemorabili, quia itine-
ra debent esse libera, Bald. d. cons. 340. si pater, n. 3.
v. fu-

v. super eo quod, lib. 5. ubi, quod Civitates & nobi-
13 les non possunt nova pedagia imponere. † Limita, quan-
do exigitur secundum legem, ut quia sit vel ex privi-
legio, seu consuetudine. Bald. d. cons. 289. num. 6. v.
quandoque secundum legem, lib. 4. quia licita est exa-
14 ctio sine pœna. † Extende, quia bonæ fidei possessor,
vel habens publicam famam pro se, vel etiam possessio-
nem majorum suorum, in exactione pedagii, non præ-
sumitur in dolo, sed debet manuteneri, donec causa
sit cognita, nec potest inquiri, vel puniri tanquam cri-
15 minosus. Bald. d. cons. 289. per tot. lib. 4. † Extende,
quia justus error excusat a pœna Criminali exigentem
pedagia. Bald. d. cons. 289. num. 5. lib. 4. Vide Tusch.
Litt. D. ver. Datia, & gabella an sint permissa, vel
prohibita. Concl. 26.

§. II.

Pedagia a quibus possint imponi & exigi?

1 Pedagia † non possunt colligi, neque imponi per in-
feriores Principes, quia sunt de Regalibus, & quia tran-
situs viarum unicuique est liber. Bald. cons. 11. In cau-
sa passagii, lib. 2. & quod sint de regalibus. Bald.
cons. 420. verba Principis, n. 5. v. non tamen, lib. 4.
Castr. 166. Nulli dubium, n. 2. v. videndum est, l. 1.
Vide Tusch. Litt. P. ver. Principi soli, quæ reservata
2 esse dicantur, Concl. 695. † Et ideo Civitates, & no-
biles per eorum territoria non possunt imponere nova
pedagia, alias possunt prohiberi, ne exigant; quia li-
berum debet esse iter viarum Bald. cons. 340. si pater,
3 n. 3. v. super eo, lib. 5. † Amplia; quia licet pedagium
possit colligi privilegio, vel consuetudine, & non sol-
ventes cadant in commissum; tamen extra territorium
non est licitum colligere, neque possunt res capi ob
commissum extra territorium, etiam si sub eodem Prin-
cipe sint territoria separata. Bald. d. cons. 340. num. 3.
v. sed nunquid post quam. lib. 5. Vide Tusch. Litt. D.
ver. Delinquens in uno territorio an sit tutus in alio
4 territorio, vel non. Concl. 183. † Limita, nisi quis ha-
beat ex privilegio Principis. Bald. d. cons. 11. in pr.
lib. 2. & cons. 289. Quia consuetudo, in pr. lib. 4. &
5 cons. 340. num. 3. lib. 5. † Probatur autem privilegium
etiam per homines discretos, qui deponunt se vidisse,
& legisse privilegium. Bald. d. cons. 11. v. secundo præ-
6 mittendum, lib. 2. † Limita, nisi quis vigore consue-
tudinis immemorabilis collegerit pedagium; quia præ-
sumitur titulus a Principe. Bald. d. cons. 11. lib. 2. qui
dicit maxime hoc procedere in Italia, & d. cons. 289.
in pr. lib. 4. Signor. cons. 108. num. 8. ubi loquitur in
Principe Sabaudiæ. Vide Tusch. Litt. C. ver. Consue-
7 tudo circa datia, & gabellas, Concl. 846. † Imo con-
tra Principem potest hæc consuetudo allegari per feu-
datarium, quasi ipse concesserit, quando est immemo-
rabilis. Signor. d. cons. 108. num. 9. qui loquitur in Ja-
cobo Principe contra dominum suum Comitem Sabau-
8 diæ. † Declara; quia jus colligendi pedagium acquiri-
tur præscriptione immemorabili, seu consuetudine, cu-
jus initii memoria non extat; sciente tamen Principe,
vel Locumtenente Principis. Bald. d. cons. 340. si pater
9 filio, num. 3. v. super eo quod quæritur, lib. 5. † Et ista
consuetudo, seu præscriptio immemorabilis exigendi pe-
dagia dicitur quædam tacita concessio facta a Principe.
Castr. cons. 166. Nulli dubium, num. 2. v. qua quidem
10 concessio, lib. 1. † Restringe tamen, quia licet consue-
tudo sit præscripta colligendi pedagium per aquam, non
tamen poterit colligi per terram. Bald. d. cons. 340.
11 num. 4. v. sed nunquid si consuetudo, lib. 5. † Extende;
quia quando pedagium est legitime præscriptum, sive
per terram, sive per aquam, sive simul per terram, &
aquam, nedum potest colligi, sed etiam res incidunt
in commissum ob fraudem commissam. Bald. d. cons.
12 340. in fin. v. sed quid si est, lib. 5. † Concessio pe-
dagiorum fit a Principe expresse, & tacite; expresse per
litteras, quibus statur. Castr. d. cons. 166. n. 2. v. qua
13 quidem concessio, lib. 1. † Tacita concessio exactionis
pedagii resultat ex usu tanti temporis, cujus non extet
memoria, & ista tacita non debet plus operari, quam
expressa. Castr. d. cons. 166. num. 2. v. item potest esse,
14 lib. 1. † Fœmina de jure communi est incapax juris
exigendi pedagia, sicuti est incapax feudi, quia de si-
milibus ad similia procedimus arguendo, ex quo be-
neficium Principis est circa ea, quæ sunt de Regali-
bus. Castr. d. cons. 166. col. 2. ver. secundo breviter,
lib. 1. ¶

PENSIO.

Praxis Pensionis.

Pensio est certa portio ex aliqua mensa vel Benefi- 1
cio, ex causa ad tempus non in perpetuum separata.
Gig. de pens. quæst. 1. num. 1. Card. in Clem. 1. §. 1.
quæst. 3. de supplen. neglig. prælat. Quædam datur in
titulum Beneficii, quædam pro servitio temporali, quæ-
dam datur loco beneficii ex causa onerosa, quædam ex
causa lucrativa, alia apponitur a Patrono in funda-
tione Beneficii, quædam datur a Laico in titulum pa-
trimonii Clerico, ut ad Ordines promoveri possit. Gig.
de pens. quæst. 3. per totam. Imposita sine authoritate
superioris est illicita, sicut etiam nimis onerosa Recto-
ri Beneficii, & quæ Ecclesiam nimis gravat, sicut ex
falsa causa assignata.
Papa potest imponere pensionem, quia est Dominus 2
omnium Beneficiorum. Clem. 1. in fin. ut lite pend.
& cap. 2. de præb. in 6. cap. omnes 22. dist. cap. quod
autem. 23. quæst. 7. cap. si Papa de privil. in 6. Spe-
cul. in tit. de legat. §. nunc ostendendum. Et obtenta
a Papa sine justa causa, sed sine sub vel obreptione po-
test tuta conscientia retineri. Felin. in cap. ad audien-
tiam. de rescript. Dec. cons. 436. & alii apud Dianam
par. 10. tract. 4. res. 70. Gig. de pens. qu. 6. a num. 6.
Mandos. de signat. gratiæ. tit. de pens. vers. Papa. Pa-
ris. de resign. Benef. lib. 6. qu. 2. n. 131. & 155. Capu-
taq. dec. 316 par. 2. contra Lessium, Vasquez, & alios.
Ab Episcopo regulariter servari non potest, juxta cap. 3
prohibemus de censib. cap. majoribus. de præb. tamen si
concurrat justa, & rationabilis causa, potest. Riccius
in praxi par. 3. res. 268. Leo in thes. for. Eccl. par. 2.
cap. 7. num. 17. Navar. cons. 4. de simon. Barb. de potest.
Episc. alleg. 69. num. 15. causæ vero solent esse permu-
tationis Beneficiorum in casibus a jure permissis. Leo
l. c. num. 28. Riccius in prax. par. 3. resol. 268. Barb.
l. c. qui citat Rotam. Antonel. de regim. Eccl. lib. 3.
cap. 11. Navar. cons. 4. num. 2. de simonia. ut pluribus
fuit dictum in prax. Benef. a num. 165. Garz. de Be-
nef. part. 1. cap. 5. num. 5. §. 2. num. 292. & seq. Item
ad extinguendam litem inter duos super eodem Bene-
ficio etiam ipso contendentes. cap. nisi de præb. Ric-
cius & Antonell. ll. cc. Item pro pauperibus bene me-
ritis, vel usu piu. Laym. lib. 4. tract. 2. cap. 18. Barb.
l. c. dummodo causæ justificentur aliunde, quam ex
assertione Episcopi, cui in hoc non creditur. Abb. in
cap. divers. fallac. de Cler. conjug. & dummodo pen-
sio non excedat tertiam partem fructuum, aliter vitia-
tur quoad excessum. Gig. de pens. quæst. 9. Riccius in
prax. par. 1. res. 384. Et quia Episcopus non Ecclesiam,
seu Beneficium onerare potest, Fagnan. in cap. nisi es-
sent num. 46. de præb. Barb. de potest. Episc. alleg. 85.
Abb. in cap. prohibemus. num. 2. de censib. P. Anaclet.
Reiffenstuel. lib. 3. tit. 12. §. 4. num. 87. sed personam
tantum, ideo pensio mortuo beneficiato, seu amoto ex-
tinguitur. d. cap. nisi de præb. Leo in thes. for. Eccl.
par. 2. cap. 7. num. 32. Barb. de pot. Episc. allegat. 85.
num. 12. Bonac. de simonia. disp. 1. quæst. 4. §. 15. n. 9.
Rota in Calaguritana Benef. 18. Jun. 1593. coram Gy-
psio. Gig. de pens. q. 6. num. 4. Antonell. d. cap. 11. de
regim. Eccles. lib. 3. num. 5. & seq. In Beneficiis reser-
vatis causa permutationis Episcopus pensionem impone-
re non potest, quia reservata coram Papa permutari de-
bent. cap. un. de rer. permut. in 6. extrav. execrabi-
lis. §. quæ omnia. ubi gl. in verb. permutationis. de
præb. & dignit. Put. dec. 162. lib. 2. Cassad. dec. 2. de
rer. permut. Antonell. l. c. num. 7. sicut neque permu-
tationem triangularem permittere potest, quæ inter tres
fieri solet, Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 14. n. 58. Bo-
nac. de simon. disp. 1. quæst. 4. §. 14. num. 4. Antonell.
l. c. num. 8. sicut nec permutationem Beneficii de Ju-
repatron. Laicorum sine Patronorum consensu. gl. in
cap. un. ver. collationem. de rer. permut. in 6. Quod
si Patronus in tali casu fuit citatus ad videndum fieri
permutationem, aut contradicendum in termino præfi-
xo non comparuerit, nec contradixerit, secuta institu-
tione Ordinarii ulterius non audietur. In reservatio-
ne tamen pensionis in Beneficio jurispatronatus Patroni
con-

consensus non requiritur. Antonell. *l. c. num.* 10. Riccius *in prax. par.* 1. *cos.* 194. Rota *dec.* 6. *&* 992. *in una Colimbrien. pens.* 11. *Febr.* 1598. *coram Seraph. inter collectas a Farin.*

4 Parochiales Ecclesiæ, quæ summam ducatorum centum secundum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus gravari possunt. Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 13. *de ref.* Quod autem non remaneant centum pro Rectore, si pensionarius agit judicio possessorio, debet probari ab ipso Rectore, quia quasi possessio relevat pensionarium ab onere probandi, quia non tenetur exprimere causam suæ possessionis. Si vero Rector agit contra pensionarium judicio petitorio allegans, se non esse obligatum solvere pensionem, eo quod reservatio sit nulla, pensionarius, tenetur probare, manere centum pro Rectore, quia tenetur justificare suam gratiam. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 120. *num.* 14. ubi Abb. *in cap. querelam. de elect.* Mant. *dec.* 196. Ruin. *cons.* 154. *lib.* 4. Antonell. *l. c. num.* 18.

Præterea non potest Episcopus Beneficio imponere 5
pensionem transmissibilem ad successorem seu ad vitam ipsius pensionarii. Fagnan. *in cap. nisi essent. num.* 40. *de præb.* Navar. *cons,* 8. *num.* 9. *de Jurepatr. & cons.* 43. *de Simon. num.* 4. Card. de Luca *de pens. discur.* 40. *num.* 4. Azor. *par.* 2. *lib.* 8. *cap.* 6. Paris. *de consid. q.* 28. *num.* 20. contra P. Pahing. *in lib.* 3. *tit.* 12. *ut Eccles. Benef. sine dimin. conf. num.* 10. Gig. *de pens. q.* 6. *num.* 4. Garz. *de Benef. par.* 1. c. 5. *nu.* 339. & patet ex *d. cap. nisi essent.* ubi neque pro bono pacis potest talis pensio transmissibilis imponi, neque ex causa etiam utilitatis aut necessitatis: Imo post decretum Eminentiss. Bandini Peneiatici sub fel. mem. Innoc. XII. Vicedatarii tenoris sequentis.

CUm velit Sanctissimus Dominus noster ex paterna sua charitate & zelo excitare Parochos ad majorem vigilantiam pro animabus ipsorum Curæ commissis, atque faciliorem ipsis sternere viam subveniendi earundem necessitatibus per copiosiores eleemosynas; Ideirco accepto oretenus a Sanctitate sua expresso mandato præcipimus & statuimus, ne imposterum graventur Parochiales etiam Jurispatronatus Laici, pensionibus; atque hoc etiam observetur ab ipsis locorum Ordinariis in provisionibus ad ipsos spectantibus. Præterea ne admittantur resignationes aut permutationes Parochialium cum reservatione pensionum ad cujuscunque favorem, & sub quocunque titulo etiam præstationis alimentorum, multoque minus reserventur pensiones super easdem Parochiales sine causa Beneficio pleno cum consensu possessorum, sub quacunque causa, & titulo. Ex Dataria hac die 11. Novembris. 1692.

Rex est omnino clarior, ut patet legenti.

6 Quamvis Papa possit sine consensu Rectoris imponere pensionem super Beneficio, quia propter Dominium, quod habet in Beneficiis, sicut potest Beneficiatum toto Beneficio de plenitudine potestatis privare, ita etiam parte illius. *cap. ad honorem. de usu & author. pall. cap. cum ex eo de pœnit. & remiss.* cap. *si Papa. de privil. in* 6. Clem. *si una de reb. Eccles. non alien. cap. pastoralis.* & *cap. consultationibus. de donat.* Tamen hoc non procedit in Episcopo, quia Episcopus est vocatus in partem solicitudinis, non autem in plenitudinem potestatis, juxta Caecialup. *in trac. de pens. q.* 5. Gig. *eodem trac. q.* 10. *num.* 1. Innoc. *in cap. ut nostrum. Ut Eccles. Benef. sine diminut. conferantur.* Oldrad. *cons.* 226. Petr. de Anchar. *cons.* 279.

7 Pensio ut acquiratur, requiruntur eædem qualitates ac in Beneficio. & iisdem modis acquiritur, & amittitur, ac Beneficium. Garz. *de Benef. par.* 1. *c.* 5. *num.* 121. nam succedit loco Beneficiorum etiam in materia spoliorum & facultate testandi. Garz. *l. c.* Barb. *de Jure Eccles. lib.* 3. c. 11. *num.* 15. Navar. *cons.* 11. *nu.* 2. de *tempor. ordinand.* Ideo Illegitimus est incapax pensionis, nisi fuerit dispensatus ad Ordines. Rota apud Merlin. *dec.* 278. Navar. *cons.* 63. *num.* 5. *de Simon.* qui prævia dispensatione ordinatus, eo ipso fit capax pensionis sine alia dispensatione. Sarnen. *in reg. de annali. q.* 21. & ita tenuit semper Rota contra Gigantem & Rebussum. *coram Orialen. relat. in* 1. *par. divers.* 426. & coram Seraphin. *dec.* 1264. *num.* 2. & coram Litta, quam refert Garz. *dec. Benef. in addit. ad c.* 5. *par.* 1. *nu.* 117. *in Veneta pensionis.* 10. *Decemb.* 1572. Hinc pensionis capax est, qui complevit ætatem requisitam ad primam Tonsuram scilicet septem annorum. Gig. *de pens. q.* 13. Ita pensionis reservatio facta excommunicato non valet ob stylum Curiæ. Idem. *q.* 14. *num.* 9. Sed

8 Quæres, an dispensatus ad Beneficia cum Cura & sine, possit consequi pensionem, si adest clausula, *& ad alia quæcunque Beneficia.* Affirmativam partem tenent Felin. *in cap. postulasti.* 30. *col.* 10. *ver. quarta declaratio de rescript.* gl. *in Clem.* 2. *in ver. quodcunque. de vita & honest. Cler.* Caecialup. *de pens. quæst. ult.* quia licet appellatione Beneficii Ecclesiastici non comprehendatur pensio, juxta *cap. quamvis.* 1. *de præb. in* 6. tamen ubi dicitur. *Et aliud quodcunque Beneficium.* comprehenditur pensio, & præstimonium; quia dictio quodcunque denotat quamcunque generalitatem, & ideo ubi ponitur a lege, vel Canone, si lex vel Canon non distinguit, nec nos distinguere debemus. *cap. solitæ de major. & obed.* ubi Abb. *in ult. not.* Dec. *cons.* 88. *col.* 2. *vol.* 1. Partem tamen negativam tenent plures, quos citat, & sequitur Gig. *l.* c. *q.* 19. *num.* 5. quia quoties a jure requiritur, quod de aliquo fiat specialis mentio, tunc illud non comprehenditur sub illa generalitate verborum. *& aliud quodcunque*, juxta *cap. cum in illis in princip. de præb. in* 6. *& cap. quamvis, de præb. in* 6. Ita habetur etiam *in cap. Inquisitores, ver. expresse de heret. in* 6. & *in Clem.* 2. *ver. specialis. de off. ordin.* Ita is, cui data fuit facultas conferendi Beneficia qualitercunque vacantia, conferre non potest reservata. Domin. *in cap. si cui nulla de præb. in* 6. & ibi Franc. Ita juxta *cap. cum in illis.* §. 1. *col. ult. de præb. in* 6. & ibi Domin. decernitur, quod si diceretur in litteris Papæ, quod alicui provideatur de Beneficio spectante ad præsentationem quorumcunque, tamen non intelligitur de Beneficiis spectantibus ad præsentationem Laicorum. Lapus, Jo. Andr. & Ant. de Butr. *in cap. dilectus. col.* 4. *de off. Legat.* Præterea habilitatio facta illegitimo semper intelligitur stricte. Jo. And. Butr. & Imol *in cap. licet. de translat. Prel.* gl. *in cap. ordinarii. ver. dispensationes, de off. ordin. in* 6. Præterea si fuit lata sententia contra Clericum privativa quorumcunque Beneficiorum, comprehenduntur tantum pensiones, quæ in titulum dantur, secus pensiones simplices, quæ non dantur in titulum. Ita decidit Rota, quam refert Gomez. *de compen. Regul. Cancell. de annal. possess. q.* 21. quæ in contrarium fuerunt allegata, procedunt in illis casibus, in quibus non requiritur specifica & expressa mentio, & ita explicatur, *cap. solita de major. & obed.*

Pensio translata non dicitur nova pensio, sed anti- 9
qua. Capon. *disc. for.* 253. Buratt. *dec.* 12. *&* 638. Paris. *de Resign. lib.* 6. *q.* 4. *num.* 43. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 470. Lotther. *de re Benef. lib.* 1. *q.* 36. & ideo in translatione non requiritur mentio aliarum pensionum. Paris. *l. c.* Crescen. *dec.* 240. *lib.* 1. Ecclesiastica Clerico concedi solita dicitur Beneficium ad effectum eximendi Clericum a foro Laicali. Vide *Clericus*, uti etiam in pœnalibus venit nomine Beneficii, & cum agitur de favore animarum, uti quia actio fuit prohibita, ne homines moriantur in certo periculo animæ, veluti in duello, hæresi &c. Ciarlin. *controv. for. cap.* 115. *ubi DD. num.* 13. *&* 29. cap. *quicunque.* §. *heretici.* ubi gl. *in ver. Beneficium. de heret. in* 6. Gig. *de pens. q.* 94. *num.* 7. Gratian. *discept. for. c.* 397. *num.* 16. Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 10. *sub n.* 79. *ver. quod si privantur.*

Pensio privilegiata & exempta solet his pactis & clau- 10
sulis muniri, scilicet quod sit exempta ab omni Decima, quarta, & alia quavis parte fructuum vel subsidio charitativo, & quocunque onere, licet in impositione poneretur, quod teneatur pensionarius pro rata & cum clausula derogatoria omnium pensionum. Ciarlin. *controv. for.* c. 24. tunc pensionarius tantum gravatur ad favorem Reipublicæ, non vero ad favorem titularis. Rota apud Seraph. *dec.* 1348. sicut si emphyteuta cum Domino fuit pactus, quod non ipse, sed Dominus di-

directus tributa Principi solvat, nihilominus emphyteuta tenetur, ac si nulla facta fuisset conventio. L. Jus emphyteutici prædii. ubi Rebuff. C. de fund. patrimon. lib. 11. quia talis conventio non confirmata a Principe, est nulla quoad præjudicium fisci tantum. L. inter debitorem. ff. de pact. quoad ipsos tamen contrahentes conventio est valida, & servanda, juxta L. epistolam. §. pactum ff. de pact. gl. in d. L. jus emphyteutici. Jas. in d. L. epistolam. Valasco de Jure emphyt. quæst. 17. num. 28. Ita derogationes pactorum contentæ in Brevi debent intelligi ad favorem Reipublicæ tantum, & non singularis. Ciarlin. l. c. num. 21. plura apud Gig. de pens. qu. 59.

11 Pensio cum clausula, dummodo medietatem non excedat, si constat de excessu, non vitiatur in totum, sed deducitur ad medietatem. Ita Marescot. lib. 2. var. resol. cap. 4. vel ad tertiam partem fructuum. Cassador. dec. 4. n. 4. & 6. ver. & istu sine præjudicio. de pens. Crescen. dec. 234. lib. 1. in manuscript. Put. dec. 34. n. 2. lib. 1. Rota in Vicentina pensionis 28. Jun. 1591. coram Mant. quia utile per inutile non vitiatur in dividuis. cap. utile de R. J. in 6. L. Sancimus. C. de donat. Bart. in L. græce. §. illud. num. 1. ff. de fidejuss. Castr. cons. 89. num. 1. lib. 2. & idem procedit etiam in translatione pensionis.

12 Pensio reservata in Beneficii resignatione semper est Ecclesiastica. Gig. de pens. q. 3. Garz. de Benef. par. 5. cap. 5. num. 10. & 19. Ciarlin. controv. for. cap. 36. num. 42. & spirituali annexa, datur loco beneficii, & in titulum, & sortitur in multis naturam Beneficii, & sicut Beneficium vacat ipso jure per militiam sæcularem. gl. in cap. fin. ver. redierint. de Cler. non resid. Gig. de pens. qu. 55. num. 5. Clar. in §. fin. q. 73. n. 6. Gonzal. d. reg. 8. Cancell. gl. 15. num. 54. Paris. de resign. lib. 1. qu. 1. num. 22. Barb. de potest. Episc. alleg. 57. num. 216. Farin. in fragm. ver. Clericus. num. 183. & ideo non est vendibilis, nec redimibilis pretio sine Pontificia authoritate, aliter committitur simonia. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. num. 34. & 36. Bonac. de simon. disp. 1. qu. 4. §. 13. num. 9.

13 Pensio imposita sub conditione ante illius verificationem nihil ponit in esse, nec debetur, & pensionario agenti incumbit onus probandi, & justificandi conditionem appositam. Rota apud Bich. decis. 222. num. 1. Lotther. de re Benef. lib. 1. q. 38. a num. 40. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. num. 424. Seraph. dec. 1017. n. 3. & dec. 1122. num. 2. Cavaller. dec. 183. num. 1. Adden. ad Buratt. dec. 261. num. 17. quamvis agatur contra Titularem, qui pensioni consensit, seu ejus reservationi, quia consensus censetur præstitus sub eadem conditione, sub qua pensio fuit reservata. Garz. l. c. num. 464. Lotther. ut supra num. 45. Seraph. l. c. Rota dec. 547. num. 3. par. 1. & dec. 287. n. 3. par. 5. rec. & dec. 181. coram Cavaler. Beltramin. ad Ludovis. dec. 57. n. 12. & quamvis Beneficiatus se obligaverit in forma Cameræ ad solutionem pensionis, quia quamvis hæc arctius liget, non tamen extendit obligationem ultra formam reservationis; Imo quamvis pensio fuerit reservata motu proprio, quia Papa addendo conditionem non videtur satis certioratus de valore, & motus proprius non tollit necessitatem probandi, quando gratia est conditionalis, sed tantum quando est pura. Rota in Neritonen. pensionis 5. Novembris 1601. coram Litta. apud Marches. de commiss. tom. 1. fol. 531. num. 4. Barb. de claus. claus. 48. num. 8. Et quamvis clausula. Dummodo reddat reservationem conditionatam, seu modum importet, & ita qualificet gratiam totam, ut nihil concessum videatur, donec plene sit justificata. Lotther. l. c. num. 40. Seraph. l. c. num. 4. Ludovis. dec. 57. num. 2. ubi Beltramin. num. 12. hoc tamen procedit, si clausula fuit adjecta ipsi reservationi pensionis, non vero si post reservationem pure conceptam, quia in priori casu conditio est consubstantialis reservationi, quæ cum ipsa efformatur, in secundo vero casu reservatio pure in esse jam est deducta, & primum subsequitur conditio. Rota in Carpentoraten. pensionis 15. Maii. 1602. coram Lancelloto. par. 4. divers. dec. 611.

14 Pensio a Papa non solet imponi super Beneficio, nisi Titulari remaneant duæ tertiæ fructuum partes. Gig. de pens. qu. 9. num. 1. & 2. Rota in Romana pensionis. 25. Maii. 1646. §. unde hujusmodi coram Bich. Bich. dec. 410. num. 6. Non potest resignari, quia non sapit titulum Beneficii, nec est Beneficium Ecclesiasticum; Riccius in praxi part. 2. res. 470. qui pluribus id probat rationibus.

Pensio non debetur ab eo, qui Beneficium, super quo fuit imposita, vel sponte dimisit, vel alias non habet, quia hoc jus non est personale, sed reale, vel in rem scriptum. Paris. de resign. lib. 1. qu. 8. n. 1. Gig. de pens. qu. 63. Moneta de distrib. par. 3. qu. 9. & de option. cap. 7. Rota apud Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. num. 512. quamvis resignatio esset invalida, dummodo Resignatarius possideat beneficium resignatum. Lim. si in reservatione pensionis adest illa clausula. Ne solvere debens possit resignare vel dimittere Beneficium ad favorem, nisi præmissa pensionario intimatione, quæ tamen clausula vix hodie admittitur. Garz. l. c. 15

Si vero Beneficium, super quo pensio fuit reservata, contingat vacare, pensio erit solvenda a Vicario, aut Oeconomo super eodem Beneficio deputato, vel ab illis, qui fructus percipiunt. Gig. de pens. qu. 65. Garz. de Benef. par. 1. cap. 2. sed quid dicendum de successore in Beneficio, teneturne ipse solvere pensiones decursas? Respondetur, si pensio fuit maturata tempore antecessoris, successor non tenetur illam solvere, nisi pensionarius fecerit debitas diligentias contra antecessorem, aut ejus hæredes. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. §. 2. num. 191. & seq. & 199. ubi DD. Leo in thes. for. Eccles. part. 2. cap. 7. num. 46. Franc. in cap. fin. num. 4. de off. Ordin. in 6. Est tamen in potestate pensionarii agere, vel contra antecessorem, seu illius hæredes, aut contra successorem, qui contra hæredes habebit regressum pro eo, quod solverit, & pensionarius consultius facit, si egerit contra possessorem Beneficii, hoc est, successorem, contra quem, si litteræ fuerint intimatæ, habet viam executivam, contra hæredes vero nonnisi viam ordinariam, sicut etiam hæres pensionarii contra Rectorem Beneficii agit via ordinaria. Gig. de pens. qu. 45. num. 6. Valasc. de jure emphyt. qu. 17. num. 19. Garz. de expens. & meliorat. c. 11. num. 54. Garz. de Benef. l. c. n. 191. Bursat. cons. 361. num. 20. Navar. cons. 1. num. 4. & cons. 2. num. 3. & 5. de solut. Vinc. de Franch. dec. 107. num. 15. & 16. Surd. cons. 254. num. 19. Zerola in prax. Episcop. par. 2. ver. pensio. §. septimo. & ver. pensionarius. §. primo. Zech. de Benef. & pens. cap. 11. num. 8. ver. 3. Leo in thes. for. Eccles. c. 12. a num. 52. Gratian. disc. for. c. 94. num. 51. Marescot. l. c. var. res. c. 18. num. 54. Barb. de Jure Eccles. lib. 3. c. 11. num. 73. qui omnes observant Rotam non obligare successorem, nisi contra antecessorem fuerint præmissæ diligentiæ. Rota post Statil. de Salv. dec. 189. num. 3. & 4. 16

Quæres ulterius, an pensiones debeantur hæredibus pensionarii pro rata temporis? vel potius pro rata fructuum perceptorum. Garz. de Benef. par. 2. c. 1. num. 110. tenet, deberi pro rata temporis, quo vixit pensionarius, juxta L. divortio. ff. sol. matrim. Sed Rota tenet deberi pro rata fructuum perceptorum secuta. L. defuncta. ff. de usufr. Caccialup. de pens. qu. 25. Coccin. dec. 227. num. 2. Cavaler. decis. 129. num. 1. apud Ansonel. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 9. num. 34. Ita ut si omnes fructus tempore pensionarii percepti fuerint, tota pensio debeatur hæredibus illius, si vero tantum pars fructuum ante pensionarii mortem fuit percepta, pars pensionis duntaxat debeatur hæredibus pensionarii. Gig. de pens. qu. 53. num. 3. Riccius in prax. part. 3. res. 468. qui loquitur in terminis fructuum naturalium, & non civilium. Gabr. cons. 191. num. 4. lib. 2. Coccin. l. c. num. 2. quamvis enim solutio regulariter soleat destinari in duobus terminis, id tantum fit gratia commodioris exactionis, & non quod attendi debeat ratio temporis. Put. decis. 189. num. 2. lib. 2. Cavaller. dec. 129. num. 2. quare si ante mortem pensionarii fructus fuerunt percepti, hæredibus illius pensio debetur, quamvis nondum advenerit dies pensionis exigendæ. Alex. cons. 557. vol. 2. Surd. cons. 333. a num. 3. vol. 3. Bellet. disquis. Cleric. tit. de bon. cleric. §. 18. num. 1. Caval. l. c. Est autem integra fructuum collectio, quæ fit in anno inchoando a die reservatæ pensionis, usque ad eundem diem anni sequentis. Coccin. dec. 327. n. 1. Caval. l. c. Gabr. ut supra. Si vero fructus percipiuntur dietim, tunc pensio est solvenda pro rata temporis. Gabr. apud Antonell. l. c. si vero fructus tempore mortis pensionarii nondum fuerint percepti, sed pen- 17

dent, tunc successor ad nihil tenetur, sed pensio ad ipsum pertinet. Bellet. & Antonell. *ll. cc.*

18 Si vero pensio fuit reservata super Canonicatu, cujus fructus percipit Capitulum propter Canonici absentiam, pensio est solvenda ab ipso Capitulo. Rom. *conf.* 388. Gig. *de pens. qu.* 63. Tusc. *litt. P. conclus.* 263. Riccius *in praxi. par.* 1. *ref.* 381. Rota apud Garz. *l. c. par.* 1. *c.* 5. *num.* 206. *usque ad num.* 220.

19 Porro pensio regulariter solvi debet in loco Beneficii, nisi aliter fuerit reservatum, vel in reservatione expressum. Gratian. *disc. for. c.* 94. *num.* 60. & si pensionarius non esset in illo loco, vel ejus legitimus procurator, non solvens non diceretur in mora etiam sine deposito, & protestatione, ex quo per ipsum non stetit. Mohed. *dec.* 15. Gig. *de pens. qu.* 77. Neguſ. *de pignor. lib.* 2. *par.* 3. *memb.* 1. Et sicut potest pensio solvi in alio loco de consensu solvere debentis, ita potest etiam a pensionario solutio totaliter remitti, aut reduci etiam sine alicujus Judicis, etiam Pontificis consensu, dummodo in tali remissione vel reductione nullum interveniat pretium. Paul. de Roman. *de pens.* q. 8. Gig. *eod. tract.* q. 45. *&* 99. Paris. *de resign. l.* 3. q. 2. Garz. *de Benef. par.* 1. *c.* 5. *n.* 39. *& seq.* Bursat. *cons.* 126. *num.* 91. Azor. *par.* 2. *lib.* 8. *c.* 10. *qu.* 6. Gratian. *dec.* 158. *num.* 21. Achil. de Grass. *dec.* 43. *&* 212. Rota *in Pharen. pensionis. dec.* 454. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. c.* 202. *num.* 13. Bonac. *de Simon.* q. 4. §. 13. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 78. quamvis fuerit reservata pro alimentis. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *n.* 40. contra Gig. *de pens. qu.* 45. *num.* 9. Gratian. *in addit. dec.* 158. Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 5. *cap.* 3. *num.* 9. cum quilibet de re sua possit disponere. *L. in re mandata C. mandati.* quod tamen a Corrad. *l. c.* in pensionibus, quæ reservantur de consensu, quæ non solent in Dataria acceptari, quin adjiciatur Decretum nullitatis reservationis in eventum non factæ integræ solutionis; quia cum in Dataria tales pensiones sint frequentes, & sæpe fiant in fraudem & gravamen Beneficiati, illiusque successoris, ex quo solent reservari consanguineis, vel amicis Beneficiati, qui tali reservationi consentit quidem, non tamen ut in illius vita solvantur pensiones, sed ut solvant successores, ideo merito decretum irritans hujusmodi reservationes adjicitur, ad obviandum fraudibus. Menoch. *cons.* 443. Imo solutio in ordine ad valorem reservationis ejusmodi erit probanda non tantum per *recepisse*, sed per publica instrumenta, aut fidem Notarii, & præsentiam testium, ut tenuit Rota, quam refert Corrad. *l. c. n.* 13. Seraph. *dec.* 802.

20 Pensio debet solvi ex fructibus Beneficii, nec pro ea solvenda bona Ecclesiæ alienari possunt. Cæs. de Grass. *dec.* 12. *num.* 1. *de præb.* Seraph. *dec.* 66. *num.* 3. Rota post tract. Statil. *de salv. dec.* 189. *num.* 4. *& decis.* 5. *num.* 3. *ver. maxime. par.* 2. *rec.* Bich. *dec.* 375. *num* 3. & Rota *dec.* 94. *num.* 64. *ver. ac de solutione. part.* 7. *rec.* Bich. *dec. cit. num.* 3. quia causa necessitatis, vel utilitatis in alienatione bonorum Ecclesiæ debet respicere ipsam Ecclesiam, non autem titularam. §. *nos igitur. auth. de non alien.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. qu.* 20. *num.* 101. Rota *dec.* 318. *num.* 19. *par.* 5. *rec.* quia alienatio prohibetur favore Ecclesiæ, & non Clericorum. gl. *in L. jubemus.* 14. *verb. consentiant. C. de SS. Eccles.* uti etiam dicitur de Unione, in qua attenditur necessitas, vel utilitas ipsiosmet Ecclesiæ, non vero Clericorum, aut Canonicorum. *cap. exposuisti. de præb.* ubi Butr. *num.* 2. Abb. *num.* 4. & Imola *num.* 1. Rota *in Mediolan. Cimiliarcatus.* 10. *Mart.* 1645. §. *pro necessitate. ver. quia licet. coram Peutingero.* Bich. *loc. cit.*

21 Pensio debet solvi a possessore Beneficii pensione gravati. Mohedan. *decis.* 14. *de locat. & cond.* Caputaqu. *dec.* 13. *num.* 2. *par.* 1. Rota *dec.* 699. *num.* 1. *part.* 1. *divers. & dec.* 70. *num.* 5. *in fin. par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 23. *num.* 7. Rota post tract. Statil. *de salv. interd. dec.* 189. *num.* 4. Seraph. *dec.* 66. *num.* 3. Cæs. de Grass. *dec.* 12. *de præb. num.* 1.

22 Pensio in odiosis non venit nomine Beneficii, & ideo pensionarius, qui in odiosis non venit nomine Beneficiati, per non delationem habitus Clericalis non amittit statim pensionem; secus in favorabilibus, uti cum agitur de privilegio fori, quo gaudet pensionarius, etsi non sit proprie Beneficiatus, quia venit tamen nomine beneficiati. DD. apud Sperell. *decis.* 66. *num.* 31. *& seq.* Gig. *de pens. qu.* 94. *num.* 9. Salcedo *in pract. crim. can. cap.* 62. *num.* 10. Zerola *in prax. Episcop. par.* 1. *ver. Clericus.* §. 2. *dub.* 1. Martha *de jurisd. par.* 2. *cap.* 32. *num.* 45. Benaon. *in tractat. de censur. lib.* 5. *disp.* 16. *cap.* 1. *ver. postulabis. tom.* 1. & ita sæpius declaravit S. Congreg. apud Sperell. *loc. cit.* qui contrariam Declarationem a Paris. *de resign. lib.* 2. *qu.* 15. *num.* 15. relatam pro sententia contraria existimat apocrypham; sententiam contrariam, quod Pensionarius non gaudeat privilegio fori, ultra Paris. tenuerunt Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 5. *n.* 6. Garz. *de Benef. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 70. qui tamen videtur priori sententiæ etiam favere. *n.* 71. *& seq.*

Pensio, quæ reservatur pro alimentis, gaudet privilegio alimentorum, ita, ut sine ullo onere debeatur. Dicitur autem reservata pro alimentis, cum adest illa, *ut de aliquo subsidio sibi provideatur.* Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *n.* 32. Ciarlin. *controv. for. c.* 36. *n.* 23. Tusc. *litt. P. conclus.* 264. Medic. *de compens. part.* 1. *qu.* 14. Idem dic de clausula: *ut melius sustentari valeat.* Mandos. *ad reg. Cancell. reg.* 19. *de Infirm.* 23

Sed quia supra diximus, quod pensio solvi debeat ex fructibus, quæri jam potest, an diminutis fructibus diminui debeat pensio? Respondetur, quod non, nisi solvere debens sit læsus ultra dimidium. *L. divortio. ff. sol. matrim.* Imol. *in cap. propter steril. de locat.* Gig. *de pens. qu.* 62. *n.* 17. *&* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 201. *num.* 33. quia tunc annus sterilis potest compensari cum fertilitate alterius anni. Imo Caccialup. ut ob diminutionem fructuum diminui possit, aut debeat pensio ultra læsionem ultra dimidium, requirit damnum intolerabile ultra dimidium, *de pens. qu.* 16. Rota apud Crescen. *dec.* 4. *alias* 16. *num.* 10. *de locat. & conduct.* Menoch. *cons.* 27. *num.* 27. Surd. *cons.* 34. *num.* 31. *& cons.* 400. *n.* 26. *& dec.* 326. *num.* 14. Bursat. *cons.* 81. *num.* 13. Mastrill. *dec.* 299. *nu.* 4. *&* 20. Costa *de portione rata. qu.* 10. Caroc. *de locat. & conduc. tit. de remiss. merced. qu.* 7. *num.* 12. Mangil. *de evict. qu.* 17. *num.* 13. 24

Pensio reservata super aliquo Beneficio non facta mentione, quod idem Beneficium sit gravatum alia pensione, non valet, quia non est verisimile, quod Papa, si scivisset primam pensionem, secundam concessisset. *cap. mandatum cum duobus. & cap. seq. de rescript.* etiamsi reservaverit motu proprio; quia motus proprius operari non debet, ubi de alterius agitur præjudicio, nec motus proprius tollit ea, per quæ gratia reddi potest nulla. Bellamer. *dec.* 392. Jo. And. *in cap. penult. de rescript. in* 6. Cassad. *dec.* 4. *de pens.* Imo si Rector Beneficii gravati duplici pensione solveret utramque, non tamen præjudicaret Ecclesiæ, & Successori, cum possit de sua parte fructuum indebitum solvere. *cap. veniens. de transact.* quia Rector Beneficii est Procurator, non Dominus. *cap.* 2. *de donat.* Valet tamen secunda reservatio pensionis, si prima fuit nulla, & pro nulla postmodum declarata. Gig. *de pens. qu.* 29. *num.* 6. *&* 7. quia non est opus facere mentionem rescripti, quod est nullum, & invalidum. gl. *in cap. cum nostris. ver. de facto. de concess. præb.* gl. *in cap. ex tenore. ver. negotio. de rescript.* gl. *in cap. suggestum. ver. posterius. de jurepatron.* Sic Unionis, quæ est nulla, non debet necessario fieri mentio. Calder. *cons.* 29. *de præb.* Hostien. & Abb. *in cap. per vestras. col.* 3. *de donat. inter vir. & uxor.* Gig. *loc. cit. num.* 7. 25

Pensio cum pensione permutari non potest. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 4. *num.* 18. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 50. quia pensio non est Beneficium, nec Beneficii cum pensione. Suarez. *de Relig. tract.* 3. *lib.* 4. *c.* 33. Azor. *par.* 2. *lib.* 8. *cap.* 12. *qu.* 8. Torre *disp.* 9. 26

Pro filio non potest reservari super Beneficio Patris ob prohibitionem Concil. Tridentin. Bich. *decis.* 410. *num.* 33. uti fuisse declaratum a S. Congregat. testatur Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 3. *num.* 87. apud Bich. *loc. cit.* ita Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15. 27

Pensio reservata ab infirmo conjunctæ personæ videtur in fraudem facta, & dolose. *cap. fin.* ubi Franc. *num.* 2. *de renunc. in* 6. Paris. *de resign. lib.* 13. *qu.* 4. *num.* 6. *&* 11. Sarnen. *super regula de infirmis.* q. 26. *num.* 4. *vers. prædictis non obstat.* Afflict. *decis.* 168. *num.* 2. Menoch. *cons.* 350. *num.* 32. qui arguit fraudem in emancipatione, matrimonio, legitimatione, re- 28

padio,

pudio, & aliis actibus gestis in articulo mortis, præsertim si permutatio fiat juveni. Rota *decis.* 2. *de præsumpt. in antiq.* ubi loquitur de actu facto ad favorem matris, & morte secuta infra octo dies. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 78. *num.* 10. Gratian. *disc. for. c.* 167. *num.* 14. Merlin. *dec.* 701. *n.* 4. *&* 7. & facta in fraudem non valet. Paris. *loc. cit. num.* 2.

29 Pensio reservata super Beneficio nulliter collato valet, quæ debebitur, si postea Beneficium ab alio valide impetretur, nulla reservata pensione in secunda collatione Beneficii, quia non est inconveniens, quod eadem gratia pro una parte sit valida, & pro altera invalida. Felin. *in cap. sedes. num.* 2. *de rescript.* Riccius *in prax. pens. part.* 1. *res.* 380. *num.* 2. sicut si in una eademque supplicatione impetretur Parochia, & Beneficium simplex, si gratia quoad Parochialem non valet, non per hoc præjudicat gratiæ de simplici Beneficio. Mandos. *in reg.* 20. *Cancell. qu.* 9. *n.* 5. *ver. pro parte negativa. col.* 2. apud Riccium *l. c. n.* 2.

30 Pensio extinguitur per professionem Pensionarii in Religione approbata. Garz. *de Benef. par.* 1. *c.* 5. *num.* 254. Castropal. *moral. tom.* 2. *tract.* 13. *disp.* 2. *par.* 11. §. 10. *num.* 8. Bich. *dec.* 658. *num.* 1. nisi Papa dispensasset, quod professus possit retinere pensionem. DD. *in cap. cum de Benef. de præb. in* 6. Paris. *de resignat. lib.* 6. *qu.* 2. *n.* 116. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *qu.* 40. *a num.* 209. Rota *dec.* 104. *num.* 6. apud Mant. *dec.* 45. *num.* 10. *& seq.* quia dispensatio præventiva præservat pensionem, & removet impedimentum supplendo quamcunque incapacitatem. Rota *decis.* 7. *num.* 8. *&* 9. *& dec.* 12. *num.* 13. *par.* 5. *rec.*

31 Præterea extinguitur morte Pensionarii, nec potest in alium transferri, nisi in reservatione adsit specialis clausula dans facultatem transferendi, & tunc translatio debet fieri coram persona in dignitate constituta. *cap. statutum. de rescript. in* 6. Fel. *in cap. pastoralis. eodem tit.* & talis clausula transferendi intelligitur de prima tantum. *L. boves. ff. de V. O.* plura videri possunt apud Pyrrhum Corrad. *in praxi Beneficiaria. l.* 5. *cap.* 5. *per totum.* vel nisi adsit consensus Pensionarii. Et in tali translatione non habet locum regula de infirmis resignantibus. Paris. *de resign. lib.* 12. *quæst.* 3. *num.* 57. neque Constitutio de publicanda resignatione. Barb. *de jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 103.

32 Tertio exspirat per contractum matrimonii, per promotionem ad Episcopatum. Item si fructus, super quibus fuit imposita, totaliter perierint. Vivianus *in prax. jurispatron. lib.* 13. *cap.* 9. *num.* 54. *&* 61. Pyrrhus Corrad. *loc. cit. lib.* 5. *cap.* 4. apud quem vide plures modos. Riccius *in praxi pens. res.* 382. ubi fructibus propter sterilitatem non perceptis non debetur pensio. Gig. *de pens. qu.* 62. ubi distinguit, quod si fructus fuerunt appositi causa taxationis, & tunc si pereunt, non debetur pensio; uti si sub una oratione fuit dictum, ex fructibus talis fundi decem solvantur; si vero fuerunt appositi causa demonstrationis, dicendo sub duabus orationibus, uti solvantur decem, & dein dicitur, ex quali fundo, vel ex quibus solvi debeant, & tunc fructibus etiam non perceptis pensio solvi debet. Gig. *loc. cit. a num.* 3. Unde Excommunicatus, qui ob excommunicationem, vel suspensionem fructus non percipit, pensionem solvere non tenetur. Vide *Excommunicatus, & Suspensus.*

33 Pensionis solutio non retardatur per *cap Odoardus.* vide *Clerici,* nec per exceptionem compensationis, si pensio fuit relicta pro alimentis. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 53. *num.* 5. neque pendente lite super nullitate pensionis, præsertim si Pensionarius sit in possessione. Bich. *dec.* 236. *num.* 3. Gig. *de pens. d. q.* 62. *num.* 12. Marescot. *var. res. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 1. Seraph. *dec.* 1017. *num.* 2. ob clausulam *sine retardatione pensionis* ad obviandum fraudibus solvere recusantium, & ob honorem Papæ, ne ejus litteræ, in quibus pensio mandatur solvi, careant obedientia. Staphil. *de litter. justitiæ.* §. *imprimis. num.* 84. Gig. *loc. cit. & qu.* 35. *in fin. num.* 9. & Rota *in una Cusent. pens.* 18. *Jun.* 1597. *coram Card. Pamphilio.* quæ clausula datur etiam Pensionario non existenti in possessione, vel quasi exigendi, quæ possessio tantum requiritur, quando non sunt expeditæ litteræ; litteris vero expeditis possessio non est necessaria, sed ob earum reverentiam ad præstationem pensionis proceditur. Rota *in Rom. pensionis.* 28. *Mar-*

tii 1576. *coram Bianchetto.* inter impressas diversarum. *dec.* 302. *par.* 1.

34 Pensionis fructus secundum ratam temporis debentur hæredibus Pensionarii, & secundum ratam non debentur. Covar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 15. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 2. Peregrin. *de fideicomm. art.* 49. Barb. *de pens. lib.* 2. *voto* 5. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 120. Paris. *de resign. lib.* 6. *qu.* 4. Riccius *in praxi par.* 3. *res.* 468. Noal. *de transmiss. cas.* 71. qui maturatos vult transire ad hæredes, si sunt fructus naturales, vel industriales, secus, si civiles, quod Bonac. *de contract. disp.* 3. *qu. ult. p.* 2. §. 2. admittit, ubi non est usus spoliorum. Rota vero supra citat. juxta terminos *L. defuncta. ff. de usufruct.* vult, habendam esse rationem ad ratam fructuum perceptorum, non ad ratam temporis, quo pensionarius vixit. Barbos. *de potest. Episc. alleg.* 120. Costa *de portione rata. qu.* 129. Unde sequitur, quod si Pensionario vivente omnes fructus fuerunt percepti, tota pensio debeatur illius hæredibus, si vero pars fructuum, debeatur pars pensionis illis correspondens. Riccius *in praxi part.* 3. *resol.* 468. Gig. *de pens. qu.* 53. Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 9.

35 Pensio litteris non expeditis exigi non potest. Riccius *in praxi simonia. par.* 3. *res.* 420. qui citat Bellam. Oldrad. & Bald. Gig. *de pens. qu.* 34. propter Regul. Cancell. *quod gratia non suffragetur, nisi litteris expeditis.* quæ procedit in foro judiciali tantum, & non in foro animæ, in quo contrarium est dicendum, quia litteræ non sunt de substantia gratiæ, sed de probatione illius. Bald. *in L. humanum. C. de LL.* gl. *in Clem. dudum. vers. nos enim de sepult.* & statim, ac Papa dicit: *Fiat*, est gratia perfecta. Bald. *in L. fin. C. commun. serv. manumiss.* gl. *in cap. justi.* 25. *qu.* 2. Gig. *de pens. l. c.*

36 Pensionis causa debet cognosci in foro Ecclesiastico, vel quia est Ecclesiastica, & spirituali annexa, vel quia radicatur in Beneficio Ecclesiastico. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 200. *num.* 10. ubi Gig. *de pens. q.* 99. *num.* 3. *&* 13. quia pensio datur per litteras Apostolicas, & non solventi censurarum Ecclesiasticarum pœna imponitur; Judex vero Laicus nec de valore litterarum Apostolicarum cognoscere, nec censuras fulminare potest, sed horum omnium incapax existit, juxta *cap. decernimus. de Jud.* Marches. *de commiss. appell. par.* 1. *de caus. pens.* §. 1. *num.* 10.

37 Pensionarius Creditor Episcopi pro pensionibus præfertur Cathedrali etiam in Pontificalibus, & ornamentis etiam benedictis, quia hæc, nisi in vita Episcopi fuerint donata Ecclesiæ, cadunt sub obligatione, & hypotheca pro debitis Episcopi. Navar. *de spol. cap.* 40. Quaran. *in summa Bullar. ver. spolium Clerici.* Rota apud Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 204. *&* 205. Rota *in una Canar. pens.* 4. *Novemb. &* 18. *Decemb.* 1598. *coram Gypsio.*

38 Pensione gravatus, qui non potest solvere pensionem ob tenuitatem fructuum, vel resignat Beneficium, aut resignat fructus retenta sibi congrua, juxta *cap. Odoardus.* Lother. *de re Benef. lib.* 1. *qu.* 38. Capon. *discept. for.* 253. & Pensionarius in fructibus Beneficii est præferendus quibuscunque Creditoribus etiam anterioribus. Marches. *de Commiss. par.* 2. *c.* 4. Garz. *loc. cit.* Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 2.

39 Pensionarius est manutenendus contra Successorem in Beneficio, dummodo sit in possessione exigendi contra Antecessorem, quæ acquiritur ex unica solutione in Beneficio. Rota coram Ludovis. *dec.* 375. *n.* 1. *& dec.* 318. *n.* 5. post tract. Post. *de manut. & dec.* 387. *n.* 2. *part.* 2. *rec.* apud Merlin. *dec.* 725. *n.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 113. Rota *dec.* 196. *n.* 2. *par.* 19 *divers.* & apud Seraph. *dec.* 436. *num.* 1. *& dec.* 1411. *& in Spoletana pens.* 21. *Jun.* 1619. *coram Ubaldo.*

40 Pensionarius clausulam *dummodo resignans habeat, unde se alat*, debet verificare coram Executore, aliter non potest agere contra Titularem. Merlin. *decis.* 123. Rota *in Burgen. pens.* 18. *Febr.* 1585. *coram Gypsio. & in Spolet. pens.* 26. *Jan.* 1622. *coram Ubaldo.* vide *Resignans.* Non tenetur justificare gratiam, cum fuit facta motu proprio. Achill. de Graff. *dec.* 174. Put. *dec.* 101. Gabr. *de prob. conclus.* 2. Mascard. *de prob. conclus.* 622. *&* 1233. Farin. *de testib. qu.* 63. Et in possessorio non tenetur probare Clericatum, si est in quasi posses-

fione exigendi. Garz. de Benef. part. 6. cap. 2. n. 189. Caputaq. dec. 220. par. 3. Corn. conf. 349. num. 8. l. 1. Tusc. litt. N. conclus. 1. & litt. R. conclus. 721. Contra Titularem habet actionem personalem, & realem. Ciarlin. controv. for. cap. 202. num. 21. Gig. de pens. qu. 39. Barb. de pens. qu. 99. Merlin. dec. 478. num. 1. cap. querelam. ubi Abb. 3. notab. de elect. Castr. conf. 338. num. 4. ver. aut quaritur. lib. 1. Dec. conf. 156. num. 3. Rufsat. conf. 361. n. 15. Caputaq. dec. 13. par. 1. Gig. de pens. quaest. 39. & 51. Rota dec. 176. num. 3. part. 2. rec.

41 Agens contra Titularem Successorem pro pensione in possessorio, tenetur docere de veris & realibus solutionibus Antecessoris, & non sufficiunt confessiones de recepto. Rota in Lucana pensionis. 24. Jan. 1617. coram Pirovano. & in Spolet. pens. 24. Jan. 1622. coram Ubaldo. Merlin. dec. 201. num. 2. Bich. dec. 214. nisi confessiones de recepto essent adminiculatae. Idem loc. cit. num. 3. Dicitur etiam in possessione exigendi constitutus ex solutionibus ei factis, & probatis, ac justificatis ex libris Mercatorum, qui concurrentibus adminiculis plene probant. Bich. dec. 420. num. 3. & 4. Et quando est in quasi possessione exigendi, quamvis adsint testes hinc inde contrarii, est manutenendus, quia an dicta testium relevent, erit cognoscendum in petitorio, & ideo probatio probationem non excludit. Rota in Abulen. pens. 15. Decembris. 1610. coram Pirovano. & in Cremonen. pens. 25. Febr. 1622. coram Ubaldo. §. Domine. circa finem. apud Bich. decis. 236. num. 12. E contra non dicitur constitutus in quasi possessione exigendae pensionis per solutiones aequivocas. Scraph. dec. 292. n. 2. Buratt. dec. 156. ex L. duo sunt Titii. ff. de testam. tutel. Mant. decis. 192. n. 3. Gratian. disc. for. cap. 113. num. 67.

42 Pensionarius potest extinguere pensionem in praejudicium Creditorum. Am. de Stylo Datariae. cap. 27. qui citat Rotam decis. 129. par. 1. rec. sed contrarium volunt Salgado par. 1. cap. 43. num. 12. in suo labyrintho. Lothet. de re Benef. lib. 2. q. 42. num. 19. Capon. disc. for. 238. Non potest privata authoritate pensionem anticipatis solutionibus extinguere; nam videtur vendere pensionem, & obstat stylus Curiae. Garz. de Benef. in addit. ad part. 1. cap. 5. Bonac. de simon. disp. 1. q. 4. §. 13. num. 7. sed contrarium tenent Gig. de pens. qu. 87. num. 6. & 7. Azor. & alii. potest tamen cedere pensioni. Garz. loc. cit. Rota apud Bonacin. loc. cit. num. 12.

43 Pensionarius pro tanto tempore non ferens habitum, & tonsuram, ut pro Laico reputetur, amittit pensionem, & si excedit 60. ducatos de camera sine ulla monitione, citatione, & Judicis Decreto, sed ipso facto in utroque foro. Sixtus V. in Constitutione, quae incipit: Pastoralis. Fatin. in prax. par. 1. qu. 8. Barb. de jure Eccles. lib. 1. cap. 21. & de potest. Episc. alleg. 57. num. 57. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. num. 11. & 12. Ciarlin. controv. for. cap. 136. num. 4. & 5. Lothet. de re Benef. lib. 1. Spetell. dec. 66. & quidem totam perdit, quia in individuis utile per inutile vitiatur, uti saepius tenuit Rota apud Merl. dec. 382. quamvis pensionarius fuerit factus miles Lauretanus, qui vigore privilegiorum illi militiae concessorum etiam habitum saecularem gestantes pensionem non amittunt; nisi fuerit factus talis miles in dicta Religione ante dimissum habitum Clericalem, & hoc concludenter probaverit.

44 Pensionarius tenetur contribuere ad ratam pro collectis & aliis oneribus Beneficio impositis, uti subsidio, vel collecta papali, subsidio pro seminario, aut reparatione. Gig. Azor. Garz. & alii apud Barb. de potest. Episc. Alleg. 64. num. 18. Moneta de Decimis. cap. 9. quaest. 10. Ciarlin. controv. for. cap. 200. & 201. n. 30. & 33. Nisi pensio fuerit exempta ab omni onere, prout a S. Pontifice concedi assolet, dummodo exemptio sit generalis tam ab oneribus ordinariis, quam extraordinariis, quo casu erit immunis etiam ab insolitis, dummodo non sint valde insolita & damnosa. Natta conf. 86. Gig. de pens. quaest. 66. uti si sunt non excogitata. Surd. de aliment. tit. 7. quaest. 33. Mastrill. dec. 299. secus si Pontifex derogavit exemptioni. Ciarlin. loc. cit.

45 Pensionarius potest vendere fructus pensionis sine simonia. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. num. 29. Navar. conf. 11. de reb. Eccles. non alien. qui tamen Garz. par. 2. cap. 1. num. 37. tenet, dictos fructus non posse vendi, aut locari ultra triennium, & ad hoc citat Rotam in una Comen. location. 20. Maii 1620. quae decidit, quod sicut bona Ecclesiae non possunt locari ultra triennium, ita nec fructus. Genuen. in prax. c. 75. & hoc ob extrav. ambitiosae. Navar. d. conf. 11. Less. de just. & jur. lib. 2. cap. 35. n. 122. vide Bonac. de simon. disp. 1. qu. 4. §. 13. n. 13. contra Azor. lib. 8. par. 2. cap. 10. qu. 11. & cap. 11. qu. 2. & 14. Suarez. de Relig. tom. 1. tr. 3. lib. 4. cap. 16. n. 9. & 17.

Pensionarius non potest ordinari ab Episcopo, in cujus Dioecesi pensionem habet. Diana part. 8. tr. 2. ref. 26. quia pensio proprie non est beneficium. Sylva de Benef. par. 1. q. 3. Gig. de pens. q. 20. Paleot. de Not. & spur. cap. 58. Hojeda de incompatib. in praef. n. 24. & par. 2. qu. 8. Paris. de resign. lib. 2. qu. 10. num. 69. Suarez de censur. disp. 15. sect. 1. 45

Pensionarius non potest propria authoritate transferre pensionem Ecclesiasticam pro pretio, alias committit simoniam, quia accipit pretium pro annexo spirituali. Gig. de pens. qu. 99. Garz. de Benef. par. 1. c. 5. n. 53. & alii, quos sequitur Bonac. de simon. disp. 1. q. 4. §. 13. n. 5. Navar. conf. 46. de simon. 47

Pensionarius, qui non habet intentionem suscipiendi Ordines, accipiens pensionem, non peccat mortaliter. Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 45. DD. apud Capon. disc. for. 78. contra Navar. Sotum, & alios. Obligatur recitare Officium parvum B. V. M. Riccius in prax. part. 2. ref. 470. Diana part. 10. tr. 16. ref. 94. & 95. praesertim post Constitutionem Pii V. 48

Sed quia in praxi pensionis diximus, quod pensio imposita super fructibus non obliget, nisi remaneant centum pro Rectore, quid si pensionarius probet, Rectori manere centum comprehensis incertis? Respondetur, quod attendi debeat, an pensio fuerit imposita super fructibus certis, aut super fructibus certis & incertis, si fuit imposita super certis, computari non possunt incerti, si vero super certis & incertis, computantur etiam incerti. Non censetur autem imposita super incertis, uti distributionibus &c. nisi exprimatur, quamvis in Bullis diceretur super redditibus, proventibus, juribus, obventionibus, & emolumentis universis. Leo in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 7. nu. 54. & seq. in impress. Romana. Moneta de distrib. par. 3. qu. 8. n. 11. Rota dec. 2. de testam. in antiq. quamvis Rota in una Augustana Praepositura 13. Jan. 1599. cor. D. Radi. resolverit, verba illa juribus & obventionibus universis comprehendere omnes redditus cujuscunque qualitatis sint, juxta Abb. in cap. ad audientiam, de Eccles. aedif. nu. 15. Bald. in cap. 1. n. 15. de Capitaneo, qui curiam vendidit in feud. Sarnen. de valor. quaest. 8. num. 3. Mohed. dec. 120. Paris. de resig. l. 6. qu. 2. n. 33. & 34. Moneta l. c. n. 13. Rota in Tolet. pens. Anno 1565. coram Rubeis. Gratian. discept. for. cap. 166. n. 26. & haec posterior sententia videtur communior & vera, contra Garz. l. c. num. 388. qui citat pro se duas declarationes S. Congregat. ex Moneta l. c. num. 11. 49

Praxis exequendi & procedendi in causis Pensionum, & quae exceptiones coram Executore opponi possint?

Inprimis opponi potest exceptio solutionis, quia solutione ejus, quod debetur, tollitur omnis obligatio. Instit. quib. mod. toll. oblig. quae exceptio, etiam quando per statutum tolluntur omnes exceptiones, non est sublata. Ang. in L. & non tantum. §. quod si pro emptore. ff. de pet. hared. Alex. conf. 113. col. 2. vol. 5. Anchar. conf. 270. Dec. conf. 317. col. 2. vol. 2. Gig. de pens. quaest. ult. 50

Item exceptio pacti de non petendo, quia hoc pactum aequivalet solutioni, imo ex isto donatio inducitur. L. si quis obligatione. ff. de R. J. Bart. in L. Aquilius. ff. de donat. Alex. in L. creditori. C. de pact. & quamvis pacto de non petendo non tollatur obligatio, nisi per viam exceptionis, tamen cum pactum est geminatum, obligatio tollitur ipso jure. Ang. & Castr. in L. legitima ff. de act. Gig. l. c. n. 3. & 4. 51

Item exceptio compensationis, quia haec vim habet solutionis. Bart. in L. amplius non petetur. col. penult. ff. rem ratam habere, quamvis adesset statutum rejiciens omnem aliam exceptionem, quam solutionis, quia hoc non obstante exceptio compensationis admitti debet. 52

debet. Ang. *conf.* 209. Alca. *conf.* 12. *col. penult. vol.* 2. Lim. quando petuntur alimenta; quia tunc compensatio non admittitur, neque Prælato petenti charitativum subsidium ratione alimentorum. *L. in ea C. de compens.* Bellicinus *in tract. de charitativo subsid. quæst.* 53. quod si pensio non fuit reservata pro alimentis compensationis, exceptio admitti debet, quamvis executive agatur contra debitorem pensionis, dummodo non requirat altiorem indaginem, quia hæc admittitur etiam, quando agitur de executione sententiæ. *L. is a quo.* ubi Batt. *ff. ut in poss. leg.* Abb. & Felin. *in cap. suborta. de re Jud.* Gig. *de pens. quæst.* 92. *num.* 6. quæ exceptio procedit, præsertim ubi agitur de pœna vitanda, aut impediendo cursu usurarum, quia tunc ipso jure fit compensatio. Gl. & DD. *in L. si constat ff. de compens.* Bald. *in L.* 1. *C. eod. tit.* Imol. *in cap. bona fides. de pos.* Abb. *in cap. cum dilectus. de ord. cognit. & in cap. ad nostram. de Jurejur.* nisi compensatio totum debitum non absorbeat, quia tunc non evitatur pœna. Gig. *l. c. num.* 9. ubi DD.

53 Item extinctionis pensionis, sive fuerit axtincta authoritate superioris, sive non, cum possit etiam fieri per ipsum pensionatium sine licentia superioris. Gig. *de pens. quæst.* 45. *& quæst. ult. nu.* 8. nisi fuisset reservata Clerico pro alimentis, quia tunc non posset (eatingui sine authoritate superioris.

54 Item potest opponi exceptio nullitatis litterarum Apostolicarum reservantium pensionem, uti si ex illarum tenore apparet, quod pensio fuerit reservata sine consensu Rectoris, nec est derogatum regulæ Cancellariæ de consensu præstando, Gig. *l. c. num.* 10. Domin. *in cap. Romana, §. penult. de appell.* gl. *in Clem.* 1. *verb. nullatenus, de sequestr. possess. fruct.* Dec. *conf.* 110. *vol.* 2.

55 Item opponi potest exceptio falsitatis literarum, nam etiam coram mero executore hæc exceptio opponi potest. Domin. *in cap. sicut. col. penult.* 2. *quæst.* 1. juxta *cap. super eo. de crim. falsi.* ubi merus executor tenetur admittere exceptionem falsitatis litterarum. Imol. & Host. *in cap. cum. contingat col. ult. de rescript.* Fel. *in cap. de cætero col.* 2. *de sent. & re jud.*

56 Præterea opponi potest, quod reservatio pensionis sit modalis, seu conditionalis, & quod modus, aut conditio non fuerint purificata, qua non purificata Rector Beneficii non tenetur solvere pensionem. Cassad. *dec.* 10. *de rescrip.* Ita opponere potest Rector Beneficii, quod illo anno, quo solvere deberet pensionem, nullos ex Beneficio fructus perceperit. Item quod pensionatius sit excommunicatus. Item exceptio defectus Jurisdictionis, quæ exceptio potest opponi etiam contra tres conformes.

57 Porro quæ debeant a pensionatio probari, an & quomodo narrativa gratiæ in petitorio, quid in possessorio, diximus in praxi *Pensionis.* ex Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *§.* 4. *per totum.* Quibus prænotatis. Primo præsentantur coram Executore litteræ originales pensionis tam gratiosæ, quam executoriæ, aut processus fulminatus, in quo ipsæ litteræ sunt insertæ, quibus præsentatis pensionatius petit dari mandatum, seu monitorium in forma contra possessorem Beneficii pensione gravati, pro tot ducatis sibi debitis ex terminis pensionis decursis, quos Judex jubet solvi, & in eo insertis litteris præsentatis, aut processu fulminato mandat possessori Beneficii, quatenus in terminum aliquem dictum sub excommunicatione, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis etiam in litteris reservationis pensionis expressis solvat pensionatio tot ducatos, sibi debitos ex terminis pensionis decursis, & infra eundem terminum doceat de solutione & paritione, alioquin dicto termino elapso compareat ad videndum, & audiendum, se incidisse, & incurrisse in excommunicationem, aliasque sententias, censuras, & pœnas prædictas declarari, seu illas in eum poni, ac ad omnes, & singulos actus necessarios & opportunos usque ad sententiam & expensarum taxationem, & sententiarum; ac pœnarum prædictarum aggravationem, & reaggravationem, brachiique sæcularis invocationem procedi, aut ad ostendendam solutionem, quietationem, vel rationem legitimam, quare præmissa fieri non debeant, ad quæ omnia citatur &c. cum comminatione, seu certificatione, quod sive comparuerit, sive non, ad prædicta & alia, quæ justitia suadebit, ejus absentia, seu contumacia non obstante, procedet &c.

58 Hoc mandato intimato possessori Beneficii, & in termino reproducto Pensionarius accusat contumaciam citati, & non comparentis, quam Judex habet pro accusata, & si citatus consensit reservationi pensionis, potest statim sine alia verificatione, nisi reservatio esset conditionalis, dare contra citatum sententiam declaratoriam excommunicationis, qua declaret eum incurrisse in excommunicationem, aliasque censuras, & pœnas in litteris reservationis expressas ob non solutionem &c. & condemnare illum in expensis coram se legitime factis, taxationem earum sibi reservando, &c.

59 Si vero Titularis, contra quem agitur, reservationi pensionis non consensit, sed est successor, aut reservatio est conditionalis, debet Pensionatius coram Executore ostendere, & probare, se esse in quasi possessione exigendi dictam pensionem, ut relevetur ab onere justificandi literas reservationis, & earundem narrativam verificandi, aut conditionis purificationem. Neque est necessaria alia citatio, si Titularis fuit citatus generaliter ad totam causam, & est contumax. Specul. 2. *par. tit. de citatione §. viso. numer.* 4. *&* 5. ubi Jo. Andr. Vant. *de nullit. ex defectu citat. a numer.* 107. Maran. *in spec.* 6. *par. de citat. numer.* 119. Rota *dec.* 8. *de testib. alias.* 93. *in novis.* apud Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *§.* 4. *num.* 540. si vero citatus comparet, & allegat contra executionem aliquam rationem legitimam; uti solutionem &c. debet ei assignari terminus brevis ad probandum, uti tridui, cum sit probanda in continenti. Gig. *de pens. quæst. ult. numer.* 26. Menoch. *de arbitr. cas.* 12. *& de recuper.* 14. *rem. a numer.* 252. Gratian. *discept. for. cap.* 170. *numer.* 5. Statil. *de salv. interd. inspect.* a. *cap.* 2. *num.* 103. & idem est, si allegaret remissionem pensionis, aut aliam exceptionem notoriam & evidentem, aut quæ possit in continenti probari. DD. mox cit. & Leo *in thes. for. Eccles. cap.* 22. *num.* 68. *&* 73. apud Garz. *l. c.* si vero allegaret nullitatem, vel subreptionem pensionis, aut aliam requirentem altiorem indaginem, reservatur exceptio ad judicium ordinarium. Gig. *l. c. num.* 24. quando vero exceptio requirat altiorem indaginem, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de recuper. rem.* 1. *quæst.* 21. *num.* 239. *& de arbitr. cas.* 20. Statil. *d. inspect.* a. *cap.* 2. *num.* 78. Et pone, quod Titularis opponat exceptionem extinctionis per professionem in Religione, aut contractum matrimonii, quæ in continenti, hoc est intra brevem terminum ab Executore assignatum, probetur, etsi pensionarius ostenderet dispensationem, tamen exceptio opposita & in continenti probata impediret executionem pensionis, donec constaret de justificatione ipsius dispensationis. Cæs. de Graff. *dec.* 103. Afflict. 2. *dec.* 93. Pur. *dec.* 233. *&* 243. *lib.* 3. Rota *in Urgell. Canonicatus* 21. *Maii.* 1593. *coram Pamphilio.*

60 Exceptio, quod Beneficium erat gravatum alia priori pensione, cujus in litteris non fuit facta mentio, regulariter non impedit executionem, nisi a Titulari prior pensio reservata probetur, imo etiam quod esset valida. Caputaq. *dec.* 301. Cata *dec.* 107. *&* 110. Rota impressa apud Farin. *dec.* 273. & sic exceptio hæc requirit altiorem indaginem, nisi Titularis exhibeat litteras, sive transumptum reservationis prioris pensionis. Bellam. *dec.* 28. *ver. aut litteræ sunt.* Fel. *in cap. super litteris, num.* 30. *de rescrips.*

61 A sententia vero Executoris non datur appellatio suspensiva, quia proceditur executive, nisi executor in exequendo modum excederet, & appellaretur expressa justa causa. Gig. *de pens. quæst.* 95. *num.* 6. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 12. *limit.* 53. Navar. *in cap. cum contingat. de rescript. in* 6. & alii plures apud Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *§.* 4. *num.* 571.

62 Pœnæ vero excommunicationis & privationis, de quibus in litteris, non incurruntur a Titulari, nisi volente pensionario, & declarante. Cassad. *dec.* 2. 3. *&* 4. *locat. & dec.* 2. *de pens.* Mandos. *de signat. gratiæ tit. de pens. vers. clausula excom.* Paris. *de resign. lib.* 6. *quæst.* 2. *n.* 139. & Theologi apud Garz. *l. c. nu.* 582.

63 Advertendum, quod Executor pensionis non potest ponere sequestrum super fructibus Beneficii pensione gravati; quia sequestratio est de jure prohibita. *L.* 1. *C. de prohib. sequestra.* Rota *in Cæsaraugustana fructuum,* 4.

Novembris 1594. *coram Pennia*; post sententiam tamen pro faciliori illius executione posset Executor ponere sequestrum in bonis debitoris, & facere de illis solvi.

64 Pensionum abolendarum pacta, contemporanea resignationi Beneficiorum, & earumdem pensionum reservationibus, in gratiam conventæ pecuniæ, tamquam simoniacæ labe infecta, damnantur, & abolentur. Benedic. XIV. Constit. *In sublimi* §. 3.

PERCUSSIO.

Praxis Percussionis & percutientis.

1 Percussio uxoris facta a marito moderate, & ad correctionem est licita. vid. *Maritus*, quando dicatur atrox, gravis, aut levis, relinquitur Judicis arbitrio Menoch. *de arbitr. cas.* 138. Natta *cons.* 616. Sanz. *de mat. lib.* 10. *disp.* 18. *n.* 18. Seraph. *dec.* 226. Sperell. *dec.* 139. *per totam.* facta calcibus dicitur gravis in ordine ad absolutionem. Diana *par.* 9. *trac.* 4. *ref.* 19. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 8. *cap.* 5. & semper est gravis, quando fit notorie. DD. cit. Ut sit notoria notorietate facti, quod testes requirantur, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. cas.* 166. Suarez *de censur. disp.* 9. *sect.* 2. & plures requiruntur in Civitate, quam in pago. Crav. *cons.* 121.

2 Percutiens Clericum etiam consentientem est excommunicatus, *cap. contingit, de sent. excom.* Diana *par.* 9. *tract.* 4. *ref.* 9. non est tamen vitandus, nisi ita sit notoria percussio, ut non possit ulla tergiversatione celari, ut dicendo, se fuisse ebrium &c. est etiam excommunicatus percutiens Clericum excommunicatum. Riccius *in prax. var. ref.* 355. *par.* 2. & a quo sit absolvendus, vide in praxi *Episcop.* quamvis non habeat requisita Concil. Trid. Diana *par.* 3. *tract.* 5. *ref.* 82. Imo quamvis esset conjugatus. Ita est etiam excommunicatus, qui percutit Clericum mortuum, quia privilegium Canonis competit etiam mortuo. Squillante *de privil. Cler. cap.* 6. Graff. *de eff. Cleric. eff.* 9. *n.* 140. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæst.* 20. & alii apud Dianam *par.* 9. *ref.* 39. Sperell. *dec.* 45. ubi alii. *nu.* 56. quamvis contrarium doceat Dec. & alii, quia mortuus non habet Ordines, percutiens illum, qui nullos habet Ordines, sed tantum coronam & habitum, & est Clericus tantum destinative, incurrit excommunicationem secundum Fel. *in cap. cum adeo de rescript.* Archid. & alios, sed contrarium tenet Rota apud Graff. *l. c. num.* 75. Menoch. *lib.* 6. *de præs. præs.* 76. *num.* 27. & Mascard. *de prob. conclus.* 302. Mant. *de Jurisdict. par.* 2. *cap.* 11. *n.* 12.

3 E converso excommunicationem non incurrit, qui percutit Clericum ignorans, illum esse Clericum, ut diximus in praxi *Excommunic.* nec ille qui percutit Clericum ad defensionem sui honoris. Riccius in praxi *Bullæ* Pii V. *contra Sodomitas. ref.* 64. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 15. aut ad defensionem suæ vitæ, dummodo sint in continenti, & cum moderamine inculpatæ tutelæ, alias præsumitur percussisse ad vindictam. Gail. *lib.* 2. *obs.* 110. *num.* 9. *& lib.* 1. *de pace. cap.* 16. Capon. *disc. for.* 392. Ita percutiens Clericum turpiter agentem cum sua sponsa de præsenti excommunicatus. Riccius *in prax. par.* 2. *ref.* 228. Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 12. quamvis data opera se abscondisset, ut cum inveniret, dummodo non induxerit, juxta Dianam *par.* 9. *tract.* 4. *ref.* 2. nam difficile est temperare ob justum dolorem. Item *ref.* 32. Covar. *l. c.* Neque percutiens Clericum, si non adest culpa, vel injuria gravis. Pignatell. *to.* 1. *consult.* 107. Angel. *ver. Excommunicatio. cas.* 1. Bellet. *disquis. Cleric. par.* 1. §. 1. *num.* 9. Hinc percutiens Clericum ad arcendam turbam, si est officialis, & non animo maligno, sed fortuito percussit, non est excommunicatus. Diana *l. c. ref.* 20. ubi plures, & probatur ex *cap. si vero de sent. excom.*

4 Ita percutiens Clericum, qui postquam inflixit alapam, aufugit, non est excommunicatus, si credimus. Navar. Peguet, & aliis apud Dianam *l. c. ref.* 25. qui tamen contrarium putat esse probabilius, quia talis non recuperat honorem amissum coram bonis, nec coram sapientibus, sed tantum coram diabolo, & ejus asseclis, nisi in continenti repercutiat. Bannez. & Less. apud Dianam *l. c. d. ref.* 25.

5 Ita percutiens Clericum aggressorem, si non potest aufugere sine ignominia, non est excommunicatus. Diana *l. c. ref.* 26. quia si licet occidere invasorem inferentem injuriam in bonis, multo magis inferentem injuriam in honore, ita Suarez & alii apud Dianam *l. c.* apud quem alii contrarium tenent.

2 Quod percutiens unum Clericum pro alio non sit excommunicatus, tenuit Suarez *de censur. disp.* 22. *sect.* 1. & alii, quos citat Diana *par.* 9. *tract.* 4. *ref.* 31. quia percussio hæc non fuit voluntaria, & illa, quæ fuit in intentione, caruit effectu, sed sententia contraria Covar. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 10. & aliorum apud Vegam *in sum. cas.* 107. videtur vera, quia dabat operam rei illicitæ.

7 Neque percutiens Clericum, qui dimisso habitu, & tonsura se immiscet enormitatibus, est excommunicatus, quia talia amisit privilegium Canonis ipso facto etiam sine admonitione. Abb. *in cap. cum non ab homine*, *& in cap. porro. de sent. excomm.* ubi etiam Barb. P. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 39. *sect.* 3. §. 5. *num.* 91. *ver. notandum.* & probatur etiam ex *cap. perpendimus.* 23. *de sent. excomm.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 77. *nu.* 6.

8 Neque ille, qui percutit Clericum ad correctionem, si habet jus corrigendi, quales sunt Sacristæ, Seniores, & Superiores. Capon. *disc. for.* 88. Item Pater, lim. si Clericus est in majoribus, ut distinguit Archidiac. *in cap. cum beatus.* 45. *dist.* juxta *cap. voluntate de sent. excomm.* ubi Abb. & Butr. Pasqual. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 4. P. Pirhing vero indistincte tenet incurrere excommunicationem, licet sit in minoribus, *lib.* 5. *tit.* 39. *sect.* 3. §. 3. quod probat ex *cap. ex tenore de sent. excom.* ubi quæstio fuit de Subdiaconis.

9 Immunis est etiam ab excommunicatione, qui percutit Clericum solicitantem ad turpia, sive sit mulier, sive vir, si aliter non potuit se, suumque honorem tueri, secus si Clericus verbis tantum solicitabat, quia tunc verbis est repellendus, nisi esset ita importunus, ut aliter quis non posset se expedire. Suarez *de censu. disp.* 22. *sect.* 1. Avila *de censur. par.* 2. *cap.* 5. *disp.* 3. *dub.* 13. & alii apud Dianam *l. c. ref.* 28. Capon. *disc. for.* 392.

10 Percutiens plures Clericos eadem actione, unicam incurrit excommunicationem, quia est unicum peccatum. Suarez *de censur. disp.* 5. *sect.* 3. Diana *par.* 5. *tract.* 9. *ref.* 59. secus si plures percutit successive. Diana *l. c. ref.* 60. Bonac. *de censur. disp.* 1. *quæst.* 1. *p.* 5. si vero percuteret eundem Clericum sæpius successive, non incurreret plures excommunicationes, quia reputatur una percussio, nisi intercurrerit interruptio moralis. Bonac. *l. c. num.* 3.

11 Percutiens aliquem pluribus ictibus & vulneribus eodem tempore, tot pœnis punitur, quot sunt percussiones aut ictus, pro quibus imponitur certa pœna. Caball. *res. crim. cas.* 155. Clar. *in* §. *fin. q.* 84. Socin. *cons.* 63. Covar. *lib.* 2. *var. ref. c.* 10. Farin. *de delict. & pœn. q.* 22. nisi eodem ictu plura vulnera fuerint incussa. Cabal. *l. c.*

12 Percutiens notorie equitem Melitensem aut Religiosum alterius Ordinis, non habentem Ordines, est vitandus juxta Dianam *par.* 10. *trac.* 14. *ref.* 9. quia decretum Concilii Constantien. est favorabile, non pœnale, quia per illud intenditur principaliter favor Clericorum & Ecclesiasticorum, *gl. in c. si propter de rescript. in* 6. & *in cap. sciant. de elect. in* 6. ubi Jo. Andr. & Gemin. Fel. *in c.* 1. *de sponsal.* Covar. *lib.* 1. *var. ref. c.* 11. *num.* 5. Tiraquel. *de retrac. in præfat. nu.* 56. Menoch. *de recuper. rem.* 1. *num.* 28. Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.* 1. Paris. *de resign. lib.* 12. *q.* 2. & Religiosi in favorabilibus veniunt nomine Clericorum, quamvis non sint ordinati. Fel. *in cap. non dubium. de sent. excom.* Sylvest. *in sum. ver. Clericus.* §. 1. Mar. Antonin. *var. ref. lib.* 1. *ref.* 112.

13 Percutiens aliquem in Ecclesia etiam sine sanguinis effusione potest excommunicari, si expediens videbitur; tamen solet pecuniaria mulctari. Sperel. *dec.* 4. *num.* 12. *ex cap. si quis in atrio, & cap. quisquis.* 17. *q.* 4. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 6. *c.* 15. apud quos alii.

14 Percussor notorius Clerici notorietate juris non est vitandus, nisi fuerit declaratus. Talis est, & dicitur, qui percussionem fassus fuit in judicio; secus percussor notorius notorietate facti, quæ nulla tergiversatione

celari

celati potest, si vero aliquo titulo uti defensionis, aut suffragio celari potest, & excusatio est probabilis, quæ dubium rationabile possit ingerere, non est vitandus. Suarez *de censur. disp.* 9. *sect.* 2. Bonac. *eodem tract. disp.* 2. *q.* 2. *p.* 1. §. 1. *n.* 3.

15 Percussor habetur pro homicida, & Ecclesiastici asylo beneficio privatur, si Chirurgi ad inspiciendum vulnus; anti grave vitæ periculum adesse retulerint. Benedic. XIV. Constitut. *Officii nostri* §. 11.

PEREGRINI.

Praxis Peregrinorum.

1 Peregrini non obligantur Legibus Loci, per quem transeunt, quia lex tantum obligat subditos. DD. apud Riccium *par.* 4. *ref.* 382. Bonac. *de censur. disp.* 1. *q.* 1. *p.* 11. *n.* 20. nisi habeat intentionem ibi permanendi per majorem partem anni. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *disp.* 18. Diana *part.* 1. *tract.* 10. *ref.* 15. & *par.* 7. *tract.* 10. *ref.* 32. ubi contrarium tenere videtur, ut tetigimus in verb. *Lex num.* 13. Ratione delicti commissi punitur a Judice loci, in quo fuit commissum, non vero ratione delictorum alibi commissorum. Covar. *pract. qu.* 6. *cap.* 11. Sepeliri debet in Cathedrali aut Parochia, in qua Sacramenta percepit. Tusch. *lit. P. conclus.* 277. si non potest commode sepeliri in sua Parochia. Gratian. *discept. for. c.* 298. Riccius *in praxi res.* 560. Bonac. *de contract. disp.* 3. *qu.* 21. *part.* 3. Ubi sepeliendus? Vide *Mortuus*. In ejus bonis quis succedat? Vide *Bona*. Peregrinus communicans tempore paschali apud Regulares, an satisfaciat præcepto? Vide *Regulares*.

Quando petunt ab Ordinario commendatitias, quo facilius iter suum prosequi possint præsertim Romam, si aliquo tempore morati sunt in Diœcesi, tenentur litteras testimoniales Parochi, a quo susceperunt Sacramenta, præsertim communionis paschalis, & de vita & moribus ferre, ne de iis testetur Ordinarius, quæ ignorat. Si vero sunt in transitu, debent exhibere litteras Ordinarii sui loci vel patriæ, aut saltem Parochorum ipsorum, aut aliud de vitæ & morum honestate testimonium, aut aliorum fide dignorum, & hoc exprimi in litteris commendatitiis. 2

Forma litterarum commendatitiarum pro Peregrinis.

NOs &c. Universis & singulis, quibus expedit, notum facimus, & attestamur. NN. de loco N. qui devotionis causa, ut asseruit, Romam proficiscitur, pro tempore, quo in hac Civitate commoratus fuit, Catholice, & uti verum Christianum addecet, vixisse, debitisque temporibus SS. Euch. & pœnitentiæ Sacramenta frequentasse, hocque nobis constare, tum ex Parochi attestationibus, cum multiplici virorum fide dignorum testimonio. Quocirca eundem NN. omnibus & singulis, ad quos illum devenire, & divertere contigerit; præsertim vero Hospitalium aliorumque locorum piorum Præfectis commendatum esse cupimus, ad hoc ut eleemosynis, aliisque pietatis officiis subveniendo ejusmodi iter facilius perficere, bonumque suum desiderium adimplere valeat. In quorum &c. Dab. &c.

Periculum. *Vide Res Suspiciens.*

PERITI.

Praxis Peritorum.

1 Periti calculo est standum, quando is processit servatis servandis. Merlin. *dec.* 246. & fuit de partium consensu electus. gl. *in L. Item si unius.* §. *principaliter ver. authoritati. ff. de arb.* Bart. *in L.* 1. §. *ult. ff. de V. O.* Rota *dec.* 540. *num.* 1. *par.* 5. *recent.* Et quando diversæ sunt peritorum calculationes, minoris relationi magis congruæ, & cum aliis convenienti standum est. Alex. *cons.* 54. *num.* 6. & 7. *lib.* 5. Farin. *de testib. q.* 64. *n.* 233. *in fin.* Rotam coram Seraph. *dec.* 111. *n.* 2.

2 Periti non sunt per modum vel viam testium in judicium trahendi, sed a Judice sunt deputandi, & examinandi. Mascard. *de prob. conclus.* 1169. Post. *de manut. obs.* 101. Et ideo examinati ut testes non probant, si deponunt de credulitate. Sperell. *dec.* 178. *per totam. num.* 6. Felin. *in cap. proposuisti. numer.* 6. *vers. & si cautus de prob.* Gabr. *cons.* 168. *num.* 101. *lib.* 10. Rota *dec.* 17. *num.* 1. & 308. *num.* 22. *par.* 6. *recent.* & universim periti deponentes de credulitate non probant. bant. Bald. *in L. hoc edictali.* §. *his illud. sub num.* 4. *C. de secund. nupt.* Fel. *in cap. quia judicant.* 9. *sub n.* 1. *vers. si tamen de præscript.* Dec. *in cap. proposuisti. num.* 51. *de prob.* Mascard. *de prob. conclus.* 430. *n.* 7. præsertim si non fuerunt examinati super interrogatoriis ut alii testes. Sperel. *l. c. n.* 17.

3 Perito a Judice electo plena fides est adhibenda. Paris. *cons.* 96. *num.* 31. *lib.* 1. Bichius *dec.* 306. *num.* 40. Rota *dec.* 220. *num.* 4. apud Ludovis. Potest autem a Judice peritus eligi ex officio in contumaciam partis non eligentis. Seraph. *dec.* 1051. *num.* 1. apud Bich. *dec.* 564. *num.* 21. Et peritorum judicialiter electorum relationi standum est. Bald. *cons.* 97. *num.* 1. *lib.* 5. Caball. *cons.* 20. *num.* 4. *lib.* 2. Gratian. *disc. for. cap.* 228. *numer.* 8. & 9. Coccin. *dec.* 136. *num.* 2. Bich. *l. c. n.* 7. Rota *dec.* 341. *num.* 1. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *decis.* 596. *n.* 5.

4 Periti relatio facta parte non citata non nocet. Gabr. *cons.* 168. *num.* 101. *lib.* 1. Surd. *cons.* 422. *a num.* 34. & *dec.* 256. *num.* 15. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 545. *num.* 12. Rota *dec.* 115. *numer.* 4. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *d. decis.* 596. *num.* 6. Cagnol. *in L.* 2. *n.* 260. *C. de rescind. vend.* Jas. *in* §. *quædam num.* 79. *Instit. de act.* Surd. *cons.* 452. *num.* 34. Dec. *cons.* 416. *num.* 21. *vers. & data.* Aldobrand. *cons.* 59. *num.* 6. Buratt. *dec.* 458. *num.* 6.

Periti relatio si in aliquibus invenitur erronea, nullam fidem meretur etiam in reliquis. Castr. *cons.* 301. *num.* 4. *lib.* 2. Socin. jun. *cons.* 131. *num.* 11. *lib.* 3. Rota coram Ludovis. *dec.* 79. *num.* 2. ubi Beltram. *num.* 6. Bich. *l. c. num.* 10. quia sicut erravit in aliquibus, ita potuit errare in cæteris. Ubi quando relatio videatur procurata. *num.* 11. Idem dic de libris privatis. Et periti relationi standum est, quænam melioramenta sint inutilia & voluptuosa. Rota apud Bich. *l. c. n.* 15. & in melioramentis peritorum relatio prævalet testibus. Bich. *decis.* 199. *num.* 3. quamvis testes essent plures. Alex. *cons.* 148. *num.* 1. *lib.* 2. Berous *cons.* 102. *n.* 35. *libr.* 3. 5

Periti relatio non potest impugnari ab eo, a quo fuit electus. Rimin. jun. *cons.* 161. *num.* 34. Decian. *cons.* 78. *num.* 4. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 39. Rota *dec.* 384. *num.* 2. *part.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 609. *num.* 18. & si fuit peritus a Judice electus, illius relationi standum est, quamvis ab aliis discordet. Bich. *dec.* 291. *num.* 9. quia facit plenam fidem. Idem *dec.* 306. *num.* 40. Gabr. *de arbitr. conclus.* 1. *num.* 1. & 4. Surd. *cons.* 452. *num.* 59. Rota *in Romana reddit. ration.* 5. *Martii* 1646. *coram Teutinger.* 6

Periti discordantes in quantitate dicuntur tamen concordes in summa minore, quia in majori summa inest minor. Bich. *dec.* 291. *n.* 8. Grat. *disc. for. c.* 187. *n.* 5. Alex. *cons.* 64. *n.* 9. *lib.* 2. Salyc. *in L. rem. majer. n.* 28. *C. de rescind. vend.* 7

Debent æstimare valorem rei de tempore contractus. *L. bonitatis. L. ex mille ff. de evict.* etiam post contractum possunt æstimare, quando status rei non est mutatus. Bich. *dec.* 291. *numer.* 10. & 11. etiam tempore currente secutæ evictionis. Bich. *dec.* 314. *n.* 3. debent æstimare, quanti emi possit domus non autem cœmenta. Rota apud Bich. *dec.* 609. *num.* 17. Gratian. *disc. for. cap.* 228. *n.* 2. Bald. *cons.* 97. *n.* 1. *lib.* 5. Coccin. *lib.* 136. *n.* 2. 8

Periti super statu rei referre non possunt, nisi illum statum viderint, & si sunt de illo aliunde informati, non tanquam periti, sed tanquam testes examinari debent. Bich. *dec.* 279. *n.* 32. Rota *dec.* 253. *n.* 19. & *dec.* 278. *n.* 5. & 6. *par.* 4. *recent. to.* 2. & *in Romana Domus seu apartamenti.* 17. *Decembris* 1635. coram Dunozeto. 9

Pe-

10 Periti relationi est standum, si ille de communi partium consensu fuit electus. Abb. in cap. proposuisti num. 4. ubi Felin. n. 5. & 6. de probat. Rota dec. 230. n. 5. & dec. 531. n. 1. & dec. 577. n. 8. par. 1. recent. Merlin. dec. 327. n. 6.

11 Periti relatio est stricte interpretanda, & quantum sonat, quia æquivalet sententiæ, & periti a partibus electi sint similes arbitratoribus. Bart. in L. si quis arbitratu. ff. de V. O. & §. pretium autem. Instit. de empt. & vendit. Socin. jun. cons. 45. numer. 23. lib. 1. Rimin. jun. cons. 430. numer. 27. Ciarlin. controv. for. cap. 75. num. 1. & seq. & possunt declarare suam relationem. Mascard. de prob. conclus. 125. Ciarlin. l. c. Possunt dumtaxat declarare, quæ sunt facti, non quæ sunt juris. Sperell. dec. 54. num. 48. Cephal. cons. 104. n. 26. Rimin. jun. cons. 810. num. 31. Coccin. dec. 422. num. 7. & 8.

12 Peritorum relationi statur, si a Judice fuit confirmata, secus, si non fuit confirmata. L. 62. cui libertas. ubi Castr. numer. 3. ff. de condit. & demonstr. Bart. in L. instar. num. 11. C. de Jure fisci. Ludovis. dec. 536. numer. 1. Neviz. cons. 94. num. 18. Sperell. decis. 54. num. 32. Item si a partibus fuit approbata, quia tunc relatio periti in vim pacti est attendenda. Cornel. cons. 125. & 140. num. 7. lib. 2. Fel. in cap. proposuisti numer. 7. vers. fallit. 2. de prob. Rota dec. 577. num. 8. part. 1. recent. nisi tamen illi a parte fuerint decepti, vel relationem fecerint contra minores, qui revisioni renunciare non potuerunt.

13 Peritorum relatio non transit in judicatum, etsi a partibus fuerint electi, sed usque ad triginta annos potest revideri. Jo. And. in addit. ad specul. in tit. de homicid. Bursat. cons. 260. numer. 40. & 53. vol. 3. Hieron. de Monte in tract. fin. regund. cap. 30. & 32. Sperell. loc. cit. num. 40. & 41. Butr. in cap. quintavallis de Jurejur. ubi Abb. Bart. in L. si societatem §. arbitrorum. ff. pro socio. Alex. cons. 95. num. 15. lib. 2. Dec. cons. 39. col. penult. & cons. 597. num. 11. Afflict. dec. 132. & ibi Ursill. in addit. n. 1. Bursat. cons. 260. num. 53.

14 Peritorum relatio facta absque citatione partium, est nulla. Crescent. dec. 2. n. 2. de arbitr. Gabr. cons. 168. num. 102. lib. 2. Surd. cons. 452. num. 34. Ludovis. dec. 545. num. 9. Rota dec. 515. num. 14. par. 1. recent. Sperell. l. c. n. 47.

15 Periti si discordant, debet tertius eligi a partibus, Judice interveniente tanquam compulsore, non tanquam electore. Bald. in L. hac edictali. §. his illud numer. 2. C. de secund. nupt. Cagnol. in L. 2. n. 259. in fin. C. de rescind. vendit. Plot. cons. 13. numer. 4. Sperell. l. c. num. 43. Debent autem pro forma jurare de fideliter & legaliter æstimando, aliter periti electio est nulla. L. hac edictali §. his illud. ubi Bald. n. 3. & Salyc. C. de secundis nupt. Bart. in L. Theopompus num. 5. ff. de dot. praleg. Covar. var. resol. lib. 2. cap. 13. num. 4. Menoch. de adipisc. rem. 5. num. 168. & de arbitr. Jud. lib. 1. q. 58. Sperell. l. c. num. 45. Rota dec. 630. numer. 4. part. 2. recent. In relatione vero ejusdem periti necessarium juramentum non est. Bart. l. c. Gabr. de citatione conclus. 1. n. 404. & 318. Berous. cons. 89. a num. 30. lib. 1. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 70. num. 4. & 5.

16 Periti tertii in discordia aliorum duorum electi relationi non est standum, nisi fuerit a Judice approbata, aut a partibus per approbationem confirmata, vel nisi relatio concordet cum uno ex duobus. Sperell. decis. 54. numer. 35. & tali casu deveniendum est ad novam electionem aliorum. Salyc. in L. hac edictali. §. his illud numer. 19. ver. concludo igitur. C. de secund. nupt. Rota dec. 554. num. 3. par. 2. recent. quia inter tres duo necessario debent concordare. Gabr. cons. 168. n. 106. lib. 1.

17 Peritis omnino standum est in eo, in quo sunt concordes. Ciarlin. controv. for. c. 52. num. 49. Coccin. dec. 136. n. 2. Seraph. dec. 1464. n. 1.

PERJURIUM.

Praxis perjurii.

1 Perjurium est violatio liciti jurisjurandi, cap. ad Apostolica 2. §. dejeravit. ubi DD. de sent. & re jud. in 6. Felin. in c. 2. num. 15. de sponsal. cap. cum contingit. 28. & cap. quemadmodum. 25. de Jurejur. L. si quis major. C. de transact.

Perjurium sine dolo & perfidia regulariter non committitur, cap. in dolo 22. q. 2. L. qui jurasse 26. ff. de jurejur. Crav. cons. 6. num. 66. Jas. in L. videamus num. 9. ff. de lit. jur. Bich. dec. 52. num. 45. Mant. dec. 221. num. 1. Seraphin. dec. 1243. num. 6. est crimen mixti fori. Riccius in praxi perjurii. res. 252. Antonell. de reg. Eccles. lib. 6. c. 27. Guido Papa dec. 168. Beller. de favore Cleric. reali, §. 4. num. 128. Sylvat. lib. 1. cons. 59. 2

Perjurium principalis punitur in extrajudicialibus, si de tertii præjudicio agatur. Lim. primo quoad perjurium commissum in juramento litis decisivo a parte parti oblato, quod nullatenus punitur, sed solum Deum habet ultorem. Clar. in §. perjurium. Riccius in praxi perjurii par. 3. res. 247. Lim. secundo quoad perjurium ex juramento calumniæ incursum. Covar. in par. 1. c. 7. nisi de perjurio vel calumnia in utraque limitatione constaret per ipsius partis confessionem, vel alias legitime; tunc enim extra ordinem puniretur. Riccius l. c. res. 247. 3

Perjurus quamvis non possit agere, potest tamen conveniri. Scaccia de Jud. lib. 2. c. 2. num. 130. Incurrit infamiam a Jure Canonico, & ideo testis esse non potest. cap. si quis conjunctus 22. q. 4. Crav. cons. 6. Riccius in prax. perjurii res. 250. Non potest agere in judicio nolente parte. Vide exceptio perjurii. Dummodo de perjurio fuerit condemnatus. Sylvat. lib. 1. cons. 59. Bichius dec. 290. num. 11. gl. in cap. parvuli. ver. causam. 22. q. 5. Alex. in L. si quis major. num. 15. C. de transact. Butr. in cap. intelleximus nu. 23. in fin. de Jud. Honded. cons. 18. num. 5. lib. 1. neque potest obtinere sententiam favorabilem contra formam juramenti. Bich. l. c. 4

Non potest habilitari a juramento in ordine ad agendum. Sperell. dec. 83. numer. 45. Honded. cons. 18. Ciarlin. controv. for. c. 122. num. 42. excepto Papa, qui potest talem habilitare. Et prius debet absolvi a perjurio, quam a juramento, aliter non potest admitti ad limen judicii. Sperel. l. c. num. 27. d. L. si quis major. Speculat. de Actore §. 1. nu. 16. Alex. cons. 37. num. 8. lib. 2. Quamvis vero non possit agere, potest tamen se defendere in judicio. Natta cons. 51. Scaccia l. c. num. 167. nam etiam Diabolus se defendens est audiendus, dummodo defensio non habeat naturam actionis vel impugnationis. Si est Clericus, potest privari Beneficio, non est tamen privatus ipso jure, cap. querelam. de jurejur. Antonell. de regim. Eccles. lib. 6. c. 27. non potest ab Episcopo absolvi a juramento etiam Laicus. vide in praxi Absolutionis. 5

Pejerare quod aliquis velit in perniciem propriæ salutis, non creditur. L. fin. C. ad L. Jul. recept. L. 2. C. de reb. cred. Cachetan. dec. 66. num. 14. Alciatus de præs. reg. 3. præs. 5. Farin. cons. crim. lib. 1. cons. 50. num. 33. Gabr. lib. 7. conclus. 2. num. 1. 6

PERMISSIO.

Praxis Permissorum, & Permissionis.

Permissum censetur, quod non est prohibitum, & quo pervenitur ad illud, quod est expresse permissum. L. ab ea part. ff. de prohib. Tusch. litt. P. conclus. 398. Oldrad. cons. 228. Carpzov. par. 1. Jurisprud. foren. constit. 16. defin. 53. num. 3. Surd. cons. 173. num. 72. & cons. 222. num. 5. Scaccia de commerc. §. 1. q. 7. par. 2. ampl. 19. num. 108. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 52. num. 5. 1

Permissum ad tempus, post illud censetur prohibitum. L. si unus. 27. §. 1. ubi Bald. ff. de pact. Tiraquel. de retrac. convent. §. 1. gl. 2. num. 44. Surd. de alim. tit. 5. q. 3. num. 9. & 10. Menoch. cons. 68. nu. 10. & cons. 121. num. 04. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 1. proœm. num. 3. Rota apud Farin. par. 1. recent. dec. 475. num. 1. Sicut permissum post tempus, ante illud videtur prohibitum. L. Promissor. 21. ff. de constit. pecun. Tiraquell. l. c. num. 48. 2

Permissio latius debet interpretari, quam prohibitio. Bich. dec. 381. numer. 18. Bart. in L. si ita quis. §. ea lege. numer. 7. ff. de V. O. Surd. cons. 10. numer. 12. cons. 3

12. *cons.* 71. *num.* 12. & *dec.* 279. *sub num.* 10. *vers. accedit.* & *num.* 11.

PERMUTATIO.

Praxis Permutationis.

1 Permutatin est species alienationis. Bich. *dec.* 62. *n.* 4. *cap. nulli. de reb. Eccles. non alien. gl. in L. cum hi.* §. *si cui vero.* ubi Bald. *num.* 1. & Ang. *num.* 2. *ff. de transact. L.* 2. *C. de rer. permut.*

2 Permutatio bonorum fideicommisso subjectorum, si fuit facta ab hærede cum aliis bonis liberis, hæc fiunt fideicommisso subjecta tanquam subrogata, dummodo expressa adsit subrogatio, quæ quidem subrogatio fieri potest, quoties permutatio est licita, & fit ex causa necessitatis, aut utilitatis, & per illam non læditur fideicommissum, & concurrit licentia Principis, alias potest permutatio a fideicommissario ex propria persona impugnari, quamvis esset hæres permutantis. Peregr. *de fideic. art.* 64. *sub nu.* 31. Fusat. *de substit. q.* 530. Cyriac. *controv.* 364. *n.* 18. & 19. & *controv.* 451. *n.* 124. Bich. *l. c. num.* 9. Natta *cons.* 470. *n.* 5. Menoch. *cons.* 1199. *n.* 4. Decian. *cons.* 55. *n.* 762. *lib.* 3.

§. I.

Quinam possit permutationes authorizare?

3 Est autem permutatio contractus innominatus, & bonæ fidei, quo certæ rerum species cum speciebus commutantur. *L.* 1. *ff. de rer. pemut. L.* 7. *C. de rer. permut.* & permutatio Beneficiorum est unius juris Beneficii cum altero ex causa, & de consensu Superioris vicaria præstatio. Gemin. *in cap.* 5. *de rer. permut.* Paris. *de resign. lib.* 2. *q.* 21. *n.* 23. Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 4. *n.* 17. Joan. Chokier *de permut. Benef. cap.* 2. *n.* 4. Cujusmodi jus in re, seu in Beneficio potest cum alio permutari, quamvis illius non fuerit capta possessio. Prob. ad Monach. *in cap. licet Episcopus. de præb. in* 6. Cortas. *de Benef. cap.* 9. *nu.* 1. quamvis secus sit sentiendum de jure ad rem, juxta Paris. *loc. cit. q.* 21. & 23. Chokier *l. c.* Puta, si quis haberet jus ad rem virtute expectativæ, hoc non posset permutari cum Beneficio alterius, quia tantum in quæsitis, non in quærendis permutatio admittitur. *cap.* 1. *de rer. permut.* Navar. *cons.* 43. *n.* 2. *de simon.* Ita electus ad Parochialem per concursum, aut nominatus, seu præsentatus tantum habet jus ad rem, & permutare non potest. Zerola *in prax. Episc. verb. Renuntiatio. par.* 2. §. 1. Boer. *dec.* 205. *n.* 4. Paris. *l. c. q.* 20. nisi talis permutatio fuerit facta coram Papa, qui illam adminit.

4 Quæres primo, an Beneficia permutari possint in mensibus reservatis, justa Germaniæ Concordata coram Episcopo? videtur non posse, quia permutatione Beneficium vacat. Rota *dec.* 7. *de rer. permut. in antiq.* & permutantes censentur civiliter mortui quoad Beneficia. Cassad. *dec.* 16. *super reg. Cancell.* pars tamen affirmativa placet; quia per reservationem non censetur Pontifex velle deteriorem facere conditionem Episcoporum Germaniæ, quam aliorum Episcoporum, puta Italiæ, Galliæ, aut Hispaniæ, & in regulis Cancellariæ, quæ obligant etiam Ordinarios, excipi solet vacatio per resignationem; Branden. *ad Concordata Germaniæ. q.* 52. *n.* 10. *ex cap. cum expediat. de elect. in* 6. Chokier *l. c. cap.* 4. *n.* 4. & 5. Unde reservatio facta de Beneficio primo vacaturo per resignationem, procedit tantum in resignatione simplici, non vero in conditionali ex causa permutationis. Cassad. *dec.* 1. *n.* 2. *de rer. permut.* Put. *dec.* 263. *n.* 3. *lib* 2.

5 Quæres secundo, an Inferior Episcopo possit authorizare ejusmodi permutationes? Conclude, quod non possit. gl. *in Clem. un. de rer. permut.* Suarez *de virtut.* & *stat. Rel. lib.* 4. *c.* 32. *n.* 12. Navar. *cons.* 97. *n.* 2. *de simon.* Rebuff. *in prax. tit. de permut. n.* 20. & *in* 3. *par. signat. n.* 42. Chokier *l. c. cap.* 6. quia Inferiores non veniunt appellatione Episcopi. *c. quærenti. de rer. permut.* nisi haberet jurisdictionem quasi Episcopalem. *cap. Abbates. de privil. in* 6. Zabarel. *in d. Clem. un.* Rota *dec.* 111. & 112. *in nov. de rer. permut.* aut jus authorizandi per consuetudinem legitime præscriptam obtinuisset. Bellam. qui citat *cap. cum tanto. de consuet.* Chokier *l. c. c* 6. *n.* 4.

6 Quæres tertio, an nec Vicarius Episcopi permutationes authorizare possit, nisi speciali facultate fuerit suffultus, quæ non venit in generali concessione? *cap. in generali concess.* & ibi Dynus *de R. J. in* 6. *cap. cum sit generali. de officio Vicar. in* 7. ubi Gemin. Chokier *l. c. cap.* 7. *n.* 5. Sed quid dicendum de Capitulo Sede vacante? Dic, illud posse recipere, & authorizare resignationes, & permutationes Beneficiorum. Gennen. *in praxi Curiæ Archiepisc. Neapol. c.* 87. *n.* 9. Franc. *in cap. un. n.* 5. *vers. dubitatur. de major.* & *obed.* Pavinus *de pot. Capit. Sede vacante. par.* 2. *q.* 2. *vers. quæro.* Zerola *in praxi Episc. verb. Capitulum.* §. 7. *par.* 2 Paris. *de resign. lib.* 7. *q.* 23. *n.* 31. Chokier *l. c. cap.* 8. *n.* 5. Sermo est de illis Beneficiis, quorum collatio spectat ad Episcopum una cum Capitulo, secus de illis, quæ spectant ad collationem solins Episcopi.

7 Sed nec Episcopus semper potest ejusmodi permutationes authorizare; si enim Episcopus existat Romæ, uti non potest conferre Beneficia, ita nec recipere permutationem illorum, nisi Beneficium fuisset renuntiatum extra Curiam. Paris. *de resign. lib.* 7. *q.* 14. *n.* 23. & *lib.* 5. *q.* 19. *nu.* 11. Chokier *l. c. cap.* 10. *nu.* 2.

8 Quæres quarto; an Coadjutor Episcopi cum futura successione possit recipere permutationes? Respondetur, si Coadjutor sit datus propter amentiam Coadjuti, omnino posse recipere permutationes, quia tunc potest Beneficia conferre. Sylva *de Benef. par.* 2. *q.* 4. *a n.* 3. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 9. *n.* 3. & habet liberam administrationem: *cap. grande. de supplen. neglig. Præl.* Jo. Andr. *in cap. fin. n.* 8. *de Cler. ægrot.* Navar. *cons.* 3. *nu.* 4. *de Cler. ægr.* si vero Coadjutor fuit datus propter infirmitatem, vel senectutem Coadjuti, nec potest conferre Beneficia, nec eorum permutationem authorizare sine consensu Coadjuti, uti distinguit Paris. *de resign. lib.* 7 *q.* 20. *n.* 23. Pavin. *l. c. par.* 2. *q.* 1. *n.* 8. Selva *l. c.* Cortas. *de Benef. cap.* 39. *n.* 20. Rebuff. *de nominat. q.* 8. *n.* 44. Garz. *de Benef. par.* 5. *c.* 4. §. 3. *n.* 165. Chokier *l. c. c.* 3.

§. II.

Quæ Beneficia permutari possint, & a quibus?

9 Quæres quinto, si permutentur Beneficia diversarum Diœcesium, qualis Episcopus permutationem authorizare debebit? DD. in hoc non conveniunt, uti testatur Chokier *l. c. cap.* 14. & ait, quod possit unus Episcopus alteri vices suas committere, ut in instanti per ipsum perficiatur permutatio, aut uterque debebit requiri, & in sua Diœcesi Beneficium permutatum conferri.

10 Quæres sexto, an in permutatione facienda in Curia Romana debeant vocari Patroni Laici, & eorum consensus requiratur? Videtur, quod non, quia Papa in Beneficiis habet plenitudinem potestatis. *Clem.* 1. *in fin. ut lite pend.* uti discurrit Garz. *de Benef. par.* 11. *c.* 3. *n.* 16. & 24. Contrarium tamen est verius, quia Papa non vult, nec solet, nec præsumitur præjudicare juri tertii. Cortas. *de Benef. in fine tract.* Lapus *alleg.* 96. Achill. de Grass. *dec.* 326. *n.* 2. Nicol. *in suo enchir. tit.* 5. *c.* 7. *n.* 8. Rota *dec.* 321. *n.* 5. *in nov.* Limit. si in permutatione fuit facta mentio jurispatronatus, quo casu Papa censetur derogare juripatronatus Laicorum, Lap. *l. c.* Pavin. *de potest. Capit. Sede vacant. par.* 2. *q.* 2. nisi sit juspatronatus Regium, aut Principis. Chokier *l. c. cap.* 21. Et sufficit, quod permutatio fiat cum conditione, quod placeat Patronis. Fel. *in cap. cum contingat. n.* 17. *de off. Deleg.* Paris. *de resign. lib.* 7. *q.* 1. *n.* 61. dummodo postmodum ratificent. Paris. *l. c. n.* 48. Host. *in c. ex transmissa. n.* 3. *de renunt.* Zabar. *Clem.* 1. *n.* 17. *eod.* Et sufficit consensus majoris partis Patronorum, si spectat ad plures ut universos, non vero si pertinet ad plures ut singulares personas; nisi fieret ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ. *cap. sana quippe.* 9. *dist.* Nichol. *l. c.* Chokier *l. c. cap.* 23.

11 Quæres septimo, An duo Episcopi possint inter se Episcopatus permutare? Respondetur, quidquid olim fuerit, hodie possunt cum consensu Pontificis, & non aliter. *cap. licet. de translat. Episc.* Paris. *de resign. lib.* 2. *q. n.* 53. Chokier *l. c. cap.* 26. *n.* 2. Idem dic de Prælatis. Et si fuerint Prælati duarum Collegiatarum, & ad Collegium pertineat jus eligendi, non poterunt permutare sine consensu Collegii, cui non potest auferri electio etiam ab Episcopo. Paris. *l. c. lib.* 7. *q.* 14. *num.* 11. Redoan. *de Simon. par.* 3. *cap.* 21. *n.* 4. Chokier *cap.* 26. *n.* 2.

12 Porro permutatio debet fieri inter personas capaces, hinc non valet, si permutatarius caret legitima, seu Canonica ætate, est furiosus, mente captus, irregularis, illiteratus, accusatus, aut inquisitus pendente criminis cognitione. Chokier *cap.* 29. *usque ad* 34.

13 Beneficia reservata sive specialiter, sive generaliter permuta-

mutari non possunt coram Ordinario, aliter permutatio non valet. Feder. de Senis de permut. q. 1. Paris. de resign. lib. 2. q. 16. n. 4. Simoneta de reservat. q. 46. nu. 4. Ant. de Falcon. de reservat. 4. q. 3. effect. Cassador. dec. 1. de rer. permut. Azor. instit. moral. lib. 7. par. 2. cap. 29. vers. decimo sexto. Put. dec. 263. lib. 2. Chokier de permut. Benef. par. 2. n. 2. Imo facta coram Papa non facta mentione reservationis non valet, nisi sanetur per gratiam perinde valere. Feder. de Sen. l. c. n. 4. Chokier l. c. c. 3. sicut etiam non valet, si non fuit facta mentio, quod possideant alia Beneficia incompatibilia. Idem l. c. cap. 4. nisi obtinuerit aliud stylus Curiæ. Ita Beneficia aliis accessorie unita permutari non possunt. Zerola in prax. Episc. par. 2. verb. Unio. §. 14. Nicol. Garz. de Benef. par. 11. c. 4. a n. 23. Rebuff. in prax. reg. de Unionib. nu. 9. Staphil. de litt. gratia. tit. de vi & effect. claus. §. 6. n. 6. Chokier cap. 8. quia Beneficia ita unita vacare amplius non possunt. Azor. instit. moral. lib. 7. par. 2. cap. 28. vers. sept. quæritur.

14 Quæres primo, an Dispensatus, ut intra certum tempus Beneficium dimittat, possit Beneficium dimittendum cum alio permutare. Dicendum, non posse, cum Rebuffo in prax tit. de dispensat. ratione ætatis. in verb. quod vixeris. n. 8. Rota dec. 329. in nov. Chokier de permut. Benef. par. 2. cap. 15.

15 Quæres secundo, an possidens plura Beneficia possit illa permutare cum uno Beneficio, & è converso? Respondetur, quod si plura Beneficia sint compatibilia, aut incompatibilia cum dispensatione, priore casu permutatio habet locum. Abb. in cap. licet. n. 73. de rer. permut. in 6. Jo. And. in cap. cum venerabilis. ver. Ecclesiis. de excess. Prælat. secus in secundo casu, quia, cum dispensatio sit personalis, non egreditur personam dispensati. cap. privil. de R. J. cap. sane de privil. Chokier l. c. cap. 17.

§. III.

Qualiter fieri debeat permutatio.

16 Quæres tertio, an permutatio fieri possit sine causa? respondetur, requiri causam Ecclesiæ utilitatis, vel necessitatis. cap. quæsitum. de rer. permut. ubi Abb. Per. de Ubald. in tract. de permut. Benef. n. 54. vers. nunc videamus. Boer. dec. 205. n. 7. Anchar. cons. 279. Crav. cons. 82. Chokier l. c. cap. 31. Hinc est, quod favore personarum permutantium Episcopus non possit expedire permutationes, nisi hic favor tendat in commodum Ecclesiæ. Porro favor personarum considerari potest, si permutans non potest ob aëris intemperiem, aut capitales inimicitias, aut si permutatarius sit utilior Ecclesiæ. Host. in cap. ad supplicationem. ubi gl. in verb. morari. de renunt. si autem favor personarum sit sine admixtione utilitatis, aut necessitatis Ecclesiasticæ, permutatio erit simoniaca. Sylvest. ver. permutatio 2. n. 3. Ugol. de simon. tab. 1. cap. 27. §. 1. nu. 6. Garz. de Benef. par. 11. cap. 3. nu. 45.

17 Quæres quarto, quomodo fieri debeat permutatio Beneficiorum? Respondetur, quod in permutatione debeat intervenire permutantium renuntiatio, & Superioris collatio, neque sufficit, quod Episcopus permutare volentibus nudum habeat assensum per verba placet nobis. aut similia, ut voluit Feder. de Sen. in tract. de permut. q. 27. Anchar. in cap. inter cætera. n. 3. de præb. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 14. n. 44. sed tutius est, quod fiat expressa renuntiatio, & collatio, quia Beneficium, quod non vacat, conferri non potest, sed Beneficium permutandum non vacat sine renuntiatione; non enim qui permutari Beneficium petit, eo ipso renuntiat. vide Chokier de permut. Benef. par. 2. cap. 26.

18 Quæres quinto, quænam impediant Beneficiorum permutationem? Respondetur, fraudem, & dolum impedire permutationem prædictam dummodo hæc ab allegante probetur. L. Patronus. L. qui testamentum. ff. de prob. & quidem in specie Bart. cons. 92. n. 2. Mascard. de prob. conclus. 815. n. 6. quia fraus non præsumitur. L. quoties. §. qui dolo. ff. de prob. & quia fraus, & dolus directe probari non potest. L. dolum cum similibus. C. de dolo. Ideo indiciis & conjecturis probari potest. Et primo fraudulenta præsumitur permutatio, si fit de Beneficio pingui cum tenui. cap. si tu. de renunt. in 6. Crav. cons. 82. n. 4. Millis in repert. ver. permut. fol. 304. Dummodo concurrant aliæ conjecturæ probabiles. Fel. in cap. quia verisimile. n. 1. de præsumpt. Rebuff. in prax. Benef. tit. de permut. num. 42. quales sunt, si habens Beneficium pingue, infirmitate detinebatur, seu alias illud in proximo vacaturum timebatur probabiliter. cap. commissa. de elect. in 6. cap ex transmissa. de renunt. Tusc. pract. conclus. 305. n. 13. aut si permutans cum nepote contraxerit. L. non solum. ff. de ritu nupt. Abb. in cap. ult. de Cler. non resid. Jo. And. in cap. si tu. de renunt. in 6. Chokier de permut. Benef. par. 3. cap. 1. num. 8. Item si permutatio fuit facta clam, & secreto. Rebuff. in Concordat. tit. de collat. §. volumus. verb. vacantia. vers. prima est quando. Menoch. de præs. liq. 6. præs. 78. Item si fit permutatio cum Beneficio ficto. de quibus plura apud Chokier l. c.

Quæres sexto, an Episcopus possit imponere pensio- 19
nem uni ex permutantibus Beneficium? Respondetur, ex justa causa posse, puta ad coæquandos fructus cessante pacto. Navar. cons 63. nu. 2. de simon. Gonzal. de reg. 8. Cancell. gl. 14. n. 38. aut pro bono pacis, aut pro paupere scholari, aut in utilitatem Ecclesiæ. Chokier l. c. cap. 7.

Quæres septimo, an beneficium litigiosum permutari 20
possit? Dicendum, posse, dummodo non fiat in potentiorem, juxta Rebuff. in prax. Benef. tit. de subrogationibus. nu. 33. & aliquos. Verior tamen videtur contraria, quod non possit, quam ultra Rotam tenent Azor. Instit. moral. lib. 7. par. 2. cap. 29. quia litigans super Beneficio illud resignare non potest. Put. dec. 354. lib. 3. & dec. 511. lib. 2. nisi resignatio fieret in gratiam collitigantis. Lancell. de attent. par. 2. cap. 4. lim. 20. nu. 5. Paris. de resign. lib. 2. q. 3. n. 12. Chokier l. c. cap. 8 n. 8. aut nisi simpliciter fuisset renuntiatum liti, quia tunc purgatur vitium litigiosi. aut nisi lis esset finita. Paris. l. c. Menoch. de arbitr. cap. 201. nu. 15. puta, per sententiam in judicatum prolapsam, renuntiationem, juxta mox dicta, per mortem, per lapsum temporis, aut desertionem. Lancell. l. c. a nu. 9.

Quæres octavo, an permutantes post resignationem 21
hinc inde factam superveniente aliquo impedimento habeant regressum ad illa, sive impedimentum proveniant ab uno ex permutantibus, sive ab alio, veluti si unum Beneficium reservatum erat Papæ, aut aliqua pensione gravatum, aut ob conditiones non adimpletas. Dicendum, non posse redire propria authoritate ad Beneficia permutata; quia per resignationem fuit exstinctus titulus, & inducta vera vacatio. Ubald. de permut. Benef. vers. nunc videamus. nu. 53. Wames. cons. 237. nu. 10. vol. 2. Garz. de Benef. par. 11. cap. 3. nu. 2. Socin. jun. cons. 268. Rota in una Gercoiden. præstimonii. 5. Jul. 1593. coram Litta. apud Anchill. de Graff. dec. 403. num. 4. cum promissione tamen Superioris non prohibetur. Staphil. de litteris gratia. tit. de var. mod. vacat. §. 1. nu. 14. Redoan. de simon. par. 2. cap. 10. Chokier l. c. cap. 9. num. 2. ubi an in casu regressus debeant restitui fructus toto cap. 10.

Quæres nono, an in permutatione habeat locum re- 22
gula Cancellariæ de publicandis? Respondetur affirmative, & ambos permutantes publicare debere, & si unus publicavit, alter non, licet subsistat permutatio, collatio tamen facta non publicanti annullatur. Jo. Andr. in cap. 1. de rer. permut. in 6. Paris. de resign. lib. 11. cap. 5. num. 25.

Quæres decimo, an coram Ordinario quis possit per- 23
mutare Beneficium, cujus possessionem nondum acquisivit? Respondetur affirmative, quia habet jus in re. cap. si tibi absenti. de præb. in 6. Paris. de resign. lib. 3. q. 16. n. 2. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 15. §. n. n. 15. & 33. & qui habet jus in re coram Ordinario potest resignare, vel cum alio permutare. Mant. de tacit. lib. 25. tit. 9. nu. 2. & 9. Barb. de pot. Episc. alleg. 69. a nu. 16. Navar. cons. 4. n. 2. de simon. & alii plures apud Chokier de permut. Benef. par. 3. cap. 44.

§. IV.

Miscellanea de permutatione Beneficiorum.

Permutatio Beneficiorum reservatorum non potest fie- 24
ri coram Episcopo, sed tantum coram S. Pontifice. cap. un. de rer. permut. in 6. Cassador. dec. 2. de permut. Put. dec. 162. Antonell. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 11. Neque Beneficiorum Jurispatr. Laicorum sine Patronorum consensu, qui fuerunt peremptorie citari cum termino ad comparendum, & cum expressione causæ, & non comparuerunt, vel contradixerunt, facta Institutione Ordinarii amplius non audiuntur. Quaran. in Benef. ver. permut. & si Beneficia permutanda sunt diversarum Diœcesium, requiritur utriusque Episcopi

con-

consensus. Barb. de pot. Episc. alleg. 69. Antonell. l. c. P. Pithing lib. 3. tit. 19. §. 3.

25 Permutatio Beneficiorum non potest fieri sine consensu Episcopi, & authoritate, aliter est nulla, & simoniaca. Barb. de Jure Eccles. lib. 3. cap. 15. num. 173. Bonac. de simon. disput. 1. quæst. 4. §. 12. & sine legitima causa non debet approbari ab Episcopo; justa tamen causa reputatur utilitas permutantium. Barb. l. c. Diana par. 10. tract. 16. ubi Rebuff. Ugol. & alii contra Covar. lib. 1. var. res. cap. 5. Et ut ab Episcopo possit approbari, debet esse Beneficii cum Beneficio, & non cum pensione. Præterea debet esse pura, & sine onere pensionis. Chokier de permut. Benef. par. 2. cap. 1. requiritur consensus illorum, ad quos collatio, electio, vel præsentatio spectat; quia eorum interest. gl. in cap. un. de rer. permut. in 6. qui consensus non præsumitur. Chokier l. c. cap. 20. sicut nec quod fuerit requisitus. Item literæ permutationis debent simul expediri. Barb. l. c.

26 Præterea debet permutatio publicari cum litteris Apostolicis desuper expeditis intra sex menses, si permutatio fuit facta coram Pontifice, & Beneficia sunt intra Italiam, vel novem menses, si est ultra Italiam, & quidem in Cathedrali, & Ecclesia Beneficii, vel si hoc impedit bellum, in proxima Parochiali, juxta Bullam Gregorii XIII. quæ incipit humano vix judicio, vide Chokier de permut. Benef. cap. 5. per totum, apud Barb. l. c. Requiritur autem in permutatione, quod Beneficia permutanda resignentur in manibus superioris cap. 1. de rer. permut. in 6. Mart. Antonin. var. res. lib. 1. res. 112. cas. 39. juxta Clement. un. de rer. permut. vide Merlin. dec. 329. probatur ea literis Apostolicis. Caputaq. dec. 120. par. 1. Put. dec. 452. lib. 1.] & præsumitur vera & Canonica absque alia probatione, si de contrario non doceatur. Anchar. cons. 385. numer. 4. ver. Item allegant & dicenti. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 78. num. 2. & 3. Garz. de Benef. par. 11. cap. 4. num. 300. Et potest permutari Beneficium impetratum etiam ante possessionis adeptionem. Franc. in cap. 1. de rer. permut. in 6. num. 16. Prob. ad Monach. in cap. licet Episcopus num. 6. de præb. Garz. loc. cit. nu. 15. apud Merlin. ut supra. Facta auctoritate privata etiam per viam transactionis est simoniaca, cap. constitutus, de relig. dom. cap. super eo. de transact. Bonac. de simon. disp. 1. quæst. 4. §. 15.

27 Permutatio triangularis non potest fieri coram Episcopo, puta, si Petrus resignet Beneficium in favorem Joannis, & Joannes resignet Beneficium suum non in favorem Petri, sed alterius, Navar. cons. 43. de simon. quia Episcopus tantum potest admittere permutationem simplicem, & sine conditione. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 14. Bonac. de simon. disp. 1. quæst. 4. §. 14. Antonell. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 11. nu. 9. Chokier de permut. Benef. par. 2. cap. 25.

28 Permutatio Beneficiorum potest rescindi ob læsionem enormem. cap. cum dilecti de vend. Riccius in praxi par. 2. res. 462. L. 2. C. de rescind. vend. & deceptis in permutatione jura subveniunt, cap. cum universorum de rer. permut. in 6. Et in permutatione etiam Beneficiorum æqualitas exigitur, & inæqualia ad æqualitatem reducuntur. Jo. Andr. in cap. dilecti. col. 2. vers. Item quæritur. de empt. & vend. Abb. in cap. cum causa. n. 8. eodem tit. Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 22. Pinell. in L. 2. par. 1. cap. 3. & alii apud Covar. lib. 1. var. res. cap. 5. num. 3. Contrariam etiam Riccius l. c. probabilem existimat, & magis communem.

29 Permutatio rerum Ecclesiæ ab una ad aliam Ecclesiam potest fieri sine beneplacito Apostolico, non tamen in Laicos, uti dictum fuit in praxi Alienationis. Rei immobilis cum alia æqualis valoris potest fieri, si Princeps petat, cap. si Princeps de rer. permut. P. Pithing lib. 3. tit. 19. §. 2. Rei spiritualis cum spirituali an valeat, vide Resignatio.

30 Permutans Beneficium, si permutatio non habuit suum effectum, potest redire ad suum Beneficium sine nova collatione, communis apud Riccium in praxi Resignationis par. 3. res. 400. Antonell. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 11. num. 12. quia renuntiatio ex causa permutationis facta non fuit pura & libera, sed conditionalis, & ideo renuntians non amisit nec titulum, nec possessionem, apud quos Jo. And. Anchar. Imol. Bellam. & alii, & probatur ex. cap. si Beneficia de præbend. in 6. secus si habuit effectum. Barb. de Jure Eccles. lib. 3. cap. 15. num. 72.

PERSONA.

Praxis Personæ.

1 Persona eadem quamvis non possit repræsentare vices duarum, quando habetur respectus personæ ad personam, potest tamen, quando consideratur persona ratione officii, quia cum possit plura officia eacrcere, potest plures personas repræsentare. Bich. dec. 481. num. 6. nam persona eadem diversis qualitatibus prædita pro diversis habetur. Gail. de arrest. cap. 6. Knichen, de investit. pact. par. 2. cap. 5. num. 137. Barb. axiom. lib. 14. cap. 30. ax. 2. vide Bich. dec. 481. qui probat ex L. stichum 95. §. aditio. ff. de solut. L. 1. §. fin. ff. depos. L. fistulas. §. fundum. ff. de contrah. empt. Surd. cons. 7. num. 32. & 33. Put. dec. 270. nu. 2. lib. 1.

2 Persona turpis dicitur, quæ infamia notatur, vel cujus modus vivendi sinistræ opinionis reputatur. Uti habens secum Concubinam, Usurarius, Adulter, Spurius, & alii. Lupus in cap. per vestras. de donat. inter vir. & uxor. Merlin. Berlich. & alii apud Pratum ad Paschalem de patr. pot. par. 2. cap. 4. ad num. 32. & propter illius vilitatem juris regulas transgredi licet. L. penult. ff. de condict. ob caus. gl. in cap. serpens de pœnit. dist. 1. Barb. axiom. lib. 6. cap. 30.

3 Persona alicujus ab aliquo semel approbata non potest amplius ab eodem reprobari. Fel. in cap. cum inter. num. 11. de except. Bart. in L. cum mulier. num. 5. ff. sol. matrim. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 555. Cassad. dec. 3. nu. 4. de procur. Buratt. dec. 785. num. 3. Bich. dec. 7. num. 3.

4 Persona certa non potest citari per edictum. Maran. in spec. par. 6. memb. 1. num. 89. Capyc. dec. 87. nu. 101. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 34. num. 23.

5 Persona ante omnia est legitimanda in quolibet judicio, etiam summarissimo, etiam possessione bonorum. Fachin. lib. 13. controv. Jur. cap. 31. ubi DD.

6 Personæ, quæ non tenentur, nisi in quantum facere possunt, de Jure civili sunt.] Primo, qui pro suo socio convenitur. Secundo, parentes utriusque sexus. Tertio, Patronus, ac Patrona. Quarto, Maritus, uxor, & socer. Quinto, qui ex causa donationis convenitur. Sexto, Miles, qui sub armata militia stipendia fuit meritus. Septimo, Frater contra fratrem. Octavo, Filius emancipatus contra patrem. Qui propterea carcerari non possunt. Antonell. de regim. Eccles. lib. 5. cap. 13. Paschal. de patr. pot. par. 2. cap. 9. Escobar. de ratiocin. cap. 35. Genuen. in prax. cap. 3. num. 16. sed fructus, eorum sequestrantur. Bellet. tit. de Cler. debit. §. 1. num. 11. Riccius in prax. for. Eccles. par. 2. res. 422. Giurba dec. 42. & 45.

7 Personarum pluralitas ejusdem nominis, & cognominis non præsumitur. Bich. dec. 79. numer. 11. Butr. in cap. 1. de libell. oblat. num. 8. Bart. in L. si quis servum, §. si inter duos, ff. de leg. 2. Natta cons. 235. num. 2. & 4.

PERTINENTIA.

Praxis Pertinentiæ.

1 Pertinentia Jurispatronatus probatur ex probatione descendentiæ ab eo, qui fuit in quasi possessione præsentandi. Bich. dec. 118. num. 28. quamvis non probetur descendentia a primo fundatore. Seraph. dec. 1334. n. num. 8. Beltramin. ad Ludovis. dec. 349. num. 6. Rota dec. 145. vol. 146. num. 2. & dec. 274. numer. 8. par. 2. recent. & in Mediolan. Jurispatr. 10. Maii. 1623. coram Pirovano. & Bich. dec. 138. nu. 2. quia descendentia a primo Fundatore tunc præsumitur.

2 Ad favorem successoris probatur ex pluribus præsentationibus Antecessorum, Bich. dec. 188. num. 6. Beltramin. ad Ludovis. dec. 417. num. 14. qui citat Rotam decis. 337. par. 2. recent. in una Placentina coram Coccino. dummodo effectum fuerint sortitæ, vel omnes, aut una illarum. Beltramin. ad Ludovis. dec. 417. sub num. 14. Put. dec. 136. num 3. lib. 3. Calderin cons. 12. de Jurepatr. Vivianus de Jurepatron. lib. 5. cap. 4. num. 36. Rota dec. 165. num. 5. par. 4. divers.

3 Pertinentia collationis ad Ordinarium resultat ex pluribus collationibus ab eo factis, & status ultimus semper attendi debet, non constito de anteriori contrario in Beneficialibus *cap. cum de Beneficio.* ubi DD. *de prab. in 6,* Fel. *in cap. cum te num.* 22. *de rescript.* Cavaler. *dec.* 390. *num.* 5. Rota *dec.* 340. *num.* 5. *par.* 3. *recent.* & *dec.* 143. *num.* 2. & 20. *par.* 7. & *in Hispalen. Benef.* 24. *Jan.* 1650. *coram Bichio*.

4 Pertinentiarum nomine veniunt omnia bona, etiam omnino separata, etiam diversæ naturæ, nisi ex aliquo adjuncto generalis restringatur. Rich. *dec.* 22. *nu.* 1. Gratian. *disc. for. cap.* 657. *a num.* 26. Socin. sen. *conf.* 86. *num.* 6. jun. *conf.* 139. *num.* 1. *lib.* 3. & probatur ex *L. ede. ff. de contrah. empt.* Patis. *conf.* 2. *num.* 64.

PETITIO.

Praxis Petitionis & Petitorii.

1 Petitio in causis summariis succedit loco libelli, dummodo contineat nomen Actoris, Rei, & Rem petitam, & ista tria ita debet continere, ut tacite possit elici conclusio & intentio Actoris, aliàs ut intolerabiliter obscura rejiceretur parte opponente. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 50. & 53. Imo inepta ineptitudine visibili in forma, vel materia, puta, si deficeret nomen actoris, vel Rei, aut rei petitæ, aut si peteretur res sacra, aut quid simile, rejiceretur etiam parte non opponente. Scaccia *l. c.* Et in summario petitio potest fieri sine scriptura, dummodo a Notario scribatur. Castr. *L. fin. C. de edic.* D. Adrian. Maran. *in spec. par.* 4. *dist.* 9. Scaccia *l. c.* & petitionis conclusio principaliter attenditur. Bich. *dec.* 299. *num.* 24. Bald. *in L. domum. C. de rer. vendic. num.* 2. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 248. Natta *conf.* 120. *num.* 22. Angel. *conf.* 36. *num.* 3. Illius copia est danda sumptibus Rei, Papien. *in forma libelli. act. real. num.* 25. *fol.* 20. Maran. & Scaccia *ll. cc.*

2 Petens, quod statim est restituturus, dolo agit. *cap. dolo facit. de R. J. in 6.* & *L. in condemnat.* 173. §. *dolo ff. de R. J.* Barb. *libr.* 14. *axiom. capit.* 33. *ax.* 5.

3 Petitorium non potest cumulari cum possessorio parte opponente. Ciarlin. *controv. for. cap.* 127. *n.* 29. Post. *de manut. obs.* 7. neque datur cumulatio petitorii cum possessorio, cum uterque petit se manuteneri. Menoch. *de retin. rem. ult.* Mascard. *de prob. conclus.* 1205. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 36. Post. *de manut. obs.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 119.

4 Petitorium absorbet possessorium, quando de illo constat. *cap. cum dilectus.* 6. ubi DD. *de cauf. possess. & propriet.* Bart. *in L.* 12. §. 1. *num.* 16. *ff. de acquir. possess.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 367. maxime si notorie constat de petitorio. Covar. *in epit.* 4. *par.* 2. §. 1. *num.* 10. Castr. *in L.* 2. *C. de edic.* D. Adrian. Capyc. *dec.* 77. *num.* 1. Put. *lib.* 1. *dec.* 85. Barb. *libr.* 14. *axiom. cap.* 33. *axio.* 9. & consultius est agere petitorio omisso possessorio; quia non debet fieri per plura, quod potest fieri per pauciora. Barb. *l. c. ax.* 11. Bich. *dec.* 3. *num.* 29. & probatur ex *cap. consultationibus. de Jurepatron.* Rota *dec.* 167. *n.* 9. & 10. *par.* 2. *divers.* & *dec.* 374. *n.* 4. & 5. *par.* 1. *recent.* & *dec.* 18. *num.* 8. apud Vivian. *de Jurepatr.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 153. *num.* 16.

5 Petitorium potest suspendi, quando proponitur remedium possessorium tam in judicio retinendæ, quam adipiscendæ. Et tunc Judex non potest pronuntiare in petitono, & omnes probationes ad dilucidandum titulum tendentes rejectæ censentur. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 36. ubi Rota & DD. Hæc autem petitorii suspensio fieri potest non tantum in prima instantia, sed etiam in secunda, & tertia. DD. *in Clem. un. de cauf. possess. & propriet.* Capyc. *dec.* 30. *n.* 6. Caputaq. *decis.* 323. sive sit causa profana, sive beneficialis.

6 Petitorii suspensio habet vim protestationis, ut quidquid fit in causa, fiat solum ad effectum possessorii. Pontan. *de pol. cap.* 9. *part. num.* 96. *vers. omnis tamen.* Marescot. *l. c. num.* 9. Et talis suspensio fieri potest, & pluries ab illa recedi etiam in eadem instantia, etiamsi pars consenserit super petitorio cognosci, aut commissio dicat procedi etiam in petitorio, quam possessorio. Dummodo suspensio petitorii fiat ante conclusionem in causa in ultima instantia, quæ est conclusio totius causæ. Rota cit. *d. dec.* 8. & nisi Judex ex justa causa aliud viderit expedire, quia tunc etiam post conclusionem in causa petitorium posset suspendi. *cap. Pastoralis. de cauf. possess. & propr.* Pontan. *l. c. num.* 48. Et dummodo suspensio non petatur calumniose, veluti si constat de bono jure alterius. Lim. si in prima instantia fuit obtenta sententia favorabilis; tunc enim in secunda instantia petitorium non potest suspendi. Lim. prætetea, quando suspensio petitorii non præjudicat tertio venienti ad causam. Abb. *in cap. litteris. de restit. spol.* Marescot. *l. c. num.* 18. Lim. præterea in possessoriis natura sua mixtis, quæ non possunt definiri sine cognitione petitorii. Marescot. *l. r.* Pontan. *d. cap.* 6. *num.* 51. *ver. licet. posset.* uti si ageretur interdicto aquæ deducendæ. gl. *in L.* 3. §. *quedam. ver. privatio, ff. de Interdict.* aut si ageretur in possessorio in causa matrimoniali. Cassad. *dec.* 4. *numer.* 3. Vitalin. *in Clem. un. numer.* 52. *de cauf. possess. & propriet.* Socin. jun. *conf.* 382. *numer.* 10. *lib.* 2. Marescot. *loc. cit. numer.* 20. Tandem lim. si Actor intentavit petitorium; nam tunc ad ejus instantiam non potest suspendi.

Petitorium prosecutum omisso possessorio non induci nullitatem, si pars non fuit protestata, ut suspendatur, quia tunc tacite videtur renuntiatum juri possessorii. Merlin. *dec.* 357. Pontan. *de spol. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 48. Honded. *conf.* 77. & *seq. lib.* 2. Ad petitorium vero vel possessorium plenarium rejiciuntur exceptiones deductæ in Judicio manutentionis respicientes dominium, vel non jus possessoris. Bich. *dec.* 159. *num.* 5. neque possunt retardare manutentionem, nisi probentur in continenti per confessionem partis, vel rem judicatam. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 101. *num.* 2. *dec.* 138. *num.* 5. & *dec.* 328. *numer.* 8. Seraph. *decis.* 555. *num.* 8. Buratt. *dec.* 360. *num.* 7. Beltramin. apud Ludovis. *dec.* 107. *n.* 5. quia in possessorio summarissimo attenditur nudum factum possessionis, nec quæritur, an justa sit possessio, vel injusta. Laderch. *conf.* 93. *n.* 6. Cancer. *var. res. part.* 3. *c.* 14. *n.* 40. Seraph. *dec.* 583. *n.* 5. Cavaler. *dec.* 589. *n.* 5. Plura de petitorio videri possunt in praxi *possessionis*. 7

PIGNORATIO.

Praxis pignorationis & pignoris.

Pignoratio Judicialis requirit præsentiam debitoris, & illius citationem. Daumod. *de subhast. cap.* 3. *num.* 20. apud Ecclef. *obs. f.* 120. sed contrarium tenet Maran. *in spec. par.* 6. *de execut. sent.* cum quo Afflict. *dec.* 358. Gratian. *discept. for. cap.* 375. Mangil. *de subhast. quæst.* 147. & 180. quia non sunt actus magni præjudicii. Et si prima non sufficit, datur secunda pro rata debiti. Kosta *de port. debiti. q.* 228. 1

Pignus producit duas actiones, primo hypothecariam, vel servianam ad possidendum pignus, vel illud recuperandum. *Instit. de act.* §. *Item serviana.* ubi Oinot. secundo pignoratitiam, vel personalem contra debitorem, si sit directa. Bonac. *de contrac. disp.* 3. *q.* 10. *p.* 1. *num.* 5. 2

Sumptum non materialiter, vel pro re pignori data, sed formaliter, est contractus, quo res alicui datur ad securitatem crediti. *Instit. de oblig.* §. *furti.* Differt ab hypotheca, quod pignus sit de re mobili, hypotheca de immobili. Pignus quoad possessionem naturalem manet apud creditorem, hypotheca vero apud debitorem. *Instit. de act.* §. *item serviana*, ubi Oidot. Molina *de Just. disp.* 528. Bonac. *de contr. quæst.* 10. *p.* 1. Merlin. *de pignor lib.* 1. *tit.* 1. *quæst.* 1. Gait. *de cred. cap.* 4. *quæst.* 1. Non potest constitui ab eo, qui non habet liberam bonorum administrationem. *L. solum.* §. *ult. ff. de pign. L. si convenerint. ff. eodem.* Hinc non potest constitui a pupillo, Ecclesia, a socio, a procuratore sine speciali mandato, nec a defuncto. Bonac. *l. c.* 3

Pignus aliud est expressum, aliud tacitum, aliud generale, aliud speciale, aliud est prætorium, aliud judiciale. Prætorium est, quod datur a Judice ob contumaciam Rei, vel in executionem sententiæ immittendo creditorem in possessionem bonorum pro sua satisfactione. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 3. *quæst.* 17. ex quo cre- 4

creditor non fit vetus possessor, sed tantum detentor, manente possessione apud debitorem. Merlin. *l. a.* ubi DD. Judiciale pignus non invento emptore datur creditori in solutum non pro quantitate pignoris, aut ejus aestimatione, sed pro quantitate debiti. Mangil. *de subhast. quaest.* 1. Ecclesia *obs. f.* 138.

5 Pignus non potest alienari. Ita Ecclesia *obs. for.* 125. quia debitor intra sex menses potest illud luere & liberare. Ecclesia *obs.* 149. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 3. *a quaest.* 93. non potest subhastari, nisi prius fuerit aestimatum. vide *aestimatio.*

6 Pignus semper manet debitoris, & illi fructificat, ac perit. Bonac. *de contract. disp.* 320. Potest cedi, & tunc cessionacius pignoris habet idem jus, quod cedens, & potest omnia, quae cedens. Merlin. *de pign. lib.* 1. *tit.* 1. *quaest.* 8. *num.* 2. Rota *dec.* 373. *num.* 31. *in fine.* Boec. *dec.* 187. *num.* 17. *lib.* 1.

7 Pignus ut a debitore recuperari possit, illi competit actio pignoratitia, quae personalis est, sicut etiam interdictum recuperandae per viam spolii, si se pro spoliato habuit. Item remedium associationia, si se pro spoliato non habuit. Balduin. *de pignor. cap. ult. col.* 1. *ver. personalis.* Statil. *de salv. inspect.* 4. *cap.* 1. *nu.* 216. Rota *dec.* 151. *num.* 2. *post tract.* Merlin. *de pigno.* Bich. *dec.* 391. Et debitor assignando creditori fructus rei pegnoratae videtur sibi pignoria dominium reservare, juxta *L. quisquis. C. de donat.* gl. *in L. si quis argentum. §. sed quid. C. de donat. num.* 102. Rota apud Post. *de manut. dec.* 58. *num.* 21. quod quidem dominium regulariter semper penes debitorem manet. *L. pignus. C. de pignorat. act. L. cum & fortis. §. ult. ff. eod. L. rescriptum. ff. de distract. pignor.* & talis reservatio habet vim pacti manus injectionis, cujus vigore potest propria authoritate capi possessio, & obtineri associatio. Gratiam. *discept. for. cap.* 523. *num.* 15. Rota post trac. Merlin. *de pignor. dec.* 76. *num.* 13. Bich. *l. c. num.* 8. *&* 9. Et facta a debitore fructuum assignatione creditori cum pacto resolutivo, eoque purificato expirat ipso jure pignus, & absque alia traditione possessio revolat ad debitorem, cujus commod. creditor possidebat, & operatur, ac si nunquam penes creditorem fuisset, praesertim si pacto resolutivo fuit adjecta particula *statim*, & adest prohibitio specialis, ne creditor ulterius se ingerat in fructuum perceptione, in quo casu debitor potest uti omnibus remediis possessoriis, etiam manutentionis. *L. pignoris in princ. ff. de usucap.* Surd. *cons.* 481. *num.* 8. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 87. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quaest.* 84. *num.* 6. citati a Bich. *d. dec.* 391. *num.* 11. Praesertim si adest clausula in pacto, quod possit capi possessio propria authoritate. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *limit.* 5. *num.* 2. Rota *dec.* 225. *num.* 1. *& dec.* 605. *num.* 5. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *l. c. num.* 14. & apud Post. *de manut. dec.* 538. *num.* 2.

8 Pignus datum creditori pro aequipollenti videtur alienatum, & datum sine animo luendi. Sperell. *dec.* 74. *num.* 12. ubi Bald. & DD. quod quidem pignus pignori dari potest, si est sufficiens pro utroque creditore. Constitui potest in omnibus rebus, quae vendi possunt. Oinot. *Instit. de oblig. §. Creditor.* Bonac. *de contrac. disp.* 3. *quaest.* 10. *p.* 1. *a nu.* 5.

9 Pignus liberatur multipliciter. Primo datur creditoris satisfactione. *L. item liberatur. ff. quib. mod. pign. L. pignoris causa. C. de pignor. act.* Secundo lapsu temporis, ad quod datum est. Tertio alienatione illius facta de consensu tacito, vel expresso creditoris. *L. si debitor. ff. quib. mod. hypothec. L. si consenserit, ff. eodem.* Quarto emptione pignoris facta a creditore. *L. Titius. ff. quib. mod. pign.* Quinto confessione creditoris affirmantis tacite, vel expresse rem sibi obligatam non esse. Sexto sententia Judicis declaratoria. *L. si deferente ff. quib. mod. pign.* Septimo si debitor creditori obtulit pecuniam debitam, & ille noluit acceptare, dummodo coram testibus apud aliquem deponat. *L. nec creditores. ff. de pignorat. act.* Octavo novatione voluntaria, si nimirum prior obligatio fuit extincta, & translata in aliam. *L. novatio ff. de novat.* Bonac. *loc. cit.* Molina *de contract. disp.* 537. Bich. *dec.* 391. *numer.* 1. *&* 2.

10 Pignus a debitore contrahi non potest favore secundi creditoris in praejudicium licentiae concessae primo creditori vendendi, & juris transferendi. Bich. *dec.* 43. *num.* 5. qui citat *L. distractis. C. de pignor. L. debitorem. C. eodem.* Surd. *dec.* 286. *num.* 1. & pignus, seu hypotheca secundi creditoris extinguitur, si prior creditor ex licentia vendendi sibi tributa vendiderit. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 28. *num.* 24. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *quaest.* 17. *num.* 21. Costa *de port. rata q.* 65. *num.* 7. Mototus *de Jure offer. num.* 16. Neguf. *de pignor.* 3. *memb.* 5. *par. num.* 4. Gratian. *dec. March.* 66. *num.* 4. *&* 5.

11 Pignus si fuit distractum viliori pretio, in distractione fraus & dolus intervenisse praesumitur. Dec. *cons.* 180. *num.* 6. juxta *L. si superstite C. de dolo malo.* Buratt. *dec.* 75. *num.* 7. Bich. *dec.* 95. *nu.* 15. Corn. *cons.* 166. *num.* 4. *lib.* 1. Aym. *cons.* 142. *num.* 22.

12 Pignoris fructus percepti imputantur in sortem. Rota apud Bich. *dec.* 85. *num.* 14. *cap. conquestus. de usur. L.* 1. *C. de pignor. act.* Surd. *cons.* 194. *num.* 10. & Natta *cons.* 535. *num.* 3.

13 Porro licentia concessa primo creditori vendendi pignus non censetur data, ut vendatur ipsimet creditori, juxta Bald. *in L. ordo. num.* 7. *C. de execut. rer. judic.* Neguf. *de pignor. par.* 6. *memb.* 1. *num.* 26. Menoch. *cons.* 296. *nu.* 20. Cancer. *var. res. par.* 1. *cap.* 1. *nu.* 136. Bich. *dec.* 95. *num.* 17. Imo creditor anterior praesumitur emisse pignus potius tuendi sui juris gratia, quam acquirendi dominium. Rota coram Urgel. *dec.* 445. *nu.* 92. praesertim si emit summa non excedente creditum. Felic. *de censib. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 2. *nu.* 13. Menoch. *de praes. lib.* 3. *praes.* 121. *nu.* 11. *vers. & quia ille creditor.* Franc. *dec.* 69. *nu.* 5. *vers. & quia.* Et jure creditoris DD. cit. Bich. *dec.* 95. *a num.* 18.

14 Pignus vendens jure creditoris tenetur praestare portionem caeteris creditoribus. *L.* 1. *in fin. C. de credit. pignor. evict.* Bich. *dec.* 321. *nu.* 30.

PIA CAUSA.

§. I.

Pia causa quae dicatur, vel non?

1 Pia causa dicitur, quando vere & simpliciter contemplatione piae causae aliquid relinquitur. 2 † Et quae dicatur pia causa, & de privilegiis ejus, vide Soc. *in tract. fallent. Reg.* 310. *Privilegia piae causae*, ubi multa. 3 † Et donatio facta Ecclesiae in dubio pro salute animae debet judicari facta, & sic est in causam piam. Calder. *cons.* 327. alias 8. *de donat.* maxime *circa medium. v. ita quia si teneremus.* 4 † Et in dubio propter Deum facta praesumitur, nisi alia causa appareat. Masc. *concl.* 555. *Donatio Ecclesiae.* 5 † Idem, si legatum fiat pro anima, quia dicitur pia causa. Alex. *cons.* 209. *Statutis. in pr. lib.* 2. 6 † Legatum factum Ecclesiae dicitur ad pias causas. Rom. *cons.* 235. *Quoad primum, num.* 5. ubi apost. *in v. causas*, dat concord. 7 † Et legatum factum fratribus Praedicatoribus, vel minoribus, dicitur ad piam causam. Feder. de Sen. *cons.* 12. 8 † Et libertas legata dicitur pia causa, & sufficiunt duo testes, prout in pia causa. Alex. *cons.* 76. *Ponderatis, num.* 16. *lib.* 3. 9 † Amplia; quia institutio haeredis facta in bonis testatoris distribuendis pro Deo, & pro anima testatoris, dicitur ad piam causam. Feder. *d. cons.* 217. *per tot.* 10 † Amplia, in legato pro anima; ut dicatur factum ad piam causam. Feder. de Sen. *cons.* 294. *in fin.* Cald. *cons.* 20. *de constit. numer.* 1. *in fi. v. item relicta pro anima.* Castr. plene *cons.* 167. *Praesupposita, numer.* 2. *lib.* 2. Alex. *d. cons.* 209. *in pr. lib.* 2. 11 † Extende; quia substitutio facta ad favorem societatis, ut eroget eleemosynas pro anima testatoris, dicitur facta favore piae causae. Dec. *cons.* 181. *per tot.* 12 † Amplia, quia pia causa dicitur, quando schola laicorum habens annexum Hospitale pauperum est substituta, vel instituta; Bald. *cons.* 407. *numer.* 4. *in fi. v. nec dubitandum, lib.* 1. 13 † Amplia, quia institutio, vel substitutio ad favorem monasterii religiosorum dicitur pia causa. Dec. *cons.* 427. Soc. Jun. *cons.* 42. *lib.* 1. 14 † Amplia, quia causa dotis est pia causa simpliciter, latissime per Calcan. *cons.* 13. *per totum.* quod etiam est subscriptum a Martino Laudense, & Jacobo Puteo, ubi ponit multa specialia piae causae. Jo. de Anan. *cons.* 57. *Visis, in pr.* † Extende, ut etiam quarta, quae debetur uxori indotatae in bonis mariti, dica-

16 dicatur pia causa. Soc. cons. 121. num. 20. lib. 4. †
Extende dotem esse piam causam, sive dos legetur a
patre, sive ab extraneo, licet legata ab extraneo majo-
rem habeat pietatem. Jo. de Anan. d. cons. 57. Visis &
17 consideratis, in pr. † Imo in dubio legatum dotis fa-
ctum pauperi mulieri censetur in causam piam, com-
18 munem dicit Dec. cons. 120. num. 4. † Extende in
tantum, quod licet solvatur gabella de omni contractu,
non debet solvi de contractu dotis; quia pia est causa.
19 Jo. de Anan. d. cons. 57. in pr. † Contrarium dicit
Dec. d. cons. 120. Pro tenui, n. 4. & seq. in fi. ubi,
quod dos relicta pauperi mulieri ab extraneo præsumi-
tur intuitu pietatis, & est pia causa, si vero relinqua-
tur a consanguineo, præsumitur relictum causa consan-
guinitatis, potiusquam pietatis, nisi sit expressum, quod causa
20 pietatis legatur. † Reprobatur Dec. per apost. in fi. quæ al-
21 legat Jas. cons. 173. lib. 2. & dicit esse verius. † Declara;
quia si legatur etiam a conjuncto, qui non tenetur do-
tare, dicitur pia causa, quando pauperi legatur. Vide
Tusch. Litt. L. ver. Legata ad pias causas quæ dican-
22 tur, vel non; Concl. 160. † Declara saltem hoc esse
indubitatum, quando dos est mulieris pauperis. Cal-
can. d. cons. 13. licet ipse hoc non teneat; quia jure
non cavetur, & quod non sit pia causa, quando mu-
lieri diviti dos relinquitur. Dec. cons. 348. De duo-
bus, n. 5. qui alios allegat; plene Jas. in l. cum is qui,
§. si mulier, ff. de condict. indeb. Natta plene cons.
23 613. ubi; quod non est, nisi sit pauper. † Imo sive
sit mulier inops, sive dives, causa dotis est pia cau-
sa. Tiraq. de privil. pia causa, in præfat. fol. 3. v.
sed adverte, Corn. cons. 50. num. 15. lib. 1. dicit
dotem piam esse causam, quando viget matrimonium,
24 alias secus. † Jaso, d. l. cum is qui, §. si mulier,
in pr. ff. de condict. indeb. dicit, quod est pia causa,
25 si promittitur dos a matre, vel sorore. † Amplia; quia
26 causa carcerati est causa pia. Crav. cons. 3. num. 10. †
Amplia; quia substitutio societatis marangonorum cum
onere faciendi celebrare Missam pro anima testatoris,
dicitur in piam causam facta. Alex. cons. 38. Viso the-
27 mate, lib. 2. per tot. † Amplia, quia institutio Hos-
pitalis ædificandi dicitur pia causa, etiamsi non con-
strueret, quia commutatio fieret in aliam piam cau-
sam. Anchar. cons. 347. De efficacia, num. 9. &
seq. ubi, quod inspicitur destinatio animi testatoris.
28 † Extende, quia institutio pauperum Christi dicitur
facta ad piam causam. Jo. de Anan. cons. 57. in pr.
29 † Extende, quia institutio Hospitalis prophani, &
laicorum, dicitur pia causa, quia est locus pius secun-
dum veritatem, sed dato, quod non esset pius locus,
quia in eo pietatis opera exercentur, dicitur in piam
causam erogatum, & non deducitur Falcidia, neque
Trebellianica, quia privilegium est concessum causæ,
& non loco. Castr. cons. 166. per totum, lib. 2. Alex.
30 cons. 209. Statutis, in pr. lib. 2. † Et ideo legatum
factum tali Hospitali pro anima, dicitur in piam cau-
sam, dupliciter; primo, quia pius locus est Hospitale;
secundo, quia pro anima. Alex. d. cons. 209. in pr.
31 lib. 2. † Amplia, quia causa pupillorum est pia. l.
unica. C. quando Imper. inter pupil. & vid. Castr. cons.
100. n. 3. ver. iis tamen & aliis, lib. 1. & apost.
32 ibi allegat Bald. cons. 465. lib. 1. † Extende, quia cau-
sa dicitur pia, quando relinquitur, vel donatur paupe-
ri, vel pauperibus, aut contemplatione paupertatis.
Alex. cons. 125. Viso themate, plenius cons. 126.
In hac hesitatione, per tot. lib. 4. ubi plene de statuto
Bononiæ, quod duo solidi pro libra debeantur fabricæ
sancti Petronii, de omnibus legatis, & donationibus ad
pias causas, ubi, quod dominus qui instituit filium spi-
ritualem suum servitorem pauperem, debet solvere, quia
33 est pia causa. † Et est arbitrarium judici, quis sit pau-
per, vel non. Alex. d. cons. 126. num. 8. v. sexto ad-
duco, ubi, quod statur arbitrio judicis, vel arbitrio
vulgi, & qui non habet, nisi scutos 50. vel qui non
34 habet, unde possit vivere, nisi laboret. † Amplia; quia
legatum factum filio dicitur pium; quia nulla major
pietas, quam illa, quam pater in filium exercet; ita
35 consuluit Ant. de Prato Veteri. † Contrarium tenet
Fran. Aret. cons. 12. in causa Nicolai, num. 2. & seq.
ubi dicit, quod eadem pietas est relinquere parentibus
a filiis, quæ est, quod e converso filiis legetur a pa-
rentibus, & tamen legatum factum matri per filium
non est pium, quia detrahitur Falcidia, quæ non de-
traheretur, si esset pium, nisi mater esset paupercula;
quia tunc esset pium. Franc. Aret. d. cons. 12. n. 3. &
seq. ubi reprehendit Ant. de Prato Veteri, quod scri-
bat opiniones ita exorbitantes, & adducit Bald. in auth.
sed cum testato. C. ad Leg. Falcid. dicentem, quod
relictum factum filio Monacho dicitur pium, quia Mo-
nachus, non quia filius. † Declara, quia major favor 36
debetur causæ piæ, quam filiis extra legitimam, in le-
gitima secus, quia magis favetur filiis. Franc. Aret. d.
cons. 12. num. 5. v. non obstat. † Declara, quia fili- 37
us spiritualis licet contrahat agnationem spiritualem,
quæ major est carnali, tamen si pauperi, vel causa
pietatis donatur, vel legatur ei, erit pia causa. Alex.
cons. 125. Viso themate, per tot. lib. 4. ibi idem di-
cit in filio adoptivo, quia non contrahit aliquam con-
junctionem sanguinis, & idem repetit cons. 126. num.
19. & seq. lib. 4. † Amplia, quia legatum factum pau- 38
peribus, vel pauperi dicatur pia causa, Alex. cons. 158.
Viso testamento, num. 9. v. an dicta dispositio intel-
ligatur, lib. 7. † Extende, ut procedat, etiam si fiat 39
pauperi consanguineo testatoris; quia revera dicitur ea
causa pia. Alex. d. cons. 158. in fi. lib. 7. ubi quis
dicatur pauper, vel non, dicit, quod statur arbitrio
judicis. † Limita, quod non dicitur pia causa, si pie- 40
tas simulatur, puta si diviti pro anima aliquid relin-
quitur, quia pietas non stat in nomine pietatis, sed in
substantia veritatis, ut C. de mendican. valid. lib. 11.
l. 1. Lap. alleg. 91. num. 4. in fi. v. si enim pietas,
Petr. de Anch. cons. 25. Videtur prima facie, num. 5.
v. præterea advertendum. † Et codicilli facti ad favo- 41
rem uxoris, etiamsi testator dicat codicillari pro ani-
ma sua, non dicuntur ad piam causam, ideo requiri-
tur sufficiens numerum testium, videlicet quinque.
Bald. cons. 8. Licet mulieres, lib. 5. † Et testamen- 42
tum, vel legatum factum ad favorem privati, qui non
laborat inopia, non dicitur ad piam causam, licet di-
catur, quod amore Dei testator hoc facit, quia talia
verba nihil operantur contra veritatem. Bald. cons. 230.
Testamentum, de quo, lib. 5. † Et exequutor ad distri- 43
buendum pauperibus, non potest distribuere uni mille
marcas, prætextu paupertatis; quia excedere diceretur
convenientiam pauperis, ideo non valeret, quia non
esset facta secundum inopiam. Bald. cons. 162. n. 2. v.
secundo quæritur, lib. 5. † Et alimenta licet dici pos- 44
sint causa pia, prout dos, intelligitur, quando pauperi
& inopi legantur, non si diviti, plura Natta cons. 613.
per tot. † Donatio facta consanguineo amore Dei non 45
dicitur in piam causam, ut valeat absenti, nisi con-
stito de paupertate consanguinei donatarii, ita Tiraq. de
privil. pia causa priv. 115. & gl. Bald. & Castr. in
l. illud, C. de Sacros. Eccl. ubi, quod verba amore
Dei non faciunt esse piam causam, si non est. † Li- 46
mita, quia fraternitates sæcularium non sunt pia loca,
& relicta eis facta non dicuntur ad pias causas. Corn.
cons. 18. Circa hanc consultationem, col. 2. num. 5. v.
quinto, lib. 4. Bald. cons. 255. Quidam fœnerator, in
fi. lib. 3. v. præterea favore, & cons. 99. Punctus ta-
lis, ubi quod hæres gravatus restituere istis deducit
Trebellianicam, lib. 4. circa pr. v. item. text. dicit.
Petr. de Ubald. in tract. de quarta Episcopa. Innoc.
in c. officii de testam. vide Tusch. Lit. E. ver. Eccle-
siastica persona quæ non sint, neque gaudeant privilegio
fori, & Clericatus; Concil. 28. † Contrarium, quod 47
imo substitutio facta de confraternitate dicatur pia cau-
sa, quia omnia sunt loca pia, in quibus pietas exer-
cetur. Abb. cons. 32. Circa duo, col. 2. v. substitutio
vero, lib. 3. † Extende; quia neque sunt capaces di- 48
stributionis faciendæ in pauperes Christi tales societa-
tes battutorum, quia non sunt pia loca; nisi habeant
Ecclesiam annexam, vel nisi sint societates destinatæ
ad distribuendas Eleemosynas pauperibus, quia tunc
bene essent pia loca. Bald. cons. 162. Quidam Fran-
ciscus, num. 4. v. quarto quæritur, lib. 5. † Exten- 49
de, quia bona talium societatum mere laicorum pos-
sunt alienari, prout alia bona, quia prohibitio, & so-
lemnitas requisita in bonis Ecclesiæ non habet locum
in istis. Angel. cons. 384. Paxinus quondam, per tot.
Bald. in auth. hoc jus porrectum v. secundo quæro, l. de 50
sacros Eccl. ubi dicit se ita consuluisse. † Extende,
quia licet de relictis ad pias causas non detrahatur
Trebellianica, bene detrahitur de relictis factis istis so-
cietatibus sæcularibus. Jo. Im. in d. c. officii, de te-
stam.

stam. Bald. *in l. illud*, *quæst.* 10. *de Sacros. Eccles.*
51 Castr. *cons.* 295. † Extende; quia hujusmodi fraternita-
tes sæculares dicuntur profanæ personæ, & profana col-
loquia, non Ecclesiastica. Fed. de Sen. *cons.* 47. & i-
deo Episcopus non habet quartam de relictis istis socie-
tatibus, sicut nec de relicto singulari personæ. Bald.
cons. 134. *Factum super quo*, *lib.* 2. Vide Tusch. *Litt.*
Q. ver. Quarta debita Episcopo quando debeatur &
52 *ex quibus.* *Concl.* 21. † Extende; quia non tenentur
ad decimas impositas a summo Pontifice Ecclesiis, &
piis locis, ut per Laurentium de Rodulphis in quodam
suo consilio incip. *factum sic se habet*, *societas aliqua*,
& ita fuit consultum per plures excellentes DD. pro so-
cietate S. Antonii loci montis S. Sabini, inter quos e-
rat D. Marian. Soc. dum erat advocatus consistorialis.
53 † Limita, quia legatum factum mulieri ad vitam, &
postea Ecclesiæ, non dicitur pium quoad mulierem, &
suum commodum. Cald. *cons.* 337. alias 8. *de testam.*
v. sed posito, *quod istud legatum*, ideo non valet quoad
mulierem, & ea vivente non debetur Ecclesiæ sed post
mortem secus. Bald. *cons.* 230. *Testamentum*, *de quo*,
54 *circa fin. lib.* 5. † Declara tamen, quia Trebellianica,
quæ non deducitur ex legato ad piam causam, non e-
tiam deducitur isto casu, quando est facta prima insti-
tutio, vel substitutio fideicommissaria, & post mortem
primi hæreditas in pauperes distribui debet. Cbald. *cons.*
369. *in fi.* qui dicit veriorem, & æquiorem ac com-
55 munem, alias 40. *de testam.* † Contra istam declara-
tionem tenet Bald. *cons.* 407. *In quæst. circa pr. v. se-*
cundo est videndum, *lib.* 1. ubi, quod si substitutio est
facta inter duos institutos, & ambobus deficientibus si-
ne filiis substituatur pia causa, dicit, quod primus sub-
stitutus ex sua substitutione deducet Trebellianicam con-
tra piam causam, videlicet hæredes ejusdem primo sub-
56 stituti. † Restringe limitationem, ut non procedat ad
effectum, ut monasterium habeatur loco filii, quia si
duo sunt instituti fratres, & invicem substituti, si pri-
mo alter decedat sine filiis, & ultimo ambobus dece-
dentibus sine filiis substituatur pia causa, si primus in-
greditur monasterium, & decedat, certe monasterium
non habetur loco filii, sed succedet superstes, non ex
se, sed quia pia causa ultimo vocata facit cessare mo-
nasterium. Bald. *d. cons.* 407. *numer.* 4. *v. tertio vi-*
57 *dendum*, *lib.* 1. † Limita, quia licet legatum alimento-
rum sit pia causa, maxime, quando pauperi, tamen
debent legari in testamento solemni, alias non sufficit
testamentum coram duobus testibus *l.* 1. C. *de fidei-*
58 *com.* † Limita, quia quod dicitur piam causam non
ligari statutis laicorum, intelligi debet de pia causa ve-
ra, & stricta, non autem de pia causa, qua utitur pa-
ter donando filio; quia non proprie pia est causa,
59 Cum. *cons.* 29. *post med. v. nec obstat.* † Limita, quia
opus fabricæ, quando ab ordinario Episcopo non est
confirmatum, non dicitur pia causa, Bald. *in auth. hoc*
60 *jus porrectum*, C. *de sacros. Eccl.* † Restringe, quan-
do per opus & fabricam acquiritur Ecclesiæ, quia di-
citur pia causa. Anch. *cons.* 172. *In causis*, *& quæstio-*
61 *nibus numer.* 3. † Limita, quia non omne, quod pie-
tatis causa fit, dicitur pia causa, ut in ea non serve-
tur jus civile, nam licet ea, quæ spiritu Dei aguntur,
non subjaceant legi humanæ, intelligi debet de illa pie-
tate, quæ dirigitur principaliter in Deum. ita Corn.
cons. 50. *Videtur in hac*, *numer.* 14. *&* 15. *lib.* 1.
ubi loquitur in dote donata; quia licet dos sit pia
causa, tamen si donatio non est insinuata, non valet.
62 † Limita generaliter, quia pia causa non dicitur,
quando legatur diviti, etiamsi dicatur, amore Dei, &
pro anima, & idem si legatur consanguineo amore
Dei, vel pro anima. Alex. *cons.* 125. *&* 126. *lib.* 4.
63 maxime *numer.* 6. *v. quinto pro hoc.* † Declara tamen
ex mente beati Thomæ 2. 2. *quæst.* 32. *in fi.* quem
refert Alex. *cons.* 126. *numer.* 7. *lib.* 4. quia relictum
ad piam causam dicitur factum diviti, quando indi-
get secundum statum suum, sed si non indiget, præsu-
mitur ex causa amicitiæ, & si est consanguineus, ex
causa consanguinitatis.

§. II.

Pia causa habet specialia, ut admittat plo-ra prohibita.

Clericus † & mulier, licet non possint esse procura- 1
tores pro laico in causa sæculari, tamen ratione piæ
causæ admittuntur; qui alias non admittentur. Feder.
de Sen. *cons.* 270. *in fi.* allegat. *c.* 3. *de postul.* cum
gl. in ver. *ista verba. in fi.* † Amplia, quia licet con- 2
ditio non debeat impleri civiliter, sed naturaliter; ta-
men favore piæ causæ fideicommissum factum alicui, si
decesserit sine filiis ex proprio corpore nascituris, eva-
nescit, si gravatus restituere ingreditur religionem,
quia monasterium habetur loco filii, & talis conditio
tollitur. Corn. *cons.* 18. *col.* 5. *numer.* 17. *&* 18. *lib.*
4. Bart. *cons.* 1. *lib.* 1. *& in l. si ita quis*, §. *fin. ff.*
de leg. 2. † Declara tamen, nisi piæ causæ sit relictum 3
fideicommissum, quia tunc privilegium non intrat, ut
per Corn. *d. cons.* 18. *nu.* 9. *lib.* 4. ubi dicit comm.
† Amplia; quia licet legatum sub conditione, puta do- 4
nec extiterit filia testatoris hæres instituta non debeatur
ea mortua, favore piæ causæ debetur propter mentem.
Sign. *cons.* 206. *In quæstione præmissa*, *per tot.* † Am- 5
plia, quia quælibet dispositio generalis nunquam præju-
dicat, neque comprehendit piam causam secundum com-
munem opinionem, de qua Crav. *cons.* 3. *numer.* 10.
latissime Calcan. *cons.* 13. *per tot.* quia quæ spiritu Dei
aguntur, non subjacent regulis juris. Socin. *cons.* 121.
numer. 29. *lib.* 4. † Extende; quia nota speciali digna 6
sunt respicientia piam causam, ideo jus canonicum, &
positivum prohibens usurarium testari sine cautione,
non habet locum si testatur ad piam causam. Anch.
cons. 29. *Quæstio talis*, *numer.* 4. *& seq.* † Amplia; 7
quia licet rei suæ quilibet sit moderator, & arbiter,
& possit apponere conditionem quam velit; tamen do-
natio Ecclesiæ ædificandæ pro dote ex pacto non po-
test reverti ad dotantem, ut Ecclesia certo casu prive-
tur, ne indotata remaneat. Anch. *cons.* 197. *numer.* 5.
& seq. vers. venio ad aliud. † Amplia, quia agere po- 8
test quilibet pro pia causa sine mandato. Spec. *tit. de*
instr. editio. §. *nunc aliqua*, *v. sed nonne quilibet de*
populo, Rom. *in auth. similiter*, C. *ad L. Falcid.*
ubi dicit notandum perpetuo. Fel. *in c. fi. de accusat.*
† Extende, quia quilibet de populo potest agere, ut 9
pia legata exequantur, & pia causa suum consequa-
tur. Rom. *cons.* 69. *Viso quæstionis themate*, *in pr. nu-*
mer. 2. *v. secundo principaliter*, ubi Apost. *in v. de*
populo, dat concord. & idem Rom. *cons.* 428. *numer.*
21. † Amplia; quia legatum pium si non mandatur 10
exequutioni intra annum, devolvitur exequutio ad E-
piscopum loci. Lap. *alleg.* 88. *Matthæus*, *numer.* 3. *v.*
prima pœna. † Amplia; ut legatum factum piæ causæ, 11
si non potest in illam causam piam implicari, fieri de-
bet implicatio in aliam piam causam. Lap. *d. alleg.*
88. *numer.* 5. *v. item quod si dicta*, & hoc est spe-
ciale legato ad piam causam, ut ibi *in fin. alleg.* 506.
numer. 7. Vide Tusch. *Litt. L. ver. Legatum pium ad*
certam causam quando & quomodo commutandum, *Con-*
cl. 115. † Declara tamen, quod commutatio debet 12
fieri in eandem met causam in alio loco, veluti si in
una Ecclesia fuit legatum factum de construenda ca-
pella, & non possit in ea fieri commutatio, erit de
una capella, non autem de alio opere pio in alia
Ecclesia. Lap. *d. alleg.* 88. *num.* 6. *v. ad secundam*,
& num. 7. *usque ad fin.* ubi dicit hoc de jure Cano-
nico; secus, forte secundum Legistas. † Et legatum pro 13
anima, & pium non fit caducum, quamvis non con-
tingat secundum ordinationem testatoris, *l.* 2. *ff. de*
manut. vind. Dec. *cons.* 182. *& cons.* 186. Rom. *in*
auth. similiter, C. *ad Leg. Falc.* Alex. *cons.* 209. *nu.*
5. *&* 16. *lib.* 2. Abb. *cons.* 64. *num.* 6. *lib.* 2. Sebast.
de Medic. *in opusculo suo pia causæ*, ubi plura cumu-
lat. Tiraq. *de privil. piæ causæ*, *priv.* 38. † Amplia; 14
quia argumentum valet a libertate ad piam causam, i-
deo disposita prout libertate militant pro pia causa.
Fulg. *cons.* 22. *numer.* 2. Rom. *cons.* 428. *In terminis.*
nu. 2. † Extende in casu contrario. Tiraq. *de legib. con-* 15
nubial. gl. 8. *qu.* 18. *num.* 166. ubi, quod major cau-
Ee 2 sa

sa pia est libertatis causa, sed Tuschus non credit
verum, quia illa quæ respicit remissionem peccatorum,
16 uti quid spirituale, dicitur magis pia, † Amplia, quia
non patitur detractionem Falcidiæ legatum ad piam cau-
17 sam. Old. cons. 111. Quidam, in fin. † Amplia, quia
legata post mortem descendentis, quæ habent tacitam
conditionem, si sine filiis decesserit, debentur favore
animæ, etiamsi decedat cum filiis, quando est particu-
lare. Petr. de Anch. cons. 46. Prima facie videretur.
18 † Amplia, quia debetur legatum factum piæ causæ an-
te aditam hæreditatem ex observantia, licet de rigore
juris forte sit contrarium. Lap. alleg. 92. numer. 4. in
fin. Cald. cons. 355. in fin. alias 26. de testam. & Bald.
cons. 319. Præmittendum est, circa fin. v. si autem
19 quæratur, lib. 5. † Extende, quia legatum factum in-
certæ personæ valet favore piæ causæ. Bald. cons. 188.
20 Punctus, primo quæritur, lib. 5. † Amplia; quia va-
let testamentum ad piam causam coram duobus testibus
factum. Fed. de Sen. 217. per tot. Fed. cons. 298. nu-
mer. 2. v. item non obstat, quod dicitur. Cald. cons.
355. in pr. alias 26. de testam. Abb. in c. relatum,
de testam. plene Alex. de Nævo cons. 14. numer. 2.
Vide Tusch. Litt. T. ver. Testamentum ad pias cau-
21 sas quam solemnitatem requirat; Concl. 116. † Decla-
ra, ut non procedat, quando aliud testamentum esset
factum solemniter, maxime si in primo pia causa es-
22 set instituta. Old. cons. 119. circa fin. † Extende, quia
licet testamentum & legata in eo facta reddantur nul-
la, si hæres decessit ante testatorem, quia non potest
valere testamentum sine hærede, quando testator sci-
vit, vel ignoravit, tamen bene valent legata ad piam
causam, si testator ignoravit mortem hæredis. Rom.
cons. 42. In terminis, in pr. ubi prima apostill. dat
23 concord. † Amplia, quia licet filiusfamilias non possit
testari, codicillari, neque legare etiam cum consensu
patris, sed solum donare causa mortis l. tam is, §. 1.
ff. de donat. caus. mort. tamen bene potest favore piæ
causæ. c. licet, de sepult. lib. 6. Feder. de Sen. cons.
24 294. per tot. † Amplia, quia si possessio Ecclesiæ ali-
cui concedatur ad vitam pietatis causa, non requiritur
solemnitas aliqua. Feder. de Sen. cons. 295. circa fin.
v. item facit, quod not. alleg. 16. quæst. 1. c. possessio-
25 nes. † Amplia, quia valet donatio inter virum & u-
xorem facta, ut donationis piæ causæ, & Deo dare pos-
sit, l. si sponsus, §. concesse, ff. de donat. int. vir. &
26 uxor. Feder. de Sen. d. cons. 298. numer. 2. in pr. †
Amplia, quia conditio, quæ debet regulariter impleri
vere, & naturaliter, favore piæ causæ, impletur etiam
per fictionem, & modum civilem; l. si ita quis, ubi
Bart. & alii in §. fin. ff. de Leg. 1. ubi substitutio fa-
cta alicui, si decesserit sine filiis, quæ intelligitur de
naturalibus, verificatur in monasterio, quod loco filii
27 habetur favore piæ causæ. † Extende; quia imo lega-
tum factum per patrem donec filia hæres instituta vi-
xerit, debeatur etiam filia mortua ab extraneis hæredi-
bus ex mente favore piæ causæ. Signor. cons. 296. per
28 tot. † Amplia, quia solemnitates juris Civilis, neque
forma debet servari in testamentis ad pias causas, nisi
sit solemnitas respectu habilitatis personæ, vel respectu
rei, ut sit contra bonos mores. Cald. cons. 355. per
tot. alias 26. de testam. quod duplicatur 173. alias 7.
de testib. Vide Tusch. Litt. T. ver. Testmentum ad
pias causas quam solemnitatem requirat, Concl. 116.
29 † Et ideo statutum mandans mulierem non posse testa-
ri sine consensu mariti, non habet locum in testamen-
to ad piam causam. Bald. cons. 93. Super dictis, in
30 fi. lib. 2. † Idem, si mandat testamenta, & instrumen-
ta registrari; quia non valet contra piam causam. Alex.
plene cons. 209. Statutis, per tot. lib. 2. ubi dat mul-
31 ta similia. † Amplia; quia donatio non requirit insi-
nuationem favore piæ causæ. Calder. cons. 322. alias
3. de donatio. Vide Tusch. Litt. D. ver. Donatio quan-
32 do insinuanda, vel non. Concl. 646. † Amplia; quia
restitutio pro male ablatis dicitur pia causa, apost. ad
33 Alex. cons. 38. numer. 4. v. precibus. lib. 1. † Am-
plia; quia favore animæ potest beneficiatus aliquid le-
gare de fructibus beneficii non collectis in præjudicium
successoris, si consuetudo hoc habet. Cald. cons. 329.
ultra med. v. Hostien. distinguebat, alias 2. de pecul.
cleric. Vide Tusch. Litt. A. ver. Animæ favore, multa
34 specialia introducuntur, Concl. 333. † Amplia; quia
quilibet sine mandato agere potest pro pia causa ut im-
pleantur delicta piæ causæ. Rom. cons. 428. In termi-
nis, num. 11. v. tertio ad idem, ubi apost. in v. adim-
pleantur, citat eundem Rom. cons. 69. Viso, num. 3.
† Amplia; quia valet testamentum & legatum filiifami- 35
lias ad piam causam patre consentiente de bonis adven-
titiis, quod non valeret. Cald. cons. 339. alias 10. de
testam. Feder. de Sen. cons. 294. per tot. & cons. 298.
in fi. v. mihi vero. † Amplia; quia valet legatum fa- 36
ctum ad piam causam, etiamsi in eo modo, quo le-
gatur, non possit habere locum, quia fit commutatio,
vel applicatio in causam proximam, vel similem, nec
propterea annullatur. Cald. qui dat multa exempla. in
cons. 343. alias 14. de testam. & idem, si non suffi-
ciat pro illa causa, quia fit commutatio. † Amplia; quia 37
substitutio facta verbis directis, quæ non solet obliga-
ri, neque fieri fideicommissaria. Oldr. cons. 125. nu-
mer. 3. tamen favore piæ causæ, & ne corruat, obli-
quatur. Cald. cons. 338. alias 9. de testam. qui lo-
quitur in pia causa, licet non dicat hoc esse favore
piæ causæ. † Extende; quia sicuti miles potest directo
substituere puberi, ita etiam pia causa substituta directo
puberi capit jure directo. Abb. cons. 32. Circa duo
numer. 1. cum seq. v. secundo principaliter, lib. 2. † 39
Extende; quia licet non valeat substitutio directa pu-
pillaris, nisi præcedat institutio pupilli, & aditio hæ-
reditatis. Old. cons. 171. in pr. tamen favore piæ cau-
sæ, si substituitur monasterium filio in certis bonis, si
filius in pupillari decesserit, in quibus etiam hæredem
monasterium instituit, mortuo pupillo habebit monasterium
omnia bona, etiam legitimam filii. † Extende; quia li- 40
cet, si fiat institutio, & substitutio, si decesserit sine fi-
liis, & ultimo loco pia causa sit substituta, licet sub-
stitutio evanescat; si substitutus primo loco decedat,
vivente instituto, ut per Oldr. cons. 141. tamen ex
quo pauperes, & pia causa nunquam moriuntur, isto
casu non expirat, sed mortuo instituto ultimo loco sub-
stituti pauperes admittuntur. Bald. cons. 216. Verba te-
stamenti, in fi. lib. 1. quod videtur durum, & non
credo verum, licet hoc ipsum expresse teneat Dec. cons.
181. numer. 6. Ruin. cons. 139. num. 13. lib. 3. Soc.
Jun. cons. 42. numer. 17. & 18. lib. 1. imo Bald. cons.
167. Thema proponitur, lib. 2. quod duplicatur cons.
264. Casus præsupponitur, lib. 5. Castr. cons. 13. Super
primo, numer. 5. lib. 1. † Contrarium per plura tenet 41
Paris. cons. 74. numer. 18. & seq. lib. 3. † Extende, 42
quia substitutio pupillaris, quæ non excludit matrem,
bene excludit, si pia causa est substituta. Alex. cons.
38. Viso themate, numer. 4. lib. 1. ubi apost. in v.
precibus. † Extende; quia substitutio piæ causæ facta
hæredibus, si decesserit sine filiis, uno decedente sine
filiis, pia causa admittitur, etiamsi supersit bona dile-
cta. Alex. dict. cons. 38. per tot. lib. 1. † Extende, 44
quia licet substitutio requirat, quod nominetur perso-
na substituti, secus ad piam causam, quia exequutores
dati pro anima ad distribuendum, censentur hæredes.
Bart. cons. 3. Titius, numer. 2. v. sed pone, & cons.
25. Viso testamento, in pr. & cons. 38. in fi. & cons.
56. numer. 1. lib. 1. † Amplia; quia non valet statu- 45
tum laicorum inducens novam probationem, vel so-
lemnitatem circa legata, & disposita ad pias causas.
Cald. cons. 23. An testamentum, de censtis. Abb. in c.
relatum, de testam, Vide Tusch. Litt. S. ver. Statu-
tum laicorum circa pias causas quando valeat, vel non.
Concl. 622. † Extende, quia si statutum quod ultima 46
voluntas non possit probari, nisi per instrumentum, non
habet locum in testamento ad piam causam. Jo. de Anan.
cons. 57. circa pr. v. hoc præmisso. † Extende, quia 47
statutum prohibens testari, vel alienari non posse sine
certa solemnitate, non habet locum contra piam cau-
sam. Bald. in l. generali, circa fin. C. de Sacros. Ec-
cles. † Legatum favore animæ, & factum in piam 48
causam, non recipit interpretationem, quæ illud mi-
nuat, sed absolute est præstandum. Cald. cons. 342.
alias 13. de testam. in fi. ubi legatum pro incertis re-
lictum pauperibus absolute debetur, etiamsi appareant
illi a quibus est ablatum, quia hoc legatum est ultra
particularem restitutionem faciendam illis, qui appare-
rent. † Extende, quia repetitio, quæ induceret legati 49
annullationem, non est facienda, quia utile est testa-
tori, quod legatum pium habeat effectum. Bald. cons.
232.

50 231. *Proponitur in facto, circa med. v. sed hic pos-*
sit, lib. 5. † Extende, quia debetur a quocunque hæ-
rede, etiamsi sit nominatim factum a tali hærede. Bart.
51 *cons.* 204. *in fi. lib.* 1. † Amplia, quia licet obligatio
facta absenti nemine recipiente possit revocari re inte-
gra, tamen secus est favore piæ causæ, quia depositum
factum pro usuris restituendis & nemine acceptante non
potest revocari, Bald. *cons.* 83. *Inprimis videndum, in*
52 *pr. lib.* 1. † Amplia; quia Trebellianica non detrahi-
tur, neque falcidia ex substitutionibus, vel legatis ad
pias causas. Abb. *cons.* 52. *num.* 4. *v. ex iis infero,*
lib. 2. ubi dicit communem. Bart. *cons.* 6. *Viso testa-*
mento, in fi. lib. 1. *v. nam rogare*, ubi dicit veram
53 opinionem. † Amplia, quia legatum annuum factum
pauperi, si illud petierit, debetur etiam pro præterito
tempore, licet non petierit, quando hæres ex dolo ta-
cuit, & hoc favore piæ causæ. Bald. *cons.* 235. Bart.
54 *legavit, lib.* 1. † Legatum rei alienæ, quod non va-
let, nisi legans sciat rem legatam esse alienam, valet
favore piæ causæ, etiamsi ignoret. Rom. *cons.* 235.
55 *Quoad primum, num.* 5. † Amplia, quia testamenta,
& disposita ad favorem piæ causæ sunt sustinenda, quia
tutior via est pro pia causa inclinare, Bald. *cons.* 216.
56 *Verba testamenti, in fi. lib.* 1. † Et omnis solemnitas,
omnesque regulæ juris civilis cessant in testamentis, &
dispositionibus ad pias causas, ideo solum jus gentium
57 servatur. Abb. *cons.* 32. *num.* 1. *& seq. lib.* 2. † Et
sustinetur testamentum favore piæ causæ, etiamsi testator
decedat pro parte testatus, & pro parte intestatus. Abb.
d. cons. 32. *cons.* 1. *in fin. v. item potest quis*, *lib.*
58 2. † Et debentur legata, licet non sit hæreditas adita,
Abb. *d. cons.* 32. *col.* 2. *in pr. v. nec vitiantur lega-*
59 *ta, lib.* 2. † Imo valent etiam non lecta, neque pu-
blicata, quia sola voluntas attenditur, non solemnitas
pro pia causa. Joa. de Anan. *cons.* 57. *per tot.* maxi-
60 me *in fin.* ubi late Bologn. in apost. † Amplia, quia
fideicommissa licet non debeantur sine restitutione ver-
bo, vel facto, tamen fallit favore piæ causæ. Bart. *in*
l. 1. *C. de Sacros. Eccles. num.* 71. Alex. *cons.* 57. *in*
61 *fi.* & plenius *cons.* 82. *lib.* 2. † Amplia, quia possessio
licet non probetur ex probatione dominii, tamen secus
est favore Ecclesiæ, quia si constat de dominio illius,
præsumitur possessio. Bald. *cons.* 377. *Otho pretendens,*
62 *circa med. v. si autem constaret, lib.* 1. † Argumentum
valet de libertate ad piam causam, & e contra. Rom.
cons. 235. *num.* 5. *v. secundo, quod,* ubi apost. *in v.*
63 *argumentum*. † Declara, quia non valet e converso,
quia plus favetur piæ causæ. vide Alex. *cons.* 158. *Viso*
testamento, n. 5. *& seq. lib.* 7. ubi, quod commenda-
tio testatoris facta hæredi de servo non confert liberta-
tem; quia sunt incerta & generalia verba, tamen fa-
vore piæ causæ possunt reduci ad certitudinem, & da-
64 tur actio, & disponunt. † Amplia, quia modus, vel
conditio apposita per testatorem ad favorem piæ causæ
censetur ex causa finali, ita quod aliter non erat testa-
tor facturus, & hoc favore piæ causæ. Bald. *cons.* 219.
Pepus Nicolutii, col. 2. *vers. Amplius considerandum,*
65 *lib.* 2. † Amplia, quia legatum ab instituto non cen-
setur repetitum a substituto, fallit favore alimentorum,
& piæ causæ. Jas. *in l. licet Imperator, ff. de leg.* 1.
66 *& cons.* 95. *per tot.* † Amplia, quia legatum crediti
factum favore piæ causæ per testatorem operatur, quod
potest pia causa agere sine cessione, licet secus, si fiat
alteri, & non piæ causæ, quia requiritur cessio. Bald.
cons. 151. *Casus, quedam, lib.* 3. *num.* 2. *v. secundo*
67 *queritur*. † Item si res legata alienetur, revocatur le-
gatum pium, prout alia, si tamen eadem res redima-
tur, favore piæ causæ legatum convalescit, non sic in
68 in aliis legatis. Natt. *cons.* 613. *num.* 4. † Amplia,
quia præteritio filii licet reddat testamentum nullum,
tamen secus est favore piæ causæ, quando potest redu-
ci ad causam intestati; quia tunc filius habebit legiti-
mam, & reliquum habebit pia causa; secus si non pos-
set reduci ad causam intestati, ut quia testator dixisset
quod non volebat intestatus decedere. Bald. *cons.* 110.
69 *Quidam sanus, lib.* 4. † Amplia, quia captoria volun-
tas non valet regulariter, sed bene valet favore piæ
causæ. Abb. *cons.* 32. *Circa duo, numer.* 3. *lib.* 2.
70 ubi dicit communem. † Extende, quia incertitudo
dispositionis vitiat, ne agi possit ex incerto secus favo-
re piæ causæ, quia reducitur ad certitudinem arbitrio
judicis. Alex. *cons.* 158. *num.* 5. *& seq. v. quantum*
vero, lib. 5. Vide Tusch. *Litt. C. ver. Captoria volun-*
tas que dicatur, Concl. 62. *numer.* 30. *& seq.* † Am- 71
plia, quia exequutores plures dati simpliciter, qui non
possunt exequi regulariter sine altero, favore animæ,
& piæ causæ exequi potest unus sine alio, & in soli-
dum. Bald. *cons.* 220. *Quod de consensu, in fi. lib.* 5.
† Amplia, quia Fideicommissarius ad piam causam ca- 72
pit propria auctoritate, quia in eum transeunt jura &
actiones. † Amplia, quia officium suum non requisi- 73
tus impartiri potest Episcopus favore piæ causæ. Bald.
cons. 134. *Habeatis consilium, in fi. lib.* 4. † Amplia, 74
quia incertitudo non vitiat legata ad piam causam. Felin. *in*
c. si cautio, v. secundo fallit, de fid. instr. Afflict. *dec.* 337.
Tiraq. *de privil. pia cons.* 55. *&* 56. ubi plurima. † Am- 75
plia, quia solemnia juris non attenduntur, quando agi-
tur de favore piæ causæ, sed veritas. Bald. *cons.* 118.
Casus sub tali forma, v. allegatur etiam, & ideo in
receptione testium pro legato piæ causæ sufficit qualli-
bet receptio. Bald. ibi. *num.* 6. *v. super sexto, lib.* 5.
Vide Tusch. *Litt. T. ver. Testamenta non publicata,*
quando & qualiter publicanda, Concl. 109. † Doti æ- 76
quiparatur pia causa. *Tiraq. de pia causa privil.* 158.
† Caduca non fiunt legata pia, ut hæredi debeantur vel 77
remaneant. Felin. *d. c. si. cautio, fallentia* 2. Afflict.
dec. 337. Tiraq. *de privil. pia causa. priv.* 55. *&* 56.
† Amplia, quia in dubio piæ causæ favendum est, *l. sunt* 78
persona, ff. de relig. & sumpt. fun. Signor. *cons.* 206.
in fi. Petr. de Anch. *cons.* 46. *num.* 2. Alex. *cons.* 121.
in fin. lib. 2. *& cons.* 71. *Visa, numer.* 4. *lib.* 6. ubi
numer. 14. quod in claris non recedimus a verbis. † 79
Extende, quia Ecclesiæ, & piæ causæ favetur in dubio,
ut verba dubia, probatio, & dispositio dubia, pro Ec-
clesia, & pia causa interpretetur. Ang. Aret. *cons.* 41.
In hoc themate, numer. 23. *& seq.* maxime *numer.* 26.
† Amplia, quia in generali dispositione non compre- 80
henditur pia causa etiam per æquiparationem. Crav.
cons. 3. *numer.* 10. ubi de communi; qui loquitur in
carcerato. Calcan. *cons.* 13. *numer.* 4. qui loquitur in
dote. † Amplia, quia licet quilibet possit rei suæ ad- 81
dere modum, vel conditionem, quam velit, tamen si
dotetur Ecclesia in annuo censu cum onere adjecto,
& pacto, quod si onus non impleatur, census non de-
beatur, sed revertatur ad dotantem, non valet hæc
privatio favore Ecclesiæ, ne sine dote remaneat. Anch.
cons. 197. *Subtiliter, & ad plenam, num.* 5. *v. venio*
ad aliud, usque ad fin. ubi, quod Ecclesia compelli-
tur implere onus, sed non potest dote privari. † Ex- 82
tende, quia census præteriti cum sint pro causa pia as-
signati, etiamsi onus non sit impletum & Ecclesia pro
præteritis privetur, applicatio debet fieri in aliam cau-
sam piam, non autem lucratur debitor hæres. Anch. *d.*
cons. 197. *nu.* 8. *v. sed præsupposito, usque in fin.* † Vi- 83
de tamen Anch. *cons.* 199. *in fi.* ubi quod legatum factum
de annuo reddito Fratribus mendicantibus incapacibus
non debetur, quia incapaces, sed neque in piam causam
commutatur, licet sit ad pias causas factum, ubi, quod
habetur pro non scripto. † Amplia, quia gabella, quæ 84
debet solvi de omni contractu, non solvitur de con-
tractu ad pias causas, neque de contractu dotis, quia
est pia causa. Jo. de Anan. *cons.* 57. *in pr.* † Amplia, 85
quia derogatum nunquam censetur piæ causæ ex genera-
li provisione, nisi expresse sit dictum, ideo statutum in-
ducens successionem non privat uxorem indotatam quar-
ta sibi data ob inopiam, & piam causam. Signor. *cons.*
231. *per tot.* & idem *cons.* 235. *n.* 3. *& seq.* ubi idem lo-
quitur in restitutione minoris, quæ nunquam censetur
sublata, nisi sit dictum, quia miserationis causa conce-
ditur, & idem, ubi agitur de privilegio miserabilis per-
sonæ; quis non censetur derogatum nisi expresse dica-
tur. Salyc. *in l. unic. in fi. C. quando Imper. inter pupill. in*
fi. † Extende, quia, licet compensatio debiti voluntarii 86
nunquam inducatur, nisi appareant conjecturæ, quod le-
gatum sit animo compensandi, tamen ut inducatur com-
pensatio dotis, quæ est pia causa, vel alimentorum, re-
quiritur expressa & individua mentio, quod animo com-
pensandi. Sign. *cons.* 176. *n.* 9. *& seq. v. in oppositum*, ma-
xime *in fi.* † Amplia, quia renunciari non potest privilegio 87
concesso miserabili personæ, & piæ causæ. Salyc. *in l.*
unica, in fi. C. quando Imper. inter pupill. in fin. † Amplia, 88
quia tacens, qui in onerosis habetur pro contradicente,
favore tamen piæ causæ habetur pro consentiente. Rom. *cons.*
311. *n.* 4. ubi apost. *in v. inducat.* † Amplia, quia indebitum 89

legatum, vel aliud solutum piæ causæ non repetitur,
Instit. de oblig. quæ ex quasi contractu, §. *fin.* plene
Rom. *cons.* 428. *In terminis*, *num.* 2. *in v. proposito*,
allegat text. *in l. cum lis*, §. *si mulier*, *ff. de condict.*
90 *indeb.* † Amplia, quia donatio facta absenti valet fa-
vore piæ causæ. Vid. Tusch. *Litt. D. ver. Donatio
debet fieri præsenti*; *Conc.* 637. *num.* 16. *& seq. & in*
91 *v. Donatio ad piam causam concl.* 686. † Amplia, quia
inofficiosa donatio facta piæ causæ, sicut facta filiis,
licet re, & consilio sit inofficiosa, non revocatur, ni-
si usque ad legitimam. Vide Eund. *Litt. D. ver. Do-
natio inofficiosa*, *quando*, *& qualiter valeat*, *Concl.*
92 685. † Vide quindecim specialia pro pia causa, quæ
ponit Calcan. *cons.* 13. *num.* 4. *& seq.* 1. Mulier fide-
jubens juvatur Vellejano, fallit ad piam causam, 2. Fi-
dejussor nudo pacto non obligatur, secus ad piam cau-
sam, 3. Alteri nemo stipulatur, fallit favore piæ cau-
sæ. 4. Pactum futuræ successionis valet ad pias causas,
quod alias non valeret. 5. Donatio, quæ revocatur per
susceptionem liberorum, favore piæ causæ facta revoca-
tur solum usque ad legitimam. 6. Prohibita alienatio,
& donatio potest dari in dotem, quia pia est causa.
7. Idem, quando a testatore, idem in vasallo & est 8.
9. Exceptio non numeratæ pecuniæ est perpetua favore
piæ causæ. 10. Testamentum valet coram duobus testi-
bus, etiam non rogatis. 11. Mulier potest esse testis in
testamento ad pias causas. 12. Ex defectu voluntatis va-
let tamen ad pias causas. 13. Insinuatio non requiri-
tur, 14. Minor, qui non potest, nisi certa forma alie-
nare, alienat in piam causam, sine forma. 15. Item
obligat se mulier, & minor, & testantur ad piam cau-
sam remoto statuto, quod non valet. Vide Soc. *Reg.*
32. *privilegia piæ causæ*, ubi ponit privil. 72. quæ vi-
deas. Vide Tusch. *Litt. E. ver. Ecclesiarum privile-
gia*, *&c. concl.* 7.

§. III.

Pia causa habet multa privilegia.

1 Favor † filiorum, & piæ causæ æquiparantur. Castr.
in l. & in epistola C. de fideicom. Corn. *cons.* 112. *n.*
16. *lib.* 2. Dec. *cons.* 182. *num.* 8. Jaso. *cons.* 111. *lib.*
5. *& cons.* 95. *lib.* 2. imo, quod plus piæ causæ, quam
filiis favendum sit in iis, quæ sunt debita filiis a pa-
2 rentib. Alex. *cons.* 190. *Plura*, *num.* 26. *lib.* 6. † Ex-
tende, quia licet tacita pupillaris non excludat matrem,
Bart. & DD. *in l. precibus*, *C. de impub.* tamen pia
causa substituta excludit matrem. Angel. Castr. Alex.
Soc. & Jas. *d. l. precibus*, Alex. *cons.* 138. *num.* 1. *lib.*
3 3. Tiraq. *de pia causa*, *privil.* 69. † Pium legatum
potest peti tam coram Judice Ecclesiastico, quam lai-
co, licet reus sit mere laicus. Alex. *cons.* 170. *Circa*
4 *primum*, *in pr. lib.* 2. † Exequutores licet non ha-
beant jus agendi, fallit in exequutoribus ad legata pia,
vel pias causas, quia possunt agere. Alex. *d. cons.* 170.
Circa primum, *num.* 2. *v. secundo præsuppono*, *lib.* 2.
5 † Exequutor censetur datus ad piam causam, quando
res devenit ex legato ad aliquem, de qua testator man-
dat fieri aliquid in piam causam, licet nihil sit dictum
de exequutore. Alex. *d. cons.* 170. *in pr. num.* 2. *v.*
6 *tertio præsuppono*, *lib.* 2. † Favor libertatis, & favor
piæ causæ æquiparantur, & dispositum in libertate pro-
cedit in pia causa. Alex. *cons.* 100. *Plura*, *num.* 15.
v. favor libertatis, *& Ecclesiæ*, *lib.* 6. & iterum ibi-
7 dem *num.* 25. † Idem in favore concesso militibus;
quia major favor debetur piæ causæ. Alex. *d. cons.* 190.
num. 26. *in fi. v. fallit ad pias causas*, *lib.* 6. Idem
in favore dotis concesso, quia magis piæ causæ. Alex.
d. cons. 190. *num.* 28. *v. ad confirmationem*, *lib.* 6.
8 † Amplia. quia substitutio facta, sive directa, sive obli-
qua hæredi instituto, si decedat sine filiis, quod bona
distribuantur pauperibus, favore piæ causæ valet, etiam-
si hæres institutus moriatur vivente testatore; quia il-
la verba, *si decedat sine filiis*, intelligi possunt omni
tempore, & favore piæ causæ ita sunt intelligenda. Bald.
cons. 167. *Thema proponitur*, *num.* 4. *ver. sed pona-
mus*, *usque in fin. lib.* 2.

§. IV.

Pia causa non habet privilegium multis casibus.

Pia † causa non habet privilegium in bonis patris, 1
aut matris, concurrentibus filiis legitimis & naturali-
bus, quibus hæreditas magis debetur, quam piæ causæ,
ita per plura decidunt Menoch. & alii, quos allegat
tr. de præsumpt. lib. 4. *præsumpt.* 189. *num.* 121. *&
seq. ubi num.* 130. dicit magis communem. † Restrin- 2
ge, ut non procedat dictum B. Augustini, quando non
agitur de auferendo toto a filiis, sed de legato particu-
lari facto pro anima post mortem filii hæredis; quia
debetur, etiamsi relinquat filios. Petr. de Anch. *cons.*
56. *Prima facie videretur.* † Imo excepta legitima ma- 3
gis favetur piæ causæ, quam filiis. Jas. *cons.* 1. *col.* 2.
lib. 1. Castr. *in l.* 1. *C. de condit. insert.* Decian. *in
l.* 2. *num.* 98. *ff. de re judic.* † Et ideo quando pia 4
causa est substituta, non subintelligitur conditio, *si gra-
vatus sine filiis decesserit*. Ruin. *cons.* 3. *num.* 23. *lib.*
2. quia magis animam suam præsumitur quis diligere,
quam filios. Ruin. *cons.* 122. *in pr. lib.* 3. † Con- 5
traria opinio, quod imo magis faveatur Ecclesiæ, &
piæ causæ, quam filiis, quando non agitur de auferen-
do toto a filiis, tenent plures quos citat Menoch. *de
præsumpt. lib. præsumpt.* 189. *num.* 130. *& seq.* ubi plu-
res adducit, & tandem declarat *num.* 139. ut plus piæ
causæ faveatur, quando pro restitutione male ablato-
rum, vel pro anima sua redimenda, testator legat, a-
lias si simpliciter, secus. Vide Tusch. *Litt. L. ver. Le-
gitima non censetur renunciatum*, *seu derogatum*. *Concl.*
224. ubi habes concord. pro declaratione. Declara in-
fra, §. *seq. num.* 3. *ex cons.* Ant. de Butr. 25. *numer.*
6. † Amplia; quia licet in dubio pro Ecclesia, & pia 6
causa sit judicandum, tamen ubi contraria præsumptio
inducit de jure communi contrarium, pia causa, &
Ecclesia non habet privilegium; quia non reperitur lex
hoc dicens. Bald. *cons.* 410. *Verba dicunt*, *circa me-
dium*, *v. ex hoc concluditur*, *lib.* 1. † Imo ubi verba 7
sunt clara, non recedimus a clara dispositione. Alex.
cons. 81. *Visa*, *num.* 24. *in fi. v. similiter*, *lib.* 6. † 8
Amplia, quia valet statutum, quod stantibus filiis mater
non possit testari, neque disponere etiam ad pias causas,
nisi de decem pro quolibet centenario. Cald. *cons.* 20.
An statutum Civitatis, *de Const.* quod intellige, ut
dixit Tusch. *Litt. L. in v. Lex. humana a Deo dicitur
procedere*, *&c. Concl.* 250. *nu.* 2. † Amplia, quia so- 9
lemnitas respectu habilitatis personæ, & rei, habet lo-
lum etiam in testamento ad piam causam, ut est, quod
impubes, & incapax non testetur, neque contra bonos
mores, & super re prohibita, secus quoad solemnita-
tem, & formam juris Civilis. Cald. *cons.* 355. alias 26.
de testam. v. æque posset distingui. † Amplia, quia con- 10
ditio respiciens plures institutos, ut si decesserint sine
filiis, construatur altare, non operatur, licet unus dece-
dat sine filiis; quia donec alter superest, conditio non
est purificata. Cald. *cons.* 333. alias 4. *de Testam.* † Am- 11
plia, quia res prohibita alienari, quia est subjecta restitu-
tioni, non potest etiam legari per institutionem ad piam
causam. Calder. *cons.* 331. alias 2. *de Testam.* † Amplia; 12
quia filiusfamilias de bonis non castrensibus, vel qua-
si, non potest testari etiam ad piam causam, sine con-
sensu patris. Chald. *cons.* 239. alias 10. *de Testam.* Fe-
der. de Sen. *cons.* 398. *in pr.* † Amplia, quia hæres 13
pupilli deducit legitimam pupilli etiam contra legata ad
pias causas. Cald. *cons.* 345. alias 16. *in fi. de Te-
stam.* † Extende, quia legata ad pias causas nullo mo- 14
do possunt minuere legitimam filio debitam, etiam si
agatur de legitima aucta per statutum. Cald. *cons.* 15.
de constit. & cons 361. alias 32. *de testam. in fi.* † 15
Amplia; quia relictum pro anima, vel ad piam cau-
sam, non censetur pro obligatione relictum, nisi esset
factum præsenti; quia in hoc pia causa non habet pri-
vilegium. Cald. *cons.* 362. alias 33. *de Testam.* † Am- 16
plia, quia usurarius prohibitus testari, neque potest ad
piam causam testari. Bald. *cons.* 225. *quidam fænerator
nu.* 8. *v. dicendum est*, *lib.* 3. Vide Tusch. *Litt. U.
ver. Usurarius manifestus non potest testari, nisi præsti-
ta cautione de usuris restituendis*, *Concl.* 342. † Amplia; 17
quia pia causa non habet privilegium, ut valeat directa
substitutio facta omni tempore hæredi postquam adivit,
prout

prout in milire. Bald. *conf.* 356. *Punctus inter alia,*
circa mea. v. item non obstat, lib. 4. ubi, quod non
reperitur lex, quæ faveat piæ causæ in hoc; sed tamen
18 dicit, quod esset opinio æqua, si posset teneri. † Am-
plia, quia non dicitur pia causa, vel ob piam causam
donatio facta monasterio simpliciter, non expresse, quod
pro anima, & ideo sicut revocatur donatio facta uni-
versaliter per subvenientiam liberorum a donatario pri-
vato; ita etiam a monasterio, quando donans non est
ingressus monasterium. Bald. *conf.* 215. *Punctus quidam*
19 *donavit, lib.* 5. † Amplia, quia licet in dubio pro pia
causa, non tamen in claris fit extensio contra volun-
tatem. Angel. *conf.* 328. *Anastasius, num.* 5. *v. nunc ad*
20 *secundum.* † Extende; quia contra piam causam, &
legatum pro anima fit interpretatio ad evitandum ab-
surdum, vel contrarietatem, vel frustratoriam disposi-
tionem, quæ insurgerent, si pro pia causa fieret inter-
pretatio. Card. Zabar. *conf.* 49. *per tot.* maxime *num.* 3.
21 *& seq. & conf.* 50. *num.* 2. † Extende; quia ratio re-
cti sermonis, & expositio secundum veram Grammati-
cam, si non potest compati cum pia causa, fit inter-
pretatio contra piam causam. Card. Zabar. *d. conf.* 49.
22 *in fin.* † Extende, quia pia causa non auditur contra,
vel præter voluntatem defuncti; & voluntas colligitur
ex proprietate verborum. Castr. *conf.* 341. *Visis, &*
23 *ponderatis, in pr. lib.* 2. † Amplia, quia sic favendum
est piæ causæ, ut aliis non fiat injustitia *c. ex parte,*
de for. compet. Castr. *conf.* 100. *num.* 3. *v. iis tamen,*
& aliis, lib. 1. Abb. *conf.* 27. *videtur primo, in fin.*
24 *lib.* 1. † Amplia; quia pia causa non admittit absur-
dum, imo ad tollendum absurdum interpretatio fit con-
tra piam causam, & dicitur absurdum quando oritur
contrarietas in eadem dispositione, vel si dispositio red-
deretur frustratoria, vel quid simile. Card. Zabar. *d.*
conf. 49. *per tot.* maxime *num.* 3. *& seq.*

§. V.

Piarum causarum concursus operatur, ut magis pia prævaleat.

1 Pia † causa, & favorabilis, si concurrat cum alia
pia causa & favorabili, in dubio magis pia prævalere
debet. Feder. de Sen. *conf.* 233. *in fin. v. item non ob-*
2 *stat, quod recuperatio.* † Amplia, in successione filio-
rum in bonis patris, & matris; quia magis favendum
est filiis, quam piæ causæ. Cald. *conf.* 20. *de constit.*
ubi, quod valet statutum, quod mater non possit re-
linquere piæ causæ stantibus filiis, nisi decem pro cen-
tenario, & est dictum Beati Augustini *in c. quicunque,*
27. *qu.* 4. Ant. de Butr. *conf.* 25. *num.* 4. *v. item nec*
consuluit, quod intellige ut dictum est in §. *Præced,*
3 *num.* 8. † Declara, quia pia causa, & magis pia causa
est filiorum, quando sumus in iis, quæ filiis sunt ne-
cessaria, quia istud ex charitate ordinata magis est de-
bitum filiis, in eo autem, quod superest, secus est;
quia non reperitur cautum, quod sit pia, nec magis
4 pia. Ant. de Butr. *conf.* 25. *num.* 6. † Imo, quod ma-
gis favendum sit piæ causæ, quam filiis in iis, quæ
non sunt debita descendentibus per parentes, prout le-
gitima, alimenta, & similia. Alex. *conf.* 190. *Plura,*
5 *num.* 26. *v. & pro hoc adducit, lib.* 6. † Plus dicit
Alex. *conf.* 4. *Attento, num.* 10. *v. accedit, lib.* 7.
quod omnia privilegia testandi patri inter filios magis
competunt si testamentum fiat ad piam causam, quia
semper quod non agitur de auferenda legitima filiis,
6 magis favetur piæ causæ. † Amplia, quia semper faven-
dum est piæ causæ, quæ nititur jure communi, quan-
do alia pia causa nititur jure speciali, quia privilegia-
tus non utitur privilegio contra pariter privilegiatum.
Corn. *conf.* 18. *num.* 9 *lib.* 4. ubi favore piæ causæ in-
gressus monasterii evanescere facit fideicommissum reli-
ctum, si sine filiis gravatus decederet, secus si causæ
7 piæ restitutio debet fieri. Duplex est causa pia; una est
quæ concernit animam; alia, quæ concernit corpus;
& concernens animam dicitur, quando agitur de Sa-
cramentis, de missis, eleemosynis, & similibus; quæ
vero respicit corpus, est sepultura cadaveris honorifica,
& præfertur illa, quæ respicit animam. Castr. *conf.* 186.
8 *Super primo, num.* 3. *in fi. v. nec obstat, lib.* 1. † Ex-
pensæ, quæ superabundant, applicantur piæ causæ, quan-
do legatum respicit piam causam pro anima, si vero
respiciat corpus, applicantur hæredi. Castr. *conf.* 187.
circa fin. v. nec obstat, lib. 1. † Anima igitur institu-
ta, vel legatum pro anima sua, semper importat piam
causam, ita Bart. *conf.* 25. *Viso testamento, in pr. l.* 1.
ubi apost. *in v. sua* dicit esse notabile; quod omne re-
lictum pro anima dicitur ad pias causas.

§. VI.

Piæ causæ in dubio favendum, & quando secus?

Summa † ratio est, quæ facit pro anima & religio- 1
ne, ideo piæ causæ favendum est. *l. sunt persona, ff.*
de Relig. & sumpt. funer. † Et ideo in dubio semper 2
judicandum est pro pia causa. Alex. *conf.* 190. *in fi. &*
conf. 204. *num.* 17. *lib.* 6. † Et quando sumus in di- 3
versis opinionibus, illa prævalet, quæ favet piæ causæ.
Rom. *in auth. similiter, C. ad L. falcid.* Asinius *d.*
l. sunt persona, in fin. ff. de Relig. & sumpt. funer.
Alex. *d. conf.* 204. *Perspectis, num.* 12. *ver. tum etiam,*
quia hoc modo, lib. 6. † Et ubicunque testator, vel di- 4
sponens verisimiliter pro anima ita disposuisset, cense-
tur disposuisse, *l. Titius, §. Lucius, ff. de lib. & post.*
ubi Bart. & Jas. Curt. *conf.* 31. *col.* 2. † Et relictum 5
piæ causæ favet animæ defuncti, & causa pia magis
privilegiata præfertur utilitati alienæ. Alex. *d. conf.* 204.
Perspectis. num. 10. *v. denique si videamus, lib.* 6. *&*
num. 21. ubi ponit exemplum, quando pia causa est
substituta, excludit matrem etiamsi sit tacita pupillaris,
quæ est in vulgari expressa. † Extende, in probationi- 6
bus, quia verba dubia in dubio pro pia causa inter-
pretantur. Vide *animæ favore multa specialia, Concl.*
333. Vide Tusch. *Litt. F. ver. Favendum Ecclesiæ &*
piæ causæ, Concl. 87. Vide eund. *Litt. R. ver. Reli-*
gioni favendum est & piæ causæ, Concl. 134. ¶

PISCATOR.

Praxis Piscatoris.

Piscator, cujus retia navigantes fregerunt, non po- 1
test agere ad æstimationem piscium, quos retibus inte-
gris capere potuisset, quia certus non est, an cæpisset,
neque probare potest, paratos fuisse pisces, ut caperen-
tur. Bich. *dec.* 16. *num.* 12. & *dec.* 185. *num.* 16. Farin.
conf. 15. *num.* 50. Gratian. *discept. for. cap.* 67. *nu.* 13.
Coler. *de proces. execut. par.* 1. *cap.* 10. *num.* 137. *ver.*
contrarium. Castr. & Jas. *in L.* 3. *ff. de eo quod cert.*
loc. L. fin. ff. de peric. & commod. rer. vendita. Bur-
sat. *conf.* 453. *num.* 34. Honded. *conf.* 50. *num.* 30. *l.* 1.
Cyriac. *controv.* 540. *num.* 34. Natta *conf.* 450. *num.* 6.
Rimin. jun. *cons.* 218. *num.* 46. Gutierez. *de juram.*
confirmat. part. 1. *cap.* 2. *num.* 8. quia hoc lucrum est
incertum, & in potentia tantum, vide etiam in verb.
Jus piscandi.

PLURALITAS.

Praxis Pluralitatis & plurium.

Pluralitas in ultimis voluntatibus resolvitur in singu- 1
laritates. *L. falsa ff. de condit. & demonstrat.* Bart. &
DD. *in L. heredes. ff. ad Trebell.* Ciarlin. *controv.*
for. c. 47. *num.* 51. Cyriac. *controv.* 303. *num.* 19. ni-
si appareat de contraria voluntate Testatoris, Bich.
dec. 89. *num.* 27. *& dec.* 379. *num.* 6. *&* 7. ex *L. he-*
redes mei. §. cum ita ubi Bart. *num.* 5. *vers. in fidei-*
commissaria ff. ad Trebell. L. Lucius. §. Cajo. ff. eo-
dem. Alciat. *conf.* 487. *num.* 4. *&* 14. Menoch. *de præs.*
lib. 4. *præs.* 186. *n.* 12. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 5.
num. 17. Larrea *dec. Granat.* 61. *num.* 14. præsertim in
substitutione fideicommissaria, quando non superest per-
sona, quæ ex præsumpta mente testatoris excluderet
substitutum. Rota *decis.* 543. *num.* 3. & 4. *par.* 1. *rec.*
& dec. 246. *num.* 4. coram Ludovis. non obstante ab-
lativo absoluto non exstantibus masculis. Quia ablati-
vus absolutus, quamvis faciat conditionem, non indu-
cit tamen formam obstativam resolutioni pluralitatis in
singularitates, nec attenditur vis verborum, sed juris
interpretatio, nisi sequeretur aliquod absurdum, quia
tunc pluralitas non resolvitur in singularitates; uti si
prædilectus excluderetur, aut nisi fuerint instituti li-

feri testatoris, & si sine liberis decesserit substitutus extraneus. Fusar. *l. c. num.* 83. Peregr. *de fideicomm. art.* 13. *num.* 62. Alex. *cons.* 91. *num.* 5. *&* 7. *lib.* 1. Fusar. *de substit. qu.* 473. *num.* 81. Menoch. *de præs. l.* 4. *præs.* 186. *num.* 12. Rota *dec.* 804. *num.* 1. *par.* 1. *diver.* Lim. si adest dictio restrictiva. *Casu quo.* Menoch *cons.* 1028. *num.* 23. Peregr. *cons.* 31. *num.* 3. *lib.* 3. Fusar. *l. c. num.* 75. Bich. *dec.* 498. *num.* 2. aut adesset particula copulativa, & concurrat conjunctio ac & verbis. Socin. sen. *cons.* 40. *num.* 28. *lib.* 4. Hond. *cons.* 60. *num.* 16. *lib.* 1. Natta *cons.* 573. *num.* 14. Rota *dec.* 600. *num.* 24. *part.* 5. *recent.* Fusar. *l. c. num.* 74. quia tunc resolveretur pluralitas in singularitates, & ex quibus præsumi possit voluntas testatoris. vide eundem Bich. *l. c. num.* 5.

2 Pluralitas inimicorum tollit indicium ex inimicitia. Thes. *dec.* 24. *num.* 7. nisi constet, non adfuisse graviorem. Farin. *cons.* 102. Guazzin. *def.* 28. *cap.* 1. *num.* 8. Ciarlin. *controv. for. cap.* 178. *num.* 17.

3 Pluralitas personarum aut actuum non præsumitur. *L. omnium C. de testam. cap. in præsentia* 2. *de prob.* Mascard. *de prob. conclus.* 1174. Menoch. *de arbitr. cas.* 93. *num.* 32. nisi ad vitandam falsitatem. Gratian. *disc. for. cap.* 93. *num.* 12. Farin. *in praxi crim. par.* 2. *qu.* 64. *num.* 319. & potius error quam pluralitas præsumitur. Mascard. *l. c.* Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 15. *num.* 10. Dec. in *d. cap. in præsentia.* Ita nec instrumentorum vel contractuum pluralitas præsumitur. Castr. *cons.* 360. Crav. *cons.* 198. Tusc. *litt. P. conclus.* 368. *num.* 2. Sicut nec sententiarum pluralitas, nec testamentorum. Afflict. *dec.* 23. *num.* 2. Mascard. *loc. cit.* Barb. *lib.* 14. *axiom. cap.* 39. *ax.* 12.

4 Pluralis locutio contenta est duobus. Diana *par.* 10. *tract.* 11. *res.* 59. Mascard. *de prob. conclus.* 838. Fusar. *de substit. qu.* 358. Imo si est eadem ratio in uno, ac in pluribus, verificatur numerus pluralis etiam in uno. Fusar. *l. c. num.* 4. qui citat Castr. *in L.* 1. *C. de condit. insert.* Dec. *cons.* 50. *col. ult. &* *cons.* 64. *num.* 39. *lib.* 2.

Plures furantes an teneantur in solidum. vide *Furta.*

5 Plures quando fuerunt vocati ex una parte, & unus ex altera nominatus est proprio nomine, fiunt duæ partes hæreditatis, & tantum habet ille solus, quantum illi plures, quia tunc apparet de quadam sectione hæreditatis, & videntur facta duo corpora & duæ demonstrationes, juxta *L. interdum in fin. ff. de hæred. instit.* Peregr. *de fideic. art.* 17. *num.* 20. *&* 21. Mant. *de conject. ult. volunt. lib.* 4. *tit.* 11. *num.* 6. Ladetch. *cons.* 18. *num.* 1. Merlin. *dec.* 570. *num.* 1. *&* 2.

6 Plures si litigant in solidum de eadem re, & obtinuerunt duas sententias favorabiles, tertius potest obtinere tertiam, aut unus eorum, quia unius negligentia non debet præjudicare alteri collitiganti. Idem dic de litis prosecutione. Ruin. *cons.* 35. *lib.* 5. Rota apud Rubeum *dec.* 518. *tom.* 2. *par.* 5. *rec.*

7 Plures, si unico actu aliquem occidunt, omnes tenentur de homicidio. Cabal. *res. crim. cas.* 192. Menoch. *de arbitr. cas.* 362. Gomez *var. res tom.* 3. *c.* 3. *num.* 36. Thes. *dec.* 31. *num.* 3. Clar. *in §. homicidium. lib.* 5. *vers. alia etiam est.* Plures vulnerantes, si unus tantum lethaliter vulneravit, & mors fuit secuta; ille tantum, qui lethaliter vulneravit, & ex cujus vulnere mors fuit secuta, fit irregularis. Covar. *in Clem. si furiosus. par.* 2. §. 2. Bonac. *de censur. disp.* 7. *qu.* 4. nisi data opera, & consulto omnes, & non in rixa percussissent. Diana *par.* 2. *tract.* 15. *resol.* 18. contrarium tenet Suarez *de censur. disp.* 45. *sect.* 3. & alii, qui volunt, omnes fieri irregulares.

8 Plures actus, si fiunt eodem die, quis præsumatur prior. vide *Mandatum.*

POENA.

Praxis Pœnarum.

§. I.

De pœnis in genere.

1 Pœna ob idem crimen non est sæpius infligenda. *L.* 14. *ff. de accus. cap. at si Clerici de Jud.* Bart. & Bald. *in L. is qui reus. ff. de publ. Jud.* præsertim si delicta sint ejusdem generis. Barb. *lib.* 14. *axiom. cap.* 41. *ax.* 8. vide *Punitus.* augetur tamen iterato delicto. *L.* 1. *ff. de Jurepatr.* Tiraquel. *de pœn. temper. caus.* 10. *num.* 4. Gomez *de delict. c.* 3. *num.* 62. Bald. *in L. licitatio. ff. de publican. & vectigal.* §. *quod illicite.* Put. *de syndic. ver. pœna c.* 8. *n.* 13. Farin. *in prax. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *qu.* 23. Barb. *l. c. ax.* 14.

Pœna ob dignitatem minuitur. *cap. ult. de pœn.* Ti- 2
raquel. *l. c. caus.* 31. nisi dignitas vel nobilitas delictum augeret. *L.* 14. ubi Bar. *ff. de pœn.* Afflict. *in cap.* 1. *de pace juram. firman.* Felin. *in cap. pastoralis num.* 3. *de Officio deleg.* Host. *in cap. ea quæ num.* 11. *de statu monach.*

Pœna supponit culpam. Covar. *lib.* 2. *var. res. c.* 8. 3
num. 1. S. Thom. 2. 2. *qu.* 108. *art.* 4. Menoch. *cons.* 626. *num.* 16. Soto *de Just. lib.* 1. *qu.* 6. *art.* 5. Sylvest. *in sum. ver. pœna. num.* 25. Bart. *in L.* 2. §. *non autem. ff. si quis testam. liber.* Menoch. *de arb. cas.* 185. *num.* 4. Surd. *dec.* 277. *num.* 19. Felin. *in cap. cognoscentes. de constit. in* 6. & culpæ debet commensurari. *L. perspiciendum. ff. de pœn. cap. quæsivit.* 2. *de his, quæ fiunt a majore parte Capituli. cap. felicis.* §. *illud. de pœn. in* 6. Farin. *in prax. crim. par.* 1. *qu.* 4. *n.* 10. *& qu.* 17. *n.* 9. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *c.* 58. *n.* 23. Jo. Maria. Novar. *qu. for. lib.* 1. *qu.* 25. *n.* 7.

Pœna suos debet tenere Authores. *L. Sancimus* 22. 4
C. de pœn. Clar. *in §. fin. qu.* 86. Covar. *lib.* 2. *var. res. c.* 8. Farin. *in prax. crim. lib.* 1. *tit.* 3. *q.* 24. Menoch. *cons.* 123. *num.* 7. Escobar. *de Ratiocin. cap.* 42. *num.* 7. Guazzin. *de def. reor. par.* 2. *def.* 33. *c.* 2. nullus enim propter alterius delictum est puniendus. *cap. jam itaque* 1. *q.* 4. Farin. *in prax. par.* 1. *c.* 24. Clar. *l. c.* Gig. *de crim. Læsæ lib.* 3. *tit. de pœn.* Thomas *de florib. LL. reg.* 228. nisi delinquens mortuus sit post sententiam, quia tunc pœna transit ad hæredes, qui secuta condemnatione incipiunt obligari ex quasi contractu sententia celebrato. *L.* 3. *ff. de pecul.* Farin. *loc. cit. qu.* 10. *num.* 45. *L. commissa* 14. *ff. de publican. & vectigalib.* DD. *in cap. fin. de præscript.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 87. *L. sicuti pœna.* 38. *ff. de R. J.*

Pœna mitior in dubio est eligenda. *L. respiciendum* 5
11. *ff. de pœn.* Menoch. *cons.* 472. *n.* 16. Novar. *qu. for. lib.* 1. *quæst.* 15. *num.* 7. Farin. *lib.* 1. *controv. Jur. c.* 11. quia in pœnis benignior interpretatio est facienda. *L. penult. ff. de pœn. cap. in pœn.* 49. *de R. J. in* 6. Thomasct. *l. c. reg.* 158. Riccius *in prax. resol.* 324. *n.* 2. Ugol. *de off. Episc. c.* 6. §. 1. *n.* 3.

Pœna est minuenda, quando a patrato delicto mul- 6
tum temporis intercessit. *L.* 25. *ff. de pœn.* Gomez *de delict. c.* 1. *n.* 7. Clar. *in §. fin. qu.* 60. si tamen Reus se interim emendavit, quamvis contrarium videatur tenere Fachin. *l. c. n.* 38. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 9. *n.* 8. Riccius *in praxi par.* 2. *res.* 47.

Pœna ordinaria non incurritur ex solo conatu, ef- 7
fectu non secuto, quamvis fuerit deventum ad actum proximum, sed tantum extraordinaria, quamvis gravior ob actum proximum arbitrio Judicis. Clar. *in §. homicidium. n.* 74. *vers. ult.* Farin. *in praxi crim. qu.* 124. *a n.* 78. Guazzin. *ad defens. Reor. par.* 2. *def.* 33. *c.* 24. *n.* 6. Ciarlin. *controv. for. c.* 207. quod arbitrium Judex potest extendere usque ad mortem in atrocissimis, quamvis ad hoc non teneatur. Ciarlin. *l. c. & c.* 37. *num.* 86.

Pœnæ ad alios casus non sunt extendendæ, sed re- 8
stringendæ. *L. factum cuique* 155. *ff. de R. J.* ubi Dec. Thomasct. *in for. LL. reg.* 227. Gratian. *discept. for. c.* 972. *n.* 13. Scaccia *de commerc.* §. 7. *gl.* 2. *n.* 43. Surd. *de alim. tit.* 1. *qu.* 51. *n.* 12. hinc illæ, quas incurrunt Raptores Virginum, non extenduntur ad raptores virorum. Clar. *in §. raptus.* Menoch. *de arb. cas.* 291.

Pœna non habet locum, ubi non est dolus nec fraus, 9
nec delictum, quia supponit culpam, ut supra dictum fuit. *L.* 1. *C. de Sicar. L. quod injuria. ff. de furt.* Farin. *de pœn. temper. qu.* 87. Bich. *dec.* 238. *num.* 14. & quælibet causa etiam bestialis uti etiam credulitas excusat. Bich. *dec.* 244. *n.* 25. *&* 56.

Pœna non potest infligi pro omni malefacto contra 10
bonos mores, & illicito, sed pro eo tantum, quod lex voluit esse delictum, & puniendum statuit. *L. at si quis. ff. de relig. & sumpt. funer.* Menoch. *de arbitr. cas.* 319. *num.* 17. Surd. *cons.* 301. Farin. *de delict. & pœn. qu.* 18. Cabal. *res. crim. cas.* 1. Idem dic de inquisi-

quiſitione & proceſſu. Lim. quoad pœnam arbitrariam, quando actio eſt contra prohibitionem Juris, aut Legis, & regulariter ceſſat pœna, ubi non eſt dolus, & dolus præſumptus mitius punitur quam verus. Farin. l. c. qu. 87. vide Dolus.

11 Pœna impoſita & executa contra Innocentem non liberat nocentem. Cabal. reſ. crim. caſ. 73. Caocer. in pract. crim. §. 6.

§. II.

De pœnis in particulari.

12 Pœna Legis vel ſtatutaria a Judice pro ſuo arbitrio mutari non poteſt. cap. de cauſa. 4. de officio Deleg. §. illic etiam; ſi vero a Lege pœna non eſt determinata, eſt Judici arbitraria. Menoch. de arbitr. l. 1. q. 96. num. 18. qui citat Clar. in §. fin. qu. 85. verſ. ulterius quæro, Dec. in cap. de cauſis. num. 18. De off. Deleg. Tiraquel. de pœn. temper. cauſ. 31. num. 34. Bald. in L. 1. ff. de extraord. cogn.

13 Pœna poſterioribus Legibus impoſita licet ſit diverſa a pœnis Legum anteriorum, tamen ſi cumulative imponitur, cumulative debet infligi, ſecus ſi privative. In dubio vero an cumulative vel privative imponatur, ſecundum aliquos debet mitior infligi, ſecundum alios eſt arbitraria. Fachin. lib. 9. controv. Jur. cap. 1. Abb. in cap. inter cætera. de reſcript. Menoch. de arbitr. qu. 94. Clar. in §. fin. qu. 85. Sed Diana par. 10. tr. 13. reſol. 14. exiſtimat, tantum poſteriorem pœnam habere locum, eo quod cenſeatur abrogare priorem, & citat Gomez tom. 3. cap. 1. num. 38. poſt Sanchez de matrimon. lib. 3. diſp. 48. num. 4. & 8. & Clar. in §. fin. qu. 85. & alios.

14 Pœna a Pio V. contra ſodomitas inflicta ipſo facto non incurritur ante ſententiam declaratoriam, Covar. in par. 2. cap. 6. num. 10. Navar. in man. c. 23. & ita de aliis, niſi illæ pœnam infligant non attenta tali declaratione, veluti in privatione penſionis ſummam ducatorum ſexaginta excedente. Garz. de Benef. par. 11. cap. 10. n. 8. Bonac. de LL. diſp. 1. qu. 1. Sperell. dec. 132. n. 69. juxta c. 1. de homicid. in 6. Diana part. 1. tract. 10. reſol. 23. & 24. & par. 3. tract. 2. reſol. 66. part. 4. tract. 4. reſol. 26. vide Privatio, & Duellans. Ciarlin. controv. for. c. 127. n. 70. Gratian. diſc. for. c. 809. n. 13. Menoch. de arb. caſ. 220. a n. 7.

15 Pœna Læſæ majeſtatis an habeat locum in offendente vel conante offendere Principem inferiorem, vide Fachin. lib. 9. controv. Jur. c. 32. negantem, vide etiam Clar. in §. læſa Majeſt. Gomez de delict. c. 2. Gigan. in tract. de crim. læſæ Majeſt. par. 1. qu. 29. & q. 61. Menoch. conſ. 99. Peregrin. de Jure fiſc. lib. 4. tit. 5. n. 24. diſtinguentes inter ipſum delinquentem, & inter filios illius. Quoad ipſum delinquentem procedere pœnam, non vero quoad filios.

16 Pœna exilii ſi fuit illata ad tempus non expreſſum, nec determinatum, intelligitur ad decennium; ſi vero nulla temporis fuit facta expreſſio, intelligitur eſſe perpetua. Bar. in L. ſine præfinito. ff. de pœn. Bald. in L. 1. C. de poſtulan. Felin. in cap. ex litteris. de conſtit. Gomez var. reſol. tom. 3. c. 8. Caball. reſol. crim. caſ. 143. Tranchedin. vero conſult. 64. vult, durare ad decennium, eo quod dictio Perpetuo aliquando ſignificet decennium, & ſic jura ſint concilianda. Cartar. de execut. ſent. capto bannito cap. fin. Caball. l. c.

Pœna fracti carceris, vide Fractor. Contra fiſcum intra triennium, an poſſit retractari. vide Fiſcus.

17 Pœna ordinaria, vel a jure determinata poteſt augeri a Judice, quando multis delinquentibus opus eſt exemplo, ut pœna unius metus ſit multorum, quamvis cauſa non exprimatur. Gandin. de malef. tit. utrum pœna poſſit augeri. Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 15. & poteſt diminui, cum delictum fuit commiſſum calore iracundiæ diminuentis libertatem. cap. ira. 11. qu. 3. Riccius in praxi. part. 1. reſ. 583. Antonel. loc. cit. Item ob nobilitatem, paupertatem, ſexum, ætatem, ſimplicitatem, ob merita, vel ſervitia a ſe, vel Patre Principi præſtita, ob excellentiam in arte, ob multitudinem delinquentium, ob temporis diuturnitatem a delicto commiſſo, ob ſcandalum vitandum, ob provocationem. Antonell. l. c. ob mutationem ſtatus, ebrietatem, dormitionem. Farin. de pœn. temper. Item ob longam Rei carcerationem, quia hodie eſt Judici arbitraria. L. hodie. ff. de pœn. Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 15. Scaccia de Jud. lib. 1. c. 12. n. 98. Extraordinaria incurritur ex ſolo tractatu in atrocioribus, & cum per Delinquentem non ſtetit, quin conſummaretur delictum, ſecus ſi cœpti pœnitens deſtitit, quamvis veniſſet ad actum proximum. Ciarlin. controv. for. cap. 64. quia tunc per ipſum ſtetit, quo minus delictum ſequeretur. L. qui ea mente. ubi gl. & DD. ff. de furt. L. qui falſam. ff. de falſ. Domin. in cap. gratia col. ultim. quæſt. 1. Farin. in prax. quæſt. 17. num. 49.

18 Pecuniaria poteſt ab Epiſcopo Clericis imponi. Ugolin. de officio Epiſc. cap. 56. Peregr. de Jure fiſci. l. 1. cap. 2. Clar. in §. fin. quæſt. 85. Riccius in praxi pœnar. reſol. 311. eaque poteſt ab Epiſcopo ſibi applicari, hoc eſt, Cameræ Epiſcopali, dummodo fiat zelo correctionis. Covar. lib. 2. var. reſ. cap. 9. quamvis conſultius ſit, ſi uſibus piis applicetur ad arcendam avaritiæ ſuſpicionem, ut dictum fuit in praxi Epiſcopi.

19 Pœna ſtatutaria non habet locum, niſi factum fuerit conſummatum. Bart. in L. 1. ff. de ſicar. Felin. in tract. de conatu, apud Ciarlin. d. cap. 64. Farin. l. c. Hæc facit ceſſare pœnam juris communis. Ita DD. communiter apud Cabal. reſol. crim. caſ. 2. Gomez de delict. tom. 3. cap. 1. Cæpolla conſ. crim. 14. Grammat. conſ. crim. 35. Clar. in §. fin. qu. 85. num. 5. Farin. de var. ac diverſ. crim. qu. 107. num. 76. Fachin. l. 9. controv. Jur. cap. 1. Conciol. reſol. crim. ver. pœna. reſ. 1. quamvis ſtatutaria ſit minor.

Pœna quando tranſeat ad hæredes, vide Heres.

20 Pœna temporalis temporalem irrogat infamiam, ſicut perpetua perpetuam. Bald. in L. etſi ſeverior. 5. & 6. not. num. 1. C. ex quib. cauſ. infam. irrogatur. & pœna extraordinaria, & arbitraria non irrogat infamiam, juxta L. 1. C. de mod. mulct. niſi crimen, pro quo pœna irrogatur, & infligitur, inferat infamiam, uti in furtis. Bart. & gl. ad L. ad tempus. ff. de Decur. & cap. infamibus. de R. J. Dyn. in L. quid ergo. §. quantum ad infamiam. ff. de his, qui not. infam. Auffrer. in addit. ad Capellam Toloſ. dec. 173. Cabal. reſol. crim. caſ. 172. num. 13. & ſeq. qui num. 35. videtur tenere, quod univerſaliter etiam pœna extraordinaria irroget infamiam. Et pœna infamiæ eſt major quacunque pœna pecuniaria. Cabal. l. c. n. 31.

21 Pœna debetur Domino illi, cujus tempore fuit commiſſum delictum, & non ſecundo, qui poſt mortem primi ſucceſſit in principatu, quia ſtatim poſt delictum fuit jus quæſitum Domino primo. Tiraquel. de retract. convent. §. 5. gl. 4. num. 18. Vinc. de Franch. dec. 86. num. 12. Bajard. ad Clar. qu. 78. num. 144. Guazzinus de confiſcat. bonor. concluſ. 21. num. 51. Gratian. diſc. for. cap. 642. num. 19. par. 4. Cabal. reſ. crim. caſ. 267. num. 13. Maſtrill. dec. 12. num. 1. & ſeq. præſertim ſi pœna irrogetur ipſo jure, aut tempore primi Domini fuit lata ſententia, quamvis executio fiat tempore ſecundi Domini. Roſenthal. de feud. cap. 10. concl. 42. num. 64. Conciol. l. c. reſ. 7. per totam.

22 Pœna delicti ordinaria non imponitur, quando proceditur ex conjecturis, & præſumptionibus, ſed extraordinaria. Cabal. reſol. crim. caſ. 129. num. 18. Clar. in §. fin. qu. 20. num. 6. & qu. 55. num. 16. Farin. de pœn. temper. qu. 86. a num. 110. Scaccia de jud. lib. 1. cap. 97. num. 1. Giurb. conſ. 2. num. 31. & conſ. 4. num. 19. & conſ. 82. num. 27. Conciol. allegat. for. 86. num. 27. & reſol. crimin. loc. cit. reſol. 9. per totam. quia in criminalibus ad condemnandum requiruntur probationes, non præſumptiones. Giurba & Conciol. ll. cc. Limit. ſi Reus non eſſet præſens, ſed contumax, quia tunc in ſtatu Eccleſiaſtico propter Conſtitutionem Pii V. poſſet condemnari pœna ordinaria, quamvis ſecus de jure communi, juxta Farin. de inquiſ. quæſt. 11. num. 16. Quando vero Reus condemnatur ex indiciis, præſertim indubitatis, an pœna debeat eſſe corporalis, vel pecuniaria, videri poteſt apud Farin. de Reo confeſſ. & conv. quæſt. 86. num. 110. Guaz. in def.

23 Pœna non eſt infligenda omnibus, quando correctio multorum ſperatur. Hinc ſi in homicidio intervenit multitudo, ne multorum ſequatur ſtrages, non omnes ſunt morte afficiendi, ſed illi tantum, qui occiderunt, aut delicti authores fuerunt, aut ſaltem principaliores,

reli-

reliqui vero sunt puniendi pœna extraordinaria corporali, aut pecuniaria pro modo culpæ, præsertim si multi peccarunt, & non scitur, quis; ne innocens patiatur, quia his casibus ob populum multorum crimen pertransit inultum. Tiraquel. de pœn. temper. caus. 47. a num 1. Clar. in §. fin. q. 60. num. 30. Farin. de pœn. temper. q. 96. n. 1. & de mand. & consul. q. 131. n. 5. Giurb. cons. crim. 2. num. 33. Conciol. res. crim. ver. pœna rei 10. S. Tho. 2. 2. q. 108. art. 5. Bart. in L. prout facta. ff. de pœn. Felin. in cap. dilectus. de simon. Binsfeld. de confess. malef. fol. mihi 637. & probatur ex cap. constitueretur. in fin. 50. dist. & in cap. ordinationes. in fin. & cap. ipsa pietas. & cap. non potest. & cap. quisquis. 23. q. 4. & in L. Cicero. 39. ff. de pœn. Menoch. de arb. cas. 598. n. 40. Decian. crim. lib. 7. cap. 19. n. 7. Tusch. litt. M. concl. 428 n. 1. & quando dicantur multi, & verificetur multitudo, relinquitur Judicis arbitrio. Felin. in cap. dilectus. 30. n. 53. de simon. Molin. de just. tract. 3. disp. 34. n. 3. Farin. d. q. 96. Giurba l. c. n. 66.

24 Pœna quamvis augeri, aut minui possit a Judice, sine causa tamen id fieri non potest, quia Judex non debet esse mitior, aut severior, quam sit ipsa Lex. Secus si adsit causa. Tiraquel. de pœn. temper. in præfat. num. 1. & seq. Clar. in §. fin. qu. 85. ver. ulterius quæro. n. 10. Gail. de pace publ. lib. 2. cap. 9. n. 22. Farin. de delict. & pœn. q. 17. num. 5. & seq. Guazzin. def. 33. cap. 17. n. 1 Giurba cons. 12. num. 9. Capyc. Latro dec. 177. n. 30. & dec. 192. n. 31. Conciol. l. c. res. 13. & hæc procedunt tam in pœnis statutariis, quam legalibus, sive Judex procedat per inquisitionem, sive per accusationem. Inter plures vero causas, ob quas potest augeri, vel minui pœna, est consuetudo delinquendi, ob quam Judex potest pœnam augere. Cabal. res. crim. cas. 19. n. 4. & cas. 99. n. 60. Menoch. de arb. cas. 575. Gomez var. res. to. 3. cap. 3. n. 60. Conciol. res. 11. & 13. conclusio vero procedit in Judicibus majoribus, non vero in minoribus, nisi consulto Principe. DD. mox cit.

25 Pœna major infligi non debet Reo contumaci, quam præsenti. Cephal. cons. 79. n. 11. lib. 1. Farin. de Inquis. q. 11. n. 62. Carrat. de execut. sent. capto bannito. cap. 1. n. 417. Conciol. l. c. res 14. pura, pœna non debet esse major delicto. L. rescriptum. 6. ff. de his, quib. ut indign. Giurba cons. 83. Tusc. litt. P. concl. 211. Guazzin. d. def. 33. cap. 4. Barb. ax. 181. n. 3. Cyriac. controv. 387. n. 15.

26 Pœna imposita contra non accurrentes cum armis ad sonum campanæ non ligat senes, qui excusantur ab usu armorum. Cabed. dec. 29. n. 3. sermo est de senibus sexagenariis. Cyriac. l. c. n. 14. sicut non ligat minores 18. annor. Doctores, infirmos, & similes. Conciol. l. c. res. 16. per totam. Cabal. res. crim. cas. 287. num. 13. quia statuta sunt interpretanda, ne contineant absurdum, & non mereantur a sapientibus reprehendi. Menoch. cons. 153. num. 2. & cons. 247. num. 17. Cyriac. controv. 370. n. 55. & controv. 703. num. 8. Rota apud Merlin. dec. 564. num. 14.

27 Pœna indignationis Principis est arbitraria pro indignati Principis voluntate. Bald. in auth. statuimus n. 2. C. de Episc. & Cler. Menoch. de arb. cas. 365. n. 3. Farin. de delict. & pœn. q. 19. n. 32. Cabal res. crim. cas. 30. n. 2. Guazzin. ad defens. Reor. def. 33. cap. 8. n. 1. Giurb. cons. 32. n. 1. Conciol. l. c. res. 15. quia omnes pœnæ in Principe sunt arbitrariæ. L. 1. ubi Bald. C. de SS. Trinit. Ofasc. dec. 80. n. 18. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 12. n. 98. Peregr. de Jure fisc. lib. 4. tit. 8. n. 15. Porro pœna indignationis Principis aliquando est pœna exilii, aliquando gravior, etiam mortis juxta facti qualitatem, & importantiam. DD. cit.

§. III.

De pœnis conventionalibus.

28 Pœna conventionalis ex contractu pacis, seu cautionis de non offendendo transit ad hæredes, quamvis defunctus, qui vivus offendit, non fuerit conventus. Herculan. de caut. de non offenden. cap. 40. num. 7. Farin. de var. & divers. crim. q. 107. n. 358. Guazzin. de pace. par. 1. q. 69. num. 5. & de caut. de non offend. par. 2. §. 3. num 54. Conciol. loc. cit. res. 2. num. 1. quia in continenti ac fuit facta offensa, fuit etiam factus locus pœna conventæ. Rota post tract. Zachiæ de oblig. camer. dec. 150. num. 2.

Pœna apposita in compromisso potest exigi in casu, in quo quis arbitris parere non vult, & quidem exigitur per partem observantem, sive illius intersit, sive non. L. cum pœna. 43. ff. de recep. arb. & in cap. dilecti. 4. de arbitr. Borgnin. dec. 25. n. 32. Menoch. de arbitr. cas. 260. sub num. 43. Fachin. lib. 10. controv. Jur. cap. 93. Paris. cons. 29. num. 15. vol. 1. Cancer. var. res. par. 1. cap. 27. num. 4. Gratian. disc. for. cap. 725. num. 25. Leotard. de usur. q. 38. num. 8. & Conciol. loc. cit. res. 4. præsertim si in instrumento compromissi intervenit juramentum. Limit. pœnam peti non posse, si appellans a Laudo facto per arbitros appellationi renuntiavit. Limit. præterea de consuetudine, secundum quam pœna conventionalis in compromisso promissa exigi non potest, nisi probetur interesse, quamvis non pauci sentiant contrarium, uti videri potest apud Conciol. loc. cit. per totam. resol. 4. quin etiam Scaccia de appell. q. 15. n. 120. tenet, pœnam esse solvendam, quamvis fuerit a parte renuntiatum appellationi. 29

Pœna contra alienantes bona in forenses non habet locum, nisi secuta traditione, & apprehensa possessione, juxta L. alienatum. 67. ff. de V. S. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gl. 2. n. 44. Mant. de tacit. lib. 22. tit. 29. n. 18. Ciarlin. controv. for. cap. 37. an. 86. Olea de ceff. Jur. tit. 1. q. 6. n. 44. Gabri. de malef. conclus. 12. n. 19. quia statutum requirit delictum consummatum. Gail. de pace publ. lib. 1. cap. 14. num. 29. Clar. in §. fin. q. 92. ver. & licet. Farin. de homicid. q. 24. n. 117. Giurba cons. 46. n. 37. & 38. quamvis in contractu alienationis adesset clausula Constituti, per quam vera possessio transfertur, quia requiritur vera, & actualis possessio. Olea de ceff. Jur. tit. 1. q. num. 45. præsertim si alienatio in forensem fuit facta causa dotis; quam statutum non comprehendit, nisi etiam de illa expresse disponat. Item si alienatio rei modicæ in forensem fuit facta veluti domunculæ, aut agri, quia parum pro nihilo reputatur, & de minimis non curat Prætor, juxta L. sevarus. 45. §. Marcellus ff. de leg. 1. Alex. & Imol. in L. sciendum. 15. ff. qui satis dar. cog. Alderan. Mascard. de gener. statut. interpret. conclus. 5. num. 50. Paul. Rub. de valid. leg. cap. 34. n. 10. Multo minus si alienatio fuit facta in Ecclesiam, aut alium locum, quam statutum non comprehendit ex defectu potestatis. DD in L. filiusfam. 118. §. Divi. ubi Jas. n. 82 ff de leg. 1. Clar. in §. fin. q. 82. n. 5. Menoch. cons. 878. num. 10. Graff. de effect. Cleric. eff. 2. num. 340. & 348. Redenasc. cons. 69. contra Abbatem, Felinum, Maran. Surdum, & alios apud Conciol. loc. cit. res. 5. n. 5. & 6. Cyriacus controv. 529. num. 53. Andreol. controv. 392. Card. de Luca in theat. verit. & just. to. 6. in tract. de dote. discurs. 149. n. 3. 30

Pœna non incurritur ex contractu nullo, neque caducitas, si est nullus ob non servatas solemnitates, sed potest retractari. Neguf. de pignor. par. 2. memb. 3. Garz. de Benef. par. 11. cap. 7. Limit. in ultima voluntate, ubi Testator considerat potius factum, quam jus. Ciarlin. controv. for. cap. 43. n. 35. Mant. de tacit. lib. 14. tit. 37. Farin. dec. 30. 31

Pœna conventionalis de non offendendo confunditur cum pœna Juris, ita ut illa faciat cessare istam. Farin. in prax. d. q. 107. art. 7. Menoch. de arb. cas. 335. Herculan. de caut. de non offend cap. 10. & si partes non explicarunt, cui sit applicanda, applicatur fisco. Farin. l. c. art. 8. de consuetudine tantum, & non de jure. Hercul. l. c. 32

Pœna conventionalis adjecta facto est licita, & debetur, uti si domum non ædificaveris, promittis centum. L. prædia. ff. de act. empt. L. sed & si quis. ff. si quis. caut. Menoch. de arb cas. 260. ratione interesse, quod procedit tam in factis affirmativis, quam negativis, §. alteri. Instit. de inutil. stipul. Abb. in cap. dilecti. de arbit. Sperell. dec. 131. etiam ante sententiam. Iidem l. c. Cabal. res. crim. cas. 226. Ita etiam apposita speciei debetur; veluti nisi tradas tali tempore equum, promittis centum. L. promittis C. de transact. Abb. & Sperel. ll. cc. 33

Adjecta solutioni quantitatis exigi, & peti non potest, nisi quatenus cum vero interesse damni emergentis, vel 34

lucri

lucri cessantis concurrat. *L. Julianus. ff. de act. empt.* Anchar. *cons.* 148. Canonistæ *in cap. dilecti. de arbitr.* Menoch. *de arbitr. l. c.* Thes. *dec.* 79. Sperell. *dec.* 131. Surd. *dec.* 259. Neque refert, quod pacta sint servanda, quia hoc procedit in pactis licitis. Et conclusio procedit indistincte etiam in Clericis, & Ecclesiis, etiam in contractibus bonæ fidei non obstante juramento, quia est contra bonus mores. DD. cit. debetur autem pœna ante sententiam, quia hæc est differentia inter conventionalem, & legalem. Covar. Filiuc. & alii plures apud Dianam *par.* 1. *tract.* 8. *resol.* 29. contra Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.* 37.

Pœna conventionalis an possit cedi. vide *Maritus*.

35 Conventionalis ob fractam cautionem de non offendendo semel tantum potest exigi, licet pluries fuerit fracta. Farin. *d. q.* 107. *art.* 9. Herculan. *loc. cit.*

36 Pœna conventionalis in sponsalibus a sponsis posita non valet. DD. apud Sanchez *de sponsal. lib.* 1. *disp.* 30. quod probat ex *cap. gemma. de sponsal. L. Titia. ff. de V. O.* quia matrimonia debent esse libera. Pont. vero *de matrim. lib.* 12. *cap.* 19. & alii apud Dianam, quos ipse sequitur *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 211. tenent valere, & obligare, secus quoad pœnam de non mutando domicilio; quia non præjudicant libertati, priorem sequitur Bonac. *de sponsal. q.* 1. *p. ult.* qui citat Tusc. & cum Bonac. vide plura in praxi *Matrimonii, & Pacti.*

37 Imposita a Testatore, uti privationis, caducitatis incurritur per ipsam contraventionem. Thes. *quæst. for. lib.* 2. *quæst.* 20. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *quæst.* 21. *n.* 1. *& seqq.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 126. *num.* 17. Rota apud Cenc. *de cens. disp.* 15. Peregr. *de fideicom. art.* 11. *n.* 89. Fusar. *de substit. quæst.* 447. nec potest purgari. vide *Mora*.

38 Pœna conventionalis potest duplum, & quadruplum excedere, prout in stipulationem fuerit deductum, quia contractus ex conventione Legem accipiunt. *L.* 1. *ff. de pact.* Innoc. *in cap. sacro. de sent. excomm.* Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 50. Eadem pœna conventionalis in obligatione dandi, vel faciendi, præsertim in dividuis, non incurritur, nisi pro rata non factæ solutionis. Costa *de port. rata. q.* 77. Bich. *dec.* 89. *n.* 28. Ciarlin. *controv. for. cap.* 34. *n.* 43.

§. IV.

Pœnarum Miscellanea.

39 Pœna privationis, vel incapacitatis locum non habet, nisi in casibus a Jure communi, aut municipali expressis. gl. *in cap. fin. ver. ex vi jurispatronatus, de Jurepatr.* ubi Abb. *num.* 8. Crescen. *dec.* 9. *num.* 1. *de prob.* Caputaq. *dec.* 98. *num.* 3. *par.* 3. Achil. *dec.* 1. *num.* 5. *de jurejur.* Rota *dec.* 489. *n.* 2. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 238. *num.* 2. præsertim quando alis pœna legitur in statutis imposita. Bald. *cons.* 256. *num.* 5. *lib.* 4. Cassad. *dec.* 2. *n.* 5. *de jurejur.* Rota *dec.* 276. *sub num.* 4. *ver. unde infertur. part.* 1. *recent.*

40 Pœna incapacitatis, vel privationis ex gestis a Procuratore generaliter constituto non incurritur, imo evitatur, si Principalis factum Procuratoris ignoravit. *L. si pater. ff. quæ in fraud. credit. L. si Procurator.* ubi Jas. *a num.* 4. *ff. de condict. indeb.* Bart. *in L.* 3. §. *si Procurator. n.* 3. *ff. quod quisque Jur.* Fel. *in cap.* 1. *n.* 8. *ut lite non contest.* Anchar. *cons.* 174. *n.* 3. Gail. *lib.* 2. *obs.* 48. *n.* 3. *&* 4. Rota *dec.* 22. *n.* 3. *par.* 1. *divers. & dec.* 95. *nu.* 1. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 257. *n.* 12. & ad evitandam pœnam incapacitatis compensatio ipso jure inducta videtur. Socin. *in L. Julianus. n.* 9. *ff. de condit. & demonstr.* Rol. *cons.* 87. *n.* 28. *lib.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 27. *num.* 65. Rota *dec.* 371. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* apud Bich. *l. c. num.* 16. & ad evadendam pœnam incapacitatis quælibet causa sufficit. Surd. *dec.* 78. *n.* 7. *& dec.* 188. *n.* 8. Put. *dec.* 484. *lib.* 2. Rota *dec.* 268. *n.* 3. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 238. *n.* 34. *&* 35.

41 Pœna conventionalis ut incurratur, non sufficit mora Irregularis, & dies tacita, sed requiritur mora regularis contracta per interpellationem creditoris. *L. si pecuniam. ver. cum interpellatus &c. ff. quando dies legati. L. si ex legati causa.* 23. *ff. de V. O.* auth. *hoc amplius. ver. monitus a Jud. C. de fideic.* ubi Bald. *num.* 16. *infra medium. ver. prad. vero* Aym. *cons.* 64. *num.* 1. *vers. tamen. & cons.* 192. *n.* 17. *vers. his tamen non obstantibus.* Bich. *dec.* 132. *num.* 29. quidquid sit ad effectum, ut debitor teneatur ad usuras, & interesse; quia ad constituendum hæredem in mora satis est dies tacita, quæ inest annuo legato. *L. nec semel. ff. quando dies leg. ced.* Aldobrand. *cons.* 4. *n.* 30. *lib.* 1. Peregr. *cons.* 34. *num.* 5. *lib.* 2. neque favor piæ causæ, qui facit, quod re ipsa contrahatur mora irregularis absque alia interpellatione. *L. Titia Seja.* §. *usuras. ff. de leg.* 2. Bald. *in auth. hoc amplius. num.* 16. *C. de fideic.* Mant. de *conject. lib.* 7. *tit.* 10. *n.* 34. Riminal. jun. *cons.* 729. *n.* 23. Giurb. *dec.* 97. *n.* 19.

Pœna ut incurratur ex sola negligentia, requiritur, 42
quod lex pœnalis sit clara, & indubitata, tam quoad sui intellectum, quam quoad usum. *L. meminerit. C. unde vi.* Rota *in Conchen. Benef. de Valdicidior.* 13. *Jun.* 1612. *coram Sarrato.* post consilia Farin. *dec.* 361. *n.* 12. Bich. *dec.* 238. *n.* 13.

Pœna sacrilegii, quam committunt extrahentes Reum 43
invitum ab Ecclesia, vide *Extrahens. Sacrilegium. Immunitas.* Sacrilegii pœna est hodie etiam Judici Ecclesiastico arbitraria. Menoch. *de arb. cas.* 289. Sperell. *dec.* 4.

Pœna Clericorum non incedentium in habitu, vide 44
Clerici, & Riccium, apud quem diversas pœnas reperies contra Clericos. *res.* 138. *in prax. pœnarum.* Menoch. *de arbitr. cas.* 418. Sacerdotis bis in die celebrantis est arbitraria, & alicubi solet esse triremium. Riccius *in praxi pœnarum. res.* 312. Menoch. *de arb. cas.* 407.

Pœna Clerici Sodomitæ est privatio omnium Benefi- 45
ciorum, degradatio realis, & traditio Judici sæculari, ut moriatur. Ricius *l. c. res.* 313. Clar. *in* §. *Sodomia. col.* 1. *ver. Item Clericus.* Diaz. *pract. crim. tit. nefandi criminis. cap.* 80. Dec. *cons.* 83. Follet. *in pract. crim. de sodomia.* Constitutio Pii V. juxta quam debet tradi Curiæ sæculari, privatur omni privilegio Clericali, officio, omni dignitate, & omni Beneficio Ecclesiastico ipso jure. Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 248. Covar. *de sponsal.* 2. *par. cap.* 7. §. 5. *n.* 7. Conclusio vero procedit tam de Clerico sodomitante masculum, quam sodomitante fœminam. Clar. *loc. cit.* Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 286. *num.* 5. Non procedit autem Constitutio Pii V. in eo Clerico, qui semel, aut bis commisit sodomiam, quia ly exercere denotat frequentiam actuum. Navar. *l. c. n.* 249. Addit. ad Quarantam *in sum. Bullar. verb. sodomia*, contra Salcedum ad Diaz. *d. cap.* 86.

Pœnæ secundo nubentium sunt revocatæ a Jure Ca- 46
nonico, loquendo de illis, quæ fuerunt impositæ in odium secundi matrimonii, secus quoad illas, quæ sunt in favorem filiorum primi matrimonii. Innoc. *in cap. fin. de secund. nupt.* Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 88. *n.* 39. Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. *n.* 40. Gabr. *de secund. nupt. lib.* 3. *conclus.* 6. Anchar. *in cap. super. col.* 1. *& seq. de secund. nupt.* Felin. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. col.* 18. *de constit.* Abb. *in cap. fin. col. in fin. de secund. nupt.* Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. n.* 35. *de constit.* vide *Vidua*.

Pœnas non solventium Decimas habet Concil. Trid. 47
sess. 25. *cap.* 12. *de ref.* & Riccius *in praxi pœnar. renitentium solvere decimas. par.* 4. *resol.* 506. *& seq.*

Pœna contra recurrentes ad Judices Laicos incurritur 48
in ipso actu recursus, quamvis a Laicis nullum Decretum emanaverit. Rota *in Valent. pensionis.* 3. *Jun.* 1602. *coram Litta.* impressa post Cons. Farin. *lib.* 2. *dec.* 179. *num.* 5. Bich. *dec.* 282. *num.* 12. Prohibentur vero recursus ad Judices Laicos ratione materiæ, si agitur de pensione, aut Beneficio Ecclesiastico, aut ratione litis pendentiæ coram Judice Ecclesiastico, & ratione personæ Ecclesiasticæ, contra quam Laici nullam penitus habent jurisdictionem. *cap. Sacerdotibus.* 11. *quæst.* 1. Abb. *in cap. qualiter, & quando. num.* 7. *de Jud. & in cap. nullum. num.* 1. *de foro compet.* Socin. *in cap. gravem. n.* 7. *de excess. Prælat.* Rota *dec.* 20. *de consuet. in antiq.* Bich. *dec.* 282. *num.* 13. *&* 14. & recursus præsumitur habitus ab illo, qui fuit nominatus in literis hortatoriis. Rota *dec.* 107. *n.* 6. *par.* 6. *recent. & dec.* 425. *n.* 3. *coram Coccino.* præsertim si curavit, ut præsentarentur Episcopo, vel Judici Ecclesiastico coram Notario, & testibus, quia tunc dicitur illas ratificasse, & approbasse, quod ad ejus instantiam emanaverunt. Rota *dec.*

216. *n.* 3. *verf. tertio quia.* apud Farin. poſt ejus conſilia, & ſufficit, quod illis ſtatim, ac ſcivit, non renuntiaverit, Burat. *dec.* 446. *n.* 8. Beltram. ad Ludoviſ. *dec.* 336. *num.* 15. Rota *in Hiſpal. attent.* 27. *Febr.* 1617. *coram Pamphil. & in Barchinon. adminiſtrationis.* 17. *Martii* 1645. *coram Gluiterio.* Bich. *dec.* 282. *cie. n.* 15. Et propter difficultatem probationum, ac in odium recurrentium probationes imperfectæ, & leviores admitti ſolent. Seraph. *dec.* 1094. *n.* 2. *& dec.* 1296. *num.* 10. Coccin. *dec.* 425. *n.* 3. Rota *in Januen. cenſus.* 16. *Jan.* 1613. *coram Manzanedo.* & habetur fides etiam teſtibus examinatis coram Judice incompetente. Rota *dec.* 529. *num.* 2. *coram Caval. & dec.* 632. *n.* 3. *coram Buratt. & dec.* 173. *num.* 8. *par.* 6. *recent.* & præſumitur habitus ab illo, cujus intereſt. Cavaler. *dec.* 372. *n.* 4. Buratt. *dec.* 335. *num.* 4. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 96. *n.* 7. quæ præſumptio procedit ad effectum denegandi audientiam, non vero ad effectum declarationis cenſurarum. Rota *dec.* 751. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* & Beltramin. *l. c.* & tali denegatur audientia, donec fuerit abſolutus ab excommunicatione, quæ tamen procedunt, ſi Laicorum litteræ hortatoriæ ſonant incitationem, & intimationem a SS. Canon. prohibitam, quamvis non utantur verbo *monemus*, aut *citamus*, ſi adſint tamen alia verba.

48 Pœna diminuitur, cum pater filium Reum juſtitiæ offert. Paſchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 3. Caſtan. *in L. propter inſidias. C. qui accuſ. non poſſ.* Tiraquel. *de pæn. temper. cauſ.* 18. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. caſ.* 347. Cabal. *crim. caſ.* 294.

49 Contra Clericum reum Leſæ majeſtatis quæ ſit, vide Riccium *in prax. pœnar. reſ.* 322. Clar. *in §. leſa.*

50 Pœnalis diſpoſitio eſt extendenda, cum alias nullum habet effectum. Abb. *in cap. gratum. de poſtul. Prel.* Item cum militat eadem ratio. Lambert. *de jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæſt.* 10. *art.* 4. Gomez *var. reſ. to.* 1. *cap.* 5. ſed contrarium tenent Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 102. *n.* 27. Diana *moral. par.* 2. *tract.* 16. *reſ.* 32.

POENITENTIA.

Praxis Pœnitentiæ.

1 Pœnitentia in contractibus regulariter locum non habet. *L. ſicut ab initio. C. de oblig. & act.* quia nemini licet mutare conſilium in præjudicium alterius. *L. nemo. ff. de R. J.* præſertim in contractibus nominatis, imo nec in innominatis favore Eccleſiæ. Barb. *de jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 13. *n.* 31. ſicut nec quando interceſſit ſtipulatio. Pajatel. *exped.* 7. *num.* 55. Cyriac. *controv.* 682. Limit. in innominatis, cum non agitur de favore Eccleſiæ. Item in ultima voluntate. Imo Fachin. *lib.* 11. *controv. jur. cap.* 8. vult, concluſionem procedere etiam de Jure Canonico, quia licet de Jure Canonico nudum pactum actionem producat. DD. *in cap.* 1. *de pact.* tamen non valet conſequentia; ergo in contractibus innominatis non eſt locus pœnitentiæ, quia in contractibus innominatis pactum reciprocum intervenit; ergo cum quis ex ſua parte implevit, poteſt, antequam alter adimpleat, pœnitere etiam altero invito, quia alter nondum implevit, & ita agere non valet propter exceptionem, quæ illi obſtat, *Tu non implevisti.* Bart. *in L.* 1. *§. & parvi. ff. quod vi aut clam.* Dec. *conſ.* 119. *n.* 3. Olaſc. *dec.* 50. *num.* 10. Maſcard. *de prob. concluſ.* 2387. *n.* 21. Rol. *conſ.* 53. *n.* 33. *lib.* 1. adeo ut neque oblatio habeat vim implementi. Bich. *dec.* 248. *n.* 28. ubi Bertrand. *conſ.* 390. *lib.* 2. *par.* 1. Surd. *dec.* 173. *num.* 16. Becius *conſ.* 83. *a n.* 4. contra Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 14. *n.* 16. *verſ. his equidem.*

2 Pœnitentia non habet locum in contractu conditionali ante purificatam conditionem. *L. neceſſario. §. ſi ita res. ff. de peric. & commod. rei vend.* Cephal. *conſ.* 118. *n.* 28. Surd. *conſ.* 38. *num.* 8. Bellon. jun. *conſ.* 55. *n.* 23. Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 14. *num.* 16. *ver. & primo reſponderes.* Gratian. *diſc. for. cap.* 514. *num.* 1. Seraphin. *dec.* 724. *n.* 11. Merlin. *dec.* 568. *a num.* 8. Bich. *dec.* 662. *n.* 1. etiam in donatione conditionali, præſertim ſi ſapiat cauſam oneroſam. Rota *in Rom. donat.* 16. *Decemb.* 1640. *coram Archiepiſcopo Tarraconenſi.*

3 Pœnitentia in delictis quamvis atrociſſimis, etſi fuerit deventum ad aliquem actum, excuſat a pœna ordinaria, quamvis pœnituerit ob timorem, aut aliquod impedimentum juris, ſecus ſi ob impedimentum facti; quia tunc per ipſum non ſtetit. Farin. *de delict. & pœn. qu.* 124. *num.* 157. Menoch. *de arbitr. caſ.* 366. *num.* 11. Limit. primo in hæreſi, in quo tamen etiam caſu mitius punitur. Limit. ſecundo in pœnis ipſo jure inflictis. Limit. tertio poſt delictum conſummatum, veluti in fure reſtituente. Farin. *l. c.*

Pœnitentiarius in Cathedrali a ſolo Epiſcopo eligi poteſt, excluſo Capitulo. S. Congreg. apud Garz. *de Beneſ. par.* 5. *cap.* 4. *§.* 1. *num.* 111. Navar. *conſ.* 11. *de pænit. & remiſ.* Molina *de Juſt. & jur. tract.* 5. *diſp.* 11. Poteſt delegare ſuam authoritatem; non poteſt tamen conſtituere alium Pœnitentiarium, neque ex vi ſuæ authoritatis ordinariæ poteſt abſolvere a caſibus Epiſcopalibus ſine licentia. Riccius *in praxi par.* 2. *reſ.* 179. Virtute Concilii Tridentini in Cathedralibus deputatus habet jus abſolvendi ſine alia Epiſcopi approbatione, uti quilibet Parochus, quia habet facultatem a jure. Garz. *l. c.* exceptis caſibus reſervatis. Non poteſt recuſare audire confeſſiones cujuſcunque in Diœceſi, aliter poteſt ab Epiſcopo privari & puniri etiam ſine Adjunctis. Audiens verò confeſſiones cenſetur præſens in Choro. Garz. *l. c.*

4 (right margin, beside "Pœnitentiarius in Cathedrali…")
5 (right margin, beside "…a caſibus Epiſcopa-")

POLLICITATIO.

Praxis Pollicitationis.

Pollicitatio eſt ſola ſpondentis promiſſio. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. caſo.* 64. De relinquenda alicui in morte certa ſumma reſolvitur in donationem cauſa mortis, ſi tempus mortis fuit adjectum, non tantum verbis executivis, ſed etiam diſpoſitivis. Gomez *var. reſ. to.* 2. *cap.* 3. *a num.* 15. Gratian. *diſcept. for. cap.* 98. Rota *poſt tract. Merlini de pignor. dec.* 40. Altograd. jun. *contr.* 98. & 29. Non obſtantibus clauſulis ſtipulationis. *Ex nunc, prout ex tunc*, quia ſtipulatio pro hæredibus non repugnat qualitati donationis cauſa mortis, & alia concernunt duntaxat executionem illius. 1

POLIGAMIA & POLLUTIO.

Praxis Poligamiæ & Pollutionis.

Poligamia pluribus in locis punitur pœna mortis; ſed multis etiam in locis, præſertim Italiæ punitur pœna arbitraria, quæ pro qualitate delicti & perſonarum quandoque extenditur ad pœnam mortis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 420. *n.* 97. Covar. *de ſponſal. & matrim. par.* 2. *cap.* 7. *§.* 3. *num.* 6. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 98. Clar. *in §. fornicatio. n.* 31. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 139. *num.* 4. eſt crimen mixti fori. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 33. Genuen. *in prax. cap.* 68. ſed quod delictum poligamiæ ſpectet tantum ad S. Inquiſitionem; tenent Pignatell. *to.* 1. *conſult.* 114. Farin. *de Inquiſ. quæſt.* 8. Diana *par.* 4. *tract.* 7. *reſ.* 8. ubi plures, apud quos Scaccia & alii. 1

Pollutio Eccleſiæ, vide in praxi *Eccleſiæ.*

Polluens Eccleſiam injurioſa ſanguinis effuſione non eſt tradendus Curiæ ſæculari, ſed ab Epiſcopo extrahendus & puniendus propter ſacrilegium. vide *Vulnerans.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 14. *a n.* 25. & quamvis ſacrilegium ſit mixti fori, tamen Judex Laicus in hoc non poteſt prævenire. DD. apud Ciarlin. *l. c.* & Paſſerin. *de pollut. Eccleſiæ diſp.* 1. *cap.* 13. & an pollutionis lex ſit favorabilis, vel odioſa, vide in praxi *Legis.* Concluſionem vero ultra. Ciarlin. *l. c. n.* 24. probant etiam Mar. Ital. *de Immun. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 3. *§.* 2. *num.* 2. *& cap.* 4. *§.* 7. *n.* 13. *&* 14. Farin. *in append. de Immun. cap.* 16. *n.* 209. *ver. reſpondeo.* Peregr. *de Immun. cap.* 6. *num.* 28. Bonac. *eod. tract. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *§.* 4. *num.* 8. *ver. concedo.* quia delinquens in Eccleſia, eſto ſit Laicus, fit de foro Eccleſ. quia injuria facta Eccleſiæ, ab eadem vindicari poteſt, juxta *cap. ſignificaſti de adulter. & ſtupr. cap. cum ſit generale.* ubi DD. *de foro comp.* Conſtit. Pii V. quæ incipit. *Cum primum.* Gl. *in cap. grave de ſent. excom.* Abb. *in cap. relatum num.* 1. *ver. ex hoc eodem.* & DD. cit. quibus adde Cabal. *reſ. crim. caſ.* 194. *num.* 5. & quamvis ratione ſacrilegii poſſit Laicus prævenire, non poteſt tamen prævenire Reum capiendo in Eccleſia: quia ſolus Epiſcopus, aut Eccleſiaſticus Judex poteſt Reum extrahere ab Eccleſia. DD. cit. & Caball. *l. c. n.* 12. 2

POSITIONES.

Praxis Positionum.

§. I.

De Quidditate & origine Positionum, & de obligatione ponentis.

1 Positio est assertio facta in scriptis de re pertinente ad causam, & in judicio exhibita ad obtinendam Adversarii responsionem. Blosius Michalorius *de posit. cap.* 1. *num.* 4. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 60. Maranta *in specul. par.* 6. *art.* 4. Gail. *lib.* 1. *obse.* 79. Hæ fuerunt inventæ, & introductæ a consuetudine, ut ponens subleveturab onere probandi, & ad faciliorem litium exitum. Gail. *l. c.* Michal. *l. c. cap.* 2. Ecclesia *obs. for.* 58. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 84. & succedunt loco probationum, si pars fateatur in ipsis contenta. *cap.* 1. ubi gl. *in preambulo ver. pro intellectu de confess. in* 6. *L. cum quis ff. de jurejur. L.* 2. *§. quod. observari. C. de juram. cal.* Jas. *in L. qui jurasse. §. si pater. n.* 7. *ff. de jurejur.* Surd. *dec.* 22, *n.* 4. Rota post tract. Michal. *de posit. dec.* 78. *n.* 1.

2 Ponens positione debet jurare personaliter, & non per procuratorem etiam cum mandato speciali, & debet jurare, quod credat, esse verum, quod ponit, quod quidem juramentum est calumniæ se calumniose non ponere. Specul. *de posit.* §. 5. *n.* 13. Maranta *de ord. judic.* 6. *par. princ. act.* 5. *num.* 16. DD. apud Surd. *dec.* 58. *n.* 11. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 60. *n.* 14. *& lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 765. Mancin. *de juram. par.* 2. *art.* 2. *n.* 81. Rota *dec.* 3. *n.* 1. *de sequestram. pens. & fruct. in noviss.* Michal. *de posit cap.* 23. *n.* 1. & si semel juravit de calumnia, non tenetur amplius jurare. Vestr. *in prax. lib.* 6. *cap.* 2. *n.* 19. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 765. Ofasc. *dec.* 113. Eccles. *obs. for.* 61.

3 Positio probat contra ponentem, adeo ut ab illo talis positio & confessio revocari non possit. Bart. *in L.* 2. *C. de juram. calum.* Bald. *in L. sicut. C. de repud. hered.* Maran. *de ord. jud. par.* 6. *memb* 6. Mascard. *de prob. conclus.* 1176. Ciar. in. *controv. for cap.* 161. Ratio est, quia ponens fateri videtur. Gab. *de confess. conclus.* 1. *n.* 12. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 60. Michal. *de posit. cap.* 25. Specul. *de posit.* §. 8. & 10. Carpan. *ad statut Mediol tit. de interrogat. nu.* 34. Cavaller. *dec.* 575. *num.* 6. Amat. *dec. March.* 58. Rota post Michal. *de posit. dec.* 25.

4 Positiones desumuntur a libello, cum Reus negavit narrata in libello, prout narrantur, debet singulis positionibus singulariter respondere; non fiunt per interrogatoria, sed positive per ponentem. gl. *in cap.* 1. *de confess. in* 6. & fiunt ad probandum per confessionem partis. Eccles. *obs. for.* 56. Illæ, quæ a Reo negantur, reducuntur in capitula ad illas probandas per testes, & capitula debent simul proponi, pro quibus omnibus una tantum datur dilatio, nisi capitulans fuisset impeditus; quia tunc datetur etiam altera. Et si plura sunt capitula, quæ se non compatiuntur, tunc singulis capitulis diversa debet dati dilatio; dicuntur autem incompatibilia; quando unum alteri est præjudiciale. Additionalia capitula dicuntur, quæ compatiuntur, & dependent a prima petitione. Eccles. *l. c. n.* 18. Farin. *quest.* 75. *cap.* 2.

§. II.

Quinam ponere possunt?

5 Positiones potest facere tam Reus, quam Actor; quia loco probationum succedunt; unde, cum etiam Reus possit, & debeat probare suas exceptiones, positiones facere utique prohiberi non potest. Specul. *de posit.* §. 3. *n.* 2. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 547. Michal. *de pos. cap.* 5. & positiones tam Actoris, quam Rei promiscue sunt admittendæ, quia sicut Actor in petitione est prior, ita Reus in exceptione est prior, & ita positiones Actoris & Rei erunt audiendæ promiscue. Scaccia *l. c.* Michal. *l. c. n.* 12. si vero positiones Rei essent de directo contrariæ petitioni Actoris, & narratis in ipsa, ac contra factum ab ipso Actore propositum; tunc Actor prius deberet admitti, ne privetur commodo probandi suam petitionem per positiones & responsiones Rei conventi; quia si positiones Rei contrariæ petitioni Actoris fuissent admissæ, & postea Actor vellet ponere secundum suam petitionem, Reus se posset opponere, & dicere, quod non teneatur respondere positionibus Actoris, quia sunt contrariæ positionibus a se factis, quibus respondere non tenetur Franc. *in cap.* 2. *de confess. in* 6. Lanfranc. *in cap. quoniam contra. ver responsiones. num.* 7. *de prob.* Curt. *in tract. de posit. a num.* 14. Benintend. *dec.* 32. *n.* 11. ad quod absurdum vitandum positiones Rei de directo contrariæ admitti non debent ante positione Actoris. Surd. *dec.* 196. si vero positiones Actoris & Rei se compatiantur ita, ut tam unum, quam alterum dictum possit esse verum in se, licet unum perimat indirecte intentionem alterius, admitti debent positiones utriusque, veluti si Actor dicat, se mutuasse Seio centum, & Reus excipiat inter ipsos de datis & acceptis initam fuisse computa, & factam fuisse quietantiam de omnibus datis & receptis, tam ratione mutui, quam negotiorum, quæ invicem habuerunt. Actor admittitur ad ponendum simul cum Reo; quia Actor debet probare dationem mutui, & Reus quietantiam.

Ponere vero non possunt Advocati, quia non habent mandatum a Principalibus, sed simpliciter requiruntur ad patrocinandum, & causam in Jure defendendum, unde vocantur testes Juris. *L. quisquis. C. de postulando.* Mascard. *de prob. conclus.* 1176. *n.* 48. Procuratore vero sunt, qui instruunt causam & processum in facto, & cum mandato speciali admittuntur ad ponendum, quia tunc principalis ponere dicitur, juxta *cap. qui per alium. de R. J. in* 6. *L. Divus.* §. 1. *ff. ad L. Cornel. de fals. cap. præsentium de testib. in* 6. *cap. fin. de juram. calum. in* 6. & quamvis multi apud Michal. *de posit. cap.* 6. requirant mandatum specialissimum, & individuale ad sic & sic ponendum, tamen de stylo & consuetudine, imo etiam de Jure sufficere mandatum speciale ad ponendum defendit Michal. *l. c. n.* 24. & 29. qui citat Cynum *in auth. principales* §. *quod observari n.* 21. *C. de jure calum.* Vestr. *in praxi lib.* 5. *cap.* 16. *n.* 5. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 44. Rota apud durat. *dec.* 566. *n.* 11. quæ post opus *de posit* Michal. est. *dec.* 74. Limit. si statutum mandaret responderi a Principali personaliter Ofasc. *dec.* 113. Thes. *dec.* 17. *n.* 1. & 2. 6

§. III.

Requisita Positionum.

Positio debet continere tempus & causam; non enim sufficit ponere, mihi centum promisisti; sed debet addi tempus, quia alias esset impertinens, & etiam probata non relevaret. Gratian. *dec.* 171. *n.* 13. & post *tract. de positionibus dec.* 79. Michal. *de posit. cap.* 20. Debent fieri in scriptis coram Judice, & pars citari, ut Reus sciat, quibus respondere debeat, ne variari possint & ideo etiam responsiones debeant, in scriptis redigi. Scaccia. *loc. cit. num.* 443. Michal. *cap.* 21. non possunt emendari, mutari, vel revocari, quia qui ponit, fateri videtur, propria vero confessio revocari non potest nec mutari, vel emendari in præjudicium adversarii, nisi mutatio fiat in continenti, quia licet fuerunt exhibitæ Judici, & admissæ, & effectæ de actis, adhuc in continenti emendari possunt. Butr. *in cap. fin. de confess.* Tiraquell. *de retract. conventionali.* §. 1. *gl.* 5. *num.* 5. Gabr. *de confess. conclus.* 6. *n.* 8. Scaccia. *l. c. num.* 669. Dicitur autem fieri in continenti, si fit a Principali intra diem; si a Procuratore intra dies Scaccia. *l. c. n.* 675. Michal. *cap.* 22. *num.* 8. 7

Positiones debet esse certæ, claræ, & non obscuræ. 8
ratio duplex est; prima, quia ponens fateri videtur juxta dicta, sed qui obscure & dubie loquitur, non potest dici, quod magis unum, quam aliud fateatur, sicut nec testis obscure deponens probat, quia non apparet, quid vere asserere voluerit. *cap. in præsentia. de prob. cap. clam. de testib.* Farin. *de testib. quest.* 68. *n.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 1176. *n.* 22. Secunda, quia positionibus clare & pure est respondendum, sed obscuræ positioni non potest clare responderi. Curt. *de posit. num.* 21. Specul. *in tit. de posit. cap.* 82. *a nu.* 41.

41. Pacian. de prob. cap. 21. num. 12. & 13. Michal. de posit. cap. 8. & ideo Reus, contra quem producitur obscura positio, antequam respondere cogatur, potest opponere positionem esse obscuram, & per ponentem prius declarandam. DD. cit. & Bald. in L. ut responsum. n. 1. C. de transact. & in L. precibus in 1. notab. C. de impub. & aliis subst. Castr. in L. controversum. ff. de transact. Mancin. de juram. par. 2. art. 2. num. 22. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 7. nu. 180. Dicitur vero positio obscura & incerta, ex qua concludi non potest certitudinaliter, quid vere affirmare velint, uti si positio plures & diversos contineat intellectus. Farin. de testib. quæst. 6. num. 2. & ideo positio conditionalis est rejicienda. Speculat. tit. de posit. §. 10. num. 10. Michal. l. c. cap. 8. & qui loquitur sub conditione, non fatetur. Ita positiones alternativæ rejiciuntur tanquam incertæ, & obscuræ. Speculat. loc. cit. §. 7. nu. 45. Jacob. de Arena de posit. in præfat. n. 38. Curt. de posit. num. 22. Carpan. ad stat. Mediol. rubr. 83. sub num. 41. Michal. cap. 9. num. 3. Scaccia de jud. lib. 2. cap. 7. num. 288. quod venit tamen intelligendum, quando alternatio est in ipsa positione, non vero quando est in ipso facto posito, ut in obligatione, de qua fit mentio in positione, sicut nec admittitur positio generalis in genere generalissimo. Ut si ponis, me tibi aliquid debere, aut promisisse, aut promisisse dare argentum, quia talis positio est nimis obscura. Speculat. de posit. §. 7. nu. 15. Odofred. de posit. nu. 15. Scaccia de jud. lib. 2. cap. 7. num. 190. & est etiam inutilis; quia dando inutilem, aut dignum agi deobligaret. Michal. l. c. cap. 10. neque superfluæ admittuntur, quia ad probandum superflua quis admitti non debet. cap. cum contingat. de off. Leg. cap. dilecti. de except. Olasc. dec. 10. num. 8. Scaccia. l. c. num. 173. & 174. Carpan. ad statut. Mediol. tit. de posit. num. 44. Mascard. de prob. conclus. 117. num. 16. Specul. §. 7. nu. 1. neque callida, captiosa, aut cavillosa debet admitti. Carpan. ad statut. Mediol. cap. 83. num. 40. Mascard. d. conclus. 1177. num. 36. Gail. lib. 1. ob. 82. num. 12. Specul. l. c. num. 23. & 24. Surd. decis. 196. num. 9. Scaccia. l. c. num. 281. Michal. cap. 12. calida & captiosa dicitur, qua ponens respondentem vult capere in sermone, uti si est ita irretita, ut respondens contra se respondere cogatur, aut per quam quis incideret in perjurium, & ad illam Reus respondere non tenetur. Ita multiplex & implicita rejicitur, multiplex est, quæ diversa capita æque principaliter continet, uti promisisti mihi centum, & quatenus non restitueris, reficere omnia damna & interesse, ratio est, quia potest esse, quod unum caput sit verum, alterum falsum, ideoque parte instante positio erit membratim scindenda & dividenda. Specul. l. c. num. 24. Michal. cap. 13. Mascard. l. c. numer. 38. Olasc. dec. 178. Scaccia. l. c. numer. 196. Mancin. de juram. par. 2. art. 2. num. 29. Implicita dicitur, quæ licet sub una periodo contineat unicum factum, habet tamen annexam qualitatem aliquam a facto diversam, ita ut factum possit esse verum, qualitas falsa. Scaccia. l. c. num. 197. uti si pono, quod Parochus talis Ecclesiæ mihi debeat centum, vel talis, cujus tu es hæres, mihi debeat centum, quia potest esse verum, quod debeat centum, & esse falsum; quod tu sis hæres illius, aut Parochus &c. Michal. l. c. n. 7.

9 Ita positiones negative conceptæ non obligant Reum ad respondendum, sed quamvis non teneatur illis respondere tanquam positionibus, debet tamen illis respondere tanquam interrogationis. Bald. cons. 340. nu. 7. juxta cap. statuimus. de confess. in 7. Mascard. l. c. Menoch. de arbitr. cas. 485. neque admittitur positio continens factum alienum, quia illius probabilis est ignorantia; nisi respiciat merita causæ. cap. 1. & 2. de confess. in 6. Specul. tit. de posit. §. 5. num. 4. & 11. Mascard. l. c. Michal. cap. 16. a num. 8. neque contrariæ. Franc. in cap. 1. de confess. in 6. Lasntanc. in cap. quoniam contra. ver. responsiones. num. 6. de probat. neque impertinentes, si nec directe, nec præsumptive, & nullo alio modo ad causam conferunt. Scaccia. l. c. num. 172. Menoch. cons. 2. num. 361. Crav. cons. in fin. Michal. cap. 29. num. 5. neque criminosæ. Michal. cap. 18. ob periculorum perjurii, & quia nemo tenetur detegere propriam turpitudinem. DD. in cap. dudum. de elect. Tusc. litt. P. conclus. 395. Mascard. de prob. conclus. 1177. num. 60. & 64. Olasc. dec. 66. num. 2. Carpan. l. c. cap. 83. nu. 56. Magon. dec. Lucen. 25. num. 31. Cajetaq. dec. 327. Scaccia. de Jud. lib. 2. cap. 7. num. 229. Rota. dec. 357. num. 76. recent. par. 2. Capella Tholos. dec. 69. num. 2. Veral. dec. 327. par. 2. numer. 5. Ludovic. dec. 563. nu. 14. Michal. de posit. cap. 18. num. 10. Ecclesia. obs. f. 58. Gail. lib. 1. obs. 82. Riccius in prax. matrim. res. 221. Cyriac. controv. 13. neque superfluæ; dicuntur autem superfluæ, cum sunt eædem cum illa, quæ jam fuit negata, aut concessa, aut est contraria concessis & negatis. Mascard. de prob. conclus. 1182. Michal. de posit. cap. 11. Ecclesia. l. c. vel cum non facit ad id, quod causa desiderat, nec directe, nec indirecte, Mascard. l. c. Gratian. disc. for. cap. 199. Michal. etiam cap. 27. Pajatel. exped. & annot. 85. Olasc. dec. 14.

§. IV.

Quando & qualiter sit respondendum Positionibus:

Positionibus juris quis non tenetur respondere. Abb. in cap. sæpe de appellationibus, Mascard. de prob. conclus. 1182. Ecclesia. obs. for. 58. nisi sint mixta facto. Gail. lib. 1. obs. 88. n. 13. & 14. Michal. de pos. cap. 56. Specul. in tit. de posit. n. 29. Bart. in L. 2. §. quod observari. num. 29. ff. de jur. propter calum. Scaccia. de Jud. lib. 2. cap. 7. nu. 293. quia est superflua, & confessio circa jus nihil operatur. L. ult. ff. de R. J. L. in omni. ff. de Jur. & fact. ignor. L. plurimum. ff. eod. & jus non indiget probatione, nec contrarium ullatenus probari potest. L. ornamentum ff. de aur. leg. sive positiones sint circa jus commune, sive statutarium illius loci, ubi est controversia, secus alterius loci, & in jure non scripto seu consuetudinario, quod tanquam in facto consistens probari potest, & debet. Curt. de posit. num. 34. Gail. Mascard. & Specul. ll. cc. Scaccia. l. c. n. 216. Michal. l. c. num. 12. nisi consuetudo esset notoria, vel redacta in scriptis, aut probata in actis, aut definita per sententiam, & in jure præsumpto, de quo positiones fieri possunt. Bald. in L. cum verum. C. de fideicom. Mascard. de prob. conclus. 1177. num. 541. quod intellige, respondendum esse super eo, quod jus præsumit, non vero super ipsa præsumptione. Michal. l. c. cap. 56. num. 24. & 25. 10

Positionibus, quibus semel fuit responsum in prima instantia, non tenetur quis respondere in secunda instantia, si sunt eædem. Michal. cap. 50. Capic. dec. 15. Olasch. dec. 10. Afflict. dec. 216. Surd. dec. 17 Ecclesia. Obs. for. 57. n. 18. Pajatell. exped. & annot. 85. nisi secundæ positiones essent magis expressivæ & distinctæ, & ita Judex arbitratus fuerit, vel adsit causa; tunc enim pars teneretur respondere; quia tutius est superflua admittere, quam necessaria omittere. Mascard. de prob. conclus. 1128. Rota. post tract. Michal. de posit. dec. 16. nu 3. ob periculum perjurii quid dicendum de Principe, teneturne respondere positionibus? affirmativam partem defendit Cyriac. controv. 13. & probat. ex cap. dudum. 54. de elect. cap. un. de litis contest. quia nullibi in specie est privilegiatus, ergo debet uti jure communi. L. quod placuit. 37. ff. de jure fisci. Gail. lib. 1. obs. 90. Magon. dec. Lucen. 58. num. 2. Surd. dec. 1. num. 4. 11

Porro positionibus debet pure & simpliciter responderi, affirmando, vel negando, quod ponitur per verbum *Credit*, vel *non credit*. quia ad hoc fiunt positiones, ut actor relevetur ab onere probandi. cap. statuimus de confess. in 6. L. ejus qui in provincia. ff. de jurejur. Rol. cons. 90. num. 6. lib. 14. Specul. in tit. de posit. §. 2. Ludovic. dec. Perus. 8. par. 4. & posit. Pajatel. dec. 31. Gail. lib. 1. obs. 82. num. 2. Rota coram Buratt. dec. 882. num. 1. Et quando positiones sunt simplices, simplex pariter debet esse responsio. Specul. de Instrum. edit. §. nunc dicimus. num. 5. Natta. cons. 69. nu. 1. Ludovic. l. c. nu. 3. & 26. Buratt. d. dec. 882. n. 3. & simpliciter non respondens, potest iterum cogi ad respondendum, quia non respondere, & minus legitime respondere, paria sunt. L. de ætate §. nihil interest. ff. de interrog. act. Dicitur autem simplex responsio; quæ est absoluta sine aliqua conditione, additione, vel restrictione. Bart. in L. 1. nu. 4. ff. de vulg. & pupill. sine aliqua replica, & confert in unum casum tantum. Gail. l. c. n. 6. & ideo ut dicatur Reus simpliciter, respondere debet affirmando, vel negando, quod ponitur absque aliqua additione, vel detractione. L. fin. verb. simpliciter. ubi Bart. C. de dot. promiss. Bald. in L. testatur. C. de fuis. & legit. 12

& legit. & in L. 1. C. de adil. edicto. nisi conditio resultet ex natura actus, quia simpliciter fit, quod fit, sub conditione, quæ inest ex natura rei, aut nisi positio esset duplex, incerta, vel alternativa. Vel nisi Judex ex causa aliter fuerit arbitratus, & responsio simplex est, quæ fit per verbum *credit*, vel *non credit*. Michal. *l. c. cap.* 39. *&* 40. Ecclesia. *obs. for.* 67.

13 Hinc regulariter ad positiones responsio qualificata non admittitur, neque conditionata, modificata, dubia, incerta, vel alternativa; quia sicut positio debet esse certa & clara, ita etiam responsio debet esse certa & clara; talis enim debet esse responsio, qualis fuit interrogatio. *L. ut responsum. C. de transact.* Mascard. *de prob. conclus.* 1176. *num.* 24. Ofasc. *dec.* 176. *num.* 4. Menoch. *de arbitr. cas.* 251. *num.* 7. Lim. in Idiota, muliere, & rustico. Menoch. *l. c.* Ludovic. *dec. Lucen. dec.* 40. *num.* 14. Michal. *c.* 42. *num.* 7.

14 Sed quæres, actor ponit se mutuasse centum Titio, Titius vero illud secreto restituit, quomodo poterit Titius respondere positi, ne bis solvere cogatur? Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 2. *nu.* 3. credit posse tuto negare, se habuisse mutuum, & quidem sine mendacio, eo quod tunc non dicatur mentiri, sed mentientem repellere, quia ponens videtur dicere, se mutuasse centum, quæ restitui debeant. Quod cum verum non sit, merito negari potest, Alii e contra volunt, negari non posse, quia cum mutuum simpliciter ponatur, quod verum est, negari non potest sine mendacio. *cap.* 1. 22. *q.* 2. Gemin. *in cap. cupientes de elect. in* 5. *numer.* 6. Alii, ut nullum Respondens patiatur damnum, volunt ita illum respondere posse. Nego, quod ego a te haberim mutuum, quod restituere sim obligatus. Ancbar. *in cap. nullus.* 4. *q.* 1. Boet. *dec.* 339. Gemin. *id d. cap. cupientes*. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 2. *nu.* 3. Farin. *in suis fragm. verb. Debitor. nu.* 9. Rota coram Buratt. *dec.* 882. *nuer.* 6. & post tract. Michalor. *no posit. dec.* 75. Et Judex, quando suspicatur de secreta restitutione, ad obviandum malitiæ ponentis potest admittere similem responsionem, quod relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. cas.* 251. *num.* 5. Alii volunt, Titium instare posse, ut declaretur positio, an ponens dicat, se mutuasse centum, quæ sint restituenda, quo casu posset sine dubio negare. Alii denique volunt, responderi posse hoc modo, si habui restit. Jo. de Imol. & Gemin. *in d. cap. cupientes de elect. in* 6. Bald. *in L. quinquaginta ff. de prob.* Curt. *de posit. nu.* 50. Carpan. *ad statut. Mediol. c.* 83. *nu.* 14. Asinius *in prax.* §. 19. *cap.* 21. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 21. *&* 23. Boet. *decis.* 339. *&* 243. *nu.* 13. Caval. *dec.* 27. *num.* 88. quam responsionem, licet simplex non sit, tamen Judex ex rationabili causa admittere potest. Menoch. *de arbitr. cas.* 251. *num.* 5. Michalor. *d. c.* 45. *a num.* 8. *per totum*.

15 Quæres secundo, an Reus, qui positionem negavit, aut impugnavit, possit positione negata vel impugnata uti ad sui favorem? Responsio est negativa. Bart. *in L. post legatum. ff. de his quib. ut indign.* & DD. *in L. naturalia* §. *nihil commune. ff. de acquir. possess.* Specul. *de posit.* §. 8. *num.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 1176. *nu.* 3 Herculan. *de prob. negat. num.* 198. *vers.* 40. *fallit.* Gabr. *de R. J. conclus.* 1. *num.* 2. Mancin. *de juram. par.* 2. *art.* 2. *num.* 103. Archid. *in c.* 1. *de confess. in* 6. Rota Rom. *dec.* 100. *n.* 10. *divers. par.* 2. & post Machal. *de posit. dec.* 15. Surd. *dec.* 196. *nu.* 3. Ratio est, quia si posito fuit vera, mendax fuit Reus illam negando, & in pœnam mendacii merito uti non potest positione pro se; si vero fuit falsa, falsis probationibus Reus uti non debet, & propriam allegat turpitudinem, si pro vero præsupponere vult, quod juramento negavit, quod est verum, quamvis Reus recusaverit respondere. Surd. *l. c. dec.* 196. *num.* 4. Lim. tamen conclusio, quod non sufficiat. positionem fuisse a Reo impugnatam, sed insuper requiritur, quod impugnatio a ponente fuerit acceptata. Surd. *l. c.* ubi Hodierna. Giurba. *dec.* 100. *num.* 23. Gratian. *discept. for. c.* 279. *num.* 36. Michal. *l. cit. c.* 26. *num.* 4. Secus si fuit tantum negata, quæ negatio non requirit aliquam sui acceptationem. Lim. secundo, si negotiatio fuit revocata a respondente, dummodo fuerit facta in continenti, puta, antequam sit redacta in scriptis. gl. *in cap. apud Misericordem Jud.* 22. *q.* 1. Ruginel. *pract. quæst. c.* 16. *n.* 16. aut responsionis revocatio fiat, antequam responsio a parte adversa fuerit acceptata. Michal. *l. c. num.* 11. *& seq.* Menoch. *de arb. cas.* 108. *num.* 26. Lim. ulterius, conclusionem procedere respectu illius, qui negavit, non vero respectu Judicis, qui ex officio potest se fundare in positione negata. Bart. *in L. post legatum. ff. de his, quibus ut indign.* Gabr. *de R. J. conclus.* 1. *num.* 58. *&* 59. Hodierna. apud Surd. *dec.* 196. *num.* 3. Rota *dec.* 101. *num.* 11. *par.* 2. *in noviss.* & alii apud Michal. *l. c. cap.* 26. *num.* 17.

§. V.

De positione, productione, & coram quo illis sit respondendum? & in quibus fieri non possunt.

16 Incipiendo ab ultimo. In criminalibus positiones fieri non possunt, quia Reus in criminalibus respondere tenetur per verbum veritatis, non autem credulitatis, & positionibus ad crimen inferentibus respondere non tenetur. Michal. *de posit. c.* 18. *& c.* 30. *num.* 3. Et accusatus non potest facere positiones & cogere accusatorem ad ipsis respondendum ob periculum, ne accusator redierit in gratiam accusati, & ad illum liberandum a pœna respondendo positionibus aliquid fateatur. in præjudicium veritatis & fisci, ita ut delictum maneat Impunitum contra tex. *in cap.* 1. 2. *de collus. detegen.* Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *c.* 61. *sub. num.* 3. *ver. aut. & lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 903. *& c.* 7. *num.* 251. Clar. *in* §. *fin. q.* 45.

17 Etiam in Beneficialibus non posse fieri positiones, adeo ut si adversarius illis non respondeat, pro confesso haberi non debeat. Specul. *de posit.* §. 9. *num.* 3. Curt. *de posit. num.* 14. Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 7. *nu.* 510. quia Beneficia absque Canonica institutione possideri non possunt. *cap.* 3. *de instit.* hinc ne detur vitiosus ingressus, debet justificari titulus. Rebuff. *in prax. benef. tit. de rescript. num.* 17. Scaccia. *l. c. nu.* 512. nisi ageret Beneficiatus interdicto retinendæ, vel recuperandæ, nisi essemus in casu in quo est probandus titulus, non possunt ab eo fieri positiones. Menoch. *recuper. rem.* 15. *num.* 470. *ver. declaratur quarto*. Michal. *loc. cit. cap.* 31.

18 Positiones possunt produci, & admitti etiam lapso termino ad probandum etiam post publicatas attestationes. DD. apud Scacciam. *lib.* 1. *cap.* 60. *num.* 9. sicut etiam instrumenta, quia in utroque casu cessat timor subornationis licet fuerit datus terminus peremptorius ad faciendas omnes probationes. Scaccia. *l. c. num.* 12. *vers. sed quod contra alios*. Ecclesia vero *obs. for.* 56. *num.* 24. id non admittit, nisi ex magna æquitate ita fuerit visum Judici, & citat Menoch. *de arb. lib.* 1. *quæst.* 35. *num.* 25. *& de præs. lib.* 1. *q.* 62. *num.* 3. Mascard. *de probat. conclus.* 1233. *num.* 73. Bald. *in L.* 2. §. *quod observari. nu.* 19. *C. de jurejur.*

19 An vero positionum copia sit concedenda, attenditur stylus tribunalium, & regulariter non datur. Bald. *in L.* 2. *C. ut lit. pend.* Maran. *in speculo. par.* 6. *art.* 4. Ecclesia. *obs. for.* 61. *num.* 21. Surd. *cons.* 360. Universitas tamen non tenetur respondere positionibus, nisi data copia cum termino, si agatur de facto alieno, nisi ponens peteret responderi per Administratos informatos, juxta Bart. *in L.* 2. §. *quod observari. num.* 3. *C. de jurejur. propter. calum.* & quando respondetur positionibus data copia cum termino, hæc est transmittenda expensis petentis. Capella Tholosana. *dec.* 100. Menoch. *de Arb. cas.* 228. *num.* 12. Afflict. *dec.* 177. *num.* 2. Gutierrez. *pract. q.* 63. *num.* 1. Ecclesia. *obs. for.* 66. *num.* 9. quamvis absens esset persona egregia, aut in dignitate constituta, quæ non potest cogi ad comparendum personaliter in judicio, quia privilegia censentur data sine præjudicio tertii. *L. impuberi. ff. de administr. & peric. tut.* quamvis Michal. *de posit. c.* 6. *num.* 5. *&* 7. distinguat: quod si Reus erat absens ante motum judicium, debent positiones trasmitti expensis Actoris, qui petit responderi, quamvis agatur de persona nobili, dummodo absentia sit legitima & non culposa, si vero cœptum jam erat judicium, & aliquis ex litigantibus se absentavit; esse transmittendas expensis absentis. Sed quod hæc sint Judici arbitraria, tenent Menoch. *de arbitr. cas.* 428. *num.* 27. Jas. *in L. Prætor ait. ff. de eden.*

20 Sed quæres, an Advocati & Procuratores possint instruere principales ad respondendum positionibus, quando datur illarum copia? Respondetur affirmative,

imo ipsi procuratores dant responsiones in scriptis, quas Clientes in judicio producunt, quod non tantum procedit in rusticis & idiotis, sed etiam sagacibus. Scaccia. *de Jud. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 555. Michalor. *de posit. c.* 66. si vero positionum non datur copia, procuratores non debent esse præsentes, ne verbo vel nutibus concertatis faciant immutare veritatem. Specul. *de posit.* §. 2. *n.* 7. Mascard. *de prob. conclus.* 1276. *n.* 33. Maran. *in spec. par.* 6. *de posit. num.* 15. Scaccia *l. c. n.* 553. Michal. *l. c. n.* 5. non prohibetur tamen procurator esse præsens taliter, quod Clientem nec verbis nec nutibus instruere possit, ne Cliens a Judice inconsiderate, & ab Adversario cavillosis decipiatur positionibus, & impertinentibus respondere cogatur. DD. mox cit.

§. VI.

De illis, quæ fiunt a Judice in contumaciam non respondentium.

21 Contumax in respondendo positionibus habetur pro confesso, dummodo positiones a Judice fuerint admissæ, & Reus, contra quem positiones fuerunt productæ, & admissæ, fuerit jussus, & monitus respondere positionibus cum comminatione, quod alias haberetur pro confessato, & non sufficit una citatio & monitio, sed requiritur geminata cum eadem comminatione. tandem requiritur Judicis pronuntia, quod habeatur pro confessato. Mascard. *de prob. conclus.* 1177. Bart. *in L.* 2. *C. de Jurejur.* §. *quod si actor.* Alex. *cons.* 188. Specul. *in tit. de posit.* §. 9. Scaccia. *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 486. Michal. *l. cit. cap.* 61. Rota tamen nunquam contumaces habet pro confessis, nec has fictas confessiones attendit. Ludovis. *dec.* 460. *num.* 14. ubi Beltramin. *in addit. n.* 18. & post trac. Michal. *de posit. dec.* 27. Merlin. *dec.* 62. Et a pronuntia, quod positiones in contumaciam habeantur pro confessis, datur appellatio, nec transit in judicatum. Gratian. *dec.* 171. & ideo a Judice semper potest retractari. Et quamvis Gail. *lib.* 1. *obs.* 80. dicat, quod, si Reus, contra quem productæ fuerunt positiones, ab initio non comparuerit, non possit haberi pro confessato, eo quod judicium dicatur inceptum cum eo comparente; non vero cum contumace, & cum positiones fiant post litis contestationem, juxta *cap.* 2. *de confess. in* 6. non possunt fieri contra contumacem, cum quo non fuit contestata lis; tamen contumacia, si præcesserunt legitimæ citationes, habetur pro litis contestatione, ut ipsemet Gail. fatetur. *l. c. n.* 2. Michal. *de posit. c.* 61. *n.* 30. & 31.

22 Porro pronuntiatio Judicis, quod positiones habeantur pro confessis, ob contumaciam Rei, est necessaria, quamvis statutum expresse disponat, contumacem in respondendo positionibus haberi pro confesso, quia intelligitur per sententiam, non ipso jure. Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *c.* 97. *n.* 112. & *lib.* 2. *c.* 7. *n.* 522. Michal. *de posit. c.* 46. Et ante sententiam mora purgari potest, uti etiam ante pronuntiam Judicis, quod habeantur pro confessis. Michal. *l. c. c.* 47.

23 Quod si post pronuntiationem Judicis, quod positiones habeantur pro confessis appareat de veritate in contrarium, pronuntia non nocet, cum veritati cedant omnia. Michal. *c.* 49. apud quem Magon. *dec. Lucen. post. ejusdem tract. de posit. dec.* 42. Et qualiter contra Reum contumacem sit procedendum, maxime si non potest pronuntiari pro confesso, juxta stylum Rotæ, de quo supra, vide in praxi *Contumacia*.

24 Porro quæ dicta fuerunt, quod positiones Reo non respondente, habeantur pro confessis, non procedunt, quando Reus semel jam respondit positionibus etiam tantum per verbum *Credit.* aut *non credit.* quia, qui semel respondit, ad iterum respondendum cogi non potest. Specul. *de posit.* §. 6. *n.* 3. quia alias in contrarietatem de facili incidere posset Michal. *l. c. c.* 51. Curt. *de posit. num.* 29. & 30. Rugin. *pract. q. c.* 6. *n.* 4. ne contingat, respondentem incidere in perjurium. Rota. *dec.* 746. *n.* 7. *par.* 3. *divers.* & perjurii occasio non est præstanda. Michal. *l. c. cap.* 52.

25 Sed tenetur Reus respondens positioni partim veræ, partim falsæ, aut fateri, aut potest illam negare. Quod positio partim vera, partim falsa ratione qualitatis adjectæ, vel conditionis in totum negari possit; tenent, Surd. *dec.* 59. *num.* 2. & post tract. Michal. *de posit. dec.* 64. & *cons.* 423. *n.* 42. Covar. *lib. var. res. c.* 2. *n.* 5. Gail. *lib.* 1. *obs* 82. *n.* 19. Seraph. *dec.* 1039. *n.* 3. & post Michal. *dec.* 58. Scaccia. *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *numer.* 689. quia illa qualitas seu conditio diversificat factum, si vero in eadem positione duo ponuntur facta, unum verum, aliud falsum; tunc Reus non tenetur illi respondere, sed potest petere dividi positionem a ponente, & de unoquoque facto fieri positionem; & debet fateri factum, aut negare falsum, aut totam positionem negare., quia falsum factum non reddit falsum aliud factum, quod est verum, tamen, cum unica sit positio, & in parte falsa, tota negari potest. Michal. *de posit. c.* 13. & 53. Amat. *dec. March.* 58. *n.* 7. *post. tract. de posit. dec.* 80. Fontanel. *dec.* 4. *Catal.* 25. *n.* 21. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *c.* 7. *n.* 199. Mascard. *de prob. conclus.* 1177. *num.* 39. quod si unum tantum factum negaret, alterum saltem præsumptive videretur confessarium, quoad semiplenam probationem. Michal. *cap.* 53. & 60.

26 Si vero positio esset partim vera, partim falsa respectu quantitatis, uti si ponens diait, se mutuasse centum, sed in rei veritate mutuavit tantum quinquaginta, non potest, tota negari. Gabr. *de expens. conclus.* 2. *n.* 1. *vers. contrarium.* Surd. *dec.* 58. *n.* 2. Tusc. *litt. P. conclus.* 386. *n.* 37. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 83. *n.* 99. Ludovic. *dec. Perus.* 51. *n.* 6. Pacian. *de prob. cap.* 18. *n.* 5. Mancin. *de juram. par.* 2. *art.* 2. *n.* 12. Gail. *lib.* 1. *obs.* 82. *n.* 16. & alii apud Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *sub n.* 690. qui tamen contrariam cum multis sequitur, qui videri possunt apud Gabr. Surd. Mancin. & Ludovic. *ll. cc.*

27 Quæres, an responsio ac positiones relativa ad instrumentum, aut ad aliam scripturam admittatur? Respondetur, si instrumentum, ad quod fit relatio, enunciatur, aut producitur in positione, aut aliter apud acta causæ existit, admittitur. Specul. *de testib.* §. *qualiter. sub n.* 5. *ver. quid ergo.* Curt. *de posit. sub. n.* 53. Bald. *in L.* 2. §. *quod observari. n.* 27. *C. de juram. prop. calum.* Guido Pap. *dec.* 334. & post Michal. *dec.* 85. Ludovic. *dec. Perusin.* 8. *n.* 11. Benlur. *dec.* 95. *n.* 21. & post Michal. *dec.* 14. Rota *dec.* 848. *n.* 2. *par.* 4. *divers.* Gail. *l. c. n.* 24. Michal. *l. c. cap.* 55. *n.* 13. & *seq.* si vero in positione non fit aliqua mentio de instrumento, nec in actis de illo apparet responsio relativa ad instrumentum, non admittitur, ne ponens gravetur onere extradendi instrumentum, nisi veritas contentorum in positione pendeat ex facto antiquo, vel valde involuto, & intricato, quod per instrumentum duntaxat certificari possit.

28 Responsio ad positiones non debet esse incerta, & dubitativa, sed certa, & determinata, aliter respondenti datur terminus ad determinate respondendum, & si tunc non respondet, nisi dubitative, habetur pro confitente, & Judex pronuntiare debet, esse habendum pro confesso, qui tamen terminus ad deliberate respondendum non datur in omnibus casibus, sed in sequentibus, & quidem primo, si ea responsione, quæ fieret in continenti, posset respondens quasi ex præcipitatione aliquod præjudicium sibi inferre. Secundo si interrogatur de facto alieno, in quo cadat probabilis oblivio. Menoch. *cons.* 248. *num.* 29. *lib.* 3. Mascard. *de prob. conclus.* 1122. *n.* 23. Tertio, aut si interrogetur de facto proprio, sed antiquo, quod saltem decennium excedat, quia tunc oblivio præsumi potest. *L.* 3. §. *si servus. ff. de acquir. possess. Can. longinquitate.* 12. *quæst.* 2. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 32. *sub. n.* 1. & *de arb. cas.* 26. *n.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 1177. quia tempus decem annorum dicitur longum, quod oblivionem inducere solet *L. furtum.* §. *fin. ff. de usu cap.* Mascard. *de prob. conclus.* 1122. *n.* 3. quarto, si persona, quæ interrogatur, sit pluribus implicita negotiis, quia ob negotiorum multitudinem facile oblio præsumi potest. Mascard. *l. c.* Michal *de posit. cap.* 34. *per totum*, quinto, si respondens sit senex, quia in senibus præsumitur oblivio. Mascard. *l. c.* Michal. *loc. cit. numer.* 10. Sexto, si quis interrogatur de facto multum implicito, seu intricato. Menoch. *de arbitr. cas.* 307. *n.* 7. Mascard. *loc. cit.* Ludovic. *dec. Perus.* 8. *num.* 39. tandem in omnibus casibus, in quibus Judex adverteret oblivionem adesse posse. Menoch. *d. cas.* 26. *a num.* 2. Extra

hos

hos casus non datur terminus ad liberate respondendum, & determinate. Michal. *loc. cit. num.* 4. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 21. sed potest haberi pro confesso. Idem Pacian. *l. c. num.* 14. præsertim si habuit terminum ad determinate respondendum, & nihilominus dubitative respondet, maxime si factum sit grave, cujus ignorantia ob temporis diuturnitatem non præsumitur. *cap. cum illorum. de sent. excom.* Butr. *in cap. ab excommunicato. de rescrip.* etsi factum sit obligatorium, quia tunc ob temporis diuturnitatem ignorantia non præsumitur. DD. apud Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 23. *num.* 40.

§. VII.

Quæ responsio ad positiones noceat, & qualiter responsio acceptanda?

29 Et primo quæritur, an responsio data positionibus, quibus, uti v. g. impertinentibus non erat respondendum, præjudicet respondenti? Affirmativa est plerumque sententia, quia responsio judicialis valet etiam sine interrogatoriis. *L. si sine. §. 1. ff. de interrog. act.* Et probatur etiam ex *cap. 1. de accus. in 6. cap. qualiter & quando. de appell. & cap. 1. de accus. & cap. Pisanis. de restit. spoliat. & cap. penult. de juram. calum.* Mancin. *de juram. par.* 2. *art.* 2. *num.* 92. Rol. *cons.* 32. *num.* 15. *lib.* 1. Socin. *cons.* 146. *num.* 15. *lib.* 1. Specul. *deposit.* §. 6. *num.* 6. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 83. *nu.* 29. Tusc. *litt. P. conclus.* 387. *a nu.* 12. Mascard. *de prob. conclus.* 1177. *nu.* 79. Michal. *de posit. cap.* 58. Limit si positiones fuerunt admissæ cum clausula. *Salvo jure impertinentium, & non admittendarum.* Curt. *deposit. num.* 29. Maran. *in specul. par.* 6. *tit. deposit. num.* 23. Mascard. *sl. cc. num.* 13. quia responsio censetur facta sub eadem clausula, aut si fuit responsum cum protestatione, quod, quatenus non fuisset respondendum, habeantur responsiones pro non factis. Bald. *cons.* 176. *lib.* 2. Carpan. *l. c. cap.* 83. *nu.* 30. Mancin. *l. c. num.* 83. Asinus *in prax.* §. 19. *cap.* 9. *num.* 5. *& seq.* Olasc. *dec.* 178. *num.* 2. Et quamvis cum juramento respondens positionibus, si falsum deponat, uti negando v. g. veras, puniri possit. Farin. *in praxi. quæst.* 160. §. *positio. num.* 215. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *numer.* 754. Michal. *deposit. cap.* 41. tamen si negavit impertinentem, & non admittendam, quamvis aliquin veram, puniri non potest. Anchar. *cons.* 145. Asinius *l. c. cap.* 12. Michal. *deposit. cap.* 58. *nu.* 14.

30 Quæres secundo, an responsio facta positionibus possit pro parte acceptari, & in parte rejici? De hoc plura diximus in praxi *Confessionis*, ad quam te remittimus, ne eadem sæpius repetamus, & tradit Michal. *de posit. toto cap.* 59.

31 Quæres tertio, an responsio data positionibus possit revocari? Responsio est negativa. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 589. Michal. *cap.* 64. *num.* 7. nisi revocatio fiat in continenti. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 1. *gl.* 5. *num.* 15. Asinus *in praxi.* §. 19. *cap.* 10. *num.* 3. Gabr. *de R. J. concl.* 1. *num.* 23. Socin. sen. *cons.* 95. *num.* 7. & quando dicatur fieri in continenti, remittitur Judicis arbitrio. Michal. *loc. cit. num.* 11 *& seq.* Menoch. *de arbitr. cas.* 109. *a num.* 5. Farin. *quæst.* 75. *par.* 7. *num.* 239. & positio dicitur in continenti revocata, si fuit revocata, antequam a parte fuerit acceptata. Tiraquel. *l. c. num.* 16. Rota *dec.* 158. *num.* 1. *par.* 2. *recent.* & post Michal. *dec.* 4. Gabr. *de R. J. conclus.* 1. *num.* 24. Michalor. *l. c. num.* 13. alias ex intervallo revocari non potest, nisi doceatur de errore. Butr. *in cap. fin.* 1. *de confess.* Bald. *in L. error. C. de Jur. & fact. ignor.* gl. & DD. in *cap. ex litteris. de divort.* Gabr. *l. c. num.* 25. Ludovic. *dec. Lucen.* 44. *num.* 55. & post Michal. *dec.* 33. Seraph. *de privil. juram. privil.* 11. *num.* 3. Mancin. *de juram. par.* 2. *art.* 2. *num.* 108. contra Ruginell. *pract. quæst. cap.* 16. *n.* 15. aut nisi respondens respondere non fuisset obligatus. Olasc. *dec.* 778. *n.* 2. post Michal. *dec.* 23. præsertim si fuit protestatus juxta superius dicta, vel si adest clausula: *Salvo jure impertinentium.* aut nisi confessio fuisset facta a Procuratore, quæ potest a Principali revocari etiam non docto de errore. Veral. *dec.* 198. *par.* 1. *num.* 1. post Michal. *dec.* 38. quamvis fuisset geminata. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 599. quia Procurator præsumitur fuisse male informatus, dummodo revocatio fuerit facta re integra, alias Principali noceret: Rota coram Boer. *dec.* 566. *num.* 13. *post. tract. deposit. dec.* 74. nisi Procurator habuisset specialissimum mandatum ad respondendum sic & sic, quia tunc etiam a Principali re integra revocari non posset.

Quæres quarto, an Procuratores possint cogi ad re- 32
spondendum positionibus saltem in animam propriam? Respondetur negative, etiam quod volentes non admittantur. Olasc. *dec.* 113. *num.* 2. post Mischal. *de posit. dec.* 22. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 83. *num.* 55. Mascard. *de prob. conclus.* 1176. *num.* 48. Thes. *dec.* 27. Rota *dec.* 779. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* quia illius responsio non noceret Principali, nec juvaret ponentem. Medic. *dec. March.* 29. *num.* 21. Paris. *cons.* 47. *num.* 92. *lib.* 1. Honded. *cons.* 66. *num.* 72. *lib.* 1. Michal. *l. c. cap.* 67. *nu.* 3. contra Afflict. *dec.* 92. Pat. *dec.* 294. Cancer. *var. res. par.* 2. *in tit. de Procurat. cap.* 14. *num.* 3.

§. VIII.

Positionum Miscellanea.

Positionibus evincere volentis non tenetur responde- 33
re emptor, sed debet denuntiare venditori, quamvis emptor credat rem emptam esse evincentis. Michal. *de posit. cap.* 50. *L. alias. ff. de jurejur. L. qui jurasse.* §. 1. *ff. eodem.* Mancin. *de juram. par.* 1. *art.* 2. *numer.* 27. Comel. *cons.* 40. Maran. *in speculo. par.* 6. 7. *memb. num.* 13. Surd. *dec.* 22. Ratio est, quia, si negat, incidit in perjurium, si affirmat, præjudicat sibi, quia contra venditorem agere non posset. Sicut nec ille, qui habet auctorem. Maran. *l. c.* Surd. post Michal. *dec.* 63.

Positiones facere non potest, qui renuntiavit omnibus 34
probationibus, secus si tantum renuntiavit certæ speciei probationum. Michal. *de posit. cap.* 29. Specul. *de posit.* §. 4. *num.* 7. juxta *cap. quod periculosum.* 7. *quæst.* 1. *cap. si de terra. de privil.* sicut illas facere non potest, qui suscepit in se onus probandi per testes, vel instrumenta. Michal. *d. cap.* 29. Mascard. *de prob. conclus.* 1176.

POSSESSIO.

Praxis Possessionis, & Possessorii.

§. I.

Quid & quotuplex sit possessio, & quomodo acquiratur?

Possessio est rei corporalis detentio corporis, & ani- 1
mi, & juris adminiculo concurrente, quæ quidem definitio convenit possessioni naturali, & civili simul, civilis possessio tantum, seu juris est corporalis detentio animi, & juris duntaxat adminiculo. Alia est civilis tantum, alia naturalis tantum, alia civilis, & naturalis simul. Civilis est, quæ animo retinetur. Burat. *dec.* 342. *numer.* 3. Bich. *dec.* 29. *numer.* 7. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap* 64. naturalis, quæ corpore retinetur, civilis, & naturalis simul est, quæ animo, & corpore retinetur. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 5. Rerum vero incorporalium possessio non datur. *L.* 3. *ff. de acquir. possess. L. servus.* §. *res incorporales. ff. de acquir. rer. domin.* sed tantum quasi possessio. Fachin. *l. c. cap.* 20.

Possessio potest acquiri etiam nobis ignorantibus, se- 2
cuta tamen ratificatione re integra. Costa *de port. rata. quæst.* 71. Afflict. *dec.* 300. Natta *cons.* 273. ubi etiam absentibus per clausulam *Constitui*, stipulante tamen Notario pro absente. Altograd. sen. *cons.* 39. & jun. *controv.* 95. *num.* 23. Merlin. *dec.* 253. Rol. *cons.* 19. *lib.* 1. Pajarel. *annot.* 74. *nu.* 31. ubi Decius, Alex. & alii, alias absenti, & ignoranti non acquiritur, quia absens, aut ignorans non habet animum possidendi, & sine animo sicut non amittitur possessio, ita nec acquiritur. vide in praxi *Claus. Constitut.* Civilis tamen præsumitur, & hæc sufficit ad manutenendum. DD. apud Ciarlin. *controv. cap.* 119. *num.* 45. Farin. *dec. recent.* 506. *&* 590. *num.* 3. *par.* 1. *& dec.* 476. *num.* 4 *par.* 1. Giovagnan. *cons.* 40. *num.* 10. *lib.* 2.

Civilis trahit ad se naturalem usufructuarii post ejus 3
mortem, & naturalis possessio cum civili consolidatur: Ciarlin. *controv. for. cap.* 169. *nu.* 7. Bald. *in L.* 1. *q.*

46. ff. de ver. divis. Jas. in L. clam possidere. §. qui ad nundinas. in fin. ff. de acquir. possess. Menoch. de retin. poss. rem. 3. num. 23. Castill. de usufr. cap. 61. nu. 7. Rota apud Post. de manut. dec. 299. nu. 5. Natta cons. 419. nu. 3. lib. 2. Boreus cons. 62. nu. 26. lib. 1.

4 Amittitur post decennium, si intra illud, qui civiliter possidet, neglexit recuperare naturalem possessionem. L. licet. C. de acquir. possess. Post. de manut. obs. 58. num. 33. Ciarlin. controv. for. cap. 206. num. 17. Bich. dec. 249. num. 3. 4. & 5. dummodo concurrat ignorantia, secus si concurrat scientia, & patientia, quia data ignorantia possessio civilis non potest dici amissa, nisi per oblivionem, quæ solum cursu decennii præsumitur. Bart. in L. sive possidetis. nu. 8. ver. sed in possessione. C. de prob. Ripa in cap. cum Ecclesia. num. 24. de caus. possess. & propr. Bald. cons. 12. num. 11. lib. 1. Rota dec. 154. num. 2. part. 2. recent. & coram Coccino dec. 494. num. 8. & 9. si vero possidens civiliter scivit, ab alio occupati possessionem naturalem, & intra modicum tempus, cum posset, neglexit recuperare, præsumitur deposuisse animum possidendi, eo quod suspicaretur se posse repelli. Aym. cons. 235. num. 1. quem secuta est Rota in Romana Canonis S. Martini. 23. Feb. 1612. coram Innoc. X. impressa apud Post. de manut. dec. 123. nu. 4. Beltramin. in addit. dec. 307. num. 26. ad Ludov.

5 Etiam ab Ecclesia possessio civilis amittitur spatio decem annorum patiendo alium possidere, quia videtur habere se pro spoliata. Post. de manut. obs. 57. num. 64. & obs. 58. num. 2. Buratt. dec. 249. num. 5. Ludovis. dec. 307. num. 13. Cavaller. dec. 470. num. 3. & coram Coccino post tract. Post. de manut. dec. 554. num. 30. Marches. de commiss. par. 1. de commis. appell. in possess. §. 1. num. 91. Gratian. discept. for. cap. 363. num. 42. & cap. 450. num. 30. & 42. Rota apud Cenc. de cens. dec. 250. num. 4. Bich. dec. 69. n. 23. & dec. 113. num. 12. Ciarlin. controv. for. cap. 105. num. 31. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 76. num. 16. Rol. cons. 50. num. 26. lib. 2. Craveta cons. 235. num. 1. Socin. cons. 266. num. 20. lib. 2.

6 Possessio non acquiritur ex actu clandestino. Ruin. cons. 5. num. 14. lib. 4. Afflict. dec. 394. num. 6. Pasech. cons. 16. num. 11. & 32. & cons. 15. numer. 6. Ciarlin. controv. for. cap. 5. num. 34. qualis præsumitur possessio junior, quæ præsumitur clandestina, nisi constet de titulo, vel sit diutina, uti etiam actus, qui fiunt post acquisitam quasi possessionem, nisi doceatur de scientia, & patientia primi possessoris, adeo, ut prior possessio, non obstantibus ejusmodi actibus, sit manutenenda, sicut etiam præfertur habens priorem possessionem civilem habenti posteriorem naturalem. Mant. dec. 322. num. 3. Rota post tract. Post. de manut. dec. 46. nu. 5. & dec. 646. num. 41. Coccin. dec. 239. nu. 3. & dec. 417. num. 4. Rota apud Statil. de salv. interd. dec. 169. nu. 6. Herculan. de caut. de non offend. cap. 2. num. 29. Post. de manut. obs. 71. a num. 3. usque ad 9. & sufficit anterioritas unius horæ. Imo per momentum. plures S. Rotæ decis. apud Post. l. c. num. 9. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 792. & de arb. cas. 47. Surd. cons. 117. num. 13. lib. 1. Pont. de spol. lib. 3. cap. 2. num. 83.

7 Possessio, vel quasi rerum incorporalium, si adest titulus, & bona fides, acquiritur etiam sine scientia, aut patientia adversarii, secus si titulus deest. Fachin. lib. 8. controv. jur. cap. 20. qui probat ex L. ult. C. de præscript. long. temper. Alii volunt acquiri, cum quis jure proprio, non jure familiaritatis exercet cum scientia, & patientia adversarii. Covar. in cap. possessor malæ fid. 2. par. in init. num 8. de R. J. in 6. Menoch. de arb. cas. 160. ob L. 2. C. de servit. & aqua. L. quoties. ff. de servit. Abb. in cap. cum Ecclesia. verr. vocemque. de caus. possess. & propriet. post Innoc. ubi gl. Bart. in L. 1. §. hoc Interdicto. ff. de itin. actuque privat.

8 Possessio acquiritur etiam ex contractu nullo, quando nullitas provenit ex defectu solemnitatum, & ultro fuit deventum ad actualem traditionem, secus si fuit nullus ex defectu consensus. DD. in L. 1. §. si vir uxori. ff. de acquir. possess. Honded. cons. 20. num. 40. lib. 1. Ursill. ad Afflict. dec. 331. num. 4. & 5. de restit. spol. Put. dec. 276. num. 5. lib. 3. Seraph. dec. 638. num. 2. Rota dec. 768. num. 9. par. 2. recent. vers. imo nec etiam. Bich. dec. 390. num. 7. defectus vero consensus detegitur ex errore, quia error consensum excludit, & errantis nullus est consensus. Bald. in rubr. C. de constit. pecun. a num. 8. Felin. in cap. cum venerabilis. sub num. 25. ver. unde secundum eum. de except. Fusar. cons. 41. circa fin. vers. vel quia erronea. Bich. l. c. num. 9. & 10.

9 Acquiritur etiam ex unico actu in præjudicium ejus, qui dictum actum libere facere permisit. Ripa in cap. cum Ecclesia Sutrina. 93. ver. sed dubitatur. de caus. possess. & propriet. Coccin. dec. 490. num. 4. Bich. dec. 427. nu. 7. & semel acquisita in incorporalibus, censetur semper animo retenta, & nunquam amissa, nisi petitio pro parte creditoris, & denegatio ex parte debitoris intervenerint cum acquiescentia creditoris. Innoc. in cap. querelam. num. 3. de elect. ubi Abb. num. 22. Gratian. discept. for. cap. 113. num. 21. Mant. dec. 171. num. 5. Rota post tract. Post. de manut. dec. 86. num. 8. Bich. dec. 588. num. 6.

10 Possessio, vel quasi juris conferendi Beneficium, & ultimus ejus status acquiritur etiam ex unica collatione libera effectum sortita. Marescot. lib. 1. var. res. cap. 55. Ciarlin. controv. for. cap. 129. num. 6. Farin. dec. 435. Post. de manuten. obs. 18. num. 13. Trivisan. dec. 54. num. 1. Gonzal. ad Reg. 8. Cancell. gl. 45. §. 2. nu. 49. Rota post tract. Viviani de jurepatr. dec. 88. num. 2. par. 3. recent. Tusc. litt. P. conclus. 421. a num. 9. quamvis collatio fuerit facta ob resignationem. Rota dec. 423. num. 2. par. 2. recent. Et ita quasi possessio Jurispatronatus, seu juris præsentandi, eligendi, nominandi unico actu, una nominatione, una præsentatione, una electione effectum sortita acquiritur. Tusc. l. c. num. 12. Gratian. discept. for. cap. 113. num. 32. & cap. 310. num. 77. Gonzal. loc. cit. num. 29. Garz. de Benef. part. 5. cap. 5. num. 59. Vivian. de jurepatron. par. 2. lib. 5. cap. 2. sub num. 12. & cap. 4. nu. 29. & lib. 11. cap. 5. num. 65. & 66. Capiciq. dec. 237. par. 2. Caval. dec. 55. num. 4. Put. dec. 366. Rota dec. 174. n. 2. & dec. 235. numer. 1. par. 2. recent. etiam contra provisum ab Ordinario. Rota post tract. Post. de manut. dec. 200. numer. 7. dummodo constet, quod ille unicus actus sortitus fuerit effectum. Buratt. dec. 876. sic quasi possessio faciendi processionem, & præcedentiæ, acquiritur unico actu. Item habendi sedile in Ecclesia, sepulturam &c. Post. l. c. num. 24. 25. & seq. Item quasi possessio exigendi, aut possessio rei, ex qua fit solutio, ex unica solutione. cap. cum. Ecclesia Sutrina. & ibi Ripa nu. 53. de caus. possess. & propriet. Mascard. de prob. conclus. 1180. a num. 9. Gratian. disc. for. cap. 552. num. 28. Lothet. de re Benef. to. 1. lib. 2. quæst. 28. nu. 106. & 114. Rota post tract. Cenc. de censib. dec. 244. nu. 4. Dummodo solutio sit liquida, & fuerit facta sine protestatione. Post. l. c. numer. 27. & seq. usque ad num. 55. ita etiam exigendi pensionem. Garz. de Benef. part. 1. cap. 5. num. 450. quamvis solutio fuerit facta metu censurarum. Rota in una Lucan. pensionis. 4. Jun. 1574. coram. Lancellotto. quæ habetur par. 1. divers. dec. 196. Lothec. eod. tract. to. 1. lib. 1. q. 38. num. 106. Rota dec. 193. num. 2. par. 3. recent. & dec. 310. num. 1. & aliæ apud Post. l. c. num. 56. Ita Juris collectandi possessio ex unica Collectæ solutione. Ripa l. c. Post. l. c. num. 44. ver. quemadmodum. Dummodo solutio, præstatio census, usus jurisdictionis, usufructus servitutis fuerint facta ex obligatione. Gratian. disc. for. cap. 113. num. 2. & dummodo possessio, vel quasi non sit evidenter nulla. Rota post tract. Post. de manut. dec. 540. num. 9. & seq. quare unicus actus ad acquirendam quasi possessionem non sufficit in iis, quæ solent fieri ex causa liberali. ex gratia, aut Jure familiaritatis. Peregr. cons. 19. numer. 3. lib. 5. Pont. de spol. lib. 2. cap. 16. numer. 174. Gratian. l. c. num. 64. Coccin. dec. 497. num. 4. Ripa l. c. Post. l. c. num. 46. Et dummodo iste unicus actus sit ultimus, & constituat ultimum statum. Pont. l. c. Moneta de decimis. cap. 11. q. 4. num. 163. Gratian. loc. cit. Mastril. dec. 12. num. 2. par. 1. Seraph. dec. 1213. num. 5. Rota post Vivian. dec. 87. num. 2. Ita non sufficit unicus actus in Regularibus, in quibus requiritur quasi possessio decennalis ad effectum manutentionis. Rota divers. dec. 27. num. 19. par. 1. Post. num. 48. & dummodo actus non fuerit factus metu censurarum. Garz. de Benef. par. 1. cap. 5. uti in solutione, cum protestatione, quod solverit ex metu, quia talis protestatio impedit quasi possessionem.

11 Possessio, vel quasi conferendi, ut acquiratur, requiritur primo bona fides. Secundo, quod collatio fuerit effectum sortita, Tertio, scientia, & patientia illius, in cujus præjudicium acquiritur possessio. Garz. *de Benef. par. 5. cap. 5. nu. 59. & seq.* Rochus *de Jurepatr. in ver. competens.* Lambertin. *de jurepatron. par. 1. lib. 2. q. 3.* Covar. *pract. qq. cap. 15.* secus, si possidet jus pro pignore, aut sequestro. Dummodo titularis, in cujus præjudicium acquiritur, fuerit in possessione. Scientia vero, vel patientia ex actibus publicis præsumitur. Garz. *l. c* ubi Crescent. & alii.

12 Possessio acquiritur uno actu non tantum in incorporalibus, sed etiam in corporalibus. Put. *dec. 276. n. 2. lib. 1.* Mandell. *cons. 566. n. 2. lib. 3.* Peregr. *de fideicom. art. 48. n. 38.* sed Peregr. *l. c. n. 38.* loquitur de incorporalibus juribus. Mastrill. *dec. 52. nu. 1. par. 1.* Gratian. *discept. for. cap. 310. num. 76.* Moneta *de decim. cap. 11. quæst. 4. num. 163.* Rota *dec. 422. n. 3. par. 1. divers. & dec. 193. n. 2. par. 3. recent.* Menoch. *cons. 612. n. 16.* Statil. *de salv. inspect. 2. cap. 6. n. 47.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 45. §. 2. nu. 29.* & plures apud Post. *de manut. obs. 18. n. 2. 3. & 4.*

Possessio acquiritur pluribus pro rata. Mascard. *de prob. conclus. 530.* Menoch. *de præs. lib. 4. præs. 116. n. 37.* quia duo non possunt possidere eandem rem in solidum. Costa *de port. rata. quæst. 71.* Rota apud Veral. *dec. 275.* Rota *dec. 232. n. 3. par. 3. recent. & in Leodien. Canonic. Tungren. coram Priovano post tract.* Post. *de manuten. dec. 578. n. 3.* Lother. *de re Benef. lib. 3. quæst. 11. n. 86.* & ipse Post. *de manut. obs. 17. n. 40.* Bich. *dec. 36. n. 9.*

13 Acquiritur possessio etiam mediante Procuratore cum mandato saltem præsumpto, aut ratificatione Principalis. Bich. *dec. 113. n. 3. & seq.* Rota *dec. 102. sub n. 8. par. 1. divers. & dec. 156. n. 6.* post tract. Post. *de manut.* quod mandatum præsumptum elici potest ex solutione non modica quantitatis pretii, quia verisimile non est, quod Procurator voluerit solvere de proprio. Cassad. *dec. 3. num. 4. de Procurat.* Rota *dec. 2. de caus. possess. & propriet. in antiq. & dec. 89. n. 3. part. 1. recent.* Ludovis. *dec. 324. n. 6.* Item ex facto Administratoris, quod ipse Administrator possidere dicitur. Bart. *in L. quod meo. n. 9. ff. de acquir. poss.* Alex. *in L. qui universas. §. quod per Colonum. n. 2. ff. eodem.* Bich. *dec. 305. n. 6.*

14 Possessio acquiritur, & apprehenditur per aspectum oculorum, quia aspiciens animo acquirendi juris interpretatione videtur porrigere corpus ad rem ipsam. Bich. *dec. 392.* dummodo concurrat animus acquirentis, & tradentis possessionem, nam alterum sine altero non sufficit, & constet de impedimento, ac adsit Decretum Judicis, vel Executoris. Impedimentum vero probatur ex attestatione Notarii in instrumento publico possessionis. Achil. *dec. 1. sub n. 1. de caus. possess. & propriet.* Bart. *in L. 1. num. 19. ff. de acquir. possess.* ubi etiam Alex. *n. 77.* Limit. si possessio apprehenderetur ex mandato Judicis; quia Judex non possidet, & ideo possessionem per aspectum regulariter transferre non potest. Bart. & Alex. *ll. cc.* nisi adsit impedimentum, ne corporali ingressu possessio acquiri possit. *L. cum unus. §. fin. ff. de bon. auctor. Jud. possiden.* Achil. & Rota *ll. cc.* quo casu mandatum Judicis de immittendo in possessionem indefinite prolatum comprehendit omnem modum licitum, quo possessio apprehendi valet. *L. si pluribus. ff. de leg. L. si servitus. ff. de servit. urban. prædior.* Alex. *cons. 171. n. 5. lib. 2.* Berous *cons. 141. num. 2. lib. 3.* Surd. *dec. 210. n. 8.* Bich. *l. c.* Et possessio Beneficii acquiritur etiam per tactum parietum, & januæ, si facto alterius Beneficiatus fuit prohibitus ingredi Ecclesiam. Rota apud Farin. in Ursil. *dec. 319. num. 3.* Bich. *dec. 318.* Rebuff. *in prax. Benef. tit. de immiss. in possess. n. 34.* quia ostium est pars rei. *L. fundi. ff. de act. empt.* & quia non stat per apprehendentem, quin minus ingrediatur Ecclesiam, & ideo in odium prohibentis debet haberi pro possessore. *cap. contingit. 9. de dolo & contum. L. in jure civili. ff. de R. J.* Rota apud Farin. *dec. 8. de restit. spoliat.* & post consilia *dec. 319. §. 3.* Rota *in Concord. Concursus. 18. Martii 1611. coram Priovano.* apud Farin. *l. c.* Rota post tract. Postii *de manuten. dec. 319. n. 3.*

§. II.

De Possessione attentata.

Possessio attentata est sequestranda. Garz. *de Benef. par. 9. cap. 4. num. 22.* Lotther. *de re benef. lib. 2. qu. 13. n. 83.* Cassad. *dec. 3. n. 6. de restit. spol.* Bich. *dec. 39. n. 1.* Cæs. de Graff. *dec. 2. n. 1. de appell.* Rota *dec. 503. n. 1. & 2. par. 1. recent.* & capta infra decem dies a die judicialis institutionis dicitur attentata. DD. mox cit. secus si fuit capta a die institutionis extrajudicialis, quæ non admittit appellationem suspensivam, sed statim exequi potest sine vitio attentatorum. Dicitur, & est attentata capta post præsentatam inhibitionem. Bich. *dec. 403. n. 18.* præsertim in Benef. ne detur ingressus, & attentans fruatur commodo vitiosæ possessionis. Cæs. de Graff. *dec. 1. n. 2. de appell.* Rota. *dec. 616. n. 3. par. 1. divers. & dec. 691. num. 1. par. 3. recent.* apud Bich. *dec. 422. n. 21.* 15

Possessio Beneficii attentata nullius est momenti. Lancell. *de attent. par. 2. cap. 4. n. 49. & 50.* Post. *de manuten. obs. 48. n. 1.* Cavaler. *dec. 359. num. 7.* Coccin. *dec. 492. n. 3.* Bich. *dec. 117. num. 6.* & habetur pro non possessione. *L. improba. C. de acquir. possess.* Rota *dec. 10. ut lite pend. in nov. & dec. 1263. num. 3.* apud Seraph. secus si fuit capta post decem dies ad appellandum. Bich. *dec. 217.* licet appellatio postmodum fuerit interposita, quia in tempore non appellare, & non appellare paria sunt. Scaccia. *de appell. quæst. 12. num. 40.* Gemin. *in cap. Romana. §. si vero numer. 2. de appell. in 6.* Dec. *in cap. cum Ecclesia. numer. 4. eodem.* Fel. *in cap. quod consultationem. n. 25. de sent. & re jud.* Bich. *dec. 243. num. 14.* non est manutenibilis, & tanquam nulla nullum parit juris effectum. Bich. *dec. 461 n. 25.* 16

Possessio capta vigore gratiosæ subrogationis attentata non est, quia attentare non dicitur, qui possessionem continuat, & possessio capta vigore gratiosæ subrogationis non dicitur nova, sed antiqua continuatio, quam prædecessor habebat, dummodo post gratiosam subrogationem non fuerit ante possessionem inhibitus. Lancell. *de attent. par. 2. cap. 4. nu. 340.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. §. 3. num. 90.* Put. *dec. 208. lib. 1.* Coccin. *dec. 72. n. 4.* Mant. *dec. 71. n. 3.* Bich. *dec. 276. n. 15.* Lim. in mandato de subrogando. Idem *n. 17.* 17

Et dummodo post mortem Antecessoris ab alio non fuerit interim actualis possessio capta, aut occupata. Rota apud Ludovis. *dec. 258. n. 5.* & apud Bich. *dec. 300. n. 10. & 11.* & apud Coccio. *dec. 469. n. 7. usque ad n. 16.* quia tunc capta possessore non citato esset attentata. Bich. *l. c. n. 12.* 18

Capta a subrogato post inhibitionem Rotalem dicitur attentat. ita Lancellot. *de attent. par. 2. cap. 4. n. 373.* Coccio. *dec. 72. n. 2.* Bich. *dec. 300. n. 30.* Dummodo inhibitio fuerit expedita post expeditam subrogationem, & non ante. Coccio. *l. c.* Lotther. *de re benef. lib. 2. quæst. 20. n. 214.* quia inhibitio antea emanata tantum afficit judicium, tunc pendens super executione gratiæ principalis, quod tamen non impedit, quod non possit expediri, dein ad partes litteræ subrogationis gratiosæ. Rota. *dec. 514. nu. 4. lib. 3. par. 3. divers.* apud Bich. *dec. 300. n. 36.* capta lite pendente a subrogato in jus non dicitur intrusiva. Lancell. *de attent. par. 2. cap. 3. n. 87.* Bich. *dec. 455. n. 13.* 19

Possessio ad effectum attentatorum sive bona, sive mala est attendenda absque alia tituli probatione. Lancell. *de attent. par. 3. cap. 30. n. 76.* & Bich. *dec. 36. n. 18.* nisi ageretur de rebus, quæ jure communi possideri non possunt sine Principis voluntate, capta authoritate propria revocata jure attentatorum. Riccius. *in prax. captura possess. par. 3. res. 83.* nisi fuerit reservatum dominium, quia reservatio dominii habet vim pacti injectionis manuum. Bich. *dec. 391. n. 8.* Gratian. *disc. for. cap. 523.* & ita Locator lapso tempore in contractu adjecto potest capere possessionem propria authoritate. Lancell. *de attent. p. 2. cap. 4. lim. 5. nu. 2.* Bich. *l. c. num. 14.* 20

§. III.

§. III.

De Possessione manutenibili.

21 De possessione attentata, quæ manutenibilis non est, constat ex §. mox præmisso, ubi etiam de illa, quæ attentata non est, actum est. Jam sunt etiam aliæ possessiones, quæ manutenibiles sunt, & manutenibiles non sunt. Ita capta vigore sententiæ, quæ fecit transitum in judicatum, est manutenibilis. *L. juste possidet. ff. de acquir. possess.* Abb. *in cap. cum nobis. n. 5. de præscript.* Menoch. *de retin. remed.* 3. *n.* 575. & Rota. *dec.* 513. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *decis.* 81. *n.* 9. uti etiam capta authoritate Judicis rite & recte procedentis debet manuteneri, quamvis adversarius habeat possessionem anteriorem, si fuit in judicio legitime citatus. *d. L. juste possidet.* Socin. *dec.* 150. Rota apud Bich. *dec.* 2. *n.* 1. Angel. *in L. clam. possidere. §. qui ad nundinas. n.* 2. *in fin. ff. de acquir. possess.* ut sit manutenibilis, requiritur, quod fuerit continuata usque ad tempus motæ litis. Bich. *dec.* 5. *nu.* 1. semel autem capta præsumitur continuata usque ad obitum, nisi contrarium probetur. Rota apud Merlin. *dec.* 383. Innoc. *in cap. sæpe de restit. spol.* Afflict. *dec.* 327. *num.* 2. quia qui olim possedit, & hodie possidere præsumitur. *cap. olim.* 12. *de restit. spol.* Mascard. *de prob. conclus.* 1106. Alciat. *de præs. reg.* 2. *præs.* 12. dummodo præsens præsumptio fuerit allegata. Bart. *in L. sive possideris. C. de probat.* Fabr. *de præs. conclus.* 10. Bich. *decis.* 36. *num.* 5.

22 Possessio anterior in concursu posterioris est manutenenda. Bich. *dec.* 347. *num.* 12. *&* 15. Felin. *in cap. licet causam. n.* 8. *&* 9. *de prob.* Surd. *cons.* 168. *nu.* 16. Rota apud Ludovis. *dec.* 206. *num.* 8. *par.* 2. *recent.* Probatur autem anterior ex sententia concedente Adversario immissionem. Item ex confessione Actoris in judicio. Bich. *dec.* 29. *num.* 1. Item ex testibus. Idem Bich. *dec.* 347. *num.* 13. Lim. in summarissimo judicio, in quo attenditur ultimus status de tempore motæ litis. Bich. *dec.* 216. *num.* 3. Seraph. *dec.* 1213. *num.* 5. & quod possessio anterior in judicio possessorio ordinario præferatur posteriori, procedit, quamvis posterior fuerit acquisita per decretum Judicis, si nulliter fuit capta parte non citata, quia præsumitur clandestina violenta, & turbativa. Merlin. *dec.* 105. *num.* 1. *cap. licet causam.* ubi DD. *de prob.* Covar. *pract. quæst. cap.* 17. *num.* 6. Caval. *dec.* 2. Post. *de manus. obs.* 71. *n.* 1. quia anterior est melior, & præsumitur justior, junior vero præsumitur improba, injusta, clandestina, & turbativa. Maran. *de ord. Jud. par.* 4. *dist.* 7. *nu.* 19. Menoch. *de adipisc. rem.* 6. *n.* 12. *&* *de retin. rem.* 3. *n.* 725. Hond. *cons.* 20. *n.* 20. *&* 22. Surd. *cons.* 28. *n.* 25. Scaccia *de appell. quæst.* 17. *lim.* 6. *memb.* 2. *n.* 26. Gratian. *disc. for. cap.* 431. *num.* 2. *& cap.* 526. *num.* 43. Mar. Antonin. *var. res. lib.* 1. *res.* 66. *num.* 7. Rota post Statil. *de salv. dec.* 239. *n.* 3. Seraph. *dec.* 810. *num.* 1. Ludovis. *dec.* 6. *num.* 3. Coccin. *dec.* 13. *num.* 7. Rota post Pajatel. *dec.* 30. Otasc. *dec.* 93. Ciarlin. *controv. for. cap.* 119. *num.* 40. Conclusio vero, quod possessio anterior præferatur juniori, plures habet limitationes, prima, si anterior fuit capta propria authoritate, & posterior sit capta servatis servandis, quia tunc anterior non est manutenibilis, sed posterior. Post. *de manut. obs.* 11. *num.* 46. apud quem Rota, aut si prima fuit capta contra formam statuti, secunda vero secundum formam statuti. Item si anterior fuit capta lite pendente inter alios. Coccin. *dec.* 428. Item si anterior non fuit continuata usque ad tempus litis motæ & petitionis mandati de manutenendo, sicut nec successoribus prodest possessio antecessorum, nisi sit per ipsos successores continuata, sed debet præferri junior. Rota. *divers. dec.* 27. *num.* 13. *& dec.* 28. *num.* 2. *par.* 1. Post. *de manut. obs.* 71. *num.* 50. Excipe, si essemus in casu dignitatis Ecclesiasticæ, Beneficii, vel officii, in quibus anterioritas possessionis desumitur a possessione Antecessorum, vel acquisita & tenta per ipsam dignitatem Ecclesiasticam, Beneficium, vel officium, si ejusdem nomine agatur. Post. *de manut. obs.* 71. *numer.* 50. & in quibus non suffragantur actus valde remoti, sed attenduntur proximiores tempori motæ litis. Rota. *recent. decis.* 268. *in fin. par.* 4. quare præferri debet, qui habet ultimum statum pro se, licet si unicus. Item si anterior possessor amisit possessionem naturalem, & civilem. Post. *de manut. obs.* 71. *num.* 68. & habuerit se pro spoliato secundæ possessioni consentiendo, aut patiendo habentem secundam possessionem possidere, aut secunda fuerit capta decreto Judicis rite, & recte procedentis. Item si anterior fuit nulla, quia tunc habetur pro vacua, & secundus possessor manutenetur. Item si cum posteriori possessione concurrit juris assistentia. Item si anterior fuit conditionalis sine præjudicio legitimi possessoris, & potiora jura habentis. quia si posterior habuerit meliora jura, manuteneri debet. Rota apud Post. *obs.* 71. *num.* 76. Item si anterior possessio fuit capta a prætenso procuratore, de cujus mandato non constat. Rota. *dec.* 339. *num.* 2. *par.* 4. *recent.*

Quæres, si plures contendunt de possessione, & u- 23
terque probet, se possidere de tempore motæ litis, quis obtinebit? Respondetur, cæteris paribus ille debet obtinere, qui clarius & melius suam possessionem probat. Menoch. *cons.* 449. *n.* 6. Gail. *lib.* 1. *obs.* 6. Plot. *de in lit. jur.* §. 3. *num.* 28. Gratian. *disc. for. cap.* 402. *num.* 14. Cyriac. *controv. for. lib.* 1. *controv.* 10. *nu.* 27. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 718. Herculan. *de caut. de non offen. cap.* 2. *num.* 28. Coccin. *dec.* 245. *num.* 2. Post. *de manut. l. c. num.* 77. Ludov. *dec.* 249. *num.* 4. Rota *decis.* 734. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* & plures apud Post. *loc. cit. usque ad num.* 85. & cæteris paribus, ac in concursu æqualis possessionis ac probationis, ille debet obtinere, qui habet aliquam præsumptionem pro se, uti si descendat ab illis, qui habuerunt possessionem, & adversarius sit tantum transversalis. Gail. *de pign. obs.* 22. *n.* 12. Menoch. *d. rem.* 3. *num.* 722. Seraph. *dec.* 1437.

Et data paritate possessionis in tempore, & probatio- 24
ne præfertur possessio titulata non titulatæ, & qui titulum, proprietatem, vel dominium probat. Menoch. *d. rem.* 3. *num.* 733. *& cons.* 612. *num.* 21. præsertim si habet desuper sententiam. Maran. *de ord. jud. par.* 4. *dist.* 7. *num.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 402. *num.* 12. *&* 13. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 4. *in addit. num.* 13. Crescen. *dec.* 20. *alias.* 56. *de prob. num.* 7. Caputaq. *dec.* 336. *par.* 2. Coccin. *dec.* 344. *sub. num.* 1. Caval. *dec.* 242. *numer.* 3. Post. *de manut. obs.* 71. *num.* 105. quia habens titulum dicitur habere possessionem magis justam, & potiorem. Gratian. *loc. cit.* & Rota post trac. Post. *de manut. dec.* 457. *num.* 4. Ludovis. *dec* 380. præsertim si cum titulo adsit etiam præscriptio, quamvis de titulata pauciores testes deponant; si vero utraque pars probet titulum, ille prævalet, qui habet priorem datam, aut titulum antiquiorem, & potiorem. Menoch. *loc. cit. num.* 736. Tusc. *litt. P. conclus.* 430. *num.* 11. Vivius. *dec.* 481. *num.* 11. *lib.* 3. Cancer. *var. res. cap.* 14. *num.* 29. *par.* 3. si vero est par possessio, & par titulus, ille præfertur, qui melius titulum probavit. Menoch. *num.* 738. Post. *loc. cit. num.* 116. quare consultum est, non tantum probare possessionem, sed etiam titulum; & articuli concernentes titulum non sunt etiam in manutentivo impertinentes, quia possessioni titulatæ facilius datur manutentio.

Quod si ambo possessores essent ita in omnibus æ- 25
quales, ita ut non possit probabiliter cognosci, quis possideat vere, seu habeat meliorem possessionem, apponendum est sequestrum, aut possessio avocanda; quia sicut ponitur sequestrum, aut avocatur possessio, donec fiant probationes super ipsa possessione, si est timor rixæ, juxta Ruin. *cons.* 28. *num.* 1. *lib.* 4. Menoch. *de retin. rem. ult. num.* 1. Post. *de manut. obs.* 75. *num.* 33. *&* 34. idem dicendum est post factas probationes, quæ non relevant. Put. *de synd. ver. Judex. numer.* 1. Post. *loc. cit. num.* 126. donec in possessorio ordinario constet, quis vere possideat, sive donec ordinarie super possessorio, aut petitorio de Juribus eorum super re, de qua agitur, cognitum fuerit. Menoch. *de adipisc. rem.* 6. *sub. num.* 32. *& de retin. rem. ult. numer.* 45. Scaccia. *de appell. quæst.* 17. *lim.* 6. *memb.* 2. *num.* 18.

Si vero unus probet de sua possessione civili ut Do- 26
minus, & alter similiter probet de sua possessione naturali, ut Conductor, aut usufructuarius; tunc unus manutenetur in sua possessione civili, & alter manutenetur in

sua

ſua poſſeſſione naturali. Menoch. *de retin. rem.* 3. *ſub num.* 756. Poſt. *l. c. num.* 129. *obſ.* 71.

27 Poſſeſſio ſemel acquiſita Monaſterio mediante perſona monachi, ſemper manet apud Monaſterium, nec amittitur morte, revocatione, vel quovis alio facto Monachi. Abb. *in cap. cum veniſſet. n.* 5. *de reſtit. ſpol.* Cyriac. *controv.* 300. *num.* 38. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 5. *num.* 38. Seraph. *dec.* 1127. *num.* 2. Bich. *dec.* 81. *num.* 9. Rota *diverſ. dec.* 390. *ſub. num.* 2. *part.* 1. Caval. *deciſ.* 209. *num.* 1. Rota. *deciſ.* 78. *num.* 5. & 6. *par.* 6. *rec.*

20 Poſſeſſio poteſt a Judice avocari, quando ſubeſt timor ſcandali, & rixarum, dummodo de periculi captis informationibus alias poſſet appellari, præſertim ſi pars non fuit citata, aut pars non ſit in vera poſſeſſione; quia tunc ſi hoc Judici conſtat, debet manutenezi. Innoc. *in cap. in præſentia de prob.* Theſ. *dec.* 131. *num.* 8. Poſt. *de manut. obſ.* 75. *num.* 55. Eccleſ. *obſ. for.* 190. ſi tamen eſt Beneficii, tantum a Judice Eccleſiaſtico avocari poteſt. Dummodo de periculo conſtet in actis. Conciol. *alleg.* 80. *num.* 30. & ita avocata ad vitanda ſcandala, quando ſit relaxanda fideicommiſſario, ſi non competunt gravato detractiones, vide Cyriac. *controv.* 12. & quod poſſit ob metum armotum avocari, vide Bich. *dec.* 381. *num.* 5.

§. IV.

De Poſſeſſione Beneficii.

29 Poſſeſſio Beneficii capta lite pendente eſt vitioſa & attentata, & ideo non eſt manutenibilis, niſi ex ſuperveniente titulo ſubrogationis, in qua fuerit narratum, poſſeſſionem eſſe vitioſam, fuerit purgata. Lancell. *de attent. par.* 3. *cap.* 31. Rota poſt Pajarell. *dec.* 30. Merlin. *dec.* 584. ubi appellatione pendente capta eſt attentata. *cap. non ſolum de appell. in* 6. *cap.* 2. *ut lite pend. in* 6. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 251. *num.* 2. & *deciſ.* 336. *num.* 6.

30 Poſſeſſio Beneficii in favorem Beneficiati instituti & poſſidentis præſumitur fuiſſe vacua, niſi contrarium probetur ab allegante. Rota apud Poſt. *dec.* 4. & 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *num.* 9. Caval. *dec.* 478.

31 Poſſeſſio Beneficii, cui obſtat decretum irritans Cancellariæ, vel aliud, habetur pro vacua; ita ut nec anteriori poſſeſſori ſit danda manutentio, nec poſteriori. Coccin. *dec.* 51. *num.* 4. Creſcent. *dec.* 1. *de cauſ. poſſeſſ.* & *propr.* Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 268. *num.* 9. Bich. *dec.* 128. *num.* 3. Poſt. *de manut. obſ.* 71. *num.* 49. & 70. ſi decretum fuit poſitum ſuper certo corpore Beneficii, ſi vero fuit poſitum ſuper incerto Beneficio, & in lege generali, veluti in regulis Cancellariæ, non niſi poſtquam clarum fuerit omnino, quod ſit locus decreto irritanti. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 67. *n.* 32. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 8. *num.* 77.

32 Poſſeſſio Beneficii capi non poteſt vigore ſupplicationis ante Bullarum expeditionem propter extravag. Julii III. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *qu.* 13. *num.* 30. Lancell. *de attent. lit. pend. part.* 2. *num.* 378. *in præfat.* Azor. *Inſtit moral. tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 35. *qu.* 10. De jure communi olim poterat capi etiam litteris non expeditis ſine vitio intruſionis.

33 Poſſeſſio Canonicatus non capitulariter capta non valet, nec eſt manutenibilis. Lotther. *de re benef. tom.* 1. *lib.* 2. *qu.* 21. *num.* 34. & *lib.* 3. *qu.* 5. *num.* 33. & 34. licet quis haberet decretum in regreſſu de capienda poſſeſſione propria authoritate. Rota *diverſ. dec.* 873. *n.* 1. *par.* 4. Caſſad. *dec.* 8. *de cauſ. poſ.* & *propr.* Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 364. *num.* 6. *lit. B.* non dicitur vero capta capitulariter, ſi non fuerunt omnes abſentes & præſentes ad ſonum campanæ, aut alias, ut fieri ſolet, vocati, & niſi fuerit præſens major pars Capitularium. Buratt. *dec.* 318. *num.* 11. ubi Adden. *num.* 17. & *dec.* 522. *num.* 10. a Poſt. *de manut. obſ.* 40. *num.* 3. citata; quamvis poſſeſſio fuerit data ab Executore litterarum Apoſtolicarum. Beltram. *l. c.* Poſt. *l. c. num.* 4. Pont. *de ſpol. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 156. Caval. *dec.* 359. *num.* 4. *poſt tract.* Poſt. *de manut. dec.* 57. & 175. Lotther. *l. c.* Buratt. *dec.* 318. *num.* 12. & ſi quis poſſeſſionem petiit vigore proviſionis Apoſtolicæ, & Canonici ſine rationabili cauſa, & quidem urgenti poſſeſſionem denegarunt, habetur pro capitulariter capta. Merlin. *dec.* 299. *num.* 20. Rota coram Ludoviſ. *deciſ.* 364. *num.* 2. & coram Cavaler. *in Piſtorien. Canon.* 17. *Jun.* 1625. quamvis non capitulariter fuerit capta. Beltram. ad Ludoviſ. *l. c. cap.* ubi Capitulum, & ibi Anchar. *num.* 3. *verſ. quæro. de conceſ. præb.* quamvis fuiſſet data facultas capiendi propria authoritate. Adden. ad Buratt. *l. c.* ſufficit tamen poſſeſſio data ab Archidiacono nomine Capituli præſentibus & ſcientibus Capitularibus, aut ab alio per Capitulum deputato. Rota *deciſ.* 314. *num.* 2. *par.* 1. *rec.* & poſt tract. Poſt. *deciſ.* 571. *num.* 1. Item ſi fuiſſet ſubſecuta patientia Canonicorum ex admiſſione talis Canonici ad actus tantum Capitulares, ſeu ad Canonicatum ſpectantes, aut novus Canonicus feciſſet profeſſionem fidei coram Capitulo & Canonicis capitulariter congregatis. Rota *deciſ.* 496. *num.* 2. *part.* 4. *recent.* Buratt. *l. c. num.* 14. Poſt. *l. c. num.* 6.

Poſſeſſio Canonicatus data a Decano, vel Archidiacono abſque ordine Capituli non dicitur legitime data, & capta. Rota *deciſ.* 594. *num.* 5. *par.* 1. *rec.* Poſt. *de manut. obſ.* 30. *num.* 7. niſi Eccleſia eſſet habitu tantum, & non actu collegiata, vel ſi propter aliquod impedimentum non potuiſſet capitulariter capi, ſi tamen impedimentum ex facto Capituli provenit. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *qu.* 5. *num.* 35. & *ſeq.* Adden. ad Buratt. *deciſ.* 318. aut aliud haberet conſuetudo loci. Lotther. *l. c.* Adden. ad Buratt. *l. c.* & Buratt. *dec.* 746. *num.* 12. 34

Poſſeſſio Beneficii probatur ex locationibus membrorum ejuſdem Beneficii in præjudicium Locatoris. Gabr. *de locat. concluſ.* 4. *num.* 14. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 571. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 6. *num.* 5. etiam non effectuatis. Rota *in Mediol. Decimarum.* 9. *Jun.* 1610. coram Priovano penes. Fatin. *dec.* 191. Item ex fide Notarii & Executoris litterarum Apoſtolicarum, quando eſt adminiculata. Bich. *dec.* 90. *num.* 1. quo caſu plene probat. Caputaq. *dec.* 234. *par.* 1. Rota *deciſ. ult. num.* 6. *part.* 1. *diverſ.* & *dec.* 98. *par.* 1. *rec. n.* 2. & coram Buratt. *deciſ.* 306. *num.* 6. poſt tract. Poſt. *de manut. dec.* 97. *num.* 3. quæ quidem adminicula ad hunc effectum deſumuntur ex præcedenti Proviſione Apoſtolica, ex litteris deſuper expeditis juncta conſtitutione Procuratoris ad capiendam poſſeſſionem. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 275. *ſub num.* 6. & *in una Cæſar-Auguſt. penſionis* 13. *Jan.* 1489. *coram Gypſo.* Item ſi probatur, quod fuerit capta per attactum portarum Eccleſiæ, & aſpectum Eccleſiæ, recuſante Vicario Eccleſiæ portas aperire, & claves tradere, ſi nullus alius Eccleſiam poſſidebat. Biſignet. *dec.* 8. *de reſtit. ſpol.* Guido Pap. *conſ.* 71. *num.* 7. Rebuff. *in prax. Benef. in tit. de miſſ. in poſſeſ. n.* 34. Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 12. *num.* 26. Cancer. *var. reſ. par.* 3. *cap.* 14. *n.* 53. Achil. *dec.* 1. & 3. *de cauſ. poſſ.* & *propriet.* Rota poſt tract. Poſt. *de manut. deciſ.* 175. *num.* 3. apud Bich. *loc. cit. num.* 4. 35

§. V.

Quomodo poſſeſſio tranſmittatur ad alios, & ad illos tranſeat.

Poſſeſſio non tranſit ad hæredem ſine apprehenſione, & actu facti. Ita Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 57. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 129. Tuſc. *litt. P. concluſ.* 406. Fatin. *dec.* 284. *num.* 9. *par.* 1. Ludoviſ. *dec.* 222. *num.* 7. ubi Beltram. *num.* 12. & *dec.* 417. *num.* 7. Vivian. *de jurepatr. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 16. Ciarlin. in *controv. for. cap.* 107. *num.* 27. Poſt. *de manut. obſ.* 55. *a n.* 26. *uſque ad* 33. Lotther. *de re Benef. tom.* 1. *lib.* 2. *q.* 11. *num.* 115. & 116. Riccius. *in noviſs. prob. Juriſpatr. reſ.* 115. Achil. *dec.* 5. *de cauſ. poſſeſſ.* & *propriet.* Cenc. *de cenſib. par.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 5. *num.* 25. Surd. *conſ.* 117. *num.* 7. *lib.* 1.) Paſchal. *de patr. poteſt. par.* 4. *cap.* 1. *num.* 48. Buratt *dec.* 288. etiamſi Eccleſia fuerit inſtituta hæres, & procedit etiam in poſſeſſione, quam defunctus habebat per clauſulam *Conſtituti.* & tam in corporalibus, quam in incorporalibus, quamvis extet ſtatutum de continuanda poſſeſſione. Rota *in Januen. Juriſpatron. coram Litta apud Marcheſ. de commiſſ. par.* 2. & manutentio ex ea data eſt injuſta. Ludoviſ. *dec.* 417. *num.* 7. ubi Beltram. *num.* 14. Rota poſt Vivian. *de Jurepatr. dec.* 43. Buratt. *dec.* 832. Sed quod 36

in

in incorporalibus, puta in jure præsentandi &c. quasi possessiu transeat in hæredem absque apprehensione, tenet Garz. *de Benef. par. 5. cap. 5. num.* 37. Secundum quam opinionem fuit data manutentin hæredi in quasi possessione exigendi absolutiones factas defunctu a Rota *decis.* 239. *post tract.* Ceneii *de censib. & in Beneventana Census coram Corduba apud Marches. de commiss. par.* 2. *fol.* 521. & apud Cenc. *de cens. dec.* 211. Peregr. *dec. Patav.* 115. *num.* 4. quam etiam tenet Post. *l. c. num.* 34. quæ tamen limitatio non habet locum in quasi possessione præsentandi in præjudicium Ecclesiæ, sed tantum in præjudicium Compatronorum. Rota coram Seraph. *dec.* 1395. *num.* 5. & coram Ludovis. *dec.* 222. *a num.* 7. ubi Beltramin. *num.* 12. & coram Coccino *dec.* 464. *num.* 4.

37 Porro conclusio principalis procedit in iis rebus, quas defunctus corpore, & animo sun possidebat. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 116. *num.* 1. Put. *dec.* 462. *num.* 3. *lib.* 2. Secus in iis rebus, quas defunctus possidebat animo suo, & corpore alienn, puta colonorum, & similium, qui continuassent possessionem nomine hæredis cum illius scientia, & voluntate solvendu affictus, & pensiones. Pont. *de spol. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 118. *& seq.* Post. *de manut. obs.* 55. *n.* 37. Idem dic de illis, qui retinebant usumfructum nomine hæredis. Marescot. *l. c.* Put. *dec.* 462. *num.* 4. *lib.* 2. Surd. *cons.* 117. *num.* 7.

38 Non procedit vero in manutentivo moto in vita defuncti; & ad illius instantiam; quia cum in hæredem transeat lis & instantia, juxta *L. heres absens. ff. de Jud. & cap. quia licet eodem.* Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *lim.* 1. *num.* 19. potest hæres prosequi instantiam, & obtinere manutentionem debitam defuncto, si vixisset. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 62. Marescot. *l. c.* Rota apud Statil. *de Salv. interd. dec.* 141. *num.* 3. & 4. & apud Cenc. *de cens. dec.* 211. *num.* 1. & apud Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 44. Adden. ad Buratt. *dec.* 311. *num.* 16.

39 Sicut neque, quandu ad favorem defuncti, & illius hæredum fuit apposita Clausula *Constituti.* Pont. *de spol. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 118. Post. *de manut. obs.* 55. *n.* 48. aut quando defunctus fuit impeditus experiri jura sua dolo adversarii turbatoris, si v. g. illum occidit, quia tunc hæres occisi habetur pro possessore, & manutenentur. Menoch. *d. rem.* 3. *num.* 61. Sicut neque, quandn statutum continuat possessionem defuncti in hæredem. Menoch. *l. c. num.* 59. *& de adipisc. rem.* 4. *num.* 366. Covar. *pract. qq. cap.* 17. *num.* 5. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *num.* 18. & 19. Marescot. *l. c.* Vivianus *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 5. *cap* 4. *num.* 68. Lancell. *de attent. par.* 2. *limit.* 1. *c.* 4. *num.* 87. Post. *l. c. num.* 54. Sicut neque quando turbatio fuit cœpta hæreditate jacente, vel ante illius aditionem; nam tunc hæredi agenti nomine hæreditatis jacentis, quæ dicitur possidere, datur manutentin.

40 Possessio tam mobilium, quam immobilium sine nova apprehensione ad hæredes non transmittitur. *L. cum hares. ff. de acquir. possess. L. fin. C. de edict. D. Adrian. tollen.* ratio est, quia possessio amittitur soln animo. *L.* 3. *ff. de acquir. possess.* Sed per mortem animus exspirat. *L.* 4. *ff. locat. cap. si gratiose de rescript. in* 6. quia possessio, cum per mortem sit extincta, non potest facere transitum in alium. Lim. 1. quoad effectum complendi usucapionem, aut præscriptionem; quia si defunctus cœpit præscribere, hæres dicitur continuare præscriptionem sine alia apprehensione. Lim. secundu, in casibus, in quibus possessio transmittitur ipso jure, uti possessiu bonorum ingredientium Monasterium, quæ ipso jure transit in monasterium. Lim. quarto, quod licet possessio non transeat in successores, tamen transit contra illos, Noal. *de transmiss. cas.* 39. & Rota post Pajarell. *dec.* 9.

41 Possessio naturalis, quæ erat penes usufructuarium, finito usufructu, transit statim ad proprietarium etiam ignorantem. Ciarlin. *controv. for. c.* 169. *num.* 7. nam sicut ususfructus consolidatur cum proprietate, ita naturalis ejus possessio cum civili. Natta *cons.* 419. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 23. *& cons.* 139. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 299. *& dec.* 58. Castill. *de usufr. cap.* 61. *num.* 7. ut talis possessio proprietarii sit manutenenda contra hæredes usufructuarii. Rota post tract. Post. *d. dec.* 58. *num.* 25. & hæc proprietarii possessio non dicitur nova, sed continuata. Rota apud Post. *dec.* 119. & ipse Post. *obs.* 16. *num.* 43. Ciarlin. *loc. cit.*

42 Possessio defuncti, quamvis continuetur in hæredem, non tamen continuatur in hæredem non subditum, aut forensem, vigore statuti continuantis possessionem defuncti in hæredem. Rota *divers. dec.* 161. *n.* 15. *par.* 4. Rim. jun. *cons.* 352. *n.* 28. Ciarlin. *controv. for. c.* 37. *num.* 34.

43 Possessio bonorum non agnita non transmittitur. *L.* 3. *ff. de bonorum poss.* sermo est de decretali, quæ non competit, antequam fuerit petita, & a Judice decreta. Edictalis vero statim competit. Noal. *de transmis. cas.* 8. *num.* 6. Est autem edictalis bonorum possessio, quæ datur ea Prætoris edictu, & competit illis personis, quæ verbis ipsius edicti comprehensæ sunt, & hæc aliquando datur causa cognita, aliquando sine causæ cognitione. *L.* 2. §. *dies. ff. quis ordo in bonor. possess. servet.* decretalis vero est, quæ datur ei, qui verbis quidem edicti non est comprehensus, sed Prætor æquitate motus eam concedit. Vel si edicti verbis est comprehensus, res tamen eget declaratione, & decreto Judicis propter controversiam illi ab adversario motam, ut in *L.* 1. §. *si eam. ff. de ventr. in possess. mitten.* aut quandu edictum moderatione indiget, ut in *L. Salvius Aristo. ff. de leg. præstan.* aut quando alterius nomine possessio petebatur. ut in *L.* 1. *ff. de bonor. possess. insan. furios.* Ita Menoch. *de adipisc. rem.* 1. *num.* 16. Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 73. Idem dic de bonorum possessione contra tabulas, quæ non transmittitur, quia publice interest, ne testamenta rumpantur. *L. Gallus.* §. *quid si his. ff. de liber. & posthum.* Noal. *l. c.*

44 Possessio non transit absque traditione tam in hæredem, quam in Cessionarium. *L. cum heres. ff. de acquir. possess.* Noal. *de transmiss. cas.* 41. In feudalibus non continuatur in successore, nisi successor sit filius. Pascbal. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 54. quæ erat defunctum. Jure familiaritatis non transit in successores, nec in hæredes. Merlin. *dec.* 572. *num.* 5. Menoch. *de arb. cas.* 160. *num.* 16. Gratian. *discept. for. c.* 779. *num.* 23.

45 Possessio donantis, vel cedentis transit per clausulam *Constituti.* in Donatarium, vel Cessionarium. Post. *de manut. obs.* 55. *num.* 11. & post illum Rota *decis.* 107. Ciarlin. *controv. for. cap.* 160. *num.* 11. & probatur ex. *L.* 1. §. *qui injuriarum. ff. si quis. caut.* Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 263. Gratian. *discept. for. cap.* 310. *num.* 24. Rota post Statil. *de Salv. interd. decis.* 299. *num.* 2. Item per traditionem clavium. Gratian. *loc. cit. num.* 17. aut per tactum portæ, aut investituram per annulum, si alius eo tempore non erat in possessione. Post. & Gratian. *ll. cc.*

46 Possessio maxime bonorum Ecclesiæ non transfertur ex contractu nullo ob non servatas solemnitates. Post. *de manut. obs.* 57. *num.* 102. & illi competit manutentio, quamvis illius Prælatus se habuerit pro spoliato, & inutilem fecerit contractum, si idem aut successor nomine Ecclesiæ, non vero suo agat. Post. *l. c. n.* 103. & 104. Seraph. *dec.* 1417. *num.* 3. Beltramin. *ad Ludovis. dec.* 116. *num.* 5. *& ad dec.* 246. *num.* 2. Caputaq. *dec.* 182. *num.* 2. *& seq.* Idem dic de una Ecclesia contra aliam. Post. *l. c.*

47 Possessiu hæreditatis, quando vigore statuti possessio defuncti transit immediate in hæredem, non interrumpitur, quamvis alius illam occupaverit, sed hæres est manutenendus, licet illam actualiter non apprehenderit. Torniol. *cons.* 106. Caval. *dec.* 20. Redenasc. *cons.* 4. Neque ab uxore defuncti, prætendente, se velle uti jure retentionis pro dote, & possidere pro pignore, quod possidebat simul cum marito jure familiaritatis, aut ratione constituti clausulæ in instrumentn dotis, quia constitutum post mortem nihil operatur, postquam non est amplius possessio.

48 Quando nullum adest statutum continuans possessionem defuncti in hærede, possessiu defuncti non continuatur in hærede, sine apprehensione, si defunctus corpore, & animo suo possidebat, secus si alienn animo & corpore possidebat. Marescot. *lib.* 2. *var. res. c.* 116. *num.* 1. 2. & 3. Et si adest statutum continuans possessionem in hærede, illud non habet locum in bonis, quæ a defuncto naturaliter tantum possidebantur. Imol. *cons.* 16. *col.* 2. Jas. *cons.* 147. *num.* 3. *lib.* 2. & in terminis

minis bonorum feudalium, & emphyteuticorum. Corn. cons. 172. lib. 2. Rota in Imol. bonor. 20. Aprilis 1592. coram Card. Pamphilio. apud Marescot. l. c. num. 5. Item non procedit statutum, quando possessio erat apud defunctum ex causa de sui natura non transitoria ad hæredes. Alex. cons. 159. num 4. lib. 2. Riminald. jun. cons. 545. num. 35. & 36. lib. 5. Menoch. cons. 539. n. 18. Item quando possessio naturalis fuit medio tempore ab initio occupata. Rota dec. 27. num. 13. par. 1. diversf. Marescot. l. c. num. 8.

§. VI.

Quomodo possessio probetur.

49 Possessio debet probari, quando petitur manutentio, quia cum sit quid facti, non præsumitur. Marchef. de commiss. part. 2. de commiss. super Eugen. fol. 455. num. 10. Gratian. discept. for. cap. 899. num. 1. & non sufficit, si probetur in genere, sed tam possessio, quam quasi, debet probari in specie, uti si agatur de quasi possessione percipiendi funeralia reiterata, non sufficit probare possessionem percipiendi funeralia, sed insuper debet probari possessio percipiendi funeralia reiterata. Rota dec. 472. num. 1. par. 3. recent. & debet probari in eo casu, in quo petitur manutentio, & in subjecta materia, alias non relevat. Duran. dec. 215. num. 8. Buratt. decis. 566. num. 5. Post. de manutent. obser. 15. num. 13.

50 Porro possessio, si Adversarius habet juris assistentiam, debet plene probari ab allegante. Rota in Hisp. primitiarum coram Navar. post tract. Post. de manut. dec. 166. num. 56. Ipse Post. l. c. obs. 38. n. 37. quamvis alias sufficeret semiplena probatio etiam per unum testem, quando collitigans non melius probat, secus si probat per plures testes. Marchef. de commiss. appell. in poss. Rota post tract. Post. dec. 493. num. 4. & unus testis non probat in concursu contestium adversarii.

51 Probatur vero diversimode. Primo partis confessione, quæ dicitur probatio plenissima. Rota decis. 157. num. 2. par. 4. rec. & superat omne genus probationum. L. fin. C. de non numer. pecunia. L. cum te C. de transact. cap. per tuas. de prob. Rota apud Cenc. de censib. dec. 210. num. 4. & plures aliæ apud Post. de manut. obs. 19. num. 12. Ludovic. dec. Lucen. 5. num. 50. par. 1. & prævalet cuicunque depositioni testium & cuicunque publico instrumento. Ludovic. l. c. Mant. dec. 47. num. 9. Gratian. discept. for. cap. 870. num. 2. Rota post consil. Farin. dec. 302. n. 5. & dec. 157. n. 4. par. 4. rec. Post. l. c. num. 15. & prævalet mille testibus contrarium deponentibus, præsertim si est judicialis. Rota apud Farin. post. cons. vol. 2. dec. 251. num. 2. & dec. 352. num. 1. & dec. 172. num. 2. par. 4. rec. apud Post. num. 17. quare probatur ex actione Adversarii intenta ex verbis petitionis, monitorii, libelli, citationis, præceptis, aut commissionis, in quibus enunciatur, quis sit possessor, detentor, aut etiam occupator indebitus, injustus, aut de facto intrusus. Rota post Cenf. de censib. decis. 209. num. 3. & apud Statil. de Salv. dec. 101. num. 5. & apud Zachiam de oblig. camer. dec. 66. num. 1. Ludovis. dec. 458. a num. 3. Caval. dec. 106. num. 5. & seq. & post tract. Viviani de Jurepatr. dec. 51. num. 4. & plures aliæ apud Post. l. c. num. 20. Item si adversarius petiit, quod Reus condemnetur ad bona dimittenda, quia privatio supponit habitum. Aut si petiit immissionem, aut intentavit salvianum, aut sibi restitui bona, aut ad possessionem restitui, aut mandatum de assuciando. Item probatur ex confessione extrajudiciali, de qua constet in actis, quamvis fuerit facta parte absente, quia de æquitate Canonica probat plene. Rota dec. 4. num. 1. par. 2. diverf. uti etiam confessione Parochi aut Prælati, non tantum contra seipsum, sed etiam contra Ecclesiam aut successorem etiam extrajudiciali. Rota dec. 573. n. 5. par. 2. rec. Post. l. c. num. 52. quia regulariter confessio antecessoris nocet successori. Coccin. dec. 98. num. 4. & 5. Caval. dec. 297. num. 2. Item confessione facta a legitimo Procuratore aut syndico in judicio. Cenc. de cens. par. 2. qu. 90. in impres. Taurin. aut cap. 2. q. 5. art. 4. num. 13. Gratian. discept. for. cap. 113. num. 50. Post. d. obs. 19. num. 57. Rota dec. 195. num. 6. & dec. 460. num. 9. par. 3. recent. dummodo confessio a Domino non fuerit re integra revocata. Gratian. l. c. Buratt. dec. 566. n. 15. etiam non docto de errore. Coccin. decis. 186. & quidem quandocunque. Rota post. tract. Cenc. dec. 210. n. 7. nisi a Domino prius fuisset confirmata per generalem ratificationem gestorum. Rota dec. 512. num. 2. par. 4. rec. facta tamen per procuratorem, legitimum Administratorem, syndicum extrajudicialiter non sufficeret, nec præjudicaret Domino. Cenc. de censib. par. 2. cap. 2. qu. 5. art. 4. n. 14. Gratian. discept. for. cap 870. num. 20. & seq. Rota decis. 334. num. 3. par. 1. recent. Post. l. c. num. 63. Multo minus possessio probatur a confessione partis adversæ dubia, aut facta coram Judice penitus incompetente, vel facta aliquot annos post litem motam, quia talis confessio potest intelligi de possessione de facto, ac turbativa. Probatur tamen mediante Judicis accessu ad locum, de quo agitur. Tusc. litt. P. conclus. 418. numer. 33. Eugen. cons. 47. num. 21. lib. 1. uti etiam per evidentiam facti, & oculatem inspectionem, quæ est liquidissima probatio. Mar. Antonin. var. resol. lib. 1. resol. 66. num. 5. Coler. de process. execut. par. 3. c. 9. num. 101. Thomat. decis. 50. num. 418. Rota dec. 229. num. 3. part. 4. recent. apud Post. de manutent. loc. cit. num. 72.

Secundo probatur possessio ex mandato de manutentione. Caval. dec. 217. concurrente maxime silentio decennali. Covar. in reg. possessor. par. 2. §. 1. & Bich. decis. 29. Præterea probatur ex testibus deponentibus de fructuum perceptione, cultura, & locationibus. Abb. in cap. in Genesi. n. 5. de elect. in cap. dilectis. n. 7. de prob. Ruin. cons. 168. num. 2. lib. 4. Menoch. de retin. remed. ult. n. 34. Cæs. de Grass. dec. 10. n. 3. de caus. poss. & propr. & decis. 21. n. 7. de prob. Rota etiam Ludovis. dec. 160. ubi Beltram. n. 3. alios citans. Merlin. dec. 344. & dec. 739. Præterea probatur ex instrumentis productis. L. prædia. ff. de acquir. possess. quæ alio non possidente sufficienter probant ad effectum manutentionis. Veral. dec. 334. n. 6. par. 2. Rota dec. 660. num. 1. par. 1. rec. apud Merlin. d. decis. 739. n. 1. & decis. 371. 52

Possessio Constituentis in antiquis probatur ex clausula Constituti contra tertium ob difficultatem probationis ab antiquitate resultantem. Bich. dec. 379. num. 18. Socin. sen. cons. 187. n. 12. vers. tamen. & n. 13. l. 2. Socin. jun. cons. 106. vers. tamen in antiquis. ubi in his terminis antiquum tempus dicit esse annorum septuaginta quatuor. lib. 3. Dec. cons. 302. n. 10. Statil. de salv. inspect. 3. cap. 2. n. 1018. Mascard. de probat. concl. 422. num. 4. 52

Præterea possessio probatur a Colonis partiariis, qui coluerunt prædium. Mascard. de prob. conclus. 380. & 320. Ciarlin. controv. for. cap. 105. num. 41. & seq. Item ex Canonis perceptione. Natta cons. 672. num. 20. lib. 4. Mascard. de prob. concl. 1186. Ciarlin. controv. for. cap. 183. n. 32. & cap. 105. num. 43. ubi Bart. in L. qui universas. §. quod per colonum. & in L. quamvis. §. 1. ff. de acquir. possess. Ang. in L. quadam mulier. ff. de rei vendic. Ruin. cons. 14. num. 5. lib. 4. Boer. dec. 105. num. 4. 53

Possessio probatur etiam ex confessione in litteris provisionis Adversarii contra ipsum. L. cum precum. C. de lib. caus. L. 1. C. de confess. Gabr. de confess. concl. 4. a n. 5. Rota dec. 802. par. 1. diverf. & dec. 525. n. 2. par. 2. rec. & apud Ludovis. dec. 200. n. 2. & dec. 469. a n. 3. Merlin. dec. 374. 54

Possessio non probatur ex rei emptione; quia non probat hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. L. non hoc. C. unde legit. L. neque natales. C. de prob. Ciarlin. controv. for. cap. 66. n. 5. & 6. Item ex sustentatione litis. Verall. dec. 372. n. 2. par. 2. Farin. dec. posthum. 58. n. 5. par. 2. Gratian. disc. for. c. 318. n. 42. lib. 2. Ciarlin. controv. for. cap. 105. n. 89. 55

Possessio bonorum Ecclesiæ in antiquis probatur ex libro catasti Ecclesiæ, præsertim si non fuit probatum, alium possidere dicta bona. Bich. dec. 86. n. 11. Socin. cons. 25. num. 5. lib. 2. Stracca cons. 11. num. 10. Menoch. de retin. rem. 3. num. 570. Genua. seu Nicol. de Passer. de script. privata. lib. 5. qu. 3. a num 8. quæ probatio prævalet testibus, quia non admittuntur ad probandum, cujus contrarium constat per scripturam. Ægid. dec. 9. num. 1. Seraph. dec. 1460. num. 3. Rota dec. 859. num. 1. par. 2. rec. 56

Pos-

58 Possessio prædii totius probatur a testibus specificantibus locum, in quo situm est, prædium, mensuram, & confinia; quia testium indefinita depositio restricta ad certum locum æquipollet universali. Socin. in L. si quis totum. n. 4. ff. de except. rei jud. Dec. cons. 146. nu. 13. vers. secundo hoc deducitur. Cæs. de Grass. dec. 8. num. 4. de caus. poss. & propr. Rota dec. 430. n. 28. & 29. par. 5. recent. & in Nucerrina præd. 29. Maii 1622. coram Navarro. apud Bich. dec. 124. n. 3. & 4.

59 Probatur etiam ex mandato de immittendo executioni dato, juxta L. juste possidet. L. clam possidere. §. qui ad nundinas. ubi DD. ff. de acquir. possess. Bich. dec. 159. n. 1. Item ex sententia continente expulsionem a possessione, quia privatio præsupponit habitum. L. decem. ff. de V. O. & Buratt. dec. 160. num. 5. & decis. 491. num. 2. ubi Adden. litt. B. Bich. dec. 253. num. 2. Item ex sententia privationis contra possessorem. Menoch. cons. 1014. n. 19. Rota coram Ludovis. dec. 402. num. 1. & dec. 458. n. 2. Bich. dec. 296. num. 1. quamvis sententia esset nulla ex defectu citationis, quia ex actu nullo resultat valida confessio in præjudicium confitentis. Bart. in L. decem stipulatus. num. 8. ff. de V. O. Abb. in cap. 2. n. 14. de Capell. Monach. Rota dec. 117. n. 2. & dec. 271. n. 4. par. 1. recent. Item ex instantia partis petentis se immitti, ex qua oritur explicita confessio, se non possidere, sed Reum conventum. Ludovis. dec. 46. num. 3. & 4. Mant. dec. 20. n. 1. Buratt. dec. 160. n. 4. & 5. Rota in Auximana pratensis fideicommissi. 25. Jun. 1640. & 1641. coram Cerro. apud Bich. dec. 579. num. 6. Item ex confessione partis in præjudicium partis habentis causam a confitente, præsertim si etiam ab ipsa fuit acceptata. Rota dec. 219. num. 2. par. 1. diversi. Bich. dec. 655. num. 2. & 3.

§. VI.

Miscellanea Possessionis.

60 Possessio manutenibilis probatur ex instrumento captæ possessionis alio non possidente. L. prædia. ff. de acquir. possess. & Beneficii capta a Commissario Cameræ, & postea cessa illi, qui Beneficium obtinuit, est manutenibilis, & perinde est, ac si ille eam ab initio apprehendisset. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 34. nu. 118. Rota in Neapol. Benef. 10. Maii 1621. coram Remboldo. Merlin. dec. 599. n. 1. sicut etiam possessio instrumentalis alio non existente in possessione est manutenibilis. L. prædia. ubi DD. ff. de acquir. possess. Caputaq. dec. 334. nu. 6. par. 2. Rota dec. 661. n. 1. par. 1. & dec. 525. numer. 1. par. 2. recent. Merlin. loc. cit.

61 Possessio Canonicatus, si non fuit capta capitulariter, non est manutenibilis. Merlin. loc. cit. num. 3. secus Coadjutoriæ Cassad. dec. 8. de caus. possess. Merlin. dec. 141. Bich. dec. 203. num. 1. Rom. cons. 482. a n. 2. Rota dec. 1156. nu. 1. lib. 3. par. 3. divers. & dec. 91. n. 6. par. 1. recent. quamvis possessio fuerit data de mandato Collatoris, aut alterius. Executoris. Put. dec. 22. lib. 2. Mandos. de signat. gratiæ. tit. de regressu. col. 4. ver. illa verba. Lothet. de re benef. lib. 3. quæst. 5. n. 38. Rota in Senen. Canon. 21. Jun. 1596. coram Litta.

62 Possessio tamen dignitatis non est necesse, quod capiatur capitulariter, quia Dignitates non sunt de Capitulo, nisi in illarum concessione exprimatur concessio stalli in choro, & vocis in Capitulo. Seraph. dec. 98. n. 1. Rota dec. 177. num. 4. & 5. post tract. Post. de manut. & in Trevíren. Archidiacon. 13. Jun. 1644. coram Cerro apud Bich. dec. 203. n. 3.

63 Possessio, quod non fuerit capitulariter capta, opponi nequit ab Adversario, qui absque facto Capituli eodem modo possessionem cepit, in qua petit manuteneri, & sic agnovit non requiri, quod possessio capitulariter tradatur, & hunc defectum objicere non potest. Rota in Auximana tutelæ 16. Febr. 1582. coram Rubeis. & in Aretina spolii 9. Jun. 1604. coram Coccino. dec. 182. n. 7. Bich. dec. 203. usque ad n. 5.

64 Possessio amittitur, si quis scit alium possidere, & non reclamat. Bich. dec. 655. nu. 4. ex hoc enim demonstratur, priorem possessorem animum possidendi dimisisse. Caval. dec. 655. num. 12. Merlin. dec. 18. n. 1. Gratian. discept. for. cap. 454. nu. 6. Item per cessionem clausulis abdicativis vallatam. Menoch. de recuper. rem. 15. n. 95. Gratian. disc. for. cap. 503. n. 27. & seq. Rota dec. 158. n. 2. & 11. Bich. dec. 390. n. 1. & 2.

Possessio alicui data de bonis communibus censetur data pro communi, & indiviso. Merlin. dec. 449. L. locus certus. ubi Bart. ff. de acquir. possess. Alex. in L. 3. §. incertam. num. 6. in fin. ff. eodem. Osasc. dec. 34. n. 22. vers. cum sit incerta. Negus. de pignor. par. 2. memb. 3. nu. 37. Borgnin. dec. 29. nu. 70. par. 2. & data in prædio censetur etiam data in ædificio, quod existit in illo, cui cedere dicitur tanquam accessorium, licet illius nulla fuerit facta mentio. §. ex diverso. Instit. de rer. divis. L. adeo. §. cum in suo. & L. si supra suum. ff. de acquir. rer. domin. L. 1. ff. de rei vendic. L. qui domum. ff. ad L. A. Surd. cons. 333. n. 44. & 45. Seraph. dec. 1377. n. 3. Bald. in L. 1. n. 3. C. comm. de leg. Mant. de conject. lib. 9. tit. 2. n. 10. Merlin. dec. 449. n. 3. 65

Quamvis ex possessione partis, vel rei singularis, seu rei separatæ non acquiratur possessio alterius, sed in eis requiratur adeptio possessionis omnium, & singulorum prædiorum, & corporum. L. 3. ubi gl. Bart. & Alex. n. 21. ff. de acquir. possess. Specul. in tit. de primo, & secundo decreto. §. jam de effectu in princ. Craveta cons. 258. n. 16. lib. 2. Menoch. de retin. rem. 2. n. 281. & seq. Surd. cons. 135. n. 65. lib. 1. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 9. num. 1247. Cancer. var. res. cap. 14. n. 53. par. 3. Gratian disc. for. cap. 425. n. 17. Cyriac. controv. 300. n. 26. Rota dec. 222. n. 10. par. 3. recent. quia possessio partis non infert ad totum. Post. de manut. obs. 73. n. 59. quamvis fuerit capta possessio aliquorum bonorum animo apprehendendi possessionem omnium. Surd. l. c. num. 64. & 65. lib. 1. Rota dec. 403. num. 3. par. 4. divers. post vol. 2. cons. Farin. dec. 140. num. 4. etiam quoad ea, quæ sub eodem jure reguntur, aut sub eadem Universitate juris continentur, uti quia omnes sunt ejusdem hæreditatis, aut castri, tamen per possessionem unius non intelligitur comprehensa possessio aliorum. Peregr. de fideic. art. 48. a num. 72. Gail. lib. 2. obs. 129. nu. 6. Scaccia l. c. Gutierrez pract. qq. lib. 5. quæst. 64. a num. 3. Post. l. c. a num. 60. ubi plures Rotæ decis. sicut nec ex possessione rei corporalis acquiritur quasi possessio incorporalium. Buratt. dec. 434. num. 11. Tamen in integralibus capta possessione unius rei, vel fundi uniti, aut domus, seu palatii ab uno capite, seu ab uno angulo, aut ab una parte acquiritur, acquisita censetur possessio totius rei, & totius fundi, seu domus, nisi alia pars possideatur ab alio. Peregr. de fideic. art. 48. num. 73. & 74. Gratian. disc. for. cap. 126. num. 22. & cap. 425. n. 15. quia non est necesse, quod quis perambulet singulas glebas terræ. L. 3. ff. de acquir. possess. Scaccia, & Gratian. ll. cc. Louhet. de re benef. to. 1. lib. 1. quæst. 38. n. 125. Addend. ad Buratt. dec. 60. n. 14. ita, ut possessio partis influat ad possessionem totius ad effectum manutentionis. Et in rebus, ac juribus indivisibilibus, continuis, & connexis, possidere totum videtur, qui acquisivit possessionem partis, si illud de jure communi possidere, & tenere potest, secus in separatis, ac divisibilibus. DD. cit. dummodo non sint separata, & distincta pro commodiore cultura per sepes, vel fossas, quia tunc etiam illarum diceretur capta possessio. Gratian. d. cap. 126. numer. 22. Caval. dec. 729. n. 9. Ita etiam in Universalibus facti, puta in grege armentorum, ovium &c. possessio capta de aliquibus ad omnes extenditur. Peregr. l. c. n. 74. Gratian. d. cap. 425. n. 33. Post. l. c. n. 73. 66

Possessio, vel quasi in servitutibus negativis incipit a die prohibitionis. L. 1. C. de servit. Gail. lib. 2. obs. 69. n. 15. Tranched. cons. 12. 67

Possessio infecta ex superveniente titulo purgatur, si tamen titulus sit validus, & illi debetur manutentio. Rota apud Rubeum tom. 1. dec. 549. par. 5. recent. 68

Possessio annalis non interrumpitur per mandatum de manutenendo, si est nullum ex defectu jurisdictionis. Marescot. lib. 1. var. resol. cap. 56. Sarnen. in reg. de annali. q. 46. 69

§. VII.

§. VII.

De Possidente, & Possessore.

70 Possidens beneficium non tenetur edere titulum ejusdem, si illud possidat per institutionem ab Ordinario factam. Franc. *in cap. Ordinarii. de off. ordin. in 6.* Capon. *disc. for. 1. num.* 30. Item si diu stetit in possessionem Beneficii sciente, & patiente Ordinario, aut Patrono, quia præsumitur habuisse canonicum titulum, & si jus resistat, præsumitur fuisse dispensatus, & ad hoc sufficit biennium, secundum Hostien. vel triennium, secundum *Reg. 33. Cancell.* aut decennium secundum Lapum *alleg. 89.* Cassad. *dec. 2. de caus. possess.* Seraph. *decis.* 974. *n.* 8. Genuen. *in prax. cap.* 21. *num.* 18. alii volunt tempus esse arbitrarium. Covar. *in reg. possessor. part. 2. §. 10. n. 9.* neque tenetur edere titulum, si exhibet sententiam in sui favorem, quæ non sit suspensa per appellationem. Coccin. *dec.* 344. apud Capon. *l. c.* Riccius *in prax. Benef. res.* 346. Abb. *in cap. licet. de simon.*

71 In aliis vero casibus tenetur illum ostendere. gl. & DD. *in cap. ordinarii. 3. de off. ordin. in 6.* Abb. & Fel. *in cap. licet Heli. de simon.* Sylva *de Benef. par. 3. quæst.* 25. Covar. *in reg. possessor. de R. J. in 6.* Coccin. *dec.* 191. Mascard. *de prob. conclus.* 1378. Paris. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 14. *n.* 33. qui id dicit, cum Superior ex officio inquirit, juxta *cap. ordinarii.* ubi Archid. & Gemin. *n.* 7. & Franc. *n.* 5. *de off. ordin. in 6.* Abb. Host. & Fel. *in cap. licet Helin. n. 7. de simon.* quia beneficium non potest sine Canonica institutione obtineri. *cap. 1. de R. J. in 6.* Lambertin. *de jurepatron. par. 3. lib. 2. quæst.* 3. quæ procedunt non tantum ad petitionem Ordinarii, sed etiam Patroni. DD. cit. & Lotther. *de re benef. lib. 2. quæst. 46. num.* 38. non obstante regula de triennali, quæ quoad hoc non suffragatur Beneficiato. Gomez. *in reg. de triennali. q.* 58. Cassador. *dec.* 8. *n.* 4. Tenetur etiam edere Instrumenta, inventaria, & alia spectantia ad Beneficium. Riccius *in prax. par. 1. resol.* 335. *& par. 2. res.* 354. imo tenetur etiam edere dispensationem super incompatibilitate. Conc. Trid. *sess. 7. cap. 5. de ref.* licet constaret, Beneficiatum habuisse legitimum titulum, sed redactum fuisse ad non titulum per privationem. Coccin. *dec.* 447. Felin. *in cap. veniens. de accus.* quæ procedunt, si Ordinarius ea petat ex officio, secus si ille, vel Patronus se facerent partes. Capon. *l. c. n.* 38. Tranched. *consult.* 13. *n.* 14. Caocer. *var. res. lib. 1. cap.* 11. *à n.* 32. Fab. *in C. de peten. hered. defin.* 8 Merlin. *dec.* 200. Post. *de manut. obs. 1. n.* 9. Seraph. *dec.* 670. *n.* 2.

72 Possidentes fundum subjectum censui possunt in solidum conveniri. Surd. *dec.* 32. *&* 204. Molina *de contract. disp.* 383. *num.* 9. & alii apud Costam *de port. rata. quæst.* 72. contra Covar. *lib. 3. var. res. cap.* 7. qui hoc asserit tantum, si ad solutionem debiti agatur non hypothecaria actione, sed ratione constitutionis, & assignatione annui redditus super eadem re, quæ facta videtur pro rata, & distributive. & Catoc. *de excussione bonor. par. 2. quæst.* 10. volentes, teneri tantum pro rata.

73 Possidens alieno nomine non est manutenendus, sed tantum Dominus, cujus nomine possidetur. Ciarlin. *controv. for. cap.* 113. *n.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 113. *n.* 63. Post. *de manut. obs.* 52. *n.* 33. Farin. *dec.* 677. *n.* 7. Caval. *dec.* 171. Rota *in Romana de Torniellis 4. Martii 1616. coram Remboldo.* Cenc. *de censib. par. 2. cap. 2. q.* 89. in impress. noviss. Taurini. *vel q. 5. art. 3. n* 13.

74 Possidens non tenetur docere de jure suo, sed onus probandi non jus, incumbit allegant non jus. Seraph. *dec.* 670. *n.* 2. Post. *de manut obs. 1. n.* 38. 39. *&* 40. Ludovis. *dec.* 105. *n.* 20. Ciarlin. *controv. for. cap.* 172. *n. 6. &* 7. & possidens interea est manutenendus. DD. mox cit.

75 Possidens civiliter dicitur turbari ab eo, qui vult retinere naturalem. Tusc. *lit. I. concl.* 284. Post. *de manut. obs.* 16. *n.* 37. Ciarlin. *controv. for. cap.* 169. *n.* 39. Ecclesia *obs. for.* 167. *n.* 6. Olasc. *dec.* 99. *n.* 51. Fab. *in C. tit. uti possideris. defin.* 9. Rota *in Romana Confiscationis coram Merlino post. tract.* Post. *de manut. dec.* 37. *n.* 4. & post Statil. *de salv. dec.* 197. *n.* 32. Farin. *dec.* 560.

Possidere quia præsumitur ex titulo antecedente, & 76
causa præambula Craverta *cons.* 276. Mascard. *de prob. conclus.* 1203. Ciarlin. *controv. for. cap.* 105. *num.* 45. quamvis titulus esset invalidus, & inutilis, gl. *in L. quedam mulier. ff. de rei vindic. L. fin. ff. de reb. cor.* Socin. *cons.* 13. *n.* 18. *lib.* 4. Curt. jun. *cons.* 168. *n.* 33. *&* 34. Cephal. *cons. 4. n. 39. lib.* 1. Natta *cons.* 502. *num.* 22. Alciat. *d. præs. reg. 2. præs.* 23.

Possidere dicitur, qui non habet se pro spoliato, ut 77
possit propterea petere manutentionem. Put. *dec.* 410. Mant. *dec.* 185. Seraph. *dec.* 1386. Post *de manut. obs.* 57. *n.* 40. Ciarlin. *controv. for. cap.* 119. *n.* 38. Farin. *dec. recent.* 35. *num. 3. par.* 2. Rota *dec.* 180. *num. 2. par. 4. divers.*

Possidere se negans non privatur possessione, nisi pro- 78
bentur opines confines. Ciarlin. *controv. for. cap.* 65. *ad L. fin. ff. de rei vindic.* & negans convincatur de mendacio, quia præmissa lex est pœnalis. Alex. *cons.* 35. *num. 6. vol.* 2. Rol. *cons.* 88. *n.* 15. *vers. tertium. vol.* 4. Ursil. ad Affic. *dec.* 18. *n.* 2. Gabr. *de acquir. possess. conclus. 5. n.* 36. & in illam admittitur adversarius, negavit in judicio & quidem dolose, secus si ignoranter. Idem dic, si mendaciter dixit, se possidere nomine alieno. Ecclesia *obs. for.* 156.

Possidens bona debitoris præsumitur illa habuisse in 79
solutum sui crediti, ita Surd. *dec.* 308. Olasc. *dec.* 58. *n.* 18. Pajatel. *exped. & annot.* 45. Merlin. *de pignor. lib. 2. tit. 4. quæst.* 105.

Possidens pignus per immissionem judicialem in a- 80
ctione hypothecaria non potest variare & petere, ut bona vendantur sub hasta, si causa fuit inducta in Judicio Salviano, & lata sententia ad favorem creditoris pro immissione, quia subhastatio convenit actioni personali, non reali, & ex Salviano avocatur sola possessio, & sub hasta dominium. Marches. *de commiss. appell. in salv. par. 1. §. 2. n.* 8. Mangil. *de subhast. quæst.* 126. *n.* 2. *& quæst.* 181. Post. *de subhast. inspect.* 38. Rota apud Seraphin. *decis.* 1100. Eccles. *obs. for.* 137. *num.* 9. secus cum agitur de pignore prætorio, & creditor fuit immissus in vim primi decreti in contumaciam. Item cum agitur de pignore judiciali, & creditor fuit immissus ad tenendum jure pignoris, tunc enim potest variare, ne fructus percepti extennet sortem. Covar. *lib. 3. var. res. cap.* 18. *n.* 4. Merlin. *de pignor. lib. 5. quæst.* 60. *n.* 12. *&* 13. Ecclesia *l. c.*

Possessor, qui possidet bona Ecclesiæ sine solemnita- 81
tibus contra dispositionem Extrav. *ambitiosa de reb. Ecclesiæ non alien.* non est possessor bonæ fidei. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst. 72. cap. 7. num.* 4. Borell. *in sum. dec. par. 1. tit. 15. num.* 45. Rota *in Neapolit. fructuum* 31. *Maii* 1606. apud Marchesan. *in tract. de commis. par. 1. cap. 2. dec. 7. num.* 1. Ciarlin. *controv. for. cap.* 105. *n.* 93.

Possessor turbatus est potius Reus, quam actor, & 82
ideo trahit turbantem ad suum forum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 28. *n.* 13. Abb. Felin. & Socin. *in cap. cum sit generale de foro compet.* Lapus *alleg.* 65. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 361. Grass. *de eff. Cleric. eff. 1. n.* 533.

Possessor bonæ fidei non tenetur ad restitutionem rei, 83
quæ apud ipsum periit, nisi fuerit in mora solvendi, vel factus fuerit locupletior. Bonac. *de restit. dis.* 1. *quæst. 3. p.* 10. Covar. *in reg. peccatum par.* 2. & DD. Apud eosdem omnes fructus consumptos tam naturales, quam industriales suos facit. Pinell. *ad L. 2. C. de rescinden. vend. par. 2. cap.* 4. Fachin. *controv. Jur. lib. 1. cap.* 57. quamvis ex illis fuerit factus locupletio, qui tamen loquitur de bonæ fidei possessore. Contrarium tenent Covar. *lib. 1. var. res. cap.* 3. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 580. Alii distinguunt inter possidentem cum titulo, & sine titulo. Ciarlin. *controv. for. cap.* 176. videri potest Bonac. *de restit. disp. 1. quæst. 3. p. ult.* §. 2. E converso possessor malæ fidei tenetur ad restitutionem rei, quæ apud ipsum periit, quamvis apud Dominum fuisset peritura, tum ex quasi contractu, tum quia est in mora restituendi, & sic tenetur etiam de casu fortuito. *L. 18. ff. commod. cap. Decimæ. quæst.* 1. Bonac. *l. c.* Constituitur in mala fide per litis contestationem, & ideo tenetur ad restitutionem fructuum a die litis contestatæ. Bart. *in L. 2. C. de fruct. & lit. expens.* Menoch. *de recup. rem. 15. l. c.* Lancellot. *de attent. in præfat. 2. par. cap. 4. n.* 506. Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap.* 60. Eccles. *obs. for.* 164. & an dicatur

in mala de petempta instsntia, vide *Instantia*, & qui est in mala fide, sumptus necessarios in rem factos repetere potest. *L. domum C. de rei vi dic.* Fachin. *lib.* 1. *cap.* 4. etiam utiles expensas deducere potest, si absque detrimento rerum deduci possunt; uti possessor bonæ fidei. Fachin. *l. c.* Merlin. *dec.* 731. tenetur ad restitutionem fructuum, quos Dominus percipere potetat, non vero ad augmentum illorum. Surd. *dec.* 194. Petra *de fidei c. quæst.* 13. nisi aliquando fuerit in bona fide. Costa *de port. rata. quæst.* 136.

84 Possessor bonæ fidei rei alienæ, quam titulo emptionis possidet, non tenetur rem, postquam cognovit Dominum, illi restituere, sed potest agere ad rescissionem contra venditorem ut reciperet pretium. Navar. *in man. cap.* 17. Bonac. *l. c.* contra Sotum *de Just. cap.* 17. Covar. *in reg. peccatum. par.* 3. quia nemo ex charitate vel justitia tenetur magis prospicere bono alieno, quam proprio, & Dominus non censetur rationsbiliter invitus, tum quia inveniens rem, & timens sibi fore perniciosam, quamvis sciat Dominum, potest illam reponere in loco, in quo invenit.

85 Possessor bonæ fidei non tenetur rem alibi restituere, quam in loco, ubi res est, ne ex sua bona fide damnum patiatur, si rem suis expensis Domino transmittere deberet. *L. possessor. ff. de pet. hered.* secus possessor malæ fidei, nisi majores expensæ esset necessariæ, quam res valeat. Bonac. *de restit. disp.* 1. *quæst.* 5. quia tunc servaretur æqualitas.

Possessor primus, licet sciverit colonum ejectum fuisse, aut possessionem alii traditam, si non fuit in aliqua negligentia, sed adivit judicem pro manutentione, non remanet possessione sua privatur. Pont. *de spol. lib.* 2. *cap.* 14. *n.* 124. Gratian. *dec.* 132. *n.* 17. Poss. *de manut. obs.* 59. *n.* 53. & Rota post illius tract. *dec.* 330, Capon. *disc. for.* 136.

86 Possessor Beneficii debet manuteneri contra provisum etiam a Sede Apostolica, nisi ostenderit provisus titulum. vide *Manutentio*, & quamvis esset intrusus, debet citari ab eo, qui ejus Beneficium obtinuit tanquam vacans, v. g. ob non delationem habitus, alias processus est nullus. Sperell. *dec.* 66. non obstante probatione Jurispatronatus supervenient. Riccius *in prax. Jurispatron. res.* 154. Bich. *decis.* 300. *num.* 12. juxta *cap. licet Episcopus de praben. in* 6. nisi ex actis constaret, nullam omnino defensionem illi competere. Franc. *in cap. ex ratione. n.* 29. *de appell.* Gabr. *lib* 2. *cons.* 31. *num.* 20. Rota *dec.* 211. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* & *dec.* 234. *n.* 1. apud Post. *de manut.*

87 Possessor Beneficii debet citari ab Executore Apostolico, antequam alium juxta litteras Apostolicas immittat in possessionem; quamvis prætendatur incapax Beneficii propter irregularitatem, quia irregularitas debet verificari coram Executore Apostolico tanquam fundamentum gratiæ. Rotæ *dec.* 379. *par.* 1. *recent.* & quidem plene ac concludenter. Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *n.* 124. Bich. *dec.* 393. *per totum.* Lim. si liquide constaret, obstare possessori decretum irritans. Lother. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 20. *n.* 199. & 200. Rota *dec.* 472. *n.* 3. *par.* 3. *divers.* & *dec.* 469. *n.* 22. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* & aliæ apud Bich. *dec.* 300. *n.* 26.

88 Possessor vel quasi servitutis, tenetur probari, quod servitus illa sibi fuerit constituta, eo quod quælibet res præsumatur libera. Bart. *in L. si prius. ff. de nov. oper. nunt.* sed con~~arium tenent multi. Mascard. *de prob. concl.* 129~~/Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 56. quia possessor sustinet partes Rei, & ad actorem pertinet onus probandi.

89 Possessor Doctoratus per decennium non tenetur ostendere titulum. ita DD. apud Riccium *in prax. Benef. res.* 346. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 16. & tempore litis motæ est manutenendus. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 366. Ursil. ad Afflict. *dec.* 274. *n.* 6.

90 Possessor pignoris pro securitate sui crediti non tenetur de levissima culpa, sed tantum de levi, qui pignus respicit utilitatem utriusque; creditoris, quia est securus, debitoris, quia mutuum propterea habuit Navar. *in man. cap.* 17. Garz. *de contract. cap.* 49. Angel. *ver. pignus. n.* 67. Sylvest. *eo loco quæst.* 14. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 6. *n.* 12. ubi DD. contra Cajetan. & alios.

91 Possessor bonorum defuncti per exceptionem retentionis fit legitimus contradictor ad impediendam possessionem, seu immissionem, vel continuationem alterius prætendentis. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 112. Negusant. *de pign. par.* 5. *memb.* 4. Argell. *de legit. contrad. quæst.* 14. *art.* 2. Redenasc. *lib.* 1. *cons.* 45. *n.* 5. quamvis creditum sit minoris valoris, quam rei possessa, uti fit ab uxore ratione dotis. Gratian. *discept. for. cap.* 9. 10. *n.* 5.

Possessor dicitur Reus, qui Actore non probante est 92
absolvendus. *L.* 2. *C. de prob.* licet Reus nihil præstiterit. *L. qui accusare. C. de eden.* quia ipse vincit ex non jure actoris. *L. fin. ff. de rei vindic.* & cum partium jura sunt obscura, ad favorem possessoris est judicandum. *cap. ex litteris. de prob.* Noal. *de trasmiss. cap.* 39.

Possessor tertius rei hypothecariæ conventus non li- 93
beratur offerendo ejus æstimationem. Negus. *de pignor. par.* 5. *memb.* 4. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 8. Fachin. *lib.* 11. *Jur. cap.* 11. Lim. quoad sumptus & melioramenta, quæ debent bonificari possessori, sicut etiam interesse.

Possessor, vel immissus in possessionem vigore testa- 94
menti minus solemnis ad pias causas est manutenendus contra hæredem in testamento solemni anteriori. Ciarlin. *controv. for. cap.* 114. *num.* 23. & 14. Host. & Jo. And. *in cap. ult. de solut.* Abb. *cons.* 11. *col.* 3. *lib.* 1. Jas. *in L. nolumus. C. de testam.* Tiraquell. *de privil. pia causa privil.* 2. & *privil.* 53. *per totum.* Vetal. *dec.* 347. *par.* 2. Post. *de manut. obs.* 12. *n.* 16.

Possessor triennalis juvatur a regula Cancellariæ etiam 95
alias inhabilis. ita Sperell. *dec.* 173. *n.* 56. quia Regula Cancellariæ de triennali defendit etiam eum qui natalium defectum patitur. Gomez *in reg. de annali. quæst.* 2. *ver. tamen istis non obstantibus.* Lother. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 48. *n.* 274. Felin. *cons.* 2. *n.* 31. & 32.

Possessor successor juvatur possessione antecessoris. Ciar- 96
lin. *controv. for. cap.* 119. *n.* 42. Sperell. *dec.* 96. *num.* 26. ubi Rota *in Salamant. stipend.* 16. *Jan.* 1606. *coram Lancelleto.* & apud Coccin. *dec.* 490. *num.* 1. & 2. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 39. Ludovis. *dec.* 246. *num.* 1. ubi Beltramin. *num.* 2. qui citat Surd. *cons.* 138. *num.* 73. Seraph. *dec.* 1417. *num.* 2. Cavaler. *dec.* 655. *num.* 9 Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 18. Post. *de manut. obs.* 55. *v.* 95. & 96.

Possessor fundi censuati tenetur solvere censsus decur- 97
sos. Pajatell. *exped. & annot.* 17. *n.* 2. *L.* 1. *C. sine cens. vel relig. L. Imperator. ff. de publ. L. fin. C. de censib. lib.* 11. Afflict. *dec.* 95. *num.* 1. Anchar. *cons.* 386. *n.* 1. *vers. item etiam.* Foller. *de censib. in rubr. Hujusmodi census super rebus. num.* 97. Boccac. *eodem. tract. num.* 1. *par.* 2. non tantum actione personali, sed etiam reali. *L. Moschis.* ubi Bart. & DD. *ff. de jure fisci. & hactenus. ff. de Jure fisci.*

Possessor tertius, in casu in quo non debet fieri ex- 98
cussio, potest petere, ut illa fiat suo periculo & sumptibus. vide *Excussio*, & si est bonæ fidei, & cum titulo, an possit conveniri remedio recuperandæ a spoliato, vide *spoliatus*. Post legitimam præscriptionem, an possit constitui in mala fide; vide *mala fides*. Obtinens in summarissimo an teneatur cavere de restituendo, si succumbat in plenario, aut petitorio, vide *Vincere*.

§. VIII.

De Possessorio.

Possessorium & petitorium possunt cumulari. Menoch. 99
de acquir. possess. rem. 3. *quæst.* 28. *num.* 160. & 161. Ciarlin. *controv. for. cap.* 35. *n.* 17. & 19. Fachin. *controv. Jur. lib.* 8. *cap.* 6. & eadem sententia terminari. Cyriac. *controv.* 662. suspensum quando inducat nullitatem? vide *Petitorium*. Non alteratur ex productionem tituli, aut probationis concernentis petitorium. Honded. *cons.* 22. Ciarlin. *controv. f. cap.* 119.

Possessorium aliud est ordinarium, aliud summarium, 100
seu summarissimum. Plenarium est, quando plena causæ cognitio adhibetur cum judiciorum solemnitatibus; & plene discutitur, an possessor legitime rem, de qua agitur, possideat, aut vi, clam aut precario. Summarium vel summarissimum dicitur, in quo summatim Judex cognoscit, quis ex litigantibus possideat, puta cum litigatores ita contendunt se possidere, ut neuter actor esse, & libellum offerre velit. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.*

cap. 15. Ecclesia obs. for. 188. & ita in summarissimo Judex cognoscit, quis tempore litis possideat, ut sciat, quis debeat esse Actor. Covar. pract. qq. cap. 17. Fachin. l. c. Scaccia de sent. & re jud. gl. 14. quæst. 2. Post. de manut. quæst. 2. 3. & 4. Ecclesia obs. for. 189. & hoc probatur per leviores probationes, uti per conjecturas, & indicia Menoch. de retin. rem. ult. n. 34. Farin. dec. 661. recent. Post. de manuten. obs. 58. a num. 3. Ciarlin. controv. for. cap. 119. num. 25. etiam per unum testem, & inhabilem. Ludovis. dec. 438. num. 3. Beltramin. ad eundem dec. 160. num. 3. Caval. dec. 64. num. 3. & dec. 379. num. 3. Post. de manut. obs. 38. num. 7. & 8. Ciarlin. l. c. num. 25. In summario, vel summarissimo non attenditur, quis jure, vel injuria possideat, sed quis de facto possideat. Post. de manut. obs. 42. Marchesi. de commiss. par. 1. de commiss. appell. in possess. fol. 933. num. 103. Coccin. dec. 125. n. 6. Rota in Anconitana pensionis coram Plato post tract. Post. de manut. dec. 355. num. 10. nec est necesse colorare jura, quamvis colorari possint, nec jura, & merita causæ in hoc judicio attenduntur. Rota dec. 512. n. 6. par. 4. recent. sed remittuntur ad petitorium. Rota recent. dec. 615 num. 2. par. 3. & in hoc judicio sufficit docere de actibus possessorii gestis de facto etiam non probata scientia Adversarii. Ludovis. dec. cit. Ciarlin. l. c. neque attenditur in hoc judicio antiqua possessio, sed ultimus status de tempore motæ litis. Neviz. cons. 81. a num. 16. Seraph. dec. 1213. num. 5. Rota dec. 27. num. 13. & 28. num. 2. par. 1. divers. & dec. 189. num. 1. & 4. coram Cavaler. apud Bich. dec. 216. n. 3. nisi antiqua possessio probetur continuata usque ad petitionem mandati de manuten.

101 In possessorii summarissimi judicio exceptiones etiam sub vel obreptionis non admittuntur, sed ad petitorium rejiciuntur. Buratt. dec. 540. num. 17. Bichius dec. 236. num. 15. Sicut nec exceptio nullitatis tituli, sed nudum factum possessionis. Bich. dec. 128. num. 16. neque an possessio sit justa, vel injusta. Cancer. var. res. par. 3. cap. 14. num. 40. Seraph. dec. 582. num. 2. Cavaler. dec. 589. num. 5. Bich. dec. 159. num. 7. & dec. 210. num. 33. Imo nec attenditur resistentia juris, ubi alterius possessio est temporis considerabilis, & agitur de rebus præscriptibilibus. Franc. in cap. ad Decimas. n. 8. lim. 4. de restit. spol. in 6. Marescot. lib. 1. var. res. cap. 11. n. 55. Cancer. lib. 3. var. res. cap. 14. num. 45. Neque exceptio erroris. Bich. dec. 390. num. 18. nisi sit certus & clarus. Idem l. c. neque exceptio dominii. Bich. dec. 621. num. 19. Bart. in L. naturali. §. nihil commune n. 3. ff. de acquir. possess. Nata cons. 419. n. 5. Menoch. de retin. rem. 3. n. 675. Rota apud Post. de manut. dec. 41. n. 1. Et exceptio probata per testes rejicitur ad petitorium. Bich. dec. 289. n. 23. Rota in S. Marci pens. 30. Jan. 1612. coram Sacrato. apud Marches. to. 2. fol. 487. n. 8. & in Abulen. pens. 15. Decemb. 1610. coram Pirovano. & in Cremon. pens. 25. Feb. 1622. coram Ubaldo sen. & in Rom. pens. 3. Jul. 1645. coram Bichio. de quibus plura in verb. Exceptio.

102 Quis sit Judex in causa possessoriis in causis spiritualibus, aut Ecclesiasticis, vide in verbo. Judex & Decima.

103 Possessorium est adeo connexum cum petitorio, ut non possit coram uno Judice cognosci petitorium, & coram alio possessorium, ne continentia causæ dividatur. L. nulli. C. de Jud. ubi Barb. n. 4. Menoch. de recuper. rem. 15. n. 219. & de arbitr. cas. 371. n. 3. Ciarlin. controv. for. cap. 190. n. 28. Post. de manut. obs. 6. a n. 1. qui citat Clar. in §. feudum. quæst. 90. vers. qua quidem opinio. Tusc. in verb. Judex. concl. 454. n. 19. Scacciam de sent. & re jud. gl. 14. q. 19. n. 114. & Rotam post tract. de manut. dec. 666. n. 4.

104 Possessorium non retardant probationes tituli desumptæ ex testibus. ita Rota dec. 172. n. 9. & 10. & dec. 284. n. 8. apud Post. de manuten. Bich. dec. 386. num. 24. quando tamen possessorium dependet a titulo, Rota solet videre de bono jure. Bich. dec. 347. n. 1.

105 Possessorium absorbetur a petitorio. DD. in cap. consultationibus. de Jurepatron. Bich. dec. 396. n. 29. Rota dec. 167. num. 9. & 10. par. 2. divers. & dec. 374. num. 4. & 5. par. 1. recent. & dec. 18. num. 8. apud Vivian. de Jurepatr. cum aliis allegatis a Ciarlin. controv. for. cap. 153. num. 16. Bich. dec. 396. n. 29.

106 Possessorium, cum petitorio invita parte cumulari non potest. L. ordinarii C. de rei vindic. Menoch. de retin. rem. ult. n. 30. Rota dec. 365. num. 9. par. 1. recent. apud Bich. dec. 542. n. 1. Caputaq. dec. 143. n. 2. par. 3.

POSTHUMI.

Praxis Posthumorum.

Posthumi veniunt nomine filiorum. L. qui in utero. ff. de statu homin. Marescot. lib. 3. var. res. cap. 12. neque obstat. Lex. qui filiabus. ff. de leg. 1. ubi dicitur *qui filialibus legavit, si mentionem aliqua parte testamenti posthum. fecit, videtur in filiarum legato, & de posthuma sensisse.* ergo si mentionem non fecit, legatum ei non debetur. Quia non est ibi sumendum argumentum a contrario sensu contra L. qui in utero. Aut eum Testator sciebat se habere uxorem prægnantem, & tunc tam in legatis, quam in tutelis filiorum nomine etiam de posthuma sensisse intelligitur, juxta L. nomen filiorum. aut ignorabat, & tunc neque in legatis, neque in tutelis filiorum appellatione posthumi continentur, juxta L. qui filiabus, & ita discurrit Marescotus l. c. 1

Posthumi nomine venit tam conceptus tempore testamenti, quam concipiendus. Ciarlin. controv. for. cap. 3. n. 22. L. placet. ff. de lib. & posthum. quia genus prædicatur de quilibet specie. Menoch. cons. 266. n. 69. Bald. cons. 139. n. 1. lib. 1. Decian. cons. 51. num. 8. lib. 1. L. 1. ubi DD. ff. si cert. pet. Ei posthumo instituto semper subintelligitur conditio, si nascetur. Fusar. de substitut. q. 64. n. 31. Ciarlin. l. c. num. 24. 2

Posthumum, & ventrem prægnantem instituere hæredem, paria sunt, quia æquiparantur venter prægnans, & posthumus. Ciarlin. l. c. n. 13. Bald. cons. 134. n. 1. lib. 4. Berous. cons. 17. n. 13. lib. 2. Surd. cons. 55. n. 14. Fachin. lib. 4. controv. Jur. c. 89. Simon. de Pret. de interpret. ult. volunt. lib. 3. interpret. 1. dub. 3. col. 1. n. 8. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 21. n. 14. Et ventrem prægnantem vocans dicitur instituere quemcunque posthumum. Alex. in d. L. placet. n. 5. ubi Socin. Menoch. l. c. Ciarlin. num. 15. qui tamen instituit ventrem prægnantem suæ uxoris Annæ, non dicitur instituisse posthumum, nasciturum ex alia uxore, sed tantum omnes posthumum nascituros ex Anna. L. filius. §. si quis ex certa. ff. de lib. & posthum. Bart. in d. L. placet. num. 2. & Jas. num 8. Paris. cons. 52. n. 28. lib. 2. Berous cons. 17. n. 23. lib. 2. Menoch. cons. 40. n. 36. & de præs. l. c. Ciarlin. l. c. n. 16 verba vero. *Ventrem prægnantem.* intelliguntur in futurum, nimirum qui prægnans erit. L. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthum. DD. mox cit. & Menoch. cons. 294. num. 7. & cons. 494. n. 26. nisi testator vocasset ventrem prægnantem tempore testamenti; alias enim censetur vocasse ventrem prægnantem tempore mortis. 3

Posthumus præteritus veniens ab intestato tenetur in vim clausulæ codicillaris in testamento adjectæ per verba futuri temporis, retenta sibi una quarta vel duabus, reliquum hæreditatis per fideicommissum restituere hæredibus scriptis. Mant. de conject. lib. 12. tit. 1. num. 22. Cyriac. controv. 443. n. 9. Bursat. cons. 88. num. 23. Bich. dec. 471. a n. 3. si tamen præteritio posthumi fuisset facta scienter, secus si ignoranter, quia tunc deest voluntas testatoris, cui clausula codicillaris famulari debet quia posthumus ignoranter præteritur in vim clausulæ codicillaris non censetur fideicommisso gravatus ad favorem hæredis scripti, non aliter, ac si scienter præteritus fuisset. Fusar. de substit. q. 569. n. 26. Thes. quæst. for. 70. n. 2. Gail. lib. 2. obs. 114. n. 13. & alii apud Bich. l. c. a n. 8. quamvis contrariam teneant Belvis. in L. 3. C. de liber. præterit. Cyriac. controv. for. controv. 443. n. 6. 4

POSTULATIO.

Praxis Postulationis.

Postulatio est petitio Capituli a Superiore, ut is, qui non potest ob Canonicum impedimentum admitti ad Prælaturam per electionem, ad eandem per dispensationem admittatur. Abb. in c. 1. de postul. prælat. Differt postulatio ab electione, quod postulatio innitur gratiæ, electio vero juri. gl. in cap. un. de postul. prel. in 6. Postulatus nullam habet actionem sicut electus. Postulatio 1

est duplex. Solemnis, & non solemnis, illa est, quam descripsimus; hæc est cum non postulatur ab eo, qui potest dispensare super impedimento, sed ab eo, cujus consensus requiritur, uti a superiore Regulari, sub cujus obedientia est postulandus. Postulari possunt, qui ob impedimentum Canonicum eligi non possunt, dummodo impedimentum sit dispensabile. Abb. *in cap. ult. hoc tit.* P. Anaclet. Reiffenstuel *lib. 1. tit. 5. §. 1. per totum.* P. Pirhing. *lib. 1. tit. 5. §. 1.* Hinc est, quod infamis, spurius, illiteratus, & violans interdictum, postulari non possint, quia cum istis non solet dispensari. Hinc Episcopus ad alium Episcopatum eligi non potest, sed tantum postulari, ob matrimonium spirituale, quod habet cum Ecclesia prima. Secus Cardinalis, qui non est Episcopus, quia licet sit major Episcopo quoad officium, est tamen minor quoad Ordinem, si Episcopus fuit confirmatus. Abb. *in cap. ult. de postulat.* Inferiores vero Episcopis eligi possunt; uti Regulares, quamvis debeant minus solemniter, & secundum quid postulari a suo superiore. Porro postulatio potest rejici a superiore. *cap. bona de postul. prælat.*

2 Postulatio, si non concurrit cum electione alterius in discordia, sufficit, quod fuerit facta a majore parte Capituli, quamvis minor pars sit invita. Abb. *in d. cap. bona*; si vero concurrat cum electione, requiritur, quod numerus postulantium sit duplo major numero eligentium, nimirum quod sint duæ partes Capituli ex tribus. *cap. scriptum de elect.* Gonzal. *in lib. 1. Decretal. tit. 5. cap. 3. n. 15. & in cap. scriptum de elect.*

3 Possunt autem postulare, qui possunt eligere. Et quamvis consultum sit, quod in postulando servetur forma. *cap. quia propter*, & fiat per scrutinium ut voluit Innoc. *in cap. in caus. 30. num. 1. de elect.* Abb. *in cap. quia propter. 42. n. 9. quæst. 2. eod. tit.* Laym. *in tract. de prælat. elect. quæst.* 80. Greg. Tholos. *de elect. cap. 2. num.* 11. ea ratione, quod electio & postulatio in jure æquiparentur circa requisitas juris solemnitates, tamen contraria sententia de postul. prælat. defenditur a Sylvestro *in summa n. 10. ver. postulatio q. 2.* Franc. *in cap. un. num. 3. de postul. præl. in 6.* & quod ad postulationem non sit necessaria forma scrutinii, & aliæ solemnitates necessariæ in electione, sed sufficiat quod postulatio fiat in concordia consentientibus duabus partibus Capituli, tuto practicari potest. Quia; ut ait Sylvest. *l. c.* si necesse esset in postulatione sicut in electione illa, quæ ad electionem Canonicam requiruntur, servare, postulantes non possent a postulatione recedere, antequam hæc superiori fuit præsentata, sicut eligentes non possunt resilire ab electione, quod tamen est falsum. Abb. *in cap. bona 3. n. 8. & in cap. bona. 4. n. 10. & 11. de postul. præl.*

4 Quia vero eligendus postulari non potest, nec postulandus eligi, juxta *cap. ult. de postul. prælat.* ubi gl. Anchar. *in cap. un. de postul. prælat. in 6.* ideo non valent hæ formæ. *Eligo postulando*, vel *postulo eligendo.* aut *eligo postulandum.* vel *postulo eligendum.* Item *eligo in postulandum.* aut *postulo in eligendum.* Similiter *eligo aut postulo prout melius de jure.* ob incertitudinem Pirhing. *l. c. § 6. n. 31. & 32.* nisi esset dubium probabile, an aliquis sit eligendus vel postulandus. *cap. un. de postul. præl. in 6.* quo tamen casu electus, aut postulatus tempore consensus debet eligere viam electionis aut postulationis, ne in incertum vagetur, quarum una electa, ab illa recedere non poterit. Anaclet. Reiffenstuel *in lib. 1. Decretal. tit. 5. §. 3.* Passerin. *de postulatione c. 24. n. 70.*

5 Postulantes scienter indignum propter vitium aut defectum indispensabilem, pro illa vice, ipso jure & facto privati sunt potestate eligendi aut postulandi. *cap. 1. ver. privare. de postul. præl.* ubi gl. Jo. And. & Abb. *n. 31.* & probatur etiam, *ex c. 2. h. 1. & cap. scriptum. 40. de elect.* Pirhing. *l. c. §. 5.* quia quamvis *cap. cum in cunctis 7. §. fin. de elect.* loquatur de eligentibus, & hæc dispositio sit pœnalis, tamen ab Innoc. III *in cap. 5. hoc titulo.* fuit extensa etiam ad postulantes jus interpretando, eo quod electio, & postulatio in jure æquiparentur, utpote tendentes ad eundem finem providendi Ecclesiæ de subjecto digno. Et si postulationem personæ indignæ a superiore vitio personæ cassatam renovant, sunt ipso jure privati pro ea vice facultate postulandi. *cap. gratum. 2. h. 1.* quia abutentes privilegio, merito illo privantur. *cap. cum illorum. 32. de sent. excomm.* & si minor pars renovationi postulationis contradixit, jus postulandi vel eligendi devolvitur ad minorem partem. *cap. bona 23. & cap. cum Vintonien. 25. de elect.* Et si unus duntaxat esset in capitulo innocens, ad illum devolveretur jus eligendi. *cap. 2. ver. pauciore. h. t.* quia Universitas conservatur in uno gl. *in L. sicut. 7. in Decurionibus. ff. quod cujusque Univers. nom.*

6 Postulantes illum, qui non habet viginti septem annos suæ ætatis, sunt suspensi, & privati pro ea vice. P. Thes. *ver. electio par. 2. c. 3.* ubi Bonac & Suar. Lar. *fol. mihi 391.* Venieto *de exam. Episcopi lib. 4. c 3.* ad cap. *dispendia in Extrav. Joannis XXII. de elect.* & suspensio durat per triennium.

¶ PRACTICA.

§. Unicus.

Practica, & observantia sequenda etiam contra communiorem opinionem, & quando secus?

Consuetudo † practica est servanda, si de ea con- 1
stet. Bald. *cons. 136. Præmissis duobus statutis, num. 3.*
lib. 1. † Extende, in tantum esse servandam practicam, 2
ut in omni dispositione theoricæ videatur annexa, quia
eam interpretatur. Bald. *cons. 318. Practica Civitatis,*
num. 2. ver. non obstat. lib. 1. † Amplia, ut procedat 3
etiam circa interpretationem statutorum, quia id, quod
fuit diu observatum, est sequendum etiam contra in-
terpretationem juris. Bald. *cons. 136. num. 2. ver. præ-*
terea, lib. 1. & quod prima interpretatio statuti suma-
tur a practica, & observantia, qua deficiente, recur-
rimus ad interpretationem juris. Bald. *cons. 94. Casus*
præsumitur, in pr. lib. 3. † Et statutum prohibens ali- 4
enari in forensem, alias contractus sit nullus, licet lo-
quatur ex contractu, tamen extenditur etiam ad ulti-
mam voluntatem, si ita est practicatum. Bald. *cons. 358.*
Quidam. Lucanus, num. 3. lib. 1. † Et excludens fi- 5
lias stantibus certis personis, an excludat perpetuo,
vel ad tempus, statur practicæ usitatæ, si de ea con-
stat. Bald. *cons. 267. Proponitur, quod, in fin. lib. 5.*
† Extende in tantum practicam servandam in interpre- 6
tatione statutorum, ut licet sit manus juridica, tamen
ab ea non recedatur. Angel. *in l. fin. C. de Relig. &*
sumpt. funer. Castr. *cons. 312. Postremo, in antiq.* Bald.
cons. 302. Proponitur, in fin. lib. 4. Dec. *cons. 358.*
Placet, Lapus *q. 57.* † Et quod practica inducat ve- 7
ram interpretationem Bald. *in c. 1. in princ. de feud.*
sine culpa. † Et in observantia interpretativa legis, vel 8
statuti non requiritur, quod longo tempore ita fuerit
observatum. Castr. *cons. 332. Quia circa donationem,*
col. fin. lib. 1. Aret. *cons. 10. col. 3. ver. si tamen,*
Socin. *cons. 101. col. fin. ver. sed certa possumus, lib.*
1. Corn. *cons. 188. col. fin. lib. 3.* Dec. *in c. cum*
M. Ferrarien. col. 3. ver. ex supra dictis infertur de
constit. & cons. 127. col fin. sequitur Craveta *cons.*
118. num. 2. Anton. de Butr. & alii *in cap. fin. ex-*
tra de Consuet. Rol. a Valle *cons. 22. num. 21. & seq.*
lib. 2. † Et quod ab antiqua practica non sit receden- 9
dum. Bald. per illum textum, *in l. illud, ff. de excu-*
sat. tut. Anchar. & alii quos citat Aleiat. *de præsum-*
pt. reg. 2. num. 2. & seq. Dec. *cons. 358. num. 3. &*
cons. 334. num. 2. † Amplia, quia practica commu- 10
nis, quod statutum in totum possit tollere legitimam de-
bitam parentibus, ubique servatur, & non est mutan-
da, sed tenenda. Bald. *cons. 140. viso testamento, in*
fi. lib. 1. † Amplia, circa jurisdictionem, & merum 11
Imperium, quod licet non possit haberi sine permissu
Cesaris de jure; tamen domini possidentes de facto ac-
quisiverunt sine Cæsare, & ita de facto servat totus
mundus. Bald. *cons. 142. Dominationibus magnificos,*
in pr. lib. 1. † Amplia circa substitutionem factam fi- 12
lio si decesserit sine filiis, quia si est per verba obli-
qua, vel communia semper est fidcicommissaria, etiam
tempore pupillaris ætatis, secundum opinionem, quæ
ubique servatur. Bald. *cons. 157. Pater fecit, circa*
med. lib. 2. † Amplia, circa jurisdictionem; quia sta-
tutum non se extendit ab bona extra territorium sta-
tuentium ex communi practicata, & observata opi-
nione. Bald. *cons. 245. Quæritur utrum ille, circa,*
me-

14 *medium*, *lib.* 1. † Amplia, in laudis etiam sub pœna
latis contra debitorem pecuniarum, ut solvat; quia si
extat practica in Civitate, quod creditori solvatur per
oblationem bonorum offerendo juxta practicam, dicitur
solvere, ne pœnam laudi incurrat debitor, quia om-
nis theorica interpretatur a practica. Bald. *cons.* 318.
15 *Practica Civitatis*. *in pr. lib.* 1. † Amplia, quia ma-
xime practica antiqua est servanda, & tenenda, plura
16 ponit Crav. *cons.* 91. *num.* 7. † Extende; quia com-
munis practica inducit consuetudinem, quæ servanda
est; iden si mariti accipiunt pecunias dotales pro one-
ribus matrimonii, & bona paraphernalia uxoris, ut at-
testatur Cravett. *d. cons.* 91. *num.* 7. illa est servanda,
17 ut ibi dicit. † Limita, quia contra communem opi-
nionem durum esset velle practicam inducere, vel ser-
vare. Jul. Clar. *in praxi*, §. *fin. quæst.* 24. *num.* 10.
18 *in fin. ver. præterea.* † Contrarium, quando jam esset
introducta practica contra communem, quia illa est
servanda. Jul. Clar. *in* §. *fin. qu.* 6. *in pr.* & *quæst.*
21. *n.* 4. & alibi sæpe. Vide Tusch. *Litt. S. ver. Stylus
diversorum tribunalium quando servandus Concl.* 695. ¶

PRÆBENDA.

Præbenda Pœnitentiaria.

1 Antequam procedamus ad erectionem pœnitentiariæ, quædam de Sacramento Pœnitentiæ magis practicabilia præminenda duximus. Et quidem Episcopus solicitus esse debet, ut observetur a Medicis constitutio Pii V. quæ incipit *super gregem*, ne Medici curent ægrotos, nisi eos moneant de facienda peccatorum confessione, & ne tertium diem ægrotum visitent, nisi per fidem Confessarii ipsis constet de perfecta confessione, nisi Confessarius ex causa tempus prolongarit, & hæc Medici jurare debent in sua promotione coram Rectore, vel Episcopo. Quia tamen Medici prætextu consuetudinis, vel potius corruptelæ hoc suum juramentum parum, vel omnino non observant, poterit Episcopus sua Constitutione præcipere Medicis suæ Diœcesis sub pœna excommunicationis ipso incurrendæ, quatenus teneantur servare dictam Constitutionem sublata quacunque consuetudine.

2 Et quamvis nonnulli, cum quibus Thom. Tamburin. *lib* 5. *de Pœnit. cap.* 2. §. 2. velint, Constitutionem Pii V. procedere in morbis tantum periculosis, tamen alii tutius, & probabilius existimant, procedere in quovis morbo lectum exigente, excepta podagra, quia quod lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 91. *n.* 3. & 4. Navar. *in man. cap.* 25. *n.* 61. Jac. de Graff. *in aur. dec. par.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 7. Mar. Antonin. *var. res. lib.* 1. *cas.* 30. *vers. cæteram.* Fr. Emmanuel. *in sum. to. cap.* 246. Et quamvis Tamburin. *l. c.* existimet, sufficere testimonium domesticorum, tamen illius opinio videtur omnino contraria Constitutioni Pianæ, quia S. Pius videtur eo ipso diffisus testimonio domestico, cum exegit testimonium Confessarii, & in re tanti momenti non est facile recedendum a proprietate verborum dictæ Constitutionis, nec valet interpretatio, aut præsumptio in contrarium, quia constat de mente Pontificis, & in claris conjecturæ non admittuntur; alias omnia jura, & omnes Constitutiones Pontificiæ possent in dubium revocari in maximam tum animarum, cum Reipublicæ perniciem.

3 Sed quid, si ægrotus sit obstinatus, & nolit omnino confiteri, non obstante, quod Medicus fuerit illi minatus, se illum deserturum, eritne deserendus? at hoc videtur inhumanum, contra charitatem, & pietatem Christianam; quis enim non abhorreat dicentem, Hæbræum ex eo, quod nolit converti, aut quemlibet alium infidelem, aut hæreticum posse a Medico deseri? Certe hoc alienum videtur a sanctitate Pii V. & dubium, utrum talis actus possit cadere sub præceptum humanum contra præceptum Divinum de diligendo proximo; mens ergo S. Pontificis non videtur eo tendere, sed solum velle terrore mortis ægrotum disponi ad pœnitentiam. Tamburin. *l. c.* citans Dianam.

4 Concilium Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 15. *de reform.* disponit, nullum Sacerdotem etiam Regularem posse Confessiones sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id reputari idoneum, nisi vel Parochiale Beneficium, vel ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, vel alias judicetur idoneus. Et in hac facultate approbandi Confessarios sæcularium Episcopus est manutenendus, quamvis nihil docuerit de quasi possessione prædictæ potestatis, quia habet claram, apertam, & indubitatam juris assistentiam. *cap. cum persona. de privil. in* 6. Rota *in Calaguritana Jurisdictionis*. quam refert Riccius *in prax. var. res.* §. 11. secundum novam impressionem. Pax Jord. *lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 103. nec refert, quod Sacerdos in sua ordinatione recipiat habitualem potestatem, quia ad absolutionem requiritur etiam actualis jurisdictio, seu potestas. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 25. *num.* 8. S. Congreg. *in una Leodien. anno* 1580. quam adfert Pax Jord. *l. c. n.* 104. *vers. sacra etiam.* Capeavil. *de cas. reserv. cap.* 3. *quæst.* 1. Pasce. *in prax. par.* 2. *cap.* 1. *n.* 8. Barb. *l. c.* Imo nec Episcopus in aliena Diœcesi potest vigore *cap. fin. de pœnit.* eligere sibi Confessarium non approbatum a suo Ordinario, quia non subditum approbare nullo modo potest. Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 4. *cap.* 3. *quæst.* 16. *vers. quæres.* Barb. *l. c. n.* 9. Suarez *to.* 4. *disp.* 28. *sect.* 6. *num.* 13. Pa. Jord. *l. c. n.* 105. uti declaravit S. Congreg. apud eundem sub Greg. XIII.

Episcopus non debet quemlibet Sacerdotem ad exa- 5
men admittere, qui non habet fidem Parochi, aut aliorum Superiorum de vita, & moribus, quia esset indignum, peccatorum conversionem, & salutem illis committere, qui in peccatorum cœno aurium tenus hærent. Insuper permittere non debet, quod talis approbandus ab uno duntaxat Examinatore examinetur, sed illud tribus ad minimum committere debet, alias unus tantum non audebit semper reprobare indignum, maxime a potentibus commendatum. Suadendum etiam Vicariis, ut omnibus examinibus intersint dignis ex causis.

Approbatio vero Sacerdotum ad audiendas sæcularium 6
Confessiones spectat ad Episcopum, dummodo sit confirmatus, quamvis non consecratus, & quidem quoad Sacerdotes sæculares, approbari debet ab Episcopo, qui est *Pastor ovium*, pro quibus approbantur, quod procedit etiam in Regularibus, qui similiter approbari debent ab Episcopis, qui sunt Pastores ovium, pro quibus approbantur, quia Concil. Trid. loquitur in plurali, scilicet *ab Episcopis*. Quare merito rejicitur illa opinio, quæ vult Regularem approbatum in uno loco esse approbatum pro omni loco, quia ad quemlibet Episcopum pertinet cura suarum ovium, & non alienigenarum. S. Congr. apud Dianam *par.* 6. *tract.* 7. *res.* 59 qui citat Franc. de Lugo, & Rodriguez, ac alios; & allegat Constitutionem Urbani VIII. *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 123. & Declarationem sub Innoc. X. *par.* 10. *tract.* 4. *res.* 23. quam etiam habet Pax Jord. *l. c. n.* 120. videri etiam potest P. Tamburin. *de Sacram. d. lib.* 5.

Approbare Confessarios ultra Episcopos potest Vica- 7
rius generalis Episcopi. Riccius *in prax. for. Eccles. par.* 4. *res.* 312. Item Vicarius Capitularis sede vacante. Riccius *l. c.* Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capitul. par.* 2. *tit.* 17. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 25. Diana *part.* 8. *tract.* 4. *res.* 46. Campanil. *divers. Jur. Canon. rubr.* 12. *cap.* 13. etiam quoad casus reservatos Episcopo. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de devol. num.* 63. Ugolin. *de off. Episc. cap.* 36. Barb. *d. alleg.* 25. Quaran. *in sum. Bullar. ver. Capitulum. num.* 1. *vers. tertio quæro etiam ab Excom* Barb. *l. c.* & *de Can. cap.* 42. & *de Jur. Eccl. lib.* 1. *cap.* 32. quia hæc approbatio est actus jurisdictionis, non Ordinis, & DD. apud Pacem Jord. *lib.* 3. *tit.* 4. *num.* 109. & 110 Et hæc approbatio debet esse expressa, vel tacita, & de illa constare. Neque sufficit, quod aliquis etiam Doctor, vel Theologus se præsentaverit, ut censeatur approbatus, quamvis esset Regularis, nec indebita, seu injusta illius rejectio habetur pro admissione ob Decretum Urb. VIII. apud Pacem Jord. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 4. *n.* 120. & licet sine justa causa, postquam se præsentarunt, & fuerunt examinati, non fuerunt approbati, tamen non possunt audire Confessiones, ob claram Concil. Trid. doctrinam, quæ est generalis, & derogat quibuscunque privilegiis, & consuetudinibus etiam immemorabilibus, & ita tenent post Decretum Urbani VIII. Suarez *in* 3. *par. to.* 4. *disp.* 28. *sect.* 1. Barb. *in Collect. ta.* 3. *par.* 2. *lib.* 3. Corinth. Filiuc. Sylvest. Vasquez, Sanchez & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 19.

a qua sententia in praxi non est recedendum, & talis Regularis punitur ab Episcopo non obstante sententia contraria. Cochier *de jurisdict. ordin. in exemptos. par. 4. quæst.* 77. Lsym. *moral. lib. 4. tract. 6. cap.* 11. quæ videri etiam possunt apud Pacem Jord. *l. c.* quæ multo magis procedunt quoad Confessiones Monialium. Pellizar. *de Monialibus. cap.* 10. apud quem Constitutio Greg. XV. Diana *par. 9. tract. 6. res.* 49. præsertim a casibus reservatis Pontifici, quamvis Moniales Regularibus essent subjectæ, quarum confessiones nec ipsi Generales audire possunt. Gavant. *in man. Episc. ver. Moniales.* ubi S. Congr. Squillante *de oblig. & privil. Episcop par. 3. cap.* 39. Diana *par. 10. tract. 14. res.* 6. Pax Jord. *l. c. num* 126. *&* 128. ubi refert per extensum Constitutionem Greg. XV. oonis Febr. 1622.

8 Quæres, quid dicendum de illo, quem Episcopus sciens esse inhabilem, seu inidoneum, tamen approbavit, validene absolvet? Responsio est negativa, quia talis vere non fuit judicatus idoneus; sed tantum ficte. Riccius *in praxi for. Ecclef. par. 4. res.* 14. apud quem Suarez, Reginaldus, & alii.

9 Notari vero debent illa Concilii verba: *Confessiones sæcularium etiam Sacerdotum.* Primo, ut tibi constet, hanc approbationem necessariam non esse pro Confessione Regularium, etiam Novitiorum, qui in favorabilibus veniunt nomine Regularium. Thom. Tamburin. *de pœnit. lib. 5. cap. 5. §. 2. nu.* 12. Hinc Regulares peregrinantes possunt sibi eligere virtute licentiæ, quam habet a suis Superioribus pro Confessario Sacerdotem simplicem etiam non approbatum, quia Concil. Trid. hanc approbationem tantum requirit pro confessione sæcularium etiam Sacerdotum. Suarez *to. 3. de Relig. tract. 8. lib. 2. cap.* 17. Item dictam approbationem non esse necessariam pro Confessario Ordinum militarium, ut tenet Diana *par. 3. tract. 2. resol.* 30. Suarez *to. 4. disp.* 28. *sect.* 7. apud quem Campanill. Navar. Henriquez, & alii; ratio est, quia isti sunt Religiosi, juxta Sperell. *dec.* 5. *n.* 2. Mastrill. *dec.* 290. Dummodo Canonice fuerint instituti, & ab Ecclesia approbati, & tria vota substantialia emittant, tales enim Religiosi appellantur a Sum. Pontificibus, & post emissam professionem ad sæculum redire nequeunt, neque ad aliam Religionem transire sine magni Magistri consensu, ut patet ex Bulla Alexandri III. & Innoc. IV. alias fierent apostatæ. Diana *par. 3. tract. 2. res.* 50. Præterea isti non possunt profiteri ante 16. annos ætatis completos. Diana *par. 1. tract. 2. res.* 49. *&* 71. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 12. *nu.* 46. Car. de Grass. *de effec. Cleric. eff. 1. num.* 15. Sperell. *dec.* 21. *per tot. num.* 27. Garz. *de Benef. par. 5. cap. 4. num.* 21. Natta *cons.* 509. *&* 1108. & plerique Canonistæ contra Theologos. Neque refert, quod isti voveant tantum Castitatem conjugalem, quia cœlibatus tantum requiritur ad perfectam Religionem, hoc est, ad perfectum statum Religionis, & sicut votum castitatis habet majorem, & minorem extensionem, & cum minori extensione sufficit ad constituendam Religionem concurrentibus aliis votis, cur dici non possit de voto castitatis. Riccius *in prax for. Ecclef. ref.* 180. *&* 181. *par.* 4.

10 Porro in verbis Concilii *Sacerdotum* Episcopi non comprehenduntur, qui nomine Sacerdotum non veniunt, nisi in favorabilibus, quare possunt Episcopi etiam extra suam Diœcesin Confessarium sibi eligere etiam sibi non subditum. *cap. fin. de pœnit. & remiss.* P. Tamburin. *l. c. num. 7. & seq.* & cum iste actus sit jurisdictionis voluntariæ non tantum pro se, sed etiam pro aliis suis subditis poterit in aliena Diœcesi approbare confessarium. Pax Jord. *l. c. num.* 105. qui post Bullam Greg. XIII. & S. Congreg. sub illo, quidquid sit de jure, contrarium tenet.

11 Cum Concil. Trid. requirat approbationem Ordinarii etiam pro Regularibus volentibus audire Confessiones sæcularium, & Regulares non possint uti jurisdictione etiam valide, quam habent a S. Pontifice, nisi mediante voluntate, & licentia suorum Superiorum, & jurisdictione, quam illis potest concedere Episcopus etiam invitis eorum Superioribus, licite uti non possint, juxta P. Tambur. *l. c.* cavere debent Episcopi, ne approbent Regulares, nisi præsentatos a suis Superioribus, ad tollenda peccata, & vitanda scandala. Quia vero sæpe contingit, Regulares ab Ordinariis approbatos, aut a suis Superioribus dimissos, vel propria voluntate ad sæculum redire, dubitatur, an approbatio, quam habuerunt ab Episcopo, dum essent in religione, illis suffragetur etiam in sæculo. Respondetur, talem inprimis amittere jurisdictionem, quam ut Regularis habuit a S. Pontifice, juxta Dianam *par. 11. tract. 4. res.* 13. Pellizar. *to. 2. tract. 7. cap. 13. de Regular.* adeoque ex hoc capite absolvere non posse, præterea amissurum approbationem, quia non est verisimile, Episcopum eundem voluisse approbare etiam in casum status deteriorationis. ita P. Tambur. *lib. 5. de pœnit. c. 5. §. 2. nu.* 41. Sed

Quæres, an Regulares possint audire confessiones sal- 12
tem suorum famulorum actu servientium sine Episcopi approbatione, si maneant in Monasteriis? Respondetur negative, quia isti remanent sæculares, & ita habet locum dispositio Concilii Tridentini. Pellizar. *in man. Regular. to. 4. tract. 8. cap.* 3. contra Tamburin. *de Jure Abb. to. 2. disp. 6. q.* 16. Pellizario accedit Diana *par. 9. tract. 9. res.* 36. Mancin. *de visit. Infirmorum. pract. 8. dub.* 14. Suarez *de Relig. to. 4. tract. 10. lib.* 9. Imo neque Tertiariorum confessiones audire possunt sine Episcopi approbatione, nisi isti collegialiter vivant. Congr. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 18.

In approbatione vero concedenda providere debet Or- 13
dinarius, ne cuipiam fiat injurius, quia sicut peccaret non approbando eum sine justa causa, quem in examine deprehendit idoneum, ita peccaret etiam approbando limitate illum sine justa causa, quem in examine invenit absolute idoneum. Boss. *de Jubilæo. sect. 3. cas. 2. num.* 57. Tambur. *l. c. §.* 4. Dixi sine justa causa, quæ vix abesse poterit, cum multum intersit, Sacerdotes sæculares limitate approbari, ut continuum studendi stimulum habeant timore futuræ reprobationis in proximo examine experientia Magistra.

In Regularibus vero, si fuerint idonei reperti absolu- 14
te, approbari debent sine limitatione temporis, loci, & personæ, alias fieret illis gravis injuria. Pax Jord. *de re sacra. lib. 3. tit. 4. num.* 121. *& seq.* qui affert Declarationem S. Congreg. *de anno* 1587. 2. *Jul.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 25. num.* 31. Gutierrez *Canon. quæst. lib. 1. cap. 27. num.* 18. Neque in illis requiritur requisitio Parochi, nec ad hanc illos obligare potest ob privilegium Alex. IV. Miranda *in man. prælat. lib. 1. quæst. 44. art. 14. conclus.* 2. Tambur. *de Jure Abb. to. 2. disp. 6. quæst.* 13. Barb. *de off. Paroch. c. 19. num.* 22. Unde infertur Episcopum Regulares semel examinatos per examen ad fidelium confessiones, si fuerunt generaliter approbati, & absolute, non posse amplius examinare, secus si limitate tantum. Barb. *l. c. num.* 124. Tambur. *l. c.* S. Congr. *apud Galemart. in Conc. Trid. cap. 15. sess.* 23.

Quæres ulterius, an Regularis recedens a Diœcesi, 15
in qua fuit approbatus, si redeat ad Diœcesin, egeat nova licentia, & approbatione? Respondetur, si approbatio fuit generalis, & absoluta, ac illimitata, non egere nova licentia, & approbatione, licet novus successerit Episcopus, nisi ab hoc fuerit revocata. Bonac. *de Sacram. disp. 5. quæst. 7. p. 4. §. 1. num. 16. vers. qui etiam.* Barb. *d. alleg. 25. num.* 25. Pax Jord. *l. c. n.* 125. & est generale, quod tam Regulares, quam sæculares ab Episcopo Successore examinari possint, sive licentia fuerit revocata, sive non, juxta Constitutionem Pii V. supra relatam. *alleg. l. c. num.* 29. quod tamen non procedit in Vicariis Capitularibus quoad Regulares ob privilegium Clem. IV. Flamin. Marchet. *in prax. Vicar. Capitul. par. 2. tit. 17. num.* 13. Diana *par. 3. tract. 2. & par. 8. tract. 4. res.* 48. Gavant. *in Enchir. Episc. ver. Confessarius. num.* 23. P. Tamburin. *de pœnit. lib. 5. cap. 5. §. 5. num.* 90.

Approbatio ad confessiones, si fuit limitata quoad 16
tempus, exspirat cum tempore, si vero fuit illimitata, non exspirat, nisi fuerit revocata in casibus, in quibus revocari potest, nisi fuerit concessa similibus verbis: *Donec voluero, donec mihi placuerit, ad beneplacitum meum;* quia tunc sine ullo actu positivo revocatur eo ipso, quod Superior ab officio fuerit amotus, vel mortuus. Suarez *de pœnit. disp. 26. sect.* 3. De Lugo *de pœnit. disp.* 19. Sanchez *de matrim. lib. 8. disp. 28. numer.* 52. Menoch. Covar. Pont. & alii apud Castropal. *lib. 1. tract. 3. disp. 4. p. 16. §. 5. n.* 5. secus si fuit facta ad beneplacitum officii, Dignitatis, Sedis &c.

Debent tamen Ordinarii advertere, ne cœca passione 17
ducti

ducti ad ejusmodi revocationem deveniant sine justa causa, quia talis revocatio, quamvis secundum aliquos apud Dianam *part. 11. tract. 4. res.* 25. existimetur valida, tamen De Lugo, & alii apud eundem vocant nullam, quia revocatio injusta potest tollere jus quæsitum Sacerdoti in approbatione jam facta, quia tamen revocans approbationem simul etiam revocat jurisdictionem, quam Episcopus potest sine causa revocare, quia fuit concessa per delegationem, quæ delegatio ad libitum tolli potest, non poterit Sacerdos audire confessiones secundum Escobar. *lib. 7. sect.* 2. *problem.* 26. Hæc de Sacerdote sæculari, nam quoad Regulares extat Decretum Pii V. & Urbani VIII. quod refert Barb. *de pot. Episc. alleg.* 25. *num.* 30. Tambur. *de Jure Abb. to.* 2. *disp. 6. quæst.* 12. ubi statuitur, non posse Ordinarios Confessarios Regulares alias ab ipsis libere approbatos suspendere ab audiendis confessionibus, nisi ex nova causa, eaque ad confessiones ipsas pertinente, aut ob non servatum interdictum ab Ordinariis positum, S. Congregatione non consulta, quod Decretum, cum habeat clausulam *nullo pacto*, clare importat, seu infert nullitatem revocationis, sermo est de approbatione absoluta, generali, & illimitata. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 43. Causa vero ad confessiones pertinens dicitur etiam illa, quæ procedit ex mala, & scandalosa vita Religiosi. Tambur. *de Jure Abb. l. c.*

18 Cæterum, quamvis sufficiat licentia, & approbatio data oretenus, tamen expedit illam dari in scriptis. Pax Jord. *l. c.* Riccius *in praxi approbationis Confessarii. par. 4. res.* 315. ut pro re nata ostendi possit, & fraudibus via præcludatur; quarum formulas pro faciliori praxi hic subjicimus.

Forma licentiæ audiendi confessiones pro Sacerdote sæculari.

19 NOs &c. Vener. Nobis in Christo dilecto D. N. hujusce Diœcesis N. salutem in Domino. Tenore præsentium tibi per diligens examen idoneo reperto, ut in loco N. sic annuente adm. Rev. Parocho loci confessiones fidelium audire, & pœnitentes absolvere valeas, præterquam a casibus reservatis, facultatem, & licentiam concedimus, & impertimur ad biennium duraturam. Te in Domino admonentes, ut quæ pro recta hujus Sacramenti administratione per sacros Canones sancita, vel a Reverendissimo Domino Episcopo nostro ordinata fuerint, attente perlegas, accurateque observes. In quorum &c. Datæ &c.

20 Et si hæc licentia detur non tantum ad excipiendas confessiones, sed etiam ad exercendam curam animarum, debebunt addi, & inseri verba sequentia: *nec non etiam Sacramenta administrare, cæteraque munia parochialia, ad quæ quilibet animarum Rector seu Curatus tenetur*. Si autem hæc licentia detur forensi, sequens formá erit aptior.

21 NOs &c. Vener. Nobis in Christo dilecto Presbytero N. N. ex Diœcesi N. salutem in Domino. Tibi a Reverendissimo tuo Ordinario dimisso, & commendato, prout ex dimissoriis ejusdem Reverendissimi Ordinarii tui, ac prævio diliganti examine ad tempus infra scriptum approbato, ut in Parochia N. de loci Parochi consensu fidelium confessiones audire, & pœnitentes absolvere valeas; preterquam a casibus reservatis, & cætera, ut in superiori forma.

Formula pro Regularibus.

22 NOs &c. Rev. Patri Nobis in Christo dilecto fratri N. de loco N. Ordinis N. salutem in Domino. Tenore præsentium Paternitati tuæ a tuo Superiore nobis legitime præsentatæ, & per Nos approbatæ, ut in Civitate, & Diœcesi hac N. in Ecclesiis Monasteriorum, seu Conventuum Ordinis tui, ubi eam habitare contigerit, & in aliis Ecclesiis, quæ non sunt Ordinis tui, confessiones fidelium audire, & pœnitentes absolvere valeas, præterquam a casibus Nobis reservatis, aut ad forum contentiosum quomodolibet deductis facultatem concedimus, & impertimur, Paternitatem tuam in Domino admonentes, ut quæ pro recta, & cætera, ut in prima formula.

23 Et quia Moniales debent habere Confessarios extraordinarios approbatos ab Ordinario juxta Constitutionem Greg. XV. quæ incipit *inscrutabilis*, & quidem etiam duos, aut tres juxta Constitutiones Clem. VIII. & Urb. VIII. apud Tamburin. *de pœnit. lib. 5. cap.* 5. §. 2. *num.* 20. *& cap.* 7. §. 2. *numer.* 1. ideo formulam approbationis etiam in his casibus subjicere placet tenoris sequentis.

Forma pro Deputat. Confessarii extraord. ad audiendas confessiones Monialium.

24 NOs &c. Adm. Rev. Nobis in Christo dilecto Domino Parocho N. salutem in Domino. Præcipua cura, qua subjecti gregis saluti invigilare tenemur, bonorum operum exercitium, Sacramentorumque frequentiam in Ecclesia Monialium N. N. Nobis immediate subjectarum (aut exemptarum) adjuvare volentes, decrevimus hoc tempore prædictis nostris in Christo sororibus Sacramentalis confessionis viam planiorem facere, electione extraordinarii Confessarii. Igitur tenore præsentium te, de cujus vita, morum probitate, prudentia, & scientia plurimum in Domino confidimus, extraordinarium Confessarium NN. Monialium Monasterii prædicti deputamus cum facultate easdem ab omnibus casibus, & censuris Nobis reservatis absolvendi pro hac vice tantum. In quorum &c. Dat. &c.

25 Et quandoquidem sermo incidit de casibus reservatis, notandum, non omnes subjacere casibus reservatis, nec omnia peccata reservari posse. Non subjacet reservationi casus, qui committit peccatum, credens esse reservatum, quod tamen tale non est, secus si ignorans reservationem commisit peccatum revera reservatum. Aversa *de pœnit. quæst.* 17. *sect.* 1. quia reservatio non est pœna, sed limitatio potestatis in Confessario. Diana *par. 10. tract. 14. res.* 2. Ita operans ex metu gravi non subjacet reservationi casus, quia sicut Ecclesia, quæ est pia Mater, liberat ab excommunicatione, ita etiam ab incursu reservationis. Peccata vero, quæ vel non solent, vel non possunt reservari, sunt venialia, aut mortalia jam absoluta, quia inutiliter reservatur, quod quis confiteri non tenetur, ita neque dubia, mere interna, quia Ecclesia profitetur, se non judicare de internis, nisi illius clavibus voluntarie subjiciantur. Ita etiam illa, quæ non fuerunt completa in ea ratione, in qua fuerunt reservata. Vasquez *to. 4. ad 2. par. quæst.* 91. *art. 5. dub.* 2. Præterea reservatio non potest esse nimia, & indiscreta tendens in perniciem animarum, quia Episcopus non habet potestatem in destructionem, sed in ædificationem Ecclesiæ. Conc. Trid. *sect. 14. cap.* 7. Card. de Lugo *de pœnit. disp.* 20. *sect.* 3. ubi Vasquez & alii.

26 Quinam vero casus a Jure reserventur ipsi Episcopo, vide apud Pacem Jord. *de re Sacra lib.* 3. *tit.* 4. *a numer.* 30. & in primis reservatur percussio Clerici levis. An vero levitas desumi debeat ex circumstantiis, puta, quia inflicta in foro, in platea, in templo, aut alio loco publico, & personarum concursu, aut desumatur ex re ipsa, dubitatur: esse desumendam ex circumstantiis volunt gl. & Abb. *in cap. cum illerum. numer.* 9. Sylvest. *in verb. Absolutio.* 4. Bonac. *de censur. disp.* 4. *quæst.* 4. *p.* 5. *numer.* 2. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 41. *num.* 4. *&* 6. Navar. vero *in sum. cap.* 27. *numer.* 92. requirit offensam, vel percussionem esse gravem in se ipsa, & magnum scandalum generare,

& pro-

& probat *ex alleg. 76. Lapi.* Belletus *disquis. Clerical. par. 1. de favor. Cleric. Can.* §. 3. *num.* 34. vult esse relinquendum Episcopi arbitrio ex circumstantiis personarum, locorum, temporum, modi percussionis &c. quod arbitrium Felin. *in d. cap. cum illorum* cum Speculat. tenet intrare, dummodo non intervenerit mors, aut membrorum mutilatio, & uti tenet etiam Piasec. *in prax. Episc. par. 2. cap. 1. num. 14. vers. conceditur.* quod tamen dubium, cum declaraverit Joan. XXII. nimirum levem dici percussionem, pugno, palma manus, pede, digito, baculo, aut lapide, quæ ad livorem, mutilationem membri, fractionem dentis, depilationem capillorum non modicam, vel effusionem sanguinis non excedit; nec, si ex levissimo ictu sanguis exiret. Præterea attendendam facti qualitatem, percutiendi modum, & circumstantias, loci nimirum & personarum. Prudentius tamen erit, qui post viri arbitrium propendent in partem tutiorem, scilicet pro reservatione S. Pontifici, & abstinet ab absolutione, ut ait S. Pontifex. Pax Jord. *l. c. num.* 34.

27 Præterea potest Episcopus absolvere etiam a casibus Pontificiis propter justum & legitimum impedimentum adeundi S. Pontificem, licet excommunicatus alium pro se mittere posset, quoniam ad id non tenetur in isto casu. Barb. Bellet. Abb. & Ugolin. Quod quidem impedimentum multipliciter contingere potest, nimirum ob capitales inimicitias, ob quas quis ad S. Pontificem accedere non potest sine periculo vitæ. Item Cura animarum, si in illa alius idoneus substitui non potest. Item paupertas, ob quam quis Romam accedere non potest; qualis etiam est, si quis habet uxorem, & liberos extreme indigentes, vel filias nobiles. *cap. quod de his & cap. quamvis. de sent. excom.* Surd. *de alim. quæst. 93. num. 33.* Sylvest. *ver. absolutio. 4. num.* 3. Barb. *d. alleg. 41. numer. 23. & 24.* Item infirmitas aut valetudo. Cæcus, claudus &c. *d. cap. quod de his, cap. quamvis. cap. ea noscitur. de sent. excom.* ubi Abb. Bellet. *l. c.* §. 3. *num.* 25. Barb. *d. alleg. 41. nu.* 25. Item senex, etiam robustus, quia senectus ipsa est morbus, & quis dicitur senex? remittitur arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitr. cas. 59. & de præs. lib. 6. præs. 46. num.* 25. Paris. *de resign. lib. 5. quæst. 6. num.* 4.

Item constitutus sub aliena potestate; uti filiusf. servus &c. Item multum potentes, & delicati, qui possunt absolvi ab Episcopo consulto tamen prius S. Pontifice, & personæ statu, negotiique qualitate patefacta, & expectato illius beneplacito. *cap. mulieres. de sent. excom.* ubi gl. & Abb. Sylvest. *l. c. vers.* 7. nisi periculum sit in mora, quo casu poterunt absolvi recepta cautione de parendo mandatis.

Quod attinet administrationem Sacramentorum, Episcopus curare debet, ut, seclusa necessitate, audituros confessiones utantur superpelliceo, & stola, juxta declarationem S. Congreg. apud Barb. *de officio Parochi. cap. 19. numer.* 6. exceptis PP. Societatis, & Mendicantibus. Et ut sedes Confessionales sint in publico Ecclesiæ, nec debent permittere Sacerdotes audire confessiones, præsertim mulierum, extra confessionale, quia res hæc esset indecentissima, & periculorum plena, ac scandalosa. 28

Minister hujus Sacramenti in casu necessitatis est quilibet Sacerdos etiam præsente Parocho, qui non potest contradicere, ne Sacerdos etiam non approbatus hoc Sacramentum administret; quia moriturus non debet arctari ad Parochum pro majore illius libertate in confitendis suis peccatis. Et in necessitate potest etiam absolvere illum, qui nullum potest dare signum doloris, sed non nisi sub conditione, quia ita consulitur animæ, & irreverentiæ Sacramenti. P. Tambur. *in sua Methodo Confess.* 29

Episcopus virtute Concilii Tridentini *sess. 24. cap. 8. de ref.* potest erigere Præbendam Pœnitentiariæ in Cathedralibus cum unione Præbendæ proxime vacaturæ, ita tamen, ut Pœnitentiarius debeat esse Magister, Doctor vel Licentiatus in Theologia, aut Jure Canonico, & quadraginta annorum, seu alias, qui pro loci qualitate reperiatur: Quæ tamen non procedunt in Collegiatis, de quibus Concilium non loquitur, & quod Lex voluit, expressit. *cap. ad audientiam de Decimis cap. inter corporalia. de translat.* Mandos. *super reg. 32. quæst. 18. num.* 2. Pyrrus Corrad. *in prax. Benef. lib. 2. cap.* 4. ubi S. Congreg. & apud Garz. *de Benef. par. 5. cap. 5. nu.* 111. Ejusdem erectionis formula est, quæ sequitur. 30

Forma Erectionis Præbendæ Pœnitentiariæ.

NOs &c. DEI & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus &c. Divina disponente Clementia circa statum quarumlibet Ecclesiarum nostrarum Civitatis, & Diœcesis &c. præsertim vero Nostræ Cathedralis Ecclesiæ, prout ex debito Nostri pastoralis officii Nobis incumbit, diligenter prospicientes ad ea, quæ in executionem decretorum Sac. Concilii Tridentini, ac Christi fidelium animarum salutem tendunt, libenter intendimus, prout rerum & temporum qualitatibus diligenter observatis conspicimus in Domino salubriter expedire. Sane cum in dicta Cathedrali Ecclesia sacrum Pœnitentiariæ officium juxta prædictorum decretorum dispositionem nondum erectum existat, plurimumque conveniat, ut illud tam pro ipsius Ecclesiæ decore, ac venustate, & Divini cultus in ea augmento, quam eorundem decretorum complemento quamprimum in ea instituatur. Nos igitur hujusmodi sanctum opus, ac maxime necessarium; omni studio, pietate, ac diligentia amplectentes, in dicta nostra Cathedrali Ecclesia sacrum Pœnitentiariæ officium pro uno Presbytero Canonico Pœnitentiario nuncupando, qui juxta ejusdem S. Congregationis dispositionem qualificatus esse, ac Christi fidelium sacramentales confessiones audire, omniaque & singula, quæ ad ejusmodi Pœnitentiarii officium pertinent, sedulo exercere, nec non stallum in Choro, & locum, ac vocem tam activam, quam passivam in Capitulo, Processionibus, cæterisque actibus publicis, & privatis habere, & post dignitates in dicta Ecclesia obtinere, & ante omnes Canonicos, & præbendam Theologalem habentem incedere, omnibusque illis horis, & temporibus, quibus dictum officium exercebit, ad residendum Divinis officiis in Choro, ac pro rebus Capitularibus tractandis in Capitulo interessendum minime teneatur, & nihilo minus omnes, & singulos fructus, distributiones quotidianas, mortuaria obitus, aliaque jura, obventiones, & emolumenta quæcunque per alios Canonicos, qui in dicta Ecclesia personaliter, & continuo residente, & interfunt, percipi, & lucrifieri solita, & percipere, & lucrari, & alias cum omnibus privilegiis, insignibus, honoribus, & oneribus consuetis authoritate nostra, ac alias omni meliori modo, quo possumus, erigimus, & instituimus, dictoque Pœnitentiariæ officio per præsentes erecto Canonicatum, & præbendam dictæ Ecclesiæ, cum primum illos quomodocunque, & ubicunque vacare contigerit, ita ut liceat dictæ Ecclesiæ Pœnitentiario pro tempore existenti, & nunc prout ex tunc, & e contra per se, vel alium, seu alios ejus, & dictæ Pœnitentiariæ, vel Pœnitentiarii nomine, seu nominibus propria authoritate corporalem, realem, & actualem possessionem dictorum Canonicatus, & Præbendæ cum omnibus juribus, & pertinentiis suis libere apprehendere, & apprehensam perpetuo retinere, illorumque fructus, redditus, & proventus, jura, obventiones, emolumenta quæcunque, & illorum distributiones quotidianas, percipere, exigere, levare, arrendare, locare, dislocare, ac in suos usus & utilitatem convertere cujusvis licentia desuper minime requisita, eadem authoritate Nostra ordinaria, ac alias omni meliori modo, quo possumus, unimus, annectimus & incorporamus. In quorum &c. Datum &c.

N. Subscriptio Episcopi.

(L. ✠ S.)

Subscriptio Cancellarii, seu Actuarii.

No-

31 Notandum, quod licet Pœnitentiarius prædictus eo ipso, quod est institutus, habeat a Jure, & Concilio Tridentino supra citato authoritatem audiendi confessiones, & jurisdictionem, sicut quilibet Parochus in Parochia, ita ille in tota Diœcesi, ut declaravit S. Congregatio apud Pyrrhum Corradum *in praxi Beneficiaria lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 106. non potest tamen absolvere a casibus Episcopo reservatis, cum Concilium nihil de hoc decernat, & nihil novi statuat, ideoque standum sicut regulæ juris antiqui, donec doceatur de exceptione, vel correctione. *L. præcipimus. C. de appell.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 2. *num.* 115. ubi ita declaravit S. Congreg.

32 Notandum præterea, quod solus Episcopus etiam sine consensu Capituli, & illius requisitione possit hanc præbendam erigere, juxta declarationem S. Congregationis Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 8. apud Pyrrhum Corrad. *l. c.* & Riccium *in praxi fori Ecclesiastici. dec.* 356. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 55. *num.* 2. Ugolin. *de off. Episcopi. cap.* 33. Paris. *de confid. quæst.* 45. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *num.* 138. & hujus præbendæ provisio pertinet ad Episcopum. *l. c. alleg.* 55. Lim. si etiam ex primæva erectione vacaret in mense reservato Pontifici, ad illum pertinet provisio pœnitentiariæ, erectæ per Episcopum, ut pluries declaravit S. Congreg. apud Pyrrhum Corradum *l. c. num.* 109. Azevedo *cons.* 14. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *num.* 138. Barb. *d. alleg.* 55.

33 Et illa verba *quandocunque* in formula supra citata, nisi intelligantur in terminis habilibus, scilicet in mensibus Episcopalibus, sunt frustratoria. Cum ergo casus omissus maneat sub dispositione juris communis, sequitur, collationem Præbendæ unitæ Pænitentiariæ spectare ad illos, ad quos spectabat prius. S. Congreg. apud Garz. *l. c.* & Pyrrhum Corrad. *l. c. num.* 109. & Rota apud Seraphin. *dec.* 1218. quæ amplianttur etiam ad Capitulum sede vacante.

34 Neque refert, quod dicit Rebuff. *in prax. tit. de devolutionibus. fol.* 63. nimirum posse Vicarium suspendere, excommunicare, interdicere, privare, & absolvere. *cap. his. de majorit. & obed. & cap. un. eodem tit. in* 6. & quod possit Capitulum Pœnitentiarium creare, qui absolvat a casibus etiam Episcopo reservatis; nam Rebuff. in illo loco non loquitur de Pœnitentiario ad præscriptum Concilii Tridentini, cujus deputatio cum annexione Præbendæ spectat ad Episcopum, sed de eo Pœnitentiario, qui sit simplex Confessarius a Capitulo constituendus, qui absolvat a casibus Episcopo reservatis, cujus officium exspirat per supervenientiam novi Episcopi, & nullam Præbendam annexam habet. Garz. *l. c.*

35 Cæterum quando Pœnitentiaria vigore Concilii Tridentini fuit erecta, si Præbenda unita erat prius conferenda per Capitulum solum, remanet collatio apud idem Capitulum, ita tamen ut electio sit penes Episcopum. S. Congreg. apud Pyrrhum Corradum *in praxi Beneficiaria lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 112. Garz. *in addit. de Benef. par.* 5. *cap.* 4. & collatio fieri possit, & debeat sine consensu ejusdem Capituli nisi aliter videbitur Ordinariis, quia tunc possunt, uti fecit Carolus Borromæus.

36 Et quia supra ex Concilio Tridentino dictum est, hujusmodi Præbendam esse conferendam Doctori, tamen non sufficit aliquem esse Doctorem, nisi insuper habeat scientiam competentem. Pyrrhus Corrad. *l. c. num.* 116. Boer. *de auth. mag. cons.* 93. Barbat. *in cap. Clerici. de Jud.* quia Ecclesia eget viris litteratis & non asinis ferratis. Et ideo impetrans Beneficium, si narret se Doctorem, cum tamen scientiam non habeat, nulliter obtinet. Fel. *in cap. si quando de rescript.* Rota apud Pyrrhum Corrad. *l. c.*

§. II.

Præbenda Theologalis.

37 Concilium Tridentinum *sess.* 5. *cap.* 1. mandat, ut in Metropolitanis, vel Cathedralibus, si Civitas sit insignis, vel populosa, & in Collegiatis existentibus in insignibus oppidis etiam nullius Diœcesis, si ibi Clerus fuerit numerosus, Præbenda quomodocumque primo vacaturs, cui aliquod onus incompatibile injunctum non sit, & si talis Præbenda sufficiens non sit, & si talis Præbenda sufficiens non adesset. Beneficii simplicis assignatione Præbenda Theologalis erigatur, ut sacræ Scripturæ lectio habeatur, ita tamen, ut propterea aliæ lectiones, quæ vel de consuetudine, vel alia ratione fuerunt institutæ, non impediantur, nisi tamen talis Præbenda Theologalis jam erecta reperiretur in dicta Metropoli, vel Cathedrali; tunc enim secunda erectio esset nulla. Rota apud Seraph. *dec.* 1310. quia non servaretur forma Concil. & S. Congreg. apud Pyrrhum Corrad. *in prax. Benef. lib.* 2. *cap.* 5. quamvis possit contingere, quod Præbenda Canicalis, & stipendium dentur simul pro eadem lectura, aut præbenda Theologali.

38 Talis vero Præbendæ collatio pertinet ad illos, ad quos de jure ante Concilium spectabat, nisi talis deputatio, vel constitutio fieret in mense reservato Pontifici; tunc enim collatio spectaret ap S. Pontificem. S. Congreg. Concil. apuh Pyrrhum. Corrad. *l. c. num.* 4.

39 Sed advertendum, quod si Episcopus provideret de tali Canonicatu, & Præbenda, non adjecto onere Theologali, scilicet lecturæ, non poterit post ejusdem provisionem factam tale onus adjicere, quia ut Præbenda primo vacatura sit Theologalis, vel sit erecta in Theologalem, est necessaria actualis deputatio, ut declaravit S. Congreg. pluries apud Corrad. *l. c,* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *num.* 155. Barb. *de Canon. & Dignitat. cap.* 27. *num.* 5.

40 Porro collatio hujusmodi Præbendæ ad mentem Concilii l. *c.* debet fieri personis idoneis, & quæ per se ipsas id munus exercere possint, alias est nulla, & si habilis non inveniatur, talis collatio est suspendenda; donec sæcularis aliquis habilis inveniri possit. Interea nullus custos fructibus Præbendæ prædictæ ab Episcopo deputari potest, sed isti sunt tradendi superiori alicujus Religionis, qui curet, ut aliquis idoneus ex suis Regularibus Theologis publice sacram Scripturam doceat in Cathedrali, & necessaria eidem subministret; si vero aliquid superfuerit, poterit illud idem superior convertere in usus Monasterii. DD. *in cap. majoribus. de Preben. gl. in cap. quod nullus. de Magist.* & ita declaraverunt Pius V. & Gregorius XIII.

41 Regularis vero hujusmodi non poterit aliud prætendere, quam a suo superiore sibi fuerit congruenter assignatum de fructibus Præbendæ Theologalis ex supra dictis, nec peterit petere stallum in Choro, aut alia jura Canonicalia, imo ista fuerunt denegata cuidam Regulari illa prætendenti, juxta Pyrrhum Corrad. *l. c. n.* 7.

42 Sed quia ejusmodi Lectura, vel Præbenda Theologalis ab Ordinariis debet ad normam Concilii Tridentini erigi, hinc operæ prætium nos facturos duximus, si ejusdem praxin, ad quam maxime collimamus in forma infra tradenda ostenderimus, ex qua facilius percipientur supra dicta, & casu occurrente, licet pro infelicitate nostrorum temporum Concilium Tridentinum in paucis observatum deprehenderimus, imo quod pejus, fructus talis Præbendæ ab aliquo Canonico percipi, quin tamen ille onus a Concilio præscriptum subeat, facilior erit methodus. Forma ergo erectionis erit, quæ sequitur.

Forma Erectionis Præbendæ Theologalis.

43 NN. DEI, & Apostolicæ Sedis Gratia Episcopus &c. Pastoralis Nos admonet solicitudo, ut ad ea, quæ Nobis ratione Nostri Præsulatus incumbunt, mentis Nostræ aciem attente dirigamus, per quæ animarum Nobis creditarum saluti sedulo consulatur, ut parvulis panem petentibus provida manu frangatur, atque dispensetur, quatenus ipsi Divini verbi pabulo, cœlestique rore per verbum DEI refecti uberiores æternæ vitæ ferant fructus, cum per semitas Domini nostri Divinæ veritatis doctrina dirigatur. Sane cum in Nostra Cathedrali Ecclesia NN. Sacræ Theologiæ Lectoris officium decretorum Concilii Tridentini dispositionem nondum per Nostros Prædecessores erectum existat, plurimumque conveniat, ut illud tam pro ipsius Ecclesiæ decore, & venustate; Divinique cultus in ea augmento, quam eorundem decretum complemento quamprimum in ea erigatur, atque instituatur.

Nos

Nos igitur tam pium, & sanctum opus, ac maxime necessarium, omni studio, pietate, ac diligentia amplectentes, in dicta nostra Cathedrali Ecclesia unum sacræ Theologiæ, sacrarumque Literarum officium pro Lectore Theologali nuncupando, qui juxta ejusdem Concilii Tridentini dispositionem qualificatus esse, & in eadem Ecclesia sacram Scripturam legere, & interpretari debeat, & teneatur, ac omnia, & singula quæ ad S. Scripturæ Lectoris officium pertinent, sedulo exercere, nec non stallum in Choro, ac locum, & vocem tam activam, quam passivam in Capitulo, & in Processionibus, cæterisque actibus Capitularibus publicis, & privatis secundum ordinem inter Canonicos dictæ Ecclesiæ servari solitum habere debeat, ac omnibus illis horis, & temporibus, quibus dictum officium exercebit, ad residentiam, & Divinis officiis in Choro, ac pro rebus Capitularibus tractandis in Capitulo prædictis interesse minime teneatur; & nihilo minus omnia, & singula, fructus, redditus, proventus, distributiones quotidianas, mortuaria, aliaque jura, obventiones, & emolumenta per alios Canonicos prædictos, qui se resident, & intersunt, percipi solita, percipere, & lucrari, nec non iis, ac omnibus, & singulis privilegiis, exemptionibus, insigniis, honoribus, & oneribus consuetis, ac immunitatibus, facultatibus, & gratiis, quibuscunque tam spiritualibus, quam temporalibus, quibus reliqui Canonici præfatis Divinis officiis assistentes, & ministrantes, utuntur, potiuntur, & gaudent, aut gaudere possunt, & poterunt quomodolibet in futurum, ipse pariter uti, potiri, & gaudere possit, & valeat, auctoritate Nostra ordinaria, ac alias omni meliori modo, quo possumus perpetuo erigimus, & instituimus, illique sic erectæ, & institutæ pro ejus dote, illudque pro tempore obtinentis sustentatione, ac onerum illi incumbentium supportatione Canonicatum, ac Præbendam prædictæ Ecclesiæ, cum primum illud quomodocunque, ubicunque, & ex cujuscunque persona vacare contigerit, ita ut liceat dictæ Ecclesiæ S. Theologiæ Lectori ex nunc, prout ex tunc, & e contra. Cætera prout in formula erectionis Pœnitentiariæ.

44 Et licet Concilium Tridentinum loco supra cit. loquatur de applicanda Præbenda, ut supra, tamen ubi in Cathedrali non sunt Præbendæ, sed omnes fructus Canonicales consistunt in distributionibus quotidianis, illi erunt assignandi Præbendæ Theologali noviter erectæ, quia illæ distributiones succedunt loco Præbendæ, ut declaravit S. Congregatio, quam refert Barb. *de Canon. & Dignit. cap.* 27. *num.* 7. Gatz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. Corrad. *l. c. num.* 16.

45 Quæres, utrum Lector, aut Pœnitentiarius possint resignare suas Præbendas, etiam ad favorem alterius? Respondetur, quod licet istæ Præbendæ optari non possint, teste Corrado *l. c. num.* 25. tamen resignari non prohibentur, dummodo resignatarius habeat qualitates a Concilio requisitas. *in d. sess.* 24. *cap.* 8. scilicet Doctoratus, vel Licentiæ in Theologia, vel Jure Canonico, sitque ætatis quadraginta annorum, quamvis defectus ætatis prædictæ non obstet, ubi aptior pro loci qualitate non invenitur. Gatz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 4. *num.* 32. *& seq.* & S. Congreg. apud Pyrrhum Corrad. *l. c. num.* 30.

46 Quæres secundo, an Pœnitentiarius, aut Theologus ab Episcopo institutus, ut supra, unione Præbendæ proximæ vacaturæ, si habeat Parochialem, Ecclesiam illam possit retinere, saltem donec evenerit vacatio, & si utrumque exercere? Respondetur, debere dimittere Parochialem, secundum Gatz. *de Benef. in addit. ad* 5. *partem. cap.* 4. ubi S. Congregatio sæpius. Corradus *loc. cit. num.* 33.

PRÆCEDENTIA.

Praxis Præcedentiæ.

1 Præcedentiarum quæstiones debent celeri manu expediri. Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regular. cap.* 13. Et in processionibus debetur præcedentia Reliquiis illius Sancti, qui est dignior Patronus, quamvis alter esset Martyr, qui alias ab Ecclesia præfertur Confessario; quia in processionibus non attenditur, nec consideratur qualitas Martyrii, sed Patronatus, & in hoc quoque est attendenda consuetudo. Altograd. jun. *tota controv.* 93. cap. *solita de major. & obed.* Menoch. *cons.* 52. Rota *dec.* 316. *par.* 2. *divers.*

2 Porro præcedentia denotatur ex pluribus, & diversis signis. Et primo ex jurisdictione denotatur jus præcedendi eos, super quibus habet jurisdictionem. *L. Jubemus in fin. C. de Episc. & Cler.* Abb. *cons.* 21. *num.* 1. *ver. & primo adducto par.* 5. Dec. *cons.* 161. *num.* 2. *ver. septimo ista conclusio.* Villadiego *de Legat. par.* 1. *q.* 6. *num.* 59. Rota *dec.* 4. *num.* 7. *ver. præsertim propter jurisdictionem.* Secundo ex ordine solito servari in scripturis, quando nomen unius præfertur nomini alterius. *L.* 1. *ff. de alb. scrib.* gl. *in cap. bona.* 96. *dist. ver. cumque verbo.* cap. *quorumdam. ver. Prædicatorum. de elect. in* 6. Decius *in cap. Nicolao. num.* 7. *de appell. in cap. avaritiæ nu.* 5. *eod. tit.* & *cons.* 565. *num.* 2. *ver. nam. ex ordine litter.* Bald. *in L. cum quidam. num.* 3. *C. de V. S.* Rota *dec.* 595. *num.* 2. *par.* 4. *divers.* Merlin. *dec.* 70. *num.* 4. *&* 5.

3 Præcedentia regulatur juxta quasi possessionem. Cysiac. *controv.* 201. *num.* 175. Post. *de manuten. obs.* 50. *nu.* 32. Merlin. *dec.* 779. Bich. *dec.* 566. *n.* 8. Tranched. *cons.* 131. quæ possessio acquiritur ex actu ultimo. plura vide apud *Merlin. d. dec.* 70., *per totam.* Antonel. *de regim. Eccles. lib.* 3. *c.* 18. §. 1. *num.* 6. Franzes. *de privil. Eccles. Cathedr. c.* 25. *num.* 377. Gonzal. *in cap. cum olim.* ubi DD. *de consuet.* & *in cap. cum certum. de major. & obed.* ubi etiam Fagnan. *num.* 16. Rota apud Seraph. *dec.* 402. Tambur. *de Jure Abb. to.* 1. *disp.* 25. *q.* 1. *nu.* 199. Salgad. *de protect. reg. par.* 2. *cap.* 9. *nu.* 18. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap. de statu & vita regular.* 543. *nu.* 178. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 124. *num.* 4. quare Greg. XIII. in sua Constitutione, quæ incipit. *Exposcit pastoralis officii.* edita 1583. mandavit illum, qui est in quasi possessione in processionibus præcedere debere. Novar. *in sum. Bullar. par.* 2. *tic. def. praced.* Zerola *in prax. Episc. ver. processiones.* & DD. supra cit.

Præcedentia debetur etiam illi, qui est antiquior. *L.* 1. *ff. de albo scriben. L. semper. ff. de jure immun.* §. *singulor.* ubi gl. *instit. de rer. divis.* Menoch. *cons.* 5. *nu.* 39. Barb. Fagnan. & Gonzal. *in cap.* 1. *de obed. & major.* & hæc procedunt, quando non adest quasi possessio. Tranchedin. *consult.* 14. *num.* 19. *& seq.* 4

Præcedentia in actu processionis, in qua educitur funus, debetur Parocho præ omnibus etiam Abbatibus; quia gerit vices Episcopi. Abb. *in cap.* 5. *de dolo & contum.* & patet *ex cap. præcipimus.* 93. *dist.* Capon. *discept. for.* 4. 5

Præcedentia monialium regulatur a die professionis, & non a die susceptionis, & si duæ simul eodem instanti fuerunt professæ, quæ prius suscepit habitum, & si simul habitum susceperunt, quæ prius in capitulum fuit acceptata. Bald. *de Jure Eccles. lib.* 1. *c.* 44. contra Capon. *discept. for.* 65. 6

Præcedentia inter duas Confraternitates, de jure communi debetur antiquiori & digniori. Bich. *dec.* 566. & quænam sit in loco antiquior, probatur ex testibus juncto instrumento erectionis. Constitutio Greg. XIII. apud Barb. *de potest. Episc. alleg.* 78. *num.* 32. Porro confratres ad favorem Confraternitatis in materia præcedentiæ maxime in materia magni honoris non probant, si exinde aliquam utilitatem vel honorem ut singuli reportant; aliter probant. Bald. *in cap. cum Nuntius num.* 1. *de testib.* Fel. *in cap. insuper. num.* 6. *eod. t.* Rota *dec.* 136. *num.* 1. *recent.* Gratian. *discept. for. cap.* 298. *n.* 46. Rota *in una Confraternitatis. dec.* 260. *num.* 13. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *l. c. nu.* 10. 7

Præcedentia Regularibus an possit competere contra Clericos, aut Clerum sæcularem, vide *Consuetudo.* quia, ut supra jam monuimus, materia Præcedentiarum regulatum secundum consuetudinem; dummodo hæc non sit contra ordinem Hierarchicum, contra jus Divinum, aut Pontificium, uti si esset contra Parochum. Capon. *disc. for.* 4. Riccius *in praxi præcedentiarum. par.* 1. *res.* 562. *&* 635. *& par.* 2. *res.* 105. *par.* 3. *res.* 270. *par.* 4. *res.* 390. Rota apud Merlin. *dec.* 593. & apud Rubeum *dec.* 483. *tom.* 2. *par.* 5. *recent.* Sperel. *dec.* 76. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 78. Diana *par.* 6. *tract.* 5. *res.* 29. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 18. 8

Præcedentia inter Regulares, si non adest quasi possessio, vel de illa non constat, aut consuetudo, ille 9

ordo

ordo præcedere debet, qui est antiquior in loco controversiæ, uti decrevit Greg. XIII. *in constit.* 86. *tom.* 2. *Bullar.* & hæc ab Ordinario secundum prioritatem oretenus est decidenda, revocando Constitutionem Pii V. 71. ad favorem Prædicatorum editam, qua illis præcedentia contra omnes Mendicantes etiam antiquiores dabatur, uti probat Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 138. Contelor. *de præced. num.* 75. & novissime decrevit Urbanus VIII. in Constitutione, quæ incipit *Nuper pro parte.* edita anno 1638. quam per extensum affert, & allegat Pignatel. *l. c. num.* 21. Et ita fuit etiam declaratum a S. Congregatione Episcoporum, & Regularium non semel, sed bene sæpius.

PRÆCEPTORIÆ.

Praxis Præceptoriæ, & præcepti.

1 Præceptoriæ S. Joannis, cum non nisi fratribus S. Joannis Hierosolymitanis, atque aden personis Ecclesiasticis conferantur, sunt, & dicuntur Beneficia Ecclesiastica. Rebuff. *de nominat. quæst.* 15. Paris. *de confid. quæst.* 17. *num.* 3. & alii apud Garzian *de Benef. par.* 1. *cap.* 4. *nu.* 1. quamvis essent manuales. Menoch. *dec.* 10. Put. *dec.* 392. quod idem docet Barb. *de Jure Ecclef.* *lib.* 3. *cap.* 7. *nu.* 3. & contrarium tenet in præceptoriis Ordinis S. Jacobi Alcantaræ, Calatravæ, & similibus, quia istæ non dantur propter officium spirituale, sed propter operam omnino temporalem, nimirum propter militiam, & hanc sententiam sequuntur etiam Campeg. *par.* 3. *cons.* 66. Mandos. *reg.* 6. *Cancell.* q. 11. *nu.* 3. Cabedo *de patronat. regiæ Coronæ. cap.* 15. *a num.* 15. Pereira *de manu regia. par.* 2. *cap.* 48. *n.* 7. Sarmien. *de reddit. Eccles. in suo defensorio admonit.* 55. *num.* 5. Non obstat, quod hæ commendæ dentur duntaxat Religiosis; quia, non dantur illis ob professionem, & in titulum, sed tanquam conditionem, sine qua non conferuntur.

2 Præceptum Communionis Paschalis non implet, qui communicat in Ecclesiis Regularium. S. Congr. apud Dianam *par.* 6. *tract.* 7. *resol.* 58. contra Baunium & alios. Hoc præceptum est Divinum, & Ecclesiasticum, Divinum absolute, ut aliquando in vita quis communicet, Ecclesiasticum ratione temporis Paschalis. Bonac. *de Sacram. disp.* 4. *quæst.* 7. *p.* 1. Divinum obligat saltem in articulo mortis. Suarez, Valen. & Theologi apud Bonac. *l. c.* Imo secundum S. Thom. Sotum, Suarez, & alios obligat etiam aliquando extra articulum mortis, qoia cibus non est tantum necessarius in articulo mortis, sed etiam extra illum, quod præceptum, licet non colligatur ex præcisis verbis S. Joannis, tamen colligitur ex iisdem attenta institutione Sacramenti. Bonac. *l. c. num.* 11.

3 Præceptum Testatoris non tenet, cum præcipit id, quod est de jure vetitum, vide in praxi *Testatoris*.

4 Præceptum de non solvendo decimas eodem modo est concedendum, ac sequestrum. Ecclesia *obs. f.* 202. Tusc. *litt. S. conclus.* 203. Cancer. *var. resol. par.* 2. *cap.* 3.

PRÆDILECTI & PRÆLEGATI.

Praxis Prædilecti, & Prælegati.

1 Prædilectus dicitur, qui est proximior testatori, & natus præsumitur magis dilectus, quam nasciturus. Item is, qui a Testatore fuit magis honoratus. Item in specie nominatus. Item primo vocatus. Item masculus præ fœmina. Item descendens præ laterali. Item legitimus præ legitimato, & ex aliis signis, quæ longa manu affert Fusar. *de substit. quæst.* 468. Gomez. *var. res. to.* 1. *cap.* 12. *num.* 19. Bich. *dec.* 287. *num.* 10. & 11. & qui fuerunt prædilecti in institutione, præsumuntur etiam prædilecti in substitutione. Bich. *l. c. num.* 11. Cyriac. *controv.* 13. *num.* 43. *ex L. Lucius.* 78. §. *Mævia. ff. ad Trabell. L. coheredi.* 41. §. *qui discretas. ff. de vulgar.* Ancbar. *cons.* 68. *num.* 1. Abb. *cons.* 57. *num.* 5.

2 Prælegatum factum ante institutionem, & substitutionem fideicommissariam, venit in restitutione, fideicommissi, secus si fuit factum post institutionem, & substitutionem. Fachin. *lib.* 5. *controv. jur. cap.* 16. & *lib.* 13. *cap.* 65. ubi Maran. & DD. sed quod prælegatum factum ante institutionem hæredis non veniat restituendum, decidunt Honded. *cons.* 62. *lib.* 2. Fusar. *de substit. quæst.* 650. cum communiori, & Peregrin. *de fideic. art.* 7. *num.* 63. & *seq.* sicut prælatum factum post institutionem hæredis, nisi aliter deducatur ex conjecturis, quæ videri possunt apud Fusar. *l. c.* Saminiatum post Altograd. suo. *cons.* 1.

Prælegatum non reputatur pro portione hæreditaria, nisi fuerit factum alicui uni hæredi, quamvis fuisset factum alicui tanquam primogenito. Peregr. *de fideic. art.* 7. *n.* 61. Rota apud Rubeum *dec.* 421. *to.* 2. *par.* 5. *recent.* ubi additur, quod si prælegatum fuerit factum de majori parte hæreditatis, habeatur pro portione hæreditaria, juxta *L. quid ergo* 29. *in fin. de leg.* 3. Peregr. *de fideic. art.* 7. *num.* 61. & in dubio præsumitur, quod prælegatum capiat majorem partem hæreditatis. Rubeus *l. c. nu.* 9. & 10. Ruin. *cons.* 116. *nu.* 8. 3

Prælegatum factum in prima parte testamenti hæredi cadit sub fideicommisso universali per capitulum separatum, & verba: *In omnibus autem aliis bonis.* constituto, si fuit relictum titulo institutionis, juxta *decis.* 646. *par.* 4. *recent.* quamvis, quod non cadat, aliæ Rotæ decisiones tenent, ut testatur Bichius, præsertim quando prælegatum non absorbet totum fere patrimonium, & factum fuit uni tantum ex hæredibus, deinde institutis æquis portionibus. Rota *dec.* 418. *n.* 5. *ver. secundo fuit responsum par.* 5. *recent.* Aldobran. *cons.* 6. *nu.* 16. *lib.* 2. Marcabruo. *cons.* 4. *nu.* 16. Bich. *dec.* 496. *n.* 13. quod tenent etiam Fusar. Peregr. & alii mox supra citati. Præsertim si fuit factum personæ dilectæ cum expressione particularis dilectionis. Paris. *cons.* 79. *n.* 12. *vol.* 2. Socin. jun. *cons.* 107. *n.* 3. *vol.* 3. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 104. *nu.* 24. Peregr. *de fideicom. art.* 7. *n.* 15. & 50. Thes. *lib.* 1. *q.* 17. *n.* 8. & 9. Cyriac. *controv.* 204. *n.* 33. & 118. 4

Prælegatum factum unico hæredi non valet, quia ab illo legari non potest sibimet ipsi, manet ergo in hæreditate. *L. plane.* 1. §. *si duobus.* & *L. legatum.* 116 §. 1. *ff. de legat.* 1. & ideo venit in fideicommisso hæreditatis restituendæ. Corn. *cons.* 105. *nu.* 4. *vol.* 4. Ruin. *cons.* 130. *nu.* 10. *vol.* 3. Decian. *cons.* 41. *nu.* 131. *vol.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 194. *nu.* 44. Cyriac. *l. c. num.* 111. & 112. nam regula est, quod in fideicommissaria substitutione veniant prælegata, quando substitutio fuit facta per verba indefinita. *L. Marcellus.* 3. §. *quidam liber. ff. ad Trebell.* Alex. *cons.* 252. *nu* 3. & 4. *vol.* 6. Peregr. *d. art.* 7. *n.* 34. Menoch. *l. c. num.* 2. 5

Prælegatum venit in substitutione vulgari, quando Legatarius, & hæres prædecessit testatori. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 195. *nu.* 6. Trentacinq. *de substit. par.* 1. *cap.* 14. *ver. fin.* Intrigliol. *de substit. cent.* 1. *q.* 45. *num.* 11. Fusar. *de substit. quæst.* 69. *num.* 3. Cyriac. *controv.* 352. *num.* 10. quod, qualiter fiat, explicant Cyriac. *l. c. num.* 13. & Fusar. *l. c. nu.* 4. 6

PRÆSCRIPTIO.

Praxis Præscriptionis.

§. I.

Quid sit præscriptio, quis præscribere possit, & quæ res præscribi possint?

Præscriptio est exceptio ex tempore legibus definito substantiam capiens. Covar. *in reg. possessor. par.* 1. §. *un. n.* 4. est effectus usucapionis, ex qua ortum habet; & quamvis ab aliquibus differentia constituatur inter usucapionem, & præscriptionem, quasi illa sit rerum mobilium tantum, hæc vero immobilium, tamen in *L. un. C. de usucap. transform.* omnis videtur sublata differentia, & pro synonymis accipiuntur. Præscriptio fuit inducta jure Civili, & Canonico confirmata ob bonum publicum, ne dominia rerum incerta manerent. *L.* 1. *ff. de usurpat.* & *usucap. L. ult. ff. pro socio.* & litium finis esset, & procedit non solum in foro externo, sed etiam in interno, quare præscribens bona fide præscriptione finita, si cognoscit, rem non fuisse suam, non tenetur restituere, quia præscriptione fuit translatum dominium. Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 64. P. Pirhing *in lib.* 2. *Decret. tit.* 26. *sect.* 1. *nu.* 6. nisi ille, contra quem fuit præscriptum, a Judice restituatur in integrum ex causa justa. gl. in *cap. vigilanti.* 5. *ver. noveris. de præscript.* ubi Abb. *num.* 6. Covar. *in d. reg. possessor. par.* 2. §. *un. num.* 3. & si qui legitime præscripsit, rem restituit ex errore, quo putabat, spectare ad priorem Dominum, 1

& illi

& illi esse restituendum, illam potest condicere, & tepetere, juxta *ff. & C. de condict. indeb.*

2 Omnes præscribere possunt, qui dominii acquirendi capaces existunt. Et ideo præscribere non possunt servi, quia suo nomine possidere non possunt. *L. 4. §. servus. L. qui in servitute.* 118. *ff. de R. J.* sine possessione autem non datur præscriptio. Its precario possidentes, uti usufructuarii, creditores rem sibi pignoratam, & qui non suo, sed alieno nomine possident, præscribere non possunt. Ita nec Clerici bona suorum Beneficiorum præscribere possunt, *cap. Clerici.* 12. 16. *quæst.* 3. quia beneficia non possunt obtineri sine Canonica institutione, & bona Beneficiorum sunt prohibita alienari, præscriptio vero est species alienationis. *L. alienationis.* 28. *ff. de V. S.*

3 Non potest tamen contra omnes præscribi, nimirum contra illos, qui in judicio stare, agere, & sua jura tueri non possunt, quales sunt pupilli, minorennes, filiifam. captivi, Ecclesia vacans, & carens Defensore, Successores singulares, quibus non erat apertum jus agendi. Pinell. *in L.* 1. *C. de rescind. vend. par.* 2. Ciarlin. *controv. for. cap.* 5. quid in feudis, vide Cyriac. *controv.* 3. Neque contra fideicommissarium ante eventum conditionis. Fusat. *de substit. quæst.* 528. Petra *de fideic. quæst.* 14. Ciarlin. *controv. for. cap.* 219. *num.* 85. nisi fideicommissarius potuisset agere. Fusat. *l. c.* Bich. *dec.* 356. *num.* 8. Gabr. *de præscript. conclus.* 13. *num.* 11. Cavaler. *dec.* 213. *num.* 7. Balb. *de præscript. par.* 1. Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 71. *ex L. licet. C. de præscript.* Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 64. *ax.* 11. neque contra mente captum. Cyriac. *controv.* 329. *num.* 70. Bich. *dec.* 356. *num.* 7.

4 Præscribi possunt omnes res corporales tam mobiles, quam immobiles, nisi Lege, vel ratione prohibeantur, etiam res incorporales, uti servitutes, jura, actiones, licet proprie possideri non possint, quia sufficit quasi possessio illarum ad præscriptionem. *L. ult. C. de præscript. longi temp.* Ejusmodi, quæ præscribi non possunt, sunt res, quæ in hominum commercio non sunt, puta sacræ, Religiosæ, liber homo, Respublicæ, juxta *L. præscriptio. C. de oper. publ.* uti viæ, postæ, fora, theatra, quia, quæ omnibus communia sunt, & privatis possideri non possunt. *L.* 1. *§. fin. ff. de acquir. possess.* neque publicum Principis ærarium, fisci, res, aut bona, neque quæ est contra publicam utilitatem, valet. Abb *in cap. extirpandæ. §. qui vero num.* 27. *de præb. & in cap. cum non. de præscript.* Barb. *axim. lib.* 14. *cap.* 64. *ax.* 2.

5 Quæres primo, an contra Episcopum possit præscribi visitatio, & procuratio propter illam debita? Responsio est negativa, & probatur *ex cap. cum officii.* 16. *de præscript.* quia esset nociva animabus, & perniciosa Reipublicæ. Abb. *in d. cap. ex officiis. nu.* 4. ubi Felin. *n.* 9. Petr. Barb. *in L. competit.* 6. *C. de præscript.* 30. *an. nu.* 187. Cancer. *lib.* 1. *var. res. cap.* 12. Olea *de cessione Jur. tit.* 3. *quæst.* 6. *nu.* 18. Cochier. *de jurisdict. in exempt. par.* 1. *q.* 6. *num.* 16. Barb. *de jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 22. *nu.* 23. *& de potest. Episc. alleg.* 128. *& seq.* Pithing *in lib.* 2. *Decret. tit.* 26. §. 5. Gonzal. *in cap. cum non liceat. de præscript.* & talis præscriptio est contra jus publicum, quæ tamen non valet. *L. ult. ff. de usucap. L. præscriptio. C. de oper. publ.* Et ideo etiam obedientia debita Prælatis præscribi nequit, quia per illam disrumperetur nervus Ecclesiasticæ disciplinæ. Unde etiam fit, Vasallos contra Dominos suos præscribere non posse omnimodam obedientiam, seu reverentiam illis debitam, quamvis aliquam partem præscribere non prohibeantur. Olea *de cess. jur. tit.* 3. *q.* 7. *num.* 28. nec Monachus potest præscribere obedientiam contra suum Superiorem. Et quamvis jura Episcopalia præscriptione acquiri possint, *cap. de quarta. cap. auditis. & cap. ad aures. de præscriptione.* qualia sunt quarta Decimarum, mortuariorum, quæ præscriptione amitti possunt. *cap. de quarta. cap. cum olim.* 18. *de præscript.* Item Institutio, & destitutio Clericorum, & ea, quæ sunt jurisdictionis. *cap. irrefragabili* 13. §. *excessus. de off. ordin. cap. cum contingat. de foro compet.* tamen quoad visitationem, procurationem, & obedientiam specialiter, ne præscribi possint, fuit prohibitum ob rationes supra dictas, quæ non militant in aliis. Cum hoc tamen stat, quod præscriptione introduci possit, ut procurationes non in pecunia, sed fructibus, vel non in fructibus, sed in pecunia solvantur. *cap. cum olim.* 20. *de censib.* Barb. *de jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 22. *nu.* 25. Ita etiam præscribi potest, quod ab alio, quam ab Episcopo visitatio fiat. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 129. Pithing *l. c.* sed Meelin. *dec.* 101. tenet, præscribi nullatenus posse, & citat Surd. *cons.* 127. *nu.* 81. Thes. *dec.* 16. *nu.* 3. Rotam *decis.* 778. *nu.* 5. *part.* 1. *divers.* & coram Ludovis. *dec.* 162. *nu.* 10.

6 Quæres secundo, an res prohibitæ alienari possint præscribi? Respondetur, si fuerunt prohibitæ alienari simpliciter, non possunt præscribi, nisi tempore immemoriali, quæ habet vim tituli, & præsumptionem licentiæ datæ a Principe ad alienandum, sicuti possunt etiam præscribi, si ante prohibitionem inceperat præscriptio, si vero non fuerunt prohibitæ alienari simpliciter, sed tantum sine certis solemnitatibus, uti res Minorum, Ecclesiarum &c. possunt præscribi, quamvis nullæ intervenerint solemnitates, dummodo adsint requisita ad præscriptionem, de quibus infra latius. Abb. *in cap. cum non liceat.* 12. *de præscript.* Molina *tract.* 2. *disp.* 79. *nu.* 9. P. Pithing *lib.* 2. *tit.* 26. §. 7. *nu.* 36. & 37.

§. II.

De qualitatibus requisitis ad præscriptionem.

7 Præscriptio juris acquisitiva sine possessione non procedit. Bich. *dec.* 328. *nu.* 14. & probatur *ex cap. sine possessione. de R. J. in* 6. Oldrad. *cons.* 254. Alex. *cons.* 228. *num.* 6. *lib.* 6. sufficit tamen quasi possessio in præscriptione rerum incorporalium, & sufficit etiam civilis. Abb. *in cap. causam.* 37. *nu.* 6. *de præscript.* Covar. *in reg. possessor. par.* 2. *in princ. nu.* 7. Molin. *tract.* 2. *de just. disp.* 62. *num.* 1. Hinc est, quod Laici non possint præscribere Decimas ob defectum possessionis, hoc est jus decimandi, aut decimas percipiendi. *cap. pervenit.* 11. *q.* 3. *cap. ad hæc. cap. quamvis. cap. prohibemus. de Decim. cap. fin. de rer. permut.* Moneta *de decim. cap.* 5. *q.* 5. Suarez *de Relig. lib.* 1. *de Decimis. cap.* 12. 27. & 28. & alii apud Gonzal. *in cap. causam. de præscript.* Ratio est, quia Laici sunt incapaces jus Decimarum possidendi. Gonzal. *in cap. prohibemus. de decimis.* & sine possessione præscriptio esse non potest. Tum quia jus Laicis resistit, ne Decimas possidere possint. Et esto, dici posse, quod Laici possint detinere rem cum animo sibi habendi, ut videri potest, in *tit. de caus. possess. & proprietatis.* tamen ad præscriptionem non sufficit quæcunque possessio, sed debet esse justa, & ex justa causa. Covar. *in reg. possessor.* 3. *par. cap.* 17. *n.* 6. & 10. Neque refert, quod hoc Jus decimandi Laicis possit competere ex privilegio, uti de facto tale privilegium habent aliqui Principes. Moneta *de decimis. cap.* 5. *q.* 3. Covar. *d. cap.* 17. *nu.* 5. quod quidem privilegium concedere non potest Episcopus. *cap. pervenit.* 1. *q.* 4. *cap. bene quidem.* 96. *dist. cap. vener. de confirm. util. & inut.* Abb. *in cap. contingit. de arbitr.* Rebuff. *de Decim. q.* 5. *nu.* 32. & *q.* 13. *num.* 73. & patet etiam *ex cap. prohibemus. de Decimis. & cap. cum Apostolica. de his, quæ fiunt a Præl. sine cons. Capit.* sed a Pontifice duntaxat concedi potest, ut non sufficiat etiam immemorabilis absque fama privilegiis. Rota *in Tolet. Juris Decimandi.* 27. *Aprilis* 1584. *coram Pamphilio jun.* quæ citat Jo. And. *in d. cap. cum Apostolica.* Fel. *in cap. causam. num.* 3. *de præscript.* minus hoc jus Laicis vendi potest sine simoniaca labe. Quod vero Episcopus hoc privilegium concedere non possit, procedit etiam, si Episcopus haberet a S. Pontifice facultatem infeudandi jura Decimarum, quibuscunque personis sibi benevisis. Et si Episcopus in investitura reservaret beneplacitum Apostolicum cum clausula *& non aliter, alias, nec alio modo*, quod etiam beneplacitum non præsumitur ex lapsu triginta annorum. Potest tamen Episcopus Laicis ex justa causa propter defensionem Ecclesiæ concedere ad tempus, uti ad vitam, non jus decimandi, sed fructus ipsos Decimæ, ut illos nomine Ecclesiæ percipiant. DD. *in cap. quamvis de Decimis.* Card. *in cap. cum Apostolica. col.* 4. *de his, quæ fiunt a Præl. sine consens. Capit.* Abb. *in cap. ad hæc. de Decim.* Rebuff. *de Decim. quæst.* 10. *num.* 54. Covar. *d. cap.* 17. *num.* 5. Moneta *de Decim. cap.* 5. *quæst.* 3. *nu.* 61. quia Decimæ temporales non sunt proprie Decimæ, sed decimationes, vel annuæ præstationes. Quæ licet vera sint, non prohibentur tamen

Laici

Laici nomine Sacerdotum jure, aut titulo conductionis Decimas percipere. gl. Abb. & alii *in cap. querelam. ne Prælati. vices suas.* Covar. *l. c. n.* 5. *ver. sic & Laici.* Rebuff. *l. c. n.* 34. Gemin. *in cap. fin. de foro comp. in* 6. & alii apud Moneram *l. c.*

8 Laici, quamvis juste possideant Decimas sibi in feudum etiam perpetuo ante Concil. Lateranense a Prælatis concessas, concessas tamen ab illis post Concil. Lateran. habere non possunt. *d. cap. tum Apostolica. cap. quamvis.* & ibi gl. *& cap. prohibemus. de Decimis.* Rebuff. *l. c. quæst.* 13. *n.* 79. *& seq.* Covar. *l. c. num.* 5. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 86. *num.* 2. Et illas etiam, quas ante Concilium Lateranense habuerunt, non possunt Laici feudi titulo in alios Laicos etiam de consensu Episcopi transmittere. *cap. cum Apostolica. & cap. prohibemus.* ubi Abb. & Host. *de Decim.* Covar. & Rebuff. *ll. cc.* Gutierez *pract. qq. lib.* 1. *q.* 14. *num.* 2. nisi a S. Pontifice in privilegium illas habuerint. Moneta *l. c. n.* 71.

9 Laici, si possident Decimas per tempus immemorabile, præsumuntur illas habuisse ante Concil. Lateran. Butr. Jo. Andr. Imol. & Card. *in d. cap. cum Apostolica.* Bald. *de præscript.* 5. *par. quæst.* 7. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 86. Mascard. *de prob. conclus.* 483. *n.* 8. Peregr. *de privil. fisci. lib.* 6. *tit.* 8. *n.* 22. Gutierez *l. c. q.* 16. *num.* 2. *vers. sed his tamen.* quamvis non adsit fama, quod Laici habuerint tale privilegium ante Concilium. DD. mox cit. & Fel. *in cap. causam col.* 1. *de præscript.* & quamvis nullam ostendant investituram. Moneta *l. c. n.* 64. circa medium. Dummodo de initio, vel actu contrario non constet. Rota apud Pnt. *dec.* 454. *n.* 4. & plures aliæ apud Monetam *l. c. post n.* 74. *ver. Rota.* Innoc. *in cap. veniens, n.* 2. *de V. S.* Covar. *in Reg. possessor. par.* 2. §. 3. *n.* 7. *vers. quo fit. de R. J. in* 6.

10 In tantum vero Laici jus percipiendi Decimas præscribere nequeunt, & Decimarum incapaces existunt, ut etiam Ecclesia, aut persona Ecclesiastica habens donationem ab illis, non possit Decimas præscribere etiam per tempus immemoriale. *cap. dudum.* ubi Abb. *de Decimis. cap. fin. de reb. Eccles. non alien. in* 6. Rebuff. *de Decimis. q.* 13. *num.* 87. Moneta *eodem tract. cap.* 5. *q.* 5. *nu.* 113. nisi Laicus habuisset illas in feudum ante Concil. Lateran. juxta *cap.* 2. §. *sane de Decim. in* 6. Quæ omnia ampliantur, quamvis bona fide Laici Decimas habeant. DD. cit. & P. Pitbing. *in d.cap. causam. de præscription.* qui citat Jo. Andr. Fel. & alios. Imo licet a tempore immemoriali illas habeant; quamvis enim immemorialis cum bona fide sit instar tituli, & jus, aut titulum tribuat; tamen hoc non procedit stante subjecti incapacitate, & quod, plus est, quamvis adsit fama, imo publicus, & inculpatus error de privilegio; quia talis opinio erronea non inducit juriéam possessionem. Laym. *lib.* 4. *Theol. mor. tract.* 6. *cap.* 6. *n.* 10. Pyrhing. *l. c. num.* 44.

11 Secundo ad præscribendum requiritur bona fides. *cap. omne.* 8. 25. *quæst.* 1. *cap. quod Deo* 33. *quæst.* 5. *cap. vigilanti, cap. si diligenti. cap. veniens. de præscript. cap. veniens. eod. tit. in* 6. *cap. dudum.* 31. *de Decim. L. non solum.* 33. *ff. de usucap.* Auth. *malæ fidei. C. de præscript. long. temp. lib.* 12. *tit.* 29. *par.* 3. Afinius *de usucap. pro empt. num.* 226. Fontanell. *dec.* 153. Gutierez *lib.* 1. *Can. qq. cap.* 34. *num.* 68. Solorzan. *de Jure Ind. lib.* 2. *to.* 1. *cap.* 3. *num.* 78. P. Pirhing *lib.* 2. *tit.* 26. §. 3. Gonzal. *in cap. quoniam. de præscript.* & in hoc correctum fuit jus civile, quia alienum invito Domino retinere semper est contra jus naturale, & Divinum, & nulla Juris civilis Constitutione permini potest. *L. probrum.* 42. *ff. de V. S. cap. penult. de consang. & affin. cap. si quis ordinaverit.* 45. *de simon.* & Lex non debet esse nutritiva peccati; ergo merito SS. Canon. Leges civiles in hoc correxerunt. In dubio tamen ordinarie præsumi debet bona fides in possessore, nisi contrarium probetur, quia delicta non præsumuntur. gl. *in cap. si diligenti.* 17. *ver. bona fides. de præscript.* & ibi Abb. *num.* 14. nisi contra jus commune possessio rei fuerit acquisita, aut possessionis suæ titulum, vel causam allegare nequeat. Abb. *l. c.* Laym. *moral. lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 8. *n.* 10. Pirhing *l. c. n.* 48. *ver. notandum secundo.*

12 Tertio requiritur ad præscribendum titulus. *L. Celsus.* 27. *L. nunquam.* 31. *ff. de usucap. L. diutina. L. nec petentem. C. de præscript. long. temp.* Molina *de just. tract.* 2. *disp.* 64. Bald. *in d. L. Celsus.* Gonzal. *l. c. in cap. si diligenti.* est autem titulus justa causa possidendi. *L. nec ullam.* §. 1. *ff. de petit. hæred. L.* 1. *ff. pro dote*; quia vero causæ possidendi variæ sunt, varii quoque sunt tituli. Gilkenius *de præscript. par.* 2. *memb.* 1. *cap.* 1. ejusmodi sunt emptio, Legatum, donatio &c. Tituli alii sunt perpetui, alii temporales. Porro ad præscribendum titulus debet esse verus, & non præsumptus, & quem probare tenetur possessor, utpote in facto consistens. *L. diutina. C. de præscript.* 30. *L.* 2. *ff. de prob. L.* 1. *ff. de except. L. qui accusare. C. de eden. cap.* 1. *de clandest. despons.* quare ex præstatione decennali sola non præsumitur titulus, & ideo præscriptio non procedit. *L. si certis.* 28. *C. de pact.* nisi præstatio fuerit facta expressa causa, vel titulo solvendi, & hæc præsumptio tituli inducta ex decennali possessione tantum prodest ad judicium summarium manutentionis. Rodericus *de annuis reddit. lib.* 5. *cap.* 5. *n.* 6. ad Judicium vero petitorium requiritur longior præstatio non minor quam 30. annorum *L. litibus.* 20. *C. de agric. lib.* 11. Roderic. *l. c.* Gonzal. *in d. cap. si diligenti de præscript. n.* 8.

Titulus ad præscribendum debet esse verus, non falsus. *L. Celsus.* 27. §. *error. ff. de usucap.* Ratio vero, quod requiratur titulus ad præscriptionem, quia sine legitimo titulo, aut justa causa possidendi omnis possessio improba est. *L. improba.* 7. *C. de acquir. possess.* & sine titulo injusta dicitur possessio. *L. nulla* 24. *ff. de R. J. L. ult. C. unde vi*, & ubi non est justus titulus, deest bona fides. *cap. ordinarii. de off. ordin. in* 6. *L. quemadmodum. C. de Agricol. lib.* 11. 13

Quæres, an dubitans, an res ad se spectet, vel sit alterius, dicatur esse in bona fide ad præscribendum? Respondetur, si possessionem inchoat cum tali dubio, est in mala fide, & non potest incipere præscriptionem. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 3. *num.* 3. Molina *de Just. trac.* 2. *disp.* 63. *num* 8. Pithing *lib.* 2. *tit.* 26. §. 4. *num.* 55. quia taliter dubitans, cum incipit possidere, peccat contra justitiam, adeoque non est in bona fide, quia bona fides stare non potest cum peccato; si vero dubium supervenit possessioni inchoatæ, dicitur in bona fide, quia in pari causa melior est conditio possidentis, dummodo debitam adhibuerit diligentiam ad investigandum, an res sit aliena. DD. cit. quare ignorantia crassa juris, vel facti non excludit malam fidem, secus invincibilis tam facti, quam juris. Ita ignorantia juris clari & indubitati non excludit malam fidem, & impedit præscriptionem in utroque foro, quamvis sit inculpata, aut invincibilis. Covar. *l. c.* §. 9. & 8. Molina *l. c. disp.* 64. *num.* 4. Laym. *mor. lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 8. *num.* 11. Abb. *in cap. cum non liceat.* 12. *num.* 8. *de præscript.* Pithing. *l. c.* §. 5. *n.* 61. 14

Quæres secundo, an bona vel mala fides authoris seu antecessoris prosit, vel obsit successori in ordine ad præscriptionem? Respondetur, successorem, qui bonæ fidei possessori succedit, posse uti adjectione temporis antecessoris sui ad præscribendam, vel complendam præscriptionem. §. *inter venditorem Instit. de usucap. L. id tempus.* 14. *ff. de usucap. L. Pomponius.* 13. §. *cum quis. ff. de acquir. possess.* Molina *l. c. disp.* 65. *n.* 3. Laym. *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 8. *n.* 17. Pithing *l. c. n.* 65. E converso mala fides antecessoris non nocet successori singulari, quo minus præscribere possit, dummodo successor non utatur adjectione temporis antecessoris, qui fuit in mala fide. Laym. *l. c. num.* 18. Molina & Pirhing. *ll. cc. num.* 66. *L. an vitium.* 5. *ff. de divers. & temporal. præscrips.* dummodo res, quæ præscribitur, non sit vitio affecta, uti furtiva; quia mala fides unius non impedit præscriptionem alterius, qui est in bona fide. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 34. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 8. Abb. *in cap. illud. de præscript.* contra Butr. & alios apud Fachin. *l. c.* nocet autem, quod causam habens ab illo, non possit uti tempore antecessoris ad præscribendum. *d. L. Pomponius.* Adden. ad Butat. *dec.* 504. *n.* 14. Ludovis. *dec.* 249. *num.* 1. Rota apud Cerro *dec.* 500. *num.* 11. plura videri possunt in praxi *malæ fidei*. Bene verum est tamen, quod mala fides Theologica, seu conscientia rei 15

alienæ antecessoris noceat successori universali, puta hæredi, ut præscribere nunquam possit, quamvis habeat bonam fidem, neque uti velit tempore antecessoris. *L. cum hæres* 11. *ff. de divers. & tempor. præscript. & L. ult. C. commun. de usucap.* Abb. *in cap. si diligenti.* 17. *num.* 29. *de præscript.* Covar. *l. c.* §. *n.* 1. Pirhing *l. c. n.* 68. quia hæres repræsentat personam defuncti, & succedit in omnia illius jura activa & passiva, & obligationes, & censetur eadem persona, ac tenetur exonerare illius conscientiam, quamvis adiverit hæreditatem cum beneficio Legis, & Inventarii, quia Inventarium non aufert vitium, quæ, quocunque, & ad quascunque manus deveniat, semper clamat pro suo Domino, hæres etiam præsumptione & fictione juris præsumitur esse in eadem mala fide, ac antecessor, quod tamen Covar. *l. c.* §. 9. *n.* 6. limitat, non procedere in hærede mediato, quia iste repræsentat primum hæredem, qui fuit revera in bona fide, quamvis fictione Juris ob malam fidem antecessoris, cujus fuit hæres, præsumatur in mala fide, quamvis Lugo *de Just. disp.* 7. *sect.* 5. *n.* 61. velit, conclusionem procedere etiam in hærede mediato.

16 Porro mala fides antecessoris nocet successori universali, uti hæredi non tantum quoad præscriptionem immemorabilem, seu immemorialem, juxta Seraph. *dec.* 707. *num.* 6. & Rotam *dec.* 265. *num.* 17. *par.* 5. *recent.* & apud Cerro. *dec.* 587. *n.* 8. sed etiam ordinariam & quamcumque præscriptionem, quę de jure nunquam inchoari potest stante mala fide. *cap. fin. de præscript.* Rota *dec.* 220. *num.* 7. *par.* 1. & *dec.* 164. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 27. *ad.* 7. Covar. *d.* §. 9. *n.* 3. Pirhing *l. c. n.* 72. & quod dictum fuit de hærede tenet etiam in Universitate, in qua cives posteri succedunt in juribus, & oneribus anteriorum suorum.

17 Queres tertio, quid dicendum sit de bona vel mala fide Prælati, an possit prodesse, vel nocere Ecclesię quoad præscriptionem? Respondetur, si Prælatus scit, rem alienam possideri ab Ecclesia, vel Monasterio, quod tamen sit in bona fide, si est notorium, rem esse alienam, non potest illam retinere, sed debet restituere, quia bonus Administrator non debet retinere rem alienam. *cap. generalis.* 12. *in fin. aust.* 54. Abb. *in cap. ult. num.* 41. *de præscript.* si autem est notorium, rem esse alienam, & Prælatus hoc probare non potest, potest retinere. *Can.* 2. 6. *quæst.* 2. Abb. *l. c. num.* 42. si vero res possidetur communiter, seu in communi a Prælato & Capitulo Monasterii, & Prelatus scit, rem esse alienam, Capitulum autem ignorat, præscriptio locum habere non potest, quia requiritur, quod Prælatus & major pars Capituli sint in bona fide ad præscribendum.

18 Diximus supra ad præscribendum requiri titulum; nunc videndum est, an requiratur in omni genere præscriptionum, aut aliquando præsumatur. Et quidem in præscriptione longi temporis titulum non præsumi, sed requiri, patet ex *L. Celsus* 22. *ff. de præscript. L. nullo.* 24. *C. de rei vindic. L. divina.* 4. *C. de præscript. long. temp. cap. placuit.* 15. §. *potest etiam aliter.* 16. *q.* 3. In præscriptionibus vero longissimi temporis 30. vel 40. annorum nullo jure tam civili, quam Canonico requiritur titulus, sed sufficit bona fides, qua possidens credit, se titulum habere. *L. sicut.* 3. & *L. omnes.* 4. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *an. d. cap. placuit.* Covar. *l. c.* §. 5. *conclus.* 2. Dyn. *in reg. possessor. num.* 26. & 27. quod multo magis procedit in immemoriali, quia immemorialis habet vim tituli præsumpti, hoc est privilegii a Principe concessi. Harprecht. *Instit. de usucap. d. num.* 104. Tranchedin. *cons.* 15. & 13. Peregr. *de jure fisci lib.* 9. *tit.* 8.

§. III.

De tempore requisito ad præscribendum.

19 Ad præscribendum contra Ecclesiam Romanam requiritur tempus centum annorum, & non minus. Barb. *in cap. cum vobis.* 14. *de præscript. & cap. ad audientiam. eodem tit.* Covar. *in* §. *possessor. par.* 2. *cap.* 2. §. 2. & alii apud Sperell. *dec.* 135. *nu.* 22. Gonzal. *ad. d. cap. cum vobis.* Rittershus. *in auth. quas actiones. C. de SS. Eccles.* Innoc. *in cap.* 2. *de præscript. in* 6. *lib.* 26. *tit.* 29. *par.* 3. Boer. *dec.* 264. *nu.* 24. Balb. *de præscript.* 1. *par.* 5. *par. princ. n.* 16. Tiraq. *de præscript.* §. 1. *gl.* 10. nisi de rebus mobilibus Romanæ Ecclesiæ agatur, aut de rebus ab hæreticis confiscatis agatur, quia istæ per quadraginta annos præscribuntur. *cap. fin. de præscript. in* 6. Gomez *to.* 3. *var. res. cap.* 1. *n.* 81. Gonzal. *l. c. n.* 8. aut agatur contra usufructuarium fundi pertinentis ad Romanam Ecclesiam, contra quem præscribi potest quadraginta annis, quia cum usufructuarius possit alienare usumfructum donando vel vendendo, etiam invito proprietario, ideo ususfructus præscribi potest, nec præjudicatur Ecclesiæ Romanæ, sicut dicitur de Vasallo, aut emphyteuta Ecclesiæ. Abb. *in d. cap. ad audientiam. nu.* 13. & *seq.* Covar. *l. c.* §. 2. *n.* 6. P. Pirhing. *l. c. sect.* 3. §. 3. *n.* 100. & *seq.*

Contra alias vero Ecclesias, & pia loca sufficit qua- 20
dragenaria. Diana *par.* 6. *tract.* 7. *res.* 8. Bonac. *de restit. disp.* 1. *q. ult. p.* 2. §. 2. *n.* 25. & probatur *ex cap. de quarta. de præscript.* Sperell. *l. c. n.* 24. Dec. *cons.* 24. Moneta *de Decimis. cap.* 9. *n.* 154. Rota apud Buratt. *dec.* 774. *num.* 4. & *dec.* 94. *n.* 12. *par.* 7. *recent.* quod procedit etiam, quando Ecclesia præscribit contra aliam Ecclesiam. *cap. illud autem.* 8. *in princ. de præscrip.* & DD. cit. quod privilegium Ecclesiis concessum non extenditur ad bona privata, ac patrimonialia Clericorum, quia hoc privilegium non Clericis, sed Ecclesiis, & locis piis fuit concessum, & ita ad præscribendum illorum bona, sufficit tempus ordinarium, quod requiritur ad præscribendum bona Laicorum. Abb. *in cap. Sanctorum.* 3. *n.* 6. & *in cap. si diligenti.* 17. *n.* 36. & 37. *de præscrip.* Pirhing. *l. c. n.* 95. *ver. notandum secundo.*

Præscriptio Beneficii debet esse quadragenaria, aut 21
ad novum statum imprimendum, aut libertatem inducendam. *cap. cum de Benef. de præb. in* 6. Felin. *in cap. in nostra. num.* 34. *de rescript.* Lotter. *de re Benef. lib.* 2. *qu.* 14. *n.* 39. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 434. *num.* 20. Bich. *dec.* 118. *num.* 21. Seraph. *dec.* 1227. *num.* 3. Rota *in Lucana Jurispatr. de Podiis.* 23. *Martii.* 1620. *coram Dunozeto.* & insuper requiritur potestas, & voluntas superioris. Rota *dec.* 368. *n.* 4. *par.* 2. *recent.*

Contra Regulares non valet, nisi sit centenaria, si- 22
cut contra Ecclesiam Romanam, & hoc ex privilegio Leonis X. Ciarlin. *controv. for. cap.* 105. *num.* 103. sicut nec contra Principes. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 3. & P. Pirhing. *l. c. sect.* 3. §. 3. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 2. *num.* 3. non tantum in illis, quæ Principi competunt in supremæ ejus potestatis recognitionem, juxta *L. competit. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *an.* uti sunt tributa & census, quæ nullo tempore præscribi possunt, sicut nec ipsa subjectio. Covar. *l. c.* Molina *tract.* 2. *de just. disp.* 74. *n.* 2. & 3. potest tamen libertas a subditis præscribi, ut fecerunt aliquot Principes Germaniæ; si illa sunt talia, quæ nunquam solent a Principe aliis communicari, scilicet subditis, uti concedere leges obligantes totum regnum, monetam nomine proprio cudere, ad ipsum tanquam ad Supremum appellare, sententiam, quæ fecit transitum in rem judicatam revocare; quia credibile non est, quod velit Princeps, posse acquiri per præscriptionem, quod ille per nullum privilegium unquam concedit, sed etiam in illis, quæ aliquando concedi solent, sed raro, ut legitimare, creare Notarios, veniam ætatis concedere, infames restituere, remittere pœnam delicti, punire malefactores, & ea, quę ad merum & mixtum imperium in quocunque gradu spectant, non possunt præscribi, nisi tempore immemoriali sine titulo, aut centum annorum cum titulo. *L. ult. C. de SS. Eccles. cap. super quibusdam* 26. §. *præterea de V. S.* Bona, quæ ad Regni coronam spectant, uti saltus ferarum, prata, pascua, prædia urbana, & rustica, Castella, Urbes &c. contra Principem præscribi possunt, quia ab illo privatis aliquando concedi solent, non nisi tamen centum annorum tempore. Covar. *l. c.* §. 2. *n.* 8. & 9. Molin. *l. c. disp.* 74. *num.* 4. Pirhing. *ut supra. num.* 104. Bona vero fisci, quæ fisco fuerunt acquisita, & incorporata, non præscribuntur, nisi quadraginta annis. *L. omnes.* 4. *C. de præscript.* 30. *vel* 40. *an.* Co-

var.

var. *l. c. num.* 7. Molina & Pirhing. *ll. cc.* si vero fisco non fuerunt incorporata, sed tantum fisco debentur non ex delicto, sed quia sunt vacantia ob mortem alicujus sine hærede, vel non sunt denuntiata fisco, & hæc præscribuntur eodem modo, ac alia bona privatorum cum bona fide, ut dicetur infra. Bona vero confiscata de Jure Canonico adversus Ecclesiam Romanam præscribuntur duntaxat centum annis, contra alias quadraginta annis. *cap. si qui* 2. *de præscript. in* 6.

23 Præscriptio triginta annorum non suffragatur contra Benedictinos ob privilegia Apostolica illis concessa. Bich. *dec.* 442. *num.* 18. quæ referuntur a Rodriguez *q. Regular. to.* 1. *q.* 36. *art.* 3. *col. penult. vers. supra dict. & tom.* 3. *quæst.* 35. *art.* 2. quæ privilegia fuerunt communicata etiam Cisterciensi Ordini. P. Jo. de la Crux. *de statu Religionis. lib.* 2. *cap.* 3. *dubio* 2. *vers. secunda conclusio. fol.* 110. *& seq.*

24 Sed quia supra meminimus præscriptionis centenariæ, & immemorialis, notandum est, quod immemorialis præscriptio illa dicatur, cujus initii nulla exstat hominum memoria. *L.* 2. *§. idem labeo. ff. de aqua pluv. arcen. L. hac jura.* 3. *§. ductus aquæ. ff. de aqua quotid.* censetur autem excedere hominum memoriam, si superat, & excedit centum annos. *L. an usufructus ff. de usufr. L. fin. C. de SS. Eccles.* quia vita & memoria hominum per centum annos durare præsumitur. In centenaria vero non requiritur, quod excedat centum annos, & quod illius initium sit incognitum, aut quod illud excedat hominum memoriam. Molina *loc. cit. disp.* 76. Pirbing. *loc. cit.* §. 7. *num.* 127. prætcrea in centenaria est necessarius titulus, qui debet allegari, & probari; in immemoriali vero non est necesse allegare, & probare titulum, quia hæc habet vim tituli, qui in illa præsumitur, si adest subjecti capacitas. gl. *in cap.* 1. *ver. titulus. & vers. nisi de præscript. in* 6. Covar. *loc. cit.* §. 3. *num.* 6. *&* 7. Laym. *lib.* 3. *tract.* 1. *cap.* 8. *num.* 15. & immemorialis dicitur probata, quamvis constet ante ducentos, vel plures annos possessionem incepisse alicujus rei, dummodo initium memoriam senum, qui nunc vivunt, etiam ex auditu & relatione majorum, excedat. Navat. *conf. ult. de præscript. nu.* 4. Molina, Laym. & Pyrbing. *ll. cc.*

25 Immemor, & centenaria differunt etiam in modo probandi illas, juxta Pirbing. *lib.* 2. *tit.* 26. §. 7. *sect.* 3. *num.* 129. quia immemor. ut a testibus probetur, requiritur, illos deponere, quod ita semper viderint, & audiverint a suis majoribus, ita esse. Secundo, quod nunquam viderint, vel audiverint contrarium, tertio, quod communis sit, & fuerit semper opinio, & fama publica, sic fuisse, & quod non exstet de contrario usu, aut de initio possessionis memoria. Covar. *loc. cit.* §. 3. *num.* 7. & si adversarius vult probare contrarium, debet producere testes, qui deponant, quod viderint tali tempore contrarium; vel a suis majoribus contrarium audiverint, & in paritate probationis præferuntur illis, qui deponunt super affirmativa. gl. *in cap.* 1. *de præscript. in* 6. *ver. memoria.* Centenaria vero ad effectum præscriptionis probari potest, vel per publicum instrumentum, ex quo de possessione centum annorum constet, vel per testes, quorum depositiones ante illorum mortem ad perpetuam rei memoriam fuerint receptæ juridice, & in scriptis redactæ, juxta *cap. ult. ut lite non contestata*, aut qui de integro centum annorum spatio deponunt; quia testis potest deponere de illis, quæ ante pubertatem vidit, dummodo tempore, quo deponit, pubes sit. Bich. *dec.* 442. *num.* 15. eandem probationem ad centenariam, ac ad immemorialem requirit, addens, testes deponentes debere habere ætatem quinquaginta quatuor annorum, & citat Rotam apud Caputaq. *dec.* 71. *num.* 2. *par.* 2. & apud Seraph. *dec.* 1179. *num.* 1. *& dec.* 557. *in fin. par.* 4. *divers.* In hoc tamen aliqua diversitas esse potest, quod centenaria non tantum probari possit eo modo, quo immemorialis est, sed etiam per instrumenta, & scripturas juxta superius dicta; immemorialis vero per scripturas probari non possit, ut habet Gabr. *lib.* 5. *de præscript. conclus.* 1. *num.* 81. *&* 83. qui citat Abbatem. *in cap. cum nobis. col.* 2. *de præscript.* Balb. *de præscript.* 2. *par.* 3. *par. princ. qu.* 6. *num.* 38. Paris. *in cap. cum nobis. num.* 9. *de præscript.*

26 Quod præscriptio non dicatur immemorialis, sive sit major, sive minor centenaria, si de initio, aut actu contrario constat, dixit Rota apud Pur. *dec.* 436. *num.* 2. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 454. *num.* 4. & plures apud Moneram *de remis. cap.* 5. *q.* 3. *vers.* Rota *num.* 74. quibus adde Innoc. *in cap. veniens. num.* 2. *de V. C.* Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 3. *n.* 6. *vers. secundo.*

Ad præscribendum feudum, seu inducendum, vel 27
constituendum feudum via præscriptionis, requiritur spatium quadraginta annorum cum titulo, aut immemoriale sine titulo. Pirbing. *l. c. sect.* 3. §. 4. *num.* 108. Extraneus contra Vassallum jus feudi seu illius dominium utile præscribit spatio triginta annorum, sive Dominus feudi sciat, sive ignoret, sive consenserit, sive non. gl. *in cap. ad Audientiam* 13. *vers. principaliter. de præscrit.* & ibi Abb. *num.* 14. *&* 16. Fel. *num.* 18. Clar. *in §. feudum qu.* 45. *num.* 3. Rosenthal. *de feud. c.* 9. *conclus.* 97. *num.* 8. & probatur *ex lib.* 2. *feud. tit.* 26. §. *si quis per* 30. *an.* Idem extraneus potest etiam præscribere jus feudi 30. *vel* 40. annis contra Dominum feudi, si hic sciat alienationem seu translationem feudi in extraneum esse factam, secus si Dominus feudi ignoret, quia tunc contra illum, nulla valet præscriptio, nisi immemorialis aut centum annorum. Abb. *in d. cap. ad audientiam. num.* 15. ubi Alex. de Nevo. *num.* 49. Rosenthal. *l. c.* & probatur *ex cap. si quis per* 30. *an. si de feudo defuncti con.* Clarus *in §. feudum. q.* 45. *num.* 2. Rosenthal. *l. c. q.* 7. *num.* 37.

Ad præscribendum vero feudum Ecclesiasticum, aut 28
emphyteusin contra privatum Vassallum, aut emphyteutam, requiritur tempus triginta annorum, si sciente Ecclesia, cujus est dominium directum, novus Vassallus aut Emphyteuta rem possedit, si vero ignorante Ecclesia directa, cujus interest unum potius quam alium habere Vassallum, centum anni requiruntur. Covar. *in regula possessor. par.* 2. §. 2. *n.* 6.

Beneficium Ecclesiasticum, quod quis possidet, cum 29
tamen revera ad alium, cui legitime collatum est, pertineat, potest cum bona fide & titulo colorato, non quidem contra Ecclesiam, sed contra eum, qui legitimum titulum habet, præscribi decem annis inter præsentes, & viginti inter absentes, sicut alia jura, & res immobiles, sine titulo vero præscribi non possunt, quia sine illo in possidente non præsumitur bona fides, & titulus non acquiritur sine Canonica institutione. *c.* 3. *de instit.* Covar. *l. c.* §. 10. *n.* 9. hæc de jure. Sed de regula Cancellariæ. 33. si bona fide & cum titulo colorato absque simonia, & sine intrusione beneficium possederit, præscriptio sufficit triennalis.

Juspatronatus seu præsentandi ad Beneficium Eccle- 30
siasticum, si constet Ecclesiam ab initio fuisse liberam, nec adest titulus, a Laico præscribi non potest adversus Ecclesiam nisi tempore immemoriali, quia præsumptio juris, qua omnia Beneficia libera præsumuntur, præscriptioni resistit. Cum titulo vero sufficiunt quadraginta anni. Covar. *l. c.* §. 10. *n.* 2. ut dictum est supra ex Bich. *dec.* 118. *n.* 21. quando vero constat, Beneficium esse Patronatum, tunc juspatronatus a Laico contra verum patronum præscribi potest cum titulo colorato decem annis inter præsentes, viginti inter absentes, sine titulo vero annis triginta. Covar. *d.* §. 10. *num.* 8. tenet, requiri præscriptionem 40. annorum absque titulo, quia interest Ecclesiæ non mutare Patronos, & citat Lambertin. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 11. *art.* 5. Paul. de Cittadin. *de Jurepatr. par.* 6. *art.* 3. *q.* 17. Dec. *cons.* 134. Sed post Concil. Trid. *Sess.* 25. *c.* 9. *de reform.* præscriptio Jurispatronatus etiam cum immemoriali non admittitur, quam si præter requisita præsentationes continuatas non minore spatio quam quinquaginta annorum omnes effectum sortitas, probetur authenticis scripturis.

Servitus mixta, quæ a re debetur personæ, uti habi- 31
tatio, usus, vel ususfructus cum bona fide & titulo inter præsentes, præscribitur decennio, inter absentes viginti annis, sine titulo vero annis triginta. *L. ult. in fin. C. de præscript. long. tempor.* Molina *trac.* 2. *de Just. disp.* 70. *n.* 4. Pirbing. *d. lib.* 2. *tit.* 26. *sect.* 3. §. 6. sed mere realis, quæ a re rei debetur tam affirmativa, quam negativa, tam rustica, quam urbana, tam continua, quam discontinua cum bona fide, & titulo eodem tempore præscribitur. *d. L. fin.* si vero servitus sit discontinua, absque titulo, requiritur immemorialis.

L. servitutes. 4. *ff. de servit.* quo casu non requiritur scientia, seu patientia ejus, contra quem præscribitur, quia tempus immemoriale tribuit titulum, seu tituli præsumptionem, & privilegii. Fachin. *lib.* 13. *controv. Jur. c.* 82. & probatur *ex L. hoc jure.* 3. §. *aquaductus. ff. de aqua quotid. & æstiva.* Laym. *lib.* 3. *tract.* 1. *c.* 9. *n.* 5.

32 Præscriptio in servitutibus negativis incipit a die prohibitionis. *L.* 1. *C. de servit.* ubi gl. Bald. Salyc. & alii. Post. *de manut. obs.* 10. Tranchedin. *cons.* 12. Capon. *discept. for.* 173. Ciarlin. *controv. for. c.* 30. Cæpolla *de servit. urb. præd. c.* 38. si adest color, & titulus præscribendi. Ciarlin. *l. c.* In facultativis, & quæ ex gratia, & libera voluntate, non ex debito fiunt, non valet. Post. *de manut. obs.* 53. nisi præcessisset contradictio cum subsecuta acquiescentia. Idem Post. *l. c. num.* 28.

33 Contra Ecclesiam, & loca pia si agatur, de præscribendis rebus immobilibus non præscribitur actio, vel obligatio minore tempore, quam quadraginta annorum, si vero actio sit talis, quæ non durat breviore tempore, quam decennio, ad præscribendum contra Ecclesiam Romanam, requiritur tempus centum annorum; aliæ vero actiones, quæ durant brevius quam decem annis, eodem modo præscribuntur, quo contra privatos, nimirum triginta annis, sive actiones civiles sint reales, sive personales cum bona fide. *L. sicut.* 3. *C. de præscript.* 30. *vel.* 40. *an.* Auth. *quas actiones.* ubi gl. *vers. durantibus. C. de SS. Eccles.* Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 2. *n.* 5. *&* 6. Gonzal. *in cap. Sanctorum.* 3. *de præscript.*

34 Contra debitorem habentem anteriorem hypothecam seu hypothecariam actionem etiam ante excussionem principalis debitoris valet, quia licet non valenti agere non currat præscriptio, *L.* 1. *C. de annal. except.* si tamen potest facere, ut possit, jam posse videtur. *L. qui potest. ff. de R. J.* Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 83. ubi Neguf. & alii. Et ita quamvis aliqui teneant, quod præscribere non valeat debitor dotis in præjudicium uxoris vivente marito, quia mulier non potest agere contra debitorem, sed vir. *L. si pro dote. C. de dote promissa. L. dote ancill. C. de rei vindic.* & non valenti agere non currat præscriptio *L.* 1. §. *fin. C. de annal. except. L. cum notissimi.* §. *in his. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *an.* Menoch. *cons.* 88. *num.* 43. Rota *in Rom. dotis. & leg.* 15. *Jan.* 1620. *coram Manzanedo.* tamen contrarium tenendum est ex eo, quod sicut constante matrimonio debitor dotis perpetuam liberationem consequi potest a solo marito per acceptilationem, & confessionem de recepto. *L.* 67. §. *si vir socero. ff. sol. matrim.* vel gratuita alienatione & remissione. *L. cui ab eo. ff. de Jure dot.* & quod est alienabile & remissibile, est etiam præscriptibile. Marian. *in cap. cum contingat. num.* 13. *de foro compet.* Rol. *cons.* 3. *num.* 83. *lib.* 1. Surd. *cons.* 296. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 6. *gl.* 1. *par.* 2. *num.* 63. Seraph. *dec.* 569. *num.* 2. apud Bich. *dec.* 603. *num.* 7. dummodo non fuerit in mala fide.

35 Legata & fideicommissa non possunt præscribi contra Legatarium, & fideicommissarium tempore ordinario 10. vel 20. annorum, sed requiritur tempus 30. annorum, quia hoc tempus supplet defectum tituli in possessore bonæ fidei. Pirhing. *dict. tit.* 26. *sect.* 3. §. 6. *num.* 125.

36 Obligationes procedentes ex delicto, & actiones criminales ex illis ortæ regulariter præscribuntur 20. annis, computando a die commissi delicti. *L. querelam.* 12. *C. ad L. Corn. de fals.* quædam autem delicta uti adulterium, & carnis delicta extinguuntur quinque annis *L. mariti.* 29. §. *præterea. & L. quinquennio.* 31. *ff. ad L. Jul. de adulter. & L. adulter.* 5. *C. eod.* quod tamen tempus in delicto continuato non incipit a die inchoati delicti, sed a die ultimi, quia iteranti delictum debet augeri pœna. Cabal. *res. crim. cas.* 7. ubi alii DD.

37 Actio injuriarum tendens non ad damnum resarciendum, sed ad pœnam criminalem vel civilem, extinguitur præscriptione unius anni. *L. si non.* 5. *C. de injur.* Pithing. *l. c. n.* 126. prope fin. qui citat Card. de Lugo.

38 Res mobiles præscribuntur triennio cum titulo, & bona fide. *L. un. C. de usucap. transfer.* etiamsi sint res Ecclesiæ etiam Romanæ. auth. *quas act. C. de SS. Eccles. cap. penult.* §. *quas actiones.* 16. *quæst.* 3. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 2. *n.* 5. Molina *tract.* 2. *de Just. disp.* 68. *n.* 3. Laym. *lib.* 3. *tract.* 1. *c.* 8. *n.* 13. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 26. §. 2. *sect.* 3. *nu.* 90. & si *in cap. cum vobis* 14. *de præscript.* ubi dicitur, generaliter contra Ecclesiam Romanam non præscribi, nisi centum annis, intelligi debet de vera præscriptione rerum immobilium, non vero mobilium, quæ in jure non appellatur proprie præscriptio, sed usucapio. Lim. quoad res mobiles furtivas. Sine titulo vero nonnisi 30. annis. *L. sicut.* 3. *& L. si quis.* 8. *de præscript.* 30. *vel* 40. *an.* etiam contra Ecclesias. Res vero immobiles privatorum, ut præscribantur cum titulo, requiruntur decem anni inter præsentes, & viginti inter absentes. *L. un. C. de usucap. transfer. L. diutina.* 4. *& L. fin. C. de præscript.* 30. *an.* sine titulo vero non nisi 30. annis. *L. si quis.* 8. §. *quod si quis.* ubi gl. *ver. tenuerit. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *an.*

Si vero is, contra quem præscribitur, partim fuit præ- 39
sens, partim absens, servari debet proportio inter præsentiam, & absentiam. Uti si fuit præsens quinque annis, & absens quinque annis, præscriptio complebitur quindecim annis, quia quinque anni, qui deerant ad complendam præscriptionem contra præsentem, duplicati debent ratione absentiæ, & si fuit præsens octo annis, & duobus absens, octo annis præsentiæ debent addi alii quatuor duplicandi ratione absentiæ. Auth. *quod si quis. C. de præscript. long. temp.* Molina *tract.* 2. *de Just. dis.* 69. *n.* 3. Pirhing. *l. c. n.* 91. *vers. illud hic notandum.*

Quæres an bona alienari prohibita præscribi possint? 40
Respondetur, quod non, regulariter, quia præscriptio, est species alienationis præsertim si simpliciter fuerunt prohibita alienari, uti fundus dotalis, & similes; diximus regulariter, quia tempore immemoriali præscribi possunt, aut si ante prohibitionem jam inceperat præscriptio, juxta *L. si fun.* 16. *ff. de fundo dotali.*

§. IV.

De præscriptione Decimarum, & quarta Decimarum.

Inchoando a quarta Decinarum Parochus per qua- 41
draginta annos præscribit jus quartæ Decimarum, & mortuariorum contra Episcopum, nec minori tempore contra Ecclesiam præscribitur. *cap. ad aures* 6. *cap. quia indicante de præscript. cap. cum olim.* 20. *de censib. cap. cum inter.* 29. *de V. S. cap.* 2. *de præscript. in* 6. Gilken. *in auth. quas actiones* 16. *quæst.* 3. Mathæ *de jurisdict. par.* 4. *c.* 48. Jo. de Larrea *alleg.* 68. Gonzal. *in cap. de quarta.* 4. *de præscript. lib.* 2. ratio est, quia per præscriptionem utpote omnium longiorem actiones etiam perpetuæ tolluntur, quæ si fulciatur bona fide & titulo, æquipollet immemoriali, ut per eam acquiri possint, quæ alias egent immemoriali. gl. *in cap.* 1. *de præscript. in* 6. Petrus Barb. *in L. comperit.* 6. *n.* 59. *C. de præscript.* 30. *an.* Larrea *alleg.* 68. Gonzal. *l. c. n.* 6. *in fin.*

Veniendo ad secundum, potest præscribi jus perci- 42
piendi Decimas ab Ecclesia intra fines alterius Ecclesiæ. *cap. ad Apostolicam.* 20. *de præscript. cap. cum dilectus. de consuet.* Canis. *de Decim. cap.* 9. requiritur tamen ad talem præscriptionem tempus quadraginta annorum, quamvis ad consuetudinem sufficiant decem anni; & probatur *ex cap. auditis. de præscript. cap. dudum. de Decimis. & c.* 1. *in fin. de præscript. in* 6. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *n.* 7. *&* 8. Moneta *de Decimis. c.* 5. *num.* 87. Rebuff. *eod. q.* 13. Azor. *Instit. lib.* 7. *c.* 26. Gonzal. *in cap. ad aures.* 6. *de præscript. num.* 2. Et non tantum Parochi, sed etiam Religiosi, & simplices sacerdotes possunt præscriptione jus percipiendi Decimas acquirere. *cap. penult. de Decimis.* Moneta *loc. cit. num.* 107. *quæst.* 1. Barb. *de off. Parochi c.* 28. & *de Jure Eccles. lib.* 3. *cap.* 26. §. 2. *num.* 4. Canis. *de Decimis. c.* 3. *per totum*, & probatio augetur. *ex cap. ad Apostolica. cap. cum sint. cap. cum contingat. de Decim. cap.* 1. *de præscript. in* 6. *cap. statutum.* §. *fin. de Decimis in* 6. tam quia præscriptibilia sunt, quæ privilegio acquiri possunt. *cap. duo. de off. ordin. cap. cum contingat. de foro compet.* Sed jus percipiendi Decimas potest concedi Religiosis & aliis Sacerdotibus Parochiam non habentibus. *cap. tua.* 25. §. 1. *de Decimis.*

Et

Et Parochus cum habeat fundatam intentionem in Jure quoad omnes decimas, & jus illi assistat, si quod jus contra illum esset percipiendi Decimas intra fines suæ Parochiæ, illud spatio decem annorum præscriberet, quia pro illo assistit jus. Barb. *in cap. cum aliquibus. num. 6. de Decimis.* Castill. *de Decimis. cap. 2. num.* 14. Tranchedin. *consult.* 91. *num.* 24. Merlin. *dec.* 434. *num.* 5. *& dec.* 474. *num.* 2. Abb. *in cap. cum sint homines. n. 6. de Decim.* Achil. *dec.* 3. *cod. tit.* Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *n.* 8. *vers.* 4. Fortiori ratione Rota *dec.* 163. *n.* 4. *par.* 2. diversf. coram Cavaler. *dec.* 73. *n.* 2. *& dic.* 95. *n.* 2.

43 Præscriptio contra Parochum in jure percipiendi decimas etiam favore Episcopi non valet, nisi sit immemorialis, aut quadragenaria cum titulo. Borell. *in summa decis. par.* 1. *tit. de decimis nu.* 45. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *c.* 12. *tit. de decim. n.* 56. Castill. *de tertiis. c.* 2. *num.* 14. *& c.* 27. *&* 37. Barb. *in cap. aliquibus. n.* 7. *de decim. & de off. Parochi. lib.* 2. *c.* 28. *§.* 2. *num.* 52. Dunozet. *dec.* 130. *num.* 4. Tondut. *resol. lib.* 1. *c.* 104. *num.* 5. & DD. mox citandi, quia Parochus habet juris assistentiam intra fines suæ Parochiæ contra quoscunque. Molfes. *in sum. tract.* 6. *de Benef. c.* 4. *n.* 53. Ludovis. *dec.* 449. *nu.* 1. Bich. *dec.* 8. *num.* 7. *& dec.* 205. *num.* 1. *& dec.* 209. *n.* 1. *& dec.* 463. *num.* 1. *& dec.* 528. *num.* 1. Marescot. *var. res. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 14. Seraph. *dec.* 899. *num.* 1. Put. *dec.* 361. *num.* 2. *lib.* 1. quia Decima spectat ad eum, qui habet curam animarum. *cap. cum contingat. & cap. cum in sua de Decim.* Ludovis. *dec.* 174. *num.* 3. Dunozet. *dec.* 129. *num.* 3. Moneta *de decim. c.* 7. *num.* 17. Barb. *de Jure Eccles. l b.* 3. *c.* 26. *& de off. Parochi part.* 3. *c.* 28. *§.* 2. *num.* 25. etiam privative ad Episcopos. Ludovis. *dec.* 519. Merlin. *dec.* 640. *num.* 1. *cap. statuimus* 16. *q.* 1. *cap. cum in tua. cap. cum contingat de Decim.* Abb. *in cap. conquerente. n.* 2. *&* 6. *de off. ordin.* Rota *dec.* 51. *n.* 1. *par.* 2. *divers. & dec.* 371. *n.* 4. *& dec.* 420. *n.* 6. *par.* 1. *recent.*

44 Præscriptio non solvendi decimas contra Parochum non suffragatur, nisi sit immemorialis, vel quadragenaria cum titulo; neque sufficit sola possessio, quia jus assistendi Parocho, resistit alterius possessioni. *c.* 1. *de præscript. in* 6. ubi Gemin. *n.* 19. Franc. *n.* 8. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *n.* 7. *&* 8. Rebuff. *de Decim. q.* 13. *nu.* 81. Seraph. *dec.* 802. *per tot.* Coccin. *dec.* 345. *n.* 6. Rota *dec.* 203. *n.* 1. *par.* 5. *recent.* & DD. mox supra citati, non dicitur autem præscriptio immemorialis, sive sit major, sive minor centenaria, si de initio constat, vel actu contrario. Rota apud Put. *dec.* 436. *n.* 2. *lib.* 1. Seraphin. *dec.* 454. *nu.* 4. & plures apud Monet. *de Decim. c.* 5. *qu.* 3. *vers. Rota.* Innoc. *in cap. veniens. n.* 2. *de V. S.* Covar. *in reg. possessor. par.* 2. *§.* 3. *num.* 9. *ver. secundo.*

45 Porro præscriptio etiam immemorialis sine bona fide non valet. Covar. *in regula possessor.* §. 8. *par.* 2. *de R. J. in* 6. Crav. *cons.* 146. Abb. *in cap. ult. de præscript.* Gabr. *de præscript. conclus.* 3. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. c.* 26. imo mala fides defuncti nocet hæredi, & impedit ejus præscriptionem. Fachin. *l. c. cap.* 27. *& lib.* 1. *c.* 63. vide *Mala fides.* Et eum errore Juris, aut facti non valet, quia talis error impedit bonam fidem. Honded. *cons.* 80. *n.* 77. *lib.* 2. *& cons.* 86. *n.* 18. *lib.* 1. Alograd. *jun. controv.* 76. *nu.* 33. vide *Error & ignorantia.* Præsertim si constat de titulo vitioso & nullo. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. c.* 33. Mascard. *de prob. conclus.* 1371. *vol.* 1.

46 Præscriptio Decimarum, & generaliter omnium aliarum rerum, etsi sit immemorialis non præsumitur, sed est probanda ab allegante. Alex. *cons.* 118. Mascard. *de prob. conclus.* 1212. Natta *cons.* 179. juxta *cap. ex litteris.* 3. *de prob.* & debet allegari in actis. Bich. *dec.* 311. *n.* 20.

47 Laici possunt præscribere exemptionem a solutione Decimarum non solum in parte, seu in quota, juxta Tiivis. *dec. Venet.* 29. *num.* 15. Rebuff. *de Decimis qu.* 13. *num.* 57. *&* 58. Angel. *in sum. ver. Decima.* §. 2. Sed etiam in totum. Navar. *cons.* 2. *num.* 5. *de Decim.* & in Manual. *c.* 21. *n.* 28. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 17. *nu.* 10. Azor. *Instit. moral. par.* 1. *lib.* 7. *c.* 37. *q.* 4. quia licet Laici sint incapaces juris percipiendi Decimas, non sunt tamen incapaces hujus exemptionis. Moneta *de Decim. c.* 5. *q.* 5. *n.* 105. & deducitur ex *c.* 1. *de præscript. in* 6. quidquid in contrarium sentiat Evetardus *in loco a tributo ad Decim. n.* 4. ea ratione, quod tributum, quod solvitur in recognitionem universalis dominii non præscribatur, sed decima solvatur DEO in recognitionem universalis dominii. *cap. tua nobis. de Decim.* quia sufficit, quod DEO solvatur in recognitionem universalis dominii aliquid, quod etiam decima non sit, juxta Azor. *l. c. n.* 37. *q.* 6. quæ tamen præscriptio non potest extendi de decima unius rei ad decimam alterius, veluti de decima vini ad decimam grani etiam ejusdem fundi. Butr. *in cap. commissum. de Decim.* Rebuff. *d. q.* 13. *n.* 61. multos allegans DD. *in cap. auditis. de præscript.* Moneta *l. c. n.* 108. *&* 109. Butr. *in cap. cum in tua. de Decim. n.* 2. *ver. unde jus.* Bald. *de præscript.* 1. *par.* 2. *par. princ. q.* 2. *num.* 20. Rota *in una Conchen. decimarum de Belmonte* 20. *Jun.* 1616. *coram Verospio.* Paris. *cons.* 114. *n.* 23. *lib.* 1. Et præscribens majores, debet etiam præscribere minores. *cap. commissum.* ubi Butr. *num.* 2. Abb. *num.* 3. *& alii de Decim.* Rota *in Conchen. Decimarum.* 19. *Jun.* 1595. *coram Mant.* Sermo est Decimis minutis, quæ ex eodem prædio eodem tempore cum majoribus colliguntur, non vero de Decimis minutis, quæ fuerunt subrogatæ in locum decimarum majorum. DD. mox. cit. juribus citat.

Porro præscriptio Decimarum non extenditur ad novalia. Rebuff. *l. c.* Moneta *de Decim. c.* 4. *q.* 3. *conclus.* 9. & probatur *ex cap. cum contingat de Decimis.* ubi gl. & DD. Rebuf. *de Decim. q.* 14. *num.* 9. Covar. *loc. cit. num.* 13. quia sine possessione non est præscriptio. *cap. sine possess. de R. J. in* 6. & dictum fuit supra. *cap. auditis. de præscript. L. sine possess. ff. de usucap.* & præscriptio est odiosa, & ideo non extendenda de casu in casum, sed stricte interpretanda. *cap. odia. de R. J.* nec licet argumentari a privilegio ad præscriptionem, quia quamvis verum sit, quod privilegium Ecclesiasticis concessum percipiendi Decimas extendatur ad novalia. *cap. ex parte.* 3. *de Decimis*; tamen est magna diversitas cum præscriptione, quia privilegium, & beneficium est benigne interpretandum, juxta *cap. pastoralis. de donat.* Covar. *loc. cit. d. num.* 13. Moneta *loc. cit. num.* 82. præscriptio vero utpote odiosa est stricte interpretanda. Lim. si præscriptæ fuerunt decimæ in una parte fundi, & postmodum fiat novalis alia pars fundi, quia tunc, qui præscripsit decimas in una parte fundi, in illa quoque parte novali habebit, quia præscriptio partis indivisibilis ad totum extenditur. *cap. cum in tua de Decimis.* Rebuff. *q.* 14. *num.* 20. dummodo sit unum prædium. Possunt tamen decimæ novales per immemorialem præscribi, sicut decimæ. DD. *in cap. cum contingat. & in c.* 1. *de præscript. in* 6. Moneta *loc. cit. num.* 85. & qui præscribit Decimas, præscribit etiam novalia improprie dicta, puta in quibus vel arbores de novo plantantur, aut alia feruntur ab illis, de quibus decimæ solvebantur. Paris. *cons.* 73. *lib.* 4. Ruin. *cons.* 163. *vol.* 5. Anchar. *in d. cap. cum contingat.* Rebuff. *loc. cit.* Covar. *loc. cit.* Moneta *loc. cit. num.* 69. Sed non nisi spatio 40. annorum cum titulo probabili, aut immemoriali. Moneta *loc. cit. num.* 112. Ad præscribendum vero contra illum, qui habet decimas ex jure speciali uti donationis, sufficiunt 40. anni. gl. *in c.* 1. *de præscript. in* 6. Bald. *de præscript.* 1. *par.* 5. *princ. q.* 8. *num.* 6. Moneta *l. c.* ubi plures Rotæ decis. 48

§. V.

Quomodo & quando interrumpatur præscriptio, aut quiescat?

Præscriptio cessat, si fuerit probata interruptio. *L.* 3. *L. sine.* 25. *L. juste* 44. §. *ult. ff. de usucap. cap. si diligenti. de præscript.* Molina *de just. tract.* 2. *disp.* 62. Castill. *de tertiis. c.* 35. & alii apud Gonzalez *in cap. illud* 8. *de præscript.* quia ad præscribendum requiritur possessio vel quasi continua: interrumpi vero præscriptio potest dupliciter, naturaliter, & civiliter; naturaliter, si præscribens amisit possessionem, & illam tertius occupavit. *L. Naturaliter.* 12. *ff. de acquir.* 49

possess. uti si illam amisit longo tempore, & non repetiit. *L. furtum.* 37. §. 1. *ff. de usucap.* & longa oblivio pro derelictione habetur. *L. si finita.* 15. §. *non autem* 21. *ff. de dam. infec.* Idem si deposuit animum possidendi, & expresse dixit, se nolle possidere. *L.* 3. *d. in amittenda.* 6. *L. si quis.* 17. §. *hæc est differentia. ff. de acquir. possef.* & plures modos amittendæ possessionis affert. Gonzal. *l. c. num.* 6. Civiliter interrumpitur præscriptio litis contestatione una cum sententia. Porro naturali amissione interrumpitur præscriptio quoad omnes, civili vero tantum quoad litigantes. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. c.* 34. Gonzal. *l. c. n.* 7. *circa fin.* hæc olim, sed hodie interrumpitur non tantum litis contestatione, sed etiam citatione judiciali. *L. penult. tit.* 29. *par.* 3. *C. de ann. except.* Covar. *in reg. possessor. part.* 2. §. 12. *n.* 6. Molin. *l. c. disp.* 78.

50 Quiescit autem præscriptio, & dormit tempore hostilitatis, schismatis, & pestis, cum in judicio agi non potest. *cap.* 1. §. *actiones.* 13. 26. *q.* 3. Barb. *in cap. ex transmissa. de prescript.* Grot. *lib.* 3. *de jure belli. cap.* 13. Molin. *l. c. disp.* 79. Gonzal. *in cap. ex transmissa. de præscript.* Balb. *de præscript.* 1. *par.* 6. *princ*, Ita cessat in pupillari ætate illius, contra quem præscribitur, quæ subducitur in omni præscriptione etiam triennali. Item Ecclesia Sede Episcopali vacante, quia tunc caret legitimo defensore. *cap. ult. ne sede vacant.* idem dic, si Ecclesia quasi vacat, ut quia habet Prælatum inutilem, *cap.* 1. *& penult. de supplend. neglig. Prælat. in* 6. vel excommunicatum. Ita nec contra Imperium, dum vacat, Barb. *de pot. Episc. par.* 3. *alleg.* 132. Turricell. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 28. ubi Rota. Penoia *dec.* 1023. Buratt. *dec.* 629. nec Capitulum potest præjudicare Prælato, & probatur ex *cap. de quarta. cap. auditis. de præscript.* Gonzal. *l. c. n.* 4. Item cum schisma adest, quo tempore contra Ecclesiam etiam Romanam non currit præscriptio, sed dormit. *cap. cum vobis,* 14. *de præscript.* nec tempore tyrannidis contra regalia, neque contra filium durante patria potestate in rebus adventitiis, quas pater tanquam illegitimus administrator alienavit, neque contra relegatos, quia contra legitime impeditum non currit præscriptio. *L.* 1. *C. de annull. except. L. in reb.* 20. §. *omnis. C. de Jure dot.* Præterea non currit in incorporalibus contra ignorantes, nisi sit longissimis temporibus, sive ignorantia sit juris, sive facti. Sperel. *dec.* 135. *num.* 134.

51 Interrumpitur autem ex mala fide, quocunque tempore intercurrat. *cap. omne.* 8. 25. *quæst.* 1. *cap. quod Deo.* 33. *quæst.* 5. *cap. vigilanti. cap. si diligenti. & cap. veniens. de præscript. cap.* 1. *eod. in* 6. *cap. dudum.* 31. *de decim. L. non solum.* 33. *ff. de usucap.* Auth. *mala fidei. C. de præscript. long. temp.* Barb. *in cap. quoniam. de præscript.* ubi etiam Fermosin. Gutierrez *lib.* 1. *canon. cap.* 34. *num.* 68. & alii apud Gonzal. *in cap. quoniam.* 20. *de præscript.* Item præscriptio statutaria interrumpitur litis contestatione, ut supra dictum fuit, a qua perpetuatur actio usque ad 40. annos, cum hac tamen moderatione, quod si præscriptio fuit interrupta per simplicem citationem, & judicialem, aut extrajudicialem interpellationem, quam statutum vult sufficere ad interrumpendam præscriptionem; tunc quamvis præscriptio antea cœpta non continuet ob prædictam statuti dispositionem; tamen a die interpellationis nova inchoatur præscriptio per tot annorum decursum, quot prius requirebantur, aut deerant pro complenda præscriptione, & non perpetuatur actio ad longius tempus. Bart. *in L. ex hoc edicto. num.* 5. & ibi Castr. *num.* 4. Jas. *num.* 3. Alex. *numer.* 1. & Socin. *num.* 23. *ff. de eo, per quem fact. erit.* Corn. *cons.* 180. Rota coram Seraph. *decis.* 718. *num.* 3. Si vero non tantum intercessit simplex interpellatio, sed fuit etiam processum, & deventum ad litis contestationem, aut ad actum aliquem merita causæ respicientem, qui in causis ordinariis litis contestationem sequi solet, & in causis summariis, in quibus lis formiter non contestatur, vim habet contestationis, juxta Card. *in Clem. constitutionum.* §. *fin. de elect.* Rota *decis.* 1. *de lit. contest. in nov.* tunc si actor propter aliquos casus litem absolvere fuerit præpeditus, cum cesset statuti dispositio, actio perpetuatur ad 30. annos, juxta *L. fin. C. de præscript.* 30. *vel* 40. *an.* Bart. *loc. cit.* Corn. *loc. cit.* & alii, quos citat, & sequitur Merlin. *decis.* 126. *num.* 7. *&* 8. contra Bald. *in cap. non liceat. de præscript.* Si vero creditor non fuit litem contestatus animo illam ad finem perducendi propter meram negligentiam, tunc talis contestatio, licet ex statuti dispositione interrumpat, tamen actionem non perpetuat. gl. *in cap. placuit.* 2. §. *potest. verb. interrupta. vers. si tamen tantum.* 16. *quæst.* 3. Abb. *in cap. illud num.* 24. *vers. & inde ad limitationem. de præscript.* & alii apud Merlin. *loc. cit. num.* 10. Si vero post litis contestationem agnoscendo bonam fidem liti cessit, debitum agnovit, vel terminum ad solvendum suscepit, aut actor ad sui favorem mandatum executivum, aut sententiam, & rem judicatam obtinuit, & postea tacuit per longum tempus, tunc præscriptioni statutariæ locus est; quia per lapsum tanti temporis, quantum requirit statutum, inducitur ab eodem statuto præsumptio factæ solutionis, & scripturis quibuscunque tam publicis, quam privatis fidem adimit. Merlin. *loc. cit. numer.* 13.

Præterea præscriptio interrumpitur per proclama, quando præscribens probabiliter credit, contra se fieri, nisi probabiliter crederet, contra se non fieri, nec esset in mala, aut dubia fide. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 12. *de R. J. in* 6. Cyriac. *controv.* 376. ubi præscriptio non interrumpitur per examen ad æternam rei memoriam, quia hoc non inducit malam fidem saltem præcisam, quæ requiritur ad interrumpendam præscriptionem. *n.* 73. & 74. qualia proclamata non valent, quando contradictor est certus. 52

§. VI.

Miscellanea de Præscriptione.

Præscriptio statutaria regulatur, sicut præscriptio juris communis. Abb. & Felin. *in cap. fin. de præscript.* Tusc. *litt. S. conclus.* 633. Ciarlin. *controv. for. cap.* 32. *num.* 13. & in locum illius censetur subrogata. Abb. & Felin. *in cap. fin. de præscript.* Ang. *in L.* 2. §. *si rem. ff. pro empt.* Jas. *in L. ex hoc edicto. num.* 6. *ff. de eo, per quem fact. erit. & in L. nemo potest. num.* 116. *ff. de leg.* 1. Socin. *cons.* 86. *num.* 5. *vol.* 3. Dec. *cons.* 556. *num.* 7. Bovius *in tract. de præscr. statut. gl.* 18. *num.* 80. Tusc. *l. c. nu.* 22. Sperell. *dec.* 135. *num.* 32. 53

Præscriptio introducta a jure civili, aut statuto Laicorum non afficit bona Clericorum etiam patrimonialia ob defectum jurisdictionis. Sperel. *dec.* 135. *num.* 50. *usque ad* 57. Bovius *de statut. Urbis præscript. gl.* 11. *a num.* 199. nec valet in præjudicium Ecclesiæ. Bald. *cons.* 454. *col.* 2. *vol.* 3. Anchar. *cons.* 258. Tiraquel. *de præscript.* §. 1. *nu.* 10. neque in præjudicium hospitalium, aut locorum piorum. Paris. *cons.* 36. *num.* 15. *vol.* 4. Tiraquel. *de privil. pia caus. in præfat. privil.* 138. Neque in præjudicium bonorum Clericorum. *cap. ut animarum. de constit. in* 6. Abb. *in cap. quod Clericis. de foro compet.* Anchar. *in cap. Clericus. nu.* 5. *eodem.* Fel. & Dec. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. de constit.* Anchar. *cons.* 258. Socin. *cons.* 46. etiamsi sint tantum patrimonialia, quia bona patrimonialia Clericorum gaudent privilegio illorum, ubi agitur de jurisdictione, & sic de statutorum subjectione, in quibus magis consideratur persona, quam bona. gl. 2. *in fin. in cap. Ecclesia S. Mariæ. de constit.* ubi Fel. *nu.* 10. Decian. *n.* 18. *&* 65. Jo. de Imol. *in cap. constitutus. num.* 6. *de in integr. restit.* Card. *in Clem.* 2. *in* 6. *notab. de censib.* Surd. *cons.* 301. *nu.* 65. Hond. *cons.* 3. *num.* 12. *vol.* 1. Menoch. *cons.* 165. *num.* 8. *lib.* 32. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 2. *n.* 33. Sperel. *l. c. nu.* 59. *& dec.* 12. *nu.* 35. *& dec.* 37. *n.* 74. & probatur *ex cap.* 1. *de jurepatr. in* 6. 54

Præscriptio contra creditorem non petentem debitum tempore legitimo procedit, quamvis debitum sit juratum, non obstante, quod juramentum perpetuet actionem usque ad 40. annos. Seraph. *de privil. juram. privil.* 22. *num.* 54. *& privil.* 51. *num.* 1. Marescot. *var. res. lib.* 2. *cap.* 67. *num.* 33. Pract. Ridolphini *part.* 1. *cap.* 8. *num.* 202. & habeat vim litis contestatæ, quæ vel præscriptionem interrumpit, vel perpetuat actionem usque ad 30. annos. Marescot. *loc. cit. num.* 10. Rota *dec.* 199. *num.* 3. *part.* 4. *diversf.* & quod statutum non contineat casum juratum. Cephal *cons.* 170. *num.* 34. *lib.* 3. Surd. *dec.* 158. Sperel. *dec.* 47. *n.* 3. 55

tamen, cum statutum tollit fidem instrumentis, & scripturis, ex quibus creditum probari potest, deficit probatio assistentiæ juramenti, & juramentum ex eis non probatur, & ita nullum effectum potest operari. Surd. cons. 361. num. 12. vol. 2. Gratian. discept. for. cap. 52. num. 21. & cap. 490. n. 14. Adden. ad Buratt. dec. 98. num. 5. Andreol. controv. 135. num. 11. Marescot. l. c. num. 37. Rota dec. 104. num. 2. par. 2. divers. Ridolph. l. c. num. 204. Conciol. alleg. for. 11. num. 6.

56 Præscriptio in judicio Salviani interdicti, & in re pignorata admittitur, si est longi temporis. Statil. de salv. interd. inspect. 2. cap. 2. num. 127. Conciol. alleg. 3. num. 1. Gratian. dec. March. 15. num. 8. Cenc. de censib. qu. 98 num. 46. Rota dec. 17. num. 8. & dec. 33. num. 1. apud Statil. l. c. & apud Cenc. decis 398. num. 12. & apud Merlin. de pignor. dec. 144. num. 21. quia tanto tempore præscribitur hypotheca, ex qua Salvianum competit. L. 1. & 2. C. si advers. credit. Negus. de pignor. part. 6. memb. 2. num. 1. Balb. de præscript. par. 4. part. 4. princ. qu. 3. n. 1. Gratian. discept. for. cap. 363. num. 2. Merlin. de pignor. lib. 5. qu. 21. num. 6. Rota apud Buratt. dec. 505. num. 5. Conciol. alleg. for. 3. num. 1. & 2.

57 Præscriptio decennalis habet locum in actione finium regundorum. Sperell. decis. 178. num. 47. L. 2. §. cum strictum. ver. sed & si fundus. & L. qui fundum. ff. pro empt. & cap. ex litteris. de prob. cap. judicante. de præscrips. gl. in L. fin. vers. sed triginta, ubi Bald. sub num. 1. C. fin. regund. & in L. 2. verb. quæsisti. C. de serv. & aqu. Hieronym. de Monte de fin. regund. cap. 74. num. 2. Natta cons. 672. num. 25. Balb. de præscr. 4. par. princ. q. 14. num. 3. Peregr. cons. 104. num. 10. vol. 3. quamvis alii velint, præscribi triginta annis. Menoch. cons. 147. n. 44. lib. 2. & alii apud Sperel. l. c. num. 49.

58 Præscriptio habetur pro completa, quando paucissimi dies restant. L. si fundum. ff. de fundo dotali. gl. in L. 4. §. Labeo. ff. de acquir. possess. Bald in cap. fin. de præscrips. intellige de præscriptione favorabili, non odiosa, in qua dies ultima omnino debet esse completa. Felin. in cap. illud. de præscrips.

59 Præscriptio Juris maxime annorum triginta tollit omnem actionem, & obligationem ipso facto, & ex officio Judicis; statutaria vero non nisi ope exceptionis, quæ propterea debet allegari, & deduci. Dec. cons. 285. Pajatel. annot. 22. num. 7. Afflict. dec. 13. Maur. de solut. cap. 4.

Præscriptio actionis familiæ herciscundæ contra non possessorem petentem divisionem spatio triginta annorum inducitur. Bich. dec. 30. num. 2. L. 1. C. de annal. except. Fontanella de pact. nupt. claus. 4. gl. 9. par. 2. num. 120. auth. nisi triennale. C. de bon. mat. ubi gl. Bald. Jas. & alii apud Bich. l. c.

60 Præscriptio contra jus adeundi inducitur spatio triginta annorum, idem dic de jure succedendi patri, matri, Avo, vel Aviæ. gl. in L. quamdiu. ff. de acq. hered. & in L. cum antiquioribus. C. de jure deliber. Balb. in L. sicut. num. 151. C. de præscript. 30. vel 40. ann. Fel. in cap. de quarta. de præscript. Balb. de præscript. 4. part. 4. part. princ. qu. 19. num. 5. Gabr. de præscript. conclus. 7. & 8. Bich. dec. 6. num. 31. Paris. cons. 49. num. 35. Gozad. cons. 56. num. 1.

Præscriptio an excludat restitutionem in integrum, saltem ex capite ignorantiæ, vide in praxi Restitutionis.

61 Præscriptio differt a consuetudine, quod illa acquiritur singulari personæ, hæc vero Communitati, & in illa requiritur titulus, & bona fides, in hac vero sufficit bona fides. cap. si diligenti. de præscriptionibus. Ansald. de Jurisdict. part. 2. cap. 4. Bich. decis. 563. num. 16.

62 Præscriptione prohibita, aut sublata non censetur prohibita immemorialis. Angel. in L. omnes. C. de præscript. 30. ann. Boer. dec. 39. num. 12. Afflict. dec. 234. Dec. cons. 496.

63 Præscribi possunt, quæ privilegio acquiri valent, dummodo adsit personæ capacitas. cap. causam. de præscr. cap. prohibemus. eod. cap. quanti de consuetudine. Rebuff. de decim. qu. 13. num. 68.

64 Præscriptio impeditur vigore compensationis competentis, ex qua tollitur præscriptionis exceptio. Ancharan. cons. 5. sub num. 5. ver. super quarto & ultimo. Fel. in cap. ex transmissa. 10. num. 9. de præscript. Mohed. dec. 200. alias 3. de præscrips. Bovius de statutar. Urbis præscript. gl. 29. num. 12. Cyriac. controv. for. 307. num. 2.

Quæres 1. utrum præscriptio tollat actionem ipso ju- 65
re, vel tantum ope exceptionis. Respondetur, quod tantum ope exceptionis. Bald. in L. 1. C. si adversus credit. lib. 7. & in L. sicut. col. 2. circa fin. Cod. de præscript. 30. vel 40. ann. & in L. 1. col. 2. Cod. de annal. except. Abb. & Fel. in cap. ad aures. col. 1. de præscrips. & Judex propterea non potest regulariter actorem repellere ex hoc capite, nisi prorsus careat actione, non vero habentem actionem elidibilem per exceptionem. gl. & Bart. in L. ubi pactum. C. de transact. & in L. si unus. §. pactus ne peteret. ver. in opponende ff. de pact. Balb. de præscript. par. 1. par. princ. q. 8. num. 2. in fin. Ex quibus infertur, quod cum exceptio sit actionis exclusio. L. 1. & 2. ff. de except. præscriptionis exceptio excludat litis ingressum. Bart. in L. fratris. C. de transact. Balb. l. c. q. 9. num. 1. & probatur ex L. omnes. C. de præscript. 30. ann. ubi Bald. Dummodo hæc exceptio opponatur ad impediendum processum, secus vero, si opponitur ad merita causæ. Bart. in L. cum quærebatur. ff. judic. solv. & in L. nam & postea ff. de jurejur. cap. 1. de lite contest. Et dummodo sit liquida ex temporis lapsu, aut statim liquidabilis. L. si is, quem. C. ne de stat. defun. & in L. neque C. de compend. Alex. cons. 161. & alii apud Balb. l. c. num. 3. & 4.

Quæres 2. an præscriptio sit favorabilis, aut odio- 66
sa? Respondetur, præscriptionem aliam esse mere favorabilem, aliam mere odiosam. Dicitur, & est mere favorabilis, quæ fuit introducta mero favore possessoris, veluti usucapio; odiosa est, quæ fuit introducta principaliter propter negligentiam non petentis, & illius odio, si est cum mala fide, qualis admittebatur de jure civili, si vero est cum bona fide, censetur mixta, hoc est, partim favorabilis, partim odiosa, & ideo usucapio dicitur favorabilis, & præscriptio odiosa. DD. apud Balb. de præscript. par. 2. princ. qu. 1.

Quæres 3. an ex diuturnitate temporis præsumatur 67
titulus allegatus, licet non probatus? Respondetur affirmative, nisi præsumptio juris sit contra illum. Balb. de præscript. par. 3. princ. 2. par. q. 10. Bertachin. in repert. in verb. Titulus. dummodo titulus sit verus, aut putativus causatus a justo errore; aliter non præsumitur, quia titulus est solemnitas extrinseca consistens in facto, quæ autem consistunt in facto, non præsumuntur. L. quæcunque. §. penult. ff. de public. & L. sciendum. ff. de V. O. Bart. in L. de in rem verso, col. 3. ff. de usur. & in L. 1. ff. de aqua pluv. arcen. §. fin. aut nisi concurrat præstatio, vel solutio temporis diuturni, si actor tamen se non fundat in sola præstatione, aut solutione, sed in promissione, aut titulo, & ad illum seu illam probandum allegat præstationem, aut solutionem, Balb. loc. cit. citans Bart. & alios, & dummodo non tractetur de magno præjudicio, quia tunc non sufficit lapsus decem annorum, sed requiritur triginta annor. Jas. in L. 1. col. 5. C. qui admit. Fel. in cap. sicut. col. 16. de re jud. Limit. nisi constaret aliquem solvisse non animo se obligandi vere, & præsumptive, uti per protestationem, vel aliter, vel si Actor non capitulavit, nec probavit, quod præstationes non fuerunt factæ ex causa, & titulo in libello allegatis.

Quæres 4. an sententia lata in favorem possessoris 68
malæ fidei purget illius malam fidem. Respondetur negative. Alex. cons. 75. col. ult. vol. 4. qui citat Butr. & Petr. de Anchar. in cap. consultationibus. de jurepatronat. Balb. de præscript. par. 2. par. 3. princ. q. 45.

Statutum non potest inducere præscriptionem cum ma- 69
la fide, nec tale statutum valet tanquam nutritivum peccati, quod est verum utroque jure. Jo. And. in cap. 2. de except. in 6. Abb. cons. 77. & in cap. fin. col. 4. de præscript. Castr. in L. hæc autem jura: ff. de serv. rust. præd. Butr. in cap. fin. de præscript. & in cap. pervenit. col. 27. de censib. Alex. cons. 185. col. penult. vol. 2.

Mala fides Prælati, si Prælatus habet Conventum, 70
aut Capitulum, quod est in bona fide, Ecclesia dicitur in bona fide, & ideo illi non nocet mala fides Prælati. Imol. Innoc. Jo. Andr. in cap. cura. de jurepatron.

parron. & in cap. requisisti. de test. si vero Prælatus non habet Capitulum, aut Conventum, tunc illius mala fides nocet Ecclesiæ, quia videtur etiam Ecclesia habere malam fidem. Felin. in cap. edoceri. col. penult. de rescript. & in cap. cum venerabilis. col. 5. de except. & in cap. verum. col. ult. de foro compet. Balb. de prascript. par. 2. par. 3. princ. qu. 15.

71 Mala fides Tutoris non nocet pupillo, si non est doli capax, & habeat scientiam rei alienæ. Bald. in auth. ad hac col. penult. ver. ulterius queritur. C. de usur. Imol. in cap. fin. col. 29. de prascript. Balb. l. c. qu. 16. Bene vero mala fidra singularium personarum de Universitate nocet Universitati ad effectum impediendi illius præscriptionem, adeo ut illius præscriptio nunquam incipiat, donec vivit aliquis de Universitate, qui habet scientiam rei alienæ. Innoc. in cap. cura. de jurepatr. Bart. in L. post pluribus. in fin. ff. de usucap. Socin. cons. 187. col. ult. ver. praterea. Cornel. cons. 22. col. 4. vol. 1.

72 Quæres 5. In materia præscriptionis, quando dicatur quis absens, vel præsens? Respondetur, dici præsentem, qui habet domicilium in eadem Provincia, in qua fit præscriptio, quamvis res, quæ præscribitur, sit in alia Provincia, neque requiritur scientia Adversarii, sed sufficit illius præsentia in eadem Provincia, adeo, ut tunc præsentia longi temporis currat contra ignorantem, & præsentia, vel absentia non consideratur ratione personæ, sed ratione domicilii, videlicet an tam præscribens, quam ille, contra quem præscribitur, habeat domicilium in eadem Provincia, & ideo habens domicilium in eadem Provincia, in qua præscribens, quamvis absit quoad præsentiam corporalem, habetur pro præsente quoad præscriptionem complendam. Balb. de prascript. part. 1. part. 4. princ. quæst. 2. num. 3. Et nullibi habentes domicilium sicut censentur habere ubique domicilium ratione fori, ita quoad hunc effectum. Specul. in tit. de prascript. par. 4. col. 1. vers. quando aliquis. videri potest gl. in L. absentem. ff. de V. S. Felin. in cap. quoniam frequenter. col. penult. & ult. vers. circa sextam quæst. ut lite non contest.

73 In dubio vero, an quis fuerit præsens, vel absens, præsumitur absens, nisi probetur præsens, & alleganti præsentiam incumbit onus illam probandi. Specul. in tit. de act. §. 1. vers. quod si iste. Fel. in cap. quoniam frequenter. col. ult. Bald. & Ang. in L. prascriptione. C. qui non ob long. temp præs. Bald. in L. emptor. ver. sed pone. C. de prascript. long. temp. Alex. cons. 92. Balb. l. c. qu. 3. per totam. quia præsentia est quid facti, qui etiam docet, sub eadem Provincia existere censeri, qui sunt sub eodem Præside quoad Laicos, aut sub eodem Archiepiscopo quoad Clericos.

74 Quæres 6. utrum in præscriptione requiratur scientia, & patientia illius, contra quem præscribitur, aut an currat contra ignorantes? Responsio est affirmativa tam in corporalibus, quam in actionibus personalibus. L. fin. circa fin. ff. de prascript. & L. sicut C. eod. 30. ann. sive ignoret jus, sive factum. Bart. in L. 1. §. si quis autem prepter. ff. de itin. act. priv. Abb. in cap. 1. in fin. & in cap. vigilanti. col. 1. & in cap. ad audientiam. col. 3. de prascript. Pract. Papien. in form. respons. rei conventi. in verb. prascriptionis col. 4. Corn. cons. 364. Dec. cons. 79. Castr. in L. si sic. ff. quemadmodum serv. amitt. & cons. 325. col. 2. vers. 4. Balb. de prascript. part. 4. part. 4. princ. qu. 20. per tot. Limit. in præscriptione servitutum, & Jurium, in quibus non causatur quasi possessio, nisi concurrente scientia, & patientia Adversarii. Limit. quod currat præscriptio contra ignorantem, qui ignorat, alterum præscribere, & scit jus sibi competere, non vero si ignorat jus sibi competere, aut si scit jus sibi competere, sed ignorat factum, ex quo causatur. seu oritur illud jus, & quo mediante sibi competit exercitium sui juris. Perus. in tract. quarta Episcopalis. cap. 2. ad fin. & ita debet intelligi text. in L. si circa. C. de prascript. long. temp. Corn. cons. 328. quod tamen impugnant Felin. in cap. vigilanti. col. 3. de prascript. & Socin. in L. cum filius. §. in hac col. 5. vers. sed adverte. ff. de V. O.

75 Quæres 7. an requiratur scientia, & patientia Superioris in præscriptione jurisdictionis, ac meri, & mixti Imperii? Bart. in L. 1. §. denique. ff. de aqua & pluv. arcen. & in L. si publicanus. ff. de publ. §. fin. tenet requiri scientiam, & patientiam Imperatoris, seu Principis, contra quem præscribitur, etiamsi sit immemorialis; sed quod in immemoriali non sit necessaria scientia, & patientia, tenet Jas. in L. Imperium. col. 12. ver. circa primam. ff. de jurisdict. omn. Jud. eo quod hæc præscriptio habeat fomentum a Lege, & vim constitutionis, seu privilegii, & non sit proprie præscriptio. L. hoc jure. §. ductus aqua ff. de aqua quotid. quem sequuntur Alex. cons. 6. vol. 1. Salic. in L. 2. C. nov. vertig. inst. non poss. & alii apud Balb. de prascript. par. 2. par. 5. princ. qu. 2. num. 8. Et Imperio vacante, quamvis præscriptio fuisset inchoata contra Imperatorem scientem, & patientem, quamvis Ecclesia succedat in administratione, præscriptio non curreret, sed dormiret. Bart. in L. naturaliter. col. fin. ff. de usucap. Bald. in L. cum notissimi. §. imo. C. de prascript. 30. ann. Jas. in d. L. Imper. col. 12. ubi etiam Alex. col. 4. & 5. Fel. in cap. cum non liceat. apud Balb. de prascript. par. 2. par. 5. princ. quæst. 2. num. 8. Reservata Principi in signum superioritatis, & respective subjectionis, veluti tributum, census, &c. non possunt præscribi. L. comperit. C. de prascript. 30. ann. Bald. in L. sicut. col. fin. ff. eod. ubi dicit, quod Ecclesiæ Romanæ, & imperio non præscribitur in his, quæ sunt reservata in signum universalis dominii. Abb. in cap. ad audientiam. de prascript. Bart. in L. 1. §. 1. ff. de publ. nisi immunitas præstationis census, aut tributi fuerit concessa a Principe, & inviolata permanserit per 40. annos. Bald. in d. L. comperit. Jas. in L. Imperium. ff. de jurisd. omn. Jud. secus contra Inferiores Superiorem recognoscentes. Balb. de prascript. par. 2. par. 5. princ. quæst. 1.

Sed potestne superioritas ita præscribi, ita ut quis non subsit Imperatori? Negat Abb. in cap. cum non liceat. col. fin. de prascript. gl. in cap. volumus. 16. quæst. 4. Bald. in L. 1. col. 4. C. de emanc. lib. 2. & in cap. 1. col. 1. qua sint regal. & cap. cum inter. de consuet. ubi gl. & DD. & ideo non potest præscribi, ne appelletur ad Principem, quia hoc pertinet ad supremam jurisdictionem, quamvis præscribi possit, ne appelletur ad inferiorem, uti Episcopum &c. cap. venientes. de jurejur. Perusin. in cap. dilecti. col. 8. de appell. sed contrariam sententiam, quod imo plena libertas, ita ut in nullo subsit imperio, a populo, vel Principe præscribi possit, nec Imperatorem in aliquo recognoscat, defendunt Bart. in L. hostes. col. 2. C. de captiv. & in L. infamem. ff. de publ. jud. Bald. in L. 1. C. ne rei. domi vel templo. col. 1. qui dicunt, quod contra Imperium præscribatur spatio centum annorum, etiam in his, quæ sunt reservata in signum specialis prælationis, & præeminentiæ. Et ita præscripserunt libertatem ab Imperio Reges Galliæ, Hispaniæ, Angliæ &c. gl. in cap. Adrianus. 2. 63. dist. & cap. causam. 2. qui filii sint legit. & alii Principes, & populi. Fel. in cap. 1. col. 3. de constit. Præpos. in cap. per venerab. oppos. 5. qui filii sint legit. Balb. de prascript. 2. par. 5. princ. qu. 2. per tot. 76

Quæres ultimo, an jurisdictio, merum, & mixtum imperium præscribi possint? Respondetur affirmative, juxta Bald. in L. 1. C. de emanc. lib. & in L. Imperium. col. 4. ff. de jurisd. omn. Jud. ubi Jas. & Alberic. Bart. in L. 1. §. denique. de aqua pluv. arcen. & probatur ex L. viros. ubi gl. C. de divers. offic. l. 12. cap. irrefragabili. §. 1. de off. ordin. & cap. cum contingat. de foro compet. ubi Abb. col. 1. in 6. notab. cap. super quibusdam. §. praterea. de V. S. quæ limitat. Jas. ut non procedant in iis, quæ competunt Principi in signum supremæ potestatis, videri potest Balb. de prascript. par. 2. par. 5. princ. qu. 3. per totam. 77

Juri offerendi præscribitur, in quantum est quoddam jus competens secundo creditori offerendi primo creditori, & confirmandi sibi pignus, & tunc præscriptio debet esse 30. an. L. 2. §. 3. & L. cum secundus. ff. de distract. pign. Bart. & DD. in L. cum notissimi. §. sed cum illud. C. de prascript. 30. an. Imol. ad Castr. in L. pignori. ff. de usucap. Jus vero offerendi, quod competit per modum cujusdam facultatis, uti debitori, qui potest, quandocunque vult, offerre debitum creditori, & pignus luere, juxta §. fin. Instit. quibus mod. re contrah. oblig. & L. si in rem §. omnis. ff. de pignorat. act. præscribi non potest, sicut nec facultas eundi per viam publicam, quæ etiam per mille annos non præscribitur, sicut etiam pacto de retrovendendo & facul- 78

tati

rati redimendi, seu recantandi præscribitur. 30. ann. quamvis in pacto fuerit expressum, quod emptor promiserit retrovendere, quotiescunque pretium redderetur, vel omni tempore etiam cum juramento; quia in promissione subintelligitur conditio, si retrovenditio petita fuerit intra 30. annos, sed Ancharan. *cons.* 332. *col.* 1. *ver. tertio advertendum*, vult, tali pacto præscribi decem annis, & illum sequitur Jas. *in L. petens col.* 4. *vers. circa ista. C. de pact.* & *in L.* 3. *in fin. C. de instit. & substit.* Fel. *in cap. cum accessissent col.* 11. *vers. secundo declaratur de constit.* ubi tamen Ancharani sententiam non approbat, sed quod 30. tantum annis præscribatur, defendit in *rubr. de præscript. col. antepenult. & in c. si diligenti col.* 4. *vers. secundum corollarium. de foro comp.* Balb. *de præscript. par.* 4. *par.* 5. *princip. quæst.* 2. *&* 3.

79 Præscriptio induci numquam potest adversus Jus Divinum, raro autem adversus Jus commune Ecclesiasticum. Benedict. XIV. Constit. *Declarasti*.

PRÆSENTATIO.

Praxis Præsentis, & Præsentationis.

1 Præsens an sit citandus, vide *Alienatio*. Pro præsenti quis haberi debet ratione officii, quod quis exercet, ne suum officium sit illi damnosum. *cap. cum non decet. de elect. in* 6. quod procedit quoad fructus Beneficii, non vero quoad distributiones, quæ non sunt contentæ præsentia, sed requirunt interessentiam. Rota apud Ludovis. *dec.* 154. *num.* 3. *&* 4. non obstante *cap. cum non deceat de elect. in* 6. quia textus procedit quoad fructus, non quoad distributiones. Nec Capitulum potest habilitare absentem ad perceptionem distributionum. Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 402. *&* 417. ubi refert plures declarationes S. Congreg. & talis habilitatio non sustinetur etiam per viam donationis, aut dimissionis. Rota *dec.* 61. *num.* 3. *part.* 1. *rec.* Beltramin. ad Ludovis. *l. c. num.* 6. *&* 7. Postquam tamen distributiones sunt quæsitæ, possunt illi, quibus accreverunt, illas remittere. Rota coram Ludovis. *dec.* 182. & quamvis concurrentibus causis Canonicis distributiones debeantur absentibus, tamen id non procedit, nisi ultra causam concurrat Episcopi consensus. Rota *decis.* 668. *num.* 1. *par.* 1. *rec. & in Asten. fructuum.* 10. *Januar.* 1614. *coram Manzanedo*, nec sufficit licentia tacita, sed requiritur expressa. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 47. *n.* 51. quod limit. si quis facto Capituli esset impeditus residere, quia tunc non requiritur Episcopi licentia. Imo etiam inservientes Papæ, quamvis habeantur pro præsentibus, tamen pro interessentibus non habentur, & non lucrantur distributiones seclusa alio privilegio. Abb. *in cap. dilectus. num.* 5. *de Cler. non resid.* Barb. *de Canon. & dignit. cap.* 24. *num.* 1. Bich. *dec.* 567. *num.* 10. Gutierez. *Can. quæst. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 12. Jo. And. *in cap. un. num.* 3. *vers. existen. tamen. de Cler. non resid. in* 6. Rota *dec.* 44. *num.* 13. *&* 14. apud Duran.

2 Præsens obligationi de rebus propriis, vel cessioni faciendæ dicitur ratificare, & cedere, & mandatum dare ad cedendum. *L. semper qui non prohibet. ff. de R. J. L. post dotem.* ubi Jas. *num.* 60. *&* 68. *ff. sol. matrim. & in L. si quis mihi bona. §. jussum. ff. de acquir. hæred.* Abb. *cons.* 7. *num.* 4. *lib.* 2. Afflict. *dec.* 308. *nu.* 6. *&* 8. Merlin. *dec.* 536. *num.* 4.

3 Præsentatio est, & intelligitur tantum, quando fit superiori, alias dicitur potius nominatio. Rota apud Achill. de Grass. *dec.* 12. *de Jurepatron.* & Riccius *in praxi par.* 4. *res.* 474. Rota *dec.* 211. *in novis.* Rochus de Curte *de Jurepatr. vers. Honorificum* 41. *quæst.* Franc. *in cap.* 1. *§. verum. in* 1. *notab. de Jurepatron.* Præsentari vero possunt omnes, qui prohibiti non sunt, dummodo habeant ætatem ad Beneficium requisitam. Ugolin. *de potest. Episc. cap.* 51. *§.* 2. & habilitas requiritur tempore præsentationis. Bald. *cons.* 127. *vol.* 1. Alex. *cons.* 21. *vol.* 2. Dec. *cons.* 270. Novar. *in tract. nov. Juris Pontif. conclus.* 1. *de præsent.* nec sufficit, quod habilitas superveniat. Rota *decis.* 69. *par.* 3. *lib.* 2. *divers.* & quinam sint inhabiles, docet Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 10. Novar. *loc. cit.* Riccius *in prax. par.* 4. *res.* 475.

4 Quamvis præsentatio a Patrono Laico possit fieri cumulative, juxta *cap. quod autem. & cap. cum autem. & cap. pastoralis. de jurepatron.* Lambertin. *de jurepatron. par.* 2. *lib.* 2. *qu.* 7. *art.* 1. *num.* 2. Guttierez. *de juram. confirm. par.* 3. *cap.* 13. *num.* 4. *&* 5. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 214. Rota *in Bonon. Parochial.* 24. *Novemb.* 1593. *coram Litta*. Merlin. *dec.* 443. *num.* 1. Dummodo cumulatio non fiat lite pendente, quia tunc esset attentata. Crescen. *decis.* 10. *de Jurepatr.* Covar. *pract. quæst. cap.* 36. *num* 7. *ver. tertio quandoque.* Lancell. *de attent. part.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 583. Paris. *de resign. lib.* 12. *qu.* 3. *num.* 27. Garz. *l. c. n.* 217. Rota *decis.* 442. *num.* 6. *part.* 1. *divers.* nisi hæc nova præsentatio accumulativa fieret in collitigantem, ita ut inde non fieret difficilior exitus litis, nec diutius protraheretur judicium, quia tunc cessat ratio Canonis. *In cap.* 2. *ut lite pend.* Lancell. *loc. cit. num.* 576. *&* 590. Garz. *loc. cit. num.* 220. Merlin. *dec. cit. num.* 3. Item dummodo præsentans non juraverit, quod nolit cumulare, quamvis enim actus gestus contra juramentum sustineatur, si est talis, qui libere, & absolute pendet a sola voluntate facientis, uti contrahere matrimonium, constituere procuratorem &c. & condere testamentum. Covar. *in cap. quamvis pactum. part.* 2. *§.* 2. *n.* 5. Sanchez. *de matrim. lib.* 6. *disp.* 13. *num.* 5 quia nemo potest per juramentum efficere, quod actus ille sit validus, si tamen actus ad sui perfectionem non pendet a sola voluntate facientis, sed vel intrinsecus regitur a jure, aut expectat approbationem, seu factum Judicis, uti in præsentatione in institutione, tunc juramentum impedit, ne Ordinarius teneatur approbare secundam præsentationem. Lambertin. *l. c. qu.* 7. *art.* 16. Covar. *l. c. §.* 2. *num.* 5. *vers. prædicta vero conclusio*. Gutierrez. *de juram. par.* 3. *cap.* 13. *num.* 13. *vers. his tamen non obstant.* Merlin. *d. dec.* 443. *num.* 11.

Præsentatio tribuit jus ad rem. Ciarlin. *controv. for.* 5
cap. 1. *num.* 107. Paris. *de resign. lib.* 2. *qu.* 23. *num.* 12. Moneta *de commut. ult. volunt. c.* 10. *num.* 293. Garz. *de Benef. par.* 4. *cap.* 3. *num.* 20. maxime si fuit acceptata, & facta coram Ordinario. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 47. *num.* 92. Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 1. *cap.* 5. *a num.* 110. Rota post tract. Vivian. *de Jurepatr. dec.* 147. Crescent. *dec.* 7. *num.* 2. *de Jurepatr.* Fatin. *dec.* 726. *num.* 3. *par.* 2.

Præsentatio facta a pluribus simoniace, aliis præsen- 6
tibus, & Ignorantibus simoniam, non irritatur in præjudicium præsentati, si præsentarunt ut singuli, quia tunc sunt plures præsentationes, & sic utile per inutile vitiari non debet, secus si fuit facta ab omnibus collegialiter, & ut universis, quia tunc est unica præsentatio, & propter simoniam unius est nulla. Riccius *in prax. Jurispatronat. res.* 213. qui citat Rotam. Rochus. *de Jurepatr. ver. & utile. qu.* 13. Crescent *decis.* 5. *de Simon.* Fatin. *dec.* 22.

Præsentatio facta a Patre pro filio, a Curatore pro 7
minore, non valet etiam præstita cautione de rato. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 199. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 8. nisi a filio, qui est Dominus Jurispatronatus, fiat ratificatio expressa, aut saltem tacita, veluti si sciens non contradixit infra tempus ad præsentandum. Et facta ab eo, qui non est Patronus, nec in quasi possessione præsentandi, nullum jus tribuit. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 9. *de reform.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 172. *num* 8. Vivian. *de Jurepatron. lib.* 11. *cap.* 5. *num.* 95. *& seq.* Rota *dec.* 152. *num.* 4. *part.* 5. *divers.* Fatin. *dec.* 95. *num.* 2. *par.* 2.

Præsentatio & Institutio contra formam fundationis 8
de consensu Patroni pro unica vice valet secundum Felin. *in cap. cum accessissent. de constit.* Riccium *in praxi Jurispatron. res.* 168. sed contraria videtur communior, quam tenent Seraph. *dec.* 1270. Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 1. *num.* 92. quod non valeat, & quod Patronus præsentans pro illa vice privetur jure præsentandi, sive sit Laicus, sive Ecclesiasticus, quia abutitur jure fundatoris. Lambert. *de Jurepatron. lib.* 2. *par.* 2. *quæst.* 10. *princ. art.* 4. *num.* 17. Paul. de Citradin. *de Jurepatr. par.* 6. *art.* 2. *a num.* 7. Barb. *de alleg.* 72. *num.* 105. *vers. dummodo*. Riccius *de novis. prob. Jurispatr. res.* 232. *num.* 5. Ciarlin. *d. cap.* 1. *num.* 93. Si Patronus scienter præsentavit contra formam fundationis; quia non leviter offenditur fundator, & ejus abutitur jure, qui contra illius dispositionem præsentat. Et quamvis

præsen-

præsentat indignum, vel inhabilem scienter, si est Ecclesiasticus, privetur pro illa vice jure præsentandi, & Laicus admittatur ad novam præsentationem in termino faciendam, juxta *cap. cum vos.* ubi gl. *in verb. minus idonea de off. Ordinarii. cap. sicut de supplenda neglig. Prælat. cap. cum in cunctis.* §. *Clerici de elect.* Sylvest. *verb. Juspatr. qu.* 7. Laym. *moral. lib.* 4. *tr.* 2. *cap.* 13. *num.* 7. Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 6. *c.* 7. *num.* 67. Ciarlin. *l. c. num.* 92. tamen quando contra intentionem fundatoris fit præsentatio, uterque præsentator, tam Laicus, quam Ecclesiasticus pro illa vice privatur jure præsentandi, juxta dicta, quia post Concilium Tridentinum etiam ab Episcopo non potest derogari qualitatibus in fundatione positis, etiam pro una vice, & de consensu Patronorum, nisi esset ipse fundator, aut ille consentiret derogationi S. Congreg. quam allegat Ciarlin. *l. c. num.* 90. Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 107. Moneta *de commut. ult. volunt. c.* 10. *quæst.* 5. *num.* 351. *vers. verum.* Farin. *dec.* 216. *num.* 4. *vers. tamen quia.*

9 Præsentatio facta de Beneficio, quod falso credebatur vacare, & non vacabat, per subsequentem vacationem convalidatur, si non fuit revocata, quia consensus potest præcedere, & subsequi. *cap. suggestum. de Jurepatr.* ubi Hostien. & Abb. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 33. *a num.* 7. quia voluntas Patroni etiam ex actu nullo declaratur. *L. fin. ff. de reb. cor. & L. cum qui ff. de prob.* Rota *dec.* 5. *de rer. permut. in noviss. L. observare.* §. *fin. ff. de off. pro cons.* Dec. *cons.* 172. nisi jus resistat ab initio consensui propter votum captandæ mortis, quando scilicet dabatur mandatum ad conferendum beneficium viventis, quod sciebatur non vacare, quia consensus reprobatus ab initio semper remanet invalidus. Bart. *in L. cum lex. ff. de fidejuss.* Abb. *in cap. cum contingat. col.* 1. *de Jurejur.*

10 Præsentatio facta a Procuratore cum mandato de præsentando ad Beneficium vacaturum certam personam non valet, utpote inducens votum captandæ mortis, vide *Mandatum.* Alias Procurator potest præsentare ad Beneficium vacans, dummodo habeat speciale mandatum. Riccius *in praxi part.* 1. *res.* 187. Ventriglia. *de Jurepatr. annot.* 1. §. 3. *a num.* 27. Rota apud Seraph. *dec.* 559. *par.* 1. Put. *decis.* 312. *lib.* 3. facta a Principali præfertur præsentationi factæ a Procuratore, sicut præsentatus a pupillo præfertur præsentato a Tutore. Joan. And. *in cap. ex eo num.* 5. *de elect. num.* 6. Paulus de Citradin. *de Jurepatr. part.* 7. *num.* 21. Lambertin. *eod. tract. part.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 2. *princ. art.* 10. *& part.* 3. *lib.* 2. *quæst.* 9. *art.* 1. Merlin. *dec.* 772. *n.* 1. *&* 2.

11 Præsentatio debet fieri coram Episcopo loci, & ut valeat, debet adesse præsentans cum præsentato coram instituere debente. Abb. *in cap. fin. de Jurepatron.* Crescent. *dec.* 6. *num.* 9. *de Jurepatr.* Ventriglia *l. c.* alias resolvitur in simplicem nominationem, per quam nominatus non acquirit jus considerabile, nec illa impedit variationem. Louhet. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 6. *n.* 36. Capon. *discept. for.* 126. Garz *de Benef. par.* 4. *cap.* 1. *a num.* 15. Abb. *in cap. ea noscitur. de his quæ fiunt a prælat.* Zerola *in prax. Episc. verb. Jurispat.* §. 7. Rota *dec.* 185. *part.* 2. *divers.* Riccius *l. c. par.* 1. *res.* 150. Lambertin. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *q.* 11. *ar.* 1. *&* 2. Garz. *l. c.* nisi absens esset notus, quia tunc potest præsentari, dummodo præsentationem de se factam, intra quatuor, vel sex menses respective pro qualitate Beneficii, acceptarit, vide *Absens.* Potest autem præsentatio fieri etiam per litteras & instrumenta, dummodo ista præsententur intra tempus datum ad præsentandum una cum præsentato coram instituere debente. Lambertin. *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 11. *art.* 1. *&* 2. Louhet. & Ventriglia *ll. cc.* Riccius *in praxi par.* 1. *res.* 150.

12 Præsentatio facta per modum provisionis lite pendente non potest constituere præsentantem in legitima possessione, vel quasi præsentandi. Rota apud Merlin. *dec.* 563. *num.* 3. & quoad futuras præsentationes nihil operatur. Put. *dec.* 34. *num.* 2. *lib.* 2. Seraphin. *decis.* 810. *num.* 1. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 65. *&* 141. Rota coram Ludovis. *dec.* 4. *num.* 2. & ibi Beltramin. *num.* 19.

13 Facta lite pendente ab eo, qui est in quasi possessione præsentandi non dicitur attentata, nisi lis esset super ipsa possessione juris præsentandi, quia tunc ipsa continuatio possessionis, vel quasi, dicitur attentata præsertim post inhibitionem Rotalem, & si lite pendente fuit facta cum declaratione, quod si est attentata, habeatur pro non facta, constito de attentatis nihil operatur. Gabr. *de acquir. possess. conclus.* 6. Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 4. *num.* 541. *&* 55. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 203. *n.* 7. Bich. *dec.* 3. *a n.* 6. *& n.* 16. *&* 17. Rota *dec.* 418. *n.* 2. *& par.* 5. *rec.*

Præsentatio potest fieri a patronis sine vitio attentatorum, si inter illos lis pendet super pertinentia jurispatronatus; tunc enim Beneficium non fit litigiosum, quia lis non est super titulo jurispatronatus, sed super pertinentia. Innoc. *in cap. cum M. ver. sed oppone. de constit.* Bald. *in auth. litigiosa n.* 1. *C. de litig.* Lancell. *de attent. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 120. Louhet. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 20. *num.* 5. Achill. *dec.* 28. *in fin. de appell.* Bich. *dec.* 3. *num.* 3. quidquid sit, quando lis est inter præsentatos, quo casu procedit dispositio textus. *cap.* 1. *&* 2. *ut lite pend. in* 6. Rota *decis.* 227. *num.* 2. *& seq. & dec.* 618. *num.* 5. *par.* 1. *rec.* 14

Præsentatio, quæ dedit causam liti, non constituit aliquem in quasi possessione præsentandi. Post. *de manut. obs.* 17. *num.* 47. Bich. *dec.* 188. *num.* 8. præsertim si fuit deinde rejecta a Judice appellationis. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 3. *art.* 13. *n.* 3. Bich. *l. c. num.* 9 Ludovis. *dec.* 417. *num.* 4. Vivian. *de Jurepatron. par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 11. Cancer. *var. res. cap.* 4. *n.* 95. Rota *divers. dec.* 17. *n.* 6. *par.* 2. 15

Præsentatio facta a Laico ad Beneficium Ecclesiasticum de excommunicato non tolerato quod valeat, tenet Covar. apud Dianam *par.* 5. *tract.* 9. *resol.* 105. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 7. *n.* 9. & hanc tenuit etiam Rota *dec.* 2. *de Jurepatr. in antiq. & dec.* 527. *pariter in antiq.* Lud. Gomez *in tract. expectati. var num.* 6. apud Dianam *l. c.* quæ tamen quoad præsentantem Ecclesiasticum contrarium decidit, talem tamen præsentationem Episcopus non tenetur admittere; quia præsentans peccat præsentando, imo tenetur rejicere, ne eam admittendo communicet cum excommunicato. Diana *loc. cit.* 16

Præsentatio facta a fratre Patroni præsumitur facta jure familiaritatis, & quatenus illum constitueret etiam in quadam possessione, vel quasi præsentandi, non ideo Patronum efficeret. Lambertin. *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 2. *qu.* 3. *art.* 27. *num.* 11. *&* 12. Innoc. *in c. cum Ecclesia sutrina. num.* 4. ubi Abb. *nu.* 35. *de caus. possess. & propriet.* Bich. *dec.* 15. *num.* 29. Rota *dec.* 284. *num.* 7. *par.* 1. *rec.* Ripa *in d. cap. cum Ecclesia sutrina num.* 93. 17

Præsentatio facta ab aliquo nomine proprio cum adjectione qualitatis alicujus officii tribuenda est personæ nomine proprio expressæ, non qualitati officii; quia adjectio officii post nomen proprium non fit causative, sed demonstrative. *cap. quoniam de officio Deleg. L. cum Imperator. ff. de condit. & demonstrat.* Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 17. *n.* 3. Rota apud Bich. *dec.* 138. *num.* 5. *&* 7. & quo nomine fuerit facta ex conjecturis, præsertim simul junctis, elici potest. Bart. *in L. si patruus. num.* 4. *C. de Commun. ut. Jud.* Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 46. *num.* 10. Bich. *l. c. num.* 7. 18

Præsentatio unius ex pluribus Patronis præservat aliorum Compatronorum possessionem, & præsentationi unius patroni censentur consentire alii Patroni, seu Compatroni, quamvis illi semel non præsentaverint. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 115. Bich. *dec.* 361. *num.* 7. *&* 8. Rota *in Neapol. Jurispatr.* 27. *Jan.* 1644. *coram Ottobono* apud Vivian. *dec.* 136. *num.* 11. Achil. *dec.* 4. *num.* 14. *de præb.* Cavaller. *dec.* 197. *n.* 5. Ferret. *cons.* 131. Caputaq. *dec.* 292. *par.* 2. & facta ab uno ex pluribus Patronis aliis neminem præsentantibus habet eundem valorem, ac si ab omnibus fuisset facta, quia juspatronatus residet in solidum apud quemlibet ex pluribus Patronis. Abb. *cons.* 54. *num.* 3. Feder. de Sen. *cons.* 102. *in fin.* Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 592. apud Bich. *dec.* 264. *num.* 14. & illius exercitium aliis non præsentantibus accrescit, seu non decrescit præsentanti. Ripa *in L. re conjuncti num.* 234. *vers. secundo potest. ff. de leg.* 3. Bellon. *de jure accrescendi cap.* 6. *quæst.* 48. *num.* 28. *vers. & si ex duobus.* Rota *in Gerunden. Benef.* 4. *Jan.* 1642. *vers. igitur. coram me.* 19

Præsentatio facta ab uno ex Confratribus nulla est, 20
quan-

quando Juspatronatus spectat ad Confraternitatem; sed debet fieri a majore parte, alias habetur pro non facta. Garz. de Benef. par. 10. cap. 3. n. 13. apud Bich. dec. 461. num. 18. Lapus alleg. 78. num. 2. & ideo non impedit devolutionem collationis tanquam nulla. cap. cum in cunctis. §. 2. de elect. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 8. num. 40. Lotthet. de re Benef. lib. 2. qu. 24. num. 32. Bellam. dec. 172.

21 Præsentatio potest a Fundatore dividi in turn. Clem. plures. de Jurepatr. Lambertin. de Jurepatr. par. 2. l. 1. tit. 36. qu. 2. num. 2. Barb. de potest. Episc. alleg. 71. num. 30. quia licet Juspatronatus sit individuum quoad proprietatem, utpote incorporale. gl. & Abb. in cap. 1. num. 6. de Jurepatr. Rota dec. 332. num. 4. par. 5. rec. est tamen dividuum quoad præsentationem, & exercitium. gl. in cap. cum in illis. num. 60. de preb. in 6. Garz. de Benef. part. 5. cap. 1. num. 242. apud Bich. dec. 106. a num. 6.

22 Præsentatio dicitur effectum sortita, si fuit subsecuta possessio. Bich. dec. 361. num. 4. Caldetin. conf. 12. de Jurepatron. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 18. num. 85. Burati. decis. 11. num. 8. & quamvis sit unica, sufficit ad acquirendam quasi possessionem præsentandi. Bich. l. c. num. 6. Ripa in cap. cum Ecclesia sutrina. n. 91. de caus. possess. & propriet. Roman. conf. 311. num. 7. Dec. conf. 117. num. 2. Garz. de Benef. part. 5. cap. 5. num. 59. Rota dec. 758. num. 4. par. 2. rec. Dicitur etiam effectum sortita per institutionem Ordinarii. Bich. dec. 164. num. 17.

23 Præsentatio unius ex Patronis, quamvis juxta superius dicta præservet jus aliorum Compatronorum, & possessionem, id tamen non procedit, quando præsentans præsentavit privative, quoad alios Compatronos, & illi sciverunt, & acquieverunt. Ruin. conf. 50. n. 9. lib. 5. Rota apud Ludovis. dec. 452. n. 9. & post tract. Vivian. de jurepatr. dec. 145. num. 13. Bich. dec. 361. num. 16. quod vero fuerit facta privative, desumitur, si Patronus præsentavit uti unicus hæres, & possessor universæ hæreditatis. Garz. de Benef. par. 5. cap. 5. n. 117. Item si alii Patroni successerunt in jurepatron. titulo fideicommissi, præsentans vero titulo hæreditario, & ita ex diverso jure, quo casu præsentatio unius censetur facta privative ad alium. Rota dec. 229. num. 5. & 6. par. 1. divers. quia tunc præsentatio fit privative quoad alios scientes, & non reclamantes per 40. annos. Garz. de Benef. part. 5. cap. 5. num. 129. Seraph. dec. 306. num. 5. & 7. Rota dec. 166. num. 4. part. 1. divers. & dec. 332. num. 4. apud Post. de manuten. & Bich. dec. 361. num. 13. 18. & 19. ubi præsumitur scientia ex multiplicatione actuum, & qualitate ipsorum. Garz. l. c. Abb. in cap. cum Ecclesia sutrina. num. 25. Put. dec. 217. num. 2. lib. 1. Menoch. de arbitr. lib. 2. cas. 161. num. 5.

24 Præsentatio, quæ in casu deficientiæ omnium Consanguineorum ex testatoris voluntate ad aliquod officium devolvitur, non potest per officiales exerceri, nisi probetur omnium Consanguineorum deficientia. Seraph. dec. 1458. num. 1. Cavaler. dec. 558. num. 1. & 3. Peregr. conf. 26. num. 24. lib. 1. Rota dec. 25. n. 4. par. 6. rec. Bich. dec. 154. num. 5.

25 Præsentatio Patronorum ut admittatur, sufficit vacatio Beneficii saltem de Jure. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 15. §. 1. n. 64. cap. cum in nostris. & cap. litteras de concess. preb. Rota in Imolen. Capellania 26. Febr. 1638. coram Pancirolo. Bich. dec. 420. n. 1.

26 Præsentatio nulla non impedit devolutionem collationis maxime ad Papam. cap. cum in cunctis. §. ult. de elect. Bellamer. dec. 172. Gonzal. l. c. gl. 8. n. 40. & 41. Lotther. de re Benef. lib. 2. qu. 24. n. 32. Bich. dec. 461. num. 21.

27 Præsentans inhabilem, si est Ecclesiasticus, pro illa vice perdit jus præsentandi, si vero est Laicus, admittitur ad novam præsentationem in certo termino faciendam. Sylvest. verb. Juspatr. quæst. 7. Vivian. de Jurepatron. par. 2. lib. 6. cap. 7. Ciarlin. controv. for. cap. 1. Dummodo Laicus non præsentarit scienter inhabilem. Riccius de noviss. prob. Jurispatr. res. 232. Præsumitur autem præsentans scire qualitates præsentati, uti inhabilitatem, quia scire tenetur. Lambertin. de Jurepatron. par. 2. lib. 2. qu. 10. Vivian. & Ciarlin. ll. cc.

28 Præsentatis duobus cumulative, si præsentatio fuit valida, debet institui ille, qui est dignior. cap. 3. de Jurepatr. cap. si forte. dist. 63. Rochus in verb. Honorificum. quæst. 16. Lambertin. & alii apud Riccium in prax. par. 1. resol. 217. aliter Episcopus peccat mortaliter. Ventriglia de Jurepatr. annot. 1. §. 3. num. 47. Item si duo fuerunt præsentati a pluribus cum paritate votorum. DD. cit. & si sunt æque digni, datur locus gratificationi. cap. cum autem. ubi DD. de Jurepatr. Dec. conf. 129. Cæs. de Grass. dec. 1. num. 12. de Jurepatr. Fuscus de visit. lib. 2. cap. 10. num. 3. si vero unus fuit præsentatus a majore parte, est præferendus. Riccius l. c. res. 184. Berous in cap. quoniam. ubi gl. in ver. majoribus. de Jurep. Abb. conf. 76. vol. 2. Ruin. conf. 50. num. 3. vol. 3. Paris. conf. 134. vol. 1. Rota in Rom. dec. 117. part. 2. divers. Merlin. dec. 492. num. 1. cap. quoniam de Jurepatr. ubi Abb. num. 3. Rota coram Ludovis. dec. 452. num. 4. Porro possessio capta vigore gratificationis in casu permisso non potest dici attentata. Lancell. de attent. part. 2. cap. 4. in præfat. num. 155. Riccius loc. cit. d. res. 184. Porro civis dicitur dignior extero cæteris paribus. DD. cit. & Seraph. decis. 293. part. 1. Cæs. de Grass. l. c. Put. dec. 254. Lambert. de jurepatron. lib. 2. part. 3. quæst. 5. princ. art. 4. num. 5. Item senior juvene. Lambertin. loc. cit. art. 13. num. 1. Rota decis. 122. part. 1. divers. & alii apud Riccium. loc. cit.

Præsentatus vero a majore parte non præfertur, quan- 29
do præsentatus a minore parte habeat requisitas qualitates a Fundatore, & non præsentatus a majore parte. Ancharan. in Clem. quia contingit. num. 11. de Relig. Dom. Rochus in verb. Honorificum. num. 43. & 46. Rota in Pientina Capellaniæ 16. Maii 1603. coram Litta. Merlin. dec. 518. num. 2. contrarium tenet Bich. dec. 422. num. 13. qui licet citet, tamen non loquitur in casu nostro, neque hunc casum tangit. Seraphin. a Bichio citatus, sed utraque sententia conciliatur, quia prima loquitur de qualitatibus in fundatione requisitis, non sic secunda, sed de aliis. Garz. de Benef. par. 9. cap. 2. num. 257. Gutierrez. Can. quæst. lib. 2. cap. 11. num. 20. Seraph. dec. 875. num. 2. Covar. in reg. peccatum. par. 2. §. 7. num. 3. Rota dec. 202. num. 1. par. 2. recent. & decis. 942. num. 1. coram Buratt. secundum quos præsentatus a majore parte est instituendus non attento, quis ex præsentatis majoribus polleat qualitatibus.

Præsentatus ad Beneficium ab usufructuario Jurispa- 30
tronatus præfertur præsentato ab hærede directi. Abb. in cap. fin. de concess. preb. Riccius in prax. Jurispatron. res. 194. Mant. decis. 140. Ciarlin. controv. for. cap. 1. apud quem Lambertin. Vivian. n. 77.

Et præsentatus a pupillo majore septem annis, præ- 31
fertur illi, qui fuit præsentatus a Tutore, quia Pupillus est Dominus Jurispatronatus. Ugolin. de officio Episc. cap. 5. Mant. dec. 140. num. 11. Gutierrez. de tutel. par. 3. cap. 29. num. 7. Jo. And. in cap. ex eo ubi DD. de elect. in 6. & in cap. 1. de Jurepatron. Anchar. conf. 355. num. 2. vers. quinimo. Ciarlin. controv. for. cap. 1. num. 82.

Præsentatus non potest institui, nisi affigantur edicta citatoria sua interesse putantium, nisi contraria vigeat consuetudo, aliter institutio erit nulla, vide in praxi Edictorum.

Præsentatus a tribus hæredibus & filiis Patroni A. si 32
alius fuit præsentatus a duobus hæredibus, & filiis ejusdem Patroni A. & a Compatrono B. fratre ejusdem Patroni A. debet cedere præsentato a duobus hæredibus cum Patrono B. Lambertinus. de Jurepatr. l. 1. par. 1. art. 25. & 27. quia in concernentibus jus privatorum semper fit coacervatio respectu numeri personarum vel majoris juris. L. majorem. ff. de pact. Ang. conf. 213. Fedet. de sen. conf. 1. col. ult. & minor pars hæredum adhærendo voto alterius Patroni præponderare videtur ratione unionis factæ procedentis ab eodem stipite, contrariam tamen sententiam tenet Lambertin. l. c. post Card. Imol. Abb. & Fel. Rochus de Jurepatr. §. vel is. Fachin. adhæret priori lib. 10. controv. Jur. cap. 95. citans Bart. & Felin.

Præsentatus ad Beneficium debet esse actu initiatus 33
prima Tonsura, aliter non valet præsentatio, licet postmodum illam suscipiat. Paris. de resign. lib. 4. q. 2. n. 1. Barb. de potest. Episc. alleg. 72. num. 73. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 42. num. 14. Garz. de Benef. part 7. cap. 1. num. 31. Ciarlin. controv. for. cap. 1. num. 103. Neque obstat Rota in una Imol. jurispatronatus 19. Novem-

temeris. 1584. coram Orano, quam citat Paris. *l. c.* quia loquitur in diverso casu, nempe de præsentatione facta per litteras vel instrumenta de eo, qui tempore factæ scripturæ, & nominationis non erat Clericus, quæ valet, si tempore præsentationis coram Ordinario jam erat Clericus; quia tunc vere fit præsentatio, cum nominatio seu scriptura præsentationis præsentatur Ordinatio. Franc. *in c.* 1. §. *verum num.* 1. *de Jurepatr. in* 6. Rochus *verb. honorificum. num.* 27. & 73. Lambert. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *q.* 4. *art.* 16. & *par.* 2. *lib.* 2. *quæst.* 4. *art.* 1. & *seq.* Rota *dec.* 3. *de Jurepatr. in noviss. alias* 211. quia præsentatio intelligitur tantum, quando fit superiori; alias dicitur magis nominatio: Et ita quamvis Patronus nominet, & tradat nominato instrumentum præsentationis; tamen antequam præsentetur superiori, præsentatus non habet jus in re, nec ad rem. Cresc. *dec.* 6. *num.* 9. & 10. *de Jurepatr.* Garz *loc. cit.* Præterea requiritur, quod præsentatus acceptaverit præsentationem tempore ad præsentationem præscripto, & non sufficit, quod post lapsum tempus illa superveniat, quo elapso acceptatio non conjungitur cum præsentatione. Matescot. *lib.* 1. *var. res. c.* 83. *num.* 5. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 6. *c.* 8. *numer.* 54.

34 Præsentatus a vero Patrono, antequam alius instituatur, præfertur præsentato a Patrono putativo, quamvis sit in quasi possessione præsentandi, si de proprietate prioris constat. Ciarlin. *controv. for. c.* 107. *num.* 39. & DD. apud illum. Capon. *disc. for.* 203. Pax Jord. *de re Benef. tit. de Jurepatr.* secus in dubio. Rota apud Merlin. *dec.* 450. Bich. *dec.* 419. *num.* 5. quia petitorium absorbet possessorium. Abb. *in cap. consultationibus de Jurepatron. num.* 9. Dec. *cons.* 127. *num.* 1. & *cons.* 149. *num.* 2. Garz. *de Benef. par.* 5. *n.* 45. Dummodo de proprietate vel re judicata, vel confessione, vel instrumento dotationis appareat. Rota *dec.* 374. *nu.* 4. *par.* 1. *dec.* 180. *num.* 4. *par.* 3. *dec.* 191. *num.* 2. *vers.* aut instrumentum. *dec.* 362. *nu.* 4. *par.* 5. *recent.* & diximus in verb. *Electio num.* 13. & verb. *juspatr. num.* 136.

35 Præsentatus per possessionem acquirit jus in re. Et an possit Adversario aliquid solvere, ut recedat a lite, vide Riccium *in prax. Jurispatr. res.* 215. ubi concluditur, quod præsentatus, si habet jus in re per confirmationem vel institutionem, possit aliquid solvere Adversario, ut liti renuntiet. *cap. cum dilectus. de Simon.* gl. *in cap. cum pridem.* ubi Abb. *de pact.* Rebuff. *in prax. tit. de Simon. n.* 17. & *de pacific. possess. num.* 236. *ver. vigesima conclusio.* Menoch. *cons.* 67. *nu.* 57. *vol.* 1. Paris. *cons.* 135. *num.* 20. *vol.* 4. Dummodo duo concurrant. Primum, quod habeat jus quæsitum etiam in possessione. Abb. *in cap. cum Matthæus. n.* 4. & *in cap. ad aures.* 6. *n. de Simon.* Selva de *Benef. par.* 1. *q.* 7. *num.* 36. Sotus *de Just.* & *Jur. lib.* 9. *q.* 6. *art.* 1. Sylvest. *verb. Simonia n.* 3. Nisi adversarius impediret vim inferendo, aut procurando pro indigno, quia tunc præsentatus, quamvis careat possessione, potest Adversario aliquid solvere sine labe simoniæ. Navar. *in man. cap.* 23. *num.* 102. Secundo requiritur, quod is, qui dat pecuniam ad redimendam vexam, sit certus, se habere jus in Beneficio, & Adversario nullum jus competere. gl. *in cap. dilectus.* 1. *de Simon.* Abb. *in cap. cum pridem. num.* 7. *de pact.* Sylvest. *in Sum. verb. Renuntiatio. num.* 6. Riccius. *loc. cit. par.* 1. *res.* 215.

Præsentatus ad Beneficium Sacerdotale debet esse Sacerdos tempore præsentationis. vide *Juspatron. Sacerdotale.*

36 Præsentatus a Patrono Laico ad Ecclesiam Parochialem debet ab Episcopo examinari coram Examinatoribus synodalibus. Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 18. Garz. *de Benef. par.* 9. *c.* 2. §. 2. *num.* 255. Venet. *de exam. Episcop. lib.* 4. *c.* 45. *num.* 33. Leo *in prax. par.* 2. *c.* 3. *num.* 39. Paris. *de resignat. lib.* 8. *q.* 9. *nu.* 111. Ugolin. *de officio Episc. c.* 50. §. 3. *ver.* 3. Diana. *par.* 9. *trac.* 8. *res.* 16. contra Barbosam in Concil. Trid. *d. sess.* 24. *c.* 18. Nec obstat declaratio S. Congreg. quam ipse allegat, quia spuria est.

37 Præsentatus, si Ordinarius nolit illum instituere, potest appellare. Riccius *in praxi Jurispatronatus. res.* 153. *ex cap. pastoralis.* ubi gl. *verb. appellaverint.* & *in cap. fin. de jurepatr.* & *in cap. concertationi* & *in cap. a collatione de appell. in* 6. quia Patrono perseverante, & non variante, præsentato acquiritur jus ad rem. Rota *dec.* 17. *de Jurepatr. in antiq.* Cassad. *dec.* 18. *de præb.* Bellam. *dec.* 167. Abb. *in cap. cum Bartoldus. num.* 9. ubi Fel. *num.* 5. & *in cap. causam quæ num.* 26. *de præscript.* Lim. si Ordinarius ex causa legitima recusat admittere præsentatum, tunc enim non posset appellare. gl. *in cap. nullus de Jurepatron.* Franc. & Gemin. *in c.* 1. *a num.* 16. *de Jurepatr. in* 6. Archid. *in c.* 85. *dist.* talis causa foret, si præsentatus esset indignus. Riccius. *l. c.* sicut si præsentatus non haberet qualitates a Fundatore seu Testatore requisitas. ita Bich. *dec.* 661. *num.* 13. Clem. *quia contingit. de Relig. domib.* Garz. *de Benef. par.* 7. *c.* 15. *a num.* 2. Mant. *dec.* 115. *num.* 15. Duran. *dec.* 8. *num.* 3. Rota *in Cracovien. Præposit.* 4. *Maii* 1646. coram Verospio. Et hæ qualitates si respiciunt tempus præsentationis, & resistunt principio acquisitionis, debent adesse in actu præsentationis, quæ vero respiciunt tempus prosecutionis, sufficit, quod adsint aptitudine. Abb. *in cap. cum in cunctis* §. *inferiora. num.* 10. *de elect.* Moneta. *de commut. ult. voluntatum. c.* 10. *num.* 137. & 138. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 72. *num.* 104. Maceraten. *lib.* 1. *var. res.* 19. Bich. *dec.* 313. *num.* 6. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 6. *c.* 7. *num.* 47. & 49. Rota *dec.* 216. *nu.* 3. *par. recent.* & *dec.* 680. *nu.* 3. *ver. nec dubitarunt coram Buratto.* præsertim si agatur de Beneficio fundato a Laicis.

Præsentatus non est legitimus contradictor contra provisum Apostolicum, si non possidet, nec titulum habet ejusdem speciei. Burr. *dec.* 461. *nu.* 7. Buratt. *dec.* 842. *n.* 2. Rota *in Compostellana Parochialis.* 1. *Jul.* 1638. *coram Ottobono.* 38

Præsentatus causam habens a præsentantibus qui erant in lite, & inhibitione ligabantur, attentare dicitur. Bich. *dec.* 3. *num.* 20. Caval. *dec.* 556. *n.* 1. Buratt. *dec.* 58. *num.* 2. & *dec.* 642. *n.* 2. Rota *in Lucana Jurispatron.* 12. *Maii* 1628. *coram Dunozeto.* 39

Præsentatus si post possessionem Beneficii per plures annos continuatam, collationem accipiat ab Ordinatio, an Patrono præjudicet? vide in praxi *Patroni.*

Pro præsentato habetur ille, cui qualitates in fundatione requisitæ soli conveniunt, & unicus adest oppositor, quamvis præsentatus non sit. Cassad. *dec.* 18. *n.* 2. *de præb.* Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *q.* 38. *num.* 26. & 29. Bich. *dec.* 189. *a num.* 10. quia Patronus illum præsentare tenetur. Rota *dec.* 97. *nu.* 3. *par.* 3. *recent.* & *in Tarracon. Benef.* 10. *Jan.* 1639. *coram Carillo.* Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 19. §. 1. *n.* 94. Adden. ad Buratt. *dec.* 55. *n.* 9. & 10. 40

Præsentari ad juspatronatus non potest suspensus, excommunicatus, Interdictus aut irregularis. Riccius *in praxi Jurispatron. res.* 176. & in Beneficiis attenditur capacitas Clerici tempore præsentationis. Bald. *in cap. un. n.* 15. *ut Eccles. Benef.* Alex. *cons.* 90. *vol.* 1. Dec. *cons.* 25. *n.* 3. Rota *dec.* 69. *par.* 1. *divers.* & ita tenuit Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 11. *par.* 1. *q.* 9. *princ. art.* 11. quamvis defectus esset occultus, & toleratus. *lib.* 1. *c.* 14. *num.* 5. Navar. *in manual.* 27. *num.* 163. *vers. septimo infertur.* Paris. *de resign. lib.* 4. *q.* 3. *n.* 60. 41

P R Æ S U M P T I O.

Praxis Præsumptionis.

Præsumptio Juris differt a præsumptione hominis, quod illa sit approbata a Jure; hominis vero nullo jure approbata reperiatur. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 5. *n.* 6. & 6. Est vero præsumptio Juris probabilis conjectura ex certo signo proveniens, quæ alio non adducto pro veritate habetur. Alciatus. *de præs. in* 3. *par. prælud. n.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 4. *n.* 5. 1

Præsumptio juris est validior quam præsumptio hominis. Curt. jun. *cons.* 35. *num.* 6. Menoch. *l. c. q.* 29. *n.* 5. si vero concurrunt duæ præsumptiones juris vel hominis, tunc relinquitur Judicis arbitrio judicandum, quænam sit potentior. Menoch. *de arbitr. cas.* 472. Abb. *in cap. cum R. n.* 5. *de elect.* & *in cap. accedens n.* 4. *de crim. falsi.* Et regulariter illa præsumptio est validior, quæ facit actum valere. *L. quoties ff. de reb. dub. L. quoties ff. de V. O.* Alciat. *de præs. reg.* 3. 2

præs.

præs. 34. Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 29. *& lib.* 3. *præs.* 27. & *de arbitr. l. c. n.* 2. Vant. *de nullit. par.* 1. *n* 24..

3 Præsumptio sumpta a facto est potior illa, quæ sumitur a non facto. Menoch. *l. c. n.* 17. *de præs.* Mascard. *de prob. conclus.* 732. *n.* 7. juxta *cap. cum. in.* 16. *de testib.* Paris. *de confiden. q.* 71. *num.* 50. Craveta. *cons.* 202. *num.* 9. Barb. *axiom. lib.* 14. *c.* 68. *ax.* 7. & exclusiva delicti est potentior, quam inclusiva & illam tollit. Bart. *in L. non solum. ff. de nov. oper. nunt.* §. *sed probari.* Farin. *lib.* 1. *cons. crim. n.* 7. Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 29. *num. ult.* Et specialis est potentior generali. *L. Divus. ff. de in integr. restit.* Bald. *in L. sive possidetis.* Menoch. *de arbit. cas.* 42. *num.* 14. *& de præs. l. c. quæst.* 29. Natta. *cons.* 164. *n.* 8. quia specialis elidit generalem *cap. illud. de præs. L. in toto* 80. *ff. de R. J.* Negativa est fortior, quam affirmativa. Menoch. *de arbitr. cas.* 472. *n.* 27. *& de præs. lib.* 1. *quæst.* 29. *n.* 13. Barb. *axiom. l. c. ax.* 9. Et quæ inhæret juri communi, est fortior illa, quæ inhæret juri speciali. Grat. *cons.* 64. *num.* 46. Craveta *cons.* 258. *num.* 25. Bald *in L. si quis Decurio num.* 5. *C. ad L. Cornel. de fals.* Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 29. *& de arbitr. l. c. num.* 11. Naturalis est potentior, quam accidentalis. *L. eum qui probabilem.* 19. *C. de Episc. & Cler.* Craveta *cons.* 250. Menoch. *de arb. l. c. num.* 19. *& de præs. lib.* 1. *q.* 29. *num.* 9. Natta *cons.* 42. *n.* 11. *lib.* 2. Barb. *loc. cit. ax.* 11. & fundata in ratione naturali est fortior, quam fundata in ratione civili. Et quæ descendit a substantia, est fortior, quam illa, quæ descendit a solemnitate. Barb. *l. c.* Menoch. ut supra. *& de præs. lib.* 1. *q.* 29. *n.* 4. Item quæ est benignior, est fortior. Bart. *in L. si pupilla. ff. ad L. Falcid.* Menoch. *ll. cc.* Barb. *l. c. ax.* 14. Item quæ est verisimilior. *L. sive possidetis. ff. ut in possess. leg.* Brunus *de indic. & tortura. par.* 11. *q. ult. n.* 2. Menoch. *de præs. l. c. n.* 10. *& de arbitr. l. c. n.* 22. & qua absurda evitantur & inæqualia.

4 Præsumptio, quæ est pro Reo, est potentior, quam illa, quæ est pro Actore. Menoch. *de arb. l. c. n.* 25. *& lib.* 1. *de præs. q.* 29. *num.* 11. Curt. jun. *cons.* 90. *n.* 2. Alciat. *de præs. reg.* 2. *præs* 21. Item illa, quæ favet animæ, & saluti æternæ. *L. merito. ff. pro socio* Anchar. *cons.* 179. Dec. *in cap. in præsentia. in fin. de prob.* Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 29. *n.* 18.

5 Præsumptio juris de jure est validior semiplena probatione, neque tollitur probatione in contrarium, imo illam tollit; præsumptio vero juris sola in aliquibus superat semiplenam probationem, & rejicit onus probandi in adversarium. *L. generaliter.* §. *si petitum. ff. de fideic.* & habenti præsumptionem Juris pro se non defertur juramentum suppletorium adversario, qui semiplene probavit. Craveta *de antiq. temp. part.* 1. *princ. part.* 11. *n.* 29. Præsumptio vero hominis est infirmior, quam probatio semiplena. Menoch. *de præs. q.* 32.

6 Præsumptio Juris, & de jure excludit omnem probationem. Ciarlin. *controv. for. cap.* 32. *num.* 36. ubi DD. Limit. quia admittit confessionem saltem judicialem in contrarium. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 61.

7 Est autem præsumptio juris, & de jure, ubi lex, vel statutum aliquod præsumit, & super eo disponit. Abb. & Fel. *in cap. quanto. de præs.* Bald. *in L. sive possidetis. C. de prob.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 32. *n.* 6. Alex. *in L. a Divo Pio. c.* 2. *ff. de re jud.* Socin. *cons.* 23. *col.* 6. *vol.* 1. Hinc

8 Præsumptio Juris, & de jure est contra Tutorem, quod res in inventario ab eo descriptæ fuerint in bonis defuncti. *L. fin. C. de arbitr. tutel.* contra quam non admittuntur probationes juxta ea, quæ infra dicentur, excepta propria pupilli confessione. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 23. *n.* 9. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 61. quia præsumptio juris, & de jure vera dicitur probatio, & quidem necessaria probatio cum ipsa natura consentiens, & a Lege stabilita, ut pro veritate habeatur. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 36. Bald. *in cap. bonæ. de elect.* & quando probatio sequitur in vim conditionis. Et est præsumptio juris, & de jure contra illum, qui fassus est de se, recepisse pecuniam, & intra biennium non objecit exceptionem non numeratæ pecuniæ, contra quem non admittitur probatio, nisi ex confessione creditoris. Fel. *in cap. si cautionum.* 66. *de fide instrum.* Menoch. *de præs. lib.* 1. *quæst.* 61. *n.* 3.

9 Admittit tamen præsumptio Juris, & de jure probationem in contrarium quinque testium. *L. generaliter. C. de non numer. pecun. L. testium. C. de testib.* Dec. *in cap.* 2. *n.* 14. *de prob.* ubi Abb. & Fel. *n.* 30. Menoch. *de præs. lib.* 1. *q.* 63. contra Baldum *in d. L. testium.* Imo admittit probationem in contrarium etiam duorum testium summæ fidei. DD. cit. & Menoch. *l. c. n.* 64. Admittit etiam probationem in contrarium per indirectum. gl. *in Clem.* 1. *de prob.* Butr. *in cap. ult. de success. ab intest. num.* 21. Abb. *in cap. is. qui fidem. n.* 5. *de sponsal.* Fel. *in cap. quanto. num.* 4. *de præs.* Covar. *de sponsal. par.* 1. *cap.* 4. §. 1. *n.* 7. Ita quamvis sit præsumptio Juris, & de jure, mulierem, quæ contraxit matrimonium per metum, si diu cum viro commoretur, metum purgasse, & in virum consensisse. *cap. ad id sponsal.* & tamen contra hanc præsumptionem admittitur indirecta probatio, nempe etiam illam cohabitationem fuisse violentam, qua violenta cohabitatione probata tollitur præsumptio purgati metus. Imol. Card. & Abb. *in cap. ad id. & in cap. is, qui fidem. de sponsal.* Alciatus *de præsumpt. in prælud. par.* 2. *n.* 11. *ver. per hoc.* Menoch. *l. c. q.* 65. Præterea est etiam præsumptio juris, & de jure, quod possidens tanto tempore, cujus initii memoria non extat, justo titulo possederit. *cap. cum nobis de præscript.* hæc tamen præsumptio per indirectum tollitur, si probatur, possessorem non tamdiu possedisse, imo extare memoriam initii, seu vitiosæ possessionis. Felin. *in cap. cum. nobis.* 18. *de præscript.* Alciatus *l. c. n.* 12. Menoch. *ut supra n.* 4. vel si probetur, possessorem fuisse in mala fide. Ita præsumptio est juris, & de jure, quod ille, qui examinavit testes ad perpetuam rei memoriam, si intra annum utilem non inchoaverit actionem, fraude id egisse, juxta gl. *in cap. quoniam frequenter. ut lite non contest.* & tamen hæc præsumptio convellitur, si probatur, annum non fuisse elapsum a die, qua potuit experiri. Menoch. *l. c. n.* 5. Alciatus *l. c. n.* 13. gl. Bald. & DD. *in d. cap. quoniam frequenter.* Admittit etiam probationem in contrarium ex notorio permanente. Alciat. *l. c. n.* 23. Fel. *in d. cap. quanto.* Præpos. *in cap. is qui fidem. de sponsal.* Roman. *in L. si duo n.* 13. *ff. de acquir. hæred.* Menoch. *l. c. q.* 67. & adversus præsumptionem juris, & de jure datur restitutio in integrum ad faciendam probationem, & quidem intra quadriennium; quod tempus est utile, & currit a die scientiæ, dummodo ignorantia sit probabilis. Tiraquel. *de retract. consang.* §. 35. *gl.* 4. *n.* 44. & alii apud Menoch. *l. c. q.* 71. quæ restitutio petitur coram Judice ordinario, vel delegato.

Præsumptio in claris non habet locum. *L. ille. ff. de* 10
leg. 3. *L. continuus. ff. de V. O.* Ciarlin. *controv. for. c.* 122. *n.* 37. *& c.* 37. *n.* 53. Ruin. *cons.* 51. *n.* 23. *vers. idem statutum. lib.* 1.

Præsumptio usuræ, quæ oritur ex pacto retrovendendi 11
cum modicitate pretii eliditur per bonam famam contrahentis DD. apud Ciarlin. *controv. for. c.* 40. *n.* 74. quæ prævalet omnibus conjecturis, & conquassat omnia in contrarium. Socin. *cons.* 248. *n.* 1. *lib.* 2. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 122. *n.* 98. Rol. *cons.* 96. *n.* 20. *lib.* 2. Mant. *de tacit. & ambig. par.* 1. *lib.* 8. *tit.* 25. *a n.* 2. Mascard. *de prob. conclus.* 441. *&* 447. Farin. *de simulat. q.* 162. *n.* 172. *& q.* 163. *n.* 25 Laderch. *cons.* 129. *num.* 8. Decian. *cons.* 2. *n.* 84. *&* 85. nisi præsumptiones essent adeo evidentes, ut evitari non possent. Ciarlin. *loc. cit. n.* 59.

Præsumptio exclusiva delicti aliam inclusivam deli- 12
cti excludit uti potentior. *L. merito. ff. pro socio.* Surd. *cons.* 132. Farin. *l. c. q.* 85. Guazin. *ad defens. reorum. defens.* 2. *cap.* 1. Sperell. *dec.* 108. *num.* 53. Berous *cons.* 194. *n.* 10. *&* 11. *vol.* 3. Giurb. *cons.* 4. *n.* 8. Grammat. *dec.* 14. *n.* 5. *& cons. crim.* 31. *n.* 12. Gabr. *de crimin. conclus.* 8. *n.* 5. Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 2.

Præsumptio est pro capacitate alicujus ad successio- 13
nem; quia præsumitur quilibet habilis, & capax successionis tam activæ, quam passivæ. Simon de Præt. *de interpret. ult. vol. lib.* 3. *interpret.* 1. *dub.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 37. *num.* 14. gl. & Bald. *in L. Lucius Titius.* §. *in testamento. num.* 3. *ff. de leg.* 1.

Præsumptio est pro Executore, quod recte processe- 14
rit ad alienationem bonorum Ecclesiæ, & quod servaverit servanda, juxta commissionem litterarum Apostolicarum. Rota apud Put. *dec.* 356. *lib.* 1. Seraph. *dec.* 1109. *&* 1125. Buratt. *dec.* 426. Ottobon. *dec.* 90. nisi

contrarium probetur, præsertim concurrente observantia, maxime si poterat se extrajudicialiter informare, quia tunc præsumitur sufficienter se informasse, Merlin. dec. 418. Put. dec. 140. lib. 2. in correct. Rota in Eiboren. pens. 1. Jul. 1616. coram Priovano. secus si erat judicialiter procedendum; tunc enim de observata forma commissionis debet constare per acta judicialia, aliter diceretur probata inobservantia. Turricell. de reb. Eccles. non alien. cap. 11.

15 Præsumptio illa capitur, qua actus potius valeat, quam pereat. L. quoties. ff. de reb. dub. & ff. de V. O. cap. Abbate. ubi gl. de V. S. Alciat. de præs. præs. 34.

16 Præsumptio legitimitatis filii est tantum juris, & non juris, & de jure. Sperell. dec. 174. n. 38. & 40. Felin. Jas. Alciat. Paris. & alii apud Mascard. de prob. conclus. 788. n. 11. Menoch. de arbitr. cas. 89. n. 23. Decian. cons. 1. n. 127. Surd. dec. 83. n. 20. Rota apud Achil. de Graff. dec. 1. n. 4. qui filii sint legit. & dec. 363. n. 41. & quamvis sit præsumptio tantum juris, est tamen ita vehemens, & efficax ista præsumptio desumpta ex L. filium eum definimus. 6. ff. de his, qui sunt sui vel alieni jur. ut non pauci Doctores fuerint arbitrati, esse juris, & de jure. Marsil. cons. 51. n. 37. Boer. dec. 299. n. 9. Paleot. de noth. & spur. cap. 24. Petra de fideicom. q. 11. n. 354. Castr. cons. 115. n. 3. & alii.

17 Præsumptiones duæ in eadem re concurrere non possunt. Marescot. lib. 1. var. resol. c. 13. num. 614. Bald. in L. 1. C. de dot. promiss. Berous. cons. 160. n. 13. lib. 2. Alex. cons. 50. n. 7. lib. 5. Gabr. de præs. conclus. 1. n. 72. Crot. cons. 46. a n. 15. lib. 1. Ruio. cons. 29. n. 3. vers. non obstat. & n. 59. lib. 4. Rota in Placentina decimar. 3. Jan. 1585. coram Bubalo. & in Elven. Ministeriorum. 16. Decembris. 1585. coram Orano. Coccin. dec. 301. Ciarlin. controv. for. cap. 39. n. 8.

18 Præsumptiones adulterii quæcunque, uti remotæ non sufficiunt ad concedendam separationem; sed debent esse violentæ, & proximæ. cap. litteris de præsumption. Sperell. dec. 140. n. 18. Sanchez. de matrim. lib. 10. dis. 12. n. 41. d. cap. litteris. veluti si Uxor fuit visa sola cum solo, nuda cum nudo in eodem lecto, aut in secretis locis, vel abditis, & horis suspectis. gl. in cap. maritis. 4. verb. ex suspicione. de adul. & ibi Innoc. n. un. Host. in cap. porro. n. 3. de divort. & ibi Jo. Andr. n. 3. Anchar. n. 9. Alex. de Nevo. in cap. significasti. n. 3. de divort. Gutierrez. de matrim. cap. 129. num. 12. ver. tertia conclusio. Rota dec. 69. n. 7. post cons. Farin. vol. 1. n. 12.

19 Præsumptiones ad probandum metum in professione Religionis remittuntur Judicis arbitrio. Covar. in 4. Decretal. par. 2. cap. 3. §. 5. Mascard. de prob. conclus. 1042. Menoch. de arbitr. cas. 136. Sanchez. de matrimon. lib. 4. dis. 5. n. 1. Sperell. dec. 79. num. 45. quæ conjecturæ plene probari debent. Mascard. de prob. conclus. 1011. Conciol. alleg. 98. n. 14. & quamvis præsumptiones ad probandum metum Judicis arbitrio remittantur, juxta Socin. jun. con. 77. n. 45. lib. 1. Sebast. Med. de cas. fort. par. 1. q. 7. n. 7. vers. 26. Rota dec. 785. par. 1. recent. tamen conjecturæ legitime, exacte, & plene probandæ sunt. L. non est. ff. quod met. caus. Mascard. l. c. Bursat. cons. 72. n. 15. lib. 1. Boer. dec. 101. & quidem per duos testes contestes. DD. apud Cabal. res. crim. cas. 200. n. 129. Farin. de Indic. & tort. q. 37. n. 13. Guazin. ad defens. Reor. defens. 30. cap. 31. in princ. Conciol. l. c.

20 Quamvis regulariter ad rescindendum contractum conjecturæ hominis non sufficiant, sed legis præsumptiones requirantur, juxta Bald. in L. interpositas. n. 6. ubi Salic. n. 3. Rom. n. 5. C. de transact. & alii apud Sperell. l. c. n. 44. & dec. 27. per totam. tamen in materia professionis religiosæ, & matrimonii ab omnimodam libertatem in illis requisitam sufficiunt præsumptiones hominis, dummodo sint propinqui, & urgentes. Monterus dec. Aragon. 45. n. 25. apud Sperel. dec. 79. n. 44. vers. quidquid.

21 Præsumptiones non sufficiunt ad condemnandum aliquem ad pœnam ordinariam, sed tantum extraordinariam, vide in praxi Indiciorum. Abb. in cap. litteras. de præs. Pirhing. lib. 2. tit. 23. §. 6. num. 49. Differunt a conjecturis, sicut effectus a causa; quia præsumptiones sunt effectus indiciorum, & conjecturarum. Menoch. de præs. lib. 1. quæst. 7. Pirhing. l. c. n. 3.

22 Qualitates, quæ naturaliter insunt homini, adesse præsumuntur. gl. in cap. si forte. de elect. in 6. gl. in cap. is, qui fidem. de sponsal. ubi DD. Hinc Pater præsumitur amare filium, & pius teneri in filio, quam in seipso, & præsumitur capere salubrius consilium pro filiis. Alciat. de præs. reg. 1. præs. 1. & 2. & si percutit filium, præsumitur percutere ad correctionem, & ideo filio tunc non licet se defendere, nisi excederet modum in correctione, & atrociter percuteret, sicut maritus verberans uxorem. Et includens filium in certo loco, non incidit in pœnam privati carceris. Bart. in L. ut vim. ff. de just. & jur. Alciat. l. c. præs. 3. & si percuteret filium Clericum, non esset excommunicatus ob eandem rationem. Expensas factas pro filio in studio præsumitur donasse, ut non imputentur in divisione. Alciat. l. c. præs. 7. Et mater, quæ filium non diligit, non præsumitur mater, ut probatur exemplo Salomonis. Alciat. l. c. præs. 14. Et filius præsumitur injuste exhæredatus a patre, adeo ut hæredi incumbat onus probandi ingratitudinem. L. omnimodo. C. de inoff. testam. Alciat. l. c. præs. 16. nam ascendentes præsumuntur hæreditatem relinquere descendentibus, non e contra, qui amor descendit. L. cum ratio. ff. de bon. damnat. Alciat. l. c. præs. 7. & filius gravatus subintelligitur cum conditione, si sine filiis. Neque frater præsumitur odisse fratrem suum, nec consanguineus consanguineum. ita Alciat. l. c. præs. 22. & 23.

23 Accidentia non præsumuntur, & ideo mutatio non præsumitur. Alciat. de præs. reg. 2. Hinc filius natus ex legitimo matrimonio præsumitur esse in potestate patris, nisi sit in quasi possessione sui juris. L. si filius. ff. de prob. gl. in L. Titia. ff. sol. matrim. Præterea res quælibet præsumitur allodialis, & libera. Innoc. & Bald. in cap. venerab. de except. Alex. cons. 129. & qui fuit excommunicatus, præsumitur etiam hodie excommunicatus. cap. sicut nobis. ubi Abb. in fin. de sent. excom. cap. proposuit. ubi gl. de Cler. excomm. Rota dec. 11. de prob. in antiq. Hinc

24 Semel malus præsumitur semper malus. reg. semel. malus. de R. J. in 6. in eodem tamen genere mali, & non in alio. L. si cui. §. 1. ff. de accus. Anchar. in d. reg. semel. quamvis non careat suspicione non modica, quod sit malus etiam in aliis ob connexionem, quam habent vitia inter se. cap. si gens Anglorum. 56 dist. nisi pœnitentia triennalis probaret quem esse emendatum. Et bonus qui fuit, semper præsumitur bonus. Alciat. de præs. reg. 2. præs. 8. Felin. in cap. cum in jure. de off. deleg. Ita perjurius qui fuit, adhuc præsumitur perjeraturus, & iden semel perjuro non defertur juramentum ad probandum. L. admonendi ff. de jurejur. Fel. in cap. ex parte. 2. de test. & probatur etiam ex cap. ad reprimendum. de off. ordin. cap. pastoralis. 11. de except. Hinc etiam inimicus olim præsumitur adhuc inimicus L. in ipsius. ubi Bald. C. famil. hercisc. Innoc. in cap. cum oporteat. de accus. sic furiosus qui olim fuit, & hodie furiosus præsumitur. cap. fin. ubi gl. & Abb. de success. ab intest. gl. in cap. judicas. 3. q. 8. Limit. nisi habeat dilucida intervalla, nam tunc judicatur juxta qualitatem actus, quem gessit. Anchar. in Clem. si furiosus. de homicid. Barb. in cap. fin. de success. ab intest. Ita quondam Dominus etiam hodie præsumitur Dominus. L. sive possidetis. C. de prob. cap. præterea. 2. ubi Abb. de transact.

25 Media præsumuntur extremis probatis. cap. inter. dilectos. ubi Abb. & Fel. de fide instrum. cap. accedens. ubi gl. de convers. conjugat. gl. in cap. per tuas. de condit. appos. Bart. in L. sicut. ff. quib. mod. pignus vel hypotheca.

26 Præsumptio semper fit in meliorem partem. cap. estote. de R. J. & ideo bonus quilibet præsumitur. Alciat. de præs. reg. 3. præs. 1. Felin. in cap. cum. in jure. de off. deleg. sicut etiam idoneus quilibet præsumitur quoad qualitates, quæ insunt a natura. cap. dudum. 2. q. 1. Alciat. l. c. præs. 3. Neque immemor æternæ salutis quis præsumitur. L. fin. C. ad L. Jul. repet. L. quoties. §. qui dolo. ff. de prob. Et bona fides præsumitur in possidente, si habeat titulum verum, vel putativum etiam errore injusto, sed Alciat. l. c. præs. 5. etiam sine titulo præsumi bonam fidem defendit ex L. si quis emptionis. ubi gl. C. de præscript. 30. vel 40. ann. & gl. in cap. 1. de præscript. in 6. contra Innoc. & Baldum in cap. per tuas. de testib. Et ubi actus potest importare delictum grave, & leve, præsumitur pro levi. Bald. in L. fin. C. de ædil. act. & ideo potius præsumitur matrimonium clandestinum, quam præsumatur adulterium. Abb. in cap. 2. de despons.

despons. cland. cap. significasti. de homicid. Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 6.

27 Princeps in iis, quæ sunt juris positivi, & sunt arbitraria Principi, præsumitur motus fuisse justa de causa, nisi agatur de præjudicio tertii. Clem. un. *de prob. cap. cum a nobis. de testib.* non præsumitur enim velle auferre jus tertii. *L. 2. ff. ne quid in loc. publ. cap. ex tuarum. de auth. & usu pall.* Felin. *in cap. causam. de rescript.* Ita

Judex in iis, quæ incumbunt illius officio, habet pro se præsumptionem, quod rite processerit. *L. 2. C. de offic. civil. Jud.* ubi Bald. Alciat. *l. c. præs.* 9. Illius vero sententia lata contra absentem præsumitur potius lata in contumaciam, quam ob malam causam. *L. Papinianus. §. meminisse.* ubi Bart. & DD. *ff. de inoff. testam.*

28 Uxor quidquid acquisivit constante matrimonio, præsumitur acquisivisse ex bonis mariti ad evitandam suspicionem turpis quæstus. *L. Quintus ff. de donat. int. vir. & uxor. cap. significavit. eod. tit.* Dec. *cons.* 237. Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 26. quod non procedit in concubina, in qua præsumitur turpis quæstus.

29 Ita fur non præsumitur, in cujus domo invenitur res furtiva, nisi concurrant alia adminicula. *L. incivilem.* ubi gl. Bart. & Bald. C. *de furt.* Alciat. *l. c. præs.* 29. *n.* 1. Et quilibet præsumitur voluntatem suam accommodare legibus, aut statutis, quæ corrigunt jus commune. *L. quæro. ff. locat. L. quidem cum fil. ff. de V. O.* Bart. *in L. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell.* Felin. *in cap. jus generale. & in cap. cum M. de constit.* Alciat. *l. c. præs.* 32. Neque delinquens præsumitur delinquere sub spe immunitatis, & ideo ab Ecclesia recipitur. *cap. fin.* ubi Host. & Cardin. *de Immun. Eccles.* Alciat. *loc. cit. præs.* 33.

30 Privilegiatus in dubio præsumitur potius uti jure communi, quam speciali. *L. quamquam. C. de testam. milit. L. centurio. ff. de vulg. & pupill.* Alciat. *d. præs.* 36.

31 Filius natus de uxore præsumitur conceptus de marito, licet mater interim commixta fuerit cum aliis. *L. miles. ff. ad L. Jul. de adult.* quia hæc præsumptio est benignior, & favorabilior partui. Alciat. *l. c. præs.* 37. cui favendum est. Et ideo in dubio præsumitur pro Reo, quia favorabiliores sunt partes Rei. *L. favorabiliores. ff. de R. J.* Alciat. *l. c. præs.* 44.

32 Præsumptio cedit veritati, quia veritas prævalet præsumptioni. *L. nuptura.* 57. *ff. de Jure dot.* Ros. *cons.* 99. *num.* 11. *lib.* 1. Surd. *cons.* 7. *num.* 61. Menoch. *cons.* 86. *num.* 106. Gratian. *discept. for. cap.* 832. *n.* 15. *& cap.* 909. *num.* 23. & una tollit aliam. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 353. *& de arbitr. q.* 96. *n.* 19. *& de præs. lib.* 2. *præs.* 30. Mascard. *de prob. conclus.* 405. *num.* 5. *& conclus.* 882. *num.* 15. Farin. *in prax. crimin. par.* 3. *q.* 86. *num.* 102. Gratian. *disc. for. cap.* 824. *n.* 6. *&* 14. Trentacinq. *cons.* 19. *n.* 10. *par.* 1. Et fortior. tollit. debiliorem. *L. Divus. ff. de integr. restit.* Menoch. *de præs. lib.* 1. *præs.* 30. *& lib.* 6. *præs.* 64. Gratian. *disc. for. cap.* 611. *n.* 33. *&* 650. *n.* 33. juxta *cap. litteras.* 14. *de præs.* gl. *in cap. transmissæ. de foro compet. & in cap. Michael. de fil. Presbyt.* Et una sola cedit pluribus. *L.* 3. §. 1. *ff. de testib.* Scaccia *de commerc.* §. 1. *q.* 1. *n.* 529. ubi probat, quod cedat veritati.

33 Præsumptio boni juris resultat ex sententia favorabili in judicatum transacta, quamvis adversus rem judicatam fuerit concessa restitutio in integrum. Covar. *pract. q. cap.* 6. *num.* 6. *vers. secundum.* Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 120. *n.* 8. 9. *&* 10. Bichius. *dec.* 160. *n.* 22. *&* 23. Rota *dec.* 250. *sub n.* 2. *par.* 1. *recent. & decis.* 748. *sub. n.* 2. *par.* 2. *recent.*

34 Præsumptio debiti ex solutione resultans procedit contra solventem sponte, secus contra illum, qui solvit coacte, qualis præsumitur solutio usurarum Bart. *in L. si non sortem. §. si quis ex falso, ff. de cond. indeb.* Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 31. *n.* 11. *& cons.* 300. *n.* 13. Surd. *cons.* 327. *n.* 51. Alex. *cons.* 80. *n.* 10. *lib.* 7. Bich. *dec.* 74. *n.* 18. Bellon. *dec. Januen.* 3. *sub. n.* 10. *vers. nec movet.* & text. *L. cum de indebito. ff. de prob.* loquitur de sponte solventibus, non de illis, qui coacte solvunt. Rota *dec.* 203. *n.* 96. *ver. non obstare. & in Romana repetit. indeb.* 29. *Aprilis* 1622. *coram Merlino.* In solvente vero usuras lex præsumit coactam voluntatem, ne vexetur pro restitutione sortis principalis. Rimin. jun. *cons.* 399. *n.* 71. Rota *dec.* 301. *num.* 29. *par.* 5. *recent. & in Avenion. pecun.* 10. *Febr.* 1640. *coram Bichio.*

35 Præsumptio juris militat pro exclusione doli. *L. dolum C. de dolo. L. si creditor. C. de pignorat. act.* Anchar. *cons.* 385. *n.* 5. *&* 388. *n.* 4. Menoch. *de præs. lib.* 5. *præs.* 3. *num.* 14. ita ut habens præsumptionem juris pro se non possit dici in dolo, nisi contrariæ conjecturæ aliud evincant, dummodo sint ita urgentes, & concludentes, ut aliud inferre non possint. Castr. *in d. L. dolum* Menoch. *l. c. num.* 44. Rota apud Ludovis. *dec.* 169. *n.* 2. & coram Buratto *dec.* 482. *n.* 14. Bich. *dec.* 202. *a n.* 1. *ad* 4. alias a præsumptione doli non recederetur, juxta *L. dolum. cit.* Castr. *in L. quod Nerva. num.* 3. *ff. de pos.* Ruin. *cons.* 4. *n.* 10. *lib.* 1. Paris. *cons.* 75. *num.* 31. *lib.* 1.

36 Præsumptio ex occultatione processus inducitur, quod in eo fuerit probata intentio adversarii etiam in præjudicium successorum. Abb. *in cap. accepimus. n.* 6. *vers. aut non potest. de fide instrum.* dummodo factum, ex quo resultat præsumptio, scilicet occultatio processus fuerit plene probata. *cap. cum. inter. de elect. cap. tertio loco. de prob. cap. illud. de præsumpt.* Henricus Boich. *in cap. pervenit.* 1. *num.* 2. *de testib. cogen.* ubi Bellamer. *num.* 2. juxta text. *in L. testium. in fin. ubi gl. verb. probantibus. C. de testib.* gl. fin. *in L. de possess. C. de prob.* Bich. *dec.* 178. *n.* 1. Et quatenus processus non reperiatur in archivio Episcopi, non tamen ex hoc elicitur culpa Episcopi, cum ad ipsum non spectet custodire scripturas, sed tantum deputare Notarium actuarium. *cap. statutum. §. Notarium. de rescript. in* 6. Bertous *in cap. quoniam contra. n.* 46. *de prob.* Bald. *cons.* 137. *n.* 1. *lib.* 3. Abb. *in d. cap. quoniam contra num.* 3. *&* 4. *de prob.* Rota *dec.* 97. *n.* 1. *&* 4. *& dec.* 339. *num.* 1. post consilia Farin. coram Cavaler. *dec.* 542. *n.* 1. *&* 2. Bich. *l. c. n.* 4. *&* 5.

37 Una præsumptio aliam tollit; & obfuscat. *L. Divus. ff. de in integr. restit.* Neviz. *cons.* 68. *numer.* 34. Surd. *cons.* 132. *num.* 66. Bich. *dec.* 184. *num.* 12.

38 Præsumptio utilitatis Ecclesiæ cessat ex ipsa facie contractus, quamvis constet, alias solemnitates intervenisse. Socio. *cons.* 52. *n.* 10. *lib.* 4. Castr. *cons.* 422. *n.* 2. *lib.* 1. Alex. *cons.* 1. *n.* 21. *lib.* 4. Gabr. *de præs. conclus.* 1. *n.* 57. Picus *ad statut. Urbis gl.* 21. *n.* 27. Rota *dec.* 430. *sub. n.* 4. *vers. in casu isto. par.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 442. *n.* 13.

39 Præsumptio beneplaciti Apostolici ex lapsu temporis non valet, nisi simul probetur inconcussa observantia contractus saltem per triginta annos Gabr. *cons.* 36. *n.* 52. *lib.* 1. Put. *dec.* 7. *de præs.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 354. *sub. n.* 18. qui citat Seraph. *dec.* 671. *n.* 1. Marescot *lib.* 1. *var. resol. cap.* 13. *n.* 14. Rota *dec.* 694. *sub. n.* 5. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 442. *n.* 13.

PRÆVENTIO.

Praxis Præventionis.

1 Præventio ligat manus Judicis præventi, ne possit ad ulteriora procedere, dummodo pars opponat de præventione, secus si taceat. Innoc. *in cap. cum M. de constit.* Vant. *de null. ex defectu jurisdictionis. n.* 163. Gail. *lib.* 1. *obs.* 29. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. & tunc, si Judex præventus nollet causam remittere Judici prævenienti, Reus posset appellare, aut posset recurrere ad Judicem prævenientem, uti Judici prævento inhibeat DD. cit. & Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 71. Imo Reus citatus ab utroque Judice habebit electionem comparendi coram Judice, quem maluerit. Vant. & Scaccia *ll. cc.* Inducitur autem præventio per citationem personaliter executam respective ad citationem facta ad domum, quia personalis est efficacior. Scaccia. *l. c. n.* 79. sicut realis præfertur verbali. Ciarlin. *controv. for. cap.* 4. *n* 8. Farin. *in prax. q.* 7. *n.* 53. Leo *in thes. for. Eccles. cap.* 13. *n.* 23. Giurba *cons.* 70. Beliet. *disquis. Cleric. tit.* 1. *de favor. Cleric. reali.* §. 4. *n.* 3. Marc. Antonin. *var. res. lib.* 3. *resol.* 38. *n.* 5.

Præventio habet locum in delictis, & causis mixti fori exceptis pœnis censurarum, quæ a solo Judice Ecclesiastico infligi possunt, & pœna sanguinis, quæ a solo Judice Laico irrogatur. Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *n.* 53. Clar. *in §. fin. q.* 37. *num.* 3. *ver. quæro nunquid.* Decian. *crimin. lib.* 4. *cap.* 27. *n.* 7. Farin. *de delict. carn. q.* 141. *n.* 47. Martha *de Jurisdict. par.* 2. *cas.* 19. *n.* 3. &

10. Bellet. *l. c. n.* 63. Cabal. *resol. crim. cas.* 144. *a num.* 10. & tantum quoad pœnas, qui utroque foro infligi possunt. Tusc. *litt. I. conclus.* 59. Ciarlin. *controv. for. cap.* 15. *num.* 31. Sperell. *dec.* 3. *n.* 3. & *dec.* 134. *n.* 24. & 39. Conciol. *resol. crim. in ver. Præventio, res.* 1. Hæc vero præventio habet etiam locum inter Judices sæculares inter se, & non tantum inter æquales, sed etiam inter majorem, & inferiorem, dummodo inferior a majore jurisdictionem non recognoscat. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 57. qui tamen dubitanter loquitur. Farin. *de inquis. q.* 7. *n.* 52. Martha *de prævent. cap.* 1. *n.* 3. Guazin. *ad defensor. Reor. def.* 1. *cap.* 10. *num.* 6. Giurba *cons.* 48. *num.* 41.

3 Excipitur crimen hæresis, in quo non est locus præventioni. *cap. per hoc.* 17. §. 1. *de hæret. in* 6. Mar. Socin. *in cap. pen. n.* 29. *de foro compet.* Guazin. *l. c. cap.* 8. *n.* 17. Farin. *de hæresi. q.* 105. *n.* 47. Conciol. *l. c. n.* 4.

4 Præventio in civilibus ordinariis inducitur per solam citationem. *L. si quis postea. ff. de Jud. cap. proposuisti. de foro compet.* Afflict. *dec.* 354. Gail. *lib.* 1. *obs.* 29. sermo est de citatione actoris, non Rei. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 58. quia Reus non potest prævenire; dummodo citatio fuerit executa, & venerit ad notitiam Rei; non enim sufficit, quod fuerit commissa. DD. apud Scacciam *l. c.* & dummodo citatio fuerit valida, quia per actum nullum præventio non inducitur. Decian. *crimin. lib.* 4. *cap.* 21. *n.* 4. & 19. Farin. *de Inquis. q.* 7. *n.* 61. Giurba *cons.* 48. *n.* 35. Guazin. *l. c. cap.* 9. *n.* 2. & 30. Scaccia *l. c. n.* 60. Conciol. *loc. cit. num.* 8.

5 Præventio in criminalibus per solam inquisitionem, vel accusationem non inducitur. Scaccia *l. c. n.* 75. Et Judex procedens per inquisitionem non præfertur Judici procedenti per accusationem, quia accusatio etiam superveniens uti remedium ordinarium facit silere inquisitionem tanquam remedium extraordinarium. DD. supra cit. & Conciol. uti supra *n.* 6. quamvis, quod etiam per Inquisitionem, aut accusationem inducatur præventio, teneant Clarus *in* §. *fin. lib.* 5. *q.* 33. Bossius *de foro compet. n.* 103. & alii.

6 Præventio facta ab uno Judice aufert jurisdictionem ab alio Judice prævento, & eum silere facit. *L. si quis postea.* 7. *ff. de Jud. cap. penult. de foro compet.* & *cap. cum plures.* 8. *de off. Deleg. in* 6. Decian. *l. c. cap.* 20. Thes. *dec.* 90. *n.* 6. Farin. *de Inquis. q.* 7. *n.* 52. Scaccia *l. c. num.* 57. Costa *de remed. subsid.* 126. Guazin. & Giurba *ll. cc.* quia nemo debet coram pluribus Judicibus pro eadem causa vexari. *cap. penult. de foro comp. L. qui de crimine.* ubi gl. *C. de accus.* Farin. *d. q.* 7. *n.* 52. Scaccia *l. c.* Et Judex præveniens potest suam jurisdictionem tueri etiam alteri inhibendo, ut non procedat, si ambo Judices, præveniens, & præventus sint sub eodem Principe. Guazin. & Scaccia *ll. cc.* Conciol. *l. c. res.* 2. *n.* 2. Et si plures sunt correi, præveniens quoad unum dicitur etiam prævenisse contra alios, ne causæ continentia dividatur. Sicut præveniens contra mandantem dicitur etiam prævenisse contra mandatarium. Decian. *crimin. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 22. *n.* 4. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 78. Guazin. *d. def.* 1. *cap.* 8. *n.* 6. Giurba *cons.* 59. *num.* 126. qui tamen hoc admittunt in individuis, secus in dividuis. *cons.* 70. *n.* 14. & 15. Capic. Latro *dec.* 18. *n.* 15. *par.* 2. Conciol. *l. c. n.* 4. Ciarlin. *controv. for. cap.* 4. *num.* 2. Tondut. *de prævent. cap.* 1. *n.* 10. Capon. *disc. for.* 388. Et ideo Accusator post præventionem non potest mutare forum, & coram alio Judice accusare. Mar. Socin. *in c. penult. num.* 38. *de foro compet.* Vinc. de Franc. *dec.* 417. *num.* 1. Martha *de prævent. cap.* 1. *n.* 9. nisi Reus esset contumax. Neque pars citata, postquam fuit præventa, potest mutare forum in præjudicium præventionis, & Judicis prævenientis. Mar. Socin. *loc. cit.* Decian. *loc. cit. num.* 5. Vinc. de Franch. *dec.* 417. Martha *l. c.* Guazin *def.* 1. *cap.* 8. *n.* 5. Giurba *cons.* 15. *n.* 38. & *cons.* 48. *n.* 41. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 225. Carleval. *de Jud. quæst.* 7. *sect.* 3. *n.* 906. Porro præventio non aufert totaliter jurisdictionem Judicis præventi, sed tantum elidit, ita ut, si non opponatur nullitas processus ob præventionem, processus præventi valeat. Decian. *l. c. a n.* 9. Lancell. *de atten. par.* 2. *cap.* 4. *lim.* 2. *n.* 59. Conciol. *d. res.* 2. *n.* 9. Farin. *de inquis. quæst.* 7. *n.* 54. Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *numer.* 67. Giurba *d. cons.* 48.

7 Præventio datur etiam in rescriptis, sive in materia Beneficiorum, sive in aliis, quamvis datam ejusdem diei habeant, quia sufficit horæ præventio, dummodo appareat de data horarum cujuslibet rescripti. gl. *in cap. duobus. de rescript. in* 6. aut probari possit per testes. Eadem gl. *l. c.* & gl. *in cap. a sede de preb. in* 6. Felin. *in cap. pastoralis. de rescript.* Bald. & Jas. *in L.* 1. *ff. sol. matrim.* Rota *dec.* 1. *de præs. in antiq.* Ricciur *in prax. par.* 2. *res.* 256.

Præventio non habet locum contra Laicum Reum ob crimen mixti fori commissum in Ecclesia, quamdiu Reus est in Ecclesia, vide *Delinquens*.

8 Præventio non procedit, quando Reus est contumax, qui non potest dare de præventione, nec forum declinare, sed ne sit in facultate Rei deludere utrumque Judicem, ambo Judices procedunt. Mar. Socin. *in cap. penult. num.* 31. *de foro compet.* Gabr. *de Judic. conclus.* 1. *n.* 16. Farin. *de inquis. quæst.* 7. *n.* 55. Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 68. Vinc. de Franch. *dec.* 417. Guazin. *def.* 1. *cap.* 8. *n.* 18. Giurba. *cons.* 48. *num.* 10. Conciol. *l. c. res.* 2. *n.* 11. Sperell. *dec.* 92. *n.* 11. & *dec.* 134. *num.* 72. *par.* 2. nisi contumax compareat coram primo Judice, & reficiat expensas; tunc enim potest dare de præventione.

9 Præventio non operatur quidquam, quando a Reo fuit procurata, & affectata. *L. qui data opera.* 5. *ff. ex quib. caus. major.* Boff. *in pract. tit. de foro compet. n.* 98. Farin. & Scaccia. *ll. cc.* Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 209. Decian. *crim. lib.* 4. *cap.* 20. *n.* 24. Guazin. *l. c. n.* 21. Giurba. *l. c. num.* 46 Conciol. *l. c. n.* 12. Dicitur autem præventio a Reo procurata, & affectata, quando procuravit, ut contra se inquireretur in Curia, in qua minor pœna imponitur, aut si sponte se constituit coram illo Judice, præsertim post citationem verbalem alterius, aut si post præventionem factam in loco delicti, Reus vult se constituere in loco domicilii. Farin. *l. c. n.* 64. Guazin. *l. c. num.* 22. Conciol. *l. c. n.* 13.

10 Postquam unus Judex prævenit, Judex præventus non potest citare Reum, sed si citet, ille non tenetur comparere. *cap. penult. de foro comp.* Decian. *l. c. num.* 12. Guazin. ut supra *num.* 11. Conciol. *n.* 14.

11 Si vero ambo Judices simul inquisiverunt, aut simul citarunt, quisnam sit præferendus, & an sit standum assertioni citati quoad prioritatem citationis, aut in ejus libertate eligere Judicem, vide Farin. *l. c. n.* 63. Guazin. *l. c. n.* 24. Bajard. ad Clarum. *in* §. *fin. quæst.* 38. *n.* 86. Scacciam *l. c. n.* 73. ubi secundum aliquos erit recurrendum ad superiorem, vel secundum Scacciam. *l. c.* & Vant. *in rubr. de nullit. ex defectu jurisdictionis. n.* 163. citatus habebit electionem comparendi, coram quo maluerit Judice. Mar. Socin. *in cap. penult. num.* 22. *de foro compet.*

12 Præventio inducitur per citationem verbalem & ad effectum præveniendi unica sufficit etiam non peremptoria. Jo. And. Butr. & Abb. quos refert Mar. Socin. *in cap. penult. n.* 18. *de foro compet.* Decian. *crimin. lib.* 4. *cap.* 21. *n.* 6. Scaccia. *l. c. n.* 64. Mascard. *de prob. conclus.* 1231. *num.* 7. Guazin. *defens.* 1. *cap.* 9. *num.* 7. Carleval. *de Jud. sect.* 7. *sect.* 3. *numer.* 880. adeo ut Judex, qui primo citavit, & processum inchoavit, sit præferendus Judici, qui prius sententiavit. Angel. *de malef. in verb. Judex commissar. &c. n.* 15. Farin. *l. c. num.* 58. Guazin. *l. c. num.* 8. *cap.* 9. dummodo citatio fuerit legitima, quia per illegitimam non inducitur præventio; quia quod nullum est, nullum operatur Juris effectum. *L.* 4. §. *condemnatum. ff. de re jud. cap. penult. de foro compet.* ubi Mar. Socin. *num.* 20. Barb. *in L. si quis postea.* 7. *ff. de Jud. n.* 60. Farin. *l. c. num.* 61. Scaccia *l. c. num.* 60. & 65. Guazin. *l. c. cap.* 9. *n.* 10. Giurba. *cons.* 48. *num.* 35. Conciol. *l. c. res.* 3. *n.* 4. Et dummodo citatio fuerit executa, & non tantum decreta.

13 Et quamvis citatio realis facta per capturam præferatur verbali, hoc tamen procedit, quando plures Judices subsunt eidem Principi. Scaccia *l. c. n.* 62. Farin. *l. c. n.* 53. *vers. secundo sublimita.* Guazzin. *defens.* 1. *cap.* 9. *n.* 16. Et quando Reus consentit in Judicem capientem, secus si opponat de verbali præventione alterius Judicis; quia tunc remitti debet ad Judicem, qui prævenit citatione ver-

verbali. Mar.Socin. *l. c. n.* 22. Foller. *in pract. verb. audiantur excusatores sub num.* 159. Farin. *l. c. n.* 53. *vers. sublimio.* 3. Guazzin. *l. c. nu.* 18.

14 Præventio inducitur etiam per præceptum a Judice factum Reo, ne discedat a domo, seu de alio loco, quia vult inquirere contra illum, quia tale præceptum habet vim citationis. Socin. *l. c. nu.* 25. qui citat Butr. Abb. & Felin. *in d. cap. penult. de foro compet.* Decian. *d. lib.* 4. *cap.* 20. *nu.* 14. *& cap.* 21. *num.* 17. Guazzin. *l. c. nu.* 22. Carleval. *d. quæst.* 7. *sect.* 3. *n.* 892. *de Jud.*

15 Et quamvis aliqui teneant, Judicem prævenire per inchoationem processus contra Reum, etiamsi alius Judex tulerit sententiam, uti Socin. *in d. cap. pen. n.* 15. *de foro comp.* Angel. *de maleficiis in ver. & Judex commisit nu.* 15. Decian. *l. c. cap.* 21. *nu.* 2. Farin. *l. c. nu.* 58. Mastril. *dec.* 210. Cintha *cons.* 48. *n.* 39. apud Conciol. *l. c. num.* 15. tamen contraria est communior, cum nullus actus ante citationem inducat præventionem. Butr. *in d. cap. penult. num.* 5. *de foro comp.* Farin. sibi contrarius *cons.* 214. *n.* 4. *lib.* 3. Barb. *in d. L. si quis postea num.* 43. *&* 51. Vinc. de Franc. *dec.* 505. *nu.* 13. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *nu.* 75. Guazzin. *d. cap.* 9. *num.* 20. *vers. sed contra* Carleval. *l. c. nu.* 878.

16 Si vero præventio est dubia, uti si unus ex sociis criminis fuit captus a Judice Ecclesiastico, & alter socius criminis a Judice sæculari, tunc Ecclesiasticus Judex cognoscit, & Laicus remittit, quia Judex major debet præferri minori, ita Butr. *in cap. cæterum* 5. *num.* 9. *de Judic.* Felin. *in cap. pastoralis.* 14. *numer.* 4. & Sperel. *dec.* 134. *nu.* 26. *par.* 2. apud Conciol. *l. c. nu.* 18.

PRECARIUM.

Praxis Precarii.

1 Precarium est contractus, quo quis concedit aliquid alteri cum potestate illud repetendi, quoties voluerit. *L.* 5. *ff. de precar.* Dicitur precarium, quia fit precibus illius, in cujus commodum conceditur. Differt a commodato, eo quod commodatum non possit revocari ante usum commodati, secus precarium. Navar. *in in man. cap.* 17. Bonac. *de contractu disp.* 3. *quæst.* 15. *p.* 1. Gomez. *var. res. to.* 2. *cap.* 7. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 15. *num.* 7. Finitur primo voluntate ejus, qui illud concessit. Secundo per venditionem precarii factam a Domino. *L. quæsitum. ff. de precar.* Tertio per mortem illius, qui accepit precarium. *L. cum precario. ff. de precar.* secus per mortem illius, qui dedit precarium. Covar. *l. c.* non extinguitur tamen actio nata ex illo contractu. Pasqual. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 8. *num.* 153. Lim. in precario concesso ad beneplacitum illius, qui precarium concessit, vel usque dum voluerit; nam hoc exspirat morte concedentis. *cap. si gratiose de rescript. in* 6. *L. locatio. ff. locat.* quia voluntas & beneplacitum hominis exspirant ejusdem morte. Bart. Jas. & alii apud Covar. *l. c.* Molina *de contract. disp.* 298. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 15.

2 Precarium differt a Constituto, quia istud tantum transfert civilem possessionem, illud autem naturalem. Pasqual. *l. c.* juxta *L. & habet.* ubi gl. *ver. e possessione. ff. de precar.* Pithing *lib.* 3. *tit.* 14. si tamen precarium est conditionatum, non transfert possessionem, nisi conditione impleta. *L. qui absenti. ff. de acquiren. possess.* DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 35. *n.* 12. & sequitur naturam principalis actus. Dicitur autem precarium conditionale, si ponitur in contractu conditionali, uti etiam constitutum. Dec. *cons.* 247. *num.* 3. *ver. quantum vero.* Giat. *cons.* 69. *col.* 2. *lib.* 1. Surd. *dec.* 157. *num.* 4. Oldrad. *cons.* 139.

Precarium transmittitur in hæredes ejus, qui precarium concessit, secus ad hæredes illius, cui precarium fuit concessum, quia videtur habita contemplatio personæ. Noal. *de transmiss. cas.* 28. *nu.* 48. transit tamen contra illos, pro eo, quod ad eos pervenit. *L. quæsitum.* §. *fin. de precariis.* & contra eos transit etiam actio pro repetitione habitationis defuncti. *L. ult. C. de precariis.* 3

Precarium differt a commodato, quia hoc conceditur ad usum determinatum, & certum tempus expresse, aut tacite adjectum. Precarium nec datur ad certum usum, nec tempus. *cap. ult. de precar.* P. Reiffenstuel. *lib.* 3. *tit.* 14. *n.* 6. Differt etiam a Commodato, quia Commodatarius non possidet, nec naturaliter, nec civiliter, sed tota possessio est apud Commodantem. *L. rei commodatæ. ff. commod.* qui vero precarium accipit, rem precario acceptam naturaliter possidet. *d. L. & habet.* & hic tenetur, duntaxat de dolo, & culpa lata, non vero de culpa levi, multo minus levissima. *L. quæsitum est.* §. *eum quoque. ff. de precar.* Commodatarius vero tenetur etiam de culpa levi, & levissima. *L. si ut certo.* §. *videndum ff. commod.* quia commodatum fit in gratiam solius Commodatarii. *d. L. si ut certo.* Abb. *in cap. precarium n.* 14. *de precar.* 4

PRECES PRIMARIÆ.

Praxis Precum Primariarum.

§. I.

An Primariæ Preces competant Imperatori de Jure Regalium, aut ex gratia Pontificia?

Philippus Andreas Oldenburgerus *in suo Limao enucleato lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 2. *& seq.* Fritschius *de jure primarum precum. cap.* 5. *num.* 10. *& cap.* 2. *num.* 26. Besoldus *in thesaur. practicab. par.* 2. *vers. primaria preces. fol.* 147. & alii tum heterodoxi, tum Catholici existimant, & defendunt, jus primarum precum competere Imperatoribus ex consuetudine inveterata, & approbata, & nullatenus ex Indulto Pontificio, idque probant ex forma precum Rudolphi Primi, quibus accedunt, & applaudunt politici moderni, seu nostri temporis non alia ratione, quam quadam placendi libidine, sed satis infeliciter. Quod ut planum fiat, & quanta sit diversitas inter preces prælaudati Rudolphi, & recentissimas Imperatoria Josephi felicissime regnantis, utriusque instrumenta exhibere necesse videtur. Rudolphi preces affert Goldast. *Constit. Imperial. to.* 3. *pag.* 406. uti sequitur. 1

RUdolphus &c. Cum ex antiqua & approbata a Divis Imperatoribus, & Regibus ad Nos producta consuetudine, quælibet Ecclesia in nostro Romano Imperio constituta, ad quam Beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione Beneficii precum nostrarum primarias admittere teneatur; Devotionem tuam rogamus, quatenus huic Clerico de Ecclesiastico Beneficio, quod ad Tuam collationem attinet, ob reverentiam Sacri Imperii studeas liberaliter providere. Datum anno Regni nostri primo.

2 In quibus precibus observa, nullas intervenire minas, nullam jussionem, nullum mandatum, aut imperium, sed puram rogationem, ut Ordinarius studeat liberaliter providere. In quibus ultimis verbis non exigitur effectiva provisio, sed studium, & quidem liberalis provisionis, quæ libertatem involvit, cum in necessitate nemo fit liberalis, ut commune habet adagium.

Jam videnda est forma recentissimarum precum, quæ desumpta videtur ex precibus Caroli IV. & Wenceslai. Hæc in sonat.

3 JOsephus Divina favente Clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus &c. Honorabilibus, Devotis nostris, & Sacri Imperii fidelibus dilectis NN. Decano, Seniori, & Capitulo Ecclesiæ Cathedralis Frisingensis gratiam nostram Cæsaream, & omne bonum. Etsi Nos ad Romani Imperii fastigium evectos, titulisque Augusti, & Regis diademate decoratos, summa semper ope niti decet, omnia Sacri Romani Imperii Jura intemerata, & consuetudines laudabiles conservare; par est tamen, ut hoc diligentiore studio præstemus, si quando integritate vitæ, & morum probitate, aliisque virtutibus insignitos meritis beneficiis, & dignis honoribus afficiendos arbitramur; siquidem Imperatorum, Regumque sublimitas, & magnitudo nullo expressius officio DEI Optimi Maximi similitudinem referre potest, quam si pluribus benefecerit. Quare cum Nobis ad Prædecessorum nostrorum imitationem ex inveterata consuetudine jus competat, preces primarias ad omnes & singulos Beneficiorum

Ecclesiasticorum Collatores, & Collatrices, Capitula, Conventus, & Collegia, ac personas alias, de illis quocunque modo disponendi, jus habentes per universum Romanum Imperium constitutas porrigendi, dandi, concedendi, & decernendi pro personis idoneis, & Nobis gratis ad consequenda Beneficia Ecclesiastica cum Cura, & sine Cura, tam secularia, quam Regularia, etiamsi Canonicatus, & Præbendæ, Dignitates, Personatus, Administrationes, vel Officia fuerint, in Collegiata, Cathedrali, vel Metropolitana Ecclesia, etiamsi ad ea consuevetint, qui per electionem assumi ad Collatorum, Collatricum, Capitulorum, Collegiorum, sive Conventuum, ac personarum prædictarum collationem, provisionem, electionem, nominationem, præsentationem, seu quamlibet aliam ordinationem conjunctim, vel divisim spectantia. (Canonicatu nihilominus & Præbenda cum Dignitate, Personatu, Administratione, vel Officio etiam ex persona plurium successive vacantibus pro uno computatis Beneficio) & hujusmodi etiam Prædecessorum nostrorum primariis precibus reverenter hactenus paritum fuerit. Idcirco Romani Imperii jura, & consuetudinem, ut tenemur, prosequi, & Prædecessorum vestigiis inhærere volentes, primarias preces nostras pro devoto Nobis dilecto N. N. ab Imhof, Præposito Ecclesiæ Collegatæ sancti Petri Augustæ ad Vos porreximus, dedimus, concessimus, & decrevimus, Vos adhortantes, & pro conservatione jurium, & consuetudinum Romani Imperii expresse requirentes, ut Beneficium Ecclesiasticum, tam seculare, quam Regulare, cum Cura, vel sine Cura, etiamsi Canonicatus, & Præbenda, Dignitas, Personatus, Administratio, vel Officium fuerit, etiamsi ad illud convenerint, qui per electionem assumi in Metropolitana, Cathedrali, vel Collegiata Ecclesia, quod ad præsens, sive proxime quomodolibet simul, vel successive in quoruncunque mense per obitum, decessum, vel resignationem alicujus vacare contigerit, ad collationem, provisionem, electionem, nominationem, præsentationem, ordinationem, sive quamlibet aliam dispositionem vestram pertinens. (Canonicatu, ut præfertur, & Præbenda cum Dignitate, Personatu, Administratione, vel Officio, etiamsi ex persona plurium successive vacaverint pro uno computatis Beneficio) quod præfatus N. N. per se, vel Procuratorem suum infra mensem a die notæ sibi vacationis, duxerit acceptandum, eundem N. N. prout ad Vos spectat, ad illud eligatis, nominetis, præsentetis, & ei illud conferatis, & assignetis, atque etiam de eo provideatis, ponendo eum in pacifica, & quieta possessione, stallum in Choro, & locum in Capitulo ei assignando cum plenitudine Juris Canonici, & fructuum perceptione qualibet contradictione cessante. Quo vero hæ preces nostræ primariæ certiorem sortiantur effectum, nominamus, & deputamus tenore præsentium Reverend. N. N. Episcopum Augustanum, nec non Venerab. N. N. devotum, itidem Nobis dilectum, & quemlibet eorum in solidum, qui præsentibus nostris Literis requisitus fuerit, harum primarum precum Executores, eisdem simul, & seorsum per præsentes expresse committentes, & mandantes, ut si forte in contemptum, & præjudicium jurium, & consuetudinum Romani Imperii ad parendum hujusmodi primariis precibus nostris contumaces fueritis, tanquam Executores a Nobis deputati sub pœna gravis indignationis nostræ vos realiter, & cum effectu ad parendam juxta Constitutiones Imperii moneat, & compellat, contumacia vero vestra, aut contemptu, quod absit, per mensem continuum a die requisitionis numerandum durante, vos omnibus, & singulis privilegiis, gratiis, libertatibus, & donationibus a Romanorum Imperatoribus, & Regibus, ac a Nobis, & aliis Prædecessoribus nostris vobis concessis eo ipso privatos, & nostra ditione ejectos declaret, quæ, & quas ex nunc, prout a die contumaciæ vestræ tenore præsentium, revocamus, cessamus, & irritas esse volumus, & vos taliter contumaces a Beneficiis Majestatis nostræ reddimus alienos, prout etiam ex nunc, prout ex tunc privamus, & a protectione nostra excludimus harum testimonio Literarum manu nostra Viennæ, die &c. Anno Domini 1706. Regnorum nostrorum Romani 16. Hungarici 18. Bohemici vero 2.

JOSEPHUS.

Vidisti ex forma precum Rudolphi, qualis tunc fuerit, si quæ tamen fuit, consuetudo, quam humilis, rogandi Ordinarios, recommendandi idoneum subjectum, ut studeant illi liberaliter providere Beneficium. Vidisti etiam preces modernas & recentissimas, & quam alienas a consuetudine per Rudolphum allegata, sunt enimvero hæ preces violenta jubendi, sunt preces armatæ indignationis Cæsareæ, privationis omnium privilegiorum, gratiarum, libertatum, & omnium donationum revocationis fulmina, Preces Rudolphi aliquem libertatis gradum Ordinariis collatoribus relinquunt, Recentissimæ vero eandem penitus evertunt.

5 Et ad rem propius accedendo preces recentissimæ sunt omnino contra expressos Canones Conciliorum. Et primo quidem contra Concilium Nicænum œcumenicum sextum relatum a Gratiano in Decreto. Quod *Can. omnis electio. dist.* 36. ita sonat, *Omnis electio a Principibus facta Episcopi, aut Presbyteri, aut Diaconi irrita maneat, secundum regulam, quæ dicit, si quis Episcopus secularibus potestatibus usus Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregentur omnes, qui illi communicant.* videri potest hic Canon etiam apud Baron. *to.* 9. *ad annum Christi* 587. *num.* 48. Et ut ipse ait, est dignus inscribi omnium Principum aulis, & omnibus aulæ foribus. Quod confirmarunt etiam Patres Concilii sub Martino Papa.

6 Idem claris verbis statuit Concilium Lateranense sub Innoc. III. *cap.* 25. sequentibus verbis. *Quisquis electioni de se factæ per secularis potestatis abusum consentire præsumpserit contra Canonicam libertatem, & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, neque absque dispensatione ad aliquam eligi valeat potestatem, quin imo qui electionem hujusmodi quam irritam esse censemus, præsumpserit celebrare, ab officiis, & Beneficiis suspendatur, eligendi tunc potestate privati.* Hæc sunt verba Concilii, quæ utinam bene memoriæ impri-merent illi, qui non tantum ejusmodi abusui consenserunt, sed magna etiam auri profusione solicitarunt, & procurarunt.

7 Dicitur vero abusus secularis potestatis, si Laicus instit ut elector. *cap. cum terra, cap. quod sicut. de elect.* aut cum quis immediate propter Laicum eligitur, eam alias, nisi propter illum, non eligeretur. Ita Petr. Gregor. *lib.* 4. *par. tit.* 7. *c.* 2. Tambur. *de Jure Abbat. to.* 1. *disp.* 5. *q.* 22. *nu.* 51. Barb. *in cap. quisquis litt.* 6. Passerin. *de elect. per abusum. c.* 9. *num.* 12. & textus *cap. quisquis.* non tantum procedit in electione ad Episcopatum, sed etiam in electione ad quamcunque aliam dignitatem. Ita Panorm. *in d. cap. quisquis num.* 3. Azor. *lib.* 5. *cap.* 4. *q.* 28. quia textus indistincte loquitur, & ubi Jus non distinguit, nec nos distinguere debemus. Suarez *to.* 5. *in* 3. *par. dist.* 31. *sect.* 3. *num.* 54. Bonac. *de censur. disp.* 3. *q.* 4. *p.* 5. *num.* 6. quidquid in contrarium sentiat Passerinus; quasi *cap. quia propter.* loqueretur de electione ad Episcopatum, quod tamen non probat, imo contra ipsum est praxis universalis. vide eundem *de elect. per abusum secul. potest. c.* 8. *num.* 3. Hæc autem confirmantur ex verbis Paschalis 2. *in cap. si quis Clericus.* 16. *q.* 7. quem citat Passerin. *l. c. num.* 12. Ejus verba sunt. *Si quis Clericus, Abbas, vel Monachus per Laicos Ecclesias obtinuerit, secundum Sanctorum Apostolorum Canones, & Antiocheni Concilii Capitulum excommunicationi subjaceat.* Barb. *in cap. quisquis.* 43. *de elect. num.* 2. Comitol. *respons. moral. lib.* 1. *q.* 78. Azor. *par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 28.

Nihil dixero de Constitutione Concilii Lugdunensis sub Greg. X. in *cap. sciant cuncti de elect. in* 6. quod gravantes illos Clericos propterea, quod rogati, ut certam personam eligant, satisfacere noluerint, ferit sententia excommunicationis ipso facto incurrendæ, & non tantum exequentes, sed etiam mandantes. Franch. & gl. *in d. cap. ver. alios.* Pithing *lib.* 1. *tit.* 6. *sect.* 4. §. 11. An autem in recentissimis precibus non graventur illi, contra quos infliguntur gravissimæ pœnæ, uti indignationis Cæsareæ, privationis privilegiorum, & gratiarum & aliarum, de quibus in diplomate precum patet legenti, & utinam pateret etiam illis, qui moderantur arcana animo Principum. Hinc est, quod pientissimi, & Religiosissimi Cæsares Austriaci incipiendo a Rudolpho ab ejusmodi merito abstinuerint, & tam Rudolphus diffidens consuetudini a se allegatæ impetra- 8

vit

vit Indultum Pontificium primarum precum a Gregorio X. quod se vidisse testatur Speculator, qui vixit tempore Rudolphi *in tit. de preb. in 6.* iis verbis. *Item nota, quod Imperator habet Privilegium, quod ego vidi bullatum, quod in qualibet Ecclesia Alemaniæ possit facere unum recipi*, quam cæteri Cæsares Austriaci simili privilegio se muniverint. Ecce quantum confiderit Rudolphus consuetudini a se allegatæ: non ignarus, ex quam turbido fonte illa fluxisset, nimirum Cæsarum Romanæ Ecclesiæ aut Pontificum inimicorum, qui jura Ecclesiæ, investiturarum per annulum, & baculum, & electiones, seu nominationes sibi usurparant, propter quod anathemati subjecti fuere, & inde cruenta bella promanavere. Quam melius Religiosissimus Cæsar hodie felicissime regnans posthabitis his corruptelis & abusibus Augustissimorum Cæsarum Austriacorum, ex quorum ipse sanguine descendit, qui antiquata consuetudine irrationabili & iniqua, & a suis authoribus, ut infra dicetur, reprobata, illaque contempta, consuetudinem rationabilem a Pontificio oraculo approbatam ducentorum & ultra annorum Indultum Pontificium postulantium vestigia premeret?

9 Neque possunt moderni politici consuetudine se tueri quia hæc vel nunquam adfuit, eo modo, quo a modernis politicis prætenditur, ac practicatur, vel si quæ fuit etiam immemorialis, a Conciliis, & Sacris Canonibus jam dudum fuit damnata, & tanquam invalida, utpote contraria libertati electionum, quæ de illarum est substantia. Sed consuetudo repugnans substantiæ actus & disciplinæ Ecclesiasticæ ut corruptela fuit rejecta. *cap. 1. de consuet. cap. mala 8. dist. cap. usus. cap. consequens. 11. dist. cap. omnia. 12. dist. cap. ad nostram. cap. cum venerabili. cap. fin. de consue. cap. cum causa. 8. de re jud. cap. cum terra de elect. cap. quanto. de censib. cap. noveris. de sent. excom. cap. 1. de consuet. in 6.* Concilium Salisburgense tempore Martini V. *Can. 3. auth. cassa. C. de SS. Eccles.* Azor. *to. 1. instit. lib. 9. c. 19.* Suarez *de LL. lib. 7. c. 18. & 19. & in defens. fidei lib. 4. c. 32.* Martha *de Jurisdict. par. 4. cas. 63.* Pontius *de matrim. lib. 6. c. 5. & 6.* Gratian. *discept. for. c. 894. n. 27.* Canisius, Sicard. Hunnius, & alii apud Gonzalez *in lib. 1. decretal. tit. 4. c. 1. num. 8.* Felin. *in cap. cum ex officii. n. 13. de præscript.* Covar. *lib. 3. var. res. c. 13. num. 15.* & post Urban. VIII. in ejus Constitutione, quæ incipit. *Romanus Pontifex* edita *5. Jun.* 1641. sublata fuit quæcunque consuetudo præjudicialis libertati, & immunitati Ecclesiasticæ, quamvis sit immemorialis, & cum ea concurrat fama privilegii. Fagnan. *in c. 4. n. 59. & 74. de consuet. & in cap. cum terra de elect. n. 7.* & consuetudo, secundum quam non est in libertate eligentium, sed pendet ex arbitrio tertii sive Ecclesiastici, sive Laici, est extirpanda; quia non valet consuetudo, per quam libertas eligendi manente electione in totum tollitur. Jo. Aod. *in d. cap. cum terra num. 4.* sicut non valet consuetudo, per quam detrahitur substantiæ actus ipso actu remanente, quia eligere est unum ex pluribus velle aut capere: Et de essentia consuetudinis est, quod sit rationabilis, ea vero, quæ infert gravamen Ecclesiæ, & libertati eligentium, non est rationabilis, & ideo merito rejicitur.

10 Ad hæc preces primariæ præsertim recentissimæ sunt manifeste contrariæ Germaniæ Concordatis, quæ cum sortiantur vim pacti, & contractus, & sint quædam lex lata communi concordia Papæ & Imperatoris, ac aliorum Principum Ecclesiasticorum, & sæcularium Nationis Germanicæ, ut optime discurrit Laurentius Nicla. *ex L. penult. C. de donat. inter vir. & Uxor.* Rebuffus *ad Concordata Galliæ in rubr. de collat. in princ. præfat.* Gonzalez *ad reg. 8. Cancel. gl. 25. num. 2. & gl. 26. num. 5.* Cherubin. *in compend. Bullar. to. 2. ad Constitutionem Gregor. XIII. 41. Scol. 1.* Gail. *lib. 2. obs. 127. nu. 8.* & quidem pro pace, & tranquillitate inter Ecclesiam Romanam, & Principes tam Ecclesiasticos, quam sæculares Nationis Germanicæ perpetuo solidandis, ab omnibus omnino servanda sunt. Niclarts. *l. c.* Branden. *super Concord. Germaniæ q. 2. 3. 4. & 5.* Gonzal. *ad d. reg. 8. Cancellariæ gl. 28. num. 11.* Cochier *ad eandem regulam. gl. 21. n. 12.* Rota apud Crescent. *dec. 2. de privil.* Mohedan. *dec. 23. num. 4. de prob.* Pur. *dec. 45. n. 11. & seq. lib. 1.* Rota *par. 2. recent. dec. 580. n. 1.* cum sint favorabilia, & rem beneficiariam reducant ad jus commune. Gonzal. *d. gl. 25. num. 9.* Cochier. *l. c. n. 11.* In tantum ut provisi ab Ordinariis contra formam Concordatorum Germaniæ careant omni titulo, & possessione. Felio. *in cap. in nostra in fin. de rescript.* Simonetta *de reservat. q. 48.* Branden. *ad Concord. Germaniæ q. 2. nu. 11. & q. 5. num. 9.* Cochier. *ad reg. Cancell. cit. reg. 1. num. 15.* Neque juventur regula de annali aut triennali, juxta Constit. Clem. VII. quæ incipit. *Admonet nos*, sed ipso jure privati sint Beneficio, nec sine peccato mortali illud possint retinere, sed debeant etiam ante omnem Judicis sententiam illud dimittere Abb. *in cap. extirpandæ §. vero num. 24. de prob.* Hojeda. *de incompatibilitate Beneficior. par. 2. cap. 15. num. 61.* Branden. *ad Concord. d. q. 5. n. 10.* Covar. *in regula possessor par. 2. §. 10. de R. J. in 6.* Patis. *de resign. lib. 3. q. 1. n. 58. & lib. 7. q. 1. n. 120.* Cochier. *l. c. gl. 22. n. 8. & ad reg. 33. alias 35. n. 99.* Laym. *moral. lib. 4. tract. 2. c. 15. nu. 2. & seq.* Quod autem primæ preces recentissimæ præsertim derogent Concordatis, patet ad oculum illa legenti ex illis verbis, *fiant electiones Canonicæ.* & aliis. Sed virtute harum precum non fiunt electiones Canonicæ, quia Electores non habent libertatem eligendi, quem volunt, sed tenentur conferre beneficium Precistæ. Præterea per Concordata Germaniæ S. Pontifex in gratiam Nationis Germanicæ, quæ tam in Concilio Constantiensi, quam Basileensi contra expectativas, & mandata de conferendo vacatura magno strepitu, declamarat, & per Cæsarem, ut illæ tollerentur, ac collatio Beneficiorum reduceretur ad terminos juris communis, postularat, sibimet ipsi quodammodo inhibuit in mensibus Ordinariorum expectativas aut mandata de providendo vacatura. In primis vero precibus modernis disponitur de vacaturis, quod Precista elegerit, & disponitur de Beneficiis in quocunque mense vacaturis, etiam in mensibus summo Pontifici reservatis, adeoque Cæsar vult sibi licitum quod in Pontificibus tantum displicuit Nationi Germanicæ contra regulam juris *quod quisque juris in alio statuerit, in se ipso statuisse videtur.*

11 Nec valet argumentum Acatholicorum, quod Concordata non potuerint præjudicare primis precibus deficiente consensu totius Imperii, uti discurrit Lehemanus *de pace Religiosa lib. 2. c. 70.* Vitriar. *Instit. Jur. publ. lib. 3. tit. 2. num. 9.* Fritschius *de prim. precib. c. 2. §. 43.* Mayer. *de Jure primar. prec. num. 43. & seq.* & ex Catholicis Pirhing. *to. 3. tit. 5. num. 376.* Engel. *eodem tit. n. 71.* Quia Concordata fuerunt inita inter Nicolai V. Legatum, Frider. Imperatorem, Electores omnes Principes Imperii, & Germaniæ Clerum. Et Germania ita tunc fuit felicita, ut Concordata prædicta sarta & tecta remanerent, ut contravenire præsumentes opportunis decretis mature compescuerit, prout fecerunt Maximilianus 1. & Carolus V. publicis edictis, & de quibus testatur Goldastus *to. 1. fol. 411.* qui affert etiam Nationis Germanicæ preces ad Maximilianum pro talibus edictis, & Concordatorum observatione.

12 Ad hæc ipsimet Cæsares agnovere sine Indulto primarum precum a Papa obtento Ordinarios primariis precibus obstantibus Concordatis obligari minime posse, & ideo illud primarum precum a S. Pontifice impetrarunt, imo nec Indulto primo paruerunt, quia non derogabat Concordatis, ut contigit Friderico III. Imperatori, qui, cum Episcopi & Ordinarii Germaniæ Indulto primarum precum carenti clausula derogatoria Concordatorum, non acquiescerent, opus habuit novo Indulto cum clausula derogatoria, quod etiam impetravit a Nicolao V. sæpe laudato, in quo Concordatis derogatur in parte & partibus, quod fecit etiam Calixtus III. & omnes Successores illius in Indultis primarum precum Imperatoribus sibi succedentibus præstiterunt. Quæ omnia per extensum citantur & referuntur a Conrado Olige. in sua doctissima dissertatione primarum precum. *num. 37. & seq.*

13 Ex quibus deducitur fortissimum argumentum contra recentissimas preces; quia non est credibile, nec verisimile, tot Imperatores, quibus assistebant Consiliarii in jure doctissimi, & fidelissimi, si existimassent jus primarum precum sibi competere, aut ex jure, aut ex consuetudine ejusmodi Indulta Pontificia, uti superflua impetraturos, contra illud Juris effatum, frustra precibus impe-

impetratur, quod a Jure conceditur, præsertim a Friderico usque ad Leopoldum. Videbant nimirum, quam monstrosum foret summis Pontificibus, qui in Beneficiis plenariam habent potestatem a DEO, & dispositionem, expectativas, & mandata de providendo vacatura interdici, uti factum in Concordatis Germaniæ, & easdem expectativas & mandata de providendo vacatura competere Laicis, qui in Beneficiis nullam habere possunt dispositionem, quia collationis illorum omnino incapaces existunt, juxta Riccium *in praxi Laicorum. res.* 138. Gonzalez *ad reg. 8. Cancell.* §. 10. *gl.* 5. Marescot. *lib. 2. var. res. c. 3. num.* 6. & tenet Communissima Doctorum ad tex. *in cap. quod sicut de elect.* Adeoque in rebus Ecclesiasticis & spiritualibus meliorem esse Cæsarum, quam Pontificum conditionem & potestatem. Agnoverunt pariter, ex quo fonte fluxerit toties decantata consuetudo, scilicet a Cæsarum Suevorum & Saxonum perpetuorum Ecclesiæ & Papæ hostium abusu, quo falcem in alienam messem mittentes, Canonicas electiones Prælatorum evertere, seque arbitros Jurium Ecclesiasticorum, & investiturarum Ecclesiasticarum, titulorum Episcopalium atque Abbatialium fategerint, quem tamen abusum abjurarunt Hermanus Romanorum Rex, & Henricus V. apud Goldastum *to. 1. fol.* 242. *&* 258. & Fridericus II. Suevus Cæsar Constitutione in Electorum Conventu promulgata tenoris sequentis.

14 ILlum igitur abusum volentes abolere, quem quidam Prædecessorum nostrorum exercuisse dignoscuntur in electionibus Prælatorum, concedimus, & sancimus, ut electiones libere, & Canonice fiant, *& infra.* omnia Nos spiritualia Vobis, & aliis Ecclesiarum Prælatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt DEI DEO recta distributione reddantur.

Rainald. *ad annum Christi* 1213. Goldast. *to. 1. fol.* 289. *&* 290.

15 Ecce qualis fuerit consuetudo ante Rudolphum, cum ipsimet Henricus, & Fridericus acerrimi Pontificum hostes illam abusum Antecessorum suorum vocaverint: voluimusne meliores testes? Ex tot ergo & tantis Indultis a summis Pontificibus successive Imperatoribus omnibus excepto Leopoldo gloriosissimæ memoriæ post juratam ab ipsis sua in confirmatione Ecclesiæ obedientiam concessis, & acceptatis, utique satis constat, primarias preces ipsis neque de Jure, neque ex consuetudine, neque Indulto perpetuo illis concesso derivasse; alias frustra tot instantiæ pro illis factæ fuissent a Friderico III. & aliis Successoribus, & merito illis responderi potuisset, intus habetis, quod a me petitis.

16 Neque refert, quod Imperator Leopoldus hoc Indultum primarum precum non obtinuerit, quia causa non obtentarum precum fuit illorum temporum calamitas, in quibus Imperii suscepit habenas adhuc juvenis. Nam instabant in Sarmatia, in Dania, ac postmodum in Hungaria hostes potentissimi, ærarium bellis præteritis a Suecia a Gallia Germaniæ visceribus illatis omnino erat exhaustum. De consuetudine Cæsar electus perfecta electione solemnem ad S. Pontificem Ablegationem pro petenda confirmatione, & præstando obedientiæ juramento destinare debebat, ad quam maximæ requirebantur expensæ: quibus impar Leopoldus mediante Cardinale ab Hassia Oratore ordinario supplicavit Alexandro VII. qui tunc Ecclesiæ clavum tenebat; ut sine missione Legati extraordinarii excusata temporum necessitate electionem suam ratam habere dignaretur, ut patet ex supplici libello ab Oratore, ordinario prædicto Santissimo oblato. Alexander ut erat situum Ecclesiasticorum tenacissimus, veritus, ne talis gratia transiret in exemplum Successorum in Imperio, qui illam traherent in consequentiam, Indultum & diploma confirmationis omnino negavit, & quia primæ preces non solent a Papa concedi Neo electo Imperatori, nisi in præmium Advocatiæ Imperialis, & præstito prius juramento obedientiæ, ac promisso Ecclesiæ, quod velit illius esse Advocatus, & Defensor, etiam Indultum primarum precum in suspenso mansit. Imo Comiti de Lamberg, qui Leopoldi tunc gratia eminebat, etiam Indultum primarum precum pro filio ad Salisburgensem Canonicatum recusavit. Hæc omnia patent ex literis Caroli Caraffæ ad Aulam Cæsaream Nuntii Pontificii ordinarii, & ex responsivis, quas omnes Italico idiomate descripsit Conradus Oligenius, & infra sequuntur.

17 Quamvis vero Idem Leopoldus preces ad quasdam Cathedrales, parcissime tamen dederit, quæ tamen non in omnibus fuerunt receptæ, & acceptatæ, ex hoc tamen inferri minime potest, quod sanctæ Sedi per hoc præjudicare intenderit; sed credendum potius, pientissimum, & Religiosissimum Cæsarem a quorundam Doctorum Catholicorum sententiam fuisse persuasum, quasi possit Imperator primarias preces dare etiam ante Indultum Pontificium: quia isti non nitebantur motivo juris, vel consuetudinis, sed præsumpti consensus Pontificii, quam præsumptionem tanquam indubitatam inferebat ex Indultis antecedentibus tam longa, & nunquam interrupta annorum serie concessis. Et ita senserunt Henricus Wagnareck *in comment. exegetico SS. Canon. to. 1. lib. 3. tit. 5. de præb.* Pirhing *lib. 3. Decretal. tit. 5. de præb. num.* 371. P. Engel *eodem lib. & tit.* §. 6.

18 Qui tamen falluntur vel maxime; quia ex supra dictis, quæ ad Carolum Caraffam Roma rescripta fuere, præsertim ad instantiam Comitis de Lamberg, satis constat contrarietas mentis, & voluntatis Pontificiæ non concedendi ejusmodi Indulta etiam singularia, nisi post præstitum ab Ablegato extraordinario Cæsareo obedientiæ juramentum, juxta consuetudinem Antecessorum. Præterea hoc modo discurrendi aperiretur via satis lata Laicis sibi arrogandi, & usurpandi jura spiritualia, & Beneficia Ecclesiastica, sub prætextu, quod Roma non sit denegatura Indultum, & privilegium non sine ingenti totius Ecclesiæ scandalo.

19 Et si Summus Pontifex nihil movit contra precedatas ab Imperatore Leopoldo, non potest deduci aliud, quam simplex conniventia, & patientia Papæ, quæ tamen nullam infert dispensationem in iis, quæ sunt contra Concilia generalia, juxta *cap. cum dudum.* ubi gl. *vers. per pœnitentiam. de præb.* quia cum similes abusus plerumque eradicari non possint, nisi mediantibus censuris, quibus sine periculo majorum scandalorum, & profusione humani sanguinis, uti ut plurimum non expedit, dissimulare persæpe coguntur, quæ tamen dissimulatio nullum Principibus jus parit, nec sic provisi fructus suos faciunt, sed graviter peccant. Canonistæ *in cap. 2. de præb. in* 6. ubi Ancharan. *num. 1. vers. quinto quærit.* Jo. Andr. *num.* 5. Præpos. *in cap. Imperium. vers. sed an præscriptione. dist.* 10. Gemin. *nu.* 12. *vers. non obstat, si dicatur.* Zabarella *cons.* 57. *nu.* 3. *vers. & si dicatur.* Surd. *cons.* 301. *num.* 59. Lother. *de re Benef. lib. 1. q. 6. num.* 39. Selva *de Benef. par. 2. q. 23. num.* 26.

20 Quod autem attinet ad recentissimas preces, præsumptio allata subsistere minime potest, cum Clemens XI. sanctissime, & felicissime regnans contra illas omnino reclamet, ut patet ex Brevi dato ad Capitulum Hildesheimense sexta Martii 1706. tenoris, ut sequitur.

Dilectis Filiis Capitulo, & Canonicis Cathedralis Ecclesiæ Hildesheimensis.

Clemens Papa XI. Dilecti Filii Salutem.

21 A Venerabili Fratre Julio Archiepiscopo Rhodiensi nostro ad Tractum Rheni Nuntio agnovisse vos arbitramur, nullum penes Cæsaream Majestatem residere jus dirigendi preces primarias, eoque minus sub comminatione pœnarum, quarum vi precum possint Commendati Beneficium primo vacaturum, aut quod eis magis libuerit, in qualibet istarum partium Ecclesia assequi; cum tamen nihil tam a jure, & a Canonicis Sanctionibus abhorreat, quam Laicæ potestati fas esse Ecclesiæ Præsules, vel illos, ad quos pertinet, incusso pœnarum timore ad

ad conferendas taliter a se Commendatis Ecclesiasticas præbendas, aut alias Sacerdotia compellere. Quod sane assertum jus, nisi forte Apostolica auctoritate sit fultum, ut nullibi locum habere potest, ita peculiari quadam ratione obtinere nequit in Germaniæ partibus ob nota satis Concordata inter felicis recordationis Nicolaum V. Pontificem Prædecessorem nostrum, & claræ memoriæ Fridericum III. Imperatorem, inclytamque istam Nationem solemniter inita, in quibus nihil tam accurate sancitum est, quam ne libertas electionum, & collationum in mensibus tam assignatis Capitulis, ac ordinariis Collatoribus, quam ipsi Pontifici, ejusque Successoribus reservatis ullo unquam tempore lædatur; nulla tamen ibi assertorum Imperialium jurium mentione facta, aut ratione habita, cum alioquin satis manifestum sit electionum, aut collationum libertatem cum primariis precibus, quæ eam prorsus evertunt, consistere non posse. Quod si idem Fridericus, & qui eum subinde consecuti sunt Imperatores, ante tempora claræ item memoriæ Leopoldi nuper defuncti primarias preces dilexerant, id contigisse constat, quia illi omnes post suam confirmationem a Romano Pontifice obtentam muniri Apostolico Indulto curarunt, quo quidem Indulto quoniam destitutus erat idem Leopoldus, factum est, ut primarias preces, a quibus ipse non abstinuit, admittere, & executioni demandare Episcoporum, ac Præsulum, nec non Capitulorum Germaniæ non exigua, neque contemnenda pars libertatis hujusmodi memor, & acerrima custos, detrectaverit. Quæ cum ita sint dilecti Filii! commoveri nullo modo debetis, si quibus forte minacibus mandatis, absque nonnullorum opera excogitatis, propositisque ad extorquendum assensum vestrum mediis præsentiatis vos urgeri ad exequendas similes preces vobis directas, quatenus is, qui per eas commendatur, obtineat, adhærentibus vobis, Canonicatum istius Ecclesiæ, cujus vacatio per obitum quondam Ferdinandi Wilhelmi in mense nobis vigore eorundem Concordatorum reservato contigisse dignoscitur. Neque hic opus esse credimus vobis commemorare, quam vos deceat talem animum hac occasione præferre, qualem in asserenda Canonicatum electionum libertate multi præstantes Ecclesiæ viri, ac Præsules magna sui nominis laude præbuere; insuper quam præstet in hujusmodi casibus vim potius perpeti, quam reclamante conscientia quidquam veluti sponte admittere, cum certe satius sit præbendam vobis invitis, vi occupari (quod tamen metuendum modo non videtur) quam per electionem, aut collationem utrumque nulliter factam, speciem quandam ultronei assensus præbere, cum vero intrusio Commendati juribus Ecclesiæ vestræ impostetum minime obesse queat, non parum autem ea lædere possit; si quæ a vobis ejusdem personæ facta videatur electio, a qua non levia scandala orirentur, præsertim vero ob deterrimum exemplum, quod aliis similia admittendi his, & futuris temporibus proponeretur. Accedit periculum, quod vi hujusmodi precum perperam electus incurreret non faciendi fructus suos, ac irritandi omnes actus Capitulares, ac propterea, adveniente casu, ipsius etiam Episcopi electionem, quibus ipse interesset, ac suffragaretur. Sed ubi hæc non sane prætereunda omitterentur, quis vestrum non intelligit, electionem, quam Commendatus, seu, ut vocant, Precista de se fieri a vobis postulat, esse hujusmodi, ut facultatis vestræ terminos quam longe excedat; nam præterquam sacrorum Canonum, ac etiam Concordatorum dispositioni adversatur, ipsarum quoque Imperialium precum (si hæ attendi deberent, quæ secluso Apostolico Indulto non debent) tenorem prætergreditur; harum enim precum serie a vobis exequiritur, ut præbendam primo vacaturam, cujus dispositio ad vos pertinet, ipsi Commendato conferatis. Verum cum ejus, de qua agitur, dispositio ob vacationem in mense Nobis reservato siquidem ad Nos manifeste spectet, palam est, non licere vobis aliena, nostra vero præsertim attingere, neque huc referri posse preces imperiali diplomate contentas. Serio itaque perpendite, quibus finibus potestas vestra coerceatur, ac frustra interim apud vos contendant, qui ingerere vobis curant lædendi Cæsaris metum, quo adigi non possunt Ecclesiæ viri ad deserendam justitiam, & prodendam veritatem. Neque enim id a vobis postulat, qua est æquitate charissimus in Christo Filius noster Josephus in Romanorum Imperatorem electus; inprimis autem cavete, ne quid attenteris adversus oblatas vobis Apostolicæ provisionis literas, quas favore dilecti Filii Hugonis Francisci de Furstenberg expediri mandavimus, ne videamini, velle nostra, & Apostolicæ Sedis jura aggredi: quod quidem vos Ecclesiæ pœnis longe gravioribus redderet obnoxios, sed aliter prorsus de perspecta Nobis pietate vestra sentimus, imo vos curaturos esse confidimus, Pontificiam vobis charitatem ampliori adhuc magis filialis vestri studii significatione demereri. Apostolicam interim Benedictionem vobis dilecti Filii peramanter impertimur. Datum Romæ &c. die sexta Martii 1706.

22 Et hanc sententiam, quod primariæ preces Imperatori non competant, nisi ex Indulto Pontificio, ultra Wagnereck, Pirhing, & Engel tenent Catholici plerique etiam Germani. Hermannus Hermes *in tract. fascic. Juris publ. cap.* 21. *fol.* 155. *a num.* 8. Gail. *pract. obs. lib.* 2. *obs.* 155. Rureus *de Jure regal. privil.* 47. *num.* 2. apud Bursat. *cons.* 126. *nu.* 39. *&* 40. Boet. *dec.* 32. *num.* 8. Coppin. *de S. Polit. lib.* 1. *tit.* 10. *num.* 13. Besold. *de majest. Eccles. fol.* 121. nec desunt Acatholici, qui huic sententiæ suum dant suffragium. Rumelin. *ad A. B. par.* 2. *differt.* 14. *thes.* 16. Syring. *de pace relig. conclus.* 31. *litt. B.* Wilhelm. Bechers *in synops. Jur. publ. cap.* 5. §. 5.

Sequuntur literæ Nuntii Apostolici Viennæ apud Cæsaream Majestatem datæ ad Primum Ministrum Romæ.

Eminentissimo, e Reverendissimo Sig. mio Padron Colendissimo.

23 IL Sig. Conte di Lamberg che ha ottenuto da sua Maestà la promessa delle prime preci nella Cattedrale di Salisburgo in persona del Sig. Conte Giorgio Sigismondo suo Figliuolo, ben conosce che la grazia non può aver effetto, se non dopo la spedizione della Bolla, e che questa non si concede all' Imperatore prima che abbia prestato solennemente la dovuta ubbidienza alla santa Sede: ma non trovandosi ora Soggetto che possa soggiacere a spesa sì grande, bramerìa sua Eccellenza che nostro Signore si degnasse di dare à sua Maestà un indulto particolare per questo solo caso & in specie a favor del suo Sig. Figlio, per il quale effetto fu jeri da me a pregarmi di volere in suo nome supplicare vostra Eminenza a restar servita di onorarlo con promovere à favorire l'istanza, sperando di aver a conseguire l'intento mediante il suo benignissimo patrocinio, non meno in riguardo d'essersi altre volte spediti simili indulti, che l'umilissima divozione che hà sempre professato alla Santità sua fino da quando si trovava nel congresso di Munster. Egli è un Cavalliere sì amato e stimato da sua Maestà, che possedendo il secondo luogo nell'affetto del Padrone, hà gran parte nel maneggio del negozio; e se il Sig. Conte di Porcia, che Dio non voglia, mancasse, saria senza fallo surrogato nella carica di primo Ministro. Io rappresento il tutto a vostra Eminenza, mentre resto baciandole con profondo inchino le sagre vesti. Vienna 22. Gennaro 1661.

Di vostra Eminenza

Umilissimo devotissimo Serv. obligatissimo

Carlo Vescovo d'Aversa.

Responsum datum a Secretario status Alexandri Papæ VII. 12. Februarii 1661.

TIene nostro Sig. particolar memoria della persona del Sig. Conte di Lamberg, e gli conserva il suo paterno affetto col motivo della precisa cognizione che ha avuta delle di lui rare qualità e singolari meriti. Ha sentito

sentito ora sua Beatitudine da V. S. con molta benignità il desiderio del medesimo per la grazia accennata a favore del Sig. Conte Gio. Giorgio Sigismundo suo Figlio. Considera però la Santità sua esser materia di gran riflesso, e molto difficoltosa, in riguardo che porta seco tratto successivo. Tutta via ha ordinato, che si faccia quì diligenza per trovare li esempi di simili concessioni. Potrà in tanto V. S. assicurare il Sig. Conte non meno della Clementissima disposizione di Nostro Sig. verso di lui e della sua casa, che del mio particolar desiderio di servirlo sempre, e resto augurando a lei piene contentezze.

A Monsig. Neonico appresso l' Imperadore a 19. Febr. 1661. in cifra.

PEr quello che riguarda l' istanza del Sig. Conte di Lamberg, acciò che da nostro Sig. si conceda un particolar Indulto all'Imperadore di far godere delle prime Preci della Cattedrale di Salisburgo il Figlio di detto Sig. Conte, non ostante che la Maestà sua non abbia prestata à sua Beatitudine l'ubbidienza solenne: essendosi qui fatta diligenza per trovare gl'esempi di simili indulti, che à V. S. è stato supposto d'essere stati spediti ne passati tempi, non si è potuto trovare menzione alcuna di somigliante dispacio; onde potrà V. S. senza lasciarsi intendere di averne avuto ordine di quà, informarsi destramente quali siano i casi che costì si asseriscono, poiche con tal notizia sene farà poi il rincontro in questi registri, e si considererà quando, ed in che modo sia stata conceduta tal grazia &c.

24 Ex præmissis litteris, ex Brevi Pontificio ad Capitulum Hildesheimense dato sat luculenter apparet improbabilitas sententiæ P. Wagnerek. & sequacium, quod Imperator Electus ante confirmationem Papæ possit uti Indulto primarum precum a S. Pontifice nondum concesso, quod probat ex usu, & consuetudine; sed cum hæc consuetudo allegetur duntaxat, & non probetur, merito negatur; quia contrarium supra fuit probatum, nec valet argumentum a Wagnerek. assumptum, quod quamvis spectato jure Canonico electus in Imperatorem ex sola electione non habeat jus, & auctoritatem administrandi imperium, adeoque nec concedendi privilegia, & gratias &c. quia nondum est absolute, & simpliciter Imperator, sed tantum designatus; attamen spectata consuetudine diuturno usu recepta, sicut Imperator electus statim ante confirmationem imperium administrat, ita potest concedere privilegia, & alias gratias ratione Imperii, & coronæ illi competentes, adeoque etiam dirigere primas preces. Hoc argumento nostro tenui judicio nihil probat, nam debet probari, quod Imperator administret ante omnem confirmationem. Duplex enim considerari potest confirmatio: Una solemnis, quæ fit vel ipsi Imperatori a Pontifice, quando ipsemet immediate per se illam petit in Consistorio, aut per Ablegationem solemnem ad S. Pontificem, præstitis prius præstandis in forma publica. Alia est minus solemnis, quæ dari potest per Breve administrationis. Et ita argumentum deberet probare, quod ante omnem confirmationem Imperatores administrent, & quidem non tantum in Regno Germaniæ, sed etiam in toto Imperio Romano. Et quatenus etiam concederemus, verum esse, quod Imperator electus administret ante omnem confirmationem, male tamen deduceretur, quod propterea possit primarias preces dirigere, quia consequentia esset huic simillima, Episcopus electus in concordia administrat ea, quæ sunt jurisdictionis, ante confirmationem non tantum ex consuetudine, sed etiam quoad Germanos. de jure: ergo potest etiam administrare ea, quæ sunt ordinis. Utique negabitur consequentia, & quidem ob incapacitatem subjecti. Ita negamus etiam nos hanc consequentiam. Imperator Electus administrat ex consuetudine, vel de Jure ante confirmationem; ergo potest dirigere primas preces, quamvis enim Electus Imperator possit ante confirmationem administrare imperium, & ea facere, quæ immediate, & inseparabiliter pendent a Corona, non sequitur, quod possit etiam ea, quæ unice a voluntate Pontificis pendent; quia, quoad ea, quæ spectant ad jus, & dignitatem Coronæ, non habet Electus ullam incapacitatem, sicut habet ad concedenda, aut conferenda Beneficia Ecclesiastica, & de illis disponendi, cum Laici sint omnino incapaces spiritualium, & donec hæc per Pontificiam dispensationem tollatur, aut per Indultum, semper manet, & ita, cum ea, quæ ab initio non valent, tractu temporis non convalescant, superveniens Indultum nihil juvat, & non convalidat preces invalidas. Et sicut in secundo casu non procedit præsumptio, seu præsumpta voluntas Papæ, quia si ex eo præsumi posset, quod Indultum dederit omnibus Antecessoribus, ita etiam præsumi posset in Episcopo, quia Antecessoribus non tantum dedit Confirmationem, sed etiam facultatem consecrandi. Item posset simili argumentandi modo quis sibi arrogare nobilitatem, & privilegia nescio quæ. Possent Episcopi plurimi dispensare super impedimentis matrimonii, etiam dirimentibus, uti in Consanguinitate, & affinitate, super defectu ætatis, & similibus ad Ordines etiam ante obtentam Romæ licentiam, quia illam concessit Antecessoribus, quæ certe nullus sibi arrogare, & impune in praxin deducere audebit, & similia plura absurda. Tum a solito patet, quod S. Pontifex non solet hoc Indultum dare, nisi post confirmationem solemnem. Guido Papa *dec.* 239. Cochier *de prim. prec. sect.* 1. *fol. mihi* 18.

§. II.

De Precibus primariis, quæ competunt Imperatori in vim Indulti Pontificii.

25 Quæres primo, an primæ preces sint licitæ? videtur quod non, quia sunt SS. Canones, & Concil. Trid. qui expectativas ad Beneficia vacatura propter votum captandæ mortis prohibent. *cap.* 2. *de concess. præb.* ubi gl. & *cap. constitutus. eodem. cap. de testanda. eod. tit. in* 6. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 19. Respondetur primo, has expectativas esse nimis generales, & incertas, & ideo longe remotas a voto captandæ mortis, ut notat Gail. *lib.* 2. *obs.* 155. *nu.* 7. Respondetur secundo, in Jure positivo posse Pontificem, qui Indultum primarum precum concedit, dispensare. Neque dicas, has preces adversari Concilio Tridentino. *l. c.* quia ibi nulla fit mentio primarum precum; neque Imperatoris, quod tamen fieri debuisset, quia est speciali nota dignus, uti fuerunt nominati Cardinales, qui sunt speciali nota digni, uti declaravit S. Congreg.

26 Quæres secundo, quæ Beneficia comprehendantur in primis precibus? Respondetur comprehendi Beneficia quæcunque ad Ordinarios Collatores in Imperio spectantia, quamvis vacent ob crimen ipso jure, uti hæresis, simonia &c. & quamvis hæc sint Pontifici reservata, quia S. Pontifex in Indulto primarum precum solet tantum sibi reservare Beneficia per Constitutionem Extravagan. *ad Regimen.* Cochier *in scol. prim. prec. fol. mihi.* 29. *ver. Decimo quarto quæritur*, quos sequuntur Pirhing, Anacletus Reiffenstuel, Vetani, Wiestner, Engel & alii. Porro talia Beneficia per crimen ipso jure, quamvis possint ab Imperatore per nominationem virtute Indulti primarum precum, conferri Precistæ, non expectata Judicis sententia, etiam possessore non vocato; tamen Precista non potest vi primariarum precum in possessionem realem induci; nisi prius vocato, & audito possessore, & causa cognita, *cap. licet Episcopus de præb. in* 6. Oldrad. *cons.* 226. Bald. *cons.* 135. *lib.* 4. Gemin. *ad cap.* 1. *nu.* 9. *de concess. præb.* Cochier. *l. c.* & post illum DD. supra cit. Beneficia vero, quæ non vacant ipso jure, sed per Judicis sententiam, uti Homicidæ, Perjuri &c. non possunt conferri Precistis, nisi lata sententia. Jo. And. *in cap. cum nostris. de concess. præb.* Milis *in repert. verb. Homicida.* Cochier *l. c.*

27 Beneficia vero Jurispatronatus Laicorum non comprehenduntur in precibus, sicut neque hospitalia, nisi dentur in titulum, licet alioquin sint Religiosa, neque manualia. Cochier. *l. c. sect.* 2. *ver. super singulis. fol. mihi* 34. & 36. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 5. *sect.* 9. §. 6. Selva *de Benef. par.* 2. *quæst.* 11. *n.* 13. Gomez *ad reg. de triennali. q.* 7. Philip. Prob. *in tract. Regalium. q.* 9. *n.* 10. Rebuff. *in tract. nominat. q.* 15. *n.* 16. Neque Beneficia servitoria, quibus est annexum onus canendi in Choro, vel Missam &c. neque quæ dantur scholaribus ratione studii in aliqua

Uni-

Universitate, quia non sunt perpetua. Neque vacantia per resignationem, aut permutationem, juxta *cap. licet in tua. de rer. permut. in 6.* Rebuff. *l. c. num.* 64. Patis. *de resign. Benef. lib.* 1. *quaest.* 4. *nu.* 28. sermo est de resignatione facta ad favorem in manibus Papæ, non vero de resignatione facta simpliciter in manibus Ordinarii ad normam Constitutionis Pii V. quæ incipit. *Quanta Ecclesia &c.* Moneta *de sep. Canon. cap.* 3. *quaest.* 5. *num.* 127. Gemin. *cons.* 104. Staphil. *de litter. gratia de var. mod. vacat. num.* 20. quia vera non dicitur vacatio proprie, nisi quæ fit per mortem naturalem. Cocchier. *l. c. fol.* 36. *num.* 8. Bald. *in L. qui fit ff. sol. matrim.* Neque Beneficia erecta post preces Cæsareas, ne Fundatores absterreantur a fundatione Beneficiorum, quia tale Beneficium de novo erectum, & fundatum non dicitur vacare.

28 Etiam Beneficia spectantia ad collationem duorum, si ad unum tantum preces fuerunt directæ. *cap. cum in illis. §. fin. de præb. in* 6. Rebuff. *l. c. num.* 45. Cochier *l. c.* ubi Rota *dec.* 271. Neque Beneficia sita extra Germaniam, neque Vicariæ temporales, neque pensiones, nisi dentur in titulum, neque Beneficia de mensa Episcopali, vel Capitulari, qualia sunt incorporata perpetuo mensæ Episcopali, vel Capitulari, aut Abbatiali. Cochier *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 11. *num.* 16. neque exempta, quæ nec cadunt sub Expectativis. Gomez. *ad Reg. de infirmit. quaest.* 5. neque Dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus, neque principales in Collegiatis, neque Curata, nisi Præbendis sint annexa. Pithing *l. c.* Cocchier, ut supra *fol.* 37. *&* 39. neque Monocularia, quia non est verisimile, Pontificem voluisse privare Collatores unico lumine. gl. *in Clem.* 1. *de præb.* Gemin. *cons.* 36. adeoque non afficiunt illos Collatores, qui non possunt conferre ad minimum quatuor beneficia. Afficiunt tamen beneficia, quorum collatio spectat non tantum ad Capitula, sed etiam ad singulos de Capitulo. *cap. fin. de præb. in* 6. etiam ad Turnarium. Rota *dec.* 4. *&* 16. *de concess. præb.* licet Canonicus non conferat vice Capituli, sed ut senior. Abb. *in cap. per illorum. de præb.* gl. *in cap. eam te. de rescript. in* 6. Lim. si Canonicus confert jure speciali, scilicet ratione Dignitatis, vel alia. Rota *dec.* 49. *de concess. præb. in antiq.* Gonzal. *ad reg.* 18. *Cancell. gl.* 9. §. 1. *n.* 18.

29 Imperator habens per Indultum Pontificium jus primarum precum, quamvis illarum virtute unum nominaverit; tamen variare potest. Cochier *l. c. fol.* 21. quia Legatus, qui reservavit sibi Beneficium pro certa persona, potest revocare, & alteri providere. Host. *in cap. dilectus. de Jurepatr.* Jo. Andr. *in cap. præsenti. ver. pendente de officio Legati in* 6. Jo. And. *in addit. ad speculat. tit. de Legato §. nunc tractemus. vers. Item Legatus.* Et quoties quis habet gratiam, aut nominationem super Beneficio sibi conferendo, per illam non quæritur nominatio, sed tantum habet jus implorandi officium executoris, ut sibi provideat, vel faciat provideri. gl. *in cap. veniens de renunt.* Innoc. *in cap. litteris. & in cap. constitutus. de rescript.* Abb. *in cap. Capitulum & seq. de rescript.* quamvis contrarium tenere videantur alii, quia si Papa contulerit duobus, & declaret postea, quod intendit, & intendebat secundo conferre, & non primo, hac declaratione non obstante judicatur pro primo, juxta Rebuff. *ad reg.* 17. *Cancell. de non tollen. jus quæsitum in princ.* Respondetur tamen hoc procedere, quando res non est amplius integra, & alteri jus est quæsitum; quia tunc pro illo judicatur. Secundo moventur authores contrariæ sententiæ, quia variatio in Principibus, & personis gravibus, ut plurimum est prohibita. ita Clem. *cum illusio de renunc.* Rota *dec.* 32. *num.* 17. *&* 18. *de præb. in antiq.* quia Principes debent esse constantes, & immobiles. Prob. *in reg. frustra. num.* 5. *de R. J.* sed respondetur eodem modo non esse licitam re amplius non integra. Ciarlin. *controv. for. cap.* 1. Lapus *alleg.* 179. Rota apud Merlin *dec.* 623.

30 Quæres tertio, si Imperator, postquam unum nominavit, alium quoque nominet, quisnam ex nominatis erit præferendus? Respondetur, quod primo nominatus, licet secundo nominatus curaverit expediri litteras, & non primus, quia Scriptura non est de essentia gratiæ, Abb. *in cap. nosti de elect. & cap. institutiones.* 25. q. 2. §. *perficiuntur Instit. de donat.* Abb. *in cap. cum convenissent. de restit. spol.* Cochier. *l. c. num.* 22. quod si duo concurrant in eadem data, & in una sit dies & hora, in alia vero dies tantum, prior præfertur, hoc est, qui habet diem & horam; quia in dubio temporis is præfertur, qui probat tempus præcisum, determinatum, & in specie. *L. de rebus. C. de donat. ant. nupt.* ubi DD. Felin. *in cap. pastoralis. de rescript.* & si ex Scriptura prioritas discerni non potest, consulendus est Cæsar. Si vero unus fuit nominatus a Cæsare, alter vero ab eo, qui habuit facultatem a Cæsare, & non constet de temporis prioritate; præferri debebit, qui fuit nominatus a Cæsare. *cap. si a sede. de præb. in* 6. Ciarlin. *cons.* 2. *de off. Vicar.* quia conferente majore minoris potestas censetur ablata. *cap. ut nostrum. ut Ecclesiastica Beneficia sine diminut. confer.* Erasmus Cochier *in tract. de de Jurisdict. Ordin. in exemptos. par.* 4. *quaest.* 13. & Joan. a Cochier *de primis precib. fol.* 23. *vers. quarto quæritur.*

Quæres quarto, an tantum nominati a Cæsare gaudeant Beneficio precum, aut etiam nominati ab illis, quibus a Cæsare hoc jus cessum fuit, uti cessum fuit aliquibus Electoribus Imperii? Respondetur etiam nominatos ab hujusmodi Cessionariis gaudere beneficio precum, quia nominatus de mandato alterius censetur nominatus a mandante. Cochier. *l. c. num.* 21. Felin. *in repert. in verb. nominatus de mandato.* si vero preces non fuerunt sortitæ effectum, ut quia, v4 g, nominatus fuit præmortuus, Cæsar poterit alium nominare. Bald. *in L. invitus in fin. C. de Procurat.* Gemin. *in cap. si compromissarius. §. & idem. de elect.* Germon. *in tract. de Indult. Cardin. §. volumus autem. nu.* 49. Cochier *fol.* 25. Joan. Andr. & Joan. Monac. *in cap. sicut. de V. S. in* 6. Abb. *in cap. quanto de Jud.* 31

Quæres quinto, si Precista repudiet gratiam, potestne Cæsar iterum nominare? Responsio est affirmativa, sive repudiet expresse, & facto renunciando verbis expressis juri suo, sive tacite, si nimirum intra mensem non acceptet. *cap. ubi qui de rescript. in* 6. *cap. si Clericus de præb. in* 6. Abb. & Felin. *in cap. cæterum. & in cap. ad audientiam.* 2. *& in cap. Capitulum S. Crucis. de rescript.* Simoneta *de reserv. Benef. quaest.* 58. Cochier *l. c. gol.* 26. debet autem acceptare, & ordinario Collatori insinuare intra mensem a die vacationis scitæ. Cochier *fol.* 55. Pithing *lib.* 3. *tit.* 6. *de primis precibus. num.* 37. 32

Nondum tamen, quod Cæsar nominationibus conditiones apponere non possit, nisi hæ insint de jure, quia Beneficia debent pure conferri. *in cap. quæsitum de rer. permut. cap.* 2. *de elect. in* 6. Abb. *in cap. relatum de præb. & in cap. olim. de restit. spol.* 33

Quæres sexto, an Precista nominatus ad simplex Beneficium, possit illud acceptare, si fuit erectum in Curatum? Respondetur affirmative. Quia Indultum primarum precum comprehendit etiam Curata Beneficia, quia per mutationem Beneficii non extinguitur privilegium, quod est compatibile cum statu immutato, secus si sit incompatibile. Anchar. *in Clem. un. num.* 37. *de concess. præb.* tamen, & Oldrad. *cons.* 58. tenent partem negativam, quia omnis dispositio intelligenda est rebus sic stantibus, *L. continuus. §. cum quis. ff. de V. O. L. cum quis. ff. de solut. L. quod servius.* ubi gl *ff. de cond. & demonstr.* Dec. *cons.* 335. *num.* 3. Alex. *cons.* 71. *numer.* 8. *lib.* 5. Paris. *cons.* 34. *num.* 13. *lib.* 2. Cochier tamen qui *fol.* 27. stat pro affirmativa, citat pro se decis. Rotæ apud Seraph. *dec.* 1602. 5. *Decembris.* 34

Quæres septimo, an Primæ preces possint a Papa revocari contra Cæsarem? Respondetur, ex causa omnino revocari posse; quia concurrente causa potest revocare omnia privilegia concessa Principibus sæcularibus etiam non subjectis, si illa sunt circa Ecclesiastica, aut spiritualia, quia quoad illa fuerunt facti subditi Papæ, præsertim si fuerunt quæsita ex præscriptione. Natta *cons.* 511. Gabr. *de Jure quaes. non tollen. cap. penult. de præb. in* 6. *cap. ult. de concess. præb.* sine causa vero non potest, quia sine illa donatio a nemine auferri debet. Mandos. *ad reg.* 11. *Cancell. num.* 7. Cochier *fol.* 29. *ver. Decimo tertio.* Gemin. *cons.* 74. *nu.* 10. Rebuff. *in tract. nominat. quaest. ult. n.* 17. 35

Sed suntne primæ preces censendæ favorabiles, aut odiosæ? Respondetur, quod licet secundum quid sint favorabiles, quia Papa illas concessit favore Cæsaris, quod præ oculis haberi debet ad dignoscendum, an preces sint favorabiles, vel non, juxta Bal. *in L.* 1. *C. d. SS.* 36

Tri-

Trinit. tamen absolute sunt odiosæ, qoia recedunt a jure communi; omnis vero recessus a jure est odiosus. Abb. in cap. sum. dilectus. de consuet. cap. 1. & 2. de fil. presbyt. cap. quæ a jure communi. de R. J. in 6. & omne privilegium contra jus commune est stricte interpretandum. cap. porro de privil. in 6. Fel. in cap. causam. quæ de rescript. Tiraquell. de retract. lignag. §. 1. gl. 9. num. 180. Rebuff. in prax. Benef. par. 1. tit. de differentia inter privil. & rescript. num. 23. præsertim quia venit considerandum præjudicium ordinariorum Collatorum; cum enim in aliquo actu concurrit favor, & odium, semper censetur odiosus. Franc. & Jo. Andr. de supplen. neglig. Prælat. in 6. Bald. in L. 1. ff. de constit. Princ. & privilegia non extenduntur, nisi contra concedentem. Abb. in cap. elim. 7. de V. S.

37 Quæres octavo, an possit Cæsar uno contextu aliquem nominare ad plura Beneficia etiam in diversis Ecclesiis? Respondetur affirmative, & tunc tot reputabuntur nominationes, quot sunt Beneficia. L. scire debemus. ff. de V. O. L. si quis ex argentariis. §. si initium. ff. de eden. Precista tamen acceptatione unius Beneficii, cæteras amittit, ne contra intentionem concedentis quis assequatur plura Beneficia. Seraph. dec. 738. Per hoc tamen non prohibetur Cæsar Precistæ, etiam postquam obtinuit unum Beneficium, alias preces concedere ad aliud Beneficium, quamvis pluralitas Beneficiorum obstare videatur, quia per assecutionem secundi incompatibilis vacaret primum. Cassad. dec. 30. num. 1. de concess. præb. Barb. in cap. olim. ut lite constet. Rota apud Cochier. fol. 94. in una Meten. Canon. 15. Martii. 1586. Wames. cons. 261. num. 1. vol. 1.

38 Quæres nono, an Cæsar vi primarum precum possit nominare ad Beneficia vacantia in utroque mense? Respondetur, quod sic, quia Indultum loquitur de mensibus quibuscunque non obstantibus Germaniæ Concordatis, quibus derogat, uti potest juxta Rotam. in una Tungren. Canonicatus 2612. Wames. cons. 251. vol. 1. Branden. ad Concord. Germ. quæst. 8. apud quem alii. Cochier. l. c. fol. 104. vers. his nihilominus non obobstant. Et licet non possit revocare Constitutionem a se factam, quæ abiit in contractum, hoc tamen non procedit, quando adest justa causa. Gabr. commun. conclus. conclus. 6. num. 5. neqoe nocet decretum irritans, quia non ligat Papam, qui non potest sibi ligare manus. cap. fin. de rescript. in 6. cap. de rescript. in 6. cap. innotuit. de elect. neque successorem. cap. fin. ubi Navar. cons. 2. nu. 9. qui filii sint legit.

39 Quæres decimo, an Precista, qui acceptavit Beneficium, & petiit sibi conferri, dicens, vacare per obitum Petri, cum tamen vacaret per obitum Pauli, valide acceptaverit? Responsio est affirmativa, quando constat de corpore Beneficii, quia falsa demonstratio, quando constat de corpore, non vitiat. L. demonstratio. ff. de cond. & demonstr. Rebuff. de nomit. quæst. 14. Cochier. fol. 71.

40 Precista non admittit nominationem, licet habeat alia Beneficia in eadem Ecclesia, dummodo sint talia, quæ sine Apostolica dispensatione simol obtineri possunt, uti Beneficia difformia, v. g. Dignitas & Canonicatus, Beneficium Curatum, & simplex Canonicatus, & Capellania, Curatum, vel simplex cum Capellania; hæc enim de Jure sunt compatibilia, nisi alias ratione residentiæ, vel servitii non compatetentur. Navar. cons. 21. de præb. & cons. 24. num. 4. & 6. eod. tit. Abb. cons. 96. dub. 2. par. 2. Cochier. l. c. fol. 74. vers. & persona nominata. Garz. de Benef. par. 11. cap. 5. §. 2. num. 235.

41 Imo licet non habeat qualitates a statutis Ecclesiæ requisitas, uti si Precista careat nobilitate secundum statuta, vel consuetudines Ecclesiæ. Imo licet careat qualitatibus requisitis a Jure communi, uti ætate, legitimis natalibus, dummodo super defectu qualitatum a jure communi requisitarum fuerit dispensatum, vigore precum primarum admitti debebit, & ab Executoribus possessionem mitti. P. Pirhing. lib. 3. tit. 6. de primariis precibus. num. 382. vers. extenditur quarto. Cochier l. c. fol. 45. ver. ad secundum statuta. ubi Rota dec. 466. in antiq.

42 Quæres undecimo, an Decanus, vel Capitulum possit impedire Precistam denegando illi possessionem, si constet de injustitia, vel defectu tituli? Respondetur negative; quia quamvis Beneficium non possit fieri Clerici, nisi prævia institutione Canonica, & legitimo titulo, possessio tamen potest transferri sine titulo. Abb. in cap. in litteris. de restit. spol. & Canonica institutione quoad possessionem, quæ plus facti habet, quam Juris. L. 1. & L. possessionem. ff. de acquir. hered. Mandos. ad reg. de annali quæst. 25. num. 2. & exceptiones, quæ concernunt titulum, non impediunt immissionem in possessionem. Abb. in cap. cum olim. nu. 15. de caus. possess. & propriet. & in cap. cessionem nu. 6. de concess. præb. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 15. §. 2. num. 85. & Rota apud illum, præsertim cum Precista habeat titulum coloratum, qui sufficit ad tollendam omnem intrusionem. Rota dec. 279. apud Cochier. fol. 79. nimirum ex concessione precum, quo casu Capitulum non habet aliam auctoritatem, quam nudum installationis ministerium, & non Beneficii collationem, quo casu tantum haberet causæ cognitionem, sed hanc causæ cognitionem quoad Precistam habet Executor primarum Precum, qui potest excommunicare contradicentes sine causa, sed de facto tantum. Patis. de resign. lib. quæst. 7. num. 169.

Quæres ultimo, an contra Cæsarem possit cadere præscriptio, si Indulto nominationum non utatur? Respondetur, quod non; quia privilegium consistens in voluntate privilegiati non præscribitur: dummodo tamen alii fuerint usi. Calder. cons. 1. de præscript. cap. ut privilegia. de privil. 43

Sed quid si preces alicui concessæ non habuerunt effectum uti ob mortem Precistæ, potestne Cæsar alium nominare? Respondetur, posse, quia Indultum fuit illi datum ratione suæ personæ, aut dignitatis Cæsareæ, & ideo per primam nominationem potestas conferendi non fuit extincta; & quando actus non habet effectum secundum Agentis intentionem, non restringitur ad unum actum, sed de ulteriori actu intelligitur, donec res sortiatur effectum. Bal. in L. invitus in fin. C. de procur. Germon. de Indult. Cardinal. §. volumus autem. num. 49. ubi Gemin. in cap. si compromissarius. §. & idem. De elect. sicut commissio alicui facta debet intelligi cum effectu. Hinc si Episcopus habet privilegium cum temporis præfinitione, ut possit eligere quatuor Clericos suis obsequiis insistentes, qui percipiunt fructus suorum Beneficiorum in absentia, illosque eligat, & unus eorum decedat, potest alium subrogare. cap. sicut. §. in annot. 2. respons. ff. quib. mod. usufruct. amitt. Staphil. tract. de prærog. expect. Et ita Patronus intra tempus sibi concessum potest plures præsentare, donec actus fuerit perfecte consummatus. Abb. in cap. quanto. de Jud. gl. in Clem. 1. verb. simul vel successive. eod. Ita si Beneficium, ad quod Precista fuit nominatus, post collationem illi factam fiat litigiosum, & pendente lite Precista moriatur, vel cedat juri suo, Cæsar potest alteri preces conferre, quia priores non habuerunt effectum, ita ducto argumento a Regalistis ad Precistas. Prob. ita tract. Regal. quæst. 30. sicut cum electus lite pendente moritur, cadit, aut electioni non consentit, jus eligendi ad eligentes revertitur. cap. 1. de restit. in integ. & cap. si electio. de elect. in 6. cap. 1. ne lite pend. in 6. Idem dic, si Precista matrimonium contraxit. 44

Sed potestne Precista cumulare titulos? puta provisionis ab Ordinario factæ, & primarum precum; veluti si Precista dubitans de valore suarum precum accipiat ab Ordinario provisionem? Videtur quod non, quia electa una via non licet redire ad aliam. cap. ut qui tuae. de elect. in 6. L. quod in heredem. §. eligere. ff. de tribut. act. & nemo potest uti titulo duplicato. L. cum res. C. de contrah. empt. cap. inter dilectos. de fide instrum. sed tamen veritas est, quod Precista possit cumulare titulos, si timeat preces non habituras effectum ob impedimenta Juris, vel facti; quia electa via inutili non tollitur alia utilis. L. mater decedens. ubi DD. ff. de inoff. testam. L. Claudius. ff. de acquir. hered. Tiraquell. in L. boves. §. hoc sermone. n. 15. & 16. ff. de V. S. & qui proponit actionem ineptam, si illa rejiciatur, potest proponere aptam. Le Maistre de Regal. cap. 9. argumento cap. post electionem vers. tam ratione primæ quam secundæ concessionis. de concess. præb. & gl. in cap. nullus plurib. de R. J. in 6. Mohed. dec. 7. & habens duas gratias pro consequendo Beneficio, & succumbens in secunda potest uti prima, quia non est contraria alteri, imo ambæ tendunt ad eun- 45

eundem finem, licet fint fub diverfa data. Felin. *in cap. in noftra n. 2. de refcript.* nifi ante fecundam provifionem fuiffet alteri jus quæfitum. Card. *conf. 33. in fin.* Rom. *conf.* 413. Lap. *alleg. ult. in fin.* vel nifi habens collationem Beneficii a fuperiore aliam poftea impetraret ab inferiore; quia tunc fuperior poffet illum privare beneficio propter ingratitudinem. Abb. *in cap. cum olim. col. 9. de re jud.* vel nifi duplex titulus tenderet ad diverfos & contrarios effectus in eadem perfona. Felin. & Roman. *ll. cc.* Cochier *l. c. fol.* 83.

¶ P R E S B Y T E R I.

1. Presbyteri abutentes Sacrificio Miffæ ad fortilegia, vel in facramentali Confeffione follicitantes ad turpia, præter alias pœnas, perpetuam inhabilitatem incurrunt ad Miffæ celebrationem *Dec. Congreg. S. Inquifitionis fub die 5. Aug.* 1745. ¶

P R E T I U M.

Praxis Pretii.

1 Pretium non confiftit in puncto, fed fuam recipit latitudinem fcilicet fummi, medii, & infimi. Ciarlin. *controv. for. cap. 29. nu.* 44. & ftante varietate pretii media via eligenda eft. Pinel. *in L. 2. par. 2. cap. ult. n.* 10. *C. de refcind. vendit.* Lupus *in L. 2. nu.* 125. *C. de pact. inter empt. & vend.* Mafcard. *de prob. conclus.* 658. *n.* 14. *& feq.* Urfill. ad Afflict. *dec.* 240. *n.* 10. S. Tho. 2. 2. *quæft.* 77. *art.* 1. *ad* 1. Leo *in thef. for. Ecclef. par. 2. c. 15. n. 15. & feq.* Bonac. *de contrac. difp. 3. q. 2. p. 4. n. 1. verf. pretium.* Laym. *moral. lib. 3. de Juft. trac. 4. c. 17. §. 1. nu. 4. verf. difcrimen.* Semper præfumitur juftum, nifi probetur illius injuftitia. Farin. *de teftib. quæft.* 163. præfertim fi hoc non eft taxatum, quia tunc dicitur juftum, quo res communiter vendi poteft. Cæpolla *de fimul. contrac. num.* 71. Scaccia *de camb. par. 2. ampl. 10. num. 56. ver. fecundus modus.* Ciarlin. *l. c. n.* 47. Ecclefia *obf. for.* 140. Covar. *lib. 2. var. ref. c. 3. n.* 4.

2 Pretium rei immobilis probatur per venditionem rerum vicinarum. Ciarlin. *controv. for. c. 40. n. 39. &* 41. Mafcard. *de prob. conclus.* 658. Giurba *in confuet. Meffan. par. 1. cap. 6. gl. 12. n.* 8. Menoch. *conf.* 358. & ad dignofcendum, an in venditione adfit læfio ultra dimidium pretium juftum, confiftit in puncto indivifibili, & fufficit minimus exceffus. Bald. *in L. 2. q.* 12. ubi Caftr. *conclus. 6. C. de refcin. vend.* Felin. *in cap. cum caufa* & ibi Barb. *de teftib.* Ciarlin. *d. cap.* 40. *n.* 44. Bonac. *de contrac. difp. 3. q. 2. p. 4. & 7.*

3 Pretium rei venditæ & traditæ emptori cum contrahentibus non fuit determinatum, debet determinari arbitrio boni viri, fcilicet per homines a contrahentibus eligendos peritos, & informatos, vel arbitrio Judicis, qui fe informabit a peritis de illius valore. Pajatell. *expedit. & annot. 65. n. 18. cap. de caufis. de off. Deleg. L. 1. ff. de jure delib.* Mafcard. *de prob. conclus.* 1225. *&* 1401. Non poteft conferri in arbitrium Emptoris & Venditoris. *L. quod fæpe. ff. de contrah. empt. & vend.* Cyriac. *controv.* 48. Rota apud Gratian. *difc. for. pofthum. cap.* 500. Pajatel. *l. c. annot. cit. n.* 3. bene vero in arbitrium tertii, cui tamen, fi eft læfivum vel iniquum, ftare non tenentur. Cyriac. *l. c.*

4 Pretium rei dotalis venditæ per conjuges præfumitur veniffe ad manus mariti non obftante confeffione Uxoris de recepto pretio, ut fraudibus obvietur. Cofta *de portione rata. q. 42. n.* 5. Natta *conf.* 552.

5 Pretium juftum annui cenfus in Germania eft quinque pro centenario. In Italia vero dicitur illud, quod rei, cui imponitur, & fructibus ejus correfpondet. Lupus *de Ufuris ad L. 1. C. de pact. inter Empt. & Venditor. coment.* 2. §. 2. Navar. *de ufur.* & alii apud Fachin. *lib. 2. controv. Jur. c.* 43. vide *Intereffe* Gail. *lib. 2. obf.* 7. Menoch. *conf.* 445. *n.* 12. *lib.* 5. Navar. *de ufuris. n.* 86.

6 Pretium fuiffe verfum in utilitatem Ecclefiæ probatur conjecturis concurrente Prælati confeffione. Uti antiquitas temporum. Crav. *de antiquit. temp. par. 2. c.* 17. Riccius *in prax. par. 1. ref.* 3. Turicell. *de reb. Ecclef. non alien. cap. 30. a n.* 28. Duran. *dec.* 256. Rota poft Cenc. *de cenfib. dec.* 29. Secus fola confeffione Prælati, quales vero fint conjecturæ, vide in praxi *Verfionis.*

7 Pretium qui petit, videtur approbaffe venditionem. *L. quidem 12. ff. de evict.* Carpzovius *par. 2. conftit.* 11. *defin. 31. nu.* 6. quia pretium eft nota venditionis Bald. *in L. ex conventione C. de pact.* Tiraquell. *de retrac. lignag. §. 1. gl.* 2. Barb. *axiom. lib. 13. c.* 76. *ax.* 1. & pretii mentio facit contractum effe potius venditionis, quam permutationis. vide *Venditio.*

8 Pretium minuitur ex pacto redimendi. Rota *dec.* 344. *par. 4. to.* 2. apud Bich. *dec.* 648. *n.* 24.

9 Pretii modicitas fimulationem arguit. gl. *in cap. ad noftram de empt. & vendit. ver. dimid.* Batt. *in L. poft contractum n. 17. ff de donat.* Farin. *de fimul. quæft.* 162. Bich. *dec. 49. n.* 26. & fi concurrunt aliæ conjecturæ, fufficit pretium non effe juftum, quamvis non fit ita modicum. Parif. *conf. 54. nu. 69. lib.* 1. Rota poft confil. Farin. *dec. 20. n.* 1. Bich. *l. c. n.* 27. Porro modicitas non confideratur de tempore folutionis, fed de tempore contractus. *L. fi voluntate. C. de refcind. ven.* Pinell. *in L. 2. par. 3. cap. alt. n. 15. C. de refcind. vend.* Surd. *conf. 151. n.* 71. Bich. *dec.* 69. *n.* 12. & Judicis arbitrio remittitur, quanta debeat effe modicitas ad effectum præfumendæ fimulationis. Menoch. *de præf. lib. 3. præf.* 122. *& de arbitr. caf. 417. nu.* 4. Farin. *de fimul. q. 162. n.* 199. Afflict. *dec.* 40. *n.* 19.

10 Pretium debet vel folet inveftiri ad commodum ufufructuariorum, fi venduntur bona, in quibus aliquis habet ufumfructum. Matefcot. *lib. 1. var. ref. cap.* 20. *fub n.* 35. apud Bich. ut infra, qui tamen in meo volumine de hoc nihil dicit, præfertim, fi ufufructuarii cavent de confervando pretio per eos percepto, & illud in fine reftituendo. Felician. *de cenfib. to. 2. lib. 4. cap. un. fub n. 14. & 15. ver. præterea.* Cenc. *de cenfib. par. 3. c. 1. q. 3. art. 7. nu.* 7. Rota *dec.* 294. *n.* 3. *&* 6. poft Cenc. *tract. de cenfib.* Bich. *dec.* 66. *n.* 24. *&* 25.

11 Pretium frumenti, quando diverfimode apparet adnotatum in libris annonæ, nec fupremum, nec infimum attendi debet, fed medium. ita Rota *dec.* 479. *n. 4. par. 2. & dec. 100. n. 2. par. 4. recent. & in Anconitana Prædii 22. Aprilis.* 1648. *§. nec refponfio. coram Pirovano.* & Bich. *dec.* 80. *n.* 35. & pretium juftum defumitur etiam ex pretio anni præteriti. Buratt. *dec.* 399. *n.* 10. Bich. *l.* 41.

12 Pretium reftituere, vel rem venditam, paria funt. *L. cum fundo. §. fi fundus ff. de Jure dot.* gl. *in L. Labeo. verf. pretium. ff. de V. S.* Batt. *in rubr. ff. fol. matrim. num.* 20. Alex. *conf. 124. num. 10. lib.* 4. Caftill. *dec.* 123. *n.* 6. & Bich. *dec.* 628. *num.* 2.

13 Pretium rei emptæ cum quis non exburfavit, fed fuum creditum excomputavit, minus folviffe dicitur. *L. minus* 204. *ff. de R. J.* Caftr. *conf. 393. col. ult. circa med. par.* 2. Cyriac. *controv. 169. nu.* 28. Bich. *dec.* 644. *n.* 20.

14 Pretium aut æftimatio fructuum non debet attendi de tempore meffis, fed medio; neque fupremum nec infimum. DD. *in L. pretia rerum. ff. ad L. Falc.* Boer. *dec. 68. num.* 6. Afflict. *dec. 316. n. 5. & feq.* Efcobar. *de ratiocin. c. 17. num. 21. & 22.* Rota *in Cafertana penfionis.* 31. *Mart.* 1645. *§. 1. coram Bichio. & dec. 479. num. 4. par. 2. recent. & dec. 100. num. 2. par.* 4. apud Bich. *dec. 456. n. 6. & 7.*

15 Pretium rei venditæ a Patre & filio fimul, præfumitur ad manus Patris perveniffe. Bich. *dec. 306. n.* 27. Aym. *conf. 91. nu.* 3. Surd. *conf.* 290. *n.* 18. *& dec.* 47. *n.* 5. Ofafc. *dec.* 43. *n.* 2.

P R I M I T I Æ.

Praxis Primitiarum.

1 Primitiæ debentur duntaxat Parocho, & non aliis Clericis in Ecclefia fervientibus, quia funt de juribus Parochialibus, & debentur ratione adminiftrationis Sacramentorum, & circa earundem quantitatem debet attendi confuetudo Ecclefiarum, non vero ratione perfonæ, cui debentur. Matefcot. *lib. 2. var. ref. cap.* 54. *n. 3. & 5.* S. Thom. 2. 2. *q.* 86. *art.* 4. Put. *dec.* 169. Boer. *dec.* 236. Innoc. & Abb. *in c.* 1. ubi gl. *de Decimis.*

2 Primitiæ funt primæ, quæ nafcuntur fruges, vel prima frugum pars. Sylveft. *in verb. Decima. num.* 1. hæ non debentur hodie de præcepto, nifi ubi viget confuetudo eas folvendi, vel nifi miniftri Ecclefiæ indigerent. S. Thom. *l. c.* & tunc folvuntur illi Parochiæ, in qua prædia exiftunt. Barb. *de officio Parochi. c.* 27. Antonell. *de regim. Ecclef. lib. 5. c.* 18. quia funt onus reale, aut prædiale, non perfonale.

PRIMOGENITURA.

Praxis Primogenituræ.

1 Primogenitura intelligitur instituta, cum Testator unum tantum vocavit, quia cum unus tantum succedere debeat, intelligitur de primo. Item cum fuit facta mentio primogenituræ aut majoratus. Etiam in verbis executivis: vel ex qualitate rei, uti in Castro, quod Testator voluit conservari in familia, item ex onere ferendi insignia Domus. Fusar. *de substit. q.* 384. Menoch. *cons.* 713. *num.* 1. Item si fuit dictum, quod bona vadant de primogenito in primogenitum, vel de majore natu in majorem natu. Berous *cons.* 84. *n.* 13. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 773. *a num.* 1. Molin. *de primogen. lib.* 1. *c.* 5. *num.* 39. Item quando successive sunt vocati primogeniti, & post eos secundo geniti, & sic successive. Molin. *l. c. n.* 30. Menoch. *cons.* 904. *n.* 45. Fusar. *l. c.*

2 In primogenitura perpetua pro se, filiis & descendentibus, fœminæ non succedunt. Parif. *cons.* 72. *a nu.* 7. *lib.* 4. Menoch. *cons.* 204. *n.* 27. *& seq. & de præsumpt. lib.* 4. *præs.* 84. *num.* 8. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 10. *num.* 8. Peregr. *de fideicom. art.* 26. *nu.* 46. Gamma *decis. Lusit.* 51. Fusar. *l. c. q.* 385. *num.* 5. quia facta dicitur pro conservandis bonis in agnatione. Mant. *l. c. lib.* 6. *tit.* 15. *vers. Item si testator.* Cephal. *cons.* 251. *num.* 48. Menoch. *cons.* 117. *num.* 19. & Fusar. *l. c. n.* 6. præsertim in primogenitura Dignitatis, quæ antiquitus a majoribus instituta fuit. Molina *l. c. lib.* 1. *c.* 13. *num.* 2. Menoch. *cons.* 552. *num.* 6. quia fœminis sunt interdicta officia publica. *L. fœminæ. ff. de R. J.* nisi essemus in casu, in quo nulli adessent masculi, quia tunc fœmina admitteretur ad primogenituram; non vero quando adsunt masculi ejusdem gradus in linea, quia quando adsunt masculi, fœmina est ad instar secundi gradus. Si masculi sunt ejusdem gradus & lineæ, licet illa primogenita esset. Castr. *cons.* 164. *n.* 18. *lib.* 2. Socin. sen. *in L. Gallus §. quidam recte. n.* 4. *ad fin. de liber. & posthum. & cons.* 227. *num.* 3. *lib.* 2. Ruin. *cons.* 120. *num.* 11. *lib.* 1. & alii apud Fusar. *l. c. n.* 10. Et ad hoc, ut fœmina per masculos excludatur, debent illi esse de eadem linea, secus si sunt de alia linea semel exclusa. Uti si quis fuit mortuus duobus relictis filiis masculis, & primogenitus admissus moritur relicta unica filia, ita excludet patruum masculum semel exclusum a suo patre primogenito. Curt. jun. *de feud. par.* 3. *limit.* 15. Molina *de primog. Hispania. lib.* 3. *c.* 4. *num.* 20. nisi ex conjecturis appareat contrarium voluisse Testatorem, uti si fuisset habita ratio agnationis. Dec. *cons.* 451. *num.* 3. *& seq.* Socin. jun. *cons.* 187. *num.* 17. *& cons.* 188. *num.* 9. Menoch. *cons.* 803. 16. Fusar. *l. c. num.* 12. Porro quod fœminæ admittantur in casu proposito, procedit etiam, cum primogenitura fuit instituta pro conservanda memoria sua, quia etiam per fœminas memoria conservari potest. *L. liberorum in fin. ff. de V. S.* Item si primogenitura vel majoratus fuisset instituta ad conservationem familiæ, quia Verbum *Familia*, late sumptum comprehendit Agnatos, & Cognatos. *L. cum pater. §. cum inter. & §. libertis. ff. de leg.* 2. *L. fin. C. de V. S.* Secus si fuisset instituta ob favorem Domus aut Casatæ.

3 Fœmina in primogenitura excluditur a masculis remotioribus, si primogenitura fuit instituta pro conservandis Bonis in agnatione; quia tunc fœmina cum suis descendentibus manet exclusa, quia fœmina non potest agnationem conservare, cum ipsa sit finis agnationis. *L. pronunciatio. §. familiæ. ff. de V. S. L. Jurisconsultus. ff. de gradib.* Molina *lib.* 3. *de primogen. Hispania c.* 4. *num.* 10. *& cap.* 5. *num.* 2. Dummodo ratio conservandæ agnationis sit generaliter adjecta, secus si fuit adjecta certis personis seu gradibus, uti si fuisset dictum. *Quia voluit in Titio & ejus Descendentibus conservare bona*, quia tunc agnationis ratio erit restringenda ad personas nominatas, & ad alias non poterit extendi. Molina *l. c. c.* 5. *n.* 18. apud quem Imol. *in L. si vero §. de viro ff. sol. matrim.* Socin. jun. *cons.* 1. *n.* 15. *lib.* 1. Rimin. *cons.* 224. *n.* 27. *lib.* 2. Fusar. *l. c. n.* 21.

4 Si vero Testator expresse vocavit masculos, nec de fœminis in aliqua parte ullam fecit mentionem, illæ ad primogenituram nullo modo sunt admittendæ. Molin. *l. c. num.* 25. *& in conclus.* 3. *num.* 30. Fusar. ubi supra. *n.* 24. & exclusa fœmina etiam ejus Descendentes sunt exclusi tam masculi, quam fœminæ. Molina *l. c. a n.* 41. *ad* 50. Nisi primogenitura fuisset instituta a fœmina, quia tunc vocatis masculis veniunt etiam masculi ex fœminis, nisi essent vocati masculi per lineam masculinam descendentes.

5 In primogenitura non succedit legitimatus per rescriptum ad exclusionem legitime nati. Alex. *in L. Gallus. §. & quid si tantum. col. penult. ff. de liber. & posthum.* Imol. *in cap. grandi. de supplen. neglig. Prælat.* Dec. *cons.* 85. *col. penult.* Menoch. *cons.* 173. *nu.* 77. *& de præs. lib.* 4. *præs.* 79. *num.* 42. Peregr. *de fideicom. art.* 23. *n.* 63. Fusar. *de substit. quæst.* 386. *n.* 1. Legitimatus vero per subsequens matrimonium admittitur ad primogenituram, secundum Bart. *in §. tribus. vers. quæret hic auth. quib. mod. nat. effic. sui.* Salyc. *in L. quoties. col.* 3. *vers. quærit. ff. de lib. & posthum.* Castr. *in L. Gallus. §. & quid si tantum. col. penult. ff. eod.* Felin. *in cap. prudentiam. col.* 31. *vers. primogenitus. de off. Deleg.* Bursat. *cons.* 18. *num.* 14. *lib.* 1. Peregr. *de fideic. art.* 24. *n.* 6. Boer. *dec.* 159. sed quod non admittatur, tenet communior apud Fusar. *l. c. n.* 4. Bald. *in L. eam quam col. penult. C. de fidic.* Angel. *in L. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de liber. & posthum.* ubi Socin. sen. *ff. eod.* Imol. *in L. si alienum §. extraneus. ff. de hered. instit.* Barbat. *in L. cum acutissimi. col.* 58. *vers. quid si Testator. C. de fideic.* Jo. Andr. Anchar. Card. *in cap. tanta qui filii sint legit. & in cap. sine culpa par.* 2. *quæst. princ. de R. J.* Socin. jun. *cons.* 52. *n.* 7. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 364. *n.* 7. Gabr. *de legitim. conclus.* 1. Peregr. *de fideicom. art.* 23. *nu.* 63. *& art.* 24. *n.* 35. qui testatur de magis recepta. Cephall. *commun. contra commun. q.* 2. *num.* 82. *& q.* 606. Nisi aliter haberet consuetudo loci.

6 In primogenituris filius primogeniti excludit patruum secundo genitum. Bart. *in auth. post fratres. C. de legit. hered.* Bald. *in L. ex hoc jure col.* 2. *ff. de Just. & Jur.* Gul. Benedic. *in cap. Raynutius verb. in eodem testam. relinquens. n.* 199. *de testam.* Socin. jun. *cons.* 3. *num.* 3. *lib.* 4. Menoch. *cons.* 211. qui testatur de magis recepta. *& cons.* 886. *n.* 15. Honded. *cons.* 70. *lib.* 2. Gutierrez *pract. quæst. lib.* 2. *q.* 40. *nu.* 1. Curt. jun. *de feud. par.* 3. *num.* 47. Covar. *lib.* 3. *var. res. c.* 5. *num.* 5. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 10. *num.* 9. Molina *de primogen. Hisp. lib.* 3. *cap.* 16. *nu.* 3. Crass. *in §. fideic. q.* 16. *num.* 7. Magon. *dec. Lucen.* 19. *nu.* 8. Mohed. *dec.* 1. *tit. de hered.* Ant. Gamma *dec. Lusit.* 1. *num.* 16. *&* 18. *& dec.* 160. *num.* 6. *&* 7. Rota *dec.* 395. *par.* 4. *in noviss.* ubi de veriore. Bursat. *cons.* 67. *num.* 25. *lib.* 1. Vivius *dec.* 502. *lib.* 3. Surd. *cons.* 362. *num.* 12. ubi de magis communi. Gutierrez *pract. quæst. lib.* 5. *c.* 66. *&* 67. quia jus primogenituræ est transmissibile ad filium primogenitum, qui eo ipso, quod moriatur pater efficitur primogenitus ipsi Avo, quoad effectum succedendi in primogenitura tam ratione repræsentationis patris sui, quam ratione juris primogenituræ ad se transmissæ. Fusar. *de substit. q.* 386. *num.* 2. tum quia filius non debet esse deterioris conditionis, quam pater suus. *L. maximum vitium. vers. sancimus. C. de libert. præter.* sed filius primogenitus excludebat fratrem secundo genitum: ergo etiam filius primogeniti: tum quia primogenitura ipsa est causa proxima prælationis, non autem primogeniti persona. Et primogenitura non extinguitur cum persona primogeniti, sed manet apud eum, qui habet qualitatem primogeniti. *cap. quoniam.* Abbas *de off. Deleg. & cap. si gratiose de rescript. in* 6. Marescot. *lib.* 3. *var. res. c.* 14. *nu.* 3. Rota apud Mohedan. *dec.* 1. *tit. de feud.* & Rota *in una Fulginat. hered.* 16. *Decemb.* 1596. *coram Litta*, quia jus primogenituræ est transmissibile ad filium primogeniti, qui eo ipso, quod moriatur pater, fit primogenitus ipsi Avo.

7 Sed contra Nepotem pro patruo stant Bald. *in L. si viva matre. C. de bon. mater.* Abb. *cons.* 85. *col.* 2. *ver. non obstat. lib.* 1. Gabr. *de success. ab Intest. concl.* 2. *num.* 3. *&* 19. & plures alii apud Fusar. *l. c. num.* 23. quia in successionibus tam ab intestato, quam ex testamento succedit, qui est gradu proximior. §. 1. *Instit. de legit. agnat. succes. & L. cum ita. §. in fideicom. ff. de legat.* 2. ubi Bald. Bursat. *cons.* 170. *n.* 16. *lib.* 2. Menoch. *cons.*

740.

740. n. 21. de Præt. de interpret. ult. volunt. fol. 333. n. 16. Peregr. de fideicom. art. 21. n. 1. Sed Patronus est gradu proximior. Tum quia primogenitus ante mortem patris non habebat ullum jus in primogenitura, ergo non potuit illud transferre in filium, juxta L. nemo ff. de R. J. & plura argumenta videri possunt apud Tiraquel. de Jure primogen. quæst. 40. ubi etiam omnibus respondet.

8 Porro stando in prima sententia illa procedit, quamvis post primogenitum fuisset vocatus secundo genitus, sive primogenitura fuerit constituta ab ascendente, sive a transversali, aut extraneo. Socin. sen. cons. 252. col. 12. & 13.

9 Limitatur tamen primo, si fuisset vocatus filius primogenitus, quia tunc patruus excluderet Nepotem. Bald. in L. ut intestato. C. de suis legit. Tiraquel. l. c. q. 40. num. 223. Gabr. d. conclus. 2. num. 8. Fusar. l. c. n. 33. & cons. 39. Surd. cons. 453. n. 35. Mess. quæst. for. lib. 1. q. 34. n. 22. & q. 35. n. 36. Dec. cons. 443. n. 22. Berous cons. 71. num. 28. lib. 1. Gratian. discept. for. c. 456. n. 72. Mangil. de imput. q. 77. n. 87. quia in patruo cadit qualitas filiationis, non in Nepote. L. ille aut ille §. cum in verbis ff. de leg. 3. L. continuus. §. cum ita. ff. de V. O. & verba debent intelligi naturaliter, & proprie, & non civiliter, Nepos vero improprie est filius. L. justa interpretat. ff. de V. S. L. ult. C. de his, qui ven. ætat. quamvis contrarium ad favorem Nepotis decidisse Rotam Romanam apud Farin. dec. 395. testatur Fusar. l. c. n. 35.

10 Limitatur secundo, si pater nepotis nunquam fuit admissus, quia nimirum erat mortuus tempore obitus patris sui; quia tunc patruus excludit nepotem. Menoch. cons. 886. num. 7. Surd. cons. 403. Peregr. cons. 39. & infiniti apud Fusar. loc. cit. num. 36. Limit. tertio, si Testator vocavit primogenitum, qui reperietur inter liberos a se testatore descendentes, quia tunc patruus excludit nepotem, sicut econtra, si vocasset primogenitum, qui reperietur inter liberos a primogenito vocato descendentes, nepos præferretur Patruo. Fusar. l. c. num. 37. & Gabr. l. c.

11 Limit. quarto, si fuit vocatus major natu, quia tunc Patruus præferretur nepoti, uti tenet communissima sententia apud Fusar. l. c. n. 38. Gabr. de success. ab intest. conclus. 2. n. 14. & 18. Surd. cons. 451. lib. 4. Capyc. dec. 12. num. 8. Dec. cons. 443. Cancer. var. res. cap. 21. n. 303. Berous cons. 71. lib. 1. Mangil. l. c. Gamma decis. Lusit. 307. quia verba debent potius intelligi naturaliter, quam civiliter. L. qui habet. ff. de tutel. quamvis contrariam sententiam, quod etiam, quando fuit vocatus major natu, nepos præferri debeat Patruo, teneerint magis communiter Doctores. Bald. in L. libertis. C. de oper. libert. Castr. in L. maximum vitium C. de liber. prater. Jo. And. in add. ad speculat. in rubr. de feud. Anchar. cons. 78. Menoch. cons. 981. lib. 10. Covar. pract. qq. cap. 38. n. 7. Molin. de primogen. Hisp. lib. 3. cap. 8. n. 20. & plurimi alii apud Fusar. l. c. n. 46. quia idem est natu major, & primogenitus. DD. communiter apud Fusar. l. c. n. 47. Molina de primogen. Hisp. lib. 1. cap. 1. n. 2. Fusar. tamen vult, esse diversa authoritate multorum Doctorum.

12 Primogenitus si fuit vocatus & tempore testamenti moriatur, admittitur, qui est major tempore successionis, vel mortis. DD. apud Fusar. de substit. q. 388. Natta cons. 531. n. 27. lib. 3. Menoch. cons. 220. num. 121. Surd. cons. 494. lib. 4. Hond. cons. 49. num. 11. lib. 2. Tiraquel. de Jure primogen. q. 13. n. 10. & q. 63. Molina l. cit. cap. 5. num. 19. Mant. de conject. lib. 8. tit. 10. n. 2. & seq. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 92. num. 3. Peregr. de fideicom. art. 12. n. 86. Anchar. cons. 27. col. penult. Socin. sen. in L. Gallus. §. quidam recte. n. 9. & in §. instituens. col. fin. ff. de liber. & posthum. & cons. 250. col. 5. lib. 2. contra Bald. in cap. 1. de fil. nat. ex matrim. Bursat. cons. 354. Unde primogenitus post delatam successionem, vel post tempus successionis, non admittitur, quia requiritur, quod sit primogenitus de tempore mortis; nam mortuus ante delatam successionem non habetur in consideratione. DD. apud Fusar. a n. 8. l. c. Mant. l. c. n. 2. de Præt. de interpret. ult. volunt. fol. 334. n. 11. Bellarm. dec. 724. col. 7. vers. septimo.

13 Primogenitus, & ejus filii, si fuerunt vocati, finita linea primogeniti non admittitur secundo genitus, & ejus filii. Decian. cons. 2. dub. 1. lib. 2. Menoch. cons. 106. n. 309. & cons. 442. num. 10. & seq. Fusar. de substit. q. 389.

Sed quid si testator vocavit primogenitum, intelligiturne, quod voluerit gradatim, & ejus descendentes admitti, an vero illo admisso cesset fideicommissum? Quamvis cessare fideicommissum consuluerint Socin. jun. cons. 108. n. 15. lib. 2. Rimin. jun. cons. 23. n. 69. lib. 1. Menoch. cons. 328. n. 49. ver. septimo. Peregr. cons. 38. lib. 1. & Collegium Patavin. cons. 70 Dec. cons. 16. lib. 4. & tenuerit. Peregr. de fideic. art. 12. n. 86. & art. 22. n. 51. & aliis apud Fusar. de substit. q. 390. tamen fideicommissum fuisse repetitum, est recentissima apud eundem Fusar. l. c. n. 2. Molina de primogen. Hispan. lib. 1. cap. 6. n. 28. Menoch. de præs. lib. 4. præs. 69. n. 15. & præs. 92. num. 6. Cæval. commun. contra commun. quæst. 725. n. 5. 14

Primogenitus ex pluribus si fuerit vocatus. Ut si testator substituit primogenitum plurium, uti eum plures fuerunt vocati, & dictum, & post illos admitto eorum primogenitum, si omnes isti habent filios, eritne præferendus primogenitus ex majore natu, an qui prius natus fuit etiam ex juniore, & pro prius nato ex juniore stat Alex. cons. 4. lib. 4. Afflict. in cap. 1. n. 37. de nat. succes. feud. Peregr. cons. 42. lib. 4. Gamma dec. Lusit. 385. quamvis fuerit expressum proprium nomen eorum, quorum primogenitus est vocatus; uti si fuit vocatus primogenitus Titii & Seij, quia non attenditur ordo scripturæ, sed prioritas nativitatis, & quamvis fuerint vocati prius masculi, & inter illos fuerit facta reciproca substitutio, & deficientibus masculis ex illis fuerit substitutus primogenitus ex fœminis, & extent fœminæ ex illis masculis; nam non præfertur primogenitus ex fœmina nata ab ultimo masculo defuncto, licet fuisset illius hæres, sed admittitur primo nasciturus. Fusar. d. quæst. 392. per totam. 15

Primogenituram erigendi facultas suffragatur litteris nondum expeditis, quia sufficit, quod præcesserit ipsa concessio, quæ solo verbo Principis perficitur, etiam ante expeditionem litterarum. cap. quidam. ubi Butr. num. 10. Imol. nu. 8. de renuntiat. Cassad. dec. 1. n. 6. vers. sed prius. de renunt. Gabr. cons. 194. n. 1. lib. 2. Rota in Romana legati Pii. 2. Feb. 1628. coram Coccino & apud Bichium. dec. 571. n. 51. & 52. 16

Primogenitura si fuit filio a Patre in vita restituta, non potest Pater imponere onera, quæ excedant illius emolumenta. Molina de primogen. Hispan. lib. 2. cap. 11. num. 10. Cancer. var. resol. to. 3. cap. 15. n. 143. Salgad. in labyrin. Creditor. par. 2. cap. 15. num. 34. & seq. Bich. dec. 588. n. 4. & filius, qui a Patre primogenituram recepit cum onere dotandi sorores, si dotare recusat, tenetur fructus, quos vivente patre percepit, restituere. Bich. dec. cit. n. 19. tum quia emolumentum ex renuntiatione patris resultans respicit non tantum fructus, sed ipsam etiam proprietatem, quam quod filius nunquam acquireret, contingere poterat præmoriendo Patri. Molina l. c. sicut etiam contingere poterat, quod sorores prædecederent patri, antequam nuberet, & ita possidens primogenituram fieret immunis ab onere dotandi. Mant. de conject. lib. 11. tit. 22. n. 48. Rota dec. 450. num. 2. par. 1. recent. 17

Primogenitura ingressa unam lineam, donec aliquis ex ea exstat, quamvis sit remotior, non transit ad aliam. cap. si de natur. success. feud. Tiraquel. de jure primogenituræ. q. 10. num. 21. Cephal. cons. 656. num. 48. Carol. Tapia decis. Ital. 2. num. 136. & 142. apud Bich. dec. 622. num. 4. Altograd. jun. controv. 58. num. 1. qui citat Beltramin. dec. 724. Gutierrez pract. qq. lib. 5. q. 66. Mangil. de imput. q. 77. n. 27. & seq. Fusar. de substit. q. 484. De Luca de fideic. lib. 10. disc. 1. præsertim si Testator voluit servari prælationem inter lineas nulla gradus mentione facta, quia tunc videtur sensisse de primogenitura lineali, & gradus non attenditur, nisi inter pares in linea. Giurba de success. feud. §. 2. gl. 10. sub n. 46. ad consuet. Messanæ. cap. 52. gl. 3. par. 1. num. 9. Casanata. cons. 38. n. 114. nisi ex aliquo verbo adjuncto, vel aliter constet de voluntate Testatoris. Gutierrez pract. qq. lib. 5. q. 67. num. 18. Gamma dec. Lusit. 7. n. 4. Rota dec. 627. n. 5. par. 18

2. *recent.* quæ voluntas Testatoris desumitur ex vocatione primioris Testatori. Peregr. *consil.* 58. *num.* 4. *lib.* 4. *& de fideicom. art.* 20. *num.* 9. Berous *cons.* 163. *num.* 67. *lib.* 2. Fusar. *cons.* 13. *num.* 21. Martha *de success. leg. par.* 4. *q.* 22. *art.* 1. *num.* 28. Buratt. *dec.* 821. *num.* 1. Rota *dec.* 627. *num.* 6. *recent.* apud Bich. *l. c. numer.* 7. Præsertim si in defectum lineæ masculinæ non fuerunt vocatæ fœminæ anteriorum linearum, sed magis proximæ ultimo defuncto, ac tandem etiam lineis fœminarum deficientibus vocatus fuit proximior testatori; quia tunc apparet, quod testator non prædilexerit fœminas, vel proximos antecedentium linearum, sed respexisse ad proximitatem gradus erga se ipsum. Rota *in Urbevetana fideicommiss.* 9. *Febr.* 1608. *coram Ortembergo. & in Ravenat. fideicom.* 26. *Martii* 1640. *coram Panzirolo. & dec.* 627. *num.* 6. *vers. & tamen. part.* 2. *recent.* apud Bich. *l. c. num.* 8.

19 Primogenitura si fuit instituta super aliquo officio, & primus acquisivit per viam contractus cum expressa prohibitione alienandi Notario stipulante pro futuris successoribus, non potest idem primus acquirens in successorum præjudicium addere aliquod onus diversum in testamento. Molin. *de primogen. Hisp. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 75. *vers. in secundo casu. & num.* 76. Bich. *dec.* 571. *num.* 45. Valenzuel. *cons.* 155. *num.* 18. Cephal. *cons.* 12. *num.* 33. Bolognin. *cons.* 62. *num.* 14. Maur. *alleg.* 75. *num.* 4. *vers. & quia.* Seraph. *dec.* 427. *num.* 2. Rota *in Bonon. fideicom.* 4. *Maii* 1648. *§. revocatio coram Celso.*

20 In primogenituris vocatio proximioris intelligenda est non respectu gradus, sed lineæ, quia prædilecti censentur omnes descendentes a prædilecto, quamvis testator vocasset proximiorem sibi. Fontanella *dec.* 34. *numer.* 4. *& seq.* Molina *de primogen. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 14. Antonin. de Amato *resol.* 1. *sub num.* Gamma *dec. Lusit.* 7. *sub num.* 4. *ver. jure igitur.* Vasquez *de successión. progress. par.* 1. *lib.* 3. §. 26. *sub. num.* 10. *in fin.* præsertim si Testator vocavit proximiorem sibi juxta juris dispositionem, & non juxta formam intestatæ successionis, sed juris primogenituræ, nisi contrarium constaret ex voluntate testatoris ex aliquo verbo adjuncto, aut aliter. Gamma *l. c.* Gutierrez *pract. qq. lib.* 5. *q.* 67. *num.* 18. Decian. *cons.* 98. *num.* 19. *lib.* 3. Rota *dec.* 627. *num.* 5. *par.* 2. *recent.* & Bich. *d. dec.* 622. *num.* 6.

21 Primogenitus civiliter quisnam sit, attendi debet tempus successionis, & nullo modo dici potest secundogenitus, qui ob supervivientiam Patris nondum in primogenitura successit. Decian. *cons.* 16. *num.* 33. *&* 34. *lib.* 4. Becc. *cons.* 121. *num.* 7. *vers. hic etiam.* Surd. *cons.* 403. *num.* 18. Ludovic. ad Peguer. *dec.* 114. *num.* 19. neque refert, an pater supervivat, aut non, quando ille non simpliciter vocavit secundogenitum in domo, & familia, quo casu pater supervivens dicitur primogenitus, juxta Bald. *cons.* 275. *lib.* 2. sed sufficit, quod secundogenitus præmortuo primo fratre primogenitus civiliter dicatur.

22 Primogenito alicujus vocato in dubio intelligitur de immediato. Capra *cons.* 18. *num.* 10. Menoch. *cons.* 172. *num.* 22. *& cons.* 878. *num.* 21. Bich. *dec.* 493. *num.* 20. & tunc appellatione primogeniti venire non potest primogenitus mediatus, puta, nepos natus ex filio aut filia illius. Ruin. *cons.* 164. *num.* 10. *lib.* 3. Decian. *cons.* 44. *num.* 32. *lib.* 3. Peregr. *cons.* 65. *num.* 21. *lib.* 1. Fusar. *de substit. q.* 404. *num.* 26. *&* 27. Bich. *l. c. num.* 21.

23 Primogeniti linea incipit ab ipso primogenito, non ab ejus filiis. Menoch. *cons.* 205. *num.* 19. Celsus Ugo *cons.* 120. *num.* 4. Bursatt. *cons.* 228. *sub num.* 26. & Bich. *l. c. num.* 22.

24 Primogenitura, in qua quis fuit vocatus cum suis descendentibus linea finita, non transit ad secundogenitum, & ejus hæredes, seu lineam. Decian. *cons.* 2. *dub.* 1. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 106. *nu.* 309. *& cons.* 326. *nu.* 71. Molin. *de primog. Hisp. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 37. Fusar. *de substit. q.* 389. *per totam.* Altograd. jun. *controv.* 58. *&* 59.

25 Primogenitura instituta sub conditione, & relata ad tempus futurum incertum inspicitur, quis tempore purificatæ conditionis sit primogenitus, non quis antea fuerit, nec habetur ulla ratio primogenituræ patris defuncti, ita ut patruus excludat nepotem ex primogenito natum, si primogenitus fuit mortuus ante purificatum fideicommissum; quia tunc patruus de secundogenito fuit factus primogenitus tempore delatæ successionis. Decis. *cons.* 443. *num.* 16. Menoch. *cons.* 97. *nu.* 110. Cancer. *var. res. par.* 3. *cap.* 21. *num.* 317. Gamma *dec. Lusit.* 307. *num.* 5. Redenasc. *cons.* 17. *num.* 25. Capyc. Galeotta *controv. for. lib.* 1. *cap.* 48. & Altograd. sen. *cons.* 97. *num.* 29. *lib.* 1. & jun. *controv.* 59. *num.* 1. quod procedit, licet vocatus fuerit primogenitus, sed etiam expresse substituti filii, & Descendentes ejusdem primogeniti, si tamen nominatim substituti fuissent, patruo præferri deberent, sicut etiam si fuisset substitutus ille, qui primogenitus erit tempore purificatæ conditionis.

26 Primogenitura potest a patre erigi in præjudicium aliorum filiorum, relicta illis legitima etiam in feudalibus, nisi feuda sint ex pacto, & providentia. Cyriac. *controv.* 312. *num.* 5. Cravetta *cons.* 135. Martha *voto* 8. Molina *de primogen. Hisp. lib.* 1. *cap.* 18. Menoch. *cons.* 158. *num.* 32. *& cons.* 401. *num.* 10. *&* 11. Hond. *cons.* 89. *num.* 14. *& cons.* 92. *num.* 50. *vol.* 1.

27 Primogenitus vocatus verbis universalibus, aut titulo universali, quando nimirum agitur de quartæ hæreditariæ subjugatione, tenetur solvere debita pro rata hæreditatis. *L. pro hereditariis. C. de heredit. act.* si vero fuit vocatus verbis singularibus, scilicet titulo singulari, uti prælegati, val institutione in re certa, non tenetur ad debita pro rata bonorum prælegatorum, sed tantum pro rata portionis relictæ titulo universali. Peregr. *de fideic. art.* 4. Michal. de Grassis *de success. ab intest. §. institutus. q.* 21. Costa *de portione rata. q.* 2.

28 Primogenitus in majoratu, vel feudo antenetur præstare fratribus alimenta, aut appanagium, & dotare sorores, vide *Alimenta.*

An transeat ad proximiorem Testatori, aut defuncto, vide *Proximior.*

PRINCEPS.

Praxis Principis.

§. I.

De Principe supremo.

1 Princeps suis subditis vice Pastoris esse debet, & illos in suis necessitatibus tueri. *cap. cum Apostolus.* 6. §. *sustinemus. de censib.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 17. & vocatur Pater. Bald. *cons.* 410. *lib.* 5. Natta *cons.* 444. *num.* 6. & est velut Deus in terris. Est propter populum, & utilitatem ejus, non populus propter Principem. Arist. 3. *Polit.* 11. Cicero 1. *de officiis.* Gara. *de expens. cap.* 21. *num.* 32. quia Principatus non ob utilitatem Principis, sed ob publicam, & Subditorum fuerunt instituti. Vulteius 3. *cons. Marpurg.* 35. *nu.* 141. & ideo debet subditos conservare in stat, in quo invenit. *L. neminem.* 64. *in fin. C. de Decur.* Rol. *cons.* 1. *n.* 104. *lib.* 1.

2 Princeps est, & dicitur solutus Legalibus quoad vim coactivam, & coercitivam; non vero quoad directivam; quia nullus est, qui possit ipsum cogere, & coercere. S. Thom. *q.* 96. *art.* 1. Sotus *de Just. & Jur. lib.* 1. *q.* 6. *art.* 7. Covar. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 1. Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 2. *L. digna vox. C. de LL.* ubi dicitur. Digna vox majestate regnantis legibus obligatam se profiteri. *L.* 3. *C. de testam.* ubi hæc habentur, *nihil magis proprium est imperii, quam Legibus vivere.* & Plato *lib.* 4. *de LL.* dicit: paratum exitium illi Civitati video, in qua non Lex Magistratibus, sed Magistratus Legibus præsunt, & secundum Suarez, & alios, tenetur suis Legibus sub peccato mortali, quamvis Diana *par.* 1. *tract.* 10. *res.* 10. *& par.* 8. *tract.* 1. *res.* 20. *& par.* 10. *tract.* 14. *res.* 25. contrarium teneat.

3 Quamvis vero sit solutus Legibus, tamen obligatur ex contractu; quia in materia contractuum venit nomine privatorum. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 2. & tenetur servare pacta, & concessiones suorum Majorum, & Antecessorum. *cap.* 1. *de prob.* Castr. *in L. digna vox. C. de LL.* Bald. *cons.* 271. Altograd. jun. *controv.* 51. *a nu.* 17. Tranchedin. *consult.* 23. *nu.* 2. *& seq.*

4 Princeps est mundi Dominus. *L. bene a Zenone.* 3. §. *qui enim. C. de quadragen. præscript. L. si duas. ff. de excus. Tut. §. est autem.* quod tamen effatum est verum duntaxat quoad protectionem, & jurisdictionem, non vero quoad privatorum res, & substantias. *L.* 2. *L. rescripta.* 7. *C. de precib. Imperat. offeren.* Et non debet facere ea, quæ injuste fieri solent. *d. L. Digna vox. L. causas.* 16. *C.* de

de transact. Arnisæus de majest. lib. 3. cap. 1. num. 7. Barb. axiom. lib. 14. cap. 78. ax. 12.

5 Princeps concessionem faciens absque alterius incommodo, & præjudicio facere intelligitur. cap. super eo. 15. de off. Deleg. cap. quamvis. 8. de rescript. in 6. L. 2. §. merito. ff. ne quid in loc. publ. quia Princeps debet prodesse, non obesse, & ideo Juri tertio quæsito nunquam præjudicare præsumitur. L. nec avus 4. C. de emac. liber. Bald. cons. 227. Mascard. de prob. concl. 2227. nu. 21. Gail. lib. 2. obs. 58. nu. 10. Et Principis intentio talis præsumitur, qualis esse debet de Jure, & æquitate. Cravetta cons. 103. nu. 14. Cephal. cons. 408. nu. 110. Gail. d. lib. 2. obs. 76. num. 11. quia Princeps dicitur lex animata in terris. gl. in L. prohibitam. ff. de jure fisci. Barb. l. c. ax. 4. Et quando aliquid facit, semper præsumitur ex justa causa facere. Bald. in L. si testamentum. C. de testam. Dec. cons. 292. Alciatus de præs. reg. 3. præs. 8. si id facit motu proprio, secus, si ad alterius instantiam, quia tunc præsumitur importunitate postulantis facere. Roman. cons. 436. Dec. in cap. Ecclesiarum. nu. 29. de constit. Mynsing. cent. 4. obs. 8. sicut neque tunc præsumitur aliquid facere ex justa causa, quando facit contra ea, quæ sunt juris Divini, aut gentium, recessus Imperii, vel conventionem statuum. Alciat. & Mynsing. ll. cc.

6 Quamvis verum sit, quod ex causa publicæ utilitatis possit alicui auferre jus quæsitum ex certa scientia, & de plenitudine potestatis. Gabr. de Jure quæsit. non tollen. conclus. 1. Menoch. cons. 103. Fachin. lib. 8. controv. Jur. cap. 63. Gail. lib. 2. obs. 56. & præsumitur motus a causa rationali. Alciatus l. c. Menoch. de præs. lib. 2. q. 10. Gail. l. c. obs. 58. Tranchedin. consult. 2. n. 15. & consult. 54. & probatur ex L. quoties. C. de precib. Imp. offer. & ex L. digna vox. C. de Jud. Scaccia de Judic. lib. 1. cap. 53. a num. 30. Syriac. controv. 625. Potest etiam auferre jus quæsitum ex beneficio Legis civilis, uti ex præscriptione, vel re iudicata. DD. apud Fachin. l. c. videndus Gabr. l. c. Contrarium tamen tenet Fachin. l. c. cum Pinello, & aliis, præsertim sine causa, nisi sit in re modica, vel jus quæsitum in spe, seu jus quærendum.

7 Potest concedere dilationes moratorias ex causa gravi pro modico tamen tempore. Natta cons. 591. Faber in C. lib. 1. tit. 9. præsertim si consentit major pars Creditorum. Costa de port. rata. q. 159. secus debitori ex delicto. Menoch. de arbitr. cas. 203. Brunus de cess. bonor. q. 26. Fab. l. c. Diana par. 7. tract. 8. res. 26. Potest Reo pœnam remittere, tamen si id facit sine causa, & parte non concordata, peccat mortaliter. Riccius in prax. compositionis par. 4. resol. 121. Imo gratia facta Reo parte non concordata non valet, nec suffragatur. L. fin. C. de abolit. Bajard. ad Clar. q. 59. n. 38. Farin. de inquis. q. 6. nu. 18. Guazzin. ad defens. Reor. def. 34. cap. 3. n. 1. & 2. & in tract. de pace par. 1. q. 38. Cabal. resol. crim. cas. 59. Cyriac. controv. 20. & 341. nu. 2. quia partis interest, ut non tantum puniatur delictum, sed etiam sibi satisfactio fiat ab offendente ratione damni, & interesse. Farin. l. c. Thes. dec. Pedemont. 21. nu. 3. Conciol. res. crimin. verb. Princeps. res. 1. nu. 1. & DD. supra citati. Ratio est, quia Princeps nec de plenitudine potestatis potest tollere jus tertii sine gravi causa. Farin. l. c. qui plurimos citat. Bajard. l. c. nu. 44. Cyriac. controv. 341. nu. 32. Merlin. Pignatel. controv. for. cap. 68. nu. 2. cent. 1. Paul. Rubeus de validit. legali. lib. 10. n. 27. Imo non sufficit, quod pars fuerit concordata, nisi insuper habita fuerit pax ab offenso, ut evitentur scandala, & homicidia. Clar. in §. fin. q. 59. vers. adde quod &c. ubi Bajard. nu. 43. Cabal. d. cas. 58. nu. 16. Farin. d. q. 6. nu. 20. Guazzin. de pace. q. 38. num. 8. Conciol. l. c. num. 3. nisi ostendens, & offensus degerent in diversis Regionibus, vel Princeps offendentem misit in exilium, donec pacem ab offenso obtinuerit.

8 Si vero offensus dedit causam offensæ provocando offendentem, potest Princeps facere gratiam delinquenti etiam parte non concordata; quia tunc offenso non debentur damna, & interesse. Farin. de homicid. q. 119. num. 122. Pajatell. exped. 88. ubi Adden. nu. 37. Conciol. l. c. nu. 7. & verb. occisio. res. 2. num 9. & probatur ex L. qui occidit. 30. §. fin. ad L. A. ex cap. damnum. 86. de R. J. in 6. Guazxin. d. def. 34. cap. 4. nu. 10.

9 Sicut potest Princeps ex justa causa, & pro bono parteis facere gratiam delinquenti etiam parte non concordata, nec pace obtenta. Clar. in §. fin. q. 59. Ludovic. dec. Lucen. 15. nu. 72. Peguet. dec. crim. 39. a n. 11. Farin. l. c. q. 6. num. 22. Guazzin. de pace. q. 38. num. 28. Cyriac. controv. 341. nu. 2. & controv. 343. n. 2. Conciol. l. c. n. 8. quamvis contrarium defendat Plot. cons. 78. nu. 75. & Farin. testetur, suo tempore Romæ delinquenti nunquam fuisse factam gratiam, etiam stante justa causa, nisi parte concordata, & pace habita.

Ita Princeps non potest facere gratiam delinquenti, 10
neque pœnam commutare etiam parte concordata, si gratia afferret nocumentum, aut detrimentum publicæ utilitati. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. Plot. d. cons. 78. num. 32. Put. de syndic. in verb. compositio. cap. 1. num. 7. Cyriac. controv. 341. nu. 6. Et in casu, in quo non potest Reo facere gratiam parte non concordata, & talis gratia sit nulla, Reus nihilo minus cum tali gratia inventus, & carceratus puniri non debet, sed est relaxandus subjectus condemnationibus prioribus, quia turpe esset, illum sub fide publica decipere. Clar. l. c. q. 59. ver. adde quod. ubi Bajard. Vulpell. cons. 19. num. 12. & 13. Peguer. decis. crim. 39. Farin. de inquis. d. q. 6. nu. 27. Guazzin. de pace. q. 38. num. 17. Conciol. l. c. num. 12.

Princeps potest prohibere suis subditis, ne extra statum 11
provinciam in alias se conferant habitatum, & præcipere, ut revertantur. Bursat. cons. 31. Cyriac. controv. 78. Potest etiam suos subditos malæ vitæ, rixosos, scandalosos, & seditiosos justis ex causis, præsertim Reipublicæ necessariis a statu suo, & provincia ejicere, exiliare, & ad confinia ponere etiam sub pœna corporali. L. certa forma. 4. ubi Rebuff. C. de jure fisci lib. 10. Ponte de potest. Proregis. tit. de provis. fieri solit. in princ. nu. 11. Mastrill. de magistratu. lib. 5. cap. 6. nu. 218. Giurba. cons. crim. 35. num. 7. & cons. 49. nu. 7. Bajard. ad Clar. q. 71. num. 5. Conciol. l. c. res. 3.

Promovens scienter inhabilem, & qui sine dispensa- 12
tione promoveri non potest, censetur tacite dispensare, licet hoc non exprimat. Bart. & Jas. in L. Barbarius ff. de off. Prætor. Abb. in cap. cum in cunctis. de elect. Felin. in cap. præterea. de testib. & plura apud Speteł. dec. 115. Gabr. de præs. conclus. 8. Paris. de resign. lib. 4. q. 3. num. 64. sermo est de Principe, qui habet potestatem dispensandi. Limit. in jure naturali, & divino; scientia vero Principis tacite dispensantis probari potest tum per scripturas, tum testes, & conjecturas. Covar. in cap. filius. de testam. Menoch. de arbitr. cas. 89. Mascard. de prob. conclus. 1293. præsertim ex fama.

Potest facere gratiam delinquenti, uti occisori etiam 13
parte non concordata, si recusat recipere congruam satisfactionem, quam vult dare offensor arbitrio boni viri, & quando ita scandala, & tumultus evitantur. Cyriac. controv. 50. Guazzin. de treuga & pace. q. 38. par. 1. Farin. d. q. 8. Cabal. res. crim. cas. 58. Thes. dec. 21. S. Thom. 2. 2. q. 67. art. 4. Clar. in §. fin. q. 59. & hæc in foro etiam conscientiæ.

Quamvis possit tollere fideicommissum Lege universali, non potest tamen illud tollere lege particulari sine justa causa. Communior apud Fusar. de substit. q. 623. Dec. cons. 468. num. 18. Menoch. cons. 20. nu. 5. lib. 1 Peregr. de fideic. art. 52. num. 116. Clar. in §. testamentum. q. 2. Mant. de tacit. lib. 14. tit. 4. in fin. Archid. in cap. Episc 88. dist. num. 4. quod non potest facere etiam de plenitudine potestatis, & ex certa scientia. Covar. lib. 3. var. res. cap. 6. nu. 6. Peregrin. de fideic. art. 52. num. 117. & alii multi apud Fusar. de substit. l. c. nu. 5. nisi adesset justa causa, est autem justa causa omnia, quæ concernit publicam utilitatem. L. legatum. ff de administ. rer. ad civit. pertinentium. Fusar. l. c. numer. 7. & 9. Covar. l. c. d. cap. 6. ubi potest esse justa causa finis litium. Covar. l. c. aut libertas matrimonii, & an possit mutare ultimam voluntatem Testatoris in aliud opus cum causa, vel sine causa, vide DD. in L. legatum. ff. de usufr. leg. Canonistas in cap. quia contingit. de Relig. Domib. Craveta cons. 296. Berouf. cons. 22. nu. 23. Bald. cons. 82. lib. 1. Peregr. de fideicom. art. 52. num. 160.

Non habet jus convocandi authoritative Episcopos sui 14
status etiam ob bonum publicum. Bonac. de LL. disp. 10. quæst. 2. Diana par. 3. tract. 1. res. 2. nisi sint feudatarii. Pignatell. to. 3. consult. 6. neque possunt authoritative illos detinere pro suo consilio. Diana l. c. res. 5.

15 Non potest in suo statu permittere duellum etiam ex causa. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 19. & Constitutiones Gregorii XIII. & Clementis VIII. apud Dianam *par.* 6. *tract.* 6. *res.* 20. quamvis contrarium doceant Sanchez, Fragos. & alii apud eundem. Non potest legitimare alterius subditos. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 58. Covar. *de sponsal. part.* 2. *cap.* 8. §. 8. Anchar. *cons.* 120. Abb. & Butr. *in cap. per Venerab. qui filii sint legit.* Nec potest concedere salvum conductum contra jurat. instrumen. creditorum. Afflict. *dec.* 5. & DD. apud Ansald. *de Jurisdictione par.* 2. *cap.* 14. *tit.* 10.

16 Concedens Castrum cum jurisdictione in feudum videtur concedere merum & mixtum imperium. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 69. Covarr. *pract.* qq. *cap.* 1. Peregr. *de Jure fisci. lib.* 5. Schroedel. *de feud. sect.* 3. *part.* 10. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 19. quia in contractibus plena, in testamentis plenior, & in beneficiis plenissima fit interpretatio. Potest concedere feudatario in præjudicium primogeniti facultatem dividendi inter filios bona feudalia. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 28. ubi asserit, ita fuisse decisum in Senatu Neapolitano *die* 10. *Jun.* 1519.

17 Princeps non potest suis subditis venationem prohibere, juxta communem Canonistarum. Butr. Host. Jo. And. *in cap. non est de Decimis.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 37. Natta *cons.* 375. Cyriac. *controv.* 624. & alii apud Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 5. quia venandi facultas data fuit hominibus jure divino, & quæ nullius sunt, fiunt primo occupantis. Contrarium sentit Fachin. *l. c.* Covarr. *in reg. peccatum part.* 2. §. 8. quia ea, quæ sunt communia, possunt a Republica, vel eo, qui præest, fieri privatorum. §. *singulorum. Instit. de rer. divis. L.* 1. *ff. de acquir. rer. domin.* dummodo causa legitima concurrat, uti si ex consuetudine legitime præscripta soli Principes venantur, uti in Germania, vel si ab Imperatore solis Principibus fuit concessum, vel si a populi consensu, vel si Princeps certa loca delegit, in quibus recreationis causa venari queat. Item si Princeps prohibet venationem, ne rustici deserant agriculturam propter venationes, aut prætextu venationis arma deferant. Diana *par.* 3. *tract.* 6. *resol.* 18. ubi Sotus & alii. Bonac. *de restit. disp.* 1. *q.* 3. *par.* 7. *num.* 13. venantes autem semel, aut bis contra Principis prohibitionem non possunt morte puniri. Sotus, Alphons. a Castro, & alii Theol. apud Fachin. *loc. cit.* quia licet scriptum sit, qui Principi non obedierit, morte morietur, hoc tamen communiter intelligitur, cum transgressio est in re gravi. Menoch. *de arbitr. Jud. cas.* 365. Farin. *de delict. & pæn. qu.* 19. neque alia pœna corporali, sed pecuniaria, vel carceris, si vero pluries venentur, pœna corporali puniri poterunt, & si toties, ut Principem spernere videantur, & sint incorrigibiles, poterunt puniri etiam pœna capitis. Fachin. & Cyriac. *ll. cc.* apud quos DD.

18 Princeps causa belli potest subditos cogere ad mutuandum sibi pecunias ea lege, ut donec illas restituat, solvat quinque pro centum, reservato sibi jure restituendi singulis sortem principalem, & subditis libertatem ad vendendum jus, quod habent exigendi a Principe pensionem usque ad extinctionem debiti, vel restitutionem Capitalis. Bonac. *de contract. disp.* 3. *qu.* 3. *par.* 12.

19 Non potest revocare donationem remuneratoriam a se factam sine causa, quæ concernat publicam utilitatem, & quæ sit probata; non sufficit enim, quod a Principe fuerit in genere, sive in specie expressa, quia talis donatio transit in contractum, & in contractibus Princeps utitur jure privatorum. Fel. *in cap. novit. de Jud.* Roman. *cons.* 486. Alex. *cons.* 101. *lib.* 1. Dec. *cons.* 566. Capyc. *dec.* 21. 24. & 77. Natta *cons.* 268. *lib.* 2. Bart. & Ang. *in L. Item. ff. de rer. vendic.* Bald. *in L. qui se patris. C. unde liber.* Fragos. *de Republ. lib.* 3. *part.* 1. *disp.* 5. Diana *part.* 8. *tract.* 6. *res.* 122.

20 Princeps non potest mutare saltem licite valorem monetæ, neque intrinsecum, neque extrinsecum sine consensu populi. Jo. And. & Abb. *in cap. quanto de jurejur.* Laym. *moral. lib.* 2. *tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 5. *qu.* 2. *num.* 7. Potest imponere pedagia. S. Thom. & Theol. apud Sylvaticum *lib.* 5. *cons.* 1. sua lege potest statuere mineralia, & thesauros inventos esse suos ad sustinenda onera reipublicæ, & hoc ex tacito gentium consensu, quando Principem sibi elegerunt. Diana *par.* 9. *tract.* 5. *res.* 18. Molina *de just. disp.* 56. cum aliis contra Sotum.

Princeps non potest hypothecare, aut alienare bo- 25
na Principatus, & talis alienatio, vel hypotheca, si fiat, non nocet successori, præsertim in Principibus Austriacis ob pacta Domus Austriacæ, per quæ illa possidet omnia bona pro indiviso, & prohibentur alienare, tum quia alienatio Principis, quæ magnam continet Jurisdictionis diminutionem, non tenet, licet fuerit jurata. Dec. & Felin. *in cap.* 1. *de prob.* maxime subditis invitis. Sylvat. *lib.* 1. *cons.* 4. *per totum.* & probatur *ex cap. interjecto. de Jurejur.* Bart. *in L. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam.* Peregrin. *de jure fisci. lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 73. & 74. Noal. *de transmiss. cas.* 28. *n.* 136. vide in verb. *Vasalli.*

Princeps tenetur resarcire damna, quoties scit, vias 22
publicas esse obsessas a prædonibus, nec prospicit, aut si novit rapinam fuisse commissam, & tamen raptores non persequitur, etiam in aliis casibus, quia Princeps tenetur curare, ut via publica malis hominibus liberetur. *L. congruit. ff. de off. Prætor.* & non minus territorii cura ad Principem pertinet, quam domus ad Patremfamilias, ergo sicut hic tenetur de damno toto tit. *de his qui effud. vel ejecer.* ideo enim dantur Principi pedagia. Gail. *lib.* 2. *obs.* 64. Mynsing. *cent.* 5. *obs.* 70. Bart. *in L. ne quid. ff. de incend.* Diana *par.* 8. *tract.* 7. *res.* 38. ubi plura contra Bores.

Princeps habens jus probabile ad successionem in Prin- 23
cipatu non potest illum bello capere non expectata Judicis sententia. Vasquez *par.* 2. *disp.* 64. *cap.* 3. Valasco *de success. par.* 2. *cap.* 1. Palaus. *to.* 1. *disp.* 2. *p.* 7. Pontelinus *par.* 2. *tom.* 2. *disp.* 29. *quæst.* 5. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *res.* 69. nam Barbarorum est jus quærere in armis, Judices vero erunt, vel arbitri electi ab utroque Principatu, aut Theologi utriusque Principatus, qui si discordent, potest compromitti in Doctores alterius Regni, aut consultius in summum Pontificem. Arriaga *to.* 1. *par.* 2. *disp.* 24. *sect.* 5. *apud Dianam l. c.*

Princeps potest gerere bellum adversus alium Princi- 24
pem, qui est in possessione Principatus, pro quo geritur bellum. DD. apud Dianam *par.* 2. *tract.* 13. *res.* 8. Molina *de Just. & Jure. to.* 1. *tract.* 2. *disp.* 103. contra Villalob. & alios.

Non potest concedere libertatem conscientiæ hæreti- 25
cis sine consensu S. Pontificis, nisi periculum sit in mora, cui aliter occurri non possit, tum quia Princeps nihil potest disponere de fide Catholica; ergo nec de opposito, cum oppositorum eadem sit ratio. Menoch. *cons.* 97. Petro enim fuit dictum, *pasce oves meas*, sed arcere lupos ab ovili officium est Pastoris. Suarez *de fide disp.* 20. *sect.* 3. tum quia in talibus pactis intervenit etiam pactum circa bona Ecclesiæ, quorum dominium ad Deum, vel Ecclesiam, & certe administratio illorum ad Ecclesiam pertinet. DD. apud Dianam *par.* 4. *tract.* 1. *res.* 3. sed Laici non possunt disponere de rebus Ecclesiæ, utpote alienis, quamvis enim illi donarint, non possunt tamen de illis invito donatario disponere. Card. de Lugo *de fide disp.* 19. & alii apud Dianam *l. c. res.* 4. neque valet authoritas contrariæ sententiæ, quia vel fuerunt hæretici, vel alias Catholicis infensi.

Princeps est quidem Executor Concilii Tridentini, 26
sed quoad Laicos tantum, non vero quoad Clericos, quos non potest compellere, ut illud observent. Lotther. *de re Benef. to.* 1. *quæst.* 11. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *res.* 75.

Princeps potest opponere contra electum ad Episco- 27
patum, vel aliam dignitatem, seu Beneficium, illum esse sibi suspectum, allegando, & probando causas suspicionis. *Can. lectis.* 18. *dist.* 63. Innoc. *in cap. super his.* 16. *de accus.* Abb. *in cap.* 1. *nu.* 9. *de elect.* Passerin. *de elect. cap.* 8. *n.* 14.

Princeps potest ex privata scientia occidere delinquen- 28
tem sine ullo processu, etiam sine citatione Rei, & probationis. Boss. *moral. var. tract.* 1. *tit.* 1. §. 29. qui citat Covar. Less. & alios. Diana *par.* 10. *tract.* 15. *res.* 34. quia processus judiciarius fuit introductus jure humano, ergo potest in illo a Principe dispensari, nec citatio est necessaria de jure naturali, cum subest timor magnorum scandalorum, seditionum, aut tumultuum.

Prin-

29 Princeps in occupando Principatu, ad quem jus successionis prætendit, regulariter tenetur stare judicio Regni, de quo agitur, cum ad illud pertineat deliberare, & judicare, quis sit suum caput, & illud in omnem eventum sibi eligere, qood procedit, quando nullus est hæres, secus si adest hæres, qui jure hæreditario prætendit succedere. Præterea limitatur, quando in Regno non sunt Judices æqui, a quibus possit sperari justa sententia. Molina *de just. disp.* 103. Atiaga *to.* 3. *disp.* 24. *sect.* 5, quia Princeps in Principatum habet dominium supremum; ergo non depender a subditis; non enim potest caput subjici membris; tum quia, cum adest hæres, scilicet Princeps prætendens, non est opus electione capitis, sed est standum electioni factæ a primis eligentibus, aut consentientibus, & acceptantibus. Martha *de Jurisdict. par.* 1. *cap.* 26. Borell. *de præstantia Regis Catholici. cap.* 46. Besold. *de Reg. success. dissert.* 12. Diana *par.* 10. *tract.* 1. *res.* 10.

30 Princeps Christianus, si est exercitio tyrannus, quod possit deponi, tenent non pauci. Althusius *de poli. cap.* 58. Obrecht *de bello. disp.* 1. Reincking *de regim. secular. & Ecclesiastico. lib.* 1. *class.* 1. *cap.* 5. & alii, quos citat Diana *post. par.* 10. *tr.* 1. quia contractus inter populum, & Principem est correspectivus, & mutuus, & ideo claudicare non potest, eum sit ultro citroque obligatorius, & solvitur per contraventionem unius. Tum quia Comitia habent mandatum a populo, ut Reipublicæ prosint, & non noceant, juxta illud S. Pauli ad Rom. 13. *Est minister tibi in bonum.* sed quando mandatarius excedit fines mandati, non tenetur principalis. §. 15. *Instit. de mandato*; quis enim ferat dicentem, non posse vectores impedire navarchum naufragium facere procurantem? Quis accuset Cives, qui Gubernatorem urbem extinguere volentem amoveant, ut saluti Reipublicæ consulant? Quis damnet eum, qui vim inferenti vi resistat, si aliter non potest? Ad hæc omni conventioni illa conditio inest a natura, si fides servetur. Tiraquell. *de LL. connubial. gl.* 1. *par.* 13. Mascard. *de prob. concl.* 1387. Rol. *cons.* 69. Cur igitur fidem frangenti fidem frangere non liceat? Accedit, quod ubi Judicis copia non adest, potest quisque sibi jus dicere. *L. act. Prætor. ff. quæ in fraud. credit.* Decian. *crimin. lib.* 7. *&* 12. *cap.* 9. & Magistratui, qui notorie inique agit, & procedit, resistere licet. Mynsing. *cent.* 5. *obs.* 18. Farin. *quæst.* 32. Gail. *lib.* 2. *obs.* 76. Menoch. *de recuper. rem.* 8. *num.* Boer. *dec.* 340. Gabr. *de restit. spol. concl.* 1. & probatur ex *L. prohibitum.* ubi Bart. *C. de Jure fisci.* sed Princeps nullam habet potestatem a DEO, vel a populo agendi contra Jura Divina, & humana, & contra Leges fundamentales Regni, vel Principatus. *cap.* 4. *Exod.* 1. Thes. *dec.* 91. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 6. Hinc merito fuit depositus Carolus Crassus, quod Imperii jura pessumdaret. Adolphus eandem ob causam, & quia Virginibus vim inferebat, pauperes opprimebat; quamvis Oldenburgerus in Limnæo enucleato illum ab his delictis vindicet, plura exempla subministrat Arnisæus *in comment. polit. de authoritate Principis in populum. cap.* 4. Jure enim naturæ Princeps ordinatur ad bonum publicum, & ad hunc finem convenerunt homines in Civitates, qui prius ferarum more in speluncis latitabant, ita Suarez, contra Regem Angliæ.

31 Contrariam sententiam, quod imo populus non possit deponere Principem supremum, defendunt Froilas *de Imperio Asiatico cap.* 13. Arnisæus *de Jure Majest. lib.* 1. *cap.* 6. Petr. Tolos. *de Repub. cap.* 26. sed debilibus fundamentis, quæ videri possunt apud Dianam *l. c. res.* 2. probari tamen potest ex illo Samuel. Daniel. ubi jus Regis describitur, quod ad tyrannicum maxime accedere videtur: sed potest responderi, ibi describi jus Regis usurpatum. Secundo potest probari exemplis Achabi, & Saulis, qui licet essent Reges impii, & tyranni, nunquam fuit jussus populus illos deponere, sed & huic objecto responderi potest, peter illos suisse regnare ad tollenda, ac vitanda majora scandala. Reincking *l. c.* potest etiam confirmari ex illo Taciti, Ferenda Regum ingenia, non secus, ac sterilitatem, & continuos imbres, & cætera naturæ mala toleramus, & optimos Imperatores voto exoptandos, qualescunque tolerandos. Et illud Senecæ: si Rex nocentem punit, cedendum justitiæ, si innocentem, cedendum fortunæ.

32 Media tamen incedendum est via, non posse Populum Principem deponere inconsulto S. Pontifice, si Princeps est Christianus, propter pericula, & animarum dispendia, quia Pontifex habet potestatem indirectam in temporalibus, & potest præcipere subditis, ne deponant Regem se inconsulto, & potest etiam Reges deponere. Si vero Princeps non est Christianus, subditi utuntur jure defensionis in depositione Principis. Hujus conclusionis plura subministrant exempla annales. Ita Chilpericus fuit depositus tempore Zachariæ. Aiala *de jure belli. cap.* 2. Turrecrem. *lib.* 2. *cap.* 114. Ita fecit Gallia tempore Henrici III. sic Stephanus II. Imperium a Græcis in Germanos transtulit, & diversi Pontifices diversos deposuere Imperatores, uti videri potest apud Bajon. Turselin. Busieres, & Dianam *l. c.* quis vero dicatur exercitio tyrannus, vide in praxi *Tyranni.*

Princeps non potest generaliter statuere, quod unius personæ testimonio standum sit in alterius præjudicium. Giurba *cons.* 90. *num.* 20. Farin. *de testib. quæst.* 6. *n.* 8. Conciol. *res. crim. ver. Princeps. res.* 2. Leotard. *de usur. quæst.* 93. *n.* 30. Rudolph. *de superior. Princ. potest. cap.* 6. *n.* 24. Paul. Rub. *de validit. legal. cap.* 18. *n.* 108. neque Papa, neque Imperator. Cyriac. *controv.* 444. *a num.* 30. quia aliter disposuit jus Divinum, secundum quod in omnibus duo testes sunt necessarii. *cap. in omni negotio.* 4. *de testib. cap. novit.* 13. *de Jud.* Giurba *cons.* 90. *nu.* 20. Paul. Rub. *l. c. cap.* 18. *num.* 108. Surd. *cons.* 12. *n.* 6. *lib.* 1. & probatur ex Matthæi *cap.* 18. in ore duorum. & Deuter. *cap.* 19. contra Felin. Campeg. & alios. Neque potest statuere, quod testibus singularibus habeatur plena fides. Jas. *in L. admonendi* 31. *num* 191. *ff. de Jurejur.* Gabr. *de testib. conclus.* 1. *num.* 11. Giurba *l. c. n.* 19. Farin. *de testib. quæst.* 64. *num.* 197. Leotard. *de usur. quæst.* 93. *n.* 30. neque Episcopus id statuere potest. Potest tamen statuere, quod credatur uni testi concurrente conjectura. Decian. *cons.* 62. *n.* 94. *lib.* 3. Menoch. *de arbitr. cas.* 99. *num.* 20. Petra *de Princip. potest. cap.* 31. *n.* 1. Conciol. *l. c. num.* 5. Lim. quod Princeps hoc possit statuere in omnibus causis, & generaliter, secus in casu particulari, & ob publicam utilitatem, quia illud *in ore duorum* procedit, nisi ex causa aliud inducatur. Crot. *de testib. n.* 19. Farin. *eod. tract. qu.* 63. *num.* 12. Giurba *d. cons.* 90. *nu.* 21. Leotard. *de usur. quæst.* 90. *n.* 30. Conciol. *l. c. num.* 7. dummodo testis sit idoneus, & probatæ vitæ. Paul. Rub. *de valid. legal. cap.* 18. *num.* 107. Capyc. Latto *dec.* 132. *n.* 7. *par.* 2. 33

Princeps Christianus in bello justo potest licite inire fœdus cum infidelibus, & hæreticis pro auxiliis reciprocis. Oldrad. *cons.* 71. Panorm. *in cap. quod super. de voto.* Afflict. *de feud. tit. de pace jure firmant.* Corset. *de potest. Reg. par.* 4. *quæst.* 33. Ponte *vol.* 2. *cons.* 131. Valenzuela *to.* 1. *cons.* 99. Farin. *in prax. quæst.* 125. quia quod fit ad sui defensionem, juste fit. *L. ut vim. ff. de Just. & jur. & cap. utilem.* 22. *quæst.* 2. *cap. Dominus.* 23. *quæst.* 2. ex quibus omnibus omni meliori modo insidiis, ac dolo inimicos repellere possumus, & sic DEUS ipse inimicos suos de inimicis suis ulcisci solet, uti fecit cum Judæis, quos ministerio gentium punit. *cap. demittuntur. quæst.* 1. & Abraham cum Aner Escho, & Mambre fœdus pepigit. 14. *Gen.* 13. David cum Ariam Rege Tyri. 1. *Reg.* 5. *ver.* 1. cum quo etiam Salomon, Simon Machab. cum Romanis & Spartiatis. 1. *Machab.* 14. Justinianus fecit fœdus cum Persis. *L.* 2. *C. de off. Præf.* Neque refert, quod *in cap. sæpe* 28. *q.* 1. Christianis interdicitur omne commercium, & consortium cum infidelibus, quia hoc intelligitur de consortio spirituali, non de politico. *cap. ecce.* 23. *q.* 4. 34

Sed quod ejusmodi fœdera sint omnino illicita, tenent Magerus *de Advocatia armata cap.* 7. Reincking *de regim. secular. & Ecclesiastico. lib.* 2. *class.* 3. *c.* 3. Arumnæus *in A. B. discurs.* 3. *thes.* 7. Mancinus *de Jure principatuum. lib.* 6. *cap.* 18. Ramirez *de lege regia.* §. 26. Althusius *in polit. c.* 34. P. Schiata in Theologia Bellica. *lib.* 1. *diffic.* 6. *n.* 10. qui tamen priorem putat speculative veram, & citat pro se Osasc. *post decisiones Pedemont. quæst. un.* quia id prohibet DEUS in Exod. 23. *Cave ne unquam cum habitatoribus terræ istius jungas amicitias, ne sit offendiculum in medio tui.* & Deut. 7. *non facies cum eis pactum.* & ex S. Paulo 2. *Corint. quæ participatio justitiæ cum iniquitate,* 35

l. c. per L. si quis in fund. ff. de leg. 1. quod idem dic de oneribus mixtis, quæ non possunt in personalium classem transfundi.

46 Princeps etiam electivus tenetur stare locationi factæ a Prædecessore. Ciarlin. controv. for. cap. 93. nu. 15. saltem pro anno inchoato, licet esset Episcopus. Cavalc. dec. 44. n. 32. Olasc. dec. 82. nu. 10. Riccius in prax. alien. res. 97. n. 5. Bonac. de contrac. disp. 3. quæst. 7. n. 9. ver. hec doctrina. Barb. de potest. Episc. alleg. 94. num. 3. Gratian. disc. for. cap 606. n. 9.

47 Princeps supremus accipit suam potestatem immediate a Deo, & non a populo. Cæval. & alii Juristæ apud Dianam par. 1. tract. 2. res. 125. & jurat per fidei præstationem. Ecclesia obs. for. 63. lib. 2. Litigans cum non subdito tenetur respondere positionibus juratis. Cyriac. controv. 13. num. 5. quia ubi non reperitur in specie privilegiatus, sicut non est in casu præsenti, utitur jure communi. L. quod placuit. 37. ff. de jure fisci. L. item veniunt. 22. §. in privatorum. ff. de petit. hered. L. idem juris. 12. ff. de compens. Surd. dec. 1. n. 4. & dec. 18. num. 1. & cons. 519. num. 20. Magon. dec. Lucen. 58. n. 2. Gail. lib. 1. obs. 90. & cum litigat cum non subdito, quod debeat jurare de calumnia, quia ab hoc juramento nemo excusatur, licet dignitate præfulgeat. L. 2. §. sin autem vel dignitas. C. de jurejur. propt. calum. ad quod tenentur etiam Episcopi, & Archiepiscopi, quamvis in spiritualibus sint majores Imperatore, saltem per suum Syndicum, juxta cap. Valentinianus. 3. ubi gl. verb. submittamus. dist. 63. & juramentum calumniæ fuit introductum ob publicam utilitatem. L. 2. §. sed quia versemur. C. de jurejur. calumn. tanto magis, quod juramentum calumniæ secundum Bart. in Extrav. ad reprimendum num. 11. Perusin. in tract. de arbitr. lib. 10. num. 16 Gravat. ad Vestr. lib. 5. cap. 2. verb. & si pars. nu. 12. Menoch. de arbitr. lib. 1. q. 20. num. 2. Rotam apud Put. dec. 338. lib. 2. & alios putatur, esse de Jure Divino, & Principi non creditur ad favorem tertii contra alium sine juramento. Franc. Marcus q. 77. nu. 4 Seraph. de juram. privil. 30. n. 2. Caroti de juram. lit. decis. q. 1. 3. decad. q. princ. n. 6. in fin. Hern. in cap. un. §. in quibusdam. n. 10. de consuet. recti feud. Lucas de Pennia in L. justas. 6. circa fin. C. de jure fisc. lib. 10. Peregr. de Jure fisc. lib. 7 tit. 2. sub n. 7. Surd. dec. 18. Gail. lib. 1. obs. 90. Cyriac. controv. cit. n. 39.

48 Princeps non potest cogere creditorem ad novandum aut mutandum Debitorem. Cyriac. contr. 59. n. 4. L. si mandato meo. 41. §. 1. ff. mandati. Bald. in L. 2. n. 3. C. de collat. Peregr. de fideic. art. 2. n. 3. Fulgos. cons. 185. Tusc. in verb. Creditor. concl. 1056. Tiraquel. de retract. lignag. §. 26. gl. 1. num. 53. Et voluntas Principis semper est interpretanda non præjudicandi tertio. L. 2. §. merito. & §. si quis a Principe. ff. ne quid in loco publ. Surd. cons. 203. n. 28. & verba debent potius impropriari, quam quod dicatur Princeps voluisse præjudicare tertio, & illius ordinationes, quantum fieri potest, reduci debent ad terminos juris. cap. causam quæst. 18. ubi Felin. n. 6. de rescript. cap. super eo. 15. de off. Deleg. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 9. n. 6. Bursat. cons. 74. num. 164. quia omnia mandata Principum debent intelligi cum justitia. Bald. in L. 1. n. 4. ff. de constit. Princip. n. 13. Cyriac. l. c. n. 8. & 9. Pacian. alleg. 12. n. 11.

49 Princeps non potest etiam cum causa dare Hebræis licentiam fœnerandi sine authoritate summi Pontificis. Diana par. 9. tract. 9. res. 14.

50 Quæres primo, an omnes Principes habeant jus indicendi bellum? Respondetur, solos Principes Superiorem non recognoscentes posse indicere bellum aggressivum, seu offensivum. Idem dic de Republica Superiorem non recognoscente. S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 1. Covar. in reg. peccatum. par. 2. §. 9. Molina de just. tom. 1. tract. 2. disp. 100. Jo. de Lignaa. in tract. de bello. a cap. 23. Steph. Aufret. in tit. de guer. P. Schiara in Theol. bellica. lib. 1. diffic. 1. n. 7. qui hoc probat ex L. 1. C. ut armor. usus. lib. 11. tum quia Princeps supremus est locum tenens Dei, a quo justum bellum originem trahit. Debet tamen Princeps, qui suspicatur, aut dubitat de justitia belli, antequam bellum incipiat, bene, & probe examinare causam belli, & rimari, ac judicare, an sit justa. Coninch disp. 31. de bello. dub. 4. Filiuc. tom. 2. tract. 29. cap. 4. de bello quæst. 3. & Schiara l. c. difficult. 2. n. 8.

Ex dictis resolvitur dubium illud, an Princeps habens quidem justam causam, sed non vires sufficientes ad gerendum bellum, possit movere bellum offensivum? Et quidem negative, quia tale bellum posset esse perniciosum suis subditis. Suarez de charitate. disp. 13. sect. 4. num. 8. Coninch de bello. disp. 31. dub. 4. n. 73. Greg. de Valent. tom. 3. disp. 3. q. 16. p. 2. Schiara in Theol. bellica. lib. 1. diffic. 4. num. 6. qui probat ex cap. intellecto. de jurejur. quia ita bellans non tueretur, aut defenderet suos subditos, sed perderet, & dilapidaret contra suum juramentum. 51

Quæres secundo, an Princeps possit aliquos eximere a collectis, quas imponit pro bello, aut causa publica, aliis onus augendo sine causa? Negativam tenent Lucas de Pennia in L. vacuatis. C. de Decur. lib. 10. & in L. actores. C. de exeent. tribut. Boer. dec. 213. nu. 3. Bursat. cons. 16. n. 97. vol. 1. Rol. cons. 76. n. 5. & 6. vol. 2. Menoch. cons. 744. n. 1. Olasc. dec. 95. a n. 22. Thomat. de collect. n. 17. & 18. Fel. in cap. accedens. de præscript. Del Bene de Immun. Eccles. par. 1. cap. 5. dub. 26. Soto de Just. lib. 3. q. 6. art. 7. & alii apud Schiaram l. c. lib. 1. diffic. 12. qui probat ex d. L. vacuatis. & est contra justitiam, unum relevare, & alium aggravare, & non licet Principi, qui Deum imitari debet, esse acceptorem personarum, & esto, quod Princeps habeat plenitudinem potestatis, & possit dispensare in Lege positiva, tamen hæc potestas non est supra legem naturalem, quæ est Lex Dei. Et Princeps non potest uti plenitudine potestatis licite alteri injuriam faciendo. Peregr. de fideic. art. 52. sub n. 125. Castr. cons. 34. vol. 2. Bald. in L. si testamentum. C. de testam. Limit. si concurrat rationabilis causa, puta, si is, qui eximitur ob singularem belli peritiam, & fortitudinem, sit valde utilis Reipublicæ, & valde benemeritus. 52

Princeps non potest Gubernatorem arcis pecunia, aut promissis ad illam dedendam allicere, quia cooperaretur infidelitati, injustitiæ, & sacrilegio illius, & ita tribus peccaris Schiara l. c. diffic. 18. apud quem Bonac. Suarez, Valent. Navar. & alii. 53

Sed quid si Princeps est Ecclesiasticus, quales sunt Episcopi Germaniæ, poteritne Clericis novam collectam, seu tributum imponere? Negativam aliqui probant ex Concil. Lateran. in cap. prohibemus. de censib. sed non ad rem, quia ibi tantum prohibetur Ecclesiæ censum imponi, & nihil loquitur de Clericis, quod idem procedit in cap. 1. & seqq. ratio ergo vera est, quia tributa sunt juris publici, & non nisi a Principe Superiorem non recognoscente imponi possunt, nisi consuetudo immemorialis esset in contrarium. cap. 1. quæ sint regalia. vers. vectigalia. Menoch. cons. 302. num. 27. vers. 5. Molina de just. tract. 2. disp. 666. Tusc. litt. G. concl. 1. n. 7. Trentacinq. var. res. lib. 1. tit. de jure fisci. res. 5. a n. 1. & alii, quos citat, & sequitur Barb. de potest. Episc. alleg. 85. n. 15. quia etiam ad relevandas omnes necessitates publicas Episcopi non possunt Ecclesiis, neque Ecclesiasticis personis tallias, vel collectas indicere, nisi prius S. Pontifex consulatur. cap. adversus. vers. propter. de Immunit. ergo multo minus poterunt in propriam utilitatem. 54

§. II.

Princeps non supremus.

Princeps recognoscens Superiorem non potest imponere angariam sine speciali licentia. Naua cons. 185. Surd. cons. 33. Tranchedin. cons. 5. nu. 10. sunt vero angariæ onera personalia. Menoch. cons. 298. Gail. lib. 5. observ. 17. 55

Non potest facere edictum contra jus commune, quia ligatur lege Superioris, & illam auferre non potest ex defectu potestatis, quem patitur inferior in Legem Superioris. L. formam. C. de off. Præf. Surd. cons. 58. Riccius in prax. par. 3. res. 267. Fragos. de regim. Reip. Christ. part. 1. lib. 3. disp. 7. Tranchedin. loc. cit. præsertim contra jus naturale, & gentium. §. sed naturalia quidem. Instit. de Jur. nat. gent. Grammat. dec. 67. Menoch. cons. 298. Cancer. var. resol. 56

par. 2.

par. 2. *cap.* 2. contra alios contrarios, si adest utilitas
publica.

57 Princeps diversorum territoriorum separatorum, & di-
stinctorum non potest subditos delinquentes unius ter-
ritorii duci facere ad aliud territorium, & ibi eos pro-
cessare, ac punire. *L.* 3. *ff. de off. Præsid.* ubi gl. Bart.
in Clem. un. de foro compet. quia jurisdictio in subdi-
tum cohæret territorio, cujus est subditus. Bart. *in L.
fin. C. ubi & apud quem cognit.* Vant. *de nullit. ex
def. jurisdict. num.* 94. Cabal. *res. crim. cas.* 120.

58 Principes Italiæ ex forma investituræ, aut consuetu-
dine in suis statibus utuntur plenitudine potestatis, sicut
Imperator in suo Imperio. Menoch. *cons.* 2. Sylvaticus
lib. 1. *cons.* 68. apud quos alii.

59 Principis assertio fundata super partis informatione nihil
operatur. Farin. *de testib. qu.* 63. *n.* 105. *&* 193. præser-
tim contra illos, qui non sunt subditi, quamvis ratione
causæ subditi essent. Ciarlin. *controv. for. cap.* 82. *n.* 1. *&* 2.

60 An possit constituere, vel tollere hypothecam, vide
Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 4. *q.* 106. distinguentem
plures casus. Primus est, per viam Legis universalis po-
test, & valet privilegium. Bart. *in L. Antiochensium.* 21.
ff. de privil. credit. n. 1. Maugil. *de imput. q.* 49. *n.*
4. secundus est per modum privilegii particularis alicui
Civitati, vel Reipublicæ, & valet. Juribus cit. Tertius
est per viam privilegii particularis Civitati, aut privato
in certa causa, & casu in præjudicium tertii, & non
potest. Angel. *in d. L. Antiochen. n.* 1. *vers. secundo
modo.* quia non potest derogare juri tertii ex contractu
pervenienti, & illud tollere, nisi ex magna causa, uti
ad scandalum populi. Gabr. *de jure quæsito non collen.
concl.* 1. Decian. *cons.* 14. *n.* 94. *lib.* 3. Jos. Ludovic.
dec. Peras. 45. *nu.* 5. Mangil. *de imput. q.* 50. *nu.* 3.
etiam de plenitudine potestatis. Bec. *cons.* 3. *n.* 50. Rol.
cons. 3. *n.* 29. *lib.* 1. neque ob ipsam utilitatem publi-
cam, nisi condigna recompensatione data. Menoch. *cons.*
103. *a n.* 73. Molin. *de primogen. Hisp. lib.* 3. *cap.* 3.
n. 20. Rosenthal. *de feud. cap.* 19. *concl.* 11. *num.* 12. vi-
deri possunt etiam Peregr. *de fideicom. art.* 52. *n.* 116.
Cyriac. *controv.* 75. *n.* 22. Martha *de success. legal. par.*
4. *q.* 4. *art.* 4. Fusar. *de substit. q.* 623. Moneta *de com-
mut. ult. volunt. tit. de derog. fideic. cap.* 9. *n.* 544. se-
cus ante quæsitum jus creditoribus, quia tunc privile-
gium a Principe concessum nulli fit ullum præjudicium.

P R I O R I T A S.

Praxis Prioritatis.

1 Prior creditor ex causa lucrativa in personali actio-
ne cedit posteriori ex causa onerosa. Cuman. *in L. pri-
vil. ff. de privil. credit.* Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.*
22. Gait. *de credit. cap.* 4. *n.* 1274. Capyc. *decis.* 78.
secus in hypotheca, in qua causa onerosa non habet
privilegium prælationis. Mant. & Gait. *ll. cc.* Statil. *de
Salv. interd. inspect.* 3. *cap.* 2. *num.* 469. Merlin. *de
pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæst.* 25. ubi Rota contra Capyc.
Cephal. Gutierrez, Paschal. & alios.

2 Prior præfertur posteriori, licet ille non probet nu-
merationem, vel creditum sit tantummodo confessiona-
tum. Merlin. *l. c. q.* 26. Gait. *l. c. num.* 517. *cap.* 2.
Mant. *loc. cit. tit.* 23. Andreol. *controv.* 31. Tiraquel.
de retract. par. 1. §. 1. *gl.* 18. nisi fuerit lapsum tem-
pus opponendi exceptionem non numeratæ pecuniæ.

3 Prior in personalibus nullam habet prærogativam an-
terioritatis, sed tantum in realibus; ergo in personali-
bus venit tantum ad tributum. Merlin. *de pignor. lib.*
4. *tit.* 1 *quæst.* 36. Costa *de portione ratæ. quæst.* 74.
Gait. *de credit. cap.* 4. *n.* 2044. Gail. *lib.* 2. *obs.* 25.

4 Prior in causa depositi in personalibus præfertur aliis;
non vero in hypotheca. Merlin. *loc. cit. quæst.* 21. ubi
Gait. & alii.

5 Prior in tempore generaliter est potior in jure. *L.
potior.* 11. *ff. qui potior in pign. hab. cap. qui prior.*
54. *de R. J. in* 6. Negus. *de pignor. par.* 5. *princip.
memb.* 2. *n.* 11. Mascard. *de prob. concl.* 1228. Surd.
de alim. tit. 1. *quæst.* 94. *num.* 15. Gonzal. *ad reg.* 8.
Canc. §. 3. *proœm. n.* 22. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.*
22. Seraph. *dec.* 187. Gratian. *disc. for. cap.* 730. *n.* 14.
Carpzov. *lib.* 1. *constit.* 28. *defin.* 102. licet esset prior in
hora, vel in puncto. Tusc. *litt. P. concl.* 465. *n.* 4. &
procedit tam in agendo, quam in excipiendo, & repli-
cando. *L. creditor.* 12. *ff. qui potior in pign.* Negus. *l. c.
memb.* 2. *ampl.* 2. *n.* 2. dummodo sint pares in causa,
alias non. videri potest Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1.
quæst. 4. Cenc. *de censib. par.* 2. *cap.* 2. *quæst.* 5. *art.* 9.
Statil. *de salv. inspect.* 3. *cap.* 2. *n.* 517. Limit. si sta-
tutum aliter disponit. Merlin. *l. c.*

Prior ex causa mere lucrativa præfertur posteriori ha- 6
benti causam onerosam, si habet hypothecam pro ma-
nutentione donationis. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 22.
Picardus *in* §. *quædam actiones. n.* 70. *post art.* 5. *Instit.
de act.* Gabr. *cons.* 82. Rota apud Zachiam *de oblig.
camer. dec.* 189. *n.* 29. & apud Bieb. *dec.* 662. *n.* 3.

Prior non est potior secundo, quando ad favorem se- 7
cundi dedit consensum. *L. creditor ff. qui potior in
pign.* Negus. *de pignor. part.* 5. *memb.* 2. *n.* 30. Merlin.
de pignor. lib. 4. *tit.* 1. *q.* 18. Et prior cum chirogra-
pho postponitur posteriori instrumentato. Merlin. *l. c. qu.*
15. Genua *de script. priv. q.* 16. vide *Scriptura.*

Neque prior in uno negotio præfertur in omnibus 8
aliis, in quibus non est prior, nec posterior. Merlin.
de pignor. lib. 4. *tit.* 1. *qu.* 13. nec prior in actione
personali præfertur posteriori habenti hypothecam. Mer-
lin. *l. c.* Gait. *de credit. cap.* 4. *nu.* 1197. Negus. *de
pignor. par.* 5. *memb.* 2. *n.* 2.

Prior in contractu est potior in Jure. Menoch. *cons.* 9
200. Merlin. *l. c. q.* 40.

Prior in data semper est præferendus in concursu. *cap.* 10
super eo. de off. Delegati. cap. cum cui de preb. in 6.
Coccin. *dec.* 350. *nu.* 1. & est legitimus Contradictor
ad impediendam executionem ab Adversario petitam.
Argell. *de legit. contradict. q.* 2. *n.* 45. Lother. *de re
benef. lib.* 2. *q.* 20. *n.* 217. Bich. *dec.* 667. *n.* 5. *&* 6. 11
Prior nominatus in testamentis censetur magis dile-
ctus. *L. si communis servus.* 37. *ff. de stipul. serv. cap.
si quis.* 46. *de elect. in* 6. Menoch. *de præs. lib.* 4.
præs. 16. *n.* 3. Thomaset. *in flor. Legum. reg.* 235. Barb.
axiom. lib. 14. *cap.* 81. *axiom.* 3.

P R I V A T I O.

Praxis Privationis.

Privatio præsupponit habitum, quia nemo privatur, 1
nisi prius habuerit id, quo privatur. *L. decem.* 117. *ff.
de V. O. L. non potest videri. ff. de R. J. cap. ad dis-
solvendum. de despons. impub.* Honded. *cons.* 72. *n.* 25.
vol. 1. Cacheran. *dec.* 95. *n.* 12. Bald. *in L. liceat.* 3.
oppos. C. de Locat. Rota apud Bich. *dec.* 155. *n.* 13. *&
dec.* 500. *n.* 18. *& dec.* 605. *n.* 5. Seraph. *dec.* 1176.
n. 6. Burat. *dec.* 160. *n.* 5. Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.*
82. *ax.* 8. Franc. *dec.* 513. *n.* 2. Surd. *de alim. tit.* 6.
q. 23. Mangil. *de imput. q.* 93. *n.* 4. Gail. *lib.* 1. *obs.*
21. *n.* 5. & supponit præexistentiam juris in privato. *L.
si sponsus.* §. *si maritus hæres. ff. de donat. inter vir.
& uxor.* Bald. *in L. illud. nu.* 11. *C. de SS. Eccles.*
Bich. *dec.* 110. *n.* 21.

Privatio vocis in jure accipitur pro privatione vocis 2
activæ. Diana *par.* 5. *tract.* 13. *resol.* 91. Garz. *de Be-
nef. par.* 3. *cap.* 4. ubi alii *n.* 14. *vers. illa autem.* licet
Lessius *de just. lib.* 2. *cap.* 34. *n.* 105. velit, quod negli-
gens Ordinem debitum intra annum suscipere, amittat
vocem in Capitulo non tantum passivam, sed etiam
activam.

Privatio vocis activæ ob non residentiam non indu- 3
citur ipso facto, sed est necessaria citatio personalis, vel
si hæc fieri non potest, trina per edictum, & post lap-
sum sex mensium sententia declaratoria. *cap. ex parte.
de Cler. non resid.* Hojeda *de incompatibilitate. par.* 1.
cap. 18. Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reform.* Rota
coram Seraphin. *dec.* 23. *& cap. in Genesi.* 55. *de elect.*
privatio Beneficii, vide in praxi *Benef.*

Privatio juris non competentis nunquam inducta in- 4
telligitur, nisi id expresse dicatur. *L. & si quis.* 14. *ff.
de relig. & sumpt. fun.* §. *Divus.* gl. & Abb. *in cap.
fin. de Jurepatr. n.* 7. Fel. *in cap. ex parte.* 3. *de re-
script.* Menoch. *de arbitr. cas.* 276. Schrœder *de feud.
lib.* 2. *par.* 9. *sect.* 8. *n.* 15.

Privatus ipso Jure Beneficio in pœnam delicti, aut of- 5
ficiis, vel bonis, an teneatur illa dimittere in conscien-
tia ante sententiam, vide *Beneficium*, *Clericus*, *& Lex.*

PRI-

PRIVILEGIUM.

Praxis Privilegii.

§. I.

De Privilegio in genere.

1 Privilegium, cum non præsumatur, est ostendendum; non enim præsumitur ex consuetudine etiam immemoriali, nisi Pontifex vel Princeps sciens illam permiserit. DD. apud Sperell. *dec.* 126. *n.* 83. & 84. vel fama privilegii concurrat; tunc enim ex immemoriali præsumetetur. Felin. *in cap. causam. de præscript. & in cap. cum contingat. de foro compet.* Gabr. *de præscript. conclus.* 1. Crescent. *dec.* 1. Put. *dec.* 365. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 2. *n.* 38. ubi plures S. Rotæ decisiones. Et debet produci ac probari per eum, qui in eo se fundat, si non est clausum in corpore Juris. *L. si quis ex aliena. ff. de Jud. cap. cum persona. de privil. in* 6. Mascard. *de prob. conclus.* 1201. Ciarlin. *controv. for. cap.* 42. *n.* 26. ubi Bursat. *cons.* 335. *n.* 9. *lib.* 3.

2 Privilegium Canonis competit etiam Clericis primæ tonsuræ; licet non habeant requisita Concil. Trid. ad privilegium fori, & licet sint conjugati, dummodo cum una Virgine, & incedant in habitu Clericali & Tonsura, quod tamen privilegium non extenditur ad Clerici uxorem, quia est personale, nisi illa injurietur in odium viri. Item licet Clerici essent excommunicati, imo etiam mortui. Abb. & Fel. *in cap a nobis. de sent. excom.* Lim. in hæreticis, bigamis, enormitatibus se immiscentibus, uti si faciunt seditiones, prælia &c. *cap. perpendimus. de sent. excom.* ubi Abb. Lim. etiam in Clerico minore, qui dimisso habitu negotiis sæcularibus se immiscet, & tertio monitus non se emendat. Item si exercet per annum artem ignominiosam, ut Mimi, Joculatoris, Lanionis, & Cauponis. Lim. etiam in famulis & filiis Clericorum. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 39. §. 1. Eodem privilegio gaudent Religiosi & Religiosæ, & Novitii, etiam Tertiarii viventes sub habitu & voto aliquo expresso, & in communi, & eadem forma Eremitæ. Quamvis concessum filiis suffragetur etiam filiabus, juxta *L. justa. ff. de V. S.* Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 3. *p.* 8. & concessum fratribus favet etiam sororibus. Idem. *l. c.*

3 Privilegium Immunitatis, quando est contra Legem communem, stricte est interpretandum, secus si est contra statutum, vel Legem particularem alicujus Principis. Dec. *cons.* 48. Sperel. *dec.* 41. Fagnan. *in* 2. *par.* 5. *Decretal. in cap. quod nonnulli de privil.* Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 83. *ax.* 1.

4 Privilegium non debet concedi in præjudicium, & injuriam tertii. *cap. quia* 2. *De relig. dom. cap. cum dicat.* 2. *de Eccles. ædif.* Faber *in C. lib.* 1. *tit.* 1. *defin.* 22. & *tit.* 22. Seraph. *dec.* 351. *n.* 2. Barb. *l. c. ax.* 7. & obtentum lite pendente non facta illius mentione non valet. Marescot. *lib.* 2. *var. res. c.* 85. *nu.* 8. & 11. quamvis fuerit concessum motu proprio, nisi lis esset turbida, de qua non esset facienda mentio in motu proprio. Rota *in Cæsaraugust. exemptionis.* 27. *Martii* 1585. *coram Canturio.* Et si privilegium concessum lite pendente fuit generale, valet lite finita. Innoc. *in cap. fin. ut lite pend.* ubi Butr. *col.* 2. quia tunc non peccat in subreptione, & ab eo causæ exclusæ videntur, super quibus pendent lites, si vero privilegium fuit specialiter impetratum in certa lite, quia tunc peccat in subreptione, & si dolose fuit impetratum, non valet etiam lite finita, juxta *cap. super litteris. de rescript.* Marescot. *l. c. n.* 12.

5 Privilegium subdito concessum, licet regulariter revocari possit, juxta Innoc. & DD. *in cap. novit. de Jud.* Gabr. *de Jure quæsito non tollen. conclus.* 6. Suarez *de LL. cap.* 37. tamen concessum non subdito non potest revocari. DD. cit. quia tunc Princeps utitur jure privati. *cap.* 2. *de constit.* Sperell. *dec.* 104. *n.* 12. & 13. Capon. *disc. for.* 189. plura videri possunt apud Pignatell. *to.* 5. *consult.* 46. *n.* 61. & 65.

6 Privilegium concessum per viam contractus, revocari non potest. Bald. *in L. qui se Patris. sub n.* 33. *ver. sed si non esset privilegium, sed conventio. C. unde liber.* Cephal. *cons.* 342. *n.* 53. Aym. *cons.* 894. *nu.* 27. Surd. *cons.* 419. *num.* 55. Gratian. *disc. for. cap.* 167. *num.* 30. Cancer. *var. res. lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 153. Ostasc. *dec.* 134. *n.* 23. *vers. vel dici potest.* Lelle *decis. Arag.* 79. *num.* 40. Bich. *dec.* 210. *num.* 21 Pignatell, *l. c.* qui citat Bald. *cons.* 112. *n.* 2. *lib.* 2. Dec. *cons.* 286. *n.* 6. & *in cap. qua in Ecclesiarum. col.* 12. *de constit.* Felin. *in cap. novit. n.* 18. *de Jud.* Azor. *par.* 1. *instit. lib.* 2. *cap.* 13. *q.* 5. Martha *de jurisdict. par.* 4. *cas.* 52. *n.* 6. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *res.* 60. Grass. *de effect. Cleric. eff.* 2. *n.* 14. & 23. quia in contractibus, ut supra fuit dictum in prax. *Principum* §. 1. Principes utuntur jure communi. Bald. & Jas. *in L. ex imperfecto.* 3. *C. de testam.* Dec. *in cap.* 1. *num.* 1. ubi Felin. *n.* 1. *de prob.* Socin. jun. *cons.* 76. *num.* 3. *lib.* 1. Rol. *cons.* 66. *n.* 37. *vol.* 1. ratio enim naturalis pactorum, & contractuum observantiam præcipit. *L.* 1. *ff. de pact.* & Princeps a Lege naturali minime est solutus. Bart. *in L. fraudem.* 45. §. *neque ff. de jure fisci.* Menoch. *cons.* 27. *n.* 23. Castr. *in L. digna vox. C. de LL.* Gail. *lib.* 2. *obs.* 55. *n.* 7. & ita tenent Canonistæ. Innoc. *in cap. novit. de Jud.* Gabr. *com. conclus. lib.* 3. *de Jure quæs. conclus.* 6. *n.* 20. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 28. Suarez *de LL. cap.* 37. *n.* 2. Pereira *de manu reg. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 8.

Privilegium concessum Domino trahitur ad ejus familiam, sicut privilegium Scholarium, & Hospitalium. Capon. *disc. for.* 230. Ciarlin. *controv. for. cap.* 186. *n.* 5. *L. non aliter de Jud. L.* 1. *C. si qua præd. potest.* Innoc. *in cap. insinuante.* ubi Dec. *de off. Deleg. L.* 1. & 2. *C. de Episc. & Cler. cap. Ecclesiarum servos* 12. *quæst.* 2. *cap. judicatum.* 89. *dist. cap. fin. de off. archid.* Abb. *in cap.* 2. *num.* 6. *de foro comp.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 35. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 1. *cap.* 11. *de privil. Cleric.* Sbroz. *de off. Vicar. lib.* 2. *cap.* 146. *n.* 2. Genuen. *in prax. Archiep. Neapol. cap.* 9. Thes. *dec.* 22. *num.* 2. & 6. vid. in praxi *Famuler.* 7

Privilegium concessum contemplatione alicujus officii, eo finito amplius non suffragatur. Bart. *in L. Plaut. nu.* 11. *in fin. C. de SS. Eccles.* Guido Pap. *dec.* 402. *num.* 6. Ripa *respons. lib.* 1. *tit. de elect. respons.* 3. *nu.* 53. Bac. *de inop. debitor. cap.* 19. & 21. §. *Item Divus.* & §. *seq.* Instit. *de excus. Tut.* Bich. *dec.* 567. *num.* 13. 8

Privilegium clarum, & indubitatum, ut manutentionem impediat, debet probari per publicum instrumentum, nec sufficit, quod præsumatur ex immemoriali probata per testes. Bich. *dec.* 386. *nu.* 23. nisi eadem immemorialis fuerit canonizata per tres sententias in judicium transactas, quia probationes tituli desumptæ ex testium depositionibus possessorium non retardant. Rota *dec.* 172. *n.* 9. & 10. & *dec.* 284. *num.* 8. *post Tract.* Post. *de manut.* & idem Post. *de manut. obs.* 45. *n.* 19. 9

Privilegium potest concedere, qui potest condere Legem. Riccius *in prax. potest. Episcopal. par.* 3. *res.* 267. Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 3. *p.* 8. §. 2. Hinc inferiores privilegium concedere non possunt. Sebast. Medic. *in tract. de legib. & statutis. par.* 4. *quæst.* 33. *num.* 4. *L. fin. C. de LL. L. minori Magistrat. ff. de min. cap. cum inferior. de major. & obed.* Clem. *ne Roman. de elect.* Innoc. *in cap. venientes de jurejur.* 10

Privilegium non debet esse inutile. *cap. si Papa. de privil. in* 6. Ciarlin. *controv. for. cap.* 192. *nu.* 6. Moneta *de distrib. par.* 2. *quæst.* 12. *nu.* 42. Quando emanavit favore publico, non potest illi per personam privatam renunciari. *cap. si diligenti. ubi gl. ver. pacto privat. de foro compet.* Bald. *cons.* 382. *n.* 4. *lib.* 3. Anchar. *cons.* 171. *num.* 4. Riminal. jun. *cons.* 44. *num.* 24. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 18. *nu.* 26. *vers. tertio respondetur.* Caputaq. *dec.* 127. *lib.* 2. Buratt. *dec.* 831. *num.* 1. Bich. *dec.* 57. *n.* 15. etiam cum juramento. gl. *in L.* 2. *ver. privatam C. de agric. & censit. lib.* 11. Bart. *in L. jus publicum. num.* 8. *ff. de pact.* Covar. *in cap. quamvis pactum. par.* 2. §. 1. *n.* 1. *de pact. in* 6. Guttierez *de juram. confirm. par.* 3. *cap.* 5. *nu.* 8. Buratt. *dec.* 831. *num.* 1. Bich. *loc. cit. n.* 16. 11

Privilegium extendi non decet ultra expressa, *cap. per exemptionem de privil. in* 6. Rota *dec.* 30. *num.* 4. *par.* 6. *recent.* & *in Cæsar-August. Decimarum.* §. *minus in fin. coram Meltio.* apud Bich. *dec.* 528. *nu.* 9. neque de persona ad personam. *cap.* 1. & 2. *de fil. presbyt. in* 6. *cap. fundamenta.* §. *fin. de elect. in* 6. Ruin. *cons.* 112. *num.* 13. *lib.* 5. Gerunt. *de privil. n.* 53. 55. & 304. Bicb. *dec.* 567. *n.* 12. 12

Pri-

subditæ non sunt, sicut Reges Pontifici, quod privilegium. Idem *par. 1. trac. 2. res. 6.* & habent intrinsecam conditionem, *rebus sic stantibus.* dummodo revocentur ex causa justa, & publica utilitate superveniente, & dummodo revocatio sit generalis. Rol. *cons.* 13. Capon. *disc. for.* 337. Capyc. *dec.* 51. Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum de constit.* Altogra. J. jun. *controv.* 51. si aliter non potest provideri utilitati publicæ. Rol. *l. c.* Card. de Luca *lib. 2. de regal. discurs.* 47. nam Pontifex non potest abdicare a se supremam potestatem, quam habet de jure divino. Suarez *in defens. fid. cap.* 30. Felin. *in cap. novit. de Jud.*

29 Privilegium, quod habent Imperator & Reges, ne possint ab Episcopo excommunicari, est personale propter eorum reverentiam, & ideo non potest extendi ad eorum Consiliarios. Diana *par. 1. trac. 1. res. 9.*

30 Privilegium Mendicantium, quod possint celebrare tempore interdicti extra Ecclesiam, fuit revocatum a Concil. Trid. *sess. 25. de Regular. cap.* 12. teste Navar. *in man. cap.* 27. Garz. *de Benef. par. 3. cap. 2. num.* 278. apud quem S. Congreg. contra Dianam *par. 3. trac. 2. res.* 133. *& par. 4. trac. 4. res.* 106. *&* 213.

31 Privilegium habens, quod possit ordinari a quocunque Catholico Antistite, non eget Dimissorialibus Episcopi, sed sufficiunt ejusdem litteræ testimoniales S. Congreg. apud Riccium *in praxi Dimissorialium par. 5. res.* 235.

32 Privilegium concessum Monasterio, quod ejus Monachi non possint excommunicari, intelligitur de eo, qui manet in Monasterio, aut Capellis sibi subjectis. Fagnan. 2. *par. 5. decretal. in cap. quoniam. de privil.* ubi Jo. And. Butr. Anchar. Abb. & alii.

33 Privilegium non solvendi Decimas, quando incipit esse præjudiciale Ecclesiæ, vel Parochos gravat, ut ex illo gravia scandala oriantur, debet revocari. *cap. suggestum de Decimis.* ubi Pithing. Et habens privilegium non solvendi Decimas, ex novalibus tenetur Decimam solvere, si ex agro aliquid non modicum percipiebatur, quia tale novale non dicitur, nec est proprie novale; sed improprie. *cap. commissum.* ubi gl. & DD. *de Decimis.* Rebuff. *de Decim. quæst.* 6. Moneta *de Decimis. cap. 4. quæst.* 3. quia novale proprie non est, quando in fundo alia seruntur ab iis, de quibus Decima solvebatur. Paris. *cons. 73. lib.* 4. Ruin. *cons.* 163. Anchar. *in cap. cum contingat. de præscrip. in* 6. Moneta *l. c. nu.* 89. Rebuff. *de Decim. quæst.* 14. Covar. *lib. 1. var. res. cap.* 17. Butr. *in cap. tua de Decim.* Gonzal. *in lib. 5. decretal. tit. 33. in cap. dudum de privil.* Privilegium ergo non solvendi Decimas ex novalibus, intelligitur de illis novalibus, in quibus pars non habebat tempore dati privilegii possessionem, vel quasi exigendi Decimas, & ita in novalibus proprie talibus. *cap. dudum. de privil. cap. statuto de Decim. in* 6. ne fiat præter intentionem concedentis præjudicium. Covar. & Moneta *ll. cc.* ubi alii.

34 Privilegium exemptivum a Decimis concessum Cisterciensibus ex bonis per eos possessis non comprehendit facultatem exigendi Decimas ex fructibus prædiorum per alios possessorum, de quibus non loquitur. *cap. ex parte tua.* 1. *cap. licet.* ubi Abb. *num.* 8 *de Decimis. cap. 2. eod. tit. in* 6. Bich. *dec.* 205. *n. 6. ubi* Suarez *de Relig. to. 1. lib. 1. cap.* 18. & cum sit stricti juris, debet restringi ad casum dispositum, ut minus tertio præjudicet. Franc. *in cap. volentes 2. & in cap. per exemtionem. numer. 5. de privil. in* 6. Innoc. *in cap. quod dilecti de Consang. & Affinit.* Di. *in cap. qua a jure communi. 3. de R. J. in* 6. Bich. *dec.* 205. *numer.* 8. Gutierrez *Can. quæst. lib. 2. cap. 25. numer.* 123. hoc idem privilegium non competit aliis Regularibus per communicationem privilegiorum, etiam a S. Pontifice factam, si communicatio sit tantum generalis, & per clausulas generales facta, secus si specifice, & particulariter, seu per clausulas specificas fuit facta. Leander *de præcept. Eccles. tract. 6. disp. 6. quæst.* 46. Barb. *de Jure Eccles. lib. 3. cap. 26. §. 3. num.* 41. Rota apud Trullench. *in Decal. lib. 3. cap. 3. to. 1. dub. 11. num.* 4. Merola *to. 3. disp. 6. cap. 4. dub. 8. num.* 74. Diana *par. 10. trac. 12. res.* 79.

35 Privilegium exemptivum a Decimis suffragatur privilegiatis tantum pro bonis, quæ propriis manibus colunt, non autem in iis, quæ aliis colenda tradunt, uti Colonis, & Conductoribus, vel alio titulo causam habentibus, quia talia privilegia sunt personalia pro rebus. *cap. licet de Decim.* Suarez *de Relig. to. 1. lib. 1. cap. 10. num.* 13. Barb. *de Jure Eccles. lib. 3. cap. 26. nu.* 19. Rota apud Seraph. *dec. 961. n.* 3. apud Penniam *dec.* 393. apud Bich. *dec. 505. n.* 6. Imola *in Clem. 1. n. 13. de Decimis.*

Privilegium exemptivum a Decimis solvendi concessum Religioni Hierosolymitanæ, cum sit personale Equitum, ad illorum colonos se non extendit, sicut nec privilegia concessa aliis Religiosis, neque ad Vasallos. Rota apud Seraph. *dec.* 827. & apud Buratt. *dec. 691. nu.* 2. & apud Bich. *decis. 528. nu.* 3. 36

Privilegium exemptivum a solvendis Decimis, si non derogat expresse. *cap. nuper. de Decim.* intelligitur tantum de Decimis impositis ab homine, non autem jure Divino, & spirituali debitis. Seraph. *dec. 1293. nu.* 6. & Rota *in una Toletana Decimar.* 21. Jun. 1649. coram Card. Ottobono & apud Bich. *dec. 528. num.* 5. *& dec. 182. num. 9. par. 7 recent.* 37

Privilegium exemptivum a Decimis solvendis, si non est clarum, non retardat manutentionem existenti in quasi possessione Decimandi, ita Rota apud Bich. *dec. 386. num.* 16. 38

Privilegium exemptivum a Decimis concessum Ordini S. Claræ a Gregorio XIII. & Urbano VIII. fundatur in paupertate illarum, & restringitur ad non habentes annua scuta viginti quinque auri de Camera pro qualibet, & ideo non suffragatur, nisi paupertas hujusmodi plene, & concludenter probatur a Monasterio. Rota *dec. 240. numer. 2. vers. nec in contrarium. par. 4. divers.* & apud Seraph. *dec. 704. num.* 2. & apud Bich. *dec. 570. num.* 2. quia qui nititur privilegio qualificato, debet probare, se esse in casu privilegii, & illius qualitatem justificare. Cephal. *cons. 387. num.* 16. Surd. *cons. 45. num.* 14. Rota *dec. 402. num. 4. par. 2. recent.* & ex dicta summa scutorum viginti quinque non sunt deducendæ expensæ pro salariis, & victu famulorum monialium, sed in illis sunt computandæ. Rota apud Seraph. *dec. 951. num.* 8. *& dec. 977. num.* 2. apud Bich. *dec. cit. num.* 5. 39

Privilegium concessum contemplatione alicujus officii, illo finito, amplius non suffragatur. Bart. *in L. Plant. num. 11. C. de SS. Eccles.* Guido Pap. *dec. 402. num.* 6. Bich. *dec. 567. num.* 13. qui citat alios. Pithing *lib. 5. tit. 33. sect. 6. per totum.* §. 2. 40

Privilegium concessum Ecclesiasticis Decimas percipiendi alienæ Parochiæ, comprehendit etiam Decimas novalium. *cap. ex parte. 3. de Decim.* Moneta *l. c. num. 65. cap. 4. quæst.* 3. contra Rebuffum *de Decimis. quæst.* 15. 41

Privilegium Bibliopolis concessum, ut alii non vendant libros noviter impressos, ad certum tempus valet, & est licitum propter periculum, quod subit imprimens non vendendi, & ob expensas in impressione factas. Doctores apud Tranchedin. *cons. 92. num.* 6. Molina *de Just. & Jur. disp. 145. num.* 3. sine periculo monopol. Lugo *eod. tract. to. 2. disp. 26. sect. 13. nu.* 171. Fagundez *de just. & contract. lib. 5. cap. 35. num.* 5. Molfes. *de contract. tract. 12. cap. 5. nu.* 127. *&* 128. Rebell. *de oblig. just. lib. 9. q. 7. nu.* 3. Fragos. *de regim. Reip. Christiana. disp. 19. nu. 104. ver. nihilominus.* 42

Privilegium ne quis conveniatur, nisi in quantum facere potest, non juvat illum, qui ex delicto convenitur, excepto patre. Paschal. *de patr. pot. par. 2. cap. 9. nu. 25. & seqq.* 43

Privilegium simpliciter loquens de Ecclesiis, comprehendit etiam Ecclesias postea ædificatas, quia lex semper loquitur. *L. Ariani. C. de heret.* Gemin. & Franc. *in cap. un. de excess. Prælat. in 6. cap. quia circa. de privil.* Gl. *in cap. ex parte de Decimis.* Rota apud Bich. *dec. 133. num.* 27. 44

Privilegia Episcoporum sunt, primum, quod non possit citari ad curiam ab A. C. nec privari etiam in criminibus notoriis absque facultate legitimæ defensionis. Leo X. in Bulla. secundum est, quod sit Princeps Ecclesiæ, juxta Ecclesiast. 45. & Principem facit eum, & habet Dignitatis fastigium. 3. Potest confiteri peccata sua Sacerdoti, etiam non approbato. Navar. *in cap. placuit. de pœn.* Zerola *in prax. Episc. ver. absolut. §. 12.* Navar. *cons. 2. de pœnit. & remis.* in propria tamen Diœcesi. 4. Potest tamen assistere Inquisitoribus in negotio fidei. 5. Præcedit Patronatarios etiam, qui sunt de numero in urbe. 6. Potest esse Judex in causa propriæ 45

Ecclesiæ, quamvis possit recusari ut suspectus. Zerola in ver. Archiepiscopus. §. 1.] & in ver. appellatio. §. 15. 7. In sua Diœcesi debet honorari ab Archiepiscopo, etiam a Cardinali, dum sunt in eadem. 8. In jurisdictione erga suos subditos exercenda debet habere consilium sui Capituli, nisi consuetudine, aut præscriptione aliter fuerit observatum. juxta cap. non est. de consuet. in 6. Zerola in ver. Capitulum. §. 8. 9. non tenentur servire Principibus Laicis, imo nec Regibus. 10. In Ecclesia, in Choro, & processionibus ipsi prima sedes debetur. Conc. Trid. sess. 25. cap. 6. nisi sederet, ut Consiliarius Regis; tunc non præcederet alios Consiliarios antiquiores. Vinc. & Franc. dec. 138. num. 5. Circa officium Inquisitionis habet eadem privilegia, quæ alii Inquisitores. 11. Civitas occidens proprium Episcopum privatur imposterum Episcopali Sede. 12. celebrans private in aliena Diœcesi potest uti Benedictione Episcopali cum verbis sit nomen Domini &c. gl. in cap. Abbates. de privil. in 6. plures, vide apud Riccium in prax. part. 2. resol. 203.

46 Privilegium concessum singularibus personis ex identitate rationis ad alias non extenditur. L. 1. §. permittitur. ff. de aqua quotid. L. maritum. 12. & L. quia tale. 13. ff. solut. matrim. L. ex pluribus. ¶ 42. ff. de administ. Tut. Menoch. de præs. lib. 3. cas. vel. quæst. 103.] Gail. lib. 2. obs. 144. Suarez de LL. lib. 8. cap. 10. & 11. Gonzal. in cap. sane. de privil. num. 1. & seq.

47 Privilegium concessum personis cum adjectione loci, uti Canonicis talis Ecclesiæ, neque est mere reale, neque mere personale, sed personale restrictum ad certum, & determinatum locum. cap. cum capella. de privil. ubi Ant. de Butr. num. 3. Marian. Socin. num. 4. notab. 4. Fagnan. num. 2. & seq. adeo ut exemptis Canonicis Ecclesia non censeatur exempta propter privilegii personalitatem. Innoc. & Host. in d. cap. cum capella. & Jo. Andr. num. 1. Anchar. num. 2. notab. 2. & probatur ex cap. per exceptionem. §. verum. de privil. in 6. Ex eo vero. quod sit restrictum ad certum locum, sequitur, quod privilegiatus extra illum locum non gaudeat privilegio. Butr. & Abb. in d. cap. cum capella. num. 2. notab. 1.

48 Privilegium Religiosis concessum, quo eis venientibus ad locum interdictum semel in anno aperiantur Ecclesiæ, ut in illis celebrentur Divina, intelligitur, quod una sola aperiatur in loco. Jo. Andr. & Fagnan. in cap. privilegia. de privil. quod privilegium competit etiam oblatis; nam sunt personæ Ecclesiasticæ a foro sæculari, & sæcularibus exactionibus immunes, juxta cap. cum & plantare. §. de Confratribus. de privil. cap. non dubium. de sent. excom. & cap. per exemptum. de privil. in 6. Clem. 1. de Decimis. Dummodo sint proprie oblati, & cum effectu, seu plene translati. Henric. & Abb. hic num. 4. quia tunc fiunt similes servis Ecclesiarum. cap. Ecclesiarum servos. 12. q. 2. Archid. in cap. duo sunt. 12. q. 1. Sylvest. in sum. ver. Ecclesia. 1. num. 6. vers. quintum. Card. in Clem. 1. de Decim. num. 22. Ut autem vere, & plene dicantur oblati, primo requiritur, quod oblatus perpetuo, & efficaciter tam se, quam bona sua omnia ea ratione offerat, quia devovendo se promittit obedientiam, licet non Monachalem. Anchar. in Clem. 1. de Decim. nu. 26. & offerendo bona, renuntiat proprio, & amittit testamenti factionem. gl. in cap. ut lex continentia, ver. professi 27. q. 1. Dec. in cap. in præsentia. num. 26. de prob. Imol. in d. Clem. num. 28. Host. num. 6. Jo. And. in gl. 3. Zabatella num. 20. & Abb. Dec. in cap. 1. in præsentia. num. 23. de prob. Archid. in d. cap. duo sunt. num 6 Remig. de charit. subsid. quæst. 61. num. 33. Fagnan. loc. cit. num. 12.

49 Porro in oblato Ecclesiæ Regulari, oblata persona, etiam bona oblata censentur, quia bona sunt accessoria personæ. Bart. in auth. ingressi. num. 12. C. de SS. Eccles. ubi etiam Bald. num. 4. vers. secundo oppono. Franc. Mar. dec. 24. num. 12. Bellam. in cap. Religioso. de sent. excom. in 6. secus dicendum de oblato Ecclesiæ sæculari; quia cum ille retinere possit bona, quod non potest oblatus Ecclesiæ Regulari, per oblationem personæ, non censetur bona offerre. Bald. in d. auth. ingressi. num. 2. Fagnan. loc. cit. numer. 16. circa medium.

50 Præterea ut oblatus gaudeat privilegio Regularium, quibus offertur, requiritur mutatio habitus. Host. in cap. ut privilegia. de privil. num. 6. Jo. Andr. in gl. 3. Ant. de Butr. & Archidiac. in cap. duo sunt. num. 6. Sylvest. in sum. ver. Ecclesia. 1. num. 6. vers. limitare. & in verb. oblatos. circa fin. Host. in sum. tit. de Regular. §. 1. in fin. S. Antonin. in 1. par. tit. 23. cap. 5. §. 1. Capella Tholos. dec. 8. Fagnan. loc. cit. num. 23. non est tamen necessaria totalis habitus mutatio, sed aliqualis, ita ut non sit habitus Religionis, cui se offert, sed tamen differat a Laicali. ita Host. loc. cit. Sylvester ut supra. gl. & Boich. in d. cap. Ut privilegia. Fagnan. loc. cit. nu. 25. Ulterius requiritur, quod sæculum derelinquat. Host. in cap. non dubium. de sent. excom. Jo. Andr. Ant. de Butr. Petr. de Ubald. de quarta Episcop. & parochial. q. 27. num. 11.

51 Qui tamen obligati privilegium non amittunt, licet de consensu Superiorum matrimonium contrahant, & de eorumdem mandato vivant in dominus, vel prædiis Ecclesiarum, seu Monasteriorum pro eorundem servitio, quia tali oblationi non est annexa obligatio castitatis, & non est incompatibilis cum statu matrimoniali. ita gl. cap. ut lex. 27. q. 1. vers. atque conversi. Archid. in d. cap. duo sunt. num. 6. Sylvest. loc. cit, Host. Jo. Andr. & Boch. l. c. Fagnan. loc. cit. num. 29. & 30.

52 Privilegium Religiosis concessum, quod tempore generalis interdicti clam possint celebrare, si non fuerunt causa interdicti, extenditur ad Episcopos, quia licet privilegium non extendatur de persona in personam etiam ex identitate rationis, juxta cap. sane. de privil. & cap. quod nonnullis. ubi Abb. notab. 1. & Fagnan. eod. de privil. ista tamen non dicitur privilegii extensio, sed comprehensio, juxta cap. porro. de privil. nisi tamen verba privilegii essent ita restricta ad certas personas, ut etiam secundum latam vocabuli significationem nequeant ad alias ampliari, Fagnan. in cap. quod nonnullis. de privil. num. 2. 16. & 28.

53 Privilegia non sunt violanda etiam indirecte. Fagnan. in cap. quanto. de privil. Hinc privilegiati, quod non possint excommunicari ab Ordinario, non debent excommunicari etiam indirecte. Anchar. in cap. periculoso. num. 5. col. 3. de statu Regular. in 6. & ideo irrita declaratur lata ab Episcopis contra subditos suos, qui molunt in molendinis Monachorum Cluniacensium habentium privilegium, ne ab Episcopis excommunicari possint, aut interdici, quia talis prohibitio tendit in præjudicium ita privilegiatorum, ita etiam non valet statutum Episcopi excommunicantis accedentes ad Monasterium Monialium exemptum, sine ejus scientia; quia ita impeditur accessus ad Monasterium exemptum. Fagnan. loc. cit. & Pithing lib. 5. tit. 33. sect. 5.

54 Sed quæres, an post Constitutionem Gregor. XV. de exemptorum privilegiis Regularis absque licentia legitima accedens ad Monasterium Monialium Regularibus subjectarum, & ibi in parlatorio colloquens ab Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato puniri possit? vel si Episcopus prohibuit accessum pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, talis Regularis incidat in excommunicationem? Respondetur affirmative, ita Gemin. in cap. periculoso. §. & quoniam. col. 2. ver. sed pone. de statu Regular. in. 6. apud quem Lapus. Abb. num. 2. & declaravit S. Congreg. teste Fagnan. in cap. quanto. de privil. numer. 9. Conc. Trid. sess. 5. cap. 25. de Regul. ad conservandam enim clausuram comprehenduntur ea omnia, quæ ad hujusmodi conservationem spectant, & sine quibus clausura nullo modo servari potest, aut difficulter, & experientia docet, ad clausuræ conservationem magnopere pertinere, ut Regulares ad illa non accedant, & cum Monialibus non colloquantur sine licentia. Fagnan. loc. cit. per totum.

55 Privilegium altaris portatilis, seu viatici in Diœcesi potest concedi ab Episcopia, in toto orbe a S. Pontifice. cap. concedimus. cap. missarum. cap. Clericos. & cap. si quis extra. de consecr. dist. 1. & cap. fin. de privil. in 6. ubi Jo. Andr. Ant. de Butr. Abb. in cap. in his. de privil. Navar. cons. 1. quæst. 37. de constit. Postmodum Honorius III. concessit Prædicatoribus, & Minoribus privilegium altaris viatici etiam Episcopo non permittente quia alias privilegium Pontificium esset inutile. Per Concil. Trid. sess. 22. cap. un. de observ. & evitan. in celebratione Missarum. fuit sublatum hoc privilegium. Et quod etiam ante Concilium hoc privilegio Regulares uti

non

non possent etiam Prædicatores, & Minores, defenderunt. Jo. Andr. *in d. cap. in his. de privil. n.* 8. Host. *ibidem n.* 11. *in vers. consecuti.* quia juxta istos Doctores prædicti Fratres hoc privilegio utebantur in novitate sua, quando carebant propriis Ecclesiis, & celebrabant in suis habitaculis; hodie vero & habent Cœmeteria, & consecrantur ipsorum Ecclesiæ, unde nec in locis suis egent hoc privilegio, ex quo habent alia altaria consecrata. Ita DD. prædicti, quibus accedit Ant. de Butr. *hic n.* 8. & hoc privilegium tantum fuit subsidiarium. Ita etiam Abb. *n.* 3. cessante vero causa, ob quam privilegium fuit concessum, cessat privilegium, juxta *cap. & si Christus. de jurejur. cap. cum cessante. de appell. cap. concedimus. de consecr. dist.* 1. Fagnan. *in cap. in his de privil.* Neque dicant Regulares, hoc privilegium fuisse renovatum, & ampliatum a Sixto IV. Alex. VI. & Greg. XIII. quia Sixtus IV. & Alex. VI. non innovarunt hoc privilegium, nisi quoad Minores, quoad Fratres vero Prædicatores remansit in eodem statu. Gregorius XIII. vero hoc privilegium dedit tantum Patribus Societatis Jesu, quoad alios vero declaravit hoc privilegium revocatum fuisse a Concil. Trid. & Societati idem a Concil. Trid. eisdem ademptum restituit, ut inter Missiones &c. Fagnan. *l. c. n.* 7. Concil. Trid. *sess.* 22. *cap. un.* Navar. *in manual. cap.* 25. *n.* 82. Suarez *tom.* 3. *disp.* 81. *sect.* 3. *in fin.* Henriquez *in sum. lib.* 9. *cap.* 17. *n.* 2. *litt. S.* & ita declaravit S. Congregat. teste eodem Fagnan. *post n.* 11.

56 Privilegiatus non utitur privilegio contra pariter privilegiatum. *L. sed & milites. ff. de excus. Tut.* Surd. *de alim. tit.* 9. *quæst.* 30. Ciarlin. *controv. for. cap.* 47. *n.* 67. Honded. *cons.* 63. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 2. *num.* 4. *& pract. quæst. c.* 7. *num.* 4. Peregr. *de fideicom. art.* 3. *num* 70. Mant. *de conject. lib.* 6. *tit.* 2. *n.* 11. *& de t. cit. lib.* 11. *tit.* 26. *n.* 6. Trentacinq. *var. res. lib.* 1. *tit. de rescript. res.* 1. Novar. *in prax. elect. & variat. fori. quæst.* 21. *sect.* 2. *num.* 2. Mangil. *de imput. quæst.* 118. *num.* 23. Hinc minor contra minorem non restituitur in integrum. Gratian. *dis. for cap.* 661. *n.* 13. Limit. primo, quia dupliciter privilegiatus utitur privilegio contra privilegiatum. Cephal. *cons.* 743. *n.* 18. Tusc. *litt. P. conclus.* 761. *num.* 12. Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 83. *ax.* 26. Item si unus tractat de damno vitando, alter de lucro captando. *L.* 1. *C. si advers. fiscum.* quia tractans de damno vitando utitur suo privilegio. *L. ult. ff. ex quib. caus. maj. L. verum.* §. *ult. ff. de minor.* Alex. *cons.* 55. Covar. *in reg. possessor. par.* 2. §. 2. *num.* 4. Limit. secundo, quia privilegiatus in specie præfertur privilegiato in genere Covar. *l. c.* Menoch. *cons.* 52. *n.* 43. Mangil. *de Imput. quæst.* 18. *num.* 25. Barb. *loc. cit.* Limit. tertio *in S. C. Velleiano*, ubi mulier nec pro muliere intercedere potest.

57 Privilegiatus male utens privilegio privatur privilegio. *cap. privilegium.* 11. *quæst.* 3. *L. Judæos. C. de Judæis.* Bonac. *de LL. disp.* 1. *q.* 2. *p.* 8. §. 7. & probatur *in cap. ut privilegia.* 24. *& cap. tuarum.* 11. §. *verum. de privil. & cap. privilegium* 63. *caus.* 11. *q.* 3. Pirhing *de privil. lib.* 5. *tit.* 33. *sect.* 9. §. 4. *num.* 153.

58 Privilegiatus derogans alienis privilegiis, suo privilegio privandus est, *cap. dilecti.* 4. *de privil.* ratio est, quia non sunt illi servanda sua jura, qui non timet violare aliena. *cap. sic decet.* 22. *caus.* 25. *q.* 2. & quod quisque juris in alium statuerit, eodem uti debet. *cap. cum. omnes.* 6. *de constit. cap. porro. de privil.* ubi Host. & Abb. *n.* 1. Barb. *n.* 2. Pirhing. *l. c. n.* 156.

59 Diximus supra, privilegium quandoque amitti per non usum, seu usum contrarium, tum via præscriptionis tempore decem annorum inter præsentes, & viginti inter absentes jure ordinario, jure vero extraordinario tempore triginta, vel quadraginta annorum: vel per viam renuntiationis ex juris dispositione, ad quam minus tempus sufficit: quia nolle uti privilegio, quando adest occasio utendi, est tacita renunciatio. Azor. *par.* 1. *lib.* 5. *cap.* 20. *q.* 8. Gail. *lib.* 2. *obs.* 60. *num.* 2. Laym. *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *num.* 21. *ex L.* 1. *ff. de nund.* quod est intelligendum affirmative cum gravamine alterius, aut onere, ut privilegium exigendi tributum, Decimas, visitandi exemptos &c. Privilegium vero Affirmativum consistens in mera facultate aliquid agendi sine gravamine, & onere aliorum, sed quod est mera gratia, uti celebrandi ante auroram, absolvendi a reservatis, comedendi carnes in quadragesima, & dispensandi &c. per merum non usum etiam longissimi temporis non amittuntur. gl. *in cap. ut privilegia.* 24. *ver. semel in anno. de privil.* Laym. *l. c. cap.* 23. *n.* 22. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 33. *sect.* 6. §. 3. *nu.* 176. certe non præscriptione, quia nemo contra illa præscribit, neque tacita renuntiatione, quia quilibet pro libitu suo potest uti tali privilegio, aut non uti, qui non usus non est sufficiens ad inducendam tacitam renuntiationem excepto Nundinarum privilegio, quod per non usum per decem annos amittitur, juxta *L.* 1. *ff. de nundinis.* quia inter onerosa privilegia numeratur. gl. penult. *in d. cap. ut privilegia. de privil.* aut tali conditione a Principe fuit datum, ut per non usum decennii amittatur. Laym. *l. c.* Privilegia vero negativa, quæ consistunt in non faciendo, uti non solvendi Decimas, collectas &c. & aliis gravamen, & onus inferunt, amittuntur per actum directe contrarium privilegio, vel via præscriptionis, si post actum contrarium sine protestatione labitur tempus necessarium, & sufficiens ad præscribendum, aut via tacitæ renuntiationis, si scienter actum directe contrarium privilegio exercet; quia talis in foro externo præsumitur renunciare privilegio. Laym. *loc. cit. n.* 23. Pirhing. *loc. cit. n.* 178. dummodo talem actum contrarium exerceat voluntarie animo illi renunciandi sine expressa protestatione, quod non intendat renunciare privilegio. *L.* 1. *C. de his, qui sponte munera publ. obeunt. lib.* 10. Abb. *in cap. cum accessissent.* 8. *num.* 7. ubi etiam Fel. *n.* 30. *limit.* 5. *de constit.* Laym. *ibidem num.* 11. & Pirhing *loc. cit. n.* 179. & talis non usus non sufficit, quod allegatur, sed debet probari contrarius usus, vel non usus, qui habet implicitum usum contrarium. Bich. *dec.* 57. *n.* 19. & ad hoc, ut probetur, debet probari, quod venerit casus utendi privilegio. Abb. *in cap. ex parte. n.* 7. *de concess. preb.* Menoch. *cons.* 201. *n.* 61. Seraph. *dec.* 1043. Rota *dec.* 565. *n.* 1. *par.* 1. *recent.* Bich. *loc. cit.* Præterea est necessarium, quod actus, qui contra privilegium fit, sit contrarius toti privilegio quoad totam illius substantiam, & facultatem, seu quoad usum ejus non solum, sed etiam futurum. Abb. *in d. cap. cum accessissent. n.* 8. ubi Felin. *n.* 29. nam aliqua privilegia habent tractum successivum, & iterabilem, veluti privilegium exemptivum a solutione decimarum, aut collectarum. In quo privilegio ex uno, vel altero actu non potest statim desumi, quod simpliciter fuerit renuntiatum privilegio, sed tantum in illis actibus, quos exercuit; quia renuntiatio utpote stricti juris, debet restringi. *L. emptor.* 47. §. *Lucius. ff. de pact.* nisi aliæ concurrant conjecturæ, ex quibus colligi possit, quod simpliciter, & toti privilegio fuerit renunciatum, aut legitima præscriptio adsit Layman. *in cap. cum accessissent de constit. n.* 11. & probatur *ex L.* 2. *C. de privil. veteran. & L. voluntarie* 12. *C. de excus. Tut.* & ibi Salyc. Gail. *d. obs* 60. *n.* 11. *&* 12. Laym. *l. c.* Pirhing *l. c. ver. confirmatur.*

60 Præterea ut privilegium per non usum via renunciationis amittatur, requiritur, quod, qui facit actum contrarium privilegio, habeat potestatem renunciandi privilegio. Abb. *l. c. n.* 8. & Felin. *ibidem. num.* 28. Layman. *in cap. cum accessissent. de constit. num.* 12. quia qui non potest renuntiare privilegio expresse, neque tacite potest, quia taciti, & expressi eadem est vis, & virtus. Hinc privilegiatus non utendo privilegio, non potest præjudicare filiis, qui sunt privilegiati ex pacto, & providentia, uti cum privilegium fui concessum patri, & filiis. Cyriac. *controv.* 57.

61 Privilegiatus potest privilegio, quod fuit concessum sine loci definitione, & restrictione, sed absolute, uti ubique locorum Bonac. *de LL. disput.* 1. *quæst.* 3. *p.* 5. nisi aliter constet de mente privilegiantis etiam extra territorium privilegiantis, nisi ibidem adsit prohibitio. Bonac. *loc. cit. p.* 6.

62 Quæres, quomodo privilegia revocentur? Respondetur, fieri posse revocationem verbis expressis, & in particulari clausulis generalibus, puta *non obstantibus quibuscunque privilegiis*, nisi privilegia sint contenta in corpore Juris, ad quæ deroganda, seu revocanda non sufficit clausula generalis derogatoria. gl. *in auth. qua in provincia. C. ubi de crim. agi opor. ver. illic omni privil.* aut sint remuneratoria, & per modum contractus concessa, quia tunc requiritur specialis mentio illorum. Fit etiam tacite quando Princeps privilegians facit actum positive contrarium, & incompatibilem cum

privilegio, & quidem scienter, per secundum autem privilegium, & posterius non revocatur prius, nisi illius specialis mentio fiat. cap. veniens ubi gl. ver nullum. de prescript. gl. in cap. 1. de prescript. quia præsumitur Princeps, dans posterius privilegium, ignorasse prius. cap. 1. de constit. in 6. & cap. ex parte. 12. de off. Deleg.

63 In concursu privilegiorum, si unum est generale, & aliud speciale, valet speciale, quia generi per speciem derogatur. cap. 1. de R. J. in 6. & reg. 90. ff. eod. Azor. loc. cit. & Pirhing. lib. 5. tit. 32. sect. 6. §. 5. n. 195.

64 Sicut privilegium personale extinguitur cum persona, ita etiam privilegium reale, vel locale re pereunte extinguitur, aut loco, qui privilegium inhæret, destructo. Innoc. in cap. 2. de nov. operunt. gl. in reg. privilegium. 7. ver. personale. de R. J. in 6. si res, vel locus fuit destructus sine omni spe restitutionis, vel reparationis de Superioris auctoritate. cap. placuit. 26. dist. 1. de consec. & cap. & hoc diximus. 9. 16. quest. 7.

PROBATIO.

Praxis Probationis

1 Probatio per unicum testem regulariter est imperfecta etiam contra ipsum inducentem. Farin. de testib. q. 62. num. 241. Honded. cons. 84. num. 49. lib. 2. Ludovis. dec. 215. num. 5. Rota apud Bich. dec. 8. num. 3. & elidit contraria, quamvis semiplena probationem. Bart. in L. admonendi. num. 50. ff. de Just. & Jur. Aym. de antiq. tem. par. 3. §. 1. num. 30. Rota dec. 238. num. 24. par. 1. diverf. & dec. 664. num. 4. par. 1. recent.

2 Probatio obfuscatur ex contraria probatione. Bald. cons. 79. num. 7. lib. 2. Surd. cons. 505. num. 6. Rota dec. 238. num. 24. par. 1. diverf. & dec. 664. num. 7. par. 1 recent. & apud Bich. dec. 400. n. 19. & dec. 44. n. 15.

3 Probatio dubia non relevat. cap. in præsentia. de prob. Dec. cons. 37. n. 9. Castr. in L. penult. §. docere ff. ne quis eum. Bich. dec. 626. n. 8. ubi Rota in Asten. Coadjutor. 21. Jun. 1652. coram. Celso. Dec. cons. 37. sub. num. 9. Et juxta Doctores communiter. Probatio, cum est in conditione, debet esse plena. Natta. cons. 202. Farin. cons. 76. Ciarlin. controv. for. cap. 10. n. 61. quia regulariter omnis probatio debet esse concludenter plena. Avendan. in tract. de exequend. mand. reg. lib. 1. cap. 22. num. 9. vers. nam supra dicta. Ambrosin. de Immun. Eccles. cap. 11. n. 4. & patet. ex L. veteribus. 49. ff. de pact. ubi Bart. Alex. cons. 113. num. 5. lib. 2. quia non probat, hoc esse, quod ab hoc contingit abesse. L. non probat. C. de litig. hered. Mascard. de prob. conclus. 671. nu. 11. Trentacinque var. res. lib. 1. res. 1. tit. de servit. num. 19. Surd. cons. 5. num. 46. Argell. de legit. contradict. q. 15. n. 107. Rota dec. 127. apud Farin. par. 1. recent. Gratian. discept. for. cap. 985. quia probatio dubia, & incerta non relevat, probantem. L. neque natales. 10. C. de prob. cap. in præsentia. eod. Bart. & DD. in L. inter stipulantem. §. 1. ff. de V. O. Crav. cons. 318. Mascard. de prob. conclus. 1363. Surd. dec. 75. Gratian. disc. for. cap. 144. num. 11. Seraph. dec. 1103. num. 2. Farin. in praxi crimin. par. 2. tit. de opposit. contra dicta testium. q. 68. num. 1.

4 Probatio levior sufficit, quando incidenter aliquid deducitur ad effectum revocationis attentatorum. Gemin. cons. 27. num. 8. Paris. cons. 10. num. 61. lib. 2. Surd. cons. 1. num. 38. Rota apud Bich. dec. 31. num. 12. Item in liquidatione fructuum. Bald. in L. 1. C. de fruct. & lit. expens. num. 22. Natta cons. 510. num. 7. Seraph. dec. 955. num. 3. Cavaler. dec. 361. num. 3. maxime juncta æstimatione peritorum. Bich. dec. 340. num. 30. Item ad probandum animum renunciandi. Gabr. de confess. conclus. 1. num. 52. Rota dec. 214. num. 13. par. 6. recent. præsertim concurrentibus adminiculis. Aym. cons. 178. n. 7. Rota apud Bich. dec. 31. n. 12. & 344. n. 14. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 9. n. 25.

5 Probatio, quod vir vergat ad inopiam ex parte mulieris, plenior requiritur respectu creditorum viri, quam ubi agitur contra virum. post Bart. & alios Gratian. discept. for. cap. 389. num. 10. & cap. 872. num. 20 & 21. Capella Tolos. dec. 339. ubi Aufrer. in princ. Osasc dec. 135. n. 6. Bich. dec. 550. num. 2.

Probatio facta in alia causa, & inter diversas perso- 6
nas non relevat. Rota coram Coccino apud Bich. dec. 163. num. 9 sicut incerta, & non concludens Bald. in L. si de possessione. num. 12. C. de prob. Felin. in cap. sicut num. 7. de re Jud. Rota apud Bich. dec. 178. n. 12.

Probatio probata resultat ex publico instrumento. L. 7
census. ff. de prob. L. in donation. C. de donat. Bart. in L. 1. ff. de nov. oper. nunt. & in L. interest. n. 2. C. de solut. Abb. in cap. solicita. num. 7. de restit. spol. Paris. cons. 104. n. 64. lib. 1. Rota apud Bich. dec. 55. nu. 2. Non inducitur probatio probata per testium depositionem, sicut nec notorium, juxta Bald. in L. generalis num. 6. C. de SS. Eccles. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 108. Argel. de legit. contradict. q. 6. num. 76. Buratt. dec. 211. num. 3. bene vero per publicum instrumentum. Dec. cons. 36. num. 2. Ruin. cons. 128. num. 1. lib. 4. quia probatio per testes non prohibet, nec excludit, quin alia pars admittatur ad probandum contrarium. Rol. cons. 98. num. 38. Argell. loc. cit. num. 215. & q. 14. n. 31. Bich. dec. 386. num. 19. & 20. etiam per testes Ægid. dec. 624. n. 2. Rota apud Bich. dec. 289. n. 22.

Probatio nulla melior est, quam quæ fit per eviden- 8
tiam facti. L. Magistros. 7. C. de profess. Bald. in L. si vero. ff qui satisdare cog. quia talis probatio inducit notorium. cap. manifesta. 15. 2. q. 1. Barb. axiom. lib. 14. cap. 86. axiom. 6. & probatio per evidentiam, hoc est, ocularem Judicis inspectionem expensis petentis facienda non est deneganda. Post de manut. obs. 101. Tusc. litt. C. conclus. 776. Mascard. de prob. conclus. 8. afflict. dec. 107. Surd. cons. 137. Menoch. de arbitr. cas. 120. Costa de remed. subsid. 101. Betlich. lib. 1. conclus. 46. Knoeben de Juris territ. cap. 3. quia talis probatio ipsa veritas appellatur, & hæc probatio admittitur etiam post conclusionem in causa. Mascard. & DD. cit. Maran. de ord. Jud. par. 6. art. 15. Imo etiam post rem judicatam. cap. Fraternitatis. ubi DD. de frigid. & malef. Tranchedio. consult. 36.

Probatio præsumptiva in repetitione indebite soluti non 9
admittitur, sed repetens debet plene probare indebitum, quia lex non præsumit solutionem fuisse indebitam. L. cum de indebito. ff. de prob. cap. is, qui conqueritur. de solut. Gratian. discept. for. cap. 569. num. 28. Rota apud Cenc. de cens. dec. 112. num. 1. Cyriac. controv. for. 264. num. 7. Rota apud Bich. dec. 77. num. 3. Adden. ad Burat. dec. 592. n. 6.

Probatio plena oritur ex multis præsumptionibus si- 10
mul junctis etiam in re gravi. Bald. cons. 3. num. 4. lib. 3. Socin. jun. cons. 32. num. 24 Rom. cons. 7. num. 3. Cyriac. controv. 291. n. 21. Rota apud Bich. dec. 30. n. 33. Item ex pluribus probationibus simul junctis. gl. in L. 3. §. ejusdem ff. de testib. Cyriac. loc. cit. Coccin. dec. 297. nu. 2. Bald. lib. 3. cons. 3. n. 4. Socin jun. cons. 32. num. 24. etiam in re gravi. DD. cit. & Rota apud Bich. dec. 423. num. 5. Gabr. de prob. conclus. 1. per totum Dec. cons. 163. num. 7. quia probationes imperfectæ debent conjungi. Bich. dec. 556. num. 7. & probatio resultans ex pluribus conjecturis simul sumptis dicitur vera, non præsumptiva. DD. cit. & Rota apud Bich. dec. 599. nu. 17. & 18. Ciarlin. controv. for. cap. 174. n. 27.

Probatio sufficiens illa dicitur, quæ potest movere 11
animum Judicis ad judicandum talem esse veritatem suo arbitrio. L. testium. ff. de testib. Bart. in L. admonendi. ff. de jurejur. Farin. cons. 70. Ciarlin. controv. for. cap. 174. num. 27. Et probatio specialis semper prævalet. generali. Innoc. in cap. auditis. nu. 4. de præscript. Seraph. dec. 818. num. 5. Farin. in prax. crim. par. 2. q. 65. n. 170. Barb. axiom. lib. 14. cap. 88. ax. 27.

Probatio aquæ frigidæ contra maleficos est superstitio- 12
sa, & sine peccato mortali adhiberi non potest, sicut etiam probatio ferri candentis. cap. fin. de purgatione vulgari. S. Thom. 2. 2. quest. 95. art. 8. Abb. & Anchar. in d. cap. fin. Navar. in manual. cap. 11. Binsfeld. de confess. malef. memb. 2. fol. mihi 344. & Judex usus hac probatione peccat mortaliter.

Probatio incumbit parti, quæ asserit, & ideo actrici, 13
non parti Reæ. cap. quod autem 6. q. 5. nisi contra illum exstaret præsumptio. cap. sicut 39. de sent. excom.

cap.

cap. bonn. de elect. cap. super hoc de renunt. Barb. axiom. lib. 14. cap. 86. ax. 15. & 20. Cyriac. controv. 5. per totam. Pirbing. lib. 2. tit. 19. §. 2. num. 5. qui probat ex L. 2. ubi gl. ver. & incumbit. & L. verius. 21. ff. de prob. L. 1. C. eodem. L. frustra. 8. & L. cum actor. 23. C. de prob. & hoc tam in causis civilibus, quam in criminalibus. Et quia Reus excipiendo fit Actor, debet & ipse probare suas exceptiones affirmativas. L. in exceptionibus. 19. ubi gl. ver. velut intentionem. ff. de prob. L. 1. ff. de except. Pacian. de prob. cap. 7. nu. 41. & lib. 1. cap. 68. quamvis constaret, Reo nullum jus competere in re, quam petit Actor. Limit primo, si pro actore militaret præsumptio juris, quia tunc talis præsumptio transferret onus probandi in Reum, juxta L. cum de indeb. 25. ff. de prob. Limit. secundo, si Reus sponte onus probandi in se suscepit. L. circa eum 14. ubi gl. ver. Juris. ff. de prob. & cap. 2. ver. accusator. 6. q. 5. Duran. in spec. lib. 2. par. 2. tit. de prob. §. 1. n. 12. Pirhing. loc. cit. nu. 7. quo tamen casu licet Reus nihil probaverit, erit absolvendus, si actor nihil probavit, quia non videtur renuntiasse regulæ, quod actore non probante Reus absolvatur, licet nihil præstiterit. Pacian. de prob. lib. 1. cap. 7. n. 42. & cap. 69. nu. 2. & 3. nisi Reus suscepisset in se onus probandi, obligando se ad amissionem causæ, si non probaverit. Pscian. l. c. & P. Pirhing. loc. cit. n. 7. circa fin. Præterea limit. si Judex transtulit in Reum onus probandi deferendo illi juramentum judiciale, juxta L. manifestæ. 38. ff. de jurejur. Duran. l. c. n. 12. Pacian. d. lib. 1. cap. 13. n. 2.

14 In Judiciis communibus, seu duplicibus, puta familiæ hercisc undæ; communi dividundo; & finium regundorum, uterque litigantium probare tenetur, quia quilibet est simul Actor, & Reus. L. inter. 44. §. familiæ. ff. famil. hercisc. L. 2. ubi gl. ver. duplicibus judiciis. ff. commun. dividundo. L. judicium. 10. ff. fin. regund. cap. ex litteris. 3. de prob. qui tamen ad judicium provocavit, magis actoris, quam Rei locum obtinet, & prius de calumnia jurare tenetur. L. in finibus. 13. ubi gl. ver. videri actorem. ff. de Jud. gl. in cap. ex litteris. ver. vices duarum. de prob. & in dubio, quis prius provocarit ad judicium, debet sortibus dirimi, quis prius principalis actor sit L. sed cum ambo. 14. ff. de Jud. & gl. in cap. mox cit. Pirhing. loc. cit. §. 3. n. 17. Barb. in collect. d. cap. ex litter.

15 Probatio vero fieri debet secundum formam libelli, quia secundum illam pronunciandum est. Host. in sum. nu. 5. §. & qualiter. de probat. & debet fieri regulariter post litem contestatam super articulis in judicium deductis, & negatis, quia tunc dicitur inchoatum judicium, & antea sciri non potest, an Reus sit negaturus, & quid sit probandum. Prius vero tenetur Actor suam intentionem, quam Reus suam exceptionem probare. L. exceptionem. 19. C. de prob. Duran. in specul. lib. 2. par. 2. tit. de prob. §. nunc dicendum. num. 2. Mascard. de prob. vol. 1. in proœmio. q. 17. n. 30. & 31. Pirbing. l. c. §. 11. num. 71. & post publicata testimonia, & conclusionem in causa non admittitur amplius probatio super iisdem articulis. cap. juravit. 6. de prob.

16 Probatio, cum non sit desumenda de Domo Rei. L. de minore 10. §. tormenta. 3. ff. de quæst. L. nimis grave. 7. C. de testib. Pacian. de prob. cap. 61. num. 49. Barb. axiom. lib. 14. cap. 86. ax. 3. ideo Reus propria instrumenta actori edere non tenetur. L. de minore. 10. §. non debet. ff. de quæst. L. in speciali. 73. ff. de R. J. L. nimis grave, de testib. Cyriac. lib. 1. controv. 116. n. 120. Fragos. de regim. Christ. Reip. par. 2. lib. 5. disp. 11. Olea de cess. jur. tit. 6. quæst. 3. num. 7. ubi tamen indistincte Reo actorem, & actori reum instrumenta edere debere, & citat Gail. de credit. cap. 2. n. 1088. Guttierez de gabell. quæst. 126. num. 20. Gonzal. in 2. decretal. tit. 19. in cap. explere. de prob. Lim. 1. si Reus est argentarius. L. placuit §. 4. L. argentar. 10. ff. de edendo. Lim. 2. In Tutor. Curat. & illis, qui negotia aliena administrant. L. 1. §. officio. ff. tutelæ. L. Tutor. ff. de administr. Tut. L. qui proprio. 46. §. procurator. ff. de procurat. L. 2. ff. de negot. gest. Menoch. de arbitr. cas. 209. num. 19. Garz. de expensis cap. 20. num. 22. Guttierez de juram. par. 1. cap. 40. num. 18. Escobar. de ratiocin. cap. 3. Gonzal. l. c. n. 12. Item propter privilegium fisci tenetur Reus rationes, & instrumenta ad causam fisci pertinentia edere. L. senatus 3. ff. de eden. L. 2. §. Divus Hadrianus & §. item Divi ff. de Jure fisci. Peregr. de Jure fisci. lib. 7. tit. 3. num. 11. & alii apud Gonzal. l. c. n. 13. si tamen intentio fisci aliunde probari nequeat, vel nisi de causa capitali agatur, ex qua mors naturalis, vel civilis contingit. L. 2. L. capitalium. 28. ff. de pœn. Farin. de delict. & pœn. quæst. 19. Item instrumenta communia tam a Reo, quam Actore sunt edenda. L. 4. ff. de eden. L. si quis. 5. ff. famil. ercisc. etiam a fisco, si apud eum sunt. L. procurator. 7. ubi Gilcken. n. 7. & Donell. num. 3. C. de eden. Pacian. de prob. cap. 63. num. 134. Escobar. de ratiocin. cap. 10. num. 25. & 130. Gonzal. l. c. num. 16. dicitur autem instrumentum commune, cum res a sociis emitur, & ipsius emptionis instrumentum conficitur. L. 2. de commun. divid. vel cum moritur Instrumenti Dominus pluribus hæredibus relictis. d. L. si quis. 5. ff. famil. ercisc. L. heres. in omne 37. ff. de acquir. hered. L. heredes. 26. §. an ea. ff. famil. ercisc. L. 2. C. de hered. act. aut duobus Legatariis, quibus idem instrumentum legatum fuit, & quamvis communia ratione dominii juxta dicta edenda sint, communia tamen ratione utilitatis edenda non sunt. Pacian. de prob. lib. 1. c. 64. n. 94. Gail. lib. 1. obs. 106. n. 7. quia licet utilitas eorum, quæ continentur in instrumento, communis sit inter Actorem, & Reum; si tamen instrumenta, de quibus agitur, sint propria Rei, ea edere non cogitur; quia non tenetur præstare arma contra se, quia actor potest a Notario illud petere. Gonzal. l. c. num. 16. circa medium; quod si originale, vel protocollum fuit deperditum, & Reus habet authenticum, vel exemplar, cogi potest, & debet illud Notario edere, ut eo aliud exemplar deducere possit, habendum loco protocolli.

Sic instrumentum actoris in actis productum debet 17
Reo edi. L. 1. §. edenda. ff. de eden. cap. contingit. 5. ubi gl. de fide instrum. cap. cum persona 7. vers. nos volentes de privil. in 6. ubi Fel. num. 12. Dec. num. 155. Alciat. num. 24. Pacian. l. c. Covar. pract. quæst. cap. 20. num. 7. Gonzal. l. c. quia instrumentum, quod antea proprium erat producentis, postquam editum, & productum fuit in judicio, commune utriusque partis esse incipit. Covat. l. c. d. num. 7. vers. 2. Imo tenetur Actor Reo instrumenta edere ad fundandam exceptionem suam, quia Reus invitus venit ad judicium, sed an etiam Reus, qui excipiendo fit Actor, teneatur Actori edere ad fundandam suam replicationem, affirmant Bart. & alii antiqui. in L. fin. C. de eden. Gilken. ibi n. 12. & alii Pacian. de prob. lib. 1. quæst. 63. n. 150. quia replicatio est exceptio ex parte Actoris. L. 2. ff. de except. Instit. de replicat. ergo sicut Actor tenetur edere Reo sua instrumenta ad fundandam suam exceptionem, ita Reus tenetur edere Actori ad fundandam suam exceptionem, seu replicationem. Tum quia Actori non potest imputari, quod non venerit instructus in replicatione ad elidendas Rei exceptiones, quia illarum probabilem habuit ignorantiam. L. fin. ff. pro socio. L. qui in alterius. ff. de R. J. contraria tamen sententia, quam defendunt Salyc. in L. ult. n. 9. Fulgos. n. 3. & Donell. in L. fin. n. 9. C. de eden. tanquam magis consonam Juri sequitur Gonzal. l. c. n. 17. circa medium, quia Actor in replicationibus vere Actor est, qui non debet suam intentionem probare instrumentis Rei, tum quia ad aliud non tendit, quam exceptione rejecta ad roborandum actionem. L. 2. ff. de except.

Probatio, qua uxor per proprium juramentum, & 18
inspectionem matronarum probavit se Virginem, non debilitatur a juramento mariti, quo voluit probare contrarium. cap. quod autem. 29. 27. quæst. 2. cap. 1. 33. quæst. 1. cap. 1. de frigid. & malef. Covar. ad tit. de frig. cap. penult. Gentil. de nupt. lib. 7. cap. 9. Pont. de matrim. cap. 62. Gonzal. in cap. proposuisti. 4. de prob. quia in arte peritis credendum est ad definiendas quæstiones etiam in judicio. L. penult. C. de Jud. L. 3. C. fin. regund. L. 1. ff. si mensor. falsum mod. cap. quum judicante de præscript. cap. significasti. de homicid. & quamvis certa & infallibilia signa Virginitatis non dentur, tamen juxta Medicorum sententias dantur probabilia; quia ergo in concursu probationum illa prævalet, quæ est plenior. L. ob carmen. 21. §. fin. ff. de testib. cap. in nostra 32. de testib. Jas. in L. admonendi

num. 267. ff. de Jurejur. Gratian. discept. for. cap. 562. num. 23. sed in nostro casu ultra juramentum uxoris adest testimonium obstetricum, aut matronarum, neque obstat cap. continebatur. & cap. de frigid. ubi in concursu juramenti præstiti ab uxore, & a viro fides est adhibenda viro: quia hic ultra juramentum uxoris adest etiam testimonium obstetricum, aut matronarum, & ideo probatio uxoris uti plenior præfertur juramento viri.

19 Probationes concludentes, vel saltem vehementes requiruntur ad præsumptiones corporis delicti, ut quis argui possit de falsitate, quamvis agatur civiliter. L. sciant cuncti. C. de prob. Boss. in prax. tit. de convict. num. 13. Rota apud Bich. decis. 166. nu. 13.

20 Probationes plures imperfectæ junguntur ad faciendam plenam probationem, juxta axioma, quod quæ non prosunt singula, juncta juvant. gl. in L. 2. ff. de excus. Tut. & in cap. cum causam. de prob. & in cap. veniens. 1. ver. illorum. de testib. gl. in L. instrumenta. C. de probat. Innoc. in cap. fin. de success. ab intest. Bart. in L. admonendi col. 9. in fin. ff. de jurejur. Ant. de Butr. in d. cap. veniens. Abb. in cap. cum causam. de testib. & in cap. dilectus. 17. de success. ab intest. Imol. cons. 138. col. 1. Brun. de indic. col. 2. Bich. dec. 556. num. 7. Rota dec. 515. numer. 7. par. 7. recent. Hinc unus testis de veritate facti conjungitur cum semiplena probatione alterius generis ad faciendam plenam probationem. Bald. in L. spadonem. §. qui jura. ff. de excusat. tutor. Petr. de Anchar. cons. 276. col. 2. Alex. cons. 20. col. 1. vol. 4. & alii apud Gabr. de prob. conclus. 1. num. 2. Et unus testis de veritate facti, & duo de partis confessione junguntur, & plene probant. Bart. in d. L. admonendi ff. de jurejur. Castr. cons. 380. col. 1. in fin. vol. 1. & alii apud Gabr. l. c. num. 3. secus si unus deponit de veritate facti, & alter de partis confessione, qui non facerent plenam, sed tantum plus quam semiplenam probationem, quamvis plures apud Gabr. num. 4. contrarium sentiant, & extra contractum mutui, unus testis de contractu, alter de confessione junguntur ad plenam probationem. Aret. in cap. cum causam. cit. Bald. cons. 218. vol. 1. Dec. in d. cap. cum causam. Socin. cons. 89. col. 8. vol. 1. Gabr. l. c. num. 6. Dummodo testis deponat de confessione facta parte præsente. Aret. in d. cap. cum causam. Imol. l. c. Castr. cons. 143. col. 2. vol. 2. Curt. jun. cons. 168. col. 6. & alii apud Gabr. l. c. Ita unus testis de veritate, & duo de fama faciunt plenam probationem. gl. in cap. 1. de appell. ver. famam. cap. veniens. de testib. Bald. in cap. 1. ver. quero ergo de appell. ubi Dec. Boich. in cap. cum causam. de prob. Butr. in d. cap. veniens. Fel. in d. cap. cum causam. & alii apud Gabr. l. c. num. 8. Lim. in causa ardua civili. Bald. in d. cap. veniens. Gabr. l. c. Lim. 2. ad effectum probandi exceptionem excommunicationis non facere plenam probationem. Specul. in tit. de not. crim. §. fama vers. quid si agenti. Archid. in cap. sæpe. 4. quæst. 3. Domin. in cap. pia. §. si quis. de except. in 6. Felin. l. c. & alii apud Gabr. l. c. num. 11. contra alios. Lim. 3. In criminal. in quibus non jungitur unus testis cum fama ad faciendam plenam probationem. Ant. de Butr. in d. cap. veniens. 1. col. penult. ubi Felin. Dec. Imola & alii apud Gabr. l. c. num. 11. quamvis de crimine ageretur tantum civiliter. Abb. in cap. veniens. de testib. Dec. in cap. 1. col. fin. de appell. & cons. 210. & quamvis de crimine agatur duntaxat excipiendo. Bald. in cap. tam litteris 2. not. de testib. Fel. in d. cap. veniens 1. col. 4. de testib. Dec. in cap. 1. col. fin. de appell. neque in causa matrimoniali unus testis cum fama plene probat. Dec. cons. 133. col. 2. vers. unde etiam dicit. Gabr. num. 15. nisi cum fama concurrerent plura adminicula. Idem num. 17.

21 Porro imperfectæ probationes tunc tantum conjunguntur ad faciendam plenam probationem, quando quælibet de per se in sua specie est perfecta, aut in suo genere plene probata. Bald. in L. si quis ex argentariis. §. 1. ff. de edendo. Alex. cons. 18. col. fin. vol. 4. Abb. in cap. cum causam. col. fin. de prob. & alii plures, nisi essemus in materia difficilis probationis.

22 Neque conjunguntur imperfectæ probationes, quæ resultat ex testibus singularibus. Ant. de Butr. in cap. veniens. col. fin. ubi Imol. in fin. de testib. & in cap. licet ex quadam. col. 2. eod. Abb. in cap. causam. de prob. & Doctores alii apud Gabr. l. c. num. 36. neque in probatione matrimonii conjunguntur plures imperfectam, & plenam probationem. ita Alex. cons. 543. vol. 2. Dec. cons. 133. col. 2. & in cap. cum causam. de prob. Grammat. cons. 26. & alii apud Gabr. num. 38. contra tenet Cæpolla cons. 3. col. penult. ver. 3. cum quo Capella Tholos. dec. 272. a sicut in omni causa civili ardua cessat hæc conjunctio, & in omnibus causis, in quibus non defertur juramentum suppletorium, nisi in illis veluti etiam in matrimonialibus fuerit plus quam semiplene probatum. cap. fin. de jurejur. Salyc. & Alex. in L. admonendi. ff. de jurejur. Abb. in cap. mulier. 3. de jurejur. Dec. in cap. veniens. nu. 15. de testib. Boer. dec. 85. & 86. quamvis agatur de matrimonio contrahendo tantum, nam & illa est causa gravis. Gabr. l. c. num. 42. & seq. Imo quando agitur de probando matrimonio contra aliud matrimonium, sufficit, si ultra duas semiplenas diversi generis concurrant conjecturæ, vel præsumptiones.

An probationes imperfectæ tendentes ad diversa possint conjungi ad plenam probationem? controversum est: negativam tenent Abb. in cap. cum causam. col. fin. ver. in secundo casu de prob. & ideo probationes diversorum factorum conjungi non posse. Ant. de Butr. in cap. veniens. de test. Socin. in cap. fin. de jurejur. Bal. in auth. rogati in fin. C. de testib. Rom. con. 91. sed affirmativam defendunt Bald. in L. spadonem. §. qui jura. ff. de excus. Tut. Anchar. cons. 276. col. 1. Alex. cons. 20. col. 1. vol. 4. Bart. in L. admonendi. & plurimi apud Gabr. l. c. num. 47 excepta causa mutui. 23

Duæ semiplenæ probationes unius semiplenæ probationis non conjunguntur ad faciendam unam semiplenam probationem. Caccialup. in L. admonendi. num. 160. ff. de jurejur. Brun. in trac. de indic. col. 2. vers. alius dicit. Gabr. l. c. num. 48. sicut duæ semiplenæ diversi generis, & quæ tendunt ad diversum finem, non conjunguntur, bene vero duæ semiplenæ ejusdem generis, & quæ tendunt ad eundem finem, faciunt unam plenam probationem. L. instrumenta. 5. C. de prob. L. qui sententiam. 16. C. de pæn. preterea. 17. de test. & attestat. cap. ult. de success. ab intest. Campeg. de testib. reg. 303. Carpzov. par. 1. constit. 17. defin. 36. num. 3. Gabr. de prob. conclus. 1. per. tot. 24

Probationes per testes admitti non debent, quando veritas haberi potest per scripturas. Rota coram Ludovis. dec. 153. & post trac. Pajatel. dec. 32. num. 3. & materia probationum est Judicis arbitria. Ciarlin. cap. 174. numer. 30. controv. for. C. testium. §. ejusdem. ff. de testib. L. quinquagima. ff. de probat. L. admonendi. ff. de jurejur. Dec. cons. 94. num. 1. & cons. 510. col. 2. Socin. jun. cons. 31. num. 10. lib. 2. Farin. cons. 60. num. 63. 25

Quando agitur de probando quid individuum, non conjunguntur probationes imperfectæ. Alberic. in L. instrumenta. Bald. C. de prob. in L. cum antiquitas. col. 1. vers. secundo quæro. C. de testam. & in L. 2. col. fin. vers. sed pone. C. quorum appell. Ant. de Butr. in cap. licet ex quadam in fin. de testib. Gabr. de prob. conclus. 1. num. 50. Hinc quia testamentum est quid individuum. gl. Bart. & DD. in L. furiosum. C. qui testam. fac. poss. non potest una pars testamenti per aliquos testes probari, & alia pars per alios. Bald. in d. L. cum antiquitas. ubi Castr. in ver. Item non. Alex. cons. 177. col. 3. ver. 2. & in L. cum antiquitus. Felin. in d. cap. licet ex quadam. nisi testes dicerent, se interfuisse suo testamento; sed non recordari, nisi de contentis in sua depositione, quia tunc probarent super eo, super quo præcise, & certe deponunt. Corn. & Alex. in d. L. cum antiquitas. Jas. cons. 42. col. 2. vol. 1. Bertran. cons. 171. col. 2. vol. 2. 26

Probationes imperfectæ, ut jungi possint ad plenam probationem, est necesse, ut quælibet probatio, quæ jungi debet, sit semiplena probatio. Bald. in L. spadonem. § qui jura. ff. de excus. Tut. Anchar. cons. 276. col. 1. Ant. de Butr. in cap. fin. col. 5. ver. quod si recepti sunt. de jurejur. Castr. cons. 92. in fin. vol. 2. Alex. cons. 20. col. 1. vol. 4. Salyc. in L. bona fidei. col. 9. vers. visisque semiplen. C. si cert. pet. sed contrariam tenet Gabr. l. c. n. 63. qui citat gl. in L. Instrumenta. C. de prob. & in L. 2. §. 1. ff. de excus. Tut. Bald. in L. si quis ex argent. §. 1. 4. not. ff. de edendo. Rom. cons. 3. col. 1. & cons. 54. in fin. Socin. cons. 89. col. 6. Dec. cons. 146. col. 6. ver. 6. Aym. cons. 35. n. 6. 27

Pro-

28 Probationes factæ in possessorio non relevant in petitorio. Gabr. *conf.* 40. *num.* 44. *lib.* 2. Put. *dec.* 166. *lib.* 1. Ludovis. *dec.* 357. *num.* 2. ubi Beltramin. *num.* 6. & *dec.* 535. *num.* 13. Bich. *decis.* 431. *nu.* 16.

29 Probationes, quæ percutiunt statum rei, faciunt fidem inter omnes, & in omni judicio. Anchar. *conf.* 336. *num.* 1. Achil. de Grass. *dec.* 5. *de re jud.* Cæsar. de Grass. *dec.* 2. *nu.* 5. *de Jud.* Rota apud Bich. *dec.* 297. *num.* 7. *quæ est dec.* 352. *sub num.* 3. *par.* 3. *recent.* Respicientes diversa tempora non dicuntur contrariæ. Fel. *in cap. translato num.* 8. *de constit.* Ruin. *conf.* 130. *lib.* 4. *num.* 6. Rota coram Ludovis. *dec.* 351. *nu.* 31. & apud Bich. *dec.* 217. *nu.* 10.

30 Probationes plures, quando concurrunt, illæ prævalent, quæ habent pro se assistentiam juris. Bald. *in cap. querelam. num.* 16. *de elect.* Rota apud Bich. *dec.* 328. *num.* 22. In pœnalibus debent esse concludentissimæ. Ludovis. *dec.* 20. Ciarlin. *controv. for. cap.* 136. & materiæ caducitatis debent esse liquidissimæ, & necessario includere. Pacian. *conf.* 32. Ciarlin. *controv. for. cap.* 2. *num.* 41. *ex cap. in præsentia.* ubi DD. *de probat.* Craveta *conf.* 218. *num.* 6.

31 Probationes Jurispatronatus supervenientes Beneficii collationi factæ tanquam de libero, illam non infringunt, si fuit facta ab eo, qui erat in quasi possessione conferendi. *cap. consultationibus.* ubi Abb. *de Jurepatr.* Farin. *dec.* 125. & *num.* 6. 23. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 55. *nu.* 51. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *n.* 15. Rota *dec.* 14. *de Jurepatr. in antiq.* Menoch. *conf.* 90. *num.* 124. Rota *diversf. dec.* 167. *num.* 9. *par.* 2. sed possessor est manutenendus. vide *Possessor.*

32 Probationum facultas non est angustianda. Bich. *dec.* 25. *num.* 14. *L. quoniam.* 21. *C. de here. L. gen.* 12. *C. de reb. cred.* Specul. *in* §. 1. *num.* 70. *de test.* Dec. *in cap.* 2. *num.* 25. *de prob.* Imola *in cap. si diligenti. de foro compet.* Crav. *conf.* 207. Paris. *conf.* 70. Ant. de Butr. *in d. cap. si diligenti.*

33 Probationes circa qualitates oppositoris ad Beneficium fidem non merentur, si sunt informes, & resultant ex attestationibus extrajudicialibus, & testibus non formiter examinatis. Rota *in Calagurit. Beneficii de Ocon.* 14. *Mart.* 1633. & 15. *Jan.* 1652. *coram Bichio.* & ipse Bich. *dec.* 659. *num.* 3.

34 Probationum certum genus, quando a Jure, vel statuto in certis casibus fuit præscriptum, concurrentibus adminiculis etiam aliud probationum genus admittitur. Bald. *conf.* 279. *sub num.* 1. Cyriac. *controv.* 251. *nu.* 13. Rota *in Benonien. hereditat.* 24. *Martii.* 1650. *coram Bich.* Ipse Bich. *dec.* 557. *num.* 18.

35 Probationes imperfectæ actoris eliduntur contrariis, quamvis minus perfectis probationibus ipsius Rei. Bart. *in L. admonendi num.* 50. & 51. *ff. de jurejur.* Aym. *de antiquit. tempor. par.* 3. §. 1. *num.* 30. Rota *dec.* 238. *num.* 24. *in fin. par.* 1. *diversf.* & *dec.* 664. *nu.* 4. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 8. *nu.* 4. neque Reus habet opus paribus probationibus, quando tendit non ad elidendam intentionem Actoris, sed ad obfuscandam illius probationem. Surd. *conf.* 505. *num.* 6. *vers. nec dicatur*, sed Reo sufficit, dubiam aliquo modo reddere probationem Actoris. Bich. *l. c. nu.* 6. Bald. *conf.* 79. *num* 8. *lib.* 2. *ex tex. in cap. cum partium. de R. J. in* 6. Aym. *conf.* 6. *num.* 127. Tranchedin. *consult.* 24. *num.* 34. Gratian. *disc. for. cap.* 736. *num.* 64.

36 Probationes, quando agitur de contractu celebrato inter personas Nobiles, & Illustres, conjecturales non admittuntur, sed certæ & indubitatæ requiruntur. Bursat. *conf.* 320. *num.* 117. Menoch. *conf.* 576. *nu.* 28. Honded. *conf.* 33. *num.* 43. & *seq. lib.* 7. Decian. *conf.* 2. *num.* 91. & 99. *lib.* 1. Bardellon. *conf.* 114. *num.* 31. & 39. quia qualitas ista personarum tantæ est potentiæ, ut omnes conjecturas contrarias elidat. Surd. *cen.* 327. *n.* 50. Honded. *l. c.* maxime quando hæc qualitas supremæ nobilitatis in utraque parte reperitur. Cephal. *conf.* 325. *num.* 11. Bardell. *l. c.* Altograd. jun. *controv.* 92. *n.* 52.

37 Probatio per comparationem litterarum est remedium valde fragile. Coler. *de processu executivo lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 90. Duran. *dec.* 363. *nu.* 3. Ridolphin. *in prax. par.* 1. *cap.* 2. quia facile est imitari manum alienam. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 114. *num.* 24. Brunneman. *in L. comparationes. C. de fide instrum.* & ideo hæc probatio tantum admittitur in subsidium. Fontanell. *de pact. nuptial. claus.* 6. *gl.* 3. *par.* 7. *num.* 11. Et quando fit comparatio, debent eligi periti confidentes utrique parti, & comparatio fieri debet præsente Judice, partibus legitime citatis, diligenter examinata forma characteris, consideratis corporibus, & elementis scripturarum, & stylo scriptoris. Costa *de remed. subsid. cap.* 7. *num.* 9. Ridolphin. *l. c. num.* 14. Ludovis. *dec.* 71. *num.* 1. Tranchedin. *consult.* 106. *nu.* 20. & hæc probatio non est plena, sed tantum Judici arbitraria. Bart. *in auth. de instrum. cautel. & fide.* §. *sed etsi. nu.* 11. Menoch. *d. cas.* 114. *num.* 25. Mascard. *de prob. conclus.* 330. *num.* 21. Farin. *in par.* 1. *fragment. verb. comparatio. num.* 539.

38 Probatio incerta contra producentem est interpretanda. Barb. *axiom.* 19. *num.* 4. Surd. *conf.* 5. *num.* 48. Tranchedin. *consult.* 28. *num.* 10. & dubia interpretari debet contra illum, qui probare debuit. gl. *in cap. præsentia de prob.* & qui in ea se fundat. Petra *de fideicom. quæst.* 14. *num.* 278. Menoch. *conf.* 359. *nu.* 21. Tranchedin. *consul.* 90. *num.* 28.

39 Probationes per evidentiam non solum sunt omnium optimæ, juxta dicta, sed tanta est, ut nunquam rejiciatur, sed semper illi pateat aditus. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 14. *gl.* 1. *num.* 37. Tusc. *litt. C. conclus.* 776. Mascard. *de prob. conclus.* 8. *num.* 6. Afflict. *dec.* 107. *num.* 3. Surd. *conf.* 173. *num.* 9. Menoch. *de arbitr. cas.* 120. *num.* 5. Post. *de manut. obs.* 101. *nu.* 5. Berlich. *var. res. lib.* 1. *conclus.* 46. *a num.* 2. Knichen. *de jure territ. cap.* 3. *num.* 86. Gabr. *conf.* 159. *num.* 17. *lib.* 1. & alii apud Tranchedin. *consult.* 36. Barb. *in cap. ex tenore de testib.* & est probationum Regina, cui omne genus probationum cedit. Mascard. *l. c. nu.* 3. Altograd. sen. *conf.* 100. *num.* 5. *lib.* 1. Mar. Anton. *var. res. lib.* 1. *res.* 98. *num.* 6. Cyriac. *controv.* 129. *num.* 22. & DD. supra cit. & ipsa veritas appellatur, Mascard. & Post. *ll. cc.* & licet fuerit clausa via probationibus, hæc semper in subsidium admittitur. Costa *de remed. subsid. rem.* 101. *num.* 1. Knichen. *l. c.* etiam post publicationem testium, etiam post conclusionem in causa. Mascard. *de prob. conclus.* 17. *num.* 158. Matan. *de ord. Judic. par.* 9. *art.* 13. *num.* 6. Adden. ad Capellum Tholos. *dec.* 175. *nu.* 4. Costa *de remed. subsid. rem.* 101. *num.* 1. Borgnin. *dec.* 44. *num.* 66. *par.* 1. Berlich. *d. conclus.* 46. *num.* 14. etiam post tres conformes. Surd. *conf.* 173. *num.* 9. *cap. fraternitatis.* ubi DD. *de frigid. & malef.* Surd. *l. c. num.* 9. Mascard. *de prob. conclus.* 8. *num.* 16. Costa & Berlich. *ll. cc.* Tranchedin. *consult.* 36. *num.* 18. Tusch. *litt. C. conclus.* 776. *num.* 12. etiam contra instrumentum, quod habet executionem paratam. Costa *l. c. num.* 2.

40 Probatio per rei evidentiam, seu ocularem inspectionem fit expensis petentis. Jas. *in L. Prætor.* 4. §. 15. *ff. de oden. num.* 9. Coler. *de processu execut. par.* 3. *cap.* 9. *num.* 123. Berlich. *d. conclus.* 46. *num.* 37. Post. *de manut. obs.* 101. *num.* 6. Mascard. *de prob. conclus.* 1125. Plot. *in L. si quando. C. unde vi. num.* 777. & 808. Gabr. *de testib. conclus.* 21. *nu.* 87. Tranchedin. *conf.* 36. *num.* 21. & *consult.* 83. *num.* 18.

41 Probationes, quæ inferuntur ex conjecturis, dicuntur, & sunt veræ probationes, & dicuntur etiam plenissima probatio. Merlin. Pignat. *controv. for. cent.* 1. *cap.* 64. *num.* 18. Mant. *de conjectur. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 7. Corn. *conf.* 85. *num.* 6. *lib.* 2. Cyriac. *controv. for.* 204. *num.* 59. & *controv.* 29. *num.* 21. quia probare nil est aliud, quam inducere mentem Judicis ad credulitatem ejus, quod intenditur. Merlin. *d. controv.* 64. *num.* 19. *lib.* 1. Tranchedin. *consult.* 88. *num.* 21. & 22.

42 Probationes obscuræ non relevant, quia debent esse certæ, claræ, & necessario concludentes, & non tantum per possibile. *cap. in præsentia.* 8. *de prob.* Craveta *conf.* 33. *numer.* 3. Farin. *de testib. quæst.* 68. Gratian. *discept. for. cap.* 252. *num.* 20. Gail. *lib.* 2. *obs.* 13. *num.* 5. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæst.* 115. *nu.* 14. Cyriac. *controv.* 75. *num.* 19. Rota *dec.* 1. *num.* 5. & 6. *de donat. in nov.* & *dec.* 380. *num.* 10. *par.* 5. *recent.* & *dec.* 76. *num.* 7. & *dec.* 270. *num.* 8. *par.* 4. *recent.* Conciol. *alleg. civil.* 1. *num.* 18. & 19. Barb. *axiom.* 191. *num.* 2.

43 Probationes in illis, quæ sunt difficilis probationis, sufficiunt leviores. DD. *in L.* 2. §. *si dubitetur. ff. quemadmodum testam. aper.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 11. *nu.* 103. Corn. *conf.* 204. *num.* 4. *lib.* 3. Rota *dec.* 53. *n.* 2. & 5. *par.* 2. *diversf.* & *dec.* 666. *n.* 1. & 2 *par.* 3. *diversf.* Adden.

ad

ad Buratt. *dec.* 725. *num.* 16. Cyriac. *controv.* 519. *n.* 78. Rota apud Ludovif. *dec.* 245. *n.* 8. *& in Rom. salv. de Casalibus.* 21. *Jun.* 1641. *coram Cerro.* maxime si concurrear verisimilitudo, quæ operatur, ut ea probent, quæ alias non probarent. Conciol. *alleg. civil.* 2. *n.* 48. *&* 49.

44 Probationes persuasivæ sufficiunt, quando proceditur sola facti veritate inspecta. Gratian. *decis. March.* 68. *n.* 3. Mariba *de clauf. clauf.* 368. *n.* 8. Barb. *de clauf. clauf.* 173. *nn.* 15. & leviores. Menoch. *de arb. lib.* 1. *quæst.* 24. *nu.* 4. Imo etiam semiplena probatio admittitur, Conciol. *alleg. civil.* 3. *num.* 29. *&* 39.

45 Probatio major non datur propria confessione. *L. cum te.* 9. *C. de prob. L. cum a matre.* 14. *C. de rei vendic. L. generaliter.* 13. *C. de non n. pecun.* Surd. *conf.* 143. *n.* 39. *lib.* 1. Rimin. jun. *conf.* 303. *n.* 3. *lib.* 5. Barbof. *ax.* 49. Rota *dec.* 436. *nu.* 2. *par.* 1. *recent.* Conciol. *alleg. civil.* 44. *num.* 43.

46 Probationes contra instrumentum debent esse concludentes. Berouf. *conf.* 147. *num.* 34. *lib.* 1. Rota apud Ludovif. *dec.* 157. *num.* 15. Bee. *conf.* 52. *num.* 6. *lib.* 1. & contra instrumenta, & quæ probata fuerunt authenticis scripturis, probatio per testes non admittitur. Rota apud Duran. *dec.* 426. *in fin.* quia magis inhærendum est instrumentis, quam testibus. *L. census.* 10. *ff. de prob.* Crav. *conf.* 45. *num.* 15. Rota *dec.* 91. *sub num.* 9. *& dec.* 582. *num.* 6. *par.* 1. *recent. & in Roman. fideicom. de spiritibus* 12. *Decemb.* 1644. *coram Bichia. in princ.* apud Conciolum. *alleg. civil.* 72. *n.* 61. 62. *&* 63.

47 Probatio semiplena ad favoram Inquisiti, & in defensionem illius, habetur pro plena. Farin. *conf.* 79. *n.* 25. *lib.* 1. qui citat Anchar. Jo. de Amic. Crav. Nataam, & Mascard. Guazzin. *ad defens. Reor. defens.* 29. *cap.* 3. *num.* 4. cum defensio probetur per præsumptiones dubias, minus concludentes, & minus legitime probatas. Cabal. Farin. Sim. de Prætis. Honded. *& supra cit.* apud Guazzin. *d. cap.* 3. *num.* 3. *&* 4. Conciol. *alleg. civil.* 86. *nu.* 23. *&* 24.

48 Probationes in criminalibus requiruntur luce meridiana clariores. *L. sciant cuncti.* 25. ubi DD. *C. de prob.* Clar. *in §. fin. quæst.* 66. *nu.* 3. Menoch. *de arbitr. cas.* 279. Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 33. *cap.* 14. *num.* 1. Vermigl. *conf.* 198. *num.* 2. *& conf.* 256. Giurba *conf.* 43. *nu.* 24. Conciol. *alleg. civ.* 88. *nu.* 60.

49 Probatio, quæ potest intelligi de re diversa, non concludit. Buratt. *dec.* 191. *num.* 14. Pacian. *alleg. civil. & canon.* 4. *num.* 18. nisi fuerit adminiculata. Rota *dec.* 186. *num.* 8. *& dec.* 213. *numer.* 21. *par.* 6. *& dec.* 480. *num.* 4. *par.* 9. *recent. & in Placent. Beneficii §. pro coadjuvando post. med. in recent. dub.* 62. *par.* 10. Pacian. *alleg.* 15. *num.* 22.

De processionibus vide apud Cravantum, vid. *Processio*, & in ver. *Regular. & Paroch.*

PROCESSUS.

Praxis Processus.

1 Processus, qui formatur ante confirmationem Episcopi, consistit in examine testium super sequentibus.

I. An Electus fuerit natus ex legitimo matrimonio, & a Catholicis parentibus, & unde sciant.

II. An triginta ætatis annos compleverit, & in causa scientiæ.

III. An saltem sex mensibus in Ordinibus fuerit constitutus.

IV. An in Theologia, vel Decretalibus Doctor, aut Licentiatus existat, vel saltem publico Academiæ, vel aliorum expertorum testimonio ad alios docendos idoneus reperiatur.

V. An sit bonæ famæ, & vitæ, & in Ecclesiasticis functionibus versatus.

Quo examine peracto processus mittitur Romam sigillatus ad Congreg. Consistorialem. Quaranta *in sum. Bullar. ver. Electio. fol. mihi* 309. ubi Bulla Gregorii XIV. videri etiam possunt Pyrrhus Corrad. *de re Benef. lib.* 2. *cap.* 16. *fol. mihi* 157. Carol. de Matha. *de consistorial. cauf. fol. mihi* 157. ad normam Bullæ Gregor. XIV. apud Cherub. *to.* 2. *fol.* 691. apud dictum de Matta *fol. mihi* 159. *num.* 14. datur etiam instructio formandi processum super statu Ecclesiæ, cui præficà debet Electus, tenoris sequentis.

I. An testis sciat, ubi sita sit Civitas NN. cujus sit situs, qualitatis, & magnitudinis, quot constet domibus, & a quot Christi fidelibus inhabitetur, cujus dominio in temporibus subjaceat, & in causa scientiæ?

II. An testis sciat in illa Civitate adesse Ecclesiam Cathedralem, aut Metropolitanam, sub qua invocatione, cujus structuræ, & qualitatis, & an aliqua reparatione indigeat. Et in causa scientiæ.

III. An testis sciat (quatenus Ecclesia sit Archiepiscopalis) quot habeat Suffraganeos, & qui sint (si vero Ecclesia est Episcopalis) an sciat, sub quo sit Archiepiscopo suffraganea.

IV. An sciat, quot & quales sint in dicta Ecclesia Dignitates, & Canonici, & alia Beneficia Ecclesiastica, quis sit numerus omnium presbyterorum, & Clericorum inibi inservientium, quæ sit dignitas major post Pontificalem, quales sint redditus Dignitatum, & Canonicatuum, & aliorum Beneficiorum, & an adsint præbendæ Theologalis, & Pœnitentiariæ. Et in causa scientia?

V. An testis sciat, quod in ea exerceatur Cura animarum, & per quem, & an in ea sit fons baptismalis. Et in causa scientiæ?

VI. An testis sciat, quod Ecclesia habeat Sacrarium sufficienter instructum sacra suppellectili, cæterisque rebus ad Divinum cultum, & ad Pontificalia exercenda necessariis, organum, Campanile cum Campanis, & cœmeterium. Et in causa scientiæ?

VII. An ipse testis sciat, quod in ea sint corpora, vel aliquæ Reliquiæ insignes Sanctorum, & quomodo asserventur. Et in causa scientiæ?

VIII. An sciat, quod habeat domum pro Episcopi habitatione, ubi, & qualem, & quantum distet ab Ecclesia, & an indigeat aliqua reparatione. Et in causa scientiæ?

IX. An Testis sciat verum valorem redditumm mensæ Episcopalis, ad quam summam annuatim ascendant, in quibus consistant, an sint aliqua pensione gravati, ad cujus, vel quorum favorem dicta pensio sit reservata. Et in causa scientiæ?

X. An sciat, quot in Civitate existant Ecclesiæ Parochiales, & an unaquæque habeat suum fontem baptismalem, quot in illa existant Collegiatæ, quot Monasteria virorum, & mulierum, Confraternitates & hospitalia, & an adsit mons pietatis. Et in causa scientiæ?

XI. An sciat, quantum sit ampla Diœcesis, quot, & quæ loca complectatur. Et in causa scientiæ?

XII. An sciat, quod in ea sit erectum seminarium, quot in eo pueri alantur. Et in causa scientiæ.

Processus civilis, vel acta, & probationes in illo factæ aperiunt viam ad inquirendum. Clar. *lib.* 5. *in §. fin. q.* 19. *&* 54. & quando ex illo constat non tantum de delicto, sed etiam de delinquente, aperit viam ad inquisitionem specialem. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *c.* 74. ubi DD. non tamen facit plenam fidem in criminali, nisi probationes in illo essent luce meridiana clariores, sed tantum semiplenam, & ideo non aperiunt viam ad puniendum. Scaccia *l. c.* contra Clarum *loc. cit.* sed tunc erit necessarius novus processus. 2

Processus factus coram falso Procuratore etiam post sententiam est nullus. Vant. *de nullitat. ex defect. mandati. num.* 239. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. *n.* 37. & factus ad querelam secreti accusatoris non valet. Conciol. *alleg.* 89. etiamsi delictum esset probatum, qua probatione non obstante inquisitus est absolvendus. ita Farin *de inquis. q.* 1. *num.* 49. *vers. advertat quinto* Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 29. *cap.* 2. *nu.* 24. Cyriac. *controv.* 482. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 71. *num.* 2. *vers. quarto requiritur.* Clar. *in §. fin. q.* 5. *vers. scias etiam.* Vermigl. *conf. crim.* 3. *n.* 13. apud Conciol. *l. c.* Factus a Laico in materia immunitatis Ecclesiasticæ, an faciat fidem in foro Ecclesiastico? vide *Judex*. In crimine hæresis qualiter sit formandus? vide *Inquisitores.* tam in civilibus, quam in criminalibus contra contumaces qualiter sit formandus? vide Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 96. 3

Processus formatus post recusationem Judicis non est nullus ipso jure, nisi interposita appellatione, si tamen appareat recusationem fuisse justam, vel non calumniosam; tunc processus, & sententia Judicis recusati erit nulla ipso jure; quia recusatio non aufert jurisdictionem, sed tantum suspendit. Vant. *l. c.* Graff. *de except.* 4

except.

except. 24. Tusc. *litt.* S. *conclus.* 913. Bich. *dec.* 246. *num.* 1. & 3. apud quem Innoc. *in cap. cum speciali*, *num.* 6. *de appell.* Rota apud Caputaquen. *dec.* 604. *num.* 4. *par.* 1. & *dec.* 563. *num.* 2. *par.* 1. *diverf.* & *dec.* 2. *num.* 6. *par.* 2. & *dec.* 371. *num.* 11. *coram Buratto*,

5 Processus est nullus, si Reus nunquam fuit citatus. Ciarlin. *controv. for. cap.* 160. *num.* 43. vel si fuit citatus tantum sub nomine generali, aut appellativo forensium, quia citatio debet continere nomen, & cognomen citati, quando certa est ejus persona. Tusc. *litt. C. conclus.* 232. *num.* 2. & *conclus.* 240. *a num.* 3. Boer. *dec.* 235. *num.* 2. Asinius *in prax. lib.* 1. §. 7. *cap.* 4. *num.* 2. Farin. *dec.* 500. *num.* 9. *par.* 1. ubi litis pendentia non inducitur per citationem invalidam. Item si non fuit præstitum juramentum calumniæ. Merlin. *dec.* 54. si tamen petitum fuerit. *c.* 1. *de juram. calum. in* 6. Rot. *dec.* 2. *de juram. in antiq.* & apud Seraph. *dec.* 857. *num.* 10. Est etiam nullus, ubi litis contestatio non processit. *cap. dudum.* 54. *de elect. c. un. de litis contest. cap. cum causam. de appell. c. olim.* 7. *de injur. c. ult. de purg. can.* Limit. primo, si causa sit spiritualis. Clem. *dispendiosam. de Jud. cap.* 1. *de eo, qui mittitur in possess. in* 6. Limit. secundo, si actio esset coram Papa, vel Imperatore. Gilken. *in L. un. C. de lit. constet. n.* 53. Socin. *ad cap. quoniam. ut lite non contest. num.* 25. Limit. tertio in causis, in quibus libellus non exigitur, ut in causis summar. extraordin. Clem. *sæpe de V. S.* Limit. quarto in causis pauperum, & simplicium, vel Rusticorum. Et processus a Laico contra Exemptum factus non probat, nec facit indicium ad torturam coram Judice Ecclesiastico. Ciarlin. *controv. for. cap.* 154. *num.* 39. & 40.

6 Processus criminalis dicitur malitiose compilatus, si contra Reum non fuit transmissum monitorium. Bich. *dec.* 408. *num.* 8. nec citatio, quando ad instantiam partis procedebatur, quia tunc sine citatione Rei nedum ad sententiam, sed nec ad inquisitionem potuit procedi, quidquid sit, si fuit processum ex officio. Boss. *in prax. tit. de inquisit. num.* 72. Farin. *cons.* 111. *num.* 11. *lib.* 2.

7 Processus est transportandus ab allegante nullitatem Judicii. Bich. *dec.* 655. *num.* 12. Buratt. *dec.* 251. *nu.* 3. & 11. Rota *dec.* 636. *num.* 2. *par.* 1. *diverf.*

8 Processus occultatio in Archivio Episcopali præsumitur facta ab Episcopo habente interesse in causa; ad quam tamen præsumptionem excludendam sufficit possibilitas in contrarium, præsertim quando agitur de re gravi. Rota *dec.* 534. *num.* 8. *par.* 1. *recent.* & *in Calaguris. Benef.* 10. *Febr.* 1620. *coram Coccino.* relata a Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 96. *nu.* 7. Bich. *dec.* 202. *num.* 5. nec Episcopus tenetur de culpa, seu negligentia Archivistæ, quem elegit talem, qui communiter reputabatur idoneus. *L. argentum. ff. commodati.* gl. *in L. fin. vers. hoc autem fallit. ff. de custod. rer.* Bald. *cons.* 222. *lib.* 2. Farin. *de carcer. & carcer. q.* 31. *n.* 55. & 164. Mastrill. *dec.* 276. *num.* 12. Et quatenus dolus in Episcopo aliquis fuisset, iste non nocet Ecclesiæ, quia Episcopus non est Dominus bonorum, & jurium Ecclesiæ, sed Administrator tantum; Dominus autem est Deus. Buttigar. *in L. jubemus. col.* 3. *vers. sed placet. C. de SS. Eccles.* ubi Bald. *nu.* 12. & probatur *ex cap. cum Venerabilis.* §. *intelligimus. vers. licet autem. de except.* & *in cap. dilectum. de R. J. in* 6. Bich. *loc. cit. num.* 13.

9 Processus per contradictas in Urbe fieri prohibetur contra absentem, si hic in Urbe domicilium elegit. Bich. *dec.* 29. *nu.* 9. Potest tamen per contradictas procedi, si Procurator a Curia discessit nulla facta substitutione juxta stylum Curiæ. Salust. *in prax. A. C. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 14. Rota *dec.* 5. *de Jud. in nov.* Beltramin. ad Ludovic. *dec.* 110. *litt. A.* & *in Urbevet. bonorum.* 26. *Jan.* 1624. *coram Ubaldo sen.* apud Bich. *dec.* 245. *nu.* 2. non potest fieri sine citatione personali partis, si in Curia commorabatur. Caputaquen. *dec.* 127. *num.* 1. *par.* 3. Seraph. *dec.* 1276. *num.* 4. Rota *in Colimbren. Decenatus.* 27. 1595. *coram. Justo.* apud Carthes. *de commiss. to.* 2. *fol.* 221. & *dec.* 430. *n.* 1. *coram. Ludovis.* ubi Beltram. *nu.* 3. Bich. *dec.* 247. *num.* 6.

10 Processus per contradictas servatur etiam contra Universitates, & Rempublicam, quia sibi imputare debent, si per legitimum Procuratorem non comparuerunt, neque Judex potest illam invitam cogere ad suscipiendum Curatorem ad lites. Fontanella *dec.* 273. *num.* 15. & 16. Bich. *dec.* 319. *num.* 15. & 16. Et per contradictas proceditur constito in actis de obitu Procuratoris in Curia, quamvis non fuerit intimatus principali. Bich. *dec.* 340. *numer.* 7. Rota *dec.* 191. *num.* 6. *par.* 2. *recent.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 430. *num.* 8.

11 Est autem Audientia Contradictarum officium Romanæ Curiæ, in quo singulis diebus juridicis citantur ad omnes actus judiciarios illi omnes, qui semel citati personaliter in partibus, vel in Curia recesserunt postea ab Urbe, non relicto, vel constituto Procuratore, vel electo domicilio, aut illi, qui in forma, Cameræ sunt obligati. Paris. *in prax. tit. de audientia Contradictarum. in princ.* Salust. Tiber. *in prax. lib.* 1. *cap.* 45. *nu.* 5. *vers.* & *quia. num.* 6. *ac seq.* Ridolphin. *in prax. par* 1. *cap.* 3. *num.* 17. Officium Contradictarum habet Auditorem, qui solet esse Prælatus Romanæ Curiæ, & solet contradictiones signanter audire, si inter impetrantes litteras Apostolicas, vel de persona Judicis, loco Judicii, aut alia re impetrationem concernente sit controversia. Unde Contradictarum Auditor a contradictione, vel controversia fuit appellatus. Ultra Auditorem habet hoc officium duos Lectores, duos Notarios, & quatuordecim Patronos. Vestr. *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 8. Ridolphin. *a num.* 20. & per hoc officium solet procedi contra illos, qui legitime citati reputantur contumaces instante parte, ut singulæ citationes in processu necessariæ per illos Lectores legantur, & quasi per Præconem ad singulos actus citentur. DD. cit. nam quidquid potest fieri cum Procuratore, aut parte præsente, potest fieri ut supra per contradictas in eorum absentia. Lancell. *de attent. cap.* 4. *in præfat. num.* 171.

12 Quamvis coram Auditore Contradictarum citationes legantur, & termini observentur, tamen mandata relaxantur, & decreta opportuna fiunt ab A. C. & ejus locum tenentibus, & aliis Judicibus competentibus, coram quibus causæ agitantur; porro per contradictas non potest procedi, nisi prima citatio fuerit personalis, & sicut in defectum citationis personalis non proceditur per contradictas, ita nec per edictum. Mam. *dec.* 232. *num.* 5. Cavaler. *dec.* 410. *a num.* 1. Addent. ad Buratt. *dec.* 943. *num.* 11.

13 Plura de foro, seu audientia Contradictarum videri possunt apud Ridolphinum *in prax. par.* 1. *cap.* 3. apud quem habetur praxis *Processus* &c.

14 Processus est trasportandus ab eo, qui allegavit nullitatem judicii. Buratt. *dec.* 251. *num.* 3. & 11. Rota *dec.* 636. *nu.* 2. *par.* 1. *diverf.* Bich. *dec.* 655. *num.* 12.

16 Processus fabricatus coram Judice Compulsore, postquam ex causis fuit suspectus allegatus, & appellatum fuit ab ulteriori processu, nullus est. Innoc. *in cap. cum speciali. num.* 6. *de appellat.* Rota apud Caputaq. *dec.* 604. *numer.* 4. *par.* 1. & *dec.* 563. *numer.* 2. *par.* 1. *diverf.* & *dec.* 2. *num.* 7. *par.* 2. & *dec.* 371. *nu.* 11. coram Buratto. Bich. *dec.* 246. *num.* 1. sive appellans fuerit prosecutus appellationem, sive non. Lancellot. *de attent. recus. pend. par.* 2. *cap.* 6. *num.* 17. Achill. *dec.* 3. *de except.* Seraph. *dec.* 897. *numer.* 1. *in apostil.* Bich. *l. c. n.* 3.

¶ PROCLAMA.

§. I.

Proclama generale quid operetur?

Proclama † generale factum contra incertos opera- 1
tur, ut res sub dominio incerto in fundum alienum vi
fluminis impulsa habeatur pro derelicta, si hoc est ex-
pressum in proclamate. Fed. de Sen. *cons.* 107. *numer.*
2. *ver. quid ergo*, ubi tamen in foro conscientiæ tutius
esse dicit quod res incerti vendatur, & detur pauperi-
bus. † Amplia, quia tantum operatur edictum, vel 2
proclama generale, & publicum contra incertos, quan-
do sciri non possunt, quantum particulare contra cer-
tum. *l. prætor, in fi. ff. de damn. infect.* quando pro-
cedit, quando, nec domicilium incertæ personæ scitur,
l. 3. §. *toties, ff. eod.* ita Fed. de Sen. *d. cons.* 107. *n.* 4.
v. sed nunc remanet. † Amplia, ut pariter, quod dicitur 3
de

de proclamate, habeat locum in libello generali publi-
ce dato contra incertos in casu, quando ignoratur do-
minus rerum vi impulsarum in meo fundo, ut mihi li-
ceat eas amovere, & de eis disponere, ita Feder. de
4 Sen. *d. conf.* 107. *num.* 4. † Amplia, ut idem sit in
monitione, quæ fit contra obligatum residere; quia si
ignoratur, ubi sit, sufficit generalis monitio in Eccle-
sia, in qua tenetur residere, Feder. de Sen. *conf.* 109.
5 *Quæstio; in pr.* † Amplia, ut proclama generale factum
contra incertos, quibus usuræ essent restituendæ, ope-
retur, ut tunc usuræ pauperibus tanquam incertæ possint
restitui, quando nullus comparuit in termino. Fed. de
Sen. *conf.* 153. *In quæstione, circa med. c. cum ergo
dominus Stricha*, Bald. *conf.* 82. *Factum proponitur*,
num. 3. *v. expedientur autem*, *lib.* 1. Gem. *conf.* 20.
*Mihi videtur, quod difficultas, in pr. v. aut ex libris
non potest constare*. Anchar. *conf.* 306. *Efficax, & for
tis, in princ. & per totum.* alios citat apost. ad Alex.
6 *conf.* 31. *in pr. lib.* 5. *in ver. sic proclamata*. † Ex-
tende, quia proclama generale super usuris restituendis
pauperibus tanquam incertis, licet non afficiat certas
personas, quibus constat, quod restitutio est facienda,
tamen si certæ personæ sunt præsentes, non impeditæ,
& non infirmæ fuerunt contumaces, distributio facta
post terminum pauperibus illis præjudicat, quoad sol-
ventem, ut sit liberatus, sed habebit certa persona actio-
nem contra pauperes. Anch. *d. conf.* 306. *num.* 3. &
7 *seq.* † Restringe, quando minores, vel absentes læde-
rentur, quia eis non obest, & quatenus lædantur, com-
petit restitutio in integrum intra quadriennium, quod
non currit, nisi a die scientiæ, & quo major factus
est, plene Alex. *conf.* 31. *Ponderatis in pr. lib.* 5. ubi
apost. *in v. proclamata*, dat concord. & loquitur Alex.
in proclamate de solvendis collectis, alias, bona per-
8 dantur. † Amplia, quia proclama generale contra cre-
ditores certæ personæ, ut compareant ad instantiam a-
liorum creditorum posteriorum vendere volentium, præ-
judicat non comparentibus, quando sunt moniti ad
comparendum, ut eis possit satisfieri, *l. si tempore*, C.
9 *de remiss. pign.* † Extende; quia statutum quod fiat
proclama generale in adjudicationem bonorum, ut ha-
bentes jus in re debeant comparere, & jus suum intra
annum, vel aliud tempus deducere, præjudicat non
comparentibus, ut perdant suam hypothecam, & jura.
Alex. *conf.* 106. *Visis, in pr. lib.* 5. ubi quod est con-
forme juri communi, & ibi apost. *in ver. consonum*,
10 dat plurimos concord. † Declara tamen, quia non
præjudicat tale proclama, quando non fit ad effectum,
ut compareat alii; quibus satisfieri polliceatur, sed fie-
ret ad videndum adjudicare bona alieni, quia procla-
ma non afficit, si non continet, neque monet ad com-
parendum, ut contradicant, vel eis satisfiat, si de ju-
re. Bald. *conf.* 25. *In quæstione vertente, num.* 2. *ter-*
11 *tium dubium, lib.* 1. † Restringe; quia non præjudicat
proclama generale, & cridæ generalis facta per Episco-
pum alienantem bona pro pauperibus contra mulierem
in dote sua, si in specie non fuit citata. Bald. *conf.*
12 126. *Uxor agens, in pr. lib.* 2 † Restringe, quia non
afficit minores, neque absentes, & quatenus afficere pos-
set, debent restitui in integrum intra quadriennium,
quod non currit nisi a die scientiæ, & quo minor est
effectus major. Alex. *conf.* 31. *Ponderatis, per tot. lib.*
13 5 † Amplia, quia ubicunque agitur de interesse plu-
rium, ut universi, non ut singuli, vel etiam si agatur
de interesse singulorum; qui sint incerti, tunc edictum,
& citatio per proclama valet. Card. Zabar. *conf.* 74.
14 *num.* 2. *& seq.* ubi late. † Amplia, quia proclama ge-
nerale per quod bona vendita posita ad cridas nemine
contradicente transeunt libera in emptorem, operatur,
quod nullus postea auditur volens docere de jure suo,
15 prout est Paduæ. † Restringe tamen; quia tale statu-
tum non præjudicat minoribus, qui vendunt sine so-
lemnitate; quia statutum supponit habilitatem personæ,
& ita debet intelligi. Angel. *conf.* 106. *Domina Ca-
tharina, num.* 2. *vers. de primo*, ubi loquitur in sta-
16 tuto Paduano. † Declara, quia de jure communi non
potest judex facere istas cridas, sed si extat jus muni-
cipale valent, & imponunt finem. Rom. *conf.* 53. *Vi-
sis, qui per tot.* ubi apost. dat concord. Vide Tusch.
Litt. S. ver. Statutum circa cridas, *& bannimenta
pro venditione bonorum*; *& Concl.* 497. vide eund.
*Litt. B ver. Bannimenta de quibus possit facere officia-
lis. Concl.* 3. † Limita, quia testator, neque executor 17
ejus non possunt statuere tempus creditoribus usurarum,
vel male ablati, vel ex alia causa, quod debeant com-
parere intra certum tempus, alias ulterius non audien-
tur, quia esset tollere jus suum tertio. Castr. *conf.* 436.
Ad primum, in fi. † Limita, quia statutum, quod fiat 18
proclama in adjudicatione bonorum, quod non com-
parentes creditores intra annum, perdant jura sua &
ulterius non audiantur, non comprehendit creditores
sub conditione, vel in eventum evictionis secuturæ,
quando non est secuta, quia cum non possint agere,
non tenentur comparere, neque comprehenduntur. A-
lex. plene, *conf.* 105. *Visis, numer.* 4. *& seq. lib.* 5.
ubi apost. *in v. puris*, dat concord. † Extende, ut pro- 19
cedat etiamsi statutum excipiat mulieres constante ma-
trimonio, quæ secundum magis communem non pos-
sunt agere; quia propterea exceptio non valentis agere
in muliere, non includit creditores non valentes age-
re, quia licet exceptio declaret regulam, non tamen
ampliat. Alex. *d. conf.* 106. *per tot. in pr.* ubi pro u-
traque, & hanc tuetur *lib.* 5. & tollit omnia contra-
ria. Limita; quia proclama generale etiam in casi- 20
bus; in quibus admittitur, nunquam debet nocere il-
lis, qui notitiam non habuerunt. Zab. *conf.* 74. *num.*
4. *& conf.* 128. *num.* 6. † Limita, quia neque judex 21
per proclama, tollere jus suum creditori, si non com-
pareat intra certum terminum ad justificandum credi-
tum suum potest. Castr. *conf.* 436. *in fi. v. in contra-
rium, lib.* 2. † Contrarium, quod imo judex potest 22
contumacibus præjudicare, si non prosequantur jura sua
contra terminum ab eo præfixum. *l. si eo tempore*, *C.
de remiss. pignor.* † Declara, quia cum proclama fit si- 23
ne causæ cognitione, dicitur interlocutoria, quæ non
præjudicat, nisi ubi agitur de modico præjudicio, ubi
vero adhibetur causæ cognitio, præjudicat servatis ser-
vandis, ita declarat Castr. *d. conf.* 436. *in fi. lib.* 2.
† Limita, quia proclama generale non operatur, nisi 24
quando citandi non essent ut singuli, sed ut universi,
ideo si citandi habent interesse particulare, & sunt cer-
ti debent nominatim citari, & illis non præjudicat
proclama generale. Zab. *conf.* 74. *In discussione, num.*
2. *& seq. v. hoc præsupposito, & conf.* 128. † Exten- 25
de, quia proclama contra vasallos, ut teneantur recipe-
re novam investituram a novo domino intra annum,
& diem, non valet, & non afficit, ut sint privati, e-
tiamsi proclama hoc dicat; quia debuerunt nominatim
citari, quia agitur de interesse singulorum, & sunt
certi. Zabar. *d. conf.* 74. *num.* 2. *& seq.* ubi est ca-
sus, & plenius *conf.* 128. *num.* 6. *&* 7. ubi tollit om-
nia contraria. † Extende, quia practica Episcoporum, 26
qui per Edictum citant, & privant non residentes, non
est clara, neque tuta, quia omnes ut singuli tenentur,
ideo deberent nominatim citari. ita Zabar. *d. conf.* 74.
numer. 3. *ver. sed hoc tenendo*. † Declara, quia si i- 27
gnoratur, ubi sit monendus ad residendum, sufficit tunc
generale proclama in Ecclesia intimatum. Feder. de
Sen. *conf.* 109. *Quæstio, in pr.* † Limita, ut non 28
procedat, quando proclama esset factum in loco, in
quo incerti citandi non morantur, quando potest appa-
rere, quod non fuit de loco, ubi fit proclama, quia
tunc respectu absentium, & non subjectorum non præ-
judicat proclama generale. Feder. de Sen. *d. conf.* 153.
ver. sed posset dicere, ubi, quod tunc dicitur proclama
nullum, & sententia nulla.

§. II.

Proclamationes, & cridæ obligant.

Proclama † factum ad instantiam emptoris, qui emit 1
rem, de qua dubitatur, an subjaceat retractui, si fa-
cit proclamare, quod si quis velit se præsentare, &
emere, compareat intra certum terminum, quia aliquo
comparente vicino obligatur ex proclamatione. Alex.
conf. 63. *In causa, & lite, numer.* 5. *vers. insuper
moveo, lib.* 7. ubi apost. *in vers. reverendo*, dat con-
cord. Vide Tusch. *Litt. B. ver. Bannimenta de quibus
facere officialis*; *Concl.* 3. † Extende, quia licet nemo 2
compellatur vendere, tamen si exposuit rem venalem certo
pre-

pretio, compellitur. Dec. *in l. rogasti, in pr. ff. si cert. pet.* ubi DD. ponunt similia. Vide Tusch. *Litt. S. ver. Statutum circa cridas, & bannimenta pro venaitione bonorum. Concl.* 467.

§. III.

Proclama, & crida quando ligare incipiant?

1 Cridæ, † & proclamationes contra receptantes bannitos, qui de jure communi possunt receptari, non statim ligant; quia præsumitur ignorantia, sed demum post duos menses a die publicationis. Sign. *cons.* 125. *In quæstione, circa fin. v. præterea vox præconis*, ubi tamen videtur loqui, quod bannimentum fit in loco uno, ut liget in alio loco, & ita expresse declarat *cons.* 234. *in pr.* ubi allegat *auth. ut facta nova constit.* quæ ita distinguit, & ideo Cridæ publicatæ Mediolani non ligant in Vicomercato de Comitatu Mediolani, nisi post duos menses, ut dicitur *d. cons.* 134. Vide Tusch. *Litt. B. ver. Bannimenta & crida qualiter intelligenda, Concl.* 2. vide eund. *Litt. S. v. Statutum & constitutio non ligat ante publicationem; Concl.* 344. ¶

PROCURATOR.

Praxis Procurationis, & Procuratorum.

§. I.

Qui possunt esse, & constituere Procuratores?

1 Procurator est, qui aliena negotia mandato Domini administrat. *L. 1. ff. de Procurat.* Alius dicitur verus Procurator, qui verum habet mandatum a Domino; alius falsus, qui nullum a Domino mandatum habet. *L. licet.* 24. *C. de procurat.* Verus alius est universalis, alius specialis. Universalis, seu generalis est, qui habet mandatum ad omnia bona, & negotia. *L. Procurator. 63. ff. de procurat.* specialis est, qui habet mandatum ad certum, & determinatum negotium, *L. 1. §. 1. ff. eod.* Et si Procurator habet mandatum cum libera, potest omnia, quæ potest Dominus etiam alienare. gl. *in L. Procurator. 58. & 63. ff. de Procurat.* excepto tamen, quod donare non potest. *L. filius f. 7. ff. de donat.* si vero non habet mandatum cum libera, alienare non potest, nisi fructus, & res, quæ usu consumuntur. *L. Procurator. ff. de Procurat.*

2 Procuratorem constituere possunt, qui non sunt prohibiti in Jure, etiam Universitates, & Collegia. Prohibentur vero Excommunicatus publicus, seu notorius, & denuntiatus non toleratus. *cap. consuluit. 15. de Procurat.* Item illi, qui sunt sub alterius potestate, uti minores, filiifamilias ad Judicialia, secus extra judicium, & servi, qui per se in judicio stare non possunt. *L. mutus. 43. ff. de procurat, §. is, qui.* Mynsing. *cent. 1. obs.* 13. Neque Prælatus potest constituere Procuratorem generalem ad omnia negotia tam in judicio, quam extra in rebus, & causis arduis, uti concernentibus statum Ecclesiæ, puta ejus libertatem, subjectionem, alienationem bonorum, sine consensu Capituli. Abb. *in cap. edoceri.* 21. *de rescript. num.* 9. Neque Religiosus sine licentia sui Superioris. *Clem. Religiosus. de Procurat.* nisi Prælatum, vel Superiorem suum accusare velit. *cap. ex parte.* 11. *& cap. olim. 26. de accus. & cap. un. de syndic.* Et qui ex infirmitate, aut alio impedimento ad judicium comparere non potest, non tenetur mittere Procuratorem. *cap. querelam. 2. de Procurat.* dummodo infirmitas sit gravis, & non levis. Abb. *in d. cap. querelam.* Pithing *lib. 1. tit.* 38. §. 2. *num.* 17. & probatur etiam *ex L. quæsitum. 60. ff. de re jud.* adeo, ut sententia lata contra absentem in contumaciam, qui tamen justum habuit impedimentum, ipso jure sit nulla, & non subsistat, si absentiæ causa fuerit probata. *d. L. quæsitum.* nisi Judex ignorasset legitimum impedimentum, quia tunc licet sententia de jure subsistat, tamen absens habet beneficium restitutionis in integrum. *cap. ex litteris. 4. de in integr. restitutione.* ubi Abb. *num.* 4. Limit. quod diximus, justa impeditum non teneri mittere Procuratorem, non procedere, quando impedimentum est perpetuum, aut diu duraturum, & causa differri nequit; quia tunc tenetur mittere Procuratorem, quia non debet uni subveniri cum gravi præjudicio alterius. gl. *in cap. cum dilecti. ver. Responsalem. de dolo & contum.* ubi Abb. *n.* 7. Pithing *l. c. vers. notandum tertio.* Quare vero infirmus, aut impeditus non teneatur mittere Procuratorem, ratio est illa, quia citatus debet se defendere per se, vel Procuratorem. *L. fin. C. de Procur. vers. si ita maluerit.* nisi sit persona Illustris. *L. quicunque. 25. C. de Procur.* quæ tenetur constituere Procuratorem. Gonzal. *in cap. querelam. de Procurat.*

Procurator quilibet esse potest, qui in jure non est 3
prohibitus. *cap. 1. de Procur. in 6.* prohibentur autem minores viginti quinque annis in judicio. *cap. qui generaliter. §. fin. de Procurat. in 6.* quia nec pro se stare potest in judicio sine Tutore, vel Curatore. *L. 1. & 2. C. qui legit. person. standi. & L. exigendi.* 12. *§. sane. C. de Procurat.* Neque refert, quod minor possit esse Advocatus; quia Advocatus non obligatur actione mandati, uti Procurator. Ad negotia vero extra judicium non prohibetur minor esse Procurator; quia ordinarie in istis non agitur de tam magno præjudicio. Etiam Clerici in majoribus constituti, prohibentur esse Procuratores in Judicio, etiam in foro Ecclesiastico, *cap. ult. de postulat.* nisi in causa Episcopi sui, præsertim illum defendendo. *cap. in nostra. 4. de Procur.* aut Ecclesiæ suæ. Jo. Andr. *in d. cap. in nostra. numer.* 2. ubi Abb. *num.* 1. Ita etiam Religiosus non potest esse Procurator sui, vel alterius Monasterii sine consensu sui Superioris. Clem. *Religiosus 3. de Procur.* nec sufficit licentia Superioris, nisi concurrat utilitas Monasterii. gl. *in d. Clem. ver. licentia.* Ita etiam fœminæ non possunt habere officium Procuratoria. *L. fœmina.* 54. *ff. de Procurat. L. 2. ff. de R. J.* nisi in rem propriam, aut proprium lucrum cessis sibi actionibus. *L. quia absente. C. de Procur.* aut nisi sit Tutrix. Jo. Aud. *in cap. 2. de Jud. in 6.* Etiam milites non possunt esse Procuratores in aliena causa, etiam parte adversa consentiente, etiam pro personis sibi conjunctis. *L. filiusf. 8. §. veterani. & L. neque fœminæ. ff. de Procurat.* neque ad lites, neque ad negotia. *L. milites. 31. C. de locat.* ne in damnum Reipublicæ hoc modo avocentur, nisi in rem suam, aut suæ cohortis Procuratorem agere velint. *d. L. filiusf. & L. qui stipendia. 9. C. de Procur.* Neque servus potest esse Procurator, quia non habet legitimam personam standi in judicio. *L. 1. C. qui legit. pers.* Neque furiosi, neque muti, & surdi, neque Decuriones, neque fiscus, neque Rei criminum pendente accusatione.

§. II.

In quibus causis possint constitui Procuratores?

In omni causa Procurator constitui potest, si est civi- 4
lis, etiam in matrimoniali, & quidem ad matrimonium contrahendum. *cap. Procurator. 9. & ult. de Procur. in 6.* dummodo ad contrahendum matrimonium sit speciale mandatum, & in mandato sit expressa certa, & determinata persona, cum qua contrahi debet matrimonium; est enim causa matrimonialis ardua. gl. *in cap. de Procurat. in 6. & in L. generali. 34. ff. de ritu nupt.* ubi Bald. Covar. *in 4. par. 2. cap. 4. num.* 8. Barb. *in collect. cap. ult. num. 2. de Procurat. in 6.* Pithing *lib. 1. tit. 38. §. 4. n.* 27. & quia in arduis censetur electa industria personæ, ideo Procurator cum speciali mandato ad contrahendum matrimonium substituere non potest, nisi aliter exprimatur in mandato. Franc. *in d. cap. Procurator. & ult. num. 2. de Procurat. in 6.* Sanchez *de matrim. lib. 2. disp. 11. num. 3. & 4.* Barb. *l. cit. numer. 6.* apud quos alii. Pirhing. *l. c. num.* 28.

Et quamvis regulariter non valeat revocatio mandati 5
procuratorii ad negotia, nisi revocatio pervenerit ad notitiam; præsertim in judicialibus post litem contestatam, nisi Procurator consenserit, aut inimicitias cum Domino contraxerit. *cap. quamvis. 2. de Procur. in 6.* tamen Procurator ad contrahendum matrimonium cum tali non potest illud contrahere post revocationem mandati, licet ipse revocationem ignoret, quia in aliis contractibus consensus potest suppleri a jure, & sine consensu partium dominium transferri in alium, quod fieri nequit in matrimonio, de cujus essentia indispensabi-

liter

licet est verus, & formalis consensus reciprocus in contrahentibus, qui cum sit Juris naturalis, a jure positivo suppleri minime potest. Franc. *l. c. num.* 3. Covar. *l. c. ut supra n.* 6. Barb. *in d. cap. Procurator. n.* 7. Pirhing. *l. c. n.* 39. & quæ sunt dicta de matrimonio, procedunt etiam in sponsalibus.

6 In criminalibus vero, in quibus imponitur pœna corporalis a relegatione supra, non admittitur Procurator. *L. penult. ff. de publ. Jud.* Gomez *de delict. cap.* 11. *n.* 12. Gabr. *lib. 7. conclus.* 9. Clarus *in §. fin. quæst.* 32. Farin. *de var. ac divers. quæst.* 99. Cail. *de pace publ. cap.* 10. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. tam de jure, quam de consuetudine ne judicia reddantur elusoria, dum absentes condemnantur, contra quos non potest fieri executio. Et conclusio procedit tam in accusatore, quam in accusato; quamvis in praxi quoad accusatorem non militet ampliatio, quia cum speciali mandato quilibet admittitur ad accusandum nomine alterius. DD. cit. neque admittuntur conjunctæ personæ etiam coram Principe, quamvis procederetur per viam inquisitionis tantum, vel denuntiationis. Neque ante, neque post litis contestationem. Neque Tutores, vel Curatores sine persona minorum, si sunt in pubertate, nisi ad allegandas causas absentiæ sui minoris: etiam in pœnis alternative impositis, cum scilicet per Legem, vel statutum imponitur pœna corporalis, vel pecuniaria ratione dubii eventus, neque ad proponendum quamcunque exceptionem etiam rei judicatæ, vel probandum negativam, licet vellet pro eo cavere de rato, & de judicatum solvendo. Limit. primo, cum agitur de pœna a relegatione & infra. Item cum agitur de pœna relegationis, & exilii. ita DD. cit. & Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 30. *n.* 86. Limit. secundo, cum agitur de pœna privationis officii, Ordinis, Dignitatis, & Beneficii. Limit. tertio, cum agitur de pœna pecuniaria, licet in defectum pecuniariæ imponatur corporalis. Item cum agitur de confiscatione omnium bonorum. Limit. quarto, cum Inquisitio est super pluribus delictis, quorum unum est capitale, aliud non, nam tunc super utroque admittitur Procurator ad defendendum. Limit. quinto, cum de crimine agitur per viam exceptionis. Limit. sexto, in personis Illustribus, quod tamen non observatur, nisi in crimine injuriarum. Limit. septimo, in Infirmo. Limit. octavo, in Advocato, qui potest intervenire, quia dicitur defensor, nisi hoc per statutum prohibeatur. Limit. nono, in Moniali. Limit. decimo, cum plures sunt Rei, quia unus potest facere defensiones pro alio absente. Limit. undecimo, in carcerato, quo tamen casu non admittitur Procurator ad sententiam, torturam, & litis contestationem, nec ad examen. Limit. duodecimo, cum Reus est præsens, licet non carceratus, vel si est carceratus in alio loco. Item in Universitate, in Bannito. Limit. decimotertio, cum agitur de interesse particulari comparentis. Uti cum Dominus comparet pro servo, pater pro filio, maritus pro Uxore, præstita tamen cautione de præsentando Reum. Limit. decimoquarto, quia admittitur ad producendum testes. Limit. decimoquinto post sententiam, a qua etiam invito Reo quilibet potest appellare etiam sine mandato. Item in causa status, in qua non agitur de infamia. Item cum agitur de sententia excommunicationis. Item si fiscus, vel pars non opponit, videri etiam possunt Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 38. §. 4. *n.* 31. Gonzal. *in cap. tuæ.* 5. *de Procurat.* ubi Barb. *& in cap veniens.* 15. *cap. super his.* 66. *de accus.* Vulcejus *de Jud. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 552. Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap.* 24. 25. *&* 26. Cabal. *res. crim. cas.* 23. Fermosin. *in cap. Pastoralis. q. 3. & 4. de Jud.* Cyriac. *controv.* 66. *n.* 7. *&* 458. *per totam.* Guazzin. *ad defens. Reor. defens.* 3. *cap.* 8. Conciol. *res. crim. verb. Procurator. res.* 1.

§. III.

Quæ requirantur, ut admittatur Procurator?

7 Certe requiritur legitimum mandatum, sine quo Procurator non est admittendus. *cap. alia.* 1. *de Procurat.* ubi gl. & Abb. *n.* 2. *not.* 1. Limit. ad Reum defendendum, quia ad hunc effectum quilibet admittitur etiam sine mandato, modo satisdet de judicatum solvendo, & alias legitimam habeat personam standi in judicio. *L. exigendi.* 12. ubi gl. *ver. potest. C. de Procurat. L. servum.* 33. §. *publice. ff. eod.* Porro ad agendum in Judicio admittuntur etiam personæ conjunctæ pro conjunctis personis etiam sine mandato, dummodo promittant de rato, quod nimirum principalis sit ratihabiturus; & non appareat de contraria illius voluntate, etsi sint conjunctæ in linea laterali usque ad quartum gradum. *L. sed & hæ.* 35. *ff. de Procur.* Hostien. *in sum. n.* 13. *de Procurat.* Abb. *in cap. nonnulli.* 28. §. *sunt & alii. n.* 10. *de rescript.* ubi etiam Lynt. Item consortes ejusdem litis pro se invicem etiam sine mandato agere possunt in judicio. *L.* 2. *C. de consortib. ejusdem lit.* gl. *in L. sed & hæ. ver. liberti. ff. de Procur.* nisi simus in casibus, in quibus requiritur speciale mandatum. gl. *in d. L. exigendi.* 12. *ver. non cogitur. C. de Procurat.* Et quia de mandato plura diximus in praxi *Mandati*, illuc te remittimus.

Procurator sine mandato, petente parte, imo etiam 8
ex officio Judicis repellitur. *cap. cum M.* ubi gl. *ver. socii. de constit. cap. nonnulli.* 27. §. *ult. & cap. ex parte de rescript. cap. cum dilectus.* 6. *& cap. venerab. de dolo & contum. cap. in nostris.* 4. *cap. alia* 1. *de Procurat. cap. mandato. & cap. fin. eod. cap.* 2. *& cap. is qui* 4. *de Procur. in* 6. *L. si Procurator. C. de Procur.* Cyriac. *controv.* 384. *n.* 1. Carleval. *de Jud. disp.* 4. *n.* 27. Noguerol. *alleg.* 10. *n.* 138. *& alleg.* 11. *num.* 10. Cancer. *to.* 2. *var. cap.* 14. *num.* 64. apud Gonzalez *in cap.* 1. *de Procurat.* etsi caveat Dominum ratihabiturum. *L. Pomponius.* 40. §. *ult. ff. de Procurat. & L.* 1. *C. eod. L.* 55. *tit.* 1. *lib.* 3. Limit. nisi Procurator haberet apud se instrumenta, vel scripturas causæ, & probaret, illa fuisse sibi tradita a Principali. Bart. *in L. maritus. C. de Procur.* Felin. *in cap. coram. de off. Deleg.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 133. & si non probat hanc traditionem, non dicitur constare plene de mandato, sed tantum semiplene, & tunc admittitur ad agendum cum cautione de rato, licet Procurator tantum haberet litteras Domini non authenticatas, aut mandatum tantum dubium, aut probaret per unum testem. Castr. *in L.* 1. *C. de Procur.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. *n.* 35. & DD. cit. sine mandato nihil operatur, & omnia facta sunt nulla. Riccius *in prax. Bullæ Clem. VIII. res.* 36. Marescot. *lib. 1. var. res. cap.* 92. Pirhing. *l. c. n.* 53. *ver. Porro.*

Procurator habens mandatum ad vendendum dicitur 9
etiam habere mandatum ad recipiendum pretium. Siracha, & alii apud Fachin. *lib. 2. controv. Jur. cap.* 90.

Ad locandum an possit recipere pensionem, vel illam 10
exigere, vide Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap.* 91. affirmantem cum Bart. *in L. filia. ff. de solut.* Dec. *cons.* 330. *n.* 3. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *num.* 18. ubi Pratus, ubi an possit habere fidem de pretio.

Quando de mandato constat, non est opus promis- 11
sione de rato. *L. un. C. de satisdando. & L.* 1. *C. de Procurat.* sed tantum, quando dubitatur de existentia, seu valore mandati. *L. nonsolum.* 39. §. *qui alieno.* ubi gl. *ver. debet. ff. de Procurat.* Et Procurator carens mandato, licet satisdare velit, non admittitur, nisi sit de personis, quæ sine mandato agere possunt. Pirhing. *l. c. n.* 54.

Procurator Rei, quamvis constet de mandato, non 12
admittitur sine satisdatione de judicatum solvi, nisi Principalis cautionem præstiterit. §. *si vero Reus. Instit. de satisdat.* quia nemo in re aliena idoneus defensor sine satisdatione esse intelligitur. *L. qui proprio* 46. §. *qui alium. ff. de procur.* gl. *in L. non solum. ver. debet. ff. de procurat.* satisdatio de judicatum solvendo tria complectitur. Primo, de solvendo eo, in quo fueris condemnatus. Secundo, de defendenda causa Rei. Tertio, de non committendo dolo. *L. judicatum.* 6. *ff. judicatum. solvi gl. in cap. accedens.* 10. *ver. respondendum. de procurat.* Pirhing. *l. c. n.* 55.

§. IV.

De officio Procuratoris.

In primis, & ante omnia debet bene rimari, & ob- 13
servare fines mandati, ne illos excedat. *L. diligenter.* 5. *L. idemque.* 10. *ff. mandati.* Hostien. *in sum. de Procurat. num.* 11. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 38. §. 7. & ad officium illius pertinet non tantum agere sed etiam respondere, seu defendere, ita ut habens mandatum ad agendum simpliciter censeatur etiam habere mandatum ad

respon-

respondendum, seu defendendum Dominum saltem in consequentiam, si a Reo reconveniatur. *L. servum.* 33. §. *agrum ff. de procurat.* gl. margin. *in L. mutus.* 43. §. *pœna litigant. ff. eod.* ubi Abb. *num.* 4. & si Procurator nolit Dominum suum defendere, ab agendo repelli potest. *in d.* §. *pœna. & L. un. C. de satisdan.* & gl. *in d. cap. accedens.*

14 Procurator generaliter constitutus ad negotia, (non addito *Judicialia*) censetur etiam constitutus ad judicialia, exceptis casibus, in quibus requiritur speciale mandatum. *cap. generaliter.* 5. *de procurat. in* 6. ubi gl. *ver. experiri*, quia verbum *negotia* in propri significatione, quamvis non stricta, sed lata includit etiam judicia. *cap. for.* 10. §. *negotium. de V. S.* & mandatum datum ad lites, censetur datum non tantum ad lites præsentes, sed etiam futuras. Duran. *in spec. tit. de procurat.* §. *ratione forma. num.* 9. & 10. quia propositio indefinita in materia non odiosa æquivalet universali. *cap. quia jura* 22. *de privil.* Lim. *in rescript. ad lites*, quæ tanquam odiosa strictam habent interpretationem. *cap. ult. de rescript.* sed quod Procurator constitutus ad lites intelligatur duntaxat constitutus ad lites præsentes, non futuras, tenent Gl. *in L. omnium.* 37. *ver. dantur ff. de procurat.* Imol. *in cap. penult. num.* 14. *de procur.* Franc. *in cap. quid ad agendum* 4. *n.* 3. *de procurat. in* 6. nisi futuræ causæ orirentur ex præteritis Franc. *l. c.* apud Pirhing. *l. c. n.* 60. Et datus ad omnes causas non censetur datus ad causas criminales, quia in nullo mandato generali comprehenduntur causæ criminales, nisi illæ civiliter pertractarentur.

15 Procurator generalis constitutus cum clausula, quod omnia expedire possit, licet requirant speciale mandatum; ex vi hujus generalitatis ad articulum, in quo requiritur speciale mandatum, admitti non debet. *cap. qui ad agendum. de procurat. in* 6. quia cum Jus speciale mandatum requirit, sive ut specialiter, & nominatim exprimatur, non est contentum generalitate sine speciali expressione; alias frustra exigeret mandatum speciale. *L. Pomponius.* 40. *ff. de Procurat.* nisi in mandato unus, vel plures articuli, requirentes speciale mandatum, fuissent expressi cum clausulæ generalis adjectione, scilicet faciendi omnia alia, etiam quæ speciale mandatum requirunt, & quæ ipse Constituens facere posset, si esset præsens; dummodo alia, ad quæ speciale mandatum requiritur, non sint graviora, & majora expressis, quia clausula tantum extenditur ad similia. *cap. sedes.* 15. *de præscript. & Clem. non potest.* 2. *de Procurat.*

16 Requiritur autem speciale mandatum in impetratione rescriptorum, in causa matrimoniali, in petenda restitutione in integrum, in compromisso, in petenda absolutione ab excommunicatione. gl. *in cap. quid ad agendum.* 4. *ver. vel pacisci. de Procurat.* Durand. *in specul. tit. de Procuratoribus.* §. *a num.* 4. Franc. *in d. cap.* 4. §. *fin. num.* 3. *de Procurat. in* 6. Pirhing *l. c. num.* 60. Item in transigendum. Idem *n.* 66. *ver. excipitur.* 2. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *c.* 2. *n.* 18. Berous *quæst.* 34. Item ad intendandum regressum ob pensionem non solutam. Verall. *dec.* 8. *de regressu. par.* 3. *num.* 3. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 56. *n.* 54. *ver. adeo ut* Ciarlin. *controv. for. cap.* 56. *n.* 10. non potest Procurator sine speciali mandato remittere caducitatem. Paschal. *l. c. num.* 34. affiict. *dec.* 129. Honded. *conf.* 55. Non potest aliquem præsentare ad Beneficium. Riccius *in prax. Jurispatr. ref.* 182. Pur. *dec.* 312. non potest constituere pignus in re Domini, vide *pignus.* & Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 3. *quæst.* 101. non potest sine specialissimo mandato respondere positionibus. Merlin. *dec.* 92. ubi quod debet habere mandatum ad respondendum sic & sic. Bald. *in* §. *fin. num.* 3. *vers. cum enim C. de procur.* Socin. sen. *conf.* 55. *num.* 8. *lib.* 1. Honded. *conf.* 66. *num.* 73. *lib.* 1. Menoch. *conf.* 80. *num.* 64. *lib.* 1. Rota *dec.* 779. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* Neque admittitur ad jurandum scripturas, vel jura fuisse noviter reperta Ecclesia *obs. for.* 104.

17 Procurator etiam cum clausulis amplissimis non potest extinguere censum, si habet mandatum ad exigendum, quia ad extinguendum censum requiritur speciale mandatum. Rota coram Seraph. *dec.* 331. *a num.* 1. & post Cenc. *de censib. dec.* 373. *n.* 6. quia procurat ad exigendum est tantum procurator ad illud factum exactionis, & receptionis, & non ad aliud, nec mutare potest obligationem. *L. debitorem meum. L. cui recte. ff. de novat. L. quod stipulatus ff. de solut.* Surd. *dec.* 229. *nu.* 27. Rota coram Ludovis. *dec.* 321. *n.* 8. *& seq.* Cenc. *de censib. par.* 3. *cap.* 1. *quæst.* 7. *art.* 7. *n.* 47. *& seq.* Merlin. *dec.* 463. *a n.* 2.

18 Non admittitur ad jurandum de calumnia in animam sui Principalis sine speciali mandato, si Dominus est absens. *cap. ult. de Juram. calum. in* 6. Gail. *lib.* 1. *obs.* 83. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæst.* 14. debet autem Dominus esse ita remotus, ut dicatur in longinquis. Scaccia *l. c.* Ecclesia *obs. for.* 46. Gutierrez *pract. quæst. lib.* 1. *quæst.* 62. Seraph. *de privil. juram. privil.* 3. Beltram. ad Ludovis. *dec.* 282. *n.* 9. *litt.* B. qui citat Menoch. *conf.* 84. *nu.* 64. Honded. *conf.* 66. *num.* 72. *lib.* 1. Rota *dec.* 779. *nu.* 3. *par.* 2. *recent.* secundum quos debet habere mandatum ad respondendum sic & sic. De consuetudine tamen sufficit generale mandatum ad lites. Rota post tract. Post. *de manut. dec.* 231. & post Cenc. *de censib. dec.* 195. Ludovis. *dec.* 282.

19 Procurator excedens fines mandati nulliter operatur, uti transigendo &c. alienando. Riccius *in praxi par.* 3. *res.* 532. tenetur ad interesse. Rota apud Rubeum *dec.* 423. *num.* 1. *par.* 5. *to.* 2. *recent.* præsertim si promisit de rato. Capon. *disc. for.* 99. dicitur excedere fines mandati, si tantum poterat transigere super lite mota, & transactio fuit facta super omnibus litibus cogitatis, & non cogitatis, non obstantibus clausulis generalibus in mandato positis, quia illa restringuntur tantum ad expressa. Rota apud Rubeum *dec.* 423. *cit.* sed quia delictis non præsumuntur, non præsumitur Procurator excessisse fines mandati; sed debet probari. Lim. si in mandato aderat clausula *cum omnibus & singulis pactis, & concessionibus apponi solitis* de stylo Notariorum, nam stylus Notariorum habet clausulas in mandatis se extendentes etiam ad incognita. Bart. *in L. si de certa. C. de transact.* ita Rota apud Rubeum *dec.* 428. *par.* 5. *recent. to.* 2.

20 Procurator tenetur appellare, ne sententia transeat in judicatum, & ita Dominus causam amittat, imo tenetur etiam appellationem prosequi, licet appellationis causa in alio loco ventiletur, si sit Procurator generalis, & ad omnes causas, seu lites constitutus; quia causa appellationis est judicialis. *cap. non injuste* 14. §. *potuit. de procurat.* ubi gl. & Abb. *n.* 5. & 13. Pirhing *lib. primo. tit.* 38. §. 7. *n.* 67. Cancell. Borell. *in sum. decisionum. tit.* 66. *de procur. n.* 338. ubi quod indistincte appellationem ab interlocutoria teneatur prosequi.

21 Procurator regulariter non potest alium suo loco substituere, nisi post litem contestatam, quia tunc dicitur factus Dominus causæ. *L. quod quis.* 8. *neque* 15. & *L. nulla* 23. *C. de procurat. cap. non indiscrete.* 1. §. *licet. &* §. *procurator. de procurat. in* 6. quia per litis contestationem partes inter se quasi contractum ineunt, & sibi mutuo obligantur. *L. licet.* 3. §. *idem.* ubi gl. margin. *ff. de pecul.* Et ideo post litem contestatam ipse Procurator, & non Dominus citatur ad actus judiciales, & ut possit substituere, requiritur, quod ipse, & non Dominus fuerit litem contestatus, alias Dominus fuisset factus Dominus litis, in causis vero, in quibus non solet fieri litis contestatio, Procurator fit Dominus litis, cum tractari cœpit de meritis causæ. Pirhing *l. c. n.* 72. *ver. notandum* 2. Et quamvis possit Procurator post litis contestationem alium substituere in causa principali, non potest tamen alium substituere in causa appellationis, quia est alia instantia, Potest etiam ante litem contestatam alium substituere, si mandatum dat licentiam substituendi. Præterea Procurator constitutus generaliter, sive simpliciter ad omnia negotia potest alium substituere, non tamen generaliter ad omnia, sed potest illi unam, vel plures causas committere. *L.* 1. §. *magistrum autem.* ubi Bart. *ff. de exercit. act.* nisi fuerit in constitutione Procuratoris electa industria personæ. *cap. ult. de procurat. in* 6. Anchar. *in cap.* 1. *de procur. in* 6. Pirhing *l. c. n.* 76.

§. V.

Ad quid teneatur, vel obligetur Procurator?

22 Procurator Usurarii tenetur ad restitutionem in subsidium sui Principalis solvere non valentis. Sylvest. *in verb.*

verb. usura. q. 4. S. Tho. 2. 2. quest. 62. art. 7. Covar. in reg. peccatum. de R. J. par. 2. §. 12. & alii cum cum Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 55. Nolens jurare de calumnia, quando tenetur, quas pœnas incurrat, vide Gail. lib. 1. obs. 89. tenetur etiam de levissima culpa in foro externo. L. 1. ff. depositi. L. si mater. C. de usur. Diana par. 8. tract. 7. res. 35. secus in foro externo, vide Mandatarius. Illius contumacia in non jurando de calumnia nocet Domino. L. 1. ff. si quis jus dicen. non obtemp. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 1. quest. 23.

23 Procurator, ut agere possit contra mandantem actione mandati, debet docere, se mandatum adimplevisse. L. si vero non remunerandi 12. §. si mihi mandaveris. L. si mandato meo 45. ubi Bald. ff. mandati. Mozz. de mand. tit. de natural. mand. num. 31. Cald. de empt. & vend. cap. 33. num. 125. Magon. dec. Lucen. 35. n. 19. & 20. Bieb. dec. 481. 26.

24 Procurator tenetur certiorare suum Principalem, & certiorasse præsumitur, præsertim in causa ardua, & gravi. Honded. cons. 55. n. 54. lib. 1. Rom. cons. 481. n. 7. Rota dec. 369. n. 3. par. 1. divers. dec. 1311. n. 7. par. 2. & dec. 95. n. 2. par. 1. recent. & dec. 307. n. 3. apud Buratt. Bich. dec. 109. num. 1. Lim. cum agitur ad effectum pœnæ inferendæ, quia tunc scientia debet esse certa, & non præsumpta. Alex. cons. 84. n. 5. lib. 1. Natta cons. 636. n. 192. Socin. sen. cons. 87. n. 8. lib. 3. Surd. cons. 189. nu. 49. Crescent. dec. 5. de præs. Seraph. dec. 1239. n. 1. Rota dec. 507. n. 8. par. 1. & dec. 190. n. 22. par. 6. recent. Beltramin. ad Ludovis. dec. 127. num. 11. apud Bich. dec. 195. n. 6. & 7.

25 Procurator comparens coram Judice recusato, tenetur contra Judicem protestari, ne dicatur a recusatione recedere, & in Judicem consentire, a qua tamen recusatione non potest recedere sine speciali mandato. Caputaq. dec. 29. n. 2. par. 1. Mohedan. dec. 3. n. 1. de appellat. Rota dec. 21. num. 3. par. 4. divers. Bieb. dec. 246. n. 8.

26 Procurator quamvis ad certam quantitatem teneatur, loco damnorum, & interesse tamen, ut ad illam condemnari possit, debet mandans probare, quantum post mandatum surreptum fuerit ab alias ea cambiis præceptum. Honded. cons. 39. num 18. Gratian. discept. for. cap. 240. num. 35. & 36. Bich. dec. 191. n. 13. quia ad solum interest, nec ultra petere potest. L. si fundus. 36. ff. locus.

27 Procurator, qui pecunias receptas promisit negotiari super cambiis, tenetur ratione mandati suscepti ad negotiandum, & debet docere de illius executione, alias condemnatur ad interesse. L. si Procurator 18. L. idemque. 10. §. si Procurator. L. si mandavero 22. §. sicut. ff. mandati. L. ad comparandas. 16. C. eod. Cyriac. controv. 195. num. 1. Surd. dec. 304. num. 4. & 5. & qui dedit pecunias, non tenetur probare, quod pecuniæ fuerint ad cambium negotiatæ. Rota dec. 168. n. 2. & dec. 209. n. 2. inter impressas post consilia Farin. apud Bich. decis. 191. n. 7. & 8.

28 Procurator, qui absque facultate alium in causa substituit, dicitur fraudulenter se gessisse, & ideo tenetur ad omnia damna, & expensas. L. si Procuratori falso. ff. condict. caus. dat. L. falsus C. de furt. Cephal. cons. 577. num. 25. Bisignet. decis. 12. n. 2. de procurat. Bich. dec. 71. num. 13. Et substituens alium vigore mandati insufficientis dicitur falsitatem committere. Jas. in L. licet. num. 4. C. de procur. Gratian. discept. for. cap. 985. num. 24. Bich. l. c. num. 26.

29 Procurator tenetur restituere Domino etiam indebite præcepta. L. qui proprio. §. procurator. ff. de procurat. L. si quis absentis negotia ff. de negot. gest. L. cum autem. §. cum redhibetur ff. de adil. edict. Vincent de Franch. dec. 172. n. 4. & 5. Rota apud Bich. dec. 191 n 27.

30 Procurator solvens præsumitur solvere de mandato Domini stante notabili summa, ac præcedenti instrumento obligationis principalis de solvendo Bich. dec. 652 num. 1. & 2. uti etiam si emit, & solvit notabilem summam, mandatum præsumitur, quia probabile non est, quod Procurator voluerit solvere de proprio Cassad. dec. 3. num. 4. de procur. Rota dec. 2. de caus. possess. & propr. in antiq. & dec. 89. n. 3. recent. & dec. 241. n. 5. par. 1. Ludovis. dec. 324. n. 6. apud Bich. dec. 213. num. 5. Item ex successiva fructuum rei emptæ perceptione, ac locatione. L. Paulus. ff. de rem. rat. hab. L. sed Julianus. §. fin. ff. ad S. C. Maced. Aym. cons. 406. n. 2. Surd. dec. 208. n. 8. Rota dec. 136. n. 5. par. 4. recent. Bich. l. c. num. 7.

§. VI

De iis, quæ non potest Procurator.

Procurator non potest renuntiare juri sui Principalis, præsertim si est clarum, & liquidum, quamvis esset Procurator cum libera, & amplissimis clausulis constitutus. Bald. in L. 1. in fin. C. de bon. mater. Natta cons. 25. num. 4. Alea. cons. 125. num. 1. & 3. lib. 5. Alba cons. 731. n. 9. Honded. cons. 66. num. 80. & seq. lib. 1. Gratian. discept. for. cap. 699. num. 8. Magon. dec. Lucen. 13. nu. 25. apud Bich. dec. 98. n. 16. Neque potest renunciare illis, quibus nec ipse Principalis renuntiare potest, si aliorum utilitatem principaliter respiciunt. Bich. dec. 175. n. 20. Præterea renuntiare non potest appellationi interpositæ a Principali sine speciali mandato. Bich. dec. 316. nu. 17. Marcabrun. cons. 30. n. 23. Berous. quest. 33. num. 2. & 7. Cancer. var. res. to. 2. cap. 14. sub n. 40. & to. 3. cap. 15. num. 300. & 327. Caputaq. dec. 29. n. 2. par. 1. nisi absque ulteriori lite, & impensa Procurator consecutus fuisset id, imo plus, quam litigando consequi potuisset, juxta L. contra juris. 29. §. fin. ff. de pact. Alea. cons. 22. num. 7. vers. primo quia. lib. 1. Adden ad Bart. in L. contra juris §. fin. ver. donatio ver. & ibi ad materiam, quia tunc Procurator non dicitur donare, aut detrimentum afferre, imo utilitatem. Angel. in L. simili, & in L. ex duobus. 28. sub n. 3. vers. nam & Tutor. ff. de duob. Reis. Galleat. de renun. lib. 3. cap. 5. sub num. 8. vers. intellige tamen. apud Bich. dec. cit. 316. n. 18. & 19. 31

Procurator cum libera licet possit transigere, non potest tamen post transactionem a conventis sine novo speciali mandato recedere in præjudicium Principalis, quia hoc esset perdere, & extinguere jus Domino ea ipsa concordia, & transactione acquisitum. Jas. in L. Præses. num. 12. C. de transact. Bertazol. claus. 5. gl. 2. sub num. 6. Alea. cons. 22. sub. n. 9. lib. 1. Monter. dec. Arag. 38. n. 24. & seq. Merlin. dec. Arag. 38. n. 24. & seq. Merlin. dec. 414. num. 12. & alii apud Bich. dec. 541. n. 22. & 23. 32

Procurator cum libera licet possit transigere, tamen si omnes actus seriatim in mandato procuræ a Procuratore explendi fuerunt enumerati, censetur ejus facultas per clausulas generales in fine positas restricta ad supra expressa. Paris. in addit. ad Bart. litt. A. ff. de procurat. Bertazol. l. c. Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 57. vers sed contrariam. Giurba. obs. 69 num. 7. Alex. cons. 22. num. 10. lib. 1. Surd. cons. 160. n. 36. Alciat. cons. 67. n. 10. lib. 8. & alii apud Bich. decis. 541. num. 27. & 28. Cuman. cons. 147. sub n. 1. 33

Procurator etiam cum libera non potest ad sui commodum Principalem obligare. Rota dec. 154. num. 9. par. 8. recent. Abb. cons 548. num. 23. post Aliograd. jun. & illius controversias, sicut nec potest illum obligare pro facto proprio. L. si creditor. §. Lucius ubi commun. ff. mandati. Rota dec. 103. num. 19. par. 5. & dec. 194. num. 12. par. 6. & dec. 153. num. 9. par. 8. & dec. 145. n. 8. & 9. par. 9. recent & Dec. Lucen post. controv. Aliograd. jun. fol. mihi 411. n. 12.

Procurator non potest obligare Principalem ultra contenta in mandato L. si Procurator 20. ubi gl. & Jas. in prin. C. de Procurat. L. cum mandati. 12. C. mandati. Paris. cons. 93. num. 30. & seq. vol. 1. Zach. de societ. num. 93. Rota dec 310. n. 2. par. 4. divers. quia actus factus per Procuratorem ultra fines mandati est nullus Jas. l. c. Felin. in cap. cum dilecta. 22. nu. 1. & seq. de rescript. Surd dec. 287. n. 3. & dec. 209. n. 7. & cons. 105. n. 27 lib. 1. Cyriac. controv. 278. num. 6. Rota dec. 130. apud Merlin. de pignor. & dec. 7. num. 5. par. 8. recent. quamvis excessus mandati esset in modico. Maot. de tacit. lib. 7. tit. 15. sub n. 8. Cyriac. controv. 278. num. 7. Paris. cons. 47. n. 43. quia mandatum est quid indivisibile. Bald. in L. 2. a num. 6. C. de hered. act. Cyriac. l. c. num. 9. Rota dec. 574. num. 37. par. 4. recent. to. 3. Ita ut si forma in parte tantum non fuerit servata, vitietur totus actus. Surd. dec. 168. n. 19. Cyriac. l. c. num. 11. Gratian. discept. for. c. 853. a n. 27. Rota dec. 471. n. 8. 34

n. 8. & 9. par. 1. diverf. & dec. 30. n. 3. par. recent. & apud Buratt. dec. 437. n. 7. & apud Duran. dec. 286. num. 3. apud Conciol. alleg. civil. 33. num. 50. & seq. usque ad 56. Et ideo Procurator constitutus ad exigendum aliquod creditum, si exigat ultra creditum, non obligat Dominum. Pacian. alleg. 65. num. 18.

§. VII.

An & quando gesta, vel omissa a Procuratore noceant Domino principali?

35 Gesta per procuratorem non faciunt incurrere Dominum in pœnam, nisi habeat speciale mandatum de gestis per eum. L. 3. §. si procurator. ff. quisque Jur. L. si Pater. 12. ff. quæ in fraud. credit. L. 1. §. si procurator. ff. si quis jus dicen. non obtemperet. vel nisi Dominus gesta a Procuratore ratificasset. L. 3. præd. Capyc. dec. 67. num. 2. Rimin. jun. cons. 297. num. 8. Jas. in L. si Procurator. 6. sub num. 117. limit. 4. ff. de cond. indeb. vel nisi gesta essent talia, quæ non solum Dominus erat obligatus non facere, sed etiam curare, ne alius faceret; quia tunc tenebatur monere Procuratorem, ut abstineret; quod si non fecit, incurrit pœnam ex facto Procuratoris. Jas. l. c. Cyriac. controv. n. 32. & seq. Ratio est, quia Procurator non potest facere cadere in pœnam Dominum principalem. L. si pater. 12. ff. quæ in fraud. credit. L. 1. §. si Procurator. ff. si quis jus dicen. non obtemp. Alex. cons. 73. n. 8. vol. 6. Cravetta cons. 325. num. 3. vers. tertio non potest. Rol. cons. 71. num. 42. vol. 1. Cyriac. controv. 327. n. 11. quia non censetur habere mandatum ad faciendum cadere Dominum in pœnam Curt. jun. cons. 29. num. 15. Jos. Ludovic. dec. Perus. 35. num. 3. & dec. 51. n. 5. Cyriac. controv. 370. num. 36. Hinc producendo falsa instrumenta, vel falsos testes non facit cadere Dominum in pœnam falsi, nisi habuerit speciale mandatum ad falsam productionem, vel illam ratam habuerit. Farin. quæst. 159. n. 20. sicut etiam petens plus debito sine speciali mandato non nocet Domino. Alex. cons. 73. n. 8. vol. 6. Cravetta l. c. sub. n. 2. Ludovic. & Rol. ll. cc. Cyriac. l. c. nu. 37. & 38. quamvis Procurator sciverit instrumenta &c. esse falsa, quia scientia Procuratoris non afficit Dominum. L. quod vulgo. 11. ff. pro emptor. L. item veniunt. 20. §. petitam. 2. ff. de pet. hered. quia non sequitur, Procurator scivit; ergo etiam Dominus. Natta cons. 636. n. 190. Surd. dec. 181. n. 17. Cyriac. controv. 327. n. 10. Bich. dec. 139. n. 14. Neque unquam præsumitur, quod Procurator habeat mandata illicita. L. si Procurator. 6. ubi Bart. & Jas. a n. 4. ff. de cond. indeb. Oldrad. cons. 199. n. 11. Mascard. de prob. conclus. 146. n. 24. Tusc. litt. M. conclus. 39. n. 18. Ludovis. dec. 525. n. 2. Cyriac. controv. 513. n. 2. & 3. Pirhing. lib. 1. tit. 38. n. 81. Limit. quod Dominus obligetur ad pœnam conventionalem promissam a Procuratore. Fel. in cap. 1. n. 10. ut lite non contest. Pirhing. l. c.

36 Procurator, quando Dominus ex Judicis vel Legis præcepto aliquid facere debuisset, quod Procuratori commisit, si illud Procurator non adimplevit, nocet Domino. Bart. in L. un. §. si Procurator. num. 1. ff. si quis jus dicen. obtemp. Abb. in cap. 1. ut lite non contest. num. 17. nisi acciderit casus fortuitus, qui etiam Dominum excusasset. L. cum a matribus. 8. C. qui pet. Tutor. Bart. Abb. & Farin. ll. cc. Pirhing. l. c. num. 78.

37 Procuratoris contumacia, vel negligentia si cadat in delictum, quod pœnam mereatur, & agitur de re immodica, Dominum juxta dicta tantum non afficit, nisi Dominus saltem tacite approbat contumaciam. cap. 1. fin. ut lite non contest. Pirhing. loc. cit. si vero non est certum, quod contumacia, vel negligentia Procuratoris cadat in delictum, & pœnam mereatur; tunc nocet Domino. Uti si Procurator neglexit appellationem intra decem dies, vel neglexit facere suas probationes, & similia. Bene verum est, quod, si constat negligentiam Procuratoris fuisse malitiosam, Domino principali succurratur per restitutionem in integrum. Bart. & Abb. loc. cit. Pirhing. ut supra num. 80.

38 Procuratoris confessio, quamvis sit judicialis, non afficit principalem, nisi simul sit coacta. Abb. in cap. ult. sub. num. 24. de præscript. Menoch. cons. 31. n. 35. & 36. Gutierrez de tutel. par. 3. cap. 1. num. 77. Rota d. c. 3. nu. 2. de confess. in novis. & dec. 177. per tot. par. 2. divers. & in Leodien. Decimarum. 30. Maii 1633. coram Verospio. Bich. dec. 8. num. 20. Coacta vero non dicitur, quæ fit in judicio, nullo præcedente jussu, vel mandato Judicis emittitur. Rota in Rom. seu Januen. quarti dotal. 14. Novemb. 1635. coram Panzirolo in fin. Alex. cons. 122. n. 76. lib. 2. Paris. cons. 115. n. 21. lib. 1. Rota coram Ludovis. dec. 460. n. 5. & apud Bich. loc. cit. num. 22. Hinc Procurator chirographo, vel alias etiam in judicio voluntarie confessus, se recepisse pecuniam nomine Domini, non probat contra Dominum, quia confessio Procuratoris probat contra ipsum confitentem, non contra tertium. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 93. nisi haberet mandatum expressum ad quietandum. Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 56. Paschal. de patr. pot. par. 1. cap. 2. n. 14. vel nisi Dominus jurasset ratam habere talem confessionem, nec nocet principali. Felin. in cap. 1. ut lite non contest. Buratt. dec. 130. vel 136. n. 15. Ludovis. dec. 460. num. 4. apud Bich. dec. 250. n. 21. & potest a principali revocari etiam non docto de errore. Caputaq. dec. 198. par. 1. Rota dec. 613. n. 9. par. 1. divers. & dec. 170. n. 6. & dec. 768. n. 5. par. 2. recent. & dec. 2. de confess. & dec. 19. de Procur. in nov. & apud. Bich. dec. 91. num. 17. si vero confessio judicialis facta sit a Procuratore jubente, vel mandante Judice, probat contra principalem, & illi præjudicat, juxta cap. suborta. 21. ubi gl. ver. per confessionem. de sent. & re judic. & cap. olim. 20. ubi gl. ver. judicata. de censib. præsertim si fuit facta post litis contestationem. Pirhing. lib. 1. tit. 38. §. 8. n. 82. Abb. in. d. cap. 1.

§. VIII.

Quæ actiones ex mandato procuratorio oriantur, & contra quem sit ferenda sententia?

Ex mandato procuræ duplex oritur actio, una directa mandati, quæ competit Domino contra Procuratorem, ut rationem reddat a se gestorum, & restituat, quæ ex re, seu lite fuit consecutus, sive injuste L. qui proprio. 46. §. Procurator. ff. de Procurat. Item ut omne damnum per dolum, vel culpam, seu negligentiam Procuratoris Domino illatum. L. licet. 42. § ea obligatio. ff. de Procur. L. Procuratorem. 11. & L. a Procuratore. 13. C. mandati. si vero Procurator non est solvendo, Dominus principalis restituitur in integrum, juxta L. eleganter. 7. ff. de dolo gl. in cap. 2. ver. restituimus. de in integr. restit. Abb. in cap. 1. n. 16. ut lite penden. Gail. lib. 1. obs. 43. n. 6. & 7. Felin. in d. cap. 1. quare licet Dominus in judicio condemnetur ad solvendum id, quod Procuratoris culpa fuit neglectum. L. eum. 10. in fin. ff. commod. Bart. in L. un. §. si Procurator. ff. si quis jus dicen. &c. not. 2. eo quod Dominus sibi debeat imputare, quod negligentem Procuratorem elegerit. L. cum mandato. 23. ff. de minor. tamen a Procuratore recuperat, quæ expedit, & damna, quæ passus fuit. L. si Procuratorem. 8. §. si Tutores. ff. mand. Abb. in cap. 1. n. 22. ut lite non contest. Pirhing l. c. n. 84. ver. ex dictis. 39

Actio contraria mandati datur Procuratori contra Dominum pro repetitione, & refusione expensarum, quas Procurator fecit pro Domino occasione mandati Procuratorii. d. L. qui proprio. & cap. cum pro causa. 6. de Procurat. qui officium suum nemini debet esse damnosum. Et quincunque etiam Prælatus, Rector, aut alius de Ecclesia, qui de proprio solvit in utilitatem Ecclesiæ, potest illas repetere. cap. quicunque 2. 12. ubi gl. quæst. 4. Abb. in cap. cum pro causa. de Procurat. not. 1. & 2. quamvis in causa succubuerit, aut inutiliter negotium, sed sine culpa gesserit. L. qui mutuum. 56. §. fin. ff. mand. & L. etiamsi. 4. C. eod. secus si egit sine mandato, & succubuit; si vero sine mandato rem utiliter gessit, & in judicio obtinuit, merito repetit expensas actione negotiorum gestorum. L. 2. L. sed an ultro. 10. ff. de negot. gest. Et si Dominus non sit solvendo, Procurator potest petere expensas sibi refundi ex re judicata. L. Actoris. 30. ff. de Procurat. Præterea Procurator potest 40

petere a Domino salarium. *L. salarium. 7. ff. mandati.* Limit. nisi Procurator expensas principaliter fecisset pro propriis negotiis, & per accidens pro alienis, quia tunc non habet ullum jus repetendi.

41 Sententia vero condemnatoria non debet dirigi in Dominum absentem, sed in Procuratorem præsentem. *L. 1. C. de sent. & interlocut. omn. Jud. cap. penult.* ubi gl. *ver. contra ipsum. de Procurat. in 6.* quamvis Procurator intervenisset primum post litem contestatam. *L. nihil. 20. C. de Procurat.* quod tamen non ubique, nec semper observatur, maxime de jure Canonico. Abb. *in cap. querelam. 24. num. 19. de elect.* Neque in Camera Imperiali. Mynsing. *cent. 6. obs. 11.* In iis tamen, in quibus sententia contra Procuratorem executioni dari non potest, uti in criminalibus, & matrimonialibus, sententia contra Procuratorem dirigi non debet, sed contra Dominum. *L. fin.* ubi gl. *ver. contra eum. C. de Injur.* Quomodocunque vero sententia dirigatur, executio sententiæ fit in bonis Domini, non Procuratoris, nisi sit Procurator in rem suam, vel falso mandatum allegavit, quo carebat, aut promisit de rato. *L. Plautius. 61. ff. de Procurat. §. sin autem Instit. de satisdat.* Laym. *moral. lib. 3. tract. 4. cap. 26. num. 14.* Pirhing *lib. 1. tit. 38. §. 8. num. 38. vers. secunda sententia.*

42 Quæres, quid si Procurator missus a Domino ad sua negotia Infirmetur in via, vel a latronibus dispolietur; potestne damna accepta vel sumptus factos repetere a Domino? Respondetur, quod non. ita *L. inter causas. 26. §. non omnia. ff. mandati.* quia hoc magis casui fortuito, cum mandato adscribi debet. Pithing. *l. c. n. 87. vers. secundo si Procurator.*

§. IX.

De revocatione mandati procuratorii.

43 Quamvis mandatum ad lites ante litis contestationem libere revocari possit etiam sine causa. *L. ante litem. 16. ff. de Procurat.* sive sit Procurator Actoris, sive Rei gl. *ibidem. & L. qua omnia 25. ff. eod.* quia ante litem contestatam nulli fuit jus quæsitum, & nulli præjudicatur, uti etiam in Procuratore ad negotia, quando res est integra, tamen si Dominus pro Procuratore præsente, & non contradicente, seu pro absente, sed postea expresse, vel tacite ratum habente satisdedit, aut fidejussit de judicatum solvendo, non potest Procurator mandatum resignare, & officio se abdicare ne decipiatur is, qui satisdedit. *L. si defectus 15. L. mutus. 43. §. qui non cogitur. ff. de Procurat. Clem. 1.* ubi gl. *eod. tit.* Item non potest revocari Procurator, qui in rem suam datus est. Pithing. *loc. cit. num. 89.* vel si Procurator de suo aliquod expendisset, nisi Dominus illud solvere paratus sit, quia tunc posset revocari etiam post litem contestatam. *L. quia omnia. 25. ff. de procurat.*

44 Regulariter tamen post litem contestatam mandatum procuræ revocari non potest, nisi causa revocationis prius cognita. *L. post litem. 17. ff. de Procurat.* quia Procurator tunc fuit effectus Dominus litis, sicut nec Procurator potest officium renuntiare. *L. Procuratoribus. 22. C. de Procurat.* Ant. Faber. *in L. post litem.* Gonzal. *in cap. mandato. de Prucurat.* neque quando res non est amplius integra *L. post litem. cit. L. nulla. 23. C. de Procur. L. cujus bonis. 9. ff. de Curat. furiosi. L. cum in plures. 60. §. mandavi ff. locati.* Cyriac. *controv. 275. n. 24.* Gonzal. *l. c. n. 4.* præsertim si accedat Judicis contemptus ex intempestiva revocatione mandati, juxta *cap. auditis. de Procur.* Pirhing *d. tit. 38. §. 9. n. 95.* Gonzal. *l. c.*

45 Procurator tamen habens a Domino potestatem substituendi alium Procuratorem non potest substitutionem a se factam post mandatum a substituto susceptum, & acceptatum, licet illo usus nondum fuerit, revocare, nisi revocandi potestas fuerit eidem a Domino concessa, licet aliud sit in Delegato Sedis Apostolicæ, qui subdelegationem revocare potest, licet subdelegatus illa nondum usus fuerit. *cap. quamvis. de off. Jud. deleg. in 6.* quia Delegatus habet potestatem subdelegandi a Lege, Procurator vero habet potestatem substituendi ab homine, vel nisi fuerit lis jam contestata, & fuerit factus Dominus litis, quia tunc habet potestatem revocandi a Lege. *cap. 1. §. licet. de Procurat. in 6.* ideo poterit substitutum eodem jure revocare, quamvis facultatem revocandi a Domino non habuerit. & gl. ac Franc. *in d. cap. 1. n. 4.*

46 Quæres, Titius constituit Andream suum Procuratorem sub hac forma, *quoties me abesse contigerit*, postea Dominus reversus tractat causam suam per se ipsum, censetur ne Procuratorem revocasse? Respondetur negative, sed Andreas poterit Procuratoris officium reassumere, quoties Titius abfuerit; si vero Andreas fuisset substitutus sine dicta clausula, sed simpliciter, & Dominus sive ante, sive post litem contestatam venit ad Judicium, non ut Procurator assistat, ut potest, sed ut causam per se ipsum tractet, tunc Procuratori mandatum revocasse præsumitur. *cap. si quem. 8. de Procurat. in 6.* ubi gl. Anchar. *in cap. 2. q. 1. de Procurat. in 6.* Pirhing. *lib. 1. tit. 38. n. 102.*

§. X.

Miscellanea de Procuratoribus.

47 Procurator Clerici, quamvis sit Laicus, sequitur forum Clerici, quia consideratur ut Clericus, non ut Laicus, nam actus tribuitur mandanti. *L. eorum. ff. quod cujus. cap. cum aliquibus. de rescript. in 6.* Cravetta *cons. 222.* Ciarlin. *controv. for. cap. 171. num. 19.* & non exequenti. *L. item eorum. §. si Decuriones. cit.*

48 Procurator ad resignandum, qui porrexit supplicationem in vita Resignantis, non potest præstare consensum post ejus mortem. Riccius *in prax. res. 487. par. 2.* quia morte mandantis expirat mandatum. *L. mandatum. C. mandat. L. si quis. §. cui. ff. eod.* Rota *dec. 349. in nov.* & probatur *ex Clem. fin. de Procurat.* Gabr. *de Procur. conclus. 2. cap. gratum. de off. Deleg.* quamvis Procurator ignoraverit mortem sui Principalis. Sed Riccius *l. c.* contrariam sententiam defendit, quia supra dicta, tametsi vera non procedunt, postquam Procurator porrexit supplicationem. Anchar. *cons. 293.* Felin. *in cap. cum olim. de re judic.* Sarnen. *de infirm. resign. quæst. 31. vol. 2.* & ita fuisse decisum testatur. Boer. *dec. 348.* ubi refert extrav. Leonis X. Cassad. *dec. 1. de renunt.* Crescent. *dec. 210.* Pur. *dec. 83. lib. 2.* & probatur *ex L. nam. & servitus. § si vivo Titio. ff. de negot. gest.* ubi Procurator post mortem Domini potest confirmare per eum cœpta.

49 Procurator ad lites per comparitionem Principalis tunc dicitur revocatus, quando principalis fecit aliquem actum sine clausula, *citra revocationem Procuratoris sui. cap. si quem de Procur. in 6.* Cassador. *dec. 2. de appell.* Marescot. *lib. 2. var. res. cap. 26.* quæ revocatio cum sit præsumptiva, facile alia præsumptione tollitur. vide *Mandatum.*

50 Procurator ad locandum domos Ecclesiæ, non potest locare contiguas illi. Paschal. *de patr. pot. par. 1. cap. 2. num. 19.* Lapus *alleg. 12.* nisi habeat speciale mandatum.

51 Procurator ad lites, si fuit constitutus a minore non habente Curatorem sine juramento, nihil agere potest; quia constitutio non valet. Fab. *in C. lib. 3. tit. 1. defin. 39. n. 13.* ex text. *in L. ult. C. de in lit. dand. Curat.* Bich. *dec. 272. n. 26.*

52 Procurator ante litem contestatam potest absque alterius consensu revocari, secus vero post, nisi fiat ex causa justa, qui sine consensu Adversarii revocari non potest, illius enim interest, ut Procurator non revocetur sine causa, ne varietur judicium mutatione personarum. Abb. *in cap. auditis. n. 8. & in cap. non injuste. n. 4. in fin. de Procurat.* Fel. *in cap. ex parte. 3. n. 27. de rescript.* quia per litis contestationem Procurator quasi contraxit cum Adversario, quem quasi contractum non potest Dominus dissolvere Adversario invito. Castr. *in L. un. nu. 3. in fin vers. tertio casus. est. C. de satisdat.* Mant. *de tacit lib. 7. tit. 21. n. 9. & 19.* Gail. *lib. 1. obs. 74. n. 10.* Mohedan. *dec. 4. de Procur.* Rota *in Aquilana expensar. 4. Mart. 1596. coram Card. Pamphil.* Adden. ad Butatt. *dec. 440. n. 10.* Et si fuit revocatus post motam litem, & non attenta tali revocatione Adversarius cum eo judicium fuit prosecutus, videtur dictæ revocationi dissensisse. Rota *in Rom. Laudi. 23. Jun. 1633. coram Bunatto.* apud Bich. *dec. 305. n. 1. 2. & 3.*

Pro-

53 Procurator constitutus cum clausula: *Et prout Procuratori videbitur, & placuerit.* si in mandato procuræ est præscripta certa forma contrahendi, puta juxta formam, & tenorem Brevis Apostolici; tunc ad libitum disponere nequit, sed dicta clausula ad alia non disposita in dicto Brevi referenda est, ne mandans videatur in continenti se corrigere. Bich. dec. 98. num. 18. Parif. cons. 47. lib. 1. Alex. cons. 21. n. 5. lib. 7. Lancell. Gallia cons. 53. n. 22. & clausula prædicta confert tantum arbitrium boni viri. Castr. cons. 335. n. 3. l. 1. Alex. cons. 129. n. 53. lib. 1. Dec. cons. 493. n. 16. Socin. jun. cons. 129. num. 54. lib. 1. Moneta de commut. ult. volunt. cap. 7. n. 143. Jos. Ludovic. dec. Perus. 117. n. 27. par. 2. Rota dec. 79. n. 10. par. 6. rec.

54 Procurator constitui potest etiam mediante epistola. Bich. decis. 147. n. 2. L. 1. §. Procurator autem. ff. de Procurat. Clem. 1. eod. tit. L. 1. ff. mand. L. cum. §. Julianus quoque. ff. de constit. pecun. Parif. cons. 47. n. 14. lib. 1. Caputaq. dec. 397. n. 1. par. 1.

55 Procurator constitutus, si ob aliqua impedimenta a patrocinando cessavit, & remotis impedimentis iterum patrocinari continuavit, non obstante intermedia constitutione alterius Procuratoris durantibus impedimentis facta adhuc continuus reputari debet Procurator. L. qui patitur. ff. mand. Innoc. in cap. ex parte Decani. n. 2. de rescript. Abb. in cap. cum olim. n. 8. de off. Deleg. Aldobrand. cons. 48. n. 10. lib. 1. Cassad. dec. 3. n. 5. de Procurat. Rota dec. 164. n. 7. par. 4. rec.

56 Procurator generalis potest transigere, quando transactio est proficua, & utilis principali. Anchar. in cap. qui ad agendum. num. 3. de Procurat. Curt. in addit. ad Alex. in L. transactiones. litt. B. C. de transact. Aldobran. cons. 63. n. 8. lib. 1. quia in mandato quantumvis simplici veniunt ea, quæ mandanti sunt utilia. L. diligenter. §. fin. L. si quis pro eo. 46. in fin. ff. mand. §. 15. Connan. comment. Jur. civil. lib. 7. c. 14. col. 22. Galeott. controv. 29. n. 3. lib. 2. Buratt. decis. 561. num. 1. Bich. dec. 316. num. 15. & 16.

57 Procurator nequit in præjudicium principalis petitionem in judicio ab ipso factam alterare. Crescent. decis. 4. num. 4. de sent. & re jud. Surd. dec. 181. n. 16. Bich. dec. 401. n. 10. sicut non potest appellationi interpositæ ab eodem principali renunciare, nec præjudicium principali inferre. Jas. in L. Præses. n. 13. C. de transact. Alex. cons. 22. n. 10. Mant. de tacit. lib. 7. tit. 16. n. 41. quia hic est abusus Notariorum, qui magis ex stylo, quam ex consensu constituentium in mandatis ejusmodi clausulas adjiciunt. Escobar. de ratiocin. cap. 19. n. 37. Bich. dec. 541. n. 29. & 30.

§. Ultimus.

De Procuratione.

58 Procuratio debetur ratione Visitationis, quæ fit ab Episcopo. cap. Procurationes. de censib. nam qui spiritualia seminant juxta Apostolum, non immerito carnalia, hoc est, temporalia metunt, quia dignus est operarius mercede sua, & nemo militat stipendiis suis; 1. ad Corinth. 9. & cap. cum ex offic. de præscript. quæ procedunt etiam in Episcopo divite; quia procuratio datur etiam in signum subjectionis, & ut magis invitentur ad visitandum. S. Thom. 2. 2. qu. 100. art. 3. ad 5. Piasecus in prax. Episc. par. 2. c. 3. num. ult. Barb. de potest. Episc. alleg. 73. n. 45. Pax Jord. de re benef. lib. 7. tit. 18. num. 7. ubi Host. in sum. de censib. §. quibus. num. 15.

59 Debetur autem ab illis, qui visitantur, & consistit procuratio in cibo, & potu honesto, & sufficiente pro Visitatore, & moderata illius aula, seu comitatu, & pabulum pro equis, & jumentis juxta facultates subditorum, & Ecclesiarum, & observata consuetudine Regionis, seu patriæ, Azor. Instit. par. 2. lib. 3. cap. 42. q. 7. §. quæres. Zerola in prax. Episc. par. 1. ver. Visitatio. dub. 6. Barb. de potest. Episcop. alleg. 73. n. 57. Pirhing lib. 3. tit. 39. sect. 3. §. 2. num. 61. Pax Jord. l. c. n. 13. ver. ampl. 1.

60 Procuratio non potest exigi ab invitis in pecunia. cap. relata 9. 10. qu. 1. sed tantum a volentibus, taxata tamen certa summa. cap. relatum. 9. 10. qu. 3. gl. in cap. felicis. 3. ver. concedimus. de censib. in 6. Imo post Constitutionem Innoc. IV. in cap. 1. §. Procurationes. de censib. in 6. & Greg. X. in cap. exigit. 2. de cens. &c. in 6. determinatur, ne procuratio accipiatur in pecunia etiam a sponte dantibus, aliter intra mensem tenentur ad restitutionem in duplo facere, quam si neglexerint, elapso mense ingressu Ecclesiæ sunt interdicti, quæ tamen temperavit Bonif. VIII. in c. felicis. 3. de censib. &c. in 6. eo quod experientia teste talis procuratio administrari non posset in victualibus, eo quod Visitandi carerent utensilibus, & statuit, ut pro moderata procuratione pecunia accipi possit a sponte dantibus. Idem procedit in Visitatoribus ab Episcopo deputatis, juxta cap. si Episcopus. 6. de off. Ordinar. in 6. & procuratio una duntaxat potest accipi in una die, sive unus locus, sive plura visitata fuerint.

Concilium vero Tridentinum sess. 24. cap. 3. de ref. 61
habet sequentia: *Caveant, ne ipsi, ad quod visitatio spectat, aut quisquam suorum quicquam procurationis causa pro visitatione etiam testamentorum ad pios usus, præter id, quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcunque sit, etiam qualitercunque offeratur, accipiant, non obstante quacunque consuetudine, etiam immemoriali, exceptis tantum victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra erunt ministranda. Sit tamen in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere id, quod erat ab ipsis, antea solvi, certa pecunia taxata, consuetum: an vero dicta victualia subministrare &c. In iis vero locis, seu Provinciis, ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quicquam aliud a Visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, id ibi observetur, & contra illos, qui contra faciunt, innovatur pœna restitutionis dupli, juxta decreta, in cap. exigit. 2. de Censib. &c. in 6.* Hæc Concil. Trid. juxta sensum verborum.

Procuratio debetur Episcopo, non tantum visitanti, 62
sed etiam exeunti ad consecrationem Ecclesiarum. cap. cum sit. ubi gl. de simon. Jo. And. Butr. & Abb. in d. cap. cum sit. Jo. Andr. in cap. proposuisti. n. 4. de consecr. Ecclesiæ. & in cap. 1. n. 8. de consecr. in 6. & ibi Archid. Gratian. disc. for. cap. 57. n. 15. Mandos. cons. 8. in fin. n. 13. Pax Jord. l. c. n. 25. secus si vadit ad reconciliandam Ecclesiam. cap. cum sit. de simon. quia nullo jure est expressum, quod tali casu debeatur procuratio; quia de Jure Episcopus tenetur omnia spiritualia gratis præstare propter periculum simoniæ. cap. 1. q. 1. per totum. cap. vendentes de vita & honest. Cleric. cap. cum ab omni de simon. exceptis casibus expressis, qualis non est reconciliatio Ecclesiæ, nisi velimus ad hæc victualia præstanda obligari illum, cujus culpa Ecclesia reconciliari debet, juxta cap. fin. de injur.

Item debetur, quando Episcopus exit per Parochias 63
ad ministrandum Sacramentum Confirmationis, quia tunc etiam visitare censetur. Jo. Andr. Innoc. & Host. in cap. 1. n. 2. de censib. in 6. cap. relatum. 10. quæst. 3. Quamvis Paulus Salodius in praxi visitationis. par. 1. cap. 5. & Barb. d. alleg. 73. n. 53. contrarium teneant ex eo, quod S. Congregatio declaraverit contrarium, qua stante, cum etiam hic casus non sit a jure expressus, non esse recedendum a resolutione S. Congr. monet Pax Jord. l. c. n. 29. vers. Paulus tamen.

Porro procuratio in tantum debetur, ut contra illam 64
denegantes possit fulminari excommunicatio. cap. cum instantia in fin. & cap. cum nuper de censib. Host. in summ. eod. tit. Salod. de visit. part. 2. cap. 1. Gavant. in manual. ver. Visitatio Episcopi. n. 61. nisi excusentur a paupertate.

Procurationem tamen solvere non tenentur Hospita- 65
lia, & alia loca leprosorum, pauperum, & infirmorum. Feder. de Sen. cons. 105. Sylvest. ver. Hospitale. n. 2. §. 9. Barb. d. alleg. 73. n. 50. Leo in thes. for. Eccles. par. 3. cap. 16. a n. 41. Piasec. in prax. Episc. part. 2. cap. 3. num. ult. Pax Jord. l. c. n. 33. Genuen. in man. pastorum. c. 35. n. 9. vers. 9. Card. in Clem. quia contingit. de Relig. dom. Neque illæ personæ, quæ sunt specialiter privilegiatæ, & exemptæ ab onere præstandi procurationem, sive sint privilegiatæ generaliter ab omnibus contributionibus, sive specialiter a procurationibus, dummodo privilegium sit Pontificium; quia inferior non potest privilegiare, & dummodo de exemptione doceatur. Host. in sum. de censib. n. 14. Piasec. l. c. Azor. l. c. c. 42. q. 2. Barb. l. c. n. 47. Pax Jord. l. c. n. 34. Pirhing l. c. n. 79. & seq. quod tamen privilegium non ex-

uenditur ad Ecclesias, quæ post exemptionem fuerunt acquisitæ. *Clem.* 1. *de cens.* Neque Ecclesiæ, quæ sunt pauperes, sed viciniores Ecclesiæ pro rata debent opem ferre. *cap. cum instantia cap. procurationes. de censib.* & si nec vicinæ possunt opem ferre, Episcopus debet illas propriis sumptibus visitare. *d. cap. cum instantia cap. placuit.* 2. 1. *quæst.* 2. & Pax Jord. *l. c.* Sermo est de illa paupertate, quæ excusat a toto; alias deberent concurrere pro viribus. Idem dic de sterilitate, quam Parochus illo anno fuit passus, ut non possit decenter se ipsum cum familia alere, nisi sterilitas unius anni possit compensari ubertate alterius. Archid. *in cap. relatum.* 10. *quæst.* 1. Mar. Socin. *de visit. num.* 65. Azor. *l. c. cap.* 42. *quæst.* 11. *in fin.* neque Clerus, & Ecclesiæ, in quibus Episcopus Cathedram Episcopalem, seu domicilium habet. Piasec. *l. c. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 63. Barb. *d. alleg.* 73. *num.* 46. Genuen. *in man. past. cap.* 35. *num.* 9. Gavant. *in manual. ver. Visitatio Episcopi. nu.* 54. Contrariam tamen sententiam tanquam certissimam sustinet Pax Jord. *l. c. num.* 46. *ex cap. venerabili de censib.* ubi Jo. And. Abb. & alii, Azor. *l. c. quæst.* 4. quia tales impensæ solvuntur non solum ob victus necessitatem, sed etiam in signum subjectionis. Zerola *in prax. Episc. ver. Visitatio.* §. 6. *dub.* 7. Salod. *in prax. Visitat. par.* 2. *cap.* 1. *ver. expedita. fol.* 43. Surd. *de alim. tit.* 4. *quæst.* 12. *num.* 9. si tamen extet declaratio pro priori sententia. S. Congreg. de qua testatur Piasec. ab illa non erit recedendum.

66 Procuratio non debetur in illis locis, in quibus viget consuetudo illam non præstandi. Conc. Trid. *sess.* 42. *cap.* 3. *de ref.* §. *in iis.* Piasec. *l. c. cap.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 57. *num.* 19. Barb. *l. cit. num.* 49. Pax Jord. *l. c. num.* 50.

67 Sicut Visitatio non potest in totum remitti, ita nec procuratio, quia est de Jure publico, cui pacta privatorum derogari non potest. *cap. si diligenti. de foro compet.* potest tamen per pactum procuratio alterari. Abb. Felin. & alii. *in cap. cum ex officiis. de prescript.* Azor. *l. c. q.* 10. *vers. pacto.* Pax Jord. *l. c. nu.* 57. ejusmodi tamen pacta tantum valent inter ipsos paciscentes, & obligant successores, nisi fuerint approbata a S. Sede ob extrav. *ambitiosa de reb. Eccles. non alien.* nec valerent inter ipsos paciscentes, si cum illis dignitas Episcopalis non possit condecenter sustineri.

68 Et ut supra monuimus, Episcopus non potest Visitatos compellere ad præstandam pecuniam loco victualium, vel e converso, quamvis consuevetint alterutrum præbere, quia arbitrio Visitatorum, seu illorum, qui visitantur, remittitur, quod maluerint exhibere, & variare ad libitum. Ita Conc. Trid. *sess.* 24. *cap.* 3. *de reform.* Zerola *in prax. par.* 1. *ver. Visitatio.* §. 6. *dub.* 2. Azor. *l. c. q.* 9. Gratian. *discept. for. cap.* 57. *n.* 17. Gavant. *in man. Episc. ver. Visitatio. n.* 53. S. Congreg. de qua testatur Piasec. *par.* 2. *cap.* 3. *nu.* 64. Barb. *d. alleg.* 73. *nu.* 56. Pax Jord. *l. c. nu.* 77. præter procurationem nihil omnino potest recipi a Visitatis per Visitatores *cap.* 1. §. *Procurationes. de cens. in* 6. Conc. Trid. *l. c. cap.* 3. etiam sponte oblatum. Et S. Congr. & DD. cit. supra. Pax Jord. *l. c, num.* 80.

P R O D I G I.

Praxis Prodigi.

1 Prodigus dicitur, qui nullum finem expensarum habet, sed bona sua dissipando, & dilapidando profundit. *L.* 1. *ff. de Curat. furios.* Carpzov. *par.* 2. *constit.* 6. *defin.* 9. *num.* 3. Fab. *in Cod. lib.* 5. *tit.* 38. *defin. un. nu.* 11.

2 Prodigus ante interdictam sibi administrationem valide contrahit. *L. is cui bon. ff. de V. O.* ubi Bart. & Bal. Imola, & Anchar. *in cap.* 2. *de testam.* Gomez *de contrac. cap.* 14. contrarium tenet Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 93. si prodigus sit notorie talis, quia talis furioso comparatur. Post interdictam vero administrationem invalide contrahit, quamvis accederet juramentum, quia ut valeat juramentum, tria requiruntur, justitia, veritas, & judicium. Fachin. *l. c. cap.* 64. Bonac. *de contr. disp.* 3. *quæst.* 1. *p.* 5. Sanchez *de matrim. lib.* 6. *disp.* 38. Gomez *var. res. to.* 2. *cap.* 14. *num.* 32. Tranchedin. *consult.* 37. *nu.* 41.

3 Prodigus obligatur ex delicto in faciendo, ad pœnam etiam corporalem. Fachin. *cum communi l. c.* Menoch. *de recuper. rem.* 9. *num.* 96. licet illi fuerit interdicta bonorum administratio. Cabal. *resol. crim. cas.* 47. qui vult obligari in pecuniaria, etiam in corporali, si delictum consistat in committendo, secus in omittendo, & testatur de communi. Clarus *in* §. *fin. q.* 60. apud quos plures alii, dummodo de delicto aliter constet, quam per illius confessionem.

Prodigus potest petere restitutionem in integrum adversus ea, quæ gessit ante interdictam sibi bonorum administrationem, quia minori comparatur. communis Doctorum apud Fachin. *lib.* 2. *controv. cap.* 67. si autem a Judice fuit declaratus pro prodigo, præsumitur illi interdicta bonorum administratio, sicut etiam, si fuit illi datus Curator. Fachin. *l. c. cap.* 66. ratio est, quia prodigalitas, si est notoria, aut si existit læsio, vel judicii inopia facit, quod prodigus restituatur in integrum adversus contractum habitum etiam ante interdictam administrationem instar minorum. & furiosorum. Petrus Barb. *in L.* 3. *&* 4. *num.* 32. *ff. sol. matrim.* Carpan. *ad statut. Mediolan. cap.* 424. *num.* 3. Felician. *de censib. to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 18. Velasc. *de privilegio miserabil. person. quæst.* 19. *num.* 6. Card. de Luca *de alien. & contract. prohib. discurs.* 36. *num.* 8. *& seq.* Gilken. *de prescript. par.* 3. *cap.* 2. *numer.* 63. Capyc. Latro *cons.* 35. *num.* 8. Tusc. *litt. P. conclus.* 668. *numer.* 23. Tranchedin. *consult.* 37. *num.* 59. & illius contractus non firmatur juramento, ut dictum supra. 4

Prodigus ob intellectus corruptionem ex malo habitu est mentis inops. Zachias *Medico-legal. quæst. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 6. *num.* 61. & furioso æquiparatur. *L.* 1. *ff. de Curat. furioso. &c. & L.* 1. *C. eod.* Velasc. *de privil. miserab. person. quæst.* 19. *a num.* 1. Tranchedin. *l. c. num.* 56. *&* 57. 5

Prodigus, si restituitur in integrum, non tenetur restituere pecuniam male consumptam. Cancer. *var. res. cap.* 13. *num.* 269. *& seq.* Hodierna ad Surd. *dec.* 179. *num.* 17. Tranchedin. *l. c. num.* 63. præsertim si pecuniam dans qualitatem personæ scivit, & verisimilem profusionem faciendam. *L. si quis cum sciret. ff. pro emptore. L. quod si minor.* §. *restitutio. ff. de minoribus L. patri.* §. *si pecuniam. ff. eod.* Oddo *de restit. in integr. part.* 1. *quæst.* 47. *art.* 12. *num.* 60. Fab. *in C. lib.* 5. *tit.* 40. *defin.* 7. *nu.* 5. Tranched. *l. c. num.* 64. 6

P R O D U C T I O.

Praxis Productionis.

Productio dicitur verbalis, si desit verbum *Tenoris*, vel *facto*, quamvis fuerit concepta per verbum *exhibuit*, vel *produxit*. Gratian. *discept. for. cap.* 121. *numer.* 33. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 59. *numer.* 11. Rota apud Bich. *dec.* 466. *numer.* 6. Rota *in Vercell. Decimarum* 12. *Novembris* 1645. *coram Cerro.* Productio vero facta verbis. *facto produxit*, dicitur realis, quia hæc verba excludunt verbalem productionem, quæ verbo, non facto fit. Rota *dec.* 139. *num.* 1. *par.* 4. *tom.* 2. *recent. & decis.* 147. *numer.* 2. *par.* 6. Beltramin. ad Ludovis. *decis.* 59 *num.* 15. Bich. *dec.* 432. *num.* 1. ubi etiam traditus modus probandi productionem realem. Et si productio in parte fuit probata realis, præsumitur realis in omnibus. Bald. *in L. si quis.* §. *initium. ff. de eden.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 64. *num.* 2. Rota apud Bich. *l. c. num.* 6. & ut productio dicatur realis, non est necessaria partis citatio, quidquid sit ad effectum probationis. Bald. *l. c.* Asinius *in prax.* §. 22. *cap.* 8. *lim.* 2. *num.* 3. Bich. *l. c.* Et si fuit facta prævia citatione ad dicendum contra, dicitur realis, licet careat clausula *Tenoris*, dummodo sit adnotata a tergo folii, vel instrumenti producti. Dusan. *dec.* 9. *num.* 17. Bich. *dec.* 529. *nu.* 7. præsertim si in citatione producens petiit originale sibi restitui dimissa copia collationata in actis, uti fit in productione reali. Beltramin. ad Ludovis. *l. c.* & Rota apud Bich. *l. c. num.* 8. maxime si jura producta vere, & realiter apud Notarium permanserunt. Buratt. *dec.* 217. *num.* 7. 1

Productio præsumitur verbalis, quando non fuit dimissa copia, vel originalis in actis, vel in productione non est clausula, *facto produxit*, vel *tenoris*. Beltramin. ad Ludovis. *l. c.* Rota *dec.* 147. *num.* 2. *&* 3. *par.* 6. *recent.* & apud Bich. *dec.* 71. *a nu.* 27. & productio non di- 2

dicitur realis, si jura depoonantur penes Notarium, nisi petatur, ut registrentur citata parte dicendum contra Rotam. *Mediolan. Decimarum.* 27. *Maii* 1616. *coram Coccine*.

3 Productio jurium semel facta non potest revocari, etiam ex cap. erroris, quia præjudicaretur parti, cui jus est quæsitum. Felin. Specul. & alii apud Vestrium *in praxi lib.* 6. *cap.* 1. *nu.* 1. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 405. quia jura per productionem fuerunt facta communia. Rota apud Put. *dec.* 262. *lib.* 2. & apud Bich. *dec.* 432. *num.* 9.

4 Productio facta sine præjudicio quorumcunque Jurium, licet non suspendat solutionis factæ confessionem, præservat tamen alia jura. Gratian. *discept. for. cap.* 33. *nu.* 16. *&* 455. *nu.* 27. Buratt. *dec.* 46. *nu.* 18. Bich. *dec.* 575. *n.* 3. præsertim donec contrarium ex adverso probetur. Bertazol. *clauf.* 38. *gl.* 2. *sub nu.* 1. Rota *in Montis-falisci supplemen. legitime* 18. *Jun.* 1642. *coram Bichio & in Senogallien. Salviani.* 18. *Jun.* 1651. §. *minus obstet clausula coram Em. Corrado.*

5 Productio facta ad unum effectum non præjudicat in alio. Salyc. *in L.* 5. *n.* 24. *C. de confess.* Tiraquel. *in tract. ref. inter alios. limit.* 1. *in fin.* Surd. *cons.* 311. *num.* 67. *& dec.* 250. *num.* 6. Rota post trac. Cens. *de censib. dec.* 148. *num.* 14. & apud Bich. *dec.* 208. *num.* 1. Socin. sen. *cons.* 244. *num.* 11. Cephal. *cons.* 236. *num.* 21. Rota coram Ludovis. *dec.* 432. neque facta in uno judicio nocet in alio. Rota apud Ludovis. *l. c. num.* 4. Guido P. *dec.* 503. quia productio eatenus nocet, quatenus scriptura probat. Bart. *in L. post legatum. nu.* 2. *ver. responde. ff. de his, quib. ut indign.* Imola *in cap. cum venerabilis. n.* 25. ubi Fel. *in* 25. *ver. intellige.* & Dec. *nu.* 23. *de except.* Alex. *cons.* 124. *n.* 5. *lib.* 7. Socin. *cons.* 62. *n.* 9. *lib.* 3. Caputaq. *dec.* 199. *par.* 1. sicut neque facta per compulsum. DD. cit. præsertim si fuit facta cum clausula *in parte, & partibus.*

6 Productio facta a Procuratore, si fuit a Principali ratificata, habetur, ac si ab ipso Principali fuisset facta. Bich. *dec.* 164. *num.* 10. Rota *dec.* 88. *num.* 24. *par.* 6. *recent.* & probat tunc etiam contra ipsum Principalem. Bich. *dec.* 128. *nu.* 9.

7 Productio jurium in genere, vel in sacculo est nullius valoris. Ecclesia *obs. for.* 90. quia hæc fit soli Judici ad manicas, & non ad acta, nec probat, & est in arbitrio partis, ea producere ad acta, vel solum coram Judice, sermo est de iis, quæ consistunt in jure, uti allegationes. Tusc. *litt. A. concl.* 870. Guido P. *dec.* 241. Ecclesia *obs. for.* 93.

8 Productio novorum jurium revelantium impediri nequit ob tarditatem in producendo etiam artificiose commissam, cum possit saltem admitti refectis expensis. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 486. post Marsil. *in pract. crim.* §. *opportune a num.* 90. Bich. *dec.* 323. *num.* 18.

Productio tituli unius non excludit productionem tituli alterius, forte mulieris, vide *Titulus.*

9 Producens in judicio instrumentum, vel scripturam, dicitur contenta in illo fateri. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 45. Bald. *in cap. cum venerabilis.* ubi Felin. & alii. *de except.* Ecclesia *obs. for.* 90. Pacian. *alleg.* 26. *num.* 22. Rota *dec.* 39. *de procur. in nov.* Surd. *decis.* 199. *num.* 7. Cyriac. *controv.* 576. *num.* 15. & illo Adversarius, contra quem fuit productum, potest se juvare. Osasc. *dec.* 39. *num.* 23. Mascard. *de prob. conclus.* 916. Bich. *decis.* 128. *num.* 10. 14. *&* 15. *& dec.* 402. *num.* 7. tam quoad ea, quæ stant in instrumento dispositive, quam quoad illa, quæ enunciative tantum. Cravetta *cons.* 77. *num.* 8. Mascard. & Menoch. *ll. cc.* quamvis productio fuisset facta in utilibus tantum secundum communiorem, quam sequitur Ecclesia *l. c gl. in L. fin. ff. de eden.* §. *editiones.* Dec. *in L. fin. C. de eden.* Natta *cons.* 365. Osasc. *dec.* 39. *num.* 26. contra Cyriac. *controv.* 284. *num.* 81. Imo producens scripturam censetur non tantum fateri, quæ sunt in illa, sed etiam quæ sunt scripta a tergo. Crav. *de antiquit. temp. par.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 1241. Aug. *cons.* 132. Menoch. *l. c. num.* 26. Ecclesia *l. c. num.* 61. Lim. si producens fuit protestatus de utilibus tantum, si scriptura tamen cum eo non fuerat celebrata. Fel. *in d. cap. cum Venerab.* Crav. & Menoch. *ll. cc.* Honded. *cons.* 37. Mascard. *de prob. conclus.* 916. Osasc. *dec.* 35. Rota apud Ludovis. *dec.* 432. Lim. 3. quod producta non possunt operari ad finem diversum ab eo, ad quem fuerunt producta. Gratian. *disc. for. cap.* 205. Rota apud Ludovis. *dec.* 267. *num.* 8. ubi Beltramin. *litt. D.* Lim. 3. si fuerunt producta a Procuratore sine speciali mandato. Farin. *dec.* 1. Lim. 4. in productione, vel editione facta coactive, vel per compulsum. DD. apud Ecclesia *l. c.* Surd. *dec.* 267. Gratian. *discept. for. cap.* 279.

Producens novos testes, vel articulos post deducta testificata non auditur. vide *Testes.*

Producens testem a parte examinatum dicitur tantum 10
personam, non dicta probare. Ecclesia *obs. for.* 96. *num.* 18. Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 13. Farin. *in praxi. quæst.* 62. *num.* 241.

Productio, quod sit realis, convincitur ex protesta- 11
tione facta a producente, videlicet scripturas non posse accommodari, nisi prævia obligatione de illis reportando infra certum tempus, quas certe Notarius accommodare non potuisset, nisi realiter productæ fuissent. Bald. *in L. si quando. in fin. C. de testib.* Fulgos. *in L. si legatum. n.* 1. *ff. de eden.* Ripa. *in L. quod te. n.* 63. *ff. si cert. pet.* Afflictus *in praxi* §. 22. *cap.* 8. *n.* 2. *& seq.* Bich. *dec.* 432. *num.* 3. & præsumitur realis productio ex eo, quod jura per longum tempus extiterint penes Notarium. Rota penes Buratt. *dec.* 217. *num.* 7. Item ex obligatione Notarii de facienda transportatione, quia si jura tantum verbaliter fuissent producta, trasportandi non adesset necessitas. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 59. *n.* 20. Rota *in Toletana Canonicatus Pœnitentiarii* 10. *Mart.* 1645. *coram Ottobono.* Et quando plura Jura fuerunt producta, si in aliquibus productio fuit realis, etiam in aliis censetur fuisse talis. Bald. *in L. si quis* §. *si initium. ff. de eden.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 64. *num.* 2. Rota. *dec.* 9. *num.* 17. *coram Urgellen.* apud Bich. *dec.* 432. *num.* 6. *& dec.* 139. *to.* 2. *par.* 4. *recent.* Item ex repetitione jurium productorum existentium in actis ejusdem Notarii vim habet, quatenus opus sit novæ productionis realis. Rota. *dec.* 123. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* & post tract. Postii *de manut. dec.* 637. *num.* 5. *&* 16. apud Bich. *dec.* 529. *nu.* 14.

Productio brevia debet fieri parte citata, Beltramin. 12
ad Ludovis. dec. 127. *num.* 9. *ver. hoc verum.* Bich. *dec.* 171. *num.* 23. Vant. *de nullit. ex defectu citationis. n.* 47. Rota. *in Terracon. Parochialis.* 4. *Feb.* 1604. *coram Litta* apud Marches. *de commiss. to.* 1. *fol.* 461. si tamen citatus compareret, valeret processus, quamvis in citatione non fuisset insertus tenor commissionis. Rota. *in Bracaren. jurisdictionis An.* 1599. *coram Corduba*, alias non valeret. Specul. *in tit. de cit.* §. 4. *num.* 7. Bart. *in L.* 2. *nu.* 6. *ff. si quis in jus voc. non ver.* Abb. *in cap. cum ex officiis. num.* 33. *de præscript.* Put. *dec.* 24. *lib.* 3. Achil. *dec.* 2. *num.* 10. *&* 11. *de off. Deleg.*

Producens commissionem censetur illam approbare, 13
sicut producens instrumentum præsentationis, & instans pro visione Apostolica, & litteras expediens dicitur præsentationem acceptare. Felin. *in cap. super his. de accus.* Jas. *in L. illa. ff. de V. O.* Achill. *dec.* 412. *nu.* 3. Rota. *in Meliten. Canonicatus* 24. *Maii.* 1617. *coram Buratt.* Pacion. *alleg. cit. num.* 33.

Productio non dicitur facta, si tantum Judici osten- 14
datur. *L.* 1. §. *editiones.* ubi Zas. *sub n.* 44. *&* 45. *ff. de eden. L. ult. C. de fide instrum.* Rimin. jun. *cons.* 336. *num.* 13. Cyriac. *controv.* 583. *num.* 5. sed debet realiter præsentari, & relaxari copia in Actis. Alex. *cons.* 37. *num.* 20. *vol.* 2. Osasc. *dec.* 1. *sub num.* 40. *&* 50. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 1. *nu.* 5. *&* 9.

Producenti scriptura non præjudicat, nisi deproduca- 15
tur ad Adversario, qui contradicat protestationi producentis. Alex. *in L. an. sub num.* 10. *C. ut quæ desierit Advocatus.* Mascard. *de prob. conclus.* 915. alias 916. *num.* 23. Cravetta. *cons.* 201. *sub num.* 5. Cyriac. *controv.* 602. *num.* 16.

PROFESSIO.

Praxis Professionis.

Professio facta a Novitio in die termini anni proba- 1
tionis valet, licet dies non fuerit completus; quia in favorabilibus dies termini computatur in termino. ita Riccius *in praxi professionis. par.* 3. *res.* 322. citans Sanchez. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 37. *nu.* 12. Navar. *cons.* 53. *nu.* 10. *de Regul.* sed contraria sententia est vera, quam defendunt Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 5. quia annus probationis debet esse necessario completus, & in-

& integer, ita, ut si quis suscepit habitum Religionis prima Januarii post meridiem, non possit eadem die recurrente in termino anni profiteri ante meridiem, sed expectandum sit punctum suscepti habitus. Sorb. *in ver. Novitius. vers. sexto notandum est.* & alii, quos citat Diana *par. 3. tract. 2. res. 57.* & declaravit S. Congr. Concil. uti testatur Barb. *de pot. Episc. par. 3. alleg. 101. n. 22.* in tertia impressione, uti citatur ab Antonello. Imo si Novitius complet Novitiatum vigesima quarta Februarii anno bissextili, non dicitur completus annus, nisi secunda die, scilicet vigesima quinta ejusdem mensis, quia illud biduum pro uno die habetur. *L. eum bis sextus. ff. de V. S. cap. quæsivit. §. festum. de V. S.* Diana *part. 5. tract. 5. res. 18.* Barb. *alleg. 101. n. 22.* qui ita fuisse declaratum a S. Congreg. testatur in eadem impressione.

2 Professio Regularium legitimat illegitimum, quia tollit omnem maculam. Suarez. *de censib. disp. 50.* Pignatell. *consult. 21. to. 1.* Rodriquez. *to. 1. quæst. 13. art. 5.* Campanil. *in divers. Jur. rubr. 11. cap. 13. n. 115.* Sanctarell. *var. res. qu. 40. n. 1.* quamvis alii aliter opinentur.

3 Professio in Religione, ut valeat, requiritur consensus habentis potestatem acceptandi nomine ipsius Religionis, illamque obligandi profitenti, & quod solemniter emittantur tria vota paupertatis, castitatis, & obedientiæ. *cap. porrectum.* ubi gl. *ver. Monachum cap. ad Apostolicam. de regular.* Innoc. & Jo. Andr. *in d. cap. porrectum. & cap. cum ad Monasterium. in fin. de statu Monach.* Rota apud Bich. *dec. 141. n. 12. & 13. & dec. 216. n. 3. par. 2. divers. & dec. 579. n. 1. par. 1. recent.* Sanchez *in præcept. Decal. lib. 5. cap. 4. sub n. 62.*

4 Professio tacita in Religione valet, ubi adest consuetudo tacite profitendi. Riccius *in prax. par. 3. res. 329.* & hæc sufficit ad obligandum Regularem. *cap. 1. de regular. in 6.* Sanchez. *de matrim. lib. 7. disp. 37.* Merlin. *dec. 1. n. 8.* si per plures annos in Religione cum habitu professorum fuerit commoratus, & alios actus publice veram professionem indicantes exercuerit, ex quibus tacita professio insurgit, & resultat, juxta *cap. 1. de Regular. in 6.* Panorm. & alii *in cap. ex parte. de Regular.* Navar. *in cap. statuimus eod. n. 37.* Menoch. *de præs. lib. 6. cap. 84. nu. 5.* Rodriquez *to. 3. quæst. Canon. regul. quæst. 17. art. 1.* Cui tacitæ professioni favet Concil. Trid. *sess. 25. cap. 19. de Regular.* Navar. *cons. 35. n. 2. lib. 3. de Regul.* Sanchez *l. c. n. 2.* Misanda *in manuali Prælat. Regular. quæst. 24. art. 12.* Merlin. *dec. cit. n. 9. & seq.* Dummodo professus non ignoravit nullitatem suæ prioris, & expressæ professionis. Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 37. n. 26. vers. quia existente.* Merlin. *l. c. n. 14.*

5 Professio in Religione facta ex metu reverentiali regulariter valet, nisi accesserint minæ. Riccius *in praxi resignat. res. 401.* sed contrarium tenuit Rota apud Merlin. *dec. 590. & 620.* & probat ex *cap. puella. 20. qu. 3. & cap. cum virum. de Regular.* & non tantum jure Ecclesiastico talis metus irritat professionem. Sanchez. *super decal. lib. 4. cap. 3. n. 9.* Pont. *de matrim. lib. 4. cap. 11. nu. 14.* ubi reprobat sententiam Sanchez. contrarium docentis *de matrim. lib. 4. disp. 6. nu. 18.* & pro sententia Pontii adest declaratio S. Congr. & decisio Rotæ coram Oradino. Diana *par. 3. tract. 2. res. 92.* sed etiam jure naturali, & divino, ut probat ipse Pont. *l. c.*

6 Professio nulla ob metum non censetur purgata, & ratificata per continuationem in Religione, si durat causa metus. Merlin. *dec. 628.* Bart. *in L. 2. n. 7. C. de his, quæ vi.* & ibi Bald. *n. 8.* Dec. *cons. 219. nu. 7.* Menoch. *de præs. lib. 3. præs. 4. num. 22.* Sanchez *de matrim. lib. 4. disp. 58. n. 7.* Rota apud Seraph. *dec. 851. num. 1.* & apud Ludovis. *dec. 392. num. 2. & seq.* & ibi Beltramin. *num. 8.* Rota *dec. 175. n. 5. & dec. 579. n. 6. par. 1. & dec. 705. n. 1. & 4. par. 2. recent.* & causa metus durante omnes actus subsequentes præsumuntur meticulosi, commentitii, & ficti. Bart. *in L. 2. cit.* & DD. cit. & ratificatio actus nulli non inducitur, non docto, quod ratificans sciverit nullitatem actus; quia nihil magis consensui est contrarium, quam error. Aochar. *cons. 229. & 230.* Sanchez. *de matr. lib. 2. disp. 24. n. 3. & lib. 4. disp. 18. n. 5.* Pont. *de matr. lib. 4. c. 25. a n. 12. & c. 17. n. 3.* Merlin. *d. dec. 628. n. 10.* vide etiam in praxi *Novit.*

7 Professio Religiosi, si fuit declarata nulla, an Religiosus possit contrahere matrimonium, vide in praxi *Regularium.* Illius ratificatio, vide in praxi *Ratificationis.* Et si professio fuit declarata nulla, an censeatur etiam declarata nulla renuntiatio profitentis? vide in praxi *Renuntiationis.*

Professio præsumitur facta servatis omnibus requisitis, 8
nisi probetur contrarium. Merlin. *dec. 1. num. 7.* ubi Rota *dec. 210. n. 18. par. 2. divers.*

Professio unius ex Conjugibus matrimonium ratum 9
dirimit. *cap. ex publico. de convers. conjug. cap. desponsatam. 27. quæst. 2. cap. decreta legalia. 28. quæst. 2.* Concil. Trid. *sess. 24. de matrim. Can. 6.* Bich. *dec. 141. num. 9.* dummodo vere, & cum effectu fuerit emissa, *n. 10. & 11.* secus si tantum declaravit, quod velit. Idem *num. 11.* Sanchez *de matrim. lib. 1. disp. 18. n. 3. vers. & quamvis.* Et verbum *velle* junctum verbo infiniti temporis dicit actum de futuro, neque disponit in iis, quæ simul alterius consensum requirunt. Bart. *in L. 1. n. 5. C. de sum. Trinit. & fide Cathol.* ubi Jas. *n. 24.* Franc. Molin. *de ritu nupt. lib. 1. comparat. 20. num. 36. & 37.*

Professio edita a Moniali potest probari ex mandato 10
procuræ facto a Monialibus professis, cui intervenit Monialis, de qua agitur, quia alias non fuisset admissa ad confectionem talis inventarii in Capitulum. Rota apud Bich. *dec. 204. n. 2. & dec. 448. sub n. 9. coram Reverendissimo Urgellensi.*

Professionis Religiosi nullitas declarata a solo Superio- 11
re Regulari non valet sine Episcopo, quia ejusdem præsentia requiritur pro forma. Concil. Trid. *sess. 25. cap. 14.* licet declaretur contra Novitium reclamaorem, ut dictum in praxi *Novitiorum.*

Professio fidei bona fide omissa in Parochialium, seu 12
Canonicatuum provisionibus excusat a peccato, nec aufert a proviso fructus. Antonell. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 14. num. 8.* si vero fuit omissa mala fide, licet non auferat proviso Beneficii possessionem, tamen impedit illius effectum quoad fructuum perceptionem. Paris. *de resign. lib. 8. quæst. 9. num. 122.* Riccius *in prax. par. 3. res. 82.* Barb. *de Canon. & dignit. cap. 7.* Antonell. *l. c.* neque aufert Canonico votum in Capitulo. S. Congr. apud Fatin. *dec. 138. par. 4.* neque distributiones. Antonell. *l. c.* quia distributiones quotidianæ dantur propter ministerium, & servitium personale. Vulp. *in prax. Jud. cap. 48. n. 55.* Moneta *de distrib. par. 2. quæst. 19. n. 39.* Riccius *in prax. par. 3. res. 194.* Gratian. *dist. for. cap. 166. num. 22.* Prosp. de
Augustino ad Quarant. *in verb. Benef. possessio. litt. B.* 13

Professionem fidei omittens non gaudet regula de triennali, nec alia quævis etiam longissima possessio, sermo est de illo, qui mala fide illam omisit, etiam quoad fructus retinendos, vel percipiendos. Bonac. *in præcept. Decal. disp. 3. quæst. 2. p. 4. §. 3. n. 4.* Navar. *cons. 7. de jurejur.* Garz. *de Benef. par. 3. cap. 3. n. 34.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 61. n. 26.* Riccius *in prax. par. 3. res. 82.* qui allegat declarationem S. Congreg. Paris. *de resign lib. 8. quæst. 9. n. 122.* Antonell. *l. c. n. 13.* Et post lapsum decem annorum præsumitur, quod fuerit emissa. Barb. Riccius, & Bonac. *ll. cc.*

Episcopus vero, vel Capitulum non potest remittere, 14
vel condonare fructus amissos ob non factam fidei professionem. Navar. *cons. 3. n. 2. de Cler. non resid.* quia inferior non potest dispensare in Lege Superioris. Garz. *l. c. cap. 3. n. 53.* Bonac. *loc. cit.* Riccius *in praxi. par. 3. res. 193.* & ejusmodi fructus debent distribui pauperibus, aut pro fabrica Ecclesiæ arbitrio Ordinarii, sicut fructus eorum, qui non resident. Concil. Trid. *sess. 22. cap. 1. de reform. vers. si quis autem.* Azor. *Instit. moral. par. 2. lib. 7. cap. 2. quæst. 3.* Navar. *l. c.* Barb. *d. alleg. 61. n. 31.* Limit. in illis Canonicis, & dignitatibus, qui habent fructus in mensa Capitulari, quia tunc ob omissam professionem Canonici spectant ad Capitulum. Garz. *l. c. n. 40.* sicut etiam fructus non residentium accrescunt Capitulo. Bonac. *d. p. 4. §. 3. n. 4. vers. ex dictis.* Sed

Quæres, an professio fidei possit edi per Procurato- 15
rem? Negant multi, licet Procurator habeat speciale mandatum. Riccius *in prax. par. 3. res. 196.* Barb. *d. alleg. 61. num. 59.* afferentes declarationem S. Congr. Dubitat Diana *par. 5. tract. 4. res. 23. vers. verum his non obstan.* afferens aliam declarationem S. Congreg. quæ ex speciali jussu Urbani VIII. mandavit, declarationi

con-

contrariæ nullam esse adhibendam fidem, & ideo contrarium tenet Navar. *cons.* 11. *de jurejur.* & plures alii, quos sequitur Barb. *l. c. num.* 20. & decidit juxta posteriorem Rota 13. *Jun.* 1608. *coram Sacrato.* & patet ex *cap. optatum tibi.* 100. *dist.* Antonell. *l. c. num.* 16. *vers. quare contrarium.*

16 Limit. præterea, quod professionem fidei non tenantur edere Canonici Collegiatæ Ecclesiæ, sed Cathedralis, qui eam tenentur edere coram Episcopo, & Capitulo. Item beneficiati Curati Episcopi, licet alias ediderint. Garz. *de Benef. d. par.* 3. *cap.* 3. *numer.* 12. potest tamen fieri coram Vicario, & ad eam tenentur etiam Canonici Cathedralium exemptarum intra bimestre, aliter post illud edita non valet in ordine ad lucrandos fructus temporis præteriti, quod tamen bimestre incipit a die habitæ possessionis. Item obtinentes alias dignitates. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 21. Bonac. *in Decal. disp.* 3. *quæst.* 2. *p.* 3. Antonell. *l. c. num.* 2.

Professio viri uxorati in Religione per solam mortem uxoris non reclamantis non validatur. gl. *in cap. consuluit. de convers. conjugat.* Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 32. *num.* 27.

17 Professio Religiosi potest annullari, si pater egeat subventione. Riccius *in praxi profess. par.* 3. *res.* 424. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 68. *num.* 2.

18 Fidei professionem non emittentes intra bimestre adeo non faciunt fructus suos, ut in conscientia teneantur illos restituere etiam nulla interveniente sententia. Azor. *Instit. moral. par.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *quæst.* 1. *in fin.* Ugol. *de off. & potest. Episc. cap.* 50. §. 16. *nu.* 4. Garz. *de Benef. par.* 4. *cap.* 3. *num.* 35. sed contrarium tenet Barb. *de potest. Episc. alleg.* 61. *num.* 28. qui citat Navar. *cons.* 9. *nu.* 1. *sub tit. de sum. Trinit. in edit.* 1. *C cons.* 12. *num.* 1. *de jurejur. in* 2. *edit.* Sanchez. *in precept. Decal. cap.* 5. *num.* 10. & alios. videri etiam potest Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 9.

19 Quæres, quid si ille, qui impetravit Canonicatum, aut Parochiam, fecit jam professionem in adeptione alterius Canonicatus, aut Parochiæ, teneturne de novo facere professionem? aut quid si Canonicatum, vel Parochiam jam habuam, & dimissam recuperavit, teneturne iterum facere professionem? Responsio communis est affirmativa. Ita Barb. *de potest. Episc. alleg.* 61. *nu.* 9. S. Congreg. quam citat Riccius *in praxi for. Eccles. par.* 3. *res.* 192. Antonell. *l. c. n.* 4. qui citat Riccium *in collect. dec.* 2867. *par.* 7. & Novar. apud eundem. Campan. *in divers. Jur. Can. rubr.* 5. *cap.* 3. *num.* 8. apud Barb. *l. c. nu.* 10. Neque refert tex. *in cap. accepimus. de ætate, & qualitate.* quod semel approbatus non sit amplius examinandus, quia procedit in Beneficiis simplicibus, juxta Caputaq. *dec.* 367.

PROHIBITIO.

Praxis prohibitionis.

1 Prohibitio Episcopi, ne quis loquatur Monialibus, extenditur etiam ad scriptionem litterarum, licet id non exprimatur. ita Pignatell. *to.* 2. *consult.* 28. Gig. *de crim. læsæ.* & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 48. Navar. *cons.* 16. *de sent. excomm.* Odiosa hominis concurrens cum prohibitione Legis ampliatur ad casus etiam speciales. Sperell. *dec.* 120. *num.* 78. qui probat ex §. *santissimas. in auth. de alienat. & emphyteusi.* ubi res Ecclesiæ donata, vel legata cum alienationis prohibitione non poterit alienari etiam pro captivorum redemptione, & in casu alias a jure permisso. gl. *in L.* 2. *C. usucap. pro empt. & in auth. hoc jus porrectum. & in cap. verum. de condit. appos.* Bald. *in L.* 2. *sub num.* 10. *vers.* 6. *C. de cond. ob. caus.* Imola *in cap. Raynutius. de testam.* Ruin. *cons.* 123. *nu.* 12. *lib.* 2. ubi res duplici prohibitione alienari vetita, neque in casum dotis obligari potest. Socin. sen. *cons.* 75. *num.* 4. & 5. *lib.* 1.

2 Prohibitio alienationis in materia odiosa veluti in statutis exorbitantibus, ac pœnalibus, aut quæ odio certarum personarum fuit facta, non comprehendit alienationem impropriam, uti censum, & hypothecam. Bald. *in L. fin. C. de reb. alien. non alienan.* Socin. sen. *cons.* 75. *num.* 2. *lib.* 1. Neguf. *de pignor. par.* 2. *memb.* 2. *num.* 31. & *memb.* 3. *nu.* 73. quod Sperell. *l. c. num.* 78. tunc non admittit, quando cum prohibitione hominis concurrit prohibitio Legis, quia tunc etiam in materia odiosa, & in casu permisso res alienari nequit.

3 Prohibitio alienationis de re propria hæredis non subsistit. Fusar. *de substit. quæst.* 691. gl. *in L. filius fam.* §. *Divi.* ubi Bart. *col.* 3. *vers. venio.* Aleiat. *num.* 23. & alii. *ff. de leg.* 1. Bald. *cons.* 79. *lib.* 1. Dec. *cons.* 50. *lib.* 1. *nu.* 8. Honded. *cons.* 58. *a num.* 11. *lib.* 1. Clar. *in* §. *testamentum. quæst.* 71. Franc. *dec.* 298. *num.* 5. & 6. contra Socin jun. *in d.* §. *Divi. n.* 125. Cephal. *cons.* 153. conclusio procedit etiam re empta ab hærede pecunia Testatoris. Rimin. sen. *cons.* 25. *nu.* 30. *lib.* 2. Item in re communi inter hæredem, & testatorem, quia adhuc hæres poterit rem alienare, & si non patiatur commodam divisionem, etiam partem testatoris. Socin. jun. *d.* §. *Divi. nu.* 35. Hond. *cons.* 58. *num.* 29. *lib.* 1.

4 Prohibitio alienationis facta hæredi transit etiam ad hæredes hæredis, quia hæres hæredis est etiam hæres Testatoris. *L. fin. C. de hæred. instit.* DD. apud Noal. *de transmiss. cas.* 14. nisi prohibitio fuerit facta nomine proprio, aut fuit facta sub pœna, quia pœna non afficit hæredes. Noal. *l. c.* aut nisi prohibitio fuerit restricta ad hæredes tantum per dictionem *Infrascriptos dictos &c.* vel *ipse, ipsa, ipsum*, quia tunc apparet, quod prohibitio sit personalis. *L. in agris. ff. de acquir. rer. domin.* Bart. *in L. qui liberis.* §. *hæc verba. n.* 7. *ff. de vulgar. & pupill.* Alex. *cons.* 140. *n.* 3. *lib.* 6. Socin. jun. *cons.* 54. *nu.* 12. *vol.* 4. Peregr. *de fideic. art.* 32. *nu.* 69. Item si hæres prohibitus scriptus fuit. Rol. *cons.* 97. *num.* 22. *lib.* 4. Curt. jun. *cons.* 235. *nu.* 12. Gabr. *cons.* 90. *lib.* 1. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 1. *gl.* 6. *n.* 25. quia pronomen *ipsum* est demonstrativum. Bald. *cons.* 304. *n.* 1. *lib.* 5. & alii apud eundem.

5 Prohibitio alienationis facta pro conservandis bonis in familia non transit quartam generationem, licet sit facta pro conservandis in familia etiam in perpetuum, nisi resultaret fideicommissum in casum mortis. Fusar. *de substit. quæst.* 725. & 381. qui citat Alciat. *in L. filius fam.* §. *Divi. num.* 41. *ff. de leg.* 1. Crot. *cons.* 13 *num.* 24. *lit.* 1. Berous. *cons.* 87. *num.* 2. *lib.* 2. Bursat. *cons.* 157. *num.* 16. *lib.* 2. Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 4. secus si resultaret fideicommissum in casum contraventionis; nam quando resultaret fideicommissum in casum mortis, duraret prohibitio usque ad decimum gradum. Surd. *cons.* 241. *num.* 8. *lib.* 2. Riminal. jun. *cons.* 482. *num.* 97. *lib.* 5. Fusar. *l. c. num.* 2. si vero in prohibitione adsunt verba importantia perpetuitatem, durat ultra quartum gradum. ita Rol. *cons.* 11. *num* 11. *lib.* 2. Pott. Imol. *cons.* 6. *num.* 24. Alb. *cons.* 200. *num.* 7. & *cons.* 484. *num.* 93. & alii apud Fusar. *l. c. num.* 3. contra Noal. *l.* supra cit.

6 Prohibitio alienationis potest esse quadruplex. Realis, impersonalis, personalis, & personalissima. Realis dicitur, cum testator voluit bona semper esse inalienabilia. Ita Capic. *dec.* 108. Petra *de fideicom. quæst.* 2. *num.* 9. de Præt. *de interpret. ult. vol. fol.* 285. *numer.* 25. Crass. *in* §. *fideicommissum. quæst.* 5. & 19. Socin. jun. *cons.* 13. *num.* 21. *lib.* 4. Surd. *cons.* 77. *numer.* 22. Cephal. *cons.* 259. *numer.* 70. Menoch. *cons.* 85. *numer.* 13. & alii apud Fusar. *de substit. quæst.* 673. *num.* 2. & 3. Impersonalis prohibitio dicitur, quando adjicitur nomen, sed fit in rem, ut si testator dixit: prohibeo, ne alienetur, & in familia remaneat. Capic. *dec.* 108. *numer.* 2. Petra *l. c. quæst.* 2. *numer.* 28. & *quæst.* 11. *numer.* 577. Menoch. *cons.* 753. *num.* 6. quæ quoad effectum non differt a realis. Parif. *cons.* 30. *numer.* 29. *lib.* 2. Gabr. *cons.* 117. *num.* 34. *lib.* 1. Fusar. *l. c. num.* 14. Personalis est, cum hæres sub nomine proprio prohibetur alienare. *L. pater. quindecim. ff. de leg.* 3. Parif. *cons.* 1. *numer.* 43. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 89. *numer.* 109. Crass. *in* §. *fideicommissum. quæst.* 5. *numer.* 10. Petra *l. c. num.* 36. Surd. *dec.* 125. *numer.* 2. nisi fuerit adjecta ratio, ut bona permaneant in familia, quia tunc dicitur facta personæ favore familiæ, quo casu prohibitio dicitur realis. Jas. *in d. L. filius fam.* §. *Divi. numer.* 146. & 152. ubi Ripa & Crot. *ff. de leg.* 1. Castr. *cons.* 303. *numer.* 3. *lib.* 1. Jas. *cons.* 23. *col.* 1. *lib.* 3. Dec. *cons.* 182. Socin. jun. *cons.* 43. *lib.* 3. Surd. *dec.* 125. *numer.* 5. & plures alii apud Fusar. *l. c. num.* 5. Personalissima prohibitio est, quando fuit dictum, ne ipsi filii, vel ipsi hæredes alienarent, aut fuit appositum aliud pronomen demonstrativum ad oculum, & ista non excedit personam prohibitam. Bald. *cons.* 340. *lib.* 5. Socin. jun. *cons.* 144. *num.* 14. *lib.* 3. & Surd. *l. c.* apud Fusar. *num.* 18.

7 Prohibitio alienationis nuda a causa, & persona non valet, & censetur potius consilium, quam præceptum. *L.*

cum

cum pater. ff. de leg. & sine causa non potest pater prohibere alienationem, imo est nulla ipso jure, quamvis sit facta per verba geminata. Idem dic, si fuit apposita causa inutilis, vel fuit facta ad favorem personæ incertæ. Neque sufficit causa tacita, sed expressa requiritur. Limit. si pœna prohibitioni fuit adjecta; tunc enim prohibitio dicitur vestita, dummodo pœna non sit pecuniaria, & unus tantum sit prohibitus. Limit. secundo in contractu, in quo valet prohibitio nuda. Fusar. de substit. quæst. 685. num. 25. Petra de fideicom. quæst. 4. num. 7. Seraphin. dec. 417. num. 11. Gabr. cons. 140. nu. 50. lib. 1. Limit. tertio in prohibitione alienationis temporali facta ad consulendum imbecillitati filiorum, nam hæc, quamvis nuda, sustinetur. L. Titia. centum. ff. de cond. & demonst. L. filiis matrem. C. de inoff. testam. Dec. in L. si emancipati. num. 30. C. de collat. Dec. cons. 38. numer. 4. Natta cons. 528. numer. 1. Gabr. cons. 90. num. 3. lib. 1. & alii apud Fusar. l. c. numer. 28. Limit. quarto in prohibitione alienationis rei insignis, uti Castri &c. quia valet etiam nulla causa expressa tanquam vestita ratione rei. Bart. in d. §. Divi. numer. 3. ubi Jas. num. 26. Cravetta cons. 878. Berous cons. 84. num. 10. lib. 2. Socin. jun. cons. 13. num. 23. lib. 4. Natta cons. 631. num. 14. Rol. cons. 23. num. 24. lib. 1. Bursat. cons. 52. num. 27. Menoch. cons. 1155. numer. 33. Mant. de conject. lib. 6. tit. 12. num. 8. Capic. dec. 108. num. 4. Put. dec. 448. num. 1. lib. 2. & alii apud Fusar. l. c. numer. 29. Cyriac. controv. 551. num. 5. Idem dic de prohibitione alienandi palatium, possessionem, aut domum. Dummodo Castrum, palatium, aut possessio denominentur ab ipsa familia testatoris, & ex his conservetur memoria familiæ, & quos res fuerit sua. DD. cit. & Fusar. ut supra nu. 32. Limit. præterea, si plures per modum dispositionis fuerunt prohibiti alienare, quia tunc inter prohibitos resultat fideicommissum reciprocum, & licet nulla fuerit expressa causa prohibitionis, tamen prohibitio censetur facta favore non alienantium altero alienante, gl. in L. Codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2. Grat. cons. 21. num. 13. lib. 2. Crott. cons. 44. num. 21. Cephal. cons. 401. num. 48. Dec. cons. 23. num. 4. & cons. 50. num. 19. lib. 1. Corset. in singular. verb. Testamentum. & alii apud Fusar. l. c. numer. 40. qui tamen sequitur contrariam sententiam tanquam communiorem, quæ vult talem prohibitionem esse inefficacem, nec inter plures prohibitos ullum resultare fideicommissum. gl. in L. quoties. C. de fideicom. ubi Salic. Berous cons. 66. num. 2. Cephal. l. c. num. 27. Bursat. cons. 13. num. 42. lib. 1. Gabr. cons. 140. nu. 45. Ant. Gabr. de fideicom. conclus. 9. numer. 3. Petra de fideicom. quæst. 1. numer. 23. Crass. in §. fideicommissum. quæst. 5. num. 2. de Pixt. de interpret. ult. vol. lib. 3. dub. 6. solut. 50 num. 2. fol. 282. Mant. de conject. lib. 7. cap. 5. num. 16. vol ult. Peregr. de fideicom. art. 14. num. 2. Surd. dec. 238. num. 18. plura de hac materia videri possunt apud Fusar. l. c. per totam quæst.

8 Prohibitio alienationis facta odio certæ personæ non dicitur nuda, sed vestita, & ideo valet. gl. in L. si ita quis. §. ea lege. ubi Bart. & Castr. num. 14. Bart. in L. codicillis. §. matre. ff. de leg. 2. Covar. in cap. Raynaldus. num. 10. de testam. Gabr. cons. 125. num. 27. lib. 1. Magon. decis. Lucen. 59. num. 26. quia reperitur persona, cui detur actio contra hæredem contravenientem voluntati defuncti. L. Quintus. ff. de an. legat. scilicet cohæredi contra cohæredem, vel venientibus ab intestato. Fusar. de substit. quæst. 686. numer. 2. ver. secundo. Dummodo ex hac prohibitione non restringatur libertas matrimonii, aut odium esset contra Ecclesiam, seu Religionem. Fusar. loc cit. nu 10. Altograd. jun. controv. 90. num. 3. Marescot. lib. 1. var. ref. cap. 72.

9 Prohibitio alienationis tacita, & legalis, uti illa v. g. quæ resultat ex fideicommisso universali, non tollitur per prohibitionem hominis expressam ad certum tempus, nisi testator, qui expresse ad certum tempus prohibet alienationem, post illud tempus illam permittat. Marescot. lib. 1. var. ref. cap. 4. per totum. uti cum fuit facta prohibitio expressa minoribus, donec pervenerint ad perfectam ætatem. Quia hæ duæ prohibitiones sunt diversæ, & tendunt ad diversos effectus, ideo altera per alteram non tollitur, nec ex una potest ad alteram inferri. Castr. cons. 263. num. 3. lib. 2. Dec. cons. 386. num. 4. & alii apud Menoch. cons. 151. num. 34. qui tamen contrarium tenet. Socin. jun. cons. 130. nu. 6. lib. 1. Cephal. cons. 153. num. 42. lib. 2. Peregr. de fideicom. art. 40. num. 65. Rota in caus. Bononien. de S. Petro. coram Jo. Bapt. de Rubeis. 17. Maii. 1586. & in Romana de Cinciis coram Card. Seraphino. apud Marescot. l. c. Non obstat dictio donec, & usquequo, quia operatur tantum extinctionem prohibitionis ab homine factæ, & non extinctionem prohibitionis legalis saltem tacitæ, neque permissionem. Neque refert, quod prohibitum ad tempus illo elapso censeatur permissum, juxta L. Imperator. ff. de postul. L. si unus. 27. §. 1. ff. de pact. Tiraquel. de retract. convent. §. 1. gl. 2. num. 46. Surd. dec. 75. & cons. 294. num. 6. Menoch. cons. 274. num. 14. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 65. num. 8. quia eadem est responsio. Neque obstat, quod expressum facit cessare tacitum. L. cum ex filio. ff. de vulgar. quia hoc procedit, quando tacitum, & expressum tendunt ad idem; non vero, cum tendunt ad diversa, sed in nostro casu prohibitio expressa tendit ad hoc, ut alienatio sit statim nulla, sive alienans habeat filios, sive non, tacita vero est conditionalis, & nil operatur, nisi alienans decedat sine filiis, minus nocet, quod prohibitio hominis expressa facit cessare prohibitionem Legis tacitam, quia hoc procedit, cum ambæ prohibitiones tendunt ad eundem finem, secus, si ad diversum. Marescot. l. c. n. 10. ubi Rota. Fusar. de substit. q. 675.

Prohibitio alienandi bona facta minori dicitur favo- 10
rabilis, sicut etiam alienandi bona Ecclesiæ, Covar. lib. 2. var. ref. cap. 16. Redoan. de reb. Eccles. non alien. quæst. 2. Sperel. dec. 120. quamvis respectu prohibiti dicatur odiosa. Fusar. de substit. quæst. 676. Alex. ad L. filiusfam. §. Divi. ff. de leg. 1. Socin. sen. in L. 1. §. quamquam. num. 7. ff. ad Trebell. Dec. cons. 196. num. 5. Paris. cons. 32. num. 16. Berous cons. 78. nu. 58. Socin. jun. cons. 112. num. 21. Rol. cons. 43. nu. 45. lib. 4. Bursat. cons. 13. num. 1. lib. 1. Menoch. cons. 215. num. 25. Capic. dec. 108. num. 15. Et hinc prohibitio alienationis facta uni personæ ad alias non extenditur, neque ad filios hæredes, quia in odiosis non fit extensio, nisi prohibitio esset realis, aut facta hæredibus sub nomine collectivo, neque extenditur de tempore ad tempus; nec de re ad rem, nisi militet eadem ratio, neque ab una specie alienationis ad aliam speciem. Fusar. de substit. quæst. 678. 679. 680. & seq. apud quem Doctores. Et quod prohibitio personalis alienationis extendatur propter paritatem, & identitatem rationis, tenent ultra Fusar. ll. cc. Ciarlin. controv. for. cap. 219. quod non egrediatur personam, cui fuit facta, tenet Bich. dec. 488. num. 20. & 560. nu. 4. Bellon. Jun. cons. 35. numer. 15. Alex. Trentacinq. cons. 35. num. 6. lib. 1. Giovagn. cons. 97. num. 12. lib. 1. Azeved. disquis. legal. disquis. 6. num. 12.

Prohibitio generalis alienationis continet etiam pro- 11
hibitionem pignoris in materia favorabili, secus in odiosa; vel ubi esset tantum pignus, & nulla spes luitionis. Covar. var. ref. lib. 2. cap. 16. Negus. de pign. par. 2. membr. 2. Sperel. dec. 120. Mant. de tacit. lib. 11. tit. 47. talis est prohibitio testatoris facta ad favorem substituti, quæ continet etiam pignus, secus prohibitio contrahentium, quæ dicitur odiosa. Tranchedin. consult. 8. non complectitur obligationem pro exoneratione conscientiæ, nec piam causam. Bich. dec. 55. num. 12. Gratian. discept. for. cap. 831. num. 1. & 878. num. 21. Tiraquel. de privil. piæ causæ in præfat. circa finem. Cabal. ref. crim. cas. 232. num. 34. Rota coram Coccino apud Bich. l. c.

Prohibitio alienationis non inducit novum fideicom. 12
quando est consecutiva præcedentis substitutionis, & ab ea dependet. Bich. dec. 129. num. 1. tunc autem dicitur dependere, quoties prohibitio jungitur immediate substitutioni per participium prohibens, quod importat continuationem sermonis, & dispositionis præcedentis. Fusar. de substit. quæst. 143. num. 5. Rota apud Bich. dec. 129. num. 2. Gabr. cons. 124. num. 12. Et si prohibitioni est accessoria ratio conservandæ agnationis, recipit eandem restrictionem, & conditionem, prout ipsamet prohibitio, nimirum si hæredes sine filiis decedant. Gabr. cons. 138. num. 27. Bich. l. c. nu. 3.

Prohibitio alienationis, si is, ad cujus favorem facta 13
fuit, noluit emere, cessat. Barb. & Bald. in L. qui Roma. § coheredes. ff. de V. O. & in L. peto. §. fratre. ubi Imol. num. 13. ff. de leg. 2. Castr. in L. quoties. num. 4. C. de fideic. Dec. cons. 22. numer. 5. Socin. jun. cons. 97. num. 52. lib. 4. Cephal. cons. 320. nu.

bli.

11. *lib.* 3. Tiraquell. *de retr. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 114. Menoch. *de arb. caf.* 37. *num.* 2. & 3. Petra. *de fideic. quæst.* 7. Gabr. *de fideicom. concluf.* 9. *num.* 35. & multi alii apud Fufar. *de fubftit. quæft.* 122. qui contrariam tanquam communiorem amplectitur citaos Caftren. Cuman. Salic. Alex. Jaf. Aleiat. Crot. & Grat. & Peregr. *conf.* 58. *num.* 13. *lib.* 1. præfertim fi fideicommiffum ex prohibitinne refultet etiam in cafum mortis, quia tunc alienatio fieri non poteft etiam illis requifitis, ad quorum favorem fuit facta prohibitio, vel vult teftatur bona manere in familia, quia neque tunc alienari poffunt, licet fuerint requifiti illi, ad quorum favorem fuit facta probibirio, ut emant, aut fi teftator dixit, qood bona nullo modo poffint alienari; imo tunc bona etiam alienata poffunt revocari vivente gravato. Porto ftando in prima fententia illa ampliatur, ut fufficiat interpellatio etiam extrajudicialis, & unica, duo tamen menfes expectandi erunt, antequam procedatur ad alienationem. DD. cit. pro prima fent. Straeca *in trac. de mercatura. tit. de decoct. par.* 5. *num.* 10. Jaf. Ludovic. *concluf.* 74.

14 Prohibirio alienationis in coocceffione emphyteufis concepta per duas dictiones negativas, nempe ut non poffit alienari, nifi cum confenfu Domini, refolvitur in permiffionem alienandi cum confenfu Domini. Bich. *dec.* 483. *a num.* 13. Rota. *in farfinat. feud.* 22. *Jun.* & 18. *Decemb.* 1645. *coram Ottobono*. Si vero probibitio fuit concepta in inveftitura fub unica negativa, licet poftea addita fit alia directa ad folutionem Laudemii, ifta non qualificat confenfum Domini. Bart. *in L. in repetendis col. fin. ff. de leg.* 3. Jaf. *in L. cum filiosf. nu.* 177. *ff. de leg.* 1. Cuman. *conf.* 47. *verf. quia conditio.* Berous. *conf.* 60. *num.* 53. *lib.* 2. Idem Bieb. *l. c. nu.* 14. quia conditio folutionis Laudemii eft diftincta a conditione confenfus Domini directi, nec in illum influit; quin e contra ab illo eft confecutiva. Gabr. *conf.* 84. *n.* 9. *lib.* 1. Bart. *in L. fin. n.* 2. *verf. dic ergo. C. depræd. Decur. lib.* 11. Rota. *in Neapolit. Dom.* 28. *Jun.* 1606. *coram Ottombergo*. Bich. *loc. cit. n.* 16.

15 Prohibitio detractionis Trebellianicæ congruit hæredi proprietario, non ufufructuario, & quidem hæredi gravato. Rota. *dec.* 460. *par.* 4. *diverf.* & *dec.* 241. *nu.* 14. & 15. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 15. *nu.* 31. Laderch. *conf.* 80. *nu.* 6. Gabr. *conf.* 108. *num.* 32. & 43. *lib.* 2. Giovagn. *refp.* 63. *a. num.* 11. *lib.* 1.

16 Probibitio alienationis, feu de non alienando, nullo dato cohærede, vel fubftituto in cafum contraventionis refolvitur in fimplex confilium, quod fideicommiffum non inducit. *L. filiusf.* §. *Divi. ff. de leg.* 1. *L. Julius. ff. de leg.* 2. Jaf. *in L. quoties C. de fideic.* Fufar. *conf.* 178. *n.* 22. Peregr. *de fideic. art.* 14. *n.* 1. Bich. *dec.* 560. *nu.* 5. Giovagn. *refp.* 31. *nu.* 19. *lib.* 2. & prohibitio dicitur nuda, nec fufficit odium erga perfonam exclufam, nifi fimul fit datus cohæres, & fubftitutus non attento, quod adfint venientes ab inteftato: Bart. *in L. fi quis ita.* §. *Idem Julianus. ff. de cond. inftit.* ubi Bald. *n.* 1. *ver. venientibus ab inteftato*. Crot. *in L. filiusf.* §. *Divi. n.* 34. *de leg.* 1. Bich. *l. c. num.* 14. quamvis hæc fententia, ut fupra oftenfum eft, multos habeat contrarios, & fit valde dubia.

17 Probibitio alienationis intelligitur de alienatione hominis, non de alienorione legis. vide *emphyt.* facta a patre filio 25. anoor. alieoandi, cootinet etiam legitimam, quia refpicit commodum, & favorem filii. Boet. *dec.* 37. Ciarlin. *controverf. for. cap.* 43. *num.* 14 Capie. Latro. *dec.* 8. Capon. *difcept. for.* 39. *a n.* 43.

18 Probibitio eft neceffaria in facultativis, ut intret præfcriptio, & quidem cum acquiefcentia. Buratt. *dec.* 38. *n.* 3. Pacion. *alleg.* 105. *n.* 5. & 9. fufficit autem probibitio extrajudicialis, Gratian. *difcept. for. cap.* 564. *nu.* 54. Adden. ad Buratt. *dec.* 38. *nu.* 6. & 7. Pacion. *l. c. n.* 10.

19 Probibitio tollitur, nec quidquam amplius operatur, fi purgatur, vel aufertur caufa, ex qua fuit facta prohibitio. §. *aliquando. Inftit. de ufucap.* Cyriac. *controv. for.* 655. *nu.* 20.

20 Probibitio alienationis facta favore agnationis, fi non adfunt agnati, nihil operatur, nec arctat prohibitum. *L. cum pater.* §. *libertus in fin.* & *L. qui folum.* §. *prædium. ff. de leg.* 2. Anguif. *conf.* 111. *nu.* 102. Gabr. *conf.* 132. *nu.* 69. & *conf.* 104. *num.* 42. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 584. *nu.* 27. & prohibitio alienandi extra familiam oon impedit, quin alienatio fieri poffit in remotiorem de familia. *L. peto.* §. *penult.* ubi Cuman. & Caftr. *ff. de leg.* 2. Peregr. *de fideic. art.* 14. *num.* 7. Honded. *conf.* 78. *num.* 34. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 685. *num.* 35.

21 Prohibitio illius, quod de jure licitum eft, præfumitur ignorari a forenfibus. Bart. *in L.* 1. *num.* 20. ubi Jaf. *num.* 67. *C. de fum. Trinit. & fide Cathol.* Cephal. *conf.* 167. *num.* 10. Pafetb. *conf.* 191. *n.* 16. Menoch. *conf.* 74. *per totum*. Becc. *conf.* 60. *nu.* 9. Alex. *conf.* 100. *num.* 16. *vol.* 3. Cyriac. *controv.* 587. *nu.* 48.

22 Quæres, an ex prohibitione alienationis cum caufa, ut bona conferventur in ipfis Inftitutis, & eorum hæredibus mafculis, refultet fideicommiffum perpetuum, ex quo impediatur alienatio? aut tantum in cafum alienationis. Refpondent, refultare fideicommiffum in cafum alienationis tantum, volunt DD. apud Peregrin. *de fideicom. art.* 14. *nu.* 15. Oddo. *conf.* 46. *n.* 25. fed quod refultet fideicommiffum perpetuum, tenent Aretin. *in L. qui Roma* §. *Coheredes. fub n.* 12. ubi Socin. *n.* 18. *verf. quartus eft cafus. ff. de V. O.* Peregrin. *l. c. n.* 14. Menoch. *conf.* 620. *n.* 7. Berett. *conf.* 115. *n.* 1. Fachin. *controv. Jur. lib.* 4. *cap.* 49. Cyriac. *controv.* 608. *nu.* 21. præfertim fi caufa prohibitionis fuit difpofitive, & non tantum enuntiative prolata. Rol. *conf.* 23. *nu.* 21. *vol.* 4. Intrigl. *de fubftit. cent.* 3. *quæft.* 72. *num.* 51. Menoch. *conf.* 753. *n.* 6. videri poffunt plura de hac materia apud Cyriac. *l. c. per totam controv.*

23 Prohibitio alienationis ad favorem multorum per verba collectiva facit refultare fideicommiffum reciprocum, qualia verba collectiva funt. *Liberorum*, *Defcendentium*, aut *Heredum*. Peregr. *de fideicom. art.* 19. *n.* 11. Anchar. *conf.* 27. *col.* 2. & 3. Surd. *conf.* 336. *num.* 11. Craveta. *conf.* 130. *nu.* 10. & *feq.* Burfat. *conf.* 170. *n.* 15. Menoch. *de præf. lib.* 4. *præf.* 69. *nu.* 9. Oddo. *conf.* 45. *nu.* 10. Peregr. *conf.* 55. *num.* 16. & *conf.* 62. *nu.* 19. Cyriac. *controv.* 608. *n.* 22. & 23.

Prohibitio venationis, vide in praxi *Venationis*.

24 Prohibitio alienationis in forenfes per ftatutum non facit, quod per fimplicem inftitutionem bona devolvantur ad fifcum, nifi ab Inftituto apprehendatur realis poffeffio, fed bona acquiruntur proximioribus capacibus. Socin. jun. *conf.* 3. *n.* 9. Menoch. *conf.* 165. *nu.* 11. Carpan. *ad Conftit. Mediolan. nu.* 64. Laderch. *conf.* 74. *fub. n.* 36. *verf. aut vero.* Raud. *conf.* 8. *nu.* 24. *vol.* 2. & alii apud Cyriac. *controv.* 230. *num.* 16. & 17. Jof. Ludovic. *dec. Peruf.* 85. *n.* 7. Peregr. *de Jure fifci.* & alii apud Cyriac. *controv.* 205. *nu.* 29.

25 Prohibitio alienationis appofita poft aliquas fubftitutiones expreffe factas non ampliat, nec inducit novum fideicommiffum, fed pariter reftringitur ad cafus fubftitutionum præcedentium, adeo ut fi non eveniat cafus dictarum fubftitutionum, evanefcat effectus dictæ prohibitionis, & alienatio bonorum prohibitorum tunc licite, & impune fiat, quia dicitur defeciffe conditio fideicommiffi, tam in cafum mortis, quam contraventionis. Dec. *conf.* 636. *n.* 6. *verf. remanet fola dubitatio.* Cephal. *conf.* 17. *n.* 24. Gabr. *conf.* 111. *n.* 21. Menoch. *de præf. lib.* 4. *præf.* 68. *num.* 20. & *conf.* 315. *n.* 43. Craveta. *conf.* 328. *nu.* 24. Rol. *conf.* 34. *n.* 65. *vol.* 4. Surd. *conf.* 448. *num.* 19 & 20. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 19. Honded. *conf.* 78. *num.* 35. & 37. Rota. *dec.* 473. *par.* 4. *diverf.* Seraph. *dec.* 883. *num.* 3. & 4. Cyriac. *controv.* 143. *nu.* 20. & *feq.*

26 Prohibitum cenfetur, quod invenitur permiffum. *L. Gallus.* 29. §. *ille cafus. ff. de liber. & pofthum. cap. penult. ne fede vacan. quid innoc. cap. paftoralis* 53. *de appell. cap. inter* 2. *de translat. Epifc. cap.* 1. *de fuppplen. neglig. Prælat.* Burfat. *conf.* 110. *lib.* 1. *num.* 27. Bertazol. *de claus. inftrum. clauf.* 2. *gl.* 2. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæft.* 1. *nu.* 45. Gratian. *difcept. for. cap.* 870. *num.* 36. Mafcard. *de prob. concluf.* 237. *num.* 2. Menoch. *de præf. lib.* 6. *præf.* 16.

27 Prohibitum ad tempus poft tempus videtur effe permiffum. *L.* 22. *ff. de LL. Imperator. ff. de poftul.* fed prohibitum una via, non videtur alia via permiffum. *L. quod dictum. ff. de pact.* Scaccia. *de commerc.* §. 1. *q.* 7. *ampl.* 11. *n.* 2. Gail. *lib.* 1. *obf.* 135. Surd. *conf.* 301. *n.* 75. Menoch. *conf.* 285. *n.* 41. Bene vero prohibitum uni, alteri videtur conceffum. *L. qui accufare. ff. de accuf.* Ugolin. *de off. Epifc. cap.* 14. §. 9. *nu.* 1.

28. Probibitus alienare in fraudem creditorum, poteft repudiare, vel renuntiare jus quærendum. Scaccia *de*

Jud.

Jud. lib. 2. cap. 2. numer. 290. & prohibitus alienare proprietatem fundorum est prohibitus etiam alienare arbores frugiferas eorum, quia sunt pars fundi, & proprietatis. Ciarlin. controv. for. cap. 51. nu. 1. L. aequissimum. § fructuarius. ubi Ang. num. 1. ff. de usufr. L. in fraudem. §. conductor. ubi Bart. ff. de Jure fisci. Alex. cons. 118. num. 4. lib. 5. nisi arbores essent vetustae, & vi ventorum evulsae. gl. in L. arboribus. ver. materiam. ff. de usufr. Alex. in L. divortio. §. si fundum. num. 2. ff. sol. matrim. Tiraquel. de retract. convent. §. 3. gl. 1. nu. 29. vers. sed ille. Praeterea prohibitus alienare est etiam prohibitus dare in solutum, cum datio est voluntaria, secus si est necessaria ob mandatum Judicis, & transferre utile dominium. Item compromittere. Fusar. de substit. quaest. 700. & quidem quoad dationem in solutum, ita tenet Fusar. de substit. quaest. 690. Ludovic. dec. Perus. 60. num. 5. Caval. dec. 9. par. 3. Cephal. cons. 254. num. 34. Decian. cons. 129. lib. 3. num. 6. quia in solutum datio est quaedam venditio. cap. nulli. de reb. Eccles. non alien. L. ult. ff. ex quib. caus. in possess. eat. Bart. in L. 1. §. cum praedium. ff. de pignor. quoad translationem vero utilis dominii probatur, quia prohibita alienatione, est etiam prohibita omnis diminutio juris in illa re, unde nec servitus illi imponi potest. L. ult. de reb. alien. non alienan. & ita tenent Bart. in L. ult. C. eod. Alex. cons. 1. num. 15. lib. 4. Cacheran. cons. 26. num. 14. Reduan. de reb. Eccles. non alien. quaest. 2. cap. 32. a num. 1. Fusar. l. c. 701. num. 2. adeoque infeudare non posset rem prohibitam alienari, nisi esset solida infeudari. gl. in cap. 1. §. ult. tit. per quos fiat investit. Redoan. l. c. cap. 28. num. 15. neque concedere in emphyteusin. Afflict. in cap. 1. n. 89. de prohib. alien. feud. per Frider. Ruin. cons. 135. num. 11. lib. 3. Paris. cons. 85. num. 7. & 8. lib. 3. Menoch. de arbitr. cas. 5. num. 4. Fabian. de Monte. de empt. & vendit. quaest. 3. art. 22. num. 14. Magon. de flor. 91. quia emphyt. est species alienationis, & venit illius nomine. juxta d. cap. nulli. tales tamen non incidunt in poenam latam contra alienantes, juxta aliquos, quos tamen non sequitur Fusar. l. c. num. 7. nisi res esset solita dari in emphyteusin.

29 Prohibitus alienare est etiam prohibitus deteriorare substantiam DD. supra citati, & quando prohibitio est tacita resultans ex substitutione conditionali, potest pignorare, & hypothecare, quae tamen hypotheca, seu pignus resolvitur eveniente casu fideicommissi. Cephal. cons. 177. num. 2. Fusar. de substit. quaest. 703. si vero testator prohibuit alienationem bonorum expresse, pignorari, seu hypothecari non poterunt. §. alienationis. auth. de alien. L. ult. ubi Bart. & Bald. C. de reb. alien. non alienan. & in L. quorum. ff. de pignor. Abb. in cap. quibusdam. num. 5. de fidejuss. Socin. sen. 75. num. 2. lib. 1. Dec. cons. 662. Berous. cons. 135. nu. 10. lib. 1. Cephal. cons. 296. dub. 3. Menoch. cons. 516. num. 15. Covar. lib. 2. var. res. cap. 16. nu. 7. & alii plures apud Fusar. l. c. num. 2. qui tamen pignorat, non incidit in poenam. Redoan. l. c. quaest. 2. Fusar. l. c. num. 3. Fabian. de Monte. de vendic. & empt. quaest. 3. art. 22. num. 11. Redoan. l. c. quaest. 2. cap. 6. num. 6. Et si testator obligavit fundum creditori, poterit haeres prohibitus alienare eundem fundum alii obligare, pro satisfaciendo primo creditori, ponendo secundum creditorem in locum prioris creditoris. L. Pater filium. ff. de leg. 3. Molina. de primogen. Hispan. lib. 1. cap. 10. num. 25. Peregr. de fideicom. art. 40. num. 31. Fusar. l. c. num. 4. Imo potest hypothecare etiam illi, in cujus favorem fuit prohibita alienatio. Fusar. de substit. quaest. 715. Multo magis poterit habere locum pignus judiciale, & praetorium, quod est necessarium, nec censetur prohibitum prohibita alienatione. L. peto. §. praedium. ff. de leg. 2.

30 Prohibitus alienare non tantum est prohibitus deteriorare substantiam rei, sed etiam consentire alienationi. Turicell. de reb. Eccles. non alien. lib. 1. cap. 1. ubi Rota. dec. 23. Seraphin. dec. 321.

31 Prohibitus alienare non dicitur proprie, & stricte perfecte Dominus. Ciarlin. controv. for. cap. 51. num. 7. L. foemina. §. illud. C. de secund. nupt. Molin. de primogen. Hispan. lib. 1. cap. 19. num. 1. Petr. Caball. cons. 147. num. 39. in fin. lib. 2.

32 Prohibitus alienare potest detrahere legitimam, si est filius, licet esset prohibita. Fusar. de substit. quaest. 692. & probatur ex L. Pater ff. de legat. 3. & L. filiis matrem. C. de inoffic. testam. & sicut dos debetur filiae, ita filio legitima, sed pro dote possunt alienari bona, ergo etiam pro legitima non obstante alienationis prohibitione. Jas. in L. filiusf. §. Divi. ff. de legat. 1. n. 116. & ibi Ripa. num. 27. Berous. cons. 93. num. 21. lib. 2. Natta. cons. 145. n. 21. Cephal. cons. 282. nu. 18. Menoch. cons. 57. n. 13. Surd. cons. 77. lib. 1. & cons. 215. lib. 2. Rol. cons. 25. nu. 17. lib. 1. Gabr. de legit. conclus. 1. num. 11. Crass. in §. legitima. q. 38. nu. 16. Mascard. de prob. conclus. 1236. num. 73. Petra. de fideicom. q. 4. nu. 16. Peregr. eod. tract. art. 36. nu. 67. Magon. dec. Florent. 35. nu. 30. Ludovic. dec. Lucen. 28. num. 23. nisi prohibitio fuisset facta solum ad tempus, quia tunc valeret. Bart. in L. cum ex filio. ff. de vulgar. & pupill. Ang. in L. quoties. C. de fideicom. Castr. in L. non sortem. ubi Alex. ff si cert. pet. Anchar. cons. 440. col. penult. Bellam. cons. 12. Dec. cons. 442. nu. 9. Berous. cons. 146. nu. 10. lib. 2. Gabr. cons. 184. num. 9. lib. 1. Bursat. cons. 140. nu. 10. lib. 2. Socin. jun. cons. 163. nu. 35. lib. 2. Alciat. de praes. reg. 1. praes. 2. num. 3. & Gabr. de legit. conclus. 5. n. 66. Magon. dec. Floren. 179. num. 33. quia talis prohibitio non gravat filium, sed illi providet, & prospicit utilitati illius. L. filiis matrem. C. de inoff. testam. nisi filio superveniret evidens utilitas, aut necessitas alienandi, quia tunc non obstante prohibitione temporanea posset alienare. Fusar. de substit. cit. quaest. 692. n. 5. qui citat alios uti Suarez. & Vasquez. Lim. conclusio, quod filius contra prohibitionem Testatoris etiam temporaneam alienans legitimam nullam incurrat poenam. Peregr. de fideicom. art. 36. nu. 65. Castr. cons. 77. lib. 1. Menoch. cons. 57. nu. 9. lib. 1. Gabr. cons. 90. n. 9. lib. 2. Haec tamen prohibitio ultra viginti quinque annos, aut triginta non tenet. Menoch. l. c. quamvis pater diceret, se prohibere pro utilitate filii, quia in prohibitione ultra triginta annos illud illi non crederetur. Menoch. l. c. n. 12. & 16. quamvis Mascard. de prob. conclus. 1236. nu. 76. & Magon. dec. floren. 149. in fin. teneant, patri asserenti, se prohibere alienationem ultra triginta annos in utilitatem filii, omnino credendum esse, praesertim si concurrant aliae conjecturae id suadentes. Limit. secundo, si res particularis fuit prohibita alienari, & alia bona supersint, ita DD. apud Fusar. l. c. nu. 21. Gabr. de legit. conclus. 6. Magon. dec. Lucen. 85. num. 12. Ludovic. l. c. Rota dec. 123. num. 4. par. 2. in noviss.

Prohibitus alienare non potest comprominere. Dec. 33
in L. 2. num. 38. ff. de jurisdict. omn. Jud. Abb. in cap. cum tempore. nu. 3. de arbitr. Redoan. de reb. Eccles. non alien. q. 2. cap. 1. nu. 9. & cap 36. per totam. Dec. in cap. quae in Ecclesiar. de constit. n. 100. Fusar. l. c. q. 708. Magon. dec. Lucen. 59. n. 12. Rol. cons. 22. nu. 10. lib. 4. Cravetta cons. 976. num. 15. contra Cephal. cons. 772. num. 2. lib. 5. Bald. in L. ult. nu. 7. C. commun. de legat. sermo est de compromisso voluntario, non autem de necessario.

Ita regulariter transigere non potest, nisi transigens 34
retineat penes se rem alienari prohibitam, & parti adversae solvat pecuniam, ut a lite desistat, vel recedat. Fusar. l. c. nu. 5. secus, si rem dimittat recepta propterea pecunia, quia tunc alienare dicitur. Bart. in L. nulli. nu. 1. de transact. & in L. acquirendum. §. pupillus. nu. 1. ff. de jurejur. Bald. in L. quoties. 1. n. 2. C. de fideicom. Natta cons. 297. n. 8. lib. 2. Cravetta cons. 197. nu. 7. Surd. cons. 451. n. 1. lib. 3. quia per transactionem secuta traditione transfertur dominium. L. 1. C. de fund. dotal. & L. 1. ff. si quid in fraud. patron. Nisi transactio fieret ob defectum probationum, aut ex actis constaret de non jure prohibiti. Vel nisi adversarius possideret rem controversam, & prohibitus illam transigendo, & data pecunia acquireret, quia tunc prohibitus non alienat, sed potius emit. Surd. cons. 451. n. 25. lib. 3. Cephal. cons. 375. n. 30. lib. 3. Redoan. l. c. q. 2. cap. 1. n. 1. Petra de fideicom. q. 8. a nu. 72. Peregr. de fideic. art. 52. nu. 88. Natta cons. 145. n. 20. Wesenb. cons. 11. nu. 19. Fusar. l. c. n. 10. & q. 562. contra Tiraquel. de utroque retractu. par. 1. §. 1. n. 252. vers. sed certo. Clar. in §. feudum. q. 38.

Probibita alienatione non est prohibita successio ab 35
intestato. L. cum pater. §. cum inter. ff. de legat. 2. Bart. &

gl.

gl. in L. peto. ff. de leg. 2. Bald. in L. ea lege. col. 4. vers. tertio. de cond. ob caus. Cuman. in L. ventre. n. 2. ff. de acquir. hered. Covar. in cap. Rainaldus. num. 8. & 12. Castr. cons. 447. col. 1. lib. 1. Socin. sen. cons. 227. num. 8. Dec. cons. 182. col. 1. Rol. cons. 18. num. 32. lib. 1. Berous cons. 95. num. 29. & 30. Cephal. cons. 72. num. 13. lib. 1. Menoch. cons. 277. n. 50. Fabian. a Monte de empt. & vend. quæst. ult. art. 15. num. 22. Tiraquel. de retract. lignag. §. 1. gl. 9. num. 166. Gabr. de fideicom. conclus. 10. num. 27. Surd. dec. 124. Gamma decis. Lusit. 206. n. 19. quia hæc alienatio non hominis, sed legis, quæ ab intestato defert successiones. L. 3. ff. pro soc. L. lege obvenire ff. de V. S. & hæc alienatio dicitur necessaria, quia fit per mortem omnibus necessariam. & Fusar. l. c. n. 1. §. præterea. quamvis fuisset apposita causa, ut bona in familia perpetuo maneant, quia per hæc verba non excluditur successio ab intestato. DD. cit. contra alios. Limit. si testator expresse prohibuit successionem ab intestato, aut prohibitio alienationis fuit facta verbis valde generalibus, vel prægnantibus, aut geminatis. Covar. in d. cap. Rainald. Dec. cons. 23. num. 4. Cephal. consil. 53. num. 14. Menoch. consil. 193. num. 63. Gabr. consil. 140. num. 14. Surd. cons. 348. num. 13. Ant. Gabr. de fideicom. conclus. 10. num. 10. Mascard. de prob. conclus. 1236. num. 90. Peregr. de fideicom. art. 14. num. 40. Surd decis. 124. a num. 2. Rota decis. 326. num. 4. par. 1. in noviss. quia verba generalia, & universalia comprehendunt omnia, licet alias non continerentur. L. Julianus ff. de leg. 3. Cephal. cons. 150. Crav. cons. 294. col. 4. & prohibitio alienationis facta verbis universalibus, & geminatis importat fideicommissum absolutum, & in casum mortis. Menoch. cons. 357. num. 2. lib. 4. Petra de fideicom. quæst. 5. a num. 10. Rota dec. 322. num. 1. par. 1. in noviss. contra Socin. jun. cons. 163. num. 21. lib. 2. & plures alios, quos citat Fusar. l. c. num. 22. Limit. præterea, quando prohibitio alienationis fuisset facta odio certæ personæ, aut certi generis, seu conditionis personarum. Fabianus a monte de empt. & vend. d. quæst. 22. num. 23. Redoan. l. c. quæst. 2. cap. 21. n. 8. Peregr. l. c. art. 14. n. 30. Surd. cons. 48. num. 4. lib. 1. & plurimi apud Fusar. num. 23. Vel si fuit facta prohibitio, ne alienetur extra certum genus personarum, aut extra familiam. Cephal. cons. 153. num. 24. Bursat. cons. 37. num. 5. & 6. Petra l. c. quamvis communior sit in contrarium, uti Cephal. Surd. Gamma, & alii apud Fusar. num. 25. aut nisi prohibitio alienationis esset realis, quia tunc bona prohibita alienari non transirent in personas prohibitas etiam ab intestato. Gabr. de fideic. conclus. 10. num. 23. Peregr. de fideic. art. 12. num. 82. & art. 14. num. 33. & cons. 16. n. 15. lib. 3. Socin. jun. cons. 13. n. 21. lib. 4.

36 Prohibitus vendere simpliciter non prohibetur alienare causa mortis. Jo. And. ad Specul. tit. de empt. & vendit. §. nunc videndum. Gabr. de fideic. conclus. 10. num. 26. Mascard. de prob. conclus. 1236. n. 57. Socin. jun. cons. 112. col. 3. lib. 1. Cephal. cons. 730. n. 14. Bursat. cons. 32. num. 21. lib. 1. Menoch. cons. 216. n. 31. Magon. dec. Lucen. 5. n. 33. & alii apud Fusar. de substit. quæst. 712. nisi testator addidisset rationem, ut bona semper sic stent, & ad perpetuam suam memoriam maneant in familia, aut similibus verbis Menoch. cons. 753. n. 12. si vero testator dixit, prohibeo venditionem, & alienationem, aut, prohibeo venditionem, vel alienationem, tunc alienatio etiam in ultima voluntate erit prohibita. Bart. in L. filiusf. §. Divi. ubi Jas. quæst. 7. ff. de leg. 1. Cephal. cons. 113. num. 32. Menoch. cons. 753. num. 9. Peregr. cons. 36. lib. 5. & de fideic. art. 14. n. 4. Petra de fideicom. quæst. 8. n. 11. & alii apud Fusar. l. c. num. 2. si vero testator dixit, prohibeo alienationem venditionis, donationis, permutationis, & ejusmodi, ita, ut se restrinxerit ad alienationem inter vivos; non est prohibita alienatio causa mortis. Petra loc. cit. num. 284. Surd. dec. 124. num. 10.

37 Prohibitus testari de bonis extra familiam, aut agnationem, instituere non potest extraneum, quamvis alias ab intestato esset successurus. Petra l. c. n. 270. vers. nihilominus. Sim. de Præt. de interpret. ult. volun. fol. 283. col. 1. vers. quod sane. apud Fusar. l. c. n. 12.

8 Prohibitus alienare simpliciter, & absolute, non prohibetur instituere hæredem. gl. in L. Pater. §. Julius ff. de leg. 3. Bart. in L. peto §. frater. n. 2. ubi Castr. Imol. Zas. n. 10. ff. de leg. 2. Covar. in cap. Rainald. n. 8. de testam. Dec. cons. 422. Socin. jun. cons. 112. n. 11. lib. 7. Rol. cons. 80. n. 86. lib. 3. Gabr. cons. 95. n. 23. Surd. cons. 27. n. 21. lib. 1. Menoch. cons. 1081. n. 2. Tiraquel. de retrac. lign. §. 36. gl. 4. n. 6. Gabr. de fideic. concl. 10. n. 3. Fabian. de Monte de empt. & vend. par. 4. q. 12. n. 22. Redoan. de reb. Eccles. non alien. quæst. 2. cap. 21. num. 8. quamvis multi etiam contrariam sectentur sententiam apud Fusar. l. c. num. 14. Si vero prohibitio alienationis fuit facta odio certarum personarum, in quas testator noluit pervenire bona sua, ejusmodi personæ non possunt institui hæredes. Bart. & Bald. in L. ea lege n. 12. C. de cond. ob caus. Anan. in cap. perlatum. num. 13. de accusat. Natta cons. 470. n. 1. Bertachin. de Episc. par. 5. n. 156. Fab. de monte l. c. quæst. ult. n. 22. Gabr. l. c. conclus. 10. n. 10. Petra de fideic. quæst. 8. n. 286. & seq. & alii apud Fusar. l. c. n. 23. Si vero prohibitio fuit facta favore familiæ, vel alicujus generis personarum, extraneus, qui ab intestato non poterat succedere prohibito, hæres institui non potest. Bart. in L. cum Pater. §. cum inter. vers. nec obstat. ubi Castr. Imol. & alii. ff. de leg. 2. Covar. in cap. Rainald. par. 1. n. 6. de testam. Dec. cons. 182. col. vers. & ideo. Natta cons. 470. n. 1. Menoch. cons. Gabr. d. conclus. 10. nu. 2. Petra l. c. n. 272. si vero instituitur hæres, qui erat successurus ab intestato, valet institutio. DD. supra cit. & Fusar. l. c. n. 30. quia tunc nullum præjudicium fit familiæ, cujus favore prohibita fuit alienatio, quia successurus ab intestato pariter excluderet familiam, quamvis contrarium teneant non pauci apud Fusar. l. c. n. 31. nisi testator dixisset, se velle bona perpetuo conservari in agnatione sua, vel familia, quia tunc institui non posset, qui non est agnatus, aut de familia, quamvis esset successurus ab intestato. Ceph. cons. 153. n. 34. Menoch. cons. 95. n. 121. Gabr. d. conclus. 10. n. 13. Fusar. l. c. n. 38. & 39. Idem, si dixit Testator, quod velit bona sua conservari in familia sua, aut agnatione usque ad quartum gradum. Menoch. cons. 197. n. 64. lib. 2. vel nisi prohibitio fuisset facta verbis multum prægnantibus, & geminatis, ut dictum fuit supra, & docet Gabr. de fideic. conclus. 10. num. 6. Petra eod. tract. quæst. 8. n. 11. & 275. Surd. dec. 124. n. 2. & 17. & cons 77. nu. 10. Menoch. cons. 197. num. 63. Cephal. cons. 152. n. 78. & 79. Natta cons. 586. nu. 12. Rol. cons. 98. num. 15. lib. 5. quamvis multi contrarium sentiant apud Fusar. l. c. n. 44. Socin. jun. cons. 122. nu. 11. lib. 1. Idem dicendum est, si prohibitio fuit facta favore certarum personarum, ad quas bona specialiter devenire debent; quia etiam tunc hæredis institutio erit prohibita. DD. apud Fusar. num. 56. Item quotiescunque melioris esset conditionis minus dilectus, quam magis dilectus. Menoch. d. cons. 95. nu. 223. Gabriel. d. conclus. 10. num. 24. Item in casibus, in quibus per prohibitionem fuit inductum fideicommissum simplex, & absolutum, quia tunc in extraneum bona transire non possunt per testamentum, licet ab intestato succederet. Dec. cons. 422. num. 8. Covar. in cap. Rainald. num. 8. vers. qua quidem. Berous cons. 176. num. 59. lib. 2. Socin. jun. cons. 112. n. 11. lib. 1. Natta cons. 820. lib. 2. Menoch. cons. 95. n. 120. Cephal. cons. 320. n. 8. Gabr. d. conclus. 10. nu. 19. & alii apud Fusar. l. c. n. 59. Item si prohibitio esset realis. & plura apud Fusar. d. quæst. per totam. ubi prohibitus, an possit instituere hæredem fœminam. Fusar. de substit. quæst. 713. per totam.

Prohibita alienari, si semel fuerunt facta alienabilia, 39
semper manent alienabilia. gl. & DD. in cap. 2. de feud. Signor. cons. 210. nu. 7. Rimin. sen. cons. 505. n. 8. Berous cons. 81. nu. 7. lib. 2. Crav. cons. 462. n. 35. Dec. cons. 33. num. 42. lib. 1. Bursat. cons. 4. n. 22. Menoch. cons. 87. n. 63. Capic. dec. 156. nu. 22. Fusar. de substit. quæst. 721. quod procedit, quando ex prohibitione resultat fideicommissum tantum in casum contraventionis, & testator dedit licentiam alienandi liberam, secus si prohibitio fuit realis, & prohibitus alienavit ex facultate propria de jure sibi concessa, quia tunc res semel alienata non fit perpetuo alienabilis. Bursat. cons. 172. num. 2. lib. 2. Fabian. a Monte de empt. & vendit. quæst. 4. in princ. & qu. 22. n. 42. Sim. de Præt. de interpret. ult. volunt. fol. 372. n. 3.

Menoch. cons. 557. n. 22. lib. 6. & de arbit. lib. 1. quæst. 54. n. 25. & de præs. lib. 4. præs. 189. n. 192. Peregr. de fideicom. art. 4. n. 20. Fusar. l. c. num. 4. Neque procedit, si ex prohibitione resultat fideicommissum in casum mortis, quia tunc res semel alienata non manet semper alienabilis. Tiraquel. de utroque retract. par. 1. §. 33. gl. 1. n. 5. si vero prohibitio alienationis fuit facta personaliter v. g. prohibeo hæredibus meis, ne bona alienent extra familiam, tunc re semel alienata semper manet alienabilis. Bart. in L. voluntas. ubi Bald. C. de fideic. Socin. jun. in d. §. Divi. n. 143. Bursat. cons. 173. n. 4. & seq. Peregr. de fideic. art. 42. n. 20. Menoch. & Dec. ll. cc.

40 Prohibitus a Testatore accipere in uxorem rusticam, non facit contra voluntatem Testatoris, si rusticam factam nobilem in uxorem recipit. ita Cyriac. controv. 21. n. 43. Cæval. commun. contra commun. quæst. 688. sub n. 11. Rota apud Mohedan. dec. 2. de privil. Tepar. var. Juris sentent. to. 2. tit. de honorib. & dignitat. fol. 316. col. 1. vers. 2. quia taliter nobilitati gaudent omnibus privilegiis, & beneficiis vere nobilium. Coler. dec. 203. n. 26. Menoch. cons. 20. nu. 30. Mant. de conject. lib. 11. tit. 10. n. 16. Rota in noviss. Farin. dec. 388. n. 1. par. 1. Cuman. cons. 168. nu. 5. vers. non ergo per hujusmodi. Laderch. cons. 23. col. antepenult. vers. idem quoque. Ruin. in L. Gallus. 29. §. si ejus. sub n. 64. vers. & si dicatur. Natta cons. 506. n. 40. Surd. cons. 303. n. 27. Cephal. cons. 617. n. 132. Rosenthal. de feud. cap. 7. conclus. 19. sub nu. 29. & alii apud Cyriac. l. c. n. 49. & seq.

PROMISSIO.

Praxis Promissionis.

1 Promissio alicujus summæ pro damnis non potest dici usuraria, quia emendatio damni licita est. Azor. instit. moral. par. 3. lib. 5. cap. 4. vers. tertio quæritur. Rebell. de oblig. just. lib. 8. quæst. 5. n. 4. Molin. de Just. & Jure tract. 2. disp. 314. n. 4. & 5. Rota apud Bich. dec. 166. n. 16.

2 Promissio non dicitur adimpleta, si effectus rei promissæ manet sub dominio, & possessione alterius. Rota dec. 162. n. 3. vers. non implementum. & dec. 242. n. 4. par. 1. recent. & dec. 35. n. 3. apud Penniam Bich. dec. 500. nu. 15. Et quamvis ex cap. non implementi. non possit agendo a transactione recedi, & agi primæva actione, quam transactio extinxit, sed agendum sit ad implementum transactionis. L. actionem. L. si pro fundo. 33. L. quamvis. 39. L. ubi pactum. 40. C. de transact. quia est speciale in contractu transactionis, qui fuit inventus ad dirimendas lites. Cyriac. controv. 130. a n. 4. Natta cons. 333. n. 88. Honded. cons. 447. n. 39. Rota dec. 131. n. 4. in fin. par. 3. recent. & dec. 136. n. 1. & 2. par. 5. recent. Bich. dec. 500. n. 16. & 17.

3 Promissio, seu obligatio de liberando aliquam rem dicitur adimpleta secuta renuntiatione jurium illius, qui super re prætensionem habebat. L. sicut. §. sed si permiserit. ff. quib. mod. hypoth. vel pign. sol. L. creditricem. C. de remis. pignor. Beroûs cons. 57. n. 36. lib. 3. Negus. de pignor. par. 3. memb. 6. n. 20. & 22. & Mant. de tacit. lib. 11. tit. 31. n. 36. & 64. Bich. dec. 122. n. 1. quamvis in renuntiatione adsit clausula præservativa aliorum jurium præter, vel exceptis expresse renuntiatis Oldrad. cons. 330. Paris. cons. 70. nu. 12 lib. 1. Gratian. disc. for. cap. 867. n. 19. Gabr. cons. 151. nu. lib. 1. Honded. cons. 86. n. 47. lib. 2.

4 Promissio, seu obligatio de liberando censum assignatum dicitur adimpleta, sive per renuntiationem ejus, qui super censu habet jura, sive per solutionem sortis principalis, pro qua census fuit assignatus. Bald. in L. si traditio. n. 7. C. de act. empt. Ruin. cons. 141. n. 9. lib. 1. Rimin. sen. cons. 297. n. 10. Gratian. discept. for. cap. 301. n. 5. Rota coram Ludovis. dec. 88. n. 3. & ibi Beltramin. n. 10. Marescot. var. res. lib. 1. cap. 89. Bich. dec. 156. n. 28. & sufficit implementum per æquipollens. Seraph. dec. 1243. n. 2. Mant. dec. 270. n. 3. Bich. l. c. n. 29.

5 Promissio de liberando a molestiis munita obligatione camerali habet executionem paratam. Zachias de oblig. camer. qu. 2 n. 1. & 14. & purificata dicitur per molestias judicialiter illatas, ad quem effectum sufficit solla litis contestatio. Dec. cons. 694 n. 12 Paris. cons. 54. n. 22. lib. 3. Caputaq. dec. 372. n. 2. par. 2. apud Bich. dec. 266. n. 1. & 2. & mandatum pro liberatione a molestiis decerni, & relaxari debet illico contra promissorem, a quo molestiæ fuerunt illatæ pro adimplemento promissorum. Abb. cons. 43. per tot. lib. 1. Natta cons. 282. n. Panzirol. cons. 45. sub. num. 14. Morot. cons. 92. n. 6. Et quando fuit promissa liberatio a molestiis, sufficit intimatio litis motæ, ut liberationi locus sit, & debeatur, sive lis mota sit justa, sive injusta. Cephal. cons. 451. n. 221. Surd. cons. 143. n. 28. & cons. 506. n. 13. vers. hæc vero. Sim. de Præt. de interpret. ult. volunt. dub. 10. num. 89. & 90. Fontanell. dec. 262. n. 9. Rota dec. 815. a n. 1. vers. quia Zenobio. par. 4. divers. & promittens tenetur litem in se suscipere. Bart. in L. Pater. n. 1. ff. de dot. præleg. Paris. cons. 16. n. 124. lib. 2. Mant. de tacit. lib. 16. tit. 12. n. 9. apud Bich. l. c. n. 5. & 6. & reficere damna hactenus passa. Rota in Tiburt. Castri S. Poli 27. Mart. 1574. coram Cotta impressa apud Zachiam de oblig. Camer. dec. 147. n. 14.

Promissio de liberando fundum ab hypotheca facta 6
contemplatione alicujus, qui pro dicta promissione promissori cessit nonnulla bona, non potest dici correspectiva ad cessionem, si ex alia causa emanavit. Put. dec. 479. n. 2. lib. 2. Rota coram Ludovis. dec. 492. n. 13. & in Romana seu Veliterna restitutionis in integr. 17. Decemb. 1646. coram Bich. nec potest sub prætextu insufficientiæ bonorum cessorum impugnari, si non probatur, quod fuerit facta correspective ad bona cessa. Dec. in L. bonæ fidei. n. 11. C. de pact. & in L. petens in fin. C. eod. Rota dec. 115. n. 2. par. 1. divers. & debet id concludenter probari. Rota apud Seraph. dec. 322. Beltramin. ad Ludovis. dec. 268. n. 10. apud Bich. dec. 540. n. 4. 5. & 6.

Promissio de extinguendo censum infra certum ter- 7
minum, si nomina debitorum promissor exegerit, elapso termino promissor potest cogi ad extinguendum censum, sive exegerit, sive non, nisi doceat, quod fecerit diligentias, quas assumpserat. L. si procuratorem 8. L. idemque. 10. §. si procurator. L. si mandavero. 22. §. sicut. ff. mand. L. ad comparandas. 16. C. eod. Cyriac. controv. 165. n. 1. Surd. dec. 304. n. 4. & 5. Rota in Jarien. pecun. 1. Jul. 1644. §. nec relevat. & §. aut petit. coram Bich.

Promissio de extinguendo censum parit actionem con- 8
tra promissorem, præsertim si promissio non fuit facta creditoribus, sed debitori ex intervallo. Roderic. de ann. reddit. lib. 2. q. 13. n. 24. & 28. Felician. de censib. lib. 1. cap. 7. n. 17. Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. gl. 18. par. 3. n. 9. & 10. Cenc. de censib. quæst. 60. a nu. 52. Giurba dec. 85. n. 7. Rota post Cenc. dec. 531. n. 15. & Bich. dec. 321. n. 5. & 6. Dummodo promissori relinquatur competens tempus, seu intervallum ad extinguendum censum. DD. cit.

Promissio de solvendo infra certum tempus aliquam 9
quantitatem ad effectum extinguendi censum, non efficit, ut solutione non secuta promissor possit condemnari ad fructus tanquam damna, & interesse loco facti promissio. DD. in L. stipulationes non dividuntur. ff. de V. O. Gutierrez. Surd. & alii apud Buratt. dec. 913. n. 1. Rota apud Bich. dec. 333. n. 1. quia non promisit factum, sed quantitatem, ob cujus non solutionem, ut debeantur fructus ratione damni emergentis, non sufficit, quod stipulator damnum hujusmodi fuerit passus, sed probari debet, quod ex defectu pecuniæ promissæ censum non extinxerit, & extinxisset, si pecunia soluta fuisset. Gratian. discept. for. cap. 987. n. 15. & 16. & cap. 829. sub num. 10. quia non sola mora debitoris in solvendo damnificavit creditorem, quia potuit contingere, quod licet ipse habuisset pecunias promissas, non tamen eas implicasset in extinctionem census. Rota dec. 498. num. 3. coram Coccino. & dec. 325. n. 5. impressa post Consilia Farin. & dec. 350. nu. 7. post Cenc. de censib. nisi promissor fuisset fassus, quod ob non solutionem pecuniæ promissæ census non fuerit extinctus; quia talis confessio plene probaret contra confitentem. Bich. l. c.

Promissio de non molestando intelligitur de molestiis 10
extrajudicialibus, & de molestiis facti, non autem de judicialibus, & justis. Peregr. de fideic. art. 35. nu. 7. Mant. dec. 183. n. 2. Bich. dec. 466. n. 33.

Promissio de evictione cum expressa obligatione debi- 11

tores

tores esse solvendo, eosque manutenendi, operatur non tantum respectu veritatis crediti, sed etiam exigibilitatis, & ut nomen sit exigibile, non sufficit, si probetur exigibilitas de tempore cessionis, sed requiritur continuatio per aliquot annos stante promissione manutenendi creditum exigibile. Gratian. *disc. for. cap.* 527. *nu.* 35. & 36. Rota *dec.* 404. *nu.* 8. *coram Duran. & in Romana census* 5. *Martii* 1627. *coram Coccino. in Bonon. litter. camb.* 8. *Aprilis* 1647. *coram Verospio.* secus si simpliciter tantum fuit promissa evictio, & conservatio indemnitatis. Castr. *cons.* 170. *n.* 2. *lib.* 2. Bec. *cons.* 105. *n.* 14. Gozadin. *cons.* 58. *n.* 17. Thes. jun. *quæst.* 73. *lib.* 3. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 579. *in fin.* Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *qu.* 21. *n.* 14. *& seq.* Mastrill. *dec.* 240. *n.* 9. & 10. apud Bich. *dec.* 518. *n.* 19.

12 Promissio mariti nomine uxoris, verisimiliter non censetur facta pro tempore, quo uxor ad secunda vota transiverit, & majorem dotem assignaverit secundo marito, sed tantum durante primo matrimonio. Gabr. *cons.* 131. *n.* 16. Rimin. jun. *cons.* 569. *n.* 114. Guidop. *dec.* 228. *n.* 1. quia constante primo matrimonio potuit confidere, quod uxor, quæ in ejus obsequiis manebat, ratificatura aliquando esset, at illo soluto, & secundis nuptiis ab eadem celebratis redacta res fuit ad casum impossibilem ratificationis, de quo contrahentes non censentur sensisse, & in eo teneri voluisse. *L. interdum. ff. de V. O. L. si apud priorem. C. de edil. edict.* Dec. *in L. un. in secunda lect. C. de sent. quæ pro eo, quod interest. n.* 9. Cyriac. *controv. for.* 85. *num.* 6. & 12. *& controv.* 103. *a n.* 52. Bich. *dec.* 5. *nu.* 14. & impossibilium obligatio non valet. *L. impossibilis. ff. de V. O.* Cæval. *commun. contra commun. quæst.* 846. *n.* 22. & Cyriac. *l. c.*

13 Promissio mariti nomine uxoris de rato obligat ipsum promittentem, donec uxor fuerit in ejus obsequiis, & fuerit ejus uxor, qualis desinit esse per transitum ad secundas nuptias. Rimin. jun. *cons.* 569. *n.* 10. Fel. *cons.* 25. *n.* 23. Surd. *cons.* 106. *a n.* 34. Gratian. *disc. for. cap.* 86. *n.* 50. apud Bich. *dec.* 5. *num.* 18. & 19. & obligatio, seu promissio mariti fuit correspectiva ad matrimonium, ac dotem receptam, quæ semper præsumitur causa finalis obligationis. *L. si ego in princ. L. licet. §. quoties ff. de Jure dot.* Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 12. *n.* 40. & tamdiu durat dicta obligatio, quamdiu durat matrimonium, & manet penes maritum, vel hæredes dos, quæ est causa inductiva obligationis. Bald. *in L. qui per salutem. ff. de jurejur.* Boer. *dec.* 131. *n.* 3. *vers. tantum durat.* Campeg. *de dote par.* 1. *quæst.* 26. Gratian. *discept. for. cap.* 689. *num.* 12. Mant. *l. c. tit.* 15. *n.* 20. Rota *dec.* 50. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* Cyriac. *controv. for.* 103. *n.* 44. & Bich. *dec.* 5. *n.* 21. & 22. Neque refert, quod promissio duret etiam mutato rerum statu, quando fuit comprehensiva temporis futuri, & futurus status potuit in genere cogitari. Roman. *cons.* 22. *n.* 2. *vers.* 2. Natta *cons.* 525. *a n.* 20. juxta *L. si quis domum. §.* 1. ubi gl. *ver. prospicere. ff. locati.* quia hoc procedit, quando ex præsenti statu debuit futurus cogitari, juxta Bald. *in L. ade.* 3. *nu.* 17. *C. de locato, & conduc.* Osasc. *dec.* 91. *n.* 16. *ver. conveniunt.* at dici non potest, quod maritus tempore factæ promissionis, puta in limine matrimonii, cogitaret futurum, quod ipse præmoreretur, uxor secundo nuberet, & secundo marito majorem daret dotem. Bich. *l. c. n.* 25. citans Bald. *l. c. n.* 17.

14 Promissio non contraveniendi comprehendit tempus præsens, & futurum. ita Surd. *dec.* 326. *sub n.* 44. Rota *in Ravennat. censut.* 27. *Jun.* 1639. *§. non obstant. verba* apud Bich. *dec.* 369. *n.* 3.

15 Promissio facta præsenti, & tacenti in ejus commodum, an sit pactum, vel pollicitatio, vide Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 64. qui tenet, esse pollicitationem, non pactum, quamvis præsens; & tacens consentire videatur, quia pollicitatio dicitur sola offerentis promissio facta præsenti, & tacenti, qui consentire videtur, pactum vero præter consensum requirit conventionem quandam, ut aliquid fiat, vel non fiat, detur, vel non detur. *L.* 1. *ff. de pact.* & ita tenent etiam Dec. *ad rubr. C. de pact.* Aretio. *ad L.* 2. *ff. de leg.* 1. Duarenus *ad L.* 2. *ff. de pact.* contra Bart. *in L.* 1. *C. de pact.* Covar. *ad rubr. de testam. in* 3. *par.* Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 42. & alios.

16 Promissio metu gravi, & injusto extorta non obligat, nisi fuerit jurata, juxta Bonac. *de contract. disp.* 3. *qu.* 12. *p.* 1. neque si supervenit talis mutatio, quæ si fuisset prævisa, impedivisset promissionem. Bonac. *l. c. p.* 6. Generalis alicujus facti non consumitur in primo actu, sed est perpetua. Pujatel. *exped.* 2. *per totam.* præsertim si sit indefinita; quia verba generalia generaliter sunt intelligenda. *L.* 1. *§. & generaliter. ff. de leg. præstan. L.* 1. *§. quod autem. ff. de aleat. L. in fraudem. §. fin. ff. de testam. milit.* sed alii tenent, promissionem generalem facti impleri, & consumari in primo facto. Jas. *in L. si ab arbitrio circa fin. ff. qui satisdare cog. & in L. silendum.* ubi Alex. *§. fin. num.* 3. *ff. eod.* secus in Legis dispositione, quia hæc est perpetua, & non disponit pro unico tantum actu. *L.* 1. *C. de his, quib. ut indign.* Cuman. *in L. si cum dotem. §.* 1. *ff. sol. matrim.* Rom. *in L. Prætor. §. hoc autem interdictum competit. ff. de nov. oper. nunt.* Alex. *cons.* 70. *nu.* 1. *vol.* 2. Dec. *cons.* 287. *col. penult. vers. & quia in dispositione.* Berous *cons.* 190. *n.* 22. *vol.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 20. *n.* 56. *par.* 1.

17 Promissio alicujus rei alicui facta nullo jure cogente, dicitur donatio. Conciol. *alleg.* 74. si nihil ex parte promissarii fuit promissum, vel datum. *L.* 1. *ff. de donat.* Angel. *cons.* 254. *n.* 3. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 2. Gomez. *var. res. to.* 2. *cap.* 4. *in princ.* Clarus *in §. donatio. quæst.* 16. Giurba *ad consuet. Messana. par.* 1. *cap.* 7. *gl.* 11. Rota *dec.* 145. *n.* 6. *par.* 3. *recent.* Altograd. sen. *cons.* 7. *lib.* 1. Bald. *cons.* 231. *n.* 8. *lib.* 1. Alex. *cons.* 137. *num.* 15. *lib.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 51. *num.* 61. *vers. sed contra.* Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 324. *n.* 17. licet verbum *dono* non fuerit expressum. Clar. *l. c.* Gabr. *cons.* 164. *n.* 4. *lib.* 2. Cyriac. *controv. for.* 270. *n.* 20. Rota *dec.* 190. *n.* 6. *par.* 4. *recent.*

18 Promissio dicitur pœnalis, si aliquid ultra est dandum, vel faciendum loco pœnæ, licet in promissione non fuerit dictum nomine pœnæ. ita Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 78. Jas. *in L.* 4. *§. Cato n.* 3. Ripa *n.* 8. Socin. jun. *n.* 12. *ff. de V. O.* qui probant ex *L. ult. ff. de prætor. stipul. & ex L. in executione. §. quod si stipulatus.* ubi gl. *ff. de V. O.* quia pœna est, quid est supra rem debitam. *L. si servus ea Lege. ff. de serv. expo.*

19 Promissio de non nubendo sub certa pœna non valet, & pœna promissa non debetur. *L. Titio centum. §. Titio centum. ff. de condit. & demonstrat.* ubi conditio, vel modus, per quem libertas infringitur, non servatur. & *L. nec si volens. C. de liber. caus. L. libera. C. de inutil. stipul.* ubi matrimonia debent esse libera, & pacta contra eorum libertatem non valent. *cap. gemma de sponsal.* Riccius *in prax. var. res. par.* 2. *res.* 107. Et rei turpis, & illicitæ non obligat, sicut nec rei impossibilis. Bonac. *de contrac. disp.* 3. *quæst.* 12. *p.* 1.

20 Promissio alimentorum non obligat, si promissarius aliunde alimenta percipere potest, nisi aliud ex verbis promittentis constaret, quæ enim ob causam fiunt, a modo causæ formam recipiunt. Menoch. *de arbitr. Jud. lib.* 2. *cas.* 223. *n.* 1. & cessante causa cessat effectus. *L. adigere. §. quamvis ff. de Jurepatr. cap. cum cessante. de appell.* & causa in donatione, seu promissione expressa in principio dispositionis videtur esse fin. *L. fin.* ubi Bart. & Bald. *ff. de hered. instit.* Rol. *cons.* 49. *num.* 43. *lib.* 1. Ciarlin. *controv. for. cap.* 54. *per totum.* & in dubio promissio alimentorum esse perpetua durante vita illius, cui alimenta promissa sunt. *L. Cajo. §. Imperator. ff. de alim. & cib. legat. L.* 1. *C. de legat.* Marescot. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 83. *num.* 28. & 30. quamvis fuerit facta contemplatione matrimonii contrahendi, quia si illud fuit contractum, jam conditio fuit impleta, & sic conditio retinet suam vim. Maresc. *l. c. n.* 37.

21 Promissio solvendi debitum alienum, & in eventum, seu casum non solutionis capiendi cambio facta prius quietatione priori debitori, an censeatur pura, vel conditionalis, & an non facta quietatione remaneat perfecta, vel imperfecta, an debitor dicatur constitutus in mora, & teneatur ad interesse, & an inducat novationem, vide Spetell. *dec.* 40. *per totam. n.* 29.

22 Promissio matrimonii ante alterius acceptationem, & repromissionem non obligat, quia subintelligit repromissionis conditionem, cum sit contractus communis, qui necessario continet obligationem utriusque. Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 4. apud Dianam *par.* 3.

tract. 4. res. 244. contra Sanchez. de matrim. lib. 3. disp. 5.

23 Promissio de solvendo intra certum tempus aliquam quantitatem ad effectum extinguendi censum, non efficit, quod solutione non secuta promissor condemnari possit ad fructus tanquam damna, & interesse loco facti promissi. DD. in L. stipulationes. ff. de V. O. Burat. dec. 913. Rota apud Bich. dec. 533. n. 1. nisi promisisset factum ipsum, hoc est, census extinctionem promissor. Gratian. disc. for. cap. 987. a n. 15.

24 Promissio solvendi in festo Nativitatis Domini intelligitur per totam Octavam, nisi aliud fuerit expressum, & si dein sequantur verba, & per quindecim dies, ante important exclusionem Octavæ. Cyriac. controv. 158. n. 2. & 28. Bich. dec. 281. n. 38. & 39.

25 Promissio facta ex urbanitate non obligat in conscientia, quia non est vera promissio, sed simplex assertio. Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 12. p. 5. Felin. in cap. cum juramento. n. 2. vers. sed hoc. de homicid. Seraph. dec. 136. nu. 3. Mart. And. dec. 92. nu. 8. Bich. dec. 466. n. 32.

26 Promissio externa etiam acceptata non obligat in conscientia, & secundum probabilem etiam interna non obligat in conscientia. Diana par. 3. tract. 5. res. 116. Sotus de Just. & Jur. lib. 4. quæst. 5. Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 12. p. 1. quo tamen casu, an promissarius, qui non potest rem promissam in judicio petere, possit uti compensatione occulta, vide apud DD. quos citat Diana loc. cit. P. Sanctarell. var. res. par. 1. quæst. 66. n. 49.

27 Promissio adulteri ducendi eam in matrimonium, cum qua fuit adulteratus, facit impedimentum dirimens, ut supponitur, sed hic quæritur, an idem impedimentum oriatur, si promissio fuit ficta? Respondetur affirmative, quia ratio inducendi hoc impedimentum dirimens fuit ad tollendum votum captandæ mortis, quod etiam militat in promissione ficta, Sanchez. de matrimonio. lib. 2. disp. 79. nu. 10. Coninch. de Sacram. disp. 31. dub. 5. num. 57. Gutierez. de matrim. cap. 106. num. 28. Castropal. tom. 5. disp. 4. p. 12. n. 11. quidquid in contrarium teneat Diana par. 9. tract. 7. res. 21. citans Henriquez. & Hurt.

28 Promissio etiam jurata, si est prodiga, obligat tantum ad quantitatem, in qua nulla potest intrare prodigalitas. Diana par. 4. tract. 4. res. 27. Sotus lib. 4. quæst. 7. art. 1. ad 2. Mercat. de contract. lib. 6. cap. 16. Palacius eod. tract. lib. 5. cap. 11. quamvis contrarium sentiant Molina de Just. to. 2. disp. 271. & Cajet. in 2. 2. quæst. 32. art. 7. Valent. & alii.

29 Promissio sistendi aliquem in Judicio transit ad hæredes, nisi fuerit facta in causa sui natura non transitoria, veluti in causa injuriarum. Noal. de transmiss. cas. 28. n. 49. quia tunc assumit sibi naturam ipsius causæ injuriarum, quæ est principalis, & ideo sicut non transit causa principalis, ita nec promissio sistendi in Judicio, quæ est accessoria. L. si cum. §. qui injuriarum. ff. si quis caut.

30 Promissio facta Advocato de certa quantitate in casum victoriæ, non est licita, secus, si facta tam in casum succumbentiæ, quam victoriæ. ita Fatin. quæst. 106. Gozad. cons. 3.

Promissio rei partim licitæ, partim illicitæ obligat pro parte licita. Bonac. de contract. disp. 3. quæst. 12. p. 1. aut 6. Sanchez. de matrim. lib. 1. disp. 14.

31 Promissio sub fide nobili non æquiparatur juramento, secus sub fide Christiana. Fachin. lib. 1. controv. Jur. cap. 12. litt. C. Jo. Imol. in cap. cum tempore. n. 2. de arbitr. Rota dec. 1. de pact. & dec. 138. in antiq. Gabr. de transact. conclus. 1. n. 29. gl. in cap. penult. de jurejur. & cap. commissum. de sponsal. & ita conciliari possunt Canones, qui videntur inter se contrarii.

Promissio de non offendendo, vide Inimicus, & Cautio.

32 Promittens aliquid præstare sine præfixione termini, aut conditionis, si agitur de lucro captando, tenetur quamprimum, etiam absque interpellatione. L. hæc conditio. ff. de condit. & demonstrat. Cravetta cons. 192. Gratian. disc. for. cap. 137. Zachias de Societ. officii. n. 242. Scaccia de commerc. & camb. § 1. quæst. 14. nu. 389. Sperell. dec. 107. num 18. quia tunc tenetur quamprimum etiam sine interpellatione. L. hæc conditio si ita Capitolium. ff. de cond. & demonstr. L. si ita stipulatus essem aisque te. & L. continuus. §. cum ita ff. de V. O. Rota apud Seraph. dec. 225. & 209. nu. 4. & dec. 134. par. 1. divers. & apud Burat. dec. 674. n. 2. & 3. multo magis si fuit præfixa dies, quia tunc dies interpellat pro homine. L. 2. C. de jure emphyt. Alex. cons. 99. n. 7. lib. 4. Socin. jun. cons. 66. n. 17. lib. 2. Natta cons. 226. nu. 4. lib. 1. Gabr. de solution. conclus. 9. num. 1. Surd. dec. 57. n. 13. Rota apud Seraph. dec. 225. n. 4. & in recent. dec. 192. num. 16. par. 5. si vero promisit aliquid præstare post mortem fidejussoris, uti alium dare fidejussorem, nec probatur ad promittentis notitiam devenisse fidejussoris obitum, tunc mora non contrahitur ante interpellationem, quia ignorans non dicitur contemnere, aut negligere. L. ex maleficiis. §. longius. ff. de act. & oblig. L. si ignorans ff. locat. cap. quia diversitatem. de concess. preb. Ofasch. dec. 38. num. 24. Cravetta. cons. 226. n. 7. Berous. cons. 56. n. 5. vol. 3. Surd. cons. 150. n. 42. & 44. lib. 1. & dec. 26. n. 30. Gratian. discept. for. cap. 944. n. 38. Quod si promisit, v. g. renovare fidejussorem ad omnem creditoris etiam simplicem requisitionem, ante interpellationem moram non incurrit, quia divinare non tenetur. Alex. cons. 45. n. 4. & 5. lib. 5. Sperell. l. c. n. 34. Gratian. discept. for. cap. 748. nu. 2. Dec. cons. 2. vol. 2.

Promittens bonum litis eventum apud Judicem, & ob 33
id aliquid accipiens, punitur veluti corrumpens Judicem. Menoch. de arb. cas. 344. Decian. & Put. apud Fatin. quæst. 111. art. 12. quod procedit etiam in Advocato, & Notario, vide in praxi Judicis.

Promittens se obligare, vel facere pactum de retro- 34
vendendo secundum aliquos non statim obligatur; quia actus non operantur ultra intentionem contrahentium. L. non omnis ff. si cert. pet. communior tamen est contraria sententia. Jo. And. quem sequuntur Alex. Socin. Jas. Curt. & alii apud Fachin. lib. 2. controv. Jur. cap. 7. quia inutiles circuitus sunt vitandi. L. cum fund. ff. si cert. pet. sicut promittens renuntiare obligatur etiam sine effectiva renuntiatione. Covar. in cap. quamvis. de pact. in 6. Capic. Latro dec. 3. n. 21. & dec. 2. n. 33. Capon. disc. for. 328.

Promittens factum alienum sub pœna non excusatur, 35
licet fecerit, quod potuit, & is, qui facere potuit, noluerit. Fachin. lib. 3. controv. Jur. cap. 20. Seraph. de privil. juram. privil. 77. quia promittens prævidere potuit, quod erat futurum. Lim. si ob causam non prævisam, quæ nec prævideri potuit, factum fuit omissum. Cyriac. controv. 103. & 677. Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 5. quæst. 164. sed absolute promittentem factum alienum, si fecit, quantum potuit, omnemque diligentiam adhibuit, ut alter faceret, si is noluit excusari, docent gl. in cap. ex rescripto de jurejur. ubi Fel. Parr. cons. 236. Feder. de sen. cons. 122. Dec. in L. impossibilium ff. de R. J. Afflict. dec. 295. Covar. in cap. quamvis. par. 2. §. 4. n. 3. de pact. in 6. Menoch. cons. 236. n. 13. lib. 3.

Promittens aliquid, ubi agitur de damno vitando, 36
veluti pœna, ad quam se obligavit, non incurrit pœnam, nec ad illam obligatur, nisi enim non adimplemento concurrat mora, adeoque interpellatio, quod limit. si promissioni fuit adjecta dies, quæ interpellat pro homine, quia tunc intelligitur promissio, si petatur. L. peto. ubi Castr. ff. de leg. 2. Fel. in cap. sin autem de rescript. Surd. dec. 57. Sperell. dec. 107. Seraph. decis. 225. Capon. discept. for. 248.

Promittens dare fidejussorem, cum non esset obliga- 37
tus, non liberatur dando cautionem curatoriam. DD. apud Fachin. lib. 12. controv. Jur. cap. 63. qui tamen contrarium tenet cum Seraph. de privil. juram. privil. 18. n. 26.

Promittens vendere obligatur pro rata pretii accepti. 38
Thes. decis. 233. Seraph. de privil. juram. privil. 23. Costa. de portione rata. q. 82. ubi distinguit. Et promittens de evictione non tantum tenetur de facto suo, sed etiam pro facto sui Auctoris. Surd. cons. 36. Martha. claus. 194. Ciarlin. controv. for. cap. 92. n. 23.

Promittens Consanguineæ matrimonium secundum mul- 39
tos tenetur stare promissioni, & procurare dispensationem, secundum alios non tenetur. Sanchez. de matrim. lib. 5. disp. 5. Gobat. par. 2. alphab. cons. 4. nu. 164. & promittens matrimonium nullo præfixo termino tantum tenetur implere promissionem urgente promissario, sicut debitor sine termino tantum tenetur solvere post interpellationem. Sanchez. de matrimon. lib. 1. disput. 28. & DD. apud Dianam. part. 3. tractat. 4. resolut. 245. & qui promisit ficte matrimonium, & cognovit pro-

propterea carnaliter puellam, cui ficta promissio facta fuit, tenetur illam inducere. Diana. *par.* 5. *tract.* 14. *resol.* 32. ubi DD. Vasquez. *in* 3. *par. to.* 4. *disp.* 6. *cap.* 4. *de matrim.* Mercerus *in* 3. *par. de Sacram. q.* 43. *dub.* 1. & alii.

40 Promittens, vel dans aliquid in Romana Curia Officialibus, quando incurrat pœnas Gregorii VIII. vide Dianam. *par.* 7. *tract.* 4. *ref.* 1. & Bullam ejusdem Gregor. seu Constitutionem. Cæterum ab his pœnis excusantur plures. Primo, si munera, sive ante, sive post gratiam dentur, non pro gratia, vel justitia obtinenda, sed ob alium finem, & titulum in Bulla non comprehensum, quia lex præsertim pœnalis extendi non debet ultra propriam verborum significationem, & Legislatoris voluntatem, uti cum datur aliquid ex gratitudinis titulo, vel liberalitatis, quorum mentio non fit in Bulla. Secundo, si detur aliquid propter laborem, licet majus sit stipendium, quam debitum, modo non referatur ad gratiam, vel justitiam obtinendam, quamvis detur ante collatam gratiam, vel justitiam. Tertio, si detur aliquid pro compensando damno, modo non adsit excessus notabilis, quia sæpe propter impetrationem ejusmodi gratiæ sibi non audent petere, & exponunt se periculo non obtinendi, quod petunt.

41 Porro promissio quæcunque, si talis sit, quæ moveat ad gratiam, seu justitiam faciendam, est prohibita in Bulla Gregoriana, & incurrit pœnas illius, nisi, ut ait Bonac. *to.* 3. *disp.* 2. *q.* 3. *p.* 31. *n.* 10. verba promissoria proferantur urbanitatis gratia absque animo aliquam obligationem contrahendi; si enim proferrentur animo vere promittendi, & se obligandi, tunc pœnas Bullæ non evitaret. Diana pro hac sententia citat Navar. & Filiuc. *ref.* 2. *ver. verum absolute.*

42 Pœnas prænotatas Gregorianas non incurrit, qui ficte promisit, quia ficta promissio non est promissio. Bonac. *to.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 3. *p.* 31. *nu.* 8. Corona. *par.* 3. *de simon. n.* 14 Less. *lib.* 2. *cap.* 35. *nu.* 11. *dub.* 1. Sotus. *de Just. lib.* 9. *quæst.* 8. *art.* 1. Tolet. *lib.* 5. *cap.* 9. Sed quidquid sit in foro animæ, in foro fori talis haberetur pro excommunicato, quia forum externum judicat de externis, & non de internis. Quod tamen non militat in promissione non acceptata, quia licet non sit acceptata, tamen incurrit pœnas Gregorianas, ut tenent Molina, Farin. Beccatius, & Dicastillus. *de Just. & Jur. lib.* 2. *tract.* 1. *disp.* 5. *dub.* 7. *nn.* 182. quamvis contrarium velit Bonac. *l. c.* & alii; quia promissio non est proprie promissio, nisi fuerit acceptata.

43 Promittens aliquid sub juramento non obligatur, antequam promissio fuerit acceptata, quia juramentum sequitur naturam actus, cui apponitur, sed actus non obligat ante acceptationem. Sanchez. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 7. Bonac. *to.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 3. contra Covar. *par.* 2. *de pact.* §. 3. Molin. *de Justitia & Jur. disp.* 263.

44 Promittens solvere certo die, aut dare pignora, adveniente die potest cogi ad solvendum, quamvis sit paratus dare pignus, quia promissio pignoris videtur adjecta ad crediti securitatem. Thes. *dec.* 147. Cancer. *var. res. par.* 2. *cap.* 6. Gratian. *discept. for. cap.* 164. *nu.* 18. Fontanella. *de pact. nuptial. clauf.* 5. *gl.* 8. Capon. *discept. for.* 148. Et si promisit solvere in diversis locis, tenetur pro rata. Costa *de port. ratæ, q.* 69.

45 Promittens Tutori pro desponsanda pupilla, non obligatur, quia sponsi promissio non valet, ne ob lucrum puella seducatur. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 7. nisi fiat promissio consanguineo puellæ. Anchar. *cons.* 175. Natta *cons.* 76. Nevizan. *cons.* 47. *a num.* 1. Gutierez *de tutel. par.* 2. *cap.* 11. *num.* 10. Hieronym. Grat. *respons.* 120. *vol.* 1. Ita promittens mulieri centum, si secum matrimonium contraxerit, non obligatur. *L. si ita stipulatus. ff. de V. O.* Paschal. *l. c. par.* 1. *cap.* 4. *n.* 45. *ex L.* 2. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* quia matrimonia non debent esse venalia. Lim. si talis promissio fieret inter personas inæquales ratione ætatis, nobilitatis, aut divitiarum, dummodo inæqualitas non esset modica. Surd. *cons.* 164. *n.* 34. Paschal. *l. c.* quia talis promissio, vel donatio præsumitur facta in compensationem inæqualitatis. Barb. *in L. quæ detis. ff. sol. matrim.* quæ donatio pleno jure acquiritur mulieri, ita ut secundo nubens non teneatur illam reservare filiis primi matrimonii. Ripa *in L. fœmina. n.* 44. *C. de secund. nupt.* est enim donatio remuneratoria, & eam mulier videtur habere titulo oneroso. Batt. & gl. *in L. si voluntate. C. de promiss.* Jo. Lopez. *in rubr. de donat. inter vir. & uxorem.*

Promittens dotem suæ filiæ intuitu matrimonii con- 46
trahendi mediante publico instrumento, & cum hypotheca omnium bonorum, & constitutione precarii eam tenetur solvere puellæ etiam non secuto matrimonio, aut cum alia persona, quam cum illa, cujus contemplatione facta fuerat promissio, & promissaria debet præferri omnibus creditoribus posterioribus. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. *a num.* 69. quia pater promittendo dotem filiæ absolute, videtur eam donare. *L. fin. C. de dote promissa*, & quidem irrevocabiliter. ita Pratus ad Paschal. *l. c. fol.* 60. *ad num.* 36. Hieronym. Laon. *decis. valens* 137. *num.* 17. Monter. *decis. Arag.* 10. *num.* 7. Intrigl. *dec.* 20. Lutell. *de donat. tract.* 1. *discurs.* 3. *par.* 6. *& special.* 4. Giurba *obs.* 38. *par.* 1. *num.* 13.

Promittens non offendere, nec in bonis, nec in per- 47
sona, si prius offendat in persona occidendo, & dein in bonis derubando, una tantum debetur pœna, nimirum propter homicidium. Sermo est de pœna conventionali, quia post homicidium per rubariam non fuit fracta pax, quia pax morte fuit finita, & quod non est, rumpi non potest. *L. nam etsi sub conditione.* §. *post aefectum ff. de injust. test. L. decem. ff. de V. O.* & defuncto non fit furtum, nec offensa, sicut nec jacenti hæreditati, quæ non dicitur vim pati. *L.* 1. §. *Scævola ff. si quis testam. liber. esse jus. fuer. L. a Titio L. hereditariæ rei ff. de furt.* si vero homicidium, & rubaria simul factæ fuerunt, licet præcedat homicidium, duæ pœnæ erunt imponendæ, quia duo delicta contra pacem facta dicuntur. *L. qui duos ff. de manumis. testam. & L. nunquam actiones*, ubi gl. *ff. de act. & oblig.* & si in pacis promissione adest clausula *toties quoties*, pœna sæpius committitur, præsertim si pax fuit fracta inter multos, quia si unus occiditur, cæteri offenduntur etiam in rapina bonorum. *L. si duo rei.* §. *fin. ff. de arbitr.* Alex. *cons.* 115. *num.* 9. *lib.* 4. Corn. *cons.* 40. *num.* 10. *lib.* 2. Vulpel. *in tract. de promiss. de non offenden. quæst.* 103. *num.* 3. Muscatell. *in pract. fidejussor. par.* 1. *mod.* 15. *sub num.* 7. *&* 8. *ver. imo ampliari potest.* Cabal. *resol. crimin. cas.* 189. *n.* 4. si autem rapina præcessit homicidium, certum est, plures pœnas incurrisse offendentem contra suam conventionem *l. c. n.* 1.

Promittens aliquid solvere intelligitur promisisse, qua- 48
tenus de jure solvere teneatur. Bursat. *cons.* 329. Surd. *cons.* 53. *n.* 20. Seraph. *de privil. juram. privil.* 13. *num.* 27. Afflict. *dec.* 399. *n.* 14 Grammat. *dec.* 103. *num.* 168. Gratian. *dec. March.* 114. *num.* 16. Rota *dec.* 565. *n.* 10. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 89. *n.* 2. & promittens alicui solvere summam ab alio debitam, efficitur debitor illius, ad cujus favorem promisit. Cenc. *de censib. quæst.* 73. *n.* 16. Ludovis. *dec.* 386. *n.* 1. apud Bich. *dec.* 329. *n.* 15.

Promittens in obligationibus facti non debet conde- 49
mnari ad factum, & interesse, sed sufficit præstari interesse tantum, quando factum præstari non potest. Buratt. *dec.* 808. *nu.* 1. Bich. *dec.* 407. *n.* 1. Bald. *cons.* 898. *n.* 3. *vers. præterea sicut. lib.* 2. Aym. *cons.* 315. *n.* 2. Rota *dec.* 282. *n.* 2.

Promittens pro alio intelligitur solum se obligasse ad 50
id, quod ille debet ex propria persona, non autem ex persona alterius. Surd. *cons.* 231. *n.* 64. Bich. *dec.* 135. *n.* 8. quia fidejussio est stricte intelligenda, ut etiam in casu expresso minus obliget, quam fieri potest. Menoch. *cons.* 212. *a n.* 13. Bursat. *cons.* 193. *n.* 6.

Promittens aliquid adimplere infra certum tempus, 51
uti per mensem August. non potest ante dictum mensem conveniri ad faciendum, nec in mora constitui, etiam si fuerit interpellatus. *L. cum qui* 41. §. 1. *& L. seq. de V. O. L. cedere diem ff. de V. S.* Ant. Faber. *in L. si socii* 78. *col.* 2. *ff. pro socio L. lecta* §. *sed cum fortis. ff. si cert. pet. L. si stichus certo die ubi gl. ver. non tenetur L. cum filiusf.* §. *fin.* ubi DD. *ff. de V. O.* Paris. *cons.* 34. *n.* 26. *lib.* 1. Pappon. *cons.* 33. *n.* 5. Capyc. Latr. *dec.* 45. *n.* 8. Larrea *dec. Granat.* 15. *n.* 6. apud Bich. *dec.* 262. *n.* 7. *&* 8.

Promittens rem tradere, tenetur libere rem tradere, 52
alias potest recipiens agere ad remtraditam liberandam. *L. ex his prædiis.* ubi gl. *C. de evict.* Rota *dec.* 161. *n.* 8. *&* 9. apud Zachiam *de oblig. camer.* aut ad interesse.

Salas. *de contract. tit. de empt. & vendit. dub.* 46. *n.* 7. & promissor, donec rem liberet, non dicitur per traditionem rei non liberæ suam obligationem adimplevisse. Berous. *cons.* 158. *n.* 31. *lib.* 1. Dec. *cons.* 483. *n.* 18. Surd. *cons.* 36. *n.* 9. *vers. nec liberatur. ex L. si in emptione.* §. *vacuam &* §. *fin. ff. de act. empt. L. si Pater. C. eod. tit.* Rota *dec.* 162. *n.* 3. *par.* 1. *recent.* apud Bieb. *dec.* 541. *n.* 17. *&* 18.

53 Promittens etiam cum juramento secretum naturale in damnum tertii, vel contra bonum publicum, non tenetur; quia tale juramentum esset vinculum iniquitatis. Escobar a Cetro *de Confess. solicit. par.* 2. *quæst.* 3. §. 4. *n.* 45. *&* 46. Carena *in praxi S. Officii par.* 2. *tit.* 9. §. 5. *n.* 22. *& to.* 6. §. 22. *nu.* 123. Sanctarel. *tract. de hæret. cap.* 9. *n.* 10. Suarez *de fide disp.* 20. *sect.* 4. *n.* 17. & Diana *par.* 9. *tract.* 8. *n.* 4. *res.* 46. sed cum secreta non subsint punitioni Judicis, sed divinæ vindictæ, juxta S. Tho. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 10. Navar. *in man. cap.* 18. Ideo sententia contraria Fragosi *de Rep. Christiana to.* 2. *par.* 2. *lib.* 5. *disp.* 14. §. 1. *n.* 11. Fagundez, & aliorum, sua non caret probabilitate; præsertim si non fuit promissa correctio fraterna.

54 Promittens vendere tenetur, quia promissio de vendendo, seu de locando habetur pro venditione, aut locatione. Aretin. *in L.* 1. *num.* 1. *ff. de pignorat. act.* Alciat. *cons.* 18. *num.* 6. *&* 8. Menoch. *cons.* 147. *n.* 10. Beltrand. *cons.* 228. *n.* 3. *lib.* 3. *par.* 2. Andreol. *controv.* 112. *num.* 12. præsertim si accessit consensus utriusque partis, quo casu contractus dicitur perfectus. Et in specie, quod si unus dicat, volo vendere, & alius volo emere, dicatur perfecta venditio, tenent Surd. *dec.* 371. *n.* 37. Vinc. de Franch. *dec.* 347. *n.* 4. Carraf. *dec.* 29. *n.* 9. *& seq.* maxime si fuit statutum certum pretium venditionis, seu locationis, quia ubi concurrit res, pretium, & consensus contractus est perfectus, & ab eo recedi non potest. Rub. *cons.* 29. *n.* 4. Paris. *cons.* 68. *nu.* 6. *lib.* 1. Bursat. *cons.* 100. *num.* 2. Matth. Cunan. *de pact. lib.* 1. *cap.* 6. *nu.* 17. Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 8. Rota *dec.* 517. *n.* 1. *par.* 1. *divers. & dec.* 552. *num.* 7. *par.* 1. *& dec.* 37. *nu.* 2. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* apud Pacian. *alleg.* 122. *n.* 9. *& seq.*

55 Promittens extinguere censum per accolationem, quamvis non sit facta inter Venditorem, & Emptorem census; sed ab ipso duntaxat accolatatio ad favorem debitoris tenetur, quia promissio accolatarii est valida. Cenc. *de censib. quæst.* 60. *n.* 32. *& quæst.* 106. *nu.* 15. *vers. sed posset.* apud Pacian. *alleg.* 145. *n.* 1. Fontanell. *de pactis nupt. claus.* 4. *gl.* 18. *par.* 3. *nu.* 9. Giurb. *dec.* 85. *n.* 7. Rota *dec.* 450. *n.* 12. vigore cujus promissionis competit actio, non tantum debitori principali, ad cujus favorem fuit facta, sed etiam illius fidejussori, cui debitor indemnitatem promisit. Hering. *de fidejuss. cap.* 25. *n.* 149.

56 Promittens litem non movere, sed legitime defendere præsentaneam translationem Domin. inter vivos clare demonstrat. Grat. *cons.* 7. *num.* 24. *lib.* 2. Altograd. *cons.* 8. *num.* 16. *vers. quarto quia. lib.* 1. Paris. *cons.* 33. *lib.* 3. Pettus Pacian. *alleg.* 2. *num.* 17.

57 Promissiones semper intelliguntur rebus sic stantibus. Dec. *cons.* 335. *num.* 4. *vers. & est regula.* Barb. *claus.* 129. *num.* 2. Rota coram Seraph. *dec.* 179. *num.* 1. *& dec.* 707. *num.* 7. & coram Duran. *dec.* 322. *num.* 4. Pacian. *alleg.* 12. *n.* 10. & quæ sunt correspectivæ ad contractum, non possunt dici pactum nudum, sed vestiuntur cohærentia contractus, & statim partibus tribuunt jus, ita ut agere valeant. Bart. *in L.* 2. *ad fin. C. de cond. ob caus.* Alex. *cons.* 113. *nu.* 3. Mant. *de tacit. lib.* 24. *tit.* 1. *n.* 1. Rota *dec.* 58. *n.* 20. *& seq. par.* 6. *recent.* Pacian. *alleg.* 128. *n.* 14.

58 Promittens solvere dotem intra annum non contrahit obligationem, nisi intra annum computandum a die matrimonii contracti, & non a die promissionis. *L. tali.* 49. *ff. de Jure dot.* Gratian. *discept. for. cap.* 301. *n.* 27. *&* 28. *par.* 2. Giurb. *dec.* 80. *nu.* 15. *& ad consuetud. Messana. par.* 1. *cap.* 3. *gl.* 5. *num.* 37. Rota apud Zachiam. *de societ. dec.* 5. *n.* 3. quia dos non potest esse sine matrimonio. Conciol. *alleg.* 4. *n.* 25.

59 Et si promissio dotis fuit facta in certo prædio, si verba *in prædio* fuerunt apposita dispositioni, prædium dicitur esse in obligatione, & quantitas dotis in solutione. Corn. *cons.* 215. *n.* 2. *vol.* 4. Ruin. *cons.* 65. *n.* 8. *lib.* 2. Honded. *cons.* 53. *n.* 32. *vol.* 2. Gratian. *dec. March.* 141. *n.* 8. *& disc. for. cap.* 116. *n.* 32. Aldobrand. *cons.* 115. *n.* 23. *&* 30. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 390. *n.* 41. *& seq.* Rota apud Buratt. *dec.* 287. *n.* 2. *&* 3. *& dec.* 655. *n.* 4. *par.* 4. *recent.* Conciol. *alleg.* 7. *n.* 8.

Promittens matrimonium contrahere alicui mulieri, seu puellæ, potest compelli ad illud contrahendum, nisi aliquid triste timeatur. Abb. *in cap. requisivit.* 17. *n.* 4. *& seq. de sponsal.* Gratian. *disp. for. cap.* 804. *nu.* 10. & Sanchez *de matrim. lib.* 1. *disp.* 29. *nu.* 4. Laym. *in Theol. Moral. lib.* 5. *tract.* 10. *par.* 1. *cap.* 1. *sub n.* 4. & post Canonicas monitiones potest ad id adstringi etiam censuris; si tamen sponsus his omnibus contemptis recuset contrahere, ratione libertatis matrimonii, quæ semper in eo requiritur, non potest præcise compelli ad implendum, sed absolvi debet a censuris, quæ per modum medicinæ in hoc casu latæ fuerunt, etiam illo non petente, præsertim si promissio non fuit jurata. Innoc. Jo. And. Anchar. & Canonistæ communiter *in cap. ex litteris* 10. *de sponsal.* Gratian. *l. c. cap.* 804. *nu.* 18. Sanchez *l. c. nu.* 7. Laym. *l. c.* Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 17. *n.* 8. Adden. ad Buratt. *dec.* 311. *n.* 5. Rota apud Duran. *dec.* 252. *n.* 13. & alii apud Conciol. *alleg.* 19. *n.* 12. 13. *&* 14. 60

Promittens matrimonium Consanguineæ intra gradus prohibitos non obligatur, quia promissio non valet. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *quæst.* 74. *n.* 11. & est locus pœnitentiæ, & potest propria authoritate a promissione recedere, & post obtentam etiam dispensationem opus est novo consensu libero. Covar. *de sponsal. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 7. Guttierez *quæst. Canon. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 17. Sanchez *de matrim. lib.* 5. *disp.* 5. *nu.* 26. Ludovis. *dec.* 410. *num.* 1. ubi Beltramin. *litt. A.* Mant. *dec.* 201. *n.* 3. Rota apud Buratt. *dec.* 203. *n.* 5. Rota *in Hispal. sponsal.* 11. *Feb.* 1639. *coram Card. Panzirolo & dec.* 107. *par.* 8. *recent.* Abb. *in cap. super eo* 5. ubi Anchar. & Zabarella *de condit. appos.* quia Papa concedendo dispensationem non censetur habere ratum, quod prius illegitime actum fuit, sed tantum dare licentiam contrahendi matrimonium, impedimento, quod illi fuit narratum, non obstante. Genuen. *in prax. Archiepisc. Neapol. cap.* 14. *nu.* 6. *in fin.* Rota apud Ludovis. *dec.* 410. *nu.* 5. Seraph. *dec.* 838. *nu.* 12. & apud Buratt. *dec.* 203. *n.* 8. & alii apud Conciol. *alleg.* 19. *n.* 16. 17. *&* 18. 61

Promittens non obligatur, si promissio est relativa, sine relato, uti si promissio consignationis sit relativa ad apocham aliquam, quæ non obligat, si non constat de apocha. Franc. Bec. *cons.* 56. *n.* 30. Surd. *cons.* 5. *n.* 57. *vol.* 1. Cyriac. *controv.* 546. *n.* 118. Rota post Cenc. *de censib. dec.* 75. *n.* 9. *& dec.* 547. *n.* 10. & apud Buratt. *dec.* 1. *n.* 10. *& dec.* 754. *n.* 3. & quamvis promissio relativa, quando est certa, & clara, probet etiam non constito de relato, juxta Mascard. *de prob. concl.* 923. *n.* 6. *lib.* 2. Rotam *dec.* 24. *n.* 10. *par.* 7. *recent.* id tantum procedit, quando agitur de re, quæ pendet a mera partis potestate. Adden. ad Buratt. *dec.* 52. *n.* 11. Gratian. *discept. for. cap.* 501. *n.* 16. *& cap.* 508. *n.* 34. Andreol. *controv.* 236. *n.* 9. Conciol. *l. c. n.* 79. *&* 80. 62

Promittens solvere pretium non obligat ante traditionem rei venditæ, si fuit facta promissio non determinativa certa die. Mascard. *de prob. concl.* 1394. *n.* 39. Gratian. *discept. for. cap.* 301. *nu.* 26. Rota apud Zachiam *de societ. dec.* 5. *n.* 4. Bald. *in L.* 1. *num.* 23. *vers. cum enim C. de usu & usufr. leg.* Socin. sen. *cons.* 128. *n.* 3. *lib.* 3. Rota *dec.* 136. *n.* 13. *par.* 5. *recent.* Conciol. *alleg.* 55. *n.* 28. *&* 29. Et ita promittens accolare census non obligatur solvere, nisi postquam Venditor indicaverit census, quia promissio accolandi census habet in se tacitam conditionem, si per venditorem indicentur census, vel illorum lista, cum emptor non teneatur illos scire, uti factum alienum. *L. cum falsum* 46. ubi gl. *ff. de acquir. hered. L. fin. ff. pro socio.* Rota *dec.* 12. *n.* 6. *&* 9. *par.* 4. *recent.* Conciol. *l. c. nu.* 39. Et promissio quælibet continet conditionem, si promittenti observetur fides. *cap.* 3. *de jurejur. gl. in cap. quemadmodum* 25. *ver. conditio. de jurejur.* Rol. *cons.* 53. *n.* 27. *vol.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 890. *n.* 2. *vol.* 2. *& conclus.* 139. *nu.* 12. *vol.* 3. Cyriac. *controv. for.* 546. *nu.* 53. Conciol. *alleg.* 59. *nu.* 35. Rota *dec.* 542. *n.* 20. *par.* 4. *recent. to.* 3. 63

Pro-

64 Prominens plura alternative unum tantum adimplere tenetur, nec tenetur ad utrumque. L. si ita quis stipulatus. 63. ff. de V. O. L. si heredi plures. ubi gl. ff. de condit. instit. Menoch. cons. 348. nu. 4. Rota dec. 321. num. 11. par. 5. recent. & dec. 198. n. 4. par. 5. recent. Bald. cons. 482. Tusc. litt. A. conclus. 317. n. 6. Altograd. jun. controv. 83. n. 64.

65 Promittens cum juramento in donatione facta, quod illam velit habere ratam, & firmam, nec illi contravenire ex aliqua, & bona donata defendere, quamvis promissio fuerit facta absenti, tamen obligatur in vim pacti de non alienando, & alienatio, seu dispositio contra promissionem juratam est nullius valoris. Peregr. de fideic. art. 51. num. 76. & 77. Gabr. de pignor. & hypothecis conclus. 1. Surd. cons. 405. num. 9. Carleval. de Jud. lib. 1. tit. 3. dis. 11. num. 3. Fusar. de substit. quest. 674. n. 18. Menoch. cons. 63. num. 19. & cons. 1153. n. 65. & 66. Altograd. controv. 95. num. 36. Franchedin. consult. 49. n. 18. præsertim si in promissione adsit clausula constituti & precarii, quæ omnia impediunt translationem dominii in alios, quam Donatarium. DD. cit.

66 Promittens relinquere tempore mortis dicitur donare causa mortis, & non inter vivos. Altograd. jun. controv. 29. num. 60. & controv. 98. nu. 2. Gomez. var. res. to. 2. cap. 3. de donat. nu. 19. vers. quæ omnia. Barb. in L. quæ datis. num. 109. & 110. vers. unde infertur. ff. sol. matrim. Fachin. controv. Jur. lib. 5. cap. 22. quia quando mentio mortis est posita in dispositivis, apparet illam esse causam finalem, quæ movet donantem ad donandum. Gratian. disc. for. cap. 98. nu. 26. Barb. l. c. Fontanell. de pact. nupt. claus. 4. gl. 3. num. 12. vers. & quamvis. Galeota controv. Jur. lib. 2. controv. 21. num. 4. quæ donatio resolvitur per præmortentiam ejus, cui facta fuit promissio. L. un. §. 1. C. de caduc. tollen. L. Seia 42. ubi Bart. ff. de donat. caus. mort. L. si quis Titio ff. de leg. 2. L. si cum hares ff. quando dies leg. ced. L. cum illud. 25. ff. eod. Hartman. Pistor. lib. 3. quæst. 8. nu. 106. qq. Jur. Cancer. var. res. par. 3. cap. 7. de pact. num. 87. Fontanell. l. c. Mant. de tacit. lib. 21. tit. 29. nu. 7. Altograd. d. controv. 98. num. 54. quod si promissio fuit facta favore matrimonii accedente maxime juramento, fit irrevocabilis, tenet Thes. jun. quæst. for. lib. 2. quæst. 79. per totum. ob interesse uxoris, aut alterius, cujus interest pactum servari. Cancer. var. res. lib. 1. cap. 8. de donat. nu. 34. Fontanel. de pact. nupt. claus. 8. gl. 9. par. 5. num. 21. Altograd. tamen l. c. num. 47. defendit esse revocabilem, & citat Alvarot. in cap. filii. si de feudo fuerit controv. inter Dominum, & Agnatum. Abb. cons. 48. vol. 2. Decian. cons. 7. num. 113. lib. 1. Alciat. cons. 135. num. 4. & 9. Tiraquel. de jure primogen. quæst. 8. Mant. de tacit. lib. 12. tit. 34. n. 21. Fab. in L. fin. C. de pact. Mattha de success. legal. par. 4. q. 25. art. 4. nu. 5. Thes. sen. dec. 225. n. 9. Rota in Avenionen. heredit. 5. Martii 1646. coram Roias. quæ est dec. 390. par. 9. recent. nu. 21. Altograd. l. c. nu. 47.

P R O P R I E T A S.

Praxis Proprii, & Proprietatis.

1 Propriam turpitudinem allegans non est audiendus ad sui favorem. L. si creditoribus C. de serv. pign. præsertim in foro externo, in quo non creditur dicenti, se ficte contraxisse matrimonium. Host. Jo. And. & Anchar. in cap. veniens qui Clerici, vel Monachi; quia simulare contrahere est peccatum mortale. Navar. in man. cap. 32. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 59. a n. 6.

2 Proprietarius finito usufructu habet remedium manutentionis, seu mandati manutentivi de eodem usufructu. Natta cons. 419. Castil. de usufr. cap. 61. Thes. jun. quæst. for. lib. 2. quæst. 96. Rota post tract. Post. de manut. dec. 293. num. 7. & 299. & obs. 16. num. 43. Ciarlin. cap. 169. num. 3. 7. & 8. §. finitur. Instit. de usufr. L. antiquitas. §. talos. C. de usufr. Bald. in L. 1. quæst. 46. ff. de rer. divis. Natta cons. 439. cit. num. 3. lib. 2. Beroul. cons. 60. num. 26. lib. 1. Menoch. de retin. rem. 3. a nu. 23. quia proprietarii possessio mortuo usufructuario non est nova possessio, & ideo manutenibilis. Rota in Arimin. bonorum die 28. Maii 1627. apud Post. de manut. dec. 58. n. 31. & seq. Potest capere possessionem bonorum usufructui subjectorum propria authoritate. Conciol. alleg. 24. Gratian. disc. for. cap. 779. n. 4. par. 4. Thes. quæst. for. lib. 2. quæst. 96. n. 4. Thomat. dec. March. 118. n. 10. Castill. de usufruct. cap. 61. num. 6. Andreol. controv. 148. n. 17. Post. de manut. obs. 16. n. 37. Rota dec. 359. num. 2. par. 5. recens. Conciol. l. c. a num. 1. usque ad 4.

3 Proprietarii collatio non attenditur, cum alius, qui est in quasi possessione conferendi, confert, quia proprietarius non potest propria authoritate recuperare possessionem, & spoliare invasorem. cap. in litteris. de restit. spoliat. vide *Spoliatus*.

4 Proprietarius potest simul præsentare cum Usufructuario. Ciarlin. controv. for. cap. 80. Abb. in cap. fin. n. 8. de concess. præb. Lambertin. de Jurepatr. lib. 1. par. 2. q. 10. art. 3. n. 3. & 30. Riccius de Jurepatr. res. 194. n. 1. & 9. Mant. dec. 140. n. 9. & 10. Vivian. de Jurepatr. lib. 4. cap. 7. n. 8. vide *Præsentatus*.

5 Proprietas an, & qualiter censeatur relicta relicto usufructu. vide *Legans*.

P R O T E S T A T I O.

Praxis Protestationis.

1 Protestatio, quid, & quotuplex sit, vide Scacciam de Jud. lib. 1. cap. 30. n. 36. nam quædam protestatio requirit partis præsentiam, aut notificationem, uti quæ fit super eo, quod consistit in propria voluntate protestantis, & alterius, vel super facto, ex quo posset alterius jus lædi, alias non requirit præsentiam partis, quia scilicet nemo gravatur. Alia est judicialis, alia extrajudicialis, illa, quæ fit authoritate Prætoris, hæc, quæ fit extra judicium, quæ regulariter requirit testes. Papien. in forma protestationis. n. 6. & 12.

2 Protestatio contraria facto non relevat. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 30. n. 41. ubi DD. nam factum attenditur, non verba. Bich. dec. 3. n. 14. & dec. 547. nu. 13. Gratian. discept. for. cap. 33. n. 16. Buratt. decis. 46. n. 18. Ripa in cap. cum M. Ferrarien. n. 70. & ibi Felin. n. 79. de constit. Abb. in cap. solicitudinem. n. 8. de constit. Rota coram Buratt. dec. 338. n. 5.

3 Protestatio sui juris præservativa facta in uno actu, non relevat, nisi repetatur in actibus subsequentibus. L. cum in plures. ff. locati. Felin. in d. cap. cum M. de constit. Surd. cons. 8. Farin. decis. posthum. dec. 193. Bich. dec. 417. n. 11. Rota dec. 193. n. 5. par. 4. & dec. 8. n. 6. par. 5. recent. Ciarlin. controv. for. cap. 106. n. 46. qui probat ex L. cum in plures. cit. Cravetta cons. 463. n. 18. & cons. 605. n. 5. Cephal. cons. 222. n. 14. & a protestatione dicitur recessum per actum contrarium, aut incompatibilem. Bart. in L. non solum. §. morte. n. 17. ubi Jas. num. 14. ff. de nov. oper. nunt. Fel. in d. cap. cum M. n. 44. & ibi Dec. n. 17. Castr. cons. 45. n. 2. t. 1. Paris. cons. 9. n. 48. lib. 1. Rol. cons. 69. n. 46. lib. 4. Afflict. dec. 78. num. 56. Cephal. cons. 253. num. 28. Mascard. de probat. conclus. 44. n. 11. Mastrill. dec. 55. num. 7. & 8. par. 1. Et hinc alienans feudum salvo Domini consensu, tradendo recedit a protestatione. In præjudicialibus non excusat a delicto. Ciarlin. l. c. n. 39. Corbul. de caus. priv. ob alienat. ampl. 31. num. 2. in fin. Gail. lib. 2. obs. 101. num. 2.

4 Protestatio omissa ob Domini præcipientis reverentiam, vel metum, habetur pro facta, & contra præceptum Domini non recognoscentis Superiorem non requiritur, sed bene contra decretum provisionale inferioris. Ciarlin. controv. for. cap. 132. n. 14. Gratian. dec. 113. n. 12. Gabr. de jure Immun. conclus 1. n. 8. Menoch. de præs. lib. 6. præs. 41. n. 15. quamvis regulariter in actu solutionis collectatum v. g. requiratur protestatio solventis, quod per metum, & compulsionem solvat, alias solutio judicetur spontanea, & adversarium constituat in quasi possessione exigendi. Seraph. dec. 1047. num. 11. Marescot. lib. 1. var. res. cap. 22. n. 21. Lotther. de re benef. lib. 1. quæst. 38. nu. 208. & 209. Post. de manut. obs. 36. n. 36. Rota in Lucana pens. 3. Jun. 1574. coram Card. Lancelloto. ubi de illo, qui solvit pensionem metu censuratum, si solvendo fuit protestatus.

5 Protestatio post factum nihil juvat. L. debet. §. 1. ff. nau.

nam. cap. stab. L. aut qui aliter. ff. quod vi aut clam. Bart. & Bald. *in L. si ita scriptum. ff. de leg.* 1. Signorol. *conf.* 85. *col.* 4. *vers. item non obstat.* Craveta *conf.* 721. *n.* 13. Tusc. *litt. P. conclus.* 938. *n.* 33. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 202. *n.* 39. præsertim si ii, contra quem fit protestatio protestationi non acquiescit. Imol. *in cap. potuit. col.* 19. *vers. sed adverte. de locat.* Tusc. *l. c.* Cravetta *cons.* 463. *n.* 20. & alii apud Ciarlin. *l. c. n.* 40. Protestationi tamen præjudiciali non videtur consentire, qui tacet. Gratian. *disc. for. cap.* 260. *n.* 13. *&* 14. Ciarlin. *controv. for. cap.* 219. *n.* 47. *&* 48.

6 Protestatio generalis *Salvis quibuscunque juribus &c.* ad omnes exceptiones refertur, & jura. Berous *cons.* 64. *n.* 40. *lib.* 2. Giovagn. *cons.* 66. *n.* 11. *lib.* 1. Rota *dec.* 225. *n.* 3. *par.* 2. *recent. & in Tiburtina fideicom.* 27 *Jun.* 1640. *coram Panzirolo.* apud Bich. *dec.* 82. *n.* 13.

7 Quando fuit directa contra unam personam, non censetur ab ea recessum per actus contrarios, gestos cum alia persona, quia non sunt incompossibiles cum protestatione. Fel. *in cap. cum accessissent. n.* 29. *de constit.* Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 41. *n.* 5. Galler. *de renunt. lib.* 5. *cap.* 6. *n.* 31. apud Bich. *dec.* 216. *n.* 26.

8 Protestatio semper est interpretanda, ut sit magis proficua protestanti. Bald. *in L. eleganter.* §. *si qua post. col. antepenult. vers. & in dubio. ff. de cond. indeb. & in L. peremptorias. n.* 14. *C. sent. rescind. non pos.* Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 58. *num.* 69. & Alba *conf.* 347. *n.* 6. apud Bich. *dec.* 82. *n.* 7.

9 Protestatio post solutionem sponte factam non valet, quia non potest liberum consensum antea præstitum revocare. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 38. *n.* 210. & DD. apud Post. *de manut. obs.* 35. *n.* 49. Bich. *dec.* 306. *n.* 16. Gratian. *disc. for. cap.* 310. *nu.* 45. Rota post Cenc. *dec.* 66. *n.* 5.

10 Protestatio contra factum proprium, vel jus alteri quæsitum, aut mox acquirendum nihil operatur. *cap. solicitudinem* 44. *de appell. cap. ut quis duas.* 25. *de elect. L. ubi* 188. *ff. de R. J.* Carpzovius *par.* 2. *constit.* 30. *defin.* 11. *n.* 11. Dec. *in L. ambig. n.* 4. *ff. de R. J.* Barb. *axiom. lib.* 14. *cap.* 103. *ax.* 5. *&* 15.

11 Protestatio non est necessaria, si impetrans facto adversarii non potuit infra annum expedire causam, ut mandat, & præcipit regula de annali. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 52. *num.* 57. Rota *dec.* 601. *num.* 2. *vers. quod eo magis. & dec.* 708. *num.* 3. *par.* 4. *divers. & dec.* 532. *num.* 4. *coram Ludovis.* secus, si impedimentum non provenit a parte, sed a Judice. Sanchez *in reg. de annali. qu.* 14. *num.* 10. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 532. *n.* 5. & Bich. *dec.* 228. *n.* 5. 6. *&* 7.

12 Protestatio præservat jus protestantis. Rol. *cons.* 51. *num.* 17. Surd. *cons.* 146. *num.* 11. *lib.* 2. Rota *dec.* 400. *num.* 26. *part.* 4. *rec. tom.* 2. & declarat animum, ac mentem protestantis. Natta *cons.* 627. *n.* 9. *lib.* 4. Cephal. *consil.* 37. *num.* 20. *& cons.* 110. *num.* 19. *lib.* 1. Parif. *cons.* 70. *num.* 15. *lib.* 3. Surd. *cons.* 513. *num.* 36. *lib.* 4. & declarat consensum ab actu abesse. *L. & si quis.* 14. *ff. de relig. & sumpt. funer. L. qui in aliena.* 4. §. *Celsus. ff. de acquir. hered.* Conciol. *alleg.* 42. *num.* 83. & Cyriac. *controv.* 667. *num.* 12. *&* 13.

13 Protestationes clandestinæ sunt laza, & aptissima via ad decipiendum homines, ut ait Martin. Negrinus *in tract. de protestationibus. vers. testatio. num.* 71. apud Tranchedin. *consult.* 50. *num.* 12. & in actu dependente a voluntate ambarum partium nihil operantur, juxta Bart. *in L. non solum* 8. §. *morte ff. de nov. oper. nunt. & in L. qui aliena.* §. *fin. ff. de acquiren. vel omitten. hered.* Betous *cons.* 158. *n.* 9. *vol.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 1242. *n.* 14. *l. c.* & protestatio debet illi fieri, ad quem negotium spectat. Negrin. *l. c. n.* 68.

14 Protestatio non est actus judiciarius, & ideo, qui protestatur, non agit. Alex. *cons.* 78. *num.* 17. *vol.* 1. nec est petitio judicialis. Natta *cons.* 172. *n.* 15. quia potest fieri etiam extra judicium. Alex. *cons.* 78. *n.* 18. *vol.* 5. Tiraquel. *de retract. consang. adfin. num.* 83. & ideo dicitur actus extrajudicialis. Natta *l. c.* Cyriac. *controv.* 383. *num.* 20. *& seq.*

15 Protestatio vitiat actum sequentem contrarium in his, quæ dependent ab animo. Corn. *cons.* 161. *n.* 2. *vol.* 4. Mascard. *de prob. conclus.* 44. *num.* 6. Cyriac. *controv. for.* 244. *num.* 43.

16 Protestatio facta a partibus in contractu census, quod non intendant recedere a forma Bullæ Pii V. nec illi contravenire, præservat actum ab invaliditate; non tamen supplet defectum numerationis pretii, nisi per extotem numerationis aliqua pars non fuisset soluta. Gabr. *conf.* 47. *num.* 7. *vol.* 2. Rota post Cenc. *dec.* 17. *nu.* 1. *& dec.* 117. *num.* 3. *& dec.* 103. *a num.* 2. & quamvis protestatio prædicta non præservet defectum in conditionibus substantialibus, qualis est numeratio pretii, sed tantum in accidentalibus, juxta *dict. dec.* 103. & Romam apud Seraph. *dec.* 148. *n.* 5. *& dec.* 1431. & apud Cavaler. *dec.* 596. Cyriac. *controv.* 546. *num.* 26. *& seq.* tamen hoc procedit, quando consulto fuit omissa solutio pretii integralis, secus si errore id contigit. Cyriac. *l. c. n.* 28.

PROTOCOLLUM.

Praxis Protocolli.

Protocollum non valet, nec ex eo potest desumi instrumentum, nisi fuerit scriptum, & subscriptum manu Notarii. Castr. *cons.* 125. *lib.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 187. *n.* 4. *&* 5. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 68. *n.* 1. Et Notarius manu propria testetur, se fuisse de eo rogatum, & non sufficit simplex subscriptio. Specul. *de testam.* §. 1. *col. fin. vers. alio vero.* Alex. *cons.* 153. *n.* 9. *lib.* 2. Dec. *cons.* 447. *n.* 8. *&* 9. quamvis non sit necessarium, quod manus Notarii recognoscatur per testes, qui viderint scribere, quia in recognitione protocolli, & sic integri libri non requiritur tanta solemnitas. Put. *dec.* 1. *de fide instrum.* præsertim in scriptura antiqua, in qua Rota est contenta recognitione facta etiam inter alias personas. Mohed. *dec.* 178. Put. *dec.* 108. *&* 151. *lib.* 1. affict. *dec.* 245. *n.* 3. quamvis scriptura Notarii careat subscriptione, & signo, tamen probat, & potest relevari uti authentica, dummodo reperiatur custodita in loco, ubi solum reperiuntur scripturæ authenticæ ejusdem Notarii, quia ex illo loco sumit robur. Parif. *cons.* 27. *n.* 16. *& seq.* secus si in dubio loco aliquæ suoi scripturæ non authenticæ. Fel. *in cap. ad audientiam. num.* 10. *de praescript.* & ideo scriptura carens sigillo, & subscriptione non potest sumere cobur ex filza, in qua adsunt aliquæ scripturæ non authenticæ, nisi concurrant adminicula; nam illis concurrentibus facit fidem. Rota *in Parmen. status de anno* 1588. *coram Seraph.* 1

Si in scriptura sit apposita clausula *Actum &c.* denotat perfectionem. Bald. *in auth. quod sine. n.* 1. *vers. & ideo Tabelliones. C. de testam.* Castr. *in L. is, qui. num.* 1. *ff. eod. L. hac. consultissima. C. eod.* Alex. *cons.* 14. *n.* 19. *lib.* 6. Socin. *cons.* 142. *col.* 2. *vers. & pariter etiam. lib.* 1. Ruin. *cons.* 159. *n.* 13. *lib.* 4. Riminal. jun. *cons.* 84. *num.* 26. *lib.* 4. & alii apud Marescot. *loc. cit. num.* 6. & talis scriptura potest redigi in publicam formam. DD. cit. & Rota mox supra cit. *in una Parmen.* Dummodo hæc clausula, *Actum &c.* fuerit postea in fine instrumenti, & non in principio, vel medio, quia tunc potuit apponi a Notario cogitante, se publicaturum, & ideo non denotat actus perfectionem. Alex. *l. c.* Parif. *cons.* 27. *n.* 17. *lib.* 2. Natta *in addit. ad Alex. cons.* 14. *n.* 19. *vers. dicta inbreviature. lib.* 6. Marescot. *l. c. n.* 8. 2

Protocollum, & instrumenta in illo existentia habent inter se quandam connexionem, ita, ut clausula *Actum &c.* vel signum Notarii positum in subsequenti instrumento referatur ad antecedens in eodem protocollo. Bart. *in L. si quis ex argentariis.* §. *si initium. n.* 23. Jas. *in L. si ita stipulatus.* 126. §. *Chrisogonus. n.* 10. *ff. de V. O.* Rota *in Novarien. bonorum.* 17. *Decembris.* 1640. *coram Coccino.* apud Bich. *dec.* 164. *n.* 5. 3

PROTONOTARIUS.

Praxis Protonotariorum, & Protonotarii.

Protonotarii Apostolici dicuntur in dignitate constituti. Riccius *in prax. synodal. res.* 114. quamvis multi teneatur contrarium. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 23. gaudent privilegio fori. Barb. *l. c.* Dummodo incedant in habitu Clericali. Pignatell. *consult.* 223. *to.* 1. quamvis alicui Ecclesiæ non sint adscripti, nec illi inserviant. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 28. *n.* 39. quod intellige etiam de non participantibus, quia Dignitatem Ecclesiasticam habent. 1

Pro-

2 Protonotarii alii sunt participantes, alii non participantes, seu titulares. Participantium privilegia habes apud Barb. *de Jur. Eccles. lib.* 1. *cap.* 25. *a num.* 10. Inter alia præcedunt Canonicis non tantum Cathedralium, sed etiam Patriarchalium Ecclesiarum tam in Urbe, quam extra.

3 Titulares habent dignitatem, & præferuntur omnibus Clericis sæcularibus, possunt uti habitu Prælatorum cum rocheto, & mantelleto coloris violacei, & quoad hoc a nemine prohiberi possunt. Barb. *loc. cit.* & in eodem habitu possunt concinari, uti declaravit S. Congr. Rituum apud Pignatell. *tom.* 4. *cons.* 22. *n.* 1. Illo non possunt uti in choro, Capitulo, & aliis etiam canonicalibus functionibus, si Canonici sunt, uti S. Congreg. Rituum 16. *Martii* 1610. *in Asculana Apul.* quia sicuti isti qua tales nullum jus habent ad distributiones, sed reputantur tanquam extranei, nisi interveniant uti Canonici, ideo quando interveniunt uti Canonici, uti debent habitu canonicali, quæ tamen procedunt in illis Ecclesiis, in quibus viget statutum a Pontifice in forma specifica confirmatum cum decreto irritante, & clausula sublata, injungens Canonicis, & Dignitatibus usum habitus Canonicalis ab eisdem juratum, quia tale statutum habet vim legis, & obligat Canonicos ad sui observantiam. *cap. fin. de constit. in* 6. *cap. omnes, de major. & obed.* & in vim pacti propter juramentum. Rota *dec.* 5. *num.* 1. *part.* 2. *rec.* Pignatel. *tom.* 4. *consult.* 76. *per totam*. Quare Episcopus poterit Canonicis in Choro &c. talem usum prohibere etiam sub pœna excommunicationis, quia Episcopus etiam authoritate ordinaria potest defendere jura, & statuta suæ Ecclesiæ, præsertim ad vitanda scandala. Rota *in Tarracin. attentat.* 18. *Martii* 1637. §. *recursus coram Gbristerico*.

Protonotarii Apostolici non participantes, seu titulares præcedunt Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, quando iidem non incedunt collegialiter, sed ut singuli, uti declaravit S. Congr. Rituum *in Concordiensi* 6. *Maii* 1601. non obstante contraria consuetudine. Et quamvis in materia præcedentiæ attendatur consuetudo, uti dictum in praxi *Precedentia*, tamen, cum Protonotarii dignitatem habeant, & præferantur non tantum omnibus Clericis. Chassan. *in Catalog. gloria mundi par.* 4. *consid.* 29. sed etiam Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, temporibus, & locis, in quibus non sedent, aut incedunt collegialiter, sed ut singulis. Navar. *cons.* 3. *de major. & obed.* & in iis, quæ spectant ad dignitatem, non potest renunciari expresse, aut tacite per consuetudinem, & in omnem casum renunciatio non præjudicat successoribus, quia sunt juris publici. Decian. *cons.* 19. *a num.* 40. *lib.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 298. *n.* 99. Menoch. *cons.* 902. *num.* 91. Pot. *dec.* 439. *num.* 3. *l.* 2. Seraph. *dec.* 22. & esset consuetudo irrationabilis, quod minus dignus præferatur magis digno. S. Congregat. quam refert Leo *in thes. for. Eccles. par.* 1. *de gradib. dignit. Eccles.* Grilenz. *cons.* 121. *num.* 18. *de praced. inter Canonicos*. Pignatel. *par.* 4. *tom.* 4. *consult.* 88. Et ad inducendam seu probandam consuetudinem non sufficit, ita fuisse servatum cum aliis Protonotariis, qui vel ignorantia, vel gratia, aut adulatione ducti toleraront, aut permiserunt Canonicos sibi præcedere, ex quibus actibus uti voluntariis, & facultativis non inducitur consuetudo, cum non censeantur facti ea intentione, ut illa inducatur. Bursat. *cons.* 360. *n.* 8. *l.* 4. Macerat. *var. res.* 81. *num.* 9. *lib.* 1. Gratian. *disc. for. cap.* 298. *a num.* 8. sed requiritur, quod probetur, præcessisse contradictionem cum patientia. Gratian. *d. cap.* 398. *num.* 10. Neque juvat consuetudo immemorialis, quia in privilegiis Protonotariorum derogatur quibuscunque consuetudinibus. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 33. *n.* 9. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 13. *n.* 20.

4 Protonotariorum Apostolicorum etiam Titularium Beneficia sunt reservata Sum. Pontifici, ita sæpius decidit S. Rota, uti attestatur Barb. *de jure Eccles. lib.* 1. *c.* 23. & patet per *Extravag. ad regim. de præb. & ex reg.* 1. *Cancell.* Rota apud Bich. *dec.* 221. *num.* 2. Dummodo constet de protonotariatu, & ejus acceptatione saltem tacita concludenter. Probatur autem protonotariatus acceptatio ex Brevi Apostolico ad instantiam supplicantis expedito. Item ex testibus deponentibus de usu nominis, insignium, & indumentorum a Protonotariis deferri solitorum. Ex litterarum expeditione, quia semper solvuntur expensæ pro ista, licet gratia Protonotariatus fuerit concessa per Legatum, in quo minores intrant expensæ. Rota *decis.* 407. *num.* 6. *par.* 1. *rec.* Buratt *dec.* 706. *num.* 12. Rota apud Bich. *dec.* 299. *n.* 1. Crescent. *dec.* 1. *de præsumpt.* Adden. ad Burat. *dec.* 706. *num.* 12. Lotther. *de re benef. quæst.* 28. *num.* 46. Bich. *dec.* 221. *num.* 20. *& seq.* non probatur tamen per publicam vocem, & famam, de qua testes examinati deponunt. Lotther. *l. c. num.* 99. *&* 100. Rota *dec.* 706. *num.* 14. *par.* 3. *rec.* apud Bich. *l. c. num.* 22.

5 Protonotariatus acceptatio non probatur ex sumpto supplicationis registratæ, quando agitur ad canonizationem gratiæ. Put. *dec.* 230. *num.* 20. Ægid. *decis.* 252. Bich. *loc. cit. num.* 7. Rota *dec.* 10. *de fide instrum. & dec.* 28. *de probat. in antiq. & dec.* 407. *num.* 3. *par.* 1. *rec.* secus ad effectum reservationis, si protonotariatus fuit concessus motu proprio, quia tunc Pontifex videtur attendisse servitium Ecclesiæ, cumque hoc officium uti nullum onus inferens, sed tacitum honorem, possit conferri in invitum, & ideo ex parte illius, cui confertur, & fit gratia, non requiratur acceptatio, sed illico gratia ex voluntate Papæ conferentis perficitur. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 74. *num.* 33. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *qu.* 28. *a num.* 71. Rota *dec.* 12. *num.* 1. *de præb. in noviss. & decis.* 373. *lib.* 3. *part.* 3. *divers.* apud Bich. *dec. cit. num.* 8. *&* 9. tanto magis, quia id potuit fieri ab Expeditore sine mundato principalis. *L. universis. C. de precib. Imper. offer.* Bich. *l. c. n.* 14.

6 Protonotarii etiam titulares habitum, & Rochetum deferentes, actuque exercentes tam in civilibus, quam criminalibus, sunt exempti ab omni Jurisdictione Episcopi, seu Ordinariorum, juxta Constitutionem Leonis X. quæ incipit *Regiminis. Dat. Romæ* 4. *Non. Maii* 1515. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 23. *num.* 35. *& num.* 2. *& seq.*

7 Protonotarii, qui sunt de numero participantium, habent facultatem doctorandi, Notarios creandi, spurios legitimandi, & sunt familiares Papæ, ac Domestici. Sixtus V. in sua Constitutione, quæ incipit *Laudabilis* 9. *Februarii* 1586. sunt totaliter exempti, & immediate S. Sedi subjecti, in qua Constitutione plura videri possunt. Novar. *in sum. Bullar. tit. de Protonot. num.* 3. *pag.* 626. Barb. *de jure Eccles. lib.* 1. *c.* 23. *num.* 4. *& seq.* Præferuntur Sacristæ in thurificatione, receptione pacis, Candelarum, Cinerum, & Palmarum, & in adoratione crucis in Capella sedent immediate post Episcopos, uti decrevit Paulus V. apud Barb. *l. c. num.* 10.

8 Protonotarii non participantes, seu Titulares, quamvis in Cathedrali, seu Collegiata nullam habeant dignitatem, illam tamen habent in Ecclesia Romana, ut declaravit S. Congreg. Rituum anno 1630. & ideo Conservatores deputari possunt, & pileum super insignibus apponere possunt, & possunt in Missa annulum gestare. S. Congr. 11. Febr. 1623. sed non paramenta sumere de altari, sed in Sacristia, nec paramenta benedicere. Et si est simul Canonicus, potest in Ecclesia ferre tunicam violaceam, dummodo in cæteris gestet habitum canonicalem, alias non lucratur distributiones, ut dictum fuit supra.

9 Quamvis præcedant Canonicos Cathedralis &c. cedunt tamen Vicario Generali Episcopi, uti declaravit S. Congregat. *in una Legion. & Castella.* 30. *Aprilis* 1604. *& in Asculana in Apulia* 6. *Mart.* 1610. de quibus testatur Barb. *d. cap.* 23. *num.* 24. Et quod subsint Ordinariis tanquam Sedis Apostolicæ Delegatis, decernit Concil. Trid. *sess.* 24. *de ref. cap.* 11. & juxta Constitutionem Leonis X. cit. Anton. de Prat. *de Jurisd. Episc. cap.* 8. *num.* 17. Cochier *de Jurisdict. ordin. in exemptos. part.* 1. *qu.* 17. *num.* 3. Dummodo Rochetum, & habitum Protonotariorum deferant. Barb. *l. c. num.* 35. *& de pot. Episc. alleg.* 74. *num.* 31. Novissime vero declaratio S. Congreg. *in Papiensi* 14. *Decembris* 1630. decrevit Protonotarium Apostolicum ex privilegio in civilibus esse exemptum ab Ordinario quoad causas excedentes summam viginti quinque ducatorum ex Bulla Leonis X. cit. quia Concilium non derogavit privilegiis Protonotariorum, nisi in causis criminalibus.

Proventus, vide *Fructus*.

PRO-

P R O V I S I O.

Praxis Provisionis, & Provisi.

1 Providendus de Beneficio, quas qualitates habere debeat, vide *Beneficiatus* & provisio facta a lite pendente de Beneficio, an sit attentata, vide *Attentata*. Et provisio testamentaria. vide *Dispositio* & provisio Beneficii facta ab Ordinario, an possit impugnari de subreptione, vide *Subreptio*.

2 Provisio hominis, quando faciat cessare provisionem Legis, vide *Venditio*. Maxime vero facit cessare, cum fuit inducta in privilegium jure speciali, secus si jure communi, quia privilegia facilius tolluntur, quam jus commune. Neguf. *de pign. par.* 2. *memb.* 4. & DD. apud Sperell. *dec.* 117. Specul. *in tit. de locato. §. non aliqua. vers.* 35. Dec. *in cap. in præsentia. vers. non obstat. de prob.* Bald. *novel. in tract. de dote. conclus.* 8. *num.* 4. Alex. *cons.* 119. *num.* 25. *lib.* 5. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 190. *sub num.* 41. nisi provisio hominis fuisset apposita animo novandi. Gabr. *de R. J. conclus.* 8. *L.* 4. *§. si ex conventione. ff. de re jud. L. ult. C. de except. rei jud.* Specul. *l. c.* & Sperell. *num.* 34. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 20. In dubio tamen nunquam præsumitur animus novandi. Bald. *in L. fin. C. de repud. hered.* Rom. *cons.* 121. *num.* 2. Surd. *cons.* 34. *num.* 34. *lib.* 1. Sperell. *loc. cit. num.* 35. Et quod provisio hominis sit potentior, quam provisio Legis, tenet etiam Bich. *dec.* 52. *num.* 39. ubi Nana *cons.* 180. *num.* 5. *vers. nam. propria.* gl. magna *in L. assiduis. C. qui potior. in pign. hab.* Pacian. *alleg.* 23. *num.* 5. *& alleg.* 51. *num.* 9. intelligendo de Lege speciali, non autem de communi, uti intelligunt DD. mox cit. & exemplificatur in dote, apud Pacian. *loc. cit.* & quando facit cessare provisionem legis, facit cessare in casu proviso tantum. Bart. *in L. si cum dotem.* 21. *n.* 5. *ff. sol. matrim.* Alex. *cons.* 126. *num.* 6. *lib.* 5. Surd. *cons.* 359. *num.* 37. Bec. *cons.* 82. *num.* 20. *vers. secundo respondeo.* Rota *dec.* 415. *num.* 24. *par.* 9. *recent.* Et quod provisio specialis hominis facit cessare provisionem legis specialem, & extraordinariam, probat Cyriac. *controv.* 129. *num.* 29. *ex L. fin. C. de pact. convent. L. & habet.* 15. *§. cum quis.* ubi gl. *in ver. competit. ff. de precar.* Gabr. *de R. J. conclus.* 8. Rimin. jun. *cons.* 639. *n.* 92.

3 Provisio facta a Testatore in uno casu porrigitur ad alium, in quo Testator verisimiliter idem providisset, si de eo cogitasset; aut de eo fuisset interrogatus, quæ regula in ultimis voluntatibus est optima, & omnium utilissima. Jas. *in L. Titius* 25. *§. Lucius n.* 2. *ff. de liber. & posthum.* Alex. *cons.* 57. *num.* 5. *vers. corroborantur prædicta. vol.* 5. quia ubi eadem est ratio, non dicitur similitudo, sed eadem Lex, & dispositio, & tunc non dicitur fieri extensio de uno casu ad alium. Alex. *cons.* 55. *num.* 2. *vol.* 3. Dec. *cons.* 313. *n.* 1. *& cons.* 372. *n.* 7. Socin. jun. *cons.* 106. *n.* 11. *vol.* 1. *& cons.* 188. *n.* 16. *vol.* 2. Decian. *cons.* 1. *n.* 100. *vol.* 1. Alba *cons.* 355. *n.* 15. & alii apud Cyriac. *controv.* 415. *n.* 15. 16. *& seq.*

4 Provisio Apostolica non mutat statum Beneficii, nisi probata in Pontifice scientia præcedentis status, ac voluntate mutandi in eodem Pontifice, quæ, cum sint facti, non præsumuntur. Bich. *dec.* 268. *num.* 18. Dec. *cons.* 126. *num.* 4. Achill. de Graff. *dec.* 13. *de Jurepatr.* Caldерin. *cons.* 28. *de prob.* Burat. *dec.* 926. *n.* 10. Belramin. ad Ludovis. *dec.* 434. *nu.* 20. & ad talem mutationem requiritur voluntas Superioris. Rota *decis.* 369. *n.* 4. & quod provisiones fuerint factæ animo, ut status mutetur. Rota *dec.* 308. *n.* 3. *par.* 1. *recent.* Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 34. *num.* 53. Rota *dec.* 124. *sub num.* 5. *par.* 3. *recent. & dec.* 749. *num.* 8. *par.* 1. *divers.* Buratt. *dec.* 636. *num.* 8. apud Bich. *dec.* 405. *n.* 20.

5 Provisio Papæ ob non expressam existentiam Consanguineorum, qui in fundatione ad Beneficium vocantur, est subreptitia, quia, si Papa scivisset, adesse Consanguineos in fundatione vocatos, vel non contulisset Beneficium alii, vel difficilius. Put. *dec.* 252. Castropal. *moral. to.* 2. *tract.* 13. *disp.* 2. *p.* 1. *nu.* 17. licet de tempore provisionis non esset probata existentia Consanguineorum vocatorum. Rota *dec.* 97. *n.* 4. *par.* 3. *recent.* Rota *in Terracon. Benef.* 10. *Jan.* 1639. *coram Carillo.* apud Bich. *dec.* 189. *n.* 17. *&* 18.

Provisio Beneficii tanquam de dignitate sustinetur, si 6
non est dignitas, sed officium, sicut etiam si fuit facta de Beneficio curato, cum tamen sit tantum simplex. Berous *in cap. super litteris. n.* 44. *de rescript.* ubi dicit, quod Papa facilius conferat Beneficia simplicia, quam curata, quod idem tenet Adden. ad Abb. *in eod. cap. super litteris. n.* 6. *litt. C. vers. falsa demonstratio.* Archid. *in cap. cum in illis. n.* 1. *de preb. in* 6. ubi Gemin. *§. illis vero. n.* 4. Rota *dec.* 4. *n.* 5. *de rescript. in antiq.* apud Bich. *dec.* 325. *n.* 15. *&* 16.

Provisio ex causa resignationis non præjudicat juri- 7
patronatus. Paris. *de resign. lib.* 2. *q.* 4. *n.* 3. Bich. *dec.* 118. *n.* 24.

Provisio Apostolica cum narrativa, quod Beneficium 8
sit jurispatronatus, & cum conditione, quod Patronorum accedat consensus, si ille accessit, æquipollet præsentationi veræ, quamvis paulo post accedat. Abb. *cons.* 54. *n.* 1. *&* 2. *par.* 1. Crescent. *dec.* 2. *de Jurepatr.* Rota *dec.* 792. *n.* 8. *par.* 1. *divers. & dec.* 349. *n.* 2. coram Ludovis. Bich. *dec.* 118. *n.* 5.

Provisio Apostolica derogationis medietati vocum Pa- 9
tronorum ob non factam expressionem, quod Clericus præsentandus debeat esse Consanguineus testatoris, tanquam subreptitia non meretur executionem, præsertim si impetrans tempore præsentationis non ignorabat dictam qualitatem a Testatore requisitam. Fel. *in cap. super litteris, n.* 2. *de rescript.* Aym. *cons.* 68. *n.* 8. *& seq.* Louher. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 54. *a num.* 28. Capic. Latro *decis.* 105. *num.* 70. & ignorantia qualitatis non narratæ non excusat a subreptione, quando illa impetratio præjudicat juri alterius. Gemin. *in cap. gratia. sub num.* 4. *vers. aut rescriptum de rescript. in* 6. *& cons.* 105. *num.* 121. Cresc. *decis.* 10. *num.* 2. *de præben.* Rota *in Clumen. Canonicatus.* 1. *Jul.* 1643. *coram Rojas.* apud Bich. *dec.* 232. *num.* 3. 4. *&* 5.

Provisio Apostolica ob non publicationem resignatio- 10
nis, debet juxta Constitutionem Gregorii XIII. publicari. Rota penes Seraph. *dec.* 1064. *n.* 3. *&* 5. & infra sex menses provisus tenetur expedire litteras, & instare coram Executore pro illarum Executione, ut præcepit idem Gregorius XIII. Bich. *dec.* 358. *nu.* 25. *&* 26.

. Provisio Apostolica, quæ emanavit pro confirmatione 11
concordiæ, ad ejus limites restringitur. *L. Aurelius.* 29. *§. testamento ff. de liberat. leg. cap.* 1. *&* 2. *de confirm. util. & inutil.* Surd. *cons.* 349. *num.* 7. Rota *dec.* 301. *num.* 1. *par.* 1. *recent.* & non nocet illis, qui in concordia non fuerunt nominati. Bald. *in L.* 3. *num.* 3. *vers. sed quid si iste. C. si advers. rem. judic.* Com. *cons.* 9. *n.* 5. *vers. quia confirmatio. lib.* 3. Gabr. *cons.* 129. *num.* 18. *&* 19. *lib.* 1. Mohed. *dec.* 7. *num.* 4. *de restit. spol.* Buratt. *dec.* 170. *num.* 3. apud Bich. *dec.* 489. *nu.* 12. *&* 13.

Provisio conditionalis nullum jus tribuit proviso an- 12
te purificatam conditionem. Lotther. *de re benef. lib* 3. *quæst.* 13. *n.* 76. *&* 77. Rota *in Lucana Majusculatus.* 7. *Jun.* 1585. *coram Orano impressa apud Marches. de commiss. to.* 1. *fol.* 471. *n.* 4. *& in Triasonen. Capellania* 13. *Mart. &* 7. *Aprilis* 1606. *coram Innoc. X.* tunc S. Rotæ Auditore apud Bich. *dec.* 431. *n.* 7.

Provisis duobus de eodem Beneficio ille præfertur, 13
qui priorem habet titulum, quamvis posterior titulus sit validior. Menoch. *de adipisc. rem.* 6. Ciarlin. *controv. for. cap.* 1. *n.* 103. Rota apud Merlin. *dec.* 688. quia prior tempore est potior in jure. *L. quoties ff. de R. J.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 3. *proœm. n.* 110. Rota *dec.* 193. *num.* 8. *lib.* 3. *par.* 3. *divers.* & apud Seraph. *dec.* 318. *n.* 1.

Cujus occasione solvitur dubium non ita pridem mo- 14
tum. Titius a Papa impetravit Canonicatum in Cathedrali N. & antequam Bullæ ad Provisum pervenirent, vacavit in eadem Cathedrali alius Canonicatus in mense Capituli, quem idem Capitulum contulit Cajo, qui cum instaret pro possessione eandem a Capitulo obtinuit, advenerunt postea Bullæ Titio, qui possessionem pariter obtinuit. Fuit quæsitum, quisnam præcedere debeat in Capitulo, & Calendario, an Titius, an Cajus? pro Titio videbatur summopere urgere textus. *in cap. cum cui de præben. & dignit.* at Cajo suffragabantur ea, quæ diximus in praxi *Canonicorum. n.* 19. ubi

fuit

fuit conclusum priorem in possessione esse præferendum in stallo, voce, optione, & cæteris præeminentiis Titio, quamvis sit prior in provisione, sed posterior in possessione, ex Barb. *de Canon. cap.* 18. *n.* 12. & pluribus aliis; quibus addi debent Genuen. *in prax. Archiep. Neapol. cap.* 54. *de processionibus num.* 9. *vers. queritur.* qui testatur, ita fuisse decisum in Rota *in una Vincent. præcedentiæ* 27. *Aprilis* 1594. *coram Lipsio*, & ad textum respondet procedere in juribus, quæ simul cum ipsa provisione transferuntur, sed non in illis prærogativis, quæ cohærent personæ, & illam sequuntur. Et textus *eum, cui &c.* loquitur in eo casu, in quo duobus a Papa Canonicatus collatus fuit, in quo ille, cui prius collatio facta fuit, præferri debet, quamvis litteras suas tardius præsentaverit, & ita tardius possessionem acquisiverit, quia per solam collationem, & acceptationem beneficii sine ejus possessione acquiritur jus in eo, & quasi dominium, juxta *cap. si tibi absenti* 17. *de præb. in* 6. & ita etiam in præbenda proxime vacatura tanquam connexa cum Canonia. Petr. Ancharan. *in d. cap. eum cui de præb. in* 6. & merito quidem juxta Laym. *in d. cap. eum cui*, in casu, quo eadem Canoniæ collatio utrique a Papa facta fuit; quia collatio alteri facta, seu posterior non valet, & ideo merito habens provisionem anteriorem præfertur illi, qui habet provisionem posteriorem, & ideo nullam. Si vero versaremur in casu, in quo Papa mandaret, ut Titio Canonicatus, & præbenda vacans, aut proxime vacatura Apostolica authoritate conferretur, Capituli accedente consensu, postmodum vero Sempronius ad eandem Ecclesiam impetrata gratia in Canonicum receptus fuit, & postea de consensu Capituli Titio priori litterarum impetratori Canonicatus collatus fuit, si post utriusque receptionem præbendam vacare contigerit, Sempronius in illa, uti prior in possessione, quamvis posterior in provisione, erit præferendus. Ita Laym. *d. cap. eum cui de præb. in* 6. *&* *in cap. sibi qui de rescript.* ubi Franc. *num.* 9. Felin. *in cap. Capitulum n.* 5. *de rescript.* quæ doctrina plurimum coadjuvatur *a decis.* 156. *part.* 17. *recent. apud Compag. per totam.*

15 Provisus in forma gratiosa non eget justificatione, sed potest statim ad litterarum executionem procedi sine justificatione illarum, adeo ut post possessionem omnia verificata præsumantur. Paris. *de resign. Benef. lib.* 10. *quæst.* 3. *num.* 5. qui testatur de communi Doctorum, & communi stylo observatum. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 2. *a num.* 156. Rota *in Milevit. Coadjutoriæ* 27. *Novemb.* 1624. *coram Merlin.* Idem Merlin. *dec.* 495. *a num.* 2.

16 Provisus de Beneficio Curato, aut Canonicatu Cathedralis post captam illius possessionem, intra duos menses debet edere professionem fidei. Fusc. *de visitat. lib.* 2. *cap.* 5. Riccius *in praxi captura possess. res.* 82. aliter non habetur pro præsente, & non facit fructus suos. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 21. *num.* 54. Vivian. *in prax. Jurispatr lib.* 15. *cap.* 3. *num.* 23. Squillante *de oblig. Cleric. part.* 1. *a n.* 86. Navar. *cons.* 4. *sub num.* 1. *de sum. Trinit. vel cons.* 21. *de Jurejur. in nov.* Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 33. Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 12. Novar. *in sum. Bullar. tit. de fidei profess. num.* 8. Tambur. *de jure Abb. tom.* 1. *disp.* 8. *quæst.* 3. *num.* 11. Lavor. *var. lucubrat. tom.* 1. *tit.* 4. *cap.* 22. *num.* 16.

17 Provisus de Beneficio cum sola supplicatione signata capiens possessionem ante litteras expeditas, amittit Beneficium tanquam Intrusus, vide *Intrusus*. Provisus de Beneficio nulliter fuit provisus, si non expressit, alium fuisse præsentatum, vide *Obtinens*.

18 Provisus de Beneficio a Pontifice debet immitti in possessionem a Commissario, non obstante, quod alius jam adeptus fuerit possessionem, nisi ostenderit titulum, quo possit vincere in judicio, vide *Manutentio*.

19 Provisus vel præsentatus ab eo, qui est in quasi possessione providendi, vel præsentandi, præfertur proviso a proprietario, vide *Beneficium*, & Rotam apud Merlin. *dec.* 641. ad quem effectum sufficit unica præsentatio, si præsentatus fuit per quadraginta annos in possessione gl. *in c. cum de Beneficio ver. uno, vel plures de præb. in* 6. ubi Franc. *n.* 3. Feder. de Sen. *cons.* 234. *n.* 4. Achill. *dec.* 5. *n.* 1. *de Jurepatr.* Rota *in Bergom. Capellan.* 18. *Maii* 1629. *coram Merlin. dec. cit. n.* 8. *&* 9.

20 Provisus de Beneficio cum clausula *non obstante, quod habeat aliud Beneficium*, non censetur dispensatus super pluralitate Beneficiorum, *cap. non potest de præb. in* 6. ubi Jo. And. & Franc. *& in cap.* 1. *de fil. presbyt.* Pirhing *lib.* 3. *tit.* 5. *sect.* 5. *num.* 197.

21 Provisus dubitans de validitate sui Beneficii, vel tituli, non videtur illi renuntiare impetrando alium titulum a superiore Collatore, vide *Titulorum*.

22 Provisus ab Ordinario est legitimus contradictor ad impediendam executionem litterarum Apostolicarum, quando provisio emanavit Sede Apostolica vacante, & litteræ Apostolicæ fuerunt expeditæ postea Sede plena, nisi Beneficium vacaverit Sede plena, seu antequam Sedes Apostolica vacaret, & Pontifex mortuus ante mortem manus apposuerit signando supplicationem ad favorem Provisi Apostolici, & ita Beneficium fuerit affectum, quia affectio durat etiam post mortem Pontificis. Duran. *dec.* 267. *num.* 8. Merlin. *dec.* 92. *num.* 8. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *qu.* 11. *num.* 24. quia litteræ post electionem novi Pontificis expediuntur in forma, *Rationi congruit*, quæ non important novam gratiam, sed retrotrahuntur ad diem signaturæ supplicationis. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de gratia in forma congruit a num.* 18. & alii apud Bich. *dec.* 645. *an.* 26. & ratione affectionis ligantur manus Ordinarii sine possit conferre, & quando constat de clara nullitate collationis ab Ordinario factæ. Bich. *l. c. n.* 31.

23 Provisus ab Ordinario, si possideat, est legitimus contradictor, *cap. si a sede de præb. in* 6. Rota apud Put. *decis.* 4. *de præb.* Samen. *decis.* 12. *apud Coccinum dec.* 431. *num.* 2. & apud Penniam *decis.* 1001. *num.* 5. *& inter rec. dec.* 585. *n.* 29. *& seq. par.* 5. & apud Bich. *dec.* 635 *num.* 31.

24 Provisus Apostolicus habens parem titulum, est legitimus contradictor ad impediendam executionem litterarum Apostolicarum contra alium Provisum Apostolicum, nisi titulus contradictoris esset evidenter nullus. Rota *in Compostellana Parochialis* 1. *Jul.* 1648. *coram Ottobono* apud Bich. *dec.* 558. *num.* 33. *&* 34.

25 Provisus Apostolicus non tenetur citare possessorem Beneficii uniti, quando reservatio est notoria, secus in casu contrario. Bich. *decis.* 280. *num.* 16. *&* 17. Bart. *in L. fin. num.* 21. *C. de edict. D. Adrian. tollen.* Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *num.* 585. Rota *in Spolet. Benef.* 20. *Mart.* 1623. *coram Navarro.*

PROVOCATIO.

Praxis Provocationis.

Provocans ad Duellum. Vide in praxi *Duelli*.

1 Provocans, vel provocator quis fuerit, aut aggressor, probatur ex conjecturis. Boer. *decis.* 237. Aym. *cons.* 11. *num.* 12. Bursatt. *cons.* 271. Farin. *de homicidio qu.* 125. *par.* 7. §. 4. *num.* 506. 436. *& qu.* 126. Menoch. *de arbitr. cas.* 363. Et in specie, qui fuit magis vulneratus, præsumitur provocasse. Ita Honded. *cons.* 99. *lib.* 1. *num.* 34. Mascard. *de prob. conclus.* 1128. contra alios. Item qui est magis rixosus. DD. cit. & Bajard. ad Clarum. *in* §. *homicidium num.* 103. Item qui magis animosus, & audax, magis ferox, & robustus. Mascard. *l. c.* Item ex genere armorum, uti qui est solitus portare arma, vel in armis magis est exercitatus. Item qui fugientem insequitur: Item qui causam se vindicandi habebat. Item qui in rixa erat magis associatus. Item qui citatus non comparuit, sed aufugit. Et quando non constat, quis fuerit provocator, vel aggressor, nullus punitur, nisi leviter, vel pecuniaria. Clar. *in* §. *fin. qu.* 60. Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 39. nam universale est, Provocationem probari præsumptionibus, & conjecturis. Boer. *dec.* 237. *num.* 1. Vulpel. *cons.* 7. *num.* 12. Menoch. *de arb. cas.* 263. Mascard. *de prob. conclus.* 1251. Farin. *l. c.* Conclol. *res. crim. ver. Provocatio res.* 2. Et dicitur provocator, qui non tantum factis, sed etiam verbis ad iram provocat, & incitat. Crav. *cons.* 159. *num.* 11. Farin. *cons.* 35. *num.* 14. *&* 24. *& de homicid. quæst.* 125. *num.* 106. Mascard. *l. c.* si verba fuerunt injuriosa, aut minatoria, aut superba, aut inurbana. Farin. *l. c. n.* 512. *& seq.* Conciol. *l. c. num.* 4. Guazzin. *de pace par.* 1. *q.* 44. *n.* 25. Ita dicitur etiam provocator, qui prius arma capit, &

evagi-

evaginat, aut lapides accipit. Ita Vulpell. *conf.* 36. *n.* 2. Mascard. *de prob. concluf.* 1136. *n.* 27. Farin. *d. q.* 125. *n.* 514. Item qui prius percussit. Et provocator dicitur non, qui ita aliquid fecit, sed qui ad iram provocavit. Bald. *conf.* 143. Aym. *conf.* 11. *n.* 12. Bursat. *conf.* 271. Farin. *d. qu.* 125. *par.* 7. §. 4. *n.* 506.

Provocatio excusat a pœna ordinaria illum, qui provocantem occidit, adeo ut extraordinaria tantum, & mitior locum habeat, quamvis non occiderit ad necessariam offensionem. *L. qui cum matr.* 14. §. *si libertus in fin. ff. de bon. liber.* Gomez *com.* 3. *var. ref. cap.* 3. *n.* 22. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 60. *n.* 14. & excusatur a corporali. Cyriac. *controv.* 126. *n.* 40. Farin. *de pœn. temper. qu.* 91. *n.* 7. *& de homicid. qu.* 115. *num.* 399. *&* 400. Conciol. *ref. crim. ver. provocatio. ref.* 1. Cabal. *ref. crim. caf.* 154. *n.* 19. *& de omni gen. homicid. num.* 105. *& seq.* Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 29. *cap.* 4. *n.* 33. quia provocatus occidendo non dicitur in dolo, sed in culpa, pœna vero ordinaria debetur dolo, & extraordinaria culpæ. Tiraquel. *de pœn. temp. cauf.* 1. *n.* 6. Mascard. *de prob. concluf.* 467. *n.* 19. *l.* 1. Farin. *de pœn. temp. d. quæst.* 91. & talis occisus dicitur a temeritate sua occisus. Paul. Rubeus *de validit. legal. cap.* 41. *n.* 86. Et in dubio provocatus dicitur occidisse ad defensam, & non ad vindictam. Clarus *l. c. n.* 14. Magon. *dec. Lucens.* 56. *n.* 5. Farin. *d. qu.* 125. *n.* 434. Caball. *de omn. gen. homicid. n.* 105. & alii apud Conciol. *l. c. ref.* 1. *n.* 2. *&* 3.

3 Provocatus excusatur a pœna ordinaria homicidii non solum, si occidit provocantem, sed etiam, si occidit tertium, qui rixæ nullam causam dedit; quia delictum commissum calore iracundiæ, licet hæc aliunde originem habuerit, quam ab eo, quem offendit, est justa causa mitigandi pœnam. *L. lex Julia.* 7. *ff. ad L. Jul.* Tiraquell. *de pœn. temp. cauf.* 10. *n.* 10. Boss. *in pract. tit. de homicid. a n.* 58. Farin. *conf.* 2. *n.* 5. *&* 18. & Merlin. Pignatel. *controv. for. cap.* 66. *n.* 24. Conciol. *l. c. num.* 4.

4 Et provocatio quæcunque etiam levis excusat a dolo. *L. igitur.* 12. §. 1. *ff. de liber. cauf.* Cabal. *de omni gener. homicid. num.* 110. Guazzin. *ad defens. Reor. defens.* 29. *cap.* 4. *num.* 33. *verf. & omnis*, adeo ut licet provocatus provocantem occidat non in continenti, sed ex intervallo, tamen a pœna ordinaria sit liber. Bajard. ad Clar. *in* §. *homicidium n.* 112. *& quæst.* 60. *in* §. *fin. n.* 69. Grammat. *dec.* 5. *per totam.* Bertazol. *conf.* 206. *a n.* 1. Farin. *conf.* 141. *n.* 18. *lib.* 8. Conciol. *l. c. n.* 6. dummodo occidat provocantem ex intervallo durante dolore, & ira causata ex offensione, antequam divertat ad extraneos actus, secus si occidat, postquam cessavit ira, & dolor, & ad actus extraneos divertit. Farin. *de homicid. qu.* 125. *n.* 403. Bajard. ad Clar. *d. qu.* 60. *n.* 69. Farin. *d. conf.* 141. *n.* 19.

5 Provocatus offendens provocantem dicitur offendere ex nova causa, & non ex antiqua, ita ut non possit dici fractor pacis. Herculan. *de cauf. de non offend. cap.* 34. *n* 18. Vulpel. *de pace qu.* 48. *n.* 2. *&* 7. Surd. *decif.* 79. Farin. *conf.* 67. *n.* 5. *lib.* 1. Guazzin. *de pace par.* 1. *qu.* 43. *n.* 9. Conciol. *l. c. n.* 8.

6 Provocator positus in discrimine vitæ a provocato, & illum occidens, non excusatur a pœna ordinaria sub prætextu defensionis; cum ipse dederit causam rixæ, & fuerit causa delicti subsecuti. *L. quoniam multa.* 6. C. *ad L. Jul. de vi publ.* Boss. *in pract. tit. de homicid. n.* 74. *&* 92. Bajard. ad Clar. *in* §. *homicidium n.* 78. Caball. *de omn. gen. homicid. a num.* 112. Farin. *d. quæst.* 125. *num.* 118. Gail. *de pac. publ. lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 17. Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 29. *cap.* 4. *n.* 34. & Conciol. *l. c. num.* 9.

PROXENETA.

Praxis Proxenetarum.

Proxeneta homicidii. vide *Nuntius*.

1 Proxeneta contractus non manet obligatus, nisi intervenerit dolus, qui dicitur cessare cessante lucro. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæst.* 159. Rota apud Merlin. *dec.* 216. *L.* 2. *ff. de proxen.* Bald. *conf.* 360. *l.* 3. Benevenut. Straca *in tract. de proxenet. tit. quando in negot. interven.* Proxen. *n.* 1. *L. eleganter.* §. *fin. ff. de dolo.* Bald. *in L. servus tuus ff. eod.* Straca *l. c. n.* 24. *& de Mercatura tit. de decoctor. in rubr. quomodo procedendum sit par.* 2. *ult. par. n.* 34. *&* 35. & tunc dolus est concludenter probandus, quia non præsumitur, nisi probetur, præsertim ubi non potest considerari lucrum, vel commodum facientis, seu proxenetæ. gl. *in cap. accedens de crim. falsi.* Natta *conf.* 314. *num.* 10. Cravetta *conf.* 75. *n.* 16. Rota *in Ravennat. pecun.* 6. *Novembr.* 1624. *coram Merlin.*

2 Proxeneta potest tractare, sed non concludere, nisi a partibus habeat mandatum ad concludendum. Straca *in tract. de Proxenet. part.* 1. *n.* 6. *& part.* 4. *n.* 8. & alii apud Barb. *axiom. lib* 14. *cap.* 105. *ax.* 1.

3 In causa, in qua fuit Proxeneta, non potest esse testis. Imola *in cap. ex litteris de transact.* gl. *in cap. verf. civiliter de testib. in* 6. gl. *in cap. dilectorum.* 10. *de testib. cogen.* propter actionem, quam dicitur habere ad causam. DD. *in d. cap. dilectorum.* Alex. *conf.* 13. Lim. si utraque pars consentiat. Gabr. *lib.* 1. *concluf.* 43. Menoch. *de arbitr. caf.* 73. *n.* 29. Barb. *l. c. ax.* 2.

4 Proxeneta in dubio mendax, & dolosus præsumitur. Cæpol. *in L.* 1. §. *ajunt. num.* 27. *ff. de adilit. edict.* Stracca *l. c. part.* 12. *n.* 4. *& part.* 5. *n.* 2. Et non est integer testis. Tiraquel. *de retract. Consanguinit. in præfat. n.* 26. Gabr. *de testib. concluf.* 20. *n.* 1. Benintend. *dec.* 61. *n.* 5. Cyriac. *controv. for.* 27. *n.* 10.

PROXIMUS.

Praxis Proximi, & Proximitatis.

1 Proximior Consanguineus, vel Affinis, si fuit vocatus a Testatore, vocatur in defectum omnium descendentium ex masculis, & fœminis; appellatione consanguinei comprehenditur etiam consanguineus ex fœmina. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 4. *& seq.* Fusar. *de Substit. qu.* 364. *n.* 3. Mier. *de major. par.* 2. *quæst.* 6. *n.* 299. Rota apud Duran. *decif.* 115. *n.* 2. *& dec.* 152. *n.* 1. apud Bich. *dec.* 622. *n.* 12. maxime si testator illis præcepit, quod assumant arma, & familias. Boer. *dec.* 146. *n.* 6. Bich. *l. c.*

2 Proximior defuncti non est hæres ab intestato, quando defunctus decessit cum testamento. *L. quamdiu* 39. *ff. de acquir. hered. L. antequam ff. de success.* Benед. Capra in terminis summarissimis possessorii *conf.* 63. *sub num.* 6. *verf. non enim.* Barz. *dec.* 71. *num.* 29. *&* 30. apud Bich. *dec.* 309. *num.* 18.

3 Proximior in gradu remotiorem excludit. §. *si autem plurimi, &* §. *si veri. neque fratres. auth. de hered. ab intest. L.* 2. §. *hereditas. ff. de suis & legit. L. Juris conf.* 10. *ff. de grad. affin.* Surd. *conf.* 370. *num.* 1. *vol.* 13. Aldovin. *conf.* 89. *n.* 6. *&c.* Giurba *ad consuet. Messana par.* 1. *cap.* 12. *gl.* 3. *n.* 10. Conciol. *alleg.* 70. *n.* 1. quia proximior in gradu quoad successionem habet fundatam intentionem. *d. L.* 2. §. *hereditas. ff. de suis & legit.* & dicitur habere pro se tacitam fundatoris intentionem. *L. conficiuntur.* 8. *ff. de jur. codicill.* Menoch. *de adipisc. possess. rem.* 4. *n.* 72. Gratian. *disc. for. cap.* 309. *n.* 20. *part.* 2. Giurba *l. c. cap.* 11. *gl.* 6. *n.* 1. uti magis a defuncto dilectus. *L. cum pater.* 19. §. *a te peto. ff. de leg.* 2. Mascard. *de prob. concluf.* 1235. *n.* 4. *vol.* 3. Cyriac. *controv.* 477. *n.* 4.

4 Proximior ultimi possessoris præfertur proximiori Testatoris. Rota apud Altograd. jun. *controverf.* 69. *num.* 40.

5 Proximitas gravati, & gravantis attenditur in interpretatione, quæ sumitur a statuto exclusivo fœminarum, propter masculos proximiores existentes. Ruin. *conf.* 144. *num.* 16. *lib.* 2. Cephal. *conf.* 45. *n.* 20. Surd. *decif.* 84. *num.* 10. Barz. *dec. Bonon.* 11. *num* 8. Rota *dec.* 514. *num.* 15. *coram Ludovif.* apud Pacian. *alleg.* 196. *num.* 18.

6 Proximior si alius non extat, admittitur qui tunc proximus est. Cyriac. *controv.* 414. *num.* 13. Fusar. *de substit. qu.* 484. *num.* 53. Et quando unus tantum proximior admittitur, attenditur proximitas ultimo defuncti. Fusar. *l. c.* Cyriac. *l. c. num.* 14.

7 Proximior, quando fuit vocatus, attenditur proximitas ultimo defuncti, non autem Testatoris, aut alterius. Molina *de primog. Hisp. lib.* 3. *cap.* 9. *per totum.* Peregr. *de fideic. art.* 20. *n.* 2. ubi dicit, esse communem, & in judicando sequendam. Fusarius fusissime *l. c. an.* 10. *&* 15. Cyriac. *l. c. n.* 7. nisi verba fuerint relata ad ipsum

Testa-

Testatorem. Fusar. *de substit. quæst.* 357. Cyriac. *l. c. n.* 11. *&* 12. vide in praxi *fideicom.* §. 10. *n.*

8 Proximiores semel admissi, si adsunt descendentes, illi præferuntur aliis etiam proximioribus Testatori. Fusar. *de substit. quæst.* 184. *declar.* 1. *n.* 16. Cyriac. *l. c. n.* 13.

9 Proximiore vocato, si plures adsunt ejusdem gradus, debet præferri major. Fusar. *de substit. quæst.* 356. *n.* 5. Guido pap. *quæst.* 467. Gul. Bened. *in cap. Rainut. ver. in eodem testam. n.* 174. *de testam.* Jas. *cons.* 215. *n.* 5. *vol.* 2. Covar. *var. res. lib.* 3. *cap.* 5. *sub num.* 3. Cyriac. *l. c. num.* 4. si autem omnes in omnibus sint æquales, omnes succedunt. §. *si plures sunt. Instit. de legit. agnat. success.* Rol. *cons.* 38. *n.* 6. *vol.* 4. nisi per verbum unitatis proximior fuisset vocatus, puta ut *unus alteri proximior*, quia tunc numerus unicus convenire pluribus non posset. *L. fin.* ubi Carman. *ff. ad Trebell.* Alex. *cons.* 2. *sub. n.* 19. *vers. Item loquitur in singul. vol.* 4. Socin. sen. *cons.* 82. *vol.* 2. *vers. persuadetur etiam* gl. *in L.* 1. *ff. de opin. leg.* Menoch. *cons.* 158. *sub n.* 40. *vers. primo expressis verbis vol.* 2. Fusar. *de substit. quæst.* 356. *n.* 4. Sim. de Præt. *de interpret. ult. volunt. lib.* 3. *interpret.* 3. *dub.* 4. *solut.* 3. *a num.* 11. Cyriac. *l. c. n.* 2.

10 Promixior patri nemo est, quam filius. Decian. *cons.* 45. *n.* 21. *vol.* 5. & Pacian. *cons.* 2. *n.* 91. Cyriac. *l. c. n.* 6.

11 Proximitas Testatoris, & non gravari est attendenda in fideicommissis. Fusar. *de substit. quæst.* 484. *testatur. num.* 9. pro hac sententia stare sexaginta DD. & ultra quatuor, quamvis ipse teneat non Testatoris, sed gravati proximitatem attendendam, & pro se sexaginta alios DD. allegat. Cyriac. *controv. for.* 269. stat pro priore contra Fusar. *n.* 2. & pro se citat etiam Alduin. *cons.* 89. *n.* 10. sed revera Fusarii sententia favens proximitati gravati est communior, & secundum illam tenuit Rot. Rom. *in noviss. dec.* 72. *n.* 3. Gamma *decis. Lusit. dec.* 206. *n.* 23. Cavalc. *dec.* 16. *n.* 73. *par.* 3. & Cæs. Barz. testatur, ita fuisse judicatum in Rota *Bonon dec.* 11. *n.* 8. Farin. idem testatur de Rota Rom. *dec.* 681. *par.* 2.

12 Proximiores in gradu agnationis in fideicommissis dicuntur vocati. *L. cum ita.* §. *in fideicom. & in L. peto.* §. *frater. ff. de legat.* 2. *& L. fin. C. de V. S.* Peregr. *de fideicom. art.* 14. *n.* 9. Cyriac. *controv.* 585. & proximior præsumitur ille, de cujus gradu constat. Surd. *cons.* 221. *n.* 26. *& dec.* 106. *n.* 8. Mascard. *de prob. conclus.* 1251. Cyriac. *controv.* 585. Et si proximiores defuncto non adfuit, fit locus primo gradui transversalium. §. *reliquum est &c. Auth. de hæredit. ab intest. L.* 1. *C. de legit. hered.* Crass. *in* §. *successio ab intest. quæst.* 30. Cyriac. *controv.* 631. *n.* 1.

¶ PUBLICANI.

§. I.

Publicanorum privilegia circa publicas functiones exigendas.

1 Velo † levato, & compulsive proceditur tam de jure, quam de consuetudine universali sine libello, & sine litis contestatione ad instantiam publicanorum agentium pro functionibus publicis, & tributis exigendis. Bald. *cons.* 238. *Ad veritatem, in pr.* ubi, quod nun-
2 quam fuit de hoc dubitatum, *lib.* 1. † Amplia, quia iste est casus in quo licitum est incipere ab executione, quia loco libelli succedit carcer, & retentio debitoris. Bald. *d. cons.* 239. *in pr. lib.* 1.

§ II.

Publicanorum, & Exactorum audacia, & vitia.

1 Publicani † maximæ audaciæ, temeritatis, & avaritiæ esse dicuntur. *l. quanta, ff. de publ.* Bald. *cons.* 27.
2 *Casus talis est, in quodam privilegio, in fi. lib.* 1. † Amplia, quia audacia & temeritas publicanorum operatur, ut contra eos in dubio præsumatur, ideo si nauta denunciet merces, & velit solvere pro pondere alibi soluto, & publicanus plus petat, ita quod nauta recedat, non dicuntur res cecidisse in commissum; quia præsumitur publicanus voluisse extorquere indebite. Cuman. *cons.* 5. *Non revocando in dubium, per tot.* & maxime *in pr.* ubi de audacia, & mala præsumptio-
ne publicanorum. † Amplia, ut quod dicitur de publi- 3
canis, idem sit in Exactoribus publicis, seu thesaurariis provinciarum, quia præsumuntur indebite vexare provincias. *l. neminem, C. de suscept. & arcar. lib.*
10. † Declara tamen, quia si debitum exactum est de- 4
bitum etiam, quod exegerint velo levato, non præsumuntur metu exegisse; ideo non fit revocatio; secus si per præcepta pœnalia alienum debitum exigunt. vide Mascard. *concl.* 680. *Exactio an præsumatur meticulosa.*
† Amplia, ut idem sit de Executoribus omnibus ad 5
executiones faciendas deputatis, quia lex contra eos præsumit, quod sint fraudulenti. Vide Mascard. *concl.* 710. Executor testamentarius. † Amplia in collectoribus spoliorum, quorum rigor fecit cessare spolia in Francia, ut dicit Ægid. *cons.* 1. *in fin. ver. quæritur ergo*, ubi multa dicit contra eos, sed tamen dicit, & est verum, quod spectabat ad Papam providere, non autem ad Regem.

PUBLICATIO.

Praxis Publici, & publicationis.

Publicum dicitur, quod est notum multitudini ho- 1
minum, quod potest contingere per evidentiam, & notorietatem facti vel juris. Item per manifestationem, aut per famam. Abb. *in cap. vestra. & cap. tua. de cohabit. Cleric.* Navar. *in man. cap.* 27. Passerin. *de pollus. Eccles. disput.* 4. *cap.* 1.

Publicatio testamenti, coram quo Judice fieri debe- 2
at, vide *Testamentum.* Publicatio processus est necessaria in causa Immunitatis Ecclesiasticæ, sicut etiam citatio, ut Reus se defendere possit. Peregr. *in tract. de Immun. Eccles. cap.* 3. *n.* 17. Berous *cons.* 168. *n.* 65. *&* 66. Farin. *in append. cap.* 22. *n.* 376. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *n.* 153.

Publicatio bonorum delinquentis comprehendit tam 3
mobilia, quam immobilia bona, etiam actiones, & jura. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 79. Farin. Peregrin. & alii apud Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 8. *p. ult.* & probatur ex *L. quam Tuberionis. ff. de pecul. L. bonorum. de V. S.* vide *Bona*, & *Confiscatio.*

Publicatio resignationis qualiter probetur, vide Garz. 4
de Benef. par. 11. *cap.* 3. §. 4. vide *Beneficium*, & *Resignatio.* Hæc juxta Constitutionem Greg. XIII. debet fieri in termino sex mensium, & facta post illos non suffragatur. Paris. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 2. *n.* 10. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *quæst.* 21. *n.* 36. Seraph. *dec.* 1363. *n.* 1. Bich. *dec.* 253. *n.* 8. & hæc publicatio dicitur pars resignationis. Seraph. *dec.* 1309. *n.* 1. Mant. *dec.* 68. *n.* 7. Rota *dec.* 290. *n.* 2. *par.* 2. *diversf. & dec.* 289. *n.* 23. *&* 24. *par.* 6. *recent.*

Publicatio resignationis facta in termino restitutionis 5
ad publicandum concesso suffragatur perinde, ac si secuta fuisset infra sex menses a Constitutione Gregoriana ad poblicandum præfixos. Rebuff. *in praxi Benef. tit. de publ. resign. gl.* 13. *num.* 15. Paris. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 1. *n.* 68. *vers. lim.* 2. *& n. seq.* Mant. *dec.* 113. *n.* 1. Rota *in Burgen. Canonicatus.* 19. *Jan.* 1598. *coram Card. Pamphil. apud Marches. de commiss. par.* 1. *fol.* 369. *& dec.* 91. *n.* 8. *par.* 4. *to.* 2. *ac dec.* 63. *n.* 12. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 286. *n.* 10. *& dec.* 301. *n.* 23. nisi restitutio facta ad publicandum fuerit pendente lite, nulla facta mentione pendentiæ litis; quia tunc restitutio esset subreptitia. Rota *in Placentia Cancellaria.* 16. *Febr.* 1598. *coram Card. Pamphil. apud Marches. l. c.* Garzias *de Benef. par.* 11. *cap.* 3. *n.* 304. quia si Papa litem scivisset, restitutionem forsassis non concessisset, quia non præsumitur velle præjudicare liti, & Juri in ea alteri quæsito, quando id non expressit. *cap. fin. ut lite pend. & cap. fin. de constit.* ubi Card. *quæst.* 6. Imola *sub n.* 10. *vers. & sic ex prædictis.* Aret. *n.* 7. *vers. per textum.* Cassad. *dec.* 18. *num.* 6. *de præb.* Buratt. *dec.* 776. *n.* 10. Rota *dec.* 665. *num.* 20. *par.* 4. *par.* 2. *recent.* Ludovis. *dec.* 278. *num.* 2. *& dec.* 830. *num.* 2. *&* 3. coram Buratto apud Bich. *dec.* 286. *n.* 10. 12. *&* 13. Porro mentio litis non est necessaria, si tempore obtentæ gratiæ fuit oppositum de non publicatione. Rota *in Meten. Canonica* 8.

Martii 1619. coram Pirovano. impressa par. 4. recent. to. 2. dec. 91. n. 9. & 10. Et de non publicatione potest excipi in quacunque parte Judicii, dummodo non excipiatur post obtentam restitutionem ad publicandum, quia tunc exceptio esset intempestiva. Curt. jun. cons. 74. n. 8. & cons. 76. n. 5. Menoch. cons. 946. n. 34. & de praes. lib. 2. praes. 9. n. 15. & alii apud Bich. dec. cit. n. 33.

6 Publicatione non facta, Beneficium vacat non per obitum resignantis, sed ob non factam publicationem, & collatio est reservata Papæ. Bich. l. c. n. 34. Constit. Gregor. XIII. in ordine 85. Rota in Abulen. Benef. 14. Jan. 1596. coram Card. Blanchet. & in Mediol. Præpositura, 28. Jun. 1589. coram Platto. & in Leodien. Canon. S. Dionys. 17. Maii 1624. coram Coccino. impressa par. 4. to. 3. recent. Bich. l. c. n. 34. ob decretum irritans posito in Constitutione Gregoriana, quod ligat manus inferiorum Coll. Paris. de resign. lib. 11. quæst. 7. n. 37. & 38. Rota dec. 32. n. 2. de prob. in antiq. & dec. 141. n. 4. par. 1. recent. Bich. dec. 301. n. 15. & dec. 358. n. 20. & 21. Lother. de re Benef. lib. 3. quæst. 21. n. 26. Bich. l. c. n. 20. & 21. Et quamvis restitutio ad publicandum non detur in præjudicium juris tertio quæsiti, juxta cap. quamvis. in fin. de rescript. in 6. Paris. de resign. lib. 11. quæst. 7. n. 30. in fin. Mant. dec. 113. n. 2. Lother. de re benef. lib. 2. q. 51. n. 26. tamen hoc intelligitur de præjudicio juris radicati ea impetratione ob non publicationem, vel ex speciali oppositione facta in judicio, non autem juris invalidi, quod non comprehenditur sub Regula de jure quæsito non tollendo. Garz. de Benef. par. 4. cap. 3. n. 64. Rota dec. 492. n. 10. par. 3. divers. & dec. 369. n. 9. coram Ludovis. dec. 280. & 333. n. 2. coram Card. Cavaller. apud Bich. dec. 286. n. 41. & 42.

7 Porro sex menses, qui a Greg. XIII. fuerunt dati ad publicandam resignationem, computantur a die datæ. Paris. de resignat. lib. 1. q. 6. n. 40. & lib. 11. quæst. 2. n. 14. & lib. 12. quæst. 8. n. 6. Bich. dec. 301. n. 8. & post dictos sex menses potest excipi de non facta publicatione, & lis super non publicatione non dicitur pendere, si de ea nec agendo, nec excipiendo fuit oppositum. Rota in Illerden. Decimarum 23. Jun. 1631. & 16. Decemb. 1639. coram Pirovano. Pichard. & Zanger apud Bich. l. c. n. 13. Et ob non factam publicationem Beneficium resignatum ob reg. Cancell. de publicandis, & constitutione Pii V. remanet penes resignantem, & vacat per obitum, attenta tamen Constitutione Greg. XIII. per quem Piana Constitutio fuit penitus abrogata, juxta Marescot. lib. 1. var. res. cap. 51. per tot. & lib. 2. cap. 40. n. 10. Beneficium pure resignatum ad favorem, quia resignatio ex die, qua a Papa fuit admissa, perfectionem accepit. Cassad. dec. 1. n. 1. de renunt. Boer. dec. 348. n. 4. vers. in contrarium. Marescot. d. cap. 52. n. 9. & 27. abdicatum fuit a resignante, & acquisitum Resignatario virtute provisionis Apostolicæ desuper obtentæ, & executæ, nec onus publicationis faciendæ, ejusque incertitudo efficit, quod interim provisio sit conditionalis, sed solum quod sit resolubilis, si publicatio suo tempore non fiat. Caldas cons. 31. n. 20. vers. Item post acceptationem. Cassad. dec. 24. n. 6. super reg. de infirmis. & public. & resoluto ob non publicationem jure resignatarii Beneficium vacat ab ipsa die resignationis. Bich. dec. 358. n. 19.

8 Quod autem supra diximus, publicationem debet fieri intra sex menses, intellige, quando Beneficium est intra montes, si vero Beneficium est ultra montes, terminus publicationis faciendæ est novem mensium a die datæ numerandi, ut patet ex Constitutione Gregoriana.

9 Debet autem publicatio fieri in Cathedrali, & in Beneficii Ecclesia, seu Ecclesiis, dum ibi frequens populus ad Missarum solemnia convenit, & ibi coram omnibus litteræ Apostolicæ, & earum transumptum debet exhiberi, & clara, ac intelligibili voce resignatio, vel cessio hujusmodi, Beneficii qualitas, & invocatio, nomina quoque, ac cognomina resignantis, & resignatarii, seu cedentis, & cessionarii pronunciari, ita ut hæc possint ad notitiam omnium devenire scriptumque de omnibus confectum valvis Ecclesiæ affixum relinquatur. Dummodo semper publicatio fiat cum litteris Apostolicis in manibus. Pax Jord. de re Benef. lib 10. tit. 35. a n. 8. usque ad 13. Quaranta in sum. Bullar. verb. Beneficiorum publicatio. si vero Ecclesia Beneficii sit ruralis, aut populo conventuque careat, tunc duplicatio debet fieri in Parochiali, intra cujus limites est sita Ecclesia Beneficialis. Et si ob pestem, bellum, aut quodcunque aliud periculum non patet accessus ad dictas Ecclesias, fiat publicatio in viciniori Cathedrali, aut Ecclesia a periculis libera; alias resignatio nullitatis vitio subjacebit. Quaranta, & Pax Jordan. ll. cc.

10 Beneficia vero, quæ in manibus Ordinariorum resignantur extra Curiam etiam ex causa permutationis eodem nullitatis vitio laborant, & vitiorum collatio ad S. Pontificem devolvitur, si intra mensem totum negotium admissionis, vel rejectionis renuntiationis ejusmodi (& si per eos erit facienda) etiam collationis, vel provisionis juxta Canonicas Sanctiones non absolvatur ab iisdem Ordinariis, & provisus ab Ordinario intra tres menses a die provisionis computandos non publicat provisionem sibi factam, provisio sit nulla, & Beneficium vacat ipso jure.

11 Praxis vero publicationis faciendæ erit sequens Notarius tenens litteras Apostolicas in manibus dicat: *Notum sit omnibus, quatenus N. N. resignavit in manibus Sanctissimi D. nostri PP. simplex Beneficium, sub invocatione S. N. hujus Civitatis, vel &c. & de eo facta fuit gratia N. N. ut apparet ex litteris Apostolicis, aut illarum authentico transumpto, quas, vel quod in manibus habeo.* Porro opus non est legere litteras Apostolicas, aut illarum datam. Paris. de resign. lib. 11. quæst. 6. a n. 24. Garz. de Benef. par. 11. cap. 3. §. 4. n. 291. Pax Jord. l. c. n. 13. & sufficit in affixione ad valvas Ecclesiarum narrare, quæ modo exscripta, & dicta sunt, quamvis tutior sit praxis, quod etiam copia litterarum ipsarum affixa valvis relinquatur.

PUELLA.

Praxis Puellarum.

1 Puella per vim intrusa in Monasterium, debet authoritate Episcopi educi, & si damnum propterea passa est, debet Episcopus curare, ut illius indemnitati prospiciatur, expensis intrudentium, si vero velit fieri Monialis, non est impedienda Patre etiam contradicente; intrudens vero, vel cogens, ultra excommunicationem, quam incurrit ipso jure, est severe puniendus. Barb. de pot. Episcop. alleg. 100. & de Jure Eccles. lib. 1. cap. 44. dummodo coactio fuerit facta ad habitum suscipiendum, & non tantum ad educationem, & fuerit effectus secutus.

2 Minor duodecim annis non potest admitti ad habitum regularem Monialium, nec in Monasterium. Ugolin. de off. Epis. cap. 12. Gavant. in praxi Episcop. ver. Monialium. Barb. de Jure Eccles. loc. cit. num. 7. Conc. Trid. sess. 25. cap. 17. & alii apud Dianam par. 3. tract. 2. res. 47. & res. 131. Ciarlin. controv. for. cap. 194. num. 13. Tamburin. de Jure monial. disp. 4. q. 2. n. 2. Azor. moral. par. 1. lib. 12. cap. 18. vers. 55. & 56. Rodriguez quæst. Regular. tom. 3. q. 12. art. 2.

3 Puellæ possunt educari in Monasteriis. Riccius in prax. educat. par. 4. resol. 205. Quaranta in sum. Bullar. ver. Monasteria. qui refert Declarationem S. Congreg. in qua præscribuntur certæ conditiones observandæ in tali educatione. Primo debent educandæ admitti sine ancillis. Secundo, si semel egrediuntur, non possunt ad illud amplius reverti. Tertio tenentur ad servandam clausuram, quemadmodum ipsæ Moniales. Quarto debent recipi cum licentia Superiorum in scriptis. Quinto etiam cum consensu Abbatissæ. Sexto, si ob ægritudinem curandam de licentia Superioris, Abbatissæ, & Monialium exiverint a Monasterio, rursum in illud admitti debent cum licentia Superioris, & de consensu Abbatissæ, Superioris, & Monialium. Septimo debent uti vestimento, quod virginali modestiæ, & pudori conveniat, & easdem conditiones debent observare viduæ, quæ ibi manent. Licet istæ viduæ de cætero non sint recipiendæ in Monasteriis, nisi Moniales fieri voluerint. Quamvis Monasterium esset sub immediata protectione Sedis Apostolicæ, super qua ætate Episcopus dispensare non potest. Navar. cons. 9. n. 2. de ætat. & puellæ educationis causa in Monasterio permitti deben-

debent usque ad decimum quintum ætatis annum, & in illo morari possunt usque ad viginti quinque annos, quibus expletis, licet non exeant, nullam incurrunt censuram, sed potest Episcopus terminum illis statuere, intra quem eligant, an velint suscipere habitum Monialium, aut e Monasterio egredi, ut declaravit S. Congreg. de qua testatur Leo *in thes. for. Eccles. cap.* a. *n.* 54. *par.* 1. Ricecius *l. c. res.* 209.

4 Non debet ab Episcopo permitti, quod puellæ in Monasterium introducantur sine licentia S. Congreg. & illam exequi non debent, nisi adimpletis sequentibus conditionibus. Primo, quod Moniales capitulariter, & secretis suffragiis puellarum educandarum susceptioni consentiant. Secundo, quod Monasteria eas recipere sint solita, illasque actu retineant. Tertio, quod adsit peculiaris habitatio separata a dormitorio Monialium, & Novitiarum. Quarto, quod excedant septimum, & sint infra viginti quinque ætatis annos. Quinto, quod non sint supranumerariæ. Sexto ingrediantur solæ, & moderato utantur habitu. Septimo clausuræ Monialium sint adstrictæ, sicut ipsæ Moniales, & si e Monasterio fuerint egressæ, ad illud, vel aliud redire non permittantur sine S. Congr. licentia eum egressus hujusmodi expressione, nisi animo suscipiendi habitum regularem essent reversuræ. Octavo debet dari idoneus fidejussor, qui pecunias pro alimentandis puellis anticipatis solutionibus singulis mensibus solvere permittat, neque permitti, quod victus illis singulis diebus a parentibus mittatur. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 44. Pyrrhus Corrad. *in praxi dispens. matrim. lib.* 5. *cap.* 15. *num.* 20. *& seq.* Porro puellæ voluntas, si vult suscipere habitum, debet prius a Vicario explorari, ut in praxi *Vicarii.*

Puella, an, & quando sit sequestranda lite pendente super matrimonio, vide *Lite pendente.*

PUPILLI.

Praxis Pupillorum.

1 Pupilli bona stabilia vendi possunt pro solvendo ære alieno cum decreto Judicis. *L. ob æs. C. de præd. min. L.* 5. *L. si pupillorum* §. *si prætor. ff. de reb. eor.* Alba *cons.* 205. *n.* 23. *& cons.* 226. *n.* 18. *&* 19. Cyriac. *controv.* 29. *num.* 56. Afflict. *decis.* 87. *num.* 5. existentia vero æris alieni pupilli non probatur ex assertione contrahentium. Dec. *cons.* 403. *num.* 12. Paris. *cons.* 85. *num.* 29. *lib.* 3. Rol. *cons.* 33. *num.* 3. *lib.* 1. Rimin jun. *cons.* 247. *n.* 27. imo ulterius requiritur, quod creditores actualiter urgeant pro solutione. *L. magis puto* §. *non passim. ff. de reb. eor. L. Tutor urgentibus. ff. de min.* Dec. *l. c.* Paris. & Rol. *ll. cc.* Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *n.* 6. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 6. *num.* 6. *&* 8. Mastrill. *dec.* 521. *a n.* 2. Castill. *dec.* 18. *num.* 35. *lib.* 1. Rota *in Rom. Salviani.* 27. *Jun.* 1640. *coram Dunozeto*, & quod ex pecuniis, aut mobilibus, seu bonis minoris momenti æs alienum solvi non possit. *d. L. magis puto.* §. *non passim. &* §. *aut si distrahendum.* Paris. *cons.* 100. *n.* 2. *&* 4. *lib.* 1. Rimin. jun. *l. c. num.* 36. Menoch. *cons.* 171. *n.* 11. Mant. *l. c. n.* 8. Capyc. *dec.* 113. *n.* 6. Buratt. *dec.* 410. *num.* 7. nisi æs alienum, pro quo extinguendo Tutor vendit, currat sub usuris, juxta §. *non passim.* quia sufficit unum de duobus, nempe quod creditores urgeant, vel debitum pariat usuras, quia in alternativis satis est unum de duobus verificari. *L. si quis ita stipulatus fuerit. ff. de V. O. L. si heredi plures. ff. de condit. instit. cap. in alternativis. de R. J. in* 6. Rota *dec.* 248. *n* 6. *part.* 1. *recent.* Imol. *cons.* 98. *num.* 11. Simoncell. *de decret. lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 40. Bich. *dec.* 58. *a n.* 3. Et si bona fuerunt alienata cum decreto Judicis, præsumitur non adfuisse bona mobilia, pecunias, seu bona minoris momenti idonea solutioni. Alba *cons* 205. *num.* 24. Imol. *cons.* 99. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *n.* 11. *usque ad* 22. Dec. *cons.* 209. *num.* 1. quamvis Judex causam non exprimat in decreto Specul. *de empt. & vend.* §. *nunc dicendum. il.* 1. *num.* 5. Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 75. *n* 5. Rota *dec.* 733. *sub. n.* 1. *coram Buratto & dec.* 11. *n.* 2. *par.* 5. *recent.* ita ut contrarium asserenti incumbat onus probandi. Rota apud Statil. *de salv. dec.* 227. *n.* 2.

Pupillus factus major non potest testificari de iis, 2
quæ vidit in ætate pupillari, & illius testimonium non valet. Cagnol. *in L.* 2. §. *impuberes. n.* 2. *ff. de R. J.* Campeg. *de test. reg.* 112. *fallen.* 6. *& reg.* 250. *vers. quod intelligas.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 24. *vers. vidi quandoque.* Farin. *de testib. quæst.* 58. *num.* 59. *&* 60. Conciol. *alleg.* 64. *num.* 19. *&* 65. *num.* 27. quia pupillus, quidquid videt, & audit, ignorat. §. *præterea. Instit. quib. non est permiss. fac. testam. L. cum Prætor.* 12. *vers. non autem. ff. de Judic. L. fin. in fin. ff. rem. pup. salv. for.* Farin. *l. c. n.* 4. Et

Pupillus habetur pro absente. *L. si pupillus.* 19. *ff.* 3
quib. ex ca in possess. eat. Surd. *dec.* 100. *n.* 2. Pacian. *alleg.* 7. *num.* 8. & in illo non potest considerari consensus. *L. pupillus* 150. *ff. de R. J.* §. *Pupillus. Instit. de inutil. stipul.* Rota *dec.* 863. *n.* 5. *apud Cerro. & dec.* 498. *par.* 14. *recent.* Pacian. *alleg.* 76. *num.* 14. habet hypothecam in bonis Tutoris. *L. pro officio. C. de administr. Tut. & in L. unica* §. *& ut plenius C. de rei uxor. act.* & potest agere contra bona Magistratus. *L.* 1. §. *si magistratus. ad med. ff. de magistr. convenien.* & habet etiam personalem pro reddit. rat. Cancer. *var. res. cap.* 1. *num.* 201. *&* 202. Rota *in Assisien. emphyt. coram. Machiavello relato per Adden. dec.* 262. *n.* 205. *par.* 8. *recent.* apud Pacian. *alleg.* 232. *n.* 11. *& seq.* Imo habet etiam actionem contra Notarios, & illorum bona, si recipiunt fidejussorem non idoneum. gl. *in* §. *nos autem. Instit. de Attil. Tut. & in* §. *fin. in ver. Urbi. Instit. de satisdat. Tut.* Put. *de syndic. in ver. fidejussor. officialium. cap.* 3. *n.* 2. Amad. *eod. tract. n.* 210. Capuc. *in prax. pag.* 2. *cap.* 4. *n.* 68. Pacian. *alleg.* 139. *n.* 3. *&* 4.

Pupilli bona possunt a Tutore transactioni subjici, 4
& super illis transigi potest, cum ejus jura sunt dubia, & obscura. *L. si pignore. in fin. L. interdum. L.* 2. §. *qui tutela. ff. de furt. L. præses. C. de transact.* ubi gl. & Bald. *sub. n.* 8. Angel. *in L. contra juris.* §. *fin. ff. de pact.* Bart. *in L. pactum Curator. C. de pact. & in L. cum hi.* §. *si cum lis. ff. de transact. & cons.* 47. *vol.* 1, Natta *cons.* 45. *num.* 5. Olasc. *dec.* 58. *num.* 14. Dec. *cons.* 297. *seu* 296. *n.* 5. Cyriac. *controv.* 562. *n.* 1. *& seq.* & non tantum in mobilibus sed etiam in stabilibus, super quibus potest simpliciter transigi etiam sine decreto Judicis, si possidentur a pupillo soluto certo pretio ipsi Adversario. Lamberteng. *de contr. eorum, qui sine certa solemnit. &c.* Jas. *in L.* 2. *sub num.* 4. *ff. de off. ejus.* Ruin. *cons.* 129. *num.* 5. *vol.* 5. Menoch. *de arbitr. cas.* 171. *num.* 74. si vero partes convenirent, quod res possessa a pupillo transferretur in Adversarium, necessarium erit Judicis decretum, ut teneat transactio. gl. ult. *in L.* 1. & ibi Bart. *n.* 2. & Bald. *n.* 5. *C. si adversus transact. & in L. Præses. n.* 13. *C. de transact.* Gail. *lib.* 2. *obs.* 72. Honded. *cons.* 34. *n.* 28. *vol.* 2. Cyriac. *l. c. n.* 3.

Pupillus sine decreto Judicis potest retrovendere pri- 5
mo venditori, aut habenti causam ab eo fundum, quem pater emerat cum tali pacto, & obligatione, *si est hæres. L. magis puto.* 5. §. *& si pater. ff. de reb. eor.* Berous *cons.* 163. *n.* 1. *vol.* 1. Simonull. *de decret. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 6. Burgnin. *dec.* 16. *n.* 49. *par.* 2. Bocat. *in constit. Ægidian. ut minorum. gl.* 8. *num.* 65. Surd. *dec.* 77. *n.* 1. Cyriac. *controv. for.* 308. *n.* 52. *& seq.*

Pupillus obligatur de jure naturæ, dummodo sit do- 6
li capax. gl. *in L. pupillus.* 5. *verb. non erit. ff. de author. tut. & in L. pupillus.* 58. *ff. de action. & oblig. & in L. pupillus.* 112. *ff. de R. J.* Cyriac. *controv.* 241. *n.* 56.

Pupilli bona nulliter alienata, restitui debent una 7
cum fructibus non solum perceptis, sed etiam qui percipi potuerunt, tam naturalibus, quam industrialibus, tam consumptis, quam exstantibus, qui veniunt, & computantur non a die litis motæ, sed a die actus nulliter celebrati. *L.* 2. *C. si quis ignorans. rem min. L. prædium.* 15. *C. de præd. min. L. patri.* 28. §. *item ex diverso. ff. de min.* Rol. *cons.* 33. *num.* 21. *vol.* 1. Riminal. jun. *cons.* 5. *n.* 41. *& cons.* 255. *num.* 28. Surd. *cons.* 115. Crot. *cons.* 11. *n.* 45. Plot. *cons.* 38. *num.* 12. Decian. *cons.* 20. *n.* 76. *vol.* 5. Mant. *de conject. ult. vol. lib.* 7. *tit.* 10. *n.* 34. Surd. *dec.* 25. *num.* 21. & alii apud Cyriac. *controv.* 131. *num.* 7. *& seq.*

Pupillus debet in totum acceptare, vel in totum re- 8
cusare gesta a Tutore in contrahendis nominibus debitorum

L. si ita stipulatio. 39. *ff. de oper. liber.* Tiraquell. *de retract. convent. ad fin. num.* 4. *gl.* 1. *in L. si quidem* 9. *C. de except.* Bart. *in L. Aurelius.* §. *idem quæsivit. num.* 3. *ff. de liberat. leg.* Menoch. *de arbitr. cas.* 95. *num.* 14. Surd. *dec.* 268. *num.* 4. *&* *cons.* 51. *n.* 30. Macin. *de confess. cap.* 1. *n.* 23. *&* 26. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 45. *sub n.* 7. Cyriac. *controv.* 35. *n.* 12. *& seq.* qui loquitur de confessione qualificata, quæ debet, vel in totum acceptari aut repudiari.

9 Pupillus si non de necessitate, saltem de congruitate, & honestate debet rata habere, quæ bona fide a Tutore gesta sunt, alias nemo cum illo contraheret, & ideo in alienatione rerum eorundem promitti debet de evictione, sicut fit a cæteris, & non tantum in venditione, sed etiam in divisione, quia de illius natura debetur evictio etiam non promissa. *L. si cum venditor* 66. §. *fin. ff. de evict. L. si familiæ.* 14. *C. famil. herciscun.* Sociu. jun. *cons.* 119. *n.* 14. *vol.* 3. Rol. *cons.* 51. *n.* 5. *vol.* 4. Surd. *cons.* 67. *n.* 7. *& cons.* 311. *n.* 26. Gabr. *cons.* 90. *n.* 42. *vol.* 1. & alii plures apud Cyriac. *controv. f.* 188. *n.* 6. *&* 7.

PURGATIO.

Praxis purgationis Canonicæ, & vulgaris.

De purgatione moræ sufficienter dicimus in praxi *Mora.*

1 Infamatus de delicto, quod plene probari nequit, purgandus est proprio juramento, & compurgatorum. *cap. Sacerdotes* 33. 50. *dist. cap. decernimus* 3. *quæst.* 9. *cap. presbyter. cum sequentib.* 2. *quæst.* 4. *cap. tua.* 9. *de cohabit. Cler. cap. tam litteris. de testib. cap. tua. de apost. cap. laudabilem. de frigid. cap. insinuatum. de simon.* & plures Canones apud Gonzal. *in* 5. *Decret. tit.* 34. *comment. ad cap.* 16. *n.* 2. *cap. cum in juventute. cap. si quis.* 2. *cap. quoties.* 5. *cap. nos inter. & cap. ex tuarum. de purg. Can.* Barb. *in cap. receptimus de purgat. Can.* Torreblanca *de Magia lib.* 3. *cap.* 20. Martin. del Rio *lib.* 4. *cap.* 4. *quæst.* 3. *disquis. magic.* Fragos. *de regim. Christ. Reipublicæ. lib.* 12. *disp.* 25. §. 3. Borell. *in sum. decis. tit.* 53. & plurimi alii apud Gonzal *l. c.* ratio est, quia satius est esse purgatum, quam suspectum, & qui in hac purgatione deficit, tanquam convictus, pœna ordinaria punitur. *cap. de hoc* 11. *& cap.* 13. *de simon.* Et quamvis in causis civilibus regulariter actore non probante reus absolvi debeat. *L.* 1. *&* 3. *C. de eden.* tamen in criminalibus Ecclesia exigit, ut reus probet suam innocentiam, aut saltem cum gravis infamia inde exorta est, aut scandalum in populo, sicut etiam de Jure Civili requiritur in criminibus gravioribus, veluti læse Majestatis, desertæ militiæ, peculatus. *L. fallaciter. in fin. C. de abolit.* & sicut in civilibus actore non probante plene Reus non absolvitur, sed juramento se purgare debet; quando actori non competit juramentum suppletorium. *L. admonendi. ff. de jurejur. L.* 3. *C. de reb. cred.*

2 Purgatio vero Canonica debet indici a Judice competente, aliter non valet, & ut a Judice competente possit indici, debet præcedere publica infamia, a qua indictione alias potest appellari, si infamia non præcessit. Potest indici etiam Regularibus, si testes deficiant, quibus probari possit delictum. *cap. si quis.* 2. *cap. quoties.* 5. *cap. nos inter.* 6. *& cap. ex tuarum de purg. Canon.* Infamia vero debet habuisse ortum ex probabilibus conjecturis. *cap. cum in juventute. de purg. Can.* non potest indici, quando crimen ita est notorium, ut celari non possit. *cap. cum. delictis. de purg. Can.*

3 Forma autem purgandi, cum Reus negat crimen, est, ut dentur Reo compurgatores, quorum numerus est arbitrarius, qui tamen sint bonæ opinionis, & debent jurare tactis Evangeliis, quamvis sint Clerici, & Episcopi, de credulitate. Reus vero ipse de veritate, quod delictum, de quo agitur, non commiserit. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 34. §. 3. *in cap. quoties de purg. Can.*

4 Purgatio Canonica, sicut etiam abjuratio, potest indici propter infamiam adminiculatam. Pennia, Eymericus, Del Rio, & alii apud Dianam. *par.* 4. *tract.* 8. *res.* 82. dummodo infamia probetur per duos testes habiles, vel si sunt inhabiles, per plures, & cum hæc purgatio sit subsidiaria in defectum probationum legitimarum, indici non potest, nec debet, quando adest legitimus accusator, a quo crimen probari potest, aut indicia ad torturam. Foller. *in pract. crim. cap.* 34. Cabal. *res. crim. cas.* 84. *ubi late.* Abb. *in cap.* 2. *notab.* 2. *n.* 1. *de purg. Can. & in cap. moniales. eod.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 63. *n.* 4. *&* 6.

5 Purgatio Canonica non requirit necessario compurgatores ejusdem ordinis, & conditionis cum purgante, neque necessario duodecim, sed sufficiunt vicini, qui possunt habere verisimilem notitiam se purgantis *cap. quoties. de purg. Can.* Pirhing. *l. c.* Neque compurgatores sunt ita stricte examinandi, sicut alii. *cap. constitutus.* ubi gl. & Abb. *de purg. Can.* Pirhing *l. c.*

6 Infamatus vero de crimine non potest tantum suspendi ab officio, sed etiam a Beneficio, donec se purgaverit. *cap. inter solicitudines.* 10. *de purg. Can.* dummodo crimen sit enorme, aut grave scandalum immineat, aut vehemens suspicio. Host. *in d. cap. inter. solicitudines.* ubi etiam. Abb. *n.* 2. *gl. in cap. Presbyter.* 13. *ver. suspendatur.* 2. *caus.* 2. *quæst.* 5. Pirhing. *l. c. n.* 25.

7 Deficiens vero in purgatione Canonica debet puniri uti convictus, & ita diffamatus de hæresi, si se non purgat, depositus ab officio, & beneficio tradendus est Curiæ sæculari. *cap. ad abolendam.* 9. §. 1. *de heret.* sed quod debeat detrudi in Monasterium, quia crimen non directe, sed tantum præsumptive fuit probatum, tenent gl. *fin. in d. cap. ad abolendam.* & Hostien. *in eod. vers.* in arctum. Monasterium. & Abbas *ibid. n.* 5. Pirhing *l. c. n.* 26. *vers. notandum.* 5.

8 Purgans se Canonice post factam purgationem debet statim absolvi, & declarari innocens, ac in pristinum statum restitui. Abb. *in cap. inter.* 10. *de purg. Canon. num.* 2. *not.* 3. Barb. *ibidem. num.* 2. Pirhing. *l. c. n.* 3. *ver. notandum tertio.* adeo ut super eadem infamia non possit illi amplius indici nova purgatio, bene vero super nova infamia. Pirhing. *l. c. n.* 30.

9 Purgatio vulgaris est, quam vulgus invenit, & usus induxit; a SS. Canon. est reprobata, & prohibita, quia inventa fuit a diabolo. *cap. Mennam.* 7. §. *fin.* 2. *quæst.* 5. *cap. Monomachiam.* 22. *cap.* 2. *de purgat. vulg.* ubi Hostien. *in sum. num.* 1. *&* 2. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 35. sunt autem ejusmodi purgationes Monomachia, seu duellum, de quo in praxi *Duelli.* Item Judicium ferri candentis, aut aquæ ferventis, aut aquæ frigidæ. *cap. Mennam.* 7. §. *ult. & cap. consuluisti.* 2. *quæst.* 5. Item fluxus sanguinis ex cadavere occisi præsente occisore, & similes aliæ apud Pirhing. *loc. cit. num.* 4. Item per celebrationem Missæ, & sumptionem SS. Eucharistiæ; quæ quamvis per se non sit mala, quia non fit ad ostendendam Divinam virtutem per miraculum, sed tantum in testimonium innocentiæ, & iste modus purgandi nullibi in Jure Canonico reperitur prohibitus.

Purgatio vero vulgaris, nec in civilibus, nec in criminalibus unquam est admittenda. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 8. *ad* 3. Barb. *in cap. dilecti filii* Pancirol. *lib.* 1. *var. res. cap.* 84. Del Rio *lib.* 4. *disquis. magic. quæst.* 4. *sect.* 2. Covar. *lib.* 4. *var. res. cap.* 23. Decian. *crimin. lib.* 5. *cap.* 48. *num.* 2. & alii apud Gonzal. *in quintum Decret. tit.* 35. *num.* 3. Petrus Gregor. *lib.* 42. *syntag. cap.* 15. *& lib.* 3. *partis. tit.* 13. *cap.* 3. quia continet tentationem DEI, a quo postulantur miracula sine necessitate, continet etiam superstitionem. S. Tho. *loc. cit.* Suarez *de irreligiositate cap.* 3. *n.* 8. Valent. 2. 2. *disp.* 6. *quæst.* 14. *p.* 1. Lessius *de Just. lib.* 2. *cap.* 45. *dub.* 1. Sayr. *in clavi. lib.* 4. *cap.* 7. Auctor Mallei malefic. *par.* 3. *quæst.* 17.

QUA-

QUADRAGENARIA POSSESSIO.

¶ QUADRAGENARIA possessio cum titulo colorato præsente jurisdictionis quasi Episcopalis intra alienam Diœcesim penes Prelatum inferiorem, tamquam Canonicis sanctionibus adversa; præsidio juris destituta, & sanio rum Canonistarum sententiis parum consentanea reicitur: & ad asserendam hujusmodi jurisdictionem suffragari tantum potest espressum privilegium Apostolicum, vel immemorabilis consuetudo legitime prolata. Benedic. XIV. Constitu. *Apostolica servitutis*. §. 3. ¶

QUÆSTIO.

Praxis Quæstionis.

1 Quæstio emergens, vel incidens est decidenda per interlocutoriam. Ripa *in L. quod jussit.* 14. *ff. de re jud.* Ecclesia *obs. for.* 12.

2 Quæstio facti est temporalis, & potest cognosci per Judicem Laicum. vide *Judex Laicus*. Est tamen misti fori, veluti possessionis quæstio. Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *n.* 98. qui citat Innoc. Arcbid. Butr. Abb. Jo. Aod. & alios *in cap. fin. de Jud.* Boer. *quæst.* 69. *nu.* 23. Rol. *cons.* 23. *col.* 1. & 2. *lib.* 2. Surd. *cons.* 338. *num.* 20. Thes. *dec.* 82. *num.* 1. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 210. & 222. Farin. *in praxi quæst.* 8. *num.* 23. Barb. *de potest. Episc. par.* 3. *alleg.* 84. *numer.* 34. Graff. *de off. Cleric. eff.* 1. *num.* 403. *vers. quadam vero*. Dummodo quæstio sit de sola possessione, & nullo modo tangat titulum, & jus proprietatis, & quæstio sit vel inter Laicos, vel Reus sit Laicus. Graff. *l. c. n.* 406. Garz. *de benef. par.* 1. *cap.* 2. *n.* 55.

Quæstio Decimarum est mixti fori, si consistit in facto, alias pertinet tantum ad Judicem Ecclesiasticum. vide *Causa*. Clericatus pertinet tantum ad Judicem Ecclesiasticum. vide *Clericatus*, & *Judex*. An aliquis gaudeat Immunitate Ecclesiastica, aut aliquis fuerit captus in loco Immuni, pertinet ad Judicem Ecclesiasticum. vide *Judex*. 3

QUÆSTUANDI.

Praxis Quæstuandi.

Quæstuare eleemosynas nemo potest sine Episcopi licentia. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 109. ubi S. Congr. quod tamen non est ita universale, ut non patiatur aliquam exceptionem. Et certe quod Episcopus non possit impedire Regulares, ne mendicent pro suis Monasteriis, aut Ecclesiis, de Superiorum tamen suorum licentia, escepta tamen quæstuatione immodica, aut excessiva. Navar. *Regular. par.* 3. *cons.* 79. Sperell. *dec.* 38. *numer.* 28. dummodo Episcopis ostendant suas licentias, quas a suis Superioribus habent in forma authentica, & ab eodem Episcopo alias quoque patentes pro licentia quæstuandi ad obviandum fraudibus obtineant. Genuen. *in praxi Archiepisc. cap.* 59. *nu.* 11. Piasecius *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. apud quem S. Congr. & ita communissima servat prasis Italiæ. Forma vero licentiæ quæstuandi solet esse sequens. 1

2 NOs &c. Dilecto Nobis in Christo N. N. salutem in Domino. Petitioni tuæ favorabiliter annuentes, ut in hac Diœcesi eleemosynam quæstuare, extra Ecclesias tamen, a Christi fidelibus possis, & valeas, tibi licentiam concedimus, & impertimur, te propterea omnibus, & singulis DD. Parochis, ad quos te divertere contigerit, in Domino commendantes, ut populum sibi commissum ad abundantem eleemosynam verbo, & esemplo hortari velint, Deum Remuneratorem pro te data habituri, & excepturi. In quorum &c. Dat. &c.

3 Et quia de hac quæstuandi materia differuerunt fusius Navar. *de oratione miscell.* 66. *num.* 2. Henriquez *in summ. lib.* 7. *cap.* 19. Zerola *in prax. Episcop. par.* 1. *ver. Quæstores. fol.* 302. *quæst.* 57. *art.* 7. & *quæst.* 98. *art.* 1. Riccius *in praxi var. res. res.* 290. *nu.* 2. Quatan. *in sum. Bullar. ver. Archiepisc. authoritas. ver.* 26. ideo ad illos te remittimus.

4 Hic solum monemus, non esse admittendos quoscunque Quæstores, præsertim pravos, qui eleemosynas in usus pravos convertunt, sed tales esse severe puniendos, juxta Concil. Trid. *sess.* 21. *cap.* 11. juxta *cap. ex eo de pœnit.* & Concil. Lateran. *cap.* 61. sub Innoc. III. Et non debent admitti ad quæstuandum, nisi a S. Pontifice, vel Archiepiscopo habuerint licentiam externi, quo casu ab Ordinario debebunt observari illa, quæ in similibus litteris præscribuntur. Ejusmodi litteræ, quæ a S. Pontifice conceduntur, solent esse tenoris sequentis.

5 HAs Eleemosynas, quæ in tua Civitate, & Diœcesi pro usu Ecclesiæ N. vel &c. dabuntur, permittas. Dummodo personæ, quæ colligent eas, honestæ vitæ, & spectatæ Religionis, & tuo judicio approbatæ sint, minimeque participes dictarum eleemosynarum, & Quæstoris nomen nullo modo gerant, sed simpliciter eleemosynarum Collectores nuncupentur, qui non publicent ullas Indulgentias, nec concionentur, nec circumferant sua privilegia, neque Reliquias, nec minis, aut imprecationibus inducant fideles ad eleemosynam, neque campanellam, aliaque instrumenta similia quædam Quæstorum insignia ferant, pulsentve ad excitandas personas, non petant eleemosynam tanquam debitam, & solitam, neque ulla arte (etiam prætextu dicendi orationes Sancti N. vel alterius) extorqueant pecuniam, sed simpliciter, petmodeste, & cum omni dexteritate petendo eleemosynam pro sustentatione Ecclesiæ N. &c. recipiant tantum, quod sibi liberaliter offertur, neque super his eleemosynis ullam conventionem quovis modo faciant, etiam in utilitatem dictæ Ecclesiæ. Diligenter autem curabit Amplitudo tua, ut hæc omnia rite observentur, & ad id diligenter advertat. Imo (quo etiam Sanctitas sua conscientiam tuam gravari voluit) advigilabit, ut, quidquid dictarum eleemosynarum nomine fuerit collectum, id totum in usum tantum dictæ Ecclesiæ, & non in alium convertatur.

6 Sub hac forma concedi consuevit a' S. Pontifice licentia quæstuandi Hospitalibus duntaxat, dummodo Hospitalitas in illis eserceatur revera, & sub iisdem conditionibus conceditur quandoque a nonnullis aliis Religiosis Mendicantibus.

7 Porro Ordinarii locorum juxta Zerolam *in prax. Episcop. par.* 1. *var. quæstores quæst.* 57. *art.* 7. & 98. *art.* 1. possunt dare licentiam quæstuandi in suis Diœcesibus, servatis iis, quæ a S. Congreg. apud Zerolam fuerunt declaratæ, seu decretæ, solemnitatibus, seu circumstantiis. Primo, quod ejusmodi quæstores sint personæ bonæ existimationis. Secundo, ne sint participes dictarum eleemosynarum. Tertio, ne gerant ullo modo nomen quæstoris. Quarto, ne ullas Indulgentias divulgent, nec concionentur. Quinto, ne sacras Reliquias, aut sua privilegia circumferant. Sexto, ne imprecationibus, aut minis illas estorqueant. Septimo, ne campanulas, aut alia instrumenta deferant. Octavo, ne ullo artificio, aut specie commemorandæ orationis alicujus Sancti, aut alio perverso more utantur, sed simpliciter, & modeste eleemosynam petant, eamque in pii loci utilitatem transportent.

¶ QUÆSTUARII.

§. I.

Quæstuarii qui dicantur?

1 Quæstuarii † dicuntur, qui quæstum sibi teferunt.
Bald. *conf.* 27. *Casus talis est, quodam privilegio, in*
2 *pr. lib.* 1. † Amplia, quia etiam quæstoarii dicuntur,
qui emunt, vel conducunt quæstum, & ideo quicumque sibi ipsi exigit, & appropriat, dicitur quæstuarius,
alii vero, qui pro loco pio, vel teligione deputantur
ad eleemosynas recipiendas, dicuntur nuncii, vel consignarii; Bald. *d. conf.* 27. *per tot.* maxime *in fin. lib.*
3 1. † Limita, quia missi ad cecipiendum eleemosyoas,
vel ad illas procurandum nomine loci pii, & sic nomine religionis, non proprie sunt quæstuarii, iden si
conceditur indulgentia, vel privilegium cum prohibitione mittendi quæstuarios, intelligitur de quæstuariis
euntibus suo oomioe. Bald. *d. conf.* 27. *per tot. lib.* 1.

§. II.

Quæstuarii, qualiter unus possit alium impedire in quæstu, vel non?

1 Quæstuari † non possunt se invicem impedire in quæstibus quærendis, nisi unus ex consuetudioe babeat quæstum privative ad alium. Bald. *conf.* 277. *In quadam*
2 *Diœcesi, lib.* 2. † Amplia, ut procedat, etiamsi Ecclesia una sit primo fundata sub nomine, & invocatione ejusdem Sancti, quia non poterit prohibere secundam Ecclesiam ejusdem Sancti postea constructam quærere eleemosynam, oisi primæ præjudicium fieret, ideo
debet fieri distinctio, ut simplices sciant, cui Ecclesiæ
offerant. Bald. *conf.* 277. *per tot. lib.* 2. ubi etiam,
3 quod pœoa falsi teneatur quæstuarius falsus. † Limita,
quia si prior Ecclesia haberet consuetudinem, vel privilegium super quæstis certæ qualitatis, non posset oova Ecclesia impedire, neque exercere dictas quæstas, ut
per Bald. *d. conf.* 277. *lib.* 2. † Declara, ut oon procedat limitatio in possessorio, quia si secuoda Ecclesia
esset in quasi possessione dictarum quæstarum, non posset impediri oisi terminato petitorio. Bald. *d. conf.* 277.
circa princ. ver. aut colligunt, lib. 2. ¶

QUALITAS.

Praxis Qualitatum.

1 Qualitas tribuens jurisdictionem, vel excludens Reum ab Immunitate in delictis, debet pleoe, & concludenter probari. *L.* 2. *ff. de Jud.* Gail. *de pace publ. cap.* 13. Farin. *in prax. quæst.* 8. & *conf.* 76. Schrœder. *de feud. par.* 10. *sect.* 3. Ambrosin. & Peregrio. *de Immunit.* apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *num.* 61. & 62. Diaoa *par.* 6. *tract.* 2. *ref.* 30. nisi esset facienda remissio ab uno ad alium Judicem ejusdem Priocipis, & fori. Ciarlin. *l. c.* & *cap.* 14. Sperell. *dec.* 101. *n.* 21. & 103. *num.* 9. Lim. si non negatur, quia tunc præsumitur. Tusch. *lit. Q. conclus.* 18. Ciarlio. *l. c. cap.* 44. ubi DD. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 9. §. 4. Pignatell. *to.* 2. *consult.* 37. & ita qualitas tribuens Episcopis jurisdictionem in Regulares, veluti notorietas delicti, & scandalum, debent probari. Sperell. *dec.* 102. *num.* 11. & *dec.* 101. *num.* 13. Riccius *in praxi Regular. ref.* 556. & *par.* 2. *ref.* 38. Ita etiam qoalitas miserabilitatis probari debet; quia oon præsumitur. vide *Miserabilitas*, & qualitas tescripti probanda est. Mascard. *de prob. conclus.* 1254. Ciarlin. *controv. for. cap.* 82. *num.* 6.

2 Qualitas a Testatore requisita pro certo tempore debet in eo verificari. Martha *conf.* 55. *num.* 35. *ad L. inter Socerum. ff. de pact. dotal.* Bellon. jun. *conf.* 34. *num.* 4. Bich. *dec.* 101. *num.* 17. A Statuto, vel Constitutiooe requisita debet probari ab eo, qui illa utitur. Rota *dec.* 402. *num.* 4. *par.* 2. *recent.* & apud Bich. *dec.* 400. *num.* 8. In dubio videtur apposita ad demonstrandum, non ad restringendum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 88. *ubi DD. num.* 20.

3 Qualitas Beneficii est exprimenda in impetratione. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 4. *sub num.* 38. sermo est de qualitate, quæ posset retrahere Principem a gratia facienda. Rota apud Bich. *dec.* 325. *num.* 6. & 19. cum secundum qualitatem personarum singulis Beneficia sint conferenda, ita ut majores personæ majoribus Beneficiis decorentur. Quesada *in not. ad reg.* 57. *Cancell.* Et si qualitas Beneficii major fuit expressa in illius impetratione, non potest dici omissa qualitas, quæ Pontificem a conferendo retraxisset, aut retrabere posset. Rota apud Bich. *dec.* 325. *num.* 20. imo potius expressa. Rota *dec.* 4. *num.* 6. & 7. *vers. quia non est verum de rescript. in antiq.*

Qualitatibus Beneficii, an & quaodo censeatur derogatum, vide io praxi *Provisionis*.

Qualitas, quæ Beneficio non iohæret, de jure com- 4
muni est omnino justificanda. Fel. *in cap. in nostra. num.* 24. *de rescript.* Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 4. *num.* 24. Rota *dec.* 75. *de rescript. in antiquis.* & apud Bich. *dec.* 244. *num.* 16.

Qualitas sine subjecto stare non potest. *L.* 4. *ff. de* 5
act. empt. Bald. *in L.* 2. *C. de bonor. possess.* Surd. *conf.* 34. *num.* 13. & *conf.* 150. *num.* 80. Gratian. *discept. for. cap.* 700. *num.* 49. Tusc. *lit. Q. conclus.* 6. Dec. *conf.* 261. *num.* 2. Gail. *lib.* 2. *obs.* 125. *num.* 9. Alex. *conf.* 82. Altograd. jun. *controv.* 55. *num.* 49. Et qualitas oova adveniens enti ipsum qualificat. *cap. cum Martha.* 6. §. *quæsivisti de celebrat. Missar. cap. statutum.* 22. *de elect. in* 6. Menoch. *de recuperan. rem.* 6. *num.* 8. Scaccia *de commerc.* §. 7. *gl.* 5. *num.* 159. Gratian. *discept. for. cap.* 754. *num.* 52. Maogil. *de imput. quæst.* 176. *num.* 4. adjuncta verbo intelligitur secundum tempus verbi. *L. in delict. ff. de noxal. act. L. Titius.* ubi Bart. *ff. de testam. milit. cap. Raynut. de testam.* Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 6. Menoch. *conf.* 225. *num.* 16. & *recuper. rem.* 6. *num.* 23. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæst.* 13. *num.* 5. Paris. *de resign. Benef. lib.* 1. *quæst.* 11. *num.* 10. Riccius *in prax. par.* 3. *ref.* 308. Moneta *de distrit. par.* 1. *quæst.* 9. *num.* 36. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 43. *num.* 143. Rota apud Farin. *dec.* 490. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 81. *num.* 18.

Qualitas dispositionis ubi deficit, deficit ipsa disposi- 6
tio. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 15. *num.* 47. Pacian. *de prob. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 8. Surd. *conf.* 400. *num.* 16. Mar. Antonin. *var. ref. lib.* 1. *ref.* 82.

Qualitates intrinsecæ præsumuntur, uti castitar &c. 7
secus extrinsecæ uti habilitas &c. Lambertin apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 1. *lib.* 1. *numer.* 94. & 95. *de Jurepatron. lib.* 2. *par.* 1. *quæst.* 10. *princ. art.* 2. *a num.* 7. Paris. *de resign. benef. lib.* 10. *quæst.* 3. *num.* 60. & 61. Vivian. *de Jurepatron. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 7. *num.* 51. & 52.

Qualitates requisitæ a statuto ad consequendum Ca- 8
nonicatum debent adesse tempore nomioationis coram Superiore factæ, nec sufficit, si superveniant, quia talis oominatio tribuit jus nominato, maxime ubi sumus in nominatione Turnarii, quæ necessario habet admixtam essentiam collationis:, ita Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. *num.* 24. & *seq.* Rota coram Pennia *dec.* 6. *num.* 5. & *in una Vicennen. Canon.* 30. *Jan.* 1590. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 47. *numer.* 92. nam in Turno Canonici, ad quos pertinet collatio, transferunt suum jus in Turnarium cum ea conditione, ut nominet, vel conferat habenti qualitates statutarias; ergo collatio, vel nominatio facta illius, qui non habet qualitates statutarias, utpote facta ab excedente fines mandati, non valet. Gonzal. *de reg.* 8. *Cancell. gl.* 45. §. 3. *num.* 12. Antonell. *de temp. leg. lib.* 1. *cap.* 71. *num.* 5. secus in præsentatione, vel nominatione, quæ non fit coram Superiore, quæ oullum tribuit jus in re, tunc enim sufficit, qualitatem, uti Clericatus, concurrere ante iostitutionem, vel possessionem. Rota coram Coccioo *dec.* 2029. *num.* 37.

Qualitatis relatio debet fieri ad proximiora. *cap. cum* 9
in singula de preben. in 6. Clem. *un. in fin. de supplen. neglig. Prel.* ubi Bich. & Imol. Fel. *in cap. causam quæ sub numer.* 4. *lim.* 8. *vers. tamen fallit. de rescript.* Socin. *in L. plures testamento. num.* 4. *vers. hoc autem. ff. de reb. dub.* & *in L. hac scriptura.* §. *cum eadem. numer.* 4. *ff. de cond. & demonstr.* Alex. *conf.* 48. *a num.* 8. *lib.* 1. Ruin. *conf.* 176. *num.* 12. *lib.* 2. Berous. *conf.* 120. *numer.* 74. *lib.* 2. Socin. jun. *conf.* 78. *numer.* 26. *lib.*

4. Gabr.

4. Gabr. *cons.* 183. *num.* 5. *lib.* 1. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 88. *num.* 22.

Qualitates quæ requirantur pro Beneficio acquirendo. Vide in praxi *Beneficii*.

Qualificata confessio. Vide in praxi *Confessionis*.

10 Qualitates indulti probari debent ab eo, qui in eo se fundat. Rota *dec.* 578. *num.* 3. & 4. *par.* 1. *recent.* Put. *dec.* 31. *num.* 8. *lib.* 2. Burr. *in cap. super quæst.* §. *porro num.* 6. *de off. Deleg.* & ibi Fel. *num.* 7. *in fin.* & Bald. *num.* 5. apud Bich. *dec.* 433. *num.* 36.

11 Qualitates requisitas ab aliqua Constitutione habens reputatus dignior in concursu cum aliis oppositoribus ad effectum adjudicationis Beneficii. *cap. quoniam de jurepatron. Can. si forte.* 63. *dist.* & in terminis plurium approbationum ad Curata. Rota *in Calagurit. Benef.* 27. *Mart.* 1648. *coram Rev. Terracin.* Bich. *dec.* 615. *num.* 9. Et habens qualitates ab aliqua Constitutione requisitas, si solus concurrit, habetur pro præsentato, quamvis revera præsentatus non fuerit. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 38. *num.* 26. & *quæst.* 51. *a numer.* 39. Put. *dec.* 252. *numer.* 2. *lib.* 3. Buratt. *dec.* 737. *numer.* 5. Rota *dec.* 97. *numer.* 3. *par.* 3. *recent.* & Rota apud Bich. *dec.* 647. *num.* 2. Et non habens qualitates requisitas, quamvis fuerit præsentatus, instituendus non est. *Clem. quia contingit. de Relig. dom.* Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 15. *numer.* 2. & 3. Mant. *dec.* 115. *numer.* 15. Duran. *dec.* 8. *numer.* 3. Rota *in Cracovien. Præpositura.* 4. *Maii* 1646. *coram. Verospio.*

12 Qualitates necessariæ pro validitate actus, quod intervenerint, probandum est ab allegante. Francus *in cap.* 1. *notab.* 1. *de præscript. in* 6. Aym. *cons.* 226. *nu.* 8. Ægid. *dec.* 176. *num.* 31. *vers. tenetur enim.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap. num.* 591. Rota coram Ludovis. *dec.* 278. *num.* 1. Bich. *dec.* 91. *num.* 8.

23 Qualitates a Testatore requisitæ, ut quis possit ad successorem admitti, requiruntur de tempore successionis delatæ. Bald. *in L.* 2. *num.* 5. *C. de Jure emphyt.* Altograd. sen. *cons.* 97. *num.* 29. *lib.* 1. & jun. *controv.* 59. *num.* 2. nisi qualitas habeat actum instantaneum, tunc enim sufficit, quod semel a condito testamento verificata fuerit, uti est qualitas primogenituræ, quæ momento temporis, cum filius nascitur, acquiritur, secus in qualitatibus tractum successivum habentibus, ut est proximitas, major ætas.

14 Qualitatem requisitam habens de tempore testamenti, cum sit certus & notus testatori, præsumitur ab ipso magis dilectus, & consequenter etiam prius vocatus.

15 Qualitas primogenituræ apposita filiis filiorum substitutorum, intelligitur repetita etiam in ipsis filiis substitutis, quando utrique sunt in eadem oratione comprehensi. Bart. *in L. Scio.* §. *Cajo. numer.* 2. *vers. secundo casu. ff. de fund. instit.* Bald. *cons.* 153. *lib.* 5. Peregr. *de fideicom. art.* 16. *num.* 29 & *art.* 25. *num.* 29. Fusar. *de substit. quæst.* 450. *num.* 1. & *seq.* & *quæst.* 472. *nu.* 95. Menoch. *cons.* 595. *num.* 4. Rota *dec.* 33. *num.* 9. *par.* 7. *recent.* & *dec.* 247. *a num.* 9. *recent.* Surd. *dec.* 88. *a num.* 22. Altograd. sen. *cons.* 88. *num.* 16. *lib.* 1. & jun. *controv.* 60. *num.* 15. sive agatur de repetitione facienda a præcedentibus ad sequentia, sive non. Altograd. jun. *loc. cit. num.* 17. contra Peregrin. *loc. cit.* secutus Dec. *cons.* 92. *per totum.* & Surdum *dec.* 88. *num.* 25. & quamvis adsit diversitas personarum, & rerum.

16 Qualitas proximitatis perseverantiam desiderat, & tunc solum attenditur, cum successio defertur. Castr. *cons.* 164. *num.* 5. *vol.* 2. Cancer. *var. res. lib.* 3. *cap.* 21. *de transmiss. num.* 299. Menoch. *cons.* 269. *num.* 11. Cacheran. *cons.* 71. *num.* 14. & 15. Tiraquel. *de Jure primogen. quæst.* 40. *nu.* 60. Altograd. jun. *controv.* 73. *num.* 31.

17 Qualitas a testatore requisita ab illo succedere debet haberi tempore successionis. Surd. *cons.* 403. *num.* 25. & *seq.* Berous. *cons.* 71. *lib.* 1. Dec. *cons.* 443. *num.* 23. & 24. Gratian. *disc. for. cap.* 695. Mattha *de success. leg. par.* 3. *quæst.* 8. *art.* 1. *num.* 6. Galeota *controv.* 48. *a num.* 34. Altograd. sen. *cons.* 46. *nu.* 20. *lib.* 1. & jun. *controv.* 75. *num.* 16. & Bald. *in L.* 2. *num.* 5. *C. de jure emphyt.*

18 Qualitas dispositionis ubi deficit, deficit etiam ipsa dispositio. *L.* 4. §. *toties. ff. de damn. infect. L.* 1. §. *loquitur. ff. de aqua quotid. cap. indemnis.* 43. §. *penult. de elect. in* 6. Menoch. *de præs. lib.* 6. *præs.* 15. *nu.* 47. Barb. *axiom.* 196. *num.* 7. Cyriac. *controv.* 248. *n.* 5. Rota *dec.* 225. *num.* 2. *par.* 4. & *dec.* 110. *num.* 16. *par.* 7. *recent.*

QUANTITAS.

Praxis Quantitatis.

Quantitas frumenti in re collecta probatur ex testibus etiam singularibus, si quæstio versatur circa solam 1
quantitatem. Buratt. *dec.* 173. *num.* 7. & *dec.* 722. *nu.* 4. *in fin.* Rota *dec.* 727. *num.* 1. *in fin.* & *dec.* 767. *num.* 3. *par.* 4. *recent.* & *dec.* 305. *a num.* 3. *coram Rev. Urgellen.* quia, cum liquidatio quantitatis sit difficilis probationis, sufficiunt etiam leves probationes. Rainer de Forlivio *in L. certi conditio.* §. *quoniam. num.* 7. *ff. si cert. pet.* Dec. *cons.* 536. *num.* 12. Menoch. *cons.* 81. *num.* 19. Buratt. *dec.* 921. *num.* 5. Bich. *dec.* 495. *num.* 4. & 5. adeo ut adnotata quantitas in libris gabellarum non excludat majorem quantitatem a testibus relatam. Bich. *dec.* 503. *num.* 3. & 4. Rota *dec.* 263. *num.* 15. *par.* 7. *recent.* Surd. *dec.* 336. *num.* 12. & 16.

Quantitas frumenti, quæ fuerit asportata, probatur 2
ex solutione nauli. *L. tres Tutores.* §. *non solum. L. ita autem.* §. *gessisse. ff. de administrat. Tutor. L. soluta. L. vero procuratori. ff. de solut.* Larr. *dec. Granat.* 45. *n.* 19. Rota *dec.* 355. *num.* 4. *par.* 1. *recent.* gl. *in L.* 1. *num.* 8. *ff. de reb. dub.* Bald. *cons.* 245. *num.* 1. *in fin. lib.* 3. Surd. *cons.* 13. *num.* 37. & *cons.* 376. *num.* 12. Bich. *dec.* 503. *num.* 6. & 7.

QUARTA.

Praxis Quartæ.

Quarta, quæ debetur uxori inopi in bonis mariti, an sit computanda cum legato illi relicto a Marito, vide *Mulier*.

Quarta Parochialis debetur illi Ecclesiæ, in qua quis 1
de Jure est sepeliendus, scilicet ex legatis, vel relictis causa mortis, sed de oblationibus causa funeris factis debetur illi Ecclesiæ, in qua sepultura electa est, dummodo Ecclesia non sit exempta, & res relicta ad usus privilegiatos, & consuetudo non sit contraria; tum quia Ecclesia est mater, cui debetur legitima in filiorum bonis, tum quia eligens sepulturam alibi facit injuriam Parochiæ, quæ debet compensari Quarta. Tusc. *litt. Q. conclus.* 22. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 22. *p.* 2.

Quarta Legatorum debetur Episcopo a Regularibus, 2
si non adsit contraria consuetudo. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 209. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 13. dummodo Monasterium fuerit fundatum quadraginta annis ante Concilium Tridentinum, & tunc esset solitum solvere Quartam. Barb. *de off. Parochi. cap.* 25. Antonell. *l. c.*

Est autem Quarta Episcopalis, quæ debetur Episcopo 3
de relictis factis a Testatore pro locis piis, vel pro anima, & debetur illi non ab hæredibus, sed ab Ecclesiis illi subjectis, quibus talia legata relicta fuerunt. gl. *in cap. officiis.* & *cap. requisita. de testam.* Tusc. *litt. Q. conclus.* 21. Riccius *in praxi Quartæ. res.* 335. debetur etiam pro, & de omnibus mortoriis, & funeralibus. *cap. de Quarta. de præscript.* & prius est deducenda Quarta Episcopalis, quam Parochialis; taxatur autem talis Quarta juxta consuetudinem loci. Riccius *l. c.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 86. non debetur ab exemptis, quia est jurisdictionalis. Bonac. *de de contract. disp.* 3. *quæst.* 22. *p.* 3. debetur autem Quarta funeralis de illis, quæ dantur pro Missis dicendis. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 86. *num.* 20. & *Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 24. *num.* 43. Item de armis, libris, bandetiis, & pallio, seu culcitra, quæ in feretro deferuntur. Barb. *l. c.*

Quarta Parochialis non solvitur de candelis, quæ ad 4
manus feruntur, neque de donatis in vita. Riccius *l. c. res.* 337. & quando Parochialis non debetur, etiam Episcopalis non est debita. Idem *l. c.* neque de relictis pro pauperibus. Barb. *l. c.* neque de relictis ornamentis,

vel

vel mobilibus Ecclesiæ, neque de rebus relictis pro restauratione Ecclesiæ. Bonac. *l. c.* tam Episcopalis, quam Parochialis præscribitur quadraginta annis. Riccius *l. c. ref.* 339. aliquando consistit etiam in tertia parte bonorum secundum locorum usum. Bonac. *l. c.* Feder. de Sen. *cons.* 6. Covar. *in cap. ult. de testam.* Rodriguez. *quæst. Regul. to.* 1. *q.* 30. *art.* 2.

5 Parochialis non debetur de donatis in via, quamvis postea testator, seu donator in illo loco pio, cui fecit donationem, postmodum sepeliatur. *cap. de his.* §. *si vero. de sepult.* Idem dic, si testator talem donationem loco pio fecit in testamento irrevocabilem, quia etiam in testamento potest fieri donatio inter vivos, quia neque ex hac donatione posset detrahi Quarta, sicut nec falcidia. Oldrad. *cons.* 114. *n.* 2. Tusc. *litt. Q. conclus.* 27. *num.* 40. & 41. Riccius *l. c. n.* 2. Item non debetur Quarta Parochialis ex donatione, seu legato causa mortis, si testator adhuc vivens adimplevit promissum, quia tunc transiret in donationem inter vivos. gl. *in L. legatum. ff. de leg.* 2. Sylvest. *in verb. Canonica portio. quæst.* 9. Azor. *instit. moral. lib.* 9. *cap.* 13. *quæst.* 4. Oldrad. *cons* 225. nisi dominium transiret primum post mortem testatoris. Panorm. & Cardin. apud Sylvestr. *l. c.* Idem dic, si aliquis elegisset sepulturam in aliquo, & postea adhuc bene valens obtulit se, & bona sua tali loco, aut in illo professionem emisit; quia tunc desinit esse Parochianus alterius Ecclesiæ. *cap. beneficium. de Regular. & transeunt. ad Relig. in* 6. gl. Panormitanus *in cap. Relatum. de sepult.* Jo. Andr. & Archid. & alii apud Riccium. *loc. cit. ref.* 337. *num.* 5. Imo quamvis Novitius moreretur intra annum Novitiatus, Quarta Parochialis non deberetur. Azor. *loc. cit. quæst.* 4. §. *quid si in monasterium.* Sylvestr. *loc. cit.* qui citant Panormit. Riccius *l. c. n.* 6. quia de bonis relictis causa sepulturæ debetur Quarta Parochialis, non vero de relictis causæ dedicationis, seu professionis; tum bona Novitii, si ille aliud non declaravit, veniunt ad succedentes ab intestato. Molfes. *to.* 1. *ad consuet. Neapolitan. par.* 1. *quæst.* 64. apud quem alii. Ita non debetur Quarta Parochialis, si testator declaravit, quod ex aliis causis, quam pro sepultura legatum reliquerit, quamvis in illo loco sepeliatur. Multo minus debetur Quarta Parochialis, quando legatum fuit factum Ecclesiæ, in qua non sepelitur, nec sibi elegit sepulturam, quia cessat ratio, ob quam Quarta debetur. gl. *in cap.* 1. *de sepult.* Hostien. *in cap.* 2. *eod.* Jo. And. *in cap. certificari. eod.* Archid. *in cap.* 2. *de sepult. in* 6. Azor. *d. cap.* 13. *quæst.* 4. §. *quartus casus.* Feder. de Sen. Gemin. Oldrad. & alii apud Riccium. *l. c.* Bald. *cons.* 236. *lib.* 2. Item si Parochia fuit interdicta culpa Parochi. Gemin. & Archid. *in cap.* 1. *de sepult. in* 6. Azor. *l. c.* § *sextus casus.* Item si sepultura in loco fuit electa ad tempus, quo elapso debet transferri alio, ibi perpetuo permansurus, aut si in tali loco fuit sepultus contra suam voluntatem.

6 Præterea Quarta parochialis non debetur ex relictis ad usus pios privilegiatos, juxta *cap. fin. de testam.* Clem. *dudum.* §. *verum. de sepult.* Azor. *d. cap.* 13. *quæst.* 4. §. *duodecimus casus. & cap.* 12. *quæst.* 7. Sunt autem usus pii privilegiati, quando aliquid relinquitur ad perpetuum Dei obsequium, seu Divini cultus, uti pro fabrica, seu reparatione Ecclesiæ, aut Capellæ, pro vasibus & vestibus sacris, pro luminariis ad Divinum cultum destinatis. *cap. ult. de testam.* ubi Innoc. & Covar. *cap. ex parte.* 2. *de V. S.* Item si legatum fuit relictum. ad celebrandum anniversarium perpetuum, aut pro Missis celebrandis in perpetuum. Riccius *l. c.*

7 Et si Testator reliquit aliquid Parochiæ, aut Episcopo, præsumitur animo compensandi reliquisse; quia cum de jure teneatur hanc Quartam persolvere, legatum præsumitur factum animo compensandi. Covar. *in cap. officii n.* 6. *de testam.* ubi Butr. Dec. & alii, quos citat Tusc. *in litt. Q. conclus.* 30. Riccius *l. c. n.* 18. qui citat Megal. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 33. *vers. quarto quando.*

8 Quarta Episcopalis non detrahitur de illis, quæ relicta fuerunt personis. *cap. ex parte.* 3. *de V. S.* ubi Innoc. Abb. & alii apud Riccium. *l. c. ref.* 338. *n.* 4. nisi legatum fuerit factum pauperibus certi loci; quia tunc legatum videtur factum intuitu illius loci, & ita factum loco pio. Petrus de Ubald. *de Canonica Episcopali. cap.* 5. *num.* 10. & 11. qui citat Jo. And. Abb. & alios. Riccius *l. c. n.* 5. Et ut legatum non dicatur factum personæ, sed locis piis, requiritur imprimis, quod locus pius sit subjectus Episcopo, & legatum non fuerit relictum ad usus privilegiatos. Neque debetur Quarta Episcopalis, quando legatum fuit factum pro maritandis, seu monachandis puellis pauperibus, aut pro præstando dietim, aut hebdomadatim pane pauperibus, quia de relictis pauperibus in genere non debetur Quarta. gl. *in cap.* 2. ubi Innoc. *n.* 1. Abb. *n.* 8. *de sepult.* Bald. *in L. quod pauperibus n.* 30. *vers. addo tertiam rationem. C. de Episc. & Cler.* Petr. de Ubald. *l. c. & cap.* 7. *n.* 15. & 30. quia quando aliquid legatur pauperibus in genere, legatur personis, non vero locis piis.

Quarta non debetur Episcopo de legatis factis Confraternitati, seu Hospitali, si sint subditæ Episcopo, & legatum non fuerit factum ad usus pios privilegiatos; 9
hinc de dote Ecclesiæ detrahi non potest Quarta Episcopalis, quia censetur assignata ad perpetuum cultum, imo, licet legatum fuerit factum ad causam piam, prout aliquis elegerit, & ia elegerit fabricam Ecclesiæ. *cap. fin. de testam.* Abb. *in cap. fin. de cens.* Petr. de Ubald. *in tract. de Canonica Episcop. cap.* 7. Bart. *in L. unum ex famil.* §. 1. *ff. de leg.* 2. Riccius *in praxi quarta. par.* 3. *ref.* 341.

Quarta debetur Parochiæ, licet mortuus aliquid re- 10
liquerit parochiæ jure legati, nisi reliquerit loco Quartæ animo compensandi, uti præsumitur, dummodo id, quod reliquit, sit æquale Quartæ, quia Testator non potest derogare Juri Parochorum a jure concesso, & si relictum loco Quartæ non est æquale Quartæ, potest Parochus agere ad supplementum, quod idem dic de Quarta Episcopali. Covar. *in cap.* 1. *de testam. num.* 6. Tusc. *lit. Q. conclus.* 3. Molina *de just. & jur. disp.* 200. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 22. *p.* 2. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 1. *cap.* 13. Diana. *par.* 7. *tract.* 12. *resol.* Est autem Quarta parochialis certa bonorum portio debita Parocho ob administrationem Sacramentorum. *cap.* 1. *de sepult.* Covar. *in cap. fin. de testam.* Diana & Antonell. *ll. cc.* Costa *de port. rata. quæst.* 144. Barb. *de potest. Episcop. alleg.* 86.

Quarta non debetur uxori in bonis illius viri post 11
ejus mortem, nisi matrimonium fuerit contractum sine dote, seu cum parva dote, juxta *auth. præterea. C. unde vir. & uxor.* ubi Bald. & DD. Surd. *dec.* 61. *n.* 8. *vers. re tamen. &c.* Mangil. *de imput. quæst.* 160. *nu.* 4. ad quem effectum dos parva dicitur, quæ est ita parva, ut ferme nulla dici possit. Surd. *l. c. & de alim. tit.* 9. *q.* 37. *a n.* 8. Gabr. *cons.* 142. *num.* 3. *vol.* 1. Honded. *cons.* 93. *num.* 24. *lib.* 1. Fontanell. *de pact. nupt. claus.* 5. *gl.* 8. *par.* 9. *n.* 16. Melin, Pignatell. *controv. for. cap.* 47. *nu.* 9. Gratian. *disc. for. cap.* 120. *num.* 2. & 3. Mangil. *de imput. quæst.* 159. *n.* 4. Paul. Rubeus *de testam. cap.* 25. *num.* 234. Rota *dec.* 202. *n.* 13. *par.* 2. *divers. & in Imolen. success. quarta.* 18. *Aprilis* 1625. *coram Coccino.* & apud Duran. *dec.* 42. *num.* 2. & *in Romana Quarta.* 24. *April.* 1651. *coram Celso.* Conciol. *alleg. civil.* 9. *n.* 3. & 4. contra Merlin. *de legitim. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 23. *n.* 26. Ratio est, quia Imperator hoc privilegium Quartæ concessit uxori, ne illa mendicare cogeretur in opprobrium bene transacti matrimonii. §. *quoniam vero. auth. de exhib. Reis.* ubi Bald. *num.* 7. Alex. *n.* 4. Castr. *nu.* 5. Dec. *n.* 3. & DD. mox supra cit. Ad cognoscendum vero, an dos sit parva, seu incongrua, attenditur tempus, quo mulier nupsit, non autem casus superveniens. *L. quæro.* 61. *ff. de Jure dot.* Mangil. *d. quæst.* 160. *n.* 4. Fontanella *d. par.* 9. *n.* 29. Cyriac. *controv.* 269. *n.* 2. & 3. & *controv.* 399. *n.* 2. Rota *dec.* 704. *n.* 6. *par.* 4. *recent.* Conciol. *l. c. num.* 20. qui testatur de communiori, & in judicando amplectenda sententia Decii *cons.* 24. *num.* 1. Rol. *cons.* 15. *lib.* 3. Menochii *cons.* 433. Merlini *de legitima lib.* 3. *tit.* 1. *quæst.* 23. *num.* 19. Rotæ apud Duran. *dec.* 42. *num.* 10. quæ opinio non procedit, nisi uxor teneretur, vel cogeretur in ignominiam defuncti mendicare.

Quarta ex bonis mariti defuncti non debetur uxori 12
etiam indotatæ, & inopi, quæ habet fratres divites, a quibus potest consequi alimenta necessaria, quia frater dives tenetur alere sororem pauperem. DD. apud Cordub. *in L. si quis a liberis.* 5. §. *idem rescripsit. num.* 83.

83. ff. de liber. agnosc. Surd. de alim. tit. 1. quaest. 25. num. 3. Mangil. de imput. quaest. 169. nu. 5. Fontancl. de pact. nuptial. claus. 5. gl. 8. par. 9. num. 44. Surd. de alim. tit. 9. quaest. 35. num. 9. Natta cons. 648. num. 13. Gabr. cons. 142. num. 30. lib. 1. Rol. cons. 14. num. 19. & 53. lib. 3. Gratian. disc. for. cap. 120. num. 53. Paschal. de patr. pot. par. 4. cap. 10. num. 16. Rota apud Durand. dec. 42. num. 7. & Conciol. alleg. 9. num. 28. qui testatur de communiore, & veriore, quia tunc cessat ratio privilegii, ne mendicare cogatur.

13 Quarta, de qua in auth. praeterea. non debetur uxori, nisi detractis prius debitis viri defuncti. Barz. dec. 128. num. 5. Fontan. de pact. nupt. claus. 5. gl. 8. par. 12. num. 47. Merlin. de legit. lib. 2. tit. 1. quaest. 23. num. 15. Conciol. alleg. 10. num. 17. quae cum sit solvenda per haeredem, juxta L. fin. §. cum igitur. & ibi DD. C. de Jure delib. L. si cum detem. 23. §. transgrediamur. in fin. ff. sol. matrim. supponitur, fuisse aditam haereditatem. Haerede autem possidente, & possessione propterea non vacante, non potest Vidua capere possessionem bonorum pro Quarta propria authoritate. Bursat. cons. 9. num. 20. lib. 1. Gratian. discept. for. cap. 542. num. 1. par. 3. Merlin. de legit. lib. 5. tit. 4. quaest. 8. num. 2. Adden. ad Argell. de legit. contrad. quaest. 13. art. 4. vers. nam praedicta. Post. de manun. obs. 23. a num. 4. apud quem Rota dec. 294. num. 3. Conciol. l. c. num. 12. qui testatur de veriore, & communiore, cum quo etiam Mangil. de imput. quaest. 56. num. 4. contra Com. Nattam, & alios.

14 Quarta Trebellianica non detrahitur ab eo, cui tanquam indigno aufertur haereditas. L. Marcellus. ff. ad Trebellian. Ciarlin. controv. for. lib. 1. cap. 1. num. 54. Peregrin. de Jure fisci. lib. 2. tit. 2. nu. 14.

15 Quarta legitimae, & Trebellianicae an possit excedere medietatem haereditatis, vide Paschal. de patr. pot. par. 2. cap. 4. num. 145. & Thes. dec. 252. ubi affirmativa, quod Trebellianica a gravato detrahatur, etiam quando legitima est semis, tenent multi apud eundem Thes. num. 2. Corn. cons. 182. lib. 2. Marzar. de fideicom. quaest. 51. Cavalc. in tract. ad usufr. mulier. relic. pag. 274. Stracca in addit. ad Cravetam cons. 50. Eman. Costa in cap. si pater. in ver. absque deduct. num. 9. de testam. in 6. Grass. in §. Trebell. quaest. 4. num. 2. Petra de fideic. quaest. 15. num. 211. Oldrad. cons. 171. qui moventur ex generali regula deducta ex cap. Raynut. de testamentis, quod, cum non distinguant Jura, & DD. in detractione Trebellianicae, si legitima sit semis, vel Trebellianica excedit semissem, vel non, & favores sint ampliandi, non restringendi, & haeredum descendentium, & ascendentium favore sit ordinata detractio, sed contrarium defendit Bald. cons. 94. lib. 2. & cons. 1560. Dec. cons. 228. Curt. sen. cons. 75. num. 4. Covar. in cap. Raynut. §. 11. num. 9. moventur isti ea ratione, quia alias honoratus remaneret gravatus, & gravatus esset honoratus. Thesauros l. c. judicabit juxta priorem sententiam contra Bald. ea ratione, quia, licet filius habeat dimidiam ejus, quod esset habiturus ab intestato, illa tamen dimidia non est totius haereditatis. plura vide in praxi Legitimo.

QUERELA.

Praxis Querela.

1 Querela ad Principem succedit loco appellationis, vide Recursus, potest opponi etiam post decem dies datos ad appellandum. Scaccia de appell. quaest. 12. num. 81. & 17. num. 41. Ciarlin. controv. for. cap. 13. nu. 14. Magon. dec. Lucen. 13. a num. 1. & eosdem operatur effectus, quos appellatio. DD. cit. Ab Episcopo ad Archiepiscopum non potest opponi, sicut nec appellatio extrajudicialis, vide in praxi Appellationis.

2 Querela alia dicitur praeparata, alia non praeparata, sermo est de querela contra testamentum. Praeparata dicitur non tantum, quando fuit contestata lis, sed etiam quando fuit oblatus libellus. L. quemadmodum. ff. de inofficioso testam. aut cum querelans habuit propositum querelandi, & processit ad aliquem actum exteriorem, ex quo constet de tali proposito. L. si pater. C. de inofficioso testam. & haec transmittitur etiam ad haeredes extraneos, secus non praeparata, quae non transmittitur, nisi ad filios etiam non suos. Limit. cum agitur de haereditate fratris, vel sororis ob institutam personam turpem, quia tunc querela non transmittitur, nisi fuerit praeparata. videri potest Noal. de transmissionibus. cas. 12. per totum. & cas. 13. ubi materiam late examinat. Intra quorum tempus possit componi, vide Filius. Debet proponi intra quinquennium. Cyriac. controv. 298, num. 3.

3 Querela, seu accusatio debet continere nomen accusatoris, Accusati, Judicis, speciem commissi criminis, locum, annum, mensem, & diem dati libelli, quorum unum si desit, ipsa querela deficit. Clar. in §. fin. quaest. 12. Innoc. Jo. And. & alii in cap. fin. de purg. can. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 51. & 73. etiam parte non opponente de Jure Civili, secus de aequitate Canonica. Limit. si procedatur ex officio, quia tunc utroque Jure querela sustinetur sine dictis requisitis. In causa haeresis regulariter non admittitur, sed requiritur denuntiatio. Non debet esse ita obscura, ut Reo videatur ablata facultas se defendendi. Scaccia l. c. nu. 32. & quas clausulas salutares habeat, & quid illae operentur, vide Scacciam l. c. num. 41.

4 Querelans nihil potest detrahere a querela post litis contestationem, sed tantum antea. Scaccia l. c. num. 40. & si est calumniator, potest condemnari in expensis. Idem cap. 51. num. 29. Ad instantiam querelati tenetur exprimere diem, si aliter non potest se defendere, secus si potest. Scaccia l. c. num. 35. Clar. in §. fin. q. & 12. DD. apud eosdem, sicut non tenetur exprimere etiam ex decreto Judicis, si non recordatur. Scaccia ut supra num. 36.

Querelatus an sit absolvendus qualitate delicti non probatur, vide Reus.

QUIETANTIA.

Praxis Quietantiae.

1 Quietantia a creditore reportata non prodest debitori quoad jura ipsi creditori non competentia, sed alteri ex propria Persona, quibus creditor praejudicare non potest. L. fin. ff. de pact. L. si cum Hermes. C. locat. Surd. dec. 266. num. 11. & Rota in Signina salv. 14. Mart. 16 9. coram Carillo. apud Bich. dec. 367. num. 15.

2 Quietantia a debitore reportata verisimiliter praesumitur, quando agitur de magna summa, quam verisimiliter non solvisset non reportatis quietantiis. Rota dec. 485. num. 7. lib. 2. par. 3. divers. & dec. 259. num. 7. par. 6. recent. praesertim si fuit solitus quietantias in solutionibus reportare. Bich. dec. 562. numer. 16. & 17.

3 Quietantia contra scribentem probat. cap. cum venerab. de except. Castr. cons. 216. num. 1. lib. 1. Alex. cons. 191. num. 1. lib. 2. Bich. dec. 116. num. 4. & quidem plene. Bald. cons. 198. num. 4. lib. 1. Bich. l. cit. num. 184. num. 3. & illi potius standum est, quam negativae creditoris. L. census. ff. de prob. gl. in cap. 3. eod. Rimin. consil. 319. num. 1. Chassan. cons. 16. num. 1.

4 Quietantia generalis reportata a creditore pro omni sua praetensione liberat debitorem nedum quoad sortem, sed etiam quoad fructus decursos, & decurrendos, quando utrumque sub ejus praetensione continebatur. L. fin. §. Cajo Sejo. ff. de liberat. leg. L. Aurelius. 29. §. legatum. ff. eod. Menoch. de praes. lib. 4. praes. 164. num. 15. & 30. Cyriac. controv. 351. num. 7. Martha de success. leg. par. 4. quaest. 18. art. 6. num. 58. & 59. Corn. cons. 29. num. 3. lib. 1. Menoch. cons. 496. a num. 68. Surd. dec. 217. a num. 11. & alii apud Bich. dec. 332. num. 1. praesertim si verba universalia, seu generalia alias essent otiosa. Bald. in L. libertl. num. 34. C. de oper. libert. Ruin. cons. 79. num. 8. lib. 2. Surd. cons. 112. num. 18. & 19. & verba universalia, quando non sunt restricta, faciunt praesumi, quod fuerit de omnibus cogitatum, nisi contrarium ex adverso probetur ex L. sub praetextu. C. de transact. Valasc. cons. 39. num. 6. Menoch. l. c. Rimin. jun. cons. 343. num. 24. Alex. cons. 17. num. 2. lib. 1. Gabr. de R. J. conclus. 4. numer. 38. & 39. Menoch. praes. 151. apud Bich. l. c. numer. 5. 6. & 7.

Quic-

5 Quietantia generalis comprehendit fructus, & usuras decursas post conventionem, quando illæ habent causam de præterito, Peregr. Surd. Marcabr. & alii apud Altograd. sen. *conf.* 66. *num.* 18. quem citat Bich. *l. c. num.* 10. & comprehendit omne id, quod est dubium, Menoch. *conf.* 496. *num.* 70. Socin. *conf.* 200. *col. penult. vers. & ad supra dictorum confirmationem. lib.* 2. Aym. *conf.* 294. *num.* 7. *circa fin. vers. sed magis.* Surd. *conf.* 224. *num.* 13. *vers. Respondeo.*

6 Quietantia generalis, ubi certa causa fuit expressa, illam non ampliat. Castr. *in L. si de certa. num.* 2. *C. de transact.* Aret. *conf.* 161. *a num.* 4. Surd. *dec.* 217. *num.* 15. Bich. *dec.* 332. *num.* 17. Prodest tantum ei, cui fuit promissa, nec suffragatur alteri, qui conventioni non intervenit. Gallerat. *de renunc. lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 3. Limit. si quietantia fuit reportata a patre pro filio. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 6. *sub num.* 14. *vers. notandum.* Gabr. *de V. R. conclus.* 1. *num.* 27. Cancer. *var. res. to.* 3. *cap.* 7. *num.* 339.

7 Quietantia generalis extinguit omnem obligationem. Bald. *in L. sub pretextu. num.* 12. *&* 13. *C. de transact.* Bart. *in L. cum aquilana. ff. de transact. & in L. Aurelia. §. Cajus. num.* 3. *ff. de liber. leg.* Menoch. *d. conf.* 496. *num.* 58. Rimin. jun. *conf.* 54. *nu.* 8. Surd. *dec.* 217. *num.* 12. Quamvis vero amplissimis clausulis sit munita, si loquitur nominatim de certa rata crediti, ad eam tantum restringitur. *L. si. de certa. C. de transact.* Surd. *conf.* 418. *a num.* 11. Natta *conf.* 546. *num.* 13. Rota *in Romana dotis.* 30. *Jan.* 1652. *coram Bichio.* Idem Bich. *dec.* 631. *num.* 19.

8 Quietantia non nocet ei, qui quietavit, si error concurrit, vel enormissima læsio. Rota *dec.* 2. *coram Cerro.* 13. *Jun.* 1646. *§. fin.* Bich. *dec.* 333. *nu.* 17.

9 Si fuit concepta per capitula separata, vitium unius aliud non vitiat. Aretim. *in L. certi conditio. §. quoniam. num.* 22. *vers. aut sunt diversa capitula. ff. si cert. pet.* Crot. *conf.* 107. *num.* 19. Rota *dec.* 33. *nu.* 7. *par.* 2. *divers.* apud Bich. *dec.* 184. *num.* 17.

10 Quietantia unius inter Correos credendi perimit obligationem etiam respectu alterius, quia inter Correos credendi quietantia unius perimit obligationem etiam respectu alterius. *L.* 2. *ff. de duob. reis. vers. idooque. L. si rem. §. si duo. ff. de novat. L. & per jusjurandum. §. ult. L. si ex plurib. ff. de acceptil. & L. si is qui. ff. de liberat. leg.* & alii apud Bich. *dec.* 367. *num.* 6.

11 Quietantia solutio probatur. Buratt. *dec.* 750. *num.* 1. Bald. *in auth. contra qui propriam. num.* 8. *C. de non num. pecun. L. si quis ex argentariis. §.* 1. *ff. de eden.* & Bich. *dec.* 210. *num.* 2.

12 Quietantia debet intelligi stricta, & ad limites verborum; Patis. *conf.* 100. *num.* 64. *lib.* 1. Gabr. *conf.* 60. *num.* 6. *lib.* 1. Morot. *conf.* 10. *num.* 10. Gratian. *disc. for. cap.* 966. *num.* 28. ubi interpretatio debet fieri contra eum, ad cujus commodum fuit facta; & ad favorem ejus, qui liberavit. Surd. *conf.* 43. *num.* 20. Verall. *dec.* 425. *num.* 4. *par.* 2. Pacian. *alleg.* 44. *num.* 7. Rota *dec.* 27. *num.* 7. post Zachiam *de societ. offic. & dec.* 25. *num.* 4. *par.* 4. *recent.* & creditor, quamvis non præservarit sibi alia credita, tamen habet fundatam intentionem in negativa solutionis. *L. quinquaginta* 12. *vers. nam si creditum. ff. de probat.* Gregor. *dec.* 480. *num.* 3. *in recent.* nam ex quo pro uno credito non adest quietantia, uti adest pro aliis, præsumitur illud non fuisse exactum, quia si debitor illud solvisset, voluisset quietantiam, sicut voluit pro alio. Rota *dec.* 485. *num.* 7. *par.* 3. *lib.* 3. *divers.* Peonia *dec.* 721. *num.* 16.

Quietantiæ quot sunt, tot probantur solutiones diversæ. *L. quingenta.* 12. *ff. de prob.* Surd. *conf.* 80. *num.* 10. Thomat. *dec.* 2. *num.* 4. Rota *dec.* 425. *par.* 1. *recent.* præsertim si summæ in eis contentæ sunt omnino diversæ. Alex. *conf.* 4. *num.* 3. *vers. si ergo Doctores. lib.* 1. Surd. *l. c.* Rota *dec.* 334. *num.* 9. *par.* 5. *recent.* apud Pacian. *alleg.* 65. *num.* 2. 13

Quietantia, sive liberatio *pro omni, & eo toto &c.* non extenditur ad ignorata. Surd. *conf.* 7. *numer.* 30. *vers. non obstat. & num.* 35. *& seq.* Altograd. jun. *controv.* 65. *num.* 50. & facta a creditore debiti ex aliqua causa restringitur tantum ad terminos ejusdem causæ. *L. si ex pluribus. ff. de solut. L. emptor. §. Lucius. ff. de pact.* Bart. *in L. qui Romæ. §. duo fratres. num.* 12. *ff. de V. O.* Angel. *in L. obligatione generali col.* 2. *vers. quinto nota. ff de pignor.* Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 2. *num.* 24. Surd. *dec.* 217. Capyc. Galeota *controv. Jur. lib.* 1. *controv.* 42. *num.* 19. *& seq.* Altograd. jun. *controv.* 82. *num.* 4. licet fuerit concepta verbis generalibus. Abb. *conf.* 114. *num.* 3. *vers. non obstat. numer.* 4. *lib.* 2. Berous *conf.* 159. *num.* 39. *& seq. lib.* 2. Natta *conf.* 546. *num.* 14. Surd. *d. dec.* 217. Gratian. *disc. for. cap.* 292. *num.* 1. *&* 15. Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 2. *num.* 26. *vers. sed quia.* & alii apud Altograd. jun. *l. c. num.* 8. licet quietantia fuerit facta ex causa cogitatis, & non cogitatis. Gabr. *de R. J. conclus.* 4. *a n.* 21. Vivius *dec.* 316. *num.* 15. *lib.* 1. Galeota *controv. for. lib.* 1. *controv.* 42. Gratian. *l. c.* Cyriac. *controv.* 474. *a num.* 11. *& controv.* 292. *num.* 7. & alii apud Altograd. *l. c. num.* 11. Rota *dec.* 549. *num.* 3. *par.* 1. *recent. & dec.* 534. *num.* 4. *& seq. par.* 2. *recent.* nisi generalitas salva ratione non posset ad causam expressam referri. Honded. *conf.* 49. *num.* 24. *lib.* 1. Rota *dec.* 247. *num.* 8. *par.* 9. *recent.* Castr. *in L. si de certa. vers. unde non est facienda. C. de transact.* Menoch. *conf.* 496. *num.* 74. *& dec. præf. lib.* 3. *præf.* 151. *num.* 17. Surd. *dec.* 217. *num.* 14. *&* 15. *& conf.* 431. *n.* 74. Castill. *controv. Jur. lib.* 4. *cap.* 41. *num.* 74. Ruin. *conf.* 210. *col.* 3. *vers. nec obstat.* Rimin. jun. *conf.* 343. *nu.* 12. Altograd. *loc. cit. num.* 13. 14

RAMI.

R A M I.

Praxis Ramorum.

1 RAMOS arborum pendentes super meum fundum, si denuntiatum fuit Domino, ut tollat, & non fecit, possum propria authoritate abscindere, nisi aliquis de facto resistat. Bart. *in L. 1. ff. de arbor. caeden.* Sperell. *dec. 57. num. 19.* Alex. *in L. 1. §. nuntiatio. num. 8. ff. de oper. nov. nunt.* Imo si arbor radices egit in meo fundo, cedit fundo, nec sumptus repeti possunt. *L. 2.* ubi gl. C. *de rei vendic. L. adeo. §. cum in suo. & §. ex diverso. ff. de rei vendic. L. obligationem fere. §. placet. ff. de act. & oblig.* Corn. *cons. 227. num. 1. col. 2.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quaest. 17. num. 1.* Dec. *cons. 16. num. 6.* Natta *cons. 636. num. 102. vol. 3.* Vivius *dec. 306.* Bald. *cons. 309. num. 4. lib. 3.* Caepol. *de servit. urban. praed. cap. 40. num. 10. & 29.* Berous. *cons. 131. numer. 1. vol. 3.* quia quod per se stare non potest, necesse est, quod sit accessorium, & cedit solo, sine quo stare non potest. Bald. *cons. 124. lib. 5.*

R A P T U S.

Praxis Raptus.

1 Raptus est crimen mixti fori, quia utroque jure prohibetur. *cap. 1. & seq. 39. q. 7. L. un. C. de raptor. Virg.* De Jure Civili Raptor Virginum, Monialium, Viduarum, vel Nuptarum, item auxiliantes, fautores puniuntur poena mortis, & bona raptis, aut si sunt raptae Moniales, ipsarum Monasteriis applicantur effectu secuto; alias effectu non secuto puniuntur extraordinarie. Farin. *quaest. 149.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 12.* Eadem poena puniuntur Raptores filiorum, & seductores illorum. Lim. si rapta erat impudica? tunc enim poena est arbitraria, nisi post vitam inhonestam honeste vixisset, quamvis rapta fuerit consentiens. Antonell. *de regim. Eccles. lib. 6. cap. 31.* Farin. *quaest. 145.* Clarus *in §. Raptus. num. 2.* Menoch. *de arbitr. cas. 791.*

2 Raptus vero est violenta puellae extractio e Domo Patris, vel aliorum, sub quorum potestate vivet, ad explendam libidinem, vel contrahendum matrimonium. Farin. *l. c.* Gobat. *de imped. matrim. cas. 19. nu. 541.* si vero Rapiens ante copulam contrahat matrimonium cum Rapta libere consentiente, valet matrimonium secundum Dianam, non valet juxta Antonell. *de regim. Eccles. lib. 6. cap. 31.* Zanchez *de matrim. lib. 10. disp. 12.* Farin. *l. c.* Cabal. *res. crim. cas. 196.* Conc. Trid. *sess. 24. cap. 6.* quia omnes teneat matrimonium esse invalidum.

3 Raptus puella consentiente, sed invitis parentibus, non dirimit matrimonium; quia finis Concilii fuit, ne puella metu consentiat, qui cessat in nostro casu, & consensus parentum non requiritur ad valorem matrimonii, nec Concilium petit, quod parentibus restituatur, sed quod ponatur in tuto loco, Diana *par. 10. tract. 16. res. 83.* ubi DD. si vero puella in raptu fuit invita, & postmodum consentiat in matrimonium, adhuc matrimonium erit invalidum; quia alias Concilium non sufficienter providisset libertati matrimonii. Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 13.*

4 Porro raptus committitur etiam per preces importunas, quibus difficulter resistitur. Sanchez, Bonac. & alii apud Gobat *l. c. num. 544.* Antonell. *l. c.* Riccius *in praxi matrim. par. 4. res. 456.*

5 Raptus propriae sponsae, etiam invitae, non dirimit matrimonium. Barb. *in d. cap. 6.* Trid. cum Lessio, & aliis. sed Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 13.* quem sequitur Gobat. *l. c. num. 544.* tenet contrarium. Barb. vero ampliat suam sententiam, licet raptus fuerit factus libidinis causa, si ante copulam fuit contractum matrimonium, uti tenet etiam Diana *par. 3. tract. 4. res. 261.*

Quamvis autem raptus non committatur, cum mulier lubens aliquem sequitur, ut ei nubat, etiam repugnantibus parentibus ad effectum dirimendi matrimonium. Sanchez *l. c.* & Gobat. *l. c. num. 546.* Farin. *quaest. 145. §. vis.* tamen de Jure Civili in ordine ad poenas, si copula fuit secuta, punitur poena mortis, si vero copula non fuit secuta, poena arbitraria. Antonell. *de regim. Eccles. lib. 6. cap. 31.* Riccius *in praxi par. 4. res. 451.* Lim. in Moniali, in qua sufficit copula attentata ad poenam ordinariam, & quoad alias conclusio admittitur etiam a Claro *in §. raptus.* Bonac. *de matrim. quaest. 9. p. 18.* Sanchez *l. c.* dummodo matrimonium fuerit contractum ante copulam. Diana *par. 3. tract. 4. res. 261.* 6

Raptus commissus tantum libidinis exhibendae causa non dirimit matrimonium. Antonell. *l. c. cap. 31.* Sanchez & Diana *ll. cc.* 7

Raptus non tantum impedit matrimonium, sed etiam sponsalia de futuro. Riccius *in praxi matrim. par. 4. res. 454.* Diana *par. 10. tract. 16. res. 83.* Neque obstat, quod decretum Tridentini loquatur de matrimonio, & ideo non extendendum ad sponsalia, quia militat in utroque eadem ratio. 8

Raptus punitur poena mortis, secuto etiam cum Raptore, & Rapta legitimo matrimonio. Ita de Jure Civili Cabal. *res. crim. cas. 196.* Clar. *in §. raptus. n. 9.* 9

Raptus commissus a muliere contra virum secundum communiorem non dirimit matrimonium. Riccius *l. c. res. 451.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 12.* Pont. *de matrim. lib. 7. cap. 64.* Diana *par. 10. tract. 16. res. 83.* contra alios id existimantes propter libertatem matrimonii. Talis raptus *a* muliere commissus mitius punitur, quam poena raptus. *L. Jul. ff. de vi.* Sanchez *loc. cit.* Farin. *quaest. 145.* 10

Raptores Virginum gaudent Immunitate Ecclesiastica tam de Jure communi, quam post Bullam Gregorii XIV. Farin. *de Immun. cap. 6.* Guazzin. *ad defens. Reor. def. 1. cap. 37.* Laym. *lib. 4. tract. 9. cap. 3.* & plures, cum quibus Diana *par. 6. tract. 1. res. 14.* Peregr. *de Immun. Eccles. cap. 12.* Tusc. *litt. E. conclus. 11.* quamvis essent raptae Moniales. 11

Raptores Virginum de Jure Canonico, si sunt Laici, excommunicantur, Clerici vero deponuntur. *cap. 1. & seq. 36. quaest. 2.* Hodie vero tam Raptores quam auxiliantes sunt excommunicati ipso jure, & perpetuo infames. Riccius *in praxi par. 4. res. 454.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 6. cap. 31.* Farin. *d. quaest. 145.* Sanchez *de matrim. lib. 7. disp. 13.* Deprehensi in flagranti impune occiduntur a parentibus Raptae, vel Tutoribus, aut Consanguineis. Farin. *l. c.* Decian. *criminal. lib. 8. cap. 8.* Et ubique locorum puniri possunt, & sortiuntur forum. Decian. *criminal. lib. 8. cap. 9.* 12

R A T I F I C A T I O.

Praxis Ratificationis.

Ratificatio retrotrahitur, & comparatur mandato. *cap. fin. de Jurejur. in 6. cap. Ratihabitio. de R. J. in 6.* Gail. *lib. 1. obs. 47.* Costa *de retrotract. cas. 4. cap. 8. & 28.* Tusc. *litt. R. conclus. 21.* etiam in requirentibus speciale mandatum. *L. quod si de speciali. ff. de min. cap. 1. de homicid. in 6. cap. fin. de juram. in 6.* Tiraquel. *de retract. §. 11. gl. 10. nu. 61.* Surd. *cons. 60. & dec. 231.* Trentacinq. *de Procur. lib. 3. res. 9.* Gratian. *disc. for. cap. 704. nu. 25.* Dummodo res sit integra, & non fiat in praejudicium tertii, cui est jus quaesitum. Barb. *axiom.* 1

lib.

lib. 15. *cap.* 4. *ax.* 14. Thes. *dec.* 7. Osasc. *dec.* 119. Et dummodo actus non sit nullus ex defectu consensus, vel ex defectu solemnitatum extrinsecarum, quia istæ non dependent a consensu partis. DD. cit. & Fontanella *de pact. nupt. claus.* 4. *gl. par.* 1. Gutierrez *l. c. pract. quæst.* 76. Salgad. *in Labyr. Credit. par.* 2. *cap.* 10. *num.* 13. *&* 20. Capon. *disc. for.* 190. Sperel. *dec.* 171. *num.* 20. Thes. *dec.* 7. Rota apud Seraph. *dec.* 20. *de restit. spol.*

2 Ratificatio æquiparatur mandato non secundum veritatem, sed secundum fictionem, & ideo statutum loquens de mandato, vel maleficio, non extenditur ad ratificationem. Boss. *de mandato ad homicidium. nu.* 5. Carrer. *trac.* 3. *pe homicid.* §. *sequitur. de ratumhaben.* Decian. *lib.* 6. *crimin. cap.* 38. & non in præjudicium tertii, sed tantum ratificantis. Farin. *q.* 135. *per totum.* Neque æquiparatur mandato ad incurrendam infamiam. *L. quid ergo. ff. de infam.* Farin. *l. c. nu.* 77. Item si ante ratificationem contradixit. Gemin. *in cap. cum quis. de sent. excom. in* 6. ubi Franc. Farin. *l. c.*

3 Ratificatio delicti æquiparatur mandato. *L.* 1. *ff. de vi, & vi arm.* non tamen retrotrahitur. Cotter. *tract.* 3. *de homicid.* §. *sequitur. num.* 11. Boss. *de mand. ad homicid. nu.* 8. Cacher. *cons.* 64 *num.* 19. Decian. *lib.* 9. *crimin. cap.* 38. *n.* 1. Farin. *d. q.* 135. licet ex delicto ratificato ad ratificantem nihil pervenerit. DD. cit. & Natta *cons.* 494. contra Covar. *in Clem. si furiosus. par.* 2. §. 1. Bajard. ad Clar. *quæst.* 87. *num.* 23. & alios, quos sequitur Farin. *l. c. num.* 45. Item licet delinquens esset alias facturus. Et inducitur non solum ex verbis, sed etiam ex facto, uti ex receptione, & occultatione delinquentis, qui delictum nomine receptantis commisit. Hond. *cons.* 87. Farin. *l. c.* ubi DD. secus ex sola taciturnitate, vel non contradictione. Inducitur etiam ad incurrendam excommunicationem ob Clerici percussionem. Anchar. *in cap. mulieres. de sent. excomm.* vide *Mandans*.

4 Ratificatio adulterii commissi principaliter causa libidinis non æquiparatur mandato, nec punitur pœna adulterii, si vero fuit commissum ad injuriandum, tunc ratificans punitur non de adulterio, sed de injuria illata, quia in primo casu non potest ratum haberi. In dubio vero adulterium præsumitur commissum ad explendam libidinem. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 87. Farin. *quæst.* 135. *num.* 80.

5 Ratificatio in civilibus, licet retrotrahatur ad tempus contractus celebrati. *cap. ratihabitio. de R. J. in* 6. & *gl. in cap. cum quis de sent. excom.* ubi Canonistæ; secus est in criminalibus, in quibus ratificatio obligat ratificantem a die ratificationis, & non a die commissi delicti DD. apud Farin. *quæst.* 135. *num.* 74.

6 Ratificatio non cadit in illis, quæ nostro nomine gesta non sunt. Farin. *quæst.* 135. *num.* 84. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 87. Honded. *cons.* 96. *lib.* 1. Bich. *dec.* 234. *num.* 30. *ex L. si pupilli.* §. *sed. si ego. ff. de negot. gest.* Bald. *in L. mater.* 4. *oppos. C. de rei vendic.* Rota *dec.* 149. *num.* 7. *par.* 1. *recent.* Tusc. *litt. R. conclus.* 10. Trentacinq. *var. res. lib.* 2. *res.* 9. *num.* 10. Osasc. *dec.* 138. Borell. *cons.* 64. Barb. *axiom. lib.* 16. *cap.* 5. *ax.* 15.

7 Ratificatio non trahitur ad ignorata, quin imo ad illam inducendam requiritur notitia specifica actus, ex quo gigni potest præjudicium. Paris. *cons.* 47. *num.* 97. *lib.* 1. Bertazol. *cons. civil.* 46. *num.* 22. Caval. *dec.* 612. *num.* 27. *&* 28. Seraph. *dec.* 136. *num.* 2. Bich. *dec.* 437. *num.* 15. *& dec.* 452. *num.* 25. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 144. Gratian. *disc. for.* 752. *a num.* 16.

8 Ratificatio professionis valet, licet ratificans ignoravit nullitatem professionis præcedentis, ita declaravit S. Congreg. sub Urbano VIII. & decidit Rota apud Farin. *par.* 4. *dec.* 179.

9 Ratificatio minoris requirit easdem solemnitates, quas contractus, vide *contractus*, & ratificatio contractus ab initio invalidi, puta initi a minore sine solemnitatibus non inducitur per temporis observantiam, etiam quadragenariam. Caputaq. *dec.* 1. *par.* 3. Rota *dec.* 279. *par.* 8. *recent.*

10 Ratificatio non præsumitur, nisi in ratificante probetur scientia actus ratificandi, & omnium qualitatum. Natta *cons.* 162. *num.* 32. Mant. *dec.* 13. *nu.* 14. quæ quidem scientia etiam conjecturis probari potest. Bald. *cons.* 932. Alex. *cons.* 187. *lib.* 2. *num.* 8. Socin. jun. *cons.* 116. *lib.* 1. *num.* 42. Cephal. *cons.* 314. *num.* 15. sufficit, quod conjecturæ percutiant tenorem instrumenti, quod ratificari debet, & actuum, uti donationum, vel testamentorum. Bich. *dec.* 6. *nu.* 17. neque probatur ex sola acquiescentia non probata specifica scientia nullitatis actus, Bich. *dec.* 452. *n.* 25. Gratian. *disc. for. cap.* 752. Rota apud Ludovis. *dec.* 179. *num.* 6. Surd. *cons.* 49. *nu.* 33. Gabr. *cons.* 36. *a nu.* 59. Mascard. *de prob. conclus.* 1262. Menoch, *de recuper. rem.* 15. *num.* 144. Rota apud Bich. *dec.* 161. *num.* 21.

Ratificatio gestorum in capitulis matrimonialibus ad 11
favorem uxoris præsumitur ex matrimonio subsecuto, sine quibus matrimonium contrahi non solet. Alex. *cons.* 146. *num.* 11. *lib.* 5. Surd. *dec.* 62. *a num.* 13. Rota *dec.* 89. *num.* 11. *&* 12. *par.* 2. *divers. & in Romana Quarta* 27. *Jun.* 1626. *coram Durano.* Merlin. *dec.* 347. *num.* 2.

Ratificatio non inducitur sine scientia explicita om- 12
nium qualitatum actus, & circumstantiarum. *cap. cum certa.* & ibi gl. *ver. scire de appell. in* 6. Aym. *cons.* 197. *num.* 4. Rota *dec.* 280. *nu.* 9. *&* 10. *par.* 1. *recent.* Merlin. *dec.* 384. *num.* 1. Inducitur ex illis actibus, qui non possunt citra jus, & nomen ratificationis expleri, uti ex observantia contractus juncto cursu temporis viginti duorum annorum. Corn. *cons.* 269. *num.* 1. *lib.* 1. Bursatt. *cons.* 118. *numer.* 19. *lib.* 1. Surd. *cons.* 164. *numer.* 46. Merlin. *dec.* 615. Gabr. *de procurat. conclus.* 1. *num.* 14. *&* 15. Menoch. *cons.* 1. *num.* 82. *& præs.* 33. *num.* 30. Rota coram Cavaler. *dec.* 100. *num.* 2. Conciol. *alleg.* 60. *numer.* 25. *&* 26. Pajar. *exped.* 44. *num.* 17. Grass. *de except. except.* 22. *num.* 18. Post. *de manut. obs.* 55. *num.* 140. Gratian. *disc. cap.* 752. *num.* 16. *par.* 4. Rota apud Burat. *dec.* 14. *num.* 35. & apud Cenc. *de cens. dec.* 84. *num.* 28.

Ratificatio confessionis in tortura emissæ a minore fieri non potest, nisi præsente Curatore. vide *Confessio.*

Ratificatio absentis in præjudicium promissoris retro- 13
trahitur ad diem contractus, ac si ab initio emanasset. gl. *in L. si indebitum.* §. *si procurator. ver. committi. ff. rem. rat. hab.* Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 10. *num.* 61. *&* 66. Bec. *cons.* 66. *nu.* 23. Gratian. *discept. for. cap.* 667. *nu.* 13. Costa *de retrotract. cap.* 8. *cas.* 4. *a n.* 4. Bich. *dec.* 33. *n.* 10. & contractus valet ut ex tunc, si ab initio validus erat. Barb. *in L. observare* 1. *oppos. ff. de off. Procons. & in L.* 1. *n.* 4. *vers. ratio quia. C. ubi de crim. agi oport.* Gratian. *dec.* 963. *num.* 4. *& seq.* Surd. *dec.* 248. *a nu.* 4.

Ratificatio appellationis interpositæ a Procuratore re- 14
sultat ex illius persecutione coram Judice ad quem. Lancell. *de attent. par.* 1. *cap.* 1. *a num.* 63. Vant. *de nullit. tit. qualiter sententia. num.* 103. Rota *decis.* 176. *n.* 9. coram Ludovis. & Ratificatio æquiparatur mandato, etiam in requirentibus speciale mandatum. Dec. *in L. semper qui non prohibet. nu.* 7. *ff. de R. J.* ubi Cagnol. *nu.* 25. Surd. *dec.* 159. *num.* 11. Rota *dec.* 285. *nu.* 4. *par.* 1. *recent.* Bich. *decis.* 248. *num.* 4. *&* 5. Lancellot. *de attentat. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 63. Vant. *de nullit. tit. qualiter sent. num.* 103.

Ratificatio donationis factæ a patre filio inducta cen- 15
setur, & resultat eo ipso, quod frater acceptavit assignationem sibi a Patre factam in recompensam donationis factæ alteri fratri. Decian. *cons.* 64. *num.* 65. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 98. *num.* 4. Surd. *cons.* 28. *num.* 21. Burat. *dec.* 136. *num.* 8. Bich. *dec.* 6. *num.* 8. & resultat etiam, si de bonis donatis alteri fratri nunquam fuit conquestus. Rota *dec.* 669. *num.* 2. *vers. & confirmatur. par.* 1. *recent.*

Ratificatio ex acquiescentia triginta annorum resul- 16
tat, & inducitur, sive agatur de modico, sive gravi præjudicio. Cephal. *cons.* 313. *num.* 34. *&* 35. Ruin. *cons.* 86. *num.* 5. *lib.* 1. Felin. *in cap. illud. n.* 5. *vers.* 2. *est advertendum de præscript. & in cap. sicut. num.* 31. *de re judic.* Alciat. *de præs. reg.* 3. *præs.* 10. *num.* 7. Crav. *de antiq. tempor. par.* 3. *num.* 1. *in fin.* Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 39. *num.* 2. *&* 3. Cyriac. *controv.* 79. *num.* 15. Rota *dec.* 100. *nu.* 2. coram Cavaler. *dec.* 336. *num.* 5. Bich. *dec.* 30. *num.* 27. *&* 28. item ex pluribus simul junctis, quamvis agatur de maximo præjudicio. Bich. *l. c. num.* 30. quia licet singula non prodessent, tamen juncta juvant gl. *in L.* 3. §. *ejusdem*

verb.

verb. speciem. ff. de testib. Corn. *cons.* 1. *n.* 22. *lib.* 3. Rol. *cons.* 22. *n.* 27. *lib.* 3. Surd. *cons.* 1. *n.* 52. Menoch. *de arbitr. cas.* 89. *num.* 66. Buratt. *dec.* 709. *n.* 9. *&* *dec.* 932. *num.* 4. & elicita etiam ex conjecturis suffragatur. Rota *dec.* 56. *n.* 8. *par.* 6. *recent.* Bich. *l. c. n.* 26. Conciol. *alleg.* 6. *n.* 17.

17 Ratificatio contractus locationis factæ a Prædecessore quoad successorem resultans ex perceptione affictus non trahitur ad ignota, sed ad limites instrumenti locationis restringi debet. Bich. *dec.* 452. *num.* 36. quia locatio antecessoris non potest a successore acceptari pro parte, & pro parte reprobari. Surd. *dec.* 33. *n.* 9. *vers. & prædictorum sub num.* 12. *&* *cons.* 183. *num.* 32. Gratian. *disc. for. cap.* 37. *num.* 19. Scappruinus *de sing. success. ampl.* 15. *num.* 4. Gutiertez. *pract. quæst. lib.* 1. *cap.* 36. *num.* 15. Excluditur tamen ex subjecta contradictione Ofasc. *dec.* 101. *sub. n.* 22. *vers. in casu nostro.* Bich. *l. c. n.* 28.

18 Ratificatio, & approbatio non inducitur ex sola scientia, si actus fieri potuit circa approbationem contractus. Rota penes Merlin. *decis.* 343. *n.* 4. & post Innoc. Rota *decis.* 311. *n.* 17. coram Ludovis. Galeota *controv. Jur. lib.* 2. *controv.* 47. *n.* 52. *&* 53. Vinc. de Franch. *dec.* 200. *n.* 21. *&* 21. Lanar. *cons.* 33. *n.* 11. apud Bich. *dec.* 541. *n.* 37. *&* 38.

19 Ratificatio omnium gestorum a Procuratore coram Judice sæculari comprehendit etiam recursus. Buratt. *dec.* 536. *sub n.* 3. *vers. & ex mandato*, & generalis ratificatio, seu dispositio, quæ in uno tantum verificari potest, habetur pro speciali, & individua. *L.* 2. *ff. de liber. & posthum.* Curt. sen *cons.* 49. *n.* 29. Surd. *cons.* 267. *n.* 28. *&* 29. quod procedit etiam in pœnalibus, & quando agitur de incurrenda pœna. Tiraquel. *de leg. connub.* gl. 7. *n.* 138. Rota *dec.* 41. *sub n.* 2. *inter impress. post consil. Farin. lib.* 2. Bich. *dec.* 174. *a n.* 7.

20 Ratificatio gratiæ obtentæ a Procuratore inducta censetur a Principali ex illius usu, puta, si illam produxit in judicio pro obtinenda ipsius executione, quamvis non constet de mandato Procuratoris. *L. si filius fam.* ubi DD. *ff. ad Macedon.* Rota *in Cesenaten. fructuum* 28. *Jun.* 1647. §. *fin. coram Roias.* Caputaq. *dec.* 593. *n.* 1. 2. *&* 4. *par.* 1. Cavaler. *dec.* 26. *n.* 5. Put. *dec.* 100. *sub n.* 1. *vers. tamen. & n.* 2. *lib.* 2. Bich. *dec.* 410. *n.* 19. *&* 20.

21 Ratificatio instrumenti facta per successorem censetur comprehendere omnia pacta in eo contenta, nec potest aliqua approbare, & aliqua reprobare, cum idem contractus dividi, & scindi non possit. Bald. *in cap. nihil est* 44. *sub n.* 6. *vers. dummodo unus, & idem contractus non dividatur de elect.* Tiraquel. *de retract. convent. ad fin. tit. sub n.* 6. *vers. quod si.* Rota *in Placentina. Decimarum.* 2. *April.* 1586. *coram Bubalo*, & coram Ludovis. *dec.* 467. *n.* 5. ubi Beltramin. *n.* 16. Bich. *dec.* 437. *n.* 24.

22 Ratificatio nunquam inducitur, nisi in ratificante particularis notitia probetur, ut debet. Natta *cons.* 162. *n.* 33. Decian. *cons.* 5. *num.* 26. *lib.* 5. Lancell. *de attent. par.* 1. *cap.* 1. *a n.* 74. Rota *dec.* 95. *n.* 4. *&* *dec.* 149. *n.* 7. *dec.* 280. *n.* 10. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 423. *n.* 27.

23 Ratificatio æquiparatur mandato, etiam in requirentibus speciale mandatum. Conciol. *alleg.* 63. *n.* 25. ubi Rota apud Mant. *dec.* 227. *n.* 2. & apud Ludovis. *dec.* 525. *a n.* 4. Merlin. *dec.* 577. *n.* 13. & cum emanavit cum omnibus suis solemnitatibus, reddit contractum validum saltem ex nunc. Salyc. *in L.* 1. *vers. nota quod hæc ratihabitio. C. si major factus.* Paris. *cons.* 49. *n.* 20. *&* 61. *lib.* 5. Surd. *dec.* 70. *n.* 17. *&* *dec.* 159. *n.* 7. *&* 21. Bich. *dec.* 261. *n.* 4. Et quod non fuerit metu facta, probatur ex sequenti declaratione ratificantis, quod sponte, & non metu ratificavit, præsertim si Judex decretum suum interposuit. Bart. *in L.* 1. *sub num.* 4. *C. de præd. Decur. lib.* 10. Paris. *cons.* 10. *n.* 53. *lib.* 1. Aym. *cons.* 114. *n.* 2. *&* 3. Rota coram Ludovis. *dec.* 120. *n.* 25. Buratt. *dec.* 783. *n.* 12. Bich. *dec.* 261. *n.* 6.

24 Ratificatio transactionis, ut valeat, requirit idem mandatum, quod requirit transactio ipsa. gl. *in cap. nonulli ver. sine speciali. de rescript.* Jas. *in L. licet n.* 10. *lim.* 4. *C. de procur.* Gabr. *cons.* 194. *num.* 6. *lib.* 1. Cephal. *cons.* 442. *num.* 83. Honded. *cons.* 28. *n.* 27. *lib.* 1. Bich. *decis.* 500. *num.* 41. & ratificatio transactionis non elicitur per actus, per necesse, & univoce non concludentes. Bich. *l. c. n.* 43. nec dicitur ratificare, qui percipit, quod in omnem causam, & eventum erat percepturus. Rota coram Ludovis. *dec.* 311. *n.* 17. nec inducitur ex actu, nisi ex illo inferatur per necesse. Surd. *cons.* 164. *n.* 46. *&* *dec.* 267. *n.* 7. Gabr. *cons.* 36. *n.* 57. *lib.* 1. Thomat. *dec. March.* 2. *num.* 36. Cyriac. *controv.* 139. *n.* 35. Rota *dec.* 535. *n.* 13. *par.* 1. *recent.* & apud Merlin. *de pignor. dec.* 127. *n.* 41. Conciol. *alleg.* 61. *n.* 10.

25 Ratificatio fit tam factis, quam verbis, Post. *de manut. obs.* 55. *n.* 140. Surd. *cons.* 28. *n.* 19. Capyc. Latro *dec.* 57. *n.* 14. *&* *dec.* 104. *n.* 27. *&* 28. Rota apud Cavaler. *decis.* 100. Moroz. *cons.* 35. *n.* 17. & si fuerit geminata, plurimum offendit ratificantis animum. Cravetta. *cons.* 114. Peregr. *cons.* 23. *n.* 3. *lib.* 4. *&* *cons.* 97. *n.* 101. *lib.* 4. Paris. *cons.* 49. *n.* 23. *lib.* 1. Grass. *de except. cap.* 14. *n.* 24. *&* 53. Rota *dec.* 194. *n.* 47. *par.* 5. *recent.* Conciol. *alleg.* 6. *n.* 15. *&* 19. Tranchedin *cons.* 98. *n.* 8.

26 Ratificatio non impeditur a dolo præsumpto, sed tantum a vero. Alex. *cons.* 18. *n.* 13. *lib.* 1. Gabr. *cons.* 12. *n.* 21. *&* 22. Cephal. *cons.* 51. *n.* 30. *lib.* 1. Paris. *cons.* 49. *n.* 36. Mascard. *de prob. conclus.* 1262. *num.* 57. Menoch. *de recup. rem.* 15. *n.* 179. *&* *cons.* 214. *n.* 50. Surd. *cons.* 49. *n.* 43. *vers. responderi. &c. lib.* 1. Simoncell. *de decret. lib.* 3. *tit. ult. n.* 34. Cyriac. *controv.* 181. *n.* 76. & plures, apud Conciol. *alleg.* 6. *n.* 23. qui testatur de communiori, & veriore, quia contrahens cum minore sine decreti interpositione dicitur in mala fide, & dolo præsumpto, & tamen hic non impedit tacitam ratihabitionem, juxta *L. fin. C. si major. fact. alien.* & qui potest dolum remittere de præterito commissum, uti potest minor factus major, potest etiam actum dolo præsumpto celebratum ratificare. Simoncell. *l. c.* Statil. *de sal. interd. inspect.* 4. *cap.* 3. *n.* 19. Gratian. *discept. for. cap.* 711. *n.* 63. *par.* 4. *&* DD. cit. Conciol. *l. c. n.* 24.

27 Ratificatio Donatarii ad effectum acquirendi jus, & actionem, non requiritur. Altograd. sen. *cons.* 49. *n.* 34. *&* 35. *lib.* 1. jun. *contro.* 95. *n.* 52. Marin. jun. *resol. quotid. lib.* 2. *cap.* 70. *n.* 6. Rota *dec.* 308. *n.* 10. *par.* 5. *recent.* *&* *dec.* 428. *n.* 8. *&* 9. *par.* 4. *recent. to.* 2. quidquid sit ad effectum acquirendi dominium, & possessionem rerum donatarum.

28 Ratificatio in donatione facta cum clausula derogatoria quoad actus futuros operatur, ut omnis dispositio de re donata sit nulla. *L. si quis. ff. de leg.* 3. *L. si mihi & tibi.* §. *in legatis. ff. de leg.* 1. gl. *in L. pacta novissima. litt. G. C. de pact.* Bart. *in d. L. si quis. ff. de leg.* 3. Seraph. *dec.* 291. *n.* 5. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 166. *n.* 10. Surd. *cons.* 356. *n.* 24. *&* 25. Altograd. sen. *cons.* 65. *nu.* 11. *&* 13. *lib.* 2. jun. *controv.* 95. *n.* 66. apud quem alii.

29 Ratificatio actus nulli non valet, nisi probetur, quod ratificans habuerit scientiam nullitatis illius. Seraph. *dec.* 477. *n.* 10. Ottobon. *dec.* 270. *n.* 10. *in recent. & dec.* 166. *n.* 18. *par.* 10. *&* *dec.* 324. *n.* 18. *par.* 11. Pacian. *alleg.* 200. *n.* 5. & scientia debet esse explicita nullitatis tam facti, quam juris. Gabr. *cons.* 62. *n.* 26. *lib.* 2. Buratt. *dec.* 410. *n.* 11. *in recent. & dec.* 535. *n.* 12. *par.* 1. *recent.* & talis scientia debet esse certa, & clara, nec sufficit præsumpta. Adden. ad Buratt. *d. dec.* 410. Ottobon. *dec.* 204. *n.* 7. Rota *dec.* 98. *n.* 8. *par.* 11. *recent.* Pacian. *loc. cit. n.* 57. *&* *alleg.* 185.

30 Ratificans contractum a se factum in minore ætate potest allegare erroneam credulitatem, quod in eo intervenerint solemnitates. Rota coram Ottobono *dec.* 204. *a n.* 11. Pacian. *alleg.* 185. *n.* 8. *&* 9. & Rota coram Ludovis. *dec.* 260. *n.* 15. *vers. nec facis.*

RATIO.

Praxis Rationis, & Rationum.

1 Rationis usus in dubio præsumitur advenisse post septennium. S. Thom. *in* 4. *sent. dist.* 27. *quæst.* 2. *art.* 2. Jo. Andr. *in cap. Juvenis.* ubi etiam Anchar. *de sponsal.* Sanchez. *de matrim. lib.* 1. *disp.* 6. Bonac. *de LL. disp.* 19. *s. p.* 6. *& de Sacram. disp.* 2. *quæst.* 2. *& de matrim. quæst.* 1. *p.* 4. Carlin. *controv. for. cap.* 42. *n.* 17. Suarez. *to.* 2. *de Relig. lib.* 4. *c.* 6. *n.* 6. *&* 7. Et in aliquibus acceleratur, ib aliqui-

bus retardatur. Sanchez de matrim. lib. disp. 16. n. 14. Bonac. loc. cit. q. 1. p. 4. Homob. de exam. Eccles. par. 2. tract. 11. cap. 10. ref. 40. vers. quod procedere. Et quando adsit, remittitur Judicis arbitrio. Corrad. de cas. consc. par. 2. cap. 65. litt. C. Sanchez. moral. disp. 36. n. 14. apud Ciarlin. loc. cit. num. 19. Rationis vero usus, & anni discretionis sumuntur pro eodem Ugolin. de off. Episc. par. 1. cap. 23. Bonac. de Sacram. disp. 5. quæst. 5.

2 Ratio est anima Legis. L. cum oratio. 7. ff. de bon. damnat. L. sive. ff. de LL. Alex. cons. 32. n. 5. Tusc. litt. R. conclus. 31. n. 15. Leo in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 9. n. 136. Navar. quæst. for. lib. 1. quæst. 144. n. 120. & ideo illa magis attenditur, quam verba. Surd. de alim. tit. 1. quæst. 44. nu. 19. Tiraquell. in tract. cess. caus. par. 1. n. 138. Schœrd. de feud. par. 9. cap. 2. nu. 9. Fusar. de substit. quæst. 480. n. 40. & Barb. axiom. lib. 16. cap. 5. axiom. 17. & ideo

3 Ratio ubi est eadem, eadem debet esse juris dispositio. L. illud. 32. ff. ad L. si postulaverit. 27. §. 2. ff. ad L. Jul. de adult. gl. in cap. 1. de tempor. ordin. in 6. Abb. in cap. nihil. n. 5. de elect. Dec. cons. 15. n. 2. Bald. cons. 324. Thomaser. de for. LL. reg. 299. Menoch. cons. 324. n. 10. Ugol. de off. Episc. cap. 13. §. 27. n. 1. Trentacinq. var. res. lib. 1. tit. de statut. res. 1. n. 2. Farin. fragmen crim. par 1. litt. E. n. 51. Argell. de legit. contrad. quæst. 10. n. 115. Kloghius de contrib. cap. 13. sect. 2. n. 64. Limit. primo in pœnalibus, & correctoriis, in quibus lex non extenditur, quamvis subsit eadem ratio. DD. cit. & Barb. l. c. cap. 5. axiom. 15. Limit. secundo in singular. & exorbitan. & in iis, quæ contra communem Juris regulam recepta sunt. L. quod vero. 14. ff. de LL. Barb. l. c.

4 Ratio ubi est eadem, dicitur esse eadem lex non exclusive, sed comprehensive. L. his solis 7. C. de revoc. donat. L. illud 19. C. de SS. Eccles. Surd. dec. 276. n. 8. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. num. 105. Giuiba ad consuet. Messan. cap. 6. gl. 1. n. 13. Gratian. discept. for. cap. 918. n. 66.

5 Ratio semper debet intelligi secundum terminos dispositionis, cui accedit Aleiatus in L. pater filium. §. fundum. col. ult. n. 8. vers. tertius est casus, ff. de legat. 3. Menoch. cons. 376. n. 63. Alb. cons. 361. n. 12. Bich. dec. 214. n. 6. & ratio recti sermonis semper est attendenda in expositione verborum. L. si pluribus. ff. de solut. Alex. cons. 46. sub num. 1. vers. præsertim lib. 1. Natta cons. 546. n. 13. Surd. dec. 217. n. 13. & seq. Bich. dec. 549. n. 7.

6 Rationes etiam ab hærede administratoris sunt edendæ ex obligatione legali inhærente ipsi administrationi, sive præcedat, sive non mandatum Principalis. Socin. cons. 34. n. 15. lib. 1. Aym. cons. 218. nu. 1. Dec. cons. 110. n. 7. Ludovis. dec. 187. Bich. dec. 67. n. 5. ubi Rota dec. 214. n. 17. par. 6. recent.

7 Rationes tenetur etiam reddere, qui administravit tanquam Tutor, quamvis talis non sit. Rota. dec. 470. par. 1. recent. & in Nepesina tutela. 6. Jul. 1616. coram Verospio. Rol. cons. 49. n. 17. lib. 1, Guttieres de tutel. par. 3. cap. 1. n. 10. Seraph. dec. 1473. n. 3. apud Bich. dec. 380. n. 17. Et qui ratione officii non tenetur administrare, condemnari non potest ad reddendam rationem, nisi de his, quæ administrasse constat. Corn. cons. 81. n. 6. lib. 4. Aym. cons. 231. n. 14. Rota dec. 220. n. 3. coram Ludovis. & in Romana pecuniaria. 3. Aprilis. 1645. §. fin. coram Peutingerio. Bich. l. c. n. 20.

8 Rationes semel redditæ non sunt amplius reddendæ. cap. un. de Cler. agrot. in 6. L. 2. C. de apoch. publ. lib. 10. Ludovis. dec. 536. Borell. cons. 18. Tranchedin. consult. 66. nu. 26. nisi adsit error calculi. L. un. C. de errore calculi. & ibi DD. qui tamen error non præsumitur, sed est probandus clare. Escobar. de ratiocin. cap. 41. n. 28. Imo error non sufficit, si fuit facta transactio, vel liberatio. d. L. un ubi DD. Menoch. cons. 22. n. 16. Redenase. cons. 49. præsertim si accessit juramentum. Tranchedin. loc. cit. nu. 30. Rota apud Merlin. dec. 469. & apud Bich. dec. 226. n. 4. & dec. 630. n. 9. & probatur ex L. semel cit. Menoch. de arb. cas. 209. n. 37. Rota in Romana Computor. 23. Jun. 1640. §. non obstat. §. ex quibus. coram Cerro Ludovis. dec. 536. n. 2. ubi Beltramin. Non possunt autem rationes dici redditæ, si non fuerunt exhibiti libri administrationis coram petitis. Bich. d. dec. 630. a num. 10.

9 Rationem reddere de exactis, qui est obligatus tenetur etiam reddere rationem de exactis ab alio de ejus ordine, quia exegisse videtur, qui per alium exegit, sive alium pro exigendo deputaverit expresse, sive tacite. L. tres Tutores. §. non solum. L. ita autem. §. gessisse. ff. de administr. Tutor. L. solutam. L. vero Procuratori. ff. de solut. Escobar. de ratiocin. cap. 3. n. 10. Larrea dec. Granat. 45. sub n. 19. Rota dec. 355. n. 1. par. 1. recent. gl. magna in L. 1. ff. de execut. act. & in L. quicunque §. non tamen. ff. de Instit. act. ubi Bart. Gratian. disc. for. cap. 677. n. 23. Bich. dec. 135. n. 1. & 2.

10 Rationis redditio in necessarium antecedens administrationem supponit L. Tutori. C. de negot. gest. L. 2. ff. eod. §. sed si ex testam. Instit. de satisdat. Tutor. Socin. cons. 34. n. 15. lib. 1. Rota dec. 470. n. 1. par. 1. recent. Bich. dec. 654. n. 8.

11 Ratiocinia, seu liber rationum Tutoris non præsumitur falsus, aut dolosus ex præposteratione temporum in adnotatione facta in eo. Anchar. cons. 285. n. 2. Corn. cons. 136. n. 4. vol. 3. Farin. cons. 11. sub n. 21. Escobar. de racion. administrat. cap. 10. n. 68. Cyriac. controv. 163. n. 1. & diei descriptio non est necessaria, quando sine illa intelligi potest, quid actum sit, secus si sine illius expressione resultat omnimoda incertitudo. Montan. de tutel. cap. 32. reg. 8. sub. n. 2. Galterius in praxi tutelari. par. 2. rubr. 3. n. 8. fol. 217. Cyriac. loc. cit. n. 4.

12 Rationes fuisse redditas potest probari etiam conjecturis Afflict. dec. 13. n. 17. & seqq. Surd. dec. 105. n. 9. & 10. Menoch. de præs. lib. 3 præs. 135. n. 2. Honded. cons. 39. nu. 71. vol. 2. Mascard. de prob. conclus. 1377. n. 102. Escobar. de ratiocin. administ. cap. 37. n. 6. & alii apud Cyriac. controv. for. 280. n. 1. inter alias solent tres conjecturæ considerari, quæ si copulative concurrant, procul dubio redditio rationum præsumitur. 1. temporis diuturnitas 2. sanguinis conjunctio. ac 3. sæpius inita computa, & quod attinet ad tempus, ad hunc effectum sufficiunt decem anni. Surd. loc. cit. & DD. mox cit.

13 Rationes reddi non possunt a Tutore sine codice, inventario, instrumentisque productis ad perlegendas rationes, percunctandas, & dispungendas, juxta L. si quis. ff. de eden. §. rationum. L. cum servus ff. de condit. & demonstr. nec circa veritatem causæ statur assertioni Tutoris, pupilli, & contrahentium in instrumento, sed aliunde probari debet. Dec. cons. 403. n. 22. ad fin. Mant. de tacit. lib. 4. tit. 6. n. 8. Cavaler. dec. 225. n. 5. Merlin. dec. 603. n. 4. & 5. ubi Rota in Romana censut. Pacian. alleg 6. n. 37. Rota coram Ottob. dec. 101. n. 1.

14 Rationum redditio peti non potest a Donatariis etiam universalibus. ita Cravena cons. 812. n. 1. & seq. Balthas. Thom. in suis tract. var. to. 2. de Tut. & Curat. tit. 34. n. 228. Conciol. alleg. 62. n. 34.

15 Rationum in redditione paritæ sunt justificandæ. Socin. sen. cons. 92. n. 12. vers. 5. & ult. lib. 4. Anchar. cons. 300. n. 7. vers. item deficiunt. & Rota dec. nu. 9. vers. in eisdem. post Merlin. de pignor. & dec. 27. n. 2. & 7. post Salgad. in Labyrin. Creditor. Pacian. alleg. 68. n. 6. & redditio rationis habet præsumptionem pro se, & qui allegat errorem, debet illum probare. Dec. cons. 94. n. 4. ad fin. Rota dec. 188. nu. 5. vers. & ratio hujus. par. 8. recent.

16 Quamvis omnes Administratores teneantur ad reddendas rationes, ut ait Escobar. de ratiocin. cap. 2. 3. & 4. tamen fallit hæc generalis regula, si hæc obligatio fuit remissa in testamento, juxta L. in re mandata. C. mandati. Bobadill. in polit. lib. 5. cap. 4. n. 3. & probatur ex L. necessitatem. C. de fideicom. & L. quidam discedens. ff. de administ. Tut. contrarium tenet Escobar. loc. cit. n. 3. Ruin. cons. 54. n. 12. Covar. lib. 2. var. res. cap. 13. quia obligatio reddendi rationem favore publico fuit introducta, & ideo privatorum pactionibus remitti non potest, & ideo nec a testatore remitti potest.

17 Rationes ab Administratore debent reddi non apud Judicem domicilii Administratoris, sed apud Judicem loci administrationis. Auth. de collatoribus. §. super eo. §. si quis autem. collat. 9. & L. 1. ac 2. C. ubi ratiociniis agi oportet. & L. 32. tit. 2. par. 3. quia melius in loco administrationis probationes, & instrumenta rationum haberi possunt. L. 2. C. ubi de ratiocin. agi opor. Escobar. de ratiocin. cap. 7. nu. 2. Et si Administrator est Clericus, debet conveniri coram Judice Ecclesiastico, quia Judex Laicus

est

est incapax jurisdictionis in Clericos. *cap. t. 11. q. 1.*
cap. quæ in Ecclesiarum. & cap. S. Mariæ. de constit.
neque Clericus per acceptationem talis administrationis
potest prorogare Jurisdictionem Judicis Laici. *cap. si-*
gnificasti. cap. si diligenti. de foro compet. Imo si Cle-
ricus aliquo pacto, vel modo jurisdictioni Laicæ se
subjicit, graviter est puniendus. *cap. inolita. & cap. pla-*
cuit. 11. *quæst.* 1. *& cap. si diligenti. de foro compet.* Gut-
tierez. *lib.* 1. *pract. qq. quæst.* 24. Salyc. *in auth. licet. C. de*
SS. Eccles. Escobar. *de ratiocin. l. c. nu.* 14. *& seq.* qui citat
alios, sive tutelam susceperit ex charitate, sive ex cu-
piditate, quamvis in secundo casu contrarium teneant
alii cum Escobar. *loc. cit. n.* 24. *& seq.* sed immerito.

18 Quæres, si Laicus fuit Administrator alicujus loci
pii, coram quo reddet rationes suæ administrationis,
an coram Judice Ecclesiastico, vel sæculari? Responde-
tur, teneri reddere rationem coram Judice Ecclesiasti-
co. Clem. *quia contingit. §. autem. de relig. dom.* Conc.
Trid. *sess.* 22. *n.* 9. S. Coogreg. Moline *de Jud. par.* 1. *cap.*
fin. vers. Illud postremo. Escobar. *de ratiocin. loc. cit. nu.*
50. quamvis Osasc. velit esse mixti fori, *dec.* 31. *num.* 6.
plura vide de hac materia in praxi *Administratoris.*

19 Rationum liber, licet probet contra scribentem, pro
scribente tamen non probat. Abb. *in cap.* 2. 10. *de fi-*
de instrum. & in cap. bona. 2. *col. ult. de postul. Præ-*
lat. Paris. *cons.* 47. *n.* 10. *lib.* 1. Bald. tamen vult *in*
rubr. C. de fide instrum. nu. 35. esse relinquendum Ju-
dicis arbitrio. Curt. jun. *in L. admonendi. n.* 125. *ff.*
de jurejur. Dec. *in L.* 1. *nu.* 5. & ibi Bolognet. *n.* 29.
C. de eden. & in cap. 2. *num.* 71. *in fin. de fide inst.*
Menoch. *de arbitr. cas.* 93. *lib.* 2. *num.* 2. *ex L. publica*
Mevia. §. ult. ff. depositi. Bald. *cons.* 156. *vers. sed ego.*
vol. 3. Escobar. *de ratiocin. cap.* 12. *num.* 3.

¶ RATIO LEGIS.

§. I.

Ratio Legis quid sit, & quando unica, ha-
betur pro expressa?

1 Ratio † & intellectus idem sunt secundum Bald. *l.*
quamvis, C. de fideicomm. quem refert, & sequitur A-
lex. *cons.* 52. *Circa hanc, num.* 15. *v. quia imo, lib.*
2 4. quod est Barbariæ. † Et ratio est intellectualis, &
interpretative sumitur ex materia, quia licet quod non
dixit lex, vel prætor, nec nos dicere debeamus, debet
intelligi, quoad materiam, sed non quoad interpreta-
tionem, quæ a materia sumit exordium, quia ubi ma-
teria est, ibi interpretatio, secundum Bald. *in l. omnes*
populi, in fi. ff. de just. & jur. quem ad hoc citat Barb. *d.*
3 *cons. Alex.* 52. *n.* 16. *v. nec obstat cum dicitur, lib.* 4. † Et
sumitur ex conjecturis, quamvis conjectura denotet impro-
prietatem. Alex. *d. cons.* 52. *n.* 18. *& seq. lib.* 1. ubi dicitur
4 memoria sempiterna dignum. † Et ratio legis, & causa finalis
sunt unum, & idem, prout mens, & ratio sunt unum,
& idem. Vide Tusch. *Litt. M. ver. Mens, & ratio*
5 *attendenda plusquam verba. Concl.* 199. † Ratio unica
legis quando potest assignari, licet non sit expressa, ta-
men idem operatur, ac si esset expressa. Alex. *cons.* 48.
Super extractione, nu. 4. *lib.* 1. Castr. *cons.* 40. *num.* 4.
lib. 2. & plenius *cons.* 83. *in pr. lib.* 2. ubi latissime
probat idem Castr. *cons.* 276. *lib.* 2. videlicet in alle-
gationibus quæ præcedunt dictum consilium, incip. *Ex*
facto proponitur, in fi. Rom. *cons.* 32. *nu.* 5. *v. tertio*
quia hoc statutum, & cons. 40. *in casu proposito, n.* 4.
ubi apost. plena *in v. arguere,* citat plurimos Alex. *cons.*
33. *Visis, & ponderatis, num.* 8. *v. & ubi una sola,*
lib. 5. Barb. *inter cons. Alex.* 52. *Circa hanc, n.* 15.
v. quin imo, lib. 4. ubi allegat *l. quamvis, C. de fidei-*
comm. in v. intelligi potest, quæ loquitur in lege, sta-
6 tuto, & testamento. † Et ita materia extenditur ex ra-
tione non expressa, quando unica assignari potest, sicu-
ti si esset expressa, quia dicitur non extensio, sed com-
prehensio, seu intellectiva expressio. Alex. *d. cons.* 34. *n.*
7 8. *lib.* 5. † Extende idem in statutis, quia si unica ratio
potest assignari, habetur pro expressa. Alex. *d. cons.* 48.
num. 4. *lib.* 1. Castr. *d. cons.* 83. *in pr. lib.* 2. & in dictis
allegationibus, quæ procedunt *cons.* 276. *in fi. lib.* 2.
8 Rom. *d. cons.* 32. *nu.* 5. *v. tertio quia.* † Et de statuto
excludente fœminas stantibus masculis, quod ratio sit
sola pro conservationem agnationis, & alia assignari
non possit, & reddat statutum favorabile, & licet lo-
quatur de filiis, habeat locum in nepotibus ex eadem
ratione. Castr. *cons.* 40. *num.* 4. *lib.* 2. *& cons.* 83.
in pr. eo. lib. 2. & in dictis allegationibus quæ præ-
cedunt *cons.* 276. *lib.* 2. *in fin.* Rom. *d. cons.* 32. *nu.*
5. *v. tertio quia hoc statutum,* ubi plena apostilla *in*
ver. favorabile, citat infinitos, quod dicatur odiosum;
quia contra jus commune, sed attenta ratione unica
pro conservatione agnationis dicitur favorabile, ubi de
communi, idem Rom. *cons.* 411. *num.* 2. *&* 3. † In 9
eodem statuto, quod per unicam rationem, quæ potest
assignari, quæ est favore agnationis conservandæ, sta-
tutum excludens sorores stantibus masculis fratribus ha-
beat locum ex ratione, quæ militat tam in fratre utrin-
que conjuncto, quam in fratre ex latere patris, & li-
cet de jure communi frater utrinque conjunctus præfe-
ratur fratri ex latere patris, secus est propter rationem
agnationis, quia pariter succedunt. Rom. *d. cons.* 411.
Quatuor sunt, in pr. ubi apost. *in v. conjunctum,* dat
concor. pro & contra. vide tamen de veritate in Tusch.
Litt. S. ver. statutum circa successionem excludens cogna-
tos stantibus agnatis quando habeat locum, vel non, &
quid operetur; Concl. 667. *v. declara,* ubi pro utraque
cum declarationibus. † Et de statuto, quod in fine of- 10
ficii reponantur acta, & postea consignentur successori,
& interim non currat instantia partibus, neque judici,
licet non exprimatur, ratio tamen unica est, quæ assi-
gnari potest, videlicet quia necesse est producere acta
cepta coram primo judice, etiam coram secundo, & si
aliter procederet, processus esset nullus, adeo habetur
pro expressa, & a ratione cessante cessat statutum, pro-
ut a ratione prædicta, ubi militat, extenditur. Rom.
cons. 100. *In præsenti causa, in pr.* ubi apost. *in v. ar-*
guitur. † Et statuto denegante appellationem, prout se- 11
nis, quia deserta instantia tollitur appellatio, quia ex
quo lex, vel statutum non exprimit causam, quare tol-
latur appellatio, debemus conjecturare rationem natura-
lem, quæ potuit movere legislatorem, & si est unica,
& indubitata, quia alia ratio non potest naturaliter con-
jecturari, debemus ad finem illius rationis legem ex-
tendere, & restringere. Abb. *cons.* 55. *In causa, quæ col.*
3. *in pr. v. ubicunque, lib.* 2. quod in casu illius statuti,
unica ratio est præsumpta calumnia, qua cessante ces-
sat statutum. † Restringe, seu declara quia licet tale 12
statutum ex rationis identitate ut extendendum ad om-
nes, in quibus militat ratio, tamen non extenditur, ut
impropientur verba, ideo si loquitur de fratre, non
habet locum in fratre consobrino; licet ratio militet
agnationis, quia non est simpliciter frater, ideo si sta-
tutum loquatur de patruo, non habet locum in patruo
magno, quia non est patruus simpliciter. Rom. *d. cons.*
411. *num.* 4. *& seq. per tot.* ubi apost. *in v. consobri-*
ni, dicit communem & *in v. patruum,* dat concord.
† Amplia, seu extende; quia idem dicimus in iis, quæ 13
requirunt specialem mentionem, ut sufficiat generalis,
quando de illo solo requirente specialem mentionem
potest intelligi, unde ut secundum testamentum revocet
primum habens clausulam derogatoriam, necesse est,
quod secundum de primo faciat mentionem, vel ha-
beat clausulam derogatoriam; secus, si unicum testa-
mentum præcedat, quia de illo necessario debet intelli-
gi absque alia expressione, ex quo de alio non potest
intelligi. Rom. *cons.* 385. *In casu præmisso, num.* 7.
ubi Apost. *in v. unicum,* dat concord. † Sic in remis- 14
sione juris competentis ex quacunque causa non venit
remissio rei, quæ potest vendicari, nisi fiat specialis
mentio, secus, si tempore remissionis nullum aliud jus
competebat remittenti, vel liberante, Alex. *cons.* 102.
Viso themate, nu. 5. *&* 6. *v. accedit, lib.* 6. sequitur
Goz. *cons.* 46. *nu.* 17. † Sic etiam jus fideicommissi 15
censetur remissum in divisione, quando inter dividen-
tes, & cedentes sibi omnes jus non habebant aliud jus,
quam fideicommissi, idem Alex. *d. cons.* 102. *num.* 6. *&*
seq. v. & quod in pulchra, lib. 6. † Sic filia renun- 16
cians omnibus juribus, quæ habet in hæreditate patris,
non censetur renunciare juribus dotis suæ, nisi expri-
mat, secus, quando nullum aliud jus prætendere pos-
set, quam dotis. Alex. *d. cons.* 102. *num.* 16. *v. bene fa-*
cis, lib. 9. † Contrarium tenet Apost. ad Alex. *d. cons.* 17
202. *n.* 7. *lib.* 6. *in v. dotis,* licet nihil alleget. † Sic et- 18
iam in filio renunciante omni, & cuicunque juri sibi com-
petenti in hæreditate, & bonis patris, quia non præsumitur

renunciasse legitimæ sibi debitæ, nisi quando solam le-
gitimam poterat prætendere. Surd. *cons.* 212. *n.* 11. *&*
seq. ubi ponit alia similia. Vide Tusch. *Litt. C. ver.*
causa legis quomodo, & ex quibus eliciatur; Concl. 146.
Vide Eund. *ead. Litt. c. Causa finalis expressa regulat*
actum, & quommodo. Concl. 136.

§. II.

Interpretatio Legis ubi militat, ibi lex loquitur, & dis-
ponit, & quando secus.

1 Interpretatio † Legis, quæ fit secundum rationem ip-
sius legis, non dicitur fieri per prorogationem, neque
per extensionem, quia ubi militat ratio legis, casus sal-
tem tacite dicitur includi, licet lex de eo non loquatur.
Cald. *cons.* 147. *in pr.* alias *est unicum, ut lite pend.*
ubi, quod casus, in quo similis ratio habetur, habetur
pro expresso, & *cons.* 332. *v. sed posito.* Alias 8. *de test.*
sed dicitur mera interpretatio, Bald. *cons.* 428. *Domi-*
na Joanna; *n.* 2. *usque in fin. lib.* 3. ubi quando di-
catur extensiva, quando conjecturalis, quando interpre-
tativa, & quando expositiva interpretatio. Crav. *cons.*
183. *n.* 3. ubi, quod non fit extensio, sed enucleatio
ea ratione, quia detegitur id, quod includitur, licet non
exprimatur. Castr. *cons.* 251. *Visa quadam, per tot. lib.*
7. *& cons.* 256. *Videtur dicendum, n.* 2. *lib.* 1. Alex.
cons. 36. *Viso themate, n.* 11. *in fi. cum seq. v. & non*
obstat, lib. 9. Ubi, quod sicuti genus continet omnem
speciem, ita generalis ratio continet omnem casum
2 † Extende, ut una ratio in pluribus casibus æqualiter
omnes casus decidat, non per extensionem, sed sicuti genus
comprehendit plures species, sic ratio generalis comprehen-
3 dat plures casus Crav. *cons.* 183. *n.* 3. *v. alibi scribit.* † Extende;
quia ubi est eadem ratio, non potest dici casus omis-
sus. Crav. *d. cons.* 183. *n.* 3. *v. nec dicitur casus o-*
4 *missus* † Idem in statuto, quia si ratio agnationis conser-
vandæ etiam tacita militat, etiam statutum loquitur eo
casu, licet verba non exprimant. Fulg. *d. cons.* 77. *Sup-*
posito statuto, n. 2. *&* 3. qui loquitur in statuto loquen-
te, quod filius excludat sororem dotatam; quia exclude-
tur etiam a filio filii, & sic a nepote, licet statutum
hoc non dicat; quia ratio conservandæ agnationis, quæ
est unica, licet non comprehensa, militat utroque casu.
5 † Et interpretatio, quæ fit per punctum rationis, dici-
tur necessaria; si vero fit per viam æquitatis, probabi-
lis, Bald. *cons.* 411. *Quidam Mediolan. circa pr. v. sed*
6 *certe imo, lib.* 1. † Et idem in statuto, vel reformati-
one, quia ubi unica ratio assignari potest, ibi dicitur
expressa, & secundum rationem lex loquitur, & non
loquitur. Castr. *d. cons.* 256. *col.* 2. *v. iis non obstan-*
7 *tibus, lib.* 1. † Et ubi ratio non exprimitur, sumenda
est illa ratio, quæ a prudentibus sumeretur. Alex. *cons.*
32. *Clarissime, n.* 8. *v. non obstat, quod quando, lib.* 7. & isto
8 casu non recedimus a verbis. † Et ideo *c.* 1. *ut lite.*
pend. lib. 6. loquens in electione habet locum etiam in
præsentatione; quia militat eadem ratio. Cald. *d. cons.*
9 147. Alias *est unicum. ut lite pend.* † Et *cap. cum esses,*
de testam. loquens de validitate testamenti in terris Ec-
clesiæ coram presbytero, & duobus testibus, quia cessat
præsumptio falsitatis, valebit, & licet non dicatur in
text. coram quatuor testibus sine presbytero, quia duo
testes non minoris sunt fidei, quam presbyter. Cald. *cons.*
337. *circa med. v. sed posito, usque in fi.* Alias 8. *de*
10 *testam.* † Et consuetudo prohibens monachum ad feuda;
quia non potest servire domino, habet locum in Cano-
nico regulari, & quocunque impedito ad servitium. Ca-
11 str. *d cons.* 251. *n.* 3. *lib.* 1. † Amplia. quia lex fa-
cta ad obviandum fraudibus, & malitiis, licet loquatur
de præterito, & certis casibus, tamen ubicumque militat
ratio, & aperiretur via malitiis, lex habet locum etiam
in futuris, & non expressis. Gem. *cons.* 18. *n.* 2. *v. sed*
ad primum, Castr. *cons.* 751. *per tot.* maxime *in fi. lib.*
12 1. † Amplia, quia ubi ratio exprimitur in lege, lex ha-
bet locum in omni casu, in quo militat ratio, ideo *c.*
fin. de præscript. tollens omnem præscriptionem, quæ
non est cum bona fide, ut tollatur peccatum, habet lo-
cum in omni præscriptione; quia peccati tollendi ratio
militat, plene Alex. *cons.* 185. *Viso titulo, n.* 26. *v.*
& pro hoc facit, lib. 2. *& cons.* 32. *n.* 5. *v. quarto*
13 *probatur., lib.* 7. † Extende, sive lex sit favorabilis, &
extendenda, sive correctoria, & restringenda; quia ra-
tio expressa operatur, quod ubi militat ratio, militet
etiam lex. Alex. *d. cons.* 185. *n.* 26. *v. bene facit, quod*
not. Bart. lib. 2. † Extende, sive sit lex, sive statu- 14
tum, quia ratio expressa in prooemio operatur, quod fiat
extensio ad omnes alios casus non expressos, cum in
eis militet eadem ratio expressa. Alex. plene *cons.* 7. *at-*
tentis n. 9. *&* 10. *v. advertendum est igitur, lib.* 7.
† Amplia; quia in statutis ratio scripta magis attendi- 15
tur, quam verba Bal. *cons.* 44. *si tenemus, in fi. lib.*
4. Paris. *cons.* 12. *n.* 52. *lib.* 2. *& cons.* 83. *n.* 13. *&*
14. *lib.* 3. Alex. *cons.* 54. *n.* 9. *& seq. lib.* 4. est enim
ratio anima legis, & statuti Alex. *cons.* 32. *Clarissime,*
n. 5. *v. quarto probatur, & cons.* 129. *super primo, n.*
5. *v. præsuppono, lib.* 7. ubi apost. citat Curt. Jun. *cons.*
80. *col.* 1. *& seq.* † Et quod in statutis mens & ratio 16
statuentium præponderet verbis, Maria Soc. *cons.* 35.
Circa prædictam consultationem, col. 2. *v. & quævis*
hæc ratio in statuto, lib. 1. & propterea dicit Dec. *cons.*
222. *In casu ad me transmisso, col.* 3. *v. nam mens,*
quod ratio legis est anima legis, & quod ubi mens,
& ratio non militat, non habet locum lex, latius Fe-
lin. *in c. tua nos col.* 2. *de jurejur.* † Et paria sunt, 17
quod ratio sit expressa, vel quod unica tantum assignari
possit, quia habetur pro expressa. Castr. *cons.* 251. *Vi-*
ta quadam securitate, per tot. lib. 1. Alex. *cons.* 129.
super primo, n. 2. *v. & idem, ubi ratio, lib.* 7. ubi
apost. dat conc. in *v. unica.* † Et sicuti homo consistit 18
ex corpore, & anima, ita statutum, & lex; quia anima
est mens & ratio, verba sunt corpus, ideo magis atten-
ditur mens, & ratio, quam verba. Abb. *cons.* 1 *n.* 7. *lib.* 1.
† Et ideo si constat de mente statuentium, quæ est ratio, 19
statutum attendi debet potius secundum rationem, quam
secundum verba. Ang. *cons.* 120. *Item statuimus*, ubi
loquitur in statuto prohibente mulierem, & minorem
posse contrahere sine præsentia duorum consanguineo-
rum, ut intelligatur de proximioribus propter rationem,
licet verba non dicant, & *cons.* 389. *Totum dictum sta-*
tutum, ubi late, quod statutum excludens sororem a suc-
cessione fratris, stante fratre, excludit sororem patruelem
a successione fratris patruelis, stante fratre patruele, quan-
do mens statuti fuit, quod masculis præferantur fœmi-
nis, Fulg. *cons.* 77. *n.* 2. *&* 3. Abb. *d. cons.* 1. *col.*
pen. in fi. n. 7. *lib.* 1. † Extende, ut idem sit, quan- 20
do unica ratio assignari potest, quia interpretatio fit se-
cundum rationem, & non dicitur expositiva, neque ex-
tensiva. Bald. *cons.* 428. *Domina Joanna. n.* 2. *lib.* 3.
usque in fin. Fulg. *d. cons.* 77. *supposito statuto, n.* 2. *&*
3. Castr. *cons.* 251. *lib.* 1. *& cons.* 40. *n.* 4. *lib.* 2. † 21
Extende, quia ad præsumendum dolum, & fraudem,
valet argumentum ab unica ratione non expressa, nam
si testator instituit Regem Franciæ, si venerit in Italiam, ad
adeundam hæreditatem, interim autem fecit administra-
torem filium spurium, non potest alia ratio assignari,
nisi quia voluit per indirectum filium instituere inca-
pacem. Corn. *cons.* 217. *per tot.* maxime *n.* 8. *& seq.*
lib 3. † Et faciendam materiam favorabilem, licet sit 22
correctoria juris communis prout statutum, quod mas-
culi filii excludant fœminas, quia alia ratio assignari
non potest, nisi pro conservatione agnationis, licet ap-
pellatione filii non veniant nepotes, tamen, quando mi-
litat eadem ratio, & non expressa, quæ una est mili-
tat dispositio. Castr. *d. cons.* 40. *n.* 4. *lib.* 2. † Exten- 23
de quia non potest dici omissum illud, quod cadit sub
eadem ratione, ideo statutum disponens super successi-
one censetur etiam disponere de tutela, quia tutela re-
gulatur eadem ratione, qua successio. Signor. Homed.
cons. 2. *in fin. n.* 17. *& cons.* 14. *n.* 3. *v. frustra quæri-*
mus, Anch. *cons.* 350. *In quæstione*, ubi, quod omissum
dicitur expressum, quando eadem, vel major ratio militat.
† Et statum disponens circa personas, includit personam 24
omissam quando est eadem ratio. Fulg. *cons.* 77. *n.* 2. *&*
3. *& per tot.* Castr *cons.* 251. *v. circa personas, lib.* 1. † Et 25
statutum loquens de confessione, & liberatione, quod
non possit per testes propter falsitates evitandas probari,
habet locum in obligatione a majori ratione. Anch. *cons.*
350. *per tot.* † Et quando statutum disponit per verba, 26
quæ sublata significatione possunt includi, semper in-
cluduntur ea, quæ sub ratione expressa continentur, vi-
delicet ubi militat eadem ratio; Jo. de Imol. *cons.* 123.
n. 5. *v. & pro ista parte.* † E converso, quando ratio non 27
est expressa in lege, vel statuto, bene tunc attendi debent
verba, & non ratio, quæ allegatur, quia cum plures possint
esse

esse rationes, non attenditur ratio, sed attenduntur ver-
ba. Alex. *cons.* 32. *n.* 5. *& seq. v. sed ubi in statuto lib.*
7. ubi idem dicit de ratione, quod de mente, quia si est
28 dubia attenduntur verba. † Amplia, quia ubicunque est
eadem mens, & ratio, dicitur esse idem casus, & eadem
dispositio. Bald. *cons.* 324. *Omissis opinionibus in fi. lib.*
5. sequitur Crav. *cons.* 183. *n.* 3. plene Alex. *cons.* 75.
29 *Videretur*, *n.* 3. *& seq. lib.* 5. †. Et ubi est eadem ra-
tio, eadem dispositio expressa dicitur. Crav. *cons.* 183.
30 *n.* 3. † Declara, ut non procedat in privilegiis persona-
31 libus. Bald. *d. cons.* 324. *in fi. lib.* 5. † Et idem,
ut non procedat in pactis, quia etiam major ratio non
extendit pactum ad alium casum. Aneh. *cons.* 151. *Ca-*
32 *sus talis*, *in fi.* † Amplia, quia in ultimis voluntati-
bus magis attenditur mens, & ratio testatoris, quam ver-
ba; & ideo si testator prohibuit alienari bona sua sub
pœna, & fuerit facta alienatio in personam vocatam a
testatore, non dicitur contravenire, quia ratio attendi-
tur, & idem si alienatio fuit facta ei, cui alienans
successit ante conditionem restitutionis bonorum Angel.
33 *cons.* 569. *super puncto*, *in pr.* ubi late. † Extende, quia
substitutio fideicommissario ex ratione expressa extenditur
ubicunque ratio eadem militat. Crav. *cons.* 113. *n.* 5. *v.*
34 *postremo* latius *cons.* 130. *n.* 9. *v. sexto. dico.* † Amplia in
lege, quia ubicunque ratio habet locum, debet habere lo-
cum lex. Dyn. *cons.* 24. *Questio talis est*, *quidam capit*,
n. 5. *v. item ubicunque*, Fulgos. *cons.* 15. *n.* 2. & idem
cons. 77. *n.* 2. *&* 3. Alex. *d. cons.* 75. *n.* 3. *& seq. lib.*
35 5. † Extende, in casu contrario, quia ubicunque ratio
legis cessat, cessat ipsa lex. Dyn. *cons.* 49. *Thoma questi-*
onis, *in pr.* ubi apost. in *v. lex.* plene Fulg. *cons.* 15.
n. 2. †. Declara, quia quod dicitur de ratione legis,
ut ea cessante cesset lex, procedit quando ratio est ex-
pressa in lege, vel statuto; quia si non est scripta, etiam
quod Doctores dicant illam esse rationem, eis non est
standum. Castr. *cons.* 154. *super primo quesito*, *n.* 3. *v.*
que autem fuerit causa, *lib.* 1. ubi, quod licet Docto-
res coveniant, quod statutum præbens marito lucrum
dotis sit propter expensas in traducenda uxore; non est
tamen attendenda; quia non est scripta, ideo etiam non
traducta uxore est locus lucro, alias lex esset incerta,
quia traducta uxore sine expensis, non esset locus lu-
cro, quod est absurdum, & sufficit quod conveniant ver-
ba statuti, & quod ratio non sit expressa, ut habeat lo-
37 cum statutum indistincte. † Extende maxime, ubi ratio
legis est generalior nigro, vel expresso, quia tunc li-
citum est arguere a ratione magis generali, & ubi ra-
tio militat, ibi dispositio loquitur. Rom. *cons.* 174. *Am-*
plissime Doctor, *n.* 3. *v. quia ubi ratio*, ubi apost. *in v.*
38 *dicti.* † Extende, etiam si dispositio sit pœnalis, quia ubi
est eadem ratio, est eadem dispositio, non autem similis,
neque extensiva. Alex. *cons.* 75. *n.* 3. *v. & ibidem eti-*
am dicit, *lib.* 5. ubi plenissime apost. in *v. eadem*, quæ
39 dat concord. plurimos. † Amplia in statuto, quod hæ-
res teneatur solvere gabellam de hæreditate obtenta,
quod est correctorium juris communis & stricte intel-
ligendum si minuit gabellam hæredibus in tertio gradu,
erit minuta etiam existenti in primo, vel in secundo,
quia melioris conditionis non debet esse remotior, quam
proximior. Rom. *cons.* 464. *In proposita*, *per tot.* quia
40 inest eadem ratio. † Amplia, quia etiam ratio genera-
lis legis, vel rescripti aut alterius dispositionis habilis
comprehendere plures casus, omnes comprehendi, sicut
genus comprehendit suas species. Alex. *d. cons.* 75. *n.*
41 3. *v. imo sicut lib.* 5. † Declara; quia quando sunt
rationes specie differentes, tamen si sunt similes, tunc
illa est extensio, quæ est quædam progressio de termino
ad terminum; exemplum, favor pius, & publicus sunt
similes, sed specie sunt diversi, ideo in eis non fit ex-
tensio, nisi in materia favorabili, vel quæ reducit nos
ad jus Commune. Alex. *d. cons.* 75. *n.* 3. *v. sed quando*
sunt rationes, *lib.* 5. ubi apost. *in v. larga*, dat concord.
42 † Limita, quia ubi æquitas scripta uno casu contra legem
non extenditur in alio casu, etiam ex eadem ratione,
ideo is, qui ex æquitate debet restitui in integrum cer-
to casu, non restituitur alio casu eadem ratione. Ancb.
43 *cons.* 362. *in pr.* † Limita in pœnalibus & correctoriis,
in quibus lex loquens in uno casu non extenditur
ad similem, etiamsi subsit eadem ratio. Cald. *cons.* 147.
alius est *unicum*, *ut lite pend. circa med. v. per predicta*
44 *patet.* † Declara, nisi ratio sit expressa, quia tunc be-
ne sit extensio, ubi ratio expressa militat, quia lex di-

citur etiam eo casu loqui, licet in dispositiva strictius lo-
quatur, quam ratio importet. Gem. *cons.* 37. *n.* 6. *v. item*
licet constit. *& cons.* 39. *n.* 1. *v. ex quo infertur*, *& cons.*
40. *n.* 4 *v. nec obstat*, ubi, quod *Clem. exivi* §. *cum-*
que annui redditus, loquens in minoribus habet locum in
omnibus mendicantibus propter rationem generalem ex-
pressam, idem tenet Feder. de Sen. *cons.* 12. *n.* 7. *v.*
confirmatur, & ad hoc fecit Fulg. *cons.* 15. *n.* 2. qui
loquitur in substitutione fideicommissi. † Limita, in be- 45
neficiis extraordinariis concessis, quia ubi adest eadem
ratio, non habet locum lex extensive, ideo remedium
possessorium. *l. fin. C. de edict. Div. Adrian.* concef-
sum scripto hæredi non competit hæredi ab intestato ex
identitate. Cald. *cons.* 365. alias 36. *de testam.* † Exten-
de, ut idem sit in exclusionibus exorbitantibus, quia
ratio non inducit extensionem, ideo statutum exclu-
dens matrem non excludit amitam, quin concurrat
cum patruo de jure communi, quia excludendo matrem
includit alios, vel saltem omissum remanet in disposi-
tione juris communis. Cald. *cons.* 367. alias 37. *de te-*
stam. Vide Tusc. *Litt. J. ver. Inclusio unius est exclu-*
sio alterius; Concl. 71.

§. III.

Ratio Legis regulat ipsam Legem, & quando secas, &
quid in aliis dispositionibus?

Ratio † Legis est, quæ extendit, & restringit, ac 1
substinet, & tollit legem, in tantum, quod valet argu-
mentum a cessante ratione legis tanquam a destructo an-
tecedenti, quasi sit antecedens ipsius legis. Lap. *alleg.*
102. *In Civitate Florentia.* *n.* 15. *circa fin. v. quod*
ostenditur evidenter, quod tamen intellige de ratione
finali, non de impulsiva, vel probabili ut ibi per eum
n. 16. *& n.* 24. *v. circa secundum*, & ratio est eadem
cum mente, quæ si apparet, omnino attendi debet. Fe-
der. de Sen. *cons.* 4. *n.* 5. *v. multum.* † Et idem est ra- 2
tio legis, & mens legis. Fulg. *cons.* 77. *supposito. sta-*
tuto, *n.* 2. † Et causa, seu ratio legis colligitur ab exor- 3
dio, seu proemio legis. Lap. *d. alleg.* 102. *n.* 34. *v.*
circa secundum, Abb. *cons.* 93. *col. pen. in pr. v. nam ad*
rationem, *lib.* 5. Et idem sunt ratio legis, & causa finalis
legis. Vide Tusch. *Litt.* C. *ver. Causa finalis expressa re-*
gulat actum, *Concl.* 136. † Item dicitur a verisimili sensata 4
mente. Ful. *cons.* 15. *Proponitur quod mentes.* † Amplia, 5
quia ratio finalis in omni dispositione regulat, & restrin-
git dispositionem quantumcunque generalem. *l. cum pa-*
ter, §. *dulcissimis*, *ff. de leg.* 2. ita Aret. *cons.* 161. *Ve-*
rum est quod Comicus, *col.* 3. *v. moveor primo.* Dec. *cons.*
379. *n.* 5. *v. & ulterius.* plenius *cons.* 64. *Diligenter pro*
viribus, *n.* 6. † Extende, quia enumeratio plurium spe- 6
cierum genus videtur restringere ad species enumera-
tas, *l. cum delationis*, §. *quidam*, *ff. de fund. instruct.*
l. quæsitum, §. *si quis. fundum*, & ibi Bart. *ff. eod.* quia spe-
cies post genus semper præsumitur posita ad limitandum
genus, ut ibi Bart. *n.* 3. idem Bart. *in l. sed etsi*, *ff. pro*
socio, per text. ibi, & probat text. *in l. fin.* §. *si cui*
dulcia, *ff. de vino*, *tit. oleo leg.* gl. *in l. nam quod li-*
quide; *ff. de penu. leg.* † Amplia, quia ratio legis limitat, 7
restringit, & extendit legem etiam contra verba ipsius
legis. Abb. *cons.* 93. *Duo sunt*, *col. pen. in pr. v. nam ad*
rationem, *lib.* 1. † Amplia, quia ratio legis, quando est 8
generalis, facit extendi legem ad casum, ad quem ali-
as non extenderetur. Crav. *cons.* 227. *n.* 4. † Extende, 9
quia imo ratio generalis ampliat dispositionem specia-
lem. Crav. *cons.* 35. *n.* 32. †. Et sicut genus compre- 10
hendit omnem speciem, ita ratio generalis comprehen-
dit omnem casum, ubi ratio convenit ex mente dispo-
nentis. Alex. *cons.* 36. *Viso themate*, *n.* 12. *lib.* 6.
† Extende, quia ratio generalis testatoris ampliat, & 11
declarat dictum. Alex. plene *cons.* 59. *Attentis verbis*,
n. 3. *v. & confirmari potest. lib.* 3. ubi apost. *in v. am-*
pliat, dat concord. & ibi tenet Alex. quod prohibitio
generalis alienandi bona, quia voluit in familia manere
perpetuo, censetur favore agnationis conservandæ. † Et
quod ratio legis, vel statuti generalis attendi debeat in
sua generalitate, videlicet in generibus singulorum, non
in singulis generum, plene Alex. *d. cons.* 32. *Clarissi-*
me, *n.* 6. *v dicit etiam*, *Bald. lib.* 7. ubi declarat ex
mente Bald. *in l. non dubium*, *col.* 4. *C. de legib.* quod
sufficit, quod ratio legis sit rationabilis in sua generalitate, &
licet in aliquo singulari casu non applicetur, non tamen

13 restringitur lex, & dicit esse notandum. † Amplia in
tantum, ut procedat etiam in lege pœnali, quando ra-
tio est expressa, quia licet lex loquatur magis stricte,
quam sit ratio expressa, tamen fit extensio secundum
rationem expressam. Gem. *cons.* 37. *num.* 16. *v. item*
licet constitutio, & *cons.* 39. *num.* 2. *v. ex quo infer-*
14 *tur.* Petr. de Anch. *cons.* 304. *num.* 2. *usque in fin.* †
Extende, idem in statuto, quia statutum loquens de
compromissis faciendis inter consanguineos non alia ra-
tione moveri dicitur, nisi ut conservetur charitas, &
unio inter eos, ideo extenditur etiam ad naturales, &
illegitimos, quia ubi militat ratio, militat statutum.
Fulg. *cons.* 108. *nu.* 3. *v. eam namque constitutionem*,
quod duplicatur *cons.* 152. quod est subscriptum etiam
15 a Cumano † Extende, sive sit expressa unica ratio, si-
ve illa sola verisimiliter possit assignari. Fulg. *d. cons.*
16 108. *num.* 3. & *cons.* 152. *v. eam namque.* † Et quod
ratio generalis ampliet legem exhorbitantem, etiam si
loquatur lex stricte. Gem. *cons.* 40. *num.* 5. *v. nam ra-*
17 *tio legis.* † Extende etiam in lege pœnali non habente
rationem expressam, prout in alienante judicii mutandi
causa, quia ubi ratio militat, ibi lex. Dyn. *cons.* 24.
18 *Quæstio talis est*, *quia.am cœpit*, *num.* 5. † Amplia in
privilegio dubio, an sit reale, vel personale; quia ra-
tio dictum ostendit, & intelligentiam aperit, & demon-
strat. Bald. *cons.* 335. *Præmittendum est*, *in pr. lib.*
19 1. † Amplia, ubi ratio legis haberi potest etiam ex in-
terpretatione communi, prout quando statutum excludit
cognatos, & vocat agnatos, quo casu videtur propter
conservationem familiarum, quia non vocantur agnatæ
fœminæ, licet sint sub verbis comprehensæ, quia ratio
excludit, quia non conservantur familiæ per eas. Bald.
plene *cons.* 68. *Martinus Joannes*, inter consilia An-
20 geli, ubi ponit multa ad hoc. † Contrarium, quod
imo ratio conservandæ agnationis non expressa, non
extendit statutum ad casus non expressos, communem
dicit Decian. *cons.* 332. *Licet propositi*, *num.* 2. *in fin.*
ubi, quod statutum excludens matrem stante patruo,
non habet locum in patruo magno, sed solum in ve-
21 ro, qui sit frater patris. † Declara, quia ubi est par
ratio, operatur tunc ratio legis, secus, ubi minor ra-
tio; ideo non mirum, si statutum loquens de patruo
22 non habet locum in patruo magno. † Amplia in testi-
bus, quia ratio reddita a teste est, quæ regulet dictum
testis, an probet, vel non. Vide Tusch. *Litt. T. ver.*
Testis rationem reddere debet dicti sui, & *qualem*,
23 *Concl.* 173. † Limita, quod cessante ratione finali, non
cessat lex, quando sunt duæ rationes finales. Lap. *alleg.*
102. *num.* 16. & 17. *v. ex quibus infertur*, latius *nu.*
24. *v. circa secundum*, apost. *ad cons. Dyn.* 49. *num.*
24 *fi. v. lex.* † Limita, quia quando quis tractat de lucro
captando, licet cesset ratio, non cessat lex, si verba
deserviunt, secus si tractatur de damno vitando. Soc.
cons. 1. *In casu supra narrato*, *num.* 17. *v. præterea*,
25 *lib.* 1. † Limita; quia quando lex fundatur super præ-
sumpta ratione, illa ratio operatur, etiamsi cesset, quia
est juris, & de jure, nec sensus contrarius sumitur ces-
sante illa ratione, vere Bald. *cons.* 250. *n.* 16. *in fin.*
lib. 1. Vide Tusch. *Litt. C. ver. Causa finalis expres-*
sa regulat actum, & *quomodo*, *Concl.* 136.

REBAPTIZANS.

Praxis Rebaptizantium.

1 Rebaptizans, & rebatizatus cum peccato mortali est
irregularis, & toties incurrit irregularitatem, quoties
rebatizat, aut rebaptizatur. *cap. litterarum. de apost. cap.*
confirmandum. dist. 50. Covar. *in Clem. si furiosus. par.*
1. Navar. *in man. cap.* 27. Suarez *de censur. disp.* 41.
sect. 2. & alii apud Bonac. *de censu. disp.* 7. *quæst.* 3.
p. 3. neque obstat *cap. quisquis. de consecr. dist.* 4. quia
ille fuit Episcopi Centuariensis textus, qui non potuit
condere legem universalem.

2 Limitatur quoad rebatizantes sub conditione, qui nul-
lam incurrunt irregularitatem. Diana *par.* 3. *tract.* 4.
res. 9. & *in addit. resol.* 10. quamvis rebatizatus ha-
buerit schedulam ad collum. Frances. Mercanius, Tor-
reblanca, Quintanadvenas, & alii apud Dianam *par.*
10. *tract.* 16. *res.* 87. & talis est praxis diversis in Epi-
scopatibus, nam talis schedula ut plurimum fundatur in
affertione alicujus vetulæ, quæ exiguam, imo nullam
fidem meretur.

REBELLIS.

Praxis Rebellis.

Non est nobis sermo de rebellibus, prout rebellio 1
improprie, & lato modo sumitur, nimirum pro contu-
macia, prout *in cap. sane. num.* 2. *de off. Deleg.* qua-
les nullum committunt crimen læsæ Majestatis, sed lo-
quimur de rebellione proprie sumpta, quæ est resisten-
tia, seu inobedientia facta contra suum Principem, de
qua loquitur Bart. *in Extravag. qui sint. Rebelles. ver.*
tenore. num. 1. Anchar. *in Clem. Pastoralis. num.* 4.
de re jud. Gig. *de crim. les. majest. num.* 3. *rubr. de*
rebell. quæst. 1. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 31. *num.*
2. Covar. *in reg. peccatum.* Menoch. *cons.* 28. *num.* 3.
Farin. *in prax. quæst.* 113. *tit. de crim. læsæ. inspect.* 2.
quod crimen, quamvis etiam ab uno tantum committi
possit, tamen a pluribus sub uno capite perpetrari solet.
L. 1. *ff. ad L. Jul. majest.* & *L. quisquis. C. eod.* &
quidem cum exercitu bellum inferentibus. *d. Clem. pa-*
storalis. de re jud. & tales rebelles semper incurrunt
crimen læsæ majestatis in primo capite, sive insurrectio
fiat contra proprium Principem immediate, sive contra
illius statum, aut Rempublicam. Bart. *l. c.* Felic. de
Oliva *de foro Ecclesiæ. par.* 2. *quæst.* 17. *num.* 10. Et
hanc rebellionem proprie sumptam, & consequenter cri-
men læsæ majestatis incurrunt offendentes Judices, seu
illis resistentes, quia Principis sui Officiales sunt, secus
illos offendentes ex eo tantum, quia justitiam admini-
strant, aut aliis ex causis privatis, qui committunt qui-
dem crimen læsæ majestatis, sed duntaxat secundi ca-
pitis, quia directe Principi non resistunt, nec offendunt
ejus statum, aut Rempublicam. Bald. *in cap.* 1. *num.* 7
de off. Deleg. & ibi Felin. *num.* 17. Capyc. *dec.* 130.
num. 7. & 13. Gig. *de crim. læs. majest. lib. rubr. qua-*
liter. & *a quib. crim. læsæ majest. quæst.* 26. *nu.* 1. Boer.
in tract. de sedit. §. 4. *num.* 3. Menoch. *cons.* 79. *num.*
9. Farin. *in praxi. quæst.* 112. *de crim. læsæ majest. n.*
150. *inspect.* 3. & *num.* 58. *inspect.* 1.

Quæres primo, an crimen rebellionis, seditionis, seu 2
proditionis possit cadere in Clericos respectu criminis
læsæ majestatis? Respondetur, non cadere in Clericum
contra Principem, quamvis in illius statu domicilium
habeat, quia subditi non sunt. Farin. *in praxi. tit.* 1.
de Inquisit. quæst. 8. *num.* 30. *cum seq.* Menoch. *cons.*
99. *num.* 20. *ex tex in Clem. pastoralis. de re jud.* si
Clericus, aut Clerici tantum, vel cum non subditis
Laicis tantum nullo interveniente Laico subdito dicta
crimina perpetraverunt; secus si Laicis subditis fuerint
commixti tanquam socii, vel quovis alio modo ei au-
xilium, aut consilium præstiterint, vel fuerint capita,
seu Duces Laicorum subditorum rebellium, seditioso-
rum, aut conspirantium; quia tunc participant crimen
rebellionis, & crimen læsæ majestatis committunt, &
eandem incurrunt pœnam. Igneus *in L. necessarias.* §.
non alias. num. 417. *ff. ad Syllan.* Fab. *in* §. *alia de-*
inde lex. Instit. de publ. Jud. Gomez *de delict. cap.* 2.
num. 10. etiam qui non est subditus ratione feudi.
Menoch. *cons.* 99. *num.* 105. Decian. *cons.* 18. *nu.* 324.
lib. 1. quia idem delictum committit inducens, & in-
ductus. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 43. *art.* 3. Navar. *in cap.*
si consideres. num. 117. *de pœn. dist.* 4. & *in man. cap.*
6. *num.* 19. *vers.* 11. Suarez *de censur. disp.* 44. *sect.* 4.
num. 32. *ad med.* Bonac. *de pœnit. Sacram. disp.* 5. *q.*
5. *sect.* 2. *p.* 2. §. 3. *diffic.* 3. *num.* 19. quamvis contra-
rium sentiant Gig. *de crim. læsæ majest. lib.* 1. *rubr.*
qualiter, & *a quib. crim. læsæ majest. commit. quæst.*
68. *num.* 6. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 38. *num.* 7. Farin.
in prax. quæst. 112. & *crim. læsæ majest. num.* 252. &
quamvis Clerici juxta dicta participent cum Laicis sub-
ditis in crimine læsæ majestatis, non poterunt tamen
a Principe offenso puniri, sed tantum a Judice Eccle-
siastico. Abb. *in c. at si Clerici. ad fin. de Jud.* Boer. *in*
tract. de seditiosis. §. 6. *n.* 3. Clar. *in* §. *fin. q.* 36. *v. quæro*
nunquid. n. 27. Gig. *de crim. læsæ majest. rubr. quis de crim.*
læsæ majest. cognoscere poss. n. 12. Rol. *cons.* 4. *n.* 6. *vol.*
1. Farin. *in prax. de inquisit. quæst.* 8. *num.* 28. Mar-
tha *de Jurisdict. par.* 4. *cas.* 133. *num.* 27. & DD. *in*
cap. perpendimus. de sent. excom. Oliva *de foro Eccles.*
par. 2. *quæst.* 17. *num.* 35. nec debent a Judice Eccle-
siasti-

siastico puniri pœnis sæcularibus, aut civilibus, sed Canonicis. Abb. *in cap. cum Laici. num. 4. de Jurepatron.* Boss. *in prax. tit. de crim. læsæ majest. nu.* 86. Martha *l. c. num.* 18. quia Leges sæculares tanquam a non habente jurisdictionem in Clericos, illos non comprehendunt. Laici vero, quamvis non subditi, si capiuntur in territorio Principis offensi, ab illo puniri possunt, quia ratione delicti sortiuntur forum. *L. 1. & auth. quia in provincia. C. ubi de crimine agi oportet. cap. ult. de foro comp. & Clem. pastoralis. §. quod si punitio. de re jud.* ubi Zabarella *vers. denique. num.* 1. Anchar. *num.* 16. & Imol. *num.* 15. Gig. *l. c.* Decian. *crim. lib. 7. cap. 38. num.* 7. Farin. *in prax. quæst.* 112. *& de crim. læsæ majest. num.* 253. quo tamen casu non intrat pœna læsæ majestatis, quia crimen cum hac qualitate non commiserunt, sed puniuntur pœna delicti sine qualitate læsæ majestatis, puta arbitraria miriori. Farin. *l. c. num.* 257. uti confiscatione bonorum in territorio Principis offensi existentium, uti etiam ad mortem. Oliva *l. c. num.* 38. Farin. *l. c.* Menoch. *de arbitr. quæst.* 86. *num.* 20. nisi cum subditis rebellantibus juxta dicta deliquissent, quia tunc intraret pœna criminis læsæ majestatis.

3 Quia vero rebellis, proditor, & transfuga pro hostibus habentur. *L. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diminut. L. proditores. ff. de re militari. & L. postliminium. 19. §. transfuga. ff. de capt. & postlim.* Boss. *l. c. num.* 77. Bart. *in L. hostes. num.* 14. *ff. eod.* Menoch. *de arbitr. cas.* 537. *num.* 16. Farin. *de crim. læsæ majest. q.* 112. *num.* 212. *& q.* 113. *num.* 210. quia rebelles videntur indicere bellum Principi, ideo tanquam tales ab omnibus etiam privatis occidi possunt. *L. 3. §. fin. ff. ad L. Corn. de sicar.* Boss. *l. c.* Menoch. *de arb. quæst.* 9. antequam capiantur, secus, postquam fuerunt capti, quia nullus hostis post bellum, & capturam occidi potest a privatis.

4 Sed quid dicendum de Clerico, si rebelles vel duxit, aut consilio, & auxilio illos juvit? Respondetur etiam Clericum tunc pro hoste habendum, & Princeps offensus potest contra illum procedere jure belli, sicut contra sæculares, & ita bello injusto se immiscens potest occidi, sicut sæculares hostes sine ullo censurarum incursu. Innoc. Abb. & alii. *in d. cap. perpendimus.* Et quamvis capta Civitate non liceat occidere Clericos, & Religiosos, quia præsumuntur innocentes, si tamen constat contrarium, quod arma contrectarint, vel consilium, & auxilium rebellibus dederint, ab hostibus non tantum in certamine, sed etiam post victoriam occidi possunt sine periculo incurrendi censuras. Victoria *in tract. de jure belli num.* 36. Molina *de Just. tract. 2. disp.* 119. *num.* 5. qui testatur de communi. Imo si post capturam adhuc non esset Princeps securus, posset illum occidere, nisi res moram forte patiatur, & consuli possit oraculum Pontificium, erit supersedendum, præsertim si captus esset Episcopus.

5 Dices: Clerici sunt exempti ab omni sæcularium jurisdictione, ergo post capturam occidi minime possunt. Respondetur, non posse occidi, si proceditur jurisdictionaliter, secus si proceditur jure belli, & ex potestate protectiva, ita ex S. Tho. DD. mox supra citati, & Oliva *l. c. num.* 50. quæ quidem potestas protectiva de Jure gentium competit & naturali, quia potest, & debet suam Rempublicam conservare in pace, & justitia, & ideo defendere suos subditos, eosque vendicare, prout Reipublicæ tranquillitas postulaverit. Vict. *l. c. nu.* 19. S. Tho. 2. 2. *quæst. 40. art. 1. corpore.* Bellarm. *de controv. fid. de Laicis. lib. 3. cap. 15. vers. 2. conclusio.* Molina *l. c. disp.* 117. *num. 2. vers. secunda conclusio.* Potestate jurisdictionali debet punire subditos malefactores servato Juris ordine, potestate vero protectiva turbantes pacem publicam punit, vel arcet jure belli, illos ut hostes persequendo. Bellarm. *l. c.* Cæval. *de cognit. per viam violentiæ in proœmio cap.* 10. *num.* 29. & 30. Covar. *pract. quæst. cap.* 35. *num.* 3. Castr. *de manu reg. par. 1. num. 5. vers. cujus rei ea ratio est.* Salgad. *de reg. protect. par. 1. prælud. 5. num.* 44. *& prælud. 5. num.* 193. Sed

6 Quæres 2. An Rebelles confugientes ad Ecclesiam gaudeant Immunitate Ecclesiastica? Hæc fuit magna altercatio inter ministros Laicos, & Ecclesiasticos, nam cum unus ex complicibus, & quidem præcipuis suppositæ rebellionis post rebellium, uti supponebantur, clam, in Monasterium quorundam Religiosorum fugisset, Laici Monasterium obsederunt, & ad Episcopum miserunt, qui peterent fugitivi extraditionem, eo quod, uti ipsi ajebant, non gauderet immunitate; sed Episcopi responso, quod illico fuit secutum, non expectato, fugitivum extraxerunt; vel saltem, ut Laici prætexebant, magnis promissis induxerunt, ut e Monasterio exiret, & Ministerio se sisteret, Episcopus certior factus illico petiit restitutionem fugitivi, & Ecclesiam spoliatam restitui, donec ab ipso Episcopo servato Juris ordine cognosceretur, an Reus, seu fugitivus gauderet Immunitate, additis comminationibus, & ut cognoscerent, in quod periculum animas suas conjicerent, copia Bullæ Gregorianæ illis fuit transmissa, post multas tergiversationes illud tandem ab Episcopalibus fuit obtentum, quod Reus poneretur in alia Ecclesia; quia Religiosis, ad quos fugerat, non fidebant, quia supponebantur, & credebantur rebellionis tibicines; ubi fuit examinatus, & cum tam ex testium depositionibus, quam Rei constituto dubius adhuc videretur casus, in re tanti momenti fuit decretum, esse recurrendum ad Oraculum S. Congregationis Immunitatis, & desuper expectandum responsum, interim contra prætensum Reum nihil innovato, sed interea nomine Episcopi custodito, quod etiam promiserunt Laici Ministri; sed contra fidem datam post triduum Reum ultimo supplicio affecerunt. Hic fuit casus ad defendendum tam atrox contra Immunitatem attentatum, plurea ab ipsis prætexebantur rationes, futiles omnes.

Primo dicebatur Bullam Gregorianam non obligare 7
in omnibus locis Gutierez *pract. quæst. civil. lib. 3. q. 1. num.* 36. & Cutell. *de Immun. Eccles. to. 1. quæst. 2. num.* 25. 30. & 48. sed tantum illis in locis, in quibus aliqua privilegia Pontificia Immunitati Ecclesiasticæ derogantia concessa fuerant, eo quod hæc Bulla ad abolenda ejusmodi privilegia fuerit edita. Sed falluntur insigniter, quia privilegia prædicta non fuerunt causa finalis Bullæ Gregorianæ, sed tantum occasionalis, ut sentiunt plerique post Bullam scribentes, teste Thoma del Bene. *de Immunitate Eccles. par. 2. cap. 19. dubit.* 4. & patet ex ipsis verbis Bullæ, quæ derogant omnibus consuetudinibus, juri communi, & provinciali, ac Doctorum interpretationibus, reducendo omnia ad unicam formam, vi quorum verborum aboletur omnis consuetudo contraria, neque refert, quod dicitur *in cap. 1. de constit. in 6.* nimirum Pontificem per Constitutionem a se noviter edictam non intelligi derogare consuetudinibus locorum, & personarum anterioribus, nisi expressam de illis mentionem fecerit; sed in Constitutione Gregoriana nulla consuetudinum particularium fit mentio, uti discurrunt Farin. *de carcer. & carcer. q.* 28. *nu.* 71. Peregr. *de Immun. cap. 2. quæst.* 5. Ambrosin. *de Immun. cap.* 14. quia textus non procedit, quando per legem consuetudini contrariam reducimur ad jus commune, ut facit Bulla Greg. quæ reducit omnia ad unam formam.

Secundo dicebatur, Constitutionem Gregorianam non 8
fuisse usu receptam, aut saltem contraria consuetudine abrogatam, quia cum Constitutio Gregoriana, imo absolute Immunitas Ecclesiastica sit juris positivi, contraria consuetudine legitime præscripta, si habeat omnes qualitates. *cap. fin. de consuetudine.* abrogari posse ultra Abbatem, Covar. Marthum, Barb. Decian. Oldrad. & alios apud Tho. del Bene *d. cap.* 16. *dub.* 6. tenent Vulpel. *cons.* 230. *num.* 4. Clar. *in §. fin. quæst.* 30. *num.* 1. Suarez *to. 1. de Relig.* Farin. *de carcer. & carcer. q.* 28. *num.* 12. Ambrosin. *de Immun. cap.* 10. *n.* 4. Laym. *lib. 4. tract. 9. cap. 3. num.* 2. & alii. Respondetur: Quidquid sit secundum Jus commune diversis diversa opinantibus, post Constitutionem Gregorianam, cum habeat decretum irritans, non usus Constitutionis prædictæ, aut abrogatio per consuetudinem contrariam, sive generalem, sive particularem, allegari non potest, ea enim est virtus decreti irritantis in Constitutione, ut dici non possit, nec probari, legem, aut Constitutionem hac clausula roboratam non esse usu receptam, aut abrogatam, uti post Anchar. Gemin. Archid. & alios affirmat Caputaq. *dec.* 204. *par.* 3. Farin. *in append. de Immun. cap. 2. num.* 5. Bonac. *to. 2. disp. 3. quæst. 8. p. 10. nu.* 4. Castropal. *tu. 2. tract. 12. disp. un. p. 10. num.* 2. Cartari. *decis. crim.* 74. *num.* 19. & innumeri apud eosdem.

Ad

9 Ad hæc, ut consuetudo possit abrogare Canones, & Leges Pontificias, est necessarium, quod fuerit introducta scientibus, & consentientibus SS. Pontificibus. DD. *in cap. cum non ignoras. de præben. & in cap. litteras de concess. præb.* Natta *cons.* 574. Oldrad. *cons.* 237. 244. & 254. Feder. de sen. *cons.* 17. Rota *in una Treveren. Abbatia S. Maximi die* 24. *Jan.* 1635. & *in Messana Decanatus die* 21. *Maii* 1641. sed tantum abest, quod Pontifices consentiant, quod imo reclament in Bulla Cœnæ, & Urban. VIII. in Bulla, quæ incipit *Rom. Pontifex.* 5. *Jun.* 1641. annullat, reprobat, & declarat semper fuisse nullas, & reprobatas omnes consuetudines contrarias Immunitatis Ecclesiasticæ, neque valet dicere, hæc esse vera in consuetudine universali, non vero in consuetudine particulari, puta alicujus regionis particularis, uti docuerunt Covar. *pract. quæst. cap.* 31. *num.* 5. Clar. *in §. fin. quæst.* 36. Grass. *de effec. Cleric. eff.* 1. *num.* 388. Giurba *cons.* 52. *num.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 340. *num.* 39. Pereira *de manu regia par.* 2. *cap.* 69. *num.* 19. Roderic. *de an. reddit. lib.* 1. *cap.* 12. *a num.* 58. & alii apud Tho. del Bene. *de Immun. Eccles. cap.* 16. *dubit.* 6. *n.* 13. *vers. neque dicas.* tum quia in capite *Clericis de Judic.* a Pontifice damnatur etiam consuetudo particularis contra Immunitatem Ecclesiasticam; tum quia consuetudo non potest introducere id, quod lex statuere nequit, ut decidit Rota *Rom.* 26. *Novembris* 1594. apud decisiones posthumas Farin. *to.* 1. *dec.* 20. *num.* 5. & *dec.* 489. *num.* 3. alias consuetudo haberet majorem authoritatem, quam lex contra id, quod decidit Rota 23. *Maii* 1629. tum quia consuetudo æquiparatur statuto. *L. de quib. ff. de LL. & cap. cum dilectus. de consuet.* & ideo in iis, in quibus populus statuere non potest, nec consuetudo induci potest. Aym. *cons.* 134. *num.* 25. *de antiq. tempor.* 4. *par. sect.* 1. *nu.* 13. sed contra Immunitatem neque populus, neque Principes, neque Episcopi in generali, aut particulari quidquam statuere possunt ob carentiam jurisdictionis. *cap. solitæ. de major. & obed. & cap.* 1. *de constit.* ergo non valet ulla consuetudo contra Immunitatem. Alderan. Mascard. *de interpret. statut. conclus.* 1. *n.* 131. Bonac. *in Bull. Cœn. disp.* 1. *quæst.* 20. *p.* 1. *num.* 10. ubi Duard *lib.* 3. *Can.* 18. *quæst.* 9. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 31. *nu.* 17. Sperell. *dec.* 37. *num.* 47. apud quem Rota Rom. contra Covar. *die* 20. *Jun.* 1636. quamvis Tho. del Bene. *l. c. num.* 23. admittat, posse in quibusdam casibus Immunitatem Ecclesiasticam diminui, sed minus consequenter principiis supra allegatis, & cohærenter. Hæc in jure.

10 De facto vero falso allegabatur non usus Bullæ Gregorianæ, & consuetudo derogatoria, quia ex actis, quæ asservantur in Archivio Cancellariæ Ecclesiasticæ, luculenter apparet, ad normam Bullæ Gregorianæ ab hoc dicasterio fuisse processum, nequicquam reluctantibus Laicis, & non multis abhinc annis eadem Bulla Gregoriana, occasione homicidii a quodam Prætoriano commissi, me Vicario, processus a me fuit factus, Reus e Monasterio extractus Ecclesiæ restitutus, seu Episcopo nomine Ecclesiæ, & illius nomine custoditus, & auditis fiscali Episcopali, ac Curiæ Laicalis declaratum, Reum commisisse homicidium proditorium, & ideo Immunitate Ecclesiastica non gaudere, ex quibus apparet de usu Constitutionis Gregorianæ.

11 Tertio dicebatur Extractum gaudere non posse Immunitate Ecclesiastica, eo quod rebellando, aut rebellibus consilio, & auxilio assistendo commisisset crimen læsæ Majestatis in primo capite, & ad hoc allegabatur Oliva. *de foro Ecclesiæ loco supra citato.* Gigas. *de crimina læsa Majest.* & alii, sed etiam hæc ratio refellebatur, quia juxta citatam Bullam Gregorianam ad Judicem Laicum non spectabat cognoscere de qualitate criminis privativa Immunitatis, sed ad Judicem Ecclesiasticum, & pendente hac cognitione Ecclesia non erat spolianda suo Jure, nec Reus extrahendus sine incursu excommunicationis, ad hæc in dicta Bulla non excipitur quodcunque crimen læsæ Majestatis, sed illud duntaxat, quod commissum fuisset in ipsam personam Principis quale non fuit rebellio supposita Rei extracti, quia esto fuerit crimen læsæ in primo capite, tamen non erat commissum in ipsum Principem, seu illius personam. Dicitur vero crimen læsæ Majestatis committi in personam *Principis*, quando fit actio quædam in damnum, & offensam Principis, scilicet in damnum Personæ Principis, uti exemplificat del Bene. *de Immun. cap.* 16. *par.* 2. *dub.* 23. *sect.* 1. *num.* 3. *vers. spectata* itaque v. g. occidendo, vulnerando, percutiendo, machinando, & hostiliter insequendo personam Principis, aut revelando hostibus secretum Principis, ut ab illis capiatur, idem de consulentibus, auxiliantibus, & favorem præstantibus ad supradicta, secus dicendum est de ratificantibus, aut defendentibus delinquentem post factum, & non revelantibus delictum contra personam Principis perpetrandum, licet sciant; qui licet sint Rei læsæ Majestatis, non sunt tamen Rei criminis in personam Principis, nam hæc verba important actionem positivam, seu influxum positivum. Peregr. *de Immun. cap.* 10. *num.* 11. contra Farin. *in append. cap.* 14. *nu.* 186. & Marium Ital. *de Immun. lib.* 1. *cap.* 5. §. 7. *n.* 52. Peregrin. sequitur Tho. del Bene *l. c. sect.* 5. *num.* 3. *vers. spectata.* Diana *par.* 1. *tract.* 1. *res.* 7. qui pro se citat etiam Farin. *de Immun. cap.* 13. *n.* 190. Ideo Immunitate non privantur offendentes statuas Principum, Monetarii, tractantes de subrogando alio Principe, exspoliantes nuntios Principum, ut Regni arcana penetrent, quæ in extracto non verificabantur.

12 Sed quid, si quis committat crimen læsæ Majestatis in personam Principis recognoscentis Superiorem, privaturne Immunitate? Affirmant Gambac. *lib.* 4. *cap.* 44. Megala *in* 3. *par. lib.* 4. *cap.* 2. quia dato etiam, quod talis committeret crimen læsæ, quod tamen negatur communiter, uti diximus in praxi *læsæ Majestatis*, tamen Immunitatem non amitteret, quia Bulla debet intelligi de offendentibus personam Principis supremi; quia sumus in materia odiosa, & pœnali, in qua verba accipi debent in proprio, & stricto suo significatu. Barb. *in collect. to.* 1. *lib.* 3. *tit.* 49. *cap.* 6. *n.* 10. Peregr. *de Immun. Eccles. cap.* 9. *num.* 8. Farin. *de Immun. cap.* 13. *num.* 287. Mar. Ital. *de Immun. lib.* 1. *cap.* 9. §. 7. *num.* 29. & 36. *vers. hoc autem.* Diana *par.* 1. *tract.* 1. *res.* 6.

13 Redeundo ad priora privatur immunitate, qui commisit crimen læsæ Majestatis in personam Principis etiam effectu non secuto, quia adhuc verum est dicere, istum delinquentem esse Reum criminis læsæ Majestatis in personam Principis. Clar. *in §. crimen læsæ Majest. num.* 16. *vers. scias autem.* Farin. *de crim. læsæ Majest. to.* 2. *quæst.* 112. *num.* 91. & *quæst.* 116. §. 4. Peregr. *de Immun. cap.* 10. *num.* 7. & *cap.* 11. *num.* 1. Thom. de Bene *l. c. vers. Respondetur ex dictis.* Porro casus excepti in Bulla Gregor. sicut nec in Jure. *in cap. inter alia. de Immunit. Eccles.* quia exceptio non est extendenda ad casus non exceptos. Gomez. *to.* 3. *var. res. cap.* 10. *num.* 2. Boss. *tit. de captura num.* 32. quia Immunitas est late interpretanda. Guttierez *pract. quæst. lib.* 3. *quæst.* 4. *nu.* 12. & 13. Farin. *in append. de Immun. cap.* 22. *num.* 353. Castropal. *to.* 2. *tract.* 11. *disp. un. p.* 10. *num.* 4. Cartar. *dec. crim.* 9. *num.* 14. contra Portell. *in dub. Regul. ver. Ecclesia Immunitas. num.* 15. Sarpum, Cutell. & alios. Ratio est, quia exceptio firmat regulam in contrarium quoad casus non exceptos. *L. nam quod liquide. §. fin. ff. de procur. legit. & L. quæsitum. §. denique ff. de fund. instruc. cap. domus.* 32. *q.* 7. Barr. *in d. L. quæsitum.* Surd. *cons.* 430. *num.* 7. *lib.* 3. Gratian. *disc. for. cap.* 598. Giurba *cons.* 110. *nu.* 18. Rota coram Ludovis. *dec.* 259. *num.* 4. & a regula generali recedendum non est, ubi exceptio non ponitur. *L. prævaricationis. ff. de prævaricat.* Rota apud Farin. *par.* 4. *dec.* 688. *nu.* 3. attenta præsertim practica *Tantum*, quæ de sui natura impedit extensionem ad non exceptos, seu expressos casus. *L. si cum exceptione. §. quod si homo §. quod met. caus. L. properandum. §.* 1. *C. de Jud.* & quando est adjecta orationi affirmativæ, affirmat, quod ponit, & negat omne aliud, quod est extra modum, & formam ejus, quod ponitur. *L. Julianus & L. non tantum. ff. de petit. hered.* Surd. *dec.* 192. *num.* 10. Vivius *dec.* 380. *num.* 11. *lib.* 2. Franc. *dec.* 123. *num.* 4. Dec. *cons.* 54. *num.* 1. Ambrosin. *de Immun. cap.* 1. *num.* 14. Farin. *in appen. Immun. cap.* 25. *num.* 353. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *res.* 45. Peregr. *de Immun. cap.* 6. *num.* 24. Suarez *de LL. lib.* 8. *cap.* 19. *num.* 6. Sperell. *dec.* 22. *num.* 8. Ciarlin. *controv. for. cap.* 31. Movat. *in sum. Bullar. de Immun. Eccles. nu.* 3. & alii plures apud Dianam *l. c.* & Thom. del Bene *dict. sect.* 1. *num.* 11. Ex quibus manet enervata oppositio quarta, qua

Di-

14 Dicebatur quarto extractum fuisse proditorem patriæ, & pacis perturbatorem, sed jam supra dictum est, casus exceptos non posse extendi ex identitate rationis, cum autem Bulla loquatur de occidentibus proditorie, ad proditores patriæ extendi non potest, sed instabant, saltem negari non potest, quin fuerit turbator,, & fractor pacis, quod autem talis non gaudeat Immunitate, docuit post Bullam Guazzinus Advocatus Romanus *ad defens. Reor. defens.* 1. *cap.* 38. *numer.* 51. *& in tract. de pace quæst.* 86. *per totum. par.* 1. Et Innocentius VIII. qui declaravit, hoc Immunitatis privilegium non competere Regis, & Regni proditoribus, quam quidem declarationem affert Gonzal. *in lib.* 3. *Decretal. tit.* 49. *sub num.* 13. *cap.* 6. *de Immunit.* sed quia Gonzal. *l. c.* videtur supponere, Bullam Gregorianam non derogare juri communi, sed illud potius extendere; ideo dicendum, Gregorium XIV. omnino abrogare antiquum, & constituere novum jus, quia Pontifex in dicta Constitutione reduxit omnia ad unicam formam, & ita videtur declarasse Clem. VIII. 6. *Febr.* 1597. & hunc tenent Macerat. *lib.* 2. *res.* 15. *num.* 5. Giurba *cons.* 50. *num.* 14. *& cons.* 70. *num.* 9. Ambros. *de Immun. Eccl. cap.* 54. *num.* 3. Farin. *in append. Immun. cap.* 22. *num.* 359. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 1. *cap.* 13. *num.* 27. Bonac. *de LL. disp.* 3. *quæst.* 7. §. 6. *num.* 4. Peregr. *de Imm. cap.* 2. *a num.* 16. Duard. *in Bullam Cœna lib.* 2. *Can.* 25. *quæst.* 56. *num.* 07. A ponte *dec.* 14. Capoblanca *de Baron. pragm.* 8. *par.* 2. *num.* 105. Gen. *in prax. cap.* 17. *n.* 11. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 3. *cap.* 15. *num.* 27. Giurba *cons.* 20. *num.* 3. & plures alii apud Dianam *par.* 1. *tract.* 1. *res.* 1. Pax Jord. *de re Benef. lib.* 11. *tit.* 3. *num.* 308. *&* 381. contra Tannet. *in* 22. *disp.* 5. *dub.* 1. *num.* 17. Zerol. *in prax. Episc. par.* 1. *vers. Immunitas. num.* 7. Gutierrez *pract. quæst. lib.* 3. *quæst.* 1. *num.* 36. Laym. *moral. lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 9. *nu.* 2. Vener. *in cap. Episcopor. lib.* 9. *cap.* 37. *num.* 32. Gambacurta *lib.* 5. *a cap.* 8. ubi bene vides, quod prior sententia est longe probabilior, imo vera, a qua in judicando non est recedendum, & quatenus etiam dubia foret, tamen favens Ecclesiasticæ libertati, & immunitati esset præferenda, ut diximus in praxi *Immunitatis. num. ult.* & in praxi *Opinionis. num.* 1.

15 Dicebatur quinto, extractum tanquam hostem potuisse in Ecclesia capi jure belli, & ad mortem condemnari. Respondemr, quamvis daretur hoc, adhuc in nostro casu non militare objectum; quia in facto verum est, Reum non fuisse captum in Ecclesia Jure belli, & potestate prætectiva, sed potestate Jurisdictionis, quod apparet ex processu a Laicis contra illum servato juris ordine formato, quod abunde demonstrat, Jus belli fuisse merum prætextum, & verba ad excusandas excusationes in peccatis; ejusdem farinæ est ultima illorum excusatio, quod nimirum Reus non fuerit captus in Monasterio, sed ipse sponte exiverit, & extra illud captus, qua a veritate multum aberrant dicendo, Reum sponte exivisse; cum testibus actis milites eundem semper fuerint comitati, adeo ut si fugere voluisset, omnino non potuisset, & Reus subdolis verbis fuerit inductus, ut se conferret ad Præsidem cum promissione restitutionis eidem Monasterio, quæ tamen fides, uti Episcopo, ita nec Reo fuit servata, & quia blanditiæ, & verba dolosa cum impunitatis, vel restitutionis promissione violentiæ æquiparantur, ut fuse discurrit Sperell. *dec.* 150. *per totam.* & alii DD. quos citavimus in praxi *Immunitatis*, quamvis secus dicendum esset, si hæc promissio non accessisset, ut tenet Thom. del Bene *de Immun. cap.* 16. *dubit.* 27. *sect.* 5. *a num.* 1. qui citat Fario. *in append. Immun. cap.* 19. *num.* 302. Duard. *in Bull. Cœna lib.* 2. *Cap.* 55. *quæst.* 16. *num.* 34. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 13. Cutell. *de Immun. lib.* 1. *quæst.* 26. Bonac. *de Immun. disp.* 3. *quæst.* 7. *p.* 2. *vers.* 6. Decian. *lib.* 6. *crimin. cap.* 26. *num.* 11. Suarez & alii contra Magalam. *in* 3. *par. lib.* 4. *cap.* 2. *quæst.* 1. *num.* 32. Bobadillam *in polit. to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 80. Mastrill. *lib.* 2. *dec.* 169. *num.* 12. Dian. *par.* 1. *tract.* 1. *res.* 26. *& alios.*

RECEPTATORES.

Praxis Receptatorum.

Receptatores hæreticorum privantur Beneficiis, vid. 1
in prax. *hæret.* rerum furatarum puniuntur eadem pœna, nisi ignorantia excuset. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 477. *& res.* 478. sicut receptans furem cum re furata. Clarus *in* §. *fin. quæst.* 90. *num.* 9. Farin. q. 133. *par.* 2. dummodo fiat cum occultatione. *num.* 75. 91. *&* 96. Gomez *de delict. cap.* 5. *num.* 16. vel animo occultandi. Rol. *cons.* 45. Farin. *l. c.* Tusc. *litt. R. conclus.* 47. & animo lucrandi DD. cit

Receptatores bannitorum per communia Italiæ statuta 2
puniuntur iisdem pœnis, quibus ipsimet banniti, quia idem videtur delictum. *L.* 1. *C. de his qui Latron. occult. L.* 1. *ff. de Receptator.* nisi ignorantia excuset. *L.* 2. *C. de noxal. act.* Quaranta. *in summa Bullar. vers. Bannitorum fautores.* Boss. *in pract. crim. tit. de rapin.* Caball. *res. crim. cas.* 287. Farin. *quæst.* 133. *num.* 9. Cravetta *cons.* 8.

Receptatores malefactorum puniuntur eadem pœna. 3
L. 1. *C. de his qui Latron.* Pegna *in direct. Inquisitionis. fol.* 592. & DD. apud Farin. *l. c. cap.* 1. Menoch. *de arbitr. cas.* 348. Gail. *de pace publ. lib.* 2. *cap.* 10. si tamen occultaverint illos, & associaverint, aliter mitius puniuntur. Farin. cum communiore. *loc. cit. quæst.* 132. *num.* 15. maxime si receptant Reum læsæ Majestatis, aut Assassinum, DD. cit. Gabr. *lib.* 7. *conclus.* 1. quamvis Receptatores pœnituerint, & Curiæ indicaverint, quia delictum jam fuit consummatum. Bertazol. *cons.* 439. Sim. de Præt. *cons.* 81. *num.* 6. & Farin. *l. c. num.* 14. quia vero receptatio significat frequentiam actuum, ideo per unicam receptationem non incurritur eadem pœna, nisi recepisset per unicum actum hæreticum. DD. & talis receptans præsumitur particeps delicti, nisi sit consanguineus, vel affinis. Requiritur vero, quod recepter animo occultandi; aliter non dicitur proprie receptare, & sic non intrat pœna ordinaria. Limitatur conclusio in consanguineis, & affinibus, aut in receptantibus per vim, & metum, qui præsumitur. Mascard. & DD. apud Farin. *l. c. num.* 36. Rolan. *cons.* 45. *num.* 8. *lib.* 1. Menoch. *de arbitr. cas.* 348. *num.* 16. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 51. *num.* 71. Bajard. ad Clar. §. *fin. quæst.* 90. *num.* 46. Farin. *de consult. & mand. d. quæst.* 133. *num.* 36. Caball. *res. crim. cas.* 287. *num.* 11. Giurba *cons.* 28. *num.* 17. Conciol. *resol. crim. ver. Bannitus. res.* 7. quia coacta voluntas quoad pœnam non est voluntas. *L. velle non creditur.* 4. ubi gl. *ff. de R. J. L. scientiam.* 45. §. *qui cum aliter. ff. ad L. A.* Menoch. *loc. cit. cas.* 354. *num.* 8. Farin. *de pæn. temper. quæst.* 97. *num.* 16. Et dicitur per metum receptasse, si vis, & minæ intervenerunt, etiam sine vi, & coactione. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 39. Giurba, Caball. *ll. cc.* & sufficit armorum visus ad concipiendum metum. Mascard. *de prob. conclus.* 1417. *numer.* 22. *&* 23. *lib.* 3. Farin. *in fragm. crimin. litt. M. num.* 87. dummodo metus sit talis, qui cadat in constantem virum. Farin. *d. q.* 133. *num.* 40. Cabal. *d. cas.* 287. *num.* 80. Sperell. *dec.* 5. *nu.* 10. *& dec.* 79. *num.* 42. *par.* 1.

RECOGNITIO.

Praxis Recognitionis.

Recognitio rei furatæ, aut similis debet fieri re fu- 1
rata posita inter plures ad fugiendum periculum subornationis, vel suggestionis, nec aliter facta subsistit, aut valet. Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 17. *cap. ult. num.* 21. Post. *de manut. obs.* 94. *num.* 14. *&* 16. Conciol. *resol. crim. ver. Recognitio. res.* 1. Ita

Recognitio inquisiti si testes dicunt, illum non co- 2
gnoscere, nisi de facie, de vestimentis, & similibus, debet fieri Reo inquisito posito inter plures vestitu, statura, & facie magis similes, qui haberi possunt, alias est nullius valoris, & inquisito non nocet. Clarus *in* §. *fin. quæst.* 45. *vers. sed. in proposito.* Farin. *de inquis. quæst.* 11. *num.* 25. Guazzin. *ad defens. Reor. def.* 20. *cap.* 21. *nu.* 9. *& in tract. de pace. par.* 1. *quæst.* 23. Beaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 59. Ambrosin. *in proces.*

proces. inform. lib. 2. *cap.* 9. *num.* 28. Cartar. *in pract. interrog. Reo. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 53. *& de execut. sent. capt. bann. cap.* 2. *num.* 39. & talis recognitio debet fieri per tirulum ostii Reo inter plures posito. Carena *de off. S. Inquis. par.* 3. *tit.* 7. *num.* 51.

3 Porro testes vocati pro facienda recognitione non sunt examinandi simul, sed quilibet seorsim, unus post alium, quia quilibet deponere secrete debet, ut nemo sciat alterius depositionem. Scaccia *loc. cit. n.* 60. Guazzin. *loc. cit. n.* 20. Cabal. *ref. crim. cas.* 270. *n.* 4. Conciol. *loc. cit. num.* 3. qui citat alios. Ubi notandum, quod ad faciendam requisitionem non sit adducendus Reus in compedibus, & manicis ferreis, & alii cum ipso adducti soluti; quia tunc testes possent facile conjicere, quisnam ex illis sit Reus, & tacita foret subornatio, seu suggestio; sed omnes debent pariter esse ligati. Scaccia. *loc. cit. cap.* 86. *nu.* 59. Praeterea debet adverti, ne alii cum Reo adducti sint testibus noti.

4 Si vero testis pro recognitione vocatus tangat alium, quam Reum, aut alium dicat esse, qui deliquit, & non ipsum Reum, ejus depositio exculpat Reum inquisitum. Scaccia *loc. cit. cap.* 86. *nu.* 67. *vers. ex hac*. Guazzin. *loc. cit. num.* 3. Conciol. *loc. cit. num.* 5. Scialv. *in praxi torquendi Reos. cap.* 6. *num.* 32. Adden. ad Conciol. *l. c. ad num.* 2.

5 Recognitio cadaveris, ut Judex possit procedere contra Delinquentem, debet fieri per testes, qui deponant vidisse hominem mortuum cum descriptione vulnerum illatorum, & cum specificatione nominis, & cognominis illius, si mortuus erat in loco notus, ne sufficit sola recognitio facta per Notarium, quae vocatur *visum repertum*. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 83. *nu.* 14. Guazzin. *ad defens. Reor. defens.* 4. *cap.* 2. *num.* 51. *&* 21. Conciol. *ref. crim. ver. Corpus delicti, resol.* 3. *nu.* 2. *& ref.* 4. *per totam. & in ver. Recognitio. ref.* 2. *n.* 1. quia antequam constet de corpore delicti, Judex non potest procedere contra aliquem super delicto. *L.* 1. §. *item illud. ff. ad syllan.* Sperell. Giurb. Cabal. Farin. Clarus & alii apud Conciol. *var. ref. ver. corpus delicti, ref.* 1. Unde si cadaver jam fuit sepultum, Judex cum consensu Episcopi debet curare illud exhumari. Clar. *in* §. *fin. quaest.* 55. *ver. quomodo autem.* & Bajard. ad Clar. *quaest.* 4. *num.* 4. Farin. *de inquis. quaest.* 1. *num.* 5. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 83. *a num.* 11. Guazzin. *def.* 4. *cap.* 2. *num.* 9. Ambrosin. *in process. informat. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 27. Et si Judex Laicus sine licentia Episcopi facit exhumari cadaver, debet excommunicari exercendo Jurisdictionem in Ecclesiam. Mar. Antonin. *var. ref. lib.* 1. *ref. ult. cas.* 23. *num.* 1. nec Episcopus petitam licentiam tenetur concedere, quia relinquitur ejus arbitrio. Sperell. *dec.* 61. *nu.* 17. Et in casu concessae licentiae recognitio non est facienda in Ecclesia, sed in loco profano, ut statuit S. Carolus Borromaeus in Concil. provinc. & S. Congregat, apud Sperell. *l. c.*

6 Ita bannitus in contumaciam in poenam vitae veniens in manus fortiae, sive infra, sive post annum condemnationis, non potest ultimo affici supplicio, aut alia poena, in quam fuit condemnatus, nisi a Judice fuerit praemissa recognitio personae ad hoc, ut constet de persona condemnata. Clarus in §. *fin. quaest.* 96. *vers. quaero nunquid.* Farin. *de inquis. quaest.* 51. *nu.* 21. Cartar. *de execut. sententiae capto bannito. cap.* 2. *num.* 3. Cabal. *ref. crim. cas.* 270. *num.* 5. ubi quando Reus traditur Curiae saeculari. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 167. Ambros. & alii apud Conciol. *ref. crim. ver. Recognitio. ref.* 3. *num.* 1. praesertim si in loco banniti adsunt plures ejusdem cognominis. Farin. *l. c.* & praesertim si in inquisitione, seu banno fuit erratum in nomine, cognomine, & patria, & similibus. Farin. *l. c. num.* 22. Clarus *in* §. *fin. quaest.* 31. Cartar. *l. c. cap.* 2. *num.* 7. Ambrosin. *de process. informat. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 7. Tanto magis, si fuit condemnatus non nominatim, sed per signa, uti describendo staturam, capillitium, barbam &c. Farin. *de inquis. quaest.* 2. *nu.* 10. Cartar. *l. c. nu.* 4. *&* 5. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 165. *&* 572. *vers. contrarium.* Ambros. *l. c. lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 6. Conciol. *l. c. num.* 4.

7 Sed quomodo erit facienda recognitio banniti? Respondetur per confessionem Banniti dicentis se esse ejusdem nominis, & cognominis, prout est nominatus in sententia, & quod in loco non sit alius ejusdem nominis, & cognominis, & quod sit ille idem, qui de delicto arguitur, & qui est descriptus in banno, Clar. *in* §. *fin. quaest.* 96. *vers. quaero nunc.* Farin. *de inquis. d. quaest.* 51. *num.* 21. Cartarius *l. c. d. cap.* 2. *num.* 15. Rol. *cons.* 60. *num.* 26. *lib.* 2. Cabal. *ref. crim. cas.* 170. sed contrarium, quod imo sufficiat apparere, quod vocetur eodem nomine, & cognomine, & non constare alium reperiri ejusdem nominis, & cognominis, tenuit Alex. ad Bart. *in L. Divus.* 6. *num.* 5. *ff. de cust. reo.* & Felin. *in cap. Joannes.* 10. *num.* 9. *de fide instrum.* Scaccia *de Jud. d. lib.* 1. *cap.* 97. *num.* 170. Si autem bannitus negat, se illum, qui est descriptus in banno, vel condemnatione, ut sententia contra illum executioni dari possit, est facienda recognitio personae per testes idoneos, & omni exceptione majores, cum agatur de vita hominis. Farin. *l. c. num.* 25. Scaccia *l. c. a num.* 168. Cabal. *ref. crim. cas.* 270. Cartar. *d. cap.* 2. *num.* 34. Conciol. *loc. cit. num.* 7. Et testes debent recognoscere bannitum per nomen, & cognomen, & addere, esse illum ipsum, qui de delicto arguitur, & qui est nominatus in sententia, ita Cartar. *d. cap.* 2. *num.* 34. Farin. *l. c. num.* 25. Ambrosin. *d. lib.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. *&* 2. Cabal. *d. cas.* 270. *num.* 2. & Scaccia *d. cap.* 97. *num.* 175. Debent autem testes examinari unus seorsim ab alio, & posito bannito inter plures magis similes, qui haberi possunt, Cabal. *l. c.* Conciol. *l. c. ref.* 1. *num.* 2. *&* 3. *& ref.* 3. *num.* 9. Quod si bannitus negat se illum esse, qui est descriptus in banno, & desint testes, qui illum recognoscant, potest Judex contra illum venire ad torturam ad effectum habendi confessionem super identitate personae, & pro illius recognitione. Clarus *in* §. *fin. quaest.* 96. Cartar. *l. c. num.* 32. Rol. *cons.* 60. *num.* 27. *lib.* 2. Farin. *d. num.* 25. Scaccia *d. cap.* 97. *a num.* 172. dummodo tamen adsint indicia identitatis personae, puta per cognitionem unius testis tantum, aut resultantia ex ejusdem confessione; quia his deficientibus bannitus torqueri non potest. DD. cit.

Si autem fuit facta recognitio personae banniti per testes, aut illius confessionem, Judex interloquendo pronuntiat, recognitionem fuisse rite, & secte factam, & bannitum esse illum, qui est in sententia nominatus, & dictam sententiam esse suo loco, & tempore exequendam. DD. apud Farin. *l. c. vers. amplia* 5. Cartar. *d. cap.* 2. *nu.* 20. *&* 86. Ambrosin. *d. lib.* 6. *cap.* 1. *num.* 54. Scaccia *d. cap.* 97. *nu.* 177. Conciol. *l. c. num.* 12. 8

Recognitio scripturae privatae debet fieri citato scribente, qui recognoscat suum characterem. Tusc. *litt. R, conclus.* 56. Afflict. *dec.* 181. Betlich. *pract. conclus. lib.* 1. *conclus.* 32. Item potest fieri per Procuratorem habentem mandatum speciale. Post. *de manut. obs.* 98. *num.* 9. Ecclesia *obs.* 48. *de appell. n.* 7. etiam ab haeredibus scribentis, & illis, qui omnino habent characterem. Post. *l. c.* Bursat. *cons.* 39. *lib.* 1. Borgnin. *dec.* 27. Ecclesia *l. c.* & quomodo sit facienda, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 183. 9

Recognitio scripturae privatae fit etiam a Testibus. Thes. *quaest.* 24. *lib.* 1. Ecclesia *obs. for.* 49. *de appell.* Covar. *pract. quaest. cap.* 22. Mascard. *de prob. conclus.* 110. Betlich. *l. c.* 4. 32. mediante eorum juramento parte monita, & citata. Post. *l. c.* & Rota post illum *dec.* 392. qui debent dicere, se fuisse praesentes subscriptioni debitoris, alias non probant, quamvis dicant, se habere notum characterem. Afflict. *dec.* 381. Rota apud Farin. *dec.* 550. Merlin. *dec.* 614. qui tamen fatetur in Curia Rom. admitti testes dicentes, se habere notam manum scribentis, quamvis non viderint scribentem litteras, quae cognosci debent. Ecclesia *l. c.* Et in hotum defectum potest probari per comparationem, quae comparatio qualiter sit facienda, tradit Menoch. *de arbitr. cas.* 154. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 8. *a num.* 22. Genua *de scriptura privata. lib.* 1. *cap.* 3. Surd. *cons.* 186. Farin. *in* 1. *par. fragmen. ver. comparatio. num.* 485. Prat. ad Paschal. *l. c. annot. ad. num.* 22. quae comparatio probat semiplene. Pratus *l. c. num.* 23. 10

Recognitio Instrumenti reperti in rogitiis Notarii, defuncti non est necessaria, quando extractio facta fuit ab illius haerede pariter Notario, cui statutum dat facultatem transumptandi. Bich. *dec.* 243. *nu.* 4. praesertim quando Instrumento extracto Adversarius usus, fuit illud producendo. Idem *l. c. n.* 5. 11

Recognitio manus filii facta a Patre, qui praesumitur notum 12

notum habere illius characterem, reputatur sufficiens. Bich. *dec.* 220. *n.* 18. Bursat. *conf.* 39. *n.* 23. Poer. *dec.* 221. Borgrin. *dec.* 27. *n.* 55. *par.* 2. Capyc. Latro *dec.* 55. *n.* 6.

13 Recognitio manus Testatoris sufficit, quod fiat a Testibus habentibus notum illius characterem, quamvis subscriptioni non interfuerint, si dicunt testes, se vidisse illum sæpius scribentem. Socin. *in L. si ita scripsero n.* 3. *ff. de condit. & demonstrat.* Adden. ad Buratt. *dec.* 143. *num.* 4. Rota *in Perusina testamen.* 15. *Decembr.* 1542. §. *minus revalet. coram Cerro.* præsertim quando agitur de testamento nuncupativo nuncupatione implicita, cui scripturæ testes non adhibentur. Et quod testamentum fuerit scriptum manu Testatoris, probatur ex testibus conciliantibus diversitatem, & inæqualitatem characteris. Bich. *l. c.* Gratian. *conf.* 3. *per totum.*

14 Recognitio manus Notarii extrahentis instrumentum necessaria non est, si concurrat antiquitas temporis, & observantia. Bich. *dec.* 643. *num.* 20. ad quem effectum sufficit tempus septuaginta annorum, maxime concurrente usu scripturæ extractæ etiam pro parte adversa. Idem *n.* 21. Seraph. *decis.* 1481. *num.* 2. Adden. ad Buratt. *dec.* 667. *num.* 11.

15 Recognitio scripturæ privatæ dicitur sufficienter facta a testibus, si deponant, quod illam scribere, & subscribere viderint. Fel. *in cap.* 2. *numer.* 14. *de fide instrum.* Menoch. *de arbit. cas.* 114. *num.* 22. Marescot. *lib.* 1. *var. res. cap.* 79. *per totum.* Genua *de script. priv. lib.* 1. *quæst.* 15. *n.* 12. Gramat. *dec.* 84. Biehius *dec.* 20. *num.* 3. Rota *dec.* 61. *num.* 4. *par.* 5. *recent.* quia iste est verus modus recognoscendi scripturas privatas, sufficit tamen, quod fiat a testibus habentibus notam manum. Ruin. *conf.* 46. *n.* 11. *lib.* 4. Cyriac. *controv.* 246. *n.* 11. *& controv.* 272. *n.* 5. Rota *dec.* 124. *n.* 3. *& 4. par.* 2. *divers. & dec.* 292. *num.* 35. *coram Buratto.* si scriptura est talis, quæ sine testibus confici solet. Scaccia *ad Jud. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 971. qui tantum hanc conclusionem admittit de stylo Curiæ. Buratt. *dec.* 582. *n.* 5. *& dec.* 624. *n.* 1. apud Bich. *dec.* 501. *n.* 1.

16 Recognitio scripturarum habetur pro facta, si Judex in contumaciam non comparentis ad recogonscendum pronuntiavit eas haberi pro recognitis. Coler. *de processu execut. par.* 3. *cap.* 1. *n.* 95. *&* 138. Gail. *lib.* 1. *obs.* 80. *n.* 6. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 1055. Bich. *l. c. n.* 2. *&* 3.

17 Recognitio subscriptionis non est necessaria, ubi adest sigillum. Rota *dec.* 36. *de procurat. in antiq. & dec.* 170. *a n.* 1 *& dec.* 205. *par.* 4. *tom.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 400. *n.* 1. & subscriptio dicitur sufficienter recognita per similitudinem concurrentibus adminiculis antiquitatis, & observantiæ. Menoch. *de arbitr. cas.* 114. *n.* 32. Gratian. *disc. for. cap.* 895. *n.* 35. qui dicit, in hoc stari Judicis arbitrio etiam ad plenam probationem. Adden. ad Buratt. *decis.* 143. *a n.* 42. Rota *dec.* 184. *n.* 6. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 400. *n.* 2. *&* 3.

18 Recognitio in Dominum probat dominium etiam contra causam habentes a recognoscente. Rota *dec.* 290. *n.* 2. *par.* 1. *& dec.* 234. *num.* 6. *par.* 7. *recent. & in Romana Domus.* 10. *Maii* 1638. §. *justitia. ad fin. coram Carillo. dec.* 93. apud Pacian. *alleg.* 50. *n.* 23.

19 Recognitio debiti in summa majori præsumitur continere summam minorem, de qua facta fuerat alia recognitio, licet separatim in alia apocha fuerit confessata. Castr. *conf.* 405. *n.* 1. *lib.* 1. Rota *coram Buratt. dec.* 298. *n.* 5. *ver. verum prædictis. & seq. & n.* 12. *vers. & ideo.* cum non probetur. Pacian. *allegat.* 187. *n.* 4.

20 Recognitio apochæ refertur ad merum factum principale, quod scilicet scripta fuerit a tali, non autem ad qualitatem facti, quod scripta fuerit de ordine alterius. Rota *dec.* 124. *n.* 2. *par.* 2. *divers.* Coccin. *dec.* 173. Manent. *dec.* 73. *n.* 6. apud Pacian. *alleg.* 194. *n.* 9.

21 Recognitio, quamvis non probet contra tertium, tamen probat contra recognoscentem, & habentem causam ab eo. Rota *dec.* 776. *n.* 1. *par.* 1. *divers. & dec.* 249. *n.* 3. *par.* 1. *& dec.* 193. *n.* 2. *vers. & quod magis urget. part.* 2. *& dec.* 597. *n.* 8. *par.* 4. *recent.* apud Pacian. *alleg.* 81. *n.* 11.

22 Recognoscens rem suam ab alio sibi non præjudicat, nisi id scienter faciat. Ita Bursat. *conf.* 339. *n.* 29. Schrœder. *de feud. par.* 5. *cap.* 5. *n.* 3. *&* 7. Rosenthal. *de feud. cap.* 6. *conclus.* 68. *n.* 17. Cyriac. *controv. for.* 139. *n.* 43.

Recognitio receptionum non probat ad præjudicium 23 tertii, illas factas fuisse de tempore in eis notato, etiamsi facta sit cum juramento. Castr. *conf.* 134. *n.* 1. *vol.* 1. Rimin. sen. *conf.* 348. *n.* 32. *&* 33. Surd. *conf.* 82. *n.* 21. *&* 24. Rota *Avenion. dec.* 140. *vel* 146. *n.* 3. Borgin. *dec.* 27. *num.* 16. *vers. quarto quia. par.* 2. Covar. *lib.* 2. *var. resol. cap.* 11. *n.* 4. *vers. cui adjiciendum.* Cyriac. *controv. for.* 546. *n.* 82. *&* 83.

RECONVENTIO.

Praxis Reconventionis.

Reconventionis, & conventionis causa debet simul 1 terminari. Fel. & DD. *in cap.* 1. *de mutuis petit.* Tusc. *litt. R. conclus.* 60. Ciarlin. *controv. for. cap.* 168. *num.* 23. & quidem simultaneo processu, & eadem sententia. Aman. *conf.* 95. *n.* 3. Castill. *conf.* 34. *n.* 12. nisi prius constaret de una causa, quam de altera, vel reconveniens non pergat in reconventione. Thoming. *dec.* 16. *num.* 11. Debet fieri coram eodem Judice, coram quo fuit facta conventio. *cap.* 1. *de min. petit.* sive sit Judex ordinarius, sive delegatus, aut prorogatus, non habet tamen locum coram Arbitris. *cap. cum dilectus.* 6. *de arbitr.* P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 43. §. 1. *n.* 9. vide Gonzalez *in* 2. *Decret. tit.* 4. *num.* 7. ubi, coram quo Judice habeat locum reconventio. *cap. cum dilectus. de arbitr.* Est autem Reconventio Rei conventi adversus Actorem durante conventionis judicio coram eodem Judice instituta actio. Est vero reconventionis duplex effectus; primus est simultaneus processus, ita, ut utraque causa simul disceptetur, & decidatur, alter est prorogatio, ita, ut Judex, qui causam cognoscit principalem, cognoscat etiam causam reconventionis. Debet autem Reconventio proponi in litis exordio ad hoc, ut simultaneo processu terminari possit, aut saltem statim post litem contestatam, antequam ad alios actos judiciales fuerit processum. Barb. *in L. qui prior. num.* 22. *ff. de Jud.* & hoc casu utraque causa simul tractatur, & eadem sententia terminatur, & si Judex aliter processerit, merito appellatur. *L.* 1. §. *fin. ff. quæ sententia.* Barb. *in d. L. qui prior. num.* 8. Maranta *de ord. Judic. par.* 4. *dist.* 6. *num.* 12. Trentacinq. *lib.* 2. *var. res.* 1. *de mut. petit. num.* 10. Gonzalez *loc. cit.* si vero post litem contestatam reconventio in quacunque parte judicii proponatur, quamvis non habeat privilegium simultanei processus, habet tamen effectum prorogationis. *cap. dispendia.* §. *Reus. de rescript. in* 6. Molignat. *de reconventione. quæst.* 81. Visin. *eod. tract quæst.* 14.

Reconventio non habet locum in causis criminalibus, 2 neque appellationis, neque spolii, neque in executivis. gl. *in cap.* 2. *de mut. petit.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 14. *n.* 12. quia procedit in iis causis, in quibus habet locum compensatio, & hæc opponi potest. *L.* 8. §. 2. *ff. de negot. gest. L.* 7. §. 1. *ff. de compens.* quia in arbitrio nostro est, an velimus compensare, vel petere. DD. apud Barb. *lib.* 16. *axiom. cap.* 13. *ax.* 3. & ubi compensationi locus non est, non datur reconventio. *cap. bona fides. de depos. cap. fin. de ord. cognit.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 1. Gonzal. *l. c.*

Porro Clericus, aut etiam Laicus in causa spirituali, aut illi annexa coram Judice sæculari reconveniri 3 non potest, quia Judex non potest de causa spirituali cognoscere etiam incidenter. *cap. tuam.* 3. *de ord. cognit.* Abb. *in cap. ut si Clerici.* 4. *n.* 19. *de Jud.* Pirhing *lib.* 2. *tit.* 4. §. 3. *n.* 7. sicut neque in causa criminali, sive agatur criminaliter, & ad pœnam corporalem, aut vindictam publicam, sive civiliter ad pœnam civilem, aut pecuniariam. Ab. *l. c. num.* 20. quia jurisdictio non potest prorogari per viam reconventionis ad diversum genus causarum, de quo Judex non potest cognoscere utpote incapax. Laici vero non possunt cognoscere de causis criminalibus Clericorum, aut Religiosorum, neque incidenter, aut per viam exceptionis. Jo. And. *in d. cap. ut si Clerici. n.* 14. Abb. *n.* 20. *&* 21. Felin. *n.* 10. *de Jud.* Pirhing *l. cit. n.* 8. quid vero sentiendum sit, an Clericus possit in causa mere civili reconveniri coram Judice Laico, dicimus in praxi *Clericorum.*

Reconventio reconventionis nulla est, nec debet a 4 Judice admitti. Batt. *in auth. consequenter. C. de sent.*

& in-

& interlocut. Speculat. *de reconvent.* §. 1. *num. ult.* Socin. *ad cap.* 1. *n.* 42. *de mut. petit.* Carpzovius *par.* 1. *constit.* 5. *defin.* 24. *num.* 1.

5 Reconventio contra implorationem officii Judicis non datur. gl. *in L. sed si restituatur. ff. de Jud.* nisi officium Judicis instar actionis imploretur. vide DD. cit.

RECURSUS.

Praxis Recursus.

1 Recursus ad Principem succedit loco appellationis, ejusque effectus operatur. Magon. *dec. Lucen.* 23. *Ciarlin. controv. for. cap.* 13. *n.* 14. adeo, ut etiam post decem dies, quamvis negetur appellatio, tamen recursus, & querela ad Principem admitti debeat. Scaccia *de appell. quæst.* 12. *nu.* 81. *& quæst.* 17. *nu.* 41. suspendit jurisdictionem, & ligat manus Judicis inferioris, ut illo pendente ad ulteriora procedere non possit sub pœna attentatorum. Bald. *in cap. unico.* §. *sancimus, num.* 2. *vers. addo.* Dicit Innoc. Alex. ad Bart. *in L. societatem.* 77. §. *arbitrorum. n.* 17. *ff. pro socio.* Firman. *in suo repert. ver. Superior. vers.* 18. Bursat. *cons.* 391. *n.* 43. *vol.* 3. & regulatur sicut appellatio, quantum ad tempus exercitii, & terminationis. Magon. *l. c.* Datur pro quocunque gravamine. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 19. *num.* 10. Rota apud Seraph. *dec.* 495. *num.* 5. Et quamvis fuerit prohibita quæcunque exceptio, oppositio, vel appellatio, manet, & locum habet recursus. Dec. *cap. ex parte. num.* 76. *&* 78. *vers. vigesimo primo fallit. de off. & potest. Jud. deleg.* Cancer. *lib.* 3. *var. res. cap.* 18. Cyriac. *controv. for.* 413. *a num.* 1. *ad* 8.

2 Sciendum tamen, quod recursus ad Principem, seu Superiorem sit remedium extraordinarium, vel subsidiarium. Costa *de remed. subsidiario. rem.* 22. *per totum. num.* 3. apud quem DD. Cyriac. *l. c. nu.* 13. & ubi adest remedium ordinarium, uti appellationis, vel nullitatis &c. cessat extraordinarium, & subsidiarium Recursus, quia remedium ordinarium facit cessare extraordinarium. *L. in causa.* 2. 16. *alias.* 17. *ff. de minor.* Castr. *cons.* 89. *col.* 1. *vers. si ergo dicti Gubernatores. vol.* 1. Costa *loc. cit. num.* 4. Scaccia *de appell. quæst.* 19. *rem.* 3. *num.* 5. Card. *in ver. Recursus. conclus.* 64. *nu.* 9. *co.* 6. Cyriac. *l. c. nu.* 15. & recursus non conceditur, nisi ex benignitate, & ubi æquitas subest. Rom. *cons.* 325. *num.* 14. Marsil. *in L. un. sub num.* 204. *C. de rapt. Virg. & singular.* 88. Et quod Recursus ad Superiorem aliud non sit, quam remedium supplicationis, tenet Rota apud Seraph. *dec.* 495. *num.* 4. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 70. *num.* 18. Scaccia *de appell. quæst.* 8. *num.* 143. *& quæst.* 19. *rem.* 3. Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 19. Cancer. *var. resol. lib.* 3. *cap.* 18. *num.* 12. *&* 21. Cabal. *res. crim. cas.* 109. Cyriac. *l. c. nu.* 22.

3 Recursus ad Principem, seu Superiorem quoad suspendendam Jurisdictionem Judicis inferioris, & ejus manus ligandas, per omnia appellationi æquiparantur, excepta executione, quam non impedit Surd. *cons.* 379. *nu.* 26. *vol.* 3. Cabal. *l. c.* Menoch. *l. c. num.* 23. & in nova impressione, *num.* 50. Scaccia *de appell. d. q.* 19. *rem.* 3. *num.* 27. Lancellot. *de attent. d. cap.* 19. *num.* 16. Cyriac. *controv.* 185. nisi Princeps rescribendo, ut potest, dictam executionem eam absolute, vel arbitrio Judicis suspenderet.

4 Recursus vero ad Principem, vel Superiorem ob retardatam justitiam non ligat manus Judicis inferioris ante inhibitionem, quia etiam post recursum ante inhibitionem non impeditur Judex eam administrare, adeo ut per eum gesta valerent, quia in hoc non committeret, sed tolleret gravamen, neque ligat manus Inferioris procedendi ad ulteriora etiam faciendo injustitiam ante inhibitionem. Cancer. *lib.* 3. *var. res. cap.* 18. *num.* 17. Cyriac. *l. cit. num.* 41.

5 Recursus, quando manifesta est calumnia Recurrentis, non impedit processum ad ulteriora. Rota apud Seraph. *dec.* 897. *num.* 65. Merlin. *dec.* 69. *num.* 3. Carnazan. *dec.* 201. *per totum.* Cyriac. *controv. cit. n.* 43.

6 Recursus ad Laicos ad removenda impedimenta posita a Judice Ecclesiastico, si resolvitur in invocationem brachii sæcularis pro executione mandatorum Judicis Ecclesiastici, vel non est voluntarius, sed coactus ad removenda impedimenta, sine ullo tamen exercitio jurisdictionis Judicis Laici in Ecclesiasticum, est licitus. *cap. preterea. de off. Deleg.* Navar. *in cap. cum contingat. remed.* 1. *num.* 2. *&* 3. *de rescript.* Bich. *dec.* 656. *num.* 1. 2. *&* 17. & Feder. de Sen. *cons.* 163. *nu.* 5.

Recursus ad Judicem Laicum pro impedienda executione Judicis Ecclesiastici est illicitus, & recurrens incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ. ita Bonac. *to.* 3. *de censur. disp.* 1. *quæst.* 17. *p.* 1. *num.* 23. *&* 29. præsertim in Beneficialibus, & causis Ecclesiasticis, seu spiritualibus. Bulla Cœnæ, §. 16. & ex Jure communi. *cap. noverit. & cap. gravem. de sent. excom. & cap. qualiter, & quando de Jud.* Rota apud Farin. *dec.* 121. *&* 181. *num.* 1. non obstante quacunque consuetudine in contrarium, quæ utpote inimica SS. Canonibus est invalida. Bich. *dec.* 282. *num.* 1. *&* 2. ubi Rota *in una Calaguritana Benef.* 8. *Jun.* 1607. *coram Card. Sacrato. & in Oscensi Canonicatus* 1. *Decembris* 1595. coram Pennia apud Farin. *dec.* 103. Ita ut Recurrenti indistincte audientia denegetur, licet allegatet recursum fuisse habitum ad coadjuvandam jurisdictionem Ecclesiæ, ut dixit Rota *dec.* 175. *num.* 8. *par.* 4. *recent.* apud Bich. *l. c.* Recursus vero probatur ex litteris hortatoriis expeditis contra Episcopum ad instantiam Recurrentis. Et quando recursus est notorius, excommunicatio non eget declaratione. Rota apud Farin. *dec.* 534. *nu.* 4. Merlin. *dec.* 481. Probatur etiam ex intimatione literarum hortatoriarum, & ad incurrendam ipso facto sententiam excommunicationis ob recursum factum, sufficit ipse recursus, quamvis a Laicis nullum emanaverit decretum. Rota *in Valentina pensionis* 3. *Jun.* 1602. *coram Lit:a impressa post Consilia Farin. lib.* 2. *dec.* 179. *num.* 5. Porro quod diximus de litteris hortatoriis, procedit vel maxime, si litteræ hortatoriæ sonant incitationem, & intimationem a sacris Canonibus prohibitam. Rota *dec.* 103. *num.* 3. *&* 212. *num.* 11. apud Farin. post consilia, quamvis non utantur verbis *monemus*, & *citamus*, sed æquipollentibus. Lim. si recurrens protuenda sua possessione, quam propria authoritate defendere potest, recurrit ad Laicum, non tanquam ad Judicem, sed tanquam personam privatam juvare potentem. Post. *de manut. obs.* 6. *num.* 26. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *lim.* 1. *num.* 38.

Recursus ad Judices Laicos sunt prohibiti ratione materiæ, ratione litis pendentiæ coram Ecclesiastico, & ratione personæ Ecclesiasticæ. *cap. Sacerdotibus.* 11. *quæst.* 1. Abb. *in cap. qualiter, & quando numer.* 7. *de Jud. & in cap. nullum. num.* 1. *de foro compet.* Socin. *in cap. gravem. num.* 7. *de excess. prelat.* Rota *dec.* 10. *de consuet. in antiq.* apud Bich. *dec.* 282. *numer.* 13. *&* 14. & recurrens tenetur reficere omnes expensas in pœnam recursus. Rota *in Ulixibon. professionis.* 27. *Martii* 1637. *coram Carillo.* Bich. *dec.* 73. *num.* 12. tam processus, quam Procuratorum, Advocatorum, & copiarum. Cerro *dec.* 353. *numer.* 1. *&* 2. *& dec.* 546. *num.* 2. *etiam extrajud.* Idem *dec.* 849. *num.* 1. *&* 2. 8

Recursus præsumitur habitus ab eo, cujus interest. 9 *cap. quoniam.* §. *si quis vero.* ubi gl. *de Immun. Eccles. in* 6. ubi Anchar. *num.* 2. Archid. *in cap. quoniam. de censib. in* 9. Buratt. *dec.* 23. *num.* 11. præsertim si recurrens litteris exhortatoriis, aut Laicali decreto fuit usus in judicio; quia tunc tale decretum facit recursum notorium. Dec. *cons.* 356. *num.* 4. Rol. *cons.* 21. *num.* 12. *lib.* 1. Ursill. ad Afflict. *decis.* 50. Rota apud Bich. *dec.* 389. *per totum.* Imo talis recurrens non tantum tenetur reficere expensas, uti supra dictum, sed etiam damnum per accidens secutum, quia dat operam rei illicitæ. Molina *de Just. & Jur. to.* 3. *disp.* 639. *num.* 5. Bonac. *de restitut. disp.* 1. *quæst.* 1. *p.* 3. *num.* 11. Dummodo damnum ob recursum contigerit. Lancellot. *de attent. par.* 3. *cap.* 31. *num.* 177. Bich. *l. c. num.* 11. *&* 12. & DD. mox supra cit.

Recursus habitus ad Judicem Laicum a Procuratore, 10 si Principalis scivit, & illi non renuntiavit, ratificasse dicitur. Bich. *dec.* 174. *num.* 6. *&* 14. Caputaq. *dec.* 53. *num.* 1. Rota apud Ludovis. *dec.* 525. *num.* 10. & coram Buratt. *dec.* 446. *num.* 8. *& in una Hispal. attentat.* 27. *Febr.* 1617. *coram Card. Jo. Bapt. Pamphil.* apud Ludovis. *decis.* 336. *num.* 15. ubi Beltramin. *litt. A.* & ratificatio recursus facti, ac Judices Laicos præ-

præsumitur ex scientia Principalis, & productione processus, in quo ille continetur, & non facta illi renuntiatione. Bich. *l. c. n.* 14.

11 Recursus ad signaturam operatur, quod eo pendente aliquid innovari nequeat absque labe attentatorum. Bich. *dec.* 384. *cum.* 16. *&* 539. *n.* 1. *&* 4. Neviz. *cons.* 44. *n.* 10. *prope fin. vers. & sic per talem.* Magon. *dec. Lucen.* 23. *a n.* 3. Rota *in Jan. si pecun. seu attentat.* 24. *Jan.* 1642. §. *tum quia coram Dunozeto. & in Romana Vin.* 30. *Maii* 1644. *coram Rojas.*

12 Recursus ad signaturam, ut causet attentata, duo sunt consideranda tempora. Alterum antequam signatura rescribat, alterum vero postquam rescripsit causam committendo. Antequam rescribat, ut causet attentata, oportet, quod vel signatura concesserit supersessorias, aut fuerit innovatum in tempore citationis pro illis obtinendis, vel in ultimis tribus diebus, videlicet in die informationis signaturæ, in vigilia, & in ipsa die signaturæ. Ita Rota *in Valentina Rectoria.* 3. *Decembris* 1640. §. *penult. &* 24. *Maii* 1647. §. *fin. coram Bich.* quia cessante supersessoria, aut termino citationis pro illa obtinenda concessæ ad videndum mandari, supersederi lapso, non tenetur citatus perpetuo expectare, & Recurrens sibi impetrare debet, quod supersessoriam non imputaverit. Luc. de Pennia *in L.* 2. *col.* 6. *vers. vel dic.* 1. *de naufrag. lib.* 11. Bich. *l. c. nu.* 20. Altero vero tempore, quando videlicet signatura rescripsit causam committendo in prima instantia, non committuntur attentata, quia tunc non potest considerari spretus signaturæ, quia per illius rescriptum, nisi novam audientiam concesserit, fuit sublata causæ pendentia in signatura. Bich. *l. c. n.* 24.

13 Recursus voluntarius ad Principem vim habet simplicis supplicationis, quæ regulariter executionem non retardat, nec litem inducit. ita Bald. *in Auth. quæ supplicatio. num.* 2. *C. de precib. Imper. offer.* Franc. Marc. *dec.* 623. *n.* 7. Menoch. *de arbitr. lib. quæst.* 70. *nu.* 19. *&* 23. Asin. *in praxi* §. 31. *cap.* 2. *ampl.* 9. *n.* 3. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 19. *num.* 16. *&* 21. Scaccia *de appell. quæst.* 19. *num.* 27. Bich. *l. c. num.* 22.

14 Recursum impediens ad superiorem Dominum incurrit crimen læsæ Majestatis, & si est feudatarius, qui subditum impedit, potest privari feudo. Lucas de Peonia *in L.* 1. *n.* 3. *C. ut nemo ad suum patroc. lib.* 11. *L. cujusque* 4. *in* 3. *responso. ff. ad L. Jul. Majest.* Afflict. *dec.* 265. *num.* 97. Farin. *de crim. læsæ Majest. quæst.* 113. *num.* 62. *&* 63. Intrigl. *de feud. cent.* 1. *quæst.* 98. *num.* 202. Cyriac. *controv.* 24. *num.* 41. *&* 42.

15 Recursus ad Judices Laicos, licet præsumatur provenisse ab habente interesse, ut tennit Rota *in Carthaginensi portionis* 14. *Novembris* 1594. *coram Patriarcha Alexandrino* apud Ludovis. *dec.* 96. *n.* 5. & Bich. uti supra, tamen hoc non procedit, ubi agitur de gravi præjudicio. Rota *dec.* 634. *num.* 7. *& dec.* 602. *n.* 3. *par.* 1. *recent. & in Calaguritana Benef.* 16. *Febr.* 1620. *coram Coccino,* ubi dicitur, præsumptionem habere locum solum, quando agitur ad effectum denegandi audientiam, non vero ad effectum declarationis censurarum. Rota *decis.* 751. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 96. *num.* 7. quia tunc requiritur certa, *&* plena probatio; præsertim si adsint testes dicentes, recursum fuisse habitum ab alio, & ad illius instantiam impedimenta præstita fuisse, & quando recursus potuit haberi a pluribus, non probatur certitudinaliter contra unum, nisi ille fuerit nominatus. Rota *dec.* 191. *num.* 5. *par.* 2. *recent. & dec.* 534. *n.* 8. *in fin. par.* 1. *recent.*

16 Recursus habitus ad Judices Laicos ab uno ex Consanguineis præsumitur habitus de mandato Consanguinei habentis interesse principale. Ludovis. *dec. cit.* 96. *n.* 5. Rota coram Pennia *dec.* 1093. *num.* 10. *vers. & cum Petrus,* & coram Buratt. *dec.* 496. *num.* 9. apud Cerro *dec.* 626. *num.* 11.

17 Recursus ad Judices Laicos excludit paritionem, & detestabilem contumaciam ostendit, & sufficit sola protestatio de recurrendo ad Judices Laicos pro obtinenda declaratoria. *L. contumaciam vers. contumaces non videntur ff. de re jud.* Rota *in Mediolanen. Bonon. dec.* 649. *num.* 4. *par.* 4. *recent.* & coram Buratto *dec.* 825. *num.* 5. *vers. tum quia habitus fuit in recent. & in Ulixibonen. Benef.* 10. *April.* 1617. *coram Ubaldo. & in Leodien. Decimar.* 23. *Jan.* 1645. §. *ult. coram Cerro* & ipse Cerro *dec.* 280. *n.* 9.

Recursus ad Judices Laicos non potest opponi ab eo, qui similem habuit recursum ante obtentam absolutionem. Buratt. *decis.* 536. *num.* 6. Cerro *dec.* 942. *num.* 11.

18 Recurrens ad Judicem Laicum ad impediendum ne citetur, habetur pro citato in odium impedientis. *cap. quoniam frequenter.* §. *porro. ut lite non contest.* gl. *in cap si capiendo.* ubi Anchar. *num.* 2. *vers. quæro post gl. de concess. preben. in* 6. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 3. *proœm. num.* 41. Crescent. *dec.* 18. *num.* 5. *de sent. & re jud.* Beltram. ad Ludovis. *dec.* 584. *num.* 6. *vers. prout regulariter.* Rota coram Seraph. *dec.* 1094. *a num.* 1. & alii apud Cerro *dec.* 101. *num.* 10. *&* 11.

Recurrens ad Judices Laicos pro admittenda frivola appellatione, & impedienda executione litterarum Apostolicarum est excommunicatus, ita Sayr. *de censur. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 3. Duard. *in Bullam Cœnæ.* §. 13. *vers. appellationes hujusmodi admitti. quæst.* 4. *per totam. &* §. 14. sicut etiam avocantes per se, vel per alios causas Beneficiales, & decimarum a Judicibus Ecclesiasticis. Bulla Cœnæ apud Cerro *dec.* 244. *num.* 2. & DD. supra cit.

19 Recurrens ad Judicem Laicum non tenetur ad refectionem expensarum, si in Brevi absolutionis non adest clausula *refectis expensis,* nisi forte adesset clausula æquipollens *sine litis, & collitigantis prejudicio,* quæ præservat quodcunque interesse collitigantis. Rota *in Calaguritana* 4. *Benef. coram Cerro.* §. *nec refert. cap. quoniam.* §. *si quis vero de Immun. Eccles. in* 6. ubi expensæ tam Judiciales, quam extrajudiciales refundi debent collitiganti a Recurrente. Archid. *in cap. quamquam. ver. restituat. de cens. in* 6. Rota *dec.* 744. *n.* 12. *par.* 8. *recent. & in Pampelon. elect. Canonicor.* 11. *Maii* 1640. *& in Calagurit. damnorum & interesse.* 26. *Jun.* 1649. *coram Bichio.* §. *hinc tenetur.* Et talis Recurrens non absolvitur, nisi prius renuntiaverit sufficienter recursui habito, & refectis prius expensis. Rota *dec.* 80. *num.* 14. *coram Carillo.* & expensæ debent ante refici integre, quamvis sint illiquidæ, quia debent liquidari a petente absolutionem. Rota *in Calaguritana Archidiacon.* 22. *Jun.* 1665. §. *non obstat. coram Cerro.* Et debet fieri integra refusio usque ad obulum. Cerro *dec.* 353. *n.* 3. & Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 303. *litt. A.* Dummodo tamen expensas extare saltem in genere constet. Cerro *dec.* 942. *num.* 5. alias absolutio non deberet retardari. Rota *dec.* 11. *a n.* 19. *ad* 25. *coram Rojas,* & ad hunc effectum expensæ modicæ non attenduntur. Rota *dec.* 574. *num.* 17. *& dec.* 218. *n.* 18. *coram Dunozeto.* apud Cerro *l. c. n.* 7.

20 Recurrens ad Judices Laicos, ut non audiatur, sufficit quælibet levis, informis, & imperfecta probatio; & admittuntur etiam præsumptiones. Seraph. *dec.* 1094. *num.* 2. Cavaler. *dec.* 529. *num.* 3. Buratt. *dec.* 446. *n.* 6. *& dec.* 536. *num.* 4. Cochier. *dec.* 425. *in fin. vers. & cum fit res.* Rota *dec.* 309. *n.* 3. *par.* 7. *recent.* Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 96. *n.* 7. Cerro *dec.* 326. *num.* 4. *&* 6. secus effectum declarationis censurarum, ad quem requiruntur plenæ probationes.

21 Recurrens ad Judices Laicos pro retardanda immissione, & executione litterarum Apostolicarum admitti, & audiri non debet etiam in Judicio manutentionis. Cavaler. *dec.* 372. *n.* 1. *& per tot.* Coccin. *dec.* 425. *num.* 3. Rota *dec.* 107. *num.* 3. *&* 4. *part.* 6. *recent* Cerro *decis.* 468. *num.* 5.

R E C U S A T I O.

Praxis Recusationis.

1 Recusatio Judicis debet esse prima inter omnes exceptiones, quæ opponuntur. Innoc. *in cap. inter Monasterium. de sent. & re jud.* Carol. de Grassis *except.* 24. Covar. *pract. quæst. cap.* 26. Gail. *lib.* 1. *obs.* 33. Mynsing. *obs.* 59. *cent.* 4. Mascard. *de prob. conclus.* 953. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. *num.* 7. Ecclesia *obs. for.* 73. *par.* 2. Judicis Delegati de jure Canonico debet fieri cum expressione, & probatione causæ. *cap. cum speciale. de appell.* de jure vero civili delegatus ad causam specialem solo juramento recusatur. Scaccia *de Jud.*

lib. 1. cap. 66. vero est delegatus ad universitatem causarum, habetur instar Ordinarii, & ideo causa exprimi & probari debet. Gratian. discept. for. cap. 100. Antonell. de regim. Eccles. lib. 5. cap. 7. Ecclesia obs. for. 73. par. 2. n. 3. Et tam Ordinarii, quam Delegati est proponenda ante litem contestatam. L. apertissimi. C. de Jud. cap. inter monast. de sent. & re jud. Covar. pract. quaest. cap. 26. Scaccia de Jud. loc. cit. Ecclesia obs. for. 74. aliter dicitur consensum in Judicem, potest etiam opponi post litem contestatam, si primum post illam supervenit suspicio. Ecclesia l. c. n. 5. Castr. in L. apertissimi. num. 2. C. de Jud. Covar. pract. quaest. cap. 26. n. 2. Mascard. de probat. conclus. 953. n. 35. Ruio. cons. 6. num. 3. lib. 4. Gabr. de Jud. conclus. 5. nu. 8. Gail. lib. 1. obs. 33. n. 11. Scaccia de Jud. l. c. cap. 101. n. 12. Farin. in fragm. litt. I. n. 906. quod ampliatur etiam ad casum, quod fuerit dubie cognita, quia paria sunt, dubitare, & ignorare. Scaccia ut supra, nisi ostendatur, quod pars fuerit negligens in perquirendis suis exceptionibus ante litis contestationem. Fel. in cap. insinuante n. 9. de off. & potest. Jud. deleg. Covar. d. cap. 26. n. 2. Ecclesia par. 2. d. obs. 74. num. 6. si vero exceptio est notoria, non tantum potest opponi post litem contestatam, sed etiam post conclusionem in causa. Covar. d. cap. 26. Ecclesia loc. cit. n. 4. dummodo nullam probationem exigat. Franc. in cap. cum speciali. num. 17. de appell. Farin. d. litt. I. num. 903.

2 Debet autem recusatio fieri in scriptis. L. apertissimi, & fin. C. de Jud. Rol. cons. 19. lib. 3. Vant. de nullit. ex defect. jurisd. num. 140. Gail. lib. 1. obs. 33. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 101. n. 22. & quidem cum alleg. causae, ut supra dictum est. Maran. in speculo. par. 6. art. 1. princ. Menoch. de arbitr. cas. 152. Ecclesia obs. for. 69. Osasc. dec. 84. ex cap. cum speciali. de appell. Laurent. Beneven. tract. de Jur. super cap. 5. Ciarlin. controv. for. cap. 65. n. 23. ubi dicit, quod debeat esse gravis causa suspicionis, & non sufficiat frivola, & levis; & citat Seraph. dec. 532. num. 1. Ludovis. dec. 466. num. 7. Gratian. disc. for. cap. 100. nu. 10. & 11. & recusans Judicem, si non est principalis, ad recusandum debet habere speciale mandatum. Gratian. l. c. num. 44. Farin. dec. 440. num. 2. par. 1. Ciarlin. l. c. num. 25. Recusationis causae vero relinquuntur Judicis arbitrio. Menoch. de arbitr. cas. 152. Abb. in cap. cum speciali de appell. & ibi Innoc. Gratian. d. cap. 100. Maran. in spec. par. 6. de appell. num. 24. qui nonaginta duas causas refert. Lancell. de attent. cap. 6. major vero causa requiritur ad removendum Ordinarium, quam Delegatum. Inter causas est Consanguinitas usque ad quartum gradum, & post quartum gradum relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. l. c. Mastrill. dec. 151. Grass. de exceptionibus excep. 4. Ecclesia obs. 72. par. 2. Item familiaritas unius partis. Item cognatio spiritualis. Inimicitia etiam levis, & amicitia gravis unius partis, vide Pacem Jord. de re jud. lib. 13. tit. 4. per totum.

3 Causae recusationis debent cognosci ab arbitris. cap. cum in speciali de appell. ubi DD. Scaccia de appell. lib. 3. cap. 2. quaest. 17. lim. 47. memb. 3. n. 3. Ciarlin. controv. for. cap. 145. n. 28. Jo. Andr. in cap. ad haec. num. 4. & ibi Abb. n. 2. vers. specimam. de appell. Franc. in cap. proposuit. num. 4. & in cap. postremo sub n. 20. & 27. de appell. & Ecclesia obs. for. par. 2. aut si fuit recusatus Judex Delegatus, causae recusationis debent cognosci ab Ordinario. Ecclesia obs. for. 73. par. 2. vide Judex.

4 Recusatio Judicis suspecti non tollit ejus jurisdictionem, sed suspendit, unde processus factus post recusationem non est ipso jure nullus, nisi appellatio fuerit interposita. Innoc. in cap. cum sit speciale de appell. Tusc. litt. S. conclus. 913. Ciarlin. controv. for. cap. 49. Ecclesia obs. for. 68. par. 2. secus de Jure civili, de quo processus est nullus. Ecclesia l. c. Gabr. de Jud. conclus. 1. Lancellot. de attent. cap. 6. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 101.

5 Recusatio Judicis notorie frivola non valet etiam de Jure civili, neque defertur appellationi a non admissione recusationis. Franc. in cap. cum speciali de appell. Berous. cons. 16. lib. 3. Rota apud Farin. dec. 351. nisi Judici recusato fuerit inhibitum cap. non solum de appell. in 6. Ecclesia obs. for. 70. par. 2. ubi alii, qui tenent post appellationem a non admissione non posse Judicem recusatum procedere sine nullitate. de attent. cap. 6. n. 8. & cap. 12. Scaccia de appell. quaest. 14. & alii apud Ecclesia l. c.

Recusatio debet opponi, & quidem necessario, etiam quando suspicio est notoria, veluti si pater judicaret in causa filii, alias valeret sententia, c. in privatis. ff. de Jud. Jo. And. in cap. postremo. de appell. Surd. cons. 50. Scaccia de sent. & re jud. gl. 4. quaest. 8. Mastrill. dec. 151. Ecclesia obs. for. 72. par. 2. 6

Recusatio Commissarii ad examinandos testes potest fieri solo juramento. Gail. lib. 1. obs. 33. Farin. in prax. quaest. 77. n. 124. Osasc. dec. 11. Boer. dec. 258. quia tunc parti non fit magnum praejudicium, cum de facili alius possit subrogari, neque contra recusantem cum juramento Commissarium admitterentur probationes in contrarium. Menoch. de arbitr. cas. 202. Ecclesia obs. for. 58. de appell. 7

Recusationis causa in dubio praesumitur fuisse ignorata, & creditur juramento ignorantiam allegantis. Ecclesia obs. for. 74. par. 2. ubi Covar. Gabr. & alii plures, & Recusationi videtur renuntiatum, si Recusans coram Judice a se recusato inducit testes. Bich. dec. 169. num. 8. Alex. cons. 12. num. 6. lib. 6. Put. dec. 380. num. 1. lib. 1. Seraph. dec. 532. num. 2. & dec. 897. num. 7. Ludovis. dec. 292. num. 1. ubi Beltramin. Gabr. de jud. conclus. 5. num. 4. quamvis Recusans comparuerit cum protestatione circa consensum in jurisdictionem. Put. dec. 407. sub. num. 3. lib. 1. Scaccia de appell. quaest. 17. lim. 2. num. 47. 8

Recusari potest Judex, a quo fuit appellatum propter gravamen; quia semel aggravans semper gravare praesumitur. vide Judex. Recusari etiam potest Episcopus, & ejus Vicarius in causa suae Ecclesiae, vel mensae Episcopalis. vide Episcopus. 9

Recusato Judici suspecto, quia de Jure civili non removetur in totum, datur Adjunctus. Capyc. dec. 137. Covar. pract. quaest. cap. 27. Osasc. dec. 84. Gratian. disc. for. cap. 100. n. 39. Ecclesia obs. for. 59. de appell. sive agatur de tota causa, seu de solo examine, & talis Adjunctus, si datur a Lege, dicitur ordinarius, si ab homine, delegatus. Ecclesia obs. for. 72. par. 2. de appell. n. 13.

Recusato suspecto Notario non datur adjunctus, sed in totum removetur, quia per adjunctum non providetur indemnitati partis propter periculum revelationis. Gratian. l. c. n. 53. Rota divers. dec. 64. par. 1. in novis. Ecclesia obs. for. 59. de appell.

Sed quid agendum, si in Collegio, seu Concilio aliquis partis sit suspectus? Respondetur, quod possim petere illum excludi a judicando una cum aliis, licet alii possint ferre sententiam justam. Abb. in cap. 1. nu. 14. de Jud. sicut scholaris, qui Doctorem aliquem habet suspectum, quando est subiturus examen, potest requirere illum removeri ab examine, imo Universitas ipsa, & Collegium possunt recusari. Abb. l. c. Pax Jord. de re Judic. lib. 13. tit. 4. n. 12. 10

¶. Recusationes Judicum, quae plerumque ad retardandum Justitiae cursum usurpantur, non admittuntur, nisi intra triduum absque allegatione causae suspicionis. Ulteriores vero non admittuntur absque probatione hujusmodi causae. Benedic. XIV. Constitu. Romana Curia §. 35. ¶. 11

Et quamvis Papa, aut supremus Princeps delegaret causam appellatione, vel recusatione remota, tamen recusatio substantialis non esset sublata, quia rescriptum intelligitur de appellatione, aut recusatione frivola, non autem de legitima. Specul. in §. 1. de recusat. a num. 4. Cas. de Grass. decis. fin. num. 11. de except. Pax Jord. de re judic. lib. 13. tit. 4. num. 13. quamvis negari non possit juxta communiorem, posse supremum Principem causam committere omni suspicione remota. Host. in cap. ex parte 2. de off. Deleg. Innoc. in cap. transmissa. de foro comp. gl. in L. eos C. de appell. & in L. apertissimi. C. de Jud. Dec. cons. 175. num. 2. Abb. in cap. ad haec. & in cap. cum inter. n. 9. de excep. Ex eo tamen, quod summus Princeps deleget causam suspecto, non censetur prohibere recusationem. Franc. in cap. postremo num. 4. de appell. Pax Jord. l. c. n. 13. 12

Per clausulam vero appellatione, & recusatione remota, 13

mota, non tantum frivola appellatio, & recusatio censentur remotæ, & sublatæ, quia etiam sine illa clausula debet Judex frivolas excludere. *cap. cum speciali & cap. legitima de appell. n. 6.* Cæs. de Graff. *dec. fin. cit.* sed etiam quævis alia in jure non expressa. Pax Jord. *l. c. n.* 14.

16 Recusari possunt Inquisitores contra hæreticam pravitatem. Simanc. *de Cathol. instit. tit.* 17. *num.* 51. Pegna *in Direct. inquisit.* 3. *par. com.* 30. Jac. de Laurent. *de Jud. suspecto. cap.* 2. *num.* 9. Item Cardinales de Latere legati. Bald. *in L.* 2. *C. de appellat. & cons.* 31. *nu.* 97. Gambar. *de off. Legati. cap.* 1. *num.* 124. Laurent. *l. c. cap.* 2. *n.* 13. Pax Jord. *l. c. nu.* 16. Item Concilium provinciale *cap. quod suspecti.* 3. *quæst.* 5. Menoch. *de arbitr. cas.* 458. *n.* 5. Felin. *in cap.* 1. *n.* 6. *de Jud.* Laurent. *l. c. cap.* 3. *num.* 10. licet soli Concilii Præsides essent suspecti. Menoc. *l. c. num.* 22. Ita etiam Senatus *cap. Ecclesia* 16. *quæst.* 1. Boer. *quæst.* 269. *num.* 4. Menoch. *l. c. n.* 10. & 11. Ita totum Collegium Doctorum. Laurent. *d. cap.* 3. *num.* 18. Franc. *in cap. cum speciali num.* 31. & 32. *de appell. & in cap. licet ex suscepto. de foro compet.* Ita etiam tota Civitas recusari potest. Ita non tantum Assessor recusari potest, sed ipse etiam Judex, sive sit Jurisperitus, sive non, eo ipso, quod assessorem suspectum assumpsit. Menoch. & Laurent. *ll. cc.* Pax Jord. *l. c. n.* 21. & ita tam de Jure Canonico, quam Civili. Imo Laicus assessor ex eo solum quod sit Laicus, potest esse sufficienter suspectus, si Ecclesiastico Judici assideat. Laurent. *l. c. nu.* 5. Pax Jord. *l. c. n.* 23. Et assessorum suspicio solo juramento probatur. ita Alex. *cons.* 104. *lib.* 1. Laurent. *l. cit.* Pax Jord. *n.* 24.

17 Præterea recusato Metropolitano suspecti censentur regulariter omnes illius suffraganei *cap. accedens.* 1. ubi gl. *ut lite non contest* quia suffraganei præsumuntur partes sui Metropolitani fovere quoad ea, puæ spectant ad illius honorem. Quaran. *in sum. Bullar. vers. Archiepiscopi authoritas vers. decima octava auctoritas.* Specul. *lib.* 1. *par.* 1. *tit. de Jud. Deleg.* §. 7. *num.* 6. Maran. *in specul. par.* 6. *vers. & quandoque appellatur num.* 40. Lauret. *l. c. cap.* 4. *num.* 8. E converso suffraganeo recusato, non dicitur recusatus Metropolitanus. Ita recusato Episcopo fit etiam suspectus illius Vicarius. Abb. Felin. & Imola *in cap. insinuante de off. Deleg.* Ripa *in cap.* 1. *num.* 44. *de Jud.* Laurent. *l. c. n.* 7. sed non e contra. *cap. si contra de off. Deleg. in* 6. ubi Abb. 4. & 5. *notab.* Ex recusatione tamen Episcopi non redditur suspectus Vicarius Apostolicus. Sbroz. *de off. Vicar. lib.* 3. *quæst.* 17. *num.* 1. Laurent. *l. cit. num.* 10. Porro de recusatione Vicarii cognoscit Episcopus, quamvis secus sit de appellatione a Vicario, & si Episcopus agat in remotis, nec proximus ejus reditus speretur, cognitio suspicionis spectabit ad arbitros. Plura de illis, qui recusari possunt, vide apud Pacem Jord.

18 Recusari vero non possunt Papa, sicut ab illo non datur appellatio, quia in terris superiorem non habet, quia suspicio, & appellatio fraternizant. *cap. super eo de appell.* Lancellot. *de attent. par.* 2. *cap.* 6. *num.* 41. Laurent. *de Jud. suspecto. cap.* 2. *num.* 6. Abb. *in cap. querelam. num.* 7. *de elect.* quod si tamen aliqua rationabilis suspicio in Papa militaret, deberet illam committere alii de honestate, & non de necessitate, ut scribit Menoch. *de arbitr. cas.* 458. *n.* 59. & *con.* 59. *n.* 12. Ita nec Princeps supremus recusari potest. Ita nec Concilium generale legitime congregatum. Abb. *in cap.* 1. *n.* 15. *de Jud.* ubi Dec. *n.* 16. Ripa *n.* 45. Berous. *num.* 131. Laurent. *de Jud. suspecto. cap.* 3. *a num.* 5. Menoch. *d. cas.* 458. *num.* 26. Pax Jord. *l. c. num.* 47. neque a Superioribus Regularium.

19 Recusatione proposita Judex Recusatus consideret causam in ea propositam, an sit manifeste sufficiens, utpote in jure exppressa, & tunc supersedeat in processu, quod idem observet, si causa est dubia, uti si in jure non esset quidem expressa, magnam tamen cum expressis haberet confirmationem, & aut remittat negotium ad superiorem, juxta *cap. cum speciali de appel. lat. cap. suspicionis de off. Deleg.* Specul. §. 4. *de recus. a num.* 19. quod potest facere etiam invito Recusatore. Pax Jord. *de re jud. lib.* 13. *tit.* 4. *num.* 133. aut committat, & deleget negotium alii non suspecto, quia suspectus ad judicandum non censetur suspectus ad delegandum, quæ procedunt in Ordinario; nam Delegatus post recusationem propositam, aut etiam probatam sine partium consensu, subdelegare non potest *cap. Judex. de off. Deleg. in* 6. si vero recusationis causa sit manifeste frivola, uti quod cum Adversario semel manducaverit; tunc spreta recusatione ad ulteriora procedat. *cap. pastoralis de appell. & cap. qualiter de Jud.* Pax Jord. *l. c. num.* 139. Idem dic, si causa expressa est notorie falsa, aut causæ fuerunt tantum in genere expressæ, & non specifice. Et si advertat, aut saltem præsumit, quod exceptio proponatur malitiose: vel ad differendam causam principalem, poterit Recusanti offerre juramentum, quod malitiose non proponat Pax Jord. *n.* 141.

Et a denegata admissione Recusationis, cum sumus in Judice ordinario, non tantum dabitur appellatio ad Papam, sed etiam ad immediatum Superiorem. *cap. cum speciali. de apell.* Pax Jord. *l. c. num.* 143. contra Franc. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 1. Et advertat, quod ante recusationem partis non potest se ipsum suspectum asserere causa suspicionis non assignata, neque partibus invitis subdelegare, aut ad Superiorem remittere. Jac. de Laurent. *de Jud. suspect. cap.* 1. *num.* 7. Pax Jord. *l. c. n.* 144. 20

Judex recusatus compellit partes ad eligendos arbitros; & electione facta, quamvis jurisdictionem propriam habeat suspensam, potest nihilo minus arbitros electos compellere ad suscipiendum arbitrium vigore præcepti contenti *in cap. cum specialis.* §. *sciantque &c. de appell.* ubi gl. *vers. ad quos. & in cap. suspicionis. de off. deleg.* quia hoc arbitrium non est voluntarium, quod nemo cogitur suscipere. *L.* 3. §. 1. *ff. de recip. arbir.* sed necessarium, sine quo non potest causa expediri. Jo. Andr. ad Specul. *fin. de recusat. num.* 31. nisi electus arbiter justum afferat impedimentum, vel notorium, aut de facili probandum. Præterea illos potest compellere ad expeditionem concordando in unam sententiam, aut assumendo tertium, qui cum uno ex ipsis concordet in approbatione, vel rejectione causæ recusationis præfigendo illis terminum competentem, intra quem si non concordaverint inter se, vel cum tertio per eos assumpto, & negotium terminaverint, exspirat illorum auctoritas, & sublata recusatione Judex recusatus reassumit negotium, & procedit in illo, ac si nulla intervenisset recusatio *cap. legitima. de appell. in* 6. declarans *cap. suspicionis. de off. Deleg. & cap. cum speciali. de appell.* Pax Jord. *l. c. n.* 156. quod si terminus fuerit minus competens, poterit ab illo, seu illius assignatione appellari. Specul. *l. c. n.* 10. 21

Si vero pendente Recusationis officio aliqua ex partibus turbetur in sua possessione, Judex recusatus debebit partem turbatam tueri in sua possessione. Specul. *num.* 17. ubi Joann. Andr. Pax Jord. *loc. cit. num.* 160. 22

Et si contingat a sententia dictorum arbitrorum appellari, appellatio erit interponenda ad Sanctissimum. *cap. ab arbitris. de off. delegat. in* 6. ubi gl. *in ver. gravarunt.* sive appelletur a definitiva, sive ab interlocutoria, veluti ab assignatione termini nimis brevis. Specul. *par.* 3. *lib.* 2. *tit. de appell.* §. 4. *num.* 5. ubi Jo. And. gl. *in cap. suspicionis. de off. deleg.* ubi Abb. *n.* 7. Marant. *in spec. par.* 6. *vers. & quandoque appellatur. n.* 367. Pax Jord. *l. c. c.* 167. Quamvis Quarant. *in sum. Bullar. verb. Archiepisc. auctoritas. sub litt. P. vers. quando Episcopus.* velit hæc procedere in arbitris Delegatorum a Papa, non autem Ordinariorum. 23

REDIMENS & REDHIBITORIA.

Praxis Redimentis, & Redhibitoriæ.

Redimens rem venditam cum pacto retrovendendi tenetur stare locationi factæ a retrovendente: vide *Locatio.* 1

Redimens rem, quæ a pluribus erat redimenda, debet communicare aliis, si solvant portionem ratæ pretii erogati in redemptione. Tiraquel. *de retract.* §. 11. *gl.* 10. Costa *de port. rata. quæst.* 135. Alex. *cons.* 135. 2

Redimendi pactum, vel Jus, vide *Pactum, & Jus.*

Redhibitoria actio habet locum infra sex menses, sive Venditor ignoraverit vitium, sive non, quia parum interest, an emptor decipiatur ignorantia, vel calliditate 3

venditoris, post annum vero babet actionem quanti minoris. L. 1. ubi gl. & DD. & L. sciendum. ff. de ædil. edic. Bonac. de contract. disp. 3. qu. 2. p. 6. Laym. de pact. & contract. lib. 3. tract. 4. cap. 17. n. 16. Gomez var. res. tom. 2. cap. 2. num. 48. licet vitium de se esset quodammodo patens, & emptor supine ignoraret, quia tunc tenebatur venditor aperire vitium. L. Item si obstetur ff. ad L. A. L. quæritur. ff. de ædil. edict. & ut morbus dicatur patens, requiritur, quod omnibus appareat; quæquidem procedunt in foro interiori, nam in externo venditor non tenetur manifestare vitium rei venditæ, si hoc est patens, & emptor non advertit. L. 1. §. si intelligatur. & L. quæritur. §. fin. ff. de ædil. edict. L. si fundum. C. de evict. Gomez tom. 2. cap. 2. num. 48. vers. & idem. Mascard. de prob. conclus. 615. num. 10. Navar. in sum. cap. 23. num. 89. S. Thom. 2. 2. quæst. 77. art. 3. Ciarlin. controvers. for. cap. 89. num. 11.

4 Redhibitoria actio habet locum tam in venditione, quam in permutatione. L. sciendum. §. deinde. ff. de ædil. edict. Ciarlin. loc. cit. n. 4. Continetur in actione quanti minoris, si emptor nullo modo fuisset empturus cum tali vitio. L. si is. §. 1. ff. de except. rei jud. L. bovem. §. aliquando. ff. de ædil. edict. Bursat. cons. 194. num. 31. Ciarlin. controv. for. cap. 89. n. 6. Cyriac. controv. Jur. lib. 1. cap. 55. num. 56. Et actio ex empto potest continere etiam redhibitoriam. L. ex empto. §. 11. ff. de act. empt. nam ubi res vendita est vitiosa, datur duplex actio, vel redhibitoria, ut res revertatur ad priorem Dominum, vel quanti minoris, ut pretium minuatur. Gomez var. res. d. tom. 2. c. 2. sub num. 48. vers. resolutive dico. & habent locum eo casu, quo ageretur de evictione, si res aliena evicta esset. Gomez l. c. & Cyriac. l. c. num. 59. Habet locum redhibitoria etiam pro rebus mobilibus, & se moventibus, sed etiam pro rebus immobilibus. L. 1. in princ. L. etiam in fundo. 49. & L. sciendum. 63. ff. de ædil. edict. & non tantum pro vitio intrinseco ipsius rei, sed etiam si quid dictum, vel promissum sit, quod non observetur. L. 1. §. si mancipium. L. ædiles. 38. §. non tantum autem. ff. de ædil. edict. Et in redhibitoria manet pignus medio tempore contractum. L. si debitor. 4. ff. quib. mod. pign. vel hypotheca solv. L. bovem. 4. §. pignus. ff. de ædil. edict. quia talis resolutio dicitur voluntaria. Cyriac. controv. 55. n. 62.

REDDITUS.

Praxis Redditum.

1 Redditus Beneficii præsumuntur congrui, si a multo tempore Beneficiatis suffecerunt, & fuerunt satis. Mant. dec. 22. n. 1. Ludovis. dec. 429. n. 3. Seraph. dec. 1385. n. 3. Lotther. de re benef. lib. 1. qu. 28. n. 85. saltem donec certitudinaliter constet de contrario. Rota dec. 420. n. 4. par. 1. recent. & dec. 449. n. 5. par. 2. apud Bich. dec. 152. n. 19. & 20. & si in præteritum fuerunt sufficientes ad congruam sustentationem, etiam in futurum sufficientes præsumuntur. Oldrad. cons. 162. sub num. 1. Bich. dec. 443. n. 7.

2 Redditus terrarum, seu fundorum non præsumuntur alterari. Natta cons. 353. n. 3. Rota dec. 216. n. 9. vers. maxime quia. par. 9. rec. Pacian. alleg. 63. n. 9.

3 Redditus ad vitam potest esse duplo, vel triplo major, quam pro eodem pretio emeretur perpetuus. text. in cap precariæ. 1. 10. quæst. 2. qui, licet loquatur de concessione rei Ecclesiæ, procedit etiam inter Laicos. Berous cons. 90. num. 18. & 19. & esse consuetudinem usu receptam in urbe, imo etiam in orbe, dicit Rota dec. 127. num. 6. coram Dunozeto. apud Pacianum alleg. 79. num 8.

4 Redditus mensæ Capitularis, donec sunt distributi inter Canonicos, non sunt in dominio Canonicorum, & ideo non possunt aliquid præjudiciale de illis statuere. Garz. de Benef. par. 3. cap. 2. num. 428. præsertim sine solemnitatibus necessariis in quolibet actu præjudiciali. Rota dec. 561. n. 8. & 9. par. 1. & dec. 3. n. 31. par. 7. recent. & in una Gerunden. Canonicatus. 31. Maii 1647. §. non obstat. coram Dunozete jun. Pacian. alleg. 128. n. 10.

REDUCTIO.

Praxis Reductionis.

Reductio privilegii, seu illius revocatio, si suis concessum ob benemerita, & ita transiit in contractum, non potest sine causa a Principibus successoribus fieri. Menoch. cons. 1193. Vivius dec. 141. Afflict. dec. 128. Rota coram Pirovano dec. 664. Altograd. jun. controv. 91. num. 22. quod procedit etiam in privilegio gratuito, quando ex illo modica læsio provenit. Menoch. cons. 201. & 264. Natta cons. 122. Rosenthal. de feud. cap. 10. Gabr. de jure quæs. non tollen. conclus. 5. Cutell. de donat. to. 5. tract. 1. discurs. 2. par. 6. n. 98. Peregr. de jure fisci. lib. 1. tit. 3. Altograd. jun. l. c. num. 24. vide Privilegium. 1

Reductio privilegii ad jus commune non facta derogatione Regulæ de Jure quæsito non tollendo in litteris, nihil operatur. Mohedan. dec. 82. Marescot. lib. 2. var. res. cap. 23. ubi Rota coram Cæs. de Graff. in una Burg. juris sepelien. Sarnen. ad reg. de non tollen. quæst. 15. quia dicta Regula locum etiam babet, ubi tollitur jus quæsitum ex jure speciali; quia reductio ad viam juris, quando alicui est jus quæsitum, non est favorabilis, præsertim si jus fuit quæsitum ex privilegio oneroso, seu ex causa onerosa concesso. cap. si Papa. de privil. in 6. Peregr. dec. 119. lib. 1. Præsertim si jus sit radicatum, quia talis radicatio æquipollet ipsi juri communi. Put. dec. 262. lib. 2. & est ita efficax, ut convertat lucrum in damnum. L. cum te. ubi Cynus, & Bald. C. de donat. ante nupt. Alex. cons. 89. lib. 2. n. 13. Dec. cons. 7. n. 36. 2

Reductio babet locum, quando ab initio contractus, seu in ipso contractu intervenit iniquitas, secus si post ipsum contractum. Thesaur. qq. for. lib. 1. quæst. 8. num. 13. & Barb. ad cap. suggestum. de Decimis. Gail. lib. 2. obs. 9. n. 4. Giurba dec. civil. 105. num. 22. quia non attenditur tempus, quod supervenit, sed tempus contractus. L. voluntate. C. de rescind. vend. Surd. cons. 151. & 488. Jo. And. Bellon. cons. 76. n. 57. Cenc. de censib. quæst. 3. n. 14. Caball. cons. civil. 94. num. 10. lib. 2. Navar. in comment. de Usur. quæst. 36. num. 120. Tranchedin. consult. 1. num. 11. & 12. præsertim si subest spes, quod reducatur ad pristinam æquitatem. Card. de Log. de just. lib. 2. disp. 27. sect. 6. § 4. n. 102. Tranched. l. c. n. 15. 3

Reductio pensionis realis suffragatur etiam Successoribus in Beneficio. Bellon. jun. cons. 27. n. 51. per totum. secus quando est personalis, vel temporalis; tunc enim extinguitur cum persona, & exspirat cum tempore. Honded. cons. 21. lib. 2. n. 18. Menoch. cons. 139. nu. 18. Garz. de Benef. par. 1. cap. 2. a n. 87. Achill. de Graff. dec. 9. num. 8. de præben. Bich. dec. 216. num 16. Pensionis excessivæ, a quo possit fieri. vide Pensio. 4

Reductio Missarum differt a diminutione, quod hæc possit fieri ab Episcopo diminutis fructibus, sed reductio est, cum pro Missis præteritis permittitur satisfieri certo numero Missarum inferiori, quod spectat ad solum S. Pontificem. Capon. dis. for. 154. n. 2. 5

Reductio ad arbitrium boni viri datur ab Arbitro ad Ordinarium cap. exposita. de arbitr. Thesaur. dec. 145. Surd. cons. 106. n. 27. Ciarlin. controv. for. cap. 68. n. 1. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 2. n. 328. Cyriac. controv. 525. Lim. si a Laudo appellaretur, quia tunc Superior arbitri adeundus esset. Ciarlin. loc. cit. Surd. ut supra. 6

Reductio ob læsionem enormem datur non obstante quocunque statuto. DD. in L. societatem. ff. pro socio. Ancbar. cons. 208. Gabr. de arbitr. conclus. 3. n. 45. Menoch. de arbitr. Jud. cas. 73. n. 1. Ciarlin. l. c. n. 9. Borell. de compromiss. §. 8. gl. 1. num. 7. & seq. Cravetta cons. 33. n. 28. Dec. cons. 11. num. 6. vers. & in statuto. & cons. 39. n. 6. Socin. jun. cons. 48. num. 51. vol. 1. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 2. num. 328. 7

Reductio ad arbitrium boni viri petenda est apud Ordinarium Rei, apud quem alias actio fuisset instituta. Fachin. lib. 8. controv. Jur. cap. 94. Bart. in L. societatem ff. pro socio Gail. lib. 1. obs. 159. Mynsing. cent. 2. obs. 61. Thes. d. dec. 14. Scacia l. c. 8

Reductio ab Arbitratore ad arbitrium boni viri est petén- 9

petenda infra decem dies, ut vult Facbin. *l. c. c.* 95. Alii plures volunt posse peti intra triginta annos. Dec. *conf.* 39. Gail. *lib.* 1. *obs.* 150. & non potest peti, nisi ob lesionem in magna quantitate. Scaccia *l. c. n.* 343. Cyriac. *controv.* 471. *num.* 2.

10 Reductio quando petitur, debet esse in electione illius, qui reductionem patitur, utrum velit eam sustinere, vel potius in totum a contractu recedere, ac reponi in pristinum statum. Catena *resol.* 174. *n.* 9. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 23. *gl.* 1. *per totam*. Tranchedin. *d. consult.* 1. *n.* 16. Et petens reductionem contractus debet iniquitatem probare. Tranchedin. *loc. cit. num.* 17.

Reductio a Laudo. vide *Laudum*.

¶ REFERENDARII.

Referendarii qui sint, & an jurisdictionem habeant?

1 Romæ † sunt Referendarii Prælati Primates, quorum aliqui sunt utriusque signaturæ, videlicet Gratiæ, quæ quæ fit coram Papa, aliqui signaturæ solius Justitiæ, quæ fit coram Illustrissimo Cardinali Præfecto signaturæ, & isti Prælati habent multa privilegia nobilitatis, facultatum, exceptionum, de quibus in Bulla fœl. record. Pauli III. incip. *Debita consideratione pensantes*, & in alia Bulla ejusdem, incip. *Ad perpetuam rei memoriam*, & in alia Sixti V.
2 † Officium istorum Prælatorum est signare supplicationes ordinarias justitiæ, prout sunt appellationes a diffinitiva, & etiam extraordinarias, prout suspiciones judicum, & aliorum gravaminum, & si quidem pars citanda venit, tunc citatur, & quatenus concordent, bene, quatenus non, proponitur supplicatio in plena signatura coram Illust. Cardinali informantibus partibus, & de voto signaturæ expeditur, sic & coram Sanctissimo, si petitur gratia, Prælatus semper proponit supplicationem coram Sanctissimo, & ut plurimum causæ, quæ non excedunt 500. aureos, & non sunt Rotales, solent committi Referendariis Prælatis. ¶

R E F E R E N S.

Praxis Referentis.

1 Referenti regulariter non creditur, nisi constet de relato. *auth. si quis. C. de edendo*. Maran. *in spec. par.* 6. *art.* 6. *tit. de test. prod. n.* 1. Ecclesia *obs. for.* 64. *par.* 2. limita, si totus relati tenor est in referente expressus. Bich. *decis.* 55. *num.* 5. & si Referens habet dispositionem diversam a relato, non declarat relatum, nec declaratur a relato. Peregr. *de fideic. ar.* 16. *n.* 111. Surd. *cons.* 440. *n.* 54. Adden. ad Buratt. *decis.* 52. *n.* 13. & Bich. *dec.* 22. *n.* 5.

2 Referens habens dispositionem diversam a relato, non declarat relatum, nec declaratur a relato. Peregr. *de fideicom. art.* 16. *l. c.* Surd. *cons.* 440. *num* 54. & 55. & *cons.* 524. *num.* 15. & 16. Adden. ad Buratt. *dec.* 52. *num.* 13. Bich. *dec.* 22. *num.* 5.

3 Referens non attenditur non exhibito relato, ex quo rei veritas dignosci possit. *auth. si quis in aliquo. C. de eden.* Rota *dec.* 160. *num.* 11. *vers. ulterius part.* 1. *recent.* & *decis.* 58. *num.* 4. *part.* 2. & *dec.* 75. *num.* 7. *vers. denique. par.* 4. *decis.* 754. *num.* 3. coram Buratto apud Bich. *dec.* 208. *num.* 4.

4 Referenti potius statur, quam relato in eo, quod est ab ipso diversum. Surd. *cons.* 440. *num.* 54. Peregr. *de fideicom. art.* 16. *num.* 111. Rota apud Bich. *decis.* 210. *num.* 19. *in Romana attentat.* 27. *Aprilis* 1640. *coram Bich.* Et relatum est in referente cum omnibus suis qualitatibus. *L. asse toto.* ubi Bart. *ff. de hered. instit.* Farin. *dec.* 292. *num.* 6. Ecclesia *obs. for.* 111. Ciarlin. *controv. for. cap.* 74. & relatio habet vim specialis expressionis. Ofasc. *dec.* 19. Ecclesia *l. c. num.* 6.

Regalia. vide *Jus Regalium*.

R E G R E S S U S.

Praxis Regressus.

1 Regressus ad Beneficia resignata cum onere pensionis, ob pensionem non solutam non datur, nisi adsit magna protervia, & contumacia in non solvente, nisi aliter fuerit conventum in resignatione. Sarnen. *super regul. de subrog. collitigan. qu.* 7. *num.* 8. Bich. *dec.* 53. *n.* 8. Rota *in Cæsaraugust. pensionis* 13. *Novemb.* 1591. *coram Card. Hieron. Pamphil.* apud Marches. *tom.* 1. *fol.* 568. *num.* 4. Gratian. *discept. for. cap.* 921. *num.* 9. Gig. *de pens. quæst.* 99. *num.* 19. Rota divers. *dec.* 804. *num.* 1. *par.* 4. Ciarlin. *controv. for. cap.* 36. *num.* 6. & quamvis ad regressum non sufficiat lapsus termini ad solvendam pensionem. Paris. *de resign. lib.* 6. *quæst.* 3. *num.* 11. sed requiratur declaratoria, tamen hoc non procedit, quando in Bulla fuit concessus liber regressus ob non solutam pensionem cum facultate capiendi possessionem propria authoritate. Gratian. *l. c.* Et ideo pensionem non solvens potest purgare moram etiam post tres conformes ad evitandas pœnas.

Regressus ad Beneficia fuerunt sublati a Conc. Trid. 2
sess. 25. *cap.* 4. quia habent speciem hæreditariæ successionis. Riccius *in prax. part.* 2. *res.* 337. & Canones abhorrent hæreditariam successionem. *cap.* 1. *de præb.* & *cap.* 1. *de jurepatron.* & præbent occasionem captandæ mortis.

Regressus ad jura renuntiata non datur amplius re- 3
nuntianti. *L. quæritur.* §. *si venditor. ff. de ædil. edict.* Aym. *cons.* 114. *num.* 10. Surd. *dec.* 206. *num.* 12. Bich. *dec.* 31. & 277. *num.* 30. Rota *dec.* 382. *num.* 1. *par.* 1. *recent.* Macerat. *var. res. lib.* 5. *cas.* 104. *n.* 14.

Regressus non datur ad Beneficium Jurispatronatus 4
resignatum Resignanti, patronis contradicentibus, & si contradictio prævenit collationem, operatur illius vacationem, ita ut in pœnam ingratitudinis possint Patroni alium præsentare, quæ procedunt etiam in resignatione ad favorem facta coram Pontifice. *cap. decernimus.* 16. *quæst.* 7. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *qu.* 14. *n.* 75. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 34. Gratian. *discept. for. cap.* 835. Paris. *de resign. lib.* 1. *qu.* 3. *n.* 96. Bich. *dec.* 138. *n.* 23. & 24. Rota *dec.* 152. *n.* 6. & *dec.* 190. *sub n.* 5. & *seq. par.* 5. *rec.*

Regressus differt ab accessu ad Beneficium, quia ac- 5
cessus nullum supponit jus de præterito, secus vero regressus. Cassad. *dec. un. de pact.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 71. Rebuff. *in prax. Benef. par.* 3. *tit. de regress.* qui habet causam de præterito. Oldrad. *cons.* 274. *num.* 3. *vers. ad istud.* & *sub num.* 6. *vers. ad hoc respondetur.* & Regressus non est acquisitio novi juris, seu tituli, sed antiqui continuatio. Cassad. *dec.* 4. *sub num.* 2. *de privil.* Achill. *dec.* 3. *de regressu.* ubi dicitur Regressus esse reliquia juris cessi. Put. *dec.* 1. *eod. tit.* & ideo Regressus non comprehenditur sub Concordatis Germaniæ, nec sub Indultis Cardinalium, quia non dicitur gratia mere præventiva, sed habet jus de præterito. Cassad. *d. decis.* 4. *de privil.* Ferret. *cons.* 6. *num.* 3.

Regressus intentatus ob conventionem non servatam 6
inter Resignantem, & Resignatarium non stat per modum pœnæ, seu privationis, sed conditionis, & modi, qui inest rei traditæ ex voluntate partium auctoritate Papæ. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 40. *n.* 293. Barb. *in praxi exigendi pensiones. qu.* 9. *n.* 14. & per consequens non requiritur aliqua declaratoria super lapsu temporis, seu mora debitoris, prout solet in pœnalibus, juxta Fel. *in cap. Rodulphus a n.* 36. *de rescript.* Rich. *dec.* 53. *n.* 12. & 13. cum literæ Apostolicæ concedant regressum ob moram certi temporis unica præcedente monitione, & propria auctoritate, quæ satis luculenter escludunt necessitatem declaratoriæ. Gratian. *discept. for. cap.* 921. *n.* 10. Bich. *l. c. n.* 15.

Regressus ut detur contra authorem, debet fieri litis 7
denuntiatio. *L. emptor.* 8. ubi gl. *C. de evict.* & *L.* 1. *C. de periculo & commod. rei vend. cap. fin. de emptione. & vendit.* Caballin. *de evict.* §. 3. Nicol. Burgun. *de evict. cap.* 54. Mangil. *de evict. qu* 3. Guzman. *de evict. qu.* 4. & 39. Item appellatio, seu reclamatio, juxta *L. Herennius. ff. de evict.* Caballin. §. 4. *n.* 41. Burgun. *l. c. cap.* 81. *n.* 3. Mangil. *qu.* 14. *num.* 2. Et cum sententia est injusta, justa *L. post sententiam. C. de sent. cap. inter Monasterium. de re jud. L. si per impudentiam. ff. de evict.* Caball. *l. c.* §. 5. *n.* 6. Mangil. *quæst.* 16. Guzman. *l. c. quæst.* 40. & Tranchedin. *consult.* 103. *num.* 32. 33. & 35.

REGULÆ.

Praxis Regularum Cancellariæ.

1 Regulæ Cancellariæ sunt quædam Leges, seu Constitutiones Pontificiæ, quas Pontifices initio sui Pontificatus circa Beneficiales causas, & judiciales faciunt, aut ab Antecessoribus factas renovant, augent, vel minuunt, sunt tanquam Leges locales, nec obligant in Universum. Riccius *in praxi Regularum Cancell. par.* 3. *ref.* 343. qui citat Anchar. *cons.* 298. *num.* 1. & 2. Zabarell. *cons.* 99. *in fin.* Dec. *in cap.* 1. *n.* 1. *in* 2. *lect. de constit.* Gomez *ad Regulas Cancell. in proœm. q.* 2. *num.* 1. Diana *par.* 10. *tract.* 14. *ref.* 7. ubi Lessius, & alii non obligant in foro interno, sed in externo. Diana *part.* 1. *tract.* 10. *ref.* 43. Valerius *in different. utriusque fori. ver. Donatio. differ.* 6. *num.* 2. Ex quo inferunt, quod donatio inter vivos ab Episcopo facta intra viginti dies ante ejus obitum valeat in foro conscientiæ, quamvis ob regulam Cancellariæ de viginti in foro externo non subsistat. De quo tamen infra. Non comprehendunt Cardinales, nec illos obligant. Capon. *disc. for.* 10. uti patet ex *regula* 70. exspirant per mortem S. Pontificis. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 57. *num.* 59. Menoch. *cons.* 112. *num.* 51. Parif. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 2. *num.* 31. & *lib.* 12. *quæst.* 11. *n.* 2. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 5. *proœm. num.* 2. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 190.

Regulæ SS. D. N. Clementis Divina Providentia Papæ XI.

2 Prima reservat, imo innovat reservationes, quæ in in Constitutione fel. record. Benedicti Papæ XII. & incipit *ad Regimen* continentur. Et quidem omnes Ecclesias Patriarchales, Primatiales, Archiepiscopales, Episcopales, nec non omnia Monasteria Virorum valorem annuum ducentorum florenorum auri communi æstimatione excedentia, nunc quomodocunque vacantia, & imposterum vacatura. Item omnia Beneficia vacantia Sede Episcopali vacante, nec non Dignitates &c. quæ spectabant ad Episcopi defuncti collationem, præsentationem, vel electionem, nisi Episcopo cum alio veluti Capitulo, aut alio socio hoc jus competierit, seu collatio, quia tunc devolvitur ad Capitulum, aut socium. Garz. & Lother. *de Benef. apud Ventrigliam de Jurepatr. annot.* 2. §. 2. *num.* 21. quamvis Episcopatus aliter vacaret, quam per obitum. Item reservat Beneficia Prothonotariorum per *Extrav. ad regimen. de preben.* servata, sive Prothonotarii sint de numero participantium, sive non. Rota apud Caputaq. *decis.* 407. *num.* 2. *part.* 1. & coram Seraph. *dec.* 125. *n.* 18. apud Bich. *dec.* 221. *num.* 2. & 3. Item Beneficia Officialium Curiæ, licet illa dimiserint ante obitum. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *n.* 191. Item reservat Dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus excedentes valorem viginti quatuor aureorum, & principales in Collegiatis. Item Prioratus, & Præposituras Conventualium non militantium. Item familiarium Cardinalium, licet a familiaritate per obitum ejus, vel alias recesserint. Marescot. *lib.* 2. *var. ref. cap.* 94. Ventriglia *de Jurepatr. annot.* 1. §. 2. Cochier *in Comment. ad reg.* 1. & 2. *Cancell.* Item beneficia Collectorum, & Subcollectorum, quæ per ipsos possidebantur, dum essent in officio, licet illud non exercerent, dummodo fuerint deputati, nisi plures subcollectores in una Civitate fuissent deputati, quam unus; nam tunc nullius Beneficium esset reservatum. *Garz. l. c.* Rota apud Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 4. *num.* 197. Cochier *ad reg.* 4. *fol. mihi* 57. Item vacantes in octo mensibus Apostolicis, quales sunt Januarius, Februarius, Aprilis, Majus, Augustus, October, November. Item Canonicatus, Præbendas, Dignitates, Personatus, & Officia in Basilica Principis Apostolorum. S. Joannis Lateran. & S. Mariæ Majoris de Urbe, nec non ad collationem, provisionem, vel præsentationem Cardinalium a Romana Curia absentium ratione suorum Episcopatuum, Cardinalatus, & ipsorum Cardinalium titulos spectantes.

3 Regula reservatoria mensium non habet locum in Beneficiis unitis. Comprehendit Beneficia ex privilegiis, quantumvis Prægnantibus, vel alias spectantibus ad collationem Capituli Lateran. Item comprehendit etiam Capitula, & Ecclesias collatrices speciali nota dignas, etiam Religionis Hierosolymitanæ. Item Jurispatronatus Ecclesiastici. Item ad simultaneam Episcopi, & Capituli collationem, secus Beneficia Jurispatronatus Laicalis, & patrimonialia Ecclesiæ Calaguritanæ. Bich. *dec.* 146. *num.* 2. & 4. & *dec.* 234. *num.* 8. & plures aliæ apud eundem.

Regula reservatoria Beneficiorum vacantium in mensibus reservatis irritat collationes ab Ordinariis, & inferioribus factas. Bich. *dec.* 234. *num.* 2. & derogat privilegiis quibuscunque etiam cum clausulis derogatoriis derogatoriarum etiam concessis Religioni Hierosolymitanæ. Bich. *l. c. num.* 4. & *dec.* 433. *num.* 25. 4

Regula litterarum in forma *Congruit*, disponit, quod concessa Beneficia per Prædecessorem suum, & de ejus mandato expediantur in forma *Rationi congruit*, & hæc regula est decima. 5

Regula undecima dicit, quod si tempore Pontificis Antecessoris vacabant aliqua Beneficia, quæ ipse reservavit suæ dispositioni, & ipse non contulit, antequam obiret, nihilo minus remaneant affecta, & reservata. Contra quam regulam cum videatur obstare *cap. gratiosæ de rescript. in* 6. quia cum reservaverit dispositioni suæ, videtur reservatio personalis, & cum persona extingui, tamen regula hæc decidit contrarium, quia Beneficia jam erant affecta, & Beneficium semel affectum semper remanet affectum. *cap. ut nostrum de appellat.* & *cap.* 1. *ut Ecclesiastica Beneficia.* Cochier *ad reg.* 9. *fol. mihi* 150. ubi gl. Alphonsi. 6

Duodecima omnes, & singulas gratias ab Innocentio XII. prædecessore suo infra annum concessas ante obitum, item litteras justitiæ temporibus debitis earum Executoribus, seu Judicibus non præsentatas omnino revalidat, & in statum pristinum restituit, in quo antea fuerunt, vel pro quibus fuerunt obtentæ, & decernit per executores, & Judices prædictos, vel ab eis subdelegandos ad expeditionem negotiorum in eis contentorum procedi posse, & debere juxta illarum formam. 7

Decima tertia revocat uniones, & incorporationes de quibusvis Cathedralibus, & aliis Ecclesiis, ac Monasteriis effectum non sortitas, non tamen revocat uniones ex permutatione, aut alio titulo oneroso. Put. *dec.* 52. *lib.* 1. *in antiq.* Garz. *de Benef. part.* 12. *cap.* 2. *a num.* 281. neque uniones Beneficiorum habentes tractum successivum, quia tunc non obstat non effectuatio. Mant. *dec.* 355. neque uniones Beneficiorum, quæ vacabant tempore unionis, neque uniones factas ab Ordinario, sed tantum factas a Papa. Crescent. *decis.* 3. Rota apud Turricell. *de unione Benef. cap.* 15. neque uniones factas ad normam Concil. Trid. Cavaler. *dec.* 449. neque factas ex causa necessaria. Garz. *de Benef. par.* 12. *cap.* 2. *num.* 285. Rota apud Turricell. *loc. cit. num.* 28. Achill. *super reg. revocatoria unionis dec.* 12. *num.* 4. Rota *in Mediolan. dismembrat.* 16. *Novemb.* 1594. *coram Orano*, & *dec.* 109. *num.* 17. *part.* 6. *recent.* neque factas loco pio, vel Monasterio, aut propter paupertatem, seu indigentiam servitii in Ecclesia. Cavaller. *dec.* 449. *num.* 3. & *dec.* 202. *num.* 6. *par.* 8. *recent.* Ludovis. *dec.* 419. *num.* 3. Turricell. *l. c. n.* 28. & 29. neque factas in divini cultus augmentum. Mohedan. *dec.* 7. *de privil.* Cavaler. uti pro erectione Monasterii, pro dote Ecclesiæ. Crescent. *dec.* 3. *de Paroch.* Seraphin. *dec.* 982. & necessitas debet esse respectu Ecclesiæ, non vero Beneficiatorum, idest, talis debet esse necessitas Ecclesiæ, ut propter tenuitatem reddituum non reperiantur, qui velint Beneficium acceptare, & Ecclesiæ inservire. Rota *dec.* 570. *num.* 81. *par.* 4. *tom.* 3. *recent.* & *dec.* 337. *num.* 2. 3. 20. & *seq. par.* 9. *recent.* Turricell. *l. c. num.* 34. Garz. *de Benef. par.* 12. *c.* 2. *num.* 283. Adden. ad Buratt. *dec.* 734. *n.* 12. & *par.* 4. *tom.* 2. *rec.* 8

Decima quarta revocat facultates quibusvis concessas de dispensando in matrimonio contracto, vel contrahendo in gradibus prohibitis, super defectu natalium, ætatis, & super incompatibilitate Beneficiorum. De Notariis publicis creandis. Et ne filii legitimentur in præjudicium venientium ab intestato, ut dictum in praxi *legitimationis*. Cochier *fol. mihi* 171. & *ad reg.* 48. *fol.* 448. 9

Decima quinta revocat facultates concessas conferen- 10
di

di beneficia reſervata, ſed quia ſupra meminimus de regula reſervatoria Beneficiorum Juriſpatronatus, videndum eſt, an prædicta Regula comprehendat Beneficia Juriſpatronatus mixti. Reſponſio eſt negativa, quia in dubio attenditur qualitas Laicalis in favorabilibus. Riccius *in praxi par.* 3. *reſ.* 386. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 94. multo minus Beneficia juriſpatronatus Laicorum, dummodo ſit tale ex fundatione, ſeu dotatione juxta Conc. Trid. *ſeſs.* 25. *cap.* 9. *de reformat.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 1. Gonzal. *ſuper reg.* 8. *Cancell gl.* 18. *a num* 2. Rota coram Luduviſ. *dec.* 48. *num.* 3. Diana *poſt par.* 8. *reſ.* 3. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 27. *num.* 26. *&* 57. *num.* 102. Garz. *de Beneſic. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 582.

11 Decima ſeptima eſt de concurrentibus in Data, quæ præfert non Beneficiatum Beneficiato, uti etiam non ſufficienter Beneficiatum, ne unus repleatur Beneficiis, alter vero ſterilis remaneat, nec attendit in præferendo ætatem majorem, vel minorem. Præfert etiam illum, qui prævenit in præſentando litteras coram Executore, item poſſeſſorem non poſſeſſori, ſi poſſeſſio titulo colorato fulciatur. Neque præfert non Beneficiatum poſſidenti Beneficium minus ſufficiens. Bich. *deciſ.* 467. *a n.* 23. *uſque ad* 39. *& dec.* 489. *n.* 26.

Decima octava eſt de non tollendo jus quæſitum per quamcunque ſignaturam, niſi Papa huic regulæ derogaverit.

12 Vigeſima ſeptima eſt de non judicando juxta tenorem ſupplicationis concernentis gratiam, ſed juxta tenorem litterarum expeditarum, niſi ſint commiſſiones per verbum *placet*, quia hoc verbo dicitur gratia facta; quamvis de jure communi quoad eſſentiam, & effectum gratiæ non requiratur Bullarum expeditio. Caſſador. *dec.* 8. *num.* 3. *de reſtit. ſpol.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 846. *num.* 41. *&* 20. Rebuff. *in prax. in* 2. *par. ſignatura num.* 15. Cochier *ad reg.* 26. *Cancell. fol. mihi* 284.

13 Regula 29. de ſubrogandis collitigantibus excludit impetrantem Beneficia viventium, quibus aut propter ſenium, aut propter infirmitatem imminet vitæ periculum; quia tales impetrantes præſumuntur improbi litigantes, & non fovere bonum jus. Sarnen. *ſuper eadem Reg. quæſt.* 16. *num.* 2. Bich. *dec.* 187. *num.* 36. *&* 37. Item ſi lis fuit mota illi, qui jam poſſidebat per triennium. Gomez *ad d. reg. qu.* 2. Cochier *ad hanc regulam fol. mihi* 184. Rota apud Farin. *part.* 2. *deciſ.* 531. *in noviſs.* Bich. *dec.* 198. *num.* 17. *& deciſ.* 228. Porro impetrans Beneficium ex gratioſa ſubrogatione debet tria probare ad hoc, ut mitti poſſit in poſſeſſionem. Primo litem. Secundo ſuum Clericatum, mortem ejus in poſſeſſione, in qua ſubrogatur. Put. *dec.* 261. Farin. *dec.* 401. *num.* 1. *part.* 2. *& deciſ.* 700. *num.* 1. Cochier *l. c. verſ. Item nota.* Rota apud Merlin. *deciſ.* 73. Ex hæc regula emanavit in odium impetrantium Beneficia viventium. Bich. *dec.* 244. *a num.* 22. de qua materia plura *in cap.* 2. *ut lite pend. in* 6. Merlin. *deciſ.* 110. Put. *dec.* 208. *lib.* 1. *& dec.* 141. & ſubrogatio datur etiam in Jurepatron. Eſt autem ſubrogatio gratioſa, cum Papa ipſe ſubrogat, & non dat mandatum de ſubrogando; tunc enim dicitur ſubrogatio rigoroſa. Garz. *de Beneſ. par.* 6. *c.* 4. & ſubrogationum materiam latius tradit Pariſ. *de reſignat. lib.* 2. *& quæſt.* 3.

14 Regula, quia non valeant commiſſiones cauſarum, niſi litteris expeditis, non habet locum in præſentato a Patrono, vel proviſo ab Ordinario, qui novam commiſſionem obtinuit, & committit cauſam litteris non expeditis. Mandoſ. *ad reg.* 29. *Cancell. quæſt.* 6. Gomez *ad reg. de non judican. ad formam ſupplicationis q.* 12. Cochier *ad reg.* 29. *fol. mihi* 300.

15 Regula, quod ſignatura per *Fiat* præferatur alteri, per *conceſſum*, explicatur hoc modo, ſi unus impetrat Beneficium a Papa, & ipſe ſignat, ut ſolet per verbum *Fiat, ut petitur*, & alter impetrat eodem die a V. Cancellario, vel ab alio, cui data eſt poteſtas ſignandi, uti V. Cancellario per regulas Cancellariæ, vel alteri per Bullam, qui ſignat per verbum *conceſſum, ut petitur*, ille præfertur, qui habet per *Fiat* illi, qui habet per *conceſſum*, & conſonat cum *cap. ſi a ſede. de præb. in* 6. Felin. *in cap.* 1. *de conſtit.* Calderin. *in c. quiſquis de elect.* Pech. *de amortizat. bon. cap.* 26. Cochier *in d. reg. fol.* 318.

16 Regula de non appellando ante definitivam, quamvis ſit contraria Juri Canonico. *cap. ſuper eo de appellat. in* 6. concordat tamen juri civili. *L.* 11. ubi Bart. *ff. de appell. recipien.* quod poſt Concil. Trident. *ſeſs.* 24. *cap.* 20. omnino ſervandum eſt. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 129. Cochier *ad reg.* 35. *fol. mihi* 386.

17 Regula de publicandis reſignationibus, vide in prax. *Reſignat. & Beneſ.*

18 Regula 52. Cancellariæ Clem. XI. quamvis dicat diſpenſationem non ſuffragari in judicio, vel extra, antequam litteræ Apoſtolicæ fuerint confectæ, tamen poſtquam litteræ fuerint expeditæ, ſuffragatur gratia a puncto conceſſionis, quamvis mortuo Papa expediantur nomine Succeſſoris. Bich. *dec.* 688. *num.* 8. Pont. *de matrim. lib.* 8. *cap.* 19. *num.* 1. §. 1. quia gratia jam fuit facta, neque irritat gratiam diſpenſationis ante litteras expeditas; ſed tantum mandat illas expediri ad fori exterioris probationem; nec dicit gratiam non valere litteris non expeditis, ſed non ſuffragari. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 29. *n.* 7. *&* 11. Bich. *l. c. n.* 24.

19 Regula de valore gratiam ob malam valoris expreſſionem annullat. Ita Bich. *dec.* 479. *num.* 1. *&* 2. quæ regula non procedit in collationibus Ordinarii. Mandoſ. *ad reg.* 22. *quæſt.* 11. *num.* 3. Pariſ. *de reſign. l.* 8. *quæſt.* 9. *num.* 44. ſed tantum in gratiis Papæ, Legatorum, & Cardinalium. Cochier. *reg.* 61. *fol.* 499. Porro valor expreſſus debet diſtincte probari, & non in confuſo. Ita Garz. *de Beneſ. part.* 6. *cap* 2. *num.* 165. Farin. *deciſ.* 551. *par.* 2. *in noviſs.* neque in gratia Papæ facta motu proprio. Cochier. *l. c. num.* 17. ſed hodie ex generali conſuetudine, & ſtylo Curiæ Romanæ Canonicatus omnes Germaniæ, & Hiſpaniæ reſcribuntur ad viginti quatuor ducatos auri de Camera, & id ut vitetur annata, & ita etiam ſe habent Germaniæ concordata. Branden. *ſuper Concord. German. notab.* 2. Cochier. *fol.* 500. *num.* 21. & in expreſſione valoris tantum attenduntur fructus groſſi deductis oneribus, non vero diſtributiones. Oldrad. *conſ.* 118. Felin. *in cap. ad aures de reſcript.* Garz. *de Beneſ. par.* 1. *cap.* 5. *n.* 479. Achill. de Graſs. *deciſ.* 1. *de præben.* Cochier. *l. c. fol.* 501. *num.* 26. ubi quod valor fructuum probatur per annos quinque. Pariſ. *de reſign. lib.* 10. *quæſt.* 2. *n.* 55. ſed Garz. *de Beneſ. part.* 5. *cap.* 3. *num.* 228. vult probari valorem per decem annos ante gratiam, & citat Rotam *dec.* 497. *l.* 3. *par.* 3. *diverſ.* Put. *dec.* 373. *n.* 2. Cochier. *l. c. num.* 27.

20 Regula de Infirmis, quæ vult Beneficia reſignata vacare per obitum, ſi reſignaſis intra viginti dies moriatur, non habet locum in permutatione beneficiorum æquali. Riccius *in praxi publicationis par.* 3. *reſ.* 334. procedit etiam in reſignationibus extra Curiam, & liberis. Bich. *dec.* 351. *num.* 27. Pariſ. *de reſign. lib.* 12. *quæſt.* 5. *num.* 8. Rebuff. *de nominat. quæſt.* 17. *num.* 5. Azor. *Inſtit. moral. par.* 2. *lib.* 7. *cap.* 28. Creſcen. *dec.* 12. *de Renunt.* & procedit etiam in Dignitatibus, & in Beneficiis etiam Juriſpatron. DD. cit.

21 Quando tamen infirmus reſignat Beneficium, & intra viginti dies moritur: & ſecundum probabiliorem contra Felin. *in cap. aures num.* 12. *de reſcriptis.* comprehendit etiam Cardinales. Gomez *ad hanc reg. q.* 2. Pariſ. *de reſign. lib.* 12. *qu.* 4. *num.* 7. Cochier. *in reg.* 18. *de viginti. fol.* 211.

22 Et ut habeat locum, non eſt neceſſe, quod probetur infirmitas reſignantis tempore reſignationis, ſed ſufficit, quod probetur obitus intra viginti dies, ut declaravit Clem. VII. illis verbis, *etiam vigore ſupplicationis, dum eſſet ſanus ſignatæ.* Sarnen. *ſuper eadem reg. quæſt.* 12. *in fin. & quæſt.* 31. Cochier. *ibidem ſub num.* 15. *ver. itaque fruſtra queritur.* Pariſ. *de reſign. lib.* 12. *qu.* 6. *n.* 7. *&* 25. Louher. *de re Beneſ. lib.* 3. *qu.* 13. *n.* 68. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 86. Rota apud Bich. *deciſ.* 164. *num.* 14. & ampliantur prædicta etiam ad reſignationes, quæ fiunt coram Ordinario. Cochier. *l. c. num.* 20. *fol. mihi* 216.

23 Regula de triennali defendit poſſidentem Beneficium pacifice per triennium ex collatione illius, ad quem pertinet Beneficii collatio, dummodo non habuerit ingreſſum ſimoniacum, vel Beneficium non ſit reſervatum in jure, ut non poſſit amplius ſuper illo moleſtari, & impetrationes de illo tanquam vacante ſint nullius valoris. Hæc autem regula tantum præſtat exceptionem, non autem actionem. Bich. *dec.* 1. *n.* 20. Tenetur autem poſſeſſorem in quocunque judicio tam petitorio, quam poſſeſ-

possessorio. Cassad. dec. 5. de restit. spol. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. §. 7. proxim. n. 142. Baratt. dec. 209. n. 9. Bich. dec. 171. n. 1. & dec. 527. n. 10. Etiam contra provisum Apostolicum, tanquam de reservato, nisi reservatio sit clausa in corpore juris, scilicet ob vacationem per obitum apud sedem. juxta cap. 22. & cap. de præsenti. de præben. in 6.

24 Requirit tamen ultra possessionem titulum coloratum, qui deducitur ex collatione possessori facta ab Ordinario. Bich. l. c. n. 4.

25 Non tuetur illum, qui habuit ingressum simoniacum. Louther. de re Benef. lib. 2. quæst. 53. n. 15. Bich. l. c. n. 5. Samen. super hac reg. quæst. 27. Cochier. ad reg. de triennali. fol. mihi 352.

26 Non suffragatur possidenti duo Beneficia incompatibilia. Bich. dec. 198. num. 18. & dec. 228. n. 12. neque suffragatur Concil. Trid. sess. 7. cap. 4. & sess 24. cap. 17. Rota apud Garz. de Benef. par. 11. cap. 5. §. 4. & S. Congreg. apud Navar. cons. 20. de præben. Gomez ad hanc reg. quæst. 10. Warnes cons. 233. de præben. in addit. Cochier. l. c. fol. 353. num. 49. Garz. de Benef. par 11. cap. 5. num. 379. Rota apud Farin. dec. 310. neque juvat illum, qui omisit fidei professionem. Antonell. de regim. Eccles. lib. 3. cap. 14. quoad fructus retinendos, vel lucrandos. Neque suffragatur in gratia subreptitia, quia quod ab initio nullum est, tractu temporis non convalescit. DD. apud Riccium in prax. var. res. res. 587. Neque Hæretico. Riccius in prax. par. 2. res. 5. & generaliter non suffragatur in foro interno, secundum Covar. in Regula possessor. par. 2. §. 10. Molinam, & alios apud Dianam par. 9. tract. 8. res. 67. qui tamen contrarium cum aliis tenet, puta cum Lessio, Azorio, Sanchez, Garz. Rebutto, & Navarro, quos citat, & sequitur Hurtadus de Just. disp. 2. difficul. 8. Layman. lib. 3. tract. 1. cap. 8. n. 18. Tanner. Becanus, Reginald. & alii, eo quod præscriptio habeat locum tam in foro interno, quam externo etiam in causis Ecclesiasticis, & beneficialibus, cum sint juris positivi, & Pontifex in dicta regula dicat, post triennium non posse molestari, adeoque videatur supplere, quod deest ex vero titulo, & hæc sententia est communior, & videtur vera.

27 Regula prædicta defendit possessorem cum titulo colorato. Put. dec. 276. & alii apud Riccium in praxi par. 2. res. 110. & par. 3. res. 472. licet alias inhabilem, ex quacunque causa, dummodo sit in bona fide Diana l. c. Speroll. dec. 173. n. 56. Non habet locum in Beneficio accessorie unito. vide in praxi Unionis. Juvat excommunicatos, si uti tales fuerant provisi. vide Benef. & Filii.

28 Triennalis vero possessio interrumpitur per monitorium contra possessorem executum, sive vim habeat molestiæ judicialis, sive extrajudicialis; quia tunc possessio desinit esse pacifica. Card. in Clem. gratiæ. n. 8. de rescript. Felin. in cap. Joannes. num. 32. de fide instrum. Louther. de re benef. lib. 2. quæst. 52. n. 34. & quæst. 53. n. 20. Coccin. dec. 172. n. 6. Buratt. dec. 699. a n. 1. Bich. dec. 171. n. 6.

29 Regula de triennali, quando agitur pro extinctione litis, incipit currere a die motæ litis, non vero a die præsentationis. Mant. dec. 211. Rota apud Rub. dec. 570. secus si agatur ad effectum justificationis gratiæ.

30 Regula de mense habet locum in omnibus Beneficiis etiam patrimonialibus, etiam Jurispatronatus. Marescot. lib. 1. var. res. cap. 53. Dec. cons. 224. Put. dec. 193. lib. 3.

31 Regula 24. sed sub hoc Pontifice tertia reservat Sedi Apostolicæ Beneficia vacantia per promotionem ad Patriarcharum, Archiepiscopatum, Episcopatum, aut Monasteriorum regimina, de quo diximus in praxi Benef. §. 5. n. 55. ita ut si electus ad dignitates prædictas, sciens electionem, Beneficium resignet ante acceptationem electionis factæ, vel illius approbationem, resignatio non valeat. Simonetta de reservat. q. 26. Cassador. dec. 2. de constit. Paris. de resignat. lib. 3. quæst. 6. n. 90. quæ quidem difficultatem non habet in locis, in quibus non vigent Concordata Galliæ, aut Germaniæ; sed difficultas esse videtur, an hæc regula procedat in Germania attentis illius Concordatis: sed quia quæstio dupliciter moveri potest, primo an Beneficia promoti ad Episcopatum post electionis confirmationem ante consecrationem, & adeptam possessionem a promoto in manus Capituli resignari possint, & an ante confirmationem electionis resignatio fieri possit in manus Capituli, ideo sit

§. I.

An Promotus ad Episcopatum possit post confirmationem resignare?

Videtur, quod possit per text. cap. cum in cunctis. 7. de elect. num. 6. §. cum vero. ubi ea Beneficia habeantur pro vacantibus, cum promotus post confirmationem electionis Ecclesiæ administrationem habuerit, aut lapsus fuerit terminus ad consecrationem petendam datus, scilicet trimestre. Sed veritas est in contrarium, quod a Promoto ad Episcopatum post electionis suæ confirmationem sua Beneficia in manus Capituli resignare nullatenus possit, quia Extrav. ad Regimen. Concordatis incorporata §. rursus. Sedis Apostolicæ collationi reservat Beneficia, quæ tempore promotionis electus obtinet, & sunt vacatura per eandem promotionem, qualia sunt, quæ electus habet tempore confirmationis. Tum quia Confirmatorum Beneficia vacantia statim declarantur, & actu conferuntur; quamvis ad hoc, ut Promotus illa dimittere teneatur, pacifica possessio cum perceptione omnium, vel majoris partis fructuum procedere debeat, & requiratur. Azor. par. 2. Instit. moral. lib. 7. cap. 16. quæst. 12. Granut. ad Simonettam quæst. 27. num. 6. Barb. de potest. Episc. alleg. 57. num 68. Paris. de Resign. lib. 3. quæst. 1. num. 77. Ita P. Wiestner in lib. 3. Decretal. tit. 5. num. 100. 32

§. II.

An Electus ad Episcopatum possit ante Confirmationem resignare beneficia, quæ ante Electionem habebat?

Duæ sunt sententiæ Doctorum. Prima affirmativa, quam tenent P. Engel lib. 3. tit. 5. num. 37. P. Wiestner loc. mox supra cit. num. 99. qui citat Laym. in cap. licet. n. 7. & Wais in Concord. n. 33. & citant pro se Paritium de resignat. lib. 3. quæst. 6. n. 91. sed quam immerito, dicemus infra. Moventur, quod huic Regulæ non sit locus in Germania, in qua vigent Concordata: Germaniæ autem Concordatis de resignationibus Promotorum suorum Beneficiorum, & eorundem collationis altum est silentium; tum quia hæc Regula adjicit aliquid novi. Extrav. ad Regimen. 33

Contrariam tamen sententiam, quam veriorem judicamus, defendunt Branden. ad Concordata Germ. qu. 9. per totam & quæst. 7. Niclarti tit. 1. de reservationibus Concordatorum Germaniæ. §. 23. Cochier in Comment. ad reg. 24. alias 26. Cancell. de Benef. vacaturis per promotionem. num. 19. fol. mihi 155. & eandem tenent Paris. de resignat. Benef. lib. 3. quæst. 6. n. 90. & 91. Wagnereck ad reg. cit. §. ad hujus. Neque refert, quod d. n. 91. ex Rebuffo videatur sentire contrarium, quia Rebuff. loquitur de Concordatis Galliæ, ut patet ex illis verbis: *Unde putarem in Francia, quod si iste promovendus coram Ordinario resignaret Beneficia ante promotionem, quod illa collatio valeret, cum omnes regulæ sapientes reservationem sint in Regno Franciæ sublatæ per rubricam de reservat. in Concordatis.* hæc Rebuff. non licet autem a Concordatis Galliæ ad Concordata Germaniæ argumentari, uti revera Rebuffus ad nostra argumentari non fuit ausus; si vero existimasset etiam in Germania regulam prædictam non militare, in casu Germanico, dixisset utique, etiam in Germania non militare propter Concordata, quæ ille minime ignoravit, sed tacite fatendo in Germania militare, ad Galliam suam deflectens, in illa ob illius nationis Concordata non valere asseruit. Et non immerito, quia Rebuffi argumentum fuit, quod omnes regulæ sapientes reservationem in Concordatis Galliæ fuerint sublatæ, quod dicere non potuit de Concordatis Germaniæ, cum sciret in illis fuisse incorporatam Extravagantem Ad regimen. de præbendis. quæ est de reservationibus. Et ita per regul. Cancellariæ nihil disponi contra Concordata, sed juxta illa, & Regula de vacaturis venit ad declarationem Extrav. ad regimen. & ita est illius declarativa, uti ex Castr. cons. 318. nu. 5. lib. 1. discurrit Paris. l. c. n. 88. Ultra citatos hanc sententiam tenet Ægid. dec. 498. & decidit Rota in Paderbon. Præposi- 34

positura 9. Martii & 30. Maii 1588. *coram Bubalo.* quæ prima in propositione hujus causæ concluserat contra regulam, non comprehendere Beneficia Germaniæ propter Concordata, eo quod Papa non censeatur voluisse novas inducere reservationes in præjudicium Ordinariorum, quibus vigore Concordatorum *in §. plates.* competit jus collationis, nisi de illis expressam, & specialem fecerit mentionem, juxta *cap. ex multiplici. de Decimis.* gl. *in Clem.* 2. *in verb. pacta. de sepult.* Cassad. *dec.* 2. *de pact.* & ideo dicebant vacantes Beneficium non vacasse per promotionem, sed per resignationem ejus, qui potuit ante promotionem resignare Beneficium, juxta Oldrad. *cons.* 203. *num.* 1. *& cap. commissa.* ubi DD. *de elect.* sed causa iterum proposita 30. Maii 1688. Domini concluserunt, & deciderunt, regulam Cancellariæ intrare, & Præposituram esse reservatam S. Sedi, tum quia regula hæc est favorabilis, & edita ad obviandum fraudibus in præjudicium Sedis Apostolicæ, quæ propterea extenditur etiam ad Beneficia electiva, tum quia regula est declaratoria *Extravagantis Ad Regimen,* incorporatæ Concordatis *in §. Rursus. Monasteria &c.* Insuper quia Præpositura erat prima dignitas, quæ vigore Concordatorum est reservata S. Sedi, quamvis sit electiva. Ad hanc Rotæ decisionem respondet P. Wiestner *l. c.* ideo emanasse, quia Præpositura erat prima dignitas, & ita reservata S. Sedi, sed contra est, quia motiva decisionis S. Rotæ fuerunt duo, primum Extravagans *ad Regimen* Concordatis incorporatum, & alterum reservatio, eo quod esset prima dignitas, & unum non tollit aliud. Neque verum est, quod regula Extravaganti *ad Regimen* Concordatis incorporatæ aliquid novi superaddat, ut vult P. Engel ut enim patet ex decis. Rotæ mox adducta; regula est declarativa Extravagantis *ad Regimen.* declaratio vero non statuit novum jus, sed inest juri declarato, ut satis ostendimus in praxi *Declarationis,* alias declarationes S. Congreg. Concilii Triden. statuerunt novum Jus, quod satis fuit refutatum in dicta praxi *Declarationis.* & quod regula sit tantum declarativa, ultra Rotam citatam tenent DD. cit. pro hac sententia, & insuper Paris *de resign. lib.* 3. *quæst.* 6. *n.* 88. adeoque immerito dicitur, quod regula aliquid novi superaddat, sicut declarationes S. Congreg. Concil. Tridentini nihil novi superaddunt, quod ut clarius appareat, subjicimus verba Extravagantis *ad Regimen. in §. Rursus Monasteria &c.* Dignitates, personatus, Decanatus, Administrationes, officia, Canonicatus, & præbendas &c. etiamsi ad illa consueverint, seu debuerint per electionem, seu quamvis alium modum assumi, quæ promoti per nos, seu authoritate nostra ad Patriarchalium, Archiepiscopalium, & Episcopalium Ecclesiarum, nec non Monasteriorum regimina obtinebant tempore promotionum de ipsis factarum, nunc quoquo modo vacantia, aut imposterum vacatura &c. dispositioni nostræ &c. auctoritate Apostolica reservamus, ubi apparet in dicta Extravaganti mentionem fieri de omni modo vacationis, & quorumcunque Beneficiorum, & quod promotio post electionem perfectam incboetur, gratis dicitur; quia imo inchoatur per electionem, quæ Electo tribuit jus ad rem, & quatenus etiam daremus promotionem primum post electionem inchoari, saltem juxta Extravagantem, Beneficia resignata post electionem esse reservata S. Sedi, & ita manifeste regula Cancellariæ inest ipsi Extravaganti *ad regimen,* & illam declarat, & nihil novi superaddit, quia licet non faciat expressam, & explicitam mentionem resignationum, & collationum ante confirmationem factarum, quia satis illarum meminit in illis verbis *quoquomodo vacantia, aut vacatura,* quia ut dicit gl. *in cap. solitæ. de majorit. & obed. litt. O.* ly *quodcunque* dicit omnia, & nihil excludit, aut excipit. 19. *dist. L. si Romanorum. ff. de off. Præsid. lib.* 3. & patet ex ipso textu *d. cap. solitæ. §. nobis autem. in fine.*

35 Regula de annali dicit, quod si quis impetrat Beneficium ab aliquo per annum possessum pacifice, & dicit vacare ipso facto, debet exprimere nomen, gradum, & nobilitatem ipsius possessoris, & per quos annos possederat. Item causam determinatam, quare jus illi competat in tali Beneficio, & debet ex tunc facere evocari infra sex menses, & causam infra annum finire, alias impetratio, & inde secuta sunt nullius valoris; si vero ipse impetrans fecit omnes diligentias, ut causa terminaretur intra annum, nec per ipsum stetit, non procedit rigor regulæ. Lother. *de re benef. lib.* 2. *quæst.* 52. *n.* 57. Rota coram Ludovis. *dec.* 532. *n.* 4. apud Bich. *dec.* 228. *n.* 5. *&* 6. Rota *dec.* 601. *n.* 2. *vers. quæ quidem. par.* 4. *divers.* Beltramin. ad Ludovis. *l. c.* licet non fuerit protestatus, quod sibi non currat tempus, quando impedimentum processit ab Adversario, secus, si a Judice, quia tunc debet protestari. Sarnen. *in reg. de annali. quæst.* 14. *nu.* 10. Beltramin. ad Ludovis. *l. c. num.* 6. Cochier *in reg.* 32. *alias* 33. *Cancellariæ comment.* 10. *per tot. fol. mihi* 319.

Quia in regula 28. Cancellariæ *de producendis* S. Pontifex ordinavit, ut quilibet Auditorum causarum Palatii, & aliorum, etiamsi S. R. E. Cardinales sint, in ipsa Curia pro tempore deputatorum Judicum auctoritate Apostolica, etiam in causis actu pendentibus super hujusmodi tenore, vel effectu probando duntaxat ster, fidemque adhibeat schedulæ, seu scripturæ desuper a duobus majoris præsidentiæ, quod danda sit a tergo signatæ, & etiam a duobus aliis litterarum Apostolicarum Abbreviatoribus, in ipsa Cancellaria auscultatæ, & Vice-Cancellarii, seu dictam Cancellariam Regentis manu subscriptæ, ut moris est. Ideo nascitur quæstio, an, & quando Regulæ Cancellariæ in Judicio sint producendæ, aut sententia lata illis non productis valeat. 36

Dicendum, quod in regulis aliunde notis, & usitatis, & quæ per alios practicos possunt comprobari, aut per libros in Urbe impressos, saltem extra Curiam Romanam, sufficiat illas allegare, licet non producantur sub plumbo, uti fuit declaratum in suprema Curia Sabaudiæ, uti testatur Antonius Faber *lib.* 4. *defin.* 15. apud Cochier *ad reg.* 26. *alias* 27. *Cancellariæ in Comment. num.* 18. alias non valeret sententia. Alias regulariter 37

Sententia lata contra regulas, si non fuerunt productæ, valet, quia licet regula in fine habeat illa verba: *nullius sint roboris, vel momenti, quæ nullitatem ipso jure inducunt.* juxta *L. qui in carcerem. ff. quod met. caus. L. si quis Sempronium. in fin. ff. de hæred. instit. cap. novit,* ubi gl. *fin. de his, quæ fiunt a Prælatis.* tamen in casu isto de stylo Curiæ Rom. requiritur, quod excipiatur de regula a parte, deque illa detur, ut illa in judicio producatur, quia decretum irritans subintelligit tacite hanc conditionem, si is, cujus favorem respicit, uti voluerit. *L. & eleganter.* §. 1. *ff. de dolo.* Calderin. *cons.* 1. *de translat. Prælat.* Cochier *l. c. n.* 18. 38

Quæres, si Episcopus, vel ordinarius Collator Beneficium in suo mense vacans non contulerit in dicto mense, & superveniat mensis Pontificius, in quo Beneficium vacans nondum est collatum, potestne conferri virtute alternativæ a S. Pontifice tanquam vacans in mense Pontificio? Respondetur negative, quia ordinarius Collator non amisit jus conferendi Beneficium, quod vacavit in suo mense, quamvis vacatio se extenderit ad mensem Pontificium, neque prohibetur ordinarius Collator illud conferre in mense Pontificio. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *nu.* 537. Gonzal. *ad reg.* 8. *Canc. gl.* 11. *a n.* 47. *usque ad* 78. quia ad reservationem inducendam debet attendi tempus, quo ab initio vacavit Beneficium, seu principium vacationis, non autem continuationem, seu durationem vacationis. Gonzal. *l. c. n.* 66. afferens Rotam *dec.* 774. *n.* 3. *&* 10. *par.* 3. *divers.* Et ordinarii Collatores habent sex, aut quatuor menses ad conferendum de jure, quæ potestas non fuit illis coarctata, neque per concordata, neque per Regulas Cancellariæ. Ita *cap. nulla* 2. *de concess. præben.* P. Reiffenstuel *lib.* 3. *tit.* 5. §. 17. *a n.* 508. *usque ad n.* 511. qui citat etiam P. Engel *ad reg. Canc. n.* 26. *vers. illud quoque.* 39

Quomodo computentur menses, & quando incipiant, ac finiantur, vide, quæ diximus in praxi *Beneficiorum.* Et quis dicatur, & sit intrusus, ac de pœnis intrusorum vide pariter, quæ dicta fuerunt in praxi *Intrusionis.* 40

R E G U L A R E S.

Praxis Regularium.

§. I.

De Regularibus in genere.

Regulares sunt incapaces Beneficiorum sæcularium, sive ex natura institutionis Beneficiorum, sive ob resistentiam voti paupertatis, neque sufficit ad hunc effe- 1

ctum

Itum Episcopi dispensatio, sed necessaria est dispensatio Apostolica; nisi Beneficium Curatum conferretur Canonico Regulari, quod fieri potest cum dispensatione Episcopi, juxta Paris. *de resign. lib. 4. quæst. 5. num. 5.* qui citat Rotam *in una Meten. parochialis coram Guido Pap. 16. Novembris.* 1552. teste Caputaq. *dec. 85. par. 1.* quia Beneficia sæcularibus, regularia regularibus conferri debent. *cap. super eo de Regular. cap. quod Dei timorem de statu Monac. cap. placuit.* 16. *quæst.* 1. Rota. *dec. 772. num. 5. par. 1. divers.* Maccrat. *var. res. lib. 1. res. 20. n. 12.* Lambertin. *de Jurepatr. par. 1. lib. 2. quæst. 7. art. 69.* n. 4. & 24. Paris. *de resign. lib. 4. quæst. 5. n. 2.* Bich. *dec. 360. a n. 1. usque ad* 22. Rota *dec. 28. in princ. de præben. In novis.*

2 Regularis transiens ad secundam Religionem, & ibi emittens professionem, liberatur quidem a prima Religione, & tanquam novus homo transfertur in secundam. Navar. *cons. 61. n. 5. de Regular.* Barb. *de Jure Eccles. lib. 1. cap. 42. nu. 90.* Bich. *dec. 360. nu. 59.* tamen translatus ad secundam Religionem fit incapax ad obtinenda Beneficia sæcularia etiam Curata juxta Conc. Trid. *sess. 24. cap. 11. de ref.* licet transitus fuerit factus ad strictiorem. Lessius *de just. & jur. lib. 2. cap. 21.* quia Concilium voluit transeunti auferre omnem spem manendi extra claustrum. Et per transitum ad aliam Religionem duo habet obstacula impeditiva pro assecutione Beneficii sæcularis, scilicet regularitatem, & transitum ad secundam Religionem, & ab impetrante Beneficium a Pontifice utriusque obstaculi mentio fieri debet, aliter gratia non valet, quia tot requiruntur dispensationes, quot sunt obstacula, & impedimenta *cap. ex tuarum. de author. & usu pallii cap. pastoralis. de privil. cap. 2. de fil. presbyter. in 6* Gonzalez. *ad Reg. 8. Canc. gl. 12. num. 97.* Lother. *de re Benef. lib. 1. quæst. 40. num. 192.* Rota apud Ludovis. *dec. 87. n. 6.* Bich. *dec. 360. n. 24.*

3 Regulares dominium pecuniarum acquirunt Monasterio *cap. de Monachis 16. quæst. 1. cap. de lapsis. 16. quæst. 6. cap. in præsentia de probat. cap. cum ad Monasterium. de statu Monach.* Abb. *in cap. cum olim. n. 4. de privil.* Archid. *in cap. un. n. 318. quæst. 1.* & si fuit protestus in particulari, est incapax dominii, vel possessionis. Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. cap. 2.* Menoch. *cons. 722. num. 37. & 59.* & ideo non potest illatum dominium in alium transferre mediante emptione alicujus census vitalitii in præjudicium Monasterii. Rodriquez. *quæst. Regular. to. 2. quæst. 47. art. 15.* Sylvest. *in sum. ver. Religio. n. 7.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 103. n. 5. & in collect. Conc. Trid. sess. 25. de Regul. cap. 2. n. 15.* & qui per venditionem recepit pecunias, tenetur illas Monasterio restituere tanquam vero Domino. Sylvest. *l. c.* Reginald. *in prax. for. pænit. lib. 18. n. 397.* Lim. si Regularis habuit a Papa facultatem emendi ex pecuniis sibi undequaque obvenis annuum redditum, quæ tamen facultas, si esset restricta ad certam summam, ultra illam nihil operatur. *L. jubemus. C. ad Velleian.* Barb. *l. c.* Bich. *dec. 508. n. 5.* & si habuit facultatem tantum emendi censum ex pecuniis, quas ex pietate, & largitione piarum personarum acquisivit, ut census sustineatur, debet probari illum fuisse emptum ex pecuniis provenientibus a nominatis personis. Surd. *cons. 440. n. 42.* Bich. *dec. 508. n. 8.* Cephal. *cons. 387. n. 16.* Rota *dec. 402. n. 4. par. 2. recent. & in Civitaten. Archipresbyteratus 26. Novembris 1649. coram Bichio.*

4 Regularis, cui fuit concessa facultas retinendi bona ad unum usum, ad alium applicare non potest attento voto paupertatis, quia est purus usuarius bonorum. Navar. *de Regular. in cap. non dicatis 12. quæst. 1. n. 45.* Rodriquez *l. c.* S. Antonin. *3. par. tit. 16. §. 11. col. 1. & 2.* Sotus. *de Just. & Jur. lib. 4. quæst. 1. art. 1.* & quamvis haberet facultatem utendi, & disponendi non tantum in proprios usus, sed etiam in alienos, talis facultas esset intelligenda de usibus piis non profanis. Navar. *con. 7. de donat.* Portell. *de Regular. ver. peculium. n. 2.* Barb. *d. alleg. 103. n. 5. & in Collectan.* Conc. *Trid. sess. 25. de Regul. cap. 2. num. 16.* Miranda *in man. Prælat. to. 1. quæst. 28. art. 9.* Rota *in Recanat. bonorum 29. Aprilis. 1641. §. quod autem coram Cerro* apud Bich. *dec. cit. 508. n. 14.*

5 Regularis, seu Religiosus Societatis JESU est incapax successionis, si emisit vota solemnia Professorum, vel Coadjutorum formatorum, si vero tantum emisit vota simplicia, quæ in Societate solent post biennium emitti per quæ fit quidem vetus Religiosus, sed non incapax dominii circa usum, donec Superiori aliter videatur, aut solemnem professionem emittat. Et talis, qui tantum emisit vota simplicia, est capax successionis non tantum ad effectum retinendi, sed etiam acquirendi, & succedendi, sive ex testamento, sive ab intestato, saltem donec a Superiore talis acquisitio irritetur. In quo PP. Societatis diversam sortiuntur naturam ab aliis Regularibus, quia adhuc post vota simplicia dicuntur in probatione, & votum paupertatis emissum prædicatur de usu dependente a voluntate Superioris. Ita Constit. Greg. XIII. quæ incipit; *Ascendente Domino, & Constit. societ. par. 4. cap. 4* Molina. *de Just. & jure tract. 2. disp. 139.* Suarez. *de relig. lib. 4. tom. 4. cap. 4. num. 9.* Layin. *moral. lib. 4. tract. 3. cap. 7. num. 3.* Garz. *de Benef. par. 7. cap. 10. num. 62.* Barb. *de Jure Eccles. lib. 1. cap. 42. num. 192.* Bich. *dec. 52. a nu. 4.* Rota *dec. 146. par. 4. recent.*

6 Regularis Societatis JESU liberatur a vinculo Religionis stante licentia egrediendi obtenta a Patre Generali, cui ex Constitutionibus Apostolicis hæc licentia competit, seu facultas, quamvis licentiæ causam præbuisset, dummodo sine malitia; nam si malitia adesset, licentia diceretur extorta, & ita non liberaretur a voto. Constit. Societ. *par. 2. cap. 2. & in exam. cap. 7. §. 1. & decret. 22. Congreg. 7. n. 4.* Bich. *dec. 52. n. 13.* Et quod adfuerit justa causa dimittendi, statur assertioni P. General. sine alia probatione extrinseca, & quamvis emiserit tria simplicia vota ad normam Societatis, tamen est capax successionis tam ex testamento, quam ab intestato ad nutum superioris, ut supra.

7 Regulares non possunt recedere a suis conventibus, etiam prætextu recurrendi ad suos Superiores primarios, nisi ab eis missi, vel vocati fuerint, alias ab Episcopis tanquam Desertores puniri possunt. Conc. Trid. *sess. 25. cap. 3.* nisi a Superiore ultra modum gravati fuerint, cessante tamen scandalo. Item nisi fidem Episcopo fecerint se appellasse & gravasse ad Superiorem, nec licentiam obtinere potuisse. Capon. *disc. for 13. num. 14.* Riccius. *in prax. puniendi Regulares par. 4. res. 331.* Quaranta. *in ver. Monasteria.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 105.* Ugolin. *de off. Episc. par. 1. cap. 20.* possunt omisso medio appellare ad S. Pontificem. Diana. *par. 3. tract. 2. res. 34. & 56. & 115.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 7. cap. 15.*

§. II.

In quibus subsint Episcopo?

8 Libros de rebus fidei, seu sacros imprimere, aut imprimi facere non possunt, nisi prius examinatos, & approbatos ab Episcopo. Conc. Trid. *sess. 4.* Concil. Lateran. *sess. 10. de impress. libror.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 105. n. 24.* aliter libros amittunt, ultra alias pœnas, de quibus apud Barb. *alleg. 90. num. 51.* Tenentur habere lectionem S. Scripturæ in suis Monasteriis, & ad id compelli possunt. Concionari non possunt in suis Ecclesiis, nisi prius approbati fuerint a suis Superioribus, & se præsentaverint Episcopo, ut benedictionem obtineant: & si absque hac Episcopi benedictione fuerint concionati, non ab Episcopo, sed a suo Superiore sunt puniendi, quamvis fuerint concionati extra suas Ecclesias. S. Congreg. apud Riccium *in prax. potest. Episcop. in Regulares*; si vero fuerint concionati errores maxime contra fidem, possunt puniri ab Episcopo, & ab officio Concionum removeri. Pax Jord. *de re sacra. lib. 6. tit. 1. n. 96.* Tranchedin. *consult. 89. nu. 31.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 76. num. 20.* sed quod in utroque casu possint ab Episcopo puniri per Constitutionem Gregorii XIII. quæ incipit. *Inscrutabile.* probant Peregrinus *de privil. minim. tom. 1. constit. 27.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 76.* Diana. *par. 3. tract. 2. res. 508.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 7. cap. 13. n. 8.* semel approbati in uno Episcopatu, dum sunt in itinere, possunt concionari, ubi voluerint, non contradicente Parocho, non obstante dissensu Episcopi propter Constitutionem Gregorii XIII. factam Societati, qua uti possunt etiam alii communicantes eorum privilegiis. Villalob. *in sum. tom. 2. tract. 25. diffic. 5.* & alii apud Dianam. *l. c.*

tom.

ref. 11. & Barb. *l. c.* secundum quos est etiam probabile, eosdem ab Episcopis, cum approbantur, non esse examinandos, quia in Concilio fit tantum mentio approbationis, non examinis, sed praxis est in contrarium, & merito, quia allegata ratio est nimis frivola, & nihil concludens; quia approbatio, ut sit rationabilis, necessario supponit examen.

9 Vagabundi, & sine litteris licentiæ suorum Superiorum per Diœcesin, vel Civitatem transeuntes, ab Episcopo detineri, & carcerari possunt, & tanquam Desertores puniri.

10 Regulares in causa mercedum, & miserabilium personarum, si degunt intra claustra, tunc possunt coram Episcopo conveniri, si non elegerunt sibi Conservatores. Riccius *l. c. & in prax. heresis. ref.* 557. sicut etiam pro redolenda ratione alicujus ultimæ voluntatis. Possunt eligere in Judices Conservatores Prælatos aliarum Religionum, juxta allegata a Naldo pro PP. Societ. *cap. fin. de Deleg. in* 6. sed hodie post decretum Clementis VIII. & Gregor. XV. apud Barb. *de pot. Episc. alleg.* 106. non possunt. Diana. *par.* 9. *tract.* 9. *ref.* 26. & quinam possint esse Conservatores. Vide *Conservator.*

§. III.

Quoad Delinquentes subsum Episcopo.

11 Extra Monasteria degentes ex alia causa quam Concionum, Confessionum, vel Eleemosynarum, si notorie delinquant, ut scandalo sint populo, possunt ab Episcopo tanquam Delegato Apostolico puniri. Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 4. *& seq.* Barb. *de pot. Episc. alleg.* 105. Dicitur etiam extra Monasterium degere, qui manet extra claustrum de licentia Superioris, etiam in domo deputata ad erectionem Monasterii, nisi in tali domo adsit regularis observantia, ut saltem vivat sub Superiore conventualiter, adeo ut si delinquat, possit ab Ordinario puniri, ut declaravit S. Congreg. 24. *Maii.* 1588. quam declarationem affert Ciarlin. *l. c. num.* 6. Vinc. Marzil. *ad Concil. Trid. lib.* 4. *tit.* 7. *cap.* 1. Barb. *l. c. n.* 16. Prax. Archiep. *cap.* 59. *n.* 2. Leo. *in thes. for. Eccl. par.* 1. *cap.* 8. *num.* 13. Ugol. *de off. Episc. par.* 1. *cap.* 20. §. 8. *n.* 1. Martha. *de Jurisdict. cas.* 182. *n.* 7. Duard. *in Bull. Cœna lib.* 1. *cap.* 1. *quæst.* 4. *n.* 129. Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 42. Dicitur etiam extra Monasterium delinquere, si delinquit in alterius Ordinis, seu Religionis Monasterio, juxta Bordon. *tom.* 2. *ref.* 58. quamvis contrarium velit Diana, *par.* 9. *tract.* 7. *ref.* 49.

12 Illi vero, etiam exempti, qui intra Monasteria degunt, sed extra ita notorie delinquunt, ut populo sint scandalo, instante Episcopo intra tempus ab illo præfigendum: a suis Superioribus debent puniri, & si Superior non puniverit, debet a suo Superiore officio privari, & delinquens ab Episcopo puniri. Porro Superior, si punivit, debet Episcopum certiorare de punitione. Conc. Trid. *sess.* 25. *de Regul. cap.* 14. Ciarlin. *d. cap.* 50. *a num.* 9. qui citat Constitutionem Clementis VIII. 18. *Martii* 1596. quæ incipit. *suscepti muneris.* Martha. *de Jurisdict. par.* 4. *cas.* 182. Ugolin. *l. c. n.* 200. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 14. *&* 18. Riccius. *l. c. ref.* 269. Quaranta *in sum. Bullar. ver. exemptio. ver. visitare.* Leo. *in thes. for. Eccles. par.* 1. *cap.* 8. *n.* 13. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 105. *a n.* 20.

13 Et si Regulares moniti ab Episcopo non puniunt suos subditos extra Monasterium delinquentes, sed illos ad aliam Diœcesin mittunt, instante Episcopo intra terminum ab eo præfigendum, & sub pœnis privationis officiorum, ac vocis activæ, & passivæ, debent eos revocare a loco, ad quem transmiserunt, aliter Ordinarius loci, ad quem Delinquens fuit transmissus ab Ordinario loci, in quo deliquit requisitus, vel alias de ejus delicto informatus tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus dictum delinquentem punire potest. Constitutio Clementis VIII. apud Ciarlin. *l. c.* Quaranta. *in sum. Bullar. ver. Exemptio. ver. quibus sic.* Leo. *in thes. for. Eccles. par.* 1. *cap.* 8. Barb. *loc. cit* Sperell. *dec.* 38. *per totam.*

14 Regulares extra Monasterium degentes, aut delinquentes, si capiuntur a Birruariis Episcopi, non prius remittuntur, quam informatio ab officio Episcopali fuerit capta. DD. apud Ciarlin. & Sperell. *ll. cc.* Laurent. de Franch. *controv. inter Regulares & Episcop.* 1.

15 Regulares tertio deprehensi, & remissi ad suum Superiorem, seu Judicem in eodem delicto, veluti in armorum delatione, non perdunt privilegium fori, sed debent prius ter reconciliari, & si ter reconciliati non desistunt, sunt ejiciendi de Monasterio, & quidem de jure communi in arctius Monasterium detrudendi. *cap. fin. de Regular. cap. cum non ab homine.* ubi Dec. *de foro compet.* sed ex comuni stylo apud omnes recepto tales incorrigibiles possunt ejici. S. Tho. *in quodlib.* 12. *art. ult.* S. Bonav. *in Regula S. Francisci quæst.* 14. & DD. apud Sperell. *dec.* 125. *n.* 53. apud quem S. Congreg. sub Urbano VIII. propter quam debent unius anni jejunio, & pœnitentia in carceribus prius probari. Sperell. *l. c.* quo elapso, si non resipiscunt, possunt ejici, & sic ejecti debent incedere in habitu Clericali, & subesse Ordinario.

16 Regularis temere habitum dimittens, si fuit professus, incurrit excommunicationem, sive fuerit professus expresse, sive tacite, dummodo habitum dimittat ad sic incedendum, vel se occultandum, & non ad dormiendum, vel illum purgandum, aut reficiendum, melius, & commodius studendum, ludendum, aut voluptuosius peccandum. *cap.* 2. *de relig. dom.* Suarez. *de censur. disp.* 23. *sect.* 4. Bonac. *de claus. disp.* 2. *quæst.* 2. *p.* 2. Sanctarell. *de apostat. cap.* 1. Navar. *in man. cap.* 27. quia hoc significat habitum temere dimittere. Lim. si id facit pro tuenda vita, uti cum transit per regiones infidelium, quia non fit temere, quod fit ex causa rationali. Præterea ut excommunicationis sententia locum habeat, in dimittente requiritur contemptus, & sic legis ignorantia excusaret in foro interno. DD. & Bonac. *l. c.*

17 Transferens se ad Curias Principum sine sui Superioris licentia, incurrit excommunicationem ipso facto. *Clem.* 1. *de statu Monach.* si hoc facit animo nocendi Superioribus, vel Monasterio. Bonac. *l. c. p* 5. *n.* 2. occidens suum Generalem non privatur immunitate Ecclesiastica. Castrop. *to.* 2. *tract.* 11. *disp. un.* Diana. *par.* 7. *tract.* 11. *ref.* 37. quia Bulla Gregoriana excipit duntaxat Principem occidentes, vel contra illius personam crimen læsæ committentes, & ita casus non exceptus manet sub dispositione Juris, tanto magis, cum Generalis recognoscat Superiorem S. Pontificem, & Capitulum.

18 Conferens se ad studia sine Superioris licentia est excommunicatus. *cap.* 2. *ne Clerici, vel Monachi in* 6. Bonac. *l. c. p.* 6. *n.* 1. nisi redeat intra bimestre. *cap. non magnopere & cap. super specula. Ne Clerici, vel Monachi.* Bonac. *de clausula disp.* 2. *p.* 6. *n.* 1.

§. IV.

Quoad Curam animarum, & administrationem Sacramentorum.

19 Regulares exercentes Curam animarum in iis, quæ pertinent ad eandem Curam, sunt subjecti Ordinariis, & illorum jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum, & delinquentes in Cura animarum ab Episcopis sunt puniendi juxta Ordinis, & Religionis statuta. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 16. Excipe Monasterium Cluniacense cum suis limitibus; excipe etiam illa Monasteria, vel Domus, in quibus Abbates, vel alii Regularium Superiores jurisdictionem spiritualem, & temporalem habent in Parochos. Ita illa Monasteria, in quibus Abbates sedem habent ordinariam, & principalem. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 11. *de Regul.* Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 46. Riccius *in prax. par.* 2. *ref.* 176. *& par.* 4. *ref.* 181. S. Congreg. apud Barb. *de potest Episc. par.* 3. *alleg.* 74. *n.* 21. nam in talibus Monasteriis personæ etiam sæculares Curam animarum exercentes, non sub sunt jurisdictioni, vel visitationi Episcopi, etiam in illis, quæ Curam animarum concernunt. S. Congreg. apud Vulpel. *in praxi Jud. cap.* 42. *n.* 6. Antonell. *l. c. n.* 8.

20 Porro Regulares in Cura animarum delinquentes, & in administratione Sacramentorum, etiam censuris Ecclesiasticis etiam extra visitationem ab Episcopis puniri possunt, juxta Constitutionem Greg. XV. quæ incipit *Inscrutabili.*

21 ¶ Regularis Parochus exemptus est a visitatione, & corre-

correctione Episcopi in his, quæ pertinent ad observantiam disciplinæ Regularis. Non autem in his, quæ spectant ad mores, & exemplarem vivendi rationem. Multoque minus in his, quæ pertinent ad ipsius officium Parochiale Benedict. XIV. Constit. *Firmandis*. §. 8. *&* 9.

22 Exempti tamen sunt ab Episcopi visitatione, & correctione, qui curam exercent in Ecclesiis eorum Monasteriorum, sive locorum, in quibus Abbates, aut alii Superiores Regulares jurisdictionem Episcopalem, & temporalem in Parochos, & Parochianos babent. Idem §. 12.

23 Exempti sunt etiam animarum curam gerentes in Ecclesiis eorum Monasteriorum, in quibus Abbates Generales, seu Capita Ordinum sedem ordinariam principalem habent. Ibidem. §. 13.

24 Hac exemptione non gaudent aliæ Parochiales hujusmodi Monasterii uniti. Ibid. §. 15.

25 Regularis Parochus tam ab Episcopo, quam a Superiori Regulari, ægro jure, non requisito alterius consensu, ab Animarum cura removeri potest, ne unus alteri caussas judicii sui aperire, multoque minus probare, & verificare debet. Ibid. §. 11. ¶

26 Non possunt Laicis ministrare sacram Unctionem, aut matrimonium sine Parochi consensu, aliter possunt ab Episcopo excommunicari. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 105. *n.* 68. Limit. quoad extremam Unctionem, quam hospitibus peregrinis, & aliis intra claustra morientibus, quod possint ministrare, tenent Bordon. & alii. *to.* 2. *res.* 51. *n.* 168. apud Capon. *disc. for.* 2. *n.* 21.

27 Non possunt audire Confessiones sæcularium, nisi ab Episcopo fuerint approbati, neque Tertiariorum, nisi collegialiter vivant. S. Congr. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 18. *n.* 7. ubi Constitutio Leonis X. quæ incipit *dum intra mentis.* §. *fratres autem.* apud Cherubin. *in Bullar. to.* 1. *constit.* 22. neque sepelire in suis Conventibus Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 12. neque Monialium. Pellizarius *de Monial. cap.* 10. ubi Constitutio Gregor. XV. Diana *par.* 9. *tract.* 6. *res.* 49. *&* 57. licet Moniales sint illis subjectæ.

28 Regulares sine justa causa ab Episcopo non approbati ad audiendas Confessiones, non obstante Concil. Trident. *sess.* 23. *cap.* 15. *de reform.* possunt audire, ac si fuissent approbati. Cochier. *de Jurisdict. Ordin. in exempt. par.* 4. *quæst.* 77. Laym. *lib.* 4. *moral. tract.* 6. *cap.* 11. Villalob. Miran. Peyrinus, & alii apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 24. quorum ratio est, quia Mendicantes, & eorum privilegia participantes, sunt ipso jure approbati, si Episcopi ex odio non approbarint, juxta Clem. *dudum. de sepult.* quæ quidem Clementina non fuit revocata a Concilio, ut probat Fagundez. *præcept.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. Navar. *in manual. cap.* 27. *nu.* 264. Contrariam tamen sententiam sequuntur Suarez. *in* 3. *par. to.* 4. *disp.* 28. *sect.* 1. Barb. *in collect. to.* 3. *par.* 2. *lib.* 3. Coninch. Filiuc. Sylvius, Vasquez, Sanchez, Fernandez, & alii apud Dianam *l. c.* & probant ex Concil. Tridentin. Hæc pro foro interno; nam in externo non esset consulenda Regulari talis praxis, non constituto prius de Episcopi injustitia in non approbando.

29 Approbati in una Diœcesi non censentur approbati in alia. S. Congreg. apud Dianam *par.* 6. *tract.* 7. *res.* 59. Constitutio Urbani VIII. apud eundem *par.* 3. *tract.* 4. *resol.* 23. Limit. quoad PP. Societatis, quia approbati in una Diœcesi possunt, dum itinerantur, si nequeunt commode se sistere Ordinario, audire Confessiones sæcularium in transitu sine alia approbatione, dummodo non repugnet Parochus. Peregrin. & Miranda apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 129. qui tamen dubitat, an huic privilegio non fuerit derogatum ab Urbano VIII. vide Tho. Tamburin. *de pœnit.* omnino negantem. Antonell. *de regim. Eccles. d. lib.* 7. *cap.* 12. Et semel examinati, & approbati non sunt amplius examinandi. Riccius *l. c.* Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 12. qui post Concil. Trident. contrarium tenet. vide quæ diximus in praxi *Pœnitentiariæ*.

30 Possunt audire Confessiones Equitum Sancti Joannis, Calatravæ, Alcantaræ &c. quia isti sunt Religiosi, etiam sine speciali approbatione. DD. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 30. Suarez. *to.* 4. *disp.* 28. *sect.* 4.

31 Possunt etiam absolvere a casibus reservatis proxime ingressuros Religionem, quia tales non veniunt nomine Laicorum, & ita non comprehenduntur in Bulla Clementis VIII. ut ipsemet Clemens VIII. declaravit. Barthol. de Vechis. *in praxi novit. disp.* 9. *dub.* 7. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 46. Item a censuris ob percussionem levem. *cap. Monachi. de sent. excom.* Abb. *in cap. cum in illorum de sent. excommunic.* Sayr. Boss. & alii apud Dianam. *par.* 9. *tract.* 4. *res.* 49. Item ob gravem, sed occultam. Idem *res.* 56.

Non possunt audire Confessiones suorum famulorum etiam servientium sine prævia Episcopi approbatione, licet maneant in Monasteriis. Suarez. *de Relig. to.* 4. *tr.* 10. *l.* 9. Mancin. *de visit. infirm. pract.* 8. *dub.* 14. Pellizarius *in man. Regular. to.* 2. *tract.* 8. *cap.* 3. Diana *par.* 9. *tract.* 9. *res.* 36. contra Tamburin. *de Jure Abb. to.* 2. *disp.* 6. *quæst.* 16. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 12. Capon. *disc. for.* 3. *n.* 21. 32

Regulares non possunt assistere matrimonio vagorum, & ante Concil. Tridentinum assistentes incurrebant excommunicationem; post idem vero Concilium incurrunt tantum suspensionem, ut declaravit S. Congreg. apud Gallemart. in Concil. *cap.* 1. & ante illud ab hac excommunicatione excusabat ignorantia etiam crassa. Gobat. *de impedim. matrim. cas.* 18. *sect.* 2. *n.* 515. contrarium tamen tenet Barb. ad dictum Concil. *l. c.* 33

§. V.

Quoad impugnationem Professionis.

Habent quinquennium ad impugnandam suam professionem coram suo Superiore, & Ordinario; nisi prius dimiserint habitum; tunc enim non audiuntur in foro externo. In foro interno vero audiuntur quocunque tempore, si professionem suam nulliter emissam non ratificarunt; non deductis deducendis possunt fugam arripere, dummodo absit scandalum. Sanchez. *de matrimonio lib.* 7. *disp.* 37. & alii apud Riccium *in praxi professionis res.* 321. vide *Novitii*. Scientes vero suam professionem esse invalidam, & permittentes se ordinari, peccant mortaliter, & sunt suspensi. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 113. Portell. *in dubiis Regular. ver. ordo.* Sayr. *de censur. lib.* 4. *cap.* 13. quia ordinantur sine titulo patrimonii contra Concil. Trid. prohibitionem, & si celebrant, fiunt irregulares. Diana *par.* 4. *tract.* 2. *res.* 82. Post quinquennium vero volens reclamare, non auditur. 34

Regularis, cujus professio fuit declarata pro invalida, non potest contrahere matrimonium. *cap. placet.* 12. *de convers. conjugat.* quia licet illud votum non valet ut solemne, valet tamen eo modo, quo valere potest, scilicet ut simplex. Sanchez. *de matrimonio lib.* 7. *disp.* 27. Tiber. *in instruct. ordinand. cap.* 11. *quæst.* 80. Diana *par.* 6. *tract.* 7. *res.* 51. 35

Causæ vero nullitatis professionis sunt Defectus consensus legitimi, defectus integri Novitiatus. Item legitimæ ætatis, legitimi sexus, legitimi Superioris professionem acceptantis, & defectus sui juris. Bonac. *de clausura. quæst.* 2. *p.* 10. *per totum.* plura vide in praxi *Novitiorum*. 36

§. VI.

Quoad ejectionem, & dimissionem.

Regulares ejecti a Religione subsunt Ordinario originis suæ, nec possunt sine illius licentia se subjicere alii Episcopo, & semel juste ejecti non possunt cogi a suis Superioribus redire ad Religionem. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 185. Bonac. *de clausur. quæst.* 2. *par.* 12. §. 5. tenentur ferre habitum suæ Religionis, nisi illo fuerint privati, & suspensi ab Ordine. Non tenentur ingredi aliam Religionem, quamvis possint. Sanctarell. *de apost. cap.* 5. *dub.* 1. Pignatel. *tom.* 1. *consult.* 85. & alii apud Bonac. *de clausura. quæst.* 2. *par.* 12. §. 4. si tamen repetatur a Monasterio, e quo fuit ejectus, tenetur in conscientia redire, & id procurare. 37

Juste ejectus e Religione non acquirit Monasterio, sed Cameræ Apostolicæ, ad quam spectat, quidquid acquirit, & habet post suam mortem. Diana *par.* 7. *tract.* 12. *res.* 4. Card. de Lugo *de just. & Jur. to.* 1. *disp.* 3. Sanctarell. *de apostat. cap.* 6. 38

Ejecti è Religione post professionem non reincidunt 39
in

in irregularitatem ex defectu natalium, sed possunt exercere Ordines susceptos in Religione, & ad alios promoveri. Sanchez. *in sum. to.* 2. *lib.* 5. *cap.* 5. & alii plures apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *ref.* 66. secus dimissi ex Societate Jesu, qui licet per vota simplicia fuerint facti veri Religiosi, tamen ejecti reincidunt in irregularitatem, & non possunt ordinari sine dispensatione. Differentia vero inter hos, & illos est, quod illi non maneant soluti a votis, sicut isti, ergo merito illi debent gaudere aliquibus privilegiis, quibus non gaudent isti. Turrian. *de censur. lib.* 9. *dis.* 71. Rodriquez. *in compend. quæst. Regular. ref.* 76. Sanctarell. *de apost. cap.* 7. *dub.* 2. sed quod etiam ejecti e Societate non reincidant in irregularitatem, tenet Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 42. qui citat Suarez. & alios, ea ratione, quia in *cap.* 1. *de fil. presbyt.* decernitur, irregularitatem ejusmodi deleri per professionem, & nihil dicunt de reincidentia, quamvis Diana adhæreat priori sententiæ. Limit. quoad invalide profess. quia isti reincidunt. Diana *l. c.* Riccius *in praxi. par.* 2. *ref.* 311. Barb. *in collect. to.* 1. *lib.* 1. *tit.* 17. *cap.* 1. Non possunt expellere professos, nisi sint incorrigibiles ob Decretum Urbani VIII. *in Bullario to.* 4. Diana *par.* 9. *tract.* 9. *ref.* 57. Bonac. *de clausura quæst.* 2. *p.* 12. §. 5.

40 Dimittentes Novitios, aut suffragia illis negante sine justa causa, cum alias sint idonei, peccant mortaliter, quia abutuntur auctoritate, & jurisdictione sibi concessa in bonum Religionis, & peccant contra charitatem; quia privant Novitium magno bono spirituali, & periculo illum exponunt. Suarez. *de Relig. to.* 3. *lib.* 4. *cap.* 3. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 19. Miranda *in manuali Prælat. to.* 1. *quæst.* 28. *art.* 12. *conclus.* 1.

41 Regulares Societ. Jesu, si sunt in Sacris constituti, si ejiciantur, debent ab eorum Prælatis de honesto victu provideri, donec sufficiens Beneficium fuerint consecuti, uti declaravit S. Congreg. quam citat Diana *par.* 10. *tract.* 11. *ref.* 68. secus, si propria voluntate exiverint, ne detur illis occasio redeundi ad sæculum. Boss. *moral. to.* 2. *tit.* 3. §. 9. quamvis Diana *l. c.* existimet, hanc Declarationem non esse authenticam, & ideo sive ejiciantur, sive voluntarie exeant, ad nihil Religionem teneri arbitretur, ne Religiosi hac spe ad exitum invitentur.

42 Injuste ejecti possunt cogere Monasterium, ut sibi subministret alimenta, & expensas litis, nisi fuerint suscepti in alio Monasterio, vide hic *in* §. *quoad clausuram*.

§. VII.

Quoad Privilegia.

43 Non possunt virtute Cruciatæ eligere Confessarios extra Religionem. Tamb. *de Jure Abb. to.* 2. *disp.* 6. *quæst.* 7. Diana *par.* 3. *ref.* 94. ubi Rodriquez. & alii, præsertim Societ. Jesu ob Constitutione Gregor. XIII. anno 1575.

44 Expositi ad audiendas Confessiones virorum possunt virtute Jubilæi, vel Cruciatæ audire etiam Confessiones fœminarum. Diana *l. c. ref.* 93. & Sanchez. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 36.

45 Virtute suorum privilegiorum possunt ministrare Eucharistiam vagis, advenis, & peregrinis in die Paschatis ad implendum præceptum annuæ Communionis. Sanchez. *de matrim. lib.* 3. *disp.* 25. Tamburin. *de Jure Abb. to.* 2. *disp.* 5. *quæst.* 3. & alii apud Dianam. *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 12. quia exceptio diei Paschatis posita in Clemen. 1. *de privil.* fuit introducta in favorem Parochorum, ut eo die, & tempore saltem omnes Parochiani ad suam confluerent Parochiam, sed in nostro casu non fit injuria Parochiali, & Parochis, cum ratione vagorum non sint Parochi. Capon. *disc. for.* 3. *n.* 33.

46 Propter eadem privilegia non possunt absolvere a censuris, aut peccatis ab Episcopo reservatis obstante Constitutione Clem. VIII. & declaratione S. Congreg. Marullus *to.* 1. *disp.* 1. *cap.* 2. *dist.* 4. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 13. imo obstat etiam Decretum Urbani VIII. Diana *par.* 9. *tract.* 6. *ref.* 51. Pignatel. *to.* 1. *consult.* 292. contra Suarez. & alios.

47 PP. Benedictini de Monte Cassino habent privilegia Apostolica, ne contra eorum bona compleatur præscriptio minori tempore, quam centum annis. Bich. *dec.* 59. *n.* 17.

48 Regulares possunt extra Sacramentum Pœnitentiæ absolvere a censuris. Diana *par.* 3. *trac.* 2. *ref.* 20. & multo magis dispensare in voto, irregularitate, juramento, & petitione debiti. Laym. *lib.* 5. *moral. tract.* 6. *cap.* 10. *n.* 21. Diana *l. c. ref.* 14.

Tam Mendicantes, quam non Mendicantes, non possunt esse Patrini. *cap. licet. dist.* 1. *cap. Monachi. de consecr. dist.* 4. *cap. pervenit.* 18. *quæst.* 2. Diana *par.* 9. *tract.* 6. *ref.* 32. Limit. in Canonicis Regularibus, qui nomine Monachorum non veniunt in odiosis. Alii tamen docent, indistincte omnes posse esse Patrinos, eo quod Canones citati utpote editi tantum in Concilio Provinciali Antisidiorensi non fuerint a Pontifice confirmati, & ideo non obligent, & licet olim obligassent, nunc non obligant; quia ratio illorum fuit, ne Regulares oscularentur mulieres secundum usum illorum temporum, qui tamen hodie exolevit. Diana *part.* 9. *tract.* 6. *ref.* 32. 49

Non possunt facere Processiones extra suum conventum, ut declaravit S. Congregat. apud Barb. *de Jure Parochi.* & *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 78. *n.* 7. nisi aliter obtineat consuetudo saltem decennalis, veluti in Processione Rosarii. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 77. Capon. *disc. for.* 198. 50

Possunt ministrare Eucharistiam etiam in Oratorio privato non obstante prohibitione Episcopi. Diana *par.* 9. *tract.* 1. *ref.* 8. apud quem Pellizar. Suarez Portell. & alii. Possunt habere Oratoria privata, nec eorum privilegia quoad hoc fuerunt revocata a Concil. Trident. Diana *l. c. ref.* 32. ob privilegium Pauli IV. quod revocari ab Episcopo non potest. Idem *par.* 6. *tract.* 8. *ref.* 39. sed vide, quæ diximus in praxi *Oratoriorum*. 51

Accedentes Monasteria Monialium sine licentia Episcopi non incurrunt excommunicationem Episcopalem, quia habent privilegium, ne possint excommunicari ab Episcopo. Suarez. & Rodriquez. apud Dianam *par.* 3. *ref.* 103. *trac.* 2. qui citat Declarationem S. Congreg. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 105. *n.* 13. qui hoc admittit in Mendicantibus Sanchez. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 33. *n.* 23. Riccius *in praxi pœnar. ref.* 319. *n.* 6. 52

In Festis ab Episcopo præceptis non tenentur mutare ritus suarum Religionum, nec ad id ab Episcopo cogi possunt, ut declaravit S. Congreg. apud Peyrin. *de privil. Minim. to.* 1. *constit.* 27. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 108. dies tamen festos ab Episcopo in Synodo Diœcesana indictos servare debent. Riccius *in prax. punien. Regular. ref.* 380. 53

Regulares etiam Monachi ad publicas Processiones vocati accedere tenentur. Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 13. *de Regular.* exceptis illis, qui in strictiori observantia vivunt. Gratian. *decis. March.* 232. *n.* 15. & illis, qui a Civitate distant ultra militare. Item ii, qui habent privilegium non accedendi. Riccius *in praxi pœnar. ref.* 319. possunt autem compelli accedere per censuras. vide eundem *l. c.* Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *c.* 17. Riccius *in praxi var. ref. p.* 2. *ref.* 210. Cened. *qq. Canon. quæst.* 26. *n.* 16. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 78. *n.* 25. Pignatell. *to.* 3. *consult.* 45. contra Dianam *part.* 8. *tract.* 7. *ref.* 5. vide *Episcopus.* §. 21. 54

De consensu suorum Superiorum possunt absolvi a Sacerdotibus etiam sæcularibus, etiam non approbatis. Concil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 15. Thom. Tambur. *de pœnit. lib.* 5. *cap.* 5. §. 4. *n.* 37. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 25. *num.* 45. Bonac. *de Sacram. disp.* 5. *quæst.* 7. Homob. *de exam. Eccles. par.* 1. *tract.* 5. *cap.* 22. *quæst.* 12. Miranda *in man. Prælator. to.* 1. *quæst.* 45. & plures apud Dianam *par.* 4. *tract.* 4. *ref.* 3. præsertim a reservatis suis Superioribus, non vero a reservatis Episcopo. Diana *par.* 8. *tract.* 7. *ref.* 78. 55

Regulares possunt dispensare in omnibus votis, in quibus potest Episcopus, dempto voto Peregrinationis ultra duas dietas. Sanchez. *de matrimonio lib.* 8. *disp.* 16. Tamburin. *de Jure Abb. to.* 2. *disp.* 19. *quæst.* 7. secus in voto Castitatis, & Religionis. Diana *par.* 6. *tract.* 6. *resol.* 56. 56

Extra Chorum possunt uti Breviario Romano, aut alterius Religionis virtute concessionis Innocent. IV. quæ non fuit revocata a Pio V. uti vult Diana *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 135. apud quem Rodriquez. Miranda, & alii contra Suarez. Azor. & alios. 57

§. VIII.

Quoad Ordines sacros.

58 Regulares non possunt ab Episcopo ordinari extra tempora; quia Gregor. XII. concessit hoc privilegium Societati Jesu prohibendo, ne aliæ Religiones uti possint hoc privilegio, licet essent participantes privilegiorum Societatis. Pirinus *de privil. Minim. to. 1. constit. 2.* Suarez. *de LL. lib. 8. cap. 17.* Miranda *in man. Prælat. to. 1. quæst. 38.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 17.* Contrariam tenet Portell. Villalob. Homod. *de exam. Eccles. to. 1. trac. 2. cap. 1. quæst. 3.* Monetta *de commut. ult. volun. cap. 10.* hoc tantum fundamento, quia Successores Gregor. XIII. privilegium Societatis extenderunt ad alias Religiones; sed leve fundamentum, quia non ad omnes; sed ad aliquas duntaxat determinatas fuit facta extensio. Vide, quæ diximus in praxi *Ordinis.* Possunt etiam ordinari non bene scientes linguam Latinam, juxta Constitutionem Leonis X. apud Dianam *par. 5. tract. 2. res. 86.* cui non derogat Concil. Trid. quod loquitur de sæcularibus.

59 Quod possint ordinari ab alieno Episcopo sine dimissoriis proprii Episcopi, dummodo illas habeant a proprio Superiore, docent Diana *par. 2. tract. 16. res. 15.* Quaran. *in sum. Bullar. ver. Ordo.* sed an hæc sententia defendi possit post Bullam Clem. VIII. & Declarationem S. Congregationis sub illo, vide quæ diximus in praxi *Ordinis.* Certe quod sint ordinandi ab Episcopo loci, ubi est Monasterium, licet non habeant animum ibi perpetuo permanendi, defendit Barb. *de pot. Episc. alleg. 4. n. 61.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 2. cap. 1. n. 15.* Quaran. *in ver. Ordo. ver. quantum vero.* Piasec. *in prax. Episc. par. 1. cap. 1. num. 14.* Excipe PP. Societatis, qui a Gregor. XIII. habent privilegium, quod possint ordinari a quocunque Catholico Antistite in Constitutione, quæ incipit, *pium, & utile.* Et quod diximus de Regularibus, extenditur ad Novitios. Antonell. *l. c. num. 16.* qui citat Vulp. *in prax. Jud. cap. 7. n. 9.* Riccius *in prax. par. 4. res. 258. n. 2.*

Quis cum Regularibus dispenset in interstitiis, vide quæ diximus in praxi *Ordinis.*

§. IX.

Quoad Decimas.

60 Regulares, qui sunt exempti a solutione Decimarum, non communicant suam exemptionem aliis Regularibus, uti tenuit sæpius Rota apud Teulench. *in Decal. to. 1. lib. 3. cap. 3. dub. 11.* Barb. *de Jure Eccles. lib. 3. cap. 26. §. 3. n. 41.* qui citat Seraph. *dec. 591.* Cavaler. *dec. 247. n. 10.* & Rota apud Barb. *l. c.* Noguerol. *to. 1. alleg. 39. n. 17.* Rota post Tambur. *to. 3. de Jure Ab. dec. 96. n. 2.* Diana *par. 10. tract. 12. res. 49.* Et hæc exemptio non extenditur ad bona per ipsos in emphyteusin habita, quia non sunt propria eorum bona, sed bene ad donata. Diana *l. c. resol. 50.* An sit realis, ita ut competat etiam Colonis ipsorum agrorum, negant Trullench. & Barb. *ll. cc.* qui testantur, ita sæpius a Rota fuisse decisum. Contrarium tenent Fellizatius *in manual. Regular. to. 2. tract. 8. cap. 7.* & Diana *l. c. res. 51.* Vide, quæ dicta fuerunt in praxi *Decimarum. Exemptionis, & Privilegii.*

§. X.

Quoad Alienationem.

61 Non possunt alienare mobilia pretiosa etiam pro adeunda S. Congregat. aut S. Pontifice sine ejusdem licentia, neque sufficit Episcopi consensus. Barb. *de potest. Episc. alleg. 95. n. 5.* Bonac. *de alienat. disp. 2. quæst un.* Diana *par. 5. tract. 13. res. 6.* Ut possint illa alienare ultra causam, & beneplacitum Apostolicum, requiritur etiam tractatus eorum, qui sunt de collegio. *cap. sine except. 13. quæst. 2. cap. tua. & cap. cum Apostolica. de his, quæ fiunt a Prælat.* Ciarlin. *controv. for. cap. 105. n. 64.*

62 Regulares S. Augustini etiam cum licentia sui Vicarii generalis non possunt sua bona concedere in emphyteusin absque beneplacito Apostolico, nisi ad secundam generationem. Ciarlin. *l. c. n. 116.* ut patet ex Bulla Greg. XIII. quæ incipit *Deum ad uberes.*

63 Regulares possunt renunciare suis privilegiis sine incursu pœnæ Extrav. *Ambitiosa.* quamvis hæc renunciatio habeat speciem alienationis, qua ceditur per illam ad jus commune. *cap. 1. de privil. in 6.* Pignatell. *tom. 3. consult. 5.*

§. XI.

Quoad Electionem.

64 Regularis illegitimus absque dispensatione non potest eligi Vicarius generalis Episcopi, licet enim per professionem solemnem habilitetur ad suscipiendos Ordines sacros, non habilitatur tamen ad Vicariatum propter ejus eminentiam. Campanil. *rubr. 11. cap. 13.* Majol. *de irregular. cap. 10. lib. 1.* Diana *par. 10. tract. 15. res. 36.* contra Barbos. *in collect.* Translatus ad aliam Religionem amittit votum electivum Abbatis in priori, a qua fuit translatus. *cap. constitutus. 47. de elect.* Accusatus an possit eligere, vide *Canonicus.* Regularis unius Ordinis non potest eligi ad Prælaturam alterius Ordinis, licet sit ejusdem Instituti, si sunt diversæ Regulæ, & habitus. *Clem. 1. de elect.* sed est postulandus. Electi, & confirmati ad Prælaturas, & Dignitates non possunt ab eorum Superioribus amoveri absque causa. Riccius *in prax. elect. par. 4. res. 30.* non professus non potest eligi in Prælatum. *cap. cum causam. de elect. 27.* non obstante quacunque consuetudine, neque sufficit, quod sit professus tacite, sed debet esse talis expresse. Non possunt esse Vicarii Episcopi sine licentia Superioris. Riccius *in prax. par. 2. resol. 451.*

§. XII.

Circa Paupertatem.

65 Non possunt ab Episcopis impediri, ne mendicent pro suis Ecclesiis, vel Monasteriis, de suorum tamen Superiorum licentia, excepta quæstuatione immodica, Navar. *par. 3. de Regular. cons. 79.* Sperel. *dec. 38.* dummodo Episcopis ostendant suas licentias authenticas, & ab Episcopo quoque obtineant licentiam, ut fraudibus obvietur. Sperel. *l. c. n. 29.*

66 Regularis factus Episcopus non absolvitur a voto paupertatis, nec fit Dominus redituum Ecclesiasticorum, contra Sotum *de Just. lib. 6. quæst. 4. art. 2.* quadraginta duo Doctores apud Dianam *par. 3. tract. 2. res. 50.* ne possit libere de illis testari. DD. apud Barb. *in collect. to. 4. par. 1. caus. 18. quæst. 1.* sed an absolvatur ab aliis votis, vide Dianam *l. c. res. 61.* ubi S. Thom. & S. Bonaventura negant, alii vero affirmant.

67 Non possunt largiri munera exceptis *Novitiis* Riccius *in praxi largitionis munerum. res. 83. & 85.* alias recipiens tenetur ad restitutionem, si sit magis valoris.

68 Dantes, vel accipientes pecunias ex præsumpta licentia Superioris saltem supremi, aut in utilitatem Religionis non peccant contra paupertatem. Capon. *dis. for. 13.*

§. XIII.

Quoad Sepulturam, & Clausuram.

69 Regulares mortui, in quorum cella fuit inventum marsupium plenum pecuniis, non possunt privari Ecclesiastica sepultura, non obstante *cap. super quodam de statu Monach.* quia Jus non privat officio Altaris talem habentem peculium, nisi cum prius monitus noluit dimittere; tum quia talis mortuus posset se pregare, quod illam pecuniam habuerit in depositum. Rodriquez & Portell. apud Dianam. *par. 4. trac. 4. res. 23.*

70 Morientes extra Monasterium, si sunt valde remoti, possunt eligere sepulturam. Dianam. *par. 5. tract. 3. res. 110.* DD. *in cap. Religiosi. de sepult. in 6.* Capon. *disc. 325.* aliter non possunt, quia non habent velle, neque nolle. *cap. ult. de sepult. cap. Religiosi. de sepult. in 6.* Sperell. *dec. 89.* Ita assumpti ad Dignitatem, aut Episcopatum possunt eligere sepulturam. Rodriquez. *to. 8. quæst. 6. par. 2.* Pellizar. *in man. prælat. to. 2. tract. 8. cap. 5.* Capon. *disc. for. 32. n. 28.* Morientes extra

Mo-

Monasterium possunt invito Parocho in Ecclesia Religionis a Regolaribus sepeliri. Ita Barb. *de off. Parochi cap.* 26. Diana. *par.* 5. *tract.* 2. *ref.* 110. Capon. *disc. for.* 325.

71 Regularium Abbates possunt sibi eligere sepulturam in Ecclesia, in qua maluerint. ita Abb. *in cap. de tenore sepult.* Rodriquez. *quest. Regularium to.* 3. *quest.* 60. *art.* 2. Pellizar. *l. c. tom.* 2. *tract.* 8. *cap.* 5n. Ventriglia *in praxi notabil. ann.* 1. 52. Medices. *de sepult. par.* 1. *quest.* 8. Capon. *discept. for.* 325. *num.* 31. quod ampliatur etiam ad alios Regularium Prælatos.

72 Regulares non tenentur ad clausuram perpetuam, sed tantum ad temporalem, vi cujus non possunt exire sine Superioris licentia tacita, vel expressa, quoties volunt, quia, ut ait S. Bernardus, sicut piscis in arido, ita Monachus in oppido. Bonac. *de clausur. quest.* 2. *p.* 1. & permittentes ingredi in clausuram mulieres bona fide, non incidunt in Bullam Pii V. & ejus pœnas. Riccius. *in prax. Bulla Pii V. ref.* 72. quia semper bona fides intelligitur excepta.

73 Regularis, qui habuit licentiam ab Episcopo, vel ejus Vicario intrandi Monasterium, & audiendi confessiones unius Monialis, potest ingredi cum socio, licet licentia de illo non loquatur, quia subintelligitur; nam decentia exigit socium in incedendo quoad Regulares, Diana. *par.* 3. *tract.* 2. *ref.* 51. sed contrarium tenet Bonac. *de clausura quest.* 4. *p.* 4. quia non dedecet Religiosum ingredi Monasterium socio ad januam manente, sicut non dedecet eum loqui cum Principe socio relicto in antecamera. Regularis vero habita confessione debet mox exire, alias peccat mortaliter, nisi parvitas materiæ excuset.

§. XIV.

Quoad Ædificationem & numerum.

74 Seculares non possunt ædificare domos excelsas prope Monasteria Monachorum, & Monialium, ex quibus in illa pateat prospectus. Barb. *de Jure Ecclef. lib.* 2. *cap.* 12. *nu.* 76. sicut nec Regulares. Portell. *in dub. Regular. ver. Monasterium. nu.* 3. Hieron. Rodetic. *in compen. quest. Regular. ref.* 96. *nu.* 11. Tamburin. *de Jure Abb. to.* 3. *disp.* 5. *quest.* 2. *nu.* 4. quia quamvis privilegiatus contra privilegiatum pariter non utatur privilegio, tamen hoc non procedit in eo, qui privilegium actu habet, & practice in re, de qua agitur, & & patitur damnum ab habente simile privilegium.

75 Regulares Mendicantes ædificare non possunt prope domos jam constructas Minorum intra spatium tercentarum cannarum per aerem mensurandum, si aliter mensurari non possint, quo privilegio gaudent Carmelitani, & Dominicani. Lim. quoad Patres Societatis, qui non obstantibus privilegiis possunt ædificare intra prædictum spatium, nimirum intra centum, & quadraginta cannas, ex privilegio Gregorii XIII. Tamburin. *l. c. d. disp.* 5. *quest.* 3. *nn.* 1. & 6. Miranda. *in man. Prælat. to.* 1. *quest.* 33. *art.* 4. *conclus.* 3. Portell. *in dub. Regular. ver. Monasterium. num.* 3. aliter fabricantes incurrunt excommunicationem reservatam Summo Pontifici, quoad alios vero Regulares sufficit distantia centum & quadraginta cannarum, juxta Constitutiones *Clementis IV. & Sixti IV* quæ quidem non observatur in magnis Civitatibus, & popularis. Sorb. *in verb. ædificare.* §. 16. & 19. *vers. quoad dispositionem.* Antonell. *de regim. Ecclef. lib.* 7. *cap.* 1. *nu.* 10.

76 Mendicantes, qui sine licentia Papæ loca de novo accipiunt ad habitandum, aut hactanus recepta mutant, aut quovis titulo alienationis transferunt, excommunicationem incurrunt nemini reservatam, juxta Clement. *Cupientes de pœn.* Sylvest. *in sum. ver. excommunicatio* 9. *cas.* 44. *num.* 85. Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 144. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 50. *n.* 230. & *de Jur. Ecclef. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 78. Tamburin. *d. to.* 3. *disp.* 5. *quest.* 1. *num.* 9. Plura de hoc diximus in praxi *Monasteriorum.*

77 In erigendis Monialium Monasteriis non tantum requiritur consensus Ordinarii, sed etiam speciale indultum Sedis Apostolicæ. Neque Monasteria Monialium erigi possunt, nisi in locis muro cinctis, & ubi adest copia Confessariorum, aut facultates suppetunt ad illos aliunde conducendos, & dummodo illis annuus redditus scutorum tercentum pro duodecim sustentandis assignetur. Non sunt tamen erigenda in illis locis, in quibus Monasteria prius erecta laborant inopia S. Congreg. apud Lezzanam. *in sum. qq. Regular. to.* 1. *cap.* 25. *n.* 43. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 26. *nu.* 7. Antonell. *l. c. nu.* 12. vid. praxin *Monasteriorum.*

Porro Regulares tot ab Episcopo in quolibet Mona- 78
sterio sunt admittendi, quot ex redditibus propriis Monasterii, aut eleemosynis possunt sustentari, quod etiam extenditur ad Monasteria exempta Monialium. Conc. Trid. *sess.* 25. *cap.* 3. *de Regular.* & S. Congreg. & Gregor. XIII. apud Barb. *de pot. Episc. alleg.* 98. *nu.* 3. & *de Jure Ecclef. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 19. Antonell. *de regim. Ecclef. lib.* 7. *cap.* 1. *nu.* 7. aliter subsunt jurisdictioni Ordinarii, sicut etiam illa, in quibus non possunt sustentari duodecim Religiosi. S. Congreg. apud Urban. VIII. & apud Barb. *alleg.* 26. *nu.* 7. & apud Antonell. *l. c. n.* 7.

§. XV.

Quoad Testamenta, & judicialia.

Regulares etiam Minores possunt esse executores te- 79
stamentarii. Franc. *in cap.* 2. *de testam. in* 6. Diana. *par.* 8. *tract.* 5. *ref.* 8. de licentia tamen suorum Superiorum, etiam ad causas non pias. Idem *ref.* 9. & 10. Lim. quoad Fratres Minores de observantia. Idem *ref.* 12. in quibus tamen electio pauperum potest committi. Bart. *l.* 1 *cens.* 6. Covar. *in cap. tua. de testam.* & alii apud Dianam. *l. c. ref.* 13. contra Bald. Felin. Card. Francum, & alios. Possunt etiam esse Commissarii ad condendum testamentum de licentia suorum Superiorum. Idem *ref.* 15. Imo quamvis non adesset licentia Superiorum, valeret tamen testamentum, quamvis esset illicitum. Idem *ref.* 22. Laym. *lib.* 3. *moral. tract.* 5. *art.* 11. tenentur reddere rationem Episcopis, quamvis sint exempti. Peyrin. *de Prel. quest.* 3. *cap.* 5. ut patet *in Clem. un. de testam.* Capon. *disc. for.* 32. & probatur conclusio principalis *ex. cap.* 2. *de testam. in* 6. Barb. *alleg.* 105. *nu.* 50.

Sine licentia Superiorum non possunt esse testes, te- 80
stimonium tamen illorum valet, quamvis sit illicitum. Abb. *in cap. cum Nuntius. de testib.* P. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 20. *sect.* 1. *num.* 9. Neque per se, neque per alios possunt stare in judicio, neque ad agendum, neque ad defendendum sine sui Superioris licentia. DD. *in cap. cum dilecta. de rescript.* Pithing. *lib.* 2. *tit.* 1. *sect.* 1. *nu.* 29. an possint esse Procuratores. Vide *Procurator.*

Non possunt convenire, neque conveniri ratione con- 81
tractus, neque delicti. Navar. *comment.* 2. *de Regular.* Pithing. *l. c. nu.* 30. Sanchez. *lib.* 6. *moral. cap.* 12. Dicentes falsum coram Judice Ecclesiastico non suo, an possint puniri. Vide *Laicus.* An possint esse Procuratores, aut Advocati. Vide in praxi *Episcoporum.*

§. *Ultimus.*

SECTIO I.

Miscellanea de Regularibus.

Regulares in Sabbatho Sancto ante Cathedralem, aut 82
Parochialem campanas suas sonare non possunt sub pœna Ducatorum centum. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 105. *nu.* 70. juxta Constitutionem 17. Leonis X. quæ incipit. *S. approbante Concilio.* §. & *ut debitus.* Campanill. *rubr.* 12. *cap.* 13. *num.* 162. Leo. *in thes. for. Ecclef. par.* 1. *cap.* 8. *num.* 21.

Excommunicati ob Clerici percussionem, aut Regu- 83
laris a quo sint absolvendi, vide Riccium *in prax. par.* 4. *ref.* 259. & Dianam. *par.* 9. *tract.* 4. *ref.* 50. ubi decidit, quod a Prælato proprio absolvi possit, si percussio non fuerit enormis, præsente tamen Prælato ejus, qui passus est injuriam, ut eam condonet, ac pœnam in satisfactionem definiat, juxta *cap. cum illorum. de sent. excom.* nisi Prælatus offensi voluerit vices suas alteri committere, ut potest. juxta *cap. ult. de off. Ordin.* & *cap. ult. de off. Deleg.* quia etiam Ordinarius, quando jure proprio potest absolvere ab excommunicatione, potest aliis illam demandare, Covar. *lib.* 3. *var. ref. cap.* 20. *nu.* 5. Menoch. *de arbitr. quest.* 54. *nu.* 43. Motla. *in empor. Jur. civil. par.* 1. *tit.* 2.

quest. 17. *nu.* 32. Barb. *in L. cum Prætor.* §. 1. *num.* 525. *ff. de Jud.* secus si Ordinarius absolvere tantum posset ex delegatione; quia tunc non posset alteri delegare. *cap. ult.* §. *caterum de off. Deleg.* & si Prælati discordaverint in satisfactione imponenda, eligendus erit tertius arbiter, qui cum ipsis judicium ferat, semper tamen absolutio, & impositio, ac executio pœnæ spectabit ad Prælatum offendentis tanquam verum illius Superiorem. Lsym. *lib.* 1. *tract.* 5. *par.* 1. *cap.* 5. Fragos. *de Reipubl. Christiana. to.* 2. *lib.* 1. *disp.* 2. §. 3. *nu.* 53. Castropal. *to.* 6. *disp.* 3. *p.* 23. §. 4. *num.* 9. Boss. *in discept. moral. de Jur. discept.* 5. *dub.* 19. *nu.* 198. Et si percussit Clericum sæcularem, debet absolvi ab Episcopo. Barb. *alleg.* 41.

84 Regulares non possunt transire ad minus strictam Religionem, etiam de licentia Episcopi, qui in hoc non potest dispensare. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 105. *nu.* 6. neque possunt cum eadem licentia exire ad studendum. Abjurantes de gravi non possunt admitti ad Confessiones audiendas, secus si abjurarunt de levi, non sunt tamen inhabiles ad dignitates Religionis. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 64. Riccius *in prax. heresis. res.* 438. An sint capaces Legatorum, vide *Legatum*. An teneantur solvere Cathedraticum, vide *Cathedraticum*.

85 Regulares olim omnes erant subditis Episcopo. *cap. Monasteria. & cap. Abbas* 18. *q.* 2. Ugolin. *de off. Episc. par.* 5. *cap.* 20. Barb. *de pot. Episc. par.* 3. *alleg.* 105. *a nu.* 1. Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *num.* 16. Homob. *de exem. Eccles. par.* 3. *tract.* 15. *cap.* 9. *supp.* 2. Notorie peccantes contra regulam, scilicet mortaliter, incurrunt infamiam facti, veluti Chorum deserentes, lusores, & grassatores nocturni. Capon. *disc. for.* 73. Tusc. *litt. I. conclus.* 107. Tenentur Monachi celebrare Concilia, aut Capitula singulis trienniis salvo jure Episcoporum. *cap. in singulis. de statu Monach.* Pithing. *lib.* 3. *tit.* 35. §. 3. Ferentes habitum suæ Religionis sub habitu alterius Religionis non sunt apostatæ, nec ut tales puniri possunt. DD. apud Riccium. *res.* 558. *par.*

86 Regulares sunt exempti a contributione Episcopo facienda, etiam ratione Ecclesiæ Parochialis unitæ monasterio. *cap.* 1. *de stat. Monach.* Jo. Andr. *in cap.* 1. *de preben. in* 6. Merlin. *dec.* 8. ubi Franch. *nu.* 3. Censuras ab Episcopis promulgatas tenentur in suis Ecclesiis promulgare, & servare ita Barb. *alleg.* 105.

87 Regulares associantes funus debent convenire in Parochiali, uti etiam Confraternitates, quamvis defunctus sepeliri debeat apud ipsos Regulares, nec possunt levare funus de domo irrequisito Parocho. Vide *Funus*. Possunt celebrare ubique in Altari portatili, etiam in domibus Sæcularium non contradicente Episcopo. Pottel. quem sequitur Diana. *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 8. & *par.* 9. *trac.* 1. *res.* 34.

88 Regulares, quibus a Pontifice fuit commissum gubernium Monialium, non possunt illud inconsulto Pontifice dimittere. Rota apud Rub. *to.* 2. *dec.* 461. *par.* 5. *recent.* licet favor illorum esse videatur, quia favor Pontificis, & Ecclesiæ est, quorum interest habere plures immediate subjectos. Tenentur restituere Novitiis sua bona, quæ in Monasterium tulerunt. vide in praxi *Novitiorum*. Cum feruntur ab Episcopo sacræ Reliquiæ ante eorum Monasteria, non tenentur exire obviam ex porta. Pignatell. *to.* 1. *consult.* 53. quia hæc obligatio nullibi reperitur.

89 Regularis, qui fuit tacite professus in una Religione, & postmodum expresse in alia pendente lite super validitate professionis debet manere in secunda, quæ est in professione manutenenda. Merlin. *dec.* 18. *num.* 22. & quia professio expressa est præferenda tacitæ. Socin. sen. *in L.* 1. §. *per servum. nu.* 14. *vers. postremo. ff. de acquir. possess. & cons.* 270. *num.* 12. & 13. *lib.* 2. Prob. *ad Monach. in cap. constitutionem. nu.* 2. & 3. *de Regular.* Rumin. jun. *cons.* 477. *num.* 12. *lib.* 4. Jo. Franc. a Ponte. *cons.* 40. *num.* 46. *lib.* 2.

90 Professus si se immiscet enormitatibus, an amittat privilegium fori, vide Dianam. *par.* 1. *tract.* 2. *res.* 129. Affirmant Farin. *de inquis. quest.* 8. *nu.* 54. Clarus. *in* §. *fin. quest* 36. *nu.* 23. Sylvest. *in ver. Excommunicatio* 6. *nu.* 7. Molina. *to.* 4. *tract.* 3. *disp.* 49. *nu.* 21. Bobadill. *in polit. to.* 2. *lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 95. Scaccia. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *nu.* 79. Riccius. *in prax. to.* 1. *res.* 172. *num.* 2. & multi Theologi, quos citat Diana. *loc. cit.* & videtur affirmativa probari posse *ex cap. perpendimus de sent. excom. & cap.* 1. *de apost & cap. ex parte de privil.* contrarium tamen tenent Navar. *de privil. cons.* 25. *per totum.* & non pauci Theologi, quos citat, & sequitur Diana. *l. c.* nisi sequentia concurrant. Primo, quod non incedat in habitu. Secundo, quod se immisceat enormibus. Tertio, quod in aliis frequentaverit. Quarto, quod in aliis fuerit deprehensus. Quinto, quod fuerit monitus. Et sexto, quod monitus sit incorrigibilis. Rodriquez. *to.* 2. *quest.* 2. *art.* 5. Bonac. *de LL. disp.* 10. *quest.* 2. *p.* 1. §. 1. *num.* 5. Abb. Jo. Andr. quos citat Farin. *l. c.* Caval. *in tract. de cognit. per viam violentia par.* 2. *quest.* 75. Bellet. *disquis. Clerical. par* 1. *tit.* 3. §. 7. *nu.* 3. Barb. *in Collect. tom.* 2. *lib.* 5. *tit.* 39. *cap.* 25. *num.* 2. Ambrosin. *de Immun. Eccles. cap.* 17. *num.* 16. Fachin. *l.* 9. *controv. Jur. cap.* 28. Zipæus *in novo jure Pontificio lib.* 2. *tit. de foro comp. num.* 36. quia *cap. ad audientiam, & cap. contingit de sent. excom.* determinat, quod non procedente trina monitione Clericus non amittit privilegium fori, & uti diximus in praxi *Clericorum*.

Transiens ad aliam Religionem de jure potest profiteri ante annum Novitiatus, secus de observantia, quia Concilium Tridentinum loquitur de professione substantiali, quæ fit in primo anno Religionis, non de accidentali, quæ fit secundo anno hominibus secundæ Religionis, & non ipsi Religioni. Caram. apud Dianam. *par.* 7. *tract.* 11. *res.* 24. Diana tamen testatur de praxi contraria, & communiore Doctorum sentientium, tenent debere integrum annum Novitiatus perficere. Vecch. *in praxi Novit. disp.* 15. *dub.* 4. *num.* 18. 91

Regularis vovens jejunium, videtur vovisse jejunium Monasticum, non Ecclesiasticum. Caram. apud Dianam. *l. c. res.* 24. Post sexaginta ætatis annos non tenetur ad jejunia Regularium, quia jejunia Regularium sequuntur naturam jejuniorum Ecclesiasticorum. Diana. *par.* 9. *tract.* 6. *res.* 16. qui citat Pellizarium, Escobar. Narbonam, & alios contra Mercantium, & alios. 92

* In Regularium Ecclesiis Parochialibus, aut non Parochialibus potest Episcopus Confirmationis Sacramentum arbitrio suo ministrare. Benedic. XIV. Constit. *Firmandis* §. 6. 93

Regularis Superior nullam jurisdictionem habet in Subditos Parochiæ Sæculares. Ibid. §. 10. ¶ 94

SECTIO II.

De Susceptione, & Ingressu in Religionem.

Religionis ingressum impediunt plura. Primo defectus ætatis, quæ in masculis est quatuordecim, in fœminis duodecim annorum, quia tales non tantum non possunt admitti ad professionem, sed nec ad Novitiatum, quamvis habitum suscipere valeant. Secundo servitus, si non adest Domini consensus. Et si Dominus intra triennium repetierit servum, erit restituendus cum omnibus, quæ intulit, secus si post; currit autem triennium a die scientiæ. Tertio matrimonii ligamen, si non adest conjugis consensus, alias, quamvis fuerit professus; tenebitur ad conjugis petitionem exire, & ad illum redire, qui tamen tunc ratione voti non poterit petere debitum, sed bene reddere; at in matrimonio tantum rato, & non consummato talis consensus non est necessarius. *cap. verum. de convers. conjug.* Barb. *de jure Eccles. lib.* 1. *c.* 42. *n.* 7. Lim. si repetens commisit adulterium, tunc enim professus non tenetur exire. Quarto, paterna subventio. *c.* 1. 30. *dist.* quia taliter intrans peccaret mortaliter, ejus tamen professio secundum aliquos valeret. Ampliatur, quamvis ingressum Religionis vovisset; & sufficit, quod talis necessitas probabiliter timeatur, quamvis parentes essent Judæi; nam obligatio alendi parentes est naturalis. Quinto, æris alieni obligatio, si non solverit, aut idonee satisdederit. Sexto, obligatio ad publica ratiocinia. Septimo, Episcopalis dignitas. Barb. *l. c.* Tamb. *de Jure Abb. to.* 3. *disp.* 6. *q.* 3. *n.* 7. Azor. Suarez. & alii. 95

Quæres primo, si servus faciat professionem intra triennium, intra quod Dominus illum potest repetere, an valide profiteatur? Affirmant Archid. *in cap. si incognitus.* 17. *quest.* 2. *nu.* 1. Bellarm. ibidem *n.* 1. & Turrecrem. *n.* 3. Lessius *de Just. lib.* 2. *cap.* 41. *dub.* 3. *n.* 31. Miranda. *in manual. Prælatorum to.* 1. *quest.* 17. *art.* 2. *conclus.* 3. Suarez. *to.* 3. *de Relig. lib.* 6. *cap.* 6. *num.* 3. & alii 96

alii apud Barb. *l. c. n.* 6. Negativam, quod scilicet talis professio non valeat, tenent Azor. *moral. par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 1. *quæst* 3. Sanchez. *in præcepta Decal. to.* 2. *lib.* 5. *cap.* 4. *n.* 49. quos sequitur etiam Barb. *l. c.* & probat a paritate professionis editæ a conjuge absque consensu alterius conjugis.

97 Quæres secundo, an unus conjux possit ingredi Religionem manente altero in sæculo, quamvis consentiat? Respondetur negative, nisi uxor esset ita senea, & sterilis, quod sine suspicione possit manere in sæculo, & Episcopus cum illa dissimulare. *cap cum sis. de convers. conjug. cap. uxoratus. eod. tit.* Henriquez *in sum. lib.* 11. *de matrim. cap.* 8. §. 9. Pont. *de imped. matrim. lib.* 9. *cap.* 17. Sanchez. *de matrim. lib.* 7. *disp.* 32. *n.* 2. Gutierrez. *de matrim. cap.* 95. Gratian. *dis. for. cap.* 102. *n.* 21. & 27.

SECTIO III.

De Prælatis, & Regularium Superioribus.

98 Regularium Superior extra Monasterium delinquens, & captus a Curia Episcopali non est remittendus ad Vicarium Conventus, quia ille non est Superior Superioris, neque Conventus potest alium Superiorem eligere, quia nondum est privatus Superior, sed debet scribi Provinciali, & narrari illi factum, ut rescribat, cui velit illum consignari, & interim Reus nomine Provincialis debet detineri in carceribus. Ciarlin. *controv. for. cap.* 50. *n.* 12. Sperell. *dec.* 38. *n.* 11. & 13. Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 7. *cap.* 14. Praxis *Archiepisc. Neapol. cap.* 59. *n.* 3. quæ est Genuen. Piasec. *in prax. Episc. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 43. Barb. *alleg.* 105. *num.* 19. Laurent. de Franch. *par.* 1. *controv. inter Episc. & Regular.*

99 Non possunt præcipere subditis, ut acceptent Episcopatum, quia subditus tenetur tantum obedire in iis, quæ concernunt Religionem secundum Regulam, sed fieri Episcopum non est secundum Regulam. Diana. *par.* 6. *tract.* 8. *res.* 33.

100 Superiores Regularium non possunt renunciare anno Noviriatus loco Novitii. vide in praxi *Novitiorum*. Non dispensant cum suis subditis in irregularitate ex delicto occulto secundum Suarez. Sanchez. Garz. & alios apud Dianam. *par.* 1. *tract.* 5. *res.* 5. quia Concilium tantum loquitur de Episcopis.

101 Prælati Regularium possunt reconciliare suas Ecclesias pollutas, si Episcopus absit per duas dietas. Barb. Ugolin. Marchinus, & alii apud Dianam *par.* 6. *tract.* 6. *res.* 22. ex concessione Leonis X. facta Mendicantibus; quo privilegio uti possunt etiam, cum Episcopus defunctus est. Possunt absolvere ab hæresi occulta suos subditos, quia Bulla Cœnæ non derogat eorum privilegiis. ita Sanchez. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 2. Suarez. & alii apud Dianam. *par.* 1. *tract.* 5. *res.* 6.

102 Prælati, aut Capituli contumacia in non jurando de calumnia nocet Ecclesiæ. *cap. Imperatorum.* ubi Butr. & Abb. *de juram. calum.* Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæst.* 23. *n.* 283. Limit. si ageret, vel conveniretur solus Prælatus, aut Capitulum nomine Ecclesiæ, quia nec Prælatus potest sine Capitulo, nec Capitulum sine Prælato agere. Prælatorum bona sunt tacite hypothecata pro administratione Ecclesiæ. vide *Ecclesia*.

103 Prælatorum electio debet fieri per vota secreta & nunquam publicanda, nec fieri potest per compromissum, aut inspirationem. Barb. *de Jure Eccles. lib.* 1. *cap.* 45. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 4. *n.* 294. Castell. *de elect. cap.* 7. *n.* 7. *vers. ad quorum.* tamen in compromisso, aut inspiratione aliter sentit. Garz. *l. c. n.* 203. contra Rodriquez. *to.* 1. *sum. cap.* 102. *num.* 2. & *cap.* 105. Reputatur autem electio secreta, si a Superioribus fuerunt electi aliqui, qui vota omnium recipiant, vel cum Episcopus, aut ejus Vicarius oretenus vota recipit, neque ostensio unius etiam cum malitia secundum aliquos officit, quamvis alii contrarium velint. Barb. *loc. cit.*

104 Licet non possint alienare res Ecclesiæ sine solemnitatibus, nec illi præjudicare quoad jus quæsitum, potest tamen præjudicare quoad jus quærendum. Feder. de Sen. *cons.* 9. Natta *cons.* 441. Rol. *cons.* 15. *lib.* 1. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *nu.* 291. ubi Rota, Gabr. *de LL. lib.* 4. *conclus.* 3. *num.* 31. Et alienans sine consensu Capituli, ubi adest constitutio talis, privatur prælatura, dummodo alienatio fuerit consummata. Silvat. *lib.* 1. *cons.* 38.

Prælatus non potest eligi ad aliam Prælaturam, sed 105
postulari. Abb. *in cap at si unanimiter. de postulat. Prælat.* licet fuisset factus Monachus. Non potest dispensare cum suis subditis super interstitiis. DD. apud Dianam. *par.* 3. *trac.* 2. *res.* 112. potest aliquem Clericum suum ad statum Laicalem transferre. Sotus *de Just. lib.* 10. *quæst.* 5. *art.* 5. quamvis Diana teneat contrarium *par.* 9. *tract.* 7. *res.* 74. ob Constitutionem Clem. VIII. Non potest absolvere suos subditos ab hæresi occulta. Tambur. *de Jure Abb. to.* 2. *disp.* 14. *quæst.* Novar. *in singular. Juris Pont. conclus.* 3. & est certissima conclusio hodie post Decretum Urbani VIII. revocantis privilegia absolvendi a reservatis in Bulla Cœnæ. Diana *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 123. & *par.* 8. *tract.* 7. *res.* 50. Nec potest audire Sæcularium Confessiones sine licentia Ordinarii. Diana *part.* 2. *trac.* 16. *res.* 46. contra illos, qui volunt ejusmodi Prælatos dici lato modo Parochos. Potestne dispensare cum suis subditis in bigamia vera, & similitudinaria? Tambur. *l. c. disp.* 17. *quæst.* 3. Barb. *de pot. Episc. par.* 2. *alleg.* 49. Diana *par.* 4. *trac.* 2. *res.* 63. negant, quia in privilegiis semper censetur excepta bigamia. An in irregularitate ex abortu fœtus animati? vide Diana *l. c. res.* 87.

Prælatus habens Jurisdictionem quasi Episcopalem, 106
dicitur Ordinarius, & Diœcesanus Riccius *in praxi Prælatorum. par.* 4. *res.* 131. & potest ea, quæ potest Episcopus, saltem in iis, quæ sunt Ordinis, & jurisdictionis. Idem *res.* 132. potest dispensare in irregularitatibus, sicut Episcopus. Riccius *res.* 465. Sanchez. *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 2. *num.* 12. Ciarlin. *controv. for. cap.* 208. Henriquez. *lib.* 14. *de irregular. cap.* 18. *n.* 2. Flores de Mena *var. res. lib.* 3. *quæst.* 24. *nu.* 18. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.* 3. *num.* 2. *q.* 8. *num.* 55. Monera *de commut. ult. volun. cap.* 5. *n.* 455. Tambur. *de Jure Abb. to.* 2. *disput.* 17. *quæst.* 8. *a num.* 4. contra Suarez. *de pœnit. to.* 4 *disp.* 30. *sect.* 2. *nu.* 6. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 11. *num.* 13. & 17. Gratian. *dec.* 441. *nu.* 21. Barb. *de pot. Episc. par.* 2. *alleg.* 39. *nu.* 17. & alii. In rebus Ecclesiæ debet agere nomine Ecclesiæ. Moran. *par.* 6. *memb.* 3. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 50. *num.* 22. sicut non potest conveniri, nisi nomine ejusdem. Potest agere se solo, quia est Administrator. Abb. & Fell. *in cap. edoceri. de rescript.* Pithing. *lib.* 2. *tit.* 1. §. 3. *nu.* 24. Non potest obligare bona Ecclesiæ sine evidente utilitate. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *quæst.* 85. Potest venire contra factum proprium, uti alienationem favore Ecclesiæ allegando illius nullitatem etiam cum propria turpitudine. Vide in ver. *Factum.* & tunc tenetur de proprio de evictione.

Regularium Prælati recipientes Novitios sine informa- 107
tione sumpta juxta Decretum Sixti V. non incurrunt excommunicationem, si Novitius careat omni defectu contra. Sixtianam Constitutionem. Barthol. de Vech. *in prax. Novitior. disp.* 7. *dub.* 5. Diana par. 3. *trac.* 2. *res.* 83. Portell *in dub. Regular. ver. Novitius*.

Regularium Prælati possunt absolvere subditos suos 108
suspensos propter malam Ordinum susceptionem, uti absque licentia, ante ætatem, vel per saltum, quia Concilium Tridentinum tantum revocat privilegia, ut Regulares ordinentur ante ætatem, non vero ne possint absolvi id attentantes illis verbis: *Privilegiis quoad hoc exclusis*. Diana *l. c. res.* 85. Est tamen verum, quod hæc privilegia fuerint sublata a Sixto V. sed tamen, ut volunt aliqui, a Successoribus iterum resuscitata, sed quia Diana non exprimit, a quibus Pontificibus fuerint resuscitata, & cum constet de revocatione Sixtiana, ab illa non erit recedendum, donec probetur eorundem privilegiorum renovatio.

Possunt suis subditis dare licentiam emanandi extra 109
sua claustra ad succurrendum parentibus constitutis in necessitate extrema, aut etiam tantum in gravi. Diana *l. c. resol.* 90. Possunt sibi reservare Novitiorum peccata, quod tamen sustulit Urbano VIII. quia revocavit vivæ vocis oracula. Diana *res.* 110.

Regularium Prælati, aut Abbates poterunt consecrare 100
calices, Altaria, benedicere campanas, lapides, pixides, & alia vasa Ecclesiastica, non tantum ad proprium usum, sed etiam aliorum ex consuetudine fundata in privilegio Innoc. VIII. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 26. Tamburin. *de Jure Abb. tom.* 1. *disp.* 23. *quæst.* 13. S. Congreg. & DD. apud Dianam *par.* 3. *trac.* 2. *res.* 15. Dummodo habeant usum Pontificalium, sed

quoad alias Ecclesias, aut usum aliorum adest Constitutio revocatoria Alexandri VII. qua stante non est amplius consuetudini allegatæ inhærendum. Vide in praxi *Abbatis*.

111 Non possunt dispensare in infamia Juris vel facti cum suis subditis. Diana *par.* 5. *trac.* 14. *res.* 91. Neque super irregularitate contracta ex homicidio, ita Peryn. *de privil. Minim. to.* 1. *const.* 2. Molina *de just. to.* 4. *trac.* 3. *disp.* 30. Ilamas *in Theol. mor. lib.* 2. *trac.* 5. Layman. Henriquez. & alii apud Dianam *l. c. res.* 45. contra Mirandam, & alios.

112 Possunt aliqua prohibere sub pœna excommunicationis. Tambur. *de Jure Abb. to.* 2. *disp.* 13. Coriolan. *de casib. reserv. par.* 1. *sect.* 1. *art.* 6. Suarez. & alii apud Dianam *l. c. res.* 49. *par.* 3. *trac.* 2. contrarium tenentem cum Peytin. Sanchez. Molfes. & aliis, & qui citat etiam pro se Decretum S. Congreg. quia a Clem. VIII. omnis reservatio Regularibus interdicta fuit.

113 Non possunt commutare, & dispensare vota Novitiorum; quia non habent potestatem dominativam in Novitios. Ita DD. apud Dianam *par.* 3. *trac.* 1. *res.* 7. Tambur. *de Jure Abb. disp.* 18. *quæst.* 10. Azor. *par.* 1. *lib.* 11. *cap.* 17. *quæst.* 20. Suarez. *de voto. lib.* 6. *cap.* 7. Pottell. *in dub. Regular. verb. dispensatio. num.* 13. quos tamen non possunt absolvere a casibus reservatis in Bulla Cœnæ. Tambur. *l. c. disp.* 12.

114 Regularium Prælati tenentur emittere professionem fidei. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 61. juxta Constitutionem Pii IV. sed usus est contrarius, uti testatur Diana *par.* 3. *tract.* 2. *resol,* 78. In suos subditos habent potestatem dominativam, & coactivam jurisdictionem quasi Episcopalem, & ideo ob gravia delicta possunt damnare subditos ad triremes de consuetudine, quamvis secus sit de jure. Riccius *in prax. par.* 2. *res.* 164. *&* *par.* 4. *res.* 169. Miranda, Rodriquez, & alii apud Capon. *disc. for.* 13. Dicuntur in dignitate constituti, & possunt esse Executores Apostolici, juxta *Clem.* 2. *de rescript.* Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 3. *sect.* 5. §. 1. *num.* 133. Contrahentes debitum intuitu sui officii obligant bona Conventus pro solutione. Capon. *disc. for.* 151. *nu.* 3. Castropal. *to.* 3. *disp.* 3. *p.* 16. Rebell. *de contract. lib.* 1. *quæst.* 7. *sect.* 1. Non possunt pro suis subditis publicare Jubilæum ante promulgationem Episcopi. Diana. *par.* 10. *tract.* 14. *res.* 33. ubi Leo, & Graffius contra Bossium *de Jubilæo. sect.* 3. *cas.* 3.

115 Regularium Prælati tenentur fugitivos, aut apostatas, aut etiam ejectos nata occasione revocare, si subsit spes emendationis, ut dicitur *in cap. fin. de Regular.* quia ex officio tenentur subditorum saluti prospicere. ita S. Congreg. coram Urbano VIII. apud Bonac. *de clauf. quæst.* 2. *p.* 11. §. 2. aliter ultra alias pœnas, de quibus in dictæ S. Congregat. declaratione: privantur officiis ipso facto, voce activa, & passiva, & inhabilitantur ad ea imposterum obtinenda, quæ tamen pœna non incurritur in foro externo ante Judicis sententiam. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 1. *p.* 7.

116 Possunt ejicere Religiosum propter utilitatem publicam Monasterii, quia membra, quæ non habent remedium, sunt abscindenda. *cap. quia. dist.* 81. *L. congruit. ff. de off. Præsid.* & frangenti fidem merito frangitur fides. *cap. frangenti. de R. J. in* 6. Miranda *in manual. to.* 1. *quæst.* 51. Sanctarell. *de Apostat. cap.* 4. *dub.* 1. Barb. *in cap. ne Religiosi. de Regular.* Molina *de Just. & Jur. disp.* 130. Bonac. *de clauf. quæst.* 2. *p.* 12. §. 1. *num.* 4. contra Abb. & Angel.

RELATIO & RELEVIUM.

Praxis Relationis, & Relevii.

1 Relatio non fit ad præcedentia, quando repugnat mens Testatoris, neque ad ea, quæ sunt diversæ naturæ, & rationis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 88. *nu.* 21. *&* 22. ubi DD. *Clem.* 1. *de præben.* Crav. *conf.* 151. Menoch. *conf.* 220. fit ad proxima, & contenta in eodem capitulo, non ad remota. Rota post Pajatell. *dec.* 7. Merlin. *dec.* 525. *&* 41. *&* 263. Surd. *conf.* 160. *num.* 74. Rota *diverf. dec.* 8. *num.* 11. *par.* 2.

2 Relatio citationis est substantialis teste Gail. *lib.* 1. *obs.* 54. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 48. debet præcedere actum, ad quem fit citatio, alias non valeret, quamvis relatio sequeretur actum. Vant. *de nullit. ex defec. citat. num.* 146. generica non valet cum Judex commisit alternative, ut scilicet fieret personaliter, vel ad domum, secus si commisit, ut citaret personaliter, etsi non posset ad domum. Scaccia *l. c.* De jure non est necesse, quod fiat in scriptis, secus de stylo. Scaccia *l. c. cap.* 48. *num.* 13.

3 Relatio citationis per edictum fit eodem modo, quo simplex, excepto, quod per edictum citationis addatur expressio testium, coram quibus fuit facta. Scaccia *loc. cit.* Executionis realis non est necessaria. Scaccia *lib.* 1. *de Jud. cap.* 49.

4 Relatio periti fieri potest etiam parte non citata. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 70. *numer.* 4. Bart. *in L. Theopompus. num.* 11. & ibi Addit. *verb. respondeo. ff. de dote præleg.* Alex. *in L.* 1. §. *ult. numer.* 7. *ff. de fer.* Gabr. *de cit. conclus.* 1. *numer.* 404. quia non fit in forma judicii. Berous *conf.* 89. *numer.* 30. *&* 31. *lib.* 1. Fel. *in cap. perveniens.* 1. *numer.* 20. *de testib.*

5 Relatio est in referente cum omnibus suis qualitatibus. Bich. *dec.* 158. *num.* 18. & repetit in referente qualitates omnes, & casus contentos in relato. *L. fin. C. qui potior in pign. hab.* Menoch. *conf.* 124. *n.* 59. Surd. *conf.* 105. *num.* 30. *& dec.* 212. *nu.* 14. Mastrill. *dec.* 126. *num.* 18. & alii apud Bich. *dec.* 135. *n.* 33. *& dec.* 357. *nu.* 22. ubi Bald. *con.* 212. *num.* 1. *lib.* 5 Alex. *conf.* 80. *num.* 9. *lib.* 1. Buratt. *dec.* 61. *n.* 6. Rota *dec.* 15. *num.* 7. *par.* 4. *to.* 2. *recent.* quando est concepta indefinite in numero plurali, non patitur restrictionem ad unum. *L. ubi numerus. ff. de testib.* Bart. *in L. fin. ff. ad Trebell.* Menoch. *conf.* 50. *n.* 19. Surd. *dec.* 202. *num.* 14. Bich. *dec.* 137. *num.* 5.

6 Relatio semper fit ad proxima. Bich. *dec.* 82. *nu.* 14. *& dec.* 33. *num.* 7. gl. *in L.* 1. *verb. dotis nomine. ff. de legat. præstan.* Corn. *conf.* 97. *nu.* 2. *lib.* 1. Ruin. *conf.* 64. *nu.* 6. *lib.* 3. Rota *dec.* 666. *n.* 1. *par.* 1. *diverf. & dec.* 384. *num.* 4. coram Ludovis. *& dec.* 157. *num.* 9. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 603. *num.* 2.

7 Relatio nuntii quamvis in judicio probet juxta Put. *dec.* 187. *lib.* 3. Rotam *dec.* 218. *num.* 18. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 165. *num.* 15. in rebus tamen spectantibus ad ejus officium. Seraph. *dec.* 1323. *num.* 3. gl. *in cap. cum parati. verb. suus. in fin. de appell.* Bart. *in Extrav. ad reprimendam. ver. per nuncium. n.* 10. Rota coram Ludovis. *dec.* 426. *num.* 6. Roman. *conf.* 497. *nu.* 5. Bich. *dec.* 289. *n.* 16. *& dec.* 217. *n.* 7. tamen contra illam admittuntur probationes in contrarium, dummodo hæ percutiant tempus citationis, & concludant, ac sint validæ. Bart. ex sententia Gofredi *in tract. de citat. nu.* 14. *vers. & secundo.* Bich. *dec.* 242. *n.* 10.

8 Relatio Executoris, quæ non emanavit in actu executionis, sed ex intervallo, & super actu de præterito non probat. Alex. *conf.* 241. *num.* 6. *lib.* 6. Buratt. *dec.* 270. *num.* 3. Rota *in Roman. pecuniaria.* 12. *Decembris.* 1642. *coram. Cerro.* apud Bich. *dec.* 179. *n.* 9. Alias relatio Executoris circa executionem citationis probat, & quidem plene gl. *in d. cap. cum parati. vers. suus nuncius. de appell. & in cap. prudentiam. ver. per certum nuncium. de off. Deleg.* Put. *dec.* 187. *lib.* 3. Mandol. *conf.* 96. *n.* 10. Bich. *dec.* 340. *nu.* 2.

9 Relatio Executoris circa executionem citationis in domo alicujus probat, nisi constet de contraria relatione a tergo citationis. DD. mox cit. Rota coram Ludovis. *dec.* 131. *num.* 2. apud Bich *dec.* 440. *n.* 8. 9. *&* 10. Sicut etiam Relatio Examinatorum synodalium quoad approbationem ad Curam animarum. Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 18. Rota *in Sabin. concursus coram Sacrato* impressa apud Marchef. *de commiss. to.* 1. *fol.* 291. *nu.* 2. *& in dec.* 223. *nu.* 1. impressa post secundum *vol. conf.* Farin. apud Bich. *dec.* 284. *n.* 5.

10 Relatio late se habet ad omnia præcedentia cessante speciali determinatione in contrarium. Castr. *in L.* 1. *num.* 3. *C. de liber. præter.* Gabr. *de clauf. conclus.* 9. *num.* 1. Peregrin. *de fideic. art.* 16. *num.* 17. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 181. *nu.* 6. Buratt. *dec.* 161. *nu.* 13. apud Bich. *dec.* 307. *nu.* 7.

11 Relatio non fit ad personas supra expressas, si contraria concurrit voluntas Testatoris, seu disponentis. Fusar. *conf.* 178. *nu.* 9. Ayin. *conf.* 70. *num.* 9. Dec. *conf.* 379. *num.* 12. Buratt. *dec.* 21. *num.* 15. *&* 16. Bich. *dec.* 334. *num.* 14.

12 Relevium est ea pars fructuum, quæ a successore in feudo

fcudo debetur Domino directi pro nova inveftitura, & eft media pars fructuum illius anni, quo moritur Feudatarius. DD. apud Pafchal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 1. *num.* 14. Et fi illo anno non percipiontur fructus, taxatur juxta fructus, qui aliis annis percipi folent. Non folvitur ab Ecclefia pro morte Prælati. Pratus ad Pafchal. *par.* 4. *cap.* 1. *adnot. ad nu.* 11. vide *Vafallus*.

R E L I G I O.

Praxis Religionis.

1 Religio ex triplici voto conftituitur. *cap. ad Monafterium. de ftatu Regular. cap. in Ecclef. de major. & obed. cap. fin. de Relig. dom. cap. ex parte. de Regul.* ubi Hoft. Jo. Andr. & Abb. S. Thom. *opufc.* 8. *cap.* 18. & *opufc.* 9. *cap.* 5. Graff. *de off. Cleric. eff.* 1. Sperell. *dec.* 2. Licet non poffit conftituere regulas fine approbatione Pontificis, poteft tamen per Capitulum generale facere ftatuta perpetua. Capon. *difc. for.* 53.

2 Religio nova non poteft inftitui fine Pontificis confenfu, & auctoritate. Fagnan. 2. *par.* 5. *Decretal. qui cap. qui plantare de privil.*

3 Religionis favor eft attendendus. *cap. ult. de converf. infid.* religionis enim favore fit, quod alias non fieret. *cap. fignificafti.* 18. *de homicid.* & favore Religionis cum aliquo difpenfari folet. *cap. ex litterarum. de apoftat.* Barb. *axiom. lib.* 19. *cap.* 25. *axiom.* 2.

Religiofa funt, quæ Religiofis adhærent. *L. quæ Religiofæ. ff. de rei vindic.* Barb. *l. c. axiom.* 4.

4 ¶ Religionis ftatus etiam minus fublimis perfectior habendus eft ftatu Ecclefiaftici fecularis. Benedic. XIV, Conft. *Ex quo.* ¶

R E L I Q U I Æ:

Praxis Reliquiarum.

1 Reliquiæ Sanctorum an poffint alienari, vide verb. *Alienatio*. Reliquiæ Sanctorum non poffunt capi, aut auferri ab Ecclefia etiam in bello jufto fine onere reftitutionis, tum quia hoftis tantum poteft capere ea bona etiam innocentium, nam tunc non innocentes, fed Refpublica punitur, quæ poffunt fervire ad refarcienda damna, & quia reliquiæ funt exemptæ a jurifdictione feculari, & Ecclefiaftici partem diftinctam a Republica civili faciunt, præfertim Ecclefiæ; ergo ob ejus culpam puniri non poffunt. Bonac. *de reftit. difp.* 2. Suarez. Valentia, & alii apud Dianam *par.* 10. *tract.* 16. *ref.* 74.

2 Cum feruntur in Proceffionibus, faltem a Diaconis portari debent. ita Gennen. *in praxi. cap.* 57. De loco ad locum fine confenfu Epifcopi transferri non poffunt.

3 Non poffunt approbari ab Epifcopo, & Venerationi exponi etiam Antiquorum, & Canonizatorum, *cap. fin. de Reliq. & vener. Sanctor.* Barb. *de poteft. Epifc. alleg.* 97. fed quod Antiquorum, & canonizatorum poffint approbari ab Epifcopo, tenet Diana *par.* 2. *tract.* 15. *ref.* 51. conformiter Concil. Triden. *feff.* 25. *de invocat. Sanctor.* & S. Congreg. apud Gallemart. ad idem Concil. *l. c.* ubi in approbando requiritur certitudo moralis de Theologorum confilio, quod tamen confilium Epifcopus fequi non tenetur, quia hoc fpectat ad jurifdictionem voluntariam. Bonac. *de LL. difp.* 3. *quæft.* 1. Azor. *Inftit. moral. par.* 1. *lib.* 9. *cap.* 8. *col.* 866. Poteft vero Epifcopus approbare etiam extra Diœcefin, quia approbatio eft actus jurifdictionis voluntariæ, qui ubique etiam extra territorium exerceri poteft. Barb. & Diana *ll. cc.*

4 Reliquiæ Sanctorum non poffunt exponi venerationi publicæ fidelium, nifi ab Epifcopo fuerint recognitæ, & approbatæ, ut patet ex Concil. Trid. *l. c.* Unde ad praxim defcendendo videndum reftat, quænam fint obfervanda in earum recognitione.

5 Et primo quidem hæc recognitio debet fieri coram teftibus, examinari debet capfula, cui illæ fuerunt inclufæ quoad ejus qualitates, & quo fune capfulæ fuerit ligata, & an capfula, vel funis nullibi habeat fracturam, quæ generare poffit periculum fubftitutionis aliarum. Secundo obfervari debet figillum. Tertio obfervari debet, quorum fint Reliquiæ Sanctorum. Quarto debet attente legi inftrumentum donationis, feu litteræ patentes, & obfervari, an narrata in litteris patentibus concordent, & quæcunque in illis præcipiuntur, executioni mandari. Dein clauditur de novo capfula, & officii figillo obfignata reconfignatur fuo Principali, quæ tamdiu debet manere claufula, quoadufque exponatur venerationi publicæ. Et tunc debent expediri litteræ in forma infra ponenda, & dari licentia illas exponendi publicæ venerationi Fidelium. Et in Reliquiariis debebunt eædem litteræ reponi, & quia iftæ de facili poffent perdi, & fic tractu temporis oriri dubia circa illarum identitatem, ideo confultum videtur, ut litteræ patentes in authentico exemplari regiftrentur in Cancellaria Ecclefiaftica, in libro fpecialiter ad id habendo ordine alphabetico fecundum nomina Sanctorum, ut fraudibus in re tam delicata via præcludatur.

Forma Litterarum.

6 NOs &c. Univerfis, & fingulis præfentes noftras vifuris, lecturis, pariter & audituris notum facimus, quod die, ac præfentibus teftibus infra fcriptis coram Nobis comparuit D. N. N. loci &c. Diœcefis &c. & præfentavit quandam ciftulam ligneam claufam, fubtili funiculo ligatam, ac figillo Illuftriffimi, & Reverendiffimi D. N. N. Epifcopi N. Sacrarii Apoftolici præfecti in cera hifpanica rubei coloris impreffo munitam, continentes partes offium SS. N. N. ex cœmeterio extract. fibi dono datas a D. N. N. ut ex publico inftrumento in forma probante producto, & per Dominum N. publicum Notarium rogato anno, menfe, & die &c. reverenter inftando, ut prævia recognitione a Nobis facienda facultatem, & licentiam concederemus eafdem facras Reliquias cuftodiendi in Ecclefia N. & publice exponendi pro debita earundem veneratione. Nos igitur vifo imprimis, lecto, & confiderato præcitato inftrumento donationis, vifa ciftula ut fupra præfentata, & diligenter infpectis figillis, illifque recognitis, aperta denique ciftula, ac perluftratis ipfis facris Reliquiis, & quocunque falfitatis vitio carere compertis, eidem Domino NN. ciftulam prædictam funiculo fubtili, feu ferico denuo obferatam, & ligatam, ac officii noftri figillo in cera hifpanica rubea impreffo munitam reconfignavimus, facultatemque, & licentiam petitam dictas SS. Reliquias in loco decenti, & a Rev. D. Parocho loci defignando in prædicta Ecclefia cuftodiendi, & publice pro debita veneratione exponendi, ad majorem DEI gloriam, & Divini cultus augmentum concedendam duximus, prout præfentium tenore concedimus. Datum &c.

7 Reliquiæ non debent exponi paffim, fed in Feftis folemnioribus, & Sanctorum, quorum funt Reliquiæ, neque nudæ, & fine luminibus; debent deferri in fuperpelliceo, feu cotta, & ftola, ad ægrotos non funt ferendæ, neque earum rafura danda infirmis. Gavant. *in V. Reliquia. num.* 22. Imo Reliquiæ etiam non approbatæ ab Ordin. ad ornatum crucis in cruce collocatæ poffunt cum ea exponi quafi accefforie. Gavant. *l. c. num.* 10. Sanchez *in Decal. to.* 1. *lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 17.

Reliquias SS. exponens, ut crefcant eleemofynæ, fecundum Dianam *par.* 10. *tract.* 16. *ref.* 73. non peccat mortaliter.

8 Reliquia infignis dicitur, *Corpus*, *Caput*, *Brachium*, *Crus*, aut illa pars, in qua paffus eft Martyr, dummodo fit integra, & non parva, & legitime, ut fupra approbata, & de tali Sancto, cujus eft Reliquia, poteft fieri officium duplex, prout declaravit S. Rituum Congregatio. 8. Aprilis 1628. ut teftatur Gavant. *l. c. num.* 45. quæ, quomodo fit intelligenda, apparebit ex alio decreto S. Congreg. edicto 19. Octobris 1691. tenoris ut fequitur.

9 *CUm S. Rituum Congregationi innotuerit quamplures abufus irrepfiffe circa recitationem officii fub prætextu decreti ab eadem Congregatione evulgati de anno 1630. & Breviario Romano impreffi, quo permittitur poffe in Ecclefia recitari officia, & Miffas celebrari de illis Sanctis, quorum corpora, aut Reliquiæ in ea affervantur.*

tur. Emin. PP. eidem Congregationi Præpositi iisdem abusibus evellendis præcipue intenti, inhærendo decretis alias in simili editis, declararunt prædicta officia Sanctorum ratione Corporis, seu insignis Reliquiæ recitanda, intelligi debere de Sanctis dumtaxat in Martyrologio Romano descriptis, & dummodo constet de identitate Corporis, seu insignis Reliquiæ illiusmet Sancti, qui reperitur in Martyrologio descriptus. De cæteris autem Sanctis in prædicto Martyrologio non descriptis, aut quibus a Sancta Sede non fuit specialiter concessum officia recitari, & Missas celebrari vetuerunt, non obstantibus, quod ipsorum Corpora, vel insignes Reliquiæ in Ecclesiis asserventur, quibus tamen ab Ordinariis locorum approbatis debitam fidelium venerationem (prout hactenus observatum est) exhibendam esse censuerunt, sed absque officio, & Missa sub pœnis de non satisfaciendo præcepto recitandi officium, aliisque in Constitutione Beat: Pii V. constitutis. Die 11. Augusti 1691.

Et facta de prædictis Sanctissimo per me Secretarium relatione, Sanctitas sua hujusmodi decretum approbavit, atque ut debitæ executioni demandetur, locorum Ordinariis injungendum esse præcepit. Die 19. Octobris ejusdem anni 1691.

A. Card. Cybo,

L. (✠) S.

B. Inghiramus S. Rituum Congreg. Secret.

REMEDIUM.

Praxis Remedii.

1 Remedium reintegrandæ possessionis regulariter debet intentari coram Judice Rei conventi, secus in bonis Ecclesiæ male alienatis. *in cap. cum sit generale.* ubi Abb. Socin. & Felin. *de foro compet.* Calderin. *in cap. sæpe de restit. spol.* Dec. *in cap. 2. de privil.* Covar. *lib. 1. var. res. cap. 4. num. 2.* Menoch. *de recuper. rem. 15.* Ciarlin. *controv. for. cap. 105. num. 82.* Innoc. *in cap. cum sit generale.* ubi Abb. *num. 10.* Socin. *num. 14. de foro compet.* Abb. *in cap. 1. de restit. in integr.* Scaccia *de Jud. lib. 2. num. 180.* ubi habetur, quod spoliatus sit Reus necessarius. Graff. *de effec. Cleric. eff. 1. num. 533.* qui plurimos citat, etiam quando Clericus fuit spoliatus; alias esset in potestate Laicorum Clericos privare fori privilegio illos spoliando. Non datur contra successorem singularem justo titulo, & bona fide possidentem secundum multos, quamvis contrarium teneant Canonistæ. Sententia vero Legistarum procedit duntaxat in recuperatione bonorum Laicorum, non vero Ecclesiasticorum male alienatorum. Abb. Lap. Butr. & Gl. *in cap. cum ad sedem. de restit. spoliat.* Pur. *dec. 176.* Ciarlin. *controv. for. d. cap. 105. a num. 82.*

2 Hoc remedium intentans debet probare suam antiquiorem possessionem, & novam Rei conventi, & hoc sufficit, ad hoc ut debeat restitui, quamvis non constet de spolio. Menoch. *l. c.* Mascard. *de prob. conclus.* 1328. Ciarlin. *controv. for. cap. 141. num. 6.* neque admittitur in hoc remedio quæstio dominii. Gabr. *de restit. spoliat. conclus. 5.* Tusc. *litt. S. conclus.* 396. Mascard. *l. c. conclus.* 687. sive spolium fuerit violentum, sive non, nisi spoliatus permiserit tractari quæstionem dominii Ecclesia *obs. for.* 197. & 198. Cyriac. *controv.* 563. & 622.

3 Datur etiam pro eo, qui proprio facto, vel contractu suam possessionem amisit, si bona sunt Ecclesiastica, & contractus laborat nullitate. Ciarlin. *d. cap.* 105. & competit etiam pupillo, aut minori, si Tutor, aut Curator nulliter ob non servatas solemnitates contraxit. Facina. *lib. 12. controv. Jur. cap. 57.* Abb. & Imol. *in cap. querelam de elect.* Butr. *in cap. ad sedem. de restit. spoliat.* Menoch. *l. c.* Natta *conf.* 162. Contrarium tamen tenuit Rota apud Pur. *dec.* 277.

4 Remedium hoc trasmittitur in hæredes, & successores tam universales, quam singulares. Noal. *de transmiss. cas.* 42. transit etiam in singularem successorem, qui scivit vitium spolii, licet esset tantum mediatus possessor; si vero possideret cum bona fide, & haberet causam ab authore malæ fidei, secundum multos transit, secundum alios non transit. Noal. *d. cas.* 42. Non datur contra singularem successorem cum titulo, & bona fide possidentem. Bart. *in L. rem. quæ nobis.* ubi Socin. Imola & Angel. *num. 12. ff. de acquir. possess.* Socin. jun. *conf. 47. nu. 25. & conf. 48. lib. 2.* Menoch. *d. rem. 15. num. 89. vers. contrariam.* & sufficit titulus coloratus. Coccin. *dec. 361. num. 2.* neque contra illum, qui possidet triginta annis. Seraph. *dec. 1360. num. 7.* Gratian. *disc. for. cap. 494. num. 15.* Ciarlin. *controv. for cap 105. num. 5. & 12.* quia ex lapsu tanti temporis præsumitur justus titulus. Dec. *conf. 409. nu. 9.* Gabr. *conf. 82. a num. 30. lib. 2.* Seraph. *dec. 671. n. 1. & dec. 1125. num. 3.* Farin. *dec. 149. num. 5. par. 3. lib. 2.* Mynsing. *obs. 86. cent. 3.*

5 Ut remedium retinendæ transmittatur in hæredes, & successores singulares, requiritur, quod competierit defuncto ante ejus mortem, & hæres, vel successor agat ex persona defuncti, vel Authoris. Noal. *de transmiss. cas. 41. num. 2.* ubi Menoch. *de retin. rem. 3. n. 273.*

6 Remedium possessorii adipiscendæ ex *L. fin. C. de edic. D. Adrian.* transmittitur ad hæredes, ut scilicet illi immittantur in possessionem hæreditatis, vel bonorum Testatoris. *L. fin. C. de hered. instit. L. hered. appellatio. ff. de V. S.* quamvis hæredis scripti quis esset hæres ab intestato. DD. apud Nosl. *cas. 40. num.* 40. & dummodo hæres agat uti hæres, & non nomine proprio. Lim. si primus hæres adeptus possessionem ab ea cecidit. Bich. *dec. 52. num. 47.* qui tamen tantum loquitur de possessorio reintegrandæ.

7 Remedium Legis diffamari requirit binam citationem. Ecclesia *obs. for. 114.* Gail. *lib. 1. obs. 12.* Gabr. *de act. conclus. 6. num. 21.* Alex. *conf. 108. num. 7. lib. 1.* ut in contumaciam imponatur silentium perpetuum actori. Remedium Legis, *si contendat. ff. de fidejuss.* competit, cum Reus habeat exceptionem, & actor differt agere expectando mortem debitoris, seu Rei, quo casu imploratur officium Judicis ut, declaret sibi exceptionem competere, & silentium actori imponat super actione, quæ duo remedia, quomodo differant, tradunt Covar. *var. res. lib. 1. cap. 18. nu. 3.* de Franch. *dec.* 385. Maur. Burg. *de laudem. inspect. 31. par. 3.* & ibi Adden. Ecclesia *l. c. num. 2.*

8 Remedium *L. 2. C. de rescinden. vendit.* non habet locum in pignore, quia illius dominium est apud debitorem. Merlin. *de pignor. lib. 4. tit. 5. quæst.* 198. & an transeat in hæredes. vide *Lasus*.

9 Remedium extraordinarium non datur, ubi adest ordinarium. *L. quiddam ff. de eden.* Menoch. *de recuper. rem. 15. num. 12.* Sforzia *de in integr. restit. par. 1. quæst. 17.* Tusc. *litt. O. conclus.* 182. Barb. *in L. quia tale 63. ff. sol. matrim.* Lim. si extraordinarium esset utilius ordinario. Pinell. *in L. 2. C. de rescindend. vend. par. 3. cap. 1. num. 19.* Maurit. *de in integr. restit. cap. 11.* Oddosfortia *l. c.* Carpzov. *par. 3. constit. 13. defin. 35. num. 6.* Barb. *axiom. lib. 16. cap. 26. axiom. 6.*

10 Remedium *Leg. fin. C. de edict. D. Adria. tollendo* non competit hæredi hæredis, quando primus hæres possessionem fuit adeptus, quia tunc bona non dicuntur amplius fideicommissaria, sed per aditionem effecta fuerunt libera, ac propria adeuntis. Menoch. *de adipisc. remed. 6. num 246.* Noal. *de transmiss. cas. 39. sub numer. 7. & cas. 40.* & alii apud Bich. *dec. 112. numer. 25. & 26.* sicut non competit, quando voluntas defuncti extra actum nuncupative testandi, probatur solum per testes. Zuchard. *in d. L. fin. numer.* 89. Bald. *in L. generali numer. 4. & 5. C. de SS. Eccles.* Menoch. *de adipisc. remed. 4. a nu 107.* Scaccia *de appellat. quæst. 17. lim. 9. numer. 64. ver. tamen ita.* Galles. *de oblig. camer. quæst. 62. sub numer. 3.* Bich. *dec. 354. num. 9.*

RE-

REMISSIO & REMISSORIA.

Praxis Remissionis, & Remissoria.

1 Remissio crediti, cujus dies nondum cesserat, nunquam inducta censetur. Gomez *ver. res. to. 1. cap. 12. n. 82. vers. Idem adde.* Vinc. de Franch. *dec.* 80. *n.* 24. Bald. *in L. si ita scripsisset. ff. de leg.* 2. Bich. *dec.* 492. *n.* 27. Castr. *cons.* 375. *n.* 5. *vol.* 1. Gabr. *cons.* 72. *nu.* 5. *lib.* 1. Laderch. *cons.* 73. *n.* 7. *vers secundo respondeo.* Surd. *cons.* 70. *n.* 4. Decian. *cons.* 105. *n.* 14. *lib.* 3.

2 Remissio expressa non extenditur ad jus de futuro, multo minus tacita. Castr. *in L. in executione* 84. §. *Item si ff. de V. O.* Surd. *cons.* 70. *n.* 10. Bich. *dec.* 341. *n.* 10. Bald. *in cap.* 1. *n.* 4. *tit. Imperator.* Lotharius. Zuchard. *in L.* 1. *n.* 25. & 133. *C. de pact.*

3 Remissio moræ incursæ per emphyteutam inducta censetur, si Dominus directus recipit Canones etiam cum clausulis præservativis, quia receptioni est incompatibilis limitatio contractus in futurum, & inest tacita obligatio perseverandi in contractu. Ruin. *cons.* 110. *lib.* 1. Clarus *in §. emphyteusis quæst.* 10. *n.* 1. Corbul. *de caus. privat. ob non sol. Can. limit.* 21. *n.* 1. & *seq.* Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 138. *n.* 6. Surd. *cons.* 86. *n.* 14. Mant. *dec.* 200. *n.* 2. Buratt. *dec.* 124. *n.* 10. Bich. *dec.* 341. *n.* 20. Rota *divers. dec.* 896. *n.* 4. & 5. *par.* 5. Adden. ad Buratt. *dec.* 617. *n.* 8.

4 Remissio proprii juris inducta censetur, si creditor consensit alienationi bonorum favore aliorum creditorum, quæ tantum operatur quoad jura competentia tempore præstiti consensus, non vero ad illa, quæ tunc non competebant, nec exerceri poterant. Castr. *cons.* 375. *n.* 5. Laderch. *cons.* 73. *num.* 7. Surd. *cons.* 70. *num.* 4. Bich. *dec.* 492. *num.* 26.

5 Remissio ususfructus facta ab Ecclesia sapit alienationem. Bald. *in auth. hoc jus porrectum. n.* 6. *C. de SS. Eccles.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. quæst.* 20. *cap.* 33. *n.* 1. Bich. *dec.* 662. *n.* 9. quia remissio certi juris est donatio. *L. si quis delegaverit.* 12. ubi Bart. *ff. de novat. L. pactum ubi.* DD. *C. de pact.* Carpzov. *par.* 4. *constit.* 29. *defin.* 29. *num.* 6. Barb. *axiom. lib.* 16. *cap.* 27. *ax.* 2. Rota *in Romana fideicom. de Marianis.* 16. *Martii* 1643. Merlin. *dec.* 568. *n.* 8. & 19.

6 Remissio injuriæ non operatur remissionem etiam damnorum, & ejus, quod interest. *L.* 7. *ff. de condict. furt.* Bald. *lib.* 2. *cons.* 295. Alex. *lib.* 5. *cons.* 168. quia nemo tenetur remittere æstimationem damni, sed bene iracundiam, & vindictam. *cap. si quis iratus.* 2. *quæst.* 3

7 Remissio pœnarum nonnisi Principi competit. *L. pœnam* 15. *C. de pœn. cap. irrefragabili.* 13. *de off. Ordin.* Bodin. *de regal. lib.* 1. *cap.* 10. Barb. *l. c. ax.* 8. Thes. *dec.* 21. Riccius *in prax. tempos. Cleric. par.* 4. *res.* 121.

8 Remissio Rei, si fit ad ejus instantiam, debet fieri ejus expensis, si vero est pauper, debet fieri expensis accusatoris, vel fisci, si vero fit ad instantiam Judicis, ad quam debet fieri expensis petentis. DD. apud Sperell. *dec.* 18. *per tot.* Riccius *in praxi par.* 2. *res.* 71. non fit, nisi requiratur. Covar. *pract. quæst. cap.* 11. *n.* 6. Clarus *in §. fin. quæst.* 38. Ciarlin. *controv. for. cap.* 19. *num.* 6. & 28. & 39. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 19. & 20 Riccius *loc. cit.* Farin. *in prax. quæst.* 7. *nu.* 7. *vers. sed contra.*

9 Sed quid dicendum est de remissione furis inventi cum re furata in alio loco, in quo non est subditus, erit ne retinendus, & ibi puniendus ratione contrectationis rei alienæ, & prorogatæ quodammodo jurisdictionis? affirmant quamplurimi, quos longa serie citat Ciarlin. *controv. for. cap.* 19. *num.* 1. quorum Antesignanus videtur fuisse Bart. *in L. si dominium. num.* 2. *ff. de furt.* & *in L. si adducta. num.* 1. *in fin. C. de furt.* Cabal. *res. crim. cent.* 2. *cas.* 163. Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæst.* 38. *n.* 45. contrariam tamen, quod Judex loci, in quo fur fuit repertus ex defectu jurisdictionis non possit cognoscere de delicto commisso extra suum territorium, juxta *L. fin ff. de Jurisd. omn. Jud. auth. qua in provincia. C. ubi de crim. agi oport.* & quia ex contrectatione rei alienæ non nascitur actio nova, & novum delictum. *L. ei qui. ff. de furt. L. infitiando. §. in fraud. ff. eod.* uti discurrunt Covar. *pract. quæst. cap.* 11. *n.* 9. Fachin *l. c. cap.* 19. *vers. Ego hanc.* Clar. *in §. fin. quæst.* 38. *n.* 16. Farin. *in prax. quæst.* 7. *n.* 7. *vers. sed contra.* & *de furt. quæst.* 174. *n.* 55. & *num.* 58. & plures alii, quos citat Ciarlin *l. c. num.* 6. Hoc certum est, quod fur, qui cum re furata pertransit alienum territorium, possit a Judice & debeat capi, ut res furata restitui possit suo Domino, quamvis contra illum procedere non posset. Ciarlin. *l. c. n.* 10. Cabal. *d. cas.* 163. *nu.* 6. Farin. & alii. Et si fur a Domino rei furatæ in aliena Civitate deprehensus factis, & verbis se opponit Domino recuperare conanti; tunc ratione novæ contrectationis rei alienæ in alieno territorio, potest in loco novæ contrectationis puniri. §. *gallinarum. Instit. de rer. divis.* & alii apud Ciarlin. *loc. cit. num.* 11. Limit. si fur non fuit captus cum re furata, sed tantum cum pretio illius alibi forte venditæ. Farin. *de furt. l. c. num.* 56. Bajard. ad Clar. *quæst.* 38. *n.* 41. Bertazol. *cons.* 40. *num.* 4. *lib.* 1. & alii apud Ciarlin. *n.* 13. Idem dic, si fur eodem die, quo fuit furatus, rem furatam transtulit ad aliud territorium, quia tunc præsumitur animo destinasse sic contrectandi in alio loco, aut ad alium locum, aut si fur ea intentione fuit furatus, ut rem furatam ad alia loca transferret. Farin. *l. c. n.* 61. Capyc. *dec.* 204. *n.* 2. *vers. prima est.* Idem dic in vagabundo, qui ubique capi, & judicari potest, juxta illud *ubi te invenero, te judicabo. L.* 1. *C. ubi de crim. agi oport.* Farin. *l. c. n.* 62. quia vagabundi ibi sortiuntur domicilium, ubi inveniuntur. Ciarlin. *n.* 15. & 16. quod idem dicendum de raptore, quia raptor tanquam vagabundus non habet privilegium fori. Præterea quamvis fur, qui cum re furata se transtulit ad alienum territorium, & ibi fuit deprehensus, ejiciendus est a loco, in quo fuit repertus cum re furata, & in exilium mittendus, si illius remissio non fuit petita, & quamvis non posset criminaliter puniri, saltem poterit affici pœna extraordinaria. Ciarlin. *num.* 30. Et si fur confugerit ad Ecclesiam cum re furata, poterit a Judice Ecclesiastico arrestari, & ab Ecclesia extrahi, ut res furata per vim illi auferatur, & Domino restituatur, & poterit etiam puniri ob iniquam contrectationem in Ecclesia. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 20. *n.* 15. Guttierez *pract. qq. civil. lib.* 1. *quæst.* 1. *n.* 21. Farin. *de Immun. Eccles. cap.* 16. *n.* 218. Clar. *in §. fin. quæst.* 38. *n.* 19. *vers. est autem.* Tandem est certum, quod si fur a Judice loci, in quo fuit patratum delictum, non fuit facta requisitio, remitti non debeat. Covar. *l. c. cap.* 11. *n.* 9. Clar. *l. c.* Farin. *in prax. quæst.* 7. *n.* 7. *in fin.* Ciarlin. *l. c. n.* 39. Et de generali consuetudine Italiæ remissio, quamvis fuerit petita, non fit, nisi in atrocissimis. Capyc. *dec.* 104. *n.* 3. Covar. *l. c.* Farin. *d. quæst.* 7. *n.* 27. & *seq.* Videri potest de hac materia Riccius in praxi *Remissionis*, qui materiam late pertractat *post par.* 4. *per totam.*

Quæres, an Judex, cui fit remissio Rei, teneatur 10
stare processui facto per Judicem remittentem? Negativa est communis, sed novus debet formari processus. Farin. *de inquis. quæst.* 7. *num.* 43. Artaman. *de delict. dec.* 4. Bart. *in L. Divus in* 1. *col. ff. de custod. Reor.* & *in L. non dubium. ff. eod.* Dec. *in cap. at si Clerici. de Jud.* Clar. *in §. fin. quæst.* 36. *num.* 44. Capella Tholos. *dec.* 425. & alii apud Riccium *in praxi Remiss. quæst.* 7. Et non tantum Judex Ecclesiasticus non debet stare processui facto a Judice sæculari. Dec. *l. c.* Bald. *in auth. si Clericus. C. de Episc.* & *Cler.* Aufret. *de potest. Jud. sæcul. super Eccles. reg.* 4. *n.* 31. Cartar. *de execut. senten. cap. fin. num.* 4. & 5. Covar. *pract. quæst. cap.* 33. *num.* 7. sed nec Laicus, cum remittitur illi Clericus degradatus, non tenetur stare processui facto a Judice Ecclesiastico. Fel. *in cap. at si Clerici. de Jud.* Bart. *in d. L. non dubium.* Bald. *in L. placet. C. de SS. Eccles.* Foller. *in pract. crim. §. penult. num.* 56. Imo neque quando imploratur brachium sæculare, Judex Laicus tenetur stare processui facto a Judice Ecclesiastico. Innoc. *in cap. in fin. de off. Ordin.* Maranta *in speculo disp.* 1. *num.* 26. Covar. *pract. quæst. cap.* 10. Felin. *in cap. significasti col.* 2. *de off. Deleg.* & alii quos citat Riccius *l. c. num.* 4. quod tamen non procedit, si imploratur brachium pro executione sententiæ jam latæ ab Ecclesiastico super crimine hæresis. Abb. Imol. & alii. *in cap.* 1. *de off. Ordin.* Bald. *in auth. Clerici. C. de Episc.* & *Cler.*

Boer.

Boer. dec. 90. & alii apud Riccium l. c. vel si Judex Ecclesiasticus tantum peteret sibi accommodari familiam pro executione suæ sententiæ, quia tunc secundum omnes DD. Laicus potest cognoscere de viribus sententiæ Judicis Ecclesiastici. Alciat. in cap. 1. n. 120. de off. Ord. vide quæ diximus in prax. Jud.

11 Remissio Delinquentis non est facienda Judici, qui nullam in delinquentem habet jurisdictionem. Butr. in cap. ult. num. 9. de foro compet. Aretin. de Jud. num. 12. & 13. Boss. de foro compet. num. 51. Thes. dec. 90. post. n. 5. Fachin. lib. controv. Jur. cap. 122. Fachin. de inquis. quæst. 7. a num. 37. quia remissio fit ad finem puniendi delinquentem, sed Judex, qui nullam in delinquentem habet jurisdictionem, non potest illum punire. cap. a nobis. de sent. excom. quamvis contrarium sententiam tenet Covar. pract. quæst. 11. n. 6. Socin. jun. in cap. postulasti n. 14. vers. non oberit de foro compet. Clar. in §. fin. quæst. 90. Peguer. dec. 2. & alii apud Riccium l. c. quæst. 10. n. 4.

12 Remissio non fit in levibus delictis, sed tantum in gravibus. Capella Tholos. dec. 319. Covar. l. c. n. 8. Clar. in fin. q. 38. vers. scias tamen. Farin. de inquis. q. 7. nu. 45. Boss. de foro comp. nu. 178. quia in levibus quis non venit puniendus. L. levia. ff. de accusat. Riccius l. c. q. 11. nu. 4. apud quem alii.

13 Quæres secundo, an ut fiat remissio, sit necessaria criminis cognitio? Responsio est affirmativa. gl. in Clem. pastoralis. ver. de mora. de sent. & re jud. Butr. & Bald. in L. 1. C. ubi de crim agi opor. nu. 2. Dec. cons. 346. nu. 6. vol. 2. Mant. cons. 17. vol. 1. Bursat. cons. 49. Menoch. cons. 557. num. 5. vol. 4. Fel. in cap. fin. col. ult. nu. 20. de foro comp. Gamma dec. Lusit. 363. Cevall. q. 154. nu. 4. quia ubi potest esse tertii præjudicium, adhibenda est causæ cognitio. L. nec quicquam. §. ubi decretum. ff. de off. Procons. L. in omnibus. ff. de R. J. Batt. in L. Judices. 2. notab. C. de Jud. tum ne infamia quis, qui est innocens, notetur. Bald. in L. 1. ff. de Jud. quæ tamen non procedunt, quando remissio fit Clerici a Laico Jud. Ecclesiastico, & e contra. Riccius in praxi Remissionis. quæst. 12. nu. 4. & 5.

14 Remissio non habet locum, quando pro delicto agitur civiliter, & non criminaliter, sive delictum sit leve, sive gravissimum. Bart. in L. si cui. in fin. ff. de accus. Bald. in L. executorem. in 2. not. C. de execut. rei jud. Castr. in L. si ego in principio. ff. si cert. pet. Oldrad. cons 224. Capella cons. 59. Abb. in cap. fin. nu. 15. de foro compet. Covar. l. c. num. 7. Capella Tholos. dec. 319. Guido pap. dec. 202. Dec. cons. 217. nu. 4. vol. 1. Bursat cons. 23. Clar. in §. fin. q. 38. nu. 22. & alii apud Riccium l. c. q. 14. per tot. Et quibus delictis sit facienda remissio, vide Riccium l. c. a q. 18. usque ad q. 20.

15 Remissio Delinquentis debet fieri ad Judicem loci delicti, non originis. Sperell. dec. 17. nu. 34. & 35. nisi Judex originis prævenisset in procedendo. Riccius l. c. Abb. in cap. fin. col. 9. vers. nota tamen. de foro comp. Socin. in cap postulasti. de foro compet. Covar. pract. q. c. 11. vers. quinto in delictis. Vinc. de Franc. dec. 37. num. 1. & 2. quia forus delicti est principalior. Thes. dec. 90. col. 2. Grass. de effect. Clericat. eff. 1. num. 1270. quamvis delictum fuisset inchoatum in loco originis Vinc. de Franch. l. c. nu. 5. & 6.

16 Remissoria in causa pensionis est concedenda, quia prophana dicitur, & nihil habet spiritualitatis, nec connexionis cum titulo Beneficii, sed quid temporale reputatur. Rota apud Veral. dec. 99. par. 1. & coram Ludovis. dec. 403. num. 2. data tamen articulorum relevantia, quia ista si detur, etiam sine fumo in prophanis remissoria conceditur. Rota apud Verall. dec. 68. & dec. 348. num. 1. par. 1. recent. & 132. nu. 4. ac dec. 696. num. 2. par. 2. recent. Merlin. dec. 732. & & quamvis quando semel fuit concessa, denegetur in eadem causa. Rota coram Ludov. dec. 367. numer. 2. Merlin. dec. 656 tamen cum districtus, & luculentius proponitur probandum id, quod antea confuse, & in genere respectu plurium corporum bonorum, v. g. deductum fuerat, & ab universali ad particularem, & individuam probationem descenditur, non denegatur secunda remissoria. Rota apud Merlin. l. c. dec. 23. nu. 2. & coram Ludovis. dec. 191. nu. 3. & in Trullen. profess... 10. Aprilis. 1630. coram Merlino.

17 Remissoria in causa prophana conceditur in qualibet Instantia etiam sine fumo, si sit relevans. L. Judices. & auth. apud eloquentissimum. C. de fide instrum. Put. dec. 374. lib. 2. Caputaq. dec. 68. par. 3. Cæs. de Grass. dec. num. 10. de dilat. Rota coram Ludovis. dec. 124. & ad hoc, ut concedatur quoad omnes articulos, sufficit, quod unus articulus sit relevans. Rota dec. 677. num. 1. par. 1. & dec. 661. num. 4. par. 2. recent. & quamvis contra legem remissoria non detur, juxta Rotam dec. 212. num. 1. par. 1. recent. & coram Ludovis. dec. 182. num. 1. fallit tamen, quando lex fuit consuetudine ablata; quia tunc non est respuenda probatio consuetudinis, a qua lex solet recipere interpretationem. Merlin. dec. 595.

18 Remissoria non dicitur legitime concessa, nisi fuerit prius citatus Procurator. Rota apud Merlin. dec. 44. Vant. de nullit. ex defec. habilit. aut mandati. Non conceditur super articulis, super quibus fuerunt jam testes examinati. Caputaq. dec. 50. nu. 6. par. 3. Rota dec. 712. nu. 5. par. 2. recent. apud Merlin. dec. 369. n. 1. neque contra ea, super quibus sunt publicæ scripturæ in contrarium, & probatio per testes contra scripturas publicas non relevat. Bellamer. dec. 9. Seraph. dec. 1460. n. 3. Rota dec. 589. n. 1. par. 2. recent. Denegatur etiam super his, quæ per scripturam probari possunt, & super materia impertinenti. Merlin. l. c. Cassad. dec. 2. & 3. num. 1. de dilat. Caputaq. dec. 54. & 66. par. 3. Mohed. dec. 5. num. 5. de prob. Item quando petitur in ultima instantia, quia tunc resultat magna præsumptio calumniæ. Rota dec. 322. lib. 3. par. 3. divers. & apud Seraph. dec. 1450. num. 1. & coram Ludovis. dec. 356. nu. 8. Merlin. l. c. n. 6.

19 Remissoria non denegatur, quando continet articulos relevantes, & datur fumus boni juris etiam in Beneficialibus. Rota apud Cassad. dec. 3. de dilat. Seraphin. dec. 1364. n. 3. Rota dec. 677. nu. 1. par. 1. recent. & in prophanis datur etiam sine fumo. Merlin. dec. 102. etiam ad prob. Juspatr. Merlin. dec. 87. n. 4. & ut concedatur, non est necessarium, quod omnes articuli sint pertinentes, & possint probari per scripturas. In causa tamen beneficiaria non potest concedi, nisi prius facta obligatione de stando unicæ sententiæ, & apposito sequestro, si petens remissoriam est in possessione Beneficii. Put. dec. 40. lib. 1. & dec. 297. n. 4. lib. 1. & Rota apud Merlin. dec. 86. n. 13.

20 Remissoria non datur ad probandum, quod probatum non relevat. L. ad probationem. C. de probat. Rota apud Cassad. dec. 1. & 2. de dilat. Mohed. dec. 5. n. 4. de prob. Caputaq. dec. 32. n. 3. par. 2. Seraph. dec. 1364. n. 2. & apud Ludovis. dec. 81. n. 3. & dec. 356. n. 1. Merlin. dec. 101. nu. 1. & dec. 513. Datur expensis petentis, licet testes debeant testificari pro utraque parte super interrogatoriis. cap. statutum. de rescript. in 6. Ecclesia obs. for. 60. de appell. Gail. lib. 1. obs. 99.

21 In criminalibus, licet de jure concedatur. Clem nu. de off. Deleg. Fel. in cap. cum causam. de testib. Gabr. de malef. conclus. 25. lib. 7. Gail. lib. 1. conclus. 96. Farin. in prax. quæst. 77. Clar. in §. fin. quæst. 26. tamen de consuetudine universali aliter receptum est. Mynsign. obs. 40. Clar. l. c. Tusc. litt. R conclus. 154. Farin. l. c. & Ecclesia obs. for. 57. de appell. Debet dirigi ad Judicem, qui communi partium consensu fuerit electus, & ideo in concedendis remissoriis est citanda pars ad concordandum in Judicem, ita Farin. in prax. quæst. 77. Ecclesia obs. for. 58. de appell. & si discordent, debet dari lista suspectorum, & non suspectorum, & Judex ex officio tunc potest eligere Commissarium non suspectum, neque sufficit consensus Procuratoris sine speciali mandato.

22 Remissoria non datur ad probandum per testes, quod potest probari per scripturas in Beneficialibus. Bellam. dec. 9. Rota apud Bich. dec. 473. nisi aliter probatio haberi non posset, & sic probatio per testes sit relevans. L. Judices. C. de fide instrum. Veral. dec. 9. par. 3. Cassad. dec. 2. de dilat. ita tamen, ut tunc in causa Beneficiali apponatur sequestrum, juxta superius dicta ex Merlin. Dummodo non petatur ad dilationem causæ; nam tunc denegatur. Ecclesia obs. for. 55. de appell. Gratian. disc. for. cap. 199. Bich. dec. 573. & dec. 14. nu. 9.

23 Remissoria quoties articuli sunt relevantes, & causa est prophana, semper est concedenda, sine retardatione tamen expeditionis, & sufficit, quod unus articulus sit relevans. Rota apud Rubeum dec. 585. nu. 2. par. 5. recent. Limit. si probatum nihil relevaret, quia tunc

esset

esset deneganda. Rota *l. c. dec.* 586. & post Pajatell. *dec.* 21. Limit. præterea, si potest fieri probatio per scripturam, Bich. *dec.* 42. etiam in gradu restitutionis in integrum. Idem *l. c. nu.* 10. *&* *dec.* 265. *&* 270.

24 Remissoria semper denegatur, quando adest suspicio calumniæ; est autem talis suspicio, cum remissoria petitur in audientia ultima. Rota apud Rubeum *l. c. dec.* 555. & post Pajatell. *dec.* 21. Bich. *dec.* 142. & diximus supra ex Merlin.

25 Remissoria conceditur super iisdem articulis, cum continent materiam magis specificatam, dummodo major distinctio, & specificatio non sit in solo cortice verborum. Ludovis. *dec.* 191. *nu.* 3. & articuli antiqui tacite id non comprehendant quoad necessitatem facti, & probationis, sed solum quoad necessitatem facti, non probationis, veluti si in articulis antiquis articulatur, quod Titularis pro solutione pensionis transmisit singulis annis frumentum ad pensionarium, & idem in substantia articulatur in novis, addito solum, quod pensionario absente fuit transmissum frumentum ad ejus Procuratorem. Bich. *dec.* 25. *a num.* 10. *usque ad* 12. *&* *dec.* 398. *num.* 2.

26 Remissoria uni concessa debet etiam alteri concedi, ut servetur inter partes æqualitas in judiciis, præsertim quando causa pendet in gradu restitutionis in integrum, & non remanet alia Instantia, ne probationes coangustentur. *L. ult. C. de furt. & lit. expen. cap. in judiciis.* ubi gl. *de R. J. in* 6. Buratt. *dec.* 24. *nu.* 10. *&* *dec.* 816. *nu.* 4. Cavaler. *dec.* 289. *nu.* 4. Bich. *dec.* 75. *n.* 6. *&* 7. *&* *dec.* 499. *nu.* 8. *&* *dec.* 573. *nu.* 10.

27 Remissoria datur ad justificandum gratiam Apostolicam; nam cum articuli tendant ad illius executionem, relevantes dicuntur, & ad hunc finem sufficit probabilis relevantia articulorum, quia plena, & concludens requiritur post factas probationes ad causæ definitionem, imo sufficit, relevantiam esse dubiam. Ludovis. *dec.* 124. *num.* 3. Bich. *dec.* 398. *num.* 1. 7. *&* 8. Caputaq. *dec.* 61. *sub num.* 1. *vers. sed hoc judicari debet. par.* 3. Rota *in Hispal. Decimarum.* 26. *Jun.* 1647. §. *fin. coram Corrado. & in Pisauren. donat.* 46. *Jun.* 1647. *& quamvis coram Ottobono.*

28 Datur etiam post didicita testificata super articulis diversis, & quando concurrit favor Ecclesiæ. Ludovis. l. c. Buratt. *dec.* 163. *nu.* 3. Bich. *dec.* 150. *num.* 8. *&* 9. Rota *in Saguntina media annata.* 12. *Jun.* 1598. *coram Lítta*, aut ad probandum majorem, vel minorem valorem, Bart. *in L. cum furti. nu.* 4. *ff. de in lit. jur.* Rota *dec.* 41. *nu.* 19. *par.* 7. *recent.* apud Bich. *l. c. nu.* 10.

29 Remissoria ex sola relevantia absque fumo conceditur in prophanis etiam post discussa dicta testium, si solemnis publicatio non intercessit mediante trasportatione a Judice a quo a Judicem ad quem. Cæs. de Graff. *dec.* 1. *nu.* 10. *de dilat.* Cavaller. *dec.* 222. *num.* 3. Coccin. *dec.* 149. *num.* 1. Bicchius *dec.* 499. *a num.* 1. Ludovis. *dec.* 270. *nu.* 6. quæ quidem dicta testium ad effectum remissoriæ non dicuntur discussa ex simplici traditione summarii. Rota *dec.* 493. *n.* 4.

30 Remissoria datur ad faciendum novum examen, quando primum est nullum ex defectu citationis. Bich. *dec.* 130. *num.* 15. ubi Rota *dec.* 53. *de testib. in novis.* Cavaller. *dec.* 425. *num.* 55. Item quoties articuli tendunt ad victoriam causæ in judicio manutentionis. Bich. *dec.* 523. *num.* 3.

31 Remissoria denegari non potest ob præsumptam calumniam, eo quod materia articulata non fuit probata in prima instantia; quia possum probare in secunda, quod non probavi in prima, & de facili negari non debet, quando articuli sunt relevantes. *L. per hanc. C. de tempor. appell.* Scaccia *de appell. quæst.* 3. *nu.* 1. *&* *quæst.* 84. Seraph. *dec.* 575. *num.* 4. Ægid. *dec.* 624. Rota *dec.* 328. *num.* 6. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 270. *num.* 14. *&* 15.

32 Remissoria in summarissimo non datur, neque concedi solet, quamvis articuli sint relevantes, nisi cum clausula absque judicii possessorii retardatione. Bich. *dec.* 523. *num.* 9. Seraph. *dec.* 294. *num.* 1. *& seq.* Rota *dec.* 585. *num.* 13. *par.* 5. *&* *dec.* 242. *num.* 10. *par.* 7. *recent.*

33 Remissoria denegatur, si articuli continent res objectivas, & criminosas, & non adsit fumus talis, qui faciat semiplenam probationem. Put. *dec.* 18. *de dilat.* Bich. *dec.* 14. *num.* 1. *&* 2. neque ad probandam falsitatem non dato fumo falsitatis. Ibidem *nu.* 3. Buratt. *dec.* 28. *nu.* 7. *&* *dec.* 357. *num.* 6. Rota *dec.* 146. *n.* 6. *par.* 5. *recent.* Item si post discussa testium, super quibus innititur sententia, vel decisio fuerit petita, quia oritur vehemens suspicio, quod remissoria petatur ad effectum evitandi decisionem factam, & differendam causæ expeditionem. Rota *dec.* 406. *num.* 2. *dec.* 571. *nu.* 2. *par.* 2. *recent. &* *dec.* 325. *num.* 22. *par.* 5. *&* *dec.* 587. *num.* 4. coram Buratt. *& in Milevit. Prioratus Navarra* 31. *Jan.* 1627. apud Bich. *loc. cit. num.* 5. Item si tendit ad probandum inverisimilia. Bich. *dec.* 45. *num.* 4. Rota *dec.* 546. *num.* 10. *&* *dec.* 325. *nu.* 23. *par.* 5. *recent. &* *dec.* 266. *nu.* 15. *par.* 6. *&* *dec.* 414. *num.* 3. *coram Ludovis.*

Remissoria petita in ultimis audientiis, postquam lis diu fuit tam partibus, quam in Curia agitata, uti tendens ad defatigandam partem, & retardandam causæ expeditionem, venit deneganda. Caputaq. *dec.* 63. *nu.* 1. *par.* 3. Mant. *dec.* 61. *nu.* 5. Rota *dec.* 712. *num.* 5. *par.* 1. *recent. &* *dec.* 235. *num.* 9. *part.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 142. *num.* 1. non conceditur ad probandum stylum procedendi ad subhastationem, cum is probari possit per scripturas, & per acta judicialia. Ægid. *dec.* 9. *num.* 6. *vers. facit quia.* Rota *dec.* 44. *&* 45. *de testib. in antiq. &* *dec.* 253. *nu.* 1. *par.* 7. *recent. &* *dec.* 596. *num.* 8. *par.* 1. *recent. &* *dec.* 18. *n.* 6. *par.* 6. *recent.* 34

Remissoria non datur ad probandas exceptiones personales contra Testes Adversarii. Bich. *dec.* 335. *num.* 15. Caputaq. *dec.* 54. *par.* 3. Rota *in Vincent. Prioratus.* 4. *Novembris.* 1611. *coram Innoc. X.* Item quando materia articulata est suspecta de mandacio. Bich. *dec.* 412. *nu.* 7. apud quem Rota *in Auximana prædii.* 29. *Maii.* 1648. *coram eodem.* Item ob suspicionem calumniæ, quæ oritur ex eo, quod illam petens testes alias in partibus examinavit, qui meliores, & magis informati præsumuntur. Mant. *dec.* 61. *num.* 5. Pennia *dec.* 289. *num.* 2. *&* 3. Buratt. *dec.* 357. *num.* 1. *&* *dec.* 180. *nu.* 4. Bich. *dec.* 412. *n.* 12. 35

Ad effectum restitutionis in integrum denegatur ob quamcunque levem suspicionem calumniæ. Bich. *dec.* 86. *num.* 3. Seraph. *dec.* 1308. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 276. *nu.* 7. Dicitur autem calumniose peti, si lis per plures annos agitata fuit, & testes commode examinari potuerunt, quia tunc præsumitur peti ad defatigandum Adversarium longiori litigio. Put. *dec.* 195. *lib.* 1. Caputaq. *dec.* 63. *nu.* 1. *par.* 3. Mant. *dec.* 61. *nu.* 5. Rota *dec.* 712. *num.* 5. *par.* 11. *recent. & in Cremonen. pens.* 4. *Maii* 1635. *coram Coccino.* apud Bich. *dec.* 86. *a numer.* 3. *&* *dec.* 335. *num.* 15. 36

Remissoria non datur in Beneficialibus, maxime si nullus fuit datus fumus, & fumus resultans ex testibus nulliter examinatis non sufficit, quando plura in contrarium concurrunt. Buratt. *dec.* 23. *num.* 8. *&* *dec.* 273. *num.* 4. Bich. *dec.* 232. *nu.* 1. *&* 3. multo minus contra propriam confessionem. Rota coram Ludovis. *dec.* 523. *num.* 4. Bich. *l. c. num.* 15. neque datur post rem judicatam, nisi constet de relevantia, & fumus concurrat. Seraph. *dec.* 1308. Cavaler. *dec.* 208. Bich. *dec.* 165. *num.* 1. Caval. *dec.* 208. *num.* 1. *&* *dec.* 281. *num.* 4. Caputaq. *dec.* 51. *par.* 3. Rota *dec.* 125. *num.* 10. *par.* 5. *recent.* 37

Remissoria secundo concedi non debet, si illam petens materiam articulatam in alia instantia non probavit, præsertim post didicita testificata. Bich. *dec.* 227. *num.* 14. *&* *dec.* 25. *num.* 15. Severol. *de remiss. cap.* 6. *num.* 2. Brocac. *de remiss. cap.* 3. *num.* 27. Rota *dec.* 367. *num.* 2. *coram Ludovis. &* *dec.* 235. *num.* 1. *par.* 5. *recent.* & *dec.* 306. *num.* 7. *par.* 6. 38

Remissoria non datur ad evertenda fundamenta decisionum in causa emanatarum, nisi cesset omnis suspicio, quod petatur calumniose ad evertenda decisionis fundamenta. Coccin. *dec.* 338. *num.* 2. *&* 3. Bich. *dec.* 668. *num.* 6. *&* 8. Rota *in Valentina juris sedendi.* 15. *Martii.* 1638. *coram Panzirolo.* 39

Praxin Renovationis vide *Emphyteusis*, *&* *Investitura.*

Re

RENUNTIATIO.

Praxis Renuntiationis.

1 Renuntiatio non præsumitur, sed potius omnis interpretatio sumitur, ut hæc præsumptio caeludatur. Sperell. decis. 157. num 30. Dec. cons. 308. num. 8. Tiraquel. de retrac. lign. §. 36. gl. 2. nu. 50. Rota in Burgen. jurisdict. 8. Aprilis. 1583. coram Seraph. & apud Cavaler. dec 97. num. 10. præsertim in fœmina, quæ præsumitur avarissima. L. stipulata ff. de donat. int. vir. & uxor. L. si ego. ff. ad Vellejan. & ideo in illa præsumitur potius error quam renuntiatio. Decian. cons. 60. nu. 4. circa med. cap. super hoc de renunt. Menoch. de præs. lib. 3. præs. 45. nu. 11. quia est quædam donatio, & dilapidatio. L. contra. 28. §. filius. ff. de pact. Barb. axiom. lib. 16. cap. 31. ax. 7.

2 Renuntiatio non trahitur ad incognita, neque ad novum jus, quod ea nova causa posset competere, quamvis sit generalis. Sylvat. lib. 1. cons. 48. num. 41. quia nemo intelligitur renuntiare juri suo, quod ignorat. L. si mater. ff. de inoff. testam. Dec. cons. 180. nu. 8. Gail. lib. 2. obs. 41. nu. 2. Fachin. lib. 11. controv. Jur. cap. 65. Menoch. cons. 211. nu. 10. & ideo ut renuntiatio valeat, renuntians debet certiorari. Bich. dec. 7. num. 20. L. mater decedens. & ibi Bart. sub num. 4. ff. de inoff. testam. Paris. cons. 12. num. 78. lib. 2. Ofasc. decis. 75. num. 5. Seraph. dec. 1177. num. 4. Cavaler. dec. 340. num. 4. & renuntians in dubio ignorasse præsumitur, nisi scientia ex adverso probetur. L. ejus qui §. quod si stipulatum. ff. si cert. pet. Caste. cons. 259. num. 6. circa med. lib. 1. Surd. cons. 395. num. 22. Socin. jun. cons. 228. numer. 117. lib. 1. Ofasc. dec. 112. num. 15. vers. non obstat. Rota dec. 268. sub nu. 3. par. 2. recent.

3 Non extenditur ultra specificata. L. jubemus. 21. C. ad S. C. Vellejan. Decius cons. 352. nu. 7. Carpzov. par. 3. constit. 16. defin. 20. num. 7. quia est strictissimi juris, & stricte interpretanda, ut quam primum operata est aliquid, nihil operari debeat. L. si unus. 27. §. 4. vers. ante omnia. ff. de pact. Bald. in L. in summa. §. sin autem. ff. de condict. indeb. Dec. cons. 164. a no. 6. Craveta cons. 42. nu. 2. & ideo nec de re ad rem, nec de casu ad casum, nec de persona ad personam extenditur. d. L. jubemus. Gail. lib. 2. obs. 148. nu. 12.

4 Renuntiatio hæreditatis paternæ facta a filia illam non excludit a bonis, quæ pater propter secundas nuptias tenetur servare filiis primi matrimonii. Covar. in cap. quamvis. par. 3. §. 3. num. 1. Imo nec excludit illam a successione ejusdem fratris in bonis paternis, quamvis renuntiatio fuerit jurata. vide Filia. Potest rescindi propter enormem læsionem. Fachin. lib. 8. controv. Jur. cap. 69. apud quem Communis. Covar. in d. cap. quamvis. par. 3. §. 4. Menoch. de arbitr. cas. 149. Gabr. de Jure dot. conclus. 1. qui testatur de Communiori.

5 Renuntiatio matris secundum multos nocet filiis, quo minus ea præmoriente possint ex persona propria succedere Avo in hæreditate, sed juxta plures non præjudicat, nisi supervivat. Fachin. lib. 3. controv. Jur. cap. 23. ubi Covar. Crav. & alii. Noal. de transmiss. cas. 73. Capon. disc. for. cap. 150. Gabr. de jure. dot. conclus. 1. nu. 43. Faber in C. tit. de pact. defin. 1. & 14. Rol. cons. 11. Paschal. de patr. pot. par. 3. & cap. 7.

6 Renuntiatio habet implicitum pactum de non repetendo; quia renuntianti jura sua non datur ad ea regressus. Tusc. litt. L. conclus. 175. Ciarlin. controv. for. cap. 175. num. 6. L. 17. §. 1. ff. de acquir. hæred. L. postquam liti. 4. C. de pact. cap. quam periculosum. ubi gl. 7. quæst. 1. cap. 1. §. præterea. quib. mod. feud. amitt. cap. cum inter. 16. ubi gl. de elect. Farin. lib. 1. cons. crim. 7. nu. 2. Berlich. lib. 2. conclus. 22. nu. 68. Barb. axiom. lib. 16. cap. 31. ax. 3. & non extenditur ad bona quæsita post renuntiationem ab eo, cujus hæreditati fuit renuntiatum. DD. apud Paschal. l. c. Tusc. litt. E. conclus. 252.

7 Renuntiatio sine causa non valet. L. 2. ubi DD. ff. de dolo malo. & met. excep. Felin. in cap. si cautio. de fide instrum. Dec. cons. 181. & 369. Ursill. ad Afflict. dec. 179. Capon. disc. for. 215. quæ causæ ad tres reduci solent. Prima favor, & contemplatio Descendentium natorum, vel procreandorum. Secunda favor agnationis, & familiæ. Tertia, ut cui fit renuntiatio, libera de bonis suis sit facultas disponendi. Crav. cons. 42. Menoch. cons. 6. Covar. in cap. quamvis pactum. de pact. Cancer. lib. 3. var. res. cap. 15. Capon. l. c.

Renuntiatio evanescit sublatis illis, in quorum favorem fuit facta, & sic renuntians redit ad jura renuntiata. Bald. in L. pactum. ff. de collat. ubi Dec. Covar. in 3. par. §. 3. num. 4. Cacher. dec. 98. num. 11. Surd. decis. 252. nu. 4. Ursill. ad Afflict. dec. 161. num. 5. Molfes. ad consuet. Neapol. tit. de renunt. quæst. 2. num. 5. Capon. l. c. num. 7. 8

Renuntiatio alia est extinctiva, alia translativa. Illa est, qua aliquis abdicat jus succedendi v. g. L. si duo ff. de hered. acquir. Menoch. cons. 22. n. 5. Andreol. controv. 310. Capon. disc. for. 219. art. 1. Translativa est, cum quis renuntiat, vel transfert jus succedendi, quod habet, in alium. Olea de cess. jur. tit. 1. q. 2. nu. 14. Capon. l. c. Extinctiva valet in vim pacti de non petendo, licet non accesserit præsentia, & consensus ejus, de cujus hæreditate agitur, juxta L. fin. C. de pact. secus translativa. Saminiatus apud Altograd. jun. cons. 2. Andreol. controv. 310. Gabr. de Jure dot. conclus. 1. Paschal. de patr. pot. par. 3. cap. 7. num. 20. Cacher. dec. 77. nu. 8. 9

Renuntiatio alia est personalis simpliciter, alia realis simpliciter, alia mixta. Prima est, cum quis renuntiat hæreditati alicujus certæ personæ contemplatione certarum personarum. Rota apud Merlin. de legit. dec. 48. Capon. l. c. Clem. Merlin. dec. 62. Realis simpliciter est, qua quis renuntiat omnibus, & quibuscunque bonis, & hæreditatibus in genere præsentibus, & futuris contemplatione certæ personæ. Merlin. l. c. In dubio præsumitur personalis, nisi ex circumstantiis aliud deducatur. Bald. in cap. 1. De his quæ fiunt per agnat. Beroul. cons. 370. lib. 2. num. 9. Molfes. de renunt. q. 3. Surd. cons. 544. Rota apud Merlin. de legit. dec. 80. Altograd. sen. cons. 66. Gratian. disc. for. cap. 568. & 971. 10

Renuntiatio filiæ dotatæ in bonis paternis, & maternis est realis. Capyc. dec. 190. Mastrill. dec. 65. Martha de success. leg. par. 4. quæst. 21. art. 14. præsumitur facta contemplatione fratrum masculorum, quibus deficientibus illa succedit. Fontanella de pact. nuptial. to. 2. claus. 9. gl. un. par. 1. num. 71. Martha l. c. par. 3. quæst. 6. art. 1. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. quæst. 5. Fab. in C. defin. 12. de pact. Andreol. var. res. cap. 232. & Costa de port. Rata quæst. 166. secus si pater facit testamentum, & instituit extraneos, tunc enim illos filia renuntians non excludit, quia per renuntiationem est effecta extranea. Et quare pater a filia recipit renuntiationem, nisi ut de bonis possit libere disponere. Capyc. l. c. Guido Pap. dec. 192. Lim. si renuntiavit favore Religionis, vel illius contemplatione, quam fuit professa, quia tunc renuntiatio est realis. Gratian. disc. for. cap. 368. Conciol. alleg. 31. Farin. in recent. par. 2. dec. 719. Redenascus cons. 146. Conciol. alleg. 50. Ubi an noceat Monasterio. Cyriac. controv. 475. 11

Renuntiatio matris non nocet filiis volentibus succedere ab intestato. Thes. dec. 125. Peregr. de fideic. art. 41. Honded. cons. 75. Surd. de alim. tit. 5. quæst. 7. Fachin. lib. 3. controv. Jur. cap. 71. & renuntiatio bonorum paternorum, & maternorum non est extendenda ad bona fraterna, quia, ut supra fuit dictum, est stricti juris. Rota apud Merlin. dec. 22. Covar. in cap. quamvis. par. 3. cap. 3. & alii. Rota apud Clem. Merlin. dec. 62. & renuntiatio sororis bonis paternis, & materniis valet. Merlin. dec. 374. 12

Renuntiationis materiam tradunt Grass. in §. successio. quæst. 10. num. 13. Gabr. de Jure dot. conclus. 1. Merlin. de legit. lib. 3. tit. 1. q. 10. Mangil. de imput. quæst. 72. Afflict. dec. 161. Capon. disc. for. 216. 13

Renuntiatio fideicom. expressa, vel tacita resultans ex transactione, vel divisione non valet, nisi fuerint visa, & cognita verba testamenti. L. his ff. de transact. & secundum DD. hoc debet exprimi in instrumento renuntiationis, videlicet fuisse visa, & cognita &c. Fusar. de substit. quæst. 594. neque talis transactio valeret etiam jurata, nisi renuncians jurasset se habuisse plenam notitiam contentorum in testamento. Imo licet in instrumento fuisset dictum, esse visum, & cognitum testamentum, tamen constito de errore, non valet renuntiatio. An autem scientia contentorum in testamento 14

præ-

præsumatur. vide *Scientia.* Cyriac. *controv. for.* 610. & quando inducatur, & præsumatur, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 230.

15 Renuntiatio fideicommissi facta a primo substituto non nocet secundo vocatis, sive sit tacita, sive expressa, nisi secundo vocatus esset hæres renuntiantis; quando tamen renuntians non consentit, seu renuntiavit pro se tantum. Fusar. *l. c. quæst.* 597. Bich. *dec.* 18.

16 Renuntiatio juris nondum quæsiti, sed quærendi tantum, vel in spem valet, etiam sine solemnitatibus, & alienatione, quia hæc non est alienatio propria. Fabian. de Monte *de empt. & vendit. quæst.* 24. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap. n.* 290. secus Juris quæsiti. Bich. *dec.* 588. *n.* 25.

17 Renuntiatio fideicommissi non præsumitur ex calculatione rationum sæpius facta, si de fideicommisso nihil unquam fuit dictum. Fusar. *de substit. quæst.* 593 *n.* 21. bene tamen per divisionem, & transactionem factam, si fideicommissum erat purum præsupposita scientia fideicommissi, præsertim concurrente longa taciturnitate, & calculatione rationum, & si divisio esset facta verbis prægnantibus, vel jurata. Lim. si fideicommissum non erat reciprocum, nec reciproce purificatum. Lim. 2. si fideicommissum erat conditionale, vel fuit facta simplex divisio bonorum fideicommisso subjectorum. Fusar. *quæst.* 593. quia divisio non debet operari ultra intentionem dividentium, sed divisio fit, ut unusquisque possideat partem suam. Lim. 3. si oriretur inæqualitas inter dividentes. Resultat ex transactione, si in illa fuit data facultas libere disponendi. Bich. *dec.* 7. *numer.* 12. & 13.

18 Renuntiatio facta a Patre, & jurata contra *L.* 2. *C. de revoc. donat.* quæ irritat donationem ob supervenientiam liberorum, revocatur secundum communem apud Mynsing. *cent.* 5. *obs.* 63. Gail. *lib.* 2. *obs.* 40. Boer. *dec.* 159. Rol. *cons.* 11. *lib.* 1. Seraph. *de privil.* 7. Costa *de port. rata. quæst.* 152. Thes. *dec.* 121. Mant. *de conject. lib.* 18. *tit.* 7. Clar. *in §. donatio. quæst.* 22. Gabr. *de donat. conclus.* 2.

19 Renuntiatio Monialis, quando dicatur nulla, vide Merlin. *dec.* 869. facta a Moniali debet stricte interpretari. *L. quidquid. ff. de V. O.* Rota apud Rub. *dec.* 480. *to.* 2. *par.* 5. *recent.* licet fuerit ampla quoad bona competentia, & competitura. Et si fuit facta favore fratrum, illis obeuntibus ab intestato succedit Monasterium. Rota *l. c. dec.* 543. Cancer. *var. res. cap.* 15. *de renunc.* Salyc. *in L. pact. C. de pact.* Conciol. *alleg.* 31. Covar. *in cap. quamvis. par.* 3. §. 3. *n.* 1.

20 Renuntiatio privilegio censibus bonorum etiam jurata non valet. Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 7. Brunus *de cessione bonor. quæst.* 20. Gutierez. *de juram. par.* 1. *cap.* 18. Thes. *dec.* 36. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæst.* 50. sicut renuntiatio S. C. Vellei. facta a muliere non valet, si Notarius ignorat, quid sit S. C. Vellei, quia non potest testari de eo, quod ignorat. Fachin. *lib.* 15. *controv. Jur. cap.* 65. quamvis alii velint contrarium. vide *Uxor.*

21 Renuntiatio facta a Moniali ante duos menses professionis est nulla ex Concilio Tridentino, *sess.* 25. *cap.* 16. secus si fuit facta intra duos menses, quia Concilium Tridentinum vult fieri renuntiationem, postquam per tempus considerabile permanserit profitenda in Monasterio, & Novitia experta fuerit Religionis austeritatem, & disciplinam, si enim prius faciat renuntiationem, veretur Concilium, quod non sit in plena libertate in emissione professionis propter intempestivam renuntiationem. ita Merlin. *dec.* 869. *num.* 5. Menoch. *cons.* 388. Sanchez. *super Decal. lib.* 7. *cap.* 5. *q.* 3. *n.* 49. Vult ergo Concilium, renuntiationem fieri post decem menses ab ingressu, & quamvis professio differatur ultra duos menses post renuntiationem, hæc non irritatur. ita Navar. & S. Congreg. a Merlin. *cit. n.* 6. Leo *in thes. for. Eccles. par.* 2. *cap.* 1. *n.* 39. Cancer. *var. res. par.* 3. *cap.* 15. *n.* 336. *vers. circa intellectum*, & alii apud Merlin. *l. c.*

22 Renuntiatio facta a Moniali favore fratrum, ut bona sint, & conserventur in familia, remanet resoluta per mortem personarum, ad quarum favorem fuit facta renuntiatio ex cessatione causæ, & renuntianti non nocet. Bald. *in L. pactum sub n.* 9. *vers. quarto quæro. C. de collat.* Alex. *cons.* 29. *sub num.* 3. *vers. & quod dictum pactum. lib.* 3. Paris. *cons.* 26. *num.* 19. *lib.* 3. Berous. *cons.* 170. *num.* 9. *lib.* 2. Menoch. *cons.* 6. *n.* 2. Ossasc. *dec.* 98. *num.* 11. Genuen. *in prax. Eccles. cap.* 30. *quæst.* 201. Rota *in Bononien. de Armis.* 1622. quæ est decisio 48. post Merlin. *de legit. num.* 18. quia etiam de Jure renuntiatio facta patri, & consanguineis, præsumitur facta ad favorem familiæ, ut bona in ea conserventur. Jo. Franc. a Ponte, *cons.* 193. *a num.* 1. Cancer. *var. res. cap.* 15. *de renunc. num.* 17. & 24. Rota *in Romana renuntiationis de Perottis.* 7. *Jun.* 1634. *coram Dunozeto.* Et illa verba ad effectum conservandi bona in familia præcise indicant finem, ad quem dirigitur renuntiatio. *L. hac actio. ff. de calum. L. demonstratio. §. quod autem. ff. de cond. & demonstrat.* Mant. *de tacit. & ambig. lib.* 3. *tit.* 12. *n.* 33. & Gramant. *dec.* 59. *n.* 4.

Renuntiatio facta contemplatione agnationis tacitam in se habet conditionem, dummodo aliquis de agnatione supervivat, & sic extendi non potest ad cognatos, nec extraneos, nec sub dicta conditione censetur comprehensus casus, si ultimus agnatus decedat ab intestato, quamvis renuntiatio fuerit stipulata pro renuntiatario, ejusque hæredibus, & successoribus. Honded. *cons.* 29. *n.* 107. *lib.* 1. Surd. *cons.* 403. *n.* 22. Bald. *cons.* 437. *n.* 2. *lib.* 1. Cancer. *lib.* 3. *var. res. cap.* 15. *n.* 40. Merlin. *dec.* 894. *num.* 6. Bich. *dec.* 586. *a n.* 4. Non dicitur autem favore agnationis, si fuit facta fratribus pro se, & hæredibus, & successoribus quibuscunque, quia hoc verbum comprehendit etiam hæredes extraneos. Rol. *cons.* 69. *n.* 28. Dec. *cons.* 294. Bart. *in L. Gallus. §. etiam n.* 5. *ff. de liber. & posthum.* Bich. *l. c. n.* 7. 23

Renuntiatio hæreditatis fieri nequit ab hærede in præjudicium filii ex propria persona ad fideicommissum vocati. Bich. *dec.* 305. *n.* 19. ubi Rota. 24

Renuntiatio bonorum maternorum facta a filia cum consensu matris valet quidem ab initio; requiritur tamen, quod mater perseveret in eodem consensu. Et dicitur a consensu recessisse eo ipso, quod filiam renuntiantem hæredem instituit, quia talis renuntiatio filiæ non aufert matri liberam facultatem eam hæredem instituendi. Filia tamen tunc quidquid ex testamento matris acquisivit, tenetur cedere sororibus, ad quarum favorem renuntiavit, cum libertas testandi respectu matris jam habuerit suum effectum per institutionem filiæ, ac si non renuntiasset. *L. fin. C. de pact.* Bart. *in L. stipulatio. n.* 4. *ff. de V. O.* Bald. *in cap. ad nostram.* 7. *de jurejur.* Molfes. *cons.* 38. *n.* 18. Anchar. *cons.* 404. *n.* 3. Menoch. *cons.* 806. Surd. *cons.* 100. *n.* 18. Cyriac. *controv.* 351. Bich. *dec.* 119. *a n.* 12. Molin. *de primogen. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 4. Rota *dec.* 33. *n.* 1. & 3. *par.* 6. *recent.* 25

Renuntiatio facta ex causa ingressus in Religionem sub conditione, quatenus in ea maneat, purificata conditione, egressus corruit, ac si facta non fuisset, & tunc renuntians omnia bona recuperat. ita Bich. *dec.* 52. *num.* 18. *ex cap. verum.* ubi gl. *de cond. appos.* Dec. *cons.* 86. *n.* 5. Socin. *cons.* 83. *n.* 3. *L.* 1. §. *Item cum. ipse. & §. fin. ff. de donat. L.* 1. & 2. *C. de donat. quæ sub modo. L. quoties. §. ult. ff. de in diem edict.* Abb. *in cap. quod a te. n.* 3. *vers. aut possessionem. de Cleric. conjug.* Ancharan. *in cap. statuimus. num.* 7. *de Regular.* Nana *cons.* 180. *nu.* 3. Azor. *Instit. moral. lib.* 13. *cap.* 9. *quæst.* 2. Gratian. *discept. for. cap.* 69. *n.* 22. Rota *in Rom. bonorum, seu spol.* 16. *Decembr.* 1605. *coram Lancelloto jun.* 26

Renuntiatio facta a Novitio ante professionem servatis servandis, si Novitius fiat Episcopus, potest revocari, quia subintelligitur conditio, si permanserit in Religione. vide *Novitii.*

Renuntiatio facta ante ingressum Religionis, sed ejus intuitu secundum multos valet, licet non fuerunt observatæ solemnitates Concilii, secundum multos vero non valet. Riccius *in praxi Renuntiationis. par.* 3. *res.* 353. Paris. *de resign. lib.* 3. *quæst.* 23. Barb. *de potest. Episc. par.* 2. *alleg.* 99. *num.* 17. Diana *par.* 8. *tract.* 6. *res.* 87. & *par.* 3. *tract.* 2. *res.* 55. & si professio fuit nulla declarata, etiam renuntiatio nulla declarata censetur. Riccius *l. c. res.* 354. 27

Renuntiatio facta a Regulari post professionem, potest ab eodem revocari, si fuit factus Episcopus. Moltes. *cons.* 5. Paschal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 3. *n.* 98. 28

Renuntiatio Patrimonii, vel Beneficii, ad cujus titulum quis fuit ordinatus ante professionem facta a No- 29

vitio, vel ante ingressum Religionis non valet. Conc. Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. nisi habeat alia bona, ex quibus vivere possit. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 69. vide *Patrimonium*,

30 Renuntiatio, & donatio in effectu non differunt. Bich. *dec.* 119. *nu.* 24. Dec. *in L. postquam liti. num.* 11. *C. de pact.* Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 4. *n.* 8. Menoch. *in addit. ad trac. de arbitr. cas.* 436. *n.* 10.

31 Renuntiatio fideicommissi bene comprehenditur sub clausulis generalibus positis in instrumento renuntiationis, & prægnantibus, dum aliunde constet de voluntate renuntiantis. Ruin. *cons.* 156. *num.* 6. *vers. & sic mediante. num.* 7. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 335. *n.* 15. Natta *cons.* 546. *num.* 20. Chassan. *cons.* 39. *n.* 47. *in fin.* Rota *dec.* 714. *sub n.* 8. *vers. fallit etiam par.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 18. *n.* 11. vel de scientia fideicommissi, qua posita non est necessaria specialis expressio fideicommissi, cui renuntiatur. Peregr. *de fideic. art.* 52. *n.* 30. Cephal. *cons.* 620. *n.* 56. *vers. nisi præsumitur.* Bart. *in L. qui Roma. §. duo fratres. n.* 18. *vers. sed si esset. ff. de V. O.* Rota *in Rom. pratensi fideicom.* 9. *Decembris* 1637. *coram Panzirolo.* Bich. *l. c. n.* 12.

32 Renuntiatio fideicommissi, ad quod hæres ex propria persona est vocatus, ei injuncta a Testatore operatur, quod testator censeatur de bonis fideicommissis disposuisse. Gomez *var. res. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 38. Capyc. Latro *dec.* 51. *n.* 7. & 8. Rota *in Romana dotis, seu fideicom.* 28. *Jun.* 1641. *coram Bichio.* & renuntiatio fideicommissi tenet in præjudicium vocatorum renuntiantium. *L. de fideicom. C. de transact.* Peregr. *cons.* 19. *sub n.* 11. *lib.* 4. Fusar. *cons.* 95. *n.* 16. & eo ipso, quod hæres acceptavit testamentum, in quo adest præceptum Testatoris de renuntiando fideicommisso, resultat renuntiatio. Bich. *l. c. n.* 33.

33 Renuntiatio generalis exceptionum non comprehendit exceptiones futuras, Roman. *cons.* 472. *n.* 5. Bec. *cons.* 108. *a num.* 3. *lib.* 1. Menoch. *cons.* 212. *num.* 28. *lib.* 3. Grass. *de except. except.* 13. *n.* 16. Gratian. *disc. for. cap.* 411. *num.* 6. Adden. ad Buratt. *dec.* 20. *n.* 11. quia est stricti juris & odiosa. Surd. *cons.* 431. *num.* 20. *vol.* 3. Cenc. *de censib. quæst.* 66. *num.* 53. Rota *dec.* 21. *num.* 8. & *dec.* 373. *num.* 23. *par.* 4. *recent.* & alii apud Conciol. *alleg.* 23. *n.* 30. & 31. Cyriac. *controv.* 15. *n.* 5. quia renuntiationes plerumque leviter, & cum parva causæ cognitione, & magis ex Notariorum consuetudine, quam partium conventione, & consensu in instrumentis apponuntur. Dec. *cons.* 352. *nu.* 7. Anchar. jun. *quæst.* 2. *n.* 16. *par.* 1. Gail. *lib.* 2. *obs.* 77. *n.* 6. & renuntiatio, quamvis fuerit jurata non includeret. Neviz. *cons.* 32. *n.* 13. & 14. Osas. *dec. Pedemont* 112. Conciol. *l. c. nu.* 37. apud quem Adden. ad Rotam *dec.* 523. *n.* 43. *par.* 4. *recent. to.* 3.

34 Renuntiatio Beneficii, *deducto ne egeat*, dicitur contra bonos mores, & ideo non valet, licet sit jurata. Covar. *in cap. quamvis* 2. *par. n.* 4. *vers. postremo ex hac. de pact. in* 6. Vinc. de Franch. *dec.* 164. *sub n.* 13. Giurba *ad consuet. Messana par.* 1. *cap.* 13. *gl.* 6. *n.* 40. Fontanell. *de pact. nuptial. claus.* 7. *gl.* 3. *par.* 11. *n.* 54. Paschal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 9. *n.* 12. & alii apud Conciol. *alleg.* 27. *n.* 9. & 10.

35 Renuntiatio facta intuitu ingressus in Religionem est realis. Ita Berous. *cons.* 141. *n.* 8. *lib.* 3. Rota apud Ludovis. *dec.* 521. *n.* 5. Mastrill. *dec.* 65. *n.* 12. Rovit. *cons.* 42. *n.* 11. Vinc. de Franch. *dec.* 375. *n.* 4. Cutell. *de donat. inter patrem & fil. tract.* 1. *disc.* 3. *par.* 6. *num* 127. Merlin. *controv. for. cap.* 5. *lib.* 1. Rota *dec.* 543. *num.* 9. *par.* 5. *recent. lib.* 2. & alii, quos citat Conciol. *alleg.* 31, *num.* 3. quamvis contrarium tenuerit Andreol. *contr.* 310. *num.* 30. & Rota apud Merlin. *de legit. dec.* 48. *num.* 15. & 16. præsertim si Renuntiatio facta est pro se, & hæredibus, & successoribus, quæ clausula extenditur pro successoribus quibuscunque. Caren. *res.* 247. *num.* 7. quia tunc colligitur mens renuntiantis fuisse a se perpetuo bona renuntiata abdicare. Martha *de success. leg. par.* 1. *cap.* 14. *art.* 1. *num.* 11. Surd. *cons.* 244. *n.* 11. & 13. *lib.* 2. & alii apud Conciol. *l. c. n.* 5. Præsertim si adest clausula *ad habendum*, quæ idem importat, quod clausula *quibus dederit.* Barb. *de claus. claus.* 4. *num.* 3. Rota *dec.* 435. *num.* 11. & *dec.* 642 *n.* 4. *par.* 1. *recent.* maxime si renuntiatio fuit facta pro successoribus quibuscunque, & cessionariis, Capyc. *dec.* 190. *num.* 1. & 2. Rovit. *cons.* 42. *num.* 12. Carena *loc. cit.*

Renuntiatio, quando est realis, renuntians habetur pro mortuo. Castr. *in L. plane.* 34. *§. si duob. ff. de legat.* 1. Molfes. *de consuet. Neapol. to.* 1. *tit.* 4. *de renunt. quæst.* 13. *num.* 2. & *quæst.* 2. *num.* 13. Cutell. *de donat. inter patrem & fil. tract.* 1. *discur.* 3. *par.* 6. *num.* 127. Caren. *res.* 69. *num.* 8. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 7. *n.* 48. Altograd. *cons.* 66. *num.* 46. *lib.* 1. Rota *in Arimin. success.* 26. *Jan.* 1645. *coram Bich.* Conciol. *loc. cit. num.* 1. 36

Renuntiatio generalis omnia complectitur, & quodcunque imaginabile jus. Cephal. *cons.* 463. *n.* 29. *lib.* 3. Menoch. *cons.* 335. *n.* 17. Cyriac. *controv.* 128. *n.* 49. Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 186. *n.* 4. Altograd. *l. c. n.* 3. Rota *dec.* 285. *n.* 4. *par.* 7. *recent.* Consiol. *l. c. n.* 22. 37

Renuntiatio facta ob plures causas, si una cessat, & altera remanet, non cessat. *§. affinitatis. Instit. de nupt.* Osasc. *decis. Pedem.* 118. *n.* 6. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 20. *num.* 8. Gratian. *disc. for. cap.* 971. *num.* 6. & 7. Surd. *dec.* 361. *num.* 14. *lib.* 3. Rota *dec.* 587. *n.* 7. *par.* 1. *recent.* & *dec.* 348. *n.* 2. *par.* 4. *recent.* & apud Buratt. *dec.* 12. *n.* 12. *in Macerat. pecuniaria. coram Ottobono.* Conciol. *alleg.* 31. *n.* 38. præsertim si una causa fuit finalis, & alia impulsiva, & duraret finalis. Rota *in Rom. Census.* 12. *Junii.* 1651. *§. non obstat. coram Ottobono.* quare si quis renuntiavit propter ingressum Religionis, & propter conservationem agnationis, cum agnationis conservatio dicatur causa impulsiva, & ingressus Religionis sit causa finalis, etiamsi deficiat causa conservandæ agnationis, tamen quia remanet causa ingressus Religionis, durat renuntiatio. Conciol. *l. c. n.* 38. & 39. & quod ingressus Religionis sit causa finalis renuntiationis, tenuit Rota *in Roman. successión. de Comitib.* 23. *Jun.* 1642. Altogr. *cons.* 36. *n.* 14. *lib.* 2. Conciol. *alleg.* 50. *n.* 22. Et quod conservatio agnationis fuerit in causa impulsiva, in dubio præsumitur, maxime si non constat, quod disponens non fuisset aliter dispositurus. *L.* 1. *§. sexum. ff. de postul. gl. in L.* 2. *§. fin.* ubi Bart. Roman. & alii. *ff. de donat.* Bald. *in L. generaliter.* 41. *n.* 5. *C. de Episc. & Cleric.* Gratian. *disc. for. cap.* 765. *n.* 55. *par.* 4. Cephal. *cons.* 82. *n.* 9. *lib.* 1. Rol. *cons.* 44. *n.* 7. *lib.* 4. Rota *dec.* 587. *n.* 5. *par.* 1. & *dec.* 561. *n.* 65. *par.* 4. *recent.* Conciol. *l. c. n.* 23. 38

Renuntiatio dicitur realis, quando fuit promissum, illam perpetuo observare, & non contravenire. Mastrill. *dec.* 65. *num.* 1. & 15. Conciol. *alleg.* 32. *num.* 6. Item quando renuntiatio est correspectiva ad aliquod datum, vel promissum. Gratian. *disc. for. cap.* 914. *n.* 2. *par.* 5. Rota *dec.* 147. *num.* 1. post tract. Merlini *de pignor.* Conciol. *l. c. n.* 8. Item si fuit facta ob dotem receptam, quia cum dotis assignatio censeatur perpetua. *L.* 1. *§. per alienationem. in fin. ff. quando de pecul. act. ann. sit.* Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 189. *n.* 194. ita etiam renuntiatio est perpetua, & ideo realis. Conciol. *l. c. n.* 9. 39

Renuntiatio realis cum cessione jurium facit, quod renuntians habeatur pro mortuo, & aperit viam succedendi sequentibus in gradu, juxta *L.* 1. *ff. de success. edict.* Rota *in Arimin. an.* 1654. *coram Bichio.* Conciol. *l. c. n.* 14.

Renuntiatio facta a Monacho nocet Monasterio ita ut eidem non liceat eandem impugnare etiam prætextu læsionis enormissimæ. *cap. si qua mulier.* 19. *quæst.* 3. *§. illud quoque auth. de Monach.* Aut. *nunc autem. C. de Episc. & Cler.* Covar. *in cap. quamvis. par.* 3. *§.* 2. *n.* 5. *de pact. in* 6. Dec. *cons.* 31. Gratian. *dec. March* 40. *n.* 4. ubi Adden. Rubeus *ad dec.* 523. *par.* 4. *recent. to.* 3. *n.* 91. Rota *dec.* 587. *n.* 1. *par.* 1. & *dec.* 714. *par.* 2. *recent.* Conciol. *alleg.* 50. *n.* 2. quia Monasterio nullum jus competit super bonis a Monacho renuntiatis ante ingressum Religionis. DD. cit. Conciol. *l. c. n.* 3. 40

Renuntiatio facta a Moniali intuitu ingressus Religionis est realis. Vinc. de Franch. *dec.* 375. *n.* 2. Mastrill. *dec.* 65. *n.* 12. Rovit. *cons.* 42. *n.* 11. & *cons.* 43. *n.* 13. Cutell. *de donat. inter patr. & fil. tract.* 1. *disc.* 3. *par.* 6. *n.* 127. *vers. Renuntiatio vero.* quos refert., & sequitur Carena *res.* 69. *n.* 5. & *res.* 245. *a n.* 5. Conciol. *alleg.* 50. *n.* 40. quæ conclusio est certa, si renuntiatio fuit

facta

facta cum stipulatione pro hæredibus, & successoribus in infinitum, & cum generalitate verborum. Mattha *de success. legal. par.* 1. *quæst.* 14. *art.* 1. *n.* 11. Catena *ref.* 145. *n.* 6. Rota apud Cavalet. *dec.* 293. *n.* 10. & *dec.* 10. *n.* 5. *par.* 1. *recent.* & Concil. *l. c. n.* 42. *usque ad n.* 46.

Renuntiatio ob causam, qualis est nominalis ob ingressum Religionis, non requirit solemnitates, sicut nec remuneratoria donatio, quæ non est proprie donatio. Rip. *in L. si unquam. quæst.* 13. *n.* 26. *C. de revoc. donat.* Gratian. *disc. for. cap.* 782. *n.* 22. *par.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 2. *n.* 7. & *tit.* 15. *n.* 17. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quæst.* 10. *n.* 20. Fusar. *de substit. quæst.* 308. *in fin.* Cyriac. *controv.* 270. *n.* 10. Rota *dec.* 458. *n.* 4. *par.* 2. *recent.* & *dec.* 363. *n.* 9. *par.* 6. *rec.* & apud Buratt. *dec.* 120. *n.* 39. Conciol. *alleg.* 50. *n.* 50. Et ingrediens Religionem habet facultatem disponendi de rebus suis sine alia solemnitate a statuto requisita. Caten. *ref.* 166. *num.* 10. Rota apud Buratt. *dec.* 461. Amat. *dec. March.* 46. *n.* 22. Dec. *conf.* 31. *nu.* 3. Sim. de Prat. *conf.* 72. *nu.* 8. *lib.* 1. Conciol. *l. c. num.* 52 contra Gratian. *disc. for. cap.* 975. *a n.* 30. *par.* 5.

41 Renuntiatio filiæ nepotibus non nocet, si vivo patre decessit. Crass. *de success. §. legitima. quæst.* 4. Mangil. *de imput. quæst.* 3. *a num.* 18. Vinc. de Franch. *dec.* 67. *n.* 1. Thes. *dec. Pedem.* 138. Merlin. *de legit. lib.* 1. *tit.* 2. *quæst.* 11. *n.* 8. *vers. & ex his* Andreol. *controv.* 212. & alii apud Conciol. *alleg.* 60. *n.* 15.

42 Renuntiatio generalis omni Legum auxilio non tollit dispositionem. *L. si unquam. C. de revoc. donat.* sed requiritur specialis renuntiatio, & individua Rom. *conf.* 269. *num.* 2. ubi Adden. *litt. D.* Alex. *in L. penult. n.* 25. *C. de pact.* & *conf.* 269. *n.* 2. Clar. *in §. donatio. q.* 22. *vers. aut non constat.* Honded. *conf.* 47. *n.* 43. *lib.* 1. Mangil. *de imput. quæst.* 103. *num.* 7. & 11. Rota coram Seraph. *dec* 1337. Rota *dec.* 591. *n.* 6. *par.* 3. *recent.* quamvis fuerit jurata. ita Alex. *conf.* 71. *n.* 3. *lib.* 4. Mangil. *l. c. n.* 12. Oldrad. *conf.* 6. & 228. *n.* 8. Rota *d. dec.* 591. *n.* 6. Conciol. *alleg.* 75. *num.* 38. quia dicta lex fundatur super præsumpta mente Donantis, quod si de liberis cogitasset, donationem non fecisset, unde sequitur, quod cum deficiat consensus donatoris, juramentum supplere non possit illius defectum. Guido Pap. *dec.* 227. Surd. *conf.* 25. *n.* 9. & *conf.* 38. *n.* 8. *lib.* 1. Corn. *conf.* 441. *col. fin. vol.* 2. Mangil. *d. quæst.* 103. *n.* 12. Cephal. *conf.* 94. *n.* 35. *lib.* 1. & juramentum non trahitur ad incognita. *cap. Quincavallis.* 23. *de jurejur.* Bald. *in L.* 2. *q.* 9. *C. de rescind. vend.* Cephal. *conf.* 198. *n.* 7. *lib.* 2. Surd. *conf.* 37. *n.* 14. *vol.* 1. Mangil. *l. c. n.* 13. Tiraquel. *in d. L. si unquam. in præf. n.* 170. Conciol. *l. c.* & *L. si unquam.* an possit a patre renuntiari, vide Cephal. *conf.* 94. *n.* 21. Mangil. *d. quæst.* 103. Clar. *in §. donatio. quæst.* 22. *vers. tertio infertur.* apud Conciol. *l. c. n.* 36. *alleg.* 75

43 Renuntiare quis censetur juri sibi competenti per actum incompatibilem. *L. de Lege.* 6. *L. post diem.* 7. *ff. de Leg. commiss. L. commissoria.* 3. *C. de pact. inter emptor. & vend.* Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 29. *a n.* 18. Gratian. *disc. for. cap.* 302. *par.* 2. *n.* 18. Conciol. *alleg.* 71. *n.* 17. Renuntiationis clausulæ generales etiam amplissimæ restringuntur ad specificata, & eandem ibi expressam. *L. si de certa.* ubi Bart. & DD. *C. de transact.* Aym. *conf.* 407. *n.* 30. Natta *conf.* 526. *n.* 12. Surd. *conf.* 418. *n.* 11. & 16. Bich. *dec.* 7. *n.* 17.

Renuntians bonis paternis, maternis, & avitis, potest unam renuntiationem approbare, alteram improbare, quia hæc renuntiatio est dividua. Cyriac. *controv.* 90. *n.* 21. & 35.

Renuntians hæreditati paternæ, an succedat Patri intestato, vide *Filia*.

44 Renuntiare favori suo quisque potest, secus alieno. Limit. si Jus publicum est inseparabiliter connexum cum jure alterius. Bich. *dec.* 98. *n.* 2. 8. & 9. quia renuntiari non potest illis, quæ favore publico introducta sunt. *L. unus. & L. Juris gentium. ff. de pact.* Fachin. *controv. Jur. lib.* 2. *cap.* 62. quod juri alieno renuntiari non possit, probant *L. cum non solum. C. de bon. quæ lib. L. nec filius. ff. si cert. pet. L. renitente. C. de jure deliber. L. de re filior. ff. de transact.* Unde quando jus renuntiationis est inseparabiliter conjunctum cum jure alterius, renuntiatio non operatur etiam quoad præjudicium renuntiantis. Fel. *in cap. si diligenti. num.* 32. & Dec. *in cap. si de terra. nu.* 19. *de privil.* Decian. *conf.* 39. *n.* 147. *lib.* 2. Paris. *conf.* 73. *n.* 42. *lib.* 1. Surd. *dec.* 194. *num.* 35. Seraph. *dec.* 341. *n.* 7. Bich. *loc. cit. num.* 9.

Renuntiare appellationi potest appellans, etiam appellato invito, antequam Judex ad Quem citavit, secus post citationem Marescot. *var. ref. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 8. Gratian. *dec. March. cap.* 23. Eccl. *obs. for* 18. *de appell.* 45

Renuntiare accusationi Judicis suspecti videtur, qui coram eodem litigat. Abb. *in cap. inter Monasterium de re jud.* Maran. *in spec.* 6. *par. princ. ult. par. Jud. art.* 2. *num.* 75. Tusc. *litt. S. conclus.* 913. Ciarlin. *controv. for. cap.* 49. *n.* 46. Carpan. *ad statut. Mediol. cap.* 22. *n.* 51. *par.* 1.

Renuntians liti, vel appellationi condemnatur in expensis. Gratian. *dec.* 23. Scaccia *de appell. quæst.* 17. *limit.* 2. Ecclesia *obs. for.* 18. *de appell.* Pajarell. *exped. & annot.* 32. *n.* 14. 46

Renuntiare Beneficio tacite videtur, qui ducit uxorem. Navarr. *conf.* 8. *de renunt.* Paris. *de resign. lib.* 1. *quæst.* 1. *n.* 11. Bich. *dec.* 118. *n.* 25. Rochus *de Jurepatr. verb. competens.* 22. *quæst. col.* 1. *vers. hanc tamen.* Lambertin. *par.* 2. *lib.* 1. *art.* 6. *q.* 11. *n.* 1. 47

Renuntians ex causa ingressus in Religionem, si declaravit, quod velit renuntiationem esse temporalem, aut temporaliter irrevocabilem, quatenus ninirum maneat in Religione, talis declaratio habet implicitam revocationem renuntiationis, quotiescumque definat in Religione manere, & ab illa recedatur. Bart. *in L. fin. §. quando. n.* 1. & 2. *ff. ad Tertull.* Bald. *conf.* 426. *n.* 1. *lib.* 3. Socin. *conf.* 10. *n.* 6 *lib.* 3. Honded. *conf.* 14. *n.* 14. *lib.* 2. Albert. Brun. *de statut. exclus. fœminar. art.* 10. *n.* 6. Ambrosin. *dec. Perusin.* 46. *a num.* 7. *par.* 2. Put. *dec.* 139. *lib.* 2. qui Doctores, quamvis loquantur, quando adest dictio *quousque*, quia eundem sensum habet dictio *Quatenus*, juxta *L. rogatus. ff. mandati L. Rutilia. ff. de contrahen. empt. L. locus ff. de V.S.* Ruin. *conf.* 61. *n* 43. *lib.* 3. Bich. *dec.* 52. *n.* 9 & 10. 48

Renuntians ex causa ingressus in Religionem cum expressa protestatione, & pacto resolutivo, quatenus maneat in Religione, statim secuto conditionis resolutæ implemento per egressum, renuntians debet admitti ad hæreditatem sibi competentem alteri interea debitam. Natta *conf.* 180. *a n.* 2. Jo. And. *in cap. statuimus. n.* 2. *de Regular.* ubi Host. *num.* 4. *vers. quid de his.* Abb. *n.* 4. *vers. respondit* Anchar. *n.* 7. *vers. dicit.* & Card. Zabarel. *n.* 6. quam sententiam saltem quoad bona allodialia firmat in scholaribus Societatis exeuntibus e Societate post tria vota simplicia. Cuttell. *de donat. tract.* 1. *disc.* 2. *par.* 4. *sub n.* 6. & 17. & 23. *vers. secundus est casus.* Grass. *de eff. Cleric. eff.* 4. *n.* 26. Bich. *l. c. nu.* 27. &c. 49

Renuntians dimidiam portionem incapax est integræ portionis in eadem Ecclesia, juxta constitutiones aliquarum Ecclesiarum. Bich. *dec.* 647 *n.* 12. Illius voluntas probatur plene ex testibus bene informatis, & ex iis, quæ in actu renuntiationis ante vel post coram ipsis expressit Renuntians. Bich. *dec.* 18. *n.* 1. Ruin. *conf.* 192. *lib.* 5. *n.* 2. Socin. *conf.* 32. *n.* 12. *lib.* 4. Surd. *dec.* 54. *n.* 6. Rota *dec.* 765. *n.* 10. *vers. ex testib. par.* 2. *recent.* imo etiam unico teste. Gabr. *conf.* 51. *n.* 8. *lib.* 2. & testibus singularibus. Castr. *conf.* 395. *n.* 1. *col.* 3. *lib.* 2. Aym. *conf.* 73. *n.* 33. Seraph. *dec.* 559. *n.* 13. Rota *dec.* 765. *n.* 7. *par.* 2. *recens. coram Buratt.* præsertim concurrentibus conjecturis. Gratian. *disc. for. cap.* 739. *n.* 1. Put. *dec.* 409. *lib.* 1. *in correc.* & sufficiunt leviores probationes. Rota *dec.* 214. *num.* 13. *par.* 6. *recent.* Gabr. *de confess. conclus.* 1. *n.* 52. Bich. *dec.* 31. *n.* 12. 50

REPARATIO.

Praxis Reparationis Ecclesiæ.

Reparatio Ecclesiæ, si adest quarta Ecclesiæ, aut portio destinata pro fabrica, juxta *cap. un.* 10. *quæst.* 3. debet fieri de illa. gl. *in cap.* 1. *de Eccles. ædif.* ubi Abb. Hostien. Butr. Anchar. & alii. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 3. *quæst.* 7. Cæpola *de servit. urban. præd. cap.* 54. 1

Riccius in prax. ref. 476. par. 2. Barb. de pot. Episc. alleg. 64. Sperell. dec. 67. qua portione deficiente servanda est laudabilis, consuetudo. cap. ad Apostolicam. de Simon. His deficientibus, si Beneficium est pingue, tunc ejus Ecclesiæ Beneficiatus tenetur de fructibus Beneficii superfluis suæ congruæ sustentationi scilicet Parochus de iis, qui remanent detractis centum pro Rectore. cap. 1. de Eccles. ædif. Navat. de reddit. Eccles. quæst. 1. Concil. Trid. sess. 21. cap. 7. Antonell. de regim. Eccles. lib. 1. cap. 2. §. 4. Costa de remed. subsid. rem. 106. His omnibus deficientibus populus est cogendus ad integram dotem propter administrationem Sacramentorum. cap. si Episcopus. de officio ordin. in 6. Abb. in cap. 1. de Eccles. ædif. & DD. cit. Sperell. dec. 67. Limit. si Ecclesia est jurispatronatus. His omnibus deficientibus, si Ecclesia habet bonam dotem, tunc de illis bonis est reparanda quoad forum externum, secus in interno, in quo tenetur Beneficiatus. His omnibus deficientibus Episcopus tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus illam, quamvis esset jurispatronatus, vel Parochialis, ad matricem, vel viciniorem Ecclesiam transferre potest, cum facultate Ecclesiam dirutam ad prophanos usus, sed non sordidos convertendi. Concil. Trid. loc. loc. Sperell. ut supra. Idem dicendum est de reparatione Domus Parochialis, quæ Ecclesiæ est accessoria. Riccius in prax. var. benef. par. 3. ref. 477. Abb. in cap. 1. de Eccles. ædifi. Natta cons. 212. Surd. cons. 62. Diana par. 8. tract. 7. ref. 16. Antonell. de regim. Eccles. lib. 1. cap. 2. §. 3. Bellet. disquis. Clerical. de Cler. debitore §. 13.

3 Reparatio Ecclesiæ Cathedralis debet fieri de portione fabricæ designata, deinde recurrendum ad consuetudinem, quibus deficientibus Episcopus tenetur quartam partem fructuum suæ mensæ tam præsentium, quam præteritorum impendere, & si hi non sufficiunt, tenentur Canonici de fructum præbendarum superfluis, & hisquoque non sufficientibus, alii præbendati dictæ Cathedralis pro viribus, & deio totus Clerus cum consensu majoris partis Capituli ad id cogi potest, & in subsidium horum omnium populus. Sperell. dec. 67. Riccius in praxi repar. Eccles. par. 4. ref. 334. Antonell. & Beller. ll. cc. Barb. de potest. Episc. par. 3. alleg. 64. & potest fructus Beneficiorum vacantium ad tempus applicare. Antonell. & Abb. ll. cc. videri etiam potest Frances. de Eccles. Cathed. cap. 12. per totum.

3 Reparatio Ecclesiæ Patronatæ, si a Patrono non fuit sufficienter dotata, pertinet ad Patronum intra tempus ab Episcopo præfigendum sub pœna amissionis jurispatronatus. Riccius l. c. ref. 398. aliter ad Beneficiatum de fructibus superfluis, nisi fuisset penitus diruta; tunc enim deberet reædificari a Patrono cap. 1. de repar. Sylvat. lib. 1. cons. 45.

4 Reparatio unius Ecclesiæ potest etiam fieri de fructibus superfluis alterius Ecclesiæ. Riccius l. c. ref. 341. Butr. in cap. qua in Ecclesiarum. n. 272. de constit. gl. in cap. constitutus. de relig. dom. & gl. in cap. 1. de reb. Eccles. in 6. Navat. in cap. 11. de reb. Eccles. non alien. Abb in cap. exposuisti de præben. qui tamen ad vitanda scandala consulit, ut recurratur ad S. Pontificem, & ab illo licentia impetretur. Contrarium tenuerunt Cuvar. in cap. tua. n. 7. de testam. Navat. de præb. cons. 5. n. 3. & de reb. Eccles. non alien. cons. 2. n. 6. lib. 3. Capella Tholosana quæst. 26. quia regulariter non est licitum Episcopis mutare pias Testatorum voluntates. Clem quia contingit. de relig. dom. cap. Pisanis. de restit. spol. sed respondetur, hos textus probare quidem, quod Episcopus non possit id præstare sine causa; non autem si concurrat justa, & rationabilis causa, prout esset in nostro casu; quia tunc potest dispensare in legato pio. Abb. in cap. nos quidem. de testam. Gomez. super reg. de triennali possess. quæst. 92. Sylvest. in verb. Legatum. §. 4. num. 12. Natta cons. 425. n. 3. Vivius dec. 265. n. 11. lib. 2. Rota dec. 112. par. 3. lib. 3. Concil. Trident. sess. 22. cap. 6. de reform. & sess. 25. cap. 4. & alii apud Riccium l. c.

5 Reparantes Ecclesiam non possunt auferre insignia, quæ in illa erant. Rota in Calaguritana præeminentiarum. 29. Martii 1610. coram Ludovis. quia reparatio debet fieri firmis remanentibus qualitatibus Ecclesiæ, & prærogativis. Dominorum, juxta cap. ad audientiam. de Eccles. ædific. quia cum Ecclesia nova sit in locum antiquæ subrogata, debet assumere omnes ejus qualitates. L. si cum §. qui injuriarum. ff. qui caut. bene facium. Hostien. in cap. 3. n. 4. de Jurepatron: Abb. in cap. cum olim. n. 6. de consuet. Riccius l. c. ref. 345.

Reparatio, seu reædificatio Ecclesiæ, si fuit diruta, 6
spectat ad Patronum, quatenus is reædificare velit. Lambert. de jurepatr. lib. 3. art. 3. quæst. 7. sub n. 6. & 7. Bich. dec. 145. n. 2. a quo etiam defendi, & provideri debet. cap. filiis. 16. quæst. 7. Lambert. l. c. par. 1. lib. 1. art. 2. quæst. 2. n. 12. Bich. l. c. n. 3. Reparatio debet fieri ex propriis redditibus. cap. si Monachus. 56. quæst. 1. Berous cons. 3. n. 12. lib. 1. Surd. cons. 62. n. 1. Bellet. disquis. Cleric. par. 5. tit. de Cleric. debit. §. 14. n. 1. Bich. dec. 48. n. 32.

Reparans molendinum commune acquirit illius do- 7
minium, si socius interpellatus noluit concurrere ad reparandum pro sua rata. L. 4. C. de ædif. privat. lapso tamen quadrimestri. Costa de portione rata. quæst. 7. Natta cons. 303. Caual. cons. 33.

REPETITIO.

Praxis Repetitionis.

Repetitio indebiti, ut locum habeat, an attendi de- 1
beat, quod, qui solvit, sit debitor, seu qui recepit, sit creditor, contrariæ sunt sententiæ. Una tenet, quod attendatur creditum illius, qui facta est solutio, & a quo fit repetitio. L. repetitio. 44. C. de petit. hered. L. de qua re. 74. §. cum absentem. ubi gl. verb. repetere. vers. & ideo ff. de Jud. gl. in L. quod si possessor. 19. verb. repetit. ff. de repet. hered. alia tenet ad effectum repetitionis attendi debere indebitum ex parte solventis, quamvis sit debitum ex parte recipientis. Ita in L. si pœna, 19. §. 1. ff. de condict. indeb. L. in summa 65. ff. eod. L. si a patre. C. eod. tit. Cancer. var. ref. to. 1. cap. 2. a n. 64. Tertia distinguit, aut is, qui non debet, solvit nomine ejus, qui debet, & tunc cessat repetitio, & procedit prima sententia, aut solvit nomine proprio, & de propriis pecuniis, quod non ipse, sed alius debebat, & datur repetitio, & procedit secunda sententia. Ita distinguunt Accursius in d. L. repetitio. verb. solutum. & in d. L. de hæreditate. quam distinctionem sequuntur Castr. Salyc. & Jas. in d. L. repetitio. & Harprechtus in §. is quoque. n. 37. & & 38. Instit. quib. mod. re contrahatur oblig. ubi Picard. n. 20. & 22. Bich. dec. 423. a n. 40.

Repetitio jurium productorum existentium in actis 2
ejusdem Notarii vim habet realis productionis. Rota dec. 123. n. 4. par. 5. recent. & dec. 637. n. 15. & 16. inter impress. post tract. Post de manut. apud Bich. dec. 529. n. 14.

Repetitio soluti non datur non constito de solutio- 3
ne. Bich. dec. 537. n. 19. & repetens debet probare se de proprio solvisse. L. si pro ea. C. mandati. cap. pervenit. de fidejussor. Hering. de fidejussor. cap. 25. n. 10. Rota in Maceraten. census. 5. Jun. 1638. coram Card. Verospio apud Bich. dec. 526. n. 35. & agens pro repetitione indebite soluti via ordinaria agere debet, quamvis solvens executive vigore obligationis cameralis fuerit exactus. Gonzal. super reg. 8. Cancell. gl. 6. n. 208. Gratian. in addit. ad dec. Marchiæ 220. n. 3. impress. post. to. 1. ejus discept. Scaccia de appell. quæst. 17. lim. 9. sub n. 58. Beltramin. ad Ludovis. dec. 581. n. 10. vers. in Curia apud Bichium. dec. 541. n. 13.

Repetitio oneris adjecti excluditur ex diversitate per- 4
sonarum, dispositionis, & rationis. Decian. cons. 1. n. 144. lib. 2. Menoch. cons. 420. n. 20. Peregr. cons. 36. n. 23. vers. secundo declaratur lib. 1. Honded. cons. 57. n. 33. lib. 5. Fusar. cons. 174. n. 7. & 175. nu. 5. & 8. Rota dec. 354. nu. 2. par. 2. recent. Peregr. de fideic. art. 16. num. 101. Bald. cons. 390. num. 1. lib. 4. ex L. si debitor. §. si in venditione. ff. quib. mod. pign. vel hypotheca solv. L. si fundum sub conditione 83. §. qui fundum. ff. de leg. 1. apud Bich. dec. 334. n. 7. 8. 9. Mant. de conject. lib. 10. tit. 6. n. 22. Menoch. cons. 103. num. 12. & 15. & non sunt necessariæ omnes diversitates supra tactæ, sed una sufficit. Et repetitionis præsumptio inter dispositiones distinctas, & diversis orationibus conceptas. Bart. in L. mulieri. num. 5. & in L. Julius. Paulus. in princ. ff. de condit. & demonstr. Castr. cons. 16. num. 2. Abb. cons. 447. num. 6. & cons. 478. n. 5. Cabal. cons. 128. n. 34.
lib.

lib. 2. Pasetb. *conf.* 139. *num.* 6. Peregr. *de fideic. art.* 56. *n.* 49. *vers. credo.* Mant. *de conject. lib.* 6. *tit.* 13. *n.* 10. *& d. lib.* 10. *tit.* 6. *n.* 33. Bich. *dec.* 137. *n.* 43. præsertim si altera ex dispositionibus maneret inutilis, quo casu utraque dispositio habet separatam naturam, & effectum. Hinc si pater filiæ reliquit legitimam in testamento, legatum relictum in codicillo eidem filiæ non restringitur ad legitimam in testamento relictam, quia frustraneum esset legatum in codicillo, sed utraque dispositio tam testamentaria, quam codicillaris habet separatam naturam, & effectum. *L. quinquaginta. ff. de probat.* Jas. *in L. hujusmodi §. cum pater. n.* 17. *ff. de legat.* Vinc. de Franch. *dec.* 422. *num.* 8. *& dec.* 606. *n.* 10. nec intrat imputatio. Corn. *conf.* 200. *n.* 3. *lib.* 3. Ladetch. *conf.* 125. *sub n.* 10. Bich. *dec.* 137. *n.* 44.

5 Repetitionis præsumptio non intrat, quando in eadem oratione continentur diversæ substitutiones, quæ simul verificari non possunt, & diversi etiam gradus personarum. Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 5. *sub n.* 54. *ver. quamvis.* Surd. *conf.* 21. *n.* 9. Menoch. *conf.* 98. *n.* 83. Dec. *conf.* 386. *sub n.* 7. *vers. tertio non obstat.* Rota *in Bonon. fideicom.* 9. *Jun.* 1635. *coram Rev. Episc. Tarracon.* Adden. ad Butatt. *dec.* 272. *sub n.* 19. Bich. *dec.* 548. *n.* 16. Hinc verbum *Heres* appositum in conditionem primæ substitutionis non censetur repetitum in tertia substitutione facta patruis absque aliqua mentione, quod sint hæredes.

6 Repetio indebite soluti competit etiam ei, qui erat tutus exceptione favorabili, & solvit, est autem tutus exceptione favorabili, cui competit purgatio, morte, & errore ductus solvit statim. *L. qui exceptionem* 40. *ff. de cond. indeb.* Crot. *in repet. L. si Insulam. n.* 60. *circa medium ff. de V. O.* Pacianus *alleg.* 119. *n.* 16. *&* 17. Et debetur etiam solutione facta vigore transactionis, si transactio sit calumniosa evidenter. *L. si. summa* 65. *ff. de cond. indeb.* præsertim si solvens fuit protestatus, & se declaravit, quod velit repetere in casu, quo caducitas non subsisteret. Rota *dec.* 592. *n.* 3. *& dec.* 212. *n.* 2. *par. recent.* Pacian. *l. c. n.* 26. *&* 27.

7 Repetitio impensarum, quamvis locum non habeat, quando illæ fuerunt factæ ex necessitate, juxta *L. pen. ff. de impensis*, tamen quando impensa est utilis, & pertinet ad perpetuam rei utilitatem, repeti potest, quia hæres gravatus repetit impensas necessarias, & utiles, uti si nemus fuit reductum ad culturam. *L. utilis.* ubi gl. *ff. de petit. hared. L. velut.* ubi gl. *ff. de impens.* Ruin. *conf.* 135. *n.* 13. *lib.* 3. Rol. *conf.* 28. *num.* 21. Pennia *dec.* 533. quia impensa pertinens ad perpetuam rei utilitatem non dicitur facta gratia fructuum, & illam facere nemo cogitat. Barb. *in L. divortio. §. fin. n.* 22. *ff. sol. matr.* & cum non sit gratia fructuum, repeti potest. *L.* 1. *ff. de impens.* Ruin. *conf.* 14. *n.* 3. *lib.* 1. Rol. *l. c.* Rimin. jun. *conf.* 411. *a n.* 17. *lib.* 4. Garz. *de expens. cap.* 14. *n.* 11. Barb. *l. c.* Tranchedin. *consult.* 89. *n.* 20. *& seq.* quamvis enim fructuarius teneatur fundum colere, tamen non tenetur mutare formam illius. Bald. *in L.* 1. *n.* 11. *C. de jure emphyt.*

8 Repetitio masculinitatis non fit de una oratione perfecta ad aliam, præsertim si adest personarum diversitas. Fusar. *de substit. quæst.* 403. *n.* 8. tamen si orationes non sunt penitus separatæ, sed sunt complicatæ, & continuato sermone per copulam *Et* simul junctæ, ita ut oratio subsequens fiet continuative ad præcedentem, repetitio fit ab oratione præcedente ad subsequentem. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 103. *n.* 16. Menoch. *conf.* 117. *n.* 79. Redenas. *conf.* 30. *n.* 103. 104. *&* 105. Altograd. Sen. *conf.* 54. *n.* 10. *lib.* 1. & jun. *controv.* 94. *n.* 61. Peregr. *conf.* 34. *n.* 13. *&* 14. *lib.* 3. Rota *dec.* 168. *n.* 5. *vers. & ex vocat. par.* 3. *recent. & dec.* 453. *n.* 7. *&* 8. *par.* 2. *recent.*

REPRESSALIA.

Praxis Repressalium.

1 Repressaliæ sunt licitæ his conditionibus concurrentibus. Primo, quod manifeste constet, cives Reipublicæ unius fecisse injuriam civibus alterius Reipublicæ. Secundo, quod Superiores civium injuriantium culpabiliter nolint facere justitiam, & hoc aperte, cum fuerunt requisiti. Tertio, quod repressaliæ fuerunt concessæ a supremo Principe Reipublicæ læsæ causa cognita. Quarto, quod non plus per illas capiatur, quam fuerit damnum illatum. Quinto, ut non concedatur in personas Ecclesiasticas. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 72. apud quem Covar. Cajet. Sylvest. & alii. Contrarium sentit Lorea apud Dianam *l. c.* eo quod repressaliæ semper sint injustæ, quia nemo debet alterius odio prægravari, & tam in Jure civili, quam Canonico reprobantur, & quidquid sit de Jure, de quo sicut in bello justo possunt innocentes spoliari, ita etiam in repressaliis; quamvis enim alius pro alius puniri non possit, tamen, quia respublica plura membra habens, est tamen unum corpus, adeo, ut peccante republica omnes peccare censeantur, & sic omnes tenentur ad satisfactionem, cum bona singulorum sint subjecta bono Reipublicæ Cabal. *res. crim. cas.* 122. tamen quidquid, inquam, sit de Jure, tamen in Imperio Germanico Romano Imperatores non consueverunt concedere repressalias ob denegatam justitiam, aut etiam aliam ob causam, nam in concedendis repressaliis pugna quodammodo offertur, ex qua bellum sequitur, quod licet justum esse possit, tamen infinita secum trahit incommoda, & damna, & publica latrocinia, quibus supremus Princeps ansam dare non debet. *L. non salutem. ff. de offic. præfec. Vigil. & §. de pace tenenda & juram. firman. & cap.* 1. *de prohib. feud. alienat. per fideic.* Gail. *de pignorat. lib.* 2. *obs.* 2. *n.* 3.

2 Faciens vero repressalias propria authoritate, punitur Judicis arbitrio. *cap. etsi unico. de repressal. in* 6. Covar. *in reg. peccatum par.* 2. *§.* 9. *n.* 5. P. Pithing. *lib.* 5. *tit.* 36. *§.* 3.

3 Sunt autem repressalia revera pignorationes rerum, & personarum, quando unus pro alio, & res unius pro re alterius capitur. *cap.* 1. *de Injur. in* 6. est species justi belli, ne pereat justitia; hinc Jure Divino sancitur, quod contra illam gentem, quæ nobis negligit facere justitiam, bellum geri possit. S. August. *in Can. Dominus noster.* 23. *quæst.* 2. Innoc. *in cap. olim causam. n.* 6. *de restit. spol.* quamvis Gail. *l. c. n.* 2. existimet, repressalias non valere, nisi in specialibus casibus exceptis a regula prohibitiva, quod nemo alterius odio prægravari debeat.

4 Porro repressaliæ sunt restringendæ, non extendendæ, quia sunt odiosæ, & ut plurimum iniquæ, quia extra publicam, & extremam necessitatem civibus parcendum est. Gail. *de arrestis Imperii. n.* 11. *&* 13.

REPROBATIO & REPRODUCTIO.

Praxis Reprobationis, & Reproductionis.

1 Reprobatio testium non admittitur in summario Judicio. Abb. Hostien. Jo. And. & Fel. *in cap. veniens. de testib.* Osasc. *dec.* 1. Farin. *in prax. quæst.* 62. *n.* 193. Menoch. *de arbitr. quæst.* 32. Maran. *in specul. par.* 6. *tit. de testib. art.* 16. *n.* 19. multo minus in summarissimo retinendæ. Rota *dec.* 28. *par.* 1. *n.* 4. Capyc. *dec.* 55. Post. *de manut. obs.* 69. Farin. *l. c.* sermo est de illo judicio, in quo non requiritur plena, sed sufficit levis probatio, secus ubi plena, seu semiplena probatio est necessaria. DD. cit. & Ecclesia *obs. for.* 95. *n.* 19.

2 Reprobatio testium non admittitur, quando sunt tot testes non reprobati, qui sufficiunt ad victoriam. Rebuff. *de reprob. test. art.* 4. *gl.* 1. Boer. *dec.* 245. Farin. *in prax. quæst.* 63. *n.* 232. Item si apparet de calumnia reprobantis. Afflict. *dec.* 351. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 32. Item si inadvertenter capitula reprobata fuissent admissa, nam posset admissio revocari. Gail. *lib.* 1. *obs.* 81. Ecclesia *obs. for.* 95. In dubio vero calumniæ est in arbitrio Judicis ea rejicere, vel admittere, in quantum de jure. Men. & Eccles. *ll. cc.*

3 Reprobatio testium, vel oppositio contra eosdem est proponenda ante aperturam examinis. *cap. præsentium. de testib.* Ludovic. *dec. Perusin.* 86. Covar. *pract. quæst. cap.* 18. Farin. *quæst.* 73. *n.* 145. *&* 152. Ecclesia *obs. for.* 81. Imo tempore, quo testis producitur, debet cognosci super objecta illi exceptione, si illa possit in continenti probari. Auth. *si testis. C. de testib.* Menoch. *de arb. cas.* 239. Mascard. *de prob. concl.* 694. si vero exceptio requirit altiorem indaginem, reservatur usque ad publicationem examinis, quamvis regulariter objectio contra personam testis non retardet examen, nisi pro oppo-

opponente adsit præsumptio juris, vel perfecta probatio, quæ testimonium latum enervatet. Mascard. Menoch. & Ecclef. *ll. cc.*

4 Post didicita testificata non potest contra testes opponi, & si de testis inhabilitate apparet, potest ex officio testis repelli, etiam nemine opponente. Innoc. *in cap. ex infinuatione de appell.* Boer. *dec.* 321. & contra testes criminosos exceptio debet opponi in specie, & quidem locus, & tempus delicti tum commissorum, causæ infamiæ, & circumstantiæ criminum. Innoc. *in cap. præsentium. §. testes. de testib.* in 6. Clar. *in §. fin. quæst.* 53. *nu.* 2. Nnvar. *quæst. for. lib.* 1. *cap.* 4. plures, quos refert Ecclesia *l. c.*

5 Probatio personæ testis a reprobante producti, aut inducti, non admittitur, quamvis fuerit inductus in alia causa. Farin. *in prax. quæst.* 54. *nu.* 126. *& quæst.* 62. *n.* 212. Mascard. *de prob. conclus.* 1241. Surd. *conf.* 61. Ecclesia *obs. for.* 96. citans Menoch. *lib.* 2. *præs.* 45.

6 Reprobatio testium eliditur articulis comprobatoriis eorundem integritatem probantibus. Ecclesia *obs. for.* 98. Alciatus *de præs. reg.* 3. *præs.* 2. *num.* 11. Gabr. *de testib. concl.* 21. *nu.* 157. etiam testium super infamia testis examinatorum publicatione secuta. Gabr. *l. c.*

7 Reprobatus in primo & secundo examine, si in tertio sit approbatus, talis approbatio non suffragatur attentis reprobationibus antecedentibus proximior bus temporis collationis Beneficii, ac primæ relationi Examinatorum, quod est attendendum. *cap. si eo tempore.* ubi gl. *in ver. effectus de rescript. in* 6. Clem. *in litteras eod.* Abb. *in cap. dudum. nu.* 8. *de elect.* Gonzalez *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 4. *nu.* 146. *verf. quia non, est attendenda.* Rota *dec.* 625. *nu* 3. *verf. & ista major. par.* 4. *diverf. & dec.* 505. *nu.* 4. *par.* 2. *recent. & in Calagurit. Benef.* 17. *Aprilis* 1646. *coram Roias.* nec tertium examen potest præjudicare parti non citatæ, cui ex prioribus fuerat jus quæsitum. Bald. *in L. ab eo. nu.* 17. *C. quomodo & quando Jud.* Felin. *in cap. fin. nu.* 3. *&* 4. *de majorit. & obed.* Seraph. *decif.* 1241. *num.* 1. Rota *dec.* 198. *nu.* 7. *& dec.* 118. ubi Add. *litt. C. par.* 1. *recent.* quia reprobatus in primo examine non potest se alteri examini subjicere non citato eo, de cujus interesse agitur. Bich. *decif.* 362. *nu.* 4. *&* 5.

8 Reprobatus in primo examine habito in partibus, & iterum in secundo examine habito in Curia, si in tertio fuit approbatus, illa approbatio non præjudicat aliis Coopositoribus non citatis. Rota *in Calagurit. Beneficiorum* 26. *Jun.* 1648. §. *quo magis coram Bich.* quia eo quod in prioribus per plura fuerint approbati, censentur digniores eo, qui bis fuit reprobatus. Bich. *dec.* 489. *nu.* 3. Buratt. *dec.* 362. *num.* 9. *&* 10. & Rota *cit. in Calagur. coram Roias.*

9 Reprobatus ab Examinatoribus de partibus, si deinde in gradu appellationis fuit approbatus, satis docuisse dicitur prius gravamen. Mant. *dec.* 274. *num.* 2. Rota *in Calagurit. Benef.* 9. *Decembris* 1649. *coram Arguelles.* Bicch. *dec.* 654. *nu.* 23.

10 Reproductio jurium coram Judice appellationis per necesse supponit alia in actis primæ instantiæ fuisse producta, & exhibita, & in omnem eventum, quatenus opus sit, vim habet veræ productionis, quamvis Judex desuper non interloquatur. Bich. *dec.* 466. *num.* 9. *&* 10. Felin. *in cap. Venerab. nu.* 12. *de Jud.* Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 398.

REPRÆSENTATIO.

Praxis Repræsentationis.

1 Repræsentatio non datur in successione fideicommissi instituti in contractu. Roblef. *de repræsentat. lib.* 3. *cap.* 12. Peregr. *conf.* 65. *num.* 24. *lib.* 1. Altograd. jun. *controv.* 53. *num.* 3. Bald. *in L. cum ita* §. *fideicommisso. ff. de legat.* 2. Barz. *de* 93. *num.* 8. Magon. *dec. Lucen.* 82. *numer.* 20. inter descendentes. Tranchedio. *consult.* 66. *num.* 17. Præsertim si in fideicommisso adest clausula *ordine successivo*, quæ repræsentationem tollit. Morot. *conf.* 91. *num.* 3. Cæval. *quæst.* 762. *num.* 111. Cafanat. *conf.* 34. *num.* 15. Anton. de Amat. *var. ref.* 1. *numer.* 40. Honded. *conf.* 63. *num.* 19. *lib.* 2. præsertim si agitur de fideicommisso non ascendentis, sed patrui, sed transversalis maxime in gradu remotiore. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 9. *num.* 3. Matt. *conf.* 25. *nu.* 16. Gasp. Thes. *q.* 109. *num.* 16. *lib.* 3.

2 Repræsentatio non datur filio, si pater, si viveret, non succederet, ut non posset succedere. Cancer. *var. ref. par.* 1. *cap.* 5. *nu.* 10. Hodierna *controv. lib.* 1. *cap.* 23. *nu.* 66. Robles. *de repræse tatione lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 18. *& lib.* 2. *cap.* 16. *nu.* 21. quia plus juris non potest esse in exemplo, & in causato, quam in originali, & causa influente potentiam. Alex. *conf.* 53. *num.* 5. *vol.* 4. Cast. *conf.* 422. *nu.* 2. *lib.* 1. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 95. *nu.* 7. Tranchedin. *l. c. nu.* 20.

3 Præsentationis jure ultra nepotem nemo nil potest. §. *reliquum ver. hujusmodi. auth. de hered. ab intest.* Altograd. fen. *conf. num.* 61. *lib.* 1. Jo. Ant. Bellon. *conf.* 17. *numer.* 4. *& conf.* 38. *num.* 9. *& conf.* 61. *num.* 5. Cæval. *commun. contra commun. quæst.* 762. *num.* 93. Peregr. *de fideic. art.* 21. *num.* 8. Castill. *controv. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 34. Menoch. *de præs. lib.* 4. *præs.* 95. *num.* 13. Et in dubio esse judicandum pro exclusione repræsentationis, tenent Aldovin. *conf.* 102. *n.* 8. Barz. *d. dec.* 93.

4 Repræsentatio inter descendentes, quamvis regulariter detur in infinitum, juxta Legem *conf.* 20. *num.* 6. *lib.* 2. Fusar. *de substit. quæst.* 485. *num.* 1. *&* 2. hoc tamen procedit duntaxat, quando immediate ascendenti succeditur, servus si mediate, videlicet mediante persona hæredis gravati; tunc enim si gravatus sit transversalis substituto, & sit ultra gradum patrui, avunculi, aut materteræ, repræsentatio cessat, & ille, qui est in gradu proximior ultimo defuncto, remotiorem excludit. Peregr. *de fideic. art.* 21. *num.* 8. *verf. & nota. & conf.* 108. *a num.* 10. *lib.* 3. Berouf. *conf.* 68. *a nu.* 27. *lib.* 2. Socin. jun. *conf.* 116. *num.* 25. *lib.* 1. Ruin. *conf.* 134. *num.* 22. *verf. non obstat. lib.* 2. Bellon. jun. *conf.* 61. *a num.* 5. Sim. de Prei. *de interpret. ult. vol. fol.* 339. *num.* 22. *verf. advertendum quoque est.* Altograd. *controv.* 53. *num.* 10.

5 Repræsentatio in infinitum non datur in successione majoratus, seu primogeniture perpetuæ inter transversales. Ita contra Fusar. *de substitutionibus, quæst.* 485. *n.* 130. nixum authoritate Castilli. *lib.* 3. *cap.* 19. *num.* 222. qui loquitur de Lege particulari Hispaniæ, & non de Jure communi, quæ quidem Lex Hispaniæ locum non habet in aliis Regionibus. Altograd jun. *controv.* 72. *num.* 24. juxta. *L. duumvirum. C. de decurion.* Peteg. *conf.* 70. *num.* 17. *lib.* 3. Bellon. jun. *conf.* 11. *num.* 35. *&* 30. Gamma *dec.* 306. *numer.* 21. Caren. *ref.* 5. *numer.* 4. Jo. Bapt. de Luca *lib.* 10. *de fideic. disc.* 16. *num.* 11. Alex. *conf.* 123. *num.* 2. Cacheran. *conf.* 72. *num.* 25. Surd. *conf.* 403. *num.* 61. *verf. sexto si prædicta* Thes. jun. *qq. for. cap.* 20. *num.* 12. *lib.* 2. Saminiatus *in controv.* Altogr. jun. 42. *numer.* 68. Ratio est, quia hæc repræsentatio fuit adinventa ex benignitate juris, ad hoc ut nepos concurrere valeat ad successionem cum patruo, non autem ut illum in totum excludat. §. *cum filiis. Instit. de hered. quæ ab intest. defer.* §. *fin. autem defuncti. auth. de hered. ab intest. ven.* Præsertim si testator vocavit proximiorem cum claus. *juxta Juris dispositionem.* Idem Altogr. *l. c. num.* 21. etiam Fusar. Castill.

REPUDIATIO.

Praxis Repudiationis.

1 Repudiatio hæreditatis facta a Procuratore absque speciali mandato non sustinetur, neque creditor Procuratori afferenti, se habere illud, nisi probet. Ludovis. *dec.* 268. *num.* 7. Alex. *conf.* 78. *numer.* 14. *lib.* 5. Natta *conf.* 230. *num.* 8. Bich. *decis.* 66. *nu.* 41. quia mandatum speciale requiritur ad repudiandam hæreditatem, & omnia alia, quæ dependent ab animo, sufficit tamen, quod Procurator probet, se habuisse mandatum speciale per testes. Parif. *conf.* 31. *numer.* 112. *lib.* 1. Surd. *conf.* 181. *num.* 31. Caputaq. *dec.* 68. *par.* 1. Imol. *conf.* 91. *num.* 1. *&* 2. Mansil. *singul.* 471. *num.* 2. Dec. *conf.* 510. *num.* 2. Genua *de script. priv. tit. de apoc. man tertia conscript. numer.* 21. Grattan. *discept. for. cap.* 948. *nu.* 15.

2 Repudiatio ad favorem hæredum fieri non potest, quia repudiatio consistit mere in abstinendo, quod ad favorem fieri non potest. Ciarlin. *controv. for. cap.* 150. *num.*

num. 20. quia nemo dat, quod non habet. L. si filius. C. de donat. L. observare. in fin. ff. de off. Proconf. & repudiatio fit de hæreditate delata, renuntiatio vero fit hæreditatis jam quæsitæ.

4 Repudians legatum relictum Ecclesiæ tenetur ad damna illius, si quæ causata fuere, & quidem jure actionis. Antonell. de regim. Eccles. lib. 1. cap. 11. num. 5. & quidem contra Prælatum, seu Rectorem, qui officio suæ administrationis male functus fuit, & utilitati Ecclesiæ non prospexit. cap. 2. 12. quæst. 4. & gl. in cap. fin. quæst. 6. Prælatus enim est quasi Tutor, & Curator Ecclesiæ, & ideo utilitatem illius procurare debet. gl. in cap. auditis. ver. jure min. de in integr. restit. Sicut etiam Capitulum agere potest, quando agitur de utilitate Ecclesiæ, quia illius defensio præsertim in in arduis pertinet etiam ad Capitulum. Ludov. dec. 401. Rom. cons. 369. nu. 21. Lapus alleg. 48. num. 8. vers. quæro, quid in arduis. & DD. apud Barb. de pot. Episc. allegat. 114. nu. 28. & allegat. 125. num. 8.

4 Quæres, an Prælatus, aut Rector repudians legatum, seu hæreditatem delatam Ecclesiæ, nondum tamen illi quæsitam, seu incorporatam absque beneplacito Apostolico incurrat pœnas contra alienantes bona Ecclesiæ sine consensu Apostolico inflictas? Negant Bonac. in tract. de alien. bonor. Eccles. disp. 2. quæst. un. p. 2. num. 33. & Riccius in collectan. dec. 1622. par. 5. eo quod repudiatio non sit alienatio. L. alienationis. ff. de V. S. Quaran. in sum. Bullar. ver. alienatio rer. Ecclesiæ. num. 43. Piasec. par. 2. cap. 5. num. 33. ad eum modum, quod remittens caducitatem non dicitur alienare. Jas. in L. legatum. num. 18. Quaranta l. c. num. 44. Bonac. l. c. num. 21. Affirmant alii, eo quod non tantum sit prohibita alienatio rerum acquisitarum, sed etiam acquirendarum, tum quia ejusmodi legata transeunt in Ecclesiam ipso jure, & possessio absque traditione in eam transfertur. L. ut inter divinum. & ibi Bart. C. de SS. Eccles. Quaran. loc. cit. num. 23. & 43. vers. Prælatus. in fin. Barb. de pot. Episc. alleg. 95. nu. 54. quare si legatum erat tantum delatum, & non acquisitum saltem per duos actus, non incurruntur pœnæ, de quis in Extrav. ambitiosæ &c. Riccius in collectan. dec. 3054. par. 7. Vincent. de Franch. dec. 14. num. 25. Put. dec. 519. lib. 2. Peregr. dec. 30. & 210. lib. 2. Antonell. l. c. num. 3. Gratian. disc. for. cap. 132. num. 26. & cap. 568. Rota dec. 30. lib. 2. par. 3. divers. Bonac. l. c. disp. 2. quæst. un. p. 2. n. 34.

5 Repudiata pars hæreditatis, seu fideicommissi accrescit aliis vocatis, seu conjunctis in hæreditate. L. cum hæreditate. ff. de legat. 2. L. si quis hæres. ubi Alex. ff. de acquir. hæreditat. Bart. in L. re conjuncti. ubi Jas. num. 169. Crot. num. 53. Ripa num. 179. ff. de legat. 2. Natta cons. 523. num. 3. Cognol. in rubr. C. quando non peten. par. 2. num. 54. Socin. sen. cons. 94. ad fin. Peregr. de fideic. art. 9. num. 7. & 8. Mant. de conject. ult. vol. lib. 10. tit. 3. num. 1. Crass. in §. Jus accrescendi. quæst. 21. num. 2. vers. contrariam. apud Ciarlin. d. cap. 150. num. 32. & seq. quia pars repudiata habetur pro derelicta. Rota divers. dec. 323. nu. 23. par. 6.

REPULSA.

Praxis Repulsæ.

1 Repulsa conceditur Inquisito contra testes examinatos per fiscum, quia est species defensionis. Clar. in §. fin. quæst. 53. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 32. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 97. numer. 91. Guazzin. ad defens. Reor. defens. 28. cap. 7. num. 3. & cap. 8. Bajard. ad Clar. quæst. 49. a n. 39. Honded. cons. 100. nu. 36. lib. 1. quamvis Reus fuerit citatus ad videndum jurare testes, & quamvis Reus cum testibus fuerit confrontatus, & contra illos non opposuerit. Bajard. l. c. num. 40. Guaz. l. c. num. 7. cap. 7. Limit. in crimine læsæ Majestat, Divinæ, & humanæ, in quo ob criminis atrocitatem admittuntur etiam testes inhabiles, contra quos Reo non datur repulsa, nisi ex causa inimicitiæ capitalis. Bajard. ad Clar. in §. læsa Majest. num. 25. in 2. speciali. Farin. de hæresi. quæst. 188. num. 82. ubi tamen id limitat ad repulsam contra personam, non vero contra dicta. Guaz. defens. 28. cap. 8. num. 9. Ita nec in crimine blasphemiæ, quod assimilatur crimini læsæ Majestatis, admittitur repulsa, nisi ex capite inimicitiæ capitalis. Put. de syndic. in ver. condemnatio. cap. 4. num. 13. Grammat. cons. 15. num. 12. Conciol. resol. crimin. ver. Repulsa. num 5. Neque datur repulsa in causa attentatorum. Gravat. ad Vestr. in pract. lib. 5. cap. fin. num. 34. Maranta in pract. par. 6. art. 13. num. 14. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæst. 31. n. 4. Lancell. de attent. par. 3. cap. 26. num. 115. Guazzin. l. c. defens. 28. cap. 8. num. 9. vers. quarto limita. Neque fisco conceditur repulsa contra testes examinatos per Reum ad sui defensionem; quia est favorabilior causa Rei, & defensionis, quam offensionis. Put. de syndic. in ver. Inquisitio. cap. 2. sub num. 1. Clar. in §. fin. quæst. 23. num. 3. Guazzin. l. c. cap. 7. Hond. cons. 101. num. 41. lib. 1. nisi cum fisco adesset Instigator, juxta DD. mox cit. Neque contra Testes a se productos datur repulsa, quia per productionem censentur approbati, nisi causa repellendi tempore productionis producenti fuisset incognita, aut exceptio supervenerit productioni. Maran. d. par. 6. art. 13. num. 10. Guaz. d. defens. 28. cap. 8. num. 7. Farin. de testib. quæst. 62. num. 211. & 222. Rota apud Ludovis. dec. 455. nu. 5. & ibi Beltramin. quæ tamen limitatio tantum procedit quoad personam, non vero quoad dicta, quia per productionem censetur approbata persona, non vero dictum. L. si quis testibus. 13. ubi gl. Bart. & DD. C. de testib. Mascard. de prob. conclus. 1242. a num. 26. lib. 3. Farin. de test. d. q. 62. num. 241. & de hæresi. quæst. 188. num. 82. Guazzin. l. c. nu. 6. Beltramin. ad Ludovis. l. c. Posth. de manut. obs. 89. num. 13. Cancer. var. res. par. 1. cap. 20. a num. 47. Rota dec. 283. num. 3. & dec. 454. num. 5. par. 3. & dec. 90. num. 3. par. 4. recent. Conciol. alleg. for. 34. nu. 45. & alleg. 60. num. 19. & alleg. 61. num. 1. & res. crim. l. cit. res. 1. num. 11.

2 Repulsa non datur, nisi bis, ut evitetur infinitas, hoc est reprobare reprobatorios reprobatoriorum. cap. licet dilectus. 49. ubi Abb. & Fel. de testib. Maran. l. c. art. 13. num. 1. Bursat. cons. 358. numer. 21. lib. 4. Guaz. d. defens. 28. cap. 7. num. 8. Neque sufficit repulsa generalis, puta quod testes sint inimici, falsarii, criminosi &c. sed debet esse specialis, puta, quod fecerint tale crimen in specie, talem falsitatem in specie, aut sit talis inimicus in specie specificata, & probata qualitate inimicitiæ, aliter non probat. Clar. in §. fin. quæst. 53. Cavalc. de testib. par. 4. num. 221. Cæval. commun. contra commun. quæst. 162. Farin. de testib. quæst. 56. nu. 142. & quæst. 62. nu. 371.

3 Testes non repulsati in prima instantia non possunt amplius repulsari. Gravat. ad Vestr. in pract. lib. 5. cap. fin. nu. 32. Maran. l. cit. num. 13. Covar. pract. quæst. cap. 18. num. 5. Afflict. dec. 266. Farin. de testib. q. 75. num. 154. Guaz. def. 28. cap. 8. num. 9. ver. sexto limit. Thes. dec. 259. num. 4. Mastrill. dec. 97. a nu. 2. Cancer. var. res. par. 1. cap. 20. numer. 48. vers. si vero. Nisi repulsa in prima instantia fuerit petita, & non concessa, quia tunc in causa appellationis esset concedenda. Afflict. dec. 266. num. 3. Bajard. ad Clar. in §. fin. quæst. 53. num. 5. & 6. Guazzin. l. c. Thes. dec. 259. num. 6. Cancer. l. c. d. cap. 20. numer. 48. Vel nisi in prima instantia repulsa fuit data de falsitate, & falsitas non potuit tunc probari, quia poterit probari in secunda instantia. DD. cit. Vel nisi repulsam dans, esset minor, qui prævia in integrum restitutione est admittendus. Boer. decis. 246. num. 6. Oddo de restit. in integr. quæst. 65. nu. 95. si minor id facit pro suo interesse, non autem animo injuriandi. Cancer. var. res. par. 1. cap. 20. num. 48. Conciol. l. c. res. 2. nu. 5.

RES.

Praxis Rerum.

1 Res addita bonis fideicommissi non efficitur fideicommissaria, sive fuerit addita principaliter, sive accessorie. Schroeder. de feud. 2. par. 9. par. princ. sect. 2. num. 8. Fachin. lib. 7. controv. Jur. cap. 89. Cancer. var. res. lib. 1. cap. 13. num. 143. Tiraquel. de retrac. §. 32. gl. un. num. 77. Grammat. dec. 218. Garz. de expens. cap. 13. num. 47. nisi a possessore fideicom. expresse, & scienter fuerit unita fideicommisso cum qualitate fideicommissi. Ant. de Amat. var. res. cap. 14. numer. 27. Bich.

Bich. dec. 105. num. 8. & 12. & si res fuit destinata ad usum rei fideicommissariæ, ex tali destinatione colligitur voluntas illam subjiciendi fideicommisso. L. damnis. ff. de usuf. leg. prædiis §. qui domum. ubi Bart. de legat. 3. Bich. l. c. nu. 13.

2 Res aliena hypothecari non potest. L. 1. §. 1. ff. de pignor. L. rem. alienam. ff. de pignerat. act. Surd. dec. 157. num. 1. Bich. dec. 115. num. 5. & dec. 629. nu. 19. neque donari a sciente scienti. Mant. de tacit. lib. 13. tit. 23. nu. 19. Bich. dec. 153. nu. 11.

3 Res assignata duobus sine ulla partium distributione censetur assignata pro æquali portione, præsertim si subsecuta divisione bonorum communium res assignata relinquitur dividenda. L. nomen filiarum. §. portionis. ff. de V. S. L. etiam. ff. de usufr. Cyriac. controv. 425. num. 15. Bich. dec. 44. num. 5. & 6. Costa de port. rata. præmiss. 6. n. 2. Et a fratribus communiter possessa præsumitur, quod provenerit a communi stipite non docto de dominio particulari. Bich. l. c. nu. 11. & 12.

4 Res empta ex pecuniis dotalibus fit dotalis, & quod ex pecuniis dotalibus fuerit empta, probari potest per testes Salyc. L. si mater. num. 1. vers. & ultro. C. de contrahen. empt. Alex. cons. 18. num. 3. lib. 3. Menoch. cons. 154. num. 17. Cavaler. dec. 221. num. 4. Bich. dec. 115. num. 3.

5 Res communis potest obligari, & alienari pro rata tantum. Ita Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 36. Peregrin. de fideicom. art. 39. Honded. cons. 56. lib. 1. & prohibita alienari potest præscribi secundum multos, quos citat & sequitur Fachin. lib. 13. controv. Jur. cap. 80. quamvis non pauci apud eundem teneant contrarium. Et prohibita alienari, si semel fuit alienata, est perpetuo alienabilis, nisi ex prohibitione alienationis resultet fideicommissum, secus si fideicommissum resultat tantum in casum contraventionis, vel nisi prohibitio esset realis, aut in illa adessent verba importantia perpetuitatem. Fusar. de substit. quæst. 721. secus quando cessat ratio prohibitionis.

6 Res allodialis permutata cum feudali, fit feudalis, & inducit naturam rei permutatæ. Cyriac. controv. 112. Bich. dec. 29. num. 17. ubi res libera permutata cum re fideicommisso subjecta efficitur fideicommissaria, ac fideicommissariis accrescit. L. Imperator. §. fin. & L. seq. ff. de legat. 2. L. si rem, & pretium. ff. de petit. hæred. Ruin. cons. 97. num. 10. lib. 5. Peregrin. cons. 35. nu. 2. & seq. lib. 3. Fusar. de substit. q. 636. n. 1.

7 Res permutata, sicut & subrogata venit in hypotheca in præjudicium debitoris, non creditoris. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæst. 52. litigiosa non potest hypothecari, quia non potest alienari. L. fin. C. de litigioso. Cavaler. dec. 131. Burat. dec. 60. Merlin. l. c. quæst. 58.

8 Res vendita cum pacto L. Commissoriæ, vel adjectionis in diem perit emptori uti Domino, non venditori. Item vendita cum pacto revendendi. Bonac de contract. disp. 3. q. 2. p. 8. num. 5. Sicus censurata perit ipsi emptori census. Marescot. lib. 3. var. res. cap. 10. nu. 14. L. 1. C. de periculo & commod. rei venditæ.

9 Res sequestrata Judicis authoritate non potest alienari, aliter alienatio non valet, utpote in fraudem facta. Cancer. var. res. par. 2. cap. 4. Surd. cons. 405. Merlin. de pignor. lib. 1. cap. 18. Ecclesia obs. for. 125.

10 Res sacræ non sunt convertendæ in usus prophanos, quia semel Deo dicatum non est ad usus humanos convertendum. cap. ad nuptiarum. de consecrat. dist. 1. sub pœna sacrilegii. Barb. de Jure Eccles. lib. 3. cap. 3. num. 45.

11 Res desinit esse integra etiam per solam citationem tantum decretam, & non intimatam. Sperell. dec. 166. num. 21. & 22. juxta cap. gratum. de off. Deleg. gl. in cap. olim. 2. ver. ad partem. ut lite pend. ubi Abb. in fin. Imol. num. 7. Jo. And. in cap. licet. num. 6. de off. Deleg. & ibi Host. num. 2. Sanchez de matrimonio, lib. 8. disp. 8. a num. 10. Barb. in L. si quis posteaquam. num. 34. ff. de Jud. Gratian. dec. Marcb. 209. & Verall. dec. 115. par. 1. contra alios.

12 Res inter alios acta tertio non nocet. Bich. dec. 8. n. 19. & dec. 133. n. 19. L. 47. ff. de re jud. Barb. axiom. lib. 16. cap. 40. axiom. 15. Rota dec. 208. nu. 7. par. 1. recent. L. si unus. §. ante omnia. ff. de pact. Surd. dec. 209. num. 9.

Res fideicommisso subjectas quis teneatur vindicare a tertiis possessoribus, vide Heres.

Res non transit in judicatum pendente termino ad appellandum. Franc. in cap. non solum. de appellat. Ruginell. de appellat. §. 2. cap. 3. Ciarlin. controv. for. cap. 53. num. 13. Afficit tertium, quando ipse scivit litem agi, & non contradixit. Bich. dec. 383. num. 16. text. in cap. sæpe. de jud. L. sæpe. ff. eod. Cancer. var. res. par. 3. cap. 17. nu. 554. Buratt. dec. 917. 13

Res judicata alterata, aut remissa non videtur per subsequens laudum, nisi in eo, quod laudum specialiter disponit. Dec. cons. 39. num. 3. Castr. in L. si causa cognita. C. de transact. Bich. dec. 126. num. 12. neque dicitur renuntiatum rei judicatæ per compromissum. Fel. in cap. cum olim. num. 6. de præscript. Cancer. var. res. lib. 1. cap. 18. a num. 44. Bald. in L. si diversa. C. de transact. Alex. cons. 22. num. 2. Bich. l. c. num. 19. Rota dec. 58. num. 29. & 30. & dec. 126. num. 23. par. 6. recent. & in Calagurit. processionum. 30. Jan. 1626. coram Rembolao. 14

Res judicata æquiparatur transactioni. L. non minorem. C. de transact. L. 2. ff. de jurejur. Surd. cons. 418. num. 52. Bich. dec. 248. num. 13. Rota dec. 125. num. 8. par. 5. recent. 15

Res judicata per commissionem restitutionis in integrum suspensa dicitur, & hac pendente restitutio in integrum conceditur. Burat. dec. 604. num. 14. Ludovis. dec. 458. num. 8. Rota dec. 350. par. 1. divers. & dec. 436. num. 2. par. 4. divers. & in Anagnina pensionis. 18. Martii 1630. coram Card. Verospio. & in Sipont. pensionis. 8. Aprilis. coram Peutingerio. apud Bich. dec. 266. num. 6. 16

Res judicata constituitur a tribus conformibus. Clem. ut. calumniis. de re jud. Rota dec. 98. num. 3. par. 1 recent. & trahit secum executionem. Clem. 1. de sent. & re jud. Præpos. in cap. tua nobis. num. 2. de appell. Crescent. dec. 1. de re jud. Rota dec. 370. num. 1. par. recent. & in Anconitana Census. 30. Jan. 1640. coram Pirovano. Et ut sententiæ dicantur conformes, sufficit, quod concordent in substantia; licet in verbis non conveniant, quia non verbalis, sed effectualis conformitas attenditur. Card. in Clem. 1. num. 2. de sent. & re jud. Covar. pract. qq. cap. 25. num. 6. Gabr. de execut. rei judic. conclus. 1. num. 33. & 34. Adden. ad Buratt. dec. 567. num. 10. Rota in Romana successionis coram Orano. apud Marches. to. 2. fol. 123. num. 3. & in Romana Cambior. 26. Martii coram Cerro. 17

Rei judicatæ renuntiare videtur, qui patitur causam discuti super meritis. Felin. in cap. inter Monasterium. num. 30. de re jud. Jas. in L. Patre furioso. num. 22. ff. qui sunt sui vel alieni Jur. Put. dec. 213. lib. 2. in corr. & dec. 11. de re jud. Bich. dec. 466. nu. 4. quamvis rei judicatæ renuntiatio regulariter non præsumatur, sed pro illius exclusione omnis possibilis intellectus, & interpretatio capi debeat. Dec. cons. 303. nu. 8. Tiraquel. de retract. lignag. §. 36. gl. 2. numer. 50. Rota dec. 132. num. 12. par. 1. recent. & dec. 14. num. 4. coram Ludovis. Bich. dec. 544. numer. 24. & adversus rem judicatam non datur amplius manutentio. Idem l. c. num. 27. Cæs. de Graff. dec. 7. num. 9. de re jud. Rota dec. 72. num. 5. par. 4. divers. dec. 508. no. 9. par. 5. recent. apud Bich. loc. cit. num. 27. 18

Res judicata pro veritate habetur. L. si non fortem. 26. §. heredi. ff. de cond. indeb. L. res judicata. 207. ff. de R. J. DD. in cap. fulorta. de re jud. Mascard. de prob. conclus. 1296. num. 14. Surd. decis. 107. nu. 15. Mar. Antonin. var. res lib. 1. res. 76. num. 2. Tusc. litt. R. conclus. 267. facit de albo nigrum, & de nigro album. Maran. de ord. Jud. par. 6. num. 422. Cur. jun. cons. 177. num. 12. Menoch. de præs. lib. 2. præs. 67. num. 48. & falsum mutat in verum, non quidem essentialiter, sed quoad effectum, & facit de non ente ens, & e contra. DD. cit. apud Barb. axiom. lib. 16. cap. 44. ax. 7. inducit notorium. Crav. cons. 819. num. 4. & manifestum. Abb. cons. 89. præsertim inter easdem personas. Lim. cum sententia fuit nulla, quia sententia nulla non est sententia. L. ult. C. de sent. Clem. pastoralis §. ut igitur. de re jud. & nunquam transit in judicatum. Vant. de nullit. tit. quoties. n. 8. Magon. Lucen. dec. 62. num. 15. Surd. cons. 61. num. 53. Lim. præterea in sententia notorie injusta. Surd. dec. 260. num. 39. Mar. Antonin. lib. 1. res. 77. num. 4. Barb. l. c. axiom. 8. 19

Res transit cum suo onere, ad quemcunque vadat. 20

L. is

L. is cui opus ff. de nov. oper. nunt. L. Garins. 23. ubi Bart. ff. de manumis. Menoch. cons. 2. num. 31. Barb. in L. post datem. num. 5. ff. sol. matrim. Leo in thes. for. Eccles. par. 2. cap. 15. num. 41. Bellet. dis. quis. Clerical. par. 1. tit. de exempt. Cler. & eorundem bonor. §. 2. nn. 2. Gratian. disc. for. cap. 705. nn. 11. Mangil. de imput. quæst. 106. num. 4. quod procedit duntaxat in onere reali, non vero in personali. L. ult. ff. de contrah. empt. L. cum fundo. 36. ubi Bald. ff. de servit. rust. p·ad.

21 Res sua nemini servire potest. L. si rem. alienam. 41. ff. de pignor. act. Surd. de alim. tit. 8. privil. 49. n. 7. Menoch. cons. 281. num. 7. Scaccia de commerc. §. 2. gl. 5. num. 89. inspect. 1. Gratian. disc. for. cap. 879. num. 10.

22 Res una, & eadem diverso jure censeri non debet. L. cum qui. 23. ff. de usucap. cap. 30. de Decim. Fab. de Monte de empt. quæst. 6. num. 9. & ita vendito castro omnes cohærentiæ, & pertinentiæ simul transferuntur, quia de adhærentiis idem judicatur. cap. volentes de off. legat.

23 Res præsumitur illius esse, intra cujus fines est constituta. L. si fines. 10. C. de evict. Gamma dec. 230. num. 1. Barb. l. c. axiom. 18.

24 Res omnis de facili revertitur ad suam primævam naturam. L. filio 23. ff. de liber. & posthum. Seraph. de privil. juram. privil. 58. num. 8. & Gratian. disc. for. cap. 544. num. 13.

25 Rei suæ quisque est liber moderator, & arbiter. L. in traditionibus. 41. ff. de part. L. in re mandata. 21. C. mandati. Thomaset. in flor. Legum reg. 98. & 247. Escobar. de ratiocin. cap. 90. num. 50. Menoch. cons. 255. num. 10. Molina de Just. & jur. tract. 3. disp. 1. conclus. 1. Riccius in prax. res. 149. num. 4. Menoch. de præs. lib. 4. pres. 83. num. 8. Intellige in re sua libera, secus si esset communis, vel in qua ejus jus habet. Ancbar. cons. 155. num. 7. Boer. dec. 320. nu. 12. Jo. Mar. Novar. qq. for. lib. 1. quæst. 63. num. 8. Barb. axiom. lib. 16. cap. 40. axiom. 11.

26 Res judicata non extinguit litem, nisi fuerit executioni demandata, quia adhuc remanent reliquiæ litis, si sententia fuit lata in favorem Actoris, secus si in favorem Rei. Lancellot. de attent. par. 2. cap. 4. in præfat. num. 279. Mohed. dec. 142. ut lite pend. Rota dec. 690. num. 3. par. 1. recent. & in Triden. Parochial. 20. Novemb. 1626. coram Coccino apud Bich. dec. 462. num. 8.

RESCRIPTUM.

Praxis Rescriptorum.

§. I.

Generalia de Rescriptis.

1 Rescriptum provisionale exspirat secuto effectu, ad quem fuit datum rescriptum. Bich. dec. 156. num. 19. Surd. cons. 295. Covar. in cap. quamvis pactum par. 2. §. 2. num. 6. de pact. in 6. L. fratres. ff. penult. Ang. in L. si unus. §. si cum Reo. num. 1. ff. de pact. Surd. cons. 294. num. 9. & dec. 175. num. 2. Rota in Recanaten. prædii 14. Maii 1635. coram Carillo, & cum dicto rescripto exspirant omnes clausulæ illi accessoriæ. Covar. in cap. quamvis pactum par. 2. §. 2. num. 6. de pact. in 6. & pract. qq. cap. 9. num. 7. Put. dec. 8. num. 2. lib. 2.

2 Rescriptum signaturæ cum clausula constito de tribus, vel quod executioni locus sit, intelligitur de sententiis, validis, & justis, & in substantia non difformibus. Socin. jun. cons. 74. num. 1. lib. 2. Peregr. cons. 73. num. 9. lib. 1. Bich. dec. 466. numer. 1. & 2. Rota dec. 132. num. 1. & 2. par. 6. & dec. 38. num. 1. & seq. par. 7. recent. & dec. 98. num. 3. par. 1. & dec. 292. num. 2. par. 6. recent. apud Bich. dec. 466. nu. 1. & 2. Non potest mandati executioni, si exceptio fuit opposita sub vel obreptionis. Riccius in praxi subreptionis. par. 3. res. 441.

3 Rescriptum posterius derogat priori, de quo facit mentionem. cap. cæterum de rescript. ubi Felin. Diana par. 8. tract. 7. res. 4. Abb. in cap. ex conquestione. de restit. spol. alias si in secundo non fit mentio primi, valet primum, & non secundum. cap. si autem. 9. cap. ex parte 12. cap. cum dilecta 22. de rescript. cap. causam quæ de Jud. cap. ex tua. de fil. presbyter. cap. penult. de prescript. cap. cum teneamur. 20. de præben. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 21. numer. 3. Pont. eod. tract. lib. 8. cap. 17. §. 2. Gutierrez lib. 1. Can. qq. cap. 15. Suarez de LL. lib. 8. cap. 39. numer. 5. Fagnan. in d. cæterum de rescript. & alii apud Gonzalez eod. tit. cap. 3. num. 2. ratio est, quia rescripta a petitionis forma effectum, & intellectum accipiunt. cap. sedes. 15. cap. super. 20. hoc. tit. & cap. inter. 6. §. cæterum de fide instrum.

Et ideo, qui rescriptum impetrat, tenetur Pontifici proponere omnia ea, quæ ad causæ justitiam spectant, & quæ ipsum rescribendum, vel non, movere possunt, quare cum ille, qui impetravit secundum rescriptum, tacuit primum jam in ipso negotio præcedente, quod si scivisset Pontifex, secundum non concessisset, ideo per suppressionem hujus veritatis rescriptum secundum est subreptitium, si vero in secundo fit mentio primi, jam valet ob rationem mox dictam. Riccius in prax. par 3. res. 375. Innoc. in cap. 1. num. 5. & 6. de rescript. & ibi Abb. numer. 7. & DD. supra cit. & hæc procedunt in materia justitiæ, nam in materia gratiæ obstat. cap. quamvis tibi, 38. de præb. in 6. quia rescripta justitiæ subreptitia non sunt ipso jure nulla, ut rescripta gratiæ, sed ope exceptionis. ita Sanchez l. c. num. 3. 4

Rescriptum contra Prælatum impetratum non facta mentione conventus, seu Monasterii valet, & Prælatus convenitur. cap. edoceri. 21. de rescript. quia ad Prælatum cura, & administratio sui Monasterii spectat, & ideo sine mandato Monasterii causas ipsius in judicio tractare valet. cap. causam quæ de Jud. cap. auditis. 15. de præscript. cap. cum olim. 17. de restit. spol. etsi aliquando Abbas, seu Prælatus, & Monachi in causis Monasterii querelam proposuerint, ut in cap. ex transmissa, 10. de præscript. non tamen rescriptum prohibens causæ cognitionem videtur suspectum de falso. L. 4. C. si contra jus. L. meminerint 6. C. unde vi. cap. ex parte 2. de rescript. L. prohibitum. L. defensionis 7. C. de jure fisci. Menoch. de præs. lib. 12. præs. 9. Decian. cons. 49. num. 14. Gonzal. in lib. 1. Decret. tit. 3. cap. 2. de rescript. num. 13. in fin. & in rescriptis semper subintelligitur clausula, si preces veritate nitantur. cap. certum. cap. ad aures cap. constitutus. cap. super eo. de off. Ordin. cap. dilectus. 26. de rescript. Barb. de claus. claus. 166. Trentacinq. tit. de rescript. cap. 59. & 60. Pont. de matrim. lib. 8. cap. 16. 5

§. II.

De Interpretatione Rescriptorum.

Rescriptum Apostolicum in dubio debet interpretari secundum jus commune, & cum eo concordari. cap. licet. 32. de præben. cap. super eo. 15. de off. Delegat. L. scire §. sunt. ff. de excus. tutor. L. si quando. 35. C. de inoff. L. rescripta 7. C. de precib. L. ult. C. si contra jus. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præs. 9. Mascard. de prob. conclus. 1279. Larrea to. 3. alleg. 105. Gonzal. in lib. 1. Decretal. tit. 3. in cap. causam. 18. numer. 4. Reiffenstuel. in lib. 1. Decret. tit. 3. §. 5. per totum. quia semper Princeps secundum jus rescribere censetur. L. 2. C. de divers. rescript. & L. ult. C. de eden. L. falsa 33. ff. de condit. & demonstr. L. ab executione C. quorum appellationes, & contra jus impetrata contra Principis voluntatem concessa censentur. L. jubemus. 10. & L. ult. C. de SS. Eccles. cap super. 20. vers. discretionem. de rescript. cap pastoralis de fide instrum. Fagnan. ubi Abb. & Felin. in cap. causam. 18. de rescript. Hæc in rescriptis Justitiæ. Riccius in prax. rescript. par. 3. res. 369. 6

Rescripta gratiæ super Beneficiis Ecclesiasticis tanquam ambitiosa sunt stricte interpretanda, sicut præscripta ad lites. cap. quamvis. 4. de præben. in 6. P. Pithing. lib. 1. tit. 3. sect. 2. num. 27. Sylvest. verb. rescriptum. quæst. 8. Reiffenstuel lib. 1. tit. 3. §. 5. de rescript. In privilegiis vero, quando agitur de solo præjudicio privilegiantis, quia tunc agitur de Beneficio Principis, late est interpretandum. Fagnan. in cap. olim num. 4. de V. S. Abb. in cap. ult. num. 22. & 23. 7

de

de translat. Episc. si autem privilegium datur in præjudicium tertii, aut contra jus commune, rescriptum strictam habet interpretationem. cap. super eo 15. de off. Deleg cap. licet. 12. de off. Ordin. cap. dudum. 31. de privil. quia in odiosis debet fieri stricta interpretatio, juxta cap. odia de R. J. recessus vero omnis a jure est odiosus. cap. 1. & 2. de fil. presbyt. in 6. Lim. si per strictam interpretationem redderetur inutile, & nihil operaretur. Barb. axiom. 222. num. 15. Tusc. litt. V. conclus. 85. num. 65. aut privilegium fuisset concessum favore causæ piæ, & cultus Divini, quia tunc non obstante præjudicio tertii latam habet interpretationem. Layman. moral. lib. 1. tract. 4. cap. 23. num. 5. Suarez de LL. lib. 8. cap. 27. num. 7. Fagnan. in cap. olim. nu. 25. de V. S. qui citat alios. Sylvest. in sum. ver. Privilegium. quæst. 3. qui id ampliant etiam ad privilegia concessa motu proprio.

8 Et si rescriptum Principis contineat aliquid contra jus expressum, ut interpretationi locus non sit, aut ex ejus executione scandalum sequatur, reverenter est accipiendum, sed in executione illius supersedendum, donec Princeps consulatur. cap. memoriam. 14. dist. cap. cum contingat. de rescript. cap. nisi. §. grave. de renunt. c. 2. de off. Deleg. cap. ex litteris. 4. de in integr. restit. cap. licet de foro comp. cap. pastoralis. de fide instrum. Covar. pract. quæst. cap. 35. num. ult. & in reg. peccatum num. 5. de R. J. in 6. & lib. 2. var. res. cap. 8. num. 1. vers. secundo infertur in fine. Salced. lib. 2. de leg. polit. cap. 3. Fragos. de regim. Eccles. par. 1. disp. 2. §. 4. Solorz. de Jure Ind. lib. 2. cap. 8. num. 51. & lib. 4. cap. 10. num. 41. Gonzal in lib. 1. Decretal. tit. 3. in cap. si quando de rescript. num. 3. ratio est, quia Princeps rescriptum concedendo tacitam hanc videtur subintelligere conditionem, nisi justa adsit causa supersedendi in ejus executione. Unde tales Executores vel Delegati, quamvis verbis Principis non obediant, menti tamen ejus obtemperant. Abb. in d. cap. si quando. num. 2. ubi Ripa nu. 2. Cardin. quæst. 1. & in tali casu Princeps potius per importunitatem, aut mendacium, quam ex propria voluntate rescripsisse, cap. fin. de rescript. in 6. aut per nimiam occupationem contra voluntatem eorum in rescriptum irrepsisse. cap. 2. de rescript. cap. cum ex litteris de in integr. restit. cap. cum olim. hoc tit.

9 Et quamvis Principi sit obediendum, id tamen verum est, si justa imperat. L. 2. C. de desertor. lib. 12. secus si expresse injustum præcipit. L. omnes. C. de appell. L. nec Magistratibus. ff. de injuriis. Fragos. d. disp. 2. §. 4. Gonzal. l. c. num. 7.

§. III.

Utrum Rescriptum deroget Privilegio generali?

10 Rescriptum speciale derogat privilegio generali, quamvis illius mentionem non faciat. cap. pastoralis. 14. §. quoniam de rescript. cap. 2. de off. Legati cap. dudum 14. §. nos igitur. eod. cap. quamvis. 38. de præb. in 6. cap. 1. de constit. in 6. coheredi. 41. §. quod patrem ff. de vulg. L. uxorem. 41. §. felicissimo L. servi. 99. ff. de legat. 3. Barb. in cap. 1. de rescript. ubi Fagnan. Hottoman. lib. 4. obs. cap. 7. Mant. de conject. lib. 9. tit. 6. Surd. to. 1. cons. 56. Suarez de LL. lib. 8. cap. 39. num. 7. Pont. de matrim. lib. 8. cap. 19. §. 2. num. 21. & alii apud Gonzal. in cap. 1. de rescript. num. 10. ratio est, quia melius declaratur voluntas Principis per dispositionem in specie, quam per dispositionem in genere; nam in genere nomine collectivo, & universali comprehenditur species. In specie vero nomine proprio, & disponens semper vult speciem contra genus prævalere, & speciem generi derogare.

11 Sed objicitur L. rescripta. C. de precib. sed respondetur in illa Lege non generaliter decidi in omnibus rescriptis desiderari mentionem juris communis, sed tantum dicitur, quod consuetum rescripta contra jus concessa eo tantum casu, quo in præjudicium alterius impetrantur, si vero sine præjudicio alterius rescriptum fuit impetratum, valet rescriptum, etiam non facta juris communis mentione. Neque obstat, quod Pontifex non æqualiter concederet rescriptum, si sciret se in contrarium rescriptum jam dedisse, quia objectio procedit, cum ambo rescripta sunt generalia, aut specialia, non vero si unum est generale, & alterum speciale.

12 Sed instari potest in cap. ex tua. de filiis presbyterorum. Ubi proponuntur duo rescripta, unum generale, quo filii Sacerdotum dispensative admittebantur ad retinenda Beneficia paterna, alterum speciale, quo filii privabantur Beneficiis paternis, si probabatur a patribus fuisse possessa, & tamen hoc speciale non derogabat rescripto generali. Respondetur primo, ideo rescriptum speciale in nostro casu non derogare generali, quia ante editum rescriptum speciale Archi-Episcopus ex vi prioris rescripti generalis dispensaverat cum aliquibus Clericis, quorum respectu primum rescriptum generale fuerat factum speciale, juxta L. cum inter eos. 13. ff. de legat. 1. per dispensationem vero dispensati tale jus acquisiverant, quod si innotuisset Pontifici, secundum rescriptum in eorum præjudicium non emanasset. cap. dudum. 14. §. considerantes de præben. in 6. ita respondent Panorm. in cap. 1. de rescript. num. 14. & ibi Ripa num. 61. gl. in d. cap. ex tua de fil presbyt. ver. intimari & ver. mandatum. Cardin. oppos. 3. apud Gonzal. l. c. n. 18. aliam responsionem dat Pont. de matrim. lib. 8. par. 17. §. 2. num. 14.

13 Porro conclusionem ultra citatos probant etiam Suarez de LL. lib. 8. cap. 39. num. 7. & Salas. de LL. disp. 14. sect. 74. apud quos Hostien. Burr. & Barbos. Azor. lib. 1. Instit. moral. cap. 12. vers. 12. contra Tusc. litt. G. conclus. 36. num. 99. Menoch. cons. 36. neque obstat cap. cum ordinem. de rescript. vi cujus est necessaria expressa mentio Ordinis in rescripto, seu privilegiis Ordini concessis, quia privilegium Ordinis Cisterciensis præscribit formam, nec alias super Decimis, vel aliis, quæ ipsi Ordini specialiter fuerunt concessa, possent Monachi conveniri per rescripta postea impetrata non facta mentione ipsius Ordinis, adeoque rescriptum editum non servata forma privilegii invalidum est. cap. cum dilecti. cap. nonnulli 28. in princ. de rescript. L. si quis. 12. ff. de legat 3. L 3 C. de silentiariis. Plura videri possunt pro responsione ad hanc difficultatem apud Gonzal. l. c. num. 19.

§. IV.

Rescriptum ad lites, seu Justitiæ.

14 Rescriptum ad lites valet, quamvis unica duntaxat in eo causa verificetur. vide Gratia. Est perpetuum, & tamdiu durat, quamdiu durat actio, super qua fuit impetratum. Fachin. lib. 8. contrav. Jur. cap. 65. Abb. & Felin. in cap. porro quæ de rescript. Menoch. de arbitr. cas. 204. Ut valeat, duo requiruntur. Primum, ut preces veritate nitantur, quia omne rescriptum Principis in se continet virtualiter hanc clausulam, si preces veritate nitantur. cap. 2. cap. super litteris. de rescript. Bald. in L. 2. C. si contra jus, vel util. publ. Gail. de pace publ. cap. 5. & lib. 1. obs. 14. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 64. num. 7 Marescot. lib. 2. var. res. cap. 1. num. 30. Anchar. cons. 241. Unde si Papa mandavit aliquid fieri sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, non incurritur excommunicatio non obediendo, quando narrata non fuerunt justificata, quia hæc conditio, quatenus preces veritate nitantur, subintellecta suspendit excommunicationem, donec clausula verificetur. cap. præterea. de appellat. Anchar. & Marescot. ll. cc. in quo non fuit facta mentio litis pendentiæ, est subreptitium. Idem si non fuit facta mentio, seu appellationis. ita Pajacll. exped. 32. Riccius in prax subrept par. 3. res. 438. Item si tota substantia processus non narratur, & coram quo lis pendeat. Scaccia lib. 1. cap. 64. Menoch. de arb. cas. 202. Item si non fuit expressa persona contra quam obtinetur. Innoc. in cap. significantibus. de off. Deleg. Scacca l. c.

15 Rescriptum Justitiæ, si est sub vel obreptitium, non est nullum ipso jure, sed ope exceptionis. Vant. de nullit. ex defec jurisdict. num. 60 & in rubr. qualiter sententia, & processus. numer. 59. Menoch. de arbitr. cas. 201. Scaccia de Jud. l. c. Lim. si esset rescriptum avocatorium, tunc enim esset nullum ipso jure, propter ob vel subreptionem. Vant. & Scaccia ll. cc. Lim. 2. si esset rescriptum terminans causam. Bonac. de LL. disp. 1. quæst. 2. p. 4 Decisivum causæ, ex quo jus alterius lædi potest, non potest concedi sine partis citatio-

tatione. Bart. *in L.* 2. *C. de tempor. appell.* Felin. *in cap. cum olim. de sent. & re jud.* secus si non est decisivum, nec lædit jus partis. Scaccia *l. c. nu.* 23.

16 Rescriptum posterius ad lites Delegans, Judicem aliquem, in quo non fit mentio, quod per prius, vel aliud rescriptum fuerit delegatus aliquis Judex, non valet parte opponente, secus si non opponat. Abb. *in cap. caterum. de rescript.* si vero fit mentio prioris rescripti, illud censetur per posterius revocatum, quo casu primus Delegatus nulliter procedit etiam parte non opponente, nisi revocatio fuerit facta ad instantiam impetrantis, tunc enim illo non contradicente valeret processus. Jo. And. *in d. cap. caterum.* Neque sufficit hodie, quod in secundo rescripto fiat mentio primi, sed insuper requiritur, quod derogetur regulæ Cancellariæ. *de non tollen. jus quæs.* Cocbier *in reg. Canc.* 16. apud Fagnan. *in d. cap. caterum.* Rebuff. *in prax. Benef. gl.* 6. Lim. posterius rescriptum non esse subreptitium, si primus impetrans sub suo rescripto, cujus in posteriore non fit mentio, dolo, vel negligentia non fuit usus. *cap. si autem. de rescript. & cap. plerumque eod.* requiritur autem, quod intra annum usus non fuerit. *d. cap. plerumque.*

17 Rescriptum ad lites obtentum contra aliquas personas minores, vel minus dignas cum clauf. *Et quædam aliæ*, aut in causis minoribus, vel levioribus nominatis cum clauf. *Et quibusdam aliis*, non extenditur, nec valet contra majores, aut digniores, vel in causis majoribus, vel dignioribus, quia rescripta ad lites utpote derogantia jurisdictioni Ordinariorum sunt odiosa, & stricte interpretanda. Abb. Fel. & Imol. *in cap. significavit de rescript.* & dictio *Alia* est implicativa ad similes casus. *cap. pastoralis. & cap. ult. hoc tit.* Barb. *in d. cap. significavit.* Moner. *de commut. ult. volunt. cap.* 6. *num.* 363. *& cap.* 8. *num.* 305. *& de Conservator. cap.* 10. *num.* 199. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 66. Fermosin. *in cap. quia. de Jud. quæst.* 1. Pont. *de matrim. lib.* 8. *cap.* 17. §. 2. *num.* 21. Ludovis. *decis.* 34. & alii apud Gonzal. *in cap. significavit. de rescript. num.* 4. Martha *de clauf. par.* 1. *clauf.* 86. Barb. *de clauf. clauf.* 94.

18 Rescriptum ad lites contra Clericos, vel Laicos cum clausula generali re integra tanquam odiosum non potest trahi ad successores, vel hæredes. *d. cap. significavit.* & ibi Gonzal. *num.* 8. & impetratum simpliciter, vel cum clausula *ex quibusdam aliis causis*, non extenditur ad causas ortas post impetrationem rescripti. *cap. ult. de rescript.* ubi Gonxal. *& in cap. ad hoc.* 10. *eod.* ubi Gonxal. & Barb. Moneta *de commut. cap.* 6. *num.* 514. *& lib.* 1. *de conservatoribus cap.* 3. *num.* 22.

19 Rescriptum justitiæ nunquam transit in rem judicatam, sed adversus illud refusis expensis datur restitutio in integrum. Ecclesia *obs. for. in proæmio. num.* 2. si est nullum, ob sub vel obreptionem, non est nullum ipso jure, sed ope exceptionis, rescriptum vero gratiæ est nullum ipso jure. *cap. si autem. de rescript.* Gail. *lib.* 1. *obs.* 14. Fagnan. *in c. ad audientiam.* 2. *de rescript. num.* 30. an tale rescriptum transmittatur, vide Noal. *de transmiss. cas.* 53. Plura vida in praxi *Clausul. & Delegati.*

§. V.

De Rescriptis gratiæ.

20 Rescriptum gratiæ quamvis latam recipiat interpretationem, tamen rescriptum ad conferenda Beneficia, vel dispensandum in Beneficiis &c. stricte debet interpretari; quia talia rescripta sunt ambitiosa, & per ambitionem impetrari solent. *cap. quamvis. de præb. in* 6. quia tale rescriptum continet mandatum de providendo, aut de dispensando, sed fines mandati sunt diligenter observandi. *L. diligenter. ff. mandati.* Innoc. *in cap. super litteris. de rescriptis.* nisi tale rescriptum reduceret rem ad suum statum primævum, uti dando facultatem conferendi Beneficia reservata; tunc enim lata interpretatio esset facienda. Fel. *in cap. causam.* 18. *de rescriptis.* Tusc. *litt. R. concl.* 212. aut in rescripto adesset clausula generalis, uti si rescriptum est de providendo de Beneficiis vacantibus cum clausula: *Vel quovis alio modo vacantibus.* Franc. *in c. susceptum. de rescrips.* non potest extendi ad Beneficia post erecta rescriptum.

Rescriptum ad conferenda Beneficia in forma pauperum, hoc est, Clerico pauperi ordinato sine titulo, juxta *cap. secundum. de preben.* quod etiam vocatur rescriptum justitiæ, quia justum est, ut ordinatus provideatur de sustentatione sufficiente, si non fuit facta mentio patrimonii, ad cujus titulum fuit ordinatur, est subreptitium. Abb. *in cap. postulasti. de rescript.* Rebuff. *in prax. Benef. tit. de differentia inter rescripta gratiæ, & justitia. nu.* 31. Ampliatur, debere exprimi patrimonium provisi, sive ad illius titulum fuerit promotus, sive non. Limit. in rescriptis, quæ fiunt in forma gratiosa, & non in forma pauperum. 21

Rescriptum gratiæ ob-vel subreptitium est nullum ipso jure. Abb. *cons.* 34. *lib.* 2. Felin. *in cap. ad audientiam. de rescript.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 8. Menoch. *de arbitr. cas.* 201. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 4. *p.* 2. Potest pro alio impetrari sine mandato, gl. *in cap.* 1. *de rescript.* Navar. *cons.* 2. *&* 4. *de rescript.* quia gratia potest fieri absenti etiam nemine petente. Limit. quoad rescriptum justitiæ, quod non potest impetrari per Procuratorem sine speciali mandato, nisi impetretur a conjuncta persona. *cap. nonnulli.* §. *sunt. de rescript. cap. ex parte.* 33. *eod. cap. si motu.* 23. §. *si vero. de preben. in* 6. gl. *in cap. ad aures. verb. litteras. de ætat. & qual. in cap. ad agendum. verb. speciali. de Procurat. in* 6. Barb. *in d. cap. nonnulli.* qui citat Paris. & alios. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 6. *num.* 6. Sanchez *de matrim. lib.* 8. *disp.* 26. Pont. *eod. lib.* 8. *cap.* 15. *num.* 2. Suarez *de LL. lib.* 6. *cap.* 14. Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 6. *num.* 369. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 13. *numer.* 34. videri potest Gonzal. *in d. cap. nonnulli. de rescript.* §. *sunt.* 22

Rescriptum expectativæ ad Beneficia posterius, in quo non fit mentio anterioris rescripti, non valet. Abb. & Felin. *in cap. ad audientiam. de rescript.* apud Rebuff. *l. c.* Et suspectum de falso est rejiciendum tanquam contra stylum Curiæ. Abb. *in cap.* 2. *de rescript. & cap. ad hoc. eod.* 23

Perinde valere datur, cum prima gratia fuit nulla. Riccius *par.* 3. *res.* 377.

§. VI.

De sub-vel obreptione Rescripti.

Rescriptum subreptitium, quando aliquid fuit reticitum, quod si narratum fuisset, difficiliorem reddidisset S. Pontificem ad conferendum. *cap. dudum. de preb. in* 6. DD. *in cap. postulasti. de rescript.* Menoch. *de arbitr. cas.* 201. secus, si narratum tantum faciliorem reddidisset. Rota apud Turcellinum *de reb. Eccles. non alien. cap.* 9. *dec.* 114. vide *Alienatio.* Dicitur autem obreptitium, in quo falsitas fuit expressa, sicut supreptitium, in quo veritas reticetur. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 64. ubi DD. si tamen causa falsa expressa, seu vera reticita potuerunt esse causa concessionis saltem impulsiva. *cap. super litteris. & cap. postulasti. & cap. ad aures. de rescript. cap. cum teneamur. de præb. cap. non potest.* 21. *cap. si motu.* 23. *de præb. in* 6. Clement. *si Romanus* 4. *&* Clem. 1. *eod.* Clem. 2. *de off. Ordin.* Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *lib.* 2. Paris. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 2. Azor. *par.* 2. *Instit. lib.* 6. *cap.* 10. *quæst.* 3. Gutierrez *Can. qq. cap.* 15. *num.* 22. Garz. *de Benef. par.* 8. *cap.* 3. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 38. Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 10. *num.* 450. Escobar *de ratiocin. cap.* 12. Gonzal. *in cap. ad aures. de rescript. num.* 8. ratio est, quia dolosa est impetratio rescripti gratiæ, quando quis reticuit, vel silentio suppressit Dignitatem, Vicariam, seu beneficium, quamvis exiguum cum intentione impetrandi aliud Beneficium, & mendax precator debet carere gratiis impetratis. *cap. sedes.* 15. *de rescrips.* & fraus, ac dolus nemini patrocinari debet. *cap. ex litteris. de dolo. L. neque ex dolo. ff. de dolo.* si vero causa, quæ reticetur, aut falsa, quæ exprimitur, est talis, ut sine illa adhuc Princeps concessisset rescriptum, & causa non erat necessario de jure exprimenda, valet rescriptum, secus, si necessario de jure erat exprimenda. Crav. *cons.* 2. *n.* 19. Abb. Scaccia, & Menoch. *ll. cc.* vide plura apud Dianam *par.* 4. *tract.* 4. *res.* 53. 24

Quæres, an rescriptum subreptitium in una parte, sit subreptitium in omnibus? Respondetur, si rescriptum 25

fuit

fuit impetratum per dolum, vel malitiam tacendo verum, vel exprimendo falsum, & partes ejusdem rescripti sunt omnino separatæ, non vitiari quoad illa partes, quæ sunt a gratia omnino separatæ, sed tantum, quando una gratiæ pars habet connexionem cum alia, respiciendo eandem causam, eundemque finem, & hoc in pœnam doli, quæ pœna non est extendenda ad alios casus. Ita Sanchez *de matrim. lib. 8. disp.* 21. *num.* 71. qui ita explicat *cap. super litteris. de rescript.* si vero rescriptum fuit impetratum simplici ignorantia, quatenus, & in quantum concessioni causam dedit, rejicitur, nisi alias rescriptum fuisset concessum, & probatur *ex d. cap. super litteris.* 20. ubi Gonzal. *& in cap.* 2. *cap. caterum.* 3. *cap. ad aures.* 8. *cap. ex tenore.* 16. *& aliis hoc tit.* qui citat Barb. *in d. cap. super litteris.* Farin. *de falsit. quæst.* 150. Trentacinq. *de rescript. res.* 4. *&* 5. Fab. *in C. de divers. rescript. defin.* 1. Gutierrez *lib.* 2. *Can. qq. cap.* 5. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 5. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap. fin.* Moneta *de commut. cap.* 16. *num.* 12. Pont. *de matrim. lib.* 8. *cap.* 16. Cyriac. *controv.* 160. Suarez *de LL. lib.* 1. *cap.* 22. L...ca *alleg.* 91. Fagnan. *in d. cap. super litteris. num.* 60. Et hæc procedunt tam in rescriptis justitiæ, quam in rescriptis gratiæ. Gonzal. *in cap. cit. super litteris. num.* 7. quæ dolosa, & fraudulenta impetratione ... sunt nullius valoris etiam parte non opponente ipso jure. *cap. ad audientiam.* 31. *de rescript. cap. fin. de fil. presbyteror. in* 6. *cap. si motu. de praben. in* 6. Abb. *in cap. super litteris. cit.* Barbat. & Abb. *in cap.* 3. *de rescript.* ubi Berous, & Gonzal. *l. c. numer.* 8. contra Sanchez, & alios.

26 Quæres secundo, an error latinitatis vitiet rescriptum? Respondetur, si error latinitatis est manifestus, & gravis, vitiat rescriptum ob præsumptionem falsificationis, nisi aliunde appareat de veritate litterarum. *cap. ad audientiam.* 11. *de rescript.* ubi Abb. *num.* 2. & Fel. *num.* 3. Gonzal. *n.* 4. *&* 5. Error vero in nomine, vel agnomine, quando constat de corpore, de quo sensit rescribens, non vitiat rescriptum. Fel. *in c. significante. nu.* 1. *de rescript.* Sanchez *de matrimon. lib.* 8. *disp.* 21. *num.* 37. quia rescriptum non conceditur propter nomen, sed propter personam supplicantis, & qualitates illi intrinsecas, P. Reiffenstuel *in Decret. lib.* 1. *tit.* 3. §. 9. *num.* 220. Idem dic, si fuit erratum in nomine personæ, cui committitur. *par.* 7. *tract.* 10. *res.* 34. contra Castropal. nisi per talem errorem dispositio redderetur incerta, uti si plures haberent idem nomen, & pronomen. Reiffenstuel *l. c. num.* 219. Error vero in nomine Diœcesis vitiat rescriptum, juxta *cap. significante.* 34. *de rescript.* Gonzal. *in cap. significante. cap. Rodulphus. & cap. significavit.*

27 Rescriptum communi nomine impetratum prodest etiam Sociis. Craveta *cons.* 45. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 66. licet uni tantum fuerit directum, secus si unus solus supplicavit. Fachin. *loc. cit.* Præsumitur impetratum ab habente, nec præsumitur subreptitium. Riccius *in prax. rescript. par.* 3. *res.* 373.

§. VII.

Rescripta a quibus impetrari possint, vel non?

28 Excommunicati rescripta tam gratiæ, quam justitiæ impetrari non possunt, & ab eis impetrata sunt ipso jure nulla. *cap. excommunicato. de rescript. cap. bona. de ætate, & qualit. cap. fin. de Procurat. cap. olim.* 7. *& cap. significaverunt. de except. cap. fin. de Cler. excommun. cap. per tuas. de sent. excom. cap.* 1. *de rescript. in* 6. Covar. *in cap. alma mater. par.* 1. §. 1. *num.* 3. Giballin. *de censur. disquis.* 7. §. 7. Suarez *de censur. disp.* 16. *sect.* 4. Salgad. *de protect. reg. par.* 1. *cap.* 12. *num.* 151. Calderin. *in cap. ab excommunicato.* 41. *de rescript.* & alii apud Gonzal. *in cap. dilectus.* 26. *de rescript.* Ratio est, quia impetratio rescripti est præambulum ad judicium, & cui prohibetur stare in judicio, prohibetur etiam impetratio rescripti. *L.* 3. *C. si sapius ex rescripto.* Excommunicati vero non possunt stare in judicio, neque ut Judices. *cap. suscitatus. de rescript. cap. ad probandum. de re jud. cap.* 1. *de officio Vicarii. in* 6. nec ut Actores. *cap.* 2. *cap. exceptionem. de except. cap.* 1. *eod. in* 6. *cap. intelleximus. de Jud.* Suarez *de censur. disp.* 16. *sect.* 3. Et quia tanquam Reus excommunicatus potest stare in judicio, merito in omnibus defensionem suam respicientibus potest impetrare, rescriptum. *cap. fin. de except.* uti ad absolutionem consequendam. Salgad. *l. c. par.* 1. *cap.* 12. *num.* 151. *& par.* 2. *cap.* 8.

Dices, impetratio rescripti est actus extrajudicialis. 29
cap. ex parte Decani. 33. *de rescript.* sed excommunicatis non prohibentur actus extrajudiciales. *cap. veritatis. de dolo. cap. solet. in fin. de sent. excom. in* 6. *cap. inter de donat.* Respondetur, majorem non subsistere, juxta *cap. quoniam. de probat.* quia quamvis impetratio rescripti fiat extra judicium. *c. ex parte. de rescript.* tamen quia per rescriptum datur jurisdictio in habitu ad actum reducenda, ideo impetratio rescripti judicialis reputatur. Gomez *in cap.* 1. *de rescript.* Gonzal. *l. c. num.* 10.

Porro conclusio procedit in rescripto Pontificio, non 30
autem Imperatoris, aut aliorum Papa inferiorum; quia cum hæc prohibitio sit odiosa, est potius restringenda, quam amplianda. Navar. *cons.* 44. *num.* 46. *de sent. excomm.* Pirhing *lib.* 1. *tit.* 3. *num.* 10. Laym. *in c.* 1. *num.* 4. *de rescript. in* 6. P. Reiffenstuel *lib. c. tit.* 3. §. 2. *num.* 40. Et adeo excommunicatus prohibetur impetrare rescriptum, ut nec per se ipsum, nec per Procuratorem illud impetrare possit. gl. & Abb. *in c. ult. de Procurat. nu.* 11. & ibi Joan. Andr. sicut Episcopus excommunicatus excommunicatione majori non potest exercere negotia Diœcesis per Procuratorem, aut Vicarium suum generalem. *c.* 1. *de off. Vicar. in* 6. & rescriptum taliter ab Excommunicato impetratum est nullum ipso jure etiam nemine opponente, vel excipiente. *c.* 1. *de rescript. in* 6.

Quæres, an valeat rescriptum, per quod quis trahi- 31
tur ultra duas dietas extra suam Diœcesin. Responsio est negativa. Ita *cap. dilectus.* 29. *de rescript. c. statutum.* 11. §. *cum vero. de rescript. in* 6. *c. ex part. de foro compet. & c. olim. de except.* Rota *in antiq. tit. de rescript. decis.* 34. Salgad. *de protect. reg. par.* 21. *c.* 24. *a num.* 41. Merches. *de commiss. par.* 2. *num.* 33. Fagnan. *in c. nonnulli.* 28. *de rescript*, & ibi Gonzal. *n.* 2.

Accipitur dieta pro itinere unius diei, quot autem 32
leucis dieta constet, certa regula dari non potest propter diversitatem leucarum in diversis regionibus, & ideo, secundum Provinciarum diversitatem diversimode accipi debet, videri potest Menoch. *de arbitr. cas.* 206. Ceval. *commun. opin. quæst.* 897. Hoc autem est, quod dietæ computatio fieri debet non a loco domicilii, sed a fine Diœcesis, in qua habitat Reus, qui est conveniendus. *c. olim.* 7. *de except. c. statutum.* §. *cum vero. de rescript. in* 6. *c. fin.* §. *conservatores. de off. Deleg. in* 6. Gonzal. *in c. nonnulli.* 28. *num.* 5.

Quæres secundo, quomodo sit intelligendum rescri- 33
ptum, in quo adest clausula: *Quod si non omnes, vel si ambo interesse non possunt, duo, alterve eorum nihilominus exequatur*, an sit referendum ad impotentiam juris, aut ad impotentiam facti? Respondetur, intelligi tam de impotentia juris, quam facti. *cap. prudentiam.* 21. §. *adjicimus. c. cum super.* 23. *c. insinuante.* 25. *c. quamvis.* 6. *& c. uno.* 42. *de off. Deleg. c. dilecto.* 40. *de testib. c. Raynald. de testamen. c. si duo de Procurat. in* 6. *L. duo.* 39. *ff. de jud. L.* 4. *C. quando provocare.* Barb. *in d. c. scifcitatus.* 13. *de rescript.* ubi Gonzal. *num.* 4. Moneta *de commut. c.* 8. *num.* 136. Fagnan. *in d. c. scifcitatus.* & alii apud Gonzal. *l. c.* Barb. *de clauf. clauf.* 125. Canis. *in d. c. scifcitatus.* de qua clausula videri potest in praxi *Clausularum.* & in praxi *Delegati*.

Quæres tertio, Intra quantum tempus rescripta sint 34
præsentanda? Respondetur, quod, ut supra diximus, rescripta sint præsentanda intra annum, si Delegati copia haberi possit, alias valebit secundum elapso anno, licet in secundo non fiat mentio primi. *c. si autem.* 9. *& c. plerumque.* 23. *de rescript.* quoad rescripta gratiæ vero, vel ad Beneficia non est præfixus a jure terminus, quia hæc sunt regulariter perpetua. In casu vero dolosæ negligentiæ, quid sit observandum, habetur in praxi *Executoris.*

Quæres quarto, quodnam tempus in concursu plu- 35
rium rescriptorum sit attendendum, præsentationis, an Datæ? Respondetur, quod attendatur tempus Datæ. *c. mandatum. c. litteris. c. eam te.* 7. *vers. nullatenus. c. constitutus.* 19. *vers. antequam. de rescript. c. si eodem tempore.* 9. *c. duobus. c. si pro te. de rescript. in* 6. *c. proposuit.*

de

de conceff. preb. c. dilectus. 34. de prob. L. si ita. 7. ff. de auro & argento. L. usufr. 26. ff. de stipul. serv. Barb. & Gonzal. in c. Capituli. 30. de rescript. Mar. Anton. lib. 1. Instit. tit. 4. num. 26. Castill. lib. 7. controv. c. 41. num. 62. Solorzan. de Jur. Ind. lib. 2. c. 8. n. 20. tot. 2. Fagnan. in d. c. Capituli. Ratio est, quia in gratiis faciendis gratiam ex parte concedentis, non vero exequentis metiri debemus. c. cum qui. de preb. in 6. ideo, qui prius gratiam fuit consecutus, non qui prius litteras præsentavit, præferri debet, juxta reg. qui prior in tempore, potior est in jure. reg. qui prior. de R. J. in. 6. Limit. primo, si rescriptum secundum contineat clausulam retroactivam, videlicet Aliis anteferri. juxta c. penult. de preben. in 6. quia tunc secundus in gratia præfertur priori. Limit. secundo, si prior obtinens gratiam non sit capax illius, uti si impetrans Beneficium non sit Clericus, quando impetravit. c. ex litteris 6. de transact. aut si beneficium vacans non possit obtineri ab impetratore priori, uti si pater Impetratoris possedit beneficium ab impetratore obtentum. c. 2. ex transmissa. de fil. Presbyt. sermo est de rescriptis gratiæ; nam in rescriptis justitiæ attenditur tempus præsentationis. Bald. in c. si Romana. 18. de rescript. Rebuff. in praxi Benef. tit. differentia inter rescripta gratiæ & justitiæ. num. 53. Felin. in c. eam te. num. 18. de rescript. Barb. in c. Capitulum S. Crucis. num. 30. de rescript. Rota in una Sypont. pension. 5. Julii 1638. apud Coccin. dec. 2276. & coram Merlin. dec. 281. n. 6. Just. de dispens. matrimon. lib. 1. cap. 6. n. 564. Nam in rescriptis Justitiæ Judex Delegatus nullam habet ante litterarum præsentationem jurisdictionem saltem efficacem. c. ut debitus. 59. de appel. quæ incipit a die præsentationis. In gratiosis vero a die Datæ statim supplicanti jus acquiritur.

§. VIII.

Quomodo cessent rescripta ad lites, & gratiæ?

36 Primo exspirant rescripta justitiæ morte delegantis re integra. c. licet undique. 30. de off. Deleg. c. relatum. 19. & c. gratum. 20. de off. Deleg. & c. quamvis. de off. Deleg. in 6. L. & quia. ff. de jurisdict. omn. Jud. quamvis mors delegantis Delegato non innotuerit. Abb. in d. c. gratum. num. 10. de off. Deleg. Sanchez de matrim. lib. 3. disp. 22. num. 55. & 59. Speculator tit. de Jud. Deleg. §. restat videre. n. 5. nisi adesset error communis, juxta L. Barbarius. ff. de off. Præt. Laym. in d. c. gratum. num. 9. Paris. de resign. lib. 7. quæst. 24. num. 33. ampliat. 4. Sanchez ut supra num. 59. contra Abb. & Bart. Ampliatur, etiamsi Delegans non fuerit mortuus, sed re integra renuntiaverit officio, aut ad aliam Dignitatem fuerit promotus. Anchar. in d. c. gratum. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 28. num. 56. quia eadem in utroque casu militat ratio, scilicet finis officii; aliud est, si Delegans incurrit excommunicationem majorem, quæ non privat delegantem sua jurisdictione, sed illius tantum exercitium aufert, & suspendit. Innoc. in c. cit. licet undique. Francus in c. si gratiose. num. 12. de rescript. in 6. principalis conclusio defenditur etiam a Sanchez l. c. num. 57. Barb. in c. gratiam. 20. de off. Deleg. ubi Gonzal. num. 1. Moneta de commut. c. 8. num. 859. Solorzan. de Jur. Ind. lib. 3. c. 26. n. 47. Pont. de matrim. lib. 5. c. 23. Covar. lib. 3. var. res. c. 15. Quando vero res non est amplius integra, jurisdictio durat etiam post mortem Delegantis, sed quando cesset res esse integra, non conveniunt Doctores. Aliqui volunt per citationem perpetuari jurisdictionem Judicis Delegati, ob text. in c. fin. de off. Legat. & c. licet. 31. de off. deleg. & c. quamvis. 6. eod. c. cum plures. de off. Deleg. in 6. quia per solam citationem inducitur causæ præventio. c. proposuisti. 19. de foro comp. Tondut. de prævent. c. 1. Item inducitur litis pendentia. Clem. 2. ut lite pend. Per illam lis inchoatur. §. fin. Instit. de pœna temere litigan. c. quoniam. 11. de probat. Ita tenent Alciat. Alex. Socin. Jas. & Oros. apud Gonzal. l. c. num. 3. prope fin. Sanchez de matrim. lib. 8. disp. 28. num. 10. Castillo to. 2. controv. c. 29. num. 5. Moneta de commut. ult. vol. c. 8. n. 11. & 20. Barb. in d. c. gratum. n. 3. sed contrariam sententiam, quod Jurisdictio Judicis Delegati non perpetuetur, nisi per litis contestationem, tenent Oterv. in d. c. gratum. n. 4. Germon. lib. 1. animadvers. c. 5. Arellanus lib. 1. antinom. 9. & alii apud Gonzal. l. c. num. 4. Tertia sententia defendit, sufficere ad perpetuandam jurisdictionem Judicis delegati sufficere quemcumque actum a Judice gestum, uti jurisdictionem alteri subdelegando, aut Notarium vocando, aut locum judicii exercendi destinando etiam sine citatione, ob text. in c. licet undique. 30. de off. Jud. Deleg. gl. in c. si a subdelegato. ver. processum. de off. Deleg. in 6. Hostien. in d. c. licet,

Quid dicendum in hac sententiarum diversitate? Respondetur primo per citationem, quæ fit per edictum peremptorium, & trinam citationem, quæ inducit litis contestationem, si non veram, saltem fictam, perpetuari Jurisdictionem Judicis delegati, & ita videntur conciliari posse sententia prima, & secunda, & hanc sequitur Gonzal. l. c. num. 4. & 5. Ampliatur, ut si Judici delegato fuerunt commissæ plures causæ in eodem rescripto a se invicem non dependentes, etiam re cœpta in una causa, jurisdictio in aliis non perpetuatur, si vero ab invicem dependent per litis contestationem in una, perpetuatur jurisdictio etiam quoad alias. in d. c. licet. ubi Panorm. num. 5. & si commissio fuit facta pluribus Judicibus cum clausula, quod si non omnes, & unus causam cognoscere cœpit, morte Delegantis non finitur jurisdictio aliorum, quia causa pluribus commissa cum clausula supra dicta jurisdictio unica, & individua reputatur, & in individuis perpetuatio unius aliis prodest. L. si una est via. ff. de servit. rustic. Dominicus in c. cum plures de off. Deleg. in 6. n. 10. ubi Franc. n. 4. Gonzal. l. c. n. 6. Si vero causa fuit commissa pluribus sine clausula, quod si non omnes, etiamsi unus cognoverit, non perpetuatur jurisdictio in aliis. c. causam matrimonii. & c. prudentiam. 21. de off. Deleg.

Porro conclusio præcedens fuit de rescriptis Justitiæ; 37
nunc deveniendum est ad rescripta gratiæ, & investigandum, an illa, sive ad Beneficia exspirent morte concedentis? Respondetur, quod si rescripta contineant gratiam jam factam, esse perpetua, ita ut nec gratia, nec potestas executoribus data per mortem rescribentis exspiret; quamvis res sit omnino integra. cap. si super gratia. 9. de off. Deleg. in 6. si vero rescripta continent gratiam faciendam re integra, exspirat morte concedentis. cap. si cui nulla §. fin. 36. de preben. in 9. quia per gratiam faciendam nulli fuit jus quæsitum, sicut per factam. Jam veniret examinandum, quando dicatur res integra, vel non integra, & quando gratia dicatur facta, vel facienda, sed quia de his alibi diximus signanter in praxi Gratiæ, ad illam te remittimus.

Secundo exspirat renuntiatione; quia cuilibet est 38
licitum renuntiare juri suo pro se introducto. cap. si diligenti de foro compet. nisi rescriptum contineret favorem plurium, aut aliorum, quibus esset jus quæsitum, quia renuntiari rescripto non posset in præjudicium tertii, cui fuit jus quæsitum. L. id quod nostrum. ff. de R. J. L. qui absenti. ff. de acquir. possess. Innoc. & Host. in cap. ex conquestione. & ibi Abb. num. 11. de restit. spoliat. Lim. si rescriptum emanavit ad favorem, & utilitatem publicum, quia illi renuntiari non potest. cap. quoniam Apostolica. 43. §. is autem. de off. Deleg. & cap. 1. & 2. de collus. detegen. cap. si diligenti. de foro compet. Abb. & Felin. in cap. ex conquestione. n. 10. & Fel. ad Rubr. de rescript. n. 3. P. Reiffenstuel. lib. 1. decretal. tit. 3. §. 11. num. 269. & 270. Tertio exspirat revocatione, quæ potest esse tacita, & expressa, tacita si concedatur aliud rescriptum, quod huic sit præferendum, expressa, quando Princeps verbis claris revocat rescripta, mandata, seu gratias a se concessas. Sed an revocatio debeat Delegato intimari, vide quæ diximus in praxi Jurisdictionis, & in praxi Vicarii.

§. IX.

Miscellanea de rescriptis.

Rescriptum Principis aufert rem judicatam cum clau- 39
sula Audiat, cognoscat, & justitiam faciat, si illi fuit narratum exstare rem judicatam. ita Bald. in cap. 2. de off. Deleg. Ruginell. de appellat. §. 6. gl. 8. Felin. in

cap. 1. *de constit.* Dec. *conf.* 198. Menoch. *de arbitr. quæst.* 52. tunc enim haber vim clausulæ *ex certa scientia*, & rescriptum Principis factum ad Ordinarium sine daritione adjuncti, non delegat jurisdictionem, sed excitat. vide *Princeps*.

41 Rescriptum Principis quando faciat causam summariam, & quibus clausulis, vide Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 53. *n.* 14. ubi plures species causarum summariarum.

42 Rescripta plura, si fuerunt obtenta ad diversos Judices, qui sint præferendi, vel *in cap. pastoralis. de rescript.* Duo ad idem Beneficium impetrata, si non repugnant, valent. Abb. & Fel. *in cap. in nostra de rescript.*

RESERVATIO.

Praxis Reservationis.

1 Reservatio generalis Beneficiorum non continet Beneficia ad nutum amovibilia. Riccius *in praxi Reservat. pens. par.* 3. *res.* 335. & Garz. mox citandus. vide *Beneficium*. Est odiosa, nec inducitur, nisi in casibus a Jure expressis. ita Garz. *de Benef. par.* 5. *reg. Cancellariæ.* 3. *num.* 510. & quando easpiret, vide *Beneficiatus*. Marescot. tamen *lib.* 2. *var. res. cap.* 94. defendit, esse favorabilem, quia reducit Beneficia ad primævum jus, nisi fuerit facta ad favorem certæ personæ, & reservans Papa Beneficia, nemini facit injuriam, quia utitur jure suo. Aen. de Falcon. *in tract. de reservat.* 2. *prælud. fol.* 249. *to.* 15. *par.* 1.

2 Reservatio Beneficii etiam superveniens impedit unionem, & suspendit effectum unionis, donec cessarit. Garz. *de Benef. par.* 12. *cap.* 2. §. 1. *num.* 92. Rota *dec.* 4. *& 6. de reb. Ecclef. in antiq.* Franc. *in cap. si tibi absenti n.* 11. *de preben. in* 6. Fel *in cap. in nostra de rescript. cons.* 27. Staphil. *de litteris gratiæ* 2. *forma mandati. num.* 7. Aen. de Flacon. *de reserv. quæst.* 4. *princ. eff.* 23. Simonera *de reservat. quæst.* 3. Zerola *in prax. Episc. ver. Unio* §. 7. *dub.* 1. ubi distinguit, quod aut Papa reservarit ante unionem, & valet collatio facta a Papa pro illa vice, aut unio præcesserit, & Papa contulerit Beneficium unitum motu proprio, etiam non facta mentione unionis, valet collatio, si vero contulit ad instantiam alterius non facta mentione unionis, & non valet collatio, & citat Rotam *dec.* 3. *de rer. permut.* Hoieda *de incompatib. cap.* 3. *num.* 7. *&* 22. nisi Beneficii reservatio esset perpetua, veluti prima dignitas post Pontificalem, aut affecta per regul. Cancellariæ. Nascitur etiam ex appositione manuum Pontificis in Beneficio. Marescot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 94. *num.* 5. quæ quidem appositio inducitur, cum Papa aliter non reservando Beneficium, se intromittit circa illius dispositionem, v. g. si mandat Electoribus, ne aliquod certum Beneficium conferant, ut *in cap. si eo tempore de elect.* vel si Beneficio dat commendatarium, aut dat provisionem Ecclesiæ vacanti, aut quando mandat aliquem Beneficio privari, aut dat mandatum de providendo. Aen. de Falcon. *l. cit. prælud.* 3. Marescot. *loc. cit.*

3 Reservatio Beneficiorum, quæ inducitur per obitum possessoris uti in regula 8. Cancellariæ, si contingat ante collationem mori Pontificem, exspirat, quia Regulæ Cancellariæ tunc easpirant, & ita collatio spectat ad Ordinarium. Secus si adhæreat reservatio personæ possessoris, aut sit prima Dignitas, quia Beneficium affectum semper remanet affectum. Antonell. *de regim. Ecclef. lib.* 3. *cap. ult. n.* 10. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *n.* 340. Barb. *de pot. Episc. alleg.* 57. *n.* 114.

4 Reservatio Beneficii, nisi de illo fiat specialis mentio, non censetur comprehensa in quacunque dispositione Papæ. *cap.* 2. *de præben. in* 6. Ventriglia *de Jurepatron. annot.* 2. §. 7. *num.* 12. & habet vim specialis inhibitionis: plures ejusmodi reservationis prærogativæ possunt videri apud Ventrigliam *l. c.* Plura de reservationibus vide in praxi *Beneficiorum*, & in praxi *Pensionis*.

5 Reservatio novum jus non tribuit, sed antiquum conservat. Cravetta *cons.* 15. Ciarlin. *controv. for. cap.* 27. ubi DD. *L. at si quis.* §. *plerique ff. de relig. & sumpt. funer.* Alex. *cons.* 193. *n.* 9. *lib.* 6. Ruin. *cons.* 99. *n.* 10. *lib.* 1. Socin. jun. *cons.* 65. *num.* 81. *lib.* 1. Crav. *cons.* 15. *num.* 2. Menoch. *cons.* 595. *n.* 35.

Reservatio clausa in Corpore Juris est vera reservatio, aliæ vero non sunt tales. Sarnen. *super reg. de triennal. quæst.* 27. *num.* 7. *vers. & ista omnia. & quæst.* 31. *n.* 8. 11. Gratian. *discept. for. cap.* 574. *n.* 17. Sanchez *cons. moral. lib.* 2. *cap.* 1. *dub.* 34. *n.* 3. Cassad. *dec.* 7. *sub n.* 4. *super reg. Cancell.* Buratt. *dec.* 622. *n.* 10. Bich. *dec.* 171. *n.* 3.

6 Reservatio contra provisum ab Ordinario, & possessorem, est, plene, & concludenter probanda. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 32. *num.* 57. Rota *dec.* 706. *num.* 11. *&* 13. *par.* 3. *recent. & dec.* 143. *num.* 1. *&* 18. *& dec.* 216. *num.* 1. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 221. *num.* 18. *& dec.* 244. *n.* 1. ubi quando agitur contra provisum, ab Ordinario plene, & concludenter probari debet. Ægid. *dec.* 612. Lotther. *l. c. n.* 57. & debet esse clara, & indubitata ad hoc, ut subrogato sit danda immissio. Bich. *d. dec.* 244. *n.* 36.

7 Reservatio complectitur etiam Juspatronatus Ecclesiasticum cum sua causa tamen, hoc est cum onere conferendi personis in fundatione vocatis, quia Papa per reservationem voluit solum præjudicare Collatoribus, non autem illis, quibus Beneficium vi fundationis debetur. Aen. de Falcon. *de reserv. quæst.* 3. *num.* 22. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæst.* 4. *num.* 17. Castropal. *moral. to.* 2. *tract.* 13. *disp.* 2. *p.* 1. *sub num.* 17. Rota *dec.* 97. *num.* 4. *par.* 3. *recent. & in Tarracon. Benef.* 10. *Jan.* 1639. *coram Carrillo & Gerund. Benef.* 27. *Jan.* 1644. *coram Bich.* ipse Bich. *dec.* 302. *n.* 12.

8 Reservatio duplex si concurrit, de utraque est facienda mentio, alias gratia remanet subreptitia. Calderin. *cons.* 7. *n.* 1. *vers. & si circa unum de rescript.* Paris. *cons.* 138. *sub. n.* 8. *lib.* 4. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 27. *n.* 47. Bich. *dec.* 244. *n.* 14.

9 Reservatio ligat manus inferiorum Collatorum. Paris. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 7. *num.* 37. 38. *& seq.* Rota *dec.* 23. *num.* 2. *de preben. in antiq. & dec.* 141. *sub num.* 4. *par* 1. *recent. & in Montisalti Benef.* 28. *Jun.* 1645. *coram Bich.* ipse Bich. *dec.* 301. *num.* 15. Anchar. *cons.* 58. *sub num.* 4. Loth. *de re Benef. quæst.* 21. *num.* 29. *&* 30. apud Bich. *dec.* 358. *num.* 23.

10 Reservatio non inducitur in lite mota super Beneficio, sed solum lis ligat manus Ordinarii seu inferioris Collatoris, ne illa durante conferat, juxta c. 1. *&* 2. *ut lite pend.* Sarnen. *in reg. de triennal. quæst.* 31. *n.* 9. Simonera *de reservat. quæst.* 10. *num.* 5. *vers. ex prædictis.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. §. 1. *num.* 134. *vers. non obstat. & num.* 136. *vers. non obstante.* Rota *in Avenionen. Canonicatus* 4. *Jul.* 1576. *coram Card. Lancell. sen. & in Valentina Rectoriæ.* 24. *Maii* 1647. §. *& hic coram Bich.* & ipse Bich. *dec.* 405. *num.* 13. *& dec.* 433. *num.* 38.

11 Reservatio primæ Dignitatis in Cathedrali reddi potest dubia ex contrariis probationibus Cathedralitatem excludentibus. Rota *dec.* 706. *num.* 12. *par.* 3. *recent. & in Bononien. Beneficiorum.* 29. *Maii* 1645. *in fin. coram Bichio.* Bald. *cons.* 79. *lib.* 2. Surd. *cons.* 505. *sub num.* 6. Bich. *dec.* 400. *num.* 18. *&* 24.

12 Reservatio, quando est notoria, provisus Apostolicus necesse non habet citare possessorem Beneficii uniti, secus si non est notoria, quia tunc possidens vigore unionis est legitimus contradictor ad impediendam executionem literarum Apostolicarum. Bich. 280. *n.* 16. *&* 17. Rota *in Spoletana Beneficiorum* 20. *Mart.* 1623. *coram Navarro.* Bart. *in L. fin. num.* 21. C. *de edict. D. Adrian.* ubi Dec. *n.* 4. Menoch. *de adipisc. rem.* 4. *num.* 585. Rota *in Caputaq. Benef.* 23. *Martii* 1603. *coram Card. Lugdun.* apud Bich. *dec.* 280. *num.* 16. *&* 17.

13 Reservatio non probatur ex unica enuntiativa, sed duæ saltem requiruntur supra centum annos. Rota *dec.* 143. *num.* 14. *par.* 7. *recent.* apud Bich. *loc. cit.*

14 Reservatio dominii, & hypothecæ incompatibilis non est. Aym *cons.* 548. *n.* 10. Cyriac. *controv.* 425. *n.* 25. Gratian. *dec. March.* 13. *n.* 3. Rota *dec.* 44. *n.* 2 *vers. non obstat. par.* 1. *divers.* Aretin. *cons.* 159. *n.* 16. *&* 17. Socin. *cons.* 9. *sub num.* 24. *lib.* 1. Neviz. *cons.* 86. *n.* 13. *vers. tamen respondetur.* Bich. *dec.* 65. *n.* 5.

15 Reservatio dominii vim habet pacti manus injectionis, & illius vigore potest propria authoritate capi possessio, & obtineri associatio. Bich. *dec.* 391. *n.* 8. *&* 9. Gratian. *disc. for. cap.* 523. *n.* 15. Rota *in Lauret. domus*

14. *De-*

14. *Decemb.* 1643. *coram Bich.* apud Merlin. *de pignor. dec.* 76. *n.* 16.

17 Reservatio hypothecæ super aliqua re denotat dominium illius sci non esse penes reservantem. Socin. *cons.* 93. *n.* 6. *lib.* 1. Aterin. *cons.* 159. *num.* 14. *vers. id. quæ promittit.* Surd. *cons.* 184. *n.* 3. Vinc. de Franch. *dec.* 506. *n.* 12. Bich. *d. dec.* 96. *n.* 9.

18 Reservatio favore alicujus apposita, si partea sciunt, ei nullum jus competere, tunc jus tribuit, secus vero si ignorant, quo casu reservatio stat conditionaliter, non dispositive. Bich. *dec.* 175. *num.* 8. Bart. *in L. si quis legaverit.* 75. *ff. de legat.* 1. & ibi Jas. *in fin.* Alex. *cons.* 28. *num.* 6. *vers. & sic patet. lib.* 1. Cæs. Manent. *dec.* 1. *n.* 37.

19 Reservatio declarat, quid in dispositione sit comprehensum. Aym. *cons.* 214. *n.* 14. Surd. *dec.* 163. *sud. num.* 18. Rota coram Ludovis. *dec.* 85. *num.* 16. Bich. *dec.* 464. *n.* 6.

20 Reservatio directi dominii in venditione valet, præsertim facta ad tempus, donec restituatur, & solvatur pretium. Fab. a Monte *de empt. & vend. quæst.* 7. Bertazol. *claus.* 15. *gl.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 35. *num.* 2. Jo. And. ad Speculat. *lib.* 4. *tit. de empt. & vend.* §. 1. *ad num.* 8. *litt. K.* Bald. *in rub. num.* 23. *C. de empt. & vend.* & talia reservatio facit, quod Venditor præferatur omnibus Creditoribus, etiam anterioribus. Bald. *in L. si Titius. ff. de serv. export.* Negus. *de pignor. par.* 5. *memb.* 2. *n.* 8. Stracca *de decoct. par. ult. num.* 7. Gratian. *disc. for. cap.* 900. *a n.* 15. & 946. *num.* 4. *lib.* 5. Franc. *dec.* 506. *num.* 3. & hæc reservatio operatur, quod modo non impleto dominium retro transferatur, & quod venditio interim censeatur locatio.

21 Reservans sibi directum dominium in venditione habet beneficium, & jus manuum injectionis in re vendita, & sic habet eam affectam, ut illam possit auferre a quolibet possessore, & habeat prælationem contra omnes creditores, etiam anteriores. Negus. *de pignor. par.* 5. *memb.* 2. Gratian. *l. c.* & vigore hujus reservationia pacto non adimpleto dominium retrotransfertur ad sua principia attractiva. Marcha *de. claus. lib.* 2. *claus.* 27. Ciarlin. *loc. cit. num.* 3. & 4. imo tollit usuræ suspicionem, quando propter habitam pretii fidem solvuntur interusuria. Bonac. *de contract. disp.* 3. *quæst.* 2. Surd. *dec.* 157. Bich. *dec.* 391. *num.* 8. & 9. Reservatum in donatione mortis causa, ut donator possit testari, si non fuit testatus, accrescit donatario, non hæredi. *L. un. C. de Caduc. toll.* Diana *par.* 8. *tract.* 6. *res.* 77. Contrarium tenent Thes. 97. & Cagnol. *in L. un. C. de pact.* Gabr. *cons.* 139. *num.* 5. *lib.* 1. si tamen per donatorem fuit reservatum dominium certæ quantitatis, secus si tantum fuit reservata facultas disponendi de certa quantitate, tunc enim spectaret ad donatarium, quia ad illum hæc facultas transiret.

RESIDENTIA.

Praxis Residentia.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Residentia;

1 Residere idem importat ac firmiter sedere. Et est Residentia nil aliud, quam firmiter manere in loco, vel quasi firmiter, causa officii, vel servitii Ecclesiastici personaliter præstandi. *cap. relatum.* 4. *de Cler. non resid.* Fagnan. *in cap. conquerente. num.* 16. *eod.* Pirhing. *in lib.* 3. *decret. tit.* 4. *num.* 1. Anaclet. Reiffenstuel *eod. loc.* quia Beneficium datur propter officium *cap. fin. de rescript. in* 6. *cap. ex parte. cap. qualiter de Cler. non resid.* Pax Jord. *lib.* 10. *tit.* 40. *n.* 1.

2 Residentia alia est materialis, alia formalis. Materialis dicitur, cum Beneficiatus moratur quidem in loco, sed nullum Ecclesiasticum ipse personaliter exercet officium. Pirhing. & Anaclet. *ll. cc.* qui nullatenus propterea suæ satisfacit obligationi. Unde si non psallant, & alias functiones non peragunt, non satisfaciunt S. Congr. Concil. 20. *Aprilis* 1602. Barb. *de Can. cap.* 2. *n.* 13. Pax Jord. *l. c. n.* 79.

3 Residentia alia est vera, alia ficta, sermo est de Residentia formali. Pirhing. *l. cit. num.* 2. Barb. *in lib.* 3. *decretal. tit.* 4. *de Cler. non residentibus*. Vera est, quando Beneficiatus realiter est præsens, & præstat sua officia personaliter. Ficta est, quæ juris fictione inducitur, uti cum Beneficiarius ex legitima causa absens habetur pro præsente saltem ad effectum lucrandi fructus grossos. *cap. ad audientiam.* 15. & *cap. de cætero* 7. *de Cler. non residentibus.* ubi Canonici absentes in Episcopi servitio habentur pro residentibus. Et Parochus ex causa legitima absens deservit Parochiæ per Vicarium, aut substitutum. *cap. exstirpanda* 30. §. *qui vero. de preben.*

§. II.

A quo Jure proveniat obligatio residentia Episcoporum & Parochorum?

4 Dicendum, quod Residentia ante Concilium Tridentinum de jure veteri proveniat ex Jure humano positivo, & non jure Divino, nisi quatenus jus Canonicum improprie jus Divinum dicitur secundum sententiam Campegii Episcopi Feltrensis *in tract. de residentia*. Salmeron Albinianus, Andr. de Gerundia apud Dianam *par.* 10. *tract.* 14. *res.* 66. & Hurtado *de resid. to.* 1. *res.* 2. quod sit de Jure Divino, & ab illo descendat obligatio residentiæ Episcoporum, docuit Cajetanus Cardinalis 2. 2. *quæst.* 85. *art.* 5. Miranda, & Caranza *in libello peculiari* edito de residentia Tridenti *an.* 1547. Soto *in apolog. contra Catharinum de resid. lib.* 20. *de Just. quæst.* 3. *art.* 1. & *seq.* Suarez *to.* 4. *in par.* 3. *disp.* 44. *sect.* 4. *num.* 8. Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 13. *n.* 9. post Concil. Trid. *sess.* 6. cum Cajetano senserunt Navar. *in man. c.* 5. *num.* 121. Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *nu.* 16. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 53. *n.* 2. & *de officio Parochi par.* 2. *c.* 19. & *de Jure Eccles. lib.* 1. *c.* 11. *num.* 91. & 92. Salgad. *de protect. reg. par.* 2. *c.* 15. *n.* 12. Vasquez. *de Benef. c.* 4. *dub.* 2. Laym. *moral. tract.* 1. *c.* 6. *quæst.* 2. *num.* 3. Tamburin. *de Jur. Abb. to.* 1. *dis.* 14. *quæst.* 1. Gonzal. *in tertium decretal. tit.* 4. *in c. relatum. n.* 5. qui plurimos alios DD. citat post Concilium Trident. ita sentientes, & S. Thom. *quodlib.* 9. *art.* 15. defendit, provenire a jure Divino. Est ergo secundum Gonzal. residentia de jure Divino proprie sumpto, sed non expresse, sed reductive. Patet ex verbis Concilii, *cum præcepto Divino mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre, verbique Divini prædicatione, Sacramentorum administratione, & bonorum exemplo pascere.* Ecce hæc omnia a S. Conc. enarrata sunt de jure Divino expresso, quia sunt desumpta ex S. Evang. *Joan.* 10. & pluribus aliis S. Scripturæ locis. Cum autem S. Conc. in præfatis verbis & in sequentibus, *quæ omnia nequaquam ab his præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, nec assistunt, sed mercenariorum more deserunt*, assumatus verbum *residere*, sed *invigilare, assistere.* vigilare vero & assistere commode possunt etiam, qui non resident. ergo ex jure Divino a Concilio per necessariam consequentiam reducitur obligatio residentiæ, ex quo pascere non possunt, saltem commode vigilare & assistere, qui non resident. Et hanc sententiam ultra citatos tenent etiam Fagnan. *in c. ex parte* 15. *de Cler. non resid. a num.* 16. Pirhing. *in lib.* 3. *decretal. tit.* 4. *num.* 12. Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 16.

§. III.

Quinam teneantur ad residentiam jure Divino saltem reductive?

5 Juxta supra dicta tenentur omnes Episcopi. Conc. Trid. *sess.* 6. *cap.* 1. *de reformatione & sess.* 23. *c.* 1. *de reform.* Constitutio Pii V. *quæst. est* 115. & incipit. *De salute Gregis Dominici*. apud Quaran. *in sum. Bullar. ver. Residentia*. Urban. VIII. in sua Constitutione edita *anno.* 1634. 12. *Decembris* quæ incipit. *Sancta Synodus*, & Constitutio Innoc. X. Barb. *de potest. Episc. alleg.* 53. *n.* 2. Sotus *de Just. & Jur. lib.* 1. *quæst.* 3. *art.* 1. Ugolin. *de off. Episc. c.* 14. *n.* 6. Vivian. *in prax. Jurispatr. c. fin. n.* 97. Gig. *de resid.*

Episc. c. 1. n. 7. Pax Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 40.

6 Secundo tenentur Jure Divino residere Parochi & Curati. Conc. Trid. *sess.* 23. *cap.* 1. Pius V. *in sua Constit.* 64. quæ incipit. *Cupientes*, apud Quaran. *in sum. Bull. ver. Residentia.* & probatur etiam *ex cap. quia nonnulli. cap. conquerente & c. relatum. de Cler. non resid.* Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *a n.* 16. Barb. *d. alleg.* 53. *n.* 2. *& de off. Parochi. c.* 8. *num.* 1. Pax Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 40. *n.* 3.

7 Dices, S. Pontifex non potest dispensare in jure Divino, sed potest dispensare in residentia Episcoporum & Parochorum, ergo residentia non est de Jure Divino. major patet ex iis, quæ diximus in praxi *Papa*, & suadet ratio, quia inferior non habet potestatem in lege superioris. min. patet ex dispensationibus, quæ authoritate Pontificia emanare solent teste Pyrrho Corrado *in praxi dispensat. matrim. lib.* 5. *c.* 6. *a n.* 4.

8 Respondetur, quod quamvis S. Pontifex non possit dispensare in residentia, quæ de jure Divino est, tamen potest dispensare in materia residentiæ eandem mutando, quatenus pendet ex consensu & voluntate humana; quia obligatio residentiæ oritur ex pacto inito cum Ecclesia, quod pactum dependet a voluntate humana, & ab illa contrahitur; & hoc pactum mutari potest ab authoritate publica. Diana *par.* 10. *tract.* 14. *res.* 66. Suarez *de LL. lib.* 2. *c.* 14. *n.* 22. Pont. *de matrim. lib.* 8. *c.* 2. *nu.* 15. Merola *to. disp.* 4. *c.* 2. *dub.* 9. *n.* 19. Ferd. a Castru *moral. par.* 1. *tract.* 3. *disp.* 6. *par.* 2. *num.* 6. plura vide in praxi *Parochi*, *Episcopi*, *Canonic. Benef.*

§. IV.

An Canonici obligentur ad residentiam?

9 Canonici Cathedralium & Collegiatarum Ecclesiarum tenentur ad residentiam non quidem de jure Divino, sed positivo. Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *c. ult.* 92. *dist. c. dolentes.* 9. *de celebrat. missar. clem.* 1. *eod. tit.* Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 13. *num.* 3. Barb. *de dignit. except.* 21. *usque ad* 24. Pax Jord. *de re Benef. lib.* 10. *tit.* 40. *num.* 8. Paris. *de resign. lib.* 1. *quæst.* 10. Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 2. §. 1. *per totum.* Hojeda *de incompatib. c.* 17. *num.* 1. apud Pacem Jord *l. c.* Gonzal. *in c. de cætero de Cler. non resid. non.* 5. & de jure communi non sufficit, quod sint præsentes in choro, & officium privatim & submissa voce recitent, sed requiritur etiam, quod psallant sub onere restitutionis. ita Barb. *de Canon. c.* 20. *num* 13. Fagnan. *in cap. licet. num.* 89. *de præben.* qui testantur, ita fuisse declaratum a S. Congreg. & Garz. ad sensum Concil. Trid. *l. c.* §. *omnes* & ita sentiunt etiam Suarez, Azor. Lessius, Navar. & alii apud Gonzal. *l. c.* sed contrariam etiam de Jure defendunt Cajetan. *in sum. ver. Hora Canonica*, Barb. *de Jure Eccles. lib.* 3. *c.* 18. *num.* 83. Bonac. Filiuc. & alii apud Gonzal. *l. c.* & probant *ex c. licet.* 32. *de præb. & c. un. eod. in* 6. Ubi vero Concil. Trid. non est usu receptum, vel contraria viget consuetudo, quam consuetudinem approbat Covar. *lib.* 3. *var. res. cap.* 13. *n.* 9. qui citat Innoc. *in cap. ex tuæ de Cler. non resid.* aut statutum, ut Canonici tantum intersint Choro, & faciant, quod Capellani & Cantores canant, non est damnanda contraria sententia argum. *cap. ult. de consuet.* neque hæc consuetudo damnari potest, sed valet, utpote contra jus positivum, nec est contra rationem aut aliquam continet turpitudinem, sed potius promovet cultum DEI, cum plures recitent horas Canonicas, & decorem Ecclesiæ, dum plures habet, & varios ministros ad Divinum officium deputatos, per quos Horæ & Divinum officium magnificentius & suavius decantantur, cum Canonici ut plurimum & voce, & canendi peritia careant, quam sententiam ultra citatos tenent Anacletus Reiffenstuel *lib.* 3. *tit.* 4. §. 4. Gavant. *to.* 2. *ad rubr. Missal. sect.* 1. *c.* 5. *tit.* 5. *n.* 4. Azor. *moral. par.* 1. *lib.* 10. *c.* 11. *quæst.* 5. Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *a n.* 517. & alii plures quos sequitur Gonzal. *l. cit. num.* 5. *prope fin.* Pax Jord. *l. c. n.* 80. An Episcopus possit dispensare, vide *Episcopus*.

10 Porro de jure communi Canonici tenentur interesse omnibus horis, & singulis diebus, ut satisfaciant obligationi residentiæ excepto trimestri. Garz. *l. c. num.* 324. *& seq.* Pax Jord. *l. c.* Barb. *de potest. Episc. alleg.* 53. *n.* 133. nisi contraria excuset consuetudo, quam existere in Hispania, ubi Canonici lucrantur grossam præbendam, si intersint Horæ singulis diebus, testatur Garz. & eandem approbant ipse Garz. *l. c. n.* 330. Graff. *dec.* 116. *num.* 8. argumento *c. ult. de consuet.* & eandem sustineri posse fatetur idem P. Reiffenstuel *l. c. n.* 112. Præsertim iis in locis, in quibus non fuit receptum usu Concil. Trid. Et non sufficit, quod Canonici intersint etiam horis Canonicis, sed ulterius requiritur, quod interveniant Capitulis, quia quamvis præcipuum Canonicorum munus consistat in servitio Chori, & Altaris, tamen hoc habet etiam annexam administrationem rerum Ecclesiæ nec non Capituli spirituales, & temporales. Garz. *l. c. cap.* 2. *num.* 524. & Barb. *de Canon. cap.* 40. *num.* 1. apud Pac. Jord. *l. c. num.* 88. nisi legitimum excuset impedimentum, aut justa causa non interveniendi, veluti si in Capitulo tanta esset perversio, ut perperam, violenter, sine lege, sine ordine, sine justitia, & charitate procederetur, & paucorum ambitio, & insolentia legem propriæ voluntatis sequentium cuncta per fas, & nefas perageret. Item si Capitulum tempore insolito, incongruo, aut prohibito cogeretur. Puta sub celebratione Divinorum officiorum, ut declaravit S. Congreg. apud Garz. *l. c. num.* 544. *usque ad num.* 572. Pavin. *de potest. Capituli sede vacan. prælud.* 5. *num.* 11. Barb. *loc. cit. cap.* 4. *num.* 7. Pax Jord. *loc. cit. num.* 29. Item si Capitulum non fuit convocatum legitime, sed contra formam præscriptam a statutis, seu consuetudine, quo casu Capitulum nullum est. Garz. *num.* 571.

11 Quæres, an Concilium Tridentinum de Residentia l. supra citato obliget in conscientia? Responsio est negativa, quamvis contra negligentes imponat gravem pœnam privationis fructuum, & ipsius etiam Beneficii, ratio est, quia hujusmodi lex est pure pœnalis, adeoque Canonici non residentes præscindendo a contemptu, aut magno Ecclesiæ detrimento non peccarent mortaliter, juxta ea, quæ dicta fuerunt in praxi *Legis*, & tenent Barb. *de Canon. cap.* 40. *num.* 10. *& seq.* Antonell. *de regim. Eccles. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 5.

§. V.

Quæ causæ excusent a Residentia?

12 Plures* sunt causæ, quæ a Residentia excusant. Et quidem Episcopum a Residentia excusant 1. temporis modicitas, uti trium mensium. Azor. *moral. par.* 2. *lib.* 7. *c.* 4. *q.* 9. Barb. *in Collect. ad Conc. Trid. sess.* 23. *cap.* 1. *num.* 15. Fagnan. *in cap. qualiter.* 38. *de Cleric. non resid.* Sanctarell. *var. res. lib.* 1. *quæst.* 4. *n.* 5. Anaclet. Reiffenst. *l. c. num.* 36. quo tamen casu juxta Fagnan. *loc. cit. num.* 40. non poterunt conjungi tres menses unius anni cum tribus mensibus alterius anni, ad hoc, ut Episcopus sex mensibus abesse possit.

13 Secundo excusat Episcopus a Residentia Christiana charitas, puta subditorum utilitas, aut populorum, uti si aliquis populus sit in magno periculo hæresis, & Episcopus possit illi succurrere sua prædicatione, aut absit pro componenda pace inter Principes, aut Magnates, dummodo propria Ecclesia propterea magnum non patiatur detrimentum, & suis subditis per idoneas personas provideat. Barb. *d. alleg.* 53. *n.* 6. Pax Jord. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 40. *num.* 30.

14 Tertio excusat *urgens necessitas vitæ*, ob aeris intemperiem, aut ad evitandum populi, vel tyranni furorem, uti fecerunt exemplo Christi plures Sancti: si vero persecutio orta fuisset non contra personam Episcopi, sed contra Ecclesiam, vel oves Episcopo commissas, fugere relictis ovibus ad instar mercenarii non posset. *cap. suggestum*, *c. sciscitatus* 7. *quæst.* 1. *Joan. cap.* 10. Pax Jord. *loc. cit. num.* 33.

15 Item, & quarto *debita obedientia*, uti si Pontifex illum ad aliquod ministerium exposcit ob Reipublicæ, & Ecclesiæ universalis utilitatem. Barb. *loc. cit. alleg.* 53. *num.* 10. *&* 11. Azor. *moral. par.* 2. *lib.* 7. *c.* 4. *quæst.* 5. Cajet. 2. 2. *q.* 185. *art.* 5. Sotus *lib.* 10. *q.* 3. *art.* 4. apud Pac. Jord. *lib.* 10. *tit.* 40. *n.* 25.

Ju-

16 Justam non residendi causam præbet etiam *evidens Ecclesiæ utilitas*, uti si Episcopus absit ad defendenda Ecclesiæ Jura, quia tunc per fictionem juris residere videtur. *c. ex parte tua.* 13. *de Cleric. non resid.* vel si obsit ad Ecclesiæ universalis utilitatem, veluti in Concilio generali, aut provinciali. Azot. & Barb. *ll. cc.* Tolet. & alii apud Pacem Jord. *l. c. num* 37. & quamvis ad hanc causam ab aliis reducatur etiam evidens Reipublicæ utilitas; tamen hujus prætextu non excusantur a Residentia, qui in aulis Principum, seu Regum funguntur officiis Consiliariorum, Confessariorum, & similium; nisi alii inveniri non possint, qui huic muneri satisfacere non possunt. Azot. *l. c. quæst.* 6. Barb. *d. alleg.* 53. *n.* 17. Pax Jord. *l. c. n.* 39.

17 Parochos vero excusant a Residentia causæ sequentes. Primo *mendicitas temporis*, juxta superius dicta. Secundo ex causis mox supra allegatis, quibus Episcopi excusantur, uti *Christiana Charitas* ad juvandam spiritualiter aliam Ecclesiam, dirimendas lites, & odia sedanda; dummodo alia absentia non inferat grave damnum propriæ Ecclesiæ. Barb. *de off. Parochi. par.* 1. *c.* 8. *n.* 49. & alii apud eundem. Ita *urgens necessitas* eundem excusat, si abest ad tempus pro morbo curando, aut ob capitales inimicitias, dummodo concurrat licentia Episcopi, & idoneus in Parochia Vicarius relinquatur, ne ob illius absentiam grave Ecclesia, aut Parochiani damnum incurrant spirituale, quia tunc bonus Pastor tenetur animam suam ponere pro ovibus suis. vide Fagnan. *in c. Clericos. num.* 25. *de Cler. non resid.* Item *obedientia*, quando abest ex præcepto Papæ, ejusdem Legati, aut Episcopi. Item ob evidentem Ecclesiæ utilitatem, aut Reipublicæ, uti si vocatur ad Concilium generale, vel provinciale, aut Diœcesanum relicto tamen in Parochia Vicario idoneo, aut si abest ad defendenda suæ Ecclesiæ jura. Barb. *l. c. n.* 49. Pax Jord. *a num.* 43. *usque ad* 60.

18 Item excusantur Parochi a Residentia, si absunt in servitio Episcopi, uti in Visitatione, aut alio servitio, non ultra duos tamen menses, illis a Concilio Trident. *sess.* 23. *cap.* 1. *de reformat.* permissos, uti declaravit S. Congregatio apud Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 2. *a num.* 40. Barb. *d. alleg.* 53. *n.* 86. Pignatell. *consult.* 4. *n.* 3. *to.* 7. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *num.* 258. Sicut non potest abesse a Parochia ad hoc, ut Episcopo inserviat in qualitate Vicarii generalis, Visitatoris, Fiscalis, Secretarii &c. Pignatell. Barb. & Garz. *ll. cc.* Gonzal. *l. c. num.* 258. citan. Declarationem S. Congregat. & in casibus prædictis semper requiritur licentia Episcopi. Reiffenstuel. *num.* 91. *loc. cit.* Pax Jordan. *loc. cit.*

19 Quæres, an Curati excusentur a Residentia ob ingruentem pestem, aut hostilem incursum? Affirmare videtur Pirbing. *num.* 23. *de Cleric. non residen.* & alii. Negativa tamen placet ob Declarationem S. Congregat. apud Fagnan. *in cap. Clericos. a num.* 38. *de Cleric. non resid.* quæ declaravit Parochos tempore Pestis teneri ad Residentiam, sicut etiam tempore hostilis incursus, ne in tanta calamitate Parochiani destituantur spirituali auxilio, & obligari illis administrare eodem tempore peste laborantibus Baptismum tantum, & Pœnitentiam, seu Confessionem, posse tamen illa ministrare per se, vel aliam idoneam personam.

20 Possunt etiam Parochi abesse a suis Ecclesiis, quando Ecclesia Parochialis est accessorie unita Monasterio, vel Capitulo, quia tunc deservitur Ecclesiæ per Vicarium idoneum cum congrua sustentatione. *cap. de Monachis.* 12. *de Cleric. non resid.* Concil. Trident. *sess.* 7. *cap.* 7. *de reform.* Item si Parochia est accessorie unita alicui Dignitati, aut præbendæ Canonicali, quia talis Dignitas, seu Canonicus, cum teneatur residere in Cathedrali, ut principaliori, in Parochiali debet constituere Vicarium idoneum cum licentia Episcopi. *cap. extirpandæ* 30. §. *qui vero. de Cler. non resid.* Limit. in Parochia, quæ non accessorie, sed æque principaliter est unita cum Dignitate, vel Canonicatu, puta, si quis fuit dispensatus, ut possit obtinere Parochiam cum Canonicatu, aut Dignitate etiam majore post Pontificalem, quia tunc juxta Constitutionem Pii V. 65. quæ incipit *Cupientes*, teneretur residere in Parochia; *cum prima, & præcipua cura debeat esse animarum*, ubi ait S. Pontifex, ita tamen, ut lucretur eodem tempore fructus Canonicatus, aut Dignitatis exceptis distributionibus. Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *n.* 197. *vers. septima.* Fagnan. *in c. quia in tantum. n.* 25. *de præben.* nisi fructus Canonicatus consisterent in meris distributionibus, juxta Declarationem S. Congreg. apud eundem Garz. *l. c. n.* 125. & 352.

21 Est etiam justa causa excusans a Residentia Canonicos, si sunt in servitio Episcopi, qui tanquam residentes percipiunt fructus seu Canonicatus exceptis distributionibus quotidianis. *c. cum. dilectus.* 14. & *c. ad audientiam.* 15. *de Cler. non resid.* & *in c. licet.* 32. *de præb. c. ult. de rescrip. in* 6. *c. cum non deceat.* 30. *de elect.* Concil. Trid. *sess.* 24. *c.* 12. *de reform.* Barb. *de off. Paroch. c.* 12. & *de pot. Episc. d. alleg.* 53. Selvs *de Benef. par.* 4. *quæst.* 1. Azor. *Instit. moral. lib.* 10. *c.* 4. Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *a n.* 1. Sarmient. *de red. dit. Eccles. par.* 4. *c.* 1. Moneta *de destrib. par.* 2. *quæst.* 12. Solorzan. *de Jure Ind. to.* 2. *lib.* 3. *c.* 14. *n.* 21. & alii apud Gonzal. *in c. de cætero.* 7. *de Cler. non resid.* Gratian. *disc. for. cap.* 166. Barb. *d. alleg.* 53. *n.* 144. quod procedit, quamvis in Ecclesia adsit statutum juratum, etiam a S. Pontifice confirmatum, ut Canonici, qui non resident, fructus suarum præbendarum non lucrentur, quia Episcopus potest duos Canonicos ad suum servitium habere. *c. ad audientiam.* 15. *de Cler. non resid.* Gonzal. *l. c. num.* 6. *circa medium.* Limitant, quod Canonici inservientes Episcopo victualia non lucrentur, sunt autem victualia manualia distributiones Ecclesiasticæ, quæ dantur Canonicis pro ipsa quotidiana interessentia Divinis officiis. *cap. un. de Cler. non resid. in* 6. Neque consuetudine induci potest, ut absentes pro eo tempore, quo Divinis officiis non intersunt, eas distributiones percipiant. *d. cap. un.* & *cap. cum omne.* 6. *de constit.* quamvis consuetudine introduci possit, quod absentes lucrentur fructus præbendarum suarum in absentia sua. Differentia provenit ex ipsa natura distributionum, quæ talis est, ut debeantur duntaxat illis, qui intersunt Divinis Officiis, & contra earum naturam consuetudo rationabilis esse non potest, fructus vero præbendarum dantur Clericis in stipendium Clericalis officii, adeoque contra illorum naturam non est, si dentur absentibus propter officium Divinum. Quibus autem in casibus debeantur etiam absentibus distributiones, diximus in praxi *Distributionum*.

22 Quidem signanter debentur Infirmis. Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 3. *de reform.* & merito; quia Infirmi servire cupiunt, sed infirmitate impediuntur, dummodo tamen infirmitas sit gravis. Moneta *de distrib. part.* 2. *quæst.* 6. *n.* 12. Sed quid dicendum de podagra, censeturne gravis? Respondetur, omnino gravissimam censeri debere, quia viva mors appellatur, & ideo talis habetur pro præsente, & distributiones lucratur. Bonac. *to.* 1. *tit. de his, qui ad Officium Divinum in choro publ. disp.* 2. *quæst.* 1. *p.* 1. *num.* 13. Barb. *de Canon. & Dignit. c.* 24. *num.* 31. & *de jure Eccles. lib.* 3. *c.* 18. *num.* 58. Bich. *dec.* 626. *n.* 1. quamvis alias non quodlibet impedimentum excuset a Residentia. Covar. *var. res. lib.* 3. *c.* 13. *n.* 8. Escobar. *de hor. Can. quæst.* 5. §. 2. *n.* 61. & 65. Bich. *l. c. n.* 7. Infirmitati accedit ætas senilis veluti octogenaria. Narbona *de ætate anno* 80. *q.* 80.

23 Causa excusans a Residentia est etiam causa studiorum, quia totius Ecclesiæ interest, habere ad suum regimen viros litteratos. *cap. cum. ex eo.* 34. *de elect. in* 6. *cap. ult. de Magist.* dummodo studere volens non sit ultra triginta ætatis suæ annos, nisi jam antea studium incæpisset, & illud non perfecisset. S. Congreg. apud Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *a n.* 80. Zerola *in prax. ver. studium. n.* 2. & quomodo adsit licentia Episcopi. *cap. relatum.* ubi gl. *vers. Prælatorum.* & ibi Abb. *n.* 1. & 5. Barb. *n.* 7. *de Cler. non resid.* qui examinare debebit, an studere volentes sint habiles, & dociles. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 4. *num.* 35. Et si Parochus, aut Curatus absit studiorum causa, cum licentia Episcopi abesse debet, & debet in Parochia, seu Cura poni Vicarius idoneus ab Episcopo approbandus, & de redditibus Ecclesiæ congrue sustentandus, juxta *cap. cum ex eo.* §. *porro. de elect. in* 6. Concil. Trid. *sess.* 23. *c.* 1. *vers. eodem omnino.* Præterea requiritur, quod Canonicus, seu Parochus absens studiorum causa studeat in aliqua approbata Universitate, & quod studeat Theologiæ, vel Juri Canonico. Post Concil.

cil. Trid. hoc privilegium lucrandi fructus in absentia studiorum causa fuit sublatum Parochis, remanet tamen istud adhuc in suo vigore quoad Canonicos, & Beneficiatos simplices, qui ad Residentiam tenentur. Garz. *de Benef. par. 3. cap. 2. a n. 8.* Barb. *in cap. relatum. n. 7. de Cleric. non resid. & de Canon. l. c.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 6. num. 250.* & alii apud Pac. Jord. *de re Benef. lib. 10. tit. 40. a n. 135.* Monet. *de distrib. par. 2. quæst. 10. n. 14.* Barb. *de potest. Episc. alleg. 56. n. 31. & de Canon. cap. 27. n. 58.*

24 Tandem causa excusans a Residentia quoad Beneficia simplicia, quæ neque sunt Curata, neque Dignitates, aut Canonicatus, est consuetudo, qualis de facto est in tota Europa, ita ut in simplicibus deserviri possit per substitutum, nisi aliter fuerit cautum in fundatione. Fagnan. *in cap. cum omnes. n. 14.* ubi Abb. *n. 1. de constit.* Rota apud Seraph. *dec. 639.* quam citat idem Fagnan. Felin. *in cap. dilectus. 2. n. 1. de rescript.* Garz. *l. c. cap. 2. par. 3. n. 315.* Zerola *in prax. ver. Beneficium. §. ad septimum.* qui citat Declarationem S. Congreg. Antonell. *de regim. Eccles. lib. 3. c. 12. num. 24.* Riccius *in collectan. dec. 1683. par. 5. & in praxi par. 1. ref. 356. & par. 3. ref. 483.* & quamvis P. Anacletus Reiffenstuel *l. c. §. 5.* teneat, Beneficiatum simplicem non obligari ad Residentiam, quamvis in fundatione fuerit imposita obligatio residendi personaliter, si per longævam, & legitime præscriptam consuetudinem aliter fuerit observatum, uti docet *l. c. n. 161.* tamen contrarium dixit *n. 160.* & contrarium tenet Bich. *dec. 13. n. 5.* ubi docet, quod Residentia ex fundatione etiam in Beneficio simplici possit obligare non obstante consuetudine universali, & citat. Abb. *in cap. ult. n. 5. de Cler. non resid.* ubi Imola *n. 13.* Zabarella *cons. 13. n. 5.* Lotther. *de re Benef. lib. 3. quæst. 23. n. 12.* Rota *dec. 489. n. 2. par. 1. recent.* & censetur verbis imposita, sive verbis fuerit expressum, sive tacite ex onere injuncto. Laurena *de anniverf. lib. 2. cap. 8. num. 43.* Azor. *Instit. moral. lib. 10. cap. 24.* Rota coram Urgellen. *dec. 12. num. 6.* De hac consuetudine vide etiam Pac. Jord. *lib. 10. tit. 40. num. 185.*

25 Quæres, an consuetudo immemorialis excuset Parochos, seu Curatos a Residentia, ita ut possint inservire per Substitutum, & fructus in absentia percipere? Responsio est negativa. Abb. *in cap. extirpanda. § qui vero. n. 36. de praben.* Selva *de Benef. par. 4. quæst. 2. n. 1.* Fagnan. *in cap. ex parte. n. 27. de Cleric. non resid.* quia est irrationabilis, & periculosa animabus Parochianorum, & in cura fuerit electa industria personæ, præsertim cum consuetudo possit derogare juri Divino, *cap. ult. de consuet.* Neque est verum, quod consuetudo immemorialis æquipolleat privilegio, quando est irrationabilis, & a jure reprobata Fagnan. *cap. cum contingat n. 8. & 11. de foro comp. & cap. cum instantia. 17. de censib.*

26 Quæres secundo, an Dignitates, & Canonicatus in Cathedralibus, seu Collegiatis possint excusari a Residentia propter consuetudinem in contrarium? Respondetur, quod consuetudo valeat, si Ecclesia non indiget Sacerdotibus, seu Ministris, *cap. 1. de consuet. cap. ult. de rescript. in 6.* Abb. *in d. cap. extirpanda. §. qui vero. num. 31. de praben.* secus si illorum adest penuria, *cap. cum omnes. de constit.* & Fagnan. *in cap. cum omnes. de constit. n. 18.* Hæc de jure communi, nam post Concil. Trid. *sess. 24. cap. 12 de reform. vers. præterea.* consuetudo non suffragatur, ubi Concilium fuit receptum. Pirhing. *lib. 3. tit 4. n. 6. & 15.* Garz. *de Benef. par. 3. cap. 2. n. 197.* Fagnan. *l. c.* Reiffenstuel *d. §. 5. n. 163.*

27 Quæres tertio, an Canonici, & Dignitates teneantur in conscientia restituere fructus ob non Residentiam ante Judicis sententiam condemnatoriam? Responsio est negativa. Navar. *cons. 3. n. 2. de Cler. non resid.* Barb. *de pot. Episc. alleg. 53. 61. 150.* Antonell. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 12. num. 7.* Pax Jord. *lib. 10. tit. 40. de re Benef. num. 109.* Garz. *l. c. num. 151.*

28 Diximus supra, quod Episcopus possit assumere Parochum in suum servitium; jam quæritur, an Episcopus possit dare licentiam Parocho, & cum eo dispensare, ut possit esse Vicarius generalis? Respondetur, hoc spectare ad S. Pontificem. ita S. Congreg. apud Vulpe. *in prax. Jud. cap. 48. num. 66.* Addon. ad Navar. *cons. 15. de Cler. non resid.* nisi pro duobus mensibus. S. Congreg. apud Possevin. *de off. Curat. c. 1. num. 12.* Garz. *de Benef. par. 3. cap. 2. num. 42.* Riccius *in prax. for. Eccles. par. 1. ref. 646.* Antonell. *d. lib. 3. cap. 12. num. 18.*

Quæres quarto, an Episcopus possit cogere illos, qui 29
possident beneficium simplex, ad residentiam, ad quam non obligat fundatio, aut aliud illi onus imponere in fundatione non impositum, vel illum obligare ad celebrandas plures Missas, quam in fundatione fuerit expressum pro quantitate redituum? Respondet negative Antonell. *de regim. Eccles. lib. 3. cap. 12. num. 24.* ubi Riccius *in collect. dec. 1683. par. 5. & probat ex cap. scientib.* Riccius *in prax. par. 1. ref. 356. & par. 3. ref. 483.* Bonac. *de oner. & oblig. Beneficiator. ad resid. disp. 5. par. 5. n. 15.*

Quæres quinto, an Parochus possit se aliquot pau- 30
cos dies a Parochia absentare, nullo pro se relicto Vicario idoneo? Respondeo, quod si Parochus, vel Curatus ex justa causa abest, sive cum licentia Episcopi, sive sine illa, semper tenetur relinquere idoneum Vicarium ab Episcopo approbatum ad Curam animarum, juxta Concil. Trid. *sess. 23. cap. 1. §. eadem omnino.* Barb. *d. alleg. 53. n. 106.* quamvis nullum subsit morale periculum necessitatis, uti si nullus est in Parochia infirmus; nisi forte ad aliquot horas. Barb. *de off. Parochi. par. 1. cap. 8. num. 44.* Possevin. *de off. Curati. cap. 1. num. 4.* P. Anacletus Reiffenstuel. *l. c. num. 83.* plures declarationes Sacræ Congregationis circa obligationem Residentiæ, vide apud Pyr. Corrad. *in prax. dispensat. Apostol. lib. 5. cap. 12. num. 5.* Garz. *de Benef. d. p. 3. cap. 2. n. 179.*

§. VI.

An Privilegiati in absentia possint aliquando cogi ad Residentiam, quomodo, & quando?

Dicendum, quod si Ecclesia patitur ministrorum de- 31
fectum, privilegiati super absentia possint per subtractionem proventuum Beneficii cogi ad residendum. *cap. quæris. de ætate & qualitate. cap. cum ad hæc. de Cleric. non residen.* Petr. Gregor. *in tract. 6. de constit. & Benef. cap. 7.* Barb. *in d. cap. cum ad hoc.* Gonzalez *ibidem. num. 2.* Ratio est, quia privilegium concedi non potest in præjudicium cultus Divini. *cap. ex par. 12. de constit.* sicut nec juramentum est servandum, quando incipit esse damnosum Ecclesiæ. *cap. sicut ex litteris. 13. de jurejur. cap. 1. de his, quæ fiunt a majori parte.* Præterea intentio privilegiantis ad talem casum se extendere non potest, nec debet. *L. si quando. 35. C. de inoff. testam. L. pluribus. 140. §. & si placet. ff. de V. O.* Et quælibet concessio intelligitur facta rebus sic stantibus. *L. quod servies. 8. ff. de cond. caus. dat.* & privilegia ita sunt interpretanda, ut nullum aut parvum tertio præjudicium inferatur. *cap. cum dilecti. de donat. L. mercatus. C. de emanc. lib.* & quæ de novo emergunt, novo egent auxilio. Hic privilegium non solvendi Decimas Fratribus Cisterciensibus concessum cessat, cum incipit esse damnosum Ecclesiæ, & ejus Ministris. *cap. suggestum 9. de Decimis. cap. quid per novale. de V. S.* Ita non obstante statuto de certo numero Canonicorum, etiam a Papa confirmato providetur de fructibus Canonicis, etiam ultra numerum receptis, quia aucti fuerant proventus Ecclesiæ, & Ecclesia patiebatur ministrorum defectum. *in cap. ad decrem. 5. de Instit. &c.*

Dices, indultum a Jure Beneficium nemini est au- 32
ferendum. *reg. Indultum de R. J. in 6.* & non potest Ecclesia venire contra factum proprium. *L. post. mortem. 35. ff. de adopt.* sed si absentes ab Ecclesia justis ex causis possint cogi ad Residentiam, aufertur illis Beneficium a jure concessum, & Ecclesia venit contra factum proprium. Ad hæc absentes a proprio Beneficio coguntur in eo residere sub pœna privationis Beneficii. *cap. 2. & cap. relatum. de Cleric. non resid.* ergo non per subtractionem proventuum.

Respondetur, privilegium non residendi absentibus 33
ex justa causa concessum non revocari a Pontificibus, qui illud concesserunt, sed potius ex annexa ejus voluntate cessat pro eo tempore, quo Ecclesia patitur ministrorum defectum, & ita Ecclesia ipsa interpellat absentem,

tem, ut resideat, & ita qui concessit, non dicitur venire contra factum proprium. *L. quod est constitutum. C. ne de statu defunctorum.* Nec est absurdum, quod Ecclesia propter publicam utilitatem veniat contra factum proprium. *L. 1. C: de prædiis Miner. L. qui inde C. de agricolis. lib. 11.*

§. VII.

Pœna non residentium.

34 Episcopus non residens in casibus, in quibus non est dispensatus, committit peccatum mortale, & pro rata temporis, quo non residet, tenetur ad restitutionem fructuum Ecclesiæ, vel pauperibus faciendam ante omnem sententiam. Conc. Trid. *sess. 23. cap. 1. de ref. vers. si quis autem.* Et si debite monitus ad Ecclesiam suam tedire noluerit, privatur Episcopatu. *cap. pervenit 7. qu. 1. & cap. qualiter. 9. de Cler. non resid.* & non ab alio est privandus, quam a S. Pontifice, quia post Concil. Trid. *sess. 24. cap. 5. de ref.* causæ graviores Episcoporum, præsertim criminales depositione, seu privatione dignæ sanctæ Sedis judicio fuerunt reservatæ, & ad hoc, ut privari possit, debent servari, quæ fuerunt præscripta a Conc. Trid. *sess. 6. cap. 1. de reform.* ubi statuitur, quod si Episcopus extra casus, & impedimenta excusantia sex mensibus abfuerit continuis extra Diœcesin commorando, quarta parte fructuum unius anni fabricæ Ecclesiæ, & pauperibus loci a Superiore applicanda, pœnam ipso incurrit, & si sex aliis mensibus perseveraverit, etiam aliam quartam partem, ut supra applicandam, eo ipso amittit. Crescente vero contumacia Metropolitanos Episcopos, & Suffraganeos absentes, & si ipse Metropolitanus absens fuerit, Suffraganeus antiquior residens sub pœna interdicti ingressus Ecclesiæ eo ipso incurrenda intra tres menses per litteras, seu nuntium Romano Pontifici denuntiare tenetur. Ubi tamen nota, quod ex Concilio Tridentino per hoc inferri non potest, quod Episcopo liceat abesse a sua Diœcesi per quinque menses continuos, quia idem Concilium *sess. 23. cap. 1. de ref.* declaravit, quod non possit abesse ultra duos, aut ad summum tres menses, & præter modo dictas pœnas impositas, & innovatas decrevit, quod Episcopus pro rata temporis absentiæ illegitimæ non faciat fructus suos, nec tuta conscientia illos posse retinere, quamvis nulla fuerit secuta desuper declaratio, & ita pœnam *sess. 6. in d. sess. 23.* aggravavit, uti testatur Lessius *lib. 2. de Just. & jur. cap. 34. dub. 29. n. 157.* apud P. Anaclet. Reiffenstuel *lib. 3. tit. 4. §. 2. num. 54. & 55.* contra P. Pirhing *in lib. 3. tit. 4. n. 74.*

35 Parochi vero non residentes, quamvis comprehensi sint in Jure communi, seu in forma præscripta a Jure communi. *in cap. ex tua. de Cler. non resid.* super privatione ob non residentiam, tamen Jus commune in aliquibus fuit immutatum a Concil. Trid. *sess. 6. cap. 1. & sess. 23. cap. 1.* quia S. Congreg. Concilii declaravit, quod Episcopus procedens contra Parochos per subtractionem fructuum juxta decretum *sess. 23. cap. 1. §. eodem.* omnino teneatur servare eadem intervalla, & eandem rationem, quæ contra Episcopos non residentes statuitur. *in sess. 6. cap. 1.* Adeoque Jus commune, de quo in cap. citato fuit immutatum a Concilio, primo, quod Parochus non residens non tantum non facit fructus suos pro rata temporis absentiæ, sed etiam, si abfuit ultra sex menses, incidit ipso jure in pœnam privationis quartæ partis fructuum unius anni impositam Episcopo.

36 Et quamvis sit in libertate Episcopi procedere ad privationem, tamen si elegit hanc viam procedendi per privationem fructuum, tenetur observare illa temporum intervalla, quæ fuerunt statuta contra Episcopum non residentem, & non potest illico ad privationem tituli procedere. Fagnan. *in cap. ex tua. de Cler. non residen. num. 29.* Dein Jus commune a Concil. Trid. fuit immutatum in hoc, quod de Jure communi Parochus, si scitur, ubi sit, non potest citari per edictum, sed personaliter. *d. cap. ex tua* ubi Hostien. *num. 6.* Card. *num. 2. vers. ex quibus.* Ancharan. *num. 1. notab. 2.* Abb. *num. 3. notab. 3.* Fagnan. *in d. cap. ex tua nu. 4. & 9.* qui probat ex *cap. ex parte de Cler. non resid.* & citat gl. *in cap. quoniam frequenter. §. porro ver. Canonibus ut lite non contest.* ubi Abb. *num. 10. in 3. oppos.* Selva *in tract. de Benef. par. 4. quæst. 4.* Rotam apud Mant. *dec. 67. num. 5.* post Concilium vero potest citari etiam non personaliter, sed per edictum, & si fuerit contumax, privari etiam Parochiali ita *d. sess. 23. cap. 1.* Præterea fuit immutatum in hoc, quod de Jure communi latitans debet citari tribus edictis distinctis, post Concilium vero sufficit indistincte unum edictum peremptorium cum peremptorio termino competente ad redeundum. Præterea de Jure communi hoc edictum debebat per Præconem solemniter publicari secundum Host. & alios apud Fagnan. *loc. cit. num. 9.* post Concilium vero sufficit, quod valvis Ecclesiæ affigatur. Card. & Abb. *in d. cap. ex tua. n. 1. cap. causam. & cap. fin. de dolo & contum.* ubi Host. *num. 6. vers. publicari.* Card. *num. 1. oppos. 1.* Anchar. *in 1. notab.* Rota *in Terdonen. præpositura 17. Mart.* 1620. apud Gatz. *de Benef. par. 3. cap. 2. num. 157.* & apud Fagnan. *l. c. num. 3.* Ulterius de Jure communi Parochus, si ignoretur, ubi sit, post trinæ citationis edictum, seu melius post tria edicta non potest illico privari beneficio, sed debet exspectari per sex menses, post Concilium vero Parochus sive sciatur, ubi sit, sive non, lapso termino eidem præfixo statim privari potest, quia ex Concilio edictum successit loco citationis personalis, & personaliter citatus non est ulterius expectandus per sex menses, sed potest statim privari, juxta *cap. ex parte 1. de Cler. non resid.* & quod contra Parochos non residentes sit procedendum juxta formam a Concilio traditam, tenent Barb. *de potest Episc. alleg. 53. nu. 105.* Rota *in una Salamant. die 5. Decembr.* 1576. apud eundem coram Seraph. inter ejus impressas. *dec. 27.* Ugolin. *de off. Episc. cap. 15. §. 4. num. 4.* sed contrarium diximus supra ex Fagnano, non esse obligatum Episcopum contra Parochum non residentem procedere prius per censuras, & per sequestrationem, ac subtractionem fructuum, quamvis possit, quia Concilium illud liberum esse voluit Ordinariis, tenent Gatz. *de Benef. par. 3. cap. 2. num. 139.* Paris. *de resign. lib. 1. cap. 10. num. 61.* Fagnan. *l. c.* Pax Jord. *lib. 10. tit. 40. num. 102. & num. 65.* quidquid sit, & in contrarium declaraverit S. Congreg. de Parochis non residentibus tempore pestis, contra quos voluit procedi prius per censuras & privationem fructuum, ac tandem per privationem, ex ea ratione, quia inter Theologos, & Canonistas disputabatur, an Parochus excusaretur a residentia personali ob grassantem morbum pestilentialem, aut incursum hostilem, uti docuerunt Pirhing *lib. 3. tit. 4. num. 23.* & Azor. *moral. par. 2. lib. 7. cap. 4. quæst. 4.* & alii, aut teneretur tamen residere, uti declaravit *S. Congreg. die 11. Octobris* 1576. quod tempore pestis, aut hostilis incursus teneatur ad Residentiam, ne tempore tam periculoso oves destituerentur auxilio spirituali.

Quæ forma sit observanda, antequam Dignitates, Canonici Ecclesiæ Cathedralis, seu Collegiatæ. vide quæ diximus in praxi *Canonicorum.*

§. VIII.

Residentia precisa quando inducatur, aut causativa?

Residentia præcisa non dicitur imposita Beneficiato ex onere canendi singulis diebus Primam, & Completorium, si contrafacienti non sit imposita pœna privationis tituli Beneficii, sed ad summum causativa. Rota coram Card. Cavalet. *dec. 551. num. 6. & dec. 156. num. 2. par. 4. recent.* apud Bich. *dec. 13. numer. 7.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 15. sub num. 19. in fin. sub num. 22.* Burr. *in cap. fin. num. 7. de Cler. non resid.* Gratian. *disc. for. cap. 133. num. 25.* Et hæc incompatibilitatem non inducit. Innoc. *in d. cap. fin.* ubi Joan. Andr. *sub num. vers. in tertio casu.* ubi Abb. *n. 4. vers. in tertia,* quia tunc satis est, quod Beneficiatus non residens careat fructibus. Burr. *num. 6. vers. in tertio casu.* Hoieda *de incompatib. Benef. par. 1. cap. 17. num. 34.* Rota *dec. 483. sub num. 2. par. 1. divers. & dec. 489. num. 3. par. 2. recent.* apud Bich. *l. c. n. 9.* 37

Re-

38 Residentia temporalis, & ad aliquot non sufficit ad inducendam incompatibilitatem, sed continua requiritur. Hustien. *in cap. fin. sub num. 4. vers. unde si essem.* Joan. Andr. *sub num. 6. vers. in secundo.* Abb. *num. 4. vers. in secunda qualitate.* Butr. *num. 6. vers. in secundo casu.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 15. sub n.* 21. Rota *dec.* 483. *num.* 3. *par.* 1. *divers. & dec.* 179. *num.* 5. *par.* 2. *recent. & dec.* 141. *num.* 7. *par.* 4. apud Bich. *dec.* 143. *num.* 14.

39 Non inducitur etiam ex eo, quod fundator mandaverit a Capellano celebrari debere Missam, nisi fuerit dictum, quod Beneficiatus per se ipsum celebret; quia quando Beneficiatus potest per alium satisfacere, non dicitur obligatus ad residentiam præcisam, quæ causet incompatibilitatem. Lapus *alleg.* 35. *num.* 3. *& alleg.* 127. *num.* 2. *vers. nec obstat.* Felin. *in cap. cum omnes num.* 32. *vers. & hoc procedit. de constit.* Card. *in cap. fin. num.* 26. *de Cleric. non resid. & in cap. de multa num.* 3. *vers. quinto quæro de praben.* Anchar. *cons.* 17. *num.* 3. Hojeda *de incompatib. Benef. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 2. Gratian. *disc. for. c.* 133. *num.* 16. *& dec. March.* 155. *num.* 3. Gonzal. *super reg. 8. Cancell. gl.* 5. *a num.* 74. ubi de vetiori. Louhet. *de re Benef. lib.* 3. *quæst.* 27. *num.* 12. Campan. *in divers. Jur. Can. rubr.* 7. *cap.* 16. *num.* 13. S. Congreg. Concil. Trid. apud Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. *a num.* 48. *usque ad* 93. Rota *in Romana Capellania* 23. *Jan.* 1589. *coram Card. Hieronym. Pamphil.* impressa apud Marches. *de commiss. tom.* 1. *fol.* 140. *dec.* 129. Mant. *dec.* 86. *num.* 3. *& dec.* 366. *num.* 2. *& dec.* 719. *num.* 2. *par.* 2. *recent. & dec.* 155. *num.* 2. *par.* 4. *& dec.* 208. *n.* 5. coram Ludovis. *& dec.* 92. *num.* 2. coram Buratt. apud Bich. *dec.* 13. *num.* 12. *&* 13.

40 Residentia etiam præcisa non obligat laborantem podagra, quin in sua absentia a Choro non lucretur distributiones quotidianas. Bonac. *moral. tom.* 1. *tit. de his, qui ad Divinum officium in Choro publ. recitan. disp.* 2. *quæst.* 5. *p.* 2. *num.* 13. *vers. aut podagra.* Barb. *de Canon. & Dignit. cap.* 24. *num.* 31. *& de jure Eccles. par.* 3. *cap.* 18. *num.* 58. & probatur ex *L. podagra C. qui morb. se excus.* Bich. *dec.* 626. *num.* 1. & prohibet podagra accessum ad Chorum. Dummodo tamen probetur, quod podagricus tempore sanitatis consueverit interesse Divinis, quia alias ex causa infirmitatis absenti non debentur distbibutiones, nisi fuerit solitus ante infirmitatem interesse Divinis. Calderin. *de renovat. emphyt. lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 23. *vers. unde si Canonicus.* Trullen. *in præcepta Decal. lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 8. *num.* 5. Escobar. *de hor. Canon. quæst.* 5. §. 2. *num.* 99. Rota *in Leodien. fructuum* 31. *Maii* 1604. *coram Litta impress.* apud Marches. *de Commiss. par.* 2. *fol.* 519. *num.* 2. *vers. cum de Jure.* Sanchez *respons. moral. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 90. apud Bich. *dec. cit. n.* 3. & ad excusandum a residentia non sufficit quodlibet impedimentum. Covar. *var. res. lib.* 3. *c.* 13. *nu.* 8. Sanchez *loc. cit.* Escobar. *d. quæst.* 5. §. 2. *num.* 61. *&* 65.

41 Residentiæ obligatio, seu onus in dubio intelligitur de residentia causativa. Butr. *in cap. fin. num. 7. de Cler. non resid.* Gratian. *disc. for. cap.* 133. *num.* 25. Bich. *dec.* 13. *num.* 8. Et residendi animus in foro externo non attenditur, sed externa omissio. Bonac. *l. c. disp.* 2. *q.* 5. *p.* 2. *n.* 12. *vers. verum.*

42 Solitum residendi metitur ab eo, quod quis frequentius fuerit. Federic. de Sen. *cons.* 91. *num.* 5. *vers. quod solitum.* Bich. *l. c. num.* 10. præsertim quando varie actum fuit circa residentiam: videri potest etiam idem Bich. *l. c. num.* 4. *&* 6. ex quibus solitum residendi ante infirmitatem probetur.

43 Residentia non constito de obbligatione, seu consuetudine residendi non potest referri ad abusum. Rota *in Capuana Rectoria* 22. *Jun.* 1609. coram Pennia *& dec.* 368. *num.* 5. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *decis.* 228. *num.* 30.

§. IX.

Miscellanea Residentiæ.

44 Episcopus ut gaudeat alternativa, illius residentia debet esse vera, & realis, & non sufficit tantum ficta, uti, si abesset causa Ecclesiæ, vel Reipublicæ, aut alia legitima. Leo *in thes. for. Eccles. c.* 48. *a nu.* 4. Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl.* 43. *a num.* 1. *& gl.* 24. *num.* 71. apud Garz. *de Benef. par.* 5. *c.* 1. §. 10. *n.* 466. sed Paris. *de resign. lib.* 1. *quæst.* 19. *num.* 85. Mosconius *de majest. militar. Eccles. lib.* 1. *par.* 3. *c.* 2. Gratian. *discept. for. c.* 166. contrarium tenet, sed eorum sententia procedere videtur in terminis Bullæ Pii V. aut Greg. XIII. non vero in terminis Constitutionis Sixti V. in regulia Cancell. ab illo editis propter illa verba, *vere, ac personaliter*, uti argumentatur Garz. *l. c. num.* 467. quibus verbis carebant regulæ Cancellariæ sub Greg. XIII. & Pio V.

Episcopus ut gaudeat alternativa, requiritur, quod alternativam acceptaverit, & cum præsumptio juris sit, quod residear in Episcopatu, contrarium debebit probari ab illis, qui se fundare volunt in negativa, & iden impugnare alternativam. Rota *in Carriren. & Bracaren. Benef.* 3. *Martii* 1603. *coram Ludovisio.* Mascard. *de prob. conclus.* 5. *num.* 5. *& conclus.* 1277. *num.* 1. *& seq.* Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 19. *num.* 4. *&* 5. Cæs. de Graff. *dec.* 63. Rota *dec.* 420. *par.* 2. *divers. num.* 1. apud Garz. *l. c. n.* 500. *vers. & qui dicit.* Sed quod provisus ab Ordinario, qui se fundat in alternativa, teneatur non tantum probare acceptationem illius ab Episcopo factam, sed etiam residentiam Episcopi in suo Episcopatu de tempore vacationis, tenet Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl.* 43. *a n.* 61. quia cum sint facti, non præsumuntur. Put. *dec.* 385. *in fin. lib.* 2. & DD. apud Mascard. *de prob. d. conclus.* 5. *num.* 4. & apud Menoch. *de præs. lib.* 2. *præs.* 19. *num.* 6. Rota *in una Placent. Capella* 31. *Maii* 1604. *coram Pamphil.* qui respondent ad adducta per DD. contrarios, quod non sit vera juris præsumptio, quod quis resideat in suo Episcopatu; quia quamvis delictum non præsumatur. *L. merit. ff. pro socio.* tamen non ideo præsumitur, quod quis non faciat delictum, & illius negativa; quamvis vero non sit vera præsumptio, quod quis non resideat in loco, in quo debet, quæ concurrentibus aliquibus adminiculis seu præsumptionibus sufficeret ad probationem, juxta ipsum Gonzal. *l. c. num.* 100. Gabr. *de prob. conclus.* 1. *nu.* 1. Menoch. *l. c. præs.* 37. *lib.* 6. nisi ex adverso adsit conjectura, vel præsumptio. Et ad excludendam reservationem mensia Apostolici non sufficit dicere, quod Episcopus acceptaverit alternativam, sed insuper probari debet, quod resederit. Rota *in Sulmon. Canonicatus* 3. *Maii* 1593. *coram Canturio;* quamvis excipiens de alternativa sit Reus, & possessor; quia cum Actor probaverit vocationem in mense Pontificio, non tenetur probare ea, quæ sunt de exceptione, vel replicatione Rei. Oldrad. *cons.* 229. *num.* 3. nec Reus potest turbidam facere probationem Actoris per præsumptionem, sed debet illam plene, & concludenter elidere, quia Reus excipiendo fit Actor. Bart. *in L. admonendi ff. de jurejur. n.* 20. Ferret. *cons.* 106. *in fin.* Ægid. *dec.* 617 Et ita tenuit Rota etiam *in Ferrarien. Prioratus* 17. *Mart.* 1607. *coram Pennia.* Est autem verum, quod qui se fundat in reservatione ob non residentiam, debet plene, & concludenter probare non residentiam Episcopi, quia in illa fundatur reservatio, & in contrarium sit præsumptio, & agatur de gravi præjudicio Ordinarii. Garz. *de Benef. par.* 5. *c.* 1. §. 10. *n.* 504. *& par.* 6. *c.* 2. *num.* 225. & citat Ægid. *dec.* 113. 114. *&* 611. Put. *dec.* 266. *lib.* 3. & diximus in praxi *Narrativa.* Ubi vacatio in tali mense, ex qua deducitur reservatio, debet concludenter, & plene probari, ut decidit Rota *in una Præstimonii Curien.* 9. *Jun.* 1591. & *in Hispal. portion.* 20. *Jun.* 1564. *coram Card. Blancheto* & *in Seguntina Archidiaconatus & Canonicatus* 19. *Martii* 1601. *coram Lancelloto.* 45

RESIGNATIO.

Praxis Resignationis.

Resignatio est Juris proprii spontanea dimissio. Hostien. *in sum. tit. de renunt. num.* 2. Speculat. *lib.* 4. *tit. de pact. & transact.* §. 1. *num.* 6. Cardin. apud Gregor. *in syntagm. Jur. lib.* 17. *c.* 17. *num.* 13. Caccialup. *de transact. quæst.* 3. *num.* 20. Mohedan. *dec.* 72. seu est spontanea, & libera Beneficii facta dimissio cum 1

cau-

causa coram superiore. Paris. de resignat. lib. 1. quæst. 1. num. 34. Alia est tacita, alia expressa. Tacita dicitur, quæ ipso jure fieri intelligitur, absque alia verborum expressione. Clem. gratia de rescript. c. de multa. de præben. sic contrahens matrimonium, tacite renuntiat Beneficio, quod obtinet. c. 1. c. quod a te, ubi gl. Imol. & Hostien. de Cler. conjug. & DD. in c. 1. eod. in 6. quamvis matrimonium sit nullum: ex c. Consanguinitatis aut affinitatis. Imol. in c. Joannes de Cleric. conjug. Clar. in §. fin. quæst. 73. vers. Clericus. Covar. in 4. Decretal. par. 2. c. 6. §. 3. num. 5. Paris. l. c. n. 13. & 14. Ita qui acquirit aliud incompatibile Beneficium, videtur renunciare primo, c. de multa. c. quia in tantum. c. ad hæc & c. præterea de præb. Gemin. in c. Beneficium num. 4. de Regular. in 6. Hojeda de incompatibil. Benef. par. 1. c. 4. Rebuff. in prax. Benef. tit. requisita ad collationem. num. 52. Paris. de resignat. lib. 1. quæst. 1. num. 16. & seq. qui citat Mascard. de prob. conclus. 183. ita per militiam sæcularem videtur quis renunciare Beneficio; quod obtinet. gl. in c. ult. ver. redierint. de Cler. non resid. Gig. de pens. quæst. 55. n. 2. Clar. in §. fin. quæst. 73. vers. Item Clericus.

2 Renuntiatio expressa, alia est pura, alia conditionalis. Pura est, cum Beneficium simpliciter, & pure resignatur in manibus superioris. Put. dec. 158. in fin. lib. 3. & resignanti nihil reservatur. Conditionalis est, quæ voluntate summi Pontificis, & ejus permissione recipit aliquam conditionem, aut modum. Et quamvis de jure resignatio debeat esse libera, pura & absque pactione, conditione, & modo. gl. Innoc. Abb. Imola, Decius & DD. communiter in c. ex parte 1. de off. Deleg. Gig. de pens. quæst. 4. num. 5. Mascard. de prob. concl. 1395. num. 10. Navar. in man. c. 23. num. 107. Paris. de resign. lib. 1. quæst. 2. num. 6. tamen de stylo contrarium servatur Papa sciente, & permittente. Cassad. dec. 2. nu. 3. de Simon. Fel. in c. ad audientiam 2. col. 1. de rescript. Abb. in c. non satis num. 8. de Simon. Gig. de pens. quæs. 83. num. 9. Caccialup. de pens. qu. 19. Bursat. cons. 393. n. 15. vol. 4. Gabr. cons. 73. num. 78. vol. 1. Paris. l. c. n. 7. & seq.

3 Resignans perdit Beneficium resignatum, & quidem ipso jure. Cassad. dec. 4. de restit. spol. Mohed. dec. 2. Ant. de Butr. in c. veniens n. 27. ubi Abb. num. 7. de renunt. & in c. solicite num. 13. de rest. spol. & quoad Beneficium resignatum habetur pro mortuo. Put. dec. 468. lib. 2. & dec. 80. lib. 3. Potest tamen obtinere alia Beneficia, & ad resignatum iterum promoveri. gl. in c. susceptum ver. non morte de rescript. in 6. Paris. de resign. lib. 1. quæst. 5. n. 5. & 6. Put. dec. cit. Hinc per resignationem a superiore admissam Beneficium vacat. Bellam. de permut. Benef. par. 11. quæst. 3. n. 12. Bursat. cons. 393. num. 1. vol. 4. sicut etiam Papatus vacat resignatione, ut ait Dec. in c. ex parte n. 20. de rescript. c. 1. de renunc. in 6. quamvis fuerit facta cum reservatione omnium fructuum. Caputaq. dec. 81. par. 3. amittitur resignatione possessio naturalis & civilis, & res resignata videtur habita pro derelicta. Achil. de Grass. dec. 10. de restit. spol. sermo est de possessione, quam habet de præsenti, dum resignat, non de illa, quam potest habere in futurum. Anchar. in c. ex insinuatione n. 6. de Simon. Caputaq. dec. 215. num. 14. par. 1. Paris. de resign. l. c. n. 36. & 39. ac seq. sive resignatio fuerit facta in manibus Ordinarii, sive Papæ, & quamvis resignatio sit invalida. Crescent. dec. 64. lib. 1. Put. dec. 511. par. 2. Paris. l. c. n. 41.

4 Resignans post resignationem non potest percipere fructus Beneficii resignati, quia post resignationem tenetur dimittere possessionem, cum dimiserit jam titulum illius cum possessione naturali & civili, & ideo nullum amplius habeat titulum Canonicum, c. 1. de R. J. in 6. & si illos post renuntiationem percepit, tenetur ad illorum restitutionem. Rota dec. 1. de renunt. in nov. Gabr. cons. 192. col. 1. vol. 1. & decis. 13. de caus. possess. & propriet. in antiq. Fel. in c. veniens num. 2. & 3. de accus. Sancell. de attent. par. 1. c. 3. num. 73. Sarnen. in reg. de trien. quæst. 47. Dec. cons. 111. Selva de Benef. par. 1. quæst. 11. num. 9. Paris. de resign. lib. 1. quæst. 6. nu. 8.

5 Resignans pure & simpliciter post admissam resignationem sive a Papa sive ab Ordinario, & præstitum consensum, non potest amplius percipere fructus Beneficii resignati, qui illi debentur usque ad illud tempus. Cassad. dec. 4. num. 6. de restit. spol. Sarnen. de public. qu. 7. Gabr. cons. 192. Abb. in c. solicite num. 10. de restit. spoliat. Sarnen. in reg. de infirmis resign. quæst. 31. num. 2. quia post resignationem admissam non est amplius Dominus, & caret omni possessione, ergo fructus percipere non potest, qui ad illum spectant, qui habet dominium. c. conquestus de Usur. Ruin. cons. 25. nu. 2. lib. 2. Cephal. cons. 131. n. 14. Bursat. cons. 11. num. 7. vol. 1.

6 Si verò resignans resignaverit conditionaliter, ad favorem cum reservatione fructuum seu pensionis, fructus debentur resignanti usque ad diem præstiti consensus, & ab illo debentur Resignatario. Sarnen. in reg. de infirmis resign. quæst. 31. qui citat Rotam in una Placentina Archidiaconatus coram Marsicano & in Tolet. coram Aquen. 1539. Mohed. dec. 213. Paris. de Resign. lib. 1. quæst. 6. num. 39. quia resignans usque ad diem præstiti consensus potest pœnitere. Rota in Compostell. in. Archidiacon. dec. 257. Bursat. cons. 393. vol. 4. & ita servare stylum Curiæ testatur Paris. l. c. n. 42. adeo ut si a resignatario spolietur, usque ad illud tempus habeat Beneficium restitutionis in integrum. Cassad. dec. 4. de restit. spol. Put. dec. 4. eod. tit.

7 Resignans post admissam resignationem, si resignavit pure, & simpliciter, non potest incumbere possessioni, quia ab illo aufertur possessio etiam absque citatione. Innoc. Hostiens. & Ant. de Butr. in c. 2. n. 13. de restit. spol. Conc. Trid. sess. 24. c. 18. de reform. Bursat. cons. 362. num. 1. & declaravit S. Congr. in una Ilerden. 4. Id. Octobr. 1566. Paris. l. c. quæst. 7. num. 7. & 8. secus dicendum est in resignatione conditionali, & ad favorem, in qua resignans manet in possessione, donec Resignatarius capiat possessionem. Rebuff. de Simon. resign. num. 27. & 31. & in prax. in tit. nomination. quæst. 14. num. 157. Ratio est, quia in conditionata resignatione resignantis inest hæc conditio, quod jus non abdicetur a Resignante, donec cum effectu fuerit acquisitum Resignatario, non dicitur autem jus cum effectu acquisitum Resignatario, nisi post adeptam possessionem. Aufrer. decis. Tholos. 444. Rossiniac. de Benef. c. 23. n. 8. Selva de Benef. par. 2. quæst. 15. & Paris. loc. cit. num. 12.

8 Resignans Canonicatum, si illi fuit commissa causa sub nomine Dignitatis, secundum aliquos non potest cognoscere de causa sibi commissa, quia commissio fuit realis, & facta contemplatione Dignitatis juxta c. statutum de rescript. in 6. qua cessante cessat commissio. c. cum cessante de appell. tum quia causæ debent committi constitutis in dignitate. Abb. in c. quoniam Abbas. num. 8. de rescript. in 6. ubi Innoc. & alii. Quod resignans, qui erat in dignitate constitutus, tempore commissionis possit etiam post resignationem Dignitatis cognoscere, defendit Paris. de resignat. lib. 1. quæst. 11. num. 6. & citat gl. in d. c. statutum de rescript. in 6. ver. Canonico. vers. & si tempore Datæ. ubi Archid. vers. & quid si. Anchar. num. 5. vers. quarto quæro. Gemin. num. 9. Zabarell. in Clem. & si principalis. quæst. 6. de rescript. Castr. cons. 327. Dec. in cap. quoniam. Abb. num. 55. ubi Berous, & Fel. Ratio est, quia in qualibet dispositione spectatur initium. cap. 1. de rescript. cap. si eo tempore & cap. dudum de elect. L. fœmina. ff. de senat. L. 3. C. ad Macedon. L. clam possidere. ff. de acquir. possess. ubi Jas. notab. 6. Socin. sen. in cap. veniens sub num. 52. Et licet fuerit contemplata dignitas, ut resignans esset capax commissionis, tamen sufficiat, quod capacitas extiterit tempore datæ commissionis; tum quia, si in commissione adest nomen proprium, & dignitatis, sive præcedat nomen proprium, sive sequatur, commissio semper dicitur personalis, & non realis. Imol. in d. cap. quoniam. Abb. col. penult. Alex. cons. 175. col. penult. n. 5. Abb. in cap. mandato. col. 2. de præs. Bart. in L. si communis servus. ff. de stipul. servor. Et ratio, quare commissiones dentur constitutis in dignitate, finalis est, quia constituti in dignitate præsumuntur doctores, & peritiores. cap. cum in cunct. de elect. quæ causa militat etiam post resignationem, quidquid sit de causa impulsiva, ne scilicet vilescat commissio Apostolica, & quod ita etiam declaraverit S. Congreg. die 21. Maii 1587. testatur Paris. l. c. n. 14. vers. concludendum, nisi tamen resignans fecerit se incapacem commissionis, puta contrahendo matrimonium.

9 Si autem commissarius, cui fuit facta commissio, mo-

titut, & delegatio fuit facta expresso nomine Dignitatis, transit ad Successorem resignatarium, si vero fuit facta expresso nomine proprio, tanquam personalis exspirat. cap. quoniam Abb. de off. Deleg. Specul. in eod. tit. §. ult. Bald. in L. mort. quæst. 3. ff. de jurisd. omn. Jud. Dec. in d. cap. quoniam Abb. ratio est, quia Dignitas nunquam moritur. cap. si gratiose. de rescript. in 6. Abb. in d. cap. quoniam Abb. num. 11. & ita decidit Rota in una Senen. Canon. die 25. Octobris 1546. coram Reumano. uti testatur Put. dec. 487. lib. 2. Paris. l. c. a n. 16.

10 Resignans post admissionem resignationis ab Ordinario, seu Pontifice factam non potest pœnitere, quia res non est amplius integra, sed beneficium vacat; cum hac tamen differentia, quod, quando resignatio fuit facta coram S. Pontifice, non sufficit, quod resignatio fuerit Papæ præsentata, & ab eodem admissa, seu signata, nisi consensus fuerit præstitus in Cancellaria, aut Camera, & extensus, quia tunc primum non poterit Resignans amplius pœnitere. Sarnen. dec. 20. lib. 1. Put. dec. 29. de renunt. Mohedan. dec. 11. Card. Palcot. decis. 70. Caputaq. dec. 55. lib. 1. Gabr. cons. 198. num. 3. Bursat. cons. 393. vol. 4. Rota in una Compostell. Canonicatus apud Paris. de resign. lib. 1. quæst. 12. num. 16. ratio est, quia admissio, & signatura gratiæ, quæ perficit resignationem, habet in se tacitam hanc conditionem, si supplicantes in eadem voluntate persistant. Abb. in cap. super eo. num. 8. de cond. appos. & ideo consensus retrotrahitur ad diem traditæ supplicationis, & litteræ sub tali die expediuntur. Cassad. dec. 1. & a. n. 6. de renunt. Mohedan. decis. 189. & ante dictum consensum resignatio non dicitur in totum perfecta. Put. dec. 106. lib. 3.

11 Resignans Beneficium non potest illud repetere. DD. in cap. quam periculosum. 7. quæst. 1. ubi gl. Butr. nu. 1. & alii cap. ex transmissa. de renuntiat. cap. si te prabendam. num. 3. ubi Gemin. num. 9. & Franc. in vers. in gl. 1. de renunt. in 6. Speculat. de renunt. n. 6. & seq. Abb. in cap. super hoc. num. 7. de renunt. Petrus de Ubald. de permut. Benef. vers. quam. nu. 83. Bursat. cons. 393. num. 2. vol. 4. Paris. de resign. lib. 1. quæst. 13. quia quæ ab initio sunt voluntatis, fiunt necessitatis, cap. quod semel. de R. J. in 6. & renuntiantibus jura sua, vel Beneficia, non datur ad illa regressus. Menoch. cons. 197. num. 87. vol. 2. Navar. in cap. accepta. oppos. 7. num. 1. de restit. spol. Cephal. cons. 137. num. 56. Gabr. cons. 127. num. 6. vol. 1. Socin. jun. cons. 94. num. 31. vol. 3. Crav. cons. 511. num. 3. quod procedit etiam in resignatione tacita, quia etiam tacite renuntians non potest pœnitere, & redire ad Beneficium renuntiatum. Archid. in cap. denique. a num. 3. 6. quæst. 3. Dec. cons. 166. num. 2. Butr. in cap. transmissa. de renunt. Hojeda de incompatib. Benef. par. 1. cap. 13. num. 63. & DD. supra cit. procedit etiam in renuntiatione, seu resignatione juris ad rem. Et in illo, qui resignavit per Procuratorem, seu per litteras missivas aut nuntium, sive resignatio fuerit jurata, sive non. Abb. in d. cap. super hoc. num. 7. de renunt. in 1. lect. Navar. & alii apud Paris. de resig. lib. 1. quæst. 13. a num. 10. ad 30. Limit. primo, si resignans inconsulte resignavit, quia hic potest pœnitere, ac repetere, antequam alteri fuerit facta collatio, ut si ex indignatione, aut ira renuntiavit. Villalob. ver. Renuntiatio num. 29. Dec. in c. ex par. 1. num. 24. de off. Deleg. quæ quidem limitatio non procedit in resignatione, quæ fit coram Pontifice, quæ expeditur cum temporis intervallo, & cum sit licita pœnitentia usque ad consensum præstitum, & extensum in Cancellaria. Limit. secundo, in Resignatione per vim facta, metum, aut dolum. Butr. Abb. & DD. in d. cap. super hoc. de renunt. Paris. de resign. l. c. n. 40.

12 In iis casibus, in quibus resignans non abdicat a se jus, potest redire ad beneficium resignatum sine nova collatione, veluti si permutatio non fuit sortita effectum, permutantes possunt redire ad sua beneficia sine nova collatione. Rota decis. 7. de restit. spol. in antiq. Crescent. dec. 228. lib. 2. Archid. in cap. si benef. de præb. in 6. Gabr. cons. 185. num. 2. vol. 1. Put. dec. 523. lib. 2. quia tali casu, ut supra diximus, beneficia non vacant, nec resignasse censentur. Innoc. in cap. inter cætera. de præben. Rota dec. ult. de rer. permut. in antiq. Put. dec. 247. n. 2. lib. 2. Paris. l. c. q. 14. n. 6. & seq.

13 Resignatarius acquirit omnia, quæ competebant resignanti, tam onera, quam commoda. Item instantia in eo statu, in quo reperitur. ita Bursat. cons. 406. nu. 8. vol. 4. præsertim cœpta per resignantem. Rota in Placent. Castri 24. Novembris 1544. apud Mohedan. dec. 41. quia instantia cœpta a prædecessore transit in singularem successorem. Bart. in L. Lucius. §. rogatus. ff. ad Trebell. & in L. si cum hominem. ff. de fidejuss. Innoc. in cap. significavit. de rescript. & in cap. dilecti de foro compet. Paris. de resign. loc. cit. quæst. 16. num. 14. & seq.

14 Resignatio, quæ fit ob utilitatem, vel necessitatem Ecclesiæ, pura, ut Ecclesia habeat utiliorem Rectorem, est favorabilis, cap. quæsitum resp. ult. de rer. permut. Feder. de Sen. de permut. Benef. quæst. 18. & cons. 73. col. 2. Rebuff. in prax. tit. de permut. si vero fit in utilitatem personæ resignatariæ tantum, & tunc est, & dicitur odiosa. Fel. in cap. ad aures num. 14. de rescript. & impetratio est ambitiosa. Cassad. dec. 13. num. 3. de præben. intellige respectu Beneficii, secus respectu resignatarii. Paris. de resign. lib. 1. quæst. 18. per totam.

§. I.

Quæ Beneficia resignari possint?

15 Omnia resignari possunt juxta DD. apud Paris. de resign. lib. 2. quæst. per totam. excipiuntur primo Beneficia consistorialia, quæ in manibus Ordinarii resignari non possunt, quia sunt reservata. Rota dec. 4. de renunt. in nov. num. 1. Caputaq. dec. 45. par. 1. sed tantum in manibus Papæ in favorem, quorum provisio debet fieri consistorialiter. Paris. de resign. lib. 2. quæst. 2. per totam. Secundo Litigiosa resignari non possunt. Sarnen. in compend. signat. num. 64. & 65. Put. dec. 354. lib. 3. & dec. 511. lib. 2. Lancell. de attent. lib. 2. cap. 4. num. 254. quia resignatio facta lite pendente videtur fieri in fraudem, cap. 2. ut lite pend. in 6. Bursat. cons. 100. num. 23. lib. 1. Ita tertio Beneficia Jurispatronat. sine consensu Patroni. Innoc. in cap. ult. de renunt. ubi Abb. & in cap. significatam col. 2. de præben. & in cap. de multa col. 4. de præben. Lambert. de Jurepatr. tract. 2. art. 5. quæst. princ. 3. par. 5. lib. nu. 40. Rochus de Curte de Jurepatr. verb. honorificum. q. 3. Covar. pract. quæst. cap. 36. num. 9. Paris. l. c. quæst. 4. num. 4. nam Patroni interest, ne Beneficiati dimittant eorum Beneficia ipsis spretis, cap. in Lateran. de præb. Clem. 1. eod. cap. cum & plantare de privil. ne forsan Beneficiis præficiantur ignari, aut inimici ipsis Patronis, ex quo ipsi retraherentur a fundatione Ecclesiarum, sicut non possunt Beneficia jurispatronatus permutari sine Patronorum consensu, cap. 1. de rer. permut. in 6. sicut nec possunt admitti sine consensu Patroni, quæ tamen resignatio non est nulla ipso jure, sed annullanda. Fel. in cap. cum Bertold. de re jud. Rochus l. c. num. 8. Covar. pract. quæst. cap. 36. sive Patroni sint Clerici, sive Laici. nu. 8. Rota apud Paris. l. c. quæst. 4. a num. 16. & num. 24. si fuit facta pure, & simpliciter. Sufficit autem consensus superveniens, vel quod sciens, & patiens non reclamaverit, præsertim si in resignatione fuit reservatus regressus. Conclusio non procedit, cum summus Pontifex admisit resignationem cum derogatione Jurispatronatus, dummodo derogatio sit expressa. Paris. loc. cit. nu. 35. quas derogationes tamen maxime in Jurepatron. Laicorum non solet facere, nisi ex urgentissimis causis, quales sunt primo, si beneficium patronatum vacat in Curia. Covar. l. c. num. 4. Staphil. de litter. gratia & just. fol. 64. col. 1. Mandos. de signat. gratiæ. verb. Derogationes. Paris. l. c. a num. 44. Secunda est, quando Juspatron. est mixtum, quia tunc derogatio conceditur in totum, cum sapiat naturam Jurispatronat. Clericorum. Item tertio cum Juspatronat. est ex privilegio, præscriptione, aut consuetudine, quia tunc quoque facile derogatur in totum. Quarto, cum apud Curiam erat litigiosum. Quinto, aliquando derogatur pro medietate, uti reducendo consensum per plures præstandum ad medietatem. Sexto, quando Orator est unus ex Patronis. Ita etiam Beneficia electiva sine consensu eligentium resignari non possunt, aliter resignatio est annullanda. Neque illa, ad cujus titulum quis fuit promotus. Paris. quæst. 6. Neque unita, antequam unio sortiatur effectum. Fel. in cap. nostra num. 23. de rescript. Jo. And. in addic.

dit. ad Speculat. in tit. de praben. Feder. de Senis conf. 195. & de permut. Benef. quaest. 33. Rota dec. 1. de rer. permut. in antiq. & dec. 3. de rer. permut. in antiq. Concil. Trid. sess. 21. cap. 5. de reform. quia Beneficium unitum non dicitur amplius Beneficium. Caccialup. de union. quaest. 11. art. 8. num. 7. Paris. l. c. quaest. 9. nu. 3. & si valeret resignario, impediretur unio. Rebuff. in prax. tit. de union. nisi resignatio fieret in Curia cum expressione unius. Ita nec Beneficia, super quibus datae sunt expectativae, possunt resignari. Paris. quaest. 10. Neque reservata. Idem quaest. 16. Ita neque commendata ad utilitatum Ecclesiae resignari possunt in favorem. Bellarr. de permut. Benef. par. 3. quaest. 4. Neque Beneficium, in quo est reseervatus regressus Mohed. dec. 338. & in prax. signatura gratiae vers. regressus. col. 3. Caputaq. dec. 215. par. 1. Paris. quaest. 18. quia illo cedente etiam in favorem intrat regressus, nisi habens regressum illi daret consensum.

16 Beneficium potest resignari etiam ante habitam, seu acceptam illius possessionem, dummodo litterae fuerint expeditae. Boer. dec. 308. num. 1. Calderin. in cap. mandatum. num. 15. de rescript. Petr. Anchar. in cap. ad audientiam 2. num. 1. de rescript. Paris. de resign. lib. 2. quaest. 26. quia per collationem, & acceptationem Beneficiatus consequitur jus in re, cap. ult. de concess. praben. in 6. Put. dec. 90. num. 4. lib. 1. Rebuff. in reg. de jure quaesito non tollen. gl 6. num. 38. imo & titulum Beneficii. Sarnen. de non judic. juxta formam supplic. quaest. 1. qui sufficit ad renuntiandum etiam in favorem, neque possessio in hoc attenditur. Boer. dec. 24. num. 8. & jus consistit in litteris, sine quibus capi non potest possessio, & ideo renuntians litteris videtur renuntiare Beneficio. Calderin. & Paris. l.. cc.

17 Resignatum Beneficium potest resignari ante factam publicationem a Resignatario. Rota coram Sarnen. teste Crescent. dec. 227. lib. 1. in manuscript. quia jus quaeritur per resignationem admissam, & signatam a Superiore. Sarnen. l. c. quaest. 1. & quaest. 31. Mohed. dec. 348. de praeb. secundum quem jus non pendet a publicatione; quamvis hoc jus sit resolubile, & omissa publicatione resolvatur,

§. II.

Quoniam possint resignare?

18 Omnes resignare possunt etiam in Dignitate quantumvis magna constituti, cap. 1. de Renunt. in 6. Limit. primo, quod privatus Beneficio ipso jure non potest illud resignare in favorem. Rota dec. 5. de re Jud. in antiq. Felin. in cap. in nostra num. 37. vers. fallit quinto. de rescript. Boer. dec. 205. num. 8. Gabr. cons. 196. num. 11. lib. 1. Navar. cons. 1. de rescript. & Paris. de resign. lib. 3. quaest. 1. nu. 21. quia privatus ipso jure nullum jus habet; sicut ea, quae fuerunt amissa, alienari non possunt, ita nec resignari, quia nemo dat, quod non habet, quamvis non praecesserit sententia declaratoria. Bald. & Cyn. in auth. incestas. C. de incest. nupt. Jo. Andr. Anchar. Gemin. & Franc. in cap. 2. de haeret. in 6. Anchar. in cap. 2. not. 6. de praescript. Hinc resignare non potest ad favorem offendens S. R. E. Cardinales, neque falsificantes litteras Apostolicas, quia sunt privati ipso jure, cap. felicis. ubi gl. in verb. disponant. de haeret. Hojeda de incompatib. Benef. par. 1. cap. penult. sub num. 100. Paris. loc. cit. num. 26. & 27. cap. ad falsariorum. de crim. falsi. & ibi gl. Abb. & DD. Rebuff. in prax. de mod. amitten. Benef. num. 43. Menoch. apud Paris. l. c. rem. 1. num. 345. Ita nec qui obtinuit Beneficium Curatum, & non fecit se intra annum promoveri ad Sacerdotium. Boer. decis. 205. num. 8. Cassad. decis. 27. super Regul. Canc. & dec. 4. num. 4. locat. Navar. cons. 1. quia est ipso jure privatus, cap. licet Canon. de elect. in 6. ubi Gemin. Anchar. Monac. & alii, quod idem procedit in haeretico. Lancell. de attent. cap. 5. num. 34. cap. ad abolendam §. 1. de haeret. ubi Abb. Archid. & alii. & cap. cum non ab homine. de Jud. Clar. in §. haeresis. vers. item Clericus. & ideo horum Beneficia possunt a quocunque impetrari etiam ante sententiam. gl. in cap. commissam. de elect. in 6. Card. in Clem. 1. quaest. 8. ut lite pend. Card. Paleot. dec. 246. aut 375. Achill. dec. 161. qui dicit, quod Beneficia haereticorum possint conferri ante Declaratoriam. Contrarium tenent Myosing. singular. obs. cent. 2. obs. 43. Bursat. cons. 14. num. 18. lib. 1. Hojeda l. c. par. 1. cap. penult. num. 100. qui idem dicit de filiis haereticorum, si nati sunt post delictum commissum a patre. Simanca de haeret. cap. 29. num. 3. quamvis communior opinio velit, requiri declaratoriam Judicis. Bursat. cons. 14. a num. 18. vol. 1. Hinc neque intrusi possunt resignare, neque promoti ad beneficium incompatibile possunt resignare primum ad favorem. Paris. l. c. num. 50. cap. de multa. de praeb. Et talia Beneficia possunt conferri nulla lata sententia, nec citato possessore. Abb. in cap. accepta de restit. spol. Hojada de incompatib. Benef. cap. 4. num. 7. gl. in cap. felicis. ubi Gemin. de poen. in 6. Innoc. & Host. in cap. accepta. de restit. spol. Gemin. in cap. ubi periculum. §. propterea. penult. notab. de elect. in 6. & ibi Franc. Sic etiam Beneficia promoti ad Episcopatum possunt conferri non expectata sententia declaratoria, nec citato possessore. Bald. in cap. cum in cunctis de elect. & in cap. 2. de feud. sine culp. non amitt. Abb. in cap. accepta de restit. spol. Card. in Clem. 1. not. 15. de poen. Gemin. post gl. in cap. fundamenta de elect. in 6. Mandos. in addit. ad Lap. alleg. 16.

Minor viginti quinque annis, sed major quatuordecim annis potest resignare Beneficium, quod obtinet. gl. in cap. ex parte. ver. quamvis minor. vers. sed si minor. ubi Abb. num. 14. Ant. de Butr. de restit. spol. Archid. in cap. certis num. 6. 15. quaest. 3. Put. decis. 161. lib. 2. Crav. cons. 90. Bursat. cons. 411. col. 4. Boer. dec. 350. quia talis minor habetur pro majore in Beneficialibus, cap. ult. de Jud. Paris. de resign. lib. 3. quaest. 7. potest stare in judicio, & constituere Procuratorem, nec in tali resignatione requiritur authoritas, aut consensus Curatoris. Paris. loc. cit. nec ad acceptandum Beneficium, imo etiam sine decreto Judicis. ita plures Rotae decisiones apud Paris. loc. cit. num. 10. 19

Infirmus potest resignare Beneficium. Jo. Andr. in cap. audivimus not. 2. de collus. detegen. Dec. cons. 224. Sarnen. de infirm. resign. Rebuff. & Mandos. quaest. 4. num. 7. apud Paris. l. c. quaest. 10. per totam. & probatur ex cap. quamvis quaest. 1. caus. 7. Abb. in cap. 1. num. 2. & in cap. lecta. de renunt. quia Jura permittunt infirmis etiam morti vicinis actus legitimos facere. Mandos. in reg. de infirm. quaest. 1. n. 4. Unde possunt condere testamenta, contrahere matrimonia. Jo. And. in cap. sine culpa de R. J. Etiam in articulo mortis. Abb. in cap. 2. de conjug. lepros. Alex. in L. si quis posthumos. ff. de liber. & posthum. Item in testem examinari. Bald. in cap. 1. vers. Vasalli nostri col. ult. vers. quaero, utrum de pace Constant. cum aliis. Alex. in L. hac consultissima. col. 3. C. qui testam. facere poss. & Pontifex in articulo mortis constitutus potest alios legitimare. Dec. cons. 586. n. 11. Curt. jun. cons. 26. n. 9. 20

Sed notandum, quod, licet praedicta sint vera, tamen resignatio infirmi non admittitur in Curia, nisi moriatur tempore constituto per regulas Cancellariae, & si moritur infra viginti dies, Beneficium vacat per obitum, & non per resignationem. Paris. l. c. quaest. 10. n. 9. vide in praxi Regular. 21

Ingredi volentes Religionem possunt resignare sua Beneficia etiam ad favorem, dummodo resignatio fiat ante duos menses professionis, juxta Concil. Trid. sess. 25. cap. 16. de Regular. quae aliis conferri non possunt, nisi post emissam professionem, & durante Novitiatu deputari Vicarius in Beneficio Curato. Paris. de resign. l. c. quaest. 13. per totam. 22

Resignare quis non permittitur, qui hoc facit, ne Ecclesiam reparare teneatur. Lambertin. de Jurepatr. lib. 3. art. 5. prima quaest. princ. n. 2. quia haec non est justa, & sufficiens causa. Host. & Abb. in cap. nisi de renunt. & text. in cap. unio. 10. quaest. 3. ubi gl. & DD. Paris. l. c. n. 4. 23

Criminosi, qui non sunt privati ipso jure, possunt resignare etiam ad favorem alterius. Rota dec. 5. de re jud. Boer. dec. 205. & 206. Lancellot. de attent. par. 1. cap. 5. col. 2. Gabr. cons. 196. n. 11. & 12. lib. 1. Fel. in cap. inquisitionis. col. 3. de accus. & in cap. per tuas. 1. n. 5. de simon. Sarnen. in reg. de annali. quaest. 42. n. 3. & in reg. de subrog. collitig. quaest. 7. num. 2. Put. dec. 223. lib. 2. & plures alii apud Paris. l. c. qu. 16. Ita etiam senes resignare possunt coram Papa, & Ordina- 21

natiis. Sarnen. *in reg. de infirm. resign. quæst. 7. col. pen. in fin.* Archid. *in cap. nihil 7. quæst.* 1. Mandof. *in Reg. de infirmis. quæst. 4. n. 7.*

§. III.

An aliquis cogi possit ad renuntiandum?

25 Ad renuntiandum Beneficio, in quo quis credit, se jus habere, nemo cogi potest, sicut neque ad permutandum, sicut nemo cogitur invitus benefacere, donare, vendere, ac alienare. Innoc. *in cap. licet num. 2. de elect.* Feder. de Sen. *in tract. de permut. Benef. nu.* 39. Petr. de Ubald. *eod. tract. num. 62. L. invitus nemo. ff. de R. J. L. Tutori ff. de negot. gest.* gl. *in cap. ad reprimendum de off. ordin.* Crav. *cons. 121. nu. 11.* Natta *cons. 500. num. 10. lib. 3. L. nec emere. C. de jure deliber.* Corn. *cons. 151. nu. 2. vol. 3.* quia sicut nemo cogitur recipere beneficium, aut dignitatem Ecclesiasticam. Innoc. *in cap. 1. de his, quæ fiunt a maj. parte Capituli & in cap. quam sit. de elect.* ita neque cogitur renuntiare acceptum, quamvis habeat annexam dignitatem. Abb. *in cap. ad supplicationem. n. 8. de renunt.* & alii apud Paris. *l. c. quæst. 18. usque ad n. 12.* Lim. si adsit causa ad cogendum. Abb. *in c. quidam* 2. *not. &c. ad supplicationem de renunt.* & Feder. de Sen. & Petr. de Ubald. *ll. cc.* quales causæ plures esse possunt, ratio est, quia causa facit recedere a regul. Jur. *L. si hominem. ff. mand.* Dec. *in c. cum sit Romana num. 13. de appellat.* Menoch. *de arb. lib. 2. cas. 52. num. 5.*

26 Ita criminosus cogitur renuntiare. gl. *in c. nisi cum pridem vers. duntaxat.* ubi Host. & Abb. *nu. 3. 7. qu.* 1. S. Tho. 2. 2. *quæst. 185. art. 4. vers. respondeo.* & probatur etiam ex *c. ex litteris. de excess. prælat.* Bald. *in c. olim. de rescript.* Fel. *in c. ad audientiam de præscript. & in c. cum venissent. de Jud.* Sic illiteratus cogitur Beneficium renuntiare. Host. *in c. nisi cum pridem. num.* 14. Bald. *num.* 3. & DD. *de renunt.* Host. *in c. ult. n. 3. vers. sed etiam. de ætat. & qualit.* ubi Abb. *num.* 1. & 2. Fel. *in c. si quando num. 14. de rescript.* Hoieda *de incompatibil. par. 1. c. 24. num. 29.* Ita ratione scandali quis potest cogi ad resignandum Beneficium, quod obtinet, licet sit Episcopus. Feder. de Sen. *de permut. Benef. num.* 40. quia ratione scandali quis potest transferri de una Ecclesia ad aliam. Archid. *in c. suggestum 7. quæst.* Abb. *in c. 1. de elect.* Redoan. *de reb. Eccles. non alienan. rubr. 78. num.* 54. quia ratione scandali vitandi multa fiunt, quæ alias non permitterentur. Cæpol. *de simul. contract. num.* 247. Item propter irregolaritatem Beneficiati. Et in omnibus casibus, in quibus potest privari. DD. *in c. nisi cumpridem. de renunt.* Sylvest. *in ver. Simonia sub num.* 10. Item quando utilitas Ecclesiæ ita suadet, ut quia imminet periculum destructionis. Innoc. *in d. c. cumpridem.* ubi Abb. *num. 11. ver. quandoque de renunt.* Feder. de Sen. *de permut. Benef. num. 39. & 40.* Petr. de Ubald. *eod. num.* 63. Paris. *de resign. lib. 3 quæst. 18. num. 31. & seq.* & propter utilitatem Ecclesiæ quis cogitur etiam permutare. DD. cit. & propter ejusdem utilitatem quis cogitur, etiam rem suam alienare. Covar. *lib. 3. var. res. c. 11.*

27 Sed quæres primo, an infirmi possint cogi ad resignandum sua Beneficia? Respondetur negative cum Innoc. *in d. c. nisi cum pridem n.* 4. ubi Abb. *num.* 9. hoc enim nullo jure cautum reperitur, & nulla adest rationabilis causa, cum aliter Ecclesiæ possit provideri, juxta *cap. ult. de Cler. ægrot.* ubi Imol. Jo. Andr. & remedium resignationis est extraordinarium, ad quod deveniri non debet, nisi in subsidium. *L. in causæ 2. ff. de minor. L. in provinciali ff. de oper. nov. nunt.* Paris. *l. c. n.* 45. quamvis infirmitas sit incurabilis. Abb. *in cap. ex parte de Cler. ægrot.*

28 Quæres secundo, an ad resignandum cogi possit, qui petiit a Superiore licentiam cedendi, aut resignandi, & illam obtinuit? Respondetur posse cogi juxta communem Doctorum sententiam. Innoc. Abb. Host. Ant. de Butr. Jo. Andr. Anchar. Ægid. & alii plures. *in cap. quidem de renunt.* Gofred. *in sum. de renunt. num.* 15. S. Tho. 2. 2. *quæst. 185. art. 4. vers. sed contra.* Sylvest. *in verb. Renuntiatio.* Dec. *in cap. ex parte 1. n. 4. de rescript.* Cassador. *dec. 1. num. 3. & dec. 2. num. 7. de renunt.* Mandof. *in reg. de infirm. resign. quæst. 9. num.* 4. Paris. *l. c. num. 48. & seq.* ratio est, ne illudatur superior. *c. bona.* 2. *§. nec obstabat. vers. si enim postquam*, & grave est fidem fallere. *L. 1. ff. de constit. pecun. L. 1. ff. de pact. c. noli existimare. 23. quæst.* 1. maxime in personis Ecclesiasticis. Card. *in Clem. un. num. 1. & seq. de renunt.* Fel. *in cap. cum olim. num. 5. de re jud.*

§. IV.

De illis, quibus non possunt resignari Beneficia.

29 Illis, qui ad Beneficia idonei non sunt, non possunt resignari Beneficia; alias resignatio non valet, nec sufficit, quod idoneitas superveniat post resignationem. Conc. Trid. *sess. 23. cap. 6. de ref.* & DD. longa manu apud Paris. *de resign. lib. 4. quæst. 1. per totam.* Hinc resignatio facta in favorem Laici non valet, quia Laici sunt incapaces spiritualium. Card. Paleot. *dec.* 112. Navar. *cons. 1. de præb. c. cum. adeo.* ubi Abb. & Dec. *n. 3. de rescript. c. ex litteris. de transact. c. 2. de Instit. c. Ecclesia S. Mariæ. de constit.* Abb. *in c. majores de præb.* Archid. *in c. si quis. 1. quæst.* 3. Gemin. *in c. placuit. dist.* 32. Selva *de Benef. par. 2. quæst. 23. n.* 14. Lambert. *de Jurepatr. lib. 2. par. 1. q. 7. art. 7. n.* 2. Hoieda *de incompat. Benef. par. 1. cap. ult. num.* 72. Paris. *l. c. quæst. 2. num. 1. & 2.* Rebuff. *in tract. de pacif. possess. num.* 324. Navar. *cons. 1. de præben.* Berouf. *in cap. super litteris. num. 72. de rescript.* Menoch. *de arbitr. cas. 201. num.* 33. neque sufficit, quod resignatarius reputabatur pro Clerico; quia adhuc resignatio est nullius valoris; qui tamen error communis prodest resignanti, ut non amittat jus, quod habebat, quia si scivisset resignatarii inhabilitatem, amitteret suum jus. Barb. *in cap. dilectus filius. de præben.* Abb. *in c. exceptionem*, ubi Fel. *de except.* Ant. de Butr. *in c. nostra. de cohab. Cleric. & mulier.* Aufrer. *dec. Tolos.* 143. Idem dicendum est de Clerico conjugato, qui ex dispositione Juris pro Laico habetur, & ideo non potest obtinere Beneficium Ecclesiasticum, etiam simplex. Host. *in sum. de Cler. conjug. sub n. 1. vers. utrum possit.* Hoieda *d. par. 1. c. ult. n.* 76. Selva *de Benef. par. 1. quæst. 7. n. 17. & 18.* Lim. nisi fuisset dispensatus a Summo Pontifice, aut quando resignatio fuit admissa tali tempore, quo Laicus jam fuerat factus Clericus, aut in resignatione fuerit posita clausula, *quamprimum clericali charactere fuerit insignitus.*

30 Sed quid, si resignatarius ad implendam clausulam, seu conditionem susceperit primam Tonsuram ab Episcopo non suo sine Dimissoriis, poteritne Beneficium resignatum consequi. Affirmativam suadent, quia prima Tonsura secundum Canonistas est Ordo imprimens characterem. DD. *in c. cum contingat. de ætate, & qualit. & in cap. Psalmista. 23. dist.* & nos diximus in praxi *Ordinis.* Abb. *in c. cum in cunctis. §. cum vero de elect.* Lamberttin. *de Jurepatr. lib. 2. art. 2. quæst. 1. par. 2. n.* 3. Gab. *cons. 181. num. 3. lib.* 2. Gemin. Præpos. & alii multi apud Paris. *l. c. quæst. 2. nu.* 57. sed negativam tenet ipse Paris. *n.* 58. Gabr. *cons. 189. col. 1. & 2. lib.* 2. quia ordinatus a non suo Episcopo, quamvis acquirat characterem, tamen non habet executionem, & est suspensus quoad se. *cap. si quis ausus. dist. 71. c. cum nullus de tempor. ordinan. in 6.* Caputaq. *dec. 106. lib.* 1. Rota *in Cremon. pens. 3. Decembris* 1582. Gemin. *cons.* 133. Gabr. *cons. 161. n.* 8. gl. *in c. ei, cui. de præben. in 6.* Rebuff. *de pacif. possess. n. 191. & de nominat. quæst. 14. n.* 42. Ad effectum tamen executionis, si ordinatus probet vel licentiam sui Episcopi ante ordinationis actum, vel post illum. Innoc. *in c. omnes de eo, qui furt. ord. suscept.* Gabr. *cons. 181. n. 52. lib.* 2. quæ quidem licentia probatur sola Ordinantis assertione. Oldrad. *cons. 15. n.* 9. Put. *dec. 363. lib. 1. c. Albericus de testib.* ubi Fel. *col.* 3. Aut si proprius Episcopus post ordinationem ordinato contulit Beneficium ut Clerico. Paris. *de resign. lib. 4. q. 2. n.* 68.

31 Quæres, quid si Resignatarius, cui fuit resignatum Beneficium, & admissa resignatio cum clausula, *quamprimum Clericali charactere &c.* a suo Episcopo initietur prima Tonsura post mortem Resignantis, valebitne resignatio? negat Gabr. *cons. 186. a n.* 14. quia illa de-

venit ad causam, a quo incipere non potest, & ideo non valet. *L. pluribus. §. etsi placeat. ff. de V. O.* Bart. *in L. quoties. ff. de novat.* Cassad. *dec. 3. n. 14. de praeben.* Castr. *cons. 436. col. 2. lib. 2.* Affirmative tamen adhaeret Paris. *l. c. c. 74.* quia tunc non dicitur resignatio facta a mortuo, sed fuit facta a vivente, & admissa, & effectus duntaxat suspensus usque ad Clericatum Resignatarii, & conditio etiam casualis retrotrahitur, cum de mente constat. Cassad. *decis. 3. num. 15. de praeben.*

32 Resignatio facta criminoso, seu ad illius favorem, si crimen illum reddit indignum Beneficio, non valet, secus si illum non reddit indignum. Felin. *in cap. postulasti col. 4. vers. declara etiam de rescript.* Menoch. *de arb. cas. 202. n. 37.* Lancell. *de attent. cap. 5. n. 27.* Berous. *in c. super litteris. n. 72. de rescript.* Paris. *l. c. quaest. 3. n. 2.* Rota *in Derrusen. Sacristiae coram Pellegrino. 10. Feb. 1547.* Put. *dec. 514. lib. 2.* sunt autem crimina, quae aliquem indignum faciunt Beneficio, omnia illa, quae inducunt privationem, excommunicationem, & infamiam juris, vel facti. Lambertin. *de Jurepatr. par. 1. lib. 2. quaest. 9. art. 23.* Hojeda *de incompatib. c. ult. nu. 79.* Abb. *in c. super eo. de elect.* Hinc Homicidae, Perjuri, Haeretici, Schismatici, Sortilegi, Sacrilegi, Falsarii litterarum Apostolicarum, Usurarii publici, & manifesti, Rei laesae Majestatis, Apostatae, Irregulares, Banniti, notorie infames, & Excommunicati, indigni sunt Beneficiis Ecclesiasticis, & resignatio illis facta non valet Paris. *l. c. per totum.*

33 Resignatio fieri non potest illiterato penitus, qui ignorat prima grammatices rudimenta, quia tales ad Ordines promoveri non possunt, & in tali defectu dispensari non potest. Ita illegitimo, bigamo, neophyto, quia irregulares sunt. Paris. *l. c. quaest. 4. per totum.*

34 Resignatio beneficii saecularis ad favorem Regularis non valet, & e converso. Conc. Trid. *sess. 25. c. 11. de Regular.* Cassad. *dec. 4. de praeben.* Fel. *in c. in nostram. n. 41. de rescript.* Rota *decis. 28. de praeben. in nov.* & verba Concilii non sunt duntaxat consultiva, sed revera praeceptiva. Socin. jun. *cons. 144. num. 19. vol. 3.* Paris. *quaest. 5. lib. 4.* Neque foeminae potest fieri resignatio Beneficii Ecclesiastici. Neque externi in illis Regnis, in quibus viget immemorabilis consuetudo beneficia exteris non conferendi veluti in Gallia, & Hispania. Paris. *l. c.* Et beneficia Curata non possunt resignari infirmis infirmitate longo tempore duratura. Paris. *q. 6. lib. 4.*

35 Resignari Beneficium non potest minori quatuordecim annis. Conc. Trid. *sess. 23. c. 7. de ref.* Hoieda *de incompatib. par. 1. c. ult. n. 25.* qui loquitur de jure antiquo, de quo septennis erat capax Beneficiorum. DD. *in cap. super inordinata de praeben. & in c. si eo tempor. de rescript. in 6.* Et de Jure antiquo minor quatuordecim annis poterat habere Canonicatum in Cathedrali, seu Collegiata. Mill. *in verb. Minor. 14. an* Franc. *in c. si eo tempore. col. ult. vers. de Canonicat. de rescript. in 6.* quia Canonicatus non requirebat aliquem Ordinem Clericalem excepta prima Tonsura. Abb. *in c. 2. notab. alt. de Instit.* Boet. *dec. 171.* ad quam sufficiebant septem anni *c. ult. de tempor. ordinan. in 6. c. cum adeo de rescript.* Hinc post Concil. Trid. *l. c.* beneficium non potest resignari minori quatuordecim annis. Et beneficia, ad quae requiritur aetas viginti quinque annorum, licet, non sit Sacerdotium, dummodo infra annum se faciat promoveri ad Sacerdotium Gl. Franc. Archid. Gemin. *in c. licet Canon. de elect. in 6.* Card. & alii. *in Clem. 1. de off. Vicar.* Jo. And. *in c. ei cui de praeben. in 6.* Conc. Trid. *sess. 24. c. 12. de ref.* Paris. *l. c. q. 9. n. 36.*

§. V.

De causis requisitis ad Resignationem.

36 Resignatio in dubio non praesumitur facta sine causa, sed cum causa, quia nemo praesumitur proprium jactare. *L. cum de indebito ff. de probat. c. quia verisimile de praes.* Bart. *in L. quae dotis. ff. sol. matrim. & in L. cum quid. ff. si cert. pet.* Dec. *cons. 177.* Ruin. *cons. 117. n. 19. vol. 3.* neque Superior resignationem admisisset, si causa non adfuisset. Innoc. *in c. innotuit. de eo qui furt. ord. susc.* Castr. *cons. 270. lib. 2.* Bald. *in L. jubemus. §. sane. col. ult. C. de SS. Eccles.* Alciat. *de praes. reg. 3. praes. 9. c. cum a nobis. de testib.*

Et quamvis in renuntiatione Papatus causa non requiratur, juxta *c. 1. de renunt. in 6.* illa tamen adfuisse praesumitur, quia credi non potest, quod aliquis velit resignare Papatum sine causa Mascard. *de prob. conclus. 1263. a n. 9.* Paris. *de resign. lib. 5. q. 1. per totum.* 37

Ad renuntiandum, seu resignandum Episcopatum plures sunt causae. *c. nisi de renunt.* sunt autem sequentes. Conscientia criminis, debilitas corporis, defectus scientiae, malitia plebis, grave scandalum & irregularitas personae. DD. apud Paris. *l. c. q. 3.* Et quidem conscientia criminis, quod post peractam poenitentiam impedit Ordinis executionem. Gl. Host. & Abb. *in d. c. nisi cum pridem.* S. Tho. *2. 2. q. 185. art. 4. vers. respondeo.* Speculat. *de dimens. §. juxta vers. sunt quoque.* Archid. *in c. de his vero. dist. 50.* Abb. *in c. post translationem col. 2. vers. nata. de tempor. Ordin. & in c. fin. de Cler. excom.* Sylvest. *in verb. Irregularitas. q. 14.* Talia vero crimina possunt esse Simonia, Homicidium, Haeresis, Assassinium, Schisma, Falsificatio litterarum Apostolicarum. 38

Corporis debilitas, quae ex infirmitate, aut senectute procedit; non omnis autem infirmitas praebet justam causam resignandi, sed illa tantum, ex qua Episcopus redditur impotens ad exequendum officium suum, qualis est morbus sonticus, Lepra, Caecitas, Surditas, non tamen podagra, quia podagricus potest Ecclesiae opem ferre concilio. Bene verum est, quod ob similes infirmitates Episcopi non possint cogi ad resignandum. Innoc. *in d. c. nisi num. 4.* ubi etiam Abb. *num. 9.* nisi aliud S. Pontifici videatur. Sarnen. *de litter. gratiae.* Paris. *l. c. n. 44.* 39

Senectus, quod det causam resignandi, tenet DD. cit. & S. Thom. *l. c.* Oldrad. *cons. 324.* Gig. *de resid. Episc. cap. 17. n. 12.* Abb. *in cap. magna. n. 8. de voto.* quia senectus ipsa est morbus. Archid. *in cap. tanta. n. 5. dist. 86.* Abb. *in cap. quamvis. n. 2. de sent. excomm.* dummodo senectus sit talia, quae reddat Episcopum inhabilem ad executionem officii sui, alias praeberet justam causam resignandi. 40

Defectus scientiae, ne Ecclesia patiatur detrimentum in spiritualibus, & temporalibus, quia ignorantia sit major cunctorum malorum. *cap. ignorantia dist. 38.* Dec. *in cap. cum in cunctis. n. 11. in fine de elect.* Rebuff. *in cap. postulasti. n. 180. de Cler. excom. ministran.* Bald. *in cap. congregato. col. ult. de elect.* Et non tantum Episcopus propter ignorantiam potest resignare, sed si noluit, potest etiam compelli. Paris. *de resign. lib. 5. quaest. 3. n. 89. & 90.* qui pluribus textibus, & auctori talibus id comprobat. Ut vero illitteratura Episcopi praebeat causam ad illum cogendum, ut resignet, debet esse talis, ut impediat executionem Pastoralis officii, ut si Grammaticam non didicit. Rebuff. *de pacific. possess. n. 263.* Hojeda *de incompatib. par. 1. cap. 24. n. 29.* Innoc. *in cap. dilectus. de tempor. ordin.* Fel. *in cap. inquisitionis. de sent. excom.* 41

Malitia plebis, propter quam non potest Praelatus dare doctrinam plebi. Innoc. *in d. cap. nisi. n. 4.* Host. *n. 20.* Abb. *n. 10. de renunt.* Gig. *de residen. Episcop. c. 17. n. 18.* Rebuff. *de resign. expressa. n. 1.* S. Tho. *l. c.* Paris. *l. c. q. 3. n. 117.* ubi quod possit compelli ob bonum publ. 42

Scandalum. DD. mox cit. Hostien. *in c. cum tua de corpore vitiatis.* quando scandalum aliter vitiari non potest, quia Praelatus debet plus appetere aeternam salutem, quam commodum temporale, & ad vitandum scandalum potest cogi ad resignandum. Feder. de sen. *de permut. Benef. num. 40.* DD. mox supra cit. Archid. *in c. suggestum. 7. quaest. 1.* Abb. *in c. 1. de elect.* Redoan. *de reb. Eccles. non alien. rubr. 18. num. 54.* & pro bono pacis inducendae, & scandali extinguendi juris praecepta relaxantur. *§. jam. nostris. 28. quaest. 1. c. si forte.* & ibi gl. *dist. 63. c. sanc de tempor. ordin. c. labores. de Cler. excom. ministr. c. nihil. de praescript. c. quod dilectio. de consang. & affinit.* & multa permittuntur, ut evitentur scandala, quae alias non permitterentur. Lancellot. *de attent. par. 2. cap. 4.* & plura apud Paris. *l. c. a n. 165.* 43

Porro Episcopus non tantum ex præmissis, sed etiam ex aliis potest resignare, dummodo causa sit utilis, & honesta, ut probat Parif. *de resign. lib.* 5. *q.* 3. *n.* 203. qui citat DD. & jura, & respondet contrariis. Dec. *in c. cum sit Romana. de appell.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cas.* 52. *n.* 5. contrarium tenuerunt Host. *in d. c. nisi.* Ant. de Butr. ibi *num.* 5. Fusc. *de visit. par.* 2. *c.* 28. *n.* 1. Redoan. *de simon. par.* 2. *c.* 13. *n.* 11. Gig. *l. c. n.* 12.

44 Ad resignandam Dignitatem Ecclesiasticam, seu Beneficium Curatum requiruntur eædem causæ, quas supra enumeravimus in resignatione Episcopatus. Redoan. *de simon. par.* 2. *c.* 13. *n.* 11. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de resign. expres.* ut patet ex Constitut. Pii 58. quæ incipit. *Quanta.* quia argumenta, & rationes, quæ militant in Episcopis, militant etiam in Dignitatibus, & Beneficiis Curatis, & ex iisdem causis, ex quibus Episcopi possunt compelli ad resignandum, possunt etiam cogi Dignitates, & Curati ob majoritatem rationis, quia difficilius cogitur resignare Episcopus, quam inferior, & multo facilius adhuc admittuntur, qui habent duntaxat Beneficia simplicia. Parif. *l. c. q.* 4. *&* 5. *per totum.* ubi DD. & jura.

45 Coram Ordinariis resignatio fieri non potest ad favorem, sed tantum simplex, & hæc non potest fieri sine causa. Quæ autem causa requirantur, declaravit Pius V. in sua Constitutione 58. quæ incipit. *Quanta Ecclesia*, quæ emanavit ab obviandum fraudibus, & ita per hanc Constitutionem fuerunt suspensæ facultates Ordinariorum admittendi resignationem Beneficiorum. Constitutionem Pianam exhibet Parif. *de resign. lib.* 5. *q.* 6. *post. n.* 2.

45 Possunt autem Ordinarii juxta dictam Constitutionem recipere resignationem illorum Beneficiorum, qui sunt senes, quia senectus facit recedere a Regulis. *c. quoniam frequenter ut lite non contest.* Nevizian. *conf.* 51. dicitur autem senex juxta Abbat. septuagenarius. Gl. vero & Jo. And. *in c.* 1. *de celebr. Missar.* volunt illum dici senem, qui attigit quinquaginta annos. Communis defendit hoc relinquendum esse Judicis arbitrio. Barb. *conf.* 42. *penult. lib.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 59. *numer.* 3. qui debet arbitrari juxta qualitatem personarum. Rota tenuit sufficere annum sexagesimum cum infirmitate. *in Toletana Coadjutoria* 28. *Mart.* 1552. Parif. *loc. cit. numer.* 8.

47 Item si Resignans sit infirmus, aut valetudinarius. Dicitur vero valetudinarius, qui propter corporis debilitatem est infirmus, melius, quis sit valetudinarius, relinquitur Judicis arbitrio Bald. *in auth. sed si quis ab aliene. n.* 13. *C. de testib.* Socin. sen. *conf.* 244. *vol.* 4. *lib.* 2. Menoch. *de arbitr. cas.* 60. *n.* 5. Hoied. *de incompatib. par.* 1. *c.* 17. *n.* 16. Gemin. *in c.* 1. *de Cler. agrot.* Parif. *de resign. lib.* 5. *q.* 6. *n.* 12.

48 Item si resignans sit corpore impeditus. Innoc. & Host. *in c. nisi cum pridem de renunt.* & Abb. *in c.* 1. *eod.* & Constitutio Pii V. quia tunc non potest satisfacere oneri injuncto, & ideo his solet dari Coadjutor *c. ex parte. de Cler. agrot.* Redoan. *de Simon. par.* 2. *c.* 53. *num.* 27. pota si est leprosus, aut scabiosus, paraliticus, apoplecticus, laborans morbo comitiali. Lunaticus, habens morbum gallicum. Chitagricus, si chitagra est continua, uti si podagra est continua. Parif. *l. c. a n.* 16.

49 Item si Resignans est corpore vitiatus, uti utroque oculo cæcus. S. Tho. *par.* 3. *quæst.* 82. *art. ult. ad fin.* aut claudus, aut habens fractum pedem cum magna deformitate, aut habens manum mutilam, aut habens crus totaliter abscissum, vel ita confractum, ut ligneo pede opus sit. Parif. *loc. cit. numer.* 36.

50 Item si est crimini obnoxius, uti homicida. Simoniacus, adulter, concubinarius, item sustinens excommunicationem per annum. Item perjurus, blasphemus. Parif. *l. c. a n.* 39.

51 Item si Resignans est Censuris Ecclesiasticis innodatus. Fusc. *de Visitat. par.* 2. *c.* 28. *n.* 14. de quibus Censuris plura videri possunt in praxi *Censurarum.* & Parif. *a n.* 67. *ad* 91. aut banitus, aut dæmoniacus, aut irregularis, aut turpiter & scandalose vivens, aut laborans morbo caduco.

52 Item si Resignans plura obtineat Beneficia, quia Ecclesiasticus ordo pervertitur, quando unus plurium officia Clericorum obtinet, aut cum Resignans obtinuit aliud Beneficium incompatibile. Parif. *l. c. n.* 157. Item si Resignans vult ingredi Religionem, aut contrahere matrimonium carnale. Item in omnibus casibus, de quibus dispositum fuit *in cap. nisi cum pridem. de renunt.* Item propter capitales inimicitias, quæ in loco Beneficii vigent contra Resignantem.

Istæ sunt causæ, propter quas Ordinarius potest admittere resignationes Beneficiatorum, dummodo duo observentur, primum ut si Resignantes sunt in sacris constituti, aliunde habeant, unde vivere possint; alias resignationem admittere non possunt, quia nec a S. Pontifice resignationes admittuntur, nisi cum illa clausula, *dummodo, aliunde, commode vivere possint.* Conc. Trid. *sess.* 22. *c.* 2. §. *id vero* Navar. *in man. c.* 22. *n.* 18. *litt. P.* & resignatio facta coram Pontifice non facta mentione, quod resignans fuerit ad titulum illius Beneficii ordinatus, est nulla, ut declaravit S. Congr. & decidit Rota *in una Hispalen.* 17. *Jun.* 1587. *coram Plato.* plura de hac materia vide apud Parif. *l. c. num.* 173. *& seq.* nisi resignans velit ingredi Religionem, quia tunc non erit necessarium exprimere, quod aliunde habeat, unde commode vivere possit. Secundum quod observare debent, est, ne hæc Beneficia resignata conferant suis, aut admittentium Consanguineis, affinibus, aut familiaribus etiam per circuitum ob prohibitionem &c. Constitutionis Pii V. alias suspenduntur Ordinarii, ita conferentes a collatione, electione & institutione, donec absolvantur a S. Pontifice. 53

§. II.

Coram quo superiore sit facienda resignatio?

Resignatio Beneficii debet fieri in manibus superioris. Ant. de Butr. *in c. admonet.* 3. *notab. n.* 4. *& in c. quod in dubiis n.* 10. *de renunt.* & *in c. significaverunt. n.* 3. *de preben.* ubi Abb. *num.* 8. 13. *& seq.* item Abb. *in c. audita. n.* 3. *de restit. spol.* Sarnen. *de infir. resig. quæst.* 18. *col.* 3. Menoch. *de recuper. poss. rem.* 1. *num.* 277. Cassad. *dec.* 3. *num.* 7. *de appell.* Parif. *de Resign. lib.* 7. *quæst.* 1. *n.* 1. aliter est nullius valoris. Innoc. *in d. c. quod in dub.* ubi gl. *in ver. manum.* Abb. *n.* 13. *de renunt.* Put. *dec.* 94. *lib.* 1. *n.* 2. Franc. *in c. deliberatione* §. *prohibemus. n.* 2. *de off. Leg. in* 6. quia tunc fit actus contra legem, & actus factus contra legem nullus est *L. ult. C. de LL.* est autem talis renuntiatio nulla, quoad præjudicium superioris admittere debentis resignationem, qui poterit resignantem repetere ad Beneficium resignatum, si vult aut ratificare resignationem, & Resignantem declarare privatum, & conferre Beneficium resignatum, quia In præjudicium illius, qui taliter resignavit, resignatio valet, ut illi noceat. Innoc. *in c. quod in dubiis sub n.* 1. *gl. in verb. in manum Laicam.* Ant. de Butr. *in n.* 5. *&* 9. Abb. *n.* 3. *&* 8. *de renunt.* Abb. *in c. quod Dei. n.* 4. *de statu Monac.* Gemin. *conf.* 125. *col.* 2. Tiraquel. *de retrac.* §. 26. *gl.* 2. *num.* 10. Cassad. *dec.* 2. *n.* 3. *de renunt.* Put. *dec.* 16. *n.* 3. *lib.* 2. & alii apud Parif. *de resign. l. c. num.* 12. *lib.* 7. *quæst.* 1. & probatur *ex c. non oportet.* 7. *quæst.* 1. quia talis resignatio obtinet vim pacti taciti, & sicut contractus factus contra legem est nullus, quoad commodum contrahentium, valet tamen, quoad eorum incommodum. *L. peto.* §. *fratre ff. de legat.* 2. *L. pater.* § *fili &* §. *sequenti ff. de legat.* 3. Bart. *in L. non dubium col.* 3. *vers. oppono. C. de leg.* & ideo faciens talem actum punitur. *c. si Religiosus de elect. in* 6. Tiraquel. *de retrac.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 42. quæ procedunt etiam in renuntiatione facta coram Laicis, quæ quamvis sit nulla, quoad præjudicium superioris, valet tamen quoad præjudicium Renuntiantis, quæ illi præjudicat quoad possessionem, quam amittit, retinet tamen proprietatem, qua debet declarari privatus. Innoc. *in c. veniens de renunt.* & *in c. quod in dubiis.* ubi Abb. *n.* 7. *vers. licet. eod.* Jas. *in L.* 1. §. *sicut. n.* 27. *ff. de acquir. possess.* Rota *dec.* 3. *num.* 1. *de renunc.* Menoch. *de arbitr. cas.* 201. *n.* 47. ratio est, quia possessio, cum nihil habeat spiritualitis, 54

potest

potest amitti absque superioris auctoritate, secus in proprietate.

55 Limit. 1. si resignatio non facta in manibus superioris fuit ab eodem superiore ratificata Host. *in c. ex transmissa n.* 3. *de renunt.* Ant. de Butr. *in c. admonet. n.* 9. Abb. *col.* 2. *eod.* Rota *dec.* 4. *in fin. de renunt. in antiq.* Berous *in c. sollicita. num.* 34. *de restit. spol.* Lim. 2. non procedere conclusionem, quando renuntiatio fuit facta in manibus ejus, qui recipit nomine superioris. Bellarm. *quid c.*2.*n.*2. *de restit.* Menoch. *de recuper. rem.* 1. *n.* 277. Boer. *dec.* 348. Paris. *de resign. l. c. n.* 57. Lim. 3. si in resignatione facta coram non superiore fuit dictum, *resigno Beneficium, si Ordinario, cujus consensus requiritur, placuerit.* Fel. *in cap. cum contingat. num.* 16. *de eff. Deleg.* quia hæc clausula si habet plures effectus, & facit actum conditionatum. Paris. *de resign. lib.* 7. *quæst.* 1. *n.* 62. *& seq.* Lim. 4. prædicta tantum procedere in resignatione Beneficiorum acquisitorum, non vero acquirendorum. Innoc. *in d. c. quod in dubiis n.* 1. Host. *n.* 2. Ant. de Butr. *num.* 5. Abb. *num.* 4. *de renunt.* Gemin. *in c. si electio de elect. in* 6. Sarnen. *de infirm. resign. quæst.* 18. *col.* 3. *vers. non obstat.* quia in Beneficiis acquirendis cessat ratio vinculi, quæ viget in acquisitis. *c. nisi §. verum. de renunt.* & in renuntiatione acquirendorum non adest illud interesse superioris. Rota *dec.* 8. *de Jurepatr. in nov.* & quod dictum fuit de Beneficio acquirendo, procedit etiam de resignatione juris ad rem. Unde electus ad aliquam Dignitatem potest, antequam fuerit confirmatus, resignare sine auctoritate superioris. Abb. *in c. inter corporalia, de translat. Prælat.* gl. *in c. si electio de elect. in* 6. ubi Archid. *num.* 2. Ant. de Butr. *num.* 7. & Gemin. *col.* 2. *n.* 5.

56 Quæres 1. an etiam resignatio tacita, quæ fit per ademptionem secundi incompatibilis, requirat auctoritatem superioris. Respondetur affirmative. Abb. *in c. ex ore num.* 10. *&* 11. *de his quæ fiunt a majore parte Capituli.* & *in cap. quod in dubiis num.* 9. *de renunt.* ubi Imol. Bursat. *cons.* 353. *col. ult. vers.* 3. *lib.* 4. Put. *dec.* 94. *num.* 1. *lib.* 1. Paris. *l. c. quæst.* 2. *num.* 2. *vers. his tamen.* quamvis contraria suis non careat auctoribus, & in praxi videatur magis observata. Ubi etiam profitentes non tenentur expresse renuntiare, sed sufficit tacita illorum resignatio.

57 Quæres 2. coram quo superiore fieri debeat resignatio; an coram Imperatore, Rege, aut Duce? Dicendum, debere fieri coram superiore Ecclesiastico. Fusc. *de visit. lib.* 2. *c.* 28. *n.* 12. Rosiniac. *de Benef. c.* 14. *nu.* 41. quales sunt Papa, Episcopus-Legatus a Latere: ratio est, quia sæcularis nunquam potest dici superior respectu Clericorum & Beneficiorum. Covar. *pract. quæst. cap.* 31. *n.* 1. *cap. cum non ab homine. de Jud.* Paris. *de resign. lib.* 7. *quæst.* 9. *n.* 1. *& seq.* Hinc resignatio coram Laico fieri non potest. *cap. quod in dub. de renunt.* quamvis Laici alias essent probati viri, aut essent Notarii, aut essent in quacumque Dignitate constituti, Regali, Imperiali aut Ducali. DD. mox cit. Imo quamvis Laici haberent Juspatron. in Beneficiis resignantis, quia adhuc resignatio deberet fieri coram Episcopo cum consensu tamen Patroni. Abb. *in cap. ult. n.* 3. & Butr. *n.* 5. *de renunt.* Zabarella *in Clem.* 1. *n.* 18. *de renunc.* Franc. *in cap.* 1. *de rer. permut. in* 6. Put. *dec.* 412. *n.* 2. *lib.* 1. & probatur *ex cap. Latran. de præben. cap. ad hæc. §. ult. de off. Archid.* Host. *in sum. de renunt. n.* 8.

58 Porro Resignatio non potest fieri coram quocunque superiore Ecclesiastico, sed debet fieri coram superiore Resignantis, & coram eo, in cujus Diœcesi suum est Beneficium. Rota *dec.* 6. *de renunt. in nov.* & regulariter debet fieri coram eo, qui non tantum potest instituere, sed etiam destituere. Unde qui præscripsit jus conferendi Beneficia, non poterit talium Beneficiorum resignationem recipere. Zabarella. *l. c.* Jo. And. *in cap. cum ex injuncto. §. ult. de hæret.* Ant. de Butr. *in cap. quod in dubiis n.* 7. *vers. per hæc. de renun.* Gabr. *de præscript. conclus.* 2. *n.* 9. Rebuff. *in prax. tit. forma Visitationis. n.* 108. quia præscribens potestatem conferendi aliqua Beneficia, non censetur præscribere potestatem removendi, vel destituendi illos, quos ipse instituit. Feder. de sen. *cons.* 134. Abb. *in d. cum. ex injuncto. n.* 4. Fel. *n.* 4. quia licet, qui potest instituere, possit regulariter etiam destituere juxta *c.* 1. *&* 2. *de Capell. monac. c. cum plantare. §. & in Ecclesiis de privil.* hoc tamen non procedit in præscriptione, quæ est odiosa, ne sequatur illud absurdum, quod plus fuerit præscriptum, quam possessum, contra gl. *in c. audistis. in ver. interruptione. de præscript.* & ibi Innoc. *& in c. ult. & c. dilecto. col. penult. & ult. de off. Archid.* & in præscriptione tanquam odiosa fit stricta interpretatio. Plura apud Paris. *de resign. lib.* 7. *quæst.* 10.

Resignatio, sicut & permutatio potest fieri, sede vacante, in manibus Capituli cujuscunque Beneficii etiam Jurispatronatus. Pavin. *de potest. Capit. sede vacan. par.* 2. *quæst.* 2. *n.* 15. consentiente tamen Patrono. Host. *in c. ex ore. de his quæ fiunt a majore parte Capituli.* Archid. *in c. si servus. dist.* 54. & plures apud Paris. *de resign. lib.* 7. *quæst.* 23. *a n.* 31. *ubi de potest. Capit. sede vacante.* sicut potest etiam fieri coram Vicario Episcopi habente speciale mandatum, secus ex vi tantum generalis commissionis. Paris. *l. c. n.* 22. *quæst.* 24. 59

§. VIII.

Qualiter sit facienda Resignatio.

Resignatio Papatus debet fieri in scriptis, & quidem 60
in Concistoro ad tollendum præsertim schisma, ad quem finem congregatur Concilium generale. DD. apud Paris. *de resign. lib.* 8. *quæst.* 3. *per totam.* Ita Cardinalis resignatio fit in Concistorio Episcopi, qua forma debeant resignare, vide apud Paris. *loc. cit. quæst.* 5. *a num.* 44.

Beneficia, quæ non sunt Concistorialia, possunt re- 61
signari coram Papa, & coram Ordinariis, sermo est de resignatione simplici, & pura, quia ad favorem solus Papa recipit, ut dictum est supra. Quomodo coram Papa fiat, tradit Parisius *d. lib.* 8. *quæst.* 7. *per extensum*, & cum ratione resignationis simplicis, & puræ res non patiatur difficultatem, & illius praxin tradat Paris. *l. c.* hac omissa ad resignationem ad favorem procedamus, prout modernis temporibus practicatur.

Certum est enim, Resignationem factam ad favorem 62
certæ personæ coram Episcopo, vel Legato Apostolico non habente expressam, & specificam a Papa potestatem, esse Simoniacam, nullius valoris etiam in præjudicium Resignantis. Innoc. *in cap. penult. de permut.* Benef. Lambertin. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *quæst.* 6. *art.* 3. Rebuff. *in prax. tit. de modo amittendi Benef.* Cassad. *dec.* 3. *de renunt.* Crescent. *dec.* 4. *de Simon.* Paris. *de resign. lib.* 9. *quæst.* 9. Rota apud Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 3. §. 2. apud quem tamen non pauci tenent contrarium.

Quæres, an talis resignatio facta coram Ordinario, 63
aut Legato carente speciali facultate, ut supra, possit acceptari rejecta conditione, ita ut illa conditio tanquam turpis habeatur pro non adjecta? affirmant Boer. *in trac. de dignit. legat. par.* 2. eo quod in dubio actus debeat interpretari uti permissus, & potius ut valeat, quam ut pereat. *L. cum actum. ff. de negot. gest. L. non solum ff. de nov. oper. nunt.* eo, quod ejusmodi clausulæ solent ut plurimum esse Notariorum teste Staphil. *de litt. gratiæ rubr. de var. mod.* & probatur *in Clem.* 1. *de rer. permut.* In contrarium est veritas apud Rebuff. *in prax. tit. de resignat. condition. fol. mihi* 368. qui respondet ad contraria.

Resignatio vero ad favorem coram Papa, ut valeat, 64
plura requiruntur 1. quod ab ipso Papa admittatur, alias resignans ante talem admissionem retinet Beneficium cum omnibus suis juribus, & qualitatibus, & fructibus. *cap. inter. de præben.* Rebuff. *l. c. num.* 15. Secundo quod conferatur illi, ad cujus favorem fuit facta resignatio, alias collatio alteri facta etiam ab ipso Papa est nulla. *cap.* 1. *de rer. permut. in* 6. quia non potest auferre jus unius, & illud alteri dare, quod est contra jus gentium. *L. ex hoc jure ff. de just. & jure* gl. *in L.* 2. *ff. de precib. Imper. offer.* Et secundum omnes Pontifex non præsumitur velle auferre jus tertii. Tertio requiritur, quod ille, in cujus favorem fit resignatio,

illam acceptet, alias resignans retinet sibi semper suum Beneficium integrum, & lucratur omnes fructus. Quarto requiritur, quod Resignatarius mitatur in possessionem Beneficii resignati, alias Resignans lucrabitur distributiones quotidianas, si Beneficium resignatum est Canonicatus, quibus servatis Resignans amittit omnes fructus Beneficii resignati, & id, quod fructibus subrogatur, distributiones vero non amittit, nisi post captam a Resignatario possessionem, dummodo per Resignantem non stet, quominus resignatarius possessionem non capiat. Quia resignans non amittit dominium, aut dominium perfectum, donec resignatio fuerit completa; dicitur autem completa, cum Resignatarius acquirit plenum dominium Beneficii per ipsam possessionem, aut per ipsum non stat, quominus acquirat. *cap. licet Episcopus de Preben. in 6.* Paris. *de resign. Benef. lib. 1. q. 7.* Monera *de distrib. par. 2. quæst. 19.* secus est quoad fructus Beneficii resignati, qui pertinent ad Resignatarium. Differentia est, quia Resignans Beneficium abdicat a se jus ad fructus: ergo illos non lucratur, non vero abdicat a se jus ad distributiones, cum Resignatarius ante possessionem sit incapax. Bonac. *de Hor. Canon. disp. 2. quæst. 4. p. 2.* Lim. in resignatione pura & simplici, & non conditionata, quia postquam fuit acceptata, resignans amisit omne jus & titulum etiam coloratum, ratione cujus competunt distributiones. *c. dilectus. & c. pro illarum de preben.* Paris. *de resign. lib. 1. quæst. 3.* Monera *de distrib. par. 2. quæst. 19.* Gabr. *cons. 192.* Gonzal. *ad reg. 8. Cancellariæ gl. 14. §. 2.*

65 Resignatio semel facta, & acceptata revocari amplius non potest. *c. quam periculosum. 7. quæst. 1.* nam actiones suas remittentibus non datur amplius ad eos regressus. *L. quæritur. ff. de ædil. edict. L. cum quædam. ff. de condit. infer. c. in causis. de elect.* Lim. re integra & ante acceptationem. *L. si pecuniam. ff. de cond. caus. dat. L. 1. ff. de rer. permut.* tunc tamen tenetur solvere id, quod interest. *L. naturali. ff. de præscript. verb. L. nemo. ff. de R. J.*

66 Ad praxin descendendo restat, ut formam mandati procuræ de Resignando; & admittendo resignationem tradamus, prout moderna in praxi observatur. Fit autem hoc mandatum in loco, ubi sunt Resignantes, a Notario, prout sequitur.

Forma Procuratorii ad resignandum in Curia Romana.

67 IN DEI nomine amen. Cunctis hoc præsens Procuratorii instrumentum visuris, lecturis, pariter, & audituris notum sit, & pateat evidenter, quod anno a partu Virginis &c. indict. &c. Pontificatus S. in DEO Patris, & D. N. D. N. N. Papæ &c. anno ejus &c. die vero &c. & in loco &c. ac coram testibus &c. Ibique personaliter constitutus Nob. & Adm. Rev. N. N. de loco N. Diœcesis N. tanquam Rector, seu Parochus Ecclesiæ suæ N. aut possessor Beneficii N. cum jam senio confectus reperiatur, & aliis ex causis sibi benevisis decrevit prævia licentia, & consensu N. N. tanquam Patroni ejusdem Beneficii vigore jurispatronatus eidem competentis renuntiare dictum Beneficium cum illi forsan annexis, & unitis in manibus S. Domini Nostri Papæ &c. seu Eminent. & Reverend. Cardinalis ejusdem Datarii, Dummodo tamen, & non aliter, alias, nec alio modo idem Beneficium conferatur Nob. & Adm. Rev. N. loci N. Diœcesis N. Propterea sponte, libere, omnique meliori modo &c. procuratorem suum specialem constituit, & solemniter ordinavit Dominum N. N. licet absentem, sed uti præsentem specialiter, & expresse ad comparendum coram eodem S. Domino Nostro Papa seu &c. & eandem dimissionem seu resignationem sub reservatione supra scripta, & non aliter, nec alio modo faciendum sub pactis, & conditionibus infra scriptis, si, & quatenus eidem Santissimo Domino Papæ placuerit &c. & ad jurandum in animam ejusdem D. Constituentis, quod in præmissis, & circa ea non intervenerint alia pacta, & conditiones, seu corruptela cum cæteris clausulis in similibus de stylo Romanæ Curiæ inserendis, & generaliter ad omnia, & singula alia agendum, dicendum, procurandum, & exequendum, quæ utilia, & necessaria videbuntur, ac ipse Dominus Principalis ageret, vel agere posset, si semper personaliter interesset, etiamsi talia forent, quæ mandatum magis speciale, quam præsentibus sit expressum, requirerent. Dans &c. promittens &c. relevans &c. & obligans &c. super quibus, cum facultate etiam, quatenus opus sit, substituendi in forma &c. Dat. &c.

68 Si vero resignatio fiat cum reservatione pensionis, in instrumento, debebit explicari talibus verbis. *Cum reservatione pensionis annuæ scutorum monetæ Romanæ.* Et si Resignans sit constitutus in sacris Ordinibus, debebit explicare, se habere aliunde, quo vivat, quamvis sibi reservet pensionem illis verbis. *aliunde habens, quo honeste vivat.* Et quidem in reservatione pensionis sit cautus resignans, ut illam reservet cum omnibus clausulis. & immunitatibus. uti *Regressus, Accessus, & Ingressus in casum non solutionis*, & ut illa libera sit ab omni Decima, Quarta, Media, & quavis alia fructuum parte, nec non subsidio charitativo, & quovis alio ordinario, & extraordinario onere quomodolibet nuncupato, etiam pro fabrica Basilicæ S. Petri, cruciata, & S. expeditione contra Turcas, Infideles, aut hæreticos, ac quoscunque fidei Catholicæ Hostes, ac pro Seminario puerorum Ecclesiastico, ac alia etiam urgenti, urgentissima, & necessario exprimenda causa, etiam ad supplicationem Imperatoris, Regum, Ducum, ac aliorum Principum instantiam Canonice, vel defacto, nunc, vel pro tempore impositis, & quomodolibet imponendis, etiamsi in impositionibus hujusmodi caveatur expresse, quod pensionarii quicunque pro rata suarum pensionum quantumvis exemptarum præmissis contribuere teneantur, quia alias pensionarius hac cautela neglecta teneretur pro rata contribuere pro collectis, & aliis oneribus Beneficio impositis. Gig. Azor. & Garz. apud Barb. *de potest. Episc. alleg. 64. & 77.* Gratian. *disc. for. cap. 20.* Monera *de Decimis. cap. 9. quæst. 10.* nisi exemptio esset talis, qualem mox supra dedimus ex Pyrrho Corrad. *in prax. Benef. lib. 5. cap. 1.* & Ciarlin. *controv. for. lib. 1. cap. 24.* & talis exemptio practicatur. Dummodo tamen non sit valde insolita, damnosa, & non expressa. Natta *cons. 86.* Gig. *de pens. quæst. 66.* Surd. *de alim. tit. 7. quæst. 33.* Mastrill. *decis. 299.* Limit. si Papa in onerum impositione derogavit exemptioni. Ciarlin. *controv. for. cap. 200. & 201.*

69 Notandum vero in ordine ad contenta in mandato procuræ, quod resignatio, quandocunque fit ad favorem, si Beneficium resignatum est jurispatronatus, requiri consensum Patroni, quia de ejus præjudicio agitur. Riccius *in praxi Jurispatron. res. 203.* & diximus supra. Sufficit autem, si Patronus scit, & non contradicit, aut illius consensus supervenit.

70 Notandum præterea, pro resignatione non esse necessariam expressionem certæ, ac determinatæ causæ, imo nullius, quanquam secundum praxin soleat exprimi, & dici in supplicatione *Certis ex causis animum suum moventibus*. Ratio est, quia resignationes, quæ fiunt in manibus Pontificis, non requirunt expressionem causæ, sed tantum cum resignatio fit in manibus Ordinarii juxta Constitutionem Pianam supra citatam.

71 Prætera est exprimendum tempus, quo resignans Beneficium possedit juxta Constitutionem Gregor. XIII. præsertim in Parochialibus. vide Pyrrhum Corrad. *l. c.* Nunc sequitur Procuratorium Resignatarii, quod est necessarium pro acceptanda resignatione.

Forma procuratorii Resignatarii.

72 IN Dei nomine Amen &c. ut in proximo procuratorio Resignantis. ibique personaliter constitutus Nob. & adm. Rev. D. N. N. Sacerdos loci N. Diœcesis N. sponte, ac libere, omnique meliori modo, in eventum, in quem sibi provisum fuerit a S. Sede Apostolica de Parochiali Ecclesia sub titulo S. N. loci N. Diœcef. N. per resignationem liberam nob. & adm. Rev. D. N. ejusdem Parochialis Rectoris investiti ad ejusdem favorem factam, seu faciendam prævia approbatione pactorum initorum, & reservatorum, ut in mandato ejusdem Resignantis, cui &c. Procuratorem suum specialem constituit, & solemniter ordinavit Dominum N. N. in Urbe degentem, licet absentem, sed uti præsentem specialiter, & expresse ad ejusdem Domini Constituentis nomine, & pro eo consentiendum impositioni, & reservationi annuæ pensionis scutorum centum auri de Camera super fructibus certis dictæ Parochialis Ecclesiæ cum illi forsan annexis, & unitis in duabus ratis, nempe unam ad S. N. die &c. mensis &c. & aliam medietatem ad S. N. in loco N. intra limites hujus Diœcesis. Asserens d. Dominus Constituens, se bene informatum esse de valore redditum d. Ecclesiæ, & ad jurandum in animam ejusdem Domini Constituentis, prout & ipse D. Constituens juravit tacto pectore, fructus d. Ecclesiæ ascendere ad valorem Ducatorum &c. & sic capacem esse ejusdem pensionis, & expensarum faciendarum. Item ad jurandum, quod in hujusmodi resignatione nulla simonia, fraus, aut alia illicita pactio, seu corruptela intercesserit. Cum insertione clausulæ in Bullis expediendis, quod in casu, seu eventu non solutionis, vel reductionis dictæ pensionis licet ipsi Domino Resignanti habere liberum accessum ingressum, & regressum ad dictam Ecclesiam resignatam pro propria authoritate absque alia interpellatione, vel Judicis Decreto, ac si eadem Ecclesia nunquam fuisset resignata. Et generaliter ad omnia, & singula &c. ut supra, & hoc intuitu Beneplaciti, & assensus habiti a D. N. Patrono præfatæ Parochialis, prout in actis Notarii. N. N.

73 Sciendum est, ejusmodi provisionem præsertim Parochialium, & Canonicatuum dupliciter expediri posse, scilicet in forma *Dignum*, & in forma gratiosa, & plerumque in forma *Dignum*: & tunc literæ habent cordas albas, seu canapis, quibus appensum est plumbum, & insuper alias litteras executoriales, in quibus committitur Ordinario viciniori, ut si primus Executor fuerit negligens, & quatenus providendum prævio examine repererit idoneum, Beneficium resignatum illi conferat. Paris. *de resig. lib.* 8. *quæst.* 7. *n.* 166. Riccius *in prax. Examin. pag.* 4. *res.* 69. *n.* 3. Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. Agnoscuntur etiam litteræ esse in forma *Dignum* ex eo, quod post salutationem S. Pontifex dicit *Dignum arbitramur*, ubi in litteris, quæ expediuntur in forma gratiosa, dicitur, Nobilitas, & alia virtutum merita &c. nos inducunt &c.

In forma gratiosa litteræ præsertim Parochialium non 74
solent expediri, nisi ab Ordinario fuerit transmissa attestatio de providendi idoneitate, & tales litteræ in forma gratiosa solent habere plumbum appensum cordis sericeis, seu ut diximus in praxi *Executoris*, rubri, & crocei coloris, & Executorii datur alia Bulla sub eadem data, quæ habet cordas canapis. Garz. & Paris. *ll. cc.* attestatio vero Ordinarii solet esse tenoris sequentis.

Forma attestationis habilitatis ad Parochiales.

75 UNiversis, & singulis, quibus expedit &c. fidem facimus, & attestamur, Rev. D. N. de loco N. hujus Diœcesis N. & in trigesimo suæ ætatis anno, ut per fidem Parochi Nobis exhibitam edocti fuimus, constitutum, esse Presbyterum legitime promotum, nullo vitio, crimine, defectu, irregularitate, vel alio Canonico impedimento, quod sciamus, detentum, aut alicujus excommunicationis, seu alterius censuræ vinculo obstrictum, sed de morum honestate, vitæ probitate, pietate, modestia, & inculpabili conversatione multiplici virorum fide dignorum testimonio, apud Nos commendatum existere, eumque præstito diligenti examine coram Nobis per solitos Examinatores synodales peracto, habilem, sufficientem, & idoneum repertum fuisse ad Parochiam in hac Diœcesi regendam, & gubernandam. Et ne de præmissis ulli dubitari contingat, præsens testimonium requisiti eidem concedimus, & impertimur. In quorum &c. Dat.

§. IX.

Qui possint constitui Procuratores ad resignandum, aut acceptandum.

76 Omnes constitui possunt etiam Laici. gl. *in Clem. un. verb. Procuratorem. de renuntiatione.* ubi Zaberella *n.* 12. Butr. *in cap. cum olim. num.* 13. *de rescript.* Rebuff. *in tract. de nominat. quæst.* 14. *n.* 161. *vers. contrarium.* Rota *dec.* 8. *num.* 5. *de Procurat. in antiq.* Bellamer. *de permut. Benef. par.* 8. *quæst.* 3. *a n.* 1. ampliatur, quod Laici possint esse Procuratores etiam ad permutanda Beneficia Rota *dec.* 8. *n.* 5. *de Procurat. in antiq.* quia in similibus casibus Laicus se habet ut nudus minister. *cap.* 1. *de Procurat. in* 6. Castr. *in L. omni novatione. C. de SS. Eccles.* Feder. de feu. *cons.* 245. Dec. *in cap. decernimus. n.* 188. *de Jud.*

77 Non tantum unus potest constitui Procurator ad resignandum, sed etiam plures. *d. Clem. un. de renunt.* Put. *dec.* 98. *lib.* 3. Sarnen. *dec.* 144. *lib.* 2. quia eadem militat ratio in uno, ac in pluribus, si autem Procuratores fuerunt constituti in solidum, quisque illorum potest resignare. Innoc. *in cap. in nostra. de Procurat.* Jo. And. *in cap. si duo. de Procur. in* 6. Rota *dec.* 16. *de Procurat. in antiq.* Paris. *de resign. lib.* 8. *q.* 3. Et si fuerunt duo, vel plures constituti cum libera, non censentur constituti in solidum. Aretin. *cons.* 66. *col.* 3. Dec. *cons.* 198. *n.* 19. & ita tenuit Rota apud Paris. *de resign. l. c. n.* 25. Et quando plures fuerunt constituti Procuratorem in resignatione, non est necesse, quod omnes simul consentiant, sed sufficit, quod unus post alium consentiat. Rota *in una Barchinon. de mense Maii.* 1530. *apud Sarnen. dec.* 144. *lib.* 1.

Quando vero fuerunt constituti plures Procuratores 78
simul, & non in solidum, & unus consentit, & dein moritur principalis Resignans, potest alius Procurator præstare suum consensum etiam post mortem principalis Resignantis. Rota 3. *Jun. in Barchin. apud Sarnen. d. dec.* 144. Paris. *l. c. n.* 29.

Religiosus Procurator ad resignandum constitui non 79
potest, sicut nec ad Judicia, aut negotia extrajudicialia. Rota *in son. pens.* 1. *Jun.* 1545. Put. *dec.* 286. *lib.* 2. *cap. Monachi.* 2. 16. *q.* 1. ne Monachi retrahantur a Divinis, & datur illis occasio vagandi per Curias. Archid. *in d. cap. Monachi. n.* 7. *cap.* 38. Paris. *l. c. q.* 4. *n.* 8.

Procurator vero constitui potest, sive fiat resignatio 81
coram S. Pontifice, sive coram Ordinario. Put. *dec.* 455. *lib.* 2. Paris. *quæst.* 5. *lib.* 9. *per totam.*

Non tantum Monachi, sed nec alii Regulares, filii 81
familias, & Minores Procuratores constitui possunt. Papien. *in forma respons libel. fol.* 777. Vant. *de nullit. ex defec. mand. n.* 133. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. *n.* 41.

Resignatio facta a Procuratore trahitur ad diem fa- 82
cti mandati, ut eo die Principalis amiserit Beneficium quoad proprietatem, & possessionem. Abb. *in cap. solicitæ. n.* 11. *de restit. spol.* Lapus *alleg.* 24. Bald. *in cap. audita. de restit. spol.* Menoch. *de recuper. possess. rem.* 6. *n.* 274. Fer. *in cap. ex parte. n.* 15. *de rescript.* Paris. *quæst.* 15.

Quæres, an mandatum ad resignandum præsumatur? 83
Negant DD. *in L. secundum officium. ff. de V. O.* Bald. *in L. licet. C. de Procurat.* Innoc. & Abb. *in cap. quoniam contra. col. penult. de prob.* Alex. *cons.* 136. *lib.* 6. Rota *dec.* 12. *de Procurat. in antiqu.* Rebuff.

de nominat. quæst. 13. num. 18. Mascard. de prob. conclus. 1004. Quamvis contrarium teneat Simoneta dec. 36. in manuscript. Menoch. de præsumpt. lib. 2. præs. 33. nu. 10. Paris. de resign. lib. 9. quæst. 22. per totam.

84 Quæres secundo, si fuerunt data plura mandata eodem anno, mense, die, & loco, & testibus, quorum unum sit ad renuntiandum pure, & simpliciter, aliud ad resignandum in favorem, seu permutandum, si fuerunt etiam facta ab eodem Notario; nullius sunt valoris. Rota in una Montisregalis. Archipresbyt. 13. & 27. Jan. 1539. coram Marsicano. uti testatur Mohedan. dec. 57. Sarnen. dec. 79. lib. 1. Put. dec. 525. lib. 2. Selva de Benef. par. 3. q. 15. nu. 15. Paris. l. c. q. 23. propter incertitudinem. L. duo sunt Titii. ff. de testam. tut. Bald. in L. de rebus. C. de donat. ante nupt. Abb. in cap. in nostra. ecl. 2. de rescript. Jas. in L. ult. a num. 31. ad 35. C. de edict. D. Adrian. tollen. Limit, si unum instrumentum, seu mandatum fuit confectum uno die, aliud alio die, quia tunc ultimum prævalet.

85 Mandatum vero cessat morte mandantis, sermo est de mandato ad resignandum. gl. in Clem. 1. vers. quomodolibet. de renunt. ubi DD. & Zabarella. Crescent. dec. 169. ver. Mandatum. lib. 1. Archid. Franc. Gemin. & Anchar. in Clem. ult. de Procurat. quia mors omnia solvit. §. deinceps. auth. de nupt. L. Neratius. ff. de R. J. quamvis Procurator ignoret mortem, dummodo probetur; quia non præsumitur. Anchar. cons. 401. Socin. sen. cons. 26. num. 12. vol. 2. Natta cons. 59. nu. 6. Boer. dec. 288. nu. 2. Mascard. de prob. conclus. 1069. Menoch. de adipisc. rem. 4. num. 671. & alii apud Paris. l. c. quæst. 24. nu. 7. & seq. quæ quidem mors probari potest per famam, aut vocem publicam. Item ex veste lugubri Consanguineorum. Item a duobus testibus asserentibus, se illum vidisse mortuum, aut sepeliri. Item juramento. DD. apud Paris. loc. cit. usque ad num. 9.

86 Item revocatione vel expressa, & verbis facta, vel tacita constitutione alterius Procuratoris. Dummodo tamen revocatio fiat ante præstitum consensum formalem per Procuratorem in Camera, vel Cancellaria, quia tunc non est amplius res integra, sed perfecta resignatio. Put. dec. 106. lib. 3. Gabr. cons. 144. lib. 1. num. 4. Bursat. cons. 395. vol. 4. Fel. in cap. dilectus. de major. & obed. Cassador. dec. 21. super Regul. Cancell. & alii apud Paris. de resign. lib. 9. q. 25. Riccius in prax. res. 487. debet tamen revocatio intimari Procuratori. Rebuff. in prax. tit. de revoc. fol. 372. Neque sufficit intimatio facta parti, quod intellige cum sequentibus limitationibus. Primo, si Procurator esset constitutus ad renuntiandum causa permutationis; tunc enim sufficeret re integra parti denuntiare, alias pars esset in dolo, si adhuc expediret permutationem. cap fin. de Procurat. in 6. Fel. in cap. ex parte. de rescript. Secundo cum Procurator fuit constitutus ad resignandum in favorem partis, tunc enim sufficit, si illi denuntiatur, cum ejus intersit. L. si cum mandassem. ff. mand. Rebuff. l. c. nu. 5. Tertio si nullus Procurator fuit nominatus, aut collator in specie. cap. sedens. de rescript. Quarto si non potuit Procuratori notificari revocatio, ut quia Resignans injuste impeditur; tunc enim sufficeret notificatio facta parti etiam secreta. Clem. 1. de rer. permut. L. quod te. ff. si cert. pet. nam quod per partem non stat, illi non est imputandum. L. in jure. ff. de R. J. Quinto valet revocatio, quamvis non fuerit intimata, uti si Procurator fuit constitutus per metum. Clem. cit. Selva de Benef. par. 3. q. 16. Item si mandatum fuit revocatum per mortem Constituentis; tunc enim non est necessaria insinuatio; quia non est, qui possit insinuare. Fel. cap. ex parte. de rescript. & mandatum morte mandantis exspirat. L. mandatum. C. mand. L. ejus. ff. si cert. pet. licet ageretur de solius revocantis præjudicio. cap. fin. de Procur. in 9. Bald. in d. L. si mandassem. ff. mand.

87 Porro mandatum debet revocari, aut revocationis intimatio fieri coram duobus testibus, & Notario, aut coram duobus Notariis. Clem. causam. de elect. Rebuff. l. c.

88 Mandatum legitime revocatum nihil operatur. Riccius in praxi Bulla Clementis VIII. res. 37. & potest revocari, licet fuerit juratum de non revocando, quia juramentum utpote accessorium sequitur naturam actus, cui apponitur, juxta regul. accessorium. de R. J. in 6. Fel. in cap. ex parte. de rescriptis. Dec. cons. 476. Vant. de nullit. ex defect. mandati. apud Scacciam de Jud. lib. 1. cap. 101. num. 42.

Procurator ad resignandum sicut Resignantis morte revocatur, ita revocatur ejusdem amentia, quia furiosus habetur pro mortuo. L. 1. §. sed furiosus. ff. de acquir. possess. L. 2. §. furiosus. ff. de jure codicill. Specul. tit. de test. §. 1. num. 88. Mascard. de prob. conclus. 828. num. 23. Limit. si res non erat amplius integra, tempore mortis, vel furoris. ita DD. & Rota sæpius apud Paris. de resign. lib. 9. quæst. 29. numer. 7. & 8. 89

§ X.

Ex quibus Resignatio sit nullius valoris.

Primo ex capite doli, unde resignatio in Curia non acceptatur, nisi partes jurent, dolum, vim &c. non intervenisse. cap. super hoc. de renunt. & Executori, cui a Pontifice rescribitur, ut recipiat resignationem, semper apponi consuevit clausula. *Attente provideat, quod in resignatione prædicta dolus, vis, metus, aut aliqua simoniaca labes non intervenerit.* cap. 2. de rescript. cap. tua nos. de jurejur. Rebuff. in prax. tit. de caus. resign. fol. mihi 373. est regulare, quod dolus dans causam actui, illum reddat nullum ipso jure. Spercll. dec. 550. num. 9. quia in isto actu deficit consensus. 90

Secundo est irrita resignatio, si quis vi adactus resignavit, præsertim si fuit spoliatus, & resignat, non valet resignatio, quia vis præsumitur. cap. solicitæ. de restit. spol. L. 1. ff. quod met. caus. undecunque vis proveniat. cap. sciant. de elect. in 6. Rebuff. l. c. Imo talis spoliatus non obstante sua resignatione etiam post collationem virtuti illius alteri factam potest intentare remedium reintegrandæ, nec possessor Beneficii audietur, donec restituta fuerit possessio spoliato. cap. super hoc. de renunt. Limit primo, si spoliatus fuit restitutus, & post pacificam possessionem resignavit; tunc enim habet locum regula, quod renuntianti juribus suis ad ea non datur regressus. L. quod si minor. ff. de min. Limit. secundo, si resignatio coacta fuit facta auctoritati Judicis causa cognita. cap. accepta. de restit. spol. Barbat. cons. 47. Limit. tertio, si resignatio fuit facta ante spoliationem. Lap. alleg. 23. Limit. quarto, si spoliatus resignavit cum juramento; quo tamen casu potest absolvi a juramento tum in ordine ad agendum, tum ad annullandam resignationem; quia qua facilitate fuit spoliatus, eadem jurasse videtur, ut in simili dicitur de muliere, quæ S. C. Vellej. renuntiavit cum juramento. Riccius in prax. juram. par. 3. res. 229. Gabr. de jurejur. conclus. 4. cum suis limit. & de minore renuntiante restitutioni in integrum cum juramento, si fuit enormiter læsus. Oddo de restit. in integr. quæst. 26. Grass. de except. except. 12. nu. 24. Mancin. de juram. par. 4. eff. 3. Fachin. lib. 12. controv. Jur. cap. 15. videri potest Paris. de resign. lib. 13. quæst. 5. 91

Tertio non valet resignatio facta metu, & taliter resignans non amittit Beneficium. cap. super hoc. & cap. ad aures. ubi Abb. de his, quæ fiunt vi vel met. caus. Rota dec. 203. in antiq. Barbat. cons. 30. & sufficit metus parentum, vel Consanguineorum, juxta cap. sciant. de elect. in 6. nisi resignatio fuerit facta purgato metu, Rebuff. l. c. fol. mihi 376. 92

Tandem est invalida resignatio per simoniacam pactionem facta, non tantum in favorem resignantis, ne ex delicto reportet utilitatem, qui propterea ad Beneficium resignatum nullum habet regressum, sed nec resignatarii, qui non poterit illud retinere. cap. super hoc. de renunt. Innoc. in cap. cum universorum. de rer. permut. Lambert. de Jurepatr. par. 1. lib. 2. quæst. 6. art. 3. Rebuff. l. c. Cassad. dec 3. de renunt. Et Superior poterit tale Beneficium conferre tanquam vacans ipso jure, juxta Extrav. cum detestabile. de simon. & ut fuit decretum in Concilio Constantiensi. Rebuff. l. c. quamvis de jure antiquo videatur necessaria privatio per sententiam. Paris. l. c. tot. lib. 14. 93

Ita resignatio facta a Minore non valet, quia Minor non potest resignare. Rebuff. l. c. fol. 382. Benedict. in cap. Raynutius. de testam. & probatur ex cap. 2. de 94

ætate

ætate & qualit. non est tamen resignatio nulla ipso jure. *cap. ex parte. de restit. spol.* sed tantum beneficio restitutionis; quia licet Minor in beneficialibus reputetur Major. *cap. fin. de Jud. in 6.* tamen læso debetur restitutio. DD. cit. & *L. fin. C. si de moment. possess.* Alex. *conf.* 80. Boer. *quæst.* 350. sicut nec facta a furioso ob consensus defectum. *cap. quamvis. 7. quæst.* 1. nisi habeat dilucida intervalla. *L. fin. C. de Curat. furios. L. furiosum. C. qui testam. fac. poss.* Item si fiat resignatio ad favorem Laici, vel in manus Laici.

95 Ultimo irritatur resignatio, si fuit facta a constituto in infirmitate, qui intra viginti dies a die præstiti consensus moriatur, secus si supervixerit viginti dies connumerandos a die consensus ejusmodi. Unde si post datam supplicationem in infirmitatem incidat, & consentiat, procedit regula de infirmis, secus si tempore præstiti consensus erat sanus, tunc enim non habet locum regula, quia non verificatur, resignantem fuisse infirmum. Parif. *de resign. lib.* 12. *per totum.* Rebuff. *in prax. reg. de infirm. gl.* 2. Sufficit autem quælibet infirmitas corporalis, dummodo propter illam intra viginti dies moriatur, etiamsi febris non sit continua, sed intermittens, & resignatio fuerit facta in termino intermittente, quia hoc non obstante procedit regula, quia infirmitas etiam in termino intermittente durat ob abundantiam humorum in corpore, ut tenent Medici. Neque refert, quod furiosi tempore dillucidi intervalli possit resignare, quia magna est disparitas, quia in furioso durante intervallo cessat omnis furor, & remanet consensus liber; in febri vero intermittente, & pro tempore, quo intermittit, non cessat infirmitas, quia remanet abundantia humorum, in qua consistit infirmitas; sufficit etiam ad regulam, quod infirmus sit recidivus, & post recidivitatem præstiterit consensum resignationi, atque intra viginti dies moriatur, quia tunc vocabit hoc Beneficium per obitum; imo sufficit etiam, quod post præstitum consensum resignans fuerit factus recidivus, quia censetur perseverasse infirmitas, quamvis parum intermiserit. *L. qui tertiana. ff. de edil. edict.* non enim videtur sanus, qui statim in morbum reincidit. *L. penult. ff. de divort.* Ripa *de peste. fol.* 142. nisi reincidat ex nova causa v. g. per luxuriam, ex qua nascitur omne venenum; præsumptio tamen est, quod recidivitas processerit ex pristina causa. Rebuff. *l. c.*

96 Regula non procedit ex infirmitate animi, uti in amentibus, quamvis resignans moriatur intra viginti dies. Neque in senectute, quia licet senectus ipsa sit morbus, hoc tamen fit per improprietatem, proprie enim magna est differentia inter senes, & infirmos, & plerumque senes sunt robustiores, quam juvenes. Selva *de Benef. par.* 3. *quæst.* 18. Neque procedit in sano, qui renuntiat metu pestis instantis, neque in duellaturo, & navigaturo; quia isti revera sani sunt.

97 Porro viginti dies non computantur a die constituti Procuratoris, sed a die consensus præstandi per Resignantem in Curia, seu ejus Procuratorem. Dies tamen consensus non computatur in termino viginti dierum, ut patet ex dictione *A.* quæ denotat separationem, & esclusionem. *cap. statutum. de præben. in 6.* gl. *in L. datio. ff. de act. empt.* Ulterius requiritur, quod moriatur ex ipsa infirmitate, unde non procederet regula, si ex alia causa, quam infirmitatis fuisset mortuus. Socin. *in cap. ad audientiam. quæst. 7. princ. & quæst.* 53. *de homicid.* Quando vero dicatur mortuus ex morbo, relinquitur judicio Medicorum. Bart. *in L. si in rixa. ff. ad L. Cornel. de Sicar.*

98 Utrum vero regula de Infirmis procedat in resignatione, quæ fit ex causa permutationis, non conveniunt DD. Rebuff. *in prax. reg. de infirmis. gl.* 4. tenet, habere locum, quia regula loquitur expresse de resignat. simpliciter, vel ex causa permutationis. Fel. *in cap. quia verisimile de præs.* Riccius vero *in praxi publicationis resignat. par.* 3. *res.* 334. id tantum concedit, quando Beneficia permutata sunt imparia, non vero quando sunt paria; quia cum regula fuerit desumpta ex visceribus. *c.* 2. *de renunt. in 6.* Canon autem ipse tantum loquatur de permutatione fraudem redolente, cessat, ubi nulla subest suspicio fraudis, quæ certe suspicio abest, cum Beneficia permutata sunt paria, & ita defendit latissime Gomez. *ad reg. Cancell. de infirmis. quæst.* 19. neque refert, quod Beneficia sint imparia quoad substantiam, dummodo exæquari possint attentis adjunctis qualitatibus.

Quæres, si permutatio fuit facta inter beneficia imparia, & permutans fuit mortuus intra viginti dies ex infirmitate, quam habebat tempore præstiti consensus, poteritne superstes ad suum redire Beneficium, si contingat, illud, quod habuit, evinci. Responsio est negativa, quia videtur habuisse animum fraudandi, ex quo ab ægro voluit extorquere Beneficium in præjudicium Ordinariorum, & expectantium, & cum hoc tentavit, non est usus juris beneficio, ergo privari debet utroque. *Clem.* 1. *de rer. permut.* & nemini dolus, & fraus sua patrocinari debet. *c. sedes. de rescript.* & sibi imputare debet, si se exposuit periculo, quod prævidere debebat. *cap.* 2. *de renunt. in 6.* 99

§. XI.

De publicandis resignationibus.

Ultra superius dicta requiritur ad valorem resignationis Bnneficiorum, quod ipsa resignatio publicetur, & ita decernitur per reg. Cancellariæ, & a Pio V. quæ incipit. *Sanctissimus.* 182. & Gregor. XIII. quæ incipit. *Humana vix judicio* apud Quaran. *in sum. Bullar. verb. Beneficiorum resignatio.* Rebuff. *in prax. Benef. seu Regulæ de publicandis resignationibus fol. mihi* 407. & quia hæc publicatio juxta regulas Cancellariæ diversimode fiebat, Greg. XIII. tradidit formam servandam in ejusmodi publicatiooibus. Parif. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 2. *per totam.* nam resignans juxta regulas Cancellariæ, si moriebatur in possessione Beneficii, non per resignationem Beneficium vacabat, sed per obitum, nisi resignatio facta in Curia fuisset publicata intra sex menses; si extra Curiam, intra mensem, vel possessio petita fuerit, post Bullam vero Gregorii omnis resignatio etiam causa permutationis etiam Commendarum, etiam litteris non expeditis, & possessione non habita, debet publicari cum litteris Apostolicis desuper confectis intra sex menses, si resignatio fuit facta in Curia, & Beneficium est intra montes, si vero ultra montes intra novem menses non a die præstiti consensus, sed a die Datæ numerandos, debet autem fieri in Cathedrali, & Ecclesia Beneficii, dummodo ibi frequens populus ad Missarum solemnia conveniat, & ibi palam omnibus litteræ Apostolicæ, & earum transsumptum debet exhiberi, & clara, ac intelligibili voce resignatio, vel cessio ejusmodi, ac Beneficii qualitas, & invocatio, nomina quoque, ac cognomina resignantis, vel cedentis, sicut etiam resignatarii, vel cessionarii pronuntiari, ita ut hæc possint ad notitiam omnium facile pervenire, scriptoque omnibus de his collato valvis Ecclesiæ affixo, dummodo pubicatio fiat semper cum litteris Apostolicis in manu. Quaran. *in sum. Bullar. verb. Beneficiorum publicatio.* 100

Si vero Ecclesia est ruralis, & caret populo, tunc in Parochiali, intra quam situm est Beneficium, & in Cathedrali debet fieri publicatio, & si ibi ob pestem, aut aliud manifestum periculum fieri non possit, in proxima Parochiali, ac Cathedrali. Aliter resignatio nullitatis vitio subjacet, videri potest Parifius. *l. c. q.* 1. *per totam. & quæst. sequentibus.* 101

Beneficia vero, quæ in manibus Ordinariorum resignantur extra Curiam, etiam ex causa permutationis eidem nullitatis vitio subjacent, & Beneficiorum collatio devolvitur ad S. Pontificem, si quidem intra mensem totum negotium admissionis, vel rejectionis, resignationis hujusmodi (& si per eos erit facienda) etiam collationis, seu provisionis juxta Canonicas sanctiones non absolvatur ab iisdem Ordinariis, & provisus ab Ordinario intra mensem, si intra tres menses non publicat provisionem sibi factam, computandos a die factæ provisionis, provisio sit nulla, & Beneficium vacet ipso jure, quæ quidem in Constitutione Gregorii XIII. nullam pariuntur difficultatem; sed in terminis Constitutioois Pii V. fuit dubitatum, an illa procederet etiam in resignationibus, quæ fiunt in manibus Ordinarii, & fuit resolutum, quod sic. Rota apud Riccium. *in praxi public. resign. par.* 3. *res.* 333. Dominis de Rota con- 102

consentientibus, qui movebantur ex generaliter verborum Constitutionis Pianæ, tum ex identiate rationis, quæ est anima legis; ubi enim est esdem ratio, idem jus est statuendum. Aretin. *cons.* Socin. *cons.* 77. & verba generalia generaliter intelligenda sunt, non restringenda. *c. solitæ.* ubi Abb. *de major. & obed.* Rom. *cons.* 30. Riccius *l. c.* Paris. *de resign. lib.* 11. *q.* 2. *per totam.*

103 Causa enim, ob quam resignatio debet publicari, fuit ad obviandum fraudibus, & malis, quæ fiebant. Put. *dec.* 453. *n.* 2. *lib.* 1. Sarnen. *in reg. de publican. resign. q.* 3. *col.* 5. *& q.* 9. *&* 10. *col. ult. vers. necessaria.* Rebuff. *in prax. in eadem reg.* Cassad. *dec.* 22. *super reg. Canc.* nimirum ut tollantur occultæ resignationes, & simulatæ, & ne resignantes post admissam resignationem in grave animæ periculum in Beneficiis sic resignantis se retrudant fructus percipiendo; & similia faciendo, & Resignaratius peccabat permittendo resignantem uti Beneficio, ut consideravit Rota apud Caputaq. *dec.* 319. *lib.* 1. Paris. *de resign. lib.* 11. *quæst.* 1. *n.* 9.

104 Porro hæc publicatio resignationis debet fieri de omnibus Beneficiis, quia verb. *quæcunque* est generale. Dec. *cons.* 5. *ad fin.* Bald. *cons.* 191. *lib.* 1. Paris. *l. c. quæst.* 3. *n.* 2. *&* 15. quamvis Beneficia sint jurispatron. gl. *in Clem.* 2. verb. *quodcunque. de vita & honest. Cler. L. Julianus. ff. de leg.* 3. *L. a Procuratore. ff. mandati L. quæsitum.* §. *item si fundum. ff. de fundo instructo.* tum quia lex lata ad obviandum fraudibus late est interpretanda. Bald. *in auth. ingressi. num* 24. *C. de SS. Eccles.* Alex. *cons.* 171. *col.* 2. *lib.* 7. Caputaq. *dec.* 315. *par.* 3. Paris. *l. c. n.* 17. *&* 18.

105 Quæres, an contra Constitutionem Gregorii XIII. possit opponi, quod non fuerit acceptata, & publicata in partibus? Respondetur negative. Rota. 14. *Maii.* 1584. *in una Ippogeriensi Canonicatus coram Orano. &* 4. *Febr.* 1585. *coram eodem*, & in eadem causa. Ratio est, quia hæc Constitutio fuit Romæ publicata, quæ publicatio sola sufficit, ut ligerextra Curiam. Navar. *cons.* 1. *n.* 11. *&* 19. *de constit.* Sarnen. *in proœm. reg. Canc. quæst.* 2. *n.* 13. Capella Tholos. *dec.* 444. *dub.* 2. Natta *cons.* 295. *n.* 5. *& cons.* 498. *n.* 2. Bursat. *cons.* 200. *n.* 104. *vol.* 4 Fel. *in c.* 2 *de rescrip.* attento præsertim decreto irritante posito in dicta Constit. quod ligat etiam ignorantes. Imol. Ant. de Butr. Fel. Abb. & Dec. *in c.* 2. *de constit.* neque dici potest, hanc Constitutionem non fuisse usu receptam? quia ultra, quod in dubio præsumi debet recepta, contrarium, quod nimirum fuerit usu recepta, constat ex eo, quod plures causæ fuerint terminatæ juxta dictam Constitutionem. Paris. *d. lib.* 11. *q.* 9. *num.* 25. *vers. minus obstat.* & plures renuntiationes contra illius tenorem factæ annullatæ, & ideo de ea non potest judicari, uti de aliis legibus usu non receptis, quæ ligant. *L. de quibus. ff. de LL.* Fel. *in c.* 1. *de tregua & pace.* Cephal. *cons.* 236. *n.* 18. *vol.* 1. Bart. *in L. ult.* §. *sed cum antiquitas. C. de Curat. furios.*

106 Quæres secundo, an in litteris provisionis ob non factam publicationem debeat poni clausula. *Vocato possessore &c.* Respondetur affirmative juxta communiorem, de qua testatur Paris. *de resign. lib.* 11. *q.* 10. *n.* 9. quia licet aliquis fuerit privatus ipso jure beneficio, & illud possit a quocunque impetrari, ac in collatione ille non sit vocandus, tamen possessione detrei non potest inauditus, sed ab executore vocandus est, juxta *c. licet Episcopus de præben. in.* 6. ubi Gemin. *n.* 9. Hostien. *in c.* 1. *n.* 9. *de concess. præb. in* 6. Innoc. *in c. de multa.* Abb. *in* 4. *not.* Jo. Andr. *in ver. libere.* Bald. *cons.* 133. *lib.* 4. Hoieda *de incompatib. Benef. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 9. ratio est, quia licet ipso jure dominium sit amissum, non tamen possessio est ipso jure emissa, quod pluribus exemplificat Paris. *l. c. n.* 14.

107 Quæres tertio, si quis impetret Beneficium ob non factam publicationem, quis debeat probare negativam non factæ publicationis? Videtur teneri resignatarium; quia tenetur verificare suam gratiam juxta dicta a Paris. *de resign. lib.* 10. *q.* 1. cum communi ibidem, ergo tenetur probare publicationem, quæ est pars gratiæ, sine qua resignatio non valet. Tum quia negativa dicitur probari ex eo, quod non probetur. *L.* 1. *C. de prob. gl. in L.* 2. *ver. compellere. C. de jure emphyt. gl. in L.* 2. ubi Bald. *C. de errore Advocat.* Lanfranc. *in c. quoniam contra. n.* 14. *de prob.* Tum quia quæ sunt facti, non præsumuntur; sed debent probari. *L. si emancipati. C. de collat. L.* 1. *C. de probat. L. quæsitum.* §. *consilium. ff. de Curat. furios.* Contrarium tamen conclusimus in praxi negativæ, & est veritas, quod se fundans in negativa illam teneatur probare. Rota *in Hispal. Archidiac. coram Blancheto.* 1587. *mense. Decembris.* & plures aliæ apud Paris. tum quia stat præsumptio pro publicatione, quod fuerit facta in tempore Rota *dec.* 12. *de Jurepatr. in antiq.* quia factum præsumitur, quod de jure erat faciendum. Dec. *cons.* 446. *n.* 7. Cephal. *cons.* 9. *n.* 26. *lib.* 1. cum aliis. Mascard. *de prob. conclus.* 734. & factum præsumitur, quod est consuetum fieri. Cravetta. *de antiq. tempor. par.* 3. *n.* 230. Mascard. *l. c.* Tum quia negativa est probanda ab illo, qui in ea se fundat, sive agat, sive excipiat, sive sit negativa juris, sive facti, vel qualitatis. gl. *in L.* 2. *ff. de probat.* Bart. *in L. in illa ff. de V. O.* Innoc. *in c. super his. de accus.* Gemin. *in c.* 1. *not.* 3. *de confes. in* 6. Anchar. *cons.* 254. *n.* 3. Gabr. *de prob. conclus.* 6. Mascard. *de prob. conclus.* 1087. *n.* 1. Tiraquel. *de retract.* §. 32. *gl.* 1. *n.* 94. Herculan. *in tract. de negativa n.* 2. quia quilibet debet probare fundamentum suæ intentionis *L. qui accusare.* ubi DD. *C. de eden. c. dilectæ. de fide instrum.* Paris. *de resignat. lib.* 11. *q.* 14. *n.* 9. *&* 10. *c. ult. de jurejur.* Dec. *cons.* 424. *col.* 1. Socin. jun. *cons.* 4. *n.* 30. *& cons.* 39. *n.* 62. *lib.* 2. Primum objectum procedit, cum Resignatarius vult justificare suam gratiam. Negatur secundum cum Herculano de negativa. *n.* 2. quia negans nunquam dicitur affirmare. Ad tertium facta præsumuntur, cum sunt consueta fieri. Ita DD. apud Paris. *l. c.*

§. XII.

Ad quid teneatur Resignatarius, præsertim in litteris Beneficii resignati?

Certum est, quod qualitates, quæ sunt a jure indu- 108
ctæ, exprimi debeant, aliter gratia non valeat. gl. *in Clem.* 1. *verb. alteri. prope medium de præben.* Bellamet. *dec.* 697. *col. penult.* Rota *dec.* 32. *de rescrip. in nov.* Cassad. *dec.* 12. *n.* 5. *de rescript.* Calderin. *cons.* 20. *de rescript.* Felin. *in c. super litteris col.* 2. *vers. limita* 1. *& in c. postulasti. col.* 4. *vers. declara etiam. de rescript.* Put. *dec.* 97. *n.* 6. *lib.* 2. Paris. *de resign. lib.* 10. *q.* 2. eodem modo, quæ sunt inductæ de stylo Curiæ, sunt exprimendæ, alias litteræ vitiantur. Menoch. *de arbr. cas.* 201. *n.* 27. quia stylus Curiæ est habendus pro Lege. Rota. *dec.* 2. *de appell. in nov.* Gabr. *cons.* 73. *n.* 78. Bursat. *cons.* 393. *n.* 15. *vol.* 4. & actus contra stylum est nullus. Cacherans *decis. Pedem.* 22. *n.* 6. Cravetta. *cons.* 201. *n.* 19. *&* 20. Paris. *l. c.* 16. *& seq.* alii vero, quæ neque a jure, neque a stylo fuerunt consideratæ, non est facienda mentio.

Hinc est primo, quod debeat exprimi qualitas Bene- 109
ficii resignati. Bursat. *cons.* 353. *n.* 12. *vol.* 4. Card. Pallott. *dec.* 280. & quidem debet exprimi nomen Sancti illius Ecclesiæ. Gl. Angel. & alii. *in c. quamvis de præb. in* 6. Felin. *in c. cum accessissent. col.* 1. *de constit.* Cravetta *cons.* 114. *n.* 12. Cassad. *dec.* 13. *de præben.* Lap. *alleg.* 11. Secundo debet exprimi, an Beneficium sit in Cathedrali. Selva. *de Benef. par.* 3. *q.* 11. *n.* 117. Tertio, an Beneficium sit Curatum. Menoch. *l. c. cas.* 201. *num.* 61. Rota *dec.* 1. *num.* 2. *off. Archiep. in antiq.* Quarto, an Beneficium requirat residentiam. Abb. *in c. ad aures num.* 3. & Dec. *n.* 7. *de rescript.* Felin. & alii. *in c. in nostra de rescript.* Item si habet dignitatem, & quam. Item si Beneficium est regulare, & resignatarius est sæcularis. Cassad. *dec.* 4. *de præben.* vel e contra. Bellam. *dec.* 172. quia Regularia Regularibus, & sæcularia sæcularibus conferenda sunt. Conc. Trid. *sess.* 14. *c.* 11. *& sess.* 25. *de Regular. cap.* 21. Item si est Jurispatron. si est electivum. Item si est Hospitale, si est alteri annexum, si est manuale.

Quinto, debri a Resignatario exprimi valor annus 110
Beneficii resignanti. Put. *dec.* 270. *lib.* 1. Caputaq. *dec.* 84. *&* 91. *par.* 3. Paris. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 2. *n.* 40. *& seq.* Sexto, debet narrare, se esse Clericum. Dec. *in c. cum adeo. n.* 3. *de rescript.* Berous. *in c. super litteris.*

litteris. num. 72. Menoch. *d. caf.* 201. *num.* 33. quia Laico Beneficium nec resignari, nec conferri potest, & si narrat, se esse Clericum Romanum in resignatione illi facta de Beneficio existente in urbe, cum; sit Clericus alterius Diœcesis, resignatio est nullius valoris. Rota. *in Romana Canonicatus die* 21. *Aprilis* 1567. coram Seraph. apud illius impressas. *dec.* 26. & alii apud Parif. *de resign. l. c. nu.* 64.

111 Septimo, debet exprimere Beneficia, quæ obtinet. *c. ad audientiam. c. in nostra de rescript.* Abb. *in c. ad aures. num.* 2. & Fel. *num.* 4. Dec. *num.* 12. *eod. tit.* Selva. *de Benef. par.* 3. *q.* 11. *nu.* 1. Bursat. *conf.* 351. *num.* 12. *vol.* 4. Parif. *l. c. num.* 69. quamvis beneficia, quæ possidet, essent tenuia. *c. si motu. de praben. in* 6. Mandos. *reg.* 16. *Cancellaria. de dict. numeral. q.* 34. *nu.* 4. *& quæst.* 35. *nu.* 5. Bursat. *l. c.* Seraph. *dec.* 317. Imo tenetur Resignatarius facere mentionem pensionis, quam obtinet super altero Beneficio. Socin. sen. *conf.* 260. *col.* 1. *lib.* 2. Berous. *in c. super litteris. n.* 72. *vers. decimo quarto. de rescript.* Menoch. *de arbitr. d. caf.* 201. *num.* 51.

112 Octavo debet narrare, si haber aliquam inhabilitatem, uti crimen, in quo iovolutum se reperit, aut infamiam, si ex illis excluderetur. Caldcrin. *conf.* 20. *de prab.* Fel. *in c. postulasti. col.* 4. *de rescript.* Bellam. *dec.* 697. *num.* 5. Selva. *l. c. num.* 152. uti illegitimitatem. Card. Paleot. *de noth. & spur. c.* 57. Rota *in Salamant. Benef. S. Thomæ* 12. *Decemb.* 1552. *coram Capizucho.* aut si pluries fuit dispensatus ratione defectuum. Dec. *conf.* 695. *nu.* 32. aut si laborat morbo caduco, quia etiam hujus debet fieri mentio.

113 Nono debet narrare, si est intrusus. Abb. *in c. cum jam dudum col.* 2. *de praben. & in c. propterea ult. notab. de jurepatron.* Cassad. *dec.* 6. *num.* 7. *de praben.* Menoch. *l. c. num.* 129.

114 Decimo debet narrare, si aliquis est intrusus annalia in Beneficio resignato; quia alias non valet resignatio juxta regulam *de annali*, quæ obtinet locum etiam in resignationibus, quando possessor possidet per annum pacifice, antequam resignatio facta sit. Cassad. *dec.* 15. *super reg.* Put. *dec.* 48. *lib.* 1. & plures S. Rotæ decis. apud Parif. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 2. *num.* 99. *& seq.* Et si resignatio non fit in favorem, sed simpliciter coram Papa, debet impetrans exprimere Beneficium vacare per resignationem, alias si diceret vacare per obitum, collatio esset nulla. Felin. *in c. in nostra.* 17. *de rescript.* Selva. *l. c. q.* 12. *nu.* 72. Menoch. *d. caf.* 201. *num.* 103. & DD. *in c. susceptum de rescript. in* 6. sicut debet etiam exprimi nomen resignantis. Rebuff. *in praxi* 3. *par. signat. in verb. alia clausula. nu.* 2.

115 Quæres 1. an Resignatarius teneatur verificare omnia narrata in gratia Resignationis? Respondent communiter DD. affirmative Jo. And. Felin. & alii. *in c. constitutus de rescript.* Innoc. *in c.* 1. *ut lite non conftet.* Bellam. *dec.* 76. *num.* 7. Sarnen. *de jure quaf. non tollen. q.* 7. *num.* 5. Put. *dec.* 300. *nu.* 2. *lib.* 1. Bursat. *conf.* 411. *num.* 3. *vol.* 4. & plures Rotæ dec. apud Parif. *l. c. quæst.* 3. *num.* 1. Hinc tenetur docere de resignatione, super qua fundatur sua gratia. Put. *dec.* 400. *lib.* 1. de qua quidem satis constare solet ex litteris, quia de stylo notorio litteræ non expediuntur, non viso consensu præstito per resignantem. Præterea tenetur docere familiaritatem cum Cardinali, si illam narravit, alias litteræ sunt nullius valoris, ad quam tamen probandam sufficit unus testis de visu, & alterius de auditu; dicitur vero familiaritas, quæ corpore, & dentibus fit. Sarnen. Gemin. & Crescen. apud Parif. *l. c. num.* 22. *& seq.* Præterea debet verificare causam expressam in resignatione. Put. *dec.* 62. *lib.* 2. Rota apud Parif. *l. c. num.* 26. Item tenetur probare, se esse Clericum Mascard. *de prob. conclus.* 301. *num.* 2. Præterea tenetur verificare ætatem, quam narravit. Item valorem expressum. Tandem tenetur verificare omnia alia, in quibus se S. Pontifex fundat. Menoch. *de arb. caf.* 202. *num.* 24. & quæ narrata fuere, ut Papa facilius concederet gratiam, uti si fuit expressus Doctoratus, quia Papa facilius Doctoribus concedit Beneficia, ideo Doctoratus debet probari. *c. cum injunctis. §. inferiora de elect. c. de multa de praben.* ubi Abb. Dec. & Innoc. Item tenetur probare suam idoneitatem, quia licet in dubio quis præsumatur idoneus. *c. ult.* ubi Fel. *de præf.* Boer. *dec.* 171. *num.* 10. Alciat. *de præf. reg.* 3. *præf.* 3. Lambrtin. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *art.* 2. *in quæst. princ num.* 1. tamen ubi idoneitas requiritur a lege, non præsumitur, gl. *in c. si forte. de elect. in* 6. Abb. *in c. cum in jure num.* 2. *de elect.* Rota. *dec.* 8. *de prob. in nov.* Mascard. *de prob. conclus.* 878. *num.* 4. Put. *dec.* 597. *num.* 2. *lib.* 3. & vera sententia apud Parif. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 3. *a num.* 54. & DD. supra citati loquuntur de idoneitate intrinseca, ut est castitas, sobrietas, & similes. juxta gl. *in L. si vero. §. qui pro rei. vers. dubitatur ff. qui satisdare cog. L. cum quidam ff. de legat.* 2. Fel. *in c. dudum. de præsumpt.* Unde cum bonitas sit qualitas intrinseca, bonus quilibet præsumitur. Alciat. *l. c. præf.* 2.

Quæres 2. utrum resignatarius teneatur docere de titulo sui prædecessoris, puta resignantis? Respondetur negative. Hostien. Imolb, & DD. *in c. illud de præsumpt. & in c. innotuit de eo qui furt. Ord. recepit* Bellam. *dec.* 112. Cassad. *dec.* 2. *num.* 4. *de cauf. possess. propriet* Mascard. *de prob. conclus.* 175. *&* 1373. *nu.* 4. sicut successor in Beneficio non tenetur justificare titulum sui antecessoris, si decessit in pacifica possessione, dummodo probet, quod resignans fuerit pro tali habitus, & quod possederit, quia tunc possessio præsumitur continuata usque ad mortem, aut usque ad diem resignationis, & dummodo probet triennalem possessionem pacificam resignantis, nisi principaliter impugnaretur titulus antecessoris. vide Parif. *de resig. l. c. quæst.* 4. *per totam* 106

Quæres 3. an resignatarius teneatur probare supervivientiam resignantis ultra viginti dies? Respondetur negative, quia habet præsumptionem pro se, cum quilibet præsumatur vivere usque ad centum annos. *L. ult. §. & nobis. C. de SS. Eccles.* Dec. *conf.* 204. *num.* 4. Rota. *in Ilerd. Parochialis.* 24. *Novemb.* 1539. *coram Jo. Paulo.* Put. *decif.* 85. *lib.* 1. Mobed. *dec.* 126. *de remunt.* Parif. *l. c. quæst.* 5. *num.* 4. & senex præsumitur vivere quinque annis. *L. hereditatum. ff. ad L. Falcid.* & semper præsumi debet pro validitate actus. Tiraquel. *de retr. lignag. §.* 30. *gl.* 1. *num.* 32. Socin. jun. *conf.* 113. *num.* 3. *lib.* 4. 117

Quæres 4. an resignatarius possit capere possessionem propria authoritate? Conclusio est negativa. Abb. *in c. transmissa de elect. & in c. cum venissem de restit. spol.* Archid. *in c. cum qui de praben. in* 6. Anchar. *in reg. sine possessione. col.* 10. *de R. J.* Covar. *lib.* 3. *var. res. c.* 16. *col.* 12. Gemio. de Franc. *in c. cum qui. de praben. in* 6. & alii apud Parif. *l. c. q.* 6. *a nu.* 27. quamvis revera Covar. *l. c. n.* 6. *&* 7. tenere videatur contrarium, si Beneficium est vacuum, & nullus illud possidet, & diversimode probat ex utroque jure. 118

§. XIII.

Praxis Executionis litterarum Apostolicarum in Resignatione.

Postquam vidimus, quæ a Summis Pontificibus fuerunt præscripta, ut resignatio Beneficiorum etiam ex causa permutationis fieri possit rite, & valide, reliquum est, ut ad earum rerum, quas supra notavimus, praxin descendamus. 119

Postquam ergo in Curia fuerit a Procuratore, tam Resignantis, quam Resignatarii supplicatio porrecta, & illa fuerit a S. Pontifice signata, expediuntur litteræ, vel in forma *gratiosa*, vel in forma *dignum*. Et quidem pro Cannnicatu, vel Parochiali, si non fuit transmissa fides Ordinarii, de Resignatarii idoneitate expediuntur in forma *Dignum* juxta superius dicta, & tunc Executor tenetur verificare omnia illa, quæ in litteris fuerunt mandata, scilicet idoneitatem impetrantis, & in resignatione debet etiam verificari, quod resignans, si est constitutus in SS. Ordinibus, habeat aliunde, unde vivere possit, nisi reservasset sibi pensionem ad congruam sustentationem sufficientem. Idoneitas vero non consistit tantum in competenti scientia, sed etiam in legitimis natalibus, legitima ætate, & bonis moribus. Et si adesset Contradictor, omnia, quæ sunt in rescripto, verificari deberent. Et si Beneficium esset Curatum, Executor non tantum debeat recipere relationem Examinato- 120

natorum quoad scientiam, sed etiam quoad alias qualitates, sicut requiritur in concursu ad Parochiales, aliter provisio esset nulla; non enim sufficit, quod de istis referant Vicarius. Garz. *de Benef. p. 6. c.* 2. §. 2. *per tot.* ubi S. Gongreg. & Rota apud eundem. *& par.* 9. *cap.* 2. quia relatio hæc debet fieri ab Examinatoribus. & hoc requiritur de forma, juxta Concil. Trid. *sess.* 24. *cap.* 18. *de reform.* Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 6. *& seq.* Sanchez. *de matrim. lib.* 8. *disp.* 34. potest tamen Executor subdelegere examen. Ricius *in prax. par.* 2. *res.* 122. ubi DD.

121 Si autem litteræ fuerunt expeditæ in forma *gratiosa*, Resignatarius nihil tenetur justificare. Paris. *de resign. lib.* 10. *quæst.* 3. Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. §. 2. *n.* 156. contra Zerolam, nisi alius esset in possessione, aut adesset Contradictor; quia tunc ex mero fieret mixtus Executor. Limit. quod Executor etiam in forma *gratiosa* debeat verificare ea, quæ fuerunt fundamentum, seu causa motiva, aut impulsiva gratiæ. Bonac. *de LL. disp.* 1. *quæst.* 2. *p.* 5. Imo secundum Put. *dec.* 322. Cæs. de Grass. *dec.* 7. Paris. *de resign. lib.* 4. *quæst.* 2. Genuen. *in prax. cap.* 65. etiam in gratiosis debent verificari omnia narrata in litteris, quæ moverunt S Pontificem, juxta Rotam apud Mar-scot. *lib.* 2. *var. res. cap.* 1. Sanchez *de matrim. lib* 8. *disp.* 21. *a num* 20. Put. *dec* 69. *lib.* 2. Tusch. *litt. N. conclus.* 1. *& litt. R. conclus.* 721.

122 Porro quod narrativa gratiæ, quæ est fundamentum illius, sit verificanda, imo plene probanda, tenent Bellam. *dec.* 694. Lother. *de re Benef. lib.* 1. *q.* 43. Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 2. §. 2. *ex cap* 1 *de lit. confict. in* 6. *cap.* 2. *de rescript.* ubi Abb. Ciavetta *cons.* 124. quod item tenet Diana quoad causam finalem *par.* 8. *tract.* 3. *res.* 30. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 20. Menoch. *de arb. cas.* 201. *a num.* 146.

123 Sed omnia planiora fient, si litteras Apostolicas dederimus una cum suis clausulis, & subnotaverimus, quænam sint verificanda in forma *Dignum*, & in forma gratiosa, & tandem tradiderimus methodum practicam illas exequendi, prout observatur in pluribus Diœcesibus, quia vero litteræ Apostolicæ multa habent explicatu digna, quæ non faciunt ad præsens institutum, sed fuerunt explicata a Pyrrho Corrado in prax. *dispens. matrim. lib.* 1. *in dispens. cum bigamis*, ideo illis relictis, quæ spectant ad hanc materiam, trademus. Sit ergo

Forma litterarum Apostolicarum in forma gratiosa pro Parochialibus Resignatis.

124 CLemens Episcopus Servus Servorum Dei. Dilecto Filio N. N. Parocho forsan nuncupato Parochialis Ecclesiæ forsan nuncupatæ N. N. loci N. Diœcesis N. salutem, & Apostolicam Benedictionem. Vitæ, ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, ac virtutum merita, super quibus apud Nos fide digno commendaris testimonio, Nos inducunt, ut ibi reddamur ad gratiam liberales. Dudum siquidem omnia Beneficia Ecclesiastica cum Cura, & sine Cura apud Sedem Apostolicam tunc vacantia, & in antea vacatura collationi, & dispositioni Nostræ reservavimus, decernentes ex nunc irritum, & inane, si secus super his a quocunque quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Cum itaque, postmodum Parochialis Ecclesia forsan nuncupata S. N. loci N. Diœcesis N. per liberam resignationem dilecti Filii N. nuper dictæ Ecclesiæ Rectoris forsan nuncupati de illa, quam tunc obtinebat, in manibus nostris sponte factam, & per Nos admissam, apud Sedem eandem vacaverit, & vacet ad præsens, nullusque de illa præter Nos hac vice disponere potuerit, sive possit reservatione, & decreto obstantibus supra dictis. Nos tibi Presbytero, qui per dilectos Filios Examinatores in Synodo Diœcesana juxta formam Concilii Tridentini deputatos examinatus, & ad obtinendam dictam Ecclesiam idoneus repertus fuisti, asserenti ex Civitate N. oriundum existere, prædictum vero N. aliunde una cum pensione annua centum Ducatorum de Camera sibi per Nos hodie super dictæ Ecclesiæ fructibus, redditibus, & proventibus, non tamen integris reservati concessa commode vivere valere, ac prædictam Ecclesiam a triennio, & ultra, illi personaliter deserviendo obtinuisse, præmissorum tuorum meritorum intuitu specialem gratiam facere volentes, teque a quibusvis excommunicationis, suspensionis, interdicti, aliisque Ecclesiasticis censuris, sententiis, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore, Ecclesiam prædictam, cujus, & illi forsan annexorum fructus, redditus, & proventus ducentorum, & triginta ducatorum auri similium secundum communem æstimationem, valorem annuum, ut etiam asseris, non excedunt, sive premisso, sive alio quovis modo, aut ex alterius cujuscunque persona, seu per similem resignationem dicti N. vel cujusvis alterius in dicta Curia Romana, vel extra eam etiam coram Notario publico, & testibus sponte factam, aut assecutionem alterius Beneficii Ecclesiastici quavis auctoritate collati, modo tamen per obitum vacet, etsi tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio juxta Lateran. Statuta Concilii ad Sedem prædictam legitime devoluta, ipsaque Ecclesia dispositioni Apostolicæ specialiter, aut alias generaliter reservata existat, & super ea inter aliquos lis, cujus statum præsentibus haberi volumus pro expresso, pendeat indecisa. Dummodo ejus dispositio ad nos hac vice pertineat cum annexis ejusmodi, ac omnibus juribus, & pertinentiis suis, Apostolica tibi authoritate conferimus, & de illa etiam providemus, decernentes, prout est, irritum, & inane; si secus super his a quoquam quavis authoritate scienter, vel ignoranter attentatum forsan est, hactenus, vel imposterum contigerit attentari. Quocirca Dilectis Filiis Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali Auditori, & antiquiori Canonico Ecclesiæ N. & Vicario Venerab. Fratris nostri Episcopi N. in Spiritualibus Generali per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, vel duo, vel unus eorum per se, vel alium seu alios, te, vel Procuratorem tuum nomine tuo in corporalem possessionem dictæ Ecclesiæ, ac annexorum, & pertinentiarum prædictarum inducant authoritate nostra, ac inductum defendant, amoto exinde quolibet detentore, facientes tibi de Ecclesia, ac annexorum eorundem fructibus, redditibus, proventibus, juribus, & obventionibus universis integre responderi, Contradictores auctoritate prædicta nostra, appellatione postposita compescendo, non obstantibus fel. record. Bonifac. VIII. Prædecessoris nostri, ac aliis Apostolicis Constitutionibus contrariis quibuscunque; aut si aliqui super provisionibus sibi faciendis de hujusmodi, vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis in illis partibus speciales, vel generales dictæ Sedis, aut Legatorum ejus litteras impetraverint, etiamsi per eas ad inhibitionem, reservationem, aut Decretum, vel alias quomodolibet sit processum; quibus omnibus te in assecutione dictæ Ecclesiæ volumus anteferri, sed nullum per hoc eis, quoad assecutionem Beneficiorum aliorum præjudicium generari, seu si Ven. Fratri nostro Episcopo N. vel quibuscunque aliis communiter, vel divisim ab eadem sit Sede indultum, quod ad receptionem, vel provisionem alicujus minime teneatur ad id compelli, aut quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, quodque de ejusmodi, vel aliis Beneficiis Ecclesiasticis ad eorum collationem, provisionem, præsentationem, seu quamvis aliam dispositionem conjunctim, vel separatim spectantibus, nulli valeat provideri per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto ejusmodi mentionem. Volumus autem, quod si apparuerit super resignatione dictæ Ecclesiæ, antea per dictum N. alium consensum præstitum, & extensum fuisse, præsens gratia nulla sit eo ipso. Nulli ergo liceat omnino hominum, hanc paginam nostræ absolutionis, collationis, provisionis, Decreti, & voluntatis infringere, vel ei actu temerario contraire. Dat. &c.

Se-

Sequitur forma litterarum pro reservatione pensionis super dicto Beneficio.

125 N. N. Episcopus Servus Servorum Dei Dilecto Filio N. N. nuper Rectori Parochialis Ecclesiæ N. de loco N. Diœcesis N. salutem, & Apostolicam Benedictionem. Vitæ, ac morum honestas, aliaque laudabilia probitatis, & virtutum merita, super quibus apud nos fide digno commendaris testimonio, nos inducunt, ut illa tibi concedamus, quæ tuis commoditatibus fore conspicimus opportuna. Cum itaque hodie tu Parochialem Ecclesiam NN. loci N. Diœcesis N. quam tunc a triennio, & ultra illi personaliter deserviendo obtinebas, in manibus nostris sponte, & libere resignaveris, nosque resignationem hujusmodi admittentes Ecclesiam prædictam per resignationem eandem apud Sedem Apostolicam tunc vacantem, & antea dispositioni Apostolicæ reservatam dilecto Filio N. N. Presbytero per alias nostras contulerimus, & de illa etiam providerimus, prout in dictis litteris plenius continetur. Nos tibi, ne ex resignatione hujusmodi nimium dispendium patiaris, de alicujus subventionis auxilio providere, ac præmissorum tuorum meritorum intuitu specialem gratiam facere volentes, teque a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium tantum consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, tibi pensionem annuam centum ducatorum auri de Camera super dictæ Ecclesiæ fructibus, redditibus, & proventibus ad ducentos triginta ducatos auri similes annuatim, ut asseris, ascendentibus, tamen in certis exceptis, tibi, quoad vixeris, vel Procuratori tuo ad hoc a te speciale mandatum habenti per dictum N. N. cujus ad hoc expressus accedit consensus, & Successores suos Ecclesiam prædictam pro tempore quomodolibet obtinentes annis singulis in duabus æqualibus solutionibus pro una vice in Festo S. N. & altera medietate pensionis hujusmodi in Festo S. N. in loco N. integre, vigore tamen præsentium nec alias, alioquin præsens reservatio nulla sit eo ipso, & dummodo ex fructibus, redditibus, & proventibus dictæ Ecclesiæ illius Rectori pro tempore existenti centum ducati auri de Camera lib. annuatim remaneant persolvendam Apostolica authoritate earundem tenore reservamus, constituimus, & assignamus, decernentes N. N. & Successores prædictos ad integram solutionem dictæ pensionis faciendam juxta reservationis, Constitutionis, & assignationis prædictarum tenorem fore efficaciter obligatos, & volentes, ac eadem authoritate statuentes, quod ille ex N. N. & Successoribus prædictis, qui in dictis Festivitatibus, vel saltem intra triginta dies illarum singulos immediate sequentes censionem prædictam per eum tibi tunc debitam non persolverit cum effectu, lapsis diebus eisdem sententiam excommunicationis incurrat, a qua donum tibi, vel Procuratori tuo de pensione hujusmodi tunc debita integre satisfactum, vel alias tecum, vel cum dicto Procuratore super hoc amicabiliter concordatum fuerit, præterquam in mortis articulo constitutus absolutionis beneficium nequeat obtinere, si vero per sex menses dictos triginta dies immediate sequentes sententiam ipsam animo, quod absit, sustinuerit indurato, ex tunc effluxis mensibus eisdem dicta Ecclesia perpetuo privatus existat, illaque vacare censeatur eo ipso. Quocirca dilectis Filiis Curiæ causarum Cameræ Apostolicæ generali Auditori, & Antiquiori Ecclesiæ N. N. & Vicario Ven. Fratris nostri Episcopi in spiritualibus generali per Apostolica scripta mandamus, quatenus ipsi, aut duo, vel unus eorum per se, vel alium, vel alios faciant authoritate nostra pensionem prædictam, quoad vixeris, vel Procuratori prædicto, juxta constitutionis, assignationis, & Decreti prædictorum continentiam, & tenorem integre persolvi. Et nihilo minus quomodolibet ex N. N. & Successoribus prædictis, quem hujusmodi excommunicationis sententiam incurrisse eis constiterit, quoties super hoc pro parte tua fuerint requisiti, tamdiu Dominicis, & aliis festivis diebus in Ecclesiis, dum major ibi populi multitudo ad Divina convenerit, excommunicatum publice nuntient, & faciant ab aliis nuntiari, & ab omnibus vitari, donec tibi, vel Procuratori prædicto de pensione hujusmodi tunc debita fuerit integre satisfactum, ipseque excommunicatus ab hujusmodi excommunicationis sententia absolutionis beneficium meruerit obtinere. *Cætera ut in priori Bulla.*

Sequitur forma litterarum Executorialium.

126 N. N. Episcopus Sevus Servorum Dei Dilectis Filiis N. N. in utraque signatura nostra Referendario, ac N. Canonico Ecclesiæ Cathedralis N. salutem, & Apostolicam Benedictionem. Hodie dilecto Filio N. Rectori Ecclesiæ N. loci N. Diœcesis N. aut in ea, vel alia Ecclesia dicti loci Presbytero Beneficiato, sive Rectori Ecclesiam prædictam per resignationem N. N. vacantem, & ante dispositioni Apostolicæ reservatam cum illi forsan annexis, & omnibus juribus, & pertinentiis suis authoritate Apostolica contulimus, & de illa providimus, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur, quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo, vel unus vestrum, si, & postquam dictæ litteræ vobis præsentatæ fuerint, per vos, vel alium, aut alios eundem N. vel Procuratorem suum ejus nomine in corporalem possessionem dictæ Ecclesiæ, ac annexorum, juriumque, ac pertinentiarum prædictorum inducatis authoritate nostra, & defendatis inductum. Amoto exinde quolibet Detentore, facientes eundem N. vel pro eo Procuratorem prædictum ad Ecclesiam prædictam, ut est moris, admitti, sibique de illius fructibus, & proventibus, juribus, & obventionibus universis integre responderi, Contradictores authoritate nostra prædicta appellatione postposita compescendo. Non obstantibus omnibus illis, quæ in dictis litteris voluimus non obstare, seu si pro tempore existente Episcopo N. vel quibusvis aliis, communiter, aut divisim ab Apostolica sit Sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto ejusmodi mentionem. Dat. &c.

127 Hæ sunt formæ litterarum in forma gratiosa.] Quando vero litteræ Apostolicæ expediuntur in forma *Dignum*, post salutationem incipiunt hæc verba, '*Dignum arbitramur, & congruum, ut illis se reddat Sedes Apostolica gratiosam, quibus ad id propria virtutum merita laudabiliter suffragantur*. Et in dispositivis committitur Executori, quatenus si per diligentem examinationem providendum idoneum esse repererit, super quo conscientia illius oneratur, Ecclesiam, seu Parochialem authoritate Pontificia conferat, & assignet, inducens per se, vel alium, seu alios eundem provisum, vel ejus Procuratorem ejus nomine in corporalem possessionem dictæ Ecclesiæ, annexorum &c. Ubi bene vides, priores litteras, scilicet *gratiosas* continere gratiam jam factam; posteriores vero, scilicet in forma *Dignam*, non esse gratiam factam, sed mandatum de gratia facienda; & ideo in prioribus Ordinario, seu Executori una cum litteris collationis Beneficii, dari etiam executoriales; in posteriori vero casu dari quidem executoriales una cum litteris gratiæ faciendæ, non tamen directas ipsi Executori, ad quem directæ fuerunt litteræ in forma *Dignum*, sed uni ex propinquioribus Episcopis, vel eorum Vicariis, ut si primus Executor non contulerit intra certum tempus Beneficium, ipsi, si prævio examine eundem idoneum repererint, conferant. Garz. *de Benef. par. 6. c. 2. §. 2. nu.* 230. Paris. *de resign. lib. 8. quæst.* 7. quas executoriales dedimus in praxi *Jurispatronatus*.

Et quia litteræ Apostolicæ, in quibus reservatur pensio resignanti, continent gratiam factam, & ideo sunt in forma gratiosa, etiam in istis additur Bulla cum plumbo funiculo ex canape appenso ipsi primo Executori, eodem modo, mutatis mutandis, quem dedimus in forma *litterarum Executorialium*.

Præ-

Praxis Executionis litterarum in forma gratiosa.

128 Impetrans litteras Apostolicas comparere debet coram Executore, eidem litteras exhibere, & instare, ut Executor eisdem lectis, & visis faciat juxta sibi commissa. Executor vero easdem reverenter accipiens legit, & Actuario officii dictat decretum executionis; vel in decreto offert se illas legere, & agere juxta sibi commissa, & virtute hujus secundi decreti debet Impetrans iterum comparere, & facere novam Instantiam tenoris ut supra. Tunc Executor visis litteris, quod non sint laceratæ, tasæ, vel suspectæ alicujus fraudis, Resignatarium in possessionem immittit, amoto quolibet detentore, & si per se non potest, deputat Notarium officii, vel alium, qui eundem in realem, & corporalem possessionem inducat.

Sed notandom, quod si Resignatarius' vult obtinere 129
expeditionem litterarum in forma gratiosa, comparet coram Vicario instando per Examinatores synodales, vel prosynodales se examinari ad hoc, ut Beneficium sibi resignandum consequi possit, modo qui sequitur.

Die &c. mense &c. anno &c. in loco &c. coram Reverendissimo D. Vicario Generali præsentibus, & assistentibus PP. Examinatoribus synodalibus, seu prosynodalibus Patre N. N. Ordinis &c. Theologo. P. N. N. & P. N. N. comparuit Nob. & admod. Rev. Dominus N. N. & exposuit. Nob. & admod. Rev. Dominum N. N. Parochum Ecclesiæ N. N. Procuratorem specialem in Curia constituisse ad effectum resignandi in manibus Sanctissimi Domini Nostri Papæ &c. ad favorem ejusdem comparentis Parochialem prædictam & ut in procuratorio per N. Notarium publicum tali die, & mense anni rogato, instando propterea de ejusdem idoneitate experientiam fieri per debitum examen ad hoc &c. *sequitur Decretum.*

Qui Perillust. & Rev. D. Vicarius, ac Admod. Reverendi PP. supra scripti peracto diligenti examine unanimiter eundem D. Comparentem ad præfatam Parochiam regendam, & gubernandam dignum, & idoneum censuerunt, Et ita &c. mandando expediri patentes in Forma.

NN. Actuarius, & Cancell.

130 Est autem hæc via tutior, & consultissima, ne Resignatarius faciat expensas inutiles, uti expediendo literas in forma *Dignum* contingat in examine eundem cum robore reprobari. Postquam vero Resignatarius receperit Bullas, debet denuo comparere coram Executore, & eidem Bullas præsentare, & facere instantiam, ut sequitur.

Die, mense, & anno &c. in loco N. coram N. N. Executore Apostolico ad infra scripta specialiter deputato, & Delegato &c. comparuit N. N. Procurator Nob. & adm. Rev. Domini N. N. ut ex Procuratorio per eundem producto, aut si est conjuncta persona, dicitur tanquam conjuncta persona, & cum effectu reverenter ad manus suæ Rev. Dominationis præsentavit Bullas sub plumbo cum cordula serica rubri, & crocei coloris, nec non alias litteras sub plumbo cum cordula ex canape appenso, intactas, illæsas, & omni prorsus vitio carentes, instando reverenter easdem, vel earundem tenorem debitæ executioni mandari ad hoc &c. & ita &c. omni &c. &. authoritatem præstari, ut tam de præsentatione, quam receptione, & executione earundem per me Cancellarium, vel Notarium publicum fiat instrumentum.

Rev. Dom. Executor audita præmissa instantia Bullam, seu litteras Apostolicas cum effectu præsentatas, & traditas debita cum reverentia recepit, & totum earundem tenorem legit, quas cum integras, illæsas, ac omni vitio carentes compererit, volens, ut par est, mandato Apostolico obsequi, & parere, ad dictarum litterarum Apostolicarum executionem devenit, mandando per me Cancellarium, non tantum de præsentatione, sed & receptione, & executione earundem publicum confici instrumentum. Et ita &c. eundemque D. N. N. in corporalem Ecclesiæ præfatæ possessionem immisit (aut si est impeditus, dicit) *& cum propter alia negotia non possit eundem N. N. in corporalem possessionem immittere, deputavit N. N. qui eundem D. resignatarium in corporalem, & realem possessionem inducat amoto quolibet detentore &c. & ita &c.*

131 Et si ita videbitur Executori, faciet coram se per provisum fidei professionem emitti, aut eandem mandavit emitti coram Delegato, vel Subdelegato ad hunc actum possessionis, & tunc in processu subjungetur, *quibus peractis adm. Rev. Dominus Provisus genibus flexis coram eodem Domino Rev. Executore professionem fidei solemniter emisit.*

Forma Instrumenti super receptione, & executione Bullarum Apostolicarum in Forma gratiosa.

132 NOs &c. Judex, & Executor ad infra scripta specialiter deputatus omnibus, & singulis, quorum interest, intererit, aut interesse poterit, quomodolibet in futurum, quibuscunque nominibus censeantur, aut quacunque præfulgeant dignitate, salutem in Domino, & Nostris imo verius Apostolicis firmiter obedire Mandatis. Litteras Santiss. in Christo Patris Domini nostri Innocentii Divina Providentia Papæ XI. ejus vera Bulla plumbea cum cordula rubri, & crocei coloris, nec non alias cum cordulis canapis more solito Romanæ Curiæ coram Nobis pro parte N. N. in subinsertis literis Apostolicis principaliter provisi, & nominati præsentatas Nos ea, qua decuit reverentia, recepisse noveritis hujusmodi sub tenore.

Hic inseritur tenor Bullæ.

POst quarum quidem litterarum Bullæ præsentationem, & receptionem Nobis, & per Nos, ut præmittitur factam, & acceptatam, fuimus pro parte D. D. N. debita cum instantia requisiti, quatenus ad earum executionem, & contentorum in eis procedere dignaremur. Nos igitur, Executor præfatus, attendentes requisitionem hujusmodi fore justam, & rationi consentaneam, volentesque Mandatum Apostolicum Nobis directum in hac, uti par est, & tenemur executioni mandare; idcirco auctoritate Apostolica Nobis commissa, & qua fungimur in hac parte, eundem D. N. in Ecclesiæ S. N. possessionem immittendum esse duximus, prout præsentium tenore immittimus, amoto quolibet detentore, & contradictores quoscunque compescendo pœnis, de quibus in litteris. Cum vero ad executionem præmissorum ulterius faciendam aliis gravioribus impediti negotiis interesse personaliter non valeamus, universis, & singulis admod. Rev. D. D. Præpositis, Decanis, Archipresbyteris, Plebanis, Presbyteris, Clericis, nec non Notariis, & Tabellionibus publicis, & privatis per Civitatem hanc, & Diœcesin N. ac alias ubilibet constitutis, & eorum cuilibet in solidum earundem litterarum vigore, & sub excommunicationis pœna stricte præcipiendo mandamus; quatenus dictum Dominum N. seu Procuratorem suum ejus nomine in actualem, realem, & corporalem possessionem dictæ Ecclesiæ Parochialis S. N. annexorum, & pertinentiarum illius ponant, & inducant, inductumque defendant amoto exinde quolibet illicito detentore. In quorum fidem hoc præsens instrumentum fieri, ac per Notarium, vel Cancellarium infra scriptum subscribi, sigillique nostri fecimus appensione muniri. Datum in loco N. Anno a Nativitate D. N. Jesu Christi &c. Indict. &c. Pontificatus autem S. D. N. D. Innoc. Papæ XI. anno tertio, die vero &c. mensis &c. præsentibus ibidem in testes adhibitis, & specialiter rogatis N. N. N. N.

N. N. Cancellarius m. &c.

Si

133 Si vero placuerit Executori unum in specie subdelegare, aut ad instantiam provisi, loco verborum *universis & singulis* dicet: Rev. Domino Nobis in Christo dilecto N. N. & dein sequi prout in instrumento supra citato mutatis mutandis.

Nunc sequitur, ut tradamus etiam formam instrumenti pro executione litterarum Apostolicarum in forma *Dignum*. Postquam ergo Executor informationes super idoneitate providendi, & præsertim per Examinatores, uti supra præminitur, examinare voluerit, facit decretum tenoris sequentis.

Rev. D. admissis prædicta, si & in quantum de jure, & reverenter acceptatis, ac visis Bullis sibi præsentatis se promptum exhibuit ad illarum executionem, in quem finem mandavit accersiri solitos examinatores, &c.

Quibus vocatis, nimirum admod. Rev. Patre N. N. & adm. Rev. N. Ordinis &c. semper præsente Rev. Executore Apostolico. Comparuit Nob. Dominus N. & examini se submisit, quo peracto omnibus, vel majoribus votis fuit approbatus, & Rev. Dominus mandavit debitas executoriales expediri in forma, & illico post idem Nob. & admod. Rev. Dom. genibus flexis fidei Catholicæ professionem solemniter emisit. Et ita &c.

N. N. Cancellarius.

Quibus præmissis expediuntur Executoriales ad normam decreti, & quia Executoriales in forma *Dignum* sunt diversæ ab illis, quas supra tradimus in forma gratiosa, & in istis Executorialibus Delegatis confert Beneficium resignatum, sicut in illis contulit S. Pontifex. Ideo sequitur.

Forma Instrumenti litterarum Executorialium in Forma Dignum.

N. N. Judex Executor ad infra scripta specialiter deputatus &c. omnibus, & singulis, quorum interest, intererit, aut interesse poterit quomodolibet in futurum, quibuscunque nominibus censeantur, aut quacunque præfulgeant dignitate, salutem in Domino, & Nostris, imo verius Apostolicis firmiter obedire Mandatis. Literas Sanctissimi in Christo Patris, & Domini Nostri D. Divina Providentia Clementis Papæ XI. ejus vera Bulla plumbea cum cordula albi coloris more solito Romanæ Curiæ sanas, & integras, non viriatas, nec cancellatas, sed omni prorsus vitio carentes pro parte Nob. & Admod. Rev. Domini N. N. hujusce Diœcesis N. principaliter in eisdem literis nominati Nobis coram Notario publico, & testibus infra scriptis præsentatas, Nos ea, qua decuit reverentia, noveritis recepisse hujusmodi sub tenore, videlicet.

Hic cadit tenor litterarum Apostolicarum.

POst quarum quidem litterarum Apostolicarum præsentationem Nobis factam, fuimus a præfato Nob. & Adm. Rev. D. N. principali requisiti, quatenus ad earundem litterarum executionem, & contentarum in eisdem procedere dignaremur. Nos igitur N. N. Judex, & Executor prædictus attendentes requisitionem hujusmodi fore justam, & rationi consentaneam, volentesque Mandatum Apostolicum Nobis in hac parte directum exequi, ut tenemur, idcirco, quia per diligentem examinationem per Nos adhibitis solitis examinatoribus loco synodalium deficientium electis, & deputatis factam, eundem Adm. Rev. N. N. idoneum esse reperimus, dictam Parochialem N. hujus Diœcesis N. cum omnibus annexis, pertinentiis, & juribus conferendam authoritate, qua supra, & assignandam esse duximus, prout præsentium tenore conferimus, & assignamus; eam autem ad executionem præmissorum ulterius faciendam &c. *ut in instrumento in forma gratiosa.*

134 Quia vero, ut supra diximus, resignatio ut valeat, debet publicari in magno populi concursu, ideo pro praxi etiam publicationis hujusmodi in executionem dictarum literarum ab Actuario in forma authentica fides, attestatio fieri debet, dictam publicationem fuisse factam, exprimendo diem, mensem, & locum, una cum testibus eo modo, quo sequitur.

Die &c. in Festo &c. mensis &c. anni &c. præsentibus in testes specialiter adhibitis N. N. talis locis N. Præmissa Bulla per me Notarium infra scriptum fuerunt publicata in Ecclesia Cathedrali, dum Sacrum, & alia Divina officia peragerentur in magno populi concursu, earumque copia ad valvas dictæ Ecclesiæ Cathedralis affixa fuit una cum ipso originali per medium horæ spatium circiter, ita ut &c. quo tamen sublato in dictis valvis fuit relicta copia uniformis &c.

N. N. Actuarius, vel Notarius Curiæ spiritualis.

135 Tradita veró possessione reali, & actuali ab Executoribus subdelegatis, vel ab ipso Delegato, fit instrumentum publicum actus possessionis, quod remanere debet penes provisum; cætera vero acta una cum Bullis, vel earum copiis authenticis, & cum instrumento receptionis Bullarum prædictarum, earumque executionis debent registrari apud acta Archivii, vel officii spiritualis, quod quidem instrumentum videri potest in praxi *collationis Parochialium.*

§. XIII.

Praxis Resignationis simoniacæ.

136 Resignatio Beneficiorum simoniaca nullius est valoris; quia hæc debet esse pura. Rota *dec. 6. num. 2. de renunt. in antiq.* Imol. *in c. cum inter. num. 5. de elect. & in c. 1. num. 7. de rer. permut.* Gig. *de pens. q. 4. n.* 5. & sine ulla conditione, pactione, & modo, *c. cum quidam de pact.* gl. *in c. cum universorum de rer. permut. & in c. ex parte 1. de off. Deleg.* Staphil. *de litt. grat. tit. de var. mod. vacat. num.* 26. Gemin. *in c. ordinarii. §. in conferendis. num. 3. de off. ordin. in* 6. Parif. *de resign. lib. 14. quæst. 1. & in præfat.* Bellam. *in c. ordinationes a num. 4. quæst. 1. & in c. ea quæ a San-* *Elis. num. 23. 1. quæst. 3.* Ant. de Butr. *in c. super hoc num. 6. de renunt.* Abb. *in c. cum universorum num. 5. de rer. permut.* Gemin. *in c. dudum. num. 12. de præben. in* 6. Rebuff. *de pacif. possess. verb. regula numer.* 241. Navar. *cons. 6. num. 4. de simon. & cons. 14. num. 3. eod.* & non tantum resignatio, sed etiam collatio inde secuta est nulla. Innoc. *in d. c. cum universorum. de rer. permut.* Bellam. & Archid. *in c. ordinationes. 1. qu.* 1. Rebuff. *in praxi tit. de simoniaca resign. num.* 1. neque validatur per juramentum. Staphil. *super commiss. & litt. justitiæ. ver. stylus. n.* 3. quia juramentum habet tacitam conditionem, si actus valet, & est nulla etiam quoad præjudicium Resignantis simoniace. Innoc. *l. c.* Archid. *in c. dudum. de præben. in* 6. Rebuff. *l. c.* & DD. cit. Parif. *l. c. num. 12. & 13.* Est autem nulla ipso jure. Rebuff. *de resign. simon. num. 7.* Felin. *in c. sciscitatus col. 1. de rescript.* Selva *de Benef. par. 3. quæst. 2. num.* 13. Boer. *dec.* 117. & per Extrav. Martini V. & in Extrav. Pauli II. quæ incipit, *cum detestabile. de simon.*

Dicitur autem resignatio simoniaca, quæ fit cum pactione aliqua, conditione, aut modo. Nisi interveniat authoritas Papæ, quia hæc facit cessare simoniam. S. Antonin. *in sum. par. 2. tit. 4. cap. 5. vers. de renunt.* Fel. *in c. audientiam.* Ita resignatio facta coram Ordi- 137

ſimonia eſt inter crimina graviora. Innoc. *in c. ult. de purg. Can. c. per tuas. de ſimon. & c. inquiſitionis. de accuſ. c. cito. & c. eos. 1. quaeſt.* 1. & hæreſi æquiparatur. gl. *ult. in c.* 1. *de teſtib. in* 6. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de ſimon. in reſignat. num.* 12. Sarnen. *de trienn. quaeſt.* 12. *num.* 13.

152 Tum quia Simonia eſt de illis, quæ fiunt in occulto, Redoan. *l. c. cap.* 6. *num.* 20. in delictis vero, quæ fiunt in occulto, & ſunt difficilis probationis, ſufficiunt conjecturæ, & præſumptiones. Menoch. *de arbitr. caſ.* 116. *lib.* 2. Sarnen. *de trienn. quaeſt.* 18. & probatur ex *c.* 2. *de renunt. in* 6. & *L. dolum. C. de dolo.* Pariſ. *l. c. q.* 8. *num.* 8. & *ſeq.* Dummodo tamen præſumptiones, & conjecturæ ſint evidentes, & Reſignantem de ſimonia convincentes. gl. *ult. in cap. inſinuatum. de ſimon.* Clarus *in* §. *ſimonia. in fin.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1304. *a n.* 27. & dummodo hæ præſumptiones, & conjecturæ in ſuo genere plene probentur. Innoc. *in cap. litteras. de praeſumpt.* Jo. And. *in cap. ut officium.* §. 1. *de haeret. in* 6. Maſcard. *de prob. concluſ.* 861. *n.* 7. & Pariſ. *l. c. n.* 15.

153 Quæres primo, quid ſit dicendum de reſignatione meticuloſa, eſtne nulla ipſo jure, vel annullanda? Reſpondetur, eſſe duntaxat annullandam. Rota *dec.* 7. *de renunt. in nov. & dec.* 2. *de his, quae vi aut met. cauſ. in antiq.* Calder. *conſ.* 1. *de renunt.* Abb. *in cap. ſollicite. de reſtit. ſpol. & in cap. ad aures.* ubi Imol. Card. Ant. de Butr. *quod met. cauſ.* Fel. *in cap. Eccleſia S. Mariae. num.* 127. *de conſtit. & in cap. ſi vero. de jurejur.* Auffer. *dec. Tholoſ.* 280. Dec. *conſ.* 209. *nu.* 5. Navar. *in cap. accepta. oppoſ.* 10. *verſ. quinto fundatur. de reſtit. ſpol.* Burlat. *conſ.* 72. *n.* 23. *vol.* 1. Brunell. *de ſponſal. & matrim. concluſ.* 18. *num.* 7. Menoch. *conſ.* 2. *n.* 170. *vol.* 1. Socin. jun. *conſ.* 77. *num.* 20. *vol.* 1. quia coacta voluntas eſt voluntas. *L. ſi mulier.* §. *ult. ff. quod met. cauſ.* & probatur *ex cap. ad audientiam. quod met. cauſ.* tum quia juramentum ſuper reſignatione Beneficii metu factum valet, *cap. ſi vero. de jurejur.* Pariſ. *de reſign. lib.* 13. *q.* 2. *num.* 8. quamvis contrariam ſententiam, quod imo contractus metu celebratus gravi & cadente in conſtantem virum, ſit nullus ipſo jure, tenuerit Covar. *de ſponſal.* 2. *par. cap.* 3. §. 5. *num.* 1. & alii. Idem dicendum eſt de reſignatione doloſa. Pariſ. *loc. cit. quaeſt.* 3. *per tot.* qui quidem dolus utpote in animo conſiſtens, & difficilis probationis, probari poteſt conjecturis, & præſumptionibus etiam levioribus. Maſcard. *de prob. concluſ.* 530. *num.* 4. & DD. apud Pariſ. *l. c. n.* 22. & 23.

154 Quæres ſecundo, quid dicendum de reſignatione facta poſt ſpolium? Reſpondetur, quod ſit nulla, & reſignans poſt ſpolium ſit reſtituendus. Rota poſt Innoc. *dec.* 6. *de renunt. in antiq.* gl. *in cap. ſolicite.* Ant. de Butr. Abb. *n.* 6. & 8. Berous *n.* 17. *de reſtit. ſpol.* Menoch. *de recuper. rem.* 1. *num.* 263. & 272. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1321. Rota *in Meliten. Abbatiae coram Rubeo* 22. *Jan.* 1557. quia non dicitur ſponte reſignare, qui renuntiat ſpoliatus, & hæc eſt præſumptio juris, contra quam non admittitur probatio, *cap. is, qui fidem. de ſponſal.* Ant. de Butr. *in cap. ſuper hoc. nu.* 6. & 23. *de renunt.* & ibi Abb. *num.* 9. & *in cap. ad aures. a num.* 3. & *in cap. Abb. n.* 19. *quod met. cauſ.* quod procedit, quamvis reſignatio fuiſſet jurata, quia adhuc debet reſtitui. Rota *dec.* 18. *verſ. praemiſſis non obſtat. de reſtit. ſpol.* quia juramentum præſumitur vi, aut metu extortum. Limit. ſecundum aliquos, ſi reſignatio poſt ſpolium fuit facta coram Judice competente, ut tenet Pariſ. *de reſign. lib.* 13. *quaeſt.* 5. *num.* 21. qui multos alios citat. Rebuff. *in prax. tit. de vi in reſign. num.* 4. Abb. *in d. cap. ſolicite. num.* 10. *de reſtit. ſpol.* Rota apud Achill. de Graſſ. *dec.* 328. *in manuſcr.* nec contrarium tenet Menoch. *de recuper. rem.* 1. *numer.* 277.

155 Reſignatio facta poſt ſpolium ſponte abſque vi, & metu, quod valeat, tenent Menoch. *l. c. n.* 267. Abb. Berous, & alii *in d. cap. ſollicite de reſtit. ſpol.* In dubio vero non creditur ſponte quis reſignare poſt ſpolium. Pariſ. *de reſign. l. c. n.* 28. & *ſeq.* Cui tamen reſtitutio propterea denegari non poteſt. Rota *in Abulen.* 29. *Decemb.* 1557. *coram Card. Aldobrandino*, non obſtante quacunque reſignatione etiam ſpontanea poſtea ſubſecuta, ut ait Rota prædicta, quia non videtur renuntiatum actioni ſpolii, niſi expreſſe dicatur. Pariſ *l. c. n.* 34.

156 Reſignatio valet facta etiam poſt ſpolium per Procuratorem conſtitutum ad reſignandum ante ſpolium. Lapus *alleg.* 24. Abb. *in d. cap. ſollicite. nu.* 11. Rebuff. apud Menoch. *l. c. n.* 272. *rem.* 1. *recuperar.* ratio eſt, quia cum ſponte & libere fuerit conſtitutus Procurator ante ſpolium ad reſignandum, reſignatio, licet poſt ſpolium fuerit ſecuta, dicitur libera, & ſpontanea, quia retrotrahitur ad diem mandati. Bald. *in cap. audita. de reſtit. ſpol.* Fel. *in cap. ex parte. num.* 15. *de reſcript.* Pariſ. *l. c. n.* 38.

157 Quæres tertio, an reſignatio facta poſt ſpolium ſit nulla, ita ut concedatur reſtitutio, ſi ſpoliatus diu non fuit conqueſtus. Dicendum, non eſſe nullam, ſed validam, juxta Ant. de Butr. *in d. cap. ſollicite.* Jaſ. *in L. naturaliter.* §. *nihil commune. n.* 56. *ff. de acquir. poſſeſſ.* Menoch. *recuper. remed.* 1. *nu.* 278. quia veroſimiliter dicitur ratum habere ſine metu, quod geſtum eſt, & ita reſignationem eſſe ſpontaneam, quia nemo præſumitur jactare ſuum, ſi metu fuiſſet inductus, conquereretur, juxta *L. cum de indebito. ff. de probat.* quam concluſionem admittit etiam Pariſ. *l. c. num.* 42. ſi reſignatio fuit facta ex intervallo; aut in favorem tertii, & non illius, qui ſpoliavit, & quod conſtet, ſpoliatum diu non fuiſſe conqueſtum, quia durabat cauſa metus, ſed alia ex cauſa; quia durante cauſa metus voluntas ſemper eſt meticuloſa. *L.* 2. *cum ibi not. C. quod met. cauſ.* ubi Bald. Dec. *conſ.* 419. Alex. *conſ.* 48. *lib.* 4. Bart. *in L. ſi ob turpem num.* 7. *ff. de cond. indeb.* Hoſt. *in ſum. de matrim. verſ. qualiter. num.* 16. Anchar. *in cap.* 1. *de deſponſ. impub. in* 6. Abb. *in cap.* 1. *n.* 13. *quod met. cauſ.* Plura de hac materia videri poſſunt apud Menoch. & Pariſ. *ll. cc.*

§. Ultimus.

Miſcellanea Reſignationis.

158 Reſignatio Beneficii facta in manibus Laici eſt nulla juxta ſuperius dicta, *cap. quod in dubiis.* ubi gl. *verb. manum Laicam. de renunt.* Maril. *de irregular. lib.* 3. *cap.* 6. *ſub n.* 12. *verſ. ille etiam.* Pariſ. *de reſign. lib.* 7. *q.* 9. *n.* 7. & 11. quamvis Laicus in Beneficio haberet juſpatronatus, quia fieri debet coram Superiore, qualis non eſt Laicus etiam patronus, & Princeps. *cap. admonet. cap. ult. de renunt.* Barb. *in collect. ad cap. quod in dubiis. n.* 3. Fuſc. *de viſit. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 12. ex qua reſignatione propterea nulla inducitur vacatio, non quidem quoad reſignantem ex ſolo actu reſignationis, niſi a Superiore fuerit admiſſa, cum non ſit in poteſtate Beneficiati ſe pro libitu ſuo liberare ab Eccleſia, cui eſt obligatus ex quaſi contractu acceptationis. Imol. *in d. c. quod in dubiis. num.* 10. & ibidem Compoſtella *num.* 2. & talis reſignatio tantum tenet in præjudicium Reſignantis, ut poſſit ex capite hujus delicti privari beneficio reſignato, quamvis, ante quam a Superiore privetur, non amittat Beneficii proprietatem. Caſtropal. *moral. to.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 6. *p.* 2. §. 2. *ſub n.* 1. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quaeſt.* 14. *num.* 24. & 26. & *quaeſt.* 15. *num.* 44. Biſignett. *dec.* 4. *ſub num.* 2. *verſ. & licet. de renunt.* Caſſad. *dec.* 2. *num.* 3. *eod. tit.* Bich. *deciſ.* 351. Et quamvis per ſubſequentem ratificationem legitimi Superioris convaleſcat reſignatio facta in manibus perſonæ Eccleſiaſticæ inferioris, quia erat propter injuriam facta Superiori invalida, quam Superior poteſt remittere actum ratificando; tamen non ſequitur, quod pariter convaleſcat reſignatio facta in manibus Laici, quæ eſt nulla ipſo jure, uti diſtinxit Hoſt. *in cap. quod in dubiis. num.* 8. & ibi Abb. Ant. de Butr. *num.* 9. *de renunt.* Berous *in cap. ſollicite num.* 16. *verſ. poteſt. & num.* 19. *de reſtit. ſpol.* Donec vero reſignatio a Superiore fuerit admiſſa, & ratificata, reſignatio eſt in ſuſpenſo, & ideo Beneficium reſignatum alteri conferri etiam per electionem non poteſt. Butr. *loc. cit.* ubi etiam Panorm. *num.* 8. *verſ. eſt tamen verum.* Imol. *num.* 13. Pariſ. *l. c. n.* 28. *verſ. ideo inquit.* Mohed. *dec.* 22. *de renunt.* Caſtrop. *mor. to.* 3. *tract.* 17. *diſp.* 3. *p.* 17. *ſub n.* 1.

159 Reſignatio Beneficii patronati facta contradicentibus Patronis facit, ut, ſi contradictio prævenit collationem, illud vacet, nec Reſignanti etiam cum clauſula *non aliter, nec alias &c.* detur amplius regreſſus, ſed in pœnam ingratitudinis poſſint Patroni alium præſentare,

cap. decernimus. 16. *q.* 7. Lother. *de re benef. lib.* 2. *q.* 14. *num.* 75. Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 3. *num.* 34. *&* 35. etiamsi resignatio fuerit facta ad favorem coram Papa. Gratian. *disc. for. cap.* 835. *nu.* 3. Parif. *de resign. lib.* 1. *q.* 3. *num.* 71. *&* 77. Rota *dec.* 152. *a num.* 6. *& dec.* 190. *nu.* 5. *& seq. par.* 5. *recent.* Bich. *dec.* 138. *num.* 23.

160 Resignatio facta lite pendente non impedit, quominus contra Resignatarium lis prosequi possit eo modo, quo potuisset contra Resignantem, ac si resignatio facta non fuisset, juxta Greg. XIII. *Constitutionem* 86. §. 6. *in Bullar. to.* 2. *fol.* 470. ne per resignationes turbari valeat, aut differri litis prosecutio in Beneficiis super proprietate, vel possessione litigiosis, ita ut decreta reportata contra Resignantem possint executioni demandari contra Resignatarium etiam non citatum. Bich. *dec.* 182. *n.* 1. *&* 2.

161 Resignatio, si fuit semel effectuata, incumbit Resignatario onus probandi superveniens impedimentum intrusionis Resignantis. Mant. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 1. *sub n.* 17. Rota *dec.* 399. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* & coram Cavaler. *dec.* 217. *n.* 4. nec potest Resignatarius a resignatione recedere, quamvis Resignans post effectuatam resignationem in Beneficio se intruserit, sed potest agere ad observantiam resignationis. Alex. *in L. cum proponas* 2. *num.* 4. *C. de pact.* ubi Dec. *num.* 7. Ruin. *conf.* 128. *lib.* 5. Pancitol. *conf.* 73. *num.* 8. Seraph. *dec.* 1275. *num.* 1. Rota *dec.* 91. *num.* 4. *in fin. par.* 2. *recent. & in Theatina officius.* 20. *Novemb.* 1615. *coram Card. Verospio.* apud Bich. *dec.* 76. *n.* 2. & animus non recedendi a resignatione desumitur ex continuata possessione. Castr. *in L. si merces.* §. *si vicina. in fin. ff. locat.* Menoch. *conf.* 120. *n.* 28. imo a resignatione effectuata non potest recedi a partibus absque authoritate Papæ.

162 Resignatio facta justo metu non valet, *cap.* 2. *& cap. ad audientiam. de his, quæ vi, & metus caus. fiunt.* Caldetin. *conf.* 1. *de renunt.* Rol. *conf.* 100. *a n.* 112. *lib.* 4. Rota *dec.* 5. *de renunt. in nov. & in Posnanien. Abbatia.* 15. *Jan.* 1646. *coram Celso.* Et dicitur justus metus, si fuit carceratus frater Resignantis. Bich. *decif.* 327. *n.* 3. qui citat Fel. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. sub num.* 99. *vers. & loquuntur. de constit.* Ruin. *conf.* 121. *num.* 3. *lib.* 4. Parif. *de resign. lib.* 13. *q.* 1. *nu.* 158. Dummodo frater non fuerit carceratus ex alia causa, & probetur, quod non fuisset liberatus e carceribus, nisi Clericus renuntiasset. Rota *dec.* 7. *de runt. in nov.* quia contumelia illata fratri nobis illata videtur. Jas. *in L.* 1. *n.* 2. *C. de indic. Viduit. toll.* Parif. *l. c. num.* 159. Surd. *dec.* 101. *n.* 12. Bich. *dec. cit. n.* 5. sive metus fuerit illatus a Resignatario, aut ab alio ejus contemplatione, juxta *L. metum autem.* 9. §. *fin. & L. seq. ff. de eo, quod met. caus.* Dec. *conf.* 219. *num.* 4. *vers. quod illi.* Parif. *l. c. num.* 199. Bich. *ut supra n.* 6. Quod ampliatur, quamvis in litteris fuerit dictum, quod Resignans sponte, & libere resignavit, quia adhuc potest allegari, & probari metus. Ruin. *conf.* 121. *num.* 21. *vers. nec obstat. lib.* 4. Parif. *de resign. d. q.* 1. *num.* 213. *&* 214. quamvis fuerit additum juramentum, quando obtenta fuit absolutio, *cap. si vero.* ubi gl. *verb. meruerunt. de jurejur.* Seraph. *de privil. juram. privil.* 110. *num.* 16. *vers. si ergo velit.* Neque purgatur metus ex acquiescentia Resignantis, donec vivit, qui metum intulit, & durante causa metus ipse metus durare videtur. Dec. *conf.* 219. *num.* 4. Seraph. *decif.* 873. *n.* 4. *&* 5. Ludov. *dec.* 392. *num.* 3. Burat. *dec.* 86. *n.* 27. *& dec.* 205. *n.* 29. Parif. *l. c. n.* 206. Bich. *dec.* 327. *n.* 15.

163 Probatur autem resignatio metu facta ex præcedenti carceratione fratris resignantis, & illius excarceratione statim post præstitum a Resignante consensum, quæ sunt metus extrema. Fel. *in cap. Ecclesia S. Mariæ. sub nu.* 99. *vers. & loquuntur de constit.* Parif. *de resign. lib.* 13. *quæst.* 1. *num.* 158. Rota *dec.* 7. *de renunt. in nov.* Bich. *dec.* 395. *n.* 1. Probatur etiam testibus, ac etiam ex publica voce, & fama, & aliis adminiculis. Cæpoll. *conf. civil.* 2. *n.* 3. *&* 8. Menoch. *de præs. lib.* 3. *præs.* 126. *n.* 22. Seraph. *dec.* 859. *num.* 7. Burat. *dec.* 205. *num.* 18. Item ex litteris carcerati fratris resignantis detenti in carceribus. Item ex protestationibus ante, & post constitutum Procuratorem ad resignandum emissis, quamvis extrajudicialiter, & absente parte fuerint emissæ. Surd. *decif.* 194. *num.* 6. Dec. *conf.* 219. *num.* 2. *post med. vers. & hoc comprobatur.* Ruin. *conf.* 121. *n.* 24. *lib.* 4. Parif. *d. lib.* 13. *quæst.* 1. *num.* 191. & quamvis Resignantis frater fuit carceratus ex alia causa, sufficit, quod retineatur sine spe liberationis, nisi resignatio sequatur. Parif. *l. c. quæst.* 2. *num.* 22. Bich. *dec. cit. num.* 9. *&* 10. Et de metu illato Resignanti cognoscit Ordinarius. *cap. cum venissent. de Jud.* ubi Host. *num.* 1. *vers. Item si quæritur.* Ant. de Butr. *nu.* 5. Anchar. *num.* 5. Berous *num.* 13. Boich. *numer.* 3. Gabr. *conf.* 182. *n.* 14. *&* 15. *lib.* 2. Rota apud Bich. *l. c. n.* 22.

Resignans non tenetur ad solvendas pensiones decursas post dimissum Beneficium. Merlin. *dec.* 478. *n.* 3. *&* 4. Mohedan. *dec.* 1. *de renunt.* Bursat. *conf.* 361. *lib.* 4. Parif. *de resign. lib.* 1. *quæst.* 8. *n.* 1. Mant. *dec.* 273. *n.* 2. Bich. *dec.* 556. *n.* 14. 164

Resignans ante captam a Resignatario possessionem adhuc Beneficium resignatum detinet, quamvis litteræ resignationis fuerint expeditæ. Ita Flores de Mena *var. q. lib.* 1. *q.* 4. *sub num.* 3. Rota *dec.* 138. *n.* 6. apud Ludovif. *dec.* 299. *n.* 6. apud Pennia *dec.* 123. *n.* 12. & apud Merlin. & Bich. *dec.* 556. *n.* 19. 165

Resignans possessionem Beneficii semel captam præsumitur continuasse usque ad resignationem non docto de alterius successiva possessione. Archid. *in cap. Pontifices. num.* 27. *q.* 1. Rom. *conf.* 329. *num.* 11. *&* 12. Alex. *conf.* 33. *n.* 3. *lib.* 1. & Parif. *de resign. lib.* 13. *q.* 5. *n.* 115. Rota coram Ludovif. *dec.* 116. *n.* 9. *& dec.* 407. ubi Add. *n.* 24. Bich. *dec.* 286. *n.* 9. 166

Resignantis obitus infra viginti dies probatur ex fide Parochi, nec non ex confessione Adversarii, ac etiam ex testibus. Rebuff. *de Decim. q.* 2. *sub nu.* 10. Imol. *conf.* 10. *in fin.* Rota *dec.* 700. *n.* 4. *par.* 1. *recent.* Burat. *dec.* 11. *n.* 2. ubi Adden. *n.* 4. Bich. *dec.* 128. *n.* 12. 167

Resignans si moritur intra viginti dies, resignatio, & inde secuta collatio est nulla ob regulam Cancellariæ *de viginti.* quæ locum habet etiam in Resignationibus factis extra Curiam, quia regula loquitur generaliter, & illius ratio utrobique militat. Sarnen. *super eadem Regula. q.* 26. *n.* 4. Rebuff. *in tract. de nominat. q.* 17. *n.* 5. *vers. nec refragatur.* Parif. *de resign. lib.* 12. *q.* 5. *n.* 8. Castropal. *mor. to.* 2. *tract.* 13. *disp.* 6. *p.* 2. §. 3. *n.* 7. Crescent. *dec.* 12. *de renunt.* Rota *in Leodien. Benef.* 25. *Maii* 1640. *coram Cerro.* & procedit etiam in dignitatibus. Sarnen. *loc. cit. q.* 6. *sub n.* 5. Parif. *l. c. lib.* 12. *q.* 3. *nu.* 2. etiam in Beneficiis jurispatr. Castropal. *l. c.* §. 3. *n.* 8. Caputaq. *dec.* 36. *n.* 12. *&* 13. *par.* 3. Bich. *dec.* 331. *a n.* 27. 168

Resignantis confessio emissa ante resignationem nocet Resignatario. Parif. *de resign. lib.* 1. *q.* 16. *n.* 20. Rota *dec.* 390. *n.* 5. *par* 2. *recent.* Adden. ad Buratt. *dec.* 788. *sub n.* 6. *vers. & resignat.* apud Bich. *dec.* 556. *n.* 11. 169

Resignatarius mediante resignatione dicitur subrogatus in jus Resignantis, & ideo tenetur ad purgationem attentatorum commissorum a Resignante. Parif. *de resig. lib.* 1. *q.* 15. *a num.* 41. Rota *in Camerac. Archid.* 13. *Novembris* 1558. teste Card. Palcot. *dec.* 116. *in manuscript.* Lancell. *de attent. par.* 2. *ampl.* 5. *in fin. & par* 3. *cap.* 29. *num.* 103. apud Bich. *dec.* 182. *n.* 7. tenetur justificare titulum resignantis, quia ab eo jus suum metitur, & est fundamentum gratiæ suæ. Ægid. *dec.* 112. Cassad. *dec.* 2. *de caus. propr. & possess.* Mant. *dec.* 68. *num.* 8. Rota *dec.* 309. *num.* 1. *par.* 2. *recent.* Adden. ad Buratt. *decif.* 78. *litt. B.* Bich. *decif.* 253. *num.* 4. sicut etiam tenetur justificare publicationem resignationis, juxta Constitutionem Greg. XIII. Seraphin. *dec.* 1309. quia publicatio est pars resignationis. Mant. *decif.* 68. *num.* 7. Rota *dec.* 190. *num.* 2. *par.* 2. *divers. & dec.* 289. *num.* 23. *&* 24. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 253. *cit. num.* 5. *&* 6. Sicut etiam valorem in litteris expressum. Cassad. *decif.* 73. *num.* 6. *de Jurepatr.* Mandos. *ad reg.* 34. *Cancell. q.* 47. *n.* 2. Sanchez *de matrim. lib.* 7. *disp.* 35. *num.* 25. *ad fin.* Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 7. *n.* 137. Rota *dec.* 69. *n.* 2. *de rescript. in antiq.* quibus non justificatis non potest procedi ad executionem litterarum Apostolicarum, *cap.* 2. *de rescript.* Caputaq. *dec.* 240. *par.* 2. Cæs. de Grass. *dec.* 12. *num.* 1. *&* 4. *de prob.* Burat. *decif.* 18. *num.* 8. *& decif.* 941. *num.* 5. apud Bich. *l. c. num.* 9. *&* 10. Limit. quod Resignatarius non teneatur justificare titulum Resignantis, si hic fuit triennalis possessor. Achill.

dec.

dec. 14. *a n.* 3. *de prob.* Caputaq. *dec.* 27. *n.* 3. *par.* 1. Seraph. *dec.* 316. *n.* 2. Rota *dec.* 51. *n.* 13. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 286. *n.* 8. dummodo de hac triennali possessione constet, juxta *L. prædia. ff. de acquir. poss. L. non idcirco. C. de fide instrum.* vel si constat, quod per plures annos possederit. Cassad. *dec.* 2. *nu.* 4. *de causa possess. & propriet.* Rota *dec.* 418. *num.* 6. *par.* 1. *recent. & in Toletina Benef.* 31. *Maii* 1604. *coram Ortemberge. & in Narnen. Capellania* 8. *Febr.* 1649. *coram Bichio* idem Bich. *dec.* 433. *n.* 9.

171 Resignatarius non acquirit jus irrevocabile ob non factam publicationem, quamvis jus abdicetur a Resignante, & hoc jus resolvitur ob non factam publicationem intra legitima tempora. Caldas *cons.* 71. *sub n.* 20. *vers. item post acceptationem.* Cassad. *dec.* 24. *n.* 6. *super reg. de infirm. & public.* Bich. *dec.* 358. *n.* 18. & resoluto jure Resignatarii ob non factam publicationem Beneficium vacat ab ipsa die resignationis, & Beneficium est reservatum Sedi Apostolicæ. Paris. *de resign. lib.* 11. *q.* 7. *num.* 20. & 34. Lotther *de re benef. lib.* 3. *quæst.* 21. *n.* 26. Bich. *dec. cit. n.* 20.

RESPONSIO.

Praxis Responsionis.

Responsio per verbum *Credo*, vide in praxi *Positionum*.

1 Responsio data positionibus, si fuit concepta affirmative, & est qualificata ita, & tali qualitate, quæ respicit negotium diversum, & diverso tempore gestum, uti in confessione mutui, in qua adest clausula solutionis, potest pro parte acceptari, pro parte repudiari. Boer. *dec.* 243. Magon. *dec. Flor.* 3. Surd. *dec.* 258. Michal. *de posit. cap.* 58. Ecclesia *obs. for.* 63. si vero responsio continet qualitates, modificationes, aut limitationes dependentes, concernentes, aut facientes ad negotium, super quo fuit facta positio, tunc debet vel in totum acceptari, vel in totum rejici. Menoch. *de arbitr. cas.* 93. Maran. *in spec. par.* 6. *tit. de confess. num.* 27. Ecclesia *loc. cit.* Trentacinq. *var. res. lib.* 2. *res.* 3. Jo. Mar. Novar. *in prax. elect. & var. fori, sect.* 3. *qu.* 2. Lancell. *de attent. cap.* 12. *lim.* 2. *num.* 11. Genua *de script. privat. tit. de connex. & separ.* & quænam dicantur connexa, relinquitur arbitrio Jud. Menoch. *de arb. cas.* 5. Michal. *loc. cit. c.* 58. Sic qualitates non possunt a confessione separari, quæ tacite insunt ex natura rei. Uti si affirmasti venditionem pro decem, responsio debet in totum acceptari, vel in totum rejici, quia pretium est de substantia venditionis. DD. cit. & Menoch. *de arbitr. cas.* 251. Præterea si responsio fuit facta sub una verborum structura simul & semel, quamvis respiciat negotium diversum, aut diversi temporis, non potest scindi. Boer. *l. c. & dec.* 339. Caroc. *in tr. juramenti decisivi. q.* 1. *q.* 11. *princ.* Surd. *dec.* 258. Tusc. *litt. C. conclus.* 673. Ecclesia *l. c.* Item si responsio habet illa verba, *& non aliter, nec alio modo.* Michal. & DD. *l. c.*

2 Si vero responsio fuit concepta verbis negativis, Uti *nego, me recepisse mutuum, quod non solverim*, non potest separari ad faciendam responsionem affirmativam. Ita si dixit, *nego me recepisse mutuum, & si recepi solvi.* Boer. & Caroc. *ll. cc.* Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 21. Michalor. & Ecclesia *ll. cc.* quia responsio negativa non potest habere, vel continere affirmativam. Osasc. *dec.* 178. Gabr. *de malef. conclus.* 19. Ita responsio est conditionalis, uti *si mutuasti, solvi:* resolvitur in negativam. *cap. cum venerab.* ubi gl. *de except.* Cæpol. *caut.* 60. Menoch. *d. cas.* 93. *nu.* 20. Limit. si responsioni repugnat Juris præsumptio, pura qualitati responsionis; tunc enim debet scindi. Limit. secundo, si statutum prohibet responsionem qualificatam, quia tunc in odium respondentis, nisi sit persona simplex, habetur pro confesso. DD. apud Ecclesia *l. c.*

RESTAURUM.

Praxis Restauri.

1 Restaurum Colonis ob sterilitatem quando debeatur, vide in praxi *Compensationis.* Ob damnum intolerabile, quando nimirum Conductor deductis expensis citra suam culpam non percipit tot fructus, qui consistunt dimidiatam partem affictus, debet fieri in totum, & non tantum ad ratam. *L. si merces ff. locati.* Surd. *cons.* 34. apud Costam *de portione rata quæst.* 10. *n.* 5. fit etiam ob corrosionem a flumine factam, non vero ob illius inundationem. Costa *l. c. n.* 6. Naua *cons.* 449.

Restaurum non debetur a Locatore pro damno secuto in fructibus recollectis, & repositis, sed tantum in fructibus pendentibus. *L. damnum.* 12. ubi DD. *C. locati.* Bart. *in L. si merces.* 25. *alias* 28. §. *vis major, sub n.* 7. *vers. quandoque Conductor.* 15. *alias* 16. §. *si vis.* ubi Bald. & Castr. *n.* 2. *ff. Locati.* Bald. *in L. licet.* 8. *n.* 2. *C. eod.* Bertachin. *de gabell. par.* 2. *sub n.* 53. Gig. *de pens. quæst.* 62. *n.* 15. Paris. *cons.* 40. *n.* 7. *vol.* 1. Socin. *cons.* 100. *vol.* 1. Ruin. *cons.* 147. *n.* 1. *vol.* 1. Tuschus *in verb. Conductor. concl.* 615. *a n.* 41. Cyriac. *controv.* 49. *n.* 2. nam remissio mercedis fit propter sterilitatem, *cap. propter sterilem de locat. L. si merces.* 25. *alias* 28. §. *vis major. ff. locat. L. licet* 8. *C. eod.* & Conductori incumbit probare, quod non fuerint tot fructus collecti, qui sufficiant. Herculan. *de proban. negativa sub num.* 165. & in faciendo restauro est habenda ratio fructuum totius anni, qui omnes pro uno fructu considerantur, & sufficit, quod colligatur tantum de frumento, quod sufficiat pro pensione, quamvis nihil colligatur de vino, aut de fœno. Bald. *in L. licet.* 8. *quæst.* 9. *n.* 11. *C. locat.* Rimin. jun. *cons.* 40. *n.* 11. Carotius *de locat. in tit. de remiss. merced. quæst.* 1. *nu.* 15. & *quæst.* 8. *n.* 52. Surd. *cons.* 34. *nu.* 22. Cyriac. *controv.* 49. *n.* 8. 2

Restauro non est locus, quando Conductor non est in damno, præsertim si sterilitas unius anni potest compensari cum ubertate alterius. Cephal. *cons.* 104. *nu.* 3. Rimin. jun. *cons.* 810. *n.* 30. Surd. *cons.* 34. *num.* 4. Cyriac. *controv.* 151. *num.* 3. & ad cognoscendum, an Conductor sit in damno, deducendæ sunt prius expensæ factæ a Conductore, & illis deductis postea videndum est, si patiatur damnum in affictu pro quantitate conventa. Bart. *in L. licet* 8. *C. locat.* Ruin. *cons.* 81. *vol.* 1. Rol. *cons.* 86. *num.* 1. *vol.* 3. Et in materia restauri attendendum est, quid fuerit conventum in locatione, & conductione, quia per conventionem dicitur recessum a regulis juris. Peregrin. *cons.* 98. *sub num.* 2. & 8. *vol.* 1. Surd. *cons.* 283. *sub num.* 25. *vers. tertio dico.* Laderch. *cons.* 14. Cyriac. *l. c. a n.* 9. 3

Pactum in locatione de non faciendo restauro quavis de causa dicitur pars pretii, & facit, quod justa dicatur locatio, quamvis aliquid minus de vero pretio res locata fuisset, quia tale pactum succedit loco pretii deficientis. *L. fundi partem* 79. ubi Bald. *ff. de contrahen. empt. L. si venditor.* 6. *in fin. ff. de servis exportan. L. penult. ff. de hered. vel act. vend.* Carot. *de locat. sub tit. de rescind. vend. num.* 14. Cyriac. *controv.* 163. *n.* 26. 4

Restauri exceptio admittitur indistincte etiam contra obligationem in forma Cameræ, quando damnum est intolerabile. Gratian. *disc. for. cap.* 534. *n.* 4. quia exceptio, quæ venit ex natura actus, admittitur in omni judicio. Galles. *de oblig. in forma Cameræ dec.* 105. *n.* 17. cum addit. Zach. *quæst.* 17. *n.* 20. ubi Rota *dec.* 39. *n.* 4. Caroc. *de locat. tutel. de remed. merced. q.* 8. *num.* 114. Cyriac. *controv.* 513. *n.* 22. & *seq.* Dummodo talis exceptio in continenti probetur. DD. cit. 5

Quæres, an restaurum debeat fieri in censu ob sterilitatem fructuum unius, vel plurium annorum, si non fuit promissum? negativam tenent Surd. *cons.* 162. *n.* 16. Rebell. *de oblig. justitiæ. lib.* 9. *q.* 6. *nu.* 12. Felic. de Solis *de censib. lib.* 1. *cap.* 8. *col. penult.* Caroc. *de locat. in tit. de remiss. merced. q.* 8. *n.* 35. *vers. similiter in contrac.* Cenc. *de censib. par.* 1. *cap.* 3. *q.* 2. *art.* 3. *num.* 6. Affirmativam tenet Cyriac. *controv.* 296. qui citat Lud. Bejam. *in cas. conscien. cas.* 25. *per tot.* Lel. Zechius *de usur. cap.* 10. *vers. decima conditio est.* Lud. Molin. jun. *de contract. disp.* 390. *claus.* 4. & *disp.* 391. *claus.* 8. Ugolin. *de usur. cap.* 45. §. 16. Gabr. *cons.* 47. *n.* 2. & 3. *vol.* 2. Gaspar. Ant. Thes. *in quæst. de censu. impressa post tract.* Virgin. Bocacii *de censib. ante n.* 26. *vers. contrariam.* qui testantur de communiori, & veriori, & Cyriac. probat diversis argumentis. 6

Restaurum non habet locum ob sterilitatem, quando fructus tam caro pretio stent, quod sufficere possit ad pensionem. Rol. *cons.* 86. *num.* 8. *vol.* 3. Caroc. *de* 7

locat. tit. de remiss. merced. quæst. 8. *n.* 35. Cyriac. *controv.* 296. *num.* 23. Ubertas vero præcedentium, vel sequentium annorum, licet compensentur sterilitate aliquorum ad evitandum restaurum, dummodo ubertas probetur, & fuerit de tertio pluris fructuum, quam percipi consueverunt. Cyriac. *l. c. num.* 20. qui citat Boss. *de remiss. merc. num.* 25. & 27.

RESTITUTO IN INTEGRUM.

Praxis Restitutionis in integrum,

Restitutio in integrum est extraordinarium Juris remedium reducens ex æquitate naturali læsum Judicis officio in antiquum statum, in quo fuit ante læsionem. *cap. auditis. de restit. in integr.*

§. I.

Quibus competat hoc remedium?

1 Restitutio in integrum est remedium personale minorum, nec transit ad alios, nisi fiat nominatim, & in specie eorum mentio. *L. quod si minor. ff. de minor.* transit tamen ad hæredes secundum Noal. *de transmiss. cas.* 44. *L. non solum. ff. de restit. in integ.* quia minorennitas non est causa propria privilegii, sed læsio. *cap. constitutus*, 8. *de restit. in integr.* Et hoc privilegium minoribus competit, licet contractus, in quo fuerunt læsi, fuerit celebratus cum consensu Patris, Tutoris, vel Curatoris. Porro ætas minoris consideratur de momento in momentum. *L. denique Divus.* 3. §. *minorum. ff. de minor.* Præterea hoc remedium denegatur minoribus, si ante contrahendum obtinuerunt a Principe veniam ætatis. *L.* 1. *C. de his, qui veniam ætatis impetrar.* quia tunc pro majoribus habentur, ne quis authoritate Principis decipiatur; quare nec tunc restituitur in integrum, quando major factus contractum in minore ætate celebratum confirmavit. *L.* 1. & 2. *C. major fact. ratum habueris*, multo minus restituitur in integrum, si finxit se minorem, ut alium induceret ad secum contrahendum, & ita decepit.

2 Restitutio in integrum competit etiam Ecclesiæ læsæ in contractu jure minoris. *cap. auditis.* 3. *de restit. in integr. cap. cum causa.* 8. *de re jud. cap ad nostram. de reb. Eccles. cap.* 1. *de in integr. restit. in* 6. *L. ait Prætor.* §. *non solum. ff. de minor.* Barb. *in cap. requisivit. de in integr. restit.* & *de Jure Eccles. lib.* 2. *c.* 3. *nu.* 185. Morla *in empor. tit.* 5. *q.* 1. *num.* 22. Velasco *de privil. pauper. tit.* 3. *q.* 8. Gumez *var. res. to.* 2. *c.* 14. *n.* 7. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. c.* 1. Gibalin. *de negot. to.* 1. *lib.* 3. *c.* 4. *art.* 3. §. 4. & alii apud Gonzal. *in c. requisivit.* 1. *de in integr. restit.* Ratio est, quia Ecclesia æquiparatur minoribus, & eorum Jure, & privilegiis fruitur. Et non tantum Ecclesiæ, sed etiam hospitalibus, & omnibus piis locis authoritate Episcopi erectis competit hoc privilegium, quia Ecclesiæ æquiparantur, juxta *L. omnia. C. de Episc. & Cler.* Marant. *par.* 6. *spec. aur.* §. *de appell. n.* 90. & alii apud Gonzal. *l. c. num.* 11. *circa medium.*

3 Competit etiam hoc privilegium Reipublicæ. *L. rempublicam. C. de jure Reipubl.* 4. *C. quibus ex causis majores. L. ergo.* 22. *ff. eod. L. illud* 19. *de appellat.* quæ jura, cum generaliter loquantur, non ampliantur tantum Reipublicæ Romanæ, tanto magis, quia cum hoc privilegium competat Legatis Civitatis, juxta *L. legatis. ff. ex quibus causis majores*, intelligi non potest, cur non magis ipsis Civitatibus competere debeat juxta adagium, propter quod unumquodque tale, & illud magis. *cap. cum in cunctis. de elect.* Imol. *in d. c. requisivit.* 13. Berous. *num.* 131. *de in integr. restit.* Oddo *de restit. in integr.* 1. *par. q.* 3. *art.* 9. *num.* 61. Gomez *var. res. to.* 2. *cap.* 14. *num.* 7. & alii apud Gonzalez *l. c.* Et conclusio procedit etiam in Principe utpote capite Reipublicæ, & aliis universitatibus, quæ pariter gaudent privilegio minorum, eo quod istæ eodem modo gubernentur per alios, sicut minores per Curatores.

4 Sed dices, nihil tam naturale est, quam conventiones, & contractus, quibus humana Societas conservatur, observari. *L.* 1. *ff. de pact.* ergo Ecclesia debet observare contractus, & per restitutionem in integrum illos non evertere, Respondetur, quamvis restitutio in integrum, quæ contractus validos rescindit, lædat jus commune, tamen succurrit minoribus læsis, & illis, qui jure minorum fruuntur, quod æquitati, & rationi vel maxime congruit. *cap.* 2. *de in integr. restit.* & æquitate naturali fulcitur, quia naturæ repugnat aliquem locupletari cum jactura alterius. *L. nam hoc. ff. de cond. indeb.* Sed

5 Quæres primo, an in alienatione cum læsione celebrata sufficiat a contrahente cum Ecclesia, vel minore offerri supplementum pretii; an vero contractus, cui intervenit læsio, per restitutionem sit irritandus? priorem partem docent Abb. *in cap. constitutus. de in integr. restit.* Gomez *var. res. to.* 2. *c.* 14. *num.* 9. Bart. & Bald. *in L. si quidem. C. de præd. min.* & alii apud Pinellum *in L.* 2. *C. de bon. mat. cap.* 2. *n.* 21. & probant *ex L.* 2. *C. de rescind. vend. cap. cum dilecti.* 3. *de empt. & vendit.* tum quia tantum præstat restitutio, quantum abstulit læsio. *L. quod si minor.* §. *ult. L. fin. ff. de min.* posteriorem partem tuentur Cynus *in L. si quidem. C. de præd. min.* Castr. *in L. non interest. n.* 4. *C. de his, quæ vi.* Pinell. *l. c. n.* 21. Fulgos. *in L. si res.* 12. §. *si mulieri.* & probant *ex L. quod si minor.* §. *restitutio. ff. de minor. L. patri.* 27. §. *si pecuniam.* & *L. penult. ff. de min.* cum quibus tenet Gonzal. *l. c. n.* 13. ubi respondet contrariis.

6 Porro restitutio Ecclesiæ conceditur etiam contra sententiam latam a Principe, & Pontifice. *c.* 1. & 2. *de in integ. restit. in* 6. *L. ait Prætor.* §. *sed in judiciis* & *in* §. 1. *ult. L. min.* 18. §. 1. *L. etiam.* 29. §. & *L. Tutor.* 47. *ff. de minor.* Oddo *de restit. in integ. par.* 2. *quæst.* 72. Gomez *l. c. n.* 5. Vultejus *de Jud. lib.* 4. *c. penult.* Salgad. *de protect. reg. par.* 4. *c.* 7. *n.* 36. Lancell. *de attent. par.* 2. *c.* 14. *num.* 21. Noguerol. *alleg.* 12. *n.* 38. & alii apud Gonzal. *in c. suscitata* 6. *de in integ. rest.* Covar. *pract. qq. c.* 25. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 41. *n.* 24. quo tamen casu secundum Covar. *l. c.* non impedit executionem. Ecclesia *obs. for.* 173. Et inter causas, ob quas sententia, quæ transiit in judicatum, & jus facit, ac pro veritate habetur. *c. bonæ.* 23. §. *nos igitur. de elect. c. in præsentia.* 6. *de prob.* retractari potest, est restitutio in integrum competens Ecclesiæ.

7 Sed difficultas est, utrum Ecclesia læsa v. g. ob defectum probationis ob editionem instrumenti, ob negligentiam Procuratoris possit petere restitutionem in integrum contra aliam Ecclesiam. Respondendum affirmative. *c. cum ex litteris* 5. *de in integ. restit. c.* 1. & 2. *eod. in* 6. *Clem. un. eod. L. etsi sine.* §. *Item. L. minoribus L. in causa* 19. §. *fin.* & *L. min.* 37. *ff. de minor.* Morla *in empor. tit.* 5. *quæst.* 5. Macerat. *lib.* 1. *var. res. c.* 54. Canis. *in c.* 2. & 3. *de in integ. restit.* Pichard. *in manuduct.* 1. *par.* §. 7. *n.* 4. & alii apud Gonzal. *in c. ceram* 7. *lib.* 1. *decretal. de in integr. restit.* quia quidquid cum minore gestum est, per quod ille fuit læsus, per restitutionem in integrum irritare debet. *L.* 1. *L. ait Prætor. ff. de minor.* & quia una certat de damno vitando, alia de lucro captando, & patet *ex cap. cum venissent de in integr. restit.* Neque refert, quod privilegiatus non utatur privilegio contra pariter privilegiatum, juxta *L. assiduis. C. qui potior. in pign. hab.* quia id procedit in pari utriusque causa, in casu nostro vero dispar est causa, quia una agit de lucro captando, alia de damno vitando. *L. verum* §. *fin. ff. de minor.* Et quod diximus de Ecclesia contra Ecclesiam, procedit pariformiter de minore contra minorem.

8 Restitutio semel denegata amplius peti non potest, ut puta, si Judex decrevit restitutioni locum non esse, contra quod decretum non potest minor, aut Ecclesia restitutionem petere. Morla *l. c. tit.* 5. *q. ult.* Gamma *dec.* 320. Cabedo *dec.* 114. Donell. Oswald. *lib.* 1. *decret. in c. Beneficio. de in integr. restit.* Ratio est, ut evitentur circuitus, & ambages in judicio, juxta *L. Dominus. ff. de condict. indeb. Clem. auditis. de rescrip.* & finis litibus imponatur. *c. finem. de dolo & cont.* Oddo *de restit. in integr. q.* 16. *art.* 1. *num.* 11. *par.* 1. sicut semel jam data super eodem negotio, vel articulo non est amplius concedenda. *L. fin. C. si semper rest. in integr.* Ciarlin. *controv. for. c.* 215. Oddus *d. par.* 1. *q.* 16. *art.* 8. *a num.* 34. sive malitiose

se

se gesserit, sive non. *conf.* 436. Maurit. *de restit. in integr. q.* 258. secus super diversis articulis, quod autem semel denegata amplius peti non potest, probatur, quia vel fuit denegata juste, vel injuste? si juste, nulla potest prætendi læsio, & ideo nec restitutio, si injuste, habet remedium appellationis, quod cum sit ordinarium, facit cessare extraordinarium restitutionis in integrum. *L.* 2. *&* 3. *C. si sæpius.* quamvis vero tunc restitui non possit ad totam causam, restitui tamen potest ad appellandum post lapsum terminum a denegata restitutione. Vivian. *in rationali juris c. Beneficio* 10. *de in integr. restit.* P. Anacletus Reiffenstuel *lib.* 1. *tit.* 41. §. 2. *n.* 41.

9 Quæres, an restitutio in integrum competat etiam bonis Clericorum? Respondetur non competere. Ita Fagnan. *in* 1. *Decretal. c. consuetudinis.* 30. *de consuetudine*. Abb. *in c. S. Maria n.* 7. ubi Felin. *nu.* 10. *de constit.* Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 4. *num.* 2. *& seq.* Neque refert, quod bona Ecclesiarum hoc habeant remedium, quia ab istis ad bona Clericorum non valet argumentum, quia bona Ecclesiarum sunt deputata ad succurrendum pauperibus, & cultus Divini augmentum, bona vero Clericorum deputantur ad usus Clericorum pro eorundem arbitrio, & ad Consanguineos, & hæredes, sermo est de bonis patrimonialibus Clericorum.

§. II.

Quibus ex causis minores restituantur?

10 Restitutio in integrum præsupponit, & necessario requirit læsionem, & non quamcunque, aut modicam, sed gravem. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 3. *num.* 11. gl. *in cap. vers. detrimentum. de in integrum restit. c. penult. de rebus Ecclesiæ non alienan.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 105. *&* 135. Riccius *in prax. par.* 3. *res.* 566. *L. ait Prætor.* 7. §. 1. *&* 8. *ff. de minor.* Tiraquel. *de retract. gl.* 12. *num.* 4. Faber. *in C. de restit. min. definit.* 10. Olea *de cessione Jur. tit.* 3. *q.* 2. Zipæus *lib.* 1. *de jurisdict. c.* 31. Giurba *dec.* 78. *num.* 6. Fontanell. *dec.* 47. *n.* 16. & alii apud Gonzal. *in lib.* 1. *decretal. in cap. constitutus.* 8. *de in integr. restit. num.* 12. quamvis in contractu Ecclesiæ intervenerit beneplacitum Apostolicum. Ciarlin. & Riccius *ll. cc.* etiam contra præscriptionem quadraginta annorum ex capite *ignorantiæ justæ*, sed *probata.* Turricell. *de alienat. bonorum Ecclesiæ. cap.* 29. ubi Rota. Achil. *dec.* 6. Cassad. *dec.* 1. *de restit. in integr.*

11 Quod diximus de restitutione in integrum ex causa ignorantiæ probabilis, quod competat Ecclesiæ contra præscriptionem, procedit etiam in Minoribus quibuscunque etiam contra præscriptionem longissimi temporis, etiam in quadragenaria, dummodo ignorantia fuerit justa, & probabilis. Oddo *de restit. in integr. q.* 63. *par.* 2. Rota apud Marescot. *lib.* 1. *var. res. c.* 16. *& lib.* 2. *cap.* 57. Rubeus *in annot. ad dec.* 3. *par.* 3. *recent.* Turricell. *de reb. Eccles. non alien. cap.* 29. apud Ludovis. *dec.* 425. *n.* 11. Bich. *dec.* 6. *a num.* 43. secus si ignorantia sit crassa, & supina. Rota apud Bich. *dec.* 6. *n.* 43. vel scientia præsumi possit ex conjecturis, etiam remotis. Add. ad Buratt. *dec.* 404. *n.* 8. Turricell. *l. c. n.* 6. & ignorantia debet ex omni parte excusabilis esse, Bich. *l. c. num.* 44. *& dec.* 18. *num.* 14. *& dec.* 31. *num.* 15. Et dummodo restitutio petatur ex justis causis, puta ex læsione. Turricell. *l. c. n.* 8. *& seq.* quia restitutio absque læsione non datur. Cavaler. *dec.* 94. *num.* 2. Duran. *dec.* 323. *n.* 2. Duran. *dec.* 310. DD. cit. Læsio vero non tantum debet considerari respectu rei, quæ præscribitur, quia hoc modo semper daretur restitutio; quia omnis præscriptio lædit, sed habita ratione ad totum patrimonium, veluti si, dempta re præscripta parum, aut nihil superesset Ecclesiæ, seu minori, contra quem præscribitur. Achil. *de restit. in integ. dec.* 6. *n.* 3. Verall. *dec.* 151. *par.* 2. Rota apud Turricell. *l. c. n.* 18. Bich. *dec.* 346.

12 Ut tamen hæc restitutio concedatur, requiritur, quod petatur intra quadriennium, quod incipit currere a die scientiæ. Bich. *dec.* 31. *n.* 16. adeo ut per centum annos ignorans jus suum adhuc sit intra tempus petendi restitutionem. Turricell. *l. c. n.* 12. quod procedit etiam in causa prophana. Ecclesiæ tamen datur restitutio, etiam post lapsum quadriennium, si fuit enormissime læsa. gl. fin. ubi DD. *in cap. penult. de reb. Eccles. non alien.* gl. *in c.* 1. *de restit. in integr. in* 6. Cassad. *dec. un. de empt. & vend. n.* 5. & plures apud Turricell. *l. c. n.* 30. præsertim si sententia esset notorie injusta. Add. ad Buratt. *dec.* 404. *num.* 9. Ratio vero horum omnium est, quia præsumptio fuit introducta in odium negligentis. Gabr. *de præscript. conclus.* 1. DD. apud Sperell. *dec.* 135. In Beneficialibus vero post quadriennium non conceditur amplius restitutio. Rota apud Put. *dec.* 59. *n.* 2. *lib.* 1. *& dec.* 370. *num.* 1. *lib.* 2. tum quia Clericus non gaudet privilegiis, quibus gaudet Ecclesia, tum quia Ecclesiæ datur restitutio post quadriennium ex capite enormissimæ læsionis, Clericus vero, quamvis doceat de bono jure, non dicitur enormiter læsus, cum nullum patiatur damnum, sed potius lucrum, quod non erat radicatum, dicatur amittere. Achil. *de restit. in integr. decis.* 10. *n.* 2. quia vero læsionem allegant incumbit onus probandi, ideo debet probare, cum hac tamen differentia, quod ad effectum obtinendi audientiam, & commissionem, & causæ introductionem in judicio restitutionis sufficiat semiplena probatio, ac summaria dando fumum læsionis; si vero causa restitutionis est jam introducta, & petitur restitutio ad effectum rescindendi contractum, vel retractandi sententiam, & rem judicatam, tunc læsio debet plene, & concludenter probari per probationes luce meridiana clariores. Bellam. *dec.* 38. *vers. præterea.* Buratt. *dec.* 323. *n.* 4. *&* 5. Add. ad Buratt. *dec.* 126. *n.* 15. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 459. *n.* 11. præsertim si restitutio petatur adversus tres sententias conformes, vel ubi agitur de revocanda restitutione. Buratt. *decis.* 323. *numer.* 6. *&* 7.

Ignorantia tamen præsumpta non sufficit; quia licet ignorantia in dubio præsumatur. *L. verius. ff. de probat. cap. præsumitur. de R. J. in* 6. quando tamen ignorantia est fundamentum intentionis agentis uti petendæ restitutionis, plene debet justificari. Felin. *in cap. vigilanti. de præscript.* Rota coram Cavaler. *dec.* 151. neque sufficit illam probare juramento, uti defendit Magon. *dec. Lucen.* 77. ubi Add. *litt. D.* Imo ob scientiam Tutoris denegatur restitutio. Rubeus *in annot. ad Rotam* 3. *par. recent. dec.* 3. *num.* 75. argumento *L.* 3. *ff. de leg.* 3. *& L. si Tutores. ff. de administr. tutel.* Natta *cons.* 492. *num.* 6. quando vero ignorantia nullo velamine obscurari potest, aut obfoscari, omnino venit concedenda. Imo etiam ratione juris dubii, & intricati dari debet, cum illud æquiparetur errori, & ignorantiæ facti. Din. *cons.* 5. *num.* 9. & Rota apud Rubeum *l. c.* Exempla probabilis, & legitimæ ignorantiæ vide apud Pinell. *in auth. nisi triennale. n.* 60. *C. de bon. mater.* Marescot. *var. res. lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 2. Gratian. *disscept. for. cap.* 118. *num.* 5. Osasc. *dec.* 115. 13

Et quamvis sententiam, quod ex capite ignorantiæ non detur restitutio adversus præscriptionem quadragenariam, defendat Fachin. *lib.* 1. *controv. jur. cap.* 69. & multi apud ipsum contra communiorem, negans præscriptionem fuisse inductam in odium negligentis; sed ne dominia rerum maneant in suspenso, juxta *L.* 1. *ff. de usucap.* tamen contraria, quod restitutio ex cap. ignorantiæ contra præscriptionem detur, fuit usu recepta ab omnibus ferme Tribunalibus, & Rotis, quæ pro restitutione judicarunt. De consilio Neapol. testatur Afflict. *dec.* 329. de Bononien. Rota testatur Benintendius *dec.* 69. *& dec.* 71. de Rota Lucen. testatur Jos. Ludovic. *dec.* 49. de Senatu Catalauniæ testis est Fontanella *dec.* 154. de Senatu Pedemont. est testis Osasc. *dec.* 69. *n.* 16. de Senatu Gratianopol. est testis Guido Papa *dec.* 24. *n.* 2. de Camera Spirensi est testis Gail. *lib.* 2. *obs.* 19. *n.* 18. de Rota Romana est testis Paul. Rubeus. Et præter citatos DD. tenent Balb. *de præscript.* 4. *par. princ. fol. mihi* 84. *n.* 9. ubi ex Bald. *in L. fin. C. de præscript.* notat, quod duplex est ignorantia facti, quarum una non tollitur negligentia, v. g. ego scio fundum esse meum, sed ignoro ipsum possideri per tertium; sum in negligentia non eundo ad fundum, & illius possessionem naturalem, & ita cursu longi temporis amitto possessionem civilem, quam habebam. *L. si de eo.* §. *si forte. ff. de acquir. possess.* & tunc ignorantia non est justa ad obtinendam restitutionem; alia est ignorantia facti, quæ impedit negligentiam, e. g. ignoro rem aliquam esse meam, quæ est mihi legata, & ignoro legatum, isto 14

casu

c.su licet error non impediat præscriptionem ipso jure, tamen ex cap. errotis, & ignorantiæ excludentis negligentiam dat beneficium restitutionis contra præscriptionem ex clausula generali, *si qua mibi causa*. *L.* 1. §. *si quis propter. ff. de itin*.

15 Præterea hæc sententia est justissima, & nititur æquitate naturali. *L. denique*. *L. nec utilem. ff. ex quib. caus. maj*. & quia præscriptio repugnat æquitati naturali. gl. *in L.* 1. *ff. de negot. gest. & est impia, & iniqua*. Rota coram Merlin. cit. a Rubeo *in annot. cit*. Petra *de fideicom. quæst*. 13. *num*. 261. & cum restitutio sit favorabilis, in dubio est concedenda, & inhumanam vocat negationem restitutionis. Rota coram Cavaler. *dec*. 141. quia ignorantem pœna affici iniquum est, & jura non tolerant, ut quod nostrum est, sine facto nostro nobis auferatur. *L. id quod nostrum est. ff. de R. J*. Rota coram Dunozeto, quam citat Rubeus *l. c. num*. 15. *&* 16. & contrarium esset violare fidem publicam, & aperire viam fraudibus. Et justitiæ præcipuum fundamentum est cuique tribuere jus suum. §. *Juris præcepta*. *Instit. de Jure & just*. Ignorans enim non negligit, non renuntiat, non contemnit, non delinquit, non ratificat, qua jure ergo illi auferatur, quod suum est.

16 Neque movent fundamenta. Thes. *dec*. 134. *a n*. 5. in contrarium, quibus respondet Trentacinq. *var. res. vol*. 1. *lib*. 2. *tit. de restit. in integ. res*. 2. *a n*. 2. non primum, & quidem principale, quod præscriptio currit contra ignorantes, & præscribens est secutus; nam respondetur hoc verum jure ordinario, secus extraord. & quamvis præscriptio currat contra ignorantes, inde non infertur, quod ignorans non possit restitui contra illam. Car. de Grass. *de except. except*. 34. *per totam*. Oldo *de restit. in integr. par*. 1. *quæst*. 8. *nu*. 13. *& seq*. Minus probat aliud motivum, quod si daretur restitutio in integrum, dominia rerum semper manerent in suspenso, & essent incerta contra *L. bono publico. ff. de usucap*. Respondetur enim dominia rerum semper fore certa; nam semel Dominus semper est Dominus, nisi ex facto suo desinat esse talis. *L. ei qui solvendo in fin. de hered. instit*. & is Dominus, contra quem præscribitur, non amittit dominium, quia lex est semper certa eorum, quæ sunt in rerum natura. *L. cum ad præsens. ff. si cert. pet*. Petra *de fideic. q*. 14. *num*. 275.

17 Limitatur notanter conclusio primo, si contra ignorantem adesset præsumptio scientiæ, quia tunc non esset concedenda restitutio in integrum. Fel. *in cap. vigilanti. lim*. 3. quia quando quis fundat intentionem suam in juribus antiquis, & instrumentis, quæ habuit continuo apud se, & in suo arbitrio, non potest allegari justa ignorantia, nam quilibet præsumitur scire facultates sui patrimonii. *L. quisquis. C. de rescind. vend*. Lim. 2. quando in contrarium militat præsumpta scientia, ut in conjunctis, qui præsumuntur scire facta conjunctorum. *L. octavi ff. de in integr. restit*. Bart. *in L.* 1. *ff. si cert. pet*. Bald. *de præscript*. 4. *par. quarta princip. fol. mihi* 84. *retro*.

§. III.

Corollarin ad §. secundam.

18 Ex dictis sequitur primo, quod restitutio competit minori non tantum ob damnum passum, sed etiam ob lucrum cessans, sicut etiam Ecclesiæ. Abb. *in cap. constitutus de restit. in integ*. Pirhing. *lib*. 1. *tit*. 41. §. 2. *n*. 8. *L. ait Prætor*. §. *hodie*. *& L. non omnia* 44. *ff. de min*.

19 Sequitur secundo, quod restitutio in integrum datur adversum sententiam, & hæc suspendit executionem sententiæ. *cap. substituta de restit. in integr*. Covar. *pract. quæst. cap*. 15. Mynsing. *obs*. 48. *cent*. 1. *& obs*. 80. *cent*. 6. Lancellot. *de attent. par*. 2. *cap*. 18. Thes. *dec*. 181. præsertim si fuit petita ante intentatam executionem. Ecclesia *obs. for*. 174. & ibi DD. sup. cit. quamvis probatio læsionis requireret altiorem indaginem. DD. ut supra. & Oddo *de restit. in integr. q*. 43. maxime si restitutio competeret de jure communi, & non tantum ex privilegio. Et impedit executionem etiam contra tres sententias conformes. DD. apud Fachin. *lib*. 12. *controv. Jur. c*. 10. licet executio ante restitutionem fuerit petita. Fachin. *l. c. cap*. 19. Cassad. *de restit. in integr. dec*. 1. Ludovis. *dec*. 458. *n*. 8. ubi Beltramin. Turricell. *de reb. Eccles. non alien. cap*. 29. Etiam contra sententias, quæ in judicatum transiverunt, quarum executionem suspendit, dummodo saltem summarie doceat de aliqua causa, propter quam dicatur læsus, & in continenti det fumum læsionis. Mascard. *de prob. conclus*. 1280. Oddio *de restit. in integr. q*. 43. Ecclesia *obs. for*. 174. Pax Jord. *de re Jud. lib*. 14. *tit*. 29. *nu*. 43. Scaccia *de appell. q*. 19. *rem*. 2. *conclus*. 3. *n*. 64. Covar. *pract. qq. cap*. 25. *n*. 1. *vers*. 12. Lim. in restitutione gratiosa. Pax Jord. *l. c. nu*. 68. quid si autem executio jam fuerit cœpta, suspenditurne pendente judicio restitutionis in integrum? Respondetur, non suspendi. Rota apud Put. *dec*. 10. *de restit. in integ*. Cæs. de Grass. *dec*. 1. *n*. 14. *eod. tit*. Seraph. *dec*. 777. *n*. 12. Rota *recent. dec*. 379. *n*. 2. Beltramin. apud Ludovis. *dec*. 458. *n*. 10. Dicitur autem cœpta executio, si fuerunt decretæ, & relaxatæ executoriales, seu mandatum. Rota *dec*. 545. *n*. 5. *& dec*. 138. *n*. 2. *par*. 2. *recent. & in Pampilonen. Benef. de Zaffala*. 7. *Aprilis* 1617. *coram. Dunozeto*. Marches. *de commis. to*. 1. *fol*. 398. *n*. 19. Non sufficit tamen, quod in sententia fuerit decretum, & relaxatum mandatum, quia iste esset modus impediendi restitutionem. Beltramin. *l. c.*

Restitutio in integrum datur minori adversus privationem ob contraventionem voluntati Testatoris, sicut etiam Ecclesiæ, dummodo delictum non consistat in faciendo, sed in non faciendo, & absit dolus, ac error probabilis intervenerit. Fusar. *d. substit. q*. 585. Bonac. *de contract. disp*. 3. *q*. 5. *p. ult*. Oddus *de restit. in integr. quæst*. 82. *art*. 6. 20

Porro restitutio in integrum minori tantum competit pro rata læsionis. *L.* 1. *C. de sent*. Bart. *in L.* 1. *C. si adversus rem jud*. Menoch. *de arbitr. lib*. 2. *cap*. 75. Mascard. *de prob. conclus*. 1273. sive minor sit actor, sive Reus. Laderch. *cons*. 108. *n*. 4. Costa *de port. rata. q*. 126. ut si minor immoderate dotavit; tunc reducitur ad congruam dotem. *L. si ex causa. ff. de minor*. etiam respectu majoris. Item vendidit cum pacto luendi; tunc restituitur pro rata temporis decursi. Cravetta *cons*. 201. Thes. *dec*. 103. Oddo *de restit. par*. 2. *q*. 86. Sudrd. *dec*. 4. Costa *l. c.* 21

Item datur restitutio in integrum minori ad adeundam hæreditatem. Ciarlin. *controv. for. cap*. 136. Oddo *de restit. in integr. par*. 2. *quæst*. 63. Galganet. *de tutel. lib*. 2. & diximus in praxi *Minorum*. Item adversus malam inventarii confectionem, an vero prosit ad gaudendum beneficio Legis, & inventarii, vide Pajatell. *exped. & annot*. 72. *n*. 6. affirmantem, posse restitui ad illud de novo conficiendum Oddo *l. c.* 22

Restitutio in integrum nunquam intelligitur sublata, nisi de illa expressa, & specialis fiat mentio, quamvis hæc requirat altiorem indaginem. Covar. *pract. quæst. cap*. 25. Lancell. *de attent. cap*. 18. & DD. cit. 23

Restitutio datur minori contra transactionem quamvis validam, si non fuit illi expediens ad eam devenire. Bald. *in L.* 1. *num*. 1. *C. si adversus transact*. Oddo *de restit. quæst*. 66. *art*. 4. *per. totum. & sub num*. 23. Berous *cons*. 32. *nu*. 40. *vol*. 2. Decian. *cons*. 16. *num*. 38. *& cons*. 10. *num*. 73. *vol*. 5. Gozzadin. *cons*. 44. *n*. 12. Cyriac. *controv*. 562. *num*. 46. 24

§. IV.

An Restitutio competat etiam aliquando Majoribus, & a quibus petenda?

Restitutio in integrum concessa minori prodest etiam majori communem causam cum illo habenti, si causa est individua, secus si est dividua. *gl. fin. in L. un. C. si in communi*. ubi Bart. allegans etiam *L. si communem. ff. quemadmodum servitutes omittantur*. gl. *in cap. ult. de jurepatron. in* 6. Hinc competens minori adversus lapsum temporis, competit etiam majori, qui non juravit, convasallo, si feudum est individuum, secus, si est dividuum. *L. si communem. ff. de servit. amit*. Schrœder. *de feud. par*. 6. *cap*. 2. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap*. 58. 25

Restitutio in integrum adversus lapsum fatalium datur etiam majori ex rationabili causa rationabilis impedimenti. 26

zi. Ciarlin. *controv. for. cap.* 134. *n.* 33. *L. non enim ff. ex quib. caus. major.* Oddo *de restit. in integr. par.* 1. *quæst.* 13. *art.* 6. *num.* 21. *vers. & ratio est.* Unde major contra rem judicatam ob instrumenta noviter reperta, & ea justa causa, & probabili ignorantia non producta restituitur in integrum. Innoc. Jo. And. Bald. & Panormit. *in cap. ultra tertiam. de testib.* Oddo *de restit. in integr. q.* 72. quamvis contrarium teneat Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur.* 51. *ex L.* 1. *ff. ex quib. caus. major.* Hinc sententia potest retractari propter testamentum noviter repertum. Fachin. *l. c. cap.* 52. & 53. Et contra sententiam, quæ transit in judicatum, non conceditur, nisi constet de illius injustitia. Castr. *in L. fin. num.* 5. *ff. in quib. caus. in integr. restit.* Rota coram Seraph. *dec.* 1238. *num.* 4. & *dec.* 329. *num.* 1. *dec.* 731. *num.* 1. *par.* 2. *recent.* Multo minus conceditur ex negligentia Procuratoris in appellando, quia pars adversa sibi imputare debet, quod negligentem Procuratorem constituerit. *L.* 1. §. *fin. ff. quando appell. sit.* Alex. *cons.* 95. *num.* 7. & 11. *lib.* 2. Cephal. *cons.* 185. *a num.* 42. Lancell. *de attent. lite pend. appell. par.* 2. *cap.* 14. *num.* 2. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 573. *n.* 13. Rota *dec.* 127. *nu.* 2. *par.* 3. *divers.* apud Merlin. *dec.* 362. *n.* 3. & *dec.* 33. *per totam.* Bich. *dec.* 204. *n.* 1. Gratian. *disc. for. cap.* 762. *n.* 18. Buratt. *dec.* 323. *n.* 2.

27 Contra sententiam prætextu injustitiæ petenda est apud Principem. Ecclesia *obs. for.* 175. sicut etiam contra sententiam, quæ fecit transitum in judicatum. Oddo *de restit. in integr. q.* 32. *n.* 28. Ecclesia *obs. for.* 176. si detur tantum ex gratia, si vero detur ex Juris dispositione, peti debet apud Judicem illius, contra quem illa petitur, quia petens restitutionem in integrum est velut Actor. Abb. *in cap.* 1. *n.* 18. *de restit. in integr.* Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 4. P. Pithing *lib.* 1. *Decretal. tit.* 41. §. 7.

28 Restitutio in integrum ex miserationis causa a solo Principe concedi potest, qui ex certa scientia potest tollere jus tertio quæsitum. gl. *in cap. constientus. de Relig. domib.* cum causa tamen, & non aliter. *L. duo fratres ff. de pæn. L. Imperatores.* ubi Alex. & Imol. *ff. de re jud.* Bart. *in L.* 1. *C. de condict. indeb.* Abb. *in cap. suborta de re jud.* Gabr. *de restit. in integr. conclus.* 2. Tusc. *litt. R. conclus.* 278. Pax Jord. *de re Jud. lib.* 14. *tit.* 29. *nu.* 20. Scaccia *de appell. quæst.* 19. *rem.* 2. *n.* 27.

29 Restitutio in integrum non per viam gratiæ, sed ex justitia, uti absolutio a delicto, propter quod aliquis fui condemnatus, non tantum facit recuperare bona confiscata, sed etiam bona medio tempore alii concessa; quia per restitutionem actus causa acquisitionis penes tertium redit ad non causam, & cessante causa cessat effectus. Peregr. *de jure fisci. lib.* 5. *tit.* 2. Capon. *disc. for.* 395. Et in tali sententia restitutoria debent citari possessores bonorum. Tondut. *qq. civil. quæst.* 42. *n.* 12. Et ita dic de eo, qui fuit restitutus ad officium. Capyc. Latro *dec.* 62. Franc. *dec.* 213. Latrea *alleg. fiscal.* 43. Capon. *l. c.*

30 Restitutio in integrum ex causa Principis quamvis non faciat recuperare bona alienata a fisco, tamen facit recuperare pretium illorum. Bart. *in L. ult. C. de sent. poss.* Oddo *de restit. in integr. par.* 2. *quæst.* 99. Peregr. *de jure fisci. lib.* 5. *tit.* 2. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 18. quod non recuperet etiam pretium, defendunt Gomez *de delict. cap.* 13. Clar. *in* §. *fin. q.* 59. Farin. *de inquis. q.* 6. Gail. *de pace publ. cap.* 19. Rota vero apud Rubeum *dec.* 449. *to.* 2. *par.* 5. *recent.* decidit pro priori sententia, quam citat Capon. *disc. for.* 396.

31 Restitutio in integrum ex causa justitiæ, aut quæ debetur de jure, & non tantum ex gratia, non potest ab Ordinario dari contra Decretum Superioris, quia talis restitutio rescindit sententiam, sententia vero Superioris non potest rescindi ab inferiore. Abb. *in cap. cum ex litteris. notab.* 3. *n.* 3. *de restit. in integr.* Specul. *de restit. in integr.* §. *videndum n.* 4. Oddo *l. c. q.* 32. *a n.* 131. Scaccia *l. c. rem.* 2. *n.* 31. Paa Jord. *l. c. n.* 26.

32 Judex ordinarius a Quo, potest ante sententiam definitivam restituere læsum adversus id, quod male actum est coram se, ita ut coram Judice ad Quem talis restitutio peti nequeat, quia priusquam fuit appellatum, causa non deciditur devoluta ad Judicem ad Quem.

§. V.

In quibus detur Restitutio in integrum?

Plures sunt casus, in quibus datur restitutio ex edicto, & privilegio minorum, quamvis minores non sint, per æquiparationem, cujusmodi sunt furiosi, prodigi, quia furiosi æquiparantur minoribus. *L.* 1. *ff. de jur. fur. cum simil.* Bald. *in L.* 2. *Cod. de jur. fur.* Oddus *de restit. in integr. par.* 1. *q.* 3. *art.* 1. Everard. *in sua cent. in loco a min. ad fur. vers. Item secundo.* Limit. in illis, qui sunt perpetuo furiosi, & prodigi notorii, quibus propterea bonis est interdictum. Oddus *l. c.* Idem dicendum de mutis, surdis, qui egent aliena administratione. Oddus *l. c. art.* 2. qui citat Socin. jun. *in L. n.* 3. *ff. de V. O.* Item de miserabilibus personis, & senibus, qui repuerescere incipiunt, juxta Rebuff. *super constit. regni Franc. tit. de sent. prioris. art.* 3. Intellige Collegium miserabilium personarum, non vero personas miserabiles in particulari, quibus subvenitur ratione paupertatis, non vero ex edicto minorum. 33

Conceditur etiam restitutio in integrum ex edicto majorum ex duabus principalibus causis, puta ex causa absentiæ, & ex causa quavis alia justa. Et quod attinet causam absentiæ, si agatur de restitutione præsentium contra absentes, quælibet absentia sive justa, sive injusta, conceditur restitutio, si vero agatur de restitutione absentium contra præsentes, non omnis absentia pro restitutione attenditur, sed tantum justa. Oddus *de restit. in integr. quæst.* 5. *art.* 5. & *art.* 6. ubi explicat diversos modos absentiæ, uti per mortem, ante nativitatem, per distantiam locorum, & similes modos, ad propositum tamen quinque sunt absentiarum genera, primo necessaria, & probabilis, uti milites. secundo necessaria, & improbabilis, qualem habent relegati. tertio probabilis, sed non necessaria, qualis est scholarium. quarta nec probabilis, nec necessaria, uti mercatorum. quinta voluntaria, & dolosa, uti contumacium. Jam restitutio non datur propter absentiam ex causa domicilii perpetui, quia restitutiones majoribus non dantur nisi propter impedimentum irreparabile. Oddus *l. c. q.* 6. *art.* 1. quod quidem impedimentum cessat, & reparari posset, si in loco, ubi bona sunt, absens adesset, ubi melius posset rebus suis præesse. Et quamvis militia necessaria pro suo Principe, aut patria præbeat justam causam restitutionis. *L.* 3. *C. de restit. milit.* uti etiam voluntaria pro suo Principe, aut patria suscepta, qualis est in voluntariis, & volonibus, tamen voluntaria pro aliis suscepta non dat justam restitutioni causam. Oddus *l. c. n.* 10. præterea si in expeditione non sunt, & quando restitutio competit militibus, competit etiam eorum uxoribus, quia una caro sunt. 34

Quid dicendum de illis, qui absunt causa Magistratus, Legationis, aut alterius publici ministerii? Dicendum, hanc absentiam præbere justam causam restitutionis. Oddus *l. c. art.* 10. secus dicendum est quoad transfugas. Banniti tamen, & excommunicati beneficio restitutionis non privantur, juxta *L. si qua mulier.* apud Oddo *l. c. quæst.* 7. *art.* 3. quod intellige de illis bannitis, qui non possunt ad libitum in gratiam Principis redire, aut ab excommunicatione absolvi, non vero de illis, qui possunt modicis impensis in patriam reverti, sicut nec relegatus, qui potuit dimittere Procuratorem, & non misit, secus si non potuit mittere, aut misit, sed mortuus est. Cyn. *in L.* 1. *C. de restit. milit.* Oddus *loc. cit. art.* 4. 35

Carceratus propter absentiam restituitur in integrum. *L. succurritur. ff. ex quib. caus. major.* ubi Bart. Bald. & Castr. Bart. *in trac. de carcer. num.* 7. Gig. *de pens. q.* 35. *n.* 4. Oddo *l. c. art.* 5. quamvis carceratus detineatur tantum sub fidejussoribus. *L. nec non ff. ex quib. caus. major.* Imo quamvis ex carcere exire posset, sed non auderet ob timorem pœnæ fracti carceris. Imo restitutio non denegatur etiam illi, qui omnibus impedimentis solutus est, in publicum tamen sine pudore prodire non potest. Bart. *in auth. de his, qui ingred. ad appell. n.* 5. Oddus *l. c. n.* 30. Imo non tantum propter carcerationem propriam, sed etiam propter carcerationem filii, imo si filius fuit datus pro obside, quia tunc pater restitutionis beneficium haberet. Cardin. 36

cons.

cons. 137. Dec. *cons.* 119. *col.* 4. Oddus *loc. cit. quæst.* 7. *art.* 5. *n.* 35. Hinc est, quod si carceratus a Judice scienter citatur, citatio est ipso jure nulla, si vero ignoranter, per restitutionem annullatur. Castr. *in L.* 2. *C. ex quib. caus. major.* & dicitur detentus ad effectum prædictum, qui juravit, e loco non discedere. Guido Pap. *singul.* 437. Imo licet obligasset tantum fidem suam *cap. juramentum.* 22. *q.* 4.

37 Porro prædicta limitantur primo in carceratis ob crimen falsi. Bart. *in L. penult. ff. ad Turpill.* secundo, si carceratio fuit facta ex dolo & ex consensu carcerati, & plures limitationes videri possunt apud Oddum *loc. c. art.* 5.

38 Absentes ex justo metu restitui possunt. Oddus *l. c. quæst.* 6. *& seqq.* ubi quis dicatur justus metus, remittitur Judicis arbitrio. Innoc. *in cap. cum dilectus. verb. mortis. quod met. caus.* Bart. *in L. hæc autem ff. si cui plus quam per Legem Falc.* Paris. *cons.* 5. *n.* 162. *lib.* 4. Oddo *l. c. n.* 72. Ita absentes ex causa infirmitatis restitui debent, non vero ex causa litigii, si hoc voluntarie extra patriam fuit susceptum, sicut etiam absens ex causa peregrinationis, ex causa simplicis devotionis, secus si fiat peregrinatio causa voti implendi, quia tunc absentia reputatur necessaria. Specul. *in tit. de restit. in integr. in fin. lib.* 4. Bald. *in L. ab eo. Cod. quomodo, & quando Jud.* Ang. *cons.* 160 Bellam. *in cap. constitutus. n.* 14. *de restit. in integ.* Oddus, qui testatur de communiore *l. c. art.* 13. dummodo peregrinatio non fuerit suscepta dolose, aut intempestive. Ita etiam absens studiorum causa restituitur in integrum, si reversus aliquid diminutum de bonis invenit. *L. nec non. ff. ex quib. caus. major.* imo restituitur etiam patri, qui abfuit, ut visitaret filium in studio, quæ tamen limitantur in studiosis vagabundis, vel qui non student, sed otium sectantur. Abb. *in cap. fin. de mag.* aut non in studiis approbatis studens, quia isti non restituuntur. Ita Mercatores absentes propter mercaturam, qui propterea ultra mare, aut montes proficiscuntur ad nundinas publicas, & solemnes, ut afferant in civitatem ea, quibus illa indiget pro victu, & vestitu, & pro artibus, & aliis scientiis exercendis. Secus est dicendum de illis, qui sunt revenditores mercium a veris Mercatoribus in Civitatem illatarum, qui nulli se periculo exponunt, sed tantum lucro. Oddus *l. c. art.* 16. *a. num.* 147.

39 Error facti est una ex aliis causis, ob quas major restituitur, juxta regulam, *& si qua alia mihi justa causa videbitur, in integrum restituam. L.* 1. *in fin. ff. ex quib. caus. major.* si error consistit in facto alieno, & sumus post sententiam, & rem judicatam. gl. *in L.* 2. *ff. de confess.* ubi Bart. & Angel. *in fin.* Castr. *n.* 6. & alii apud Odd. *l. c. quæst.* 8. *art.* 7. si vero sumus ante sententiam, non est opus restitutione sed error iste emendari, & revocari potest. Hinc qui appellavit ad Judicem, quem justo errore existimavit esse competentem, restitui debet, & admitti ad appellandum ad competentem. Sic restituitur etiam, qui in inventario descripsit res non hæreditarias. Item qui citavit unum pro alio ratione interesse, quod in causa prætendere posset.

40 Error vero in facto proprio ante sententiam non dat causam restitutioni, nisi factum proprium esset valde implicitum, & obscurum, nimis antiquum, & intricatum. Bart. *in L. si res. n.* 1. *ff. de leg.* 1. Oddus *l. c. n.* 26. Post sententiam vero, & rem judicatam, si ante sententiam fuisset tutus, ipso jure restituitur errans in integrum.

41 Error juris non dat justam causam restitutionis ex clausula generali. Bart. *in L. Divus. num.* 2. *ff. de re jud. & in L cum fideicom. num.* 4. *ff. de confess.* quia ignorare jus est culpa lata, quæ æquivalet negligentiæ. Limit. si error juris justus fuisset. *L.* 2. *ff. de restit. in integr.* Alex. *cons.* 165. *n.* 10. *lib.* 6. Oddo *l. c. art.* 8. Dicitur justus error, quando errans non potuit consulere peritiores. *L. Juris. C. qui admin.* vel si consuluit, erroneum consilium reportavit. Bart. *in L. bonorum ff. de bonor. possess.* Item si jus est obscurum, & implicitum. Oddo *l. c.*

42 Ignorantia facti est causa justa restitutionis. Bart. & alii *in L. Æmilius. ff. de minor. num.* 5. Alex. *cons.* 77. *n.* 5. *lib.* 6. Bertram. *cons.* 201. *n.* 4. *lib.* 4. Corn. *cons.* 219. *n.* 12. Ruin. *cons.* 26. *nu.* 19. *&* 32. *lib.* 3. Gozad. *cons.* 56. & plures, quos longa serie citat Oddo *de restit. in integr. par.* 1. *quæst.* 8. *art.* 9. quin eadem æquitas vult esse succurrendum ignoranti, ac absenti. Limit. 1. in ignorantia, quæ de facili tolli potuit. Limit. 2. in ignorantia supina. *L. nec supina. ff. de Jur. & fact. ignor.* quæ in facto proprio non præsumitur, sed scientia in casibus, in quibus illa non prodest, aut nocet, dat causam restitutioni in integrum, si æquitas id patiatur. Oddus *l. c. art.* 11. *quæst.* 8. Non prodest vero ignorantia juris, quando agitur de lucro captando, ita, ut lucrum amissum ob ignorantiam juris recuperari non possit. *L. juris ignorantia. & L.* 2. *de Jur. & fact. ignor.* Nocet autem juris ignorantia, si est juris naturalis, nec in damnis vitandis relevat ignorantia juris naturalis. Juris vero communis ignorantia tunc prodest, quando non potuerunt consuli peritiores, quia hæc dici potest supina. Oddus *l. c. n.* 94. & non gaudet beneficio restitutionis in integrum, secus si peritiores consuli non potuerunt. Propter ignorantiam vero juris municipalis forenses restituuntur in integrum. Rol. *cons.* 42. *n.* 26. *lib.* 3. & DD. apud Gabr. *de consuet. conclus.* 2. *num.* 81. & apud Oddo *l. c. art.* 12. ita ut etiam Communitas restituatur ob ignorantiam Juris municipalis, nisi tale statutum ubique ferme vigeret, præsertim in loco ipsius forensis, & dummodo forensis alleget justam causam credulitatis, quod adesset tale statutum, aut nisi forensis continuo negotiaretur in loco, in quo adest statutum, quia tunc ignorantia excusabilis non esset. *L. qui cum alio. ff. de R. J.* Oddo *l. c. n.* 104. *&* 105.

Rusticis non succurritur remedio restitutionis in in- 43
tegrum contra Juris naturalis, vel gentium ignorantiam. Bart. *in L.* 1. *num.* 6. *C. unde vi.* Cyn. *in L.* 1. *C. de interd. matrim.* Alex. *in L. venia. n.* 3. *C. de in jus vocando.* Menoch. *de recuper. possess. remed.* 9. *num.* 21. *&* 22. Jas. *in L. si quis id quod. n.* 32. *ff. de jurisdict. omn. Jud.* Oddus *de restit. in integr. par.* 1. *quæst.* 9. *art.* 3. *num.* 4. quia talis ignorantia non potest a Lege præsumi, nec credi, quod idem dicendum venit de ignorantia Juris civilis positivi fundati in ratione naturali manifesta. Curt. *in L. venia. n.* 2. *C. de in jus vocan.* Dec. *in cap. super litteris. n.* 23. *&* 24. *de rescript.* Imo etiam de ignorantia Juris civilis positivi, quod universaliter notorium est, & indubitatum. Imo licet ignorantia sit circa jus privatum, tamen si est circa ea, quæ concernunt rigorem judiciorum, seu formam, & solemnitatem judiciariam, non excusantur Rustici. Bald. *in cap. ex parte. n.* 15. *de confess.* Dec. *in cap. pastoralis. n.* 68. *ac excep.* Tiraquel. *de utroque retrac. par.* 2. §. 4. *gl.* 4. *d. n.* 15. Menoch. *de recuper. rem.* 4. *num.* 20. Oddus *loc. cit. par.* 1. *quæst.* 9. *art.* 4. *n.* 35. Hinc Rusticus non potest mutare libellum sine refectione expensarum, nec post didicita testificari, non potest novos testes inducere, nisi manifestum damnum sentiret jam de præsenti; sic si omisit formam testamentariam, non juvatur. Rol. *cons.* 30. *num.* 8. *lib.* 3. Ita si erravit in proponendis suis exceptionibus secundum juris ordinem non excusatur. Ita si non fecit inventarium infra statutum tempus, non excusatur. Bald. *in L. fin. C. de jure delib.* Nata *cons.* 575. *n.* 23. Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 42. *n.* 12. Ita non recuperat tenutam, quam amisit ex primo decreto, nisi refecit expensis. Succurritur tamen per restitutionem in integrum propter justam juris ignorantiam, si non potuit peritiores consulere. Oddo *l. c. art.* 5. *num.* 27.

Quæres, in quibus casibus rusticis succurritur, ut alia 44
restitutione opus non sit? Respondetur 1. si jus ignorans non se detulit. 2. si album deleverit. 3. si non ediderunt id, quod edere debebant. 4. si citatus, & verus contumax comparet, quia auditur, licet comparuerit Judice pro tribunali non sedente. 5. si rem suam violenter occupavit ignorans pœnam. 6. excusatur a præsumpta fraude usurarum propter ignorantiam juris. & alios plures vide apud Oddum *de restit. in integ. par.* 1. *quæst.* 9. *art.* 6. Rusticis tamen sagacibus non succurritur ipso jure, nec ope restitutionis. Bald. *in L.* 1. *in fin. C. de inter mat. & in L.* 1. *C. de privil. dot.* Castr. *in L.* 2. *n.* 6. *ff. si quis in jus voc. non ierit.* Ripa *de remed. præserv. contra pestem. n.* 249. Natta *cons.* 497. *n.* 9. Cephal. *cons.* 138. *n.* 12. *lib.* 1. Menoch. *de rem. recuper. rem.* 9. *n.* 32. Oddus *l. c. art.* 12. & hodie rustici præsumuntur sagaces, non simplices. Idem *n.* 67. Item quando actus a rustico fuit clandestine celebra-

bratus, quia tunc restitutio, & juris auxilium illis denegatur. DD. apud Oddo *l. c. art.* 13. Menoch. *l. c.* Cravet. *cons.* 36. *n.* 12. Socin. sen. *cons.* 349. *n.* 3. Et quæ dicto sunt de rusticis, applicari possunt etiam ad mulieres.

45 Quæres, an furor, & ebrietas præbeant justam causam restitutionis ex clausula generali, *si qua mihi justa causa*, aut ex edicto majorum? Respondetur affirmative. Bale *in L. Marcellus. ff. de fidejuss.* Bart. *in L. si infanti. n. 6. C. de jure delib. L. ergo ff. ex quib. caus. major.* ob mentis alienationem. Oddus *loc. cit. quæst.* 11. *art.* 1. Ita occupatio circa plura negotia est justa causa restitutionis, quia æquiparatur absentiæ Reipublicæ causa, dummodo applicatio talis sit, ut aliis suis rebus quis præesse nequeat. Ita prodigo, cui bonis fuit interdictum, & per Curatorem regitur, in casu læsionis restituitur in integrum. Jo. And. *in addit. ad Specul. super rub. de præscript. vers. habetur etiam quæstio.* Bald. *in L. si Curatorem habens. C. de restit. in integr.* Barb. *in cap. ex parte. nu.* 8. *de consuet.* Oddus *l. c. art.* 4. Ita justus dolor est causa restitutionis saltem ex æquitate. Idem *l. c. art.* 5. quod idem dic de iracundia, quæ furor brevis est. Uti etiam paupertas est justa causa restitutionis. Innoc. *in cap. ex ratione. de appell.* quia infirmitati æquiparatur. Abb. *l. c. n.* 5. *&* Fel. *nu.* 1. Dc. *nu.* 10. Cassad. *dec.* 6. *de appell.* Bellam. *dec.* 44. Benincasa *de pauper. q.* 4. *num,* 18. Oddus *l. c. art.* 9. etiamsi in paupertatem quis inciderit sua culpa.

46 Impedimentum ex dolo adversarii proveniens præbet justam causam restitutionis in integrum, ratio est, quia cum actio de dolo sit famosa, quæ non conceditur, nisi cessantibus omnibus remediis, ideo restitutio præmitti debet. *cap. ex litteris de restit. in integr.* & datur hæc restitutio non tantum ob damnum emergens, sed etiam ob lucrum cessans. Oddus *l. c. q.* 12. *art.* 5. *n.* 5. sic si adversarius per subterfugia, & latitationes non potuit quis cum eo agere, & ideo instantiæ dilatio periit, datur restitutio, quid si impedimentum proveniat ex dolo Judicis. vide Odd. *tota quæst.* 13.

47 Casus fortuitus est justa causa restitutionis. Oddo *l. c. q.* 14. *art.* 1. qui probat *ex L. si cui. & L. non enim. ff. ex quib. caus. major.* Hinc mors Procuratoris est justa causa restitutionis contra rem judicatam, si constet de læsione. Præterea si Actuarius amisit libellum, actor restitui debet ad novam libelli oblationem. Mauric. *de restit. in integ. cap.* 364. Idem dic, si actuarius amisit instrumentum, quod ante litis contestationem produci debebat, nisi dolo id fecisset, quia tunc, si est solvendo, actor haberet actionem in factum, si non est solvendo, restituitur in integrum. Mauric. *l. c.* Oddo *l. c. n.* 8.

48 Restitutio datur etiam ob impedimentum feriarum repentinarum. Abb. *in c. fin. num.* 8. *de fer.* Bald. *in c. ex ratione n.* 3. *de appell.* ubi Franc. *n.* 55. & alii apud Oddo *l. c. art.* 3. Lim. 1. in feriis ordinariis, quæ prævideri potuerunt. Item in feriis non omnino repentinis, aut istæ essent omnino brevissimæ, puta unius diei, aut duorum.

Quæres secundo, an cesset restitutio in integrum propter solemnitates adhibitas in actu a minore celebrato? Respondetur negative. Oddus *de rest. in integ. par.* 1. *quæst.* 22.

49 Quæres tertio, an minor restituatur in integrum, si malitia suppleat ætatem? Respondetur affirmative. *L.* 3. *C. si min. se majorem dixit.*

§. VI.

De modo petendi, & impetrandi restitutionem in judicio.

50 Restitutio in integrum principaliter concedi non potest a Judice ex officio, sed tantum ad instantiam. Imola *in cap. cum venissent. de instit.* Zabarell. *clem.* 1. *n.* 2. *de restit. in integ.* & alii apud Oddo *de restit. in integ. par.* 1. *q.* 31. quia hæc concedi non potest, nisi causa cognita, & constito de læsione. Incidenter vero, si Judici constiterit, restitutionem competere, & illam esse necessariam ad causam principalem, sive ut præambulum, aut ut emergens, non prohibetur concedere.

51 Quæres, apud quem Judicem restitutio sit petenda? Respondetur, quemlibet Judicem ordinarium posse concedere restitutionem in integrum. *L. in causa. §. fin. ff. de minor.* Oddo. *l. c. q.* 32. *art.* 3. Ita etiam magistratus municipalis. Idem. *art.* 4. Imo etiam Judices cartularii, quales sunt Notarii. Specul. *in tit. de restit. in integr. §. videndum. nu.* 2. Abb. *in c. penult. num.* 7. *de restit. in integr.* & ibi Card. *q.* 9. Ita Delegatus a Principe potest restituere; sicut etiam Delegatus ab Ordinario potest incidenter cognoscere causam restitutionis. Fulgos. *in L. in causa. §. si autem. in fin. ff. de minor.* Barb. *in c. studuisti n.* 67. *de off. Deleg.* Præpos. *in cap. ex ratione. num.* 34. *de appell.* Oddo *l. c. art.* 6. *num.* 55. præsertim si cognitio fuit delegata in specie. Lim. 1. in arbitro, qui in integrum restituere non potest. Natta *cons.* 66. *num.* 271. nec causam restitutionis in integrum cognoscere, nisi incidenter. Castr. *in L. fin. C. ubi, & apud quem.* Specul. *in tit. de arbitr. §.* 2. 2. *vers. item causa. de restit. in integrum §. videndum num.* 1. Gl. & Abb. *in cap. in verb. incidenter. de restit. in integr.* Mauriz. *de restit. in integr. cap.* 38. Blanc. *de compromiss. q.* 4. *n.* 15. *&* 18. Corn. *cons.* 338. *n.* 8. *lib.* 1. Oddo *l. c. art.* 8. pronuntiare tamen potest, an sit restituendus vel non. Debet autem restitutio peti coram Judice a Quo, vel ad Quem, & quidem coram Judice a Quo, si quid male fuit actum in primo judicio, puta ob lapsum temporis ad appellandum, si vero fuit aliquid male gestum in secunda instantia a Judice ad Quem. Oddo *l. c. q.* 32. *art.* 16. si petitur contra sententiam, vel rem judicatam, si vero petitur restitutio contra contractum, vel alium actum, aut præscriptionem ad illius dissolutionem, debet peti coram Judice Rei. DD. apud Oddo *l. c. car.* 13. Covar. *lib.* 1. *var. res. c.* 4. *in princ.* cum concordantibus. Rol *cons.* 24. *n.* 9. *lib.* 4. Ecclesia tamen poterit petere restitutionem coram Judice Ecclesiastico. Innoc. *in c. cum. sit generale de foro comp.* si inter privatum, & Ecclesiam agitur; si vero agitur inter Ecclesiam, & Ecclesiam, debet peti coram Judice Ecclesiastico ipsius Rei; quamvis restitutio petatur a Clerico, etiam contra Laicum, etiam in patrimonio ipsius Clerici. Abb. & Fel. *in c. constitutus. & in c. cum. sit generale de foro compet.* Oddo *l. c. art.* 15. Adversus propriam vero sententiam quilibet Judex restituere potest. Oddo *l. c. art.* 17.

Quæres secundo in restitutione, seu remedio rescissorio qualiter sit procedendum? Respondetur primo esse adeundum Judicem, & potest judicium restitutionis esse petitorium, vel possessorium, petitorium si agitur adversus damnum dominii, aut obligationis initæ, possessorium, si adversus possessionem, vel quasi. Et in hoc judicio, si agitur adversus contractum, aut præscriptionem, nova instantia opus est, quia adhuc nullum judicium super hoc præcessit; si vero petitur adversus actitata in judicio, in quo ad nullam fuit deventum sententiam, non est opus nova sententia, sed reformatur prima in aliquo illorum, quæ fuerunt perperam acta. Post sententiam vero in appellatione est necessaria nova instantia secundum aliquos apud Oddo *l. c. q.* 34. *art.* 3. 52

Quæres tertio, an hoc judicium sit ordinarium, vel summarium? Respondetur regulariter esse ordinarium, & ita in illo causæ cognitio est necessaria, quia restitutio non datur, nisi ex justa causa, ergo est necessaria hujus causæ cognitio, an sit justa, vel injusta. Abb. *in cap. ex litteris. de restit. in integ.* Oddo *l. c. art.* 5. non est tamen necessaria plena causæ cognitio, si petatur incidenter, & non principaliter, sed sufficit summaria. Maurit. *de restit. in integr. cap.* 50. Oddus *eod. tract.* 34. *art.* 6. Innoc. *in c. suscitata & in c. ex litteris de in integr. restit. & c.* 2. *de off. Ord.* Porro in hoc judicio est necessaria partis citatio, alias est nullum. *L. in causa. § si causa cognita. ff. de minor. & c. cum ex litteris. de in integ. restit.* Castr. *cons.* 363. *n.* 1. *lib.* 2. & DD. quos citat Oddo *l. c. q.* 34. *art.* 8. & si fuerunt plures citandi, qui non omnes fuerunt citati, quoad citatos valebit, secus quoad non citatos; nisi non citati fuissent præsentes. Bald. *in L. etiam §. si de hæreditate. ff. de minor.* & communis DD. apud Oddo *l. c. art.* 9.

Quæres quarto, quinam sint citandi? Respondetur debere citari omnes, qui possunt prætendere aliquod 53
interesse in causa petitionis restitutionis. v. g. in restitutione adversus aditam hæreditatem citandi sunt omnes legatarii, & creditores hæreditarii. Borgnin. *de Tutor. & Curat, n.* 103. Rol. *cons.* 29. *n.* 19. *lib.* 2. Oddo *l. c. nu.* 10.

nu. 10. & si intetesse prætendentes sunt certi, citari debent nominatim; si incerti per proclama juxta stylum, & consuetudinem loci. Bald. *in L. quinquaginta. ff de excus. tutor.* Abb. *in cap. fin. n. 5. de vita & honest. Cleric.* Innoc. *in c. fin. qui matrim. accus. poss.* Maran. *de ord. jud. par. 6. vers. proponi. n.* 103. & alii apud Odd. *l. c. n.* 51. & taliter citatis est assignandus terminus trium mensium, nisi Judex aliter fuerit arbitratus.

55 Est autem necessarius libellus in hoc judicio, quia ubi requiritur plena causæ cognitio, etiam libellus requiritur. Lim. 1. in restitutione, quæ petitur ad appellandum. Lim. 2. prædicta procedere, cum restitutio in integrum petitur principaliter, secus si incidenter. Specul. *in tit. de off. Jud. §. incidenter. num. 4. & de restit. in integr. §. 1. n.* 36. Innoc. *in cap. penult. de restit. in integr.* Bellam. *in c. constitutus. num.* 58. *de appell.* Bald. *cons.* 335. *n.* 3. *lib.* 1. Alex. *cons.* 77. *lib.* 6. Oddo *l. c. quæst.* 35. *art.* 1. qui citat alios; quo tamen casu, quando etiam petitur incidenter, necessaria est talis, qualis petitio. Lim. 3. si petitur restitutio contra sententiam coram Judice, qui illam tulit. Castr. *in L. nam & postea. §. si minor. n. 2. ff. de Jur.* si tamen peteretur contra interlocutoriam. Oddo *l. c.* Et an in libello sit exprimenda qualitas læsionis, vide Oddum *l. c. art.* 3. allegantem pro affirmativa Specul. *tit. de restit. in integr.* Bart. *in L. fin. C. de restit. in integ.* ubi Castr. *n.* 2. Oldrad. *cons.* 108. Bellon. *cons.* 18. *num.* 20. Ruin. *cons.* 120. & alios, & pro negativa. Cardin. *in Clem. 1. num.* 24. *de restit. in integ.* Maurit. *de restit. in integ. cap.* 174. & alios.

56 Quæres quinto, an restitutio peti debeat per viam actionis, aut officii Judicis? Respondetur petendam esse ab officio Judicis, & per viam officii Judicis. Castr. *in. L. 1. §. quod si n. 2. ff. de prætor. stipul.* Jas. *in L. Divus. n. 33. ff. de re jud.* Maurit. *de restit. in integ. c.* 11. Tiraquell. *de retract. §. 26. n. 14. gl.* 3. Card. *in cap. cum ex litteris n.* 3. *de restit. in integr.* ubi Bellam. *n.* 28. Oddus *par. 1. q. 35. art. 6. de restit. in integr.* apud quem alii, sive restitutio competat ex edicto minorum, sive ex edicto majorum, & quidem officium judicis nobile non mercenarium. Potest autem restitutio peti per viam exceptionis, aut replicationis, incidenter tamen.

Quæres sexto, an in hoc judicio sit necessaria litis contestatio? Respondetur affirmative. Bart. *in L. Papinianus. §. 1. ff. de minor.* Bald. *in L. ab hostibus. §. sed quod n. 2. ff. ex quib. caus. major.* Bellam. *in c. coram. n. 27. vers. unde fuit. de restit. in integr.* etiam cum petitur contra sententiam definitivam, & non interlocutoriam. Lim. si restitutio summarie petitur, aut ad appellandum, aut adversus lapsum fatalium, aut si petitur incidenter. Oddo *de restit. l. c. art. 8. & 9.* Bart. *l. c.* Castr. *in L. nam & postea. §. si minor. n. 2. ff. de jurejur.* Ant. de Butr. *in cap. 2. n. 10. de off. Ordin.* Franc. *in cap. ex ratione n. 58. de appell.* Capella Tholos. *dec. 55. n.* 3. Redoan. *de reb. Eccles. non alien. de restit. in integr. §. fin. n.* 1. Oddo *l. c. nu.* 9. veluti si petitur præparatorie, aut contra interlocutoriam, aut per viam exceptionis.

57 Quæres septimo, quænam sint probanda in judicio restitutionis? Respondetur primo, probandam esse læsionem, quamvis adesset præsumptio juris, & de jure, quæ licet tollat probationem, non aufert tamen restitutionem in integrum; debet autem læsio probari ab eo, qui vult restitui. DD. quos citat Oddo *l. c. q. 36. art. 2. & 3.* quia est fundamentum intentionis petentis; nisi tamen læsio esset notoria. Porro læsio plene probari debet. Innoc. & Abb. *in cap. cum ex litteris. n. 15. de restit. in integr.* Bart. *in L. 3. ff de minor.* Dec. *in cap. ex ratione. n. 5. de appell.* Mynsing. *cent. 1. obs.* 50. Lim. in restit. minor. contra erroneam confessionem a se factam, quia sufficit unus testis ad ostendendum errorem. Bald. *in L. nu. col. 11. C. de confess.* Gabr. *de testib. conclus. 1. nu.* 40. Alex. *in L. nam & postea §. si minor. n. 12. ff. de jurejur.* Lim. ulterius cum restitutio petitur a Principe per viam gratiæ; aut si petitur incidenter, aut adversus omissas allegationes, aut lapsum fatalium ad probandum, vel appellandum. Et hæc procedunt tam in restitutione majorum, quam minorum. In minoribus vero principaliter probari debet minor ætas, & quidem ab ipsis minoribus, qui in illa se fundant. Vivius *commun. opin. verb. ætas. n.* 1. Ludovis. *dec. Perus. dec.* 56. Dec. *cons.* 682. *n.* 16. Socin. jun. *cons.* 81. *n. 12. lib.* 1. Bald. *cons. 66. lib.* 3. Abb. *in c. præsentis de preb.* Natta *cons.* 514. *n. 11. lib.* 2. Oddo *l. c. quæst. 37 art.* 1. sive ætas allegetur agendo, sive excipiendo. Petr. de Anchar. *in cap. accessit de despo s. impub. n.* 1. & sive principaliter restitutio petatur, sive incidenter. Lim. 1. si minor ætas ex aspectu apparet, quod tamen remittitur arbitrio Judicis. Oddu *l. c. n.* 11. Lim. 2. si ætas minoris est fundamentum intentionis ipsius adversarii. Potest autem ætas dupliciter probari, vere, & præsumptive, vere scripturis, & testibus, præsumptive vero per aspectum. Grat. *cons. 42. n. 24. lib.* 1. Oddo *l. c. art.* 3. probatur per testes, admittuntur etiam testes minus idonei. *cap. fin. de testib. cogen.* Bart. *in L. admonendi. col. 8. ff. de jurejur.* etiam de credulitate. Bart. *in L. summa 9. item L. heo. ff. de aqua pluvia arc.* Et minor non tenetur ætatem probare plene, & certitudinarie. Bald. *in add. ad specul. tit. de restit. in integr. §. fin.* Socin. jun. *cons. 3. n. 1. lib.* 2. Ludovis. *dec. Perus. lib. 2. dec. 55. n.* 61. Lim. in casibus, in quibus ætas de facili probari potest, quia tunc debebit plene probari, & non tantum præsumptive, ut tradunt Bart. *in L. admonendi ff de jurjur.* Sapia *in L. ætate ff. de minor.* Potest autem ætas probari per obstetrices. Maurit. *de integr. restit. cap.* 316. Calcan. *cons.* 80. *nu.* 17. Borgnin. *de Tutor. & Curat. num.* 296. Item per nutricem. Ang. *in L. 1. n. 5. ff. de prob.* Item per fidem Parochi Bald. *cons.* 752. *lib.* 4. Beninten. *dec.* 47. *n.* 1. Item per patrinum. Bart. *cons. 92. n. 7. lib.* 1. Oddus *l. c. art. 4. n. 40. seqq.* & quilibet istorum plenam faciet fidem. Item per Tutorem. Item per vicinos. Bart. *in d. L. cum de ætate. ff. de prob. n.* 7. A matre vero ita probatur ætas, ut transferat onus probandi contrarium in Adversarium. Bald. *cons.* 452. *lib.* 4. Bart. *L. 2. n. 4. ff. de excus. Tut.* & cum alio teste juncta plene probat. Odd. *l. c. n.* 55. cum alio vero adminiculo licet non plene, multum tamen probat. Socin. jun. *cons. 3. n. 10. lib.* 2. Sen. *cons. 19. n.* 17. præsertim si probatio ætatis non tendat ad utilitatem filii, sed Reipublicæ: Quod idem dicendum est de testimonio patris. Grammat. *dec. 45. n.* 13. Odd. *l. c. n.* 58. Debent autem testes ejusmodi deponere, quo tempore fuerit natus is, de quo agitur, & quod exinde transierint tot anni, non plures nec pauciores, si testes nesciant deponere de millesimo. Præterea debent allegare causam scientiæ, ut quia fuerunt præsentes, aut viderunt, alias diceretur testimonium de auditu, quamvis audiverit a patre. Si vero testes, qui testimonium perhibent super ætate, sunt Consanguinei, vel vicini; sufficit pro causa scientiæ, quod dicant, scio, quia consanguineus sum, aut vicinus, scio, quia vicinus sum. Fel. post Butr. *in cap. litteris sub. n. 4. de præsumpt.* Bart. *in L. 1. col. 2. ff. si cert. pet.* ubi Jas. *n. 18. & 20.* Oddus *l. c. q. 37. art. 8. post. n.* 73.

Ætas probari potest etiam præsumptionibus, & præcipue per aspectum. Bart. *in L. si minor adito ff. de minor. n.* 1. Specul. *in tit. de actore. n. 4. & 5.* Bald. *cons 66. lib.* 3. Grammat. *dec. 48. num* 28. Menoch *de arbitr. cas.* 117. Natta *cons. 269. n.* 5. Oddus *l. c. art.* 13. & hæc probatio aliquando superat alias, & hic aspectus non tantum fieri potest a Judice, sed etiam a testibus. Dec. *cons. 44 num.* 4. Grammat. *l. c.* Castr. *in L. si minorem. C. de restit. in integ.* Oddus *art.* 14. Quomodo vero testes ex aspectu deponere debeant ad probandam ætatem, tradit Oddus ex Bart. *de restit. in integr. q. 37. art. 16. & 17.* 58

Ætas potest etiam probari ex instrumento dotali, si fuit factum ante contractum matrimonium saltem negative. Item per instrumentum curæ, seu dationis Curatoris. Gabr. *de sent. conclus. 5. n.* 4. ubi alii. Oddus *l. c. art.* 11. Item per librum rationum domesticarum ipsius patris, in quo solent parentes scribere diem, & horam nativitatis filiorum suorum. Bart. *in L. 2. n. 4. ff. de excus. Tutor. & cons. 92. n. 5. lib.* 1. Maurit. *de in integr. restit. c.* 320. Socin. jun. *cons. 3. n. 3. lib.* 2. Ludovis. *dec. Perus. dec. 55. n.* 16. Oddus *de restit. in integ. q. 37. art.* 12. 59

§. VII.

§. VII.

Diversi Restitutionis effectus.

62 Primus est, quod pendente restitutione in integrum nihil possit innovari. Mautir. *de restit. in integr. cap.* 423. Oddus *de restit. in integr. par.* 1. *quæst.* 42. *art.* 1. quia appellatio, & restitutio in integrum quoad effectum æquiparantur. *L. prætor. ff. de min.* cum utrunique remedium tendat ad reponendum læsum in pristinum statum, & conclusio procedit ex utraque parte, ut sicut adversarius contra minorem pendente restitutione nihil potest innovare, ita nec minor contra suum adversarium. Præterea procedit, licet a Judice restitutio nondum fuerit concessa, sed suspensus adhuc maneat Judex, an velit admittere petitionem.

Secundus, illa pendente aliquid alienari non potest, aliter alienatio non valet, quia lis adhuc pendet, qua pendente nihil debet innovari. Oddus *loc. cit. art.* 2. *num.* 12.

63 Tertius, quod impediat executionem sententiæ. Cassad. *dec.* 1. *n.* 5. *ut lite pend.* Rota *dec.* 51. *vel* 379. *de appell. in nov.* Vestrius *in praxi Rom. Curia. lib.* 8. *cap.* 3. *a num.* 15. Lancell. *de attent. par.* 2. *quæst.* 14. *sub nu.* 17. Oddus *de rest. l. c. art.* 7. Lim. 1. in sententia excommunicationis lata, quia statim trahit secum executionem. Lim. 2. si petens restitutionem succubuit. Ita multi, quos citat, & sequitur Oddus *l. c. quæst.* 43. *art.* 1. *n.* 3. Maran. *in spec. par.* 6. *art. ult. n.* 58. Covar. *pract. quæst. cap.* 25. *num.* 7. Dec. *cons.* 436. Cephal. *cons.* 116. Cassad. *dec.* 13. *de rescript.* Vest. *d. lib.* 8. *cap.* 3. *n.* 17. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 18. *num.* 10. Dummodo tamen petens restitutionem habeat probationem in promptu. Menoch. *rem.* 4. *adipisc. quæst.* 103. *n.* 912. Lim. 2. in restitutione adversus omissas probationes, quæ non retardat executionem. Lancell. *l. c.* Oddus *quæst.* 43. qui tamen tenet contrarium. Lim. 3. in sententia, quæ habet plura capita, quia licet impediat executionem quoad unum, in quo est læsio, non impedit tamen quoad alia. Lim. 3. si minor restitutioni in integrum renuntiavit, nisi renuntiasset in minori ætate. Lim. 4. si restitutio fuit petita non contra sententiam, sed contra exceptionem peremptoriam oppositam, contra quam tamen limitationem tenet Oddus *l. c. num.* 25.

64 Si vero restitutio petitur contra tres sententias conformes ex eo, quod sint injustæ, hæc non impedit executionem, si vero tantum ex eo, quod victus fuerit læsus imprudentia ætatis, aut justo errore, & ignorantia, impedit executionem, dummodo in continenti doceat de suo bono jure dando fumum Judici de prætenso lapsu, impedimento, aut alia justa causa. Oddus *l. c. art.* 3. *num.* 75. Mynsing. *in suis observat. cent.* 3. *obs.* 84. Covar. *pract. quæst. cap.* 25. *num* 7. Menoch. *de arbitr. cas.* 9. *num.* 3. & restitutio non habeat altiorem indaginem.

65 Restitutio in integrum non plus restituit, quam læsio abstulerit. *L. qui proprio. ff. de procur.* §. *Item quæritur.* Bart. *in L.* 1. *num.* 9. *C. si adversus rem jud. & in L. fin. num.* 4. *C. de sent. pass.* Bald. *in L.* 1. *num.* 1. *C. de reput.* Castr. *in L. cum quidam. num.* 2. *ff. de acquir. hered.* Tiraquell. *de retract.* §. 1. *gl.* 14. *num.* 74. Oddus *de restit. in integ. q.* 44. *art.* 2.

66 Quæres, an restitutio in integrum extendatur etiam ad fructus interim ab adversario perceptos? Respondetur, si restitutio conceditur ex mera gratia Principis, non extenditur ad fructus interim perceptos. Grammat. *dec.* 102. *num.* 129. si vero conceditur ex justitia, extenditur. Covar. *var. res. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 6. Abb. *in cap. ad nostram. de reb. Eccles. non alien.* Bald. *cons.* 64. *num.* 1. *lib.* 5. Ruin. *cons.* 26. *num.* 23. *lib.* 3. Bellam. *dec.* 743. *num.* 9. Thes. *dec.* 159. *num.* 3. Simoncell. *de decret. lib.* 3. *tit.* 7. *num.* 14.

§. VIII.

Quibus prosit restitutio in integrum?

67 Conclusio prima, si litis consortes sunt pariter minores, & res est indivisibilis, restitutio prodest omnibus litis consortibus, imo etsi res sit divisibilis. Oddus *de restit. quæst.* 46. *art.* 1. & 2. si vero litis consortes sunt majores, & restitutionis non capaces, & res dividua, restitutio illis non prodest. Crot. *cons.* 344. *num.* 12. *lib.* 3. Rimin. *cons.* 87. *ad fin. lib.* 1. Oddus *l. c. art.* 3. quia jus minoribus, non majoribus succurrit. *L.* 3. §. *sed utrum. ff. de min.* secus si res est individua. Maurit. *de restit. cap.* 185. Socin. sen. *de testib. num.* 129. Ant. de Butrio. *in cap. auditis. num.* 20. *de restit. in integr.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 132. Simoncell. *de decret. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 3. Castr. *cons.* 323. *lib.* 2. Ad quem effectum dicitur individua, si restitutus non potest sentire effectum restitutionis plene, nisi prosit etiam aliis litis consortibus. Dividua vero, si restitutus potest sentire effectum restitutionis absque eo, quod aliis communicetur. Oddus *loc. cit.*

68 Restitutio in integrum reponit in pristino statu regulariter non tantum, qui eandem petiit, sed ipsius etiam adversarium. *L.* 1. *C. de reput.* Oddus *l. c. q.* 47. *art.* 1. quia non debet quis velle uti pro se contractu, & actu quem impugnavit. *L. edicto.* ubi Bald. *C. si adversus fiscum.* quod procedit tam in restitutione majorum, quam minorum.

69 Restitutio in integrum minori facta non prodest illius fidejussori. *L.* 2. & 3. *ff. de fidejuss. min.* quia creditor non debet pati damnum, quando hæc potest fieri sine damno minoris. *L. in causa.* 1. *ff. de minor.* & quia, cum creditor non contentus minoris promissione, petiit fidejussorem, videtur hoc facere, quia dubitat, ne minor restituatur, & cum fidejussor hoc sciat, excusari non debet fidejussor, sed sibi imputare. Idem dic, si Ecclesia restituatur, cujus restitutio fidejussori non prodest, & ampliatur, quamvis fidejussor minorem credidisset majorem. Limit. tamen 1. si etiam fidejussor esset minor. *L. minor. L. ult. ff. de min.* quo tamen casu fidejussor, si vult restitui contra suam fidejussionem, eget particulari, & speciali restitutione, si vero fidejussor vult, quod restitutio Principalis sui sibi prosit, tunc illi proderit sine alia restitutione. Oddus *de restit. quæst.* 48. *art.* 1. *a num.* 19. Limit. 2. si minor fuit restitutus ob dolum adversarii, quia tunc cessat ratio, ob quam restitutio non prosit fidejussori, ne damnum creditor patiatur, quia cum doloso non debet æquitas considerari, ne ex dolo premium reportet. ut probat *L. qui res.* §. *huic applicatur. ff. de solut.* ubi Bart. ad quod sufficit etiam dolus præsumptus. Ludovis. *dec. Perus* 27. *num.* 4. *lib.* 2. Bald. *cons.* 227. *num.* 2. *lib.* 2. Oddus *l. c. art.* 2. *num.* 25. & *seqq.* Limit. 3. si fidejussor esset hæres minoris, quia tunc illius restitutio prodesset fidejussori. Lim. 4. quia prodest restitutio fidejussori, si creditor, seu adversarius habet regressum contra alium. gl. *in L.* 3. §. *sed utrum ff. de minor.* Bart. & Bald. *in L. minor. num.* 3. & 4. *C. de fidejuss.* & alii, quos citat, & sequitur Oddus *l. c. art.* 5. Limit. 5. In judicialibus. Limit. 6. si minor est tutus jure communi, quia tunc obligatio principalis est nulla ipso jure. Odd. *l. c. art.* 6. & 7.

70 Restitutio minoris prodest etiam illius patri in adventitio peculio ratione connexionis, & individuitatis. Oddus *quæst.* 49. *art.* 1. *n.* 7. Imo transmittitur etiam ad hæredes. *L. non solum. ff. de restit. in interg.* ubi Bart. Anchar. *cons.* 104. *a num.* 6. Gomez. *vers. res.* to. 2. *cap.* 13. *n.* 6. Oddus *l. c. quæst.* 50. *art.* 1. quia hæres repræsentat personam defuncti per omnia. Amplia, ut etiam transmittatur ad substitutum pupillariter, aut per fideicommissum. Oddus *l. c. num.* 30. & *seqq.* Imo transit in successorem singularem, uti jus cessum cum ipsa re vendita, vel cessa. Bald. & Alber. *in d. L. non solum. ff. de restit. in integr.* Odd. *l. c. art.* 3. quia restitutio in integrum cedi potest. gl. & Bart. *in L. ex pluribus. ff. de administr. Tutor.* Socin. sen. *in cap. sane. n. fin. de privil.* Maurit. *de restit. in integ. cap.* 17. Tiraquel. *de utroque retract. par.* 1. §. 26. *gl.* 13. *num.* 3. & 14. Barbat. *cons.* 6. *num.* 21. *lib.* 4. Aym. *cons.* 127. *num.* 15. Oddus *l. c. q.* 49. *art.* 2. quia quod ad hæredem transmitti potest, cedi etiam potest *L. ex pluribus. ff. de administr. tutor.* quod intellige, sive restitutio sit petita, sive petenda. Imo vendi etiam potest. Oddus *l. c. art.* 3. *quæst.* 49.

§. IX.

Adversus quæ detur Restitutio?

71 Minor restituitur in integrum adversus quemcunque actum sibi perniciosum, vel præjudicialem, nisi contrarium specialiter disponatur. *L. auxilium. ff. de minor.* Afflict. *dec.* 370. *num.* 2. Calcan. *cons.* 75. *num.* 47. Gomez *var. res. tom.* 2. *cap.* 2. *&* 3. *num.* 5. *vers. duodecimo.* Corn. *cons.* 136. *num.* 5. *lib.* 2. & alii apud Odd. *de restit. in integr. par.* 2. *quæst.* 51. *art.* 1. *num.* 2. Majori vero regulariter non datur restitutio adversus male gesta per eos ex eo, quod graviter læsus fuit in contractu. Bart. Bald. & Castr. *in L. quæ a patre. C. de restit. mil.* Dec. *in L. absentia. num.* 2. *ff. de R. J.* Oddus *l. c.* Bene vero ex eo, quod læsus fuit ex dolo adversarii, aut ob ignorantiam, justum errorem, absentiam, aut impedimentum. *ff. ex quib. caus. major.*

72 Minor non restituitur in integrum adversus obligationem naturalem, seu adversus ea, quæ sunt juris naturalis, neque quando est obligatus naturaliter tantum. Si mutuando læsus est, restituitur adversus mutuum tam acceptum, quam datum, nisi ex mutuo fuerit factus locupletior. Item restituitur in integrum adversus solutionem sibi factam, si pecunia non indigebat, & illam dissipavit, secus si illa indigebat, & eam recepit, ut impenderet in usus necessarios, & postea casu deperdita fuit, & non ex negligentia, quia tunc restitueretur & debitor, si imputaret, quod a Judice non coactus solverit. Oddus *l. c. quæst.* 52.

73 Indebitum solvens, si scienter solvit, & non per inadvertentiam, repetere non potest, quia donare censetur. *L. donari. & L. cujus. ff. de R.* J. & hoc procedit in majore, minor vero restituitur. Odd. *loc. cit. art.* 5. Maurit. *de restit. in integr. cap.* 180. Et si major solvit indebitum jussu Judicis, non repetit, nec restituitur. Odd. *l. c. art.* 6. Bart. *in L.* 1. *n.* 26. *ff. de cond. indeb.* cui tamen succurritur rescissa per appellationem sententia. Et si minor solvit indebitum ex causa pia, restituitur in integrum, quia ut opus pium dicatur, debet fieri ea intentione, quod ita agere pium sit, & ita per errorem. Idem *art.* 7. an vero restituatur minor adversus contractus, diximus supra. vide Odd. *par.* 2. *quæst.* 55. 56. *&* 57.

74 In casibus, in quibus donatio minoris non valet, non restituitur in integrum, sed tantum in casibus, in quibus donatio tenet. Sunt autem casus plures, in quibus valide donat. Primo, cum donat ea, quæ servando servari non possunt. gl. *in L.* 2. *C. si adv. cred.* Secundo cum donat cum juramento. Dec. *cons.* 180. *nu.* 181. 3. cum donat propter nuptias. *L.* 1. *C. si adv. don.* 4. si donat piæ causæ. Item si donat causa restitutionis. Simoncel. *de decret. lib.* 1. *tit.* 2. Oddus *par.* 2. *quæst.* 58. *art.* 1. & donantem restitui in integrum, probatur ex *L.* 1. *&* 2. *C. si adv. donat.* Oddus *l. c. num.* 12.

75 Dices, ubi nulla est læsio, non datur restitutio juxta superius dicta, sed in donatione nulla potest considerari læsio, juxta Bart. *cons.* 90. *vers. super secundo.* Curt. jun. *cons.* 141. *nu.* 2. Aym. *cons.* 142. Corn. *cons.* 35. *num.* 5. *lib.* 1. Bertram. *cons.* 248. *num.* 18. *lib.* 1. quibus tamen respondet Oddus *l. c. num.* 14. quod loquantur de læsione enormissima, quæ, licet sit jurata, dat causam restitutionis, non vero de donatione non jurata, & levi, nisi etiam levis esset jurata.

76 Quæres, an major in conventionibus dotalibus graviter læsus restituatur? Respondetur negative. Oddus *de restit. par.* 1. *quæst.* 14. *art.* 7. Minor vero adversus dotem sibi ab uxore sua datam læsus ob ejus modicitatem restituitur. Bald. novell. *de dote. in L.* 1. *ff. sol. matrim. numer.* 325. *privil.* 62. & probat *ex L. si ex causa. §. si dotis. ff. de minor.* Oddus *l. c. art.* 2. *num. n.* 2. *q.* 59.

77 Quæres secundo, an majores restituantur adversus ea, quæ Curator bonorum gessit hæreditate jacente, puta, si fuerunt absentes, furiosi, infirmi, aut alio justo impedimento detenti. Castr. *in L. si quis instituatur. §. item sub conditione. numer.* 3. *&* 4. *ff. de hæred. instit.* ubi Bald. Angel. & alii. Oddus *l. c. quæst.* 62. *art.* 1. *num.* 2. Minor vero restituitur ex edicto minorum, sicut etiam restituitur adversus inconsulto aditam hæreditatem. *L.* 1. *auth. si omnes. C. si min. ab hæred. se abstin.* ubi Bart. Bald. Cynus & Fulgos. & Gomez. *lib.* 2. *var. res. cap.* 13. *num.* 4. *vers.* 8. *infertur.* Oddus *l. c. art.* 2. quamvis minor adivisset cum beneficio legis, & inventarii, & restitutus, ut se abstineat, potest iterum restitui, ut adeat, & e converso. *L. si sine. §. restitutus. ff. de minor.* Berous *in cap. Raynut. num.* 360. *de testam.* & procedit conclusio non tantum in ordine ad damnum vitandum, sed etiam ad lucrum captandum. Et dummodo minor ex aditione fuerit læsus. Bursat. *cons.* 2. *num.* 47. & hæreditas sit damnosa tunc temporis, quando minor illam adit, aut verisimiliter talis futura, aut nisi minor esset hæres necessarius, quia tunc restitui non posset. Oddus *l. c. a nu.* 37. ubi DD.

Si vero minor factus major fecit actus hæreditarios, 78 aliqui volunt non restitui, sed Odd. *l. c. art.* 4. *num.* 52. contrarium defendit *l. c.* ubi respondet contrariis.

Concessa minori restitutione adversus aditam hæredi- 79 tatem non retractantur ea, quæ gessit implendo testatoris voluntatem, uti solvendo legata. *L. si mulier. ff. de minor.* neque illa, quæ minor gessit, quæ de jure ut bonus paterfam. implere debuit, uti debita hæreditatis solvendo. *L. quoties. ff. de acquir. hæred.* ubi Bart. & Angel. nisi solvisset aliquibus gratificando in præjudicium anteriorum creditorum. Si vero minor ex propria voluntate aliquid de hæreditate distraxit ad suam utilitatem, ex quibus fuit factus locupletior, tunc tenetur refundere. Odd. *l. c. num.* 73.

Præterea facta restitutione in integrum minoris ad- 80 versus aditam hæreditatem, vulgaris substitutio, quæ per aditionem minoris exspiraverat, reviviscit. gl. *in L. post aditam. C. de Impub.* ubi Castr. Bald. Fulg. & alii, quos citat Odd. *l. c. art.* 8. *post num.* 97. *vers. sed in contrarium,*

Quæres tertio, an minore restituto adversus aditam 81 hæreditatem cætera disposita in testamento, uti fideicommissa, legata, donationes causa mortis &c. corruant?

Dicendum 1. quod disposita ad favorem testatorum 82 non corruant, & ideo sustineri substitutiones vulgares, sicut legata pia facta pro anima testatoris, quamvis ad favorem legatariorum viderentur relicta, videri potest Bald. *in L. libertas. C. de manumiss. testam. & in L. quoties. C. de fideicom.* Oddus *l. c. art.* 10. *num.* 114. *& seqq.*

Dicendum 2. quod disposita ad favorem hæredis, si 83 si hæres minor fuit restitutus in integrum adversus aditam hæreditatem. &c. Hinc sustinetur substitutio pupillaris, quamvis pupillus fuerit restitutus adversus aditam hæreditatem Odd. *l. c. numer.* 117. *& art.* 7. Ita tutela relicta in testamento sustinetur etiam post restitutionem. Castr. *in L.* 2. *§.* 1. *numer.* 6. *ff. de condict. indeb.* ubi Ang. Bart. *in L. nec est novum. ff. eod.* Odd. *l. c. num.* 118.

Dicendum 3. quod disposita ad favorem legatariorum, 84 fideicommissariorum, aut donatariorum causa mortis, si restituto minore hæreditas devolvitur ad substitutum, legata, & disposita sustinentur. Odd. *l. c. num.* 120. si vero devolvitur hæreditas ad venientes ab intestato, legata, & fideicommissa particularia non sustinentur, nec debentur ab hæredibus ab intestato, & si minor ea solvit, repeti possunt, legata vero, & fideicommissa universalia sustinentur. Bart. *in d. L. nec est novum.* ubi Jas. Ang. & alii. Odd. *l. c. num.* 122.

Quæres 4. an etiam majores aliquando restituantur 85 in integrum adversus aditam hæreditatem? Respondetur affirmative, si major ex justo errore, vel ignorantia fuit lapsus, ut si adiit hæreditatem primo aspectu lucrosam, quam oculatissimus etiam paterfam. adiisset, quæ tamen est plena ære alieno, litibus, & periculis. Oddus *de restit. par.* 2. *quæst.* 51. *art.* 1. *col.* 4. *& quæst.* 62. *art.* 14. *num.* 133. præsertim rustici, mulieres, & milites. Odd. *l. c. q.* 9. *&* 10.

Minor restituitur etiam in integrum adversus repudia- 86 tam hæreditatem, vel bonorum possessionem. *L. penult. C. de restit. in integr.* quamvis prius fuisset restitutus adversus aditam hæreditatem. *L. si ne. §. restitutus. de minor.* Jo. And. *in cap. fin. col.* 2. *de restit. in integr.* Oddus *de restit. par.* 2. *quæst.* 63. *art.* 1. Imo quamvis minor repudiasset cum juramento. Limit. si minor masculis repudiavit, ut faceret locum fœminis exclusis a statuto. Odd. *l. c. art.* 1. *nu.* 12. Brun. *de stat. fœmin. exclusivo. art.* 12. *n.* 120. Socin. *cons.* 207. *§.* 12. *ver. adde tamen.* Et quid si res

non

non est amplius integra. vide Odd. *l. c. art.* 2. Imo restituitur, quamvis connatabulaverit. *L. si vero.* §. *de bon. liber. ff. de bon. liber.* Etiam major restitui potest adversus repudiatam hæreditatem, si ob justum impedimentum adire non potuit. *L.* 1. *C. de restit. mil. L. Julianus. ff. ex quib. caus. maj.* puta ob impedimentum ignorantiæ, si nescivit, sibi delatam fuisse hæreditatem. Alex. *in L. quamdiu. n.* 9. *ff. de acquir. hered.* Aret. *cons.* 160. *n.* 3. Socin. jun. *cons.* 104. *n.* 27. *lib.* 2. Odd. *l. c. art.* 5. quod quidem beneficium restitutionis transmittere potest ad hæredem suum. Bart. *in L. qui duos. ff. de reb. dub. col.* 2. *in fin.* Castr. *in L. ventre. ff. de acquir. hæred.* Alex. *cons.* 71. *lib.* 1. *n.* 4. Odd. *l. c. art.* 6.

§. X.

De restitutione in integrum adversus delicta tam in committendo, quam omittendo.

87 Hodie, cum de generali consuetudine adulterio non imponatur pœna corporalis, sed pecuniaria, pœna ob adulterium a minore commissum, illi minoratur. Ob incestum vero, si est prohibitus de jure naturali, vel gentium, eodem modo punietur, ac in crimine adulterii. Si vero est prohibitus de jure civili tantum, excusabitur ab ignorantia juris civilis. *L. si adulterium.* §. *frater. ff. de adulter.* quia excusatur minor, si ignorat prohibitionem juris civilis in aliquo gradu. Abb. *in cap. fin. n.* 6 *qui matrim. accus. poss.* & minor ubi agit de damno vitando, excusatur ab ignorantia juris civilis. *L.* 2. *C. de jur. & fact. ignor.* dummodò ignorantia sit tantum juris civilis, & non etiam juris naturalis, & gentium. Et si minores sunt doli capaces, non excusantur in delictis, tamen in delictis carnalibus excusantur. *L. si min. ff. de adult.* nisi tamen malitia suppleret ætatem, quia tunc in illo non minoraretur pœna *cap. illis. & cap. a nobis. de despons. impub.* Odd. *l. c. q.* 81. *art.* 1. *n.* 23. qui tamen in hoc etiam casu sentit pœnam fore mitigandam, & citat pro se Gomezium *var. res. to.* 3. *cap.* 1. *n.* 60. *vers. ego teneo contrarium.*

88 Adversus furtum, damnum datum, & injuriam factam in tantum restituitur, quod non teneatur ad pœnam dupli, tripli, aut quadrupli, bene vero ad inæstimabile interesse, vel damnum, si ex damno dato fuit factus locupletior. Oddus *l. c. art.* 2. *a num.* 28. Ita etiam adversus homicidium, & alias percussiones restituitur, nisi obstent statuta particularia, non vero adversus spretam novi operis nuntiationem. Odd. *l. c. num.* 5. Et regulariter ubi non adest dolus verus, minor restituitur in integrum adversus culpam, quam commisit invadendo res alienas.

89 Minor, quando a Lege fingatur major, præsertim in delictis, vide Odd. *de restit. in integr. quæst.* 82. *par.* 2. *per totam.* præsertim *art.* 1. ubi de non solvente gabellam, committente vectigal, aut omittente professionem. Idem *art.* 4.

90 Adversus pœnam conventionalem restituitur in integrum. Bald. *in L.* 1. *n.* 2. *C. de sponsal. & in L.* 3. §. *non solum. verb. dum agit. ff. de minor.* Zabarell. *cons.* 148. *n.* 3. præsertim si in contractu adesset clausula *rato manente pacto.* Oddo *l. c. art.* 10.

91 Potest Ordinarius habens administrationem justitiæ restituere tam principaliter, quam incidenter; quoad incidenter nemo dubitat, quia quilibet Judex, coram quo vertitur causa, potest incidenter in integrum restituere. Scaccia *l. c. n.* 43. Pax Jord. *l. c. n.* 34. quod vero possit etiam principaliter, fatentur DD. & supponunt pro certo apud Scacciam *l. c.* secus vero Judex Delegatus, qui in integrum principaliter restituere non potest. Bart. *in L. fin. n.* 4. *C. ubi, & apud quem* Franc. *in cap. dilecti. q.* 10. *n.* 49. *vers. hinc est de appell.* Scaccia *l. c. n.* 44. & Pax Jord. *l. c. n.* 36. qui testantur de communi, quamvis incidenter restituere in integrum non prohibeatur. Bart. *l. c.* Franc. ut supra *q.* 8. *n.* 57. *vers. circa primum. de appellat.* Oddo *l. c. q.* 32. *art.* 6. *n.* 55. Scaccia *l. c. n.* 45. & Pax Jord. *l. c. n.* 37.

92 Porro quod Delegatus non possit restituere principaliter in integrum, suas habet limitationes, & quidem Delegatus Principis, quod possit restituere, tenent Oddo *l. c. q.* 32. *art.* 6. *n.* 53. *&* 54. Scaccia *l. c. n.* 50. *&* 51. contra Abbatem. Item si restitutionis causa in integrum ab Ordinario fuit commissa Delegato, sermo est de Ordinario habente administrationem.

§. XI.

De tempore petendæ restitutionis.

Supra diximus, quod Ecclesia habeat tempus quadri- 93
ennii ad petendam restitutionem; jam dicimus, quod idem tempus competat etiam minoribus, nisi minores veniam ætatis impetraverint, qui licet in minorennitate possint semper petere restitutionem, tamen post minorennitatem habent adhuc quadriennium ad petendam restitutionem quod quidem, quando minor impetravit veniam ætatis, incipit currere a die obtentæ veniæ ætatis, & intimatæ. *L.* 1. *C. de his, qui veniam ætatis impetrarunt.* quam veniam, si non impetrarunt, tempus currit a primo die vigesimi sexti anni inchoati cessante alio legitimo impedimento. *L. ult. ff. de tempor. in integr. restitutionis.* P. Anacletus Reiffenstuel *lib.* 1. *tit.* 41. §. 3. *n.* 60. *& seq.* Majorennibus vero, & Ecclesiæ tempus restitutionis in integrum incipit currere a tempore vel die, quo læsio contigit, & simul cessavit justa causa absentiæ, aut aliud legitimum impedimentum. gl. *in Clem un. vers. a tempore.* ubi Barb. *n.* 5. *de in integr. restit. & Clem. un. n.* 5. *tit. eod.* Antonell. *de temp. leg. lib.* 2. *cap.* 59. *n.* 10. *&* 11. Est autem hoc quadriennium utile ab initio, & incipit a die læsionis cessante justa causa absentiæ, aut alio legitimo impedimento, postmodum vero est continuum, & currit diebus feriatis, & non feriatis in præsentia, & absentia, sive Judicis copia haberi possit, sive non. *L. ult. C. de præscript. long. tempor.*

Post lapsum vero quadriennium juxta mox dicta Ec- 94
clesia non amplius restituitur, nisi probaverit, in sententia vel contractu intervenisse fraudem, collusionem, aut prævaricationem, aut aliam rationabilem causam, puta læsio valde enormis. gl. fin. *in cap.* 1. *de in integr. rest. in* 6. Abb. *in cap. requisivit. n.* 2. *de in integr. rest.* Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 3. *n.* 11. Antonell. *l. c. num* 16. Gratian. *disc. for. cap.* 601. *n.* 47. Capyc. *dec.* 4. *n.* 26. Honded. *cons.* 80. *num.* 87 *lib.* 2. quod probari potest ex *cap. ad Ecclesiam.* 11. *de reb. Eccles. non alien.* ubi Fagnan. *n.* 14. Item si ille Prælatus, qui Ecclesiam læsit, vivit, quia tunc vivente Prælato, qui læsit, tempus Ecclesiæ non currit. Fagnan. *l. c.* Abb. & Barb. ut supra. Item si Ecclesia læsa multas interea patitur Prælatorum mutationes.

Imo Ecclesia potest petere restitutionem adversus eti- 95
am lapsum temporis, in quo læsa fuit graviter. *Clem. un. de in integr. restit.* non tamen adversus lapsum quadriennii, ne detur processus in infinitum. Barb. *in Clem. unica. n.* 2. *de in integr. restit.* gl. fin. *in L. interdum. ff. de minor.*

Porro restitutio non tantum debet peti intra quadri- 96
ennium, sed etiam terminari. *cap.* 1. *de restit. in integr. in* 6. *L. fin. C. de tempor. in integrum restit.* qua pendente nihil est innovandum, donec res finiatur. Antonell. *de tempor. leg. lib.* 2. *cap.* 59. *n.* 1. Nisi per Judicem, vel partem stet, quo minus causa restitutionis terminetur intra quadriennium, juxta *L. petendæ. in fin. C. de tempor. in integr. restit. L. intra utile. ff. de minor.* quamvis de consuetudine tempus quadriennii solum attendatur in ordine ad petendam restitutionem, non vero in ordine ad terminandam causam restitutionis, & quidem tam in foro Canonico, quam Civili, uti testatur Barb. *in d. Clem. un. n.* 4. *de in integr. restit.* post Rebuff. *to.* 2. *ad Leges Galliæ. art.* 2. *gl.* 1. *n.* 4. Reiffenstuel. *l. c. d.* §. 3. *n.* 77.

§. XII.

Miscellanea restitutionis in integrum.

Quæres primo, an Clerico minorenni in renuntia- 97
tione Beneficii Ecclesiastici sit danda restitutio in integrum, si fuerit graviter læsus. Dicendum, quod si Beneficium nondum fuit alteri collatum, esse restituendum in integrum. Covar. *lib.* 1. *var. resol. cap.* 5. *n.* 1. gl. *in cap. ex parte.* 14. *vers. quamvis minor.* ubi Abb. *n.* 14. *&* 15. *de restit. spol.* Neque refert, quod minor

in Beneficialibus, & matrimonialibus, nec non aliis causis spiritualibus habeatur pro majore, juxta *cap. 2. de Jud. in 6.* quia hæc procedunt in illis, quæ Clerico sunt favorabiliora, non vero in iis, quæ sunt odiosa, ne, quæ fuerunt introducta in favorem, in odium detorqueantur contra Regul. Jur. 61. si vero Beneficium jam fuit alteri collatum, adhuc deberi Clerico graviter læso restitutionem, defendunt Vinc. de Franch. *in cap. ex litteris. & cap. constitutas. de in integr. restit.* Covar. *l. c.* Gomez. *ad reg. de triennali p ff. quæst.* 15. Molina *de just. & jur. disp.* 573. *vers.* atram *autem.* contra Abb. *in cap. ex parte. n.* 14. & 18. ubi gl. *ver. quamvis minor. de restit. spol.* videri potest in praxi *Resignationis.* & ibi Patis. præsertim si Collatarius haberet pro se regulam de triennali.

98 Quæres secundo, utrum minor restituatur in integrum adversus professionem Religiosam. Responsio est negativa, nisi allegaverit illius nullitatem, quia tunc adversus lapsum quinquennii ad reclamandum dati restitui debet in integrum. Ratio est quoad priorem partem, quia per professionem non potest dici læsus, quia servit Deo, & consulit animæ suæ, quod vero non reclamans contra professionem restituatur ob quodcumque legitimum impedimentum, tenent Sanchez *de matrim. lib. 7. disp.* 34. *n.* 22. Fagnan. *in cap. perlatum. n.* 33. & 38. *de his, qua vi aut met. caus.* Portell. *de dub. Regular. ver. professio. n.* 45. Anaclet. Reiffenstuel. *lib. 1. Decretal. tit.* 41. §. 4. *n.* 90. quam tamen restitutionem contra lapsum quinquennii nemo concedit, quam Pontifex. Fagnan. *in cap. consuluit. n.* 35. *qui Clerici vel voven.*

99 Quæres tertio, utrum minor restituatur in integrum, contra propriam confessionem, si fuit ex illa graviter læsus, puta confitendo delictum falsum. Respondetur affirmative. *cap. 2. de in integr. restit. in. 6.* neque tenetur tunc minor probare falsitatem criminis, quod fuit confessus. ita Mascard. *de prob. conclus.* 1281. *n.* 24. Covar. *lib. 1. var. res. cap.* 5. *n.* 8. licet contrarium videatur tenere Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap.* 72. contra Jas. *in L. nam postea. §. verum. n. 7. ff. de jurejur.* & Ang. *in L. certum. §. in pupillo. ff. de confess.* præsertim si confessio fuit vera, ne minori detur ausa mentiendi. Hinc alii conclusionem temperant, tunc restitui, quando gravibus præsumptionibus probavit confessionem fuisse erroneam, seu ex errore processisse. vide Fachin. *l. c.* Sicut nec contra delictum dolo commissum restituitur in integrum, sive mereatur pœnam corporalem, sive pecuniariam. Clarus *in §. fin. quæst.* 80. *n.* 2.

100 Restitutio in integrum, quod contra præscriptionem detur ex cap. ignorantiæ, diximus supra ex Rubeo sat fuse, sed jam quæritur, an detur etiam fideicommissario, si ignorantia fideicommissi non est undequaque probabilis; & dicendum, non dari uti tenent communiter DD. apud Bich. *dec.* 18. *n.* 14. qui citat Abb. *cons* 18. *n.* 1. Cephal. *cons.* 314. *a n.* 19. Menoch. *cons.* 847. *a num.* 18. & *cons.* 904. *n.* 57. Cavalet. *dec.* 151. *a nu.* 6. Rota post Statil. *in tract. de salv. interd. dec.* 255. *a n.* 2. & *in Romana divisionis coram Bich.* apud eundem *l. c.* Et quadriennium decursum post præscriptionem a die scientiæ extinguit beneficium restitutionis in integrum competens, & multo magis nasciturum, nisi modicum tempus inter diem scientiæ & complementi præscriptionis intercessisset. Ita defendendo sententiam Martini contra Bulgarum concludit Cyn. *in L. quod tempore. n. 6. vers. nona quæritur. C. de restit. milit.* & *in L. fin. n. 6. C. de tempor. in integrum restit.* Bart. *in L. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. n. 11. ff. quib. ex caus. maj. in integr. restit.* Bald. Castren. Fulgos. Betous, & alii apud Bich. *decis.* 31. *n.* 16.

101 Restitutio in integrum ut detur ex capite ignorantiæ, requiritur, quod ignorantia sit justa, & legitima, hoc est, ex omni parte probabilis, & excusabilis. Fontanel. *dec.* 485. *a n.* 11. Jos. Vela *decis. Hispal.* 11. *nu.* 112. Barb. *in L. quia tale. n. 61. ff. solut. matrim.* Abb. *cons.* 18. *num.* 1. Surd. *cons.* 489. *n.* 37. & *decis.* 4. *num.* 7. Cephal. *cons.* 314. *a n.* 19. Gratian. *disc. for. cap.* 118. *n.* 10. & ea probanda est, quia licet regulariter ignorantia præsumatur, juxta *cap præsumitur. de R. J.* tamen quando ignorantia est fundamentum intentionis agentis, probari debet. Fel. *in cap. vigilanti. circa fin. n. 1. vers. ad argumentum. de præscript.* Cavaler. *dec.* 151. *n.* 7. Rota *in Romana divisionis.* 15. *Jun.* 1640. *coram Bich.* apud eundem Bich. *dec.* 320. *n.* 20. & 21.

Restitutio in integrum transmittitur etiam ad hæredem, imo etiam ad hæredes hæredis. Betous *in cap. cum sit Romana. n. 46. vers. fin. de appell.* Oddo *de restit. in integrum. par. 1. quæst.* 50. *n.* 15. & alii apud Noal. *de transmiss. cas.* 43. *n.* 4. quia factum semel transmissibile semper remanet transmissibile, Bart. *in L. qui duos. n. 11. ff. de reb. dub.* Gomez. *to. 1. var. resol. cap.* 9. *n.* 54. & alii apud Noal. *cas.* 8. *n.* 122. & 144. Bich. *dec.* 320. *n.* 21. & *seq.* 102

Restitutio in integrum adversus omissam probationem etiam post publicatas attestationes alterius partis competit Ecclesiæ, ne culpa defensoris remaneat læsa. Aretin. *in cap. fraternitatis. num. 46. de testib.* Capuraq. *dec.* 50. *n.* 2. *par.* 3. dummodo constet de læsione, alias secus Salyc. *in auth. atqui semel, n. 2. vers. Innocentius vero. C. de probat.* Oddo *de restit. in integr. par. 2. quæst.* 65. *n.* 68. Farin. *de testib. quæst.* 75. *n.* 453. Rota coram Luvovis. *dec.* 583. *n.* 6. & aliqualiter docere deberet de bono jure Ecclesiæ. 103

Restitutio in integrum datur successori adversus factum prædecessoris. Burrigar. *in L. jubemus. vers. in judiciis C. de SS. Eccles.* DD. *in cap. auditis.* & *in cap. cum ex litteris. de in integr. restit.* Bich. *dec.* 202. *n.* 15. Neque obstat, quod successor, & Ecclesia teneantur de dolo antecessoris ratione commodi ex eo resultantis, ne locupletetur cum aliena jactura, quia objectio procedit, quando successor continuat in possessione rei, vel commodi ex dolo antecessoris ad eum delati, quia tunc dicitur in eodem dolo continuare. Din. *in cap. dilectum. n. 2. vers. dicendum est. de R. J. in 6.* Rota *dec.* 705. *n.* 3. & 4. *par. 1. recent.* secus si successor nihil consequitur ex facto antecessoris *cap. conquerente, de off. ordin. cap. venerab. §. quia igitur. de Relig. dom.* 104

Restitutio in integrum datur etiam ex actis noviter deductis contra sententiam. *cap. fin.* ubi gl. *ver. noviss. de restit. in integr.* Oddo *eod. tit. par.* 3. *quæst.* 16. *art.* 6. *n.* 29. Rota *dec.* 154. *n.* 7. *par.* 5. *recent.* apud Bichium *dec.* 219. *n.* 8. 105

Datur minori pro reditu ad concordiam, a qua fuerat recessum, quamvis post eam litem prosecutus fuerit, & succubuerit. Bart. *in L. si ex causa. §. nunc videndum. n. 2. ff. de minor.* Gugliel. de Benedictis *in cap. Raynutius. vers. mortuo itaque. n.* 235. *de testam.* Nevizzan. *cons.* 17. *n.* 34. Boer *dec.* 63. *n.* 6. Bich. *decis.* 670. *n.* 25. quod non procedit, si concordia continebat pactum resolutivum in casum non obtenti beneplaciti intra terminum præfixum; tunc enim sicut non admittitur purgatio moræ, ita nec restitutio in integrum favore minoris. Gratian. *disc. for. cap.* 515. *n.* 27. Cyriac. *controv.* 240. *a n.* 14. Antonin. *var. res. lib. 1. res.* 61. *n.* 18. Capuraq. *dec.* 236. *n.* 3. *par.* 2. Rota *in Ravennat. seu Terracin. Decimarum.* 5. *Martii* 1649. *coram Meltio.* Bich. *l. c. n.* 26. 106

Non datur ex capite militiæ, quia militia non suffragatur, nisi quando est necessaria pro suo, & non alieno Principe. juxta *L. 3. C. de restit. milit. L. milites. L. si qua militi. ff ex quib. caus. maj. in integr. restit.* Oddo *de restit. in integr. par. 1. quæst.* 10. *n.* 5. & 10. & absentia voluntaria causam restitutionis non præbet. *L. non vere. L. sed etsi per Prætorem. §. fin. L. Reipubl. caus. ff ex quib. caus. maj.* Rota *dec.* 603. *par. 1. divers.* Bich *dec.* 30. *n.* 24. & 25. 107

Restitutio adversus sententiam non datur, quoties constat de sententiæ justitia. Cæs. de Graff. *dec.* 20. *n.* 11. *de re jud.* quia hæc excludit omnem læsionem *cap.* 1. ubi Abb. *n. 2. de restit. in integr* Salyc. *in L. num. 8. C. si adversus. rem jud.* Rota *dec.* 516. *num.* 1. *coram Cavaler. dec.* 132. *n.* 1. *par.* 1. *recent. dec.* 66. Add. ad Buratt. *dec.* 130. Bich. *dec.* 517. *n.* 4. & *decis.* 251. *n.* 4. 108

Restitutio non datur constito de re judic. *cap.* 1. ubi Abb. *n. 2. de restit. in integr.* Merlin. *dec.* 419. *n.* 1. Rota *dec.* 63. *n.* 1. *par.* 7. Bich. *dec.* 612. *n.* 26. quia tunc læsio cessat. *L. si ex causa judicati. ff. de minor. L. nam postea. §. si minor. ff. de jurejur. cap.* 1. ubi DD. *de in integr. restit.* Rota *dec.* 523. *n.* 2. *par.* 1. & *dec.* 329. *n.* 1. *par. 2. recent.* Sicut etiam non datur, quando res non 109

est

est integra. L. quod si minor. §. non semper. vers Scevola noster. ff. de minor. Menoch. cons. 100. nu. 253. & & cons. 714. nu. 4. Bardel. cons. 62. num. 23. Cyriac. controv. 240. num. 24. Bich. dec. 670. nu. 27. & 28.

110 Restitutio in integrum commissa cum clausula non retardata executione sententiarum operatur, ut non possit illarum executio retardari, nec principaliter, nec incidenter. Cæs. de Graff. dec. 8. num. 1. de sent. & re jud. Mant. dec. 343. num. 1. Rota dec. 301. num. 1. par. 1. divers. & in Taracon. pens. 4. Decembr. 1591. coram Gipsio. Bich. dec. 201. num. 8. & vigore dictæ clausulæ censetur Judici, qui ultimam tulit sententiam, aut alteri in ejus locum subrogato reservata facultas exequendi dictas sententias. Coccin. dec. 144. num. 7. Gig. de pens. quæst. 69. in fin. Rota apud Bich. l. c. absque vitio attentatorum, quamvis hæc clausula non faciat, quod causa possit dici terminata per rem judicatam, cum restitutio in integrum rei judicatæ cursum suspendat, & omnia in pristinum reponat. Cæs. de Graff. dec. 4. nu. 4. de caus. poss. ff. & propriet. Rota pec. 111. nu. 8. par. 1. recent. & dec. 604. nu. 14. coram Buratt. in Brixien. Parochial. 2. Decemb. 1592. coram Mellino. apud Marchef. de commiss. to. 2. fol. 161.

111 Restitutionis in integrum beneficium transmittitur, ut sicuti si transmittens viveret ex cap. ignorantiæ, aut alterius impedimenti, restitueretur in integrum ad jus, ac tempus ad deliberandum, & mediante tali restitutione posset adire, ita adire possit transmissarius. L. Pantomius. ff. de acquir. hæred. Emman. Costa in cap. si pater. par. 1. ver. habens. sub num. 28. de testam. 6. & in L. Gallus. §. & quid si tantam. nu. ult. ff. de liber. & posthum. Bellon. de Jure accresc. cap. 7. quæst. 41. sub n. 51. vers. tertium exemplum. Thes. jun. quæst. 78. num. 12. lib. 4. Fontanell. dec. 484. num. 11. & transmittitur non tantum ad Descendentes. Oddo. de restit. in integr. par. 1. quæst. 50. num. 63. sed etiam ad quoscunque hæredes extraneos. Rota Banon. divers. dec. 28. n. 37. Bich. dec. 320. num. 17. & 18.

112 Restitutio in integrum non inficit executionem factam, neque retardat antea petitam. Rota apud Seraphin. dec. 777. num. 12. apud Cavaler. dec. 495. nu. 5. & dec. 370. num. 2. par. 1. recent. & in Bonon. census. 11. Decembr. 1602. coram Justo. & in Burgen. praeminentiarum. 3. Jun. 1605. coram Manzanedo. apud Marchef. de commiss par. 2. fol. 219. Bich. dec. 217. num. 22.

113 Non tollitur per clausulam appellatione remota. gl. fin. in L. un. C. si de moment. poss. Barb. de claus. 9. num. 29. Rota dec. 100. num. 5. inter impressas post Cene. de cens. & in Lucana dotis. 19. Jan. 1629. coram Card. Virili. & locum habet, quoties sententia est injusta. Cæs. de Graff. dec. 10. num. 11. de re jud. Seraph. dec. 251. num. 2. Rota dec. 41. nu. 18. par. 5. recent. Bich. dec. 234. nu. 37.

114 Restitutio in integrum facit reviviscere primam litem. Cipye. Latro dec. 68. sub numer. 28. Seraph. dec. 945. numer. 3. Rota dec. 135. num. 6. par. 4. tom. 2. recent. & Valenzuela cons. 44. num 34. & omnia in pristinum statum reponit. L. quod si major. §. restitutio. ff. de minor. gl. in cap. auditis. ver. reliquam. de restit. in integr. quamvis restitutio fuerit commissa prout de jure. Rota in Placent. Parochial. de Malpartida. 1. Jul. 1602. coram. Litta. & est de natura restitutionis, ut res cum fructibus præceptis restituatur. L. nec non. 28. §. fin. ff. ex quib. caus. maj. rest. Oddo de restit. in integr. quæst. 55. num. 13. Cancer. var. res. to. 2. cap. 1. numer. 287. Bich. decis. 264. num. 17. & 20.

115 Restitutio in integrum ut impetretur, non competit actio, sed solum officium Judicis imploratur, esto postulatur restitutio adversus lapsum temporis ad adeundam hæreditatem. cap. fin. de off. Jud. Vestrius in prax. lib. 8. cap. 3. nu. 3. Oddo de restit. in integr. par. 1. quæst. 35. sub num. 29. vers. sed contra est communis conclusio. & num. 35. Bich. dec. 558. num. 24.

Retractus. vide Jus.

✝ R E V I S I O.

§. I.

Revisio quid sit, & importet, & quando, & ex quibus concessa dicatur pro Principem contra rem judicatam?

Revidere † est proprie rem semel visam iterum revi- 1
dere, & sic denuo videre, sicut reficere est de novo
facere, l. 1. §. deinde, ff. de revis. sic etiam verbum,
reddere, est retrodare l. verbum reddendi, ff. de verb.
sign. † Revisio æquiparatus appellationi exceptis octo 2
casibus, de quibus relative Benintend. decis. 78. ubi,
quod quoad probationem etiam de novo faciendam judex
revisionis, & appellationis a pari procedunt. † Vide 3
de octo differentias specifice narratas inter supplicationem
& appellationem per Marant. in praxi, par. 6.
in actu, de appell. num. 12. & seq. ubi, quod supplicatio
est ex mera gratia Principis, appellatio est justitiæ,
& num. 22. quod supplicatio non præsupponit sententiam
injustam, prout appellatio, sed imo justissimam,
quia datur exequutio pendente supplicatione, vel revisione,
ut etiam Jas. in l. si quis adversus, C. de precib
Imper. offer. † Amplia; quia commissa restitutio in 4
integrum censetur in necessarium antecedens, quando
concessa est revisio sententiæ quæ transivit in judicatum.
Cephal. cons. 180. numer. 13. lib. 2. Dec. cons.
144. numer. 4. ubi allegat alia jura. † Amplia, quia 5
Princeps informatus de re judicata, si committat revisionem
sententiæ, censetur derogare rei judicatæ. Bald.
in c. 2. ubi Bulba. de off. deleg. Felin. c. 1. de constit.
Dec. cons. 198. num. 3. & in si Alciat. cons. 301.
numer. 10. v. tertio quia illa ratio, sequitur Menoch.
de arbitr. lib. 1. c. 52. numer. 4. ubi, quod Judex revisionis
potest rejicere rem judicatam; Jas. cons. 47. in
2. dub. leb. 3. † Imo sola commissio revisionis operatur,
quod non præsumitur pro sententia, quia revisio
æquiparatur in hoc appellationi, plura allegat Cephal.
cons. 182. ubi allegat pro utraque, & hanc tenet. † 7
Contrariam tenent Jas. in l. justitia, num. 11. ff. de
Justit. & jur. ubi latissime impugnat per fundamenta,
quæ ibi allegat, & repetit in l. causas & lites, Cod.
de transact. ubi Curt. Jun. & Alciat. Dec. quoque cons.
197. Pro tenui facultate, num. 8. ver. nec obstat dictum,
Bald. Curt. Sen. d. l. causas, & lites, numer.
9. & 10. Cod. de Transact. Alex. cons. 94. numer. 2.
lib. 2. Fulg. cons. 153. & 166. nisi adesset clausula, non
obstante re judicata, ut prædicti omnes dicunt. Dec. in
l. res judicata, ff. de Reg. Jur. Paris. cons. 108. num.
18. & 19. & cons. 107. numer. 23. lib. 4. † Declara, 8
ut per Curt. Jun. in d. l. causas & lites, C. de Transact.
ut verba rescripti duplicem sensum habeant; videlicet,
quod si adest causa, per quam possit cognosci,
& revocari, in meritis cognoscatur, ut si res judicata
sublata. † Contrarium tenet Menoch. de arbitr. lib. 1. 9
cas. 52. num. 10. † Declara secundo, ut si Principi 10
fuit narratum, quod transivit in judicatum, & sciens
commisit revisionem, vel quod fiat justitia, opinio
Bald. sit vera, secus si non fuit narratum, quia tunc
opinio Jas. procedit, ita Menoch. d. cas. 52. lib. 1. n.
14. in fi. ver. intelligo tamen, Felin. in c. 1. num. 83.
de constit. Dec. in cap. sua nobis, col. 2. & fin. ver.
& in casu notabili, de appellat. †. Declara; quia licet 11
Princeps in dubio non censeatur velle tollere rem judicatam,
l. fin. Cod. sent. rescindi non posse; Felin. in
c. super litteris, col. 8. ver. 7. reg. de rescript. late Alex.
cons. 94. In causa, col. 1. lib. 2. Dec. cons. 198.
Et pro tenui, col. 3. in pr. tamen quando in precibus
est narrata sententia, quæ transivit in judicatum, vel
a qua non detur appellatio, & petitum, quod revideatur,
& Princeps rescripsit, quod revideatur, videtur de
intentione Principis, quod dicta sententia revideri debeat,
non obstante, quod faciat rem judicatam, quia
revisio instar appellationis habet. Afflict. decis. 231. dicit
Regia, & revidere de sui natura importat, quod denuo,
& iterum videatur, sicut reformare est novam formam
dare. Castr. cons. 290. Visis iis, col. 2. v. præterea, lib. 1. &
reficere est de novo instaurare, l. 1. §. deinde, ff. de rivis,
& idem probant allegata in præcedenti declaratione, &

isto casu ex certa scientia dicitur derogatum. Alciat.
cons. 301. *nu.* 10. *vers. tertio quia Princeps*, quia certa
scientia æquipollet clausulæ, *non Princeps*, quia certa
scientia æquipollet clausulæ, *non obstante*, *l. idem Ul-*
12 *pianus*, *ff. de excus. tut.* † Imo etiamsi responsio Prin-
cipis esset ambigua, quia in petitione fuit facta men-
tio sententiæ, & rei judicatæ, responsio Principis, quod
revideatur, debet intelligi secundum petitionem præce-
dentem, *l. si defensor*, *§. qui interrogatus*, *ff. de inter-
rog. act.* *§. praeterea inutilis*, *Instit. de inutilib. stipu-
lat.* Jas. *cons.* 15. *In præsenti*, *in fi. lib.* 1. & ideo de-
ber causa revideri nonobstante re judicata. Jas. *in l. ju-*
13 *stitia*, *ff. de Justit. & Jur.* † Declara, quia revisio non
censetur concessa adversus rem judicatam, si Princeps
rescripsit, *la Ruota veda questa causa*, *& amministri giu-
stitia*; Id est *Rota revideat hanc causam*, *& admini-
stres justitiam*, quia licet in precibus sit facta mentio
de sententia, & re judicata, non tamen censetur illi
derogatum, nec commissa revisio, etiam si nihil ope-
raretur rescriptum. Jas. *in d. l. justitia*, *ff. de justit. &
jur.* sed oportet, quod Princeps expresse fecerit mentio-
nem de re judicata, & mandet ea non obstante revi-
deri. Felin. late *in c. inter cæteras*, *num.* 26. *de re ju-*
14 *dic.* † Nec sufficit quando essent narratæ in precibus
sententiæ, si simul non sit narratum, quod non detur
appellatio, vel quod transiverint in judicatum. Alex.
d. cons. 94. *in pr. lib.* 2. Felin. *in c. super litteris*, *col.*
8. *de rescript.* Paris. *cons.* 106. *col.* 2. *lib.* 4. Lap. *al-*
15 *leg.* 89. *col.* 3. † Declara, quia sententia quæ transivit
in judicatum, non potest revideri per simplicem remis-
sionem. Alex. *cons.* 136. *col.* 2. *lib.* 2. *& cons.* 123.
eod. lib. Dec. *cons.* 198. nec obstat Bald. *in cap. su-
daisti*, *num.* 3. *de off. deleg.* quia loquitur quando sen-
tentia non transivit in judicatum, sed ab ea appellari
poterat, & loco appellationis fuit recursum ad Princi-
16 pem. † Declara, quando res judicata fuit approbata
expresse per eum, qui petit revideri, ut quia solvit, vel
petiit dilationem ad solvendum, *l. ad solutionem*, ubi
DD. *l. de re judic.* tunc non censetur derogatum, nisi
sit narratum, & multo minus, quando is qui petit re-
visionem, consequutus est exequutionem ad sui favo-
rem pro parte sibi favorabili, ut in simili Cravett. qui
17 alios citat, *cons.* 103. *num.* 12. † Declara plene, quia
si sententia, & laudum fuerint ratificata, procedit con-
trarium, quia Princeps non potest tollere res judicatas
ratificatas de ordinaria potestate. Soc. *cons.* 158. *lib.* 2.
ubi, quod tunc non censetur sublata res judicata. vide
Tusch. *litt. A. ver. Appellatio removeri per quos Prin-
cipes possit*, Concl. 398.

§. II.

*Revisio qualiter fiat per judicem revisionis, & non retar-
dat exequutionem, & quando secus.*

1 Revisio † potest fieri, & cognosci per Judicem re-
visionis, tam ex antiquis, quam ex novis probationi-
bus. Benint. *dec.* 78. *per tot.* quod debet statui termi-
nus, & recipi nova probatio, prout in appellatione.
2 † Contrarium videtur velle Afflict. *dec.* 79. *num.* 3. Ri-
minald. sen. *cons.* 398. *numer.* 21. *lib.* 2. Afflict. *dec.*
3 155. † Declara, quia probatio per instrumenta potest
fieri in causa revisionis. Cephal. *cons.* 182. *num.* 20.
4 *&* 21. † Declara; quia ut detur restitutio adversus sen-
tentiam observatam, requiritur clarissima probatio læ-
sionis. Soc. *cons.* 194. *num.* 7. *lib.* 2. ubi tollit con-
traria, quæ loquuntur, quando via appellationis, vel
5 nullitatis ordinaria est actum, † Amplia; quia exe-
qutionem non retardat commissa revisio adversus rem
judicatam, vel sententiam: a qua non licet appellare.
Jas. post alios, *in l. si quis adversus*, *in fi. Cod. de pre-
6 cib. Imper. offer.* Afflict. *dec.* 341. † Extende in tantum,
ut etiamsi condemnatus qui obtinuit revisionem, habe-
ret quinquennalem; quin non retardatur exequutio.
7 Guid. Pap. *dec.* 97. *Pro conservatione.* † Extende in tan-
tum, quod etiam injustum esset rescriptum Principis
mandans supersederi in exequutione. Guid. Pap. *decis.*
420. ubi, quod in Delphinatu tale scriptum non admit-
8 teretur de stylo. † Restringe, quia si condemnatus po-
neret se in carcere, posset cognosci de revisione. Capic.
9 *decis.* 169. † Restringe; quia supersederi potest in exe-
qutione, pendente revisione, si esset exequutio irretra-
ctabili, vel periculosa, vel si fieret præjudicium in alia
causa, de quibus plene Rim. jun. *cons.* 48. *per tot. lib.*
1. vide idem in restitutione in integrum. Boet. *decis.*
65. *num.* 7. † Declara; quia arbitrarium est judici, si 10
exequutio posset inferre præjudicium, ut detur cautio in
casu succumbentiæ. Rim. Jun. *d. cons.* 47. *in fin.* † 11
Contrarium, quod imo pendente revisione non sit fa-
cienda exequutio, sicut nec pendente appellatione. Ce-
phal. Cephal. *cons.* 182. *num.* 19. *& seq.* Rim. Jun. *d.
cons.* 48. *per totum*, maxime *num.* 42. *lib.* 1. † Decla- 12
ra; quia revisio non retardat exequutionem, quando
de stylo solet dari exequutio, etiamsi Princeps mandet,
quod revideatur, & supersedeatur in exequutione, quia
non attenditur tale rescriptum, ut late Guid. Pap. *decis.*
420. † Vide tamen & tempera, ut ibi per apostill. ni-
si pars fuisset citata, & Princeps informatus ad plenum;
quia tunc supersedendum est; idem si exaret clausula,
nonobstante.

§. III.

*Revisio intra quantum tempus fieri debeat, &
petens eam tenetur ad expensas.*

Revisio † computorum potest fieri quandocunque do- 1
ctum de errore. vide Tusch. *litt. E. ver. Error calculi*;
Concl. 314. † Restringe in revisione mensurationis, quia 2
debet intra 60. dies, vel intra annum peti, alias cen-
setur approbata mensuratio. Ceph. *cons.* 36. *num.* 7. † 3
Expensas reficere debet petens revisionem, antequam au-
diatur, quando sententia contra quam petitur revisio,
transivit in judicatum. *arg.* Afflict. *decis.* 70. qui dicit
expensas reficiendas per eum, qui ex integro agit stan-
te primo processu nullo. Vest. *in praxi lib.* 5. *de rei-
ter. termin. fol.* 93. multo magis si agit ex integro con-
tra processum validum. ¶

R E V O C A T I O.

Praxis Revocationis.

Revocatio mandati quamvis non innotuerit Procura- 1
tori, aufert ab eo omnem facultatem; ita ut acta per
illum non subsistant. Capon. *disc. for. cap.* 159. Covar.
de sponsal. par. 2. *cap.* 4. *num.* 9. Sanchez. *de matrim.
lib.* 3. *disp.* 11. *num.* 6. vide *Matrimonium.* Et hæc pro-
batur etiam per testes, qui patiuntur aliquam exceptio-
nem. Farin. *de testib. quæst.* 47. *nu.* 112. etiam uno te-
ste cum juramento revocantis. Mascard. *de prob. con-
clus.* 613.

Revocatio quamvis sit licita, quando res est integra. 2
cap. quicumque. 11. *de sent. excom. in* 6. exceptis iis,
quæ per modum contractus concessa sunt. *L. quod se-
mel.* ubi Bald. *ff. de decreto ab ordin. facien.* tamen quan-
do res non est integra, locum non habet. *cap. in cau-
sis.* 30. *de elect.* nisi illicite factum esset. *cap. causam.*
18. *de rescript.* Gabr. *de jure quæs. conclus.* 5. *nu.* 1. Barb.
axiom. lib. 16. *cap.* 57. *ax.* 3.

Revocatio præsupponit habitum. *L. Decem.* 116. *ff.* 3
de V. O. cap. ad dissolvendum. 13. *de despons. impub.*
Barb. *l. c. axiom.* 1. Revocatio generalis non revocat
ea, quæ specialibus locis, aut personis fuerunt conces-
sa. *cap. penult. de rescript. in* 6. Alciatus *de præsumpt. reg.*
3. *præs.* 69.

¶ §. I.

Revocari, & mutari non possunt multa, & quæ.

Mutatio, † seu Revocatio voluntatis in alterius præ- 1
judicium non admittitur, quando alteri jus quæsitum
extitit. Oldr. *cons.* 231. *Et ejus, de quo, in pr.* † De- 2
clara tamen, ut procedat regula, quando consensus, seu
voluntas non est circa prohibita a lege. Cravett. *cons.*
200. *num.* 5. *& seq. per tot.* † Aditio hæreditatis semel 3
facta per hæredem revocari non potest. Crav. *d. cons.*
200. *num.* 2. † Lex vel statutum a conditore non po- 4
test revocari, quando respicit honorem Dei, prout est
statutum de feriis in honorem Dei; nec publica utili-
tas in hoc attenditur. Signor. *cons.* 243. *In quæstione*,
in

in princ. cap. semel, *de Regul. Jur. in* 6. *& cons.* 244.
in pr. & plenius *cons.* 245. *nu.* 5. *& seq. ver. ad aliam*
5 *rationem*. † Extende, quia statuta, & privilegia & leges concessæ ad favorem Ecclesiarum, & cultus divini
non possunt revocari per concedentem. Signor. *cons.* 243.
6 *num.* 3. *& cons.* 244. *num.* 5. *v. item videmus*. † Extende, quia honor quæsitus domino per servum ab eo
7 auferri non potest. Signor. *d. cons.* 243. *num.* 3. † Extende, quia facta, & concessa secundum bonos mores
non possunt revocari, quando revocatio esset contra bonos mores. Signor. *d. cons.* 243. *num.* 3. *in fi. v. pra-*
8 *terea*, *& cons.* 244. *num.* 5. † Extende, quia lex civilis in iis, in quibus ratione peccati subest Ecclesiæ,
non potest revocare statutum, vel legem etiam civilem
factam ante statutum Ecclesiæ, quando Ecclesia super
eo statuit ratione peccati. Signor. *cons.* 245. *num.* 5.
9 *cum seq. ver. ad aliam rationem*. † Restringe, quando
honor Deo per legem civilem solam defertur; quia per
eandem legem civilem potest modificari, alio præcepto
Ecclesiæ non obstante. Signor. *d. cons.* 245. *num.* 6. *v.*
10 *praterea circa l. properandum*. † Restringe, quia aliquando potest modificari, quando agitur de publica utilitate, & salute multorum. *l. provinciarum*, *l. de feriis.*
11 Signor. *d. cons.* 245. *num.* 8. † Investitura concessa a
Principe, quod succedant primogeniti, non potest revocari, cum sit contractus. Castr. *cons.* 164. *in præsenti causa col.* 6. *circa finem. ver. praterea*, *& forte*, *lib.*
2. vide Tusch. *litt.* *L. ver. libertas Ecclesiastica in quibus consistat*, *& qui contra eam facere dicatur*, *vel non*, *Concl.* 342.

§. II.

Revocari non potest sine causa dispensatio, & licentia concessa.

1 Revocari † non potest dispensatio concessa de non
promovenda causa studii per Episcopum sine causa, quia
videtur jus quæsitum dispensato, maxime si non est res
integra, ut quia cœpit jam studere, & quia omne privilegium debet esse mansurum. Oldr. *cons.* 203. *ver. ad tertiam quæstionem*, *& cons.* 230. *circa fin. ver. hanc*
2 *sententiam*, ubi dicit communem. † Amplia, ut nec licentia data simpliciter audiendi confessiones suorum
subditorum aliquibus fratribus possit revocari. Oldr. *d. cons.* 230. *num.* 3. *ver. ad* 2. *quæst.* vide Tusch. *litt. A. ver. Approbatus potest reprobari ad aliud simile benefi-*
3 *cium*, *Concl.* 433. *num.* 3. † Amplia, ut id, quod revocari non potest nec etiam possit interpretari tali interpretatione, quæ destruat actum, vel revocationem in-
4 ducat. Oldr. *d. cons.* 230. *in fi. ver. & si non potest*. †
Amplia, ut privilegium dispensationis sit mansurum,
etiamsi cesset causa, propter quam dispensatio est concessa. *cap. ex tua*, *de fil. presbyt.* nisi ex mente contrarium appareat. Oldr. *cons.* 247. *in pr. nu.* 1.

§. III.

Revocatio generalis privilegiorum stricte interpretatur, & non comprehendit multa.

1 Constitutio † Papæ revocans privilegia perpetua tanquam exorbitans, & jus alienum enervans, strictissime
debet intelligi, & secundum proprium intellectum ver-
2 borum. Gem. *cons.* 35. *Pro clariori*, *in pr.* † Amplia
in tantum, ut in revocatione non veniat, nisi id, quod
exprimitur, nec fieri potest extensio. Paris. *cons.* 141. *n.*
3 20. *lib.* 4. † Amplia, quia non veniunt privilegia Ecclesiarum, & locorum piorum. Vide Tusch. *litt. D. ver. Derogatio in genere*, *Concl.* 416. Vide eund. *litt. P. ver. Privilegiorum revocatio*, *Concl.* 750.

§. IV.

Revocatio generalis omnium expectativarum non comprehendit speciales, neque alia multa.

1 Revocatio † generalis omnem expectativarum concessarum per Romanum Pontificem non revocat specialem gratiam concessam Ecclesiæ Burdegalen. si conceden-
2 di expectativas ad certum numerum. † Nec etiam revocat ipsas expectativas concessas per Episcopum Burde-

galensem, Apostolica auctoritate. Oldr. *cons.* 266. *In*
Christi nomine amen, *per tot.* ubi multa deducit. † 3
Ampliatur, ut revocatio generalis non deroget speciali, quæ consistit in facto. Oldr. *d. cons.* 266. *in pr. n.*
1. *& nu.* 9. *&* 10. † Amplia, ut nunquam revocatio 4
generalis se extendat ad ea, quæ non fuerunt de intentione revocantis. *Clemen. Pastoralis*, *de re judic. ver.*
Rursum non est, Oldr. *d. cons.* 266. *num.* 2. † Amplia, 5
ut se non extendat ad exemptos a censibus, & certis
præstationibus; quia licet fiat edictum, quod omnes
solvant, non tamen intelligitur de exemptis, neque revocata est exemptio. Oldr. *d. cons.* 266. *num.* 5. *ver.* 5.
5. *quinto quia*. † Amplia, ut revocatio generalis non se 6
extendat, quando ratio revocationis non haberet locum,
vel cessaret. Oldr. *d. cons.* 266. *num.* 6. *v. præterea revocatio*. † Amplia, ut per generalem constitutionem non 7
tollantur, neque censeantur revocata ea, quæ consistunt
in facto. Oldr. *d. cons.* 266. *num.* 12. *v. item privilegia*, ubi, quod nisi sit de eis facta mentio, non sunt
revocata, & latius in fine consilii *num.* 16. *v. ratio subest talis*. † Amplia, quia revocatio privilegiorum ge- 8
neralis non comprehendit Ecclesiasticas exemptiones, &
piorum locorum. vide Tusch. *litt. P. ver. Privilegiorum revocatio generalis non comprehendit*, *Concl.* 750.
† Amplia, quia revocatio statutorum Pistorii facta per 9
Florentinos, non comprehendit statuta Pistorii concedentia privilegia operæ Ecclesiæ. Castr. *cons.* 146. *super primo. lib.* 1. † Extende, quia in revocatione genera- 10
li non veniunt concessa in privilegium particularibus
collegiis, seu personis. Castr. *d. cons.* 146. *in pr. lib.*
1. ubi apost. *in ver. in privilegium*. † Extende, quia 11
per generalem revocationem legis, vel statuti, non censetur revocata lex, vel statutum, ex qua, vel quo censetur alteri jus quæsitum. Castr. *d. cons.* 146. *ver. secunda ratio*, *lib.* 1. ubi, quod licet possit civitas tollere
jus particularis personæ, non tamen præsumitur, quod
velit. † Extende; quia non potest Princeps sæcularis per 12
generalem revocationem tollere privilegia concessa non
subditis, & Ecclesiis, Castr. *d. cons.* 146. *circa fin. ver.*
3. *quia*, *lib.* 1. Alex. *cons. fin. num.* 21. *in fi. lib.* 4.
† Et saltem non præsumitur velle revocare concessa lo- 13
cis piis, nisi expresse dicat. Castr. *d. cons.* 146. *in fi.*
lib. 1. † Extende; quia revocatio generalis non se ex- 14
tendit ad ea, quæ non possunt revocari, prout concessa in vim contractus, vel ex causa onerosa, Alex. *cons.*
ult. num. 22. *lib.* 4. quod est Barb. Alex. *cons.* 54. *n.*
11. *& seq. lib.* 4. quod est Vincentii Palæotti. † Ex- 15
tende; quia cassatio, & derogatio privilegiorum in genere non comprehendit privilegia specialia in favorem
certarum personarum, nisi fiat specialis mentio. Alex. *d.*
cons. ult. lib. 4. *num.* 24. *v. item & quarto*, quod est
Barbat. Alex. *cons.* 123. *scripsit. num.* 16. *eod. lib.* 4.
ubi apost. *in ver. favorem*, citat Rom. *cons.* 536. *Quod indultum Petri*, *& cons.* 498. *In casu qui*, Jas. *cons.*
146. *col.* 4. *lib.* 4.

§. V.

Revocari possunt præjudicialia in judicio, & extra facta, & quæ, & quando.

Confessio † in Judicio facta per errorem potest re- 1
vocari, & qualiter procedat. vide Tusch. *litt. C. ver.*
Confessio per errorem &c. Concl. 649. † Confessio ma- 2
xime revocatur quandocunque ante sententiam, quando, ex ea quis incideret in pœnam. Rom. *cons.* 59. *n.*
13. *&* 14. ubi apost. *& cons.* 70. *num.* 6. *v. secundo*
quia, *cum seq.* ubi apost. † Interrogationi adversarii re- 3
spondens potest revocare, si nulla est captio partis, cui
facta est responsio. Rom. *cons.* 39. *nu.* 12. ubi apost. *in*
ver. captio, *& cons.* 70. *nu.* 6. *in fi. ver.* 3. *quia*. † 4
Extende, sive sit affirmativa, sive negativa, Rom. *d.*
cons. 59. *num.* 9. *& seq. & cons.* 70. *nu.* 6. *& seq.* ubi
late. † Positionibus respondens potest incontinenti revo- 5
care suam confessionem, vel negationem, gl. *in c. cum in positionibus*, *in ver. justa causa*, *de jurejur. in* 6. Rom.
d. cons. 59. *num.* 12. ubi apost. *in ver. corrigere*, dat
concord. & *in v. positioni*, *& cons.* 70. *nu.* 6. *v. primo quia*. † Testis potest incontinenti corrigere, & re- 6
vocare dictum suum. Rom. *l. cons.* 59. *num.* 12. *&*
cons. 70. *num.* 6. *v.* 1. *quia*, ubi apost.

§. VI.

Revocari, & mutari possunt multa.

1 Testamentum † mutari, & revocari potest usque ad
2 mortem. † Testamenti non revocandi pactum non va-
3 let. † Divisio facta per patrem inter filios potest revo-
cari; quia est actus præveniens dispositionem ultimæ
4 voluntatis. Oldr. *cons.* 230. *in pr. v. & circa hoc.* †
Donatio facta per patrem filio est revocabilis, quia mor-
tem expectat. Oldr. *cons.* 231. *v. si quis autem, num.*
5 2. † Restringe in donatione facta per Regem, vel ali-
um non recognoscentem superiorem, quia donatio va-
let, nec revocari potest. Oldr. *d. cons.* 231. *num.* 1. *v.*
6 *nisi forte.* † Pactum, quod non liceat dividere non
valet, & revocari potest. Angel. *cons.* 255. *Punctus est*
7 *talis, num.* 2. † Societatis non finiendæ pactum revo-
8 cari potest. Angel. *d. cons.* 225. *num.* 2. † Procurato-
ris non revocandi pactum non valet. Angel. *d. cons.*
9 225. *per tot.* † Concessa per viam legis revocari pos-
sunt; ideo Populus Romanus, qui per viam legis Re-
giæ transtulit in Principem omnem jurisdictionem, po-
test revocare imperium. Signor. Homod. *cons.* 70. *In
quæstione vertente, num.* 8. *v. item non obstat secunda
ratio.*

§. VII.

Revocatio tacita inducitur ex actu contrario, & quando.

1 Episcopus † conferens beneficium censetur revocare
potestatem datam suo vicario conferendi ad illum a-
ctum, quando non apparet de præventione. Cald. *cons.*
69. alias 2. *de offic. vicar.* quod duplicatur *cons.* 228.
2 alias 7. *de praben. ver. item Episcopus potest.* † Am-
plia, quia delegans cognoscens causam delegatam, vi-
detur revocare in delegatum. Cald. *d. cons.* 69. alias
2. *de offic. vicar. & cons.* 228. alias 7. *de praben.* ubi
ponit alia exempla similia. Vide Tusch. *litt. P. ver.
Protestatio contraria facta non relevat, quia facto tol-
litur; concl.* 944.

§. VIII.

Revocatio facta per testem, vel reum de eo, quod deposuit, non enervat primum dictum, & quando secus.

1 Testis † deponens in judicio unum, & cum jura-
mento, licet postea revocet illud dictum extra judi-
cium, non tamen enervat primum testificatum, *c. sicut
nobis, de testib.* per quem ita Felin. *in c. cum tua,*
2 *num. 6. v. tertia conclus. eod. tit.* † Extende, etiamsi
revocatio fiat in articulo mortis; quia non enervat pri-
mum dictum. Felin. *d. c. cum tua, num. 6. v. tertia*
3 *conclusio, de testib.* † Extende, quia etiamsi sententia
sit ferenda, super primo dicto ferri debet. Felin. ubi
4 supra. † Contrarium, quod si sententia est lata ante
revocationem primi dicti, sustinetur, sed si esset feren-
5 da, non debet ferri. Felin. ubi supra. † Declara, quia
si non est lata sententia, debet testis revocans torque-
ri. Felin. ubi supra. vide Gabriel. *concl.* 30. *num.* 3.
6 *& concl.* 32. *numer.* 16. *lib.* 7. † Amplia; quia reus
quoad se & testis quoad alios, si primo cum juramen-
to exculpavit, postea in secundo examine accuset ter-
tium, statur primo dicto. Osach. *decis. Pedemont.* 79.
7 *num. 19. cum seq.* † Declara, quia si adhibetur tortu-
ra, prout adhiberi debet, statur illi dicto, in quo per-
8 severat in tortura. † Amplia in casu contrario, quia si
socius criminis in casibus, in quibus potest deponere,
accusavit Titium socium ejusdem criminis, & ratifica-
vit, si postea, dum conducitur ad furcam, publice ex-
culpat eum, talis exculpatio non valet, nec attenditur,
plene Marsil. *in praxi, §. restat, per tot.* ubi pro utra-
que parte, & hanc tuetur per multa jura, &, multas
rationes, videlicet, quia non fit in judicio, prout pri-
ma confessio, & quia non expectasset tamdiu, & quia
confortatores causant exculpationes ad instantiam accu-
sati, & quia sunt extra se in actu illo, plures citat pro
hac parte. Menoch. *de arbitr. cas.* 208. *num.* 20. *ver.
extenditur.* Boss. *tit. de induc. num.* 191. † Contrarium 9
tenent plures, quos idem Marsil. *d. praxi, §. restat, in
princ.* † Declara; quia negari non potest, quin debili- 10
tetur depositio revocata. Alex. *cons.* 124. *num.* 25. *v.
& posito, quod verum esset. lib.* 6. † Declara, quia for- 11
te in foro poli valet, sed non in foro fori. Marsil. *d.
§. restat, in fi.* † Declara, ut si extant indicia contra 12
exculpatum, non relevet exculpatio, alias sic. Marsil.
ubi supra. † Extende; etiamsi fiat in carcere, quia non 13
valet tanquam extra judicium. Marsil. *d. §. restat. nu.*
17. † Contrarium, quod imo exculpatio facta ab eo, 14
qui prius accusaverat, etiam cum juramento excuset, &
valeat, dicit Mascard. qui plures allegat. *conclus.* 1130.
num. 12. *& seq.* † Declara; quia, quoad ipsum confi- 15
tentem nihil relevat exculpatio, sed quoad tertium va-
let, & attenditur. Gramm. *voto* 3. *numer.* 15. *& seq.*
ubi tollit contraria, & *voto* 11. *num.* 18. quem refert
Carrer. *in praxi, in 2. tract. de indiciis, §. octavum
indicium, num.* 9. Marsil. *cons.* 109. *num.* 30. *& seq.*
Decian. *cons.* 18. *num.* 85. *& seq. lib.* 1. Hippol. Rim.
cons. 420. *num.* 17. *lib.* 5. Bursat. *cons.* 201. *nu.* 146.
& seq. † Extende, ampliationem, ut exculpatio non 16
relevet, si plures essent inquisiti, vel carcerati, & of-
fensus exculparet aliquos. Mascard. *d. concl.* 1130. *in
fin.* † Restringe in exculpatione geminata, vel facta in 17
confortatione; quia reputatur judicialis, & jurata. Bur-
sat. *cons.* 201. *num.* 146. *& seq.* † Restringe, quando 18
revocatio fieret in forma judicii coram Judice, vel so-
lemniter. Boss. *d. tit, de indic. num.* 191. quod Me-
diolani extat statutum de hoc. Vide Tusch. *litt. E. ver.
Exculpatio facta ab offenso quid operetur; Concl.* 467.

§. IX.

Revocatio procuratoris, vel alterius mandatarii quid operetur, vel non, ante notificationem.

Revocatio † sine notitia revocationis regulariter non 1
impedit, nec privat actionem alias legitime gestam post
revocationem in præjudicium gerentis, vel ejus, cum
quo est gestum; sive sit judicialis, sive extrajudicialis.
cap. ex parte decani, de rescript. cum ibi not. Calder.
cons. 84. *An si Papa, in pr.* quod est 4. *de Off. Leg.*
† Amplia; quia in Legato revocato per Papam, quia 2
ante scientiam revocationis valent gesta per eum, &
præsumitur ignorantia. Cald. *d. cons.* 84. *per tot.* alias
4. *de off. Leg.* † Amplia, in Judice, quia licet revo- 3
cetur, & per solam revocationem cesset jurisdictio, ta-
men valent gesta a judice revocato ante scientiam, ita
Cald. declarat text. *in l. judicium solvitur, ff. de Jud.
d. cons.* 84. *in pr. v. non obstat,* alias 4. *de off. De-
leg.* † Extende in Judice delegato vel subdelegato, quia 4
valet sententia lata per eum post revocationem, si igno-
ravit revocationem. Bald. *cons.* 111. *Processus factus,
lib.* 5. † Restringe, quia non valent gesta a Judice post 5
revocationem, quando scivit, vel scire debuit se revo-
catum. Bald. *d. cons.* 111. *lib.* 5. † Limita in transla- 6
tione dominii, quia sola revocatio sine notitia impedit
translationem dominii, *l. ejus qui in provincia, ff. si
cert. petat.* Calc. *cons.* 384. *in pr.* alias 4. *de Off. Leg.*
† Limita in matrimonio contrahendo, quia si contra- 7
heretur per procuratorem revocatum, non valeret, eti-
am si revocatio non sit nota, quia in iis quæ sunt ar-
dua, & pendent a solo consensu, sola revocatio opera-
tur sine notitia, *c. fin. de procur. in* 6. † Declara; quia 8
quando procurator est datus generaliter non contra cer-
tam personam, neque certo loco, revocatio debet fieri
publice, secus si cum certa persona, quia sufficit, quod
sit notificata illi personæ & procuratori. Cuman. *cons.*
148. *venerabilis vir, num.* 3. *v. ad secundum,* vide
Tusch. *litt. I. ver. Ignorantia præsumitur in dubio,
Concl.* 23. vide eund. *litt. P. ver. Procurator revoca-
tur multis modis, Concl.* 860. *& seq. Cancell.*

§. X.

Revocatio Vicarii, & officialium, qui pendent a mera voluntate, qualiter fiat, & quæ requirantur.

Vicarius † Episcopi, & alii Officiales, qui pendent 1
a mera voluntate constituentis, possunt revocari ad om-
nem voluntatem constituentis. Castr. *cons.* 362. *nu.* 4.
v. nunc

2 *v. nunc ergo*, *lib.* 1. † Extende, etiamsi esset perpetuo deputatus, & promisisset etiam eum juramento, quia licet efficiatur perjurus, tamen valet revocatio. Castr.
3 *d. conf.* 362. *num.* 4. *lib.* 1. † Revocatio ad extrajudicialia facta regulariter debet notificari, ut annullentur
4 gesta post revocationem. † Restringe in casu speciali, quando procurator est constitutus ab Ecclesiastica persona ad renuntiandum, quia non valet revocatio, si non est notificata, licet concurrant ista quatuor, de quibus supra. Castr. *d. conf.* 362. *col. fin. v. nec ob-*
5 *stat*, *lib.* 1. † Limita; quia revocatio facta de vicario annullat acta per eum facta in extrajudicialibus, quando concurrunt quatuor, etiamsi non sit notificata, & est generale in omnibus extrajudicialibus; 1. quod quis sit constitutus ad actus extrajudiciales, 2. quod actus, qui geritur per vicarium, vel procuratorem, sit talis, qui non possit geri sine expressa voluntate domini; 3. quod revocatio non redundet in damnum pecuniarium tertii, nec ipsius procuratoris; 4. quod talis sit actus quem dominus non habebat de necessitate facere; Exempla sunt; si constituo procuratorem ad manumittendum servum meum, deinde ipsum ignorantem revoco, non valet manumissio facta post revocationem, *l. si pater*, *ff. de manumiss. vindict.* quia concurrunt ista quatuor. Castr. *conf.* 362. *venerabilis vir*, *num.* 5. *v. quarto quaritur*, *usque in fin. lib.* 1. ubi ponit alia exempla, & dicit secus, si unum ex quatuor requisitis deficiat. Vide Tusch. *litt. M. ver. Mandatum finitur morte*, *& aliis modis*; *Concl.* 65. ¶

R E U S.

Praxis Reorum.

§. I.

In Criminalibus.

1 Reus qualitate delicti in querela proposita, & non probata est absolvendus. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 13. & Comunior apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 51. *num.* 39. qui id admittit, nisi remaneat substantia delicti, vel qualitas sit talis, quæ faciat de delicto non delictum. *capt cum Ecclesia. de caus. propr. & possess. cap. mulier. de jurejur. cap. accedentibus. de privil.* tam de jure, quam de consuetudine, vel cum indicia fuerunt legitime purgata, contra Clarum *in §. fin. quæst.* 95.

2 Reus, contra quem est tantum aliqua suspicio, sine aliis indiciis non potest citari, & examinari tanquam Reus, & si citatus non comparet, non fit contumax. Scaccia *l. c. cap.* 58. *num.* 9. 10. Limit. in crimine hæresis, aut læsæ Majestatis. Idem *l. c. cap.* 59. quia tunc licet transgredi jura, potest etiam puniri injungendo purgationem Canonicam, vel abjurationem secundum qualitatem suspicionis, quæ serviunt pro pœna. Scaccia *l. c. per totum.* Et abstrahendo ab his delictis non potest cogi ad respondendum, secus si adsunt indicia. Scaccia *l. c. cap.* 86. *a num.* 40. quia tunc tenetur respondere, quamvis dubitet, an juridice interrogetur? sed contrarium tenet multos citans Theologos Diana *moral. par.* 3. *trac.* 5. *resf.* 106.

3 Reus delinquens contra personam, vel rem Judicis Ecclesiastici, aut Episcopi videtur prorogare ejus jurisdictionem, & illi subjicitur quoad pœnam talis delicti. Sperell. *dec.* 86. *per totam.* Diana *par.* 7. *trac.* 8. *res.* 3. ubi ait, esse mixti fori, quales sunt offendentes Ministros Judicis Ecclesiastici. vide *Offendens.*

4 Reus confessus, quod is, cui dedit venenum, fuit ex illo mortuus, non potest de occiso condemnari pœna ordinaria, nisi aliter de morte ex veneno dato secuta in processo constet; quia est confessio impossibilis scitu confitenti. Gomez. *var. res. to.* 3. *cap* 3. Foller. *in pract. crimin. par.* 2. Carrer. *in pract. crim.* §. 6. *vers. quæro.* Farin. *de inquisit. lib.* 1. *quæst.* 2. *nu.* 35. Caball. *res. crim. cas.* 180. soli enim Medico, & peritis in arte in hac parte creditur.

5 Reus pendente processu in criminali non potest promoveri ad officia, & dignitates. Cabal. *res. crim. cas.* 121.

6 Accusatus, vel inquisitus de simplici maleficio, probata in processu qualitate pœnam augente potest condemnari etiam juxta Bart. *in L. ergo. ff. de his, qui not. infam.* Gomez. *var. res. to.* 3. *cap.* 11. Clar. *in §. fin. quæst.* 90. Caball. *resol. crim. cas.* 56. & 573. vide *num.* 17. *max sequentem.*

Reus constitutus, & negative respondens, scilicet se 7
non occidisse hominem, aut si occidisse apparuerit, se occidisse ad defensam, non potest torqueri, quia responsio habetur pro simplici negativa. Bald. *in L. si quidem. C. de except.* Angel. *de malef. vers. comparent inquisiti.* Jas. *in L. ut vim. ff. de just. & jur.* Boss. *in pract. crim. tit. de respons. a reo facien.* Clar. *in §. fin. quæst.* 5. Carrer. *in pract. crim.* §. 6. Cattar. *de interrog. reis. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 62. Caball. *res. crim. cas.* 17. & sic non potest arctari ad respondendum simpliciter per torturam.

Reus de crimine convictus, cui imponitur pœna mor- 8
tis, licet non fuerit proprio ore confessus, potest pœna ordinaria puniri. Bald. *in L.* 1. *C. de juram. calum.* Clar. *in §. fi. quæst.* 64. Boss. *in pract. crim. tit. de convict.* Caball. *l. c.* si tamen millies negasset delictum, & de illo fuisset convictus, deberet admitti ad allegandum, & probandum, quod fecerit ad defensionem suam. Caball. *resol. crim. cas.* 49. Bart. *in authen. qui contra propriam. C. de non numer. pecun.* Abb. *in cap. fin. de solut.* Dec. *in L. nemo. ff. de R. J.* Dicitur convictus, qui testibus, vel aliis legitimis argumentis delictum commisisse probatus est. Caball. *resol. crim. cas.* 68.

Reus in flagranti deprehensus, & sibi linguam ab- 9
scindens, ne maleficium fateri cogatur, habetur pro confesso, quod procedit etiam in alio quocunque reo carcerato carceres frangente. Caball. *resol. crim. cas.* 213.

Reus confessus plura delicta, si ex defensionali ap- 10
paret, aliqua non esse vera, pro nullo potest puniri, sed præsumitur error in omnibus. Alciatus *de præsumpt. reg.* 3. *præs.* 31. Socin. *conf.* 82. *vol.* 1. & 126. Dec. *conf.* 536. Paschal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 1. *num.* 63.

Reus, qui inchoavit delictum in uno territorio, & 11
in alio consummavit, potest ab utroque Judice juxta præventionis regulas puniri. Abb. *in cap. ult. de foro compet.* Clarus. *in §. fin. q.* 38. *n.* 161. Farin. *de inquisit. l. c. q.* 7. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 3. *sect.* 1. *num.* 28. & si inflixit vulnus in uno loco, & vulneratus fuit mortuus in alio loco, solus Judex loci inflicti vulneris procedit. Layman. *de jurisdict. ordin. conclus.* 11. P. Pirhing. *l. c.*

Reus in crimine mixti fori ab uno Judice absolutus, 12
potest ab alio, si reperitur reus, condemnari; sicut etiam si Ecclesiasticus tantum pœnam Ecclesiasticam inflixit, potest Judex Laicus imponere temporalem. Item si sufficienter ab uno non fuit punitus. Covar. *lib.* 2. *var. res. cap.* 10. Clarus *in §. fin. quæst.* 57. *num.* 11. Farin. *to.* 3. *lib.* 1. *quæst.* 20.

Reus relaxatus e carcere sub fidejussoribus, si super- 13
venientibus novis indiciis ad torturam sufficientibus, citatus non vult comparere, damnatur in pœna pecuniaria, & si sæpius monitus manet in contumacia, relegatur. gl. *in L. penult. ff. de quæst.* Gandin. *de malef.* apud Caball. *resol. crim. cas.* 36. nisi a statuto talis haberetur pro confesso, tunc enim citatur ad subeundam torturam, & si non comparet, bannitur, & ut contumax ab initio condemnatur. Caball. *l. c.*

Reus de crimine specialiter inquiri non potest de ju- 14
re communi, nisi prius constet de diffamatione, de consuetudine tamen universali ejus loco sufficiunt indicia. Farin. *de inquis. q.* 9. *& conf.* 38. Clarus *in §. fin. q.* 20. Cattar. *in praxi interrog. reor. lib.* 1. *cap.* 2. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 84. *nu.* 35. Sperell. *dec.* 38.

Convictus duobus, vel tribus testibus idoneis, licet 15
neget delictum, potest condemnari. Covar. *lib.* 1. *var. res. cap.* 1. *num.* 4. Fel. *in cap. ad nostram. de prob.* Binsfeld. *de confess. malef. fol.* 693.

Reus, contra quem delictum non fuit probatum, est 16
absolute absolvendus, juxta Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 16. & Gomez. *de tortura reor. nu.* 28. quia actore non probante Reus est absolvendus. *L. qui accusare. C. de edendo.* quod autem non absolute sit absolvendus, sed tantum pro tunc ab observatione judicii, tenet Clarus *in §. fin. quæst.* 62. Boss. *de sent. num.* 68. vel cum clausula *stantibus actis prout stant*, data tamen per eum, qui e carceribus debet relaxari, fidejussione

idonea

idonea de judicio sisti, & judicatum solvi, tenent alii. vide Farin. de inquis. quæst. 4. & de universali consuetudine tum Romanæ Curiæ, cum Hispaniæ, & Galliæ, vide Caball. resol. crim. cas. 93. Covar. lib. 1. var. res. cap. 1. Boss. de sent. n. 68.

17 Statutum minuens reo sponte confitenti partem pœnæ, & augens neganti, valet, quia confitens relevat fiscum ab onere probandi, & qui negat, aggravat Curiam onere probandi, & qui in ono gravatur, in alio relevari debet. Bart. in L. eum qui. n. 2. de jurejur. vers. secunda particola. Clar. in §. fin. quæst. 62. n. 9. statut. sob n. 5. accedente præsertim mendacio. ita Caball. res. crim. cas. 56. n. 2. & 3. Sed quid, si quis primo negavit, se commisisse delictum, postea vero confessus est, gaudebitne beneficio statuti minuentis pœnam confitentis sponte? Negant multi apud Cabal. l. c. n. 4. affirmant plures, quos sequitur ipse Cabal. l. c. n. 5. ubi magis vera, & communis defendit ad hunc effectum admitti pœnitentiam usque ad litis contestationem exclusive. n. 7. & 8. Quod si vero reus respondens accusationi, vel inquisitioni confessus fuit delictum, & postea negavit; quamvis revocet negationem, & persistere velit in confessione, ut gaudeat beneficio statuti minuentis pœnam sponte confitenti, omnino hoc beneficio non gaudebit, imo non vitabit pœnam statuti augentis pœnam neganti. Bald. in L. ea, quæ. col. fin. n. 25. vers. Item pone. de conauct. indeb. Caball. l. c. n. 21. ubi plures affert casus in hac materia.

18 Qui de auxilio, aut beneficio præstito imputati fuerunt, si fuerunt purgata indicia circa principale, censentur etiam purgata circa accessoria ad eorum favorem. Menoch. de arbitr. cas. 351. a n. 1. Bajard. ad Clar. quæst. 88. n. 6. Decian. cons. 93. n. 117. lib. 2. Guaz. l. c. Giurb. cons. 87. n. 4. Conciol. res. crim. verb. Reos. res. 5. n. 3. quamvis indicia fuissent urgentia. Menoch. de arb. cas. 273. Imo licet fuissent violenta, & indubitata. Guaz. l. c. Farin. de Indic. & tort. quæst. 40. n. 6. Carrar. de execut. sent. capt. ban. cap. 2. n. 6n. & an ex indubitatis indiciis, si tortus mansit in negativa, possit condemnari in pœnam extraordinariam corporalem, in quam non tortus potuisset condemnari, vide quæ diximus in praxi Indiciorum. & Farin. de indic. & tortura quæst. 40. num. 13. Carrar. de execut. sent. cap. baen. cap. 2. n. 65. Menoch. de arbitr. cas. 273. Ambrosin. in processu inform. lib. 4. cap. 4. Cabal. res. crim. cas. 93. n. 29. & cas. 288. n. 21. Fatio. l. c. qui volunt, etiam tortum posse condemnari in pœnam corporalem mitiorem. multo magis Reus convictus non est torquendus, notandum ex Conciol. d. res. 5. n. 9.

19 Reus post delictum factus furiosus, non potest puniri corporaliter, sed tantum in bonis. Bald. Alex. & Jas. in L. furiosum. C. qui testam. fac. poss. Covar. in Clem. si furiosus. par. 3. n. 2. Clar. in §. fin. q. 60. Menoch. de arbit. cas. 352. quia amens habetur pro absente. L. 2. ff. de jure. codicill. sed absens non potest puniri pœna corporali. L. absentem. ff. de pœn. contrarium tamen tenet Fachin. lib. 9. controv. Jur. cap. 3. Caball. vero prioribus adhæret. res. 297. Farin. de delict. quæst. 28. & 94. ubi quod debeat differri sententia.

20 Quando velit tantum pœna pæcuniaria irroganda pro delicto, non est torquendus. Idem dic de pœna exilii, aut relegationis, sed est relaxandus sub fidejussoribus. Riccius. in praxi var. res. par. 2. res. 114. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 42. Clar. in §. fin. quæst. 46. Condemnatus ad mortem, non potest illo die, quo communicavit, suspendi, neque datur illi extrema Unctio. Riccius l. c. res. 455. fit servus pœnæ, & ideo non potest testari, secus de consuetudine. Farin. quæst. 102. inspect. 2.

21 Reus non convictus, nec confessus non potest condemnari. L. qui sententiam. C. de pœn. cap. primates. 2. quæst. 1. Farin. de Reor. confess. quæst. 81. Ciarlin. controv. for. cap. 181. n. 2. Rol. cons. 51. n. 24. lib. 1. si in primo examine negavit delictum, complices, & postmodum vel in tortura, vel sponte de se fuit confessus, & nominavit socios, quos prius exculpavit, non probat, sed statur dicto exculpativo, præsertim si non adsunt indicia relevantia contra inculpatum. Ciarlin. l. c. num. 12. Grammat. cons. 59. n. 7. Dec. cons. 189. n. 10. Rol. cons. 73. n. 30. lib. 1. Farin. de indic. & tort. quæst. 43. n. 185. & cons. 20. n. 5. & censetur deliquisse ex propria causa, & interesse, non ex consilio, & mandato Bart. in L. 1. C. si proper inimicit. Farin. d. quæst. 43. Mascard. de prob. conclus. 1311. Menoch. de arbitr. cas. 474. Ciarlin. l. c. n. 4. Maceraten. lib. 3. res. 8. n. 4. Giurba cons. crim. 91. n. 41. Socios criminis nominans, quos tacet, exculpare videtur. Farin. cons. 185. Ciarlin. l. c.

22 Reus ante sententiam regulariter non est irregularis, quamvis cum fisco composuerit. Contrarium defendit Squillante de privil. Cleric. cap. 4. n. 165. S. Congr. apud Garz. de Benef. par. 7. cap. 11. n. 47. & alii. Diana. part. 10. trac. 2. res. 33. Genuen. in praxi cap. 67. pendente tamen processu criminali non potest promoveri ad officia, & dignitates, juxta cap. omnipotens. de accus. Caball. res. crim. cas. 121. Ex indiciis violentis potest condemnari in pœnam extraordinariam. Ciarlin. controv. for. cap. 174.

23 Convictus de crimine per viam inquisitionis non punitur pœna ordinaria, sed mitius. Abb. in cap. inquisitioni. de accus. ubi P. Pirhing. Non condemnatus censetur absolutus. L. 4. C. depositi. Surd. cons. 340. & dec. 69. Seraph. dec. 835. Tranched. cons. 89. Giurba cons. 89.

24 Reus non tenetur Judici interroganti respondere, nisi eidem constet de indiciis, vel probationibus saltem semiplenis contra se militantibus, excepta causa fidei. Diana par. 4. trac. 8. res. 130. apud quem Navar. in man. cap. 25. secus si constet de indiciis, & ideo legitime interrogetur; si tamen negavit, non tenetur renactare, nisi denuo interrogetur. Diana par. 2. trac. 15. res. 26. Bonac. de LL. disp. 10. q. 3.

25 Si fuit citatus ab Inquisitore, & ab Episcopo jure proprio, debet comparere coram Inquisitore tanquam digniore, utpote Delegato Apostolico. Pereira, Simanca, Azor, & alii apud Dianam par. 4. trac. 8. res. 47. contra Molinam de Just. trac. 5. disp. 20.

26 Reus, contra quem non extant indicia, nec de jure, nec de consuetudine potest interrogari in specie, secus si indicia urgentia adsunt. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 86. n. 39. neque potest interrogari de iis, quæ potius in jure, quam in facto consistunt, aliter interrogatus non tenetur respondere. Maranta. in spec. par. 6. memb. 7. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 86. a n. 39.

27 Reus condemnatus, si fuit admissus ad novas defensiones faciendas contra sententiam contumacialem adversus eum latam, fiscus non potest facere alias probationes contra illum, nec sententiam contra eum latam corroborare. Bajard. ad Clar. quæst. 44. n. 26. Guazio. de confisc. bon. conclus. 30. n. 21. sed Farin. tenet contrarium de inquis. quæst. 11. n. 105. vers. lim. 6. Cabal. res. crim. cas. 110. num. 35. nisi fiscus velit illas facere ad elidendas probationes factas a reo condemnato convincendo testes de mendacio. Guazin. l. c. Conciol. res. 1. n. 2. & 3.

28 Reus interrogatus a Judice in suo Constituto, an habeat aliquem pro homine probo, si respondit, quod sic, quamvis possit illius dictum improbare, personam tamen reprobare non potest, quem jam approbavit. Vulpel. cons. 11. n. 6. & 7. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 86. n. 52. Adden ad Ambrosin. in process. inform. lib. 2. cap. 8. n. 8. juxta L. Pomponius. 10. ff. de negot. gest. Giurba dec. 24. n. 29. sicut, si fuit interrogatus, an habeat inimicitiam erga aliquem, & respondit, quod non, non poterit amplius contra illum opponere exceptionem inimicitiæ. L. Julianus. 62. ff. de leg. 2. & in cap. sollia. 6. de major. & obed. Nata cons. 241. n. 8. lib. 3. Ambrosin. l. c. lib 2. cap. 8. n. 6. Conciol. l. c. n. 2. res. 2. Judex tamen debet abstinere ab ejusmodi interrogatoriis, ne tollantur Reo defensiones.

29 Reus potest docere de sua innocentia in quacunque parte judicii etiam post conclusionem in causa, quamvis in criminalibus non concludatur. L. unicos. 18. §. cognitum. ubi Bart. ff. de quæst. Gomez. var. res. 10. 3. cap. 13. n. 33. quamvis renuntiaverit termino probatorio, & defensionibus suis. Farin. de ind. & tort. q. 39. a n. 80. Carrar. in pract. interr. reo. lib. 4. cap. 1. n. 170. Mat. Antonio. var. res. 25. n. 16. lib. 3. Guazin. def. 28. cap. 2. n. 5. Capic. Latro dec. 178. n. 8. par. 2. Antoncl. de temp. leg. lib. 1. cap. 16. n. 8. Et potest examinare testes ad probandam suam innocentiam etiam post publicationem processus, & didicita testificata etiam super iisdem articulis, vel directe contrariis. Fel. in cap. cum clamor. 53. n. 5. de testib. Gomez. to. 3. var. res. cap. 13. n. 33. Gail. lib. 1. obs. 107. n. 11. & de pace publ. lib. 1. cap. 18. n. 2. Fario. de testib. quæst.

75.

75. *num.* 520. Imo etiam post sententiam admitti debet saltem officio Judicis. *L. si quis vero.* ubi Bart. & DD. *ff. de quæst.* Gomez. *d. to.* 3. *cap.* 13. *num.* 33. Farin. *de indic. & tort. d. quæst.* 39. *num.* 83. ita, ut Judex ex officio testes post sententiam recipere possit, quamvis de consuetudine generali contrarium observetur. Clarus *in* §. *fin. quæst.* 62. Farin. *de testib. quæst.* 75. *num.* 423.

30 Reus non potest renuntiare defensionibus, alias renuntiatio non valet. Gomez. *l. c. num.* 33. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 7. *num.* 9. contra Clar. *in* §. *fin. quæst.* 49. *num.* 16. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 39. *num.* 51. sed debet Judex præscribere terminum, & si renuntiat, non debet acceptare renuntiationem, sed expectare lapsum termini, quod tamen militat in delictis enormibus; quia defensiones sunt de jure naturæ. *cap. jus naturale.* 1. *dist.* Guazin. *def.* 29. *cap.* 4. Ambrosin. *in processu informat. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 9. 4. Ambrosin. *in processu informat. lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 9. P. Grasser. *in nece prodit.* §. 1. *num.* 6. & §. 28. *num.* 22. quia nemo est Dominus membrorum suorum. *L. liber homo.* 13. *ff. ad L. A. cap. si non licet.* 23. *quæst.* 5. Bellet. *disquis. Clerical. par.* 1. *tit. de favor. Clerical. canon.* §. 1. *num.* 15. Conciol. *l. c. ref.* 6. *num.* 2. Et sicut non potest renuntiare defensionibus, ita nec appellationi! Bajard. ad Clar. *quæst.* 49. *num.* 57. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 12. *ampl.* 2. *num.* 8. Farin. *de var. & divers.* 99. *quæst.* 101. *num.* 20. Guazin. *def.* 27. *cap.* 1. *num.* 5. Scaccia *de appell.* q. 17. *limit.* 2. *num.* 91. Lim. in renuntiatione appellationis in non appellando, aut prosequendo intra legitima tempora. Franc. *in cap. interposita.* 70. §. *ille denique. num.* 23. *de appell.* Scaccia *l. c. num.* 23. Vel nisi delinquens esset notorius, confessus, aut convictus, ita ut delictum negare non posset, quo casu valet renuntiatio appellationis. Scaccia *l. c. nu.* 93. Porro etiamsi Reus renuntiasset defensionibus, posset renuntiationem revocare. DD. cit. & Conciol. *d. ref.* 6. *num.* 7. Quamvis renuntiasset ex eo, quod certo sciret, nullam sibi competere defensionem. Gomez. *de to.* 3. *cap.* 13. *num.* 43. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 7. *num.* 10. Farin. *de indic. & tort.* nisi notorie constaret, Reo nullam competere defensionem.

31 Porro quod Reus non possit renuntiare defensionibus, procedit in criminibus capitalibus, quibus imponitur pœna capitalis, corporalis, seu infamiæ, non vero procedit in Reo confesso, neque in flagranti deprehenso, neque cum non agitur de pœna corporali. Farin. *de indic. & tor. quæst.* 39. *num.* 61. Guaz. *defens.* 27. *cap.* 1. *num.* 19. & *defens.* 31. *cap.* 1. *sub nu.* 7.

32 Reus confessus delictum non potest interrogari super aliis delictis, quorum nulla adsunt indicia. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 64. *vers successive quæro.* Menoch. *de arbitr. cas.* 523. *a num.* 1. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 37. *num.* 169. Guazin. *def.* 30. *cap.* 8. Carena *de off. S. Inquis. par.* 3. *tit.* 10. *num.* 122. quia esto aliquis sit infamatus quoad unum delictum, habet tamen bonam famam quoad alia. Imo quamvis confessio emanasset etiam super aliis delictis; hæc tamen confessio confitenti non noceret quoad condemnandum, sed tantum ad inchoandum novum processum. Farin. *d. quæst.* 37. *num.* 166. Guasi. *l. c.* de generali tamen consuetudine confessus unum delictum interrogatur super aliis. Boss. *in tract. tit. de indic. num.* 136. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 64. *num.* 45. Cartar. *in pract. interrog. Reo. lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 84. Farin. *l. c. a num.* 164. & *cons.* 33. *num.* 23. *lib.* 1. Guaz. *loc. cit.* Conciol. *l. c. ref.* 9. *num.* 3. Hinc confessus unum furtum, potest super aliis furtis interrogari, & torqueri etiam sine aliis indiciis. ita Clarus. *l. c. nu.* 45. Cartar. *ut supra num.* 84. Farin. *de indic. & tor. quæst.* 73. *num.* 163. Guazin. *l. c.* & talis consuetudo tantum valet in eo duntaxat, qui est malæ famæ, & diffamatus, quod alia commiserit delicta, secus si nulla contra eum viget diffamatio. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæst.* 84. *numer.* 8. & *cas.* 523. *num.* 6. Farin. & Guazin. *ll. cc.* hæc consuetudo quoad statum Ecclesiasticum fuit sublata a Paulo III. in ejus Constitut. 58. Et quando interrogat, & torquet Judex super aliis delictis, debet potestari, quod non intendat illum torquere super confessatis, & convictis. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 40. a *nu.* 16. Guazin. *l. c. cap.* 9. a *n.* 4. Ambrosin. *in process. inform. lib.* 4 *cap.* 2. *nu.* 10.

33 Porro sicut Reus non potest interrogari super aliis delictis, licet fuerit confessus juxta dicta, ita nec potest interrogari super sociis complicibus, & auxiliatoribus, nisi contra illos adsint indicia, vel delictum est tale, quod sine sociis committi non potuit, aut Reus esset servus. Gomez. *var. ref. to.* 3. *cap.* 12. *nu.* 16. & 17. *in fin.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 21. *nu.* 4. Cartar. *in pract. interrog. reo. lib.* 4. *cap.* 1. *num.* 92. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 40. *num.* 26. Cabal. *resol. crim. cas.* 200. *num.* 126. Ambrosin. *l. c. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 6. quod tamen non observatur de generali consuetudine. Clar. *in d.* §. *fin. quæst.* 64. Guazin. *d. def.* 30. *cap.* 9. *nu.* 2. Mascard. *de prob. conclus.* 1318. *num.* 51. *lib.* 3. Farin. *de indic. & tort. quæst.* 43. *num.* 123. quæ tamen consuetudo non habet locum, nisi in Reis diffamatis, furibus, assassinis, grassatoribus viarum; & fraudatoribus annonæ. Conclusio vero limitatur in crimine hæresis, in quo hæresim confessus potest interrogari super sociis, & Magistris suis arbitrio Judicis. Farin. *de heresi. quæst.* 185. *num.* 133. Carena *de off. S. Inquis. par.* 2. *tit.* 1. *num.* 116.

34 Reus admissus ad novas defensiones potest ex sola contumacia, & banno etiam purgatis indiciis torqueri, cum contumacia, & bannum faciant novum indicium ad torturam. Clar. *d. quæst.* 64. Mascard. *de prob. conclus.* 162. & 1293. Farin. *de inquis. quæst.* 11. *num.* 70. Cabal. *resol. crim. cas.* 110. *nu.* 26. sive Reus fuerit verus, sive fictus contumax. Nisi tamen Reus alias esset bonæ conditionis, & famæ, qui ex sola contumacia, & banno torqueri nequit. Idem dic, si Reus esset minor, aut illi a Principe fuisset remissa contumacia, vel bannum, vel nisi Reus non comparuit non ex timore delicti, sed ex alia necessitate, vel justa causa, uti Mercator, si non potuit comparere ob nundinas, aut Scholaris ob studia.

35 Reus si fuit admissus ad defensiones, testes contra illum examinati in processu informativo non sunt amplius examinandi, aut repetendi, quia in illius contumaciam habentur pro rite, & recte examinatis. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 45. Cabal. *ref. crim. cas.* 110. *nu.* 37. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 7. Farin. *de inquis. quæst.* 11. *num.* 105. & *de testib. quæst.* 72. *num.* 100. Cyriac. *controv.* 150. *num.* 89. Guazin. *def.* 25. *cap.* 1. *num.* 27. & *def.* 24. *cap.* 9. *num.* 14. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap.* 197. *numer.* 92. neque fit confrontatio testium. Caball. *cas.* 269. *num.* 22. Guaz. *def.* 20. *cap.* 21. *num.* 8. Farin. *l. c.* Conciol. *l. c. ref.* 7.

36 Reus inquisitus in partibus potest habere recursum ad Papam, & se constituere in Curia in carceribus, quia supremus Princeps nunquam censetur exclusus in cognitione causarum. Guaz. *def.* 1. *cap.* 14. *num.* 16. Rota *dec.* 27. *num.* 22. & 24 post cons. Farin. *vol.* 2. & *de inquis. quæst.* 7. *num.* 26. & si est carceratus, publicato processu est relaxandus sub fidejussione; si agitur tantum de pœna pecuniaria, & non corporali. *L.* 1. ubi gl. & Bart. & *L. divus.* 3. *ff. de j*[illegible] *reor.* Farin. *de carcer. quæst.* 33. *num.* 3. & sufficit fidejussor de repræsentando, stando juri, & judicatum solvendo. Gomez. *to.* 3. *cap.* 9. *num.* 8. Guazin. *def.* 26. *cap.* 1. *num.* 3. Maur. *de fidejuss. par.* 1. *sect.* 2. *cap.* 3. *num.* 3. *nu.* 7. Novar. *de gravam. Vasallor. to.* 1. *gravam.* 403. *n.* 5. Imo potest relaxari etiam sine fidejussione, si offerat pignora, quia melius est incumbere rei, quam obligationi. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæst.* 46. *numer.* 43. Farin. *de carcer. & carcer. quæst.* 33. *num.* 6. alias Judex recusans accipere pignora, tenetur actione injuriarum. Guazin. *l. c. num.* 21. Conciol. *l. c. ref.* 13. & in Syndicatu. Conclusio non procedit, si Reo, imponitur pœna pecuniaria, & in defectum illius pœna corporalis. Item si Reus est confessus, vel convictus; quia tunc ante relaxationem opus est solutione, & non fidejussione, vel si Judex est in limine ferendæ sententiæ, quia tunc Judex non recipit amplius fidejussionem.

37 Reus potest petere sibi edi nomina testium pro informatione Curiæ Examinatorum, & illa Reo petenti omnino edi debent, ut se defendere possit contra personas excipiendo. *cap. qualiter.* & *quando.* 24. §. *debet igitur.* ubi Host. Fel. Imol. Jo. And. *de accusat.* Gail. *de pace publ. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 6. & 7. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 49. *num.* 1. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 100. *num.* 11. *vers. si loquimur.* Guaz. *def.* 24. *cap.* 3. *nu.* 8. nisi Inquisitus esset vir potens, & timeri posset, ne offen-

offenderet, vel offendi facerer testes examinatos, sed tunc deberent dati nomina testium in confuso, & sine illorum depositionibus. Clarus in d. quæst. 49. Scaccia lib. 1. de Jud. cap. 100. numer. 12. Guazin. def. 24. cap. 3. num. 7. Imo in crimine hæresis etiam ordinariis personis non communicantur nomina testium. Clarus l. c. Farin. de indic. & tort. quæst. 39. num. 88. & in tract. de heresi. quæst. 188. §. 1. num. 7. Guazin. def. 24. cap. 3. num. 8. Carena de off. S. inquis. par. 3. tit. 7. num. 65. Reus vero inducens testes pro sui defensione non tenetur edere eorum nomina fisco, nisi post illorum publicationem. Bald. in L. fin. num. 16. C. de eden. Alex. in L. 1. §. editiones. num. 20. ff. eod. Campeg. de testib. reg. 300. Farin. cons. 73. n. 10. lib. 1. Guazin. def. 24. cap. 3. num. 9.

§. II.

In Civilibus Causis.

38 Reus est absolvendus ab observatione judicii, quando terminus non fuit datus ad probandum, si actor nihil probavit. L. properandum. C. de Jud. quatuor alios casus, quibus Reus est absolvendus ab observatione judicii, vide apud Maran. in speculo. par. 5. Bart. in L. admonendi ff. de jurejur. Covar. lib. 1. var. resol. cap. 1. Ecclesia obs. for. 44.

39 Reus, quamvis nihil probavit, Actore non probanti est absolvendus. L. qui accusare. ubi DD. C. de eden. L. 2. C. de prob. Ciatlin. controv. for. cap. 37. num. 36. vide Judex. Debet absolvi ab observatione judicii, si Actor non excussit prius debitorem principalem. Auth. hoc si debitor. ubi Bart. & DD. ff. de pignor. Negusl. de pignor. par. 8. memb. 1. Ciatlin. controv. for. cap. 93. numer. 2. qui id limitat, si bona debitoris existunt extra territorium Judicis, nisi essent in loco vicino, & sub eodem Principe. Fachin. controv. Jur. lib. 8. cap. 93. & 105. licet hypotheca sit expressa, & specialis.

40 Reus nolens contestari litem, potest cogi ad contestandum per captionem personæ, vel pignoris, aut immissionem in bonorum possessionem. ita NaTan. in spec. par. 6. memb. 10. Afflict. dec. 283. num. 3. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 103. num. 6.

41 Reus restitutus in integrum acquirit hæreditatem alteri interim delatam ante restitutionem, si alter nondum apprehendit hæreditatis possessionem. Odde. de restit. in integr. par. 2. quæst. 99. art. 1. Gail. lib. 2. de pac. publ. cap. net. n. 18. Fachin. lib. 1. controv. Jur. cap. 39. contra Gomez. var. resol. to. 3. cap. 13. tenentem contrarium ea ratione, quod Principis restitutio non debeat nocere tertio. L. 2. ff. ne quid in loco publ.

In causa præventionis ab utroque Judice habet electionem comparendi, coram quo maluerit, etsi præventus nolit remittere causam prævenienti, potest appellare. vide Præventio.

42 Reus Laicus Emphyteutæ Ecclesiæ conventus, nominando Ecclesiam Dominam, non potest forum Laicale declinare, quia Ecclesiæ non præjudicatur. vide Emphyt.

43 Rei partes sunt favorabiliores, quam Actoris. L. favorabiliores. ff. de R. J. L. matrem. C. de prob. Menoch. de præs. lib. 1. præs. 90. quæ procedunt in fine litis; nam in principio magis favendum est actori. Thomasct. flores LL. reg. 110. & 270. Menoch. l. c. numer. 18. Gail. lib. 1. obs. 31. num. 9. & in ambiguis favendum potius est Reo, quam Actori, & Reo non incumbit onus probandi, sed Actori. cap. quia 6. quæst. 5. nisi quando contra illum militat præsumptio, & ante factas ab actore probationes non tenetur suas facere, ea ratione, quia vincere potest per non jus Actoris. Bich. dec. 573. num. 11. & 12. Rota in Metten. Monasterii 21. Febr. 1600. coram. Litta. impressa apud Marchesf. de commiss. par. 2. fol. 518. num. 5. in fin. Cassad. dec. 3. num 5. de restit. spol. & dec. 7. num. 9. super reg. Cancellariæ. Lother. de re benef. lib. 2. quæst. 42. num. 25.

44 Reus ad impediendam sententiæ executionem, si de novo exceptiones opponit, potest actor ad illas elidendas nova jura producere etiam ad obtinendam executionem sententiæ, Rota apud Statil. de salv. interd. dec. 168. num. 10. & 11. Gratian. disc. for. cap. 224. num. 7. & Beltramin. ad Ludovis. dec. 272. sub num. 9. vers. sicut etiam. & in Cæsaraug. portion. 16. Novemb. 1605. coram Justo. apud Marchesf. de commiss. par. 1. fol. 340. sub num. 5. Bich. dec. 258. num. 14. Potest allegare, quatenus opus sit, exceptiones diversas, & contrarias. gl. fin. in cap. nullus pluribus. vers. unde verius. de R. J. in 6. Bart. in L. nemo. numer. 3. ff. de except. Dec. in cap. pastoralis. num. 58. eod. Gabr. de act. conclus. 1. numer. 11. Rota in Ravenat. census. 26. Aprilis. 1614. coram Bich. ipse Bich. dec. 259. num. 7.

45 Reus conventus potest exceptiones contrarias opponere, nempe pecuniam non fuisse numeratam, ac fuisse solutam. Bart. in d. L. nemo Donec tamen Reus secundam exceptionem probaverit, urget contra ipsum præsumptio oriens ex allegatione primæ exceptionis, quam non probavit Salic. in L. etiam. vers. secundo quæru. C. de execut. rei jud. Felin. in cap. cum venerabilis. 13. de except. Bich. dec. 50. numer. 14. & 15.

46 Reus conventus, quod habuerit scientiam crediti hypothecarii resultat, aut ex citatione legitime executa. sive ex quocunque alio actu, ac interpellatione etiam extrajudiciali. L. sicut. & L. cum notissimi. C. de præscript. 36. vel 40. ann. Bald. in d. L. sicut. numer. 6. vers. nisi subsecuta citatione. Burat. dec. 8. Felin. in cap. illud. numer. 6. & 8. de præscript. Bald. de præscript. par. 6. quæst. 4. num. 36. Put. dec. 385. num. 1. lib. 3. Coccin. dec. 171. numer. 6. & decis. 362. numer. 2. Buratt. dec. 457. num. 3. Rota dec. 57. numer. 26. & seqq. & dec. 94. num. 22. & dec. 191. part. 7. recent. Bichi. dec. 356. numer. 10. & per consequens inducta mala fides, quæ præscriptionem impedit, ac interrumpit, & dicitur constitutus in mala fide propter inhibitionem specialem, ne aliquid lite pendente faciat. Lancellot. de attent. part. 2. cap. 20. limit. 29. num. 4. & declar. 1. num. 401 adeo, ut melioramenta quamvis utilia repetere non possit. L. domum. in fin. C. de rei vendic. L. adeo. §. ex adverso. ff. de acquir. rer. domin. Barb. in L. divortio. §. fin. par. 1. numer. 76. vers. illud sane. ff. sol. matrimon. Peregrin. cons. 42. numer. 21. lib. 1. Bellon. jun. cons. 76. numer. 55. Seraph. dec. 898. numer. 3. Rota dec. 130. numer. 18. par. 7. recent. & dec. 153. num. 3. apud Cenc. de cens. Bich. dec. 374. num. 9. & 10.

47 Reus excipiens de solutione eam probare tenetur. Dec. in cap. pastoralis. num. 55. Aym. cons. 112. num. 6. Natta cons. 569. num. 1. Surd. dec. 105. numer. 9. & Bich. dec. 50. numer. 16. Etiam mortuo actore potest litem prosequi in beneficialibus, si ipsi expediat, ut desuper obtineat sententiam. Clem. 1. §. si vero. ut lite pend. & ibi Gemin. numer. 8. vers. non obsta. Ægid. dec. 256. numer. 1. vers. nisi Reus Cassad. dec. 1. numer. 2. Mohed. dec. 8. numer. 6. de appell. Achill. dec. 8. numer. 1. & 2. ut lite pend. Bich. dec. 276. numer. 6. & mottu pectore non incipit esse triennalis possessor, nisi per aliquos constet, ipsum expresse, vel tacite cessisse illi judicio, aut omnes suos Procuratores revocasse. Lancell. de attent. par. 2. cap. 4. in præfat. numer. 269. & 270. Rota dec. 109. numer. 2. par. 1. recent. & dec. 599. numer. 23. par. 4. tom. 2. Cassad. dec. 1. numer. 3. ut lite pend. Et per mortem Rei lis non extinguitur, quia adhuc viget petitio actoris, & potest per audientiam contradictarum ad ulteriora procedere contra omnes, quorum interest, ad effectum obtinendi sententiam adjudicatoriam, & fructus decursos. Jo. And. Gemin. ll. cc. Lancell. de attent. l. c. in præfat. num. 271. Rota dec. 8. num. 1. ut lite pend. in nov. Cassad. dec. 1. num. 1. de sent. & re jud. Bich. loc. cit. num. 13.

48 Reus, & possessor ex non jure Actoris debet absolvi. Jo. Andr. in cap. 1. numer. 8. ut lite pend. Lother. de re Benef. lib. 2. quæst. 42. num. 25. Cassad. dec. 3. num. 5. de restit. spol. Buratt. dec. 737. num. 1. Bellam. dec. 748. sub num. 3. col. 3. vers. quid dicendum. Non relevatur ab onere probandi exceptionem, postquam Actor suæ intentionis fundamentum probavit. Bald. in L. sive possidetis. num. 15. C. de probat. Caldcrin. cons. 18. eod. tit. Seraph. dec. 1422. num. 12. Bich. dec. 304. num. 8. quia tunc cessat præsumptio, quæ est pro possessore. Lother. de re Benef. lib. 2. quæst.

46. num.

46. *num.* 26. Seraph. *dec.* 1412. *num.* 12. Rota *decis.* 409. *n.* 4. *vers. possessio enim. par.* 2. *recen.* & *in Mediolan. Benef.* 31. *Jan.* 1646. *coram Dunezeto.* apud Bich. *dec.* 360. *n.* 9. Non cogitur dicere titulum suæ possessionis ad instruendam intentionem Actoris, sed solum ad exclusionem probationis adversarii, & sui relevationem. DD. mox supra cit.

Reus excipiendo non potest cumulare contrariam actionem intentatæ per Actorem. Anchar. *cons.* 146. *num.* 3. Rota *in Illerden. Decimarum.* 16. *Decembris* 1639. §. *neque ex responsione. coram Priovano.* apud Bich. *dec.* 401. *num.* 13.

50 Reus, & possessor non habent opus discussione tituli ad obtinendam absolutoriam ab impetitis ab Actore, nisi petat jus suum canonizari. Lothet. *de re benef.* q. 42. *num.* 26. Rota *in Montis Alti Benef.* 15. *Decemb.* 1645. §. *fin. coram Bich.* ipse Bich. *dec.* 573. *nu.* 14.

In alternativis habet electionem præstandi alterum ex alternatis, quando utrumque principaliter est in actione, & obligatione & alternativa *Vel*, utrumque alternatum æque principaliter determinat tanquam diversa. *L. si stichum aut Pamphilium. ff. de solut.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 45. *nu.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 8. *sub nu.* 9. *vers. sed adverto.* Buratt. *dec.* 334. *num.* 16. *L. plerumque.* §. *fin. ff. de jur. dot.* Surd. *cons.* 225. *sub num.* 6. Bec. *cons.* 42. *nu.* 9. Natta *cons.* 650. *num.* 4. Fontanella *de pact. nupt. claus.* 5. *gl.* 8. *par.* 3. *a n.* 69. Grammat. *dec.* 68. *sub nu.* 1. Bich. *dec.* 468. *a nu.* 26.

51 Reus non potest uno, & eodem tempore exceptiones contrarias conjunctim proponere. Fel. *in cap. pastoralis. col.* 7. *nu.* 14. *vers. dic contra gloss.* & *vers.* & *intellige. de except.* Jo. Andr. *in reg. nullus.* 20. *sub nu.* 3. *vers. aut exceptiones. de R. J. in* 6. Gabr. *de action. conclus.* 1. *nu.* 19. & 20. Bich. *dec.* 528. *n.* 8. Non incongrue fatetur dominium quoad unum corpus, & illud negat quoad alia penitus distincta. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 26. *sub nu.* 41. Rota *dec.* 8. *num.* 16. *par.* 4. *recent.* to. 2. Bich. *dec.* 259. *nu.* 6. & utitur instrumento solum in partibus pro se facientibus. Gabr. *l. c.* Dec. *in cap. pastoralis. num.* 58. *de except.* Bich. *l. c. nu.* 7.

52 Reus mediante exceptione *generalia contra*, & *nihil fieri nisi servandis*, & *verificatis verificandis.* potest quandocunque generalitatem deducere ad speciem. Gratian. *disc. for. cap.* 368. *a nu.* 20. & *cap.* 363. *nu.* 13. Capuraq. *dec.* 323. *nu.* 1. *par.* 1. virtute illius clausulæ, quæ tamen non operatur, ut interim dicantur deductæ in judicium exceptiones particulares, & jura excipienti competentia, sed exceptio in specie, non in genere proponenda est, & ita clara debet esse, sicut actio. *L. scire.* §. *scire autem oportet. ff. de excus. Tut.* Fel. *in cap. pastoralis. nu.* 13. *de except.* Bald. *in L.* 1. *num.* 44. *C. unde vi.* Bich. *dec.* 301. *nu.* 6. Potest quandocunque excipere de jure sibi superveniente pendente judicio. gl. *in cap. pastoralis. ver. de novo. de except.* ubi Felin. *num.* 16. *vers. dum dicitur.* Bart. *L.* 2. *num.* 9. *ff. de except.* Surd. *cons.* 514. *nu.* 9. Gratian. *disc. for. cap.* 546. *nu.* 45. Bich. *l. c. nu.* 10.

53 Reus tenetur plene probare suam exceptionem, postquam Actor suam intentionem fundavit, quia Reus in exceptione vices actoris sustinet. *L. in exceptionibus. ff. de probat. L.* 1. *ff. de except.* Bich. *dec.* 366. *n.* 6. *L. siquidem. C. de except.* Bald. *in L. frustra. C. de probat.* Angel. *in L. actor. nu.* 3. *vers.* & *scias. C. eod.* Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 37. & *cap.* 68. *nu.* 46. & 53. Cyriac. *controv.* 5. *nu.* 131. *vers. exemplum.* & *nu.* 133. *usque ad* 142. Conciol. *alleg.* 1. *nu.* 14. & 15. Andreol. *controv.* 163. a *num.* 3. Vinc. de Franch. *dec.* 263. *num.* 2. Rota apud Duran. *dec.* 87. *n.* 3. & *dec.* 462. *n.* 10. Non eget paribus probationibus, quando tendit non ad elidendam intentionem actoris, sed ad obfuscandum illius probationem. Surd. *cons.* 305. *n.* 6. *vers. non dicatur.* Bald. *cons.* 79. *num.* 7. *lib.* 2. & *in cap. cum partium. de R. J. in* 6. Aym. *cons.* 6. *nu.* 127. Bich. *dec.* 8. *nu.* 5. & 6.

54 Reus, quando negat simpliciter narrata, prout narrantur, sed ultro jus sibi debitum deducit, dicitur excipiendo petiisse, & exceptio est loco libelli. Ant. de Butr. *in cap. ex conquestione. n.* 15. *circa fin. de restit. spol.* Bart. *in L. exceptiones, quæ personæ.* §. *intercessionis. ff. de except.* & *præscript.* Alex. *in L. etiam filios.* §. 1. *n.* 9. *vers. quia exceptio. ff. sol. matrim.* Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 22. *nu.* 42. & *cap.* 69. *sub nu.* 23. & 24. quidquid sit, ubi formalis petitio requirit, in quibus terminis loquitur. Castr. *in L. amplius. nu.* 1. *vers. per solam artem. ff. de rem. rat. habit.* Bich. *dec.* 82. *n.* 4. & 5.

In judicio rei vendicationis, si habet restituendi facultatem, potest præcise cogi ad restituendam rem ipsam captis pignoribus, ut fit contra illos, qui non parent sententiæ Judicis aliquid fieri præcipientis. Bart. *in L. stipulationes non divid. nu.* 38. *ff. de V. O.* Curt. jun. *in L. in actionibus. sub num.* 22. *vers. vel etiam ex Jud. sent. ff. de in lit. jur.* Vinc. de Franch. *dec.* 310. *nu.* 1. Fachin. *cons.* 63. *nu.* 1. *lib.* 3. 55

Reus non potest mediante alienatione rei litigiosæ deteriorem facere actoris conditionem quoad judicii ordinem. *L. ult. ff. de litigios. L.* 2. *C. eod. L. quamquam.* §. 1. *ff. de aqua pluv. arcen.* sed non obstante alienatione emptor non habetur pro possessore, sed super ipsa re potest recta via & absque alio processu fieri executio non secus, ac si alienata non fuisset. Bart. *in L. creditores. nu.* 23. *C. de pignor.* Felin. *in cap. cum olim.* 12. *n.* 11. *de re jud.* Menoch. *de adipisc. rem.* 5. *nu.* 137. & *cons.* 319. *num.* 11. Crescent. *dec.* 19. *n.* 2. & 3. *de re judic.* Buratt. *dec.* 917. *nu.* 2. & 3. Bich. *dec.* 153. *num.* 11. & 12. sive tertius sciverit, rem esse litigiosam, sive ignoraverit, quia ignorantia excusat quidem a pœnis contra acquirentes res litigiosas inflictis, non tamen illos tuetur ab executione sententiæ. *L. fin.* ubi Bart. *vers. quæro. C. de litigios.* Butr. *in cap. quia G. nu.* 13. *de Jud.* Covar. *pract. quæst. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 7. Rota *dec.* 88. *nu.* 4. coram D. Urgell. Bich. *l. c. nu.* 13. 56

§. III.

Miscellanea de Reis.

Reus legitime interrogatus tenetur respondere etiam in causa capitali secundum communiorem Thomistarum, & Covar. Contrarium vero tuetur Diana *par.* 2. *trac.* 15. *res.* 27. quod extendit etiam ad causam triremium; quia hominibus a natura inditum est, ut se a morte defendant, tum quia nemo potest cogi a testificandum contra parentes, ergo multo minus contra seipsos. *L.* 4. *ff. de testib.* tum quia lex humana non obligat cum periculo mortis; neque refert, quod Judex juste interroget, quia quamvis hoc verum sit, tamen etiam Reus juste negat. 57

Reus si petit, ne testi legatur ejus depositio ad ratificandum, sed ut examinetur per extensum, secundum multos debet examinare per extensum; quia si testis est examinandus per extensum ad instantiam fisci allegantis eundem testem suspectum, multo magis id concedendum est Reo. Follet. *in pract. crim. nu.* 51. Alex. & alii apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *a nu.* 48. ubi si Reus, qui cogitur respondere per extensum, & non per relationem ad ea, quæ in aliis constitutis deposuit, petit sibi prius legi depositiones a se factas, an debeant legi. Cartar. *in pract. interrog. reor. lib.* 3. *cap.* 2. Scaccia vero *l. c.* vult esse relinquendum Judicis arbitrio. 58

Reo, an lictoribus, seu birruariis sit credendum, in in quo loco captura facta fuerit, vide *Judex.* Dicenti, se fuisse citatum, creditur sine relatione, etiam negante Actore. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 89. *num.* 5. fides eidem data a Judice est servanda. Sperell. *dec.* 148. *numer.* 43. contra plurimos negantes, si Judex recognoscat Superiorem. De jure illi non defertur juramentum in criminalibus, secus de consuetudine ferme universali. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 45. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 27. vide *Judex.* Etiam in die supplicii potest ministrari Eucharistiæ Sacramentum etiam non jejuno. Diana *par.* 3. *trac.* 6. *res.* 59. ubi DD. & *part. trac.* 6. *res.* 42. Bonac. *de Euchar. disp.* 4. *par.* 2. ubi Suarez. Navar. & alii. 59

Reo petente, se relaxari, vel absolvi, debet citari Actor, & fiscus. ita Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 93. *numer.* 5. & cui est infligenda pœna corporis, an possit relaxari sub fidejussoribus, vide *Fidejussor.* Accusatus de crimine, propter quod venit privandus Beneficio, an possit Beneficium resignare, vide *Resignare.* Punitus a Judice Laico, an possit etiam puniri a Judice Ecclesiastico, vel e contra; vide *Judex.* An possit cogere Judicem ad liberandum fidejussorem a se datum de stando juri alium substituendo, vide *Fiscus.* Quando sit remittendus ad locum patrati delicti, vide *Judex,* & *Remissio.* Captus extra locum delicti an possit puniri, vide *Bannitus.* Confessus in tortura, an probet contra 60

alios,

alios, si non adsunt adminicula, vide *Nominatio*. Convictus de crimine objecto exceptive criminaliter, ao sit condemnandus ex eodem processu, vide *Exceptio*.

61 Reus an teneatur edere actori, vide Cyriac. *controv.* 544. *n.* 4. & 114. ubi licet ex privilegio fisci teneatur illi edere. *L. ne quidquam*, ubi gl. *vers. & est speciale.* ubi DD. *ff. de eden.* Bart. *in L.* x. §. *Divus. Adrianus ff. de jure fisci.* Peregrin. *de Jure fisci. lib.* 7. *tit.* 3. *n.* 11. tamen cessat hæc obligatio, si fiscus aliunde potest habere probationes. *L.* 2. §. *Divus Adrianus. ff. de Jure fisci.* Abb. *in cap.* 1. *n.* 19. & 20. & ibi Decian. *n.* 63. *vers. tertio declaratur. de probat.* Peregrin. *de Jure fisci. lib.* 7. *tit.* 3. *n.* x5.

62 Reus fisco non probante est absolvendus, quamvis nihil pro parte sua probaverit. *L. qui accusare.* 4. *C. de eden.* Clar. *in* §. *fin. quæst.* 6x. Conciol. *alleg.* 83. *n.* 4. Guazin. *def.* x9. *cap.* 1. *n.* 6. Mascard. *de prob. concl.* 36. *n.* 5. *vol.* 1. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 93. *n.* 3. Guaz. *l. c.* qoia tunc Reus dicitur præsumptive docuisse de sua innocentia. Cephal. *cons.* 86. *n.* x. *vol.* 1. Mascard. *de prob. conclus.* 1231. *n.* x0. *vol.* 4. quia Reus aliquid probare non tenetur pro parte sua, sed illi sufficit negare delictum. Mascard. *de prob. conclus.* 36. *n.* 5. *vol.* 1. Scaccia *l. c.* Guazin. *d. def.* 29. *cap.* 1. *n.* 6. Conciol. *alleg.* 85. *n.* 2.

53 Reus, postquam fuit captus a birruariis, non potest licite fugere, sed puniendus est, non tamen pœna fugientis ex carceribus, quia non dicitur violare publicos carceres. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 29. *n.* 5. Farin. *de carcer & carcerat. q.* 32. *n.* 26. Cabal. *resol. crim. cas.* 8. quia lex pœnalis non extenditur ad eum, qui non est vere carceratus, sed tantum habetur pro tali. Giurba *cons. crim.* 96. *n.* 15. Rota apud Seraphin. *dec.* 537. *n.* 3. quia aliud est esse carceratum, aliud haberi pro carcerato, illud veritatem, hoc fictionem habet. Giurba *loc. cit.* Conciol. *alleg.* 92. *n.* 11.

64 Reo non prosunt præsumptiones adversus Actorem, qoi intentionem suam plene probavit. Ægid. *dec.* 617. *n.* 2. *vers. sed si possidet.* Rota apud Ludovis. *dec.* 278. *n.* 6. & 7. sicut nec prosunt in petitorio probationes, quæ fuerunt factæ in possessorio. Gabr. *cons.* 40. *n.* 44. *lib.* 2. Put. *dec.* 166. *lib.* 1. Ludovis. *decis.* 257. *n.* 2. ubi Beltramin. *n.* 6. *dec.* 535. *n.* 13. Bich. *dec.* 431. *num.* 15.

R I X A.

Praxis Rixæ.

1 Rixa est duorum, vel plurium vi contentio, quæ ex improviso oritur. *L. fin. ff. de vi bon. rapt. & in L.* 1. §. *Divus. ff. ad Cornel. de sicar. & in L.* 3. *ff. de vi priv.* Bajard. ad Clar. *in* §. *homicidium n.* 124. Caraffa *de duello. tract.* 1. *sect.* 3. *quæst.* 7. *n.* 1. P. Grasset. *de nece prodit.* §. 2. *n.* 7.

2 Rixæ author dicitur, qui dixit, fecit, seu tentavit facere aliquid illicitum, ex quo verisimiliter sequi potuit delictum subsecutum, uti homicidium. Bart. *in L. Divus.* 14. *ff. ad L. Cornel. de sicar.* Bajard. *l. c. n.* 125. Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 130. *n.* 36. Item qui dicto, vel facto illicito aliquem ad iram provocat. Crav. *cons.* 119. *n.* 11. Farin. *cons.* 35. *n.* 14. & 24. & *de homicid. quæst.* 1x5. *n.* 506. dummodo sit justa Mascard. *de prob. conclus.* 1x51. *n.* 4. *lib.* 3. Giurba *cons.* 6x. *n.* 6. Conciol. *res. crim. ver. Rixa res.* 1.

3 Rixæ author, provocator, vel aggressor, si occidat, vel vulneret adversarium, aut excedat in se defendendo modum, non potest allegare, se id fecisse ad propriam defensionem, sed punitur pœna ordinaria. Boss. *in pract. tit. de homicid. n.* 74. *in fin. & n.* 92. Vulpel. *cons.* 119. Bajard. ad Clar. *in* §. *homicidium. n.* 78. Farin. *de homicid. quæst.* 1x5. *n.* 118. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 17. Guaz. *def.* 29. *cap.* 4. *n.* 34. & *def.* 33. *cap.* 22. *n.* 8. Cabal. *de omnigen. homicid. n.* 112. Conciol. *l. c. res.* 2. Neque potest allegare, offensionem fuisse factam ex nova causa. DD. cit. Imo licet pœna minuatur propter multitudinem delinquentium, hoc tamen non procedit in authore rixæ. Tiraquell. *de pœn. temper. caus.* 47. *n.* 8. Clar. *in* §. *fin. quæst.* 68. Farin. *de pœnis temper. quæst.* 69. Conciol. *res. crim. verb. Pœna. res.* 10. & *in verb. Rixa. res.* 2. *n.* 3. Craveta *cons.* x4. *n.* 9. Et quamvis ob incertitudinem delinquentis, qui aliquem in rixa occidit, pœna minuatur, ita ut omnes teneantur tantum pœna extraordinaria; id tamen non procedit in authore rixæ, quia præsumptio est, quod ipse occiderit, & tanquam dans operam rei illicitæ tenetur de omni eo, quod sequitur. Gail. *pract. obs. lib.* 2. *obs.* 109. *n.* 2. & 3. Menoch. *de arbitr. cas.* 361. *n.* 23. Cartar. *de execut. sent. capto Bannito. cap. fin. n.* 250. Farin. *l. c. n.* 63. Conciol. *l. c. n.* 4. quamvis Cabal. *res. crim. cas.* 192. *n.* 12. velit, tali casu authorem rixæ tantum in pœnam extraordinariam condemnari posse. Vermigliol. *cons.* 39. *n.* 9. Giurba *cons.* x. *n. vers. quarta eorum.* Guaz. *def.* 33. *cap.* 2x *n.* 8. vide Conciol. *l. c. n.* 5. & *in verb. Homicidium. res.* 2. *n.* 5. nisi tamen præcesserit collectio hominum ab auctore rixæ facta.

R O T A.

Praxis Rotæ.

Rota Romana magna pollet authoritate, & facit communem opinionem; quia non est verisimile errare tot Patrum sapientiam. Surd. *cons.* 403. Honded. *cons.* 20. *lib.* 1. Cassad. *de præben. dec.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *num.* 9. Illius decisiones extra Curiam Romanam non faciunt jus, nec pro lege possunt allegari, & neminem necessitant ad sic judicandum, sed tantum probant tanquam responsa prudentum, & communis Doctorum opinio illi prævalere potest. ita Genin. *cons.* 34. Mascard. *de prob. conclus.* 484. Lancel. *de attent. pa* 2. *cap.* 20. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *præs.* 7. Gratian. *disc. for. cap.* 604. Mangil. *de imput. quæst.* 116. Ciarlin. *l. c. n.* 10. & plures alii apud eundem. 1

Rota nunquam interponit suum arbitrium, nisi subsistente aliqua rationabili causa. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 189. *n.* 8. *in fin.* Rota *in Tarracon. Canonicatus.* 12. *Decembris.* 1607. *coram Seraph.* apud Marches. *de commiss. par.* 1. *fol.* 343. *n.* x. apud Bich. *dec.* 233. *n.* 7. In gradu appellationis vigore Clement. Auditor. de rescriptis attento jure præsentandi ad se devoluto iterum præsentare valet supposita commissione Papæ super toto negotio principali. Franc. *in cap. bona. n.* 28. *vers. secundo infertur. de appell.* Abb. *in cap. super eo. sub n.* 5. *col.* 4. *de off. Deleg.* Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæst.* 13. *n.* 71. *gl.* 17. *n.* 3. Rota *dec.* 81. *n.* 11. apud Vivian. *de jurepatr.* Bich. *dec.* 283. *n.* 12. Et potest instituere, quoties Ordinarius institutionem denegaverit. Selva *de Benef. par.* 4 *quæst.* 13. *n.* 3 Gonzal. *super reg.* 8. *Cancell. gl.* 31. *n.* 53. apud Bich. *dec.* 334. *n.* 16. 2

Rota non attendit mandata relaxata ab aliis tribunalibus non gustato de justitia. Bich. *dec.* 380. *n.* 12. Buratt. *dec.* 636. *n.* 7. nec attendit sententias aliorum tribunalium, nisi ex actis justificentur. Burat. *dec.* 73. *n.* 3. & *dec.* 278. *n.* 2. *dec.* 636. *n.* 6. ubi Adden. 10. *alleg.* Bich. *dec.* 399. *n.* 14. & etiamsi fecerint transitum in judicatum. Buratt. *dec.* 636. *n.* 6. & ibi Adden. *n.* 9. & 10. *alleg.* apud Bich. *dec.* 584. *n.* 20. 3

Rota pro mercede Solicitatoris, Procuratoris, & Advocatorum solet taxare scuta decem in qualibet instantia, & sic in totum scuta quinquaginta, quia Rota in hoc non solet sequi rigorem juris scripti, sed aliquid arbitrio suo taxare. Vestrius *in prax. lib.* 8. *cap.* 2. *n.* 10. & plures Rotæ decisiones apud Bich. *dec.* 73. *n.* 3. semper condemnat Victum victori in expensis non attento; an temere, vel justa de causa litigaverit. Vestr. *l. c.* Sarnen. *super reg. de annali. quæst.* 41. Put. *dec.* 246. *lib.* 2. quamvis in aliis tribunalibus justa litigandi causa excuset ab expensis. *L. qui solidum.* §. *etiam. ff. de leg.* 2. §. *in* §. *oportet. ver. solo.* Auth. *de Judic.* Alex. *cons.* 119. *n.* 12. *lib.* x. Cyriac. *controv.* 61. *n.* 17. Bich. *dec.* 73. *n.* 4. & 5. De expensis vero factis in copiis, aut impressione informationum nullam habere solet considerationem, juxta antiquum stylum, qui attendi debet. Thes. *dec.* 67. *sub n.* 5. neque obstat Reformatio Pauli V. *tit. de sportulis. seu propinis.* § *fin.* quia non loquitur de Auditorio Rotæ, ut demonstravit successiva observantia 30. & amplius annorum, ex qua deduci potest interpretatio Legis, juxta *L. si de interpretatione. ff. de LL.* Surd. *cons.* 362. *n.* 10. Rota *dec.* 249. *n.* 16. & 362. *n.* 12. *par.* 5. *recent.* Bich. *dec.* 73. *n.* 8. & 9. 4

Rota servat opinionem, quod pro supplemento legitimæ non competat hypotheca, sed solum conditio ex Lege, quæ condictio, quia non oritur ex conventione exe- 5

cutiva

cutiva partis, nec circa modum procedendi est a jure privilegiata, non habet viam executivam, sed judicium ordinarium. Coller. *de processu execut. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 81. *vers. ut quia nullum*, & probatur *in L. minor. ff. de minor. L. tale pactum. ff. de pact.* Gratian. *disc. for. cap.* 146. *n.* 44. Rota *dec.* 33. *n.* 6. apud Zachiam *de oblig. Camer.* Bich. *dec.* 94. *n.* 3.

6 Rota solet e valore narrato detrahere sextam partem ad evitandam subreptionem. Caputaq. *dec.* 337. *lib.* 1. in manuscripta quam citat Bich. *dec.* 325. *n.* 33. Mant. *dec.* 182. *n.* 5. *& dec.* 327. *n.* 7.

2 Præterea solet unica sententia totum negotium terminare, ne litigantes superfluis expensis graventur. Rota *dec.* 427. *num.* 3. *par.* 2. *& dec.* 485. *num.* 6. *par.* 5. *recent.*

8 Rota succedit loco Ordinarii. Rota *decis.* 398. *num.* 1. *par.* 3. *recent. & dec.* 631. *num.* 11. *part.* 2. *recent. & in Milevitana Dignitatis.* 4. *Aprilis* 1642. §. 1. *in fin.* apud Bich. *dec.* 545. *num.* 31. In materia difficilis probationis admittit etiam scripturas informes, etiam testes examinatos sine partis citatione. Seraph. *dec.* 1094. *num.* 2. Rota *dec.* 160. *num.* 1. *lib.* 2. *divers. & dec.* 348. *num.* 3. *in fin.* impressa post cons. Farin. Bich. *dec.* 623. *num.* 2. In respicientibus stylum, aut peritiam mercaturæ attendit judicium mercatorum, secus in dependentibus a dispositione juris. Rota *in Rom. Cambii.* 17. *Febr.* 1642. §. *ad secundum. coram Bichio.* Idem Bich. *dec.* 646. *n.* 32.

9 Rota Romana facit communem opinionem. Gomez. *ad reg. Cancell. q.* 2. *&* 5. Lazarus *de blasphem. q.* 13. *n.* 45. & alii apud Conciol. *alleg.* 14. *nu.* 31. Cornel. *cons.* 16. *n.* 5. *lib.* 1.

R U B R I C A.

Praxis Rubricarum, & Rubri.

1 Rubrica continens perfectam orationem potest allegari pro lege, secus, si non continet. Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 67. & ampliat nigrum. DD. apud eundem, & rubrum declarat nigrum, & valet argumentum a rubro ad nigrum, nisi nigrum sit generalius rubro. Ciarlin. *controv. for. cap.* 49. *num.* 24. Imol. *in rubr. de V. O.* Dec. *in L. bene est. num.* 7. ubi DD. *ff. si cert. petatur.* Alex. *cons.* 225. *num.* 23. *lib.* 6. Deservit pro interpretatione nigri. Menoch. *cons.* 709. *num.* 13. Altogr. jun. *controv.* 100. *n.* 14. Generaliter loquens, & habens orationem perfectam allegari potest ad decisionem causarum. Bich. *dec.* 223. *n.* 15. Jas *in L.* 1. *n.* 10. *ff. si cert. per.* & ibi Dec. *n.* 4. Alder. Mascard. *de gen r. statut. interpret. conclus.* 2. *num.* 196. Rota coram Ludov. *dec.* 5. *n.* 2. Tranched. *consult.* 70. *a nu.* 21. Pacion. *alleg.* 200. *n.* 13. *&* 14.

: Rubrica denominative tantum concepta non attenditur, sed nigrum indefinite loquens. Bich. *dec.* 494. *nu.* 3. Gabr. *cons.* 12. *n.* 6. *lib.* 1. Aym. *cons.* 61. *vers. & licet.* Menoch. *cons.* 76. *num.* 18. Alder. Mascard. *l. c. conclus.* 2. *n.* 201.

3 Rubrica indistincte per nigrum continens casus speciales, non restringitur. Brunus *super statut. excludente fæmin. art.* 8. *num.* 93. Alder. Mascard. *l. c. conclus.* 2. *n.* 200. Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 68. præsertim si nigrum continet æquivoca, & interpretationis sit capax. Altograd. *cons.* 30. *n.* 49. Tranched. *l. c. n.* 15.

Rubricæ Missalis non obligant ad mortale, nisi contineant essentiam, vel quasi essentiam Sacrificii; reliquæ enim non sunt præcepta, sed consilia, & instructiones directivæ. Diana *par.* 2. *tract.* 14. *res.* 41. si tamen quis omnes omitteret, peccaret mortaliter. Idem Diana *l. c. n.* 55. 4

Contrarium tamen, quod omnes rubricæ Missalis obligent sub mortali, tenet Azor. *part.* 1. *lib* 10. *cap.* 29. *quæst.* 6. Bonacin. *de Sacram. disp.* 4. *quæst. ult. p.* 7. & alii, ut patet legenti Bullam Pii V. ab initio Missalis. 5

R U S T I C I.

Praxi Rusticorum.

Rustici coloni Ecclesiæ, aut Clericorum non gaudent immunitate a gabellis; quia illi ex una parte sunt Laici, ex alia parte bona separata a terra, vel fundo sunt temporalia; quia mutatione personæ mutatur conditio rei, ideoque sequuntur personam coloni. Feller. defen. *cons.* 111. Thes. *dec.* 116. Natta *cons.* 409. Menoch. *de arb. cas.* 562. Surd. *cons.* 301. Carroc. *de Locat. tit. de success. quæst.* 25. Martha *de jurisd. par.* 4. *cas.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 22. nisi gabella fuisset imposita super fructibus non separatis. Ciarlin. *l. c. & cap.* 31. contra Bart. *in L. placet. C. de SS. Eccles.* Bald. *in L. penes. C. de agric. & censit.* 1

Rustici delinquentes regulariter excusantur, & signanter a dolo præsumpto, a pœna albi corrupti, a præsumpta fraude usurarum. Item si in sua depositione dicit contraria; quia præsumitur per simplicitatem ita deposuisse, nisi constaret de malignitate rustici, cujus dijudicatio relinquitur Judicis arbitrio, nisi contrarietas esset manifesta, quia tunc omnis præsumptio esset contra rusticum. Conclusio vero procedit quoad pœnam ordinariam, non vero extraordinariam, & limitatur quoad dolum verum, in quo rusticus non excusatur, licet tantum præsumptive fuerit probatus. Menoch. *de arbitr. cas.* 194. Honded. *cons.* 35. *lib.* 1. Farin. *quæst.* 98. Limit. præterea in iis, quæ sunt a jure Divino prohibita. Item in crimine injuriarum, quia repugnat juri naturali, & ob eandem rationem in violentia. Limit. tandem in rustico sagaci. 2

Rustici, & aliæ personæ simplices possunt respondere positionibus præsente suo advocato, non tamen data copia illarum. Castr. *in L.* 2. *C. de jurejur.* Speculat. *in tit. de positionibus. gl.* 3. *n.* 7. Ecclesia *obs. for.* 61. *nu.* 22. ubi alii DD. quoad alias personas Procurator, vel Advocatus non debet esse præsens. Bart. *in L. cum Judex. ff. de jurejur.* 3

Rustici testes non tenentur comparere pro examine in feriis rusticis subeundo. Thes. *dec.* 39. *nu.* 2. secus in aliis. Ecclesia *obs.* 76. 4

FINIS TOMI TERTII.